Universidad de Deusto
Biblioteca

SYLVESTER

ALDOBRANDINI

ELEMENTA

RIS CIVILIS

LUGDUNI

1542

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elementa Iuris Ciuilis.

HABES LECTOR I

nouissima hac Institutionum Imperialium

EDITIONE, LITERAM AC GLOSSAS

quàm emendatiſs.vnà cum additionib.hucuſq; impreſsis:ac præterea Caſus in quemlibet.§.breues,ſed qui rationem dubitandi,ac decidendi explicent,atq; contineant. Quibus paucíſs. verbis annectuntur omnia,quæ in eodem.§.notatu digna reperiuntur. Inſuper ſingularum Gloſ.difficilium breuem ac veriſs.reſolutionem:nec non Doct.ſententias, de earundem gloſ.opinionib.quæ.ſ.damnentur, aut approbentur: correctis etiam plurimis ſummarijs opera ac diligentia Clariſs.Iurecõſulti D.Syluestri Aldobrandini Nobil.Florentini cuius item opera additus eſt Index locupletiſsimus omnium notatorum tam ex litera, quàm dictorum per Gloſ. contentorumq; in additionib. Quæ omnia in communem filiorum ſuorum,ac deniq; totius poſteritatis vtilitatem diligentiſsimè concinnauit,vt ex epiſtola eiuſdem hic à tergo facilimè cognoſces.

Acceſſerunt his amplius doctiſsimæ ſimul,ac utiliſsimæ tum in literam,tum in Gloſ. obſeruationes,additionesq; hoc ſigno ‡ conſignatæ.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM VINCENTIVM.
M.D. XLII.

BILBAO
1012

Universidad de Deusto
Biblioteca

L. VESTER ALDO-
BRANDINVS FLORENTINVS
PETRO ET IOANNI
FILIIS SVIS.

I, quæ virtus in Imperatore Iustiniano fuit, eadem in nostri temporis Principibus esset, vix ici potest quanto esset rerum humanarum conditio æquabilior, atq; constantior. Nam præterquamquòd in susciпiendis ac gerendis bellis sapientiores essent atq; fortiores, ipsa quoque pacis studia tantoper colerent, ac celebrarent, vt nihil aliud in capiendis armis spectasse iudicari possent: nisi vt ocio parto, summ cum tranquillitate vitam homines agitarent. Ac si quis recte consideret, quæ bella Iustinianus ipse, & cum, ubus gentibus gesserit, quam studiosè deinde, q̃ diligenter pacis artes coluerit, facile inuitum illum ac necessario (vt ita s. remotis his, quæ paci essent inimica, tranquillo æuo mortales fruerentur) ad arma compulsu esse intelliget. Sed enim ad hoc efficiendum bella externa restinxisse nequaq̃ satis esse, vir sapiens, idemq; optimus Prin lias contentiones, alia bella superesse animaduertebat, quę nisi restingueret, nihilominus ue tum iri genus autem sunt quæcunq; ex priuatis orta causis, homines inter se gerunt. Fit enim sæpe vt in deunda, in par os ea redit, inter se dissentiant. Ex testamentorum etiam, ex conuentionum, ex dotium, e possessionum ra omnia pertinent, controuersiæ ad lites oriuntur. Infinita sunt alia, quæ discordiarum semina, causasq; s esse cum humana vita nequeat, necesse fuit viam aliquam, & rationem inuenire, qu cuncta hęc ita moines ita gererentur, vt nullæ vnq; inter homines lites orirentur, ac si quando orirentu, quod ipsum vt ineri minime potest, cito tamen facileq; componi possint. Hanc autem viam & rationem à sapientissimis viri uere. Sed irritus penè fuit omnis eorum labor atq; industria. Nam cum in aceruum ita magnum atq; in dinem iureconsultorum, eorumq; diuersas opiniones atq; sententias exercuissent, vt nulla inde certa ratio , vt homines iisdem controuersijs ac discordijs turbarentur atq; agitarentur: quibus ante ius ciuile inuentum, gitabantur, tantaq; esset in componendis litibus, ac statuendo, quod suum cuiusq; foret, difficultas, vt causam per amuis suum persequi longè præstaret. Quod cum animaduerterit fortissimus ac sapientissimus Imperator, decre genus ab hac rerum perturba tione vindicare, vt quam pacem cæsis fugatisq; sæpe hostibus Romano peperit Imperio, omnes, cunctis his, quæ illum turba bant, penitus sublatis, tranquille ac sine vlla molestia fruerentur. Doctissimorum ergo virorum consilio vsus, cum diligenter quæcunq; in iure ad ipsius vsq; etatem scripta erant, expendisset atq; considerasset, infinita penè quę superfluo abundare intellexit, è medio sustulit atq; deleuit, reliqua tam certa rerum ac verborum seri descripsit, vt pulcherrimam nobis atq; sanctissimam iuris ciuilis scientiam relinqueret. Neq; hac re contentus, cum intelligeret multa esse in iure, quę non admodũ facilia cognitu essent adolescentibus, vt hanc difficultatem discuteret. quãdam quasi lucem illis adhiberet, quatuor institutionum libros composuit, quibus ea omnia complexus est, quæ necessaria esse, & gradum quasi quendam facere ad maiora illa percipienda co gnouit. Quamobrem sapientissimus hic princeps cum bella nunquam nisi pacis causa susceperit, & pacis studia tam enixe coluerit, sa tis declarauit, nihil sibi potius fuisse quam hominum commoditatibus inseruire. Quo factum est, vt dum ille vixit, maximis laudibus ab omnibus celebratus, post mortem vero gloriosam ac sempiternam sui memoriam posteris reliquerit. Quod qui assequi volunt (vel le autem omnes debent) exemplo huius admoniti, humanæ vitæ quæcunq; ratione possunt, præsidio esse atq; ornamento nitantur. Quod ipsum non reges modo ac Principes, sed etiam qui sunt in priuata forma constituti egregie præstare possunt. Sunt enim omnibus expositæ sapientissimis viris optimarum artiũ inuentæ, disciplinę qbus q; sunt instructi, haud omnino mediocres humano generi vtilitates afferre possunt. Atq; inter hos, qui iuris ciuilis scientiam profitentur, principem quasi locum obtinere videntur. Quod ex eo facile cerni potest, quia nullum est doctorum genus, cuius vsus in omnibus ciuitatibus tam frequens sit ac necessarius. Accedit quod reliquarum disciplinarum nulla pene esse potest vtilitas, nisi legum autoritate atq; imperio, veluti quodam vallo cõmuniæ sint. Quæ causa fuit vt nonnulli vbiq; dari alioqui viri, summo studio ciuilem hanc scientiam complexi, magnas infinita sq; multi mortalibus cõmoditates inuexerint. Ego sane maiorũ etiã meorũ vestigijs insistens, hanc ipsam legũ disciplinã a teneris ai nis ita sun persecutus, vt eius amplectendæ concilium me cepisse nunquam pœnituerit. Quantum autẽ in ea profecerim, nequaquã ipse dicer ausim, sed satis illud declarabunt aliquod in hac ipsa legũ peritia lucubrationes, quas deo dante, ad communem studiosorum vtilitatem in lucem mittemus. Nunc vero Petre, tuq; Ioannes, quando primis huiusce disciplinæ quasi sacris initiari, me istuc ipsum vel maxime approbãte: tam enixe cupitis, & ego vos ad eã ætatẽ peruenisse animaduerto, quæ oneri par esse potest, statui legendas nobis traere quasdam meas in libros Institutionum annotationes, quas olim in ipso studiorũ ardore, accurate admodũ scripsi, easq; nõ mediocrem vtilitatẽ studiosis allaturas arbitror. Quippe multas ab Accursio propositas quæstiones enodaui, quæcũq; erant notatu dignissima, in mediũ adduxi, alia, quæ in declaratione indigere videbantur, declaraui, deniq; omnes quæcũq; erant in toto opere difficultates ita discussi, vt nullus (nisi fallor) aut admodũ paruus, in his quæ tractantur, intelligẽdis, futuris sit labor. Nam praeter alia multa, quibus in hoc opere percipiendo adolescentũ industriam iuuisse me arbitror, eam impetrandi formã atq; rationem sum secutus, qua suas leges interpretari Iustinianus voluisse videtur, qui nihil aliud in reducendo in eam formã, qua nunc leg. ur iure, spectasse existimatu, nisi vt omni obscuritate longitudineq; sublata, breui tempore, facileq; quod suũ esset obtinere vnusquisq; posset, latis itaq; animis minusculũ hoc accipite, atq; ab eo proficisci cogitate, qui vt, ne nobis deesient quibus humana hac vita sustẽtatur, semper hactenus labor. uit, ita posthac quæcũq; ad excolenda ingenia vestra pertinere ntelliget, vti nobis suppeditentur, omni studio prouidebit. Nũc vestri est, filij charissimi, curare, vt munus hoc paternum g ratum vobis fuisse intelligam, quod præstabitis, si institutiones hasce die noctiq; in manibus habentes, ea doctrinę ciuilis fundamenta iacietis, quibus freti, ad maiora grauioraq; breui tempore transire possitis. Ego autem si hoc feceritis, sicuti facturos uos mihi prorsus persuadeo, vt in iaciendis legum peritiæ fundamentis nunc vobis non deesum, ita in reliquis, quæ ad absoluendum ipsius disciplinæ tinquam ædificium pertinebunt, minime defuturum polliceor. Valete.

Ferrariæ Calendis Octobris. M. D. XXXVIII.

Rubrice Institu. Imperia. Rubrice Digestiu

Carmina rubricarum primi libri Institutionum: quæ sunt numero uigintisex.

Iustitiæ ius naturæ. personaq; subsunt.
Ingenuos. debent libertini sociare.
Non omnis dominus seruos sic liberat vt vult.
Fusia lex. iuris alieni. patria virtus.
Nubet. adoptauit. soluet. tutela. dabitq;.
Agnatos. capitis. patronos. atq; parentes.
Est fidus tutor. est Atilianus. & autor.
Finit. curator. tenetur satisdare tutor.
Excusat tutor suspectus erit remouendus.

De iustitia & iure. De iure naturali, gentium, & ciuili. De iure personarum. De ingenuis. De libertinis. Quib? ex cansis manumittere nõ licet. De lege. Fusia Caninia tollẽda. De iis qui sui vl' alieni iuris sunt. De patria potestate. De nuptiis. De adoptionibus. Quibusmodis ius patrię ptãtis soluit. De tutellis. Qui testamẽto tutores dari possunt. De legitima agnatorũ tutela. De capitis diminutiõe. De legitima patronorũ tutela. De legitima parẽtũ tutela. De fiduciaria tutela. De attiliano tutore, & eo q ex lege Iulia & Titia dabat. De autoritate tutorũ. Quibus mo. tutela finit. De curatoribus. De satisdatione tuto. vel curato. De excusatiõe. tuto. vl' cura. De suspectis tutorib? vel curatorib?.

Rubricæ secundi sunt uigintiquinq;.

Res. corpus. seruit. vsus fructus. sit. & vsus.
Est vsucapiens. est donans. est alienans.
Quæro. testari. miles. permittere non vult.
Exhæres. hic instituit. bis substituendo.
Infirmat. vel inofficit. hæres quãtia. legat.
Huic dimittit. falcat. cõmittit singula. codex.

De rerum diuisione, & acquirendo ipsarum dominio. De reb? corporalibus & incorporalibus. De seruitutibus rusticorũ prædiorum & Vrbano. De vsufructu. De vsu & habitatione. De vsucapionibus & longi temporis prescriptionibus. De donationib?. Quib? alienare licet vel nõ. Per quas psonas nobis acquirit. De testamẽtis ordinãdis. De militari testõ. Quib? nõ est permissum facere testũ. De exhæredatiõe liberorũ. De hæredib? instituẽdis. De vulgari substitutione. De pupilari substitutiõe. Quib? modis testamẽta infirmẽtur. De inofficioso testõ. De hæredũ qualitate & differentia. De legatis. De adẽptiõe. De ato rũ. De lege Falcidia. De fideicõmissariis hæreditatib?: & ad senatusco sultũ Trebellianũ. De singulis reb? p fideicõmissũ relictis. De codicillis.

Rubricæ tertij sunt triginta.

Fert. intestatus. agnatis. Tertul. & Orfic.
Cognatis. gradibus. seruus. libertus. inhærent.
Signo libertos. possessus. & arrogo quærẽs.
Post adiecta bona. successio dupla recessit.
Obligo. re verbis. duo. cum seruis stipulantur.
Diuidit. est & inutilis. atq; fideiubet omni.
Litera consensus. emit & locat. hinc sociabit.
Et post mandatum. quasi contraho. quærito. tollo.

De hæreditatib? quæ abitestato deferuntur. De legitima agnatorũ successione. De senatusconsulto Tertuliano. De senatusconsulto Orficiano. De successione cognatorum. De gradibus cognationũ. De seruili cognatione. De successione libertorũ. De assignatione libertorũ. De bonorũ possessionibus. De acqsitiõe per arrogationẽ. De eo qui libertatis causa bona addicuntur. De successionibus quę fiebãt per bonorum venditiones, & ex senatusconsulto Claudiano sublatis. De obligationibus. Quibus modis re contrahitur obligatio. De verborũ obligationibus. De duob? reis stipulandi & promittendi. De stipulatione seruorũ. De diuisione stipulationũ. De inutilibus stipulationibus. De fideiussoribus. De literarũ obligatiõibus. De obligatiõibus ex cõsensu. De emptione & venditione. De locatiõe & conductione. De societate. De mandato. De obligationib? quæ quasi ex cõtractu nascunt. Per quas psonas nobis obligatio acquirit. Quibus modis tollit obli.

Rubricæ quarti sunt octodecim.

Delictum. rapit. Aquilius. iniuria sublit.
Et quasi delinquẽs ago. vel gero. noxia. pauper.
Per quos. satisdabo. perpet. & accipiens. replicabo.
Sunt interdicta. cum pœnis. officioq;.
Publica iudicia reperis in fine locata.

De obligationibus quæ ex delicto nascuntur. De vi bonorũ raptorum. De leg. Aquilia. De iniurijs. De obligatiõibus quæ quasi ex delicto nascuntur. De actionibus. Quod cũ eo qui in aliena est potestate negotium gestum esse dicitur. De noxalibus actiõibus. Si quadrupes pauperiẽ fecisse dicatur. De ijs per quos agere possumus. De satisdationibus. de perpetuis & temporalibus actionibus, & quæ ad hæredes & in hæredes transeunt. De exceptionibus. De replicationibus. De interdictis. De pœna temere litigantiũ. De officio iudicis. De publi. iudi.

Finis titulorum Institutionum: qui sunt numero nonagintanouem.

Digesti ueteris. CLV. rubricæ continentur. LX carminibus sequẽtibus. eo textis artificio, vt præter principale intrẽtum, aliquid sententiæ uideantur habere: quę declarationem mox subiunximus.

Et primo primi libri.

Ius. & origo patent. leges quoq; parte priori.
Constituit. status. ac alien?. adoptat. & estres,
Datq; senatores. consul. prætorius. vrbis.
Sunt quæstor. prætor. vigilum præfectus. habendi.
Officium pariter proconsulis vtile noscas.
Vult his Augusti. præses. vel Cæsaris addi.
Censor Alexandri. ius mandat. & assidet inde.

De iustitia & iure. De origine iuris ciuilis, & omniũ magistratuum & successione iuris prudentum. De legibus & senatusconsultis, & longa consuetudine. De constitutionibus principum. De statu hominum. De ijs qui sui vel alieni iuris sunt. De adoptionibus, emancipatiõib?, & alijs modis quibus patria potestas soluitur. De rerum diuisione & qualitate. De senatoribus. De officio consulis. de officio prefecti prætorio. De officio perfecti vrbis. De officio quæstoris. De officio prætorio. De officio præfecti vigilum. De officio proconsulis & legat. De officio præfecti Augustalis. De officio præsidis. De officio procuratoris Cesaris, & ratiõibus. De officio iurisdici Alexãdrię. De officio eius cui mandata est iurisdictio. De officio assessorum.

Secundi libri rubricæ.

Et iurisdictio. statuens in parte secunda.
Si quis ius dicens, vocat in ius. non ierit tũc.
Iussit lex vt eant qui sunt in iura vocati.
Eximat hos nemo leges quod satisdare cogunt.
Si noxalis agat. per quem fit, cautio sisti,
Feriat. edendo. pactum si transigat vllus.

De iurisdictione omnium iudicũ. Quod quisq; iuris in alium statuerit, ipse eodem iure vtatur. Si quis ius dicenti nõ obtemperauerit. De in ius vocando. Si quis in ius vocatus non ierit: siue quis eum vocauerit quem ex edicto non debuit. In ius vocati vt eant, vel satis aut cautum dẽt. Ne quis eũ qui in ius vocatur, vi eximat. Qui satisdare cogantur; vel iuramento promittant: vel suæ committatur promissioni. Si ex noxali causa agatur, quemadmodũ caueatur. De eo per quem factum erit quo minus quis iudicio sistat. Si quis cautionibus iudicio sistendi causa factis nõ obtemperauerit. De feriis & dilatiõib?, & diuersis temporibus earũ: & ex quibus causis feriæ nõ impediũtur. De edẽdo. De pactis. De transactionibus.

Tertij libri rubricæ.

Postulat. infamat, pcurat nomine terna.
Gesta negotia sunt his. atq; calumnia iũcta.

De postulando. De ijs qui notantur infamia. De procuratoribus & defensoribus. Quod cuiusq; vniuersitatis nomine vel contra eã agetur. De negotijs gestis. De calumniatoribus.

Quarti libri rubricæ.

Restituit quarta. metus. & dol?. & minor hic sunt.
Diminuit. maior. alienat. & arbiter hinc est.
Nautæ caupões stabulari? abdita reddant.

De in integrũ restitutionibus. Quod metus causa gestũ erit. De dolo malo. de minoribus. xxv. annis. De capitis diminutione. Ex quib? causis maiores. xxv. annis in integrum restituantur. De alienatiõe mutandi iudicij causa facta. De receptis arbitris: & qui arbitriũ recipiunt vt sententiã dicant. Nautæ, caupones, stabularij vt recepta restituant.

Quinti libri rubricæ.

Iudicijs quinta. ex hæres quæritur, petit hæres.
Si pars hæredis. sic possessoria poscat,
Iungas hæredem fideicommissa petentem.

De iudicijs: & vbi qs agere vel cõueniri debeat. De iofficioso testamento. De petitiõe hæreditatis. Si pars hæreditatis petatur. De possessoria hæreditatis petitione. De fideicõmissaria hæreditatis petitiõe

Septi libri rubricæ.

Vẽdicat & sexta. tractãs de publiciana.
Vestigalibus agerent, emphiteoticus est hic.

De rei vendicatione. De publiciana in rem actione. Si ager vectigalis vel emphiteoticarius petatur.

Septimi libri rubricæ.

Dans vsumfructum pars septima. crescere. cædit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

...rice quæ consumenda.petatur.
...us operas habitatio.si cauet vtens.

...vsufructu:& quēadmodum quis vtatur fruatur.De vsufructu ac ...rdo.Quādo dies vsufructus legati cedat.Quibus modis vsufru ...vel Vsus amittatur.De vsufructu earū rerū quę vsu cōsumunť vel ...minuunť.Si vsufructꝰ petať,vel ad aliū pertinere negetur.De operis seruorum.De vsu & habitatione.Vsufructuariꝰ quēadmodum caueat.

Octaui libri rubricæ.

Vtere seruitijs octaua parte locatis.
... dant v[illegible]es.& rus communia multis.
...ium bene vendico,perdere possum.

De seruitutibus.De seruitutibus vrbanorum prædiorum.De serui...bus rusticorum prædiorum.Cōmunia prædiorum tam vrbanorū quam rusticorum Si seruitus vendicetur,vel ad aliū pertinere negetur quēadmodum seruitutes amittantur.

Noni libri rubricæ.

Quadrupedem nona dabit.Aquiliam quoq; legem.
...ffundunt multi.noxalis vt actio detur.

Si quadruples pauperiem fecisse dicatur.Ad legē Aquiliam.de ijs qui deiecerint vel effunderint.De noxalibus.

Decimi libri rubricæ.

In decima fines regis.ac hercíscere possis.
Diuisis tandem communibus exhibeamus.

Finiū regūdorum.Familiæ herciscū.Cōi diuidūdo.Ad exhibēdū

Vndecimi libri rubricæ.

Vndecima iudex interrogat.itur ad ipsum.
Seruos corrumpunt.fugitiuos.alea.mensor.
Funera cum sumptu.debes inferre sepulchro.

De interrogationibus in iure faciendis,& interrogatorijs.actiōibꝰ De quibꝰ rebꝰ ad eundē iudicē eatur.De seruo corrupto.De seruis fugitiuis.De aleæ lusu.& aleatoribꝰ.Si mensor falsū modū dixerit.De religiosis & sūpti.fune.De mortuo inferendo,& sepulchro ædificādo

Dnodecimi libri rubricæ.

Res credit.iurans.in litem.pars duodena.
Cōdtco ob causam.cui turpis causa supersit.
Acindebita si sint.condices sine causa.

De rebus creditis:& si certum petatur.De iureiurādo siue voluntario,siue necessario,siue iudiciali.De in litem iurando.De cōdictione causa data causa non secuta.De condictione ob turpem vel iniustam causam.De condictione indebiti.de condictione sine causa.

Tredecimi libri rubricæ.

Tredecimam furti:& legis condictio tangit.
Tritica.dant.loca certa statuta pecunia si sit.
Cōmoda cum reliquis.dabit actio pignoris ampla.

De condictione furtiua.De condictione ex lege.De cōdictione triticaria.De eo quod certo loco dari oportet.De cōstituta pecunia.Cōmodati vel contra.De pignoratitia actione,vel contra.

Decimiquarti libri rubricæ.

Exercet.iactum bisseptima.& institor hic est.
Actio quæ tribuit patet.ac aliena potestas.
Ne dentur natis,Macedonia lex vetat.æra.

De exercitoria actione.Ad legē Rodiā de iactu.De institoria actione.De tributoria actiōe.Quod cū eo qui in potestate aliena est negotium gestum esse dicetur.Ad senatusconsultum macedonianum.

Decimiquinti libri Rubricæ.

In decimaquinta describo peculium,& annum.
Post de in rem verso.quod iussu iungere fas est.

De peculio.Qñ de peculio actio ānalis ē.De in rē verso.Q̄d iussu.

Decimisexti libri Rubricæ.

In sextadecima mulier lege Velleianum.
Compensare vetant leges.si depositum sit.

Ad senatuscōsultū velleianū.De cōpēsatiōibꝰ.Depositi vel ecōtra.

Decimiseptimi libri Rubricæ:

Septima post decimam mandatum.pro socio dat.

Mandati vel contra.Pro socio.

Decimi octaui libri Rubricæ.

Octauadecima tibi vendo.diem adijciendo.
Committens.hæres vendit.rescindo periculum.
His exportandos debes adiungere seruos.

De cōtrahēda emptiōe,& vēditiōe,& de pactis inter emptorē & vēditorē,& q̄ res vænire possint.De in diē addictione.De lege cōmissoria.De hæreditate vel actiōe vēdita.De rescindēda vēditiōe,& qñ liceat ab emptione discedere.De periculo,& cōmodo rei venditæ.De seruis exportādis,vel si mācipiū ita venierit vt manumittať vl'ecōtra

Deciminoni libri Rubricæ.

Emptum post decimam nona.locat.æstimat actor.
Res permutatas.præscriptis.addito verbis.

De actiōibus ēpti & vēditi.Locati,& cōducti.De estimatoria actione.De rerū permutatione,De p̄scriptis verbis,& in factū actionibus.

Vigesimi libri rubricæ.

Pignora pars vicena tibi dabit ac hypothecas.
Post pignus tacitum.sunt quæ res,qui potiores.
Distrahitur pignus.tandem quoq; soluitur illud.

De pignoribus & hypothecis:& qualiter ea contrahanť:& de pactis eorū.In quibꝰ causis pignus vel hypotheca tacite contrahatur. Quæ res pignori vel hypothecæ obligari possunt.Qui potiores in pignore vel hypotheca habeantur:& de his qui in priorum creditorum locum succedunt.De distractione pignorum vel hypothecarum Quibus modis pignus vel hypotheca soluitur.

Vigesimiprimi libri Rubricæ.

Edictum edilis tractat vigesimaprima.
Euincam.si res quæ venditur excipiatur.

De ædilitio edicto,& redhibitoria,& quāto minoris actiōe.De euictionibus,& duplæ stipulatione.De exceptiōe rei vēditæ,& traditæ.

Vigesimisecundi libri Rubricæ.

Vsuras.fœnusq; probat vicena secunda.
Instruit.& testes.simul ignorantia duplex.

De vsuris,& fructibus,& causis,& oibus accessionibus,& mora.De nautico fœnore.De probationibꝰ,& præsumptionibꝰ.De fide instrumētorū,& amissione eorum.De testibus.De iuris,& facti ignorātia.

Vigesimitertij libri rubricæ.

De sponsalibus,& ritu docet ante suprema.
Ius.pactum,fundus dotalis iungitur istis.

De sponsalibus.De ritu nuptiarum.De iure dotium.De pactis dotalibus.De fundo dotali.

Vigesimiquarti libri rubricæ.

Vltima coniugibus donat.diuortia tangens.

De donationibus inter virum & vxorem.De diuortijs & repudijs.

Finis titulorum.ff.ueteris.

Infortiati.CV.rubricæ uersibus.XLVI. annotantur.

Quando coniugio dos est repetenda soluto.

Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.

Terminat hæc rubrica uigesimumquartum librum.ff.ueteris. Primi libri rubricæ.

Impensas dotis.res amotas dabo primæ.
Agnosco.ventrem.ventris quoq; nomine mitto.
Nomine si ventris mulier.de coucubinis sit.

De impensis in rebus dotalibus factis.De actione rerū amotarum. De liberis agnoscendis & alendis a parentibus.De ventre inspiciēdo, custodiendoq; partu.si ventris nomine mulier in possessionem missa. eadē possessio dolo malo ad alium trāslata esse dicatur.Si mulier ventris nomine in possessione calumniæ causa esse dicatur.De cōcubinis.

Secundi libri rubricæ.

Dat tibi tutelas.etiam testando secunda.
De confirmando.de legitimis.dare possunt.
Tutores videas hic qui petat.atq; ministret.
Author & ex facto.de suspectis sociabunt.

De tutelis.De testamentaria tutela.De cōfirmando tutore vel curatore.De legitimis tutoribus.De turoribus vel curatoribus datis ab his qui ius dandi habent.Qui petant tutores vel curatores,& vbi petanť. De administratione & periculo tutorū & curatorū. De autoritate & cōsensu tutorū vel curatorum.Qñ ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel cōueniri possunt.De suspectis tutoribus & curatoribus.

Tertij libri rubricæ.

Excusat terna pars.educat.& rationes,
Vtile.pro tutore gerit.fallus quoq;.mandat.
Atq; magistratus tenet.& de rebus eorum.
Iura dari suadent curatorem furioso.

De excusationibus tutorū,& tpibus earū. Vbi pupillus educari debeat vel morari:& de alimētis præstandis.De tutelis & rationibus distrahēdis.De cōtraria & vtili actione tutelæ.De eo qui p tutore vel curatore negotia gessit.Quod falso tutore authore gestū esse dicetur.De fideiussoribus & mandatoribus tutorum vel curatorū. De magistratibus cōueniendis,vel hæredihus eorum.De rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt,sine decreto non alienandis vel supponendis.De curatoribus furioso & prodigo vel alijs extra minores dandis.

Quarti li-

Quarti libri rubricæ.

In quarta testator.posthumus.irrita.delet.
Hæredes statuo.vulgares substituendo.
Conditio instituit.& post de libero iure.

De testamentis,& q testamēta facere possunt.De liberis & posthumis hæredibus instituēdis vel exhæredādis.De iniusto rupto & irrito facto testamento.De ijs que in testamento delenť.inducunť,& inscribuntur.De hæredibus instituēdis.De vulgari & pupillari substitutione.De cōditionibus institutionum.De iure deliberandi.

Quinti libri rubricæ.

Testatur miles in quinta.acquirit & hæres.
Monstrat aperire,quis omittens.Sillanianum.
Siquis testari prohibet.ius codicis addat.

De militari testamēto.De acquirenda vel amittenda hæreditate.Quēadmodum testamēta aperianť,inspicianť,& describanť.Si quis omissa cā testamenti,ab intestato vel alio modo possideat hæreditatem.De senatusconsulto Syllaniano & Claudiano.Si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit.De iure codicillorum.

Sexti libri rubricæ.

Sextus dat primo legata notanda libellus.

De legatis & fideicommissis primo.

Septimi libri rubricæ.

Septimus inde liber tractat legata secundo.

De legatis & fideicommissis secundo.

Octaui libri rubricæ.

Ter quoq; legata notat octauus liber ipsa.

De legatis & fideicommissis tertio.

Noni libri rubricæ.

Annua nona tenet.vsumfructum quoq; legat.
Seruitus,& dos hic legantur.& optio.vinum.
Instructus fundus,sunt & legata peculi.
Additur his legata rubris penus,atq; suppellex.

De annuis & menstruis legatis & fideicommissis.De vsu,& vsufructu et redditu,& habitatiōe,& operis p legatū vel fidei cōmissum relictis.De seruitute legata.De dote p̄legata.De optiōe legata.De vino tritico & oleo legato.De fundo instructo vel instrumēto legato.De peculio legato.De penu.legata.De supellectile legata.

Decimi libri rubricæ.

In decima parte legas alimēta.vel aurum.
Liberat,adimit.dubijs:quæ nomine pœnæ.
Norma Catonis habet pro non scriptis.quibus aufert.

De alimentis & cibarijs legatis.De auro & argento,mundo,ornamentis, vnguentis,vestibus vel vestimentis & statuis legatis.De liberatione legata.De adimendis vel transferendis legatis De rebus dubijs,De ijs quę pœnę nomine relinquuntur.De regula Catoniana.De ijs que pro non scriptis habentur.De his quibus vt indignis hæreditates auferuntur.

Vndecimi libri rubricæ.

Conditio vndecima monstratur.lex quoq; falcans.
Si cui plus fuerit legatum q̄ licitum sit.

De conditionibus & demonstrationibus & causis & modis eorū quæ in testamentis scribuntur.Ad legem Falcidiam.Si cui plus quam per legem Falcidiam licuerit legatum esse dicatur.

Duodecimi libri rubricæ.

Est Trebellius.atq; dies cedit duodena.
Vt pro legatis caueat legataq; seruet.

Ad senatuscon.Trebellianum.quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat.Vt legatorum seu fideicōmissorū seruādorū causa caueať. Vt in posse.legatorum vel fideicommissorū seruandorū causa esse liceat.

Tredecimi libri rubricæ.

Terna post decimam est possessio parte bonorum.
Si tabulæ extabunt mutus bona possidet infans
Præteritis contra tabulas possessio datur.
Legatum præstans bona dotem confero.ventri.
De coniūgendis.edictum Carbo notauit.
Vult bona possessor tabulas retinere secūdum.
Quando parens laxat.ex milite.iura patroni.
Obsequium nati debent præstare parenti.

De bonorū possessionibus.Si tabulæ testamenti extabūt.De bonorū pos.furioso,infanti,mutuo,surdo,cæco,cōpetenti.De bonorū possessione contra tabulas.De legatis p̄stādis cōtra tab.bo.pos.petita.De collatione bonorum De collatiōe dotis.De vētre in possessionem mittendo,& curatore eius.De coniungēdis cū emācipato liberis eorū.De carboniano edicto.De bonorum possessione secūdū tabulas.Si a parēte quis manumissus sit,de bonorum possessione ex testamēto militis.De iure patrona

tus.De obsequijs a liberis & libertis parentibus & patronis præst...

Decimiquarti libri rubricæ.

Libertorum sunt operæ.bona parte suprema.
Vrbis libertos.assignans.fraude patroni.
Si nullæ extabunt tabulæ datur vndeq; liber.
Legitimus.cognatꝰ adhuc.succedo.gradusq;.
Vnde vir ac vxor.miles non competit omni.
Lex dat.& ordo.suis addatur Tertulianum:

De operis libertorum.De bonis libertorū.De libertis vniu... De assignandis libertis.Si quid in fraudem patroni factum sit ... testamenti nullæ extabunt.Vnde liberi.Vnde legitimi.Vnde c... successorio edicto.De gradibus affinitatis & cognationis,& no... eorum.Vnde vir & vxor. De veteranorum & militum successione... bus non competit bonorum possessio.Vt ex legibus senatus ve c... bonorum possessio detur.Quis ordo in bonorum possessione ... De suis & legitimis hæredibus.Ad senatusconsultum Tertulianu... ficianum.

Expliciunt carmina titulos omnes Infortiati ingenio serie comprehendentia.

Digesti noui.CLXXIIII.rubricæ uersibus.LV elucidantur. Primi libri rubricæ.

Prima nouū dat opus pars.infectum quoq; dānum.
Hinc arcetur aqua pluuialis.de publicanis.
Donatis.causa mortis donatio subsit.

De operis noui nunciatione.De dāno infecto,& de suggrundis & ...ctis.De aqua pluuia arcenda.De publicanis & vectigalibus & commi... De donationibus.De mortis causa donationibus & capionibus.

Secundi libri rubricæ.

Parte manumissi sunt.& vindicta secunda.
Vrbica mancipia.per testamenta relaxas.
Perlege commissas libertates.& ademptas.
Vnde statuliber.veniens.non liberat.aurum.
Natali.causa.non proclamare licebit.
Ingenuus.defunctus erit.collusio.tecta.

De manumissionibus.De manumissis vindicta.De manumissionibus que seruis ad vniuersitatem pertinentibus imponuntur.De manumissis testamento.De fideicommissarijs libertatibus.De ademptione libertatis. De statuliberis.Qui sine manumissione ad libertatem perueniunt.Qui & a quibus manumissi liberi nō fiunt.De iure aureorum annulorum.De natalibus restituendis.De liberali causa.Quibus ad libertatem proclamare non licet.Si libertus ingenuus esse dicatur.Ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur de collusione detegenda.

Tertij libri rubricæ.

Tertia res quærit.possessa.vsucapiendo.
Soluit.mens hæres tribuit.donata.relicta.
His pro legato.pro dote.suo superaddes.

De acquirendo rerū dominio.De acquirēda vel amittenda possessiōe De vsucapionibus seu vsurpationibus.Pro solutio.Pro emptore.Pro hærede.Pro donato.Pro derelicto.Pro legato.Pro dote.Pro suo.

Quarti libri rubricæ.

Iudicat & quarta.confessis.cædit eatur.
Iudex est author.cum priuilegia credit.
Separo.curator.in fraudem facta resoluo.

De re iudicata.De confessis.De cessione bonorum.Quibus ex causis in possessionem eatur.De bonis autoritate iudicis possidendis.De priuilegijs creditorum.De separationibns.De curatore bonis dādo.Quę ī fraudem creditorum facta sunt,vt restituantur.

Quinti libri rubricæ.

Interdicta.bona.legataq; quinta notabit.
Ne vis.de tabulis.sacer.& loca.publicꝰ hic sunt.
Post fruitur.reficit.de fiuminibus.prior æstas.
Nauigat.& ripa.de vi.sic possideatis.
Estq; superficies.inter actus.cotidiana.
Istis de riuis addas.de fonte.cloacis.
Quod vi clam ve.remitto.precaria cæditur arbor.
Glans.& liber homo.fatus exibeatur.vtrobi.
Cum de migrando.iungatur Saluia dictum.

De interdictis,seu extraordinarijs actionibus quæ pro his competunt.Quorum bonorum.Quorum legatorum.ne vis fiat ei qui in possessionem missus est.De tabulis exibendis.Ne quid in loco sacro fiat. De locis & itineribus publicis.Ne quid in loco publico vel itinere fiat.De loco publico fruendo. De via publica,& itinere publico reficiendo. De fluminibus,& ne quid in flumine publico ripave eius fiat quo

Universidad de Deusto Biblioteca

...uigetur.Ne quid in flumine publico ripave eius fiat quo aliter a... quam priore ætate fluxit.Vt in flumine publico nauigare liceat. ...ripa munienda.De vi & vi armata.Vti possidetis.De superficiebus.De ...tere a... priuato.De aqua quotidiana & estiua.De riuis,De fonte.De ... Quod vi aut clam.De remissionibus.De precario. De arboribus ...dis.De glande legenda.De libero homine exhi.De liberis exhi.vt ...trobi.De migrando.De saluiano interdi.

Sexti libri rubricæ.

...o sexta. res iudico.tempora scribens.
...s.& iurans.lites .ac actio iuncta.
...ptionibus seu prescriptionibus & preiudicijs. De exceptione ...e.De diuersis & temporalibus prescriptionibus:& de accessioni ...essionũ.De doli mali & metus exceptione. Quarum rerum actio ...itur.De litigiosis.De actionibus & obligationibus.

Septimi libri rubricæ.

...ptima verba .duo.tradit seruo stipulanti.
...e verborum obligationibus.De duobus reis constituendis stipulan & promittendi.De stipulatione seruorum.

Octaui libri rubricæ.

Parte fideiussor patet Octaua.nouo.soluo.
...t.prætor.soluam.solui.ratam haberi.
...deiussoribus & mandatoribus.De nouationibus,& de legationi ... solutionibus & liberationibus.De acceptilationibus.De preto... stipulationibus.Rem pupilli vel adolescentis saluam fore.Iudicatam ...i.Rem ratam haberi,& de ratihabitione.

Noni libri rubricæ.

Delictum.furtũ.tignum pars noua tenebit.
Liber erit.caupo.si furta familia fecit.
Furtim cæsa.rapis bona.tunc incendo libellos.
Criminibus.violant.& concutiunt. abigei.
Dum præuaricor.atq; recepto.balnea.frangis.
Expilat hæredes. quos crimine stellio fallit.
Terminus. illicita collegia.dat popularis.

De priuatis.delictis.De furtis.De tigno iniunctum.Si quis testamento liber esse iussus fuerit,& post mortẽ domini ante aditã hæreditatem surri puisse aut corrupisse quid dicatur.Furti aduersus nautas caupones,stabu larios.Si familia furtum fecisse dicatur.Arborum furtim cæsarum.Vi bonorum raptorum.De incendio,ruina,naufragio.De iniurijs & famosis li bellis.De extraordinarijs criminibus.De sepulchro violato.De concussio nibus.De abigeis.De preuaricatoribus.De receptatoribus.De furibus bal nearijs.De effractoribus & expilatoribus. De crimine expilatæ hæredita tis.De crimine stellionatus.De termino moto.De collegijs & corporib⁹ illicitis.De popularibus actionibus.

Decimi libri rubricæ.

Publica iudicia decima sunt parte notata.
Accusans.custos.est maiestatis amator.
Punit adulterium.vis publica.priuaq; sica.
Pompeia.de falcis.lex Iulia de repetundis.
Carior annona fiet.si sacra peculor.
Ambitus admittit.plagiaria. Turpilianum.
Sæpe requiro eos.quos quæstio.pœnaq; multam
Damnabo.mortem,deportatis. dabo passos.
His punitorum coniungo cadauera tandem.

De publicis iudicijs.De accusationibus,& inscriptionibus. De custo dia & exhibitione reorum.Ad legem Iuliam maiestatis. Ad legem Iu liam de adulterijs coercendis,& stupro.Ad legem Iuliam de vi publica. Ad legem Iuliam de vi priuata.Ad legem Corneliam de sicarijs.Ad legẽ Pompeiam de parricidijs.Ad legem Corneliam de falsis:& de senatuscõ sulto Liboniano.Ad legem Iuliam repetundarum.Ad legem Iuliam de annona.Ad legem Iuliam peculatus,& de sacrilegijs,& de residuis.Ad le gem Iuliam de ambitu.Ad legem Flauiam de plagiarijs.Ad senatuscon sultum Turpilianum,& de abolitionibus criminum.De requirendis reis & absentibus damnandis.de quæstionibus.De pœnis.De bonis damna torum.De bonis eorum qui ante sententiam mortem sibi consciuerunt. De interdictis,& relegatis,& deportatis.De sententiam passis,& restitu tis.De cadaueribus punitorum.

Vndecimi libri Rubricæ.

Vndecima appellat.quod non licet.est quis,& a quo.
Quando.suscipian..dimittam.nilque nouabo.
Rescindit causas.tutor.prouincia.cogit.
Mors interueniat.de fisci iure. reuersis.
Militat. in castris quærit bona. de veteranis.

De appellationibus,& relationibus.A quibus appellare non licet. Quis.& a quo appelletur.Quando appellandum sit,& intra quæ tempo ra.De appellatio.recipiendis vel non.De libellis dimissorijs.Nil nouari appela.interposita.Quæ sententiæ sine appell.rescindantur.An per aliũ causæ appel.red.possint.Si tutor vel curator,vel magistratus creatus ap pellauerit.Eum qui appellauerit in prouincia defendi.Apud eũ a quo appellatur,aliam causam agere compellendum.Si pendente appel. mors interuenerit.De iure fisci.De captiuis,& postliminio reuersis.De re mili tari.De castrensi peculio.De priuilegijs veteranorum.

Duodecimi libri Rubricæ.

Municipales.estq; decurio parte suprema.
Albis.muneribus. vaco.ius immune tenendo.
Legatus.ciuis.decernit.opus populare.
Nundina.pollicita,varias dat cognitiones.
Sunt proxenetæ cauti.de censibus aucti.
Significata subit verborum regula iuris.

Ad municipales,& de incolis.De decurionibus,& eorum filijs.De al bo scribendo.De muneribus,& honoribus. De vacatione,& excusatione munerum.De iure immunitatis.De legationibus.De administratione re rum ad ciuitatem pertinentium.De decretis ab ordine faciendis.De ope ribus publicis.De nundinis.De pollicitationibus.De varijs,& extraordi narijs cognitionibus. De proxeneticis.de censibus.De verborum,& re rum significatione.De regulis iuris.

Finis titulorum.ff.noui.

Codicis Iustiniani rubricæ ferme omnes nouem subiectis uersibus compræhenduntur.

Primi libri Rubricæ:

Pars prior officia,leges,& sacra docebit.

Officia.De offic.præfec.præto.Ori.Offi.præfec.præto.Aphri.Offi.præ fect.vrbi.Offi.magistri militũ.Offi.quæstoris.Offic.magi. officiorũ. Offic. comitis sacrarum largi.Offi.comi.rerũ priuatarum. Offic.comi.sacri pala. Offi.pcon.& lega. Offi.comi.sac.primo.Offi.co.oriẽ. Offic.præfe.Augu sta.Offi.vicarij.Offi.ptoris.Offi.recto.prouin.Offi.præfec.vigilum.Offic. ciuilium iudi.Offi.militarium iudi.Offi.diuerso.iudi.Offi.eius qui vicem alicuius iudi.vel præsi.obtinet.Offi.iuridici.Alexan.

Leges.De legibus & constitutio.princi.Manda princi.Senatusconsul. Vete.iure enucle.iuris & fac.igno.&c.Nouo codi.faciendo.Iustiniano co di.confir.De emendatione Iusti.codi.&c.

Sacra.De summa trini.& fi.catho.Sacrosanc.eccle.Epis.& cleri.Episco pali audien.Ne sanc.baptis.ite.His iungantur illi qui faciunt contra sacra: vt est titu.De hæreti.& Aposta.Nemini lice.sig.sal.Iudæ.& cœl. Ne Chri stianum mar.Paga.& sacrifi.lis qui ad ecclesiam confugi.lis qui in eccle. ma Statuis & ima.lis qui ad sta.confug.

Si quos titulos & hic & in sequentibus omiserimus:illos pro tuo arbi trio sub quo voles verbo collocabis:aut alia(si maius)cõtexito carmina, que tibi huic rei aptiora videantur:neq; nos cui cũ breuitati,tum vtilitati studuimus,dente canino laceres.

Secundi libri rubricæ.

Transigo,restituo,gero,postulo parte secunda

Transigo.De transactionibus.Pactis,Et quia talia fiunt quandoq; me diantibus arbitris:ideo de receptis arbitris in fine libri ponitur,& de iu reiurando propter calumniam dando.

Restituo.De in integrũ resti. Filiofa.minc. Fideius.mino. Si tutor vel curator interuenerit.Si in cõmuni eademq; causa in integrũ restitutio po stuletur.Si aduersus rem iudi. Si aduersus venditio.Si aduersus dona. Si aduersus liberta.Si aduersus transactio. Si aduersus solutio. Si aduersus dotem.Si aduersus delic.Si aduersus vsucap.Si aduersus fiscũ. Si aduer sus credito.Si minor ab hæredi.se absti.Si vt omissam hæreditatẽ vel bo norum possessionẽ,vel quid aliud exquirant.In quibus causis restit. Qui & aduersus quos.Si minor se ma.dixe. Si sæpius in integ.resti.lis qui ve niam æta.impetra.Si ma.fac.Vbi & apud quẽ cog.in integ.restitu.sit. Re putatio quæ fi.Etiã per pcura.causam resti.In integ.resti.postulata.Resti. mili.Vxo.mili.Tempo.in integ.resti.Quibus ex causis maio.

Gero.De neg.ge.Procura.lis quæ vi metus ve cau.gesta sunt.Dolo malo. Edendo.In ius vocando.

Postulo. id est aduo. De postulando.A diuer.iudi.Aduo.diuer.iudi. Aduo.fisci.Errore aduocato. Vt quæ desunt a duo. Et quia postulare nõ possunt qui infames sunt:ideo,Ex quibus cau.irrog.infamia.

Tertij libri rubricæ.

i.conqueritur. i.diuidit.

Tertia ius dicens,queritur,seruit,petit,occat.

.Ius dicens. De iudicijs.Sportulis & sumpti.in diuersis iudicijs facien dis,& de executoribus litium. Peda.iudici. Qui pro sua iurisdictione iudices dare darive possunt.Ne quis in sua causa iudi.Qui legiti.perso nas stan.in iudicio hab.Vt nemo inuicẽ agere.Ordine iudicio.Litis cõ testa.plus peti.Dilatio.Ferijs.Iurisdictio omniũ iudicũ.Quando impera tor inter pupillos vel viduas cognoscat,& ne exhibeatur. Vbi de cri.agi oportet.Vbi de pos.agi opor.Vbi fideicom.pe.opor. Vbi cõueniatur qui certo loco dare promisit. Vbi in rem actio. Vbi de hæredi.agetur. Vbi de ra.ioci.

de ratioci.Vbi causa status agi debeat.Vbi quis de curia.Vbi sena. vel clarif.In quibus causis militantes fori.præscrip.Vti nõ pos.Vbi causæ fisca.Quando li.vnicuiq; sine iudice se vindi.

Queritur.De inofficioso testamẽto.In officiosis donatio.Inoffic. dotibus.

Seruit. De seruitu.& aqua.Vsufructu et habitatione,& ministerio seruorum.

Petit.De petitione hæreditatis.Rei vendicatione.

Occat. Familię herciscũdæ.i.hereditatis diuidẽdæ.Cõmuni diui.

Communia vtriusq; iudicij.Finium regundorum. Consortibus eiusdem litis.

Quarti libri rubricæ.

Actio,contractus,testes quarta referantur.

Actio.De actionibus & oblig.Vt actiones ab hæredibus & contra hære.incipiãt.Ne vxor pro ma.conueniatur.Ne filius pro patre.An seruus ex suo fac.post manumissi.teneatur.Quando fiscus vel priua. Hæredi.actio.Ex delic.defuuc.Consti.pecu.Rebus credi.& iureiurã. Si cer.pe.Suffra.Prohibi.seque.pecu.Condic.indebi.Condi.ob cau sam.Condi.ob turpem causam. Condi.furti.Condi.ex lege.Pigno. actio.Instit.& exerc.Quod cum eo qui in alie.po.Per quas perso.no. acqui.Ad senatuscon.Macedo.Ad senatuscon.velle.Non numera.pe cu.Compensa.Hære.vel actio.ven.Actio.emp.& vend.Aedili.actio.

Contractus.De cõmodato.Vsuris.Nauti.fœno.Depositi.Mãdati, Si ser.extero.se emi.man.Pro socio.Cõtrahen.emptio.& vendi.Quæ res vendi nõ pos.Quæ res expor.non debe.Eunuchis.Patribus qui fili.distra.Rescin.vẽditio.Quãdo li.ab emptio.disce.Si ppter publi. pensita.Sine sensu vel reli.Peri.& commo.rei venditę.Si quis alteri vel sibi.Rebus alie.non alie.Commu.re.alie.Rem alienã gerẽ.Pactis inter empto.& vendi.Si ser.expor.vene.Si manci.ita veneat ne pro sti.Si manci.ita fue.alie.vt manu.Monopolijs.Nundi.& merca.Vecti ga.& com.Noua vectiga.instituí non posse.Commer.& merca.Rerũ permu.Locato.Iure emphiteotico.

Testes.De testibus&,alijs specieb⁹ probationum:videlicet,De p batio.Fide instru.cui adhæret ti.Plus valere quod agitur.

Quinti libri rubricæ.

Quinta dabit nuptias,tutelarũq; figuras.

Nuptias.De sponsalibus,Si rector prouin.vel ad eũ pertinentes spõsalitias dederint arrhas.Donati.ante nup.Nuptijs.Incestis & iuti. nupt.Interdicto matri.inter nup.& tuto.Si quacunq; prædi.potesta. Si nup.ex rescrip.pe.Secũ.nup.Si secundo nupse.mulier Dotis pro missio.Iure dotium.Rei vxo.actio.Pactis conuen.tam super dote q̃ super dona.ante nup.Dote cauta non nume.Dona.inter vir.& vxo. Repud.Soluto matri.quemadmo.dos pe.Si dos constan,ma.so.fue. Ne fideius.vel mãda.do.dentur.Rerũ amo.Ne pro dote mulieris bo na quondam ma.addicantur.Fundo dota.Diuor.facto,apud quem li beri mora.vel edu.debe.Alen.libe.Concubinis.Natura liberis.

Tutelarum.De testamen.tute.Confirman.tuto.Legi.tutel.Qui pe. tuto.Et breuiter prosequere vsq; ad finẽ huiusce libri:& omnes ferme titulos huic verbo accommodatos iudicabis.

Sexti libri rubricæ.

Sexta libertos.& testamenta notabo.

Libertos.De seruis fugiti.& libertis.Furtis,& ser.corru.Oper.liber to.Bonis liber.Si in fraudẽ patro.a libe.alie.fac.sit.Obseq.patro.præ stan.Libertis & eo.liber.Iure aureo.annulo.

Testamenta.De testa.militis.Qui testa.face.pos.Testamẽ.Hæred. insti.& substi.& restitu.sub condi.fac.Impu.& alijs substitu.Necessa. ser.hære.insti.Libe.præter.Posthu.hære.instituen.Iure deliber.Repu dian.& absti.hære.Quemadmodũ testa.aperian.Edic.di.Hadria. tol. Si quis aliquem testa.prohibue.His quib⁹ vt indign.hære.aufe.Codi cillis.Legatis.Et quia i testamentis quandoq; verba ponuntur obscu ra.ideo est ibi ti.De verbo.& rerum signifi.Si omis.sit causa testamen. Iunge hic materiam bonorum possessionum:aliosq; huius libri titu los pro arbitrio accipias.

Septimi libri rubricæ.

i.septima. i.appellat non ter.

Hepta manumittit.præscribit,prouocat haud ter.

Manumittit.De vindicta lib.& apud consilium manumissione.Te sta.manumis.Le.Fu.Ca.tol.Fideicom.libert.Dediti.liberta.tollẽ.La ti.liber.tol.Communi seruo manumisso.Ser.pigno.da.ma.Ser.rei pu bli.manu.Iis qui a non dominis manu.Qui manu.non possunt.Qui non pos.ad liber.perue.Quibus ex cau.ser.pro præ.liberta.acci.Inge. manumis.Communia de manumis.Liberali causa.Asser.tol.Quibus ad liberta.procla.non li.Ordi.cognitio.Collu.detegen.Ne de sta.de fun.post quinquen.quæra.

Præscribit.De long.tempo.præscrip.Pecu.eius qui liber.me.Sena tuscon.Claudia.Nudo iure quiri.Vsucapione pro empto.Vsucapio. pro dona. Vsuca.pro dote.Vsuca.pro hære.Communia de vsucapio. Vsuca.transfor.Acquir.et reti.pos.Præscript.longi.tempo.In quibus causis ces.longi.tẽporis præscript.Quibus non obijcitur long.temp. præscri.Si aduersus credi.Quadrien.præscrip.Ne rei.do.vel templo. vendicatio long.excep.summo.Præscrip.xxx.vel.xl.anno.Anna.ex cep.Alluuio.& palludi.

Prouocat haud ter.Ne lice.in vna eademq; causa tertio prouoca. Appellatio.Tempo.&repara.appel.Quando prouo.non est neces se.Quorum appel.non recipi.Si penden.appel mors interue.Iis qui per me.iudi.non appel.Si vnus ex plu.appel Si de momẽ.posses.fue rit appella.Et quia appellationes emittuntur a sentẽtijs:ideo præsup ponendi sunt tituli de ipsis sententijs loquẽtes:et sunt hi.De sen... præfect.præto. Quomodo & quando iudex senten. profer.debe... Senten.exbreui.recitan.Sententijs et interlocu.omnium iudi.S... tia quæ sine cer.quanti.prolata est. sententijs quæ pro eo quod ... est profe.Si a non compe.iudi.iudicatum esse di.Pœna iu.qui male di,Sententiam rescindi non posse.Fructi.& litium expensis.Re iudi ca.Execu.rei iudi.Vsuris rei iudica.Si plures vna sentẽtia condẽ.sunt. Quibus res iudica.non nocet.Cõmina.vel epi.Si ex fals.instru.vel te stimo.iudi.sit. Paucos qui restant titulos pro arbitrio applicabis.

Octaui libri rubricæ.

Pignorat octaua.interdicit.dat.stipulatur.

Pignorat. De pigno.& hypothe.In qui.cau.pignus ta.contra.S. alie.res pigno.da.sit.Quæ res pigno.obl.pos.Qui potio.i pigno.ha. Iis qui in prio.credito.lo.suc.Si anti.cre.pig.vẽdi.Si res com.pigno. da sit.Pretorio.pigno. Si in causa iudi.pigno.cap.sit.Si pign.dat.sit Partu pigno.& omni causa. Remmis. pigno.Etiam da. chirogra pecu.pignus tene.pol.Distractio.pigno.Debito. venditi.Pigno.ipe. nõ pos.Si vẽditor pigno.aga.Luitio pigno.Si vnus ex plu hære.Si Pigno.conuen.Iure dominij impetram.Pac.pigno.Credito.euictio. pigno.non ha.Et huiusmodi rubricæ concernunt ius quod quis ha bet in rebus. Addamus per quandam similitudinem rubricas concer nẽtes ius quod in personis habemus,vt sunt,De patria potesta.Ado ptio.Eman.libe.Ingra.libe.Postli.reuer.Infan.expo.Infir.pœ.cœliba. Iure liberorum.

Interdicit.de interdictis.Quorum bonorum. Quorum legatorũ. Vnde vi.Si p vim vel alio modo absen.peturba.sit pos.Vti possi.Ta bu.exhibẽ.Libe.exhi. Preca.& Sal.iterdic.Aedifi.priua.No.ope.nun cia.Ope.publi.Ratioci.operum publi.

Dat.Pro dona.De donatio.Dona.quæ sub modo.Reuocan.dona. Dona.causa mortis.

Stipulat. De contrahen.& commit.stipula.Duo.reis stipulan.& pmittẽ.Fideiusso.Nouatio.& dele.Sol.& libera.Acceptilia.Euictio.

Si quid omissum sit tu illud cõformitate perspecta p arbitrio ad ali quod supradictorum reducere poteris.

Noni libri rubricæ.

i.punit.

Vltima multiplici pars crimina lege flagellat.

Nonus liber Codicis re vera crimina varia punit incipiens per ru bricam.De iis qui accusa non possunt.Accusa.et inscriptio.Exhibẽ.et intro.reis.Custo.reorum.Istos et reliquos sequentes titulos per ordi nem carmini superiori aptissimos iudicabis nisi distorto traharis iu dicio.

Rubricarũ omnium colligationes & cõtinuationes ex Azonis summa exceptæ, & hic nunc primum impressæ, magnam lectoribus afferunt eruditionem.

Et si nouem illa superius explicata,tibi forsitan prolixiora videntur: materiam ipsam totius Codicis quatuor suppositi versiculi enodare poterunt,quos veterem castigãtes impressionem,sic imprimẽdos cu rauimus.

Materia nouem librorum Codicis.

Sacra prima.Secunda parat.Ius tertia dicit.
Cõtrahit & quarta.Nubere quinta docet
Testatus sexta.Libertos septima ponit.
Pignorat octaua.Crimina nona premit.

Finis titulorum codicis.

Universidad de Deusto

Tabula Rubricarum & paragraphorum Institutionum Imperialium.

Index per alphabetum Rubricarum Institutionum.

A

Actionibus fol. 99.co.3.
Acquisitione per arrogantiam.folio.74.co.4.
Adoptione legato. f.59.co.2.
Adoptionibus.fo.12.co.4.
Alignatione libertorum.fo.73.co.1.
Ano tutore fo.19.co.4.
Ate tutorum.fo.20.co.3.

B

Rum possessionibus.f.73.co.2.

C

Tis diminutione.fo.18.co.1.
9.62.co.4.
s.fo.21.co.4.

D

Tione stipulationum fo.80.co.2
Tionibus.fo.36.co.4.
s reis stipulandi .fo.79.co.3.

E

Tione & venditione.f.86.co.1.
Libertatis causa bona adijciunt.
.co.2.
Ptionibus.fo.115.co.3.
Sationibus tutorum vel curatorũ fol.23.co.3.
Exheredatione liberorum.fo.44.co.1.

F

Fideicommissarijs hereditatibus.fo 60.columna.2.
Fideiussoribus.fo.84.co.2.
Fiduciaria tutela.fo.19.co.2.

G

Gradibus cognationũ.fo.69.col.2.

H

Heredibus instituendis.folio.45.columna.4.
Hereditatibus que ab intestato deferũtur.folio.63.co.2.
Heredũm qualitate & differentia.folio 52.co.1.
His per quos agere possumus.f.113.c.1.
His qui sui vel alieni iuris sunt.fol.9.c.2.

I

Ingenuis.fol.6.co.3.
Iniurijs.fo.97.co.3.
Inofficioso testamento.fo.51.co.2.
Interdictis.fo.117.co.1.
Inutilibus stipulationibus.fo.80.co.4
Iure naturali gentium & ciuili fo. 3.c.3
Iure personarum fol.6.co.1.
Iustitia & iure fol.2.co.4.

L

Legatis.fo.53.co.3.
Lege aquilia.fo.96.co.1.
Lege falcidia.fo.59.co.2.
Lege fulsia caninia tollenda.fo.9.col.1.
Legitima agnatorum successione.folio 66.co.2.
Legitima parentum tulela.fo.19.col.2.
Legitima patronorũ tutela.fo.19.col.1.
Legitima tutela agnatorum. folio .17. columna.4.
Libertinis.fol.7.co.1.
Literarum obligatione.fo.85.c.2.
Locatione & conductione.folio.87.columna.4.

M

Mandato.fo.89.co.3.
Militari testamento.fo.42.co.2.

N

Noxalibus actionib9.fo.112.co.1.
Nuptijs.fo.10.co.3.

O

Obligationibus.fo.75.co.4.
Obligationibus ex consensu.fo.85.c.4
Obligationibus que ex quasi cõtractu nascuntur.fo.90.co.3.
Obligationibus que ex delicto nascuntur.fo.93.co.3.
Obligationibus que ex quasi delicto nascuntur.fo.98.co.4.
Officio iudicis.fo.119.co.4.

P

Patria potestate.fo.10.co.1.
Pena temere litigantium.fo.119.co.1.
Perpetuis & temporalibus actionibus fo.114.co.4.
Per quas personas nobis acquiritur.folio.39.co.1.
Per quas personas nobis obligatio acquiritur.fo.91.co.4.
Publicis iudicijs .f.121.co.1.
Pupillari substitutione.fo.48.co.3.

Q

Quibus ex causis manumittere non licet.fo.7.co.4.
Quibus modis iure patrie potestatis soluitur.fo.14.co.2.
Qui testamento tutores dari possunt. fo.17.co.1.
Quibus modis tutela finitur.fo .21. c.1.
Quibus alienare licet vel non.folio.38. columna.1.
Quibus non est permissum facere testamentum,fo.43.col .1.
Quibus modis testamenta infirmẽtur. fo.50.col.1.
Quibus modis re contrahitur obligatio fo.76.col.3.
Quibus modis tollitur obligatio. fol. 92.col.2.
Quod,cũ eo qui sin aliena potestate est negotiũ gestũ esse dicit.fo.110.co.3.

R

Rebus corporalibus & incorporalibus.fo.32.col.3.
Replicationibus.fo.116.col.3.
Rerum diuisione.fo.26.col.2.

S

Satisdatione tutorum vel curatorũ. fo.22.col.2.
Satisdationibus.fo.113.col.3.
Senatusconsulto Tertulliano.fo.67.c.3.
Senatusconsulto orficiano.fo.68.col.2.
Seruisi cognatione.fo.71.col.3.
Seruitutibus rusticorum prediorum.folio.32.col.4.
Singulis rebus per fideicommis. relict. fo.62. col.2.
Si quadrupes pauperiem fecisse dicat. fo. 112.col.4.
Societate.fo.89.col.3.
Stipulatione seruorũ.fo.79.co. 4.
Successione cognatorum.fo.67.col.4.
Successione libertorum.fo.72.co.1.
Successionibus sublatis. folio.75. columna.4.
Suspectis tutoribus.vel curatoribus.folio.25.col.2.

T

Testamentis ordinandis. folio. 40. col.3.
Tutelis.fo.16. col.2.

V

Verborum obligationibus.fo.78,columna. 1.
Vi bonorum raptorum.folio.95.columna.3.
Vsufructu.fo.33.col. 2.
Vsu,& habitatione.fo.34.col.2.
Vsucapionibus, & longi temporis prescriptione.fo.34. col.4.
Vulgari substitutione.folio.47.columna.4.

RVBRICARVM Institutionum finis.

Tabula ampla comprehendens omnes paragraphos Institutionum Imperialium secundum ordinem alphabeti.

ABhostibus.fo.20.co.1.
Abolita est.fo.36.co.1.
Accessit nouus.fo.75.co.2.
Accessit.fo.40.col.4.
Accidit aliquando.fo.38.co.1.
Ac prius.fo.9.co 2.
Acquiritur vobis.fo.39.co.1.
Actio autem.fo. 99.col.4.
Actiones autẽ de peculio.fo.103.co.2.
Actionum autem.fo.107.col.2.
Ad certum tempus.fo.17.co.2.
Ademptio.fo.59.col.2.
Adeo autem.fo.88.co.2.
Adhuc autem.fo.73.co.4.
Adipiscendæ possessionis.fo.117.co.3.
Ad legitimam.fo.67.col.2.
Admonendi autem.fo.15.col.4.
Admonendi.fo.65.co.2.
Adoptio enim.fo.13.co.3.
Adoptio autem.fo.12.col.4.
Adoptiui liberi.fo.43.col.1.
Aduersus autem.fo.36.co.3.
Affinitatis quoq;.fo.11.col.3.
Agnationis quoq;.fo.75.col.2.
Alia deinde lex.fo.121.col.4.
Alia sane causa.fo.32.col.3.
Alia insuper fo.37.col.3.
Alia sane causa.fo.29.col.1.
Aliam vero bonorum.fo.74.col.2.
Aliena autem.fo.89.col.3.
Alienus quoq;.fo.46.col.3.
Alienus seruus.fo.46.col.2.
Alieno veluti.fo.113.col.2.
Aliæ autem sunt.fo.101.col.1.
Aliæ autem.fo.37.col.2.
Alijs quoq;.fo.35.col.4.
Alio autem.fo.50.col.4.
Alioqui ex quam.fo.116.col.1.
Alioquin si intra.fo.116.col.2.
Alioqui si.fo.11.col. 4.
Aloqui.fo.44.col.2.
Aliquando autem.fo.12.col.3.
Aliquando autem.fo. 94. col.3.
Aliquando etiam.fo.36.col.1.
Alteri stipulari.fo.83.col.3.
Amoris quoq;.fo.71. col.4.
Animalium nomine.fo.112.col.4.
An seruo hæredis.fo.58.col.2.
Ante augusti.fo.62.col.4.
Ante hæredis.fol.58.col.3.
Apum quoq;.fo.28.col. 1.
Appellamus autem.fo.105.col.1.
Appellentur autem.fo.116.col.2.
Apud Catonem.fo.14.col.2.
Aquæductus.fo. 33. col.1.
At aduersus insiciantes.fo.119.col.1.
At ex contrario.fo.38.col.4.
At hi qui.fo.65.col.1.
At insula.fo.28.col.4.
At is qui.fo.77.col.3.
At qui patrono.fo.19.col.3.
At qui per.fo.17.col.4.
Atrox iniuria.fo.98.co.2.
At si ita.fo.78.col.3.
At si is qui.fo.31.col.1.
At si quis.fo.31. col.3.
BAuthoritas.fo.20.col.3.
Bella etenim.fol.4.col.3.
CApite tertio.fo.97.col.1.
Caput secundum.ibidem.
Cecus autem.fo.44.col.1.
Certe autem.fo.17.col.3.
Certe illud.fo.20.col.2.
Ceruos quoque.fo.28.col.2.
Cæterum dubium.fo.111.col.3.
Cæterum inter.fo.66.col.3.
Cæterum placuit.fo.97.col.2.
Cæterum si.fo.42.col.3.
Cæterum sciendum est.fo.113.col.1.
Cæterum si genitalis.fo.113.col.1.
Cæteræ quoq; res,fo.34.co.1.
Cæteri qui.fo.52.co.4.
Ciuilia autem iura.fo.27.col.4.
Codicillos autem.fo.63.co.2.
Codicillis autem.fo.63.co.2.
Communem seruum.fo.92.col.1.
Communes sunt.fo.80.col.4.
Compensationes quoq;.fo.110.co.3.
Conceptum furtum.fo.94.co.1.
Conditiones quæ.fo.79.col.2.
Conductor autem.fo.88.co.3.
Consensu fiunt.fo.86.col.1.
Consequens est.fo.25.col.3.
Constat autem ius.fo.4.col.3.
Constituitur autem.fo.33.col.4.
Contra autem.fo.38.col.2.
Contientionales.fo.80.col.3.
Corporales hæ sunt.fo.32.co.4.
Comparare autem.fo.115.col.3.
Creditor quoq;.fo.77.col.4.
Cui similis est.fo.99.col.1.
Cuius enim.fo.11.col.2.
Cuius rescripti.fo.9.col.4.
Cum autẽ in compluribus.fo.16.co.4.
Cum autem quæritur.fo.111.co.2.
Cum autem emptio.fo.87.co.2.
Cum autem in.fo.16.col.4.
Cum autem ingenuus.fo.6.co.4.
Cum autem is.fo.14.col.4.
Cum autem quæritur.fo.64.co.3.
Cum autem ad.fo.19.co.1.
Cum autem ratio.fo.50.co.1.
Cum autem impubes.fo.15.co.2.
Cum autem finitus.fo.34.col.2.
Cum enim olim.fo.59.co.3.
Cum enim lex.fo.38.co.1.
Cum eo quoq;.fo.110.co.3.
Cum sit inciuile.fo.24.co.2.
Cum ergo certus.fo.8.co.4.
Cum etiam.fo.46.col.4.
Cum & agnatos.fo.19.col.1.
Cum ex aliena.fo.29.co.2.
Cum filius filiave.fo.64.co.3.
Cum igitur plures.fo.74.col.3.
Cum in suo.fo.30.col.1.
Cum lege regia.fo.5.col.1.
Cum lege regia.fo.5.co.1.
Cum non sit verisimile.fo.8.col.2.
Cunq; hoc.fo.2.col.1.
Cunq; antea.fo.74.co.2.
Cum quis sub.fo.84.co.1.
Cum satis.fo.9.col.1.
Cum satis absurdum.fo.67.col.2.
Cum sit expositum.fo.93.col.3.
Cum vero tuam.fo.28.col.1.
Curare autem debet.fo.108.col.4.
DAmni iniuriæ.fo.96.co.2.
Dari autem.fo.17.co.1.
Dantur autem.fo.11.co.4.
Datur autem.fo.73.co.2.
Datus autem.fo.24.col.4.
Datum est autem.fo.25.co.2.
De constituta autem.fo.103.co.1.
Defuncti.fo.23.co.3.
De hæreditatibus.fo.34.col.4.
Deijs autem.fo.40.co.1.
De illa sane.fo.88.co.4.
De ordine.fo.118.col.4.
Definunt autem.fo.21.col.4.
Dictum est autem.fo.15.co.2.
Directo autem.fo.72.col.4.
Diutina possessio.fo.36.co.2.
Dominus noxali.fo.112.col.2.
Donationum autem.fo.36.col.4.
Dum tamen a villis fo.25.co.3.
Duo pluresve.fo.79.co.4.
Duorum autem.fo.11.col.2.

Eadem

Institutionum Imperialium.

EAdem fo.65.col.2.
Eadem lege.fo.8.col.3.
Eadem interueniunt.fo.120. col. 4.
Eadem oratione.fo.51.col.1.
Ea quoq; res.fo.55.col.1.
Eas vero.fo.116.col.3.
Ecce enim.fo.119. col.1.
Ecce enim.fol.75.col.1.
Ædibus deniq;.fo.56. col.4.
Ædicto diui marci.fo.36.col.3.
Ei vero qui iuri tuo.fo.82.col.1.
Ei vero qui.fo.31.col.2.
Eius vero.fo.11.col.2.
Eius qui.fo.44. col.1.
Emancipati autem.fo.64.col.4.
Emancipatos liberos.fol.45.col.1.
Emptio,& venditio.fo.86. col.2.
Emptio tam.fo.87.col.3.
Enimuero.fo.26.col.2.
Eo amplius.fo.34.col.2.
Eodem numero.fo.32.col.4.
Eo enim.fo.19.col.1.
Eos etiam.fo.69.col.1.
Æque si agat.fo.100.col.3.
Æque si debitor.fo.116.col.1.
Erat olim. fo.37.col.4.
Erat,& ex senatusconsul.fol.75.col.4.
Erant ante.fo.75.col. 4.
Ergo si quidem.fo.60.col.1.
Ergo non omnes.fo.11.col.1.
Error autem.fo.36.col.2.
Est autem alluuio.fo.28.col.3.
Est autem casus.fo.46.col.1.
Est autem capitis.fo.18.col.1.
Est autem littus.fo.26. col.4.
Est autem.fo.16.col.3.
Est etiam prohibiti.fo.94.col.1.
Est & alia.fo.19.col.3.
Est & alterius.fo.74.col.4.
Est & aliud.fo.36.col.4.
Est & aliud.fo.37.col.3.
Est & inter.fo.122.col.2.
Et ad exemplum.fo.37.col.2.
Et bellicos.fo.1.col.3.
Et certa quædam.fo.53.col.4.
Et constat.fo.23.col.3.
Et conuenienter.fo.40.col.1.
Et conuenienter. fo.34.col.3.
Et cum hoc.fo.35.col.1.
Et cum quæsitum.fo.59.col.3.
Et cum quibusdam fo.13.co..2.
Et cum retro.fo.37.col.2.
Et cum sacratissimas.fo.1.col.4.
Et cum super hoc.fo.59.col.3.
Et cum vxore.fo.34.col.3.
Et dedititios.fo.7.col.3.
Et ex contrario.fo.14 col.4.
Et econtrario.fo.47.col.1.
Et eorum vtilitati.fo.36.col.1.
Et ex diuerso.fo.47.col.2.
Et exequitur.fo.13. col.2.
Et his modis.fo.35. col.2.
Et hæc adeo.fo.11. col.1.
Et ij quidem.fo.75.col.2.
Et ideo constitutionem.fo.35.co..1.
Et ideo constat.fo.11.col.2.
Et in eo par.fo.44.col 3.
Et inhumanum.fo.39.col.3.
Et in summa.fo.37.col.1.
Et inueninus.fo.37.col.4.
Et his quidem.fo.77. col.2.
Et ita diui fo.75.col.2.
Et lege antiqua.fo.45.col.2.
Et libertas.fo.6.col.1.
Et mortuo.fol.67.col.1.
Et multomagis.fo.41.col.4.
Et non inelegenter.fo.5.col.3.
Et nouissimo.fo.48.col.1.
Et omnes libertos.fo.7.col. 4.
Et quidem omnes.fo.25.col.2.
Et plures.fol.48.col.1.
Et post multam.fo.29.col.2.
Et præterea.fo.15.col. 4.
Et primus quidem.fo.67.col.5.
Et primo loco.fo.73.col. 4.
Et quasdam.fo.37. col.2.
Et quia prima.fo.62.col.1.
Et quia siue.fo.110.col. 4.
Et quidem naturali. fo.26.col.3.
Et quidem.fo.88.col. 4.
Et quidem.fo.16.col.2.
Et quidem.fo.14. col.3.
Et qui potestatem.fo.23.col.4.
Et quod in castris.fo.42.col.4.
Et ruptum.fo.50. col.3.
Et seruus.fo.8.col. 3.
Et si creditori.fo.83.col.4.
Et si ex disparibus.fo.48.col.1.
Et si hæreditas.fo.120.col.2.
Et si in rem.fo.120. col.1.
Et si intra.fo.74.col.3.
Et si plures.fo. 47.col.1.
Et si plures.fo.eo.col.2.
Et si rales.fo.11.col.1.
Et si vnum.fo.47.col.1.
Et stipulandi.fo.79.col.3.
Et tam filium.fo.13.col.4.
Et tunc.fo.15.col. 4.
Et vix receptum.fo.34.col.3.
Et vnum hominem.fo.46.col.4.
Fum qui surdus.fo.53.col.2.
Fxamen quoq;.fo.28.col.2.
Excepta sola.fo.108.col.2.
Exceptiones autem.fo.117.col.1.
Exceptis ijs.fo.43.col.2.
Ex conditionali.fo.79.col. 1.
Excusantur autem.fo.23.col.2.
Ex diuerso.fo.36.col.2.
Ex duobus.fo.79.col.4.
Ex eadem.fo.19.col.1.
Exemplo patronorum.fo.19.col.2.
Exemplo cæterorum.fol.23.col.2.
Ex eo autem.fo. 51. col.1.
Exhibitoria sunt.fo.117.col.3.
Ex his illud.fol.6.col.4.
Ex his itaq;.fo.40.col.2.
Ex hoc tamen.fo.97.col.2.
Ex huiusmodi.fo.79.col.4.
Ex maleficijs vero.fo.105.col.2.
Ex maleficijs.fo.112.col.1.
Ex non scriptoto.5.col.3.
Exposuimus.fo.34.col.4.
Expositis generibus.fo.91.col.4.
Ex quibusdam iudicijs.fo.119.col.3.
Ex quibusdam tamen causis.f.91.col.3.
Ex quibus fere.fo.104.col.3.
Extraneo vero.fo.50. col.1.
Extraneis autem.fo.53.col. 1.
FAuos quoq;.fo.28.col.1.
Fœminæ quoq;.fo.14. col.1.
Feræ igitur bestiæ.fo.27.col.4.
Fideiussor &.fo.84.col.4.
Fideiussor non tantum.fo.84.col.3.
Fideiussores ita.fo.85.col.1.
Filiussa ni.fol.15.col.1.
Finitur autem.fo.34.col.1.
Flumina autem.fo.26.col.4.
Fratris vero.fo.11.col. 2.
Fructuarius.fo.40.col.2.
Fuerat ante. fo.107.col.4.
Furiosus nullum.fo.82.col.2.
Furiosus.fo.17.col. 2.
Furiosi quoq;.fo.22. col.1.
Furiosi autem.fo.43.col.3.
Furti actio siue.fo.95.col.2.
Furti autem actio.fo.95.col.1.
Furtiuæ quoq; res.fo.35.col.2.
Furtum autem fit.fo.94.col.2.
Furtum enim est.fo.93.col.4.
Furtorum autem duo ibidem.
GAllinarum autem.fo.28.col.2.
Generaliter iniuria.fo.97.col.3.
HAbent enim.fo.46.col. 4.
Hactenus ostendisse.fo.69.col.4.
Hactenus.fo.40.co.3.
Hæc actio.fo. 98.co.4.
Hæc autem actio.fo.112.co.4.
Hæc autem omnia.fo.119.col.2.
Hæc constitutio.fo.75,co4.
Hæc de seruitutibus.fo.34.col.4.
Hæc exempli causa.fo.116.col.1.
Hæ mortis causa.fo.37.co.1.
Hæres quoq;.fo.91.col.2.
Hæres & pure.fo.47.col.3.
Hæredes autem.fo.52.col.1.
Hæredes instituere.fo.45.co.4.
Hæreditas pleruncq.fo.46.co.4.
Hi enim qui.fo.23.col.3.
Hi qui in parentum.fo.94.col.4.
Hi quos nunquã.fo.47.col.4.
Hi vero qui.fo.14.co.3.
Hinc descendit.fo.3.co.4.
His autem verbis.fo.96.co.4.
His igitur.fo.3.col.1.
Hocamplius.fo.93.co.2.
Hocamplius.fo.32.co.2.
Hoc etiam.fo.66.co.4.
Hoc loco admonendi.fo.114.co.4.
Hoc loco.fo.69.co.2.
Hoc loco necessarium.fo.69.co.2.
Hoc quoq;.fo.39.co.3.
Hoc rescripto.fo.75.co.3.
Hodie autem non ita.fo.116.co.3.
Hodie tamen.fo.118.co.2.
Huic autem.fo.109.co.3.
Huic proxima.fo.38.co.1.
Huius studij.fo.3.co.2.
IDem & in milite.fo.24.co.3.
Idem & in pluribus.fo.22.col.4.
Idem iuris est.fo.81.col.1.
Idem iuris est.fo.87.co.4.
Idem iuris est.fo.115.col.4.
Idemq; iuris est.fo.8.col.1.
Idemq; erit.fo.47.co.2.
Idem placet.fo.40.co.1.
Ideo autem hę.fo.33.co.2.
Ideo autem.fo.19.co.2.
Ideo autem.fo.27.co.2.
Ideo nos.fo.8.co.4.
Ideo autem plus.fo.109.co.2.
Ideo autem istis.fo.86,co.1.
Ideoq; statuimus.fo.39.col.4.
Ideoq; si anseres.fo.28.col.2.
Ideoq; sic.fo.52.col.2.
Ideoq; cognosce.fo.10.co.1.
Ideoq; si mutuã.fo.38.co.3.
Ideoq; si noxali.fo.120.co.1.
Ideoq; si mulier.fo.44.col.3.
Ideoq; si debitor.fo.38.col.4.
Id priuilegiũ fo.42.col.3.
Idq; eo maxim.fo.119.co.1.
Idq; lege iulia.fo.44.co.4.
Igitur cum quis.fo.90.col.4.
Igitur in pupillari.fo.49.col.1.
Igitur liberi.fo.39.co.2.
Igitur post.fo.2.col.2.
Igitur quartam.fo.32.co.1.
Iidem rescripserunt.fo.25.col.1.
Iidem rescripserunt.fo.55.co.4.
Illud autem scire.fo.16.co.2.
Illud certum.fo.12.co.1.
Illud certum est.fo.71.col.3.
Illud expeditum.fo.89.co.1.
Illud in summa.fo.111.co.4.
Illud non fo.96.col.4.
Illud quoq; mandatũ.fo.90.col.1.
Illud quæsitum est.fo.28.co.1.
Illud proprium.fo.14.co.1.
Illud proprie.fo.111.co.4.
Illis autem temporibus.fo.41.co.3.
Imo vlterius.fo.94.co.1.
Impetu quoq;.fo.96.col.3.
Imperio magistratus.fo.13.col.1.
Imperatoriam. procemium.fo.1.co.2.
Imperatoris authoritate.fo.12.co.4.
Imperatores Verus.fo.50.co.3.
Impossibilis conditio fo.
Impuberes non.fo.25.co.4.
Impuberes autem.fo.20.co.
In alienum locum.fo.27.
In bonæ fidei iudicijs.fo.
ol.1.
Incertis vero.fo.57.co.3.
Incertis autẽ.fo.57.co.4.
Incorporales autem.fo.32.co.4.
In duplum.fo.106.co.2.
In extraneis.fo.51.co.4.
In fraudem.fo.8.co.2.
Ingenuus.fo.6.col.3.
In hac re.fo.78.co.1.
In ijs autẽ animalibus.fo.28.co.
In his autem casibus.fo.99.co.1.
In his autem.fo.86.co.2.
In his enim actionibus.fo.108.co.4.
Inimicitiæ. fo.24.co.2.
Iniuria autẽ.fo.97.co.3.
Iniuria autem.fo.96.col.2.
In omnibus autem.fo.84.co.3.
In pecudum.fo.31.co.3.
In personam.fo.105.co.1.
In petenda.fo.74.co.4.
In plurimis autem.13.col.4.
In potestate itaq;.fo.9.col.3.
In potestate.fo.10.col.1.
In primis igitur.fo.60.co.3.
In primis.fo.75.col.3.
In quibus breuiter.fo.2.col.3.
In quibus tribus.fo.105.col.4.
In seruorum conditione.fo.6.col.3.
In stipulationibus.fo.85.col.2.
Insula quæ.fo.28.co.4.
In summa.fo.98.col.3.
In summa.fo.73.co.2.
In summa sciendum.fo.95.co.2.
In summa sciendum.fo.90.col.3.
Interdum autem.fo.64.co.2.
Interdum autem.fo.22.co.1.
Interdum etiam.fo.32,col.1.
Interdum etiam.fo.94.co.3.
Interdum quoq;.ibidem.
Interdum euenit.fo.116.col.4.
Inter eas enim.fo.11.col.1.
Inter eas quoq;.fo.11.col.1.
Inter pignus autem.fo.102.co.3.
Inter rusticorum.fo.33.co.2.
Inter venditorem quoq;.fo.36.co.3.
Intestatus decedit.fo.63.co.2.
Intestatorum.fo.63.co.3.
In testibus autem.fo.41.col.3.
Introduxit.111.col.1.
Is ergo miles.fo.42.co.3.
Is qui exequitur fo.90.col.1.
Is quoq;.fo.76.co.4.
Is vero ad quem.fo.31.col.2.
Isdem istis.fo.34.co.2.
Ita autem stipulatio.fo.83.co.2.
Ita demum.fo.63.co.4.
Ita etenim.fo.39.co.4.
Ita tamen hi.fo.19.col.3.
Itaq; ij qui.fo.12.col.2.
Itaq; si pecuniæ.fo.34,col.1.
Itaq; siquidem.fo.43.col.2.
Itaq; tunc.fo.8.col.3.
Itaq; si filius.fo.16.co.4.
Itaq; si quis.fo.96.co.3.
Itaq; stipendiaria.fo.31.co.4.
Itaq; si moriente.fo.14.col.3.
Item actio.fo.107.co.1.
Item actoris.fo.119.co.2.
Item amitam.fo.11.co.2.
Item contra.fo.81.col.2.
Item diuus.fo.23.col.3.
Item ea quæ.fo.28.co.3.
Item ea quæ.fo.28.co.3.
Item exercitor.fo.99.co.2.
Item extraneus.fo.53.co.2.
Item finitur.fo.34.co.1.
Item finitur.fo.21.co.3.
Item furiosi.fo.43.col.3.

Universidad de Deusto

Index omnium contentorum

[illegible] fo.86.col.1.
[illegible] fo.21.col. 4.
[illegible] lis.fo.82.col.1.
[illegible] is ad quem.fo.34.col.
Item is [illegible] o.77.col.2.
Item is [illegible] fo.91.col.2.
Item is ex cuius.fo.99.col.1.
Item is qui.fo.34.col.3.
Item is qui status.fo.24.col.2.
Item lapilli.fo.28.col.3.
Item lex Cornelia.fo.121.col. 4.
Item lex Cornelia.fo.121.col.3.
Item lex Iulia.fol.121.col.2.
Item [illegible] x Iulia de vi.fo.122.col.1.
Item [illegible] x Iulia.fo.122.co.2.
Item libertis.fo.34.col.3.
Item loco.fo.22.col . 2.
Item maior.fo.24. col.2.
Item nec matertera.fo.11. col.2.
Item ne[illegible] fo.83.col. 4.
Item nepotes.fo.23. col.3.
Item non aliter.fo.13.col.2.
Item per alionos.fo.40.col. 2.
Item per liberos.fo.92.co.1.
Item per acceptilationem.fo.92.col.3.
Item precium.fo.87.col.1.
Item p[illegible]digus.fo.43.col.4.
Item si propter.fo.24.col.1.
Item propter litem.fo.23.col. 4.
Item propter aduersam.fo.24. col.1.
Item qui reipublicæ.fo.23. col.3.
Item quæritur.fo.88.col.3.
Item Romæ.fo.24.col.3.
Item seruiana.fo.102.col.3.
Item si adhuc.fo.99. col.2.
Item si adhuc socrus.fo.11.col.4.
Item si adhuc.fo.11.col.3.
Item [illegible] licuius.fo.89.col.2.
Item s[illegible]te.fo.110.co.2.
Item si [illegible] o.fo.95. col.1.
Item s[illegible] fo.91. col.1.
[illegible] m iudicio.fo.116. co.1.
[illegible] m is ad quem.fo.35.col.4.
Item si propter.fo.24.col.1.
Item si putator.fo.96.col. 3.
Item si quis ita.fo.83. col.1.
Item si quis postulante.fo.103.col. 3.
Item si quis.fo.32.col. 2.
Item si quis.fo.102.col.2.
Item si quis ex.fo.89.col.2.
Item si testamento.fo.22.col.1.
Item surdus.fo.43.col.4.
Item tria onera.fo.23.col. 4.
Item verborum.fo.82.col.4.
Item vetustas.fo.65.col. 4.
Item vobis.fo.39.col. 4.
Iure ciuili.fo.34.col.4.
Iure etenim.fo.40.col. 4.
Iuris præcepta.fo.3.col.2.
Iuris prudentia.fo.3.col.1.
Ius autem accrescendi.fo.44.col.2.
Ius autem ciuile.fo.3.co.4.
Ius autem gentium. fo.4.col.3.
Ius autem potestatis.fo.10.col.2.
Ius bonorum.fo.73.col.2.
Ius naturale.fo.3.col.3.
Iustas autem nuptias.fo.10. col.3.
Iuste autem.fo.8.col.3.
Iustitia est,fo.2.col.4.

LAtinos autem.fo.7.col.4.
Legati autem.fol. 57.col.3.
Legatarijs autem.fo.41.col. 4.
Legatum itaq; fo.53.col.4.
Lex xij. tabu.fo.67.col.3.
Lege est.fo.4.col.4.
Lege fusia.fo.9.col. 1.
Liberis autem.fo.49.col.4.
Liberis suis.fo.48.col.3.
Liberum autem.fo.97.col.1.
Libertus autem.fo.19.col.3.
Libertus quoq;.fo.26. col.2.
Libertinorum autem.fo.7.col.3.
Libertini sunt.fo.7.col.1.
Libertas quoq;.fo.57.col.4.
Libertas quoq;.fo.62.col.3.
Licet autem domino.fo.8.col.1.
Licet autem.fo.13.col. 4.
Licet enim.fo.41.col.3.
Licet autem.fo.68.col.2.
Literæ quoq;.fo.30.col.4.
Littorum quoq;.fo.27.col.1.
Locus autem.fo.27.col.2.
Locatio.fo.87.col.4.
Loca etiam.fo.79. col.2.
Loca sacra.fo.87.col.4.
Longe magis.fo.58.col. 2.

MAndatum contrahitur.fo.89.columna.3.
Mandatum non.fo.90.col.2.
Mandatum &.ibi. col. 3.
Mandantis tantum.fo.89.col. 3.
Manet autem societas.fo.89.col.1.
Manumissio autem.fo.7.col. 1.
Mariti tamen.fo.11.col.4.
Masculi quidem.fo.10.col.3.
Masculi quidem.fo.21.col.4.
Masculo igitur.fo.50.col. 1.
Masculos vero.fo.44.col.3.
Mater vel auus.fo.45.col.3.
Maxima.fo.18.col.2.
Militia enim.fo.15.col.1.
Minima.fo.18.col.3.
Minor.fo.18.col. 3.
Minorem natu.fo.13.col.3.
Minores autem.fo.14.col.2.
Minus ergo.fo.65.col.1.
Modo videamus.fo.26.col.3.
Mortis causa.fo.36.col.4.
Mortuo autem.fo.75.col.1.
Mortuo conductore.fol.88.col.3.
Multis alijs.fo.72.col. 4.
Multis autem.fo.7.col.2.
Multis modis.fo.7.col.4.
Multum autem.fo.85.col. 3.
Multum neq;.fo.82. col.1.

NAm agnatio.fo.18.col.1.
Nam Antoninus.fo.9.col.4.
Nam apud.fo.9.col.3.
Nam a quarundam.fo. 11.col.1.
Nam cædendo.fo.34.col.1.
Nam conceptum.fo. 93.col.4.
Nam constat.fo.12.col·1.
Nam cum prudentibus.fo.37.col.1.
Nam & ita coiri.fo.89. col.1.
Nam & legatorum.fol.40.col.3.
Nam & mutus.fo.43.col.4.
Nam & apes.fol.28.col.2.
Nam ex ijs.fo.16. co.2.
Nam furtiuarum.fo.31.col.3.
Nam hæres.fo.33.col. 4.
Nam ius istud.fo.3.col.4.
Nam moribus.fo.48. col.4.
Nam mortuo.fo.14.col.3.
Nec anni.fo.23.col.4.
Nam nec hi.fo.12. col.2.
Nam quamuis.fo.42.col.2.
Nam qui sciens.fol.35.col.3.
Nam quod.fo.4.col.1.
Nanq; agit. fo.100. col.1.
Nanq; placuit.fo.20.col.3.
Nanq; si cui.fo.101.col.2.
Nam si hæres.fo.35.col.3.
Nam si maxima.fo.18.co.4.
Nam si pater.fo.19.col.3.
Nam si quis filium.fol.19.col.2.
Nam vsu exigente.fo.4.col.3.
Nam vt emptio.fo.87. col.4.
Naturalem autem.fo.28.col.1.
Nec ad rem.fo.43. col.3.
Neq; ad rem.fo.32.col.4.
Nec alius vllus.fo.62. col. 3.
Nec enim quod.fo.104.col.3.
Nec enim vnq;.fo.88.col.4.
Nec interest.fo.28.col.1.
Nec interest.fo.47.col.2.
Nec interest an.fo.73.col.2.
Nec longe.fo.32.co.3.
Nec tantum.fo.73.col.2.
Nec vlli alij.fo.34.col.3.
Nec vllorum.fo.42.col.3.
Necnon eos.fo.63.col 3.
Necnon is qui.fo.12.col.3.
Necessarius hæres.fo.52.col.2.
Necessarij vero.fo.52.col.3.
Nemo igitur.fo.26.co.3.
Nepotibus tamen.fo.16.col.3.
Neq; autem.fo.23.col.1.
Neq; enim.fo.47.col.1.
Neq; tamen.fo.20.col.4.
Ne iniuria.fo.8.col.1.
Ne tamen.fo.22.col.2.
Nihil autem.fo.32.col.1.
Nihil autem interest.fo.60.col.3.
Nihil autem interest.fo.42.col.1.
Nominatim.fo.44.col.2.
Non autem omnes.fo.115.col.1.
Non autem liberis.fo..512.col.1.
Non esse autem.fo.24.col.1.
Non autem vtiq;.fo.47.col.1.
Non solum autem.fo.54.co.2.
Non solum autem.fo.98.co.4.
Non solum autem.fo.49.col.3.
Non solum res.fo.79.col.2.
Non solum,fo.12.co.3.
Non tamen omnibus.fo.43.col.2.
Non tantum autem.fo.63.co.1.
Non tamen vt.fo.44.co.2.
Non tamen per omnia.fo.50.co.4.
Non tamen.fo.66.co.2.
Nos autem per.fo.20.col.2.
Nostra aut cõstitutio.de leg.f.54.col.1.
Nostra autem.fo.35.col.4.
Nostra autem.fo.15.co.4.
Nostra autem.fo.21.co.2.
Nostra vero cõstitutio.fo.45.col.2.
Nouissime sciendum.fo.68.co.3.
Nouissime sciendum est.fo.36.col.20.
Nouissime autem.fo.26.col.2.
Nouus autem alueus.fo.29.col.1.
Nullius autem.fo.27.col.1.
Nunc admonendi.fo.113.col.2.
Nunc admonendi.fo.119.col.1.
Nunc admonendi.fo.38.col.3.
Nunc de libertorum.fol.72.col.1.
Nunc transeamus.fo.60.co.2.
Nunc transeamus ad.fo.76.col.1.
Nuptiæ autem.fo.10.col.2.

OB hominem.fo.99.col.1.
Oblatũ furtum.fo.94.co.1.
Olim scriptura.fo.85.co.2.
Omnis autem noxalis.fo.112.col.2.
Omnis stipulatio.fo.78.col.2.
Omnis res.fo.79.col.4.
Omne autem ius.fo.5.co.4.
Omnes autem actiones.fo.106.co.1.
Omnes vero.fo.1.col.4.
Omnium autem actionum. folio. 119. columna.4.
Omnium autem actionum.fo.100.co.1.
Omnium autem.fo.76.co.1.
Optimus legatum.fo.57.co.3.
Ostendimus qui.fo.25.co[illegible].

PAri ratione.fo.14.co.4.
Artibus autem.fo.47.co.4.
Partus vero.fo.31.col.3.
Pater nec.fo.41.col.3.
Patitur autem.fo.97.col.4.
Pauonum quoq;.fo.28.co.2.
Peculianum autem.fo.57.co.1.
Pœna autem iniuriarum.fo.99.co.4.
Pœnales quoq;.fo.103.co.4.
Pœnę quoq;.fo.58.co.4.
Pœnę seruus.fo.14.col.4.
Per adoptionem.fo.66.co.3.
Per contrarium.fo.68.co.2.
Perficiuntur autem.fo.37.co.2.
Permissum est.fo.16.col.3.
Perpetuæ.fo.116.co.2.
Per traditionem.fo.31.co.4.
Placebat autem.fo.67.co.2.
Placuit tamen.fo.94.col.2.
Plane ad stercorandum.fo.34.co.4.
Plane odio furum.fo.103.col.4.
Plane qui.fo.28.col.1.
Plane si depositi.fo.105.col.2.
Plane si per errorem.fo.17.co.1.
Plane si posthumis.fo.17.col.3.
Plane si longiori.fo.28.col.4.
Plane solutio.fo.81.col.3.
Plane de testamentis.fo.42.co.3.
Plane ex his.fo.5.co.1.
Plebs autem.fo.4.col.4.
Plebiscitum.ibidem.
Plerũq; aut propter.fo.23.co.2.
Plus autem.fo.109.co.2.
Possidere autem videtur.fo.118.col.2.
Possunt autem.fo.41.col.2.
Postea diuus.fo.60.col.3.
Postea vero lege.fo.72.co.2.
Postea vero.fo.40.co.4.
Posteriore quoq;.fo.50.co.2.
Post genera.fo.90.co.3.
Post hæc videamus.fo.53.co.3.
Posthumus autem.fo.58.co.1.
Posthumo quoq;.fo.44.co.3.
Posthumi quoq;.fo.64.col.1.
Posthumo quoq;.fo.57.col.4.
Posthumorum autem.fo.44.co.4.
Post missionem.fo.42.co.4.
Post mortem quoq;.fo.58.col.4.
Post mortem suam.fo.83.col.1.
Post quod senatusconsulto.fo.60.co.1.
Post suos.fo.68.co.4.
Potest autem.fo.47.co.4.
Potest autem.fo.62.co.2.
Potest etiam.fo.33.co.2.
Potest tamen.fo.52.col.2.
Precium autem.fo.86.col.4.
Prædiorum vrbanorum.fo.33.col.1.
Præferuntur.fo.67.co.4.
Præiudiciales actiones.fo.104.co.2.
Præter hos.fo.43.co.3.
Præterea debitor.fo.115.co.4.
Præterea & is.fo.77.co.4.
Præterea emancipatione.fo.15.co.3.
Præterea etiam.fo.116.co.3.
Præterea introducta.fo.111.col.2.
Præterea intestatus.fo.61.col.4.
Præterea inutilis.fo.82.co.1.
Præterea nouatione.fo.92.co.4.
Præterea pœna.fo.94.co.1.
Præterea quasdam.fo.108.co.2.
Præterea qui.fo.21.co.3.
Præterea quod.fo.28.co.3.
Præterea sicut.fo.88.col.1.
Præterea si quis.fo.109.co.3.
Præterea testamentum.fo.43.col.3.
Præterea si medicus.fo.96.3.
Prætoriæ sunt,fo.80.co.3.
Prætorum quoq;.fo.5.co.2.
Præualuit tamen.fo.8.co.2.
Primo gradu.fo.69.co.3.
Prius est.fo.76.co.3.
Procurator neq;.fo.113.co.2.
Pro derelicto autem.fo.32.co.3.
Prodesse autem.fo.72.col.2.
Pro eo qui.fo.84.co.2.
Pro hærede autem.fo.117.co.4.
Prohibitoria sunt.fo.117.co.2.
Pro hoc tamen.fo.32.co.2.
Pro onerant.fo.5.co.2.
Pro possessore.fo.117.col.4.
Proprius autem.fo.46.co.1.
Proprius autem.fo.17.col.1.
Proprios autem.fo.46.co.1.
Proximus autem.fo.67.col.2.
Pubertatem autem.fo.21.co.2.
Publica autem dicta.fo.121.co.1.

Publica

Institutionum Imperialium.

Publica autem iudicia.fo.121.col. 2.
Publica iudicia.fo.121. col. 1.
Publicatione.fo.85.col.2.
Publicorum iudiciorum.fo,121.col. 1.
Pupillus omne.fo.82.col.2.
Pupilli.fol.21.col. 2.

QVa constitutione.fol.24.col.2.
Qua de causa.fo.66. col.3.
Qua de causa.fo.72.col.1.
Qua de causa.fol.32.col.3.
Quadrupli autem.fo.106.col.4.
Qualis est.fol.105.col.4.
Quam quasi.fol.9. col.1.
Quam formam.fo.114.col.3.
Quantitas autem.fo.59.col.3.
Qua parte.fo.68.col.4.
Qua ratione.fo.49.col.1.
Qua ratione.fo.30.col.3.
Quare in primis fo. 69.co.2.
Quarto gradu.fo.69. col.3.
Quas ex omnibus.fo.2.col.3.
Quæ autem in.fo.74.col.1.
Quæcunq;.fo.49.col.3.
Quædam actiones.fo.105. col.4.
Quædam enim.fo.26. col.3.
Quædam præterea.fo. 32.col.3.
Quæ de fullone.fol.95.col.1.
Quæ diximus.fo.111.col.4.
Quæ & ipsa.fo.19. col.1.
Quæ & ipsa.ibidem.col. 2.
Quæ omnia apertius.fo.114.col.3.
Quæ quidem.fo.23.col.1.
Quæ quidem.fol.9.col.3.
Quæri solet.fo.29.col. 2.
Quia duas.fo.11.col.3.
Quia eadem.fo.11.col.3.
Quia ij qui.fo.15.col.2.
Quia non sunt.fo.26.col.4.
Quia plerunq;.fo.51.col.2.
Quia plerunq;.fo.19.col. 1.
Quia tamen.fo.110.col. 4.
Quia tamen ita.fo.95. col.4.
Quia vtræq;.fo.11.col,3.
Qui autem excusare.fo.24.col.4.
Qui autem ex.fol.62.col.3.
Qui autem prohibitas.fo.12. col.2.
Qui autem vult.fo.24.col.3.
Quibus autem.fo.17.col.4.
Quibus autem.fo.18.col. 4.
Quibus connumerari.fo.63.col.3.
Quibus constitutionibus.fo.23.col.1.
Quicquid autem.fo.28.col. 1.
Quid enim.fol.41.col.2.
Quid ergo.fo.4[illegible].col. 4.
Quid si patronus.fo.24.col.3.
Qui hoc anno.fol.84.col.1.
Qui igitur.fo.10.col.2.
Quinimo.fo.42.col.4.
Quinto gradu.fo.69.col.4.
Qui pro vsu.fo.88.col.3.
Quinetiam.fo.44.col.4.
Quippe cum.fo.35.col.4.
Qui res alienas.fo.95.col. 3.
Qui Sabinus.fo.10.col.1.
Qui tamen.fo.10.col.3.
Qui tutelam.fol.25.col.1.
Quod ad fœminas.fo.66.col.3.
Quod autem ad eas res.fo.35.col.4.
Quod autem dictum.fol.18. col.4.
Quod autem dictum.fo.35.col.3.
Quod autem ex alia.fo.39.col.3.
Quod autem lex.fo.17.col.4.
Quod autem non præcise.fo.96.co. 2.
Quodcunq; ergo.fo.5.col.1.
Quod enim ante.fo.27.col.4.
Quod enim placuit.fo.40. co.1.
Quod & alijs.fo.12.col.3.
Quod & ipsum.fo.11.col.4.
Quod genus.fo.100.col.4.
Quod ita.fo.11.col.3.
Quod ideo sic placuit.fo.61.co.1.
Quod nobis.fo.39.col.2.
Quod non erat.fo.8.col.4.
Quod non.fo.46. col.1.
Quod nostra constitutio.fo.36.co.3.
Quod nostra.fo.8.co. 1.
Quod quidem ius.fo.43.col.2.
Quod nostra.fo.43.col.1.
Quod si seruus.fo.80.col.2.
Quod si in aliqua.fo.30.col.1.
Quod si aliqua.fo.29.col.1.
Quod si alteri.fo.29.col.1.
Quod si casu.fo.29.col.4.
Quod si fortuito.fo.29.col.4.
Quod si fugerit.fo.87.col.3.
Quod si frumentum.fo.29.col.4.
Quod si ille.fo.36.col. 3.
Quod si male.fo.39.col.1.
Quod si naturali.fo.29. col.1.
Quod si nemo.fol.22.col. 4.
Quod si partim.fo.29.col. 2.
Quod si post.fo.16.col.2.
Quod si post.fo.29.co.1.
Quod si quis sibi.fo.81.col.4.
Quod si tutor.fo.22.col.2.
Quod turpi.fo.84.col. 1.
Quod vero naturalis.fo.4. col.1.
Quod vero.fo.40.col.4.
Quoniam filius.fo.19.col.3.
Quoquo enim modo.fo. 42.col.2.
Quorum vtramq;.fol.1.col.3.
Quorum vis.fo.118.col.1.
Quos autem.fo.73.col.3.
Quoties plures.fo.83.col.2.

REcte quoq;.fol.90.col.2.
Re contrahitur.fo.76.col.3.
Recuperandæ possessionis.fo.118.co.3.
Rei persequendæ.fo.105.col.1.
Relegati autem.fol.14.col.4.
Religiosus locus.fo.27.col.2.
Religiosum locum.fo.27.col.3.
Repetitis.fol71.col.4.
Retinendæ possessionis.fo.118. col.1.
Res fisci.fo.36.col. 1.
Responsa prudentum.fo.5.col.2.
Restituta autem.fo.60.col.4.
Restitutoria sunt.fol.117.col.3.
Re,veluti.fol.109.col.2.
Riparum quoq;.fo.26.col.4.
Rursus ex diuerso.fo.101.col. 4.
Rursus earum.fo.9.col. 2.
Rusticorum.fo.32.col. 4.

SAcræ res.fo.27.col.2.
Sancitum etenim.fo.39.col.2.
Sanctæ quoq; res.fo.27.col.3.
Sane enim.fo.11.col.1.
Sane in hac actione.fo.96.col.1.
Sane vno.fo.100.col.4.
Satisdationum modus.fo.113. col.3.
Satis enim.fo.47.col.1.
Sciendum autem est.fo.68. col.3.
Sciendum autem est.fo.22.col. 4.
Sciendum est tamen.fo.53.col.1.
Sciendum est.fo.37.col.3.
Sciendum est.fo.25.col.2.
Sciendum tamen est.fo.43.col.1.
Scriptum autem.fo.4.col. 4.
Secundo gradu.fo.69.col.3.
Sed adoptiui liberi.fo.23. col.3.
Sed agnationis quidem.fo.18.col.1.
Sed aliquando.fo.35.col. 2.
Sed & ante,q̃.fo.24.col.4.
Sed cum aliquis.fo.41.col.2.
Sed cum antea.fo.68.col.1.
Sed cum factum.fo.80.col. 1.
Sed cum libertas.fo.8.col.4.
Sed cum multas.fo.75.col. 4.
Sed cum pessimum.fo.37.col.4.
Sed cum paulatim.fo.41.col. 1.
Sed quoniam dedititiorum.fo.7.co. 3.
Sed ea omnia.fo.65.col.3.
Sed eas quidem.fo.74.col.1.
Sed emancipatio.fol.15.col.3.
Sed & alieno.fo.41.col.2.
Sed & capitis.fo.21.col.3.
Sed & filiæ.fo.67.col.4.
Sed & in stricti.fo.108.col.1.
Sed & lex.fo.98.col 2.
Sed & maior.fo.9.co.4.
Sed & mente.fo.22.col.1.
Sed & plebiscita.fo.4.co.4.
Sed & propter.fo.24.col.1.
Sed & quod principi.fo.5.col.1.
Sed & si credat.fo.94.co.2.
Sed & si decedens.fo.13.col.3.
Sed & si diuerse.fo.29.col.3.
Sed & si emancipato.fo.16.col. 4.
Sed & illud.fo.14.col.1.
Sed & si in testamento.fo.19.col.4.
Sed & si tu.fo.11.col.2.
Sed & si pater.fo.16.col.1.
Sed & si pecorum.fo.34.col.3.
Sed & si quis cum.fo.110.co.2.
Sed & si quis ex.fo.6.co.3.
Sed & si quis priore.fo.5.col.3.
Sed & si quis.fo.43.col.1.
Sed si rem.fo.54.col.4.
Sed si vsq;.fo.21.col.3.
Sed & tale.fo.57.col.2.
Sed veteres.fo.112.col.3.
Sed & vnum testamentum.fo.42.co.1.
Sed ex constitutionibus.fo.54.co.1.
Sed ex constitutione.fo.15.col.1.
Sed ex constitutionibus.fo.118.col.3.
Sed ex diuerso.fo.39.co.1.
Sed ex diuerso.fo.75.co.1.
Sed ex his.fo.20.co.1.
Sed fœminini.fo. 44.co.3.
Sed furti quidem.fo.106.col.4.
Sed hactenus.fo.42.col.4.
Sed hæ actiones.fo.94.col.1.
Sed hæc de ijs.fo.73.col.1.
Sed hæc ita.fo.51.col.3.
Sed hæc quidem.fo.45.col.2.
Sed hæc quidem.fo.42.col.1.
Sed hæc quidem.fo.109.col.4.
Sed hoc etiam.fo.38.col.4.
Sed hoc fortitan.fo.38.col.2.
Sed hoc iure.fo.20.col.2.
Sed hoc non.fo.22.col.3.
Sed hoc.fo.14.col.3.
Sed hoc tempore.fo.9.col.3.
Sed his omnibus.fo.41.col.1.
Sed hodie hæc.fo.113.col.4.
Sed hodie.fo.13.col.1.
Sed huiusmodi.fo.55.col.4
Sed id quod.fo.43.col.4.
Sed illa quidem.fo.40.col.4.
Sed interdicto.fo.118.co.1.
Sed is apud.fo.95.col.2.
Sed istæ actiones.fo.108.col.3.
Sed istæ quidem.fo.101.col.1.
Sed ius quidem.fo.4.col.2.
Sed naturalia quidem.fo.5.col.4.
Sed ne creditores.fo.38.co.2.
Sed nec huiusmodi.fo.58.co.1.
Sed nec magis.fo.29.co.4.
Sed nec neptem.fo.11.col.2.
Sed nec nominatim.fo.44.co.2.
Sec ne in primis.fo.54.col.2.
Sed neq; hæres.fo.41.col.3.
Sed non ita.fo.44.col.2.
Sed nõ vsq;.fo.54.col.1.
Sed nos.fo.67.co.4.
Sed nostra beneuolentia.fo.53.co.2.
Sed nostra constitutio.fo.72.col.2.
Sed olim quidem.fo.53.col.4.
Sed Papinianus.fo.36.col.1.
Sed posteriorem.fo.28.col.1.
Sed primus.fo.37.col.3.
Sed proprietas earum.fo.27.col.1.
Sed pupilli.fo.21.co.3.
Sed quemadmodum.fo.68.col.2.
Sed quia hæredes.fo.60.co.4.
Sed quia inciuile.fo.58.col.4.
Sed quia stipulationes.fo.60.co.2.
Sed qui filium.fo.44.col.2.
Sed quod.fo.44.col.1.
Sed si a Titio.fo.30.col.4.
Sed cui.fo.34.col.4.
Sed si econtrario.fo.51.col.4.
Sed si ex testamento.fo.22.col.3.
Sed si ex.fo.14.col.4.
Sed si filius.fo.44.col.4.
Sed & si filiusfami.fo.41.co.3.
Sed si gregis.fo.31.co.3.
Sed si hæres.fo.40.co.1.
Sed si is qui.fo.32.col.1.
Sed si in bello.fo.23.col.3.
Sed si instituto.fo.48.co.2.
Sed si in expeditione.fo.45.co.3.
Sed si libero.fo.98.co.1.
Sed si non fuerant.fo.44.co.2.
Sed si nummis.fo.38.co·3.
Sed si qua.fo.11.col.1.
Sed si quis presens.fo.26.co.1.
Sed si quis.fo.44.col.1.
Sed & si quis.fo.83.col.4.
Sed si quis.fo.13.col.4.
Sed si rem legatarij.fo.55.col.3.
Sed si vxori.fo.56.col.2.
Sed sui quidem.fo.32.co.3.
Sed tamen id.fo.35.col.3.
Sed tamen nomen.fo.37.col.3.
Sed testari.fo.42.co.3.
Sed vtilitatis.fo.33.co.4.
Sed vt nepos.fo.32.co.3.
Sed vt.fo 40.col.4.
Semel autem.fo.8.col.3.
Senatusconsultum est.fo.4.col.4.
Sæpe enim.fo.43.col.4.
Septima eas.fo.74.co.2.
Sequens diuisio interdic.fo.117.co.3.
Sequens illa diuisio.fo.105.co.
Sequens diuisio.fo.76.col.2.
Sequit vt de exceptionibus.fo.115.co.3.
Sequitur de iure.fo.9.co.2.
Sequitur ergo.fo.12.co.2.
Sequitur vt despiciamus.fo.117.co.2.
Seruitus autem.fo.6.co.2.
Seruus autem alienus.fo.172.col.2.
Seruus autẽ manumissus.fo.18.co.3.
Seruus autem plurium.fo.46.co.4.
Seruus autẽ.fo.17.col.1.
Seruus autem.fo.46.co.2.
Seruus cõmunis.fo.80.co.2.
Seruus ex.fo.79.col.4.
Serui autem.fo.6.co.2.
Serui autem.fo.6.co.2.
Serui vero.fo.7.co.2.
Seruum adulterio.fo.46.co.1.
Seruis autem ipsis.fo.97.col.4.
Seruiana autem.fo.102.col.3.
Sexto gradu.fo.69.co.4.
Si ab hostibus.fo.15.co.2.
Si ad exhibendum.fo.120.co.3.
Si aduersus ea.fo.12.co.2.
Sic itaq; discretis.fo.103.co.3.
Si communi seruo.fo.98.co.1.
Si cõmunem seruum.fo.37.co.4.
Si cui fundus.fo.55.col.2.
Si cui nullus.fo.19.col.4.
Sicut diuus.fo.96.col.2.
Sicut ille remittitur.fo.26.co.2.
Si de alia re.fo.83.col.4.
Si duorum.fo.29.co.3.
Si eadem res.fo.52.co.2.
Si enim tres.fo.23.col.2.
Si ex pluribus legitimis.fo.68.co.3.
Si familie erciscun.fo.120.co.3.
Si finium regundorum.fo.120.co.4.
Si fundum dari.fo.84.co.2.
Si generaliter seruus.fo.57.co.2.
Signacula autem.fo.41.col.1.
Si grex.fo.56.co.4.
Si igitur iussu.fo.110.co.4.
Si impossibilis.fo.82.co.3.
Si inter.fo.21.col.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum. In libris Institutionum.

Si is qui.fo.71.col.3.
Si iudex litem.fo.98.col.4.
Si minus.fo.109.col.4.
Similiter eos.fo.24.col.1.
Simili modo.fol.21.col.3.
Si modo.fo.8.col.1.
Si autem aliter.fo.38.col.4.
Si autem ipsi.fo.22.col.4.
Si autem per procuratorem.f.114.c.1.
Si autem per vim.fo.122.col.1.
Si autem quis.fo.49.col.2.
Si autem resipuerint.fo.49.co.1.
Singulorum autem.fo.27.col.4.
Si nemo suus.fo.66.co.2.
Si peculium.fo.56.col.4.
Si plures conditiones.fo.47.col.4.
Si plures instituantur.fo.47.col.1.
Si plures sint.fo.67.col.1.
Si plures sint.fo.84.col.4.
Si quid autem.fo.85.co.2.
Si quis agens.fo.109.col.1.
Si quis alium.fo.81.col.2.
Si quis alij.ibidem.col.3.
Si quis aliud.fo.110.col.1.
Si quis ancillas.fo.56.col.3.
Si quis a non domino.fo.31.col.1.
Si quis autem.fo.25.col.1.
Si quis autem suspectus.folio.26.columna.1.
Si quis debitori.fo.55.col.4.
Si quis filiabus suis.fo.17.col.3.
Si quis in aliena.fo.30.col.4.
Si quis in nomine.fo.58.col.1.
Si quis ita.fo.79.col.1.
Si quis itaq; fo.74.col.4.
Si quis rem tuam.fo.55.col.3.
Si quis tu[...]or.fo.26.col.1.
Si quis [...]etit.fol.33.col.2.
[...]quis vna.fo.61.co.3.
Si rem suam.fol.55.col.4.
Si res aliena.fo.54.col.4.
Si res legata.fo.56.col.2.
Si scriptum.fo.83.col.2.
Si seruus domino.fo.112.col.3.
Si seruum alienum.fo.48.co.2.
Si tamen alienam.fo.29.co.3.
Si titius alienam.fo.30.col.3.
Si tutor nomine.fo.51.col.4.
Siue autem domino.fo.80.col.1.
Siue ex duobus.fo.6.co.3.
Si vero pater.fo.13.col.1.
Si vero ibi.fo.15.col.2.
Si vero intestati.fo.43.col.2.
Si vero quis.fol.55.col.4.
Si vero reus.fo.114.co.3.
Si vero totus as.fol.47.col.2.
Si vero vltra.fo.24.col.4.
Si vxor tua.fo.11.col.4.
Socius socio.fo.89.col.2.
Societatem.fo.88.col.4.
Socrum quoq; fo.11.col.4.
Soluitur adhuc.fo.89.col.2.
Statim autem.fo.119.col.2.
Stipulationum aliæ.fo.80.col.2.
Sua & aliena.fol.89.col.4.
Sub certa vero.fol.57.col.4.
Sub conditione.fo.78.col.4.
Subscriptiones.fol.41.col.4.
Subsidiaria autem.fo.23.col.1.
Substituitur autem.fo.49.co.4.
Sui autem hæredes.fo.64.col.1.
Sui autem.fo.52..co.3.
Summa autem diuisio.fo.117.col.2.
Summa itaq; fo.6.col.1.
Summa itaq; fo.2.col.4.
Sunt autem agnati.fo.66.col.2.
Sunt autem agnati.fo.67.col.4.
Sunt autem bono.posses.folio.73.columna.4.
Sunt autem constitutæ.fo.112.co.2.
Sunt & aliæ personæ.fo.12.col.1
Sunt præterea publica.fol.122.col.2.
Sunt præterea.fo.110.col.1.
Sunt tamen qui.fo.117.co.3.
Superest vt de actionibus.fo.99.col.3.
Superest vt de officio.fo.119.col.4.
Superest vt de lege Fal.fo.59.col.2.
Superest vt admoneamus.folio.115.columna.3.
Superiore libro.fo.26.col.3.
Supradicta.fo.42.col.2.
Suspectus autem est.fo.25.col.4.
Suspectus autem remotus.folio.25.columna.4.
Suspectum enim eum.fo.26.col.2.
Tam autem corporales.fol.57.columna.2.
Tam autem.fo.51.col.3.
Tertia diuisio.fo.118.col.4.
Tertio gradu.fo.69.col.3.
Testes autem.fo.41.col.2.
Testamentum iure factum.fo.50.col.2.
Testamentum.fo.40.col.4.
Testamenti autem.folio.53.col.1.
Thesauros quos.fo.31.col.3.
Titius.fo.44.col.2.
Tollitur autem.fo.92.col.2.
Transeamus.fo.16.col.2.
Transferri.fo.59.col.2.
Tripli vero.fo.106.col.3.
Tua & aliena.fo.89.col.4.
Tua gratia.ibidem.col.3.
Tua tantum gratia.fo.89.col.4.
Tutor autem.fo.21.col.1.
Tutor autem.fo.58.col.1.
Tutores autem.fo.16.col.3.
Tutores & curatores.fo.113.col.3.
Tutores quoq; fo.91.col.1.
Tutores vero.fo.113.col.4.
Valde enim.fo.8.col.1.
Vel singulis.fo.49.col.4.
Veluti aduersus.fo.103.col.4.
Venditæ vero.fo.32.col.1.
Verba autem.fol.62.col.4.
Verbis obligatio.fo.78.col.1.
Versa vice.fo.83.col.4.
Videamus itaq; fo.40.col.3.
Videamus si pars.fo.47.col.2.
Videamus.fo.14.col.2.
Videamus itaq; fo.9.col.2.
Vnde illud.fo.94.co.2.
Vnde in ijs.fo.20.col.4.
Vnde in rebus.fo.35.col.3.
Vnde nostra constitutio.fo.43.col.4.
Vnde quæsitum est.fo.10.col.4.
Vnde qui facultates.fo.52.col.2.
Vnde si alienus seruus.fo.112.co.3.
Vnde solent.fo.12.col.2.
Vniuersitatis.fo.27.col.1.
Vocantur autem.fol.31.col.4.
Vsusfructus.fo.33.col.3.
Vsusfructus a proprietate.ibidem.columna.3.
Vt ecce vas.fol.29.co.2.
Vt ecce.fo.110.co.1.
Vt ecce.fo.29.col.2.
Vt ecce.fo.101.col.1.
Vt ecce.fol.20.co.3.
Vt hoc ius.fo.39.col.4.
Vt liceat fo.2.col.1.
Vtriusq; etiam.fo.119.col.2.
Vt sint totius.fo.2.col.3.
Vt vtrunque.fo.1.col.2.
Vulgo quæsitos.fo.69.col.1.

Explicit tabula omnium Paragraphorum Institutionum Imperialium.

Sequitur Tabula omnium contentorũ, tam in Glos. quam in notabilibus & additionibus exactissime compilata.

Abolitio quid sit & qd importet verbum, abolere.de vsuca.§.quod autem.fo.36.columna.1.linea.1.
Abortiuus non rumpit testamentum.de exhere.lib.§.j.fo.44.col.3.li.55.
Et habetur pro non nato ibidẽ.fo.44.col.3.li.79.
Abstinere & immiscere dicuntur sui.de hære.quali.& diff.§.extraneis.fo.53.col.1.linea.75.
Absens potest constitui procurator.de his per quos age.possu.§.j.fo.113.colum.2.li.75.
Absens accipitur multis modis.de inuti.stipula.§.item verborum.fol.82.col.4.lin.19.
Absens causa reipu.an dicitur esse qui abest causa alterius ciuitatis vel municipij quã reipu.romanæ.de actio.§.rursus.fo.101.co.4.li.5.
Absens quomodo possit vsucapere rẽ presentis.ibi.col.4.li.35.
Absens contra absentẽ quomodo vsucapiat.ibi.col.4.li.71.
Absuturus est perinde ac si abesset.de obli.qu[...]x quasi contra.§.tutores.fo.91.col.1.li.50.
Acceptilatio quare nõ tollat alias obligationes preter cõtractas verbis.quibus mod.tol.oblig.§.j.fo.92.colũ.3.linea.12.
Acceptilatio habetur pro solutiõe.ibi.col.3.li.49.
Et an tollat obligationes iurisgen.ibi.col.3.lin.63.
Et an tollat alias obligationes ciuiles puta literarum.& similes.ibi.
Acceptilatio inutilis an habeat vim pacti.ibi.col.3.li.71.
Accessoria tolluntur sublato principali.de liberti.§.libertinorum.fo.7.colum.3.li.36.
Accessorium & si dignius & pretiosius sequitur principale.de rerũ diui.§.si tamen.fo.29.col.3.li.21.
Et in accessorijs prescribẽdis sufficit titulus pro suo.de re.diui.§.si quis a nõ domino.fo.31.co.1.li.69.
Et nõ debet accessorium esse maius suo principali.de lega.§.si quis ancillas.fo.56.col.3.li.60.
Et extinguitur extincto principali.ibi.
Et debet esse eiusdem natũre cuius est principale.de fideiuss.in prin.fol.84.col.2.li.81.
Et quando sit plus quam principale & quomodo.eo.tit.§.fideiussores.fo.85.col.1.li.57.
Accidentia cõcreta debent regulari secundum eorum subiectũ.de rerũ diui.§.j.fo.26.col.3.li.77.
Accõmodare.i.tribuere.in prohe.§.igitur.fo.2.col.2.li.70.
Acquiri per quos nobis possit.p quas perso.nob.acquir.in rubri.fo.39.colum.1.li.76.
Actio dotis nõ est vbi non est dos.de nup.§.pe.fo.12.col.2.li.67.
Actio tutele ad quod datur.de attilia.tuto.§.fi.fo.20.co.3.li.32.
Et differt ab actione de rationibus distrahendis ibi.
Actio subsidiaria transit ad hæredes.de satisd.tuto.& cura.§.fi.fo.23.co.4.linea.81.
Actio quelibet datur etiã pro vno numo.de rer.diui.§.gallinarum.fol.28.col.3.li.11.
Actio de tigno iniuncto.ex.l.xij.tabu.est & quãuis sit ciuilis est penalis.eo.ti.§.cum in suo.fo.30.co.1.li.35.
Et est arbitraria.ibi.fo.30.col.1.li.70.
Et quis teneatur hac actione & ad quid detur & cõtra quos.ibi.li.74.
Actio hypothecaria an competat legatario in relegata vel in alijs.de lega.§.nostra autem.fo.54.col.1.li.64.
Actiones nobis multiplicari nostra interest.eod.titu.§.si rem suam.fol.55.col.4.li.71.
Actio de dote datur inquãtum vir vel eius heres facere possunt.eo.ti.§.sed si vxori.fo.56.col.2.li.47.
Actio ex contractu competit ad destructionem cõtractus.de ademp.leg.in prin.fo.59.col.2.li.8.
Actio pauliana vnde dicatur.de actio.§.item si quis in fraudem.fol.102.colum.2.li.56.
Actio in factum pauliana quæ sit.ibi.
Et datur ad reuocanda corporalia & incorporalia ibi.
Et contra accipientem vel hæredẽ eius in quãtum ad eos peruenit etiã non restituto eis pretio.ibi.
Actio fauiana datur patrono ad reuocanda ea quæ libertus in fraudẽ patroni alienauit inter viuos vel in vltima voluntate quo minus patronus habeat tertiam.ibi.li.63.
Actio caluisiana datur tam patrono q̃ creditori.ibi.li.67.
Actio pauliana & fauiana sunt personales.ibi.li.78.
Actio hypothecaria est in rem.ibi.fol.102.col.3.li.2.
Actiones reuocatoriæ vnde oriantur.ibidem.li.8.
Actio seruiana & quasi seruiana quæ sint.de actio.§.item seruiana.fo.102.col.3.li.37.
Actio quasiseruiana & hypothecaria p eodem supponuntur.ibi.li.38.
Actio seruiana datur pro pensione fundi rustici vel vrbani vel deuastatione eiusdem ex tacita obligatione.ibidem.li.40.
Et competit cuilibet creditori contra quẽcunq;.ibi.li.41.
Et capit subsistentiã & robur ab edicto prætoris.ibi.li.42.
Et dicitur a seruãdo.ibi.li.46.
Actiones prætorie sunt quatuor.quæ.& quod plures.eod.§.fol.102.colũ.linea.38.
Actio quædam datur superficiario quãdo quis ad non modicum tempus conduxit.ibi.li.41.
Actio quæ datur metũ passo est in rem & prætoria.ibi.li.43.
Actio receptitia olim quid contineret, & quæ ab ea sint transfusa in actionem de constituta.de actio.§.in personam.fo.102.co.4.li.62.
Actio de peculio & iuramenti est prætoria.ibi.li.69.&.§.actiones autem.fo.103.col.1.li.80.
Actione de constituta qui teneãtur.d.§.in personam.fo.102.col.4.li.69.
Actiones proprie non sunt de peculio: de in rem verso, quod iussu, tributoria: exercitoria, & institoria: quãuis aliquando appellent eas actiones.fol.103.col.2.linea.1.
Actio de in rem verso quæ sit,& quando,& ad quid detur.eo.§.fo.103.col.2.li.43.
Actio quod iussu ad quid, & quando detur.ibi.li.47.
Actio exercitoria quæ sit,& quãdo detur.ibi.li.49.
Et vnde dicatur.ibi.li.51.
Actio tributoria quæ sit,& quando detur.ibi.li.53.
Actio quæ cõpetit actori qui reo deferente iurauit.de act.§.item si quis.folio.103.col.3.li.27.
Actiones pœnales differũt a rei persecutorijs,& habẽt minus fauoris.de acti.§.pœnales.fol.103.colũ.4.lin.7.vbi ponuntur differentiæ.
Actiones pœnalas prętoriæ sunt annales.ibi.li.10.
Actiones rei persecutoriæ sunt perpetuæ.ibi.li.14.
Actiones pœnales sunt odiosæ.ibidẽ.linea.17.
Nec transeunt contra hæredes,nisi aliquid ad eos peruenit,vel lis sit contestata.ibi.li.20.
Actiones præiudiciales dicuntur habere causam status.de act.§.præiudiciales.fo.104.col.2.li.19.
Et quæ dicantur.ibi.li.21.
Et quare dicantur.ibi.li.68.
Et quot sint d.actiones.ibi.colũ.3.li.20.
Actio redhibitoria datur in duplũ aduersus venditorẽ,qui neq; preciũ neq; accessiones soluit.de actioni.§.sequens.fo.105.col.1.li.79.
Actio potest dici pœnalis tribus modis ibi.colũ.2.li.14.vbi declarat omnes modos.
Actio depositi quare in quatuor casibus detur in duplum,in alijs in simplũ.ibi.li.48.
In actione furti duplum vel quadruplũ est totum pœna.de actio.§.ex maleficijs.fo.105.col.2.li.52.
Actio.l.aquilie cõtra negantem competit ad duplum.eo.§.li.55.
Actio quod metus causa mixta est.ibi.col.3.li.11.
Actio fami.hercis.cõmu.diui.& fin.reg.sunt mixtæ.de act.§.quædã.fol.105.col.3.li.77.
Actio fami.her.datur inter cohæredes.ibi.&.§.actionũ autem.fol.107.col.2.linea.62.
Actio cõmu.diui.ad quid detur.ibidẽ.linea.71.
Actio fin.reg.quando,& ad quid detur ibi.lin.73.
Actio fami.her.quare dicatur mixta.di.§.quedã.fo.105.col.4.li.35.
Et quanto tempore præscribat.ibi.
Et ex quo nascatur.ibi.
Actio noxalis an sit in rem.ibi.
Actiones personales in rem scriptæ, q̃ sint.ibi.
Actio de tigno iniuncto q; metus causa in factum quæ dantur contra eum qui aliquid habet in loco publico: ad exhibendum an sint reales personales,vel in rem scriptæ.ibi.li.69.
Actio nulla etiam conuentionalis extẽditur vltra quadruplum.de actioni.§.omnes autem.fol.106.columna.1.linea.34.
Actio serui corrupti datur ad duplum cuiuscunq; damni domino facti.
Et vndecunq; proueniẽs.eodem.§.fo.106.col.1.li.40.
Non tamẽ datur directa pro libero homine corrupto,sed vtilis ex æquitate.ibi.li.45.
Et in quo differat ab actione leg.aquiliæ.eo.§.fo.106.col.2.li.56.
Actio nulla hodie datur in triplum.de actio.§.tripli.fo.106.col.3.lin.71.vbi de veritate.
Actio in factum de calũniatoribus annalis in quadruplũ perpetua in simplum datur.de actio.§.quadrupli.folio.106.col.4.li.49.
Actio de dolo,& depositi nõ possunt habere locum simul.ibidem.li.72.
Actiones bonæfidei omnes enumerãtur in.§.actionum autem.institu.de actionibus.& nullæ aliæ.præter numeratas ibi sunt bonę fidei.d.§.actionum autem.folio.107.columna.1.linea.35.
Actiones stricti iuris dicuntur omnes, quæ non numerantur in dicto.§.actionum autem.ibi.li.43.
Actio depositi in quatuor casibus exceptis in.l.j.§.primo.ff.depositi.an sit bonę fidei,vel stricti iuris.de actio.§.actionum autem.fol.107.columna 2.li.44.
Actiones contrariæ in actionibus bonæfidei sunt etiã bonæ fidei.& quare.ibi.
Actio pignoratitia quando,& ad quæ detur tam directa,quam cõtraria.fo.107.col.2.li.61.
Actio finium regun.quare sit stricti iuris cum actio.eo.di.Et fami.hercisc.sint bonæ fidei.ibi.li.73.
Actio ex permutatione quando nascatur.ibi.col.3.li.14.
Et quando sit stricti iuris,& quãdo bonæ fidei.
Actio præscriptis verbis quãdo sit bonæ fidei,& quando stricti iuris.ibi.
Actio in factum an sit bonæ fidei, vel stricti iuris.ibi.
Actionum in factũ sunt quatuor genera.ibi.
Actio præscriptis verbis quæ datur p præcario an sit bonæ fidei vel stricti iuris.fo.107.col.3.li.49.
Actio ex stipulatu ad dotẽ quia est subrogata loco actionis rei vxoriæ est effecta bonæ fidei.de actio.§.fuerat.folio.107.col.3.li.63.
Et competit marito,& vxori.fo.eo.col.4.lin.5.
Et an competat patri & quando.ibi.
Et an sit ficta vel præsumpta vel vera,& quomodo,& quando.ibi.
Actio dotis habet priuilegium tacitæ hypothecæ tam respectu mariti quã vxoris.fo.eo.col.4.li.49.
Actiones bonæ fidei,& stricti iuris differebant olim in modo compensandi.de acti.§.in bonæ fidei.fo.108.co.1.li.36.
Actionis appellatione largo sumpto vocabulo venit persecutio fideicommissorum,& officium iudicis.eo.§.fo.108.col.1.li.36.
Actiones arbitrariæ quæ sint,& in quo versetur arbitrium iudicis, & in eis iudex potest arbitrari interesse. Et quot sunt in rem,& in personam.de actio.§.præterea.fo.108.columna.2.linea.75.
Et sunt stricti iuris.fo.eo.colum.3.li.15.
Et quare dicantur arbitrariæ.ibi.
Et quæ dicant arbitrariæ.ibi.f.eo.co.3.
Et an actio in factum quæ datur contra nau.caupo.stabu.Item quæ dat contra publi.Item finiũ regundo. Item redhibitoria. Item actio de dote, quæ datur pro dote restituenda sunt arbitrariæ.eo.§.fo.108.co.4.li.1.
Actio quod metus causa est in rem scripta.ibidem
Actio de dolo est arbitraria & quare.ibidem,
Actio rerum amota.est arbitraria.ibidem.lin.7.
Actionum diuisiones sunt duodecim.& quæ.de acti.§.sunt præterea.folio 110.col.1.li.67.
Actio pignoratitia nascitur demũ soluta pecunia qui.mod.re con.obli.§.fi.fo.77.col.4.li.61.
Actio tutele quando nascatur.ibidem.
Actio quæ datur in patrem vel dominum ex contractu serui vel filij non dicitur de peculio,sed in peculio q; cũ eo in prin.fo.110.co.4.li.14.
Actio de peculio & cætere quæ descendunt ex contractu filij dantur in patrem nomine filij.ibi.
Actio quod iussu exercitoria & institoria non tantum datur contra patrẽ vel dominum,sed cõtra quemlibet præponentem ex identitate rationis.eod.titu.§.primo.folio.110.colũna.4.li.74.
Actio de peculio & de in rẽ verso sunt diuerse,& quod actio de in rem verso esset necessaria vltra actionem de peculio eod.titu.§.præterea.fol.111.col.2.lin.66.
Actio de in rem verso oritur quãuis sine voluntate domini negocium gestum sit:immo si contra eius voluntatem.eo.§.fo.111.co.2.li.3.
Et datur ad omne id quod est versum in vtilitatem.eo.§.fo.111.co.2.li.73.
Actio de peculio datur quatenus est in peculio.ibi.
Actiones plures qui habet,debet vtiliorem proponere.eo.titu.§.ceterũ.fo.111.co.3.li.75.
Actio quod iussu exercitoria institoria tributoria de peculio & de in rem verso non sunt nomina actionum, sed adiectiones.eod.titu.§.fina.fol.112.col.1.li.3.
Actiones plures si competunt alicui, an & quando vna tollat aliam.si quadru pau.fecisse dicatur.§.primo.fo.113.col.1.li.68.
Actiones quæ olim ex.ll.senatuscõ.& consti.principum oriebantur erant perpetue:hodie autem varie terminantur.de perpe.& tẽpo.act.in prin.fo.114.co.3.li.75.
Actiones descendentes ex edictis prætorum sunt annales.ibi.
Actiões p̃torię q̃ extẽdãt ĩ p̃petuũ.ibi.
Actio furti manifesti datur perpetuo.ibidem.
Actiones personales finiuntur spatio triginta annorum.reales circa mobilia triennio: circa immobilia decem annis inter presentes, & decẽ inter absentes quãdo possessor habet titulum,alias.xxx.annis.eo.titu.in principi.col.4.li.18.
Actioni hypothecariæ quanto tempore præscribatur.fo.eo.co.4.li.43.
Actiones prętorie rei persecutorię sunt perpetue.ibidem.Prætorie vero penales sunt annales.fol.114.colum.4.linea.61.
Actio furti manifesti est prætoria non manifesti est ciuilis.folio.115.columna.1.lin.9.
Actiones penales & de dolo quare nõ dentur contra hæredes.eod.titu.folio.115.co.1.li.7.
Actio iniuriarum denegatur hæredi & quare.ibidem.
Actiones penales si fuerunt contestate & si aliquid ad hæredem peruenit, transeunt ad hæredes.ibi.
Actio vi bonorum raptorum non datur contra hæredem etiam si ad eum aliquid peruenit.ibi.
Actio iniuriarum non est in bonis nostris antequã lis contestetur.ibidem linea.62.
Actio depositi datur in duplũ in quatuor casibus exceptis,non tamen in hæredem.eodem.§.folio.113.columna.2.lin.39.
Actiones ex contractu quomodo dentur contra hæredes.ibi.
Actio de dolo datur hodie intra biennium continuum.ibi.
Actio aliquãdo valet mero iure sed est iniqua respectu eius qui conuenitur de excep.in prin.fo.113.co.3.li.63.
Actio in factum proponitur in subsidium exceptionis doli.ibidem.colum.3.lin.27.
Actio olim erat formula de interdi.in prin.fo.117.co.1.li.80.
Actiones & interdicta olim differebant.ibidem.
Actio,obligatio,& contractus,quomõ differant.de obli.fo.76.col.3.li.24.
Actio est ius quo persequimur obligatio ius p̃pter quod persequimur.de act.in prin.fo.99.co.4.li.26.
Actiones sunt de iure ciuili.ibi.
Actio iniuriarũ est actio cui inheret officiũ iudicis.fo.eo.co.4.li.22.
Et an sit dare actionem sine obligatione.fo.eo.co.4.li.76.
Actio realis an sit proprie ac[...].ibi.
Actio iniuriarum nõ dicitur ci[...]nis.Et quomodo.de act.in prin.folio.100.col.1.li.32.
Actiones ita proponende sunt coram arbitris sicut coram iudicibus.eo.ti.§.j.fo.100.co.1.li.72.
Actio est genus.ibi.
Actio in rem dicitur quia rem concomitatur.fo.eo.co.2.li.28.
Actio cõfessoria & negatoria competũt pro seruitutibus rusticis & vrbanis.de actio.§.eque.fo.100.co.3.li.51.
Et confessoria proponitur verbis negatiuis:Negatoria affirmatiuis.fol.eo.col.3.li.77.&.co.4.li.12.
Et quare dicantur in rem.ibi.
Et datur ratione possessionis vel quasi.ibidem.
Actio publiciana datur ei cui seruitus est constituta a non domino fundi.fo.100.co.4.li.36.
Actio publiciana introducta est a prætore.de act.§.sed iste.fo.101.col.1.
Actiones dabantur a prętore ibi.
Actio publiciana eligit traditionẽ vel quasi.ibi.li.41.
Et cui detur.ibidem.
Et an competat habenti vtile dominium.fo.101.co.2.li.60.
Et vt detur quinq; sunt necessaria.eo.§.fo.101.co.3.li.29.
Et datur contra quemlibet possidentem preterquã contra dominum.Et etiam cõtra dominũ in sex casibus.fo.eo.col.3.li.57.
Actio quæ datur contra eum qui dolo desijt possidere, an sit prætoria vel ciuilis.§.eo.fo.101.col.1.li.47.
Actio cõmodati an sit ciuilis vel prætoria.ibidem.li.59.
Actiones que dicuntur ciuiles & quæ prætorię.fo.eod.li.64.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

Actionis nomẽ vbi deficit datur actio in factum sicut ex noua obligatione de iure ciuili datur condictio ex lege.eo.§.fo.101 col.2.li.93.
Actio rescissoria non cõpetit nisi prius præcedat iudicio rescindens.de acti. §.tursus.fo.102.col.1.li.37.
Actio pauliana datur creditori ad reuocanda corporalia. Actio vero in factum ad reuocanda iura.fo.eodẽ.co.2.li.64.
Actio est filia obligationis. de actio.in prin.fo.99.col.3.li.50.
Actio ponitur aliquando pro actu:aliquando pro actione criminali: aliquando pro iure agendi.ibi.
Actio an differat a causa,& in quo.ibidem.
Actio actiua quid esset.fo.eo.colũ. 4. linea.1.
Actio negotiorum gestorum,non cõpetit vbi datum est mandatũ.de obliga.quæ ex quasi con.§.j.fo.90. col. 4.lin. 21.
Actio mandati,& negotiorum gestorũ quando competat.eodem.§.fo.90.col. lin 58.
Actio tutelæ est mutua,& directa competit pupillo:contraria tutori.eo. ti. §.tutores.fo.91.col.1.li.31.
Actio tutelæ & cõtraria est ex quasi cõtractu.fo.eo.col.1.li.45.
Actio pro tutelæ vnde oriatur.ibi.
Actio finium regun.an sit ex quasi contractu.eo.titu.§.hæres.fo. 91.colũ.2. linea.32.
Actio realis potest in stipulationẽ deduci,& quomodo.quib.mo.tol.ob. §.j.fo.92.col.4.li.55.
Actio vi bono.rap. duplex est.directa, & realis. Et quãdo competant.de vi bo.rapt.in princ.fol. 95. columna.3. linea.56.
Et datur non solum ad dominũ, & eiꝰ respectu:sed respectu interesse.eo. ti. §.sane.fo.96.col.1.li.17.
Actio damni iniuriæ,&actio aquilia.eadem est.de lege aquil.in prin.fo.96. col.1.li. 72.
Actio.l.aquiliæ in quo differat ab actione furti.& vi bono.rapto.ibidem.linea. 77.
Et in quo ab actione iniuriarum.eo. ti. §.j.fo.96.col.2.li. 60.
Et an transeat ad hæredes.eo.tit. §. his autem.fo.96.col.4.li. 61.
Actio iniuriarum prætoria tollitur anno continuo,nisi certo casu.de iniu. §.pœna.fo.98.col.2.li.10.
Et an omni casu sit annalis.ibi.li.58.
Et quomodo tollatur.eo.ti.§.fi.fo. 98. co.3.li.76.
Et vt competat satis est quod iniuriatꝰ remaneat iratus,& non reconciliet: nec requiritur reuocatio ad animum eo.§.fo.98.col. 4.li.5.
Actio ex maleficio, & quasi maleficio, an differant,& in quo.de oblig.quæ ex quasi deli.§.fi.fo.99.col.2.li.75.
Actionum in factum quatuor sunt genera.de interdic.§.fin.fo.118.colũ.4. linea 79.
Actio præscritis verbis in tribus generibus negociorum habet locum. fo. 119.col.1.li.9.
Actiones quæ crescant per inficiationẽ de pœ.teme.liti.in prin.fo.119.co.1. linea.81.
Actiones octo infamant.eo.tit.§.ex quibusdam.fo.119.col.3.li.67.
Actor pupillo constituitur existente tutore infirmo.de cura.§. qd si tuor. fo.22.col.2.li.17.
Item ex necessitate tutoris. ibi.
Et debet constitui a iudice.ibi.
Actor quando satisdet.de satisda.§.j.fo lio.113.col.4.li. 46.
Actor iurat de calumnia.de pœ.teme.li tig.in prin.fo.119.col.1.li.79.
Actum non dicitur si quid agendum superest.in proœ.§.fi.fo.2.co.3.li. 66.
Actus agentium non operantur vltra eorum intentionem.de iur.nat.gen. & ciui.§.sed & quod principi. fol. 5. col.1.li.42.
Actus pius in fraudẽ alterius non valet quib.ex cau.manu.non licet.fo.7.colum.4.li. 77.
Actus vt valeat semper fieri debet interpretatio.eo.tit.§.j.fo.8.col.1.li.52.
Et de legatis.§.si quis rem.fol.55.col.3. linea.64.
Actus contra legem caret non solũ effectu,sed nomine.de nup.§.peñ.folio 12.col.2.li.47.
Actus legitimi recipiunt conditiones tacitas & intrinsecas.de adopt. §. cũ autem.fo.13.col.2.li.25.
Actus & via in quo differãt.de seruit. rusti.prædi.in prin.fol.33.col.1.li.51.
Actus quantum spacium occupet.ibi.
Actus subnixus iure singulari facilius tollitur,quã iure communi. quibus mo.testa.infir.§.ex eo.fol.51. colũ.1. linea.36.
Actus morientium non possunt esse in suspenso de lega.§.an seruo.fo.58.colum.3.li.32.Vbi declaratur quando, & in quibus casibus hoc sit verum.
Accusatio status similis est accusationi mortis.de excu.tuto.§.item his. fol. 24.col.2.li.58.
Accusans de suspecto an se inscribat.de suspec.tuto.in princip.fol. 25.colũ.2. li.42.
Accusatio suspecti tutoris est quasi publica.fo.25,col.3:li.35.
Et extinguitur morte accusati.eo.ti.§.si quis autem.fo.26.col.2. li.35.
Addens vel detrahens aliquid in cæteris videtur approbare.de test.mil. §. sed & si quis.fo.43.co.1.li.56.
Et dicitur de nouo facere.ibidem.
Adiecto soluere promissor potest etiã stipulatore inuito,& tunc liberatur ipso iure.de inutil.stip.§.si quis alij. fo.81.col.3.li.46.
Et quando hoc sit verum.fo.eo. col. 4. linea.31.
Adiectus recipiens tenetur stipulatori manda.aut negociorum gest.ibi.
Et an semper mandati vel alia actione eo.§.fo.81.col.3. li.43.
Adiectus agere non põt quamuis possit ei solui.fo.81.col.4. li.34.
Adimendi animus quomodo probet, & per quẽ.de leg.§.si rem suam. fol. 55.co.4.li.46.
Ademptio legati valet siue fiat in eadẽ voluntate siue in diuersa.de ademp. legat.in principio.folio. 59. colum. 2.linea.12.
Et potest tam ademptio quam translatio fieri quibuscunq; verbis. ibi.
Aditio serui tria exigit.per quas personis acquir.item vobis.fo.40. co. 1.linea.1.
Aditio,& repudiatio paribus passibus ambulant.de hære.qual.& differen. §.extraneis. folio.53. columna.1.linea 57.
Adire,& repudiare dicuntur extranei: abstinere & immiscere sui,& sunt proportionabilia,licet aliquando cõfundantur.fo.eo.col.1.li.76.
Aditio solo animo fit & ita repudiatio siue verbis siue factis ostandatur.eo. ti.§.fi.fo.53.col.2.li.62.
Adire vt possit hæres debet esse certus de morte testatoris & sibi delatam hæreditatem.ibidem.
Adire vt quis possit sufficit vehemens opinio de morte testatoris.eo.§.folio.53.col.3.li.4.
Et quæ sint necessaria vt quis adire possit.fo.eo.col.3.li.13.
Aditio sui & mors non habent aliquid mediũ.de hære.quæ ab intesta.§.sui autem.fo.64.co.1.li.49.
Et qualiter fiat per pupillũ & qualiter per infantem.eo.§.fo.64.co.1.li.76.
Aditio quoquo mõ facta valet.de bono.pos.§.fi.fo.74.co.4.li.46.
Aditio parit quasi contractũ.de oblig. quæ ex quasi co.ntrac.§.hæres fo.91. col.2.li.19.
Adiudicatio trãsfert dñium rei adiudicate.de act.§.quedã.fo.106.co.1.li.8.
Adiuncti tutori officiũ qñ finiatur.quimo.tu.fini.§.fi.fo.21.col.3.li.77.
Administrator quilibet debet iurare se cõmunicatorẽ ecclesiæ.in rubri.pxi. fo.1.co.1.li.28.
Administratio reipubli.per iurisperitos facienda est in prohe.§.fina.folio.2.co.3.li.68.
Adoptiua durante adoptione nõ ducitur in vxorem.de nup.§.inter eas.folio.11.col.1.li.61.
Adoptiui sunt in potestate.de adop.in prin.fo.12.col.4.li.5.
Adoptatus ab extraneo non transit in eius potestatem,nec per talem adoptionem iura patris naturalis dissoluuntur.eod. titu.§.j.fo.13.col.1.li.15. secus si adoptatur ab ascẽdente.ibi.
Adoptiuus succedit patri extraneo ab intestato.ibidem.
Et dicitur de familia adoptãtis.ibi.
Adoptatus põt in adoptionẽ dari.de adop.§.minorẽ.fo.13.co.3.li.81.
Adoptiui nõ dicũtur sui.de exhære.filio.§.adoptiui.fo.45.co.1.li.75.
Et de hæreditatibus:quæ ab intestato. §.cũ autem.fo.64.co.3.li.69.
Adoptiui emancipati non redeunt sui patri naturali sed acsi fuissent emãcipati ab eo.ibidem.
Adoptatus a filio nõ est inter liberos aui.de hære.quæ ab intesta.§.cũ autem.fo.64.col.3.li.67.
Adoptiuus emãcipatus ab adoptante est penitus extraneus.eo.tit. §.at hi. fo.65.col.1.li.1.
Adoptiuus factus sui iuris per mortem patris adoptiui seruat iura agnationis cum filiis naturalibus & legitimis dicti patris adoptiui.fo.eod.colum.1.li.33.
Adoptiui emãcipati nõ seruant etiã de iure prætorio gradum filiorũ.eo.ti. §.minus.fo.65.co.1.li.69.
Adoptatus ab extraneo ei succedit ab intestato.eo.titu.§.sed ea omnia.fo. 65.co.3.li.15.
Si vero prętereatur vel exhęredetur nõ habet remediũ cõtra testamentũ patris adoptiui.ibidem.
Adoptatus ab ascendẽtibus transit in potestatem sicut in iure antiquo.ibi.
Adoptiuus hodie an & quãdo efficiatur agnatus.de legi.agna.suc.in princip.fo.66.co.3.li.1.
Adoptio sumitur vt genus & vt species.de adoptio.in princip.fo.12.colum.4.lin.6.
Et quid sit.fo.eo.li.48.
Et exigit scripturam.quibus mod.iura pa.potest.fol.§.sed & si pater.fol.16. col.1.lin.5.
Nec potest fieri cum absentibus certis casibus.ibidem.
Et hodie non dissoluit iura patris naturalis.de exhære.libe.§.adoptiui.folio.45.col.1.li.69.
Adoptare non potest minor maiorem de adoptio.§.minorem.fo.13.columna.4.lin.9.
Nec ille qui nõ potest generare & quãdo.ibidem.
Adoptans si est auus tenetur relinquere quartam sicut arrogato.de hære. qui ab intesta.§.sed omnia.fo.65.colum.3.li.58.
Aducẽtitia querunt patri quo ad vsumfructum.per quas perso.no.acqui.§. j.fo.39.co.2.li.53.
Proprietas tamẽ eorũ est filij per quas perso.no.obli.acq.fo.91.co.4.li.76.
Aduersarius dicitur quis etiam ante litem inchoatam.de pe.teme.liti.§.fi. fo.119.co.3.li.vlti.
Adultus cogitur accipere curatorẽ ad litem.de curato.in princip.fo.21.colum.4.li.60.
Et an & quæ possit alienare.qui . alie. nunc admonendi.fol.38.columna.3. linea.63.
Adultus qui iurauit non restituitur.de hære.qualita.& diffe.§.extraneis.folio.53.col.2.li.5.
Et qualiter obligetur ex contractibus. qui.mod.recon.oblig.§.j.fo.77.colum.1.li.71.
Adunare plures simul de iure reputatur difficile.de iu.na.gẽ.& ciui.§.cõstat.fo.4.co.3.li.74.
Aduocationis officium voluntarium est,licet aliquando sit necessarium. de inofficio.testa.§.si tutor.fo.51.colum.4.lin.53.
Aduocati vtriusq; partis iurare tenentur.de calumniator.de pen.teme.liti. in princip.fol.119.col.1.li.71.&.§.statim.fo.eo.col.2.li.67.vbi vtrum hoc seruet consuetudo.
Affectio imponit operi nomẽ.in phe. §.fi.fo.2.col.3.li.71.
Affectus aliquando punitur etiam si non sequatur effectus.de oblig.quæ ex delic.§.sed si credat.fol.49.col.2. li.76.& fo.281.co.1.vbi quando hoc sit verum.
Affectatum onus non excusat.de excu. tu.§.item tria.fo.23.co.4.li.71.
Affectata absentia causa reipubli.non excusat.ibidem.
Affinitatis ratione nuptię prohibẽtur. de nup.§.affinitatis.fo.11.col.3.li.58.
Affinitatis nomina durant etiam ea soluta.ibidem.
Et quid sit.ibi.
Et an censetur per coitum illicitum.de gra.cogna.fo.71.col.1.li.48.
Et an contrahatur per eum qui non inhibuit claustra vulue, vel opus non expleuit.ibidem.
Afflictus afflictionem addere inhumanum est.de actio.§.finali.fol.110.colu.n.3.li.56.
Agere est verbum generalissimũ.de testa.§.sed neq;.fo.49.co.4.li.49.
Agit aliquãdo quis aliquid nõ vt ipse, sed vt alius.de inoffi.testa.§.si tutor. fo.51.col.4.li.6.
Agere in simplum & rem persequi proeodem supponunt.de actio.§.omnes autem.fo.106.co.1.li.38.

Agere

In libris Institutionum.

Agere tam suo quam alieno nomine potest qui nõ reperitur prohibitus.de his per quos agere pos.in princi.fo.113. colum,2.li.40.
Agnatio tollitur capitis diminutione. de legi.agna.tuto.§.sed agnationis. fo.18.col.1.li.31.
Et est nomen iuris ciuilis,secus in cognatione.ibidem.
Et perit minima capitis diminutione. quibus mo.tute.fin.§.sed & capitis. fo.21.col.3.li.61.
Et differt a cõsanguinitate,& quæ sint ambe.de succes.cogna.§.vulgo quæsitos.fo.69.col.1.li.59,
Agnati & cognati qui dicantur.de leg. agna.tute.in princi.fo.17.col.4.lin. 45.& de legi.agna.succes.in prin.fo. 66.col.2.li.39.
Et habent se vt genus & species.ibidẽ. colum.4.
Et in quibus preferantur cognatis.eo. tit.§.sed agnationis.fo.18.co.1.li.35.
Et eorum prerogatiua facile perditur. ibidem.li.43.
Ex quo hodie inter agnatos & cognatos differentia in successionibus est sublata intelligitur etiam sublata respectu tutelarum.ibi.li.45.
Et dicuntur agnati etiam naturalis & adoptiuus.de leg.agna.suc.in prin. fo.66.col.2.li.45.
Et succedunt hodie pariter agnati & cognati vsq; ad.x.gradũ.eod.titu.§.fi. fo.69.co.2.li.15,
Agnasci inuito nullus potest.de adop. §.minorem.fo.13.co.3.li.79.
Agnitio boñ.pos.facta coram prętore, etiam non autorante sufficit siue in contra tab.siue in secundum tab.de hered.quali.& differen.§.fi.fo.53.colum.2.li.69.
Aggressor offendi potest etiã antequã percutiat.de interdic.§.recuperãde. fo.118.co.4.li.5.
Albũ prætoris corrũpere vel in eo descripta delere nemini licet.de actio. §.penales.fo.103.co.3.li.77.
Et quid esset album prætoris.fo.eodẽ. col,4.li.29.
Et corruptor alibi teneť. l. cornelia.de falsis.ibidem.
Alienare in fraudem quis presumatur. qui.ex cau.manu.nõ li.§.in fraudẽ. fo.8.co.2.li.50.
Alienare large accipitur. qui.alie.li.in prin.fo.38.co.1.li.78.
Alienata per virum cõstante matrimonio.de rebus dotalibus vendicãtur per eũdem maritũ.fo.eo.col.2.li.36.
Item & alienata per prelatum.ibidem. col.2.li.36.
Alienare quis prohibeatur.fo.eod.colum.2.li.51.
Alienare aliena quis possit.eo titu.§.1. fo.38.co.2.li.65.
Alienatio serui instituti facit vt presumatur reuocata voluntas dandi libertatem aut hæreditatem.de heredi.instituen.§.seruus.fo.46.columna.2.li.63.
Alienatio partis non infert ademptionem totius in legatis.de lega.§.si rẽ. fo.55.col.4.li.11.
Et contra alienantem in fraudem quæ actio detur & quãdo possit detrudi in carcerem. de actio.§.item si quis in fraudem.fo.102.co.2.li.50.
Alimentarius transigens presumitur male agere.de auto.tuto.in prin.fo. 20.col.3.li.72.
Alia est dictio implicatiua de actioni. §.sed iste.fo.101.col.1.li.37.
Allegare non sufficit rationem nisi approbetur.qui.cau.ma.non li.§.eadẽ. fo.8.col.3.li.40.
Allegare sufficit librum absq; eo quod allegetur lex.de nup.§.si vxor.fo.12. col.1.li.44.
Et de legi.agna.succes.in princi.fo.66. colum.2.li.40.
Et de actio.§.propter retentionem.fo. 110.col.2.li.49.
Allegare generaliter sufficit ad probationem alicuius rei.de hære.quæ ab intesta.§.j.fo.63.col.3.li.59.
Alluuio quid sit.de rerũ diui.§.pterea. fo.28.col.3.li.81.
Et est acquisitio iuris gentium.ibidem.
Alluuionis cõmodum spectat ad emptorem.de emptio.& vendi.§.cũ autem.fo.57.col.2.li.6.
Alternatiue sufficit alteram partem impleri.de hæredi.instituen.§.impossibilis. fo.47.col.3.li.69.
Alueus dupliciter accipitur.de re.diui. §.apium.fo.18.co.2.li.6.
Alumnus equiparatur consanguineis. qui.ex cau.ma.nõ li.§.eadẽ.fo.8.colum.3.li.35.& li.81.
Ambitio virtuti inita non reprobatur. in prohe.§.fi.fo.2.col.3.li.65.
Amici labori suo cõsuli etiã in paucis sufficit.de excusa.tut.§.qui tutelam. fo.25.col.1.li.25.
Amitam quãuis adoptiuã nõ possum ducere vxorem.de nupt.§.duorum. fo.11.col.2.li.68.
Et est loco parentis.ibi.
Amita magna q sit. fo.11.col.3.li.21.
Amiti nõ debet res sua a domino debitore ex abrupto.q.alie.li.in princ. fo.38.col.2.li.63.
Amor calefacit. Si qua.pau.æo.dic.in prin.fo.112.col.4.li.71.
Amore captus & ebrius equiparantur. de suc.sub.§.erat.fo.75.co.4.li.39.
Animalia irrationalia dicuntur habere peritiam iuris naturalis & eo vti ex instinctu nature.de iur.na.gen.& ciui.in prin.fo.3.col.3.li.74.
Animaliũ tria sunt genera.de redi.§. pauonũ.fo.28.col.2.li.53.
Animus & intentio distingunt facta. qui.ex cau.ma.non li.§.in fraudem. fo.8.col.2.li.46.
Anime hominum cunctis rebus sunt anteponẽde.de rerũ diui.§.sacre.fo. 27.co.2.li.68.
Annales qui dicantur.de excu.tut.§.j. fo.23.co.3.li.74.
Annua seruitia si quis petat qua actione petat.de actio.§. preiudiciales.folio104.col.3.li.36.
Annuum & singulis annis differunt & quare.de . erbo.obliga. §.atsi ita.fo. 78.co.4.li.10.
Annus in dispositione pretoria est vti lis in ciuili cõtinuus.de actio.§.rursus.fo.102.co.1.li.16.
Et de perpe.& tempo.actio.in prin. fo.114.co.4.li.79.
Antecessor quomodo capiatur.in.phe. §.cunq; hoc.fo.2.col.1.li.13.
Apostate nõ possunt hæredes instituí. de lega.§.legati.fo.57.col.3.li.76.
Appellari potest a datiõe muneris publici:sed non a tutele datione.de excusatio.tuto.§.qui autem.fo.24.colum.4.li.6.
Approbatũ semel nõ retractat.qui.ex cau.ma.nõ li.§.eadẽ.fo.8.co.3.li.41.
Aque haustus qd importet.de ser.rusti. prædi.§.inter.fo.53.co.2.li.48.
Aqueductus cõcessio est realis seruitus. de actio.§.eque.fo.100.co.3.li.42.
Arbitrio alicuius si cõmittatur substantia cõtractus a persona nõ receditur: secus si accidẽtia:nam tũc recurritur ad arbitriũ boni viri.de emp.& vendi.§.preciũ.fo.86.col.4.li.36.
Arbitrari iniqui quando quis dicatur. ibidem li.47.
Et corã arbitris est offerendus libellus, & actio proponenda.de actio.§.j.folio.100.col.2.li.1.
Arbiter an faciendo litem suam vt iudex puniendus sit.de oblig.ex quadeli.in prin.fo.98,co.4.li.77.
Et quid in arbitratore.ibi.
Argumentum ab effectu valet.in phe. §.j.fo.1.co.3.li.52.
Argumentum valet actio non numeratur in.§.actionũ.insti.de actio.ergo nõ est bone fidei,vel ergo est stricti iuris.de actio.§.actionum autem.folio.107.col.1.li.45.
Argumentũ a deriuatione vocabuli valet.de iu.per.in prin.fo.5.co.1.li.35.
Argumentum a verisimili valet.qui.ex cau.ma.nõ li.§.1.fo.8.co.1.li.50.
Argumentũ ab incõuenienti valet.eo. ti.§.fi.fo.8.co.4.li.54.
Et de,l.fusia.fo.9.co.1.li.60. Et qui.modis ius pat.pote.solui.§.filiusfamil'. fo.15.co.1.li.53.
Et de re.diui.§.literæ.fo 30.co.4.li.44.
Argumentũ de cõtractu ad vltimas voluntates valet.d.§.fi.fo.8.co.4.li.64 vbi declaratur.Et de lega.§.peculiũ. fo.57.col.1.li.58.
Argumentũ a simili valet.de nupt.§.si vxor.fo.12.col.1.li.5.
Argumentũ de maiori ad minus valet aff.rmatiue.qui.mo.ius pa.po.fol.§. filiusfa.fol.15.col.1.li.54. Et de testa. §.j.fo.41.co.1.li.58.
Argumentũ ab etymologia vocabuli valet.eo.§.fol.15.col.2.li.47.Et de testa.in prin.fo.40.co.4.li.3.
Et de tute.in prin.fo.16.col.2.li.60.
Argumẽtum.de re ad tempus non valet vbi nõ est eadem ratio.qui testa. tuto.pos.§.ad certum.folio.17.colum.2.li.75.
Alias,sic.de fideius.§.si fideiussores.fo. 85.col.1.li.30.
Argumentum a cõtrario sensu quando valeat.de curato.§.interdum.fol.22. col.2.li.1.
Et per quas perso.no.aqui.§.ex his.fo. 40.colũ.2.li.6. Et de exhære.libe.§. sed si in expeditione.folio.45.colũna.3.li.45.
Argumentũ ab allusione vocabuli valet.de rerum diui. §.sancti.folio.27. col.3.li.64.
Argumentũ de maiori ad minus negatiue valet.de rerum diui.§.q; si partim.fo.29.col.2.li.81,
Argumentũ dicitur quasi argute inuentum.de testa.in prin.f.40.co.4.li.9.
Argumentũ a possibili valet.eo.tit.§.j. fo.41.co.1.li.57.
Argumẽtum de falsa demonstratione ad falsam causam valet.de leg.§.longe.fo.58.col.2.li.2.
Argumentũ non sumitur a verbis enũciatiuis.de succes.cogna.§.fi.fo.69. colum.1.li.69.
Argumentum ab absurdo valet.de pe pe.& tempo.actio.in princi.fol.114. col.3.li.vlti.
Argumentũ nõ valet,datur actio cõtra aliquẽ ergo cõtra eius hæredẽ.eo.ti. §.j.fo.115.co.1.li.34.
Argumentũ de mutuo ad indebitum valet.qui.mo.re con.obli.§.j.fo.77. col.1.li.1.
Argumentũ de filio ad seruũ valet.de sti.ser.§.j.fo.80.col.1.li.17.
Argumentũ de emptore ad conductorem valet.de empt.& vendi.in prin. fo.86.col.4.li.2.
Et de locato.in prin.fo.87.co.4.li.14.
Argumentũ a sufficienti enumeratione valet.de act.§.j.fo.100.co.1.li.74.
Et de obli.quæ ex quasi con.§.tutore fo.91.col.1.li.29.
Arma &.ll.eque necessaria sunt ad recte gubernandum.in prohe.in prin. fo.1.col.2.li.36.
Armis.ll.indigente & econuerso.fo.ibidem.li.50.
Armorum appellatione quid veniat. de inter.§.recuperande.fo.[illegible].colũna.3.li.34.
Arra est argum.emptionis nõ substantia.de emptio.& vendi.in prin.fol. 86.col.2.li.21.
Arras soluere qua actione teneatur emptor aut venditor.de emptio.& ven in prin.fo.86.co.3.li.41.
Arras si quis soluerit non solum arrarum nomine,sed pro parte pretij an venditor possit credere a venditione.fo.ibi.li.58.
Arrogatio est de reseruatis principi de adop.in prin.fo.12.co.4.li.12.
Et causa nõ cognita facta non valet.eo. ti.§.cũ autẽ.fo.13.co.2.li.4.
Arrogatio filij.prius instituti nõ rumpit testamentũ.qui.mo.testa.infir.in prin.fo.50.co.2.li.1.
Arrogator quãdo succedat & quæ personę illũ excludant.de acqui.per arro.§.j.fo.75.col.1.li.67.
Arrogator an teneatur ad debita ant. cõtracta.eo.ti.§.fi.ibi.li.79.
Et tenetur de peculio pro debitis contractis post arrogationem per arrogatum.ibidem.
Arrogatus trãsit in potestatẽ arrogantis & ei succedit.de hære.q̃ ab intest. §.sed ea oia.fo.65.co..3.li.30.
Arrogatus non potest emancipari causa nõ cognita.de adop.§.cum autẽ. fo.13.col.2. li,4.
Et quicquid querit.querit patri arroganti.ibidem.
Ars imitatur naturam in quãtum potest.de adop.§.minorem.fo.13.colũna.3.li.76.
As pondus,libra,idem significant.de hæredi.institu. §.hæreditas.fol.47. col.1.li.47.
Et quæ sint eius partes & earum declaratio.eo.§.fo.ibi.li.5.
Ascriptitius an sit liber vel seruꝰ.de iu. perso.fo.6.col.1.li.59.
Et potest fieri clericus cõtra domini voluntatem.ibi.
Ascriptitij qua actione petãtur.de acti. §.preiudiciales.fo..04.co.3.li.26.
Asperitas euitanda est.de noxa.acti.§. fi.fo.112.col.3.li.65.
Assectari aliquẽ quid sit/de inui.§.j.fo. 97.co.4.li.24.
Assertio libellãtis minꝰ petẽtis nõ nocet,de act.§.si minꝰ.f.109.co.4.li.25.
Assignatio liberti potest fieri quibuscũque verbis & etiã nutu.de assi.lib.§. j.fo.73.col.2.li.32.
Audiens vel loquens tarde nõ prohibetur per hoc cõtrahere.de inuti.sti. §.mutuũ.fo.82.co.2.li.59.
Augustus vnde dictus Imperator in rubri.in prohe.fo.1.col.1.li.75.

Universidad de Deusto Biblioteca

Augustum quid dicatur.ibidem.
Argumentum contingens ex rebꝰ peculiaribus post mortem ante aditam spectat ad legatariū aliter nō.de leg.§.si peculium.fol.56.co.4.li.77.
Aureus accipitur pro solido.de liber.§.libertinorum.fo.7.co.3.li.67.
Et de pena temere litigantium.§.fi.fol.119.co.4.li.16.
Et libra auri quot aureos legales contineat.ibidem.
Aurem pro sed.de iu.na.gen.& ciui.§.ius autē.fo.4.co.3.li.12.
Et de testa.mili.§.j.fol.42.co.3.li.1.
Auctoritates poetarum allegari possunt.de emp.& vendi.§.itē pretium fol.87.co.1.li.26.
Auctorari nemo potest i causa propria de aucto.tu.§.fi.fo.21.colum.1.lin.53.& li.76.
Auctoris vitium an noceat successori & q̄n de vsuca.§.furtiue.fo.55.co.3.li.53.
Auunculus magnus qs dicatur de gra.cogna.§.quarto gradu.f.69.c.3.li.71.
Auxilium speciale petere nō debet qui habet gn̄ale.de nup.§.affinitatis.fo.11.c.3.li.79.
Banniti nr̄i tpis qbꝰ cōparādi sint qui.mo.iu.pa.po.fol.§.j.fol.14.columna.4.li.69.
Barbari qui dicantur.in prohe.§.j.fol.1.col.4.li.2.
Belli tempore.li.silent.in prohe.i.pri.fol.1.co.2.li.73.
Bella quomodo sint introducta.de iu.na.gē.& ciui.§.ius aūt gētiū.f.4.c.3.l.3
Et quomodo possint a iure descendere.ibidem.li.35.
Bellum calamitates pax ociū producit.de testa.in prin.fo.40.co.3.li.77.
Beneficia principū sunt extendēda.de adop.§.femine.fo.14.co.1.li.65.
Beneficiū q̄n querit̄ inuito & q̄n p quas pso.nō aq.§.Itē vobis.fol.39.c.4.li.65.tol.obli.in prin.fol.92.co.1.li.63.
Beneficio legis non vtenti imputat̄ de fideius.§.si plures.fo.84.co.4.li.66.
Bestijs subijcit qualiter itelligat̄.q.mo.ius pa.po.fol.§.j.fol.15.co.1.li.30.
Bona fides non patitur vt idē bis repetat̄.de re.diui.§.cū i suo.f.30.c.3.li.7.
Bona fide possessor facit fructus suos.e.ti.§.si quis a nō dn̄o.fo.31.co.1.li.60.
Bona fides reperit̄ i iitio acq̄sitiōis ibi.
Bone fidei possessor facit suos fructus naturales fructuarius sic.§.18.vero.31 co.2.li.67.
Bona fides presumitur.de vsuca.in pri.fo.34.co.4.li.65.
& quando.ibi.
Bona fides emptione requiritur duobus temporibus.s.contractus & traditionis:in alijs tempore traditiōis tantum.ibidem.
Bona fides de iure cano.requirit omni tempore donec prescriptio nō sit cōpleta.de vsuca.in prin.f.35.co.1.li.9.
Bona fides an & quando requiratur in possessione liberi hominis vt ab eo nobis queratur & quid in seruo per quas.per.no.acqui.in prin.folio.39.co.2.li.8.
Et debet interuenire in quolibet cōtractu.de actio.§.actionum āt.fol.107.col.1.li.59.
Bona quesita post mortem nō sunt obligata creditoribus.de here.quali.& diffe.§.j.fol.52.co.2.li.42.
Bona itelliguntur deducto ere alieno.di.l.falci.§.cum āt.fo.60.co.1.li.43.
Bonorum pars sicui reliquatur ille nulla onera sustinet de fideicō.her.§.sed quia.fo.61.co.1.li.12.
Bonorum appellatione veniūt iura & actiones.de inuti.stipu.in prin.folio 81.co.1.li.20.
Boni mores de iure ciuili & de iure cano.differunt & in quo.de man.§.illud.fol.90.co.1.li.19.
Bonorum possessio quid sit de aucto.tuto.§.j.fo.20.co.4.li.40.
& de bo.pos.in prin.fo.73.co.2.li.81.
Et delata sermo que exigat per quas.per no.acqui.§.itē vobis.f.39.co.4.li.76
Bonorum possessio contra tabulas datur exheredatis & institutis si alius commitat edictū.de exhe.libe.§.emācipatos.fo.45.co.1.li.44.
Et an & q̄n detur institutus ibi.
Et non datur contra testamentum matris pretereuntis.eod.tit.§.fin.folio.45.co.3.li.70.
Bo.pos.secundū tab.vt detur necesse est quod testamentum sit solenne de iure ciuili.qui.mo.testa.infir.§.non tamen.fo.50.co.4.li.64.
Bo.pos petere nō potest qui nō potest petere hereditatem vt agnatus vl' vt cognatus.de here.que ab intest.§.cū autē.fo.64.co.3.li.67.
Bo.po.contra tab.datur preteritis non exheredatis eo.ti.§.eadem.folio.65.co.2.li.5.
Et inducta est ēt pro filijs in ptāte ibi.
Et pretor ad illam non admittitur emācipatum existentem tempore mortis in aliena.fam.ibi.
Et ad eā vocantur filij qui de iure ciuili solent vocari & eodem ordine ibi.
Et competit etiam suis si p̄teritus committat illis edictum.ibi.
Et contra tab.patroni competebat tantum pro dimidia.de succes.liber in prin.fo.72.co.1.li.80.
Et contra tab.diuersimode datur ad rūpendum quando est preteritus filiꝰ emancipatus vel in potestate.de bo.pos.§.sunt autē.fo.73.co.4.li.47.
Nec erat necessaria pro filijs in potestate preteritis ibi.
Et quare dicatur ex testamento cum veniat contra testamentum ibi.
Et donec competit non datur secundū tab.ibi.
Et contra tab.filij emancipati an detur parenti ibi.
Et secundum tab.est dignior cōtra tab.& quomodo ibi,
Bo.pos.vnde liberi vtilis an detur prin in hereditate filij vel vnde parentes
Et que vtilitas inferatur ex hoc ibi.
Et an detur in bonis matris ibi.
Et an alijs descendentibus vltra filios ibidem.
Bo.po.tanquam ex familia cui detur.folio.74.co.1.li.32.
Bo.pos.plures antique sublate sunt & que.eo.ti.§.cunq̄ fo.74.co.2.li.15.
Bo.pos.hodie sunt septem ibi.
Bo.pos.extraordinaria qui est septima vt habeat locū quot requirantur.e.ti.§.septima.fo.74.co.2.li.58.
Bo.pos.carboniana ius non tribuit.eo.§.fol.eo.co.3.li.28.
Bo.pos.que datur gratia agnoscende litis datur sine cause cognitione ibi.
Et hodie bo.pos.petuntur sine cause cognitione & agnoscuntur corā iudice de bo.pos.§.septima.ibi.li.43.
Bo.po.infra quātum tēpꝰ debeat agnosci eo.ti.§.Cū igitur.fo.ibi.li.55.
Bo.pos.alia edictalis alia decretalis.& eo.ti.§.fi.fo.74.co.4.li.62.
Et an hodie locum habeant ibi.
Bo.possessor quis dicatur.de interdi.§.j.fol.117.co.3.li.5.
Bonorum possessoria hereditatis petitio datur ei qui succedit per pretorē:& est actio in rem pretoria.de actio.§.item seruiana fol.102.co.4.li.45.
Boues connumerantur inter mansueta si quadru.pau.fecis.dica.in prin.fol.113.co.2.li.2.
Breuiter dicitur secundum subiectā materiā in prohe.§.igitur.fo.2.c.2.li.68.
Cacephaton id est turpis sonus in prohe.in prin.folio.1.columna.2.li.63.
Calende vnde dicte.de testa in prin.fol.40.co.4.li.52.
Calliditas est inimica.ll.de fideicō.her.§.sed quia fol.61.co.2.li.21.
Calumine vitande sunt & calumniatores repellendi.in prohe.in prin.fol.1.co.2.li.38.
Calumniator qr omodo puniatur.fo.e co.3.li.2.
Et qui sit.ibi.li.38.
Calumniatores q pecunia accepta aliquem indebite deferunt puniūtur in quadruplum.de actio.§.quadrupli.fo.106.co.4.li.31.
Canonicus regularis an sit liber.de iur.perso.in prin.fol.6.co.1.li.71.
Canonicus habens duas prebendas in eadē ecclesia non habet nisi vnā vocem.de excu.tuto.in prin.fol.23.co.3.li.44.
Capti in bello vendi possunt per ducē.de iu.perso.in prin.fol.6.co.1.li.34.
Captus ab hostibus efficitur eorum seruus ēt si sit ciuis romanꝰ.qui.mo.iu.pa.potesta.fol.§.li ab hostibus.fol.15.co.2.li.44.
Capta in bello efficiuntur etiam si fi..t liber.homines.de re.diui.§.item ea.fol.28.co.3.li.44.
Captus statim reuersus ad suos recuperat libertatem ibi.
Captus ab hostibꝰ an & quomodo possit testari.qui non est permis.fa.testa.§.secus autem.fo.44.co.1.li.29.
Captus ab hostibus desinit eē in ptāte primis de her.qui ab intest.§.iterdū fo.64.co.2.li.2.
Captus ab hostibus quomodo possit possidere & vsu capere.de actio.§.rursus.fol.10.co.4.li.56.
Capitis diminutio qd sit & quotuplex & quid vnaquaq̄ capitis diminutione perdat̄ de capi.dimi.in prin.folio 18.co.2.li.64.
Capitis intelligitur idest status ibi.
Capitis diminutio minima non tollit successionem ex tertul.vel orphi.& quare.de senatuscon.orphi.§.sciēdū.fo.68.co.3.li.1.
Capitis diminutio tollebat agnationē tanquam vinculum ciuile & per consequens hereditatem & successionē ex illo capite de succes.cogna.i prin.fol.68.co.4.li.57.
Capacitas requirit̄ in heredibꝰ extraneis tribus temporibus & quare.de her quali.& diffe.§.in extraneis.folio.52 col.4.li.65.
In suis vero vel necessarijs quibꝰ tēporibus requiratur.fo.53.co.1.li.25.
Casus fortuitus & domini voluntas eq parantur.de re.diu.§.duorum.folio.29.co.3.li.76.
Casus fortuitus qui dicatur.eo.ti.§.thesauros fo.31.co.3.li.81.
obli.§.itē is cui.fol.77.co.3.li.1.
Et potest considerari dupliciter.eo.tit.§.preterea.fol.77.co.4.li.16.
Et per quē debeat probari,& ordo probandi.eo.ti.§.fi.fo.77.co.4.li.76.
Castitatis maior in feminis quam i masculis.requiritur.q mo.tu.fini.in Prin.fo.21.co.2.li.57.
Castrensia & quasi castrensia sit propria filij & quare per quas perso.no.acq.§.j.fo.39.co.2.li.48.
Cassato principali cassatur oē id quod sequitur ex eo.de her.insti.§.j.folio.46.co.1.li.vlt.
Et quando hoc sit verū.fol.eo.co.2.li.2.
Causa cause est causa causati.de liber.in in prin.fo.7.co.1.li.52.
Cause iuste manumissionis que sint.q ex ca.manu.non li.§.eadem.folio.8.co.3.li.63.
Causam non sufficit habere nisi probetur de his.qui.sit.sui.vel ali.iu.§.j.fo.9.co.3.li.37.
Causa expressa in.l.presumitur finalis,de testa.mili.§.j.fo.42.co.3.li.27.
Causa finalis dicitur illa que est generalis ibi.
Causa finalis dicitur illa que est generalis.ibidem.
Causa finalis colligitur ex prefationibꝰ qui.mo.test.infir.§.posteriore.folio 50.co.2.li.81.
Cause duo lucratiue non possunt in eadem persona & circa eandem rem cōcurrere.de lega.§.si res.fol.54.col.4.li.54.
Causam non coherere legato quid importet.de lega.§.lōge.fo.58.c.2.li.26.
Causa exprimitur per quia.ibi.li.63.
Cautio an & quando intelligatur cum fideiussore vel sine.de ado.§.cum āt fo.13.co.li.43.
Cautio in arrogatione omissa habetur pro facta ibi.
Cautioni standum non est vbi constat de periculo.de suspe.tuto.§.fi.folio.26 co.2.li.46.
Et eius fragilitati non debet quis se cōmittere ibi.
Et an sit de substātia vsufructꝰ.de vsuf.in prin.fo.33.co.3.li.60.
Et eius forma in his que vsu.consu.eo.ti.§.constituitur.fo.33.col.34 li.64.
Et ponitur pro satisdatione.eo.§.folio 34.co.1.li.55.
Cautionis verbum simpliciter prolatū importat nudam cautionem: sed si addatur verbū idonea importat datis fideiussoribus.dicitur eo.tit.li:ca.bo.adijci.in prin.fo.75.co.2.li.71.
Cautioni iuratorie statur propter impotentiam satisdandi & in quibus casibus non stetur stante etiam tali ipotentia.de satisda.fol.114.co.1.li.52.
Cautiones rem pupilli saluā fore.& rē ratam haberi sunt cōes.de diui.stip.in prin.fo.80.co.3.li.12.
Cautio inducta a statuto an sit ciuilis vl' pretoria eo.ti.fo.80.co.4.li.61.
Et quando dicatur simplex:quādo plena & quando plenior.de fideius.in prin.fo.84.co.2.li.74.
Caupona quo ad dispositionem iuris consideratur vt domus.de re.diui.§.cū in suo.fol.30.co.2.li.24.
Cecꝰ an & quomodo possit testari.qui.non est pm.fa test.§.secus āt.fol.44.co.1.li.19.
Et qua solēnitate fiat ibi.li.49.
Cedere diem dicimus pluribus modis de lega.§.si peculium.f.37.co.1.li.47
Cedens bonis habet priuilegiū vt non conueniatur a prioribus creditoribꝰ nisi inquantum facere possit.de actio §.fi.fo.118.co.3.li.54.
Cedere
Cedere non potest quis nisi debitum agnoscat.ibi.
Cessio bonorum in quibus prosit ibi.
Cedere diem & venire diem differūt de verbo.obli.§.ex conditionali.folio.79.co.1.li.64.
Cessio bonorum quare fiat.de socie.§.soluitur.fol.89.c.2.li.64.
Censitus qua actione petatur & si velint se vindicare in libertatē qua actione agāt de acti.§.p̄iudiciales.fol.104.co.3.li.26.
Certi cōditio datur ad pecuniā mutuā & ad eā que est deducta in stipu.de actio.§.sequens.fo.105.co.1.li.vlt.
Et quando detur generalis & quando.specialis.col.ibidem.81.
Et certi cōditio arbitraria q̄n habeat locū de actio.§.p̄terea.fo.108.co.3.l.76
Et specialis est illa q̄ dat̄ ex mutuo:generalis illa q̄ dat̄ ex omni contractu ex quo certum petit̄ .q .mo.re contrahi.obli.in prin.fo.76.co.4.li.59.
Et an det̄ ad interesse ibi.
Certa p rerū nām q̄ dicant̄.de verb.ob.§.conditiones.fo.79.co.2.li.43.
Et certa saltē p rerum nām i cōtractibꝰ obligationem non suspendūt.ibi.
Cesar vnde dictus sit in rub.prohe.fo.1.co.1.li.35.
Cessante cā aliquando nō cessat effectꝰ:de nup.§.j.fol.11.co.1.li.7.
Cessante impedimēto cessat imunitas cōcessa p̄pter impedimentum.de excu.tu.§.j.fo.23.co.3.li.67.
Cessante cā priuilegij cessat priuilegiū.de testa.mil.§.j.fo.42.co.2.li.80.&.§.sed hactenꝰ.fo.eo.co.4 li.56.
Cessante impedimento reconualescit quod alias non valebat saltem de eq tate.q.mo.testa.infir.§.nō tamē.folio.50.co.4.li.64.
Cessante impedimento cessat effectus ipsiꝰ.de assig.libel.in prin.fo.73.columna.1.li.81.
Ceteri & oēs nō differūt.de exhere.lib.in prim.fo.44.co.3.li.25.
Citatio creditoris an requiratur in cessione debitoris.de vsufr.§.constituitur.ibi.
Citationes debent fieri iussu magistratuū & sic de commissione de actio.§.quadrupli.fo.106.co.4.li.43.
Ciuilis sapientia res est sanctissima que pretio numario non estimat̄.de iur.na.gen.& ci.§.j.fo.4.co.1.li.41.
Ciuitas pōt solis consuetudinibꝰ regi.eo.ti.§.ex nō scripto.fo.5.co.3.li.46.
Ciuitatis appellatione quid veniat.de excu.tuto.in prin.fo.23.co.1.li.61.
Ciuitates inferiores debent sequi consuetudinem ciuitatis dn̄antis .de satis.§.fi.fo.114.co.3.li.24.& li.56.
Ciuis vere qs fieri p̄t q̄āuis nō sit de liberti.§.libertinorum.folio.7.columna.3.li.37.
Ciuis romanus esse desinens desinit habere filios in potestate.qui.mo.ius.pa.po.fol.§.j fo.14.co.3.li.61.
Clausula hec si heres non erit in seruo intelligitur vel alium heredem non fecerit.de vul.sub.§.si seruum.folio,48.co.2.li.63.
Clausula cum in suam tutelam venerit potest diuersimode interpretari:de pupill.sub in prin.folio.40.co.4.
Clausula secundum quod sui antecessores fecerunt apposita in sententia cōdemnatoria nihil importat de actio.§.preiudiciales.folio.104.columna.3.li.43.
Clā facta magis puniri debēt.de actio.§.ex maleficijs.folio.105.columna.2.li.59.
Clauium traditio arguit traditionem possessionis earum rerū que sūt sub clauibꝰ de rer.diui.§.item siqs.folio 32.co.2.li.44.
Clerici habēt multa specialia.de iu.na.gen.& ci.§.sed.quid.folio.5.colūna.2.li.20.
Et an possit adoptare.de adop.§.maiorem.fo.14.co.1.li.5.
Et an possit esse tutor & an excusetur.de excu.tutor.§.idem imilite.folio.24.co.3.li.32.
Clerico cessante ab ecclesia cessat prebēda:de testa.mil.§.j.folio.42.colūna.3.li.8.
Coadiutoris episcopi officiū quādo expiret qui .mo.tu.fini.§.fi.folio.21.columna.4.li.2.
Codices tres antiqui fuerūt in prohe.§ j.fo.1.co.4.li.49.
Codex quando factus fuerit ibi.li.54.
Codicilli facti coram quinq̄ testibus valent de fideicom.here.§.fin.folio.62.co.1.li.36.
Et vnde dicantur.in rub.de codicillis.fo.62.co.4.li.64.
Et an possint fieri sine scriptura ibi.
Codicillandi ius ab Augusto.traxit originem.eo.ti.in prin.li.77.
Codicilli quatuor modis conficiuntur & quibus ibi.
Et possunt fieri ab intesta.eo.ti.§.j.fol.63.col.1.li.37.
Et quandocunq̄ facti valent dūmodo non sit ab eis recessum.ibi.
Codicillos plures facere possumus licet vnicum tantum testamentum .eo.ti.§.codicillis.fo.63.co.1.li.64.
Codicilli nullā iuris solennitatem requirunt.ibi.li.65.
Et qua actione petantur relicta in codicillis ibi.
Cogi qui potest a iudice potest cogi captis pignoribus.de satisda.tuto.§.fi.fo.22.co.4.li.vlt.
Cognito qūo quid queratur cognoscēdū est quomodo dissoluat̄.qui.mo.ius.pa.po.fol.in prin.folio.14.columna.3.li.1.
cognitio rerum quarum finis nō cognoscitur superuacua est & habetur pro nihilo.de iu.na.gen.& ci.§.fi.folio.5.co4.li.72.
Cognati qui sint.de legi agna.tu.i prin fol.77.co.4.li.47.
Cognatio pōt sumi vt genus & vt species.ibi.li.60.
Et est vt genus & agnatio vt species.de legi agna.succes.in prin.folio.66.columna.2.li.65.
Cognatio transuersalis quare non incipit a primo gradu.de gra cogna.in prin.fo.69.co.2.li.79.
Cognatio spiritualis an impediat matrimonium.eo.tit.folio.71.column̄a 2.li.17.
Et an contrahatur per procuratorē ibi.li.52.
Ex quibus sacramentis descēdat ibi.
Et quot personas impediat copulari.ibidem.
Cognatio datur in seruis & quomodo.de ser.cogna.in princ.folio.71.colūna.3.li.37.
Coitus cōtra.ll.punitur.de nup.§.pe.fol.12.co.2.li.46.
Et quibus penis eo.§.fol.12.co.2.li.46.
Colonus qui numis colit & colonus partiarius quando & quos fructus faciant suos de re.diui.§.is.vero.folio.31.co.2.li.75.
Et transmittit fructus ad heredem fructuarius non ibi.
Et dicitur domesticus & ideo non admittitur in testem in rebus domini de testa.§.pater.fo.41.co.3.li.73.
Coloni res inuecte sunt obligate dn̄o fundi.de actio.§.item seruiana.folio.102.col.3.li.58.
Et quis dicatur colonus & qs iquilinꝰ.ibidem.
Colonus partiarius dicitur potius socius quam conductor & qua actione agatur contra eum de loca.folio .87.co.4.li.31.
Colonus & inquilinus possident pro alio de interdi.§.possidere.folio.118.columna.2.li.78.
Nec ciuiliter aut naturaliter possident ibidem.
Et an colonus dicatur ruri & inquilinꝰ in ciuitate vt cōiter declarat ibi.
Collegium constituitur ex tribus hoībus.de lega.§.si grex.folio.56.columna.4.li.46.
Et tamen redactum ad vnum remanet collegium ibi.
Collegium nisi probetur licitum non potest heres institui eod.ti.§.legari.fo.57.co.3.li.74.
Columna domꝰ legari non potest.eo.ti.§.si grex.fo.56.co.4.li.64.
Commixtio voluntaria vel casualis facit aliquando nobis queri dominiū rerum mixtarum.de re.diui.§.si duorum.fo.29.co.3.li.75.
Commixtio & cōfusio differunt ibi.
Communia de iure gentium que dicātur de re diui.§.1.fol.26.co.2.li.76.&.§.litorum.fol.27.co.1.
Comparatiuus ponitur aliquando pro positiuo.de his.qui.sunt.su.vel ali.iu.§.fi.fo.9.co.4.li.56.
Cōmodati causa finalis est datio vtendi gratia.qui.mo.re.cō.obli.§.item his cui .fo.77.co.2.li.45.
Commodatarius re obligatur & tenet̄ actione cōmodati ibi.
Et in cōmodatarium non tranfertur dominium ibi.
Et tenetur ad idem indiuiduū restituēdum ibi.
Et tenetur de omni culpa ibi.
Item & de omni casu contigente ob culpam suam ibi.
Commodati forma essentialis est liberalitas & quod gratis detur ibi.Et de locato.§.j.fol.87.co.4.in.fi.
Et in eo venit aliquando solus dolus aliquando culpa leuis:iterdum leuissima.
Et aliquando casus.eo.§.
Commodati generalis declaratio.fo.e.co.4.li.75.
Commodatarius non possidet sed commodans.de actio.§.eque.fo.100.colūna.4.li.66.& de iterdic.§.possidere.fo.118.c.2.li.69.
Compromissum factum in abbatem an transeat ad successorem per quas per so.non acq.fo.40.co.1.li.27.
Comitium quid sit de testa.i pri.fo.40.columna.4.li.53.
Compater prohibetur copulari cōmatri siue per baptisma siue per chrisma de gra.cogna.fo.71.co.2.li.6.
Compater efficitur etiam maritꝰ si vxor leuauit &.c.conuerso ibi.
Compatrū filij possunt copulari.ibi
Compatres plures & commatres respectu vnius leuati non prohibentur contrahere matrimonium.ibi.
Compater potest iungi sorori vel fil.leuati ibi.
Cōmater vxoris mee an ea mortua possit mihi iungi ibi.
Cōpensatio datur i qbuscunq̄ actionibus i officio iudicis & etiam in persecutionem fidei commissi.de actio.§.in bone fidei.f.118.col 1.
In actione depositi non datur.ibi.Et.quare.fol.101.co.4.
Et que sit ratio compensationis ibi.
Et i qbus casibus fiat vel nō fiat ibi.
Et an fiat compensatio actioni i rē ibi.
Et an fiat quando ex vtraq̄ parte debitum est i genere ibi.
Et quando fieri possit si ex vna parte sit debitum confessatum ex alia negatum ibi.
Et nō fit ipso iure:sed debet opponi ibidem.
Et i quibus casibus cesset compensatio ibi.
Compensatio re vera est solutio.eo.tit.§.pe.fo.110.co.3.li.37.
Compensatione minuitur intētio actoris ibi.
Commercium est verbum commune ad omnes contractus.de iuti.sti.§.j.fo.81.co.2.li.36.
Concedo iportat translationem dominij.de iu.na.gen.& ciui.§.sed & q.f.5.co.1.li.49.
Conceditur aliquando per obliquum quod directe nō concederetur.eo.ti.§.ex non scripto.fo.5.co.3.li.65.
Concesso aliquo illud conceditur sine quo illud esse nō potest.qui ex.cau.ma.nō li.§.j.fo.8.co.2.li.9.
Concessio alicuius facultatis intelligitur vt eam iure cōmuni faciat & vtatur de testa.mili.§.fin.folio.43.columna.1.li.61.
Conceduntur aliqua per alium que nō conceduntur per se ipsum.de excep.§.pe fo.115.co.3.li.78.
Conclusio libelli debet esse conformis qualitati oblig.de actio.§.huic.āt.f.109.co.3.li.30.
Concubinatus an sit de iure permissꝰ.de pa.potus.i prin .folio.10.c.1.li.vl.
Condemnatio i arbitratijs qualiter fieri debeat de actio.§.preterea.fol.108.co.4.li.24.
Condictio furtiua datur quāuis dominium sit translatum in furē.de re.diui.fo.29.co.3.li.27.
Condictio ex.l.est stricti iuris.de dona.§.j fo.37.co.2.li.65.
Condictionis indebiti ea natura est vt in tantum quis ea teneatur inquantum est factus locupletior.de lega.§.si res legata.fo.56.co.3.li.37.
Condictio furtiua ipso facto ifamat de actio.§.sic itaq̄.fo.104.co.4.li.4.
Non tn̄ infamat infamia iuris ibi.
In conditione furtiua multa veniunt q non veniunt in re.vendicatione.fo.ibi.
Et aliquādo datur cōtra bone fidei possessorem ratione possessionis.folio.ibidem.
Conditio stricte & large accipit̄ & quid vtroq̄ casu cōprehendat ibi.
Condictio furtiua datur soli domino & heredi eius contra furem & eius heredem eo.ti.§.ex.maleficijs.fol.105.co.2.li.69.
Conditio ex.l.an sit mista & quādo.fo.eo.co.3.
Cōdictio ex.l.datur.ex.quibuslibet cōstitutionibus post.ll.xij.tab.constitutis.de perpe.& tēpo.actio.i.princ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

fo.114.co.3.
Conditio indebiti datur soluenti indebitum per errorem.cui.mo.recon. obli.§.j.fol.76.co.4.li.76.
Et ad quid detur ibi.
Conditio nulla datur nisi sit dominiũ traslatum ibi.& col.seq.
Conditio triticaria habet locũ vbi petitur quid certum vel incertum: dũmodo non sit pecunia numerata de ver.ob.in prin.fo.78.co.1.li.5.
Conditio furtiua datur soli domino vel quasi domino de emp.& vendi. §.cũ autem.fo.87.co.3.li.18.
Conditiones omnes danf contra dominum excepta conditione furtiua. de obli.que ex qua.con.§.item. his. fol.92.co.3.in prin.
Conditio furtiua ad possessionem vel proprietatem pertinet de obli. que ex deli.§.interdum. fo.94.co.3.li.73
Conditio furtiua datur i persona quãdo res est cõsumpta.e.ti.§.furti actio fo.95.co.2.li.73.
Conditio de presenti vel de preterita falsa statim infirmat obligationem sicut vera facit statim validã de ver. obli.§.conditiones.fo.79.co.2.li.31.
Conditio negatiua impletur morte eo. ti.§.siquis ita.fo.79.co.1.li.38.
Conditiones i futurum collate que necessariam habent existentiam an moretur obligationem de verbo.obli. §.conditionis.fo.79.co.2.li.61.
Conditio opponitur per si.& per cum: de lega.§.longe.fo.58.co.2.li.60.
Conditio impossibilis in institutione vitiatur de heredi.instit.§.impossibilis.fo.47.co.3.li.69.
Conditiõibus disiunctiue & separatim vel alternatiue positis quib⁹ sit obediendum & quarum implementum attendendum tam in testamẽtis quã legatis: fideicommissis libertatibus & huiusmodi.eo.§.folio.47.colũna 4.li.43.
Conditio retrahitur de testa.mil.§.sed hactenus.fo.42.co.4.li.54.
Conductor agit vt domus &hostia sibi reparentur de loca.§.conductor.fol. 88.co.3.li.56.
Cõductor recedens an possit alium loco sui substituere eodem titu. §. fi.folio.88.co.3.li.74.
Cõfestim intelligitur cum aliquali spatio.de verbo.oblig.§.omnis.fol. 78. co.3.li.3.
Confessio me dedisse damnum alicui si nullum damnum datũ.est mihi non preiudicat de obli.que ex qua. cõ.§. fi.fol.91.co.3.li.62.
Consistens se ex mutuo recepisse quod nõ recepit obligatur hodie effectualiter post biennium de lite.oblig. in prin.fo.85.co.2.li.67.
Confirmatum aliquando precedit confirmans in dispositione non quo ad ordinem intellectus de codicil.i pri. fo.63.co.1.li.2.
Et confirmante agitur non ex confirmato de testa.mili.§.sed & siquis.folio.43.co.1.li.38.
Consulio & commistio differunt.de re. diui.§.fi duorum.fo.29.co.3.li.76.
Consusa debent componi & distingui in prohe.§.j.fo.1.co.3.li.66.
Couiunctio maris & femine est de iure nature.de iu.nat.gen.& ciui.in. prin. fo.3.co.3.li.71.
Coniunctus an admittatur pro coniũcto in testem.de testa.§.legatarijs.folio.42.co.1.li.4.
Coniunctio animi & corporis in matrimonio figura est coniuctionis inter animam & deum & inter deum & ecclesiam de pa.pote.in.prin. folio.10. col.1.li.67.
Coniuncta persona regulatiter dicitur vsq; ad quartum gradũ:sed quo ad legatum rei aliene relictum ab ignorante vt valeat intelligitur arbitrio iudicis de legatis.§.non solum. fol. 54.co.3.li.42.
Coniunctum qualiter legetur eo.ti.§.si eadem.fo.55.co.1.li.69.
Coniuncti qui dicãtur re & verbis: qui re tantum:& qui verbis tantum: & quomodo vni alteris preferantur.folio.eo.co.2.li.60.
Coniuncta persona potest esse in iudicio pro coniuncto:sed nõ potest constituere.pro curatorem de his per q̃s age.pos.in princ.folio.113.columna. 2.li.58.
Coniugium proprie quid sit de pa.po. in prin.fo.10.co.1.li.55.
Connubium proprie quid sit ibi.
Consanguineus non dicitur vterinus de legi.agna.succes.in prin.folio.66 columna.2.li.67.
Consensus semel præstitus sufficit, licet postea pœniteat.de rerum diuisione,§.religiosum.folio.27.col.3.linea.57.
Consensus est de iure naturali.de actionibus.§.in personam.fo.103.colum. 1.linea.55.
Consentire sensetur pater filio contrahẽti matrimonium,nisi expresse cõtradicat.de nup.in prin.fo.10.col.4. linea.60.
Considerari debet,nõ solum quod est, sed quod esse potest. quibus modis testamenta infirmen.§.j.fo.50.col.2. linea.73.
Considerari non solent non entia. de lega.§.ea quoque.fo.55. columna. 1. linea. 51.
Consilij quis teneatur.ex quib.cau.manu.non li.§.j.in fraudem.fo.8.col. 3. linea.5.de actio.§.omnes.fo.106.co. 1.li.48.Et quando mãdato.§. tua tãtum.fo.89.col.4.li.59.
Consilium.i.propositum. ibidem.
Et capitur etiam pro loco in quo adunantur consiliarij.eo.tit. §.eadem.f. 8.col.3.li.55.
Consulendi modus ad exemplum iurisconsulti.de rerum diui.§.illud.fo. 28.co.1.li.35.
Consilium regulariter non obligat. de mandato.§.tua tantum.fo.89.col.4. linea.38.
Consulens mutuari alicui an teneatur, ibidem.
Consilium tradens ad alterius perniciẽ punitur.de obligationibus que ex delicto.§.sed & si credat.fo.94.co.2. linea. 75.
Consilium vario modo accipitur in iure.eo.tit.§.interdum.fo.94.colũ. 4. linea. 52.
Consortium quid importet. de patria potestate.in prin.folio.10. colum. 1. linea.55.
Constitutio quid sit.de iure natura. gẽtium,& ciuili.§.sed & quod.fo.5.co. 1.linea.51.
Constituere is põt qui põt se obligare, et in quantum potest se obligare.de accusatio.§.in personam.fol.101.colum.1.li.16.
Et quibus verbis fiat.ibid.
Constitui potest omne debitum: siue naturale,siue prætorium,siue ciuile & naturale:secus si ciuile tantũ.ibi.
Consules quare sic dicti.de iure natur. gent & ciui.§.constat.fo.4.colum.4. linea.10.
Et dicitur magistratus senatorius.ibi.
Consuetudo tollitur per.ll.in prohe.§. igitur.fo.2.co.3.li.45.
Et inducitur per vsum.x.anno.de iure gen.& ciui.§.ex non scripto.fo.5.colum. 3.li.49.
Et exigit vt saltem bis secũdum eã indicetur.ibidem.
Et requirit voluntatem introducentiũ. ibidem.
Et dicitur cõmunis assuetudo.ibi.
Et ideo impeditur per errorem.ibi.
Consuetudo per errorem inducta tollit legem:sed non trahitur ad similia,ibidem.
Consuetudinis virtutes.ibi.
Et quomodo vincat.l.
Consuetudo potest tribuere formã testamento condendo.de pupilla.substitutione in princi.fo.48.colum.4. linea.14.
Consuetudo postquam est redacta in scriptis adhuc dicitur consuetudo. ibidem.
Consuetum non sufficit esse aliquid nisi sit bonum.de leg.§.si quis in nomine.fo.58.co.1.li.56.
Consuetudo est optima legum interpres.de verb.oblig.§.omnis. fo. 78. col.3.li.8.
Cõsuetudo vincit legem.& est duplex. de offi.iudic.in princ.fo.120.colum. 1.linea.2.
Consuetudo superandi alios virtute, non est malæ inuidiæ crimẽ,sed bona emulationis affectio.de fideicom missa.hæred.§.fina.fol.62. columna 1.linea.14.
Contestatio litis facit oriri quasi contractum inter partes.de perpetuis & temporibus actionib,§.j. fo.115.colum.1.li.42.
Continuatio non fit in principio operis.in rubrica proœmij.folio.1.col.1. linea. 7.
Continuatio.§.an sit facienda.in proœmio.§.igitur.folio. 2. colũ.2.li.72.
Et est regulariter facienda in titulis. de rerum di.in prin.fo.26.col. 3.li.35.
Continuatio non vitiatur per interme dia pertinentia ad materiam.de seruo.cogna.in rubr.fo.71.col.3 li.8
Continuandi sunt tituli.quod cum eo. in principio.fol.110. col. 4 .linea.13.
Contractus omnes fere sunt de iure gẽtium.de iur.na.gen.& ciui.§.ius autem.fo.4.col.3.li.5.exceptis quatuor ibidem.
Contractus claudicare non solent. de autho.tut.in prin.fo.20.col.3.lin. 58. licet aliquando hoc tolleretur. ibi.
Contractus proprie dicit quando hinc inde nascitur obli_atio.quando vero ex vna parte tm̃ dicitur cõtractus improprie.de oblig.fo. 76.co.3. li.1.
Contractus obligatio,& actio quõ differant.ibidem.
Cõtrahẽtes nũq; videnf velle impossibile.de ver.ob.§.loca.f.79.co.1.li.77
In cõtractib⁹ qui solo cõtractu cõtrahũtur attendiť tm̃ q̃d æquũ & bonum est.de obl.q̃ ex con.fo.86.co.1.li. 27.
Cõtractus noiati q dicanť.de emp.&vẽdi.§.itẽ pretiũ.fo.87.co.1.li. 65.
Contractus qui consensu contrahitur contrario consensu dissoluitur. quimo.tol.obli.§.fi.fo.93.co.2.li. 70.
Cõtrarium nihil in legibus.in prohe. §.j.fo.1.col.4.
Contrariorum enumeratio quando sit superflua.de iusti.& iure.in prin.folio.1.col.4.li.6.
Contrariorum vno cognito cognoscitur aliud.de his qui sunt sui vel alieni iuris.in princip.fol.9.columna.2. linea.47.
Et de tute.in princi.fol.16.columna.2. linea.56.
Cõtrariorum est eadem disciplina.ibi. fo.9.colũ.2.li.vlti.& de obli.quæ ex deli.§.j.fo.94.co.1.li.45.
Ex duobus contrarijs sit optimũ temperamentum.de testa.in prin.fo.40. co.4.li.5.
Contubernium quid sit.de pa.pote.in prin.fo.10.co.1.li.57.
Contumax. punitur in expẽsis in.phe. in prin.fo.1.co.3.li.17.
Conuitium vnde dicatur. de iniur.in prin.fo.97.col.3.li.61.
Copula subsecuta postquã quis promisit accipere aliquam in vxorem facit quod matrimonium censeatur cõtractum:de gradi.cogna.in prin.fol. 71.co.1.li.60.
Copulatiue si duo ad actum requiruntur non sufficit alterum eorum. de hæredi.instituen.§.seruus.fo.46.colum.1..li.61.&.§.impossibilis.fo.47. col.3.li.69.
Corporum tria sunt genera, primum quod vno spiritu: secundum quod ex rebus coherẽtibus tertium quod ex distantibus corporibus constat. de lega.§.si grex.fo.56.columna.4. linea.59.
Corporum alia diuidua alia indiuidua. de offi.iudi.§.si familiæ.fo.130.colũna.4.li.11.
Corporalia & incorporalia quę sint.de re.corpo.& incorpo.in princ.fol.32. col.3.lin.77.
Correcta vna ex rationibus.l.remanet lex.de capi.dimi.in princi.fo.18.colum.3.li.74.
Correlatiua si invno sit dispositio facta habet locũ in alio.de leg.agna.tu.in prin.f.17.co.4.li.48.& de iniu.§.patitur.fo.97.co.4.li.45.
Et an in eis seruetur æqualitas.de senatusconsul.orphi.in princi.fo.68.colum.2.li.50.
Et in correlatiuis etiam pœnalibus dispositio facta in vno comprehendit alium.de succes,subla.in prin.fo.75. co.4.li.4.
Corelatiua sunt dominus & seruus.de actio.§.actiones autem.folio.103.colum.2.li:5.
Creditor non debet impediri ius suũ prosequi.qui:alie.lic.§.primo.fo.38. col.2.li.62.
Creditores patris nõ habẽt regressum contra peculium castrense filij ratione debitorũ patris.qui.nõ est pmisfa.testa.in prin.fo.43.co.2.li.43.
Creditoris interest plures reos habere. de lega.§.si quis debitori.fo.56.colum.1.li.55.
Creditoribus præiudicari nõ debet diferendo solutionem.de bo.pos.§.cũ igitur.fo.74.co.3.li.55.
Creditores peculiares serui vel filij.nõ exigunt nisi quatenus sit in peculio deducto prius per patrem vel dominum quod sibi debetur.de actio.§. sunt præterea.fo.110.co.1.li.56.
Creditor pro pignore ad restituẽdum tenetur pignoratitia directa:debitor

In libris institutionum.

vero tenetur contraria creditori quimo.recon.obl.§.fi.fo.77.co.4.li.48.
Creditor non amittit ius crediti licet amittat pignns casu vel culpa leuissima.ibi.
Creditor accipitur ex omni causa ibi.
Creditor proprie quis dicatur de verb. obli.§.sub conditione.folio.79.columna.1.li.15.
Conditor confitens se recepisse habet xxx.dies ad dicendum sibi non fuisse numeratum de lite.obli.folio .85. co.4.li.64.
Creditor aliquando large accipitur pro omnieo cui aliquid debetur de actio §.item siquis in fraudem folio.102.c. 2.li.26.
Creditoribus etiam ex delicto competunt actiones reuocatorie:item & futuris.ibi.
Credere sub vsuris potest esse gratia mutuantis & recipientis.de man.§.j.fo. 89.co.4.li.1.
Creditor qui nulliter nouauit an restituatur in priorem debitorem.q.mo. tol.ob.§.preterea.fo.93.co.1.li.40.
Creditor quomodo pignus possideat de obli.que ex deli.§.aliquando.fo. 94.co.4.li.2.
Creditor negans sibi debitum solutum tenetur postea probare sibi debitum de pe.teme.liti.§.aduersus.fo.119.columna.2.li.57.
Crimine lese maiestatis commisso etiã non accusato non poteit testari nec manumittere.de heredi.institu.§.j.f. 46.co.1.li.68.
Cum hec dictio quando ponitur inter res que possunt vna alteri accedere stat accessorie alias secus.de lega.§.si quis ancillas.fo.56.co,3.li.63.
Culpa lata dolo comparatur.de suspectis tutoribus.§.suspectus autem.fo. 25.co.4.li.54.
Et in quibus non comparetur ibi.
Culpam in alienis committens non excusatur quod ita se gerat in suis.quimo.recõ.obli.§.item.his cui.fol.77. co.2.li.50.
Culpa lata leuis & leuissima que fit eo. ti.§.preterea.fo.eo.co.3.in fi.
Culpa venit in his contractibus qui gerunt gratia vtriusq; eo.ti.§.fi.fol.77. col.4.li.50.
Culpa que veniat in conductiõe.de loca.§.qui pro vsu.fo.88.co.3.li.70.
Culpa leuissima venit in.l.aquilia de.l. acquilia.§.j.fo.96.co.2.li.80.
Cutaror datur bonis filij familias i quibus patri non queritur vsusfruct⁹ de tute.in prin.fo.16.co.2.li.70.
Et statur volenti.fo.eo.co.3.li.22.
Curator furiosi datus principaliter persone ibi.li.62.
Curator regulariter datur principaliter bonis secundo persone:qui testa tuto.da pos.§.ad certum.folio.17.columna.3.li.46.
Curator pupilli non auctoratur ad adeundam hereditatem de actio .tut. §.j.fo.20.co.4.li.63.
Curator datus ad certam causam ea finita desinit esse curator eo.ti.§.fi.folio 21.co.1.li.54.
Cura quando finiatur.qui.mo.tu.fin.§. fi. fol.21.co.3.li.77.
Cura masculorum& feminarum.finitur eodem tempore licet diuersum sit in tutela de cura.in prin.fo.21.c.4.li.58.
Cure introducende ratio ibi.
Curator non datur testamento sed datus confirmatur ibi.
Curator ad certam causam datur ibi.
Curatores a quibus iudicibus dentur. ibidem.
Curatorem in litem quando quis inuitus accipiat minor.folio.ibi:
Curator datiuus datur deficientibus legitimis.ibi.
Curator datur tutore idoneo non existente.eo.ti.§.interdum.folio.22.columna.1.li.39.
Curator furiosi licet datus sit ex inquisitione omnino satisdat de satisda tu. & cura.in princ.folio.22.columna. 3. li.59.
Curatores qualiter iurare debeãt & solennitates in eorum creatione ibi.
Curator non cogitur quis esse illius cu ius fuit tutor de excu.tut.§.qui. tutelam.fo.25.co.1.li.30.
Curator atestatore inuitus non datur ibidem.
Dare aliquando potest quis quod non habet de liber. in princi.fo7.co.1.li.75.
Dare idest tradere qui. alieli.§.nunc admonendi.folio.58.columna.3.li.72.
Regulariter tamen differt de actio.§.sic itaq.fol.10.co.4.li.20.
Et qui.mo.rec.obl.§.item is cui. folio. 77.co.2.li.60.
Dare est accipiẽtis facere ibi.
Et dominium transferre de actio.§.sic itaq.folio.104.co.3.li.6. & qui.mo.re con.obli.§.item is cui. fo.77.co.2.li.6.
Datio substitui vulgaris in seruo nõ tollit necessitatem quamuis in filio tollat suitatem de vul.substi.in prin.fo. 48.co.1.li.51.
Dãnum est diminutio patrimonium si quadru.pau.fecis.di.in prin.fo.113.columna.1.li.20. & de.l.aqui.in prin.fo.96.co.2.li.73.
Damni dati libero hominiestimatio fit arbitrio iudicis in ceteris condẽnatur in .duplo estimationis damnis. eo.ti.§.j.fo.113.co.1.li.50.
Damni causam dans:damnum dedisse videtur de.l.aqui,§.certum.fol. 97. col.2.li.62.
Damnum quot modis dari potest:& q̃ actiones competant eo.ti.§.fi.fo.97. co.2.li.vlt.
Damnati in metallum qui dicerentur. qui.mo.ius.pa.po.fol.§.j.fol.15.columna.1.li.1.
Damnatus de crimine famoso non potest esse testis de testa.§.testes.fo.41. co.2.li.53.
Damnatus in metallum non potest heres institui & quare de lega.§.legati. fo.57.co.3.li.71.
Dãnatus crimine lese maiestatis nõ perdit patriam potestatem quam habet in filios de here.que ab intest.§.interdum.fo.64.co.2.li.5.
Debitor eo ipso quod non luit pignus videtur dare auctoritatem vendendi qui.alij.li.§.j.fo.38.co.2.li.51.
Debitor soluens pupillo quando consequatur liberationem eo.ti.§,fi.fol. 39.co.1.li.18.
Debitor speciei legate liberatur si illam intereat vel fiat insolubilis: & desinat posse prestari sine facto & culpa ipsius de lega.§.si res legata.fol.56. co.2.li.63.
Secus si facto suo mediato aut ĩmediato & siue sciẽter siue ignorãter fecerit ibidem.
Debitor tenetur de dolo lata & leui nõ de negligentia.fo.ibi.
Debitor generis non liberatur per interitum rei de.l.falci.§.quantitas.folio 59.co.4.li.76.
Debitor ante quam conueniatur est de vrbanitate non autem de necessitate interpellandus de actio.§.sic.itaq.f. 104.co.13.li.65.
Debitor qui in loco debito non soluit potest vbiq; conueniri vbi sortitur forum eo.ti.§.plus.fo.109.co.2.li.58.
Debitor potest cedere bonis de repli. §.j.fo.109.co.2.li.58.
Debitor vere ille dicitur qui habet necesse soluere de obli.in princi .folio. 76.co.1.li.59.
Debitor non dicitur conditionaliter obligatus ante euentum conditiõis de ver.obli.§.sub conditione .folio. 78.co.4.li.80.
Debitorem fugitiuum capere possum⁹ de actio.in princi.fol.99.co.4.li. 62.
Debitor qui rem suam pignoratam creditori surripit tenetur furti de obli. ex deli.§.aliquando.fo.94.co.3.
Debitor dicitur etiam ille qui debet ex delicto de pe.teme.lit.§.ex quibusdam .fo.119.co.3.li.54.
Debitor an quis sit ex contractu vel de licto maximi .refert ibi.
Deberi an dicatur tm̃ quod debetur personali actione vel etiam reali & officio iudicis de actio in prin.fol.99. c. 4.lin.74.
Et an mihi dicatur deberi res mea ibi.
Debitorũ latinorum & ciuium ro.differentie de iure antiquo.de liber. §. libertinorum.folio.7.columna.3.li.3
Defensio est de iure gentiũ de iusti.& iu.§.fi.fo.3.co.3.li.49.
Defensor nemo est idoneus i causa alie na sine satisdatione de satisda.i prin. fo.113.co.3.li.62.
Defendere potest quilibet sine mandato de satisda.§.finautem.fo.114.columna.2.li.68.
Etiam inuitum intellige tamẽ si caueat in quacunq; actione eo.ti.§.fi.col.3.
Defensor simpliciter intelligitur sine mandato de his per quos age.pos.§. j.fo.113.co.3.li.36.
Delatores qui pecunia accepta aliquem indebite accusant puniuntur in quadruplum de actio.§.quadrupli.folio 106.co.4.li.31.
Delegati potest facultas condendi ll.si hoc fiat specialiter.in prohe.§. cũq; hoc.fo.2.co.1.li.25.
Et an delegari possit cognitio suspecti tutoris.de suspec.tuto.in princi.fol. 25.co.2.li.75.
Deliberandi temp⁹ quod detur.de here.quali.& diffe.§.extraneis.fo.53.columna.1.li.81.
Delinquens in ecclesia ab ecclesia non iuuatur.de his qui sunt su.vel ali.iu. §.j.fo.9.co.4.li.66.
Delinquendi occasio danda non est de suspec.tu.§.fi.fo.26.co.2.li.46.
Delicta quedam transeunt contra heredem etiam lite non contestata.de here.que ab intest.§.interdum.fol.64. co.2.li.21.
Et quando hoc sit verum ibi.
Demonstratio frustra aditur rei satis de demostrate.de lega.§.huic.proxima fo.58.co.2.li.1.
Demonstrationem significare substantiam quid importet eodem.tit.§.lõge.fo.58.co.2.li.44.
Demonstratio qualiter fiat.ea.co.
Denunciare antiquitus quid esset. de actio.§.appellamus.fol.105.c.2.li.72.
Depositarius tenetur tm̃ de dolo.de actio.§.in bonefidei.fo.108.co.2.li. 72.
Depositi essentia requirit rẽ quib. mo. recon. obli.§.preterea.folio.77.columna.3.li.63.
Et ex eo nascitur actio depositi ibi.
Et tenetur ad idem indiuiduum restituendum ibi.
Et tenef regulariter de dolo & lata ibi. venit tamẽ aliquando leuissima.ibi.
Et de soci.§.fi.fo.89.co.2.li.71.
Depositarij negligentia imputatur deponenti.ibi.
Depositi declaratio generalis ibi.
Deportatus perdit ciuitatem: remanet tũ liber de ca.dimi.fo.18.co.2.li.53. qui.mo.ius.pa.po.fol.§.j.fo.14 .columna.3.li.60.
Deportare qui possent ibi.
Et dicitur mortuus ciuiliter.eo.§.j. fol. eo.co.4.li.17.
Et differt a relegato.ea.co.
Et institui non potest.de hinc.insti.§. fi.fo.47.co.4.li.62. & de lega.§.legari.folio.57 .col.3.vbi ponitur ratio.
Definere nõ solum dicitur respectu eiq̃ quod est,sed etiam respectu eius q̃ futurum erat.de here.qua.& diffe.§. sui.fo.52.co.3.li.28.
Desuetudo tollit ll.in prohe.§. igitur. fo.2.co.2.li.65.
Determinatio vna respiciens plura determinabilia debet equaliter determinare qui.ex cau.ma.nõ li.§.fin.fo. 8.co.4.li.55.
Detrahens in vno in ceteris cẽsetur approbare.de testa.mili.§.sed & si quis fo.43.co.1.li.50.
Deum coli cuiuslibet interest.de actio. §.appellamus.fo.105.co.1.li.56.
Dei gratia sunt omnia que facimus. in prohe.§.j.fo.1.co.3.li.65.
Dies cepta an habeatur pro finita ex q̃ca.manu.non li.§.eodem.folio.8.columna.3.li.46.
Et quando & in quibus casibus.qui.nõ est permis.fa.testa.§.primo.folio.43. co.3.li.54.
Dies incerta suspendit.de ver.obli.§.cõditiones.fo.79.co.2.li.50.
Dies instrumẽto inseri debet. deinuti. stipu.§.item verborum.fo.82.col. 4. li.69.
Dicta est spatium viginti miliariorum. de excu.tu.li.3.§.q autem.fol.24.c.4.
Diffinitio facit rem generaliter cognoscit.de iusti.& iu.§.j.fo.3.co.1.li.70.
Et saluatur si a communiter accidentibus comprehendat rem & casum de finitum de tute.in prin.fo.16.c.3.li.33
Et preponenda est vt sciam⁹ id de quo disputatur.de lega.§.primo.folio.53. co.4.li.45.
Diffidentia plerunq; animum a studijs romouet de iust.& iu.§.primo.folio 3.co.1.li.75.
Digesta quare ita dicta fuerint in prohe §.igitur.fo.2.co.2.li.81.
Dignitas propria potest scribi. absque reprehensione in tub.prohe.folio.1. co.1.li.12.
Dignitatum ordines quot in prohe.§. cunq;.fo.2.co.1.li.65.
Dignitates que liberent a patria potestate.qui.mo.ius.pa.po.fol.§.j.folio. 15.co.1.li.65.
Digniora preferenda sunt.de iu.na. gẽ. & ciui.§.fi.folio.5.colũna.4.&.li.72. et fol.6.co.1.li.4.
Digniores altiori cedere debẽt. de bo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

post.§.cunq;.fo.74.co.2.li.37.
Diligentia exigitur in quolibet opere perficiendo in probe.§.fina.fol.2.columna.3.li.64.
Diligentiam in alienis rebus non sufficit adhibere eam quã quis adhibet in suis de obli.qui ex quã con.§.j.folio.90.co.4.li.30.
Dilationes petens post sententiam nũquam audiendus est nisi caueat de parendo sententie de offi.iudi.§.j.fol.110.co.1.li.46.
Dilationes necessarie non voluntarie dande sunt.de actio.§.fiquis aliud.f.110.co.1.li.17.
Dimidia est maxima & minima pars cuiusq; rei secundum noe.de iu.perso.in prin.fo.6.co.1.li.44.
Diocesis dicitur territorium episcopi.de inuti.stip.§.j.fo.81.co.2.li.25.
Dispositio generalis restringitur p aliã l.de liber.§.libertinorum.folio.7.columna.4.li.19.
Et presupponit omnia alia habilia.de.l.fusia cani.fo.9.co.1.li.62.
Dispositio loquens de viro vxore:nuptiis:matrimonio & similibus intelligitur de legitimis.de nup.§.pe.f.12.col.2.li.41.
Depositum illud censetur quod potest esse verisimiliter de mẽte disponentis de legi.pa.tute.folio.19.colũna.1.li.54.
Dispositio quantuncunq; pia facta ĩ testamento potest reuocari de her.instituen.§.seruus.folio.46.columna.2.li.64.
Dispositio absoluta debet intelligi secundum ordinis prerogatiuam.dele ga.agn.succes.in princi.f.66.c.2.li.80
Dispensare censetur promouens inhabilem ad dignitatem qui.te stamẽto tute.da pos.in princi.fo.17.co.2.li.36.
Disiunctim quomodo legetur.de lega.§.si eadem fo.55.co.1.li.69.
Diuisio commoda vbi non cadit fit diuisio arbitrio iudicis de.l.falci.ĩ prin fo.59.co.3.
Diuisio quid sit de obli.fo.76.c.1.li59.
Diuisio si commode fieri non potest fit recompensatio in pecunia de offic.iudic.§.si familie.f.110.col.3.li.72.
Diuisio facit rem melius intelligi in phe.§.igitur.fo.2.co.3.li.11.
Diuersitas casuũ facit diuersitate m decisionum qui ex causa manu.non li.§.j.fo.8.co.1.li.49.
Diuersitas quãtitatis vitiat stipulationem vitiat eatenus quatenus est diuersitas,sed diuersitas in qualitate vitiat in totum de inuti stipulatio .§.preterea.folio.82.col.1.li.40.
Et an & quando diuersitas vitiet ibi.
Diutina possessio que dicatur.de vsuca.§.diutina.folio.36.columna.2.linea.76.
Diuturnũ dicitur quod constat spatio.x.anno.de iu.na.gentium & ciui.§.ex non scripto.folio.5.columna.3.linea.44.
Diu ponitur pro decennio.de lite.obl.fo.85.co.4.li.47.
Docilis quis qualiter fiat in rub.prohe fo.1.co.2.li.4.
Doceri ea debent que auditoribus conueniunt de iusti.& iu.§.j.fol.3.columna.1.li.74.
Doctrina debet procedere a generalib? ad specialia ibi.
Doctorum opiniones sunt probabiles non necessarie.de iure.na.gen.& ciui.§.responsa.folio.5.columna.2.linea.74.
Docere idest probare.de excu.tuto.§.sed & propter.folio.24.columna.1.linea.51.
Docentes artes triuiales excusantur a tutela.de excu.tuto.§.item rome.folio 24.co.3.li.40.
Et an doctores.ll.excusentur ibi.
Doctor q pecunia data querit sibi scholares punitur.de suspe.tuto.§.pe.fo.26.co.1.li.22.
Docẽdi gratia aliqua dicũtur que alias non diceretur de re.diui.§.cum ex aliena.fo.26.co.2.li.48.
Dolus etiam in nouo cõmittitur de rediui.fo.28.co.3.li.,.1.
De dolo quis non agit pro minori quãtitate duorum ibi.
Dolus futurus remitti non potest de vsufru.§.constituitur.folio.34.col.1.li.37.
Dolus dans causam contractui bone fidei annullat ipsum ipso iure.de actio.§.actionum autem.folio.107.columna.1.li.67.
Secus in stricti iuris ibi.& de except.in prin.fo.115.co.3.li.75.
Dolus est denegare restitutionem eius ad quod restituendum quis tenetur eo.ti.§.in bonæ fidei.fol.108.colũ.2.li.71.
Dolus si dat causam contractui annullat,si incidit in contractum datur actio ex eo contractu ad purgandum dolum.de perpetuis,& temporalib.actionibus.§.primo.fo.115.colum.2.linea.52.
Et quid si dolus.quibus modis re contra.obli.§.præterea.fol.77.colum.3.linea.72.
Domesticum testimonium reprobatur in testamentis.de testamen.§.pater.fo.41.col.3.li.68.
Domestici qui dicantur.ibi.& de here.quali.& diffe.§.sui.fo.52.columna.3.linea.66.
Dominus in re sua potest ponere quã legem vult.de iustitia & iure.in principio.folio.2.columna quarta .linea.74.
Et in ea est moderator,& arbiter,etiam abutendo.de his qui sunt suiuel alieni iuris.§.primo.fol.9.columna.3.linea.30.
Dominus occidens seruum qua pœna puniatur.eodẽ tit.§.primo.fo.9.col.4.li.20.
Dominus tenetur ex delicto serui insolidum si sciuit,& prouidere voluit, & non fecit.de noxali.actio.in prin.fo.112.col.1.li.66.
Dominus soli quamuis efficiatur dominus totius,tamen dominus materiæ remanet dominus.de rerũ diuisione.§.cum in suo.fol.30.columna.1.linea.30.
Dominis res perire solent.eodem titulo.§ in pecudum.fo.31.columna.2.linea vlti.
Dominus de facili non debet iure suo priuari.de vsucapi.in princip.fo.34.col.4.li.70.
Dominus regulaliter alienat non dominus secus. quibus alienare licet. in principio.folio.38.columna.1.linea.54.
Dominus an ex persona sua succedat cognatis serui.de serui.cogna.fo.71.col.3.li.68.
Dominus & seruus correlatiua sunt.de actionibus.§.actiones.fo.103.colũ.2.linea.71.
Dominus an & quãdo teneatur de peculio serui ibi.
Dominus est caput serui.de stip.ser.in prin.fo.80.co.1.li.40.
Domini plures qualiter agant pro iniuria illata seruo communi.de iniurijs §.si communi.folio.98.co.1.li.50.
Dominiũ rei corporalis facilius perditur quã incorporalis.de offi.iud.§.fina.fo.121.co.1.li.34.
Dominium quomodo vendicetur.de actionibus.§.sed iste.fol.101.colũ.2.linea.68.
In domino nostro esse quedã impossibile est de natura.de inuti.stipula.in prin.fo.80.co.4.li.80.
Dominiũ non potest stare in pendenti.de his qui sunt sui vel alieni iuris.§.j.fo.9.colum.3.lin.52.secus possessio.ibidem.
Dñium solo aĩo nõ amittit possessio,sic de re.di.§.si naturali.f.29.co.1.li.69.
Dominium rerum alienarum queritur nobis per accessionem sicut per confusionem.eod.titu.§.si tamen.fo.29.colum.3.li.25.
Dominiũ variis modis quæritur.eo.ti.§.si duorum.fo.29.co.3.li.81.
Dominium & pignus non concurrũt.eo.ti.§.venditæ.fo.32.co.1.li.23.
Dominium sine traditione quando tetur.eo.tit.§.interdum.fo.32.col.1.linea.79.& ibi de rationibus.
Dominium plus est q̃ obligatio.de vsuca.in prin.fo.34.co.4.li.62.
Dominium an quæratur præscriptiõe.ibi.fo.55.co.1.li.80.
Dominium transfertur aliquando a nõ domino.qui.alie.li.§.j.fo.38.colũ.2.linea.60.
Dominium probat per instrumentum emphyteoticũ.de testa.mili.§.sed & si quis.fo.43.col.1.li.54.
Dñium quod erat penes defunctũ non est idem cum eo quod transit in hæredem.de hære.instit.in.in princ.fo.45.col.4.li.71.
Dominium rei legatæ transit recta via ĩn legatarium.§.nostra aũt.fo.54.colum.1.li.51.
Et quomodo transeat,& quo ad quos effectus.ibi.
Dominium qualiter dicatur continuari in hæredem maxime suum. Et an proprie vel qualiter.de hære.quę ab intest.§.sui autem.fo.64.colum.1.linea.72.
Dominium abdicari a domino nõ põt sine facto suo.de act.§.sic itaq;.folio 104.co.4.li.60.
Domicilium nõ habẽs vbi est datus tutor excusatur.de excu.tu.§.non esse.fo.24.co.2.li.10.
Domus ex quibus constet.de lega.§.si grex.fo.56.col.4.li.44.
Donatio collata in personam incertam valet licet legatum non valeat.de rerũ di.§.pe.fo.32.col.2.li.78.
Donationis duplex est gen?.de dona.in prin.fo.36.co.4.li.30.
Donatio causa mortis quid sit & quomodo reuocetur.ibi.
Et quasi per omnia æquiparatur legatis.ibi.
Donans causa mortis vult magis ipsum habere, quam donatarium, & magis donatarium,quam hæredem ibidem.
Donatio olim fiebat solum per stipulationem: hodie fit nudo pacto.ibi.
Donatio an fit de iure gentium vel ciuili.ibidem.
Donatio causa mortis exigit mentionem mortis.ibi.
Donatio facta ab existente in articulo mortis non facta mortis mentione dicitur inter viuos.ibi.
Donatio causa mortis dicitur ob causam.ibi.
Donatio causa mortis& legatio in quo differant.fo.37.co.1.li.17.
Donatio in annos singulos est vna,legata plura.ibi.
Donatio prout esse producitur equiparatur contractui prout est in esse producta voluntate vltima.ibi.
Donatio non facta mẽtione mortis dicitur inter viuos.eod titul§.j.,fo.eo.colum.1.li.80.
Donatio perfecta non reuocatur nisi ex modis expressis in lege.ibi.
Donatio ad substantiam nõ exigit scripturam.ibi.
Donatio tenetur præstare rem donatã vt venditor rem venditam.ibi.
Donatio quãuis perfecta reuocatur per ingratitudinem.ibi.
Donatio facti exigit stipulationẽ.ibi.
Donationes quæ non egeant insinuatione.eod.titu.§.primo.fo.37.col.2.& sequen.
Donatio inter viuos ex quibus causis reuocetur.ibi.col.3.
Et quæ requirantur vt reuocetur ex causa ingratitudinis.ibi.
Donatio ante nuptias qualiter iure antiquo tractabatur. de donatio.§.est & aliud.fo.37.co.3.li.65.
Donatio propter nuptias & dos possunt constante matrimonio augeri, et de nouo fieri & equiparantur.ibi.
Donatio & dos propter nuptias debent esse æquales.fo.37.col.4.li.55.
Donatio ppter nuptias an habeat priuilegia dotis.ibi.
Donationem propter nuptias potest mulier soluto matrimonio retinere donec soluatur dos& propter quod detur.ibidem.
Donatio inter viuos an computetur in legitimam & quando.de inofficioso testamen.§.fina.fo.52.columna.1.linea.28.
Donatio rei legate arguit ad emptionẽ in totum.de lega.§.si rem suam.fol.55.co.4.li.1.
Donatio propter nuptias non habet priuilegia dotis.de actio.§.fuerat.folio.107.co.4.li.78.
Donatio non præsumitur quando alia coniectura capi potest.eo.ti.§.si minus.fo.109.co.4.li.41. Nisi interueniat traditio.ibi.
Donator non conuenitur nisi inquantum facere pot.st.de actio.§.sed & si quis.fo.110.co.2.li.73.
Donator teneatur de euictione de donationibus.§.primo.fol.37.columna.2.li.59.
Dos non est vbi non est matrimonium legitimum,nec exigitur dos eo dissoluto.de nup.§.penul.fo.12.columna.2.li.45.
Dos constãte matrimonio potest augeri de nouo fieri & equiparatur donationi.popter nuptias.de dona.§.est & aliud.fo.37.co.3.li.65.
Et debent esse æquales.ibi.fo.eod.colum.4.li.2.
Et datur propter onera matrimonij.ibidem.
Dos quando post mortem viri & quo tempore olim & hodie soluetur.de lega.§.sed si vxori.fo.56.col.2.li.53.

Et pro

In libris institutionum.

Et pro dote exigenda dabatur olim actio ex stipulatu, si stipultio interueniebat & rei vxorie.de actio.§.fuerat.fo.107.co.3.li.72.
Et an preferatur omnibus creditis.ibi.co.4.li.55.
Et ipse iure minuitur propter expensas necessarias.eo.ti.§.propter retentionem.fo.110.co.2.li.54.
Dotales res vel quasi prohibentur alienari etiã volente vxore qui alie.li.§.in princi.folio.38.columna.4.linea.54.
Dotalis res si mobilis sit & vir sit soluendo an possit alienari.f.ibi.
Dotalis rei dominiũ cuius sit.fo.ibidẽ.
Duellum an sit licitum de iure.de here.que ab intest.§ Interdum.folio.64.columna.2.linea.57.
& seq.& quid de iure cano.ibi.
Duo vincula magis ligant.eodem.tit.§.sed ea omnia.folio.65.columna.3.li.28.
Duorum pluriumue reorum stipulandi constitutio qualiter fieri debet de duo.re.in prin.folio.79.columna.3.li.59.
Duo rei stipulandi in dubio non sunt duo stipulatores quibus distinctis.actibus promittendi separatim promissor respondet ibi.
Ecclesia nũquam claudit gremium redeũti.de iusti.& in.prin.folio.2.columna.4.linea.69.
Ecclesia an det emphiteosim in perpetuum.vel vsq; ad tertiam generationem tantum.de loca.§.adeo.fol.88.col.1.li.77.
Edes sacre nullo modo possunt aliena ri.de re.d.§.sacre.folio.8.co.4.
Edictum dicitur preceptũ generale de vsuca.§.fin.folio.36. columna.3.linea.42.
Edificium solo cedit.de re.diui.§.cum ĩ suo.fo.30.co.1.li.26.
Et quando & in quibus casibus ibi.
Edificans in solo alieno & sua materia videtur materiam alienare & donare si scienter edificat eodem tit.§.ex diuerso.fo.30.co.2.li.57.
Edificari potest quadrupliciter.eo.§.folio.30.co.2.li.62.
Edificare licet cuilibet vsq; ad celũ .de ser.rusti.pre.§.fin.fo.33.co.2.li.74.
Ediles an essent diuersi a pretoribus de iu.na.gen.& ci.§.pretorũ.f.5.c.2.li.68
Editui qui essent de tute.in prin.folio.16.co.3.li.73.
Electio in dubio est debitoris de lega.§.si generaliter.fo.57.co.3.li.2.
Electio legati generis in dubio est legatarij.ibi.vbi declaratur.
Electio domus vel fundi legati ad quẽ pertineat ibi.
Electio est debitoris quando alternatiue tenetur ad duo de satisda.§.sinautem.fo.114.co.2.li.3.
Electio mala est in culpa qui.mo.reçõ.obli.§.pterea fo.77.co.3.li.61.
Et de socie.§.fi.fo.89.co.2.li.75.
Elementis quatuor omnia constant & eorum proprietates in prohe.§.igitur.fo.2.co.3.li.39.
Eligens viam deteriorem consequẽdi suum cum possit vltiliorem eligere reputatur.a.l.stultus quod cum.eo.§.ceterum.fo.111.co.3.li.72.
Et ita eligens malum cum possit eilgere bonum ibi.
Eligere qui potest, non potest factã electionẽ variare ibi.
Eligens vnum ius nõ, videtur alterum renunciare de quo dubitat vl̃ quod ignorat.de obli.que ex deli.fol.95.c.1.li.76.
Emancipatus an contrahat matrimonium sine consensu patris.de nup.ĩ prin.fo.10.co.4.li.37.
Emancipatio inter adoptiuos collaterales soluit penitus affinitatem.eod.ti.§.inter eas.fo.11.co.1.li.62.
Emancipari non potest inuit? de ado.§.1.fo.13.co.1.li.45.
Emancipandi modus de iure antiquo.qui.mo.ius.pa.po.fol.§.preterea.fo 15.co.3.li.38.
Emancipatus quo ad immunitatem patris connumeratur inter filios de excu.tuto.in prin.fo.23.c.2.li.45.
Emancipans hodie quid possit retinere p quas perso.no.acqui.§.hoc quoq;.fol.39.co.3.li.80.
Emancipati sunt incogniti a iure ciuili. de here.libe.§.emancipatos.fol.44.co.4.li.80.
Possunt tamen de iure pretorio contra tabulare ibi.
Et desinit esse agnatus sed remanet cognatus ibi.fo.45.co.1.li.22.
Emancipatus preteritus hodie dicit testamentum nullum de inoffi.testa.in prin. fo.51.co.2.li.52.
Emancipatus non est suus.de here.que ab intest.§.cum autem.folio.64.columna.3.li.69.
Emancipati vsq; ad tempora iustiniani reputabantur extranei & non succedebant.eo.ti.§.emãcipati.folio.74.co.4.li.65.
Emancipatus qui de iure ciui.habebatur pro extraneo & admittebatur de iure pretorio si dabat se in adoptionem carebat beneficio pretoris.eod.ti.§.at hi.fo.64.co.4.li.80.
Emancipatio est actus iuris ciuilis.eo.ti.§.minus.fo.65.co.1.li.71.
Emancipare contracta fiducia quis dicatur.de legi.agna.succes.§.fi.folio.67.co.2.li.68.
Emendare quid sit de bo.pos.in princ.fo.73.co.3.li.1.
Emẽs rem si ante solutionem pretii.inueniat eam vitiosam non tenetur soluere pretium de suspe.tuto.§.fi.folio 26.co.2.li.55.
Et quando pendet euictio & in limine contractus ibi.
Emens hodie a fisco statim vt dominꝰ habet actionem & exceptionem quãuis res sit aliena:sed domino reseruatur ius contra fiscum infra quadriennium de vsuca.§.fin.folio.36. columna.3.li.32.
Emens ab Imperatore vel augusta habet idem priuilegium ibi.
In emptiõe necessarium est pretium vel quod de eo fides habeatur vt dominium ex traditione trãsferatur.§.vẽdite.fo.32.co.1.li.6.
Emptio solo cõsensu perficitur;& ideo nec rei traditionem numerationem pretij aut dationem ararum exigit: quia hoc non ad substantiam sed ad probationem & executionem ipsi?.
Contractus requiritur de empto.de vendi.in princ.folio.86.columna.2.li.13.
Emptio fit aliquando cum scriptura & tunc dicitur imperfecta quousq; nõ est perfecta scriptura.folio. ibidem. linea.25.
Emptio quot modis dicatur perfici.eo.ti.ĩ prin.fo.86.co.2.li.36.
In emptione non potest dari res loco pretij.ibi.li.54.
Et quando dicatur fieri in scriptis ibi.
Emptionis substantia est certitudo pretij da emp.& vẽdi.§.pretium.folio.86.co.3.li.80.
Emphitheosis est de iure ciuili.de iu.na gen.& ciui.§.autẽ.fo.4.co.3.li.12.
Et datur ad diuersa tempora.de loca.§.adeo.fo.88.co.1.li.75.
Et ad quẽ spectet periculum vl̃ damnũ rei emphiteotice eo.§.fo.88.colũna.1.li.51.
Et vnde dicatur.fo.88.co.2.li.2.
Et an emphitheota possit alteri dare in emphitheosim.fo.co.co.2.li.10.
Et qualiter primus agat contra secũdũ & eum expellat ibi.
Et differt emphitheosis a locatione in septem:& a vẽditione in tribus ibi.
Et continet duo tacita pacta ibi.li. 78.
Emphitheota post mortem purgare ceteri satisfactione arbitrio iudicis ibi.
Et si vult vendere debet domino denũciare.fo.488.co.3.li.1.
Epistola vel nuncio aliquid dari parisicantur de liber.§.j.folio.7.columna.2.li.26.
Et que est dictio continuatiua ad precedentia.de actio.§.eque.fol.100. columna.3.li.39.
Equitas preualet rigori de obl. que ex qua.con.§.item his.folio.91.colũna 3.linea.1.
Et hoc vbi rigor & equitas scripti sunt de senatuscon.tertul.in pri.fol.67.c.3.li.44.
Equiparata si duo sint a.l. antiqua dispositio postea facta in vno habet locum in alio & quando.quod cum eo dẽ.i.prin.fol.11.co.4.li.30.
& de legi.parẽ.tu.ĩ prin.fol.19. colũna.2.li.58.
Et si duo equiparentur id quod plꝰ est ĩ vno tribuitur alteri.de leg.§.sed oli fo.53.co.4.li.72.
Et qui dominium transfertur & possessio facta eiusdem traditione per fenum de re.di.§.itẽ si quis.fol.32.colũna.2.li.61.
Et connumerantur iter animalia mansueta si quadru.pau.fecis.dica.fo. 113. col.1.li.1.
Ergo est dictio illatiua.de potes.fol.10. co.2.li.48.
Error ipedit consuetudinem. de iu.na. gen.& ciui.§.ex non scripto.folio.5. co.3.li.73.
Et ĩ re propria aliquando toleratur.qui testa.tuto.da.pos.ĩ prin.fol.17.columna.1.li.71.
Et vitiat etiam si sit ĩ qualitate ibi.
Error iuris non ipedit vsucapionem de vsuca.§.sed tamẽ.folio.35 .columna.3.li.74.
Et an impediat prescriptionem eod. ti. §.nouissime.fo.36.co.2.li.37.
Error facti quandoq; prodest.eo.§.fol. 36.co.2.li.51.
& testa.§.sed cum aliquis.fol.41.col. 2.li.76.
Error iiustus qs dicatur ibi.
Error cõmunis facit ius.de testa.§.sed cum aliqs.fo.41.eo.2.li.77.
Error in persona heredis istituit quod sit liber vel seruus non vitiat de vul. substi.§.si seruum.fol.48. columna. 1.li.62.
Error in qualitate ob quam credi possit quod testator motus fuerit ad instituendum vitiat fol.ibi.li.68.
Error testatoris circa dominium rei sue non vitiat etiam si erret in eo si verum esset legatum esset i[illegible] de lega.§.fiquis rem suam.fo.55.columna.3.li.70.
Error nominis legatarij vel heredis si de corpore cõstet nõ vitiat eodẽ. tit. §.fiquis ĩ nomine.fol.58.columna.1. li.55.
Errorem nomine appellatiuo quando vitiet.ibi.li.67.
Error facti sepe etiam prudentissimos. fallit.de actio.§.fiqs.fol.109.colũna. 1.li.71.
Error quando possit in iudicio corrigi. eodẽ tit.§.fiqs aliud.fol.110. colũna. 1.li.5.
Error an ipediat dominij. translationẽ de obliga.que ex qua.cõ .§.item his fo.91.co.3.li.10.
Error iuris obscuri & facti parificantur. de obli.que ex qua.deli.in pri.fol.96 co.4.li.60.
Error probabilis facit iudicem in nihilo teneri parti lese.fol.ibi.li 58.
Estimare rei cuius est periculũ de actio. §.actionum aũt fo.107.co.3.li.4.
Estimatio debet fieri non ex affectione sed communi.de l.falci.§.fi.fo.60.columna.1.li.66 .
Et non semper facit emptionem & in quibus casibus.qui.alie.li.i.pric.fo.38.columna.1.li.64.
Estimatio rei aliene legate an sit in obligatione de lega.§.si res.fol.54.columna.4.li.64.
Et pro idest de liber.in prin.fol.7:columna.1.li.79.
Etas perfecta que dicatur de iu.fol.19. co.4.li.16.
Euentus malus non debet esse in consideratione de inuti.stipu.§.j.folio. 8.col.1.li.50.
Euidẽter apparere dicitur quod cõstat ex lectura alicuius rei de lega.§.post humo.fo.57.co.4.li.70.
Ex denotat principium temporisde iu. na.gen.& ciui.§.ius.autem.folio.4. columna.3.li.10.
Ex denotat causam mediatam.de legi. pa.tu.fo.19.co.1.li.53.
Exponif.p propter.per quas perso.no. acqui.§.j.folio.39.co.2.li.80.
Et proprie significat causam immediatam large tamen mediatam.fol.eo. co.3.li.7.
Examen tripliciter accipitur.de re.di.§ apium.fo.28.co.2.li.34.
Excommunicatus cui hodie equiparatur deportato relegato an interdicto aqua & igni .de ca.dimi.in princi.fo.18.co.3.li.58.
Excusationes due imperfecte non faciunt vnam perfectam in tutela. de excusa.tu.§.item tria.folio.24.columna.1.li.5.
Excusari large dicuntur qui prohibentur eo.ti.§.item maior.folio.24.columna.2.li.4.
Excusatio tutele debet proponi infra quinquaginta dies continuos eodẽ ti.§.qui autem.folio.24.columna. 3. li.60.
Exceptio conceditur de equitate & cõceditur facilius quam actio de re.di. §.ex diuerso.fo.30.co.2.li.56. &.§.certe.fo.e.co.2.li. 81.
Exceptio doli habet locum vbicunq; equum est exceptionem locum habere siue alia competat siue non .d. §.certe.fol.30.co.2.li.70.
Exceptio firmat regulam in non exceptis p quas perso.no.acqui.§.ex his

Universidad de Deusto Biblioteca

40.co.2.li.69.
Exceptio tenet vicem actionis.in rubr. de excep.fo.115.co.3.li.58.
Exceptiones sunt armareorum.eod.tit. in prin.fo.116.co.3.li.62.
Et fuerunt inuente ad defendendum non offendendum ibi.
Et fundantur precipue in equitate.ibi. linea.66.
Exceptiones turpes non proponuntur contra patronos & parentes ibi.col. 4.li.59.
Exceptio pacti domino petendo qualiter fuerit inducta.eodem.titulo .§. preterea.folio.115.col.4.li.59.
Exceptiones alie perpetue sunt & perẽptorie alie temporales & dilatorie.e. ti.§.appellantur.folio.116.columna 2.li 16.eo.§.
Et que sint ibi. li.28.
Exceptiones peremptorie septem casibus possunt opponi post sententiã. ibi.fo.116.co.2.li.33.
Exceptio dilatoria opprimitur ante litem contestatam:sed probatur postquam actor monstrat quod asseuerat ibi.co.2.li.60.
Exceptio fori debet opponi & probari ante litem contestatam de except.§. appellantur.folio.116.columna.2.linea.62.
Exceptio non numerate pecunie an sit perpetua vl temporalis vel annomala ibi.li.64.
Exceptio nõ numerate dotis.ibi.li.68.
Exceptio quod quis non debet conueniri nisi in quantum facit potest esse temporalis.ibi.li.71.
Exceptiones dilatorie aliquę respectu personarum eo.ti.§. preterea etiã fo.116.co.3.li.31.
Exceptio per replicationem eliditur de replica in rubr.folio. 116. colũna.4. li.3.
Exceptio competens principali regulariter competit fideiussori.eo.ti.§.j. fol.117.co.1.li.50.
Fallit in exceptiõe personali ibi.li.46.
Exceptio cessionis bonorum non prodest fideiussori.1.ibi. li.45.
Nec exceptiones personales etiam ibi. co.1.li.46.
Exceptio diuisionis ex epistola diui.
Adriani cessat in quinq; casibus de fideiuss.§.si plures.folio.84.columna.4. li.65.
Et an talis exceptio sit dilatoria vel perentoria vl anomala.ibi.linea.77.
Et quod opponi possit vsq; ad sententiam non postea ibidem. colũna. 4. li.79.
Exceptio non numerate pecunie vltra biennium non opponitur de lite. obli.in princ.folio.85.columna.2.linea.4.
Exceptio non numerate pecunie potest opponi siue petat actor siue non eodem titu.fo.eodem columna.3.linea.60.
Exceptio non numerate pecunie potest opponi etiam post biennium. sed tunc onus probandi competit excipienti eodem titu.fo.eodẽ columna.3.li.70.
Exceptio non numerate pecunie i quibus casibus locum non habeat.eod. titu.fo.85.co.4.li.41.
Executores magistratuũ cui plus debito petunt puniuntur in quadruplũ de actio.§.quadrup.fo.106. colũna. 4.li.38.
Exemplis an iudicetur de iu. na.gen.& ciui.§.ex non scripto.fo.5.columna 3.li.63.
Exempla eius qui habet auctoritatem. l.conden de attenditur eodem.§.fo. eo.co.3.li.68.
Exempla non restringunt regulam de re.corpo.& incorpo.in prin .fol.32. co.3.li.76.
Exempla instrumentorum an probent de testa.§.nihil.autem. fo. 42. columna.1.li.56.
Exempla principum suntimittanda de codici.in prin.fo.62.columna.4. linea.78.
Exempla necessaria sunt in materia generali de actio.§.sed.iste.fo.101. columna.1.li.39.
Exercitoria quid sit quod cum eo.§.j.f. 110.co.4.li.71.
Et vnde dicta ibi.
Exheredatio inter ceteros qualiter fieri dicatur.de exher.lib.in prin.f.44. co.3.li.1.
Exheredationis causa debet exprimi & per heredem probari eodẽ titu.§.j.f. eo.co.4.li.9.
Et exheredationis respectu sublata est differentia sexus emancipationis & patrie potestatis & posthumorum & iam natorum.eo.ti.§.sed hoc quidẽ. fo.45.col.2.li.53.
Exheredati quæ remedia habeant contra testamentum.eo.§.fol.45.col.2.linea.77.
Exhæredati substitui potest.de pupil. substi.§.non solum.fo.49. colum.3. linea. 48.
Exhæredat⁹ habetur pro mortuo quo ad ius ciuile.de succes.lib.in princi. fo.72.col.2.li.45.
Exhiberi non tantum debet res sed debet exhiberi in eo statu, in quo erat tempore petitionis.de offic.iudic.§. ad exhibendum.fol.120.columna.3. linea.18.
Non exhibente reo vel non cauẽte de exhibendo iuratur in litem. ibidem linea. 31.
Eximens aliquem qui in ius vocat⁹ sit. tenetur ad pœnam quanti actor in litem iurauerit.de actio.§.pœnales.folio.103.col.4.li.3.
Experientia est rerum magistra.de satisda.§.fi.fo.114.col,3.li. 23.
Experientia cognoscitur diligentia, & fides.in prohœ.§.cumq; hoc.fo.2.colum.1.li.16.
Expensæ necessariæ quæ dicantur, qd̃ cum eo.§.preterea,fol.111.colum.2.linea.28.
Expressio eorum quæ inerant non facit quid dici superfluum.in prohœ. in prin.fo.1.col.2.li.44.
Exquestor qui sit.in prohœ.§.cũq; hoc fol.2.col.1.li.9.
Extensio fit de casu ad casum ex identitate rationis.de leg.pa.tut.fo.19.co. 1.linea. 61.
Extensio non fit in pœnalibus de similibus ad similia quando pœnæ imponuntur habito respectu ad priuilegium alicuius personę etiam si ipsi casus essent a iure æquiparati. de actionibus.§.ex maleficijs.fo.105. co. 3.linea.66.
Exteriora indicant animi secreta interiora.de rerum diui.§.apium.fol. 28. col.2.li.66.
Extinctum semel non reuiuiscit, etiam cessante causa extinctionis.de noxa. actio.§.si seruus.fo.112.columna.3. linea.43.
Et de capit. diminu.fol.18.columna.4. linea.38.
Extraneus hæres dicitur qui non est in potestate.de here.quali.& diffe.§.ceteri.fo.52.co.4.li.12.
Extranei in alia materia qui dicantur. ibi.& de lega. §.si peculium.fol.56. colum.4.li.80.
Fabri qui dicantur. de re.§. certe.fo.30.co.2.li.67.
Facere qui tenetur aliquid tenetur illud omni ope & industria adimplere in prohe.§.j.folio.1.co.3.li.65.
Facere dicimur quod per alium facimus.ibidem.§.igitur.folio.2.columna.1.li.65.
Faciens aliquid in alieno fundo si qd̃ facit ab eo petatur recuperat expensas ope exceptionis.de rerum diuisione.§.qua ratione.fol.30.colũna.3. linea.79.
Facere posse importat quatenus facultates patiũtur deducto ne egeat.de actio.§.item si de dote.folio.101.colum.2.li.17.
De facto fieri aliquid non sufficit vt sequatur effectus iuris.de inge.§.fina. fo.6,col.4.li.79.
Factum gratia periculi, vel necessitatis euitandæ mortis nõ dicitur factum animo amittendi rem,quamuis primo aspectu appareat contrarium.de rerum diuisione.§.fi.fo.32. columna 3.linea.36.
Factum a iudice contra partem contumacem censetur factum ab ipsa parte.qui alie.li.§.j.fo.38.col.2.li.68.
Factum legitime non retractatur, licet veniat ad casum a quo incipere non possit de lega.§.si quis debitori.fol. 56.col.1.li.2.
Factum vnius iniquum est quod alijs damnum afferat.de noxa.in prin.fo. 112.col.1.li.76.
Facti appelatio comprehendit non factum.de verbo.obli.in princi.fo.112. col.2.li.76.
Facta etiam in stipulationem deducuntur.col.2.li.80.
Facta alieni promissio quando valeat. de inuti.stipula.§.si quis alium.f.81. colũ.3.li. 2.
Facta non præsumuntur.de fideiuss. §. fi.fo.85.co.2.li.5.
Facta vtpote naturalia non sunt abdicata a seruis.per quas personã. robis obliga.acqui.§.fin.fo.92.colum.1.linea.4.
Facilioribus est inchoandum.de iusti. & iur.§.primo.fo.3.columna.1.linea 71.& de lega.§.sed olim.fo.53.col.4. linea. 75.
Et faciliori via eundum est. ibi.
Facilius percipiuntur res oculis, quam auribus.de grad.cog.§.fi.fol.70.col. 2.linea.25.
Facultates suas quis potest ignorare. ex quib.cau.manu.non li.§.in fraudem.fo.8.co.2.li.48.
Facultates magnæ vel paruæ dicuntur arbitrio iudicis.de attili.tuto. §.sed hoc.fo.20.col.2.li. 57.
Falcidia in quibus casibus cesset.de lege falcidia.§.fina.fol.60.columna.1. linea.81.
Falsa causa non vitiat legatum.de leg. §.sed si vxori.fo.56.co.2.li.37.&.§.lõge.fo.58.colũ.2.li.21.nisi sit apposita conditionaliter.vt ibi.li. 28.
Falsum quod dicatur.de excu.tuto.§.fina.fo.8.co.4.li.27.
Fama aliquando damnatur post mortem.quibus ex cau.ma.nõ li.§.j.fo. 8.co.2.li.79.
Fame periculum equiparatur periculo vite.de suspec.tuto. §. suspectus autem.fo.25.co.4.li.56.
Familia quid importet.de leg.agna.tute.in prin.fo.17.co.4.li.72.
Et ponitur pro hæreditate.de actio.§. quedam.fo.105.co.4.li.13.
Fatuitas est damnabilis.de fideicõmis. hæred.§.sed quia.fo.61.columna.2. linea.48.
Fauore introductũ nõ est trahendũ ad odium.quibus mod.ius pa.pot.fol. inprin.fo.14.co.3.li.42.
Fauori per se introducto quilibet potest renunciare qui.alie.lic.fo.38.colum.1.li.51.
Fauor est extendendus.de acti,§.actionum autẽ.fo.107.co.2.li.57.
Fœmina calidior & fragilior masculo. de nup.in prin.fo.10.co.4.li.55.
Fœmina non adoptat nec habet filios in potestate.de adop.§.fœmine.fol. 14.col.1.li.53.
Fœminę qualiter olim poterant exhæredari.de exhære.libe.§.j.fo.44.colum.3.li.55.
Fœminæ transuersales quomodo secũdum varietatem iurium successerint olim & qualiter hodie succedant.de leg.agna.succes. §. primo.fo.66.colum.3.li.40.
Fœmininum non concipit masculinũ qui.da.tut.pos.§.si quis filiabus.fo. 17.co.3.li.64.
Fere est dictio diminutiua quod cum eo.in prin.fo.120.co.4.li.29.
Ferarum dominium retinetur donec nõ sit earum persecutio difficilis.de re.diui.§.apium.fo.28.co.2.li.3.
Fœtus animalis irrationalis est in fructu.de rerum diui.§.in pecudum.fo. 31.co.3.li.4.
Feudum ex quibus causis reuocari possit.de donationi.§.primo.fo.37. colum.3.li.37.
Fictio idẽ operat⁹ q̃ veritas quo ad iuris effectũ.de nup.§.pe.f.12.c.2.li.48.
Fictio fictionis datur in adoptione loco nepotis.de adoptio.§.minorem fo.13.co.3.li.77.
Fictio postliminij fingit captum semper fuisse in ciuitate fictio l.cornel. fingit captum decedẽtem apud hostes mortuum præãbula hora captiuitatis qui nõ est permis.fa.testa.§.fina.fo.44.co.1.li.58.&,61.
Fictiones duę possunt concurrere quãdo nõ oriũtur ex eadem fonte.de fideicõpu.ser.in prin.fo.80.co.1.li.28.
Fidem fallere grauius est ei qui ex necessitate confidit q̃ ei qui ex voluntatẽ.de actio.§.actionum autem.folio.107.co.2.li.49.
Fideicõmissarius vniuersalis non potest esse testis in testamẽto secus particularis.de testa.§.legatarijs.fo. 45. co.4.li.66.
Fideicõmissarius vniuersalis habetur loco hæredis.ibi.
Fideicõmissariũ transeunt omnia iura actiua & passiua.de lega.§.nostra autem.fo.54.col.2.li.11.
Fideicommissa & olim & hodie fieri possunt post mortem hæredis vel fideicommissarij.eod.tit.§.post mortem.fo.58.co.4.li.69.
Fideicommissa vniuersalia tanquã digniora præferuntur.de fideicõ.hære.in prin.fo.60.co.2.li.60.

Fideicõmissa

Fideicommissa iure antiquo nõ habebant necessitatem ibi.li.70.
Et q̃ a principio fuerunt inducta mala causa ibi li.71.
Fideicommissum vnde dicatur & eius etymologia ibi.li.72.
Fideicõmissa vniuersalia qua actione petãt & q̃ particularia ibi.f.60.co.3. linea.13.
Fideicõmissarius & heres eqparantur eo.ti.§.j.f.60.co.3.li.53.61.co.3.li.21.
Fideicõmissum vniuersale dicitur tam respectu partis quã totius ibi.li.74.
Fideicommissum relictum in testamẽto sine institutione heredis quãdo valeat.eo.§.fol.60.co.3.li.69.
Fideicõmissarius an sit dominus etiam ante restitutionem eo.ti.§.sed quia. fol.61.col.3.li.17.
Fideicõmissariꝰ dz in restitutione cauere de indemnitate here di restituenti ibi.colum.3.li.81.
Et põt fideicõmissuz futurũ inutile renũciare eo.ti.§.siquis vna.f.eo.co.4. linea. 7.
Et grauari p̃t eo.ti.§.p̃terea.f.eo.col.4. linea.47.
Fideicõmissorũ nomẽ substantia & receptio causam habuerũt a fide heredis eo.ti.§.fi.fol.62.co.1.li.11
Fideicommisso relinqui põt q̃libet res existens in cõmertio nõ de singul. re.p fideicom.reli. in prin.f.62.co.2. linea.30.
Fideicõmisso grauatus saltem ad estimationẽ eo.ti.§.i.fol.eo.co.2.lin.62.
Fideicõmissa qbuscũq; verbis relinquuntur eo.ti.§.fi.fol.62.co.4.li.54.
Fideicommissaria hereditatis petitio. datur ei cui per trebellianum hereditas est restituta de actio.§.item seruiana.fol.102.co.4.lin.46.
Fideiussor de iudicio sisti quãdiu tenetur de satisda.§.i.fo.13.col.4.lin.69.
Fideiussor quilibet est idoneus qñ agit cõtra partes vel patronũ fol.114.c.1. linea.47.
Fideiussor de iudicio soluendo liberatur lata sententia si simpliciter sit receptus eo.ti.§.finãt.fol.eo.co.1.li.70
In fideiussorẽ de iudicato soluẽdo an fiat executio sine nouo processu eo. ti.§.fi.f.114.co.3.lin.59.
Fideiubens censetur habere mandatum de soluendo ab eo pro quo fideiubet de replica.§. prim. f.111.co.1. linea.10.
Fideiussori datur regulariter regressus contra principalem pro quo fideiussit si soluerit regulariter ibidez linea.13.
Fideiussores ad hoc accipiuntur vt ab eis exigatur quod a principali nequit exigi ibidem.colũna.1.li.26. linea.26.
Fideiussoris appellatione venit omne accessorium siue mandator siue fideiussor ibi.linea.34.
Fideiussor est qui pro alio obligatur de fideiuss.in prin.folio.84. columna.2.linea.65.
Et quare inuenti sint fideiussores ibidem.
Fideiussor an possit accedere obligationi accessorie.ibi.linea.69.
Fideiussores dotium non exiguntur & quare eo.tit.§.j.fo.84.col.3.li.33.
Fideiussor potest accedere presentibus & futuris negociis ibi.li.30.
Et ciuili tantum obligationi ibi.col.3.
Fideiussor an semper relinquat hereditatem obligatam eo.ti.§. fideiussor.fo.84.co.3.linea.75.
Fideiussor pene pro furto vel aliter an obliget heredem.ibi.li.78.
Fideiussores plures insolidum tenentur.eo.tit.§.si plures.fol.e.co.4.li.53.
Et habent beneficium di.Adria. quam opponit in vim exceptionis ibi.
Fideiussor quando teneatur in plus q̃ principalis eo tit. §. fideiussores. fo. 85.col.1.li.57.
Fideiussor obligatur ex stipulatione, nonpacto simplici.de fideiusso. §.si quid.fo.eo. columna. 1.linea.71.
Fideiussor in quatuor casibus agit ante solutionem.ibi.72.
Fideiussor aliquando nullo mõ agit cõtra principalem ibi.lin.77.
Fideiussio non est sine stipulatione eo.ti. §.fin.f.85. colũna.2.linea.42.
Fideiussor tempore institutionum poterat conueniri priusq̃ principalis de manda.§.j.folio .89.columna.3. linea.81.
Fideiussor quando soluendo liberet reum ipso iure vel per exceptionem qui.mo.tol.obli.in princi fo.92.col. 2..linea.71.
Fideiussori solnenti quomodo creditor cedat actiões,& quãdo .ibidem. linea.75.
Fieri non posse dicuntur ea que commode non fiunt eo.tit.§.si familie. fo.120.co.4.lin.8.
Fieri quid facilius impeditur quam factum tolli qui.non.est permis.fa.testa.§.j.fo.43.co.3.lin.53.
Filios educate mouemur de iure na. & tenemur nisi de se sint sufficientes de iu.nat.gen.& ciui.in princi. fo.4.col.4.linea.56.
Filijs nocere non debet materna calamitas de inge.in prin.folio.6.co. 4.li.40.
Filius sequitur matrem quo ad conditionem:sed quo ad honores & dignitates patrem ibi.columna.4.linea.56.
Filij existentium apud hostes an sint liberi de his qui sunt su.vel alio.iu. in prin.folio .9.columna.2.linea. 72.
Filij spurij vel alias illegitimi nõ sunt in potestate nostra de pa.pote.fol. 10.co.1.li.49.
Filij patris familiam sequuntur non matris eo.titu.§.j.fol.10. columna.2. li.43.folio.eod. columna.3.linea.1.
Filius in patre non potest esse in iudicio contra alium sine licentia patris ibi.fo.10.co.2.li.56.
Filius sine patris consensu non contrahit matrimonium ciuili & naturali ratione de.nup.in prin. fol. 10. col.3.li.62
col.1.Immo reqritur iussus ibi.li.63.
Filij duorum fratrum iure inter se nubunt eo tit.§.duorũ.fo.12.co.2.li.68.
Filij ex coitu illegitimo nõ sunt in potestate eo.tit. §.pe.fo.12. col.2.li.42.
Filij sui iuris difficilius transeunt in alterius potestatem q̃ qui sunt in potestate patris de adop.in princi. fo.12.col.4.lin.15.
Filiorum quot sunt species de adop. in prin.fo.e.col.4.li.23.
Filius si emancipatur ex causa descendẽte ob defectũ ipsius perdit quartam: alias siue sine causa. siue cum causa non.ibi.§.cum autem.fo.13.co. 3.linea.2.
Filij legitimi tantum in multis equiparantur naturalibus & legitimis eo.ti.§.minorem.fo.13.co.3.li.80.
Filius morte patris vel aui : & quando efficiatur sui iuris qui.mo.ius. pa.po.fol.in pricip.fo.14.co.3.lin.3.
Filiusfamilias miles non liberatur a patria potestate de iu.insti.eo.ti.§. filiusfamilias.fo.15.co.1.li.49.
Filius non potest cogere patrem: eum emãcipare eo ti.§.fi.fo.16.co.1.li.79. nisi certis casibus : nec potest cogi nisi ex iusta causa ibi.
Filiusfamilias potest esse tutor qui.da. tu.pos.in prin.fo.17.co.1.li.55.
Filiorum appellatione veniunt posthumi eo.titu.§.fiquis filiabus.folio. 17.co.3.li.63.
Et an veniant nepotes ibi.li.71.
Filij quot excusent a tutela de excu. tut.in prin.folio.21. columna.2.linea.61.
Filius legitimus tantum non prestat excusationem a tutela patri legitimo tantum sed naturali sic ibi.
Filij viui soli numerantur qñ agimus de immunitate patris ibi.
Filiusfamilias donat sed non legat de dona. in prin. folio.37. columna.1.
Filius non est idoneus testis in testamento patris nec contra de testa.§. pater.fo.41.co.3.linea.65.
Filiusfamilias miles potest testari sed iure communi de testa. mil.§.1.fol. 42.col.2.li.77
Filiusfamilias in quasi castrensibus recte testatur, si testium iure communi conficiat eodem titu. §. fi. folio.43.columna.1.linea.60.
Filiussa.in aduentitijs etiam in his in quibus patri non queritur vsusfructus non testatur ibi.colũ.1.lin. 71.
Filiussa.nõ testatur nisi in peculio castrensi:& quasi castrensi qui.non est permis.fa.testamẽ.in prin.fol.43.co. 2.linea.40.
Filiussa.cõsentiente patre donare potest causa mortis non testari : & de ratione ibi.fo.43.co.2.li.57.
Filiussa.consentiente patre potest testari ad pias causas ibidẽ. linea.64.
Filij naturales tantum,non excluduntur ab hereditate matris : sed patris sic de inof.te.§.j.fo.51.columna. 3.linea.77.
Filijs ingratis nihil tenetur pater relinquere.e.ti.§.fi.fo.52.co.1.li.63.
Filius magis tenetur patri quã pater filio & frater fratri ibi.col.1.
Filius quomodocunq; exeat patris potestatem facit locũ nepoti in suitate de here. que ab intest.§.ita demum fo.63.col.4.li.72.
Filij naturales plus iuris habent quam adoptiui eo.ti.§.minus.fol.65 colũ. 1.linea 68.
Filij naturales emãcipati de iure prætorio seruant gradum liberorum adoptiui non:ibi.li.70.
Filius datus in adoptionem extraneo retinet iura patris naturalis.e. ti.§.sed.ea omnia.fo.65.columna.3. linea.41.
Filios ex masculis magis diligere quã ex femina est facere iniuriam naturę eo.ti.§.fi.fo.65.co.4.lin.54.
Filij plurium fratrum quando soli succedunt patruo an succedant in capita val in stirpes de legi.agna.succes.§.j. folio .67. columna. 1.linea 27.
Filiorum appellatione veniunt nepotes,sicut appellatione sobolis & liberorum de senatuscon. tertul. §. fi. fo.68.co.1.li.64.
Filij admittuntur ad successionẽ matris intestate per orphi. de senatuscon.orphi.in prin.fo.68.col.2.li.28.
Filiorum appellatione in materia legali non veniunt nepotes ibi.li.34.
Filium non esse vel esse exhereditatum paria sunt de succes.liber.§. sed nostra.fo.72.col.2.li.78.
Filiꝰ nõ tenetur ex voto.de actio.§. actiones.autem.fo.103.co.2.li.38.
Filius non potest patrem in ius vocare nõ petita venia de actio.§.penales.fo.103.co.3.li.82.
Filius vel filia si corumpantur que actio detur eodem ti.§.omnes.fol. 106.co.2.li.69.
Filius seruus fere in omnibꝰ,eqparantur q̃ cũ eo.in princ.fo.110.c.4.li.22.
Et in quibus differant eo.ti.§.ceterum. fo.111.col.4.li.34.
Filius fideiubendo patrem de peculio obligat seruus non ibi.li. 7.
Filius damnum dans de iure antiquo ante ius.ff.dabatur,p noxa.de noxa.actio.§.fina.folio.112.co.3.li.64. Sed hodie est correctum ibi.lin.65.
Filij pro suis delictis ipsi conueniuntur.fo.eo.colum.3.li.69.co.4.li.1.
Filius licite olim occidebatur a patre ibi.co.3.li.71.
Filij in potestate stipulando equiparantur seruis de stipu. ser.§. primo. fo.80.co.1.li.56.
Filius alijs excepto patre potest naturaliter & ciuiliter obligari de inuti.stipu.§.itẽ inutilis.f.82.c.1.li. 81.
Exceptis aliquibus casibus notatis ibi. & co.2.li.2.
Filius in peculio castrẽsi vel quasi est paterfamilias fol.eo.co.2.li.9.
Filiusfamilias impubes etiam cum auctoritate patris non obligatur & quare eo.titu.§.pupillus.fo.82.co.3.li.40
Filiofa.olim quecunq; actiones competebant ratione proprietatis quando se exercebat.per quas perso.no.obli. acqui.in prin.fo.92.co.4.li.69.
Filius vel seruus furripiendo domino vel patri committunt furtum & res efficitur furtiua non tamen daf actio furti,& quare de obli.que ex deli. §. hi qui fo.94.co.4.li.59.
Filius quando possit puniri de furto facto patri ibi.col.4.li.66.
Filius pro qua iniuria possit patrem accusare de iniu.§.atrox.fo.98.c.3.li. 4.
Filio sororis adoptiue non coniungit mecum ciuili aut naturali iure de nu. §.fratris.fol.11.c.2.li. 25.
Filiationi nõ preiudicat questio super partu agnoscendo quo ad alimenta de actio.§.p̃iudiciales f.104.c.2.li.31.
Finium signa puta lapides effodies.corrumpens:punitur etiam iudicio finium regundorum de offi.iudi .§. si finium.fo.120.co.4.li. 44.
Fines prohibens poni vel agrum metiri quomodo puniatur ibi.li.51.
Finium regundorum iudicium quid cõtineat eodem.§.folio.120. columna. 4.li.65.
Fiscus in quibus vtatur iure priuati .de vsuca.§.res fisci.folio.36.columna.1. linea.51.
Fiscalia regulariter alienari non possũt ibi.li.53.
Fiscus vendens qualiter: quando: & priuilegia transferat.eodem.titu.§.si fo.36.co.2.li.4.
Et cotra fiscum in dubio est pronunciãdũ q.mod.testa.stir.§.fi.f.51.c.2.li.12

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

Et quando hoc sit verum ibi.
Fiscus qualiter teneatur ad debita contracta ante confiscationem per eum cuius bona sunt confiscata de acqui. per arro. §. finali. folio. 75. columna. 2. li. 3.
Fiscus & mulier paribus passibus ambulant de actio. §. fuerat. folio. 107. columna. 4. li. 58.
Fiscus non prefertur habentib? expressam hypothecam ibi.
Et an fiscus plus petens incidat in penas vt priuatus eo. ti. §. si quis agēs fo. 109. co. 1. li. 56.
Fluminis impetus non potest alteri ad iudicare fundum meum de rerum diuisione. §. preterea. folio. 28. colūna. 3. li. vl.
Flumina vicem iudicum obtinēt & dāt & auferunt dominium eodem titul. §. quod si naturali. folio. 29. colūna. 1. linea. 40.
Forma tradita a l. seruari debet. detesta. in prin. fo. 40. co. 4. li. 1.
Formidolosus. i. dolosus multi formiter de pup. substi. §. fin autem. folio. 49. co. 1. li. 67.
Fornicatio quelibet hodie est prohibita de here. que ab intest. §. j. folio. 63. co. 4. li. 58.
Forte: vbi hec dictio est apposita debet intelligi vt idem disponatur in eum in quo non est apposita quod disponitur in eo in quo est apposita. de actio. §. equa. folio. 100. columna. 3. linea. 40.
Fortune que committantur. de satisdatio. tut. & cu. §. j. fo. 22. columna. 4. linea. 61.
Fortune prosperitas debet cedere lucro eius qui fauere voluit. per quas p so. no. acqui. §. j. folio. 54. columna. 2. li. 66.
Et quod a fortuna procedit non debet alicui imputari de senatusconsultm Tertulianum. §. sed nos. fo. 67. co. 4. linea. 75.
Forus est locus vbi ius redditur: item rerum venalium: bursa & plura alia significat. de inuti. stip. §. j. folio. 81. col. 2. li. 3.
Forū neutro genere quid significet ibi. co. 2. li. 20.
Frater an possit stipulari fratri in eadem potestate existenti. de stip. ser. §. j. fo. 80. co. 1. li. 63.
Frater consanguineus quis dicatur. de leg. agna. succe. in prin. folio. 66. columna. 2. li. 41.
Fraus sine dolo nō exstimatur qui. ex ca. ma. non li. §. in fraudem. folio. 8. c. 2. linea. 45.
Fraudem legi faciens punitur. de his q sunt su. vel alie. iur. §. fi. folio. 9. columna. 4. li. 51.
Fraus nemini debet patrocinari de actio. §. item si quis in fraudem. folio. 12 co. 1. li. 59.
Fraus quādo sit talis vt faciat instrumētum: actum: vel contractum rescindi ibi. co. 1. li. 66.
Et tam in contractibus quam in vltima voluntate & in libertatibus ibi. columna. 2. li. 5.
Frequentioribus rebus aptantur leges in prohœ. §. igitur. fo. 2. columna. 2. linea. 60.
Fructus naturales quis restituat & quādo de rer. diui. §. siquis a non domino. fo. 31. co. 1. li. 73.
Fructus industriales quando quis restituere teneatur ibidem. columna. 2. linea. 20.
Fructuarius quos fructus lucretur. & vsq ad quod tempus eo. tit. §. is vero. fol. 31. co. 2. li. 57.
Fructus perceptos & in horreo. repositos facit suos fructuarius ibi. folio. eo. co. 1. li. 63.
Fructus reparatos a solo: facit suos bone fi. possessor ibi. li. 64.
Fructuarius facit suos fructus naturales bonæ fide possessor non ibidem. linea. 68.
Fructuarius nō transmittit ad heredes fructus colonus sic ibi. 76.
Fructus omnes hominum gratia sunt producti eo titu. §. in pecudum. fol. 31. co. 3. li. 4.
Fructuarius teneī supplere gregē agrū & vineas ibidem. folio. eodem. columna. 3. li. 6.
Fructus rerum hereditarium ante aditā nō augent patrimonium quo ad falcidiam. de leg. fal. §. j. folio. 59. columna. 4. li. 56.
Fructus est mora quando venianti actionibus bone fidei & quando in stricti iuris de actio. §. actionum autē. f. 107. co. 2. li. 4.
Fructuum spēs diuerse & per quos lucretur & per quos non de oi. iu. §. j. f. 358. c. 3.
Fructuum eadem habetur distinctio. & consideratio in iudicio vniuersali & particulari. eo. ti. §. et si hereditas. folio. 120. co. 1. li. 62.
Frumentum duorum dominorum aneorum voluntate possit fieri commune de rerum diuisione. §. quod si frumentum. folio. 21. columna. 4. linea. 58.
Frumento commisto duorum dominorum qualiter fiat separatio ibi. co. 2. linea. 64.
Frustra nihil concedi debet de replica. §. j. folio. 117. col. 1. linea. 6.
Fullo quis dicatur. de loca. in princip. folio. 87. colum. 4. linea. 1. & de mandato. §. finali. folio. 90. columna. 3. linea. 69.
Fundi appellatione venit plena proprietas de lega. §. si cui fundus folio. 55. col. 2. linea. 70.
Fundamento sublato tollitur ædificatum. de bo. pos. §. sed eas. folio. 74. columna. 1. linea. 69.
Furem diurnum vel nocturnum capere licet. de actio. in prin. folio. 99. co. 4. linea. 60.
Fur quo casu agere possit furti. de obli. que ex deli. §. furti autem. folio. 95. columna. 1. linea. 25.
Fur & raptor distinguntur de vi bo. rap. in principio. folio. 95. columna. 3. linea. 79.
Fur nocturnus occidi potest dirunus non. de leg. aqui. §. j. folio. 96. columna. 2. linea. 66.
Furtum vnum dicitur quando de eodem loco vnico contextu etiam plures res furate sunt de vi bon. rapto. in principio. folio. 95. columna. 4. linea. 41.
Furti species est aliena largiri de oblique ex deli. §. furtum. folio. 94. col. 2. linea. 30.
Et non fit furtum volenti: ibi. folio 94. columna. 3. linea. 2.
Furtum fit in libero homine non ratione dominij sed maleficij eo. titu. §. interdum. folio. 94. columna. 3. linea. 66.
Furti agitur etiā pro modica re. eo. titu. §. furti autem. folio. 95. columna. 1. linea. 23.
Et exigitur ab eo cuius interest. ibidē. linea. 16.
Et cessat vbi cessat dolus & fraus. eo. ti. §. in summa. fo. 95. co. 2. li. 36.
Et an fiat sine contractatione. eo. ti. §. j. fo. 93. co. 4. li. 13.
Et non sit in re immobili incorporali vel mea. ibi. li. 21.
Item nec rei hæreditarie ibi li. 36.
Et non sit quando quis credit sibi licere vel dominium permissurum. ibi. fo. 93. co. 4. li. 46.
Ex quibus casibus fiat sine animo furādi. ibi. li. 49.
Et non connumeratur inter casus fortuitos. de actio. §. sed iste. fol. 101. colum. 2. li. 57.
Nec potest fieri sine leuissima culpa. quibus mod. re cōtrahi. obli. §. præterea. fo. 77. co. 4. li. 3.
Furti manifesti pœna est quadruplum. de actio. §. quadrupli. fol. 106. columna. 4. li. 46.
Fructus est mora quando venianti actionibus bone fidei & quando in stricti iuris de actio. §. actionum autē. f. 107. co. 2. li. 4.
Fructuum spēs diuerse & per quos lucretur & per quos non de oi. iu. §. j. f. 358. c. 3.
Fructuum eadem habetur distinctio. & consideratio in iudicio vniuersali & particulari. eo. ti. §. et si hereditas. folio. 120. co. 1. li. 62.
Frumentum duorum dominorum aneorum voluntate possit fieri commune de rerum diuisione. §. quod si frumentum. folio. 21. columna. 4. linea. 58.
Frumento commisto duorum dominorum qualiter fiat separatio ibi. co. 2. linea. 64.
Frustra nihil concedi debet de replica. §. j. folio. 117. col. 1. linea. 6.
Fullo quis dicatur. de loca. in princip. folio. 87. colum. 4. linea. 1. & de mandato. §. finali. folio. 90. columna. 3. linea. 69.
Fundi appellatione venit plena proprietas de lega. §. si cui fundus folio. 55. col. 2. linea. 70.
Fundamento sublato tollitur ædificatum. de bo. pos. §. sed eas. folio. 74. columna. 1. linea. 69.
Furem diurnum vel nocturnum capere licet. de actio. in prin. folio. 99. co. 4. linea. 60.
Fur quo casu agere possit furti. de obli. que ex deli. §. furti autem. folio. 95. columna. 1. linea. 25.
Fur & raptor distinguntur de vi bo. rap. in principio. folio. 95. columna. 3. linea. 79.
Fur nocturnus occidi potest dirunus non. de leg. aqui. §. j. folio. 96. columna. 2. linea. 66.
Furtum vnum dicitur quando de eodem loco vnico contextu etiam plures res furate sunt de vi bon. rapto. in principio. folio. 95. columna. 4. linea. 41.
Furti species est aliena largiri de oblique ex deli. §. furtum. folio. 94. col. 2. linea. 30.
Et non fit furtum volenti: ibi. folio 94. columna. 3. linea. 2.
Furtum fit in libero homine non ratione dominij sed maleficij eo. titu. §. interdum. folio. 94. columna. 3. linea. 66.
Furti agitur etiā pro modica re. eo. titu. §. Gallinarum & anserum dulex est species. de re. diui. §. gallinarum. fo. 28. col. 2. linea. 73.
Gallinarū dominiū nō amittimus per exitum e conspectu. ibi. li. 74.
Gemme lapilli & margarite in quo differant. eodem titu. §. item lapilli. fol. 28. col. 3. lin. 58.
Genus quod dicatur. de iu. na. gen. & ciui. §. constat. fo. 4. co. 4. li. 63.
Genus aliter accipitur apud legistas aliter apud dialecticos. fol. eodem. colum. 4. lin. 70.
Generi per speciem derogatur. de bo. pos. fo. 73. co. 3. li. 28.
Germanus quis dicatur. de legi. agna. succes. §. j. fo. 66. co. 3. li. 70.
Gerundia denotant actum prout est in facto. de actio. in rubri. fo. 99. columna. 3. lin. 32.
Gradus agnationum & cognationum quid expediat cognoscere. de gradi. cogna. in prin. fo. 99. co. 2. li. 64.
Gradum primum facere nō potest vna persona: sed post primum gradum quelibet persona superaddita facit vnum gradum. eodem titu. ibi. fol. 69. co. 3. li. 26.
Gradus in linea directa qualiter sit cōputandus. ibi. fo. 7. co. 1. li. 3.
Gradus in linea transuersali qualiter computetur. ibi.
Gradus diffinitio. ibi. co. 1. li. 5.
Gradus dinumeratio in linea ascendēti non est diuersa inter ius ciuile & canonicum, sed bene in linea transuersali & quomodo & quare. de gra. cogna. fo. 71. co. 1. li. 10.
Grassari. i. niti ad malum. de suspec. tut. §. fi. fo. 25. co. 1. li. 31.
Grex quid sit & quid contineat. de rerum diui. §. in pecudum. fol. 31. colū na. 3. li. 40. de lega. §. si grex. fo. 56. columna. 4. li. 45.
Et redactus ad vnam ouem non est amplius grex dicto. §. si grex. fol. eodē. col. 4. lin. 18.
Grege lagato. si ad vnam ouem reducatur nihilominus debetur & quid si deficiat ante mortē testatoris. ibidem. lin. 37.
Habitatio differt ab vsu & vsufructu. de vsu & habi. §. finali. fol. 34. colum. 3. linea. 74.
Habitationem habens non solum vti potest cum familia: sed etiam alteri locare. ibi. li. 76.
Habitatio quid sit. ibi. li. 77.
Et non differt ab vsufructu habitationis. ibidem.
Hæreditas quæsita non est amplius hereditas. de leg. agna. tuæ. §. fin. fo. 18. col. 2. li. 28.
Hæreditas quid sit. de auto. tuto. §. j. folio. 20. co. 4. li. 38.
Hæreditas ad hoc vt mihi queratur per liberum hominem sunt sex necessaria. per quas personas nobis acquiritur. §. item placet. fol. 40. columna. 2. linea. 3.
Hæreditas iacens repræsentat personam defuncti non hæredis. de hæredibus instituen. §. seruus. fol. 46. colum. 3. lin. 69.
Intellige donec adeatur: nam post aditam repræsentat personam hæredis. ibi. fo. eo. col. 4. li. 8.
Hæreditas diuiditur in duodecim vncias. eodem titu. §. hæreditas. fo. 46. co. 4. li. 63.

Hæreditas

In libris Institutionum.

Hæreditas accipitur pro causa materiali testamenti. de pup. substi. §. igitur. fo. 49. col. 2. li. 48.
Hæreditas, nec adimi nec dari directo potest in codicillis. de codicil. §. codicillis. fo. 63. col. 1. li. 62. secus si p fideicom. ibi. li 63.
Hæreditas primo loco debetur liberis. lege. xij. tab. de hære. quæ ab intesta. §. j. fo. 65. col. 3. li. 57.
Hæreditas deferī a morte. de leg. agna. succes. §. proximus. fo. 67. colum. 1. linea. 76.
Hæreditas defertur vsq ad decimū gradum. de gradi. cogna. fol. 71. col. 1. linea. 33.
Hæreditatis petitio est duplex directa, & vtilis. de interdi. §. j. fo. 117. col. 3. linea. 23.
Hæreditas est persona imaginaria sustinens vicem defuncti. de stipul. ser. in prin. fo. 80. col. 1. li. 32.
Hæredi quicquid acquiritur hæreditati postea adeunti quæsitum est. ibi. linea. 37.
Hæreditati furtum fieri non potest. ibi. linea. 43.
Hæreditas sustinet personam defuncti non hæredis. ibi. col. 1. li. 50.
Hæreditas transmittitur per infantem. de inuti. stip. §. pupillus. fo. 82. col. 3. linea. 13.
Hæres institutus non potest restituere hæreditatem etiam lucrosam pupillo sine authoritate tutoris. de auto. §. j. fo. 20. col. 4. li. 36.
Hæres ex aditione quasi contrahendo obligatur. ibi.
Hæredem non habere iniuria est defuncti. qui. ma. non li. §. j. fol. 8. colum. 1. linea. 48.
Hæres est successor vicinorum. de vsucapio. §. furtiuæ. fo. 35. columna. 3. linea. 58.
Hæres vendendo rem inuentam in hæreditate qui non erat defuncti nō facit furtum, & transfert vsucapiēdi cōditionem si bona fide fecit eodem titulo. §. sed tamen. fo. 35. columna. 3. linea. 71.
Hæres præsumitur ignorare ea q̄ sunt in hæreditate quo iure ad defunctū pertineant. de vsuca. §. sed tamen. folio. 35. co. 3. li. 73.
Hæres vtitur accessione tēporis ex persona defuncti. eo. titu. §. diutina. fol. 36. col. 2. li. 72.
Hæres non potest esse testis in testamēto. de testa. §. sed neq. fol. 41. col. 4. linea. 5.
Hæredis nomen debet exprimi a milite. de testa. mili. §. plane. fol. 42. col. 3. linea. 72.
Hæres generaliter institui potest tam liber quā seruus etiam non facta mentione libertatis. de hære. insti. in princi. fo. 45. col. 4. li. 60.
Hæres, id est dominus. ibi. col. 4. li. 70.
Hæres censetur eadem persona cum defuncto. ibi. li. 72.
Hæredum plures gradus fieri possunt. de vul. substi. in prin. fo. 48. col. 1. linea. 5.
Hæres esto est verbum directum quod non obliquatur. de pupil. substit. §. fi. fo. 50. col. 1. li. 52.
Hæredum tres sunt species, & quæ. de hære. quali. & diffe. §. j. fo. 52. columna. 2. linea. 38.
Hæres necessarius quis dicat. ibi. & quate. ibi. li. 9.
Hæres tenetur de suo creditoribus hæreditarijs. ibi. col. 2. li. 56.
Hæres extraneus habet ius deliberādi eodē ti. §. extraneis. fo. 53. col. 1. li. 68.
Hæres sibi suus siue extraneus post adi tam non repudiat nisi sit minor. ibi. linea. 69.
Hæres non grauatur nisi idem aut simile consequatur ex testamento. de lega. §. extraneis aūt. fo. eo. co. 2. li. 58.
Hæres grauari potest aliquid facere in fauorem legatarij. de leg. §. tam autē. fo. 57. co. 2. li. 27.
Hæres nunquam desinit esse hæres. de fideicom. hære. §. restituta. fo. 60. co. 2. lin. 3. & 5.
Hæres cogitur adire per fideicommissum. & restituere. eo. tit. §. ergo. folio 61. col. 1. li. 69.
Et tali casu est immunis hæres ab omni dāno. ibi. & nihil lucri sentit. ibi. linea. 70.
Hæres grauatus cogitur inuitus adire, & restituere, nisi testator contrarium disposuerit. ibi. li. 71.
Hæres habetur loco legatarij quādo ei dem assignatur vna vel plures res. eo dem titulo. §. si quis vna. fo. 61. colū. 4. li. 4.
Hæres qui coactus adiuit restituit etiā rem sibi particulariter a testatore relictam. ibi. li. 5.
Hæredes ab intestato possunt grauari fideicom. eo. tit. §. præterea. fol. 51. col. 4. li. 47. & 51.
Hæredes ab intestato videntur habere tacitam voluntatem testatoris. ibi. linea. 74.
Hæres qui asseritur grauatus cogit, aut soluere aut iurare. eo. tit. §. fin. fo. 62. col. 1. li. 20.
Hæres an & quando teneatur ex nō solenni voluntate. ibi. fo. 62. co. 2. linea 10. & 15.
Hæres eius qui in testamento aliquod cōmodum sentit potest grauari. de sing. re. per fideicom. reli. in prin. fo. eo. co. 2. li. 62.
Hæres semel perpetuo est hæres. eodē tit. §. interdū. fo. 64. columna. 3. linea vltima.
Hæres quis aliquando esse desinit. de hære. quæ ab intest. §. interdum. fol. eo. col. 2. li. 8.
Hæres mulieris non habet idem priuilegium in dote repetenda quod habet mulier. de act. §. fuerat. fo. 107. columna. 4. li. 73.
Hæres institutus sub conditione nō dicitur hæres ante conditionis euētū. item nec pure institutus dicitur hæres ante aditam. de verbo obliga. §. sub conditione. fol. 78. & 9. col. 4. & 1. li. 80. & 1.
Hæredis & defuncti est eadem persona de act. §. j. fo. 100 col. 2. li. 35.
Hæretici maioris hæresis non possunt hæredes instituī. de lega. §. legari. fo. 57. col. 3. li. 76.
Hermaphroditus an possit esse testis in testamento. de testa. §. testes autē. fo. 41. col. 2. li. 23.
Hominis triplex est status. in prohœ. §. j. fo. 1. col. 3. li. 75.
Homo in eodem statu nunquam pmanet. de iusti. & iure. in prin. fo. 2. co. 4. linea vlti.
Homines iure naturæ liberi nascebantur. de iur. na. gen. & ciui. §. ius autē. fo. 4. col. 3. li. 4.
Homo est dignissima creaturarum. eodem titulo. §. finali. fo. 5. columna. 4. linea. 80.
Et aut liberi sunt aut serui. de iure per. fo. in prin. fo. 6. co. 1. li. 31.
Homo pati potest se vendi ad participandum precium introductione iuris ciui, eo. ti. §. j. fo. 6. co. 2. li. 67.
Hominum genus vnicum de iure naturæ de iure gētiū tria. de liber. in prin. fo. 7. co. 1. li. 54.
Homo non est in fructu. de here. diui. §. in pecudum. fo. 31. co. 3. li. 15.
Homo liber non potest locare operas suas in perpetuum. de vsufruc. §. j. folio. 33. co. 4. li. 44.
Hominis liber venditio valet in ignoranter sit facta. de vsucap. §. j. fo. 35. columna. 2. li. 39.
Homo in seipm ius nō habet. f. e. li. 46.
Homo liber bona fide possessus ita nobis acquirit sicut seruus per quas per so. no. acquir. in princi. fo. 39. columna. 1. li. 77.
Homo homini nō accidit. de lega. §. si quis ancillas. fo. 56. co. 3. li. 60.
Homo liber si damnū dederit & postea efficiatur seruus potest agi cōtra dominū noxali iudicio. de noxa actio. §. omnis. fo. 112. co. 2. li. 75.
Honestas legalis quo ad quæ versatur. de iusti. & iu. §. iuris præcepta. fol. 3. co. 2. li. 47.
Honestas in nuptijs copulandis maxime versatur & attēditur. de nup. §. j. folio. 11. colum. 1. lin. 33. & §. si vxor. fo. 12. co. 1. li. 3.
Honestas publica oritur etiam ex sponsalibus de futuro & de facto contractis. eodem titu. §. si vxor. fol. 12. colum. 1. lin. 21.
Honestas præferenda est vtilitati. de adop. §. cum autē. fo. 13. co. 2. li. 13.
Honestas maior requiritur in muliere q̄ in masculo. de hæredi. insti. §. i. folio. 50. co. 4. li. 17.
Honorem & meritum consequi debet quis ex eo bono cuius est causa. de hæredi. qui ab intesta. §. j. fo. 63. colum. 3. li. 67.
Honor non debet afferre incōmodum pecuniarum. per quas perso. no. acquir. §. hoc quoq. fo. 39. colum. 3. linea. 74. & fo. eo. col. 4. li. 33.
Honor est esse sui iuris dicto. fol. 39. colum. 3. li. 74.
Honores dicātur magistratus. de iure natu. gentiū & ciui. §. prætorū. fol. 5. co. 2. li. 52.
Honoratur siquis in vno in alio debet grauari. de senatusconsul. tertu. §. sed cum antea. fo. 68. co. 1. li. 55.
Hospitalia dicātur loca pia. de oblig. q̄ ex quasi cōtra. §. fi. fol. 41. co. 4. li. 21.
Hostes qui dicantur de actio. §. rusus. fo. 101 col. 4. li. 4. & in prohe. in princi. fo. 41. col. 1. li. 55. & quib? mod. ius pat. pote. fol §. si ab hostibus. fol. 15. colū. 3. lin. 3. & de rerum diui. §. item ea. fo. 28. co. 3. li. 48.
Capt. ab hostibus alteri? ciuitatis quā romane ab efficiantur serui & gaudeant beneficio restitutionis sicut illi. ibidem.
Humanum genus ad homines tantum refertur quāuis animalia etiā ex humo sint. de iure natu. gen. & ciui. in prin. fo. 3. co. 3. li. 78.
Humana genera an sint plura. eod. ti. §. ius autem. fo. 4. co. 3. li. 21.
Humanitus accidere, id est mori. de donatio. in princip. fol. 36. columna. 4. linea. 66.
Humanitas laudatur. eod. titu. §. fi. fol. 37. col. 4. li. 77.
Hypocrisarius quis dicatur. de cura. §. fina. fo. 25. col. 2. li. 61.
Hypotheca tacita datur semper in dotē ex parte viri quā intulerit. de acti. §. fuerat. fo. 107. col. 4. li. 57.
Hypothecaria quæ datur legatarijs an sit ex quasi contractu. de oblig. quæ ex quasi contrac. §. hæres. fo. 92. columna. 2. li. 3.
Iconomus quis dicatur. de cura. §. fi. fol. 22. col. 2. li. 57.
Idē iuris est de parte quo ad partē q̄ de toto quo ad totū licet aliquando aliter sit. de hære. insti. §. hereditas. fo. 47. co. 1. li. 79.
Et de leg. §. si rem suam. fo. 55. colum. 4. lin. 24. & de fideicōmis. hæred. §. nihil autem. fol. 61. colum. 2. lin. 7. vbi declaratur hoc procedere vbi est eadem ratio.
Idest est dictio expositiua. de actionibus. §. item si de dote. fo. 110. columna. 1. li. 20.
Idoneus testis dicitur omni exceptione maior. de inuti. stip. §. item verborum. fo. 82. co. 4. li. 66.
Igitur ponitur aliquando inceptiue nō illatiue. de inofficio. testa. §. fi. fol. 52. col. 1. li. 5.
Ignorans quasi contrahit. de hære. quæ ab intesta. §. sui autem. fol. 44. colūna. 1. lin. 48.
Et ignorans & furiosus quo ad acqsitionem equiparantur. ibi. li. 50.
Et ignorans suā cōditionem nulli acqrit. per quas perso. no. acquir. §. item placet fo. 44. co. 2. li. 9.
Ignorare quis præsumitur quod pendet alieno facto & se datum tutorē. de excusa. tuto. §. qui autem. fol. 24. col. 4. li. 47.
Ignorantia literarum excusat a munere publico. eod. titu. §. similiter. fol. 24. col. 1. li. 63.
Ignorantia iuris est lata culpa. de suspe. tuto. §. suspectus autem. fo. 25. columna. 4. li. 71.
Ignorantia probabilis est in facto alieno. de actio. §. fi quis agens. fo. 190. co. 1. li. 33. & de manda. §. recte. fo. 90. col. 2. li. 65.
Ignotus hæres institui potest & amari: intellige. i. non visus. de hære. insti. §. hi quos. fo. 47. col. 4. li. 58.
Et dari potest tutor. de excu. tuto. §. nō esse. fo. 24. co. 2. li. 8.
Illiteratus non admittitur ad aliqua ad quæ literatus admittetur. eo. ti. §. similiter. fo. 24. co. 1. li. 68.
Illustres qui dicātur. de iniur. §. in summa. fo. 98. co. 3. li. 58.
Imaginarium. i. fictum vel per momentum duraturum. qui. mo. tol obli. §. primo. fo. 92. col. 3. li. 42.
Immittere & proijcere differunt. de act. §. eque. fo. 100. co. 3. li. 45.
Immunitatē ab honorib? quot filij prestent. de excu. tuto. i prin. fo. 23. co. 2. linea. 43.
Imperator non potest esse infidelis. in rub. prohe. fo. 1. col. 1. li. 26.
Et debet semper augere imperium. fol. eo. col. 1. li. 71.
Et ex l. regia habet oēm populi authoritatem. de iu. na. gen. & ciui. §. sed & quod. fo. 5. co. 1. li. 48.
Et eo mortuo & sic vacante imperio qs succedat. de adoptio. in princ. fo. 12. colum. 4. li. 74.
Imperium totale potest alteri concedi. de iure natu. gen. & ciui. §. sed & qd. fo. 5. col. 1. li. 49.

Universidad de Deusto Biblioteca

Impedimentum cessat finita causa impedimenti.de nup.§.inter eas.fo.11.col.1.li.63.
Et impedimentum naturæ est fortius q̃ accidentis.de adop.§.minorem.fo.14.col.1.li.14.
Impedimento cessante cessat dispositio facta ex causa dicti impedimenti.de atti.tuto.§.ab hostibus.fo.20.col.2.li ea.50.
Impediunť multa facienda, quæ facta tenent.de excu.tut.§.& qui.fo.23.co.4.linea.59.
Impensæ in rebus alienis factæ qualiter recuperentur.de rer.diui.§.certe.fo.30.col.2.li.77.
Impensarum plures species.fol.eo.col.2.li.79.
Et recuperãtur per actionem,exceptionem,& officiũ iudicis.ibi.co.3.li.43.
Impensa funeris detrahitur vt es alienum.de le.fal.§.cũ autẽ.fo.60.col.1.linea.80.
Impensarũ aliæ necessariæ,aliæ vtiles.aliæ voluntariæ.de actio.§.itẽ si de dote.fo.110.col.2.li.50.
Et quæ minuant dotem.ibi.li.55.
Imperfecta nihil sunt.quib.mo.testa.infir.§.ex eo.fo.51.col.1.li.62.
Imperitia culpa est,& quando.de.l.aq̃.§.item si putator.fo.96.col.3.li.60.
Impossibilitas vitiat stipulationem.de ver.ob.§.loca.fo.79.co.2.li.8.
Et ibi an hoc sit verũ in contractib⁹ bonæ fidei.ibi.li.15.
Impossibilis conditio vitiat stipulationem.de inuti.stip.§.si ipossibilis.fo.82.co.3.li.53.& ibi quare.secus in vltimis voluntatibus.
Et quæ dicanť impossibilia.ibi.li.59.
Et quot modis dicatur cõditio impossibilis.de hære.instit.§.impossibilis fo.47.col.3.li.71.&.fo.eo.colum.4.linea.1.
Impossibilitas de facto magis impedit q̃ naturalis.de adop.§.minorem.fo.13.col.4.li.1.
Improba allegatio potest dici respectu initij licet ex postfacto sit recta.de inuti.stip.§.itẽ verbo.fo.82.col.4.li.4.
Imputari alicui nõ debet quod procedit a fortuna.de senatuscon tertul.§.sed nos.fol.67.co.4.li.74.
Imputandum est ei qui minus sufficientem procuratorem eligit.quibus ex cau.manu.nõ li.§.fi.fo.9.co.1.li.40.
Impubes non potest esse testis in testamento.& quare.de testa.§.testes aũt.fo.41.co.1.li.77.
Nec põt testari.& quare.qui.non est p̃mis.face.testa.§.j.fol.43.colũ.3.li.50.
Et an testificetur de his quę vidit in pupillari ætate.de testa.§.testes autem.fo.41.col.2.li.26.
Incestus dicitur cum consanguineis.de nup.§.j..fo.11.col.1.li.7.
Incestuosi non possunt hæredes institui.de lega.§.legari.fol.54.colum.3.linea.75.
Inchoandũ est a vetustioribus.de rerũ diui.§.singulorum.fo.27.col.4.li.30.
Incorporalia nõ tradunť nec vsu capiũtur.de reb.corpora.& incorp.in prici.fo.32.col.4.li.3.
Et non vendicantur.de act.§.j.fol.100.col.3.li.2.
Nec diuidi possunt.per quas perso.no.obli.acqui.fo.91.col.4.li.63.
Incognitum esse non debet quod tollitur & reformatur.per quas perso.nobis acqui.§.j.fo.39.co.2.li.64.
Inconuenientia non sunt multiplicanda.de pupil.substi.§.non solum.fo.49.col.3.li.44.
Incerta persona non potest hæres institui.de lega.§.legari.fo.62.colum.3.linea.66.
Incertæ personæ de iure antiquo legari non poterat.eo.tit.§.incertis.fol.57.co.3.li.81.etiam in milite,& libertate.ibidem.
Et quæ dicatur persona incerta.ibi.
Incertæ de certis,& hodie,& olim recte legatur.ibi.col.4.li.2.
Incerta persona põt hodie hæres institui,& ei legari.eo.ti.§.posthumo.fo.57.col.4.li.70.
Incertitudo quando vitiat legatum.de leg.§.incertis.fo.eo.colũ.4.li.19.
Incertitudo rei promissæ quãdo vitiet stipulationem.de verb.obli.in prin.fo.78.col.1.li.56.
Incapacibus capere directo non potest per fideicõmissum relinqui.de fideicom.hære.in prin.fo.60.col.2.li.81.
Incendium computatur inter casus fortuitos.qui.mo.re contr.obli.§.item his cui.fo.77.col.2.li.56.
Incendium non potest nasci sine leuissima culpa.eo.titu.§.præterea.fol.77.col.4.li.4.
Incontinenti qualiter accipiatur in interdicto vnde vi.de interdic.§.recuperandæ.fo.118.col.3.li.65.
Incontinenti facta censentur in esse.de auto.tut.§.tutor autem.fol.21.colũ.1.linea.43.
Indiuidua natura diuiduntur per adiudicationẽ factam vni & recompensationem factam alteri.de offi.iudi.§.si familiæ.fo.120.co.3.li.78.
In diem,ex die,& ad diem qualiter differant.de verbo.obli.§.omnis.folio 78.co.3.li.31.
Indebitæ receptio quando obligetur.quib.mo.recont.obliga.§.j.fol.76.col.4.li.vlti.
Et accipiens indebitum quibus casib⁹ restituere non teneatur.fo.77.col.1.linea.47.
Et in solutione indebiti nascitur tacite obligatio,sed ex negotio expresso eo.§ fo.eo.col.2.li.20.
Et dicitur obligatus ex quasi contractu de oblig.quæ ex qua.contra.§.item his.fo.91.co.2.li.65.
Et quando non repetatur.eo.tit.§.fin.fo.eo.col.3.li.41.
Inducta ad vnum finem aliquando cõtrarium operantur.de testam.mil.§.sed & si quis.fol.43.col.1.li.54.
Inducta ad augẽdum non debent operari diminutionem.de excusa.tuto.§.qui autem.fo.27.col.4.li.4.
Indulgeo & restituo differunt.qui.mo.ius pa.pote.sol.§.j.fo.14.colum.4.linea.61.
Infans potest manumitti de lib.§.libertinorum.fo.4.col.4.li.6.
Et non acquirit obligationem sine authoritate tutoris nec possessionẽ per suam occupationem tãtum.qui alie.li.§.fi.fo.38.col.4.li.51.
Infans & infantiæ proximus nullo modo tenentur ex mutuo.quib.modis re contra.obliga.§.j.fo.77.colum.1.linea.64.
Infans aliũ sibi obligare non potest.de inuti.stip.§.pupillus.fo.82.colũ.2.linea.74.
Et æquiparať furioso.ibidem.col.3.li.1.
Et dicit infans vsq; ad septẽ ãnos.ibi.
Et transmittit hæreditatem.ibi.fo.eod.col.3.li.12.
Et quandoq; stipulatur licet sine intellectu.ibi.li.24.
Infantiæ proximus dicitur vsq; ad decem annos cũ dimidio.ibi.li.34.
Infirmitas est iusta causa dilationis qui.ex cau.manu.non lic.§.eadem.fo.8.col.4.li.5.
Infamis fit quilibet condemnatus propter dolum.de suspec.tuto.in princ.fo.25.co.3.li.17.
Et quid requiratur vt ex condemnatione criminis infamantis non infametur.bidem.
Infamatus ob culpam infamatur infamia factj non iuris.de suspect.tuto.§.suspectus autem.fo.25.columna.4.linea.24.
Infamis de facto quis fiat.ibidem.colũna.4.li.61.
Infamis non potest esse testis in testamento & quæ.de testamẽ.§.testes autem.fo.41.co.1.li.81.
Nec potest esse in iudicio pro se:potest bene interuenire pro alio.de excep.§.fi.fo.116.co.3.li.73.
Infamis efficitur damnatus furti vi bonorum raptorum iniuriæ & de dolo sed requiritur sententia de pe.teme.liti.§.ex quibusdam.fol.119.colum.3.li.42.
Item damnatus directa actione tutelæ mandati & depositi non cõtraria.ibidem linea.45.
Item damnatus actione depositi tam directa quã contraria.ibi.
Item qui pepigerunt de furto vi bonorum raptorum:iniuriarum & de dolo sunt infames.ibi.li.51.
Infamia de facto sufficit instituto vt frater habeat quærelam.de inoffi.testa.in prin.fo.51.co.3.li.30.
Ingenuus qui sit.de inge.in prin.fo.6.co.3.li.36.
Et sufficit matrem aliquo tempore fuisse liberã quãdo erat in vtero vt dicatur ingenuus.ibi.li.37.
Ingredi fundum alienum quando possim inuito domino.de re.diui.§.fere.fo.28.co.1.li.27.
Ingratitudine reuocatur donatio etiã perfecta.de dona.§.1.fo.37.colum.2.linea.3.
Ingratitudinis causæ propter quas filius potest exhæredari a patre sunt quatuordecim & septem quibus pater potest exhæredari a filijs,& tres quibus frater a fratre.de inoffi.testa.§.fi.fo.52.co.1.li.71.& de succes.libe.§.sed nostra.fo.72.co.3.li.52.
Inhabilitas in tutela vitiat ea durante tantum.qui testa.tu.da.pos.§.j.fol.17.co.2.li.58.
Inhumanitas damnatur.de.l.fusi.cani.fo.9.co.1.li.78.
Et est fugienda per quas perso.no acq.fo.39.co.2.li.55.
Inimicitiæ quibus casibus excusent a tutela.de excu.tuto.§.similiter.fol.24.co.1.li.74.&.§.inimicitiæ.fo.eo.col.2.li.36.
Et quæ dicanť capitales.ibi.co.2.li.41.
Inimicus præsumiť qui passus est quæstionem status.ibi.li.49.
Inimicus iudex esse non potest.ibidẽ.linea.51.
Iniuriã facere dicitur aliquãdo res inanimata.si quadru.pau.fecis.di.i principi.fo.112.co.4.li.38.
Iniuriæ species est fundũ alienũ ingredi inuito domino.de re.diui.§.fere.fo.27.co.4.li.73.
Iniuriam pati ab eo non conuenit in quem collatum est beneficiũ de dona.§.j.fo.37.co.2.li.4.
Iniuria nemini fit si res reuertitur vnde profecta est per quas perso.no.acqui.fo.39.co.2.li.57.
Iniuria capitur aliqñ abusiue respectu ei⁹ qui iniuriã infert si quadru.pau.fecis.dica.in prin.fo.112.col.4.li.63.
Iniuria quibus modis fiat.de obli.quæ ex delic.in prin.fo.93.co.3.li.78.
Et quãtum attinet ad le.aquiliã accipitur diuersimode q̃ alibi accipiatur.de.l.aqui.§.j.fo.96.col.2.li.49.
Iniuria non fit seruis sed dominis.de iniu.§.seruis.fo.97.col.4.li.75.
Et quid si fiat seruis non contẽplatione domini.ibi.li.vlti.
Et quæ dicatur atrox.eo.ti.§.atrox.fol.98.co.2.li.79.
Ex iniuria facta filio nascunť duæ actiones.fo eo.co.3.li.16.
Et quare semel remissa animo non potest rec.eod.titu.§.fina.fo.98.columna.3.li.73.
Et siqs in penitẽtia quasi coactus morte remisit iniuriam an eo superuiuente censeatur perpetuo remisso.eo.§.fo.98.co.4.li.10.
Iniuriosum verbum dicitur siue in genere siue in specie improperetur delictum commissum.de iniur.in prin.fo.97.co.3.li.63.
Iniuriatus si aliquo respectu nõ potest agere puta obstante sibi aliqua phibitione statuti tunc adhuc iudex potest iniuriantem punire.de iniur.§ seruus.fo.98.co.1.li.5.
Iniquitas & iniustitia diuerse sunt.de iniur.in prin.fo.97.co.3.li.55.
Innumerabilis.i.non facilis ad numerandum.de re.corpo.& incorpo.in prin.fo.22.co.4.li.25.
Et de testamen.§.nihil autem.fo.42.co.1.li.49.& de actio.§.penales.fo.103.col.4.li.3.& de iur.nat.gen.& ciui.§.ius autẽ.fo.4.col.3.li.61.
Et eodem modo dicitur numerosum in prohe.§.j.fo.2.co.3.li.68.
Inofficiositas quo ad testamẽta potest tribus modis cõmitti.de succes.libe.§.sed nostra.fo.72.co.3.li.61.
Inquilinus dicitur qui prædium vrbanum colit etiam si ruri sit & colonus qui rusticum etiam si sit in ciuitate.de actio.§.item seruiana.fo.102.col.3.li.61.
Institutiones sunt principia legum in prohe.§.cunq; hoc fol.2.columna.1.linea.20.
Institutio hæredis simpliciter facta intelligitur in toto alio non dato cohærede.de hæredibus instituen.§.hæreditas.folio.47.columna.1.linea.68.
Et facta ad certum tempus non valent,secus si ad incertum.eod.titu.§.hæres.fo.41.co.3.li.52.
Et facta in re certa trahitur ad totum si nihil sit additum.eodem titu.§.hæreditas.fol.Ibidem.quibus modis testa.infir.§.secundo.fol.46.columna.4.li.74.
Institutionis titulus quare hodie sit necessarius in relicto filijs.de inofficioso testamento.§.fina.fol.52.columna.1.li.19.
Institutio est de forma substantiali testamen.delega.§.ante hæredis.fo.58 col.3.li.81.
Instituí an possint omnes homines mũdi.de hæredi.institu.§.& vnum.folio.46.co.4.li.52.
Institutus
Institutus in parte non dato cohærede habet totum.eo.ti.§.hæreditas.fol.eo.col.4.li.70.
Instituendi vel exhæredãdi necessitas prouenit a suitate.de hæred.quæ ab intesta.§.sed ea omnia.fo.65.co.3.linea.24.
Institoria quid sit.quod cum eo.§.j.fo.110.col.4.li.71.
Institoria perpetuo hæredi & in hæredem datur.eodem ti.§.j.fo.111.col.1.linea.3.
Instantia causæ durat triennio.de satisda.§.j.fo.113.co.4.li.73.
In summa.i.tandem.& finaliter.eo.tit.§.fi.fo.111.co.4.li.81.
Instrumentum fundi quod dicatur.de leg.§.si quis ancillas.fo.56.col.4.linea.1.
Instrumento statur nisi contrariũ probetur.de inuti.stip.§.item verborũ.fo.82.co.4.li.3.
Instrumentum non solum per aliud instrumentum,sed etiam per testes reprobari potest.ibi.li.5.
Instrumenta duo si proferantur eiusdẽ diei,& diuersi loci cui stetur.eo.§.folio eo.co.4.li.54.
Instrumento debet inseri dies.ibi.
Et quæ alia requirantur.ibi.li.69.
Et petitur edi tribus modis.fo.eod.co.4.linea.72.
Et obtinet vicem duorum testium.fol.83.col.1.li.20.
Et quot testes requirantur cõtra instrumẽtum siue directe siue indirecte veniamus contra ipsum.ibi.li.31.
Insinuatio quid sit.de dona.§.j.fol.37.co.2.li.70.
Et an ei possit renuntiari.ibi.li.76.
Et an veniat in simplici remissione.ibidem.li.77.
Insula in mari nata nulli⁹ in bonis est.& ideo conceditur occupanti.de re.di.§.insula.fo.28.col.4.li.52.
Et nata in flumine efficitur vicinorum pro modo latitudinis prædiorũ.ibi linea.55.
Et quid significet.ibi.li.56.
Inspicitur quod euenire potest.eod.ti.§.illud.fo.28.col.1.li.71.& de singul.re.per fideicom.rel.§.libertas.fo.62.col.3.li.vlti.
Interest reipu.ne quis re sua male vtať.de iusti.& iur.§.fi.fo.3.col.3.li.23.
Et de his qui sunt sui vel alie.iur.§.fin.fo.9.col.4.li.48.
Interest reipu.subditos habere locupletes.fo.9.col.4.li.75.
Et quod interest priuati,principaliter interest secundario reipubli.ibidem linea.78.
Interest reip.ciuitatem hominib⁹ repleri.de excu.tuto.in prin.fo.23.col.1.linea.41.
Item mulieres dotatas esse.qui ali.li.in prin.fo.38.co.1.li.53.
Interest nostra admitti ad successionẽ ex pluribus capitibus.de bo.pos.in prin.fo.73.col.2.li.89.
Item habere plures debitores.de acti.§.sic itaq;.fo.104.col.4.li.54.
Item plures actiones.ibi.li.55.
Interest cuiuslibet deum venerari.eo.titu.§.appellamus.fol.105.col.1.li.56.
Interesse quando veniat in actionibus stricti iuris.& quando in bonæ fidei de act.§.actionũ aũt.fo.107.co.2.li.30
Interesse rei semper æstimať si alibi conueniatur q̃ oportet.de acti.§.plus.folio.109.co.2.li.77.
Interesse deteriorationis rei cõmodatæ qua actione sit petẽdũ.qui.mod.re.cõtr.obl.§.itẽ his cui.fo.77.c.2.li.68
Et qualiter circa hoc sit formandus libellus.ibi.li.67.
Interesse petenti incumbit onus probãdi quantitatem certam.de ver.ob.§.fi.fo.79,col.2.li.78.
Et qualiter p̃beť.eo.§.fol.79.col.3.li.2.
Interlocutio principis non habet vim legis nisi hoc expressit.de iur.natur.gẽ.& ci.§.sed & qď.fo.5.col.1.li.77.
Interpretes ius olim deputabantur ex pub.de iur.na.gen.& ci.§.responsa.fo.5.col.2.li.76.
Interpretatio impugnatiua voluntatis alicuius capi nõ debet.quib.cau.ma.nõ li.§.j.fo.8.co.1.li.53.
Interpretatio semper capienda est vt testamentũ saluetur.de exhære.libe.§.posthumorum.fo.44.co.4.li.37.
Interpretatio semper capienda est vt actus valeat.de leg.§.si quis rem.fol.55.col.3.li.62.
Intelligitur hoc verbum denotat fictionem.de nup.§.pe.fo.12.colũ.2.li.48.
Intellect.ad.l.si paterfami.ff.de hæred.instit.de vulga.sub.§.si seruum.f.48.col.3.li.10.
Intelle.nouus ad.l.cum pater.§.euictis ff.de leg.ij.de lega.§.nõ solũ.fo.44.col.3.li.60.
Intelle.nouus ad.l.si res.ff.de leg.j.e.ti.§.sed & si rem.fo.44.col.4.li.39.
Intellec.ad.l.debitor.in prin.de leg.ij.eo.titu.§.si quis debitor.fo.56.co.1.linea.73.
Intellect.nouus ad.l.iuriscon.§.parentes.ff.de grad.de hære.quæ ab intes.§.ita demũ.fol.64.col.1.li.20.
Intellect.nouus ad.§.in personã.versiculo de constituta.de actio.vide ibi.fo.103.col.1.li.60.
Intestatus in materia tutelarum qualiter accipiatur.de legi.agna.tutel.§.j.fo.17.col.4.li.80.
Intestatus dicitur qui omnino testamẽtum non fecit.de hære.quæ ab intesta.in prin.fo.63.co.2.li.79.
Item qui non iure fecit testamentũ.ibi.
Item ille cuius hæreditas non est adita ibi.li.81.
Et improprie dicitur qui testari nõ põt q̃ quando.ibidem.fo.eodem.col.3.linea.1.
Interdictus aqua & igni remanet liber,sed perdit ciuitatem.de cap.dimi.in prin.fo.18.col.2.li.54.
Interdictus bonis non potest esse testis in testamento,& quare.de testa.§.testes autem.fo.41.co.1.li.80.
Interdictio administrationis tutoris accusati de suspecto durat durante lite de suspect.tuto.§.si quis autem.fol.26.col.1.li.33.
Interdictio administrationis bonorũ prodigo debet fieri per iudicem.quibus non est permissum facere testamentum.§.item prodigus.fo.43.co.4.linea.36.
Et an valeat si fiat ei qui vere non est p̃digus.fo.eodem.col.4.li.60.
Interdictum de libero homine exhibẽdo potest intentari per pupillum sine tutoris authoritate.de autho.tutorum.§.j.fo.21.co.1.li.3.
Interdictum vnde vi non datur contra hæredem sed actio in factum.de perpetuis & tempor.action.§.primo.folio.115.col.1.li.74.
Interdicta olim erant decreta.de interdictis.in principio.folio.117.col.1.linea.73.
Et consistebant an precipiẽdo aut prohibendo.ibi.li.74.
Interdicta vt plurimum versantur circa possessionem vel quasi possessionẽ rerum.ibidem.li.75.
Interdicta & actiones olim differebant ibi.col.1.li.79.
Interdicto aliquãdo litigatur non super possessionem sed super iure rei.ibi.fo.117.co.2.li.38.
Interdicta dantur pro iuribus incorporalibus.ibidem.
Interdicta principalis diuisio quæ sit.eo.ti.§.j.fo.eo.co.1.li.61.
Interdictum prohibitorium restitutorium & exhibitorium quod sit.ibidem.li.68.
Interdicta omnia sunt licet nõ interdicit,licet omnia vere intellecta interdicent.ibidem.
Interdicta mixta quæ sint.ibi.li.69.
Interdictum quorũ bonorũ est duplex vtile & directũ.ibi.col.3.li.10.
Et est adipiscende.eod.titu.§.sequens.fo.117.co.4.li.3.
Et quare.ibi.co.4.li.20.
Et quid operetur.ibi.li.15.
Et cui detur.ibidem.
Et non datur ei qui primo possedit,& postea desijt possidere,sed ei qui primo loco querit possessionem.ibidem.li.20.
Et datur etiã pro vna re.ibi.co.4.li.36.
Interdictum saluianum dicitur adipiscende.ibi.li.26.
Et ad quid detur.ibi.li.27.
Interdicti saluiani & actionis seruiane differentia.de interdic.§.sequens.folio.117.co.4.li.79.
Interdictũ vti possidetis & vtrobi sunt interdicta retinẽdæ.eo.titu.§.retinendæ.fo.118.co.1.li.11.
Et dantur quando est contẽtio inter aliquos de possessione quis scilicet possideat.ibi.li.15,
Et vtrobi datur p̃ mobilibus vti possidetis p̃ immobilibus.ibi.li.24.
Et hodie hæc duo interdicta sunt exequata.ibi.fo.eo.co.1.li.27.
Et in eis ille vincit qui tempore litis cõtestate possidebat non vi,clam,vel præcario ab aduersario.ibi.li.32.
Interdicta sunt multiplicia.fo.eo.co.1.linea.54.
Et vnde dicať vtrobi.fo.eo.co.1.li.64.
Interdicta hodie non exigunt formulã verborum.de actio.in princi.fo.99.co.4.li.4.
Et in quo differebant olim ab actionibus.ibi.li.7.
Et in quo differant hodie.ibi.li.17.
Et omnia sunt personalia.eo.ti.§.j.fol.100.col.2.li.95.
Interdictum recuperande datur vi deiectis.de interdic.§.recuperandæ.fol.118.co.3.lin.5.
Et vnde vi & interdictum recuperandæ.ibid.li.38.
Et respicit res immobiles,actio vero vi bonorũ raptorũ mobiles.fo.eod.colum.3.li.43.
Et quare sic dicatur.ibi.li.50.
Interdicta alia simplicia sunt alia duplicia & quæ sint.eo.titu.§.tertia.folio 118.col.4.li.33.
Et in interdictis vti possidetis & vtrobi vterq; litigans sustinet partes tam actoris q̃ rei quia vterq; cõtendit se possidere,& aduersariũ non.ibi.li.40.
Interdũ.Hæc dictio ponit regulã in cõtrarium.de hære.quæ ab intesta.§.interdum.fo.64.co.2.li.2.
Intentio sumiť aliqñ p̃ actiõe.de acti.§ siquis agens.fo.109.co.1.li.22.
Integra res qñ dicatur vt cõtractus contrario cõsensu dissolui possit.q.mo.tol.obli.§.fi.fo.43.co.2.li.vlt.
Inuentarij effectus est vt faciat hæredẽ nõ teneri vltra vires hereditarias.de hære.quali.& diffe.§.extraneis.fol.53.col.1.li.72.
Inuentarij faciendi tempus.fo.eodem.col.2.li.36.
Et non facientes in quibus grauentur.fo.eo.co.2.li.58.
Inuentores aliquarum rerum laudandi sunt quãuis minus perfecte inuenerint.de leg.agna.succes.§.j.fo.66.co.4.li.53.
Inuentis addere est facile.ibi.li.58.
Inuecta per colonum ita demum sunt obligata si domin⁹ sciat:inuecta autem per inquilinũ siue sciat siue nõ,& de ratione.de actio.§.item seruiana.fo.102.co.1.li.62.
Et in vtroq; casu si eo animo sunt inuecta vt maneant.ibi.
Inuestitura qualiter fiat.de ver.obli.in prin.fo.78.co.3.li.79.
Inuidia reprobatur.de.l.fusia cani.fo.9 co.1.li.6.& li.78.
Et remouenda est.de dona.§.fi.fol.37.col.4.li.78.
Inuocatio diuini nominis quid operetur in rubrica prohemij.fo.1.columna.1.li.2.
Inutile.i.inusitatum in prohe.§.cunq; hoc.fo.2.co.1.li.40,
Iterum quomodo ponatur in prohe.§.j.fo.1.co.4.li.18.
Item hęc dictio est repetitiua similium.de rerum diui.§.item lapilli.fol.28.co.3.li.80.
Et est dictio cõtinuatiua.de actio.§.itẽ seruiana.fo.102.co.3.li.39.
Iter via actus & aquæductus in quo differant,& quid sint.de serui.rusti.prędio.fo.32.co.4.li.70.
Iudeus si agat contra christianum pro furto agit tantum ad duplum.de actio.§.ex maleficijs.fol.105.columna.2.li.73.
Iudeus an christianũ mãcipium possit promittere christiano vel iudeo.de inuti.stipu.§.j.fo.81.co.2.li.41.
Iudex criminalis quomodo cognoscat de causa ciuili in prohe.in prin.fo.1.co.1.li.74.
Et punit in ciuilibus in expensis & viatico.ibidem.
Iudex non debet moueri passionibus.de iusti.& iu.in prin.fo.2.co.4.li.57.
Et olim non poterat recedere ab opinionibus iurisconsultorum.de nat.gen.& ciui.§.responsa.fo.5.colum.2.linea.76.
Iudicis præsentia si interueniat minus legitime vbi nõ est necessaria nõ refert.de liber.§.j.fo.7.co.2.li.61.
Iudex in agnitione bonorum possessionis pupilli potest ipse interponere autoritatem nisi habeat tutorem vel sit absens.de auto.tuto.§.primo.fo.10.co.4.li.34.
Iudex quãdo debet iudicare secũdum conscientiam vel secũdum acta & p̃ducta.quibus mo.tu.fini.in prin.to.21.co.2.lin.72.& de actio.§.si minus.fo.109.co.4.li.60.
Iudex incompetens remittit ad competentem.de suspec.tuto.§.sed siquis.fo.26.co.1.li.81.
Iudex exuberantius impartitur officium suũ in actionibus bonæ fidei q̃

Universidad de Deusto Biblioteca

strícti iuris.de actio.§.actionum aūt. fo.107.col.2.li.42.
Iudex tenetur ferre certam sententiā etiā q actio sit de incerta quantitate.e.titu.§.curare fo.108.co.4.li.63.
Iudici conceditur arbitrium aestimandi ex bono,& equo interesse partis qñ quātitas debebatur certo loco,& soluitur in alio.eo.ti.§.plus.fo.109.co.2.li.9.
Iudex arbitrio suo statuit tempus quādo non est a lege determinatū.de inuti.stip.§.fi,fo.84,col.2.li.40.
Iudex potest iniuriantem punire etiam si iniuriatus agere non possit.de iniur.§.seruis.fo.98.col.1.lin.5.
Iudex qui per imperitiam male iudicauit qualiter teneatur etiam si sit filius familias.de obli.quae ex quasi delic. in prin.fo.98.co.4.li.54.
Et quid si dolo.fo.99.co.1.li.25.
Et quid si secutus fuit opinionem aliquorum doctorum.ibi.li.31.
Iudex debet iudicare secūdū leges, aut cōsuetudines nō secūdū suā prudentiam.de offic.iudi.in prin.fo.119.co.4.linea.61.
Iudicia centumuiralia quae fuerint.de iure nat.gen.& ciui.§.cōstat.fo.5.co.1.linea.10.
Iudicium qualiter esse possit inter tutorem & pupillum.de auto.tut.§.fina. fo.21.col.1.li.56.
Iudicium accipitur pro discretione: p sententia,pro instantia,pro actione. qui.non est permis.fa.test.§.j.fol.43. col.3.li.63.
Itē p lite,p autoritate,p foro.ibi.li.66
Itē p arbitrio,p vlti.volūtate.ibi.li.70.
Item pro quaestione.ibi.li.73.
Item pro iuris dispositione.ibi.79.
Item pro potestate iudicandi,pro pernicie siue damnatione.ibi.li.76.
Item pro poena,& pro processu.ibi.& col.3.linea.79.
Iudicio criminali pendente nihil est innouandum.de here.insti.§.j.fo.46. col.1.li.49.
In iudicijs equalitas seruāda est.de act. §.actionum aūt.fo.107.co.2.li.60.
Iudicijs.i.actionibus.eo.ti.§.in bone fidei.fo.108.co.1.li.59.
Iudicia omnia sunt absolutoria.de perpe.& tem.act.§.fi.fo.115.co.3.li.1.
Et quid importent verba praedicta.& quare hoc fit.ibi.li.4.
Iudicium procedit non opposita exceptione rei iudicatae.de excepti.§.itē si in iudicio.fo.116.col.1.li.57.
Iudicia omnia sunt de iure ciuili.de obli.in prin.fo.76.co.1.li.77.
Iudicia incipiunt a citatione.de poe.teme.liti.§.fi.fo.119.col.3.li.74.
In iudicio finium regundorū non debet quis priuari dñio rei suae.de off. iudi.§.si finiū.fo.120.col.4.li.36.
Iudicatum solui.Haec clausula continet defendere quod dolus absit,& iudicatum soluere.de satisda.§.j.f.113.columna.4.li.40.
Iugum ponitur pro iurisdictione in phoemio.§.j.fo.1.col.3.li.67.
Iuramentum imperatoris qualiter fit. in rub.prohoe.fo.1.co.1.li.39.
Iuramentum primo taxare vel postea limitare est arbitrariū iudici.de suspe. tuto.§.j.fo.25.col.3.li.64.
Iuramentū de iure canonico cōualidat alienationē rei dotalis.qui.alie.li.in prin.fo.38.co.1.li.63.
Iuramentum calumniae an sit praestandum in quolibet actu,an vero sufficiat semel.de fidecom.haere.§.fi.fol. 62.col.1.li.52.
Iuramentum delatum a fideicommissario haeredi,an possit referri.fo.eo.co.1.linea.64.
Iuramentum litis decisiuum habet vim plenae probationis.eo.titu.§.item si quis postulante.fo.103.col.3.li.10.
Et ex eo oritur actio in factum,& quomodo,& quare.fo.ibi.col.3.li.12.
Et praestatur altero ex collitigantibus deferente,& non aliter.ibi.colum.3. linea.13.
Iuramentum litis decisiuum delatum, si fit est statim iurandum.ibi.li.16.
Iuramentum praestitum sine voluntate aduersarij nihil prodest.ibi.li.22.
Iuramentum litis decisiuū ex parte rei, eidem reo praestat aliquando exceptionem,aliquando actionē.ibi.fol. 103.col.3.li.30.
Contra iuramentum litis decisiuū non admittitur probatio.ibi.li.40.
Iuramentum triplex est voluntarium, necessarium,& iudiciale.ibi.col.3.linea.52.
Iuramentum calumniae per quem praestabitur quando petita venia filius cōuenit patrem.ibi.fo.104.columna.1. li.26.
Iuramentum in litē an faciat dici actionem in qua iuratur poenalē.de acti. §.sic itaq; fo.105.co.1.li.60.
Iuramentum debet deferri a creditore. de excep.§.aeque.fo.116.columna.1. linea.35.
Iuramentum contra leges nō est seruādum.ibi.li.43.
Iuramentum non est deferendum quādo aliter veritas haberi potest.ibi.
Iuramentum est species pbationis.de lite.obli.fo.85.col.4.li.34.
Iuramentum habetur loco solutionis. quibus modis tol.obli.§.j.fo.92.colum.3.li.51.
Iuramentum calumniae praestatur tam ab actore q reo.de poe.teme.liti.§.j. fo.119.col.2.li.27.
Et continet quinq; capitula.ibi.33.
Iurans remanet obligatus,& opus est exceptione.de except.§.aeque.folio 116.col.1.li.10.
Iurare rem meam esse,vel tuam nō esse differunt.ibi.li.37.
Iurisconsultorum opiniones non sunt necessariae,nisi hoc disponatur de iure natu.gen.& ciui.§.responsa.fol.5. col.2.lin.75.
Iureconsulti qui apud antiquos.ibidē. linea.70.
Iurisperiti administrationi reipu.praefici debent.in prohoe.§.fin.fo.2.col.3. linea.68.
Iurisdictio designatur per iugum.in phoemio.§.primo.fol.1.columna.3.linea.67.
Iurisdictionis voluntariae actus potest quolibet loco,& tempore exerceri. de liber.§.j.fo.7.co.2.li.33.
Iurisdictio potest dari tacite.de fideic. haere.in prin.fo.60.col.2.li.75.
Iustinianus fuit Christianus.in rubrica prohoe.fo.1.col.1.li.26.
Et vnde fuerit dictus.fo.eodem.colū.1. linea.49.
Iustitia est mater iuris.in rubri.de iustitia & iure.folio.2.columna.4.li.18.
Iustitia vera cōsistit in administratione non in cognitione.de iusti.& iur.in prin.fo.eo.col.4.li.38.
Iusta.i.vera.de lib.in prin.f.7.co.1.li.55.
Iusta precantibus nō est negādus assensus,de his qui sunt sui vel alie.in.§. fi.fo.9.co.4.li.50.
Iussus necessitatis est mandatum volūtatis.de attili.tuto.§.sed hoc.fol.20. co.2.li.69.
Et debet necessario praecedere.de vulga.substitu.§.si seruum.fo.48.colūna.2.li.70.
Iussus vt quod iussu teneatur quot modis detur quod cum eo.§.primo.fo. 110.co.4.li.80.
Ius nō est minister iustitiae sed effectus in rubrica de iusti.& iure.fo.2.columna.4.li.37.
Ius suum nō est alicui auferendum.de his qui sunt sui vel alieni iur.§.fina. fo.9.col.4.li.49.
Iura sanguinis manent in verbis.de nuptijs.§.illud.fo.12.co.1.li.45.
Ius imitatur naturam in quantum potest.de adoptio.§.minorem.fol.13. co.3.li.76.
Ius liberorum pendet patre capto ab hostibus.qui.mo.ius pa.pot.sol.§.si ab hostibus.fo.15.co.2.li.45.
Iura subueniunt his qui rebus suis superesse non possunt.de cura.§.j.fol. 22.co.1.li.4.
Iura etiam ad raro cōtingentia adaptātur.de rerum diuisio.§.insula.fol.28. col.4.li.60.
Iura sunt concordantia.eod.tit.§.cum ex aliena.fo.86.colū.2.& de testa.in prin.fo.40.co.4.li.47.
Ius reuocandi donationem nō transit ad haeredes.de donatio.§.primo.folio.37.co.3.li.61.
Ius antiquum & correctum an sit legēdum.de testa.in prin.fo.40.co.4.linea.48.
Et quando possit allegari & quid.ibidem.lin.49.
Iuris ignorātia in milite tolerat.de testa.mili.in prin.fo.42.co.2.li.62.
Iura sanguinis deleri non possunt.de haere.quae.ab intesta.§.minus.fo.65. co.1.li.71.
Ius strictum est quod spreta humanitate & aequitate rigorem imitatur.de senatusconsul.tertul.in prin.fol.67. co.3.li.41.
Ius dicitur angustiosum & iniquum.folio.eo.co.3.li.63.
Ius omne aut in acquirendo aut in amittendo aut in seruādo cōsistit.de actioni.§.item seruiana.folio.102.columna.3.li.75.
Iure aperto.i.in quantitatibus liquidis eod.titu.§.in bonefidei.fol.108.colum.1.li.49.
Iuris appellatione venit ciuile.de perpe.& tempo.actio.§.j.fo.115.colū.1. linea.36.
Ius habet multa significata.de actio.in prin.fo.99.co.4.li.18.
Iura negotijs exhibent quod medicina morbis.eo.titu.§.sed iste.fol.101. co.1.li.50.
Iuris prudentia versatur in cognitione rerum diuinarum.de iusti.& iur.in prin.fo.2.co.4.li.59.
Ius publicum & priuatum quae.de iusti.& iu.§.fi.fo.3.co.2.li.73.
Et in quo consistant.ibi.co.2.li.80.
Ius publicum & diuinum similia sunt. de actio.§.ex maleficijs.fo.105.colūna.3.li.57.
Ius naturale quid sit & qd est illud qd est cōe oibus animātibus.de iu.nat. gen.& ciui.inprin.fo.3.co.3.li.70.
Et quot modis ponatur.ibi.co.2.
Et capitur pro illo dictamine rationis quod est insitum hominibus a natura.de atti.tut.§.fina.fo.20.colūna.3.lin.5.
Ius cōe appellatur ius gentiū.de iu.na. gen.& ci.§.j.fo.3.co.4.li.81.
Ius ciuile vnde dicatur & quare.ibi.
Et dicitur aliquando.l.xij.tabu.eod.§. fo.4.co.1.li.34.
Et quot modis dicatur.ibi.
Et appellatur ab vnaquaq; ciuitate.eo. ti.§.sed ius.fo.4.co.2.li.20.
Iuris ciuilis appellatione nihil alio adiecto intelligitur de romano.ibidē. linea.34.
Ius ciuile & statuta mutantur.eo.tit.§. sed naturalia.fo.5.co.4.li.50.
Et tollitur per aliud ius ciuile,secus naturale.de legi.agna.tut.§.primo.fol. 18.co.1.li.32.
Et qñq; principium habuit.de re.diui. §.singulorum.fo.27.co.4.li.34.
Iuris ciuilis appellatio in specie sumpta non comprehendit senatusconsulta.de fideicōmis.haere.§.ergo.fo. 61.col.1.li.64.
Ius ciuile nō tollit naturale.de haere.q ab intest.§.minus.fo.65.co.1.li.70.
Ius gentium introducitur naturali ratione.de iu.nat.gen.& ciui.§.j.fo.3. col.4.li.75.
Et est immutabile ibi in sui totalitate. eodem titu.§.sed naturalia.fo.5.colum.4.li.47.
Et est commune omnibus gentibus & eius constitutiones cōmoditate,vel necessitate gentium sunt introductę de iu.na.gen.& ciui.§.ius autem.fo. 4.co.3.li.2.
Et de his qui sunt sui vel alie.iu.§.j.fo. 9.co.3.li.34.
Et derogat iuri naturali.ibi.
Et oritur ex diuina prouidentia.eo.ti. §.sed naturalia.fo.5.co.4.li.49.
Et appellatur naturale.de rerū diui.§.j. fo.2.col.3.li.76.&.§.singulorū.fo.27. co.4.li.27.
Et est antiquius iure ciuili.ibi.li.28.
Et est productum a natura cum genere humano.ibi.li.32.
Et appellat aliqñ ius naturale.de loca. §.adeo.fo.88.co.2.li.67.
Ius municipale qd dicatur.de iu.natu. gen.& ci.§.j.fo.3.col.1.
Ius romanū constat aut le.scripta,aut consuetudine.eod.titu.§.constat.folio.4.co.1.li.23.
Ius honorarium vnde dicatur.eo.tit.§. praetorium.fo.5.co.2.li.51.
Ius canonicum in materia peccati seruatur.de pat.potesta.fo.10.columna.1.li.75.
Etiam in terris imperij.de grad.cogna. §.fi.fo.69.co.4.li.75.
Ius abstinendi habent sui a praetore.de haeredi.quali.& differē.§.sui.fol.52. col.3.li.20.
Ius accrescendi habet locum inter legatarios.de lega.§.si eadem.fo.55.colūna.1.li.68.
Et quare fuerit introductum in haereditatibus intestatorum.de senatusconsul.orphi.§.fina.fol.68.columna.3. linea.58.
Et an trāsmittatur ad haeredes.ibidem linea.60.
Et an requirat nouam aditionem.folio eo.co.1.li.78.
Et accrescit etiam inuitis ibi quod limita vt ibi habetur.li.81.
Ius patronatus in quibus consistat de success.liber.§.sed nostra.fo.72.colūna.3.lin.72.
Et quid importet.ibi.
Et pluribus modis amitttiur.ea.col.3. linea.72.
Et est in commercio,& potest relinqui & assignari vni ex filijs,vel alijs.de assig.libe.in prin.fo.73.columna.1.linea.75.
Et in in eo filij succedunt vt filij,nō vt haeredes.ibi.
Iuuenes ineruditi non sunt onerandi multitudine materiarum.sed distincte docendi.de lega.§.sed olim.fol. 53.col.4.li.74.
Et eos non debemus deferere a studijs de iusti.& iur.§.j.fo.3.co.1.li.73.
LAbor omnia vincit.in poe. §.fi.fo.2.col.3.li.70.
Laboribus alienis nemo debet ditari.per quas pers. no.acq.§.j.fo.39.col.2.li.57.
Lapis quasi pedem ledens.de testa.in prin.fo.40.col.4.li.9.
Lapides finales surripiens qualiter teneatur.de offi.iud.§.fi.fo.120.columna.4.li.71.
Lasciuia.& lasciuire in animalibus qui desit.si quad.pau.fe.di.fo.113.col.2.linea.4.
Latini dedititij & ciues Romani qualiter differant inter se.de iure antiquo de liberti.§.libertinorum.fo.7.co.2. linea.82.
Laudare seipsum aliquando licet.in poe.§.j.fo.1.col.3.li.64.
Lectio sola nō sufficit,sed exigitur examinatio.ibi.§.igitur.fo.2.colum.2.linea.69.
Legari potest res haeredis sicut testatoris.de lega.§.non solum.fo.54.co.2. linea.62.
Legari an possit res communis.fo.eod. col.2.li.62.
Et an res hostium vel res nostra capta ab hostibus,& quomodo.ibi.col.2. linea.72.
Legari censetur tantum ius quod testator habet etiam q legatum reddatur inutile.eo.titu.§.sed si rem suam.fo. 54.col.3.li.78.
Legari possunt omnia tam corporalia, quam incorporalia,eo.titu.§.tā autē fo.57.col.2.li.19.
Legari a semetipso non potest.eo.ti.§. an seruo.fo.58.col.2.li.76.
Et an seruo haeredis.ibi.li.72.
Legans quod sibi debetur censere ius quod habet.eo.ti.§.tā autem.fo.57. col.2.li.22.
Legans nomen debitoris,& postea exigens censetur reuocare legatum.ibi. col.2.li.24.
Legare is potest qui potest testari.eo.titu.§.legari.fo.57.co.3.li.60.
Et econtra illi potest legari qui pōt institui.ibi.
Legatarius est idoneus testis in testamēto non ab eius commodo.de testa. §.legatarijs.fo.41.col.4.li.65.
Et est successor iuris.ibi.li.70.
Et ei competit actio personalis, realis, & hypothecaria,& quomodo,& in quibus casibus.de lega.§.sed olim.
Et si efficiatur dominus rei legatae ex causa onerosa potest agere ad aestimationem contra haeredem.eo.ti.§.si res. fo.53.col.4.li.70.
Legatarij plures eiusdem rei faciunt sibi partes per concursum,& quando. eodem titu.§.si eadem.fo.55.col.1.linea.66.
Legatarius sub conditione vel in diem non transmittit nisi in tribus casibus. eodem titulo.§.si peculium.fo.57.colum.1.li.42.
Legatarius iurium habet vtiles sine cessione.e.tit.§.tam autem.fo.57.col.2. linea.54.
Legatarij particulares non possunt cogere haeredem adire.de leg.fal.§.j.folio.59.col.4.li.57.
Legatarius grauari potest de fideicom. haere.§.praeterea.fo.61.columna.4. linea.52.
Et de sing.reb.per fideicom.reli.§.j.fo. 62.col.2.li.51.
Legatarius conditionalis qyare specie legati conditionalis non transmittat ad haeredem, contrahētes sic.de verbo.obli.§.ex conditionali.folio 79.col.1.li.56.
Legatum perditur si accusatur testamētum vt falsum.de dona.in princi.fo. 37.col.1.li.32.
Et exigit capacitatem tribus temporibus.fo.eo.col.1.li.45.
Et factum testi testamentario valet.de test.§.legatarijs.fo.42.columna.4.linea.64.
Et an factum tabellioni valeat.ibi.col. 4.li.80.
Legata facilius reuocantur quam institutiones.de haere.institu.§.seruus.fo. 46.col.3.li.4.
In legatis sufficit capacitas quādo dies legati cedit.de haeredi.quali.& diff. §.in extraneis.fol.52.columna.4.linea.55.
Legati diffinitio.de lega.§.j.fol.53.col. 4.linea.47.
Et quomodo differat tam a donatione inter viuos quam causa mortis.ibi. col.4.li.57.
Et qualiter differat ab haereditate.ibi.linea.59.
Legatorum obseruationes & formae antiquae.eodem titu.§.sed olim.fo.53. col.4.li.58.
Legatorum vna est natura.fo.eodē.col. 4.li.69.
Et per quae verba fiant.ibidem.colū.4. linea.72.
Legata & fideicom.sunt exequata quo ad substantiam,non quo ad verba. eo.tit.§.nostra autem.fol.54.colū.1. linea.81.
Legatum rei quae non est in cōmercio nostro non valet etiam quo ad aestimationem praestandum.eodem tit. §.nō solum.fo.54.co.2.li.65.& quomodo,& quando.fo.54.colū.3.li.3.
Legatum rei alienę factū a testatore sciēte valet.secus si ab errante vel ignorante.ibi.col.3.li.80.
Legatum si euincatur ac haeres de euictione teneatur,& quando.ibi.folio 54.col.3.li.48.
Legatum rei obligatę alteri debet relui per haeredem.eo.ti.§.sed si rem suā. fo.eo.col.4.linea.19.
Nisi expresse testator velit contrarium. ibidem.
Et quod tribus casibus reluat haeres.ibi. in fine.
Legatum rei futurae est tacite conditionale.de lega.§.ea quoq; res.fo.55.colum.1.li.45.
Legatum in quinq; casibus deficit.& legatario accrescit.& in tribus deficit, & ei non accrescit.de lega.§.si eadē. fo.55.col.2.li.4.
Legatum vni quando & in quibus casibus si legetur alteri censeatur ademptum in totum vel in partem a primo.ibi.col.2.li.45.
Legatum rei suae non valet.eod.titu.§. sed si rem legatarij.fo.55.columna.3. linea.52.
Legatum ab initio inualidum non reconualidatur licet veniat ad casum a quo posset incipere.ibi.li.54.
Legatum nō admittitur per alienationem aut pignorationem.de leg.§.si rem suam.fo.55.co.4.li.14.
Legatum factum a debitore creditori rei debite an valeat & quomodo.ibi. fo.eo.co.4.li.53.
Legatum liberationis valet.eod.ti.§.si quis debitori.ibi.li.76.
Et prodest non solum legatario sed hęredi.ibi.li.77.
Legata liberatione competit,non solum exceptis,sed actio ad petendū, vt haeres per acceptilationem liberet.ibi.li.79.
Legatum factum a debitore creditori si nullam afferat vtilitatem non valet. ibid.li.81.
Legatum ab initio validum propter cōmodum repraesentationis nō sit inualidum quāuis viuo testatore deueniat ad eum casum a quo incipere non possit.ibi.co.14.li.vlti.
Legatum speciei an per solam dominij translationem efficiatur vtile.ibi.fo. 56.co.1.li.66.
Legatum propter cōmodum hypothecae an valeat.ibi.fo eo.co.1.li.69.
Legatum dotis factum a iure vxori propter cōmodum repraesentationis valet.eod.titu.§.si vxori.folio.10.colūna.2.li.34.
Legatum sub falsa demonstratione debiti si non exprimatur certa quantitas vel aliter constet quid aut quantum legetur nō valet si legans nullo modo est debitor.ibi.li.37.
Legatum non vitiatur a falsa causa.ibi. linea.38.
Legatum hominis per modum accessorij ad alium hominem principalem non extinguitur,licet extinguatur legatū hominis principalis.eod. ti.§.si quis ancillas.fo.56.co.3.li.59. Secus in legato rei accessoriae ad hominem.ibi.
Legatum vniuersale recipit augmentum & diminutionē.eo.ti.§.si grex. fo.56.co.4.li.44.
Legatum vsusfructus facilius perditur quā legatum proprietatis.ibi.fo.eo. co.4.li.52.
Legatum peculij recipit augmentum & diminutionem viuo testatore.eo. titu.§.si peculium.folio.56.columna.4.li.76.
Legati peculij seruo dies cedit ab adita.ibi.li.77.
Legata pura vel in diem certam cedūt a morte nisi in sex casibus in quibus cedunt ab adita.eod.titu.ibi.fol.57. co.1.li.20.
Legatum peculij seruo factum in dubio nō cōtinet debita a domino ipsi seruo ratione peculij.eo.titu.§.peculium.fo.eo.co.1.li.60.
Legata libertate seruo si rationes reddiderit censetur eidem relictum peculium.ibi.li.62.
Legatorum edictum est permissorium. eodem titu.§.eam autem.fo.57.colum.2.li.11.
Legatum serui vel rei quam legatarius optaret erat conditionale.eo.titu.§. optionis.fo.57.co.3.li.29.
Legatum conditionale non transmittitur.ibi.li.24.
Legatum poene nomine valet hodie etiam in haereditatibus.eo.ti.§.poene quoq; fo.58.co.4.li.27.
Legata expressa sumpta voluntate reuocantur.de ademp.leg.in princip. fo.59.co.2.li.54.
Legata vltra dodrantem dicuntur facta contra leg.falci.de.l.falci.in princip. fo.eo.col.3.li.4.
Legate rei periculum ad quem spectet. de le.fal §.j.fo.eo.co.4.li.53.
Legatum alicui vt seruum manumittat non defalcatur ex.l.falcidia.eo.tit.§. fi.fo.60.co.1.li.64.
Legatum relictū ab eo qui omnino volebat testari sine haeredis institutione est nullum.de fideicō.haered.§.j. fo.60.co.3.li.58.
Legata a venientibus ab intestato relicta olim nō valebant.eo.ti.§.praeterea.fo.61.co.4.li.50.
Legatum vel fideicommissum non valet in eo pluri in quo excedit commodum quod sentit ille a quo legatur vel fidei committitur.de singu. re.per fideicōmis.reli.§.primo.f.62. co.2.lin.69.
Et quid si est grauatus post aliquod tēpus.ibi.col.3.li.1.
Legata praestare differens pijs locis si fuerit iudicio conuentus tenetur ad. duplum.de actio.§.ex maleficijs.fo. 105.co.2.li.57.
Legata facta ecclesijs si soluantur indebite nō repetuntur.ibi.col.3.li.36.
Legatum factum ecclesiae & in redemptionem captiuorum equiparātur. fo.eo.co.3.li.60.
Idem si alicui sancto vel deo vel administratori.ibi.li.62.
Legitima patronorum hodie est tertia. de succes.liber.§.sed nostra.fo.72.colum.2.li.79.
Legitima filiorum hodie quota pars sit.de inofficio.testamen.§.fi.fo.52. co.1.lin.60.
Legitime factum ex euentu retractari non debet.qui.alie.lic.§.fina.fo.39. co.1.li.40.
Legitimatur quis per oblationem curiae.de haere.quae ab intesta.§.j.folio 63.co.3.li.61.
Legitimantur filij per subsequens matrimonium & efficiuntur legitimi. ibidem.li.63.
Leges parum valent nisi sint qui eas exequantur in prohe.in princi.fo.1. co.1.li.45.
Leges sunt sacre.ibi.li.47.
Legum scientia habet principium & finem.in prohe.§.cunq; hoc.fo.1.colum.1.li.20.
Leges condere specialiter delegari potest a principe.ibi.li.25.
Et aptantur rebus frequentioribus.ibi. fo.1.co.2.li.38.
Leges per nō vsum tollūtur in prohe. §.igitur.fo.2.co.1.li.66.&.co.3.li.45. de liber.§.libertinorum.fo.7.co.3.li. 30.& de atti.tu.§.sed ex his.fo.20.co. 1.li.61.& de testa.in prin.fo.40.co.4 li.4.de satisda.in prin.fo.113.colū.3.. linea.61.
In legibus condendis non solū requiritur cōmissio sed approbatio & confirmatio.d.§.igitur.fo.2.co.2.li.70.
Lex tollitur contraria consuetudine.d. fo.2.co.3.li.45.
A legibus studio discedi nō debet nisi perfecta cognitione in prohe.§.fin. fo.2.co.3.li.67.
Lex aut punit aut vetat, aut permittit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

aut consulit, aut hortatur. de iusti. & iu. §. iuris præcepta. fo. 3. co. 2. li. 43.
Lex & consuetudo differūt. de iu. natu. gen. & ci. §. j. fo. 3. co. 4. li. 80.
Leges fieri debent propter necessitatē, aut commoditatem hominum. eodem titulo. §. ius autem. folio. 4. columna 3. linea. 5.
Legis diffinitio. eo. ti. §. constet. fo. 4. columna. 4. li. 20.
Et dicitur lex quicquid animo condendi. l. princeps disponit. eo. titu. §. sed quod. fo. 5. co. 1. li. 47.
Lex generalis qualiter cognoscatur. fo. eo. co. 1. li. 80.
Et an. l. ad sui substātiam exigat scripturam. eo. tit. §. ex non scripto. fo. 5. co. 3. li. 48.
Lex non tollitur per nō frequētationē de liber. §. libertinorum. fo. 7. co. 3. linea. 31.
Lex si resistat facit quod actus etiā pius sit ipso iure nullus. quib. ex cau. ma, non li. in prin. fo. 7. co. 4. li. 78.
L. fusiæ caninæ dispositio. de. l. fusi. ca. fo. 9. co. 1. li. 53.
Leges nō ligant extra iurisdictionē. de his qui sunt sui vel ali. iu. §. j. fo. 9. co. 3. linea. 39.
L. debet interpretari casu probabiliter dubio. de nup. §. affinitatis. fo. 11. co. 3. linea. 60.
L. actus legitimi. ff. de reg. iur. qualiter intelligatur. qui testa. tu. da. pos. §. ad certum. fo. 17. col. 3. li. 7.
L. sequens potest declarare præcedentem. de capi. dimi. §. quod autem. fo. 18. co. 4. li. 40.
L. noua corrigens vnum ex parificatis censetur corrigere alium. de capi. dimi. §. fi. fo. 19. co. 1. li. 14.
Et lex dicit esse quod est ex rōne ipsius de legi. patro. tut. fo. 19. columna. 1. linea. 54.
Lex correcta referri potest ad ponendā correctionem, & vt melius intelligatur materia. de atti. tuto. in princ. fo. 19. co. 4. li. 55.
Leges ab imperatore factæ etiam in beneficium ecclesiarum non valent de iure. de re. diui. §. sacræ. fo. 27. co. 2. linea. 65.
De. l. substantia non est scriptura. eodē ti. §. singulorum. fo. 27. colū. 4. li. 37.
Leges sub congruo titulo poni debēt. de vsu. & habi. §. fi. fo. 34. co. 3. li. 76.
Lex debet esse generalis. de vsuc. in pri. fo. 34. col. 4. li. 71.
Lex Iulia de fundo dota. in quibus approbetur, & in quibus corrigatur, & quod facilius permittebat fundum alienari q̄ obligari. qui alie. lic. fo. 38. co. 1. li. 56.
Leges correctæ allegari possunt. de testa. in prin. fo. 40. col. 3. li. 75.
Leges correctę non sunt scribende in libro legum. eo. titu. §. sed neq; fo. 41. co. 4. linea. 12.
Leges imponi debent rebus, & nō verbis. de lega. §. sed olim. fo. 53. co. 4. linea. 68. Et de lite. obli. fo. 85. co. 3. linea. 48.
Lex generaliter loquens recipit restrictionem de habilitate. eo. ti. §. nostra autem. fo. 54. co. 1. li. 44.
Lex falcidia vnde dicta sit, & qua ratione introducta. de. l. falci. in princ. fo. 54. co. 2. li. 76.
Et habet locū in donatione causa mortis. & in mortis causa capione. eodē titulo. in principio. fo. 59. columna 3. linea. 52.
Et an habeat locum in fideicommissis. fo. eo. co. 3. li. 55.
Lex censetur perpetue. de succes. libero. §. fi. fo. 73. co. 1. li. 25.
Et semper loquitur. ibi, columna. 1. linea. 5.
Lex correcta non est reputanda, nec alleganda in numero legum. de actio. §. in personam. fo. 102. columna. 4. linea. 68.
Lex tollit per abusum vel per vsum cōtrarium. de noxa. actio. §. fi. fo. 112. co. 3. linea. 65.
Lex introducitur aliquando ab initio, ab ipso vsu. de satisda. in princip. fo. 113. col. 3. li. 60.
Leges posteriores per priores declarantur. ibi. fo. 114. co. 1. li. 50.
Lex resistens impedit ortum ciuilis, & naturalis obligationis. de fideiuf. §. j. fo. 84. col. 3. li. 8.
Lex naturalis, idest diuina. de oblig. ex delict. §. j. fo. 43. col. 4. li. 74.
Lex aquilia teneri facit aliquē sola culpa. de lege aquilia. §. j. fo. 96. colum. 2. li. 56.
Lex quantumcunq; pœnalis habens plura capitula censetur repetere in sequentibus dicta in præcedentibus. eodem titulo. §. capite tertio. fo. 97. col. 1. li. 68.
Lex Cornelia vnde dicatur. de iniur. §. sed & lex. fo. 98. col. 2. li. 47.
Lex Iulia de vi publica. &. l. iulia de vi priuata qualiter puniant. de interdi. §. recuperandæ. folio. 118. colum. 3. linea. 80.
Lex tollitur per desuetudinem. de pœteme. liti. §. hæc autem. fo. 119. colūna. 2. linea. 77.
Liberorum procreatio, & educatio est de iure naturæ. de iur. nat. gen. & ciui. in prin. fo. 2. col. 3. li. 72.
Liberorum appellatione veniunt omnes descendentes in infinitum. quitesta. tuto. da. pos. §. ad certum. fo. 17. col. 2. li. 72.
Liber in singulari pro filio. per quas psonas nobis acquir. §. hoc quoq; fo. 39. col. 3. li. 73.
Liberi an dicantur proprie etiam vltra trinepotem. de hæred. quæ ab intesta. §. ita demum. fol. 64. columna. 1. linea. 17.
Liberorum appellatio stricte aliquādo pro filijs accipitur. de senatusconsul. orphi. in principio. folio. 68. col. 2. linea. 40.
Liber homo quandoq; bona fide possidetur, quandoq; mala, quandoque nullo modo, & exempla. per quas p so. nobis oblig. acquir. §. primo. fol. 92. col. 3. li. 73.
Liberorum hominum differētiæ. de iure perso. §. j. fo. 5. co. 4. li. 20.
Liber quandoque nascitur ex duobus serui. de ingenu. in prin. fo. eo. co. 4. linea. 37.
Libera potestas. hæc verba restringunt ad id quod ex æquo, & bono procedit, de actioni. §. in bonæ fidei. fo. 108. co. 1. li. 57.
Libera persona alteri non acquirit. de obligationibus quæ ex delicto. §. primo. folio. 94. columna prima. linea. 14.
Liberum corpus non recipit æstimationem. eodem tit. §. interdum. fol. 94. col. 3. li. 68.
Liberatio tribus modis legatur. de legatis. §. si quis debitori. fo. 56. columna. 1. linea. 3.
Liberatio relicta an includat dolum. ibidem.
Liberatio a debito alieno valet eodem titulo. §. tam autem. folio. 58. columna. 1. lin. 30.
Libertus quas operas patrono. de liberti. §. libertorum. fol. 7. columna. 3. linea. 63.
Libertus si patronum sine venia in ius vocauerit punitur in quinquaginta aureis. eodē. §. fol. 7. columna. 4. linea. 46.
Libertus ingratus qua actione reuocet in seruitutem. de capi. dimi. in prin. fo. 18. col. 3. li. 5.
Libertus qui fraudulenter gerit tutelā punitur. de suspectis tutoribus. §. sed si quis. folio. 26. col. 2. li. 1.
Libertus orcinus quis dicatur. de sing. reb. per fideicom. reli. §. qui autem. fo. 62. co. 4. li. 44.
Libertorū successio qualiter hodie procedat. de succes. liber. §. sed nostra. fol. 72. col. 2. li. 77.
Liberti filio prodest paupertas. eod. §. fo. eo. co. 3. li. 5.
Liberto succedit non solum patronus sed etiam coniuncti patrono, vsque ad quintum gradum in capita: & qui proximior est patrono præfertur eodem titulo. §. multis. folio. 72. colūna. 4. li. 56.
In cellige tamen quod descendentes in infinitum transuersales vsq; ad quintum gradum. ibidē. fol. eod. columna. 4. lin. 75.
Libertinorum omnis differentia sublata est eodem titu. §. fina. fo. 73. coū. 1. linea. 20.
Libertini qui sint. de liber. in principio. fo. 7. col. 1. li. 49.
Libertinus & libertus an differant, & an olim diuersimode acciperentur. ibidem. lin. 62.
Libertas quid sit. de iure perso. in prin. fo. 6. co. 1. li. 32.
In dubio pro libertate iudicādum est. fo. eo. col. 3. li. 6.
Libertatis suæ quis est dominus etiam vsque ad vendicationem. de iur. persona. §. primo. folio. eodem. columna. 1. li. 68.
Libertas est res inestimabilis. de liberti. §. primo. fo. 7. col. 1. li. 22. & ex quibus causis mannmi. non li. §. finali. fo. 8. col. 2. li. 57.
Libertatis datio est actus pius. d. §. folio. 7. col. 1. li. 28.
Et ideo potest dari in ecclesia. ibi.
Et de modis dandi libertatem. ibi.
Libertas semel collata non reuocatur nisi ex magna causa quibus ex causis manumit. non licet. in principio. fo. 7. col. 4. li. 73.
Et ideo data in fraudem creditorū non valet. ibi. li. 76.
Et an data in fraudē possit reuocari. eodem titu. §. in fraudem. fol. 8. colum na. 2. li. 50.
Libertatis impedimenta tolli debent. de lege fusia cani. tollen. fol. 9. colūna. 1. li. 59.
Libertas non solum expresse sed tacite dari potest. de adop. §. fi. fo. 14. col. 2. li. 30. & qui testa. tut. da. pos. in prin. fo. 17. co. 1. li. 72. & de hæredi. insti. in prin. fo. 45. co. 4. li. 67.
Libertas seruitutis quomodo acquiraf de serui. rusti. predi. fo. 23. col. 2. li. 41.
Et quanto tpe præscribatur. ibi.
Libertatis fauore quis cogitur vendere rem propriam. de dona. §. fin. fo. 38. &. 39. col. 4. li. 76.
Et multa quæ fauore libertatis sunt introducta. ea. col. 3. de lega. §. ante hæredis. fo. 58. col. 3. li. vlti.
Libertas directa in seruo alieno nō potest habere locum. de hæred. insti. §. seruus. fo. 46. co. 2. li. 78.
Libertati legare potest hodie on? adisci. de leg. §. pœne quoq;. fo. 58. colūna. 4. li. 81.
Libertas fideicommissaria quæ dicatur de singu. re. per fidecōmis. reli. §. libertas. fo. 62. co. 3. li. 52.
Et potest etiam relinqui seruo alieno. fo. eo. co. 3. li. 52.
Libertatem seruo alieno dare grauatus tenetur emere & præstare si potest. ibidem. li. 55.
Libertatis legatum vel fideicōmissum seruo alieno si dominus nolit vendere non extinguitur, sed pendet. ibidem. li. 57.
Libertas directa seruo alieno relinqui non potest. eo. titu. §. qui autem. fo. 62. co. 4. li. 6.
Libertatem directam seruus cōsequi nō potest qui duobus temporibus nō fuit testatoris & quibus. ibi. li. 35.
Libertatem directo quis dicatur dare. ibi. li. 38.
Libertas aufertur per leuem offensam. de actio. §. omnes autem. fo. 106. colum. 1. li. 82.
Libertatis fauore multa fiunt. de noxa. actio. §. 1. fo. 112. co. 3. li. 2.
Libertas data in fraudem distinguitur, an sit directa an fideicōmissaria. eod. titu. §. si quis in fraudem. fol. 102. colū na. 2. li. 20.
Libellus in quo peto fundum saluatur quāuis in eo habeāt tū vsumfructū & fundi appellatione veniat plena proprietas. de lega. §. si cui fundus. fo. 55. co. 2. li. 71.
Libelli vnde dicebantur. de actio. §. tripli. fo. 106. co. 3. li. 14.
Libellus iudicialis appellatur conuentionalis quod est summe notandū. ibidem. li. 16.
Libellus in causa dandus est & quādo & quo iure. fo. eo. co. 3. li. 26.
Libellus iure veteri in causa criminali dabatur etiā ex necessitate. ibi. li. 41.
Et debet continere rem vel quātitatem certam. li. 45.
Libellus in publiciana qualr formetur de act. §. sed iste. fo. 101. co. 2. li. 61.
Libellus in primis in causa dandus est. de offi. iud. in prin. f. 115. co. 4. li. 74.
Libra quare appellata sit hæreditas. de testa ordi. in prin. fo. 40. co. 2. li. 66.
Licentia legendi & alia faciendi qui cōceditur in doctoratu quid operetur de iur. nat. gen. & ciui. §. responsa. fo lio. 5. co. 3. li. 3.
Liciti occasione nō est concedēdum illicitum immo ad illicita euitanda quod licet cohartatur. de lite. oblig. fo. 85. co. 4. li. 54.
Limes qualiter accipiatur. quibus mo. ius pa. pote. fol. §. fi ab hostibus. fol. 15. col. 2. li. 46.
Limitata causa limitatum parit effectū. de legi. agna. tut. §. primo. fo. 17. colum. 4. li. 81.
Lino antiquitus scribi solere & fic forsan charta qua nunc vtimur obseruari potest. in. §. finautem. de pupillari substi. fo. 49. col. 2. lin. 77. licet gloss. aliter exponunt.
Linea est triplex & vnde icipiat. de gracogna. in prin. fo. 69. co. 2. li. 4.

Lis esse

In libris Institutionum.

Lis esse potest in tutorem & pupillum. de autho. tuto. fo. 21. col. 1, li. 52. & de excu. tut. §. item propter. fo. 23. colū. 4. lin. 55.
Et ob litem maximam ciuilem tutela finitur. ibi. li. 56.
Lites non sunt protrahēdæ. de except. §. fi. fo. 116. col. 3. li. 79.
Et amputandæ sunt. de inuti. stipul. §. item verborum. fo. 82. col. 4. li. 2.
Et fugiendæ sunt. de pœ. teme. litig. in prin. fo. 119, col. 1. li. 75.
Et maxime decet principem prouidere sub imperio suo, vt homines de facili non procedant ad litigādum. ibi.
Litigantiū temeritas punienda est: & qualiter. ibi. &. §. hæc autem. fol. 119. col. 3. li. 5.
Literarū obligatio est de iure ciuili. de iure na. gen. & ciui. §. ius autem. fol. 4. col. 3. li. 52.
Literas nesciens reputatur insufficiens muneribus publicis, etiam cp alias sit diligens ad administranda negotia. de excusa. tuto. §. similiter. fo. 24. col. 1. li. 64.
Literis sculptis aut scriptis in murisvel lapidibus fides habet. de actio. §. pœnales. fo. 103. col. 3. li. 79.
Literat? ad aliqua admittit, ad q̄ nō admittetur illiteratus. de excu. tuto. §. similiter. fo. 24. co. 1. li. 68.
Littus maris nulli prohibetur si abstineat ab ædificijs ibi positis. de rerū diui. §. j. fo. 26. col. 3. li. 38.
Et quid sit proprie. ibi. li. 19.
Et respectu iurisdictionis cuius sit. ibi. fo. 26. co. 4. li. 16.
Et quid sit littus fluminis. eo. tit. §. flumina. fo. 26. col. 4. li. 55.
Littorum vsus publicus est. eo, tit. §. littorum. fo. 27. col. 1. li. 58.
In littore maris qd facere liceat. ibi. linea. 41.
Littorum maris pprietas in nullius bonis est. ibidem.
Locupletari quis non debet cū alterius iactura. de iusti. & iur. §. fi. fol. 3. col. 3. li. 38. & de obli. ex qua. con. §. itē his. fo. 92. col. 3. li. 2.
Locupletior dicitur, qui ex receptione non est factus pauperior, & quomodo. qui alie. li. §. fi. fo. 38. col. 4. li. vlti.
Locus purus dicitur, qui neq; sanctus, neq; religiosus, neq; sacer sit de rerū di. §. religiosum. fo. 37. col. 3. li. 38.
Locus dicitur aliquando plenus, aliqñ semiplenus, aliqñ vacuus. de vsuca. §. quod aūt. fo. 35. col. 4. li. 57.
Longum tempus dicitur spaciū decem ann. fo. eo. col. 4. li. 74. & de iur. nat. gen. & ciui. §. ex non scripto. fo. 5. co. 3. li. 49.
Lucra turpia sunt ab hæredibus extorquenda. de perpe. & temp. act. §. j. fo. 115. col. 1. li. 65.

MAcedoniani senatusconsulti lex est prohibitiua. qd' cū eo. §. ceterū. fo. 111. co. 3. li. 78
Et ratio eiusdem. ibi. li. 79.
Et in quib? casib? cesset. ibi. co. 3. li. 81.
Maculatus. i. accusatus. de hære. instit. §. j. fo. 46. col. 1. li. 54.
Magistratus dicuntur honores. de iure natu. gen. & ciui. §. prętorum. fo. 8. colum. 2. li. 52.
Magistratus in re rationabili pōt omissa a lege supplere. de attili. tut. §. sed ex his. fo. 20. col. 1. li. 53.
Magistratus quando conueniri possit. de satisda. tut. & cura. §. fi. f. 23. co. 1. li. 33.
Magistratus municipalis pro sua ciuitate agere potest. de satisda. §. finaūt. fo. 114. col. 2. li. 45.
Magister nauis qs dicatur. quod cū eo. §. j. fo. 111. col. 1. li. 25.
Maiestas quid sit. in proœ. in prin. fo. 1. col. 2. li. 45.
Maior. xvij. annis potest libertatem dare seruo. qui. ex cau. manu. non lic. §. fi. fo. 8. co. 4. li. 58.
Maior quatuordecim potest testari. ibi. linea. 59.
Maior tredecim potest postulare, allegare, & aduocare pro alio. ibidem. linea. 60.
Maior intelligitur. i. xxv. annis. de fidu cia tute. fo. 19. co. 4. li. 1.
Maiori parti statur, & quando. de satisda. tut. & cura. §. j. fo. 22. col. 4. lin. 52.
Maiori summæ inest minor. de manda to. §. his qui. fo. 90. col. 2. li. 3.
Malo abstinere satis non est nisi fiat bonum. de iusti. & iur. §. iuris præcepta fo. 3. col. 2. li. 57.
Male agere dicitur ille cui compēsatio potest opponi. de actio. §. in bonę fidei. fo. 108. co. 2. li. 35.
Male agens habet actionem, sed elidit exceptione. ibi. li. 36.
Male fidei possessor restituit rem cū fructibus de re. diui. §. si quis a non domino. fo. 21. col. 1. li. 61.
Et quos fructus teneatur restituere. ibi. col. 2. li. 2.
Et non præscribit. de vsucapi. §. furtiue. fo. 35. co. 2. li. 70.
Mala fides superueniens an impediat præscriptionem tam de iure ciuili, q̄ canonico. eo. titu. §. diutina. fo. 36. colum. 2. li. 74.
Mancipia vnde dicantur. de iure perso na. in princi. fo. 6. col. 1. li. 35.
Manumissio de facto facta non nocet ingenuitati. de inge. §. fi. fo. 6. col. 4. linea. 78.
Et quid sit. de liberti. ibidem.
Nec potest manumittere omnis dominus. ex quib. cau. ma. non li. in prin. fo. 7. co. 1. li. 49.
Manumissionis factæ a minore forma. eodem titu. §. eadem. fo. 8. colum. 3. linea. 33.
Manumissio inter viuos intulit peculium, secus in vltima volūtate. de lega. §. peculium. fo. 57. co. 1. li. 59.
Manumissus directo fit libertus manumittentis. de sing. re. per fidei. reli. §. qui autem. fo. 62. col. 4. li. 33.
Manumissus. i. emancipatus. qui. modius pat. po. fol. §. præterea. fo. 15. col. 4. li. 46.
Manumittens efficitur patronus etiam quod manumittat ex pręcepto testatoris, & grauatus ab eo. de sing. re. p fideicom. reli. §. qui autem. fo. 62. co. 4. linea. 33.
Manus. i. potestas. de liber. fo. 7. col. 1. linea. 50.
Mandatum voluntatis est iussu necessitatis, de atti. tuto. §. penul. fo. 20. col. 2. linea. 69.
Et quando dicitur esse dubium de mādato. de satisda. §. finautem. fol. 114. col. 2. li. 5.
Mandatum speciale quibus casibus requiratur. de his per quos age. pos. §. j. fo. 113. co. 2. li. 77.
Contra mandatum factum penes acta non opponitur. de satisda. §. finautē fo. 114. co. 1. li. 63.
Et quibus modis mandatum contrahatur. de manda. in prin. fo. 89. col. 3. linea. 49.
Et non contrahitur gratia mandatarij tantū. ibi. li. 52.
Et quando dicatur cōtrahi gratia mandatarij tantum. ibi. li. 52.
Et debet esse gratuitum. ibi. li. 54.
Et quid sit. ibi.
Et per quæ verba fiat. ibi. li. 58.
Mandatum rei turpis vel cōtra bonos mores nō valet. de māda. §. illud. fo. 90. co. 1. li. 82.
Etiam si sit appositum iuramentum ibidem. li. 12.
Mandati fines custodiendi sunt. eo. tit. §. is qui. fo. 90. co. 1. li. 63.
Mandatum excedens an valeat in concurrenti quantitate. ibi. li. 64.
Mandatum re integra reuocari potest. eo. ti. §. recte. fo. 90. co. 2. li. 15.
Et facilius reuocatur q̄ alij contractus. ibi. li. 30.
Et quando dicatur integrū vt reuocari possit. ibi. l. 47.
Et potest renunciari re integra. eo. ti. §. mandatum. fo. eo. co. 2. li. 78.
Et in diem & sub cōditione differri potest. ibi. li. 80.
In mandato quæ culpa veniat. eo. §. fo. 90. col. 3. li. 113.
Et an mandatum possit continere mercedem. eo. ti. §. fi. fo. eo. co. 3. li. 64.
Mandans inferre alicui iniuriam: an teneatur. de mandata. §. illud. fol. 90. col. 1. li. 5.
Mandans certo casu ibi notato tenere ac si per se negocium gessisset principaliter quod cum eo. §. fina. fo. 112. col. 1. li. 1.
Mansueta animalia que dicātur si quapau. fe. di. in prin. fo. 113. co. 1. li. 3.
Maritus an possit esse curator vel procurator vxoris. de excu. tuto. §. pe. folio. 25. co. 1. li. 40.
Maritus conuenitur inquantum facere potest. de actio. §. item si de dote. fo. 110. co. 2. li. 15.
Deducto. f. ne egeat & quando. ibidem col. 2. li. 18.
Marito conceditur retentio dotis propter impensas factas in res dotales. eod. titu. §. propter retentionem. fo. eo. co. 2. li. 47.
Matrimonium qualiter dicatur in diuiduum. de iusti. & iu. in princi. fo. 3. colum. 1. li. 4.
Et quomodo de iure ciuili appelletur. de iu. nat. gen. & ciui. in prin. fo. 3. colum. 3. li. 73.
Et potest dici de iure naturali gentium & ciuili. ibi. co. 4. li. 43.
Et quid sit de pa. pote. in princi. fol. 10, co. 1. li. 44.
Et eius separatio quo iure fieri possit. ibi. col. 1. li. 71.
In matrimonio cōtrahentes nō debēt esse diuerse secte. ibi. li. 78.
Et cuius ætatis esse debeant qui contrahunt. de nupt. in principio. fo. 10, col. 3. li. 60.
Et est solum inter personas liberas. ibidem.
Matrimonium de iure canonico etiam inter seruos, & potest contrahi inuitis & contradicentibus dominis. ibidem. li. 72.
Matrimonij impedimenta. eo. tit. §. illud. fo. 12. col. 1. li. 48.
Et quod aliqua impediunt contrahenda tantum: aliqua etiā contracta dirimunt. ibi. co. 2. li. 26.
Matrimonij appellatione venit legitimum. eod. titu. §. penulti. fol. 12. colum. 2. li. 42.
Matrimonium subsequens legitimat filios & reducit in potestate. eo. ti. §. fi. fo. 12. co. 3. li. 30.
Declara quando tempore partus poterat esse vxor & ratio. ibi. li. 40.
Matrimonium contrahere licet quib? nō possit cogi metu pœne, potest tamen inuitari spe lucri. de lega. §. incertis. fo. 57. co. 4. li. 3.
Matrimonium an exigat scripturā ad sui validitatem vel vt filij dicantur legitimi tam de iure ciuili quā canonico. de hære. quæ ab intesta. §. j. fo. 63. co. 2. li. 40.
Et vsq; ad quem gradum prohibeatur. de gra. cogna. fo. 72. co. 1. li. 3.
Et an impediatur inter existentem in quarto & existentem in quinto. ibidem. lin. 36.
Et prohibetur inter ascendentes & descendentes in infinitum. ibidem. colum. 2. li. 43.
Et prohibetur hodie solū respectu primi gradus affinitatis. eod. titu. fo. 71. col. 1. li. 47.
Et an impediatur per cognationem spiritualem. eo. ti. fo. 71. co. 2. li. 6.
Materie ad materiam debet fieri subordinatio non tituli ad titulum. de lega. in prin. fo. 53. co. 3. li. 62.
Et sunt tractande suis locis & non confundende. de iu. nat. gen. & ciui. §. j. fo. 4. co. 1. li. 3.
Materteram etiam adoptiuam nō possum ducere vxorem. de nup. §. duorum. fo. 11. co. 2. li. 68.
Et est loco parentis. ibi. li. 69.
Matris consilium est fraglijus paterno. de tutelis. §. finali. fol. 17. columna. 1. li. 42.
Et qualiter olim succederet filio de senatusconsul. tertul. in princi. fo. 67. col. 3. lin. 22.
Et admittitur hodie ad hereditatem filiorum non habita aliqua distinctione numeri filiorum vt olim. eo. tit. §. sed nos. fo. 67. co. 4. li. 72.
Mater tutorem filio suo petere tenetur aliter perdit legitimam filij successionem. eodem. titu. §. fina. fol. 68. co. 1. linea. 66.
Et hoc intra annum. ibidem. columna 1. linea. 68.
Mater etiam vulgo quæsitis succedit. ibidem. li. 81.
Matri illustri filius vulgo quæsitus nō succedit nec eōtra. ibi. li. 81.
Matres multa onera & pericula ppter filios tolerant. eo. titu. §. sed nos. fo. 67. co. 4. li. 73.
Materfamilias quæ dicitur. de inui. in prin. fo. 97. co. 4. li. 76.
Medela opus est infirmis deliberti. folio. 7. col. 1. li. 52.
Media via in dubijs est eligenda ex æqtate. quibus ex causis ma. non licet. §. fina. fo. 4. colum. 4. lin. 57. & de re. diuisio. §. cum ex aliena. fo. 29. col. 1. lin. 71. & de vulga. substi. §. si seruū. fo. 48. col. 2. li. 61.
Medicus qui curationem suscepit tenetur illam prosequi. de leg. aqui. §. itē si putator. fo. 96. co. 3. li. 55.
Et nō pseqūdo dī in culpa. ibi. lin. 58.
Membrū quod dicitur. de iniur. §. pœna. fo. 98. co. 1. li. 78. co. 1.
Memoria damnatur in crimine lesere iestatis. de hære. quę ab intesta. §. interdum. fo. 64. co. 2. li. 6.
Mendaciū in iudicijs qualiter puniat. de pœ. tem. liti. §. at aduersus. fo. 119. colum. 2. li. 52.

Index omnium contentorum

Mens magis quam verba attenditur. q bus ex cau. manu. non li. in prin. fol. 7. col. 4. li. 74.
Et quando de mēte contrahētium vel statuentium cōstat sic lata interpretatio licet simus in his quæ sunt stricti iuris. de inuti. stip. §. post mortē. fo. 83. col. 1. li. 80.
Merces quando est incerta agitur p̄scriptis verbis. de loca. in prin. fo. 87. colum. 4. li. 18.
Et si certa est agitur locati si nulla mandati. fo. eo. col. 4. li. 68.
Metu facta pmissio dotis ipso iure non ualet, & quare. de inuti. sti. §. qd̄ turpi. fo. 84. col. 1. li. 52.
Metum inferens tenetur pœna quadrupli. de actio. §. quadruplum. fol. 106. col. 4. li. 30.
Meum dicitur quod ex re mea nascitur de rerum diui. cum ex aliena. fol. 29. col. 2. li. 64.
Meum non potest amplius effici meū. de leg. §. sed & si rem legatarij. folio 55. colum. 3. linea. 52. & de actio. §. licitaq̄. fo. 104. col. 3. li. 62. quod declara. vt fo. 104. col. 4. li. 42. & de inutil. stipu. §. item nemo. folio. 83. col. 4. linea. 74.
Miles ad hoc vt quis fiat plura requirūtur. quib. mod. ius patr. potest. fol. §. filiuffa. fo. 15. col. 1. li. 57. de excu. tut. §. item maior. fo. 24. col. 3. li. 4.
Miles post missionem quantum tēpus habeat immunitatis ad se excusandum a tutela. de excus. tuto. in prin. fo. 23. col. 4. li. 5.
Milites nostri tēporis an gaudeant priuilegio aliorum militum. de excusa. tuto. §. item maior. fol. 24. colum. 3. linea. 7.
Et vt habeant priuilegia concessa militibus sex habere debet. de inuti. test. in rub. fo. 42. col. 1. li. 11.
Miles vnde dicatur. ibi. col. 2. li. 37.
Milites magis decet scire arma quam leges. de testa. mili. in princi. fo. 42. col. 1. linea. 60.
Militis voluntas in expeditione quoquomodo declarata habet vim testamenti. ibi. li. 61.
Miles præsumitur ignorare iura. ibidē. linea. 62.
Miles extra expeditionem debet testari iure communi. eo. tit. §. j. fo. 42. col. 2. lin. 61.
Miles mutus vel surdus testari potest. eodem titu. §. quinimo. fol. 42. colū. 4. li. 18.
Miles nutu potest instituere hæredem, & quando. ibi. li. 20.
Miles non exercens militiam non gaudet priuilegio militum. eod. ti. §. sed hactenus. fo. 42. col. 4. li. 57.
Militi capitale est arma vendere, fidem frangere, & huiusmodi. fo. eo. colum na. 4. lin. 74.
Militis præteritio quare habeatur pro exhæredatione quod non est in pagano. de exhære. lib. §. sed si in expeditione. fo. 45. col. 2. lin. 42.
Miles ex certo tempore, & ad certū tēpus potest instituere. de hæredi. institu. §. hæres. folio. 47. columna. 3. linea. 59.
Miles pōt substituere pupillariter etiā quod sibi non faciat testamētum. de pupil. substit. §. liberis. fo. 49. col. 4. linea. 5.
Militis voluntas solet attentius seruari quam cæteræ. de leg. §. pœnæ quoq̄. fo. 59. col. 1. li. 1.
Miles pōt esse in iudicio dūmodo nō distrahat a militia. de except. §. præterea. fo. 116. col. 3. li. 16.
Militem deserentem militiam quilibet capere potest. de actio. in prin. fo. 99. col. 4. lin. 60.
Militia non liberat a patria potestate. qui. non est permis. face. test. in prin. fo. 43. col. 2. li. 42.
Minor. i. media. de liberti. §. libertinorum. fo. 7. col. 3. li. 44.
Minor. xxv. ann. non admittitur ad tutelam. de fiducia. tute. in prin. fo. 19. col. 2. li. vlti.
Minori conceditur restitutio ob facilitatem: & ne decipiatur. de hære. quali. & diffe. §. extranei. fo. 53. col. 1.
Minori sua facilitate lapso succurritur per restitutionem. de actio. §. si quis agens. fo. 53, col. 1. li. 70.
In dubio tamen præsumitur sua facilitate lapsus. ibi.
Minor non potest exercere officium p curatoris, nec pro alio in iudicio interuenire, & quare. de excep. §. pterea autem. fo. 116. col. 3. li. 33.
Min? tribuere dicitur qui nihil tribuit. quod cum eo. §. introducī. fo. 111. colum. 1. li. 78.
Missio militis ignominiosa facit cessare omnia priuilegia militum. de testa. mili. sed hactenus. fo. 42. col. 4. li. 71.
Missilia quæ dicantur, & vnde dicta. de rerū diui. §. pe. fo. 32. col. 2. li. vlt.
Mobilium vilis est possessio. de vsuca. in prin. fo. 3. co , li. 30.
Et citius tranferuntur q̄ immobilia. de interdi. §. retinē dæ. fo. 118. co. 1. li. 75.
Et eorum appellatione veniunt etiā p se mouentia. de inuti. stipu. in princ. fo. 81. col. 1. li. 16.
Modus ferendarum. ll. senatusconsult. & prebiscitorum. de iu. na. gen. & ci. §. constat. fo. 4. col. 3. li. 69.
Modus non curatur dummodo sequatur effectus. de leg. §. si quis in nomine. fo. 58. col. 1. li. 58.
Modus exprimitur per vt. eo. tit. §. longe. fo. 58. col. 2. li. 65.
Et quid importet quando noceat, & in quo. ibi. lin. 65.
Modus concludendi in conditiōe indebiti. quib. mod. re contra. obli. §. j. fo. 77. col. 1. li. 13.
Modo. i. aliquando. & quando sic ponatur. de pœn. tem. liti. in prin. folio 119. col. 2. li. 7.
Modo est dictio demostratiua præsentis temporis. de rerum di. in prin. fo. 26. col. 3. li. 36.
Monachus an sit liber. de iure perso. in prin. fo. 6. col. 1. li. 76.
Et dicitur mortuus mundo. ibi. li. 76.
Tamen impregnant mulieres & cōmatres. ibi. li. 77.
Nec quo ad comedēdum, & bibēdum. ibi. li. 80.
Et pōt esse testis pro monasterio. de testa. §. sed neq̄. fo. 41. co. 4. lin. 41.
Monachatio liberat a patria potestate. qui. mo. ius pa. po. fol. §. filiuffa. fol. 15. col. 2. li. 1.
Monumentum quid sit. de rerū diui. §. j. fo. 26. col. 4. li. 47.
Mora debitoris perpetuat obligationē de leg. §. si res legata. f. 36. co. 2. li. 65.
Mora vltima nocet. de act. §. ex maleficijs. fo. 105. col. 3. li. 40.
Mores boni plus valēt diuitijs in. ph. §. fi. fo. 2. col. 3. li. 75. & de suspec. tu. §. fi. fo. 26. col. 2. li. 48.
Mors oia tollit. de l. fu. cani. fo. 9. col. 2. li. q. mo. tu. fi. §. simili. f. 21. col. 3. li. 39.
Mors ciuilis equiparatur naturali. qui. mo. ius pa. po. fol. §. fi. f. 14. co. 1. li. 63.
Mors ciuilis dicitur maxima & media capitis diminutio. de vsufru. §. fi. fo. 34. co. 1. li. 73.
Mortis dies incertus. de dona. in prin. fo. 36. co. 4. li. 64. & de hære. insti. §. seruus. fo. 47. co. 3. li. 77.
Mortuus in bello pro repu. per gloriā viuere creditur & de eo ac de viuo iudicatur quoad beneficium patris. de excu. tuto. in prin. fo. 23. co. 2. li. 49. & eo. co. 3. li. 55.
Mortuus fingitur qui viuit per vitperium. ibi. col. 3. li. 57.
Multitudo parit confusionē. de iusti. & iu. §. 1. fo. 3. co. 1. li. 77.
Multa dicuntur duo. de iur. perso. §. 1. fo. 6. co. 3. li. 66. & fo. 7. co. 1. & de rediui. §. singulorū. fo. 6. co. 3. li. 67.
Et est dictio apta comprehendere infinitatem. de actio. §. penales. fol. 103. colum. 3. li. 4.
Multis exprimi nō debet quod paucis exprimi potest quod cū eo. in prin. fo. 110. col. 4. li. 26.
Multū tempus dicitur aliquādo quinquennium aliquādo biennīū. de lite. obli. in prin. fo. 85. co. 2. li. 68. & fo. eo. co. 4. li. 47.
Mulier super dote paciscens presumit male agere. de auto. tuto. in prin. fo. 20. co. 3. li. 72.
Mulieres quas verisimile est moueri pietate accusant de suspecto tutore. de suspec. tuto. §. j. fo. 25. col. 3. li. 37.
Mulierum sexus fragilis. qui. alie. li. in prin. fo. 38. co. 1. li. 60.
Mulier nō potest esse testis in testamēto. & quare. de testa. §. testes autē. fo. 41. col. 1. li. 76.
Mulier in omnibus casibus admittitur in testem preterquā in testamentis. de testamen. §. testes autem. fo. eod. col. 2. li. 5.
Et in quibusam testamentis admittitur ibi vt in testamento militis. de testa. mili. §. plane. fo. 42. co. 3. li. 30.
Mulier accusata de adulterio cum extraneo non potest manumittere seruos vsq̄ ad. 60. dies. & ratio. fo. 46. colūna. 1. li. 64.
Et quid si nōdum est accusata. ibidem col. 3. li. 67.
Mulier quæ se subiecit seruo proprio q bus pœnis puniatur. de hære. in tit. §. j. fo. 46. col. 1. li. 63.
Mulier nubens intra annum luctus nō potest hæres institui. de lega. §. legari. fo. 57. co. 3. li. 77.
Et hoc de iure ciuili secus de iure canonico. ibi. li. 71.
Mulieres multa onera & pericula portant ppter filios. de sena. cōsul. tert. §. sed nos. fo. 67. col. 4. li. 73.
Muller habet priuilegium tacite hypothece in dote. itē prælationis vt preferatur alijs creditoribus etiā anterioribus. de actio. §. fuerat. fo. 107. colum. 3. li. 69.
Mulier repetens dotē an preferatur oibus creditoribus. ibi. col. 4. li. 40.
Et quaodo possit agere ad dotem. ibdē col. 4. li. 77.
Et nō potest exercere officium p curatoris & quare. de excep. §. præterea autem. fo. 116. co. 3. li. 32.
Nec potest in iudicio pro alio interuenire & quare. ibi. li. 35.
Potest tamen agere pro parētibus. eo. §. fo. 116. co. 3. li. 57.
Muliebria passus non potest esse testis. de testa. §. testes autem. fo. 41. colū. 1. linea. 76.
Munus publicum vtilitate vel autoritate quod dicatur. de excusa. tuto. in prin. fo. 23. co. 2. li. 74.
Muros ciuitatis transcendens incidit in pœnam capitis. de rerum diui. §. primo. fo. 27. co. 1. li. 65. & quando & qualiter hoc sit verum. ibidem. col. 3. lin. 67.
Mutare an quis sibi possit causam suæ possessionis. de vsucap. §. nouissime. fo. 36. col. 2. li. 61.
Mutatio dignitatis non facit mutationem status. de cap. dimi. §. j. fo. 18. colum. 4. li. 4.
Mutatio status hæredis facta medio tēpore non nocet. de hæred. qualit. & diffe. §. in extraneis. fol. 52. colum. 4. li. 66.
Mutus & surdus non possunt esse testes. qui testa. tuto. da. poss. in princi. fo. 17. co. 1. li. 73.
Et non potest esse testis in testamēto. de testa. §. testes autem. fo. 41. columna. 1. li. 79.
Et potest testari. de testa. mili. §. quinimo. fo. 42. co. 4. li. 14.
Et est proprie qui omnino loqui non potest qui non est permis. fa. testa. §. item prodigus. fo. 43. co. 4. li. 40.
Muti ex surdi viua nō tollunt testamētum iam factum. ibi. li. 44.
Mutus a natura vel ex accidenti quando possit testari & in quibus casibus eod. titu. §. item surdus. fol. 44. colum. 1. li. 15.
Mutus & surdus possunt se pro hærede gerere si intelligāt quod agūt. de hæred. quali. & diffe. §. fina. fo. 53. colum. 2. li. 64.
Mutus & surdus stipulari non possunt de inuti. stipula. §. mutuum. fo. 82. colum. 2. li. 58.
Mutuū pupillo datū recōciliatur consumptione bo. fide facta, & quid si mala fide facta sit qui alie. li. §. nunc admonendi. fo. 38. co. 3. li. 49.
Et reconciliatur tribus modis. ibidem colum. 3.
Et dicitur q̄ de meo tuum fiat, de testa. §. in prin. fo. 40. co. 4. li. 11.
Et contrahitur re & cōsistit in his quæ numero pondere vel mensura consistunt quādo. f. dantur ad pōdus numerū vel mensuram: & quādo dant̄ vt fiant accipientium vt non eedem sed aliæ eiusdē generis reddātur. q. mo. re cōtrah. obli. in prin. fo. 76. colum. 3. li. 57.
Mutui etymologia. ibi. li. 64.
Ex cōtractu mutui oritur certi cōditio. ibi. lin. 65.
Mutui forma antecedens & causa finalis. ibi. li. 67.
Mutui quatuor necessaria ibidem. colum. 4. li. 15.
In mutuo consideratur cōsuetudo aptitudo & natura rei. ibidem. fo. 76. co. 4. lin. 38.
Mutuum nō est si pecunia detur in sacculo. ibi. li. 39.
Mutuum tribus modis reconciliatur. Item alijs. fo. eo. co. 4. li. 53. & 53.
Mutuum est triplex. eo. ti. §. item si cui. fo. 77. co. 2. li. 7.
Mutuum deficit tripliciter. ibi. li. 75.

NAm pro quia & pro sed. de rebus corpo. & incorpo. in princi. fo. 32. co. 4. li. 55.

Natale quod dicatur. de inge. §. finali. fo.

In libris institutionum.

fo. 7. eo. 1. li. 12.
Natus ex ancila & libero est seruus de iu. perso. §. j. fo. 6. co. 2. li. 66.
Et quid de nato exascripticio & libera. ibidem. li. 72.
Natus creditur in fauorabilibus qui in vtero est de inge. in prin. folio. 6. columna. 4. li. 33.
& de iure. §. cum autem. folio. 16. eo. 4. li. 60.
Natorum appellatione etiam non nati continentur qui testa. tuto. da, poss. fol. 17. co. 3. li. 67.
Natura. i. diebus de iu. na. gen. & ci. in prin. fo. 3. co. 4. li. 8.
singulorum. folio. 27. co. 4. li. 54.
de re. diui. &. §. in pecudum. fol. 31. eo. 3. li. 27.
Natura rei & non facti accidentia consideratur de re. corp. & incor. in principio. fo. 32. co. 4. li. 18.
Natura potius inspicienda est quā verba de actio. §. eque. folio. 100. colūna 4. li. 27.
Naturalis ratio mutari non potest de leg. agna. tute. §. fin. folio. 18. colūna. 2. li. 37.
Et hoc verbum naturalis ponitur aliquando pro legitimis & naturalib? de her. que ab intest. folio. 63. colūna 3. li. 61.
Nec habet in se implicitam copulam & ponit diuersitatem in facto non in iure de fideiuss. §. prio. folio. 281. columna. 2.
Necessitas tutoris est causa dandi actorem pupi. de cura. §. quod si tuto. fo. 21. co. 2. li. 21.
Necesse intelligitur aliquando causasue non precise de exher. li. §. posthumorum. folio. 44. columna. 4. li. 57.
Necessitas non potest poni in principe de actio. §. sed iste. folio. 101. columna 1. li. 38.
Necessarium. i. vtile. ibi. & de bo. pos. §. sed eas. fol. 74. co. 1. li. 76.
Nefarius coitus dicitur cum consanguineis. de nup. §. j. folio. 11. co. 1. li. 6.
Negationes due affirmant & quando in prohe. §. cunq̄ hoc. folio. 2. col. 1. li. 52.
& de iu. na. gen. & ci. §. ex. nō scripto. fo. 5. co. 3. li. 45.
Negans non potest postea se tueri pretextu. inualide dispositionis de fidei con. her. §. fi. fo. 62. co. 1. li. 24.
Negatiua eius quod continetur in instrumento quomodo probetur de in ut. stip. §. item verborum. folio. 82. colu mna. 4. li. 7.
Negocia plura sunt quam vocabula: de her. insti. §. hereditas. folio. 47. columna. 1. li. 70.
de gra. cogna. §. fi. folio. 70. columna 1. li. 2.
Negociator nō dicitur qui viuit ex reditibus prediorum quod cum eo. §. ceterum. fo. 111. co. 3. li. 76.
Negociorum gestor quis dicatur de cura. §. quod si tutor. folio. 21. columna 2. li. 56.
Sicut nec gestor habet dominum obligatum si bene gerat ita dominus habet eum obligatum si gerat malē de obli. q̄ ex. qua. cō. §. j. fo. 90. c. 4. li. 24.
Et dicitur nec. gestor etiam si vnum tm negociū gesserit. ibi. folio. 90. colūna 4. li. 52.
Et quibus casibus nec. gestor non repetit quod impendit. ibi. li. 62.
Et an & quando habeat dominum insolidum obligatū. fo. eo. co. 4. li. 75.
Et de qua culpa teneat. fo. 91. co. 1. li. 6.
Nemo plus iuris in alium transfer quā ipse habeat de her. insti. §. videamus fo. 7. co. 2. li. 66.
Nemo secūdum naturam a se ipso petere potest de interd. §. retinende. fo. 118. co. 1. li. 49.
Nepotes succedunt in locum filisde excu. tuto. in prin. fol. 23. co. 2. li. 48.
Nepotes subintrantes locum patris insuitate dicuntur quasi posthumi. de ex her. li. §. posthumorum. folio. 44. columna. 4. li. 30.
Nepos extraneus quis dicatur qui. mo. test. infir. in prin. fo. 50. co. 2. li. 24.
Nepotes & vlteriores vsq̄ ad pronepotem succedunt in locum parentum quo ad successionē maiorum de her. q̄ ab inte. §. cū filius. fo. 64. col. 3. li. 3.
Et tali casu succeditur in stirpē ibidem. li. 5.
Nepotes plures qſi inter se succedunt auo succedunt in stirpes ibi. li. 7.
Nepos cpnceptus tpe mortis aui quam uis natus post mortem dicitur suus secus in concepto & nato. eo. ti. §. cū autem. fol. 64. co. 3. li. 65.
Nepotum appellatione veniunt nepotas tam ex feminis quā ex masculis eo, ti. §. fi. fo. 65. co. 4. li. 58.
Nepotes quando inter se succedunt ad mittuntur in stirpes ibi. li. 64.
Nepotes non subintrant gradū patris in successione liberti quando extat filius patroni de success. liber. §. multis. fo. 73. co. 2. li. 7.
Nihilomagis et. fo. 43. co. 2. li. 63.
Nihilominus quid importent & quomodo differant qui non est perm. fa. testa. in prin. fo. 43. co. 2. li. 63.
Nihil agit ista verba important ipso iure. qui. ex. ca. ma. non. li. in prin. folio 7. co. 4. li. 76.
Nihil magis conuenit quā quod volūtas domini circa suarū rerū elienationem suū sortiatur effectū de re. di. §. per traditionem. fo. 31. co. 4. li. 33.
Nihil est tam firmum quod nō rōpatur qui. mo. test. infir. in rub. fo. 50. co. 2. linea. 61.
Nocere. i. non prodesse de repli. in prin fo. 116. co. 4. li. 69.
Nomen domini est inuocandū in rub. proh. fo. 1. co. 1. li. 11.
Nomen scribentis est preponendus ibi
Nominis proprij interpretationē quærere est absonum fol. eo. co. 1. li. 57.
Nomen qſiq̄s sumitur ab ipsa materia: ex qua res consistit. de ser. rust. pred. fol. 198. co. 4.
Nomen debet esse consonū rei de dona. §. est & aliud. fo. 37. co. 3. li. 68.
de fideicō. her. §. fi. fol. 62. co. 1. li. 28.
& de actio. §. appellamus. fo. 105. columna 1. li. 48.
Homines de lega. §. siquis in nomine. fo. 58. co. 1. li. 57.
Nomen prenomen cognomen & agnomen quomō differant ibi. li. 60.
Nomen sibi liber hō mutare potest seruus. nō. ibi. fo. eo. co. 1. li. 77.
Nomen appellatiuum q̄ non verificatur nisi in vno habet vim nominis. proprij de exhe. lib. in princ. fol. 44. co. 2. li. 50.
Nominatio sola facit ius queri de ado. §. fi. fo. 14. co. 2. li. 39.
Nominatim fieri quod dicat de exhe. lib. in prin. fo. 44. co. 2. li. 49.
Non entia non solent cōsiderari de leg §. ea quoq̄. fo. 55. co. 1. li. 41.
Non vsus est iusta causa derogandi. ll. de excep. §. fi. fo. 116. co. 3. li. 80.
Nostra facimus quibus nostram autoritatem impartimur. de iu. na. gen. et ci. §. constat. folio. 4. colū. 4. linea. 53
Nostrum. dicitur a nobis receptum in proh. §. fi. fo. 6. co. 3. li. 63.
Nostra sine facto nostro a nobis nō abdicantur de re. diui. §. religiosum. fo. 27. co. 3. li. 4.
Nostrum non dicitur illud in quo tantum habemus vsum fructum deher insti. §. alienus. fo. 46. co. 2. li. 27.
Nothus quis dicatur de nup. §. pen. fo. 12. ci. 2. li. 61.
Nouato antique obligationis efficacis fit ex inutil. stip. qui mo. tol. obli. §. preterea fo. 92. co. 4. li. 71.
Nouari non potest prima obligatio secunda est penitus nulla. ibi. li. 72.
Nouatio inducitur ex conditionali obligatione & quomō. ibi. li. 73.
Nec fit hodie nisi expresse ibi. li. 5.
Et qualiter fiat per iudicium. folio. 93. co. 1. li. 16.
Nouatio debet considerari secundum tria iura. ibi. co. 2. li. 12.
Nouercam etiam soluta affinitate non licet ducere vxorem de nup. §. focrū fo. 11. co. 4. li. 21.
Et est loco matris. ibi. li. 22.
Et vnde sit dicta ibi. li. 26.
Nouerce appellatione an veniat sponsa patris eo. ti. §. si vxor. folio. 12. columna. 1. li. 4.
Noxa.
Noxa vnde de noxa acti. in prin. folio. 112. co. 1. li. 56.
Noxalis actio vnde traxerit originem. eo. titul. §. sunt aūt. folio. eodem. co. 2. li. 62.
Et sequitur caput & datur contra possessorem tempore quo agitur. eodem titulo. §. omnis autem. folio. 112. columna. 2. li. 72.
Et datur pro damno dato ab animali quadrupede & in quibus casibus & in his terminis prodita est a. l. xij. ta. si qua. pau. fec. di. in prin. folio. 112. c. 4. li. 58.
Nullus etiam dici potest quod est omnium de re diui. folio. 27. columna. 1. linea. 42.
Nullius in bonis res dicitur esse. vij. modis. eodem titulo. §. fera. folio. 27. co. 4. li. 70.
Nullitas testamenti paterni influit i nulitatem substitutionis principis de pu. sub. §. liberis. folio. 49. columna. 3. li. 79.
Numerus. 7. testium in testamento est de iure ciuili & de testa. in prin. folio 40. co. 4. li. 4.
Nuntio vel epistola dari patificātur de liberti. §. j. fo. 7. co. 2. li. 25.
Nuncius est procurator. de his per quos ag. pos. §. j. fo. 113. co. 3. li. 13.
Nuptie quid sint. de pa. po. in princi. folio. 10. co. 1. li. 50.
Et vnde dicantur. ibi.
Nuptie iuste que sint de nup in prin. folio. 10. co. 3. li. 42.
Nuptiarum edictum est prohibitorium eo. ti. §. j. fo. 11. co. 1. li. 3.
Nuptie inter ascendentes & descendentes i ifinitum ēt adoptiuos ēt soluta adoptiōe non sunt iuste ibi. li. 4.
Nec inter fratres & sorores. e. ti. §. inter eas. fo. 11. co. 1. li. 59.
Nuptiatū pbatio vsq̄ ad quē gradum fit hodie. fo. eo. co. 1. li. 69.
Nuptie iter patruum neptes & fratres vel eēt iter patruū magnū nō sunt iuste eo. ti. §. fratris. fol. 11. co. 2. li. 17.
Nuptiæ etiam ratione affinitatis prohibentur. eo. ti. §. affinitatis. fo. 11. c. 3. linea. 58.
Nurus & priuigna filiæ loco sunt ibi.
Nurus appellatione non venit sponsa filij. eo. tit. §. si uxor. fo. 12. co. 1. li. 3.
Nutu potest fieri assignatio libertorum de assi. liber. fo. 73. co. 2. li. 33.

Blatio curię legitimat filios & reducit eos in potestate. de nup. §. fi. fol. 12. col. 3. li. 28.
Oblatio curiæ qualiter fiebat. de hæred. q̄ ab intestā. §. j. fo. 63. col. 4. li. 16.
Obserre potest ille in quē sunt alienata bona in fraudē creditorum precium creditori agenti sicut si esset secūdus creditor. de act. §. fi quis in fraudem. fo. 102. col. 3. li. 26.
Oligatio est mater actionis. in rubri. de iusti. & iur. fo. 2. co. 4. li. 22. & in rubri. de obli. fo. 75. co. 4. li. 81.
Obligatiōes ex maleficijs vel quasi nō sunt de iure gentium. de iur. na. gen. & ciui. §. ius aūt. fo. 4. co. 3. li. 56.
Obligatio naturalis nō tollit p sententiam. de except. §. item si in iudicio. fo. 116. col. 1. li. 70.
Obligatio naturalis tollitur per pactū & iuramentum ibi.
Obligatio contrario pacto elisa p̄ nouo pacto veniri de replica. i prin. fol. 116. co. 4. li. 65.
Obligatio qd sit de obli. i prin. fol. 76. co. 1. li. 28.
Et qd est ius ibi.
Et eius vigore quis dī iunct? ibi. 76. c. 1. li. 28.
Et astrigit virtute sibi a. l. ci. tributa ibi. li. 29.
Obligationes aut ciuiles sunt aut pretorię & contra ibi. li. 20.
Obligationum diuisiones ibi. li. 30.
Obligatio literarum ante biennium habet solam ciuilem obligationem ibi. li. 34.
Obligatio nālis sola nō producit actionē licet impediat repetitionem. f. 76. co. 1. li. 70.
Obligatio effectualis habet radicem naturalem & ciuilem ibi. co. 1. li. 71.
Obligatio nālis tollit contrario consensu ibi. li. 72.
Obligatio ciuilis tollit actu ciuili contrario vt per accepti lationem ibi. folio. eo. co. 1. li. 72.
Item per sententiam ibi. li. 73.
Obligatio ciuilis nō adheret seruis ibi. li. 74.
Nec potest cadere inter patrem & filiū & quare ibi.
Obligatio furti manifesti est pretoria. e. ti. fo. 76. co. 2. li. 66.
Obligatio nō p̄t tēpore limitari de ver. obli. §. at si ita. fo. 78. co. 4. li. 6.
Nec tempore tollitur ipso iure. f. sed p exceptionem ibi. fo. 78. co. 4. li. 63.
Obligatio non nascitur i contractu conditionali ante conditionis euētum de ver. obli. §. sub conditione. fo. eo. co. 2. li. 74.
Obligatio eadem p̄t eē vna & plures de duo. reis. §. ex hmōi. fo. 79. co. 4. li. 3.
Obligari nō p̄t res aliena licet possit vēdi & quare de iuti. sti. §. j. fo. 81. columna. 1. li. 64.
Obligatio nālis eadit inter patrē & filiū eo. ti. §. item inutilis. fo. 82. co. 2. li. 30.
Obligationes ex maleficio comprehenduntur sub illis que veniunt ex consensu de fideiuf. §. j. fo. 84. co. 3. li. 38.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

Obligari quis nõ potest se sibi ipsi. ibi.
Obligatio literarum oritur ex ipsa scriptura cõcurrente lapsu temporis, & ex ea nascitur conditio. de lit. oblig. in prin. fo. 85. col. 2. li. 68.
Obligatio literarum tollitur per cõtrariam scripturam. eo. tit. fo. 85. col. 3. linea. 80.
Obligatio literarum producit statim ei uilem post biennium naturalem. ibidem. col. 4. li. 2.
Obligationes ex quasi contractu sunt penitus de iure ciui. de oblig. ex qua si contra. in rub. fo. 99. columna. 4. linea. 3.
Obligatio tutoris an oriatur durãte tutela. eo. titu. §. tutores. fol. 91. column. 1. linea. 37.
Obligatio principalis & fideiussoris licet sit diuersa: vna principalis altera accessoria tamen vnica solutiõe dissoluuntur. quib. mod. tol. obliga. in prin. fo. 92. col. 1. li. 77.
Obligatio etiam ciuilis tantum solutione tollitur. ibi. co. 2. li. 13.
Obligatio tã naturalis quã ciuilis ipso iure multis modis tollitur. eo. tit. fo. 93. col. 3. li. 7.
Obligatio ciuilis sola quandoq; tollit, quandoq; naturalis tantum. ibi. col. 3. linea. 40.
Obligatus in quem potest soluere quã speciem velit. de act. §. huic autẽ. fol. 109. co. 3. li. 28.
Obligatus certo modo dici potest conuentus reali. de excep. §. item si in iudicio. fo. 116. co. 1. li. 70.
Obligatus pure an possit statim conueniri. de ver. obli. §. omnis. fol. 78. col. 2. linea. 76.
Obligans se ad tradendam rem q̃ tradi nõ potest in culpa est. & propter culpam tenetur ad interesse. de empt. & vend. §. fi. fo. 87. col. 3. li. 72.
Obligatus an dicitur qui actione reali tenetur. de actio. §. j. fo. 100. colum. 1. linea. 77.
Obliuio quãto tempore inducatur. de vsuca. §. quod tamen. fol. 55. col. 2. linea. 65.
Obliuio prioris voluntatis præsumit ex cursu longi temporis. qui. mo. testa. infir. in princip. fo. 50. colum. 2. linea. 58.
Obses an possit testari. qui. non est permiss. fa. test. §. eius qui. fol. 44. colum. 1. li. 69.
Obtinere. i. esse in viridi obseruantia. in prohœ. §. igitur. fol. 2. columna. 2. linea 71.
Occidens seruum proprium punitur sicut occidens alienum. de his q̃ sunt sui vel alieni iu. §. j. fo. 9. col. 3. li. 38.
Occisus consideratur vt mortuus simpliciter. de capi. dimi. in prin. fol. 18. col. 2. li. 80.
Offenso debent refarcisi non solum impensæ medicorum ac medicinarum sed merces operarum quibus caruit. de obli. quæ ex qua. deli. §. j. fol. 99. co. 1. li. 53.
Officijs quis pluribus fungi potest. in prohœ. §. cunq; hoc. fo. 2. columna. 1. linea. 9.
Officium suum nemini debet esse damnosum. de act. §. penales. fol. 103. col. 4. linea. 79.
Officium iudicis non põt habere locũ ad futuras præstationes. eo. tit. §. pręiudiciales. fo. 104. co. 3. li. 33.
Officium iudicis triplex est. eo. ti. §. pręterea. fo. 108. co. 4. li. 25.
Officiũ iudicis nõ est in actio. de act. in prin. fo. 99. col. 4. li. 43.
Offũ iudi. an sit iuris vel facti. ibi. li. 46
Officiũ iudi. nullã presupponit obligationẽ. eo. ti. §. j. fo. 109. co. 2. li. 78.
Omnis stat distributiue. de iure perso. in prin. fo. 6. col. 1. li. 31.
Omnes & cæteri non differunt. de exhære. lib. in prin. fo. 44. col. 3. li. 25.
Omne & totum quomodo differãt. de fideicom. hære. §. restituta. fo. 60. co. 4. linea. 45.
Et est dictio vniuersalis. de actio. §. j. fo. 100. col. 1. li. 72.
Omnimodo est dictio vniuersalis apta comprehendere oẽm casum. de acti. §. curare. fo. 108. col. 4. li. 60.
Et licet habeat naturam præcisam, recipit tamẽ congruum intellectum ab alijs iuribus. qui. mo. ius pat. po. fol. in prin. fo. 14. col. 3. li. 4. & fo. eo. col. 4. li. 14.
Omnino importat idem quod generaliter, de iure. §. j. fo. 16. col. 4. li. 12.
Omnino. i. diligentissime. de leg. in princip. fo. 53. co. 4. li. 7.
Onus esse debet vbi est lucrum. de legi. agna. succes. §. fi. fo. 67. columna. 2. linea. 77.
Operæ serui in fructu sunt. per quas perso. no. acqui. §. item vobis. fo. 40. co. 1. linea. 51.
Et qualiter debeantur a manumisso. de leg. §. peculium. fo. 57. co. 1. li. 70.
Operæ obsequiales debentur a liberto patrono, nec trãseunt ad extraneum hæredẽ, & quæ sint. de acqui. per arro. in prin. fo. 75. co. 1. li. 22.
Operæ liberto impositæ non transeũt ad hæredem extraneum. de perpe. & temp. act. §. j. fo. 115. co. 2. li. 63.
Opera malorum hominũ vtens dicitur certo modo in culpa. de obl. quæ ex qua. deli. §. item exercitor. fo. 99. co. 2. linea. 61.
Opinio & sententia differunt. de iu. natu. gen. & ci. §. responsa. fo. 5. col. 2. linea. 77. & 78.
Opinio referẽ vt approbẽ laudari debet. q. mo. tu. fini. in prin. fo. 21. colũ. 2. linea. 60.
Opinio cõis q̃nq; præferẽ veritati. de testa. §. sed cũ aliquis. fo. 41. co. 2. li. 70.
Et quod est in omni opinione præualet aliquando veritati. & quãdo. fol. eo. col. 2. li. 77. & 79.
Opinio vnius doctoris attẽdit contra opinionẽ pluriũ q̃ melioribus rationibus fulcitur. de hæredi. instit. in prin. fo. 45. col. 4. li. 69.
Opinio consideratur. de vul. substi. §. si seruum. fo. 48. col. 2. li. vlt.
Oportet, hoc verbum importat aliquãdo necessitatem, aliquando non, in prohœ. in prin. fo. 1. co. 2. li. 64.
Opus laudat magistrũ. in prohœ. §. cũq; hoc. fo. 2. col. 2. li. 2.
Ordo in quacunq; re est habendus. de iusti. & iure. §. j. fo. 3. col. 1. li. 77.
Ordo scripturæ cõtra volũtatem testantis non attenditur. de leg. §. ante hæredis. fo. 58. col. 3. li. 81.
Ordo scripturæ nõ est curandus. de iu. ti. stipu. §. item si quis. fo. 83. col. 2. linea. 56.
Actũ nudũ in cõstituto producit actionẽ. de act. §. in personã. fol. 103. col. 1. li. 16.
Item in pluribus alijs casibus enumeratis. ibi. li. 32.
Pacto simplici obligationes non oino dissoluunt, quia naturalis tm̃ dissoluitur. de excep. §. præterea. fol. 15. columna. 4. li. 59.
Pactum de non petendo tria operatur tollit naturalẽ ipso iure elidit ciuilẽ & obligationem naturaliter pacisce tem non petere. ibi. li. 62.
Pactum de non petendo aliquibus casibus tollit naturalem & ciuilem simul vt in maleficijs & quare. ibidẽ. col. 4. lin. 73.
Pactum de petendo non elidit ipso iure pactum de petendo. de replica. in prin. fo. 116. co. 4. li. 65.
Pactum liberationum non tollitur nouo pacto ipso iure, sed replicatione. ibidem. li. 67.
Pacto de nõ petendo tollitur naturalis obligatio nõ ciuilis. de obliga. in prin. fo. 75. co. 4. li. 76.
Pactum nudum vestitur sex modis. quibus mod. re. cõtrahi. oblig. in princi. fo. 76. col. 3. li. 66.
Et alijs modis de quibus ibi. co. 3. li. 75.
Pactum nudum quod dicatur. ibi. col. 2. linea. 80.
Pactum quod periculum spectet ad emptorem vel venditorem valet. de empto. & vendit. §. cum autem. fol. 47. col. 1. li. 52.
Pagani dicuntur qui sunt milites. de testa. mili. §. j. fo. 42. col. 2. li. vlti.
Palam amouens magis delinquit quã qui clam. de actio. §. ex maleficijs. fo. 102. col. 2. li. 62.
Pandectę vnde dicte sint in prohe. §. igitur, fo. 2. co. 1. li. 1.
Papa an possit facere. l. sine cõsilio cardinalium. de iure natu. gen. & ciui. §. sed quod principi. fo. 5. co. 2. li. 46.
Papa si duobus prouideat de eadẽ præbenda ambo vocantur & admittuntur. de hære. institu. §. videamus. fo. 47. col. 3. li. 37.
Papa in quo gradu possit dispensare quo ad matrimonium contrahendum. de gradi. cogna. folio. 71. colũna. 1. lin. 64.
Et quãdo dispenset vt matrimoniũ cõtractũ dissoluatur. fo. eo. co. 1. li. 70.
Et nõ dispensat cõtra cõstitutionẽ diuinam secus contra constitutiones ecclesiæ. ibi. li. 74.
Parẽtes filijs impuberibus nõ solũ vulgariter sed pupillariter substituunt. de pupilla. substitu. in princi. fol. 48. col. 4. li. 13.
Parentes non vocantur in ius sine venia, alias punitur vocans & qua pœna. de pœ. temere litig. §. fina. fo. 119. col. 3. li. 80.
Paria sunt quem nõ esse hæredẽ scriptũ vel nolle aut non posse adire. qui. ex cau. ma. nõ li. fo. 8. col. 1. li. 44.
Paria sunt inspecto præsenti statu aliquid factum non fuisse vel factum & euanuisse. de leg. agna. tute. §. j. fo. 17. col. 4. li. vlti.
Paria sunt non facere vel facere minus idonee. de satisdatio. tuto. §. fi. fol. 22. col. 4. li. 81.
Paria sunt esse vel de proximo sperari. de excusa. tuto. §. item li. qui. fol. 23. col. 3. li vlti.
Paria sunt nihil esse vel nihil imperfectum. qui. mod. testa. infir. §. ex eo. folio. 51. col. 1. li. 62.
Paria sunt aliqd nõ esse factũ & factum esse minus legitime. de hære. q ab intest. in prin. fo. 63. co. 2. li. 80.
paria sunt filium non esse vel esse exhæredatum. de succes. libe. §. sed nostra, fo. 72. co. 2. li. 77.
Paria sunt eximere vel dolo facere qd̃ alius eximat. de actio. §. penales. fol. 103. col. 3. li. 81.
Partes in gradu sunt pares in successione: qualiter hæc regula intelligatur. de serui. cog. §. fi. fol. 72. col. 1. li. 2.
Pars debet regulari vt eius totũ. de redi. §. insula. fo. 28. col. 4. li. 53.
Partis appellatione de dimidia intelligitur alio nõ docto. de vulga. substi. §. si seruũ. fo. 48. co. 3. li. 17. & de legs. §. si eadẽ. fo. 55. co. 1. li. 64. & de hæredi. ab intesta. §. emancipari. fol. 64. col. 4. li. 77.
Aliquando tamẽ nõ venit dimidia. de lega. in prin. fo. 53. co. 3. li. 64.
Partus quo ad statũ sequitur ventrẽ. de inge. in prin. fo. 6. col. 4. lin. 40. & ex qui. cau. ma. nõ li. §. eodem. fo. 8. colũna. 3. li. 75.
Partus ancille non spectat ad fructuarium. de vsucapio. §. sed tamen. fol. 35. col. 3. li. 74.
Partus est portio viscerum matris. de lega. §. si quis ancillas. fo. 56. colum. 3. linea. 50.
Partus suppositi accusatio omnibus cõceditur. de pub. iudi, in prin. fol. 121. col. 2. li. 36.
Patricidiũ quas perso. cõcernat. de publi. iudi. §. alia. fo. 121. co. 4. li. 64.
Parum dicitur de tertia parte totius. de hære. quæ ab intesta. §. fina. fol. 66. col. 1. li. 3.
Regulariter dicitur arbitrio iudicis. ibidem. col. 1. li. 6.
Pater tenetur alere filium etiã si legitimam assignasset. de iur. nat. gen. & ciui. in prin. fo. 3. co. 4. li. 54.
Patri an liceat reuocare filium qui se vẽdidit ad precium participandum in ingenuitatẽ. de iure perso. §. primo. fo. 6. col. 3. li. 38.
Pater olim habebat potestatẽ vite & necis in filium. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. j. fo. 9. col. 3. li. 45.
Pater potest vendere filium ob necessitatem famis. de pat. potest. §. j. fo. 10. col. 2. li. 52.
Nec potest a filio vocari in ius sine venia. ibi, li. 54.
Nec inter eos potest esse lis. ibi. li. 55.
Et pater acquirit per eum. ibi. li. 55.
Et administrat bona aduẽtitia filij etiã eo inuito. ibi. li. 57.
Et an possit filium in potestate detentum ab alio & quãdo. ibi. li. 62.
Et quibus casibus succedat filio & in q̃ bus non. qui. mo. ius pa. potestã. fol. §. præterea. fo. 15. co. 3. li. 50.
Et emãcipans efficitur legitimus tutor. de leg. paren. tute. in princ. fol. 19. colum. 2. lin. 4.
Patris consilium firmum est non matris. de satisda. tuto. in princip. fo. 22. col. 3. li. 48.
Et si petatur curator filio emancipato nõ excusatur a cura etiã, ppter immunitatem filiorũ. de excu. tut. in prin. fo. 23. co. 2. li. 47.
Patri debitus honor seruãdus est. per quas personas no. acquir. §. j. fol. 39. col. 2. li. 56.
Pater in quibus casibus in aduentitijs non habeat vsumfructum. ibi. fo. 39. col. 3. li. 14.
Pater secundũ diuersa tempora diuersa iura habuit in bonis filiorũ. eod. tit. §. hoc quoq;. fo. 39. co. 4. li. 2.
Pater an habeat in aduentitijs solum vsumfructũ bonorũ quæsitorũ ante emancipationem, vel etiã querendorum postea. fo. eo. co. 4. li. 41.

In libris institutionum.

Primis & filij. eadem vox: eadem persona eadem possessio idem dominium eẽ vẽ de hẽ quali. & diffe. §. sui. fol. 52. co. 3. li. 72.
Pater q tenetur dotare filiã siquid eidẽ filie leget absq; commemoratiõe dotis debet sibi in dotem imputari. de lega. §. si rem suam. fo. 55. co. 4. li. 57.
Pater adoptiuus an possit vocari in ius sine venia. de here. que ab inte. §. sed ea omnia. fo. 65. co. 3. li. 76.
Pater adoptiuus non tenetur alere filiũ adoptiuum. ibi. li. 77.
Pater an succedat vt agnatus. filio emãcipato de leg. ag. succe. §. placebat. fo. 67. co. 2. li. 54.
Pater illegitimus de eqtate cãonica tenetur alere filios de senatusconsul. orphi. fo. 68. co. 3. li. 51.
Pater ciuilis non debet habere plus iuris quã pater naturalis de acqui. per arro. in prin. fo. 75. co. 1. li. 4.
Pater an & quando teneat̃ de peculio filij de actio. §. actiões aũt. fo. 103. co. 1. li. 78.
Pater non exigitur nisi inquantum facere pt̃ & quare. de actio. §. sed & siquis. fo. 110. co. 2. li. 76.
Pater & dominus quare teneãt̃ ex iussu exercitoria & institoria quod cõ. e. §. j. fo. 10. co. 4. li. 3.
Et de iu. ciui. nõ tenebant̃. f. e. c. 4. li. 66.
Et tenentur quod iussu insolidum. ibi. li. 68.
Et tunc tenentur qñ filius vel seruus negociat̃ in eo. i. quo est prepositus. fo. eo. co. 4. li. 71.
Pater magis affligitur ex pena filij quã ex propria. de noxa. actio. §. fi. fo. 112. co. 3. li. 66.
Patricij veniunt appellatione populi non plebis. de iu. na. gen. & ciui. §. cõstat. fo. 4. co. 3. li. 72.
Et vnde dicantur q. mo. ius pa. pot. fol. §. filiussa. fo. 15. co. 1. li. 56.
Et qui essent hi & patres conscriptij. ibi. li. 60.
Patriciatus liberat a pa. pot. ibi. co. 1. linea. 53.
Et est summa & maxima dignitas. ibi. linea. 55.
Patria potestas sola est ciuium romanorum. de pa. po. §. j. fo. 10. co. 2. li. 44.
Actiue & passiue qui. mo. ius. pa. po. fo. §. j. fo. 14. co. 3. li. 64.
Et in quibus consistat. ibi. f. 10. c. 2. li. 51.
Et an habeat locũ i gallia. ibi. f. e. c. 2. li. 77
Et eius reliquie durant ẽt post emancipationẽ. de nup. §. inter eas. fo. 11. co. 2. li. 56.
Et est inestimabilis de adop. §. minorẽ. fo. 13. co. 4. li. 75.
Patria potestas non est potens ad faciẽdum. ipuberẽ obligari. de iut. sti. fo. 82. co. 2. li. 77.
Patrie appellatione qd̃ veniat. de excu. tut. in prin. fo. 23. co. 2. li. 41.
Patronus qualiter succedat liberto qui. mo. ius. pa. po. fol. §. preterea. fol. 15. co. 4 li. 54.
Et quando possit libertum reuocare in seruitutem de capi. dimi. in prin. fo. 18. col. 3. li. 50.
Patronus tutor potest vt suspectus remoueri sed eius fame parcitur. suspe. tut. in prin. fo. 25. co. 2. li. 38.
Et quemadmodum excluditur a successione per filios liberti. ita esset p parẽtes liberti. de suc. lib. folio. 72. colũna 3. li. 73.
Et preferitur fatri liberti. de serui. cogna. in prin. fo. 27. c. 4. li. 44.
Et non exigitur nisi inquantum facere pt̃ & quare. de actio. §. sed & siquis. f. 110. co. 2. li. 76.
Et non est vocandus in ius sine venia alias punitur & qua pena libert⁹. de pe. teme. lit. §. fi. fo. 119. co. 3. li. 76.
Patruus magnus quis dicatur de gracogna. §. quarto gradu. fo. 69. colũna 3. li. 70.
Patientia operatur consensum qui. mo. ius pa. po. fol. §. sed si pater. fol. 16. columna. 1. li. 29.
Paulo post: hec dictio: etiam in magno interuallo verificatur de exhe. lib. §. fi. fo. 45. co. 3. li. 74.
Pauper qs dicatur. de excu. tut. §. sed & propter. fo. 24. co. 1. li. 41.
Paupertas aliquando prodest & pauperi succurritur ex q. ca, ma. non li. folio 8. co. 1. li. 65.
Et prodest filio liberti. de suc. li. fo. 2. columna. 3. li. 5.
Et non presumitur sed debet probari. de excu. tut. §. sed & propter. fol. 34. co. 1. li. 41.
Et prestat excusationem a munere publico: ibi. li. 41.
Paupertatem suam detegere turpissimũ est de iniu. in princi. folio. 97. columna. 3. li. 69.
Pauperies quid sit: si qua. paup. feci. di. i prin. fo. 112. co. 4. li. 60.
Pax ocium bellum calamitates producit de testa. in prin. fo. 40. columna. 3. li. 78.
Pecunia recondita in muro veteri domus non cedit emptori de re. diui. §. thesauros. fo. 11. c. 4. li. 5.
Pecunia numeratur inter ea que vsu cõsumuntur de vsufructu. §. constituit. fo. 32. co. 4. li. 66.
Est tamen de his que seruando seruari possunt. fo. eo.
Pecunie appellatiõe omnes res veniũt de actio. §. in personam. fo. 32. colũna 4. li. 81.
Peculium castrense & quasi castrense quod dicatur per quas perso. no. acqui. §. j. fo. 39. co. 2. li. 70.
Peculium si nesciturvnde & quomodo prouenerit iudicatur profectitium. f. eo. co. 3. li. 57.
Peculia qualiter appellentur. fo. eo. col. 3. li. 60.
Peculij legati seruo augmentum contingens post mortem añ aditã cedit lucro serui de lega. §. si peculium. folio 56. co. 4. li. 77.
Peculium futurum legari potest ibi.
Peculium dicitur quasi patrimonium serui & filij de actio. §. actiones. autẽ fo. 103. co. 1. li. 82.
Vere tamen non est ibi in fine. li. 25.
Peculio tenus quid importet ibi. li. 32.
Et que deducantur de peculio qũ pater vel dñs condemnatur de eo. fol. eo. co. 2. li. 33.
Et quod dicatur esse in peculio quod cũ. e. §. cũ autem. fo. 111. co. 3. li. 4.
Peculiaris actio durat quinquennio. de pu. iudi: fo. 122. co. 1. li. vl.
Peccata nocentium nota esse expedit de iiu. in prin. fo. 97. c. 3. li. 74.
Pedagogus equiparatur cõsanguineis qui ex ca. ma. nõ li. §. eadẽ. fo. 8. col. 3. linea. 35.
Penarũ genera que in prohe. in prin. folio. 1. co. 3. li. 18.
Pena vnius est metus multorum de iuna. gen. & ci. §. sed & q̃. fo. 5. co. 2. li. 5.
Pene nomine iutiliter antea legabatur de lega. §. pene quoq;. fo. 58. colũna. 4. li. 81.
Et quod dicatur legatum pene nomine ibidem.
Pena que venit in actione ex stipulatu nõ facit dici actionem penalem quia venit ex cõuentiõe nõ ex. l. dispõne de actio, §. sequens. fo. 105. co. 1. li. 76.
Pene in dubio sunt moliende eo. tit. §. ex maleficijs. fo. 314. columna. 1. & de pub. iudi. §. pe. fo. 105. co. 2. li. 62.
Pena legis vltra quadruplum non extẽditur & limitationes ad hanc regulã eo. ti. §. o is autem. fo. 106. co. 2. li. 14.
Pena quadrupli qui teneantur eo. tit. §. quadrupli. fo. 106. co. 4. li. 29.
Pena ex simplici pacto nudo non debetur etiam in continentia appositode inuti. sti. §. alteri. fo. 106. co. 4. li. 70.
Et quando hoc sit verum ibi. li. 73.
Pene respectu solennis tantum debentur etiam in foro conscientie. de em. & vendi. in prin. fo. 87. co. 3. li. 20.
Pena non debet extendi vltra delictum de obli. que ex delic. §. j. fo. 93. columna. 4. li. 59. 69.
Pena furti quando quadruplicatur vel duplicatur in furto rei in qua qs habet vsum vel possessionem. fo. eodẽ. co. 4. li. 65. & 69.
Pena maiore afficiendus est magis delinquens de. l. aquilia. §. capite tertio fo. 97. co. 1. li. 68.
Et de pu. iudi. §. itẽ. lex. fo. 121. c. 1. li. 56.
Pena extraordinaria vel arbitraria quatenus extendatur de iniu. §. in suma. fo. 98. co. 3. li. 48.
Pene diuersificantur ex diuersitate personarum de publi. iudi. §. item lex. f. 122. co. 1. li. 53.
Pene in criminalibus sunt ordinarie & extraordinarie eo. ti. §. fi. fo. 122. columna. 4. li. 4.
In penalibus vna actio aliã non consumit si quadru pau. fecif. dica. §. j. folio 113. co. 1. li. 54. c. 2. li. 2.
Penitus quid importet de obli. que ex deli. §. que de fullone. fo. 95. colũna. 2. linea. 7.
Perdi non potest dici quod non tenetur de capi. dimi. §. j. fo. 8. co. 4. li. 3.
Perduellio quis dicatur & vnde de here. que ab intest. §. iterdũ. fol. 191. c. 3.
Peregrin⁹ institui potest de here. instituti. §. hic quos. folio. 64. columna. 2. linea. 50.
Perinde denotat similitudinem licet non per omnia qui. mo. ius. pa. pot. fol. §. primo. folio. 14. columna. 3. linea. 62.
Periculum hominis instare pt̃ in multis de testa. §. nihil. aũt. folio. 2. columna 1. li. 49.
Periculum rei vendite ad quem spectet de empt & vendit. §. cum aũt. folio. 87. co. 1. li. 79.
periculum non spectat ad emptorẽ nisi nouem cõcurrẽtibus ibidẽ c. 2. li. 18.
Perit res domino eius qui. mo. recon. obli. §. item his qui. folio. 77. colũna 2. li. 43.
Periurus quo ad iuramentum calumnie non punitur in hoc seculo sed in alio de pe. teme. lit. in prin. fo. 119. columna. 2. li. 16.
Permutatio quare dicatur contractus in nominatus & quas actiones pariat & quomodo de emp. & vendi. §. itẽ pretiũ. fo. 87. co. 1. li. 68.
Perperam. i. male in prohe. §. cunq; hoc fo. 2. co. 2. li. 42.
Perpetuum. i. generaliter verum vel generale de satisda. tu. in princi. fol. 22. co. 3. li. 34.
Perpetuum non semper importat sine temporis. prefinitione de perpe. & tempo. actio. in prin. folio. 114. columna. 3. li. 80.
Perplexitas quando vitiet & quando non de here. insti. §. impossibilis. fol. 47. co. 4. li. 1.
Et an vitiet stipulationem de inuti. sti. §. si impossibilis. folio. 82. columna. 3. li. 73.
Perquam idest valde de lega. §. pene. & q̃. fo. 59. co. 1. li. 14.
Persecutio habet vinculum iuris de fide eicõ. here. in prin. fo. 80. columna. 3. li. 5.
Persecutio continet actionem & petitionem qui. mo. tol. obli. §. j. fo. 92. columna. 4. li. 49.
Personarum quedam sui iuris sunt. quedam alieni & earum que alieno iuri subiecte sunt alie in dominorum alie in parentum potestate de his qui sint sui. vel ali. iu. in. prin. fo. 9. columna. 2. li. 46.
Personarum acceptio non est habenda de iusti. et iu. & i pri. f. 2. columna. 4 linea. 50.
Persone alienarum rerum curam habentes que dicantur & quomodo appellentur de satisda. §. sin aũt. f. 114. col. 2. li. 29.
Personale in dubio presumitur rescriptum principis de iu. na. gen. & ciu. §. sed & quod. folio. 5. columna. 2. linea. 48.
Personalia redacta in corpore iuris efficiuntur generalia. fo. eo. columna. 2. linea. 2.
Personalia personam non egrediuntur de repli. §. primo. folio. 117. columna 1. li. 18.
Persuadere & suadere capiuntur equiuoce tam in bonam quam in malam partem. in prohe. §. cunq; hoc. folio. 2. co. 2. li. 7.
Petere possumus quod habemus i quatuor casibus de lega. §. si res. folio. 54 co. 4. li. 67.
Petens minus debito non censetur reliquum remittere & potest ante litem contest. in eodem iudicio reliquum petere de actio. §. si minus. fo. 109. columna 4. li. 25.
Petens per errorem aliud pro alio potest ante litem contestatam. errorem suum corrigere & petere. quod sibi debetur. eo. ti. §. fiquis aliud. fol. 110. co. 1. li. 4.
Petitio hereditatis est mista. de actio. §. quedam. fo. 105. co. 4. li. 57.
Et an hoc sit verum declara vt ibi. & §. sed ille. fo. 101. co. 2. li. 5.
Petitio hereditaris hodie sublatis antiquis dubitationibus est bone fidei de actio. §. actionum aũt. fo. 97. columna. 1. li. 49.
Petitio incerta aliquãdo admittitur. eo. ti. §. curare. fo. 108. co. 4. li. 62.
Petitio hereditatis cõpetit ẽt pro vna re de repli. §. sequens. fo. 117. c. 4. li. 46.
Petitio hereditatis an sit ex quasi contractu de obli. que ex qua. con. §. heres. fo. 91. co. 2. li. 19.
Et est realis & personalis de offi. iud. §. & si hereditas. fo. 120. co. 2. li. 64.
Philisophi an excusentur a tutela de excusa. tu. §. itẽ rome. fo. 14. co. 5. li. 57.
Picture pretium nõ in substantiam sed in arte. consistit de re. di. §. litere. folio. 30. co. 4. li. 37.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

Et quando cedat tabule.fo.31.co.1.li.31.
Pictura pretiosior est scriptura eo.§.fol. 32.co.1.li.43.
Pignus & dominium non concurrunt eo.ti.§.vendite.fo.32.c.1.li.23.
Pignus quando & quibus precedentibus vendi potest qui alie.li.§.f.folio 38.co.3.li.5.
Pignus ab hypotheca ĩ quo differat de actio.§.item seruiana.fo.102.colũna. 3.li.39.
Pignora conuentionalia oriuntur ex facto.fo.eo.co.3.li.44.
Pignora pretoria que dicantur ibidem li.45.
Pignꝰ vt sit requiritur traditio & quod res sit mobilis.ibidem.folio.102. co. 4.li.36.
Pignoris obligatio ex parte recipientis contrahitur re:exparte dantis cõsensu:& ex solo pacto nudo iure pretorio nascitur actio qui.mo.re. con. obli.§.fi.fo.77.co.4.li.46.
Pignoris contractus dicitur celebrari gratia vtriusq; ibi.li.50.
Pij vnde dicantur imperatores in rubri.prohe.fo.1.co.1.li.62.
Piscandi ius quando sit cõmune & in quo loco de re.di.§.flumina.fol.25. co.4.li.55.
Piscatus qui fuit longo tempore non potest repellere sepeuenientem eo. §.fo.eo.co.4.li.61.
Piscandi quasi possessio, quando dicatur quesita.fo.eo.co.4.li.70.
Piscator si velit retia ligare arbori & dominus velit incidere quis preferatur eodem.ti.§.riparum. fo.27.co.1.li.8.
Plantata an & quando cedant solo de re.di.§.cum in suo.fo.30.col.1.li.49. & in.§.si titius.fo.eod.co.3.li.54.
Plebs a populo in quo differat de iu. na.gen:& ciui.§.constat.fo.4.colũna 3.li.71.
Et quid sit ibi.li.73.
Plebiscita ex l hortensia sunt eiusdem potestatis cuius est lex ibidem.li.74
Plerunq; idem importat quod regulariter de leg.pa.tu.folio.19.co.1.li.58.
Et facere regulam de hĩ.insti.§.hereditatis.fo.46.co.4.li.70.
Et ponit regulam in contrario de actio.§.sed iste.fo.101.co.1.li.40.
Pluralis locutio vertitur in singularem de iu.perso.in prin.fo.6.co.1.li.55.
Plsalitas scripturarum non facit presumi pluralitatẽ factorũ de test.§.nihil autẽ.fo.42.co.1.li.47.
Plus valens rumpitur aliqũ p id quod minus vz qui.mo.testa.infir.§.j. fol. 50.co.2.li.77.
Plus petens cadebat a cã nec in integrũ restituebatur nisi esset minor aut maior ex causa iusta de actio.§.siquis agens.fo.109.co.1.li.17.
Et hoc siue sciens siue crasse ignorans ibi.li.23.
Plus petere quis dicatur.eo.ti.§.plus autem.fo.109.co.1.li.vl.
Plus stat qñq; abusiue ibi.co.2.li.3.
Plus cã petere dicitur qui reo electionẽ aufert tam in obligatione alternatiua quam in qualibet vbi sit electio rei eo.ti.§.hic autem.fo.109. colũna. 3.li.19.
Plus cã petere & aduersario electionem preripere pro eodem iupponũt ibi. linea.24.
Plus petentes hodie qua pena punian tur eo.ti.§.sed hec quidem.fo.20.co. 3.li.64.
Plus petens in quibus casibus esset hodie amittat debitum ibi.co.3.li. 77.
Plꝰ petentium pena antiqua & hodierna de excep.§.appellantur.fo.116.columna.2.li.7.
Plus dicitur etiam tempore de fideiusso.§.fideiussores.folio.85. columna. 1.linea.20.
Plus est statim dare quam post tempus ibi.li.21.
Populi possunt sibi condere statuta de iu.na.gẽ.& ciui.§.j.fol.3.col.4.li.78.
Populi appellatione quid veniat eod. ti.§.constat.fo.4.co.3.li.71.
Porro.an hodie possit facere legem eo. ti.§.sed & quod.fo.5.co.1.li.58.
Portus flumina publica sunt de re.di. §.flumina.fo.26.columna.4.li.56.
Possessor potest stare in pendenti secꝰ ĩ dominio de his qui sunt su.vel alie. iu.§.j.fo.9.co.3.li.50.
Possessio momentanea potest per publicum intentari sine autoritate tutoris.de actio tuto.§.j.fo.20.c.4.li.80.
Possessio solo animo amittitur dominium non.de rerum diuisio.§.quod si naturali.folio.29.co.1.li.56.
Possessio sepe transfertur,licet res non apprehendatur.eo.titu.§.item si qs fo.32.co.2.li.56.
Possessio qualiter per absentiam amittatur.de vsuca.§.quod autem.fol.35. co.4.li.62.
Possessio non quæritur per seruum domino inuito sicut dñium. per quas personas nob.acquir.§.item vobis. fo.40.col.1.li.46.
Possessionem possessus quærere nõ potest.eo.titulo.§.item placet.fo.eo.co lum.1.li.81.
Possessione sola non quæritur dominium.eodem tit.§.ex his.fo. 40. col. 2.linea vlti.
Possessio non continuatur in hæredẽ. de hæredi.instit.in princip.fo.45.co lumna.4.li.77.
Possessio est res incorporalis,& continuatur de defuncto in hæredem. de hære.quæ ab intesta.§.sui autem.fo. 64.col.1.li.65.
Possessio peti potest sine interdictis cõditione indebiti triticaria,& conditione ex lege.de interdic. in princi. fo.117.co.2.li. 45.
Possidere iuste & sine vitio dicitur qui autore prætore possidet. de interdi. §.j.fo.117.co.2.li.80.
Possessio vera non transfertur ad hæredem.ibi.col.3.li.9.
Fingitur tamen transferri ibi.
Possidere pro hærede quis dicatur. eo. tit.§.sequens.fo.117.co.4.li. 17.
Et quis pro possessore.ibi.li.19.
Possessionis maximum est commodũ. eodem titulo.§.retinendæ.fo.118.co lum.1.li.18.
Et quare.ibi.
Possessio an proprie cadat in mobiliꝰ ibi.fo.119.co.1.li.24.
Et dicitur quasi pedum positio.ibi.
Possessio clandestina quæ dicatur.fo. e. col.1.li.32.
Possidere non solum dicitur qui per se possidet,sed qui per alium.de interdic.§.possidere.fo.118.col.2.li.64.
Possessio iam adepta per alium retinetur solo animo.ibi.66.
Et solo animo non adipiscitur. ibid. & col.3.li.8.
De possessione sua aliquem deijciens si cum armis teneẽ lege Iulia de vi publica si sine armis de vi priua.e.tit.§. recuperande.fo.118.co.3.li.30.
Possidentis cõditio aliquãdo deterior est quã petentis.de re.di.§.literæ.fo. 32.col.1.li.11.
Possidens immobilia quãdo releuetur ab onere satisdandi.de satisdat. §.j. fo.113.co.4.li.80.
Possidere quãtum quis debeat vt excusetur a satisdatione.fo.114.col.1.li.5.
Possessor clandestinus habet naturalem possessionem & deiectus ciuilẽ. ibidem.
Possessor negans se possidere si postea probetur amittit possessionem. de pœna:teme.litig.§.aduersus.fo.119. col.2.li.59.
Possessor malefidei quo iure & quomodo teneatur fructus restituere.de offi.iudi.§.j.fo.120.co.2.li.68.
Et quos fructus restituere teneatur.eo. ti.§.& si hæreditas.fo.120.co.2.li.60.
Possessor bone fidei quãdo & de quibꝰ fructibus teneatur.ibi.li.62.
Posse non dicimur quod cum difficultate possumus.de action.§.penales. fo.104.co.1.li.80.
Positiuus ponitur aliquando pro superlatiuo. qui.mo.re.con.obli.§.itẽ is cui.fo.76.col.3.li.4.
Postulare quid sit.ex qui.cau.manu.nõ licet.§.eadem.fo.9.col.1.li.34.
Postliminium quid sit,& vnde dicatur & eius effectus.qui.mo.ius pa.pote. fol.§.si ab hostibus.fo.15.co.2.li.61.
Et habet duo capita vnum super veritate,aliud super fictione.ibi.li.64.
Postliminij fictio habet locũ etiam in tutela.de attili.tut.§.si ab hostibus. fo.20.co.1.li.51.
Posthumo tutor dari potest,& quãdo. de tute.§.cum aũt.fo.16.colum.4.linea.61.
Posthumorum appellatione veniũt tã posthumi quam alij filij in tutela. q testa.tut.da.pos.§.si quis filiabus. fo lio.17.co.3.li.60.
Posthumus dicitur pluribꝰ modis.ibi. col.4.li.2.
Et hodie non potest exhæredari.de ex hære.lib.§.j.fo.43.col.3.li.15.
Et quare.ibi.fo.43.col.4.li.13.
Posthumi proprie non dicuntur nepotes subintrantes locum patris in sui tate,sed quasi posthumi.ibi colũ.4. linea. 32.
Posthumo alieno legari non poterat. de leg.§.posthumo quoq;.folio.57. col.4.li.69.
Posthumus alienus quis dicatur. ibi.
Posthumus alienus olim de iure prætorio institui poterat.eodem titulo. ibidem.
Posthumus alienus quomodo,& qualiter posset institui secundum varietatem sex temporum. ibi.
Posthumus est etiam suus. de hære. q̃ ab intest.§.ita demũ.fo.63.columna 4.linea. 80.
Posthumus proprie est qui post humũ patris nascitur:improprie, qui post testamentũ.fo.64.co.1.li.41.
Posthumus alienus de iure antiquo nõ poterat hæres institui.de bono. pos sef.in prin.fo.75.co.2.li.79.
Potest.i.debet.de satisda.§.fi.fo.114.co lum.2.li. 63.
Potestas quot modis accipiatur.de his qui sunt sui vel alie.iur.in prin.fo.9. co.2.li.73.
Potestatis dominice triplex effectus.e. tit.§.j.fo.9.co.3.li.74.
In ptãte nostra q sint.de pat.potesta.in prin.fo.10.col.1.li.44.
Potestas in fœminis quando loquimur de filijs exponitur.i.tutela & quare. de adoptio.§.fœminæ.fol.14.colũna.1.li.60.
Et quid sit potestas.de excus.tuto.§.& quid.fo.23.col.4.li.48.
Potestas ponitur pro seruitute iurisdictione superioritate & dilectione seu pietate.de actionibus.§.rursus.folio 101.co.4.li.52.
Precario possidere quis dicatur.de interdictis.§.retinende.fol.118.colũ.2. linea.48.
Precia rerum variantur ex varietate regionum.de actio.§.plus autem. fol. 109.co.2.li.13.
Precium esse certum vel ex postfacto certificari paria sunt.de emp.&vendi.§.j.fo.86.col.3.li.81.
Precij quãtitas conferri potest in arbitrium tertij & eo non arbitrante deficit contractus.ibi.co.4.
Precium in venditione debet esse in pecunia numerata alias esset permutatio.eod.titu.§.item precium.fol.87. col.1.li.22.
Precise tenetur qui tenetur ex dispositione testatoris,nec liberatur soluendo interesse.de lega.§.no solum.folio.54.co.2.li.62.
Preciosius cedit viliori. de re.diui.§.stamen.fo.29.col.3.li.44.
Præceptum dicitur sententia interlocutoria.qui.alie.li.§.fina.fol.38.columna.4.li.62.
Præfationes designant causas finales. qui.mod.testa.infir.§.posteriore. fo. 30.co.3.li.81.
Præfationibus expressa censentur repetita postea in dispositione.de inutili stipulatio.§.præterea.fol.82.colũna.1.li.74.
In præfationibus dicta censentur repetita in contractibus & dispositionibus.de le.aquil.§.capite tertio.folio 97.co.2.li.3.
Præfectus & prior quas causas cognoscebant.de attili.tut.§.penul.fo.20. col.2.li.2.
Præfecti vrbis iurisdictio quæ erat.ibi.
Prælatus suspectus an sit ab administratione remouendus.de suspec.tutoribus.§.siquis autem.folio.26.columna.1.lin.40.
Et quid lite pendente.ibi.
Prælatus vendicat alienata ad se de bonis ecclesiæ.qui.alie.li.in princi.folio.38.co.2.li.42.
Præmium quis consequi non debet ex suo delicto.de hæred.insti.§.primo. fo.46.co.1.li.46.
Præposteratio non vitiat contractus. de oblig.quæ ex delic.§.item siquis. fo.83.col.2.li.15.
Præponi non dicitur quando nemo sequitur de senatusconi.tertul.in prin. fo.67.co.3.li.53.
Præscriptio est in immobilibus:vsucapio in mobilibus.de vsucap.in rub. fo.34.co.4.li.25.
Et quare fuerit introducta.ibi.
Præscribuntur mobilia triennio:immobilia decennio inter præsentes.xx. inter absentes.ibi.
Præscriptio est odiosa.ibi.fol.35.colũ.1. quod declara.ibidem.
Præscriptione an quæratur dominiũ. de vsucap.fo.eo.col.ea.li.79.
Præscriptione tanti temporis cuiꝰ initij memoria in contrarium non extitit non quæritur dñium reruma lege affectarũ vtputa rei sacre religiose & hujusmodi

In libris institutionum.

& huiusmodi ibi.§.j.folio.55.columna.2.linea.53.
Præscriptio non currit non valenti agere.de bo.possi.§.fi.folio.74.columna.4.linea.35.
Præscriptis verbis quibus casibus agatur de loca.§.j.fol.88.colũ.1.li.10.
Præscribi que non possint de vsuca. §. res fisci.folio.36.col.1.linea.59.
Et rationes ibi.
Præsentia & taciturnitas habetur pro consensu.qui.mod.ius pa.po. fol. §. sed & si pater.fol.16.co.1.linea.6.
Præsens quis dicatur.de satisd.§.sin autem.fol.114.colum.2.li.51.
Præsumi non debet quis iactare suum de obli.ex.qua.con.§.j.folio.90.columna.4.linea.79.
Præsumptio iuris & de iure est quo ad tutelas & testamenta publica statuta a lege.secus quo admatrimonia qui. mo.tu.fini.in princi.fol.21.col.3.li.1.
Præsumptio iuris & de iure est quod tutor vt idoneus si ex inquisitione datus sit de satisda.tu.& cura.in princi. folio.22..co.3.li.56.
Præsumptio iuris non est nec etiam aleganda quando non resultat ex facto suo de lega.§.si rem suam folio. 55.col.4.linea.43.
Præter.Hec dictio includit de adop.§. cum autem.fol.13.co.2.linea.28.
Præteritio filij quare non habeatur pro exheredatione de exhere.lib.in princi.fol.44.col.2.linea.48.
Præteritio materna non annullat testamentum quia habetur pro exheredatione eo.ti.§.posthumorum.fol.44. colum.4.linea.54.
Præteritio matris habet pro exheredatiõe q.mo.test.infir.i pri.f.5.c.2.li.43.
Præteriti & exheredati que remedia habeant contra testamentum de exhe. lib.§.sed hæc quidem.folio. 45.columna.3.li.2.
Præteritis a matre non datur ius dicendi nullũ aut cõtratabulandi sed querela inoficiosi eo titu.§.finali.fol. 45. colum.3.linea.72.
Præterita matre vel alio ascendente cũ causa competit quærela sine causa ius dicendi nullum ibi.
Præteritum perfectum subiunctiui in contractibus quando non potest verificari in præterito trahitur ad futurum de legat.in principio.folio.53. colum.3.linea.77.
Præteritus dicitur qui vel non est institutus vel est institutus sed non rite de here.que ab intest.§.eadem.fol. 65.colum.2.linea.5.
Præteritum committere.edictum quid importet ibi.
Præteriti a matre sine insertione cause habent contratabulãdi & ius dicendi nullum ibi.
Præteriti habent duplicem viam ad impugnandum testamentum de bon. poss.§.sũt autẽ.fo. 73. colũ .4.li.24.
Prætexta quid de iniur.in princ.folio. 97.columna.3.linea.79.
Prætorum edicta obtinent vim.le.de. iur.na.genti.& ciui.§.prætorum.fol. 5.col.2.linea.51.
Et vocatur ius honorarium ibi.
Prætores suis edictis dabant authoritatem ibi.
Prætorum edicta in albo describantur fo.5.col.2.li.58.
Prætores hodie qui dicuntur ibi.
Prætor non potest facere esse vel desinere quem hæredem de pupil. substi.§.liberis.folio.59.columna. 4.linea.41.
Prætor olim quidam fuit qui fidecom missari?.dicebatur de fideicõ. here. in prin.fol.60.co.2.linea.75.
Prætor naturali æquitate mouetur de here.que.ab intest.§.emancipati.fo. 64.col.4.linea.63.
Prætor an & quare non possit facere hæredes de bo.poss.§. quos autem. fol.73.co.3.linea.71.
Prætor dabat actiones de actio. §.sed iste.fol.101.co.1.
Prætor plus punit quam.le.xij.ta.de obligatione.ex deli.§.j.folꝰ.94.columna.1.linea.78.
Principis appellatione venit imperator romanus in prohe.in prin.folio. 1.col.2.linea.37.
Principis sententia epistola vel ædictum habent vim legis de iu.na.ge. & ciui.§.sed & quod fol.5. columna. 1.linea.50.
Princeps an possit facere.l.sine consilio procerum ibi.col.2.
Princeps aliquando apponit sibi. le. quod nisi quid factum fit in eius rescripto illud non ualeat de adop. §. cum autem. folio. 13. columna. 2. linea.7.
Princeps potest esse iudex in causa propria de vulg.substi.§.si seruum.folio 48.col.2.linea.64.
Princeps non capit aliquid ex testamento imperfecto qui.mo.testa.infit.§.finali folio.51.co.1.linea.67.
Princeps quamuis solutus sit legibus eis tamen viuere vult ibi.
Princeps potest ex causa vel ex gratia iubere aliquid obseruari & effectum habere quod de se inualidum erat de fideicom.her.in principio. folio. 60.co.2.linea.73.
Principes dicuntur substinere iura. de pe.teme.liti.in principio. folio. 119. colum.1.linea.76.
Priuatio presupponit habitum& nihil est in priuatio ꝛc quod prius nõ fuerit in habitu de liberti.in prin.folio. 7.colum.1.li.51.& de capi. di.§.j. folio.18.c.1.li.3.
Priuatio presupponit habitũ qui. mo. testa.infir.in prin.fol.50.co.1.li.81.
A priuatione ad habitum nõ datur regressus de capi.di.§.quod autem.fo. 18.colum.4.li.44.
Priuilegium personale personam non egreditur de iu na.gen. & ciui.§. sed & quod.fol.5.col.1.li.52.
Priuilegium an quando personam trãsgrediatur ibi.c.2.li.42.
Priuilegium litis ordinationem respiciens vni ex litigatoribus concessum inutiliter etiam cõcessum alteri qui. alie.licet.§.fi.folio. 38. columna.4.linea.70.
Priuilegium concessum alicui actui intelligitur si ille actus sit detesta.mili. §.plane.fol.42.col.3.li.67.
Priuilegium militum tam latum non facit quod remittatur ille numerus testium in eorum testamentis qui est de iure nature ibi.
Priuilegium concessum respectu certe qualitatis durat ea durante eod.titu. §.sed hactenus.fol.42.col.4.lin.55.
Priuilegium tacite hypothece est indultum actioni non mulieri de actio.§. fuerat.fol.107.co.3.linea.76.
Priuigna est loco filie de nupt.§.affinitatis.fol.11.co.3.li.58.
Prior in gradu potior est in successione qualiter hæc regula intelligitur de serui.cogna.§.j.folio.71.columna.4 linea.53.
Prius, & posterius in his quæ coniunctim fiunt non attenditur vbi ordo non est necessarius de obliga.ex deli.§.item siquis.folio.83.columna.2 linea.8.
Pro hærede gerete quid sit de hæred. quali.& diffe.§.fina.folio.53.columna.2.linea.64.
Pro hærede:hec oratio aliquando accipitur pro vero titulo aliquando pro falso de repl.§.sequens.folio.117.columna.4.linea.65.
Probandi onus qui tenet actori quod testari sciuerit rem legatam esse alienam de lega.§.non solum.folio.54. columna.2.linea.58.
Procrastinatio nocet quando est illicita & punitur de actio.§.ex maleficijs fo.109.col.4.
Procurator potest esse qui est in. xvij. anno qui.ex.ca.ma.non.li.fo.8.co.3, li.38.intellige ad negocia non ad iudicia.ibi.§.eadem fo.24.col.1.
Procurator qui sit de cura.§.final.folio. 22.colum.2.li.55.
Procurator fisci durante eius officio excusatur a tutela de excu.tute.§.j. fol. 33.columna 3.linea.66.
Procurator vel negociorum gestor in dominio transferendo idem operatur quod dominus de re.di.§.vendite.fo.32.col.1.linea.12.
Procurator mulieris in exigenda dote habet eadem priuilegia que mulier de actio.§.fuerat.fo.107.co.4.lin.75.
Procuratoribus quare fuerit permissum vt alieno nomine agere possent de his per quos age.pos.in princi.folio 113 colum.2.linea.58.
Procuratorem potest constituere quilibet qui proprio nomine potest esse in iudicio ibidem.
Procuratoris constitutio non exigit aliquam certam formam verborum eo. ti.§.j.fol.113.co.2.linea.73.
Procurator potest constitui absens ibi.
Procuratoris officium quibus fit interdictum ibidem.col.4.
Procurator cum mandato defensio sine mandato intelligitur eo.titu.§.j.folio.113.col.3.li.38.
Procurator si agit presente domino nõ potest de inualiditate mandati opprimi de satisd.§.sinautem.folio.114 columna.1 linea.66.
Procurator an & quando teneatur satisdare.de satisd.§.eo.fo.114.co.1.li.65.
Et quando dubitatur de mãdato,tenetur ibi.
Et etiam siue ante siue post litem contestatam ibi.§.fi.fol.114.co.3.li.15.
Procurator potest a domino extra iudicium releuari ab onere satisdandi. ibidem.
Procurator actoris præstat cautionem de defendendo in causa reconuẽtionis ibi.114.co.2.li.20.
Prodere.i.adinuenire de re.di.§.singulorum.fol.27.co.4.li.55.
Prodigus furioso æquiparatur de cura. §.j.folio.22.colum.1.li.2.
Prodigi & furiosi cura legitima est ex.l. xij.tab.ibi.
Prodigus cui bonorum suorum administratio est interdicta non potest testari qui non est permis.fa.testa.§.itẽ prodigus .folio .43.columna . 4. linea.32.
Prodigus est qui neq; finem neq; modum habet in expensis ibidem.
Prodigus notorie si ei non est interdictum bonis potest testari & aliena re & contrahere nisi faciat hoc in vsum manifeste prodigalitatis. ibi. fol. 43. colum.4.linea.56.
Prodigus cui bonis interdictum est nõ potest aliquod negotium obligatorium gerere de inuti.stipu §.mutuũ fol.82.co.2.li.62.
Profectitia pleno iure spectant ad patrẽ per quas perso.no.acqui.§.j.fo.39.c. 2.li.49.
Promittens aliquid dolo errore vel metu mero iure obligatur tamen habet exceptionem a pretore de excep. in prin.fo.115.co.3.li.65.
Promittens operam suam circa factum aut dationem alterius obligatur de inuti.stip.§.siquis aliũ.fo.81.colũna. 2.li.78.
Promittens pure an statim conuenirl. possit.eo.ti.§.fi.fo.84.co.2.li.32.
Promittere in scriptura redactum importat stipulationem.eo,ti.§.si scriptum .fo.38.co.2.li.67.
Et quid in dictis testium.ibi.
Promissio eius quod alius debet ipso iure obligat promittentem.qui mo. tol.obli.§.preterea.fol.92. columna. 4.li.70.
Promulgare & componere differũt in prohe.§.j.fol.3.col.1.
Et quid iportet promulgare ibi.
Proprium dicitur quod alteri non com petit de his qui sunt su.vel .alie.iu.§. j.fo.29.co.1.
Proprium quod dicitur in quo quis nudam habet proprietatem de re.di.§. cum in suo.fol.30.co.1.li.40.
Proprium dicitur illud in quo habemꝰ plenum dominium item re:pectu proprietatis & nude possessionis aliquãdo de here.insti.in prin.fol.45.columna.4.li.63.
Pronepotes quando succedunt veniũt in stirpes de he.que ab intesta. §. fin. fo.66.co.1.li.69.
Protinꝰ.i.statim de adop.§. fœmine.folio.14.co.2.li.5.
Prouincie que dicãtur de excu.tuto. in prin.fo.23.co .2.li.41.
Prouincia eadem que dicatur de vsuca. in prin.fo.35.co.1.li.73.
Proximus quis dicatur quoad successionem de leg.agn.succ.§.proximus.folio.7.co.1.li.76.
Et dicitur quem nemo sequitur de senatuscon.tertul.in prin.f.67.columna. 3.li.52.
Pubertas licet quo ad tutelas & testamenta taxata sit tamen quo ad matrimonia non.de nup.in prin fo.10.columna.3.li.78.
Pubertas plena dicitur in.xviij. annis de adop.§.minorem.fo.13.columna. 3.li.77.
Et pluribus alijs modis vt ibi.
Et quare & quomodo intelligatur ibi.
Pubertas olim iudicabatur ab habitudine & ex aspectu corporis in masculis sed hodie dispositum est vt sit in masculis in.xiiij.in feminis in.xij.q. mo.tu.fini.in prin.folio.21.columna 2.li.53.
Pubertas hodie non debet probari per aspectum ibi.
Pupertati proximus dicitur.a.x. anno. & dimidio supra in masculis de inuti.stip.§.pupillus.folio.82. colũna. 3.li 3.
Et quid in feminis ibi.fol.82.col.3.li.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

& de obli ex deli. §.in summa. folio. 83.col.4.
Publica vtilitas autoritate & vtilitate p̃ fertur publica autoritate licet nõ vtilitate de excu tuto. §.j.fo.23.c.3.li.68.
Publicum dicitur quasi publicum de suspectuto. §.j.fo.25.co.3.li.50.
de re.di.in prin.fo.26.co.3.li.63.
Publica que dicantur de re.diui.§.ripa rum.fo.27.co.1.li.3.
Publica iudicia non transeunt ad here des nisi in quinq; casibus .de perpe. & tempo.actio.§.j.fo.115.co.1. li.55.
Publica iudicia differunt aciuilibus.de pub.iud.in prin.folio.121. columna. 1.li.61.
Et in quibus conueniant ibi.
Pudicitie maxime filiarum fauendum. est.de noxa.actio.§.fi.fo.112. colũna. 3.li.69.
Pugna duelli an sit licita de here. que ab intest.§.interdum.fo.64.colũna. 2.li.42.
Pupillus potest suam conditionem me liorem facere deteriorem non.de au to.tu.in prin.fo.20.co.3.li.61.
Pupillus alteri se obligans presumitur male agere ibi.
Pupillus qui vendit rem & habeat pre dium si velit recuperare rem repelli tur nisi det pretiũ ibi.
Pupillꝰ doli capax tenetur depositi si quid doli commisit vel sit locuple tior factus ibi.
Pupillus cũ autoritate tutoris adit ẽt de iure pretorio ibi.
Pupillus non potest esse in iudicio ciui li vel criminali sine tuto. augmento & quare ibi.nisi certis casibus.
Pupillus quis dicatur ibi.
Pupillus quomodo ex ingratitudine redigatur in seruitutem qui .mo .tu. fi.§.j.fo.21.co.3.li.7.
Pupillus conueniens tutorum preferr creditoribus & in quibus casibus.de satisf.tu.& cura.§.fi.fo.23.co.1.li.30.
Pupillus non potest accusare suspectũ tutorem sed curatorem sic de consi lio affinium & consanguineorum. de suspe.tuto.§.i.fo.25.co.3.li.41.
Pupillus non potest mutuare.&mutuã do nõ obligat sibi aliũ &quomodo pecunias mutuatas & qua actione re cuperet qui alie.li.§.nunc admonen di.fo.28.co.3.li.43.
Pupillus que meri facti sunt potest sine tutore ibi.
Pupillo soluens quando liberetur eo. ti.§.fi.fo.38.co.4.li.50.
Pupillus an possit soluere.eo.ti.§.fi.fo. 39.co.1.li.44.
Pupillꝰ sine tutoris autoritate nõ obli gatur qui.mo.re con.obl.§.j.fol. 77. co.1.li.2.
nisi naturaliter ibi.
Pupillus tutori promittens nullo mo do tenetur & quare.ibi.fo.77.co.1. li nea.64.
Pupillus cum tutore promittens natu raliter & ciuiliter obligatur sed resti tuitur.ibi.
Pupillus sine tutore obligari non po test de inuti.stipu.§.pupillus.fo.82. col.2.li.73.
Pupillus qui excessit infantiam alium sibi obligare potest.ibi.
Putator quis dicatur de lege aqui.§.itẽ si putator.fo.96.co.3.li.39.
Quadriennũ quod datur in restitutionibus hodie est continuum de actio.§.ru rsus.fo.102.co.1.li.20.
Quadruplum in materia furti est totũ pena.de actio.§.sicitaq; fo.104.co.3. linea.63.
Qualitas adiecta verbo non semper intelligitur secundum tempus ver bi de here.que.ab intest.in prin.fo. 63.co.2.li.73.
Qualitas adiecta verbo debet determi nari secundum tempus verbi de legi agna.success.in prin.fo.66.co.2.li.42
Quarta arrogati que & quanta sit de a dop.§.cum autem.fol.13.columna.1. li.70.
Quarta vna satis est quod remaneat in ter omnes heredes quo ad.l.falcidiã de lege fal.in prin.folio.59. colũna. 3.li.5.
Quarta ex.l.falcidia potest peti etiã rei vendicatione ex qualibet re.ibi. fol. 59.co.3.li.65.
In quartam falcidiam que imputentur eo.ti.§.j.fo.177.co.4.
Quarta que detrahitur de fideicommi sis etiam particularibus est ex pega siano senatusconsulto de fideicom. here.§.sed quia. folio. 60 .columna. 4.li.63.
Quare plures sunt :alia que iure nature debent alia iure institutiõis.alia tre bellia.alia quæ debetur filio arroga to,alia quæ debetur concubinæ.eo. titulo.§.sed quia.folio.60.colum.4. linea.72.
Quarta pars dicitur minuscula.eodem titulo.§.finali.folio.66.columna.1. linea. 5.
Quasi est nota improprietatis. de pu pil.substitu.§.igitur.fo.49.colum.1. linea.42.
Quasi.Hæc dictio relata ad personam disponentis importat opem illius. de lega.§.si quis rem.fo.55.colum.3. linea. 73.
Quasi & quodammodo important im proprietatem.de succes.liber.§.fi. fo lio.73.co.1.li.22.
Quasi non denotat improprietatem. eodem titu.§.propter retentionem. fo.110.co.2.li.69.
Quæstor quot modis capitur. in pro hoc.§.cumq; hoc.fol.2.col.3.
Quæ de nouo emergunt nouo indi gent auxilio.de liberti.in prin.fo.7. co.1.li.53.
Quæ fortiori vinculo ligata sunt diffi cilius tolluntur.de legi.agna.tut.§. sed aqualionis.fo.17.columna.1.li nea.34.
Quærela non datur contra testamen tum militis etiam filij fami.de testa. mili.§.primo.fol.42.columna.2.li nea. 46.
Quærela datur exhæredatis tam suis,q̃ emancipatis.de exhæreda.libero. §. sed hoc quidem.fo.45.columna.1.li nea.20.
Quærela inofficiosi datur liberis præ teritis,vel exhæredatis,item parenti bus,item fratribus,& sororibus ,ita demum turpi persona instituta. de inoffi.testamen.in princi.fo.51.co.2. linea.44.
Quærela infra quantum tẽpus debeat proponi.ibidem..fo.51.columna. 2. linea. 76.
Quærela inofficiosi non est nec actio, nec accusatio,sed tenet medium. ibi dem.
Quærela an detur filijs fratrum institu ta turpi persona.ibi.fo.51.colum.3.li nea. 50.
Quærela datur filijs tam naturalibus q̃ arrogatis vel adoptatis ab auo pa terno vel materno qui transeunt in potestatem adoptantis. eod.tit.§.j. fo.51.col.3.li.68.
Quærela inofficiosi competit etiã post humi.ibidem.
Et est remedium subsidiarium deficien tibus alijs.ibi.
Et ab ea excluduntur filij siquid ei re linquat.quia tunc agunt ad supple mentum.ibidem.
Quærelam non habent filij naturales tantum in bonis patris,sed matris sic.ibidem.
Querela inofficiosi an trãsmittatur ad hæredẽ de hære.que ab intesta.§.cũ autem.fo.64.co.4.li.1.
Et quando.ibidem.& col.seq.
Quesita in dubio presumuntur ex pro pria industria quãdo nõ haberet in se delictũ.per quas perso.no.acquir. §.j.fo.39.co.3.li.57.
Questio hereditatis pupilli dicitur ma xima & comparatur questioni.de oĩ bus bonis.de excusa.tuto.§.item.p̃ pter.fo.23.col.4.li.52.
Quis vel qui relatiuum stat restrictiue. de iure nat.gẽtium & ciui.§.primo. fo.3.co.4.lin.7.
Qui per alium facit rem.de iur.natura. gen.& ciui.§.constat.folio.4.colũn na.4.linea.48.& de rerum diui.§.vẽ ditæ.ibidem.
Qui vult consequens vult necessarium antecedens.quib.ex cau.manumitt. non licet.§.j.fo.8.colũ.1.linea. 39.& qui test.tut.da.pos.in princ.
Qui in potestate alterius est nõ potest alium habere in potestate.quib.mo. ius patr.potesta.fol.§.fi ab hostibus fo.13.co.2.li.36.
Qui vult vnũ vult omne illud per qd̃ ad id peruenire potest.quib.testa.tu. da.pos.in prin.fol.17.col.1.li.70.
Quis consequi potest per alium quod non potest consequi per seipsum ali quando.de hære.insti.§.seruus. fol. 46.col.3.li.71.
Qui in vno grauatur in alio releuatur. de hære.quali.& diffe.§.j.fol.52. col. 5.li. 44.
Quis vel qui adiectum præterito tẽpo ri facit demonstrationem.de leg.§. huic proxima.fo.58.co.2.li.2.
Quis:& quæ significant substantiam. de inuti.stipu.§.alteri.fo.83.co.4.li nea.10.
Quia pro sed.vi bo.rap.§.quia tamen. fo.95.co.4.li.70.
Quirites vnde dicti.de iur.natu.genti. & ciui.§.sed ius.folio.4.columna. 2. linea.40.
Quod.i.quia.de dona.§.est & aliud.fo lio.37.co.3.li.74.
Quod ab initio non valuit tractu tem poris conualescit de testamento mi li.§.sed & si quis. folio.43.colũna.1. linea.55.& quibus non est permis.fa cere testamen.in princi.fo. 1.
Quod alias non valuit,reconualescit, saltem cessante impedimento, saltem de æquitate. quibus modis te stamenta infirmentur.§.non tamen fo.50.col.4.li.64.
Quod differtur non aufertur de singu re.per fide.reli.§.libertas.fol.62. co lumna.3.li.76.
Quod iuris. est de toto quoad totum idem est de parte quoad partem de satid.§.j.fol.13.col.4.li.82.
Quodammodo est nota improprieta tis de pup.sub.§.igitur.folio.49.co lumna.2.li.42.
Quoq; est dictio implicatiua.de nupt. §.affinitatis.fo.11.col.3.li.61.
Quotidiana sunt diligentius attendẽ da in prohemio.§.igitur.fo.5.colũ na.2.lin.6.
Radicum emissio facit quæri quod alias non esset quæsitum.de rerũ diui.§.præ terea.fo.28.col.4.li.1.
Raptor an teneatur furti manifesti.de actio.§.ex maleficijs.fol.105.colum na.2.li.74.
Raptor qua actione teneatur.de vi bo. rap.in prin.ibi.
Raptor in minus tenetur q̃ fur manife stus.ibi.fo.95.col.4.li.55.
Rapiens rem propriam qua pœna te neatur.eo.titu.§.quia tamen.fol.95. col.4.li.62.
Raptio hæc valet hoc fieri non potest, quia lex prohibet.quibꝰ ex cau.ma nõ li.in prin.fo.7.col.4.li.77.
Rationes due finales si sint vna cessan te non cessat depositio.de nuptijs. §.affinitatis.fo.11.col.3.li.59.
Rationes due preualent vni.de adopt. §.j.fo.13.col.1.li.60.
Et declara vt ibi.
Ratio non inconuenit vt aliquãdo sit eadem cum dicto.quibus mod.ius pat.potesta. fol.§.filiusfamilias.fol. 15.col.1.li.50.
per Rationem ita censetur quis decidi vt deciditur per verba.de leg.patro. tu.fo.19.col.1.li.56.
per Rationem quod venit dicitur ven re ex interpretatione.ibi.
Ratio hæc bona est quia lex ita dicit. de vsucapio.§.furtiue.folio.35. colũ na.2.li.77.& in ti.si quadru.pau.fec dica.in prin.ibidem.
Et rationibus duabus si vna cessat alia remaneat satis est.ibi.
Ratio generalis preualet speciali.ibi.
Ratio legis correcte allegari potest.de testamen.ordi.in princi.fol. 40. co lum.3.li.75.
Ratio eadem cum dicto aliquãdo tole ratur.eo.ti.§. pater.fo.41.co.3.li.64.
Rationes reddere dicitur quãdo amo to dolo & fraude reddit.de lega.§. peculium.fo.57.co.2.li.2.
Ratio fundatur aliquãdo in sola volũ tate disponentis.eod.tit. §.incertis. fo.57.co.2.li.1.
Rationes due vincunt vnã.de hære.q̃ ab intest.§.fi.fo.65.co.4.li.81.
Rationis identitas facit quod casus nõ expresse dicatur comprehendi in iã deciso quod cum eo.§.primo.fo.110 col.4.li.76.
Ratihabitio & consensus ab initio idẽ solet operari.de autho.tu.§.tutor au tem.fo.21.co.1.li.7.
Ratum dicitur habere dominus cum primum certior factus est de gestis per procuratorem alias non cense tur ratum habere.de satisda.§.finau tem.fo.114.col.1.li.76.
Recte idem est quod iuste in prohe.in prin.fol.1.col.2.li.39.
Et importat idẽ quod legitime.de nu ptijs.§.mariti.ibi.
Reipublicę administrationi debẽt pre fici iurisperiti in prohemio.§.finali. fo.2.co.3.li.68.
Relatio est faciẽda ad pxima.de actio. §.eque.fo.100.co.4.li.52.
Relatio non tollit patriam potestatem quibus mod.pat.pote.fol.§.primo. fol.14.col.3.li.65.

Relegatus

In libris institutionum.

Relegatus & deportatus differunt ibi.
relegare potest quilibet q̃ habet me rum imperium ibi.
Religio est de iure gẽtium de iu.na.gẽ. & ciui.§.j.fo.4.co.2.li.59.
Religiosus dicitur imperator in proh. in prin.fo.1.co.2.li.39.
Religiosus fit quis per.ll.ibi.
Religiosum secundum canones quod dicatur de re.di.§.religiosum.fo.27. co.3.li.9.
Relinquo hoc verbum arguit vltimam voluntatem qui.ex ca.ma.non li. §. fi.fo.9.co.2.li.1.
Remitti non potest ius reuocandi do nationem ex causa ingratitudinis de capi.dimi.in prin.fo.18 .columna.3. li.47.
Remissio vnius iuris expressa non tra hitur ad alia de excusatio .tutorum. §.qui autem.folio.24.columna.3.li nea..65.
Remissio redditionis rationis nõ com prehendit reliqua de lega.§.peculiũ col.2.
Nec dolum nec latam culpam ibi.
Renunciare non videtur alijs excusa tionibus qui habet plures & inten tat & proponit vnam de excu.tut.§. qui autem.fo.24.co.3.li.69.
Renunciare non potest creditor iurivẽ dendi pignoris.qui.alie.li.§.j.fo.38. co.3.li.12.
Replicatio quid sit & quare fuerit inuẽ ta de repli.in prin.fo.116 . columna. 4.linea.20.
Et fuit inuenta fauore actoris ibi.
Replicatio resoluit ius exceptionis.
Repudians hereditatẽ potest infra triẽ nium postea adire de here.qua.& dif fe.§.extraneis.folio.53.columna.1.li nea.56.
Repudiatio solo animo fit facto vl̃ ver bis expresso eo.ti.§.ibi.
Repugnantia que nocet de adempt. leg.in prin.fo.53.co.2.li.62.
Requirendus est ille de cuius preiudi cio agitur de adop.§.minorem.fol. 13.co.3.li.78.
Res romana ponitur pro rebus pu. de iusti.& iu.§.fi.folio.3. columna.2. li nea.74.
Rerum appellatione non Veniunt act iones aliquando de iu.na.gen.& ci ui.§.fi.fo.5.co.4.li.70.
Rei vendicatio certo casu nõ datur do mino de re.di.§.cum suo.fol.30. col. 1.li.43.
Rei vendicatio quanto tempore pre scribatur & in quibus casibus ibi.
Rerum suarum quilibet est moderator & arbiter.eo.ti.§.per traditionem.fo lio.31.c.4.li.39.& in ti.qui.alie.li.§.j.
Rem habitam pro delicto inueniendo vel accipiendo efficior dominus eo. ti.§.hoc amplius.fol.32. columna .2. linea.75.
Res quando dicatur haberi pro derelic ta.
Res sua memini seruire potest de vsuf. in prin.fo.33.co.3.li.50.
Rem aliam habere non videor cuiꝰ pre cium mihi abest de lega.§.si res .fol. 163.co.1.
Rei sue quilibet est moderator & arbi ter de.lege fal.in prin.fol.59.colũna 3.linea.1.
Res de facili redit ad naturam pristinã. de assig.liber.in prin.fo.73.columna 1.li.80.
Res incorporales quasi possidentur.de inter.in prin.fo.117.co.2.li.51.
Reiverbum generale est de obli.in pri. fo.76.co.2.li.21.
Rei appellatione factum continetur. ibidem.
Rei vendicatio vt causetur duo extre ma requiruntur dominium vel qua si ex parte agentis possessio vel qua si ex parte conuenti de actio.§.j.fol. 100.co.1.li.7.
Rei appellatio generalis est ibi.
Rei vendicatio que datur legatarijsnõ est exquasi contractu de obli.ex qua. cõ.fo.91.co.2.li.5.
Res.i.estimatio qui.mo.tol.obli.§.j.fo. 92.co.4.li.53.
Rem esse in bonis vel ex bonisdifferũt de vi.bo.rap.§.sene.folio.96.colũna 1.li.27.
Rescriptum debet habere ante nomen scribentis in rub.prohe.fo.1.co.1.
Respõsio simpliciter & absoluta intelli gitur facta cum omnibus qualitati bus interrogationis de inuti.stip.§. pręterea.fo.82.co.1.li.46.
Et simplex respõsio trahitur ad omnia que continentur in interrogatione eo ti.§.quoties.fo.83.co.3.li.18.
Respõsio facta in vna ex rebus conten tis in interrogatione validat quo ad eam.ibi.
Restituere.idest dare de actio.§.i bone fidei.fol.ibi.
de inter.§.j.fol.18.columna.1.li.66.
Restitutiones in integrum omnes cã cognita dantur eo.ti.§.siquis agens. fo.19.co.1.li.18.
Restõ in integrũ an detur maiori. xxv. an.maiori.xx.qui se vendit adpretiũ participandum.de iu.perso.§.j.fo.6. co.3.li.33.
Restõ omnia reponit in pristinum qui mo.ius.pa.po.fol.§.j.fo. 14 .colũna. 3.li.65.
Restitutio ex trebelli.fit re & verbo & qualiter de fideicom.heredi.§.sed qa fo.61.co.3.li.5.
Restõ ex trebel.fit procuratori simplici ter & habenti speciale mandatũ non procuratori in rem suam.ibi.
Restõ quomodo & q̃n det absenti con tra p̃sentem vel econtra p̃ti contra absentem de actio.§.rursus.fo.101.co lumna.4.li.72.
Restõ an fiat ad tempus absentię tãtum vel ad totum tempus ibi.
Reuersi ab hostibus oia iura recuperãt qui.mo.ius.pa.po.fol.§.fi ab hostibꝰ fo.15.co.2.li.46.
Reus q̃n teneatur ad satisdandum de sa tisda.§.j.
Reus stipulandi & reus promittẽdi qs dẽ de duo.re.in prin.fo.79.co.3.li.6.
Reus dẽ dantum debitor ibi.
Reus dicitur qui conueniẽ.ibi.
Reorum debendi constitutio an vitie tur per interuallum & per quod de duo.reis in prin.folio.79.columna. 3.li.78.
Rei promittendi qualiter constituan tur eodem titulo.§.j.folio.236.colu mna.4.
Reorum constitutionem vitiat impari tas.ibi.§.fi.
Rei debendi non possunt in solidum conueniri eo.tit.§.fi.fo.79.c.4.li.72.
Ripa fluminis non est publica de re.di §.j.fo.26.co.4.li.29.
Riparum vsus est publicus proprietas eorum quibus predijs adherent eo. ti.§.flumina.fo.26.co.4.li.56.
Rite.idest seruatis solenitatibꝰ de nup. §.mariti.fo.11.co.4.li.60.
Romani vnde dicti de iu.na.gen.& ci ui.§.sed ius.fo.4.co.2.li.39.
Rubrica q̃nq; generalior nigro in rubr. de iusti.& iure.folio.4.columna.4.li nea.39.
Rubrica aliquando est generalior ni gro de here.que ab intest.in rub.fol. 63.co.2.li.41.
Et de obli.q̃ ex deli.in prin.fo.278.c.3.
Rudis animus non debet multitudine rerum grauari de iusti.& iu.§.j.fol. 3. co.1.li.71.
Rumpere quid importet de.lege aqui lia.§.cap.tertio.fo.97.co.1.li.63.
Ruptela testamenti potest dici pena de succes.liber.in princi.folio.72. colu mna.2.li.4.
Rusticis statur in his que pertinent ad agros & similia de re.di.§.preterea.f. 28.co.4.li.38.
Rusticitas sãcta omnia palam habet de actio. §.item seruiana.fo.102.colũna. 3.li.66.
Sacerdos est persona publi ca non potest tamen alte ri stipulari de iusti.et iu.§. fi.co.3.
Sacerdotalis dignitas liberat a patria potestate qui.mo.ius.pa.pot.fol.§.fi liusfamilias.fo.15.co.1.li.82.
Sacre res possunt esse i patrimonio no stro si sint capte ab hostibus de re.di ui.in prin.fo.25.co.3.li.43.
Sacramentum quid sit.e.ti.§.sacre.folio 27.co.2.li.59.
Sacra etiam imperialibus decretis alie nari prohibentur excepta causa redẽ ptionis captiuorum ibi.
Sacrum nemo sibi propria auctoritate constituit ibi.
Sacer remanet locꝰ vbi erat eccl̃ia. ibi.
Sacre res ex quibus causis alienari pos sunt ibi.
Sacer desinit esse locus si ab hostibus ca piatur ibi.
Sacre res & hmõi possideri non possũt de vsuca.§.j.fo.35.co.3.li.47.
Sacre & religiose res p̃nt desinere esse sa cre & religiose.ibi.
Salarium interueniens in mandato an possit peti & qua actio.de manda. §. fi.fo.90.co.3.li.38.
Saluianum interdictum in quo differat ab actione seruiana de actio.§.itẽ ser uiana.fo.103.co.3.li.76.
In saluiano sufficit probare se possedis se.ibidem.
Sancte res que dicantur de rer.di.§.san cte.fo.27.co.3.li.64.
Sanctionesque proprie dicantur ibidẽ.
Sapiens melioris & conditionis quam stultus de excu.tu.§.similiter.fo.24. co.1.li.70.
Sarcta tecta que dicãtur de manda.§.fi. fo.90.co.3.li.71.
Sarcinator quis dicatur de loca.§.item pretium.fo.87.co.4.li.60.
Sata cedunt solo de re.diui.§.cum i suo fo.89.co.1.
Satisdatio remp.saluam fore capitur a magistratibꝰ eorum periculo si non sit idonea de atti.tuto.§.pe.fo.20.co. 1.linea.62.
Satisdatio rem pu.saluam fore est inuẽ ta fauore pup.vel adulti. de satisda. tuto.vel cura.in prin.fo.22.columna. 3.li.10.
Satisdatio a quibus danda sit.ibi.
Satisdatio vsusfructuarij & eorum que vsu consumuntur an possit remitti a testatore vel ab herede de vsufr.§.cõ stituitur.fo.34.co.1.li.2.
Satisdationum modus hodiernus diff ert ab antiquo de satisda.in prin.fo. 113.co.3.li.59.
Et eorum ordo antiquus .ibi.
Satisdationum ordo ex vsu & obseruã tia processit eodem .ti.§.j.fo.113.col. 4.li.14.
Satisdare est cum fideiussore.ibi.
Satisdatio que ab actore & quando exi gatur.ibi.
Satisdandum an hodie sit .ibi.
Satisdare quare teneantur procuratores & non persone alienarum rerum cu ram habentes.eodem ti.§.sin autem fo.114.co.2.li.56.
Scandalum euitandum est de re.di. §. apium.fo.28.co.2.li.13.
Scientia diligentia & fides ad explican dum aliquid requiruntur in prooe. §.cũq; hoc.fo.2.co.2.li.15.
Nec cognoscuntur ex vnico actu.ibi.
Scientia testamenti non infert sciam co dicillorum de actio.§.siquis agens.f. 109.co.1.li.34.
In scriptis tunc aliquid fieri dicitur quã do scriptura requiritur de emp.& vẽ di.in prin.fo.86.co.2.li.63.
Scriptura non est necessaria ad substan tiam legis,sed ad probationem tm. de iu.na.gen.& ciui.§.constat.fol.4. co.4.li.1.
Scriptura an cedat charte vel contra .§. litere.fo.30.co.4.li.57.
Scripture seruandus ordo non est.de le ga.§.ante heredis.folio.58.columna 4.li.9.
Scripture an semper sit standũ de iuti. stip.§.item verborum.fo.ibi.
Pro scriptura publi.& priuata presumi tur nisi contrarium probetur de fide. §.fi.fo.85.co.2.li.32.
Scriptura priuata quando faciat fidem de lite.obli.in prin.folio.85.colũna. 3.li.15.
Secũdum,hec dictio ponitur remotiue de obli.in prin.folio.76.columna.1. linea.48.
Securus est fugiens ad edẽ sacram vel statuam principis de his qui sunt su. vel alie.iu.§.fi.fo.9.co.4.li.46.
Sed si est dictio que ponit diuersitatẽ in facto & dẽtitatẽ in iure de ige.in pri. fo.18.col.2.& q.mo.ius.pa.pot.fol.§. sed si.pater.fo.16.co.1.li.4.
Sed & si,in portat diuersitatẽ facti & nõ iuris de lega.§.& si rem.fo. 54. colu mna.4.li.16.
Semel quod est semper est,et quãdo ha beat locum hec regula de fideicom. here.§.restituta.folio.60.columna.4 linea. 5.
Semestres dñi libri cõtinẽtes gesta sex mensium.de excu.tu.§.j.fo.23.colu mna.3.li.70.
Seminatum siquid sit in alieno ex semi ne meo contra quem agam de re. di. §.qua ratione.folio.30. columna .4. linea.1.
Senatorum auctoritas maior est plebe de iu.na.gen.& ci.§.constat.fo.5.col. 1.li.4.
Senatores qui qui.mo.ius.pa.pot. fol. §.filiusfamilias.fol.15. columna.1.li nea.49.
Senectuti eundem romani honorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

tribuerunt qui & magistratibus de excu.tu.§.item maior.fo.24.colũna. 2.li.62.
Sensus accipitur pro intellectu.si quadru.pau.fe.di.in prin.fo.331.co.1.
Sententia non est omnis vox iudicis de iu.na.gen.& ciui.§.sed & quod.f. 5.co.1.li.55.
Sententia & opinio differunt eo.tit.§. responsa.fo.5.co.2.li.78.
Sententia lata contra pupillum indefensum ex falsis allegationibus est ipso iure nulla de exc.tut.§.fi.fo.125. col.1.li.63.
Sententia debet referri ad acta assertoria de suspe.tut.§.suspectus.fo.125.columna.4.li.48.
Sententia est de iure ciuili de obliga.in prin.fo.76.co.1.li.75.
Sententia prima vz non secunda quando est lata ab eodem supereodẽ qb. mo.testa.infir.§.j.fol.50.col.2.li.66.
Sententia ex qua agatur an ex prima vl ex secũda eo.ti.§.posteriore.
In sententia sunt allegatiões repetẽdę de fideicom.here.§.restituta.
Sententia in actione quod metꝰ cã qualiter possit proferri:& an sint proferẽde duevl vna deactio.§.quadrupli.f. 107.c.1.li.15.& si sit diffinitiua.ibi.
Sententia debet esse conformis.libello eo.ti.§.curare.fo.108.co.4.li.52.
Sententia debet esse certa in quantum fieri pt.ibidem.
Potest tamen ferri incerta.ibi.
Sententia pt ferri certa super petitione intereẽ incerta si in actis certificatũ sit postea.ibi.
Sententia debet ferri in scriptis nisi certis casibus.ibi.
Sententia in actione noxali qualiter detur.& quid si agatur criminaliter de noxa.actio.§.j.fo.335.co.1.
Sententia & res iudicata non tollunt actionem & obligationem & quare de excep.§.item si in iudicio.fo.116. co.1.li.50.
Sententia est de iure ciuili.ibi.
Sententia an dẽat ferri i die termini assignati ad comparendum ad audiẽdã sententiam:vel alia de verb.ob.§.omnis.fo.233.co.2.& se.
Sẽtentia quomodo possit ferri de nocte.ibi.co.3.
Sententia illa prævalet quæ validioribus fulcitur rõnibꝰ de emp.& vend. §.item pretium.fo.87.col.1.li.27.
Sententie forma in cã noxali de offi.iu. in prin.fo.9.co.4.li.68.
Et in scriptis & sedendo danda est.ibi.
Et an statim & in quibus casibus sit executioni mandata vel non.eo.tit.§.1. fol.120,co.1.li.11.
Sententia transfert dominium eo.tit.§. si finium.fo.12.co.4.li.59.
Item & secundum decretum ibi. quod declara in sententia .ibidem.
Separari an possint maritus & vxor de gra.cogna.fo.71.co.1.li.77.
Seruus nascitur de iu.na.gen.& ciui.§. ius autem.fo.4.co.3.li.50.
Et vnde dicant serui de iu.perso.i prin. fo.6.co.1.li.32.
Seruus non potest fieri clericus contra domini voluntatem eo.ti.fo.6.colũna.1.li.62.
Neq; pot esse tabellio.ibi.
Et qualiter fiant & qualiter nascantur. eod. §.
Seruorum differentie.ibi.
Seruus quot modis possit efficiliber de libertt.§.libertinorum.fo.7.c.3.li.32.
Seruus institutus est heres ne cessarius. qui.ex ca.ma.non li.folio.8.colũna. 1.linea.16.
Seruus institutus a domino non soluẽdo tenetur satisfacere creditoribus & nisi satisfaciat possunt bona vendi sub nomine heredis.ibi.
Non tamen potest institui seruus pignoratus nisi dominus creditori satisfaciat.ibi.
Serui sunt in potestate dominorũ,quę ptãs est de iure gẽt. & de iure antiq̃ poterant a dñis occidi hodie domini in eos seuire nõ pnt:imo punitur occidẽs seruum proprium sicut alienũ.de his qui sunt sui vel alie.iu.§.j. fol.9.co.3.li.33.
Et qcquid seruꝰ querit q̃rit domino ibi. etiã si per dolum vel metum acqrat ibidem.
Seruus non torquetur idominum eo. §.fo.9.co.3.li.48.
Seruus ex quibus causis puniatur si se non gessit probe erga dominũ.ibi.
Seruus inuentus cum vxore pt occidi. ibidem.
Seruus a domino an verberari possit sine causa.ibi.
Seruus contra dominũ potestbabere recursum ad iudices eo.fol. 9. columna.4.linea.50.
Seruus adoptatus efficit liber de ado. §.fi.fo.14.co.2.li.11.
Seruus si nominetur filius liberatur & quæ acquirat.ibi.
Seruus pene quis dicatur qui. mo. iuspa.po.fol.§.f.fo.14.co.3.linea.67.
Seruus adeptus militiam vel dignitatem sciente domino fit liber eo.tit. §.filiusfamilias.fo.15.co.1.li.42.
Seruus proprius cum libertate vel simpliciter recte tutor datur qui. da. tu. pos.in prin.fo.17.col.1.li.56.
Seruus a præside an detur tutor.ibi.
Seruꝰ adiecta tacite libertatevel expresse habet testamenti factionem.ibi.
Seruus proprius sub cõditione si liberit datus tutor a domino putante alienum an detur vtilius.ibi.
Seruus pene perdit ciuitatem,& libertatem de capi.dimi.in pincipio.fol. 18.co.2.linea.52.
Seruus non recuperat cognationem etiam si manumittatur. ibi. §. quod autem.fo.18.co.4.lin.42.
Seruus fugitiuus sui ipsius facit furtum de vsuca.§.j.fo.35.co.2.li.58.
Seruus plurium ab vno liberetur consequitur libertatem soluta alijs eorũ portione quod non erat de iure antiquo de dona.§.fina.folio.37.co.4. linea.74.
Seruus quærit domino non solum ex traditione sed ex verbis, per quas perso no.acqui.§.item vobis.fol.39. co.4.linea.53.
Seruus adire non potest non præcedente iussu & quare.ibi.
Seruus repræsentar dominum generaliter non specialiter.ibi.
Seruus an aliquid habere possit ad suã vtilitatem.ibi.
gesui aditio tria exigit.ibi.
Seruus alienus bona fide possessus, & liber homo bo.fide possessus & ille in quo habemus vsumfructũ equipa rantur eo.titu.§.item placet.fol.40. co.1.linea.72.
Seruus & surdus non possint esse testes in testamento & quare de testa. §.testes autem.fo.41.co.1.li.77.
Seruus aue eo quod vidit nate seruitutem an possit testificari.ibi.
Seruus dñe non debet operas carnales de hæredi.institutus.§.j.fo.46.colũna.1.li.47.
Seruus a dño vsufructuario eiusdem serui non potest institui.de hæredi.institu.§.alienus..fo.46.co.2.li.29.
Seruus institutus sit liber & hæres necessariꝰ & si manumissus in vita omnino remanet hæres, sed voluntarius.eo.tit.§.seruꝰ.fo.46.co.2.li.60.
Seruus institutus heres adire debet iussu illius domini qui est dñs temporis aditionis.eod.titu. §. alienus.fol. 46.col.2.li.60.
Seruus hæres institutus si interim manumittatur omnino consequitur hę reditatem.ibi.
Seruus hæreditatem quærit illi qui est dñs tempore aditionis legatum vero illi qui est dominustempore quo cedit dies legati.ibi.
Seruus potest institui post mortem domini.eo.ti.§.seruꝰ.fo.46.co.3.li.67.
Seruus hæreditarius recte instituitur hæres.ibi.
Seruus posthumi alieni etiam iure antiquo poterat hæres institui quẽ ipse posthumus nõ recte institueret.ibi.
Serui capacitas pendet a capacitate domini eo.titu.§.seruus autem.fol.46. colum.4.lin.43.
Seruus pluriũ institutus non querit oibus indistincte sed præcipienti. ibi.
Seruus institutꝰ ab vno ex pluribꝰ querit socijs & idem in cõtractibus.ibi.
Seruus vt sit hæres necessarius quæ requirantur de hære.qua.& disse.§.primo.fo.52.colum.2.li.46.
Seruus institutus si velit non est necessarius.ibi.
Seruo instituto inspicitur persona domini quo ad capacitatem eo.tit.§.in extraneis.fo.52.co.4.li.75.
Serui fugitiui legitimi persecutio ad quem spectet de lega.§.ea quoq;. fo. 55.co.1.linea.55.
Seruus manumissus similis est mortuo quo ad præstationem eo.tit.§.fi. res legata.folio.56.co.3.li.4.
Serui heredis dominium nõ transit in legatarium.ibi.
Seruus indebitus sibi solutus,& manumissus an consequatur libertatem, & qualiter manumittẽs teneatur.ib.
Serui nobis non quærunt iura quæsita sed quæsita quod declara vt eod. ti.§.an seruo.folio.58.columna.3.linea.65.
Seruus obligatur naturaliter domino, & quo iure naturali.quod cum eo.§. cum autem.fo.111.co.3.li.22.
Seruus ordinariꝰ & vicariꝰ q dicãt.ibi.
Seruus qui datur noxe non est in obligatione sed in solutione de noxa. actio.§.j.folio.112.col.1.li.80.
Serui dati noxe dominiũ in totũ abdicatur ab eo qui noxe tradit,& quare sed transit in dominum cui datur re uocabiliter,& quare.ibi.
Seruus conuentus noxaliiudicio si manumittatur tenetur ipse & extinguitur noxe deditio eo.ti.§. omnis autem.fo.112.co.2.linea.74.
Seruus manumissus an teneatur de gestis in seruitutute eo.tit.§ omnis.fo. 112.co.2.linea.78.
Seruitus ex persona domini habet ius stipulandi.de stipu.seruo.in princi. fo.10.co.1.li.30.
Seruus hæreditarius stipulando quærit defuncto.ibi.
Seruus ex sua persona nihil potest.ibi.
Seruus quando manumittitur incipit habere caput ibidem.
Seruus quoquo modo stipulationem concipiat querit domino.eo.titu.§. primo.fo.80.co.1.li.55.
Seruus stipulando factum an domino acquirat.ibidem.
Seruus conseruo suo suo stipulatur.ibi.
Seruus est capax factorum.eodem titu. §.sed cum factum.folio. 80. columna.1.li.82,
Seruus nemini potest ciuiliter obligari.de inutili stipula.§.item inutilis. fo.81.col.1.li.80.
Seruus naturaliter teneri potest non ciuiliter.de fideiuf.§.j.fo.82.co.3.li.57.
Seruus fideiubere nõ potest.ibi.
Seruus vsufructuarius querit nobis ex re & operibus,sed vsuarius ex re tantum.per quas perso.no.oblig.acqui. §.1.fo.92.co.1.li.20.
Seruus vni ex dominis stipulari potest & quare.eodem titu.§.fina. fo.92.colum.1.li.43.
Seruus fideiubendo non potest obligari.quibus mod.tol.oblig.§.præterea.fo.92.col.1.li.20.
Seruilis cognatio est impeditiua matrimonij.de nupt.§.illud.fol.93.colum.1.li.3.
Seruitus quomodo sit introducta & est naturali iuri contraria.de iure natu. gentiũ & ciuili.§.ius autem.fo.12.colum.3.li.3.
Et quid sit & procedit a iure gentium contra ius nature.de iure persona.in prin.fo.6.co.33.
Seruitutes an sint in bonis nostris. de re.diui.in prin.fo.21.col.3.li.32.
Seruitutum rusticarum quatuor sunt species.de seruitu. rustic.prædiorũ. fo.32.col.4.lin.77.
Seruitutum tria genera a persona personæ a re rei a re personæ.ibi.
Seruitutes vrbanæ dicuntur ille quæ ruri sunt dummodo edificijs cohæreant.eo.ti.§.1.fo.33.col.1.li.65.
Seruitutes vrbanorum prædiorũ quæ sint.ibidem.
Seruitus vrbana lõge nobilior est,ideo difficilius perditur.ibi.fo.33.columna.33.co.2.li.5.
Seruitutes rusticæ quæ cõtineant.eod. ti.§.inter.fo.33.col.2.li.44.
Seruitus quare dicitur prædialis.ibid.
Seruitus prædialis nõ quęritur nec debetur sine predio.ibi.
Seruitutis libertatẽ vnus ex socijs quęrere nõ potest pudoris causa & quando.de serui.rusti.prædio.eod. §.folio.33.col.2.li.63.
Seruitus in pactis stipulationibus & vltimis voluntatibus constitui potest. eo.tit.§.fi.fo.33.co.2.li.69.
Seruitus seruitutis esse non potest.per quas personas no.acquit. §. primo. fo.39.col.3.li.45.
Seruitus vrbana nõ potest obligari.de actio.§.itẽ seruiane.fo.120.co.4.
Et quando.ibi.
Seruitus pspectus est in qua cõceditur nõ solũ visus & lumẽ sed amenitas. de actio.§.tamẽ.fo.100.co.3.li.43.
Seruiẽtes in domo dicunt domestici & ideo eorũ testimoniũ reprobatur.de testa.§.pater.fo.41.col.3.li.67.
Seu stat ampliatiue.de interdi.in prin. fo.117.col.1.li.72.
Seueritas nimia in seruos proprios damnatur.de his qui sunt sui vel alieni iuris.§.fina.fo.9.col.4.li.45.

In libris Institutionum.

Si non valet quod ago vt ago valet vt valere potest de adop.§.fi.f.14.li.39.
Si.i.quia qui.mo.re con.obli.§.j.fo.77. col.1.linea.47.
Similium vno cognito cognoscitur aliud quod cum eo in princi.fo. 110. colum.4.linea.26.
Similium est eadem disciplina.ibi.
Similitudo in vno non arguit similitudinem in alio.ibi.
Simplex dicitur cui nihil additur de iust.& iu.§.j.fo.3.col.1.li.77.
Simplicitas est amica legibus caliditas inimica de fideicom.here.§.sed quia fo.61.co.2.li.36. Intellige de prudenti non de supina ibi.& vide idem columna.3.
Simplicitas bona est amica legi. de le. agnat.succes.§.j.folio.66. columna. 3.linea.68.
Syndicus quis dicatur & confundunturactor & syndicus de cura. §. fina. fo.22.col.2.linea.62.
Singularis ponitur pro plurali de iur. perso.in principio.folio. 6. columna.1.linea.48.
Sobrinus propior quis dicatur de gra cogna.§.quinto.folio.69.columna 3.linea.79,
Socius quomodo possit vti inuito socio re communi de re. di.§. religiosum.fo.27.col.3.lin.48.
Socius pro socio an admittatur in testem de test.§.legatarijs.folio.42.columna.1.linea .3.
Socius non conuenitur nisi inquantũ facere potest & quatenus de acti. §. sed & si quis.folio.110.columna.2. linea.74.
Et in quibus casibus ibi & col.sequen.
Socius tenetur tantum de leui culpa de soci.§.finali. folio.89. columna. 2.linea.74.
Socius ponitur aliquando impropriepro consorte de obli.ex qua.con.§. item si.fo.91.colum.1.linea.64.
In societate qualiter habenda sit ratio lucri & damni de socie.in ru.fol.88. col.4.linea.55.
Societas coiri potest omnium bonorum & vnius negociationis & nisi aliter fit conuentum damni & lucri partes sunt equales eo. titu. in prin. fol.88.co.4 linea.12
Societas quid sit.eo.tit.in rubr.fol. 88. colum.4.linea.37.
Societas est ius fraternitatis eo. titu. §. de illa.fo.89.col.1.linea.6.
In societate quando pacta inæqualia admittantur.ibi.
In societate debet esse par ratio lucri & & damni.eo.tit.§.illud.folio.89.co. 1.linea.49.
Societas renũciari potest socio præsenti non absenti eo.tit.§.manet.fo.89. colum.1.linea.73.
Societatis renunciatio quando valeat ibidem.
Societasmultis modis soluitur.ibi.
Et quando transeat ad heredes.ibi.
Societas an finiatur publicatiõe bonorum eius socij qui tantum operam ponebat.ibi.
Socrum etiã soluta affinitate non licet ducere vxorem de nupt.§.socrũ.fol. 11.col.4.linea.20.
Et est loco matris.ibi.
Soleꝰ vnde dicatur in proœ. §. cunq; hoc fo.2.co.1.linea.72.
Solet importat necessitatem de iu. per so.in prin.fo.6.co.1.linea.36.
Solidus aureus quis dicatur & quantus de atti.tu.fo.20.col.2.linea.72.
Solennitate qualibet remissa non intelligitur remissa naturalis de testa.milij.§.plane fo.42.co.3.li.79.
Solennitas intrinseca præsumit non extrinseca de fide.§.fi.fo.85.col.2.li.65.
Solennitate sublata an dicatur tolli id quod cũ solenitate solet fieri de obl. que ex deli.§.j.folio.94.co.1.li.68.
Soluere licet ante rem iudicatã quãdocunq; quod petit de perp.& tempo. actio.§.fi.fo.115.col.3.li.4.
Intellige cum expensis legitimis.ibid.
Soluere vt quis dicat quid requiratur de obl.in prin.fo.76.co.2.lin.56.
Solui aliud pro alio inuito creditore non potest qui.mod.tol.obli.in pecu.fo.92.co.2.li.54.
Soluẽdo & nõ soluẽdo quis dicat,qui. ex ca.ma.nõ li.fo.8,co.1.lin.42.
Soluẽs quod petitur pot petere absolui se licet ex superabundanti de per. & tem.actio.§.fi.fo.115.co.3.lin.11.
Soluens non cogitur subire iudicium. ibidem.
Solutio dicitur fieri necessitate ab emptore qui.ali.li.§.fi,fo.38.co.4.li.78.
Solutio facta a pupillo quando liberet ibidem.
Solutio indebiti licet effectu producat obligationẽ quę ipso effectu cõsiderato dicitur obligatio ex contractu tamen inspecta intentione agentiũ talis actus non est contractus sed distractus qui.mo.re con.obli. §.j. fol. 77.co.2.linea.2.
Solutio vnius ex pluribus reis debẽdi liberat omnes de duo.reis.§.ex huiusmodi.fo.79.co.4.linea.23.
Solutio quãdo fiet si hoc anno promissio facta sit de inuti. stipu.§. qui hoc anno.fo.84.colum.1.linea.79.
Et quid in promissione annua.ibi.
Solutio facta per errorem iuris vel facti quãdo impediat repititionẽ de obl. ex qua.cõ.§.fi.folio.91.co.3.li.79.
Solutione eius quod debetur omnis tollitur obligatio, qui.mo.tol. obl. in prin.fo.92.co.co.1.lin.71.
Solutio alij fieri non potest inuito creditore nisi creditori creditoris eo.ti. fo.92.col.2.li.60.
Solutio vna parit plures liberationes eo.ti.folio.eod.
Solutio partis an fieri possit inuito creditore.ibi.
Sorte dirimitur dissensio plurium de lega.§.optionis.fol.57.co.1.li.24.
Spadones qui & qualiter differant a castratis de adop.§.minorẽ.fol.14.co. 1.linea.10.
Species quę dicatur de iu.nat.gen.& ciui.§.constat.fo.4.co.4.li.63.
Species pro casu & themate, per quas perso.no.aquir.§.hoc quoq; fol. 39. col.3.linea.72.
Species sole commodantur de actio.§. in bone fidei.fo.103.col.2.lin.60.
Specialiter concessa aliquibus non transeunt ad alios de here.qua.& disse §.extraneis.fo.53.col.1.li.70.
Specificãs querit dñium rei specificate nõ reducibilis ad priorẽ formã si bona fide specificauit de re.diui.§.cum autem.folio.29.col.1.li.74.
Spes est in cõsideratione & legari pt de le.§.ea quoq; res.Et quando.ibi.
Spes futuri debiti ex cõtractu cõditiõali trãsmittit ad hæredes de ver.obli. §.ex cõditionali.fol.79.col.1.lin.62.
Spes futuri debiti trãsmittitur ad hæredes tã stipulatoris quã promissoris in stipulatione cõditionali de inut. stip.§.cum quis.fol.84.co.1.li.69.
Sponsalitia largitas est de iure ciui.de de iure na.gentium & ciui. §.ius autem.fo.4.col.3.li.53.
Sponsalitia largitas quid sit.de dona. §.est & aliud.fo.37.col.4.li.51.
Et quomodo & quãdo reuocetur. ibi.
Sponsalia cõtrahere cuius etatis quis possit.de nupt.in princip.fo.10.colũna.4.li.3.
Sponsalia fieri possunt inter absentes. de inuti.stipula. §. item verborum. fo.81.co.4.li.15.
Sportule & salaria dabantur antiquitus inspecta quãtitate petita.de acti. §.tripli.fo.106.co.3.li.84.
Hodie dantur pro distantia itineris ex consuetudine.ibi.
Sportule soluebãtur per reum.ibi.
Sportulæ aliquibus pro parte aliquibus in totum remittebantur & quibus.ibidem.
Sportulæ quare sic dicte fuerint.ibi.
Sportulę iudicum a quibus præstentur & quo iure.ibidem.
Spurij equiparantur vulgo conceptis & qui dicãtur.de nup.§.penul.fo.12. col.2.li.43.
Spurius natus in figura matrimonij licet de facto potest legitimari per subsequens matrimonium,secus si nullo modo etiam de facto erat. de serui.cognato.in princip.fol.71.columna.4.lin.14.
Stadium quid dicatur de rerũ diui.§. vniuersitatis.fo.27.col.1.li.79.
Statuta populorum dicuntur ius ciuile.de iure natu.gen.& ciui.§.primo. fo.3.col.4.li.78.
Et ius municipale.ibidem.
Statutũ quod non constaret esse in cõsilio propositum a priore non valeret.eo.ti. §.constat. fo.4.col4.li.43.
Statutum quod filius non posset nubere sine consensu patris hodie nonvaleret.de nuptijs.in prin.fo.10.colũna.4.li.46.
Statutũ si vtatur verbis naturalibus puta pater &c.non attenditur in eo ius ciuile.de legi.agna.tu. §.sed agnationis.fo.18.co.2.li.1.
Statutum & sententia quãuis stricti iuris recipiunt interpretationẽ extensiuam quando alias non possunt sortiri effectum.de vsu & habi.§.primo fo.34.co.3.li.54.
Statutum loquens in intestato an habeat locum in intestabili.de hæreditate ab intest.in princip.fo.63.colũna.3.li.4.
Statuliber an sit seruus.an liber.de iure.eso.in prin.fo.6.co.4.r.lin.62.
Status.q.similis est.q.mortis.de excusa.tuto.§.item is qui.fol.24.columna.2.li.58.
Status causę tres dicũtur.de actio.§.pre iudicialis.fo.104.col.2.li.22.
Statim importat summariam cognitionem.de satisdatio.§.fina.fol.114.colum.3.li.60.
Statim.i.cum aliquali spatio ad soluendum.de inuti.stipula.§.si impossibilis.fo.82.col.3.li.79.
Stilus verus scribendi est vt preponatur nomen scribentis in rubri.phe. fo.1.co.1.li.14.
Stillicidium quod sit & p quo accipiatur.de serui.rustico.predio.§.primo fo.33.co.1.li.71.
Stillicidij seruitus duplex.ibi.
Stipendiaria prædia per traditionem alienantur & quid sint.§.per traditionem.fo.1.co.4.li.38.
Stipulatio est de iure ciuili.de iure natura.gentium & ciui.§.ius autem.folio.36.col.4.lin.46.
Stipulatio tacita subauditur aliquando vbi non est.de actio.§.fuerat.folio.107.col.4.li.35.
Stipulationis essentia requirun tur verba interrogantis & respondentis.de verborũ obligatio.in princi.fol.78. col.1.lin.33.
Et in ea deducitur non solum dato, sed factum.ibi.
Ex stipulatione certe rei oritur certi cõdictio,incerte vero actio ex stipulatu.ibidem.
Stipulatio dicitur a stipulo quod est firmum.ibidem.
Stipulationis formalia quæ sint.ibi.
Stipulatio quid sit.ibi.
Stipulationis verba possunt concipi qualibet lingua quam cõtrahentes intelligunt siue per se siue per interpretem.eo tit.fo.78.co.2.li.4.
Stipulationem nõ vitiat diuersitas linguę.ibidem.
in Stipulatione attenditur mens & intentio contrahentis idoneis verbis expressa.ibi.
Stipulari pprie an dicatur promittens vel interrogans.ibidem.
Stipulatio debet fieri verbis apertis. ibidem.
Stipulatio facta per aliqua signa representata nõ valet,vtputa dicendo.b. intelligas: promitto & quare.ibi.
Stipulatio pura quæ dicatur.eod.tit.§. omnis.fo.78.co.2.li.72.
ex Stipulatione pura oritur statim obligatio & actio.ibi.
Stipulalio in diem quæ dicatur.ibi.
Ex stipulatione in diem oritur statim obligatio:non potest tamen intentari effectualiter nisi totus dies preterierit.ibidem.
Stipulatio est actus ciuilis.ibi.
Stipulatio an possit fieri sub conditione.ibidem.
Stipulatio annua pura est quia tempus apponitur gratia multiplicãde obligationis.eodem titu.§.at si ita.folio 78.col.4.lin.2.
Stipulatio annua licet limitetur ad tempus vite stipulatoris,tamen ipso iure est perpetua & transit ad hæredes.ibidem.
Datur tamen exceptio vt ibi.
Stipulatio annua an sit vna vel plures. de verborum obliga. §.at si ita.folio.76.co.4.li.30.
Stipulatio annua differt a legato, & quare.ibidem.
Stipularionis conditionalis obligationis natiuitas differtur in euentum conditionis.eodem titulo. §. sub conditione.folio.78. columna 4.linea.74.
Stipulatio conditionalis quæ dicatur, & qualiter concipiatur.ibidem.
Stipulatio meri facti explicandi a seruo non potest per alium explicari. de stipulatione seruorum.§.cum factum.folio.80.co.2.li.1.
Stipulatio inanis vt actus in seruo est merum factum.ibi.
Stipulatio facti in seruo de quo facto intelligatur.ibi.
Stipulatio facta a domino quod seruo liceret agere est inualida. ibidẽ.
Stipulatio itineris & actus & stipulatio ire agere differunt.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

Stipulationum diuisio species & exempla de diui.stipu.in princi.fo. 80. colum.2.lin.70.
Stipulationes censentur esse tot quot res in stipulationem deducte de inuti.stipu.§.quoties.folio.83.columna 3.linea.4.
Stipulationes prætoriæ quę dicentur de inuti.stip.in principio.folio. 80. colum.3.linea.1.
Stipulatiões prætorię & iudiciales differunt multipliciter ibi.
Stipulatio communis quę dicatur ibi.
Stipulari potest quelibet res mobilis vel immobilis de inuti.stip.in prin. fo.80.col.4.lin.79.
Stipulatio earum quas est impossibile esse in rerum natura realiter est inutilis, quãuis ipsa res sit imaginabilis intellectu eo.ti.ibi.
Stipulatio rei sacræ religiosæ publico vsui destinatæ liberi hominis rei cuius stipulator sit incapax vel rei suæ non valet a principio eod.titu.§.primo.fo.81.co.1.li.50.
Nec suspenditur vt tractu temporis cessante.d.causa impeditiua reconuale scit.ibi.
Stipulatio ab initio valida tractu temporis fit inualida si sine culpa aut facto promissoris superueniat vna ex causis stipulationem vitiantibus.ibidem.
Stipulatio pura suspendi non potest. eo.titu.§.f.fol.81.col.2.li.50.
Stipulatio an differat ab aliis contractibus in hoc possit. pendere. ibidem.
Stipulatio facti alieni nõ valet eodem titulo.§.si quis alium.folio. 82. col. 4.linea.11.
Stipulatio alteri facta regulariter non valet eodem titulo.§.si quis alij.fol. 81.col.3.linea.43.
Fallit in multis casibus. ibi.
Ex stipulatione in qua propria solutioni tantum adijcitur in stipulatore tamen queritur.ibi.
Stipulari alteri cuius iuri sit subiectus quis possit.ibi.
Stipulatio non contrahitur inter patrem & filium inter dominum & seruum eodem titulo. §. item inutilis. fo.82.co.1.linea.79.
Stipulatio non contrahitur inter absentes eodem tit.§.item verborum. fo.82.co.4.li.2.
De stipulationis forma est quo audiatur sonus verborum eo.tit.§.mutuũ fo.82.co.2.li.5.
Stipulatio concepta pridie quam moriatur vel post mortem valet hodie licet olim non valeret eodem.tit. §. post mortem folio.83.columna.1.linea.61.
In stipulatiõibus attenditur potissime consensus contrahentium.ibi.
Stipulatio quæ habet diem executionis præueniente certum obligationis hodie valet:sed olim non valeret eodem titulo.§.item si quis. fol. 83.col.2.linea.11.
Stipulatio cum moreretur promissor aut stipulator etiam iure.ff. valebat. ibidem.
Stipulatio concepta post mortem tertij omni.iure valida est.ibi.
Stipulatio per quam stipulator id agit vt non sibi sed alteri acquirat regulariter non valet nisi apponatur pena de inuti.stipu.§.alteri.folio.83. col. 3.linea.29.
Ad stipulationis penalis validitatem non attẽditur quod sua intersit. ibi.
In stipulatione penali quæ sub conditione concipitur inspicitur quantitas a partibus expressa.ibi.
Stipulatio valet facta alteri si sua intersit.ibi.
Stipulamur alteri tribus modis.ibi.
Stipulationis pœnalis verba quot modis concipi possint.ibi.
Stipulari quis non potest rem suam & quare eo.ti.§.item nemo. fol.83.col. 4.lin.62.item nec quę futura est sua. ibidem.
Stipulatio vitiatur quando est dissensum in corpore eo.ti.§.si de alia.fol. 84.co.1.linea.11.
Stipulatio concepta ex turpi causa præterita vel futura non valet eodem.titulo.§.quod turpi.folio.84.columna.1.li.41.
Stipulatio fit per verba futuri temporis de lite.obli.folio.85.columna.3.linea.58.
Stipulari aliquando potest priuatus pro altero .de eo.cui.lib.folio.75.columna.2.li.77.
Stipulari.i.interrogare quibusmo.tol. obli.§.præterea.folio.93. columna. 2.linea.4.
Studiosus accipitur aliquando in bonam partem de lega.§.sed olim. fol. 53.colum.4.linea.73.
Suadere capitur in bonam & in malam partem in prohœ.§. cumq; hoc.fol. 2.colum.2.li.6.
Subintratio quam faciunt filij fratrum in locum patris non habent locum facto testamento de inoffic.testa. in prin.fol.51.co.3.li.59.
Subscriptio idem importat & ita præiudicat ac si tota scriptura esset scripta manu subscribentis de emp. & vend.in principio.folio.86. colum. 2.linea.31.
Substituentis vltimo mens creditur esse conseruandarum legitimarum hereditatum de pup.sub.§. vel. singulis.fol.49.co.4.li.51.
Substituens vltimo morienti videtur eos quibus substituit inuicem substituere.ibi.
Substitui mente capto quare fuerit permissum de vul.substi.§.f.fol.48.col. 4.linea.80.
Substitui exemplariter mente capto quare nõ possint nisi certæ personæ ibidem.
Substitui potest pupillus non solum iam natis sed posthumis de pupil. substi.§.si autem.folio.49.columna 3.linea.46.
Substitutus dicitur dominus licet seruus substitutus sit per quas pers.no. acqui.§.item vobis.folio.39.colum. 4.linea.58.
Substitutus in re certa per verbum commune nunquam trahitur ad totum nisi esset substitutus in quota in rub. de vulg.sub.fo.47.colum.4. linea. 70.
Substituti succedunt iuxta portiones sibi datas in institutionem eodem. ti.§.48.co.1.li.65.
Substitutus instituto qui coheredi fuerat substitutus ad vtranq; partem admittitur.eo.tit.§.sed si instituto. fol. 48.co.2.linea.11.
Substitutus pupillariter in certa re admittitur ad totum de pu.sub in prin fol.48.col.4.linea.70.
Substitutus exheredato nullo potest grauari legato.de pupilla.substi.§.si autem.fo.49.col.3.li.60.
Substitutio pupillaris per arrogationem euanescit & quare.de adopt.§. cum autem.fo.13.col.2.li.54.
Substitutionis vulgaris forma.de vulgari substitu.in princip.fol.48.colũna.1.li.5.
Et non fit in codicillis vt directo valeat.ibidem.
Et quid vt valeat aliter.ibi.
Substitutionis breuiloquę seu reciprocę forma.eod.titu.§.primo.fo.48.colum.1.li.50.
Substitutio vulgaris expirat per aditionem hæreditatis.de vulgari substitutio.§.si seruum.fo.48.col.2.li.54.
Substitutio serui quem credebã liberũ quomodo procedat.ibi.
Substitutio pupillaris ad sui essentiam quę requirat.de pupil.substi.in principio.fo.eod.
Substitutio pupillaris quomodo concipiatur.ibi.
Substitutio aliquando duplex est,aliquando simplex.ibi.
Substitutio vulgaris facit q̃ succedatur testatori:pupillaris pupillo.ibi.
Substitutio pupillaris expirat adueniẽte pubertate.ibi.
Substitutio pupillaris inuenta est consuetudine & moribus.ibi.
Et inducta est ex equitate vt qui sua imbecilitate impediũtur testamentum facere habeant ex testamento hæredum sibi datum a patre.ibi.
Substitutio pupillaris quæ exigit ad sui essentiam & quod octo requirun tur.ibidem.
Substitutionum quinq; genera.ibi.
Et quomodo concipiantur.ibi.
Substitutio vulgaris alia expressa & alia tacita & per quæ verba & quomodo fiat.ibi.
Substitutio exemplaris vnde dicta.ibidem.
Substitutio exemplaris in plurib⁹ differt a pupil.ibi.
Substitutio breuiloqua qualiter fiat. ibidem.
Substitutio compendiosa qualiter fiat. ibidem.
Et quando valeat iure directo & quando per fideicõmissum ibi.
Substitutio pupillaris per quot casus expiret.ibi.
Substitutio pupillaris quomodo possit dici vnum testamentum & quomodo duo & quod re vera est vnũ. ibidem.
Substitutio pupillaris separatim a testamento patrono facta & in eodem valet & quare.de pupil.substi.§.si autem.fo.49.co.2.li.57.
Substitutio pupillaris comprehendit omnia bona pupilli.eo.ti.§.solum. fo.49.col.3.li.45.
Substitutio pupillaris non potest fieri nisi pater faciat etiam sibi testamentum.eod.titu. §.liberis.fo.49.colũna.3.li.73.
Substitutio regulariter iuxta formam institutionis.de pup.substi.§.substituitur.fo.50.co.1.li.17.
Substitui non potest directo post aditam & de ratione.eod.tit.§.fina.folio.50.co.1.li.55.
Substitutio in qua est verbũ quãdocũque trahitur ad fideicõ.ibi.
Substitutio compendiosa facta verbis communibus valet omni tempore vt fideicõmissum.ibi.
Subsidiaria actio tutele quando detur.de satisdatio.tute. §. fina. fol.23. col.1.li.5.
Succedendi duplex est via de iure ciuili& prętorio:prima diuiditur in possessoriam constitutionem di.Adri. & petitorium vt per petitionem hæreditatis: secũda similiter diuiditur in possessorium.f.interdictum quorum bonorũ.item prętorium vt per bo.pos.hære.petitionem.eo. tit.§.j. fo.117.co.3.li.60.
Successor singularis vtitur accessione temporum sui autoris ad perficiendam prescriptionem.de vsuca.§.diutina fo.36.co.2.li.73.
Successor anomalus dicitur ille cui bona conseruandarum libertatum causa adijciuntur.de eo cui libe.ca.bo. adijci.§.hoc rescripto.fo.75.columna.3.li.45.
Successionis prima causa est suorũ quaritercunq; sint sui.de legi.agna.succes.in prin.ibidem.
Quibus deficientib⁹ vocant a.leg.xij. tabu.agnati.ibi.
Successio quando diuidatur in capita & quando in stirpes.eod.titu.fo.67. col.1.li.9.
Successionum ascendentium descendẽtium & transuersalium ordo.de serui.cogna.§.fi.fo.71.co.4.li.59.
Successio libertorum de iure antiquo qualiter erat.de succes.liber.in prin. fo.72.col.1.li.58.
Successorium edictum hodie locũ habet de persona ad personam.de legi.agna.success.§.placebat.fo.67.colum.2.li.6.
Suitas sine patria potestate.de tute.§. cum autem.fo.16.col.4.li.75.
Suitatem ita demum nepotes nanciscuntur si obtinent primum locum. de hæred.quali.& differ.§.sui.fol.52. col.3.li.13.
Summa.1.prima.de iure perso.in prin. fo.6.col.1.li.57.
Superlatiuus ponitur aliquando propositiuo.de loca.§.quid pro vsu.fo. 88.col.3.li.61.
Superfluum non dicitur si exprimatur quod tacite in phemio.in princi.fo.1.col.4.
Superfluum & simile nihil in legibus. in prohemio.§.primo.fol.1.columna.4.li.59.
Superfluum non dicitur quando aliquid repetitur vt aliquid addatur. de iure nat.gen.& ciui.§.ius autem. fo.4.co.3.li 17.
Superflua non dicuntur quæ ponuntur ad maiorem declarationem. de patria potesta.§.primo.fol.10.colũna.2.li.45.
Superfluum non dicitur quando vna decisio respectu diuersorum titulorum replicatur.quibus mod.ius papore.fol.§.sed si pater.fol.16.columna.1.li.15.
Superuacua vitiãtur & non vitiant.de hæredi.insti.§.hæres.fol.47.columna.3.li.54.
Superuacua sunt eradicanda.de bonorum posses.§.sed eas.folio.74.colũna.1.li.67.
Surdus quando testari possit qui.moest permis.face.testa. §. item surdus. fo.44.co.1.li.5.
Suspecti tutoris crimen descendit a lege duodecim tabul. Et ideo dicitur legitimam.de suspec.tuto.in princi. fo.25.co.2.li.51.

Et eorum

In libris Institutionum.

Eteorum causas cognoscunt maiores magistratus ibi.
Suspecti cognitio est delegabilis ibid.
Suspecti an omnes tutores allegari possint ibidem.
Suspectus quis dicatur eo.titu.§. suspectus.fo.25.col.3.linea.79.
Suum dicitur etiam quod in eo quis habeat vsum fructum de re. diui. §. cum in suo. folio. 30. columna. 1. linea.39.
Suus heres dicitur qui obtinet primũ gradum suitatis de exhere.li.§.posthumorum.fol.44. col.4.
Suus prætereritus habet duo remedia emancipatus vnum eo.ti. §. sed hec quidem.fol.45.col.2.
Sui & necessarij heredes qui sint de here.quali & diffe.§.sui.folio.52.columna.3.
Suus sua suum non semper importat dominium de iu.iu.§.sed & lex fol. 98.columna.2.
Abellio dicitur seruus publicus. de iure perso. in prin.fo.6.colum.2.linea. 58.& de adop.§.cum autem.folio.11.col.1.
Tabellio non potest esse seruus ibi in vtroq; loco.
Tabellio dicitur persona publica & per eum nobis queritur de adop. §. cum autem folio.13.col.2.li.17.
Tacens affirmat qui mo.ius pa po.fol. §.sed & si pater.fol.16 columna.1.linea.30.
Taciti & expressi est eadem virtus de iu.na.gen.& ciui. §. ex non scripto. fol.5.col.3.linea.32.
Taxatiua excludit casum equiparatum qui.mo.re con. obli.§.præterea.folio.77.col.3.linea.62.
Tempus datum ad se excusandum a tutela currit a die scientie de excu.tu §.qui autem.fol.34.col.4.lin.1.
Tempus quid sit & eius diuisio de re. diui.§.quod si frumentum.fol.29.columna.4.li.55.
Tempora prescriptionum & vsucapionum continua sunt de vsuca.in princi.fol.35.col.1.li.56.
Tempora in præscriptione currunt de momento ad momentum ibi.
Tempus longum quod dicatur ibi.
Tempus mortis inspicitur ad validitatem testamenti non cõditionis existentis ibi.
Tempus pro tempore punitur de lega in prin. fo.53.co.2.lin.70.
Tempus mortis attenditur in ponenda ratione.l.falcidie de l.fal.in prin. fo.59.co.4.li.54.
Tempus cuius euentus nihil operatur frustra expectatur de bo po.§.si quis itaq;.fol.74.co.4.li.14.
Temous ad agnoscendam bonorũ possessionem incipit currere statim primo repudiante ibi.
Tempus regulariter est continuum. ibidem.
Tempus ad agnoscendam bonorum possessionem est vtile eo.ti.§.finali. fol.74.co.4.li.67.
Tempus itineris licet in iudicijs sit statutum ex miliariorum singulis diebus:tamen in contractibus non est determinatũ : sed totum residet in arbitrio iudicis de ver. obligationibus.§.loca.folio.79. columna.2.linea.1.
Terminus datus ad excipiendum & opponendum intelligitur datus ad excepta & opposita probandum de excu.tuto.§.qui autem folio.24.columna.4.linea.60.
Terminus soluendi statuitur a iudice obligatis pure arbitrio suo de verb. obligatio.§.omnis. folio.73.columna.4 .
Testator potest declarare quem ex tutoribus datis velit administrare de satisda.tuto.& cura.§.j.folio.22.col. 4.linea.19,
Testator ita potest rem heredis remittere sicut suam de vsufr.§.constituitur fol.34.co.1.li.20.
Testatorum interest testatos decedere de.l.fal.in principio.fol.59. columna.3.linea.3.
Sui & necessarij heredes qui sint de here.quali & diffe.§.sui.folio.52.columna.3.
Suus sua suum non semper importat dominium de iu.iu.§.sed & lex fol. 98.columna.2.
Testari aliquando possumus de rebus alienis de pup.sub.§.liberis.fol.49. columna.4.li.6.
Testandi principale negocium agitur inter heredem & testatorem de test. ordi.§.neq; fo.41.co.4.li.14.
Testatus pro parte & pro parte non: non potest quis decedere.de he.inst.§. hereditas.fo.46.col.4.li.71.
Testati cause iura maxime fauent de vul.sub.in prin.fol.46.col.1.
Testamentum minus solenne inter patrem & filium naturalem de liberti. §.j.folio.7.col.2.linea.47.
Testamentum confirmatur adeunte vno ex hæredibus etiam si in re certa esset institutus de acti.tuto.§.j. fo. 58.colum.2.
Testamenti etymologia & diffinitio. de testa.ordi.in principio. folio.40. colum.3.linea.75.
Testamentum est de iure ciuili ibidem.
Testamentum vno contextu fieri & in eodem testes adhiberi debent ibidem.
Et eius forma in scriptis ibi.
Testamentum sine institutione heredis dicitur nullum ibi.
Testamentum ab omnibus vel pluribus potest vnico annulo signari. e. ti.§.j.fo.41.colum.1.linea.55.
Testamentum valet licet sint septem annuli in quibus sit vnica sculptura qua sigillatum sit. ibi.
Testamentum signari potest alieno annulo ibi.
Testamentum vt inualidetur non sufficit dicere quod seruus sit adhibitus in testem in testamento: sed quod ita communiter reputabatur eo. tit. §.sed cum aliquis.folio.41.columna.2. linea.63.
Testamentum potest scribi in quãcũq; materia de testa.§.nihil autem folio. 42.col.1.li.45.
Testamenti eiusdem possunt confici plures scripture ibi.
Testamentorum due species in scriptis & nuncapatiuum.eo.ti.§.fi.fol. 42.co.1.li.62.
Et nuncupatiui forma.ibi.
Testamentum nuncupatiuum totum est de iure ciuili nec participat de iure pretorio.ibi.
Testamentum militis nõ exigit numerum testium nec aliam solennitatem de test.mili.in prin.fo.42.columna. 2.linea.63.
Testamentum iure militari factum durat per annũ post missionẽ.eo.tit.§. sed hactenus.fo.42.col.4.li.58.
Testamentũ nõ iure factũ ante militiã nõ confirmatur ex eo simpliciter q̃ testator efficiatur miles.eo.tit.§.sed & siquis.fo.43.col.1.li.20.
Testamẽtum aperiens antea factũ alio non constate videtur velle illud inualidare.ibidem.
Testamentum militis capitis diminutione non irritatur.ibi.
Testamentorum edictum est prohibitorium certarum personarũ qui non est permis.face.testamen.in princ.folio.43.co.2.li.56.
Testamentum nullum tractu temporis etiã cessante impedimẽto ob quod nõ valet nõ reassumit vires.ibidem.
Testamentũ nõ potest pendere ex alieno arbitrio.ibi.fo.43.col.2.li.59.
Testamentũ nullum respectu persone testantis non reconualescit licet persona fiat habilis.eod.titu.§.j.fol.43. col.3.li.50.
Testamentum recte factum nõ irritatur per furorem superuenientem.eo.ti. §.j.fo.43.co.3.li.51.
Testamentum xiij.personœ facere prohibentur& quæ.eod.titu.§.fina.fo. 44.col.1.li.63.
Testamentum in quo filius est preteritus est nullum de exhere.lib.in princi.fo.44.col.2.li.44.
Testamentum nullum prętereritione filij eo mortuo non reconualescit.ibi & quando.fo.44.col.2.li.65.
Testamentum ruptum agnatione post humi reconualescit eo mortuo & quare.ibidem.
Testamentum valet licet prætereatur posthumus,sed postea eo nascente rumpitur.eodẽ titu.§.primo.fo.44. col.3.li.52.
Et infirmatur olim quo ad omnia.ibi. columna.4.
Et vt saluetur testamentum debet semper capi interpretatio fauorabilis.eo dem titu.§.posthumorum. fol. 44. colum.3.li.46.
Testamentum fœminæ non rumpitur per.l.velleia. ibi.
Testamentum in quo emancipatus est preteritus non est ipso iure nullum de iure antiquo,secus nouo.eodem titu.§.emancipatus.folio.45.columna.1.linea.2.
Testamentum nullum rumpi non potest.qui.mod.testamẽ.infir.in prin. fo.50.co.1.li.80.
Testamentum solenne potest rumpi & irritari.ibi.
Testamentum rumpitur quando manente testatore in eo statu ius testamenti vitiatur.ibi.
Testamentum rumpitur arragatione si filij.ibidem.
Item natiuitate posthumi.ibi.
Testamentũ fœminę nõ rũpitur agnatione posthumi.ibi.
Testamentũ rite factum per ingressum monasterij non irritatur.ibi.
Testamentum primum tollitur ipso iure per secundũ perfectum.eod.ti.§.j. fo.50.col.2.li.58.
Dummodo ex secundo possit hæreditas adiri.ibi.
Testamentũ primũ tollitur per secũdũ datoq; in secũdo sit institutus hęres sub cõditione quæ defecerit.ibi.
Testamentũ primũ quãdo tollatur per secundũ in quo hæres institutus sit tantũ in re certa.eo.tit. §.posteriore.
Testamentũ solenne non tollitur nuda voluntate contraria.eo.titu.§.ex eo.fo.51.co.1.li.5.
Testamentum non dicitur quo quis dispouit de aliquibus rebus & morte preuentus non potuit perficere. ibidem .
Testamento ex imperfecto etiam princeps non capit.eodem titu.§.finali. fo.51.col.1.li.67.
Testamentum militis hodie subijcitur quærelæ.de inoffi.testamen.in prin. fo.51.col.3.li.1.
Testamenti factio sumitur actiue & passiue.de hæred.quali.& diffe.§.in extraneis.fo.52.col.4.li.67.
Testamenti factionem passiuã habent multi enumerati ibi qui nõ habent actiuam.ibi.
Testamenti factionem passiuã qui sunt illi qui non habent . de lega.§.legari.fo.57.co.3.li.64.
Testamentum volũtate est indiuiduũ. eodem titu.§.ante hæredis.fo.58.co lum.3.li.78.
Testamentum sine institutione hæredis non valet.de fideicõ.hære.§.j.folio.60.co.3.li.66.& quãdo.ibi.
Testamentũ fieri potest vltimo vite spiritu.de hære.quæ ab intesta.in prin. fo.63.co.2.li.7.
Testamentum rumpitur duobus modis.ibidem.
Testamentũ nullũ & testamentũ ruptũ differunt quo ad effectum.eodem ti. fo.63.col.3.li.31.
Testamentum irritum quod dicatur. ibidem.col.2.
Testamentum potest etiam dici inofficiosum in quo filius fuit præteritus. de succes.liber.§.sed nostra.folio.72. col.2.li.59.
Testamentum in quo filius in potestate est præteritus est nullum.de boñ. posses.§.sunt autem.folio.73. columna.4.li.43.
Testes in testamento debent rogari.de testamen.ordina.in princip.fol.40. col.3.lin.80.
Testis potest esse in testamento qui potest instrui.eod.titu.§.testes autem. fo.41.col.1.li.75.
Testis cõditio inspicitur tempore quo adhibetur quando adhibetur ad solennitatem actus.eo.titu.§.sed cum aliquis.fo.41.co.3.li.44.
Testes ex eadẽ domo vni negocio plures recte adhibẽtur.eod.titu.§.pater. fo.41.col.3.li.64.
Testis nemo idoneus est in causa propria.eo.ti.§.sed neq;.fo.41. co.3.
Testes vniuersitatis pro vniuersitate quando possint esse testes.de testamen.§.sed neq;.folio.41.colũna.4. linea.43.
Testium numerus varius requiritur in testamentis secũdum varietates personarum testantium & quandoque vnus quandoq; plures.eo.titu.§.fi. fo.42.col.1.li.58.
Testes in testamento rogari debent. ibidem.co.2.
Testium rogitus requiritur in testamẽto militis.de testamen.milita.§.plane.fo.42.col.3.li.71.
Testes quinq; requiruntur in codicillis.de fideicõmis.hæredi. §.fina.folio.62.col.1.li.29.
Testes omni exceptione maiores qui dicuntur.de inuti.stipu.§.item verborum.fo.82.co.4.li.56.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

Thesaurus inuentus in loco proprio proprium fit: in alieno siue locus sit publicus siue sacer siue religiosus dimidia inuentori dimidia cedit domino. §. thesauros. folio. 31. columna. 3. linea. 59.
Thesaurus quid sit ibi.
Thesaurus inuentus in loco emphitheotico qualiter partiatur ibi.
Et quid in loco pignorato ibi.
Thori violati aeculationem proponere, & prosequi pupillus potest sine tutore de auto. tut. §. 1. folio. 20. columna. 4. linea. 82.
Theatrum vnde dictum de re. di. §. vniuersitatis. folio. 27. co. 1. linea. 76.
Tignum alienum iniunctum suis ædibus nemo potest cogi eximere de re diui. §. cum in suo. fo. 30. co. 1. lin. 28.
Tigni appellatione quid veniat ibi.
Tignum domus legari non potest de lega. §. si grex. fol. 56. col. 4. li. 64.
Titulo sub aliquo potest poni casus in nihilo pertineat ad titulum dum modo pertineat ad materiam præcedentium titulorum de capi. di. §. fi. folio. 18. co. 4. linea. 82.
Titulus pro suo satis est in accessorijs præscribendis de re. diui. §. si quis a non domino. folio. 31. columna. 1. linea. 69.
Titulus dotis est habilis addominium transferendum eodem titulo. §. interdum. folio. 32. co. 1. linea. 78.
Titulus habitus a fure habetur pro nõ titulo nec patrocinatur emptori. de vsucapionibus. §. furtiue. fo. 25. col. 2. linea. 75.
Tituli ad titulum non debet fieri continuatio, sed subordinatio de materia ad materiam. de leg. in princi. fol. 53. co. 3. li. 62.
Titulus legitimus dicitur lucratiuus. eodem titulo. §. si res. fo. 54. colũ. 4. linea. 53.
Tollitur quid eodem vinculo quo introducitur. de iure natu. gen. & ciuili. §. sed naturalia. fol. 5. colum. 4. linea. 51.
Totum, & omne qualiter differant. de fideicom. hæred. §. j. fo. 60. colum. 4. linea. 45. & de socie. in prin. fo. eod.
Totum. i. omne. de socie. §. manet. fol. 36. col. 1.
Traditione dominium quæritur. de rerum diui. §. per traditionem. fol. 31. col. 4. li. 31.
Traditio ex causa inhabili conualidatur ex causa habili. eo. ti. §. interdum fo. 32. co. 1. li. 77.
Traditio non plus tradit, q̃ fit apud eũ qui tradit. de act. §. sed iste. fo. 101. co. 2. linea. 44.
Transactionis causa solutum non repetitur. de obli. quæ ex qua. con. §. fi. folio. 91. col. 3. li. 32.
Translationis legitimi vnicus est dare adimendo, ita quod si ille in quẽ est facta translatio non acceptet omnino censetur ademptum. de adem. le fo. 39. co. 2. li. 17.
Transmissio legati non impeditur per tacitam conditionem insitam legato rei futuræ. de lega. §. ea quoq; res. fo. 55. col. 1. li. 45.
Transuersales non admittuntur stantibus descendentibus. de hæred. ab intesta. §. fi. fo. 65. col. 4. li. 60.
Trebellianico senatusconsulto sunt hodie tributæ omnes vires pegasiani. de fideicom. hæ. §. sed quia. fo. 61. colum. 2. li. 24.
Trebellianica potest phiberi a testatore. ibidem.
Tribunus dicitur magistratus plebe⁹. de iu. na. gen. & ci. §. cõstat. fo. 4. col. 3. linea. 70.
Tributoria prædia per traditionẽ alienantur. & quid sint. de re. diui. §. per traditionem. fo. 31. col. 4. li. 38.
Tributoria quot modis fiant. ibi.
Tributoria quæ actio sit qñ detur, & ad quid. quod cũ eo. §. introduxit. fol. 111. colum. 1.
Et qd requiratur vt competat. ibi.
Turpis facti pmissio oino est inutilis. de inut. stip. §. qd turpi. fo. 84. c. 1. li. 42
Turpes conditiones præsumunt impossibiles a iure. ibi.
Turpe promittere vel turpiter differũt & in quo. ibi.
Tutela quid & quod datur principaliter personæ, & est de iure ciuili. de tute. in prin. fo. 16. co. 2. li. 57.
Tutela respectu pupilli est cõmodũ. eo. ti. §. cum aũt. fo. 16. co. 4. li. 62.
Tutela est ius publicũ. qui. testa. tut. da. pos. in prin. fo. 17. co. 1. li. 77.
Tutela defertur proximiori & plurib⁹ in pari gradu existentibus defertur oibus. de cap. di. §. fi. fo. 18. colum. 4. linea. 81.
Tutelas lex defert secundum successiones. de legi. patro. tu. fo. 19. colum. 1. linea. 57.
Tutela testamentaria non cõfirmatur, nisi adita hæreditate. de atti. tut. §. j. fo. 19. col. 4. li. 75.
Tutelæ datio est mixti imperij, & an de legatur. eo. titu. §. sed hoc iure. fo. 20. col. 2. li. 49.
Tutela ratione naturali est introducta. eo. ti. §. fi. fo. 20. co. 3. li. 4.
Tutela quot modis finiatur. in rub. quibus mo. tu. fi. fo. 21. col. 2. li. 7.
Tutela finitur pubertate. eo. ti. fo. 21. co. 1. linea. 46.
Tutela est onus. eo. titu. §. fi. fo. 21. col. 3. linea. 72.
Tutela vacante per excusationem ad tẽpus datur curator. de cura. §. interdũ fo. 22. co. 1. li. 42.
Tutela est munus publicum. de excus. tu. in. prin. fo. 23. co. 2. li. 46.
Tutela finitur ob maximam litem inter pupillum & tutorem. eodem tit. §. item propter. folio. 23. columna. 4. linea. 56.
De maiori parte bonorum nedum omnibus. ibi.
Tutelas plures faciunt, non personarũ diuersitas, sed patrimoniorum. eodẽ titu. §. item tria. fo. 23. col. 4. li. 77.
Tutela pecunia redimi non potest. de suspect. tut. §. sed si quis. fol. 26. col. 1. linea. 82.
Tutela ex necessitate suscipitur. de inofficio. testamen. §. si tutor. fo. 51. colũ. 4. linea. 55.
Tutela vsq; ad quem gradum deferat. de gra. cogna. fol. 71. col. 1. li. 28.
Tutores qui. de tute. in prin. fo. 16. col. 2. linea. 60.
Et dicuntur defensores pupillorũ. ibi.
Tutor datur inuitus. ibi.
Et inuito. ibi.
Tutor de dolo & lata culpa teneẽ. ibi.
Tutor non datur nisi personis liberis. ibi nisi certis casibus, vt ibi.
Tutorem quilibet ascendens in infinitum dare potest. eo. tit. §. j. fo. 16. col. 4. li. 6.
Tutor dat⁹ filio emãcipato ei cõfirmatus an sit testamẽtarius, vel datiuus eo. ti. §. fi. fo. 17. co. 1. li. 2.
Tutor ex die ad diem in diem ante & post hæredis institutionem recte datur. qui testa. tuto. da. poss. §. ad certum. fo. 17. co. 2. li. 76.
Tutor personæ non rei aut causæ datur. ibidem.
Tutor testamentarius præfertur omnibus. de legi. tute. in princip. fo. 17. columna. 4. li. 44.
Tutor fiduciatius an sit legitimus. de fidu. tute. in principio. fo. 19. colũ. 1. linea. 45.
Tutor datiuus datur deficiente testamentario & legitimo. de attili. tu. in prin. fo. 19. co. 4. li. 52.
Tutor dari potest ad tempus. eod. titu. §. j. fo. 19. col. 4. li. 74.
Tutor datus ob impedimentum alterius durat eo durante. ibidem.
Tutor datiuus datur ex inquisitione.
Et tenetur cauere rempub. saluã fore & potest cogi administrare. eo. ti. §. sed ex his. fo. 20. co. 1. li. 61.
Tutoris datio potest fieri a prætore & præsidibus & magistratib⁹ & episcopis vna cum iudice seculari. eo. tit. §. sed hoc iure. fo. 20. co. 1. li. 80.
Tutor tenetur reddere rationẽ administrationis. Nec potest cõueniri actione tutele nec ea finita. eod. titu. §. fi. fo. 20. col. 3. li. 16.
Et quare ibidem.
Tutoris autoritas nõ est necessaria vbi pupillus alium sibi obligat. de auto. tu. in prin. fo. 20. co. 3. li. 60.
Tutoris autoritas præcedere debet nec sufficit ratihabitio. eod. titu. §. tutor autem. fo. 21. co. 1. li. 5.
Tutorem habenti tutor non datur sed curator. ibidem.
Tutorem habenti tutor nõ datur de cura. §. interdũ. fo. 22. col. 1. li. 40.
Et in quibus casibus legitimatio. vide ibidem.
Tutori testamentario minus sufficientia adiungitur curator. ibi.
Tutores satisda. tenentur rempu. saluã fore. de satisda. tuto. & cura. in princ. fo. 22. co. 3. li. 9.
Tutores testamentarij & dati ex in qui sitione excusanda satisdatione ibi.
Quid de dato a matre. ibi.
Tutores dari plures possunt tam a testatore q̃ a iudice. de satisda. tuto. & cura. §. j. fo. 22. col. 4. li. 11.
Tutor satisdans præfertur cæteris. ibi.
Tutor debet offerre satisdationem. ibidem.
Tutoribus pluribus existẽtibus vni potest decerni administratio. ibidem.
Tutores inter se conuenire possunt qs administret. ibi.
Tutoribus pluribus discordãtibus super datione administrationis iudex cogit concordare. ibi.
Tutor & curator obligantur ex administratione non solum ipsi, sed magistratibus qui minus idoneam satisdationem receperunt. eod. titu. §. fi. fo. 22. co. 4. li. 78.
Tutor plurium pupillorum fratrum dicitur tutor vnius tutele tantum. de excusatione tutorum. §. item tria. folio. 23. col. 4. li. 72.
Tutor an esse possit qui se tutorem scripsit in testamento. eodem titu. §. itẽ si propter. folio. 24. columna. 1. linea. 81.
Tutor dari potest ignotus. eo. tit. §. nõ esse. fo. 24. co. 2. li. 7.
Tutor vel curator nõ possunt effici mariti pupillæ. eodem titu. §. penul. folio. 25. col. 1. li. 56.
Tutor quilibet potest remoueri vt suspectus. de suspec. tuto. in principio. fo. 25. co. 2. li. 37.
Tutor remoueri potest vt suspect⁹ etiã ante tutelam susceptam. eo. titu. §. suspectus. fo. 25. co. 3. li. 79.
Tutor remotus vt suspectus an sit infamis. ibi. col. 4. li. 36.
Tutor non tenetur de leuissima culpa. de suspect. tuto. §. suspectus autem. ibid. li. 50.
Tutor mentiens de facultatibus pupilli vt careat alimentis punitur. eodem titulo. §. sed si quis. folio. 26. colum. 1. li. 79.
Tutor an teneatur alere pupillum de suo. ibidem.
Tutor suspectus non ex facultatibus, sed ex fide metitur. eodem titu. §. fi. fo. 26. co. 2. li. 65.
Tutori pauperi est curator adiungendus. ibidem.
Tutor petendo legatum nomine pupilli nõ repellitur a quærela. & si agitur quærela noie pupilli nõ excluditur a legato sibi facto. de inoffi. testa. §. si tutor. fo. 51. co. 4. li. 50.
Tutor incertus nec antiquo nec nouo iure dari potest. de lega. §. posthumo. fo. 57. co. 4. li. 72.
Tutor an teneatur cauere de rato. de satisdatio. §. finautem. folio. 114. colũna. 2. li. 48.
Vacuus locus dicitur tribus modis. de vsuca. §. quod autem. folio. 35. columna 4. linea. 57.
Valetudo mala quæ excuset a tutela. de excusat. tuto. §. sed & propter. fol. 24. col. 1. li. 17.
Variare non licet electione facta quod cum eo. §. cæterum. fo. 111. colum. 4. linea. 14.
Vbi est eadem ratio idẽ ius &c. qui ma. non pos. §. fina. fo. 8. co. 4. li. 58. & folio. 9. colum. 1. li. 43. & quibus mod. ius pat. potesta. fol. §. j. fol. 14. col. 4. linea. 21.
Vbi est eadem æquitas idem ius debet statui. de legi. pa, tut. folio. 19. colũna 2. lin. 1.
Vbi aliquid directo fieri prohibetur per obliquum etiam fieri prohibetur. de hæredibus instituẽ. §. primo. fo. 46. col. 1. li. 80.
Vbi est eadem ratio idem ius constituitur. quod cum eo. §. primo. fol. 110. col. 4. li. 70.
Vbi est eadem æquitas idem ius statuẽdum est. ibi. fo. 111. co. 1. li. 38.
Ve pro vel. de diui. §. pu. in prin. fo. 80. col. 3. li. 53.
Vel. i. saltem qui ma. non pos. §. j. fol. 8 col. 1. li. 70. & de vulg. substi. in prin. fo. 48. co. 1. li. 55.
Vel pro &. de tute. in princip. fo. 16. colum. 2. li. 61.
Vel pro etiam. de le. falci. in prin. fo. 54. col. 1. li. 19.
Vendere cogitur quis rem suam ex causa. de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. fi. fo. 9. co. 4. li. 47.
Vendere nemo cogitur rem suam. de rerum diuisione. §. religiosum. fol. 27. colum. 3. li. 3.
Vendere quis cogitur rem propriam fauore libertatis. de donatio. §. fina. folio. 38. col. 1. li. 11.
Vendens se ad precium participãdum si postea manumittatur non reuerti ingenuus

In libris Institutionum.

ingenuus, & de ratione. de inge. §. fi. fo. 7. col. 1. li. 33.
Vendens se ad precium participandũ, perdit ciuitatem, & libertatem. de capi. diminu. in principio. fo. 18. co. 2. linea. 53.
Venditio sui ipsius ad precium participandum quæ requirat. de iur. perso. §. j. fo. 6. col. 2. li. 67.
Venditio rei sacræ valet inter ignorantes, vt actio detur, & quare. de inuti. stip. §. j. fo. 81. col. 1. li. 50.
Venditio pro quanto estimabitur non valet. de empt. & vendi. §. j. fo. 86. columna. 4. li. 22.
Venditio dicit perfecta statim ac de precio conuentum est. eo. ti. §. cũ autem fo. 87. co. 2. li. 3.
Venditione facta periculum non pertinet ad emptorem nisi nouem cõcurrentibus. ibi.
Venditio potest cõferri in alterutrũ ex cõtrahentibus. eo. ti. §. emptio. folio 87. col. 3. li. 44.
Venditor an teneatur præcise ad tradẽdum. de dona. §. j. fo. 37. colum. 2. linea. 41.
Vẽditor vtrum vltra arratum dupliciũ perditionem teneatur ad interesse si a venditione recedet. de emptio. & vendi. in principio. fo. 86. columna 3. linea. 46.
Venditor non tenetur facere rem accipientis, sed de euictione se obligare. ibi. co. 4. l. 68.
Venditor an teneatur præcise ad rẽ tradendam, vel ad interesse. ibi.
Venditor etiam recepto precio remanet dominus quousq; tradit, & habet actionem persecutoriam, sed tenetur eam vẽdere. ibidem. fo. 87. co. 2. linea. 26.
Vendicate potest aliquando nõ dominus a domino vide exemplum in. §. literæ. fo. 31. col. 1 li. 5.
Veneti ab initio suæ ædificationis fuerunt liberi. de rerũ diuisi. §. cũ in suo. fo. 30. col. 1.
Venia ætatis quando impetrari possit. de cura. in prin. fo. 21. col. 4.
Veniæ petitio non sufficit nisi obtineatur. de actio. §. pœnales. fo. 103. col. 3. linea. 80.
Veniam petere qui teneantur. ibi.
Et an incidant in pœnam venie nõ petitę omnes enumerati. in. l. ij. ff. de in ius vo. ibi.
Venia debet postulari, & impetrari. de pœ. teme. liti. §. fi. fo. 119. columna. 3. linea. 80.
Ventris status quando consideretur. de inge. in prin. fo. 6. co. 4. li. 53.
Vera, id est iusta. qui. manu. non poss. §. eadem. fo. 8. co. 4. li. 38.
Vero pro sed. de rerum diui. §. venditæ. fo. 32. col. 1. li. 17.
Verba necessitatiua exponuntur secundum subiectam materiam. in prohe. in prin. fo. 1. col. 2. li. 66.
Verba æquiuoca in dubio intelligũtur in digniori, & potentiori significatu. de iur. natu. gen. & ciui. §. sed ins. fo. 4. col. 2. li. 47.
Verba ligant homines. de obligati, in prin. fo. 76. co. 2. li. 57.
Verborum solẽnitas in stipulationem sublata est. de verb. oblig. §. j. fol. 78. col. 2. li. 11.
Verba dubia in stipulatione interpretantur secundum intellectum promissoris. de inut. stip. §. si de alia. fo. 84. co. 1. li. 5.
Verba quæ non possunt verificari in p̃senti verificantur in præteritum per subauditum intellectum verbi quendam. qui manu. non pos. §. j. fo. 8. co. 1. linea. 76.
Verba præteriti temporis sunt abnegatiua præsentis temporis. de nupt. §. affinitatis. fo. 11. col. 3. li. 62.
Verba blanda, & adulatoria in iudicio amissa fauore libertatis operantur. de adop. §. fi. fo. 14. col. 2. li. 32.
Et quid in testamentis. ibidem.
Verbum præteriti temporis denotat perfectionem. de rer. diui. §. cum ex alie na. fo. 29. col. 1. li. 82.
Verba iocosa non disponunt. de testa. mili. §. plane. folio. 42. columna. 3. linea. 72.
Verba dicta causa ludi. vel per antiphrasim, vel oblatiua, vel commẽdatitia, vel enunciatiua regulariter non disponunt. ibidem.
Verba indefinite prolata referuntur ad tempus testamenti. de exhæred. lib. §. j. fo. 44. co. 3. li. 59.
Verba quæ dicantur directa, quæ præcaria in legatis de legat. §. sed olim. folio. 53. col. 4. li. 82.
Verbum vnum potest in eodem loco proprie & improprie accipi de. l. fal. §. fi. fo. 60. col. 1. li. 76.
Verba enunciatiua an inducant fideicõmissum de sing. re. per fideicom. reli. §. fi. fol. 62. col. 4. lin. 58.
Ex verbis enunciatiuis non licet sumere argumentum de succe. cogna. §. fi. folio. 69. col. 1. linea. 78.
Veritas quando præualeat opinioni & contra de testa. §. sed cum aliquis. folio. 41. col. 2. linea. 69.
In veritate quod est plus videlicet quã quod est in opinione de legat. §. si quis rem. fol. 54. col. 3. linea. 72.
Verna quis sit eo. titu. §. huic proxima. folio. 58. col. 2. linea. 18.
Versum in rem & vtilitates quod dicatur quod cum eod. §. præterea. folio. 111. col. 2. linea. 3.
Videmus refertur ad oculum intellectus de iu. natu. gene. & ciui. folio. 3. col. 3. linea. 75.
Videmus, hoc verbum refertur ad oculum intellectus qui. mo. ius pa. po. fol. in prin. fo. 2. 4. col. 3. linea. 1.
Videtur importat veritatem de action. §. quedam. fol. 105. col. 3. linea. 74.
Vigilantibus ius scriptum est in rubri prohe. folio. 1. col. 4. & in prohe. §. j. folio. 1. col. 2. linea. 1.
Vigilandum est in iure in prohe. §. j. fo. 1. col. 3. linea. 72.
Viliora plerunq; nobis cariora sunt de actio. §. huic autem folio. 109. columna. 3. linea. 38.
Villa quid sit de re. diui. §. primo. folio. 26. col. 4. linea. 46.
Vim vi repellere licet cum moderamine tamen de iu. natu. gent. & ciui. §. ius autem. folio. 4. columna. 3. linea. 44.
Vis expulsiua & vis compulsiua quomodo differant & in quo in materia vsucapionis de vsucapio. §. furtiue. folio. 35. col. 2. linea. 81.
Vis inquietatiua quæ parit interdictũ, quod vi aut clam qualiter fiat de interdict. §. retinende. folio. 118. columna. 1. linea. 82.
Vinco si vincentem: te magis vinco te de hac regula vide de senatusconsult. tertul. in principio. folio. 67. columna. 4. linea. 60.
Vinculum naturale fortius est quã vinculum ciuile. de nuptijs. §. fratris. folio. 11. co. 2. li. 28.
Vincula duo magis ligant. de adopt. §. primo. fo. 12. co. 1. & de rerũ diui. §. qsi partim. fo. 13. co. 1. li. 26.
Vindicta quid sit de liberti. §. primo. fo. 7. co. 2. li. 3.
Violentiam passus quæ remedia habeat. de interdictis. §. primo. fol. 117. col. 3. li. 71.
Viripotens & pubes pro eodem suppo nuntur. de curato. in princi. folio. 21. col. 4. li. 59.
Vitia realia & personalia quæ dicantur. de vsucapionibus. §. furtiue. fol. 35. col. 3. li. 56.
Vitia quæ dicantur in materia præscriptionum. eodem titu. §. nouissime. fo. 36. co. 2. li. 28.
Vitium præcarij litigiosi & clandestinitatis sunt personalia. eodẽ. §. fol. 36. col. 2. lin. 41.
Vitiosa vel nõ vt sit res attenditur initium possessionis. eod. titu. §. diutina. fo. 36. col. 2. li. 72.
Viuens moritur. de hære. quæ ab intesta. §. j. fo. 63. col. 3. li. 61.
In vltima voluntate permittuntur multa quæ non permittuntur inter viuos qui ma. non pos. §. primo. fol. 8. col. 1. li. 41.
In vltima voluntate non debet minus concedi quam in contractibus. de lege fusia caninia. folio. 9. columna. 1. linea. 62.
Vniuersalia dicuntur iudicia licet dentur aliquando pro vna re vt petitio hæreditatis & interdictum quorum bonorum: quia sunt apta comprehẽdere vniuersitatem. de interdictis. §. sequens. fo. 117. co. 4. li. 30.
Vniuersitatis quæ dicantur. de rerum diuisio. §. vniuersitatis. folio. 27. columna. 1. li. 72.
Vnus non est numerus sed principium numeri. de nupt. §. affinitatis. fol. 11. col. 3. li. 71.
Vno contextu quando quid factum dicatur. de testamen. in princip. fol. 41. colum. 1. li. 20.
Vocabuli propria deriuatio sumitur ex diffinitione. de tute. in princi. fo. 16. col. 2. li. 59.
Vocatio. l. est ordine successiuo. de capi. dimi. §. fi. fo. 19. co. 1. li. 2.
Vocatis pluribus simpliciter intelligũtur vocari equaliter. de hæredib⁹ instit. §. si plures. fo. 47. col. 2. li. 27.
Voluntas coacta voluntas est de vsucapio. §. furtiue. fol. 35. col. 3. li. 47.
Voluntas est ambulatoria vsq; ad mortem. de donationi. in princi. fol. 36. col. 4. li. 79. & de ademptioni. leg. in rubri. fol. 57. col. 1.
Voluntas testatoris est lex. de hæredibus instituen. §. & vnum. fol. 46. columna. 4. li. 61.
Voluntas testantis totũ facit. de vulga. substi. §. j. fo. 48. co. 1. li. 71.
Voluntates defunctorum debent validiores effici quã fieri possit. de lega. §. sed olim. fo. 53. col. 4. li. 67.
Voluntas an sit validior scriptura. eodem titulo. §. nostra autem. fol. 54. col. 1. lin. 10.
Voluntates hominum varie sunt. de fideicommis. hæredi. §. ergo. folio. 61. col. 1. li. 80.
Voluntas sola si tendit ad aliquem grauandum ex vanis suspicionibus mota non sufficit. ibi. fo. 61. col. 2. li. 1.
Voluntas captatoria sicut reprobatur ex testamento ita ab intestato. de hæred. quæ ab intesta. §. at hi. fol. 65. colum. 1. li. 2.
Voluntatis quæ sunt ab initio sunt ex postfacto necessitatis. de manda. §. mandatum. fo. 90. co. 2. li. 79.
Voluntas distinguit maleficia de obliga. ex delic. §. placuit. folio. 94. colũna. 1. li. 33.
Vox serui præsumitur vox domini per quas perso. no. acquir. §. item vobis. fo. 59. co. 4. li. 69.
Vox filij. vox patris intelligitur. de stipula. seruo. §. j. fo. 80. co. 1. li. 65. & de inuti. stipu. §. post mortem. folio. 83. col. 1. li. 63.
Vrbanum prædium non locus sed materia facit. de serui. rusti. prædio. §. j. fo. 33. col. 1. li. 68.
Vsuarium potest morari in fundo dum tamen nõ sit molestus domino aut cultoribus. de vsu & habi. in princi. fo. 34. co. 2. li. 50.
Vsuarius suum ius alteri cedere non potest. ibidem.
Vsuarius ipse tantum vti potest de vsu & habi. §. j. fo. 34. co. 3. li. 25.
Potest tamen cum familia habitare. ibi.
Vsucapere quare possit captus ab hostibus. de actio. §. rursus. fo. 101. columna. 4. li. 67.
Vsucapio est de iure ciuili priuate vtilitatis causa introducta. de iusti. & iu. §. fi. fo. 3. co. 3. li. 42.
Vsucapio dicitur in mobilibus præscriptio in immobilibus quamuis vsucapio large accipiatur pro proscripto. in rubrica de vsucapioni. fol. 34. co. 4. li. 25.
Vsucapio est introducta de iure ciuili. de vsucap. eo. fo.
Et in ea regulariter requiritur titulus & bona fides. ibi.
Et quare fuerit introducta. ibi.
Et in ea sufficit tetigisse vltimum diem. ibi. fo. 35. co. 1. li. 60.
Et est fauorabilis. ibi.
Vsucapio in rebus mobilibus non facile procedit. eodem titu. §. furtiue. folio. 35. col. 2. li. 79.
Vsucapio pro hærede quando habeat locum. de vsucap. §. sed tamen. folio 35. co. 3. li. 76.
Et quare non habeat locum in suis. ibi.
Vsucapio non inchoatur sine possessione, licet aliquando inchoata trahatur ad finem. de perpe. & temporib⁹ actio. in principio. folio. 114. columna. 4. li. 56.
Vsucapio finita post actionem ad exhibendum propositum non vitiat possidentem. de officio iudicis. §. fi ad exhibendum. folio. 120. columna. 3. linea. 22.
Vsucapio rerum mobilium non interrumpitur per litis contestationem. ibidem. li. 48.
Vsure ex mora non veniunt in contractibus stricti iuris. de actio. §. actionũ autem. fo. 107. col. 1. li. 77.
Vsure quãdo dicantur lucrum. de manda. §. j. fo. 89. co. 4. li. 5.
Vsufructuarij duo si vnus perdat accrescit alteri. de vsufruc. §. fina. fo. 34. col. 1. lin. 64.
Vsufructuarius an sit dominus. de hæredibus instituen. §. alienus. fol. 46. col. 2. li. 29.
Vsus diu obseruatus habetur pro lege. de iure natu. gen. & ciui. §. ex nõ scripto. fo. 5. col. 3. li. 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index omnium contentorum

Vſus, & Vſufructus parificantur in modo conſtituendi, & finiendi. de vſu, & habita. in princi. fo. 34. colum. 2. linea. 49.
Vſus pro parte non conſtituitur. eodẽ titulo. fo. 12. col. 1. ſecus in vſufructu.
Et quare. ibi.
Vſus an conſtituatur in vino, frumento oleo. ibidem.
Vſufructus eſt ſeruitus perſonalis. in rubr. de vſufru. fol. 33. columna. 3. linea. 2.
Et quid ſit. de vſufr. in prin. fo. 33. col. 3. linea. 42.
Vſufruct⁹ extinguitur extincta re, quę debet vſumfructum ſicut etiam extincta perſona cui debetur. ibi.
Vſufructus formalis & cauſalis differunt. & in quo. ibidem.
Vſufructus tam in vltima voluntate, quam inter viuos conſtituitur. ibi. §. primo.
Vſumfructum finiri certis modis quare ſit introductum. ibi.
Vſufructu vni fundo alteri locato concurrunt in vſufructu. ibi.
Vſufructus in qualibet re conſtitui poteſt. præter quam in his quæ vſu cõſumuntur. eodem titu. §. cõſtituitur. fo. 33. col. 4. li. 64.
Vſufructus in his quæ vſu conſumuntur nec naturali, nec ciuili ratione cõſtituitur. ibi.
Quaſi vſufructus conſtituitur per cautionẽ vtilitatis cauſa in his quæ vſu conſumuntur. ibi.
Vſufructus quot modis finiatur. eodẽ tit. §. fi. fo. 34. col. 1. li. 47.
Vſufructus nec eius actio non poteſt cedi. ibidem.
Vſufructus relictus ciuitati durat centum annis. ibidem.
Vſufructus plus iuris habet quam vn⁹ de vſu. & habi. in prin. fo. 34. co. 2. linea. 50.
Vſufructus eſt diuiduus, vſus non. & de ratione. ibidem.
Vſufructus eſt pars dominij. ibidem.
Vſufructus qui reuertitur ad proprietatem quia finitur dicitur reuerti ex cauſa lucratiua quamuis proprietatẽ habeat ex titulo oneroſo. de lega. §. ſeruí fundus. fo. 55. columna ſecũda. linea. 72.
Vſufructus quando non eſt penes dominum nõ dicitur pars dominij ſed quædam ſeruitus. ibi.
Vſufructus in multis locum dominij habet. ibi.
Vſufructus non eſt pars prædicatiua, ſeu ſubiectiua dominij, ſed integralis. ibi.
Et quomodo. ibi.
Vſufructus poteſt dici ſeruitus realis & perſonalis. ibi. col. 2.
Vſufructus ſeruo hæreditario promitti non poteſt. de ſtip. ſeruo. in princ. fo. 80. co. 1. li. 44.
Vt eſt redditiua rationis in. phe. in princi. fo. 1. col. 2. li. 43.
Vterinus non dicitur conſanguineus. de leg. agna. ſucceſ. in princip. fo. 66. col. 2. lin. 69.
Vtilia anime & corpori introducenda ſunt in prohemio. §. cunq; hoc. fo. 2. col. 1. li. 20.
Vtile pro inutili non vitiatur & quando. de inutili ſtipu. §. quod ſiquis. fo lio. 81. co. 4. li. 65.
Vtile eſt duplici ſpe niti. de fideiuſſ. in prin. fo. 84. co. 2. li. 63.
Vtriuſq; dici poteſt de tribus. per quas perſonas nob. acquir. §. item placet. fo. 40. col. 2. li. 63.
Vulgo conceptus dicitur cuius pater eſt incertus. de inge. in principio. fo. 6. co. 4. li. 41.
Vulgo quæſiti matri ſuccedunt. de ſenatuſconſulto orphicia. fo. 68. colũna. 3. lin. 38.
Niſi mater ſit illuſtris. ibi. li. 40.
Et an hoc procedat hodie. ibidem. columna. 3. li. 43.
Vulgo quæſiti qui dicantur. ibi. li. 38.
Vulgo quæſitus non habet agnationem ſed cognationem ſic. de ſucceſſio. cogna. §. vulgo quęſitos. ibidem columna. 4.
Vxorem ducere prohibeor eius neptẽ cuius filiam nõ poſſum ducere vxorem. de nuptijs. §. fratris. fol. 11. colũna. 2. li. 23.
Vxores duas habere eodem tempore non poſſumus eodem titu. §. affinitatis. fo. 11. co. 3. li. 61.
Vxor non dicitur affinis ſed cauſa affinitatis. ibidem.
Vxores duas habens eſt infamis. eo. titu. §. illud. fo. 12. co. 2. li. 69.
Vxor quod habet præſumitur habere in bonis viri. per quas perſo. no. acqui. §. j. fo. 49. col. 3. li. 51.
Vxor dicitur domeſtica & ideo reprobatur eius teſtimonium. de teſta. §. pater. fo. 41. co. 3. li. 79.
Vxor eſt in poteſtate patris non viri. de ſenatuſconſul. tertul. in princip. fol. 67. col. 3. li. 80.
Vxor tenetur operari viro. ibi.
Vxor & vir an ſeparari poſſint. de grad. cogna. fo. 71. co. 1. li. 77.

FINIS.

Instituta ne vocanda sint hæc Iuris ciuilis Elementa, an Institutiones.

ET si inter multos iamdiu obtinuerit Instituta uocari hæc iuris prudentiæ elementa, quippe quum & Sypontinus Instituta interdum decreta legum atq; sanctiones dici affirmet, & ita Iustinianum opus suũ Elementorum inscripsisse: (id quod & ipse alibi agnoscit Sabellicus) & in Pandectis græcis legatur, τὰ ἰνστιτοῦτα ἰουστινιανοῦ: ut Budæus in institutionibus suis adnotauit: & Policianus in epistolis testetur Martianum iurisconsultum sedecim libros institutorũ conscripsisse, & Vlpianum duos item institutorum, Paulum quoq; duos institutorum, & ita alios non paucos. Nos tamen Laurentium Valensem atq; alios humanitatis professores magis sequimur, qui instituta interpretantur bonos mores consilio & ratione sumptos, domesticamq; disciplinam: quæ literis non mandantur, sed obseruantur communi opinione uirorum bonorum per quandam consuetudinem. Vnde & apud Valerium Maximum titulus est de institutis antiquis, quasi de moribus antiquis. & Quintilianus, Nam is inquit, quanquam triennium nutricibus dederit: tamen ab illis quoq; formandam quam optimis institutis mentem infantium iudicat. Cur autem ad literas pertineat ætas, quæ ad mores iam pertinet? eandem rem appellans instituta & mores. Hæc Quintil. Institutiones autem sunt præceptiones quibus instituuntur & docentur homines, ut sunt libri ab eodem Quintiliano inscripti Institutiones oratoriæ, a Lactantio institutiones diuinæ, ab Erasmo Institutio principis Christiani, ab Aldo Institutiones Grammaticæ: & ita ab alijs multis authoribus: ut hinc scilicet hoc opus institutiones dici intelligas, quod præceptiones ac documenta quædam, seu elementa iuris præsertim ciuilis contineat, quibus iam inde ab initio cupida legum iuuentus imbuatur. Quarũ & Politianus Miscellaneorũ c.lxxxiij. cõmeminit his uerbis: Institutiones hæ quæ uocãtur in iure ciuili, Iustiniani principis nomine æditæ: sed a Triboniano tamen doctisq; alijs uiris cõpositæ: etiam græce scriptæ sub eodẽ prorsus intellectu reperiuntur, nisi quod ritus quidam, cõsuetudinesq; Romanorũ ueteres uberius aliquando & laxius in græco ipso q̃ in Latino codice referuntur, ut peregrinis hominibus atq; Romanorum more consuetudineq; alienis res tota penitus innotesceret. Hactenus ille. Quorum te uolumus monitũ humanissime lector, ut cum iuris prudentia, uerborũ quoq; peritiam tibi adsciscas. Vale.

Diui Iustiniani Imperatoris Institutiones cum accuratis annotationib9 Syluestri Aldobrandini Florentini.

Proœmium.

In nomine Dñi nostri Iesu Christi[a] Imperator Cesar[b] flauius[c] Iustinianus[d] alemanicus[e]: gotticus: frãci9 † germanicus: atticus: alanicus: vãdalicus: africanus: pius[f] felix[g]: inclytus[h]: victor[i] ac triũphator[k] semper augustus[l]: Cupide[m] legum iuuentuti.

Incipit[n] proœmiũ istitutionũ.

Arma legesq; vt in bello & pace recte imperet Imperatori necessaria sunt. h. d. vsq; ad. §. quor.

IMperatoriam maiestatẽ[o] nõ solũ armis decoratã[p] sed etiã legibus opz[q] esse armatã[r]. Ut vtrũq; tps, et bellorũ[s] & pacis[t] recte possit gubernari[v]: & princeps[x] romanus, non solum in hostilibus[y] prelijs victor

In nomine dñi. Diuidit hec rubrica in.iiij. partes: In prima ponit inuocatio. In.ij. noĩa et cognomina Iustiniani. In.iij. cui dirigat liber. In.iiij. (que re vera i bonis codicib9 nõ inuenit) ponit particularis intitulatio proemij: quã ideo posui: q2 glo. eã presupponit. Non continuat: q2 est principiũ & pemiũ operis fm glo. in rub. ff. de cõdi. fur. & decla. Ang. hic. colũ. pe. Nota nomẽ dñi inuocadũ esse. Itẽ dignitates suas a se scribi licite posse. Itẽ stilũ scribendi vt preponat nomẽ scribẽtis nomini ei9 ad quẽ scribit: qđ est vtile prescriptis: cõtra q̃ si alr i eis scriptũ reperiat presumitur fm Spe. in titu. de rescrip. presen. Que vero de iuuẽtute cupiditate genitiuo et de triplici Imperatoris corona notantur: hic per Ang. non bene colliguntur ex hac rubri. Syl.

a Iesu Christi. Ex hoc nota q christian9 fuit: al's nõ posset imperare. id est imperij iurisdictionẽ exercere vt in auth. iusiurã. qđ prestat. in prin. ibi. Et cõicator ecclesie. col. ij. vbi dicit q quilibet administrator debet iurare se esse communicatorem sancte catholice ecclesie.

*Adde q illud est iuramẽtũ alioz administratoz. iuramentũ aũt Imperatoris de quo hic agit ponit in cle. j. §. ego. de iureiu. Syl. Sic & al's incipit: vt. C. de offi. p̃fe. pret. af. l. in noie dñi. & in auth. de armis in prin. col. vj. Ex hoc em̃ sequit bonũ initiũ: melius mediũ: & optim9 finis. vt in auth. quomodo oportet epis. in prin. col. j.

b Cesar. A Cesare augusto qui regnabat tpe natiuitatis christi. Unde illõ. Exijt edictũ a Cesare augusto vt describeret vniuersus orbis. i. vt quilibet estimaret bona sua: & exinde quilibet imperator dict9 est Cesar. Additio Uel melius a Iulio Cesare ei9 auũculo fm Bal. Io. fab. & Christo. hic. Uel dicit Cesar: q2 fuit cesus de ventre matris sue. Additio Et no. q dz coronari triplici corona. s. ferrea: argẽtea: & aurea: de qua in cle. j. de iureiuran. Et an gesta per ipsum ante coronationẽ teneãt: cõiter determinat q sic. vt per Ang. & do. Christo. hic ‡.

c Flauius. Quia erat de familia flauiorum: vel q2 deuicit flauios: vt dixi. ff. eod. in princip.

*Adde legendũ flauius. est aũt nomẽ propriũ sine certa deriuatiõe impositũ. Syl. Additio Alij habẽt flauus: q2 talis erat coloris nã erat flauus. i. ruffus sicut fuit Dauid rex: vt legit Regũ. xvij. c. vlti. & Ioã. fab. vt hic ipse dicit. & ego qui hoc scripsi.

d Iustinianus. Quia fuit filius iustiniani. vt. j. de donationi. §. est et aliud. et. j. quibus non est per. fa. te. §. pe. Sed in decre. cõtra. distinc. xvi. habeo librum. vbi dicitur q fuit filius constantini. Sed forte ibi loquitur de alio iustiniano quam hic. Uel dic q fuit filius Cõstantini: quia successit ei in regno. Uel dicitur a iustitia quam semper coluit et subditis iniunxit colendam: vt. C. de sum. tri. & fide catho. l. j.

*Adde q fuit nepos ex sorore iustini si Egnatio credimus fuerunt autem plures iustiniani: cuius nomen propriũ est: de cuius deriuatione disputare pertinacis est fm glo. in prin. Infor. Syl.

e Alemanicus. hoc nomen: & omnia sequentia nomina sunt ab euẽtu sibi imposita: vt puta quia vicit alemanos: et sic de alijs: vt in auth. de here. & fal. in princi. colum. j. & hec sunt omnia nomina prouinciarum quas deuicit.

f Pius a pio Antonio. vt in auth. vt in libr. de cetero. col. vj. §. nobis autem. Uel pius a pietate ‡ animi. vt. C. de sum. trini. & fide catho. l. j. in prin. & C. de nup. l. imperialis. & C. de cadu. tol. l. vnica. vlti. respon.

g Felix a virtute animi. vel felix. i. prosper. quia omnia sibi ad võtum succedebant.

h Inclytus. A gestis magnificis. Accursius.

i Uictor in fugãdo hostes. Accursius.

k Triumphator. post victoriã: gloriosus enim erat: propter magnifica gesta sua.

l Semper augustus. Cuius huius debet esse propositi quilibet Imperator vt augeat: licet hoc semper non faciat † sic in diffinitione matrimonij: vt. j. de pat. po. in prin. licet interdum diuidatur: vt. C. de repub. l. consensu. sic in diffinitione iustitie: vt. j. de iusti. & iur. in princip. fm Ioã. Additio Augustus. hoc est sacer & maiestatis plenus: & non augustus ab augendo: vt hic voluit gloss. cuius & suorum sequaciũ errorem dicit esse ridiculum Nicolaus perotus in suis cõmentarijs. epigrammate. iij. in verbo Cesar.

m Cupide legum iuuen. s. mittit suam gratiam: & hunc lib ‡.

n Incipit. More recte scribentium premittit proemiũ: in quo reddit lectorem attentũ: docilem: & beneuolum. Attentum: cum dicit summis vigilijs: nã per hoc q ipse vigilauit reddit nos attẽtos vt vigilare debeamus: nam ius ciuile vigilãtibus scriptum est: vt. ff. que in fraud. cred. l. pupillus. in fi. & ibi: summa prouidentia: vt. j. proxi. §. docilem. cum dicit: & cũ sacratissimas cõstitutiones antea confu. &c. vt. j. eo. §. oẽs. docilem enim facit qui summam rei breuiter cõprehẽdit: nam per hoc q ipse abbreuiauit: poterũt amodo facili9 edoceri. Beneuolum. i. bone volũtatis ad addiscendum: vbi dicit: & quod in priori tẽpore. et ibi, summa itaq; ope. vt. j. e. §. cũq;. in fi. et. §. summa. itaq; &c.

Imperatoriam. Diuidit in tres partes principales totũ hoc proemium vsq; ad finem: licet Ioã. pla. diuidat in quinq;. Nã primo ponit in quibus dz versari imperator. Secũdo ponit qualiter Iustinianus illõ adimpleuit. Tertio nos ad studium exhortatur: ostendendo fructus qui sequuntur ex assiduo studio. Secunda ibi in. §. (Quorũ.) Tertia ibi (Sũma itaq;.) Iterum prima diuiditur in duas partes: quia primo ponit dictũ. Secundo ponit tres causas. Secunda ibi (Ut vtrunq;.)

*Imperatoriam. Casus In proemio non est figurandus cum in eo non intendat Impera. aliquid pro. l. disponere. sed tantum & consiliũ suum aperire & modum narrare quo librum hunc componi curauit. Si tamen vis ponere: potes pro ratione dubitandi adducere q cum imperator nomen sit ducis exercituum: et militum & pariter militis. l. j. ff. de testa. mili. nihil aliud. ab eo exigi videbatur quam vsus armorum. cuius contrarium respõdetur. ex eo quia cum ad eum spectet nõ tantum milites regere: sed prouincias quibus preest tempore belli et pacis: eidem non minus. ll. sunt necessarie q̃ arma ex causis in tex. expressis. Nota. summarium. Item q appellatione principis ‡ romani venit imperator. Item calumnias vitandas et calumniatores repellendos. Item idem esse recte quod iuste. Item q imperator dicitur religiosus ‡ quod large accipitur: vt decla. Iaso. in. l. j. in. §. lectu. in princip. C. de summa trinitate. Item nota attributionem armorũ factam. ll. & econuerso ad demonstrandam coniunctionem & colligantiã ipsorum: & q dictio vt est redditiua rationis. Item ibi vtrunq; q expressio verborũ que inerant toleratur pro maiori declaratione. Syl.

o Maiestatem. i. imperatorem qui est in maiestate: vt. C. de leg. & cõstitu. l. digna.

*Adde q maiestas est decus amplitudo & dignitas cuiusq; quam etiam pro Dea honoris et reuerentie filia prisci coluerunt. Syl.

Additio Idẽ in alijs ducib9 baronibus: vt subiecti in eos cõspirãtes teneãtur maiestatis crimine fm Ioan. fab. hic. Similis est loquẽdi ornatus. j. quibus modis ius patr. pote. sol. §. filius: ibi. Imperatoriã celsitudinẽ. Et nota q antipophorizat respondẽdo ad tacitam questionem: hanc. s. quare imperator non facit qđ suum est. s. armis intendere: cum milites magis arma scire q̃ iura oporteat: vt. C. de in. delib. l. fi. ad quod respondet. Imperatoriam maiestatem &c.

p Armis decoratam. Queritur quare quod erat armorum attribuit legibus: & econtra: Respondetur vt ostenderet alterum alterius auxilio semper egere ‡ vt. C. de iustiti. co. confir. in principio. et. ff. de rei vendica. qui restituere. Uel dic proprie ponit: nam arma sunt ad decorem: leges sunt ad armandum. vnde dicitur militant nãq; &c. vt. C. de aduoca. diuerso. iudi. l. aduocati. Et leges dicuntur armare hoies: vt. C. ad. l. iul. de adul. l. cum vir nubit. Uel ideo posuit vt euitetur malus sonus verborum ‡ s. cacephaton. id est turpis sonus.

q Oportet. i. opportunum est.

*Adde q imo necesse est. vt. C. de iusti. codi. cõfir. in prin. exponunt autem hec verba necessitatiua fm subiectam materiam Ias. in. l. j. col. v. in prin. ff. de iusti. & iure ‡. Syl.

r Armatam. s. ad hanc vtilitatem que sequitur. Accursius.

s Et bellorum. Et sic quo ad vsum armorum.

t Et pacis. Sic ad vsum legum. Accursius.

v Gubernari. Alterum legibus scilicet tempus pacis: alterũ armis. scilicet tempus belli.

Adde. non q tempore belli. ll. seruari non debeant: sed q eo tempore minus seruentur sumpta denominatione ab eo quod plerunq; fit. l. nam ad ea. ff. de legi. Additio Quo tempore non debet rigor seruari omnino: vt extra de transactioni. ca. fina. &. xxj. distin. c. sciens. in fine. Et quod dicit glo. intelligitur. s. de facto fm Ioan. fab. vel vt plurimum fm Ange. hic per. l. nam ad ea. ff. de legi. al's alter alterius auxilio semper indiget. Syl.

x Et princeps. s. imperator.

y In hostibus. Qui sunt hostes dicitur. ff. de capti. & postli. reuer. hostes: et. ff. de verbo. signi. l. hostes.

Diuisio. ‡ An autem rubr. vt textus allegari queat: vide hic per Ang. ‡ Ut hic stilus pro scribentis arbitrio immutat, nisi in q̃b9 id obseruare, solẽne est. † Frãcic9. ‡ Cui autẽ iurare debeat habet in. lxiij. dist. c. tibi dño formã autẽ huius iuramenti vide in clement. romani tit. de iureiur.

Nois diuini inuocatio tria bona facit. ‡ Qđ quãq; in imperij signũ sit, vt clemẽt. Romani quãq; in victorie ac premij militaris signũ s. d. ius militare quãq; in spiritualis victorie nostã. xij. q. s. c. duo. de qb9 vide glo. in d. clem. Roman. §. nos itaq; in verbo diademate iureiurand. ‡ De hoc vide Inno. et doct. i. c. venerabilẽ de elect. & bar. l extrauag. ad repmẽd. in verb. regegl. xciij. d. c. legim9 & clem. Roma. de iureiur. Alber. in. l. bene a zeno. C. de quadr. prescrip. glo. in c. indẽnitatib9. d elec. lib. vi. Ioã. and. in add. specul. titu. de rescript. imp. §. fi. vs. item quod. ‡ Ex hoc nõ arguit q regnũ Frãcie sit subditũ imperio: q2 h loqtur de q̃dã Frãcia q̃ est in Alemania de q̃ extra d ipõ: fal. c. j. Ioã. Fab. ‡ Quã habere dz, vt not. in rubr. ff. imperatorem piũ esse debere. † Sicuti fuit in bona

tione facta p Cõstantinum pape Syluestro: & videt non valere: sed cõtra ius tz gl. in. l. ij. §. cuz vibẽ de offic. pre. vr. illa est communior.

Diuisio. ‡ Qđ notat Plateanus ad formã epistolarem ingens fatis esse si mittens se subscribat tametsi epistolaz alius scripserit. p l. ad testim. §. si qs. ff. de testa. ad qđ vide Petr. ferr. i pract. in forma op posi. contra instr. in glo. negat in fi.

‡ De hoc nomie vide Bal. i pem. ff. et glo. in clemen. j. de test. ‡ Et adde olim q̃q; imparatores põtifices dictos. x. d. c. imperium.

‡ Idipsum approbant Io. Fab. et Ang. apud q̃s vide an militi docetor hodie sit p̃ferẽd9. ‡ Id refellit Petr. de bella per. ‡ Addõ huc §q;, id est bũ vbi in cõstitutiõe ponit, p̃cepi ne sit, an cõsilij glo. l. deci. c. dño facta. doct. in. c. nã concupiscen. de cõstit. & glo. in. c. fi. i verbo. oportet. lib. vj. de re iudic. Ceterũ de h verbo. not. xxv. q. s. c. j. & de re iudi. c. cũ ab vno.

existat: sed etiā per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat: et fiat tam iuris religiosissimus quam victis † hostibus triumphator magnificus.

Utrunq; assecutus est iusti. qd testantur populi ab eo deuicti et ll. late presertim. C. z ff. h. d.

Quorum utranq; viam cum summis vigilijs: summaq; prouidentia annuente deo perfecimus. Et bellicos quidem sudores nostros barbarice gentes sub iuga nostra deducte † cognoscunt: z tā Africa q; alie innumerose prouincie post tanta temporum spatia nostris victorijs a celesti numine prestitis iterū ditioni Romane nostroq; addite imperio protestant. Oēs vero ppli legib' tam a nobis promulgatis q; cōpositis reguntur. Et cū sacratissimas cōstitutiones antea cōfusas in luculentam ereximus consonātiā: tunc nostram extēdimus curā ad immēsa veteris prudentie volumina, z opus desperatū quasi per medium profundum euntes celesti fauore iam adimpleuimus.

Peracta. C. z ff. ɔpilatiōe mādauit institutiōes cōponi vt principia huius sciētie auspicarent a ll. imperatorijs, quod añ nō nisi per quadrieniū licebat, h. d. vsq; ad. §. igitur.

a Per legitimos tramites. i. leges que sunt via gradiendi: sicut tramites eundi: ſm Joannem. Bene dico calumniantes puniri per leges: nam in criminibus siue ordinarijs: siue extraordinarijs † ad similitudinem supplicij punitur calumniator. vt. C. de ac. l. fi. z ff. ad tur. l. z in priuatis. vbi dicitur et in priuatis in extraordinarijs criminibus oēs calumniosi pro qualitate admissi plectūtur. Item in ciuilibus: modo pecuniaria pena: modo sacramēto calūnie: modo nota infamie: vt. j. de pe. te. liti. per totū: vt. j. de accusa. §. si quis agēs: z. C. de plus peti. l. vnica. z de iudi. properandū. §. et si quidem: vbi punitur cōtumax in expēsis. Uel dic q; septem genera penarum vocat legitimos tramites vt. ff. de pen. l. si quis forte in fi. cū duabus sequenti. Uel dic q; magistratus vocat tramites per quos iura reddūtur: nam parum valeret iura esse in ciuitate: nisi essent qui ea executioni mandarent: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. post originem: qui puniunt in criminalibus puniunt z in ciuilibus: z expensis: z in viatico. vt. ff. de iudi. eum quem. que vltima verior est. Accursius.

Adde tramites hic vocari modos quibus. ll. vtuntur: et q; iudex criminalis cognoscit incidenter de causa ciuili dummodo sit accessoria: etiā in eadē sententia. l. interdū. §. qui furem. z ibi doctores. Syl.

Additio. Uerius videtur per tramites. i. semitas q; sicut occurritur per semitas fugientibus: sic per leges calumniantibus: et facit extra in prooemio decre. Joan. fab.

b Calumniantium. Calumniator est qui falsa crimina sciēter intendit: vt. ff. ad turp. l. j. in prin. z facit ad hoc. ff. de his q not. infa. l. athletas. §. calumniator.

Adde calumniantem hic accipi pro quocunq; aliquid contra ius faciente, calumniatoremq; alias puniri in ordinarijs similitudine supplicij: in extraordinarijs pro motu iudicis: vt per doc. in. d. §. calūniator z in. l. j. §. j. ff. ad turpil. Additio. Syl.

Tamen hic calūmiantiū capit generaliter pro oībus delinquentibus.

c Religiosissimus. Nota quē fieri religiosum per leges: nā ipse sunt sacre: vt. C. de legi. z constit. l. leges. Additio. Religio enim dicitur a religo religas. vnde cum leges voluntates hominum religent z coarctent ad iuste viuendum: faciunt hominē religiosum: z est tex. ff. de legatis. ij. l. vnum ex fa. §. na. Jo. fa. Item nota hic quatuor proportionabilia. s. arma: vsus armorum: victoria: triumphus. Itē leges: vsus legum: calumnie repulsio: iuris religio. Additio. Nam sicut se habent arma z vsus armorum ad victoriam: sic victoria ad triumphū: et sicut leges z vsus legum ad calumnie expulsionem: sic calumnie expulsio ad religionem. Joan. fab.

Quorum. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo dicit q; imperator perfecte se habuit circa arma: z circa leges. Secundo hic suum dictum probat ab effectu. Secunda ibi. (Et bellicos.) Item secunda subdiuiditur. Nam primo exemplificat qualiter se habuit circa arma. Secundo circa iura. Secunda ibi (Omnes vero populi.) Ange.

Quorum. Casus. ¶ Cū hic tantum tractetur qualiter quod maxime principem decet fuerit in insti. non exigitur alia casus figuratio: pendet enim hic. §. a generali propositione supra facta. Nota. q; licet seipsum laudare: z q; quando quis ad aliquid faciendū tenetur: debet illud omni ope z diligentia adimplere. Item q; ea que facimus a deo sunt omnia: z q; differunt promulgare z componere. Item q; confusa debent distingui. Item q; iugum ponitur pro iurisdictione z potestate. Item q; innumerosum dicitur quod est multiplex: licet numerari possit: z q; dictio iterum importat secundam vicem. Syl.

d Quorum vtranq;. Sed ista debent esse in principe tu iustiniane quid fecisti: Respon. quorum vtranq;.

e Cum summis vigilijs. i. cum summo labore quo ad leges: nam ius ciuile vigilantibus z non dormientibus scriptū est: vt. ff. que in frau. credi. pupillus. in fi. Accursius.

f Prouidentia. s. quo ad arma. z nota tres esse hominis status: memoria preteritorum: scientia presentium: et prudentia futurorum. Additio. Unde Seneca. De quatuor virtutibus. Si prudens est animus tuus tribus tēporibus dispensetur: presentia ordina: futura preuide: preterita recordare. Jo. fab.

g Annuente deo. Deo gratias refert: cuius auxilio triumphum meruit obtinere: vt. C. de offi. prefec. africe. l. j. in prin.

h Et bellicos. Quod coniunctim dixerat dicendo vtranq; viam zc.

nunc diuidit dicendo primo qualiter se habuit circa arma. Accur.

i Barbarice. barbari sunt qui extra romanum imperium sunt z maxime hostes.

Adde quod barbari ponuntur hic pro indomitis et incultis: alias enim barbari dicuntur qui nec latini nec greci sunt a lingue duritie: a qua barbari dicuntur antiquo vocabulo qui duro atq; aspero sermone erant. Syl.

k Deducte. de nouo.

l Tam africa. Sub qua multe prouincie continentur.

m Prouincie. Sic congrue: tam africa q; alie innumerabiles prouincie iterum addite. i. adiuncte ditioni romane. id est iurisdictioni nostroq; imperio post tāta zc. † protestantur nostris victorijs a celesti numine prestitis: nā iste prouincie prius fuerunt de romano imperio: post desierunt z post centū z quinq; annos redierūt: vt hic: et hoc innuit quando dicit iterum.

Adde q; aliquādo significat prima vice. c. tua nobis de appella. quandoq; bis vt hic: aliquando pluries. l. veluti. §. hic vos. ff. de eden. Et quando dicit: et post multa temporum spatia zc. vt. C. de offi. pref. preto. afri. l. j. Syl.

n Omnes vero. vsq; huc dixit qualiter bellicam curam habuit: nunc qualiter legalem. Accursius.

o Promulgatis. Scilicet a nobis: z dic de nouo. Et est promulgare equitatem rudem z naturalem occultā iuris laqueis innodare. Componere autem est difficile promulgata in ordinem compendiose redigere. Uel dic q; promulgare legem est eam condere z conditam recitare: proferre pronūciare: patefacere: pdere: vel manifestare. Sz componere proprie est disponere et cōstituere est quasi simul ponere: vt patet in glo. sequen.

p Compositis. Scilicet ab alijs quas reformauimus in melius. Uel dic compositis a nobis: quasi diceret compilatis a nobis: quasi simul positis a nobis: quales sunt leges. ff. et. C. et aliorum imperatorum: suas enim et promulgauit z composuit. Additio. Et hanc differentiam notant Jo. de platea: et Joan. fab. hic pro statutis que debent proprie z stricte intelligi.

q Confusas. s. in tribus codicibus positas: Gregoriano: Theodosiano: et Hermogenjano: vt. C. de no. co. componen. l. j. in prin.

r Consonantiam. scilicet in vnum codicem quem non habemus: sed ex eo factus est iste quem habemus: vt. C. de veteri iure enucle. circa principium.

Adde q; hic factus est post institutiones: ille. scilicet quem nunc habemus. l. meminimus. C. de leg. ponit Jas. in. §. rur. colum. xiij. j. de actionibus. Syl.

s Tunc. id est. statim post compositionem illius codicis: fecimus digesta.

t Curam. Ut nulla contrarietas posset reperiri: nullaq; superuacua aut similitudo. vt. C. de no. co. com. §. quibus.

v Ad immensa. Nam erant tricies centena millia versuum. i. legum: vel. §. vel rūso. z duo millia librorū z alie multe leges: vt. C. de vet. iur. enucl. l. ij. §. omnia: z in proemio. ff. §. z antea †.

x Desperatum. scilicet a constantino: nam constantinus voluit hoc facere: sed non potuit.

y Profundum. Reperit enī oīm legū tramitē qui ab vrbe romana cōdita z romule is descendit tēporibus: ita esse cōfusum vt in infinitū extenderet z nullius humane nature capacitate concluderetur: vt. C. de vete. iur. enucle. l. j. in principio. Accursius.

z Celesti fauore. Subaudi mediante.

a Adimpleuimus. Post digesta ergo z post primā cōpositionē codicis (quē nō habemus) factus fuit hic liber: tñ ante compositionem secundi codicis quem habemus: vnde qd hic dicitur: qnq; per codicē corrigitur: vt facit de anno vtili qui obtinet ſm hunc librū: et in restitutione minor z maior: vt. j. de act. §. rursus. secus est per codicē in diuersis restitutionibus: vt. C. de temp. in integ. resti. l. fi. Itē in scda eius cōpositione facit mentionem institutionū iam compositarū: vt. C. de emen. iusti. co. z secunda eius editione. l. j. §. supradictis. Additio De hoc etiā casus. in. l. meminimus. in prin. C. de legit. hered. vbi tex. facit mentionē de hoc libro. facit. l. j. C. de vete. iur. enucl. qd not. q; si aduersaretur adinuicē: debes magis stare legi. C. tanquā vltime: q; huic libro: nisi in illis legibus de quibus hic fieret mentio. Ange.

Calūniatorum punitio.

† Priuata cria z extraordinaria q sint no. glo. in. d. l. j. in p'uatis. Egi. Per.

Magistratus sūt tramites legitimi.

† als vtcūctis.

Hāc orationē Lauren. nō admittit preceptio: cū cōmodius expssit ex theophilo Ja. Curt. ita vertēs: Atq; tam iure cōstituendo venerabilem se pbeat, q; de victis hostibus magnifice triūphet.

† als. l. redacte.

Als numerose als innumere.

Ratio est ſm Ang. q; penas delictis a. l. impositam iudex exequitur.

Pro casu.

Uigilātibus iura subueniūt

Eū h consentit text. in. c. nūciatum, lxxxiij. d. ad idem fac. literam l. non eni. ff. ex qb. caus. maio. no. ß consuetu. c. penul.

Barbari.

Ordo ise.

† Id est pro testimonio sunt cum sit notoriū: cuius occasione hic plene materia notorij Jo. Fab.

Promulgare z cōponere qd sint.

At dic promulgare, id est publicare ac palā pronūciare q; si prouulgare et in vulgus edere: ɔponere vero cōdere atq; facere est: vt hic dicat fuisti. ab alijs factas. ll. promulgare z suas pro cōponere ac promulgare: vt ex fest. recte hic admonuit Egid. Per.

† Ut hodie 62. ffor. sūt et. C. liber solui leges no. 12707. ff. eni verus hz. ll. 2918. ffort. 2234. ff. nouum 2953. C. 3608. tres lib. C. 954. Egi. Per.

Institutiones sūt ante codicē.

Cumq;.

Cūq; hoc a deo ppicio b peractū c est: Tribuniano d viro magnifico: magistro z exquestori e ‡ sacri palatij nostri: necnō f Theophilo et Dorotheo viris illustribus g antecessoribus h nostris † quorū i omniū solertiam z legum scientiā z circa nostras iussiones fidē iam ex multis rerū argumentis k accepimus l ɔuocatis: mādauimus m specialiter: vt ipsi nostra auctoritate nostrisq; suasionibus n institutiones o cōponerēt. Ut liceat vobis p prima legū cunabula q nō ab antiquis fabulis r discedere: sed ab imperiali s splēdore appetere: z tam aures q; animi vestri nihil t inutile nihilq; perperam v positū: sed qd in ipsis x rerū obtinet argumētis accipiant. Et qd priori tpe vix post quadrienium priorib' cōtingebat: vt tunc cōstitutiones imperatorias legerent y: hoc vos a primordio z ingrediamini: digni a tanto honore: tantaq; reperti felicitate: vt z initium b vobis et finis c legū eruditionis a voce principali d pcedat.

Post completa esse iussit cōponi institutiones in quibus principia huius sciencie sunt posita cū correctionibus iuris antiqui: quibus autoritas per ipsum data fuit. h. d. vsq; ad. §. fi.

Igitur e post libros quinquaginta f Digestor g seu pandecta-

Cumq;. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo ponitur: qualiter mandauit fieri hunc librum. Secundo ponit causas propter quas. Secūda ibi (Ut liceat.) Ange.

Cumq;. Casus. ¶ Pro casu hic animaduertes qualiter insti. declarat cur qualiter z per quos fecerit hunc librū condi. et illius vtilitatē ostēdit per modos expressos in tex. Not. igit summar. Itē q; quis plurib' officijs compatibilibus fungi pōt: z q; tria requiruntur ad implēda: iniuncta scientia: diligentia: et fides. Itē nota significatū verbi antecessor. Itē q; sciētia: diligentia et fides: experientia comprobantur. z q; ex vnico actu nō dignoscuntur. Itē q; institutiones sunt principia. ll. z q; introducendū est qd conferat anime z corpori: z q; hec sciētia habet principiū z finē. §. z qd pene. in proemio. ff. Itē q; condere. ll. a principe delegari z demandari alteri pōt dūmodo id specialiter fiat. Syl.

a Hoc. s. volumen. Digestis. et Codicis.

b Deo propicio. i. deo coadiuuante.

c Peractum est. i. completum.

d Tribuniano. hoc nomen z consequentia sunt datiui casus: et etiā dictio conuocatis: et construuntur cum illo verbo inferius. mandauimus.

e Exquestori. Pro suo simplici ponitur. s. questori. Nota q; tribus modis dicitur questor. Primo ille qui querebat pecunias tributorū per mundum z seruabat. † Secundo ille qui preerat capitalibus causis. Tertio qui stabat vt legeret libros principales: qui candidatus principis dicebatur: z ita hoc tertio modo accipio hic: vt. ff. de offi. questoris. l. j. in fine. z de origi. iur. l. ij. §. deinde cum erarium. Uel dic ſm Joan. q; iam fuit in illo officio: sed nunc non est. inde exquestor. id est intra questuram positus. Uel dicas tertio esse nomen dignitatis vt exconsul. vt. C. de aduocatis diuersorum iudi. l. petitionem. ibi egredientem.

Adde exquestorem esse primum seu principem questorum: in quo sensu verisimiliter capitur hoc in loco non pro cādidato qui proprie questor dicitur simpliciter non exquestor. d. l. j. Syl.

Additio. Iste tamen expositiones recidūt in vnum: quia extra administrationem positus quis retinet dignitatem. C. vt digni. or. ser. l. j. et. ij. ſm Joan. fab. z Ang. hic.

f Necnon. Nota due negationes faciunt vnam affirmationem: vt hic z. ff. de verbo. signi. l. duobus.

Adde q; And. Alcia. ibi optime declarat et ex mente Angel. hic: dic glo. veram nisi de mente contraria constet: vel nisi simus in rustico ſm Bald. in. l. qui se patris. col. iij. C. vnde lib. vel nisi ad diuersa referantur ſm Bar. in. l. manifeste. ff. de iure iur. Syl.

g Illustribus. Quatuor sunt ordines dignitatum maximi: vt superillustres: magni: vt illustres. medij: vt spectabiles. minimi: vt clarissimi: quos specifica: vt in aut. de appro. §. j. ij. iij. z. iiij. col. iiij. z in aut. vt ab illustribus: z qui supra eos sunt colla. v. Sunt z infimi vt defensores ciuitatum z magistratus municipales: z isti non habent merum imperium ‡. Additio. Et ideo potestates et rectores ciuitatum non deberent posse ingerere penam sanguinis: quamuis contrarium de facto obseruetur vt hic per Ange. Sed superiores sic. Unde versus. Illustris primus: medius spectabilis: imus. Ut lex testatur clarissimus esse probatur. Et superillustris preponitur omnibus istis.

h Antecessoribus. Scientia vel etate: vel quia fuerant precedentibus cum imperatoribus.

i Quorum. Hic est interpositio vsq; illuc conuocatis zc. Et nota quod in tribus hic commendantur qui sunt huic arti intenti. Primo in solertia. i. in cautela vel ingenij scientia: vt. l. j. C. si. ma. fact. alie. fac. fin: decre. ra. ha. In legum magistra scientia. Eligendus est enim talis magister qui in se laudabilem vitam probis moribus monstrabit: et docendi peritiam: facundiam dicendi: interpretandiq; subtilitatem: z copiam differendi se habere patefecerit: vt. C. de profess. qui in vrbe con. l. item. l. j. libro xj. Item in fidelitate: nam ex quo hactenus fideles extiterunt: presumitur pro eis. ff. de re militari. l. non omnes. §. a barbaris. de preteritis enim sumimus coniecturam ad futura. ff. de accusatio. l. si cui. §. eisdem. z quandoq; occultam coniecturam sumimus ad preteritum: vt. C. ad. l. iul. de adul. l. si quis adulterij. Additio Uide glo. in capi. scribam. de presumptio.

k Et multis rerum argumētis. i. multis rebus vel negotijs que sunt argumenta. Unde dicit prouerbium. Opus laudat magistrum. sic in aut. de monachis. §. sancimus. col. j.

l Accepimus. i. recepimus.

m Mandauimus. i. precipimus.

n Suasionibus. In bona parte accipe. alias in mala accipitur. ff. de ser. cor. l. j. §. persuadere. z. C. de fur. z ser. cor. l. si quis persuaserit.

o Institutiones. Ideo sic dictas quia in statum romani iuris nostrā erigunt intelligentiam: vt. j. ti. j. §. his igitur.

Adde q; ab instituendo dicte sunt sicut et op' Quintiliani oratorie institutiones appellantur. quid autem differant instituta ab institutionibus vide Laur. val. in lib. elegan. iiij. cap. xj.

p Uobis. loquitur iuuenibus.

q Cunabula. Per simile loquitur: quia sicut in cuna infantes primo morantur: ita iuris pceptor instituta primo legere debet sic. ff. de offic. prefec. preto. l. j. §. his cunabulis.

r Fabulis. Quia in antiquis institutionibus erant fabule que fabule nec vera nec verisimilia continebant ſm Tulliū. Additio. Et ideo tangit hic Ang. quibus libris sit fides adhibenda.

s Ab imperiali splendore. i. ab imperatore qui splendet. Additio. Uel dic ab imperiali splendore. i. ab imperialibus constitutionibus: que splendere dicuntur. Joannes faber hic disputat an cause possint committi viris ignaris literarum: concludas quod sic. si tamen alias habeant factorum experientiam.

t Nihil inutile. Quo ad animam vel nihil inutile. i. inusitatum: vt patet ex eo quod dicit. j. proximo: sed quod zc.

v Perperam positum. quo ad aures. Uel dic. id est male positum et contra ius.

x In ipsis. Id est in ipsa rei veritate: vel in his que quotidie emergere possunt. Non aūt inueniuntur hic ea qpe non possunt euenire: quia de his nō curant legislatores: vt in auctentico: vt sine prohibitiōe matres debitrices z creditrices. §. quia vero. collatione. vij. z. ff. de legib. z senatusconsult. l. iura. z. l. nam ad ea.

y Legerent. Nā z olim a principio legebant imperiales constitutiones. scilicet institutiones antiquas: vt in proemio. ff. §. discipuli.

z Primordio. id est tantum primo anno proficietis quantū proficiebatis in quatuor. Et nota q; adulatur nobis imperator. Accursius florentinus doctor famosissimus.

a Digni. Uos dico digni zc. Accursius floren.

b Initium. Scilicet liber iste.

c Finis. id est codex. Nam primo anno institutiones legi debēt ‡ in quinto legitur codex vt in proemio. ff. §. duabus. ibi. (Quib' si bene.) Accursius floren.

d Principali. Id est principis. Et no. qd hec sciētia caput hz z finē: lz in alijs artib' hoc nō fit: lz vtilissime sunt: vt in pemio. ff. §. sed q;.

Igitur. Diuiditur in duas partes in prima ponitur cōmissio compilationis cum his que in institutionibus continentur: in secūda vnde sint extracte z q; auctoritate imperiali confirmate sunt. ij. ibi quas.

Casus. ¶ In narratione imperatoris non figuratur. Not. q; facere dicimur qd per alium facimus. Item q; per desuetudinem tollitur vel inumbratur. l. Item q; non sufficit principē cōmittere. l. compilationem: nisi postea approbet. Item q; quotidiana diligēter sunt attendēda: z breuiter dicitur ſm subiectam materiam. l. antiquitas. in fi. C. de vsufru. Itē q; non sufficit simpliciter legere: sed requiritur cognitio et examinatio. Item q; accommodare importat idem qd tribuere: et obtinere esse in viridi robore z obseruantia. Syl.

e Igitur. Ita continua ſm Jo. q; predictorum virorū scientiam et autoritatem probauimus: nec per alios poterat cōmodius expediri: igitur mandat per eos diuidi: vel q; ab imperiali splendore approbari et ideo mandat diuidi vt melius possit intelligi. ff. de verb. signific. l. ij. §. quibuscunq;.

Adde tñ q;. §. continuatio non est faciēda. glo. in. l. Gallus in prin. in. §. posthumos. ff. de libe. z posthu. Syl.

f Quinquaginta. qui comprehenduntur intra. ff. vetus et infortiatum: et. ff. nouum.

g Digestorum. Ideo dicitur digestorū quia omnia ibidem decidentia digeruntur z soluuntur. Accursius.

Diuisio.

Ex qsto re nō temere leges vt in Proeomio. ff. idē insti. ait, et exconsule, p qstorio et cōsulari viro: velut apud Ciceronē p qstore z pro consule et apud Salust. p milite, voce inflexili.

† Alia litera nō habet ūfis.

Questor dicitur tripliciter.

† Et hic in iure diuersis nominibus nuncupat: susceptor z opinator vt. C. de suscept. z Archa. l. nisi opinatores lib. x.

Imperanomē certis dignitatib' est cōcessum.

‡ Hos dignitatum gradus nō approbat Alci. cū alibi sepi', tuz in lib. iij. dispunct. Ceterū qd hic legitur antecessorib' per. c. in iij. syllaba refellit Per. legens antesessorib' ab añ et sedendo p. s. literam: vt sint, qs vulgo pšides, seu pšidentes vocam': qd in cōuentibus publicis sedētes principē locum obtineāt: gallice pšidents. Alc. tñ magis vulgatā lectionem probat.

Presumptio a varijs sumit.

Prouerbium.

‡ Hoc non vult imperatoris lra, sed, vt statuz ipsius iuris cādidati legum studia ab iitio hic ex institutionibus ipsis capessere satagāt, vt ab eodē imperatore legū studia z incohentur z desinant.

‡ Ut q; toti' iuris rudimenta ac principia ptractent, qbus ignoratis, necesse est, q; ex his sequuntur, ignorent vt i regul. nulli. de regul. iur. lib. vi.

Continuatio.

Digest. vnde dr̄a Pādecta. vñ dicunt

rum a in quib⁹ oē ius antiquū collectū est: quos b per eundē virum excelsum Tribonianū necnon et ceteros c viros illustres et facūdissimos cōfecimus: in hos quatuor libros easdē d institutiōes partiri iussim⁹. e ¶ Ut sint totius legitime sciētie prima elemēta f. ¶ In qb⁹ g breuiter expositū est: et qđ antea obtinebat: h et qđ postea desuetudine i inumbratū ab imperiali remedio illuminatum est. ¶ Quas k ex oībus antiquor institutionib⁹ et precipue ex cōmētarijs Gaij l nostri tam institutionū q̄ rerū quotidianarū m, alijsqz multis cōmentarijs cōpositas (cū tres n viri prudentes predicti nobis obtulerūt) et legimus: et recognouimus: et plenissimum nostrarū constitutionū robur eis accommodauimus.

¶ Hortatur iuuenes ad studia vt ijs perfectis possint rempubl. administrare. h. d. vsqz ad fin.

¶ Sūma itaqz ope o et alacri p studio has leges q nostras accipite: et vosmetipsos sic eruditos ostēdite r vt spes s vos pulcherrima foueat toto legitimo opere pfecto t posse etiā nostrā v rempublicaz in partibus eius x vobis y credēdis z gubernari. Datum Cōst. xj. Kal. Decembris.

¶ Domini Justiniani sacratissimi August. Institutionū † seu elementorum. Lib. j.

¶ De iustitia a et iure b. Titu. j.

¶ Justinianus veluti optimus preceptor imitatus est rectū ordinem procedēdi: qui debet esse diffinitiuus: diuisiuus: et exemplorum positiuus: et primo ponit diffinitionem iustitie et iuris prudentie ex. l. iustitia. ff. eod. titu.

Iustitia c est constans et perpetua voluntas d ius suum vni-

a ¶ Pandectarū. a pan. qđ est totū: et decte qđ est doctrina *: q2 ibi est doctrina oīm iurisconsultorum: vt. C. de ve. iu. enuc. l. ij. §. sz cū prospeximus.
* Adde q aliter interpretatur Gellius lib. xij. et lib. vlti. Syl.
b ¶ Quos. Scilicet quinquaginta libros. ff. Accursius.
c ¶ Et ceteros. Scz. xv. ex permissu iustiniani electos: vt. C. de vet. iur. enuc. l. i. §. ij. et l. ij. §. ceīa.
d ¶ Easdē institutiones. id est eadem instituta.
* Adde q hanc expositionē reprehēdit Laur. Val. lib. iij. c. xi. Syl. Unde collige hūc librū sumptū ex volumine digestorū: vel proprie dicit institutiones quas mandauit fieri: nunc mandat partiri: nā partitio aīum legētis incitat: mentē intelligentis preparat: memoria artificio reformat: vt. i. de leg. §. sed nō vsqz. et ff. de exce. doli. l. i.
e ¶ Jussim⁹. q. d. instōnes iussim⁹ fieri ex libris antiquorū: ita vt cōtinerent quicqd in reb⁹ que in presenti euo versant consentaneū est: vt. C. de ve. iur. enucl. l. ij. §. sed cum prospeximus. Accur.
f ¶ Prima elementa. Q2 sicut ex quatuor elementis oīa corpora cōficiuntur, scz vt ex terra et aqua: ex igne et aere. i. ex virib⁹ horū quatuor elemētorū totus mundus gubernatur: ita hic liber cōprehendit omnia iura.
* Adde q melius dicetur oīa principia et fundamenta. l. ij. §. sed cū prospeximus. C. de vete. iur. enuc. Syl. Et nota q terra est frigida et sicca: aqua frigida et humida: ignis calidus et siccus: aer calidus et humidus. Primū habet naturā melancholie. Secundum. s. aqua flegmatis: ignis cholere: sanguis respondet aeri.
g ¶ In quibus. s. institutionibus.
h ¶ Obtinebat. id est erat in vsu. et nunc desīt. Accursius.
i ¶ Dissuetudine. Nota legem tolli per disuetudinem.
* Adde q cōis doc. sententia est q si non vsus non habet in se actū contrarium non tollat. l. Jas. in. l. de quibus in. vj. no. ff. de legi. Syl.
¶ Uel per contrariā consuetudinē: et iterū eandē consuetudinē per supervenientē legem tolli: sic. ff. de sepulc. vio. l. ij. §. diuus. et in aut. de here. et fal. §. sed quoniā. col. i. et subijcit. Ab imperiali et c. et est optimum exemplum. C. de iudi. rem non nouam.
k ¶ Quas. scilicet institutiones: et accipe legimus et cognouimus. i. esse compositas ex omnibus et c.
l ¶ Gaij nostri. cōmentatoris. dico factis super libros institutionum antiquarum.
m ¶ Quotidianarū. Liber * erat sic appellatus: eo q de singulis dieb⁹ gerenda a magistratibus continebat: qualiter iudicarent.
* Adde vel dic rerum magis vulgatarum et que quotidie in controuersiam venire poterant. Syl.
n ¶ Cum tres. interpositio est.
* Summa itaqz: cū hoc dicit. §. vnicū tantū habeat contextum, non recipit diuisionē. et cū sit simplex cohortatio nō exigit casus figurationem. Nota. ll. nostras dici ex hoc q eis a nobis sit tributa auctoritas. et q in quolibet opere perficiēdo requirit summa diligētia. Itē quod ambitio virtuti innixa nō damnatur. et spes et desideriū honorum et dignitatū. Itē q nihil actum iure qñ aliquid superest agendū: Item q a. ll. studijs discedere nō debemus nisi perfecta oīs iuris cognitiōe. Item q reipub. administratio per iuris peritos facienda est. Syl.
o ¶ Ope. Quantum ad * corpus. vnde Uirgi. lib. j. geor. Labor improbus omnia vincit. Accursius.
p ¶ Et alacri. Affectio enim operi tuo nomen imponit: vt. C. ad. l. cornel. de sicc. l. j. ff. de fur. l. qui iniurie. in prin.
q ¶ Leges nostras. Scilicet institutionum. Accursius.
r ¶ Ostendite. id est ita proficite in hoc libro: vel ita moribus informati sitis: nam boni mores plus q̄ diuitie operantur: vt. ff. de tuto. et curato. da. ab his. l. scire. §. fin. et. ff. de verbo. obligat. l. si quis stipulatus sit stichum. in fine.
s ¶ Ut spes. Id est hec spes sit de vobis nostram rempublicam posse gubernari.
t ¶ Perfecto. i. lectis alijs libris.
v ¶ Nostram. alias vestram.
x ¶ Eius. reipublice.

* Imo verū q omne genus est, et d̄ ... qđ capio ad comprehēdo significat, olim cōprehēsium sic. Unde Plinius titulū illecebrosis hunc annumerauit, vt poter quez vadimoniū deferi possit, ob rerū magnarum pmissionē. Ceterū cur fiox op⁹ de signex p duplex r eran id recte: vide Alci. lib. dispunct. iij. c. xvj. et Lauren. Ual. in laude pre ter... cauidere potes Cat. Cottel. in posterioub. memorialibus quid d hac re qqs hic cōiciat.

Diuisio tria opat.

Additio. Elementa et eor qualitates sūt quatuor.

Et recte Caius eiū rerum cotidianarū libros septez scripsit, q's ipse titulo aureorū siue cotidianarū rerū inscripsit: et idem institutionuz libros tres confecit.

* Id quoqz recte: nā conatū ac nisum significat, quo sensu et ipse Sal lust. statim l ipo exordio est vsus.

y ¶ Uobis. Id est * vobis credēdis lectis etiā alijs libris. Uel si habes credendā. id est committendā vobis datiue legit: et hoc dico legitimo opere perfecto. id est cū quinquennio legentis: nam tunc opus cōsumatur: vt in proemio. ff. §. duabus alijs. Et q dicit in partib⁹ eius ideo est: q2 multe sunt partes eius vt prefectura cōsulatus: et alie multe vt patet ex tractatib⁹ de officijs in. ff. et in. C.
z ¶ Credendis. id est quia creditur secundum primā expositionē. vel si habes credendam: dic vt in glo. s. Accursius.
a ¶ De iustitia et iure. Rubrica.
¶ Justinianus tractaturus iura populi romani premittit de iustitia que est mater iuris.
* Adde q Jas. hic intelligit de iustitia in actu. Et ideo ab ea incipit: sic obligatio mater est actionis *: vt. ff. de procu. lz. §. ea oblig. et ideo premittitur in tractatu: vt. j. de obli. in princip. et de act. in princip. Syl.
* Adde q ideo preposuit q2 iuri operam daturū prius nosce oportet vnde nomen iuris descēdat quod a iustitia dicitur. l. j. ff. eo. ti. Syl.
b ¶ Et iure. scz quod ius iustitiam prosequitur: vt minister vel filius.
* Adde q potius vt effectus iustitie: et vt administratū: q2 si iustitia est volūtas tribuens ius: ius nō est minister iustitie sed ipsa iustitia est illa que ius administrat.) Sed quare de hoc ponitur in rubrica cū in textu nihil dicat diffinēdo: licet diuidēdo sic. Rñdent quidā ideo nō ponit in textu de iure ne grauaret rudes aīos fm Py. qđ nihil est. Uel dic hoc plerūqz fieri: vt aliquid ponat in rubrica qđ in textu non ponit: vt. C. de relig. nam nihil in textu ibi dicitur de ludo alee. Syl.
* Adde q tunc fuerunt addita illa verba in rubrica qñ fuit addita illa constitutio greca: antiquiores enim codices non habent. Uel dic q est versus vt diffiniatur vt dicemus. j. eodem titul. §. iuris precepta in glossa *. Syl.
Iustitia. ¶ Diuidit titulus in sex partes. In prima diffinitur iustitia. In secūda iuris prudētia. In tertia ostēdit qualiter ad iuris cognitionē sit procedēdum. In quarta ponit precepta iuris. In quīta diuidit inter publicū et priuatū. in. vj. proponit dicendū de priuati. Casus figurari nō pōt cū ponat diffinitionē. ratio autē dubitandi et decidendi inde colligit qđ dixit Cice. j. offi. q omnis de aliqua re disputatio debet a diffinitione proficisci vt sciatur id de quo disputat. Not. diffinitionē iustitie. Item ibi vnicuiqz q nō est habēda acceptio personarū. Itē ibi cōstat q iudex nō debet moueri passionibus. Itē ibi tribuēs q vera iustitia cōsistit in administratione nō in cognitione. Itē q iuris prudētia versatur etiam in cognitione rerū diuinarum et q est cognitio iusti et iniusti. Itē q enumeratio contrariorū nō est superflua nisi super vtroqz detur doctrina.
c ¶ Iustitia. Hec iustitie diffinitio pōt ītelligi de diuina * iustitia. q. d. Diuina iustitia est volūtas cōstās et perpetua et c. et fm hoc hec verba in ea posita sunt plana. Sed * nōne iniustū fuit q tm datū fuit mercenario sero venienti quātū illi q mane venerat: qđ tñ dei iustitia laudat: cōtra. ff. de annuis lega. l. ij. et de verb. sig. l. ij. §. cuiuscūqz. Rñ. illud diuinū mystice d̄: q. d. tm̄ habebit de paradiso ille qui decedit in hoc vltimo seculo si faciat bonū: quantū et ille qui decessit in primo seculo. * Additio. Et hoc ideo est: q2 ecclesia nūqz claudit gremiū redeūtib⁹: vt in epl'a inter claras. C. de sum. tri. c. sup eo. extra de here. li. vj. vbi Ang. are. et Jas. may. ¶ Ut ptz in his versib⁹. Uinea culta fuit: cultores premia querunt. Nō labor equalis: equalia dona fuerūt. Sic deus ostēdit et qñcūqz veniemus. Arripiamus iter: certi de munere sumus. Additio. Imo nō fuit iniustū: q2 paterfa. tāq moderator rei sue potuit in ea talem legē statuere: vt. C. man. l. in re mandata. fm Jasón.
* Adde q illud iustū fuit: q2 sic fuerat conuentū. l. j. §. si quesierit. ff. deposi. dixit eīm amice nō facio tibi iniuriā nōne ex denario cōuenisti mecum. Syl. ¶ Uel dic fm Joā. q de fragili hois iustitia loquitur q. d. iustitia humana: vel que est in hoīe: est volūtas constans et c. et fm hoc illa duo verba: cōstās et perpetua abscinunt extra: q2 hoi nō pñt conuenire: cū scriptū sit: q septies in die cadit iustus. et illud nunqz in eodē statu permanet: vt in auf. de nō ali. aut perma. §. vt autem.

Adde

* Imo in dandi casu, vt sit sens⁹, futurū esse, vt tandem exacta aliqū hanc ciuile facultates adepti, reipub. partes vobis cōceditas recte administrare possit, nō quod eas alijs credāt, sed qđ ipsis iuris peritis facilis regēde credantur. Iustitia ē mater iur.

* Natiue scilicet fm Jas. ad §. j. de act.

† als instituti onum iperialiuz lib. j.

Qđ.

Rubrica qñqz est generalior, ut gro.

* Hanc eādem approbant opinionē Bart. ac pōre.

Diuisio.

* Dic tu hic definiri iusticiaz politicam fm Jaco. Butr. et Bal. hic. Dub. Respon.

† Concordat cū hoc princi. xij. q. ij. c. cum deuotissima et gl. in c. forus super verb. iusticia extra de v b. signifi.

† Als tribuendi.

cuiqz † tribuēs † a. ¶ Juris prudētia est diuinarū: atqz humanarū rerum notitia b: iusti atqz iniusti scientia.

¶ Prio leuia: deide difficiliora sunt docēda: ne scholares aut studiū deserāt: aut cū magno labore ad scientiā diffidēter aut tardius perducantur. h. d. Areti.

¶ His igit c generalr cognitis d: et incipiētibus e nobis f expone iura populi romani: ita maxime videntur g posse tradi cōmodissime: si pmo leui h ac simplici i via: post deide diligētissimā k atqz exactissima l interpretatiōe m singula tradant: aliogn si statim ab initio rudem adhuc et infirmū animū studiosi multitudine ac varietate rerum onerauerimus: duorum alterū: aut desertorem studiorum efficiemus: aut cum magno labore: † sepe etiam cū diffidentia (q n plerūqz iuuenes auertit o) serius ad id perducemus, ad qđ leuiori via ductus: sine magno labore: et sine vlla diffidentia maturius p perduci potuisset.

¶ Tria iuris precepta ex. l. iustitia. ff. eodem titulo.

¶ Juris q precepta sunt hec: honeste r viuere: alterū s nō ledere † ius suum t cuiqz tribuere.

¶ Jus aut publicum est aut priuatum: publicum quod ad rem romanam: priuatum quod ad priuatos spectat. dicendū est de puto. h. d. ex. l. i. §. hui⁹ studij. ff. eo. ti.

¶ Huius v studij due sunt positiones x publicum et priuatum.

* Adde q intelligit quatenus hoi cōuenire pōt. l. si qs vēditor. ff. de edil. edic. Itē qđ in fi. dicit ius suū vnicuiqz tribuēs: intellige quantū ad affectionē: q2 ad actū nō pōt. q. d. hñs affectū tribuēdi: sicut. s. in rubrica proemij d̄: de augusto. sic et de matrimonio qđ est indiuiduū: vt j. de pat. po. in prin. lz interdū diuidat: vt ptz. C. de repub. l. consensu.
Uel tertio expone: vt in summa hui⁹ tituli: vt, volūtas. i. mens constās. i. bona quasi habit⁹ mētis bon⁹. Sed Tullius sic diffinit. Justitia est habitus animi: cōi vtilitate seruata: suā cuilibet tribuēs dignitatē: fm Pla. Justitia est virtus q plurimū pōt in his que minimū possunt. Uel prout ego credo. Justitia ē animi congrua dispositio in singulis reb⁹ recte diiudicans. Syl.
Additio. Quesiuit modū in quo voluit emēdare Justinianū: et ideo vos dicite q hic iustitia diffinit generalr: ad argumēta vero breui distinctiōe facile sic rñdebitis. Aliqñ cōsiderat iustitia put est in abstracto tūc iustitia est cōstās et perpetua.
Additio. Aliqñ cōsiderat prout est in cōcreto vt est posita in corpore hoim administrantiū: et tunc d̄ corruptibilis non rōne essentialitatis iustitie: sed ratione mali cōtenti: hoc est praui hoīs. Exemplū posset poni in notabili rustico mēo qui posuit vinū optimū in prauo vase et destructum est. Christo. porcus.
* Adde q fuit opi. Albe. in. l. iustitia. ff. eo. q hic diffiniretur iustitia in abstracto secus in concreto. Syl. Uel aliter pōt dici q dum hic dicit q iustitia est cōstans. et perpetua voluntas: debet intelligi de ea cōstātia et perpetuitate que pōt homini cōuenire: vt hic per Ang. et per Barto. in. l. iustitia. C. eo. Jason may.
a ¶ Tribuens. vt honeste viuat sibi: et sic alterum non ledat: imo proficiat: vel dic ius suum. i. hominis meritum.
* Adde q hic est potius effect⁹ iustitie q ipsa iustitia vt dicit Ang. lib. xix. de ci. deci. Syl.
b ¶ Notitia. potest recte legi: vt illa dictio sciētia: sit ablatiui casus vel ecōtra sit nominatiui casus (et hec dictio notitia sit ablatiui casus) sic j. titu. in princ. † Sed nunquid fm hoc oportet q quicunqz vult iuris prudēs vel iurisconsultus esse debeat theologiā legere? Rñd. nō. nā in corpore iuris hec oīa inueniunt: vt. C. de summa trini. et fide cathol. et. C. de sacrosanct. eccle. et de episco. et cleri. et in aut. sub multis titulis: vbi specialiter de diuinis tractatur. Itē que est differentia inter iustitiam et ius: et iuris prudentiam: Respond. Justitia est virtus. Jus est eius virtutis executiuum. Additio. Angelus nō putat hoc verum: q2 imo magistratus est ille qui exequitur ius: vt. l. ij. §. post originem. ff. de origi. iur. Ange.
¶ Juris prudentia est scientia illius iuris. Itē iustitia est summū bonum: ius mediū: iuris prudentia infimum †. Itē iustitia vult tribuere vnicuiqz ius suum. Jus vero coadiunat. Juris prudentia docet qualiter illud fiat.
* Adde q cōis resolutio est q hec verba accipiant nō quo ad essentiā sed quo ad ordinē: q2 iustitia tanq in abstracto est prima: ius vt in cōcreto scdm. iuris prudētia tertiū. sicut sciētia post scibile. Syl.
¶ His igitur. ¶ Diuiditur in duas partes in prima ponit consilium suū docendi leuia: in scda rationem reddit per locū ab inconuenienti: secūda ibi alioquin. Casus. * Querebatur visa diffinitione iuris prudentie quo ordine deueniendū esset ad illius cognitionē: et videbat eo modo procedendū esse quo disposuit procedi debere in prohi. ff. Qua ratione nō obstāte contrariū dicit ex rationibus in tex. expressis: et hic sit casus. Not. q ea que ex diffinitionibus cognoscunt dicunt cognita generaliter. Itē q a facilioribus est inchoandum. Itē q rudis animus rerum multitudine onerari non debet. Itē q non debemus causare q iuuenes studia deserant. Itē q faciliori via eundū est: et q doctrina debet procedere a generalibus ad specialia: et q ea doceri debent: qui auditoribus cōueniunt. vīij. q. j. c. oportet. Itē q diffidentia plerūqz remouet animum a studijs. Item q in quacunqz re est habendus ordo: et q multitudo parit confusionem: q illud est simplex cui nihil additur. Syl.
c ¶ His igitur gñaliter. Nūc vult dicere qualiter leges sunt docende.
d ¶ Cognitis. id est posita diffinitione iustitie et iuris prudentie. Accursius.
e ¶ Et incipientibus. Datiue possunt legi cum verbo. j. videntur: vel ablatiue vt superius respiciant: et hec verior.
f ¶ Nobis. Loquuntur compilatores huius libri in persona Justiniani qui debet exponi per eos.
* Adde q imo loquit iusti. vt. s. i phe. §. j. vbi dicit pfecimus. Syl.
g ¶ Uidentur. s. iura populi romani.
h ¶ Leui. quo ad verba.
i ¶ Simplici. quo ad sententiā. Additio. Et ideo positionibus debet sine replica. responderi nisi essent respōdēti captiose: vel rei de qua agit naz ipsam exigeret. Angel.
k ¶ Diligentissima. quo ad subtilia verba.
l ¶ Exactissima. quo ad subtilē materiā et sciētiā.
m ¶ Interpretatiōe. i. facili sententia.
n ¶ Que. s. diffidētia.
o ¶ Auertit. no. cōtra inconstantiam. Additio. Que nō admittit inter viuos in cōtractibus nominatis circa idē si act⁹ valet seu circa diuersa si sint connexa: al's secus Angelus. *
¶ Sic. ff. de peu. in causis. in princ. et in auf. de mona. §. cogitādū. vnde Salomon. Tria sunt mihi incognita: et quartum qđ penitus ignoro: via colubri super lapidē: via auis volantis in aere: via nauis in medio maris: quartū difficilius via iuuenis in adolescētia sua: vnde dantur in integrū restitutiones eorum facilitatibus: vt. j. de heredi. qua. et dif. §. sciendum: et ista patēt his versibus. Cum sit pena grauis: cognoscere que via nauis. Uel colubri: vel auis: pueri grauior via quauis.
p ¶ Maturius. Hic nota prouerbium. Qui vadit plane vadit sane.
* Juris precepta. Text. hic nō recipit diuisionē summā aut casum et notabilia alia non colligunt nisi ea que in tex. dicuntur. Syl.
q ¶ Juris precepta. i. iura precipientia: precipiunt aliquid qđ pertinet ad aliquod istorū triū: nā nō omne ius precipit: imo quoddā punit: quoddā vetat: quoddā permittit: vt. ff. de leg. et se. cō. l. legis. quoddam cōsulit: vt. ff. de rei ven. l. si s. q. et quoddā hortatur: vt. C. de tran. l. age.
* Adde q nō intelligit q omnia iura precipiāt: sed q omnia iura reducantur ad ista tria: autem respicit honestatem vite: aut alterius lesionem: aut tribuere quod suum est cuiqz. Syl.
r ¶ Honeste. s. quantū ad se que honestas et circa matrimonia est: vt. ff. de ri. nup. l. semper. et circa mores seruatur: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. scire oportet. §. penul. Additio. Et ideo dicit Ang. mulierem honeste viuere que viuit fm mores loci: sed caste viuere nō intelligit que transit ad secūda vota. s. respectu mariti defuncti vel filiorum eius: sed respectu aliorum secus.
s ¶ Alterum nō ledere. vnde illud. Quod tibi non vis fieri alij non feceris: vt in decre. in principio.
t ¶ Jus suum. vt nō solū ledat: sed etiā adiuuet † nam nō sufficit abstinere a malo nisi fiat qđ bonū est: vt arg. in decre. xxxvj. distin. nō satis. Sed nōne hec verba accipiunt hic sicut in diffinitione iustitie. in fine. Rñ. nō. imo ibi hec tria cōprehēdit: hic autē illud solum qđ extra duo prima relinquit. Et no. q in hoc reprobo opi. Py. et aliorū qui dixerunt quod in hoc titulo non diffiniebatur ius quod est ars boni et equi cuius merito quis nos sacerdotes appellat. nam dico quod hec verba que hic sunt tantumdem prestant: nam quod hic dicit: precepta iuris: per hoc dicit ars: cum ars sit collectio multorum preceptorum. Item per hoc qđ dicit: honeste viuere: alterum nō ledere. valet tātum quantum boni et equi. Itē per hoc qđ dicit: ius suum vnicuiqz tribuere colligo: cuius merito quis nos sacerdotes appellat. i. sacra vel iura sua cuilibet ministrantes: vt hic: et. ff. eo. l. j. ij. respon. Additio Glo. hic loquitur inutilia et remota. vnde Py. verum dicit qđ hic imperator non diffinit ius: aliud enim est ius diffinire: aliud iuris precepta enarrare. Joannes fabri. ¶ Diuiditur in duas partes. In prima diuidit ius. In secunda proponit dicere de iure priuato. Casus. * In diuisione non figuratur. Not. ius diuidi in publicum et priuatum: et qđ sit publicū: et qđ priuatū. Item quod res romana ponitur pro omnibus rebus publicis. Syl.
v ¶ Huius studij. id est artis apipiscende per studium.
x ¶ Positiones. id est species scdm Py. sz scdm Azo. sic. i. super duobus generibus nō speciebus ponit hec ars studio discenda. nec enim placet qđ ex multitudine rerū multa dicantur iura: sic enim diceret ius aliud equinum: qđ super equo tractaret: aliud asininum. et sic de singulis: sed credo quod iste non fuit Pylei intellectus: sed ille qui est preceptoris mei. Accursius.

† Concordat cū hoc pncip. xij. q. ij. c. cum deuotissima et gl. in c. forus super vb. iusticia ex de verb. sig.

† Als tribuendi.

Justitie diffinitio fm Tuli.

Justitie diffinitio fm Plat.

* Alibi marie nō habet Jacob. Curt. et Theop. addit, maxime.

† Imo vterqz est notatiui casus. fm Christ. Por. q2 pūct⁹ sub verbo notitia obtineret vi copule.

† Hoc verū fm docto. hic. si consiđerent hic vba qđ ad ordinē prioritatis et posterioritatis: et sic dic summū bonū. i. primum et c. vt infra de iure pso. in pn. al's secus.

† Als labore eius. Questio.

† An aūt seipsum liceat offendere vel alteri offensionē suā permittere: vide hoc per Jo. fab. et Ang. et p arelei. in. c. si non licet xxij. q. v.

* Adđ huc q disputat Bald. p lex oppo. hic et vide quomō gl. inducat p Jaco. de Are. vt hic refert idem Bal.

Juris diffinitio.

† Glosa hic argu. est, q qđ aliū, qui offendit, ad iurare teneat: idqz in re canonic. sancit modo. ybis se honeste iter ponat: vt. q. qđ. vij. c. negligere: At in hoc legibus ciuilib⁹ nō astringit l. metum §. sed licet. ff. q met. cau. Adde tñ q Tullius de offic. lib. j. egregie tradit, ingens, q alterū nō defendit, si pōt, tā in vitio est, q si patriā, aut parētes deserat.

Universidad de ...

a ¶ Publicum ius. Et cõsistit in sacris. in sacerdotibus (h) et magistratibus. ff. eo. l. j. §. publicum. et in auf. vt li. ma. et auie. §. quia ... col. vij. d. C. de summa trinita. et fide catho. inter claras. et ff. de orig. iur. l. ij. §. post originem. Additio. Notat hic Angel. ꝙ cum ius publicum consistat in sacerdotibus: ꝙ sacerdos est persona publica. non potest tamẽ alteri stipulari: nisi de eo qđ spectat ad ipsum: vt vsuras restitui: vt not. Joan. andr. in c. quoniam. extra de vsur. lib. vj. Ang.

b ¶ Rei romane. id est romani imperij. sic ponitur infra de patr. potesta. §. ius autem.

c ¶ Spectat. scilicet principaliter. nam et singulorum est vtilitas rempublicam conseruari.

d ¶ Pertinet. scilz principaliter: secũdario autem ad publicam vtilitatem pertinet: expedit enĩ reipubli. ne quis re sua male vtatur. vt infra de his qui sunt sui vel alien. iur. §. penul.

Tu aliter hoc hic intelligi debeat vide apud Budeum in Pãd. ad l. primam de iustit. et iur. Jac. tamen Curt. spẽs intelligit positiões hoc loco esse. Bta ex theophi. vertẽs. Nostro studij huius due sũt positiones, siue spẽs. in eadem sñia est Joã. de Plat. Syl. sent.

‡ Et videto in ibidem glo. q̃ hanc explicat.

¶ Publicum ius[a] est quod ad statum rei[b] romanę spectat[c]. Priuatum est quod ad singulorũ vtilitatem pertinet[d]. Dicendum est igitur de iure priuato[e]: quod est tripartite[f]. Collectum est enim ex naturalibus[g] preceptis: aut gentium[h]: aut ciuilibus[i].

¶ De iure naturali gentium et ciuili. Titu. ij.

¶ Jus naturale et quod omnib[9] animalibus commune est vt maris et femine coniunctio: liberorũ procreatio et educatio. h. d. ex l. j. §. ius naturale. ff. eo.

Jus[k] naturale est quod natura omnia animalia docuit. Nam ius[l] istud nõ solum humani[m] generis proprium est: sed et omnium animalium: que in celo[n]: que in terra[o]: que in mari[p] nascũtur. Hinc[q] descendit maris[r] atq femine† coniugatio[s]: quã nos matrimoniũ[t] appellamus. Hinc[v] liberorũ procreatio: et † educatio[x]. Uidemus etenim cetera[y] quoq animalia istius[z] iuris peritia censeri.

¶ Quilibet pplo aut suo pprio iure vtit a se statuto qđ dr ius ciuile: aut cõi oim hoium naturali rõne introductũ: qđ ius gẽtiũ vocat et ita etiã po. ro. vsus est. h. d. ex l. omnes populi. ff. eo.

¶ Jus aũt ciuile a iure gẽtiũ ita

e ¶ De iure priuato. Sed quid de publico: Rñ. nõ dicet in hoc libro: sed. ff. de iure fis. et C. eo. tit. et in alijs titu. sequentibus et fere per oẽs tres libros codicis vbi de iure pub. tractatur. Et nunquid illud est tripartite collectum. Respon. sic vt statim dicam et ex eisdem preceptis. Cum ergo eadem sint exempla publica et priuata quare de priuato tantum dixit quod est tripartite collectum: Respon. q: plura erat de eo priuato dicturus. Jtem cũ fecisset hunc librum causa rudium nolebat eos multum aggrauare. quod fecisset si tractasset de iur. pub. in hoc lib.

f ¶ Tripartite. Jn iure enĩ priuato: vt in suo toto tripartita sunt precepta naturali: vt hec. Neminem cum alterius damno fieri locupletẽ. vt. ff. de cõdi. inde. nam hac natura ‡. Jtem gentiũ: vt quod quisq ob tutelam sui corporis fecerit: iure fecisse existimetur: vt. ff. eodẽ. l. vt vim. Jtẽ sunt precepta ciuilia: vt precepta de vsucap. quia de priuata vtilitate est vsucap. vt. j. de vsucap. in princip. ibi. Ne dominia et c. Et sic publicum est ex eisdem exemplis: et pone eadem exempla: vt ecce: a iure naturali: vt nõ locupletetur cũ iactura alterius reipublice: a iure gentium vt liceat reipublice propulsare iniuriam. Jtem a iure ciuili: vt respublica vsucapiat: sicut priuatus que exempla posuimus. s. statim in verbo iure priuato.

Juris priuati tripartiti exẽpla. Juris publici tripartiti exẽpla. ‡ Tu videto hic Bal. q refellit gl. positã in. d. l. nã hoc natura. ex sñia Jacob. de Are. et vide hic Bar. ac Porc. aũ p. bene h exẽplum.

g ¶ Naturalibus. i. iuris naturalis.

h ¶ Aut gentium. Jd est preceptis iurisgentium.

i ¶ Aut ciuilibus. scilicet preceptis.

¶ De iure naturali. ¶ Dictum est supra ꝙ ius priuatum est collectum ex naturalibus preceptis: gentium: et ciuilibus: nunc de eis dicit. Et primo de iure naturali. Christopho.

Cõtinuatio. Diuisio.

Jus naturale est. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinq partes. Primo ponit de iure naturali. Secundo de iure gentium: et ciuili. Tertio ponit vnam diuisionem iuris ciuilis. Quarto rediens ad ius ciuile et naturale ponit vnam differentiam inter ipsa iura. Ultimo ponit circa que versatur ius ciuile. Secunda ibi. (Jus autem ciuile.) Tertia ibi (Constat autem.) Quarta ibi (Sz naturalia.) Quinta ibi (Omne aũt.) Et hoc principium etiam diuiditur in tres partes. Primo ponit diffinitionem iuris naturalis. Secundo declarat illam. Tertio probat per effectũ. Secunda ibi (Nam ius.) Tertia ibi (Hic descendit.) Ange.

* Jus naturale. ¶ Casus. Quia in fine precedẽtis tituli dictũ fuit ꝙ ius priuatũ ex tribus preceptor generib[9] collectũ fuit valet ex naturalibus gentiũ et ciuilibus: quesitum est ab Jmpe. quid esset ius naturale: ad qđ rñdet prout in tex. declarãdo qualiter sit cõmune oĩbus animãtibus: sed q: gratia iuuenũ expediebat rem apertius declarare posuit exẽpla cõiunctionis maris et femine: procreationis et educationis liberorum. Not. quid sit ius naturale. Jtẽ ꝙ ius naturale est commune omnibus animantibus. Jtem ꝙ cõiunctio maris et femine est de iure naturali. Jtem liberorum procreatio et educatio. Jtem ꝙ licita coniunctio maris et femine a iure ciuili matrimoniũ appellatur. Jtem ꝙ animalia irrationalia ex instinctu nature dicuntur habere peritiam iuris naturalis et eo vti. Jtem ꝙ verbum videmus refertur ad oculum intellectus et ad ea que intellectualiter percipiunt: qđ not. pro dictis testiũ. Jtẽ ꝙ quãuis animalia ex humo cõstent vt homines tñ genus humanum ad homines tamen refertur. Syl.

Hec nõ est legis intentio: et nã hic accipit pro virtute insita cuilibet rei. Barto. Nico. fab. et Plate. Tu dic ꝙ gl. bene sensit q: nihil aliud p natura intellexit tex. q̃ in illã diuinã qui de[9] est ẽm Sene. et dixi in l. vt vi. ff. eo. supra tex.

k ¶ Jus naturale est quod natura. i. deus † et nominatiue et ablatiue potest legi: sic. s. titu. i. §. j. Et nota ꝙ quatuor modis ius naturale ponitur. Quandoq pro iure gentium: vt. j. de rer. diuisio. §. singulorum. Quandoq pro iure pactorũ: et sic pro iure pretorio: vt. ff. de pactis. l. j. Quandoq pro eius contrario. s. pro eo qđ rescindit pacta: vt in restitutiõe minor: vt. ff. de mi. l. j. Quandoq pro instinctu nature: vt hic. et ff. eo. l. j. §. ius aũt naturale. Sed ẽm can. ius naturale dicitur qđ in lege mosayca. (i) vel in euãgelio cõtinetur: vt in prin. decre. Et istud qđ hic est nominatiui casus: qñ hec dictio natura est ablatiui casus et cõtra est accusatiui: qñ natura est nominatiui. et tunc dic. natura. id est deus. Additio. (i) Hoc verũ in preceptis moralibus: secus in mysticis seu figuratis: quia illa sunt mutabilia ẽm Christopho.

l ¶ Nã ius bene dico oĩa animalia. Nam ius istud et c. non solũ est hoim: sed commune omnium animalium. Accursius.

m ¶ Humani. i. hominũ.

n ¶ Jn celo. i. in aere vt aues que in arborib[9] et aere nascuntur: vt. j. de rer. diui. §. apium.

o ¶ Jn terra: vt fere: bestie que in suis lustris. i. cubilis nascuntur: et etiam quedam aues.

p ¶ Jn mari. vt pisces. idẽ dico et si in qualibet alia aqua nascuntur.

q ¶ Hinc. i. ab hoc iure naturali. s. deo qui primo Adam Eue coniunxit: et in paradiso delitiarum posuit ‡.

r ¶ Maris. id est masculi.

s ¶ Coniugatio. Scilicet animorum non corporum. vt. ff. de regu. iur. l. nuptias.

* Adde ꝙ imo corporũ. q: cum loquatur de coniunctione communi omnibus animãtibus non potest intelligi animorum sed corporum. quamuis licita coniunctio restricta ad homines possit dici animorũ potius q̃ corporum. Syl. Additio. Est tñ differẽtia ẽm Ang. q: secuto solo consensu possibilis est separatio per ingressum monasterij vt. C. de epis. et cle. deo nobis. et in decretali. ex pub. de cõuer. cõiu. secus aũt secuta carnali copula.

t ¶ Matrimoniũ. i. effectũ matrimonij. Et sic no. ꝙ matrimoniũ quo ad originẽ est de iure naturali: scz a deo. vt hic dicitur † de iure gentiũ etiã dici põt: q: ab eo receptũ est. † de iure ciuili etiã dici põt: q: ei formã adiunxit et solennitatẽ: vt ptz. j. de nupt. per totũ titulũ: cũ dicit a quibus nuptijs sit abstinendũ. et. ff. de ritu nupt. per totũ: vnde debet dici de iure ciuili. vt. ff. de iusti. et iur. l. ius ciuile.

* Adde ꝙ quo ad formã ‡ verbor. dic de iure canoni. et de iure diuino quo ad prohibitionẽ graduũ ascẽdentiũ et descendentiũ. c. literas. de restitu. spo. sed dici potest ꝙ nõ coniunctio: sed prohibitio fit de iure diuino. Syl.

v ¶ Hinc liberorum procreatio. Nam deus operatur ad liberorũ procreationem: et naturalis instinctus.

x ¶ Et educatio. Nã hoc iure scz naturali monetur parẽs ad educationem filior suorũ potius q̃ alienorũ: vt. ff. vnde liberi. scripto herede. in fi. et ad hoc etiã tenetur parens nisi pro se sit sufficiẽs: vt. ff. de agno. libe. l. si quis. §. sed et si filius: et. §. deniq.

* Adde ꝙ intantum est verum vt teneatur ad alimenta filij etiam si legitimam assignasset. l. libertus operarũ. ff. de oper. lib. Alex. in. l. si cum dotem. §. j. ff. solu. mat. Syl.

y ¶ Cetera. Scz animalia. nedum homines.

z ¶ Istius iuris. Scz naturalis de quo loqmur. Ex eo enĩ ꝙ auis volat: piscis natat: gallina oua calefacit: mouentur isto iure naturali.

* Adde pro declaratione istorũ verborũ Budeum in suis anno. s. l. j. ff. eod ‡ fo. ii. ¶ Jus aũt. Diuidit in. iiij. par. in prima ponit dictũ ꝙ oẽs populi aut proprio iure vtunt aut cõi oim gentiũ. in. ij. declarat quid sit ius propriũ et ciuile. in. iij. quid ius gentiũ. in. iiij. ꝙ popu. ro. vtroq vius est. ij. ibi nam qđ. iij. ibi qđ vero. iiij. ibi et populus. Casus: declaratũ fuerat quid esset: ius naturale: et q: dictũ fuerat ꝙ cõstabat ius omne ex preceptis naturalib[9] gentiũ et ciuilib[9]: declarãdũ modo veniebat quid esset ius gentiũ et ciuile. dubiũ aũt faciebat q: cum ista iura essent cõia hoibus tm: nõ videbant etiã in noĩe diuersificãda sed esse eiusdẽ speciei. At tñ contrariũ decidit: et diuersitas sumit ab origine: declarãdo ꝙ quoties aliquod ius obseruat apud oẽs gentes pereq rõne quadã naturali: tũc est ius gentiũ. quoties aũt ius seruat ex dispositione particulari alicuius ciuitatis: illud vocatur ius ciuile quasi illius ciuitatis: et q: declarandũ erat ius romanorũ dicit po. ro. vtroq iure vsum esse. Not. ꝙ oẽs populi pñt sibi condere statuta: et ꝙ talia statuta dñr ius ciuile. Jtẽ ꝙ relatiuũ quis vel qui stat restrictiue ẽm glo. hic. Jtẽ ꝙ differũt. ll. et mores et sic cõsuetudo. Jtẽ ꝙ oẽs populi partim vtunt suo proprio iure partim cõi. Jtẽ ꝙ ius cõe hic appellatur ius gentiũ. Jtẽ vnde dicat ius ciuile et quare. Jtẽ ꝙ ius gẽtiũ introducitur

† Alas cõiunctio. † Educatio ex nature instinctu cõsyderata de iure naturali est, at si put est ad necessitatem redacta, de iure ciuili fiet. l. si qs a liberis. §. si. ff. de libe. ag. Nã pater de iure ciuili cogitur alere liberos vt philosopho. scribit Tull. i Cat. Egi. Per. ‡ Cui adde qđ habetur in. c. j. extra de vot. lib. vj. et gl. in. l. ij. §. si nõ pter. ff. si qs caut. Matrimonium a tripliciiure est. † Uel aliter ẽm Joã. fa. ne paretes sint incerti de filijs qs alere tenentur. rõ naturalis dictat mrimoniũ. † Uel q̃ ad substantiã consensus. ‡ Tu vero adde ad verborũ solẽnitatem, vter spõsusve, an spõsa prior interrogari debeat: gl. in. l. ij. ff. de adopt. et in hoc textum habes, in. c. si inter virũ extra de spons. vt vir prior interrogari debeat: Et adde ꝙ ex hoc loco. et. l. j. §. ius naturale. ff. eo. infert Jo. de Plat. corporũ coniunctionem ad coitũ sobolisq pcreatione de iure esse naturali, tametsi illicita sit ac improbata cõiũctio, vt fornicatio: vt tenet glo. in. d. §. ius naturale.

introducitur naturali ratione. Jtẽ ꝙ ius gentiũ dr qđ apud oẽs gentes pereq obseruat et vnde dicat. Jtẽ ꝙ po. ro. hz suas. ll. partiz a iure gentiũ partim a seipso. Jtẽ ꝙ singulę materie sunt tractãde suis locis et non sunt confundende. Syl.

a ¶ Diuiditur. i. vnum ab altero sic cognoscitur. Accursius.

b ¶ Legibus et moribus. Nã qdã sunt qui regunt tm moribus: et etiã quidã qui nec moribus: nec legibus: vt homines syluestres † etiã quidã legib[9] tantum: et non moribus.

* Adde ꝙ hec gl. cõiter reprobat hic et in. l. oẽs populi: q: hic relatiuum stat declaratiue et cõpetit cuilibet de genere. Syl.

c ¶ Cõi. Jd est eo iure qđ est in cõi apud oẽs: siue scriptum sit siue non.

d ¶ Jus ciuile. Ut sunt statuta terrarũ que iura municipalia dñr. vt. C. de eman. lib. l. j. et sic dicit ad differentiã iuris naturalis. i. iurisgentiũ. et ita accipit hic. Scđo modo dicit ius ciuile † lex. xij. tabularũ: vt. ff. de iust. et iu. l. ius ciuile. §. hic igit.

* Adde hoc verum ẽm interpretationẽ glos. ibi: sed tñ nõ se restringit tex. magis ad. l. xij. tab. q̃ ad aliõ ius romanor. Syl. Tertio dicitur ius ciuile omne ius ꝙ nõ est pretoriũ: et sic accipit. ff. de iusti. et iur. l. ius aũt ciuile. in princi. et. §. ius pretoriũ. Quarto dicit disputatio prudentiũ que fuit facta super. l. xij. tabu. vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. hec disputatio. ẽm Joã. Quinto quicquid scriptũ habemus de iure: dicit ius ciuile. vt cũ dicit: est enĩ sanctissima res ciuilis sapientia que pretio numerario nõ est estimãda: vt. ff. de var. cog. l. j. §. proinde. Sexto dr quoties adijcitur aliquid iuri naturali: vt in matrimonio modo diximus: vel detrahitur iuri naturali: vt in vsucapionibus: vt. j. de vsucap. in princi. † Uel addit iuri gentiũ: vt in tutela inuenta a iure ciui. i originaliter: vt j. de tute. in prin. vel detrahit: vt in potestate seruorũ restricta: vt. j. de his qui sui vel alieni iuris sunt. §. sed hoc tpe. hoc enĩ ius ciuile dr: vt ff. de iusti. et iur. l. ius ciuile. j. rñ. et hec exempla suut ibi notata.

* Adde ꝙ hec glo. dicit magistralis ab Ange. hic tñ dicendũ est clarius ꝙ qñq ius ciuile capit stricte et ponitur ad differentiã pretorij: qñq largius et cõprehendit pretoriũ et omne id qđ a po. ro. est constitutũ: qñq largissime et capitur etiã pro naturali vel gentiũ recepto a iure ciuili siue sit simpliciter receptũ siue aliquid additum vel mutatũ que probantur in. l. ius ciuile. ff. eo. tit. Syl.

e ¶ Naturalis ratio. Nota ꝙ iusgentium naturali ratione est inductũ: vt hic: et. j. de rer. di. §. singulorum. vnde est ius immutabile: vt. j. eo. §. sed naturali. Accursius.

f ¶ Jd apud. Nunc soluitur. Accursius.

g ¶ Utuntur. Ut est religio erga deum vt parentibus et patrie pareamus † et contra violentiã resistamus: vt. ff. de iusti. et iur. l. j. in fi. et. l. ij. Jtẽ conuentiones: siue pacta que apud omnes gentes valẽt: vt. j. eo. §. ius autem gentium. et. ff. de pac. l. iurisgentium. in princ.

h ¶ Jtaq. Quia omnis populus vtitur partim iure communi.

i ¶ Suo. Quod pro se tantum composuerant. alias esset lex generalis: vt. j. eo. §. lex.

k ¶ Que singula. Scilicet iura gentiũ et ciuilia quibus vtunt cives romani et effectus ‡ eor iuriũ dicetur. j. de re. diui. §. singulor. vsq ad finem tituli: vbi dicit qualiter acquirunt dñia iure gentiũ. Jtẽ. j. de vsucap. et in tit. sequẽtibus. in quibus dicit quar acquirũtur dñia iure ciuili. et ẽm hoc refert ad primũ dictũ: et illud intelligas de iure ciuili romanor gñali. Uel aliter dic. proponemus. j. eo. tit. §. pen. vbi dicit alter variabile vt ciuile: alterũ nõ vt gentiũ. et ẽm hoc nõ refert ad primum dictum: sed ad id qđ dicit. s. nam et c. et etiam. quod vero et c.

* Adde ꝙ prima verior est propter illa verba suis locis. Syl.

l ¶ Proponemus. Sed vbi: Rñdeo forte. j. de rerum diui. §. singulorum. et refertur non ad proximum dictum † sed ad id quod dictum est. Nam quod quisq et c. et ibi. Quod vero et c.

m ¶ Sed ius quidẽ et c. Diximus autem populos cõe aut propriũ ius habere. Sed et c.

* Sed ius quidẽ. Diuiditur in duas partes in prima declaratur ꝙ ius ciuile ab vnaquaq ciuitate cõdente appellatur. Jn. ij. quid venit appellatione iuris ciuilis. secũda ibi: sed quoties Casus: Quia dictum fuerat vnamquãq ciuitatem ius sibi constituere posse idq vocari ius ciuile. quesitum fuit an in iure ciuili esset particularis aliqua appellatio. dubium faciebat quia cum esset positum ad differentiam iuris gentiũ qđ vno vniformi nomine appellatur: videbat eodẽ modo esse etiam ius ciuile. Cuius contrariũ deciditur dicendo ius ciuile nomen recipere ab vnaquaq ciuitate condente. Ratio differẽtie est q: cũ illud sit ius gentiũ qđ pereq apud oẽs seruat: non põt esse nisi vnicũ: at ius ciuile diuersificat ẽm diuersas q̃litates dispõnũ diuersis pplis factas. Sz tũc dubitatũ fuit qđ si reperiatur facta mẽtio iuris ciuilis inter tot iura ciuilia de quo intelligendum erit: et dubiũ faciebat: q: cũ tot essent quot ciuitates nomen videbatur equiuocũ q: casus presupponitur remotis omnibus coniecturis et posito simpliciter iure ciuili in eius simplici denominatione: et ideo ea videbatur capiẽda interpretatio que solet fieri in similibus equiuocis. l. duo sunt titij. ff. de testa. tu. Tũ contrariũ decidit dispõnẽdo ꝙ intelligitur de romano per antonomasiam. que ratio per se tollit rationẽ dubitandi: q: alijs cessantibus excellentia ipsa est cõiectura que alijs cessantibus ostendit que fuerit mens dispõnẽtis et nominantis ius ciuile. Not. ꝙ ius ciuile ab vnaquaq ciuitate appellat. itẽ vnde sint dicti romani et vnde quirites. Jtẽ ꝙ nõ adiecto alio nomine iuris ciuilis appellatione intelligit de romano: et ita intelligas hunc tex. q: q̃uis a pluribus allegetur hic tex. noster ꝙ appellatione iuris veniat ius romanorum: tñ qui ita intelligũt nõ bene intelligũt. decidit enĩ hic non quid veniat appellatione iuris: sed quid veniat appellatione iuris ciui. ita enĩ probat aduersatiua illa sz que facit retineri eosdẽ terminos Alex. in. l. filius a patre. ff. de libe. et posthu. Jtẽ tex. ibi si nõ addimus nomẽ cuius sit ciuitatis. Jtẽ not. ꝙ verba equiuoca in dubio intelligunt in digniori et potentiori significatu. Syl.

mur de iure gentiũ et ciuili scđm Nico.

diuidit[a]. Qđ oẽs populi: qui legibus[b] et morib[9] ‡ regunt: ptim suo pprio: partim cõi[c] oim hoim iure vtunt. ¶ Nã qđ qsq ppls ipse sibi ius ‡ cõstituit id ipsi[9] ppriũ ciuitatis est: vocaturq ius[d] ciuile quasi ius ppriũ ipsi[9] ciuitatis. Qđ vero naturalis[e] rõ inter oẽs gentes cõstituit: id[f] apud oẽs pplos pereque custodit: vocaturq ius gẽtium quasi quo iure oẽs gẽtes vtunt[g]. Et ppls itaq romanus partim suo[h] pprio: ptim cõi oim hoim iure vtit. Que[k] singula qualia sint suis locis proponemus[l].

¶ Jus ciuile appellat ab illo qui ipsum cõdidit: et appellatione iuris simpliciter intelligit de romano. Aretinus. Uel sic. Uerba simpliciter prolata in potentiori et digniori significato intelliguntur. h. d. Bal. vel meli[9] ius ciuile denominatur a populo condente et iuris ciuilis appellatione ius romanum intelligitur per antonomasiam. hoc dicit.

¶ Sed ius[m] quidem ‡ ciuile ex vnaquaq ciuitate appellat[n] veluti atheniensium: nam si quis velit Solonis[o] vel Draconis leges appellare ius ciuile Atheniensiũ non[p] errauerit. Sic[q] enim et ius quo romanus popul[9] vtitur: ius ciuile romanor appellamus: vel ius[r] quiritũ ‡ quo quirites vtunt. romani enim a romulo: quirites a quirino[s] appellãtur. Sed quoties non addimus nomen cuius sit ciuitatis[t] nostrum[v] ius[x] significamus. sicuti cum poetam dicimus nec addimus ei nomen: subauditur apud Grecos egregius Homerus: apud nos Uirgilius[y].

¶ Jus gentium omnibus hominibus est commune: et a gentibus factum vsu et necessitatibus exigentibus: ex quo bella licita oriũtur: et captiuitates: et seruitutes: et

‡ Ut antẽ hic mores accipi debeant, docet Bud. l. l. ius ciuile ff. de iust. et iur. ‡ Quod et licitũ est. consentit cũ hoc. c. q in ecclesiarũ in gl. j. ad principiũ. extra de cõstitutionib[9]: et in. c. venerabilez. in gl. sup vb. lotharius ex de elect. † Oẽs tamẽ sunt de semine ade. Jo. fab. Jus ciuile sex modis dicitur. † Jsta gl. est magistralis ẽm Ang. ad sciẽdũ quot modis capitur ius ciuile. † Jn hoc. s. q: eo iure. oĩa erãt cõmunia ẽm Ja. hic. also si glo. psup. ꝙ illo iu. eẽt dare meũ et tuũ eẽt fal. vt per Jac. de Areti. Bal. et Alb. in. l. ius ciuil. ff. de iust. et iu. † Tert[9] est no. ẽm Ja. in. l. j. §. et generaliter. ff. de vẽ. in po. mi. quẽ bal. repu. singularẽ in. l. matres. C. ad tertul. et cul potius sit parendũ. vide Ang. Aret. h dare meũ et tuuz esset falsa: vt per Ja. de Are. Bal. et Alb. in. l. ius ciuile. ff. de iust. et iu. ‡ Qui non ex scientia, sz ex operatione et magistratuũ execurione habetur. vt. l. ij. ff. d orig. iur. §. post originem. † Jsta gl. cõtradicit gl. pce. sed ambe sunt bone vt referatur ad primũ dictũ vl ad remotuz eum ẽm alba. expositiones loq

n ¶ Ciuitate appellatur. i. nomen illius ciuitatis vbi factum est ius ciuile debet ei imponi.

o ¶ Solonis. Nomina sunt compositorũ statutor in illis ciuitatibus: sicut si appellat quis ius ciuile bonon. statutum a cõpositoribus inuentum et consilio confirmatum.

p ¶ Non errauerit: imo bene dixerit.

q ¶ Sic enĩ et ius. Qđ pro se tm cõposuerunt: aliter esset generalis lex: vt. j. eo. §. lex est. et de hoc scz iure ciuili generali potest hic loqui.

r ¶ Jus quiritum. Pro eodem licet nomina mutet.

s ¶ A quirino. qui fuit eorũ rex. dictus a quiris quod est hasta: quia magna hasta in bello vtebatur.

* Adde ꝙ quirinus et Romulus idẽ est ita dictus ab hasta quam erat solitus gestare que sabinorum lingua curis dicitur: sicut et iuno curitis est appellata. Syl.

Quirinus vñ dicit.

t ¶ Ciuitatis. Sed simpliciter dicitur ius ciuile.

v ¶ Nostrũ. Scz romanorũ per excellentiã. Additio. Et ideo dicit Jo. fabri ꝙ in supplicãdo pro prebenda ecclesie cathedralis specificatio ipsius ecclesie vitiaret: q: sufficit ꝙ dicatur in ecclesia Lugdunensi: vel Parisien. et ꝙ ita de facto obseruari.

x ¶ Jus. Scilicet ‡ ciuile romanorũ si est proprium: vel generale si est factum vt sit generale.

y ¶ Uirgilius. Jdẽ in apostolo. nam Paulus in diuina scriptura intelligitur. Jtem vbi dicitur sapiens: intelligitur Salomon.

¶ Jus aũt. Primo ponitur vnũ dictum. Scđo ponitur ratio quare ius gentiũ fuit inuentũ. Tertio ponũtur exempla rationis. Scđa ibi (Nam ius.) Tertia ibi. (bella.) Angelus Areti.

¶ Jus aũt gentiũ. Casus. * Uisum in quo differret ius gentiũ a iure ciuili et vtrũq satie declaratũ: vñ quesitũ fuit an sicut ius ciuile habebat suas dispositiones ita et ius gentiũ. Ratio dubitãdi fuerat q: supra dictũ fuerat ꝙ illud erat ius gentiũ qđ naturali ratione pereq custodiebat: nõ videbat ergo esse debere aliqđ ius constitutũ in ipso iure gentiũ: sed quasi oĩbus gẽtibus a natura pariter infusum. Rñdetur tñ cõtrariũ et assignat ratio in tex. ibi nã vsu. Jn hoc tñ differt a iure ciuili: q: he cõstitutiones olm gentiũ cõsensu facte sunt: ille particulari

‡ De quo vide vltra ll. in. d. j. c. ius ciuile. et q sit eius finis. vide per Joan. And. in regul. pecca. tũ i merc. in verb. ad eidẽ. lib. vj. et p eundẽ in. c. cuz sit ars art. de etat. et qual. et i. c. cũ contingat de iure iur. et ibi dẽ p glo. et adde. l. j. §. cura: vbi populi qđ es iuris ciuilis finis esse dicit. ‡ Et ad id vide. j. d. c. ius qritũ.

‡ At nũqđ etiã intelligẽt hac appellatiõe cõsuetudo: vide tu. ff. de leg. l. de q̃bus. ff. de test. mil §. militia mis fuo et. l. ad antique. ff. ad vell.

Universidad de Deusto Biblioteca

alicuius vrbis. Not. ius gentiū esse cōe oībus gētibus: et q̄ cōstitutiones iurisgē. vel ex cōmoditate vel ex necessitate gentiū sunt introducte. Itē quo iure bella et seruitutes orte sunt: et seruitutes naturali iuri esse cōtrarias: et q̄ de iure nature oēs hoīes liberi nascebant: et q̄ oēs fere cōtractus sunt de iure gentiū. nō not. q̄ ll. et statuta debēt fieri aut propter cōmoditatē aut ppter necessitatē hoīm: itē q̄ ius gentiū derogat iuri naturali: itē q̄ dictio ex denotat principium temporis. Syl.

a ¶ Ius aūt. Autem probat et repetit de iur. gent. vt aliquid addat. * Adde notandam esse hanc glos. vt non dicatur superfluū qn̄ aliquid repetitur vt aliquid addatur. Syl.

b ¶ Omni humano. Sed nunqd plura humana genera sunt? R̄n. non expono ergo. i. omnib⁹ hominibus.

c ¶ Nā vsu. Ab initio enī pauci erant hoīes: indigerūt tñ aliquo cōi vsu. et qn̄ plures fuerūt tunc magis suas consuetudines habebāt et statuta: puta vt nullus vineā vel hortū alterius intraret: et hoc sequit et probat. ff. de iusti. et iur. l. ex hoc iure.

d ¶ Bella. Sed qn̄o a iure descendit bellū cum sit a iure phibitum: vt. ff. de vsufruct. l. equissimū: R̄n. loquitur de eo qđ a populo romano est indictū hostibus: vt. ff. de capt. et postli. reuer. l. hostes. §. bello. Additio. Imo a quocūq etiā priuato pro suo recuperādo: et de licētia superioris: et per ipsum recuperare non valeat. et hoc nedū cōtra suū detinētes: sed etiā eos iuuantes fm Joā. et doc. ¶ Itē propulsare violentiā qđ est licitū. vt. ff. de iust. et iur. l. vt vim. et. ff. de vi et vi ar. l. i. §. vim vi cum moderamine tamen. vt. C. vnde vi. l. i. * Adde q̄ aīs declaratū hoc moderamen esse iniurie illate vel inferende subitā propulsationem periculo proportionatam iure rerum vel honoris in. d. l. vt vim. Syl. ‡

e ¶ Ab initio. Sed nūqd hodie? Quidā dicunt sic. nos contra. nā seruus nascit: vt. j. de iu. per. §. serui. et l. ij. ff. de nata. resti. l. interdum.

f ¶ Pene. Pene dicit † ppter quatuor cōtractus: vt stipulationē: vt j. de act. §. de cōstituta. Itē literarū obligatio. vt. j. de lit. obli. Itē propter cōtractū emphyteoticū: vt. j. loca. §. adeo. Itē propter spōsalitiā largitionē: id est donationē propter nuptias. vt in aut. vt spō. lar. §. i. et ij. colla. x. ¶ Et not. q̄ hic dr̄ oēs cōtractus esse de iure gentiū: sed nō oēs obligationes. nam que ex maleficio: vel quasi sunt: nō sunt de iure gentiū: sed vel a lege. xij. tabularū: vel alia lege. ‡ Additio. Prout gl. loquit in quasi maleficijs approbat: q: in his cōtingebat aliquē obligari ex facto alieno: qđ ius gentiū nō cōsiderat: sed prout loquitur in maleficijs reprobatur per. l. ff. de fur. vt per Ang. et Christo. hic.

g ¶ Innumerabiles. i. non facile ad numerandum habiles: vt. j. de re. corpo. et inco. po. in princi.

* Cōstat aūt. Post q̄ doct. simul legūt vsq ad. §. sed qđ principi: diuiditur illuc vsq in. v. partes. in prima declaratur ex quo ius nostrum cōstet. in secūda quid sit ius scriptū. in tertia quid sit lex. in quarta qđ plebiscitū. in quinta quid senatusconsultū. partes patent. Casus. non est ponēdus q: procedit partiendo et diffiniendo. Not. ius romanum aut. l. scripta cōstare aut cōsuetudine. Itē no. partes iuris scripti. Itē modū ferendarū legū plebiscitorū et senatusconsultoꝝ. Itē q̄ consulendū magistratus senatorius: et tribunus dicitur plebeius. Itē in quo differat plebs a populo. Item quid veniat appellatione populi. Itē q̄ patricij et senatores veniūt appellatione populi: secus appellatione plebis. Itē quid sit plebs. Item q̄ plebiscita ex lege Hortensia sunt eiusdem potestatis cuius sunt leges. Item q̄ difficile est multos simul adunare. Syl.

h ¶ Ius nostrū. Id est ciuile romanoꝝ de quo diximꝰ. s. eo. §. sed ius. Large vocatur ius ciuile quicquid scriptū habemus de iure generali: vt diximus. s. eod. in glos. vt sunt statuta terrarum et c. ibi quinto et c. Item quicquid habemus de moribus hic comprehendit scilicet generalibus: vt patet ex inferioribus.

i ¶ Ex scripto. De hoc dicit vsq ad. §. infra ex non scripto. et de nō scripto ibi dicit. Accursius.

contractus quibusdā exceptis. h. d. vsq ad. §. cōstat. ex. l. manumissiones. et l. ipso iure. ff. eo.

¶ Ius[a] autē gentiū omni humano[b] generi cōmune est. ¶ Nā vsu[c] exigēte et humanis necessitatib⁹: gentes † humane iura quedā sibi constituerūt. Bella[d] etenim orta sunt: et captiuitates secute et seruitutes: que sunt naturali iuri cōtraria. Iure enim naturali oēs homines ab initio[e] liberi nascebātur. Et ex hoc iure gentiū omnes pene[f] contractus introducti sunt: vt emptio et venditio: locatio et conductio: societas: depositū: mutuum: et alij innumerabiles.[g]

¶ Ius romanum aut scriptum est aut non: scriptum est lex: plebiscitum: senatusconsultum constitutiones edicta pretorum et prudentum respōsa. Quarum lex est que a populo: plebiscitum a plebe: senatusconsultum a senatu fertur. h. d. ex. l. ius ciuile. ff. eo.

¶ Constat autē ius nostrū[h] quo vtimur aut ex[i] scripto aut non scripto vt[k] apō grecos[l] νόμων καὶ ... ¶ Scriptum autem ius[m] est lex: plebiscita: senatuscōsulta[n]: principum placita: magistratuū edicta: respōsa prudentiū. ¶ Lex[o] est quod populus romanus senatorio magistratu interrogāte (veluti[p] cōsule[q]) cōstituebat. ¶ Plebiscitum est quod plebs plebeio magistratu interrogante veluti[r] tribuno constituebat. ¶ Plebs autē a populo eo differt: quo species[s] a genere: nam appellatione populi vniuersi ciues significantur: connumeratis etiam[t] patritijs[v] et senatoribus †. ¶ Plebis autem appellatione sine patritijs et senatoribus ceteri ciues significantur. ¶ Sed et plebiscita[x] lege hortensia[y] lata non minus valere q̄ leges ceperunt. ¶ Senatusconsultum est quod senatus iubet atq constituit[z]. Nam cum auctus esset populus Romanus in eum modū vt difficile esset in vnū

Additio Non tñ est necessaria scriptura ad substantiam legis: sed ad probationem tñ. argu. l. contrahitur. ff. de pigno. fm doc. hic.

k ¶ Ut pro sicut.

l ¶ Apud grecos. Nam et greci vtebantur iure scripto et non scripto: vt j. eo. §. et idcirco non ineleganter.

m ¶ Scriptū Ius. Scilz ciuile romanorū de quo dixit. s. eodem. §. sed ius. Accursius.

n ¶ Senatuscō. Quare dicti sunt cōsules. not. ff. de ori. iur. l. i. §. exactis.

o ¶ Lex est. Hec diffinitio quo ad sententiā cōcordat cū ea q̄ est. ff. de leg. et senatuscon. l. prima licet quo ad verba dissentiat. Diffinitur et alio modo. Lex est sanctio sancta: iubēs honesta: prohibēs contraria: que sumit ex lege greca. ff. de leg. et senatuscōsul. l. fi. Itē diffinit tertio modo vt in alia lege greca colligitur in eo. tit. de lega. et senatuscon. l. i. Accursius. * Adde q̄ hic nō diffinitur lex: sed describit modus. l. ferēde q: in essentia non differūt sed in auctoribus et modo condendi. Syl. Additio Quid sit lex. vide Bal. aliis duob⁹ modis diffinientem in. §. fi. qui incipit. in huius operis in tit. de pace cōstan. Jas. de may.

p ¶ Veluti. Exēplificatiue ponitur: vt. s. §. proximo. nā facta convocatione populi romani magistratus. s. senat⁹: nō totus: sed qui maior erat oībus interrogabat populū. s. consul. an sic placeret. Additio. Et ideo dicit Ange. q̄ non valeret statutū in cuius confectione constaret q̄ non fuerit in consilio per priorē facta propositio. Secus tamen si in dubio. Ange. are.

¶ Et sic ad libitum populi fiebat: vt. ff. de orig. iur. l. ij. in prin.

q ¶ Consule. Nā cōsul vice senatorū interrogabat populū: et sic ipsi senatores videtur interrogare. Nā qui per aliū facit per se facere videt: vt. ff. de vi et vi arma. l. i. §. deiecisse. et. ff. de admi. tut. l. ita aūt. §. gessisse. Additio. Debet tñ in libello exprimi q̄ per te vel alium tuo nomine tale quid cōmissum fuerit. alīs agendo cōtra te et probādo de alio tuo nomine spoliante non obtineret. fm Jo. fab. et Ange.

¶ Nā recte omnia nostra facimus quibus a nobis autoritas impartitur. vt. C. de vet. iur. enucle. l. i. versi. omnia.

r ¶ Veluti. Exēplificatiue ponit vt. s. §. proxi. erat enī vnus nomine tribunus qui preerat plebeis et eoꝝ magistratui: qui interrogabat plebeios: vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. augescēte. et. §. isdē tēporibus. et multas leges habemus de his: vt. l. aquil. vt. j. ad. l. aquil. §. ex hoc tñ capite. et ne presides accipiāt: nisi esculenta: vt. ff. de offi. procō. l. solēt. §. fi. et. ff. de offi. presi. l. plebiscito. Additio. Sed nec hodie illa si habēt salarium vt ibi not. secus in delegatis. extra de rescri. c. statutū. §. insuper. lib. vj. Joan. fab.

s ¶ Spēs a gñe. Est aūt gen⁹ qđ predicat de plurib⁹ differētib⁹ spē vt animaliū: aliud rationale: aliud irrationale: et sic se hz populus vt sequit ad nobiles et ignobiles. Species autē que predicat de pluribus differentibus numero: vt homo: alius titius: alius seius: sic se habet plebs. nam minores tantum comprehendit: vt sequitur.

* Adde q̄ melius dixisset imperator quo pars a toto: q: differentia speciei et gñis non pōt accōmodari: q: hic posita plebe nō ponit ppls. sicut specie posita ponit gen⁹: diuersimode tñ ponit apud legistas et dialecticos vt decla. Bar. in. l. meuius. §. duobus. de leg. ij. Syl.

t ¶ Etiā. q. d. Nō solū plebis appellatiōe ppli cōnumerāt: sz et pritij.

v ¶ Patritijs. Qui erāt quasi patres principis ‡: vt. j. quibus modis ius pat. po. solui. §. filius.

x ¶ Sed et plebiscita. Videbant minus valere quasi loco et argumēto sumpto ab autoritate: q: maior est patritioꝝ et senatorū autoritas: vt C. de legi. humanū. et. ff. de eden. l. si quis ex argētariis. §. i. sed hic sublatum est per legē latā ab Hortēsio rege: vt sequitur: et. ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde cum esset.

y ¶ Lege hortēsia. Sic dicta ab hortēsio: qui pacē composuit inter nobiles et plebeios: et inter eos sic statuit q̄ valeret plebiscitum.

z ¶ Cōstituit. Nā poterat facere legē vt hic: et. ff. de leg. et se. l. nō ābigit.

Legis

‡ Ethni[o] interpretatio an equum an dominiquū cōtineat ad solū principez ptinet. vt C. de leg. l. prima. Legis diffinitio. ‡ Alīs legitur νόμοι μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι. Et alīs legit Bud. at idē cōsentiūt vt ita sonet greca oīo leges, scripte alie, et alie nō scripte. Ceterū qđ hic legitur Νόμος καὶ θεσμὸς lo nat legem nō scriptā siue morez veterez. vñ θεσμοὶ ἱεροί, id est, sacroꝝ ritus diuinitas instituti. ‡ De tribunis Bude⁹ et Alc. pmul. at vt de Jas. de his honū q̄ generibus quos docte admoduz in posteri. de origi. iur. † Concor. in c. post electionē: in glo. sup ver. nulla ten⁹. post pnc. ibi sic nomie populi. extra de elec. et gl. in c. sedes sup v. maiores: pp fin. ibi plebis autē appellatiōe extra de rescrip. ‡ An i hoc recte Acc. viderit ipse q̄ prima dialectices rudimēta posuit. ‡ Tu i hoc vide qđ sentiat Bude. ex summo autheñ.

‡ Et in hoc consentit Plau. snia q̄ ait omnes nos natura liberos ... seruos facere. † Ex hac litera cōt. Paul. ver bū gentes tā semel las q̄ mares cōpleti. Gen⁹ humanuz est vniuersum. † Uel expone. i. toti fm Nico. et Jo. fab. Belluz est a iure itroductum. ‡ Adde tu fm Bal. in l. j. C. vnde vi moderamē ... tū tribus cōsistere in facto ... pe qualitate, tēporis cōgruitate, et necessitatis ineuitabilitate. ... † Idē Bar. et Nico. et vide gl. simile in. l. ex hoc iure. ff. de iust. et iu. et in l. legitimaz ff. de pac. ‡ Tu in h vide omnino Bar. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. et iure et hic per Jo. de Pla. Diuisio.

a ¶ Legis sanciēde causa. Nam idem est si ex alia quia difficile erat tot homines conuenire. Accur.

b ¶ Cōsuli. i. interrogari. Nā antea populus interrogabat: vt. s. eo. tit. §. plebiscitum. vt sicut populus interrogabat prius: sic postea senatores (qui centū erāt numero) interrogabantur a cōsule † vt. l. ij. §. sed q: difficile. ff. de ori. iur. et C. de heredi. l. fi. in princi. * Adde q̄ tex. in. d. l. fi. nihil pbat q: loquit de iudicijs centū viralib⁹ q̄ alia erāt a senatu vt declarāt Festus et Budeus in suis annota. in. l. fi. ff. de sena. fol. lvij. Syl.

¶ Sed et qđ. ¶ Iste. §. diuidit in quatuor partes. Nā primo ponit dictuz. Scđo eius rationē. Tertio pōit illationē. Quarto dictū modificat et declarat. Scđa ibi (Cum lege.) Tertia ibi (Quodcūq.) Quarta ibi (Plane.) Ang. de are. * Cal⁹ Querebat exemplū eius. qđ dictū fuerat de principū placitis quomodo et ipsa efficerent lex. et responsum est ex autoritate. l. regie qđ principi placet legis habere vigorem: sed tūc querebat an omnia passim an vero cū delectu aliquo que principi placerent vim legis obtinerēt: et ratio dubitationis poterat esse: q: q̄ populi plebs: aut senat⁹ decernebat semper erat lex: et ea decreta ita ergo videbatur in placitis principū que in iure scripto equiparabant: cuius cōtrariū decidit: qđ generales dispositiones principū vim habēt legis: personales vero personā nō egrediunt: ratio aūt decidēdi ea esse pōt q: actus agentium non debent operari vltra eorū intentionē. l. ad omnis. ff. si cer. pe. ta sed quādo princeps aliquid generaliter statuit: tūc quia vult generalē vim habere vim. l. obtinet: qñ vero vult aliquem beneficio afficere vel pena non habere vim. l. quia non est illa mens condentis. Nota. qđ lex est quicquid animo condendi legē princeps disponit. Itē q. l. regia trāslata est in imperatorē omnis potestas populi. Itē no. q̄ totale imperium potest alteri concedi. Itē qđ verbū concedo importat translationem dominij. Item qđ epistola sententia et edictum principis habent legis autoritatem. Item quid sit constitutio. Item qđ personale priuilegium personam non egreditur. Syl.

c ¶ Placuit. Causa faciendi cōmunē legē † alīs non esset lex cōis: vt sequit: et. C. de se. l. ex stipulatione. nam ibi dicitur non omnis vox iudicis est sententia: et sic non omnis vox principalis est lex.

d ¶ Habet vigorem. i. lex est: et pro lege seruatur.

e ¶ Lege regia. hac lege cautū fuit vt potestas legis faciende transferret de populo ad principem: vt hic. et. ff. de ori. iuris. l. ij. §. nouissime. et facit ad hoc. ff. de consti. princi. l. i. vbi sunt eadē verba: Et hāc legem regiam non habemus: nā facta fuit super regio imperio trāsferēdo.

f ¶ Imperio. Transferendo de populo ad principem.

g ¶ Ei. s. principi quo ad honorem: et in eum quo ad onus.

h ¶ Concessit. i. transtulit: sic vt ipse populus amodo non habeat sibi hoc ius: sic. C. de vete. iu. enucle. l. ij. §. hoc aūt. et de leg. et se. con. l. fi. Sz alij dicunt quod adhuc populus potest facere legem. ‡ * Adde tu q̄ hodie facere pōt nō sua autoritate sed cōcessa a principe. Illa enī sua autoritas. l. regia cū translata est: colligit resolutio hec ex hoc tex. et. l. ambigit. ff. de legi. et. l. humanum. et. l. fin. C. eo. Syl. ¶ Additio. Quod est verum. s. municipalē: vt. s. eo. §. omnes. seu particularem dūmodo habeat collegiū approbatum. non aūt gñalem: vt per Jo. fab. et Ange. aret. hic. ‡ ¶ Et qđ dicitur solum principem hoc posse: verum est solus. i. nullus alius solus secūdum Ricardum.

i ¶ Per epistolam. vt. j. de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. dominorum. et. ff. de consti. prin. l. i.

k ¶ Decreuit scilicet sedens pro tribunali dando sententiam diffinitiuam. vt. C. de le. et constitu. l. fina. Nam interlocutio a principio non habet vim legis nisi expresserit hoc a principio. vt. C. eodem titulo. si imperialis. Accursius.

l ¶ Edicto. vt. C. eo. l. ij. et de secundis nupt. l. hac edictali.

m ¶ Legem. generalem quam potes cognoscere quatuor modis. † vt. C. de legi. et consti. l. leges vel specialem vt sequitur.

n ¶ Hec sunt. scilicet quas constituit imperator.

eum conuocari legis[a] sanciende causa: equum visum est senatum † vice populi consuli[b].

¶ Principū cōstitutiones precepta vel decreta que personalia non sunt habent. l. vim. h. d. ex. l. j. ff. de constitu. princi.

¶ Sed et qđ principi placuit[c] legis habet[d] vigorem. Cū lege[e] regia: que de eius imperio[f] lata est ppls ei[g] et in eū oē imperiū suū et ptātē cessit[h] †. ¶ Quodcūq ergo imperator per epistolā[i] constituit: vel cognoscēs decreuit[k] vel edicto[l] precepit: legem[m] esse constat. Hec[n] sunt: que cōstitutiones appellant. ¶ Plane ex his quedā sunt personales[o] que nec ad exēpluz trahuntur: qm̄ nō hoc princeps vult. Nam quod ob meritum[p] indulsit alicui[q]: vel si cui penam irrogauit[r] vel si cui sine[s] exemplo subuenit[t] personam nō trāsgreditur[v]. † Alie autez cū generales sint omnes pculdubio tenent[x].

¶ Edicta pretorū habēt vim legis. et edicta ediliū curulium sunt pars iuris pretorij. hoc dicit vsq ad. §. Responsa ex. l. ius autem cū l. sequen. ff. eodem.

¶ Pretores quoq edicta[y] non[z] modicā obtinent iuris autoritatem. Hoc etiam ius honorarium solemus appellare: q̄[a] qui honores gerunt magistratus[b] autoritatē huic iuri dederunt[c]. ¶ Proponebant et ediles curules edictum de quibusdā causis[d]: quod edictum iuris honorarij[e] portio est.

¶ Prudentū responsa sunt opiniones iuris consultorum qui habebant a principe autoritatem legis condende. a quorum sententia iudici recedere non licebat. hoc dicit.

¶ Responsa prudētum sunt sententie[f] et opiniones[g] eorū quibus permissum erat iura condere. Nam antiquitus constitutum erat vt essent qui iura publice[h] interpretarentur: quibus a Ce

o ¶ Personales. dummodo in iuris corpore non sint clause. † alīs oēs sunt generales: vt. C. de no. codice. confirman. l. vnica. in. §. fi. * Adde nisi ea intētiōe clausa sint vt sint priuilegia: vt declarat Deci. in. c. j. in. ij. lectu. in. ij. col. de consti. Syl.

p ¶ Ob meritū. Quia multum seruierat principi: et ideo aliquā penā qua debebat ille pati propter delictuz quod forte fecerat ei remisit.

q ¶ Alicui. Penam merenti.

r ¶ Irrogauit. Scilz non merenti vel merenti: sed maiorē forte q̄ esset dignus: vt pena eius mutet multe: vt. ff. de pen. l. aut facta. §. fi.

s ¶ Sine exemplo. id est vt alij non caperēt exemplum.

t ¶ Subuenit. Ut clericis in quib⁹ multa sunt specialia: vt in aut. vt clerici apud proprios epis. et C. de epis. et cleri. cum clericis. et l. omnes qui et curie et alijs. vt. C. de leg. et consti. l. ij. Sed nunquid intelligitur sine exemplo subuenire si ei simpliciter rescribat? R̄nd. sic dummodo non sit ibi aliquod signum ex his quatuor que dicuntur. C. de leg. et con. l. iij.

v ¶ Non transgreditur. ff. qđ quisq iur. l. i. Contra. Sed distingue an ad sui postulationē sit concessum quo casu trāsgredit: vt ibi alīs nō: vt hic. et. ff. qđ quisq iur. l. iij. † Et sic soluit aliud cōtra. C. de fruc. et lit. expen. l. fi. Vel dicas vtrūq cōtra qđ ad aliud extendit hoc nō est dicere vt alius habeat priuilegium. † Vel melius licet egrediatur personā non est tñ generale ius: nec videtur alius scilicet aduersarius proprius cum sit contingens occasione controuersie.

x ¶ Tenent. id est ligant. Additio. An aūt princeps possit legē facere: vel papa sine consilio procerū: vel cardinaliū: vide per Jo. fab. hic. * Pretorū quoq. Diuidit in tres partes in. i. ponit qualiter edicta pretorū habēt autoritatē. l. in. ij. q̄ appellat etiā ius honorariū et vnde in. iij. q̄ edicta ediliū curuliū est pars iuris pretorij: partes patent.

Casus: nō figuratur: q: procedit describēdo et exēplificando. Not. q̄ edicta pretoꝝ obtinēt vim legis. Itē q̄ vocat ius honorariū. Item q̄ magistratꝰ dicūtur honores. Itē q̄ suis edictis dabāt pretores authoritatē hic cōtra doc. in rub. C. qui admi qui voluerūt habere hāc authoritatem. l. cōdende dummodo approbarent. Itē q̄ edicta edilium habēda sunt vt portio iuris pretorij. Itē vnde dicat ius honorarium quāuis alibi senserint aliqui quia ideo diceretur quia honorabantur ex hoc q̄ eoꝝ edicta habebantur pro legibus. Syl.

y ¶ Edicta. Que scripta erant in albo pretoris. vt. ff. de iurisdict. omn. iudi. l. si quis id quod. in prima respon. Accursius. Additio. Et pretores hodie sunt presides prouinciarū habentes sub se officiales totius territorij: vt est potestas Florentie. Ang. are.

z ¶ Non modicam. Sed magnam.

a ¶ Quod. id est ideo quia.

b ¶ Magistrat⁹. Scz ipsi pretores. vt. ff. de iust. et iur. l. ius aūt. §. ius aūt pretoriū.

c ¶ Dederunt vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. eodem tempore.

d ¶ De quibusdam causis vt de morbis et morbosis et vitiosis animalibus: vt patet. ff. de edil. edic. l. j. ‡

e ¶ Honorarij. qualiter. R̄ndeo: quia ediles erant ex pretoribus. † vt j. de diui. sti. §. pretorias: et. ff. de verb. oblig. l. ... §. pretorie.

* Adde q̄ hoc est falsum q: diuersitas erat in magistratu vt patet in. l. ij. ff. de orig. iur. sed bene vtebant eodē modo proponēdi sua edicta vt pretores et erat magistratus ad instar preture. R̄nsa. Diuidit in. ij. partes: in prima ponit dictū: in secūda ratio. secunda ibi. nā. Casus: nō figurat ex rōnibus supra proxime dictis. Not. q̄ opiniones iurisconsultorū nō sunt necessarie nisi hoc disponat. Itē q̄ interpretes iuris olim a publico deputabānt et hi dicebantur iureconsulti. Et q̄ iudices ab eoꝝ opinionibus recedere non ‡ poterant. Syl.

f ¶ Sentētie. Snīa est firma et indubitata respōsio fm Joan. * Adde q̄ quāuis doc. hic approbēt hanc differentiam est tñ falsa. l. eos. §. pe. C. de appel. sed exponitur vnum pro alio. Syl.

g ¶ Opiniones. Opinio est cum dubitatione rñsio. † fm Joan.

h ¶ Publice. Id est quorū iterpretatio fiebat publica authoritate cō

† Dicit tamen Ange. q̄ quis loco senatorū hodie successerint cōsiliarij seu decuriōes: nō tñ posset sup principi reseruatis statuere: pu ta ad famā seu ius genitura aliquē restituere: spurios legitimare: aut venias etatis concedere. † Alīs cōtulerit. ‡ Trahi ad exēpluz, et ad exemplū ptinere elegans dicēdi ratio galli et tyrer et tour er ad consequēce vide Bud. † Concor. in phe. de cretaliuz. l gl vlt. post pnci. ibi. et indulgentia. et c. j. i glo. j. post pnci. ex de calum. † Dūmō sit iustū et honestū scdm Ang. et Jas hic per ea q̄ pulchre no. Bal in. l q̄ ex litera. C. de ope. liber. ‡ Quot aūt ad pplm homines dely derēt vide i C. iperator. si. vi bo. rap. et no. i. x. iij. c. vnio. Et an cler⁹ vestiat hac appellatiōe vi de. c. j. de pbend. ‡ Addes huc qđ tamen populus l. municipalem ad staturuz facere qat, vt in. l. oēs populi. ff. de iust. et iur. si tñ princeps est in ciuitate nō valebit staturuz nisi a pncipe cōfirmetur: vt dicit Bald. in. l. hoim. C. de leg. † Sequunt Nic. Jo. de Pla. Po. et Ja. dicit tñ Jo. fab. qđ sex modis.

† Idē Nic. et Fab. † Istā gl. et leq. in v. irrogauit. sequūtur Angel. et etiam Jo. de Pla. et Po. ‡ Hic bal. ... † Illi ita dicit ... sic ... ‡ Hoc verum esse ait Ang. respectu actio. ... Sentētia. Opinio. † Approbatur p Nico. Ang. et Jo. de Pla.

Universidad de Deusto

cessa a principe: vt vlp. Papi. τ similes qui fecerũt leges. ff. de ori. iur. l. ij. §. post originē. et §. iuris ciuilis scientiã. Additio. Hodie tñ snĩa doctorũ est probabilis τ nõ necessaria * vt not. glos. in. l. j. C. de leg. et legendi seu interpretandi licētia in doctoratu collata operatur vt hec possint publice fieri qđ alˀs nõ liceret. l. j. C. de studi. libe. vero. lib. xij.

vincit legem in eo loco vbi est: vt. ff. cõmu. pred. l. vēditor. §. si cõstat ‡ dũmõ post legē fuerit inducta. alˀs vincit a lege supueniēte: vt. ff. de sepul. vio. l. iij. §. diu⁹. In alio autē loco cõsuetudo specialis nõ vincit legē: vt. C. eo. l. cõsuetudinis. τ hoc ſm Jo. τ Py. lz alij alˀr distinxerũt. * Adde q ista distinctio approbatur communiter vt per Jas. in. d. l. de quib⁹ super gl. fi. Syl.

* Unde sit vt si cõtrarie ac pugnantes sint sentētie, hariũ qȝ vna iure canon. decisa reperiat, alijs omissis sit tamque a iure cano. est approbata iudicabit etiã in terris imperij τ foro ciuili. tex. in c. per venerabilē q fil. sint leg. τ ibi for. emor. in c. lz ex susc. qđ τ ibidez glo. tenet τ Jo. And. in c. Rayn. de test. tamen τ Cy. cõtra l. l. qȝ. c. ac. l. falc. * Tu videto i hũc locum doctiss. Sal. ne anxiuz te agãt gl. τ docto. s. eodē. §. in verb. ...nio. † Concor. cũ tex. c. ceterũ. cũ gl. extra de testi. cog. † Scilicet tacito. Nã si expresso l. municipalis foret ſm Ryc. de neap. Cõsuetudo inducitur ex cursu decem annorũ.

a C A cesare Augusto. vt s. in prima rubrica ponitur. Accursius.
b C Ut iudici. s. nulli.
c C Ut est cõstitutũ. Id est sicut ipsi constituerũt.
d C Ex nõ scripto. ius venit. C De iure scripto vidimus qđ in sex partes diuidit: sequitur de non scripto: vt. s. eo. §. cõstat. * Ex nõ scripto: Diuidit in tres partes in prima ponit quid sit ius nõ scriptũ. in scđa qualiter ius ciuile diuidat in has duas partes in. iij. assignat rõnē. scđa ibi et idcirco. iij. ibi nã origo. Casus: q supra dictũ fuerat ex nõ scripto ius etiã cõstare: dubitatũ fuit an tacitus cõsensus ppli. l. vim obtinere posset. Rõ aũt dubitandi poterat esse duplex: q minor videtur virtus taciti q expressi. Itē q cũ pplˀs trãstulisset oēm autoritatē i principē nõ videbatur posse amplius cõdere nec expresse nec tacite. l. quib⁹ nõ obstãtibus decidit cõtrariũ ea rõne q continuatus ille τ diu obseruatus mos censet habere vniuersalem cõsensum ppli τ voluntatē ipsoꝝ: sicut hz. l. expressa. Nec obstat prima rõ: q imo par est virtus taciti τ expressi. l. cũ quid. ff. si cer. pet. Itē q in isto tacito cõsensu censet cõsensus etiã illius cuius autoritate. l. cõdi pôt. q iste tex. τ alij sic intelligi debēt de illo pplˀo qui hz autoritatē. l. condēde. τ in effectu rationē decidēdi. vide in. l. de quibus. ff. de legit. Not. q vsus diu obseruatus habet pro lege. Itē q diuturnũ dicit qđ cõstat spatio. x. annorũ. Not. q due negationes affirmãt ibi nõ ineleganter. Not. diuisionē iuris ciuilis factã esse ab origine. Itē q vna ciuitas potest solis cõsuetudinibus vel solis legibus regi. Not. ibi scripto argumentũ ad hoc q. l. ad sui essentiã exigit scripturam. Syl.

sare a ius respõdendi datũ est qui iuris cõsulti appellabãtur: quoꝝ omniũ sententię τ opiniones ‡ eã autoritatē tenebant vt iudici b recedere a responso eorum non liceret: vt est constitutum c.

C Quod diu vsus cõprobauit. l. habet vigorem. ideo ius ciuile in scriptũ τ nõ scriptũ ius diuiditur ratione originis ipsius. h. d. ex. l. de quibus. ff. de legi. vsqȝ ad. §. sed naturalia.

C Ex d non scripto ius venit qđ vsus approbauit: † nã diuturni e mores consensu vtentiũ cõprobati: legē imitantur f. C Et g non ineleganter in duas species ius h ciuile distributũ esse videt: nã origo i eius ab institutis k duarũ ciuitatum: Athenarũ. s. et Lacedemonioꝝ fluxisse videt. In his em̃ ciuitatibus ita agi solitũ erat vt Lacedemonij quidē magis ea q pro legibus obseruarent memorię mandarent. Athenienses vero ea que in legibus scripta comprehendissent custodirent.

C Ius naturale est immutabile: sed ius ciuile sępe mutat qñqȝ per aliud ius: quandoqȝ per contrariam consuetudinem. h. d.

C Sed naturalia l quę iura quę apud oēs gētes pęque obseruant diuina quadã puidētia constituta ‡ semp firma atqȝ immutabilia pmanēt. Ea vero q ipa sibi quęcũqȝ ciuitas cõstituit m sępe mutari solent: vel tacito consensu n populi vel alia o postea lege lata.

C Ius ciuile aut ad personas ptinet aut ad res aut ad actiões: τ prius videndum est de psonis. h. d. ex. l. j. τ ij. ff. de sta. homi.

C Omne p autē ius quo vtimur: vel ad personas q pertinet vel ad res r: vel ad actiones s. Et prius de personis videamus. nam parum est ius noscere: si persone t

h C Et nõ. Hic. §. cõis est ad duo supradicta. s. ad ius scriptũ τ nõ scriptũ: ideo bene est hic. §.
i C Ius ciuile large accipe: vt no. in. §. constat.
k C Origo. i. l. xij. tab. que fuit origo totius iuris ciuilis τ principium.
l C Institutis ‡. i. ordinamētis. Nã romanus populus decē viros p isto iure misit: qui decē tabulas eburneas retulerũt tã de iure scripto atheniēsium q nõ scripto lacedemonioꝝ: sed quia postea aliqđ deerat vel emēdationē desiderabat: data fuit potestas p vnũ annum his decē viris: vt ius τ leges corrigerēt addēdo τ detrahendo: τ si opus esset interpretarētur: τ ea que necessaria facerēt: q duas tabulas addiderũt: τ sic lex. xij. tabularũ ex accrescētī dicta est: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. j. * Sz naturalia. Diuiditur in duas partes in prima ponitur qualiter ius naturale est immutabile: in secũda quod ius ciuile mutatur. secũda ibi ea nõ. Casus: Posite erant differentie inter ius ciuile τ naturale. quesitũ fuit an sicut ciuile ius scõm qualitates personarum τ tēporum mutatur: ita mutetur ius naturale: rãtio autē dubitandi potuit esse: q cũ respiciat ipsos homines quorũ status est in continuo motu videbat alterandũ scõm mutationē τ exigentiam ipsorum: cuius cõtrarium deciditur ex eo quia cum naturalia perpetua ratiõe cõstent τ ab ipsa natura. i. deo regant τ infundantur mētibus hominum: certe non possunt recipere mutationem aut alterationem aliquam sicut recipiunt ciuilia. No. quod ius gentium est in sui totalitate immutabile: τ quod hic loquatur de iure gentium decla. text. in. §. qđ vero. s. eodem vbi ponuntur hec verba. Item quod ius gentiũ oritur ex diuina prouidentia. Item quod statuta τ ius ciuile mutantur vel contraria. l. vel consuetudine. Item quod eo vinculo quid tollitur quo introducitur. Syl.

e C Diuturni. Sed quãto tpe vsus facit mores vel cõsuetudinē? Rñdeo decē annis: vt. ff. qui τ a qui. ma. li. nõ fi. l. si cũ fideicõmissaria. §. aristo. lz ſm quosdã exigat tps cui⁹ nõ extat memoria. arg. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. ff. de aqua quoti. τ esti. l. iij. §. ductus. τ. C. q sit lõ. cõsue. l. cõsuetudinis. τ. C. de sac. san. ecc. l. fi. Itē q dicit longa. vt ptz in rub. C. eo. τ. ff. eo. longa aũt decē annis dicitur: vt. j. de vsucap. §. j. sequitur ergo q decem annis sit robusta.
* Adde q hec opi. cõiter approbat reprobata illa q requiratur tps cuius initij memoria in cõtrariũ nõ existat vt per Jas. in. l. de quibus. col. xj. ff. de leg. Syl. Sed nũquid semel sufficit: vt infra decē annis ſm eã iudicet. Rñdeo nõ: imo oz ad minus bis ſm eã iudicari: vt. C. de epis. audi. l. iij. in fi. vel querimoniã vel libellũ propositũ cõtra cõsuetudinē talē spernere: vt. ff. de legi. τ senatuscõ. l. cũ de consuetudine.
* Adde q ita cõiter tenet vt per doc. hic τ in. d. l. de quib⁹ vbi Jas. in fi. singu. decla. Syl. Nunqđ ergo iudicat exēplis. Rñdeo nõ. vt. C. de sen. τ inter. om. iudi. l. nemo iudex. τ facit. ff. de offi. pre. sed lz. Sed ex cõsuetudine q approbat exēplis: τ sic cõcedit aliqđ per obliquũ qđ directo nõ cõceditur. sic τ. ff. que res pigno. obli. pos. l. aristo. in fine.
* Adde q pôt esse ratio q illa exēpla per receptionē dñr cõprobata ab habēte autoritatē. l. cõdende. cuius exēpla in iudicãdo bene atten dunt. c. afferre. de presump. glo. in. c. fi. xxx. dist. Syl. Sic ecõtra peto ex promissione que promissio probatur ex longo vsu. vt. ff. de vsu cum de in rem verso.
f C Consensu. Alˀs non potest esse consuetudo cũ dicatur cõsuetudo: quasi cõis assuetudo: τ error cõsuetudinē impediat: vt. ff. de lega. τ sena. con. quod non ratione.
* Adde q imo tollit. l. cõsuetudo p errorē inducta: sed nõ trahit ad similia ita loquit. d. l. τ declarãt cõiter doc. in. d. l. de quibus. Syl.
g C Imitant. Id est tñ valet cõsuetudo vbi lex scripta nõ est quãtũ lex vbi scripta est. Et not. tres virtutes cõsuetudinis imitãdi legē: vt hic. Itē interpretãdi legē vbi est lex dubia: vt. ff. eo. si de interpretatiõe. in fi. Itē corrigēdi: vt. ff. de leg. τ se. cõ. l. de quib⁹. in fi. τ. j. eo. §. ea vero. C Qđ distingue: aut est generalis cõsuetudo per totũ mundũ: et tunc vincit legē vbiqȝ: vt. ff. de leg. τ se. con. de quibus. §. fi. aut spãlis. τ tunc

m C Sed naturalia. Hic. §. pôt intelligi de iure naturali primeuo quo mouent omnia animalia ad aliquid faciēdum: vt not. s. eo. ti. in prin. Sed quod dicit esse immutabile est contra id quod de seruitute dicit: que est contra ius naturale: τ tamen preualet: vt. s. eo. §. ius autē. Sed dic non derogat ob hoc: lz nõ seruetur in illo casu: nam nihilominus equum τ bonũ est. † Et eodē modo rñdeo ad illud quod dicitur. j. de ca. di. §. qđ autem. quod est cõtra. Uel ibi nõ tollitur cognatio: sed ius succedendi. Item eodem modo vt prius respōdeo ad illud qđ de vsucapione dicitur. j. de vsucap. in principio. qđ constat esse contra ius naturale: vt. ff. de condi. inde. l. nam natura. C Uel dic qđ iste. §. loquitur de iure gentium. quod patet ex illa litera que apud omnes gentes. s. eo. §. quod vero naturalis. Accur.
* Adde quod ista est vera vt dixi in primo no. τ intelligitur quod non mutatur * in sui totalitate vt dicunt docto. hic. Syl.
n C Constituit. s. de cõsuetudine speciali: vel. l. municipali scripta.
o C Tacito consensu. scilicet contraria consuetudine: vt. ff. de le. τ se. con. l. de quibus. in fine.
p C Uel alia. i. contrario statuto: τ sic redduntur singula singulis.
* Omne ius. Diuisio τ casus per se patēt. No. diuisionē. Itē q appellatione rerum hic non veniunt actiones quãuis alibi sic. l. rei. ff. de ver. signi. Item qđ digniora sunt preferenda. Item qđ cognitio eorum quorũ nõ cognoscit finis est superuacua τ habetur pro nihilo. Syl.
q C Omne. Quid sit ius τ qualiter diuidatur diximus: nunc differentiam inter ipsa iura ponit.
r C Ad personas. De hoc dicitur infra in toto primo li. vsqȝ ad titu. de rerum diuisione.
s C Ad res. De hoc dicitur. j. lib. ij. τ iij. vsqȝ ad titu. de obli.
t C Ad actiones. De his dicitur. j. de actio.
v C Persone. Nam homo est dignissima creaturarum vt. ff. de edi. edi. l. iustissime. Unde Ouidius. Pronaqȝ cum spectent animalia cetera terram. Os homini sublime dedit: celumque videre iussit: et erectos

‡ Huius rationes assignat Bal. qđ p speciē gñi derogetur: vt. c. generi de reg. iur. lib. vj. Et collige cũ codez ex glo. vbi ait alias vincitur a. l. speciē gñi non derogare sequēri, cum nõ reperiat cui droget. Ceterũ ad materiã huius glo. ad no. in. c. j. extra de cõsti. p q hãc materiã limitabis.
‡ Quid sint instituta, τ qđ mores vid apd Bude. q ex Macrob. τ festo diligētius scribit, quam expediat hic ius iure.
‡ Ac pin de iter ois iura pmatum obtinent τ dignitate et tēpore. vt v. d. c. nũc ad differētiã. Quot modis antē ius naturale dicat habes glo. in. j. d. c. ius naturale.
† Hoc est quãtũ in se est. s. in abstracto viget semper vniformiter: sed quãtũ est in concreto pôt in aliquo mutari secũdũ Ang. hic.
‡ Potest tñ ius ciuile in specie distiguēdo τ restringendo cõtra naturę ius disponere. vt per gl. in. l. manumissiões ff. de iust. et iur. τ ibidez in. l. ius aũt ciuile.
Ouid ius j. metamo.

erectos ad syderatollere vult⁹. Et Uirgilius. Igneus est ollis vigor τ celestis origo Seminibus.

Uirgil⁹ i vi. enei.

a C Ignorent. Et sic statim ponit de iure personarũ. Et not. hic q digniora preponenda sunt. sic. j. de bo. pos. §. aliã vero. τ per hoc facim⁹ multas formationes titulorum.

Cõtinuatio. * Cõtinuat titulus per Imp. in proximo. §. fi. titu. preceden. ibi et prius de personis. Syl.

quarum causa constitutũ est ignorentur a.

C De iure personarum. Titulus. iij.

C Homines aut liberi sunt aut serui: diffinitur libertas et seruit⁹ et serui a seruando dicũtur sicut mãcipia q manu capta. h. d. ex. l. summa. τ. l. seq. ff. eod.

Summa b itaqȝ diuisio de iure personarũ hic est: q omnes homines c aut liberi sunt aut d serui. C Et libertas e quidem (ex qua etiam liberi vocantur) est naturalis facultas eius quoqȝ cuiqȝ facere libet: nisi qđ vi aut iure prohibet.

C Seruitus autē est cõstitutio f iurisgētium qua quis dominio g alieno contra naturam h subijcit. C Serui aũt ex eo appellati sunt quod imperatores captiuos vendere iubērt: ac per hoc seruare i nec occidere solēt: qui etiam mãcipia dicti sunt: eo q ab hostibus manu capiuntur k.

C Serui vel nascũtur ex ancillis vel fiunt captiuitate vel venduntur ad pretiũ participandũ: inter quos sicut inter liberos nulla est differētia. h. d. ex. l. v. ff. eo.

C Serui autez aut nascunt: aut fiunt: l nascunt ‡ ex ancillis m nr̃is fiunt autem iure gentium: id est ex captiuitate n. aut iure o ciuili cum homo liber maior p

Diuisio. Summa. Totus iste ti. diuiditur in sex partes. Nam primo ponit diuisiones personarũ. Scđo diffinitionē libertatis. ibi (Et libertas.) Tertio diffinitionē seruitutis: ibi (Seruitus.) Quarto quare dicantur serui ibi (Serui aũt.) Quinto quot modis quis efficiat seruus. ibi. (Serui aũt.) Sexto ponit differentiam inter seruos τ liberos: ibi (In seruorum.) Aretinus. C De iure personarum. * Casus. Nõ figurat q diuidēdo τ diffiniēdo procedit. Not. q homines aut liberi sunt aut serui. Not. q dictio omnes stat distributiue. Item quid sit libertas: τ q liberi a libertate dicũtur. Itē. Itē quid sit seruitus: τ qđ illa procedit a iure gentiũ contra ius nature: τ q serui dicuntur a seruando: τ q capti in bello vendi possunt per ducē: et vnde dicantur mãcipia. Itē qˀlicet arguere a deriuatione vocabuli. Item secundum aliquos q dictio solet importat necessitatem. Syl.
b C Summa. Id est prima q τ alie sequuntur: vt infra de his qui sunt sui: vel alie. iur. in princip. τ. j. de tuto. in princip. Uel dic summa. id est maxima: qua partim est de iure naturali: vt libertas: τ partim de iure gentium: vt seruitus: quorũ vtrunqȝ: scilicet ius naturale. τ gentiũ antiquius est iure ciuili: vt infra de rer. diui. §. singulorum.
* Adde q prima cõmuniter approbatur ex eo q intelligitur q prima omniũ diuisio hec est: sicut. j. de obliga. §. j. dicitur autē summa q vt dicit Boetius. in. 4. j. arit. maxima τ minima cuiusuis rei pars dimidia est: maxima q nulla maior quota pars maior est dimidia: minima quia nulla diuisio minori q darũ partiũ numero fieri pôt. Syl.
c C Homines. Sed pone q hic sint duo homines: vnus liber: τ alius seruus. Tunc hec propositio est falsa. Dic q pluralis oratio conuertit in singularem: τ tunc est vera ‡ τ non falsa: vt. ff. de cõditio. τ demon. l. falsa. §. fi. τ. ff. de peti. here. l. diuus. in fi. τ de orig. iur. l. ij. §. exactis. et de verb. signi. nõ est. Econtra singularis pro plurali: vt eo. titu. l. in vlu. τ. ff. de testa. tut. si quis ita. §. j. τ dic has questiones positas. ff. eo. l. iij. Additio. Dicas quod plurale resoluitur in singulare vbi non potest remanere in propria significatione quia sequeretur iniquum vel inconuenienss: alias non resoluitur. Item singulare in plurale: quando nomen est collectiuum vel rationis paritas. seu connexitas hoc inducit: alias non. Joan.
d C Aut serui. Sed quid de statulibero? Uidetur liber. ff. si ex nox. causa ag. l. fin. Sed cõtra est. ff. de sta. lib. l. statu liber. † Itē quid de ascriptitio vel censito. Uidetur q serui sint: vt. C. de agri. τ censi. l. ne diuinus. l. fi. lib. xj. τ. C. in quibus cau. colo. cen. l. fi. Sed cõtra est ſm Jo. † (licet alij aliter distinxerunt) cũ possint fieri cle. τ cõtra dominorũ voluntatem: qđ nõ est in vere seruis: vt. C. de epis. τ cle. l. iubemus. §. seruos. τ in auk. de sanc. epis. §. ascriptitios. colla. ix. Itē in dubio pro libertate iudicandum est: vt. ff. de regu. iur. l. libertas. τ qđ in contrarijs legibus continetur: loquitur quo ad seruitia quibus astrictus est, quare poterãt predicti τ facere testamentũ: τ ferre testimoniũ: τ alios actus ciuiles exercere: nec alienari possunt sine solo: vt. C. de agrico. et censi. l. quemadmodum. lib. xi.
* Adde q hec opi. cõis est: cõtra quã disputãdo tenet prepo. senē. in. iij. casu. qđ. ij. Syl. Itē quid de monacho vel regulari canonico? Rñdeo liberi sunt: τ ideo pñt reddere testimoniũ. † qđ dic vt diximus in auk. de mona. §. cogitãdum. col. j. licet quo ad actus quosdam fingantur mortui: vt in auk. de mona. §. illud. τ. §. si quis aũt. col. j. in auk. de nup. §. per occa. col. iij. Additio. Adde q licet monachi dicantur mortui mundo: vt in. c. ij. extra de postul. τ. l. deo nobis. C. de episco. τ cleri. tamen plerunqȝ impregnant mulieres. τ proprias aliquando cõmatres: vt not. Specu. titu. de test. §. j. ver. item excipitur. τ Jo. de ana. in. c. sicut ex literarũ. per illũ tex. extra de homici. Item nõ sunt mortui quo ad comedendũ τ bibendũ: vt not. glos. in auk. idem est. C. de bo. que lib. dicas ergo q monachi habent pro mortuis quo ad actus ciuiles: non quo ad actus naturales.

‡ Ex hac gl. Bal. colligit, quod si duob⁹ pluraliter instituti⁹ substitut⁹ sit tertius, si decedant sine liberis, vno tãdem sine liberis decedēte, vt ipse substitutus saltē ad dimidiatã hereditatē succedere debeat: putat tñ hoc casu idez Bald. coheredem debere substitutum excludere de qua qõne vide p Bart. l. j. heredes mei. §. cum ita. Cui adde quod ħ traditur p Jo. de Pla. inducētem eandem gl. ad emphyteo. datam pluribus in casum si decedant sine liberi. vt debeat redire ad dantē.
† Hic q ad qđã habet p libero: τ q ad quedã p seruo vt no. l. l. fi. ff. si ex nox. cã agatur. ſm oēs docto. hic.
† Istaz cõiter approbãt omnes doct. ħ. τ est expssum extra de iudi. c. ij.
† Dũ modo iurent cũ licentia sui superioris: alˀs non valeret eorũ deposition ſm Jo. fab. τ Ang. hic.
† Dic scdm Per. d bel. pti. qđ non reputantur mortui quãtũ ad actus ciuiles: sed bene quãtũ ad ea q sũt cõtra suam pfessione.

e C Libertas. Hec diffinitio trib⁹ modis potest legi. Primo ſm. Jr. vt diffiniat libertas eo iure quo inuenta est. i. naturali. τ sic etiã serui scõm hoc sunt liberi. nã τ ipsi pñt facere qđ volunt. nisi qđ vi. i. de facto vel iure. s. quolibet prohibeãtur. τ hec verba. ex qua etiã liberi τc. possunt esse de diffinitione. nã τ ipsi liberi vocãtur ſm idē ius: vt. j. de lib. §. j. Alij dicũt diffiniri libertatē liberi nõ libertatē serui: q ex prima vocãtur. i. hodie liberi: non ex scđa. s. quã habēt serui. Est ergo libertas alia in seruo: alia in libero: et scõm eos verbũ vi exponitur vt prius. Sed nec prima nec secũda placet qđ serui sint aliquo iure liberi: cũ ius gentium in hoc derogauerit iuri naturali: vt. j. §. serui⁹. Et expone. vi. i. ‡ iure gentiũ: qđ quadã necessitate induxit seruitutē. s. per captiuitatē: vt. s. tit. j. §. ius aũt. τ iure. s. ciuili qñ maior. xx. annis vēdit se ad pretiũ participandũ: vt. j. §. serui. q. d. liber qui libet est: nisi fiat seruus iure gentiũ: vel ciui. τ hec verba. ex qua etiam liberi τc. non oportet quod sint de diffinitione: sed quendam effectum libertatis demonstrant.
* Adde q ex quo hic diffinit libertas ad differētiã seruitutis necessario, diffinit ſm tps quo erat seruitus: τ sic falsa est opi. Jac. bu. Hec opi. glo. hic est vera: q per eã nõ excluditur seruus qui potest facere ea que vel iure gētiũ vel ciui. eidē prohibita non sunt: vnde dicas q non intelligit que prohibita sunt ipsis particulariter: sz ea que absolute τ de se prohibita sunt. Nam ita intelligendo testari cõtrahere non sunt de se prohibita: τ tñ seruo nõ cõpetunt intelligat ergo vis τ vis proprie quia quãuis prohibitum alicui sit a iure homicidium non per hoc minus est liber sicut non minus est liber per hoc qđ de facto ipsa vi prohibeatur τ impediatur aliquid facere. Syl.
f C Constitutio. i. vnum de statutis iurisgentium. nã τ alia multa statuit iusgentium: vt. s. tit. j. §. ius autem. sed hodie dici potest seruitus de iure ciuili formatione. † nã alia olim: τ alia hodie est hec potestas: vt. j. de his qui sunt sui vel alie. iu. §. penul. τ fi. quare est de iuregentiũ inuentione: sed ciuili formatione: vt. ff. de iust. τ iu. l. ius autem ciuile.
g C Dominio. Aliqñ sine dñio: vt. ff. de re. di. l. j. §. j. τ. ff. pro dereli. l. fi. τ adde. ff. de stipu. seruo. l. qđ seruus τ. ff. de libe. cau. l. si vsumfructum.
h C Contra naturam. i. contra ius naturale: cum eo iure omnes liberi sint: vt. j. de liber. §. j. τ supra titu. j. §. ius autem.
* Adde q debes intelligere. i. contra illud qđ natura dicebat in primo statu. sicut in. l. ij. ff. de nata. resti. dicitur restitutus natalibus qui natus est seruus: Sed intelligit. i. libertati quã a principio homines habebant: nõ in qua nascitur qñ seruus nascit: et si vis plura circa hec causa disputãdi vide fortu. in. l. manumissiones. ff. de iust. τ iu. Syl.
i C Seruare. Nota seruum dici a seruando: τ nõ a seruiendo secũdum Isidorum: sed tabellio dicitur seruus publicus a seruiēdo: ‡ vt. ff. de adop. l. nec ei. τ. l. non enim aliter. τ. ff. rem pupilli sal. fo. l. ij. qui tamē seruus non potest esse: vt. C. de tabel. generali. lib. x. Accursius.
k C Capiuntur. ff. de sta. homi. l. iiij. in fine. * Serui autem. Diuiditur in quatuor partes. In prima ponitur dictum. In secunda declaratio illius. In tertia aliud dictum. In quarta declaratio. secunda: ibi: nascuntur: tertia ibi: in seruorum: quarta ibi in liberis. C Casus. non ponitur quia diuidendo procedit. τ diuisionem exemplificando. Not. qualiter serui fiant τ qualiter nascãtur. Item quod ius ciuile introduxit quod homo pateretur se vendi ad pretium participandum. Et quod quis est dominus sue libertatis etiam vsqȝ ad venditionem. Item quod liberorum alij ingenui sunt alij libertini. Syl.
l C Serui autem. Aut fiunt ex accidenti.
m C Ex ancillis. Licet patrē liberum habeant vt. j. titu. j. C. de rei vendi. l. partum. Quid si ex ascriptitio: τ libera? Respon. sequitur ventrē: vt in auk. con. que ex ascripti. τ lib. nat. §. j. colla. v.
n C Captiuitate. Que occasione belli contingit: quod est de iuregentium vt supra titu. proxi. §. ius antem.
o C Iure ciuili. Est τ tertius modus vt. C. de assert. tol. l. j. §. penul. et est quartus: vt per ingratitudinem reuocationis in seruitutem: vt in aut. vt liberi decetero. §. j. in fine τ. §. illud vero. col. vi.
p C Maior. In quo facto sunt quatuor necessaria: scilicet quod sit maior. xx. annis: vt hic. τ. C. de libe. cau. l. si ministerium.
* Adde quod ratio est q cũ minor dante. xx. an. libertatē seruo dare nõ possit. §. eandē. l. j. qui. τ ce. qui. ca. tãto minus in se pôt seruitutē con-

‡ Hec expositio omnino vana est vnde recti⁹ Syluester hic docet in add. Ceterũ libertatē duo impugnãt vis ac ius, vt. ff. de statu hoim l. libertas. An autē libertas res sit spiritualis vide gl. in. c. statuimus de trã sacr. τ in. c. nullus de ju. nõ ordi. τ in. c. liberi tius eo. tit.
† Hoc est verũ qđ ad id q additur: non q ad id cur addit Ja.
‡ In his tñ nulla q ad nomen est proꝛ⁹ differētia. Oēs tñ naturaliter liberos nasci, at gentiũ iure introductaz esse seruitutē traditur. xij. q. ij. c. cum redemptor.
† a. l. non hz Jubent. Seruus tabellio esse nõ potest.
‡ Ciuiliter em̃ seruire tenetur licz non gratis d. l. nec em̃ et adde qđ sicut seru⁹ dño acqrit stipulando: vt. j. p quas ps. no. acq. τ ff. de stipul. seruo. p tot. titu. Ita et public⁹ seruus ei q stipulat actionem vtilē sine cessione acqrit vt directã cũ cessione. idqȝ i cõuentionalibus pro rijs τ iudicialib⁹ vt tenet Bar. in l. ij. re pup. sal. fore per d. l. nec em̃ τ. l. his verbis. ff. de adopt.
Qđ liber sit seruus p venditionez qtuor cõcurrãt.

stituere.d.l.si ministeriũ ⁊ q̃uis.§.eadē corrigat per.§.cũ quo.eo.ti.tñ nõ operatur in hoc casu: q2 introducta fauore libertatis redundāt in odiũ.cõtra.l.qd fauore.ff.de legi. Syl. Itē vt eo aĩo: vt pretiũ accipiat partem: vt hic.⁊.C.de lib.cau.l.nõ ideo. Itē ⁊ ꝙ vere habeat partem: vt.ff.quibus ad libe.procla.nõ licet.l.j. Itē ꝙ vendat ignorāti conditionē venditi: vt.ff. de liber.cau.l. liberis.§.si quis sciens. Item ⁊ quintũ: vt hic sciat cõditionē suā: vt.ff.si qs ingenuus esse.d.l.ij. ⁊ si quid horuz defuerit: iure cõi puocat in ingenuitate: alias non poterat puocare in ingenuitatē etiā si manumittatur: vt.ff.de sta.ho.l.homo liber.⁊.ff.de libe.cau. l.cũ pacto. nisi redderet ptiũ: ⁊ dñs spõte accipet. Adde sextũ reqsitũ ꝙ seipm vēdat p iterpositā psonā: nā si seipsum venderet: nõ esset emptor in bona fide: q2 si credit seruũ est in malafide: q2 dz scire esse alteri⁹: si credit liberũ nõ põt.d.§.si quis sciēs. Syl. nec ēt dñs accipere cõpellit ptiũ: lz qdā ɔ̃dicāt: vt.ff.si inge. esse di.l.ij.j.rñ.et.C. qñ lz ab emp.di.l.j.⁊.j.ti.j.in si. Sz nũqd hz in integr. restituti. cũ sit minor. xxv. annis maior tñ.xx.? Rñ. nõ: q2 nõ est mutāda tāta solēnitas: ⁊ q2 nõ est locus restitutioni: vbi res mutat statũ: prorsus amittēdo: vt.ff.de mi.si ex causa.§. Papinianus.⁊.ff.de in integ.restitu.l.diuus. Sed nũquid patri vel affini permittitur reuocatio: vel per officiũ iudicis: vel per rei venditionē vtilē: cũ ad eorũ ignominiā respiciat: vt.ff.de rei ven.l.j.⁊ de lib.cau.l.j.ij.iij.iiij.⁊.v.? Rñ.nõ: vt.ff.de cap.di.l.tutelas.§.si libertate. Licet quidā dixerint contra ar.dictarum legum. Sed certe ibi non mutauerat statum: sed mutare volebat. [Syl.

Adde ꝙ hāc.q.late examinat ⁊ disputat prepo.sen.iij.q.vi.p totũ.

Additio. Dic gl.esse verā si parēs: cõiunctus: vxor: vel affinis fuerint sciētes tpe: quo liber hõ vēditus fuit: tũc em̄ eorũ sciētia.s.eis preiudicat: vt nõ possint vēdicare: q2 dicte venditioni vident cõsensisse: secus aũt si fuerint ignorātes: q2 illorũ interest illũ nõ esse seruũ. vnde p eorũ pprio interesse: etiā cõtra voluntatē dicti vēditoris põt agere ⁊ reduci facere illũ in pristinā libertatē: restituēdo pretiũ. Angelus hic. Cui adde Jaso.may. qui tenet indistincte ꝙ possit reuocari: siue parentes aut affines sciuerint: siue ignorauerint venditionem.

Uide tu hic Jo.fab. et Christo. por.

Adde tu p his q̃ necessaria esse vt homo liber vēdi possit, dicunt.l. ⁊ seruorũ. et q̃ ibidē no. ff.de statu hoim. Ceterũ platean⁹ hic refert vulgares q̃tuor versiculos de his q̃ in h sũt necessaria tu videto apõ eundem.

Restitutio in integrũ nõ datur minori.xxv. annis qui se vendit.

viginti annis ad pretiũ participādũ sese venũdari a passus est. In seruorũ cõditione nulla est b differentia: in liberis autē multę c differentię sunt: aut em̄ ingenui: aut libertini sunt.

De ingenuis. Titu. iiij.

Ingenu⁹ est q ex liberis aut libertinis nascit: seu ex matre libera q̃uis pr vel seruus vel incertus sit quā sufficit aliquo tpe dum in vtero est liberā fuisse. h.d. vsqꝫ ad §.cũ aũt ex.l.et seruorum.§. ingenui.ff.de statu homi.

Ingenu⁹ d est is q statim vt natus est liber est†. Siue ex duobus e ingenuis matrimonio editus est: siue ex libertinis duob⁹ siue ex altero f libertino ⁊ altero ingenuo. Sed ⁊ si quis ex matre nascit g libera: patre vero seruo: ingenu⁹ nihilomin⁹ h nascitur: quemadmodum qui ex matre libera i ⁊ incerto patre nat⁹ est: qm̄ vulgo cõceptus est. Sufficit k autez liberam fuisse matrē eo tēpore quo nascitur: lz ancilla cõceperit. Et econtrario si libera conceperit deinde ancilla facta pariat: placuit eũ q nascit liberũ nasci: † q2 non debet calamitas l matris ei nocere q in vtero est. Ex his illud quesitũ est si ancilla pregnans manumissa sit: deinde ancilla postea facta peperit liberum an seruũ pariat? Et Marcellus † pbat liberũ nasci. Sufficit enim ei qui in vtero est liberā matrem m vel n medio o tempore habuisse. quod et verũ est.

Ingenuus natus effectus seruus ⁊ manumissus redit ingenu⁹. hoc dicit.

Cum autem p ingenuus aliquis natus sit non officit q ei in

ctionē qs diceret ingenu⁹: ⁊ diffinit q ex duob⁹ ingenuis nascit qd nullā hz in se difficultatē: sed dubiũ erat si ex duob⁹ libertinis vel eorũ altero: q2 nõ videbat ꝙ possint sibi dissimilē filiũ gñare: nec in aliũ plus dignitatis aut iuris trāsferre ꝙ ipsi haberēt.l.nemo pl⁹.ff.de regu.iur. sed rñdet cõtrariũ ea rõne: q2 qualitas libertinitatis nõ põt cõpetere illis q serui nõ fuerũt: sũt em̄ liberi: dñr tñ libertini i memoriā illi⁹ seruitutis q̃ q̃litas cũ cohereat psonę ipsorũ nõ est trāsfusibilis in aliũ: sz tũc dubitabat: qd de eo q matre libera pre seruo nascebat: dubiũ aũt faciebat: q2 cũ ingenuitas spēs sit cuiusdā dignitatis videbat in ea sequēdus pr.l.liberos.in si.ff.de sena. sz ɔ̃riũ rñdet q2 ideo q̃ ad libertatē ⁊ ingenuitatē spectat vēter rõne certitudinis: qd ptz in seq. exēplo sz fuit etiā dubitatũ q tpe fuerit necessariũ matrē liberā esse: t dubitatiõis rõ erat: q2 part⁹ videbat spectādus: q2 tũc pprie in lucē edit⁹ hõ dici põt: cui⁹ cõtrariũ rñdet: ꝙ sufficit quocũqꝫ tpe fuisset ⁊ rõ assignari põt: q2 cũ quo ad fauorabilia q iā vtero est habeat p nato statim ꝙ aliq̃ tpe mr est libera. psumit tũc nat⁹.l.q in vtero.ff.de sta. ho. No. q sit ingenu⁹. Itē ꝙ dictio sed ⁊ si ponit diuersitatē in facto ⁊ idētitatē in iure. Itē ꝙ sufficit matrē esse liberā dato ꝙ pr sit seruus: vel incert⁹ vt nat⁹ dicat ingenu⁹. Itē ꝙ sufficit aliquo tpe liberā fuisse etiā ꝙ cõceperit ⁊ peperit in seruitute. Itē ꝙ materna calamitas nõ dz nocere filijs nõ natis. Itē ꝙ partus quo ad statũ sequit ventrē. Itē ꝙ vulgo conceptus dicitur cuius pater incertus est. Syl.

d Ingenu⁹. Quãqꝫ alr: q2 † p sniam: vt.ff.de statu ho.l.ingenuũ. Item per restitutionem natalium: vt.ff.de natali.resti.l.ij.⁊.l.patrono.§.si.

e Ex duob⁹. sic cõstrue. siue ex matrimonio: subandi cõstante ex duobus ingenuis edit⁹ ⁊c.⁊ sic expone oĩa sequētia capla. Additio. Quãqꝫ tñ ex duob⁹ seruis nascit liber. vt in.l.cũ inter.C.de fideicõ.lib.⁊.ff.eo. tit.l.cũ verba.§.apparet.⁊.l.si quis rogatus. ꝓm Jo.⁊ Ang.hic. Itē in alio casu in.l.cum sylleianum.C.de his qui.vt indig.

f Ex altero. Sic.C.de oper.lib.l.quod est liberta.

Adde ꝙ qñqꝫ nascit ingenuus ex duob⁹ seruis in casu.l.cũ inter.C.de fideicõ.lib. Itē in casu.l.cũ sillanianũ.C.de his q.vt indig. Syl.

g Sed ⁊ si quis. Nascitur secundum se.

h Nihilominus. Q2 ventris status semper cõsideraf: vt hic ⁊ in auť. cõstitutio que ex ascrip.§.j.col.v.⁊.C.de rei ven.l.partũ.† nisi in casu: vt.C.de ser.fugi.l.si.⁊ nisi in murilegulo: vt.C.de murilegulis.l. q autē patre.⁊.l.ingenue.⁊.l.hi qui.lib.xj.⁊ hoc iure romano secus iure lõgobardorum: q2 semper in deteriorem statum trahitur vbi sit matrimonium. aliud si concubinatus: nam tunc seruatur ius romanũ ꝙ sequatur ventem.

i Libera. puta meretrice.

k Sufficit. Quantũ ad conditionē secus quãtũ ad honores: vt.ff. de sena.l.filiā.⁊.l.liberos.§.si.⁊ secus quo ad patriā: vt.ff.ad munici.l. assumptio.§.filius.et.ff.manda.l.sed procurator.⁊.ff.pro socio.l.si id quod.§.si filius.ff.de nego.gest.sed an vltro.

l Calamitas quasi calamitas: q2 iterum fuit facta ancilla: et sic quodammodo rursus cadit in seruitutem.

Adde ꝙ doc.assignant rationem: q2 ius iam quesitũ nõ debet tolli: sed est necessarium declarare vt dixi.s.in casu. Syl.

m Liberā matrē. Facit ad hoc.C.si mā.ita fu.alie.vt ma.l.si iusta.

n Uel pro saltem. Accursius.

o Medio tempore.ff.de acquir.rer.do.l.adeo.§.cũ questi.

Cũ aũt. Diuidit in duas partes. In prima ponit deciũ. In secũda ratione.ij.ibi sepissime. Casus querebatur an natus ingenuus, si postea manumittat ⁊ prius effecto seruo efficiat libertine cõditionis: ratio dubitādi erat: q2 cũ seruit⁹ iusta esset videbat per manumissionē effici libertin⁹: vi.j.tit.j.in prin. contrariũ rñdet rõne allegata in tex.q2 manumissio de facto presupponit in hoc tex. vt dr in gl. vbi de hac rõne dicet. Not. ꝙ manumissio de facto facta nõ nocet ingenuitati. Itē ꝙ nõ sufficit aliquid de facto fieri vt signat effectus iuris. Syl.

p Cum autem.s.dixit qualiter contingat ingenuitas. nunc qualiter perseueret.

q Nõ officit. Nisi post manumissionē talē quinquēnio steterit: vt.ff.si ingenui

Diuisio. † Idē etiā si qs se defendere aduersario ingenuũ esse iurarit.ff.de iureiurā.l.qui.§.si libert⁹. Egi. Perr.

† Et sic spectat litiũ facit e.ij.cũ glo. sup verbo cõcepti. extra qui si. sint legit.

† Martianus.

Part⁹ super seqtur ventrem.

† Dic istud verũ indistincte in nõ edito ex legitimo matrimonio. Als quo ad statũ libertatis sequit matrez: sed q̃ ad origi nē familiā et honores sequit pres ꝓm oẽs scribē. hic ⁊ ratione diuersitatis vide s.tit.j.§.pe. in additi.super glo. in verbo ex ancillis.

a Uenundari. Idē si quolibet alio titulo patiat se transferri in aliũ: quod verum est si aliquod lucrũ sentiat: vt.C.de lib.cau.si ministeriũ.⁊ ff.de libe.cau.si vsufructus.§.pri.

b Nulla est differētia. Sed videt cõtra. nam quidā sunt in dignitate. Additio. (Id est in meliori statu ⁊ opinione: nõ aũt in dignitate propria per.l.generali.C.de tab.lib.xj.Ang.) Quidā nõ vt infra de iniurijs.§.sed pena.⁊.ff.de vsufru.l.sed ⁊ si qd ia pri. Itē quidā ordinarij: quidā vicarij: vt.j.qd cũ eo.§.cũ aũt. Itē alij veterani: alij nouicij: vt.ff.de edil.edic.l.si.⁊.ff.de publi.l.interdũ.§.quoties. Sed dic ꝙ nullus est magis seruus ꝙ alter: lz quo ad act⁹: ⁊ quo ad militias: ⁊ similia sit differentia. licet olim magis vnus ꝙ alter esset seruus vt.C.de nu.iure quiri.tollere.l.vnica. nam olim quidam habebāt nudũ dominium in seruis: quidam plenum: quidam semiplenum.

c Multe quidē ponunt hic falsam notā: vt duo † sint multa ar.ff.ad sil.l.§.hoc rescriptũ. Sed certe ibi sunt tria appellata: nõ duo tm̃. Dic ergo ꝙ q̃tuor sunt dñie liberorũ hoim. vt ingenui: ⁊ libertini: ⁊ latini: ⁊ dedititij: vt hic: ⁊.j.tit.j.de libe.§.libertinorũ.ar.ff.vi do.rap.l.iiij.§.j.ij. rñ. p pma ē i auť.de depo.⁊ denũciatiōib⁹: ibi cũ ⁊ alia multa col.vj.

Adde tex.i.§.singulorũ insti.de re.diui.alex.i.l.i.f.vij.coll.ff. de le.j.

De ingenuis. Q2 supra dixit de iure personarũ: quarũ quedā sunt serue: qdā sunt libere. Liberorũ aũt qdā ingenui: qdā libertini: ideo de his tractaturus pmittit de ingenuis tanꝙ dignioribus. Porcus.

Ingenuus. Diuidit in duas partes. Nā in prima tractat qualr qs dicat ingenuus. In scda qualr ingenuitas perdit. Scda ibi (Cũ aũt) Prima subdiuidit in qnqꝫ. Nā in prima ponit dictũ. In scda illud declarat. In tertia rñdetur tacite qõni. In quarta alteri questioni respõdetur: In quinta deciditur incidens qõ. Scda ibi (Siue ex duobus.) Tertia ibi (Sed et si quis.) Quarta ibi (Et contraria) Quinta ibi (Ex his.) Porcus.

De ingenuis. Casus: dubitatũ fuit ppter prime precedētē distin-

† Concor. cũ pnc.c.j. iuncta gl. ex.de pur. cano.

Dicunt em̄ hi liberi, q ex libero matrimonio vt xxxij.q.iiij.c.liberi.

Liberi homines sẽ i q̃druplici differētia

† Credit hic pe.ꝙ hec dictio duo importet pluralitatē: sed nõ multitudinem.

Diuisio.

ingenui esse dicantur.l.ij.sed illud hodie correctum est vt hic.⁊.C. vbi causa sta.agi debe.l.si.

a In seruitute.i.in statu seruilis.

Adde ꝙ hic intellectus quē doc.seq. hic vr iure diuinatus. psertim propter rõnē expressam in tex. vñ plane intelligerē ingenuũ natũ ingenuũ rediret natũ seruũ libertinum fieri est tñ cogitandum. Syl.

b Manumissũ.s.dẽ fctõ.

c Natalib⁹.i.ingenuitati q̃ probat p natales. Erāt aũt natales scripture cũ annis dñi ⁊ preconizate q̃ dicebāt luciũ esse natũ ⁊ ingenuũ ⁊ deiceps sic erat: nisi tũc cõtradiceret. vñ ⁊ in legēdis sctõrũ intitulat natale scti Nicolai qñ morit quasi tũc nascatur nũꝙ moritur⁹. ⁊ scribunt gesta i vita. Uel dic ꝙ natale appellat prima natiuitas q̃ est de iure naturali ⁊ oēm hoiem dicit esse liberũ. vñ dr seruus iste restituit natalib⁹. id est illi libertati quā hz de iure naturali.ff.de natali resti.l.ij.⁊.ff.de statu homi.l.imperator.

Adde ꝙ intelligit in eo statu i q̃ nat⁹ est. Syl.

d Officere. Nisi vēdiderit sese: vt.s.ti.j.§.pe. tũc em̄ nõ redit in statũ primũ: vt.ff.de sta.homi. homo liber. que est cõtra.

Scriptura preconizata facit fidē apud omnes.

Quot modis aũt probet ingenuitas notat i l. matrē. C. de pbat. in glo.ij. Ceterũ de natalibus ac natalium restitutione vide Bud.i pād. et itē an idē sit iura ingenuitatis cõcedere, ⁊ natalibus restituere vide text.in.l. sed si hoc.§. patronuz.§. de in ius vocand.

seruitute a fuisse: ⁊ postea manumissum b esse. Sepissime enim cõstitutum est natalibus c non officere d manumissionem.

De libertinis. Titu. v.

Libertin⁹ is est q manumittit: ⁊ manumissio est datio libertatis sic dicta a manu.i. potestate qua liberat iureg. inuēta. quo tria hoim genera esse ceperunt vbi pri⁹ vnũ erat. h.d.ex.l. libertini.ff.de statu ho.⁊.l.manumissiones.ff.de iustitia ⁊ iure.

Libertini sunt qui ex iusta e seruitute f manumissi sunt. Manumissio autē est datio g libertatis. Nā h q̃diu aliquis in seruitutē est: manu i et k potestati l suppositus est: ⁊ manumissus liberatur a dñi potestate. Que res k a iure gentiũ originē sumpsit: vtpote cũ iure naturali oẽs hoies liberi nascerent: nec esset nota manumissio cũ seruitus esset incognita. Sz postꝙ iure gentiũ seruitus in ingenuitatē inuasit: secutũ est bñficiũ manumissionis. Et cũ vno cõmuni nomine oẽs hoies appellarent: iure gentiũ tria genera l esse hominũ ceperũ: liberi: ⁊ his cõtrariũ serui ⁊ tertiũ genus libertini qui desierant esse serui.

Serui ex qualibet volũtate ⁊ vbi lib; manumittunt: hoc dicit.

Multis aũt modis manumissio pcedit: aut ex sacris cõstõnib⁹ i sac.san.eccl. m aut vindicta n aut iter amicos o: aut p eplaz: aut per testim: aut p aliaqꝫlibz p vltimā volũtatē. Sz ⁊ alijs q multis modis libertas ꝓuo ɔ̃petere põt q r tā ex veterib⁹ s q̃ ex nostris t cõstõnib⁹ introducti sunt. Serui v vero a dominis semper manumitti solent: adeo vt vel in transitu x manumittantur y: veluti cum pretor: aut preses aut pcõsul in balneum z vel in theatrum a eant.

Adde rõnē esse ppter semel ei⁹ volũtate abdicatā libertatē. Syl.

De libertinis. Hic ponit scda pars diuisionis posite in textu.s. tit.ij.§.si.⁊ ista est continuatio huius rubrice. Are.

Libertini. Totus iste titulus diuidit in quinqꝫ partes. Primo ponit qui sunt libertini. Scdo quid sit manumissio. Tertio quot modis serui manumittant. Quarto ꝙ serui possunt manumitti. Quinto qualiter de iure antiquo status libertinorũ erat tripartitus: ⁊ correctiones status libertinorũ. Scda ibi. (Manumissio.) Tertia ibi (Multis.) Quarta ibi (Serui vero.) Ultima ibi (Latinorũ.) Aretinus.

Libertini. Casus non figuratur q2 diffiniēdo ⁊ declarādo procedit. Nota. qui sint libertini. Itē qd sit manumissio. Itē ꝙ manus idē importat qd potestas: ⁊ ꝙ fuit inuētio iurisgentiũ. Itē ꝙ priuatio presuponit habitũ: ⁊ ꝙ nihil põt esse prius in priuatione qn sit in habitu. ⁊ ꝙ qcqd est cā cause est cā causati. Itē ꝙ ad infirmos est opus medela. ⁊ ꝙ q̃ de nouo emergũt nouo indigēt auxilio. Itē ꝙ iure naturali vnicũ erat genus hoim, iure gentiũ tria: que vide in tex. Syl.

e Ex iusta.i.vera.

Adde ꝓm doc. hāc esse verā expositionē: q2 si nõ sit vera seruit⁹ efficeretur ingenuus.§.si.s.titu.j. Syl. sic cõtra vt.j.tit.j.§.semel † vel iusta: q2 adeo iuste seruierũt dño vt meruerint manumitti. Uel dic iusta: q2 est de iure gentium: vt supra tit.ij.§.seruitus.⁊.ff.de insti. et iure l.manumissiones.

f Seruitute. Et huius manumissi fili⁹ est ingenu⁹: vt.s.tit.j.in prin. lz grāmatici dicāt eũ libertinũ: sed ⁊ manumissum libertinum dicunt.

Adde ꝙ gl.equocat. fuit em̄ olim differētia iter libertũ ⁊ libertinũ q2 libertinũ vocabāt nõ manumissum. Itē eius filiũ ingenuũ vt declarat Budeus in.l.si.ff.de sena.in annota. q̃uis hodie p eodē supponāt: sz differũt respectu differentie: nā libertus dr respectu patroni, libertin⁹ respectu ingenui: ⁊ declarat Uall.lib.iiij. Syl.

g Datio.i.defectio ꝓm Jr.sic.ff.de acqui.rer.do.l.adeo.§.cũ q̃s.in si. Uel dic ꝓm Plac.Jo.⁊ Azo.ꝙ dat libertatē quā prius ille seruus nõ habebat: alś.i.si dicerem⁹ dare illā quā aũ habebat nõ diceret dari: vt.j.de act.§.sic itaqꝫ. Sz opponit aũꝙ habebat ei dabat: ⁊ sic illi qdē nulla remanet cũ nõ hēbat nisi vnā. Aut quā nõ hēbat qd est absurdũ. Sed dic ꝙ dat quā nõ habebat: ⁊ hoc plerũqꝫ cõtingit ꝙ qs dat qd nõ hz: vt.j.qui.ali.li.§.j.⁊.ff.de vsufr.l.qd nrm.⁊.ff.de acq.re.do.l.nõ est.

Adde ꝙ est vera ratio nec ex hoc manumittēs dr dare aliud ꝙ habeat: sed bene alr ꝙ habeat sicut in.l.qd nostrũ.ff.de vsufruct. habens causalē vsumfructũ cõsolit formalē. Ita creditor qui habet ius obligationis dat liberationem. Syl.

h Et pro id est.

i Ptāti.ff.d inst.⁊ in.l.manu.⁊.l.ex h.⁊.l.si.⁊.ff.de iur.cod.l.diui.

k Que res.i.manumissio.

l Tria gña. Si erat vnũ ⁊ addita sunt tria: ergo sunt q̃tuor? Rñ. non

Continuatio. Diuisio.

Formas dādi libertat, ac manumissionuz vide p Specul. titu. de ser. non ord.

Man⁹ quot modis sumat vide.ff.de orig.iur.l.ij.ad pn.

Concor. at.xij.q.ij. c.cuz redēptor.

Nam ⁊ ecclesie serui qñqꝫ pietatis intuitu manumitti

sequit. nā si habes tres filios ⁊ nascat hodie vnus incipis habere quatuor. ⁊ prius habebas tres: ergo septē ꝙ falsum est: quia ꝙ primo erat computatur in sequentem numerum sic.ff.quemadmo.serui.amit.l.si.

Multis aũt. Casus: quesitũ fuit cognito q d est manumissio an per quālibet voluntatē ⁊ vbi libet cõcedi posset: ⁊ dubiũ faciebat: q2 cũ libertas inestimabilis res sit.l.ij.§.ij.ff.ad.l.rhod.d iac. videbat perpẽso iudicio tribuēda: cuius cõtrariũ ea rõne decidit. q2 vt ad statũ pristinũ homines reducant libertatis iurib⁹ maxime fauerũt i modo relinquēdi ⁊ dādi: voluerũtqꝫ iurisditiõe volũtaria expediri. Ideo in quolibz loco et tpe põt expediri et largiri. Not. ꝙ datio libertatis ē act⁹ pi⁹. sis em̄ nõ posset fieri in ecclesia. No. modos dādi libertatē inter quos q̃ dat p eplam ⁊ p ɔ̃sequēs per nunciũ: q2 sunt parificata aliqd p eplam ⁊ p nũciũ dari.l.j.ff.de cõdi. emp.secus per procuratorē: ratione assignāt hic. Doc. Itē ꝙ in quocũqꝫ loco ⁊ tēpore potest exerceri actus voluntarie iurisditionis. Syl.

m Ecclesijs.s.sub aspectu populi ⁊ antistitis: ⁊ interueniēte qualicunqꝫ scriptura vice actorũ: vt C.de his qui in eccle.manu.l.prima ⁊ secunda.

n Uindicta.i.cā cognita corā ptore: quā tñmodo poterat antiqtus maior.xx.an.mittere: vt.j.ti.j.§.eadē.q iõ dr dari vidicta: q2 vindex qdā seru⁹ vitelliorũ pmo sic fuit manumissus.ff.de ori.iu.l.ij.§.initiũ. ⁊.§.⁊ cũ placuisset. Ut qdā dicũt ꝓm Boetiũ. Uidicta erat virga ptoris qua ter pcutiebat manumissus: ⁊ dicebat ptor ter aio te liberũ ēē more quiritũ.argumen.C.si aduer.libe.l.ij.ibi vindi ⁊c.

o Inter amicos Et in hoc ⁊ se.§.necessarij sunt quinqꝫ testes.† vt.C. de lati.liber.tollen.l.j.§.sancimus.⁊.§.sed ⁊ si quis.

p Quamlibet. vt in codicillis vel in testamento minus solēni: q2 valet inter patrē ⁊ filios: vt.C.de test.l.hac cõsultissima.§.ex imperfecto. Additio. Et tunc valet vt facta inter viuos: non vt in testamento. per glo.in.l.j.§.j.C.de lati.liber.tollen.

q Sed ⁊ alijs, preter supradictos.

r Qui scilicet modi.

s Ex veteribus.s.ex legibus aliorum imperatorum: vt.C.quibus ex causis ser.per pre.liber.ac.per totum. Accur.

t Nostris vt.C.communia de manu.l.si.⁊ in auť.de man.princi.§.ij. col.iij.⁊ in auť.de mo.§.ij.col.j.

v Serui.q.d.qñcunqꝫ etiā inuiti.vt.C.de testa.manumis.l.si.§.si vero quidā lz secus sit in filijs: vt i auť.qb⁹ mo.na.effi.sui.§.gñaliter.col.vij.

x Transitu.i.dum transit: ⁊ est ratio: quia sine eo fieri poterat.

Adde ꝙ hec gl.no.p sing.ad hoc vt ibi regrat pñtia iudicis si interueniat incõpetēs ⁊ min⁹ legitime nõ obstat vide Jas.l.l.ij.l.j.col.ff. de iu.⁊ iu. Syl. Uñ aliud est qñ manumissio nõ poterat fieri sine ptore: vt.j.tit.j.§.ea. Itē aliud est in cõtētiosa iurisditiõe que scz reddit in inuitũ.† vt.ff.de verb.obli.inter stipulantē.§.j.⁊.C.de dila.procedēte.

y Manumittantur. Nota quod dicit instruere: vel liberare si pretermisit dationem libertatis.

z In balneum. Tunc.no.videbatur non valere: quia pre gaudio qdlibet concederet.

a In theatrum.i.in locum vbi homines stant ad videndum: ⁊ dicitur atheo quod est video: ⁊ idem.multomagis: sed alias quocunqꝫ vadat. Libertinorum. Iste.§.diuiditur.in sex partes. Primo tangit qualiter status libertinorum erat tripartitus olim. Secundo qualiter redactus est ad vnum cum correctione facta per eum. Tertio id quod generaliter dixerat specificat in dedititijs qui fuerunt expulsi. Quarto de latinis. Quinto qualiter omnes libertos reduxit ad vnum ius. Sexto ꝙ alijs etiā modis serui efficiunt liberi. Scda ibi (Sz dedititiorũ.) Tertia ibi (Dedititios.) Quarta ibi (Latinos.) Quinta ibi (Et oēs.) Sexta ibi (Multis.) Are. Libertinorũ. Casus nõ ponit: q2 nõ cadit cũ referat suā correctionē ⁊ reductionē libertinorũ ad vnā speciē: sz loco casus referā aliquātisper clarius qui essent latini ⁊ dedititij: ⁊ caius.lib.j.insti.eo.j.declarat sub his vbis. Liberti aut ciues roma. sunt aut latini aut dedititij: ciues roma. sunt q his trib⁹ modis.i.

pñt.vt.xij. q.ij.c.cũ redemptor.

Uindicta quid sit.

Uide in hunc locu. Bud.i pād. et adde. an qs vindicta p pcuratorem manumitti possit aut p aliuz vt.C.de ma nu.vind.l. penul.

† Tu dic ꝙ Pet.ꝙ sufficiunt duo ar.l.vbi numerus.ff.d testi.

Ex hac glos.infert. Bald.qd si possum propria authoritate rei alicuius possessionē ingredi et ad iudicē accedens huius rei possessionē ingrediendi facultatē ipetro, nõ seruata forma aut solennitate statuti, q̃ in hoc reqrebat, vt ipse intrans nõ puniat. Nā qui facere sine iudice põt, multo magis cum eius minus legitima authoritate facere ei licebit.

† Hoc reprobat Jac. q2 etiā manumissio reddit in inuitũ et mittit ad not.per Bar.⁊ bal. in.l.ij.ff.de offi.pcõ.

Imo a θεωρεῖν, id est video ac viso. Ũn et θεάτρον, id est, theatrũ pducor vt oib⁹ sim spectaculo. theatruz a cassiodoro visoriũ iterptat, est aũt theatrũ edificiũ in hemicicli speciem factuz vidēdis spectaculis ac cõmodũ: qd tñ pro ipso nõnũqꝫ spectaculo ponet, proqꝫ ipsis spectātibus. Ceterũ de theatris ⁊ ephitheatris vide Cla. Caliũ cul.j.de rer. diuis.§. vnj uerit.

Universidad de Deusto Biblioteca

die: id est testamētō īn ecclesia: aut ante consulē fuerūt manumissi. Latini sunt qui aut per epistolā aut inter amicos aut cōuiuiū adhibitiōe manumittunt: dedititij vero sunt q post admissa crimina supplicijs subditi ⁊ publice ꝓ criminib⁹ cesi sunt aut in quoꝝ facie vel corpore quecūq̄ indicia aut igne aut ferro impressa sunt vt deleri nō possint: hi si manumissi fuerint dedititij appellant. Sꝫ inter hec tria genera libertorū ideo ciues ro. meliorē statū habēt q2 ⁊ testamēta facere ⁊ ex testō q̄buscūq̄ ꝑsonis succedere pūt. Nā ⁊ latini ⁊ dedititij nec testamēta condere nec sibi ex testō alioꝝ aliqd dimissum pūt aliqua rōne vendicare: tū latini certis rebus priuilegia ciuiū ro. libertoꝝ cōsequunt: dedititij vero nulla rōne pūt ad ciuiū ro. libertoꝝ bñficiū ꝑuenire: nā latini patronorū bñficio. i. si verū ab ipsis aut testō aut in ecclesia aut ante ꝓ cōsulē manumittant: ciuiuꝫ ro. priuilegia cōsequunt: hec ille. ¶ Not. statū libertinorū antea tripartitum. Itē ꝙ nō vsus tollit. l. Itē ꝙ non frequētatio. l. nō tollit. l. q2 hic fuit necessaria derogatio vt sequitur. Itē ꝙ ab initio vna erat libertas. Item ibi ⁊ oēm ꝙ sublato principali tollit accessoria. Itē ꝙ quis vere pōt fieri ciuis q̄uis non sit. Syl.

† Als nor bata.

† Scilicet q̄ad priuilegia tātū, quales latini erant, nō autem q̄ad honores et magistrat⁹ cōsequēdos Eg. Per.

cōmunia de manumissionibus. l. j. §. fin autem proprietarius.
l ¶ Junianos. i. ex. l. Junia norbana inductos: vt §. eo. §. libertinorū.
m ¶ Oēs. sic cōstrue: ⁊ oēs libertos decorauimus. i. honorauimus ciuitate romana. i. plana libertate: vt. §. eo. §. libertinorum.
n ¶ Discrimine. i. nulla differētia habita: nec etatis: nec manumissi. vt etiā infans possit manumitti: imo etiā in ventre: cū quantū ad hoc habeatur pro nato: vt. ff. de stat. homi. qui in vtero. nec dñi manumittētis: dum tū habeat. xx. annos: vt j. tit. j. §. eadē. nec in modo manumittendi. scꝫ in testamento: seu inter viuos quoquo modo: vt. §. eo. §. multis.
* Adde not. ex hac glo. ꝙ dispositio generalis restringitur per aliā lec. l. quāuis. ff. de in ius voc. cum simi. Syl.
o ¶ Antea: scꝫ q̄ veniret ista praua conditio.
p ¶ Ciuitate romana. id est plena libertate.
q ¶ Decorauimus. i. honorauimus.
r ¶ Additis. s. a nobis, eis quos habuimus. eo. §. multis autē. ⁊ sunt additi noue ‡ primus si dñs egrotātem seruū suū deiecit. Secūdus si ancillā vendiderit ne prostituatur: et prostituta fuerit: vel si vēditor sibi retinuerit manus iniectionem: ⁊ eā ad ipsum reuertentē prostituit postea. Tertius si serui pileati † defuncti funus precesserūt. Quartus si etiā expressit eū velle esse latinū. Quintus si sub conditione relicta libertate heres ante conditionē manumiserit. Sextus si in iudicio liberali a dño superatus fuerit: ⁊ pretiū pro eo dño solutū fuerit: ⁊ ipse postea recepit. Septim⁹ si ancillā suā maritauerit alicui libero. Octauus si corā actis filiū noiauerit seruum suū. Nonus si instrumēta seruitutis reddiderit corā testibus. Et probant hi modi. C. de la liberta. tollen. l. vna. §. sed scimus. vsq̄ in finem legis.
s ¶ Sola. s. libertas plena.
t ¶ In presenti. l. in consuetudine.

Ordo lfa.

† Als donauimus. Serui libertatē cōsequuntur multꝫ modis.

‡ Ex hac glo. colligit Bal. dictiones multis xxiiij. cōprehendere vt ⁊ alibi, multos dicit qui vltra. xl. sūt. Ceterū vide egregiā gl. in. c. latores. extra de cleric. exco. que innuit hāc vocem multitudinē notare i numero respectu materie subiecte quod est valde no. et vide glos. d. xlv. c. disciplinā. xxiiij. q. iiij. c. non pōt. ⁊ c. qō autem.

† Uide nostras annotationes h. Eg. Per.

† Als. q. ⁊ qb⁹ ex causis manumittere nō possunt.

¶ Libertinoꝝ hodie vna conditio est sublatis antiq̄s differentijs latinorum ⁊ dedititioꝝ. h. d.

¶ Libertinorum[a] autem status tripartitus antea fuerat. nam qui manumittebantur modo[b] maiorem ⁊ iustā libertatem consequebantur ⁊ fiebāt ciues romani: modo minorem[c]: ⁊ Latini ex lege Junia Narbona † fiebāt †: modo inferiorem et fiebant ex lege Aelia Sentia de dedititioꝝ[d] numero. ¶ Sed qm Dedititioꝝ † quidem pessima cōditio iam ex multis tēporibus in dissuetudinē abierat: Latinorū vero nomē nō frequentabat: ideoq̄ nostra pietas[e] oia augere ⁊ in meliore statum reducere desyderans: duabus cōstitutionibus[f] hoc emendauit: ⁊ in pristinum statū reduxit. Quia ⁊ a primis vrbis Rome cunabulis vna atq̄ simplex libertas cōpetebat[g] id est eadem quā habebat manumissor: nisi ꝙ scꝫ libertin⁹[h] sit qui manumittitur: lꝫ manumissor ingenuus sit. ¶ Et Dedititios †[i] quidem per constitutionem nostram expulimus quam promulgauimus inter nostras decisiones per quas suggerente nobis Trebuniano viro excelso questore nostro: antiqui iuris altercationes[k] placuimus. ¶ Latinos autem Junianos[l] ⁊ omnem, que circa eos fuerat, obseruantiam alia constitutione per eiusdem questoris suggestionem correximus, que inter imperiales radiat sanctiones. ¶ Et omnes[m] libertos nullo nec etatis manumissi: nec domini manumissoris: nec in manumissionis modo discrimine[n] habito (sicut antea[o] obseruabatur) ciuitate romana[p] decorauimus[q] †. ¶ Multis modis additis[r] per quos possit libertas seruis cum ciuitate Romana qui sola[s] est in presenti[t] prestari.

¶ Quibus † ex causis manumittere non licet. Titu. vi.

¶ Lege Aelia Sentia prohibet domino qui non est soluēdo dare seruo libertatē. h. d. ex insti. Caij. titu. pri.

N On tū cuicūq̄[v] volēti manumittere licet. Nā is q in fraudē[x] creditoꝝ manumittit[y] nihil agit[z]:

a ¶ Libertinorū. Idē erat de seruis: vt. C. de nudo iu. quiri. tollen. l. j. §. j.
b ¶ Modo. id est aliqñ.
c ¶ Minorem. id est mediam: vt. j. de cap. di. §. j. ⁊. ff. de auro et argen. lega. l. qui lancem. ꝟm Joan.
d ¶ Dedititioꝝ numero. i. vocabant dedititij ⁊ erant inducti hac lege Aelia Sētia: q ⁊ multa alia induxit. Et erāt hi toto tpe vite sue serui ⁊ tūc fiebāt liberi cū moriebant. † qd ꝓderat: q2 bona vt peculiū a dño nō occupabant: sed in latinis aliter fiebat vt colligit hic: ⁊ ex eo ꝙ minus habebāt dedititij q̄ latini vt infra de suc. lib. §. si.
* Adde ꝙ aliter dicit ⁊ declarat cai⁹. l. j. insti. ti. j. vt dixi. i casu. Syl.
Additio. Facit. l. j. §. illud. C. de lati. liber. tollen. ⁊ facit ꝟm Joanē fabri cōtra illos q se faciūt milites vel fratres minores in mortis articulo. ff. de mili. testa. l. si. ⁊. ff. de vsufru. leg. l. Titio cū moriet. Ang. Are.
e ¶ Pietas. id est nos qui sumus pij.
f ¶ Cōstitutionib⁹. vt. C. de lati. lib. toll. l. j. ⁊. C. de dedi. liber. tollē. l. j.
g ¶ Competebat. Scilicet manumissis: ꝟm hec nota tria tempora. in primo ⁊ vltimo (Scilicet deinceps (idē iuris est: sed in medio hic ius pessimum fuit inductum: vt. j. de suc. lib. §. vlti.
h ¶ Libertin⁹. Ex quo cōtingit multiplex effectus. in primis circa obsequiales operas scilicet que sunt in faciēdo: vt de assurgendo: ⁊ seruiendo: siue in nō faciēdo: vt de nō vocādo in ius que ipsa natura patrono debent etiā sine impositione: vt. C. de in ius vocan. l. venia. ⁊. ff. de cōdi. inde. si nō sortē. §. libertus. ⁊ si vocauerit in ius patronum sine venia: punit in quinquaginta aureis. ff. de in ius vocan. l. penul. ⁊ vltima. qui aurei accipiūtur quilibet pro vno solido. vt. j. de pe. teme. litigan. §. si. Et ex his iuribus sumit argumentū: ꝙ aureus pro solido accipit in iure nostro: ex quo pro eodē delicto tales sūte ꝓmulgant. Et eedē intelligunt esse dāde filio emācipato: si sine venia patrē in ius vocauerit: vt. C. de in ius vocā. l. fin. Itē cōtingit reuocatio in seruitutē propter offensam: vt. C. de lib. ⁊ eorū libe. l. si manumissus ⁊ alia multa. † Sed hodie hec omnia tollunt: preter ea que ipsa natura debentur: vt in aut. vt liberti. de cetero. §. j. collat. vj. que est contra †. Tu dic vt nota. in. d. l. si manumissus.
* Adde ꝙ hec glos. reprobatur per docto. in. l. fi. C. de bo. libert. vbi vide glo. que latius enumerat hec ⁊ alia beneficia patroni. et qualiter amittantur. Syl.
i ¶ Et dedititios. Quod dixerat in genere nūc per species ponit. Vel quod coniunctim dixerat nunc diuidit.
k ¶ Altercationes: quas nō habemus. Sed quare nō erāt serui sicut illi qui penitus sunt serui: cū toto tēpore vite sue seruire cogerent? Respondeo ꝟm Joannem ꝙ erant liberi licet seruire cogerētur: vt. C.

† Istam gl. sequit Angel. hic.

† De dedititijs vide Angel. polit. miscella. clxxxiij. ⁊ Alcia. lib. dispo. ij. c. xxi.

Libertinus quas operas dꝫ pn̄o.

† Aiō val. in Rand. Eg. Per.

† De qb⁹ vide glo. in. l. fi. C. de bonis q libe.

† Sed hoc reprobant docto. ꝟ nisi patron⁹ renuntier expresse.

* Quibus ex causis manumittere non licet. Modis manumittendi narratis ⁊ expositis de his q manumittere possunt dicendū restat ex quibus casibus: ⁊ continuat optime glo. j. Syl.

N On tū. Iste titul⁹ principalr diuidit in octo partes. Primo qualiter qs inter viuos in fraudē creditoꝝ seruū ꝓpriū manumittere non pōt. Scdo qualiter in vltima voluntate cū libertate heredē instituit. Tertio qualiter in vltima voluntate instituit simpliciter. Quarto qualiter presumat ꝙ manumittat in frau. credi. Quinto qualr minor. xx. annis ꝓhibet manumittere nisi certis causis. Sexto q̄ sunt cause iuste. Septimo an cā semel approbata possit iprobari. Octauo si qs attigerit decimū ⁊ octauū annū pōt i testō manumittere. Scda ibi. §. (Lꝫ āt.) Tertia ibi (Idēq̄) Quarta ibi (In fraudē.) Quīta. §. in. (Eadē lege.) Sexta ibi (Iuste aūt.) Septima ibi. in. §. (Semel.) Octaua ibi (Cū ergo.) Are.
v ¶ Non tū cuicūq̄. Quāuis. s. titu. j. §. multis. et. §. si dictū sit quēlibet manumittere posse: nō tamen ⁊c. sic. j. de exhere. lib. in p̄ ꝑn.
* Nō tū cuicūq̄. Casus: querebat an oēs manumittere possent: ⁊ rñdetur ꝙ non in. j. dicto. Itē q̄rit an debitor in fraud. cred. manumittēs cōferret libertatē: ⁊ videbat dōm ꝙ sic ex eo q2 alienata in fraud. cred. valēt lꝫ rescīdi possint. §. Itē si qs i frau. insti. de act. ⁊ tū hic dr ꝙ nō vꝫ ipo iure. rō āt est q2 libertas semel collata nō reuocat nisi ex magna cā. §. semel. j. e. l. si ex cā. §. si. cū. l. seq. ff. de mino. iō. l. ipo iure īpedit ab ipo initio. No. ꝙ nō oīs dñs manumittere pt. Itē ꝙ libertas data in fraud. cred. nō vꝫ. Itē ꝙ ista xba: nihil agit apposita i. l. īportāt ipo iure. Itē no. ꝙ vꝫ hec rō ꝟ fieri nō pt q2. l. ꝓhibet. Itē ꝙ act⁹ pi⁹ i fraude alteri⁹ nō vꝫ. Itē ꝙ qñ. l. resistit facit ꝙ act⁹ ēt pi⁹ sit ipo iure null⁹. Syl.
x ¶ In fraudē: Hoc expone: vt. j. eo. §. in fraudem.
y ¶ Manumittit. l. iter viuos: vel i vltia volūtate. s. nō istituēdo nā tūc esset liber ⁊ heres: vt. j. proximo. §. ⁊. ff. qui ⁊ a quib⁹. l. si mortis.
z ¶ Nihil agit. Scꝫ vt noceat ‡ creditorib⁹. (1) vt. ff. q ⁊ a q. l. si mortis.

domino

‡ Ex hac glo. ⁊ litera not. Joan. Plat. qd l. aut stagnū cōtractū faciēs in cōmunis vel alterius preiudicium, in suū preiudiciū obliget licet in preiudicium cōis aut alteri⁹ non teneat Sec⁹ qō no. ad limitationē l. non dubiū. C. d leg. Et q̄cq̄ est hmōi cōtractus nullus, hꝫ tū locū pena talem Secū facienti impositā vt hꝫ gl. in. l. ij. C. de ep. aud. Et Bar. in. l. si quis leg. ff. de fals.

dño tū nocet si velit reuocare: vt. C. de ser. pi. da. manu. l. si creditorib⁹. Additio (1). Et sic est nulla ipo iure. al's em̄ eēt irreuocabilis: vt. l. ⁊ si fine. §. sꝫ ꝙ Papi. ff. de mi. sec⁹ i alijs reuocabilib⁹ vt. l. si sciēs. in fi. ff. de contra hē. emp. ⁊ ita no. glo. in. l. si noxali. in prin. ff. de noxa. Jas.
a ¶ Qr lex Aelia Sentia. filis est rō: q2 lex vult. vt. j. de vsuc. §. furtiue.
* Lꝫ aūt. Diuidit hic. §. in. iiij. ptes. In. j. ponit dictū. In. ij. rōnem. In. iij. ápliationē dicti. In. iiij. rōnē ampliatiōis. ij. ibi. Idq̄. iij. ibi. Idēq̄. iiij. ibi cū nō est. ¶ Casus q2 dictū fuerat libertatē datā in fraudē creditoꝝ ipo iure nullā esse: q̄rebat qd si seru⁹ institut⁹ sit heres, an hoc aīo p̄reiudicet creditorib⁹, si eodē seruo data sit libertas cū hereditate: ⁊ et dubiū faciebat. §. ꝓce. ibi nihil agit: Sꝫ tū tū decidit rōne allegata in tex. sꝫ tūc dubitabat qd si sit institut⁹ heres non tū sit ei data libertas an tūc idē cēsendū sit: ⁊ dubitationē faciebat: q2 qō non dicim⁹: velle nō p̄sumit. Uñ cū nō sit dictū aliqd de libertate, nō videt de mēte testatoris velle creditorib⁹ p̄iudicare nec dare qō nō exprimit. l. qō labeo. ff. de sup. l. Contrariū decidit rōne allegata in tex. ex verisili mēte testātis: ⁊ q2 volēdo illū habere hēditatē quā sine libertate hēe nō pōt cōsequēs ēst vt habeat libertatē q2 q vult q̄is vult etiā necessariū añcedēs. l. illō. ff. de acq. here. Not. ꝙ aliqua permittunt in vltia volūtate q̄ nō pmittunt inter viuos. Itē ꝙ seru⁹ institutus est heres necessari⁹. Itē ꝙ dñs nō soluēdo pōt in fraudē creditoꝝ sibi heredē instituere seruū: qs aūt dr nō soluēdo declarat Deci⁹ in. c. ex rōne col. ix. de app. Itē ꝙ paria sunt quē nō esse scriptū heredē vel adire nolle aut nō posse. Itē ꝙ qñq̄ pauptas pdest ⁊ ꝙ pauperi subueniēdū est. Itē ꝙ seru⁹ institut⁹ a dño: nō soluendo tenet satisfacere creditoribus. Itē ꝙ si nō satisfaciat pūt bona hereditaria sub noīe tū serui heredis vēdi. Itē ꝙ est iniuria defunctoꝝ nō habere heredes. Itē ꝙ diuersitas casuū facit diuersitatē decisionū. Itē ꝙ q vult cōsequēs vult añcedēs. Itē ꝙ valet argumentū a verisimili. Itē ꝙ nō est presumptio ꝙ qs velit facere actū frustratoriū: ⁊ ꝙ semp dꝫ fieri interpretatio vt act⁹ valeat: ⁊ ꝙ nō est cāpiēda interpretatio impugnatiua voluntatis alicuius. Item ꝙ mens magis q̄ verba attenditur. Syl.

† Sic legis volun tas pro ratione citari pōt ꝟm Por. Eg. Per.

Hosgreci ἀπώσος vocitant.

† Licet igitur in vltima volūtate, ꝙ inter viuos nō licet scdm Ang. Eg. Per.

Si qdeꝫ nostra magni interfit heredē ac successorē habere l. ⁊ q2 h alleg. ne bona nostra quantulacūq̄ a creditoribus in nostraꝫ ignominiā dilacerent atq̄ occupetur.

q2 † lex[a] Aelia Sētia impedit libertatem,

¶ Dñs nō soluēdo, seruū cū libertate solū instituere pōt, q simpliciter institutus oino liber est. h. d. vsq̄ ad. §. in fraudem.

¶ Licet[b] aūt dño q † soluēdo nō est: in testō † seruū[c] suū cū libertate heredem instituere: vt liber fiat heresq̄ ei sol⁹[d] ⁊ necessari⁹[e]. ¶ Si modo ei nemo ali⁹ ex eo testō heres extiterit: aut quia nemo heres script⁹ sit: aut q2 is qui script⁹ est: qualibet ex cā heres ei nō extiterit[f]. Idq̄ eadē[g] lege Aelia Sētia prouisum est ⁊ recte[h]. ¶ Valde em̄ ꝓspiciendū erat vt egētes[i] hoies quib⁹ ali⁹ heres extitur⁹ nō esset, vel[k] seruū suū necessarium heredē haberēt[l] q satisfacturus esset creditorib⁹: aut hoc eo[m] nō[n] faciē te creditores res hereditarias serui[o] nomine vendāt. ¶ Ne iniuria[p] defunctus afficiatur. ¶ Idēq̄ iuris est: ⁊ si sine[q] libertate seru⁹ heres institutus est. ¶ Nō nostra cōstitutio[r] nō solum in dño qui soluendo nō est: sed generaliter cōstituit, noua humanitatis ratione: vt ex ipsa scriptura[s] institutiōis[t] etiā libertas ei competere videatur. ¶ Cum[v] nō sit verisimile eum quē heredē sibi elegit: si pretermiserit libertatis dationē: seruū remanere voluisse; et neminem sibi heredem fore.

¶ In fraudē dr manumitti etiaꝫ si manumittendo desinat esse non soluēdo: q̄ñ re ⁊ cōsilio fit fraus. h. d. ex. l. in fraudem. ff. eod.

¶ In fraudē[x] autem creditoꝝ manumittere videtur: qui vel iam eo tempore quo manumittit soluendo[y] non est[z]: vel qui datis libertatibus desiturus est soluendo esse. ¶ Preualuisse[a] tamen videtur (nisi animum quoq̄ fraudandi manumissor habuerit) non impediri[b] libertates: quāuis bona eius creditoribus nō sufficiāt. Sepe[c] em̄ de facultatib⁹ suis amplius q̄ in his est: sperant hoies.

libertatis: vt in fine. §.
* Adde ꝙ rationem assignat glo. in. l. quoties. §. fi. in verbo de die. ff. de here. insti. q2 tunc constat de contraria mente testantis. Syl.
r ¶ Constitutio. vt. C. de nece. ser. here. insti. l. quidam. in principio.
s ¶ Scriptura. sicut ex datione tutele: vt. j. qui da. tut. pos. in princi. de qua predixit mō. ⁊. C. de necessa. ser. l. quidam.
t ¶ Institutionis. Ar. ꝙ aliquo cōcesso illud cōceditur sine quo illud esse non potest: vt. ff. de iuris. om. iud. l. ij.
v ¶ Cū non. Hec est noua rō de qua predicit modo. sed ex ipa antiqua fuit. † vt. j. de here. insti. §. j. que est contra.
¶ In fraudem. Diuidit iste. §. in tres partes. Primo qualr p̄sumat manumissio in fraudē. secūdo qñ ꝓpter fraudem impediat manumissio siue libertas cum ratione. Tertio ex ratione infert. Scda ibi (preualuisse.) Tertia ibi. (Itaq̄.) Aretinus.
* Casus. dictū fuerat ꝙ qui in fraudē manumittebat nihil agebat: questum fuit quis diceret in fraudē manumittere: ⁊ et rñde prout in tex. secūdo questū est an qui re ipsa fraudat: q2 soluēdo nō est dicatur in fraudē agere si animus fraudādi cesset: et ratio dubitandi videbat q2 cum in fraudē cōmittendā effectus ipse inspiciatur: satis videbatur effectus ipse absq̄ consideratione animi. l. iij. C. de institut. ⁊ substitu. Sed contrarium deciditur ea ratione: quia fraus ipsa sine animo fraudandi nō censetur: nam fraus sine dolo non existimatur. l. iurisgen. §. sed et si fraudandi. ff. de pact. vbi omnes not. ad rationem dubitandi responderi potest ex his que no. glo. Not. ꝙ siue ante siue post statim sit non soluendo: debitor non potest manumittere. Itē ꝙ animus ⁊ intētio distingūt facta. Itē ꝙ quo ad libertatē nō sufficit creditores dānificare nisi adsit animus dānificādi. Item ꝙ quis potest verisimiliter ignorare vires sui patrimonij. Syl.

† Et vide sub gl. sup. poo innouatiōnē ꝟm Cui. fio. h. expo. nit nous. l. j. singlari rōne: q2 aña rōne lex antiq̄ mouerit si potuit ar. ca. erit aūt lex. iiij. du. ⁊ l. sare le. ff. de legi.

b ¶ Licet. i. licitum est.
c ¶ Seruū. s. vnū ⁊ nō plures: vt. ff. de here. insti. l. ei q soluēdo. in fi. l. cū seq. ⁊ etiā in fraudē creditoꝝ: vt. C. de neces. seruis. l. j. in pn. nisi specialiter pignori dat⁹ fuerit: vt. ff. de here. insti. pigno. q nō pōt fieri necessarius nisi dñs creditori satisfaciat: vt. d. l. pigno.
d ¶ Solus. Et i casu ēt cū alioꝝ: vt. ff. de her. insti. l. si ita. l. ei q soluēdo,
e ¶ Necessarius. Qr siue velit siue nolit cogit esse heres: vt. j. de her. qua. ⁊ dif. §. j. nisi in trib⁹ casib⁹ quos habes. ff. de here. insti. l. si seruo.
f ¶ Non extiterit. Quo vltimo casu seruus substitut⁹ est heres.
g ¶ Eadē lege. s. q̄ ꝓhibuit: eadē ⁊ ex iusta cā ꝯcedit hic. ⁊. j. e. §. eadē.
h ¶ Et recte. Scilicet est prouisum.
i ¶ Egētes. Nota ꝙ pdest pauptas † q2 fauet pauptati: vt. ff. de trāsac. l. cū hi. §. si in annos. ⁊. C. de epis. ⁊ cleri. si quis ad declinandū. §. peñ. ⁊ ff. de offi. preto. l. illicitas. §. † si. Argu. cōtra. ff. de excu. tuto. ⁊ curat. l. spadonem. §. fi. ⁊ in aut. de testi. §. j. colla. vij. ⁊ illud. Pauper vbiq̄ iacet. licet contra dicatur. Cantabit vacuus corā latrone viator.
k ¶ Uel. pro saltem.
l ¶ Haberent. Sic. ff. de interrogatoria actione. l. ⁊ q2 in princi. ⁊ infra de bonorum possessio. §. quos autem.
m ¶ Eo seruo. nunc liberō facto.
n ¶ Non faci. i. non satisfa. creditori.
o ¶ Serui. Quondam: sed modo liber est.
* Adde ꝙ p hāc gl. colligit ꝙ verba que nō possunt verificari in presenti verificantur in preteritū per subauditum intellectū verbi quondam ⁊ est in fi. glo. in. l. eius. ff. si cer. peta. in. l. viro. ff. sol. ma. Syl.
p ¶ Iniuria. Quo ad famā ‡ que etiā post mortem quandoq̄ damnatur: vt. ff. de accusationibus. l. ex iudiciorum.
q ¶ Sine libertate. Non ꝙ dicat instituo te sine libertate: quia tūc non esset heres: vt statim dicetur in fine huius. §. sed pretermiāt dationem

† Sic eadeꝫ l. vnū pmittit ac phibet diuersa rōne Por.

† Trusa est: immo paupertas nunq̄ pdest sed in q̄busdā casibus potius pauperi fauet q̄ diuitibus ꝟm Pe. de bell. ptl. et dixit Cy. in d. l. si qs ad declinandū §. fi. ꝙ a tali pdesse liberet nos deus.

† Ubi pena erat extraordinaria ⁊ pecuniaria. Sec⁹ vt l. fi. ff. de in ius voc. ⁊ l. penius. ff. de ... rui ac sufr Ang. ⁊ Jas.

‡ Que leditur si heredē non habeat: vt. ff. que i fraud. cred. l. j. gradu.

x ¶ In fraudē. sic. ff. eo. tit. l. q ⁊ a qui. ma. li. nō fi. l. in fraudē. Additio. Multis modis qs presumit ‡ alienare in fraudē. Prio si oīa bona sua alienauit. Scdo: si alienauit in personā coniunctā. Tertio si post alienationē nihilominus alienās reperiat possidere. Quarto si alienatio est facta clam. Quinto si de proximo sequat delictū vel fuga alienantis. Sexto si alienatio est facta sub cōditione si cōtingat bona sua publicari: vel per creditores auferri. Angelus.
y ¶ Soluendo. Cum ⁊ sciant se habere creditores. vt. ff. que in fraudē credi. l. omnes. §. Lucius.
* Adde si sit de fctō suo recēti al's sec⁹ arg. l. fi. ff. ꝓ suo. ꝟm Ang. Syl.
z ¶ Non est. Et tunc erit pejus soluendo.
a ¶ Preualuisse. Nā qdā dicebāt ꝙ sufficiebat sol⁹ euēt⁹: ⁊ alij dicebāt ꝙ exigebatur vtrūq̄. s. fraus ⁊ euētus ⁊ ista sentētia preualuit. tamen ex predictis videbatur sufficere euentum solum tantum. ⁊c.
* Adde nota. casum quem omnino vide in. l. si quis cum haberet. ff. que in frau. credi. Syl.
b ¶ Nō impediri libertates. Hic diligenter attēde ꝙ si directe detur libertas nō solū inter viuos: sed etiā in vltima volūtate: duo necessaria sunt. s. consiliū: hoc est fraus: ⁊ euētus: vt hic. ⁊. ff. eod. l. in fraudē. ⁊. C. eo. l. j. In fideicōmissaria sufficit euētus: vt. C. qui man. nō pos. l. fi. Et est rō q2 facilius libertas de facto data ab herede † reuocat q̄ a defuncto cuius videbat dispositio lex: vt. ff. de fideicō. lib. l. ij. et. iiij. §. si in fraudē. Alia ratio not. C. eo. l. in fraudē. In alijs aūt alienationibus que in fraudē creditorū fiunt: dic vt. j. de act. §. itē si quis in fraudem.
* Adde ꝙ ratio de qua in. d. l. in fraudē cōiter reprehendit per doct. hic alias rationes assignat glo. in. l. fi. C. qui ma. nō pos. quarū vlti. approbat per doc. hic ⁊ aliam tradit Jas. in. §. Item si quis in fraudē. j. de actio. col. xij. Syl.
c ¶ Sepe. Respondet tacite obiectioni quomodo potest esse animus bonus cū ipsa veritate fraudet eos. Respon. Sepe enim ⁊c. Sed arg. contra. C. de rescin. vendi. l. quisquis.
* Adde ꝙ de hac ratione assignata in hoc verbo sepe ⁊ de eius veritate videnda sunt que ponit Bar. in aut. sed cum testati. C. ad. l. fal. Jas. in. d. §. si quis. in fraud. col. x. Syl.

‡ At q nam mō pbabit qs in fraudē alienasse vide hic per Jo. de plat. et qñ o reuocent sic alienata vid gl. j. de act. §. si qs in fraud. ⁊ p Bar. i. l. pupillus. ff. de his que in fraud.

† Quia i ca nō est volūtas testatoris vt est text⁹ not. ꝟm Ja. i. l. si pr in pn. ff. de his q in fr. l. ... Itē nec heredis q2 vt facere ex debit. non sua volūtate. vt est text. in. l. j. C. de lib. ⁊ eorū li. ⁊ ita hanc gl. approbat Jacobus Angel⁹ tenuit gl. in cōtrarium.

Universidad de Deusto

Additio. Dic ad cōtrarium d.l.quisquis.q ibi loquitur in contractu inter vinos hic in vltima voluntate. Ang.

a ¶ Cum vtroq modo.s.cum fraus et eventus interuenit: vt subijcit. et facit ad hoc.ff.qui et a qui.manu.lib.non fi.l.in fraudem.

b ¶ Cōsilio. Not. quē teneri de cōsilio. Sed cōtra.ff. mā.l.ij.§.fi.sed hic fuit fraus: et ideo fuit tale cōsilium obligatorīū: qz fuit fraudulētum.

Adde q male sumitur hic hoc not. qz verbū cōsilium hic proposito: sumitur pro ut quando dicimus donationem re et consilio inofficiosa. Syl.

¶ Eadem. Ite. §.cū.§. sequēti diuiditur in tres partes primo ponit qualiter minor.xx.annis nō potest manumittere nisi ex causa. Secūdo ponit que sunt cause iste. Tertio limitat vnā predictarum causarū. Secūdaibi (Iuste.) Tertia ibi Et seruus. Aretinus.

¶ Eadē lege Aelia Sentia. Casus elicitur ex.§. sequenti. vbi ponitur ratio vbi tandi ibi quod non erat ferendū et ratione decidēdi expriimit in tex. ibi sed cum. Not. formaz manumissionis minorū: et que sint iuste cause. Ite q pedagogus nutrix et alumnus equiparantur, consanguineis. Item q procurator esse pōt q excedit.xvij.an. Ite nō sufficere cāz allegare nisi approbet: et q semel approbatū nō retractat. Syl.

¶ Eadē. Scilicet de qua habita est mentio supra eo.in principio.

¶ Maiori. Sufficit ergo si nō sit minor.xx. annis. etiā si nō sit maior: vt qz tetigit vltimū die vicesimi anni. vt.ff.de manu.l.fi. sicut in testamento fauore sui. vt.ff.de testa.qua etate.

Adde q in dispositione legali in qua loquimur nos debet distinguī: aut loquimur de odio: et nō habet pro finita aut de fauore et habet: vel nō fin q fauor: est haberi vel non haberi pro finita ita concludunt communiter doct. hic et in.l.ij.§. minor.ff.de mino. Syl.

e ¶ Vindicta. Hoc expone vt supra titu.i.§.multis.

f ¶ Apud consilium. id est apud locū illum vbi habetur super hoc cōsilium.i.deliberatio. et sic ponitur id quod fit pro eo vbi fit. vt.ff.de iusti.et iur.l.penul.§.fi. † Vel dic apud eos qui presunt consilio: vt sunt omnes habentes ordinariam iurisdictionem: etiā minimi magistratus †. cum hoc sit de volutaria iurisdictione. vt.ff.de offi.procō. et leg. l.ij.in aut.de defen.cui.§.nulla colla.iij.

Adde legēdū cōcilio vt habet in.l.fi minor.ff.de mann.vind. Syl.

g ¶ Iuste autē manumissionis cause. facit.ff.de manu.vindi.l.fi minor cum leg.seq. vsq ad.l.apud. vbi iuste cause connumerant. cōnumerant enim inter iustas causas manumittēdi si ōim a periculo vite vel infamie liberauit seruus. vt.ff.de manumis.vin.l.iusta.

h ¶ Patrē. Sed qualiter potest filius habere seruū suū patrē vel econtra. vel frater fratrē suū siue sororē? R.fid. bene pōt: vt qz instituit dōs filiū seruū sui heredē vel filiū ancille vel econtra. et sic de aliis quo casu fit institut' here liber est z dōs oīm bonorū quorū dōs fuerat testator vt.§.eo.§.j.z.ff.de acqui.pol.cū heredes. Ite pōt esse: vt si habeat qs filiū ex ancilla sua: nam est seruus z filius. vt.C.cōia de ma.l.fi. et cōtra si seruus habeat filium ex dōa: nā filius est et liber z dōa: cū ventrē sequat quo ad statum. vt.C.de rei vend.l.partum licet possint ipse z dōa accusl. vt.C.de mu.que seruis propti.l.i.z.j.de here.insti.§.j.

i ¶ Naturales. Et legitimos: vel naturales tantum.

k ¶ Pedagogū. s. qui ab initio instituit pueros. a pedos qō est puer. et ago qō est ducere: quasi ductor siue gubernator puerorum. Additio. Adde q nō pedos sed pais grece puer est latine. vnde ab agendis hoc est a ducendis pueris appellat pedagogus.

l ¶ Alumnū. passine: quē vel quā alūnus aluit: vt differat a superiori. Adde qs ppie dicat alūnus z q coniunctis eq pret in oīb' Quis mf imo nisi iter eos nō phibeat vt. Decī i.l.legē.i pn.C.de pac. Syl.

m ¶ Collactaneū. qui simul mecū lactauit: quē fratrē bonosi. appellāt. Adde hec vera dūmodo habeat plures seruos vt est tex.in.l.si collactaneus.ff.de manumis.vindi. Syl.

n ¶ Ducat: p tito sup hoc sacro: vt.ff. de manu.vin.fi collactane'. in fi.

o ¶ Iusta cā. Ut firmitas q tribuit dilationē: vt.ff.fi qs can.l.ii.§.iii.z iiij.z.ff.ō re iu.l.q̄sitū. vel alia q libet iusta causa. vt ff.ex quib.cau.ma.l.j.in fi.

p ¶ Decē z septē annis.

10 Sz quō minor.xxv.an. pōt esse pcurator: vt.C.ō pcurat.l.exigēdi: z.ff. de pcou.l.fi minor: R.fi. hic ad negotia fuit: nō aūt in iudicio esse pōt † sic alias est differentia inter hos pcuratores, vt.ff.man.l.fi procuratorem.§.j.

q ¶ Causa. Scilicz manumissionis.

20 ¶ Approbata. Scilicet apud consilium.

s ¶ Sine falsa. q.d. si dixit filiū lz nō fit: vel pfem: vt filia: lz hec ita nō sint fm quosdā: qō reprobo: cū id qō falsum sit nihil fit: nec pōtet cām. vt.ff.de ver.sig. paul'. z.C.si ex fal.instru.

30 p totū.z.ff.de excep.l.q agnitis.vñ dic vera.i. iusta. falsa.i.intusta: vt qz dixi cū socīū meū fuisse i armis vel i scholis: qō indubitabē.p iusta cā: z fuit talis cā vel filiis approbata z id debuerit approbari z sic vera ponit pro iusta. sic.ff.de leg.i.§. fideiussor.

40 §.j.z.ff.de in inte.rest.l. oēs. sic econtra iusta pro vera: vt.ō.tit.j.in prin.

Adde q p expōne hnius gl. multū facit tex.i.l. iusta.§.j.ff.de man.vi. ibi Aliēnū cā recepta. Syl.

t ¶ Nō retractet. sic.ff. de man.vin.l.iusta qz nihil facile immutādū est ex solēnib'. vt.ff. de i integ.restit. diuus Sz cōtra.ff.de ex cu.tuto.l.sed reprobart.j.respon.sed

50 hoc fauore libertatis: illud fauore solēnitatis. Accursius.

¶ Cū §. Diuidit i.§.pte.s. In prima recitat ius āttqū z icōueniēs qō ex eo surgebat. In.ii. ponit decisionē z correctionē suā. scōa ibi. Iz cū.

Casus nō figurat alī qz nullius esset vtilitatis cū in tex. exprimant rōnes dubitādi z decidēdi. Ro. q argumētū ab icōueniētia valet. Ite q cui cōcedit qō est plus cōcedit qō est min'. Ite q vna determiaatio re spiciēs plura determinabilia dz equalr terminare. Ite q libertas est res inestimabilis. ite q in dubijs ex equitate dz eligi media via. ite q vbi est eadē rō idē ius dz cōstitui. Et q attingēs.xvij.an. pōt libertatem dare seruo. Ite q maior ann.xiij. pōt testari z legare. ite q ma

60 ior.xiij.an. potest postulare allegare z aduocare pro alio. Syl.

v ¶ Constitutus. Ita cum dicit sine causa nō posse manumitti ergo econtra cū causa valet manumissio. sic.ff.de eden. si quis ex argentariis.§. pretor. z.§. prohibet. z.ff.de pac. iuri gentiū.§. pretor. z.§. dolo malo.

x ¶ Testamentū. Si est masculus femina vero in.xij. vt.ff. de testamē. qua etate. z.ff.de liber. leg.l.aurelio.§.caius.

y ¶ Sed cū libertas. Vsq hucallegādo innuit q eodē tpe possit manumittere que testari: nūc econtra duas rationes cōsiderās: z qz inestimabilis est libertas: tū si vēdat quis se: pretiū ad vendītorē nō transit: imo penes emptorē eūdēq dōm remanet † vnde est inestimabilis. vt

70 hic. z.ff.de re.iu.libertas. z.ff. de tab. exhi.l.i.§.fi. z qz antiquitas aliter statuebat cui est t deseruiendū. vt.C.de testa.l.testamēta. quare visis allegationibus soluit: mediā eligēs viā. sic.j.de rer.diui.§.cū ex aliena. sed ar.cōtra.ff.de neg.gest.nēlenius.in fi. † z.ff.de in rē ver.fi pro parte §.idē querit. Additio. Dic q aut est maior presumptio pro vna parte q̄ p alta: z tunc eligit media via. vt.l.nensennius. z qō ibi not.gl.cōtra sniam rustici in fi. Secus qū nō esset maior: presumptio pro vna parte q̄ pro alia. ita notat in.l.sed si leg.§.adeo.ff.de pet.here. Ang.are.

z ¶ Mediā. Nota mediā viā sic.ff.fi pars hereditatis petat.l.antiqui. et.j.de rerum diui.§.cum ex aliena.

80 Adde q vbi rōnes sunt hinc inde pares et opiniōes ztie pōt eligi hec media via de quo late dec.i.c.j.§.i lectu.in.§.col.de cōsti. Syl.

a ¶ Impleuerit. Sz hodie ex e que testari possunt z.z libertates relinqre possunt

t iudicis dolo: vt hic z alleg.l.iusta in glo. nō retract. z in pūtia ptis nō in absentia vt l.i. C. si ex fal. allega. excusat. Et si decretū obtinuz fit ipso nullū est.l.cū vero.ff.§.sub iunctū. ff. de fideicōmiss. lib. z l. et si pses C. de minorib.

Ut.ff.de re iud.l.libertas.z.l. nō est.§.fi nita est cū reruz olim maxime fauorabilis vt.l. libertas olbus. z.l. q ties z l. in obscuris.ff.de re.iu. nō tū spālis res est vt l. alibi autem notauim'. p.c. statuit de trāslat. z glo. in.c. nullus de seruis non ordin. z.c. eo libēter eodem tit.

† Sed hoc reprobat. Ihusto. bis per. l.j.ff.§ad.l. proclo. nō lt. z glo. sup ibo ma tor. in.§.pe. §.de iure pu §. ad istum rer. rādet q hic nō liberatas lz seruitus putatiua estimat cuz emptor puter eum seruū vt nō. in dicta gl. † Sed ibi plusumptio p vna pte q̄ alia alīs fecus in.l.lz si leg. §.adeo.ff.de her. Fs ang. Jac. Burr. Vel dicere hic p Bal. q illic perplexa ac dubia vt h nō erat quā obrē media vna nō eligitur: sed res prout iuris est decidē.

possunt. vt in aut. vt spon. lar. §.i. col. iz. qō ex a iudi. fi in vltima voluntate velit qs libertatē relinquere: qō patet ex ybo relinquere qō in dicta authoritate posit. ii est: qō ad morientes tantū spectat vt.ff. de tab. ex hi.l.i.§.fi.

¶ Adde in quibus verificenk verbū reliquo z.l. loquens de relictis vt tex. in.l.§ quis cū nullū.§.j.ff.ō fide.cod. Syl. Sed quid si inter vinos velit quis manumittere: Respon. non pōt nisi habeat.xx.annos. vel nisi causa cognita: cum nec liberisic. nec aut. loquātur nisi in vltima voluntate. Unde seruatur tenor eiusdem legis. Ei lic sentiēcū non fit correctus. vt.C. de ap.l. precipimus. in fine.

Additio. Et sic als de cōtractu ad vltimas voluntates bonū sit argumentum. l. seruum filij. §. cum que. ff. de leg. a.i. (imo fm Jason. equiparantur in terminis propiis: vt.j.ti. prozi. z.C. eo. titu. no. fm cōmuniter doc.) q' lex nou a corrigens in vno casu non trahitur ad alium similem rationē habentē vel equiparatum.

a ¶ Antiquitas. vt.ff. de post. l.i.§. initium.

b ¶ Postulare. Id est desidera amici suivel cliētuli sui coīa indicib' exponere. vt.ff. de postul. l.i.§.j. nō aūt pro se poterit esse in iure. vt.C. de aut. præst. l. cū nū. † z est ratio † qz qñ p alio accedit: sibi imputet qui tali cōmittit causam suā. vt.ff. de nuno. l. cum mādato.

c ¶ Peruenire. Interrogatiue legas z resp̄dēas. non est ratio quare sit diuersum. est ergo z idem ius statuendū vt.ff. de verb. obli. l.a titio. in fi. nam vbi est eadem ratio idē ius statuendum est: vt.ff. ad. l. aquil. l. illud. z. C. ad. l. falci. l. vlti.

¶ De lege fusia ‡ caninia tollenda. ¶ Viso ex quibus causis manumissio fieri possit, z qr manumissio interdū, phibebat a.l. fu. can. ideo de ea nunc subdit. Poz.

Lege fusia. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo facit mentionem legis fusie caninie. Secundo eam corrigit. Tertio aliam rationē assignat. Secūda ibi (Quā quasi.) Tertia ibi (Cum satis.) Aire.

¶ Lex fusia figurare nō expedit cū corrigat z rationē correctiōis adducat. Sed loco casus libet veteē dispositionē. l. fusie quā refert caius. l. j. insti. tit. j. ea. l. cauebatur q̄ habens duos seruos ambos posset manumittere qui tres duos tantū: qui quatuor duos: qui sex tres q octo quatuor. qui. z. quinq vsq ad. xviij. qui. xviij. sex z ab hoc numero vsq ad. xxx. tertiam partē a. xxx. vsq ad centum quartam partē: ab inde supra quintā partem: dūtamen nō excedat centū. latius tū ibi videdum est. Ro. dispositionē. l. fusie. Ro. debere tolli impedimēta libertatis. Ite q inuidia reprobat. Ite q inhumanitas dānat. Ite qō valet argumentū ab incōuenienti: z q non debet minus cōcedi in vltima voluntate q̄ in contractibus z inter viuos. Ite q generalis dispositio presupponit omnia alia habilia ibi. nisi alia causa. Syl.

d ¶ Certus. Ut vltra duos vel tres forte non posset manumittere in vltima voluntate: vt.j.eo.in fi.

e ¶ Adde declarationem z numerum vt dixi in casu. Syl.

e ¶ Modus. i. numerus.

f ¶ Quam. Scilicet legē fusiam caniniam forte a quodam qui canis nominabatur inductā. vt in publiciana dicitur. vt infra de actio. §. alienā. nam canis seruabat naturā qui stat in palea: qui nec sibi potest habere paleam: nec alij permittit accipere: sic nec sibi poterat tenere seruos: qz moriebatur. vt infra de dona. §.j. nec libertatem patiebatur eis dari. vnde merito caninia dicitur: vt fit consequens nomē rei. vt infra de dona. §. est z aliud.

¶ Adde q fuit dicta fusia caninia ab authore ipsius vt docet Altiatus. in.l. verbis legis. ff. de verb. sig. Syl.

g ¶ Impedientem. id est impedimentum afferentem.

h ¶ Inuidam. Nota cōtra inuidos. sic. C. de cad. tol. in prin.

i ¶ Familiam. i. omnes seruos qui familia dicuntur. vt.ff. de verb. sig.

80 pronunciatio. §.j.

k ¶ Causa. Et fraus vel etas manumittētis: vt.§.ti.j.in prin. z.§.eo.

l ¶ Moriētib'. Sed quō pōt aliqd adimi cū nihil habeāt: nam moriz

Cum enim antiquitas a huiusmodi ętati z pro aliis postulare b cōcesserit: cur nō etiā sui iudicij stabilitas ita eos adiuuare credat: vt ad libertatē dādam seruis suis possit peruenire c?

¶ De lege fusia caninia tollenda. Titulus. vij.

¶ Sicut inter vinos ita in vltima voluntate omnibus seruis licet hodie dare libertatem. hoc dicit.

33

Lege † fusia † caninia certus a modus b cōstitut' erat in seruis testō manumittēdis. ¶ Quā c quasi libertates impediētes z quodāmodo inuidā † d tollendā esse cēsuimus. ¶ Cū satis fuerat inhumanū e viuos quidē licentiā habere totam suā familiā libertati donare nisi alia causa f impediat libertatem: morientibus g autem huiusmodi licentiam adimere h.

¶ De his qui sui vel alieni iuris sunt. Titulus. viij.

¶ Personarum alię sunt iuris alię alieni: z videndum de his que alieni iuris sunt que aut patri aut domino subsunt: qz bis cognitis relique cognoscūtur. hoc dicit ex l.j.ff.eo.

34

Equit de iure personarum alia a diuisio. Nam quedā personę sui iuris b sunt: quedam alieno c iuri subiecte sunt. ¶ Rursus earū que alieno iuri sunt subiecte: alię sunt in potestate d parentum: alię in potestate dominorum. ¶ Videamus itaq z de his que alieno iuri subiecte sunt. Nam si cognouerimus que iste personę sunt: simul e intelligemus que sui iuris sunt. ¶ Ac prius inspiciamus de his que in potestate dominorum sunt.

¶ Olim poterant serui a dominis impune occidi: hodie autem non sine causa legibus permissa. hoc dicit ex l.j.§.j.ff.eodem.

35

statis: etiā circa senitiā de occidēdo. Quinto ponit verba nouo. Egi. Per.

† Als canina.

† Als inuidiam.

† Facit ad sianum quo cauet si qs frumentum extra portā uerit, iviaq exponās repertā, vt punit non debeat: qm non porata uit: sicut q mort nōdū mortu' est scōm Poz. Egi. Per. Ar. sui pōt de Scribus ad vltimas voluntates.

† Iādē pe.h. Diuisio.

In pte sui supra.

† Q̄ est vrū q ad patriam pte secus q ad dūicam: vt infra eo.§.i pte. qō di stingue vt i § fui. §. de fure persto.

† Hec gl. in hoc reseiti, qō innuat si losa. Fuos esse: qō fal sus esse aliū hic Ang. et Poz.

† Et id non recte Jas. z Poz.

* Ar in dubio iuridic. cōcentrū. z significar n voluntariam vt cere. in.l. j. ac. ij. ff. de o fic. pcons. et adde qd potest dono inter iuris eli. vel oēs cis. terr. cit. vna cū glo. de excusa. tuto. §. z qui pte rem. plete tū loqtur de pte rem. z ma. z nō cōprehendit, §. publica: vt.l. administratores. ff. de excusat. tut. z Leos. C. de modo mulcrand. ad qō facit lex Athlete §. dar remissionē. ii. eo. tit. de excusatio.

Primo topico. ca. ij.

2. imo tine contrariū videt, qd vt §. liberi ea magis ... ab ipse facty ... antecegressu ... Bartola Nōs, vera sine ... vt z fm §. 2 C. Semiap. pas. de pulsu ... 2 alq̄ sigendent. ff. ad Maced. vel. sigend gen. ff. de fuis

Universidad de Deusto

Qd est verum in directo Jus q ad cognitionē vt hic secus q ad effectus vel iuris dispositionem vt cōtraria est rō saper stipulatē.§.j. crā.ff.d.ub. oblig.et.l.j. ff.so.ma.et l.pe.C.de solu.
Que grece η λαγχα ἐξουσία, id est summa licētia, vel authoritas dicit.
‡ Imo esse pōt et recte fm Joā.de Plat.hic.q addit vel ēt si ex delicto q̄sita sint, vt ea nec fili' pri, nec fu' dño q̄rat.l. qd seru'.ff. de acq.poss. vñ his amplius colligit, qd si filius ex pris pecunia vsuras q̄rat, vl q̄stus illicitos faciat, pri nō q̄rat, nec fratrib' cōicare tenear de q̄re pstrigit gl. z Bar in.l. cuz oportet C.de bo.q lib.et idem Bar.in.d.l. qd seruus.
† Al's fuisse.
† Intellige illud vt in his q nunq pnt q̄ri sōo sed bñ ipsi fuo: al's secus est momēto vt dic. l.placet i gl. alleg.scdm Ja.
Potestatis dñice triplex est effectus.
† Ista op. Jo. approbat hic per Pe.de bel. pti z Ang. sit. ‡ Et adde cancellē i marito erga vxorē, in magistro erga scholasticū in patre erga filiuz, in er abbate ga monachū: Quoniam pprās magistro in discipulū attributa, marito in vxorem tributa esse intelligitur.l.et si quecunq.§.

est disciplina vt hic.z.j.de tute.j.rn.z.ff.eo.d.l.j. † Et est hic arg. qd per notitiā vnius immediatorū peruenitur ad alterius notitiā: z faciunt ad hunc.§.ff.de procu.l.pōponius.§.penulti.z.ff.eo.l.j.z.ff.de preto. stipu.l.j.§.stipulationum.istarum infra de tute.circa.prin.
* Adde hoc verum quo ad cognitionē absolute: sed quo ad iuris dispositionem, ita demū si sit eadem ratio vt concludunt communiter docto. in rubri.ff.de acquir.possessione. Syl.
* In potestate. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo ponit qui sint in dominorum potestate. Secundo vnde dicta potestas descendit. Tertio duos eius effectus. Secūda ibi (Que quidem.) Tertia ibi (Nam apud.) Angel' are. ¶ Casus: qr dictum fuerat q aliqui erant in potestate dominorū querebat cuius effectus esset hec potestas et refertur ius antiquum: cuius dispositio erat q domini haberent potestatē: vite z necis in seruos: ea ratione qr cū seruus pleno iure esset in bonis suis videbat q in re sua esset suo arbitrio moderator z arbiter.l.in re mandata.C.mā etiā abutēdo.l.sed z si lege.§. cōsuluit.de peti.here.qd hodie corrigit rōne expressa in tex.ibi expedit enī.in.§.seq. Not. q serui sunt in ptāte dñorū Itē q talis ptās est de iure gentiū. Itē q illud dr esse de iure gentiū: qd apud oēs gentes pereq obseruat. Itē q de iure antiquo dñi poterant occidere seruos pprios. Itē q qcqd acqrit seru' acqrit dño. Itē q hodie sine cā nō lz dñis in seruos supra modū seuire. Itē nō sufficit cām subesse nisi pbetur. Itē q ita punit occidens seruū ppriū sicut alienū. Itē ibi sub imperio nostro potes notare q ll. non ligant extra iurisdictionem constituentis. Syl.
a ¶ Iurisgētiū.i.de iure gentiū introducta: vt.§.de iure pso.§.seruit'.
b ¶ Animaduertere.i.in animo vertere z cogitare: vt dixit Cato.
c ¶ Esse. Improprie ponitur p fuisse vt statim colligit: z.ff.eo.l.j.
* Adde q apud grāmaticos locatio, non est impropria. Syl. Et erat eadē patris in filiū: vt colligit fm vnam literā.ff.de libe.z posth. l.in suis z.j.de noxa.§.fi.C.de pa.po.l.fi.
d ¶ Acquirit.s.iuste.fm quosdā.vt.ff.de acq.pos.qd seruus.in fi. Sed certe hoc esse nō * potest.nā acquirit ergo domino: qr sibi nō.vt.j.per quas perso.no.acqui.§.itē serui.z.ff.de acqui.here.l.placet: quare dic q semper dño querit: etiā si quid per dolū vel metum seruus acquirat: vt.ff.de pro emptore.l.ff.§.celsus.z.§.pomponius.z.§.si seruus.
* Adde hoc verum in dño: qr recessit a priori dño: z nō pōt stare in pendēti.l.si ego.ff.de neg.gest. secus in possessiōe: q potest stare absq eo q sit apud aliquē qd declarat per doc.in.d.l.qd seru'. Syl. Sed hoc solo inspecto an querat: puta si seru' stipulet operas a liberto vt.ff.de stipu.l.antepe.vel si aliud factū sit in stipulatiōe: vt.j.de stip.ser.§.sed cū factum.nisi in casibus qd dic: vt.j.de stipu.ser.§.sed cum. Nec ob.d.l.q seruus.qr nō querit dño vt sibi remaneat: nā tenetur reddere. Sed nunqd libertas data a domino vel a lege qd fit interdū: vt.C.de ser.qui pro premio.liber.ac.per totum.z in aut.demo.§.ij.col.j.dño queritur. Rn.non.nā licet querat seruo libero: tñ non pōt dari libertas: vt.j.de actio.§.sic itaq.z.ff.de fideicō.lib.generaliter.§.si homini.tñ eo ipso momēto sic fit liber vt dominū nō habeat: † z sic hec oppositio est de puncto: sic vt al's: vt hic vadit romā z hic facit murum: non est tñ verum eū iuisse vel opus fecisse: licet sit in vltimo momēto perficiendi.similis questio fit.ff.q metus causa.l.extat.
Additio. (j) Et hoc cōiter fm doct.in dño vel ēt possessiōe: ex re peculiari acquisita: vbi est multū iuris: z ideo non opus est aīo cū acquiratur etiā ignoranti.l.cum pater.§.surdo.ff.de leg.ij.fm Ja.secus in ea q habet multum facti: vt in prin.glo.z ista oīa possunt dici de filio respectu patris vel fratrum quo ad illicite acquisita: vt hic per Ange.
e ¶ Dño.vel quasi dño: vt fructuario z bone fidei possessori qb' qrit ex duabus causis: vt.j.per quas personas nobis acqui.§.de his.
f ¶ Acquirit. No.hic duos affectus dominice ptātis z est tertius vt nō torqueatur in dñm: nisi in casibus: vt.C.de questio.l.j.z.l.seruos.
g ¶ Licet.i.licitum est legibus: qr si seruus sciat insidias dño parari: z ipse auxiliū nō tulerit: suppliciū dz pstare: qd morte interpretamur: sz z si accusauerit eū criminaliter (excepto crimine lese maiestatis (vel si dominum viderit periclitantē: z eum nō adiuuerit: vel si immiscuerit se vxori sue vel aliis modis.
* Adde q hec glo.non est accursij: sed quedā additio que in bonis codicibus non reperitur. Syl.

¶ In potestate ‡ itaq dominorū sunt serui. ¶ Que qdē potestas iurisgētiū a est. ¶ Nā apd oēs perēque gētes animaduertere b possumus: dñis in seruos vite necisq potestatē esse. Et c † qdcūq p seruum acquirit d id dño e acquirit f. ¶ Sed hoc tpe nullis hoib': qui sub imperio nro sunt: lz g sine cā legibus cognita h in seruos suos supra modū seuire. Nā ex cōstitutiōe i diui Pij antonini: q sine cā seruum suū occiderit: nō min' puniri iubetur q si alienū seruum k occiderit.

¶ Domini qui atrocius q par est. seruos tractant: vendere cogūtur z pretiū recipere. h.d.ex.l.j.in fi.z.l.seq.ff.eo. 36

¶ Sed z maior l asperitas dñorū eiusdē principis constitutione coercetur. ¶ Nā antonin' consul tus m a quibusdā psidibus prouinciarū de his seruis q ad edē n sacrā vel ad statuā principū † cōfugiunt: pcepit vt si intolerabilis videat seuitia dñorū cogātur o seruos suos bonis p cōditionibus vēdere vt pretiū dominis daret: et recte q, expedit enim reipublice ne sua re quis male vtat r. ¶ Cui' rescripti ad Aelianum Martianū s emissi verba sunt hec. Dominorū t quidem potestatē in suos seruos illibatam v esse oportet: nec cuiq hominū ius suū detra-

h ¶ Cognita.vt qr eū cū vxore inuenerit: vel simili delicto: quo casu ēt occidere lz: vt.ff.de verb.obli.q seruū.z.ff.de leg.j.qd ergo.§.si heres. z.ff.ad.l.iul.de adulte.marito.§.j.si aūt al's deliqt rei dño nō obedierit: legitime eū corrigere pōt: nō tamē vltra modū boni viri arbitrio cōprehēsum: vt.C.de emē.seruo.l.j.sed nūqd sine cā verberare pōt: Rn. sic modice fm Jo. † vt.C. de emā.ser.l.j.lz Pla.dicit q non aliter si nimis corripiat sine culpa tenet vel vendere vel dare: vt ff.ad.l.cor.de sic.vt hic sequitur.z.ff.eo.ti.l.j.
* Adde q hec gl.cōiter tenet de quo legitime dixi.l..vt vim.i.vj.exēplo i gl.j.ff.ō iust.z iur. Syl.
i ¶ Constitutione cuius verba sunt.j.eo.§.fi.
k * Alienū seruū. Sed certe qui seruū alienū occidit.l.aquilia tenet.vt ad.l.daquil.l.ij.in pnc.z.j.ad l.aql.in prin.q actio hic hre locū nō pōt: cum nō dño: imo cōtra dñm paretur: qd esse nō debet: vt.ff.ad.l.aquil. Itē mela.§.legis. Sed dic q hoc est verū quātū ad criminalem pena legis cornelie de sicarijs: vt.j.de pu.iu.§.itē lex.q pena tā in seruis q in liberis locū habet: vt.ff.ad le.cor.de sicca.l.j.§.j.(j) Interdū etiā ciuiliter tenet si alterius interest: vt creditoris vt.ff.de pig.ser. uū quē qs: vl fructuarij: vt.ff.ad legē aquil.sed si pprietatis.z.ff.de dolo.z.l.elegāter.§.si seruū vsura. Additio.j. Nisi pbaret eū nō ex vulneribus mortuū: vt qr post triduū surrexit z cū baculo incessit ‡ vt no.gl. in.l.j.C.de emen.ser.fm Jo. ¶ Sed z Diuidit iste.§.in qnq partes. Primo ponit dictū in genere. Scdo illud exemplificat: z rationē reddit. Tertio ponit verba rescripti de quo fit mētio in pn.§. Quarto cōcludit. Quito minat officiali non obseruāti legē istam. Secūda ibi (Nā antonin'.) Tertia ibi (Cuius rescripti.(Quarta ibi Ideoq Quinta ibi) Qui sabinus: ¶ Casus: qr iam supra phibitū fuerat seruos pprios occidere: dubitatū fuit an saltē citra mortē illibata remaneret potestas dñorū qd ea rōne videbat dicendū: qr lz abutire ppria.l.sed si leg.§.cōsuluit.ff.de peti.here. At Iriū rñdetur.ex rescripto diui Antonini.inducto ea rōne ne qs re sua male vtatur. Qd nimia seueritas dño in seruos dānat. Itē q cōfugiens ad edē sacrā vel statuā principis est securus. Itē q ex cā qs cogit vendere rē suā contra.l.nec emere.ff.de iur.delib. Itē q publice interest quem re sua nō male vti. Itē q ius suū non est alicui auferendū: z q iuste pcantibus nō est negādus assensus. Itē q seruus cōtra dñm pōt habere recursum ad iudices. Item q punitur qui aduersus.l.fraudem facit. Circa qd aduerte qr aliqui vt Aug.hic.videntur intelligere hoc in officiali quasi iste sabinus fuerit officialis qd est falsum. Nā sabinus erat dñs seruorum male habitorum vt colligitur ibi qui ex familia Julij sabini. Syl.
l ¶ Maior.i.magna vel maior q equum sit.
* Adde q hec glos.no.ad hoc q comparatiuus ponitur aliquando p positiuo. Syl.
m ¶ Cōsultus.i.interrogatus sic.ff.de pac.l.item quia.§.fi.vnde illud. Consulo te querens: tibi consulo consilium dans. Accur.
n ¶ Edem sacram. Ad que loca olim z hodie confugiunt: circa q distingue: vt diximus in aut.de man.prin.§.neq autem.col.ij. Additio. Et iuuant fm Jo.fa.z Ang.q si ne armis nullo precedente delicto: sed propter dñi seuitiā: vel etiā sui criminis grauiorē punitionem confugiunt vt hic: al's nō: vt.l.si seruus.z.l.fi.§.z hoc quidē.C.de his q ad eccle.cōfu.z.c.inter alia.extra de immu.ec.sed de iure canonico nō iuuat delinquēs in eccl.c.fi.extra eo.ti.al's si enī esset publicus latro: vt.d.c.inter.z idem per omnia intelligas de cimiterio: vt.xvj.q.iij.c.si contumax. Jason.
o ¶ Cogantur. Nota hic q aliqs cogit vēdere rem suam. ‡
p ¶ Bonis cōditioib'.s.vt ptiū habeat z ad dñm pmū nō reuertat: vt j.§.proxi.z.§.fi. Et ne simili pena anteriorum afficiant: vel ne exponantur vel prostituantur ab eodem: vt.j.proxi.§.z.§.fi.
q ¶ Recte.s.precepit.
r ¶ Male vtat. Quia iterest pncipi locupletes sub se hre subiectos: vt i aut.vt iu.sine quoquo suf.§.cogitatio.col.ij.qd nō ptingeret: sicut libero suos suos liceret occidere. Et nota q illō idē qd iterest puati pn paliter: z rei publice interest secūdario: vt.§.diximus de iusti.z in.j fi. arg.cōtra.ff.sol.ma.etiā.§.licet. † z.l.si cōstate.§.si maritus. Accursi'.
s ¶ Martianū. Procōsulē etice alias eutice, vrbis: vt.ff.e.l.ij.§.si dñs.
t ¶ Dominorū. Hinc inde allegat z duas pro dominis ratiōes vel dicta ponit.
v ¶ Illibatam.i.non diminutam.

fin.ff.ad.l. aql. Equit. Por.
‡ Et ex hoc cōsulit Jo. de Plat. vt statim mittat medic' q referat an vuln' mortali sit futurū vt in.c.significasti. de homici. qd limitat Jtē Jo.ni si seruus id cōmeruisset vt q deprehēsus esset in flagranti adulterio cum vxore quo casu licet liberūq est domino tpm occidere quālibet pmisserit se seruū nō occisurum.qd intelligi dz, nisi id patrarit, qd ad mortē cōmereatur.l.qui seruū.ff.de verb.oblig.
† Qui modus confugiendi a seruo vedij pollionis eqtis Romani q ad pedes Aug.Cesaris apd eum dē vediū cenātis cōfugerat, dū amauit ad q viō Senec. tertul.petr. Crinit z nostras annot. h Eg. per.
‡ Nota igitur qd licet nō cogatur regulariter vēdere aut emere nisi l casib' notatis in.l.venditis.C.d cōtrahē ēpt. cogit tñ z h dñs ppter nimiā seuitiā z inhumanitatē, qd reipubl. si pmo nequaq. inter sit tñ secundario.vñ inferūt doct. iudicem nimiū in officio aduersū criminosus sementē puniri vt est tex.in h mirabilis in.l. lex Julia.§. hodie.ff.ad l. Juliā repet. Estq argu. qd licet dñs seruo puatur, ita z puandus sit iudex officio fm Bar.in l.ij.ad fi.ff. eodem.

¶ Interest.

2 S. serius [illegible] ad ea, a agendam [illegible] [illegible] ff. de acq. pos. [illegible] Vide [illegible]

[illegible] per hunc [illegible] et Milij [illegible]

c ¶ Interest.i.eis proderit: vt seruos nō perdant: z dic denegetur: scilicet a nobis. Vel dic interest.i.ad eos pertinet ne deneget: scilicet a se dominis: cum forte vxor vel filij vel alij domini familiares inferant hoc. sed prima verior.
b ¶ Iniuriam. Quā patiunt iure naturali inspecto: nō iure ciuili: vt.j. de inju.§.seruis.
c * Denegetur.sic.ff.de offi.pre.vr.l.j.§.qd autē.
d ¶ Infami.i.infamata seu magna iniuria.
e ¶ Fraudem.(j) vel euidenter: qr non obedit: vl callide dicēs nō esse istū seruum qui fugit.
Adde q hec glo. male intelligit qr tex.intelligitur de fraude commissa a domino non a seruo cui' fraudē exemplaui.hic p christo.z Jas. Syl.
¶ De patria potestate.
* Continuatio clara est ex diuisione facta in pn. tituli pcedē. sed circa hāc rubricam considera q vr male posita: qr cū patria potestas sit causata ex nuptiis.vt.j.tit.nostro i pn. z ex adoptione ergo illi tituli erāt preponendi qr causa debet pcedere causatum z ita aliter vidi Maria.Soz.iuniorem opponere: sed responsio est q causa immediata est ius ciuile nō nuptie alias patria potestas diceret: de iure gentiū qd est falsum z dictio exposita hic in tex.exponi pōt.i.ppter.l.j.§.ex incēdio.ff.de incē. rui.nau.vel dicas causata causis post poni quo ad ordinē intellectus vt per doc.in rub.j.de obligatio.Sil.ado. Syl.

† a.l.loco z sabinus habet qd.
† Concor. cuz h text. c.vlt.ex de cōuer.i fi. in me.ibi. cū autē.
‡ Addes tñ qd non solum propter filiorū pcreatione ēst matrimoniū institutū, sed i remediū quoq cōcupiscētie.xxxij. q.ij.c.his ita.z vide in id no.in Rubr.de spōs.z ibidem.c.j.
Nuptie vñ dicātur.
Mrimoniū vñ dicatur.
† Hec gl.videtur Ang. male sentire per.l.qui fuerit.ff.de conditio.et demō.z p.l. nuptias.ff. de reiudic. z.xxvij.q.ij. ad princip. Joānes.
‡ Sed an matrimonij aut sponsaliū separatio fiet sine ecclesie licētia ac pmissione vide i.c. cōtinebitur de despo.im puber.
Mrimoniū diffinitioni aliquid addēdum est.
Cōcubinatus: an sit pmissus.

bi: sed dominorū interest a: nec auxiliū cōtra seuitiā vel famem vel intolerabilē iniuriam b deneget c. bis q iuste deprecant. ¶ Ideoq cognoscere de querelis eorū: qui ex familia iulij sabini ad sacrā statuā confugerunt: z si vel durius habitos q equū est vel infami d iniuria affectos esse cognoueris venūdari iube ita vt in potestate domini non reuertantur. Qui sabinus † si me constitutioni fraudem e fecerit: sciat me hoc admissum aduersus se seuerius executurum.

¶ De patria potestate. 37 Titu. ix.

IN potestate f † nostra sunt liberi nostri: quos ex iustis g nuptijs h pcreauimus. ¶ Nuptie h aūt siue mrimonium est viri z mulieris coniunctio i indiuiduam k vite consuetudinem continens.

¶ Ciues ro. tantū filios habent in potestate et descendentes ex masculis non feminis. hoc dicit ex.l.Item cū seque.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris. 38

¶ Ius autem l potestatis quod in liberos habemus proprium est ciuiū Romanorum m. Nulli enī alij ‡ sunt homines qui talē in liberos habeāt potestatē qualem nos habemus. ¶ Qui igitur ex te: et vxore n tua nascitur in tua o potestate est. Item qui ex filio tuo z vxore ei' nascitur: id est

IN potestate. Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primo ponit dictū in genere q sunt liberi in nostra potestate. Secundo diffinitionē nuptiarum, vel matrimonij. Tertio qui habet filios in potestate. Quarto ex predictis infert specificando qd primo dixerat. Secūda ibi (Nuptie) Tertia ibi (Ius autem.) Quarta ibi (Qui igitur. (Ange.aretinus.
* Casus non ponitur cū diuidendo z diffiniendo procedat. No.qui sint in potestate nostra. Itē quid sint nuptie z quid matrimonium z dic aliter diffiniri nuptias: in.l.j.ff.de ritu nup. Syl.
f ¶ In ptāte. Hoc vbū mltis modis sumit: vt.§.prio tit.dixim'.§.j.
g ¶ Ex iustis. Que sunt iuste.dicitur infra titulo proximo.
* Adde q ex hac gl.iuncto tex.not.q filij spurij vel aliter illegitimi nō sunt in ptāte parētis nisi postea legitiment.§.fi.j.ti.j. Syl.
h ¶ Nuptie.z dicuntur ab obnubendo.i.velando: qr velate incedere debent: vt ait Isido.
* Adde q ratione assignat tex.in.c.hec imago.xxxiij.q.v.qr non est gloria aut imago dei. Syl. Sed mrimoniū dicit: ideo qr mulier nubit vt mater fiat (j) z hec duo noīa (licet diuersis rationib') idē significāt. Itē cōiugiū: z cōnubiū: z cōsortium: vt.ff.de ritu nupt.in eo iure.§. hoc caput.lz hoc vltimū qnq inter seruos accipiat: vt.C.de ser.fugi. l.fi.inter quos pprie dicit cōtuberniū: vt.C.de incest.nup.cū ancillis.
Additio j. Et ideo ab ea potius q a patre denominatur: qr maiora sustinet onera. Est enī ante partū onerosa: z in partu dolorosa: z post partū laboriosa: vt extra de cōuer.in fide.ex literis. Jo.fab.z Ang.
i ¶ Coniunctio animorū nō corporū tantum: † vt.ff.de reg.iur.l.nuptias: z illa cōiunctio animorum significat vnionē que consistit inter deū z iustam animā. Unde apostol'. Qui adheret deo vnus spiritus est cū eo. Reliquū.s.coniunctio corporū designat cōformitatem que cōsistit in carne inter christū z sanctam ecclesiā.i.humanū genus. Unde euangelista. Verbum caro factū est: z habitauit in nobis.
* Adde tamē q sola coniunctio animi sufficit cū intentione coniungendi corpus.d.l.nuptias.ff.de regu.iur.z vltima verba glo.sunt verba tex.in.c.debitum de biga. Syl.
k ¶ Indiuiduā. Quo ad affectionē sic.§.de iust.z iu.in pn.actu enī plerūq fit sepatio z tam iure veteri q nouo permittēte: ‡ vt.C.de repu.l.cōsensu.z in aut.de nup.§.si ergo.col.iij.z in aut.vt li.ma.z aui. §.quia vero.col.vij.
* Adde hoc verū de iure ciuili secus de iure canonico.c.de infidelibus de cōsang.z affi.qd ius canonicū in materia peccati seruatur.c.j. de ope.no.nun. Syl. Sed nunqd hāc affectionē hz aliqs ad cōcubinā qnq: Certe sic.z ideo adiicias huic diffinitiōi diuini z hūani iuris cōicatio: vt.ff.de ritu.nup.l.j. Diuini: qr eiusdem secte debent esse vt non sit vnus christianus z alter iudeus: vt.C.de iude.l.ne quis humani.quia forū viri sequitur vxor.ff.ad muni.l.fin.§.ij.sed secus est in concubina: vel qualibet minus legitima vxore: vt.ff.ad muni.de iure.§.fi.licet cōcubinatus iure permittēte fit.ff.de cōcu.l.in concubina-

tu.in fi.(j) Nec valet oppositio de matre ad filiū: qr ibi nō est talis cōsuetudo qualis ad vxorē: vt.j.titu.j.§.ergo.z in aut.qūo opor.epis.§.j. col.j.z.§.quanta.ibi.sed aut sole zc.
* Adde q christo.hic dicit q hec gl. peccat in spm sanctū.i.in imperatorē volēdo supplere ideo dicit tenēdū esse tex.vt iacet z ad oppositionē de cōcubina diceret dñ est: q nō cōtinet cōcubinatus indiuidua cōsuetudinē vite: qr ex voluntate sola dirimi pōt vt p eum hic. Syl.
Additio. Dūmodo vnū de quatuor que hñr in.l.j.eo.titul. interueniat. vt ibi not.glo.z Bar.in.l.fi. eo.tit. Sz hodie fm ūdē et iura canonica cōcubinatus nullo mō est permissus: imo quelibet etiā simplex fornicatio ē peccatum mortale.in c.le.ad nostram.extra de hereti. Joā.fab.z Ange.are. ‡
¶ Ius aūt. ¶ Diuiditur in tres partes. In.j.ponitur qui habeant filios in potestate. In.ij. qui sint in potestate. In.iij.exceptionem in descendentibus ex feminis. Scda ibi qui ergo lib.ij.ibi qui aūt. ¶ Casus: quesitū fuit qui haberēt filios in ptāte: z ex definitiōe videbat q oēs qui eos susceperāt ex iustis nuptijs.cōtrariū decidit q solis ciuib' romanis ratio decidēdi est: qr cū hec sit intētio iuris ciuilis romanorū: nō pōt talis.l.ligare extra iurisdictionē disponētis.l.fi.ff.de iur.om.iud.sed tunc scdo loco fuit dubitatum an nepotes vel alij descendētes essent in ptāte sua: vel patris z videbat dicendū q patris: qr cū inter ipsum z vxorē sint iuste nuptie z hi habeāt in ptāte qui ex iustis nuptijs generāt: vt.§.in prin. videbant etiā in ptāte patris generātis. Contrariū tñ decidit: qr imo sunt in ptāte aui.ea rōne: qr q in ptāte alteri' est: nō pōt aliū habere in ptāte.§.itē vobis.j.per quas perso.no.acq. Vltimo dubitabat an idē esset in descendētibus ex filia: z dubiū faciebat proxima decisio.cuius contrariū rñdet ea rōne: qr filij patris familiā z dignitatē sequunt nō matris.l.liberos.ff.de sena. Not. q soli ro.ciues habent filios in potestate. * No. q verba nō dñr supflua q ad maiorē declarationē ponūt: non enī erat necessaria: illa clausula nulli aūt cū eēt dictū ppriū: qd est qd alteri nō cōpetit.l.oēs ppli.ff.de iust.z iur.z ad hoc allegat iste tex. per deciū in cōsi.cclxij.col.j. Itē q dictio ergo est illatiua. Itē q eadē ptātē hz auus in nepotē quā pater in filiū. Itē q descendētes ex filia nō sunt in ptāte aui materni z sic q descendētes seq.patrē nō matrē quo ad patriam potestatem z familiam. Syl.
l ¶ Ius aūt. Qd cōsistit in septē. Primo qr necessitate famis pf filiū vēdere pōt vel obligare: vt.C.de pa.q fi.distr.l.ij. Scdo: qr ab eo in ius vocari nō pt: vt.C.de in ius vo.l.fi. Tertio: qr nec cū eis agēdo iudiciū hre possum': vt.ff.de iud.l.lis. Quarto: qr p eū acqrim': vt.j.p q̄s pso.no.acq.§.j. Quito: qr in iudicio ꝯ aliū sine licētia nra eē nō pōt: vt.C. de bo.q li.l.fi.§.j.(j) Sexto: qr eo inuito sua bōa aduētitia admistram': vt.j.p q̄s pso.no.acq.§.j. Quidā tñ dixerūt q alimēta adiuicē hoc iure pstant: qd falsum est: cū i emācipatis ēt h fit: vt.ff.de lib.ca.l.si qs a liberis.i pn. Itē ciuilis obligatio iter nos eē nō pt: vt.j.d inut.sti.§.itē inutilis. † Est z octau' vt possīn petere filiū i meā ptātē. Circa qd distingue q aut a nullo detinet: aut ab aliq: volēs aut iuit'. Pmo casu petā eū p offiū iudicis.ff.de lib.exhi.l.ij.§.hoc aūt.z p iudiciali actiōe in rē agā.vt.j.de act.§.piudiciales.nō iterdicto: nisi i casu: vt si volo eū adire hereditatē in q fact' est heres: vt.ff.de acq.hef si qs mihi.§.iussu z ff.de lib.exhi.si eū seruū. In scdo eadē auxilia locū hñt z plura.s.rei vendicatio de iure romano: vt.ff.de rei vē.l.j.§.j. In.iij.locū hz interdictū. de libe.ho.exhi. [illegible] actio in rē de iure qritū: vt.ff.de rei vē.l.j.§.j.z de lib.exhi.j.rñso. Additio. Sez spālis: nec sufficeret gñalis siue vniuersalis. Itē nec ratihabitio postea sequens: vt no.gl.i.l.iij.§.sz vtrū.ff.de mi. Et hec vera nisi simul cū pre agat: vl cōueniat. Itē nisi in cā crīaū: vel in casibus vbi patri nō queritur vsusfructus: fm Ang.hic. Itē nisi sit tutor alicuius vel procurator.c.qui gñaliter.de procu.li.vj. Jason.
m ¶ Romanorū.i.oium qui sunt de romano imperio.alie vero gentes quedam vt seruos tenēt filios.vt sclaui.alie vt prorsus absolutos: vt francigene ‡.ideo caute dicit infra talem qualem.
* Adde q ex glo.al's inferebat decius q in gallia non pareat suitas: z q filiū gallorū testari possent etiam in aduētitijs qd tñ dicit falsum: qr in gallia habet rō patrie ptātis deci.in.l.q se pfis.col.ij.C.vñ lib. Syl.
n ¶ Ex vxore. Aliud sit ex concubina: vt.j.ti.j.§.fi.vel incesto coitu natus: vt in aut.qui.mo.na.effi.le.col.vi.§.fi.
o ¶ In tua. Si tñ tu sis tui iuris nō al's.vt.ff.ad.l.iu.de adul.sic euēiet.

‡ Et adde Bar.in.l.in cōcubinatu ff.de cōcub. doct.in.c.la tores: qui fil.sint leg. xxxij.q.iiij. c.nemo: zcū meretrices z Jo.And.i regula.sine culpa libro. vj.in mulc.
† In hūc locū videto Alciat. lib.dispūc. ij.c.xxij.
Ptās patris i septē consistit.
Addē hoc septimum fm doc.qr in atrociorib's delictis fili' q est i ptāte pris nō excusatur pter iussū patris z in delictis atrocioribus mitius punitur: licet nō excuset in totū: vt ff.de regu. iur.l.ad ea. fm Pe.de bel. pttica hic.
‡ Ar qd in iudeis an filios i ptāte habeant et item an ipsi iudeorū filij testari q̄ant vide Bal.i l.nā ciuium ff.de his q sunt sui.vel.

4. Vide. l.z in l. hui' ff. de liberis [illegible] [illegible] de voluntate sua apud aliquem [illegible] [illegible] ad exhibendum [illegible] [illegible]

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Nō sunt. Quia q nascunt̄ patris familiā sequunt̄: vt. j. de le. agna. tu. §. j. ⁊ in hoc sequit̄ conditionē patris: vt. ff. de sta. ho. l. cū legitime.

Cōtinuatio. ¶ De nuptijs. Supra ti. proxi. dictum est q in potestate nostra sunt liberi nostri: quos ex iustis nuptijs procreauimus: ideo hic subiungitur: inter quos dicte iuste nuptie contrahuntur. Areti.

Iustas. autē. Iste titul⁹ diuidit̄ in octo partes. In prima ponit qui pn̄t cōtrahere matrimoniū: ⁊ qualiter: subīciendo q̄stionē de filio ⁊ filia furiosi. Secūda ibi (Ergo nō oēs.) Ubi ponit generalr̄ ⁊ specialiter quasdā esse personas inter quas nō pōt esse mr̄imoniū. s. inter ascēdentes ⁊ descēdētes. Tertia ibi (Inter eas.) Ubi ponit inter quas psonas ex collateralib⁹ etiā coniunctis per adoptionem pōt fieri ⁊ nō fieri matrimoniū. Quarta ibi (Affinitatis.) Ubi ponit inter quas personas nō pōt fieri matrimoniū rōne affinitatis. Quinta ibi (Illud certū.) Ubi ponit qualr̄ matrimoniū phibetur ratiōe seruilis cognationis. Sexta ibi (Sunt ⁊ alie.) Ubi ponit generaliter quasdā esse alias personas: inter quas nō pōt constitui matrimoniū. Septima ibi (Si aduersus.) Annullat matrimonia 3cta cōtra iuris p̄cepta: ⁊ qcqd secutū est exide. ⁊ punit cōtra faciētes. Octaua ibi (Aliqn̄.) Ubi ponit de filijs naturalib⁹: ⁊ quō pn̄t legitimari. Itē prima pars principalis diuidit̄ in tres partes. Nā in prima ponit dictū generale. In scḋa illud declarat. In tertia determinat incidētē qōnē. Scḋa ibi (Masculi.) Tertia ibi. (Ān quesitū) ꝑm Por.

✱Et adde qbus modis ipa patria potestas cōstituat̄ p glo. ⁊ doct. i. l. i ptāte. ff. de his qui sunt sui. vel. al.

† Al's antem.

† In scriptis qbusdā exēplaribus legitur, de iustis nuptijs.

nepos tuus ⁊ neptis ꝗque in tua sunt potestate: ⁊ pronepos ⁊ proneptis: ⁊ deinceps ceteri omnes ‡. ¶ Qui tamen † ex filia tua nascūtur in potestate tua non sunt [a] sꝫ in patris eorum.

¶ De nuptijs. ‡ Titulus. x.

¶ Iuste sunt nuptię, quę secundum. ll. fiunt inter puberes et in filijs cum consensu parentis dato etiam modo filijs furiosi quomodo nubere iure possint. h. d. ex l. ij. ⁊ seq. ff. eo.

Iustas autē nuptias inter se ciues [b] romani cōtrahunt: qui secūdum precepta [c] legū coeunt. ¶ Masculi quidem puberes [d]: feminę autem viri potentes [e]. siue patresfamilias [f] sint, siue filijfamilias: dum tn̄ si filijfamilias sint: cōsensum habeāt parentū: quoꝝ in ptāte [g] sunt. nā hoc fieri debere: ⁊ ciuilis [h] ⁊ naturalis [i] rō suadet: intantum vt iussus parentis precedere debeat [k]. ¶ Unde [l] q̄sitū est an furiosi filia nubere: aut furiosi fili⁹ vxorē ducere possit [m]: Cunctꝫ super filio [n] variabat̄: nostra processit decisio [o]: qua [p] permissum est ad exemplum filię furiosi [q] filium quoqꝫ furiosi posse ⁊ sine patris interuentu matrimonium sibi copulare: secundum datum [r] ex nostra constitutione modum.

¶ Matrimoniū nō pōt cōtrahi inter ascēdētes ⁊ descēdētes vsqꝫ in infinitū: etiā per adoptionem: ⁊ etiā adoptione finita per emācipationem hoc. d. ex. l. nuptię cō sistere. cum. ll. sequen. ff. eodem.

Casus: querebat̄ q̄ essent iuste nuptie: ⁊ rn̄detur q intelligunt̄ ille que facte sunt ꝑm p̄cepta legū: qꝛ tn̄ ex hac generali declaratiōe nō habebat̄ particularis doctrina: quesitū fuit an circa etatē esset limitatus terminus ⁊ cū nuptias faciat cōsensus nō cōcubit⁹. l. nuptias. ff. de re gu. iur. videbat̄ cōsiderari debere tp̄s quo homines habēt pfectū consensum: ⁊ sic tp̄s. xxv. ann. qꝛ sum⁹ in casu in quo restitutio nō pōt ponere in pristinū. Hoc tn̄ nō obstāte decidit̄ q attēdat̄ pubertas: qꝛ statim q qs est habilis ad generandū dr̄ habilis ad matrimoniū: qꝛ hac ratiōe inuenta est cōiūctio q̄ etas ad obligatiōes habilis est. §. pupillus. j. de inuti. stip. Successiue quesitū est an filijfa. absolute 3here possent nuptias: ⁊ vr̄ dicendū q sic: qꝛ cum hic agat̄ de cōiunctiōe naturali nō vr̄ q patria potestas aliqd operet̄. §. sed naturalia. s. de iu. na. gen. ⁊ ci. At cōtrariū decidit̄: ⁊ rō decidēdi ponit̄ in text. Quo factū est vt sit dubitatū an filij furiosi: cui⁹ null⁹ est cōsensus possint nubere ⁊ dicēdū videbat̄ q nō qꝛ cū cōsensus ei⁹ sit impossibilis lex aūt cōsensum paternū exigat priuat⁹ videbat̄ fili⁹ ex hoc impedimento. Attn̄ decidit̄ oppositū: ⁊ dr̄ q q̄uis iure antiq̄ hoc esset tn̄ Impator ad remouēda mr̄imonij impediméta: dedit modū nubendi. l. si furiosi. C. eo. Sil. aldo. No. q̄ sint iuste nuptie. Itē in q̄ etate 3here matrimoniū liceat. Itē q filio 3henti matrimoniū requirit̄ consensus paternus ex ciuili ⁊ naturali rōne. Itē q nō solū cōsensus: sed iussus requirit̄. Itē q filij furiosi sine paterno cōsensu 3h̄ūt nuptias. Itē q statutū in filia furiosi nō extēdit̄ ad filiū. 3 hic no. p Ang. al's em̄ nō fuisset necessaria decisio impatoris: nec fuisset variatū vt dic̄. Itē impe. ibi ciues vero q matrimonium est tn̄ inter liberos. Syl.

b ¶ Ciues romani. i. liberi hoīes. vt. s̄. de libe. §. fi. serui ergo nō faciūt matrimoniū. sed cōtuberniū † vt hic. ⁊ C. de incest. nup. cū ancillis. ⁊ in auť. de nup. §. si vero ab initio. colla. iiij. Sed aliud est iure canonū (j) qō preualet. vt in auť. de eccle. tit. §. j. colla. ix. vbi dicitur q canones sunt seruandi pro legibus.

ɩ ✱Adde q de iure cano. matrimoniū est inter seruos ⁊ pōt 3hi ét inuitis ⁊ cōtradicétibus dn̄is. c. j. de cōiug. seruos. Syl.

c ¶ Precepta. q̄ sunt. j. eo. ti. per totū. ⁊. ff. eo. vt. C. eo. tit. per totum: vt colligemus in magna glo. j. eo. §. sunt ⁊ alie.

d ¶ Puberes. i. maiores. xiiij. annis vt infra quibus modis tu. fi. in fine. in princ. Additio. Hec glo. non bene loquitur. nā licet quo ad tutelas ⁊ testamenta ille appellatur pubes qui. xiiij. annum compleuerit. si vir. aut. xij. si mulier fuerit. quo tamen ad matrimonia contrahēda appellantur puberes q̄ primum coire possunt. † non igitur in matrimonio copulando puberes cognoscuntur ex annorum numero: sed ex potestate coeundi ca. puberes. extra de despon. impub. secundum. Christopho.

Matrimoniū nō est iter suos.

† Sic est in c. sane. extra de cler. coniug. vbi mr̄imonia 3cta p sacerdotes dicūtur contubernia.

† Cuꝫ anno etiā nono i id potentes esse possint. glo. in. xx. q. j. c. i summa ⁊ doct. in. c. puberes de despo. impuber.

e ¶ Uiri potētes. i. maiores. xij. annis. j. qui. mo. tu. fi. j. rn̄. sed in sponsalibus. vij. anni sufficiūt. vt. ff. de spon. l. in spōsalib⁹. Sed nūquid hodie. xv. anni sunt necessarij ad matrimoniū. vt in auť. de tē. nō so. pe. §. generaliter. col. vij. Rn̄. † lex illa cōsuetudinē ⁊ frequētiā hominū ponit. Itē quid si aliqs anteq̄ istud tēpus attingat inuētus sit sufficiens ad mr̄imoniū. Ur̄ q nubere possit. vt. ff. qn̄ di. le. ce. l. pe. q̄si felici dyplomate. vsus. vt. ff. de verb. ob. l. cōtinuus. §. cū ita. † Sed 3dico imo. l. iulia. de adul. ⁊ stupro cōmisso poterit puniri. vt ff. de adul. inter libertas. rn̄. ⁊ est p hoc. ff. de cōcubinis. l. j. §. fin. Si aūt de facto itra dictū tēpus vxorē qs acceperit. tunc erit vxor cū ad etatē p̄dictā puenerit. vt. ff. de ritu nuptia. l. minorem.

✱Adde hoc verū de iure ciuili: sꝫ de iure cano. cōsideraf potētia coeūdi ⁊ si ann. xiiij. vel. xij. ann. inueniat̄ cōtrahit̄ matrimoniū. c. puberes. c. de illis de despō. ipu. Syl.

f ¶ Patresfamilias. s. q sunt iuris sui cuiuscūqꝫ etatis sint. sic ⁊ matresfa. sed filij ⁊ filiefami. qui sunt in potestate cuiuscunqꝫ etatis sint. vt. ff. de his qui sunt sui iuris. l. nam ciuium. Accursius.

g ¶ In potestate. Quid ergo de emācipatis: Uidetur idem: vt. C. eo. l. vidue: sed illud cōsilium est † nō preceptū. q autē possit filius emācipatus dicit̄. ff. de cōtra tab. l. iiij. §. fi. emancipatus. ⁊. ff. de ri. nup. l. filius emancipatus.

h ¶ Et ciuilis. Quia est in ptāte de iure ciui. romano. vt. s̄. titu. j. §. ius.

i ¶ Et naturalis. qꝛ pater. vt. ff. de insti. ⁊ iu. l. ij. vel quia proauus. vt. j. de pupilla. substitutio. §. ij.

k ¶ Debeat. Al's nō valet: vt. ff. de sta. ho. l. paulus ‡ respōdet (j) videtur tamē cōsentire nisi cōtradicat expresse. vt. ff. de spō. l. in spō. in fi.

✱Adde hoc falsum de iure cano. qꝛ sine cōsensu patris cōtrahere potest ‡ c. fi. vbi gl. xxxij. q. ij. ⁊ est cōmunis opi. cōtra quā nō valeret statutum quod hodie disponeret hoc idem quod hi dicitur vt proseq. decius in. c. eccle. san: ma. col. vj. de constitu.

l ¶ Unde. Quia patris consensus exigit.

m ¶ Possit. Uidetur qō non cum pater possit consentire. vt. ff. de iur. co. l. ij. §. furiosus.

n ¶ Super filio. Nam de filia facile cōcessum fuit: qꝛ forte calidior sanguis est in ea. vt in auť. de nō eligen. §. cū igitur. col. j. Uel verius propter fragilitatem sexus. arg. j. qui. alie. li. in prin. sed prima non placet.

o ¶ Decisio. i. sententia. vel lex. vt. C. eo. l. si furiosi.

p ¶ Qua. decisione.

q ¶ Furiosi. Idem ⁊ si captus fuerit ⁊ abfuit pater per triennium. Uel si nescitur an viuat vel non: vt. ff. eo. l. si nepos. §. fi. ⁊. l. si ita.

r ¶ Secundū datū. Scꝫ cū autoritate curatoris patris ⁊ dote scḋm quātitatem patrimonij patris data: vt. C. eo. l. si furiosi. in fi. sed iur. canonum sufficit consensus eorū de quorum matrimonio agit̄: sed illud forte in alijs ⁊ nō in filijsfamilias intelligitur. Uel credo qō hoc corrigitur: quia ita honesta est res contrahere matrimonium: sicut ⁊ intrare monasterium. vt in auť. de san. epis. §. nullam. ⁊. §. sancimus.

✱Adde hoc corrige per cano. vt dictū est. s̄. in glos. in verbo debeat.

¶ Ergo. Diuiditur in quinqꝫ partes. In prima ponit regulā. In secunda exēpla. In tertia quid accidat his qui cōtra regulam nubunt. In quarta ampliatio exēpli. In quinta āpliatio ampliationis. Scḋa ibi inter eas. Tertia ibi ⁊ si tales. Quarta ibi ⁊ hoc adeo. Quinta ibi in tantum. ¶ Casus: quesitū fuit an cum quocunqꝫ iuste nuptie contraherentur: ⁊ videbatur dicendū qō sic: qꝛ cum maris ⁊ femine cōiunctio de iure nature sit: ⁊ ius naturale sit inuariabile: videamusqꝫ animalia cetera passim commisceri: nulla habita distinctione: videbatur dicendum hoc idem in hominibus esse seruandū. Cuius contrarium dicitur: quia cum aliud ratio hominis exigat quam impulsus ille nature iuregentium ⁊ ciuili sunt prohibiti certi gradus ratione honestatis que in animalibus non considerātur. Unde quāuis illa cōiunctio naturalis sit: tamen modus coniunctionis de iure ciuili est: non variatus itaqꝫ quod naturale est: sed aliquid additur inter homines qō ratione naturali dispositū est: veluti inter ascēdētes ⁊ descendentes ⁊ q̄uis inter adoptiuos nō sit tāta rō, maxime adoptiōe soluta idē tamen

† Dic iure ciuili meriē dam esse pubertatē ab annis: vt. l. si vxor. §. si minor ibi mor apō. ff. ad. l. Jul. ō adulter. ⁊. l. minore. ff. ō ritu. nupt. sec⁹ de iur. cano.

† Ista est vera ꝑm omnes scrib. pe. c. in puberes. et. c. ꝯtinebat. extra de despō. impub. ⁊. l. si vxor. §. fi. ff. ō adul.

† Si cōsiliū sit reuerētie est de necessitate obediendū sec⁹ si pfectiōis. gl. est ordi. in. c. ad aures. de eta. ⁊ quali.

‡ At vide ibidē Bar. ⁊ gl. ⁊ do. in c. accedens de pcur. et in. c. j. de desponſ. imp. lib. vj. ⁊ not. in. c. tue de despōſ. Ceterū an teneat̄ filiā se inuito nuptam patre dotare. vide Joan. Andr. in. c. accedēs.

‡ Ad qō vide Jo. and. in. c. statutū ō heret. lib. vj. ⁊ not. i. c. j. de despōſ. ⁊ Bar. in. l. edicim⁹. C. de murileg. lib. j. ⁊ i hāc materiā vide qō not. Bald. in. l. in libello § medio tēpore. ff. ō capt. et postl. reuers.

tamē statutū est in memoriā reuerētie debite: ⁊ qꝛ iā fuit iure ciuili sic ita: qꝛ adoptio quantū pōt naturā imitat̄. §. minorē. j. de adop. No. q regula nuptiarū est phibitoria certaꝝ personarū: ⁊ ideo q nō phibent̄ cōtrahere intelligunt̄ pmissi. Itē q inter ascēdentes ⁊ descendētes in infinitū etiā adoptiuos ⁊ soluta adoptione nō sunt iuste nuptie. Itē q incestus ⁊ nefari⁹ coit⁹ dr̄ cū cōsanguineis. Itē q cessante causa qn̄qꝫ non cessat effectus. Syl.

a ¶ Ergo. qꝛ ꝑm precepta legū fiūt matrimonia ergo ⁊c.

b ¶ Non omnes. scilicet mulieres.

c ¶ Quarundam. scilicet mulierum.

d ¶ In infinitū. adeo vt si adā hodie viueret nō posset habere vxorē. ꝑm Jo. vt. ff. de ritu nup. l. nuptie consistere. Additio. Et hec vera siue sint ex legitimo matrimonio siue non: vt. ff. de ritu nuptiarum. l. nihil.

e ¶ Idē iuris. vt non possint coniungi. Additio. Et est ratio ꝑm Pe. qꝛ lꝫ filiatio sit finita p emācipationē: tn̄ prohibetur p honestatis causa: qꝛ in copulādis nuptijs semp inspicitur honestas. l. semp. ff. de ritu nuptia. Are.

¶ Inter eas ⁊c. ¶ Diuidit in quatuor ptes. Prīmo ponit dictū in genere in trāsuersalib⁹. Scḋo illud specificat in transuersalibus cōiunctis per sanguinē. Tertio de coniunctis per adoptionem. Quarto infert ex predictis vnū casum. Scḋa ibi (Sane.) Tertia ibi (Sꝫ ⁊ si.) Quarta ibi (Et iō.) Aretinus.

✱ Nefarie dicūtur q̄ inter ascēdēn. ac descēdētes cōtrahunt̄ nuptie: incesté vero q̄ inter collaterales i vetitꝫ gradib⁹ ⁊ itez inter affines ineunt̄. Reliq̄ vo illicite modo inutiles dicūtur. vt not. in rubr. C. de incest. nupt. tamētn̄ non minū superstitiose fit hec differētia obseruanda.

¶ Ergo [a] nō omnes nobis vxores ducere lꝫ [b]. ¶ Nā a quarūdā [c] nuptijs abstinendum est. ¶ Inter eas enim personas que parētū liberorūue locū intra se obtinēt: contrahi nuptię nō possunt: velut inter patrem ⁊ filiā: vel auum ⁊ neptē vel matrē ⁊ filiū: vel auiam ⁊ nepotē: ⁊ vsqꝫ ī infinitū [d] †. Et si tales personę inter se coierint: nefarias ‡ atqꝫ incestas nuptias cōtraxisse dicuntur. ¶ Et hec adeo vera sunt vt quāuis per adoptionē parentum liberorūue loco sibi esse ceperint: non possint inter se matrimonio iungi: in tantū vt etiā dissoluta adoptiōe idem [e] iuris maneat. Itaqꝫ eam que tibi per adoptionē filia vel neptis esse ceperit: nō poteris vxorē ducere: q̄uis eam emancipaueris.

¶ Fratres ⁊ sorores iure nō coniungūtur etiā adoptiui nisi alter emancipatus sit. h. d.

¶ Inter eas quoqꝫ personas q̄ ex transuerso gradu cognitionis iungunt̄: est quedā similis obseruatio sed nō tāta [f]. ¶ Sane eñ inter fratrē sororēue nuptię phibitę sunt siue ab eodem patre eademqꝫ matre nati fuerint: siue ex altero eorū. ¶ Sed si qua per adoptionē soror tibi esse cepit: q̄diu [g] qdē cōstat adoptio sane inter te ⁊ eā nuptię cōsistere nō possunt. Cū vo per emācipationē adoptio sit dissoluta [h]: poteris eā vxorē ducere. ¶ Sed ⁊ si tu emācipat⁹ fueris nihil est ipedimēto nuptijs. ¶ Et ideo cōstat si qs generū [i] adoptare velit debere eū [k] antea [l] filiā [m] suam emancipare: ⁊ si quis velit nurū [n] adoptare: debere eū antea filium suum emancipare.

¶ Filiā vel neptē fratris naturalis vxorē ducere phibet̄: sec⁹ adoptiuum. h. d. vsqꝫ ad. §. duorum.

¶ Fratris vero vel sororis filiā vxorem ducere non licet. ¶ Sed nec neptē fratris vel sororis qs ducere pōt quāuis quarto † gradu sint. ¶ Cuius [o] enim filiā vxorem ducere nō licet neqꝫ eius neptem permittitur. ¶ Eius [p] vero mulieris quā pater tuus adoptauit filiam nō videris impediri vxorē ducere: qꝛ neqꝫ naturali: neqꝫ ciuili [q] iure tibi coniungitur.

¶ Duorū fratrū filij iure cōiunguntur secus in amita ⁊ matertera etiam magna. h. d. vsqꝫ ad. §. affinitatis.

¶ Duorum [r] autem fratrum vel sororum liberi vel fratris et sororis coniungi possunt. ¶ Item amitam [s] licet adoptiuā [t] ducere vxorem non licet. ¶ Item nec materteram [v] quia in loco

✱ Inter eas. ¶ Casus: q̄rebat̄ an inter fratres sorores ve talis esset introducta phibitio: ⁊ videbat̄ dicendū q nō: qꝛ ascensus ⁊ descensus ille sanguinis cessabat q erat in parētibus ⁊ liberis: cui⁹ 3riū decidit̄ rōne cuiusdā honestatis q̄ maxime in nuptijs spectāt̄. l. semp. ff. de ritu nup. Sed tūc dubitatū fuit an postq̄ hoc ita in naturalib⁹ disponit̄ idē sit in adoptiuis etiā adoptiōe soluta: ⁊ rō dubitādi colligit̄ ex proxi. p̄ced. §. vbi dissoluta p emācipationē durat adhuc impedimentū: sed 3riū decidit̄ in fratrib⁹ ppter rōnis diuersitatē: nā in patre durāt reliquie pr̄ie potestatis etiā facta dissolutiōe: qō non est in fratrib⁹. l. vni⁹. §. seru⁹ in ei⁹ caput. ff. de qō. No. q maior est phibitio descendētiū q̄ collateraliū: qꝛ illa est in infinitū: hec vsqꝫ ad certos gradus. Itē q inter fratres et sorores nō sunt iuste nuptie: siue ex vtroqꝫ siue altero se parēte contingāt. Itē q adoptiua durāte adoptiōe nō ducit̄ in vxorē. Item qō emācipatio inter adoptiuos collaterales soluit penit⁹ affinitatē. Itē q finita cā impedimēti finit̄ impedimentum. Syl.

f ¶ Sed nō tāta. s. vsqꝫ ad gradū septimum ‡ ꝑm canones. vt. xxxv. q. iiij. c. pgeniē. ⁊ ca. de ꝯsanguinitate. ⁊. c. in copulatiōe. ⁊. c. nulli. sed ꝑm leges vsqꝫ ad quartū. vt. j. e. §. fratris. Itē hodie iure canonico † vt extra de cōsang. ⁊ affi. nō dꝫ. ⁊. c. vlt. lꝫ tn̄ aliter accipit̄ gradus ꝑm canones: q̄ ꝑm nos vt dicet̄. j. de gradibus cognationum.

✱Adde q hodie de iure canonico phibitio est vsqꝫ ad quartū gradum. c. nō debet. §. prohibitio. de cōsang. ⁊ affini. Syl.

g ¶ Quādiu. Sic. ff. de verb. obli. stipulatus fuero. in fi. al's si stipuler. §. j. sic. ff. de li. ⁊ posth. l. si quis posthumos. in fi.

h ¶ Dissoluta. qꝛ ipsa est emancipata vt differat a sequenti casu.

i ¶ Generum. Id est maritum filie.

k ¶ Eum. Scilicet patrem.

l ¶ Antea. Id est primo.

m ¶ Filiā. Hoc ideo qꝛ emācipatiōe facta desinit esse agnata patri. ergo per patrē nō pōt fieri agnata tali adoptiuo. vt. ff. de adoptio. l. qui in adoptiōe. hodie vero nō desinit. vt. j. de legi. agnatorū successio. §. fi. ⁊ ita hoc consilium hodie non valet.

Adde q lꝫ ita cōiter teneāt doc. tn̄ hodie ēt emācipatiōe tollit̄ agnatio p istū tex. Nec ob. §. fi. qꝛ nō defert pr̄i hereditatē vt agnato sꝫ vt emācipāti 3cta fiducia. Nec ibi dicit̄ q iure nouo sit agnat⁹: sed q semp vr̄ cōtracta fiducia emancipare: q̄ fictio manēte agnatione non essent necessaria. Syl.

n ¶ Nurū. Id est vxorē filij: vt pbat̄ infra eo. §. affinitatis.

Diuisio. ✱ Ad quotū vsqꝫ gradū qs cōiūctus aut proximus dicatur: not. gl. de testam. c. requisisti. et vide Bar. i l. cū alienaꝫ C. de leg. Qui autem grad⁹ diuina lege phibiti sint ⁊ in qbus ab ecclesia solui canonibus possit: vide p glo. ⁊ doc. to. in. c. per lr̄as de restitu. ipol. ⁊ de cōsang. ⁊ affini. de inqsi. ō diuor. c. gaudem⁹.

† Scꝫ exclusiue: sed de iu. ciui. inclusiue vt infra. eo. §. duorū ⁊ ideo hanc gl. reprehēdit hic Jas.

¶ Fratris. ✱ Diuidit̄ in quatuor partes. In prima ponit dictū. In scḋa extēdit. In tertia assignat rōnē in q̄rta ponit qd i adoptiuo. Scḋa ibi sꝫ nec. Tertia ibi cui⁹. q̄rta ibi ei⁹. ¶ Cas⁹: aliter nō figurat̄ qꝛ dubitādi rō erat regula permissiua: rō vero decidēdi colligit̄ in vtroqꝫ casu in tex. ibi cuius em̄ filiā: ⁊ ibi: qꝛ neqꝫ naturali. No. q inter patruū ⁊ nepotē ex fratre: vr̄ etiā inter patruū magnū: nō lꝫ 3here nuptias. Itē q de iure ciuili neptis fratris vel sororis sunt in quarto gradu. Itē q cui⁹ filiā phibeor vxorē ducere: ita ⁊ ei⁹ neptē: Itē qō filia sororis adoptiue nō ꝯiungit̄ nec ciuili nec naturali iure mecū. Itē qō forti⁹ est vinculū naturale q̄ ciuile. Itē q vinculū legale tm̄ est inter adoptionē ⁊ adoptatū. Syl.

o ¶ Cui⁹. Sed opponit̄ filiā aui vel auie non possum ducere: tn̄ neptē possum q̄ est mihi cōsobrina: vt. j. eo. ti. §. ij. Rn̄. hāc regulā stricte intelligi in eo casu in quo loquit̄: et in oī simili. s. qn̄ ego ⁊ ille cuius filiā ducere nō possum: sum⁹ in gradu pmo ad stipitē ⁊ in ptāte eiusdē: ⁊ sic cui⁹. s. fratris vel sororis mee filiā ⁊c. † ⁊ B in naturalibus secus in adoptiuis. vt. j. §. proxi.

✱Adde qō Jas. hic aliter declarat q si loquimur in collateralibus: equalibus cessat ista si vero in his qui ab infra sunt durat ppter reuerentiam que satis placet. Syl.

p ¶ Ei⁹. Sic cōstrue nō videris ipediri ducere vxorē filij ei⁹ q̄ pater ⁊c.

q ¶ Ciuili iure. De naturali cōstat. De ciuili sic pbo. Illa filia sororis adoptiue nō est in ptāte matris. vt. j. de heredū qualitate ⁊ differētia. §. qua de cā. ergo nō trāsit in potestatē illius qꝛ adoptat matrē. lꝫ mater trāseat. qꝛ illi trāseunt cū alijs qui sunt in potestate. vt. j. ti. j. §. illud ⁊. ff. de adoptio. si pater. ac ipsa mater adoptata est mihi cōiuncta per agnationē per patrē in cui⁹ ptāte est. ff. de adopt. l. q in adoptionem.

✱Adde q gl. in. l. si qua. in verbo adoptiue. ff. de ritu nup. apertius declarat ⁊ assignat aliam rationem. Syl.

† Unica hui⁹ ratio est, qꝛ ego sum illi loco pentis. Nam q̄rto gradu iure ciuili nuptie cōtra hi possūt. Eg. Per.

† Al's legitur sꝫ, sciꝫ neptis sororis aut fratris q̄ mihi iuncta est q̄rto gradu. Et eā referas ad filiā sororis qꝛ ea mihi iūcta nō est, nisi tertio gradu Egi. Per.

† Uel meli⁹ ꝑm Ja. dicūt. infra in gl. sup verbo materterā magnaꝫ in fine.

Diuisio. † Id cōiter tenet̄: et q̄ sequit̄ qō filij iudeoꝝ obseruātū hunc §. non sunt legiti mi ii quideꝫ tam ipsis, quaꝫ nobis hec lex correcta censet̄ arg. l. iudeo rū. C. de iudeis Ang.

‡ Tu q̄n lꝫ glo. est suo obscurior declara eam p nor. glo. ac facile in. l. si qua. §. fin. ff. de ri. nupt. vbi habes quonā pacto qs auūculus aut matertera p adoptio. nē fieri qat

¶ Duor. Diuidit̄ i tres ptes. Prio pōit de duobus consobrinis. Scḋo de amita. Tertio de matertera. Scḋa ibi (Item amitā.) Tertia ibi (Item nec materteram.) ¶ Casus: pmo dubitatū fuit qd in descēdentib⁹ fratrū ⁊ soroꝝ an iustas inter se nuptias 3herēt ⁊ rō dubitāda oriebat̄: ex eo q nuptie phibite erāt in q̄rto gradu. s̄. §. pxi. decidit tn̄ 3riū: qꝛ in equalib⁹ nō cadit rō honestatis ⁊ reuerentie q̄ cadit in superiorib⁹ q̄ quasi loco pr̄is sunt q̄ rōne fuit etiā dubium an amita ⁊ matertera q̄uis adoptiua: ⁊ rō est assignata in tex. No. q̄ filij duor fratrū iure inter se nubūt. No. q amitā ⁊ matertera etiā magnā ducere in vxorē ēt q adoptiue sint nō possum⁹. Itē q amita ⁊ mr̄tera sūt loco parētū.

r ¶ Duor. Hoc ꝑm leges vt hic. ⁊. C. eo. l. celebrandi. sec⁹ iure canonum. (j) Uel dic hūc. §. loqui de adoptiuis: secus in naturalibus.

✱Adde q loquitur in vtrisqꝫ ⁊ de iure cano. hodie corrigitur. c. non debet. §. prohibitio. de consang. ⁊ affi. Syl.

s ¶ Item amitā. que est soror patris.

t ¶ Adoptiuam. Ab auo patrno.

v ¶ Materterā. Caue qꝛ nō repetit adoptiuā materterā ⁊c. qꝛ matertera vel auūcul⁹ nō fit adoptiōe: vt hic. ⁊. s̄. e. §. ei⁹. ⁊. ff. e. si q̄. §. si alias. l. l. adoptio. Sed 3 vr̄. ff. de ritu nup. l. p adoptionē. §. fi. Rn̄. ‡ illud intelligit̄ qn̄ adoptio in nepotē q̄si ex filia natū vel in pnepotē quasi ex nepote nato ex filia. qō possum sicut si nullū haberē filiū. vt. j. ti. j. §. lꝫ. tūc em̄ soror ⁊ frater ei⁹ loco cui⁹ filij facta est adoptio est matertera ⁊ auūcul⁹: alij mihi filij sunt. vt pr̄: ⁊ sic nō imitat̄ naturā: qꝛ al'r nepos

ex filia naturali et legitima nō est in ptāte. hic aūt cū suis concordātijs loquit, qñ aliquā adopto in filiā: hec quidē nō erit matertera filij nati ex alia mea filia et naturali et legitima. Sed q̄ est rō diuersitatis: Rñ-deo: qz altero casu: scz qñ adopto in nepotē ex filia est cōmodū mater tere et auunculo: qz maiores quidē parētes imperāt minoribus. qđ se-cus est i aduerso casu: et ex hac depēdet alia: vt natu-rales et legitimi sint ado-ptiuo subiecti: et est ridi-culum. ecōtrario casu e sequum.

Matertera magna. Amita magna. Patruus magnus.

* Adde q ita sunt diffi-ciles gl. iste. q ad eaꝝ de-clarationē vidēda sunt q̄ ponūt hic Ang. et Chri-sto. lati. eū necesse est de-clarare quā capiat additio. Syl.

a Materterā magnam. Magna matertera soror auie mřne est: amita magna soror aui paterni. vt. j. de grad. cog. §. iiij. Sed qđ de fratre aui materni: Rñ. est patruus magnus. vt. C. de succes. edi. l. j. licet Pla. ē vt ibi no. Sed cū sint in q̄rto gradu quare phibēt. vt. s. e. §. fratris: Rñ. qz he psone sunt de superioribus trāsuersalib' q̄ habent loco parentū. vt in hoc. §. et qz ipsa est in pmo gradu stipitis. vt no. s. eo. §. sed nec neptē. et sic nota cau-te qz ordo trāsuersalium subdiuidit in tres ptes: supra: infra: et ex latere. vt j. ő gra. §. iij. iiij. v. et vi. et maior est abstinētia, versus superiores: vt hic et īferiores. vt. s. e. §. fratris q̄ transuersales. vt. §. eo. §. duorum.

† Hec cōter approbat: ad quā facit glo. in §. q̄rto gradu in verbo auunculus j. de gradibus secūdū Baso. Diuisio. Affinitas ad sit. † Uel ideo dicit affinitas: qz vn' tendit ad finē alteri' et econuerso. fm Chrust. † Hoc reprobat Angel. quoad mřimoniū phibendū: p. l. adoptionū. §. serui. verū. idē tñ ff. eo. et ff. de rit. nupt. l. nihil interesse.

parentum habentur. Qua ratione verum est magnam quoqꝫ amitam et materteram[a] magnam prohiberi vxorem ducere.

Non potest aliquis contrahere matrimonium cum nuru vel priuigna presenti vel preterita. b. d. fm Areti. 44

Affinitatis[b] quoque veneratione a quarundam[c] nuptijs abstinere necesse est. Ut ecce priuignam[d] aut nurum in vxorem ducere non licet. Quia vtreqꝫ filie loco[e] sunt. Quod[f] ita scilicet accipi debet si fuerit † nurus aut priuigna tua Nam si adhuc nurus[g] tua est id est si adhuc nupta est[h] filio tuo alia[i] ratione vxorem eam ducere non poteris. Quia eadem duobus nupta esse non potest. Item si adhuc priuigna tua est: id est si mater eius tibi nupta est. ideo eam vxorem ducere non poteris. Quia duas vxores eodem tempore habere non † licet[k].

Cum socru vel nouerca presenti vel preterita matrimonium contrahi non potest. Areti. 45

Socrū[l] quoqꝫ et nouercā prohibitū[m] est vxorē ducere: qz matris loco sunt. Quod et ipm dissoluta demum affinitate[n] procedit. Aliogn si adhuc nouerca[o] est, id est si adhuc patri tuo nupta est cōmuni iure impedit tibi nubere: qz eadē duobus nupta esse nō potest. Itē si adhuc socrus est: id est si adhuc filia eius tibi nupta est: ideo impediunt tibi nuptie: qz duas vxores habere nō potes[p].

Filij cōiugum ex alijs matrimonijs licite contrahunt. b. d. ex l. generali. §. inter puignos. ff. eo. 46

Mariti[q] tamen filius ex alia vxore: et vxoris filia ex alio marito: vel ecōtra[r] mřimoniū recte cōtrahūt: lz hēant[s] fratrē sororēue ex mřimonio postea cōtracto natos[t].

Non lz in vxorē ducere filiā q. vxoris tue natam post diuortiū sicut nec sponsam patris aut filij. b. d. ex l. si qua. ff. eodem. 47

Si vxor tua post diuortiū ex

Idem in habente duas sponsas: vel * concubinas: seu vxorem et cōcubinam: vt est glo. no. in. §. antepe. super verb. existente. in aut. quib. modis na. effi. sui. licet de facto non obseruetur: vt hic per Ja.

Socrū. Diuidit in quatuor partes. qz primo ponit vnū dictum prohibitiuū cū ratione. Scdo illud modificat. Tertio modificatū declarat circa nouercā cum ratiōe. Quarto declarat circa socrū cū ratiōe. Secūda ibi (Qđ et ipsum.) Tertia ibi (Alioquin.) Quarta ibi (Itē si) Are.

* Casus: alr nō figurat: qz rō dubitādi erat: qz soluta affinitate tāqꝫ cessante cā videbat ipedimētū deficere cuius ꝯriū rñdet ex eo q matris loco sunt sicut superiores filie loco erāt. Nō. qđ dissoluta affinitate nō lz socrum aut nouercā ducere vxorē. Itē q he matris loco sunt. Itē q cessante vna ex causis alia remanēte nō cessat effectus. Syl.

l Socrū. Que sint he persone dic: vt. ff. eo. titu. de ri. nup. l. adoptiuus. §. nunc videamus.

m Prohibitū est. in re, affinitatis: et ad hoc refertur illud qđ et ipm et c.

n Affinitate. Hec litera sibi ꝯria videt: nā si dissoluta est affinitas: non ergo dñt nuptie rōne affinitatis ipediri. Sz dic dissoluta et c. i. dissoluto mřimonio ppter qđ cōtinuatur affinitas: sed ipsa affinitas non est dissoluta.

* Adde q quo ad impedimentum matrimonij et quo ad successionē durat quo ad alia non: ita communiter tenetur. in. l. ij. §. affinitatis. ff. de iusti. in. l. siue autem vbi Ja. ff. de re. iu. Syl.

o Nouerca. sic dicta quasi nocens arcus. Uel quia noua est arca fine fructu: et facit. ff. de inoffi. testa. l. iij. in fine. et. l. iiij.

* Adde q dr quasi q̄ noua dom' pcepts † a patre sup inducat. Syl.

p Nō potes: alīs nō possis. s. eodem tempore subaudi: vt. s. proxi. §.

* Nō diuidit ppter vnicā verboꝝ structurā. Casus: quesitū fuit an filij duoꝝ cōiugū ex a. io mřimonio iure copularet: et dubitationē faciebat: qz cū sint priuigni patris vel matris sue et p cōsequēs loco filij videbat q ad inuicē psumerent loco fratrū. qz se affinitate attingūt: cuius cōtrariū rñdet ea rōne: qz vt dixi nō ita per grad' trāsuersalis est in cōsideratiōe sicut dispar ppter affinitatis venerationē: lz ergo hēant certo modo loco fratrū tñ nō sunt: et reuerētia que facit cōsiderari quēz p pře mře vel filio cessat existēte gradu equali: et qz q̄nis agnati vxoris fiāt affines viri et ecōtra tñ inter affines vtriusqꝫ nō cōtrahit aliqua affinitas ipeditiua mřimonij. c. qđ sup his de cōsan. et affi. No. summarū. Itē q dictio recte idē ipoitat q iuste et itime et i h differt a dictiōe rite: q̄ ipoitat. i. puat' solēnitatib'. l. iuste tibi no. ff. de ac. pos. Syl.

q Mariti. lz iter se frater et soror phibeant: vt. s. eo. §. inter eas tñ et c.

r Uel econtra. i. econtrario.

s Habeant. illi minores.

t Ex matrimonio maiorum.

v Postea † s. post natiuitatē istoꝝ: et sic aduerbiū postea determinat dictionē ꝯcto: vl dic q determinat Xbū hēant: et dic ꝯcto. s. pus. Nā q ex eo mřimonio. s. maioꝝ nascunt: fratres sunt ex parte matris illi q nati sunt: vl nata prius ex femina. Idē dicas ecōtra: q erit frater vel soror ex parte pris illi q fuerat ex illo pře natus: et tñ isti nullo iure sibi inuicē iūgunt: viro eñ. cognati vxoris iungunt. et nō alijs cognatis viri. Idē ecōtra: qz cognati viri vxori iūgunt. nō aūt alijs cognatis vxoris. Ptz in. c. pe. et. c. q sup his. extra de cōsan. et affi. Un̄ reprobat quorūdā opi. q dicūt q nullus de arbore ducit aliū. Nā in ea cōtinent cognati viri et vxoris: et tñ iungunt. vbi hoc dicit. Nec inter se ante matrimoniū inter duos cognatos viri et vxoris cōtractū succedūt: vt. C. communia de suc. l. amite. nec postea nisi sicut facit vir vxori deficiēte omni parētela et excluso fisco † vt. C. vnde vir et vxor. l. j. et in aut. ibi signate.

* Adde q de hoc est casus in. d. c. qđ super his de consang. et affi. Diuiditur in duas partes in. j. ponit dictū in. ij. rationē per locū a simili. ij. ibi nā cōstat. Casus querebat an filia vxoris. q. mee a qua diuortiū feci posset duci in vxorē et videt dicendū qđ sic: qz nō erat priuigna: nec aliquo iure mihi cōiungebatur: ideo nō videbatur subesse aliquod impedimen-

Idē dicit glo. in. l. sed et he. §. j. Ut vide Card. flo. in arbor. affinit. q. j. dicit tamen q̄nqꝫ affinis vxor vt. C. de hered. insti. l. nō ideo et cōmunia de successiōe. l. affinitatis.

† Sic verba pteriti tpis sunt abnegatiua psentis scdm por. Eg. Per.

* Sed an p pollutiones extraordinariā cōtrahit vide in c. fraternitatis et ibidem Inno. de co q cog. conf. vt. et arg. in c. j. lib. vj. de spons.

* Sed hūs duas cōcubinas infamis nō efficitur, sicut is qui duas habet vxores. l. j. in fi. ff. de infam. et vide ibidē Bart. et tex. in. c. nup. de bigam. et in l. neminem. C. de incest. nupt.

b Affinitatis. Est aūt affinitas regl'aritas psonaꝝ: ex nuptijs cōiunctarū: omni carēs parētela. s. sanguinis † vt. ff. de gra. affi. nō facile. §. affines. et. §. sciendum est ideo dicit ex nuptijs: qz sine nuptijs cōtrahi nō pōt: † sed fm canones etiā sine * nuptijs.

* Adde q affinitas ē pprie psonaꝝ proximitas ex coitu pueniēs: oi carēs parētela: ita diffinit cōiter p cano. Syl. Uide. c. discretionē. ex eo q cog. ꝯsā. Sz cū vxor videat affinis ꝟa q̄re pmittit mřimōio viri: Rñ. nō ē affinis sz cā affinitat: * sicut vn' nō ē nūer' sz pncipiū nūeri.

* Adde hic q est cōis opi. vt per doc. in. l. j. C. vñ vir. et vxo. Syl.

c Quarūdam. s. mulierum.

d Priuignā. Hec nomina exponunt statim. pxi. in ver. quod ita et c.

e Loco sunt. Facit ad hoc. ff. sol. matri. l. qz et. l. rei ind. §. fi.

f Quod. i. que phibitio.

g Nurus est. Que contineant appellatione istaꝝ: dic: vt. ff. eo. l. adoptiuus. §. nunc videamus.

h Nupta est. Arg. sumit h et ex pxi. §. alīs. Rñdet q si qs hz gñale au xiliū nō pōt petere spāle: vt. ff. de mino. l. i cāe. j. ti. et de ꝟ. ob. doli. et (ff. de edē. l. q̄dā sunt.

i Alia ratiōe. Non solū supradicta.

k Nō lz. imo efficit infamis: vt. C. ad. l. iul. de adul. l. eū q. Additio.

* Adeo vt ad hoc canone solui, seu dispēsari oino nequeat: vt la ratione queant: vt q̄ iure diui no phibite sint, vt habet i gl. i. c. literas de restitutiōe spol. vbi videre licet ő his quoqꝫ psonis phibitis. et de di uort. cap. gaudem' et. xxxv. q. j. princip.

* Quasi νόθος ad familiaꝝ accessendam. † Dū dicit scdo intellectu q verbū postea possit referri ad ꝟbū hēat et ecōtrario: scilicet pu' intelligite pu', scz quaz illi duo contrahant matrimoniū Ja. may. † Hanc Jo. de Plat. sequit verum Jo. Fab. et Ang. refellūt, quos tū hic videro.

impedimentū: cui' ꝯriū decidit ppter rōnē publice honestatis sicut in spōsa pris et filij obseruatū ē no. summarū. Itē q publica honestas seruat in mřimonijs. Itē q appel. nur' nōvenit spōsa filij, nec appellatiōe nouerce spōsa pris. Itē q ex hoc tex. vř q̄si q si ꝯctū sit mřimoniū nō diuimat q hodie sec' est. c. spōsam de spō. Itē q vz ar. a simi. Syl.

a Priuigna: qz illa est puigna mea q̄ ex mea vxore est nata añqꝫ esset vxor. Et femine ille est puign' q ex marito nat' fuit anteqū su' eēt marit': vt. s. e. §. affinitatis. et. §. socrum. Sz hec postea fuit nata. tñ dicit iulian' abstinendū rōne honestatis. (I) vt subijcit: vt. ff. e. l. si qua. §. si vxor et. l. siv xor. et. l. semp et ad hoc inducit duo argumenta. nam et c.

† Idē sin spōsa alicuius quam nullus cōsanguineo rū spōsi potest ducere vxorē. vt i c. sponsam ex despō. et matri.

Additio. Que oritet ex spōsalibus de futuro: et de facto ꝯctis: vt nō possit ꝯbi cū aliq pmi ꝯhentis ꝯsanguineo vt. c. vnico. de despō. impu. in. vj. Angelus.

Priuigna.

* Nam p sola sponsalia nō cōtrahit affinitas fz Ang. et ad de glo. in. l. qđ seruī'. ff. de cond. ob causam. Ceterū verū p solā licitam coniunctionē affinitas q̄ratur vide nor. in gl. ij. l. iiij. C. de nupt. et ibidē Cy. not. ibidē in gl. l. j. ff. de con cub. in ꝟb. phibendū. Et adde verius esse p illicitū q̄qꝫ coitū cōtra hi vt. c. discretionē, ő eo qui cog. cōsang. vt. vbi gl. et dos cto. et codez tit. c. penul. et ibi. glo. in ..fi. de con-sang. et affi. Jo. And. et Card. in arbo. affinitatis in. q. j.

b Nurū esse. Lz sit sponsa: tñ nō est nurus anteqꝫ ei' fiat vxor: et ecōtra: lz sit spōsa pris: qz vxor nō ē pris adhuc ideo nō est filij nouerca: vt hic et. ff. ő ri. nup. si q̄. §. j. etū lz nulla sit affinitas † ē abstinēdū: vt subijcit recti' et c.

c Rectius. A simili concludit in casu proposito primo in hoc. §.

d Facturos. s. scimus: vel cōstat. Illud certū est seruiles: in quo sic pone. * Diuidit in duas partes. In pma ponit dictū. In scda remittit se ad. ff. Casus: q̄situ fuit an qđ dictū est in liberis hēat locū i seruis et videbat dicēdū q nō: qz cū ista agnatiōis et cognatiōis iura sint a iure ciuili: ea nō videbant ptinere ad seruos. l. qđ attinet. ff. de re. iu. cui' ꝯriū dr: eo qz sunt iura sanguinis q̄ ita in seruis sicut in libertis militāt. Itē qz secuta manumissiōe vř cessare hoc fundamentū: qz hic tex. loquit post manumissionē añ. eñ nō sunt nuptie aut mřimoniū: sz ꝯtuberniū. No. q suilis cognatio ē ipeditiua mřimonij. Itē q sufficit allegare librū absqꝫ eo q alleget lex. Item q iura sanguinis manent in seruis. Syl.

e Illud. Seruiles. i. dū durant serui.

f Cognatiōes. i. ꝯsāguinitates q̄ sūt iter suos: et ipediūt nuptias. in ter eos. Itē affinitas: vt h. et. ff. e. adoptiu'. §. suiles. Sz q̄uo h cū nulla cognatio sit iter eos: vt. i. de cap. ij. dimi. §. q aūt. Sz illo de iure succedēdi: et i tutela: vl hēditate ő: h aūt in iure sāguinis: qđ nullo iure ciuili tolli pōt: vt hic et. ff. de reg. iu. l. iura sanguis et p ꝯñs ēt in phibitione mřimonij. Sz rōne et alia rōne iter eos mřimoniū impedit: qz sūt serui: vt. s. it. j. rñ. et. C. de ic. nup. cū ancillis: Rñ. durāte seruitute. hec sunt duo ipedimēta: † et eis manumissis durat hoc vnū: vt sequitur.

* Adde hoc de iure ca. esse corectū. c. j. de cōiu. ser. qđ pponit etiā in foro ciuili quo ad matrimonia vt dictum. Syl.

g Manumissi fuerint. Uel ambo et tūc tñ est impedimentū sanguinis vel vn' tñ: et tūc duo sunt: q̄ impediūt vt modo diximus.

h Enūerari. Pōt aūt enūerari q̄tuordeci modi cū his q̄s i hoc ti. habent'. Prim' ē rōne puitut: vt. s. e. §. j. rñ. et. C. ő ice. nup. l. cū ācillis. * Adde q hoc corrigit in. d. c. de cōiu. ser. Syl. Scōs est rōne etatis: vt mares minores. xiiij. an. femine minores. xij. vt. s. e. §. respon.

* Adde q de iure cano. attēdit potētia coeūdi. c. puberes de despō. impub. Syl. Terti' rōne sanguinis: qđ in tria diuidit. s. ascēdētes: et descendētes: et collaterales: vt. s. eo. §. ergo. et. §. inter eas. et. §. fratris. et. §. ei'. et. §. duoꝝ. Quart' rōne adoptiōis: vt. s. e. §. ergo. et. §. iter eas. i. si. vtriusqꝫ. Quint' rōne affinitatis: pñtis: pterite. et future: vt. s. eo. §. affinitatis. et. §. socru. et. §. si vxor. Sextus rōne mřimonij. Nā si hz vnā nō ꝯz h se alterā eodē tpe: alīs est īfamis: vt. s. e. §. socrū. in fi. et. §. affinitatis. in fi. C. ad. l. iul. de adul. l. eū. * Septim' p senatusconsultū: qđ vetat fieri matrimoniū inter tutorē et curatorē et filios eaꝝ ad q̄dā pupillā et adulteram suam vel patris: vt. C. de interd. ma. inter tu. l. j.

* Adde q de iure can. corrigit h. c. si. de spōn. nup. et ibi abb. Syl. Octau' p legē Papiā: et iuliā. s. iter senatores et eoꝝ liberos et libertas: vl alīs viles ꝯditiōis femīas: vt. ff. ő ri. nup. l. pa. et. C. ő nup. l. si libertā. qđ capl'm hodie correctū est: vt in auē. vt li. de cetero. §. qs autē. col. vj.

* Adde q et h corrigit. d. c. si. vbi ab. Syl. Non' est: vt inter pside et sibi subiectū rōne iurisdictiōis: vt. C. de nuptijs. et si ꝯ. et. C. si quacūqꝫ pre. po. l. j. dēim' etiā per cōstitutionē pncipis vt cū ea quā qs de sacro fonte leuauit: vt. C. de nup. si quis alūnā. in fi. Idē seruat de ipa cōmatre: licet nostro iure cautum non reperiatur.

* Adde idē seruari de iure can. c. j. et. ij. de cog. spi. Syl. Undecim'

Ordo sacer ipedit matrimonium.

alio filiā pcreauerit: hic nō ē qdē puigna[a] tua: sed iulian' ab hmōi nuptijs abstinere † debere ait. Nā cōstat nec spōsam filij nurū esse[b]: nec pris spōsam nouercā esse: recti'[c] tñ et iure facturos[d] eos q ab hmōi nuptijs se abstinuerit.

Inter seruos et manumissos cognatio impedit matrimonium contrahendum. 48

Illō certū est seruiles[e] q̄qꝫ cognationes[f] impedimēto nuptijs esse: si forte pr et filia aut frater et soror manumissi[g] fuerit. Sūt et alie psone q̄ ppter diuersas rōnes nuptias ꝯhere phibent: q̄s in libris digestoꝝ seu pādectarū: ex veteri iure collectarum enumerari[h] permisimus.

Omni effectu et noie mřimonij etiā quo ad filios carēt: q cōtra. ff.

coeunt: nec dotes repetunt: et penas. ll. incurrunt. hoc dicit. 49

Si aduersus ea, que dixim'[i], aliq coierit: nec vir nec vxor: nec nuptie nec mřimoniū, nec dos intelligit. Itaqꝫ[k] hi, q ex eo coitu nascunt: in ptāte patris nō sunt[l]: sed tales sunt (quātu ad[l] patriaz ptātē ptinet) quales sunt hi quos mater vulgo[m] cōcepit. Nā nec hi[n] přem hře intelligunt: cū et his pater incert'[o] sit. Un̄ solent filij spurij appellari: vel a greca[p] voce νόθος id est vulgo concepti: vel ἀπάτορος id est quasi sine patre[q] filij. Sequitur[r] ergo vt dissoluto tali coitu nec dotis nec donationis exactioni[s] locus sit. Qui autē prohibitas[t] nuptias cōtrahunt: et alias penas[v] patiunt: q̄ sacris cōstitutionibus cōtinentur.

est rōne honestatis: vt. s. e. §. si vxor. et. ff. e. l. si qua. Est et duodecim' ne ordinis annexi: vt cū clericis in sacris ordinib' cōstitutis: vt in aut. q̄uo opor. epi. §. neqꝫ aūt. col. j. et in aut. de san. epi. §. si qs. col. ix. † Est et tertiusdecim': vt in monachis: cōuersis: monialib': lz nō sint in sacris ordinib' cōstituti: vt in aut. de mona. §. añpe. col. j. et in aut. de nup. §. p occasionem. coll. iiij. Est et. xiiij. in muliere rapta que proprio nubit raptori: q phibet: vt in aut. de rap. mulie. que propt. rap. nu. §. j. col. ix.

* Adde q de iure cano. hoc corrigit. c. fi. de rap. et qz in his ipm iul. cano. attendit dicas de iure can. esse aliqua impedimēta: que ipediūt ꝯhendū et dirimunt ꝯctū: q̄ claudunt his versib'. Error: cōditio: votū: cognatio: crimē: cult' disparitas: vis: ordo: ligamē: honestas. sexus et affinis: si forte coire neqbis. hec sociandavetāt cōnubia facta retractāt. Aliq̄ ꝟo impediūt: sz nō dirimūt de q̄bus his versib': incestus: raptus: spōsari: mors mulieris. suscept' pprie sobolis mors. psbyteralis: vel si peniteat solenniter aut monialē accipiat: phibet hec cōiugiū sociandū: ecclesia vetitū: nec nō tēpus feriatū impediūt fieri: permittūt facta teneri. quorū versuum declarationē ponit Henri. boyc. in. c. litere de frigi. et male. Syl.

Si aduersus ea q. Diuidit i. iij. ptes. i pma ponit dctm̄ q̄tū ad ꝯhētes. ꝯ. ll. i. ij. q̄tū ad filios. i. iij. q̄tū ad alīs penas. ij. ibi ita Rñ. iij. ibi q āt. Cas': alr nō figurat: qz nō ē qđ dubitet qđ qđ ltimū ad est: nō sit id ppřie q̄agit. l. iij. §. ꝯdēnat'. ff. ő re iu. q̄ sit vt nō solū q̄ ad ipos sz q̄tū ad filios q dñr ltimi vl nō respectu mřimonij talis ꝯiunctio noceat. No. q appel. viri: vxo. nuptiaꝝ: mřimonij venit ltimū: et sic q dispō loquēs ő aliq itelligit ő ltimo. Itē q filij ex coitu illtimo nō sunt i ptāte: qz nō sunt ex iustis nup. Itē no. q spurij eqparant vulgo ꝯceptis: et vulgo cōcepti intelligunt nō habere přem. Itē vñ dicant spurij. Itē q vbi non est mřimoniū ltimū nō est dos. et dissoluto tali mřimonio nō est locus exactioni alicuius dotis. itē q coitus cōtra. ll. punit alīs penis. itē qđ act' ꝯ. ll. caret nō solū effectu: sz noīe. itē ibi nec hi přem. No. q idē operat fictio q ꝟitas q̄ ad iuris effectū. itē q ꝟbū intelligit ő no. fictionē.

i Diximus. vt. s. eo. per totū. et etiam adiecimus in proximo. §. Additio. Uide cle. j. de consangui. et affinitate.

k Itaqꝫ. bene infertur: vt. s. titu. j. in principio.

l Ad pñaz ptātē. Propter hūc casuz posuit. de nup. post ti. ő pa. po.

m Uulgo. Scilicet qui patrē demonstrare nō possunt: vel illicitum †. vt. ff. de statu homi. vulgo.

n Nā nec hi. Scz vulgo ꝯcepti. Ul dic hi de qb' loq. s. illicite cōcepti.

* Adde hoc verū si vterqꝫ scivit si ꝟo alter cōiugū ignorauit filij ltimi sunt ő in. ca. c. ij. q fi. sint le. et succedūt přiet sciēti. c. ex tenore. e. ti. Syl.

o Incertus sit. Cui pater est ppls: pater est sibi nullus et oīs. cui pater est populus: nō habet ille patrē: et scōm hoc dic his. s. vulgo conceptis. Uel dic his. s. incestuosis: et tunc dic iuris fictione est incertus.

p A greca voce nothos. Nothos grece dicitur latine spurius: et a pastor quasi sine patre: et simili ratione amator dicitur sine matre.

* Adde quod hoc vocabulum late declarat Budeus in suis anno. in l. vulgo. ff. de sta. homi. Syl.

q Sine patre. Iure ciuili inspecto.

r Sequit. Bñ infert. cū eñ sine mřimonio esse non potest. s. dos: et vbi nō est dos: actio dotis nō est: vt. C. de do. ante nup. l. si ibi sicut enim et c.

s Exactiōi. s. p actionē ex stipulatu: q̄ dat p dote: vt. j. de actio. §. fuerat Sed nūquid per cōditionē sine causa: vel ob causam quasi ob cām dātū fuerit: nec causa fuit secuta: Rñ. Pla. sic: sine ignorās siue sciēs dederit: vt. ff. de cōdi. sine cā. l. fi. Sed Jo. dat talē cōditionē ignorāter nō sciēter dāti: vt. C. de cōdi. ob cām. l. j. et. ff. de cōdi. ob cām. l. j. §. fi. et. l. ij. nec immerito cū turpiter dāti nulla sit repetitio: vt. ff. de cōdi. ob tur. cau. l. si ob turpē. ēt hec oīa locū habēt qñ nō fuit secutū matrimoniuz.

* Adde q opi. gl. hic et in. l. fi. cōiter approbat p doc. hic et in. d. l. fi. q si mř sciebat mřimoniū illicite ꝯhēdū nō repetat † si ignorabat sec' mřimonio nō secuto ita dñt Ang. et Chr. hic et Nouissimi in. d. l. fi. Syl.

t Prohibitas. per aliquē de. xiiij. modis: licet hic (vel Cy.) has penas imposuerit tantum eis qui incestas nuptias faciunt vel nefarias: non qui alias inutiles: vt in aut. de incest. nup. §. j. colla. ij.

v Alias penas. Ut est amissio bonorū: et incursus infamie: vt. C. de incest. nup. l. qui cōtra. † et. l. si quis incesti. Modicvero et cōfiscatio bono-

* Et ideo ab intestato nō incedēt vt in auten. qđ. mo natur. effic. leg. et l. itē ita. C. de incest. nup. Sed ne ipse q̄dē př huiusmodi filius pupillariter substituere poterit vt. l. luci'. ff. de vulg. et pu pil. cū ex illicito coitu nati sint.

† Secus in ꝯstitutis in non sacris vel minoribus q̄ si incedāt in habitu et tōsura gaudent pulegio. c. si qu suadē te. xvij. q. iiij. et puilegio fori: vt c. j. de cle. cōiug. lib. vj. † Hoc verū nisi vterqꝫ. scz mascul' et femina vel alter tantū ignorauerit: qz tūc filij sunt legitimi. ca. ij. i fi q̄ fi sint legit. et succedūt parenti etiā sciēti, c. ex tenore. extra. eo. ti. et io q̄ cos dicit spurios ꝯz pbare fm Ang. hic Ueri'.

* Tu vide et adde. l. q cōtra. C. de incest. nupt. et ibidē Cy. et. l. si necesse in glo. ij. ff. de do. inter vir. et vx.

* In gl. ibi de in verb. vendicari et ibidē egregie Cy. et in clem. j. de ꝯsang. et aff.

[e]xilium ... sine dignitatis depositio: et verberatio simul eis l... vt in aut. de resti. nup. §. i. col. ij. Additio. Adde sm Jo. fab. quod contrahentes incestas nuptias sunt infames: et ita approbantes et defendentes vel procurantes potestates: vt. iij. q. iiij. c. consanguineorum, et ipso iure sunt excommunicati: vt in cle. j. de consan. et affi. * Aliquando. Casus. Divi. in. ij. partes pur duos casus decidit. Secunda ibi nec non. ¶ Casus: quesitum fuit an alio modo potestas quam ex iustis nuptijs acquireretur iure civili: et videbatur quod non: ex regula generali affirmativa posita. s. in prin. ti. j. et ex negativa posita. i. §. proced. verb. itaque: cuius contrarium decidit in duobus casibus ex constitutionibus imperatorijs. s. per oblationem curie et per subsequens matrimonium primum favore curialium. §. si quis igitur: in aut. q. mo. na. effi. sui. i. si. secundum favorem matrimonij et filiorum. l. nup. C. de na. lib. No. quod ius civile alios modos invenit reducendi filios in potestatem quam ex iustis nuptijs. s. per oblationem curie et per subsequens matrimonium et ita naturales sunt legitimi. Syl.

Secunda ibi (Adoptio.) Tertia ibi (Sed hodie.) Quarta ibi (Cum aut.) Quinta ibi (Minorem.) Sexta ibi (Licet aut.) Septima ibi (In plurimis.) Octava ibi (Illud) Nona ibi (Apud Catonem.) Areti.

* Casus non figuratur quia partiendo et declarando terminos adoptionis et arrogationis procedit. No. igitur filios adoptivos in potestate nostra esse. Item quod adoptio sumitur dupliciter vt genus et comprehendit etiam arrogationem: vt species et est illa que fit eorum qui in alterius erant potestate imperio magistratus. Item quod arrogatio est de reservatis principi. Item quod difficilius liberi et sui iuris transeunt in potestatem alterius quam hi qui in alterius potestate erant ex quo no. potes quod in habentibus symbolum facilior est transitus. Syl.

* Quatenus autem huiusmodi legitimatio proficit, an etiam vt fratribus succedere habeat vide p. Joan. de Platea. et adde huc opt. gl. in ver. curijs. j. de her. que ab intest. deferunt. * Quod Ang. intelligit verum sicere non habere quod non ta p statutis: vt est textus in l. iij. C. de naturali. et que succedat vide hic p eum. * Adde etiam an per instrumenta matrimonii probari habeat vt p Bal. in auten. vt fratrum filij col. ix. et in l. si filium. ff. de his qui sunt sui vel alieni. et Innoc. de presumpt. in c. illud. et Bald. in l. ab executore. C. quo appell. non recip. et in auten. si quis in aliquo. C. de edendo. et in Rubr. C. de pactis leg. do. et vide gl. in id not. in l. si concubina. ff. de concub.

† Dic quod hodie de iure can. etiam in terris imperij sine dictis instrumentis tenet matrimonium et filij efficiuntur legitimi: vt habetur in c. tanta qui filij sint leg. sm Ang. et Ja. hic. Filij naturales tantum an succedant.

‡ Sed quid si extraneum pater eam vxorem fecerit, ac filij legitimi fiunt: non sic ... vt refert hic Plat. Ar. vid. Jo. Andr. in reg. sine culpa in novel. et Card. flo. in c. tanta qui filij sint leg.

¶ In potestate patris rediguntur qui per oblationem curie legitimantur vel per subsequens matrimonium. h. d.

¶ Aliquando autem evenit vt liberi qui statim vt nati sunt: in potestate parentum[a] non fiant†: postea autem redigantur in potestatem patris: qualis est is: qui dum naturalis[b] fuerat postea ‡ curie[c] datus potestati patris subijcitur. ¶ Necnon[d] is qui a muliere libera procreatus: cuius matrimonium minime legibus interdictum[e] fuerat: sed ad quam pater consuetudinem habuerat: postea ex nostra constitutione[f] dotalibus instrumentis[g] compositis in potestate patris efficitur. ¶ Quod et alijs liberis qui ex eodem matrimonio postea fuerint procreati similiter nostra constitutio[h] prebuit.

¶ De adoptionibus. Tit. xj.

¶ Adoptivi etiam sunt in potestate qui sui iuris rescripto principis arrogantur: alieni adoptantur imperio magistratus. h. d. ex. l. j. et ij. ff. eodem.

Non solum autem naturales[i] liberi secundum ea que diximus: in potestate nostra sunt verumetiam hi, quos adoptamus[k]. ¶ Adoptio[l] autem duobus modis fit. aut principali rescripto[m]: aut imperio magistratus[n]. ¶ Imperatoris autoritate adoptare quis potest eos easve: qui queve sui iuris sunt: que species adoptionis dicitur arrogatio[o].

i ¶ Naturales. (j) Subaudi et legitimi ‡ quare distinguere: quia filiorum alij sunt naturales et legitimi: vt ex legitimo matrimonio nati: vt hic. et s. de pa. pote. in prin. Alij naturales tantum: vt nati ex concubina. vt. s. ti. j. §. si. Alij legitimi tantum: vt adoptivi: de quibus hic tit. loquitur.

‡ Ex hac glo. facile apparet naturales tamen non esse in potestate patris. In hac glo. inter se dissentiunt: nam ea que est in l. Lucius titius sept. ff. de fideicom. lib. et in l. ne cum filio. ff. de vulga. et pup. cum hac consentiunt. Ar. contra not. que est in l. s. ff. vt leg. noie ca. et adde sm Jas. literam procedere posse sine subauditione si referas ad §. si. titu. precedentem, tamen quod illic non loquitur de naturalibus tamen, quod ibidem in potestate non sunt, sed tum demum cum sunt legitimati. ‡ Sic sinit Jac. Curt. in dissioni ex theophilo. ‡ Hac vide Curt. Cor. quod hec quoque refert et suis plequitur in post. memoria li. b. ‡ Hinc colligunt Jo. de Plat. et Jaso. cum adopt. causam esse delegabilem. et vide hic eum de Plat. et Bar. in l. nec quoque §. vbi decret. ff de offi. proc. cons.

a ¶ Parentum non fiant. Hoc mirabile per duo probat exempla.

b ¶ Naturalis. Scilicet tantum.

c ¶ Curie. Cum enim vult aliquis naturalem filium tantum qui in potestate patris non est: (vt hic: et s. ti. j. in prin.) facere in potestate: det in servitio imperatoris: vel presidis provincie. Nam in potestate efficitur loco meriti patris: et efficitur legitimus loco meriti filij: vt hic. et in aut. q. mo. na. effi. sui. §. si quis igitur. colla. vi.

* Adde glo. j. de her. que ab inte. in decimo curijs. in prin. que latius declarat et ibi dicitur. Syl.

d ¶ Necnon. Nunc ponitur aliud exemplum.

e ¶ Interdictum. Nam aliam vxorem non habuit tempore concubinatus: alias contra: vt ff. de concu. l. j.

* Adde quod ratio est: quia subsequente matrimonio fingitur illam semper fuisse vxorem: et maxime: tempore partus per fictionem translativam: et si illo tempore quo peperit erat impedimentum tale quod cum ea matrimonium esset interdictum non fit legitimatio: quia extremum ad quod fictio trahitur non est habile. Syl.

f ¶ Constitutione. vt. C. de na. lib. l. cum quis.

g ¶ Instrumentis. Sed nunquid sine instrumentis potest matrimonium tale? Dicunt quidam quod non: vt Pla. et aliqui decorati maximis dignitatibus faciunt matrimonium: vt in aut. vt li. ma. et avie. §. quia verbo legem dudum colla. viij. melius aut quibus mo. na. effi. legi. §. hec ergo casta. colla. vj. Sed dic quod matrimonium nudo consensu perficitur sine scriptura: vt in aut. de nup. §. nuptias. colla. iiij. ff. de reg. iu. l. nuptias. Sed filij primo geniti non sunt legitimi si dotalia instrumenta non sunt facta: † vt hic. et faciat ad hoc. C. de nat. libe. l. cum quis. et l. nuper. et l. fi. et in aut. de hered. que ab intest. defe. §. j. col. viij. et in aut. de filijs ante do. instru. na. colla. iij. et in aut. de incest. nuptijs. §. fi. coll. ij. et de trien. et sem. sse. §. fi.

* Adde quod hoc hodie in vtroque foro de iure cano. corrigitur: sm quod talia instrumenta non requiruntur. c. tanta qui filij sint leg. et ibi communiter doc. vt per abb. in. j. no. Syl.

h ¶ Constitutio. vt. C. de nat. lib. nuper. Sed si non fecerit eam sibi vxorem adhuc huiusmodi naturales sunt alendi a patre. ‡ Item succedunt ex testamento in totum: si pater vult: legitimis non existentibus: vel parentibus iam defunctis: alias liberi in vnam vnciam tantum permittuntur naturales succedere superiores quando ipsi tantum supersunt non impediant eos nisi in sua legitima. que superioribus debetur: ab intestato vero duas habent vncias paterne substantie cum matre eorum viriliter dividendas: quando non sunt ascendentes nec descendentes alunt et ipsi patrem: ex hoc in illicite natis. Sed si illicite nati non sunt imo omni beneficio sunt exclusi: vt in aut. qui. mo. na. effi. sui. §. discretis. vsque in finem consti. colla. vi.

¶ De adoptionibus. Dicitur imperator de his qui in potestate parentum sunt posuit titulum particularem de hoc ad cuius declarationem fuit necessarius tractatus de nuptijs: sed quia etiam per adoptionem iure civili sunt in potestate qui adoptantur: ideo sequitur tractatus de adoptionibus prout optime ipsemet impe. in prin. continuat. Syl.

Non solum. Iste titulus dividitur in novem partes principaliter. Primo ponit quod adoptivi sunt in potestate adoptantis. Secundo qualiter fiat adoptio et arrogatio. Tertio primum dictum limitat et declarat. Quarto de impubere qui se ad arrogandum dedit. Quinto quod adoptans debet saltem adoptatum precedere xviij. an. Sexto quando aliquis: vt nepos: vel pronepos adoptatur. Septimo in quibus adoptatus equiparatur naturali. Octavo in quibus conveniunt et in quibus non adoptio et arrogatio. Nono quod servi adoptati a dominis sunt liberi.

Alij nec naturales nec legitimi: iuris presumptione: vt incestuosi: vel alias illicite nati. vt in aut. q. mo. na. effi. sui. §. si. coll. vj. Alij sunt qui prius non fuerunt legitimi: sed nunc sunt. id est efficiuntur duobus modis. vt in aut. quibus modis natu. efficiuntur sui. §. j. et s. titu. j. in fine.

* Adde tu clarius septem esse species filiorum quam diversimode a iure considerantur: prima est legitimorum et naturalium qui sunt nati ex vero vel putativo matrimonio. s. ti. ij. in prin. secunda species est naturalium tantum qui nati ex vnica concubina in domo retenta in dubitato affectu coniuncta si vterque sit solutus. vt no. in ru. ff. de concu. dicti naturales: quia eos natura non honestas genuit. c. liberi. xxxij. q. iiij. tertia species dicitur spurij nati ex coitu non approbato nec improbato a. l. vt vulgo concepti et similes. quarta species est eorum qui ex damnato coitu nascuntur vt adulterini incestuosi sacrilegi et similes. §. si. in aut. q. mo. na. effi. sui. quinta species est legitimorum tantum de quibus hoc tit. sexta species est eorum de quibus. §. si. j. titu. proxi. septima est spiritualium quos ex sacro fonte vel confirmatione levavimus de quibus in toto ti. de cogna. spiri. Syl.

k ¶ Adoptamus. s. in potestate nostra sunt: et hoc iure veteri. vt hic. et ff. eo. l. j. sed hodie distinguitur. vt j. eo. §. sed hodie.

l ¶ Adoptio. Est autem adoptio sm Pla. et Jo. le gal. s. ‡ actio ad solatium eorum qui liberos non habent pene. i. fere naturam imitans. Sed certe et ab hijs qui liberos habent fit adoptio. vt. ff. e. l. nec ei. §. preterea. et. j. e. §. licet quare potest sic simpliciter definiri. Adoptio est legitimus actus per quem fit quis filius qui non est pene. i. fere naturam imitans: et est hec veritas. vt. ff. eo. l. ij. et. j. eo. §. minorem.

* Adde quod hoc loco libuit apponere verba A. Gellij li. v. c. xix. no. acti. In quam ille cum in alienam familiam inque liberorum locum extranei sumuntur aut per pretorem fit aut per populum quod per pretorem fit adoptatio dicitur quod per populum arrogatio: Adoptantur autem cum a parente in cuius potestate sunt: tertia emancipatione in iure ceduntur: atque ab eo qui adoptat apud eum apud quem l. actio est vindicantur: Arrogantur hi qui cum sui iuris sint in alienam sese potestatem tradunt eiusque rei ipsi autores fiunt: sed arrogationes non temere nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris pontificibus prebentur que curiata appellantur: etas quoque eius qui arrogare vult an liberis potius gignendis idonea sit: bona que eius qui arrogatur ne insidiose appetita sint consideratur. Iusque iurandum a Q. Mutio Pon. maxi. conceptum dicitur quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non potest nisi cum vesticeps. Arrogatio autem dicta: quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit: eius rogationis verba hec sunt. velitis iubeatis: vt. l. val. l. titio tam iure legeque filius sibi siet quam si ex eo patre matreque fami. natus esset: vtique vite necisque in eum potestas siet vti pariendo filio est: hec ita vt dixi ita vos quirites rogo. Hec ille: quam postea subdit: quam adop. possint que referre non expedit *.

m ¶ Rescripto. Hoc est vel ante ipsum principem vel an alium magistratum de legatione ‡ facta per rescriptum a principe vt. C. eo. l. ij. in fi. et l. arrogationes. (j) Sed quid si imperator non est? Rn. non potest fieri: licet imperium semper sit: vt in aut. quomodo oportet epis. §. fina. col. j.

* Adde hoc verum de iure civili: sed de iure canonico succedit vacante imperio ponit. vel ind. ecclesiasticus secundum quod habetur in. c. licet de fo. compe.

n ¶ Magistratus. Scilicet cuiuscunque ordinarij etiam defensoris civitatis qui minimus est vt in aut. de defen. civi. §. nulla. coll. iiij. Nec mirum cum sit de voluntaria iurisditione. vt. ff. de offi. procon. et lega. l. ij.

o ¶ Arrogatio. quia adoptator interrogatur an velit eum quem adoptat sibi in filium esse. et adoptatus: an id fieri patiatur. vt. ff. e. l. ij. Unde V. Arrogo qui suus est. sed habet minus esse necesse. Pris adopto suus: sed pris permanet idem.

* Adde quod quis hanc derivationem alleget iuris. co. l. l. ij. ff. e. tamen verisimilior videtur illa quam ponit Gell. vbi. s. quia fiat per populi rogationem. Syl.

¶ Infe-

¶ Imperio magistratus adoptamus eos easve qui queve in potestate parentum sunt: sive primum gradum liberorum obtinent qualis est filius et filia: sive inferiorem[a] qualis est nepos neptis, pronepos proneptis.

¶ Per adoptionem non transit quis in potestatem nisi ascendentium quivis patri adoptivo extraneo succedat. h. dicit. ex. l. cum in adoptivis. C. de adoptivis.

¶ Sed hodie ex nostra constitutione[b] cum filiusfamilias a patre naturali[c] extranee persone in adoptione datur: iura patris naturalis minime dissolvuntur: nec quicquam † ad patrem adoptivum transit: nec in potestate eius est: licet ab intestato iura successionis ei a nobis tributa[d] sint. ¶ Si vero pater naturalis[e] non extraneo: sed avo ‡ filij sui materno[f] vel si ipse pater naturalis fuerit emancipatus[g] etiam avo vel pavo simili modo[h] paterno vel materno: filium suum dederit in adoptionem: in hoc casu (quia concurrunt[i] in vna persona et naturalia et adoptionis iura[k]) manet stabile ius patris adoptivi: et naturali vinculo copulatum et legitimo adoptionis modo constrictum: vt et in familia et in potestate huiusmodi patris adoptivi sit.

¶ In arrogatione impuberis cause cognitio requiritur: et cavet arrogator si impubes decedat restituturum bona pupilli succedentibus ab intestato: nec emancipare in cognita causa et sine bonorum restitutione: et si exheredet vel aliter emancipet tenetur quartam partem bonorum eidem relinquere. h. d. ex. l. nec ei cum l. seq. ff. eo.

¶ Cum autem impubes per principale rescriptum[l] arrogatur causa cognita[m] arrogatio fieri permittitur. ¶ Et exquiritur causa arrogationis an honesta[n] sit: expediatque pupillo. ¶ Et cum quibusdam conditionibus arrogatio fit id est vt caveat[o] arrogator persone publice: hoc est tabellioni[p] si intra pubertatem pupillus decesserit: restituturum se bona illis: qui (si adoptio facta non esset) ad successionem eius venturi[q] essent. ‡ ¶ Item non aliter emancipare eum potest arrogator: nisi[r] causa cognita dignus

† Alias quam nec.

‡ Hinc notandum materne respectu nepotis non dici extraneum tamen in neutrius alter sit potestate. Sed id fit quando extraneus quando dicitur qui nullo modo cognatus est vt j. auten. de heredi. et falc. §. in ordinatum quod igitur cognati, modo aliquo cognatus erit, pro non extraneo habebitur vt hic. Quot modis autem extraneus dicatur not. C. de ipo. inc. l. j. §. cuius. in gl. extraneos lib. x. et C. de iur. dot. l. fi. ad pn. et vide in l. j. §. accedit et §. extrane. C. de rei vx.

‡ Ex hac gl. igitur not. quod in hoc, vt filius in patris potestate adoptione in alterius potestatem transeat, sit necesse vt quis adoptat sit de coniunctis ascendentibus vt pote avus paternus aut maternus. Nam nepotem ab avo originem trahere indubitatum est: vnde fit vt naturalia pro naturalia exponat, licet parum apte aliud si collaterali coniuncto vt pote fratri patris, non transibit in eius potestatem. ad quod filis est gl. C. eod. l. pennlt. §. si vero pater ad uerius tamen huius sniam gl. est tex. in §. in plurimis in verb. non extraneum. j. eodem sm Jas.

a ¶ Inferiorem. id est sequentem. ¶ Dividitur in duas partes. In prima ponit regulam prohibitivam. In secunda dispensationem in ascendentibus. secunda: ibi si vo.

* Casus. querebatur an perpetuo verum esset quod in extranei potestatem transiret filius adoptatus: dubitationem faciebant verba generalia. imp. in prin. ti. nostri et omne ius antiquum: cuius contrarium ex correctione Justinia. s. vt nisi adoptetur ab aliquo ex ascendentibus patris vel matris non transeat in potestatem: ratio fuit quia eveniebat vt adoptatus aliquando et patris naturalis et adoptivi successionem perderet: put rationem sue dispositionis late explicat in. d. l. cum in adoptivis in prin. No. igitur quod extraneus adoptans filium: non habet eum in potestate. Item quod per adoptionem ab extraneo factam iura patris naturalis non dissolvuntur. Item quod filius adoptivus succedit patri extraneo ab intestato. Item quod ascendentes adoptantes habent adoptivos filios in potestate. Item quod duo vincula magis ligant. Item quod adoptivus dicitur de familia patris adoptantis. Item quod in vna persona naturalia et civilia iura concurrere possunt. Syl.

b ¶ Constitutione. vt. C. de adop. cum in adoptivis.

c ¶ Naturali. et legitimo.

d ¶ Tributa. s. in predicta constitutione (j) etiam facit ad hunc. §. j. de here. que ab intest. §. sed ea ola et. j. de exhe. lib. §. circa adoptivos. et. j. de inof. test. §. j. Additio. Etiam concurrentibus legitimis ex naturalibus quamvis inter se nihil habeant parentele quod no. sm Ange. et ideo non transit in potestatem: quia per emancipationem privaretur hereditate vtriusque sm communem opinionem. vt. l. cum in adoptivis. C. eo. sed cum hodie nemo emancipetur invitus. §. generaliter. in aut. qui. mo. natu. effi. sui. videtur iste. §. esse correctus. de quo vide Ja. hic.

e ¶ Pater naturalis. et legitimus.

f ¶ Materno. in cuius potestate prius non erat: sed modo efficitur et subijcitur. vt supra de pa. po. in fi. Accur.

g ¶ Emancipatus. alias cum esset in potestate avi quo adoptaret eum quem habet: Certe non potest plus esse quam filius vel nepos vt hic. et ff. e. si pater. §. qui duos. et intellige emancipationis tempore filium non esse conceptum qui nunc datur in adoptionem: alias in potestate avi remansisset. vt. j. ti. j. §. fi.

h ¶ Simili modo. i. similem facias distinctionem. nam materno pavo indistincte. paterno vero sm quod modo distinxit in quo tempore datur in adoptionem.

i ¶ Concurrunt. Sed si ego adoptem filium fratris mei nunquid patrui mee subijcitur: Rn sm Jo. quod non. et quod hic dicit naturalia expone. i. nativalia: quia ab eo avo contrahit nativitatem et originem quod non est in filio fratris mei. *

k ¶ Jura. Unde preferendus est ei in quem vna tamen concurrit: et sic due rones prevalent vni. vt in aut. de consan. et vter. fra. §. j. col. vj. et. C. de edi. di. adri. tol. l. fi. nisi vna sit melior duabus. vt colligitur. ff. de inoffi. testa. nam et si. et. ff. vnde liberi. l. scripto.

* Adde quod doc. quod no. hoc quod due rones vincunt vnam intelligunt vna ex illis duabus vt sit in vna persona vna ex illis concurrat in alia due illa preferatur ita colligitur ex ll. allegatis et ita intelliges quo casu non est ad propositum limitatio glo. Syl.

¶ Cum aut. ¶ Dividitur in quinque partes. Primo quod arrogatio fiat causa cognita. Secundo quod fit iusta causa. Tertio ponit modum sub quo fiat. Quarto quod non potest arrogator ipsum emancipare sine causa. Quinto quod quartam partem bonorum suorum eidem: sive in vltima voluntate: sive inter vivos relinquat. Secunda ibi (Et exquiritur.) Tertia ibi (Et cum.) Quarta ibi (Item non aliter.) Quinta ibi (Sed et si.) Areti.

* Cum autem impubes. ¶ Casus. Quesitum fuit an generaliter quilibet sui iuris posset se in arrogationem dare et fuit dicendum quod sic ex quo enim faciendo erat ex rescripto principis non videbatur suspicandum aliquid quia eius autoritas videbatur removere omnem suspitionem: nec aliquid videbatur addi posse principali confirmationi. cuius contrarium decidit quod imo cause cognitio exigitur et ratio est quia nisi ea adhiberetur facile eveniret vt non haberetur ea ratio honestatis que in patribus et filijs requiritur: et quod forte id fieret propter amplum patrimonium pupilli cui arrogans inhiaret ideo non solum cognitio exigitur sed cautio prout in tex. Sed tunc querebatur an posset ad libitum emancipare et videbatur quod sic ... tu. i. cuius contrarium decidit: ratio est quia cum talis emancipat... dum afferat emancipato quia iura omnia solvuntur ideo co... causa fieri non debet et facienti pena imponitur vt sequitur. No. ... gatio impuberis requirit cause cognitionem vtrum vtilis vel honesta sit filio arrogato. Item quod princeps sibi regulam imponit vt nisi quid ab eo causa cognita fiat rescriptum eius non valeat. Item no. ex ordine litere quod prius attendenda est honestas quam vtilitas. Item no. cautionem requiri de restituendis bonis venientibus ab intestato eo mortuo impubere. Item quod tabellio dicitur persona publica et quod per eum nobis queritur. Item quod arrogatus non potest emancipari non cognita causa. Item quod arrogatus quicquid querit querit patri arroganti. Item quod actus legitimi recipiunt conditiones tacitas et intrinsecas. Item quod dictio preter includit. Syl.

l ¶ Rescriptum. Ut quia sui iuris est: vt. s. eo. in prin.

m ¶ Cognita. Que autem in cause cognitione vertuntur per ordinem scripta sunt. ff. e. l. si pater. §. in arrogationibus. et l. seq. vsque ad §. fi. et quedam etiam hic dicuntur in persona impuberis que et ibi dicuntur. †

n ¶ An honesta. Idem non eo proposito vt eius res devoret. vt. ff. e. l. nec ei. §. eorum.

o ¶ Ut caveat. i. vt cautionem promittat cum fideiussione tamen vt. ff. nec ei. §. fi. et. C. de verb. sig. sancimus.

* Adde quod hoc est ex eo quia ab alia. l. h declaratur. l. si vobis. ff. eo. alias enim cum sim. in. l. civili intelligitur verbum cautio per nuda promissione quando est simpliciter platum vt est communis omnium doctri. in. l. divortio. §. interdum. ff. sol. ma. Syl.

p ¶ Tabellioni. Qui servus publicus dicitur. vt. C. e. l. ij. alias enim servus purus tabellio esse non potest. vt. C. de tabel. generali. lib. x. Sed certe ideo sic dicitur: quia publice servit.

* Adde et illi quod in bello servarentur. vt. s. de sta. ho. §. servi. Syl.

q ¶ Venturi. Vel iure successionis ex testamento vel ab intest. vel ti. vniversali: vel singulari: vt legatarius. omnibus enim consulitur hac cautione pupillo decedente in pupillari etate: alias si postea pupillaris substitutio evanescit: vt hic. et. ff. e. non aliter. et l. his verbis. et. j. de pupil. sub. §. j.

* Adde quod ratio est quia per arrogationem pupillaris substitutio tanquam filij testamentum evanescit. l. nec ei. §. eorum. tr. e. vnde consulendum est substitutis per cautionem. alij enim substituti preterquam directi pupillares quia habent actionem non ex testo filij presumpto licet ex testo patris non possunt aliquod preiudicium pati de quo vi. Ange. hic. Syl. ¶ Sed nunquid sine hac cautione facta admittuntur supradicte persone ex testo: Rn. no. cum testum sit ruptum minima. c. di. s. arrogatione vt j. q. mo. testa. infir. §. non tamen. Item nunquid legitimi sine hac cautione admittentur: Rn. non quia pater arrogator omnia iure peculij occupare: vt. ff. de castren. pec. l. ij. Hec tamen cautio omissa pro facta habetur. vt. ff. eo. l. his verbis. in fi. vt et alias. C. de rei vxo. ac. l. vna. §. j. licet quare legitimi non stipulantur et vltra pupillarem etatem cum postea erant admittendi ad successionem si adoptio facta non esset? Rn. illud est de fortuna. et adventitium erat vnde non fuit considerandum. vt. ff. qui et a qui. l. iulia. potuisset. enim post pubertatem testamentum fecisse: vt. ff. qui. ex cau. §. cum ergo.

* Adde declarando mentem glo. sm Christo. hic quia vult dicere quod ideo legitimi infra pupillarem etatem stipulari possunt quia non facta arrogatione et decedente pupillo omnino erant habituri successionem et ideo quia leduntur stipulantur sed in maiore quia non omnino leduntur: quia poterat esse quod conderet testamentum ideo non stipulantur quod tene. Syl.

r ¶ Nisi cum. veluti si ita heres instituitur iste adoptatus si emancipatus fuerit. et tunc quartam perdit quam tunc deberet habere de bonis arrogantis. vt. j. proxi. rn. et ff. si quid in fraude pa. l. fi. sm quosdam. Vel dic quod tunc non perdit quartam. vt. j. proxi. rn. probatur: quod cum illo continuatur. (j). Et quod. d. l. continetur intelligitur quando erat iusta causa contra filium: vt quia provocabat patrem ad tram: et intantum vt etiam exheredari potuerit: et beneficium collatum vel conferendum revocari. vt. C. de revoca. do. l. fin. et in aut. vt lib. de cetero. §. hic igitur. et. §. illud. ver. quibus etiam coll. vj. et sm hoc intellige. proxi. rn. quod sequitur.

† Et adde huc Ang. quod hoc adijcit quoque quod si fuerint quesita per delegatum a principe vt l. i. C. eo. vel per ordinarius ipsius impuberis tamen recte pronunciatum non est actus tamen teneat: vt not. gl. in l. cum hi. §. si pretor. ff. de transa.

Notarius non potest esse servus. Satisdatio arrogatoris quibus prodest.

* Nota diligenter. §. hunc, ex quo colligere potes per tabellionem ac notarium alteri stipulatione acquiri posse nulla etiam cessione secuta facta quod an sit vniversaliter verum sive in stipulationibus pretorijs sive iudicialibus sive in conventionalibus et quibuscunque stipulationibus tractatio sit, vide hic p. Bald. et Bar. in l. pupill. ff. rem ratam haberi. et l. non aliter. et l. his verbis. §. si vero et ibidem no. ff. mada. et in auten. de his quam cum. et res. ut. §. j.

Universidad de Deusto Biblioteca

...ualis ... at ex causa puenerit ex defectu ipsi⁹ per ... ne sine causa emancipetur siue causa aliunde ... ita resistent hic doc. Syl.
a ...heredauerit: vel preterierit.vt.ff.eo.si arrogator.
b ...iubet. Nota nõ cauetur sic se relicturũ: tunc.eñ non valeret.vt.C. de inutil.stipu.l.ex eo.et C.de inoffic.test.si qñ.§.j. sed ei iubet per legem: vt sic fiat.
c Quartam partem. Quid ergo si alios filios sic vel plures habeat: nũquid hic plus q̃ alij hz? Rñ.sic ẽm bul. quasi debeat iputari ei quare arrogauerit. Vel dic vt puto quartã sue partis per cõditionẽ ex.l.diui pij petit: vt hic.⁊.ff.eo.si arrogator.⁊.ff.de inoffi.test.l. Papinian⁹.§.si qs impubes.⁊ hoc ad instar naturaliũ ⁊ legitimorũ.vt.ff. de inoffi.test.papinian⁹. §.qm.⁊.C.de inoffi.testa. cum queritur ⁊.l.parẽtib⁹. Absurdũ est.eñ hunc legitimũ plus iuris habere q̃ naturalẽ et legitimum vt.s.eo.§.sed hodie.in fi. Accur.
Adde q̃ hec opi.gl.cõis est: si.eñ aliter intelligeremus adoptatis q̃nq̃ qõ fieri põt.l.si pater.§.si.ff. eo.quint⁹ remaneret sine quarta.q̃ quarta ẽm cõez sniam in.d.l.si arrogator hodie nõ est aucta ad trientem. Syl.

arrogat⁹ nõ plus iuris habere dz q̃ naturalis et legitimus.

Itẽ q̃ impossibilitas de facto magis impedit q̃ naturalis. Syl.
e Natu.id est natiuitate.sic.ff.de mino.l.j.§.j.
f Imitat.plerũq̃: quãq̃ tñ non.vt.j.e.§.sed ⁊ illud.⁊.§.in plurimis.
g Pro mõstro est.i.non ẽm naturam sed contra naturam vt ⁊ als.ff. de sta.ho.non sunt liberi.

emancipatione fuerit: ⁊ tunc sua bõa ei reddat. ¶ Sed ⁊ si decedẽs pater eum exheredauerit ᵃ vel viuus sine iusta causa eum emancipauerit: iubetur ᵇ quartam partem ei bonorũ suorum relinquere: videlicet preter bona que ad patrem adoptiuum transtulit: et quorum commodum ᵈ postea acquisiuit.

¶ Maior.xviij.an.esse debet adoptans adoptato: ⁊ licet in locũ nepotis adoptare etiam si non sit filius et nepotem in locũ filij: debet tamẽ filius legitimus vel adoptatus consentire adoptiõi nepotis: ⁊ non extraneus adoptatus alteri in adoptionem dari potest ex.l.arrogato.l.adoptio.l.adoptare.l.ij.ff.eo.hoc dicit. vsq̃ ad §.feminas. 54

¶ Minorẽ natu ᵉ maiorem non posse adoptare placet. ¶ Adoptio enim naturã imitatᶠ: ⁊ p ᵍ mõstro est vt maior ʰ sit fili⁹ quam pr. Dz itaq̃ is q sibi filiũ per adoptionẽ vel arrogationẽ facit: plena pubertate (id est.xviij.an.) ⁱ precedere. ¶ Licet aũt in locũ nepotis vel neptis pronepotis vel proneptis vel deinceps adoptare: quãuis filiũ quis non habeat ᵏ. ¶ Et tam filiũ alienũ quis in locũ nepotis adoptare põt quam nepotẽ in locũ ˡ filij. ¶ Sed ‡ si qs nepotis loco adoptet: vel q̃si ex eo filio quẽ habet iã adoptatũ: vel quasi ex illo quẽ naturalẽ in sua potestate habet: in eo casu ⁊ filius cõsentire ᵐ debet ne ei inuito suus heres agnascatᶠ. Sed ex cõtrario si auus ex filio nepotem det in adoptionẽ nõ est necesse filium consentire ⁿ. ¶ In plurimis ᵒ autẽ causis assimilatur is qui adoptatus vel arrogatus est ei qui ex legitimo matrimonio natus est et ideo si quis per imperatorem vel apud pretorem vel presidem prouincie non extraneum ᵖ ado-

h Maior.s. tempore nõ non persona.
i Xviij.ann.i.† tot annos dz h̃re plus adoptãs q̃ adoptatus q faciunt vnã plenã pubertatẽ tãti tpis. Sz nũq̃d q plures adoptat dz pluribus vicibus pcedere in tãto tpe: Rñ.nõ vt puto cũ ẽm naturã etiã in vno anno ex diuersis feminis vel etiã vna possit habere filios plures.⁊ in hoc adoptio imitaᶠ naturã vt h. Et nota plurib⁹ modis dici plenã pubertatẽ. Nã iterdũ.xiiij.annis vt.j.q.mo. tute.fi.§.j.⁊.s.ti.j.pri.rñ. als.xv.annis.vt in auᶠ.de tpi.nõ.so.pec.super dote. §.generalr.colla.vij.als. xvij.ann.vt.s.qui manu. non pos.§.fi.⁊.ff.de post. l.j.§.pueritiã interdũ. xviij.annis.(j) vt hic.⁊.ff. de ali.⁊ ci.le.l.mela.
Adde tu q̃ gl.nõ intellexit plena pubertate: nã vt p̃mũ mascul⁹ implet.xiiij.ann. icipit eẽ pubes: tũc.eñ dr pubes: ⁊ ante id tps impubes ⁊ hoc est qõ dr in tex.in.d.§.j.qui.mod.tute.fi.plena autẽ efficiᶠ pubertas in.xviij.anno: alia.eñ iura allegata in glo.nihil faciunt.⁊ ita decla. Syl.

† Etates sunt septez: infantia ad sept. annuz durat. pupillaris ad 14.in mare. Puerilia seu pubertas ad.18. Adolescentia seu plena pubertas ad.25. iuuent⁹ seu virilis etas ad.50. et q̃nq̃.60. Senect⁹ ad 80. Decrepitas ad.100.annum Eg.Perr. Questio.
‡ Ex hoc §.notat Jo.Plat. quod vbicunq̃ fit actus, alteri q p̃iudicare q̃at, is citari debeat q ex eo actu p̃iudiciũ est acceptur⁹ vt hic et.l. nã ita diuus.ff.eo. ⁊.l.in causa.§.causa cognita. ff.de mino. Indeq̃ infert quando rescriptũ aut cõtra ius litere impetrantur in aliorũ preiudiciũ. debeãt tum quorũ interest citari.dict.l. Nam ita diuus.

d Cõmodũ.repete ⁊ p̃terea bona scz aduentitia: cõmodũ quorũ fili⁹ arrogat⁹ post arrogationẽ acq̃siuit patri.s.vsumfructũ.nã ⁊ hec acq̃sita restituit.nõ dico vsumfructum quem debet lucrari pater.vt.C.de bo.q̃ li.l.cũ oporteat.§.si quis itaq̃.ad instar mariti in reb⁹ dotalib⁹ vt.ff.fami.erc.l.si filia.§.j.⁊ sic hoc verbũ ‡ preter.nõ excludit.vt.ff.de pig.ac.l.j.in fi.⁊.ff.de procu.sed ⁊ here.§.pe.⁊ facit.ff.de vulg.sub.l.sz si plures.⁊.§.in arroga. Additio An dictio preter includat vel excludat: dic aut sequiᶠ ppositionẽ affirmatiuã: ⁊ tũc aut cõprehendit aliquid qõ non cõtineᶠ sub sequenti ppositione: ⁊ tunc includit vt hic. aut cõtinetur ⁊ tunc excludit.vt.ff.de pe.leg.l.nã qõ liquide. Si vero sequitur propositionẽ negatiuã: tunc includit.vt.l.actione.C.de trãsac. Ang.hic in vltimo no. ‡ Minorẽ natu. Casus. ¶ Diuiditur in quinq̃ partes. In prima ponit regulã ⁊ eius rationẽ. In secũda ponit vnũ dictũ. In tertia illud modificat. In quarta sit eqparatio adoptatorũ ⁊ beneficiorũ. In quinta ex hoc infertur vnũ dictũ. Scda ibi sz. Tertia ibi sed signis. Quarta ibi in plurimis. Quinta ibi sz ⁊ illõ. ¶ Casus: querebaᶠ an cuiq̃ liberũ esset adoptare quẽ filiũ vellet, ratio autẽ dubitationis ea erat: q̃ imperator pcesserat p modũ phibitiuũ: ⁊ ideo videbaᶠ ea pmitti q̃ phibita nõ reperiebanᶠ: vt.s.ti.j.in princ. quasi tractat⁹ hic sit phibitorius certarũ personarũ p cui⁹ 3riũ rñdeᶠ q̃ imo cũ a.l.inuẽta hec via sit ad similitudinẽ nature eã imitari dz: et ideo decidiᶠ minorem natu maiorem adoptare nõ posse quin imo necesse esse adoptantẽ pcedere plena pubertate adoptatũ. Sed tunc dubitabaᶠ iterũ an liceret adoptare in locũ nepotis. dubiũ faciebat: q̃ cũ in defectũ nature ⁊ generatiõis introductus videaᶠ mod⁹ adoptionis nõ videbaᶠ vltra filiũ extendi. cuius cõtrariũ deciditur: q̃ sicut optamus perpetuitatẽ generatiõis naturalis.l.liberorũ.ff.de ver.sig.ita ciuilẽ que imitaᶠ naturã ipsam. Ac dubitatũ postea fuit quid an cõsensus filij requiraᶠ q̃n in locũ nepotis adoptaᶠ ⁊ dicebaᶠ q̃ nõ: q̃ cũ filius sit in patris potestate nõ vr̃ habere cõsensum: q̃ cũ sit sub potestate paterna ⁊ liberi adoptãdi in locũ nepotũ in aui ptãte futuri sint: imo eo emãcipato remãsuri nõ videbaᶠ exigi ipsi⁹ cõsensus: cui⁹ 3riũ decidiᶠ: ⁊ rõ assignaᶠ in text. vlti. dubitatũ fuit an adoptare posset inhabilis ad generãdũ ⁊ dubiũ faciebat: q̃ cũ deberet imitari adoptio naturã nõ videbaᶠ impotẽtib⁹ dandã esse facultatẽ generandi ciuilr filios si nõ poterat naturaliter: cui⁹ cõtrariũ rñdeᶠ in spadone: secus in castrato: rõnẽ videbimus cũ glo. No. q̃ minor natu maiorẽ adoptare nõ põt. Itẽ q̃ ars ⁊ ius imitaᶠ naturã inquãtũ põt. Itẽ q̃ plena pubertas est in.xviij.an. Itẽ q̃ daᶠ fictio fictiõis in adoptiõe loco nepotis. Itẽ q̃ ille de cui⁹ p̃iudicio tractaᶠ est regrẽdus. Itẽ q̃ nullus inuito põt agnosci. Itẽ q̃ au⁹ dat nepotẽ in adoptionẽ absq̃ cõsensu filij. Itẽ q̃ i plurimis filij legitimi tñ eqparanᶠ legitimis ⁊ naturalib⁹. Itẽ q̃ adoptat⁹ põt dari in adoptionẽ. Itẽ q̃ adoptio non põt fieri ab his qui nõ habent ptãtẽ generãdi de facto sec⁹ a natura.

‡ Ultra ea q̃ huc addũtur ex Ang. de vi ac natura huius vocis preter vide ab. Inde.l.c.dudũ de elect. ⁊ Innoc.et vide.l.nullũ.ff.de diuor.Bal.in.l.j.ff.de pig. act. Joan. And.ĩ test. c.dilecto de pb.c.ij.lib. vj. Archi. xxiij.q.ij.c. Ebrio.Ly.i l.actionem. C.de trãsa. Dy.in reg. peccatum Bart.in.l. scio.amic.§. vxori.ff.de aun.leg.⁊ i l.si ita scrip. ff.de leg.j.

k Nõ habeat. Vel licet vxorẽ nõ habeat quo casu tñ est contra naturam.vt.ff.eo.l.⁊ qui vxores.
Adde nõ esse cõtra naturã q̃ põt habere ⁊ quãuis actu nõ habeat hz habitu. repugnat. enim natura in his que nec habitu nec actu esse possunt sicut in prin.huius.§.sed nõ in his q̃ habitu vt pote in adoptione nepotis nõ existẽte filio imo eo modo nato vt hic.§. Syl.
l In locũ. Itẽ nepotẽ ex vno q̃si ex altero natũ.vt.ff.e.si pater.§.qui dos nõ autem loco fratris vt.C.de heredi.insti.nec apud.
m Cõsentire. Qõ nõ est in alijs cognatis qui possent spectare successionẽ vt.ff.eo.l.cum adoptio. Et si quidẽ fili⁹ cõsentiat bene est ⁊ recidat nepos adoptiu⁹ in potestatẽ suã: scilicet filij mortuo patre: vt.ff. e.l.si quis nepotẽ. Si aũt non cõsentiat filius tũc agnascitur seu agnatus sit ei.i.auo.hic nepos: ⁊ suus efficiᶠ heres etiã filio inuito: nec recidit in potestatẽ eius siue dicas eũ succedere vt filiũ: licet nõ sit filius: siue vt nepotẽ quasi ex altero filio p̃mortuo natum quo casu equaliter cũ patruo admittatur.vt.j.de here.q̃ ab intesta.§.cum autem. Alij dicunt hoc totũ ei inuito.i.filio inuito: ⁊ agnascaᶠ.i.iuxta eũ quasi nascatur quo ad successionẽ. qõ satis in idẽ redit. Alũ hoc totũ ei inuito.i.auo inuito: qui volũtate filij pposuerat adoptare: nũc aũt contra suum propositũ facit: ⁊ sic dicitur inuitus ratiõe ppositi primi. Et secundũ istos hic nepos inuito auo ⁊ filio adoptatus nõ succedit vna cũ filio sed demũ eo mortuo: est prima verior.
Adde q̃ tex.est clarus ⁊ intelligitur ei filio inuito, cũ loquatur de adoptione nepotis fratri tanq̃ ex eo filio cui⁹ cõsensus exigiᶠ. Syl. Sed quare hic filius impediret matrimonium sui filij etiã auo volente ⁊ non impedit hũc ciuilem actum vt.ff.de ritu nup.l.oratione.§. j. Respo. quia matrimonium est vinculum magis indiuiduum.vt s.de pa.potesta.j. Respon.
n Consentire. Sed vr̃ q̃ sic.nã leditur filius in duobus ⁊ in hereditate siue in bonis q̃ ad filiũ suum pponebat ex voto transmittere.vt ff.vnde libe.l.scripto herede.qõ non facit.vt.j.de here.que ab intesta. de se.§.at hi.⁊ quia in potestatem illius transit: quare in patris sui naturalis potestatẽ non recidit iure isto, veteri.vt.s.eod.respondet. Ad primum respondeo quia alio modo põt euitare instituendo eũ. Ad secundũ dico q̃ non potest estimari patria potestas: vt.ff.de lega.j.filiusfamilias.§.ẽm vulgarẽ.† Sed hodie vterq̃ timor cessat.nã ⁊ succedet ⁊ in suam potestatẽ recidet.vt.C.de adoptio.cũ in adoptiuis. §.scimus.⁊.s.eo.§.sed hodie.
o In plurimis. Quãdoq̃ eñ cõtra vt.j.de here.que ab intesta.§.minus.ẽm Azo. Item in eo q̃ adoptiuus pater non tenetur eũ instituere.vt.j.de here.que ab intesta.§.aliquam.⁊.§.ea.differentia.
p Extraneum.vt sic transeat in suã potestatem.vt.s.eo.§.sed hodie.
¶ Sed

† Sed facit 3 glo. scdm Jaco.si de inestimabili agitᶠ p̃iudicio vr̃ necessari⁹ ei⁹ consensus.

a Sed Utriusq̃. Quarũ vna vocatur arrogatio.alia adoptio.vt.s.eo.§.imperatoris.
b Nõ pñt. Qui oẽs eunuchi vocãtur: sed ab hoc gñe detrahit castratos q generare nõ pñt.i.caste sic natos vt nũq̃ potuerint generare. Additio. Pone ‡ q̃ aliqs generare põt sed illicite: vt clericus: nũq̃d poterit taliter adoptare. vide Christopho.por.h ver.hinc insurgit dubiũ. vbi concludit q̃ non.
c Spadones. quib⁹ testiculi vel genitalia abscisa sunt cultello vel spata.⁊ est ratio quia fortius impedimẽtũ ẽ nature q̃ accidẽtis vt hic.⁊.ff.de libe.⁊ posth.l.sed est quesitũ.§.j.⁊.h. Et no.q̃ vulgariter p̃miscui appellantur.
Adde q̃ magna fuit equocatio in his nominibus seq.gl.vt tñ verũ discernes dic duob⁹ modis accipi spadonem vt ⁊ adoptio dicit large put comprehendit oẽs inhabiles ad generandũ tam ex accidenti q̃ a natura stricte vero ad differentiã castrati ⁊ hoc est qõ dixit tex. in.l.spadonum.‡ de verbo.sign.⁊ tũc ille significatur qui natura inhabilis est castratus eñ.a castro dicit cui virilia sunt amputata intelligit ergo spadonem hic stricte qui ideo põt adoptare q̃ non est desperandũ nature auxiliũ in quib⁹ omnino virilia nõ sunt amputata.l.si quis posthumus.in prin.ff.de libe. ⁊ posthu..castrati vero nõ possunt quia carent genitalibus aliquo modo generare: ideo ⁊ nubere ⁊ adoptare phibẽtur ⁊ hec est veritas que pbatur in.l.ediles aiunt.§.iumentorum.ff.de edil.edic.
Femine quoq̃. ¶ Diuidiᶠ in duas partes. In prima ponit dictũ rationẽ dicti ⁊ limitationẽ. In scda aliud dictum. Secunda ibi: illud ppriũ. Casus dubitabatur an femine adoptare possent illa ratione q̃ in.l.adoptio.ff.eo.dicitur q̃ ea habet locũ in his personis in quibus natura potest locũ habere: ita cũ vera filiatio in feminis reperiatur videbatur etiam posse concurrere legitima: cuius cõtrarium deciditur in tex. ratione in eo expressa cum limitatur. tunc quesitum fuit quid de filiis arrogati an transeant in potestatem: ⁊ dubium est quia iste actus tantum arrogatum respicere videbatur cuius contrarium deciditur q̃ qui in potestate alterius est alterius est aliũ in potestate habere non potest. No. q̃ femina non adoptat: nec habet filios in potestate: ⁊ quod adoptione transeunt etiam filij in potestate arrogantis. Syl.
d Femine. Nõ pñt: sz ipse arrogari possunt.vt.ff.eo.nam femine.
e Habẽt. Nota feminas nõ habere filios in potestate ⁊ facit ad hoc. ff.de suis ⁊ le.nulla.⁊.j.de he.qua.⁊ diffe.§.ceteri.⁊.ff.de cõtratab.l.illud.§.ad testamenta.
Adde q̃ ideo potestas in feminis q̃n loqmur de filiis interpretatur.l.tutela.vt pulchre Decius.in.c.ex parte.el.ij.de appel. Syl.
f Sed ex indulgẽtia.de nouo iure concedenda.† vt.C.e.mulierem.
g Amissorũ.in acie principis.vt hic innuit.⁊.j.de excu.tu.§.sed et si in bello.ff.de inoffi.test.l.si suscepta.fi. Sed nunq̃d ⁊ tunc habebit in potestate: Videᶠ q̃ sic cũ bñficia principũ sint extendenda: vt in auᶠ. constit.que de dig.§.pe.ver.vj.⁊.ff.de constitu.prin.l.fi. Sed tamẽ cõtradico.ad instar.scilicet naturalium.nã naturam imitaᶠ adoptio.vt supra eo.§.minorẽ † ⁊ facit ad hec.C.eo.mulierem.
Adde q̃ hec.q.deciditur in.d.l.mulierẽ vbi patet qõ nõ cõceditur aliud potestatis per dictã indulgẽtiam q̃ habeat ipsa, mater in naturalibus ⁊ legitimis in quibus non habet potestatem. Syl.
h Illud. Oraculum.id est per principẽ vt de eo qui sui iuris est: ideo transit etiam hodie in potestatem arrogatoris: vt.s.eod.in prin.ideo sic dictum: quia † oramus siue deprecamur eũ vt in talibus prestet auctoritatem. Accursius.
i Liberi. Omnes nati ⁊ nascituri.⁊ etiã reuersi ab hostibus: vt.ff.eo. si paterfamilias.in prin.⁊.ff.de ope.lib.l opere.
Adde q̃ ẽm Jas. intelligitur.si nati sint secus si in vtero essent.l.fi. ff.de colla bon. Syl.
k Diu⁹ Augustus. Hic impator volebat adoptare quẽdã noie germanicũ: ⁊ hic germanicus noluit cõsentire: vñ non poterat pcedere adoptio: vt.j.tit.j.§.sed si pater.⁊.ff.e.l.ij.in princ. vnde Augustus callide suasit cuidã noĩe Tyberio: vt illũ germanicũ fecit: ⁊ huc Tyberium postea arrogauit princeps: qua habuit germanicum loco nepotis.
l Js.Tyberius.
m Protinus: id est statim.

‡ In hanc q. vide Jo. And.de cogn. leg.c.fi. ⁊.l.ij.§.illõ ⁊.l.si pater fin.§.l.si arrogator.§. penul.ff.de adopt.⁊ ad de not.in.c. Jsmael.lvj. di.
† Hoc verũ si filius vult.ff.eo. l.in adoptionib⁹. Jo.fab.
Nature fortius impedimentũ est quã accidẽtis.
‡ Et ibi vide Alciat q oia hec nature vitia, aut ex accidente cõtingentia doctissime explicat: ⁊ lib. j.ptermiss.
† A pncipe scz nõ autẽ a comite palatino scdm Ang.q idez est in bastardo p eam legitimando.

ptauerit põt eundẽ in adoptionẽ alij dare. † ¶ Sz ⁊ illud vtriusq̃ ᵃ adoptiõis cõe est: qõ ⁊ hi q gñare nõ ᵇ pñt (quales sũt spadones ᶜ) adoptare possunt. castrati autem non possunt.

¶ Femine non adoptant nisi ex indulgentia principis ob amissos filios ⁊ arrogatus transit cũ filijs in ptãtẽ arrogãtis. h.d.ex.l.mulierẽ.C.eo.⁊.l.si pater.ff.eo. 55

¶ Femine quoq̃ adoptare non possunt ᵈ q̃ nec naturales liberos in sua ptãte habet ᵉ sed ex ᶠ indulgentia principis ad solatium liberorũ amissorum ᵍ adoptare possunt. ¶ Illud proprium est adoptionis illi⁹ que per sacrum oraculum ʰ fit: q̃ is qui liberos in potestate habet: si se arrogandũ dederit: non solũ ipse in potestate arrogatoris subijcitur: sed etiã liberi ⁱ eius in eiusdẽ sunt potestate tãq̃ nepotes. Sic etẽm diuus ᵏ august⁹ nõ antea tyberiũ † adoptauit: quã is ˡ germanicũ adoptasset: vt ptinus ᵐ adoptione facta ⁿ inciperet germanicus Augusti nepos esse.

¶ Seruus a dño adoptatus: vel in iudicio vt filius nominat⁹ efficitur liber.h.d.Areti. 56

¶ Apud Catonẽ bene scriptũ refert antiquitas: seruos si a dño adoptati ᵒ sint: ex hoc ipso posse liberari. † Unñ ⁊ nos eruditi in nostra cõstitutione ᵖ: etiã cũ seruũ quẽ dñs actis ᑫ interueniẽtibus filiũ suum nominauerit †: liberũ esse cõstituimus: licet hoc ad ius filij accipiendum ei non sufficiat.

¶ Quib⁹ mo. ius p̃rie ptãtis soluitur. Titu.xij.

¶ Morte naturali p̃ris filius sui iuris efficiᶠ: ⁊ nepos ita demũ si filius in ptãte nõ supsit h.d.ex ti.vj.insti.c.ij. 57

Videam⁹ nũc quib⁹ modis hi qui alieno iuri sunt subie-

n Adoptione fa... principe.
Apud catonẽ. ¶ C...sus. querebaᶠ an ex adoptione vel ex nominatione filij seruus liber efficereᶠ ⁊ videbatur dicẽdũ q̃ non ea ratione: q̃ non videbaᶠ hic modus dãdi libertatẽ introductã a iure.s.q.ma.non.po.partẽ. cuius 3riũ decidiᶠ ea rõne: q̃ nõ cõuenit filiũ seruũ esse patris, liberũ in eius potestate est eũ facere liberũ: ⁊ q̃ verisimile est vt in necessariã antecedentiã velit qs eũ etiã liberum quẽ sibi libero filiũ fecit: q̃ dans qõ plus est videᶠ vtiq̃ dare qõ minus est. No.igiᶠ q̃ p adoptionẽ serui efficiᶠ liber. Itẽ q̃ libertas nõ solum expresse sed tacite dari põt. Itẽ q̃ seru⁹ filius nominati fit liber si noieᶠ in actis lz nõ acq̃rat iura filiorũ. Itẽ q̃ verba blãda et adulatoria in iudicio emissa fauore libertatis operãtur. Item q̃ si non valet qõ ago vt ago valet vt valere potest. Item q̃ ex sola nominatione queritur ius. Syl.

It... vi... bare ... Per.
† Et sic ex noiatione alicui⁹ acquiriᶠ: vt hic ⁊ in.c. p tuas. cũ gl.sup ver. appellauit post medit. ibi itez e c hic arg. q̃ qui filij sint legitimi. Diuisio.

o Apud adoptati.s.a dño ab extraneo autem non põt etiam libertus.vt.ff.eo.si pater.in fi.
p Constitutiõe.vt.C.de la.libe.tollẽda.l.vna.§.simili quoq̃ modo.
q Actis.i.corã iudice.dicẽdo hec verba: veni huc fili: ẽm Azo.(j) vt puto corã iudice agebat: vt fili⁹ fieret adoptiuus: ⁊ inde fuit facta scriptura: nõ tñ res peruenit ad pfectionẽ: vt differat a primo casu superiori: ⁊ aliud si extra iudiciũ talia fierẽt vel agerenᶠ: vt.C.de lib.cau.l.pe.⁊ sic collige ex hoc ⁊ superiori ver. q̃ si id qõ ago nõ valet vt ago: valet tñ vt valere potest sic.C.de lati.lib.tol.l.vna.§.simili quoq̃ modo Arg.cõtra.ff.de iu.codi.l.j.⁊.ff.de pac.si vnus.§.si acceptilatio. Additio. Rñdent doctores q̃ ibi cõstabat testatẽ nolle codicillari. Ang. Additio. (j) Idẽ si hmõi verba blãda ⁊ adulatoria proferanᶠ in testamentis: quia disponũt.l.paulus.§.paulus.ff.de fideicõ.lib.enuntiatiua autẽ an debeãt verificari: puta si dicatur semproniũ filiũ vel fratrẽ heredem instituo: vide hic per Ang.are.
Quibus modis ius patrie potestatis soluiᶠ. ¶ Cõtinuat hũc ti.imperator in prin.cũ dicendum proponat de dissolutiõe illius iuris de quo supra proxime dictum fuit. Syl.
Videam⁹. ¶ Totus iste tit. diuidiᶠ in sex partes. Primo qualiter dissoluatur patria potestas morte naturali. Secundo qualiter morte ciuili ex delicto pueniente. Tertia qualiter propter dignitatem filio acquisitã. Quarto qualiter propter captiuitatẽ patris vel filij. Quinto qualiter emancipatione. Sexto qualiter per dationẽ in adoptionẽ auo paterno vel materno. Scda ibi (Cum autem.) Tertia ibi (Filiusfamilias.) Quarta ibi (Si ab hostibus.) Quinta ibi (Preterea.) Sexta ibi (Sed et si pater.) Item hoc principiũ subdiuidiᶠ in quatuor. Quia p̃mo ponit de quo est tractaturus. Scdo qualiter alias supra dixit de seruis. Tertio qualiter filij liberentur a patria potestate generaliter respõdẽdo. Quarto dictam rñsionem diuidit. Secũda ibi (⁊ quidẽ.) Tertia ibi. (Si vero.) Quarta ibi (Sed hoc.)
Videamus nunc Casus. Nõ ponitur quia procedit tradẽdo regulam q̃ morte patris extinguitur potestas patria dubium tamẽ videbatur in nepote illius filij q̃ tempore paterni obitus in potestate reperiebatur q̃ nunq̃ fuisset in patris potestate: sed aui videbaᶠ dissoluto illo vinculo liberari sicut ⁊ filius. mors enim non videbatur posse venire ad ligãdũ que venit ad dissoluendũ.l.legata inutiliter.ff. de adi.leg. tamẽ cõtrariũ decidiᶠ ea ratione q̃ bene a principio sui ortus debebat in potestate patris esse q̃ tñ sui iuris pater nõ erat nõ poterat hr̃e aliũ in ptãte. sublato itaq̃ de medio illo ipedimẽto detegiᶠ ptãs nõ pprie cõcediᶠ. ⁊ qõ habitu erat in filio quo ad nepotẽ incipit etiã actu qõ non habet locũ vbi prius erat emancipatus q̃ hi nepotes tũc nõ fuerũt in potestate aui tãq̃ sustinẽtis partes filij sed im

† Huius adoptiõis meminit Suet.trãquil.in vita Tyberij Cesar.
† Ad cõtrariũ respondẽt hic doc. imo q̃ debent moderari ẽm ius cõe.j.ex facto in pn.ff. de vulg.:et pupil.sub.
† Dic qõ oraculũ est qõ oratione aliquius vel p̃ces cõcessũ est. Uel est diuina volũtas hominis ore expsa p gl.in.l. digna vox. C.de legib. Eg.Per.

[illegible] verbū videamus referk ad oculū intellectus. Itē φ co [illegible] d cōcipiak vel acquirak cognoscendū est quō dissoluak [illegible] Itē φ morte patris vel aui filij vel nepotes efficiunk sui [illegible] cū distinctione de qua in fin. Itē φ licet dictio oīmodo habeat [illegible] precisam recipit tamē congruū intellectum ſm alia iura vt hic [illegible] despō. ipu. Syl.

[illegible] Et quidem. q. d. qd fit [illegible] circa seruos de absolu. po testatis eorū dirim⁹. s. de [illegible] §. multis.

b [illegible] potestate. subaudi dominica.

c Parētis. Stricte acci pe p his tm̄ q sunt supe riores ex linea mascu. naꝫ femine nō habēt in ptāte filios: vt. s. ti. j. §. femine. gnālius acci. s. ti. ij. §. j.

d Eo. s. parente.

e Hoc. s. qō dixi mor te superioris inferiores effici sui iuris.

f Patre. s. familias sub audi. s. quē nullius est ra tione potestatis.

g Non omnimodo. i. ge neraliter.

h Sed ita. scilicet fiunt sui iuris.

i Eorum. s. nepotū.

k In potestate. et non exiuit. nā si exiuit ꝛ post ea rediit: quia est arroga tus: nō reciperet filius in potestatem eius: vt. ff. de adop. si pater filium: ꝛ est ratio: vt ibi notatur. †

✱ Adde tū φ pmarō ibi assignata cōiter approbak hic ꝛ ibi. Syl.

l Is. s. filius predictus.

m Mortuus est. s. filius predictus.

n Sui iuris. Nisi in casu: vt qñ per dignitatē filius sui iuris fact⁹ fuisset: vt in auſ. consti. que ex dign. §. illud. col. vj.

✱ Adde φ ratio est qꝛ qō fauore introducik nō trahik in odiū. l. qō fa uor. C. de legi. ꝛ qꝛ dignitas sicut puilegiū nō tollit dignitatē aut pui legium. l. hac saluberrima. C. de ppo. agē. in re. li. xij. Syl.

✱ Cū autē. Diuidik in quinq; partes. Primo de deportatiōe patris. Scdo deportatione filij. Tertio de indulgētia principis. Quarto de relegatis. Quinto de seruis pene. Secunda ibi (Pari ratione.) Ter tia ibi (Sed si ex indulgentia) Quarta ibi (Relegati.) Quinta ibi (Pene.) Are.

✱ Cum antē is. Casus. Querebatur an ex delicto deportatiōe vel seruitute pene pīa ptās tollerek. ꝛ dubiū faciebat qꝛ cū adhuc pr vi uus remaneret nō videbak tolli qꝛ cū iura filiatiōis sint naturalia nul lo casu videbank posse amoueri hoc tñ nō obstante ꝫñū decidik qꝛ cū dictū sit hoc esse prius ciuiū ro. s. de pa. po. ꝛ per deportationē desinat esse ciuis desinūt necessario omnia q̄ ex ciuilitate cōsequebank tāφ cā cessante ipsorū. Sed ideo dubitabak φ facta restitutiōe ꝛ videbak fi lios semel liberatos nō recidere in potestatē pris p rōnē. l. si pater. ff. de ado. cui⁹ ꝫñū decidik qꝛ cū per eā oia in pristinū statum reponank est ac si iure postliminij reuerterenk ab hostib⁹ sicut em̄ illa est restitu tio. l. mortue sic hec est principis ꝛ sic. l. viue. Not. φ deportat⁹ pdit ciuitatē. Itē φ qui desinit esse ciuis ro. nō hꝫ filios in potestatē. Itē φ dictio perinde denotat silitudinē ꝫ nō p oia. Itē φ mors ciuilis equi parak naturali. Itē φ deportatione filij soluik pīa ptās ex quo notak φ patria potestas est ciuiū ro. actiue ꝛ passiue. exigit em̄ in pře ꝛ filio ciuilitatē. Itē φ restitutio reponit omnia in pristinū. Itē φ relegatio nō tollit patriā potestatem secus in seruitute pene. Item qui dicatur seruus pene. Syl.

o Cum aūt. Dictū est supra qualiter soluik patria potestas morte na turali: nunc ponit qñ morte ciuili.

p Deportak. Hic not. φ hec sentētia deportatiōis vt valeat. i. vt statū ꝛ ciuitatē perdat: nō pōt dari nisi a quatuor iudicib⁹. s. ab impe ratore: vel ab eo q ei⁹ vice iudicat ꝛ a prefe. pto. ꝛ pfe. vrb. ff. de pe. l. ij. §. j. ꝛ de leg. iij. l. j. §. a pfectis. ꝛ. ff. de inter. ꝛ relega. l. inter penas. §. j.

✱ Adde φ nisi intelligas pprie in terminis. d. l. j. §. a pfectis. gl. ma le diceret. si em̄ intelligik de vicegerente pncipis nō haberet dubiū sed dꝫ intelligi pprie scōm terminos. d. l. vt aduertit. hic Syl.

Idē credo in senatorib⁹. q paré sniam. i. parē habent effectū princi pis: vel maiorē quā pdicti: vt. ff. a q. appe. nō ꝫ. l. j. §. j. † Si aūt ali⁹ iu dex talē sniam det: nō valet nec mādak executioni: nisi pnceps appro bet eā: vel insulam siue locū assig. vt. ff. de leg. iij. l. j. §. ij. ꝛ. §. deporta tos. ꝛ. ff. de iniu. ru. ꝛ ir. testa. l. si quis. §. eius.

✱ Adde φ rōnē assignat gl. in. l. illicitos. §. q vniuersas. ff. de offi. psi.

cti: eo iure‡ liberentur. ¶ Et qui dem[a] quemadmodum liberētur serui a potestate[b] dominorū: ex his intelligere possumus que de seruis manumittendis superius exposuimus. ¶ Hi vero qui in po testate parentis[c] sunt: mortuo eo[d] sui iuris fiunt. ¶ Sed hoc[e] distinctionē recipit. ¶ Nam mor tuo patre[f] sane omnimodo filij filieque sui iuris efficiuntur. Mor tuo vero auo: non omnimodo[g] nepotes neptesq; sui iuris fiunt: sed itaq;[h] si post mortē aui in po testatē pris sui recasuri non sunt. ¶ Itaq; si moriente auo pater eorum[i] viuit et in potestate pa tris sui est: tunc post obitum aui in potestate[k] patris sui fiunt. Si ve ro is[l] quo tempore auus morik: aut iā mortuus[m] est, aut per emā cipationē exijt de potestate pris: tunc hi qui in potestatem eius ca

dere non possunt sui iuris[n] fiunt.

Deportatio et seruitus pene patriam potestatem soluunt: re legatio non que restitutione prin cipis recuperak. h. d.

Cum autē[o] is qui ob aliquod maleficium in insulam ‡deporta tur,[p] ciuitatem amittit: sequitur vt qui eo[q] modo ex numero ci uiuꝫ romanorū tollik, perinde est ac si eo mortuo[r] desinant liberi in potestate eius esse. ¶ Pari[s] ra tione ꝛ si is qui in potestate par[illegible] tis sit: in insulā deportatus fue rit, desinit esse in potestate paren tis. ¶ Sed si ex indulgentia prin cipis[t] restituti fuerint: per omnia pristinum statum[v] recipiūt. ¶ Re legati autem patres in insulam in potestate liberos retinent[x]. Et ex contrario liberi rele gati in potestate parentum re manent. ¶ Pene[y] seruus esse

que communis est quamuis Ange. hic eam reprobet. Syl.

¶ Que aūt sunt delicta pro qbus in insulā debeāt deportari: dicem⁹ j. de pu. iudi. per totū tit. ſꝫ relegare pōt qlibet q hꝫ merū imperiū vt ff. de interdi. ꝛ releg. l. relegatorū. j. rñ. Et no. φprimo de media. † Se cūdo de relegatiōe. Tertio de maxima dicit. Prima ꝛ vltima tollūt patriā ptātē: ſꝫ relegatio nō sic: cū ibi stat⁹ nō est mutatio: nec capitis di.

p Eo modo. i. per istam deportationē in insulā.

¶ Additio. Et ex isto tex. no. Ang. φ dictio p inde iportat silitudinē: ſꝫ non oīmodā: maxime in penalib⁹: vt per Bar. in. l. sacr. ff. ad. l. iul. pe.

q Mortuo. No. depor tatū mortuū. s. ciuilr sic. ff. de ꝫtab. l. j. §. filiū. ꝛ. ff. de sol. l. verū. §. societas.

r Pari. Hic no. vbi est eadē rl sillis rō idē ius cō stituak. sic. ff. de ver. obli. l. actio. in fi. ꝛ. j. φ cū eo q in alr. po. §. istas. ꝛ. ff. de edēdo. l. quedā. §. nūmu larios. ꝛ. ff. ad. l. aqui. l. il lud. Argu. ꝫtra. ff. d col. bo. l. si quis. in fi. j. respō.

✱ Adde φ quis non sit illa eadem ratio nō: ñ est ꝫtraria: ſꝫ est alia per quā idē decidēdū est qō nō incōuenit. §. affinita tis. s. de nup. ꝛ Bartol. declarat ibi. Syl.

s Principis: al's principali. Sed nunquid per aliū poterit restitui. Rñ. nō: nisi forte per senatorē: qui potest restituere statū: vt. ff. de po stu. l. j. §. de qua. ꝛ. §. an autem.

✱ Adde restitutionē fieri per omnē qui autoritatem supremam ꝛ principis habet siue sit senatus siue ciuitas. l. fi. ꝛ ibi. glo. ꝛ doct. C. de prescriptio. long. temp. Syl.

t Statū. s. quātū ad honores vel ordines: ꝛ filia: vt. C. de sen. paſ. l. j. ergo ꝛ patriā ptatē: ꝛ hoc vult hic dicere. Sꝫ ꝫdicik. C. de sen. paſ. l. in insulā. ꝛ. l. si si pr. Sol. hic spāliter ad oia fuit restitut⁹: ſm. M. ꝛ sic fa cias punctū ibi per oia. hac reprobo: qꝛ semp intelligik ad oia restituit: nisi ꝫdixerit expressim: nā verbū restituo gnale est: vt. ff. de vsu. videa mus. §. in faniana. Alij hoc intelligūt ad patrē reuertentē tm̄ referen dū: cui dꝫ restitui filius in ptāte: sed filio restituto nō sic: qꝛ sic noceret ei restitutio. ar. C. de le. ꝛ cō. qō fauore. ſꝫ hāc opi. reprobo. nā liber tus deportatus ꝛ restitutus in libertinitatē recidit: vt. ff. de in. pa. si ue libertus. Dic ergo interesse vtrū princeps dicat hec verba restituo te. ꝛ tūc ad omnia restitutus ‡ videak vt hic an hec indulgeo tibi: quo casu de pena tm̄ remittēda cogitasse videak: vt in ꝫrijs. argu. C. de sen. paſ. l. generalis. ꝛ. l. tutor. al's cū indulgētia: vt. C. de gene. aboli. l. fina.

✱ Adde φ hec glo. in terminis nostris vera est ex eo qꝛ restitutio ge neraliter facta restituit omnia ea que trahunt immediate causam ab ipsa condēnatione qꝛ ipso iure perdunk secus si essent deperdita me diante alienatione vel facto hominis ita est cōmunis opi. in. l. gallus. §. ꝛ quid si tantum. vbi Jaſ. col. xv. in. ij lectu. ff. de liber. et posthu. Quid aūt importet indulgentia ꝛ cuius sit virtutis ꝛ potentie ponit eleganter Decius in. c. j. in prin. de rescrip. Syl.

v Retinēt. No. differētiā inter relegatū ꝛ deportatū quo ad familiā: vt hic. ꝛ. s. primo. §. Itē hic bona ꝛ ille nō: vt. ff. de inter. ꝛ rele. l. j. (j) Itē hic ciuitatē retinet: ille nō: vt. ff. de inter. ꝛ rele. l. relegatorū. §. fine ad tps. ꝛ. §. ad tps. Itē qꝛ hic ad tps vel in perpetuū: ille aūt tm̄ in perpetuū deportak: vt. ff. de inter. ꝛ rele. l. relegati. ꝛ. l. relegatorū. §. hec differētia. ſꝫ in libertate nō est dīa. nāꝫ vterq; liber remanet: vt. ff. d bo. dā. l. ſꝫ ꝛ si al's. §. j. Sꝫ bānitos nri tpis qb⁹ ꝫparam⁹: Rñ. ppter ma leficiū: vt ēt cū ciuitate ꝛ bona sua publicenk: vel de iure: vel de ꝫsue tudie ciuitatū: tūc dportato ꝫparabo: al's relegato: vt ar. ff. d bo. dā. l. j.

✱ Adde φ in hac equiparatiōe sunt attēdēda vba ꝫdēnatiōis nō ipa denominatio q̄ aptak tam ad relegatos φ ad deportatos vt declarat Bar. in. q. statuto ciuitatis lucane ꝛ Jaſ. in. l. j. C. de her. insti. Syl.

Non aūt dico φ possit deportari a preside de iure: vt. s. §. pxi. dixi mus: nec relegari a defensore ciuitatis: cū sit de iperio mero: vt in auſ. de defen. ciui. §. nulla. in fi. §. coll. iij. Vñ versus. Qui deportank sem per pena cruciantur. Pena relegati est ad tempus atq; perennis.

x Pene. id est supplicij: supplicium enim suum dominus est nō fi scus. vnde ei nihil querit: vt. ff. de his qui pro non scrip. ha. l. iij. sed nouo iure nemo ingenuus sit seruus ex supplicio: vt in auſ. de nup. §. quod autem. ꝛ. §. quia vero. col. iij.

In

‡ Depor tari tū qs dicik cū ei ex snia cer to spatio circūscri bitur pe ne pendē de locus q bus e bo nis pprijs nihil possi dendū re linquitur. At tū rele gari dicik cum finib⁹ pŕie absce dere iube tur cui bo nis tū vti pmittitur. At vide Bude. in Paud. ad l. capitaliū §. in exuli bus. ff. de pen. Deporta re possunt tm̄ ǭtuor indices.

† Cōtra sen tit Jaſ. p. l. iij. ff. de in terd. et re leg. de quo. j. de cap. di mi. in pncip.

‡ Quod tu ita intellige non tra hatur retro hmōi resti tutio ad bo na alienata qm̄ princi pis benefi cia citra vl lius iactu rā cōcedi in telliguntur. l. s. §. merito ꝛ. §. si quid a principe. ff. ne qd in lo co pub. vn de cōsuli in his pōt, vt i restitutio ne inserak, qō ad bona distracta: q̄ cūq; etiā p fecta fiat re stitutio de quo p Bar. ꝛ Ang. in. l. Gall⁹. §. ſꝫ qd. ff. de lib. ꝛ posth.

Deporta tus ꝛ rele gatus dif ferunt.

† Id verum esse ait An gel. nisi in p petuū esset relegatus. qm̄ tū ei po test adimi pars bono rum. l. rele gati in fin. ꝛ l. relegatorū §. ad tps. ff. eodē tit.

mi [illegible] mu [illegible] posſ ūt se obli gare, non possint ēt se in arro gationem tradere: vt q quō alte rius ptāti se subijce re ad qō sit tex. esse in. l. iij. iij. ꝛ. v. in. ꝫb. liberet. C. de emāci pat. lib. At vide ꝫ enndē Jo. de P. lat. ad aliam gōnē emo uet ibidē ꝫ ex glo. i. §. et gd. in. l. Gall. et Bar. snia cū gl. eadē pugnāte.

† Sꝫ quod ius semel q̄ situ nepoti non debeat tolli p arro gationē per regulā iur. ius nostruꝫ alia em̄ ra tio hic refel lit qō facit vt pōt im petrationē vacature nubens nō obtineat etiā si vxor moriak ſm Ang. qō fa cit ꝫtra gra duātū noia tū qō vxore postea du cta ꝛ ea de mū mortua hōibus no minationi bus vti ne queat. Egi. Per.

† Sꝫ tacere videk obsta re l. s. C. de sen. pfec. p to. Pro cu ius sol. Jaſ. dubitat di cēs ꝫ snias senatorꝫ for te nō posse supplicari.

‡ Uide in hūc locum Joan. de Plat.

a In metallū. i. in opus metalli: ad fodiēdū metallū: vel etiā depor tādum: ꝛ etiā ne fugerēt ligabank: ꝛ pondere quodā opprimebank: vt ferro: vel alio modo. Alij vero erāt qui dicebank dānati in opere me talli: ꝛ hi nō tanto pōdere opprimebank: ꝛ qui hinc fugiebāt in metal lo ponebank. Alij vero erāt qui in ministeriū: vel in seruitiū metallo rū tantū ponebank: ꝛ hoc si perpetuo fieret: erat ser uus: al's contra. ff. de pe. l. aut dānū. §. inter eos. ꝛ. §. qsquis. ꝛ. §. in ministe riū. Sed quid si puincia non habeat metalla aliq: vel ferri: vel similis cōdi tionis. Rñ. in vicinā pro uinciam mittebank: vt. ff. de pe. l. aut dānū. §. est pe na metalli. Alij sunt in opus † publicum perpe tuo dati: vel ad tps q sūt similes relegatis: vt. ff. de pe. l. quidā. Sed hmōi pene non sunt in vsu ho die.

b Bestijs. Deducēdis forte vel etiā vt comede ret cum eis vel alia bestia lia faceret. ō hac pena dic vt no. ff. de pe. l. qui in vl timo.

✱ Adde φ qui bestijs subijciebank dabank eis dē dilaniandi vt colligik ex tex. in. d. l. qui vltimo. ꝛ ita itellige qꝛ erāt dāna ti ad mortem. Syl.

ct⁹ filios in potestate habere de sinit. Serui autē penę efficiūtur qui in metallū[a] damnātur: ꝛ qui bestijs[b] subijciuntur.

Sola patriciatus dignitas li berat a patria potestate. h. d.

¶ Filiusfamilias si militauerit[c]: vel si senator: vel consul factus fuerit: remanet in potestate pa tris. ¶ Militia ‡ enim vel consu laris dignitas de patris potesta te filium non[d] liberat. ¶ Sed ex constitutione[e] nostra summa pa triciatus[f] dignitas ilico[g] impe rialibus codicillis prestitis filium a patria ptāte liberat[h]. ¶ Quis[i] enim patiatur patrem quidē pos se per emancipationis modum, potestatis sue nexibus filium li berare: imperatoriam autē celsi tudinem non valere eum, quem sibi princeps elegit[k] patrē, ab a liena eximere potestate.

¶ Filiusfamilias. Diuidik in quatuor ptes. Primo ponit dictum in genere. Scdo reddit rōnē. Tertio excipit a dicto. Quarto assignat ra tionē. Scda ibi (Militia.) Tertia ibi (Sed ex cōstitutiōe.) Quarta ibi (Quis enim.) Ang. are.

✱ Filiusfamilias. Casus. ¶ Ita figurari potest visum est φ ex deli ctis qs exit patriā ptātē an hoc sit veruꝫ ēt in casu opposito ex digni tatib⁹ ꝛ videbak dicēdū φ sic absolute qꝛ ex quo cautū est vt seru⁹ ade pt⁹ militiā vel dignitatē sciēte dño nācisca̧t libertatē. l. sup seruis. C. q. mil. nō pos. l. si qs eo. tit. multo magis dꝫ effici sui iuris fili⁹ cuius tñ ꝫñū decidik excepta pŕiciat⁹ dignitate ppterea φ quasi in ptes prin cipis cooptarenk motus qꝛ illucusq; hmōi dignitatibus tale priuile giū concessum nō fuerat qō tamē cognita ratiōe in oppositū adducta postmodū fuit correctū vt. C. aut cōsti. q̄ de digni. in pn. No. φ hoc iu re filiusfa. miles non liberak a patria potestate. Itē nec senator nec cō sul. scōo φ nō incōuenit φ rō sit eadem cū dicto. sed dic φ hoc est ex eo qꝛ intēdit dicere φ manet in potestate qꝛ non hꝫ priuilegiū liberā di. i. qꝛ non est tributū hoc priuilegiū sicut dicit in. l. fi. C. de offi. pcō. cesa. Itē no. patriciatū liberare a nexu patrie potestatis. Itē φ argu mentū ab incōuenieti valet. Itē φ argumentū de minori ad maius va let affirmatiue. Itē φ dignitas patriciatus est summa ꝛ maxima. Itē vnde patricij dicantur. Syl.

c Militauerit. i. miles factus fuerit: ad qō multa sunt necessaria: vt in auſ. de man. prin. §. si. colla. iij. diximus etiā in. l. pe. ff. ex qui. cau. ma io. Uel dic militauerit. i. in exercitio militie fuerit.

d Non liberat. hoc iure isto. nā nulla dignitas pter patriciatū re leuat filiū a potestate patris: vt subijcik: sed hodie duodecim sunt di gnitates: q̄ liberant aliquē curialē a curiali cōditiōe: vt. C. de decu. l. fi. lib. x. ꝛ ille eedē liberāt a patria ptāte: vt in auſ. cōsti. q̄ de digni. §. j. et §. gnāliter. colla. vj. Unde cū sit ibi cōsul corrigik qō de eo hic dicitur. Additio. Adde vltra dictas duodecim dignitates duas. alias digni tates q̄ liberant a patria potestate: vt est episcopalis dignitas in filio fa. ꝛ monachatio. ange.

e Constitutione. vt. C. de consul. l. fi. lib. xij.

f Patriciatus. Erat em̄ patricius quasi pncipis pater. Unde Sal lustius. O patres conscripti. Nā scripta erāt eorū nomina in aliquo loco: vel in corona capitis eorum: vel alias.

✱ Adde φ longū esset declarare qui senatores essent qui patricij pa tres cōscripti ꝛ similes sed pro plena declaratiōe vide Budeū in suis annota. in. l. fi. ff. de sena. Syl.

g Ilico. hoc est speciale in patricio ꝛ cōsule: hodie etiā: vel collatio ne. i. donatione codicillorū. i. dignitatis scripte: vel per aliqō priuile giū fiat sui iuris etiā sine administratiōe. in alijs decē: tūc demum cuꝫ ceperit administrare: vt in auſ. consti. que de digni. §. j. colla. vij. q̄ est. C. de epiſ. ꝛ cleri. auſ. sed dignitas. ꝛ. C. decurio. l. fi. Item in tertio casu cum ordinatur episcop⁹ qui est etiam vltra supradictos casus: vt in auſ. consti. que de digni. §. palam. colla. vi.

✱ Adde φ per dignitatē sacerdotalē liberak. ‡ ſm Host. in. c. indeco rum. de eta. ꝛ quali. Item per monachationē. d. c. indeco. ex causa. §. pe. ff. de mino. Syl.

h Liberat. s. dignitas.

i Quis enim. q. d. si qlibet pater ēt vilissim⁹ filiū suū emācipat qꝛ vt. j. eo. §. admonēdi. ꝛ. §. pterea. quare hoc imperator nō poterit re: Uel dic in casu patricij. q. d. cū ipse patricij possit emanc re: ꝛ ad hoc cōpellik [illegible] alapis ꝛ verberib⁹ [illegible] auſ. cōsti. que de dig[illegible] quare ꝛ ipse impator [illegible]

✱ Adde φ argumētu tex. pcedit respectu dig tatis qꝛ al's nō pcederet pari pater qlibet emāc pat filiū ergo imperato vt filius nō possit eman cipare ꝛ liberare patrem. Syl.

k Elegit. qō raro fit: vt C. de cōsul. li. xij. ſm M[illegible]a.

Patre vel filio ab hostibus capto pendet ius patrię potesta tis, ppter ius postliminij quo oīa recuperantur. h. d.

¶ Si ab hostibus[l] captus fue rit parens quamuis seruus ho stium fiat: tamen pendet[m] ius li berorum propter ius postlimi nij[n]. ¶ Quia hi qui ab hostibus capti sunt, si reuersi fuerint: om nia pristina iura recipiunt: idcir co[o] reuersus etiam liberos ha bebit in potestate: quia postlimi niū fingit eum, qui captus[p] est in ciuitate semper fuisse. ¶ Si vero ibi decesserit, exinde ex quo ca ptus est pater, filius sui iuris fuis se videtur. Ipse quoq; filius ne posve si ab hostibus captus fue rit: similiter dicimus propter ius postliminij: ius quoq; potestatis parentis in suspenso esse. ¶ Di ctū est autē postliminiū † a limine

¶ Si ab hostibus. ¶ Di uidik in tres partes prin cipales. Primo loquik qñ pater fuerit capt⁹. Se cūdo qñ fili⁹. Tertio de clarat quid sit postlimi niū. Scda ibi (Ipse quo q;.) Tertia ibi (Dictū est.) Are. ✱ Casus. Que situ fuit an captus ab ho stib⁹ retineret vel perde ret ius pŕie ptātis ꝛ vide bak dicēdū perdere qꝛ cū efficiak seru⁹ hostiū ꝛ sic in potestate alteri⁹ nō pōt aliū habere in po testate. l. sic eueniet. ff. de adul. eodē modo in filio capto qꝛ trāsit in al teri⁹ potestatē: videbak absolute liberari vt in monacho dicimus qui trāsit in potestatē abbatis. c. indecorū. de eta. ꝛ quali. cui⁹ ꝫñū rñdek φ imo nec perdik nec retinek: sed stat in suspēso attento futuro euē tu vt si reuertak nō psumak amissa si decedat ibi psumak ex. l. cor. deces sisse pambula hora captiuitatis rō autē eqtatis hui⁹ fuit ne remedio destituerenk illi qui fortiter p patria pugnādo capti essent ita demū eis reuersis. No. φ capt⁹ ab hostib⁹ ꝛ si ciuis ro. efficik seruus hostiū. Itē φ si pater capiak ab hostibus pēdet ius liberorꝫ. Itē φ reuersi ab hostib⁹ oia iura recuperēt. Itē. no. qd sit postliminiū vñ dicak ꝛ eius effect⁹: ꝛ q licet arguere ab ethimologia vocabuli ꝛ qd sit limes. Syl.

l Ab hostib⁹. Hostes sunt quib⁹ popul⁹ romanus bellū indixit: vel ipsi populo. romano: vt. ff. de cap. ꝛ post. re. l. hostes.

m Pēdet. Hic colligik quoddā hominū gen⁹ esse in pēdēti: vt di xim⁹. s. de his q sunt sui vel alie. iu. §. j. Sꝫ certe qō hic dixit pēdet ve rū est ppter iuris fictionē: nā q̄ ad veritatē sui iuris est fili⁹: vt. ff. de te sta. l. lege corne. i. fi. ꝛ. ff. de lib. ꝛ posth. l. pe. ꝛ. C. de sen. paſ. l. fi. ibi φ ma xime ꝛc. ꝛ. ff. ad maced. l. j. §. j. nā pr seru⁹ est hostiū: vt. s. de iure pso. §. serui. ergo aliū in potestate habere non pōt: vt. ff. ad. l. iul. de adul. l. sic eueniet. Dic ergo φ nulla pterita vel psentia pendent inspecto statu presenti sed futuro: vt. j. de ver. ob. §. conditiones. †

✱ Adde meliorē tex. cum glo. in. l. qui res. §. j. ff. de solu. l. cū heredes. §. j. de acqui. pos. l. pe. ff. de suis ꝛ legi. l. in bello. §. si quis capiak. ff. de capti. ꝛ postli. reuer. l. bona. §. qō si filius. eo. ti. Syl.

n Postliminij. Est aūt postliminiū ius amisse rei recuperāde ab ex traneo moribus ꝛ legib⁹ cōstitutū: vt colligitur. ff. de capti. ꝛ postli mi. l. postliminium. j. responso.

✱ Adde tū p declaratiōe φ postliminiū hꝫ duo capita pmū φ reuer sus recuperat oia ꝛ hoc est fundatū sup veritate scōm φ fingak semper fuisse i ciuitate ꝛ semp habuisse illa iura qō est ꝫ veritatē ita est de mē te. Bar. in. l. nec vtilē. col. fi. ex q. ca. ma. q̄ distinctio in hac materia ape rit mentē ad multa q̄ nō sunt psentis ppositi: nec materia additionis ad instructionē iuuenū cū sint de apicib⁹ iuris hoc exigit. Syl.

o Idcirco. Quia reuersi omnia iura recuperant. †

p Captus. Et reuersus: vt. ff. de capti. retro.

¶ Dictū est antē. Casus. ¶ Dicatis mihi si placet vñ dr postliminiū: Ad hoc rñdet impator φ postliminiū dictū est a limine ꝛ post. Nā cū q ab hostib⁹ capt⁹ est cū postea ad fines nostros redierit postliminio reuersum recte dicim⁹. Sicut em̄ limina in domib⁹ quēdā finē faciūt ita finē imperij limē esse oēs veteres voluerūt: vñ etiā limē dictum est quasi finis ꝛ termin⁹ qdā. ꝛ hac rōne est: vt q ab hostib⁹ vltra limen. i. vltra metā ꝛ finē imperij ducebak postea eodē limine reuertebak quo amissus fuerat. Sed pone φ aliqs sit captus infra limites imperij: et ibidē victis hostib⁹ recuperat⁹ nūquid cēsek iste postliminio reuer sus: ꝛ videk φ nō: cum nō fuit vltra limē id est metam: vel finem impe rij. Respon. imperator: φ iste postliminio redisse censetur.

† Qō facit ſm Christ. qō vacante sede p mor tē prelati si op⁹ sit chris mate: grēdi sint epi vici ni. ꝛ est glo. in. c. si epō a paganis. de sup. neglig. §. lib. vj.

‡ Nota igi tur mili tiā, tamet si multis subnixa sit puilegijs a pŕia po testate nō liberare. Quot aūt militi vt militarib⁹ gaudeat puilegijs gaudeat sint neces saria vide i. l. penult. ff. ex quib. cauſ. ꝛ. j. d milit. test. ad prin. ex qbus faci le colliges an nri tem poris mili tes puile gijs mili tarib⁹ gau dere de beant.

Dignita tes. xij. li berāt a pa tria pote state.

Patriti⁹ quis est. Salusti⁹.

‡ Et id re cte respe ctu benefi ciaſiū ꝛ ad uenticiorꝫ bonorū ꝛ eo rū quoq; q̄ post clerica tū aquisita sunt: ꝛ item quoad pfo nā vt nō pos sit peti abs quo liberak p sacrū ordi nem vt nor. Inno. ꝛ ho stiē. i alleg. c. indecoruꝫ ꝛ Specul. d acto. vers. ſꝫ cum cler. et xxiij. qō. v. certū ciliorꝫ nis in glo. ꝛ p Archy.

Diuisio. Hostes q dicuntur.

‡ Et vide ibidē plene per Bar.

Filius ca pt⁹ ab ho stib⁹ in ve ritate est sui iuris.

Postlimi niū qd est.

† Non sic serui⁹ apō Cicer. i to picis ſꝫ li minū esse pductiōis ac extēsio nis gratia adiectū vt i finitimo ac legitio, linius ve lut ꝛ Tul liū in me ditullio.

† Et adde etiā id verū quoad resta merū vel cō tractus filij sup aductis tijs acqsitꝫ ante capti uitatē, nec in aliū trāſ latis quia ti tulo pterq̄ hereditario alias se cus ſm An gel. Aret. At ſm Jaſ. non pēdent cōtract⁹ fi lij, nisi pris pudicia cō cernant.

† Excepta possessione rerū suaruꝫ l. deniq;. et l. nec vtilem ff. ex quib. cauſ. ma. Jason.

Universidad de Deusto Biblioteca

...infra fines nostros nec vltra deductus: ita improprie re- ... postliminio. † vel dic capt⁹ fuerat vltra fines: ꝛ tunc dici ... eius anteq̄ ad limina redeat: q: sic recuperat statum licet ... facit ad hunc. §. ff. de cap. in bello. §. j. Item ad idē. ff. de ... l. qui possessionem.

ratur: qd datur a iure. l. j. ff. ad municipales.
g Per constitutionem. vt. C. de emancipa. li. l. fi.
h Fictione. al's functione. i. vsu. al's fictione: al's factione. Additio. Que fictio nō dz deduci in genere: puta q actus sit simulatus sed in specie: ꝛ qualiter presumatur vel pbetur per testes. vide per Ange. hic.

[P]reterea. Diuidit [in ...] partes. Primo qua- ... per emancipationē [solu]atur filius a patria potestate. Secūdo qua[liter] fiebat emancipatio iure antiquo. Tertio [qua]lr fiat hodie. Quarto [q] pater habet legitimam [in] bonis emācipati: sicut patron⁹ in bonis liberti. Quinto qd pater legiti- [m]us est tutor filij impuberis emancipati. Sexto q nepotē potest emācipare retento filio in potestate: ꝛ econtra. Secūda ibi (Sed emancipatio.) Tertia ibi (Nā.) Quarta ibi. (Et tunc.) Quinta ibi (ꝛ preterea.) Sexta ibi (Admonendi. Areti.
* Preterea. Casus. In prima parte aliter non figurabit q: cum fauore parentū a iure ciuili fuerit introducta patria potestas cōsequēs est vt eidē renunciare ac eā a se abdicare possit. l. pe. C. de pac. Sed loco casus referā ex caio iurecōsulto modum d. emācipatiōis antique vt aperiat intellectus multoꝝ iurium ꝛ pcipue tex. nostri. xv. tit. vj. li. j. insti. sic ait. emancipatio hoc est manus traditio quedā similitudo vēditiōis est q: ꝛ in emācipatiōib⁹ pter illū hoc est certū patrē ali⁹ pater adhibet q fiduciari⁹ nominat ergo iste naturalis pater filiū suū fiduciario patri mancipat hoc est manu tradit quo fiduciario patre naturalis pater vnū aut duos numos quasi in similitudinē pretij accipit: ꝛ iterū eum acceptis nummis fiduciario patri tradit hoc scdo et tertio sit cū fiduciario pri mācipat ac tradit: ꝛ sic de patris ptāte exit: q̄ solebant ante presidē fieri mō ante curiā faciēda sunt vbi quinq; testes ciues ro. in psenti erūt ꝛ pillo q libripēs appellat. i. staterā tenēs ꝛ q antestat⁹ appellat alij duo vt testiū numerus septē impleat tñ cū tertio mācipat⁹ fuerit fili⁹ a patre naturali fiduciario pri hoc a zere dz naturalis pr vt ei a fiduciario pre mācipet: ꝛ a naturali patre manumittat vt si fili⁹ ille mortu⁹ fuerit ei in hereditate naturalis pr nō fiduciari⁹ succedat femine vel nepotes masculi ex filio vna emācipatiōe de pris vel aui exeūt potestate ꝛ sui iuris efficiunt. ꝛ hi ipsi quālibet vna emācipatiōe de pris vel aui potestate exeūt nisi a patre remācipati fuerint ꝛ a naturali patre manumissi succedere eis naturalis pater nō pōt nisi fiduciarius a quo manumissi sunt: nā si remancipatū sibi naturalis pater vel auus manumiserit ipse eis in hereditate succedit. Hec Caius. Addā preterea verba boetij. c. iij. cōm. topi. Mācipatio inquit imaginaria q̄dā venditio est qd ipsum ius ppriū est ro. ciuiū ea res ita agit adhibitis nō minus quinq; testibus ciuibus ro. puberibus ꝛ eo qui libripens dicit is qui mancipiū accipites tenēs: ita dicit hunc ego hominē ex iure quiritū meum esse aio isq; mihi est emptus hoc ere eneaq; libra. deinde percutit libram idq; es dat ei a quo mancipiū accipit quasi pretij loco. No. modū emancipandi de iure antiquo. Itē q hodie emancipatione soluit patria potestas: et qd idē iuris hz pater qd patronus ꝛ q pōt emācipari fili⁹ retento nepote in potestate ꝛ eque. Itē circuitus ꝛ fictiones reprobari. Syl.

...nequeat ... et. l. v. ff. de cap. et ibidē per Barto. Diuisio.
† Nā recuperat⁹ iuit anteq̄ excederet fines. Egi. Perr.
‡ In quā etiā recidūt ob ingratitudinem vt. l. j. C. de igratitu. lib.

ꝛ post. Unde cum qui ab hostib⁹ capt⁹ a est: ꝛ in fines nostros postea peruenit: postliminio reuersus recte diximus. nā ‡ limina sicut in domo finem quendā faciūt: sic et imperij finē esse limē veteres voluerūt. hinc ꝛ limē dictum est quasi finis quidā ꝛ termin⁹ ab eo postliminiū dictū est: q: ad idem limē reuertebat, qd amiserat. Sed et qui captus victis hostibus recuperat: postliminio redisse existimat.

Emācipatiōe tollit pria potestas coram quocūq; iudice: idēq; iuris habet emācipans quod patronus, ꝛ tutelam filij impuberis: ꝛ potest filius emancipari nepote retento in potestate vel ecōuerso. hoc dicit.

Preterea b emancipatione quoq; desinunt liberi c in potestate ‡ parentū esse. Sed emancipatio antea quidem, vel per antiquam legis obseruationem procedebat d: que per imaginarias e venditiones, ꝛ intercedentes manumissiones celebrabatur: vel ex impiali rescripto f. Nostra autem prouidentia etiam hoc in melius per constitutionem g reformauit: vt fictione h pristina explosa i recta k via apud competentes iudices, vel magistratus l parentes ‡ intrent m: ꝛ filios suos ꝛ filias: vel nepotes vel neptes: ac deinceps a sua n manu dimittant. Et tūc o ex edicto p pretoris in bonis q huiusmodi filij vel filie vel nepotis vel neptis: qui queue a parente manumissus r vel manumissa fuerit: eadem iura prestantur parenti: que tribuuntur patrono s in bonis liberti. Et preterea si impubes sit filius, vel filia vel ceteri: ipse parens ex t manumissione tutelam eius nanciscitur v. Admonendi autem sumus liberum x arbitrium esse ei, qui filium, ꝛ ex eo nepotem vel neptem in potestate habebit y: filiū

i Explosa. Id est expulsa. sic. j. de fideicō. here. §. sed q: stipulationes.
k Rectavia. vel indirecta. nō curo. Uel dic. i. recto iure.
l Uel magistrat⁹. quoslibet etiā si nō habēt merum imperiū vel mixtū. vt i auf. de defen. ci. §. nulla. colla. iij. ꝛ etiam extraordinarios: vt duo bonomiē. coram indice mutifi. ff. de manu. vin. l. etiā. §. fina. ꝛ. C. de indi. l. vlti. al's pe.
m Intrent. si iudex est in domo idē vbicunq; sit dūmodo nō in loco turpi. vt. ff. de iusti. ꝛ iur. l. penul. ꝛ. ff. de ar. l. si cū dies. §. penul
n Sua manu. id est debet capere eum per manum ꝛ relaxare eū per verba ad hoc idonea. † vel dic manu. id est potestate. nā quandoq; ꝛ nō capta manu emancipatur. vt. C. de eman. lib. l. pe.
* Adde q formā hodierne emancipationis ponit Ang. hic. Syl.
o Et tunc. id est ex tunc. nā prius occuparet pater omnia iure peculij. vt. j. quibus nō est per mis. face. te. §. j. ꝛ est. simile tunc. ff. de condi. ꝛ demon. l. iiij. in fi. ꝛ. ff. si cer. peta. l. lecta. ꝛ. ff. de vul. substi. in pupillari. §. j.
p Ex edicto. s. posito. ff. si qs a pa. fue. man. l. j. in fi. j. respon.
q In bonis. acquirēdis vel acquisitis. vel a patre sibi nūc collatis.
r Manumissus. id est emancipatus. improprie enim ponitur. vt. ff. qñ actio. de pec. est an. l. j. §. alienatio.
* Adde q non est improprie attenta forma antiqua: q: imo erat proprie manumissio q̄uis attenta forma hodierna sit improprie dictum capiendo manumissionē in sua specie prout competit seruis: sed si capiamus verbum manumittere in suo primordiali significatu ita applicatur ad dimissionē a patria potestate sicut ad dimissionem a potestate dominica. Syl.
s Patrono. patronus autem succedit liberto in totum ab intestato: filijs non extantibus ex testamento in tertia parte bonorum liberti: liberis existentibus in nihil: licet olim esset aliter vt. j. de suc. li. §. j. et §. ꝛ. §. sed nostra. sic erit hic in patre. Sed hec similitudo interdū fallit nam interdum habet totū pater. vt si filius turpem personam instituit heredem. vt. ff. si a pa. quis fu. ma. l. patronus. in prin. Interdum nihil ex successione vel alio modo: vt in sex casibus. s. quando precium emancipationis accepit pater a filio. Item quando ‡ filius est miles ꝛ habet castrēsia: vt. ff. si a pa. quis fu. ma. l. j. §. si parens. et. §. est alius. ꝛ. ff. de testa. mili. si a milite. §. fi. ꝛ. l. seq. Item filijs alijs patris: licet heredibus non datur: vt. ff. si a pa. quis fue. mann. l. j. §. fi. secus est in filijs patroni. Item quando emancipauit coactus. vt. ff. si a pa. fue. quis manu. l. j. §. fi. Item caluiñana nō ita patri vt patrono dat. vt. ff. si quis a pa. fue. manu. l. j. §. si parens. ꝛ. l. non vsq;. Item nec operas a filio vt a liberto patronus habet. vt. ff. si quis a pa. fue. manu. l. penulti. licet hec predicta specialia in patrono vera non sint: vt colligitur ex generali capite illius tituli si quis a pa. fue. manu. l. prima: primo respon. et. ij. et in specialibus casibus qui illo titulo ponuntur. vt dictum est. Sed secundum hoc semper videtur pater amittere cum semper premium emancipationis habeat hodie. vt infra per quas perso. nobis acquiri. §. hoc quoq;. C. de bo. que li. cū oportet. §. pe. Sed dic istud legale non cōuentionale premiū esse. ꝛ ideo licitū, nec puniēdū. vt. C. de admi. tuto. l. sancimus. ꝛ. C. ad. l. iuliā de adulte. l. gracchus. †
t Ex manumissione. id est ex emācipatione.
v Nanciscitur. cōcordat huic verbo infra de legiti. paren. tutel. ꝛ infra de fidu. tute. in prin.
x Liberum arbitriū. nisi in casibus. vt. j. eo. in fi. dicemus. ꝛ fa. ad hunc. §. ff. de adoptioni. l. liberum.
y Habebit. vt supra de pa. po. §. qui igitur.

lā sua habeant: de q̄ re abūde p Bart. in l. si. ff. de liber. agno. et. l. nec ei §. preterea ff. d adop. Ex cōsuetudine tñ nōnihil in emancipationis premiū aliqd dari vl' assignari solet vt est text. in. l. vt liberorū in si. C. de coll. ꝛ an hmōi dōatio cōputet in legitimā videi. l. si qñ §. ꝛ gñaliter ꝛ ibidē p Bart. C. de inofficio. test. et an saltē debeat cōferri vide. d. l. vt liberorum.
† Et ita cōiter obseruatur fm An. qñ fit inter psentes. secus si inter absētes vt h sequitur.
‡ At id hodie emēdatū est. Nam vt pater filio legitimā, ita pri fili⁹ de suo peculio castrēsi vel q̄si relinqre tenetur scd̄m Barto. in Autē. ex causa. C. de liber. pter. in. §. q. princip. ꝛ i rub. si qs a patre fami. et adde tu in hoc qd sufficit de caluisiana esse verum, vbi alienatio facta est titulo oneroso ꝛ sine fraude emptoris, oñ tum pr ad patrem similitudinē reuocat vt not. Bar. j. l. nō vsq; ff. si qs a patre fue. ma.
† Dic qd de cōsuetudine al'r obseruat: q: pr in emācipatiōe donat aliqd filio fm Ang. ꝛ Ja. hic.

b Preterea. Non solū supradictis modis: sed preterea ꝛc.
c Liberi. Generale nomen est ad omnes inferio. vt. j. tit. ij. §. fi.
d Procedebat. i. ea demū ad effectum perducebatur. Accur.
e Per imaginarias. i. fictitias. (j) sic ꝛ. ff. de re. iu. l. imaginaria. nam pater vendebat filiū p vno nūmo forte ꝛ emptor eū manumittebat. vt hic. ꝛ. ff. de ca. di. l. liberos. §. j. ꝛ. C. e. l. fi. j. rñ. ꝛ fa. ad hoc. j. de test. §. j. ꝛ ppter hoc dicebat filius capite minui. Sed cū hodie talia nō fiāt: vt sequit nūquid dicitur capite minui: Rñ. sic: q: statum mutat ad minus. vt. j. de ca. di. j. Respon. ꝛ. §. minima. Additio. Que venditioes: ꝛ ex cōsequēti manumissiōes: lz essent nulle quo ad cōmodū cōtrahēdum. l. nud. ff. de contrah. emptio. ꝛ. §. fi. s. de inge. tamē ad eorū incōmodū ꝛ cōmodum tertij bene valebant. vt hic per Ja.
f Ex imperiali rescripto. Et hoc modo etiam sine venditiōe fiebat vt puto. Additio. Et est ratio fm Ang. hic q: frustra precib⁹ implo-

‡ Qui tñ emācipādi, liberis legitimaz dare nō cogant: Cuz i bonis patrum ipsis viuētibus filij nul-

Manumittere

a Manumittere. id est emancipare.
b Uel omnes. repete. liberum esse.
* Sed ꝛ pater. Casus nō figurabit aliter q: dubitandi ꝛ decidēdi ratio assignata fuit supra. in. §. sed hodie supra de adop. No. q dictio sed ꝛ si ponit diuersitatē facti ꝛ identitatē iuris. Itē q adoptio exigit scripturā. Itē q presentia ꝛ taciturnitas habet p cōsensu. Itē q eodem tēpore quis trāsit de potestate vnius in potestatē alterius omnib⁹ viuentibus. Itē not. q hec adoptio nō potest fieri cū absentibus. Itē q non incōuenit q vna decisio respectu diuersorum titulorū ꝛ sic diuerse materie replicetur nec per hoc dicitur superflua. Syl.
c Sed. Constitutiones. vt. C. de adopt. cū in adoptiuis: vt. s. d adop. §. sed hodie. ꝛ. §. si vero.
d Presente eo. nisi sit infans. vt. C. de emanci. lib. l. penul.
e Non cōtradicēte. Nota patientiā cōsensui cōparari: sic qui tacet affirmat. sic. ff. de pig. l. fideiussor. §. pater. ꝛ. ff. so. ma. l. ij. §. fi. Arg. contra. ff. de adoptionibus. l. ij. §. j. † ꝛ de procuratoribus. filiusfamilias. §. j. Accursius.
* Adde q hec est materia. l. que dotis. ff. sol. ma. vbi Jas. ponit. xvij. casus in quib⁹ psens sciens ꝛ tacēs h̄abetur p cōsentiēte ꝛ. vij. casus contrarios ex quib⁹ omnia iura ‡ soluuntur. Syl.

Tacēs affirmat.
† Sed ibi secūdū Christophorū requirit expressus ɔsensus pro forma.
‡ Si vacet adde huc Bal. in hūc locū qui rez diligenter psequit ex lilio Jacob. Butr. in. l. filiusfa. §. ... vltus. ff. de pcur. ꝛ bar. l. l. quoties. ff. solut. matri. ꝛ deniq; ꝛ Dy. in. c. q tacet. vide apud eūdez Bal. hic in fine an quo casu tacens cōsentire psumit necesse sit tacentē dolo tacere, an sufficiat q̄uis taciturnitas: et satis taciturnitatem decidit Jac. butr. i l. ij. C. si res alien. pign. dat. videt tū dolus desyderari arg. d. l. ij. et l. si fine. C. ad vell.
Diuisio.
† Cuius rō est libertatis fauor vt l. q in vtero ff. de statu. hoim Egi. Per.
Emancipare filiū pater cogitur in q̄tuor casibus.

quidem de potestate dimittere: nepotē vero vel neptē retinere: ꝛ ecōuerso filium quidē in potestate retinere, nepotē vero vel neptem manumittere a: vel b omnes sui iuris efficere. Eadē ꝛ de pnepote ꝛ pronepote dicta esse intelligantur.

Adoptatus ab ascendēte exit patriā potestatem ꝛ transit in potestatem adoptantis. h. d.

Sed ꝛ si pater filiū quē in potestate habet, auo vel pauo naturali fm nostras cōstitutiones c super his habitas in adoptionez dederit: idest si hoc ipsum actis interuenientibus apud competētem iudicem manifestauerit: presente d eo, qui adoptatur ꝛ nō cōtradicente e necnon eo presente, quē adoptat: soluitur quidem ius potestatis patris naturalis: transit f autē in huiusmodi parentem adoptiuū in cuius persona ꝛ adoptionem esse plenissimā antea diximus g.

Emancipato filio nepos tunc conceptus remanet in potestate aui: nec quis cogitur emancipare: hoc dicit.

Illud h aūt scire oportet, q si nurus tua ex filio i tuo conceperit, ꝛ filium postea emācipaueris: vel in adoptionē dederis pregnāte nuru tua nihilomin⁹ qd ex ea k nascitur, in potestate tua nascitur. Quod si post emancipationem, vel adoptionem conceptus ptus fuerit: patris sui emancipati, vl' aui adoptiui potestati subijcitur. Et l quidem neq; naturales m liberi, neq; adoptiui vllo pene n modo possunt cogere parentes de potestate sua, eos dimittere.

De tutelis. Titu. xiij.

Non summatur quia prefatur de quo sit dicturus: diffinit tutelam: declarat qui sint tutores et vnde dicti. ex. l. prima. ff. eodem.

Transeamus nunc ad aliā o diuisionē personarum. Nā ex his p personis quę in potestate nō sunt q: quędā vel i tutela sunt: vel i curatiōe q̄dā neutro r iure tenent. Uideamus ergo de his q̄ i tutela vel in curatione sunt. Ita em̄ s intelligi

eo pubere facto si pbauerit sibi nō expedire esse in potestat[e] adoptioni. l. nōnunq;. ꝛ. l. sequē. Idem in quolibet adoptiuo ... mi. l. iij. §. si quis minor. Itē si filie peccandi necessitatē impona[t] ... de episc. au. l. si lenones. Itē si filium male contra pietatē affecerit ... si quis a pa. l. fi. Itē ecōtra filius non potest compelli: vt emancip[et] ... vt in auf. qui. mo. na. eff[i] sui. §. generaliter. col. vij.
* Adde q fm opi. glo. etiā ex iusta causa nō cogit: attamē cōis opi. est i cōtrarium in. l. quidā cū filiū. ff. de verb. obli. in. l. vtrum. eo. tit. vt ibi refert Jas. qui dicit istam glo. magistralē: q sicut ex iusta causa cogit pater emācipare ita cogatur filius emancipari. Syl.
De tutelis. Imperator cōtinuat hanc rubricam. Uel sic. Dictum est supra de quadā diuisiōe personarū: q: quedā sunt sui iuris: quedā alieno iuri subiecte sunt. Uerum quia est reperire aliā diuisionem: q: quedam sunt in tutela ꝛc. ideo sequitur videre de tutelis.
Transeamus nūc. Iste titul⁹ diuiditur in quatuor partes. Primo sub diuidit primū membrū personarū positū. s. ti. de his q sunt sui vel alieni iuris. Secundo diffinit quid sit tutela. Tertio q sunt tutores ꝛ vnde dicantur. Quarto qui sunt illi qui possunt tutores ex testamento dare. Secunda ibi (Est autem.) Tertia ibi (Tutor.) Quarta ibi (Permissum.) Areti.

Diuisio.

f Transit. Ergo nō tollitur patria potestas sed transfert. Ad quid ergo hic casus in hoc titulo ponit: Rñ. quia ꝛ si non tollitur incōmutabiliter: tollit tamē quoad primū. idē dico in eo qui iudicatur in potestate mea nō esse: nā non efficitur sui iuris: cū sententia nō faciat ius imo remanet in potestate: lz quoad me pro emancipato habeat. vt. ff. de condi. inde. l. iulianus. in prin. ꝛ. l. vlti.
g Diximus. vt. s. ti. j. §. si vero.
* Illud autem. Diuidit in tres partes. Primo dicit de filiis ante emancipationē patris cōceptis. Secūdo de conceptis postea. Tertio q filius non pōt cogere patrem ad emancipandū eum. Secunda ibi (Quod si post.) Tertia ibi (Et quidem.) Are. Casus. quia dictum fuit supra q in potestate aui emancipantis est filiū emancipare nepote in potestate retento: quesitum fuit quid si nepos nondū natus esset an remaneret in potestate aui dubiū autē faciebat: quia vidim⁹ supra q in pluribus casibus potestas patria ꝛ dominica in seruos equiparant: sed si ancilla manumittat partus tunc cōceptus non remanet in potestate domini: sed efficitur liber. §. sufficit. s. de inge. Ergo idē in filio videbat: q: non videbat adhuc quesitū ius in partu cuius contrariū decidit ea ratione vt puto: quia statim ac cōceptus est quesitum est ius patrie potestatis auo qd non est in seruo: q: cum part⁹ ancille sit in fructu dicit pars ancille quasi fundi quousq; ab ea non est separatus: ꝛ ideo cum ea transit. No. summarium. Syl.
h Illud. hic. §. tradit duo pcepta vt. s. de adoptionib⁹. §. sed hodie.
i Et filio. s. naturali ꝛ legitimo secus in legitimo tantū: vt in adoptiuo. nā tunc filio emancipato etiam nepos ex eo emācipatus videtur fm quosdā. vt. ff. de ca. di. l. liberos. §. emācipato. ꝛ. ff. de ado. l. sed etiā nepos. Uel melius dic in eo idē qd in naturali. vt in fi. huius ti. ꝛ. ff. de ado. l. liberum. ꝛ. ff. de cap. ꝛ postli. reuer. l. si me tibi. Accur.
k * Ex ea nascitur. secus in ancilla pregnāte manumissa vel aliena. vt s. de inge. §. † sufficit. ff. de acqui. re. do. l. fi. ꝛ. C. de proba. matrem.
Adde rationē differentie quā posui supra in positiōe casus. Syl.
l Et quidē. hic est secūdū preceptū ꝛ repete scire oportet q neq; ꝛc.
m Naturales. subaudi. ꝛ legitimi. nā naturales tantū non sunt in potestate. vt supra de nuptijs. §. fi.
n Pene hic nota talē regulā q null⁹ filius potest cōpellere patrem vt emancipet eum qd fallit in quatuor casibus. ꝛ ideo dicit pene. vt si pater agnouerit legatū sibi relictū hac cōtemplatiōe vt liberos emāciparet. nā tunc cōpellitur extra ordinē emācipare. vt. ff. de cōdi. ꝛ demon. l. si cū. Itē si titi⁹ adoptauit priuignū suū: cōpellit emācipare cū

* Transeamus. Casus nō figuratur: q: pcedit diuidēdo: ꝛ diffiniēdo. No. q earū personarū que nō sunt in aliena potestate alie sunt sub tutela: alie sub cura alie neutro iure tenent. Itē q cognitis his q sunt in tutela vel cura cognoscent: qui neutro iure tenent ꝛ vtit Impe. eodem modo arguēdi quo vsus est. s. in tit. de his q sunt sui vel alie. iu. in prin. attamē hoc argumentū non videt bonū in hoc text. q: cum disiunctiue dicat cognitis his q sunt sub tutela aut cura cognoscent qui neutro iure tenent argumētū erit fallax: q: si cognoscent qui sunt sub cura nō cognoscent q neutro iure: q: poterūt esse sub tutela. Ideo vt bonū sit argumentū necesse est intelligere copulatiue non disiunctiue. Item no. q cognito vno cōtrarioꝝ cognoscitur aliud. Itē diffinitionē tutele. Itē q tutela dat principaliter persone. Itē q tutela est de iure ciuili. Item q tutor est cui diffinitio tutele cōpetit. Itē q ppria deriuatio vocabuli sumitur ex diffinitiōe. Itē q valet argumētū ab ethimologia: ꝛ q tutores dicunt defensores pupilloꝝ. Itē singulariter dictā declarationē no. q dictio vel, ponitur pro ꝛ. Syl.
o Ad aliā. nā diximus duas vt. s. de iure persona. in prin. ꝛ. s. de his qui sunt sui vel alieni iuris. in prin.
p Ex his. nota ergo q hic distinguit illud membrū quedā sui iuris sunt qd est oppositum illi: quedā alieno iuri subiecte sunt vt. s. de his qui sunt sui vel alieni iuris.
q Non sunt. qui ergo in tutela vel cura sunt sui iuris sunt. filiusfamilias ergo nō potest habere tutorem vel curatorē. ‡ vt hic. ꝛ. C. de cura. fur. l. fi. in prin.
* Adde curatorē dari filio. fa. vel potius ei⁹ bonis in quibus patri non querit vsusfructus. l. fi. §. fin. autē. in. ij. C. de bo. q lib. Syl. Sed cōtra. C. de sen. pas. l. fi. §. j. q: filius ei⁹ qui est apud hostes est in tutela: ꝛ tamē nō est sui iuris. vt. s. ti. j. §. si ab hostibus. sed ibi vere nō erat in potestate cum pater deportatus esset vt diximus supra tit. j. §. cum autem. ‡ vide hic Bar.
r Neutro. nec tutela nec cura.
s Ita enim. q: contrarioꝝ eadem est disciplina. vt hic. ꝛ. s. de his qui sunt sui vel alie. iur. in prin.
* Adde hic pbari poti⁹ argumentū a sufficiēti enumeratiōe: q: ista inter se nō vident ppie cōtraria est i tutela: est sui iuris: q: pōt ēt in cura. vt dixi. Ideo dicas q qñ vni plura p contrarijs assignant reqrit cognitio illoꝝ plurīū vt dixi als in rub. ff. de acqui. pos. Syl.

‡ Qm̄ fidelior custos administrator inuenit pre ipso nemo, neq; vlus est in rebus filioꝝ gubernandis vll⁹ affectus q̄ paternum vincat. vt. d. l. fi. hic allega. limita tñ nī si pr nollet oino rem filiorū curare aut nollet aliqd in hereditate aduentitia filijfa habere. Nā iudicis authoritate hereditati curatorez dabit. l. fi. C. de bo. q. lib.

Universidad de Deusto Biblioteca

...ligit. de aliis dicetur infra de curatoribus.
...Seruius nomē est iurisconsulti. et facit ad hūc. §. ff. eo. l. j.
...atq̃ potestas. i. violenta potestas.
...Adde q hec expositio reprobatur p doc. post Bar. i. l. j. ff. e. Syl.
...dat tutor inuitus. cū enim sit munus publicum. vt. j. de excu. tu. et cu. in princ. ergo inuitus dat. vt. C. de decur. l. nullus. lib. x. Itē inuito dat. vt. ff. de tut. et cura. da. ab his. nec nō. et ff. de tut. l. ij. vnde patet q hic est alia potestas q̃ patris in filium: et dñi in seruum: cū illa ad cōmodū. vt. j. per quas perso. no. acqui. §. j. et. §. de his qui sunt sui vel alie. iu. §. ij. hic vero ad onus. tenet enim de dolo. et lata culpa. vt. C. arbi. tu te. l. ij. Itē per hoc quādo datur inuito: differt a curatore qui volenti dat. vt. j. de cura. §. itē inuiti. et ff. eo. l. iij. §. pupill⁹. Uel dic si vis ad cogendū. potestas ad imperandum.

Adde q doct. hic et in l. j. ff. eo. impugnant hāc glo. dum vult q statē sua interpretatiōe tutor volens et volenti nō diceret tutor: sed tu salua q̄ verba diffinitiōis et ipsa diffinitio saluatur si a cōmuniter accidentibus cōprehēdat casus et rem q̃ diffinit. tex. est clarus. in. l. su⁹ quoq̃. §. puto. ff. de here. insti. ponit Areti. in. l. j. ff. de testa. Quis aliter voluerint quidam Moder. quorū dictis alibi respondi. Syl.

mus ceteras personas q̃ neutro iure tenent: ac prius dispiciamus de his q̃ in tutela[a] sunt. ¶ Est autem tutela (vt Seruius[b] diffiniuit) vis[c] atq̃ potestas in capite libero[d] ad tuendū[e] eum qui propter[f] etatē se defendere nequit: iure[g] ciuili data[h], ac permissa. ¶ Tutores autē sunt qui eā[i] vim ac potestatem habent: ex qua[k] re ipsi † nomē acceperūt. Itaq̃ appellantur tutores: quasi tuitores atq̃ defensores[l]: sicut editui dicuntur, qui edes[m] tuentur.

Filio in potestate testamento tutor dari pōt, et nepoti, nisi in patris potestatē recasurus sit. h. d. ex. l. j. ff. de test. tu. 65

¶ Permissum[n] est itaq̃ parentibus liberis impuberib⁹[o]: quos in potestate[p] habent testamēto[q] tutores[r] dare: et hoc in filios filiasq̃ procedit omnimodo. ¶ Nepotibus vero † neptibusq̃: ita demum parentes possunt testamento tutores dare: si post mortē eorum in potestatem patris sui non sunt recasuri. ¶ Itaq̃ si filius tu⁹ mortis tue tempore in potestate tua sit[s]: nepotes ex eo non possunt[t] ex testamento tuo tutores[v] habere quāuis in potestate tua fuerint: scilicet qr mortuo te i potestatem patris sui recasuri sunt.

Pater pōt dare tutorē posthumo. qui si natus esset: in potestate sua esset: Angelus aretinus. 66

¶ Cum autē in compluribus[x] alijs causis posthumi pro iam natis habeant: et in hac cā placuit nō min⁹ posthumis q̃ iā natis testamēto tutores dari posse: si mō in ea cā sint: vt si viuis parētib⁹ nascerentur: sui heredes: et in potestate eorum fierent[y].

Tutor datus filio emancipato confirmandus est sine inquisitione. h. d. 67

¶ Sed et si emancipato filio: tutor a patre datus fuerit testamento: confirmādus[a] est ex sententia presidis omnimodo: id est sine inquisitione[b].

Tutela ē triplex.

diante morte potestate patria imponere hoc onus filijs aut nepotib⁹ suis eo tempore quo non poterāt esse amplius in sua potestate: cuius contrarium deciditur: quia quāuis efficiatur sui iuris tamen cōcessit. l. paterne prouidētie vt posset prouidere etiam eo tempore de eo: qui personam ipsius regeret gubernaret ac tueretur. No. qd quilibet ascendens in infinitū qui habet liberos in potestate potest testamento de tutore prouidere intellige tamē cōcurrentibus requisitis in hoc tex. Item q dictio omnino importat idem quod generaliter. Syl.

n ¶ Permissum est ita. z: qr quedā generaliter vidimus de tutelis: et omnis tutela est vel testamentaria: vel datiua: vel legitima itaq̃ prius de testamentaria: vtpote de digniore videamus in hoc titulo et sequenti. De legitima autē dicetur infra de leg. agna. tute. vsq̃ ad tit. de atti. tu. De datiua dicetur infra de attil. tu. per totum.

o ¶ Impuberibus. etiam inuitis. vt. ff. de tute. l. inuito. hoc etiam pretori et presidi licet. vt. ff. de tuto. et cur. datis ab his. l. necnon. et. l. nec mandante. §. fina.

p ¶ In potestate. naturalib⁹ etiā dari possunt: in his que sibi relinquuntur. † . vt. C. de confir. tu. l. fi.

Adde q potest intelligi de naturalibus dupliciter: vel quia soluū sit vincul'ū ciuile: vel quia nati sint ex concubina et vtroq̃ casu dic non esse vim in potestate dandi tutorem: quia vtrisq̃ dare potest et in bonis per eum relictis et in alijs: sed in hoc vis est q in vno casu confirmatur sine inquisitione in alio cum inquisitiōe: ita est doc. bar. in. l. naturali. §. j. ff. de confir. tut. vbi videndum. Syl.

q ¶ Testamento. vel codicillis testamento confirmatis. vt. ff. de testamen. tute. l. iiij.

r ¶ Tutores sed non curatores. vt infra de cur. in prin.

s ¶ Tua sit. et nunq̃ exiuit. alioquin non recidit: vt. ff. de adop. l. si pater. et. l. si filius. et de hoc dixi. s. ti. j. §. j.

t ¶ Non possunt. licet miles sit testator. vt. ff. de testamen. tute. l. ij.

v ¶ Tutores. Si autem filius vel emancipatus est vel mortuus: tunc nepotes ex eo sunt sui iuris mortuo auo. vt supra tit. j. §. j. in fine. Unde ex testamento aui possunt habere tutorem vt hic innuitur. ¶ Casus: quia dicitur filijs tutores dari posse. item et nepotibus quesitum est an posthumo tutores dare liceat et videbatur dicendum quod nō: quia cum ad hoc vt tutor dari possit sit necesse quod hi quibus datur sint sui heredes id est quod sint in potestate et teneant primum locum cum posthumus non sit in potestate: quia non natus non videtur qd ei tutor dari possit: cuius contrarium deciditur ratione expressa in tex. quia habetur pro nato: quia tutela respectu pupilli est cōmodum. l. qui in vtero. ff. de stat. homi. Nota. qd posthumo tutor dari potest et quando. Item qd tutela est commodum pupilli. Syl.

x ¶ Cum autem. ¶ In compluribus. vt quoties de commodo eorum queritur. vt. ff. de stat. homi. qui in vtero. non sic de commodo alio. vt. ff. de verb. sign. qd diximus. Uel si de incōmode matris vt. ff. de stat. ho. l. imperator. Additio. Et est ratio: qr etiā tractat de cōmodo ventris. quia perempta matre periret et partus secundum Bart. in dicta. l. qui in vtero facit. l. pregnantis. et quod ibi nota. per Bar. et alios. ff. de pe. Ange.

y ¶ Fierēt. vt qr ex vxore nasciturus erat vel nuru: aliud si ex cōcubina: nisi in his q̃ sibi dimitteret: vt. C. de cō. tuto. l. fi. tales enim tunc nō nascerentur in potestate. s. de nup. §. fi.

Adde q hic videt tex. q suitas esse possit sine patria potestate al's. tex. esset superfluus et ineptus cum copula ponatur in text. diuersa nisi dicas hoc factum esse gratia maioris declarationis.

¶ Sed et si emācipato. Casus. ¶ Querebat an filio emācipato dari tutor testamēto posset: et dubiū faciebat qr hoc videbat tantū permissum patrib⁹ ratiōe patrie ptātis. s. eo. §. pmissum. sz ɔ̃riū decidit. sz hoc addit q absolute sit tutor et nō ex inquisitiōe cōfirmet qr noluit. l. dationē absolute in filio emācipato valere sed bñ voluit datū confirmari vt ipsa datio ex iudicis potestate pēdeat nō patris fuerit. z pōti⁹ nominatio quedā patris q̃ absoluta datio. No. summarium. Syl.

¶ Sed

d ¶ Libero. nā nisi sit liber pupillus nō pōt habere tutorē. cū si seruus sit: nō sit sui iuris: qd est necesse. vt. s. eo. in prin. Item et si dubius est pōt habere tutorē. vt. ff. de tut. et cur. da. ab his. ei qui. Est tñ casus vbi seruo dat tutor: vt. ff. de tut. et cu. da. ab his. l. si impuberi. j. rñ. cui tñ legi signat contra. ff. ad tre. l. si res aliena. §. si seruus. et. l. cogi. §. fi. ex his duab⁹ est alia cōtra. ff. eo. ti. l. mulier. §. nō est. Que legum contrarietas ita soluit: cū libertas fideicommissaria et hereditas relinquitur ab eodem prestanda: poterit seruus cogere vt institutus hereditatem adeat: et tunc dat etiā seruo tutor. vbi vero ab vno hereditas et alio libertas relicta est nō potest nisi prius prestita ei libertate: tunc eni coget alium heredē hereditatem adire et sibi restituere fm Joanē fab.

e ¶ Ad tuendum propter hoc etiā remouet patriā potestatē que non est ad tuendū. (j) sed ad gubernandū prout vult: et sibi acquirendum. Additio. Scilicet principaliter sed bñ in cōsequentiā. l. fi. §. necessaria te. C. de bo. que li. vñ nō cōsiderat. l. j. C. de autho. tu. vide hic p Christ.

f ¶ Propter etatē. ad differentiā curatorū: qui dant furiosis et mētecaptis qui propter morbū se defendere non possunt. vt. j. de cu. §. furio.

¶ Adde q talis curator furiosi dat principaliter persone prout declarat bal. in. l. in copulandis. C. de nup. Syl.

g ¶ Iure ciuili. Nota tutelam esse de iure ciuili. † licet oēs fere cōtractus sint de iure gentium: vt. s. de iure natu. §. ius autem.

h ¶ Data. s. a lege vel iudice: permissa vero a testatore dicit. vt. j. eo. §. permissum. Uel dic data persone principaliter: permissa secundario rebus. vt. j. tit. j. §. certe. et. j. de excu. tu. §. datus.

i ¶ Eam vim. que est dicta. s. proxi. §.

k ¶ Ex qua re. i. vi et potestate.

l ¶ Defensores. et fm hoc etiam curatores sunt tutores: fm Joan. et plerunq̃ sic appellantur. ff. de lega. iij. cum filio. §. j. ff. de mi. l. j. §. ij. Additio. Hanc glo. reprobat Jason. qr licet allusio vocabuli conueniat: non tamen procedit: quia repugnat diffinitio. vt no. Bar. in. l. j. ff. de testa.

m ¶ Qui edes. vt est prefectus vigilū: et qui cum eo de nocte vadunt. vt ff. de offi. pre. vigil. l. iij. §. sciendum. Accursius.

¶ Adde quod quāuis hec deriuatio possit eos etiam in sui generalitate comprehendere tamen proprie editui sunt: si festo credimus: qui edes sacras tuentur non alias. Syl.

¶ Permissum. Diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum in genere. Secundo illud modificat. Tertio modificationem exemplificat. Secunda ibi (Nepotibus.) Tertia ibi (itaq̃ arg.) ¶ Casus: dubitatum fuerat an testamento tutores filijs: et nepotibus dare liceret. dubitationem facere poterat: quia cum vt supradictum est mortuo patre vel auo. l. faciat filios sui iuris ipso iure. §. j. s. nume. j. non videbatur in potestate esse illius qui ex dispositione. l. priuabatur me-

…egl of. cōtra …fels …tur. Tutor qñ q suo datur.

† Et per h differt a p ma ptāte, a qua fili⁹ nō liberat pubertate vt pupill⁹ e tutela fz Alye. Egi. Per.

† A. l. ex q ipia re.

† Et ideo differt a tutela ppue pfone rerū q ppu irū: qr eit de iure gentiū. l. vt vim ff. d iu. et. l. uj. ff. ad leg. a q. fm Chri.

Diuisio.
† Et adde qd hi sicut et hoc onerant onere, et rei pupillaris administrande sollicitudine premunt, ita et in succedendo pupillo ipsi deficientib⁹ cognatis hac prerogatiua cohonestātur, vt sicco pferantur: vt tradit glo. in l. qd tutela ff. de regul. iur.

† Huius autez est ratio quoniā tum psone tutor dari nō dicit to sed hereditati sine reb⁹. l. pr. §. j. ff. de testa. tu. et si dicto ritis non tutor psone detur. respō detur id ve rū qñ a lege vel a iudice q habēt sub ditos in potestate vel a testatore pupillū habēte in ptāte datur scdm Christ. Et adde qñ pr ter et mater naturales filio naturali dāt tutores vt et rū preferat an vero confirmat: vt p Cy. dicit. C. de ɔfir. tut. l. fin. ad fin.

† Als tñ.

a ¶ Sed Confirmandus. non ergo valebat datio per se: cum nō esset in potestate: vt. s. eo. §. permissum. Sed nunquid hic tutor confirmatus dicit testamentarius quod si esset preferret legitimo ‡ vt. j. ti. ij. in prin, an datiuus: quod potest admitti.

¶ Adde q cōmunis opi. est q sit datiuus: cōtrariū tamē disputādo defendit prepo. sen. in. j. casu. q. iij. Syl.

¶ Et facit pro hoc. ff. de verb. signifi. l. lege ‡ et in auf. de defen. ci. §. si ð cetero. colla. iij. ita legitimus tutor huic prefert: vt. j. de attil. tuto. in principio.

¶ Adde q hec gl. communiter reprobatur eaz tamen saluat prepo. senen. in. j. casu. q. iiij. per totum. Syl.

¶ Et ideo glosauit. i. sine inquisitione: non q vellet eum ‡ cō firmari: si filius esset legitimus: sz quia nō q̃ritur an sit locuplex: vel non. Sed ar. contra. ff. de cur. fu. si furioso puberi.

b ¶ Sine inquisitione. i. qa non satisdat ‡ s. rem pupilli saluā fore. Itē locuplex sit vel non: hoc enim non queritur vt. ff. de ɔfir. tuto. l. j. Sed aliud in matre dante tutorem filio ibi enim et si non satisdetur: tamen et cum inquisitione datur: vt. d. l. dicitur. et. C. de confir. tu. l. j. Sed quare diuersum in matre dante tutorem filie: Rñ. in memoriam precedentis potestatis: vt. ff. de questio. l. vnius. §. seruus. et. ff. qui pe. tu. l. fi. et facit ad hoc. j. de satisda. tu. et cu. in princi. ff. de lib. ag. l. j. §. iulianus. et. C. de epi. audi. l. de creationibus. Sed argu. contra. ff. de in li. iuran. l. videamus.

Additio. Dic q licet mater ibi habeat affectionem ad filiū sicut pater: cum consilium matris est fragilius paterno vt not. glos. in. l. j. C. de confir. tuto. ideo magis patri q̃ matri conceditur q tutorem filio dare possit. Aretinus.

¶ Qui testamento tutores dari possunt. ¶ Dictum est supra quibus testamento tutores dant sequit dicere de his qui dari possunt. Syl.

Dari aūt. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinq̃ partes. Primo qui possunt tutores dari. Secundo quomodo seruus alienus potest in testamento tutor dari. Tertio quando furiosus: vel minor tutor datur. Quarto quādo ad certū tempus: vel sub conditione: vel certe rei datur. Quinto quando filijs vel filiabus dat: quibus datus videatur. Secūda ibi (Seruus autem.) Tertia ibi (Furiosus.) Quarta ibi (Ad certū tempus.) Quinta ibi (Si qs filiabus.) Et hoc principiū subdiuidit in quatuor partes. Primo q paterfamilias et filiusfamilias potest tutor dari Secūdo quādo seruus pprius detur cū libertate. Tertio q si sine libertate: tunc tacite videtur sibi dari libertas. Quarto quando credebatur liber. Partes de se patēt. Aretinus.

Dari aūt. Casus. ¶ Quia visum erat qbus dari possunt tutores et propositū fuerat dicere de his q dari poterant: fuit dubitatū an filiusfa. et seruus recte daret et ratio dubitādi erat qa cū essent in alterius ptāte nō videbant posse alios regere: videbat enim incōueniens vt qr sua sponte seipsum gubernare nō poterat alios gubernaret: quo non obstāte decidit oppositū de rōne videndū est in glo. ij. De seruo bene dicit de pprio qr in antecedentiā dādo eos tutores filijs suis vt velle dare libertatē et sic liberum administrare licet seruū datū: nisi per errorem datus sit quo casu datio corrumpitur. No. q filiusfa. potest esse tutor. Itē q seruus pprius cū libertate vel simpliciter talis tutor datur. Itē q dando eū tutorē censet liberari: et sic q q vult cōsequēs vult omne necessariū antecedēs: et q vult vnū vult oē id p qd ad illud perueniri pōt. Itē q q̃q̃ error in re ppria tolerat: et vitiat etiam si sit error in qualitate. Item q libertas tacite dari potest. Syl.

c ¶ Paterfamilias. Nisi sit mut⁹ vel surdus: † quia tutor et loqui et audire debet: vt. ff. de tut. l. prima. §. penultimo. et. §. finali.

¶ Adde secus in minus audiente vt declarat tex. in. l. pen. et. l. fina. ff. de legi. tuto. Syl.

d ¶ Filiusfamilias. Cū enim tutela sit ius publicū: vt. j. de excu. tut. in pri. nō curat ius pa. pote. vt: ff. ad trebel. nā qd. j. in. et. ff. ð his q sunt sui vel alie. iu. filiusfamilias q̃ casu pr ð peculio tenet nisi agnoscat: tūc eni (sz qñ agnouit) isolidū: vt. ff. ð tu. l. si fili⁹. et. ff. ð adm. tu. l. luci⁹ titi⁹.

¶ Adde q nō obstat testū esse publici iuris et tamē impediri a ptia potestate. l. iij. ff. de testa. quia in eo non agit filiusfa. vt publica perso-

‡ In hanc q. an tutor inutili dat⁹ in testamento deide iudic. authoritate cōfirmatus legitimo pferat et cōtra vide hic Bald. q mira er Cy. in l. neq̃. C. de cōfir. tu. tradit.
‡ Imo non facit scdm doct. si qdez dare nō dicit qui ex necessitate ɔfirmat: vt h in ∗b. omnimodo arg. l. rē legataz. ff. de adimēd. lega. At commodius pbat in. l. iij. ff. de confir. tut. vbi, cuz testamentario tutori af simulet apparet quod idem nō sit: et nulli simile idez. l. qd nerua. ff. de poss. fm Bal. et idez tenet Bar. in. l. fi. ff. de cōfir. tut.
‡ Qñ autē in testamento datus tutor debeat a iudice cōfir. vide hic apud Joā. de Plat. id q. cōclusionibus explicatem.
‡ Sicuti nec ie. q datus est p inquisitionez a maioub⁹ magistratib⁹. l. tutores. ff. de cō fir. tut. et j. ð satisd. tut. §. penul.
Continuatio.
Diuisio.
† Et hui⁹ rō est qd i his, q̃ sunt publici iuris fili⁹ p patre habetur: in his maxime q repsentāt duplicē psonam: vt sunt magistratus. At in his qb⁹ repsentat simplicem psonā vt in testamēti non habetur p patre fm Nico. Eg. Per.
† Scilz peni nis als se...

¶ Seru⁹ alien⁹ pure tutor dari nō potest: sz cū liber erit sic quod i pprio nō pōt: et furiosus et minor dati tutores tūc erūt quādo compos mentis vel maior erit. h. d. 69

¶ Seruus autem alienus pure inutiliter[h] testamento datur[i] tutor: sed ita cū liber erit vtiliter datur. ¶ Proprius autē seruus inutiliter: eo[m] modo tutor dat. ¶ Furiosus vel minor vigitiquinq̃ ānis tutor testō dat⁹, tutor tūc erit: cū cōpos[n] mentis: aut maior viginti quinq̃ annis fuerit factus. 70

Ad certū tps ex certo tpe: vel sub cōditiōe: et añ heredis institutionē tutor dari potest: secus aūt ad rē certā vel causam, Aretinus.

¶ Ad certū[o] tempus: vel ex[p] certo tpe: vel sub conditione: vel ante[q] heredis institutionem posse

Qui testamento tutores dari possunt. Ti. xiiij.

¶ Etiam filiusfa. et seruus pprius dari tutor pōt si vel expresse liberet vel simpliciter detur: nisi errore ductus dederit. h. d. 68

Dari aūt tutor pōt testamento nō so lū pater familias[c]: sz et † filiusfamilias[d]. Sed et seruus pprius testamento[e] cū libertate recte tutor dari pōt. Sed sciēdū est eū et sine libertate[f] tutorem datū tacite libertatē directā[g] accepisse videri: et per hoc recte tutorē esse. Plane si per errorē: quasi liber tutor datus[h] sit: aliud dicendū est[i],

na vt in tutela et magistratu sed vt priuatus. Syl.

e ¶ Testamento. sed a preside tutor dari non potest seruus: dari tut. pos. l. in seruili et.

f ¶ Et sine libertate. Non expresso hoc q sine libertate det: sed e libertatis datione: vt. s. qui manu. nō pos. §. licet. in fi. et. C. de necessar. l. quidam. §. illo.

g ¶ Directā. Immo videtur q fideicōmissariam: vt. C. de fideicom. lib. et si nō ascripta contra (j.) Sed certe hoc testamento hoc sit: ibi alia voluntate puta codicillis: vel per epistolā: vel dic q ibi alienū credebat: hic suū sciebat. Itē alia ratione nō videt valere datio: qa ille solus datur tutor qui testamenti habet factionē: vt. ff. de testamē. tu. l. testa. alias incipit: si qdem. Respō. illud intellige in passiua significatione in qua etiam seruus dicitur habere testamenti factionem: vt. j. de here. quali. et diffe. §. testamenti.

¶ Addō q adiecta libertate tacite vel expsse seruus hz testamēti factionē. l. si hu⁹ legat⁹. ff. ð leg. j. vt p Jo. fab. hic. Item an seruus pprius sub cōditione si liber erit datus tutor a dño putāte alienū: detur vtiliter vi prepo. señ. in. j. casu. q. vj. per totum. Syl.

Additio. Ex quo not. q promouens ad dignitatem scienter inhabilem videtur cum eo dispensare si potest: non alias. l. ij. C. si seruus aut lib. ad decur. aspi. lib. x. secundum Angelum.

h ¶ Datus sit. s. proprius seruus: licet hoc nō sit verisimile vt. C. de rescinden. vendi. l. qsquis. sed forte ex causa hereditaria nouiter ‡ habebat: vt. ff. de regu. iu. l. qui in alterius. et. j. de vsu. §. quod antem.

i ¶ Dicendum est. scilicet vt neq̃ liber neq̃ tutor sit: idem multo magis in alieno: vt. ff. de fideicommis. liber. l. generaliter. §. si quis tutorem. et. ff. de testa. tu. si quis tutorem.

¶ Seruus autē. Casus. Uiso quomodo seruus proprius daretur tutor quesitum fuit de alieno et dubitationem faciebat conditio apposita in tutela per. l. actus suū. ff. de regulis iuris. deciditur autē contrariū in pure dato quia seruus tutor esse non potest. l. in seruili. C. eodem titulo. in dato cum liber erit ratio est quia tunc tollitur impedimentū seruitutis et interim datur legitime in pprio et modo dato assignāt dicti rationem quia libertatis datio habet pro non adiecta que est falsa et contra hunc text. ideo non vitiatur hic quia constat testatorē noluisse dare libertatem qd cum esset in potestate sua volendo eū esse tutorem resultat quedam perplexitas in eius voluntate que est contra naturam tutele ideo vitiat. l. si titius. ff. de conditio. insti. in minore et furioso eadem ratio est que in seruo cum liber erit. No. seruus qualiter tutor dati possit. Item et furiosus et minor: et sic q inhabilitas in tutela durante ea vitiat et non omnino. Syl.

k ¶ Seruus autem. Inutiliter. s. vt statim: sed cum liber erit.

l ¶ Dat. Quia directo nō erit liber: sed per fideicōmissum †: vt. ff. de testa. tut. l. si hereditas. §. fin. et. ff. de fideicō. lib. l. et si nō ascripta.

m ¶ Eo modo. s. cum liber erit. nā nō erit tutor: inutilis enim dicitur etiā stipulatio propter inutilem adiectionē: vt. ff. de stipulatio. seruo. l. sed si sibi. vel aliter inutiliter: quia pro non adiecta habetur: et erit tutor ac si non esset adiecta: vt et alias. j. de here. instituē. §. impossibilis. Uel dic tertio secundū Petrū: non erit tutor nunc: sed conditione extante hec non placet: qr sic non esset differentia inter suum et alienū. † sed prima verior est: vt. ff. de regu. iur. l. actus.

¶ Adde rōnem quā. s. posui in positione casus. Syl.

n ¶ Cōpos. siue hoc dictū fuerit a testatore siue nō: vt. ff. eo. l. si hereditas. §. si furiosus. et facit ad hoc. ff. de iudi. cū furiosus. primo rñso. et

¶ Ad certū tps. Casus. ¶ Dubiū faciebat. l. act⁹ legitimi. ff. ð reg. iu. ea nō obstāte decidit ɔ̃riū in testamētaria gñali rōne qr q̃ pure fieri possunt regulariter ad diē ex die vel cōditiōaliter fiūt: vt in pposito tradit Deci⁹ i. d. l. act⁹ diuersitas aūt rōnis ē iter testamētariā et legitimā vt videbim⁹ in glo. rō aūt vltime decisiōis tex. assignat in eo. No. ex die ad diē sub cōditione ante institutionē heredis recte tutorē dari: certe aūt cause vel rei non recte. Itē q tutor persone nō rei aut cause dat et q nō valet argumentū de re ad tempus vbi non est eadem ratio. Syl.

o ¶ Ad certum tempus. vsq̃ ad pasca.

p ¶ Ex certo. i. a pascate in antea: vt. ff. de act. et obli. l. obligationū. §. j.

q ¶ Uel ante heredis: cōtra videbatur. j. de le. §. ante heredis.

‡ Et sic nos errorē in q̃litate seu psone pdicione tutoris ipedire tutoris ipsi⁹ datione ettāt error lit in ppria q̃ recens obuenit in q̃ tolerabilis foret ignorātia fz Plat. hic. Ex quo idem colligit, errorez in cōditiōe persone substantiali ad actum.

† Dic, qd testator videt rogare herede vt suū hunc emat et manumittat fm Nic. Egi. Per.
† Quamuis opi. Pla. sit reprehēsibilis et ista tamen rō reprehēsionis est falsa p. l. sz si hrditas §. fi. ff. de test. tut. fm Angelum.

c

Universidad de Deusto Biblioteca

Hodie nulla data differentia inter agnatos et cognatos quoad tutelas et hereditatem auth. de her. ab int. §. ...

...a testatore non a iudice: vt. ff. de reg. iur. l. actus. ...Jo. fa. dicit rõnẽ diuersitatis esse qr actus iudicialis non suspẽso: quã rationẽ impugnat bar. in l. muto. §. j. ff. de tutel. et gl. ... q si actus legitimus dãnat Bal. h qr etiã testamentaria est ...s legitimus. Preterea l. actus refert actus legitimos q nõ recipi... nõ disponit omnes actus legitimos nõ recipere: cui nõ obstat. c. act9 eo. ti. li. vj. qr dz intelligi ... sm. l. act9. ex qua elicit: rõnẽ assignat glos. in. l. j. C. de testa. tu. ppter cõfidentiã patris quã Cy. in rub. ibi reprobat qr et cõfidit. l. õ iudice. Assignatur rõ cõis qr legitimo interim careret tutore in testamẽtario interim pvidet: sz tu dic q illa nõ est vera qr tutor dari posset a iudice sub conditione vl ad diẽ et interim cũ dari alius tutor qd est inconueniens et contra. l. actus. prepo. senen. i. casu. q. vj. aliaz assignabat qa cõferẽdo index in tẽpus cõditionis euenire poterat finito ei9 officio et sic dispositio eẽt collata i tempus prohibitum cõtra. l. qd sponse. C. de dona. ante nup. de qua ipse disputat. Syl.

b Certe aũt rei. s. africe vel syriace vtiliter datur: vt. ff. eo. l. si tamen tutor.

c Cause. s. certe: vt ad rei vend. sed vl z. C. de in li. dã. tu. l. ad litẽ: sz ibi tutor pcuratore ponit. Itẽ vl ztra. ff. de testa. tute. l. si tamẽ tutor. sed ibi vniuersitati rerum datur non rei certe.

dari[a] tutorem non dubitatur. Certe[b] autem rei vel cause[c] tutor dari nõ potest: qr persone[d] non cause vel rei tutor datur.

Filijs datus tutor intelligitur datus posthumis: datus liberis intelligitur datus etiam nepotibus: secus si filijs posthumis datus, omnibus datus intelligitur. hoc dicit. ex. l. si quis. eo. titu. 71

Si quis filiabus suis vel filijs tutores dederit: etiam posthume vel posthumo[e] dedisse videt: qr[f] filij vel filie appellatione: posthumus et posthuma continentur. Quid si nepotes sint: an appellatione filiorum et ipsis tutores dati sint: dicendum est vt et ipsis quoque dati videantur: si modo liberos dixerit. Ceterum si filios[g] non continebuntur[h]: aliter enim filij: aliter nepotes appellant[i]. Plane si posthumis dederit: tã filij posthumi quam ceteri[k] liberi cõtinebuntur.

De legitima agnatorum tutela. Titul. xv.

Deficientibus testamentarijs sunt tutores legitimi agnati q sũt cõiũcti p virilẽ sexũ: sic cognati p femineũ. h. d. ex. l. j. et l. sunt. ff. eo. 72

Quibus[l] aũt testamẽto tutor dat9 nõ est: his ex lege duodecim[m] tabu. agnati[n] sũt tutores qui vocat legitimi. Sunt autẽ agnati: cognati p virilis sexus cognatione coniuncti: quasi a patre cognati[o]: veluti frater ex eodẽ patre natus: fratris filius nepos ue ex eo[p]. Itẽ patruus[q] et patrui filius: nepos ue ex eo. At qui per feminini sexus personas cognatione iunguntur: agnati[r] non sunt: sed alias sunt naturali iure cognati. Itaque amite[s] tue filius non est tibi agnat9: sed cognatus: et inuicẽ tu illi eodẽ iure[t] coniungeris: qr q nascuntur: patris non matris familiam[v] sequuntur.

Intestatus quo ad tutelã dicitur etiã qui in testamento de ea nihil cauit. vel si eius dispositio euanuit. h. d. ex. l. in testamẽto. ff. eo. 73

Quod autem lex. xij. tabularum ab intestato vocat ad tutelam agnatos: non hanc habet si-

lib. s. posthumi. et ff. de libe. et posthu. l. gallus. primo responso.

* Adde q posthumus dicitur pluribus modis: vt per glo. in rubrica. C. de posthu. here. insti. Syl.

De legitima agnatorum tutela. Supra duobus titulis pcedentibus dictũ est de tutela testamentaria: hic aũt ponit de tutela legitima que sequit testamẽtariam. Ange. are.

Quibus aũt. Tot9 iste titulus diuidit in quatuor partes. Primo põit qualiter lex duodecim tabularum dat agnatos tutores pupillis: deficientib9 tutoribus testamentarijs. Scdo q sunt agnati: et q nõ sunt. Tertio qliter intelligẽda sunt illa verba posita hic i principio. vz. qbus aũt i testamẽto tutor datus nõ fit. Quarto qliter ius agnationis perimit. Scda ibi (Sũt aũt) Tertia ibi (Quod autẽ.) Quarta ibi (Sed agnationis.) Et subdiuidit hoc principium in tres partes. Quia primo dicit qliter deficiẽte tutela testamẽtaria vocant legitimi. Secũdo q sunt agnati. Tertio q cognati. Secũda ibi (Sunt autem.) Tertia ibi (At q.) Aretinus.

* Sunt autem agnati. Casus. Non figuratur ex quo tex. ponit regulã nisi dubiũ faciat q i defectũ testamentarij videbat succedere datiuus et sic ministeriũ iudicis: cuius cõtrariũ decidit ratione assignata in. l. j. ff. eo. ibi ex summa prudẽtia. No. q testamẽtarius pfert oibus tutoribus. Itẽ q his deficiẽtibus sunt legitimi tutores agnati. Itẽ qui sint agnati et q cognati. Itẽ q cognatio est sicut adoptio qa ponit vt species et vt genus. Itẽ q cognati sunt naturali iure coniuncti. Itẽ q dispositio in vno ex correlatiuis habet locum in alio ibi inuicem. Item q filij sequuntur familiam patris non matris. Syl.

† Vide tu in hũc locum Alc. lib. iij. cap. xiiij. in paradox. Masculinũ cõcipit femininũ et nõ econuerso. Nator appellatione continent nondum nati. † Vide gl. in c. gñali. de elect. lib. vj. Fili9 vnde dicitur. * Et q oĩs in filios patris psatis sim9 amor. † Als posteris. Continuatio. Diuisio.

d Persone. s. pupilli principaliter vt eũ instruat bonis moribus: et et salaria pstet magris ei9: vt. ff. de admi. tu. cũ plures. §. in primis. et C. de alimẽ. pstan. l. fi. ad hoc enim pncipaliter dat. scdario aũt rebus dat: vt. j. õ excu. tutor. §. datus. sed in curatore ecõtra. nã principaliter rebus: secũdario psone datur: vt. C. de nup. l. in copulandis.

* Si qs filiabus Caius. Querebat an tutor filijs datus intelligeret datus posthumis dubitationẽ faciebat qa tutela est onus et ipsi diuersimode appellant. l. si idẽ. C. de codi. ztrariũ decidit qr sub appellatiõe filiorum cõtinent posthumi: et rõ est qr est potius qualitas filiorũ quam differentia realis. Querebat an datus liberis intelligeret datus nepotib9 vt significatio restringeret ppter odiũ tutele videbat q nõ: cõtrariũ decidit ppter verbi pprietatẽ: cuius zriũ õcidit in appellatione filij. Itẽ qd si posthumis det an tã posthumi quam alij nati cõprehenderent et videt q nõ ex pprietate: ex mente aũt cõiecturata decidit cõtrariũ. No. q filiorũ appellatione veniũt posthumi: et liberorũ appellatiõe veniũt oẽs descendẽtes et q filiorum appellatiõe nõ veniũt nepotes ex vsu. Itẽ q posthumorũ appellatione veniunt omnes filij et nepotes siue posthumi siue non. Syl.

e Posthumo. s. filio.

f Quia filij. Hec dictio filij cõprehendit posthumũ et posthumã: cũ masculinũ possit concipere femininũ: sed hec dictio filie non comprehendit vtrũque: et sic nec posthumũ cũ femininũ nõ cõcipiat masculinũ vt. ff. de leg. ij. si ita scriptũ. et ff. õ le. iij. q duos. et l. seruis legatis †. Itẽ nota appellatiõe natorũ et nõ nati ztinent: cũ de eorũ cõmodo tractatur: vt. ff. de sta. homi. q in vtero: et s. ti. j. §. cũ aũt. et facit. ff. de testa. tu. si quis ita. §. j. et l. si quis filiabus. et l. q si.

g Si filios. Scilicet dixerit.

h Non continebuntur. s. nepotes.

i Appellant. Ab oibus in vsu vel cõsuetudine: sed sm verã significatiõnẽ verbi: (qr filius dicit a philos quod est * amor) et nepos dicitur filius: et etiã qlibet quẽ aliqs diligit paterna dilectiõe: vt. ff. de verbo. signifi. l. liberorum. §. sed et papirius que videtur contra.

* Adde q hoc est ex eo qa cũ pater non simpliciter dare nepotibus tutores possit sed tunc cũ recasuri nõ sunt in potestatẽ patris simpliciter dando non videt dare in illo casu quo specialiter dare potest ex volũtate ipsius. l. iã hoc iure. ff. de vul. et pupilla. Syl.

k Ceteri. etiã nati sm quosdam quod falsum est: vt. ff. de verbo. signi. nomen. Dic ergo ceteri. scilicet ex filijs nascituri: qui sui posthumi sunt per. l. velleia. vt. ff. de iniu. rup. et l. posthumorũ. et j. de exhere.

...Bar. ...ad glos. in ...pla... qd licet singulari... tutor ad certã litẽ dari ne... neat vt h ...qr p se ...de testi. ...pot tñ ex speciali causa cer... rei vel ã dari, vt pote ad adeũdã hereditatem. Naz tum cũ nõ satis fit curator. l. cuz vnã. §. tutor. ff. õ appel. Attilianus tutor datur qñ pupillus hereditatẽ adire neqt sine tutoris auctoritate: vt. j. de auctor. tut. §. neque. Nec cõfirmabit tutor nisi hereditas adeatur, velut nec alia legata regit nisi adeat hereditas. l. nemo heres ditatis. sz Jo. Plat. quẽ vide. † Als qd si.

sic ministeriũ iudicis...

l Quibus. s. pupillis.

m Duodecim tabularũ. quos ipsa lex vocat verbis et snia: et nisi gerant eorũ periculo agit: vt. ff. eo. l. legitimos. alias aũt qñque ex snia legis dant non ex verbis: vt. j. titu. ij. et iij. Additio. Qui facto inuentario et prestito iuramẽto de vtilibus faciendis et pretermittendis inutilibus pmittendo etiã expresse ipsum pupillum defendere et satisdare rem pupilli saluam fore: non ante administrabunt q sibi per iudicem administratio decernatur. l. iij. §. fi. ff. de admi. tu. Ang. are.

n Agnati sunt. Si sint maiores. xxv. annis: vt. j. de fid. tu. in fi. et minores. lxx. an alias excusantur: vt. j. de excu. tu. §. item maior.

o Cognati. nomẽ ergo cognationis generale agnationis nomẽ speciale. nam omnis agnatus est cognatus: sed non conuertitur: vt h. et j. de leg. succe. j. rñ. et ff. eo. l. sunt autem.

p Ex eo. filio fratris.

q Patruus. Repete si fuerit natus eodem patre cuz patre tuo: alioquin est cognatus: vt. C. de legi. here. l. fi. §. sed nec. et §. cum autem.

r Agnati. etiã si masculus interueniat: vt puta si sint duo fratres vterini: filius vnius fratris sui pris: non erit agnatus: sed cognatus inspecto feminino sexu: propter quẽ adinuicem sunt cognati sm Joan. †

s Amite. Sed ipsa amita est tibi agnata: quia per patrem tuum tibi coniungitur.

t Iure. s. cognationis.

v Familiam. i. agnationem: licet et alias multas habeat significationes hec dictio familia. ff. de verbo. signi. l. pronuntiatio. §. familie. et facit. C. de verbo. signifi. l. fina. et s. de pa. po. §. fin.

Qd aũt. Casus. l. xij. tab. in testato defuncto legitimis tutelã deferebat querebatur qualiter verbum intestamento intelligeretur et dubiũ faciebat propria vocabuli significatio. l. j. ff. de suis et leg. deciditur autem contrarium ea ratione quia satis dicitur in hac materia intestatus qui de ea nihil in testamento disposuit vel dispositio irrita facta est. Not. qualiter verbum intestatus in materia tutele accipiatur. Item q limitata causa limitatum parit effectum. Item q paria sunt inspecto presenti statu aliquid factum non fuisse vel factũ euanuisse. Syl.

Cognatio et agnatio se habẽt sicut gen9 et species. † Dic ad h vt aliq sint agnati oportere eos cõmunẽ habere stipitem mascul. generis: vt patruus me9 et pater sũt ex eodẽ patre. Itẽ qd ipsi nõ habeant maiorem feminini generis et sic filius amite mee non est mihi agnatus Egi. Per. Familia multas significationes hz. † Als qui ex ea. † Concor. extra parte M. cuz gl. vnica. l. pnci. extra de appel. et c. si. iuncta glo. super verbo potestate de cõuer. i si.

a Significationem. s. tantum.

b Si omnino. Uel aliud contingat quod tantũdẽ valeat: quod dicimus. j. de heredi. que ab intesta. j. respon. et facit. ff. quod cuiusque vniuer. no. l. j. §. et quidem. Additio. Et ille proprie dicitur intestatus q potuit testari: alias dicitur intestabilis: quod no. p statutis. sm Christofo. et Jas. hic. Et deficiẽte testamentario legitimo: vel datiuo: quis in locũ deficientis admittatur: an legitimus: an datiuus. vide Angelũ hic.

Sed agnationis. Casus. Querebat quia in tutelis capitis diminutionis ratio habet. l. tutelas. ff. de capi. dimi. an ex ea cognatio sic agnatio tolleret et videbatur q sic quia agnatio efficatior videbat et potentior iuncta per ipsos viros et plata in plurimis ipsi cognationi: vt patet in principio tex. nostri: cuius cõtrariũ decidit qr agnatio iuris ciuilis vinculũ est cognatio naturalis: ciuilis aũt ratio vt ipsa capi. dimi. iura naturalia nõ perimit vt dicitur in glo.

* Ac pñ de notato in quẽ ab intestato: decedere dici posse, etiã quad rẽ singularẽ, causã, aut speciem in qua testator neqt, aut inefficaciter puiderit. Sed in hereditate prouisio pticularis ad se totũ trahit, sup quo puisum nõ est. l. si. §. si ex fideico. ff. de hered. insti. vide notab. hic casũ videri in q qs p pte testatus et p pte intestatus decedere pot. cõtra vulgatam iuris regulã. Ius nrm. et. j. de hered. instit. §. nõ autẽ. qd ita intelliges vt ab initio id fieri nequeat, at ex facto post nihil phibet. l. nã et si parentis. ff. de inoff. test. qd limitabis in milite, q ita decedere pt. l. si mil. vnũ ff. de test. mil. item in pupillo arrogato sm qsdam vt h refert Jo. Plat. et in filio testante ad pias causas pinde tu cũdem hic videto aut Bart. in. l. j. C. de sacro. san. eccles. q. v. pncipali. † Ista gl. refert ad ius nouũ de q l. l. iiij. ff. eo. secus de iure antiq vt ibi not. Ang. * Non desunt qbus...

gnificationẽ[a] si oĩno[b] non fecerit testamẽtũ is, qui poterat tutores dare: sz si quantũ ad tutelã ptinet intestat9 decesserit: qd tũc quoque accidere intelligit: cũ is q datus est tutor: viuo testatore decesserit †.

Agnatio qr iuris ciuilis capitis diminutione perimitur: secus cognatio qr naturalis. h. d. 74

Sed[c] agnationis quidem ius omnibus modis[d] capitis diminutione plerunque perimitur. Nã[e] agnatio[f] iuris ciuilis nomen est. Cognatiõis vero ius nõ omnib9 modis commutatur: quia ciuilis ratio ciuilia quidem iura corrumpere potest: naturalia[g] vero non vtique[h].

De capitis diminutiõe. Ti. xvj.

Capitis diminutio est mutatio status et est triplex: maxima p quã libertas: media per quã ciuitas perditur: minima per quã status hominis aliquo modo mutatur. hoc dicit ex. l. fi. ff. eo. 75

Est autem capitis diminutio prioris status[i] commutatio[k]. Eaque tribus modis accidit. Nam aut maxima est capitis diminutio: aut minor: (quam quidam mediam[l] vocant) aut minima. Maxima[m] capitis diminutio est cum aliquis simul et ciuitatem et libertatem amittit: quod accidit in his qui serui pene efficiuntur atrocitate sententie: vel liber-

vt ex verbis et sententia legis. xij. tabu. vti agnatis. Itẽ ex factum: vt. j. de le. pa. tu. et j. de fidu. tu. Itẽ ex alijs legibus veteribus nouis: vt. j. de ca. di. l. tutelas. quã quidã mediam vocant: nunque hec omnia facile perduntur per omnem capitis diminutionem: sic in duobus primis tantum: † non in tertio vt hic. et in. l. tutelas. quero an futuras tutelas acquirendas et hereditates tãtum tollat: an etiam pteritas adimat: Rñ. futuras tãtum: vt ff. vnde libe. l. fi. quid tantum potuit diminare lex deferens hereditatez vel tutelam de futura ca. di. vt. C. de testa. l. iubemus. in fin. certe nullo modo: vt. ff. man. l. fideiussor. j. respon.

* Adde q glo. comuniter reprobatur p. §. sed capitis. j. qui. mo. tu. fi. et per tex. in. l. legitimos. §. fi. ff. eo. ratio autẽ differẽtie inter tutelam et hereditatem est: qr hereditas actu ipso statim acquiritur: et quesita non est amplius hereditas. l. j. §. veteres. ff. õ acqui. pos. Tutela vero habet act9 successiuos et durat eadem per singula tempora. Syl. Hodie vero istam differentiam agnationis querere non oportet: cum agnati ante cognatos nihil habeant. vt in aut. de here. que ab itesta. defe. §. ex his. col. ix. Item nota q licet predicta iura cognationis tollantur maxima et media capitis diminutione: ipsa consanguinitas tamen nõ tollitur. vt. ff. de reg. iur. l. iura sanguinis. Accursi.

* Ratio enim naturalis aut. iurisconsulti mutari non potest. l. ij. ff. de vsu ca. re. que vsu. consu. et declarat decius. in. d. l. iura. Syl.

* No. q capitis diminutiõe tollit agnatio. Itaque est nomẽ iuris ciuilis. Itẽ not. secus esse in cognatione. Itẽ q ius ciuile per aliud tollit secus ius naturale quod nõ tollitur per ius ciuile. Item q ea que fortiori vinculo sunt ligata difficilius tolluntur. Syl.

c Sed agnationis quidem ius. Nota diligenter hunc. §. Est autem ius agnationis: et ius cognationis siue cognatorũ. Agnati enim habent ius prerogatiuũ ad cognatos. scilicet vt preferantur in hereditatibus agnatorũ mortuorũ: vt infra de legiti. agna. suc. j. respon. Item preferunt in tutelis agnatorũ paruulorũ: vt. s. titulo. ij. respõ. His aũt deficiẽtibus in hereditatibus et tutelis cognati suo iure admittunt inter quos etiã agnati vocant qui desierunt esse in iure agnatorũ: vel desierunt habere iura agnatorũ vt per ca. dj. vt. j. de here. que ab inte. §. admonendi. Illud aũt ius prerogatiuũ quod habẽt agnati (quia vltra iura cõmunia habent per legem. xij. tabularum) facile perdunt.

* Adde q hodie ex quo est sublata differẽtia agnatorũ et cognatorũ quo ad successionẽ ad quã cõmesurat tutela est et sublata quo ad tutelas Bar. qui communiter approbatur in. l. j. ff. eo. Syl.

d Omnibus modis capitis diminutio. i. per oẽm capitis diminutionẽ: vt p maximã: vel p mediam: de quibus duabus non est dubiũ: cum et iura cognationis perdantur: vt. j. ti. j. §. qd autem.

* Adde q nõ pdit ipsa cognatio et sic ipa zsanguinitas sz effect9 illi q a iur ciuili cognatiõi tribut. Naz vñ ius ciuile tollit tũc ad nãle. Syl.

Itẽ p minimã tollit ius agnatiõis. vt hic dr. et. ff. de ca. di. tutelas. nisi in duobus casibus tñ: † vt inter fratres: licet alter emãcipet: vt. C. de tu. l. iij. Itẽ inter patrẽ et filiũ: vt. j. de legi. agna. suc. §. fi. et ppter hos duos casus: qui de minima ca. di. excipiunt: dicit hic plerũque at iura cognationis non cõmutantur omnibus modis: qr non tolluntur minima capitis diminutione et est ratio vt subijcit.

* Adde q de iure antiq secus est qr penitus tollebat illũ ius qd corrigit p ius. C. in. l. illa. qd tñ fuit posteri9 hoc libro. d. l. iiij. C. e. Syl.

e Nam. pro quia.

f Agnatio iuris ciuilis nomẽ est. id est a lege. xij. tabularũ est inducta hic prioritas agnatorũ: sed ius cognationis est naturale nomẽ. (j) nã rõne sanguinis hoc nomẽ impositũ est. vñ et vnũ ius ciuile potest p aliud facile tolli: vt hic. et. ff. de regu. iur. l. nihil est.

Additio. Et ideo si statutũ vtat verbis naturalibus puta filius. pater: mater: frater: et soror. nõ attẽdimus ius ciuile: sed solũ naturale: vt sic comprehendatur etiam naturalis tantum spurius et seruus vt in d. l. tutelas. secundum Ange. are. hic.

g Naturalia. i. iura cognatiõis sic dicta: qr ea q qs zsequit p natiuitatẽ: vt. s. de adop. §. sed hodie. in fi. §. nõ sic de facili tolluntur.

h Utique. i. certe non tolluntur capitis diminutiõe: cum sint immutabilia hic iura: vt. s. de iu. na. §. sed naturalia.

* Adde qr hec ratio non est bona sequeretur. n. q p deportationem nõ tolleret qd est falsum. §. qd aũt. j. ti. j. ideo dic non vtique. i. nõ ita simpliciter et indistincte qr si nõ tollere põt limitare. d. §. sz naturalia. Syl.

Itẽ nec ea que naturalẽ equitatẽ habẽt: vt. ff. de ca. di. l. eas. et l. legatũ. Item no. qr et cognatio est ciuilis tantũ: vt per adoptionẽ. vt. ff. de adop. l. qui in adoptione. Item naturalis tantũ: vt ad filios naturales tantũ. Item naturalis et ciuilis: vt ad eos qui legitimi sunt: et de hac. s. q legitimi sunt intelligitur hic: vt. ff. de gra. non facile. §. j. Item not. qr et ciuili iure hec. s. tutela et hereditas tribus modis deferuntur:

De capitis diminutione. Continuatur: qr supra visum est de legitima agnatorum tutela que capitis diminutione corrumpitur. §. fi. s. ti. j. merito sequitur videre de capitis diminutione.

Est aũt. Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. Primo ponitur quid sit capitis diminutio: et quotuplex sit. Scdo de maxima capitis diminutiõe. Tertio de media. Quarto de minima. Quinto remouet certa dubia. Scda ibi (Maxima.) Tertia ibi (Minor.) Quarta ibi (Minima.) Quinta ibi (Quibus aũt.) Et hec diuisio sufficit: licet alij aliter diuidant. Aret.

Status. Casus non figuratur quia diffiniendo procedit. No. qd sit capitis diminutio. Itẽ q est triplex. Item q minor et media supponunt pro eodem. Itẽ q maxima cap. diminutione perditur libertas et ciuitas. Itẽ q seruus pene libertus reuocatus in seruitutẽ et qui se vẽdit ad pretiũ participandũ pdunt ciuitatẽ et libertatẽ. Itẽ q deportatis et cui interdictũ est aqua et igni remanet libertas: sed ciuitas amittit. Itẽ emãcipatus vel arrogat9 aut emãcipet9 dr capite minui.

i Status. Hic status zsistit in tribus: in libertate: ciuitate: et familia. cũ ergo primũ. i. libertatẽ quis perdit per zñs et duo vltima perdit. et tũc maximã capitis diminutionẽ patitur. Cu vero scdm perdit: per zñs perdit et vltimũ: sed non primũ. et tunc dr media ca. di. (j) Cũ vero vltimũ pdit nõ pdũtur duo prima: et tũc minimã ca. di. patit. vt. j. §. j. et. ij. et. ff. eo. l. fi. sz Pau. dr statũ hois. i. zdõnẽ in qua qs plurimũ põt.

* Adde q hanc opi. Pla. pbat tex. in. l. fi. ff. vñ lib. quis cõmuniter hic damnetur. Syl.

k Cõmutatio. Nõ ergo accipitur hic ad lram vt dicat capitius diminutio qñ caput abscindit: sed qñ status mutatur: vt caput status dicat vt. ff. ad tertu. l. j. §. capitis. Sed videtur hec diffinitio non cõuerti cũ suo diffinito. nã morte pris fili9 mutat statũ: qr fit sui iuris. vt. s. q. mo. iu. pa. po. sol. §. j. non tñ dr capite minui. vt. ff. ad ma. si filiusfamilias. §. fina. Sed dic subaudiri hic facto hois interueniẽte: vt emãcipatiõe vel deportatiõe pris vel simili mõ: vel etiã quasi facto. qd dico ppter filios arrogati: qr vna cum patre mutãt statum: vt. ff. eo. l. liberos. et s. de adop. §. pe. Arg. cõtra in auf. cõsti. que de dig. §. palam. col. vj. vbi nõ ab hoĩe sed a lege qs efficitur sui iuris. At moriente patre non interuenit factum hominis imo magis dei.

* Adde q saluari põt ex eo: qr p mortẽ nõ mutat familiã sicut aliter ideo nõ dr capite minui vt dr hic Jas. cuius sniam alias disputãdo sustinuimus. Syl. Quid si interficiatur pater: Respond. idem quia mors semper dei dispositione aduenit.

* Adde q licet interueniat factum hominis in occasione tamen illud factũ non est ordinatum ad illud: et ideo consideratur vt mors non vt occisio facit tex. et ibi glo. in. l. proinde. ff. ad. l. aquil. Syl.

l Mediã. sic. ff. de aur. et arg. leg. l. q lancẽ. et s. de libert. §. libertinorũ.

m Atrocitate. est aũt atrox et dura hec sententiam: licet iuste feratur.

Agnati ferunt cognatis in duobus. Agnatorũ progatiua facile perditur. Continuatio. Diuisio. * Ut hãc finitionẽ que nõ ita Accur. satisfacere videt, aliã q tradit h ex theophi. Jaco. Cur. vt ita finiat. nẽpe vt sit affectio ex circunstãtia iuris ciuilis ztingens, statuz eius q eaz patit, aut mutans, aut minuens.

…§.pene autē.sed hodie ꝓpter huiusmodi penas … ingenuus fit seruus.vt in auth.de nup.§.si vero.col.iiij.⁊.§.quod … prius.
… libertis.l.condēnatis:vt subijcit:⁊ qđ dicit ingratis al's est ingra… ingratitudinis:que reuocatio fit per actionē ingrati:vt dicūt qđā. … de li.⁊ eorū li.l.fina.

sed decidit Jnūm:⁊ rō assignaẗ in tex.in l.q: magis dignitas ꝙ status mutatur:⁊ capitis diminutio est mutatio prioris status. * Not. quod priuatio presupponit habitum. Item quod nō potest perdi quod nō habetur ⁊ qđ mutatio dignitatis non facit mutationē status. Syl.
s Seruus autē. Non minuiẗ.i.eius status nō mutaẗ:cū primo nullū habuerit statū vt hic.⁊.ff. eo.l.liberos.in fi.⁊.l.seq. sz cōtra est.C.de bo.pscri. l.j.† Sed dic ꝙ ibi crimine capitali seruus accusatur.i.tali qđ esset al's in libero capitale. Jtē quid si quādoꝗ habuit caput: q: fuit liber ⁊ nūc seruus est ⁊ manumittaẗ:rñ.idez q: presens tēpus considero. Accur.

cipatuz in ꝗtū facere pōt fm eundē quē hic vide. Deportatus eqparaẗ excōicato. † Conuenit tñ in solidū pro obligationibus cōtractis sub patria potestate. vt.l.j.§.j.ff. e. nisi i casib' not. l.l.fi.⁊.ij.ff. ꝙ cū eo.vbi pōt excipere ꝙ nō condemneẗ nisi ꝗtenus facere pōt.l.pater filio.ff. ꝙ cū eo.per Ang.⁊ Jo fab.hic. † At illi certe put naturaliter,hic ciuiliter accipitur vt no. in.l.ꝯtraria Egi. Perr. ‡ Hic colige ꝙ per dignitatis augmētuz aut diminutionem qs augeri aut minui non dicaẗ qđ quatenus adaptet scaco rū Ludo. Jo.Plat. in hic apō eundez videto.

als pe.vel per vtilērei vē. fm alios ad instar donationis causa mor.que reuocat.vt.ff.de don.cau.mor.si mortis causa res.vel (quod est verius) accusatione vel actione extraordinaria per quā officiū iudicis imploraẗ.vt C.de li.⁊ eorū li.l.nō.est:⁊ fit hec reuocatio propter omnē offensam:⁊ etiā leuem.vt.C.de li.⁊ eorū li.l. nō aūtsit ꝓpter omissionē obsequiū. vt.C.de li.cau.solo.nisi in casu vt cū denegāt alimēta.vt.ff. de libe.agno.l.alimēta.§. imperatoris.Nā tūc etiā occidere velle videẗ eum. vt.ff.de lib.† agno.necare.(i) et hoc nisi remisit ius patronatus:tūc eñ ex his solū reuocaẗ causis ex qb' ⁊ donatū.vt i auẗ. vt lib.dece.§.illud.col.vj. que cause sunt numerate. C.de reuo.dona.l.vlti. et

tis ᵃ vt ingratis erga patronos cōdēnatis: vel his qui se ad pretium participandum venundari passi ᵇ sunt. ¶ Minor siue media capitis diminutio est: cū ciuitas quidē amittitur: libertas vero retinetur: quod accidit ei cui aqua ‡ ⁊ igni interdictū ᶜ fuerit: vel ei qui in insulā ᵈ deportatus est. ¶ Minima capitis diminutio est cū ciuitas retinetur: ⁊ libertas: sed status hominis cōmutaẗ: qđ accidit in his qui cū sui iuris fuerint, ceperūt alieno iuri subiecti ᵉ esse, vel econtra ᶠ: veluti si filiusfamilias a patre emancipatus fuerit, est capite ‡ diminutus.

Seruus manumissus, vel dignitatē mutans, non dicuntur capite minui. hoc dicit: ex.l.iij.ff.eo.

Seruus autē manumissus capite non minuitur ᵍ: quia nullum caput habuit. ¶ Quibus aūt ʰ dignitas magis, ꝙ stat' ꝑmutaẗ: capite nō minuuntur: ⁊ ideo a senatu motos capite nō minui ‡ cōstat. ⁱ

Minima capitis diminutio nō tollit ius cognationis: sec' in maxima, vel media. h.d. Areti. 77

Qđ aūt dictū ᵏ est manere cognationis ius, etiā post capitis diminutionez. hoc ita est, si minima capitis diminutio interueniat: manet. eñ. cognatio ˡ Nā si maxima capitis diminutio itercurrat: ius quoꝗ cognationis ᵐ perit. vtpute seruitute alicuius cognati: et nequidem si manumissus ⁿ fuerit recipit cognationem. Sed ⁊ si in insulam ᵒ quis deportatus sit; cognatio ᵖ soluitur.

Tutela defert primiori in gradu. Et si plures sunt de eodē gradu defert ad oēs. hoc dicit Areti.

¶ Quod autē. ¶ Casus dictū fuerat ius cognationis non perimi capitis diminutione.in.§.j.s.ti.j. Quesitū fuit an hoc gñaliter intelligereẗ ⁊ videbatur dicendū ꝙ sic propter rōnem in tex.assignatā: q: cognatio naturalis est et ciuili iure perimi nō pōt: sz cōtrariū decidiẗ in hoc tex.in maxima ⁊ media tantum … li.eñ.casu lz ipsum ius cognationis nō perimat tanꝗ naturale: q: impossibile est illum nō esse aut fuisse cognatū tñ tollitur effectus talis iuris datus a iure ciuili. Sz tūc quesitū fuit an manumisso seruo recuperent cognationis iura ⁊ videbaẗ dicēdū ꝙ sic: q: detegiẗ quasi libertas ⁊ tollit impedimētū ipeditinū talis effect': ⁊ cessante cā effect' cessare vr.c.cū cessante.de app. Quo nō obstāte decidit Jnū: q: semel extinctū nō reuiuiscit.l.q res.§.arcā.ff.de sol.ēt cessante cā extinctionis.l.si fili' qui in ptāte.ff.de lib.⁊ posth. Not.ꝙ l.sequēs pō: declarare pcedentē. Jtē ꝙ cognatio maxima ⁊ media capitis diminutione tolliẗ: dico aūt media ꝑpter exēplū deportati. Jtē ꝙ seruus nō recuperat cognationē etiam eo manumisso. Jtem ꝙ semel extinctū non reuiuiscit etiam cessante causa extinctionis. Jtem quod a priuatione ad habitum non datur regressus. Syl.
h Quibus autem. Dixi aliquem aliquo de tribus modis capite minui vt.s.eodem.in princip.autem pro sed.
i Cōstat.vt.ff.de sena.l.iij.⁊ hic si fuerit remotus ꝑpter turpitudinem non potest iudicare vel testimonium dicere. vt.ff.ad.l.iuliam re.l. eadem.§.j.⁊.ff.de sena.l.secunda.
k Quod autem.dictum est.s.titu.proxi.§.fina.
l Cognatio.i.ius cognatiōis a ptore inductū ex quo ad bono.pos.vocātur vnde cognati infra de hereditatibus que ab intest.§.admonēdi.
m Cognationis.i.ius succedēdi: ⁊ ad tutelam vocandi perit: sed ipsa consanguinitas nō perit.vt.ff.de regu.iur.l.iura sanguinis.cū sit de iure naturali vt supra de iure natu.§.penul.cōtra.⁊ supra de nup.§.illud cōtra. Sed qualiter cognatis defertur.imo agnatis.vt supra tit.j.in prin. Respon. post agnatos vt infra de here.que ab intesta.§.admonendi.
n Si manumissus.aliud si restitutus fm Joā.vt.ff.ad tertul.l.j.§.qui mortis ꝯtra.⁊.C.de sen.pas.l.fi.cōtra.⁊.ff.de cōtratab.l.j.§.fi.⁊.l.ij.cōtra. † Jtē ꝯtra est in eo ꝙ hic dicit.tolli ius cognationis per maximā ⁊ media capitis diminutionē.ff.de reb' du.si cognatis. Sz aliud ‡ in legato in quo vertiẗ ius naturale.vt.ff.eo.l.legatū. Uel ibi loquiẗ de cognatione iuris ciuilis que per adoptionē cōstituiẗ.vt.j.de le.agna.suc.§.per adoptionē.vt.ff.de adop.l.qui in adoptionē.hic vero de naturali cognatione.vt.ff.de gra.cogna.nō facile.§.j.⁊ sic ibi de minima capitis diminutione loquiẗ. Jtē cōtra.j.de serui.cog.in fi.j.respon. Sed hic loquiẗ in his q primo fuerūt liberi ⁊ postea serui.ꝙ eorū delicto cōtingit. Unde nō debēt habere cōmodū: vt.ff.solu.ma.si ab hostibus.§.j.⁊ ff.de mino:l.papinianus.ibi:indignum.⁊ licet ibidem illa ratio corrigatur.ibi vero semper fuerūt serui. Uel illa noua corrigit istam: nam ex greca constitutione illa est extracta.vt ibi dicitur.
o Sed ⁊ si in insulam.hic ponit exemplum de media: sed supra modo posuit exemplum de maxima.
p Cognatio.i.ius cognationis.vt.s.proxi.§.diximus.
* Cū aūt. Casus. ¶ Quia dictū est.s.tutelā agnatis deferri.titu.pxi. in prin. Quesitū fuit an oibus ⁊ qbus: ⁊ videbaẗ oibus: q: illa indefinita in dispositiōe.l.videẗ eqpollere vniuersali.l.iura ne singula.ff.de leg. declarat Bar.in.l.si plurib'.ff.de le.ij. Jnū tñ dicit ea rōne: q: cū tutela sit cōmēsurata sit successiōe.l.j.ff.de le.tut.dz deferri pximiori ⁊ plurib' existētib' in eodē gradu oib' vt diciẗ in tex. ¶ No.ꝙ tutela deferẗ pximiori: ⁊ existētib' plurib' in eodē gradu ad oēs. Jtē no.ꝙ pōt iub vno titu.

† Et est ratio differentie secundū Christ. q: restitutio itelligiẗ vt fiat pleno iure vt.d.l.fi.§. Sz manumissio delet tñ nubiculā futuris.l. manumissiones.ff.de iusti.⁊ iur. ‡ Uide hic in hunc locū Baldū.

hec vera sunt: cū quis ex voluntate propria manumittit.vt.C.de lib. et eorū li.l.j.sed si nō ex voluntate non reuocaret.vt.C.de libe.⁊ eorū li.l. j. Sed quid si manus in patronū iniecit? Respon. Damnatur in metallum.si vero conuitia dixerit mittitur in exilium.vt.ff.de iure pa.l.j.
* Adde ꝓ resolutiōe materie ꝙ si necessario quis manumittit nō reuocat q: nō vtitur liberalitate.l.rē legatā.ff.de ado.leg.l.ij.C.de ope.lib. Judex autē puniet fm qualitatē delicti.l.iure.ff.de ope.li.si nō tenebaẗ ⁊ nō remisit ius patronatus et delictū sit in faciēdo reuocat nisi pſonus velit al's punire vt dicūt doc.hic si in omittēdo ex leui nō fit reuocatio: ex graui sic.d.§.imperatores.si sit remissum ius pſonatus tenet glo.⁊ seq.alij ꝙ ex illis causis reuocet ex qb' reuocaẗ donatio dicto.§.illud. Dic tu tamē ꝙ quo ad hoc remissio nihil operaẗ: sed solū quo ad alia iura: q: sicut remissio iuris reuocandi donationem ex ingratitudine nō valet: vt est cōmunis opi.doc.post Bar.in.l.stipulatio hoc modo cōcepta.ff.de ver.obli.eadē ratione ius reuocādi libertū remitti nō debet ne ita de facili delinquēdi materia cōcedaẗ. Syl.
b Passi sunt.hic multa sunt necessaria.vt.s.de iure persona.§.pen.
c Interdictū.hāc penā in vsu nō habem': sz eius loco succedit deportatio.vt.ff.ad le.iu.pec.l.iij.nā instar excōmunicatorū habebanẗ quibus talia denegabanẗ: sz videẗ hūc etiā fieri seruū: lz hic denegeẗ. vt.ff. de var.co.l.cognationū.in fi.cōtra sz perdiẗ libertas vt ibi diciẗ vt non possit facere testamentū cui sic est interdictum.vt.ff.de iniu.rup.testa. si quis filio.§.eius.non quod fiat seruus vere.
* Adde qđ hec glo.communiter reprobatur: q: excōmunicatus potius equiparatur relegato.vt Jas.dicit.in.l.fi.col.ij.C.qui admi. Syl.
d In insulā.sec' si i metallū.vt.s.qb' mo.ius pa.po.sol.§.pene in casu tñ ēt libertatē pdit dānat' i insulā.vt.C.vt nemo pri.l.ij.§.cū aūt.
e Subiecti esse.vt in arrogatis.
f Uel cōtra. Al's est in litera si filius a patre emancipatus fuerit est capite minut' † ⁊ fz hoc est expositio hui' verbi.vel cōtra.al's vo hoc totū deest: ⁊ tūc idē subintelligo. Alij dicūt quādo sui iuris nō est transfertur in potestatē alterius: puta aui materni: vel etiaz paterni.vt.s.de adop.§.sed hodie.q casus est cōtrarius illi quādo qui sui iuris est in arrogationē datus. Sed quare filiusfamilias cū emancipaẗ capite minui dicitur? Respon. ꝓpter imaginariā vēditionē que fiebat.vt.s.qbus mo.ius pa.po.sol.§.preterea.in prin. Sed cū hodie nō fiat hec vēditio.vt in eo.§.cōtineẗ.videẗ ꝙ hodie nō minuaẗ capite.sed certe illa sola nō erat ratio: imo ⁊ alia. q: mutat familiā.vt.ff.eodē liberos.in prin.
* Adde ꝙ ego al's ex illo tex.tenebā cōtra gl. q: ibi ratio assignaẗ expressa ⁊ vnica que hodie cessat. Not.tamen ex hac gloss. quod correcta vna ex rationibus.l.remanet lex. Syl.
g Seruus autē. ¶ Casus ꝗrebaẗ an sicut liber homo effectus seruus dr capite minui.ita capite diceret minui seruus: q: etiam seruus potest conditionē mutare ex seruitute in libertatē sicut filius ex potestate paterna in sui iuris: erāt eñ in plurib' eqparati ⁊ ex deteriore cōditiōe in meliore mutatus dr capite minut'.vt.s.ꝓxime attñ dr Jnū eo q: nō habuit caput ipsi' quo ad ius ciuile ꝓ nihilō hr.l.qđ attinet.ff.ď re.iu. Eadē rōne fuit dubitatū ď mutāte dignitatē: q: oīno est mutatio stat':

…s quia … donatio … p hal. … Quilo. * Ad quare ignitatere… …est iu… …inium …o ma.p. …,existi …atione …s ponere …desi viti …n suppli …affici. …e quare …ferunt …egregie Unde.ad …porūan no.i pāde. et Ferrar. mont.j.de interd.
* …inc no …it Joan. P…t.filiū emancipatū quodā modo nonū hoiem videri ita, vt ab oib' obligationibus sub pria ptāte Jctis liberet iure ciuili. Sed protes eqtes pemācipationē creditores filij famil. deceptis i solidū aduers' hunc emancipatum restituit, ad pmā act.vel in factuz p l.j.§.j.ff.eo dē.qđ idez ptor in sex casibus limitauit. ď qbus in.l. ij.ff. qđ cū eo in qb' voluit solū teneri emā

tit.poni.§.qui nihil habeat cōmune cum materia tituli dūmodo pertineat ad declarationem proxime precedentiū titulorū. Jtē ꝙ vocatio.l. est ordine successiuo. Syl.
a Cum autem. Pertineat.vt.s.titulo primo: primo respon.
b Gradu.facit ad hunc.§.ff.de leg.iij.si plures.⁊.j.de legit.agna.suc.§. si plures.⁊.ff.ď sepul.vio.l.iij.§.si ad plures hodie vero hic.§.corrigitur: qa equaliter tā ad agnatos ꝙ cognatos deferẗ tutela sicut hereditas: vt in auẗ.de here.abintest.§.ex his.col.ix. Additio. Et sic lex noua corrigēs vnū ex parificatis a lege veteri: censetur etiā corrigere aliud vt hic.⁊.l.si quis seruo.C.ď fur.⁊ per Ang.in §.j.s.de iure natu.
c Si plures.al's isti duo versiculi desunt. Si plures sunt qui vnū gradum obtinent: ideoꝗ pariter ad tutelam vocātur sed ego habeo. Accur.
De legitima patronorū tutela. ¶ Supra visum est de legitima agnatorū tutela.verū quia est ⁊ alia que appellatur legitima scz tutela patronoꝝ: ideo de ea tractatur' subdit de legitima patronorum tutela. Por.
Ex eadē. ¶ Diuiditur in sex partes. Primo qualiter tutela libertorū patronis deferatur. Secūdo quō vocatur: et est legitima a lege xij.tabularū proueniens. Tertio illud per rationē probat. Quarto cōfirmat per exemplum. Quinto exemplū probat per rationē. Sexto rationem declarat. Secūda ibi (Que ⁊ ipsa.) Tertia ibi (Eo enim.) Quarta ibi (Cū ⁊ agnatos.) Quinta ibi (Quia plerūꝗ.) Sexta ibi (Jō aūt') Are.
* Casus dubitatū fuit an iter legitimas tutelas ea que patrono deferẗ cōnumeranda esset: ⁊ dubiū faciebat q: ea dicta est legitima tutela que a.l.xij.tab.defertur.s.tit.ij.in prin. Cū ergo in.l.xij. tab. noiatim non sit cautum aliquid de ea nō videbatur esse posse legitima: cuius contrariū deciditur: ⁊ respōdet ipse imperator obiectioni ⁊ assignat rōnē dec. ⁊ est no.⁊ sing.titulus. No.ꝙ dictio ex deno. causam mediatam. Jtē ꝙ dicitur ex lege quid esse quando est ex rōne ipsius. Item ꝙ ita dispositū censetur qđ deciditur per rationē sicut illud quod deciditur per verba. Item ꝙ illud qđ sumitur ex rōne diciẗ venire per interpretationē. Jtez ꝙ.l.defert tutelas fm naturā successionū regulariter lz vbi est cōmodū ibi est incōmodum. Jtē ꝙ dictio plerunꝗ idē importat ꝙ regulariter. Jtē ꝙ femina manumittens succedit: ⁊ tñ non est tutrix. Jtem ꝙ illud censetur dispositū qđ verisimiliter pōt esse de mente dispōnētis. Jtez ꝙ extensio fit de casu ad casum ex identitate rationis. Syl.
d Ex eadem.scz per interpretationē nō ex verbis eius: vt subijcit.⁊.ff. de legi.tuto.l.tutela.j.respon.
e Libertorum.s.impuberum.
f Ad patronos.quocūꝗ modo manumittentes nisi libertas … a lege.vt.ff.de leg.tuto.l.tutela.vsꝗ ad.§.finalem.
g Que ⁊ ipsa.quasi dicat nō solum alie quedam legitime sunt sz ⁊ ista.
h Legitima.scz ex mente legis: non ex verbis: † nō tamen satisdant nisi eorum persone sint vulgares ⁊ minus honeste.aut modus tutele: qa magnum patrimoniū: vel magna tutela nimis: aut persona: quia suspecta vel non diligens pupillū vel non honesta: aut causa admittat.i.recipiat satisd.vt.ff.eo.l.legitimos.§.j.⁊.ij.licet alij legitimi indistincte satisdent.vt.j.de satisda.tuto.§.j.
* Adde ꝙ quamuis hanc differentiam reprobet Bal. ⁊ sequa. Por. hic: tamen Jaso.hic defendit optima ratione glo. ⁊ assignat rationem differentie inter agnatos ⁊ patronos. Syl.
i Per interpretationem.scz iurisconsultorum.
k Lex.scz duodecim tabularum.vt.j.de suc.lib.j.respon.
l Ueteres.scz sapientes.
m Legem.scz eandem duodecim tabularum.
n Uocat. scilicet lex duodecim tabularum. vt infra de leg. agna.successio.§.primo.

* Sz q: ex snia ac mēte legis ea est interpretatio vt ad eorū tutelā vocētur hi, ad ꝗs hereditatis cōmoditas puētura est. Naz cū de ingenuis l.xij. tabu. cauisset: subiecit ď libertinis ita inquiens. Si libert' aut liberta sine liberis aut intestato decesserint, ad hereditatem horū patroni aut eoꝝ liberi veniunt. Et quāꝗ hic de tutela nihil cauisset. Sed ex.l. interpretatione cum ad libertorū hereditatem patronos vocasset, merito veteres tota.l. mente perspecta ad agnatoruz similitudinē ad tutele onus vocarunt patronos, vt successiōis q commodū, idem ⁊ tutele on' sentiāt: vt j.subijcit. Exterū videre versionē Jacob. Curt. et theoph. ꝗ tibi ꝓ interptamēto erit. † A qb' licitū est recedere: secundū Ang. propter tria. Primo propter iniqtatē insurgentem. Secūdo pter legis rationē repugnātē. Tertio propter eorum vsum loquēdi ztetatē. l.liberoꝝ.§. ꝙ tñ cassius

Cum autem ad agnatos tutela pertineat ᵃ: non simul ad oēs pertinet sed ad eos tantū: qui proximiores gradu ᵇ sunt: vel si plures eiusdem gradus sunt ad omnes pertinet: veluti si plures ᶜ fratres sunt, qui vnū gradū obtinēt: ideoꝗ pariter ad tutelā vocātur.

De legitima patronoꝝ tutela.

Titulus.xviij.

Patroni vocātur ad tutelā libertoꝝ ex mente.l.xij.tab.ꝓpter successionem eisdē tributam.h.d. ex.l.iij.ff.de leg.tut. 79

Ex ᵈ eadē lege.xij.tabularū libertoꝝ ᵉ ⁊ libertarū tutela ad ᶠ patronos: liberosꝗ eoꝝ pertinet. ¶ Que ⁊ ᵍ ipsa legitima ʰ tutela vocatur: non † quia nominatim in ea lege de hac tutela caueatur, sed q: perinde accepta est per interpretationem ⁱ: ac si verbis legis introducta esset. ¶ Eo enim ipso quo hereditates libertorum: libertarūque si intestati decessissent: iusserat lex ᵏ ad patronos liberoue eorum pertinere: crediderunt veteres ˡ voluisse legem ᵐ etiam tutelas ad eos pertinere †. ¶ Cum et agnatos quos ad hereditatē lex vocat ⁿ, eosdem ⁊ tutores esse iussit ᵒ. ¶ Quia plerunꝗ vbi successionis est emolumentum: ibi et tutele onus esse debet ᵖ. ¶ Ideo autem diximus plerunꝗ ᵖ quia si a fœmina impubes manumittatur: ipsa ad hereditatem vocatur: cū alius est tutor ᑫ.

De legitima parētum tutela.

Titulus.xix.

Emancipans impuberē exemplo patroni, est legitimus tutor. hoc.d.ex.l.iij.§.fin.ff.de legi.tut.

Exemplo † patronorū recepta ʳ est ⁊ alia tutela. ¶ Que ⁊ ipsa legitima vocaẗ. ¶ Naz si quis filium aut filiā nepotē aut neptē ex filio: ⁊ deinceps impuberes emācipauerit: legitimus eorum tutor ˢ erit.

De fiduciaria tutela ‡. Ti.xx.

Defunctis parentibus legitimis tutoribus impuberes liberi masculi fiduciarij tutores sunt: non sic filij patroni, qui durant legitimi. Et tutor quilibet esse debet etatis annorum.xxv. hoc.d. ex lege.iij.§.fin.cum lege sequen. ff.de leg.tut.

o Jussit.vt.s.de leg.agna.tute.primo respon.⁊ sic ne est eadem equitas: idem ius debet statui.sic.ff.ad legem aquil… de fur.l.j.§.j.
p Plerunꝗ.quare hoc dicit statim subijcit: ⁊ facit ad hāc reg… de reg.iur.l.fm naturam.⁊ infra de Jhen.emptio.§.cum autem. fur.l.fina.§.sed cū… cūda.⁊.C.de caducis… len.l.prima.§.pro secu… do.al's est.§.pro non ser… pto.ff.de periculo ⁊ cō… modo reiuendite.l.id q…
q Tutor. Et ita ap… aliuz est hereditas: ⁊ … alium tutela scilz agnatū vel cognatum: vt hic.⁊.ff. de leg.tu.l.j.§.j. Jtem n… nor vigintiquinꝗ anni… manumittens succedet in hereditate: vt patronus: non tamen erit tutor: vt.j.de fidu. tu.in fi.⁊.C.ď leg.tu.l.vlt.§.fi.
* Adde ꝙ hec declaratio posita in tex.non erat necessaria nisi gratia iuuenum ex eo: quia quādo.l. presupponit regulā: presupponit omni alio respectu habilitatem ideo qui alio respectu est inhabilis et ideo nō admittitur non corrumpit regulam. c.j.de eta.⁊ quali. Syl.
De legitima parentū tutela. ¶ Supra visuz est de legitima patronorum tutela. Uex quia est ⁊ alia que legitima appellatur: vt parentū: ideo de ea subdit. Porcus.
Exēplo. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo ꝙ tutela ꝗ defertur emācipatori est similis illi ꝗ deferẗ patrono. Scđo ꝙ ēt est legitima. Tertio exemplificat. Scđa ibi (Que ⁊ ipsa.) Tertia ibi (nā si quis.)
r Exemplo patronorū. * Casus.nō figuratur. At tamen potes dicere rōnē dubitandi facere: ꝙ emancipans filiū vr velle eū liberare a sua potestate.s.q.mo.ius pa.po.sol.at tutela est potestas ideo ⁊ ab ea vr liberare. Sed decidiẗ Jnum exēplo patroni: quia hodie semper emācipans videẗ contracta fiducia emācipare.ideo nimirū si ex quo deferẗ successio deferẗ ⁊ tutela ꝑ regulam tit.pxi. Not.patrē emancipantē esse legitimū tutorē. Jtē ꝙ equiparaẗ patrono. Jtē ꝙ ista non est ex verbis nec ex mēte: sz per interpretationē fm Ang. tñ dic ꝙ exemplo patronorū vult dicere.i.vt tutela patroni. Unde sicut illa est ex rōne.l.xij.tabu. propter delatā successionē: ita ⁊ eodē modo ista est ex eadem causa ⁊ ex eadē rōne itroducta, statim aperta est via successioni: ⁊ iō eodē mō dr ex mēte vna sicut alia. Jtē ꝙ statutū i vno eqparatoꝝ hz locū i alio. Syl.
r Recepta.s.ꝑ interpretationē iurisconsultoꝝ: vt supior.cū desinebat esse agnat': nisi Jcta fiducia emācipareẗ: qđ hodie semp pſumiẗ.vt.s. de legitima agnatoꝝ successio.§.fi.vnde hodie est semper legitimus.
s Tutor erit. Scz quia emancipauit si ipse est maior.xxv.annis: vt.j. titu.j.in fi.⁊ facit ad hoc supra qbus modis ius patrie potestatis soluitur.§.⁊ preterea si impubes.⁊.j.titu.j.primo respon.
De fiduciaria tutela. ¶ Jmperator continuat se ipsum in prin. ex ꝗ dictum est de legitima parentum tutela veniebat declaranda fiduciaria que ab ea pendet. Syl.
Est ⁊ alia. ¶ Diuiditur in quinꝗ partes. Primo ponit dictum. Secundo illud exemplificat. Tertio ponit diuersuz in filio patroni. Quarto diuersitatis rationem assignat. Quinto ponit aliud dictum. Secunda ibi (Nam si.) Tertia ibi (At qui.) Quarta ibi (Quoniam.) Quinta ibi (Jta tamen.)
Est ⁊ alia. ¶ Casus: querebatur an alia esset tutela legitima: ⁊ videbatur ꝙ sic: in ea que defunctis patribus emancipantibus defertur hodie fratribus impuberum: nam cum ipsi sint proximiores agnati tutelam ex.l.duodecim tab.nancisci videntur maxime stante emolumento successionis aūt icessante.C. de leg.here. Deciditur contrarium ꝙ imo dicitur fiduciaria: quia non in commodo successionis: sed in sola fiducia fundata est de iure antiquo, ꝗ emancipato non succedebat frater vt concludit Bar.in.l.si frater.C.de leg.tut.alie partes per se clare sunt: quia habent in se rationem expressam. Not.summarium ⁊ principium nullum minorem.xxv.an.admitti ad tutelam. Syl.

den… pingor est in tutelaz accipsēdo vt hic et.l. iij.ff.ď leg. tuto.⁊ auth.ď heredi. ꝗ ab intest.de fer.§.ex ď col.ix.⁊ sic vbi est emolumentum, ibi ⁊ on' esse debet. Et iō si cui legatū relinꝗtur vt tutelā gerat, si is tutele gestionem recuset legati.emolumēt… fruet… legat.l ad administratione ibidē p Saly. secūdū Plat.quē h vide ad explicatione sequētium. ‡ Scilicet per extensionē interpretatiōe fctā a iurecons. qm si tutelā legitimā vt debet itelligi, sumeremus eā videlicet quā l.xij.tab. induxit nec olī nec hodie pentū tutela, nec fiduciaria legitie dici possent: qm nec.l. xij.tabula. nec mens eius de filiorū emācipatoruz hereditatibus de erēdis ipsorū

Universidad de Deusto Biblioteca

...a. falio nomine vocata.
...nana appellatur. de qua dicitur. j. §. quo defuncto.
...uberes. Nam si puberes: nō erit eorum curator legitimus: vt. ff. de ...l. amicissimos. §. lucius. Arg. contra in auf. vt hi qui ob. per ...vi. Joannes.

...de q hec glo. communiter approbatur cuz ...nō detur curator legitimus nisi furioso mentecapto 7 pdigo. Syl.

...Manumiserit. i. emancipauerit: vt. ff. quādo a... de pecu. est an. l. j. §. j. 7 facit. s. tit. j. 7. ff. eo. tit. §. si. 7. l. sequen.

* Adde q si attendem9 ...s antiquum bene dicit manumitti: quia vere manumittebatur: vt dixi. s. in tit. qbus modis ius. pa. po. sol. Syl.

e ¶ Quo. Scilicet patresfamiliae qui erat tutor filiorum 7 nepotum.

f ¶ Si liberi. Qui remanserūt in potestate patris. Idē puto 7 si filij fuerunt emancipati si aūt tam impuberes remanserunt in potestate: ipso iure recidunt in potestatē sui pris illi qui filij sunt: sz fratres recidunt in tutelam fiduciariā semper: vt. s. quib9 modis ius pa. po. sol. §. j. 7. s. de tute. §. permissum.

* Adde q hec. gloss. sm Jas. pessime loquitur: q2 imo frater fratris impuberis in potestate retēti est legitimus tutor ex mente 7 verbis. l. xij. tabula. l. tutor in princip. ff. ad velle. Syl.

Est 7 alia[a] tutela que fiduciaria appellatur[b]. ¶ Nam si pater filiū, vel filiaz, nepotē vel neptē, vel deinceps impuberes[c] manumiserit[d], legitimam nanciscitur eorū tutelam. Quo[e] defuncto[f], si liberi virilis sexus eius existant: fiduciarij tutores filiorū[g] suorum: vel fratris vel sororis[h] vel ceterorū efficiuntur. ¶ At q[i] patrono legitimo tutore mortuo: liberi quoqz eius legitimi sunt tutores. ¶ Quoniam filius quidem defuncti: si nō esset a viuo patre emācipatus: post obitum eius sui iuris efficeretur: nec in fratrum potestatē recideret[k]: ideoqz nec[l] in tutelam. ¶ Libert9 autem si seruus mansisset: vtique eodem iure[m] apud liberos domini post mortez eius futurus esset. ¶ Ita tamen hi ad tutelam vocantur: si perfecte[n] sint etatis: quod nostra cōstitutio[o] in omnibus tutelis 7 curationibus obseruari generaliter precepit[p].

n ¶ Pefecte. Id est vigintiquinqz annorū. Nam quoties fit mentio de etate perfecta: vel de maiore annis: de vigintiquinqz annis intelligitur: vt. C. de his qui veniam etatis impetra. l. j. 7. ff. de lega. iij. cū filio. §. filio.

* Adde tu q ista est vera in se tamen verius dicetur etatis appellatione maxime perfecte venire tempus sm subiectam materiā nam in matrimonijs 7 beneficijs etatis perfecte appellatione venit pubertas in vno in alio diuersimode capitur vt per Abb. in. c. cum in cūctis de elec. Alexan. in l. quod seruius. ff. de 2di. ob cau. Syl.

o ¶ Cōstitutio. vt. C. de legitima tutela. l. si.

p ¶ Precepit. s. vt sit perfecte etatis: 7 est ratio: vt j. de excu. tuto. §. minores xxv. annis. Accur.

¶ De attiliano tutore: 7 eo q ex lege Julia 7 Titia dabat. Ti. xx.

¶ Deficiente testamentario 7 legitimo tutore: olim datiuus dabatur ex lege Attilia per pretorē cū tribunis: in ciuitate in prouincijs per presides ex lege Julia et Titia: hic dicit sm Aret.

Si cui nullus omnino tutor[q] fuerat, ei dabatur quidez in vrbe romana a pretore vrbano 7 maiore[r] parte tribunorū plebis tutor ex lege Attilia. In prouincijs vero a presidibus prouinciarum ex lege Julia 7 Titia.

¶ Quoties spe est testamentarij tutoris 7 pendet, datiuus hz locū, qui tutor est quousqz testamētarij impedimentum cesset. Aret.

¶ Sz 7 si in testamēto tutor sub conditiōe, aut ex die[s] certo datus fuerat: quādiu conditio aut dies pendebat: ex eisdē legibus tutor dari poterat[t]. Itez si pure datus fuerat: quandiu ex testamento

¶ De attiliano tutore.

¶ Supra visum est de testamentaria tutela: 7 de legitima. quia cessant testamentaria 7 legitima: op9 est prouidere de datiua: ideo subdit de attiliano tutore. Christo.

† ¶ De attiliano tutore id est de eo. tu. qui dabatur per. l. factaz ab atti. vt in tex. expre.

¶ Si cui nullus. Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit ius antiquū circa dationē tutoris. Secūdo ponit ius nouū. Tertio ius nouissimū. Quarto ponit nouum casum: vz q naturali equitate conuenit impuberes esse tutoribus 7 q finita tutela tenētur ad rationē reddendam. Secūda ibi (Sed hoc iure.) Tertia ibi (Nos autem.) Quarta ibi (Impuberes.) Item prima subdiuiditur in alias quatuor partes. Primo ex quibus legibus tutor dabatur deficiēte omni tutore testamētario 7 legitimo: 7 a qbus dabatur. Secūdo quādo testamētario dato sub conditione vel in diē puero tutor detur. Tertio quid si testamētarius tutor sit captus ab hostibus. Quarto qūo iste leges ab vsu recesserunt: 7 causam propter quam. Secunda ibi (Sed 7 si.) Tertia ibi (Ab hostibus.) Quarta ibi (Sed ex his.) Angelus.

¶ Si cui nullus. Casus. * Non figuratur quia recitatur ius correctuz 7 procedit tradendo regulam. Not. ergo q non habenti tutorem testamentarium vel legitimum dabātur tutores datiui ex. l. attilia 7 alijs in tex. expressis. Itē q licet referre. l. correctam ad ponendam correctionē 7 vt melius intelligatur. Syl.

q ¶ Tutor fuerat. scz ex testamēto: nam quādiu * testamētaria tu. superest non est locus alij. Itē nec legitima. nam nec datiua tunc locum habet: vt. C. qui dari tuto. poterat. l. si sororis.

r ¶ Et maiore. i. a duobus. Erant enim tres: vt argu. C. de offi. preto. l. ij. 7. ff. de origi. iur. l. ij. §. ijsdem.

* Adde q fuerunt diuersi numeri. anno. n. cccxxx. ab vrbe cōdita sunt electi. iiij. postea. iij. anno. cccxl. quinqz post modū sepius. iiij. āno. cccl. sex anno. ccclij. octa. 7 ita per vices quorum maior pars exigebatur semper etiam aucto magistratu cōstant hec latius ex chronologia Henrici glareani. Heluetij. Syl.

¶ Sed 7 si testamēto. Casus. * Querebatur an pendēte cōditione vel die testamentarij quia ita dari pōt. §. ad certum. s. qui testa. tu. da. pos. vel subsistēte aliquo impedimēto daretur datiuus 7 videbatur dicēdū q non q2 in effectu daretur a iudice ad tēpus qd non licet. l. actus. de reg. iur. 7 declaratum fuit in. d. §. ad certum cuius 2trium deciditur illa ratione ne interim deficiat qui res pupilli curet: 7 personā regat. Non obstat quod dicebatur q2 illud procedit quando iudex absolute daret ad tempus sine spe finito tēpore testamentarij ex rōnibus. s. assignantis in. d. §. ad certum. Not. tutorē dari posse ad tēpus. Item q testamentaria tutela non cōfirmatur nisi adita hereditate. Itē q datus propter alterius impedimentum durat eo durante 7 non vltra. Syl.

s ¶ Sed 7 si. ¶ Ex die certo. vt a paschate in antea sis tutor.

t ¶ Dari poterat. Et hodie † datur: vt. ff. de test. tu. l. si quis sub 2ditione.

* Adde q interim potius datur datiuus q legitim9 ex eo qa cū legitima tutela deferatur sm 2dōnē hereditatis hereditati heredi qz legitimo non est locus donec speratur q locus esse possit testamentario. l. quandiu. ff. de acquir. here. Syl.

g ¶ Filiorum suorum. s. nepotum defuncti.

h ¶ Sororis. Sed certe frater videtur esse legitimus: vt. C. de excep. l. aduersus. que est cōtra. sz certe q fiduciarius, est legitimus, est per intepretationem: lz aliud nomen habeat. s. fiduciari9: 7 illum respectū habuit ibi: vt legitimum fiduciarium appellaret.

* Adde q aliter intelligitur hic Jas. vt. s. intelligatur filiorū suorū vel vel fratris vel sororis. s. ipsius aui 7 dictio vel exponatur pro. i. quā opi. als cōprobabā per text. in. l. iiij. ff. de legi. tuto. vbi sunt tantū illa verba fratris vel sororis. Itē adde q hec gl. cōiter reprehēditur p hūc text. in ver. seq. contrariū enim loquitur in fratre non emancipato. Syl.

i ¶ At qui. pro certe: als at quin: 7 tunc dic. at pro sed: 7 quin pro certe: 7 est oppositio quare filij patronorz sunt legitimi: vt. s. de legitima patronorz tute. primo respon. 7 isti filij non sic. Ad qd rn. Quoniā filius quidē 7c. Sed hec ratio nō tenet: nisi inter fratres: qui nō dicūtur recidere in potestatem fratrū suorz: sed filij. i. nepotes erant recasuri in potestatē ergo in tutelā legitimā. † Sed respondeo nō recipiunt filij iure hereditario in potestatē: sed iure paternitatis 7 filiationis. At seruus si nō eēt manumissus iure hereditario erat futurus seruus apud filios dñi: et nisi essent heredes nō essent dñi: sed filius 7 si non sit heres patris: tñ filium suum in potestate hz: vt. s. quibus mo. ius pa. pote. sol. §. j. Erat 7 alia ratio iure veteri: quia emancipatione tollebatur ius agnationis minima. ca. dimi. etiam inter patrem 7 filium: nisi esset emancipatus 2tracta fiducia: etiā medium inter fratres: vt. C. de legiti. tute. l. iiij. 7. s. de legi. agna. tu. §. si. sed hodie corrigitur: vt. d. l. C. 7. j. de legi. agna. succes. §. si. Unde dicunt quidā vt Azo. hodie fiduciariā esse legitimā ex verbis 7 snia. l. xij. tab. ex quo hec secunda ratio cessat: sed potest dici contrariū: quia remanet prima. Forsan * facilius 7 melius habebitur intellectus totius tituli: si dixerimus solos fratres tutores fiduciarios suorz fratrum: 7 nunqz filiorz suorum: 7 exponamus textum in principio filiorū suorū. s. defuncti vel fratris 7c. exponatur: vel pro. i. vt sit sensus q liberi: virilis sexus: perfecte etatis sint tutores fiduciarij fratrum suorū: qui sunt filij patris defuncti: vt notum est: 7 hoc euidenter apparet per rationem quam subiungit textus vbi sola de fratribus mentio fit.

k ¶ Recideret. dicunt quidā q si nō esset emācipatus nō erat futurus in potestatem patris: sicut erat patris: 7 ideo emancipatus non ita erit apud fratrem sicut erat apud patrem. i. in simili tutela. Joan.

l ¶ Nec in tutelam. s. legitimam: sed fiduciariam. Accursius.

m ¶ Eodem iure. Seruus enim si nō manumittatur: erit in potestate filij patroni iure hereditario: sed filius in potestate patris: iure * patrie potestatis. Accursius.

Etas pfecta q est.

* Huc adde idē esse, si dicatur cum sue vel iuste etatis fuerit: vel cum adoleuerit: vel cum pubertati hec verba adijciuntur cuz in suā tutelaz puenerit: qbus casib9 si non disponentis alta mens appareret i dubio, de ea etate est intelligēdū q restitutiōe careat scz. xxv. anno p. l. cū filio. ff. de legatis iij. ad des etiā idē si dicatur, cuz res suas administrare poterit. l. si. de condi. et demonst. si cuti 7 si dicatur, cū ad legitimū statum puenerit. l. ex his. C. de leg. hered. sed quātū ad finiendā tutelam spectatur etas de q. j. tit. j. §. ipuberes. a contrario sensu scilz. xij. vel xiiij. ann.

* Que tuz vires habere incipiet cū adit hereditas. l. si nemo. ff. de test. tut. et probatur in. l. tutorē eodē titu. 7. l. his qui tres. ff. de excusat. tut. Ceterū an existentia sui pstet aditionē vide hic Bal.

† In his scilicet tribus casibus tm, sed non p. l. Attilianaz vel titiā, cuz sint ille sublate: vt. j. eodē. §. sz ex his.

* Nam ptē dicit Jaco. esse tutiorē. nec obst. iste text. ibi filiorū suorū q2 debet intelligi scz aui defuncti ex alternatiua: vel ponitur p id est cū cadat inter duo idē importātia iuxta glo. in Rubri. ff. si age. 7c. vel emphi. nec sequens solutio gl. est bona q2 sm eam idē esset dicendū in auo emācipati.

* Glos. hec ex Jasone additio est.

* Nā q iure hereditario pcipiūtur, eodem iure habentur quo defunct9 habuit. qm hec res cū defūcto eadē psona censetur nec ex psona heredis successiōis induci dz variatio. l. ij. §. ex his. ff. de verb. oblig.

Nemo

nemo[a] heres existebat[b] tādiu ex eisdem legibus tutor petendus erat: qui desinebat[c] esse tutor: si conditio[d] existeret: aut si dies veniret: aut heres existeret.

¶ Tutore, ab hostibus capto datur datiu9 quādiu reuertatur. h. d. ex. l. j. §. si apud. ff. de leg. tuto.

¶ Ab hostibus quoqz tutore capto: ex his legibus tutor petebatur[e] qui[f] desinebat esse tutor si is qui captus erat in ciuitatē reuersus fuerat. nam reuersus recipiebat tutelam iure postliminij[g].

¶ In lege Attilia: 7 lege Titia non cauebatur de satisdatione et compulsione tutoris: ideo ex his desierunt tutores dari. h. d. Aret.

¶ Sed ex his[h] legibus[i] tutores pupillis desierunt dari postea, q primo[k] cōsules pupillis vtriusqz sexus tutores ex inquisitiōe[l] dare ceperūt deinde pretores ex cōstitutionibus. Nam supradictis[m] legibus neqz de cautione a tutoribus exigenda rem saluā pupillis fore[n] neqz de compellendis[o] tutoribus ad tutele administrationem quicqz cauebatur.

¶ Antea rome prefectus vel pretor in puincijs presides vel magistratus eorz iussu dabāt tutores: hodie si pupilli facultates quingentorum solidorum nō excedūt, dant defensores cum alijs, de quibus in text. prestita satisdatione. hoc dicit.

¶ Sz hoc iure vtimur vt Rome quidem prefectus[p] vrbis: vel pretor * sm suum iurisditionem[q]: in prouincijs autem presides ex inquisitiōe tutores crearēt[r], vel magistratus iussu[s] presidum: si non sint magne pupilli facultates. ¶ Nos autem per constitutionē[t] nostram huiusmodi difficultates hominū resecantes, nec expectata iussione[v] presidū disposuimus, si facultates pupilli vel additi vsque ad quingentos solidos[x] valeant: defensores ciuitatum vna[y] cum eiusdē ciuitatis religiosissimo antistite: vel[z] alias publicas personas: id est magistratus vel iuridicum Alexandrine[a] ciuitatis tutores vel curatores creare legitima cautela sm eiusdem cōstitutionis normam prestanda: videlicet eorum[b] periculo, qui eam[c] accipiunt.

¶ Tutela ratiōe naturali introducta est qua finita redditur ratio administrationis. h. d.

¶ Impuberes[d] aūt in tutela esse

a ¶ Nemo. Nam si vnus de pluribus heredibus adierit: vz tutela: vt de. testa. tu. l. si nemo (i) idē in libertate testamēto relicta: vt. ff. de testa. ma. l. testamen. §. testamento. Additio. Etiam si fuerit institutus in re certa alijs vir institutis nō adeūtibus: vt ibi nota. Bar. per. l. j. §. si ex fundo. ff. de here. institu. Ang. Aret.

b ¶ Existebat. Sed quid si nullus fuit institut9 cū pupillo: sed tantū pupillus est heres? Potest dici p autoritate iudicis adeat: vt. C. de iure delibe. l. si infanti. 7 ex tūc valebit tutela. 7 incipit tutor administrare. Additio. Uide plenius hanc questionem per glo. in. l. si nemo. j. ff. de testa. tu.

* Adde q cōmunis practica † est q tali casu detur attilianus ad adeūdū p se si institut9 sit infans als pupill9 adit cū e9 autoritate et statim desinit esse tutor ita dcs h. Syl.

c ¶ Desinebat. i. ille q sic erat datus in subsidiū desinebat cū testamentarius venit vt subijcit.

d ¶ Conditio. Hic tutor tacite vsqz ad diē vel cōditionem existentem dari expresse nō potest: vt. ff. de reg. iur. l. actus.

* Adde hoc magis procedere quia cōditio est intriseca vt dclarat h Chro. 7 Dect. in. d. l. actus. vbi assignat rationem quare hec cōditio que tacite inerat si exprimatur vitiet propter vitium forme sm doc. i. l. iij. ff. de leg. j. Syl.

* Ab hostibus. Casus. Querebatur an tutore capto ab hostibus daretur datiuus 7 dubiū faciebat quia nihil videbatur innouandū: sed permistim interim oia pendere. §. sed si ab hostibus. s. quib. mo. ius pat. po. sol. deciditur contrariū q interim datur ad tēpus tñ quia in capto ab hostibus licet oia pendeant pendent attento futuro euētu nō presenti statu. Not. summariū 7 q cessante ipedimēto cessat dispō fctā ex cā dicti impedimenti. Item q fictio postliminij hz locū ēt in tutela. Syl.

e ¶ Petebatur. nec erat locus. legitime: vt. ff. de legi. tu. l. j. §. si apud.

f ¶ Qui desinebat. scz iste talis qui erat datus in subsidium.

g ¶ Jure postliminij. quo iure etiam oia alia recuperat: vt. s. quib. mod. ius pa. pot. solui. §. si ab hostibus. nec de administratis interim † tenetur hic reuersus: vt argu. ff. si quis cau. l. iiij. §. illud sciendum.

* Adde tex. qui hoc probat. in. c. j. de offi. vica. lib. vj. Syl.

h ¶ Sed ex his. Nūc recitat sm ius. nam quatuor sunt iura que hoc tit. notari possunt.

¶ Sed ex his legibus. Casus. ¶ Nō figuratur quia recitatur ius antiquum. Not. l. tolli per non vsum. Itē q datiuus datur ex inquisitione. Item q tenetur cauere rem pupilli saluam fore. Itē q potest cogi administrare. Itē not. q magistratus illi ceperunt supplere defectum. l. 7 sic q magistratus possunt in re rōnabili omissa ad. l. eā supplere. Syl.

i ¶ Legibus. s. attilia: 7 iulia: 7 titia: vt. s. eo. titu. in prin.

k ¶ Postea q primo: als q primum.

l ¶ Ex inquisitione. s. inquirendo facultates eorz an sint pares offeri in iuncto: vt. j. de excusa. tuto. §. sed 7 ppter. Item bona cōuersatio requiritur: vt 7 als in patre arrogatore: vt. ff. de adopti. l. nec ei. §. eorum. 7. s. de adop. §. cum autem.

* Adde tex. in materia. in. l. scire. §. si. de tu. 7 cu. da. his. Syl.

m ¶ Nam supradictis. Bene dico q desierunt per has leges tutores dari postea q consules dederunt ex inquisitione: 7 bonum fuit propter duas rationes quas ponit. Nam pro quia.

n ¶ Fore. Hanc cautionem prestant tutores 7 curatores: vt. ff. rem pupil. saluam fore. l. non quasi. §. j. 7. l. si ad species.

o ¶ De compellendis. s. captis * pignoribus: vt. j. de satisda. §. penul. Sed hoc iure vtimur. Casus. ¶ Non figuratur quia ponitur relatio 7 correctio iuris antiqui 7 assignatur ratio correctionis ad difficultates remouēdas. Not. q datio tutoris pōt fieri a ptore 7 psidibus. Itē q cōsuetudo facit. l. 7. l. vim hz. Itē q dantur a magistratib9. Item q eps vna cū iudice seculari dat tutorē pupillis. Itē q satisdatio pupilli rem salua fore capitur a magistratibus eorz periculo si no...

p ¶ Prefectus. Ad prefectum cognitiones criminales ... lia negocia p...niebāt: vt pz. ff. de offi. pre. vrb. per totum titulum ... offi. preto. per totum titulum. Sed tutelam dabat vterqz vt h...

* Adde q dum doc. hic volunt q pfectus haberet cognitionē ... per. §. cura carnis ... es. l. j. ff. de offi. prefec... non videtur verū q2 in vtr... que casu 7 in regēda qui... te ciuitatis 7 i custodi... dis carnibus vertitur potius iudicium criminale q ciuile. Syl.

q ¶ Jurisditionē. Prefecti vrbis est iurisditio, vsque ad centū miliaria: sed ptoris rome tantū: vt. ff. de offi. pre. vrb. l. j. §. cū vrbem. 7 in summa Azo. de offi. pto. Dabant ergo eum 7 ei qui est de sua iurisdictione: vt statim in preside notabis.

r ¶ Crearēt. s. cū qui est de sua iurisdictiōe dabit: vt ff. de tut. da. ab his. l. ius dandi. Si vero ibi nō inueniātur idonei: etiam in alio loco queret: 7 presidi nūciabit: vt. ff. eo. l. diuus. Itez ei qui sit de sua iurisditiōe vel ratione originis: vel rōne possessionis: vel ratione domicilij vt. ff. eo. l. j. §. vlt. 7. l. diu9. Si autē in altero horum trium locorum non inuenitur: sed in quarto loco reducēdus est ad alterum locum de his tribus: vt ibi tutelam accipiat: vt. C. qui pe. tut. vel curato. l. j.

s ¶ Jussu presidum. ergo delegatur. Sed cōtra. ff. de tu. 7 cura. dat. l. nec mādate. Sed ibi mandatū est: quod nō importat necessitatem hic iussus qui importat vt. ff. quod iussu. l. j. §. j. 7. ff. manda. l. j. Uel ibi erant magne facultates pupilli hic parue. Sed certe 7 si sint parue: adhuc videtur idē: nā datio tutele est mixti imperij: vt. ff. de tute. l. muto. §. tutoris datio. vbi dicitur q tutoris datio illi soli cōpetit cui nominatim hoc dedit vel lex: vel senatusconsultū: vel princeps: ergo non potest delegari: vt. ff. de officio eius cui mandata est iurisdi. l. j. primo respon. Sed dic q non potest delegari non habenti iurisditionem: sed habēti sic. vt. ff. eod. l. ius dandi. vt hic dicitur.

* Adde q de iure. ff. nō competebat ius dandi tutorem iure magistratus sm cōmunem sententiam. Itē q hodie si facultates pupilli sint infra. ccccc. aureos competit iure magistratus vt optime declarat Jas. in l. j. ff. de offi. eius. in glo. in verbo possunt. Syl.

¶ Sed que sunt magne facultates? Respō. quinquaginta aurei: vt. C. de defen. ciui. l. j. Uel decem * libre auri: vt in auf. de app. §. ij. colla. iiij. Uel. ccc. aureorū: vt in auf. de defen. ciui. §. 7 iudicare. colla. iij. Uel verius vsqz ad qngentos solidos sunt parue: si vltra sunt magne: vt primo. §.

* Adde q hec disputatio hodie sublata est per tex. nostrum: aliter enim magne vel parue facultates dicuntur ex arbitrio iudicis inspecta personarum locorum 7 rerum qualitate sm Bart. in. l. si constante. in. j. q. ff. solu. matri. Syl.

t ¶ Nos autem. per constitutionem. Quam non habemus.

v ¶ Jussiōe. i. delegatiōe siue pcepto. Nā in h differt a mādato: q2 mādatū ex volūtate est: sz iussus necessitatis: vt. ff. qd iussu. l. j. §. ij. 7. ff. mā. l. j.

* Adde q iussus pprie est qn precipitur habenti iurisditionē eā excitando sm glo. 7 doc. in. l. more. ff. de iuri. om. iudi. Syl.

x ¶ Solidos. Id est aureos: vt. j. de pe. teme. litigā. §. si. † quorz septuaginta 7 duo faciunt librā auri: vt. C. de suscepto. 7 archa. quoties. lib. x.

y ¶ Una id est simul.

z ¶ Uel als. hoc qn extra ciuitatē vt in municipio. nā magistratus municipalis dabit.

a ¶ Alexandrine. hoc quando tutor datur in ciuitate Alexandrina.

b ¶ Eorz. s. tabellionū 7 aliorz nō vero ipsorum maiorz iudicum qui habent potestatem dandi tantū: vt. j. de satisda. tuto. 7 curato. §. pen. 7. §. si. qui sunt cōtra.

c ¶ Eam. Scilicet satisdationem.

d ¶ Impuberes. ¶ Hic. §. est gñalis ad oēs precedentes titu. de tutelis.

Ad quaz vide tu hic Bald.

* Ex hac glo. colligit Jo. de Pla. qd rector vel officialis nō teneatur de gestis p substitutū impedimēti tēpore. ad qd inducit. c. j. de offic. vicar. lib. vj. et l. j. 7. ij. ff. de offic. eius q vic. alt. c. tamen hmōi substiturus omnia facere possit, q ipse principalis pter vltimū supplicium et membrorz abscissionez q specialem cōmissionez requirūt, siquidē in generalē commissionē nō veniunt sm gl. not. in. d. l. ij. de offic. eius. c.

Tutores dās qd in gre 7 dz.

* Et addet mulcte indictione bāni exordinarij impositiōe, psonali detentione in bonorū possessione imissione: 7 itez ne cibū capiāt interdictiōe donec officiū suscepit scdm Plat. hic.

...ba... nen... apō Alex. de Alexā. libr. ij. genial. dier. cap. xv. De terū p...tto rū alius v...ban9 7 peregrinus... al... prior inter vrbanos. posterior xo inter peregrios ius 7 de rebus p...gre gestis, reddebat: 7 bo...rū in vrb... xvij erāt de qbus... de apud Bude et ferr insti... ō iure na... gent. 7 ciuil. §. ptorū quoqz.

Facultates q dicūtur. magne.

† De auri libra 7 solido vide Bude. 7 Alc.

Mādatū 7 iuss9 differunt.

† Ex quo infert q statutū loquens de moneta simpliciter dz intelligi sm presumptionē alterius statuti. Sed iter 2 hētes talis loquutio intelligit sm coem cursū regionis.

...casus. Non figuratur cum ponat qualiter ratione na- ...troducta est tutela: et regulam quod tutor rationẽ reddere tenetur. ...quod tutela ratione naturali introducta est. Item quod ius naturale ...ur pro illa ratione et dictamine rationis quod a natura insitum est ...ibus. Item quod tu- ...tenetur reddere ratio- ...e administrationis. Itẽ ...non põt cõveniri actiõe tutele nisi ea finita. Syl.

emp.iulianus.§.si a pupillo. Arg.contra.ff.de arbi.l.litigatores.§.pe. et si.et in auth.de nõ eli.secũdo nu.§.primus.col.j. Item hoc verũ nisi locupletior sit pupillus. alias excipitur si agat et contra eum poterit agi: vt.ff.de admi.tu.l.si minoris.et C.de emp.l.fi.et ff.eo.l.v.§.j.et de rescin.vendi.l.si id quod.§.fin. — in.c.j.sicta gl.fin.extra de eo q duxit i matri.

naturali iuri[a] cõveniens est: vt is, qui perfecte etatis non sit: alteri' tutela regatur. Cum ergo pupillorum pupillarumq tutores negocia gerunt,[b] post pubertatez[c] tutele iudicio[d] rationem reddũt.

¶ De autoritate tutor. Ti.xxj.

¶ Ubi preiudicium pupilli vertitur tutoris autoritas est necessaria. hoc dicit.

AUtoritas autem tutoris in quibusdam causis necessaria pupillis est: in quibusdam non est necessaria. ¶ Ut ecce, si quid dari sibi stipulentur: non est necessaria[e] tutoris autoritas. Quod si alijs promittant[f] pupilli: necessaria[g] est tutoris autoritas. ¶ Nanq placuit meliorem quidem suam conditionẽ licere eis facere etiam sine tutoris autoritate: deteriorem vero non aliter, quam cum tutoris autoritate. ¶ Unde in his causis ex qb' obligationes mutue nascũtur: vt in emptionibus: venditionibus[h]: locationibus: cõductionibus: mandatis: depositis[i] si tutoris autoritas non interveniat: ipsi quidem qui cum his contrahunt obligantur: at invicem pupilli non obligantur.[k]

¶ Pupillus non potest quovis modo hereditatez acquirere etiã lucrosam. hoc dicit.

¶ Neq tamen hereditã[l] adire: neq bonorum[m] possessionem petere: neq hereditatem ex[n] fideicõmisso suscipere aliter possunt: nisi tutoris[o] autoritate, quamuis illis lucrosa sit:[p] ne vllum[q] dan-

a ¶ Gerunt. alias egerunt.i. gesserunt.

b ¶ Post pubertatem. sed et ante si finita tutela fuerit prius: vt.ff.de tu.et ra.di.l.nisi finita. alias.i. nisi esset finita tutela non nascitur actio tutele: sed alie actiones nate sunt: sed nõ exercentur: vt.ff.de tute.et ra.di.l.si tutor.§.fina.et l.sed non dantur.

* Adde quod ratio diversitatis est quia cũ actio tutele sit generalis: non põt pluries nasci quod secus est in spali actione: neg.gest. sm Bal.in.l.j.penu.cosi. C.vt actio.ab here.et contra here. Syl.

Actio tutele et actio de rationibus distrahendis differunt.

c ¶ Tutele iudicio.i.actione tutele que datur in simplum: et propter dolũ et culpam latam et levem. Est et alia actio qua tutor tenetur.s.de rationibus distrahendis: sic enim nominatur: vt.ff.de conta.actio.tute.l.ij.et datur in duplum: et propter dolum tantum: et in duplo continetur rei persecutio. Prĩo datur contra tutorẽ: et contra heredes posterior contra tutorẽ tm: vt.ff.de tu.et ra.di.l.j.§.pe.et l.ij. Itez vna intentata altera denegatur: licet plus sit in ea: et econtra: secus in actione tutele et furti que secum cõpetit: vt.ff.de tu.et ra.di.l.j.§.in tutela.

* Adde pulchram rationẽ assignatã per glo.in.l.tres tutores.§.j.in verbo hac actione.ff.de admi.tuto. Syl.

Continuatio. ¶ De autoritate tutorũ. ¶ Dictum est.s.qualiter tutores creantur hic qñ creati sunt qualiter se regere debeant et autoritatem prestare. Aret.

Divisio. **A**Utoritas autem. ¶ Totus iste tit. dividit in tres partes pncipales. Primo ponit in quibus causis necessaria est autoritas tutoris: et in quibus non. Secundo quando ista autoritas debeat impartiri. Tertio removet quoddam dubiũ. Secũda ibi (Tutor autem.) Tertia ibi (Si inter tutorẽ.) Itẽ prima pars vsq ad.§.neq tamen. subdividitur in quatuor. Primo ponit dictuz bimẽbre. Scdo exemplificat quodlibet ex dictis mẽbris. Tertio rõnem annectit. Quarto infert et illationem clarificat per exempla. Secũda ibi (Ut ecce.) Tertia ibi (Nanq) Quarta ibi (Unde in his) Areti.

* Autoritas autem. Casus. Ita figurari põt quesitum est an in singulis de actibus expediendis a pupillo tutoris autoritas esset necessaria: et dubiũ faciebat quia cum in.§.fi.s.tit.proxi. dictũ sit quod ratione naturali tutela inventa est: vt qui se per etatem regere non potest ab alio regatur. videbatur in quolibet casu necessaria autoritas tam active quam passive cum contractus claudicare nõ soleant.l.litigatores.§.pe.ff.de arbi. tamen rñdetur contrarium ex rõne allegata in tex. tolleratur aũt in hoc casu a l. claudicatio ex rõne de q in gl. Not. quod autoritas tutoris in certis casibus nõ est necessaria vbi.s.alij se obligant pupillo. Itẽ quod licet nõ possint per se pupilli facere conditionẽ suã deteriorem possunt per se eam facere meliorẽ. Item quod vbi nascitur mutua obligatio est necessaria autoritas vt pupillus obligetur non autẽ vt obligetur qui secum contrahit qz eo casu cessat ratio quare introducta est autoritas tutoris ne etatis imbecillitate decipiantur. Syl.

† Intellige quod vz autoritas in contractibus ex qb' põt vtilitatẽ reportare alias non: qz etiã cum autoritate tutoris donare nõ põt C.de admini.tut.l.nõ ois sm Ia. et Pe.

e ¶ Non est necessaria. vt.C.de contrahen.et cõmit.stipula.l.neque.et l.j. C.de auto.prestan.

f ¶ Promittant. quia tunc est verisimile quod male agant et facit ad hoc.j. qui.ali.li.vel non.§.nunc admonendi.et.§.at ex contrario.et.j.de inuti.stip.§.pupillus.et ff.de acqui.re.do.pupillus.et ff.de pac. cõtra iuris. † Idẽ de muliere super dote paciscente: vt.ff.de pac.dota.l.de die. Idem i alimentario transigente: vt.ff.de transactio.l.cum hi.§.quid ergo. Itẽ facit.C.de contrahen.et comitten.stipulatio.l.neque.

g ¶ Necessaria est: in duobus tñ casibus obligatur pupillus sine tutoris autoritate.ff.de actio.et obli.l.furiosus.vbi.s.ex re actio venit.

† De hoc qñ contractus claudicat est bona glo.in.c.de illis.extra de despõ.impub. quã vide.et

h ¶ Venditionibus. si aũt pupillus petat rem ex vẽditione: repellitur exceptione doli mali: nisi precium dare velit: vt.ff.de rescin.ven.l.fi.id qd.§.vlt.in fi.

i ¶ Depositis. pupillus tñ doli capax tenetur depositi si quid doli cõmisit: vel locupletior factus sit: vt.ff.depositi.l.j.§.si pupillus.

k ¶ Nõ obligatur. Et sic nota quod contractus claudicat † quia vt h et ff.de act.

* Neq tñ hereditatẽ etc. Casus. ¶ Quia visum est pupillũ sine tutore acquirere posse videbatur dicendũ qñ querebatur an posset hereditatẽ lucrosaz saltẽ adire quod sic: sed quod hñ nõ obligaretur creditoribus et legatarijs cuius contrariũ deciditur qz quamvis lucrosa sit quo ad cõmodũ pecuniariũ est tñ nomẽ iuris aptũ cõprehendere vniversitatẽ quandã et cõmoda et incõmoda vexatiões et lites: ideo aũt nõ procedit iur.reg.§.proxi. qa debitores in.§.antedicto hñt exceptionẽ si cõveniantur a pupillo.l.si id tã qd.ff.de rei.ven. quod nõ psũt hñ creditores hereditarij quoz non interest quod hñ exigant a debitoribus vel sm Ioã.fa. est ex eo quia dz imputari contrahenti sponte cũ pupillo. secus in his qui quasi contrahunt ex necessitate ex sola heredis aditione. No. summariũ. Itẽ quod cũ autoritate tutoris pupillus adit: et etiã de iure ptorio. Itẽ quod hñs institutus nõ potest restituere hereditatẽ pupillo etiã lucrosam sine autoritate tutoris. Itẽ quod ex aditione heres quasi contrahendo obligatur. Syl.

l ¶ Neq. Hereditatẽ que ex testo vel ab intestato defertur scz iure civili vt.ff.de peti.here.l.ij.et.iij. Et hereditas est successio in vniversuz ius qd habuit defunct' tpe mort' sue deducto ere alieno. vt.ff.de ver.sig.l.nihil

Hereditas qd sit. Bonoruz possessio.

m ¶ Bonorum possessionẽ. ex testõ: vt sm tabulas. vel ab intestato: vt vnde liberi: et similes q sunt omnes de iure pretorio: vt.j.de bonorum possessione.§.quos aũt. Et est bonoz possessio ius persequendi retinẽdiq patrimonij qd cuiusq fuerit cũ is moritur. vt.ff.de bonoz possessione.l.iij.§.bonoz. hoc tamen in bonoz possessione fallit in casu cum pupillus non habet tutorẽ. tunc enim pretor aut.tu. põt supplere: vt C. qui admi.ad bo.pos.l.bo. Idem in he. vt.C.de in.deli.l.si infan.in fin.

* Adde idẽ si tutor sit absens in partibus valde remotis.d.l.si ifanti a contrario sensu et declarat Bar.i.l.si cura.in.ij.col.C.de in inte.resti.mi. Syl.

n ¶ Ex fideicom. vt per senatuscon.trebellianum: vt.j.de fideicom.here.§.sed qz.(j) Idem dico et si bona velit recipere causa servandarum libertatum: cum et ibi possit timere damnũ: qz est successio in vniversum. vt.j.per quas personas nobis acqui.§.fi.

Additio.j. Si tamen sit infans potest sol' tutori fieri restitutio.l.restituta.§.fi.ff.ad trebellianum.et solus tutor adire.l.si infanti.C.de iure deliberã. alias secus.l.potuit.C.co. Itẽ potest solus bono.possess. agnoscere: quia in facto consistit sm Angelum et Iasonem.

o ¶ Tutoris.i.administratoris cui administratio sit concessa in testamento alioquin non valet. nam etsi ab eo qui tutelam non gerit sciens aliũ gerere eman: dñs non efficiat. vt.ff.eod.l.iiij. Item nũquid curatoris pupilli sufficit autoritas ad adeundan. hereditatem vel bonorũ possessionem delatam. pupillo: Respondeo non. vt.ff.de appellationibus.cum in vna.§.tut.vsq in finem legis.

* Dic quod ratio est qz tales curatores pupillis dati nõ psũt autorari vbi iuris solẽnitas requiritur et sic vbi obligaretur pupillus.l.cura.ff.eo. Syl.

p ¶ Lucrosa sit.i.appareat lucrosa: ne occasione lucrose adeat damnosam: qz adeundo oneratur legatis et fideicõmissis: et alijs oneribus: et ita obligatur sed nõ potest obligari sine tutoris autoritate. vt.s.eo.in pnc. Sed si obijciatur cessante causa etc. hoc raro accidit quod hereditas non sit onerosa: sed frequenter contrariũ. et ad ea que frequẽtius accidũt iura adaptãtur. vt.ff.de le.et senatusc.nam ad ea.

* Adde quod alibi glo.in.l.siqs mihi bona.§.si servus.ff.de acq.here. declarat hunc tex. et seipsam hic in hereditate lucrosa: secus in opulenta q nulla habet incõmoda: que hz reputetur sing. Tñ cõiter reprehenditur p tex.in.l.si pupill'.ff.de acq.heredi. sive enim sit hereditas opulenta sive lucrosa militat illa rõ quod pupillus nõ intelligit causam sue additionis. Syl.

† Cõtrariũ tz Iaso qz põt torqri sine tutoris autoritate quam supplet iudicis presentia vt not. Bal.in §.itẽ sacramenta in ti. de pace iura.fir.

q ¶ Ne vllum. et alia ratio etiã si sit lucrosa: qz litibus et sumptibus vexaretur. vt.ff.de mi.l.mino.xxv.ãnis. Et ex eisdẽ etiã rõnibus nec i iudicijs civilibus vel crimialibus † põt esse sine tutoris aut. vt.C.si adversus rẽ iudi.l.cũ et minores.et C.de aut.pre.clarũ. nisi in quatuor casibus: vt in possessione momentanea. vt.C.si per vim vel alio modo.l.j.et C.q legi.perso.l.momentanee. Itẽ inviolato thoro minor sine curatore accusat. vt.ff.de

vt.ff.de adulte.l.si maritus.§.lex.sed hoc in adulto. Itẽ si veniam etatis impetret vt.C.de his qui ve.eta.im.l.j.et.ij. Item in interdicto de libero homine exhibendo. vt.ff.de li.ho.exhi.l.qd et lex.§.sed si mulier.

a ¶ Damnũ habeat: qz forte subest es alienum latens. ¶ Tutor autem

* Casus quesitũ fuit an autoritas tutoris posset subsequi actũ factuz a pupillo: et videbatur qd sic: qz idẽ operari solet ratihabitio et cõsensus ab ipso initio.l.bonorum.l.quo eñi.ff.rẽ ra.ha. Itẽ videmus quod pater ratam habẽdo agnitionem bo.pos. factã per filiũ cõfirmat.l.j.C.qui admi. Tñ contrariũ decidit et ratio esse põt sm aliquos: qz huiusmodi actus nõ possunt stare in pendẽti: sed tu dic quod ratio est: qz qñ interveniit autoritas ab initio tũc act' fundatur in cõmixtione harũ duarũ voluntatũ simul et maxime in voluntate pupilli integrata a consensu et autoritate tutoris qñ vero subsequeretur tũc fundaretur in cõsensu pupilli q tñ nõ esset integer: ratihabitio eñi operatur vbi cõsensus necessarius est nõ vbi autoritas. No. summarium. Syl.

* Huius autẽ est ratio secũdũ Bart. qd oculus ante sit certior per.§.agnatiõis j.de gradib.cogn. et vide elegãtem dicendi rõnẽ auctorem fieri, qd est authẽ. interposita qd geritur approbata.l.d quo meminit Bude.in pand.porib.in verbo, homologare.

num habeant.[a]

¶ Tutor presens debet autoritatẽ interponere alias nõ valet.

¶ Tutor aũt statim in ipo negocio presens debet auctor[b] fieri: si hoc pupillo pdesse existiaverit[c]. ¶ Post tempus[d] vero vt per epistolam[e] interposita autoritas nihil agit.

¶ Tutor nõ põt auctorare pupillo cũ eo litigãti sz dãdus est curator, cuius officium finitur finita lite. Areti.

¶ Si inter tutorẽ pupillũ contra iudiciũ[f] † agendũ sit: qz ipse tutor in rem[g] suam auctor[h] esse nõ potest: nõ pretori' tutor (vt olim[i]) cõstituitur: sed curator[k], in locum eius datur[l], quo curatore interveniente iudiciũ peragitur: et eo[m] pacto curatore eẽ desinit. Ti.xxij.

¶ Quibus modis tutela finitur.

¶ Tutela finitur pubertate pupilli: q in masculo est statim cõpleto.xiiij.anno.in fœmina.xij. Are.

PUpilli pupille q cũ puberes esse ceperint a tutela liberãtur. ¶ Pubertatem aũt veteres quidem non solũ ex annis: sed etiã ex habitu[o] corporis: in masculis existimari volebant. ¶ Nostra aũt maiestas dignũ esse castitate nostrorũ temporũ existimans bene putavit. quod in fœminis etiã antiquis impudicũ esse visuz est: id est inspectionem habitudinis corporis: hoc[p] etiam in masculos extendere. Et ideo nostra sancta cõstitutione[q] promulgata: pubertatem in masculis post decimumquartum annum completum illico initium accipere disposuimus: antiquitatis normam in fœminis bene positam suo ordine relinquentes: vt post duodecim ãnos completos: viripotentes esse credantur[r].

¶ Arrogatiõe deportatiõe finitu

l ¶ Datur etiam invito. vt.ff.de tut.l.iij.§.idem Cassius.

m ¶ Et eo.scz iudicio.

¶ Quibus modis etc. * Quia dictũ est qualr et a qbus tutores de de eoz autoritate restat videre qualr hec ptãs solvatur vt facit. Si qu... mo.ius pa.po.sol.et sic sm Areti. dictum erit de principio progressu et fine tutela. Syl. Notãdũ est quod modi qui tutelã finiri faciunt sunt octo: et ad istos oẽs alij mõi pñt reduci. Et sunt hi. Suspicio: qñ tutor removetur tanq suspectus. Crimen qñ propter crimen deportur: vel in servitutẽ redigitur. Mors naturalis pupilli vel tutoris. Conditio adimpleta. Status.i. capitis diminutio vbi stat' mutatur. vt qñ capitur ab hostibus. vel arrogatur. Etas.s. pubertas. Tẽpus adveniens.s. si ad certum tps datus sit tutor et sit finitũ tẽpus. Causa quãdo propter aliquã cãm tutor excusatur. Unde ver. Suspicio: crimen: mors: cõditio: status: etas. Tẽpus: causa: solent tutele ponere metas.

PUpilli. ¶ Totus iste titulus dividitur in septẽ ptes. Nam primo ponitur qualiter pubertate tutela finitur: et q sit pubertas. Scdo qualiter arrogatiõe: vel deportatione vel servitute pupilli: vel temporis finitiõe. Tertio qualiter morte pupilli vel tutoris. Quarto capitis diminutione tutoris. Quinto etiã minima capitis diminutione pupilli. Sexto ppter adventum tẽporis vel conditionis. Septimo ppter remotionẽ factã de tutore. Secunda ibi (Item finitur.) Tertia ibi (Simili modo.) Quarta ibi (Sed et capitis.) Quinta ibi (Sed pupilli.) Sexta ibi (Preterea.) Septima ibi (Desinant. Item prima subdividitur in tres. Nam primo ponit qualiter tutela finiatur pubertate. Scdo qualiter pubertas accipiatur de iure antiquo. Tertio qualiter de iure novo. Secũda ibi (Pubertatem.) Tertia ibi (Nostra autem.)

b ¶ Auctor.i. probare et laudare qd sit per pupillum. vt.ff.eo.l.etiam.

c ¶ Existimaverit. nõ eñi cõpellitur. Primo quia est iniquũ. Scdo qz tenetur pupillo dãnũ resarcire tutor: vt.ff.eod.l.si tutor. Acc. Sic etiam filius nõ põt adire hereditatẽ sine volũtate patris. vt.C.de bo.que libe.l.fina.§.penultimo.

† Alias iudicio.

d ¶ Post tps.s.nõ modicũ alias vz autoritas. vt.ff.de acq.here.si qs mihi.§.iussum. q est cõtra. et est rõ qz videntur inesse q incõtinẽti fiũt. vt.ff.si cer.peta.l.lecta. * Et ita communiter tenetur dũmodo vno contextu fiat vt not.docto.in dicto.§.iussum. Syl.

e ¶ Per eplam. No. caute et redde singula singulis: nã dixerat duo.s.statim. ad quod refertur. post tps etc. Itẽ in ipo negocio pñs. ad quod refertur hoc p eplam q inter absentes mittitur. vt.j.de obli.ex consensu.§.si. Idẽ et si alio modo inutiliter autorizetur. vt.ff.eodẽ.l.j.§.fin.et seq. * Si autẽ inter tutorẽ. ¶ Cas' nõ figuratur in correctiõe iuris antiq ex ea cã facta: qz visum est incõveniẽs quenq in cã ppria posse autorari ppter vehementẽ suspitionẽ deceptionis pupilli. No. quod põt esse lis inter tutorẽ et pupillũ. Itẽ quod nemo in cã ppria autoritate. Item qd habenti tutorem: tutor non datur sed curator. Item qd curator datus ad certam causam ea finita desinit esse curator. Syl.

Iudicium vtrũ inter tutorem et pupillum possit esse.

f ¶ Si inter. Iudiciũ.s.rei vendica. vel alteri' psonalis vel realis actionis: pter actionẽ tutele q contra tutorẽ erit dãda. q durãte officio nõ datur. vt.ff.de tut.et ra.dis.nisi finita.§.fi.et l.si cũ adhuc. et idẽ in vtili gñali negociorũ gest. q datur cõtra curatorẽ adultis. vt.ff.de admi.cũ curatore. et C.de admi.tu.et cu.l.ij.et.iij.rõnes. Sz certe nec alie videntur iterim posse intẽdi. vt.ff.de tu.et ra.dis.l.sz nõ dantur. Sz illud intelligo vt ipsemet exerceat nõ dantur sz p pcuratorẽ sic. vt hic dicitur. Itẽ nunqd hec correcta sunt hodie p aut. vt in aut. vt hi q ob.se phi.ha.res mi.§.j.col.vj. cũ nullus creditor vel debitor possit esse tutor vel curator: Rñ. sic: nisi in tutore testamẽtario in quo poterit adhuc hodie hic.§.loq. cũ fides talis tutoris ab ipso testatore sit cõprobata. vt infra de satisda.tuto. vel cura.§.j.et C.de episcopali audien.de creationibus. † vel idẽ in eo quod in alijs vt in predicto aut. diximus: sed magis credo contrarium vt dixi in.d.aut. vt hi qui obli.se perxi.habe.res mino.§.j.

† Et ista est cõis opi. testator sciverit non si ignoraverit sm Ang.

* Adde quod ista opi. est tenẽda vt dicit hic Christo. cui' opi. mihi placet et sz eã alias cõsului. Syl. Itẽ et circa reales actiões hũc.§. hodie facim' loq. cũ in eis nõ sit obliga. vñ aut. alias actio cessat. vt.j.de act.§.j.

* Adde quod h gl. cõiter reprobatur qz idẽ timor ẽ i act.rea. q ẽ i psonali. Syl.

† Põt tñ in cõsequẽtiaz etiã ad propriã autoritatẽ auctorare et sibi solvere ac tradere rez debitã etiã mobilẽ sine iudice. vt.l.fistulas.ff.d cõtrahẽda emptui.

g ¶ In rem suam et pupilli que sua dicitur cum bene administrat: vt.ff.de fur.l.interdum.§.qui tutelam.

h ¶ Auctor esse nõ põt. Facit ad hoc.ff.de ver.sig.l.quod diximus.et C.ne qs in sua cã.l.vna. † et C.de tẽsti.l.oib'.et ff.e.l.v.j.in fi. Arg. contra C.de fidei.l.si. ibi cũ ipse sibi index et testis etc. Sol. ibi iproprie dr iudex et testis. † Ratio aũt tex. presentis est: qz sequeretur vt in eo.negocio esset quis actor et reus quod est inconveniens vt patet per iura primo inducta.

i ¶ Ut oli. nã oli i tali casu dabatur tutor ptori': quod hodie nõ ẽ. vt h dicitur.

k ¶ Sed curator. C.de in lit.dan.cura.l.j.

¶ Pupilli pupilleq. * Casus non figuratur in.l. corrigente et rationẽ sue correctionis assignante: et ponente regulã cuius rõ est: qz tutela q data est ad tuendũ eum qui per etatẽ se defendere nequit adveniẽte etate in qua põt cognoscere et habere animi iudiciũ finitur. Not. tutelã finiri pubertate. Itẽ quod olim pubertas iudicabatur ex aspectu et habitudie corporis i masculis. Itẽ quod pubertas in masculis hodie dispositũ est esse in.xiiij.anno: in femina in.xij. Itẽ quod cũ imperator psumat et sup psumpto disponat quod ista est psumptio iuris et de iure q ad tutelas et testamenta et similia: secus quo ad matrimonia. Itẽ requiri maiorem castitatẽ in feminis quam in masculis. Itẽ quod hodie pubertas non debet pbari per aspectum. Item ibi bene positam. no. quod quando recitatur aliqua opinio vt confirmetur debet approbari et laudari. Syl.

n ¶ Pupilli. No. quod pupilli sũt qui de potestate patris impuberes exierũt: vel morte vel emancipatione. vt.ff.de verb.sig.l.pupillus.j.rñ. lz improprie dicatur aliquando pupillus qui est in potestate. vt.ff.de verb.oblig.l.fi.§.si pupillus. Accursius florentinus.

o ¶ Ex habitu.i. aspectione: vtrum haberet barbam vnã: vel alteram. vt infra innuit. et facit.ff.de mino.l.minor.xxv.annoz. Ibi adito preside ex aspectu etc. Et nota pro opinio. Marci q sm conscientiã dicebat iudicẽ debere iudicare: et facit.ff.de feri.l.ij.in fine.et ff.fini.regund.l.irruptionem.§.fina. †

Iudic an index debeat sm cõscientiã.

* Adde hoc esse veruz regulariter quod tenetur iudicare sm acta et probata non sm suã opi. sed si haberet aliquod notũ non per opinionem: sed certitudinarie tũc dz iudicare sm cõsciam et hec est veritas de qua vi. late feli.in.c.pastora.§.qz vo de offi.deleg.in fi.gl.in ver.tenetur vbi ponit regulã cũ octo limitationibus: ea vo q quidã in additionibus hic posuerũt nõ ptinẽt ad cognitionẽ iuvenũ: q resolutio totius materie ponitur vbi supra. Syl.

† Dic si qd est iudici notũ vt iudici, dñt iudicare sm conscientiam: si vt privato, secũdũ allegata scõm Porc. Qd verũ est in iudice q est in.l. Nam si est supra vt papa et princeps, verũ qsit et nota veritas debet sm eam iudicare.l.j. C.si adversus vend. Egi.Per. Ceteruz in hoc vide cõsiliũ Cepol. i cautel. Et Bart.Bal. et Paul.Castrens.in.l. illicitas.§. veritas et ibidẽ plenissime p scribẽtes oẽs.ff.de offi.psid.

p ¶ Hoc etiam: scz quod sit iudicandum per aspectum impudicum.

q ¶ Constitutione. vt.C.quando tu.vel cu.esse de si.l.fina.

r ¶ Credãtur. Facit ad hoc supra de nup.j.respon.

¶ Itẽ finit. * Casus: nõ figuratur i positiõe regule illi' declaratiõe: pmi casus rõ est qz cũ trãseat in ptãtẽ pris arrogantis nõ eget tutela. Rõ vero alioꝝ casuũ est: qz deportatione et servitute amittuntur ea q sunt iuris

Universidad de Deusto Biblioteca

...ciuili est tutela vt dicit in eius desinitione. No. sum... Syl.

a ¶ Adhuc impuberes.i.in pupillari etate adhuc existẽtes. vt hic. ...adopti.nec ei.§.eorum.& hoc cum cõsensu omnium tutorum. vt C.de autori.presti.l.finali.

b ¶ Redigat. Ex ingratitudine si sit doli capax. non autẽ ex venditione: quia nõ (nisi sit maior.xx. annis) potest per venditionẽ fieri seruus. vt supra de iure perso.§.pen. Cõtra est.C.de inoffi. testa.l.si quis.§.fi. Sed ibi de eo dicit qui doli capax non est.

* Adde q hec glo. cõmuniter approbat per doct. post Bar.in.l.ij.in princ. in. iiij. col.ff. de vulga. & pupilla. Syl.

c ¶ Sed si. Certam.i.specificatã. vt quãdo titius erit consul.

d ¶ Testamento. Nota q dixit testamento: nã a lege vel iudice non sic: vt.ff. de regu.iu.l.actus. ¶ Simili modo. * Casus nõ figurat & notabilia colligunt ex casibus enumeratis in tex. quibus finitur tutela. Syl.

e ¶ Simili. Morte.naturali. nã de ciuili iam dixit supra proximo .§. vbi dixit de deportato & seruo: facta per ingratitudinem: q mors omnia soluit nedum tutelam. vt in auth. de nupt. §. deinceps.colla.iiij.

Mors oia soluit. f ¶ Sed libertas. & tunc maxima.vt supra de capi.di.§.maxima.

g ¶ Ciuitas. Et tunc media. vt.s.de capi.diminutio.§.minor.

...uitute vel aduẽtu cõditionis, sub qua data erat tutela finitur. h.d.

¶ Item finitur tutela si arrogati sint adhuc[a] impuberes vel deportati. Item si in seruitutem pupillus redigat[b] vel si ab hostibus captus fuerit. ¶ Sz si vsq ad certã[c] cõditionẽ datus sit tutor testamẽto[d] eque euenit, vt desinat esse tutor existente conditione.

¶ Morte naturali: pupilli: vel tutoris tutela finitur, h.d. Areti.

¶ Simili modo finit tutela morte[e] vel pupillorum: vel tutorum.

¶ Capitis diminutione tutoris maxima: vel media: vel etiam minima pupilli: omnis tutela finitur: minima autem tutoris solum legitima finitur. Areti.

¶ Sed & capitis diminutione tutoris: per quã libertas[f] vel ciuitas[g] eius amittitur: omnis[h] tutela perit. Minima autem capitis diminutione tutoris: veluti si[i] se in adoptionem dederit: legitima[k] tantum tutela perit: cetere[l] non pereunt. ¶ Sed pupilli et pupille capitis diminutio licet[m] minima sit omnes tutellas tollit.

¶ Temporalis tutela tempore adueniente finitur.

¶ Preterea qui ad certum[n] tẽpus testamento dantur tutores finito eo deponunt tutelam.

¶ Qui remouẽtur a tutela propter suspitionẽ: vel qui in perpetuũ excusantur tutores esse desinunt. Aret.

¶ Desinunt aũt tutores esse, qui vel remouentur a tutela: ob id q suspecti visi sunt: vel qui ex iusta causa sese excusant[o] & onus administrande tutele deponunt: scdm ea que inferius[p] proponemus.

¶ De curatoribus. Titu. xxiij.

¶ Curatores dant adultis vsq ad vigesimũquintũ annũ completũ: & ab illis magistratibus a quibus tutores: non aũt testamento dantur: sed dati confirmantur: in aliis autẽ non dantur nisi ad litẽ.

MAsculi quidez puberes & femine viripotentes vsq ad vigesimũquintuz annũ[q] completũ curatores accipiũt: qui† lz puberes sint adhuc tamen huius† etatis sunt: vt sua negocia tueri non possint.

¶ Dantur aũt curatores ab eisdẽ magistratibus[r] a qbus & tutores. ¶ Sed curator testõ nõ daf: sed[s] datus cõfirmatur decreto pretoris[t] vel psidis[u] ¶ Itẽ inuiti adolescẽtes curatores nõ accipiunt[x] preterq in litẽ[y]: curator‡[z] et ad certam causam dari potest.

...piunt.vt.ff.de curatore furioso.l.j.§.j.&.§.fi. Additio. Nota q eisdẽ modis quibus finitur tutela finitur etiam autoritas officij adiuncti tutori quod est in multis casibus.vt.j.titu.j.§.interdum.in verbo idoneus. & in.l.ponit.& in.l.propter.C.in quib.cau.tuto.& curs.da.ab his. Nam finito officio principalis: etiam finitur illud coadiutoris adiuncti.l.j.C. quãdo tuto. vel cura. esse desi.& ideo coadiutor: datus debili vl suspecto epo de quo in capi.venerabili extra de offi.deleg. desinet morte prelati esse. per d.l.j.Joan.fab.

Cõtinuatio. ¶ De curatoribus. ¶ Finita tutela pupilli idigẽt curatoribus. ideo de ipsis subdit. Joan.fab.

Diuisio. MAsculi. Totus iste titulus diuiditur in tres ptes principales. Primo ponit de curatoribus datis puberibus. Scdo de datis illis qui laborant aliq morbo vl vitio. Tertio de curatoribus datis pupillis. Scda ibi (Furiosi.) Tertia ibi (Interdum.) Item prima pars diuiditur i tres partes. Prio qualr puberib dãtur curatores. Scdo a quibus dãtur. Tertio an inuitus quis cogatur curatorẽ accipere. Scda ibi (Dant.) Tertia ibi (Itẽ inuiti.are.

† Als qz. † Als et.

¶ Dantur aũt. ¶ Casus. Quesitũ fuit dato curatore quando cura finiret in masculo & femia: & videbatur adhibendã distinctionẽ: sicut in tutela: vt citius femina maior efficeretur sicut videmus in impetratione venie etatis.l. ij.C.de his.qui.eta.ve.impe. Tamen 3rium rñdet q imo pariter in vtroq finitur cura.xxv. anno.ratio est: q in supradictis casibus fit distinctio: q attendet adeptio doli: sed in hoc cũ esset feminis nociuũ ppter amissionem beneficij restitutionis: ideo vno & eodem tempore inductum est vt finiatur quis Jas. hic putauerit hoc tanquã iuris positiui non hre rationẽ: sed tunc dubitabatur an testõ daretur curator: & videbat q sic q cũ parificetur tutele cura in multis in hoc etiã videbat parificanda. At 3rium deciditur q cũ curator detur ipsis rebus de qbus pater non pôt post pubertatẽ disponere.l.ij.ff.de vul.& pupi.nil mirũ si vltra.d.tẽpus dari nõ possit quis doc.aliã rõnem assignet in.l.pe.C.de testa.tute. Not. q viripotens & pubes pro eodẽ supponũt. Item q eodẽ tpe finitur cura masculor & feminar. Itẽ no.rationẽ introducende cure. Itẽ q curator nõ datur testõ: sed datus cõfirmatur. Itẽ q adultus cogit accipere curatorem ad litem: q non hz legitimã personã standi in iudicio. Item q quis tutor nõ det ad certã causam dat tñ curator. Syl.

‡ Sed tutor dari neqt vt.s. q dar. tut. po.§.certe.

h ¶ Omnis tutela. Etiam testamentaria: vel datiua cum ea que sunt iuris naturalis tollantur: vt supra de capitis diminutione.§.qõ autem.

* Adde q hãc gl.reprehẽdit hic Ang.sed tu dic q intellexit de effectu iuris natu.nõ de existẽtia vt declaratũ est in.§.q aut.s.de capi.di. Syl.

i ¶ Si se in adopitonem. Sed emãcipatione filij legitima tutela nõ finitur: quia filiusfamilias legitimus tutor esse nõ potest: cum scilicet pater eum precedat. vt supra de capitis diminutio.§.finali.

* Adde q hec gl.reprobat: q existẽte impedimẽto ppetuo in patre tuñ succedit in iure tutele.l.iij §.pe.ff.de le.tu.l.nõ solũ.§.si qs.ff.de excu.tuto. Syl. Nisi in casu: vt cũ manumittit seruũ maternũ delatũ sibi. vt s.de legi.pa.tute.§.j.& tunc deferf cũ sui iuris erit.vt.ff.familie hercis.si maritus. * Hãc gl.reprobat hic Jo.fa.sed eã defendit Chri. Syl.

k ¶ Legitima. Sed quare hec legitima tãtum perit? Respon. q agnatio perit minima capitis diminutione vt.s.de legitima agna.tute.§.fina.& legitima inter agnatos tñ cõsistit vt.s.de le.agn.tu.j.respõ. * Dic secundum Ange.hoc non esse verum hodie quo tempore tutela defertur: ita cognatis sicut agnatis remanet enim cognatus. Syl.

l ¶ Cetere.s.testamentaria: & datiua secundum Mar.vel Azonem.

m ¶ Licet minima sit. Ut quia detur in arrogationem.vt.s.eo.§.

n ¶ Preterea. Ad certum. Idem si ad certũ tempus.s.ad conditionem vt.s.eo §.sed & si que conditio ad esse & ad non esse se habere potest.vt j.de verborum obliga.§.conditiones.

* Desinunt aũt. ¶ Casus figurabitur suis locis in titulis sequen. No. duos alios modos finiendi tutelam. Item qõ tutela est onus. Syl.

o ¶ Desinũt Excusant.s.in perpetuũ: vt q mutus.qõ dic.vt.ff.de mi.l. verum.§.ex facto.nam si ad tempus non desinunt esse tutores.vt.j. de excu.tuto.& curato.§.item qui reipublice.

Cura quã do finit. p ¶ Inferius.vt.j.de suspe.tu.per totũ.&.j.de excusa.tuto.& cura.per totum. Et nota q eisdẽ modis finit cura si quos habeãt pupilli curatores: & eodẽ tẽpore.vt.C.qñ.tuto.vel cura.esse de.l.j. Adultorũ vero curatores tũc finiunt cũ virilẽ vigorẽ cõpleuerit minor.s.xxv.an.vt.ff.de mi.l.j.in fi.&.j.ti.j.j.rñ.nisi ad certã cãm vel speciẽ fuerint dati. nã & tunc finito negotio finit officiũ vt.s.ti.j.§.fi. Itẽ curatores aliorũ.vt.j.ti.j.§. furiosi.&.§.sz & mẽtecaptis tũc desinũt qñ sanã mentẽ pdicte psone recipiunt.

q ¶ Uicesimũquintũ annũ. nisi impetrẽt a pñcipe veniã etatis masculi in.xx.annis: femine in.xviij.vt.C.de his qui ve.eta.impe.l.j.&.ij.

r ¶ Magistratibus.i.a pretore pside: pconsule: prefecto egypti: vt.ff.de tuto.& cur.da.ab his.l.j. Itẽ a pfecto vrbis: & a defensore ciuitatis: vel iudice Alexandrie: vt.s.de attil.tut.§.pe.als fin.& in auth.de defen.ciuita. §.nulla.col.iij.&.ff.de offi.pre.vr.l.j.§.item solent.

Tutores a qbus iudicib dãtur.

s ¶ Sed datus.de facto.

t ¶ Pretoris.scilicet in vrbe.

u ¶ Presidis.in prouintia.

x ¶ Non accipiunt. Secus in tutore: vt.ff.de tu.& cu.da.l.necnõ.& de tute.l.ij.vt diximus.s.de tute.§.est autem. Item videtur cõtra.ff. de min.l.j.in fi. Sed quod ibi dicit nõ cõmittit eis adultis res suas añ.xxv. annum.verum est vt sint rata, que fiunt per eos cõmittuntur tamen vt hic sed restituuntur.vt ibi.&.j.de act.§.si quis agens.

y ¶ In litem. Tunc enim cogitur.

* Dic hoc verum si conueniatur secus si agat Bar.in dicto.§.si pupillus. Syl. Sed pupillus in litem non cogitur: vt.ff.de tu.l.qui habet. §.si pupil.quod exponere: vt ibi. [certe.

z ¶ Curator.q.d.ñ dubites: de hoc lz aliõ sit i tutore: vt.s.q.da.tu.pos.§.

¶ Furiosi quoq. ¶ Casus in notissimis regulis nõ figuratur quarũ ratio assignat in tex. q reb suis superesse nõ possunt. fuit necesse dare curatores. No. Prodigũ furioso equiparari. Itẽ qõ furiosi & prodigi cura legitima est ex.l.xij.tab. Itẽ q curator datiu tũc daf qñ legitimi deficiũt. Itẽ q iura subueniũt his q reb suis supesse nõ possunt. Syl.

¶ Furiosis: prodigis vel perpetuo vitio laborantibus curator datur. hoc dicit.

¶ Furiosi[a] quoq & prodigi licet maiores.xxv.annis sint. tamen in curatione sunt agnatorũ ex lege duodecim tabularum. Sed[b] solẽt rome prefecti vrbis vel pretores: & in prouintijs presides ex inquisitione eis curatores dare[c]. Sed & mentecaptis, et surdis, et mutis, & qui perpetuo morbo laborãt (q rebus suis superesse nõ possunt) curatores dandi[d] sunt.

¶ Tutore idoneo non existente vel ad tempus excusato, datur pupillo etiam curator. hoc dicit.

¶ Interdum autem & pupilli curatores accipiunt: vt puta si legitimus tutor non sit idoneus[e]: quoniam habenti tutorem, tutor dari[f] non potest. ¶ Itẽ[g] si testamento datus tutor: vel a pretore aut preside idoneus[h] nõ sit ad administrationẽ: nec tñ fraudulenter negocia administret: solet enim curator adiũgi. ¶ Itẽ loco tutorum qui non in perpetuũ: sed ad[i] tempus a tutela excusantur: solent curatores[k] dari.

¶ Si pupillus sit infans vel absens: & tutor infirmitate: vel alia necessitate impediatur pôt actor pupillo constitui: Aretinus.

¶ Quod si† tutor aduersa[l] valetudine: vel alia necessitate[m] impediatur quominus negocium pupilli administrare possit: & pupillus vel absit[n]: vel infans sit quẽ velit[o] actorem[p] periculo ipsius tutoris pretor vel qui prouincie preerit decreto constituet.

¶ De satisdatione tutorum vel curatorum. Tit.xxiiij.

¶ Tutores & curatores tenẽtur satisdare: nisi fuerint testamentarij: vel datiui ex inquisitione.

NE tamen[q] pupillorum pupillarumve & eorũ qui queve in curatione sunt: negocia a curatoribus tutoribus...

a ¶ Furiosi quoq & pdigi. Nota hos.ij. accipere curatorem a lege: alij oẽs sunt datiui: vt caute hic colligit.&.j.proxi.§.& C.de episc. au.l.de creationibus. Accur.

* Hec gl.cõiter reprobat q oẽs habẽtes defectũ mentis accipiãt ex.l. curatores q̃uis Angel. hic defendat. Syl.

b ¶ Sed solẽt.s.agnatis deficiẽtibus: vel nõ habilibus cõstitutis: vt.C.de cu.fu.l.finaũt testamẽtũ.

c ¶ Dare curatores: & hoc rõne furoris vel demẽtie: nisi iste psone sint minores.xxv.an.& tũc rõne etatis tuto. vel cura.recipiũt: vt.ff.de tu.qui hz.§. qõ aũt.† Itẽ nisi sint in potestate: vt.C.de cura. furio.l.fi.§.j. * Attẽdit enim cã naturalis.d.§. qõ autem. Syl.

† Et erunt tunc duo actus scdm Bal.s.inter dicto administrationis superueniens prodigalitati: & decretũ tutele subsequenti & a titu.& qñ naturalis causa accidẽrat tali pponderet: & ecõtra vide in.§ pmissuz.i gl.ij.s. d tute.

d ¶ Mãdi.sez ab his quos modo in superiori §.diximus. * Interduz. ¶ Casus non figurat q tex.est clarissimus et sni ipsias rõnem assignat et ponit notissimos casus in quibus tutorẽ habẽti datur curator eo deficiẽte ne cura & defensione pupilli careãt. No. qõ tutore idoneo nõ existẽte datur curator pupillo. Itẽ q habenti tutorem tutor nõ datur. Item qõ tutori testamentario minus sufficienti adiungitur curator. Item q vacãte tutela pexcusationẽ ad tps similiter daf curator pupillo. Syl.

e ¶ Interdũ. Nõ sit idoneus: vl rõne pauptatis: vl q nõ est industriosus vt decet.fidelis tñ est & diligẽs: als repelleret p. sus.vt.j.de susp. tu. §.pe.& fi.&.C.de susp.tu.l.pietatis. Et bñ dico curato.& nõ tuto.qm & c.

f ¶ Dari nõ pô. Fallit hec regula in casibus sex: vt si det tutor loco tutoris surdi: vel muti: vel furiosi: vt.ff.de tute.l.pen.† Itẽ & si hz tutorem rõne rerũ vni puintie poterit habere aliũ rõne rerũ quas hz in alia prouintia: vt.ff.de excu.tu.propter litem.als.l.lz.§.fin.&.C.in quibus cau. tut.ha.da.tu.nõ pos.l.fi. Itẽ & mater anteq nubat nutrix existẽs aliũ petit tutorẽ dari: vt in auth.de nup.§.si vo tutelã. Sz rõ est: q abire nũc sperat: vt.C.cõia de le.l.fi.§.ij. Itẽ & qñ ad tẽpus est relegatus vel recusatus: vel remotus: nã interim tutor daf: vt.C.in quib cau.tu.ha.l.pe. Itẽ si quis tutor sit apud hostes: nõ vt seruus: sz vt legatus: vel trãsfuga alius datur: vt.ff.de tute.l.si qs tutor. Itẽ si reipu.causa absit potest alius dari: vt.ff.de tute.l.quẽ situ.&.ff.de suspe.tut.l.iij.§.si quis absfuturus. Sed sm Pla.in his oĩbus casibus tutor pcuratore accipit: & hec regula nõ fallit. Sz cũ liter & in omnibus supradictis legib de tutore faciat mẽtionẽ: ab ea nõ discedamus: vt.ff.de lega.iij.nõ aliter.&.ff.de exerci.l.j.§.igit. Sz que est ratio cũ vbiq dari possit curator habenti curatorẽ vel tutorẽ: sed tutor nõ potest dari habẽti tutorẽ. Rñ.q tutor qui prius dabaf habebat plenã pótestatẽ.j.titu.ij.§.datus.&.s.de tu.§.j.ita q aliũ secũ in eadẽ plenitudine admittere nõ pôt: sz nõ sic in curatore q reb daf: vt.C.de nup.l.in copulãdis. Uñ tutor autorizaf hereditati adeũde: q in curato. pup.nõ est: vt.ff.de app.l.cũ in vna.§.tutor.

† Qõ est verũ in habente dilucida interual. vt.l. non solũ.§. fin.&.l. post scriptum.ff. de excusa. tu. secus in ppetuo furioso scdm Ang.hic.

Tutor q̃re dari neqt habẽti tutore.

* Hanc eandẽ rationẽ approbat glo.in.l.nõ omniũ.ff.de legi. Syl. Sed nõne tota die inuenimus vnũ pupillũ plures habere tutores: vt C.de diui.tut.l.ij. Rñ.illud est qñ simul danf.nã q̃dã fiũt simul bene q nõ valẽt si fiũt separatim vt duorũ reorũ obligatio: vt.j.de duo.reis.sti. §.j. Additio. No.gl.magistra.q plene ponit casum in qbus pupillo habẽti tutorẽ tutor daf. Sed cõtra finẽ huius glo.facit.l.ij.C.de testa. tu.vbi simul nõ danf: & tñ vterq administrat: sed dic qõ ibi simul dicuntur dari habito respectu ad tempus mortis quo vterq tutor cõfirmatur. Sed de hac materia plenius videas hic per Angelum.

Tutores potest plures pupillus hre.

g ¶ Item si testamento. Posuit exemplum de legitimo: nunc de datiuo et testamentario minus idoneo.

Arg.a cõtrario sensu est validũ nisi in duob casibus.

h ¶ Idoneus.i.sufficiens.

i ¶ Ad tempus. Excusatur enim aliquis quandoq in perpetuum: quandoq ad tẽpus: vt patet per multa exempla.j.de excusationibus: tutorum & curatorum.§.j.& quasi per totum titulum.

k ¶ Curatores.vel etiam tutores: vt.s.proximo.§.dixi: scilicet prout in dici videbitur: vt.C.in qui.cau.tu.ha.l.j.&.ij. Sed quid si tutor pupillo non sit: an dari possit curator. Respondeo: sic vt in argumento a contrario sensu sumitur.ff.de tut.& cura.da.ab his.l.curator. quod est verdum.ff.de officio eius cui mãdata est iurisdictio.l.j.§.huius rei. Ueciũs. Nisi sit contrariũ legi.l.nemo.ff.de iuri.om.ind.vel rationi naturali: vt.C.de epi.& cle.l.conuenticulam.

* Quod si tutor. Casus. Similiter hic nõ est figurandus: pẽdet enim ratio ex pdictis ne pupilli bona dissipẽtur absente tutore vel impedito nõ aũt datur curator: sz actor: qa cum sit infans vel absens curatorẽ petere nõ potest qui tamen non datur nisi nisi volenti. vt.s.proxi.visum est. No. q infirmitas tutoris est causa ex qua actor pupillo. cõstituatur. Itez q necessitas tutoris est causa dandi actorẽ pupillo. Item q actor debet cõstitui a iudice. Syl.

† Facit ad hũc.§.c.significauit cũ gl.ij.ibi q si.c.extra de appel.

l ¶ Quod si. Aduersa valetudie.i. infirmitate que valetudini & sanitati contraria est.

m ¶ Necessitate. Ut qa lõgo tẽpore abfuturus est: vel sua maiora negocia habet pertractare: vel als similes necessitates: vt.ff. de procu.l.filiusfamilias §.fi.&.l.sequẽti.&.l.post litem.&.ll. sequẽtibus vsq ad.l.que oĩa. (1) Et nisi hmõi necessitas sit nõ potest sm quosdaz: vt.C.qui da.tu.vel curatores poss.l.curatorem.&.l.curator.imo certe & si quecũq alia sit iusta quoquo mõ: vt.ff.de admi.tu.decreto.† & hec eadẽ sunt in curatore: vt.C.de appel.l.actor. Additio (1). Idem est propter inimicitias: nisi essent capitales: quia tunc esset tutor remouẽdus. Ang.aret.

† Et tz Angel. hic et Bart. in.l. actor.ff. rez ra. quãuis idẽ Bar. et Dy.in.d.l. decreto. tenẽat q possit etiã sine aliq causa.

n ¶ Absit. Si enim presens sit & habet intellectũ etiam procuratorem cũ autoritate tutoris facere potest.vt.C.de pcurator.l. neq. Additio. Dic q ista duo prehabita: que hoc in textu iã ponũtur. vz q si absens & infans exigũtur vt ex necessitate actor cõstituatur. finaũt pupillus est presens vel maior infante: tũc ex voluntate cõstitui pôt aliqua causa saltem voluntaria dũmodo iusta vel honesta allegetur. Ange. Aretinus.

o ¶ Uelit. scilicet tutor.

p ¶ Actorẽ. Qui hic dicitur actor: alias adiutor dr: vt.ff. de tut.& rõnibus distrahendis.l.in oẽm.als curator†: vt.C.de pcu.l.neq. Et nota hic varia nomina eor qui alior facta agũt: vt actor: vt hic iam dictũ est. Item tutor q datur pupillis.s. de tutelis.§.est aũt. Itẽ curator qui datur adultis: vel etiã furiosis: vel similibus.vt.s.eo.in prin.&.§.furiosi.&.§.sed & mẽtecapitis. Itẽ procurator qui aliena gerit negocia cũ mãdato: vt.ff.de pcur.l.j. Item negocior gestor: qui sine mãdato gerit: vt j.de obliga.ex quasi 3ctu.§.j. Itẽ Iconomus cui rẽs ecclesiastica gubernanda mandatur ab epo cũ consensu fratrum vel capituli: vt.C.de sac. san.eccle.l.iubemus.&.C.de epis.& cle.l.omnes.§.hunc enim proculdubio.alias est.§.nihilominus.versicu.hũc enim sine dubio. Itẽ idẽ dr Apocrisarius: vt in auth.‡ quomodo opor.episco.§. nõ aliter.&.§. neq autem.&.§.si vero vt presertim. Item syndicus‡ qui sic grece dr: latine singulorũ dicens causas: vt.ff.de mune.& hono.l.munerũ.§.defensores. Quandoq tamen actor & syndicus pro eodem ponuntur: vt.ff.quod cuiusq vniuer.l.j.§.quibus.&.§.penul.&.l. item eorum.§. actori. Facit ad hoc.ff.de auto.tutorum vel curatorum.per totum. Uel etiam dic q differunt: vt ibi notatur. scilicet in dicta.l.j. quod cuiusq vniuersitatis nomine &c. Additio. Hodie tamen hic non fit differentia (vt multotiens euenit in qpluribus causis) in nomine: vt in capitulo petitio. de procuratoribus. Ang. Aret.

† Dic q imo differũt sm Jo.Fab. q curator a iudice actor vero a iudicis decreto cõstituitur.

Curator. Procurator. Negociorũ gestor. Economus.

‡ Et vide qd ibidẽ de eo scripsi.

‡ De syndico tam sepe scripsim vt non sit amplius annotandũ. Ceterũ vide q̃ hic doceat Accur. inepte, apud Budeũ. in post.anno.

De satisdatione tutorum. ¶ Ista rubrica sic continuatur. Dictum est supra de tutoribus et curatoribus. & quia ipsi tenẽtur satisdare: ideo videndũ est de satisdatione tutorum & curatorum eorundẽ. Porcus.

q NE tamen. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit qui teneantur satisdare et qui non. Secundo q illi qui non tenentur satisdare si satisdãt preferuntur socijs in administratione. Tertio qui officiales teneantur de satisdatione non exacta vel non idonea. Secũda ibi (Sz & si). Tertia ibi (Sciendum.) Item prima subdiuiditur in duas partes. Nam primo ponit regulã. Secundo ponit duas fallentias. Secunda ibi (Sed hoc.) Aret.

* Ne tamẽ ¶ Casum figurare nõ expedit. ponitur enĩ regula q arctat

Universidad de Deusto Biblioteca

busue cõsumantur[a]:vel diminuã tur[b]:curet pretor[c] vt & tutores & curatores eo nomine satisdent[d]. ¶ Sz hoc nõ est perpetuũ[e]. Nã tutores testamẽto dati satisdare nõ cogũtur:quia fides eor & diligẽtia ab ipso testatore probata[f] est. Itẽ ex inquisitiõe[g] tutores vl curatores dati satisdatiõe nõ onerantur:quia idonei[h] electi sunt.

¶ Si fuerint plures tutores dati ex testõ, vel ex inquisitione põt vnus offerre satisdationẽ, & solus administrare: nisi ẽt ali⁹ voluerit satisdare. Si aũt nullus satisdat: ille solus geret, quẽ testator elegerit:vel maior pars eorũ. Et si discordãt cogent a iudice ɔcordare.

¶ Sed si ex testamento[i], vel inquisitione duo pluresue dati fuerint:potest vnus offerre satisdationem de indẽnitate pupilli vel adolescentis: & contutori suo vel concuratori preferri, vt solus administret:vel vt contutor aut cõcurator satis offerens preponatur ei:vt & ipse solus administret. Itaqz per se nõ potest petere satisdationẽ a contutore suo, vel cõcuratore:sed offerre debet, vt eiectionem det concuratori:vel contutori suo:vtrũ velit satis accipere an satisdare[k]. ¶ Quod si nemo eorũ satis offerat:siqdẽ ascriptum[l] fuerit a testatore quis gerat:ille gerere debet. Quod si nõ fuerit ascriptũ, quẽ maior[m] pars elegerit, ipse gerere debet:vt edicto[n] pretoris cauetur. ¶ Sin aũt ipsi tutores dissenserint circa eligendũ eum, vel eos, qui gerere debẽt:pretor partes[o] suas iterponere debet. ¶ Idẽ[p] & in pluribus ex inquisitione datis, comprobandũ est:id est vt maior ps eligere possit per quem administratio fiet.

¶ Non satisdantibus tutoribus, vel minus idonee tenetur magistratus qui debebat cogere & eius heredes.b.d. 105

¶ Sciendum autem est, non solum tutores, vel curatores pupillis et adultis: ceterisque[a] personis ex administratione rerũ teneri:sed etiã in eos, qui satisdationem accipiunt[b] subsidiariã actionem esse:quę vltimũ eis[c] presidiũ possit afferre. Subsidiaria[d] autẽ actio datur in eos, qui vel omnino a tutoribus vel a curatoribus satisdari non curauerint:aut non idonee[e] passi sunt caueri. ¶ Quę[f] quidem tam ex prudentũ responsis[g], qz ex constitutionibus[h] imperialibus etiã in heredes eorũ extenditur. ¶ Quibus[i] constitutionibus & illud exprimitur:vt nisi caueant[k] tutores & curatores:pignoribus captis coerceantur[l].

¶ Actione subsidiaria nõ tenentur, qui tantum dant tutores:sed qui satisdationem exigunt. 106

¶ Neqz autẽ prefectus vrbis[m]: neqz pretor: neqz preses prouincię:neqz quisqz alius: cui tutores dandi[n] ius est:hac actione tenebitur:sed hi tantummodo, qui satisdationem exigere solent[o].

¶ Ad satisdandum & assignatur ratione cõsumãtur aut diminuã [f]acultates pupillorũ a qua excipiuntur duo casus vz testamentarij [r]atio assignat qr fides eor a patre vel alio dante tutorem est approba[ta]. Itẽ datiui dati ex inqsitione qr a iudice sifr fides eor pbata fuit: iõ aũt legitimi satisdant qz quis approbẽtur a lege qr.l. approbat gradum [co]gnationis vel cognationis non mores & qlitates personar in eo existẽtiũ. Not. tutores et curatores teneri satisdare rẽ pup. sal. fore. Item quod talis satisdatio est inuenta fauore pupilli vel adulti. Itẽ qp testamẽtarij & dati ex inqsitione excusantur a satisdatione. Syl.

¶ Ne tamen. Diximus tutores vel curatores ratione etatis: nec tamẽ &c. Accursius.

a ¶ Consumãtur. in totũ.
b ¶ Diminuãtur. pro pte.
c ¶ Pretor. sic et pfectus vrbis: & preses prouincie: vt.s.tit.j.§.ij.
d ¶ Satisdent. Rem pupilli saluam fore: vt diximus.s. de tutelis.§.fi. scz cum fideiussore: vt.ff.rem pupilli saluaz fore.l.nõ quasi.in prin.&.ff. de pto. stipu.l.ptorie.&.ff. qui satisd.cogan.l.j.
e ¶ Perpetuũ.i. gñaliter verũ: al's perpetuũ.i.gñaler:vt.C.de edẽ.l.edita al's pro tpe ponit.s. quandiu vita durat: vt.j. de verbo. obliga.§.at si ita.&.ff.pro socio.l.j.vbi de hoc.
f ¶ Probata est. Idem in curatoribus in testamento datis:lz curatores nõ dẽtur in testõ regulariter:tamen si dati fuerint cõfirmantur decreto pretoris vel psidis:sic.s.titu.pri.§.ij.& tunc liberantur a satisdando vt tutores:vt hic.&.ff.de confir.tuto.l.si filio.&.l.confirmando.&.l.sequen.&.l.vtilitatem. Secus in dato a matre:vt.ff.de confir.tuto.l.j.ad finem legis:alias.C.eo.titu.l.j. * Intellige qp dati a matre confirmãtur ex inquisitione dati a patre simpliciter:& liberantur a satisdatione.l.j.& ij.ff.de confir.tuto.& ratio assignatur hic. Syl.
¶ Sed quare secus:(j) Respõ.quia firmũ est consiliũ patris & nõ matris:vt in arg.j.qui.ali.li.in fi.j.rñ.&.j.de iniur.§.j. Et quod dicit in testamento idem in tutoribus in codicillis datis dicam:vt.ff. de testamẽ. tute.l.iiij.al's.iij.& facit ad hoc.C.de episco.au.de creationibus.
Additio (j) Nota qp consilium patris: & sic masculi est firmũ & bonum & manens:sic femine est consilium debile. Angelus.
g ¶ Item ex inquisitione.i.dati a iudice cum inquisitione: vt.s.de atti.tu.§.sed hoc iure.
h ¶ Idonei.s.psumptione iuris:contra quã non admittitur pbatio in contrariũ:sed si cõtra apparet tenebitur ille qui dedit:vt.j.e.§. sciendũ. Sed hoc fallit in curatore furiosi qui satisdat si non habeat idoneam substantiam:lz sit cum inquisitione datus.C. de cura. furio.l.fi.§. sed si quid &.§.si vero.non talis. * Itez fallit in dato ex inquisitione a minore magistratu & ita intelligitur.§.nos aũt.s. de attilia.tuto. Syl.
¶ Item debent iurare isti oẽs bene agere:id est nõ pretermitter e vtilia & nõ facere inutilia:vt in aut.vt hi qui ob se.perh.ha.res mino.§.fi. col. vj. Si ergo nec testamentarij nec datiui satisdant: q erant illi qui satisdant. Rñ.legitimi:nisi in casu:scz patronus liberto:vt.ff.de leg.tu.l.legitimos.§.j. Item datiui quando non fiunt cũ inquisitione:vt.C.de auto.prestan.l.fi.& nisi satisdant non administrant:vt.C.de tuto.vel cura. qui satis.non de.l.j.& fi. * Hic plenius qp primo exigitur qp iudex decernat ipsum esse curatorẽ legitimũ & qp ipse conficiat instrumentũ qp satisdet qp iuret.vt.s.qp promittat eum defendere.tandem qp iudex * decernat eidẽ administrationẽ prout Bar. psequitur hic Christo. Syl.
¶ Et fm hoc sunt quatuor genera tutorum.scz testamentarij. Item legitimi. Itẽ datiui cũ inqsitione. Itẽ datiui sine inqsitione vt dictũ est.
¶ Sed si. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primo qp contutor tenetur contutori satisdare:vt in administratione preferat. Secundo quid fiet si nullus ex contutoribus vult satis offerre de indemnitate. Tertio quid agendum cum tutores discordant in eligendo. Quarto extendit ad datiuos dictum in testamentarijs. Secunda ibi (Quod si nemo.) Tertia ibi (Sin autem.) Quarta ibi (Idem & in pluribus.) Angelus Aretinus.
* Sed ex testamẽto. Casus. ¶ Ita potest figurari dubitabatur an pluribus existentibus tutoribus quorum fides vel a iudice vel a testatore pariter esset approbata posset aliquis ipsorum administrare & preferri ceteris.& videbatur qp non quia cum essent pares non videbatur cadere prelatio inter eos cuius contrarium dicitur ex eo quia altero offerente satisdationem ille prefertur in administratione quod ea ratione factum est vt magis pupillis cautum sit satisdatione prestita. alij autem casus.j.positi dati sunt et eorum ratio: in aperto est quia quod a maiori parte fit presumitur firmius et conducibilius. Not. qp possunt dari plures tutores tam a testatore qz a iudice. Item qp tutor satisdans pfertur ceteris. Itez qp tutor debet offerre satisdationẽ. Item qp existentibus pluribus tutorib⁹ vni potest decerni administratio. Itẽ qp testator potest declarare quẽ ex tutoribus datis velit administrare. Itẽ qp tutores inter se possunt cõuenire qs administret. Itẽ qp pluribus discordãtibus cogũt a iudice ɔcordare. Syl.
i ¶ Sed si ex testamento. Duo ponit & vnum tantũ nunc prosequit.s. de testamẽtario. (j) sz in fine §.dicit de alio. Item hec eadẽ in curatoribus pluribus locum habẽt: vt.ff. de administra. tut.l.iij.§. qd in tutoribus. Itẽ quid in legitimis: Rñdet idez cum sit eadem ratio ne deterius negocia per plures exerceantur:vt.ff.de administra.tuto.l.si plures.§.apparet ergo. Unde versus. Segnius expediũt ɔmissa negocia plures. Additio (j). Imo vtrunqz fm Ang. vsqz ad versiculũ qp si nemo:quia cũ indefinite loquatur presumit respondere ad interrogata.l. si defensor.§. qui interrogatus.ff.de interrogato.actione. Ange.
k ¶ Uel satisdare. Sic.j.de inuti.stipulatione.§.alteri stipulari.(vt.s.dictum est.(in fine.
l ¶ Ascriptũ.s.in testamento.vel aliter appareat eius voluntas euidenter:quia dixit in satisdatione quis preferri debet:qp si nõ fuerit ascriptũ: quem maior pars elegerit:ille gerere debet.
m ¶ Maior pars.dũmodo oẽs velint per vnum administrare:alias eñ non cõpellerentur:sz oẽs gerere possunt si velint.vt.ff. ad administra. tuto.si plures.§.fi.&.l.vel in partes. † Et nota hic argu. qp statur maiori parti:sic.ff.de pactis.l.iurisgentiũ.§.vlt.&.l. maiorem.&.l. precedente.§. fina.&.ff.de testib.l.iij.§.ij.ibi alias numerus testiũ &c. Arg.contra.ff.de seruitu.rusti.predio.l.per fundum.&.ff.cõmuni predio.l.fi. * Sed doc. intelligunt illa iura quando aliqua sunt cõmunia pluribus vt singulis quo casu maior pars vni non potest preiudicare vt tenent doc. post gl. in.c.omnes.d.consti. Syl.
n ¶ Edicto pretoris.quod non habemus.
o ¶ Partes suas.i.se & officiales suos & milites iustitie. Sed cur nõ cõmittit fortune:vt al's.C.cõmu.de leg.l.fi.j.rñso.&.j.de lega.§. optiõis. Respõ. * non:ita alterius factũ.s.pupilli possunt fortune ɔmittere vt suũ propriũ.& concor.huic.ff.de le.j.hmõi.§.fi.&.ff.de vsufru.l.si cuius. §.sed si inter duos. Ar.contra.in eo.tit.l.quoties duobus.j.respon.
p ¶ Idem in pluribus. Per omnia:vt.s.nisi quia hic a testatore nõ potuit scribi quis gereret:cum nihil dixerit de tutela.nam non darentur ex inquisitione si essent testamentarij:vt supra.de atti.tuto.primo respon.
¶ Sciendum. Diuiditur in quatuor partes. Primo qp officialis conuenitur subsidiaria actione. Secũdo quando & in qbus casibus teneatur. Tertio ad heredes extendit. Quarto ponit nouũ casum. vz. qp tutor cogitur satisdare. Secunda ibi (Subsidiaria.) Tertia ibi (Que quidem.) Quarta ibi (Quibus constitutionibus.) Ange.
¶ Sciendũ est aũt. Casus. * Querebatur an pstita satisdatione tñ minus idonee:si in ponẽda rõne minor decept⁹ a tutore nõ posset ius suũ persequi:imo via tutoris q inanẽ reddit actionẽ possit quoquo mõ sibi cõsulere:& videbat qp nõ:qr nemo ali⁹ sibi teneri põt qr nullus ali⁹ secũ negociũ ɔrit qr tñ.ll. putarũt consulendũ minoribus in subsidiũ inuenerũt ex negligẽtia:magistratũ eiusqz heredes abstringi de q mõ loqtur nõ ɔstat vt satisdetur pupillis a tutoribus p predicta. Not. qp tutor & curator ex administratione obligãtur:& nõ solũ ipi sed magistratus qui vel receperũt satisdationẽ min⁹ idoneã vel nõ receperũt. Itẽ qp paria sunt aliqd nõ fieri vel min⁹ idonee. Itẽ qp actio subsidiaria trãsit ad heredes. Itẽ qp q põt cogi a iudice põt cogi captis pignoribus. Syl.
* Ceteris

Perpetuũ multipliciter sumitur.

Curatores dati in testõ liberant a satisdando.

Tutor datus a matre in testõ tenet satisdare.

Curator furiosi etiã eũ inquisitione dat⁹ satisdare debet.

Satisdatio a qbus tutoribus danda est.

* Aduerte tñ qd, quãuis anteqz administrationẽ suscipiat tutor ad ea omia teneat, possit tamẽ his omissis que ad vtilitatẽ euidentem pupilli ptinent oia genere qd est valde not.

fm Bald. ij & idipsum sequunt oẽs doctores in l. tutor q repertorũ.ad pncip. ff. de admi.tut. & facit lex fin. C. de tut. q non satisd. fm eundẽ.

† Reo tñ postulãte vnũ ex eis eligi plures simt agere non possunt et si vn⁹ velit diuidere: talis gerere fiet diuisio ceteris inuitis p officiũ iudicis.argu.l. & puto. ff. fa. her. & l. cõi diuidũdo.§. si duo.ff.cõmuni diui. Ang.

* Tu vero distingue vt: hic p Bal. et Cy. in l. fin. hic allegat. & Bar. in l. huiusmodi. ff. de leg.j.§.vlt.

Diuisio.

¶ De excusationibus tutorum vel curatorum. 107

¶ Titulus.xxv.

¶ Tres liberi Romę & quatuor in Italia: & quinqz in prouincijs prestant excusationem a tutela: vel cura. Adoptiui vero non computantur. Nepotes vero in locũ filij vocantur: nec liberi mortui computantur: nisi pro republica decesserint. Angelus Aretinus.

Excusantur autem tutores & curatores varijs ex causis. ¶ Plerunqz aũt propter[p] liberos siue in potestate sint: siue emancipati[q]. ¶ Si enim tres liberos superstites: romę[r] quis habeat:vel in italia quatuor:vel in prouincijs[s] quinqz: a tutela vel cura. potest excusari. ¶ Exemplo ceterorum munerum[t]. Nam et tutelam et curam placuit publicum[u] munus esse.

a ¶ Ceteris. Ut furiosis & mentecaptis: vt.s. titu.j.§.furiosi.&.§.sed et mentecaptis.
b ¶ Accipiũt. vt magistratus:qd dic vt diximus.j.eo.§.neqz autem.
c ¶ Eis.i.pupillis & similibus.
d ¶ Subsidiaria.scz tutele vtilis contra eũ qui malum dederit tutorẽ: vel vtilis negociorũ gestorum quando malum curatorem: nam eadem vtilis in magistratum datur † que in administratorẽ directa datur & vsu re veniũt vt in prima: vt ff. de magistra.con.l.fi. et C.eo.l.penul. Subsidiaria autem dicitur penalis aptitudine vt legis aquilie actio dr penalis aptitudine: vt.j. ad legẽ aquiliam.§.his aũt.nã nec illa semp penalis est:nec hec semper in subsidiũ datur: qr quãdoqz agitur anteqz conueniãtur oẽs tutores: vt colligitur ex his que dicũtur in hac gl. circa fi. Quare ad hoz euidentiam distinguẽ: aut fuit vnus tutor vel curator: aut plures. Primo casu conuenitur prius tutor vel curator: & postea magistratus vt hic. Si vo plures: & tũc aut oẽs gesserũt tutelam aut curã: aut nullus: aut alter tantũ. Primo casu omnes cõueniũtur ante magistratum: vt.ff.de admi.tu.lucius.§.penul.& de magistra. con.l.duo. In secundo idẽ: vt.ff.de administratione tuto.si plures. In tertio subdistingue: aut fuit diuisa tutele administratio per iudicez vel testatorem aut nõ. Primo casu pro sua gestione quilibet tenetur: & non pro alterius: & postea magistratus in subsidiũ.ff.de admi.tut.l. lucius.§.penn.&.C.de diui.tu.l.ij. Sed tamẽ in quatuor casibus vnus pro alterius parte tenetur tamen post magistratũ.s.si tutorẽ vt suspectum remouendũ non remouit: vel tarde remouit vel remouendo iura pupilli pdidit: vel non exegit satisdationẽ rem pupilli saluam fore: cum videret eũ non saluando: vt in.d.l.C.de diui.tute.l.ij.&.ff.de admistra.tut.l.lucius.§.penul. Secundo casu conuenitur primo gerẽs. secundo magistratus. Tertio non gerens: nisi in dictis quatuor casib⁹ vbi conuenitur etiã qui non gessit ante magistratũ: vt.C.de diui.tu. l.ij.&.ff.de admini.tu.l.etiam.&.l. emilius in fi.&.l. tres tutores de hoc diximus in.l.j.ff.de tute.& ratio distra.& in.l.j.C.de transactionibus. Additio. Et nota qp in omnibus predictis casibus pupillus conueniens tutorẽ prefertur ceteris creditoribus.l.dabimus.ff.de priuile.credito. secus si cõueniant iudice.l.j.§.priuilegium.ff.de magistra.conue.
e ¶ Idonee. aduerbiũ est: & facit ad hoc.ff.de magistra.conue.l.j.§.sciendum.&.§.exigere.
f ¶ Que.s.tutele actio subsidiaria vel negocium gestorũ: vt diximus.
g ¶ Respõsis. vt.ff.de magistra.cõueni.l.j.§.sciẽdũ ẽ &.l. qd ad heredẽ.
h ¶ Ex cõstitutionibus. vt.C. de ma. cõ.le.ij. & in alijs grecis cõstitutionibus: sz aliter heres tenetur: quia de dolo & lata culpa tantũ aliter defunctus qui etiã de leui culpa tenetur.vt.ff. de ma.con.l.non sifr.
i ¶ Quibus constitutionibus scz grecis.
k ¶ Caueant scz.rem pupilli saluam fore.
l ¶ Coerceantur. Facit ad hoc.ff.de admi.tu.l.j.j.rñ.&.ff.de dam.infec. l.iiij.§.iij.&.ff.de lib. agno.si quis a liberis.§. si quis ex his.&.C.de suspec.tuto.l.iij.&.ff.de ven.inspi.l.j.§.quid ergo.
m ¶ Neqz. Urbis. sicl: romane per excellentiam.vt.s.de iure natu.§.sz quoties. Itẽ facit ad hunc.§.ff.de magistra.con.l.j. Sed contra est.ff. de admini.tuto.l. † emilius. Sed distingue tria genera iudiciũ: quidam possunt dare tutorẽ & non exigere satisdationẽ: de qbus hic loquitur. Alij & dare & exigere. de quibus ibi dicit. † Alij exigere & nõ dare: vt tabelliones & aliqui miles iusticie cui talia cõmittuntur: & isti tenentur in subsidium.vt.s.de attilia.tuto.§.penul.&.C.de magistra.cõ. l.fi. Itẽ estimatores patrimonij pupillor: propter quor prauam estimationẽ viliores fideiussores accepti sunt.vt.ff.de ma.cõ.l.j.§.dinus. qui erãt dãdi p rei qlitate vt.ff.de in ius vo.l.j.& q satisd.cog.si vo.§.j.
n ¶ Dandi. scz tantum.
o ¶ Solent. al's debent:sed isti nec debent nec solent: vt diximus.
¶ De excusationibus tutor & curatorũ. ¶ Supra visum est de tutoribus & curatoribus. verum quia hi varijs ex causis excusari solent. ideo merito subdit de excusationibus tutorum & curatorũ. Porcus.
vel sic. De excusationibus tutorum vel curatorum: nunc dic. q supra quibus modis tute.si.promisit. Accursius.
Excusantur. * Diuiditur titulus in.xvj. partes. In prima ponitur qualiter quis ob numerũ filiorum excusetur. In secunda ob negocia publica. In tertia propter iurisditionẽ. In quarta propter litem precedentem. In quinta propter numeruz tutelarum. In.vj. propter paupertatẽ. In.vij. ppter infirmi[tatem]. In.viij. propter imperitiam literar. In.ix. ppt inimicitias. In.x. propter ɔtrouersiã status. In.xj. ppter etatem. In.xij. ppter militiam. In.xiij. ppter studium artiuz liberalium. In.xiiij. in quantũ tempus possit quis pponere excusationẽ. In.xv. qualiter quis excusetur a cura pupilli sui vel vxoris. In.xvj. qp falsa excusatio non prodest: partes de se patet. ¶ Casus. In toto hoc titulo non potest aliter figurari. sed bene pñt assignari rationes priuilegior ppter qs datur excusatio ideo in hoc tantũ loco casus instabimus: verba eñi et sensus clarissimi sunt dr ergo qp nũerus taxatus in tex. prestat excusationez circa qd aduertas qp quo ad numerũ nõ est ratio quare magis tres qz quatuor vel.vj. posuerit qa hmõi sunt positiui iuris.l.j.§.pueritiam.& ibi gloss.ff.de postu. Sed ratio puilegij filior & occupatio propria circa suos filios. Itẽ fauor reipu. expedit enim ciuitatẽ & prouincias repleri hoibus.l.j.ff. solu.mat. vnde innitantur ad gñationẽ propter hmõi immunitates: & hinc est qp arrogati & adoptati prestant generanti immunitatẽ nõ patri ciuili & emancipatus sifr nũeratur in numero filior. No. qp liberi excusent a tutela. Itẽ qp emancipatus iure ciuili quo ad hoc cõnumerat in numero filior. Itẽ qp tutela est munus publicũ. Itẽ qp filius legitimus tantũ nõ prestat excusationẽ patri legitimo tm sed naturali. Itẽ qp nepotes succedũt in locũ filij. Itẽ solos viuos numerandos. Itẽ qp defuncti in bello pro republica viuere creduntur per gloriam: & de eis idem quod de viuis iudicatur quo ad beneficium patris. Syl.
p ¶ Propter liberos. superstites & incolumes. vt.ff. de vaca.mu.l.ij.
q ¶ Emancipati. nisi pater filio emancipato curator petatur. tunc eñi nõ excusatur a cura emancipati.vt.ff.eo.amicissimos.§.fi. † Uel dic qp lz faciat cõtra stimulos naturales tamen bene potest.vt ibi innuitur. * Adde qp iste intellectus est verissimus quicquid dicãt Jac. de aret. & Barto. vt aperte probatur ex verbo opponere ibi posito & declarat optime Bal. ibi. Syl.
r ¶ Rome. Hoc est in ciuitate romana & vsqz ad centesimũ miliariũ. ff.de offi.pre.vr.l.j.§.cũ vrbem. Accursi. Additio. Secus si dixisset in vrbe vel in vrbibus: qr vrbs muris cingitur. vt.l.vrbis.ff.de verb.sig. Et quid appellatione ciuitatis: vel patrie contineatur: & quid si dicat Aretium Florentia &c. Angelus hic se remittit.
s ¶ In prouincijs. Sed nũquid ille prouincie: q alias habent ius italiẽ: & hoc habebunt. Respon. non quia illud propter tributa cõcedit eis.vt.ff.de censi.l.j.& fina. * Que aũt dicatur prouincie & vnde docet Alcia.in.l.nationem.§.continentes.ff.de verb.sig. Syl.
t ¶ Munerũ.i.onerũ ciuiliũ. vt decurionatus: secus si patrimonij sit onus.vt.ff.de vac.mu.l.sextũ decimũ.§.numerus.&.§.que patrimoniorũ.&.l.his oneribus.j.respõ.&.C.qui nume.libe.l.j.lib.x. * Tũc eñi exigitur maior numerus fm Bar.in.l.semp.§.j.ff.de iur.imu. Syl. ¶ Item secus in honoribus.vt.ff.de va.mune.l.iiij.&.l.in honoribus. † Item secus in oneribus que honori inherent.vt.ff.de vac. muneri.l. sextum decimum.§.numerus.
u ¶ Publicũ. Autoritate. nã datur inuitis.vt.C. de decur.l. nullus.li. x.& facit.ff.de ver.sig.l.pupil.§.munus.&.l.munus pprie.&.ff.de mu.& ho.l.j.§.si illud. Sed cõtra.ff.e.athlete.§.tutela. Sed nõ est publicum munus (vt dr) vtilitate: licet autoritate.vt hic dicitur: sed vtilitate publicũ est secũdario quia expedit reipublice &c.vt.s. de his qui sunt sui vel alieni iuris.§.fi. Item cõtra.ff.eo.spadonem.§.qui accepit.l.nõ tm §.nõ omnia. Sed licet ibi generaliter remissionẽ publicorũ munerũ habuit: tamen ex generali remissione non continetur tutela vel cura fauore pupillorũ & adultorum. † sicut & al's de generali dicto qdã exci

† Cõtrariũ tenet gl. in l.actio.ff.de neg.gest.et ibi bar. vbi vide que sit actio directa: & q vtilis.

Tutores plures et magistratus q ordine cõueniri pñt.

Tutorum p altero: tenet in q tuor casibus.

† Ubi similis glo. habetur.

† Et si differrant accipere satisdationem vel expedire p cessum vt h on⁹ trãseat ad successorẽ poterunt cõueniri in sindicatu vt d.l.j.§. sciẽdum Ja.

Continuatio.

Diuisio.

† Et ista est verior scdm Ang. qr beneficiũ qd habeo propter te non debeo vti z te saltẽ vbi tu pticipas de eodẽ fm Christo. g l.si iudex circũuento. ff. de mi. alias sec⁹ vt in.d. l. amicissimos.

† Ab eo tamen excusatur.vij.liberi vt tenet gl.in.l.si qs decurio. C. de decu. li. x.quam approbãt Angel⁹ & Por. hic licet gl. in.l.j. C. de his q nu. li. be.dicat qd requiratur. xvj.

† Et sicut gñalis imunitas nõ extenditur ad munus publicũ cũ autoritate et vtilitate p natuz: & ita nec ad reale ordinariũ sed extraordinariuz sic vt notat Bar. & Dy. in.d.§. q accipit.

...reg. iij. l. vxorem. §. felicissimo. & ff. de procu. Pompo... ff. de libe. le. l. aurelio. §. caius.

a ℭ Non psunt. Et hoc dico ad excusationē: sed bene acqrebāt ei. s. patri adoptiuo: vt hic. & ff. de va. mu. l. sextū. §. adoptiui. maxime hodie: cum nihil ad patrē adoptiuū transeat. vt. s. de adoptioni. §. sz hodie.

rari. l. penul. ff. de testamen. mili. quod facit an licentiatus gaudeat beneficio doctorum: de quo dic vt ibi per docto. Aretinus.

m ℭ Excusantur. Hoc primū responsum loquitur quādo ex eo existente in absentia reipublice causa datus fuit tutor vel curator: quo casu perpetuo excusatur: si per viginti annos militauerat: vel compleuerat militie spatiū & nō ignominiose missus est. Alis qui infra quinquenniū missus est: puta quia infirmus nullā habet excusationē qui post quinqz annos habet annū: qui post octo annos habet bienniū: qui post duodecim habet trienniū: qui post sexdecim habet quadriennīu: qui post viginti excusationem perpetuā habet. vt dictum est. & ff. eo. sed & si milites. §. j. ij. & iij. & iiij. & v. & §. q̄n queuisqz ad. §. q aūt post.

n ℭ Excusāt. Si hoc postulauerint prius: & etiaz alium auctorē: vel curatorē petierint: al's nō. vt C. si tut. reipublice cau. l. j. & ff. de administra. tuto. tutores. §. qui sequit.

* Et q potestatē. ℭ Casus: nō figuratur & ratio clara est fundata in administratione principaliter publica. Not summariū. Item q multa impediuntur facienda que facta tenent. Syl.

* Et qui potestatē. Ut quia sit prefectus vigilū: vel annone. vt. ff. eo. l. administrantes. (j) & si miles qui potestates vocantur. vt. C. de mo. mu. l. eos. secus si sit circa lat⁹ principis. ceptā enim nō complebit. vt. ff. eo. l. legi iurisperitos. ¶ Dic potestatē. i. publicū magistratū. l. potestatis. ff. de verborum significatio. Syl.

Milites a bello missi qt annos excusationis hn̄t.

¶ Sed adoptiui liberi non prosunt[a]. In adoptionē autem dati: naturali[b] patri prosunt. ¶ Itē nepotes ex filio: prosunt: vt in locū patris[c] sui succedant: ex filia nō[d] prosunt. Filij autem superstites[e] tantū ad tutele vel cure muneris excusationez psunt. ¶ Defuncti[f] autē non prosunt. ¶ Sed si in bello amissi sunt quesitum est an prosint. ¶ Et cōstat eos solos pdesse: qui in acie[g] amittuntur. ¶ Hi enī qui pro re publica ceciderunt in perpetuum per[h] gloriam viuere intelliguntur.

ℭ Administrans res fisci excusatur a tutela durante administratione. h. d.

ℭ Itē diuus marcus in semestribus[i] rescripsit eū, qui res fisci administrat, a tutela vel cura, quādiu administrat[k] excusari posse.

ℭ Absens causa reipublice a tutela: vel cura noua in totum excusatur: ab antiqua autem durante absentia. Aret.

ℭ Item qui reipublice causa absunt[l] a tutela & cura excusant[m]. Sed & si fuerint tutores: vel curatores dati: deinde reipublice causa abesse ceperit: a tutela, vel cura, excusantur[n]: quatenus reipublice causa absunt: & interea curator loco eorum datur, qui si reuersi fuerint, recipiunt onus tutele. ¶ Nam nec anni habent vacationem: vt Papinianus responsorū libro quinto scripsit: nam hoc spatiū hn̄t ad nouas tutelas vocati.

ℭ Habens publicam potestatē a tutela habet excusationē: sz nō a iā suscepta. Angelus aretinus.

ℭ Et qui potestatē[o] aliquam habent se excusare possunt: vt diuus Marcus rescripsit: sed[p] susceptā tutelam deferre non possunt.

ℭ Propter litem, quam quis habet cum pupillo, non excusatur a tutela: nisi sit omnium[q] vel maioris partis bonorum. hoc dicit Angelus Aretinus.

ℭ Item propter litem, quā cum pupillo: vel adulto tutor vel curator habet: excusari nemo potest: nisi forte[q] de omnibus bonis, vel hereditate[r] controuersia sit.

ℭ Tres diuerse tutele non affectate donec durant, prestant excusationem. h. d.

ℭ Item[s] tria onera tutele non affectate, vel cure, prestant vacationem quandiu administrantur: vt tamen plurium pupillorum tutela, vel cura eorundem bonorum, veluti fratrum pro vna cōputetur.

b ℭ Naturali patri. Licet adoptiuo nō psint. vt. s. pri. respon. & sm hoc pūcta ibi. dari. Uel dic dati in adoptionē naturali patri. id est auo vel proauo prosunt. l. arrogāti: cū transeat in familiam eius. vt. s. de adoptio. §. sed hodie. in fi. §. & §. sequenti. & sm hoc fiet hic mentio illius nomi iuris: & punctabis: ibi naturali patri.

c ℭ In locū pris. Apparet q eo mortuo tantū prosunt: eo autē viuo nō prosunt: vt hic cū dicit in locū patris &c. & C. de his qui numero li. l. ij. & iij. li. x. Sz nūquid oēs loco vnius cōputantur: Respondent quidaz q non. Sed contradicunt leges expresse: nā loco vnius numerantur quotcunqz sunt. vt in greca lege. ff. e. l. ij. §. quotcunqz. nam etiam in successiōe loco vnius cōputantur. vt infra de her. que ab intesta. §. cum filius. ar. ff. de cōtratabu. l. j. §. j. Additio. Hoc est mirabile. cū auus habeat curā & onus alēdi eos: sed ratio est: qr prosunt patri suo & nō debent prodesse duobus. Et facit q si canonic⁹ habeat duas prebendas in eadē ecclesia: forte ex dispensatione q nō habeat nisi vocem vnius. Jo. fab.

d ℭ Non prosunt. Quia non sunt in potestate sua. vt. s. de pa. po. §. fi. hec ratio non est bona. vt. s. eo. in prin. dicit enim de emācipato. vnde dicas nō psunt auo materno: qr alij psunt. vt. C. de mili. test. l. v. & fi.

e ℭ Superstites. i. viui.

f ℭ Defuncti. Idem & in non natis lz conceptis: qr quo ad hūc casum non sunt pro iam natis. vt. ff. eo. l. ij. §. qui autem in ventre.

g ℭ In acie. scilicet principis. vt. s. de adop. §. femine.

h ℭ Per gloriā viuere. Nota mortuū viuere per gloriā. vt. ff. ad. l. aqui. qua actione. §. si qs in colluctatione. † Et ecōtra quis fingit mortu⁹: qui viuit per vituperiū: vt deportati: vt. ff. de Jtabulas. l. j. §. j. & §. pen. in fi. & ff. de dona. inter vir. & vxo. l. cū hic. §. si donator. al's. §. si seruus vbi seruus viuit: & tamen pro mortuo reputatur quo ad ius ciuile. vt ff. de reg. iur. quod attinet. & l. seruitute.

† Idē in eo q ingressus est religionē etiā beati Francisci sm oēs hic ar. l. miles & ibi gl. ff. de re iudi.

* Item diuus. ℭ Casus. sic figuratur quesitū fuerat an administrans res fisci excusaretur a tutela: & videbatur q nō qr cū tutela etiā ipsa sit munus publicū vt supra ostensum est nō videbatur impediri ex alio munere publico. Sed zriū dr ex eo: qr tutela nō est ita iuris publici sicut fiscus est eīn vtilitate publica scbario vt declarat glo. j. vno mō munus publicū. s. pri. §. Not. q pcurator fisci durāte eius officio excusatur a tutela. Itē q cessante causa impedimēti cessat īmunitas. Itē q vtilitas publica auctoritate. & vtilitate pfert publice auctoritate sz nō vtilitate. Syl.

Semestre dupliciter accipitur.

i ℭ Itē diuus. In semestribus. i. in sex mēsibus: qbus dabant operam studio. Nā alternis sex mēsibus dabāt operā imperatores bello & studio. vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. ex his in prin. vltime charte. vel dic q nomen erat libri illis sex mensibus compositi quod in idem recidit.

* Tu dic q sicut annales dicebātur ex eo q anni vnius res gestas cōtinerent: ita semestres libri qui sex mensiū gesta & administrata explicabant. Hos diuus marcus scripsit vt hic. Syl.

k ℭ Administrat. Qui dicit pcurator fisci. & facit ad hunc. §. s. decur. §. itē in locū. Additio. Idē si administrat res alioz principū. Jo. fab.

* Itē qui ab. ℭ Casus positio clara est & ratio ipsius in vtilitate pncipaliter publica fundata est sicut in preced. & seq. casu. Not. Syl.

l ℭ Item qui Absunt. vel absfuturi sunt. vt. ff. de procuratoribus. l. filiusfamilias. §. fina. Additio. Quia paria sunt esse. vel de primo spe...

p ℭ Sed susceptam. vt. s. proximo. §. * Item propter. ℭ Casus est clarus & eius ratio in aperto quo ad exceptionē nō enim putarunt iura securū esse fidei cōmitterre litigātis de omnibus pupilli bonis ipm & bona ipius: quo xo ad regulā male fundata erat. Ideo correcta fuit vt in. d. auē. minoris debitor. C. quā pa. tu. propter suspicione subtrahendoz iuriū. Not q potest esse lis inter pupillū & tutorē durante tutela. Itē q ex maxima lite etiā ciuili finitur tutela. Itē q. q. hereditat pupilli maxima est: & equiparat. q. de oībus bonis cū verisimile nihil habere possit proprium qui acquisiuit patri illucusqz quicquid quesiuit. Syl.

q ℭ Nisi forte. imo & sine forte: vel etiā si de maiori pte bonoz pupilli sit cōtrouersia. vt. ff. eodē. l. propter litē. j. respon. & facit. C. eod. l. si vt allegas. & s. de auē. tut. §. fi. & C. qui da. tuto. pos. l. creditorē sed hodie non potest creditor: vel debitor esse tutor vt in auē. vt hi. qui obse. per §. j. colum. vj.

r ℭ Hereditate. scz ipsi pupillo a patre delata vel a quocunqz non curo propter magnitudinē enim litis ponit de hereditate. * Item tria onera. ℭ Casus apertus est & ratio ipsius est ne multitudine tutelarū grauatus impar sit oneri & res pupillorum male administrentur que ratio cessat vbi affectate sunt: tunc enim non presumuntur incommode pupillo & tutori: si enim affectasset vt pupilli bona dissiparet posset remoueri vt suspectus. Not. q affectatum onus non excusat. Item q tutor plurium pupillorum fratrum dicitur tutor vnius tutele tantum. Syl.

s * Item tria onera. Nota. dicit onera. quatuor enim posset habere tutelas que sibi excusationem non darent si sint leues vel leuissime. vt hic. † Item nota q dicit tria onera: tres enim posset habere: & tamen pro vna computantur: puta fratrum: vt sequitur. Non enim numerus pupillorum plures tutelas facit: sed patrimoniorum separatio: vt. ff. eodem. titia. & l. si is. † Item q dicit non affectate. nota. nam si dedisset operā. & si affectasset eas hr̄e: nō prodessent: quia nō viderētur onerose vt & alias qui data opera reipublice causa abest. vt. ff. ex quib. cau. manumis. l. & qui data. & facit. ff. si qs causis. l. ij. §. si tū. & ff. ad leg. cor. de falsis lege vxori. §. j. iuxta illud. Hoc portat leuiter qd portat qsqz libenter

† Itē si altera ipsa vel etiā quarta superueniens sit breui tēpore finienda puta. i. semestre. le. nō tantū in p⁹. ff. eo. † Ex q textu infert bart. vnū furtum magnū cōpollere trib⁹. & pco furē suspendi posse.

libenter. Itē hec tria onera in domo vna esse sufficit: vt si pater vel fili⁹ gerat oēs excusent: sed nō cōputent: nisi ob aliū tutorē teneant. ff. eo. l. diximus. §. fi. & l. sequen. & ff. de ritu nuptia. si qs tutor. Itē honorarius hoc nomine non computatur: vt. ff. eo. l. spadonen. §. si ciuitatis. Additio. Item due excusatiōes imperfecte diuersi generis. puta due tutele cū duob⁹ filijs nō faciunt vnā plenā. l. excusatur. §. amplius. ff. eod. Ange. hic.

Et quō intelligatur furtū vnū vel plura. vide l. i. eū g. §. idem scribit. ff. de fur. Ansel.

ℭ Sz & ppter. Casus. Clarus est & in vtroqz casu ratio exprimit in tex. No. q paupertas nō presumit: sed debet pbari. Itē q prestat excusationem a munere publico. Itē q non omnis mala valetudo prestat excusationē: sed ea propter quā suis reb⁹ superesse nō pōt.

Pauptas aliqn non excusat a tutela.

a ℭ Sed & ppter. Imparē. id est si nō habeat tantū in bonis quantū & pupillus cui dat tutor: vt h & ff. eo. l. paupertas. al's autē dicit pauper q non habeat qnquaginta aureos in bonis: vt. ff. de accu. nōnulli. Uel dic veri⁹ eū esse h pauperē & imparem oneri qui sic laboribus est implicatus ppter paupertatē vt tutele superesse nō possit: cū forte in agro eū tota die esse oporteat. Nec enim placet pma expositio cū hoc munus magis obsequio psone q in aliqua arrogatiōe zsistat. vñ paupertas talis nō nocet dūmodo possit superesse tutele. vt. ff. de mu. & bono. cura. §. inopes. et infra titu. j. §. fina.

* Adde cōmuniter teneri paupertatē distigui arbitrio iudicis attenta qualitate personarū & patrimoniorū vt p docto. in. l. si constāte in prima questio. Barto. ff. solu. matri. Syl.

ℭ Pauptas & infirmitas ppter qs qs nō pōt pprijs negocijs superesse excusant: hoc dicit.

ℭ Sed & ppter paupertatē excusationē tribui: tam diui fratres: q̄ p se diuus Marcus rescripsit: si quis imparem[a] se oneri iniuncto possit docere[b]. ¶ Itē ppter aduersam[c] valetudinē: ppter quā nec suis quidē negocijs interesse potest, excusatio locum habet.

ℭ Homo simplex & ignarus lrarū: hz a tutela excusationē. Areti.

Similiter eos qui literas nesciūt[d], esse excusandos diuus pi⁹ rescripsit: quis & imperiti literarum possint ad administrationez negociorum sufficere.

ℭ Datus tutor in testamento, ppter inimicitias excusationē habet. Qui vero pmisit administrationē: excusationē pdit. Aretin⁹.

ℭ Itē si ppt inimicitias[e] aliquē testamēto tutorē pater dederit: hoc ipsum pstat ei excusationē: sicut p contrariū nō excusant, qui se tutelam administraturos patri pupillorum promiserant[f].

ℭ Ex eo q quis nō cognoscit patrem pupilli non excusatur a tutela. hoc dicit. Aretinus.

ℭ Non esse autem admittendā excusationem eius, qui hoc solo vtitur: q ignotus[g] patri pupillorum sit: diui fratres rescripsere.

ℭ Inimicitie capitales si reconciliatio non sit secuta prestant vacationem a tutela. Aretinus.

ℭ Inimicitie quas quis cum patre pupillorum vel adultorum exercuit: si[h] capitales fuerūt: nec reconciliatio interuenit: a[i] tutela vel cura solent excusare.

ℭ Qui passus fuit controuersiam status a patre pupilli, habet vacationem. Aretinus.

ℭ Item is qui status sui controuersiam a pupillorum[k] patre passus est, excusatur a tutela.

ℭ Maior septuaginta annis a tutela se excusat: minor. xxv. non admittitur. Aretinus.

ℭ Item maior lxx.[l] annis a tutela & cura se potest excusar. Minores autem. xxv. annis olim quidem excusabantur: nostra autem constitutione prohibentur ad tutelam, vel curam aspirare: adeo, vt nec[m] excusatiōe op⁹ sit. ¶ Qua constitutione[n] cauetur, vt nec pupillus ad legitimam tutelam vocetur: nec adultus. ¶ Cum sit inciuile eos, qui alieno auxilio in rebus suis administrādis egere noscuntur: & sub † alijs regunt: aliorum tutelam vel curam subire[o].

ℭ Miles militans tutor esse nō potest hoc dicit. Aretinus.

† Al's ab.

nens appareat vel pater eum confirmauerit: vt in. d. l. ex sententia: et tunc de cetero erit tutor. ff. ad. l. cor. de fal. l. vxori. §. j. Accur.

* Non esse. ¶ Casus facile poni potest in tam aperta regula cuius ratio est q quis ignotus quis sit ex visu potest esse cognitus aliter: amare. n. possumus inuisa: & ita itelligit tex. incognita: enim aliquo modo neqz & ita intellige hūc tex. No. ignotū tutorem dari posse. Syl.

g ℭ Ignotus. sed is excusat qui ibi domicilium non habet vbi datus est vt. ff. eod. l. si. in fine. Additio. Qd est verum sm Ange. si sibi constituerit domiciliū: alias autem non est opus excusatione cum a iudice dari nō possit: vt est glo. in. l. neqz. C. qui da. tuto. pos. Et qua actiōe tenent si sponte gessit: et an testis debeat cognoscere zhentes: vide hic eū qui determinat q sic: si deponat d facto contrahentis.

* Inimicitie. ¶ Casus: facilis est & ratio manifesta nō. n. psumūt iura tuendos esse pupillos ab inimico paterno: inimicitie enim presumunt durare cum filijs ex idētitate volūtatis & sanguinis. No. non omnes inimicitias excusare sed capitales tm̄. Itē q ille q passus est questionē status censetur inimicus et excusatur. Syl.

Inimicitie dicunt capi dupliciter.

h ℭ Si capitales. capitales accipe vt qr accusabat eū de aliquo crimine qd ingerebat penam capitis. i. status. Uel qd igerebat penam sanguinis. Uel qr insidiabatur morti ipsius secundum Azo. Et no. hic fieri aliquid ratione inimicitie qd si fieret: alias sic. ff. de arb. nō distinguem⁹. §. cum quidam. l. licet aūt. & ff. de li. cau. si pater. Naz inimicus iudex esse non potest: vt. ff. de pcu. l. filiusfamilias. §. fin. & l. vel exilio.

* Que autem dicantur inimicitie capitales declarat barto. in. l. iij. §. fi. ff. de adi. lega. Syl.

i ℭ A tutela vel datiua vel legitima si autem testamentaria. dic vt. s. in glo. vt quia &c.

k ℭ Item is. A pupillorū patre: vt qr pater pupillorū quēqz dixit hunc quē dat modo tutorē suū seruū fuisse vl libertū. Iste enī sunt qōnes d statu. vt. j. de actio. §. pjudiciales. Et est rō: qr mortis accusationi hec qstio similat: vt. ff. qd me. cau. isti quidē. §. j. Idē est cōtra: si hic mouet questionē status ipsis pupillis: vt. ff. eo. athlete. §. amplius. †

† Intellige istud verū si non studiose vel per calūniam mouit qōnē vt ibi: al's sec⁹ qd facit vt testis nō repellat a testimonio cōtra eū q ipz accusauit vl pcussit studiose vt ipz excluderet sm Angel. Aret. hic.

* Itē maior septuaginta. ¶ Casus Clarus est, ratio primi dicti est: qr senex: impar putat oneri: & qr semp apud Romanos habita ē senect⁹ vt idē honor tributus sit q & magistratibus. l. semp. ff. de iu. īmu. sicut ergo dat excusatio magistratibus & potestatibus ita & senibus: ratio autē secundi dicti est: qr q alterius auxilio eget non pōt alteri auxilio eē, & q suis reb⁹ regēdis impar ē nō dz eidē cōmitti administratio aliorū. ratio aūt tertij dicti ē ppt publicū interesse ne a militia distrahant ob qd plurima sunt i iure priuilegia eisdē zcessa. No summariū. Syl.

l ℭ Itē maior. lxx. annis. s. iam cōpletis vt. ff. de iu. īmu. l. iij. & ad treb. q filiū & filiā. §. j. al's nō eēt maior: vt. ff. d mino. l. iij. §. minorē. † Sz i alio psonali publico munere statuit tēpus. l. ānorū: vt. C. q etate. l. fi. li.

† Qn aūt requirat ann⁹ cōplet⁹ vel sufficiat ceptus: vel qn tēpus reqrat de momento ad momētum: dic vt ibi p glo. Bar. et doct. Ang.

* Ratio autē differentie assignatur qr administratio vnius puincie est maius onus q vnius tutele vel sm Christo. q hoc factū est vt plures inueniantur tutores fauore pupillorum. Syl. Et no. ratiōe seueritatis aliqua fieri que alias non fierent: vt hic. & ff. de iure immu. l. semper. j. respon. & C. de posthu. prouidendum.

m ℭ Nec excusatione. Sed in larga significatione etiam qui prohibentur excusantur: vt. ff. de posthu. l. j. §. initium. & C. qui morbo. l. vnica. & ff. de tute. l. j. §. pen. pe. & fi. & j. §. penul. & fi. & facit ad hoc. ff. de regu. iu. l. eius est nolle. Accur.

n ℭ Constitutione. C. de leg. tut. l. fin. & facit. s. de. si. tu. §. fina.

o ℭ Subire. facit ad hoc in auctē. de san. epis. §. j. colla. ix. et. ff. d edē. l.

Quo aūt pbet: vide per Petr. ferr. j pract. in rub. d forma libel. q vxor agit ad dotem.

b ℭ Docere. id est probare.

c ℭ Itē ppter. Aduersam valetudinē. Ut si est surdus vel mutus: vel perpetua valetudine detentus vt. C. q. mor. l. j. qui morbus prout onerauerit excusat: sed furor non excusat: sed interim curator dat sm Joan. vt. ff. eo. l. nō solū. §. fi. & seq. duabus. ll. vsqz ad. §. sunt & alij. Sed qdā ex supradictis etiā si velint non admittunt. vt surdus & mutus. vt ff. de tu. l. j. §. pe. §. fi. Quare dic q quantū ad eos improprie ponitur excusatio. vt infra eo. §. minores.

* Similiter. ¶ Casus. Non figurabitur qa ratio excusationis per se patet si enim sunt ignari literarū nō possent recte administrare negotia pupillorū presertim ppter librū rationū datorū et acceptorū q si sagaces sint ita vt valeant superesse etiam negocijs aliorū habet locū tex. in. §. fi. l. athlete all. in glo. Not ignorantiā literarū excusare a munere publico. Itē q quānis sit qs diligēs ad administrandū negocia si nescit literas reputat insufficiens muneribus publicis. Syl.

Literarū ignorātia an excuset a tutela.

d ℭ Similiter eos. Literas nesciunt & simplices sunt vel rudes: aliud si sunt sagaces in negocijs: tunc enim nō excusantur: vt subijcit q̄nis &c. vt. ff. eo. athlete. §. pe. & fina. Et no. literatū ad aliqua admitti ad q nō recipit illiterat⁹ † vt. C. de postu. l. ij. & in auē. de iudi. §. j. coll. vj. Et no. melioris conditionis esse sapientē q stultum.

† Sic de iure cano. illiteratus nō pōt obtinere beneficiū vt. c. cū nostris. extra de cōcel. pbend. vbi p Innoc.

ℭ Itē ppter inimicitias. ¶ Casus fere ponit p glos. j. & ratio inimicitiarū effugiēdarū clara est. Notabilia clara sunt ex lectura tex. Syl.

e ℭ Item si. Inimicitias. Ut qr ideo eū dedit tutorē vt debitis supponat: & a pupillo vexet. Et nota q tribus casib⁹ excusat inimicitia: vt si ideo dedit vt dictū est vt hic. Itē & quādo interuenit post testamentū. Itē & sm quosdā etiā quando ante testamentum si tamen fuit capitale certamē. In quarto casu nō vt si ante testamētū facta fuit & nō capitalis qr videt remisisse ex q in testamēto dedit tutorē: vt. ff. e. athlete. §. dat remissionē. prout est ibi in litera prius: vt. & j. eo. §. inimicitie.

Inimicitia tribus casibus excusat a tutela.

f ℭ Promiserāt. lz alias habeāt excusationē: vt hic. & ff. [illegible] sta. & sententia. in fi. & hoc vbi pmisit vel sic se iactauit. Quid autē si in testamento se tutorē scripsit: Rñ. nō erit tutor nisi vel euidenter ido...

& arms & argentarijs.§.pen.& fina.

a Idē & in milite.s.in militia existente: secus in veterano: qd dic vt diximus.s.eo.§.item q reipublice. Ad hoc autē q aliquis sit miles sex sunt necessaria: vt diximus in aut.de manda. prin.§.fi.& in.l.penul.ff.ex quib.cau.maio.& .j.de mili.testa.in per rubrica.

‡ Et vide qd scripsi in.§.aliussa s.quibus mo. tus pat.po. sol.

Additio. Et refert Ange.q milites nostri temporis gaudēt priuilegijs dūmodo ī eis sit eadem ratio et causa priuilegij concedendi.

Idē & in milite a obseruādum est: vt nec b volens ad tutele onus admittatur. 121

Docentes grammaticam, vel rhetoricā, vel medicinā, vel rome, vel in patria sua intra numerū deputatū, excusant a tutela. Areti.

Item rome grāmatici c: rhetores: & medici: et qui in patria sua has artes † exercent, et intra numerum sunt a tutela & cura habent vacationem. 122

Proponens vnā excusationē, & non probans pōt intra statuta tpa alia proponere & probare. Aretinus.

Qui aūt † vult se excusare si plures habeat excusationes: & ō quibusdā nō probauerit: alijs vti d intra tpa e constituta non prohibetur.

Constitutus intra centesimū lapidem habet quinquagita dies ad proponendum excusationes a die scientię. Constitutus vero vltra habet vnam dietam pro quolibet vigesimo miliari: & triginta dies dummodo non sint paucio res quinquaginta. Aretinus. 123

Qui autē excusare se volunt, non appellant f: sed intra qnquaginta dies g continuos: ex quo cognouerūt h se esse tutores vel curatores datos: se excusare i dēbet cuiuscūq generis sint.i.qualitercunq dati k fuerint tutores: si intra centesimū lapidē l: sunt abeo loco vbi tutores dati sunt. Si vero vltra centesimū lapidē habitant: dinumeratione facta viginti m milium diurnorum & amplius triginta dierum n q tamē o (vt scęuola dicebat) sic debent computari p ne minus sint q quinquaginta dies.

Non potest breuius summari. Tamē dic tutor simpliciter datus intelligitur datus vniuerso patrimonio.h.d. 124

Datus āt tutor ad vniuersum

b Nec volēs. Et ita ipo iure nō tenet datio: vt h.& C.qui da.tu.pos.l.militie.nisi a cōmilitone def: vt.ff.eo.ppter magistratū.§.fi. † Aliud in celesti militia: vt in clerico qui admittit vsq ad quartū gradū: vt in aut.d san. epis.§.pbyteros.q habes.C.d epis.& cle.super l.generaliter.

Adde q illud qd dicitur d quarto gradu nō probat.l.sed potius cū tutela reguletur ab hereditate dicēdū est q sicut hodie admittit vsq ad x.gradū ad successionē ita ad tutelam.l.j.§.j.ff. de testa.tute. de iure aūt canonico possunt suscipere tutelā intuitu pietatis etiā promoti non tamen coguntur nisi quando alius tutor non reperitur.c.peruenit.lxxvj.dist. Syl.

† Sed Iac. de Aret.ibi tenet suuz pillū tex. intelligit i veterano.

Sciētie triuiales excusant tutores. † Als id artis. † Concor. cū hoc.§. c.pastoralis.cū glo. sup versic. audiant. i pnci.ex de except. Sciētie qdriuiales nō excusāt a tutela.

Item Rome. Casus sic figuratur.vt.s.in alijs casibus: cuius ratio est in promptu ne distrahant a tā proficua & necessaria disciplina: sicut dictū est de militibus. No.q omnes hi docentes artes triuiales excusantur. Syl.

c Item rome grāmatici.i.magistri de grāmatica: & idem dicas de sequētibus. Et adiunge his sophistas.id est dialecticos: ita vt omnes q docēt triuiū excusent: vt hic.& ff.eod.si duas.§.j.& hoc si doceant rome vbi est cōmunis patria vt.ff.ad muni.roma.& hic. Item siī patria sua: vt hic subijcit. Itē oportet q sint intra numerū: habebat enī quelibet ciuitas numerum fm quantitatē & grammaticos: & dialecticos: rhetores: & physicos: siue medicos: ita tamen q nulla vltra decē haberet qbus hāc immunitatē daret: vt.ff.eod.si duas.§.fin. Sed aliud videtur in his qui docent qdriuiū vt musicā: astronomiā: geometriā: & arithmeticā: nā non vident habere excusationem: vt.ff.eod.geometri.

Quid autē glo.appellet triuiū vel qdriuiū declarat h Christ. Syl.

Quid legū doctoribus. Non excusant nisi rome: vt.ff.eo.sed reprobari.§.fi.& §.penul.vel nisi in consiliū principis sint assumpti: vt.ff.eo. iurisperitos. Vltra numerū aūt vel extra patriā suā nemo excusat nisi sint aliq multū disciplinati: vt.ff.eo.sed et reprobari.§.amplius. Itē philosophos q docent in naturalibus constat excusationē habere: vt ff.eodem.sed & reprobari.§.amplius.

Docto.ll. an excuset a tutela. Vbi a tutela excusatur.

Qui autē vult se excusare &c. Casus. Fuit dubitatū an habens plures excusationes si vnā pponat tm & eā non probet possit alias postea pponere & probare: & videbat q nō quia pponēdo vnā ex pluribus illi videt se adstrinxisse & alijs renunciasse argu.l.cū pretor.ff.de iud.l.illud.ff.de acqui.here. cōtrariū tamē decidit ea ratione: qr cū excusationes sint separate non presumit qs p propositionē vnius alteri renunciare.l.quoties qs duplici iure.ff.de reg.iu. expssa enim remissio ipsius non extenderet ad alia fm Bart.in.l.si dns.ff.de ser.vr.pdi. maxime qr inducta ad excusandū sicut est ppositio vnius cause nō debēt inducere 9riū effectū.l.leg.inutiliter.ff.de adi.leg.cū si. No.q proponens vnā excusationē cū habeat plures non videtur alteri renunciare sed potest intra tempora statuta illis vti. Syl.

d Qui aūt. Alijs vti. dūmō in initio oēs pposuerit fm qsdā † alias nō pōt: vt.ff.e.scire op3.§.scire aūt. Vel qd veri9 est fm Ioā.dic q illd qd ibi dicit q similis est ei q se nō excusauit q oēs prius nō pposuit: verū ē q ad nō noiatas: qr op3 q adhuc pponat si nō ē lapsū tps: vt h. & ff.eo.ppter litē.§.j.& ff.de excep.nemo.& ff.de trāsac.cū hi.§.si ptor.

Et hec solutio 9a est & tenēda l3 verba videant a pncipio velle oīa esse pposita. Syl. Contra.C.de inoffi.testa.cōtra maiores. Sed ibi ab initio duas pponere nō potuit: qr sibi esset 9rius: & ita verū est.

e Tempora.que sunt ista tempora habes.j.proxi.§.

Qui autē excusare se voluit &c. Casum nō expedit figurare qa terminus hic statutus vtpote positiui iuris nō habet in se certā rōnē & litera plana est. No.q a tutela non appellat: sed excusanda est infra quinquaginta dies. Itē q tales qnquaginta dies sunt 9tinui. Itē q tale tēpus currit a die scientie. Item q quilibet tutor potest se excusare. Item q dicta est.xx.miliariorum. Item q inductum ad augmentum non debet operari diminutionem. Syl.

† Et tūc sufficit q vnaz pbet: & hic tēpora concurrūt etiā si ignoraue rit ius sibi cōpetere fz docto.hic.

f Qui aute. Non appellant. S3 contra.ff.de appel.cū in vna.§.tutor. Sed ibi appellatum fuit ab ipsa sniā lata contra excusationem: sed ab ipsa datiōe appellari nō pōt: vt hic.& ff.quādo appel.sit.l.j.§.si qs tutor sed in alijs muneribus cōtra: quia a datione appellat: vt.C.de appella.l.hi qui.& C.de tempo.& re.l.j.et.C.de decurio.l.ij.libro decimo.

Appellari an possint ab iniunctione munerū.

Ratio differentie est propter maius periculū ī muneribus vtilitate & autoritate publicis iō celerius expediri op3: vt assignāt cōiter doc. Syl.

g Intra quinquaginta dies. Ita tū q infra quatuor menses contineant isti quinquaginta dies: l3 cognouerit se forte datū circa finē quatuor mensiū: vt.ff.eo.qnquaginta.arg.eius qd est.ff.ad.l.iul.de adulte.mariti.§. preterea.& hoc fm quosdam. Vel dic q hi quatuor menses currūt a die cognitionis: sicut & qnquaginta: & hoc quantum ad cursum cause. Sed initiū est vsq ad qnquaginta dies: & sic parū vltra duos menses pōt hec causa durare post qnquaginta dies: & sic intelligitur predicta lex quinquaginta. Et qd ibi dicit in fine a die noiationis intra subaudi & cognitionis: alias vero regulariter triennio durant lites: vt.C.de iudi.pperādū in prin.

Tu respō.q hic a die scientie intelligit vtrunq tēpus qr aliter prescriberet prius cognitioni.iiij.mensiū q ppositioni: q habet tempus vtile: cuius 9trariū est in.§.preterea qr ibi vtrūq tēpus dat ad incipiēdā accusatiōnē nec potest illud inconueniens oriri quod hic. Syl.

h Cognouerūt. Sed nunqd in dubio presumet eū scire vel ignorare? Respōdeo videt q semp scire presumat: etiā ex die noiationis saltem extunc qnādo ad eū notitia venire potuit: nisi probet se ignorasse: vt. C.de pericu.tutorū.l.si tutor. Sed † tamen contradico: scilicet vt presumat semper eum ignorasse: nisi pbet eius scientia: vt.ff.de administratione tutorū.hoc autē.& C.q milita.non possunt.sup seruis.libro.xij.& ff.de probationibus.verius. Nec obstat pdicta.l.si tutor.qa ibi publice erat notum. Vnde nec iste tutor potuit ignorare: vt.ff.de iuris & facti ignorātia.regula. Vel q dicit ibi id quod liqdū pbationibus ostendit: scilicet eo q nō pbet cōtra: vel aliter vt ibi solet dici.

‡ Et recte fm Ioā. de Plat.

i Se excusare.s.dando initiū excusatiōi ‡ vt modo diximus: & eam redigendo in scriptis per libellū: vt.ff.eodē.scire oportet.§.op3.nō tñ solus libellus hic sufficit nisi & probet excusationem que ibi continetur: vt.ff.eo.l.excusari. Accur.No. Additio. Quod facit vt terminus datus ad opponēdū seu excipiendū intelligat etiā datus ad opposita seu excepta probandum secundum Christo.por.hic.

‡ Que si rejiciat, tūc ab ea rejectione appellare licet, tamen si a datiōe tutele non appellet: & adde qd pēdente hmōi appellatione curator pupillo dat. l. cum in vna §. cuz tutor ff.de appel. & l. j.§. si qs tutor. ff. qn appell.sit.

k Dati fuerint. Siue a testatore siue a lege: siue a iudice: vt.j.ti.j.§.§.

l Lapidē.i.miliarium.lapidibus etenim significabantur miliaria.

m Viginti miliū. Ut p vnoquoq die viginti miliaria computentur: vt.ff.si quis cautio.l.j.

n Triginta dierū.s.debet dari terminus intra quem se excusent. Vel dic excusare se debent facta dinumeratione triginta dierum &c.

o Qui tū. Repete debent se excusare intra illos viginti dies: q tū &c.

p Cōputari. Caueas ne fullaris in hac cōputatione: si enī p centū miliaria abest: vel minus tantū habet dies quinquaginta: si autē abest vltra etiā p vnū miliariū: habet p quibuslibet viginti miliaribus vnā diē: & sic pro centū miliaribus habet qnq dies: cū miliaribus habet quinq dies: cū quinquies viginti faciant centū. Item forte vnū dicit: quia vltra est p miliariū vnū vel parum plus. Itē triginta dies habet: & sic habet.xxxvi.dies: & ita est in deteriori conditione q remotior est. Sed tamen vt subijcit ita est facienda cōputatione: sint minus q.l. dies. Et sic apparet q nisi per.xxi.dietas vel plus sit vltra centesimū miliarium: nō prodest adiectio.xxx.dierū: vt hic.& ff.e.scire.§.aliō aūt.

Datus autem tutor. Casus. Dubitabat simpliciter dato tutore vel curatore an vniuerse hereditatis tutor esset et videbatur q nō censeretur datus nisi bonis illius prouincie in qua est.l.non solum. §.& qui testamento.ff.co. Sed 9trariū dicit si simpliciter datus est qa ad totū

datus intelligitur cum natura tutele sit vt prius personam tueat.secūdo bona que.cum sine distinctione aut limitatione indefinite cōmissa sint omnia intelliguntur commissa. illud enim quod dicitur in.d.§.& q testamento habet locum vt possit se excusare nō aūt q ad initionē intelligitur datus ad totum. No. quod dicitur in tex. Syl.

‡ In hūc vide Bar. & Dy. in.l. pupillo.ff. de tut.& curat.dat.ab his.& Saly.i.l.vnic. C.vbi pet. tut. qm gl. que ē in.l. ppter litē in glo.hic alleg.& in.l. nō solu3.§. q testamēto.et.§.diuus nō recipit.et an idē sit i curatore q h i tutore vide Bal. in d.§.quite sta.& saly. in.l.ij. C.h eod ti. vbi videt lfa q velit vt idē sit in curatore, nēpe videat ad alteri9 etiā territorij bona dat9 nisi se excuset.

patrimonium a datus esse credet ‡.

Qui tutelam alicuius gessit nō cogitur postea eiusdē pupilli esse curator. Ang.aretinus. 125

Qui tutelam alicuius gessit inuitus curator eiusdē fieri non b cōpellitur: intantum vt licet paterfamilias qui testamento tutorem dedit: adiecerit se eundem curatorē dare: tamen inuitum cum curam suscipere nō cogendū c diuus Seuerus ‡ & Antoninus rescripserūt.

Maritus etiam si se immiscuerit in cura vxoris sue habet excusationem. hoc dicit Angelus aretinus. 126

Idem rescripserūt maritum d vxori sue curatorem e datum excusare f se posse: licet se immisceat. g

Falsis excusationibus liberatus non est excusatus. hoc dicit Aretinus. 127

Si quis autem falsis h allegationibus excusationem tutele meruerit; non est liberatus i onere tutele.

De suspectis tutoribus vel curatoribus. Tit.xxvi.

Crimen suspecti descēdit ex lege duodecim tabular. Et ptor rome & pses in prouincia ex eo cognoscit. Ange.aret. 128

Sciendum est suspecti k crimen ex lege l duodecim tabularū descendere †. Datum est autem ius remouēdi tutores suspectos rome m pretori n: & in prouincijs presidibus o earum: & legato p pconsulis.

Quilibet tutor pōt de suspecto accusari. Et etiam patronus dūmodo ei fama conseruetur: secus in alijs. Areti. 129

Ostēdimus q qui possunt de suspecto cognoscere: nūc videamus qui suspecti fieri possunt. Et oēs quidem tutores r possunt fieri sus-

a Datus autem. Patrimonium.facit.ff.e.propter litem.§.fin. Sed cōtra.s.qui da.tu.pos.§.certe. Solue vt ibi.

Qui tutelam. Casus sic figurari potest. dubitabatur an qui filij alicuius tutelam gesserat eiusdem curam gerere astringeret & videbat q sic quia munus pub.cum ea causa q tutelā gesserit non videretur introducta excusatio: ea qppe finita non videbatur amplius prestare posse excusationem.§.itē tria. s.eo.sed contrariū respōdetur: sufficit enim vel in paucis amici labore consuli.l. tutori. C.de negocijs gestis. No. q curator etiam non cogit quis illius cuius fuit tutor. Itē q curator inuitus a testatore non dat. Syl.

b Qui tutelam. Nō cōpellitur: quasi sufficiat ei tantum seruisse: vt.C.de negocijs gestis. tutori.

c Non cogendum. Facit ad hoc.C.eodē titulo.curator. Sed contra est ad hunc.§.C.eodem.libertos.§.fin. Sed speciale est in liberto vt nō excusetur: licet tutor fuerit.

‡ Ex alc. ll. dispūct. iij.c.viij. legendū est. Diui Verus & Ant. & in idē cōsentit Nebriss. in lexico iuris. tametsi aliter velle videat pius Anto. Bartoli n9 ad finez suaz annotationum ad leges.

Idē rescripserunt. Casus: querebat an maritus esse posset curator vxoris & videbatur q sic qr procurator & curator equiparantur et pōt esse procurator.l.maritus.C.de procura.ergo & curator: cuius contrarium deciditur & intelligitur fm glo.q datio non tenet.d.l. marit9. C.qui da.tu.poss.mutuus autē amor impeditiuus donationis est etiā impeditiuus cure propter remissionem & ppter timorem scādali si ante finem cure vellet remouere vt suspectum quod nō est in procuratore qui ex simplici voluntate reuocatur. Syl.

d Idem. Maritum. Idē de despon.vt.ff.eo.l.j.§.fi.

e Curatorem. Sed ‡ procurator pōt esse: vt.C.de procura.l. marit9: ideo autem non ponit hic tutorem: qr aliqua vxor nō est pupillaris: vt.s.de nup.in prin.

f Excusare. Impropie ponitur. Nam & si vellet non admitteret: vt C.qui da.tuto.pos.l.maritus. Et est ratio: quia propter affectum vxor omnia sibi remitteret. † Et hec omnia sunt vera vbi datus sit curator postq fuit sponsus vel maritus: si vero prius fuit tutor vel curator nō posset postea esse maritus: vt.C.de interdi.matri.per totum titulū.

Adde hodie secus de iure canonico.c.pe.de secū.nup. Syl.

Item hic maritus qui post matrimoniū fuit datus curator ignorans forte: aliū debet petere & substitui: vt.C.e.l.amplissimi.& l.licet.

g Immisceat. Sed si alius.s.de predi.qui excusationē habēt se immiscuit non posset se excu.vt.C.si ex fal.al.l.ij.

‡ At curatorē in litez posse eē maritu3. tenet Bar. in.l.si quis cū procur.§.fi.ff.de pcu. & Specul. in §. vt aūt. vers. s3 nūquid tit. de curat.at Salyce. ait nō posse in l.marit9.C. de pcurat. in §. si quis aūt.qmqua rōne nō admittit gnālis curator idem nec vt specialis admittitur. † Istud decūgl.repro

Si quis autē. Casus clarus est & eius ratio manifesta ne quis ex sua improbitate commodū consequatur & qr sententia lata 9tra pupillum indefensum est ipso iure nulla ex falsis allegationibus vt habetur in.l.diuus.ff.de re iudi. Syl.

h Si quis. Falsis. Vbi veritas fuit mutata. Nam falsum nihil aliud est q immutatio veritatis: vt in autbent.de fide instrumentorum.in princ.colla.vj.

i Non est liberatus. Imo ex tempore dationis tenetur: vt. C.si ex fal.allega.l. prima in fine.et facit ad hunc.§.ff. de re iudicata.diuus. & de excep.quis agnitis.& C.si ex fal.instrum.per totum titulum. Quid si est iniusta excusatio: licet non falsa vel non gratiosa. Respond. potest adhuc idem dici vt non teneat in minoris preiudicium: vt.C. si ex falsis allegationibus.l.prima. Quid si per ignorantiam? Respond. idem: vt.C.si ex fal.alle.l.vlti.licet alias sententia gratiosa teneat: vt.ff. ad trabel.seruo inuito.§.cum pretor.

De suspectis tutoribus vel curatoribus. Supra visum est de tuto.& cura.ac etiā eorū excusationibus: verū qr hi aliqn nō excusant: imo inuiti tāq suspecti remouēt: iō de his subdit Porcus.

Sciendum. Totus iste titulus diuiditur principaliter in quinq partes. Primo vnde habuit exordium crimen suspecti. Secundo qui possunt de suspecto cognoscere. Tertio qui possunt fieri suspecti. Quarto qui possunt accusatorem de suspecto. Quinto quibus causis quis fit suspectus: & si accusatur de suspecto quid sequitur. Secunda ibi (Datum.) Tertia ibi (Ostēdimus.) Quarta ibi (Consequens.) Quinta ibi (Suspectus.) Ange.aret.

Crimē suspecti. Casus non figuratur vsq ad verbum ostendimus: ibi vero fuit dubitatum an omnes tutores possint accusari vt suspecti & videtur q non: quia ex quo fides testamentariorum est approbata a testatore patre pupillorū qui melius pro filijs consiliū capere presumitur q alius.l. consilio. C. de cur. fur. non videbatur q hi saltē & hi quorum fides a iudice erat approbata iam possunt vt suspecti accusari: cuius contrarium deciditur quia quamuis prestent huiusmodi approbationis presumptionem si tamen de contrario postea constet non debet iudex pati q mal9 tutor administret. No. q crimen suspecti tutoris descendit a.l.xij. tabula.& ideo dicitur legitimum. Item q magistrat9 de hoc cognoscunt tam rome q in prouincijs & per consequens est delegabile. Item q quilibet tutor remouetur vt suspectus. Item q etiam patronus tutor: tamen eius fame parcitur. Syl.

...9 & est rō q reuocatō pcuratoris pēdet ex mero arbitrio domini: vt j.man.§.itē mādatum. fm Ang.h.

† Et sic crimen ciuile scdm Ioā. de Plat.

k Suspecti crimen.id est huius criminis accusationem.s.de suspecto. Vel simplicius crimen suspecti.i.suspitionis.

l Ex lege. Ex quo est legitimum crimen: nunquid se inscribet qui accusabit? Respō.potest dici q sic: vt.ff.de priua.delic.l.fi.de mu.& hono. rescripto.§.si quis. Alij contra: vt.ff.e.l.iij.§.preterea. Sed illud potest intelligi quando sine accusatore res procedit. † Aliud est si cum accusatore: vt dictum est supra.

Accusans de suspecto se debz iscribere. † Quo casu iudice p inquisitionez pcedeñ. nō op3 cām suspitiōis exprimere: nec sequit infamia fm bal.

Adde q aut agitur ciuiliter tantum vt remoueatur tutor & nulla requirit inscriptio: aut criminaliter vt remoueat & ob crimē cōdemnetur & tūc exigitur: & sic primo casu interuenit pcurator.in secūdo nō vt dicit Bar.quē alij seq.in.l.j.ff.eo.in fi. Syl.

Sed que erit hic pena talionis cum accusator non sit tutor: vt remoueatur? Rñ.infamia.vt.ff.eo.§.suspectus.ij.(i)

Adde q per hoc non requiritur inscriptio qr infamia est intrinseca & sequitur ex ipsa remotione absq sententia vt dicit Barto.vbi supra in actione de dolo. Syl.

Item quia quandoq erat puniendus vltra remotionem: vt.j.eod.§.sed si quis presens.

m Rome. Sic in aut. de defen.ciui.§.nō habente.col.iij.

n Pretori. Et il.i cui a pretore mandata est iurisdictio: vt.ff.eo.l.j.§. ij. Sed dicunt quidā quātum ad cognitionem non quantū ad remotionem: & dicūt tantum esse speciale in legato a proconsule: vt ipse possit remouere non sic in legato a preside: sed cognoscere tantum potest.

o Presidibus. Sub hoc vocabulo continetur proconsul: vt.ff.de officio presi.l.j.

p Legato pconsulis.i.delegato a pcōsule. Sed hic nō h3 ordinariā iurisdictionē: ergo remouere nō pōt: vt.ff.ad turpil.l.j.§.suspecti.q est 9tra. Sed dicunt quidā nomen presidis ibi gnale esse: vt ēt hūc delegatū: & sic oēm delegatū cōprehēdat: vt.ff.de off.presi.l.j. Sed verius est in hoc legato duo esse spālia: vnū est vt de hoc crimine possit cognoscere & diffinire: vt hic.& ff.e.l.j.§.j.& §.cui aūt.& ff.de offi.eius cui mā.est iuris.l.cognitio. Item & aliud vt de omni crimine cognoscat: l3 nō pnunciet: vt.ff.de offi.pcō.solēt. Restat ergo vt per alium delegatu3 hoc fieri non possit nisi per istum & pretoris: vt.j.proxime dixi.

Tu dic q fm Bar. aut agimus de remotione ciuiliter intentata et potest delegari: aut criminaliter & habet locum.§.suspecti.ita Bar.in.l. si tutor.ff.eodem. Syl.

q Ostendimus.vt.s.pxi.§.& ff.de suspe.tuto.l.j.§.ostendimus.

r Omnes quidē tutores.i.omnis generis tutores: siue sint testamentarij: siue datiui. siue legitimi. non aūt omnes.i.boni & mali: qr boni ēt si pauperes sint nō remouentur: vt infra.eo.§.vl.ponit ergo gnā singulorum tutorū & nō singula sub generibus posita: seu singula generū. sic & alias: vt.s.quib.mo.tu.fini.§.l3 & capitis.& .j.de fideiussorib9.in pn-

...De pecu. quā tuberonis.§.peculiū.ꝛ.ff.de iust.ꝛ iur.l.j.§.ius natu.ale. Sed nunquid eadē seruantur in quolibet alio curatore: puta furiosi vel pdigi. Rn.sic: vt.ff.e.l.iij.§.nō tantum.ꝛ.§.sed ꝛ si quis.

a ¶ Alterius. puta datini.

b ¶ Dicendum, scꝫ vt possit accusari ꝛ remoueri. Sed certe imo videt debere curator adiungi tam patrono ꝙ cuilibet legitimo: non autem remoueri: vt.ff.eo.l.si tutor. que est huic contraria: Respō. illud est consiliū. non preceptū, sic ꝛ als.C. de nup.l.vidue.

c ¶ Parcendū. Sed qualiter parcetur cum cōdemnatus ob dolū statim sit infamis: vt.j.eo.§.suspectus autem: Respon. causa non exprimatur in sententia. vt.ff.eo.l. he enim.in prin.j.respon.

* Item nec in libello scꝫ temperatis verbis ꝛ habita bonefidei mentione fiet fm Ang.hic. Syl.

¶ Cōsequēs est. ¶ Cas⁹ non figurabitur aliter in positione ꝛ traditione regularum generalium in materia suspecti tutoris ratio enim clara est introductionis carnꝫ fa nor pupillorū: ꝛ vt sincere iura eorū administrentur. Not. accusationē tutoris quasi publicaꝫ esse. Itē ꝙ he mulieres de suspecto accusant quas verisimile est pietate moueri etiā si sint extranee. Itē ꝙ pupill⁹ nō pōt tutorem accusare suspectū sed curatorem sic de consilio tamen affinium ꝛ consanguineorum. Syl.

pecti: siue sint testamētarij siue nō sed alterius a generis tutores: quare ꝛ si legitimus fuerit tutor accusari poterit. ¶ Quid si patronus: Adhuc idem erit dicendū b dūmodo meminerim⁹ fame patroni parcendum c esse† licet vt suspectus remotus fuerit.

¶ Quilibet admittitur ad accusandum tutorem de suspecto: etiā mulier si ex pietate pupilli mouetur: alias secus. Aret.

¶ Consequens est vt videamus qui possunt suspectos postulare. Et sciendū est quasi d publicā esse hanc accusationem† hoc est omnibus patere: qnimo ꝛ mulieres admittuntur: ex rescripto diuorū Seueri ꝛ Antonini. sed he sole que pietatis necessitudine ducte ad hoc procedunt e vtputa mater nutrix quoqꝫ ꝛ auia possunt: pōt ꝛ soror. Sed ꝛ si qua alia mulier fuerit cuius† pretor perpensam f pietatem intellexerit non sexus verecundiā egredientis g sed pietate productā non continere h iniuriam pupillorum: admittit eam i ad accusationem.

¶ Impuberes de suspecto nō accusant: sed puberes sic.

¶ Impuberes non possunt tutores suos suspectos postulare: puberes autem curatores suos ex cōsilio necessariorū k suspectos possunt arguere: ꝛ ita diuus Seuer⁹ ꝛ Antoninus rescripserunt.

¶ Qui non administrat bona fide (licet alias sit soluēdo) potest vt suspectus remoueri. Et iussus a iudice administrare anteꝙ administret: potest vt suspectus remoueri. Ang.are.

¶ Suspectus l autem est qui nō ex fide m tutelam gerit: licet soluendo sit: vt Julianus quoque rescripsit. ¶ Sed et antequam incipiat tutelam gerere tutor: posse eum quasi suspectum remoueri n idem Julianus scripsit: et secundum eum constitutum est.

¶ Remotus propter dolum est infamis: propter culpam non. Angelus aret.

¶ Suspectus autem remotus si quidem ob dolum o famosus p est si ob culpam q non eque r.

¶ Pendente accusatione de suspecto interdicit accusatoris administratio: qui si decesserit extinguit accusatio. Angelus aretin.

fi aūt.ꝛ dic remoueri: sed nō accusari: vt.ff.e.l.he enī.in fi.q huic est ɔtraria.† Uel ibi nō pñt accusari suspecti ex verbis.l.xij.tabu. Sed ex sñia sic.vt hic dr. Uel dic ꝙ anteꝙ gerat ex dolo tm̄ accusat suspectus.vt.C.e.l.iij.p culpa nō.† Et qd dr in.d.l.he enī.hoc verū est qn ob ignauiā se cerūt.i.administrauerūt, postꝙ vo ceperit gerere ꝛ ppter dolū ꝛ ppter culpā pōt accusari suspectus: vt.j.proxi.§.

* Hec vltima solu. cōiter tenet p doc. qui tn̄ latius eam declarāt.in.l.ij.C.eo. Syl.

* Suspectus aūt. Cas⁹ in tam notissima regula nō est aliter figurād⁹, cui⁹ ratio manifesta est ꝙ si nulla pte iuris culpa ꝛ dol⁹ pariter afficiūt. Quis enī ifamet remot⁹ ob culpaꝫ infamat infamia facti nō iuris vt dicet in glo. No. qd dicitur in summario. Syl.

o ¶ Suspectus. Ob dolū. Expressum in sñia: puta sic remoueo te: qꝛ in dolo tali fuisti. Accur.

p ¶ Famosus est. Excepto patrono. vt.s.eo.§.ostendimus.in fi.§.ꝛ.ff.e.l.j.§.ostendimus.

* Hec gl. falsa est qn ob dolū remouet vt tradit Bar.in.l.si lter.ff.e. Syl.

¶ Sed qd si remouetur simpliciter nō expresso dolo vel culpa. Videt ꝙ semper remaneat itegre fame: vt.ff.eo.l.iiij.in fi.et l. he enim.§. quid ergo. Pōt tn̄ distingui vtruꝫ accusatus fuerit ob dolum: an ob culpaꝫ: aut ob vtrūꝙ. In primo sit famosus. In secundo non eque. In tertio intelligit semper ob culpā: nisi contrariū probet: pene enī non sunt augende: sed molliēde: vt.ff.de penis.l.penul.ꝛ de excep.rei iud.si cū testamēto.ꝛ.ff.de li.ꝛ postbu.l.cū quidam.ꝛ.ff.eo.l.j.ꝛ.ij.iij.respon.

† Ista solutio non est bona ppter text.i.l.ij.ff.eo.Ang.
† Et hec est bona scdm quaꝫ i accusatiōe tātū nō in remotiōe sit differētia quia ita propter culpā sicut propter dolū remoueri poterit, sine impedimenti administrat: iuxta distinctiōes Ang. h non aūt de suspectiōe accusari: nisi propter dolum fm Jas.

d ¶ Consequēs. Quasi publicā. ideo dicit quasi: qꝛ nō cuilibet indistincte accusare permittitur. vt statim probatur.

* Adde hoc falsum vt dicat quasi publicū qꝛ mulieres nō admittūt nā oīa alia nō dicerent pub. cū femine non admittant vt aduertit hic Christ. ꝛ vn̄ tene opi. Bar.in.l.j.ff.de pub.iudi. que cōis est. Syl.

¶ Publica aūt dr: quasi populica.i.cuilibet de populo cōpetens.vt j.de publ.iud.§.j.

e ¶ Procedunt. et impudice.ꝛ facit ad hoc.C.e. pietatis.§.fi.ꝛ.ff.e.l.j.§. consequēs.ff.de pcura.l.feminis. secus in alijs accusationibus, vt.ff.de accusa.l.qui accusare.ꝛ secus in postulatione.vt.ff.de post.l.j.§.sexum. Sed contra.ff.de reg.iur.l.ij.cum suis concord. Solut. hoc est speciale. Item in eo quod dicit matrem admitti est contra.ff.de in litem iurā. videamus.§.sed nec. Sed certe si iuraret in litē pro filio plus matri cōmitteretur: qꝛ quasi esset iudex ꝙ si filij nomine accusaret: cum magis sit iudicis arbitrio vtrū sit suspectus iudicandus vel non. Sed nō sic sacramentum est in arbitrio iudicis: maxime iure nouo secundum quod non refrenat secundū quosdā postꝙ est prestitum: vt in aut. de iud.§.oportet.colla.vj. vel licet postea daret raro: vel parum minuit de eo quod iurauit.

* Dic tamen arbitrariū esse iudici vel primo iuramentū taxare vel postea limitare.l.videamus.§.pe.ff.de in lit.iur. Syl.

f ¶ Perpensam.i.magnam.

g ¶ Egredientis. quod fecit calphurnia.vt.ff.de postulationibus.l.prima.§.sexum.

h ¶ Cōtinere. subaudi posse.

i ¶ Eam. Scilicet feminam.

k ¶ Impuberes. Necessariorum.i.parentum. et facit.ff.de in lit.iu.l.videamus.§.adolescens.

¶ Suspectus. Casus in prima parte non ponitur qꝛ quasi diffinit hic qui sit suspectus sed in scda dubitationē faciebat ipsa diffinitio qꝛ si suspectus dicit qui non ex fide gerit anteꝙ gerat non debet posse remoueri: cuius cōtrariū decidat fauore pupillorū vt subsistente legitima cā suspicionis que arbitrio iudicis videat potēs ad eū remouēdū remoueat etiā ante susceptā administrationē. No. igitur quis sit suspectus. Itē ꝙ et an susceptā administrationē qs potest remoueri. Syl.

l ¶ Suspectus. Sic.j.e.§.nouissime.

m ¶ Ex fide. Scilicet bona.

n ¶ Remoueri. Quia forte in alijs tutelis male sit versat⁹: vt.ff.e.l.iij.§.

q ¶ Ob culpā. scꝫ leuam: vel leuissimam.

* Hec gl. reprehendit qꝛ tutor nō tenet de leuissima.l.quicquid.ꝛ ibi gl.ꝛ doc.C. arbi.tutel. Syl.

¶ Secus si propter latā. qꝛ tunc videtur infamis, vt.ff.e.l. impuberibus.§.si fraus. Et est ratio. qꝛ dolo comparatur. vt.ff.si men.fal.mo.dixerit.l.j.§.hec actio.ꝛ.ff.de precar.l.questum.§.eum quoqꝫ.ꝛ.ff.depos.l.qd nerua. Nisi in duobus casibus. Primus est in criminibus publicis: vt.ff.ad leg.corne.de sica,l.in lege. Secūdus in delatione sacramēti in litem vt.ff.de in litem iur.l.in actionibus.§.sed iudex.in fi.bis enī casibus lata culpa dolo non comparatur. Uel dic fm Azonem. Et de lata etiam intelligi: vt sicut in perditione persone: dolo non comparatur: vt dictum est: sic in perditione fame: vt non fiat infamis. Nec obstat.d.l.ff.eo.impuberib⁹. qꝛ de dolo intelligit.† Uel dic vt.j.statim dicā in glo.j.non similiter.in fine.

r ¶ Non eque. Id est non similiter sit famosus damnatus ob culpā leuez: sicut ille qui remouet ob dolū. sit tamē infamis de facto. sicut ꝛ als qs sit famosus de facto solo: vt in conditionibus ex turpi causa descendentibus: vt.ff.de ac.ꝛ obli.l.cessat. Itē in interdictis ex famosa cā similiter venientibus: vt.ff.de vi ꝛ vi armata.l. neꝙ vnde vi. Sed videt ꝙ etiā ex culpa leui qs sit infamis. vt.ff.de his qui no.infa.l.liberorū.§.notatur. que est huic contra in eo ꝙ hic dicit ignorantiam iuris nō excusare ab infamia. Sed certe pōt dici ꝙ iuris ignorātia sit lata culpa. qd sic probo: qꝛ oēs debent scire iura: exceptis paucis.s. mulierib⁹ minoribus ꝛ militibus: vt.ff.de iur.ꝛ fac.ignoran.l.regula.C.de leg.ꝛ cō.l. leges sacratissime.ꝛ.C.de iuris ꝛ facti ignorātia.l.ɔstitutiones. ergo si qs ignorat est in culpa lata cū culpa lata sit id ignorare qd oēs sciūt vt ff.de verbo.signific.l.late culpe. non est ergo mirum si est infamis.vt.ff.e.l.impuberibus.§.fi. Uel verius: fm Azo. lata culpa non infamat per sententiam damnatum: sed ipso facto sic si est tale factum: vt in.d.l.liberorum.§.notatur. Et sic sunt tres casus vbi lata culpa nō cōparat dolo: vnus hic: duo in glosa superiori: q incipit.scꝫ leuem ꝛc.

* Et hec declaratio de lata culpa communiter tenetur hic per doc.ꝛ in l.quod nerua.ff.depo. Syl.

Culpa lata an dolo cōparet.
Fame periculū eqparat piculo vite.
† Imo ibi lata culpa eqparatur dolo: ꝙ ad mouēdū tutorē nō quo ad infamādū fm ang. hic.
Ignorantia iuris ē lata culpa.
* Sed qd i dubio vbi dol⁹ expressus nō ē nec culpa, sꝫ simpliciter remotus/ In hoc ait Jo. de Plat. in dubio propter culpam

† Et sic patronus remo⁹ a tutela nō [...] citur infamis. vt hic et in. c. per tuas.in gl. sup verb. amoueri. [...] me. [...] de symo.
* Glosa hꝫ non placet vsquequaꝙ Bald. pro[...] [...]
ꝙ tutor aut ē pupillo cōiunct⁹ cōtra quē ē suspecto agit ratiōe doli de quo ɔuict⁹ est ꝛ puidit vt nō remoueat vt suspectus, sed ipi curator adiūgitur. Aut agitur contra eum ppter ca[...] ppter cā: Aut est tutor cōtra quē agitur ratiōe doli vel culpe, nō ɔiunct⁹ pupillo, ꝛ tunc suspect⁹ remouebit. et sic intelligi debet. ll. de suspecto loquētes hic ait idē bal. scdm quem verissima ē hec limitatio, que colligit ex textu d.l. si tutor, que nō est alibi in mūdo scdm eum.
† Als actionem.
† Als quā pretor propensa pietate intellexerit: sexus verecundiā nō egredientem.
* Ac proinde dicere potes cum Jo. Fab. ob id dici, qꝛ desistēs nō incidit in turpilianū: vel quia pcurator cōstitui potest. Calphurnia fuit mulier inuerecunda.

* Siquis autē. ¶ Casus. Querebatur an pendente iudicio suspecti tutoris administrare teneretur aut posset tutor iam accusatus: ꝛ videbatur ꝙ sic qꝛ quousꝙ non est declaratus suspectus per sñiam nō dꝫ ex sola accusatione priuari ne medio tempore eidem preiudiciū in administratione tutele generetur. contrariū tamen respondetur ꝙ imo interiꝫ administratio interdicitur fauore pupilli voluit enī.l.pri⁹ pupillo prouidere postea remedia ɋrere. ar.l.fi.C.in q. ca. re. in inte. non est necess. nō enim administratio de facto aufertur sed potestas iuris de facto interdicitur pupilli fauore prout declarat Saly. in.l.cum conuen.C.e.sed tunc querebatur an iudicium suspecti trāsiret ad heredem: ꝛ videbat ꝙ sic.l.si cum hominem.ff. de fideius. cuius contrarium respondet ea rōne qꝛ causa finalis huius iudicij est terminata. nam tutor qui petebat remoueri per iudicem remot⁹ est per mortē ꝛ sic causa iudicij reperit finita qd non est in.d.l.si cum hominem. No. ꝙ interdictio administratiōis propter accusationē suspecti durat durāte lite. Itē ꝙ morte accusati extinguitur accusatio suspecti. Syl.

a ¶ Si quis aūt. Quoad. i.donec.

b ¶ Interdicit. Argumentum: vt donec prelatus accusatur ꝙ nō debeat administrare ecclesiastica bona. ꝛ facit ad h.C. de sententiā pas.l.fina.ꝛ.ff.eo. impuberibus. C. eo.l.eum quē vt suspectum.ꝛ.ff.de sol.ꝙ si forte.§.j.

¶ Additio. Imo adiungitur sibi alius cum quo administrat: scdm Ange. Vide tu canonista notata in.c.venerabili.de officio dele. in verbo suspectus. vbi concludit gl. ꝙ prelatus de dilapidatione denūciatus seu accusatus tanquam suspectus ab administratione non remouetur lite pendente: nisi primo probetur suspectus de dilapidatione male administrando.

c ¶ Suscepta.i.incepta.

d ¶ Decesserit.s. accusatione pendente.

e ¶ Extinguit. qꝛ nō nisi vt ab ea remoueat intenditur: sed ex quo mortuus est vere remot⁹ est: ꝛ quod hic dicit si tutela morte tuto. finiat. idē est si quocunꝙ alio modo finita fu. sit. vt.ff.eo.l.pe.§.pe.

f ¶ Siquis tutor. Decernant. s. per iudicem.

¶ Additio. Ita ꝙ semper ex reddita patrimonij aliquid supersit per tex.in.l.ius alimentorū.ff.vbi pu.edu.de.Ang.

g ¶ Ut in possessionem. Sed ꝛ multa iudici poterit.vt.ff.de arbi.l.nō distinguemus.§.si arbiter.ꝛ facit.ff.eo.impuberibus.§.fi.

h ¶ Eius. Als est tutoris in textu: alias non est: sed tamen subauditur vt.ff.eo.impuberibus. Sed alij dicunt eius.s.pupilli: vt ita administratio tutori auferatur.

* Hec opin. falsa est: qꝛ nō esset cōtumacia tutoris punita: iō tene primā: pterea nō esset bona grāmatica si verba ad pupillū referant. Syl.

i ¶ Mittat. Causa custodie: nō vt ex eis alatur: sed vt cautū sit pupillo si male gessit tutor: sed de suo vt.ff.vbi pu.edu.debe.l.si.in fine.

* Sed siquis presens. ¶ Casus clarus est: ratio enī dubitandi in singulis tribus casibus erat: qꝛ satis videbat tutorē vt suspectū remoueri ꝛ pupillū mitti in possessionē bonorū.vt.j.§.prox. sed cōtrariū respōdetur ꝙ imo vlterius puniunt: ratio aūt primi dicti est: qꝛ cū delinquat hic tutor circa vitā pupilli cum dicit necare qui alimēta denegat.l. vel necare.ff.de lib.agn. merito venit magis puniendus. In scdo vo casu odiuꝫ ipsum affectate ꝛ empte tutele hoc operat: sicut in tertio maius vinculū quo tenet ꝛ astringit filiis patroni libertus facit vt qui plus te[...] delinquat.l.si mandato.§.j.ff.mand. No. ꝙ tutor mentiens de facultatibus pupilli vt careat alimentis punitur. Item ꝙ iudex non habens alicuius rei vel facti iurisdictionem remittit ad competentem. Item ꝙ tutela non potest redimi pecunia alias punitur. Itē

remotū esse piumi a cp: inde nō infamari vt ē.pr.in eadē gl.in. vs. infamis.
Prelatus suspectus an sit ab administratiōe remouēdus.
* Et sine cui⁹ cōsilio nihil administrare potest, vt in.c. lꝫ olixextra de symo. et in.c.venerabili hic al: leg. vbi plene no. ꝛ per Bar.in.l.ꝙ si forte.ff.de solut.

¶ Si quis aūt suspectus postulatur: quoad a cognitio finiatur: interdicitur b ei administratio: vt Papiniano visum est. Sed si suspecti cognitio suscepta c fuerit: posteaꝙ tutor: vel curator decesserit d extinguitur e suspecti cognitio.

¶ Si tutor latitat: ne pupillo per iudicem decernantur alimēta pupillo in possessionem bonorum misso ꝛ dato curatore: vt suspect⁹ remoueatur. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Si quis tutor copiam sui non faciat vt alimenta pupillo decernantur f cauetur epistola diuorꝫ Seueri ꝛ Antonini vt g in possessionem bonorum eius h pupillus mittatur i. Et que mora deteriora futura sunt dato curatore distrahi iubentur: ergo vt suspectus remoueri poterit qui non prestat alimenta.

¶ Tutor presens qui per mendacium denegat alimēta pupillo posse decerni: remittitur ad prefectū puniendus. Idem in eo qui per pecuniam tutelam acquisiuit. Et idē in liberto qui male administrat. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed si k qs psens negat ppter inopiā alimēta posse decerni l: si hoc per mendaciū m dicat: remittēdū n eū esse ad prefectū vrbis puniēdū placuit. o ¶ Sicut ille remittit p qui data pecunia ministeriū tutele acquisierit vel redemerit. ¶ Libertus quoꝙ si fraudulēter tutelam filiorum vel nepotum patroni gessisse pbetur: ad prefectum vrbis remittitur q puniendus.

¶ Qui fraude administrat remouetur etiā si satisdet: ꝛ mores nō diuitie in tutoribus attendūtur. hoc dicit vsꝙ in fi.

¶ Nouissime r autem sciendū est eos qui fraudulenter tutelā administrant etiā si satis offerāt remouendos esse a tutela: qꝛ † satisdatio tutoris propositū maleuolum nō mutat: sed diutius grassandi s in re familiari facultatē prestat t. ¶ Suspectū v enī eum putamus qui moribus talis est vt suspectus sit. ¶ Enimuero tutor vel curator ꝙuis pauper sit fidelis tamen ꝛ diligens remouendus x non est quasi suspectus.

¶ Finis Primi libri.

¶ Incipit secundus.

¶ De rerum diuisione: ꝛ acquirēdo ipsarum dominio. Tit. j.

¶ Quia principium huius tituli ponit continuationē ꝛ duas rerū diuisiones ideo nō summat. Aret.

ꝙ idem est in liberto qui fraudulenter gerit. Syl.

k ¶ Siquis. scilicet tutor.

l ¶ Decerni. Puta si negat alimēta posse decerni dari. ꝛ qd sequit. si hoc per mendacium ꝛc. sic de responsione.

m ¶ Per mendaciū. Quid si nō dicat per mēdaciū: imo verū dicat: nūquid de suo alere tenet: Rndet nō. vt.ff. vbi pupill⁹ educari dꝫ.l.iij.§.fi.

n ¶ Remittēdū. Sed nō remouendum. vt.ff.e.l. tutor.§.tutor.

* Tene Jnū ꝙ imo remouet ꝛ pbat tex.in.d.§. tutor in illa implicatiua etiam. Syl.

o ¶ Placuit. Ho. iō qꝛ maior pena imponet ꝙ remotio. vt.ff.de off. pre. vrb.l.j.§. solent.

p ¶ Remittit. s. puniēdus extra ordinē. vt.ff.de tut.l.in eos (j) Et nota hic arg. ɔtra eos doctores q pecunia data sibi acquirūt scholares. vt.ff. de off. pfe. vrb.l.j.§.itē solent. ꝛ in aut. vt ea q dnr insinuata.§.j.col.v.

q ¶ Remittit. ob hoc ēt vt ingrat⁹ accusari pōt vt.C.de libe.ꝛ eorū libertis.ꝛ fa.C.eo.l.j.ꝛ.ij.als.ff. eo.l.libertus.

* Nouissime. ¶ Casus. Querebatur an satis offerēte eo q tutelā dr fraudulēter administrare sit remouend⁹. ꝛ videbat ꝙ nō: rō qꝛ cū satꝫ sit satisfactū idēnitati pupilli nō est curādū qs administret: mala enī administratio resarciet p tutorē. Jnū dr rōne satis morali allegata in h pulcherrimo tex. quā no. No. nō eē standū cautioni vbi periculum apparet. Itē ꝙ nō est dāda occasio delinquendi. Itē ꝙ plus valent boni mores ꝙ diuitie. Syl.

r ¶ Nouissime. Id est in vltima pte hui⁹ ti. sic.ff.de insti.l.nouissime.nā ꝛ ibi in vltima pte tractatus sui Ulpianus ponit nouissime.

s ¶ Grassandi.i.delinquēdi. vel.i.animādi ad delinquendū. sic.ff.de pe.l.capitaliū.§.grassatores. inde grassor grassaris.i.nitor ad malum.

t ¶ Prestat. facit.ff.eo.l.suspect⁹.ꝛ.l.qꝛ satisdatio. Et facit in argumē ad ɋstionē talē si emi librū ꝛ anꝙ soluā ptiū ɔperiā alienū vel vitiosum ꝙ nō tenear soluere ptiū.† qꝛ expedit poti⁹ nō soluer ꝙ cautionē d reddendo in [...] euictiōis vel vitij recipere qb⁹ cōsonat.ff.de ɔpēs.l.ij.als.iij. Preterea lex dt ꝙ nō dꝫ qs se ɔmittere fragilitati cautiōis.ff.ad tre.l. cog.§.idē ɋrit.ꝛ.C.q.cau.i inte.resi.l.fi.ꝛ.C.vt vnicuiꝙ liceat.l.fi.als.l.j.

¶ Additio. No. ꝙ quotiescūꝙ īminet euictio in limine ɔctus an solutionē ptij: ēptor nō tenet soluere ptiū nisi vēditor det idoneos fideiussores.d.l.si post pfectā.C.de eui.p Bar. de quo in.l.j.§.stipulatio.duple. ff.de preto.stipulatio.ꝛ an venditor compellatur satisdare iure actiōis vel ope exceptionis: dic ꝙ ope exceptionis: ꝛ solū tenet respectu illius dūtaxat mouentis qōnem.d.§.stipulatio.ꝛ ibi per Bar. Jas.

v ¶ Suspectū. nā tutorē suspectū nō facultates parue: sed fraudulenta vel callida cōuersatio in rebus pupillaribus cōmendat.i.pbat. Heres vero solis facultatibus pau nis suspectus habet creditoribus.vt hic.ꝛ ff.de priuileg.credito.l.si creditores.

x ¶ Remouendus non est. Imo videtur ꝙ sic.vt.C.de tuto.ꝛ cura. qui nō satisde.l.ij.que est huic cōtra. Sol. ibi non repellit ppter paupertatem: sed qꝛ non satisdabat. hic autem satisdedit.

* Dic ꝙ sol. patet ex tex. nr̄o ibi remouēdus nō est quasi suspect⁹: non enī dicit nō esse remouendū: sed nō esse remouendū quasi suspectū et ita cōcordat cū.d.l.ij. Syl. Posset tn̄ iste se excusare: qd dic vt.s.ti.j.§.sed ꝛ ppter paupertatē. Est tn̄ huic curator adiūgendus.vt.s.de curato.§.interdū.ꝛ.C.eo.l.pietatis.ꝛ.C.de pericu.tuto.l.j.

¶ Finit liber primus.

¶ Incipit secundus liber.

¶ De rerū diuisione ꝛc. Dictū est de psonis. sequit de rebus: vt primo sit.s.de iure na.gē.ꝛ ci.§.fi.de qbus dicit vsꝙ ad ti.de obl. Et in hoc medio dr qualiter acquirunt res iure naturali. vt a.§.singulorū. vsꝙ ad titulū de vsucapionibus. Itē qualr iure ciuili. vt ab inde in antea. Itē

* Que remissio fiō [...] in ciuilib⁹, sed in criminalibus fit. Si enim dꝫ q cepit malefactore cognouerit d delicto non cogit remittere nisi sit incōpetens vt hic Ang. Aret.
† Satisdatio proposi[...] [...]
Continuatio.

† Istaz glo. es et sequit. Ang. hic.

...qualiter iure singulari vt vsq̄ ad tit. de test. Itē qualiter per † vniuersitatem ex testo vel ab intestato: vel simili modo: vt a titu. de testamentis vsq̄ ad titu. de obligationibus. Accur. Florentinus.

Diuisio. Superiore libro. ¶ Iste tit. diuidit pncipaliter in duas ptes. Prio ɔtinuat istū librū ad pcedētē. Scdo icipit tractatū. Secūda ibi (mō videam⁹) Itē ista scda subdiuidit principaliter in duas partes. Ns pmo pōit de rebus cōibus iure naturali: de publicis: & de his q̄ sunt vniuersitatis: et de hisq̄ i nulli⁹ bōis sūt. & oīa ista per exēpla clarificat. Scdo ponit qualiter res acquirant de iure gentiū & efficiant priuatorū. Secunda ibi (Singulorum aūt.) Et illa scda subdiuiditur loco suo. Redeo ad primā q̄ subdiuidit in quatuor ptes. Prio ponit exēpla de cōibus. Secundo de publicis. Tertio de his q̄ sunt vniuersitatis. Quarto de his q̄ nullius sunt. Secūda ibi (Flumina.) Tertia ibi (Uniuersitat⁹.) Quarta ibi (Nulli⁹ aūt.) Are.

* Supiore. ¶ Casus in distinctione & diuisione nō figurat. Not. ē distinctio tex. Itē q̄ cōtinuatio facieda est. Itē q̄ dictio mō est demōstratiua pñtis tēporis. Syl.

* Quāuis Christo. hic dicat gl. solere reprobari: p ea tñ est tex. clar⁹: hic in fi. vbi postea dicit littora iurisg. non esse sicut & mare. Syl.

p ¶ Cōmunia. Non tñ agitur cōi diuidūdo fm Plac. nisi postq̄ facta fuerit occupatio. Et q̄ dicit oīum: scz vt non pprietate: vt pdixi.

q ¶ Profluens. i. de * celo cadens.

133 Superiore libro, de iure ᵃ personarū exposuimus. Modo ᵇ videamus de rebus que vel in nro pr̄imonio ᶜ: vel extra ᵈ patrimonium nostrum habentur ᵉ. ¶ Quedam ᶠ enī naturali iure communia ᵍ sunt omniū ʰ: quedam publica ⁱ: queda vniuersitatis ᵏ: quedam nullius ˡ: pleraq̄ singulorum que ᵐ ex varijs causis cuiq̄ acquiruntur: sicut ex subiectis ⁿ apparebit.

¶ Hec que scribunt hic sunt cōia omnium: & ideo ad littus maris accedi pōt: dūmodo abstineat a villis & locis ibi positis. Are. 139

¶ Et quidem naturali ᵒ iure cōmunia ᵖ sunt omnium hec: aer aqua profluens ᵠ & mare ʳ: et per hoc ˢ littora maris. ¶ Nemo igitur ad littus maris accedere prohibetur. ¶ Dum tamen a villis ᵗ et monumentis ᵛ et edificijs ˣ se abstineat. ¶ Quia non ʸ sunt iurisgentium sicut est † mare ᶻ.

¶ Flumina & portus sunt publica. Et littus maris dicitur quādo plus extendi potest. Aret. 140

¶ Flumina autem omnia ᵃ & portus publica sunt. Ideoq̄ ius piscandi omnibus ᵇ: commune ᶜ est in portu fluminibusq̄. Est ᵈ autem littus maris quatenus hybernus ᵉ fluctus maximus excurrit ᶠ.

¶ Usus riparū publicus est: proprietas vero illorū est: quorū predijs adherent. Aret. 141

¶ Riparum ᵍ quoq̄ vsus publicus iure gentium ʰ est: sicut ipsius fluminis. Itaq̄ naues ad eas applicare *: funes arboribus ibi natis religare, onus aliquod in his reponere cuilibet liberum est: sicut per ipsum flumen nauigare.

r ¶ Et mare. Sic. ff. de in iur. l. iniuriarū. §. si quis me prohibeat.

s ¶ Et per hoc. i. per consequens: cū sit accessio maris. arg. j. e. §. si tñ. Sz cōtra. ff. ne qd in lo. pub. l. litora. vbi dicit litora eē populi romani. Sed illō est verū quoad iurisdictionē: vere tñ sunt cōia: vt hic. sic. C. de quadri. p. l. bene a zenone. secus in ripa fluminis q̄ nō est publica: lz flumē sit publicū: vt. j. eo. §. riparū. ibi lz pprietas. Et pōt esse rō. q: inundatio fluminis rarō venit: & ideo esse pōt vtilitas in pprietate ripe. At mare assidue inundat: vnde parula ēēt vtilitas: nō ergo proprietas queritur: vt. C. de bo. que lib. l. fi. §. fi.

* Dic tria consideranda. pmo vsus & hic est de iure naturali primeuo communi omnib⁹ animantibus: secūdo potestas acquirendi dñium per occupationem & hoc est de iure g. & solis hoībus ɔuenit: tertio iurisdictio & ptectio & h̄ est ppli romani. Syl.

¶ Additio. Glo. non nouit naturā maris occidentalis: qō in plenilunio equinoctiorum tñ crescit q̄ quandoq̄ cooperit prata & ripas: vñ non est dicendum q̄ illud sit cōe. ff. de flumi. l. j. §. ripa. vñ tene primā rationem que in principio gl. ponitur. Jo. fab.

t ¶ Villis. ab alio positis: & habet duas significationes. dicit enī casa vl insula quedā in qua nō habitat: sed vt rhetia ponant: vel pter aquā ibi confugit: vel fructus reponunt: vt hic. & ff. de vsufr. arborib⁹ in pn. Si vero ibi habitaret esset prediū vrbanū: vt. j. de ser. ru. pre. §. pdiorū. Item dicitur villa congregatio hominum.

v ¶ Monumentis. Quid sit monumentum habetur. ff. de religiosis. l. ij. §. monumentum.

x ¶ Edificijs. s. alijs.

y ¶ Nō sunt iurisgētiū. i. cōia de iuregentium: sicut & mare: imo eorū qui ibi edificauerūt †: vt. ff. eo. l. in tantum.

z ¶ Sicut est mare. hinc continua qō est infra statim. §. est aūt &c.

* Flumina aūt. ¶ Casus non figuratur: q: ponitur mera declaratio terminorum que. s. publica sint. No. flumina & portus esse publica. Itē q̄ piscandi ius in eis omnibus commune est. Item quid sit littus. Itē q̄ riparum vsus est publicus proprietas vero eorum quorū predijs adherent. Syl.

a ¶ Flumina autem omnia. Scilicet perpetua: vt padus & rhenus: q̄dam enim sunt priuata: vt fossata in agris posita: que crescunt: & decrescunt que quandoq̄ currūt: quādoq̄ nō, vt. ff. de flumi. & ne qd in flumini. l. j. §. ij. & ff. eo. nemo. in fi.

b ¶ Omnibus. Nec qui fuit primo longo tempore piscat⁹ ali⁹ superuenientē repellere pōt: vt. ff. de vsucapionibus. l. fi. nisi forte spatio triginta annorū: vt. ff. de diuersis & tēporali. pscri. si quisq̄. Uel fm Jo. intellige hanc legē si quisq̄ quando erat in possessione piscandi.

* Adde q̄ si volumus acquiri ius ex prescriptione & nō acquirit aut ɔsuetudine & acquirit ita cōiter resoluūt doc. de quo latissime vid Jo. Fran. balbū. in Trac. pscri. in. vj. q. iiij. par. v. par. pn. col. ccxv. nisi sit prescriptio tāti tpis cuius initij memoriā in cōtrariū nō existat. Syl.

¶ Additio. Et dicit cōstitui in possessione piscādi: qñ iste q primo piscat⁹ est phibuerat alios volētes accedere ad piscatū: & isti phibiti acquieuerāt phibitioni: nec cōtrauenerāt. Et hec faciunt ad qōnem vtrū ille qui tenuerit molēdinū p triginta annos in aliquo flumie possit alios phibere ne ibi molendinum habeāt. Christo. Porcus.

c ¶ Commune. i. in communi omnibus patet: non autem est cōmune: imo publicum fm Joannem.

d ¶ Est aūt littus: vt. ff. de ver. signi. l. littus.

e ¶ Hybern⁹. i. hyemalis qñ vēto: vñ trahunt. q. d. quātumcūq̄ mare aliquo tēpore plus extendit in hyeme vel estate: tñ est littus eius.

f ¶ Excurrit. hic cōtinua. qō est. j. eo. §. littorum.

g ¶ Riparum. i. fluminis.

h ¶ Jurisgentiū. i. de iure gentiū: vel id oībus gētibus pūblice patet.

Earum

iuf gentium iuri naturali derogauit q̄tū ad alias res: als nō esset differentia iter ius cōmune & publicuz scdm oēs doct. H.

* Profluēs aqua, sine substantiue pfluens flumen, fluminisq̄ decursum significat. vt apd Liuiū. lib. j. Pueros in profluentez aquā mitti iubet. & author ad herēniū lib. j. Qui parentez necasse iudicat⁹ erēt, is obuolut⁹ & ligat⁹ corio denebatur in profluentez id est in fluminis decursum.

† Als et mare.

* Als appellet fm Bolog. in l. riparuz. ff. lz vtraq̄ lectio latina & idē significans. Teren. applicat primū ad christi fidem. Eg. Perr.

† Dūmodo iuste edificauerit scz cuz decreto ptoris: als per quēlibz iure publico phiberi possunt fm Ang. hic.

a ¶ De iure personarū. Ab illo tit. de iure persona. vsq̄ huc.

b ¶ Modo. sicut promisimus. s. de iure nat. §. fi.

c ¶ Patrimonio. Scilicet aptitudine. apte enī sunt eē in patrimonio: vt res pro derelicto habita.

* Hanc suppletionem aptitudinis reprehendit hic Ang. ostendēs q̄ litera de se plana est. Syl.

d ¶ Uel extra. Scilicet aptitudine: q: nō sunt apte vt sint in pr̄imonio vt sunt res sacre vel religiose. vt. j. e. §. nullius. Interdū tñ dicte res sunt in pr̄imonio: vt si ab hostib⁹ capte sint. vt. ff. de relig. l. cum loca.

e ¶ Habent. Talis diuisio hic sumit. Rerū enī alie sunt in pr̄imonio alie extra. q̄ vr insufficiēs. nā alie sunt nec in pr̄imonio nec extra. vt seruitutes. vt. ff. de vsuf. le. l. s. ɔtra. Sed Jo. dt q̄ hic pueris loquit simplr nā quedā p docēdis pueris dicūt q̄ als nō dicerent *. vt. ff. de ac. & ob. l. obligationū. in fi. qō nō est verisimile q̄ pter pueros male loquat: vñ nō placet. Alij dicūt hic de corporalib⁹ reb⁹ tñ loqui. qō est falsum: qō colligit ex ɔtinuatione huius tit. ad sequentes. Nos dicim⁹ seruitutes esse in bonis cū earū noie agam⁹ & excipiam⁹. vt. ff. de reg. re. do. rem. & l. statuas. q̄ aūt in. d. l. dr eas nō esse in bonis: nec extra: dicit id q: per se nō censet: vt est possessio tigni in domo positi: q: nō intelligit tignū dum durat domus per se. vt. ff. de vsucap. cum qui.

* Et hec glo. cōmuniter approbatur. Syl.

f ¶ Quedam. hic fit alia diuisio.

g ¶ Cōia sunt. Non tñ agitur communi di. fm Pla.

¶ Additio. Quia non pñt stare sine re vel persona cuius sunt. l. si aliena. §. hoc iure. cum si. ff. de vsuris. Ang.

h ¶ Omnium. s. vsu, nō pprietate vt dicit. j. eo. §. & quidem.

i ¶ Publica. Publica. i. q̄si populica. s. oīm populoꝝ *. vt. s. ti. j. §. cōsequēs. & j. e. §. flumina. Als dr publicū qō est hui⁹ ppli vel illi⁹ tñ vt campus martius: vt. C. de sacro. eccl. l. fi. & hec dr magis vniuersitatis.

k ¶ Uniuersitatis. vt. j. e. §. vniuersitatis.

l ¶ Nullius. vt. j. eo. §. nullius.

m ¶ Que. s. que sunt singuloꝝ nec enī ad superiora refertur.

n ¶ Et subiectis. j. eo. §. singulorū. vsq̄ ad fi. tituli.

Diuisio. o ¶ Et qdē. ¶ Diuidit in q̄tuor ptes. Prio pōit dictū. Scdo ex dicto infert. Tertio illationē restringit. Quarto rōnez restrictiōis assignat. Scda ibi (Nemo.) Tertia ibi (Dū tñ.) Quarta ibi (Q: nō sunt.) ang.

* Casus in declaratione prime partis distinctionis nō figurat als: cui⁹ ratio in aperto est: q: hmōi natura ita cōparata sunt vt oībus pateant in diuisione dominiorū de iure gentiū cōia remāserunt. No. que dicant cōia de iure gentiū. Itē q̄ ius gentium appellat ius naturale. Item q̄ accidentia cōcreta dñt regulari fm eorū subiectū. Itē q̄ litt⁹ maris nō prohibetur alicui dummodo ab edificijs ibidē positis abstineat. Item no. quid sit littus maris. Syl.

o ¶ Naturali iure. i. iuregētiū qō est naturali rōne inductū: vt. ff. de inst. & iu. l. oēs. §. qō vo. de quo hic loquit. vt. j. e. §. singulorū † & in fi. hui⁹ §. nam in iure naturali primeuo etiā alia essent cōia.

Exempla [illegible] sunt [illegible] per ea [illegible] piscat Christo. Perr.

* Publicū quot modis dicat egregie hic ab Ang. traditur.

† Tu dic q̄ imo de iure naturali primeuo: q: qñ imperatori placuit de iure gentiū intelliget illud expsit: vt in §. riparū. & §. littoꝝ. j. eo. nec ob. arg. gl. quia

a ¶ Earum. s. riparum.

b ¶ Illorum. s. hominum quorum &c.

c ¶ Adherent. Sed quid si via publica est in medio inter flumē & agrū. Respon. idē qō hic *: vt. ff. de acqui. re. do. l. martius.

d ¶ In eisdem. s. ripis.

e ¶ Eorūdem. sed qd si piscator vult ligare dominus vult incidere: Uidetur dominus preferēd⁹: vt. s. de his que sunt sui vel alieñ. iur. in fine. ibi nec cuiq̄ &c. & C. de iudeis, nemo. & ff. sol. mat. etiam. §. licet. (j) Sz contra credo: vt. ff. de vsu et ha. l. fi. & de vsufru. si cui⁹. §. itez nerua. als est in. l. nequissimum.

* Et hec verior ratione publice vtilitatis si simul veniūt: secus si vn⁹ post alium gl. in. l. nemo ff. e. & declarat hic Chri.

¶ Littorum. ¶ Casus. Querebat de littoribus et eoꝝ vsu cui⁹ iuris sint videbātur cōia: vt. s. dictum erat in. §. j. Tamen contrariū dicitur q̄ imo eorū vsus publicus est & hē ex eo, q: ibi nō loqt de vsu: sz de ipsa re & d ipo mari & littoribus: illa enī sunt cōia: vsus vero eoꝝ est publicus, put declarat Bald. & Christo. hic. No. q̄ vsus littorū publicus est sicut maris. Itē q̄ lz edificare siccare retia & huiusmodi. Itēq̄ proprietas littorū in nullius bonis est. Item q̄ illud qō est oīum potest dici esse nullius. Syl.

* Hec singulis scdm Bar. ad h̄ q̄ via publica nō impedit iur coherentie. hinc est tabellionū practica ponentium pro coherētijs etiaz agros q̄ sunt vltra viam publicam.

† Glossa vnica circa pnci. in c. cū nūci⁹. ex de testi. iducit hūc §. ad coaduuādū illud. c. cum nūcius vbi dr qō clerici pñt ferre testimoniū in causa sue ecclesie.

¶ Sed proprietas earū ᵃ illoruz ᵇ est quorū predijs adherēt ᶜ: qua dō causa arbores quoq̄ in eisdē ᵈ nate eorūdem ᵉ sunt.

¶ Usus littorum est publicus de iure gētium, sed pprietas eorum nulli⁹ est sicut ipsi⁹ maris. Are. 142

¶ Littorū ᶠ quoq̄ vsus public⁹ ᵍ & iurisgentiū ʰ est sicut & ipsius maris ⁱ & ob id quibuslibet liberū est casam ibi imponere in qua se recipiat sicut retia ᵏ siccare & ex mari deducere. Proprietas autem eorum ˡ potest intelligi nullius ᵐ esse: sed eiusdem iuris esse cuius & mare & que subiacent mari vt terra vel arena.

¶ Ea que mere vniuersitatis sūt singulos non cōcernunt. 143

¶ Uniuersitatis ⁿ † sunt nō singulorum: veluti que in ciuitatibus ᵒ sunt vt theatra ᵖ: stadia ᵠ & similia ʳ et si qua alia ˢ sunt cōmunia ciuitatum.

¶ Ea que sunt diuini iuris in nullius bonis sunt. Ange. 144

¶ Nulli⁹ ᵗ aūt sunt res sacre & religiose & sancte: qō enim diuini iuris est: id nullius in bonis est.

¶ Res sacre sunt que rite per pōtifices deo dedicate sunt seu ad diuinum mysterium deputate: que nō pñt nisi pro captiuitate hoim alienari. h. d. Aretinus. 145

¶ Sacre res sunt que rite per pōtifices ᵛ deo consecrate sunt: veluti edes sacre ˣ & † dona ʸ q̄ rite ad ministerium dei dedicata sunt: q̄ etiam ᶻ per nostram cōstitutionē ᵃ alienari & obligari prohibuimus excepta ᵇ causa redemptionis captiuorum. Si quis autem autoritate sua quasi sacrū sibi cōstituerit sacrum non est: sed profanum ᶜ.

¶ Locus autem in quo edes sacre sunt edificate etiam diruto edificio: sacer adhuc manet ᵈ: vt & Papinianus scripsit. 146

¶ Religiosus locus fit ex mortui illatione, fieri autem non potest nolente domino vel habente ius communis proprietatis vel vsusfructus: sufficit autem semel consensisse. h. d.

& sunt supradicta vniuersitatis dominio & vsu. Sed Pla. dicit vsu tñ esse vniuersitatis que dñio & fructu sunt vniuersitatis non vsu: & fundi ciuitatis & serui: vt. ff. de in ius voc. sed si hac. §. qui manumittit. & ff. de ver. sig. l. inter publica. & de contrahē. emptio. sed celsus. §. j.

¶ Additio. Dicite ex mēte doc. q̄ hec oia dicūt vniuersitatis & q̄ ad dñium: & quo ad vsuz cōmunē: vt hic. & l. sicut. §. j. ff. qō cuiusq̄ vniuer. Est tñ differētia inter res vniuersitatis: q: qdā vniuersitatis appellant & q̄ ad dñium & quo ad vsum cōem: vt sunt theatra et stadia. Quedam vō sunt vniuersitatis q̄ ad dñiuz & quo ad vsuz pticularia: vt sint prata vniuersitatis ex qb⁹ ɔmodū pcipit in particulari: & ita dicūt doct. Christo.

¶ Nullius. ¶ Ista pars vsq̄ ad. §. singulorū diuidit in q̄tuor ptes. Prio ponit q̄ sunt in nulli⁹ bonis. Scdo pōit exēplū d reb⁹ sacris. Tertio de religiosis. Quarto d sanct⁹ rebus. Scda ibi (Sacre res sūt.) Tertia ibi (Religiosum.) Quarta ibi (Sancte quoq̄.) Et q̄libet ptē sūmabo p se. are.

t ¶ Nulli⁹. s. hois vl hoiz: nec pñt esse: sz sunt in bonis dei cēsura sine dispositione: & sic nō obstat qō posset dici de cōib⁹ & publicis reb⁹ vniuersitatū: q̄ videt nulli⁹ eē: q: eē pñt & sunt hoim licet non hominis singularis. (j) Itē contra. j. e. §. fere. So. vt ibi.

¶ Additio. (j) Sz dices tu: aer nec est in bōis bois singularis: nec hominū in cōi. Itē nec redigi potest in bonis alicui⁹: ergo debuisset poni sub membro nullius. Sol. q̄ aer nō sit hoim: nec in nullius bonis prouenit facto nature: & iō cōis oībus appellat⁹ est: sed res sacrosancte et religiose sunt dedicate deo facto hominum: & ideo non cōmunes: sed in nullius bonis appellate sunt. Christo.

† Als donaria.

Diuisio.

f ¶ Littorum. s. maris: vt sequitur.

g ¶ Publicus. s. eo. §. & quidē. ibi, & per hoc &c. contra. So. dicit Pla. oīa cōmunia esse publica: & ecōtra. s. ratione quorūdam vsuum: vt eccē tam mare q̄ flumina & littora & ripe in vsu aiantiū sunt & in bibēdo, et in abluēdo & cōmorando: & filib⁹ que exigit natura. Sz ius piscādi qō in his est solū cōpetit hoībus & retia siccādi: & quedā similia: portus tñ dicit esse publicos nō cōes. Sed Joā. dicit nulla cōia esse publica: vel ecōtra: ea enim demū sunt cōia que cū sunt in vsu oīm animantiū occupātibus concedunt, vt lapilli & gēme in littore maris: & ff. eo. §. item lapilli. Sed publica nō solū nō concedūtur occupanti: imo interdicta proponūtur ne qd in eis fiat, vt. ff. ne qd in loco pub. & de flumi. & alijs titu. Preterea quō potest esse qō ait Pla. cū in diuisione. s. posita velut due species apposite ponūtur cōia & publica, vt. s. e. in prin. & quod dicit hic publicus. i. cōis, vel publicus quo ad vsum † cōmunis vero quo ad proprietatem.

* Et hec opi. tenenda est & sic opiñ. cuiuslibet in casu suo vera est vt declarat hic Christo. Syl.

h ¶ Jurisgētium. i. de iure gentium.

i ¶ Maris. s. est.

k ¶ Sicut retia. Hysterō proteron. i. ordo & cōuersio. ff. e. riparum.

l ¶ Eorum. s. littorum.

m ¶ Nullius. s. hominis singularis, oīm aūt sunt: & sic differt ab illo. §. nullius. j. statim posito.

* Uniuersitatis. ¶ Casus non figuratur in positione declarationis & sue descriptionis, si tñ vis formare dic q̄ ista videbāt publica nō vniuersitatis q̄si populica. i. illi⁹ populi sz ɔtriuz dr q̄ imo sunt vniuersitatis: q: publicū in hac materia nō capit p eo qō est vni⁹ populi: sed vniuersoꝝ populoꝝ vt declarat gl. in vbo q̄dā. j. in pn. No. sūmariū. Itē no. que dicantur vniuersitatis. Syl.

n ¶ Uniuersitatis. Que ēt publice q̄nq̄ dicunt. i. vni⁹ populi. vt. C. de sacrosan. eccle. l. fi. in prin. Sed aliter accipitur. s. eo. §. flumina. nam loquit ibi de illo quod est publicum oīum populoꝝ.

Theatrū. o ¶ In ciuitatibus. Et ciuitatū sunt.

p ¶ Theatra. A theorādo. i. inspiciendo: vt in arena Ueronēsi.

* Dic q̄ est dictum ἀπὸ τοῦ θεωμαι hincq̄ θεατής. i. spectator, hoc est video. latine dici potest spectaculum. Syl.

q ¶ Stadia. stadiū ē octaua pars miliarij: qō Hercules currebat vno anhelitu: vt legitur in hystorijs.

r ¶ Silia. q̄ sunt ad declarationē ppli vt late vie: & picture in palatio.

s ¶ Et si qua alia. s. necessitatis cā facta vt curia cōis, palatiū, nauigiū

† Et tūc hā est opi. Pla. vt cōia dicant publica sed non ecōtra nisi respectu q̄rūdā vsuū.

Stadium Hercules fuit bonus cursor.

* Sacre res. ¶ Casum nō expedit figurare: q: sumus in declaratiōe terminorum & litera clara est. No. qd sit sacrū. Itē q̄ sacra etiā imperialibus decretis phibentur alienari excepta causa redēptionis captiuorū. Itē q̄ nemo sibi sacrū propria autoritate cōstituit. Itē q̄ loc⁹ vbi est ecclesia ea diruta remanet sacer. Syl.

v ¶ Sacre. Pōtifices. i. papas & episcopos. Sed nunqd imperator dedicare pōt? Ar. q̄ sic: vt. ff. e. l. sacra. §. j. vbi dedicat. i. ptātem dedicandi dat. nā olim impatores erāt sacerdotes: vt in canonibus dr. Uel dic dedicat: alij puta epo pmittēdo sine requisitione: vel cōcedit. s. requisit⁹.

* Uera solutio est q̄ loquit fm tpa antiqua qñ potestas religionis nō erat restricta ad pontifices vt * hodie. Syl.

x ¶ Edes sacre. Hic locus dr sacer: vt hic: & sanctus: vt. C. de sacrosanc. eccl. l. sancimus. Itē religiosus: vt in aut. vt religiose domus.

y ¶ Et dona. als donaria. i. thuribula: & cruces: & calices. Accur.

z ¶ Que etiam. s. donaria. nō autem referas ad edes sacras. nā ille nullo mō pñt alienari: vt in aut. d alie. & empby. §. & qm̄ cognouim⁹. col. ix.

a ¶ Constitutionem: vt. C. de sac. san. eccle. l. sancimus.

* Dic tñ q̄ illa cōstitutio nihil valet: q: cōiter ɔcludūt doc. in. c. ecclia. s. marie d ɔsti. q̄ etiā ille. ll. q̄ in beneficiū ecclesiarū sunt facte ab imperatore ex defectu potestatis non valent. Syl.

b ¶ Excepta. nā hoim aīe qbuslibet reb⁹ preponēde sunt: vt. C. de sacrosan. eccle. sancim⁹. in fi. Itē pter debitū si qō habet ecclesia: vt in aut. d ali. & empby. §. & hoc aūt super ipsis. coll. ix. Itē pter alimēta pauperum: vt. xij. q. ij. ca. aurum habet ecclesia.

* Uide tex. in aut. h ius porrectū. C. de sa. san. ec. & ibi doc. Syl.

¶ Additio. Uñ versus. Utilias incommoditas: pietasq̄ necesse Res alienari permittunt ecclesiarum.

c ¶ Profanum. i. non sacrum.

d ¶ Sacer manet. desinit tñ esse sacer si ab hostibus capiat: vt. j. de inuti. sti. §. j. & ff. de reli. cū loc. Itē loc⁹ eē religiosus desinit qñ ea remouet q̄ talē eum reddebāt: vt. ff. eo. sacra. §. illud. & de reli. l. antepe. in fi.

* Religiosum. ¶ Casus. Figuratio nō esset necessaria in declaratione termini: si tñ vis ponere dum dr q̄ inuito socio nō pōt inferri in cōem locū vel alienū q̄uis sepulchro cōmuni quis inuito socio vti possit. ratio dubitandi erat fauor religionis & q̄ satis erat solui preciū loci

* Quo nulla cosecratio [illegible] impatore pertinet vt ait Henri. Ber. p cle. mē. tuā de decim.

Sacre res aliqñ alienari pñt.

Uersus.

Locus desinit esse sacer dupl'r.

Universidad de Deusto Biblioteca

videmus etiã alias fauore religionis quẽ ita astringi.l.fi.§.j.C.de com. seruandum.z ibi Bal.sed ẽtrarium dr qr non debet vni per aliũ iniqua cõditio inferri nec astringi quis ad vẽdendũ.l.nec emere.C.de iure de lib.z sine facto nostro nostra a nobis nõ abdicant.l.id qd nostrũ.ff.de reg.iur.No.que dicunt in summario. Syl.

largissime p collectione totius iuris ciuilis:vt in proe.ff.in prin.

Singulorum. Ista est secunda pars principalis huius tituli: que diuidit in quinqz partes pncipales. Primo quatr acqrunt nobis res q in nulli' bõis sunt. Scdo quatr acqrunt ea q sunt alteri', ex facto nro, ex pmixtiõe vel fabricatiõe. Tertio qñ vsufructuari' vl bone fidei possessor facit fruct' suos,z qd ptineat appsõne fructuũ. Quarto ponit vnũ casuz exceptiuũ a pma pte vez q ea q sunt in nulli' bonis.nõ tñ in totũ efficiuntur occupãtis. Quinto qñ p traditionẽ vel nõ in psonã certã vel incertaz dñiũ trãsferat. Scda ibi in.§.(cũ ex aliena materia.) Tertia ibi(si qs ante.(Quarta ibi,i.§.(thesauros.) Quinta ibi, in §.(p traditionẽ.)Ang.are.

Diuisio.

* Dic.§. declarat, quomodo res acquirant de iure gentiuz vsqz ad tit. de vsuca.

Religiosum.

a Unusquisqz. Aliud in sacro:vt.s.eo.§.sacre.

* Nũquid aũt fm cano. hoc dicat religiosum dic q non vt dicit Deci. in.c.quãto.col.pe.de iud. vbi alios refert. Syl.

b Mortuũ.s.totũ † vel saltẽ caput cuius imagine cognoscimur:vt.ff.de reli.cũ in diuersis. Quid si partialiter caput est in diuersis locis: Rñ.illum esse religiosum vbi est maior pars:vt arg.ff.de statu ho.l.querit.z.j.de vul.sub.§.z si ex disparibus. Si aũt equalr:neuter secundum Jo.

Additio. Et nota q si pars anterior apparet: illa tanqz nobilior inspiciat.ar.l.qd claue.ff.d dam.infe.Ang.

c Locũ purũ *.i.q neqz sacer:neqz sanctus: neqz religiosus est.ff.de relig. z sumpti.fune.l.j.§.purus aũt.glo.in.c.abolende.extra de sepulturis.

d Inferre nõ licet. Extraneos:nã ipse soci' recte ibi sepeliri potest: et sine cõsensu ceterorũ: maxime cum non est ali' locus in quo sepeliretur: vt.ff.de religio.z sumpti.fune.l.si plures.

† Concor. c.cũ oẽs in gl.i.p' me. ibi nisi rez cõcedant. ex de cõsti. Loc' puri' qs est. † Non tñ fundũ totũ. sed locũ cadaueris solum efficit religiosum. Ang.

* Hec glo. in antiquis exempl. nõ reperit nec de ea doct. mẽtionẽ facit.

Religiosum locũ vnusquisqz[a] sua volũtate facit:dum mortuũ[b] infert in locum suum. In communem autem locum purum[c] inuito socio inferre[d] non licet. In cõmune vero sepulchrum etiam inuitis† [e] ceteris licet inferre. Item si alienus vsusfructus[f] est: proprietarium[g] placet (nisi consentiente[h] vsufructuario) locum religiosum non facere. In alienũ locum cõsentiente domino licet inferre:et licet postea ratum non habuerit: qz illatus est mortuus:tamẽ locus religiosus fit.

Res sanctę sunt portę z muri ciuitatũ quasi pena legali firmati. Item leges pœnales proprię vocantur sanctiones. Ange.

Sanctę quoqz res veluti muri[i] z portę ciuitatis quodam modo diuini iuris sunt:z ideo nullius in bonis sunt. Ideo autem muros sanctos[k] dicimus: quia pœna capitis cõstituta est in eos qui aliquid in muros deliquerunt[l]: ideo z legum eas partes:quibus pœnas constituimus[m] aduersus eos qui contra leges fecerint sanctiones[n] vocamus.

Res sunt nostrę aut iure naturali: aut iure ciuili:et a vetustiori incohoandum est. Ang. areti.

Singulorum * autem hominum multis modis res fiunt:quarundam enim rerum dominium nanciscimur iure naturali, quod (sicut diximus[o]) appellatur ius gentium: quarundam vero iure ciuili[p]. Commodius est itaque a vetustiore[q] iure incipere:palam est autem vetustius esse ius naturale, quod cum ipso genere humano rerum natura[r] prodidit[s]. Ciuilia autem iura tunc esse ceperunt: cum z ciuitates condi, et magistratus creari, et leges scribi ceperunt.

Ferę, volucres, et pisces capientibus etiam in alieno conceduntur: que durant capientis, quousqz custodiam eius non effugerint: et dominus potest prohibere ne venandi, aut aucupandi gratia fundum eius ingrediaris si preuiderit.h.d.

Ferę[t] igitur bestię, et volucres, et pisces, et omnia animalia que in mari: cœlo[v] et terra nascuntur: simul atque[x] ab aliquo capta fuerit iure gentium statim illius esse incipiunt. Quod enim † ante nullius est, id naturali ratione occupãti conceditur.

* Dixim'. Casus nõ figurat in diuisiõe. No. q appsone multorũ veniũt duo fm cõez intellectũ. Itẽ q ius gẽtiuz appellat ius naturale. Itẽ q ius gẽtiũ ẽ antiqu' in re ciuili. Item q a vetustiori inchoandũ ẽ. Itẽ q ius gẽ.pductũ est cũ ipso gñe humano a natura. Itẽ qñ iura ciuilia locũ in principiũ habuere. Itẽ ibi.ll.scribi ceperũt q ad substãtia.l.non exigit scriptura.s; tñ hic tex.pbat dñiũ,qr etiã magistratus creari ceperũt qant nõ erãt:ergo.ll. scribi q añ nõ erãt.nõ dico scriptura sed ipse.ll.z ita intelligit Deci.in ru. de cõsti.in.iij.col. Tamẽ hic text.potest optime probare vtrumqz intellectum. Syl.

† Quod in nullius bonis ẽ id occupãti cõcedit.z ad hũc.§.z sequẽtes remittit glo. in.c.si culpa.sup vñ. aialia, añ si. gl. et de iniur.z dã. da.

e Inuitis. Hoc fauore religionis iam facte:alias contra:vt.s.proxi.§.z.ff.commu.diui.Sab.

Additio. Hoc non videt verũ.z gl.melius soluit in.d.l.sabinus. vñ dic latius q aut socius vult vti.facere:seu reficere in re cõi ad eũ vsum ad quem parata est:et potest alio pñibente. Aut ad vsum ad quem res parata non est:z tunc subdistingue: qr aut interest prohibentis non vti:z est melior conditio prohibentis :aut non interest.z tunc melior est conditio facientis. Jo.fab. post Dy. in regula.in re communi. de reg.iur.lib.vj.

f Usufructus.s.loci puri,arg.ff.de vsu z habi.l.fi.

g Proprietarium. Nisi consentiat fructuarius:vel nisi testatorẽ qui vsumfructũ legauit velit sepelire heres:vt.ff.d reli.ij.§.si vsumfructũ.

h Consentiente. Quid si primo cõsensit post penituit ante illationẽ: Respon.sufficit semel voluisse:vt.ff.de aqua pluuia arcen.l.in diem. z infra proxi.§.

* Sancte. Casus. Querebatur quid sanctum diceret.z respõdet imperator q porte z menia ciuitatis cuius contrariũ videbat:qr nõ videbantur ea esse in bonis nullius sed publica sicut vie theatrum z silia seu magis vniuersitatis .ctrariũ tñ dicitur ex ratione assignata in tex. No.que dicant res sancte z quare. Item q valet argumentum ab allusione vocabuli. Item q pena capitalis est in transcendente muros ciuitatis romane. Item que proprie dicantur sanctiones quam quidem deriuationem approbat etiam Macro.li.iij.satur.quid autem z vnde dicatur sanctum docet Bubeus in tit.ff.e.in suis annot. Syl.

i Sancte. Muri.s.ciuitatis romane.

* Et tũc est pena capitis.l.fi.ff.e.z ibi no. Syl.

Quid de ciuitate alia vel castro: Rñ.nec ibi quicqz facere licet sine autoritate presidis:vt.ff.e.sacra.§.muros. Uel forte vniuersitati lz non priuato:vt.C.de ope.pub.l.omnes.

* In tali casu punit extra ordinem arbitrio iudicis.l.j.in fin.ff.ne qd in lo.pub. Syl.

k Sanctos.i.firmos a sancio sancis:non calce vel lapidibus:sed lege firmatos:vt sequitur.

l Deliquerũt.i.trãscendẽdo: vel rũpẽdo:sicut fecit rem' fr romuli: vt hic.z.ff.e.l.fi.vñ Lucanus. Fraterno pmi maduerũt sanguine muri.

m Constituimus.vt.C.de le.z con.l.non dubium. Accur.

n Sanctiones.in nostra significatione. Quñqz ponitur largius pro qualibet imperiali lege:vt.C.de no.co.fa.ibi.colligentes vero zc. Quñqz

o Diximus. Sed vbi: Rñ.s.de iure natu.§.j.ibi,qd vero naturalis. Uel.s.de iu.natu.§.s; naturalia. Uel melius.s.e.§.z quidẽ.

Additio. Dic q ista gl.vr approbare vltimã opinionẽ hic positam in gl.s; illa nõ vr vera:vt.§.j.ver.q vo.s.de iure natu. Ang.are.

p Jure ciuili.vt vsucapione:arrogatiõe:successione:deportatiõe:machinatione:de quibus incipiet dicere.j.de vsucap.

q Uetustiore.sic.ff.de iure immu.l.semper.

r Rerum natura.i.deus.

s Prodidit.i.statim cũ pcreauit de' gẽtes statim fuit ius gentiũ.

Additio. Et potes exponere pdidit.i.adinuenit:inde pditus.i.adinuẽt':vt.j.si qdru.pau.fe.di.in pn. Quñqz etiã pdit'.i.dat'.j.de act.§. huic aũt.ver.q de cã. Et sic accipere in hoc loco nõ esset ineptum.

t Fere igit. Dr q vetustiori incipiendũ est.igitur zc.

* Fere igit bestie zc. Casus. Querebat exẽplum eorũ que iure gẽtium nostra efficiebant,z rñsum est q aucupiũ:piscatio:z venatio acquirebãt nobis iure gẽ.feras aues z pisces:z assignat rõ qr cũ natura ipsa mũdi decori z vtilitati hoiz ea oia creauerit nec huic aut illi loco scripserit voluit ea oibus cõia esse z ita q mille sint possint tñ oim effici: z id occupãti cõcedant:s; tũc fuit dubitatũ an si capta sint in fundo alieno sua sint:z dubitãdi rõ erat qr tunc cũ erãt in illo fundo videbant quasi accedere fundo:z esse qdã pars z accessoriũ ipsi':cui' cõtrariũ dr ea ratione qr nulli particulari loco sunt ascripta hec aialia adeo q qũis in alieno fundo capta fuerit nõ p h erãt min' in bonis nulli' añ capturã sed z fuit adiectũ an dñs posset venatorẽ aut aucupẽ pbibere ne fundũ suũ ingrediat z videbat q nõ gratia exercẽdi aucupij z persequendi feram:quã persequi quocũqz iure gẽ.licebat tamẽ cõtrariũ dicitur de iure ciuili si piudicat:est enim iniurie species cõtra voluntatẽ domini ingredi ipsius fundũ.l.nõ solum.§.pe.ff.de iniu.cetera clara sunt et not.eliciantur clare per teipsum. Syl.

v Celo.i.aere.

x Simul atqz.i.statim postqz zc.Sed nũquid res sacre conceduntur occupanti.vt.s.eo.§.nullius: Respon. Res dicitur esse in nullius bonis sex vel septẽ modis. Natura vt hic. Facto.vt.j.eo.§.peñ. Itẽ tẽpore vt.ff.de acquir.rerum domi.l.nunqz.§.thesaurus.et in his tribus locum habet hec regula:nisi quod in thesauro de equitate dimidiũ domino soli restituitur:vt.j.eo.§.thesauros. Itẽ censura:vt.s.e.§. nulli'.

Res dicitur esse in nullius bonis septez modis.

Item

Itẽ casu.vt in hereditate iacẽte.que vicẽ dñi representat. vt.j.de stip. ser.in prin. Itẽ culpa hois.vt si eijciã seruũ egrotantẽ.vt.C.de lat. lib. tol.l.j.§.sed scimus.z et hic. Itẽ iuris naturalis constitutione: vt liber homo.vt.ff.de ver.ob.inter sti.§.sac.

a Nec interest.quoad acquirendum dominium.

b Uenandi. Aliud si cã requirẽdi fugitiuũ meũ: vt.C.de ser.fu.l.ij.

* Quod in odiũ seruorũ inductũ est sec' in alijs nisi sint indicia qr nõ perquiruntur in fundis aut domibus alienis vt hic per doc. Syl.

† Als id.

Uel glandis colligende cã.vt.ff.de glan.le.l.j. vel vt recipiã pecuniam quam ibi abscondi:vt.ff. ad exhi.thesaurus:vel si vindemiam quam emi tollere me venditor prohibeat:vt.ff.de ac.empt. qui pendentem.

* Adde idẽ si via erat diruta.l.si locus.§.fi.ff.quẽad.ser.amit. Syl.

c Ingrediat. Quid si post prohibitionẽ qd ceperit: Rñ.nõ facit suũ * vt.C.de rei ven. si fun. z.l.cer.z facit.j.e.§.plane.

* Hec gl.cõiter damnatur tamẽ eam saluat hic Christo. Syl.

d In libertatẽ.i. laxitatem. vt statim sequit. vt ff.de acqui.re.do.naturalem.z.l.pomponius.

e Difficilis. Id est impossibilis.sic.ff.p soc. l.de illo. Et econtra.ff.de his qui deie.vel effu.l.ij.

* Male exponit gl. qr arbitrariũ est cognoscere an ita effugerit vt libertatẽ ceperit vt est de mente gl.in seq.§.in verbo cap. Syl.

f Persecutio. Sic.ff.d acq.pos.l.iij.§.neruí.

* Illud. Casus non figurabitur qr in text.disputatur z assignat rõ dubitãdi z decidendi. Not. modũ consulendi vt primo adducant rões partis contrarie postea sue. tertio ponat opinio. Itẽ no.inspici quod euenire põt. Itẽ q vuln' etiã tale vt fera ita affecta sit q capi possit non facit eam vulnerãtis sed exigitur captura. Syl.

* Et id nõ recte,s; nec qd ceperis põt dñs auferre vt tenet gl. in.l. diuus.ff.de serui. rusti. pred.z.ff.de acq.rer.do. l. et in eo §. apud. scdm Jo.de plat.

* Etiaz si intra tuuz laqueũ ipe interceperit fm Jo. de Plat. p.l.si in laqueũ.ff.de acq.reruz do.eamqz sibi acquirit vt hic i tex.qr multa zc.

† Et sic in reb' incertis nõ põt ferri sentẽtia certa: vt hic.z in c.iuuenis. iũcta gl.ij. p' pnc.extra de spõ.z mfi.z est arg.qd ad ea que frequẽti' accidũt iura adaptant vt hic.z in clras. iũcta gl.sup verb.ẽsueuerit.i me. i v.itẽ arg. ad ea.ex d despõ.impub.

* Faui apũ dom' fũt atqz cellule a foue

Nec[a] interest feras bestias z volucres: vtrum in suo fundo quis capiat:an in alienõ. Plane qui alienum fundum ingreditur venãdi[b]:aut aucupandi gratia: potest a domino si is† preuiderit,phiberi ne ingrediatur[c]. Quicquid autem eorum cœperis; eousqz tuum esse intelligitur donec tua custodia coercetur. Cum vero tuam euaserit custodiam: z in libertatem[d] naturalem sese receperit: tuũ esse desinit:z rursus occupantis fit. Naturalem autem libertatẽ recipere intelligitur cum vel oculos tuos effugerit:vel ita sit in cõspectu tuo vt difficilis[e] sit eius persecutio[f].

Sola vulneratio ferę nõ facit eam tuam,nisi capiatur.h.d.

Illud[g] quęsitum est: an si fera bestia ita vulnerata sit: vt capi[h] possit:statim tua esse intelligatur: Et quibusdam placuit statim esse tuam:et eousqz tuã videri donec eam persequeris:q si deseris persequi; desinere esse tuam z rursus fieri * occupantis. Alij vero putauerunt non aliter tuam esse qz si eã cœperis. Sed posteriorem[i] sententiam nos confirmamus: quia multa accidere[k] solẽt vt eam non capias †[l].

Apes occupãti conceduntur z earum faui,potest tamẽ dominus fundi prohibere ingredientem: et quod ex alueo tuo examen euolauerit eousqz tuum est quousqz persequeris.h.d.

Apiuz[m] quoqz fera[n] natura est. Itaqz apes qui in arbore tua consederint,anteqz a te alueo[o] includantur:non magis tuę intelliguntur esse qz volucres quę in arbore tua nidum fecerunt:ideoqz si ali' eas incluserit[p]:is earũ dñs[q] erit. Fauos * quoqz:si quos effecerit: eximere quilibet põt. Plane integra[r] re si preuideris[s] ingredientẽ fundum tuum,poteris eũ iure prohibere ne ingrediatur. Examẽ[t] quoqz quod ex alueo tuo euolauerit,eousqz intelligitur esse tuum donec in conspectu tuo est:nec difficilis persecutio eius est,alio quin occupãtis fit.

Pauonum columbarũ z ceruorũ fera natura est: z animum reuertendi habere desijsse credũtur quando reuerti desueuere.h.d.

Pauonum quoqz z columbarum fera[v] natura est, nec ad rem[x] pertinet:q ex consuetudine euolare z reuolare solent. Nã z apes idem faciunt quarum[y] constat feram esse naturã. Ceruos quoqz quidã ita mansuetos habent vt in syluam ire z redire soleãt: quorũ[z] et ipsorũ[a] feram esse naturã nemo negat. In his aũt animalibus q ex consuetudine abire z redire solent talis[b] regula comprobata est, vt eousqz tua esse intelligãtur:donec animũ reuertendi habent. Nã si reuertendi animum habere desierint:[c] etiam tua esse desinunt: et fiũt occupantiũ. Reuertendi aũt animum vidẽtur desinere habere tunc cum reuertendi consuetudinem deseruerint.

Gallinę z anceres qzuis conspectum exierint non desinunt esse nostrę:z qui animo lucrandi ea retinet furtum facit.h.d.

Gallinarum[d] autẽ † z anserũ non est fera natura, id quoqz † ex eo possumus intelligere quod alię sunt gallinę quas feras[e] vocam'. Item alij sunt anceres quos feros appellamus. Ideoqz si anceres[f] tui aut gallinę[g] tuę aliquo modo turbati[h] turbatęqz euolauerint, licet conspectum tuum effugerint, quocunque tamen loco sint, tui tuęve esse intelliguntur:et qui lucrãdi[i] animo ea animalia detinet:

g Illud. Sic.ff.de acq.re.do.naturalem.§.illud.

h Capi possit. Cõsiderata natura hois z aialis.nõ diuina possibilitate:sed nec oĩno facilitatem cõsidero.

i Sed posteriorem. Sic.ff.e.in laqueũ.

k Accidere.lz enim pbet vnũ.i.eã vulneratã:nõ tñ sequit:vt capi possit. vt.C.de proba.l.neqz natales.

l Nõ capias. Nota q inspicit qd euenire põt.sic.ff.loc.si qs domũ. §. idẽ querit si sumptus.z.ff.ad treb.l.lucius.§.pe.z ad.l.fal.l.in quantitate.§.magna.z.ff.ex qui.cau.ma.sed z si p ptorẽ.§.si ferie.z.ff.de ser.rusti. pre.qui sella.§.ij.z de dã.infec.q bona.§.inter. Arg.tñ contra.ff.de pecul.l.eo tempore.primo respon.

* Dic q id ibi nõ inspicit qr fm naturã nõ erat possibile cũ nihil eẽt in peculio fm Ang. h vel nõ erat ciuilis aut honest' fm Christo.hic.

Apium. Casus. Dubitabat an si apes in arbore mea cõsederint mee intelligant facte ac si ceperim:z videbat q sic qr ex quo se in arbore mea incluserũt:z ibi fauos fecerũt videbãt effecte pars z fruct' arboris mee.cuius ẽtrariũ rñdetur qr earũ natura fera est z nõ minus fiũt sue qz aues.que nidũ posuerũt in arbore qua rõne oĩa subsequẽtia decidunt. Not.q in his quarũ natura fera est necessaria est occupatio ad trãslationem dominij. Itẽ qd eousqz dominiũ retinet quousqz non est difficilis persecutio. Syl.

m Apium.cõcordat.ff.de acqui.re.do.l.naturalẽ.§.apium.

n Fera.i.non mansueta.

o Alueo. vas est vbi apes manẽt. Quñqz p loco vbi flumẽ currit ponitur.vt.j.e.§.insula.

p Incluserit. quod Bul.facere noluit:in his similibus dicens magis timeo scãdalũ qz futuruz iudiciũ,vt no.ff.de acqr. re.do.in.l.laqueum.

* Et hec cõiter tenetur vt attestat hic Chr.Syl.

q Dñs erit. Nec furti tenet:vt.ff.de fur.si apes.

r Integrare.i.ante qz intret.vel priusqz eximatur.

s Preuideris. quid si fuerit ingressus:an poterit retinere eũ vt det qd acceperit: cũ homo qlibet possit phibere ne qs intret fundũ suũ: Resp. cum dñs fact' sit per occupationẽ nõ video qre desinat esse dñs.argu. huius.§.qui tñ preuidẽti consulit.

t Examẽ.i.vniuersitas apium: als.p approbatione ponit: als p iudicio.vt.C.de aduo.diuer. iudiciũ.l. nemini. Et forte seruatur aliud de consuetudine in hoc.§.z in superioribus duobus.

v Pano. Fera.i.non prsus domestica vel inconsueta.

x Nec ad rẽ pertinet.i. nõ obstat his q diximus.

y Quarũ.s.apium.

z Quorũ.s.ceruorum in genere.

a Ipsorũ.s.singulorũ in specie.

b Talis regula.hic nota tria gña aialiũ. Mansueta:vt sunt galline:in qbus hz locũ hec regula vt vbicũqz sint dñi esse intelligant:vt.j.pz.§.item fera prorsus.z in his hz locũ alia regula qr occupanti cõcedunt.s.e.§. fere.z.§.illud.z.§. apiũ.z §.examẽ. Itẽ fera naturaliter: sed accidentaliter mãsueta †,z in his obtinet hec pñs regula.z facit ad hoc.ff.e.naturalẽ per totũ vsqz ad .§.fi.

do dicte q in his sobolem fouẽat.vnde Pli. Primuz itaqz fauos cõstruũt, ceras fingunt. et ad idem Verg.prima fauis ponũt fundamĩa, deinde tenaces suspendũt ceras. Silr et qñ q fau' p ope apiario,vt apd Jun:drez Plin.Bu cellis panis dedit,z fauũ mellis id est frustũ apiarij opis melle plenũ.Ceterũ qd gl. h in.§.examẽ ait esse vniuersitatem apiũ, dic tu esse sobolẽ apũ nouãqz ex suis aluearijs ad noua … des q. das … cog. hec niam mul vic … tria nera.

† Ista gl. reprehẽditur p doct. hic: qr apiũ nõ nõ est adeo fera qui mutari possit: fm Porc.h.

c Desierint.exteriora indicãt animi secreta interiora.facit.ff.de edi.edi.l.si tñ.§.ij.vñ versus. Intima p mores cognoscimus exteriores.

Additio. Et hoc cõprehẽdit si viso dño vl familiarib' nõ redeũt vt solebãt nisi p aliquos dies hinc inde,nõ tñ si i syluis aberrassẽt fz Ang.

* Gallinar. Casus. Apiũ,ceruorũ:pauonũ z colũbarũ exẽplũ dubitationẽ faciebat in casu nro cui' ẽtrariũ tñ decidit eo q natura earũ nõ est fera:z ideo non minus sui sunt cũ euolãt qz quãdo stant:z in eis furtum fit. Not.gallinarũ z ancerum duplicem esse speciẽ. Item q gallinarũ dñium nõ amittimus eo q exeãt cõspectũ:ratio est:qr nunqz fuerunt libere:z ideo nõ reuertuntur ad libertatem. Item q furtũ nõ cõmittitur sine animo:z potest fieri etiã in vna gallina. Syl.

d Gallinarũ.s.oim vt statim innuit. Uel dic singularũ in specie.

e Feras.vt Fasianos.

f Anceres.s.domestici.

g Galline.s.domestice.

h Turbati.vt per vulpem aut miluum.

i Qui lucrãdi aĩo.s.vt habeat pẽnas vel oua:als enim non cõmittitur

furtū nisi lucrādi aīus interueniat.vt.ff.de fur.l.i.§.fi.sed nunqd dolus sit in vno duo? R̄n.sic.Sz de dolo nō agit in re minori duob⁹ aureis.vt.ff.de dol.l.in.§.fi.z.l.se.Sed quare nō agit de dolo cū quo agitur furti.vt hic furtū sit plerūq; z ideo frequētius puniendū.fm Jo.vt.ff.de pen.aut.facta.§.finali.*

* Tu vide to hic Jo. Fabium qui huius glos. sensum refellit.

† Facit in probe. decre. in glo. viii. vbi dicit q pro vna gallina furtuz cōmittit p⁹ mediū gl.z gl. fi.infi.in.c. cū te.ex de re iudi.

† Als nr̄az potestatē.

* De hac rōne z ei⁹ veritate dicet.j.in ti.de actio.z dixi lati⁹ in.l.vt vis.ff.de iusti.z iure. Syl. ¶ Et no.ex hoc.§.q̄ q̄libet actio ēt p vno nūmo dat.vt.ff.de dā.infec.si ꝓprietarius in fi.j.rñ.z ff.ō cōmun.cū emā.li.l.j.§.illud. sed fallit in casib⁹. vt ecce si cōmodo tibi seruum z,tu eum alis:nō repetis a me expēsas modicas.vt.ff.cōmo.in reb⁹.§.pn̄t.z.ff.de impē.in re.do.fac.l.oīno.Et excepta actione doli,vt dictū est. Jtē excipe qd est.ff.ō dā.infec.ex damni.in prin. * Jtē qd est in.l.scio.ff.ō in int.rest.qz ibi remediū est extraordinariū.regulariter eni p q̄cunq; minima re dat q̄libet actio cōpetēs de iure communi. Syl.

¶ Jtem ea q̄ ex animalib⁹. ¶ Casus. Superat alius modus acquirēdi de iure gentium.s.in captis in bello:sed dubiū fuit faciebat an liber hō efficeret in dn̄io capiētis qz constitutione iuris naturalis inmutabili liber erat:attamē dicit q sic z qz ratio posita est.s.in ti.de iure natu.gē.z ciui.

furtum committere intelligitur. †

Capta in bello iure gē. nostra fiunt z si liberi homines sint et eatenus durant donec a nobis aufugiant.h.d. [154]

Item ea que ex hostibus ᵃ capimus iure gentium statim nostra fiūt: adeo quidem vt z liberi homines in seruitutem nostram deducant: qui tamen si euaserint ᵇ a nostra † potestate:z ad suos reuersi fuerint: pristinum statum recipiunt ᶜ.

Inuenta in littore maris z nata ex animalibus nostris nobis queruntur.h.d. [155]

Item lapilli ᵈ z gemme z cetera que in littore maris inueniuntur ᵉ iure naturali ᶠ statim inuentoris ᵍ fiūt. ¶ Item ʰ ea que ex animalibus ⁱ dominio tuo ᵏ subiectis nata sunt eodē ˡ iure tibi acquirunt.

Per alluuionem fluminis id est per incremētum latens res nobis acquirunt non autem per vim ipsius terram euellentis: nisi radices arbores emiserint. Angelus aretinus. [156]

Preterea quod per alluuionem agro tuo flumen adiecit ᵐ iure gentium tibi acquiritur. ¶ Est autem alluuio incrementum ⁿ latens: per alluuionem autem id videtur adijci: quod ita paulatim adijcitur vt intelligi ᵒ non possit quantum quoquo temporis momento adijciatur. Quod si vis fluminis de tuo predio aliquam partem fundi tui extraxerit: z vicini predio applicuerit ᵖ palam est eam tuam permanere. ¶ Plane si longiori ᵍ tempore fundo vicini tui heserit arboresq; quas secum traxerit in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur vicini fundo acquisite ʳ esse. [157]

Insula nata in mari efficitur occupantis, secus si in flumine. sz est eorum qui habent predia vicina pro modo latitudinis fundi si est in medio alias illius cuius predio est vicinior. Si vero ex diuisione fluminis vnius fundus includatur remanet antiqui dn̄i. Areti.

Insula ˢ que in mari nata est (quod ᵗ raro accidit) occupantis fit: nullius enim esse creditur ᵛ. ¶ At insula in flumine nata ˣ (qd frequenter accidit.) si quidem mediam patrē ʸ fluminis teneat: cōmunis est eorum qui ab vtraque

care fundum meum. Item q emissio radicū facit queri quod nō esset alias quesitum. Syl.

m Preterea adiecit.ponēdo iuxta tuum predium.

n Incrementum.i.augmentum.

o Intelligi non possit.lz tota die ibi figas intuitū,z hoc propter imbecillitatē naturalis vis⁹ qui tā subtilia perpendere nō pōtyt in cucurbita ptz q̄ cito crescit que tn̄ percipi nō pōt q̄tum crescit quoquo momēto tpis. Sed in quodā gn̄e agrorum cessat ius alluuionis, vt in agris militib⁹ assignatis a principe q limitati dicūtur:vt.ff.e.l.i agris. Que sit ratio diuersitatis, dicyt ea.l.in fi. * Ex quo enim agros limitatos princeps cōcessit militibus ex hoc videtur alluuionē ꝓhibuisse.l.testamēta.C.de testamen. Syl.

p Applicuerit.als appulerit.i. apposuerit vt subijcit puta crustā terre forte vineate z arborate.

q Lōgiori.i.lōgo.s.tanto, vt faciāt radices:vt sequit, vel ēt ipa terra apposita vnitiōe alteri terre cui fecerit apponit:vt ff.de dā.infe.l.h ampli⁹. §.ita demum.†Sed q̄uo scit:qn̄ hec vnitio vel immixtio erit facta? R̄n.p rusticos qui talia sciunt, vt in aut.de nō alie. aut permu.§.qd aūt dictū est.col.fi.*

r Acquisite. vtilis tn̄ rei vēdicatio priori dn̄o datur sz M.vt.ff.de rei ven.si frumētum.§.de arbore.Sed nos cōtra sed in factū ad estimationē dāni:vt.ff.de rei vēd.l.in rem.§.itē.Sed rei ven.nō dat.vt.ff.de dā.infe.hoc ampli⁹.§.alphenus.

* Dic q aut facto fluminis applicuit z cessant omnes actiones: aut facto hominis z procedit disputatio presens. Syl.

Insula q̄ in mari na. ¶ Casus sic figurari pōt. Querebat cuius esset insula in mari nata: z videbat effici illorū principū q dn̄iū vicinioris terre haberent vel saltē q efficeret cōis sicut z mare est, cōtrarium rūdet q imo efficit occupātis:ratio est qz cū sit pars maris dz regulari fm eius totū.l.qd per manus.ff.de iu.codi. Jterū videbatur q nata in flumine publici iuris fieret sicut et flumē:cōtrarium dicitur q efficitur eorū qui habēt vicina predia. Ita eni iurecon.disponit, cuius est difficile dare rōnem nisi dicamus presumi illud ex terra ipsorū vicinorum qd tn̄ esset falsum. Ideo aūt disponit in tertio casu dn̄ium cōseruari:qz nō mutatur forma agri. No.q insula nata in mari in nullius est bonis. Jtē q ideo cōceditur occupanti. Jtē q ad raro cōtingentia iura etiam aptātur. Jtē q insula nata in flumine efficitur vicinorum pro modo latitudinis, cetera dic vt in summario. Syl.

s Insula.dicit locus vndiq; circūdatus aqua vt hic.z.ff.eo.l.adeo.§.insula.z.l.insula.(j) als q̄n̄q; p domo in mari posita que in salo.i.salso posita est fm Jsidorum. Jtē q̄n̄q; pro qualibet domo, vt.ff.de eo quod cer.lo.da.l.iij.§.si quis insulam.

* Dic q quando capit pro domo pro ea accipitur q̄ vndiq; via circūdatur ad similitudinē insule circūdate ab * aqua. Syl. Jtē not. diligenter ista.vj.responsa vsq; ad.§.alia sane zc.

Additio.(j) Dic q insularū alia est naturalis vt corsica z Sardinia: alia casualis vł accidētalis q̄ in flumine sepe nascit in mari praro. Naturales insule sunt pncipis, nō i dn̄io pr̄imoniali: sz in dn̄io iurisdictionali vt.l.insule.ff.de iudi.l.illicitas.§.q vniuersos.ff.de offi.pto. sed de hac materia plenius videas hic per Ang.

t Qd raro accidit.sed oppo.nā ad ea que frequēti⁹ accidūt pot i⁹ iura adaptant:vt.ff.de le.z senatuscō.l.nā ad ea. R̄ndeo q illud verbum potius solutionē inducit nā bene infert potius, ergo ad alia.

* Jtem hic dictū fuit ne ex decisiōe ponēda in fluuiatili insula arguetur ad ortam in mari. Syl.

v Creditur.s.antea.

x In flumine.i.in medio fluminis.

y Mediam partē.s.q poterit sciri accepta chorda z pūcto posito in medio iter vtrūq; agrū.z tūc si pūctū est ex vna pte tn̄ alij cedat.als sz q punctum

† Qd si non fecerit poterit de directo vendicari.

* Ex hac igit gl. nota his qd vbi cōtrouersia est super re agraria, ea debeat rusticorū pbatiōe ac iudicio dirimi, cui standuz esse hic ait Joā. Plat. veluti z medicis de re medic. z peritis d re ad suaz artem pertinente.

Insula tria significat.

* At vide fn Bud. in pand.

§.j.z habet in.l.ex hoc iure pertransibo hic.res enim clara est.Not.q capta in bello etiam si liberi hoīes sint nostra fiūt.Item q captus recuperat libertatē statim q ad suos redit z euadit custodiā que no. qz ambo requiruntur vt copulatiue hic ponantur. Syl.

a Jtē ea.Que ex hostibus.vt qbus ppl's romanus bellum indixit: vel ipsi populo romano.vt.ff.de capti.z postli.reuer.hostes.z.ff.de ver. signi.hostes.z.l.quo nos hostes.

b Si euaserint.aīo et corpe,vt.ff.de cap.l.nihil in prin.

c Recipiūt.iur postliminij:vt.s.qb.mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostib⁹.

Additio. Hodie tamē q̄tum ad psonas nō obseruant iura captiuitatis z postliminij nisi quantum ad res.

* Casus non figurat in tā noto z claro exēplo cui⁹ rō est: qz iā ea q̄ in littore maris sunt in nullius bonis sunt. In scd̄o vero casu id ꝑ̄a efficiunt qz rei nostre fructus sunt. No. summarium. Syl.

d Jtē lapilli.s.preciosi.Et q̄ sit inter eos lapillos z gēmas differētia *: z margaritas dic vt.ff.de au.z ar.le.l.j.z.l.z si non sint.§.si.

e Inueniunt.s.q̄ tn̄ non sunt alicuius:als contra:vt.j.eo.§.si.

f Jure naturali.i.gentiū:vt.s.eo.§.singulorum.

g Inuētoris.ita demū si occupet sine apprehēdat.† nō als fm Azo. In supiori.§.z in alijs pcedētibus de his q̄ p occupationē q̄runt tractat:vn̄ q idē psequit hic vicinitas scripture innuit:vt.ff.de testa.l.heredes.§.sed z si notā.z.ff.de le.j.si seru⁹ pluriū.§.fi.z aduerbiū similitudinis.s.itē qd est in princ.§.aperte dat intelligere aliud esse in thesauro: cuius tractatus est valde ab hoc separat⁹:vt.j.e.§.thesauros.z iō pmū videnti z inuenienti non capienti queritur.*

h Jtē ea. Nūc mutat stilū z materiā.z dicit de his q̄ acquirunt p accessionē discretā.z in sequē.§.pterea.dicet de accessione concreta.

i Ex animalib⁹.fe.gn̄is.siue rōnabilib⁹:vt ex ancillis:vt.s.de iu.pso.§.serui.z.C.de rei ven.l.partū siue irrationabilib⁹.vt.ff.de rei vend.l.si frumentum.§.idem scribit.

k Dominio tuo. Uel quasi vt si bona fide possides animal irrationale.vt.ff.de acqui.re.dom.l.bonefidei.§.si.non ita in rationali:vt.j.e.§.in pecudum.z est ratio:vt ibi.

l Eodem iure.Scilicet gentium.

Preterea que per alluuionē. ¶ Casus non figurat aliter cum optime declaret in tex.qd sit alluuio:z ratio quare q̄n vi applicat pars fundo meo non acquiritur est quia eadem apparet nec in incerto est quemadmodum in latenti incremento. Not. q alluuio est acquisitio iurisgen.z quid ea sit. Item q impetu fluminis non potest alteri appli

… rsatoraz. … ō fideiussor. Qd no. pro statuto loquente de eo qui inuenerit bāni tū. Item in nō vacantibus z possidentis animus nō cōcurrat als solo acquirūtur aspectu.

* Ad quod vero pticula item antedictorum est repertitua nō similitudiaria.

q pactū extēdit vt colligit.ff.e.inter eos.z.l.seq.Ex his patet q p diuiso possident insulā:z habent dn̄iū circūdātes flumē:vt.ff.e.p regiōe.

a Latitudinis.existentis ab vna parte cum plures sint ex vna parte z vnus fundus alicuius latior est q̄ fundus alterius:z in hoc tamē frontem agri considero.vt.ff.eo.insula.in princi.

b Parte.Scilicet superiori.

c Infra. Scilicet inferiori parte.

d Unitū.s. flumen.i. coadunatū:z hic fit punctū. Uel dic vnitū agrum zc.z tūc puncta ibi infra.

Qd si naturali. ¶ Casus positio facilis est:rō tn̄ difficilis:qz multe pn̄t excogitari rōnes quare derelictus alueus vel vniuersitati tāq̄ iuris publici cederet:vel ex eo damnū resarciret dn̄orū noui aluei: saltē q si scd̄o mutaret alueus, rediret ad priores dominos: qd non est ex alio nisi:qz mutata est forma prioris status qd pt z ex casu inundationis. No. clara sunt: z eliciuntur de facili ex summario. Syl.

e Quod si natu. Alue⁹. a quo nunc vltimo recessit flumen.

f Incipit.quantum ad strictā rōnem.nā de equitate vix obtinet.i.nō obtinet.vt.ff.e.l. adeo.§.insula.in fi.Et no.hic q flumina vicē iudicū tenēt z dant z auferunt dn̄ia: vt hic z.ff.eo.ergo.§.alluuio. Accur.

g Speciem.i.faciē fundi.S[illegible] contra.ff.de flu. z ne quid in flu.pu.l.i.§.si fossa.in fi.§.fi. Sol. ibi totum occupauit hic partem. Uel hic eodē impetu recessit quo venit: ibi non, Sed diu cooperatum tenuit.

* Alue⁹ fluminis ē vēterse cauū receptaculū quo flumen decumbit. sumitur z pro domo apum.

* Dn̄sola maris vel fluminis inundatō agri dn̄ium nō pimet. vt.ff.eo.l. adeo.§.insula ad fines. nisi ea inundatio ppetuasit. l.penul.ff. eod. vel nisi hmōi sit que alueū faciat quo niaz tum z dominiuz et vsufructū deperdi facit.l.si ager.ff.qb.mo.vsufr.amitt. At sola inundatio possessiōe abdicat dn̄m vt hic i gl. z in alleg. qui vniuersas.§.itez qd a mari. excōsequit p eā pscriptiōez interrūpi. q est not. ad ꝯficiendos in hanc rē artic.vt dicat semel aut bis inundatum.

* Uel forte ibi capitur ppuetas p possessione, hic ꝓprie Eg. Perr.

parte fluminis ꝓpe ripā p̄dia possident.s.pro modo latitudinis ᵃ cuiusq; fundi:que latitudo ꝓpe ripā sit. ¶ Qd si alteri parti ꝓximior sit: eorū est tn̄ qui ab ea parte prope ripā predia possident. ¶ Qd si aliqua parte ᵇ diuisum flumē sit: deinde infra ᶜ vnitū ᵈ agrū alicuius in formam insule redegerit:eiusdē permanet is ager cuius z fuerat.

Alueus nouus efficitur publicus sicut ipsum flumen est: vet⁹ vero dn̄is fundorū ꝓpinquorū cōcedit. Idē de nouo alueo si flumē antiquū redeat. Itē inundatio fluminis nō mutat dn̄ium fundi. are. [157]

Quod si naturali alueo * in vniuersum derelicto ad aliaz partē fluere ceperit:prior quidē alueus ᵉ eorū est qui prope ripam eius predia possident:pro modo.s. latitudinis cuiusq; agri: que latitudo prope ripam sit. ¶ Nouus autē alueus eius iuris esse incipit ᶠ cuius z ipsum flumen est.id est publicus. ¶ Quod si post aliquod tēpus ad priorem alueum reuersum fuerit flumen rursus nouus alueus eorum esse incipit: qui prope ripam eius predia possident. ¶ Alia sane causa est:cuius totus ager inundatus fuerit:neq; eni inundatio fundi speciem ᵍ cōmutat: z ob id si recesserit aqua:palaz est eum fundū eius manere ʰ cuius z fuit *.

Spēm nouā ex aliena materia faciens eius dn̄s efficit nisi possit ad pristinam reduci.hoc dicit. [159]

Cum ex aliena materia species aliqua facta ⁱ sit ab ᵏ aliquo. ¶ Queri solet quis eorum naturali ˡ ratione dominus sit: vtrum is qui fecerit ᵐ:an potius ille qui materie dominus fuerit? ¶ Ut ecce si quis ex alienis vuis: aut oliuis: aut spicis: vinum aut oleum: aut frumentum fecerit: aut ex alieno auro: vel argento: vel ere vas aliquod fecerit: vel ex alieno vino z melle mulsum ⁿ miscuerit: vel ex medicamentis alienis emplastrū: aut collyrium ᵒ composuerit: vel ex aliena lana vestimentum fecerit: vel ex alienis tabulis nauem vel armarium vel subsellium fabricauerit. ¶ Et post multam sabinianorū ᵖ et proculianorum ambiguitatem placuit ᵍ media ʳ sententia existimantium si ea species ad priorem z rudem materiam reduci possit, eum videri dominum esse,qui materie dominus fuerit: si non possit reduci, eum potius intelligi dominum qui fecerit *. ¶ Ut ecce vas conflatum potest ad rudem materiam eris vel argenti vel auri reduci; vinum autem vel oleum: aut frumentum ad vuas: vel oliuas: vel spicas ˢ reuerti nō potest: at nec mulsum quidem ad vinū z mel resolui potest.

Speciem constituens partim ex sua partim ex aliena materia sibi specie querit.h.d. [160]

Qd si ptīz ex sua materia ptim ex aliena ᵛ spēm aliquā fecerit qs;

h Manere.Facit ergo dn̄s ēt tūc tpis qn̄ aqua inūdabat.Sed ꝯtra.ff.quib.mod.vsufr.amit.l.si ager.so.ibi improprie dr amitti.s.quantū ad cōmodū fruendi.* Uel hic inūdauit propter impetū aquarū:ibi vt faceret alueū:vt pbatur pdicto tit.l.quid tn̄.§.agri.z hec vera sunt quantū ad ꝓprietatē: sz possessio indubitanter ꝑe inundationis admitteret:vt.ff.de acq.pos.l.iij.§.labeo.z.l.qui vniuersas.§.ij.z.l.pōponius.j.rñ. tn̄ aqua recedēte etiā possessio restituenda est:vt.ff.de iti.actuq; priua.l.j.§.sed z si quis.

* Ratio differētie est:qz solo animo possessio amittit.l.cū vnus.§.si.ff.de bo.aut.iud.poss. dn̄ium vero solo animo nō amittit.l.si quis vi.§.differentia.ff.de acqui.posse. Syl.

Cū ex aliena. Diuidit in quinq; partes. Prīo ponit thema. Scd̄o questionē. Tertio per exēpla thema declarat. Quarto ponit rn̄sionē. Quinto per exēpla rn̄sionē declarat. Scd̄a ibi(Queri solet.) Tertia ibi.(Ut ecce.) Quarta ibi(Et post multa.) Quinta ibi.(vt ecce vas.)

* Cum ex aliena zc. ¶ Casus figuratio plana est:ponit eni in text. rationes aūt dubitādi plures allegabant:qz illi⁹ noue spēi ꝯfecte nūq̄ ille fuerat dn̄s cuius erāt ea ex qbus erāt cōfecte:cōtra videbat qz q̄n [illegible] species fuisset in nulli⁹ bonis:tn̄ materia erat in alteri⁹ dn̄io:vt aūt tolleretur hec ambiguitas media via electa est.s.q aut reducibilis est species ad priorē z remaneat dn̄i:qz est ac si species non sit alterata z materia in dn̄io alterius fuerit:aut nō est reducibilis z cedat specificāti:qz illa species nō fuit in alicuius bonis. No. q specificās q̄rit dn̄ium rei specificate non reducibilis ad priorē formam intellige si bona fide specificauit ignorans alienam. Item no. iura concordanda:z mediam viam eligendam. Syl.

i Aliqua facta. Facta aūt intelligit etiā cepta:lz nō perfecta:vt.ff.de au.z argen.lega.l.z si nō sunt.§.qd ergo. Rō huius est:qz que in opere sunt inesse videntur.ff.si cer.pet.l.lecta.z ca.officij.extra de ele.

Additio Sed ibi species quantū ad materiā erat perfecta:lz q̄das ad bene esse deficerēt. Et ideo reprehēditur hec glo.ppter verbū fecerit:quod perfectionē significat:vt.l.j.ff.quod quisq; iuris.

k Ab aliquo.s.bona fide:vt.ff.ad exhib.de eo.§.si qs z suo nomine, vt ff.de acqui.re.do. adeo.§.cum quis.in prin.z.l.quicquid.§.ij. Jtē z tertium.s.q non possit redire ad priorē materiā fm Jo. vt in fi.huius.§. Quid si duo specificauerunt:vnus bona fide:alius mala fide. R̄n. cōis est dn̄i z specificātis bōa fide:nō aūt mala fide† vt ff.q. ad li. pclama.nō lz. si duo. Azo. Eodē modo q̄ro z soluo ea q̄ sequūtur. Quid si ex diuersorū materijs speciem fecit:z in vna habuit bonā fidē z in alia malā fidē. Jtem qd si in materia vni⁹ partim bonā: partim malam fidē habuerit. Jtem qd z si partim suo specificātis nomine: partim nomine domini.

l Naturali rōne.i. iure gentium.

m Fecerit.i. dexterit quo ad spicas:vt.ff.eo.l. adeo.§.cum quis.in fi.sic s.de liberti.§.j.

n Mulsum.i.nectar * siue stalladiam.

o Collyriū.i. vnguentū ad oculos

p Sabinianorū.i.sabini z suorū fautorū q dixerunt speciē cedere domino materie. Sed pculus cum suis sequacibus ecōtra.s.vt specificanti tātū cedat:vt.ff.eod.l.adeo.§. cum quis.

q Placuit.s.nobis.

r Media sentētia. que nec vni in totuz: nec alteri ꝯcordat.vel discordat. Sed distinguit vt sequit. Et nota mediū seruādū:fic.s.qbus ex causis ma.non licet.§.penul. Argu.cōtra.ff.de ne.ge.l.nesennius.in fi.

Additio Dic q media via est eligēda. qn̄ non pōt magis ius ad vnā partē adaptari q̄ ad aliam:vt hic:als diceret diuisio rusticana: vt.d.l.nesennius. in fi.cum glo. Aretinus.

s Fecerit. Si z alia duo interuenerūt que in pncipio hui⁹.§.dixim⁹.

t Uel spicas.Et ita apparet q frumentū cedit specificāti. Sed contra.ff.e.l.adeo.§.cum quis in fi.§. Solu.hec posuit gratia exempli pro pueris fm Pla.quedam enim gratia docendi dicunt:que als nō dicerentur:vt.ff.de actio.z oblig.l.obligationum substantia.§.fi.

* Tu dic gratia exēpli positū non q grana efficiantur triturantis qz non in aliā speciem trāsit:sed detegitur z ad vsum ordinatur. Syl. Uel dic scd̄o fm Azo. illam per istam corrigi. Jtē ad hoc oia exēpla in quibus dicit speciē specificāti cedere est contra regulam que dicit: ex re mea est:vel nascit qd meum est:vt.ff. ad exhib. de eo.§.si qs in fi. ff.de rei ven.solum.§.meum. Sol. illa regula locum habet in quinq; casibus.s.vbi dn̄s specificauit. Jtē vbi alius eius mādato. Jtē vbi sine mādato:sed ratū habet.† Item vbi alius mala fide z suo nomine. Jtē vbi bona fide:sed res pōt ad priorē materiam reduci:quorum nullum hic est. Jtem si hec vera sunt q specificanti cedant. Contra est regula que dicit neminem cum alterius iactura fieri locupletiorem:vt.ff.de condictione indebi.nam hoc natura? Respō.licet fiat sua species quo ad dn̄ium.tamen actione in factum tenetur ad estimationē.vt.ff.de rei vēdi.l.in rem.§.item si quecūq;.z.ff.de donatione inter virum z vxorē.l.si mulier.§.j.z.l.sequen.

* Quod si partim. ¶ Casus positio pendet ex superiori ideoq; min⁹ dubitabile deciditur vt innuit imperator ibi:dubitandū nō est:cuius decisionis ratio eadem est:z maior qz duo vincula artius ligant.auth.itaq;.C.eo.de succes. Intelligit tex.tamen in terminis in quibus loquitur.s.qn̄ non posset reduci ad priorem materiam vt declarat glo.fina. No. summarium. Item q duo vincula potentius ligant. Jtem argumentum de maiori ad minus negatiue. Syl.

v Quod si partim. Ex aliena.s.materia.

† Imo nomine ꝓprio z bona fide fm Chrisi. Solutio vna multas questiones terminat.

* Mulsuz potio est ex vino z mele cōfecta.

Medium est seruandum.

… liter … cti sunt.

M… qd ex m… nascitur.

† Intelligas glo. qn̄ nomine domini specificauit:als si non fuisset specificata noie dn̄i nō posset habere ratuz cū sit factuz in sui fauorē: vt.l.si pupilli.§.si ego.ff.de nego.gest.

a Ex aliena.s.lane.
b Dominus. Sed si possit reduci ad priorem materiam sit cois habita ro ne materiarum: vt no cedat specificati: vt.ff.e.l.qd.§.si.in fi. Idem forte erit qui mala fide fecit lz reduci no possit: vt.j.ad exhib.l.de eo.§.si quis. Jo.fab.h reprobat hac gl.lz ang.defendit z mihi.opi.gl.sp placuit.
cificationis:non communis:vt.s.eo.§.qd si partim.z.ff.de rei vend.l.si frumentum.§.i.
Additio. Hoc intellige bona fide:z suo noie:vt vidistis in.§.cum ex aliena.s.eo.per glo.vt hic. Ang.
m Confuse.i.simul fuse.

Si tamen qs alienā.
Casus. Si purpura vestimento intexta sit dubitabatur cui vesti accederet vel econuerso: ro aut q vestimentu ipsi cederet videbatur q preciosior ipsa veste videbatur ad se trahere minus.dignu.l.pcipimus in fi.C.de ap.Jru tn decidit impator.ex eo q cuz purpura vesti accedat oz a pncipali trahi no econuerso z ita ptz ibi accessionis vice.No.summarium. Itē q accessorium z si preciosius z dignus eo cui accedit sequitur pncipale. Itē q sicut p confusionē dñium rerū alienarū nobis queritur:ita p accessionē. Itē q quis dominiū sit trāslatū in furē oino dat saltē ɔdictio furtiua. Itē q rei sue pōt committi furtum. Syl.
c Si tñ. Purpurā. vt manicā vel gyronē.si aūt ipsa fila:puta in tela tūc alia rōne est dñs factus purpure.s.iure specificationis:vt.s.pxi.§.z pcedēti.Hic āt.§.aliqd vult adijcere supradictis.s.d acquisitiōe iure accessionis:ne ergo nihil operetur adiūgit h qd nūc dixit:vt.ff.d leg.i.si qs.i pn.
d Preciosior. No pciosius accedere viliori. sic ff.de ƺhēd.emp.si in emptiōe.Sz ɔtra.ff.de edi.edic.l.iustissime.Sed ibi

Unde fit vt id accessoriu3 dicatur qd alterius gratia accedit tametsi preciosus sit qd accedit vt.ff.de auro z arg.le.l.z si nō sūt.§.fin.z.ff.de rei ven..l.in rez. Ceterū qd regulariter accessoriū pncipale sequatur.vt de.C. per quas p̃s.no. [illegible]

veluti ex suo vino z alieno melle mulsuz miscuerit,aut ex suis z alienis medicamentis emplastrū: aut collyriū:aut ex sua lana z aliena[a] vestimentum fecerit:dubitandum nō est hoc casu eum esse dominū[b] qui fecerit:cum non solum operā suam dederit:sed z partem eiusdē materie prestiterit.

Aliena purpura intexta vestimento cedit vestimento: ille autē qui dominus fuit habet actionez contra furem. Ang. 161

Si tamen alienam purpurā[c] vestimento suo quis intexuit:licet preciosior[d] sit purpura:tamen accessionis vice cedit vestimento: et qui dominus fuit purpure:aduersus eum qui surripuit[e] habet furti actionē z conditionem[f]:siue[g] ipse sit qui vestimentum fecit:siue alius. Nam extincte[h] res licet vendicari non possint: condici tamē a furibus:z a quibusdam alijs possessoribus[i] possunt.

Commixtio voluntaria vel fortuita facit rem esse communē. hoc dicit. 162

Si duorū[k] materie ex volūtate dominorū[l] confuse[m] sint:totum id corp⁹ qd ex cōfusione fit vtriusq; cōmune est veluti si q vina sua cōfuderint:aut massas argēti: vel auri cōflauerint. Sed z si diuerse materie sint:z ob id ppria spēs facta sit:forte ex vino z melle mulsum:aut ex auro z argēto electrū[n] idē iuris[o] est:nā z hoc casu cōem esse speciem nō dubitatur. Quod si fortuito z non voluntate dominorum cōfuse fuerint:vel diuerse materie:vel que eiusdez generis sunt: idem iuris esse placuit[p].

Species duorum a volētibus mixte cōes fiūt:sec⁹ si casu.h.d. 163

Quod si[q] frumentū titij frumēto tuo mixtū fuerit:si quidē ex volun tate vestra:cōe est:q singula corpora:id est singula grana q cuiusq; ppria fuerūt ex cōsensu vro cōmunicata sunt.[r] Quod si casu id mixtū fuerit:vel titius id miscuerit sine tua volūtate: nō videt cōe esse:q singula corpa in sua substātia durāt[s]. Sed nec magis istis casib⁹ cōe fit frumētum: q grex intelligit esse cōis si pecora titij tuis pecoribus mixta[t] fuerint. Sed si ab alterutro vestrū totū id frumētum[v] retineat in rem quidez actio pro modo[x] frumenti cuiusq; competit[y]:arbitrio autem iudicis continetur:vt ipse estimet qualecuiusq; frumentum fuerit.

Materia edificij cedit solo duplum tamen soluitur per edificantem:nec vendicatur nisi diruto edificio.hoc dicit. 164

n Electrū.gen⁹ est vasis:vel species metalli: z ad hoc est.ff.de au.z arg.le.l.pedicul⁹.§.ne rati⁹.
o Idē iuris. vt fit cōe:vt subijcit.
p Placuit.s.vt fit cōe: nisi separari posit:veluti ex ere meo vel plūbo: vl argēto tuo spēs facta sit:qbus casibus separi pōt:z glibet vēdicat suum: vt.ff.de rei ven.si frumentū.§.sz si plūbū.z.ff.d acqui.re.do.l.lac⁹.§.fi.
q Quod si frumētū. Diximus qñ cōfundunt:ita vt separari non possint: nūc videndū est qñ singula corpa in sua substātia durant:quo casu dicūtur immisceri.†
*Quod si frumentum. Casus facilis est siqui dē formatur in tex.rō aūt dubitādi elicitur ex casu pcedenti q̃uis em non fiat realis commixtio sit tñ talis in granis frumēti vt impossibilis sit separatio:magis em facile separatur aurū ab argento q frumentum a frumento dicitur tamē contrariū q nisi volūtate dominorum non fit commune alia em est cōfusio alia commixtio.No.colli ge per te. Syl.
r Communicata sunt. z ideo locū hz cōi diuidūdo actio:vt.ff.de rei vē.l.si frumentū.ij.rū.

Electrum quid est.
Electruz est auri argentiq; mixtura quod ait fieri pli. ex auro in quo argenti e quinta portio.

† Istā glo. nō credo eē Accursij:q non reperit in antiquis originalib⁹ nec d ea doc to. aliquā factūt mentionem.

speciale in homine. Sed cōtra.j.de fideius.§.fideiussores.Solu.vt ibi. Itē loquit hic.§.qñ dicta purpura gr̃a ornādi vestimēto fuit apposita.Sinautē ecōtra vt vestimētū seruiret purpure:vt forte eā seruaret: tūc cedit vestimentū purpure:vt in duabus legibus contrarijs:vt.ff.d vsuca.l.rerū mixtura.§.qd ergo.z.ff.de auro z argen.l.z si nō sunt.§.per ueniamus.Si aūt neutrū causa alteri⁹ opponatur tūc neutrū alteri cedit:z vtrūq; possidet:vt.ff.de vsucap.l.rerū mixtura.§.quid ergo.
Additio. Dic fm doc.q neutrū possidet cōiter.sed quodlibet de p se sic:vt not.in.d.§.qd ergo. Angel.
e Surripuit.si surripuit:als istis actionib⁹ famosis nō tenetur.
f Et cōdictionē.s.furtiuā:vel sine cā:vt.ff.de condi.sine cā per totū.
g Sine ipse.s.fur.nam forte erat sartor.*
h Extincte.q̃tū ad dñium qd pdidit dñs eius.z ratio q̃tum ad eum extinctum est q̃diu est integra purpura extincta.est nec pōt vēdicari: sed agi pōt ad exhibendū:vt exhibeat:z post vendicet:vt.ff.ad exhib. l.gemma.z.ff.de rei ven.l.in rem actio.
i Possessoribus.veluti a predonibus z male fidei possessoribus:vt iste fuit:vt hic z.j.de act.§.sic itaq;.z.ff.de vsufr.quéadmodū.l.fi.in fi.
Si duorum. Diuidit principaliter in duas ptes. Primo qñ voluntate dñorum.Scdo qñ casu sunt confuse.Scda ibi(Qd si fortuito.) Itē prima subdiuidit.Primo qñ eiusdē generis materie confundunt. Scdo qñ diuersi gñis.Scda ibi.(Sed z si diuerse.)Aret.
*Si duorū. Casus clarus est z nullā prorsus habet dubitationē:cū non incōueniat quē priuari dñio suo eo inuito si qd ex volūtate vel casu confundat debet fieri cōe z hec est regula in qua rō dubitādi nō exigitur cum loquat in casu in quo separatio est impossibilis vt dr in glo. No.ex cōmixtione volūtaria vel casuali queri z cōmunicari dñia rerū. Itē not.differentiā inter confusionem z cōmixtionem. Itē q casus fortuitus z voluntas dñi in hoc equiparantur. Syl.
k Si duorum. Acquirit dñium:nō solā specificatione:vt.s.eo.§.cū ex aliena.z.§.q si.Et accessione.vt.s.eo.§.si tñ.sed etiā confusione:vt hic. Item immixtione:vt.j.proxi.§.si frumentum.
l Dominorum.bene dicit dñorum voluntate.Nam si vnus dñs fecit inde speciem.i.mulsum.Vel vas ex argento meo z suo sua est iure spe-

Fiat no. Pla. [illegible] pan [illegible] vesti. [illegible] reda ctū pluma tur a sartore subtra ctus.
Diuisio.
Dñiuz varijs modis queritur.

s In sua substantia durant.Sed nunquid idē si nostra volūtate fuissent immixta: Videt q sic:nostra em cōtēplatio vel volūtas nō pōt mutare substantiā granorū:quin semper discreta sint a se inuicē:qd vr esse contra.§.precedentē.Sed rñ.non est mirū:als em simile reperim⁹: nōne tēpus cōtinuum ex sui natura cum tēpus sit mēsura motus primi mobilis:q mot⁹ est vniformis z continu⁹:vt dicit Ari.in.viij. physi. z tñ partes in ipsa contēplatione distinguimus z assignamus:dicētes quoddā pñs quoddā pteritū:quoddā futurū:sic in granis frumēti dicimus:q lz eorū corpa sint discreta in suis terminis:cōia tñ ea possumus facere:ita q aliqua nō sit particula in tuo grano quā tu nō cōices mihi:nulla in meo quā ego nō cōicem: qd non esset deficiente nostra volūtate:sicut nec in tpe distincto generarent he diuersitates nostra significatione vel respectu deficiente.
Additio. Nō credo gl.istā esse Accur.sicut nec multas alias varijs in lo.appo.est tñ notabilis:z satis subtilis.
t Mixta.qd fit per errorē quo casu dñium nō trāsit:vt.ff.eo.l.si pcur. vel vt melius pascant.z facit.j.ad .l.aquil.in pn.vbi dicit q gregatim pascunt.Sed cōtra.ff.de sol.si alieni.Sol.ibi est spāle in pecunia numerata:vt ibi dicit.vt.ff.si cer.pe.singularia.
*Et hic z ibi hec gl.cōiter approbatur. Syl.
v Frumētū.nondū bona fide cōsumptū:tūc ei in factū actio daret:vt ff.ad.l.aquil.qui occi.§.si qs alienum vinum.
x Pro modo.i.mensura.
y Cōpetit.i.qd cuilibet tñ frumentū restituat quātū fuit suum qñ non apparet qd fuerit suum:z hoc pp̃ter impossibilē discretionē vt.ff. de vsufru.l.vsufructuariū.§.si in vinarijs.si aūt apparet qd cuiusq; fuerit:hoc iudex estimet:vt subijcit fm Azo.z fm hoc dic quale.i.qd:z sic cuilibet sua grana restituant.Vel dic pxi.rñ.arbitrio zc.esse de eo.de quo est istud.s.qñ non apparet qd fuerit suum:z hoc innuit hoc verbū quale:nō em dicit qd:sed quale:vt in qualitate officium vertat z quātitate.non autem in corpore:Cū illud sit impossibile discernere:z sic pro habit qui dicit suum fuisse melius.
*Tu dic clarius q aut a volētibus cōmiscet z efficit cōmune z datur actio cōi diuidūdo.Aut ɔtra volūtatē z tūc si facilis est separatio vendicari

Frumentuz duorū an eoꝝ volūtate possit fieri cōmune.
Tempus quid est.
Tēporis diuisio.

dicari sua grana a quolibet poterūt.l.si frumentū.§.sz si plūbū.ff.d rei ven.Aut est difficilis z iudex tā circa qualitatē q circa q̃titatē arbitrabit dūmodo nō faciat separari grana vt hoc tex. Syl.Et nota triplicē esse differentiā inter hūc.§.z superiorē.species em dicunt misceri: vt hic materia ɔfundi:vt.s.sed Pe.cōtra.Itē hic remanet in eadē substantia:ibi non.Itē cōfusa fiunt cōia etiā sine dominorū volūtate:vt.s.pxi.§.hic non.
*Cū in suo Casus. Querebat si in solo meo ex materia aliena edificē an edificiū cedat solo vel nō:z videbat q non amitterent dñium:q non stra sine facto nro nō amittimus.l.id qd nostrū. ff.de reg.iur. contrariuz decidit. q si daretur rei vēdicatio deformaret ciuitas ex destructiōe edificiorū: vnde potius toleratur vt quis dñium amittat rei sue quā q publico bonori detrahat. Not.edificiū solo cedere. Item q nemo cogi pōt eximere tignum alienuz iniunctum suis edibus. Item q q̃uis dñs soli fiat dñs totius. Tñ dñs materie remanet dñs. Item q rei vendicatio non dat dño.Itē q actio de tigno iniuncto est ex l.xij.ta.z q lz sit ciuilis e penalis. Itē qd veniat appellatiōe tigni. Syl.

* Hic limitatur regula, vba pteriti tēporis sunt abnegatiua presentis.Nā hec sequentia, ratiōe con tradictionis vitāde ampliāt z ad presens fm Porc. Eg. Per. dquare recte h Syl. in annotatiōe ad vbū desinit.

Cum in suo[a] solo aliquis domum ex aliena materia edificauerit[b]:ipse intelligitur dominus edificij:q omne quod inedificatur[c]:solo cedit. Nec tñ ideo is qui materie dñs fuerat * desinit[d] esse dñs eius:sed tantisper[e]:neq; vendicare eam potest:neq; ad exhibēdum[f] de ea re agere,pp̃ter legem duodecim tabularū[g]:qua cauet: ne quis tignum alienū edibus suis iniunctū eximere cogatur:sed duplum pro eo prestet:per actionez, que vocatur de tigno[h] iniuncto. Appellatione[i] autē tigni:omnis materia[k] significatur:ex qua edificia fiunt. Quod ideo prouisuz est: ne edificia rescindi necesse fit. Quod si aliqua ex causa dirutuz sit edificium: poterit materie dominus (si non fuerit: duplum tam cōsecutus[l])tunc eam vendicare[m] z ad exhibendū de ea re agere.

Aedificans de sua materia in alieno solo scienter dominium amittit: et totum cedit solo.hoc dicit. 165

Ex diuerso:si quis in alieno solo ex sua materia domum edificauerit:illius fit †domus:cuius z solum est.Sed hoc casu materie dominus proprietatem eius amittit: quia voluntate eius intelligitur[n] esse alienata:vtiq; si nō ignorabat se in alieno solo edificare:z ideo licet diruta sit domus:materiam tamen vendicare nō potest[o].

Aedificans in solo alieno bo. fide si possidet repellit dominum agētem exceptione doli donec soluat expensas edificij.h.d. 166

Certe illud constat:si in possessione cōstituto edificatore soli dominus petat domuz suam esse:nec soluat preciū materie,z mercedes fabrorum[p] posse eum per exceptionem[q] doli mali repelli:vtiq; si bone fidei[r] possessor fuerit:qui edificauit. Nam scienti alienum solū potest obijci culpa q edificauerit[s] temere in eo solo quod intelligebat alienum esse.

gente alia preter hec auxilia competunt:vt rei vendi. Item ad exhibēdum. Item furti. Item furtiua condictio.
*Que tamen soli dño solet dari.l.pro fure.ff.d cōd. fur.z hic nō videt dñs: sed dic dari vt estimetur. nō vt vendicetur. Syl.
Itē hec actio de tigno iniūcto:vt.j.de actio.§.sic itaq;.z.ff. de tigno iniuncto.l.j.in fi.z.l.fi.
*Et quāuis bona fides nō patiatur vt idē bis repetatur.l. bona fides.ff. depositi.tñ hoc ex eo oritur q dñs cōtra voluntatē suā dñio rei sue priuatur.Nec obstat.l.de eo dē.ff.de do.inter virum z vxo. q ibi ideo datur in simplum q concurrit voluntas domini sed aduersatur volūtas iuris. Syl.
i Appellatione. Facit ad hoc.ff.de verb.sig.l. tigni.z.ff.ad exhi.l.gemma.z.l.tigni.z.ff. e. adeo. §.cū in suo. Item quod in domibus dicitur:idez dic in caupona siue domūcula:vt subijcit quod ideo zc.ad hoc.ff.de ver. significa.vrbana predia. Quidā tñ contra. Item idem in vinea. vt.ff.de tigno iniuncto.l.j.
k Materia.vt cementa:z lapides.
l Consecutus. Hic est contra.ff.de tigno iniuncto.l.fi.Sed ibi non cum effectu fuit cōsecutus duplum:q lz exegit: nō tñ pcepit adhuc duplū:vt arg.ff.de his qui deie.vel effu.l.perceptione.

† Als fit.

a Cum in suo solo.Suum est etiā si alius habeat ibi vsumfructū:vt.j. de here.instit.§.j.vbi proprius seruus dicitur:in quo proprietatem nudam habet testator.
b Edificauerit.s.bona fide:alias non:imo tignū suum vēdicaret: vt ff.de rei ven.l.in rem.§.tignum.†Arg.a contrario sensu.Vel ex ea exceptione que ibi ponitur:z iurabit in litem:vt ibi not.
c Edificat.i.in ipsa terra cōfigit.Quid ergo de domo nō affixa solo? Rñ.Nō cedit solo:vt.ff.e.l.titius.z facit ad hāc regulā.C.de edi.pri.l.j. Idē in satis:et plātatis:qd hic in edificatis dr.vt.j.e.§.si titius.z.§.qua ratione.Unde versus.Quicquid plantatur: seritur:vel inedificatur. Omne solo cedit radices si tamen egit.
*Dicas h verū reglariter vt hic tñ pmo nō pcedit in edificāte in mari.d.l.in tñ.z dicet.j.in ea.gl.Itē vbi edificiū esset illicite cōstructū z veniret destruēdū.l.fideicōmissaria.§.si qs illicite.ff.de fideic.lib. vbi Bal.Itē in edificāte de pecunia ecclie glo.in.c.apostolica.xij.q.ij.Itē qñ dñs soli z edificans essent tales inter quos cadere nō posset expressa donatio:gl.in.l.si vxor.ff.de dona.inter vi.z vxo. Syl.
Sed ɔ hāc regulā est.ff.de re.di.l.in tātū.in prin.Sol.illud spāle est.
*Dic q nō est aliqua spālitas sed iō ibi solū cedit edificio:q lz quoad vsum mare dicat cōe tñ in nullius bonis est z occupāti cōcedit.hic aūt edificabat in solo priuati qua rōne semp tenui dominos venetos ab initio sue edificationis fuisse liberos. Syl.
d Definit.s.ex cā edificationis:sed alia causa pōt desinere:vt.ff.d vsuca.l.rerū mixtura.§.labeo.q huic regule signatur cōtraria.
*Ut tamen materia contradictionis euitetur dici pōt hūc effici dominum reuocabiliter:illum autem reuocabiliter desinere esse dominū vt sepe accidit in pluribus casibus. Syl.
e Tantisper.i.interim.
f Ad exhibendū.Scilicet vt eximatur nisi mala fide fecerit:vt.ff. de rei vendi.in rem.§.tignum.z.ff.de tigno iniuncto.l.fi.sed tunc non eximitur sed in litem iuratur:vt.ff.de solut.l.qui res.§.fi. quia arbitrarie sunt iste actiones:vt.ff.de in litem iuran.l.in actionibus.z.j.de actioni.§.preterea.
g Duodecim tabularū.lex quedam fuit de qua dic:vt.s.de iure nat. §.z non ineleganter.
b De tigno iniuncto.qua actione tenet:z qui iniunctum habet:licet nō iniūxerit:z qui iunxit licet non possideat:sed altero soluēte alter liberat:vt.ff.de his qui deiec.vel effu.l.si vero.§.si id quod. z de flu.l.j.in fi.z quod vi aut clā.l.competit.§.fi.Sed quid si velit magis rem reddere z eximere q duplum prestare? Respon.Non auditur q propter publicam vtilitatē hoc fuit statutum:vt.j.eo.quod ideo zc.z. ff.de operis noui nuncia.l.pretor.z.ff.de leg.j.l.cetera.§.si duobus. Item nūquid hec actio competit etiam contra eum qui bona fide iniungit? Respon. sic:vt hic licet contra dixerint quidam.(j)Sed contra mala fide iniun

† Et q̃uis non possideat male fidei existens per.l.eū qui edes.ff.de vsuc.ɔuenitur.tñ quia dolo desijt possidere.l. z qui dolo. ff.d rei ven. Et vendicabit quidem non vt estimet:sed vt i litē iuretur fm Chri.h.

Actio de tigno iniuncto.

m Vendicare.Nulla temporis prescriptione obstāte in rei vendicatione:vt.ff.de rei ven.l.in rem.§.fi.q nec prius agere potuit:vt.C. de annali exceptio.l.j.§.fi.Aliud ergo si mala fide iniungit:q tūc agere potuit.Unde triginta annis repellitur a rei vendicatione *:vt.C. de prescrip.triginta annorum.sicut.
Additio.Quam commoditatem non ex sua mala fide:sed ex negligentia non petentis consequitur:als esset absurdum:secūdum omnes doctores hic.
Ex diuerso. Casus. Querebatur econtrario si ex sua materia in alieno solo edificatū sit quid iuris.z videbat idē q.s.cederet solo:dare tur tñ actio edificanti ad preciū materie q nō presumit donatio.l.cāpanus.ff.de oper.liberto.Sed cōtrarium decidit distinguendo q.s.si edificetur a sciente cum sciat se cōtra iuris regulas edificare priuatur cōmodo edificij ex psumpta donatione sicut in soluente sciēter indebitum.§.j.j.quibus mod.re contrahi.obliga.Si vero edificetur bona fide datur exceptio non actio:ratio autem est q actio conceditur de rigore iuris exceptio non sed de equitate:z facilius.l.j.§.preterea.ff.de superficie.No.q edificans in solo alieno ex sua materia videt materiaz alienare z donare si scienter edificat. Syl.
n Ex diuerso. Intelligitur. sic.C.de edi.pri.l.si is contra quem.
o Non potest.Que alienata est nō pōt vēdicari. Sed cōtra.C.de rei ven.l.ij.in fi.Sed ibi ex aliena materia:z in alieno edificauit hic de sua in alieno. Quare dic.aut d mea materia z in meo edificio:z tūc planum est:aut de aliena in meo.vt.s.proxi.§.aut de mea in alieno vt hic: aut de aliena in alieno.vt in.d.l.contraria continetur.*
*Certe illud. Casus figuratio posita est in.§.prece.No.summariū. Itē q facilius dat exceptio z retētio q actio. Syl.
p Certe illud. Fabrorū.i.magistrorū de ligamine vel murorū sic.ff. de eo quod cer.loco.l.ij.§.iulianus.
q Per exceptionē. Que locū hz vbicūq; equū sit exceptionē locū hre siue alia ɔpetat siue nō.vt.ff.d exce.do.l.ij.§.z gñaliter.z ar.j.eo.§.ire.
r Bone fidei.Sed ab initio.z ex postfacto cū edificauit. nā si anteq̃ edificet sit bone fidei z cū edificat male fidei sit:eligit quedā media via: ita vt neq; male fidei puniatur:neq; vt bone fidei expēsas ɔseruet: q permittit abrasio.vt.ff.de rei ven.l.iulianus.si in aliena que est huic cōtraria.z facit ad hoc.ff.de mi.l.intra.§.vendentibus.
s Edificauerit. Cū de nouo edificat.Et vt hec plene sciant:dic eū impendi in rem alienā:aut suo aut meo nomine.primo casu loquitur ille ti.de neg.gest.z.ff.z.C.eo.Si meo.tūc aut fructuū grā:z tunc ex fructibus deducit:als nulli⁹ fructus intelligit.vt.ff. solu.mat.l. fructus.z.ff. fami.her.fundus qui.†Aut causa rei seruande:z tūc aut de nouo faciēdo aut nō. Primo casu bona fide habeo exceptionē nō actionē fm Joan.vt.s.proxi.§.z.ff.de conditio.indeb.si in arena.z.ff. de excep. do.

* [illegible]

* At tu hanc materiā resoluto vt hic p io. de Plat.

Edificari potest quadrupl̃r.
† Est tamē differentia fm Ang.q pp̃eti.here. male fidei possessor nō deducit expēsas si fructꝰ nō exteēt sed bone fi. sic.

paulus.sed.M.etiã actionez dabat.r est pro eo.ff.de petitio.here.l.hereditas.§.i.r.ff.si pars here.pe.l.fina..C.de rei vendica.l.ij.r.l. domum. Sed ibi ipso gestũ negociũ fuit hereditariuz qđ necesse habuit facere vnde actionem dabat. Sed Jo.cõtra vt dictũ est.r facit etiã pro eo.ff. de rei ven.sumptus.r.ff.de actio.emp.idẽq.r.ff.de peti.here.l.plane. * Si vo mala fide tũc nec excipiẽdo:nec agẽdo cõseruo: vt hic.nam nemine mihi voluit obligare vt.ff.cõmu.di.in hoc iudicium.fm Jo.sed. M. etiã dabat negociorũ gestorũ actionẽ.vt.ff.de nego.gest.l.si pupilli.§.sed r si qs.Sz ibi nomine alieno gerebat.Jtẽ rpro eo. C.de rei ven.l.ij.Sed ibi loquit quando ex aliena materia r in aliena impẽdi, vt ibi plene notat. Si vo in reficiendo: aut bona fide:r tũc necessarias r vtiles per doli exceptionẽ.volũtarias per abrasionẽ seruamus nisi dñs vellet tãtũ dare quãtum posset habere his ablatis r corrasis.vt.ff.de rei vend.l.in fundo *.Si vero mala fide necessarias:per officiũ iudicis: cũ tñ possideo:vtiles per abrasionẽ conseruo volũtarias nullo modo.vt.C. de rei ven.domũq. hinc est qđ dicit Bul.hic.expẽsas repetã quandoq per a.i.per actionẽ.vt.ff.de nego.gest.l.si pupilli.§.sed r si quis.Jtem r per e. id est per exceptionem. vt hic. Jtem r per o. id est per officium iudicis. vt per.l.C.de rei ven.l.domum.vt modo diximus.

* Si tñ ius in re, r sic eam sic habeat a dño, vt est emphyteota colonus r similes, repetit nisi p... ber... donandi fecerit secundũ Ang.h.

* Vt vbi arbor tua i fũdo meo radices egerit an ip se posset p pa autho. succidere, an vero iudicis permissiõe cõcessa, vid h per Jo.de Plat. qm id ad multa e vtile.

* Ibi vide ... mag ... o.et ... doc. ... domũ ... tit. [illegible]

¶ Planta statim ac radices egit cedit solo.h.d. 167

¶ Si titius alienam plantam in solo suo posuerit:ipsius erit. Et ex diuerso si titius suam plantam in meuij solo posuerit meuij planta erit:si modo vtroq casu radices egerit. Ante enim quam radices egerit eius permanet cuius fuerat. Adeo autem ex eo tempore quo radices egerit planta proprietas eius commutatur [a] vt si vicini arbor ita terram titij presserit: vt in eius fundum radices [b] egerit *:titij effici arborem dicimus [c]. Ratio [d] enim non permittit vt alterius arbor esse intelligatur q̃ cuius in fundũ radices egerit. Et ideo prope confinium arbor posita si etiã in vicini fundum radices [e] egerit: communis fit.

¶ Sata sicut plante r edificatum cedunt solo r iisdem regulis procedunt.h.d. 168

¶ Qua ratione autem plãte que terre coalescũt solo [f] cedunt:eadẽ ratione frumenta quoq que sata sunt solo cedere intelliguntur. Ceterum sicut is qui in alieno solo edificauerit:si ab eo dominus petat edificiuz defendi, potest per exceptionem doli mali secundum ea que diximus [g]: ita eiusdem exceptionis auxilio tutus esse potest is qui alienum fundum sua impensa bona fide conseuit [h].

¶ Scriptura cedit charte quas n dominus petat repellitur a bone fidei possessore exceptione doli. Tabula tamen picture cedit r eadem exceptione se tuetur dominus si tabule ipsi nõ soluatur quãdo possidet.h.d. 169

¶ Litere quoque licet auree sint: perinde chartis [i] * membranisue [k] cedunt: ac solo [l] cedere solent ea que edificantur: aut inferuntur: ideoq si chartis membranisue tuis carmen [m]: vel hystoriam [n]: vel orationem [o] titius scripserit: huius corporis [p] non titius [q]: sed tu dominus esse videris. ¶ Sed si a titio petas [r] tuos libros tuasue membranas: nec impensas scripture soluere paratus sis: poterit se titius defendere per exceptionem doli mali vtiq si earum chartarum membranarumue possessionẽ bona [s] fide nactus est. ¶ Si quis in aliena tabula pinxerit [t] quidam putant tabulam [v] picture cedere: alijs videtur picturã qualiscũq sit tabule cedere: [x] sz nobis videtur melius esse tabulã

g ¶ Diximus.s.e.§.certe. Sz qđ si aliqs ex semine meo in alieno fundo seminauit ɔtra quẽ agã? Rñ.cõtra seminantẽ nõ qr nõ possidet:nec dolo fecit quominus possideret.itẽ nec ɔtra possidentẽ qr eius facto nihil actũ est. Sed tñ dic eũ teneri instar tigni iniũcti:q tenet et si positũ ab alio habeat vel teneat.vt diximus.s.e.§.cũ in suo.p.l.ff.de his q deie.vel effu. si vo.§.id qđ positũ. Et * eadẽ qđ fit in plãtis, r eo dẽ mõ soluit cum sit rõ similis.vt.ff.mand.lucius. in fi.j.respon.

b ¶ Conseuit.i.plãtauit: vel seminauit.

* Ere quoq. Casus. fuit dubitatũ an scriptura r pictura charte r tabule cederẽt quasi solo. r videbatur qđ nõ vtraq eñ preciosior videt esse nec accessoria imo potius accessio est ex parte charte r tabule p ea q dicta sunt in.§.si tñ.s.eo.cuius ɔtrarium dr qđ scriptura ipa cedat vti solo, picture vo cedat tabula.rõ vtriusq est omissis rationibus docto.que false sunt vt latissime psequit ppo. seneñ. in.iij.casu.in.j.q.qr scriptura nõ hr a iure vt preciosior q̃uis litere auree sint. rõ est qr in hmõi.l. nõ ɔsiderauit pciũ respectu colorũ sz artificij ptz in ver.ridiculũ r dt text. in.l.labeo.ff.de ver.sig.qđ picture pciũ nõ in substãtia sed in arte cõsistit iõ cũ respectu artificij differãt maxime scriptura r pictura differũt etiã in dispositione r censura iuris vt hic.No.summam. Jtẽ qđ valet arg.ab incõnenienti remoto. Syl.

Si quis seminauit ex semine meo i alieno fundo: agam contra dominũ fundi.

* Hac totã gl. intellige in bona fide seminante, r in q seminatũ hz.

* Charta qm glo.ne scio que inculcat, est pagia scriptiõi apta ex qua cũq materia sit, siue ex plũbo siue ex cortice, siue ex lintheis, siue ex papyro siue ex corio, que tũ mẽbra dicitur, que est animalis pellis tenuior, veluti coriuz crassius est: soletq nõ nũq addi inuẽtionis loc⁹, vt dicat mẽbrana pergamena, qđ illic primũ inuẽta sit.

Et hec in rei vendi.locum habent. Jn petitione vero hereditatis bone fidei possessor seruat omnes. At male fidei possessor necessarias r vtiles per officium iudicis:alias per exceptionem doli re existente meliori in qua facte sunt. voluntarias vero abradi:vt.ff. de peti.heredi. plane in ceteris.

* Adde qđ qr glo.non declarat perfecte r materia excedit vires additionis videnda sunt que ponit Bar.in.l.in fundo.ff.de rei ven. Syl.

¶ Si titius alienam plãtam. ¶ Casus facile figuratur:videbat enim in hac.q.concludendũ plantã eius durare cuius erat r posse poti⁹ agi pro interesse soli a dño eius qr non mutabit forma ipsius queadmodũ in materia ex qua edificiũ cõficiebat cum nostra sine facto r voluntate nostra vt diximus a nobis non adducentur:contrariũ tamen decidit qr cum arbor ex radicibus ipsis viuificetur,merito videt potius attendendum quo ad dominium ipsius solum ex quo durat q̃ dominiũ primum ipsius arboris quod sine illo solo esset corruptum r parum durabile. No. summarium. Syl.

a ¶ Si titius. Commutat:sed videt non cõmutari cũ primo dñs rei vẽdicatio detur vtilis:vt.ff.de rei vendi.si * frumentum.§.de arbore.que est contra Solu.l.sed ibi dicat varijs varia damus:non tamẽ sequitur nos damus:vel damus de estimatione:sed nõ de plãta.vt diximus.s. e.§.plane,si longiori tempore.

¶ Additio. Et hec vltima cõiter approbatur per.l.in rez.§.sed si quecunq eodem. Christo.

b ¶ Radices.oẽs:vt differat a sequenti.

c ¶ Dicim⁹. Jmo videtur eius in cuius fundo originẽ duxit. vt.ff. ar.fur.ce.si plures.§.fi.Sol. hec corrigit illam.(i) Uel dic ibi poterat viuere arbor ex fundo primo hic non. Uel * efficit titij pro parte scilicet vt hic.non in totum:vt ibi.

¶ Additio.(i) Dic hoc nõ tenet:qr legũ correctio est euitãda. Ang.

d ¶ Ratio. Facit.ff.eo.scz de acquiren.re.domi.l.adeo in fin.r.l.seq.r.l. qua ratione.

* Qua rõne aũt plante. ¶ Casus figuratur vt in.§.pcedẽti:qr oĩa dependent ab eadem ratione dubitandi r decidendi. No.summariũ. Jtẽ qđ faciens aliquid in alieno fundo si quod facit ab eo petatur recuperat expensas ope exceptionis. Syl.

e ¶ Radices. pro parte.

f ¶ Qua ratione. Solo cedunt.vt.s.pxi.§.

* Ar r incipit, r lẽ Põpo.scribit si frumẽt.

* Hec vera est vt tenet gl.in.d.§.fin. secundum Ang.

i ¶ Litere.chartis.vt de bombice:vt sunt he que de piscis veniunt.

k ¶ Membranis. que de membris animaliũ eripiuntur.

l ¶ Solo.vt.s.eo.§.cum in suo.

m ¶ Carmen.metrice.

n ¶ Hystoriam.noui r veteris testamenti. idẽ dicam in fabula:vel chronica.vel quolibet libro prosaico.

o ¶ Orationem.ad deum:vel ad populũ vel ad principem.

p ¶ Corporis.i.libri.

q ¶ Non titius.i.scriptor bonefidei.

r ¶ Petas. Directa.in rem.

s ¶ Bona fide. Si autem mala laborem donasse videtur.vt.s.eo.§.certe. Sed nunquid actionem scriptor habet reddito libro. † Respõdeo: sic si bonã fidem habuit * actionem dico scilicet in factum.vt.ff.de rei vendicatio.l.in rem.§.item si quecunq si malam fidem habuit:non habet actionem:qr nec exceptionem habet vt hic. Sed cum hodie preciosior sit scriptura quam charta:nunquid mutatur hoc? Respondent quidam vt Azo.qđ sic. Nos qđ nõ † ar. C.de testamen.sancimus.r.C.de appel.percipimus.in fi.

* Hec opini.vera est vt late declarat prepo.in.d.iij.casu.in.j.qđ.col.ij. r.iij. Syl.

¶ Additio. Glosator fuit in hoc passu varius.nam.ff.de rei vẽ.l.in rẽ.§.sed r illud.tenet aliam opi. Azo. Joan.fab.

t ¶ Siquis. Pinxerit:siue bona fide siue mala fide fm Pla.nos contra quia bona fi.vt.j.e.§.ibi vtiq rc.

v ¶ Tabulã. Quid si in marmore. Rñ.contra seruari forte. Argu. tamen contra.j.de testamen.§.pe.

¶ Additio. Sz ibi loquit in re separabili a materia:hic sec⁹. Et iõ nõ actionẽ,sed exceptionem habet per istum textum.

x ¶ Cedere.ff. de rei ven.l.in rem.§.sed id qđ in charta.cõtra.Sol. hec corrigit illã. Uel distingue an preciosior sit illa scriptura q̃ tabula. fm Placẽ.qui ait locũ habere qđ hic dicitur si pictus est homo:nõ visus bono colore:non atramento.

* Falsa est hec glo.fm prepo.vbi.s. Syl.

¶ Additio. Quod gl.dicit de homine vel viso non bene loquit: qr nõ est requirendum quid depictum dummodo honestum.vtrunq eñ habet exornare materiam:sed bene est inquirendum qualis sit color: Christopho.por.

† Si aũt sit scriptor ad mercedez:r sibi de suo labore nõ satisfiat potest retinere qnternos: vt no.gl.i.l. si nõ forte §. si cẽrũ.r ibi Bar.r bal. de cõdi. inde.r Cyn.r doc.i.l.fi.C. cõmo. ang.

* Sed r tñ q̃q põt quaternões si laborẽ mercenariũ nec eis satisfiat, r tinere p gl. i.l. si nõ forte.§.sicetuz. r ibi Bar. ac Bal. de cõdit.inde. r Cy.r doc. i.l.fi. cõmo. fm Ang.

† Et hñ fm Ang. h per istum text.

Appellis

picture cedere. Ridiculũ est enim picturã * Appellis [a] vel parrhasij in accessionem vilissime tabule cedere. Unde si a domino tabule imaginem possidẽte is qui pinxit eã [b] petat nec soluat pretium tabule: poterit per exceptionem doli mali submoueri. At si is qui pinxit eam possideat,cõsequẽs est vt vtilis [c] actio domino tabule aduersus eum detur,quo casu si non soluat impensaz picture poterit per exceptionẽ doli mali repelli:vtiq si bona fide possessor fuerit ille qui picturam imposuerit [d]. Jllud enim palam est qđ siue is qui pinxit surripuit [e] tabulas; siue alius [f] competit domino tabularum [g] furti actio.

¶ Bone fidei possessor facit fructus suos, nec eos cõsumptos cogitur restituere:secus si fuerit male fidei. Are. 170

¶ Si quis a non domino quem dñz esse crediderit bona [h] fide fundũ emerit vel ex donatione aliave qualibet iusta [i] causa eque bona fide acceperit: naturali [k] ratione placuit fructus [l] quos percepit eius esse pro cultura [m] r cura [n]. Et ideo si postea dominus superuenerit et fundũ vẽdicet:de fructibus ab eo consumptis agere nõ põt [o]. ¶ Si vero qui alienũ fundũ sciẽs possederit: nõ [p] idẽ concessum est:itaq cũ fundo etiam fructus (lz cõsumpti sint) cogitur [q] restituere.

¶ Fructuarius non facit fructus suos nisi sint a solo separati vel per se vel per alium eius nomine. Et ideo non recollectos non trãsmittit ad heredes suos. Et idem in colono. Aret. 171

¶ Js vero ad quem vsusfructus fundi pertinet: non aliter fructuũ dominus efficitur: quam si ipse [r] eos perceperit. Et ideo licet maturis fructibus nondum tamen perceptis [s] decesserit:ad heredes eius non pertinent:sed domino [t] pprietatis acquiruntur. Eadem fere et de colono [v] dicuntur.

a ¶ Appellis vel parrhasij.propria nomina pictorum.

b ¶ Eam petat. Scilz directa rei vẽdicatione:vt.ff.de acqui.re.domi.l. qua ratione.§.sed non vt litere fm Azo.

c ¶ Utilis actio. Jn rẽ nõ directa:qr desijt dominus esse r sic est mirabile qđ nõ dñs a dño vẽdicat:sic cõtingit als in publiciana in qbusdam casibus:vt not.j.de ac.§. alie.als.§. nanq si cui.

d ¶ Jmposuerit.hoc mirabile cõtingit hic qđ cõditio possidẽtis est deterior q̃ petẽtis:als contra:vt.j.de interdi.§.cõmodũ.sic r als.ff.de noxa.si qs a mulct.r.ff. si ex noxa. cau.aga.l.j.in fi.et l.ij.ff.de peti.her. cũ idẽ. Sed ad hoc respõ.qđ in causa noxali esse poterit qđ secũdo agens non p habit. Jtẽ i petitione hereditatis si hõa iura habuit in vincẽdo:hec eadem habuit in defendẽdo,r sic nõ est eorũ cõditio deterior. Jtẽ eũz hic habeat actionẽ pictor si nõ possideat: multomagis exceptionẽ debet habere soluto pretio: vt.ff. de supficiebus.l.j.§.qđ aũt.r.ff.de regu.iur.l.cui damus. Sz nũquid domino quõdã tabule idẽ concedit si possideat:si prẽtium picture soluat? Respõdit Ro.qđ sic cũ sibi actio detur. Ego cõtra: vt sit differẽtia inter dominum r pictorem. Jtẽ quis prefert si ambo cõtra extraneũ possidentẽ agant? Rñ.is qui directã habet actionẽ.i.pictor fm Joan.fabri. Sed nũqnid si tabula fuerit abrasa remanet pictoris? Respondet sic. vt.ff.de rei vendicatione in rẽ.§.r qđ semel. Sed quare aliud in picturis q̃ in scripturis? Respondeo:quia * pictura pretiosior est q̃ scriptura fm Joannem.

e ¶ Surripuit.anteq̃ pingeret.

f ¶ Alius.post picturam.

g ¶ Tabularum.etiam sab udi.nã r pictori contra extraneum furem datur fm Azo. Uel melius(vt mihi videtur)hic loquitur quãdo fuit surrepta anteq̃ esset picta:sed etiam contra dominũ tabule sibi surripiente:posset dari pictori furti actio facto furto tabula iam picta.vt j.de obli.que ex delic.nascun.§.aliquando.

* Si quis a nõ domino ¶ Casus Querebatur an possessor q̃uis bone fidei faceret fructus suos si reuera alius sit dominus.r videbatur qđ nõ:quia fructus ex ipsa re illius esse vidẽtur cuius est res. cõtrarium deciditur in his fructibus in quibus labor r industria possessoris vertitur.equitati enim naturali cõsonum est quod quisq fecit sua impẽsa labore r cura vt fructus percipiat credens rem ad se ptinere iustis de causis incret eos pro sua cura r labore,secus est aũt in male fidei possessore qr operas suas creditur donasse qui eas exposuit scienter in re quã sciuit alienã. No.bo.fidei possessorem facere fructus suos. Jtẽ qđ male fidei possessor restituit rem cũ fructibus. Syl.

h ¶ Si quis.Bona fide:que in initio exigitur.i.vt credat sibi dantem habere ius distrahendi.vt.ff.de vsur.qui scit.§.fi.† Nec ob.qđ est.ff.de acqui.rerũ domi.l.bone fidei.§.in contrariũ:qr ibi opponendo loquitur non ponendo.

i ¶ J ista. Cum multe sunt cause siue tituli acquirendi:vt in.ff.colligit in varijs titulis sub titu.de vsuca.vsq ad titulũ de re iudi.idem tamen r si titulum nõ habeat vt argu.ff.si.regun.l.iiij.§.sed ante.

* Ratio aũt est qr in accessorijs prescribẽdis satis est titulus p suo. Bal.in.l.j.col.ij.C.de vsur.r fruc.leg. Syl.

k ¶ Naturali ratione.i.iuregentiũ.de quo loquit hic titulus cui naturalis insita ratio est.

l ¶ Fructus.i.industriales * aliud in naturalibus. vt.ff.de vsur.l.fructus. Non obst.ff.de acqui.re.domi.l.bone fidei.in princ.qđ enim ibi dicit omnes exponitur siue facto possessoris:siue alterius percepti,industriales tamẽ.vt.ff.de vsur.qui scit.§.preterea.

* Regula eñ est qđ quilibet possessor etiã cum titulo tenet restituere fructus naturales etiã cõsumptos:r ratio est qr in eis agit de mero lucro cũ acquirãtur sine impẽsa r industria hois,r iõ cessante ratiõe cure r solicitudinis nõ cadit etiam disputatio an error iuris sufficiat. cõmunis est hec resolutio doc.in.l.ex diuerso.ff.de rei vẽ. Syl.

¶ Sed naturalibus fructibus ɔsumptis an teneat possessor? Respõ. non tenetur possessor rei vendicatione:qr non possidet nec dolo desijt possidere:sed cõditione sine causa tenetur inquantũ locupletior est,argu.ff.si cer.peta.r me.

¶ Additio. Sed si non sit effectus locupletior non tenetur. nisi esset male fidei. Ange.

m ¶ Pro cultura.vt seges.

n ¶ Et cura.vt lac r pil⁹ r lana.

o ¶ Nõ põt:nec ad preciũ vt.j.de of.iud.§.si vo. r.ff.si.regũ.l.iiij.§.sz aũ.si tñ extãt nõ rei vẽdicatione:qr pcipiẽtis sunt:sed officio iudicis tenet reddere.vt.C.de rei ven.certũ.§.bona fide.

* Et ita cõiter tenet vt late Cur.in consil.lxxi.p totum. Syl.

p ¶ Nõ idẽ.vt faciat fructus suos.

q ¶ Cogit restituere. Distingue tñ: qr si hz titulũ male fidei possessor de cõsumptis ɔdictione * sine cã:de extantibus rei vẽdicatione tenet:de percipiendis pp̃ter titulũ excusat.vt.C.de rei ven.si fũdũ.nisi in q̃tuor casib⁹. Prio qñ emit ab eo quẽ s.it vẽdere in fraudẽ creditorũ.vt.ff. que in frau. cre.l.ait ptor.§.p hãc. Secundo qñ emit ab eo qui metu cõpulsus est:vt.ff. qđ met.cau.sed r partus.

* Adde qđ hoc est introductũ in odiũ inferẽtis vim vel metũ. Syl.

¶ Tertio quando emit cõtra interdicta legum sciens.C.de agri.r cen.quemadmodum.lib.xj.

* Adde qđ hoc operat cõtumacia emẽtis rem a.l.phibitam. Syl.

¶ Jdem in quarto.i.qñ emit a fisco non solenniter vendẽte.vt.C.de fi. instru.r iu.hasle fi.l.j.(j) Jsti quatuor casus etiã no.qđ met⁹ cã.l.sed et partus.r.l.si fundũ.C.de rei ven. Si nõ habet titulũ de cõsumptis his cõsumptis cõditione sine causa de extantibus rei vẽdicatione.vt.C.de cõdit.ex lege.l.penul.r.C.de rei vendica.si fundũ de percipiendis officio iudicis.ff.de rei ven.si nauis.§.fi.

¶ Additio (j) Hoc enim pcedit: qr ille emit circũscripta solẽnitate iuris.fm Christo.por.

* Js vero ad quẽ. ¶ Casus. Querebat an fructuarius vel colonus facerent fructus suos.r videbatur eadem ratione qđ sic pro labore r cura cum teneant bonafide r ideo pendentes transmittti ad heredes cũ in eis sit illis ius quesitũ. Contrariũ tñ dicitur ea ratione:qr cum habeãt ius vtendi r fruendi durante tantũ vita.§.finitur.j.de vsufruct. statim eo mortuo fructus illi qui pendent tenentur pars ipsius rei r spectãt ad dominum quia ius percipiendi eos morte est extinctum. No. summarium. Syl.

r ¶ Js vero. Jpse.alio enim pcipiẽte nõ fiũt sui.(j) sed fiũt bone fidei possessoris:et si eos alius pcipiat:vt.ff.de vsur.q scit.§.pterea.

* Adde qđ ibi gl.limitat nisi alius noĩe vsufructuarij pcepisset. Syl. Uel aliter si ipse pcepit:nõ etiã heres ei⁹:nec eñ ad heredẽ trãsmittit.

s ¶ Perceptis. Ut si in horreo repositi sunt facit suos fructuari⁹: sed bone fi.possessor statim vt a solo separati sunt:vt.ff.quib.mod.vsusf.ami. si vsufructuarius.

* Jdẽ si non sint repositi dũ tñ sint excussi r percepti actualiter.d.l. si vsufructuari⁹ messem. Syl. Et est alia differẽtia.qr fructuarius facit suos nãles fruct⁹ ho.fi.pos.nõ vt.ff.de vsufr.l.vsufr.leg.r de vsur.l.fruct⁹.

t ¶ Domino. Sed per quã actionem? Rñ.per rei ven.cum dñs sit.vel condictione ex hac lege.

v ¶ De colono. Qui nummis colit.nã oẽs fructus facit suos:vt vsufructuarius:sed differũt qr colonus talis facit fruct⁹ suos vt a solo decerpti sunt.vt.ff.de fur.l.si apes.§.si secus in vsufructuario:vt hic dr. Uel dicas qđ de ptiarijs.vt.ff.loc.r cõdu.cũ in plures.§.messem fm Azo.

* Jntellige verũ in eo q nũmis colit in pmo casu fm Bar.in.l.si apes. §.i.ff.de fur. Syl. Jtẽ dicit fere pp̃ter aliud:qr colon⁹ transmittit ad heredẽ.vt.j.loc.§.fi.sed fructuarius non.vt hic.

* Jn pecudũ fructu. ¶ Casus facile figurari põt:in primis eñ ponit regula ex qua videbat inferri ad casum ancille in q̃ ɔtrariũ decidit ex ratiõe posita in tex. Jn tertio vo casu dubitabat an teneret submittere in locũ demortuorũ:r videbatur qđ nõ:qr cum dominium esset penes aliũ videbat illi perire.l.incendiũ.C.si cer.pet.vnde onus supplẽ-

* Jn qua adeo excelluit, vt añ se, postq genitos sui parit oẽs, qui itẽ pingendi artificio plus cõtulit solus, q̃ fere ceteri. Ab eo itez fert Alex. magno tãtuz depigi voluisse.de q Ouid. Si nunq̃ Uenerem Cous pinxisset Appelles, mersa sub equoreis illa lateret aquis. Ceterũ Parrhasi⁹ Ephesi⁹ pictor sane egregius, q Zeusidẽ in picture certamen descendit, quiq huic arti symmetriã dedit, argutiasq vultus, capilli elegãtiã oris venustatez pm⁹ expssit, at vid de his apõ Pli. Plenius.

* Hec ratio nõ est pdetua scdm Jo. Fab. h.

† Dic h verũ in alijs contractib⁹ p̃terq̃ in emptiõibus:qr in illis requiritur qđ duobus tpib⁹ habeat bonaz fidẽ vez tpe ɔctus r tpe traditio. vt ẽ text. i.l.ij.ff.p empt.r q sit rõ differentie ibi no. Ang.

* Qui sunt qui nõ puenirunt, sine hominis cura ac industria vt vinũ oleum r

seruissia.vt no.Bal.r d tur.do. l.p operib⁹. Naturales, qui ex natura pueniũt vt poma et fenũ. Ceterum quotuplices sint fructus r a quib⁹ quibusve acr. petãtur de corũq materia vid plene arg.ff.de rei ven.l.ex diuerso.in glos.mag. Cy.in.l.certũ.C.de rei ven.r Spe.tit.de fruct. r inter.§.j.

* Que toties operit, quoties aliquid est, vl fuit apõ te sine cã qđ mea interest habere. ff.de ɔdi.si n... p to... [illegible]

Fructuarij r bone fidei possessor diuersimodẽ faciũt fructus suos Colonus et vsufructuarij differunt.

di ad dñm videbat spectare: cuius contrarium dicit ea ratione debet vti fructuarius bona fide salua rerū substātia. j. de vsufr. in pn. Q[...] est nisi supplerentur vt dixi. Et qr sicut bon⁹ paterfa. vti dz vt dr in[...] Not. qp fet⁹ aialis irrationalis est in fructu. Itē qp oēs fructus sunt p[ro]ducti gratia hoim: qp hō nō est in fructu. Itē qp fructuari⁹ supplere tenetur gregē agrum et vineas. Syl.

s Non data ad hoc opera. alias totum redditur domino, in suo loco tamen potest operam dare, non tamen magica arte: als esset fisci, vt C. de thesau. l. vnica. lib. x. Accur.
s Domino. Sed per quam actionem? Respon. per reivendicationē cū dñs sit: vel cōdi. ex hac. l. Additio. Pecunia tū recōdita in muro domus vendite nō cedit ēptori: sed remanet recōditoris. Angel. An aūt sufficiat sol⁹ oculorū aspectus: vel etiā regratur apprehēsio: ꝛ si qs pferatur vide per Christ. hic.

In fructu pecorum sunt fet⁹ lac lana: fetus vo ancille in fructu nō est: ꝛ fructuarius tenetur in locum demortuorū supplere gregē agri vel vineas. h. d. 172

In pecudū fructu etiā fœtus est sicuti lac: pil⁹ ꝛ lana itaqꝫ agni: hedi: ꝛ vituli: ꝛ equuli: et succuli statim naturali iure dñij fructuarij sunt. Partus vo ancille in fructu nō est: itaqꝫ ad dñm ppietatis pertinet. Absurdū enī videbatur hoiem in fructu esse: cum oēs fruct⁹ rerū natura gra hominum † cōparauerit. Sed si gregis vsumfructū quis habeat: in locū demortuoꝝ capitū ex fœtu fructuari⁹ submittere debet: (vt ꝛ Juliano visum est.) Et in vineaꝝ demortuaꝝ vł arboꝝ locū alias debet substituere: recte enī colere: ꝛ quasi bon⁹ pfamilias vti debet.

Thesauri in loco proprio sacro vel religioso casu inuēti cedūt inuētori: in alieno diuidunt inter dominum ꝛ inuentorem. hoc. d. 173

Thesauros quos quis in loco suo inuenerit diu⁹ Adrian⁹ naturalem equitatem secutus ei concessit: qui eos inuenerit. Idemqꝫ statuit si quis in sacro aut religioso loco fortuito casu inuenerit. At si quis in alieno loco non data ad hoc opera: sed fortuitu inuenerit: dimidium domino soli cōcessit: ꝛ dimidium inuētori. Et cōuenienter si quis in Cesaris loco inuenerit: dimidiū inuentoris ꝛ dimidium esse Cesaris statuit. Cui conueniens est: vt si quis in fiscali ‡ loco vel publico vel ciuitatis inuenerit, dimidium ipsius esse debeat: et dimidium fisci vel ciuitatis. 174

Ex traditione dominium que[ritur] quorumcūqꝫ bonorum etiā stipendiarioꝝ et huiusmodi. h. d.

Per traditionem quoqꝫ iure naturali res nobis acquirūtur. Nihil enim † tam cōueniens est naturali equitati, q̄ voluntatem domini volentis rem suam in alterum transferri ratam haberi: et ideo cuiuscunqꝫ generis sit corporalis res tradi potest: ꝛ a domino tradita alienat. Itaqꝫ stipēdiaria quoqꝫ ꝛ tributaria predia eodem modo alienātur. Vocantur autem stipendiaria ꝛ tributaria prędia: quę in prouincijs sunt inter que necnon ꝛ italica prędia ex nostra constitutione nulla est differentia. Sed si quidem ex causa donatiōis: aut dotis: aut quālibet alia ex cā tradant sine dubio trāsferunt. 175

Dñium rei vēdite nō transit in emptorem, etiā si res tradat: nisi pretiū sit solutū: vel aliter satisfactū, aut habita sit fides d ptio. Arc.

a In pecudū. Fet⁹. quasi dicat ita fet⁹ sicut ꝛc.
b Pilus. Bouis vel etiam caprarum ad hominum sellarum.
c Et succuli. i. pui sues.
d Naturali iure. i. gentium de quo loquit. s. eo. §. singulorum.
e Pertinet. quantū ad plenam ppietatē nisi et ꝛ in partu sit vsufructus legatus. vt. ff. de vsufr. vetus.
f Absurdū. sic. ff. d vsufr. l. in pecudum.
g In fructu. s. vt ipse sit fructus: sed tñ in eo relinquit vsusfructus.
h Rerū natura. i. deus. sic. §. d iure nat. in pn. vñ dr apud Ouidiū. Pronaqꝫ cū spectent aīalia cetera terrā: Os hoī sublime dedit celūqꝫ videre Jussit ꝛ erectos ad sydera tollere vult⁹. sic. ff. de edil. edic. l. iustissime. ꝛ. ff. de fur. q vas. §. ex furtiuis. ꝛ. ff. de pet. her. l. ancillarū.
i Sed si gregis. Grex est numerus decem ouium: vel quinqꝫ porcoꝝ simul ꝛ congregatim cōsistentium *. vt. ff. de abigeis. l. oues. ꝛ facit. ff. de suc. l. rerum mixtura. §. tertium.
k Ex fetu. Aliunde enī nō submittit sm quosdā vel forte submittet etiam aliunde arg. ff. de vsufruc. qd ergo. §. sed quod dicitur in fi.
Additio. Hec gl. communiter approbat: vt nō solum ex fetu aliaꝝ suppleat capita: sed etiā opus habeat aliūde qrere ꝛ supplere. Christ.
l Submittere. Que submissio non fit si in singulis capitibus sit vsus fructus, vt. ff. e. quid ergo. §. sed quod dicitur. in fine.
* Thesauros ¶ Casus. Reuocabatur in dubiuꝫ thesaurum cui cōcedendum esset ꝛ cuius fieret: ꝛ videbatur qp cum in bonis nullius esset cederet inuentori ꝛ occupanti. §. nullius. s. eo. Contrariū decidit: put in tex. naturali quadā ratione de qua hic per Justin. vt diuidat inter inuentorem ꝛ dominum loci. Not. thesaurū inuentum in loco pprio ppriū efficit: in alieno siue ille locus sit public⁹ siue religiosus siue sacer cedit pro dimidia inuentori pro dimidia domino. Syl.
m Thesauros. Est autem thesaurus pecunia ab ignotis dominis vetustiori tpe abscondita: vt. C. de thesauris. l. j. lib. x. in prin. vel depositio pecunie cuius memoria non extat: vt. ff. de acqui. rerū domi. l. nunq̄. §. thesaurus. quandoqꝫ improprie dicitur: vt. ff. de acqui. pos. l. peregre. in prin. ꝛ. ff. ad exhiben. l. thesaurus.
n Loco. alias solo.
o Suo. iure directo vel vtili: vt si feudatarius vel emphyteoticarius vel similes *, licet Placen. aliud dixerit in his.
* Opi. gl. approbatur in casu posito ꝛ infert qp si dñs direct⁹ in fundo emphyteoticario inueniat p dimidia spectabit ad emphyteotā: qp si extrane⁹ inueniat dimidia erit extranei alia emphyteote. Syl. Quid si mercenari⁹ dū laborat in alieno: vel creditor in pignore inuenit thesaurum? Rñ. dimidiū eius est in cuius fundo inueniunt: ꝛ dimidiū sibi acquirūt: vt. ff. de acqui. rerum do. l. si is cui. §. qp si creditor.
p Religioso. ff. de iure fisci. l. iij. §. pe. cōtra. Sol. hic corrigit sm Bar. vel hic sm naturalem rōnem: vt patet in litera. ibi sm ciuilem rōnem que preualet: sic in vsucapione contingit sm Jo.
* Hec vltima tenetur sm Christo. hic. Hodie autem dimidia erit inuentoris alia prelati. Syl.
q Fortuito casu. Casus est inopinate rei euentus ex diuersis casib⁹ prouenienens: ob aliud ꝛ aliud inceptis.

t In cesaris loco. s. patrimoniali.
v Fiscali loco. non tamē publice deputato.
x Vel publico. i. publice deputato.
y Ciuitatis. q loco priuatorū sunt, vt. ff. de v. signi. cū qui vectigali.
z Fisci. sed si fiscꝰ partē suppresserit: cū altero tātū reddit, vt. ff. de iur. fisc. l. iij. §. fi.
* De traditione. ¶ Casus in tꝰ magistrali resula nō est poned⁹. cu[...] assignat in tex. ibi nihil ēnī. No. traditiōe dñium queri. Itē qp nihil cōuenienti⁹ est q̄ qp volūtas dñi impleatur circa alienatione rei sue. Itēqꝫ naturali ratio ni conuenit qp qlibet rerū suaꝝ sit moderator ꝛ arbiter. Itē qp stipēdiaria ꝛ tributaria pdia per traditionē alienāt. itē quid sint stipendiaria ꝛ tributaria predia. Syl.
a Per traditionē q̄qꝫ. Non solum inuentione, vt. s. proximo.
b Jure naturali. i. gentiū: vt. j. §. proxi.
c Acqruntur. cā pcedēte vera vel putatiua. † vt in[fra].
d Nihil. imo deo seruire, sꝫ hyperbolice loquit. sic. ff. de pac. l. j. in pn. ꝛ. ff. de act. emp. l. ex empto. in prin. ꝛ. C. de transac. non minorem.
e Uolūtatē. dū tñ legitimā. nā cui bonis interdictū est nō alienat. vt. ff. de curato. furio. l. j. in prin.
f Cuiuscunqꝫ. id est siue mobilis siue soli.
g Corporalis. incorporales enī tradi nō possunt: vt. ff. de acqui. re. do mi. seruus. §. incorporales.
h A domino. hoc q̄nqꝫ fallit, ꝛ eius cōtrariū inuenitur verum, vt. j. qui ali. lꝫ vel nō. Sed hoc est regulare, vt hic. ꝛ. ff. eo. traditio.
i Alienatur. i. dominium transfertur. Accur.
k Stipēdiaria. s. que militibus pro stipēdijs dātur, vt. ff. de rei vēdic. item si verberatū. §. ij. ꝛ de euictio. l. lucius. ꝛ de acq. re. do. in agris.
l Tributaria. que tributa rome reddunt.
m Alienantur. per traditionem.
Additio. Que quot modis fieri intelligat. vide Ange. Et an p verbum tradidit positū in instrumento probet. vide Bar. ꝛ Chri. hic.
n In prouincijs. quasi dicat talia predia nō sunt in Italia.
o Inter que. s. prouincialia.
p Constitutione. vt. C. de vsucap. transf. l. vnica.
q Nulla est differētia. s. q̄tū ad dñij trāslationē, vt. C. de vsuc. trāsf. l. vnica. sed q̄tū ad tributa est differētia. C. de epis. ꝛ cle. de his.
r Sed siquidem. vere nulla est differētia. sed si ꝛc.
s Tradantur. s. stipendiaria predia ꝛ tributaria.
t Trāsferunt. s. puicialia pdia, sicut italica: ꝛ est ver[um] ī oib⁹, nisi scriptura necessaria sit, hꝫ Jo. vt. C. de sufr. l. vnica. §. qp si pdia. Itē sunt va si accipiēs iducat in vacuā possessionē hꝫ q̄sdā, vt. C. de pba. cū res. Joā. ꝫ. vt. ff. de fun. do. si fundū. ꝛ de ac. re. do. hō liber. §. qcqd. sufficit enī idu ci ī possessionē, lꝫ nō vacuā. Qd aūt in. d. l. de pba. dr demōstratiue qp sic euenerit: nō accusatiue dr. Et hec cōter approbat sm Christo. hic.
* Uendite vero res ¶ Casus. Qr dictū erat qp ex iusta cā facta traditio trāsferebat dominiū, fuit dubitatū an hoc haberet locū generaliter ꝛ presertim in emptiōe ꝛ vēditione cuius ꝯtus frequentissimus est in dñij

* Unde colligit io. de plat. qp q a cōmunitate gabellā emit fructuum, nō intelligatur eam emisse que pro dominū capitibus imponitur vt p qlibꝫ puero nato: cū hō in fructibus nō cōputetur vt hic et. l. in pecu. ff. de verbo. signi. B[...]

* Qui se partem fisco cessurā suppresserit totū cū altero solue re cogit. l. iij. §. fin. ff. de iur. fisc. Eg. Per.

† Nihil tā naturale q̄ volūtatē dñi rē suā in aliū trāsferētis seruare de iure canonico transfert beneficiū p sniaꝫ pape: ēt sine traditione vt i. c. proposuit. cuꝫ gl. sup vb. vacare ex de ꝯcess. pb.

† In quo et tradēs ꝛ accipiēs cōueniant: puta qr ambo eā sciāt vł credāt subesse.

Prediasti pēdiaria. Predia tributaria

Thesaur⁹ quid est.

* Quid si vn⁹ ꝯtra alterū cōcurrat, vel ipsi ambo ꝯtra tertiū. Et si l vsufructuario qd iur. aut si reperiat in fūdo dotali vł p[...] scripto. vid per Ang.

Casus fortuitus.

est in dñij trāslatione. l. j. ff. de contrah. emp. ꝛ videbat qp sic. Causa enī vēditionis erat iusta: ꝛ ꝯtractus erat talis q solo consensu cōtrahit iō videbatur ex sola voluntate iuncta traditiōe: dñium trāsferri: cui⁹ cōtrariū dr qp nisi vel pretiū sit solutū vel habita de eo fides nō trāsfert rō est: qr tūc cā nō est habilis ꝛ iusta qr cōtract⁹ nō est pfect⁹. j. de emp. ꝛ ven. §. pretiū. No. in cōtractu emptionis pretiū necessarium vel qp de eo fides habeat: vt dñiuꝫ ex traditione transferat. Item qp idem operatur procurator vel negotioꝝ gestor in trasferēdo dñio qd operat ipse dñs. Itē qp q per alium facit p se facere videtur. Syl.
a Vēdite. Uero. p sed.
b Res. que loco pignoris a vēditore teneri possunt: vt. ff. de act. emp. iulianus. §. offerri.
* Intellige improprie qr dñiū ꝛ pign⁹ nō cōcurrunt. l. neqꝫ pign⁹. ff. d reg. iur. est enī dñium reuocabile ꝛ quasi pignus: ꝛ sic dñium ꝛ pignus fere improprie. Syl.
c Pignore. Qd si intellico si placuit vēditori aliud q̄ pretiū accipere: als non: vt. ff. si cer. pet. l. ij. §. j.
d Dato. Poterit ergo vēdicare venditorem. s. ff. non fuit de pretio satisfactum: vt. ff. de tribu. l. procuratores. §. sꝫ ꝛ si dedit mercē. nisi emptor tūc pretiū offerat: vt. ff. mā. di ligēter. §. j. in fi. ꝛ. ff. de precario. l. ea que.

* Ratio qr psona custodis sustinet vicem persone mee. Syl. Item C. de ac. pos. minus. ꝛ. C. de do. l. j.
* Qr illa traditio instroꝝ subrogat vice traditiōis rei. Syl. ꝛ. l. qsqs.
* Ratio quia constituendo me vsufructuarium in necessariā antecedentiam dico: transferre dominium, quod aliter esse non potest. Syl.

Vēdite † vo res ꝛ tradite nō aliter emptori acquirunt q̄ si is vēditori pretiū soluerit: vel alio mō ei satisfecerit: veluti ex pmissore: aut pignore dato quod quidem cauet ex lege duodecim tabulaꝝ: tñ recte dicit ꝛ iure gentium: id est iure naturali id effici. Sed si is qui vendidit fidem emptoris secutus fuerit: dicendū est statim rē emptoris fieri. Nihil autez interest vtruꝫ ipse dñs tradat alicui rem suā: an volūtate eius ali⁹: cui eius rei possessio pmissa sit. Qua ratione si cui libera vniuersorum negociorum administratio pmissa fuerit a domino: isqꝫ ex his negocijs rem vendiderit ꝛ tradiderit: facit eam accipientis.

Venditione vel alio titulo habili transfertur dñium in eum, p[er] quem res erat sine traditione. h. d. 176

Interdum etiam sine traditione nuda voluntas domini sufficit ad rem transferendam: veluti si rem quam tibi aliquis commodauerit: aut locauerit: aut apud te deposuerit: postea vendiderit tibi: aut donauerit: aut dotis nomine dederit: quāuis enim ex ea causa tibi eā non tradiderit: eo tamen ipso qp patitur tuā esse: statim tibi acquiritur proprietas perinde ac si eo nomine tradita tibi fuisset.

Traditio clauiū transfert dominium mercium repositaruꝫ sub clauibus. hoc dicit. 177

Itez si quis merces in horreo depositas vēdiderit: simul atqꝫ claues horrei sui tradiderit emptori: transfert proprietatem mercium ad emptorem.

Missilia et habita pro derelicto, fiunt occupantis. 178

Hoc amplius interdū ꝛ in incertā personā collata voluntas dñi, trāsfert rei ppietatē. Ut ecce pretores ꝛ cōsules qui † missilia iactant in vulgus: ignorāt quid † eorum quisqꝫ sit accepturus: ꝛ tamen quia volunt qp quisqꝫ acceperit eius esse: statim eum dominum efficiunt. Qua ratione verius esse videtur: vt si rem pro derelicto a domino habitam occupauerit quis, statim eum dominum effici.

Itē si volens tibi tractare dominiū noie tuo me cōstituā possidere: vel cōducā a te: vt. ff. de acqui. pos. quod meo. ꝛ de rei vendi. quedam mulier.
Additio. Et an habens instrumentū crediti videatur constitutus procurator. vide Ja. hic.
o Tuā esse. Si res est presens: vt. ff. de rei vēd. eius. ꝛ. l. hec si. Uel hic in vera vēditione: ibi in ficta: vt. ff. pro empt. l. ij. Itē hoc est verū si pretiū sit solutū vel satisfactū: vt. s. eodē. §. vendite.
p Item si quis. † Hic est casus vbi sine possessione tradita acqrit dominiū: ꝛ alios habes notatos. ff. de rei vendica. l. si ager.
* Itē si qs. ¶ Casus. Querebat an ex traditiōe clauiuꝫ puta dom⁹ ipsi⁹ traditio recte facta intelligeretur. ꝛ videbatur quod non: quia cuꝫ claues non sint quid coherens domui vel horreo nō videbatur ex eis inferri posse ad traditionē realeꝫ ipsi⁹ rei. Cuius cōtrarium deciditur hic et in. l. clauibus. ff. de cōtrahē. emp. qr ex traditione clauiū traditur instrumentū immediatum per quod ingredimur ad possidendū. No. igitur qp ex traditione clauiū censet tradita possessio eorū que claudūtur sub clauib⁹. Syl.
q Depositas. i. repositas.
r Simul * atqꝫ. i. statim postq̄. vt. s. eo. §. fere. ꝛ. j. de ēp. ꝛ vēd. in pnc.
s Claues. Aliter de consuetudine Dacie. in qua cū aliquis vult legare vel dare fundū ecclesie sumit parū terre in pāniculo et ponit sup altare: ꝛ ita trāsfert dominiū: vt extra de cōsuet. c. ij. Est tñ casus mirabilis: in quo sine omni traditione, sed sola volūtate trāsfert possessio ꝛ dominiū ipso iure: vt. C. de dona. l. quisqs. vbi retētio vsufructus in re donata inducit traditionē possessionis ꝛ dominij per quandā iuris fictionē. Itē si relinquatur ecclesie vel ciuitati hereditas vel legatum: vel ei res aliqua donet, aut vendatur: statim dominiuꝫ trāsfertur sine possessionis traditione. C. de sacrosan. eccle. vt inter diuinum.
t Trāsfert ppietatē. Et possessionē. Et qd dixi de ppietate verū ē si dñs est tradēs: als cām pstat vsucapiēdi: si hec fiāt corā horreo. ꝛ hoc pter pñtē visionē rei: vt. ff. de ꝯb. ēp. clauib⁹. ꝛ de ac. pos. l. j. §. si iusseris.
* Limita p. c. cōtingit. de dol. ꝛ cōtu. si nō potest venire in cōspectū rei iusta ex causa. Syl. Et sunt hec in arg. vt si vēdā equū quē tradā p frenū vel capistrū: vt dñium trāseat. Acc. Sunt multi casus in qb⁹ res nō apprehēdit, ꝛ tñ possessio trāsfert. Per solū visum: vt. ff. de acq. pos. qd meo. §. si vēditorē. Per venditionē rei cōmodate vel deposite: vt. s. eo. §. interdū. Per traditionē clauiū vt hic. Per traditionē instrumēti: vt. l. j. C. de dona. Per cōductionē de re ppria factā. s. qñ qs etiā rem suā vult possidere noie alterius. Uñ vsus. Uisu siue rei mutat siue venditione: Clauib⁹ ꝛ chartis mea si cōduco sciēter. Quāuis nō aliter def possessio trāsit. Uide tu canonista not. in. c. ex lris. ex de cōsue. Uide ēt gl. i vb. nuda. §. interdū. s. eo. q̄ p hac matia alleg. posuit sufficiētes.
v Hoc amplius. s. est hic q̄ supra in alio casu: qr supra semper in personam certam: hic in incertam.
x In incertam. Argu. contra. j. de legi. §. tutor.
Hoc amplius ¶ Casus. Querebat an aliter dñium trāsferret: ꝛ an habēdo rē pro derelicto: transferā dominiū in occupantē: ꝛ respondet qp sic: qr qñ missilia mittunt a principe: hꝫ ea pro derelicto: vel saltē intēdit in occupantē transferre dñium: qñ vero hꝫ pro derelicto: tunc cū res in nullius bonis efficiat, cōcedit occupāti. Not. donationē collatā in personā incertā valere, q̄uis legatū nō valeat. Item qp inueniendo vel accipiēdo rem habitam pro derelicto, statim efficitur dominus. Ite n quando dicatur haberi res pro derelicto. Syl.
y Missilia. Sic dicta: quia in populum mittuntur siue proijciuntur

e Ex lege. xij. tabularū. que est ius ciuile: vt. ff. de iusti. ꝛ iure. l. ius ciuile. §. hic igitur non solum gentium.
* Hec verba [...] qp glo. nō meret declarari ꝛ suppleri vt p Christ. hic [...] dum dixit qp nō solū iuregē. sed etiā iure ciuili receptione. s. ꝛ approbatione dñium transfertur. Syl.
f Jure naturali. sic dictū est qp rome naturali rōne inductū fuit: vt. s. de iure natu. §. qd vero. ꝛ. §. sed naturalia.
g Uendidit. ꝛ tradidit.
h Fidem emptoris. Quid si dedit diē ad soluendum? Rñ. Non facta solutione vēdicat sm Joan. † vt. C. de pac. inter emp. ꝛ ven. commissorie. potest tamē cōtradici: qr aliud est simpliciter diē solutionis statuere aliud pactū legis cōmissorie ponere. Item qd si simpliciter tradat? Rñ. videt seq fidē: nisi ꝯtra pbet: vt qr forte dicebat emptor pñtē habere pecuniā: vt argu. ff. de pign. act. l. ij. Et argu. ꝯtra. ff. de trib. l. procuratoris. §. sed si dedi.
* Hec glo. communiter approbatur vt dicit hic Christo. Syl.
i Emptoris fieri. nisi in casibus: vt. ff. de iu. fi. l. si pcuratoꝝ. §. fin. ꝛ. ff. de re iudi. a diuo pio. §. sed si emptor.
k Nihil. Qd enī qs per aliū facit ipse facere vr: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. §. deiecisse. ꝛ. j. de iniur. §. non solum. ꝛ. ff. de iniur. Item apud. §. fecisse.
l Permissa sit. Ut ab ipso domino: vel ab alio domini voluntate.
m Libera. Secus in generali procuratore: qui nō habet liberā: vt. ff. de procurat. pcurator cui. ꝛ. l. pcurator totorum. sed Bar. distingit inter procuratorem totorum bonorum: vt ibi. ꝛ vniuersorum. vt hic.
* Prima opi. verior est sm Christ. hic. Syl.
Additio. Dic plene per Bar. in. l. procurator cui libera. ff. de pcu. ꝛ quando ꝛ quo dicatur libera concessio. vide ibi Bar. ꝛ Ang.
* Interdū ¶ Casus. Querebat an [si] cōmodauerā vel in depositum rem meā dederā: quā postea ti[bi vendid]i an sine noua traditione dñium quereret: ꝛ videbat qp non: qr traditionibus nō nudis pactis dominia trāsferri solēt. l. traditionibus. C. de pac. Contrariū decidit qr re vera traditio fuit facta sed facta fuit ex causa inhabili ad dñium trāsferendum: sed cum postea successerit titulus ꝛ cā habilis coniungit traditio precedēs cū titulo sequenti: ꝛ mediū ipsi⁹ non nocet. l. solemus. §. j. ff. de here. insti. Not. qp traditio ex causa inhabili cōualidat ex causa habili subsequēti. Itē qp titul⁹ dotis ē habilis ad dñiū trāsferēdū. Syl.
n Interdū. Nuda. s. a traditiōe sic. C. de pac. l. traditiōib⁹. Itē in alijs casib⁹ dñium sine traditione dat qui possunt his legibus notari: vt ff. de acq. pos. l. j. §. si iusserint. ꝛ. §. idēqꝫ rñ. ꝛ. l. qd meo. §. si vēditorē.
* Nō qr eo casu iussu est loco traditionis. Syl. Et. l. quarundam.

† Facit ad hūc. §. s. ij. in. c. fi. ꝯ de pig.

† In cōtrariū est veritas: qr tunc videt habere fidem de ptio ꝛ transfert dñium: etiā si pretiū statim offeret se nō cōfidere vltra de eo dies sm Ang.

Dominiū sine traditiōe aliqn trāsfertur.

† Ista gl. nō est Accur. imo ē additio.

† Als, cuꝫ. † Als, qd.

* [...] cum verbo[...] ues, [...] Acc[...] inde[...] ges [...] edia

Additio. Possessio sepe trāsfert, lꝫ res nō apprehēdatur.

Missilia vnde dicāt.

Universidad de Deusto Biblioteca

‡ Sūt multi varia rū rerū donaria: ⁊ Imperatores consules ꝙ olim liberalitatis cā in perpetuā rei memoriā ꝑopulo colligenda ipge re solebāt.

vt illuc currente multitudine possint ptores vel consules ‡ ptrãsire: vt in coronatione domini pape vidi: vt.ff.pro derelicto.l.si id qd.§.id qd. ⁊ in authent.de consulibus.colla.iiij.§.hoc itaqꝫ.ibi argentū ⁊c.

a ¶ Nolit. vel ex vel legis interpretatione: vt in authen.de nup.§.⁊ multo potius.colla.iiij.⁊.C.de infan.expo.l.fin.⁊.C.de lat.lib.tollen.l.j.§. sed scimus.

b ¶ Desijt. si abiecit vel habere desijt rem immobilem: alioquin possessionem perdere potest nō dominium: vt.ff.de acquirēda possessione. si qs.§. differentia.⁊.ff.pro derelicto.l.prima ⁊ secunda. ¶ Additio. Aut stat in possessiõe ⁊ habet animū habēdi ꝓ derelicto ⁊ nō perdit dominiū: vt dicta l.si qs vi.§.differentia.ff. de acquir.possessione. Aut exiuit de possessiõe: ⁊ tūc etiā perdit dñium: ⁊ habetur pro derelicto: ⁊ ita tenet glo.ſm vnam opinionē in dicto.§.differentia.quam ibi sequuntur Bar.⁊ docto. Ange. ¶ Alia sane cā. ¶ Casus aliter non figuratur qꝛ clara est decisio: et ratio assignatur in text. ibi qꝛ palam est: non habet̄ eni ꝓ derelicto hec ideo non cōceduntur occupantibus. No.ꝙ factū gratia periculi euitandi vel necessitatis euitande mortis nō dicit̄ factū aīo amittēdi rē ꝙuis appareat pmo aspectu cōtrariū. Itē ꝙ siue qd sciēte vel ignorāte dño ceciderit de naui vel de curru aut ipsi dño sigs aīo lucrādi accipit committit furtum. Syl.

‡ Rheda autore Quitil. gallicū vocabulū est, [illegible]nus leuioris currus q̃ nobili[illegible]

¶ Pro derelicto aūt habet̄: quod dñs ea mente abiecerit: vt id in numero rerū suarū esse nolit a: ideoqꝫ statim dñs eius esse desijt b.

¶ Proiecta in mari tempore tēpestatis vel cadentia de curru alicuius non fiunt occupantis. hoc dicit Areti. 179

¶ Alia c sane causa est earum rerum que in tēpestate maris leuande nauis causa eijciunt̄. Hec enim dñorum permanent: qꝛ palam est eas nō eo animo eijci ꝙ quis eas habere nolit, sꝫ quo magis cū ipsa naui maris periculum effugiat. ¶ Qua de causa si quis eas fluctibus d expulsas: vel etiā in ipso mari nactus lucrandi animo abstulerit: furtum e committit. ¶ Nec longe f videtur discedere ab his que de ‡ rheda g currente non intelligentibus h dominis cadunt.

¶ De rebus corporalib⁹ ⁊ incorporalibus. Tit.ij.

¶ Corporalia tangi possunt de sui natura: incorporalia vero non: licet in eis contineantur corporalia: siue sint seruitutes reales siue personales. Aretinus. 180

Quedaꝫ preterea res corpales i sunt, et q̃dā incorporales k. ¶ Corporales hę sunt q̃ sui natura l tāgi possunt veluti fundus: homo: vestis: aurum: argentum: et deniqꝫ alię res innumerabiles n. ¶ Incorporales aūt sunt quę tāgi nō possunt: qualia sunt ea quę in iure o consistunt: sicut hereditas p vsusfructus q: vsus: et obligationes r quoquo s modo contractę. ¶ Nec ad rem t pertinet ꝙ in hereditate res corporales continentur. nam et fructus qui ex fundo v percipiuntur, corporales sunt: et id quod ex aliqua obligatione nobis debetur, plerunqꝫ x corporale est: veluti fundus: homo: pecunia. Nam y ipsuꝫ ius z hereditatis, ⁊ ipsum ius vtēdi ⁊ fruendi a et ipsum ius obligationis b incorporale ‡ est. ¶ Eodē numero c sunt iura d prediorum vrbanorum ⁊ rusticorum, quę etiam seruitutes e vocantur.

¶ De seruitutibus rusticorum prediorum. Titulus.iij.

¶ Non summatur: quia procedit diffiniendo iter, actum, viam, et aqueductum. 181

Rusticorum f prediorum iura g sunt hec, Iter: actus: via: aqueductus. Iter est ius a eūdi ambulandi b hominis: non etiā iumentū c agendi vel vehiculum. Actus est ius eundi ambulādi hominis: agēdi iumētū d: vel vehiculum. Itaqꝫ qui habet iter: actū e nō habet ‡: sed qui habet actū, iter habet f eoqꝫ g vti potest etiam sine iumēto. Via est ius eundi h ⁊ agendi ⁊ ambulandi hominis. nam iter ⁊ actum via in se continet i. ¶ Aqueductus est ius aquę ducendę k per fundū alienū.

¶ Seruitutes que edificijs debentur licet in villa constitute dicuntur seruitutes vrbanorū prędiorum. Aret. 182

¶ Prędiorū vrbanorū seruitutes sunt hę q̃ ędificijs inhęrēt: ideo vrbanorū pdiorum dictę sunt qm ędificia oia vrbana pdia appellam⁹: ⁊ si in villa l ędificata sint. Itē vrbanorū prędiorū seruitutes sunt hę: vt vicinus m onera vicini sustineat: vt in parietē eius liceat vicino tignum ‡ immittere: vt stillicidiū n vel flumē recipiat qs in ędes suas: vel in aream: vel in cloacam: vel ‡ non o recipiat: ⁊ ne altius qs tollat p ędes suas: ne luminibus vicini sui officiant.

¶ Inter rusticas seruitutes numerantur hic descriptę: dicuntur autem prędiales quia sine prędio esse non possunt. hoc dicit. 183

¶ Inter rusticorū prędiorū seruitutes quidam computari recte putāt aquę haustū q: pecoris r ad aquā appulsum, ius pascēdi, calcis coquendę s: harenę fodiendę. ¶ Ideo autem hę seruitutes prędiorū appellātur: quoniā sine prędijs constitui non possunt. Nemo enim seruitutē pōt acquirere vrbani vel rustici prędij: nisi q habet prędium: nec t quisquam debere nisi qui prędium habet.

¶ Per omnē contractū ⁊ etiam per vltimam voluntatem potest seruitus constitui. Aret. 184

¶ Si ‡ qs velit vicino aliquod ius v cōstituere: pactiōibus x atqꝫ stipulationibus id efficere debet. ¶ Pōt etiam testō quis heredem suū dānare ‡ ne alti⁹ tollat ędes y suas: ne luminib⁹ vicini ędiū officiant: vel vt patiatur eum tignum in parietē suum immittere vel stillicidium habere: vel vt patiatur eum per fundum ire: agere: aquāue ex eo ducere z.

c ¶ Alia sane causa. Als alia causa scilicet proijciendi: ⁊ ideo aliud ius statuitur. Vide.c.excommunicationi.de raptori.l.qua ratione.§.fina. ff.de acqui.re.do.

d ¶ Fluctibus. id est vndis.

e ¶ Furtum.ff.de furtis.l.falsus.§.si factum.contra. Sol. distingue animum proijcientis: qd patet vt si librū apertū proijcia: ſm Joānē: vt ex hac lege ⁊ illa colligit̄.⁊ arg.ff.de dam.infec.si finita.§.si quis metu. Itē quid distat hoc furtum ab illo titulo.ff.de incen.ru.nau. Rñdeo hoc loquitur cum habet qsi non in ipso naufragio aliquid quis furatur. ibi in ipso naufragio: vt.ff.ð incē.ru.nau.l.j.i si.⁊.l.ij.⁊.iij.⁊.ff.p derelicto.l.j.ij.⁊.iij.

f ¶ Nec longe. Nam in aliquo distat: qꝛ hoc sciēte illud ignorante dño fit: vt.ff.de acqui.pos.interdum.

g ¶ De rheda. Id est de curru ducto ab equis.

h ¶ Non intelligentibus.i.non videntibus.

Continuatio. ¶ De rebus corporalibus ⁊ incorporalibus. ¶ Continua hunc titulum vt per glo.primam.s.eo. Syl.

Diuisio. Quedam. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinqꝫ partes. Primo ponit vnam diuisionem rerum. Secundo diffinit res corporales ⁊ per exēpla demonstrat. Tertio diffinit res incorporales ⁊ per exēpla demonstrat. Quarto respondet cuidam tacite questioni. Quinto predicta extendit. Secunda ibi, (Corporales sunt.) Tertia ibi (Incorporales.) Quarta ibi (Nec ad rem.) Quinta ibi. (Eodem numero.)

¶ Casus nō figuratur aliter in declaratiōe duorū terminorū notissimorum: presertim cum in membro incorporaliū respondet impe. tacite obiectioni ibi, nec ad rem pertinet: sed loco casus nō mireris vt facit Joan.fab.infra de actio.in.iiij.col.ꝙ hic non ponat̄ actiones: qꝛ satis fuit Justi. ponere aliqua exempla non enumerare singula non per hoc ꝙ alia iura non enumerata non sint incorporalia: qꝛ exempla non restringunt regulam.l.nam quod liquide.ff.de pen.leg. Not. que sint corporalia que incorporalia. Syl.

‡ Rerum diuisiones quot sunt. i ¶ Preterea.i.predictam diuisionem supra tit.j.in prin. Est et alia qꝛ quedam communia: quedam publica: quedam vniuersitatis: quedam nullius: quedā singularis. Item quedam corporales: ⁊ quedam incorporales: vt hic subijcit.

k ¶ Corporales. sic.ff.de rerum diui.l.j.§.quedam.

l ¶ Quedā incorporales. Quid de hac diuisione nos iuriscōsulti egemus? Respō. qꝛ multa corporalibus locū habēt que nō seruant̄ in incorporalibus. incorporalia enim nō tradunt̄: nō vsucapiunt̄ regulariter † vt.ff.de acq.re.do.l.seru⁹.§.incorporales.⁊ de vsuca.l.vsucapiōes. ¶ Ex quo enim nō tradunt̄ nō vsucapiunt̄ per se.s.sed cū corporalib⁹ aliquādo sic.l.si aliena.§. hoc iure.ff.de vsuc. Syl.

¶ Nō vendicātur: vt.ff. de rei vēd.l.vēdicatio: ac nō trāsferūtur penit⁹: vt.ff.pro soc.l.j.ij.⁊.iij.nō possidētur: vt.ff.de acqr. posses.l.iij.in princi.

m ¶ Sui natura. Nā sec⁹ si ꝓpter difficultatem vt res in profunduꝫ maris vel celo affixa.

¶ Rei eni natura nō facti accidētia cōsiderat̄.l. si qs posthumos.l.qsitū.ff.de li.⁊ posth. Syl.

¶ Additio. Et de ista dictione in, quid importetet. Ch.hic.

n ¶ Innumerabiles.i.nō habiles ad numerandū. Joan.

¶ Hāc eādē expositionē habes.s.in tit.de iur. nat.gen.⁊ ciui.in.§.ius antem gentium. Syl.

o ¶ Que in iure cōsistūt. i.sub hoc predicabili ius ꝯtinent̄ in quarū diffinitionib⁹ ponit̄ hec dictio ius in pdicato q̄lia sunt oīa iura.s.icorporalia: vt ff.de re.di.l.j.§.quedam.

p ¶ Hereditas. vt.ff.de verb.sig.l.nihil.

q ¶ Vsusfructus.j.de vsu fruc.in princi.

r ¶ Obligatiōes.j.de obliga.in princi.

s ¶ Quoquo modo. i.siue ex contractu, vel quasi vel maleficio, vel quasi vt.j.de obliga.§.fi.

t ¶ Nec ad ad rem. Respōdet tacite obiectioni.q.d.qūo hereditas est incorporalis, cum in ea sint res corporales.

v ¶ Ex fundo. in quo vsumfructum habemus.

x ¶ Plerunqꝫ. propter seruitutes que per actionem vel obligationem deb[illegible]: vt.j.de actio.§.ij. propter actionum cessionē: vt.ff.mandati.l.si procuratorem.§.fi.⁊.ff.de rei vendi.l.si hominem. alias iulianus. §.vsqꝫ adeo.

y ¶ Nam.pro sed.

¶ Potest etiaꝫ hic stare pro quia. tamē hanc expositionem sequitur Decius in.l.si donatione.col.j.C.de colla. Syl.

z ¶ Ipm ius hereditat̄.i.ipa hereditas: ⁊ sic intrāsitiue hec tria legūt.

a ¶ Fruendi.s.vsusfructus.

b ¶ Ipsum ius obligationis.i.obligatio ipsa.

c ¶ Eodem numero.i.incorporalia.

d ¶ Jura.i.seruitutes.

e ¶ Vocant̄. De qbus.j.ti.pxi.& statim. De qbusdā q̄rit̄ lꝫ ad nos nō ptineāt: vt de aere, fumo ⁊ de flatu aīalis: Rñ. ſm phos hic eē corporalia. Itē qd de angelis bonis ⁊ malis ⁊ aīa hoīs. Rñ. hec incorpalia eē.

¶ De ‡ seruitutibus rusticorū prediorū. ¶ Dictū est.s.de rebus incorporalibus in genere, sequit̄ videre in specie: ⁊ ideo a seruitutib⁹ initiū facit q̄ sunt incorporales: vt.s.tit.j.in fine. Ange. Aretinus.

Rusticorū. Iste titulus diuiditur in quinqꝫ partes. Primo ponit de seruitutibus rusticorū prediorū. Secūdo de seruitutibus vrbanorū prediorū. Tertio redit ad seruitutes rusticorum. Quarto ponit quare appellantur seruitutes prediorum. Quinto ponit qualiter dicte seruitutes cōstituantur. Secunda ibi in.§. Prediorū. Tertia ibi in.§. Inter rusticorum. Quarta ibi, Ideo autem. Quinta ibi in.§.si quis velit. Aretinus.

¶ Rusticorū. Casus non figuratur in definitione terminorum. Not. quatuor species seruitutū rusticarū. Itē ꝙ iter est tantū ius eundi hominis actus etiā iuncti vel vehiculi, via iter ⁊ actū cōtinet: aqueductū vero est ius aque ducēde. que aūt sit differētia inter actū ⁊ viā cū ex declaratiōe tex. idē videant̄ importare. dic vt in gl. in ver. cōtinet. Syl.

f ¶ Rusticorum sic ⁊.ff.eo.l.j.

g ¶ Jura.id est seruitutes. Et nota hic tria genera seruitutū: quedā a persona

Reb⁹ incorporalibus. † Scilꝫ per se: sꝫ cū reb⁹ corporalib⁹ sic: dūmodo ꝯcurrat scia aduersarij: lꝫ i aliꝭ prescriptiōib⁹ nō requiratur: vt.l.fin. C. de pscri. lōg.tēp. ſm Ang.hic.

‡ Quod vendicari negt, nāta metsi corporis aut gregis vniuersitas vēdicet̄, non tamen iuris vniuersitas vendicatur ex quo appetentū nō sempsequi cōtinentis natură, vñ infere Jo. platea argumentū nequaꝙ ꝓcedere a vēdicato sū do, si solus est in peculio, vt ⁊ vēdicatuꝫ sit peculiū, ꝙ subsit accidētis fallacia vt not. gl.in.l.vendicatio.ff. de rei vēd.

‡ In hunc totū tit. habetibi tractatū certe et doctissimū ⁊ longe vtilissimū, qui recēs prodiit authore Eguinario Barōe quem is tit. scripsit libris octaui pandectarū de seruitutib.

persona persone debentur. de quibus dicit.s.de iure personarum.

✳ Et ista regulariter nō est seruit⁹ formalis sꝫ causalis nisi opere serui legarent̄ alteri: vt tradit Jas.in.§.eque.col.j.j.de actionibus. Syl.

¶ Quedā ab vna re alteri rei: de qbus dicitur in hoc titulo. † quedā a re persone vt vsufructus: ⁊ vsus ⁊ habitatio.vt.j.titu.j.⁊.ij. Potest ⁊ quartū dici vt a persona rei debeatur. vt.ff.de cōditionib⁹ ⁊ demōstrationi.titio.§. titio.de alim. ⁊ cibarijs leg.l.seruos.

✳ Potest etiā de pluribus alijs cōcessionibus disputari de quibus per Jas.in dicto.§.eque. col. prima.in fine. Syl.

a ¶ Jus eundi. Solus. vt per hoc discrepet a sequenti.

✳ Approbāt hanc differētiā Paul.⁊ Ange. in.l.j.ff.eo.que tñ non est necessaria. Syl.

b ¶ Ambulandi.scꝫ cum alio.

c ¶ Jumentum. Scilꝫ separatū a se: vel armenta separata a se: sed super equo ire pōt vt.ff.de seruitu.rusti.pre.qui sella. in prin.⁊.l.iter.

✳ Non aūt mittere ante vel post se vel ire sup currū aut reda onerata si principaliter intēdat ducere quod super impositum est non ipse aduehi glo.in.d.l.qui sella.⁊ declarat Vero.in cap.de seruitu.itineris. Syl.

¶ Quādoqꝫ iter nō est seruitus: vt si vsufructuario detur a dño alterius predij. vt.ff.si seruitus ven.l.ij.§.ij. Tertio grosse dicitur quelibet via per quam itur.

d ¶ Jumentum. Vel subtus vel ante se.⁊ idem si in vehiculo.

e ¶ Actum non habet. per se consequentiam.

f ¶ Iter habet. quo ad commodum: non quo ad seruitutem. sunt enim due seruitutes diuerse. vt.ff.si ser.ven.loci.§.j.⁊.ff.de adimen.leg.l.j.

g ¶ Eo. scilicet itinere contento sub actu.

h ¶ Eundi. hec verba expone vt.s.eodem.§.j.

i ¶ Continet. Sed que est differētia ſm hoc inter actum ⁊ viam. Respondeo. qui hꝫ viam potest trahere trabē ⁊ lapides ⁊ recte ferre hastam (j) que non permittūtur habēti actū. vt.ff.de seruitutib⁹ rusticorum prediorū.l.qui sella.§.j. Item certa vie latitudo est.viij.pedum in directū in angulis.xvj.nisi maiorem vel minorem placuerit facere cōstituentibus † qd non est in actu.vt.ff.de seruituti.rusticorum prediorum.l.vie.⁊.l.certo.§.latitudo.⁊.l.via constitui.

✳ Hec glo.sic cōmuniter approbatur vt per Vero.in tit.de serui.actus col.ij.⁊ in tit.de serui.vie in prin. Syl.

¶ Additio.(j) Dummodo ciuiliter gerat ⁊ non deuastet fructus. Quod nō.pro capitaneo: cui conceditur transitus per aliquod territorium. Angel.⁊ Ja.

k ¶ Aque ducende. Sed inuente siue inueniende. vt.ff.eod.l.labeo.

✳ Prediorum vrbanorum. Casus non figurat̄ in declaratione terminorum nisi literaliter. Nota ꝙ seruitutes vrbane dicuntur etiam ille que ruri sunt dummodo edificijs cohereant. Item que sint seruitutes vrbanorum prediorum. Syl.

l ¶ Prediorum. In villa. non enim locus sed materia facit vrbanum prediuum: quod dic. vt.ff.de verborum significa.l.vrba.predi.

m ¶ Vicinus. Id est domus vicini.

n ¶ Stillicidiū. Quod stillat: ⁊ interdū directo cadit: interdū non propter ventū forte: sed flumē directo cadit: ⁊ maxime per dochiam.i.canalem. vt.ff.de serui.vrba.predio.seruitutes.§.stillicidium. Accur.

✳ Interdū tñ capitur pro domo cui talis seruitus debetur.d.§.stillicidiū. ſm vnam expositionē: vt in pluribus tñ capitur ꝓ ipsa seruitute. dic aūt ꝙ duplex est seruitus stillicidij.s.auertendi vel non auertendi super domū tuā vna est seruitus proprie: altera proprie libertas.l.j. ⁊ ibi not.ff.eod.⁊ dicitur hic recipiat vel non recipiat. Syl.

o ¶ Nō recipiat. h.s.nō recipere est ius nō seruitutis: ⁊ imo poti⁹ libertatis: ⁊ hāc negatiuā referas ad oīa exēpla ꝓxime dicta. Vel dic recipere talia est seruit⁹. ita ecōtra si desinit recipere est mihi quondā recipiēti seruit⁹ ⁊ onus.⁊ sicut in pscribēda seruitute indigebā aliquo facto: sic ecōtra in prescribēda sua libertate indiget facto.s.vt foramina obturet vel similia faciat q̃ nō sunt necessaria in pscriptiōe libertatis cōtra rusticā seruitutē: ⁊ ideo tantū in affirmatiua lex dicit de eis.s.ius eundi agēdi ⁊c. vt.ff.de serui.vrba.predior.l.v.⁊.s.eod.circa principiū.

✳ Ratio assignat̄ qꝛ seruitus vrbana longe nobilior est rustica ideo difficile ‡ perditur: prescribit̄ aūt talis libertas in vtraqꝫ seruitute.x. annis iter psentes viginti inter absentes.l.p.e.C. de serui.⁊ aqua. Syl.

p ¶ Tollat. vel nō tollat. qd pōt prodesse mihi ad lumina refulgēda: vñ dicit̄ in libro machabeorū. refulsit sol in clipeos aureos ⁊ resplēduerūt mōtes ab eis. vt.ff.e.si arborē.§. interdū. Vel dic ꝙ tollat vt sit seruit⁹: vt modo in alijs diximus.

✳ Inter rusticor. Cas. ¶ Querebat̄ an tales seruitutes que hic enumerantur dicerētur rustice vel vrbane ⁊ cū materia ipsa faciat aliqd vrbanū vel rustic.l. vrbanū.ff. de verb.sign.nō videbatur ꝙ possent eē rustice qꝛ pro maiori parte sunt separate a predijs rusticis tñ contrariū dicit ea ratione quia ipsarū ministeriū poti⁹ rusticū est ꝙ vrbanū aque eni haustus pdio vrbano nō cōberet simul ⁊ cetere sꝫ bene in pdio rustico habentur. Not.igitur has esse cōnumerādas inter seruitutes rusticas. Itē no. quare dicant̄ prediales. Itē ꝙ seruitus pdialis nō q̄ritur nec debet̄ sine predio. Itē ꝙ nomen quandoqꝫ sumitur a materia ipsa ex qua res consistit. Syl.

q ¶ Item. Aque haustum. scilicet ius hauriendi aquam necessariam agro meo vel laborantibus in eodem ex fonte vicini.

¶ Additio. Dic quatenus est necessariū pro vtilitate fundi mei: vt.l.ergo.§.neratius.ff.de serui.ru.predio.

r ¶ Pecoris. scꝫ cōstituti ad stercorandū agrū meū: ⁊ sic bibent vel pascentur in tuo vicino agro.⁊ sic sunt reales seruitutes. Sed cōtra.ff.de ali.⁊ ci.le.l.mela.§.fi. Rñ. ibi personales dicuntur: qꝛ cum persona durant.⁊ argumentū.ff.de seruitu.rusti.predio.pecoris.vel si non habeo predium cui supradicta expediant: non erit seruitus: sed magis aliud ius. scilicet pactionis vel cōuentionis. vt.ff.de ser.vt pomum.

s ¶ Calcis coquende. necessarie ad domūculā in agro meo conficiendam propter fructus percipiendos. Idem dicas de arena fodienda.

t ¶ Ideo. Nec quisqꝫ: scꝫ vt suitus sit: obligatio tñ esse pōt vt.ff.de euic. fundum.§.j.⁊.ff.famil.herci.heredes.§.contra.si promissor vie ⁊c.

¶ Additio. Et no.ꝙ debēt esse domini insolidum als fundo cōmuni nō pōt per vnū ex socijs libertas acquiri: nec seruitus imponi: quāuis sibi preiudicet: alijs postea ēt singulariter cōsentientibus: potest tamē prescribere seu petere declarari ipsam deberi. Itē plurib⁹ socijs promissa vnius ex eis in aliorū preiudiciū remittere potest. ſm Ang.hic.

✳ Si quis velit. Casus in tā generali regula non ponit̄ qꝛ ea q̃ in cōmercio sunt hominū possunt tā ex ꝯtractu ꝙ testamēto acqri ⁊ cōcedi. vt to.tit.ff.de acquirē.rerū dñio. No.igit̄ ꝙ tam pactis ꝙ stipulationibus ⁊ vltimis voluntatibus seruitutes constitui possunt. Syl.

v ¶ Si quis. Ius.i.aliquam seruitutem de superioribus.

x ¶ Pactionibus.i.pactionalibus stipulationib⁹. similis expositio est ff.de acqui.poss.l.si rem.in fi. Vel pactionibus.i.contractibus alijs vt venditione ⁊ donatione: et quod subijcit stipulationibus.id est obligationibus verborum tantum. Duplr̄ lr̄aꝫ exponit.

y ¶ Edes suas. Quib⁹ suitutib⁹ nō impositis cuilibet vsqꝫ ad celū liberum est edificare. vt.ff.quod vi aut clam.l.fina.§.penul.⁊ de serui.l.fina. Edificare lꝫ vsqꝫ ad celum.

z ¶ Ducere. His deficiētib⁹ cuilibꝫ res sua libera est: ⁊ poterit aliū ꝓhibere volētē ingredi in suū agrū: vt.s.de rerū diuis.§.fere.⁊.§.plane.

✳ Nec obst.c.omnis.j.d.quia loquitur quando iter non est noxium alijs sociis: potest tamen ingrediens prohiberi exceptis quibusdam casibus not.s.titu.ij.dd.§.§.⁊ ita intelligitur text.in.l.per agrum.C.de serui.⁊ aqua.⁊ glo.ibi dum oppo.de.d.c.omnis communiter reprobatur vt per Christopho.hic. Syl.

† Que postq̄ sunt constitute transeūt cum re ipsa ad quē cūqꝫ vadat. secus si eēnt promisse tantum. Et in ipsarū cōstitutiōe debꝫ tā cōstituēs fūdi seruiētis ꝙ is cui cōstituitur fundi domināris insolidū hr̄e dominiū. ang.

‡ Differētiam inter hec potes colliget ex l.j.ff.de su. vrb.pred.⁊ l.q cesa eo. tit.⁊.l.si tā angusta.⁊ l.via ibid. et vide hic glo.tuazin verb.continet.

‡ et hmōi seruitutes scilꝫ tigni immittendi stillicidij recipiendi aque ducendi ⁊ altius non tollendi ꝙ cām continuam habeant, prescribi pñt. vt per Jo. Andr. de elect.c.Cumana, sup verb.pscripta, et de pscrip.c.ð q̄rta. tametsi regulariter nō soleant seruitutes pscribi.l.seruitutes.ff. de suitut.

‡ Hec verba in vetustis qbusð exēpl. non inueniunt̄ scilꝫ, vt nō recip.

† Et si expssē in aliquo angusto loco cōcedat̄ valet, saltez vt act⁹ aut iter secūdū Ang.hic.

‡ Et ad h est.ff.quib.mo.vsusfru.amit.l.repeti.§.⁊ ei mutatiōe.l.nisi sublato.

‡ Huc ad depraxim ad tradendā seruitutē que ius est.l.qties. la.ij.ff.de seruitut.⁊ an valeat cōstitutio seruitutis inutilis, ob id ꝙ lues sit, eā vtil[illegible] fere [illegible] l.si fid[illegible] de su[illegible] ‡ D[illegible] recep[illegible] Nel[illegible] est ob[illegible] re.

¶ De vsufructu. Titul. iiij.

¶ Qualitas non est sine subiecto b.d. secundum Aretin. 135

Usufructus a est † ius b alienis c vtendi d fruendi e rebus salua f rerū substantia. Est aūt g ius h in corpore: quo i sublato & ipsum k tolli necesse est. 136

¶ Usufructus pōt constitui tam inter viuos q̄ in vltima volūtate. Et ne ppietas perpetuo sit inutilis certis modis finitur. b.d. Aret.

¶ Usufruct9 l a ppietate separationē recipit: idq3 pluribus modis accidit: vt ecce si qs vsumfructum alicui legauerit. nā heres nudā m habet ppietatē: legatarius vero vsumfructū. Et cōtra si fundum legauerit deducto vsufructu: legatarius nudam habet proprietatē: heres vero vsumfructū. Itē alij vsumfructum: alij deducto n eo fundum legare o pōt. Sine testamento vero si quis velit vsumfructum alij cōstituere p: pactionibus q & stipulationib9 id efficere debet. Ne tū in vniuersum inutiles essent ppietates semp abscedente r vsufructu: placuit certis s modis extingui vsumfructum: & ad proprietatem reuerti.

¶ Usufructus constituitur in omnib9 rebus exceptis his que vsu consumūtur in quibus quamuis realiter non constituatur prestita cautione ex senatusconsulto quasi constituitur. b.d. 137

¶ Constituitur aūt vsufructus non tantū in fundo t & edibus: verum etiam in seruis: & iumentis & ceteris reebus exceptis his que ipso vsu cōsumuntur. ¶ Nam he res neque naturali v ratione neq3 ciuili x recipiunt vsumfructū: quo in numero sunt vinum: oleū: frumentum: vestimenta y. Quibus proxima est pecunia numerata †. Nanque ipso vsu assidua permutatione z quodam modo extinguitur. ¶ Sed vtilitatis causa senatus a censuit posse etiam earū rerum vsumfructum constitui: vt tamen eo nomine heredi vtiliter caueatur. ¶ Itaq3 si pecunie vsufructus legatus sit: ita dat legatario: vt eius fiat: & legatarius satisdet b heredi de tanta pecunia restituenda si morietur: aut c capite minuet. Cetere quoq3 res ita traduntur legatario: vt eius fiant: sed estimatis his satisdatur d vt si moriatur: aut capite minuatur tanta pecunia restituatur quanti he fuerint estimate e. Ergo senatus nō fecit quidem earum rerum vsumfruc. (nec enim poterat f:) sed per cautionem g quasi vsumfructum constituit.

¶ Finitur vsufructus cessione cōsolidatione extinctione rei morte naturali vel ciuili vsufructuarij & non vsu. hoc dicit. 188

¶ Finitur autē vsufructus morte h vsufructuarij † & duabus capitis i diminutionib9 maxima k & media: & non vtendo per modū l & tempus que omnia nostra statuit constitutio m. ¶ Item finitur vsufructus si dño proprietatis ab vsufructuario cedatur. ¶ Nam cedendo n extraneo nihil agitur vel ex cōtrario si vsufructuarius proprietatē rei acquisierit o que res p cōsolidatio appellatur. ¶ Eo amplius cōstat si edeis incēdio consumpte q fuerint: vel etiā terremotu vel vitio suo corruerint: extingui vsumfructū necesse est: & nec r aree quidē vsumfructum deberi. ¶ Cum aūt finitus fuerit totus s vsufructus: reuertitur scz ad proprietatem: & ex eo tempore nude propietatis dominus incipit plenam in re habere potestatem.

¶ De vsu & habitatione. Titulus. v.

¶ Usus ijsdem regulis procedit quibus vsufructus: minus tamē iuris habet: non enim potest domino neq3 cultoribus impedimēto esse: nec ius suum in aliū transferre. hoc dicit. 189

Hisdem istis modis quib9 vsufructus cōstituitur t etiam nudus vsus cōstitui solet v ijsdemq3 illis modis x finitur quibus & vsufructus desinit. Minus y autem † iuris est in vsu quam in vsufructu. nam is qui fundi nondum habet vsum: nihil vlterius habere intelligitur: quam vt oleribus: pomis: floribus: fœno z: stramētis a: & lignis

---

¶ De vsufructu. ¶ Uisum est de seruitutib9 realibus sequitur videre de personalibus ideo sequitur de vsufructu qui est seruitus personalis: vt. l. j. ff. de seruitutibus. quia plures sunt species seruitutis. vt notat glo. s. titulo primo. in principio. Ange. aretinus.

Usufructus. ¶ Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primo ponit diffinitionē vsufructus. Secundo qualiter vsufructus constituat. Tertio super qbus rebus cōstitui deat. Quarto quomō finiat. Scda ibi (Usufructus.) Tertia ibi (Cōstituitur aūt vsufructus nō tm̄ in fundo & edibus &c.) Quarta ibi) Finitur vsufructus morte vsufruc. &c.)

✱ Usufruct9. Casus nō figurat in definitione dum vero dicitur vsumfructū perimi fundo perempto dicas q̄ ratio est quia cū talis seruit9 debeatur a re p̄sone extincta re non pōt deberi: q̄ non entis nulle sunt partes & remoto subiecto accidētia eē nō possunt. No. quid sit vsufructus. Itē q̄ vsufruct9 extinguit extincta re que debet vsumfructū sicut etiā extincta persona cui debetur in eo. §. finit. Syl.

a ¶ Usufructus. sic. ff. e. l. j. & ij.

b ¶ Est ius. i. seruitus: & per hoc p3 q̄ nō loquit de ipsis fructib9 fundi q sunt corporales: imo de iure vtēdi. vt. s. de reb. cor. & incor. §. j. Sicq3 per hoc verbū. s. quia expono ius id est seruitus: remouetur vasallus superficiarius & qui als vtile dominiū habet. Item hoc ius est etiam personale: q2 cū persona extinguit vt. j. e. §. finitur. Itē est forma qdā a proprietate separata: cum apud vnū possit esse proprietas: apud aliū vsufructus: vt. ff. de acquiren. poss. l. permisceri. Ius aūt qō dñs fundi habet in fructibus percipiendis est cum causa. id est cum proprietate. vt. ff. de excep. rei iudi. si cum testamento. §. penult.

✱ Et tunc nō est seruitus. l. vti frui in principio. ff. si vsufru. peta. vbi tex. assignat rationem. Syl.

c ¶ Alienis. nā sua res nemini seruitutē d3 vt. ff. de ser. vrb. pre. l. in re cōmuni. & ff. si vsufru. pe. l. vti frui. in prin. Itē qō subijcit reb9 dic. s. quibuslibet. nisi vsu cōsumantur. vt. j. e. §. constituitur. & ff. si cer. pe. l. j. in fi.

d ¶ Utendi. ad differentiam creditoris qui vti non debet pignore vt j. de oblig. que ex delic. nascun. §. furtum.

e ¶ Fruendi. ad differentiam nudi vsus in quo tantum vti & non frui permittitur. vt. j. titu. j. in prin.

f ¶ Salua rerū substātia. i. prestita cautione vel satisdatiōe de saluāda substātia rei s̄m quosdā ✱ & sic dicunt cautionē esse de substantia vsufructus. argumē. pro eis. C. eo. l. j. & ff. de vsufru. leg. l. vxori. Nos contra. dicimus enim q̄ hec cautio nō est de substātia vsufructus nam sine ea vsufructus est. plus dico: q2 in casibus nullo modo prestat. ff. vt leg. vel fideicom. no. ca. l. j. §. si ad fiscū. & C. de bonis que liberis. l. fi. & ff. vsufructua. quemadmo. ca. l. si vsufructu. §. illud. & §. plane.

✱ Et hec opin. cōmuniter approbatur. regulariter in. l. j. C. eo. Syl.

¶ Dic ergo salua rerū substātia. q. d. tandiu durat vsufructus quandiu durat substantia: & hoc statim probatur ibi: est autem &c. & sic verba sunt de diffinitione: sed non cautio.

✱ Dic q̄ verba sunt posita ad differentiā vsufructus earū rerū que vsu cōsumuntur in quibus proprie vsufructus non cōstituitur. Syl.

g ¶ Est autem. scilicet vsufructus.

h ¶ Ius. id est seruitus vel forma corpori inherens.

i ¶ Quo. sc3 corpore perempto: vt domo destructa vel fundo casinate perempto: vel iumento mortuo in quo vsufructus habetur. vt. ff. pro socio. verum. §. penultimo.

k ¶ Ipsum. scilicet ius vtendi fruendi.

✱ Usufructus a proprietate. ¶ Casus nō pōt nisi literaliter figurari q2 cū hoc ius vsufructus sit in cōmercio hominū est sub regula q̄ pōt deduci in pactionē & cōtractū & etiā in testamento relinqui: quecunq3 enim nostra sunt in aliū trāsferri possunt ēt aliter q̄ apud nos sint q2 tū proprietas remāsisset inutilis semp abscindēte vsufructu placuit nō solū interēpta re vt dictū est supra in princi. quo casu nulla adhuc esset vtilitas proprietatis finiri vsumfructū sed etiam alijs modis infra notatis. Not. vsumfructum tam in vltima voluntate legari posse q̄ transferri inter viuos. Item not. rationem quare inductum sit vsumfructum certis modis finiri. Syl.

l ¶ Usufructus. Sed oppone: ante separationem non est vsufructus. sed nec post separationem recipit separationē: Respō. vsufruct9. i. qui postea dicit vsufruct9.

✱ Dic tu q̄ est idē vsufructus sed aliter petas illum qn̄ est separatus tunc em̄ h3 formā subsistentē de se primo tū nō erat nisi causalis: sed re vera idē est ante separationem & postea. Syl.

m ¶ Nudam. Sic. C. de muli. que seruis propriis l. j. §. si quis sic. & C. communia de ma. l. j.

n ¶ Deducto. No. deducto si em̄ vni simpliciter fundum: alij vsumfructū legauerit: ambo cōcurrunt in vsufructu. vt. ff. de vsufru. accres. l. inde neratius. §. non solum. & de vsufru. ea. rerum que vsu consu. l. si tibi.

¶ Additio. Quod est verū s̄m Ang. qn̄ vtrūq3 legatū erat spāle. secus si legatū vsufruc. eēt vniuersale: puta omniū bonor: qō an obliget ad collectas & ad debita hereditatis. vide per Angelum infra. in. §. sequenti.

o ¶ Legare potest. Itē & alijs modis. vt. ff. eo. ti. l. proculus. datur autem cum inducitur in possessionem fructuarius: & proprietarius patitur eum vti frui. vt. ff. eo. l. iij. in prin.

p ¶ Constituere. inter viuos.

q ¶ Pactionibus. expone. vt. s. tit. j. §. diximus. & §. fina.

r ¶ Abscedēte. i. separato existēte. Et erit pro questiōe illa q̄ liber homo nō poterit locare operas suas in perpetuū ✱ ne libertas sit inutilis. quod Ir. cōcessit. argu. ff. de cōditio. & demonstr. titio. §. titio. & de li. ho. ex. l. j. Sed Ioan. cōtra cū possit per substitutum seruire. (j) vt. C. de epi. & cle. quisqs. & l. ad similitudinē: cū hoc nō agat vt per se tm̄ operetur. vt. C. de ca. tol. l. vna. §. ne aūt. & ff. de duo. re. l. nemo est. Uel etiam possit interesse prestare. vt. ff. de re iudi. si quis ab alio. §. finali.

✱ Et hec gl. in principali. q. cōiter approbat vt p̄ Christo. hic. Syl.

¶ Additio. (j). Periculo tū suo ēt si fuerit approbatus a iudice put requiritur. Item debet esse talis qui als principaliter per se esset idoneus. Item verum si non fuit electa industria persone & nō possit per semetipsum seruire. als secus. Angel. aretin. ✱

s ¶ Certis mo. vt. j. eo. §. finitur.

✱ Cōstituit. ¶ Casus similiter nō figurat nisi literalr q2 cū vsufruct9 cōsistat in his que in cōmercio nostro sunt d3 in singulis posse tale ius cōstitui exceptis his q̄ vsu ɔsumunt q2 interēpta substātia cessat vsufruct9 nec ppietas ab vsufructu separari pōt q2 nullā affert vtilitatē nisi ɔsumat: q2 tū pōt aliq̄ vtilitas ɔsiderari ex dilatiōe tpis & cōmoditate ipsius dr̄ q̄ quāuis essentialiter nō cōstituat tū senatuscōsulto vtilitatis cā introductū est vt satisdatiōe p̄stita q̄si ɔstituat vsufr. ac. & sic vsufructuāri9 vti poterit & substātia salua remāebit ppietario. & h̄ declaratio sit loco casus. No. vsumfructū in q̄libz re ɔstitui posse exceptis his q̄ vsu ɔsumunt. Itē q̄ i his q̄ vsu ɔsumunt nec naturali nec ciuili rōne ɔstituit vsufruct9. Itē q̄ pecunia cōnumerat in his q̄ vsu ɔsumunt q2 assidua pmutatiōe q̄si extinguit. Itē q̄ ex senatuscōs. vtilitatis cā p cautionē q̄si cōstituit vsufruct9. Itē no. formā cautiōis. Syl.

t ¶ Constituitur. In fundo etiam sterili. vt. ff. eo. l. statue. §. j.

v ¶ Naturali. q2 ñ pōt eē salua substātia: qō eē d3 vt. s. e. in p̄ncipio.

x ¶ Ciuili. quia transit in dominium legatarij vnde sibi seruire non potest. vt. ff. si vsufructus peta. l. vti frui. in prin.

y ¶ Uestiméta. ff. e. §3 & si quid. §. & si vestimētorū. cōtra. Solu. ibi loquit de quibusdā vestimētis que perpetuo durabāt: hic de temporalibus.

✱ Uide glo. ibi que melius intelligit & loquitur s̄m Ioan. fa. hic. aliter tamen intelligitur hic Christo. Syl.

z ¶ Permutatione. nam que hodie est mea: cras erit tua: sic extinguitur quo ad dominium meum qō desinit. sic. s. de rerum diui. §. si tamē Item si cum alia misceatur extinguitur. vt. ff. de sol. si alieni.

✱ Aduerte quia bene dixit quodam modo quia de se pecunia est de rebus que seruando seruari possunt. & vi. in proposito Alex. in. l. j. §. fuit quesitum. ff. ad trebellia. Syl.

a ¶ Senatus. cuius nomen non habemus.

b ¶ Satisdet. S3 nōne hec satisdatio: vel illa q̄ satisdat legatari9 vel vsufructuari9 se vsurū arbitrio boni viri pōt remitti a testatore: Respō. nō: vt. ff. vt i pos. le. l. si pecunie. & C. de vsufr. l. j. & C. vt le. no. ca. l. pen.

✱ Cōmuniter tenet q̄ quāuis testator non possit remittere heres tū possit. Barto. in. l. j. C. de vsufr. Syl. Illa aūt satisdatio quā p̄stat heres de legato soluēdo bene pōt remitti. vt. ff. vt le. no. ca. l. l3. & l. fi. Et ē ratio: q2 hec satisdatio cōtemplatiōe heredis interponit: illa aūt de legato prestādo gratia testatoris vt sua volūtas adimpleat: vt. C. vt le. no. ca. als vt in poss. leg. l. ij. Nō est ergo mirū si illud qō sua gratia introductū est testator pōt remittere: aliud aūt nō: vt. C. de pac. si qs in conscribendo. & ff. de pac. l. pactum. & de oper. libe. l. cerdonē. & ad. l. fal. quod de bonis. §. finali.

✱ Hec ratio est falsa: q2 ita pōt testator rem heredis remittere sicut propriā. l. vnū ex famil. §. si rem. ff. de leg. ij. Nec etiā est vera alia ratio q̄ sit de substātia: q2 supra est cōtrariū ostensum. Dic ergo q̄ ratio est: q2 legatarius inuitaret ad delinquēdū & dolus futur9 remitti nō pōt. l. si vnus §. illud. ff. de pact. Syl.

¶ Additio. Imo eque de fauore heredis ac de suo disponere pōt s̄m Christo. per. l. vnū ex familia. §. si rē. ff. de lega. ij. Et dicit ipse rōnem: q2 vno casu inuitaretur ad delinquendū. in alijs autem non. Ang. areti.

c ¶ Morietur: aut capite minuetur. His em̄ duob9 modis tm̄ amittit vsufruc. vt. ff. de vsufru. ea. re. que vsu cōsu. l. in stipulatiōe. & l. quoniā.

d ¶ Satisdatur. a legatario.

e ¶ Estimate. scilicet eo tempore quando dantur legatario. sic. ff. de vsufr. ea. re. que vsu consu. l. si tibi vini.

f ¶ Poterat. s. cū substātia in his nō saluet: & dñiū mutet. vt. s. dictū est.

g ¶ Cautionem. Impropie. nam satisdare debet. vt. C. de verb. signi. l. sancimus. & ff. de vsufru. ea. re. que vsu consu. l. tribus. in fi. que cautio loco proprietatis erit apud heredem.

✱ Finit. ¶ Casus. Querebat: q2 dictū fuerat p extinctionē subiecti finiri vsumfruc. & alijs modis ne ppietas eēt inutilis an eēnt & alij modi finiēdi. & rñdet vt in tex. Ideo em̄ morte extinguit q2 interimit illa persona cui debet sicut interempta re ex q̄ debet cessat & resoluit illud ius. Idē si renūciet q2 oia q̄ in dñio nostro sunt in aliū trāsferri possunt: & sicut dñs pōt in re sua ɔstituere vsumfructū: ita ab vsufructuario cedi in eū pōt: in aliū vō extraneū cedi nō pōt: q2 est ius psonale qō a psona euelli non pōt. No. vsumfructū finiri morte & duabus capitis diminutionibus. item abutendo. Item si vsufructuarius dño proprietatis cedat vel si vsufructuarius acqsiuerit proprietatē. Itē interitu rei. Syl.

h ¶ Finitur. Morte. s. naturali. Sed contra. ff. de noua. si vsufructus. Solu. nā ɔtradicit. ibi em̄ anteq̄ essez vsufructuari9 delegaui. vnde ex eius psona cui delegaui finit: q2 in ei9 psona incepit: si aūt postea delegasset ex mea psona finiret. vt. ff. de pic. & cōmo. rei vēd. l. necessario. §. fi.

¶ Additio. Dic q̄ idē no. gl. in. d. l. si vsufruct9. sed Bart. ibi dānat glo. q2 sicut vsufructus non pōt cedi. ita nec actio pro vsufruct. Ang.

i ¶ Capitis. supra de capi. diminu. §. j. & ij. & iij.

k ¶ Maxima & media. q̄ mortes ciuiles sunt. vt. ff. pro so. verū. §. societas non aūt minima capitis diminutione vt. j. de acq. per arro. in prin.

l ¶ Per modū & tēpus. s. vt bonus paterfamilias. † Uel melius p modum & tempus. i. per moderatū tēpus. s. x. annorū inter p̄sentes. xx. inter absentes. vt. C. de vsufru. l. corruptionē. Sed relictus ciuitati durat centū annis vt. ff. e. an vsufruct9. Actio vō cōpetens pro vsufructu nō ipso iure tollit: cum tēpus nō sit modus tollēde obligatiōis: s3 in exceptionē pro dicto tēpore tollit: l3 in alijs modis q̄ tēpore finiēdi ipso iure etiā actio tollatur: vt. ff. de act. & oblig. l. obligationū fere. §. placet.

✱ Et licet alias actiones personales nō tollant nisi spatio. xxx. anno. Tamen ex eo tollitur ipsum ius vsufructus intra dicta tempora debet tolli etiam actio que ex eo prouenit. Syl.

m ¶ Constitutio. C. de vsufruct. l. corruptionem.

n ¶ Cedēdo. j. tit. j. in fine primi casus. 3. Sol. hic dicit de iure vtēdi qō cedi nō pōt: imo tūc ad ppietatē redit: vt hic. & ff. de iure do. si vsufructus ibi de ipsa fructuū perceptione ✱ argumē. de pen. & con. rei vend. l. necessario. §. finali.

o ¶ Acquisierit. s. finit vsufructus. Accur. flor.

p ¶ Que res. id est talis acquisitio.

q ¶ Cōsumpte fuerint. s. in totū: vt. ff. e. si cui isule.

r ¶ Nec aree. sic. ff. quib. mo. vsufru. ami. l. repeti. §. penul. Arg. contra. ff. de pi. act. l. domo.

¶ Additio. S3 ibi loquitur in pignore: & ideo facilius extinguit vsufructus quā pignus ne proprietas reddat inutilis iuxta principiū huius tex. secundum Iaso.

s ¶ Totus. No. totus: si enim pro parte non redit ad proprietatē: vt. ff. quib. mo. vsufr. amit. l. excepta. Itē si sunt duo ɔfructuarij vno pdente: alteri accrescit: vt. ff. de vsufruc. accrescē. l. j. §. pe.

¶ De vsu & habitatione. ¶ Supra tractatū est de vna seruitute psonali. videlicet de vsufruct. hic sequitur de alijs. Aret.

Hisdem istis. ¶ Totus iste titul9 in tres partes diuiditur. Primo ponit d vsu. Secūdo de seruitute habitationis. Tertio facit quoddam preambulū transiens ad alias materias. Secunda ibi (Sed si cui) Tertia ibi: (Hec de seruitutibus.)

✱ Hisdem. ¶ Casus non figurat in declaratione terminorū: nisi iuxta literā. Not. q̄ vsus & vsufructus parificant in modo cōstituendi & finiendi. Item q̄ plus iuris est in vsufructu q̄ in vsu. Item q̄ vsuarius potest morari in fundo dum tamen non sit molestus domino aut cultoribus. Item q̄ vsuarius ius suum alteri cedere non potest. Syl.

t ¶ Constituitur. sc3 in testamento: & inter viuos. vt. s. titu. j. §. j.

v ¶ Solet. Nisi q̄ vsus pro parte ɔstitui nō pōt. vt. ff. e. l. vsus pars. sed aliud in vsufruc. vt. ff. de vsufruc. l. vsufruct9 ab initio. Et ratio est: quia diuidu9 est qō non est in alijs seruitutibus. vt. ff. ad. l. fal. l. j. §. si vsufructus. Nec obstat si duobus vsus cōstituitur q̄ cōcursu partes fiunt: q2 occasione. i. necessitate magis q̄ ratione ɔtingit. vt. ff. de riuis. l. labeo.

✱ Rationē aūt quare vsufructus dicitur indiuiduus vsus aūt diuiduus indicio meo reddit tex. in. l. vsus pars. ff. e. tit. Quis pe. dixerit hoc esse: q2 vsufruct9 ɔtinebat certū: vsus incertū cū nō ptineat vtilitas totius rei vt in vsufructu: & Bar. in. l. stipulatiōes nō diui. in. iiij. q. ff. de verb. oblig. dixerit hoc esse: q2 vsus h3 omnimodā similitudinē cū realibus cū debeatur a re p̄sone: & ideo ēt ille sicut ipse est indiuiduus sed vsufruct9 est pars dominij. l. iiij. ff. de vsufruc. ideo pars eius sicut dominij pōt pro indiuiso queri. l. meuius. §. duob9 de leg. ij. imo. & Roma. ibi assignant aliam q2 in vsufructu prestatio partis affert tantam vtilitatem respectu partis quantam totum respectu totius, qō nō est in vsu cuius prestatio debet fieri pro necessitate que in parte non consideratur. Syl.

x ¶ Modis. quos supra titu. j. §. finitur. habuimus.

y ¶ Minus iuris. Sed in casib9 equales sunt fructuarius & vsuarius. vt in vsu pecunie. vt. ff. de vsufruct. ea. re. l. hoc senatus. §. fin.

✱ Ratio est q2 legato vsu harum rerū videtur legata proprietas. l. quem. ff. de vsufr. ea. re. & ideo qō ex his prouenit suū facit vsuarius qō non est in alijs. Syl. Item in fundo: de quo tantum fenum tollitur quantum soli sibi sufficit. vt. ff. eo. fundi. Item in sylua remota ex qua vterq3 ligna vendere poterit. vt. ff. eodem. dinus.

✱ Ratio est q2 als inutilis aliquando esset vsus ex distātia & loci remotione vt dicitur in. d. §. sabinus. ibi preter hec bona. Syl.

z ¶ Feno. id est herba.

a ¶ Stramentis. id est melega. genus est bladi.

Continuatio.

Diuisio.

† Hec diffinitō vsufruct9 ponit etiā in gl. sup vb. vtat. in. c. si extra de pig.

...vsufru... forma... vsufru... causa...

De hoc ...hūc in locū Bal. Cautio non est de substantia vsufruct9. Quod est verū respectu rerum q̄ vsu non cōsumunt als sec9 vt j. e. §. constituit. i fi. q̄uis Ja. dubitet p l. h senat9. §. j. ff. d vsu fru. ea. re. q̄ vsu ɔsu. et pp̄ter spāliā hui9 gl.

† Hec verba recitantur in glo. pe. ibi itē pec. nume. l. c. fi. ex de pigno.

Operas suas an possit quis in ppetuū locare.

✱ Similem habes glo. in. l. antiquas. C. eod tit.

✱ Uideto tu qualiter hoc Bald. hic ex petro Cy. et Bart. resoluat cū vtz in additiones huc cōferri queat.

† Satisdatio de legato soluendo pōt remitti a testatore: s3 nō de vtēdo fruendo arbitrio boniviri fauor pprio renūciare l3.

† Sic etiā clerici cēsent vsufructuarij: rerū beneficiorū suor3 vt in fi. ex de pig. & c. vlti. in glo. ij. de pecu. cle. & eoru3 morte finitur vsufructus: vti dictis capi.

✱ Imo tunc nō finit sed agit contra actō. l. aquilie cautiōe interposita vt. l. equissimū. §. j. cum duab9 seq. ff. de vsufru.

✱ Et tūc hereditatis in cratiuo intelligit, qō not. pro statutis. Item finit p mutatiōes forme ipsius rei in meliur etiā si fuisset per ppietariū inchoata. l. vsufructuari9 no. rtuū. ff. de vsufr. Ang.

† Concor. cu3 hoc. §. c. fin. in gl. sup verb. fruatur. ex de pig. ponit... nothu... Serui... tes sūt di... uidue p... vs... U... & fi... rius... do sū... les.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Quotidianum. Quid si hodie vsus qui mihi sufficit constituatur: et eius ab alio in alio fundo cōstituatur. Rñ. loc⁹ erit electiói vel gratificationi in toto vel in pte. arg. j. de leg. §. si generaliter. et ff. de religio. l. fi.
b ¶ Utatur. Nunqd in vino vel in frumēto: et oleo? Respō. quidā nullo modo. Alij ṡ. quorū snia est verior. vt. ff. e. plenū. §. preter. Itē qs colet agrū? Respō. proprietarius si vult. † alias vsuarius. vt. ff. eod. si domus vsus. et ff. ō vsu. l. hacten⁹.
c ¶ Impedimēto. als: id est si alia de cā inueniat dñm et eius familiā poterit prohibere. vt. ff. eo. l. si habitatio. §. fin.
d ¶ Alij. quasi dicat nisi proprietario.
e ¶ Cum. id est q̄uis.
f ¶ Hec oīa. supra tit. j. §. finit. contra. Solu. vt ibi. Itē. ff. loc. l. locare. cōtra. Solu. ibi. in prediatibus et seruitutibus loquit hic in psonalibus.
* Item is qui edium. ¶ Casus. Querebat an vsuarius ediū posset secū habere vxorē: familiā et hospites: et videbat q non: qr cū tale ius in aliū transferri neqat nō videt quoquomodo cōmunicabile: qr qō vna via phibet per aliam nō cōcedit: contrariū tñ decidit nō de rigore. qr militant ratiōes pdicte. Sz ex cōsuetudine ibi vig receptū est ppter id qō nimis durū videt ab vxore et familia separari. No. q vsuarius ipse tamen vti pōt. Itē q vsuarius edium potest ipse cū familia habitare. Syl.
g ¶ Item is. At ipse tm ff. eo. l. ij. §. j. cōtra. Solu. ibi ponitur solum pro solū mō. vt. ff. de vulg. substi. l. q liberis in pncipio.

† Concor. c. que i ecclia rū. j. gl. sup vb. alienandi. circa pn. extra de cō stit.

† Ut puta qr fūd⁹ pl⁹ fructuū affert q̄ sit ō necessitate vsuarij.

* Nec alteri cōcedere vtēdū. si tñ vnicū boue habeat vsuariū, pōt cōiungere cū boue vicini vt alternis diebus vtat scdm Ang. Eg. perr.

ad vsum quotidianū a vtat b. In eodem quoq fundo hactenus ei morari vt neq dño fundi molestus sit: neq his per quos opa rustica fiunt impedimēto c sit. ¶ Nec vlli alij d ius qō habet aut locare: aut vendere † aut gratias concedere pōt: cum e is qui vsumfructū habet possit hęc omnia f facere.

¶ Habens vsum domus potest in ea habitare cū marito: vel vxore et familia: et hospitem recipere: sed tale ius non potest alteri cedi. Angelus aretinus.

¶ Item is qui ędiū vsum hz: hactenus ius habere intelligit: vt g ipse tm inhabitet: nec hoc ius ad alium trāsferre pōt. ¶ Et vix receptū esse videtur vt hospitē ei recipere liceat. ¶ Et cū vxore liberisq suis. ¶ Item libertis necnon personis alijs liberis qbus nō minus q̄ seruis vtitur habitandi ius habeat. ¶ Et conuenienter si ad mulierem vsus ędium pertineat: cum marito h ei habitare liceat.

¶ Qui hz vsum serui ipse tm vti potest et idem in iumento: sed si pecoris vsum habet solū vtetur ad impinguandum agrum. Aretin.

¶ Itē is ad quē serui vsus pertinet: ipse tantū opera: atq ministerio eius vti i pōt: ad aliū vō nullo modo ius suū transferre ei cōcessum est. Idē. s. iuris est et in k iumēto. ¶ Sz et si pecorū vel ouiū vsus legatus sit: neq lacte l neq agnis: neq lana vtetur vsuari⁹: qr ea in fructu m sunt. Plane ad stercorādum agrū suū pecoribus vti pōt.

¶ Habitatio est ius distinctū ab vsufructu et vsu: et ideo eam habēs locare potest Angelus aretinus.

¶ Sed si cui habitatio n legata siue aliquo o modo constituta sit: neq vsus p videt: neq q vsufructus: sed quasi proprium aliquod ius: q̄q habitationem habentibus propter rerum vtilitatem sm Marcelli sniam nostra decisiōe r promulgata pmisimus nō solū in ea degere: sed etiam alijs locare. ¶ Hęc s de seruitutibus: et vsufructu: et vsu et habitatione dixisse sufficiat. ¶ De hereditatibus autem et obligationibus suis locis proponemus t ¶ Exposuimus v summatim quibus modis iure gentiū res acquirūtur: modo videamus quibus modis legitimo et x ciuili iure acquiruntur.

¶ De vsucapionibus et longi temporis prescriptionibus. Tit. vj.

¶ Hodie * res mobilis triennio cum titulo et bonafide vsucapitur. res vero immobilis. x. annis inter presentes et inter absentes. xx. ann. vbiq locorum Aretinus.

Iure y ciuili constitutum fuerat vt qui bona z fide ab eo qui

q ¶ Neque vsusfructus: qr hic non finit nisi morte: vt. ff. eo. si habitatio. circa princ. † lz vsusfructus multis modis dicit: vt. ṡ. de vsufru. §. finit.
r ¶ Decisione. vt. C. eod. cum antiquitas.
s ¶ Hec de seruitutibus. Excusat se quare de hereditatibus et obligationibus non dicit: cum videtur hic dicere debere: vt. ṡ. de re. corp. §. j.
t ¶ Proponemus. scz. j. de hered. institu. vsq ad tit. j. de obli. et exinde vsque ad titul. de act.
v ¶ Exposuim⁹. Hec continuatio refertur supra de rerum diuisione. §. singulorum.
x ¶ Et. pro id est.
¶ De vsuca. etc. ¶ Hec rubrica cōtinuatur per imperatorē ad precedētia: vt visum est supra titulo proxi. in fi. Quia supra dictū est qliter res iure gentiū nobis acqrūtur. Nunc sequitur videre qualiter iure ciuili nobis acqrunt. Are. Et dic de vsuca. scliz mobilium sed prescriptio immobiliū: vt patet infra. e. in princ. et C. in qbus ca. ces. lon. tē po. pre. l. ij. sed in. ff. e. vsucapio large sumit per totū titulum. et maxime in. l. quare. Accursius.
y ¶ Iure ciuili. ¶ Tot⁹ iste titulus diuiditur in nouem partes. Nā ponit primo q ad vsucapionē reqritur bona fides: et iustus titul⁹. et spatiū tēporis. Scdo q lz pdicta interueniant: non tamē pcedit vsucapio ppter naturā vel vitiū rei. Tertio rediens ad primā regulam ponit qualiter in re aliena mobili possit tradens habere bonā fidē. Quarto q in rebus immobilibus nō vitio possessis mala fides authoris non nocet successori. Quinto ponit casum in quo res furtiua potest vsucapi. Sexto an res fisci possit vsucapi. Septimo quans dēat esse res vel titul. Octauo an possessio authoris profit successori. Nono quāto tpe res aliena alienata a fisco: vel donata ab imperatore vsucapiat. Scda ibi (Sz aliqñ.) Tertia ibi (Sed tñ.) Quarta ibi (Qō aūt.) Quinta ibi (Aliqñ.) Sexta ibi (Res fisci.) Septima ibi (Nouissime.) Octaua ibi (Diutina.) Nona ibi (Edicto.) Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit ius antiquum. Secundo illud corrigit. Secunda ibi (Et cum.)
* Iure ciuili. ¶ Casus nō solet. in. l. correctoria figurari. Et tñ inuenū gra ita dici posset q rō dubitādi illa eēt q sicut tps nō solet esse mod⁹ tollēde obligatiōis: multomin⁹ dz esse mod⁹ auferendi dñiū: qr plus est dñium q̄ oblig. l. q actionē. ff. de reg. iur. Cōtrariū tñ dicit inuentū in vsucapione et pscriptione: qr als dñia rerū essent in incerto vt dr hic in tex. Ratio aūt temporis assignari non pōt: qr hoc est inter ea que sunt positiui iuris glo. in. l. j. §. pueritiā. ff. de postu. est igit introducta vsucapio: fauore publico pncipaliter ne rerū dñia sint in incerto et vt sit litiū aliqñ finis. l. fi. ff. p suo. et ratiōes ppter q̄s fuit itroducta vide late p Pet. de anch. in regula possessor. in. ij. col. de reg. iur. lib. vj. No. q vsucapio est introducta de iur. ciu. Itē q in ea regulariter reqrit titu. et bo. fi. Itē no. rationē introductionis vsucapionis. Itē q dñs de facili iure suo pūari nō dz. Itē q. l. dz esse generalis. Itē q mobilia. xxx. ann. immobilia. xx. inter absentes. x. inter presentes vsucapiunt. Syl.
y ¶ Iure ciuili. i. lex. xij. tabularum vel romanorum per excellentiam: vt. ṡ. de iure naturali. §. sed ius etc.
z ¶ Qui bona fide. qō presumitur si a dño credat se emere: vt. ff. de cōtrahenda emptio. l. qui a quolibet: vel q putat vendentem habere ius vendendi: vt. ff. de verborum signifi. l. bone fidei emptor.
* Adde text. in. l. si existimans. et ibi Bartol. ff. pro solu. et Azo. in summa. in titu. C. de vsuca. pro emp. col. iij. Syl. Que bona fides presumitur semper: vt. ff. de probatio. verius.
* Et ita cōiter tenet qñ cōcurrit titu. l. pe. C. de enic. declarat Bar. in l. celsus. ff. e. vbi Balb⁹. col. xxx. Syl. Exigit aūt in vēditiōe duob⁹ tpib⁹ bona

† Et iō non trāsit ad heredes nisi relicta esset in gaudimentū. Et quid iuris qñ maritus relinquit vxores dñas massariā et vsufructuariā vtō hic doct.

Continuatio.

Usucapio ē rerū mobiliū, prescriptō immobiliū.

Diuisio.

* Tu in hūc totū tit. habeto tibi tractatū admodū elegantē de vsucapionum et prescriptionū tēporib⁹. authore Jo. Oldēdorpio.

Bona fides in contractibus quo tēpore exigit.

h ¶ Cū marito pśenti et futuro. vt. ff. e. l. ceterū. §. mulieri. † et gñaliter oēs recipiet quos et mascul⁹ dñmō honeste vt. ff. e. l. nō solū. et l. nō alit.
* Et est ratio qr testator videtur hoc prohibuisse vt dicit glo. in. d. l. non aliter. Syl.
¶ Additio. Et inducit iste text. vt statuta et sententie q̄uis sint stricti iuris: tamen recipiant interpretationem extensiuam quando alias non possunt sortiri effectum: quod no. secundum Angel.
* Item is ad quē. ¶ Casus figuratio pendet a predictis: est eñ illatio regule q ipse tantū vti possit vt habeat locum in iumento et seruo. Quod vero dicitur de pecoribus et ouibus habet rationē positā in text. scz ibi qr ea in fructu sunt: fructus autē non pertinēt ad vsuarium vt dicitur in princ. supra eo. ratio autē dubitādi ea poterat esse: qr videbat deseruire debere omnibus familiaribus vt in edibus dictum est. Syl.
i ¶ Item. Uti pōt. nō aūt locare * pōt si tñ aliquid cōducat faciēdū in eo poterit vti opera vsuarij serui. Item ipsi eidē seruo sua opera poterit locare. acqrit aūt ex re nō ex opera vsuario vt. ff. e. plenū. §. fi. et l. seq.
k ¶ Et in iumento. facit. ff. eo. plenum. §. sed si bonum. et §. equitij.
l ¶ Neq lacte. nisi modico. vt. ff. eo. plenū. §. sz si pecoris. alijs nullo modo. secundū. P. Joan. contra. dicit enim omnibus his ad suum vsum et suorum posse vti. vt in fundo supra diximus.
* Et hec cōmuniter approbat in. d. §. sz si pecoris. sm Ang. h. Syl.
m ¶ In fructu. sic supra de re. di. §. in pecudum.
¶ Sed si cui habitatio.
* Casus hic non ponitur: qr declarat simpliciter quid sit habitatio. No. q habitatio differt ab vsu et vsufructu. Item q qui habet habitationem non tantū ipse cum familia ibi habitare potest: sed etiam alteri locare potest. Item q. l. sub congruo titulo ponenda est. Syl.
n ¶ Sed si cui. Habitatio. Siue dicat habitatio: siue vsufructus habitationis: idem est: vt. C. eod. cum antiquitas.
o ¶ Aliquo modo. scilicet inter viuos pactionibus et stipulationibus. sic supra de ser. §. fin. et de vsufru. §. j.
p ¶ Neque vsus: qr locat. vt. C. eod. cum antiquitas: sed vsuarius non: vt. ṡ. eod. circa princ. Accursius.

[illegible] ... Itē si [illegible] erit vl vidua in testamento posita. vide Ang. hic.

* Nec vsq ad lucx seu abusuz, sed ad vsum, et idē in ceteris fructib⁹ gl. in. d. §. sz si pecoris. licet Jo. de Plat. dicat spāle esse in lacte.

bona fides. s. tpe cōtractus: et tpe traditionis: in alijs aūt cōtractib⁹ tēpus traditiōis sufficit nec nocet posteriori sciētia. (l) Secus est in petitiōe hereditatis: vt. ff. pro socio. l. penul. et pro emptore. l. ij. C. de vsuca. transfor. l. vnica. §. sed tantummodo. et. ff. de peti. heredi. sed et si §. quod si ab initio.

¶ Additio. (l) Dic hoc verū de iure ciuili. vt. l. j. C. de vsucap. trāsfor. sec⁹ de iure canonico: qr omni tpe donec pscriptio sit cōpleta reqrit bona fides. extra de prescriptionibus. vigilāti. si diligēti veniēs: et. c. fi. et. c. sanctor. et in regula, possessor. de reg. iu. lib. vj. Quid autē si in principio et in fi. habuit bonā fidem: sed medio tēpore malā. Itē qd si post bonā fidem incipit dubitare: vtrū res fuerit tradentis vel nō. Itē quid si post cōpletā pscriptionē superueniat mala fides: vide hic per Ange. areti. et per Pañ. in. d. c. fi. et per Jo. andre. in dicta regula possessor in mercurialibus.
a ¶ Dñs non erat. si eniz erat dñs: et accipiēs fit domin⁹ per traditionē: vnde nō vsucapit, vt ff. e. sequit. §. lana. et de capti. l. in bello. §. si quis seruū. et. ṡ. de re. diuisi. §. per traditionem.

† Als crederet.

† Hec ratio recitat in. c. vigilāti cuz glo. sup vb. scegnicié. extra de prescrip.

† Puta qr sine ipa seper hñs rez aliquo tit. eēt incertū an eēt effect⁹ dñs vel quia als eēt difficile probare dñiuz Jason.

* Qr solo fauore vsucapiēti inullā inspecta negligētia petētis currit. sz Chri. q tñ falsum est per istuz text. ibi putātibus. et. l. j. ff. eo. Dic ergo rationez, quia in reb⁹ mobilib⁹ vt diurnuz agit de minori pīn dicio scdm Jaso.

dñs nō a erat: cū crediderit † eū dominum esse rem emerit vel ex dōatione alia b ve quauis iusta causa acceperit, is eā rem si mobilis erat anno vbiq vno: si immobilis biēnio tantū in Italico c solo vsucapiebat, ne d rerum † dominia in incerto essent. ¶ Et cum hoc e placitum erat putantibus f antiquioribus dominis sufficere ad g inquirēdas res suas prefata h tēpora, nobis melior sententia resedit i ne domini maturius k suis rebus defraudentur l neq certo m loco beneficiū hoc concludatur. ¶ Et ideo constitutionem n super hoc promulgauimus qua o cautum est vt res p quidem mobiles per q triennium, immobiles vero per longi temporis possessionem. (id est r inter presentes s decennio inter absentes viginti annis) vsucapiantur t.

Et his modis non solum v in Italia sed etiam in omni terra que nostro imperio gubernatur dominia x rerum iusta y causa possessionis precedente acquirantur.

¶ Homo liber: res sacra vel religiosa et seruus fugitiuus non potest vsucapi etiam bona fide. hoc dicit.

¶ Sed aliqñ etiam si maxime qs bona fide rem possederit: non tñ illi vsucapio vllo tēpore z procedit: veluti si quis liberum hominē vel rem sacrā a vel religiosam: vel seruum b fugitiuum possideat.

¶ Furtiua res vel vi expulsiua possessa non pōt vsucapi vel prescribi etiam per bonę fidei possessorem et emptorē. Et vendens rem alterius scienter cōmittit furtum. Aretinus.

¶ Furtiuę quoque res et quę vi c

de pigno. l. vsucapio. et qō hic dicit. et his modis referas sm. B. ad vsucapionē tm: per quā sm oēs dñium querit. vt. C. de pac. l. traditionib⁹. Uel q dicit dñium ponitur proprie quātū ad vsucapionē. Improprie vero quantū ad pscriptionē: hoc est pro effectu dñij: scz vt possidentes habeamus exceptionē. non possidentes habeam⁹ actionē vtilem. vt. ff. de acquir. re. do. rem in bon. et. C. de prescriptio. xxx. anno. si quis emptionis. in princ. Et est ratio qre vsucapiōe magis dñium queraf: qr mobiliū rerū vilis est possess. vt. ff. de acquir. pos. si rē.
* Dic q qritur regulariter vtile dominium in prescriptione in vsucapione directū. late Feli. in rubrica extra. eod. col. j. in. vj. limita. Syl.
¶ Additio. An p prescriptionē acquiraf vtile vel directū dominiū. vide omnino p Jo. Andr. extra de regul. iu. regula possessor. i mercuria. ibi quarto pponebatur. lib. vj. et p Panormita. post eum in rubrica extra de prescriptio. et per Cy. in l. traditionibus. C. de pac. et per Jaso. de may. hic in addi. ad Po.
y ¶ Iusta. Uel quasi vt dicemus. j. eod. §. error.

Christo. h. et procedit sm aliquos qñ prescribit dño patiēte et sciēte: als pcedit opinio Bul. vt refert Ange. opin. tñ gl. est cōis.

b ¶ Alia. cum sint multe cause iuste siue tituli: vt. ff. de publica. l. j. §. sed cur. vsq ad. l. eum qui.
c ¶ In Italico solo. id est in Italia. nō ergo etiaz in prouinciali, vt. C. de vsucapio. transfor. l. vnica.
d ¶ Re rerū dominia. hec est ratio quare vsucapio sit inducta. † et alia scz vt aliquis sit litium finis, vt ff. pro socio. l. fi. Accur.
¶ Additio. Dic q iste rationes hic introducte processerūt ppter bonū publicū: vt tex. in. l. j ff. de vsuc. de hoc vide Ang. hic.
e ¶ Et cum hoc placitum erat. i. cū istud placebat.
f ¶ Putantibus. s. iure cōsultis.
g ¶ Ad inquirēdas. vel amittendas.
h ¶ Prefata tempora. s. anni, vel biennij.
i ¶ Resedit. scz in animo.
k ¶ Maturius. i. mature.
l ¶ Defraudent. Qō iura nolunt: vt. C. de vsufruc. corruptionem. et de prescript. xxx. an. l. fi.
m ¶ Certo loco. s. solo Italico: vt olim: vt. ṡ. eo.
n ¶ Constitutionē. C. de vsucapio. transf. l. j.
o ¶ Qua. scilicet cōstitutione.
p ¶ Res quidem mobiles. et se mouētes. vt. ff. de verb. signi. mouētiuz.
q ¶ Per triēniū. Que tempora tam prescriptionis q̄ vsucapionis cōtinua sunt. vt. ff. e. nunq̄. §. j.
* Cōmunis est hec opi. gl. in rub. ff. de diuer. et tēp. prescri. et ibi Bart. Pau. in. d. §. j. Syl. Et in vsucapione sufficit tetigisse vltimū diē. In prescriptione vero queritur de momēto ad momētum. vt. ff. eod. l. in vsucapionibus. et. ff. de actio. et obliga. l. in omnibus. Et est ratio: qr vsucapio fauorabilis est, * prescriptio vero odiosa: vt. C. de edi. di. adri. tollen. l. fi. et. ff. de liber. et postbu. l. cum quidam.
* Intellige de prescriptione. xxx. an. alie enim procedūt vti fauorabiles sicut vsucapio et ita vbiq tenēt doc. l. iij. §. minorē. ff. de mi. Syl.
r ¶ Id est. quādoq lōgum tempus aliter ponitur: vt. ff. de dam. infec. l. si finita. §. non autē. Item aliud in personalib⁹ actionibus, vt. C. qui. nō ob. long. tempo. prescri. neq. et de cōsti. pec. l. ij.
* De iure enim ciuili est regula q siue cū bona siue cum mala fide pscribatur spatio. xxx. anno. l. ij. C. de cōsti. pecu. Syl.
s ¶ Presentes. s. in eadem prouincia degentes sed absentes in alia, vt C. de prescrip. lon. temp. l. fi.
* Et ita cōmuniter tenetur: et eadē prouincia que dicatur ponit glo. in. d. l. fi. in verbo, id est. Syl.
t ¶ Usucapiant. pprie pro * mobilibus accipitur: improprie p immobilibus q̄tum ad hunc titulum. sic. ff. de offi. procō. l. ij.
v ¶ Non solū in Italia. ex differētia enim locoz etc. vt. C. de temp. in integ. resti. superuacuam.
x ¶ Dominia rerum. et hac litera voluit dicere. M. q pscriptiōe. x. vel xx. annorū dominium queraf. pro eo est. ff. eo. l. cum qui. in fi. j. respō. B. contradicit. † argumentum. ff. de iureiu. si duo. §. j. et de prescri. xxx. an. si qs emptiōis. in prin. et est argu. pro. B. de pig. l. j. §. cū prediū. et. C.

* Hec dicto recte sentientib⁹ non placet: vt appet ex Paul. in. l. furtū. et. l. quare. ff. de vsuc. qui de fūdo alieno siue vi possesso loquēs inqt. Quare ipe qdez nō pōt vsucapere et. l. nūq in vsucapionibus ad princ. ff. eo. titul. vbi ait. vel post longū tēp⁹ vēditiōis p actū vsucapi nō posse: quia iuris error ē. Ceterumquid sit vsucapio qdve ad eā requirat. vide gl. xvj. q. iij. c. in summa. et de prescrip. c. vigilāti in glo. et. j. d. c. ius quiritū in gl. fin.

† Quem sequūtur vltramontani: vt refert

dicemus. j. eod. §. error.
* Sed aliquando. ¶ Casus. Querebat an hic enumerata prescribi aut vsucapi possent: et videbat q sic: qr si quis hoīem liberū quē bo. fide emerat possedit et res sacra vel religiosa p regulā tex. nri in prin. videbat qri ne dñiū sit in incerto: et vt litiū sit quādoq finis vt dictū est presertim cū liberi hoīs venditio cōstet ab ignorāte. l. libera. ff. de cōtrahē. emp. cōtrariū decidit qr cū tales res nō sint in cōmercio nro vt supra de re. di. in pn. et. j. de inu. sti. in pn. cū non possint per aliquē cōtractum trāsire in dñium alterius non vsucapiunt: qr prescriptiones sunt inuēte vt ius creatū in alium trāsferant non vt ius nouū inducāt: et vt alioz iura et dñia q in rebus habent pscriptionibus mediātibus acquirant et in prescribentē trāsferant vñ cum nullū ius sit in libero homine: imo nec ipse in seipso ius habeat. l. liber hō in pn. ff. ad. l. aqui. et idē sit in rebus sacris. §. sacre. ṡ. de re. di. quo. Itē qr talia possideri nō pñt. l. q vniuersas. ff. de acq. pos. ergo nec pscribi. l. sine possessiōe. ff. de vsuca. in seruo aūt fugitiuo rō est quia suijpsius cōmittit furtū ideo tanq̄ res furtiua non vsucapitur vt dicetur in. §. proxi. No. summarium. Syl.
z ¶ Sed aliquando. Ullo tempore. etiam quadraginta annorum: vt C. de prescrip. lon. temp. que pro lib. da. l. fi.
* Imo nec tanto tempore cuius initij memoria in contrarium non existat ex quo. l. afficit rem secundum Bald. in. l. omnes. C. de prescriptio. xxx. anno. Fel. in. c. accedentes. colum. iiij. de prescrip. Syl.
a ¶ Rem sacram. vel religiosam: nisi desinant esse sacre vel religiose: quod fieri potest: vt. ff. de reli. cum loca.
b ¶ Seruū fugitiuū. qui facit furtū suijpsius: vt. C. de ser. fugiti. l. j. Sed nunquid. xxx. annis fugitiuus vsucapitur. Respon. non cum possessio retineatur: vt. ff. de acquirē. poss. l. j. §. per seruum. et. l. rem que. in fine. ergo non currit vsucapio possidenti: vt. C. de prescriptio. xxx. vel. xl. annorum. l. male. nisi extunc quando ab alio ceperit possideri: vel steterit diu: † quia extunc desinit possideri: vt. ff. de acquir. possess. l. iij. §. si seruus. et. l. per eum. §. per seruum.
¶ Tria sm Christo. hic debūt cōcurrere. primū q diu morat⁹ sit in libertate. sm q exhibuerit se aduersum dño pro libertate obtinēda. tertium q fuerit ab alio possessus. l. si is qui pro emptore. §. si seruus. ff. eo.
* Furtiue quoq res. ¶ Casus. Querebat an furtiue res et vi possesse possent vsucapi et quamuis ex regula gñali q male fidei possessor vllo tempore nō prescribat ipse fur videret impediri vsucapere: tñ si bona fide quis ab eo emat credēs eum dominū videbatur saltem in eum transire vsucapiendi conditio: cuius contrarium dicitur hic. ratio autem assignatur quia. l. inhibet et prohibet prescriptionē. quare autem. l. prohibuerit, est: qr iam res est affecta. vitio reali: et vt dicebat Bald. in l. in ciuile. C. de fur. titulus habitus a fure habet p non titulo, nec patrocinatur emptori et sic non pstat vsucapiendi cām. Not. furtiuas et vi possessas res vsucapi nō posse. Itē q sufficit rō qr. l. dicit. Itē q ex duabus rōnibus si vna remanet illa sufficit. Itē q malefidei possessor non prescribit. Itē q in rebus mobilibus nō facile procedit vsucapio. Itē q vēdens scienter rem alienā dicitur eius cōmittere furtum. Syl.
c ¶ Furtiue. Ui. scilicet expulsiua: nō compulsiua: vt. C. quod me. causa. l. si vi vel metu.

Seru⁹ fugitiu⁹: an xxx. annis vsucapiat.

† Pro libero bona fide. Item si paratus sit subire iudiciū liberale sz doct. hic.

Universidad de D[...] Biblioteca

* Dic q ratio differẽtie est qr si est possessa per vim expulsiuã est imprescriptibilis donec purgetur illud vitiũ & res puenerit ad priorẽ dominũ si mobilis est vel antiquũ possessorẽ si immobilis fm Bart.in.l. certe.§.nõ.ff.de preca.secus per vim cõpulsiuã qr nõ afficit vitio reali nec impedit vsucapio dũmodo alia extrema concurrãt.l.iij.vbi glos. Bar.& doc.C.quod met. causa. Syl.

* Ratio autem quare in suis non habet locũ est quia bona cõtinuãtur non de nouo queruntur.l.in suis.ff.de liberis & posthumis. Syl. ¶ Additio. Aduertas tñ q licet heres possit inchoare prescriptionem in personã suam & vsucapere: tñ tenetur exonerare cõsciẽtiã defuncti: & sic rem restituere.ita dicit singularis doctor Antoni⁹ de but. in capi.si diligenti.de p̃scriptionib⁹. & Joan.de Imol.in capi.fin.in.iiij. col.eo.titu. Angelus.

p̃scrip.lõg.tẽp.&.§.eod ad princip. nec obest.l.j.hic alleg. qm illic.tit. habebat.fz Bald.

* De natura atq significatione huius vocis vide Bart.in.l. i.ff.de tut. & cu.l.vis.ff. qd metus & c.ad audientiã q met.ca.& ib pbat. c.literas i gl. penul. vbi multiplex vocis huius natura aperte demonstrat. Ceterum Porc. hic quinq genera recẽset népe expulsiuam, cũ a re immobili expellit, itẽ & ablatiuaz cũ res mobilis cuipiã aufert [...] [...] quinto inquietatiuã, cũ dno vicissim p̃tẽdũt possidere & alterũ alter inquietat, quarũ triũ posteriorũ nulla vsucapiõi aut p̃scriptiõi obstat.

a ¶ Predicto lõgo tpe.s. triennij vl decẽ vel viginti annis. Sz triginta vel quadraginta annis p̃st. vt.C.de prescri.triginta vel qdraginta an.l.oẽs.& l.sicuti.& de anna.excep. l.i.§.ad hec. Accur. ¶ Additio Nõ pcedit in eo q ab ipso emit bõa fide, als secus de iure canonico, vt dixi.s.
b ¶ Possunt.nisi purgato vitio.vt.j.e.§ aliqñ.
c ¶ Nã furtiuarũ. Similis ratio: qr lex vult: vt.s. qbus ex cau.manumit. nõ lz.in pn.vñ illud. Sic volo sic iubeo, sit p rõne volũtas. Est & alia ratio qr res vitiose sunt.vt.j.e. §.nouissime.
d ¶ Ui possessarũ.s.si expulit: & possedit: nec sufficit expulisse, vt.ff.e. sequit.§.si tamen vi.
e ¶ Nõ eo pertinet.s.tñ.
f ¶ Nam his.s.possessoribus violẽtis & furibus.
g ¶ Alia rõne. No. q preualet gñalis ratio spãli. s.de nup.§.affinitatis.& §.socrum.ar.cõtra.ff. de eden.quedam.
h ¶ Sed nec vllus.C.qd met.cau.l.si vi vel metu. cõtra sol.hic de vi expulsiua.ibide cõpulsiua que volũtatẽ lz coactã hz in se: vt.ff.qd met.cã.si mulier.§.penul.

possesse sunt: nec si p̃dicto lõgo tempore a bona fide possesse fuerint vsucapi possunt b. ¶ Naz furtiuarum c lex.xij.tabularum & lex attilia inhibent vsucapionem vi d possessarum rerum lex iulia & plaucia. ¶ Quod autem dictũ est furtiuarum & vi possessarum rerum vsucapionem per leges prohibitã esse non eo e pertinet: vt nec ipse fur: quive per vim possidet vsucapere possit (nam his alia f ratiõe vsucapio non competit, quia scz mala fide possident) sed nec g vllus alius quãuis ab eis bona fide emerit: vel ex alia causa acceperit, vsucapiendi ius habet. ¶ Unde i in rebus mobilibus non facile procedit vt bone fidei possessoribus vsucapio competat. k ¶ Nam qui sciẽs alienam rem vẽdiderit, vel ex alia causa tradiderit, furtum eius committit.

¶ Heres alienando rem alienaz inuentã in hereditate nõ cõmittit furtuz, & in ea procedit vsucapio. Idez in fructuario ancille alienãte partum ipsius quem ad se spectare putabat. Are.

¶ Sz tñ id aliqñ aliter se habet. ¶ Nã si heres l rẽ defuncto cõmodatã aut locatã: vel apud eũ depositã existimans hereditariã esse, bona fide accipiẽti m vẽdiderit: aut donauerit, aut dotis n noie dederit: quin is q acceperit vsucapere possit dubium nõ est. ¶ Quippe cum ea res in furti vitium non ceciderit: cum vtiqz heres qui bona fide tanquã suã alienauerit furtũ non committat. ¶ Itẽ si is ad quẽ ancille vsufructus pertinet partum suum esse credens vendiderit: aut donauerit: furtum o nõ cõmittit: furtũ p enim sine affectu furãdi nõ committitur q. ¶ Alijs r quoque modis accidere potest vt quis sine vitio furti rem alienam ad alium transferat: & efficiat vt a possessore vsucapiatur.

¶ Malefidei possessor transfert in bone fidei possessorem rem non vi possessam cũ vsucapiendi cõditione. Item in rebus soli non cõmittitur furtũ: sed illi qui possidet cum titulo & bona fide principalibus cõstitutiõibus subuenit. Are.

¶ Quod autem s ad eas res que solo continentur expedit: ius ita procedit: vt si quis loci vacãtis t possessionem propter v absentiam aut x negligẽtiam domini: aut qr sine successore: y decesserit: sine vi nanciscatur: quamuis ipse mala fide possideat: qr intelligit se alienum fundum occupasse: tamen si alij bona fide accipienti tradiderit: poterit ei longa z possessione res acquiri: quia neqz furtiuum: neque vi possessum acceperit a.

n ¶ Dotis p filia.vel alia. nam hic iustus est titulus: vt.ff.pro dote.l.j.
o ¶ Furtũ non cõmittit: & ita vsucapit. Sz nonne fuit in iure erratũ: vt.s. de rerũ diuisione.in peculiũ. ergo vsucapio nõ procedit: vt.ff.eo. nunqz. in prin.& l.si fur.§.j. Respõdeo hic errauit tradens: ibi accipiens.vt ex illis legibus colligitur.† Uel non prodest vt ibi: sed non nocet: vt hic. * * Nõ differentie est qr in possidente requiritur bona fides & iustus titulus sed in tradẽte solum bona fides & ita communiter tenetur secũdum Christo.hic & sic tenẽda est prima solu. Syl.
p ¶ Furtũ enim sine affectu. Sz probo q sine affectu furtũ committitur. Nam interdictũ vnde vi incidit sine affectu: qd simile est furto: ergo & furtũ fit sine affectu: vt.C.vñ vi.cum querebat.ibi & generali: & ibi cum talis &c. Respõ.in interdicto est affectus licet nõ cõtra personã certam: sed hic suam esse credebat.
q ¶ Non cõmittitur. sic. j.de obli.que ex delic.nascuntur.§.placuit.
r ¶ Alijs. Ut si iusto errore credam me heredem cum non sim.vt.ff.e.potest. Item mihi legatum cum sit ademptum.vt.j.de actio.§.si quis agens.sic.ff.pro lega. l.iiij.in fin.& alias vbicunqz quis putat rem suam.
s ¶ Quod autem.hucusqz de vsu rerum mobilium dictum est: nunc procedit ad ius immobilium.

† Et est ratio diuersitatis qr in prescribẽte requirit ne dum bona fides sed & iustus ti.ques h error ipedit: sz in tradẽte sufficit bona fides. :: Priorem approbat h Bal.quẽ ts videro. qm facile hanc gl. paucisqz explicat.

* Quod autem ad eas res. Casus: figura p te qr vniuersa decisio pẽdet a bona fide in re vitio nõ affecta. No.que dicta sunt in summario. Syl.
t ¶ Loci vacantis.locus interdũ plenus: & qui possidet. Interdũ semiplenus: vt ille in quo aliquis est cã legatorũ: vel rei seruande causa vt.ff.de acquir.pos.l.iij.§.si.& de act.emp.l.ij.§.j. Interdum vacuus *: & hoc tribus modis.vt hic.sic.ff.de acquir.poss.l.si id quod.
v ¶ Propter absentiã. Sed hoc videt falsum q pp̃ter absentiã amittatur possessio.vt.ff.de acq.possef.clam.§.qui ad nundinas. Sed respõdet hoc propter effectũ absentia dicitur.s.obliuionẽ vt quia longo tẽpore abfuit presumitur q pro derelicto habuit: tẽpus eñ inducit obliuionẽ.& possessio obliuione amittit: vt.ff.de dam.infec.l.si finita.§.nõ autem.quod tempus erit in arbitrio iudicis.vt.ff.de iure delib.l.j.§.si. & l.se.dummodo longum sit & obliuionẽ inducat: & animam retinendi habere desinat.vt.ff.eod.l.furtum.§.j.&.ff.de acquir.poss.quemad. * Quod intelligit spacio.x.anno.l.j.vbi glo.& doc.C.de ser.fugi. Syl.
x ¶ Aut negligentiam.tantam vt respuat rei possessionẽ quod facile fit.vt.ff.de acquir.possess.l.si quis vi.§.j.& §.differentia.
y ¶ Sine successore. Idem & sic cum successore dummodo non fuerit apprehensa vt.ff.de acqui.poss.cum heredes.
z ¶ Longa.s.x.vel.xx.an. Sed hic.§.duabus rationibus est hodie correctus.nã p̃sumitur hodie talis possessio violenta *.vt.C.vnde vi.cũ querebatur.ergo non habet locũ hec prescriptio.vt.s.§.furtiue. Item alia ratione: qr bona fides desideratur ab vtraqz parte: alias.xxx.ann. tantum prescriptio currit.vt in aut.vt spon.lar.§.rursus.col.ix. * Hec glo.cõiter approbat fm Christo.hic quã declara.vt p eũ.Syl.
a ¶ Acceperit. Uere non furtiue. ¶ Additio. Quod verum intellige siue debitor surripuit siue alius fm cõem opin.lz glo.in vltimo casu variauerit.vt hic per Christopho.

Abolita

* Siue vacans nil eñ alterũ ab alterro distat, vt no.gl.in l.si.C.vnde vi.q tuz vacãs dicitur cũ a nemine neqz aio, neque corpore possidet: qd multis modis euenire põt vt hic habes i lra. Porro aũt hãc gl. notãdam vt singularẽ & vnicam. * Hec glo. pugnat cuz ea que in.l. fin.C.vñ vi.in verb.predones.q tenet fm Jo.plat. qñ cõtra Porc.

i ¶ Unde.qr in reb⁹ mobilibus alienis sit furtũ cõtrectãdo: vt.j.de obliga.que ex delic. nasc. §.j.ex eo sit furtiua: & sic non vsucapibilis.vt.s.pximo. vnde sequit qd in rebus mobilibus &c.
k ¶ Cõpetat.sed videt q culpa authoris nõ comitet.i.non sequat accipiẽtẽ.vt.ff.de diuer.& tẽ.pre.l.an vitium.&.ff.de excep.doli.l.apud celsum.§.si cũ legitima. Rñdeo si vitiũ est rei: comitatur vt hic, si persone comitatur in vniuersum succedentẽ, vt.C.de acqui.pos.l.vitia.& C.cõmunia de vsuca.l.si. * Heres enim est successor vicinorum etiã si velit incipere prescriptionem ex persona sua fm cõ.opi.cõtra Dy.& seq.Jas.in.l.pomponius.§. cum qui.ff.de acqui.pos. Syl. ¶ Sed si in rẽ singularẽ succedat nõ comitat: vt.ff.de exce.do.l.apud. §.de auto.& C.de pe.& con.rei ven.l.dolum.nisi qñ vtetur accessione tẽporis eius authoris: vt.ff.de acqui.pos.l.põponius.§.si.(j) Sed hodie vitium persone nocet singulari successori per aut.male fidei. * Declara & limita vt p doc.in.d.l.põponi⁹.§.cũ qs.ff.de ac.pos.Syl. ¶ Additio.(j) Et que sint realia & q personalia: & an cõ successorẽ agentem in iudicio possit opponi de vitio authoris, vide Ang.hic. * Sed tñ. ¶ Casus facile ponit dubiũ eñ faciebat posita supius regula in reb⁹ alienis vẽditis: ratio aũt decidẽdi est qr cũ furtũ nõ cõmittat sine aĩo surãdi nõ impedit trãsferre vsucapiẽdi cõditionẽ. No. q hrs vẽdẽdo rẽ inuentã in hrditate q tñ nõ erat defuncti nõ facit furtũ & trãsfert vsucapiẽdi cõditionẽ h si bõa fide faciat. Itẽ q hrs presumit ignorare ea q in hrditate sũt q iure ad defunctũ ptineãt. Itẽ q error iuris ñ ipedit vsucapionẽ. Itẽ q ptus ancille adfructuariũ ñ spectat.
l ¶ Sed tamẽ.nam si heres.sic.ff.eo.potest.& l.seq.
m ¶ Accipienti. An ipe hrs vsucapit titulo p hrde? Rñ.nõ.vt.ff.de diuer.& tẽ.pscri.l.heres. Alij cõ si vellet ex sua psona cõtinuare possessionem: vt.C.de pre.lon.tẽpo.l.j.qd * falsum est. Quando ergo locum habet vsucapio pro herede cum nec in suis heredibus locũ habeat: vt.ff. pro here.l.ij.§.filium.& C.pro here.l.nihil? Respõdet qñ defunctus retinebat aliquã rem credens suam: sed non vsucapiebat: qr deficiebat titulus & heres est extraneus.

* Qñ tit. deficit, sine quo vsucapio nõ procedit: vt.l.diutina. C.de

Abolitio quid est.

a ¶ Abolita.i.perempta.inde abolitio id est accusationis peremptio.
b ¶ Loci ve.id est partis fundi.sed fundus totus dicitur: vt.ff.de verbo.significa.l.locus.
c ¶ Furtũ.& est simile.ff.e.l.quare. Sed cõtra.ff.de fur.si qs vxori.§.si sufurarie.&.l.si certe.sol.ibi nõ loci: sed terre q eximebat furtũ fiebat. Et qd subijcit.& eorum &c.sic cõstrue.& p̃spicit principalibus cõstitutiõib⁹ ne cui eorum qui possidẽt res soli lõga.&c.& tũc nõ est necesse q in textu sit vtilitati. Uel sic & clarius & p̃spicit p̃nci.cõsti.vtilitati eorum qui poss.res soli ne cui.i.ne alicui ipsorum subaudi pos.long.& indu.de auferri.& sunt he principales constitutiones.vt C.de p̃scri.long.tẽporis. per totũ titul. Accur.

Ordo lre. Additio.

* Aliqñ ẽt furtiua. Casus in notissima regula non figurat cuius ratio elicitur ex tex.qr res ipa ab initio erat affecta: q qñ reuersa est ad dominũ purgat eo vitio & ad priorẽ naturam redit: & ideo fm glo.j.hic est vsucapibilis qd declara, vt dixi.s.in.§.furtiue in glo.j.No.summam. Syl.
d ¶ Aliquãdo. Usucapi. duabus rationib⁹ stare non potest quod hic dicitur. Prima: qr desijt esse vitiosa.vnde non erit mirabile.qd videtur velle inducere contra id quod est.s.eod.§.furtiue. Respon.dic furtiua vel vi possessa.s.quondam.†

¶ Abolita a est enim quorũdã veterũ snia existimãtium etiam fundi: loci ve b furtum c fieri. ¶ Et eorum vtilitati qui res soli possidẽt principalibus cõstitutionib⁹ prospicitur: ne cui longa & indubitata possessio debeat auferri.

¶ Furtiua & vi possessa possunt vsucapi vitio purgato.h.d. Aret.

¶ Aliquando etiã furtiua: vel vi possessa res vsucapi d potest: veluti si in domini e potestatẽ reuersa f fuerit: tũc enim vitio rei purgato procedit eius vsucapio.

¶ Res fisci vsucapi nõ possunt: antequam denũciate fuerint vsucapiuntur. Aretinus.

¶ Res fisci g nostri vsucapi non potest h. ¶ Sed Papinian⁹ scripsit bonis vacantibus fisco nondum denuntiatis i: bone fidei emptorẽ traditã k sibi rem ex his bonis l vsucapere m posse: & ita diuus Pius & diuus Seuerus & Antoninus rescripserunt.

¶ Res vitiosa non potest vsucapi: vel prescribi: & facti error iniustus vsucapionem non parit.h.d.

¶ Nouissime n sciendum est rem talem esse debere vt in se non habeat vitium o vt a bone fidei emptore vsucapi possit: vel q ex alia iusta causa possidet. ¶ Error p autem false cause vsucapionẽ nõ parit: veluti, si quis cum non emerit, emisse se estimans, possideat: vel cũ ei donatum non fuerit: quasi ex donatione possideat.

¶ Possessio defuncti continuatur in heredem etiam male fidei. Mala fides vero defuncti nocet heredi: tam in prescriptione: quã in vsucapione. Aretinus.

¶ Diutina q possessio, que prodesse ceperat defuncto: & heredi, r & bonorũ possessori cõtinuatur s:

m ¶ Usucapere posse.s.triẽnio vel.x.vel.xx.an.cũ habeat titul.si aũt titulũ non hz & vult ex tpe delationis sibi cõputare tps: hz.iiij.ann.vt.ff. de iure fisci.l.j.§.diuus.& de diuer.& temp.pre.l.inter.§.j. Sed si ex tẽpore ex quo ceperũt ad fiscũ puenire.xx.ann.hz: vt.ff.de iure fisci.l.j.§.prescriptio.& hec vera sunt siue in re singulari: siue i vniuersitate.& sic loqtur.ff.de peti.here.l.ẽt si putauit.§.itẽ si qs a fisco.

* Nouissime sciẽdum. ¶ Quãuis in tã gñali regula ex superioribus pẽdẽte nõ fuisset necessaria casus positio: tñ ita dici põt q dubitatũ fuit: an res vitiosa impediret p̃scriptionẽ, q̃uis hic tradat p regula gñali & videbat q non p tex.in.l.j. C.de p̃scri.lon.tẽp.in.l.si nulla.C.de acquirẽ.pos. vbi res vt vitiosa, & tñ nõ ipedit p̃scriptionẽ inchoari in psona singularis successoris: cui⁹ cõtrariũ hic decidit, q imo impediat vsucapionẽ sed loqt de vitio cõsistẽte in re vt cõstat ex illis vbi sin se nõ hz vitiũ.sunt eñ qdã vitia realia in hac materia q dñr realia: qr ad quẽcũqz vadat res, trãsit cũ eo: donec sit purgatũ: vt dcm est.s. sunt & alia vitia psonalia put vitiũ litigiosi. in.d.l.j.& ingressus possessiõis vacãtis, q nõ afficiũt ipm rẽ & nõ impediũt p̃scriptionẽ incohari. Secũdo dubitabatur an error impediret p̃scriptionẽ & videbatur q non.l.sed si lege.§.scire.ff.de peti.he.vbi Bart.cuius cõtrariũ dr hic in errore iniusto facti vt declarabitur inferius. Not.summarium. Syl.

cuz maiore cõtinuatur cõtra minores: sz ex regula gñali restitui põt nisi sit longissimum tps q dormit & durante pupillari etate Are.

† Et hic facit pro saluãdo dicto testis deponentis de filio alicui⁹ q tam sit mortuus subaudatur &c.

* Adde in simili glo.in l.eius.ff.si certum petatur. Syl.
¶ Secũda qr dñs non vsucapit cum sua sit: nec alius ab eo accipiens cum transeat dominiũ: vt.ff.e.seqtur.§.lana.&.§.tunc in potestatẽ. Sed respõ.vsucapi potest.i.vsucapibilis est: vt si ab aliquo non domino alienatur non committente furtum eius vsucapiet emptor.
e ¶ Domini. Uel quasi vt tutoris: vel creditoris si alienam rem debitor obligauit.vt.ff.eo.sequitur.§.si pupilli.& pro soluto.l.finali.aliud si suam.vt.ff.eod.sequitur.§.si rem. Accursius.
f ¶ Reuersa.vel quasi.vt.ff.de furt.quamuis.& ita q non possit ab eo auelli: vt.ff.eo.sequitur.§.tunc.
* Res fisci nostri. ¶ Casus. Querebat an res fisci vsucapi possent intelligendo de bonis que possident: & videbatur q sic quia in hmõi vtitur iure priuati fiscus. glo.in.l.itẽ veniunt.§.in priuatorũ.ff.de peti.here.sed contrariũ decidit ea rõne quia talia fiscalia alienari regulariter non possunt.c.intellecto de iureiur.licet secundum quosdam hoc sit in priuilegium fisco tributum. Not.summarium. Syl.
g ¶ Res fisci.id est imperij.
h ¶ Non põt.triennio mobilis: vel.x.vel.xx.annis immobilis.idem in patrimoniali principis: vt.C.ne rei dñice vel templo.l.j. Idem in re ciuitatis: vt.C.de sacrosanctis ecclesijs.l.fin. Idẽ in re ecclesiastica *: vt C.de sacrosan.eccle.l.fin. Prescribuntur tñ dicte res spatio.xl.annorũ. excepta re mobili ecclesiastica nõ sacra que triennio vsucapit: vt.C.de prescrip.xxx.ann.oẽs.& in aut.de eccle.titu.§.pro temporalibus. colla. ix.& tit.hec constitutio innouat cõstitutiones.colla.viij. Item exceptis publicis que sunt vsui publico deputata vt.ff.de via pu.l.viam. * De hac materia vi.Bart.in.l.in oib⁹.ff.de diuer.& tem.p̃scrip. Syl. ¶ Item res pupilli non vsucapitur: vt.ff.de acqui.rerum domi.bone fidei.§.nunc interest. * Ratio est qr alienari nõ possunt.l.lex q tutores.C.de admi.tut.Syl. † ¶ Itẽ res filij a patre alienata: nisi.xxx.an.a tpe quo est sui iuris: vt C.de anna.excep.l.j.in fi.& in aut.de nup.§.si vero expectet.colla.iiij. * Ratio est quia durante patria potestate non potest agere.l.j.in fine.C.de anna.excep. Syl. ¶ Item res data presidi cõtra legem iuliam repetundarum: vt.ff.ad legem iuliam repe.qui contra legem. * Ex q ei lex resisti.traditiõi vsucapio curret ñ p̃t.l.vbi lex.ff.e.Syl. ¶ Item fundus dotalis: vt.ff.de fundo dotali.l.fundum. * Ratio est propter prohibitam alienationem eius.l.j.§.& cum lex.C. de rei vxo.actio. Syl.
i ¶ Nondum denuntiatis.ab aliquo: cum varie sint cause quibus ad fiscum denuntiatio fieri solet: vt.ff.de iure fisci.l.j.in prin.
k ¶ Traditam.s.ab eo qui acceperat possessionem bonorum bonorũ.
l ¶ Bonis.s.alicuius morientis sine herede: cui succeslit fiscus: non idẽ in ciuitate: vt.C.de bo.va.l.j.& l.vacantia.lib.x.

* Nẽpe mobili, q triennio vsucapitur. Nã q ad res ecclesiasticas mobiles iura nõ sunt antiqua immutata. Et id vsucapioni triẽnali obnoxie sunt, vt olim: ecclesia tñ intra quadriẽnniũ a tpe cõplete vsucap. põt restitui: vt notat in aut. de ecclesiast. tit.§.pro tẽpalib⁹ coll. ix.h alleg.

† Ipse tñ in re aliena p̃stat vsucapiẽdi conditionem. Et no.q cepta

n ¶ Nouissime.i.i vltimis vt breuit dicã sic.s.d susp.tu.§.nouissime.
o ¶ Uitiũ.vel qsi: vt.s.pxi.§.&.§.aliqñ. Sunt aũt vitia.vt qr furtiua: vel vi possessa: vt.s.e.§.furtiue. Nunqd pcaria positio est vitiosa? Rñ.non arg.ff.cõmu.di.l.cõi diuidũdo.§.inter p̃dones. Nunqd litigiosa? Rñ. non.vt.C.de pre.lõ.tẽp.l.j. Nunqd clandestina? Rñ.non dicit res clandestina aliqua lege: sed possessio. Quidam tamẽ dicũt omnia supradicta esse vitia rerũ: vt arg.ff.de acquir.possef.pomponius.§.cum quis. * Cõis doc.resolutio est q vitiũ precarij & clandestinitatis sint personalia. Item & vitiũ litigiosi.ita tradunt in.l.pomponius.§.cum quis ff.de acquir.posses.& in.l.ij.in fi.C.de eden.vbi Jason. Syl.
p ¶ Error.de errore facti loqtur idẽ magis in errore iuris: vt.ff.e.l. nũquã. Sz hic error facti qñqz pdest.vt.ff.p emp.qd vulgo.&.ff.p lega. l.p legato.&.ff.p soluto.l.iij.&.ff.p suo.l.hoiem. In qbus casib⁹ dicũt qdã locũ hre titulũ p suo.& tñ in his, & alijs q a lege spãliter inueniunt: vt.ff.de iu.do.l.peculius.fm Azo. Nos id est fm Jo.in oib⁹.& de his gr̃a exẽpli posuit lex.& tit.emptiõis: vel sili vsucapietur: non p suo tñ: vt tñ in emptione iustiorẽ errorẽ exigamus: vt.ff.pro emp.l.ij.&.iij.in princ. * Non discedendo a terminis text.nostri dicas q cum loquat de errore facti proprie dr error iniustus: nisi facto aduersarij, ita crederet: ita distinguit & firmat Bart.quem ceteri seq.in.l.celsus.ff.de vsucap. Syl. ¶ Item quid si non errat: sed scit? Respon.non potest sibi causam possessionis mutare. (j) vt.ff.de acquir.possef.l.iij.§.illud.&.ff.eodem. non solum.§.q vulgo. ¶ Additio.(j) Et not.q ad hoc vt ex iusta cã quis possit mutare fm gl.in.d.l.nemo: opz q p̃nã possef.penitus a se abdicauerit fm Ang.h.

Error pleg[...]

* Diutina. ¶ Casus. Querebat, an supueniens mala fides in psona successoris, impediat p̃scriptionẽ ceptã bona fide in persona autoris.& videbatur q non.c.possessor.de regulis iuris.libro sexto. Contrarium dicitur hic q mala fides superueniens non nocet: quod verum est de iure ciuili.rationes ponunt docto.in.l.ij.§.si defunctus.§.si enim.ff.eo. De iure autẽ canonico, fm quod fides bona continua exigitur: iste §.procedere hodie non potest. No.q attẽditur initium possessionis in autore, an sit vitiosa vel non. Itẽ q heres vtitur accessione tẽporis ex persona defuncti. Item q successor singularis vtitur accessiõe temporis sui autoris ad perficiẽdam prescriptionẽ. Itẽ q mala fides superueniens in persona heredis, non rumpit prescriptionẽ de iure isto. Syl.
q ¶ Diutina.scilicet decẽ annorũ inter presentes vel viginti inter absentes: vel triennij: vt.ff.qui & a qui.si cum fidei.§.Aristo.&.s.eodem. in principio huius tituli.& C.eod.l.diutina.
r ¶ Et heredi. Heres iure ciuili bonorum possessor iure pretorio: vt.j. de bono.possef.§.quos autem.
s ¶ Continuatur.nisi ipsi heredi tradita sit possessio.vt.ff.eodẽ.eius. alias heres.

Et ratio est quia tunc incipit prescriptio in persona heredis. Syl.
a Heres sciat.ff.de acquir.re.do.quesitũ.ij.rñ.cõtra. Solu.ibi heres sciebat rem esse eius qui causam a testatore habet, vt legatarij qd nocebat: hic alterius sciebat quod non nocet ad vsucapionem.
b Nostra constitutio.vt.C.de vsucapioni.transfor.l.j.
c Similiter. nõ solum in prescriptione.
d Inter. Tempora.s. vt continuent.sz in hoc differt: q: in titul.singulari vtrũq;: scz emptorẽ et venditorẽ bonã fidẽ hr̃e opz.vt.ff.pro empto.l.ij.§.si eã rẽ.alias z: secus in vniuersali ti.vt h. Et est ratio: q: si heres nõ adiret: hereditas cõpleret.vt.ff.eo. nunq̃.§. vacuũ: q: est eadem persona.vt in aut.de iureiu.a mo.pre.col.v.cõcor.cum hoc §.ff.pro empt.l.ij.§. emptori.z.§.si defunctus.z fit hec coniunctio ad lucrum z ad dãnum.vt.ff. quemad.serui.amit.l.si quis alia.§.tempus.
* Edicto. Casus figuratio non est necessaria in.l.positiui iuris sz solũ. No.est q̃ quicquid sit de iure antiquo, emens hodie a fisco statim hz: vt domin9 actionẽ z exceptionẽ: quãuis res sit aliena: sed dño ius reseruatũ est cõtra fiscũ intra quadriennium. Item q̃ hoc beneficiũ tributũ est emẽtibus ab imperatore vel Augusta. Syl.
e Edicto.i.pcepto generali.alias pretorum dicuntur edicta: vt q̃ met. cã.z similia.vt.ff.q̃ metus cau.l.si mulier.circa princi.

Prescribit heres cũ mala fide.

licet ipse sciat a predium alienum esse. Quod si ille initium iustum non habuit: heredi z bonorũ possessori licet ignoranti possessio nõ prodest. Quod nostra b constitutio similiter c z in vsucapionibus obseruari constituit: vt tempora continuentur.

Tempus venditoris coniungitur cum tẽpore emptoris. Aret.

Inter venditorẽ quoq; z emptorẽ coniungi tẽpora d diuus Seuerus z Antoninus rescripserunt.

Emens a fisco rem alienam: vt nunc statim est securus: sed datur domino regressus contra fiscum quadriennio. Idem in rebus habitis ab imperatore: vel ab augusta. Hoc dicit in summa.

Edicto e diui marci cauetur eum, qui a fisco f rem alienã emit, g si post venditionẽ quinquennium preterierit, posse dominum rei exceptione repellere. Constitutio h autẽ diuę memorię zenonis prospexit bene i his, qui a fisco p venditionẽ, aut donationẽ, vel alium titulũ accipiũt aliquid: vt ipsi statim k quidẽ securi fiant: z victores existant: siue experiant, siue conueniantur. Aduersus autẽ sacratissimum erarium vsque ad quadriennium l liceat his intendere, qui pro dominio, vel hypotheca earum rerum quę alienatę sunt, putauerint sibi quasdam competere actiones m. Nostra autem diuina constitutio n quam nuper promulgauimus etiam de his qui a nostra o vel venerabilis augustę domo aliquid acceperint, hec statuit: quę in fiscalibus alienationibus prefatę zenonianę cõstitutionis continentur.

De donationibus. Tit.vij.

Donationis duplex est genus: mortis causa z inter viuos. Mortis autẽ causa ea dicitur quę morte secuta donatoris habet locum: ea vero non secuta in donante remanet: reuocaturq; per penitentiam vel predecedentiã donatarij, equiparaturq; legato.h.d.

Est z aliud gen9 acquisitionis p donatio. Donationum aũt duo sũt genera mortis causa: z nõ q mortis cã. Mortis r causa donatio est, quę ppter mortis fit suspicionẽ cũ qs ita donat, vt si qd s humanit9 ei ptigisset: hr̃et is q accepit: sin aũt supuixisset t is q dõauit, acciperet † vl si eũ donatiõis pẽituisset v:

n Constitutio.C.de quadriẽ.pre.bene a zenone.
o A nostra.i.a priuata nostra substãtia: sed.s.de fiscali dixit: vt.C.de quadrien.pre.bene a zenone.
De donationibus. Ista rub.cõtinuat p imperatorẽ. Dictũ est.s. de qbusdã modis acqrẽdi.s.de acquisitione que fit per vsucapionem z prescriptionem. Nũc dicẽdũ est de alio modo acqrẽdi q.fit p donationẽ.
Est z aliud. Totus iste titulus diuiditur in qnq; partes. Primo ponit cõtinuationẽ cũ distinctione bimẽbri. Scdo de donatiõe cã mortis. Tertio de donatiõe iter viuos. Quarto de donatiõe ppter nupt. Quito de vna acqsitiõe de iure ciuili que est correcta. Secunda ibi,i.§.(Mortis causa.) Tertia ibi:i.§.(Alie autez.) Quarta ibi in.§.(Est z aliud). Quinta ibi in.§.(Erat olim.) Aret.
* Acqsitiõis. Casus in diuisione z declaratione nõ figuratur nisi literaliter. No.duplex genus donationis. Itẽ qd fit dõatio cã mortis. Itẽ nota trib9 modis donationẽ causa mortis reuocari: expressa penitẽtia p cõualescẽtiam: z p predecedẽtiam donatarij. Itẽ q̃ fere per oĩa equiparatur legatis. Itẽ q̃ qui cã mortis donat vult magis ipsum habere q̃ donatariũ, z magis donatariũ q̃ heredẽ. Syl.
p Acqsitionis.s.de iure ciuili. nã per stipulationem tantum contrahebatur, scilicet donatio, que scilicet stipulatio est de iure ciuili: sed hodie fit nudo pacto: vt. C. eodem.si quisargentum.§.finali.z et.j.de actioni.§.de constituta. Uel dic eam esse iuris ciuilis approbatione: non inuentione: sed iurisgentium vt supra de re. di.§.per traditionem.
* Dic q̃ ius est in modo traditionis: si enim incipit a traditione: dicitur iurisgentium: si a stipulatione vel pacto tũc non dicit modus acquisitiuus dñij, sed preparatiuus ad dñium querendum de iure ciuili fm Christo.hic. Syl.
q Et non mortis. Si large hec duo membra accipiuntur.et in textu nihil deest, z proprie ponuntur genera: nam multe species sub quolibet continentur, z hoc approbo. Uel accipe stricte pro duabus speciebus tantum donationum, scilicet simplicis inter viuos, et simplicis causa mortis: z adde alias donationes, vt legatum.vt.j.de leg.in principio. Itẽ donationes propter nuptias.vt.j.eodẽ.§.est z aliud. Itez est quod est.j.§.fin.
* Communiter approbatur prima fm Christo.hic. Syl.
r Mortis.s.instantis vel future, vt.ff.eod.l.ij.z.iij.z.iiij.z.v.z.vj. Si quidem vbiq; mors timenda est cum eius dies incertus sit.vt.ff.eo.senatus.§.mortis.z de condi.z demon.l.j.
s Si quid humanitus ei contigisset.i.si moriatur.vt.ff.de verb.sign. l.vulgari.§.fi.z debet hoc exprimi: als nõ est mortis causa donatio: vt ff.eo.seia.§.fina. Accursius. Nisi ex coniecturis appareat, eum velle donare causa mortis
Additio Nota q̃ ad hoc vt sit donatio causa mortis requirit, qd fiat mentio mortis. Item notat glo.Bar.Ange.z Raph.z Jmo.in.d. l.seia.§.fi.z glo.z Bart.in.l.seia.ff.de dot.prele.et Barto.in.l.que dotis. in fine.j.columne.ff.soluto matrimonio.alias autem licet aliquis sit in extremis constitutus, si simpliciter donat nec adijcitur, causa mortis intelligitur donatio inter viuos, et est tex.singularis in.d.l.seia.§. fi.quod no.fm Ange.
t Superuixisset.i.conualuisset.z ita tribus modis reuocatur: vt hic subijcitur: z.ff.si certũ pet.non omnes.
v Penituisset.q: voluntas est ambulatoria vsq; ad mortem. vt.ff.de edil.edict.l.iij.in fi.z quia donatio est ob causam.scilicet si moriar, et sic possum penitere: vt.ff.eod.senatus.§.primo.in fine.z.ff.de conditio. cau.do.l.iij.§.ij.

Continuatio.
Diuisio.
† Als reciperet.
† Etiã si sit donatio cã mortis. fm cõmuniter oẽs de quo vid Ang in §.in psonã. j de actiõi. z Chri.j.eo. in gl.manifestauerit.
Mortis incert9 est dies.
Donatio causa mortis non est nisi exprimat mors.
Volũtas ẽ ambulatoria vsq; ad mortẽ.

f A fisco.vt a procuratore imperialium rerum.nam de patrimonialibus dicitur.j.eod.in fin.
g Emit.s.a fisco vẽdente vt suã a quo edicto res minorũ excipiunt.vt C.si aduer.fiscũ.l.fi. Si aũt vt alienã: vt q: cessatũ est in solutione tributorũ tria exiguntur. Et q̃ sit debitũ. Et q̃ cessatũ.vt.C.si aduer.fis.l.fin.z.C.si propter pub.pen.l.fi.ij.responso.forte biennio.vt.ff.lo.z con.l.quero.§.inter. Item tertio q̃ res subbastetur.i.preconizetur. vt.C.si propter publicas pen.l.finali.
[...] ven/ ẽ vl vt / vel vt / nam.
* Ut autem perfectã habeas doctri.breuiter dic q̃ regula est iuxta istũ tex.q̃ pcedit in imperatore z quocũq; principe habẽte regalia fm Bal.in.c.ad apostolicã.de re iudi.li.vj. Item interueniẽte traditione. Bal.in.c.j.§.fi.col.fi.de no.for.fide. Itẽ qñ fiscus tẽpore alienatiõis possidebat Bar.in.l.fi.C.si cõtra ius vel vti.pub. Itẽ qñ fiscus bona fi.vẽdidit gl.in.l.ij.C.de cõ.rerũ alie. Itẽ qñ princeps vẽdit iure proprio nõ creditoris. Bal.in scdo proe.decre.co.iiij. Itẽ nõ pcedit in ecclesia glo.in.c.quicũq;.xj.q.ij. Item pcedentib9 subbastationib9 vt p glo.hic. Bal.in.l.j.col.ij.C.de heredi.vel actio.ven. Itẽ de iure canonico. gl.in c.ij.de re.eccl.non alie. Itẽ si faciat de plenitudine fm Bald.in.d.proe. decret. Itẽ non procedit in preiudiciũ minoris vel dotis vt hic. Syl.
h Constitutio.C.de quadrien.prescriptione.omnes.
i Prospexit bene.corrigendo edictum diui Marci.
k Statim.vt.ff.de petitio.here.nec vllam.§.itẽ si quis ctra. Solutio. ibi in vniuersitate.hic in re singulari loquitur. Alij dicunt q̃ hic corrigitur.(i) Et eodem modo: scilicet primo z non secundo. Respondeo ad legem.C.de heredi.vendita.l.prima. Item ibi erat res fisci.
Additio.(i) Et istam cõmuniter approbant omnes: quia illo iure hec prescriptio erat incognita. Ad.l.primam respondeo quod ibi cõueniebatur ex natura rei, que continet credita z debita: nõ ex eo, quod esset aliena: quia ad rem ipsam: scilicet hereditatem non emptor: sed fiscus conueniretur. Jason.
l Quadriennium.nisi sit minor vel reipublice causa absens.vt.C.de restituti.mili.l.neq;.
m Actiones. Sed que? Respon.condictio.ex hac.l.secũdum Joan. fed. P.in rem dabit hic non domino contra dominium.
* Hec glo.negligitur a doc.z si simpliciter intelligitur male loquitur ideo declara vt per Christo.hic. Syl.

Ad exemplũ

a Ad exemplum legatorum.quantũ ad vim z ptãtem: q: sicut legata morte cõfirmant: ita donationes causa mortis: vt reuocari nõ possint.
b Per omnia.subaudi fere vt statim dicet: nam in multis differunt.
c Donationis. Scilicet simplicis z inter viuos: als nulla esset hmõi distinctio: cũ omne legatũ sit donatio: vt patet ex diffinitiõe eius.vt.ff. de legatis.ij.l.legatum.
d Habebat. Scz donatio causa mortis nã cum donatio inter viuos habet insignia: vt sit liberalitas cũ legato vt morte confirmetur: z vt detrahatur falcidia.vt.C. ad leg.fal.l.fina.
e Retrahebant.subaudi z alij ad aliud.
f Fere legatis.dicit fere: q: in quibusdã discrepat a legatis: ecce em̃ si donas in annos singulos: donatio vna est: sz legata plura: vt.ff.de donationib9 cã mortis. senatus.§.fin. Itẽ legatũ ab herede semper tradit: vt patet ex diffinitione legati.j.de leg.in prin. donatio aũt vel ab hoc: vel ab alio. Itẽ in donatiõe obligat donans in legato nõ. Itẽ si testm̃ accuso, perdo legatum, nõ donationẽ.si tñ accuso vt falsum: argumentũ.ff.de his qb.vt indig.post legatũ.§.q mortis.† Itẽ aliter substituit in legatis fm quosdam.vt.ff.de do.cã mortis.si cui mors. z de leg.ij.vt heredib9. Item filiusfamilias donat: sed nõ legat.vt.ff.eo. tam is.z.j.q.non est permis.facere testa.in pn *. Itẽ in legato tria tẽpora cõsiderãtur: vt fit capax legatari9.vt.j.de here.qua.z diffe.§.in extraneis.in donatione non vt.ff.de do.cau.mor.l.in mortis. Itẽ q: pro legato datur interdictum: quorum legatorũ: non pro donatiõe: qd dic vt in summa.C.quor legato.l.j.z in.l.marcell9.§.paul9.ff.de do.cã mortis.
* Dicas tu q̃ cõis omniũ resolutio est. q̃ si consideramus donationẽ prout in esse producit: illa equiparat magis cõtractui q̃ vltime volũtati.si vero loquimur de donatione postq̃ est in esse producta.tũc talis donatio magis equiparat vltime volũtati: quã resolutionẽ tot9 mũdus sequitur vt dicit Jason in.l.ij.col.iij.ff.de leg.primo. Syl.
Additio. Jmo hz locũ q̃rorũ legatorũ, saltẽ in eo qd excedit falcidiam: vel si per donatariũ sit occupata fm Jo.fab.z Ang.areti.
g Constitutio. Scilicet coram.v.testibus, scriptura interueniẽte: vel non: vt.C.eo.l.fina.
h Et in summa.i.breuiter.de hac donatiõe expediam9: vt.ff.eo.l.j.
i Uelit.id est vellet.
k Habere. Scilicet si superuixerit: vt.ff.eo.senatus.§.j.
l Sic z apud Homerũ.i.sicut recitat poeta Homerus. q̃ Telemachus dictis verbis expressis donauit: vt patet ex carmine Greco litere inserto, cuius versio subsequitur.
Hoc sermone virum Pyreus commonet vltro,
Telemache ad nostras famulas age dirige sedes,
Ut tibi que dederat Menelaus dona reportent.
Ad quem Telemachus sapiens ita farier orsus,
Piree, incertus, quoniam rerum exitus harum est,
Si tacita incautum stolidi me forte necare
Morte proci poterunt, et opes vexare paternas:
Hec ego te malo, quam horum quempiam habere.
Sin ego eos iusta meritos affecero clade,
Tum mihi tu leto reddes illa omnia letus.
* Alie aũt do. Casus nõ figurabit aliter, cũ hic solũ declarent terminos notissimi donatiõis inter viuos: reciteturq; cõstitutio Justiniani tã respectu pfectionis donatiõis, vt.s.nudo cõsensu pficiat q̃ q̃ vsq; ad.ccccc.solidos insinuatiõe nõ egeat. Not.q̃ donatio simplex non habita mortis mẽtiõe dr inter viuos, nec eqparat legato. Itẽ q̃ donatio pfecta nõ reuocat nisi ex modis expssis in.l. Itẽ q̃ scriptura nõ est de substãtia donatiõis. Itẽ q̃ donator rẽ donatã prestare tenet vt venditor rẽ vẽditã. Itẽ q̃ donatio excedẽs.ccccc. aureos eget insinuatiõe. Itẽ q̃ donatio q̃uis perfecta reuocatur per ingratitudinẽ. Itẽ q̃ cõuenit ab eo iniuriam pati in quem beneficium est collatum. Syl.
m Alie autem. Nunc prosequitur aliud genus donationis. dictũ est de dona.cau.mor.nũc de dona.simplici.i.inter viuos dicit.

Donationes causa mortis z legata differũt in multis
† Hoc intelligas. vt dicit glo.in.l.etiam.ff.de inoffi.testa.z plene per Jo.de imo.in.l.fi.ff.de do.cã mortis.
* Add etiã patre pñte z consentiẽte.qñ legatũ datur in testamẽto, est q̃ vltima voluntas, q̃ ex alieno arbitrio pẽdere nõ debet vt.l.illa institutio.z.l. captatorias ff.de heredibus instituẽdis. At dõatio mortis cã accedit contractui vt not. gl.in.l.ij ff. de dote prelegata: vñ fit vt donare nõ aũt legare possit pre ofentiẽ te z hãc rationez assignant doc. l.l.senũ. C. qui test.fac. po.

aut prior decesserit is cui donatũ fit. Hę mortis causa donatiões ad exemplum a legatorũ redactę sunt per omnia b. Nam cũ prudentibus ambiguũ fuerat, vtrum donationis c an legati instar eam obtinere oporteret: z vtriusq; causę quedam habebat d insignia: z alij ad aliud genus eam retrahebant e: a nobis constitutum est: vt per omnia fere legatis f cõnumeretur: z sic procedat queadmodũ nostra cõstitutio g eam formauit. Et in summa h mortis causa donatio est, cum magis se quis velit i habere k quã eum cui donat, magisq; eum, cui donat quam heredem suum, sic l z apud Homerum Telemachus donat Pyręo.

Τὸν καὶ Πείραιος πρότερος πρὸς μῦθον ἔειπε·
Τηλέμαχ' αἶψ' ὄτρυνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα γυναῖκας
Ὡς τοι δῶρ' ἀποπέμψω, ἅ τοι Μενέλαος ἔδωκε.
Τὸν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ηὔδα
Πείραι', οὐ γάρ τ' ἴδμεν ὅπως ἔσται τάδε ἔργα
Εἴ κεν ἐμὲ μνηστῆρες ἀγήνορες ἐν μεγάροισι
Λάθρη κτείναντες πατρώια πάντα δάσωνται
Αὐτὸν ἔχοντά σε βούλομ' ἐπαυρέμεν, ἤ τινα τῶνδε
Εἰ δέ κ' ἐγὼ τούτοισι φόνον καὶ κῆρα φυτεύσω
Δὴ τότε μοι χαίροντι φέρειν πρὸς δώματα χαίρων.

Donatio inter viuos nõ comparatur legatis in qbus nõ cadit pœnitẽtia postq; sunt perfectę qd hodie solo cõsensu fit debẽtq; insinuari si excedant. ccccc. aureos exceptis quibusdam: quę reuocãtur ex causa ingratitudinis. hoc dicit.

Alię m autem donatiões sunt quę sine vlla mortis cogitatione fiunt: quas inter viuos appellamus quę non omnino comparantur legatis: quę si fuerint perfectę temere n reuocari non possunt. Perficiuntur autem cum donator suã volũtatẽ o scriptis aut sine scriptis manifestauerit p. Et ad exemplũ venditionis q nostra cõstitutio r eas etiã in se habere necessitatem traditionis voluit: vt etiam s si non tradantur, habeant plenissimum z perfectum robur: z traditionis necessitas t incumbat donatori. Et cũ retro principũ v dispositiones insinuari eas actis interuenientibus volebant, si maiores ducentorum fuerant solidorum, constitutio x nostra eam quantitatẽ vsque ad quingentos solidos ampliauit, quã stare et sine insinuatiõe y statuit. Et quasdam donationes inuenit z, quę

n Temere. Ideo dicit temere: q: qñq; reuocãtur.vt.j.eo.§.sciendum.
o Uolũtatẽ. Etiã nudo pacto.vt.C.eo.si quis argentum.§.fi. Accur.
Addito. Si tamẽ donet factũ requirit stipulatio: traditio sicut oliz. Itẽ presentia donãtis z donatarij vbi fit certe psone: secus si incerte.
p Manifestauerit. scz per verba futuri tẽporis vt dabo, vel donabo.ad instar stipulatiõis: vt.ff. de v.ob.l.v.§.stipulatio.
* Joã.fab.et Ang.supplẽt verba pñtis tpis vt glo.saluet, que suppletio nõ est necessaria vt patz ex his q̃ dicit fortu. * in.l.iurisgent.in prin.col xxxij.ff.de pac. Syl. Uel presentis tpis: vt do, vel dono, cũ nudo pacto fiat: z pactũ etiã fiat p verba presentis tẽporis: vt C.eo.si quis argẽtum.§. fi.ff.de pactis.l.tale.
q Uenditionis. ex hoc verbo dicebat. M.vẽditorẽ * pcise teneri ad rẽ tradẽdã.sic.ff.de verb. oblig. vbi autẽ nõ apparet in fine. Jo. cõtra.s.vt interesse dãdo liberetur: vt.ff.de acti.empt.l.j.z similitudo que hic fit ẽ in hoc: vt sicut necessitas imponitur venditori ad aliqd, sic z donanti: licet a principio nullus cogebatur: vt.C.de actio.z obliga.l.sicut.
* Dicas q̃ de hoc est gl.cõiter approbata in vbo tradaẽ. j.de emp.z vẽ.vbi dr. Syl. Sed nũqd donator de euictiõe tenet. Rñdet si incepit a traditiõe nõ vt.ff.e.l.aristo.in fi.† Si a pactiõe sic vt.C.de iure do.l.j.
* Et hec distinctio cõmunis est fm Ange.hic. Syl.
Additio Et est ratio: q: cum donatio sit doni datio, iste paciscens obligatur expresse ad dandum.l.senatus.§.j.ff.de donationibus causa mortis.z ideo non lucratur: nisi transferat dominium: secus autẽ vbi sola traditio sine facto expresso interuenit. Ex quo infertur q̃ pro euictione hic agitur primeua actione quasi nõ dederit etiam re nondum euicta in totũ vel pro parte. Secus in venditione vbi pro euictione noua nascitur actio, quasi per traditionem obligatione ablata qd not. pro prescriptione z libelli formatione secundum omnes hic.
r Constitutio.vt.C.de do.si quis argentum.§.finali.
s Etiam si non tradantur.id est si tradere nolit donator.
t Necessitas. Per condictionem.ex lege.que stricti iuris ẽst.ff.e.cum qui.z.C.eod.si quis argentum.§.fi.
v Retro principum.id est eorum qui ante nos fuerũt: z nostra etiam prima vt.C.eod.l.sancimus.in fi.
x Constitutio: vt.C.eo.l.penul.in fi.
y Insinuatione. Id est scriptura facta in presentia publicarum personarũ.(i).z in actis vbi superfluum est testes adhiberi: cum publica monumenta sufficiant.vt.C.eod.l.data.z in.l.in donationibus.
Additio.(i) Puta qualiscunq; iudicis etiam extranei.nec habet necesse decretũ interponere. Et possunt hec omnia fieri etiã ex interuallo: que si non interuenerint non annullãt totam donationẽ: sed pro parte tm̃ in qua excedit Ang. Et an insinuationi possit renuntiari: z sine ea donatio validari. Et an in simplici remissione ipsa insinuatio: item in cessione debitoris citatio requiratur. vide Ang.z Jaso. * hic.
z Inuenit. Scz nostra cõstitutio: vt si donet in redemptionẽ captiuorum: vel a magistro militum donetur militibus. vel in refectionem domus donetur alicui.vt.C.eo.l.pe. Item z si donet imperator.
* Siue p modũ donatiõis siue priuilegij.l.j.iuncta.glo.C.de quadriẽ. prescrip.

Donatio an possit fieri sine stipulatione.
† Ut hic z capi.vult. in gl.j.i fi. ex eo.tit.
* Tu vero an gl.sit in vniuersũ vera quicquid dicat fortu. vide Bart. in.§. stipulatio, hic allegato.aut vide hic Bal. in hunc locum.
* De hac q.dic vt no. ff.de actio. empti.l.j. ad princip. vbi decid. qd si venditorẽ habuit precise teneatur rẽ tradere, alio liberat p[...] stãdo [...] esse, quã [...] tentias [...] pter ipsius equitatẽ [...] quũtur [...] nom[...] Bal.
* Nisi de ipsa etiã nuda cẽt pmissz vt.l.j.C.de euict. fc̃m Ang.z Bal. Itez debet i[...] ligi qd pcesserit cõuẽtio saltez hodie intellectus cum als ex sola traditione nõ trãsferatur dñiũ fm Christ.hic.
Insinuatio qd est.
* Et hic ad de Bar.in l.modestinus.ff.de solut. Cyn.tñ tenet, huic renunciari non posse.

Universidad de [...] Biblioteca

prescri. Syl. Uel ei donet: vt in aut. de nō alie. §. si vero minus. col. ij. ꝛ in aut. vt nō fiant pi. §. fi. col. v. Idē in donatione ꝓpter nuptias. vt in aut. vt sponsa. lar. col. ix. in pn. Idē in remissione vsurarum futuri tēporis, vt. ff. eo. Modestinus. Accur.

Additio. Idē in donatione facta pro bene meritis. l. aquilius. ff. e. dū modo appareat ꝛ eis ꝓportionē fm doc.

a Minime desiderāt. s3 qngētoꝝ solidoꝝ summam excedāt.

b Alia. veluti ne plures donationes diuersis tpibꝰ facte coaceruēt. vt C. e. sancimꝰ. §. si qs aū.. Itē vt hi q pecuniā recipiunt in redēptionē captiuoꝝ iurēt se ibi bona fide expēdere. Itē vt sacramēto dñi domꝰ qđ dirimat. vt. C. e. l. pe. i fi.

c Cōstitutionem. vt. C. de reuo. do. l. fi.

d Ex causis. que. s. vt si atroces iniurias in eū effundat: vel impias manus inferat vel graue dānū in bonis: vel vite piculum intulit: vel si legi dicte in donādo nō paruerit: vt. C. de reuo. do. l. fi. Sed donatio liberto facta solo obsequio non prestito reuocat aliud in libertate: vt. C. de reuoc. do. ꝛ. l. j. ꝛ de lib. cā. l. solo. Et est hic ar. pro dño vt his causis possit reuocare feudum. sic ꝛ in aut. vt li. decete. §. illud aūt. col. vj. ꝛ. ff. de li. agno. l. alimenta.

* Dic aūt tria principaliter requiri vt donatio reuocet: q pbatio fiat in iudicio: q sit ingratus q sit plena. Itē q causa cognita fiat vt dicit hic Ange. pōderando text. in. d. l. fi. ꝛ tale ius reuocandi nō trāsit ad heredes. d. l. fi. vbi Bal. ꝛ Sal. ꝛ docto. hic. Syl.

Additio. Unde versus. Quinque modis perdo mihi q donata fuere. Infero si dānū grauiter donātis in ere. Huic per me si fit atrox iniuria facta. Si fit persona manuali vulnere facta. Quando sue vite crudeliter insidiabor. Ingratꝰ dño re donata spoliabor. Ingratū factū si mecū fregero pactū. Ius aūt reuocādi donationē ex cā ingratitudinis non transit ad heredes si defunctus facultatē reuocādi habuit.

† Scilicet ꝓpter ingratitudines vt hic dꝛ. ꝛ. xvi. q. vij. c. i fine tū. ꝛ. lvj. distin. c. satis puersuz. et ex de don. c. vlti.

* Adde tu huic glo. sextū casū reuocāde donationis in alleg. l. fi. C. de reuo. qui est si donatarius donatori egēti alimēta denegat argu. l. necare. ff. de lib. agno. q verū esse intellige vbi donatarius permagnā donatiōem receperit fm sniam Cy. in. d. l. fin.

† Al's nūq̄

penitus insinuationem fieri minime [a] desiderant, sed in se plenissimā habent firmitatē. ¶ Alia [b] insuper multa ad vberiorem exitū donationum inuenimus: que omnia ex nostris cōstitutionibus, quas super his exposuimꝰ colligēda sunt. ¶ Sciendū est tamē q ꝛ si plenissime sint donationes: si tamē ingrati existant homines, in quos beneficium collatū est: donatoribꝰ per nostram constitutionem [c] licētiā prestauimꝰ certis ex causis [d] † eas reuocare, ne illi q suas res in alios contulerint: ab his quandam patiantur iniuriam vel iacturā secūdum enumeratos in cōstitutione nostra modos.

Olim cōstante matrimonio donatio ante nuptias non fiebat, hodie et ante ꝛ post fit ꝛ augetur, ꝛ eo constante ꝛ vocatur propter nuptias. hoc dicit.

Est ꝛ aliud genus inter viuos donatiōis, quod veteribus quidē prudētibus penitus erat incognitum. postea autē a iunioribus diuis principibus introductum [e] est quod ante nuptias vocabatur: et tacitam in se conditionem habebat [f]: vt tūc ratū esset cum matrimonium fuerit insecutū [g]. Ideoque ante nuptias appellabatur q [h] ante matrimoniū efficiebať, et nusq̄ † post nuptias celebratas talis donatio procedebat. ¶ Sed primꝰ quidem diuus Iustinꝰ pater [i] noster, cum [k] augeri dotes: ꝛ post nuptias celebratas fuerat [l] permissuz: si qd tale [m] euenerit, etiam ante nuptias augeri donationem: ꝛ constante matrimonio sua cōstitutione permisit [n]. ¶ Sed tamen nomen incōueniens remanebat: cum ante nuptias quidem vocabatur: post nuptias autem tale accipiebat incrementum. Sed nos plenissimo fini tradere sanctiones cupientes: ꝛ consequentia [o] nomina rebus esse studentes: constituimus [p] vt tales donationes nō augeantur tantū, sed etiam constante matrimonio initium accipiant: ꝛ non ante nuptias: sed propter nuptias vocētur: ꝛ dotibus in hoc exequētur [q], vt queadmodū dotes ꝛ constante mrimonio non solū augenť: sed et fiūt: ita ꝛ iste donationes q ꝓpter nuptias introducte sunt nō solū antecedāt mrimoniū: sed eo et cōtracto [r] augeantur ꝛ cōstituātur.

Hodie si vnus ex dñis manumisit seruum communem, seruus efficitur liber, ꝛ socius cōseruatur indemnis dato sibi pretio partis sue. Aretinus.

Erat olim ꝛ alius modus ciuilis acquisitionis per ius accrescēdi: quod est tale. ¶ Si communē seruum habens aliquis cum Titio solus libertatē ei imposuerit, vel vindicta vel testamento: eo casu pars eius amittebatur ꝛ socio accrescebat. ¶ Sed cum pessimū fuerat exemplo [s] ꝛ libertate seruū defraudari ꝛ ex ea humanioribus quidem dominis damnum inferri: seuerioribus * autem dominis lucrum accrescere: hoc quasi inuidie plenum pio remedio per nostram cōstitutionem [t] mederi necessarium duximus. ¶ Et inuenimus viam per quam ꝛ manumissor: ꝛ socius eius, ꝛ q libertatē accepit nro beneficio fruanť: libertate cum affectu procedēte (cuius [v]

p Constituimus. C. de dona. ante nupti. l. fina.

q Exequētur. Si de nouo fiat donatio. vel dos post matrimoniū: vel vetus augeatur est equalitas. vt. C. de do. ante nup. l. fi. §. si igitur dote. Si ante matrimoniū poterat esse inequalitas. vt. C. de pactis con. l. ex morte. Sed hodie qualitas est ante ꝛ post in cōstituēdo ꝛ in pactis lucrorum vt quantum dat vxor in dotē tm̄ det in donationē ꝓpter nuptias maritꝰ: ꝛ sicut hic fit dominꝰ dotis sic illa donationis propter nuptias.

* Utrū aūt habeat eadem priuilegia dotis videnda sunt q ponit Bal. nouel. in Trac. de dote in. viij. par. in. vj. priuile. in fi. Syl. Usumfructū tū habeat maritꝰ: ne accidat mrimonij oneribꝰ dotē nō seruare. Nā equitas suggerit q dos debeat eē ibi, vbi sunt onera matrimonij. vt. ff. de iure dotiū. l. dotis fructꝰ ꝛ. l. plerūque. §. serui. cum tantūdem reddatur vxori ex qua donatiōe ꝯsulitur mulieri soluto matrimonio si res dotales nō existāt: ꝛ q non potuit alienare maritꝰ et ea cōsentiente. † vt. j. titu. proxi. in prin. licet alias iuri hypothece possit renuntiare. vt. C. ad velleia. l. etiā. ꝛ. l. iubemꝰ. ꝛ in aut. siue a me. Et sicut dos vxori, sic ꝛ talis donatio iure redditur viro soluto matrimonio: cū sit equalitas vt in auth. de equalitate do. §. j. col. vij.

* Potest tamē mulier retinere donec sibi soluta sit dos nec dñiū retro trāsfertur aut hypotheca perditur: q nō tm̄ datur propter lucra nuptialia sed ꝓ maiori securitate dotis scđz Ang. hic. Syl. Est ꝛ spōsalitia largitas quando sponsus sponse per verba de futuro vel ecōtra donat pure nō respectu dotis que similiter cōditionē matrimonij hz. vt. C. de do. ante nup. l. cum veterū.

linquendā. Ceterū ad arg. contr. dic nomen consonans rei eē debere quatenꝰ fieri pōt: vt h. Alioqui nō curādū est de noīe mō rei ꝯsequamur effectuz vt in iuribꝰ ꝯtrarijs.

* Dic si post biēniū iterū consentiat. Et ex aliis bonis q supersunt sibi sit ꝯsultum, nec tūc sibi ꝓiudicat nisi quatenus ꝓbetur versum in rem suam Ang. Hodie tm̄ de cōsuetudie talis donatio nō ꝯstituit vt vult glos. in aut. eqlitas. C. de pactis con. ꝛ bal. i aut. dos data. C. eo. Iason.

* Als semioribus.

Sponsalitia largitas quid.

* Est ꝛ aliud. ¶ Casus in recitatione iuris antiqui ꝛ eius correctionis cū exprimatur presertim ratio principis corrigētis nō est necessarium figurare nisi literaliter. Nota dispositionē iuris antiqui circa donationes ante nuptias. Item q cōstante matrimonio licet augere dotē ꝛ dona. propter nuptias. Item q equiparanť inter se. Item q nomen debet esse cōsonum rei. Item q nō solum potest augeri cōstante matrimonio sed de nouo fieri. Syl.

e Est et aliud. Introductū: vt. C. de do. ante nup. per to. ti.

f Habebat. Et hodie habet si fiat donatio prius. nā ꝛ postea fieri potest, vt infra eodem. §.

g Insecutum. de iure ꝛ de facto.

h Quod. id est quia.

i Pater noster. Sic. j. quibus nō est pmissum facere testm̄. §. secus.

k Cum augeri. i. cum hoc non esset. Accur.

l Fuerat. etiam ante se.

m Tale. puta, quia augeatur dos.

n Permisit. s. diuus Insti. vt. C. de do. ante nup. l. penul.

o Et cōsequentia. al's cōuenientia. sic. C. de episco. ꝛ cleri. l. decernimus * ꝛ de offi. ꝓfe. vr. l. j. in fi. ꝛ de defen. ciui. l. defensores. Arg. cōtra. C. de cōsti. pe. l. ij. §. pe. ꝛ. ff. de adimē. leg. l. iij. §. conditio.

* Ubi dicit nois discrepatiōes ꝓtinsecꝰ re.

ꝛ. l. si a sponso. Accursius.

* Dicas fm Ang. hic q aliqn̄ fit ex mera liberalitate hoc expresso q reuocari nō possit ꝛ habet locū. l. si mr. C. de dona. ante nup. aliqn̄ fit simpliciter nullo expresso ꝛ tunc olim erat irreuocabilis ꝛ presumebatur ex mera liberalitate. l. ij. l. si filij ꝛ. l. si tibi. C. eo. Hodie vero ob causam futuri matrimonij. l. cum veterum. eo. titu. Syl.

Additio. Tu dic q aliquādo fit ex mera liberalitate: hoc expresso q nullo casu repeti possit. ꝛ habet locum. l. si mater. C. de do. ante nupti. aliquando fit simpliciter nullo expresso: ꝛ tunc olim presumebatur ex mera liberalitate ꝛ erat irreuocabilis. l. ij. l. si filie. ꝛ. l. si tibi. C. eo. hodie vero ob causam futuri matrimonij. l. cum veterum. eo. tit.

r Sed eo etiam contracto. Hodie hoc corrigitur in authen. de equalita. do. col. vij.

* Erat olim. ¶ Casus in lege corrigente ꝛ assignante rationem correctionis aliter non figurabitur, satis enim erit literalis figuratio casus. Nota q licet olim portio domini liberantis seruum accresceret alteri pro parte, hodie tamen secus est: ꝛ seruus fit liber, soluta portione sua alteri domino. Item nota quod fauore libertatis cogitur quis vendere rem suam. Item q laudanda est humanitas. Item q inuidia remouenda est. Syl.

s Erat olim. Exemplo. sic. C. de probationi. l. exemplo.

t Nostram constitutionem. C. de ser. communi manu. l. j. §. ne autem. ꝛ. §. fin autem socius.

v Cuius. Scilicet libertatis.

Libertatis fauor in gēbus cōstit.

Commu

a Cōmunes. scilicet vt libertates: per legem falcid. non minuantur. Item vbi non valet testamentum libertates non reuocantur. ff. de inoffici. testamen. papinianus. §. sed an ꝛ libertates. §. finali. Item ꝛ. ff. de fideicommis. lib. l. generaliter. §. si quis seruo.

b Diffinimus. C. de communi ser. manu. l. prima. §. ne autem. ꝛ. §. finautem socius.

c Accipiēte. vel eo deposito. vt. C. de cōmuni seruo manu. l. j. §. ne aūt. ꝛ. §. finautē socius. Et no. q compellitur vendere qđ est speciale ꝯtra regulā. vt. C. de cōtrahē. emptio. inuitū. C. de iure deli. l. nec emere. quod plene not. in authen. de fideiusso. §. penultimo.

Quibus alienare ꝛc. Dictum est supra de acquisitione facta per vsucapionē vel p donationē: nūc dicit per quos alienatio possit fieri: ꝛ p quos nō. Areti. Uel sic continua. supra dictū est quo modo quis efficitur dominꝰ iure gentiū: vel ciuili. hic tractare intendit de quadā specialitate q cōtingit circa eos qui dominia rerum acquirunt. generale em̄ est: vt qui dominus est possit alienare. ꝛ qui dñs nō est alienare nō possit. hic ꝛ in specialibus casibus contingit contrarium.

Uendere quis cōpellit aliqn̄.

* Que quique modis limitatur sicuti ꝛ cōtraria regula q quis nō cōpellit emere. de quibꝰ vide hic Io. de Plat.

Continuatio.

Alia cōtinuatō que fuit gl.

Diuisio.

dot. in rebus. Sed qđ ibi dicitur de iure naturali vxorē dñam esse: verū est primeuo iure quo dicit. Quicqd calcauerit pes tuus ꝛc. nō naturali. i. iuregētiū: sed rex dña dr quo ad spēm: ꝛ quātū ad hoc: vt ex eis sustenteť: sicut filij dñr dñi rerū paternaꝝ: vt. j. de here. quali. ꝛ diffe. §. sui ꝛ. C. de fur. l. quāuis. ꝛ. C. rerum amo. l. j. vel dña est inspecto exitu: sicut filius dicit dñs: vt. ff. de lib. ꝛ posthu. l. in suis.

Dotis dominiū an sit mariti vł vxoris.

fauore antiquos legislatores multa etiam contra communes [a] regulas statuisse manifestum est) et eo qui eam libertatem imposuit: sue libertatis stabilitate gaudente: ꝛ socio indemni cōseruato pretiumque serui secūdum partem dominij (quod nos diffinimus [b]) accipiente [c].

Quibus alienare licet vel nō. Titulus. viij.

Maritus non potest alienare vel obligare prediū dotale etiam consentiente muliere nō solum in Italia: sed etiā in prouincia. Are.

Accidit aliqn̄: vt qui dñs sit alienare non possit: ꝛ ecōtra q dñs non sit alienandę rei ptātem habeat. Nā dotale prediū [o] maritus inuita [e] muliere per legem iuliā prohibet [f] alienare [g]: quāuis ipsius [h] sit dotis causa ei datum: qđ nos legem iuliam corrigentes [i] in meliorem statum deduximus [k]. Cum enim lex [l] in solis tantummodo rebus locum habebat: que Italicę [m] fuerāt: ꝛ alienationes inhibebat: que inuita [n] muliere fiebant: hypothecas autem earum rerū etiam volente [o] ea vtrique [p] remedium imposuimus: vt etiā in eas res que in prouinciali solo posite sunt: interdicta [q] fiat alienatio vel obligatio: vt neutrum eorum: neque [r] consentientibus mulieribus procedat: ne * sexus muliebris fragilitas in perniciem [s] substantię earum conuertatur [t].

Creditor licet non sit dominus potest tamen pignus alienare ex pacto vel sine pacto seruata forma legis. Aretinus.

Contra [v] autem creditor pignus ex pactione: quamuis eius ea res non sit alienare [x] potest. † ¶ Sed hoc forsitan ideo videtur fieri q voluntate debitoris intelligitur pignus alienari: quia ab initio contractus pactus est vt liceret creditori pignus vendere si pecunia non soluatur [y]. ¶ Sed ne creditores ius suum prosequi

* Concludit cōiter q si data sint estimata solus maritꝰ fit dñs. l. qties C. de iu. do. si inestimata tūc opi. mar. fuit eā dñaz de iuregētiū, maritū vero de iure ciuili: contrarium tm̄ tz glos. in. l. in rebus. C. de iure do. cuius opi. cōmunis ꝛ vera est secūdum Saly. ibi. Syl.

i Corrigētes. In duobus capitulis: ꝛ in alijs non.

k Deduximus. vt. C. de rei vxorie actio. §. ꝛ cū lex.

l Lex. scilicet iulia.

m Italice. i. in italicis ꝓhibebat alienationē: ꝛ hoc erat primū eiꝰ vitiū.

n Inuita muliere. sed ea volēte cōcedebat: ꝛ hoc erat secūdum vitiū.

o Uolente ea. similiter prohibebat.

p Utrique. scilicet vitio.

q Interdicta. Quid si fiat? Rñ. vēdicat maritꝰ ꝯstante * mrimonio cōtra factū suum veniens, cum fuerit cōtra legem: vt. C. de agri. ꝛ censi. quēadmodum. l. i. §. j. ꝛ de rei ven. l. doce. sed dissoluto eo mulier repetit: vt. C. de iu. do. l. in rebus. Idem in prelato ecclesie alienante rem ecclesie: q potest eam repetere prelatura durante: vt extra de rebus eccle. non alie. c. si quis presbyterorum.

* Idē ne fragilitate nature in repētinā ducat opiā ꝛ cū de r… acti. P… † plu… trāl… aliū… habe… quo v… fi. in. c… storalis… de iure… [illegible]

* Hinc n… ta licet q… q cōtra fa… ctū s. ū venire. Adde et tu egregiā questionē a Bal. h pstrictaꝝ: nempe q si pꝰ iurata mulier non vēditurā res dotales, fundū dotalē deinde vēdiderit, … rauerit q … nō ꝯprauer… turam, a… marito v… denti ꝯs… tiēs … certe nō … leat h… venditio, fm iuram… tū sine salutis periculo seruari nequeat: puniet tm̄ secū… dosie iurās, q temere iurat: fm Canon. in. c. lz mulieres. extra de iure iur. li. vj. vñ similior practica vt iuret fūdū dotalē nō vendēdum. fm Host. ꝛ Io. An. facit. c. itellecto extra de iure iurando.

† In quo nō venit dolus nec qđ possit donare nisi exprimaf. ꝛ tunc intelligitur de dolo iter viuos nō cāmeatis.

tres partes. Primo quando dñs non potest alienare res suas. Secundo ecōtra quādo non dñs alienat. Tertio redit ad primū casum. Secūda ibi. (Cōtra aūt.) Tertia ibi. (Nunc admonēdi sumꝰ.) Uel diuide subtilius. Primo qn̄ ꝓhibeť alienatio ꝓpter rem que est inalienabilis. Secūdo qn̄ permittitur ex pactione vel propter publicam vtilitatē. Tertio quādo prohibetur ratione persone alienantis: vel ratione persone in quā fit alienatio: q pupillus est. Angel. aretin.

* Accidit ¶ Casus. Quesitū fuit an viro alienatio rei dotalis permitteret saltē ꝯsentiēte vxore: ꝛ videbať q sic. primo q ipse erat dñs. l. in re mādata. C. māda. ꝓsertim ꝯsentiēte vxore: q vnicuique licitū est renūciare fauori ꝓ se introducto. l. pe. C. de pac. sz ꝯtrariū respōdeť ꝛ assignatur ratio in tex. ibi ne sexus muliebris fragilitas ꝛc. Itē q interest reipu. mulieres dotatas esse ad sobolē procreandā. l. j. ff. solu. mat. No. q dñs regulr pōt alienare: nō, non dñs. Item q res dotales, vel quasi prohibētur alienari etiā volente vxore, ex rationibus allegatis. Item no. dispositionem. l. iulie que approbatur in his, que directo disponit: in his vero, que a contrario sensu colligi poterant ex ea corrigitur. Item q. l. iulia faci. ius permittebat fundum alienari, q obligari posset forte ipsius ratio colligi ex text. in. l. si pupillorum. §. si pretor. ff. eod. Item vero fragilitatem sexus mulierum. Syl.

o Dotale prediū. Scz inestimatū: vt. C. de rei vxo. act. l. j. §. cum lex.

* Si vero interueniat iuramentum de iure canonico alienatio procedit. c. licet. de iureiur. lib. vj. Syl.

† Alias si estimatū eēt posset * alienari: nisi estimatio fiat: vt sciat quantū valet: vt. C. de iur. do. l. quoties. ꝛ. l. si inter virū ꝛ de fun. do. l. j. Et dic dotale vel quasi: vt. ff. de fundo dota. l. iij. ꝛ. iiij. Quid si res mobilis est? Respon. potest alienari si maritus est soluēdo. C. de ser. pigno. da. ma. l. j. facit. l. si ex lapidicinis. ff. de iure dotium. Accursius.

* Adde q ꝯtrariū tenuit gl. in. l. j. §. sz si lex. C. de rei vx. act. in. l. fin. C. de fun. do. cuius opi. cōmuniter approbať vt per Christo. hic. Syl.

e Inuita muliere. ergo ea volēte poterat. vt innuit: qđ corrigiť stati.

f Prohibetur. Nisi prouocetur ad diuisionē * fundi dotalis. vt. C. de fund. dota. l. fin.

* Secus si ipse prouocet alium secundum Christo. hic. Syl.

Item nisi ex necessitate: vt. C. de liber. causa. l. prima. Itē nisi cum vniuersitate: vt. ff. de fun. dota. l. j. Item nisi vertatur ad vtilitatem mulieris: vt. ff. de iure dot. l. fi.

g Alienare. Hoc large accipias: siue dominium mutetur: siue ius aliis constituatur: vt. C. de rebus alie. non alie. l. fin. ꝛ in authen. de non alie. §. aliena. col. ij. ff. de fun. do. l. iulia. Accursius.

h Ipsius fit. Scz de iuregen. vt per traditionē ꝛ ciuili. s. approbatione fm Io. Alij dicūt de iure ciui. s. fictione nō iuregentiū vt. C. de iure

† Et in his casibus vbi nō pōt alienari, an fideiussor datus a viro obligeť. vide Ja. hic.

* Nempe si ea ē estimatio q̄ emptionē faciat, pro quare maritus teneať ad estimationem. At si vtiscitur quanti res sit, vt rē pore restitutionis teneatur maritꝰ de deterioratiōe, per hāc estimatiōe nō desinet ad fūdi restitutiones teneri maritus.

* Id quan tū, si mulieri pacti, potest etiā maritus ꝓuocare. Ang.

r Neque ꝯsentiētibꝰ. Spāle. vt suo fauori nō possit renūciare: q etiam rei publi. interest: vt. ff. soluto mrimonio. l. j. sic. ff. de pactis do. l. de dic.

s In perniciem. id est destructionem.

t Conuertatur. similia sunt vbi etiam dominus non alienat: vt. C. ad l. iul. ma. l. fina. ꝛ. C. de her. ꝛ ma. l. manicheos. §. pe. ꝛ. C. de predi. curia. l. fi. lib. x. ꝛ. j. eo. §. nunc admonendi.

Additio. Unde versus. Coniux: ecclesia: furiosus mēte que captus. Prodigus: atque minor: existens sub patre natus. Aduersans fidei maiestatis reus isti. Res alienare proprias de iure vetantur. Pretacto debet sub iure decurio scribi.

* Cōtra aūt. ¶ Casus. Querebať an creditor penes quē erat pignꝰ debitoris posset alienare ex cōuentione. rō aūt dubitādi erat q cū penes ipm rei dñiū nō sit, nō vř q in aliū trāsferre possit. l. nemo plus iuris. ff. de regulis iuris. nemo em̄ dat qđ nō hz: sed ꝯtrariū respondeť. Hoc aūt virtute ꝯuentionis, sicut em̄ dñs ipse alienare posset, ita ꝛ ipse creditor ex volūtate domini pōt. No. casum in quo non dñs transfert dominiū. Item q eo ipso, q debitor non voluit pignus: videtur dare licentiam vendendi. Itē q creditor nō est impediēdus ius suū prosequi. Itē q ex abrupto non debet amitti res sua a dño debitore. Syl.

v Contra. id est econtrario.

x Alienare potest. Idem in iudice: vt. ff. si ex noxa. causa aga. l. ij. ꝛ. j. de offi. iudi. in fine.

* Ratio est q qđ iudex facit contra partem contumacem censetur factum ab ipsa parte. l. si ob causam. de euic. Syl.

Idē in flumine: vt. ff. de acq. rerū do. §. §. alluuio. Idē in imperatore ꝛ augusto. vt. s. de vsuca. §. vlt. Idē in platis ecclīarū vt in aut. hoc ius porrectū. Idē in tutoribꝰ q dominoꝝ locū obtinēt: vt. ff. de furt. interdū. §. qui tutelam. Idem in ꝓcuratore qui habet liberā administrationem: † vt. s. de rerū di. §. nihil autem. Idem in seruis habētibus liberam peculij administrationem vt. ff. de pi. ac. si cōuenerit. §. fi. ꝛ. l. seq.

* Dic q rationes omnium predictorum sunt q aut a. l. quamuis nō dominis tributa est hec potestas, quia vice dominorum sunt: aut ab homine ita q effectus trāslationis dominij fundatur in persona domini non serui vel procuratoris aut tutoris. Syl.

Additio. Unde versus. Princeps augusta index ac officialis. Tutor curator procurator: fluminis que. Creditor exactor: platus: seruus: habentur. Hi numero his sex alienantes aliena.

y Non soluatur. scilicet tempore constituto.

Universidad de Deusto Biblioteca

impedirentur, [a] neque debitores temere [b] suarum rerum dominium amittere videantur: nostra constitutione [c] consultum est ꝛ certus [d] modus impositus est per quē pignorū distractio possit procedere: cuius [e] tenore vtriqꝫ parti creditorum ꝛ debitorum satis abunde prouisum est.

¶ Pupillus sine autoritate tutoris nō alienat: ꝛ si det mutuo non obligat accipiētem si pecunia extet: aliter si cōsumpta sit bona fide condicitur: si mala agitur ad exhibendum. h. d.

¶ Nunc admonēdi sumus: neqꝫ pupillum: neqꝫ pupillā vllam [f] rē sine tutoris autoritate alienare [g] posse. ¶ Ideoqꝫ si mutuam pecuniam sine tutoris autoritate alicui dederit [h] non cōtrahit obligationem [i]: qꝛ [k] pecuniā non facit [l] accipientis: ideoqꝫ vendicari nummi possunt sicubi extant. ¶ Sed si nummi quos mutuo minor dederit ab eo qui accepit bona fide [m] consumpti [n] sunt: condici [o] possunt: si mala fide ad exhibendum [p] de his agi potest.

¶ Si debitor soluat pupillo cū tutoris ꝛ iudicis autoritate: habet plenissimam liberationē. Si vero soluat sine iudice ꝛ sine tutore liberatur ope exceptionis si pecunia est salua: vel pupillus factus fuit locupletior aliter vero soluēs non liberatur vllo modo: ꝛ pupillus soluendo creditori sine tutore non liberatur. hoc dicit.

¶ At ex contrario: omnes res pupillo ꝛ pupille sine tutoris autoritate recte [q] dari [r] possunt. ¶ Ideoque si debitor pupillo soluat: necessaria est debitori tutoris authoritas: alioquin non liberabitur [s]. ¶ Sed hoc etiam euidentissima ratione statutum est in constitutione [t] quam ad Cesarienses aduocatos ex suggestione Tribuniani viri eminentissimi questoris sacri palatij nostri promulgauimus: qua dispositum est ita licere tutori vel curatori debitorem [v] pupillarē soluere vt prius iudicialis sententia [x] sine [y] omni damno celebrata: hoc pmittat [z]: quo subsecuto si ꝛ iudex pnuntiauerit ꝛ debitor soluerit: sequatur hmōi solutionem plenissima securitas [a]. ¶ Sin autem aliterqꝫ disposuimus solutio [b] facta fuerit: pecuniam autem saluam habeat pupillus: aut ex ea locupletior [c] sit: ꝛ adhuc eandem pecunie summam petat [a] per exceptionē doli mali poterit submoueri. ¶ Nō si male consumpserit aut furto aut vi amiserit: nihil [b] proderit debitori doli mali exceptio: sed nihilo minus condemnabitur [c] qꝛ temere sine tutoris autoritate ꝛ nō s'm nostram dispositionem soluerit [d]. ¶ Sed ex diuerso pupilli vel pupille soluere sine autoritate tutoris nō possunt [e]: quia id quod soluunt non fit accipientis: cum sꝫ nullius rei alienatio eis sine tutoris autoritate concessa sit.

a ¶ Impedirentur. vbi non esset pactio de pignore vendendo.
b ¶ Temere. id est nimis cito: vt. s. de vsuca. in prin.
c ¶ Constitutione. C. de iure do. impe. l. fi. §. j. ꝛ. ij.
d ¶ Certus modus. vt si actū sit de vendēdo iuxta cōuētionē vendere possit. † Sʒ si nihil fuit dictū de hoc nūtiabit semel: ꝛ tūc elapso biēnio vēdet: vt. C. de iu. do. impe. l. fi. §. j. ꝛ. ij. Si aūt dictū fuit vt non vendatur ter nūtiabit: ꝛ tunc vendet: vt. ff. de pig. act. l. si cōuenerit.
* Cui beneficio creditor renūciare non posset qꝛ est contra publicā vtilitatem s'm Bartol. in. d. l. si conuenerit. Syl.
¶ Additio. Et inter denūtiatiōes que interualla sint necessaria. Itē qd si emptor nō reperiatur vel pignus plus vel minus valeat ꝙ creditum. Itē qd in pignore iudiciali: vel pretorio. Et an huic beneficio de vendēdo digniore possit renūtiari. Uide Angelū hic.
e ¶ Cuius. Scilicet constitutionis.
* Nūc aūt. ¶ Casus. Questum fuerat an pupillus dominiū rei sue in aliū trāsferret alienādo: videbatur ꝙ sic ex. d. regula gñali ꝙ in re sua quilibet est arbiter ꝛ moderator. l. in re mādata. C. mā. contrariū decidit ppter facilitatē etatis pupillaris q̄ nō ꝯsulto agit: sicut ex fragilitate mulierum inducta est decisio posita in ꝓn. s. e. scd'o dubitabatur an ex mutuo obligaret sibi aliū: ꝛ videbatur ꝙ sic qꝛ pupillus cōtrahēdo alterū sibi obligare pōt ipse vero nō pōt obligari. §. pupill⁹. j. de inuti. sti. cuius ꝯtrariū decidit qꝛ ex quo in mutuo requirit ad sui essentiā ꝙ fiat de meo tuū ꝛ sic ꝙ dñium transferatur ipse aūt transferre facilitate etatis phibeatur sequtur ꝙ non pōt cōtrahi obligatio ex mutuo: ꝛ hoc est qđ tex. dicit qꝛ pecuniā nō facit accipiētis. hinc sequitur ꝙ cū remaneat dñs vēdicare nūmos poterit: si vero bona fide cōsumpta sit pecunia ꝙuis a ꝓncipio nō valuerit tñ cōsumptione bona fide fcā dr mutuū recōciliari. l. ꝙuis. ff. si cer. pe. Si vero mala fide cōsumpta sit poterit agi ad exhibendum non ꝙ possit exhiberi si cōsumpta sit vtendo ꝛ expendēdo: ꝛ in alium translata sed vt iuretur in litem eo exhibere nō valente. l. ad exhibendum. C. ad exhiben. Not. collige per te quia clara sūnt. Syl.
f ¶ Nunc. Ullam rem: neqꝫ ratione proprietatis: neqꝫ ratiōe possessionis: que animo retinetur: lꝫ corporalem sine tutore perdere possit *: vt. ff. de acqui. rerum do. l. pupillus. ꝛ de acqui. pos. l. possessionem.
* Ratio clara est quia que meri facti sunt potest sine tutore. l. quamuis. §. j. ff. de acquir. possess. Syl.
¶ Quid in adulto? Respondeo si non habet curatorem potest alienare que seruando seruari non possunt. si habet curatorem similis est prodigo: vt. C. de in inte. restit. mi. l. si curatorem.
* Dic ꝙ mobilia valide alienat: sed ex lesione restituit exceptis his que seruando seruari non pñt: in quibus non ex simplici lesione sed ex immodico tantum damno restituitur: in immobilibus non valet alienatio, nisi * iuret. aut. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. Syl.
g ¶ Alienare posse. Sic. ff. de aut. tuto. in principio. ff. de solutio. l. ꝙ si forte. in fine. ꝛ. l. pupillus: ꝛ. ff. si cer. pe. l. non omnis. §. fin.
h ¶ Dederit. i. tradiderit: cū dare sit accipientis facere vt. j. de actioni. §. itaqꝫ. si poneres proprie non hēret locū qđ sequtur ideoqꝫ vēdicari ꝛc.
i ¶ Obligationem. Scilicet: personalem ex mutuo.
k ¶ Quia pecuniā. Bona est ratio vt. j. quib. mod. re con. ob. in princi. ꝛ. ff. si certum peta. l. ij. §. appellata.
l ¶ Non facit. Quod est necesse: quia dicitur mutuum: quia de meo fit tuum vt. ff. si certum peta. l. ij.
m ¶ Bona fide. Credens eum maiorem: vt. ff. pro emp. l. ij. §. si a pupillo. vel etiam errans in iure. licet sit argumentū contra. ff. pro empto. l. secunda. §. si a pupillo.
* Ratio diuersitatis est: quia ibi de vsucapienda pupilli re ꝛ sic de lucro tractabatur hic secus. error enim iuris tunc non excusat, vt. s. de vsucap. §. is ad quem. Syl.
n ¶ Consumpti. Quod fit expendendo: vel cum alijs immiscendo: vt s. de vsufru. §. constituitur. ꝛ. ff. de sol. l. si alieni.
o ¶ Condici possunt. Sʒ cōdictiōe certi ex mutuo recōciliato p consumptionem: vt. ff. si cer. pe. si a furioso. ꝛ. l. sequen. Itē stipulatione recōciliatur: vt. C. si certū pet. l. quāuis. Itē vsucapione. vt. ff. de iure dotiū. ꝓculus: ꝛ no. j. qui. mo. re con. oblig. in prin. in vbo tuum fiat. ꝛ melius in. §. item is. in verbo mutuū.
p ¶ Ad exhibēdū. Quia tenet qui dolo fecit quo minus possit exhibere: vt. C. ad exhibē. l. ad exhibendū. ꝛ sic iurat in litē: ex eo ꝙ interest pupilli: citi⁹ pecuniā redditā esse: vt. ff. de in litē iur. l. in actionib⁹: ꝛ. l. numis.
* At ex ꝯtrario ¶ Casus. Querebatur an ecōtrario pupillus recipiendo obligaretur: ꝛ cautū esset soluēti. ꝛ videbatur idistincte ꝙ nō p. d. §. pupill⁹ j. de inuti. sti. qꝛ ipse ꝯtrahēdo alteri non obligatur: sed cōtrarium respōdetur in certis * casib⁹. s. qñ pecunia extat, vel est factus locupletior. rō est qꝛ lꝫ ex equitate introductū sit pupillo soluentem non liberari, ne ꝓiudiciū afferatur pupillo: equissimum tamen est ipsum cum aliena iactura locupletiorem non fieri: ideo datur exceptio doli ex. l. qui equitate. de excep. doli. Not. summarium. Syl.
q ¶ At ex contrario. Recte. vt res fiat accipientis: non vt debitor liberetur: ꝛ hoc sequitur.
r ¶ Dari. Ex quacunqꝫ causa.
¶ Additio. Qđ in pupillo ꝓcedit indistincte. Infans vero obligatione iuris sine tutore nō acquirit. Itē nec possessionē ex sua occupatione tñ: sed ex traditione possessoris: sic non tñ dominiū: sed est necesse ꝙ alij noie ipsius tradatur. l. si qs emancipatū. C. de dona. Angel. aret.
s ¶ Nō liberabitur. Sʒ debitor pupilli. Sed Ɂ. ff. de solu. si stipulatus fuero: Rñ. ibi pupillus erat adiect⁹: nec qcꝙ sibi debebatur: cū ad solutionē tñ ponatur in eo. ti. de solu. ꝙ si stipulatus: ꝛ. l. qui res. §. at vbi.
t ¶ Constitutione. vt. C. de admi. tuto. l. sancimus: ꝛ. l. constitutionem.
v ¶ Debitorem. Ex mutuo vel simili causa: nō ex pensione: vel redditu. vt. C. de administra. tut. l. sancimus. ꝛ. l. constitutionem.
¶ Additio. Tūc eñ sine iudice plenissimā securitatē ꝯsequitur dūmodo pensio nec duos annos nec centū flo. summā excedat s'm Ang. are.
x ¶ Sententia. Scilicet interlocutoria: quam preceptum vulgariter appellamus: vt si dicat decerno vel precipio tibi soluere vel deponere: vt. ff. de mi. l. ait pretor. §. quid tamen.
y ¶ Sine omni dāno. Uel sportularum: vel preciorum tabellionum.
* Hoc iure expressum in. l. sacris. C. de proxi. sacro. scri. li. xj. Syl.
¶ Sed nunqd debitor p sua parte soluet? Respōdeo nō: vt. C. de fructi. ꝛ li. ex. l. fi. ꝛ facit sic. C. de episcop. audien. l. tam dementis. §. fin. ꝛ in authentica. de sanct. episcopis. §. sportularum. colla. ix. Accursius.
¶ Additio. Priuilegiū ei lit̄ ordinationē siue ꝓcessū respiciēs vni ꝯcessū: trāsit ad aduersariū: sec⁹ si dcisionē nisi vba rescpti h sonet. Ar.
z ¶ Permittat. not. ꝙ tutor: ꝛ iudex necessarij sunt secundū Petrum. Sed scd'm nos solus iudex sufficit: vt. ff. de minori. ait pretor. §. quid tamen: ꝛ. l. ꝙ si minor. in fine. Accursius.
¶ Additio. Et hoc est verum in casu nostro: ꝛ in alienatione rerum mobilium: alias in alienatione immobilium opus est vtroqꝫ. Aretin.
a ¶ Securitas. Ut nec restitutio detur. secus in ꝓdio alienato cū decreto: qꝛ emptio ex voluntate: solutio de necessitate fit: vt. ff. de minori. ait ptor. §. qd tñ ꝛ. l. ꝙ si minor. in fi. ꝛ. C. de ꝓdi. mino. si quidem. Accur.
b ¶ Solutio. At soli pupillo: vel adulto curatorē habenti sine eo. vnde ipso iure non liberatur: vt. j. ibi nihil proderit ꝛc.
c ¶ Locupletior. Quod est ꝛ si non est factus pauperior: vt. ff. de sol. in pupillo.

Non ē recta expositō sꝫ nc male perperam: ꝙ a sine cā dñio rerum suarū pnari videant. † Et p actū nudum nec ē necessaria aliq̄ denunctatio de pignore luendo qđ no. p limitatiōe l. si cōuenerit. ff. d' pig. Ang.

gis puto §. ne passim. ff. de reb. eorū. ꝙ cū licitatiōe plus offerēti fiet vt no. in. l. ꝛ si fine. §. que situ. ff. d' minor. ꝙ limita in pecunia, q licet sit res que fuando seruari queat, alienari tñ pōt sine iudicis decreto: vt i aut. nouissime. C. de administr. tut.

* De quib⁹ vide per gl. ꝛ Bar. in. l. j. ff. d' noua.

* Eam tñ alienare nō potest, nam aliud ē amittere, ꝛ aliud perdere s'm gl. in. l. possessionem. ff. de acq. poss. Eg. Perr.

Adult⁹ an possit alienare.

* Aut nisi iudicis decretū intercedat sine q̄ alienare nequit, vt. C. d' pred. mino. sine dec. ꝛ sine etiā cā legitima alienatiōis nēpe ppter es alienū imminens ꝙ aliunde solui nequeat. vt no. in. l. ma[illegible]

Sentētia interlocutoria ꝛ preceptuꝫ iudicis idem.

Solutō fit de necessitate.

¶ Per quas personas nobis acquiritur. Titul. ix.

¶ Acquiritur nobis non solum per nosmetipsos sed etiā per personas hic descriptas. Aretinus.

Acquiritur vobis nō solum per vosmetipsos sed etiā per eos quos in potestate [f] habetis. Itē per seruos in qbus vsumfructū [g] * habetis. Itē per homines liberos: ꝛ per seruos alienos quos bona [b] fide possidetis: de quibus singulis diligentius dispiciemus.

¶ Quicquid querit filius querit patri exceptis castrensib⁹ vel quasi et profectitia pertinent pleno iure ad patrē: aduentitia tātū quo ad vsum correcto iure antiquo. h. d.

¶ Igitur [i] liberi vestri vtriusqꝫ sexus quos in ptāte habetis, olim [k] quidem quicquid ad eos peruenerat (exceptis videlꝫ castrensibus [l] peculijs) hoc parētib⁹ suis acquirebāt sine vlla distinctione [m]: ꝛ hoc ita parentū fiebat, vt etiā esset eis licentia, quod per vnum vel vnam eorum acquisitum est, alij [n] filio vel extraneo donare, vel vendere, vel quocunqꝫ modo voluerāt applicare. ¶ Quod nobis inhumanum visum est, et generali constitutione [o] emissa, et liberis pepercimus: et patribus honorem debitum * reseruauimus. ¶ Sancitum etenim a nobis est, vt si quid ex re [p]

pupillo. Accursius.
* De veritate hui⁹ gl. vide Deciū i. l. ex penalib⁹ i fi. ff. de re. iur. Syl.
a ¶ Petat. Et sic est de preda sollicitus: vnde non audietur: vt. C. pro emp. l. eum qui. Accursius.
b ¶ Nihil proderit. Apparet ergo ꝙ ipso iure nō est liberat⁹. si aūt cū autoritate tutoris ipo iure liberaretur: sed tunc restitueretur minor perdita pecunia: vt. C. si aduersus so. l. j.
c ¶ Condēnabit. Scilicet ipso minore petente vel alio suo noie † extraneo: vt. ff. d' solutio. l. fili⁹.
d ¶ Soluerit. Circa hāc diffusam materiā distingue cū debitor pupillo soluit aut ꝯsequit plenā: aut pleniorē: aut plenissimā securitatē. Soluēs pupillo sine tutoris autoritate: ꝛ pupillus hēat saluā pecuniā: vel ex ea locupletior est: liberatur nō ipso iure sed exceptione: nisi esset adultus sine curatore: vt hic: ꝛ. ff. de solu. l. in pupillo. Si autē soluat tutoris autoritate: ipo iure liberat: pōt tamē in integrum restitui si non habeat rem saluam: vt. C. si aduersus solu. l. j. nisi in quatuor casibus: vt. C. de administratione tutorū sancimus. ꝛ. l. constitutionem. *
* Quod ex nimio labore introductum est in hmōi exceptis vt per Christo. hic. Syl.
¶ Quod enim legitime factum est: ex euentu retractari non dꝫ: vt C. ad senatusconsul. tre. sancimus. Plenissima est si iudex interueniat cum tutore vel sine eo: vt. ff. de minoribus. ait pretor. §. quid tamen. Et de hac materia ibi plene notatur.
e ¶ Sed ex diuerso. Nō pñt. Distingue aut id qđ erat soluēdū nō poterat alienari sine decreto quo casu decretū interponēdū est in soluēdo: vt. ff. de rebus eo. q sub tu. l. magis. §. si pupillus. als nō tꝫ: ꝛ pōt vendicari qđ solutū est: nisi cōsumpserit creditor: vt h. ff. si certu pe. nō ois. §. fin. Aut poterat: quo casu solus sufficit tutor vel curator vel adultus nō habēs curatorē: nec restituunt cū nō sint decepti. Si sine tutore soluerit nō liberat: nec dñium transit nisi per cōsumptionē: vt hic: ꝛ. ff. si cer. pe. nō omnis. §. fi. Et hoc qñ debitū erat ciuile ꝛ naturale. si autem naturale tantum: per restitutionem poterit * repetere, si legitime soluerit: alias suo iure condicet: vt. ff. de condi. inde. interdum.
¶ Additio. Et tunc qꝛ minor etas facit mediū concludendi, satis est dicere se minorē indebite soluisse: ꝛ si non exprimat per ignorantiā. qđ alias in maiore requiritur ne donasse videatur. quod no. s'm Angel.
* Per quas psonas. ¶ Ista rubrica sic ꝯtinuat. Dictū est. s. de multis modis acqrēdi oñia. nūc sequit videre de psonis p q̄s oñia acqrūt. Syl. Uñ dicit h Accur. allegās duos vsus Horatij in primo sermonū. Est mod⁹ in rebus sunt certi deniqꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ neqt cōsistere rectū. Nā lꝫ multis modis res nobis acqrant. vt a. §. illo singulo: de rer. di. vsqꝫ nūc traditū est: tñ certi sunt hoies p quos acqrit. ꝛ sunt sex. s. p nos: p filios: p suos nros: p alienos in qbus vsumfructū hēmus: p alienos quos bona fide possidem⁹: p liber hoiem quē bona fide possidem⁹. Et est septim⁹: scꝫ ille in quo nudū vsum * habemus. Est octauus qñqꝫ vt liber homo. i. procurator. de quibus hoc tit. dicit. Differt aūt a quodā alio per quas personas nobis acquiritur: qꝛ ibi de obligatione acquirenda: hic de rebus tractatur. Accursius.
¶ Additio. Adde ꝙ etiā sunt alij qui acquirunt alijs vt religiosi suo monasterio: vt extra de statu monacho. cū ad monasteriū circa principiū. ꝛ beneficiati suis beneficijs. C. de epis. ꝛ cleri. aut. licentiā. Aret.
Acquirit. ¶ Tot⁹ iste titulus diuidit in tres ptes principales. Primo ponit p q̄s nobis acqrat. Scd'o illud exequit singillati ꝛ i spē. Tertio facit pambulū trāsiēs ad alios titulos ꝛ matias. Scd'a ibi (Igit liberi vri.) Tertia ibi (Hacten⁹.)
* Casus nō figurat in traditiōe regule. Not. p q̄s psonas nob. qrat. Itē ꝙ liber hō bona fide possessus ita nobis acqrit sicut seruus. Syl.
f ¶ In potestate habetis. vt. j. eod. §. j. ꝛ. §. item vobis.
g ¶ Usumfructum: vt. j. eod. §. de his. Quid si nudum vsum? Rñ. ex re vestra acquiritur: (j) non autē ex opera: vt. ff. de vsu ꝛ habi. per seruum. ꝛ. j. per quas perso. no. obliga. acqui. §. per eum quoqꝫ.
* Intellige ex opera exposita in re aliena quia illa est in fructu, secus in re vsuarij. l. plenū. §. fi. eo. ti. Syl.
¶ Additio. (j) Dūmodo stipuletur mihi als acqrit stipulāti ꝙuis is teneatur mihi restituere p cōdictionē sine cā: vt. l. pe. ff. d' stip. s'uo. Ang.
b ¶ Bona fide. vt. j. e. §. idē placet. que bona fides in possidēte nō possessio reqritur. vt. ff. de acquir. pos. cū heredes. §. fi. ꝛ. ff. de stip. ser. l. si seruus ex testamēto. ꝛ de acqr. re. do. homo liber. in prin. ꝛ exigit bona fides in principio possessiōis: ꝛ cōtinua in libero homine quo ad aliqd acqrendū per eū nō in vsucapione, qꝛ nō vsucapitur: vt ff. de acq. re. do. l. qui bona fide. §. j. ꝛ. C. de prescriptio. lon. tē. q̄ p liber. l. sola. Sʒ in seruo sufficit: ꝛ quo ad vsucapionē ꝛ quo ad fruct⁹ in initio bonā fidem habere: vt. ff. de vsu. q scit. §. vltimo. ꝛ. C. de vsuca. trāsfor. l. vna. §. hoc tm̄ modo. Accu. flo.
¶ Additio. Sed de iure canonico requirit bona fides continua vsqꝫ ad perfectionē prescriptionis. c. fi. cū ibi notatis extra de prescrip. Et facit iste tex. ꝙ monach⁹ trāsiēs de vno monasterio ad aliud acqrat * secundo bona fide possidēti. Ang. are.
¶ Igitur. ¶ Diuidit in tres partes. Nā primo ponit de acqsitiōe facta per liberos ꝛ per quos ꝛ qd acqrat. Scd'o qñ per seruos nros, ꝛ p quos: ꝛ qd acqrit. Tertio d' acqsitiōe p liberā psonā an possit acqri ꝛ qd. Scd'a ibi. (Itē vobis.) Tertia ibi, (Ex his.) Item prima subdiuiditur in tres partes. Nam primo ponit ius antiquum. Secūdo rationē correctionis. Tertio ponit iuꝫ statutum. Scd'a ibi. (Qđ nobis.) Tertia ibi, (Sācitū.) Aretinus florentinus.
* Igitur liberi. ¶ Casus figurari nō dꝫ nisi liter[a]liter in. §. tradente regulā ꝛ referēte correctionē iuris antiq: totū eñ pedet ab hac regula ꝙ qcquid fili⁹ querit q̄rat patri. ab hac regula excepta sunt tā de iure antiquo ꝙ nouo castrēsia vel quasi: ratio aūt fuit qꝛ in his patria potestas nō fuit in cōsideratione que cā est talis acqsitionis. profectitia āt pertinet put antiqtus pleno iure ad patrē, ꝛ ratio assignatur ibi que enim inuidia est. non eñ est inhumanū aut odiosum vt qđ ex re patris quesitū est ad [eū] reuertatur: redeūtibus facile rebus ad naturā suam. l. si vnus. §. pac[tu]s. ff. de pac. ibi qđ in spē. Aduētitia vero queruntur patri quo ad vsumfructū remanet: tñ ꝓprietas penes filiū. rō assignatur in tex. ibi ne qđ ei suis laborib⁹ rō. No. summariū. Itē inhumanitatē fugiendā. Itē ꝙ pri debitus ho[nor] seruādus est. Itē ꝙ nemini iniuria fit si res reuertitur vñ ꝓfecta est. Itē ꝙ nemo dꝫ ex alienis laborib⁹ ditari. Item quod ꝓspera fortuna debet cedere beneficio eius cui fauere volunt. Syl.
i ¶ Igit. qꝛ de singulis dicere vult: de filijs vt de dignorib⁹ primo dicit: facit extra gl. ff. de edē. in. l. argētarius. in. §. edi.
k ¶ Olim. antiquitatem primo recitat. ꝛ hoc ideo vt nihil antiquitatis penit⁹ ignoretur: vt. j. ti. ꝓxi. in ꝓrin. nā id qđ tollit vel reformat nō dꝫ esse incognitum. vt. C. de cadu. tol. l. j. in fine.
l ¶ Castrēsibus peculijs. idē in quasi castrēsibus etiā iure veteri: vt. ff. de collatione bono. l. j. §. nec castrense. non solum iure nouo: vt. C. de bonis que liber. cum oportet. §. exceptis. ꝛ. §. eadem obseruando. Est aūt castrense quod filiusfamilias a quolibet in castris acquirit: non acquisiturus: alias. vt. ff. de castrensi peculio. l. si forte. ꝛ. l. castrense. Quasi castrense est quod magistri liberalium artiū: medici: clerici: ꝛ aduocati de publico acquirunt. † vt. C. de inofficio. testamento. l. fi. ꝛ. C. de epi. ꝛ cleri. sacrosancte. ꝛ. l. cum lege.
* Dic idem si non ex publico sed particulariter a clientibus glo. in. l. fori. C. de aduo. diuer iud. Syl.
m ¶ Sine vlla distinctione aduentitij: vel profectitij: proprietatis vel vsufructus.
n ¶ Alij. scilicet fratri qđ graui⁹ esse videtur. vt. C. de bo. que libe. l. cū oportet. §. primo.
o ¶ Constitutione. vt. C. de bonis que libe. cum oportet.
p ¶ Ex re. large pone. id est propter rē (vt fruct⁹ ex rebus patris vel occasiōe patris) quocūqꝫ modo quesita. (j) vt. ff. de incē. rui. naufra. l. j. §. ij. ꝛ. ff. de vsuris. l. in fideicommissi. §. cum pollidius. ꝛ de vulg. substi-

† Uel ab eo cām habente: qꝛ beneficiū restitutionis cedi pōt ꝛ trāsit ad heredes extraneum: vt. l. ꝙ si minor. ff. de mino. an.

* Ueluti p seruos ꝛ concor. in proemiuꝫ decret. in glo. j. circa ꝓncip. ibi vl' seru⁹ dicitur.

* Adde tu similes glo. in. l. ait pretor. §. pmittitur. ff. de minor. ꝛ aliaꝫ quoqꝫ in. C. si aduersus solut.

Pupilli an possint soluere.

* Huc addō luculentiorem gl. in. l. C. si aduers⁹ sol. ꝛ ibi d' vide doct.

Continuatio.

Horatius in p'mo sermonum.

* Hoc veruꝫ si acqsitio emanat ex re nra. vl' serui operis scd'm Porc.

* Qñ monachus ac seru⁹ cōparantur. ꝛ. cū olim de priuileg. Egi. Perr.

Diuisio.

* Facit ad hoc, qđ in vnaquaqꝫ dispositiōe seruādus est honor prīs s'm Ang. Eg. Per.

Peculiuꝫ castrense.

Peculiuꝫ q̄si castrense.

† Quod est veruꝫ si eo veniant necessaria ad bellum: als distingue an detur a non e ppe castra: an abs vt in d. l. si forte i gl. alle. ꝛ ita pōt intelligi l. j. C. de castren. pecul. ibi rij. vbi lati⁹ ponit hec distinctio s'm Ange.

tu.sed ꝛ si plures.§.in arrogato.ꝛ de castren.pe.si forte.ꝛ.l.si castrēse.nisi ꝛ aliunde filius sit habiturus ꝑ se.vt.ff.de iure dota.leg.v.§.si pr̄. Et sic ponit ex re.id est propter rem.ff.de acquirēda hereditate. additio. in fine. Argumēto.cōtra.ff.de peculio.eodē tēpore.in fine. Argumētū similiter cōtra.ff.de actionib⁹ emptionis.iulian⁹.§.si qd seruo. Accur.

Solu.dictio ex proprie ꝛ stricte sumpta denotat immediate.vt ibi.Secus si large vt hic.

Additio.(i). Scȝ licite:ꝛ tūc id qd tribuetur persone propter laborē ꝛ industriam censet aduētitiū ꝛ ipsi⁹ filij proprium: als ex delicto putat vsuris nec pr̄i q̄rit: nec fratribus cōfertur sicut nec cetera aduentitia.vt l.fina.C.de col.Angel.

a Ei.scilicet filio.

b Inuidia est.scilicet filio qui acquisiuit.

c Reuerti.quasi dicat nulla.

d Usumfructū.quē hȝ in aduētitijs. Nisi remiserit *.vt.C.de bo.q lib. cū oportet.§.finautē res. Uel nisi ab aliquo sibi detur vel relinquat hoc pacto vt ad patrem non pertineat vsusfructus.vt in authē.vt.li.ma.ꝛ aui. in princ.col.viij. Uel nisi succedat filius vna cū patre in hereditate fratris vel sororis.vt in authē.de her.que ab intest.de.§.si vero.col.ix. Uel nisi seruus donec filiofamilias:eo pacto vt manumittatur statim.vt.C.de bo.que li.l.vl.ad fi. Uel nisi quādo pater noluit cōsentire filio adeunti hereditatē aliquam.vt.C.de bo.que lib.l.fi.in fi. §.i.ꝛ.ij. Uel nisi parēte minus legitime diuertēte bona filijs applicentur.vt in aut. vt nulli in.§.qꝛ vo quidam.col.ix. Item quādo pater cōtraxit incestas nuptias.vt in authenti.de incest.nupti.§.j.coll.ij.

* Adde quando filio relinquitur vsusfructus:qꝛ seruitus seruitutis esse non potest.l.j.ff.de ser.lega. Syl.

Additio Et alios casus vide per Ang.hic in qbus oībus lȝ nō habeat pater ius vsuf.debet tamen habere cōmoditatē ipsius iuris:nisi de ipsa in pacto,vel permissione fiat expressa mentio.vt hic per eum.

e Prospera fortuna. Quid dicem⁹ in dubio vñ ꝑuenerit. Rñ.quidam ex bonis pr̄is ꝑsumit habuisse:sicut si vxor hȝ ꝑsumit ex bonis * mariti.vt.C.de do.inter virū ꝛ vxorē.l.ēt.ꝛ.ff.de dona.inter virū ꝛ vxo.l. quintus. Nos cōtra ꝛ distingue an filius sit diligens vel diues ꝛ pr̄ inops:vel ecōtra.vel ex bonis diligētis:als diuitis quesitū fingamus.vt C.arbi.tu.si defunctus.ꝛ.ff.de here.ven.vēditor ex hereditate.ibi pretium enim hominis ꝛc.ꝛ.ff.ad.l.falci.si heres institutus.in princi.

* Dic clarius ꝙ ꝑsumit q̄sitū in dubio ex ꝓpria industria:qn̄ ꝓpria industria non haberet secum presumptionē delicti.d.l.quintus. Syl.

Additio. Et hec est cōmunis ꝭm Ang.lȝ Jo.fab.hic sentiat ꝯtrariū ꝛ male:qꝛ in dubio presumit delictū.vt.l.marito.ff.ꝓ socio.Ang.

f Procedat. Collige peculiū aliud castrēse:aliud quasi * castrense: aliud rusticanū siue paganū quod diuiditur in profecticiū ꝛ aduentitium:vt.C.de inoffi.testa.l.fin.in princi.de quibus omnibus dicitur in hoc titul.quid iuris sit.ꝛ.C.de bo.que liberis.l.cum oportet.

* Hoc quoq. Casus. Querebat an pr̄ emācipādo priuaret cōmodo patrie ptātis iam q̄sito in bonis aduētitijs:ꝛ videbat ꝙ sic:qꝛ deficiente patria ptāte q̄ est cā acqsitionis vt dictū est deficit ēt ius qd ex ea ꝓcedit:cuius ꝯrium decidit:ꝛ recitat ius antiquū quod volebat patrē posse retinere tertiā bonoꝝ quasi portionē quandā legitimā in bonis filij qd tñ a Just.corrigit ꝛ datur dimidia vsusfruct⁹:sicq magis vtriq cautū est:qꝛ pr̄ ampliori parte vtitur eo viuēte:ꝛ filius dñiū suorū nō amittit. No.summariū. Itē no.spēm ꝑ casu ꝛ themate poni. Itē ꝙ hic ponit liber ꝓ filio in singulari qd rari est exēpli. Itē ꝙ honor est esse sui iuris. Itē ꝙ honor non dȝ afferre incōmodum bursale. Syl.

g Hoc quoq. Scȝ vt parētib⁹ honorē seruemus:ꝛ filijs pareamus.

h Dispositum est.C.de bo.que lib.cum oportet.§.cum autem.

i Specie.i.casu. Accursius florentin.

k Ubi.i.in quo. Accursius florentinus.

Que acqsitionē effugiunt.i.pr̄i acquirunt quātū ad ꝓprietatē. Sȝ ꝭm que tpa locū hēbat qd hic dr̄. Scdm antiqua nō:qꝛ sola castrēsia ꝛ quasi nō acqrebant.de qbus nihil detinebat pr̄.vt.C.de bo.que lib. cum opȝ.§.j.ꝭm moderna vo non:qꝛ non erat adhuc statutū in aduētitijs,vt non acquirātur patri tpe huius legis antique recitatur hic. Rñ.quatuor iura hic successiue considerari. Anquissimū,quo sola castrensia vel quasi non acquirebant.vt.s.§.j. Antiquū:vt tēpore Cōstantini quo res materne ꝛ ex materna linea delate vt nō acquirātur patri statutum est,vt.C.de bo.mater.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.iij. Tertiū qd hic recitatur: vt pater emācipādo filium de his maternis tertiā teneat ꝓ pmio. Quartū quo cauet vt oīa aduentitia acquirant filijs, q̄tum ad ꝓprietatē: patri,q̄tū ad vsumfructū, ex quo corrigit illud qd iure antiquo cautū erat vt h ꝛ.s.§.j.ꝛ.C. de bo.q lib.cum oportet.

* Hoc est bonū ꝯsiliū ꝓ filijs quorū patres sūt debitores, vt faciāt eos renūciare vsufructui aduentitiorū nisi hoc fiat in fraudem creditorum ꝭm Porc.

* Ut tollat coniectura turpis que ē adulterij.

Peculiū est triplex.

* Quod acquirūt quicq filioꝝ genera nepelli beraliū artiū professores ac magistri,medici,clerici, aduocati ꝛ notarij,de quibus postre. vide glo. in memorialibus in.l.fi. C.de inoffi. test.

patris ei a obueniat hoc (ꝭm antiquam obseruationē) totum parēti acqratur:que enim inuidia b est, qd ex patris occasione ꝓfectū est: ꝛ hoc ad eum reuerti c: Qd aūt ex alia causa sibi filiusfamilias acquisiuit: huius vsumfructū d patri quidē acquiret:dominium aūt apud eum remaneat, ne quod ex suis laboribus:vel prospera e fortuna accesserit,hoc in alium prouenien luctuosum ei procedat f.

Emancipans filium pōt retinere dimidiā vsusfruc. aduentitiorum,cuius olim posset tertiam bonorum.hoc dicit.

Hoc quoq g a nobis dispositū h est,ꝛ in ea specie i vbi k parēs emancipādo liberum suum ex rebus que acquisitionem effugiunt, sibi tertiam partem retinere,si voluerat, licentiam ex anterioribus constitutionibus l habebat,quasi pro pretio quodammodo emancipationis. Et inhumanū quidem accidebat, vt filius rerū suarum ex hac emācipatione dñio ꝓ parte tertia defraudetur, ꝛ qd honoris ei ex emācipatione additū est:qd sui iuris effectus est: hoc per rerū diminutionē decrescat m. Ideoq statuimus vt parens ꝓ tertia parte dominij,quam retinere poterat,dimidiam n non dominij rerū:sȝ vsusfructus retineat *. Ita etenim res intacte apud filiū remanebunt, ꝛ pater ampliore summa fruetur, ꝓ tertia o dimidia potiturus.

Seruus domino inuito ꝛ ignoranti acquirit: hereditatē tamen sine ei⁹ iussu non adit,querit ꝛ possessionem, ꝛ ideo vsucapit. hoc dicit.

Itē vobis p † acquirit qd serui vestri ex traditione nāciscūt: siue qd stipulent q vel ex dōatiōe vl' ex legato:siue ex qualibet r alia causa acquirāt. Hoc enim vobis ignorātibus ꝛ inuitis s obuenit. Ipse enim seruus,qui in potestate alteri⁹ est: nihil t suum habere potest.

l Cōstitutionibus. scȝ Cōstantini ante Justinianū vt recitat.C.de bo. que libe.cum oportet. §.penulti.

m Decrescat. Arg.cōtra.s.de le.pat.tute.per totū.ꝛ.C.de caduc.toll.l. vna.§.p scdo. Accu.flo.

Additio. Tu dic qd onus cū emolumēto pecuniario pōt causare honorē:sed honor sine emolumēto non potest esse causa oneris,cuius quā doq cō tingat honorem esse sumptuosum. Joā. fabri. *

n Dimidiā. quā semp retinet nisi expresse remittat,vt.C.de boñ.que li.cū oportet. Accur.

o Pro tertia.i. loco tertie quā habebat olim in bonis maternis ratione proprietatis,habet hodie dimidiam vsusfructus in omnibus aduētitijs.vt.C.de bo.que li.cum opȝ.§.penul.

* Sed dubium est an habeat dimidiam vsusfructus bonoꝝ iam quesitorum tantū an vero etiam querendorum post emancipationes: ꝛ omnes indistincte tenent quod in iam quesitis tantū. Ego tamē alias legendo ꝛ disputando defendebam cōtrarium:ꝛ idem defendit Prepo.sen.in.v.casu.que.v.in.ij.col.vbi vide: qꝛ materia excedit vires additionis satis fuit admonuisse. Syl.

Itē vobis. Casus in tā nota.regula nō figuratur nisi literaliter: ratio autem primi dicti assignatur in tex.ibi ipse enim seruus.ratio autem iussus dñi in hereditate adeunda est.nō qrsit actus iuris ciuilis:sed quia non debuit esse in potestate serui facere conditionem domini deteriorem adeundo hereditatem dāmnosam. Not.regulam ꝙ seruus querit domino non solum ex traditione sed verbis etiam. Itē non solum dñium sed possessionē que tamen est facti. Item ꝙ seruus adire non potest nō precedente iussu. Syl.

p Item vobis.als incipit iste.§.item nobis.als item ꝙ serui.ꝛ ita cōmuniter allegatur.Sed tunc subaudi vobis acquiritur.

q Stipulentur. Et ita obligationē dño querit:vt.j.per quas personas nobis acquiritur.circa principium.

r Ex qualibȝ. Ut per occupationē vel specificationē vel inuētionē vt.s.de re.di.§.fere.ꝛ.§.cum quis.ꝛ.§.thesau.

s Inuitis obuenit. Sic.ff.de acqui.re.do.etiam inuitis.sic ꝛ.ff.de verborum obligatio.seruus vetante.argumen. contra.de do. hoc iure.§. non potest. Accur.

* Dic ꝙ querit inuito sed nō retinet qꝛ remittere potest:ꝛ ita als rñdet gl.in.d.l.seru⁹ vetāte.ff.sed aliter respondet:ꝛ melius ꝙ inuito directo nō acquirit:sed p indirectū * sic.sȝ qũo pōt q̄rere inuito:qꝛ ideo q̄rit seruus:qꝛ etiā vox presumitur vox dñi.§.ei vero.j.de inu.sti.rñde ꝙ repsentat seru⁹ dñȝ gñaliter nō specialiter.l.debitor.§.seruo.ff.de le.ij. qꝛ res dñi pōt legari seruo:ꝛ tñ nō posset legari dño,nō pōt ergo effectū dñice potestatis impedire dñs.i.nemo pōt.ff.de le.j. Syl.

Additio. So.dic ꝙ inuitis acquirit ipso iure:sed nō incōmutabiliter,vt ibi.arg.l.innito.ff.de re iudi. Ang.

t Nihil suum.s.ad suam vtilitatē:sed ad domin' vtilitatē potest: vt.j. de stipu.seruo.§.sed cum factum.que est cōtra.imo etiā ad suam vtilitatem qñq.vt si dñs seruo legatū relinquat.C.de neces.ser.quidā.§.illo: Respon.illud de equitate,non ratione dicit:quia in alimēta erat relictum,vt.C.de leg.l.seruis.ꝛ.ff.de alimē.ꝛ ciba.lega.l.seruos.als autem non tenetur heres nisi velit.

* Meli⁹ rñdet gl.in ꝯrig cui⁹ opi.cōiter approbat.vt p Chr.h.Syl.

Additio. Qd facere debet de vrbanitate si suā grauare nolit opinionem,vt ibi no.gl.Ange.areti.

* Hūc resellit Joā. Plat. praxim tabellionū, qui i instrumētis emācipatiōis cō scribūt,patrem quid emancipato in ꝑmiū emācipationis donasse: cum hic contra pr̄ in premiū liberatiōis a sua manu potestateq ꝑ emancipatiōe ꝛ a filio dimidium vsusfruct⁹ retineat, vt vid. eūdem in.§. ꝑterea emācipationem.quib. mo. ius patri.ptātis sol.

† Alias incipit iste §.item nobis. Alias itē ꝙ serui.ꝛ ita cōmunit allegatur sȝ tūc subaudi vobiȝ acquiritur. Beneficiū cōtinetur in inuitus.

* Uel dic cū Bal. l.l. ꝯtraria tractar circa rē hūtez cōmodum estimabile, q̄liter ē hereditas vel legatū: ideo dȝ sustinet onus: hic vero circa habētem on⁹ siue incōmodū inestimabile, ob idq non obstare.

* Tu de hac re vide fusi⁹ p Dy. in.c.inuito. de reg. iur. lib.vj.

Seru⁹ an possit habere aliqd suum.

Sed si he-

Hereditas ꝑ seruū acquiri non pōt nisi tria cōcurrant.

a Sed si heres. Not.in hereditate adeūda ꝭuo tria esse necessaria:q sunt iussus:vt hic.ꝛ ꝙ ꝑcedat.vt.ff.de acqrē.hered.sigs mihi.§.iussum. ꝛ serui voluntas.vt.C.de heredibus instituendis.cum pronoñas. In trebellianica restōne seruo facienda solius dñi sufficit voluntas. *

* Rōnem diuersitatis hic assignat Chusto. Syl. At in bonoꝝ possessione seruo delatā seruū cōsentire ꝛ dñm velle siue ante siue post opȝ.vt ff.ad trebel.seruo inuito. ꝛ rē ratā habe.l.pe. In legato nō est op⁹ iussiōe cū emolumētū tñ cōtineat.vt.ff.mā.si hereditatē.

b Adierit. Scȝ seru⁹.

c Perinde. Quasi non pinde:vt si filio meo substituā eos q̄s hr̄des mihi fecerim:nā vocant ex substitutione q p se,non q p seruos hr̄des sunt. vt.ff.de vulga.ꝛ pu.substitutio.l.qua liberis.§. hec verba. Item alibi: vt.ff.de legatis.j.cū filio. §.ipsi vero.ꝛ.§.ideo. Accursius florentinus.

Additio. Qd facit vt cōpromissum factum in abbatē scti ꝑculi eo mortuo nō trāseat i successorē: qꝛ hdefuncti industria videat electa.vt ꝑ Bartolū ibi. Ange.are.

d Acqritur. siue seru⁹ velit siue dñs tm̄.vt.ff.de donatio.cau.mor.l.fi.ꝛ de adimē.leg.si ꝭuo legato.

e Adepti fuerint.s.iuste † ꝭm quosdam. Uel aliter: qd dic vt diximus.s.de his q sunt sui vel alie.iuris.§.j.

f Uidemini.etiā ignorātes.vt.ff.de acquirēda possessione.l.iij.§.saltus.

* Nō tñ inuiti sicut i dominio.l.i.§.h q de seruis ff.de acquir.poss. Syl.

g Usucapio. in rebus peculiarib⁹ statī:i dñicis postq dñs scit.vt.ff. pro solutionibus.l.ij.ꝛ de vsucapioni.l.labeo.

h Possessio.i. prescriptio q̄ est effectus longe possessionis.vt.ff.de vsucap.l.iij.

i De his. Tñmodo.vt ff.de don.cau.mortis.l.vlti.ꝛ de adimen.le.l.seruo.

k Usumfructum.de eo in quo vsum tm̄modo habemus:dic ꝙ ex operibus tantum non acquirit: qꝛ opera serui in fructu sunt.vt.ff.de vsu ꝛ habita.per seruum.

l Ex re.expone.vt.s.§.j.

m Ad dñm ꝓprietatis.nisi cōtemplatione vsufructuarij sit institutus,vel aliud sibi datū fuerit:quo casu ex re eius.s.vsufructuarij sibi q̄sitū esse vr̄ vt.ff.de vsufr.le.sȝ ꝛ si qd.nō tñ vsufructuarij iussus sufficit ad adeūdā hereditatē *:vt.ff.de acqui.hered.l.aditio.§.ꝑterea. Acc.

Additio. Sed adibit iussu dñi q fructuario restituet: ꝛ si nolit inhere cogēt:vt no.eo.titu.l.siquis igit.in prin.ꝛ.ff.de vsufr.lega.si serui.

n Quid.id est aliquid.

* Itē placet. Casus figuratio clara est iō forma literalr cū tradat imp.regulā depēdētē ex supradictis. No.ꝙ seru⁹ alien⁹ bo.fide possessus ꝛ liber homo similiter bon.fide possessus ꝛ ille in quo hēmus vsumfructum paribus passibus ambulant,excepto casu in tex.expresso. cetera not.collige per te:qꝛ pendent ex summario. Syl.

o Item placet. Scilicet quo ad acquisitionē vt statim sequitur nam in alio differt.vt.j.eo.§.sed bone fidei.

p Is liber.hic dic quod diximus supra eodem in principio.

q Extra istas duas causas.veluti si fuerit heres institutus vel legatum fuerit ei aliquid:vel donatum.

r Si liber est. Preter possessionē q̄ sibi.s.libero possessio q̄ri nō pōt cū ipse ab alio possideat.vt.ff.ad.l.iul.de adulterijs sic eueniet. Itē pter vsucapionē que sibi nō queritur sine possessione:vt.ff.de acq.re.do.homo liber.§ quicqd.ff.de vsuca.l.sine possessione. Sed in hereditate per liberū hoiem mihi querēda sex sunt necessaria,quorū si qd defuerit nō q̄rit.s.vt mei cōtēplatiōe institua. Itē vt sciat cōditionē suā institut⁹. Itē ꝙ iussu meo adeat. Itē ꝙ volēs adeat. Itē ꝙ velit mihi q̄rere. Itē ꝙ bōa fide possideā.hij dico opȝ vsciat ꝯditionē suā.nā ignar⁹ sue cōditiōis: nulli acqrit.sibi vti nō vt.ff.de acq.he.q putat.§.q bōa fide.ꝛ.l. vi.§.i.qꝛ se obligare nō voluit. Itē possessori si: si iteruenit iuss⁹: vt ff.de ac.he.sigs mihi bona.§.iussū. Idē ꝛ si interuenit vt.ff.de acqui.her. l.vj.§.celsus.ꝛ.§.j.nā seruili necessitate creditur hoc fecisse vt.ff.de ne. gest.at qui.§.si libero.q̄re nō pōt acqrere: vt.ff. de he.institu.hō liber.in prin. Si sciēs cōditionē suā volēs q̄rere mihi:q̄rit sibi:sȝ restituit mihi possessori p cōditionē sine cā cuius intuitu fuit institut⁹ sicut si volēs q̄rere possessori cui⁹ intuitu fuit institut⁹ iussu ei⁹ adeūdo q̄rit: sȝ si nō ei⁹ ꝯtēplatione nihil fit, vt ff.de acqr.re.dom.l.liber hō.ꝛ.l.hō liber.in princi. (i) Itē pōt dici ꝙ ignarus q̄rit sibi.vt.ff.de acqui.her.l.qui putat.§.de eo:cū nō contēplatione possessoris istituat. vt ff.de acqui. her.l.qui in aliena.in fi.ꝛ.§.cū aūt.

Additio.(i) Dic ꝭm Jo.fa.ꝙ hoc pōt esse verū in quo iussus non interuenit qꝛ tūc nō vr̄ sibi velle acqrere in dubio. vt.ff.de acq.here.l.qui in aliena.§.j.sed de hac materia, plenius videas hic per Ange.

Sed si a heres institutus sit: nō alias nisi vestro iussu hereditatem adire pōt. Et si vobis iubentibus adierit b, vobis hereditas acqritur:perinde c ac si vosipsi heredes instituti essetis. Et cōuenienter.s. vobis legatū p eos acquiritur d. Non solū aūt ꝓprietas p eos,q̄s in ptāte habetis vobis acqritur: sed etiā possessio. Cuiuscūq enim rei possessione adepti e fuerint:id vos possidere videmini f. Unde etiā per eos vsucapio g vel longi temporis possessio h vobis accidit.

Seruus in quo hēmus vsumfructū, acqrit nobis ex re nostra ꝛ opibus suis. Ex alijs vero causis, acquirit dño proprietatis. Areti.

De his aūt seruis in qbus tm̄modo i vsumfructū k hētis,ita placuit:vt qcqd ex re l vr̄a,vel ex opibus suis acqrant vobis id adijciatur:qd vo extra eas cās ꝓsecuti † sunt,id ad dñm ꝓprietatis m pertineat. Itaq si is seruus hr̄s institutus sit:legatūve qd n ei,aut donatū fuerit:nō vsufructuario, sed domino proprietatis acquiritur.

Liber hō, ꝛ seruus alienus bona fide possessus acqrit possessori ex re ipsi⁹ ꝛ operib⁹ suis. Ex alijs vero causis liber hō acqrit sibi,ꝛ seruus dño suo,ꝛ non tm̄ per ꝓdictos acquiritur nobis dominiū: sed etiam possessio.h.d.Arct.

Item placet o ꝛ de eo,qui a vobis bona fide possidetur: siue is p liber sit:siue alienus seruus. Nā eū placuit de vsufructuario:idē placet ꝛ de bone fidei possessore. Itaq ꝙ extra istas duas causas q acquiritur id,vel ad ipsum pertinet,si liber r est: vel ad dominum si seruus est. Sed bone fidei possessor cum vsuceperit seruum (qꝛ eo modo dominus s fit) ex omnibus causis per eum sibi acquirere potest. Fructuarius vero vsucapere non potest. Primum quia nō t possidet: sed habet v ius vtendi fruēdi. Deinde qꝛ x scit seruū alienum esse. Non solum autem * proprietas per eos seruos in quibus vsumfructum habetis,vel quos bona fide possidetis, aut per liberam personam que bona fide vobis seruit, vobis acquiritur, sed etiam possessio. Loquimur autem in vtriusq y persona ꝭm distinctionem quam proxime z exposuimus,id est quam possessionem ex re vestra:vel ex suis operibus adepti fuerint.

Per extraneam personam: nihil potest nobis acqri. Per procuratorem vero acquiritur nobis possessio ꝛ dñium ꝛ vsucapio. hoc dicit. Ange.areti.

Ex his itaq apparet a per liberos homines:quos neq vestro iuri subiectos habetis,neq bona fide possidetis. Itē per alienos seruos, in quibus neq vsumfructum habetis; neq possessionem iustam: nulla ex causa vobis acquiri b posse. Et hoc est,quod dicitur per extraneam personam: nihil acquiri posse: excepto eo, qd per liberam personam:(veluti per procuratorem) placet non solum scientibus, sed et ignorantibus vobis acquiri possessionem, c secundum Diui Seueri constitutionē: d ꝛ per e hāc possessionē etiā dñium si dñs fuerit qui tradidit: vl' vsucapione:aut lōgi tpis

s Dñs fit.sic.C.de pac. traditionib⁹. Accur.

t Non possidet.s.ciuilr sȝ naturalr vt.ff.de ac.po. l naturalr † vñ vtile interdictū vñ vi sibi dat vt.ff. de vi ꝛ vi ar.l.iij.§.vñ vi.

v Sed habet.sic.ff.de acquiren.posses.l.j.§.per eum.sic. ff.qui satisda. cogan.l.sciendum.§.ij.

x Quia scit.vnde non vsucapit:cū malam fidem habeat:vt supra de vsucap.in princ.

y In vtriusq.no.de tribus vtriusq dici. Uel melius dic vtriusq fructuarij:ꝛ bone fidei possessoris.

z Proxime.vt.s.eodē.§.de his.ꝛ.§.idem placet.

a Ex his. Apparet.s.argu.a cōtrario sensu sumpto. Nam si tm̄ per dictos hoies acquiritur,ergo nō per alios.vt.ff.de offi.eius cui manda.l.j.in prin.ꝛ.s.de tute.in prin.

* Dic melius.qꝛ exceptio firmat regulam in non exceptis.l.nā quod liquide.ff.de pe.le. Syl.

b Acquiri. Fallit in tutore ꝛ curatore,ꝛ similibus personis:vt dicemus.j.de inutili stipula.§.si quis alij.

Additio. Uidebitis ibi gl.plenā qui potest pro alio stipulari: ꝛ ibi dicā.de quo late per Bar.ꝛ doct.in.l.stipulatio ista.§.alteri.ꝛ.§.si quis insulam.ff.de ver.obli.Ang.

c Possessionem.C.de acqui.posses.possessio quoq.l.j.ꝛ.ff.de acquir. pos.§.ꝛ si possessio.

d Constitutionem. Que est.C.per quas per.nobis acqui.l.j.

* Hec glo.male loquitur,qꝛ illa.l.nō est Seueri,vnde debuit allegare l.j.C.de acqui.pos. Syl.

e Per hāc. Ita ꝙ p ꝓcuratorē,nāq sola possessio(cū res inaīata sit) mihi ñ q̄rit:nā ꝛ p traditionē res mihi q̄rit ꝛ posses.sȝ illa eadē ꝛ p me

* Tu hui⁹ ratiōes esse dic,qd hereditatis aditio ex aio et volūtate instituti pendet,q in seruo nulla ē,cū pro mortuo reputet l.infuiture. ff.de reg.iu. ideo dñi iussu ꝑcedere necesse ē, q in seruo tuȝ volūtatē inducit: At in restitutione trebellianica,qꝛ ē necesse ꝑcedere iussuȝ ideo nec est hui necessaria volūtas vt ꝑcedat: qꝛ ibi nō requiritur qd seru⁹ adeat. Aditio aūt per institutuȝ fieri dȝ qui seruo restituet. In bonorū aūt possessione nō est necesse vt precedat iussus, cum sequēs idē prestet. Naȝ bonoꝝ possessio de iure ē pretorio: sȝ quod iussu precedat de iure est ciuili,cuius solēnitas nō ē necessaria in acquisitiōe de iure ꝑtorio. Bal.

† Et hoc tȝ Ang.in.l.q fuus.ff.de acq pos. qd facit vt lucrū ex vsuris nō queratur pr̄i: nec sit fratrib⁹ conferendū nisi vtatur cautela de qua per eū hic.

Tals consecuti.

* Cū aditio hereditatis nō est in opa ꝭui. li vt alleg.l. aditō:sȝ iuſ ꝭu dñi fieri dȝ,ac deide ꝓprietario restō cōdic. sine cā ꝛ ret. Add tñ fructuariū modica coercitione in ꝭuū hre. ita tñ vt nec torquere, nec flagris cedere queat.l. sed si eti.ff. vsufru.

Hereditas nō queritur p hoiem liberū bona fide possessū. nisi sex concurrant.

* Quonā aūt pacto proprietas seu dñium acquirat, ꝛ ꝯtra qua lis ꝑdatur, ꝛ item quo mō in indicium deducatur: qdve sit vide in vniuersū per practicū Papiēs. petr. Ferrar.in forma in act.reali i glos. iure dominij vt quasi.

† Hec est cōmunis opinio.hȝ Aap. ibi ꝯtra cuius et opinioni inheret ang. hic quē videas.

Argumētū a ꝯtrario sensu ē in iure validum.

acquiritur. vt supra de re. di. §. per traditionē. & §. eo. in principio. Alij dicunt vt Azo. per solam possessionem acquiri dñium: vt hic & C. e. l. j. Sed ibi non dicit simplr excepta possessione: sed dicit excepta causa possessionis. i. dominio: qđ est causa possessionis secunda post vsucapionem: vt. ff. de vsuca. l. iij.

a ¶ Prescriptionē. Uobis scientibus. vt. C. de acqui. posses. l. j.
b ¶ Hactenus. Admonuisse. supra de re. di. §. singulorum.
c ¶ Acquirant. Per vos & alios. vt in titulo isto.
d ¶ Nā & legatorū. Rn̄. ta. obiec. q̄ fieri posset de singularibus acquisitionibus legatorum.
e ¶ Referem⁹. Ut infra de leg. per totū. & infra de singulis rebus p fideicommiss. relic. p totū.
f ¶ Heredes. Scilicet de iure ciuili. vt infra de hered. institu. vsq; ad titul. de bonorum posses.
g ¶ Bonorū. Scilicet de iure p̄toreo. vt infra de bonorum possessio. per totum titulū.
h ¶ Arrogaueritis. Infra de acqui. per arro. per totum.
i ¶ Adiecta fuerint. Infra de eo cui li. causa bona adi. per totum.
k ¶ Ex testamento. De quibus vsq; ad tertium librum dicetur.
¶ De testamētis ordinādis. ¶ Ista rubrica & sequentes continuantur per imperatorem. vt supa titulo primo. §. fin. dic vt ibi.
¶ Additio. Uel dicas sic & familiarib⁹. Dictū est supra in. §. fin. tit. precedenti q̄ per vniuersitatem res nobis acquiruntur vt per hereditatem: & alios modos ibidem positos. Uerum q̄ hereditates quandoq; deferuntur ex testamento: & quandoq; ab intestato. ideo primo sequitur videre de testamentis.

*Qui sūt seq; scz per vniuersitatē p̄torias, per arrogationem adiectiōes bonorū cā seruādarū libertatum nouatiōes & bonorum publicationem.

Continuatio.

prescriptionē [a] si dominus nō sit.

¶ Epilogādo trāsit ad alias materias cū quodā p̄ābulo. Aret.

¶ Hactenus tātisper admonuisse [b] sufficiat, queadmodū singule res vobis acqrant [c]. ¶ Nā & legatorū [d] ius: quo, & ipso iure singule res vobis acqrunt: itē fideicōmissorū, vbi singule res vobis relinquunt: opportuni⁹ inferiori loco referem⁹ [e]. ¶ Uideam⁹ itaq; nūc, qbus ‡ modis p vniuersitatē res vobis acqrunt. Si cui ergo heredes [f] facti sitis: siue cui⁹ bonorū [g] possessionē petieritis: vel si quē arrogaueritis: [h] vel si cuius bona libertatū ↄseruādarū cā vobis adiecta fuerint: [i] eius res oēs ad vos trāseūt. Ac p̄us de hr̄ditatibus dispiciam⁹: quar duplex ↄditio est: nā ex testamēto [k], vel ab intestato ad vos ptinent. Et prius est vt de his dispiciam⁹, q̄ ex testamēto vobis obueniunt: qua in re necessarium est initium de ordinandis testamentis exponere.

¶ De testamentis ordinandis. Titulus. x.

¶ Testamentū dicit a mentis testatione: & triplici forma antiq testamenti sublata, fit hodie in scriptis testiū cum subscriptione testatoris & testium. Item & sigillo eorum, vnoq; cōtextu. hoc. d.

Testamētū [l] †ex eo appellat q̄ testatio ‡mētis sit. ¶ Sed vt [m] nihil antiquitatis penitus ignoretur, sciēdū est olim quidē duo genera testamētorū in vsu fuisse, quorū altero in pace & ocio vtebant: qđ calatis [n] comitijs appellabāt: altero cū in prelium exituri [o] essent: qđ procinctū [p] dicebatur. ¶ Accessit [q] deinde tertiū genus testamentor qđ dicebatur per es [r] & librā. s. q̄ per emācipationē id est imaginariā quandam vēditionē [s] agebatur quinq; testibus: & libripende [t] ciuibus romanis [v] puberibus [x] presentibus: & eo qui familie [y] emptor [z] dicebaē. ¶ Sed illa quidem priora duo genera testamentorū ex veteribus tēporibus in dissuetudinē abierūt. ¶ Qđ vero per es & librā [a] fiebat: licet diutius permanserit: attamē parti [b] & hoc in vsu esse desijt. ¶ Sz predicta [c] quidē nomina testamētorum ad ius [d] ciuile referebatur. ¶ Postea [e] vero ex edicto pretoris forma alia faciendorum testamentorum introducta est. ¶ Iure enim honorario [f] nulla emancipatio desiderabatur: sed septē testium signa sufficiebant: cum iure ciuili signa testium non essent necessaria. ¶ Sed cū paulatim tam ex vsu hominū, q̄ ex constitutionū emendationibus cepit in vnā consonantiam ius ciuile & pretorium iungi: cōstitutum est vt vno eodemq; tempore (quod ius ciuile quodammodo [a] exigebat) septē testibus † adhibitis & subscriptione [b] testium (qđ ex constitutionibus [c] inuentum est: & ex edicto pretoris) signacula testamentis imponerentur. ¶ Ita vt hoc ius tripartitum esse videatur: vt testes quidem: & eor p̄sentia vno contextu [d] testamenti celebrandi gratia a iure ciuili descēdāt. ¶ Subscriptiones autē testatoris [e] et testium [f] ex sacrarū cōstitutionum obseruatione adhibeātur. ¶ Signacula autē et testium numerus ex edicto pretoris. ¶ Sed his omnibus a nostra cōstitutione propter testamentorū syncēritatē vt nulla fraus adhibeatur hoc additum est: vt per manus testatoris vel testium nomen heredis exprimatur: & omnia ƒm illius constitutionis tenorem ‡ [g] procedant.

¶ Unico etiam annulo et alieno potest ab omnibus testibus testamentum signari. hoc dicit.

¶ Possunt † autē omnes testes et vno annulo [h] signare testamentum [i]. ¶ Quid enim si septem annuli vna sculptura fuerint ƒm qđ papiniano visum [k] est: Sed & alieno quoq; annulo licet signare testamentum.

¶ In testō pōt esse testis quilibet qui pōt heres institui exceptis hic enumeratis. Ange. Areti.

¶ Testes autem adhiberi pñt hi cū quibus testamenti [l] factio est. Sz neq; mulier [m] neq; impubes [n], neq; seru⁹: neq; [o] furiosus: neq; [p] mutus: neq; surdus: neq; is cui bonis interdictum [q] est: neq; hi quos leges iubent improbos intestabilesq; [r] esse: possunt in numerum testium adhiberi.

¶ Seruus cōmuni opinione reputatus liber: potest in testamēto esse testis. Areti.

¶ Sed cū aliquis ex testibus testamēti quidē faciēdi tēpore liber estimabatur postea autem seruus apparuit: tā diuus Adrianus catoni † q̄ postea diuus Seuerus et Antoninus rescripserunt subuenire se ex sua † liberalitate [s] testamento: vt sic habeatur firmū: ac si vt oportebat factum esset: cū eo tempore quo testamentum

Diuisio.

Testamentū. ¶ Totus iste titulus diuidit principaliter in tres partes. Nā primo ponit deriuationē: siue etymologiā testamēti. Scđo de testamētis in scriptis tam de iure veteri: q̄ de iure nouo. Tertio de testamēto nūcupatiuo. Scđa ibi (Sed vt nihil.) Tertia ibi (Sed illa quidē.) Itē scđa pars principalis subdiuidit. Nam primo recitat ius antiquū: & multiplicē ordinationē testamentorū & eorū noia cum eorū correctione. Secūdo de sigillatione faciēda per testes. Tertio qui testes possunt adhiberi: & qui repellātur in testamēto. Quarto q̄ nō refert in qua materia testiū scribatur. Quinto ponit vnū casum q̄ de vno testamēto p̄nt fieri plures scripture. Secunda ibi (Possunt autem.) Tertia ibi (Testes autem) Quarta ibi (Nihil autem.) Quinta ibi (Sed & vnum.)
¶ Itē hec prima & scđa pars subdiuidunt in quatuor ptes. In p̄ma ponit etymologia vocabuli. In scđa refert processum antiqtatis ponēdo tria genera testamētorū: fuisse olim de iure ciuili q̄ in desuetudinē abierūt. In tertia qualr fiebāt de iure p̄torio & quid a iure ciuili fuerit additum. In quarta ponit additionē Justiniani. Secūda ibi licet vt nihil. Tertia ibi postea vero. Quarta ibi sed his omnibus.
*Testamētū. ¶ Casus nō figurat q̄ procedit recitādo ius antiquū: & eius correctionē: q eīm hic figurāt casum potius declarāt tex. q̄ q̄ cām dubitādi & decidēdi assignent. Fuit eīm preposita deriuatio vocabuli ex eo: q̄ necessaria est ad intelligētiā testamēti: vt inqt iurisc. in. l. j. ff. de iust. & iur. Jđ aūt recitatur ius antiquū vt nihil antiqtatis ignoret: & q̄ p̄stat interpretationē ad noua iura. l. j. ff. de orig. iur. Not. etymologiā testamēti: differētia aūt ponit in. l. j. ff. e. Itē q̄. ll. correcte possunt allegari vt cognoscam⁹ in quo fit correctio secuta: sicut & vō correcte. ēt allegari pōt gl. in ver. quicūq; in. c. nouit. de iudi. Itē q̄ pace ocium bello calamitates q̄runt. l. j. C. de cadu. tol. in princi. Itē ibi ad ius ciuile no. q̄ testamētū est de iure ciuili. Itē ibi in vnā cōsonātiā q̄ iura iurib⁹ cōcordari debet. Itē ibi adhibitis q̄ in testō testes debēt esse rogati. Itē ibi vno ↄtextu: q̄ testiū debet vno cōtextu fieri & vno ↄtextu in eo testes adhiberi. Itē q̄ de iure isto requirebaē expressio nominis heredis testibus. Itē ex fine not. q̄ forma tradita a. l. debet seruari. Item no. formā testamēti in scriptis. Itē potes colligere ƒm Ang. q̄ valet argumentū ab etymologia vocabuli. Item q̄. l. per non vsum tollitur. Item q̄ numerus septē testium est de iure pretorio. Itē q̄ ex duobus contrarijs sit optimum temperatum. Syl.

l ¶ Testamentū ex eo appellat. Ponit etymologiam, vt dicit lapis quasi ledens pedē: argumētū quasi argute inuētū: & sic mutuū q̄ ex meo tuū sit: vt. ff. si cer. pe. l. ij. §. appellata. & l. in hoc codicillus potest dici testamentū. Diffinit aūt sic. Testamētū est volūtatis nostre iusta sn̄ia de eo qđ q̄s post mortē suam fieri voluit. ff. eo. l. j. & est addēdū cū institutiōe heredis, vt. j. de leg. §. ante heredis. q̄ sine heredis institutione nullū dicit testamētū, vt. ff. de iu. co. l. fi. & j. de fideic. her. in p̄n. *Adde q̄ hec gl. cōiter reprehendit hic, & in. l. j. ff. eo. q̄ verbū iusta, tollit difficultatē. l. cum filio. §. fi. ff. de leg. iij. Syl.
m ¶ Sed vt. C. de cad. tol. l. vnica. §. & cum triplici. Arg. cōtra. j. eod. ti. §. in p̄n non scriptis. Accur. *Adde sol. ƒm Jo. fa. & Aret. q̄ aut ius antiquū et prolixū. & onerosum et nō debem⁹ legē aut breue & tale qđ per cognitione ipsi⁹ deueniam⁹ in cognitionē iuris noui et bonū est scire: vel dicas q̄ relato iure antiquo p impatorē nō debem⁹ vlterius q̄rere, & ita procedit contrariū: aut non facit mentionem de iure antiquo & possumus videre. Syl.
¶ Additio. Sz dic q̄ licitū est scire & allegare ius correctū ad declarationem iuris noui: non ad decisionem. l. j. in princ. C. de latina liber. tol.
n ¶ Calatis comitijs. i. bonis initijs, vel bonis cōuētibus. calos eīm bonum interpretatur, comitie sunt conuentus. Uel a calo qđ est voco: q̄ vocatio personarum fiebat, vnde Kalende dicte sunt. Accur.
¶ Additio. Dic q̄ comitiū p̄prie est in quo coitur ad litium & suffragiorum causas.
o ¶ Exituri essent. de domibus.
p ¶ Procinctum. Eo forte q̄ succincte fiebat, & in his duobus testamentis heres erat, vt. j. eo. §. sed neq;.
q ¶ Accessit. Similiter de iure ciuili.
r ¶ Per es & libram. Proprium nomen testamenti.
s ¶ Uēditionē. Sic. s. quibus modis ius patrie pote. sol. §. p̄terea.
t ¶ Libripende. Id est estimatore qui libripendebat vel estimabat familiam vno nummo, deinde emptor manumittebat totam familiam cum omnibus bonis.
*Adde quod non manumittebatur sed vendebatur familia estimata heredi futuro: vel si habebat filios illi emancipabantur antiquo iure vt declarat hic Jas. Syl.
v ¶ Ciuibus romanis. Id est liberis hominibus: vt. s. de libe. §. fina.
x ¶ Puberibus. Supra qui. mo. tu. fi. in principio.
y ¶ Familie. Id est ‡ hereditatis, vt. ff. de verborum significatio. prouincia. §. familie.
z ¶ Emptor. Qui erat loco heredis, vt. j. §. sed neq;.
a ¶ Libram. Scilicet adequatam, id est estimatam rem: & dicitur libra hereditas: quia sicut libra diuiditur in duodecim vncias: ita & hereditas, vt infra. de heredi. instituen. §. heredi. as: vnde dicitur adequata libra id est hereditas estimata.
b ¶ Partim. Quia numerus testium remansit.
c ¶ Sed predicta. Alias prefata. Et ita allegatum quandoque inuenitur.
d ¶ Ad ius ciuile. s. quia ius ciuile inuenit.
e ¶ Postea. s. de media iuris prudentia.
f ¶ Honorario. Id est pretorio, vt supra de iure naturali. §. pretorium.

†Hāc diffinitiones testaū. recitat gl. in c. j. extra đ testa. et ibi vide ↄcordan.

‡Hāc etymologiā, aduersus gell. & laur. val. preceptiōes enititur Alc. tueri ipe ratoris lapsum allusiōis vocabulo pretexens. Tu vero, an id recte vide Cat. Cot. i posterio. memorial. q ex Helliana sententia coarguere triū in iure Corypheorū mācas traditiōes videtur: abs q̄ hac in re Alci. defecisse nō parum demirer, cū que alibi tanti fecerit, B loco locuplete subnixum autho. pro. deserat.

Libripēs quis dicit. *Et id recte. Naz autore Alci. de verbo. signifi. familia in res & psonas diductus & id q̄s non im p̄bat Bude. ad que te p̄ime remisi. Preterea in. ff. iure habeo familie. hercis. tit. id est diuidūde hereditat, ab ēxprisco, ditu do. qđ et te docebit hoc gend. in tit. C. fami. hercis cunde.

Quodāmodo.

a ¶ Quodāmodo. Q̄ cōputato libripende & emptore. vij. erant.
*Adde q̄ hec glos. cōiter reprehendit q̄ emptor nō erat in numero testiū. §. sed neq;. j. eo. Itē nec iure antiquo septē erāt q̄ nūc a pretore inuētus est vt hic dum ibi & testiū numerus ex edicto pretoris. Syl.
b ¶ Et subscriptione. Ut subscribant se testamēto affuisse: et cuius sit. vt. ff. eo. l. penulti. & antepenultima.
c ¶ Cōstitutionibus. Ut C. de testibus. hac consultissima.
d ¶ Uno contextu: id est nullo actu interposito: nisi necessario nature: vt. ff. eo. heres. in fi. et. C. eo. cū antiquitas. Accursius.
Additio. Propter quē si aliqui recedāt antequā loco ipsorū alij subrogentur: pōt aliquid fieri si imminet periculū vite testatoris alias non.
e ¶ Testatoris. Si pōt. vt C. eod. iubemus.
f ¶ Testium. Si non pōt testator scribere. Sed hodie indistincte per alium scribere pōt nomen: ‡ heredis: vt in auē. vt spōsa. larg. §. quia vero. colla. ix.
g ¶ Tenorē. Est autē tenor si potest scribere faciat: alias dicet corā testibus: et scribetur per aliquem: vel per aliquos de eis: alias nō valeat imo falsi pena tabellio tenet: vt. C. eod. iubemus. in fi. Accursius florentinus.
Additio. Quod est verū qn̄ solennitas nō fuit obseruata: nec scripta in testamento: secus si fuit obseruata licet non scripta: vt. l. liberarius. ff. de re iudi. Ange. areti.
*Casus: quesitū fuit in vno annulo tantū testamentū signari posset a testibus & videbatur dicendū q̄ nō q̄ cū signacula facta sint vt difficile falsificari possit. inuēta eīm est ad hoc tāta iuris solennitas in testamento. l. fi. & ibi not. C. eo. Tñ deciditur contrariū assignat aūt Imperator rōnē a possibili q̄ ex quo possibile est annulos vnicā & eandē habere imaginē quo casu liceret. ita liceat vnico vti: sed tunc quesitum est an alieno annulo signari possit: et dubiū faciebat q̄ alias videtur propriū signū apponēdo. c. inter dilectos. de fide instru. l. decernim⁹. C. de aque du. lib. xj. cuius contrariū deciditur q̄ satis est hoc attestari & recognosci a teste vt infra dicetur. Not. q̄ testamentū ab omnib⁹ testibus vel pluribus ex eis pōt vno annulo signari. Itē q̄ si sint septē annuli vna sculptura valet sigillatio. Itē q̄ valet argumentū a possibili. Itē q̄ valet argumentū de maiori ad minus affirmatiue. Itē q̄ alieno annulo signari potest testamentum. Syl.
h ¶ Possunt. Annulo: scilicet habēte caracteres: qui signatori⁹ dicitur: & sic est in eo sigillum: non autem alio signo: vt. ff. eo. ad testium. §. signum. & de verbo. signi. l. signatorius.
i ¶ Testamentum. Uel etiam linteum. s. quo inuolutum est testamentum: vt. ff. eo. ad testium. §. fina.
k ¶ Uisum est. Hac ratione & cum tribus: vel paucioribus: vel plurib⁹ potest signari testamentū. Argu. j. man. §. is qui exequitur. Alij dicūt tantum cum. vij. vel vno debere signari.
*Adde q̄ hec vltima opi. est falsa ex argumēto Papiniani q̄ infra septē signis possent esse tres eiusdem imagines & tñ valeret testamentū eodē modo si sunt plures annuli arguēdo vt arguit imperator hic.
*Testes aūt. Casus nō figuratur q̄ procedit tradēdo regulā in hac materia dubiū tñ faciebat q̄ edictū de testib⁹ est prohibitoriū certarum personarū. l. j. ff. de testi. ideo quicūq; non prohibebanē videbanē admitti. Rn̄det tñ impe. p̄nt in text. rōnes aūt videbanē sigillatim in gl. Not. q̄ ille pōt esse testis in testamēto qui pōt heres institui. Item q̄ mulier nō pōt esse testis in testamēto propter sexus fragilitatē. Item impubes propter imbecillitatē etatis: seruus q̄ testamētū est iuris ciuilis de quo iure ipse pro nihilo habeē. furiosus quia nō est mentis compos: mutus q̄ nō potest exprimere animi conceptū: surdus quia non potest audire nomē heredis: is cui bonis est interdictum quia similis est furioso. Item infamis ex. l. prohibitione. Syl.
l ¶ Testes Testamēti factio. Passiue accipe hic vt bona sit exceptio: sed neq; mulier &c.
*Adde ƒm Joan. fab. & bene q̄ hic imper. non procedit excipiendo sed addendo per illa verba sed neq;. Syl.
¶ Als etiā accipitur actiue: vt. j. de here. qua. & diffe. §. testamenti.
m ¶ Neq; mulier. ~~In alijs autē casibus omnibus recipitur preterq̄ in testamentis: vt. ff. eo. qui testamento. §. mulier.~~
*Adde q̄ hoc verū nisi sit testamentū inter liberos vel militis gl. j. aut. quod sine. C. eod. Itē in testamento ad pias causas vt est cōis opi. in. l. j. C. de sacrosanc. ecc. Syl.
¶ Ratio est: vt. C. de fideicommis. l. fin. vt est timor falsitatis.
*Adde hoc esse p̄pter fragilitatē sexus ƒm glo. in. d. §. mulier. Syl.
¶ Quid de hermaphrodito: Rn̄d. si preualet in masculino sexu recipit: vt ff. de sta. homi. queritur & de testi. l. repetūdarū. §. j.
n ¶ Neq; impubes. Quid de eo quo vidit in pupillari etate: Rn̄d. alias id est preterq̄ in testamēto posset testificari: † sicut et seruus: vt. ff. de verbo. signi. l. natione. §. instrumentum. et. C. de here. & manicheis. q̄m. in fin. sed hic nō: q̄ faciūt ad substātiā testamēti. vt hic dicit.
*Adde hoc verū si proximus est pubertati alias secus ƒm doc. hic argu. l. excipiuntur. ff. ad sillanianum. Syl.
o ¶ Neq; furiosus. Nisi habeat dilucida interualla. ff. eo. qui testamentū. §. nec furiosus.
*Adde & q̄ tpe actus gesti & examinationis facte non esset in furore alias secus. l. j. & ibi not. C. eo. Syl.
p ¶ Neq; mutus. Qui nihil loqui: vel audire potest: vt. j. qui testamen. facere possunt. §. Itē surdus. Additio. Etiā si talē morbū habeat a casu. & sit literatus: quāuis tunc possit testari ƒm Jo. fab. hic.
q ¶ Interdictū est. Uel a lege: vt q̄ cōmisit in legē iuliā maiestatis: vt C. ad. l. iul. maie. l. fi. Uel a iudice: vt. ff. eo. is cui. in fi. j. respon.
r ¶ Intestabilesq;. Ut de crimine famoso dānatus vel muliebria passus: vt. ff. eo. is cui. §. fi. & l. cū lege. & ff. de testi. ob carmen. in prin.
*Adde hoc verum quando notorie erat infamis als secus ƒm glos. in. l. cum lege in fi. ff. eo. Syl.
*Sed cū aliquis. Casus. ¶ Querebatur an seruus cōiter pro libero habitus posset adhiberi in testem: & dubiū faciebat q̄ seruus prohibetur esse testis vt supra dicit proximo. §. & ipsa veritas opinioni preualere solet. §. si quis rem suā. j. de lega. cuius contrariū rn̄detur q̄ cū tunc cōiter liber reputaretur ab omnib⁹ nec aliquis eidē status. q. mouisset sed esset in quasi possessiōe libertatis nō est qđ imputer ipsi testatori. Not. ergo q̄ nō sufficit probare ad inualidandū testamentū q̄ aliquis ex testibus esset seruus: sed necesse est dicere, q̄ ita cōmuniter reputabatur ita Bar. in. l. ad testiū. §. conditionē. ff. de testa. quāuis contrariū magis cōmuniter teneāt ibi doc. Itē q̄ debet reputari liber omniū cōsensu. Intellige eū cognoscentiū, non alior facit glo. in ver. subtilitatē in. l. j. C. de sen. que pro eo qđ inter. Itē q̄ debet p̄bari cōis opi. hoim tēpore signati testamenti non aliter. Itē q̄ cōis opiñ. sic p̄ualet veritati. Item q̄ cōis error facit ius. Syl.
s ¶ Sed cum. liberrate. s. putatiua.
*Adde q̄ glo. non intellexit text. non enim liberalitas pro libertate accipitur hic sed pro largitate & in propio suo significatu: & hoc intendit q̄ quāuis de stricto iure, eo quia seruus erat adhibitus testamentum inualidum esset, tamen hi principes scripserunt ex sua benignitate subueniri testamento propter communem errorem. Syl.
¶ Et sic valet pl⁹ quod est in opinione q̄ qđ est in veritate. & sic. ff. de leg. j. l. iiij. in prin. & C. si qs. Arg. cōtra. j. de leg. §. si quis rem suam.
*Adde q̄ solu. est q̄ opinio erat vnius tantū hic oīm quo casu plus operaē veritas sicut etiā p̄fertur cōmunis error veritati q̄n reipu. interest prout in casu tex. nostri propter cōseruationē testamēti. l. vel negare. ff. quēad. test. ape. & p̄pter validitatē act⁹ vel euitationē dāni. l.

†Idē dicitur in. c. cū esses. extra eo. titu. Uno contextu: qn̄ dicaē quid fieri.

‡Quietiā satis est, qđ interrogāti an velit talē eē heredē, vt ita dispōnere, vt corā eo & testibus notario respondeat qđ sit ƒm Ang. *Ex quo cōstituentis ac scribētis animū ppositumq; siue maius intentionē deprehendim⁹. c. cū adeo de rescript. de offi. deleg. c. sup q̄sti. §. intētionis. et de priuileg. c. porro. & c. sequens.

†Concordat hoc. c. capi. post cessionē in glo. j. post p̄ncipi. & alieno annulo. extra de p̄batio.

Mulier vbiq; testificari pōt preterquā in testis.

Hermaphrodit⁹ an in testamento possit esse testis.

Testificamur ō his q̄ vidimus i pueritia.

†Nō est verū de eo qđ vidit prim⁹ pubertati secus si primo infantie Jo. fab. & Ang.

†Als catonio vo. Opinio p̄fertur veritati.

†Als libertate sz lectio tua syncerior est.

Universidad de Deusto Biblioteca

ij.ad maced.ãls eñ magis attẽditur veritas.l.fi.ff.de here.insti.Syl.
Additio Dic q aut veritas patẽt est:ꝛ attendit:aut occulta:et tunc non:vel dic q aut attendẽdo,opinionẽ fauoꝛ ampliatur:ꝛ attẽditur: vt hic ꝛ ibi:aut non:ꝛ tunc non. Dic vt ibi. Joan.fab.

a Signaretur. Quidã hoc intelligũt gñaliter verũ:vt siue ostẽdatur testm̃ in scriptis cõditũ: siue nuncupatiuũ debeat ei credi: siue desierint testes esse:siue nõ:ꝛ sic se hꝫ cõsuetudo: vt arg.C. de edic.di.adri.tollen.l.fin. ꝛ.C.de dona.l.in donationibus:ꝛ arbitri.tutel.l.fi. Nos ⁎ cõtra.s.in nũcupatiuo de iure:et qd̃ hic dicitur:in testamẽto conditom in scriptis loquitur.
⁎Adde hoc verũ in testamẽto in scriptis redacto per publicũ tabellionem.ãlas eñ quãuis esset in scriptis oĩno deberent recognosci signa ita hanc gloss. intelligit Bar.in.l.j.C.eo. Syl.
In nũcupatiuo eñ si proferat nõ ꝫ ei credi sine testibus:cũ in eis consistat tantum substantia testamenti.
⁎Adde q glo.cõiter reprobat in.l. heredes palam.in prin.ff.eo. Syl.
Ipsum tñ valet:lꝫ probatio deficiat:(i) vt.ff.de testa.tu.l.duo. quid si seruus fact⁹ est vel infamis: ꝛ velit recognoscere sigillum suũ? Rñ. nõ admittit vt.ff.de carb. edict. l.carbonianũ.§.due antẽ sunt cause.
⁎Adde q hec glo. cõiter reprehendit qꝛ qñ testis adhibetur ad solennitatem cõditio eius inspicitur tpe quo adhibetur ꝫm doc.in.l.j.C.eo. Syl.

† Ãls liberi loco fuerit.

⁎Accur. ꝫ loco Jo. sententiã tuet, supioꝛ tñ q̃ mart. fuit, verioꝛ Dyn. videt i quã hic Bald. q̃s tenuat: quem tu videto.

Error cõmunis facit ius.

⁎Secus i nonnullis alijs. Nam i domo factũ nõ põt meli⁹ pbari p domesticos.C. de repud. l.cõsensu ꝛ de testib. c. veniens le.ij. Ceterũ an domestic⁹ iudex vel testis eẽ possit: vide de test.t.l.pe nul.ꝛ eod. tit.l.etiã. Et specul. tit. d teste. §.j. versic. item excipitur.

signaretur a omniũ consensu b hic testis liberoꝝ † loco fuerat: neqꝫ quisquam esset qui ei questionem status mouisset.

Potest in vno ꝛ eodẽ testamẽto esse testis pater cũ filijs ꝛ fratribus dũmodo sit alienũ: secus aũt si propriũ vel domesticũ. Are. 224

Pater necnõ is qui in potestate eius est: item duo fratres qui in eiusdẽ patris potestate sunt vtrique testes in vno testamẽto fieri pñt: qꝛ nihil nocet ex vna domo plures testes alieno c negotio adhiberi. In testibus aũt nõ ꝫ esse is qui in potestate testatoris est. Sed si filiusfamilias de castrensi peculio post missionẽ d faciat testamentũ: nec pater ei⁹ recte adhibeat testis: nec is qui in potestate eiusdẽ patris est: reprobatũ est eñ in ea re e domesticum testimonium.

Heres filius pater aut frater heredis prohibent esse testes in testamento sublata iuris antiqui dispositione. h.d. 225

Sed neqꝫ heres script⁹: neqꝫ is f qui in ptãte eius est, neqꝫ pater eius, qui in ptãte † eũ habet: neqꝫ fratres, qui in eiusdẽ patris ptãte sunt, testes adhiberi g pñt: qꝛ hoc totũ negociũ qd̃ agitur testamẽti ordinandi gratia, creditur hodie inter testatorẽ ꝛ heredẽ agi h. Licet enim totũ ius tale conturbatum i fuerat ꝛ veteres quidẽ familie k emptorẽ ꝛ eos, qui per ptãtem ei adunati † fuerãt a testamẽtarijs testimonijs repellebãt: heredi l † ꝛ his, qui per ptãtẽ ei cõiuncti fuerant, cõcedebant testimonia in testamẽtis prestare: lꝫ hi, qui id permittebãt hoc iure minime abuti m eos debere suadebãt: tñ nos eadẽ obseruationẽ corrigẽtes: et qd̃ ab illis suasum est: in legis necessitatẽ transferẽtes, ad imitationẽ pristini familie emptoris: merito nec heredi qui imaginem vetustissimi familie emptoris obtinet: neqꝫ alijs personis que ei (vt dictũ est) cõiuncte sunt licentiã cõcedimus sibi quodãmodo testimonia prestare. Ideoqꝫ nec eiusmodi veteres constitutiones nostro codici inseri permisimus.

Legatarij et fideicommissarij et eorum coniuncti testes adhiberi possunt. h.d. 226

Legatarijs n autem et fideicõmissarijs qꝛ nõ iuris o successores sunt, ꝛ alijs psonis eis cõiunctis testimoniũ non denegamus † imo in quadã nostra cõstitutione p, et hoc specialiter eis cõcessim⁹. Et multo magis his q in eorũ ptãte sunt vel q eos habet in ptãte q huiusmodi licentiam damus r.

modum vel interesse.ꝛ quid de matre ꝛ fratribus:vide per Ang.hic.
⁎Casus: nõ figuratur qꝛ ponit iuris antiqui correctio ex ratione assignata per Impe.qꝛ cũ totũ negociũ agatur hodie inter heredes ꝛ testatores domesticũ testimoniũ repellit. No. q heres nõ põt esse testis in testamẽto:ꝛ sic q quis in causa propria testificari prohibetur ꝛ eadem ratione nec pater qꝛ cũ ei acquirat agitur de eius cõmodo:et eadẽ ratione frater qꝛ cum talia bona patri querant per cõsequẽs querunt postea etiã filio. Itẽ no. q.ll. correcte nõ sunt scribende in libro.ll. Itẽ q principale negociũ testãdi agit inter heredẽ ꝛ testãtẽ. Syl.
f Sed neqꝫ. Neqꝫ is no. q his tribus modis dicitur quis contingere me per potestatem.
g Adhiberi. Qꝛ eorum negociũ est:cum ꝛ lucrũ ꝛ damnũ ad eos pertineat ff.qñ appellãdum sit.l.j. §.in propria. (i). Et vere eorum quia ꝛc.
⁎Adde q militat etiã ratio presumpte affectionis que nõ cessat cessante cõmodo pris ꝛ ideo in his in quibus hodie nihil querit patri oĩno repelleretur vt per Areti. hic. Syl.
Additio (i) Et est alia rõ.s. affectio quã habent adinuicẽ ex qua procedit iste tex.etiã hodie in casibus in quib⁹ patri nihil querit. Monachi tñ in monasterio pñt esse testes.c.insuper.extra de testibus. Idem in hoĩbus vniuersitatis p ipsa vniuersitate vel castro in negocijs ex quibus non resultat cõmodũ ⁎ in particulari sed cõitate. Ange.

si sint huiꝰ tes cõmensales vt qꝛ viuãt expẽsis domini:ãls contra:nisi habuissent licentiã sine spe reuertendi tps eñ productionis et depositionis inspicit ꝫm Jd. fab. hic.
† Verbũ i ptãte nõ solũ ad liberos refert, q sũt in ptãte sꝫ etiam ad eos, q̃s ab hostib⁹ redemisti.l. q testamẽto ad princip.ff.eod. Eg. Per.
† Ãls cõiuncti.
† Ãls habet: Heredi aũt ꝛc. tãqꝫ sit pñcipiũ ꝛc.
† Sic etiã cleric⁹ põt ferre testimoniũ in cã sue ecclesie vt in.c. cũ nũcius ex de test. vbi vid gl. vnicam de alia materia.
⁎Aduerte tñ qd̃ vbi de modũ ... lucrũ p... to aut p... ad aliqu... spectat, ... quomodo cũqꝫ e⁹ ... tersit, ca... tũ eius p... pa dicit: ... pinde in ... testis eẽ ... potest. gl... est not.in... penul.§... qñ appel... Et adde ... in.l. par... tes.C.co... ꝫ an fra... hẽdis em... cipatus p... sit eẽ te... in eius i... tutione.

Additio (i) Nisi de eo sit facta publica scriptura: vl pars ɔfiteat testm̃ sic fuisse factũ: aut testes deponãt anteqꝫ ipsoꝝ defectus appareant: qꝛ tunc scriptura probabit absqꝫ eo q testes producantur. Ange.
b Omniũ cõsensu. No. errorẽ prodesse: vt.ff.de sup.leg.l.iij.in fi.ꝛ.C. de lat.lib.tol.§.sed qꝛ:ꝛ.ff.de offi.pretoꝛ.barbarius. Additio Et error cõis facit ius: vt patet his versibus. Error cõmuni ius efficit vt manifestat. Testificans seruus: qui liber creditur esse.
⁎Pater. Casus. Querebat an in eodẽ testõ pater et filius vel duo fratres adhiberi possent testes: dubiũ faciebat qꝛ suspectũ videbatur testimoniũ pluriũ ꝛ aliqualiter periculosum qd̃ euitant.ll.in testamẽti confessione.l.fi.C.eo.quo nõ obstãte deciditur contrariũ: ꝛ assignat tex.rationẽ que est eadẽ cũ dicto: vnde potes dicere rationẽ esse qꝛ cũ nihil eoꝝ intersit ꝛ testamentũ sit extranei nõ est in cõsideratione talis suspicio cũ noceatur a testatore quãuis eñ inter se sint domestici nõ sunt domestici testatoris vel heredis. Not. summariũ. Itẽ q ex vna domo plures vno negocio recte adhibẽtur in testes. Itẽ q ratio eadẽ cũ dicto tolleratur. Itẽ q filius nõ est idone⁹ in testamẽto patris nec pater in testamẽto filij testãtis extra castra nec frater in testamẽto fratris. Item q domesticũ testimoniũ reprobatur in testamẽtis. Syl.
c Pater. Alieno: aliud si in suo: vt.j.proxi.§.ꝛ.ff.de testibus.testis.
d Post missionẽ. Id est remissionẽ aliud si ante: vt.ff.eod.qui testamento.§.per contrariũ. Additio Et est ratio ꝫm glos.ibi qꝛ tunc testes nec rogati: neqꝫ ad solennizandũ actũ exiguntur: quãuis duo requirantur ad probandum veritatem: Ange.
e In ea re. idẽ ꝛ in alijs: vt.C.de testi.l.ij.(i). Sed quis est domestic⁹? Respon. colonus: ꝛ ascripticius vel similes: vt.C.de his qui ad eccle. cõsu.l.fi.§.sane eñ si seruus.ꝛ.C.de qd̃.l.pridẽ. Itẽ vxor marito.ꝛ econtra.vt.s.de vsu ꝛ habitatione.§.item is. Item seruientes siue dapiferi.vt.ff.de penis.l.respiciendum.§.furta.
⁎Adde meliorẽ gl.in.c.literis.de testi.ꝛ in summa.iij.q.v. q illi dñr domestici quibus rõne patrie vel dominice potestatis imperari põt: ꝛ omnes qui in domo habitant. Syl.
Additio (i) Tu dic q fili⁹ qñ nihil sibi qri põt p patre testificari ꝫm Jo.fab. idẽ ecõtra in eo negocio ex quo nec patri nec filio resultat cõ-

Domesticus qs dicatur.

Additio intellige istud verũ

h Agi. Caute ponit agi cũ sit generalissimũ: vt.ff. de ver.sig.l. labeo. §.ij.in prin.ꝛ.l.verba.habet eñ se ad ius testandi ꝛ contractus.
i Conturbatũ. Nam olim heres duobus primis generibus testamẽtorum poterat esse testis. in tertio vero ille qui erat loco heredis non poterat esse testis: et sic erat turbatio iurium ꝛ ad eius similitudinem verus heres hodie testis non erit: vt sequitur.
k Familie: empton dicit ille qui costituebatur heres per es ꝛ librã.
l Heredi. qui erat ex primis duobus generibus testamentorum.
m Abuti. sic.C.de cad.tol.l.j.§.j.ꝛ.ff.si fa.fur.fe.di.l.fi.ꝛ.s.qui.ex causa.non li.§.j. Accursius.
⁎ Legatarijs Casus: dubitatũ fuit an legatarij ꝛ fideicõmissarij recte adhibent in testes in testõ: ꝛ ratio erat in prõptu ꝛ nõ propter eorũ cõmodum qꝛ inualidato testamẽto corrũpuntur legata: quo nõ obstãte decidit contrariũ: ex eo qꝛ cõmodũ eoꝝ est in cõsequentiã nõ principaliter cũ totũ negociũ cũ herede agi credatur.s.proxi.§. Not. q valet legatũ factũ testi adhibito in testamẽto: ꝛ q legatarius est idoneus testis, quamuis de eius cõmodo agatur. Itẽ ꝛ fideicõmissarius particularis: secus vniuersalis quia est loco heredis. Syl.
n Legatarijs. Discrepãt hi iure veteri a fideicõ.vt.j.de fideicõ. here. §.preterea. Sed hodie nõ: vt.j.de leg.§.sed nõ vsqꝫ.quidã.§.hunc intelligunt qñ legatũ fuit repetitũ a succedentibus ab intestato: vt tũc non videat ferre testimoniũ in testamẽto iuris qꝛ iuris successoꝛ est qui in quota parte heres institutus est.
o Non iuris. sed rei ꝛ sine opere.vt.ff.manda.si hereditatem.
⁎Adde q debet intelligi iuris.s.vniuersalis quia legatarius est successoꝛ iuris.l.in tempus.ff.de vsucap. Syl.
Additio Et per hoc patet secus esse in fideicõmissario vniuersali qꝛ habetur loco heredis.§.restituta.j.de fideicom.here. Jo.fab.
p Constitutione greca. vel dic de illa que est.ff.eodem qui testamẽto. in prin.que est iustiniani per approbationem: vt.C.de vete.iure enucle.l.j.§.merito.prima verioꝛ.
q In potestate. Item tabellioni.vt.ff.eodem.domitius.
⁎Declara hanc glo.vt per Jo.de pla.hic. Syl.
r Damus.C.de testib⁹.olbus.cõtra. Solu.hic agit de viribus testamenti

adverte q: illa verba et fidei comissarijs intelligenda sunt de particulari by.

menti inter heredẽ ꝛ aliũ agentẽ contra testamentũ: alias coniunctus cõiuncto nõ feret testimoniũ.i.vnus legatarius alij. Et secundũ: hoc falso hic sumitur argumentũ. q socius in causa socij admittitur in testimoniũ. Vel dic hoc speciale: † vt cõiunctus pro coniuncto admittatur quasi in re sua fauore testamenti ꝛ vltime voluntatis que debet dominari si legitima est: vt.C.de leg.cũ questio.in fi. et erit bonũ argumentum supra dictũ. Sed argumentũ cõtra est.C.de testibus.qm̃.in fine. Sed rñdeo finis ill⁹ legis nõ refertur ad totũ qd̃ erat dictum. Distingue tñ an lucrũ redeat ad eũ sociuꝫ vt tunc nõ admittat ãls sic.vt quando appella.sit l.j.§.in propria.
⁎Adde q cõis solu. est qꝛ nõ interrogatur directo super legato sed in consequentiã ꝫm glos.in d.l.in oĩbus que cõiter ⁎ approbatur. Syl.
a N.hil. ⁎ Casus quesitũ est an in qualibet materia testamentũ scribi posset ꝛ videbatur q nõ: sed q deberet scribi in cartis vel membranis tãqꝫ qd̃ cõmune sit ex isolitis, eñ fraus presumitur de qua valde timet in testamẽto: cuius contrariũ decidit: ex eo qꝛ in testamẽtis ipsis volũtas quocunqꝫ cũ debitis solẽnitatibus expressa est satis. Item fuit dubitatũ an plura exẽpla fieri possent testamentoꝝ: ꝛ videbatur dicendũ q nõ propter ambiguitatem ꝛ qꝛ vnicum faciendũ est testamentũ nõ plura: cuius contrarium decidit: qꝛ cũ sit quid intellectuale testamentũ ꝛ si fiant mile exempla semper vnũ est. Nota. testm̃ in qualibet materia scribi posse. Itẽ q de vno eodẽqꝫ testamẽto plures scripture cõfici possunt: qꝛ semper intellectualiter erit vnũ testm̃. Itẽ q pluralitas scripturarũ nõ facit presumi pluralitatẽ factoꝝ. Itẽ q qñqꝫ est necessariũ confici plures scripturas. Itẽ q in multis est periculũ homini. Itẽ q innumerabile dicitur quod difficile numeratur. Syl.

† Istam approbat bar. in.l. q testamẽto.ff.eo. et idem hic Angel. et Pla.hic.

⁎ Et huic q propendet Bal. ex quo hec dissolutio colligitur.

⁎ Ad idẽ est.l.vnuꝫ ff.eodẽ ꝛ.l. j.§.si qs in duob⁹.ff. de bono. ꝫm tab.

Testamẽtum põt in qualibet materia scribi. Are. 227

Nihil autẽ interest testamẽtũ in tabulis aut in chartis a mẽbranisue vel in alia materia fiat.

Põt idem testamentũ in pluribus codicibus scribi quod qñqꝫ necessarium est. Ange. areti. 228

Sed ꝛ vnum b testamentũ pluribus codicib⁹ cõficere quis põt: secundũ obtinentẽ tamẽ obseruationem omnib⁹ factis: qd̃ c interdum etiam necessariũ est: veluti si quis nauigaturus ꝛ secũ ferre et domi ⁎ relinquere iudiciorũ suorum cõtestationem velit: vel propter alias innumerabiles causas que humanis necessitatibus imminent d.

Iure testatur etiam quis sine scriptis declarata volũtate corã septem testibus. h.d. 229

Sed hec quidem de testamentis que in scriptis conficiunt sufficiant. Si quis autẽ sine scriptis voluerit ordinare testamentũ iure ciuili septẽ testibus e adhibitis f et sua volũtate coram g eis nũcupata h: sciat hoc perfectissimũ testamentum iure ciuili firmumqꝫ constitutum.

De militari testamento. Titulus.xj.

Volũtas militis in expeditiõe existẽtis quoquomodo declarata vim obtinet testamenti. h.d. 230

Supradicta diligens obseruatio i in ordinãdis testamẽtis militibus ⁎ propter nimiam imperitiã k eorum cõstitutionibus principalibus remissa est. Nã quãuis neqꝫ hi legitimi numerum testium adhibuerint. neqꝫ aliam testamentorum solennitatẽ l obseruauerint: recte nihilominus testãtur videlicet cum in expeditionibus occupati sunt: quod merito nostra cõstitutio introduxit m. Quoquo enim modo voluntas eius suprema inueniatur siue scripta siue sine scriptura valet testamentũ ex voluntate eius.

Miles testando extra expeditionem ꝫ testari ꝫm ius cõe. Et licet filiusfamilias sit testari tamẽ potest. Areti. 231

quitur videre de testamẽtis in specie. Vel aliter visum est.s. de testamẽtis que fiunt ꝫm cõis iuris dispositionẽ: nũc sequit videre de illis que fiunt iure priuilegiato vt est testamentum militare. ideo.
⁎Adde q cõtinuatio fit hic p imperatorẽ in princ. dicẽdo q a supradicta regula excipit testm̃ militis ppter eoꝝ imperitiã: ꝛ ideo dico de his in genere subijciũtur exceptiones ꝛ de testõ in specie.arg.l. Itẽ apud.§. ꝫ edictũ.ff.d iureiu. Syl.
Aduertẽdũ est in milite sex sunt necessaria ad hoc qd̃ habeat priuilegia militib⁹ cõcessa. Primo q ense cingat.ff.de testa. mili.pe. Scdo q in numero alioꝝ ponat: ꝛ in matricula scribat.ff.de testa. mili.l.ex eo tpe.q prestet sacramentũ q mortẽ nõ euitabit pro republica: neqꝫ a signis recedet.ff. ex qui.cau.ma.l.peñ.ꝛ de his qui not.infa.l.ij.§.miles. Quarto q stigmata.i. nota publica brachijs suis scribat. C.de fabri.l.iij. li.xj. Quinto q examinetur.C.q milita.nõ pos.l.j. li.xij. Sexto q si sit negociatoꝛ.C.neg.ge. mi.l.j. lib.xij. Additio. Uñ versus. Ensis matricula: nec non iuratio: stigma. Ac examẽ: erũt istec in milite signa. Uilia nec ꝫ tractare negocia miles. vnde dicit hic Accur. Est aũt miles q iurauit a signis non recedere.vt.ff.ex qb. cau.ma.l.peñ.ꝛ script⁹ est in matricula vbi ꝛ alij milites scripti sunt.vt.ff. eo.l.pe.ꝛ per totũ titu.sunt ꝛ alia necessaria.vt aliqs sit miles.vt diximus.ff.ex qui.cau.ma.l.pe.ꝛ in aut.de mã.prin.§.fi.col.iij. Itẽ miles dicitur a malo quod sustinet pro alijs: vel a mille: qꝛ ex numero mille hominum eligitur: vt.ff.eo.l.j.§.miles.

Miles cognoscit p sex signa. Versus. Milis vñ dicitur. Diuisio.
⁎ Supra prime latis demõstratũ est qd̃ miles pdit⁹ esse debeat itẽ ꝛ vñ dicat tamẽ ñ nõ adeo apta sit preceptio: his tu addito militiã tria esse genera nẽpe euocatoꝝ ꝫ q nõ milites sed p milite erant. Sũt ꝛ tumoltuarij q necessitate aliqua electi ad vnã dũtaxat Belli militãt, qꝫ scilꝫ periculũ vrbis vicinũ est, nec singulos iurare patit sunt ꝛ sacramẽto eligati siue adacti, q post electionẽ i rẽpub. iurabant se nõ recedere a preceptoribus nisi post cõpleta stipendia: q ... sacramẽti genus militare dicebatur. Sic aũt adacti plenã habebãt militiã: erant. xxv. annis obstricti, qb⁹ pacti hõeste ab impatore ex auctorabãt. Tu lõge plura ab humanitatis authoribus petere potes.

a Nihil. In chartis: sic.s.de rer.di.§.litere. Accursius florentinus.
Additio. (i) Et dic in chartis etiã rasis: secus tñ in alijs instrumẽtis.
b Sed. Et vnum sic.ff.eo.l.vnum.
c Quod.s.vt pluribus fiat codicibus.
d Imminet. Sic in aut.de consangui.ꝛ vte.fra.§.sic igit.col.vj. Sed nunquid ex his exẽplis ⁎ probatur? Rñ. non sine autẽtico.vt in aut. vt spon.larg.§.ꝛ hoc insuper collatione.ix.ꝛ.ff.de fi.instru.l.quicũqꝫ.ꝛ.ff. de bono.pos.ꝫm tab.l.ij.§.sed ꝛ si vnũ.sed hic ambo sunt principalia.
⁎Adde q hec opi.cõiter tenetur: nõ eñ ita disposuit hic testator vt in.l.j.§.si quis duobus.ff.de bo.pos.secun.tab.
Sed hec quidẽ. Casus non figurat: qꝛ datur regula ꝛ modus cõdendi testamentũ nuncupatiuũ. Not. duplicẽ speciẽ testatorũ: in scriptis ꝛ nuncupatiuũ. Itẽ q in eo requirũtur septẽ testes. Itẽ q debẽt etiã in presentia testatoris. Itẽ q testamentũ nuncupatiuũ totũ est de iure ciuili: nec participat cum iure pretorio. Syl.
e Sed hec. Septẽ testibus. qñqꝫ nullus vocat vt si miles moriat in bello: vt not.C.de milit.testa.l.milites. qñqꝫ vnus vt imperator.vt.C. eo.oim qñqꝫ duo.(i) vt inter filios.vt.C.eo. hac cõsultissima.§.ex imperfecto. Vel si in tentorio faciat testm̃ miles: vt.ff.de milita.testa.l.lu- cius. qñqꝫ tres vel quatuoꝛ vel pauciores.vt.C.eo.si nõ speciali. qñqꝫ quinqꝫ.vt in testõ rustici: vt.C.eo.l.fin.§.finaũt. qñqꝫ septẽ vt gñaliter vt hic.ꝛ.C.eo.hac cõsultissima. qñqꝫ octo.vt.C.qui testamenta facere pñt.hac cõsultissima. Additio (i) Etiã si sint mulieres et qui alias si essent idonei: vt ibi not.per Ange.
f Adhibitis. id est rogatis vt intersint ꝛ sint attẽti.vt.ff.eo.heredes. §.pe.ꝛ in aut.de testi.§.ꝛ licet in fine.§.colla.vij.
⁎Adde q ita cõiter tenet in.l.hac cõsultissima.C.eo.q in testõ nuncupatiuo requirat ⁎ rogit⁹ testiũ quãuis aliqui cõtrariũ senserint. Syl.
Additio. Et sic debet articulari ꝛ probari.
g Coram.s.ꝫ palam nominando heredes.vt.ff.eo.l.heredes.
h Nuncupata. inde dicitur nuncupatiuum testamentum.
De militari testamẽto. ꝫ Uisum est.s.de testamẽtis in gñe nũc se-

⁎ Ut authẽticis: vide ꝫ oĩno Ang. Aret. hanc q. egregie expedientẽ.

Testiũ numerus q i testamento sit adhibendus.

Testes debent rogari.

⁎ Verbum rogitus doctorũ est nõ iurisco. pro gatione seu rogatu. Sumit aũt nõnunqꝫ p protocollo notarij. Ceterũ de materia rogationis vide in l.sciendũ.ff. de vb. obli. ꝛ Bar. in.l. j.ff. de her. institucn.

Continuatio.

S Upradicta. Tot⁹ iste titul⁹ diui.princip.in duas partes. Primo ponit de militib⁹ testãtibus in tẽtorio eoꝝ. vel in peculio castrẽsi. Scdo de testõ in qsi castrẽsi. scda ibi (Sciẽdũ) Itẽ prima subdiuidit. Nã primo ponit cõtinuationeꝫ p modũ remotiõis siue exceptionis cũ positione noui statuti. Scdo qualr priuilegiũ cõcessum militib⁹ q pñt testari quõ volũt intelligat. Tertio q etiã miles mut⁹ ꝛ gñali defectiu⁹ põt testari. Quarto qualr post missionẽ testat. Quinto q mutatio stat⁹ ipsi⁹ militis dũmõ interueniat noua volũtas nõ vitiat testm̃ fcm̃. Scda ibi (Plane.) Tertia ibi (Quinimo.) Quarta ibi (Sꝫ hacten⁹) Quĩta ibi (Sꝫ ꝛ si qs. (Are.
Supradicta. ⁎ Casus ãlr nõ esset figurãdus cũ pcedat impatoꝛ tradẽdo doctrinã excipiẽdoqꝫ a regula: dubiũ eñ faciebat: gñalis dispositio supra factaꝝ aũt decisionis ponit in tex.ppter imperitiã militũ quos scire magis decet arma.§.ll.l.fi.C.de iur.deli. No. q voluntas militis in expeditiõe quoquõ declarata: habet vim testamẽti. Itẽ q miles presumitur ignorare iura ꝛ sic q in milite iuris ignorãtia tolleratur. Item q in testamento militis numerus testium neqꝫ alia solennitas requiritur. Syl.
i Obseruatio. que consistit in quatuoꝛ vbi est in scriptis testm̃ cõditum vel in sola nuncupatione heredis corã septẽ testibus.vt.s.tit.j.§. sed cũ paulatim.ꝛ.§.fi.ff.de heredi.insti.l.j.§.qui neqꝫ.
k Imperitiã.C.de iur.deli.l.fi.in prin.ꝛ de iur.ꝛ fac.igno.in.l.j.
l Solennitatem.s.circa sigilla ꝛ subscriptiones.i.
m Introduxit. sed tunc demũ cum in militia sunt habent priuilegium.vt.C.eo.l.pe.ꝛ hic subijcit.
Alis aũt. ⁎ Casus. querebat an miles extra expeditionẽ testari posset iure militari sine solẽnitatib⁹ ꝛ videbat dicẽdũ q sic: rõ eñ imperitie assignata militat in expeditiõe sicut extra. Cui⁹ cõtrariũ decidit ex eo: qꝛ tũc pñt cõsulere peritiores: ꝛ ita excludere ignorãtiã: ꝛ ea rõne occupatiõis militie cõcedunt cessant vt dr in glos. Sed tũc querit an filiusfa. miles testari possit ꝛ videbat q nõ per.l.peñ.ꝛ fin.C.qui test fa. pos. cui⁹ cõtrariũ decidit ratio aũt assignat i.tex.ppter militiã: qꝛ hoc militie tributũ est vt in castrẽsibus filij pro patribusfa. habeant. Not. q cessante causa priuilegij cessat priuilegiũ. Itẽ q miles extra expeditionẽ ꝫ testari iure cõi. Itẽ q filiusfa. miles testari põt dũmodo testet iure cõi. Itẽ q illi q nõ sunt milites appellant pagani. Syl.

¶ Illis autem[a] temporibus per que citra expeditionum necessitatem in alijs locis vel suis edibus degunt: minime ad vendicãdum tale priuilegium adiuuantur[b]. ¶ Sed testari quidem & si[c] filijfamilias sint propter militiam conceduntur: iure[d] tñ cõmuni eadem obseruatione: & in eorũ testamentis adhibenda: quã in testamentis paganorum[e] proxime exposuimus.

¶ Priuilegia militũ tunc habẽt locũ qñ constat militẽ testari voluisse aliter non. h. d. 232

¶ Plane de testamentis militũ diuus Traianus statilio† seuero ita rescripsit[f]. ¶ Id priuilegium: quod militantibus datum est: vt quoquo modo facta ab his testamenta rata sint: sic intelligi debet: vt vtiqz prius constare debeat testamentum factũ esse: quod & sine scriptura a nõ militãtibus quoqz fieri potest. ¶ Is ergo miles de cuius bonis apud te queritur: si conuocatis ad hoc hominib[g] vt voluntatem suam testaretur: ita locutus est: vt declaret quem vellet sibi heredem esse: & cui libertatem tribueret: potest videri sine scripto hoc modo esse testatus: & voluntas eius rata habẽda est. ¶ Ceterum † si (vt plerunqz sermonibus[h] fieri solet) dixit alicui: ego te heredem facio: vel bona mea tibi relinquo: non oportet hoc pro testamento seruari. ¶ Nec[i] vllorũ magis interest q ipsorũ quibus id priuilegium datũ est huiusmodi exemplũ nõ admitti: alioquin non difficulter post mortem alicuius militis testes existerent: qui affirmarent se † audisse dicentem aliquẽ relinquere se bona cui visum sit & per hoc iudicia vera subuerterentur.

¶ Miles licet sit mutus vel surdus tamen testatur. Areti. 233

¶ Quinimmo[k] & mutus[l] & surdus miles testamentũ facere potest.

¶ Miles post missionẽ iure cõmuni testatur: & ante factum testamentum valet infra annum. etiã q conditio in eo adiecta duraret post annum. hoc dicit. 234

¶ Sed hactenus[m]: hoc illis[n] a principalibus constitutionibus conceditur quatenus militant et in castris degunt. ¶ Post missionem[o] vero veterani vel extra castra alij si faciant adhuc militantes testm: cõi omniũ ciuiũ romanorum iure id facere debẽt. ¶ Et qd in castris fecerint testm nõ cõi iure: sz quõ voluerint post missionẽ intra annũ tm valebit. ¶ Quid ergo si intra annũ qs decesserit: conditio aũt heredi ascripta post annũ extiterit: an quasi militis testamentum valeat: & placet valere[p] quasi militis.

¶ Testamentũ factum ante militiam sine solẽnitate valet si post militiam apparet. de militis voluntate. Et si miles post testamentum fuerit capite minutus. Aretinus. 235

a ¶ Illis autem pro sed.
b ¶ Adiuuantur. Et nota q cessante causa cessat & effectus.
* Adde q causa expressa supra propter nimiã eorũ imperitiã cessare non videbatur etiam extra expeditionem. Ideo dic q illa est causa remissionis in genere: sed causa constitutionis Justinia. de qua meminit ibi: qd merito est occupatio circa rem militarem. Syl. Et pôt hic sumi arg. q cessante clerico ab eccl'ia† cessat prebenda sic. C. de epis. & cle. l. generaliter. ij.
* Adde q hec hodie decidit in c. relatum et in c. inter quatuor. & in c. fi. de cleri. non resi. Syl.
Sed arg. cõtra. ff. de postu. l. j. §. sexũ. q calphurnia dedit causam edicto: vnde cessante causa cessare debet edictũ: qd non est verum. Sed hoc vltimum generale de causa impulsiua dicit. Primũ de finali sine qua res esse non potest.
* Adde q in dubio causa si est expresse in. l. fina. presumitur vt dicit glos. in. l. cũ tale. §. falsam in verbo coheret. ff. de cõdi. & demon. alias secus glo. in. l. ij. §. fi. de dona. & illa dicitur causa finalis que est generalis vt Bart. in dicto. §. fi. Syl.
c ¶ Et si filijfamilias. Licet hi alias prohibeantur. vt. j. titu. j. in prin. & ff. de do. causa mortis. l. tam is. §. j.
d ¶ Jure tamen cõmuni. Scilicet quantũ ad solennitatem: nõ quo ad hoc vt detur querela cõtra eius testamentũ: sicut in alio veterano qui sui iuris est: vt. C. de inoffi. test. l. fi. Papinianus. §. si quis in militia. Item hoc est verũ qñ est domi reuersus: sicut. s. proxi. dixit alias sicut miles alius vtitur speciali iure: sic & est argu. ff. eo. ex militari. §. j. & l. testamẽta eorũ. §. fi.
* Adde q si loquimur de iure. ff. & C. glo. vera est: si de iure nouissimo: communis opinio est q subiaceat querele ẽm glos. in. l. aduersus. ff. de inoffi. testa. Syl.
e ¶ Paganorũ†. A pago qd est villa dicitur: quasi dicat nõ militum. Additio Et a pigi verbo greco: q fons est deducitur. eo q iuxta fontẽ villa semper fieri consueuerat hinc paganus pôt dici villanus. hoc est in villa natus.
¶ Plane. * Casus. Querebatur an illa verba quoquõ volũtas constet habeatur pro testamẽto: gñaliter intelligerentur: & videbatur dicendũ q sic: q indefinite dicitur quoquomodo inueniatur volũtas cũ scriptura vel sine valeat. Tñ dicitur cõtrariũ declarãdo q intelligitur qñ re vera cõstat voluisse testari: q alias illa nõ est volũtas puta si per iocum aut adulatorie quid dictũ sit. No. q priuilegiũ cõcessum alicui actui intelligitur si ille actus sit. Jtẽ q per priuilegiũ militũ tam latũ nõ remittitur numerus duorũ testiũ quod est de iure naturali. Jtẽ q mulier potest esse testis in testamẽto militis verbũ enim homo ad eã trahitur. Jtẽ q in testamẽto militis requiritur rogitus testium. Jtẽ q nomen heredis debet exprimi a milite. Jtẽ q verba iocosa non disponunt. Syl.
f ¶ Plane. Rescripsit. vt. ff. eodẽ. diuus. Additio Et iste. §. est ibi lex sub eadem verborum forma. & incipit: Diuus Traianus.
g ¶ Omnibus saltẽ duobus. vt. ff. eo. luci. & ff. de testi. l. vbi. & hoc est qñ in tẽtorio. si aũt in cõflictu belli nullo etiã teste vocato. vt. C. eo. milites (i) si aũt est domi: iure cõi. vt. s. eod. §. illis. Additio. (i) Debet tñ aliquo modo de volũtate cõstare: vel per duos testes: vel per cõparationẽ literarũ. vel alio modo: & facit vt remissa penitus omni solennitate non de naturali: sed ciuili tñ intelligatur. Ang.
h ¶ Sermoni. Forte eã demõstrãdi. vt magr discipulo: vel iudicẽ. vt ff. de ac. & ob. l. obligationũ substãtia. §. fi. vel affectiõis. vt. ff. de iur. cod. l. se.

* Adde vel per antifrasim. l. cũ quidam cũ glo. in verbo affectionẽ. C. de lega. vel oblatiuis glo. in. l. ij. C. in quib. cau. col. capi. censi. lib. xi. vel cõmendatitijs. l. si vero non remunerandi. §. cum quidam. ff. man. vel enunciatiuis. l. ex hac. ff. de dona. Syl.
i ¶ Nec vllorũ. Sic. j. ad. l. fal. circa prin. sic. C. de rescin. ven. l. ratas.

¶ Quinimmo. * Casus. Querebatur an mutus vel surdus testari possint: et dubiũ faciebat text. in. §. itẽ surdus. j. tit. j. Tñ cõtrariũ decidit: q in milite testãte nõ requiritur formalitas solẽnitatum sed sufficit quoquõ de volũtate cõstare: de qua etiã cõstare pôt per signa & nutus. Ideo miles surdus vel mut[9] testari possunt. Nota. summariũ. Jtẽ q miles pôt nutu instituere heredẽ intellige nisi aliter noiare possit. Item q nõ solũ mutus vel surd[9] testari pñt sed mut[9] & surdus simul. Syl.
k ¶ Quinimmo. Hz priuilegiũ circa solennitatem: quinimmo & circa substantiã testamẽti: vt qui alias testari nõ posset: hic tñ possit. vt. ff. eo. l. iiij.
l ¶ Mutus. siue natura siue casu. vt sit priuilegiũ aliqd. vt. C. q test. fa. pos. l. discretis. & hoc iure militari. vt. ff. eo. iure militari. Accursius. Dũmodo appareat ipsum sic voluisse testari per signa sua: q per notos poterũt interpretari.
¶ Sz hacten[9]. * Casus quesitũ fuit: an post missionẽ durẽt priuilegia militũ & videbatur q sic: in memoriã pristine militie qñ hec ppetuo concessa sint. Cuius contrariũ dicitur: q cũ ratione occupationũ militariũ cõcedantur his cessantib[9] cessat priuilegiũ: datur autẽ anni spatiũ ad mutãdũ testm & ideo cõditio veniẽs post annũ non vitiatur: q retrotrahitur ad diẽ mortis vel adite hereditatis. vt dicit in glo. Not. q priuilegiũ cõcessum respectu certe qualitatis durat ea durãte. Jtẽ q cessãte causa priuilegij cessat priuilegiũ. Jtẽ q miles nõ exercẽs militiã nõ gaudet militũ priuilegio. Jtẽ q testm iure militari factũ durat per annum post missionem. Item q conditio retrotrahitur. Item q ad validitatem testamẽti inspicitur tempus mortis non conditionis existentis. Syl.
m ¶ Sz hacten[9]. Quidã dicũt hic nõ esse. §. & asserũt q oẽ priuilegiũ qd hz miles pdit cũ redit de militia. Sz nos dicim[9]. §. hic esse. & distinguimus † iter priuilegiũ qd hz vt testetur q alias testari nõ pôt: vt filiusfamil. & mut[9] vt illõ duret post reuersionẽ. vt. s. pxi. §. & §. sz testari. & ff. e. tit[9]. in pn. † Alia vo priuilegia q hz i testãdo finiantur. vt hic. & e. §. illis aũt.
* Adde q opiñ. glo. cõmuniter tenetur hic q etiam post missionem filiusfa. & mutus testentur. Syl.
n ¶ Illis. scilicet militibus. vt reliqua priuilegia. scilicet de numero testium habeant in testando: & sic non refertur ad proximum. §.
o ¶ Post missionẽ honestã. s. finito tpe militis: vel causariam. si aũt tps ex necessitate recessit. † si aũt ignominiosa est missio: desinit statim valere. vt: ff. e. testamẽta eorũ. & C. eo. l. ex testõ†. Sz si miles de capitali crimine dãnatus fuerit: si quidẽ de cõi: vt homicidio: & simili nõ poterit ammodo testari. ff. de ve. & mi. suc. l. j. in fi. Si aũt militari. vt q alienauit arma vel similia: que numerantur. ff. de re mi. l. ij. & iij. & idẽ etiã de fide rupta: nõ pôt testari. vt. ff. eo. l. ex militari alias poterit in castrẽsib[9] tm: si ei hoc in snia pmissum fuerit: alias nõ: vt. ff. de iniu. rup. testa. si qs exheredato. §. sed & si quis capite. & de leg. iij. l. si quis in prin. §. miles.
* Adde q hoc in pagano fieri non posset. d. §. miles. Nisi ex causa. vt per Alex. in. l. & militibus. C. eo. & dicunt doc. hic. Syl.
p ¶ Valere. Q: cõditio retrotrahitur. vt. ff. de peri. & cõmo. rei vẽd. l. necessario. §. j. & q po. in pig. ha. l. vlti. & facit. ff. eo. qd di. & l. qd cõstitutũ.
Sed si

† Scilicet contumaciter: vt qi citat[9] a superiore minime infra tempus cõueniens veniat: ẽm docto. hic.

† Alias Castilio.

† Tu dic qd nulla verba operantur testamentũ nisi appeat qd voluerit testari et ad hoc se disposuerit: secus in cõtractibus vbi in dubio verba psumũtur obligatoria: nisi aliud ex cõiectur[3] appareat an verbũ relinq[9] importet institutionẽ: legatũ: vel fideicõ. vide Jo. fab. h.

† Idẽ est toga togatorum a quib[9] differũt milites vt Plin. admonet milites a plebe annuli distinguere sicut tunica ab annulis senatũ. Egi. Per.

† Hic text. singularis est ad hoc, qd testes q sunt in testamento psentes debẽt audire vocẽ testãtis: et qd pl[9] est, etiã videre ei[9] faciez, nec sufficit coram tueri i medio: licet glo. in. l. ij. §. idem labeo. ff. de aq. pl. ar. teneat cõtra que re probatur p l. si vn[9]. C. de testam. Eg. Per.

† Idẽ Pla. hic.

† Hoc quoqz verum etiã si surd[9] sit a natura: vt posse testari: intelligẽdo tñ vt hic p Ang. s. §. proxi. quãuis fab. contrarium teneat.

† Et dicit Ang. quod scholaris absens a studio p quinquenniũ pdit priuilegium.

† Idẽ i scholari, q si est i patria post gradũ doct. vl ob morbu[3] missus gaudet itra annũ priuilegio scholastico secus si est Bãnit[9] ẽm Pol. h Eg. Per.

¶ Sed & si quis ante militiã non iure fecit testamentum: & miles factus & in expeditione degens resignauit[a] illud et quedam adiecit[b] siue detraxit[c]: vel alias manifesta est militis volũtas hoc valere volentis: dicẽdum est valere hoc testamentum quasi ex noua[d] militis voluntate. Denique & si in arrogationem datus fuerit miles: vel filiusfamilias emancipatus est: testamentum eius quasi ex noua militis voluntate valet. nec videtur[e] capitis diminutione irritum fieri.

¶ Filiusfamilias in quasi castrẽsi pôt facere testamentũ ẽm ius cõmune. Ange. areti. 236

¶ Sciendum tñ est q ad exemplum castrensis peculij tam anteriores leges[f] q principales constitutiones[g] quibusdam[h] quasi castrensia dederunt peculia: & quorum † quibusdam permissum erat etiã in potestate degẽtibus testari. ¶ Quod nostra constitutio[i] latius extendens permisit omnibus in his[k] tantummodo testari peculijs quidem: sed iure cõmuni[l] cuius constitutionis tenore perspecto: licẽtia est nihil eorum quę ad prefatum ius pertinẽt ignorare.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum.

Titulus. xij.

¶ Filius in potestate testari non potest etiam patre consentiente nisi de peculio castrensi vel quasi de quo et veteranus patre etiam inuito disponere potest. h. d. 237

Non[m] tamẽ omnibus licet facere testamẽtum. statim[n] enim hi qui alieno iuri subiecti sunt testamenti faciendi ius nõ habent: adeo quidẽ: vt quamuis parentes eis permiserint[o] nihilomagis[p] iure testari pñt. ¶ Exceptis his[q]: quos antea enumerauimus: & precipue militibus qui in potestate parentũ sunt quibus de eo qd in castris acquisierunt permissum est ex constitutionibus[r] principũ testm facere. ¶ Quod quidem ius[s] ab initio tm militantibus datũ est tam ex auctoritate diui Augusti[t] q Neruę necnon optimi imperatoris Traiani. Postea vero subscriptione[v] diui Adriani etiã dimissis a militia. i. veteranis[x] concessum est. ¶ Itaqz si quidã fecerint de castrensi peculio testamentũ pertinebit hoc ad eũ quẽ heredẽ reliquerũt. ¶ Si vero intestati decesserint: nullis[y] liberis: vel fratrib[9] superstitib[9]: ad parẽtes eorũ iure[z] cõi pertinebit. Ex hoc intelligere possumus: qd in castris acquisierit miles qui in potestate patris est neqz ipsum patrẽ adimere posse: neqz patris creditores id vendere vel aliter inquietare: neqz patre mortuo cum fratribus commune[a] esse. Sed. s. proprium eius esse id, quod in castris acquisierit: quãqz iure[b] ciuili omnium, qui in

¶ Sed si qs ante militiã. * Casus quesitũ est an testamẽtũ nõ iure factum a pagano si miles efficiatur: & aliquid addatur confirmetur: & videbatur q nõ: q cũ a principio nõ valuerit non videtur q possit ex tẽpore aliquo modo cõfirmari. Cuius contrariũ rñdetur ea ratione: q cũ aliquid addat vel minuat: videtur nouũ quid facere. l. ius ciuile. ff. de iust. & iur. vnde sicut si ita disposuisset tunc valeret ita debet valere qñ cõstat q illã voluit esse suã voluntatẽ. Jtẽ dubitabatur nũquid capitis diminutionem testm prius factũ irritaretur in milite: et ratio dubitãdi colligitur ex. §. alio. i. quib. mo. testa. infir. Tñ contrariũ deciditur fauore militis qui si durauit in eadẽ voluntate facit testamentũ valere. Not. q testamẽtum non iure factũ ante militiam non valet etiam eo effecto milite & nihil aliõ faciente. Jtẽ q aperiens testamentũ ante factum videtur illud velle inualidare nisi alia adijciat: et ita colligit hic & qdã addiderit: ex quo no. imperitiã aliquorũ hic q intelligebant resignare. i. sigillare nã resignare importat aperire. Jtẽ q addẽs aliquid & detrahẽs in ceteris videtur approbare. Jtẽ q addens vel detrahens dicitur de nouo facere. Jtẽ q agitur ex cõfirmante nõ ex confirmato. Jtẽ q militis testamentum capitis diminutione nõ irritatur. Syl.
a ¶ Sed et si. Resignauit id est sigilla aperuit & remouit. vt. ff. eod. cum si mus. §. cum quis.
b ¶ Adiecit. Ut de iure cod. l. cõficiunt. §. si res.
c ¶ Detraxit. Not. ex hoc verbo q detrahens in vno articulo in alijs confirmare videtur. Et sic nota inducta ad vnũ finẽ operari 2riũ q facit: vt p instrm emphyteoticũ probetur dominiũ Jo. fab.
d ¶ Ex noua. Not. q ab initio nõ valuit: ex postfacto tñ conualescit.
e ¶ Nec videtur. Quod resignauit postea: vel dic sic nũc de nouo facere pôt: sic vetus nõ rescinditur. Et ẽm hoc dic noua volũtate: scilicet tacita. aliud in pagano. vt. j. quib. mod. testa. infir. §. alio.
¶ Sciendũ est tñ. * Casus nõ est figurãdus cũ referat concessionẽ & priuilegiũ qñ castrẽsib[9] tributũ. No. igitur q filiusfa. l qñ castrẽsib[9] recte testatur: si iure cõi testm cõficiat. Jtẽ q qñ aliqd facere cõceditur in priuilegiũ alicui itelligitur cõcessum vt illõ faciat scdm legũ ordinationẽ. Syl.
f ¶ Sciendum. Leges. s. digestorũ. vt. ff. de coll. boñ. l. j. §. nec castrense.
g ¶ Constitutiones: vt. C. de assesso. l. velut. & C. de aduoca. diuer. iudi. l. fori. & alie plures. Accursius.
h ¶ Quibusdã: vt cõsulibus: & prefectis legionũ: & presidibus prouinciarum: qui sunt filijfamilias: vt. C. de inoffi. testa. l. fina.
i ¶ Constitutio. C. de inoffi. testa. l. fi.
k ¶ In his. Sez castrensi. & quasi: nã in aduentitio nõ pôt: licet habeat proprietatẽ: vt. C. de bo. que lib. l. fi. §. filiusfamilias.
* Adde hoc verum etiam in his aduentitijs in quibus patri non queritur vsufructus * secũdum communem opinio. in. l. j. §. in filij. ff. ad trebellia. Syl.
l ¶ Jure cõmuni. Nisi sit miles in castris: vt. s. eod. in princi. Jtem tale testamentum non expugnatur per querelam inofficiosi testamẽti: vt C. de inofficio. testamen. l. fina. Additio. Dic q hodie hoc non est verum: imo subiacet querele ẽm cõmunem sententiam si parentes pretereat vel exheredet sine causa: vt. §. et hec quidem. in auc. vt cum de appella. cognosci. Ange.
¶ Quibus non est permissum facere testamentũ. * Qr cõtinuatio fit per glo. i. que cõis est non expedit aliter cõtinuare: presertim cũ impe. ipse annectat titulũ hunc precedentibus in primis verbis. Syl.

Non tamẽ. ¶ Iste titulus diuiditur in septẽ partes: q enumerãtur septẽ gradus personarũ. Et primo ponit de filiofamilias. Scdo de impubere. Tertio de furioso. Quarto de prodigo. Quinto ponit de surdo & muto. Sexto de ceco. Septimo de capto ab hostibus. Scda ibi (Preterea) Tertia ibi. (Item furiosi.) Quarta ibi (Itẽ prodig[9].) Quinta ibi (Itẽ surdus: & mutus.) Sexta ibi (cecus.) Septima ibi (Ei[9] qui.) Aretinus.

Diuisio.

* Casus nõ figuratur aliter cũ tradat doctrinã et enumeret personas prohibitas testari: sola enim difficultas videbatur q quis quis filiusfa. testatus sit: si tñ cum tali testamento decesserit iam effectus paterfa. profecto videbatur testm valere: q cum testm accipiat cõfirmationẽ ex morte illud tps videbatur inspiciendũ: q eo tpe re vera pôt dici testatorẽ id disponere qd facit. Cuius cõtrarium deciditur q ex regula que ab initio nõ valent tractu tpis nõ confirmãtur cũ hic non presupponatur aliqd aliud interuenisse nisi cursus tpis nõ aliquis actus positiuus vt in. §. sed & si qs. s. titu. j. Not. q edictũ de testamẽtis est prohibitorium certarũ personarũ. Jtẽ q filiusfa. nõ testatur nisi in peculio castrẽsi vel quasi. Jtẽ q per militiã qs nõ liberatur a ptãte pris. Jtẽ q creditores patris nõ hñt regressum cõtra peculium castrẽse filij ratione debitorũ patris. Item q testm nulliũ tractu tẽporis etiã cessante impedimẽto ob qd nõ vz nõ reassumit vires. Syl.
m ¶ Non tñ. Uidebatur quẽlibet seruantẽ supradicta posse testari: sed cõtrariũ est in tredecim casibus qui in titulo isto pro parte dicuntur †. Et hoc est quod dicit. non tñ &c. et not. j. eo. §. fi. Accursius.
n ¶ Statim. i. in primis: vel statim. i. eo ipso.
o ¶ Permiserint. Sed causa mortis filius donare pôt patre cõsentiente: vt. ff. de dona. cau. mor. l. tam is. in fi. Et ratio diuersitatis est: q testamentum ex libero non alieno arbitrio debet procedere: vt. ff. de hered. insti. l. illa institutio.
* Adde. At quamuis donatio causa mortis sit vltima volũtas contractui tñ magis accedit. vt no. s. de dona. in princip. Syl.
p ¶ Nihilomagis. i. nõ iõ magis: hz eũ in se negatiua sicut nihilomin[9] affirmatiua. Acc. Additio. Aduerte: lz tex. dicat filios nõ posse testari: hoc tñ fallit qñ testantur ad pias cãs: q tõc pñt. c. lz. de sepul. lib. vj.
q ¶ His. s. castrẽse: vel quasi castrẽse peculiũ habẽtib[9]: vt. s. ti. pxi. §. fi.
r ¶ Constitutionibus: extrauagantibus.
s ¶ Quod quidem ius. Sez posse testari in castrensibus.
t ¶ Augusti q nerue &c. quorum dicta non habemus.
v ¶ Subscriptione. Cuius verba non habemus.
x ¶ Veteranis. Sez filijsfamilias de quibus hic loquitur.
y ¶ Nullis liberis vel fratribus superstitib[9]. Nã liberi defuncti militis & fratres patrẽ excludebãt: vt. C. cõ. de suc. l. fi. hodie soli liberi militis vt in auc. de hered. ab intesta. veni. §. si igitur defunctus. col. ix. Additio. Quibus nõ extantib[9] succedit vna cũ fratribus vt eo. tit. §. si vero. dũmõ castrẽse deferatur tanq hrditas: vt. j. pxi. Jo. fab. & Ang.
z ¶ Jure cõi. Non hereditario: sed tanq occupãti peculiũ profectitiũ vel aduentitiũ: vt. ff. de castren. pecu. l. ij. hodie videtur etiã iure hereditario: vt in auc. de here. ab intest. ve. §. si igitur defunctus. col. ix.
* Adde q idẽ erat de iure. C. l. qd sitis & ibi bar. C. de bo. q li. Syl.
a ¶ Cõmune. Sic supra: per quas perso. nobis acqui. §. j.
b ¶ Jure ciuili. Sez antiquo: sic. s. per quas perso. nob. acqui. §. j.

† Alias horum.

* Adde & tu nisi ad pias testetur causas vt tenet glo. & Bar. in. l. qui in potestate. ff. de test. et per Bar. fusius in. l. j. qd. pn. §. quero. C. de sacrosanct. eccle. fijs.

Continuatio.

Filiusfamilias: lz testari nõ possit: bene tñ pôt donare cã mortis. Nihilomagis: & nihilomin[9] differunt.

† Ista glo. est approbata p Ang. hic.

* Tu vero aliter olim ac hodie filijfamil. heredem habeant & ites aliter in dote materna succedãt vide eo apud Bar. in. l. j. et. ij. ff. de cast. pec. et plene in. l. post dor. ff. soluto matrimo.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Peculia. Sez aduentitia & profectitia: nā castrensia vel quasi etiā iure veteri non acquirebantur patri: vt. ff. de collatio. bonoꝝ. l. j. §. nec castrense.
b ¶ Nostris. Et aliene & nostre sunt: vt. C. de bo. ma. et. C. de bo. que liber. per totum.
c ¶ Nō acquiruntur. Sez nobis patribus.
d ¶ Inutile est. Quia qđ ab initio nō valet: ex tractu tēporis nō cōualescit. arg. j. tit. j. circa prin. (j) Arg. cōtra. C. de nu. et si cōtra. Sol. ibi non valuit matrimoniū ex primo: sed ex nouo post matrimonium consensu. Additio. (j) Et hoc verum indistincte: si defectus sit in persona heredis: idē si in persona testantis. vt qz sit intestabilis: secus si oneratus creditorib9 seruos instituere nequeat: vt. l. ei qui soluendo. ff. de here. institu. defectus quoq3 solennitatis: vt in numero septē testiū rogatoꝝ ex post facto cōfirmari nō pōt: nisi in casu. l. j. C. de fideicō. & l. testamēto. C. de fideicom. lib. secus si respiciat fauorē priuatū. l. filio preterito. ff. de iniu. test. ang.
e ¶ Decesserit. Non idem de seruo testāte si fideicō. sit relictum: qz valet si durat voluntas: vt. ff. de lega. iij. l. j. §. j.
* Adde tñ q hāc durationē volūtatis oportebit probare per quinq3 testes vt p Bar. in. d. §. j.

Temporis tract9 nō conualidat inualidum.

potestate parentū sunt, peculia[a] perinde in bonis parentum computentur: ac si seruorū peculia in bonis dominoꝝ numerent: exceptis. videlicet his q̄ ex sacris constitutionib9: & precipue nostris[b]: propter diuersas causas nō acquiruntur[c]. ¶ Preter hos igit, qui castrēse peculium vel quasi castrēse hebent, si quis alius filiusfamilias testamentum fecerit, inutile[d] est: licet sue potestatis factus decesserit[e].

¶ Impuberis aut furiosi testm̄ nō valet, etiā si pubes, vel sanus decesserit: nisi ante furorē, vel eo tēpore, quo intermissus est, sit factum. h. d.

¶ Preterea[f] testamentū facere non possunt impuberes[g] qz nullum eorum animi iudicium[h] est. ¶ Item furiosi[i] qz mente carent. Nec ad rem pertinet, si impubes postea pubes: aut furiosus postea compos mētis factus fuerit & decesserit. ¶ Furiosi[l] autem si per id tempus fecerint testamentū, quo furor eoꝝ intermissus est, iure testati[k] esse videntur: certe eo, quod ante furorē fecerint, testamēto valente: nam neq3 testamentū recte factū, neq3 vllū aliud negocium[l] recte gestum, postea furor interueniens perimit.

¶ Non valet testamentū prodigi factū post interdictū: sed prius factū sit. Ange. Areti.

¶ Itē prodigus[m] cui bonorum suorū administratio[n] interdicta est testamentum facere nō potest. ¶ Sed id quod ante fecerit, q̄ interdictio bonorum suorum ei fiat: ratum[o] est.

¶ Mutus & surdus possunt certis casibus condere testm̄: sed nō semper. h. d. primo. Et vitiū superueniens post testamentū perfectum, non nocet. Aret.

¶ Itē surdus & mutus nō semp[p] testm̄ facere possunt. vtiq3 aūt de eo[q] surdo loquimur, qui omnino non exaudit, non qui tarde exaudit. ¶ Nā & mut9 is intelligit, qui eloqui nihil pōt, nō qui tarde loquit. ¶ Sepe eni etiā literati & eruditi[r] hoies varijs casib9 & audiēdi & loquēdi facultatē amittunt[s]. ¶ Unde nostra cōstitutio[t] etiā his subuenit: vt certis[v] casibus & modis secūdum normā eius possint

† Facit ad istuz. §. qđ dicit l. c. sicut tenor. iūcta gl. super verbo. mēte ex de reg. iur.

¶ Preterea testm̄ Casus: eodē modo figurat vt in. §. superiore qz ex eisdē rōnib9 decisio cōstat: & dū querit an superueniente furore testm̄ irritet dubiū faciebat qz res deuenerat ad casum a quo incipere nō poterat & ideo videbat nō valere. Cuius cōtrariū dz ea rōne qz inspiciendū est respectu habilitatis persone testātis tēpus cōditi testamēti qñ sumus in eo qđ fauore publico est introductum. Not. q impubes testari nō pōt: & rōnē quare. Itē q testm̄ nullū respectu persone testātis nō recōualescit lz persona sit habilis. Itē q testm̄ recte factū non irritat per furorē superuenientē. Itē q facilius qd impedit faciendū q̄ factū tollat: & q qñ furiosus hz dilucida interualla pōt testari. Syl.

f ¶ Preterea impuberes: sed ex quo tetigerūt de vltimo die. xiiij. vel xij. anni satis est fauore testamēti: vt. ff. eo. qua etate. Idē in vsucapione: vt. ff. de vsu. l. in vsucapionib9. Secus in prescriptionibus odiosis: vt. ff. de actio. & obli. in oibus. Itē sec9 vbi est fauor eius qui vult prorogare: vt in cōtractibus a minore factis: vt. ff. de mi. l. iij. §. minorem.
* Adde q qñ querit vtrū dies cepta habeat pro cōpleta cōcludendū est in fauorabilib9 q sic: in odiosis q nō: in mixtis attendit fauor: ita Jo. de pla. & alij hic est & gl. in. l. iij. §. minorē. ff. de mino. Syl.
g ¶ Judiciū est. i. discretio. vt. ff. de iudi. cū pretor. §. nō aūt. Qñq3 ponitur pro sñia vt rei iudicate standū est: vt. C. de re iudi. l. j. Qñq3 pro instātia cause triēnij: vt. C. de in. properandū: per to. Qñq3 pro actiōe: vt iudiciū fami. ercis. vel cōi diuidū. vt. j. de offi. iud. l. si fami. ercis. §. fi. Additio. Qñq3 p lite siue cōtrouersia: vt iudiciū pēdet sup hereditate: vt. ff. ad trebe. l. j. §. rñ. Qñq3 pro autoritate: vt negocia ecclesiastica nō sunt disponēda laicoꝝ iudicio. i. autoritate: extra de iud. c. decernimus. Qñq3 p foro: vt cā iuris diffiniri dz ecclesiastico iudicio. idest foro. extra de iud. Qñq3 p arbitrio. ff. q satisdare cog. arbitrio. Sic eni arbiter est iudex: ergo arbitriū est iudiciū. Qñq3 pro vltima volūtate vt iudiciū testatoris cassum esse nō debet. C. de sacrosanc. eccle. l. j. Qñq3 pro questione: vt ciuilis causa in iudiciū. i. in questionem deducta: cū criminali post criminalē est distinguēda. C. de ordi. iudi. l. fina. Qñq3 pro discussione siue iuris dispositione: vt in rub. de iudi. ff. & C. Qñq3 pro potestate iudicandi: vt. ff. de iudi. l. iudiciū soluitur vetante eo qui iudicare iusserat. Qñq3 pro pernicie siue dānatiōe: vt ibi. Qui māducat & bibit indigne corpus & sanguinē dñi iudiciū sibi māducat & bibit. Qñq3 pro pena: vt ibi. Qui bona egerūt: ibunt in vitā eternā: qui vero mala: in resurrectionē iudicij. i. pene eterne. Qñq3 pro processu iudiciali. vt. c. j. de iudi. lib. vj. Et ista. xv. significata iudicij possunt his versibus comprehendi. Actio. lis. auctor. forus. arbiter. vltima velle. Questio discre. sen. instant. discussio posse. Pernicies pena processus iudicialis. Facit. c. in iudi. de re iudi. lib. vj.

‡ Et inde Joā. And. indicare p intestato et vltima voluntate relinqre sumi docet in. c. licet extra de sepul. et ad decidēdū ad institutionem trahi. j. Corith. xj. Jo. v. Uerlus.

h ¶ Item furiosi. Repete nō possunt testamentum facere.
i ¶ Furiosi. Hac rōne: idē i mēte capto dicā: vt arg. ff. d X. ob. a titio. l. fi.
k ¶ Testati. vt. C. eo. furiosum. in prin. Additio. Idē in dubio si tempus testamēti erat remotum a tēpore furoris: sed si vicinū tunc ex qualitate ipsius actus presumit fuisse sane mentis vel non. ‡ Et qualiter probetur furor. vide Ang. hic.
l ¶ Negociū. vt vsucapionē inchoatā: vt. ff. de vsucap. iusto. §. eū vel possessionem quesitam: vt. ff. de acqr. pos. l. si is qui animo. sic. ff. de pecu. l. quam tuberonis. in prin.
* Itē pdigus. Casus nō figurabit in hoc & seq. §. qz idē poni pōt qui in superioribus cū eadē penitus sit dubitatio quo ad confirmandū testamētum ante vitiū factū: qñ eni interdictū est bonis vel quis surdus aut mutus a natura prohibetur testari: ex impossibilitate iuris aut facti. Not. q prodigus cui interdicta est suoꝝ bonoꝝ administratio testari nō potest. Itē q hoc interdictū dz fieri per iudicē. Itē q q audire pōt sed cū difficultate nō impedit testari. Itē q mut9 est qui oīno nō potest loqui. Itē q aliqui nō loquuntur a natura aliqui ex accidenti. Item q hec vitia muti & surdi non tollunt testamentū iam factum. Itē q ille proprie dicitur mutus qui nullo modo potest loqui: & proprie surdus qui nullo modo potest audire. Syl.

‡ Et qliter pbet tēpore cōditi testamenti furiosus fuisse Jo. Pla. hic tres modos tradit, nēpe p medicos. Tuz deinde p id qđ pbatur ante id tēps furios9 fuisse. Qm q̄ presumptio est iuris quēlibet sane mentis esse nisi p̄ pbet, tñ si furios9 añ testamētū fuerit, p̄sumit & furiosus tēpore cōditi testamēti nisi rursus p̄tra pbet vt tenet gl. l. ver. cōpote mētis in. c. vlti. de succes. ab intes. Tertio ex sermonib9 & actib9 vt q nō p̄ueniāt homini sane mentis. Prodig9 quis est.

m ¶ Itē prodigus. est qui neq3 finem neq3 modū habet in expensis: vt. ff. de curato. fur. l. j. Additio. Nā prodigus dat dāda & nō dāda: auarus tenet tenēda & nō tenēda: largus mediū tenet inter vtrūq3: vnde versus. Prodigus est animi vitio retinenda profundens. Qui retinet danda cupide: censetur auarus. Larg9 is qui sumptum facit ex ratione libenter. Uide notata in. c. ex parte: extra de consue.
n ¶ Administratio interdicta ‡ est. si dicas a iudice planū est: si dicas a lege: vt qz crimen. l. iulie ma. cōmisit: multominus testatur: sed & tūc prius factum rumpitur: vt. C. ad. l. iul. ma. l. fi.
* Adde q etiam si notorie sit prodigus nisi ei sit interdictū poterit testari alienare & cōtrahere nisi hoc faciat in vsum manifeste prodigalitatis: & sufficit proclama factū cū cause cognitione ita cōiter cōcludunt doc. in. l. is cui. ff. de ver. obli. Syl.
o ¶ Ratum est. quid si fiat interdictio cū tamen non sit prodigus? Respon. forte nō valet interdictio. argu. ff. de tuto. & curat. da. ab his. l. seie (j). Sed contrariū verum est cum sit facta cōtra ius litigatoris tantum: non contra ius legis. ff. que sen. sine appellatio. re. l. j. in prin. & §. j. et. C. quando prouo. non est necessa. l. ij. Uide. c. cum inter. extra de re iudicata.
* Adde q hec est cōis opi. in. l. is cui. ff. de verb. obli. & hic. Syl.
Additio. (j) Et hoc verum quando datus est simpliciter curator impuberi tanq̄ puberi: vt. l. si tutor petitus. ff. eo. secus si tanq̄ prodigo cū non sit. vt hic. in fi. & est ratio: quia pupillū declarat natura: sed prodigum ipse iudex: vel qz curatoris datio facilius. i. solo tractu tēporis perdit vires q̄ prodigalitas: vbi exigitur certitudo reditus ad sanam mentem. Ange.
p ¶ Item surdus. Non semper: sed quandoq3 possunt fm distinctionē sequentem.
q ¶ De eo surdo: sic. j. de inuti. stip. §. mutum.
r ¶ Et eruditi. Scilicet in morbus.
s ¶ Amittunt. & maxime impū aduoca. Additio. Ut in eo puniātur in quo deliquerūt. c. literas, de tempo. or. c. pastoralis. de iur. pat. & c. fi. de immu. eccle. cū si. quia per que quis peccat per hec & torquetur.
t ¶ Constitutio. vt. C. qui testa. face. pos. discretis.
v ¶ Certis. vt mutus & surdus casu vel mutus tantum siue natura siue casu: si scribere nouit sua manu scribat testamentū. Si autē per alium scribere

‡ Et adde qđ ob pdigalitatē nō tñ pater. p curare interdictionē ab administratione rerum filio fieri s3 & eū quoq3 exheredare pōt relictis ipsi duntaxat alimentis ne paternā dissiper hereditatē. Ceterum de tractatione pdigalitatis vide fuse p Bar. in. l. is cui. §. diu9. ff. de tut. et curat. dat. ab his. & in. l. j. ff. de curato. furios. ‡ Ubi gl. et & qdā p̄iuz not. in q nō recte scōm Bal. quē vide. s. in tit. de curat. Uide. c. cū inter ex de re iudi.

scribere velit: impetret hoc a principe: vt. ff. eo. si mutus. Itē si surdus tñ casu est vel etiā natura testet si vult si pōt loqui articulare: vt. C. q testa. fa. pos. discretis. si aūt natura est surdus et mutus: nō potest nisi sit miles: vt. s. titu. j. §. quinimo.
* Adde q surdus & mutus a natura nō pōt testari nisi sit miles vel ad causas fm aliquos vt ex dispēsatiōe principis: si vero ex accidēti & sciat scribere et sua manu scribat valet testm̄: surdus aūt tñ siue a natura siue ex accidēti siue sciat scribere siue nō, pt ‡. l. discretis. & ibi p oēs. C. e. Syl.
a ¶ Sed si quis. sic. s. eo. §. preterea. & §. si furiosi.
¶ Cecus autē. Casus: figuratur sic. Querebatur an cecus testari posset in re cōmuni & videbatur dicendū q sic qz in eo nullus erat animi defectus sed tantū corporis: cui9 cōtrarium deciditur: sed adhibetur sua solēnitas vt. s. testet per nūcupationē per modū traditū in. l. hac cōsultissima. C. eo. Itē querebat an captus ab hostibus posset testari & videbatur q sic saltem eo redeūte quasi iure postliminij censeat semper fuisse in ciuitate & libertate: cuius cōtrarium deciditur qz cū tempore conditi testamēti sit seruus nō potest testari nec remoto impedimēto confirmatur: vt dictum est supra in alijs: secus in facto prius per rationē positam in text. Not. summarium. Syl.
b ¶ Cecus. Naturaliter vel casu: et orbat9 vtroq3 lumine: secus si vno tantum: vt. C. de excu. tuto. l. frater.

‡ Et ola q & facere sicuti pfecere audiēs modo articulate loq possit fm Joan. Plat. hic.

Testi per cecū faciēdi solennites.

‡ At non omittes necesse. etiā eē prius institutionē, q̄ legatū fieri et sentētia Petr. & Bichar. malū. qđ et refert Cyn. in. d. l. hac cōsult. C. qui test. fac. po. qđ nō perinde est in alijs testamētis: vt. j. de leg. in. §. añ heredis.

testari, aliaq3 facere, que eis permissa sunt. ¶ Sed si quis[a] post testamentū factū aduersa valetudine: aut quolibet alio casu mutus aut surdus esse cœperit: ratū nihilominus manet eius testamētū.

¶ Cecus cū solēnitate cōi nō potest facere testm̄: sed seruādo quādā solennitatē specialiter ad hoc assignatam. Are.

¶ Cecus[b] aūt non pōt facere testamentū nisi per obseruationē[c] quam lex diui Justini patris[d] nostri introduxit.

¶ Capt9 apud hostes testm̄ facere nō pōt: sed prius factū si ibi moriatur ex lege cornelia: valet si redeat ex postliminio. Areti.

¶ Eius qui apud hostes[e] est, testamētum, qđ ibi fecit, non[f] valet: quāuis redierit. ¶ Sz qđ dū in ciuitate fuerat[g], fecit, siue redierit valet iure postliminij[h]: siue illic decesserit: valet ex lege[i] cornelia.

¶ De exheredatione liberoꝝ. Titulus. xiij.

¶ Filius aut institui aut nominatim exheredari debet alias testamentū non valet, etiā si postea decesserit: filie vero & alij descendentes de iure antiquo preteriti habebant ius accrescendi, & inter ceteros exheredabantur. h. d.

Non tamen. ¶ Totus iste titulus diuidit principalr in tres partes. Primo ponit quid iuris erat de iure antiquo circa exheredationē liberoꝝ: & qua forma exheredabant. Scđo qualr hodie exheredari debeāt. Tertio aliqua dubia circa predicta subinfert. Secūda ibi (Sed he quidē.) Tertia ibi (Sed si in expeditione.) Itē prima subdiuidit. Nā primo ponit quandā continuationē ad precedentia. Scđo ponit qualiter exheredationē fieri de iure antiquo sufficiebat d liberis natis & in ptāte: & primū locū siue gradū obtinētibus. tertio de liberis nasituris. vel de natis non obtinētibus primū gradū. Quarto de emācipatis. Quinto de liberis masculibus tñ & de eoꝝ exheredatione. Secūda ibi (Sed q filiū.) Tertia ibi (Posthumi.) Quarta ibi (Emācipatos.) Quinta ibi (Adoptiui.) Areti.

Non tamē[k] vt omnino valeat testamentum sufficit hec obseruatio quā supra[l] exposuimus. ¶ Sed qui filium[m] in potestate[n] hz curare vt eum heredem instituat vel exheredem eū nominatim faciat. ¶ Alioquin si eum silentio preterierit[o] inutiliter testabit; adeo[p] quidem vt si viuo patre fili9 mortuus sit nemo[q] heres ex eo testamēto existere possit; qz scilicet ab initio nō cōstiterit[r] testm̄. ¶ Sed nō ita[s] de filiabus & alijs per virilē sexū descēdētibus liberis vtriusq3 sexus antiquitati fuerat obseruatū. ¶ Sed si nō fuerāt scripti heredes scripteque: vel exheredati exheredateque: testamentū quidē nō infirmabatur[t]. ¶ Jus aūt accrescendi eis ad certā portionē[v] prestabat. ¶ Sed nec[x] nominatim eas personas exheredare parentibus necesse erat: sz licebat inter ceteros[y] hoc facere.

¶ Exheredatio nominatim fit dupliciter. Areti.

¶ Nominatim aūt quis exheredari videtur siue ita exheredetur. ¶ Titius filius me9 exheres esto: siue ita: filius meus exheres esto, non adiecto proprio nomine. s. si

* Nō tñ. Casus ita poni pōt. Questiū est an fili9 preteriri posset, & videbatur q sic qz satis constat de mēte testātis voluisse illū exheredē facere si pretereat: cuius cōtrariū dz, q imo debet noīatim exheredari. ratio antē est forma ipsa, q vt in pluribus nō habet particularē rōnē. Itē qz posset quis mortis angustia. aut cogitatione impedit9 preterijsse filiū ignorāter & incōsulto. l. inter cetera. ff. de libe. & posthu. & ideo clare de mēte testātis constare nō dz. Not. testm̄ in quo filius est preteritus esse nullū, tanq̄ nō seruata forma. Itē q testamētum nullū ex preteritione filij eo mortuo nō reconualescit. Itē qualiter quid dicatur nominatim fieri. Itē q nomen appellatiuum qđ nō verificatur nisi in vno habet vim nominis proprij. Syl.

c ¶ Per obseruationē. s. vt coram. vij. testibus & tabellione: vel alio loco eius: si nō inueniat tabellio dilucidius voluntatē suā declaret: & in heredibus & in legatis & omnia in scriptis referantur: vt. C. eo. hac consultissima ‡.
d ¶ Patris nostri: al. met. sic. s. de donatio. §. est & aliud.
e ¶ Eius. Apud hostes. s. vt captus vel obses: vt. ff. eo. l. si obsides.
f ¶ Non valet. Quia serui sunt vel quasi: vt. s. de iure personarū. §. serui. & ff. de lib. ho. exhib. l. ij.
g ¶ Fuerat. Ante captiuitatem.
h ¶ Postliminij. Qđ fingit eū semp in ciuitate fuisse: vt. s. qui. mo. ius pat. pote. soluit. §. si ab hostib9 nō aūt. l. cornelia. ita fingit et qđ dicit. C. de capti. l. j. & l. captū. improprie ponit. l. corne. p iure postliminij.
i ¶ Ex lege cornelia: que fingit eū prima hora captiuitatis mortuū et sic liberū: vt. ff. eo. l. lege cornelia: aliud esset si nulla esset fictio: vt in seruo pene facto: vt. j. quib. mod. testa. infir. §. nō tñ. Ultimo not. q xiij. sunt persone & plures que testari non pñt. Filiusfamilias. Itē seruus: vt. s. eo. in prin. & ff. eo. si filius. Itē impubes. Itē furiosus. Itē mēte captus. Itē prodigus. Itē mutus. Itē cecus. Itē surdus: vt. s. eod. §. preterea: &. §. itē furiosi. §. itē prodigus. §. itē surdus: et. §. cec9. Itē dānatus ‡ ad mortē naturalē vel ciuilē: vt. ff. eo. l. eius q. §. j. vsq3 ad finē. Itē obses: vt. ff. eo. l. obsides.
* Adde nisi sint obsides inter ciuitatē et ciuitatē inter quas capti non sunt serui. l. ingenuam. §. pe. de cap. Syl.
¶ Itē de crimine famoso dānat9 ‡: vt. ff. eo. is cui. §. si. & l. cū lege. Itē de statu suo dubitātes vt. ff. e. de statu. & l. q in dñi. Itē monach9: vt in auē. de monach. §. illud. lz hodie fm quosdā corrigit: vt in auē. de san. epis. §. si qua mulier. Itē is cui interdicit bonis a lege: vt. C. de here. & manich. l. manicheos: & ad. l. iul. ma. l. vlt. Añ versus. Testari nequeūt impubes: religiosus. Morti dānat9: & sub patre filius: obses. Prodigus: & stultus: dubius: seruus: furiosus. Crimine damnatus: cū muto: surdus: & illum. Qui maiestatem lesit. cecum quoq3 iungas.
¶ De exheredatione. ¶ Ista rubrica cōtinuat per glo. j. j. in nigro. Ang. Uel sic. dictū est. s. de testamētis & eorū ordinatione verū qz in testamētis q̄nq3 liberi exheredant: ideo sequitur rub. de exhere. lib.

Legis cornelie fictio.

Testm̄ facere multz p̄hibet a iure.

‡ At qd eo bannitus? Dic vt distiguit glo. s. qb. mo. ius pat. pot. §. si ab hostib. quā doct. sequunt i his q not. in. l. j. C. d hered. insti. preter bart. quē tu ibidē vide. ‡ Nō tñ qlibet infamis etiā ob crimen famosum dānat9 a testādo repellit vt hic notāt Bal. et Joan. de Plat. quos hic videre potes.

k ¶ Non tñ. Licet dicta obseruatio. s. de testa. or. solennis sit. Non tamen &c. Uel sic. s. de ea obseruatione que est circa fidē & probationē satis dictū est: nūc de ea que est circa pietatē dicendū est: & licet ea obseruatio que circa fidem est satis diligens sit non tamen &c.
l ¶ Supra. Scilicet in tit. de testa. ordi.
m ¶ Filium: etiam militem: vt. ff. de libe. & posthu. filiusfamilias.
n ¶ In ptāte. Sec9 in emā. in. ci. sz idē iure ptorio: vt. j. eo. emācipato. Accur. Additio. Imo hodie preteritus dicit nullū etiā de iure ciuili sicut in ptāte cōstitut9: vt p gl. in. §. exheredat9. l auē. de her. & falc. ang.
o ¶ Preterierit. Sez nec instituēdo: nec exheredādo: vt. j. de here. q ab inte. §. eadē. nec ipso iure valet vt. C. de lib. prete. l. maximum.
p ¶ Adeo. Scilicet inutiliter testabitur.
q ¶ Nemo. ff. de iniust. rupt. testa. filio. §. si. cōtra. Solu. ibi filius viuit: hic non. Uel hic iure stricto: ibi equo.
* Adde q solu. est q aut filius moritur viuo patre et testm̄ omnino est nullum vt hic aut superuixit patri: & si dixit testm̄ nullū nō valet, si vero tacuit & approbauit licet de subtilitate sit nullū, de equitate reconualescit: & ita communiter tenetur hic. Syl.
r ¶ Nō cōstiterit: aliud si cōstitit: licet postea rūpatur: & iterū morit: vt in posthumo vt. ff. de iniu. rup. test. posthu. in prin. † & j. e. §. posthu. ibi qđ &c. Nec est mirū qz si ab initio rūpitur agnatione posthumi eo mortuo conualescit. argu. ff. de regu. iur. l. quod ab initio.
* Adde hoc verū si posthum9 moriat ciuilr et naturalr secus si ciuilr tñ qz testm̄ non reconualescit. l. vxorē. ff. de iniust. rup. testa. Syl.
s ¶ Sed non ita. Not. ex vna parte ponit filios tñ & filias: & omnes ex mascu. vel femi. descendentes.
t ¶ Non infirmabat: cōtra. j. eo. §. sed feminini. Sol. vt ibi.
v ¶ Ad certam portionē. Sez dimidiā eius qđ ab intestato habituri essent. vt. C. de libe. prete. maximum: circa medium: ibi cum enim per contra tabulas &c.
x ¶ Sed nec. Hec est secunda differentia inter predictas personas.
y ¶ Inter ceteros. Sez hoc modo vnū de filijs meis exheredo vel vno

† Et ibi est casus i quo etiaz hodie necessaria est bonoꝝ poss. & alios viginti vt de p Ang. qđ est magne vtilitatis: qz eā liberi infra annū cognati p̄o infra certū dies tm̄, et non solo aio sed corā ptore agnoscente.

Exheredatio iter ceteros qualiter fit.

instituto. Et dico reliquos exheredo: nam si diceret ceteros exheredo licet dicat filium meum exheredo: cum plures habeat nemo exheredatus videtur: vt. ff. de libe. & posth. l. ij. sed secus erit in istis: nam bene valet: vt hic dicitur.
* Adde quod tunc ratione incertitudinis filij exheredati est in causa quare non vz. Syl.

pulsum: etiam si vocem non emiserit. Angelus.
k Persone. Sed posthume. nam iam natis feminis non erat necesse legari. vt. C. de lib. prete. l. maximum. in fi. & s. eo. §. sed non ita.
l Inter ceteros. hodie per constitutionem oes nominatim. vt. j. eo. §. nostra. Sed nouissimo iure non: cum non sint ingrati. vt in aut. vt cum de appellatione cognosci. §. aliud. col. viij. per Acc. Additio. Que causa debet exprimi & per herede probari. vt in aut. ex causa. C. de libe. prete. Ange.

a Alius extet. Item alijs modis vt oes liberi sint exheredati: & si sit vnus tm: vt. ff. de lib. & posth. titi[us]. in prin. Item si dixerit alia verba quecunque dummodo certa: vt. ff. si cer. pet. l. cer. & ff. de iniu. rupt. test. posthumi. §. noiatim: et ff. de lib. & posthu. l. j. & ij. sed sec[us] si dicat filium meum instituo ceteros liberos exheredo. vel seium extraneum instituo: liberos autem exheredo: & hic non dicit omnes vt non contradicat prin. glo.
* Adde quod hec gl. coiter reprehenditur: quia non differunt oes & ceteri. l. ceterorum. ff. de verb. signi. Syl.
Nam dicor exheredare filium inter ceteris: quia mixtio fit cum ceteros in remotioribus gradib[us] constitutis: vnde non valet cum debeant exheredari nominatim ‡: vt hic dicitur.
* Posthumi quoque. Casus. Querebatur an idem esset in posthumo: et videbatur idem quia cum quo ad sui commoda habeatur pro iam nato videbatur pariter ab initio nullum testamentum: cuius contrarium decidit quia magis odiosum est preterire filium iam natum quam nondum cognitum maxime: quia in eo facilior cadit obliuio. Item dubitabatur quod in posthuma & videbatur dicendum non rumpere testamentum quia si iam nata non rumpit & maius sit vitium preterire filium iam natum quam nasciturum multo minus ipsa rumpere videtur: cuius contrarium dicitur, ratio est quia in non nata presumitur potius patris obliuio quam voluntas que colligitur in iam nata ex preteritione & probatur ex illis verbis ibi ne per obliuionem. Not. quod posthumo preterito valet testamentum sed rumpitur natiuitate illius. Item quod posthumo preterito testamentum totum quo ad omnia olim infirmabatur. Item quod abortiuus non rumpit testamentum. Item qualiter femine olim exheredari poterant: & quomodo posthumi recte exheredentur. Syl.

alius filius non extet[a].

Etiam posthumi debent institui vel exheredari: als nato posthumo rumpitur testamentum: valet prius. Et femina posthuma olim inter ceteros poterat exheredari cum legato masculus vero posthumus nominatim. Areti.

Posthumi quoque liberi vel heredes institui[b] debent vel exheredari. Et in eo[c] par omnium[d] conditio est: quod & in filio posthumo & in quolibet ex ceteris liberis siue feminini sexus siue masculini[e] in preterito valet quidem testamentum: sed postea agnatione[f] posthumi siue posthume rumpitur[g] & ea ratione totum infirmatur[h]. Ideoque si mulier ex qua posthumus aut posthuma sperabatur abortum[i] fecerit: nihil impedimento est scriptis heredibus ad hereditatem adeundam. Sed feminini quidem sexus persone[k] vel nominatim vel inter ceteros exheredari solebant: dum tamen (si inter[l] ceteros exheredarentur) aliquid eis legaretur: ne viderentur preterite esse per obliuionem. Masculos vero posthumos id est filios: & deinceps placuit non aliter recte exheredari nisi nominatim exheredentur: hoc scilicet modo. quicunque mihi filius genitus fuerit: exheres esto.

Nepos ex filio moriente patre viuo auo succedit in locum ei[us] ideo instituti vel exheredari debet: ne aliter preterit[us] rumpat aui testamentum. qui modus est introductus a lege velleia. Aretinus.

Posthumorum[m] autem loco[n] sunt & hi qui in sui[o] heredis locum succedendo: quasi agnascendo[p] fiunt parentibus[q] sui heredes: vt ecce si quis filium: & ex eo nepotem: neptemue in potestate habeat quia filius gradu precedit: is solus iura sui heredis habet quamuis nepos quoque & neptis ex eo in eadem potestate sint. Sed si filius eius viuo eo moriatur: aut qualibet alia ratione exeat de potestate eius: incipit nepos neptisue in eius locum succedere: & eodem modo iura suorum heredum quasi agnatione nanciscuntur. Ne ergo eo modo rumpatur eius testamentum: sicut ipsum filium, vel heredem instituere, vel nominatim exheredare debet testator: ne non iure faciat testamentum: ita & nepotem: neptemue ex filio necesse[r] est ei vel heredem instituere: vel exheredare ne forte eo viuo[s] filio mortuo succedendo: in locum eius nepos neptisue: quasi agnatione: rumpat testamentum. Idque lege Julia velleia[t] prouisum est: in qua similis[v] exheredationis modus ad similitudinem posthumorum demon-

* Posthumorum. Casus. Querebatur an hoc esset generaliter in quolibet posthumo et quid in posthumis: nepotib[us]. s. ex filio subducto de medio agnascentibus & videbatur dicendum quod non deberent exheredari vel instituti: immo quod non possent. §. posthumo. j. de leg. cuius contrarium decidit ex eo: quia illud ius antiquum hodie fauore conseruandorum testamentorum est introductum: quia multa rumpebantur agnatione ipsorum et idex. l. velleia introductum est vt hic dicit. Not. quod hi nepotes subintrantes gradum suitatis dicuntur quasi posthumi et sic non vere. Item quod suus heres dicitur qui obtinet primum gradum suitatis. Item quod semper debemus interpretari vt testamentum saluetur. Syl.
m Posthumorum. Sic ff. de iniusto. rupt. testa. l. posthumorum. vbi omnino habetur iste. §.
n Loco. Non tamen veri posthumi sunt: vt. j. eo. §. hoc in fine.
o In sui heredis. Infra de her. quali. & diff. §. sui.
p Agnascendo. Id est subt[us] vel postea nascendo: sicut posthum[us] verus: non enim nascitur cum natus sit. vt. s. de adopt. §. j. Vel dic agnascedo. i. incipiendo essent agnati: quo ad effectum succedendi.
q Parentibus. Sed masculis. nam testamentum femine non rumpitur per legem velleiam: vt. ff. de lib. & posthu. gallus. §. nunc de lege ibi. nam & si ita verba sunt (i) sed per querelam irritatur. vt. C. de inoffi. testa. l. iij. & j. eod. §. mater. Additio. (i). Nota preteritionem matris factam de liberis non annullare testamentum. quod ideo procedit: quia preteritio matris habetur pro exheredatione: vt videbitis in. §. mater. j. eo. Christopho.
r Necesse est. Causatiue. scilicet ne rumpatur testamentum: vt sequitur: non precise. vt. C. de adopt. l. penul. §. que in filio.
s Eo viuo. Secus si post vt. ff. de iniust. rup. testamen. si quis filio. et in hoc differt a vero posthumo†.
* Adde quod ratio est quia testamentum viuente filio confirmatur: licet enim postea decedat. non pot inualidari quod sec[us] est in posthumo vero. Syl. Item differt ab ascendentibus: vt. ff. de inoffi. testa. patre filium.
t Velleia. nomen est cuiusdam noue legis: sed ius galli aquilij antiquius est: & loquitur in vero posthumo: vt statim dicam: vt. ff. de libe. & posthu. l. gallus. §. si eius qui filium.
v Similis. Inueris‡ posthumis: talis erat modus: vt si me mortuo nascetur mihi filius: infra decem menses. vt. ff. de libe. & posthu. gallus. primo respon. & §. j. ij. iij. & iiij. sic ergo & hic per legem velleiam: si suus heres esse desierit viuo testatore: vt. ff. de liberis et posthu. gallus. §. nunc videndum. & in hoc habet locum lex velleia. (i) sic etiam est paritas ab intestato: vt. j. de heredita. que ab intestato. §. cum autem. Additio. (i). Cuius legis difficultates euitabis apponendo talem clausulam: omnes natos & nasciturosque qui mihi agnasci poterunt in tali re instituo. Quo ad autem exheredationem: quasi posthumorum: qui sunt iam nati. & que debet fieri nominatim: sic dices. Talem nepotem: vel pronepotem: si quis natus erit ex tali causa: exheredo. proprie enim posthumi exheredari hodie non possunt. vt per Joan. fab. & Ange. areti. hic.
* Emancipatos. Casus non figuratur cum recitetur cen[sura] iuris antiqui. Not. emancipatos incognitos esse a iure ciuili. Item quod ideo preteritio non valet propter suitatem & sic quod suitas est causa huius solennitatis quis communiter reprehendatur hoc in. l. in suis. ff. de liberis. et

‡ Qui ante suorum appellatione veniant: vide not. in. l. si qs femina C ad turpil. & in clemen. causam. §. verum de elec. & de testib. c. constitut[us] j. & quod ibi deno. & in c. quisque de sente. exc. lib. vj. & vide in. l. pupillus de verb. sign. qualiter suus dicatur.

† Scilz testatoris secus in nepote post mortem vtriusque natorum vt hic perdo.
‡ De quibus vide i. l. Gallus p Bar. ad princ. de lib. et posthu. & vide posthumos quinque mod. fieri p glos. Rub. C. de posthu. hered. institu. quibus adde alios duos modos per Alexan. in Rub. ff. eo. titul. Ceterum qs proprie, ac improprie posthumus dicatur vide Bart. in. l. posthumi. ff. de iniusto rupt.

b Posthumi. Instituti. ista institutione ex presenti matrimonio nascitur: & ex futuro instituti videntur: vt. ff. de libe. & posthu. l. placet: & l. ideoque.
* Adde quod hoc est fauore testamenti als verba indefinite prolata referuntur ad tempus testamenti. l. si ita quis. ff. de auro & arg. leg. Syl.
† Quid in exheredatione posthumorum an omnes siue hi qui sunt in vtero tantum an alij qui sunt nascituri ex presenti matrimonio vel futuro intelliguntur exheredati: Respondeo non: cum masculi debeant nominatim exheredari: vt. j. eo. §. masculos.
* Adde quod lz sint opi. circa istam glo. propter gl. contrariam in. l. placet tn ista. q. nullius est vtilitatis quia hodie posthumus exheredari non pot vt nota. in. l. maximum vitium. C. de libe. prete. Syl.
c In eo. s. quod sequitur: quod & in filio &c.
d Omnium. s. posthumorum ex se nasciturorum & ex filijs suis: licet in iam natis non sit par conditio. vt. s. eo. §. sed non ita.
e Masculini siue ex masculo siue ex femina.
f Agnatione. Id est natiuitate: sic. j. qui. mo. testa. infir. §. j.
g Rumpitur. Si vero exheredabatur de inofficioso agebatur: vt. j. de inof. testa. §. posthumi. Hodie vero exheredari non possunt: vt. C. de inoffi. testa. l. si quis. §. legis.
* Adde hoc esse ex eo quia cum non valeat sine iusta causa posthum[us] autem non possit committere non pot exheredatio, illi[us] valere & ponit glo. si. Syl.
h Infirmatur. Hic adde quod est de testa. mili. l. si filiusfamilias. j.
i Abortum. Qui est pro non nato. vt. ff. de verb. signi. l. qui mortui. & C. de posthu. here. l. j. Accursius.
Additio. Item in seminato mortuo antequam perfecte extrahatur. Sec[us] tn in nato ex secto ventre qui non declinat ad monstrum dummodo habeat

‡ Quot autem necessaria sint, vt valeat exheredatio notat gl. in. l. iij. §. ast heredes. ff. de lib. vbi quinque enumerant quod hoc vulgari versiculo continent. Nominet & durer, toto gradu, ante quam causa id sit vt nominatim fiat, pure non sub conditione, nisi fiat sub conditione casuali, vt mistio institutio, in cuius defectum exheredet. item quod fiat a gradu institutionis vel substitutionis & a certa persona. A tota hereditate, non quota. & legitima causa inferat. † Et etiam filij postea adoptati qui dicunt posthumi eius les. l. si quis posthumos ff. eo. Hn autem natura les tantum & quid si initi tuat ventre vxoris sue. vide p Angel. hic. Posthumi hodie exheredari non pnt.

beris & posthu. Item quod emancipati de iure pretorio possunt contratabulare testamentum. Item quod testamentum in quo emancipatus est preteritus non est ipso iure nullum. Hodie tn ex quo differentia emancipationis, & patrie potestatis sublata est, non est differentia inter ipsos. Syl.
a Emancipatos. Iure ciuili. sic. j. de here. que ab intesta. §. emancipati.

i Attinet. quod vocat emancipatos, vt. s. proxi. §. & est ratio: quia desinunt esse filij: sed naturales non possunt desinere esse filij per emancipationem. vt. j. de here. que ab intesta. §. minus autem.
k Extraneorum. ff. de contratabulas. l. j. §. & sui iuris.
l Patre. ff. de contratabulas emancipatus. §. penultimo in fine.

b Necesse est. Nam nihilominus tenet testamentum. aliud in eo qui est in potestate. vt. s. eo. in princi. Additio. Dictum de iure ciuili: quia non erat cognitus: quod etiam de iure pretorio: quia pretor habet illas pro tabulis: si septem signis testium signate sint. et dat bono. posses. secundum tabulas. vt. l. cum tabule. ff. de bono. posses. secundum tabu. nec de vitio preteritionis curauit. secundum Ange. are.
c Sui heredes. supple: & que desierunt esse heredes sui: als non esset bona ratio: cum filij necesse habent patres instituere. licet non sint patres sui heredes ad filios. Fili[us] autem emancipatus per capitis diminutionem desinit agnatus esse: et remanet cognatus: qui non cognoscitur a iure ciuili. vt. j. de heredi. que ab intest. deferuntur. §. emancipati. & supra: de legitima agnatorum tutela. §. si. ff. de bono. posses. sed cum patrono. §. j. Accur. floren.
d Feminini. Licet in suis esset differentia inter masculos: & feminas: iure ciuili. vt. s. eo. §. j.
e Exheredati. scilz rite. als† autem exheredato datur contra tabulas. vt. ff. de bonorum possess. contra tabul. l. non putauit. in. §. non queuis. Item etiam institutis datur contra tabulas si alius committat eis edictum (i) vt. ff. de contra tabulas. l. iij. §. † plane. & ff. de lega. preto. petita bon. pos. contra tabu. l. si duo.

stratur.

De iure pretorio filij emancipati debent heredes institui: vel exheredari: masculi nominatim: femine vero qualitercunque: als datur eis bonorum possessio contra tabulas. secus de iure ciuili. hoc dicit.

Emancipatos liberos iure[a] ciuili: neque heredes instituere neque exheredare necesse est[b]: quia non sunt sui heredes[c]. Sed pretor omnes tam feminini[d] sexus quam masculini: si heredes non instituantur: exheredari iubet: virilis sexus nominatim: feminini vero inter ceteros. Quia si neque heredes instituti fuerint neque ita (vt diximus) exheredati[e] permittit eis pretor contra tabulas testamenti bonorum possessionem.

Filius adoptiuus adoptione durante habetur pro extraneo: quo ad patrem naturalem: & habet idem ius, quod haberet: filius legitim[us] & naturalis quo ad patrem adoptiuum: sed emancipatus a patre adoptiuo est extraneus quo ad eum: et habetur pro emancipato quo ad patrem naturalem. Angelus Aretinus.

Adoptiui liberi: quamdiu sunt in potestate patris adoptiui eiusdem iuris habentur[f]: cuius sunt iustis nuptijs quesiti. Itaque heredes instituendi[g] vel exheredandi sunt secundum ea, que de naturalibus exposuimus. Emancipati vero a patre adoptiuo neque iure ciuili[h], neque eo iure, quod ad edictum pretoris attinet[i] inter liberos connumerantur. Qua ratione accidit vt ex diuerso (quo ad naturalem parentem attinet,) quamdiu quidem sint in adoptiua familia, extraneorum[k] numero habeantur: vt eos neque heredes instituere; neque exheredare necesse sit: cum vero emancipati fuerint ab adoptiuo patre[l]: tunc incipiunt in ea causa esse in qua futuri essent si a naturali patre emancipati fuissent.

Circa institutionem & exheredationem liberorum non est hodie differentia in effectu: nec inter masculos et feminas et ceteros descendentes posthumos vel iam natos suos: vel emancipatos. Areti.

Sed hic[m] quidem vetustas[n] introducebat. Nostra vero constitutio[o] inter masculos & feminas in hoc[p] iure nihil interesse[q] existimans: quia[r] vtraque persona in hominum procreatione simili nature officio[s] fungitur. Et lege antiqua[t] duodecim tabularum oes similiter ad successionem ab intestato vocabantur: quod & pretores postea secuti esse videntur[v], & ideo simplex[x] ac simile ius & in filijs & in filiabus: & in ceteris descendentibus per virilem[y] sexum personis non solum iam natis: sed etiam posthumis introduxit: vt omnes siue sui siue emancipati sint: vel heredes instituantur: vel nominatim exheredentur: & eundem[z] habeant effectum circa testamenta parentum suorum infirmanda: & hereditatem auferendam: quem filij

* Sed hec quidem. Casus. aliter non figuratur: quia ius antiquum corrigit dubitationem facit ipsis antiqua dispositio ratio autem decidendi allegatur in tex. propter similitudinem respectu nature & propter dispositionem. l. xij. tab. ad quam facilis fuit reditus attendit enim imperator in filijs ipsam naturalitatem vt faciebat pretor in casib[us] per eum consideratis. Nota. quod quo ad formam exheredationis sublata est differentia sexus emancipationis & patrie potestatis et posthumorum & iam natorum & in adoptiuis seruatur regula. d. l. in adoptiuis. et §. sed hodie supra de adopti. Syl.
m Sed hec. s. supradicta: a princi. tit. vsque ad §. emancipatos. Et sic hec s. differentiam sexus: & graduum: & modi exheredationis. vt. s. eo. §. j. & posthumis. & §. sed feminini. non autem dicit de his que postea vsque modo dicta ab. §. illo. emancipati.
n Vetustas. Id est media iuris prudentia: vt statim sequitur.
o Constitutio. C. de libe. prete. vel exhereda. l. maximum.
p In hoc. Als enim multe‡ differentie sunt vt. ff. de statu hominum. in multis.
q Nihil interesse. In aut. quibus mod. na. efficiuntur sui. §. non autem. coll. vij.
r Quia. prima ratio.
s Officio. Id est simili officio. vna enim indiget altera ad procreationem solis. & hec est prima ratio legis duodecim tabularum. vt. C. de legiti. heredi. l. lege duodecim tabularum.
t Lege antiqua. † argumentatur ex iure antiquo: sic supra qui ma. ac. pos. §. finali. & hec est secunda ratio.
v Videntur. Scilicet dando filie bono. posses. contra tabu. in totum licet non possit dicere. nullum: vt suus vt. C. de libe. prete. l. maximum. ibi. Et si preteritus &c. & hec est tertia ratio.
* Adde quod, hec omnia latius ponit glo. & sequen. docto. in. d. l. maximum vitium. Syl.
x Simplex. Ad differentiam antique distinctionis: vt. s. eo. §. j.
y Per virilem sexum. Quid de descendentibus per femininum: Rn. Admittuntur: sed cum diminutione tertie partis: vt. j. de here. que ab intestato. §. diui. & C. de colla. bono. l. illam.
* Adde quod hodie sublata est hec differentia & equaliter & sine diminutione succedunt aut. & sine. C. de colla. Syl.
z Eundem habeant effectum. Quo ad commodum. diuerso tamen iure. nam suus preteritus, & dicit nullum: & contratabu. habet, si non vult dicere nullum, quia preteritus est. Sed emancipatus tm habet contratabulas: vt. C. de lib. pte. maxime. §. sancim[us] itaque &c. & ff. de leg. pre. is qui. Si aut exheredentur habent querelam omnes: vt. ff. de contratab. l. non putauit. §. non queuis. & de inoffi. testa. papinianus. *
* Adde quod si suus est preteritus a patre vel eius linea per testamentum est funditus nullum: & habet duplex remedium de quo in glo. si fuit exheredatus non rite & habet contratab. l. non putauit. §. non queuis. ff. de contratab. aut rite cum causa & causa per herede debet probari qua probata repellit als rescinditur institutio cetera firma manet. §. aliud in aut. vt cum de app. cogno. Si loquimur in emancipato idem quod in suo

‡ Tu vide to hic octo differentias p Joan. de Plat. quas fuse prosequitur.
† Nota quod et ex. l. xij. ta. ita admittebat ab intestato femina sicut masculus secundum Ang.
* Hanc quoque addi pt, an testamentum preteritionis vel exheredationis occasione ruptum in totum rumpi nullius quoque reddi intelligatur: et non in totum rumpi, sed quatenus ad institutionem heredis pertinet, reliquis pstantibus, scilz legatis, fideicommissis particularibus & vniuersalibus dationibusque tutorum ac curatorum habeo in aut. ex causa de libe. Sed & in alijs quoque multis casibus rupto testamento legata deberi constat ex. l. tam. quam. C. de fideicomis.

* Adde quod institutus beneficio preteriti poterit contratabulare siue apertum fuerit edictum: quia emancipatus sit preteritus et institutus suus dicta. l. non putauit. §. finali. siue vnus emancipatus preteritus alter institutus. l. non vnquam. ff. de lega. prestan. siue suus vel emancipatus institutus & venter preteritus. l. illud. §. fina. cum. l. sequen. ff. de contra tabulas. Nec expectat quod per preteritum intentetur. d. l. non vnquam & idem est si suus preteritus sit & emancipatus institutus. l. si duo. ff. de lega. prestan. exheredatis autem nunquam committitur edictum per fratrem preteritum. l. post mortem. §. si. ff. de contratabu. sed bene ius dicendi nullum. l. si. ff. de libe. & posthu. Syl.
Additio (i) Quam potest intentare etiam committente inuito. vt. l. non nunquam. ff. de lega. prestan. Angelus.
* Adoptiui liberi. Casus figuratio non est necessaria: cum hodie per adoptionem iura patris naturalis minime dissoluatur. l. cum in adoptiuis. C. de adop. Ideo autem eos emancipatos pretor non cognoscebat: quia cum iure ciuili filij essent & iuris ciuilis vinculum sit dissolutum pretor autem naturalem sequatur equitatem eis aliter non succurrit vt legitimis in quibus p emancipationem iura naturalia non dissoluuntur. Not. summarium. Item quod durante adoptione quo ad patrem naturalem habentur loco extranei. Item secundum aliquos quod adoptiui non dicuntur sui. Item quod adoptiui emancipati non redeunt sui patri naturali: sed in eo esse ac si ab eo fuissent emancipati: debent ergo institui vel exheredari propter remedium pretorium. Syl.
f Adoptiui liberi. Habentur. quo ad adoptiuum patrem.
g Instituendi. ab adoptiuo.
h Jure ciuili. quod. s. ius ciuile. s. adoptionis quo vocantur sui adoptiui ad hereditatem: alio iure ciui. s. per emancipationem sublatum est: quod esse potest vt supra de leg. agna. tute. §. fina.

† Verbum rite notat solennitatem iuris, recte vero iusticiam: & sic. s. de militari test. in prin. glo. in l. hoc colore. ff. de inof. test. Tull. lib. j. rheto. de ratiocinatione testamentum in quo scribunt, testes rite affuerunt. Egi. Per.
† Et ibi gl. declarat quod sit committere edictum & stipulationem committi. Egi. Per.

si exheredatus sit si eni minus rite dicit nullū: si rite habet querelā. v. §. aliud. si vero emācipatus fuit preteritus: si sine causa et idē qō in suo, nā habet vtrūqꝫ remedium: aut cum causa et est differētia: nam suus habet vtrūqꝫ: emācipatus habet tñ cōtratab. gl. in. §. exheredatos in aut. de here. et fal. si vero loquimur in linea materna: et nō est differētia: sed si sint preteriti aut exheredati cū causa et veniūt per querelā. §. mater. j. eo. aut sine causa et dicūt nullū dicto §. aliud. In posthumo vero cū nō possit exheredari nō cadit ista dubitatio vt dictū est. Et ita cōmuniter residēt doc. Syl.

a Postea nati sunt. Qui exheredari nō possunt: vt diximus supra eodem. §. posthumi.

b Cōstitutiōe. C. de adoptio. l. cū adoptiuis. et recitat. §. de adop. §. sed hodie.

Sed si in expeditione. * Casus querebatur an miles: qui in pluribus priuilegiatus est in cōdendis testamētis. vt. §. de mili. test. per to. hoc eodē iure vtatur et dubitationē faciebat: quia quāuis ea que iuris ciuilis sunt remissa sint militi occupato in expeditiōe in cōfectiōe testamēti: tñ ea que iuris naturalis sunt vel ab eo originē trahūt nō remittuntur vt not. supra de mil. testa. §. plane. vnicū institutio filiorū vel exheredatio respiciat ipsos filios: quia filios vt probatū est. §. in. §. adoptiui non videbantur priuilegia militū ad hoc extēdi. Cuius cōtrariū deciditur ex eo: quia illa preteritio sciēter facta facit constare de volūtate ipsius adeo quod quāuis in pagano pariter cōstare posse dicatur. Tñ cū pro forma requiratur a iure ciuili expressio: in ea dispēsatur miles vt dictum est. §. in prin. No. summariū: et dic quod sumitur hic argumentum a contrario sensu: quia si ignoranter faciat testamentum est nullum. Syl.

fui: vel emancipati habent, siue iam nati sint: siue adhuc in vtero constituti postea[a] nati sunt. Circa adoptiuos autem filios certaz induximus diuisionem que in nostra constitutione[b], quam super adoptiuos tulimus continetur.

Preteritio militis in expeditione testantis si scit se habere liberos: pro exheredatione habetur. Ange. Areti. 250

Sed si in expeditione occupatus[c] miles testamentum faciat: et liberos suos iam natos, vel posthumos nominatim nō exheredauerit: sed silentio preterierit: non ignorans[d] an habeat liberos: silentium eius pro exheredatione[e] noiatim facta valere: cōstitutionibus principum cautum est.

Preteritio materna: vel per maternam lineam ascendentium habetur pro exheredatiōe. Aretinus. 251

Mater[f] vel auus maternus necesse non habent liberos suos: aut heredes istituere: aut exheredare: sed possunt eos silētio omittere. Nam silentiū matris: aut aui materni: et ceterorū per matrem ascendentiū tantū facit, quātum exheredatio patris. Neqꝫ enim matri filium: filiamue: neqꝫ auo materno nepotē: neptemue ex filia: si eum eamue heredē nō instituat exheredare necesse est: siue de iure[g] ciuili queramus siue de edicto[h] pretoris, quo pretor preteritis liberis cōtratabulas bonorū possessionē promittit. Sꝫ aliud eis[i] adminiculū seruatur: quod paulo[k] post: vobis manifestum fiet.

potest emancipare. vnde contratabulas locum non habet: vt hic. et ff. de contratabu. illud. §. ad testamenta.

i Eis. Scꝫ descendentibus per lineam femininam: datur tñ et aliis et his maxime. vt. C. de inoffi. testa. l. filiam.

k Paulo post. vt. C. de inoffi. testa. per totum.

De heredibus instituendis. Continuatur hoc modo. Vidimus. §. de ordinatione testamentorū. in tit. de testa. ord. Uerum quia causa efficiēs fuit necessaria: ideo postea posuit de personis testantiū: vt in tit. de testa. mili. et qui testari nō pñt. in titu. quib' lꝫ facere testamentū vel nō: alias est titulus: qui. nō est per. face. testm̄. Uerum quia in testamentis heredes instituuntur. Videndū est ergo de hoc titu. Aretin'. Vel sic. Uisum est. §. de filiis tā natis quam nasciturís heredibus instituendis: vel exheredādis. Nunc sequitur videre generaliter de extraneis heredibus instituendis.

Continuatio.

* Cōtinuatio hui' tit. habetur p gl. in rub. ff. e. Dictū est. §. qualiter filij aliiqꝫ descēdētes instituantur modo vidēdū est de instōne extraneorū de qua. in hoc ti. tractādū est: vel aliter quia testamēta olim ab instōne heredis incipere solebāt. §. ante heredis. j. de leg.

De heredibus instituendis.[l] Titulus. xiiij.

Heredes institui possunt liberi et serui tam proprij quam alieni: et proprij sine datione libertatis qui etiā respectu solius proprietatis dicuntur. hoc dicit. 252

Heredes instituere[m] permissum[n] est: tam liberos homines quam seruos: et tam proprios[o]: quam alienos[p].

c Sed si. Occupatus quid si non est in expeditione? Respon. ius cōmune obtinet: vt. §. de testa. mili. §. illis.

d Non ignorans. Si enim ignorat nō valet testamentum: vt. C. de testa. mili. l. sicut certi iuris. † nisi fuerit eius animi: vt si filium haberet esset exheres. vt. ff. de testa. mili. l. qui iure mili.

† Et si verba essent generalia apta cōprehēdere oēm nasciturū fm Bald. licet Ang. dubitet hic sec' tñ in pagano vt. l. per eum.

e Pro exheredatione. Ideoqꝫ querela inofficiosi testamenti agitur: sed hoc cū miles est paterfami. nā tūc nō potest habere locū castrēse peculiū: si enim esset filiusfa. nō haberet locū querela: vt. C. de inof. test. l. fi. §. fi.

* Adde rationem quia cū filiusfa. nō testetur nisi in castrēsibus: vel quasi nō subiacēt talia bona et tale peculiū querele. l. fi. C. de inoffi. testa. Hodie non indistincte subiacet querele vt per Bart. et alios in aut. ex causa. C. de libe. prete. Syl.

Additio. Ista glo. hodie est falsa: vt not. §. de testa. mili. in glos. super verbo communi.

Mater vel auus. * Casus querebatur an quod dictum est. §. in patre et ascendētibus paternis haberet locū in matre vel maternis: et videbatur dicendū quod sic: quia cū pariter sine filij et descēdētes vtriusqꝫ idē ius in eis videtur statuendū saltē quo ad edictū pretoris quod naturali equitati innititur: cuius cōtrariū dicitur: et quod imo preteritio habetur pro exheredatione. ratio est: quia ius istud cōsiderauit suitatē. §. Emācipatos. §. eod. Hodie vero ratio in contrariū adducta obtinet: quia debēt preteriri cum insertione cause quod idē est. No. ergo preteritionē maternā haberi pro exheredatione. Itē de hoc iure non dari contratabu. testamentum matris pretereuntis. Item quod nec de iure ciuili nec pretorio requiritur exheredatio in testō matris vel eius linee. Itē quod pretor nō annullat testamentū in quo filius est preteritus: sed dat cōtratab. Itē quod preteritis a matre nō datur ius dicēdi nullum aut cōtratabulādi sed querela inofficiosi. Itē quod dictio paulopost verificatur in magno interuallo. Syl.

f Mater. Idem intelligo in silentio liberorum: ad maternam lineā: vt. C. de inoffi. testa. l. cum filium. Accur.

* Adde secus de iure nouissimo si enim mater vel alius ascendens fuit preteritus cum causa competit querela vt hic dicit glo. aut sine causa et testamentum est nullum aut. sed licet. C. de libe. prete. Syl.

g De iure ciuili. Quia non habet eos in potestate: vt. j. de here. quali. et differen. §. ceteri.

h Edicto. Quo emācipati vocantur: vt. §. eo. §. emancipatos. quia eos nō

ideo consequens est vt post tractatū de his qui possunt testari et de modo testandi dicat de his qui possunt heredes institui. Syl.

l Instituēdis. i. qui possunt institui *. vt. j. e. vsqꝫ ad. §. si plures. et §. si. Item et qualiter debeant institui. vt. j. eo. §. si plures. vsqꝫ ad. §. si.

Heredes. Tot' iste tit. diuidit in. vij. partes. Primo ponit regulā generalē quod nō solū liberi. sed etiā serui: et non tm̄ proprij: sed etiā alieni pñt heredes institui. Scōo declarat qualr propri' seru' pōt institui: et qs dicatur pprius seruus. Tertio qs dicatur alien' et quō pōt istitui. Quarto quod nō tm̄ vn': sꝫ etiā plures pñt heredes institui. Quinto ponit diuisionē portiōis hereditatis: et de effectu ipsi'. Sexto de institutiōe sub cōditiōe. Septimo quod etiā ignot' testatori pōt heres institui. Scōa ibi (Proprios aūt.) Tertia ibi (Alienus seru'.) Quarta ibi (Et vnū hoiem.) Quinta ibi (Hereditas plerunqꝫ.) Sexta ibi (Heres et pure.) Septima ibi (Diuidas vt diuidit hic glo. rub. Areti.

† Hoc dicit ratione cōtrarij: quia gerundiū importat necessitatē gl. in rub. ff. de eded. videtur ergo qō hic tractatur de his, qui necessario sunt heredes instituēdi quod est falsum scōm Iaso. Egi. Per.

* Nēpe expressum mētionē faciēdo.

m Heredes. * Casus q̄situ fuit q pñt hrēdes institui: et rñsum est gñalr oēs tā liberi quam serui. In seruis aūt q̄situ est an passim: an vero certa ta regula instituerentur et videbatur nō aliter heredes istitui posse pprios seruos, quam cū libertate alias enim capaces hereditatis minime videbantur. l. qō attinet. ff. de reg. iu. cōtrariū decidit quod ēt nō adiecta mētiōe libertatis pñt institui: rō est, quia. l. interpretatur mētē testātis vt in necessariā antecedētiā velit heredē institutū esse liberū. Tūc q̄situ est qs diceretur pprius seru': vt in eo haberet locū hec dispositio: et videbatur dicendū: illū esse seruū propriū in quo plenū dñiū habemus iuxta ea q habent. in. l. certū. §. j. ff. de cōfess. Attñ cōtrariū dr: quia ppriū qd dicitur, ne dñ ex casu ipsius pprietatis: sed etiā nude possessionis et declaratur vt in text. Not. quēlibet tā liberū quam seruū institui posse. Itē quod hodie pōt qs sine mētione libertatis heres institui. Itē quod libertas tacite dari pōt. Itē quod ppriū dicitur respectu nude pprietatis. Itē quod opinio vnius doct. q̄n est fulcita meliorib' rōnibus attendit cōtra opinionē plurī. Syl.

m Heredes instituere. q. d. dños intus in bonis suis facere. nā heres. i. dñs. vt. j. de here. qua. et diffe. §. fi. Itē ideo dixi intus: quia ita subintrat heres in * dñium rerū defuncti: ac si eadē persona esset. vt in aut. de iureiur. amori. §. j. colla. v. et. ff. qui. ex can. ma. l. cū miles. Accursius.

* At nō sic in possessionē rerū hereditariarū, nisi adita ea, hereditatē apphēdat q̄n illa facti est l. cum heredes. ff. de acq. poss. Possessio an sit eadē cū possessione defuncti.

* Adde glo. que hoc optime declarat in. l. oīm. C. de testa. secus tñ est in possessione. l. cū heredes. ff. de acqui. pos. Syl.

Additio. Non tñ est idē dominiū qō erat penes defunctū: sed fingitur esse idē. Secus aūt in possessione quā volēs perdere et in aliū trāsferre statim perdet: et noua renascitur: statim quod est apprehēsa: et intelligitur semper fuisse continuata si interim a nemine fuit occupata. Ange. Are.

n Permissum est. Scilicet a iure.

o Proprios. s. seruos.

p Alienos. Sic. ff. eo. non minus.

Constitutione

a Constitutione. vt. C. de ne. ser. heredi. instituen. l. cum, quidam.

b Eos. s. proprios * seruos.

c Nō p innouationē. q. d. nō induximus hoc de nouo: sꝫ apud antiquos hoc idē dixerat attilicinus: vt subijcit. Sꝫ cōtra. §. q. ex cau. ma. nō lꝫ. §. idē iuris. ibi. Noua humanitatis etc. sol. iste Justinianus nō inuenit: sꝫ rationē reddit: cū nō est verisimile etc. vt ibi. vl aliter. Attilicino placuit et Paulo: sꝫ in legis necessitatē nō deduxerūt sicut. §. de test. §. sꝫ necꝫ heres. Justinian' vero in legis necessitatē induxit: vt ex ipsa instituiōe liber esse videatur. †

* Et nota qō vbi seru' p prius simpliciter heres institutus, intelligatur cū libertate institutus etiamsi de ea nihil dictū sit: et idem si tutor relinq̄tur vt. §. q tut. dar. po. §. qō nō p inde hꝫ vbi legatū relictū est vel fideicōmissū. q̄nta libertas nō intelligit data ob idqꝫ legatum tūc nihil valet, nisi relictuz sit p alimētis quo casu pōt seru' iplorare iudicis officium vt sibi alimēta iuxta testatoris voluntatez decernātur l. seruus.

* Adde quod hāc solu. seq. cōiter doct. hic quicquid dixerit Pe. et Ja. Syl.

Itē nunqd corrigit quod alias dicit. s. quod pure instit' est sub cōditiōe liber. quia expectatur cōditiōis euētus: vt. ff. eo. l. seruus. §. j. l. quoties. §. fi. et. l. q filio. §. j. Rñ. nō: quia istud locū hꝫ quod hic dicit q̄n libertas nec est data expresse nec fuit retardata: at ibi expresse fuit retardata.

* Adde quod hec gl. cōiter tenetur: si tñ expsse inhiberet viciaretur istitutio. d. §. idē iuris: et si esset seru' cū libertate institut' hr, et postea libertas adēpta omnino vꝫ institutio ita no. in. l. si ita scriptū. §. regula. ff. de li. et post. Syl.

* Nēpe expssim mētionem faciendo.

† Tu dic fꝫ doct. quod primo fuit ius legis necessitate: postea abrogatū: tertio p iustinianuz iterū ad legē redactū.

d Nudā proprietatē: vt iste liber et heres necessarius sit: vt. §. eo. j. rñ. sꝫ tñ vsufructuari' perinde vtetur ac si esset seru' adhuc: vt. C. cōia. de manu. l. j. §. sin autē pprietari'.

* Est aūt Casus q̄situ fuit an seru' accusat' de crimine adulterij cum dña cōmissi posset ab ea heres institui et videbatur quod sic ex regula pmissiua. §. eo. in prin. sꝫ cōtrariū decidit pendēte iudicio ne ex suo delicto p̄miū consequatur. l. itaqꝫ fullo. ff. de fur. No. seruus domine nō debere operas carnales. Itē quod pendēte iudicio criminali nihil est innouādū. Item quod mulier non potest manumittere seruum aut instituere secum adulterio maculatum. Syl.

e Est aūt. Cōstitutiōe. s. greca: quam non habemus.

f Cuius: scilicet constitutionis.

g Uerba hec sunt. Que sequuntur.

h Maculatū. Id est accusatū: nā alias est in lra accusatū: vbi de verbo ad verbū sunt ista que hic dicuntur: vt. ff. e. his verbis. §. interdū. similis expositio dr i lib. Sap. de Joseph. Maculauerūt me impij. Et alibi i diuina scriptura. Mēdaces ostēdit q maculauerūt eū. i. accusauerūt eū

Sapientie. x. Ibidem.

i Manumissum. s. videri: vt postea subijcit: et dic manumissum simpliciter non institutum: et ex hoc infert quod sequitur quod nec cum institutione fieri potest liber. vt subijcit: quare sequitur etc.

k Postulata. i. accusata: ex eodē adulterio cū seruo pprio cōmisso: pro quo grauiter punitur vterqꝫ: vt. C. de muli. que ser. se. pro immis. l. j. in princ. (j) Quid si cū extraneo cōmisit adulteriū. Rñ. nec tūc manumit. vsqꝫ ad. lx. dies: vt. C. de adul. l. iij. et. ff. de adul. si postulauerit. §. iubet.

* Adde quia ratio est quod eis manumissis non possunt torqueri ad probandum delictum. l. prospexit. ff. qui. et a quibus. Syl.

Itē quid si adulteriū tale cōmisit: nō tñ accusatur adhuc? Rñ. bñ pōt manumittere: sꝫ in crimine lese maiestatis est speciale. vt post cōmissuz crimē tale nō possit manumittere vel testari: vt. C. ad. l. iul. ma. l. fi. et. ff. de dona. l. post contractum: et. l. donationes. §. fina.

* Adde quod hoc est verū nisi maritus fecerit diuortiū gratia accusandi d. l. prospexit. §. fina. cum. l. seq. ff. qui. et a quibus. Syl.

Additio (j). Puniuntur tñ et dña et seruus: quia verberati traduntur igni: et idē nō esset in dño q cognouisset seruā: vt no. gl. in. l. j. et probatur in. l. fin. C. eo. de ma. propterea quia maior honestas requiritur in muliere quam in masculo: vt. §. dixi. Unde turpius esset hoc nostro tempore qō famulus cognosceret dominam, quā si dominus cognosceret famulam propter honestatē que maxime requiritur in ipsa muliere. Christopho.

l Nullius momēti habeatur: quia si valeret institutio valeret libertas: vt §. eo. j. rñ. et. §. qui. ma. nō pol. §. j. et ita no. arg. quod vbi aliqd phibetur fieri directo: similiter et per obliquū prohibetur: sic. ff. de cōdi. instit. que sub cōditiōe. §. si quis. Itē arg. quod cassato pncipali: cassatur quicquid sequitur ex eo vel ob id: vt. C. de lega. et consti. l. non dubium.

* Adde hoc verū vbi est eadē ratio. l. si is. C. de predi. mi. Itē vbi cassatū est quid rōne tpis. l. ij. et ibi glo. ff. de luit. pigno. Aduerte tñ quia videbatur probari cōtrariū ex hoc tex. quia institutio nō sequitur ex libertate, sed potius libertas ex institutione: cū libertas sine ea esse possit. Nisi rñ. quod attendatur ordo intellectus, quod ad hoc videtur vt institutio sequatur requiratur libertas precedens tacita vel expressa.

Proprios autem olim quidem secundum plurium sentētias nō aliter quā ‡ cū libertate recte instituere licebat: hodie vero etiam sine libertate ex nostra constitutione[a]. heredes eos[b] instituere permissum est. Quod nō per innouationē[c] induximus: sed quoniam equius erat et attilicino placuisse Paulus suis libris (quos tam ad Massurium sabinum quā ad Plaucium scripsit) refert. Proprius autem seruus etiam is intelligitur in quo nudam proprietatem[d] testator habet alio vsumfructum habente.

Seruus a domina que secum adulterium commisisse dicitur, ob quod ipse accusatus est ante sententiā, nec manumitti, nec heres institui potest. hoc dicit. 253

Est autem casus in quo nec cū libertate vtiliter seruus a domina heres instituitur: et cōstitutione[e] diuorum Seueri et Antonini cauetur: cuius[f] verba hec sunt[g]. Seruū adulterio maculatū[h]: non iure testamento manumissum[i] ante sententiam ab ea muliere videri que rea fuerat eiusdē criminis postulata[k] rationis est. Quare sequitur vt in eundem a domino collata heredis institutio nullius momenti habeatur[l]. 254

Non potest breuius summari.

Alienus seruus etiam is intelligitur in quo vsumfructum testator[m] habet.

Seruus a domino institutus fit liber: et heres necessarius, nisi in vita testatoris fuerit manumissus: aut ab eo alienatus: hoc dicit. Aretinus. 255

Seruus autem a domino suo heres institutus: si quidem in eadem causa[n] manserit: fit ex testamento liber[o], heresqꝫ ei necessarius. Si vero a viuo testatore manumissus fuerit: suo arbitrio adire hereditatē pōt: quia non fit heres necessarius cū vtrūqꝫ[p] ex domini testamēto non cōsequatur. Quod si alienatus fuerit iussu noui domini adire hereditatē debet: et ea ratione per eum dñs fit heres; nam ipse alienatus necꝫ liber[q] necꝫ heres esse potest: etiā si cum libertate heres institutus fuerit: destitis-

Alien'. Cas'. * Questitū fuit an vsufructuari' serui posset illū heredem instituere quasi propriū: et videbatur dicendū quod sic: quia cū dñij pars ita sit vsufructus sicut proprietas ex quo id cōcessum videmus proprietario idē vsufructuario quoqꝫ cōcedi debet cui' contrariū decidit ratio aūt ea est quia dñs proprietatis sua proprietate priuaretur qō nō est in vsufructuario. l. j. §. sin autem. C. eo. de manu. Not. quod nostrū nō dicit illud in quo tñ habem' vsumfructū. Itē quod seruus a domino vsusfructus sui non pōt manumitti nec institui. Syl.

m Alienus. Testator. et ideo nō pōt eū cū libertate instituere: vt. ff. eodē. si alienū. in princi. (j). Sed contradicit ad hunc. §. ff. de bo. auth. indi. pos. l. in pēditione. Sed certe quo ad alia est loco dñi: nō quo ad hoc vt possit fieri liber. Sed cū alias manumissus esset a fructuario simplr sine institutione erit tanquam liber quādiu duraturus erat vsusfructus: vt. C. cōia. de ma. l. j. §. si autē fructuarius. Nunquid et hic erit tanquam liber: licet vere liber nō sit? Rñ. non: quia ex morte testatoris protinus erat futurus: quasi liber: si valeret hoc qō agetur: vt. j. de here. quali. et dif. in princi. Itē et tūc erat vsusfructus perdēdus: vt. §. de vsufruc. §. finit: vnde etiā si esset quasi liber: donec duraret vsusfructus: quia nihil duraret post mortē testātis nihil valeret talis institutio vt si liber: sed dño suo hereditatē querit: vt. j. eod. §. alienus. Sed quid si erat vsusfructus repetitus in persona primi heredis: vel etiam vlterius: qō potest: vt. ff. qui. mo. vsusfruc. amit. repet. in prin. Rñ. tunc erit quasi liber toto illo tēpore: vt in. d. l. cōia de ma. l. j. §. si autem fructuarius.

* Adde quod cum hac glo. transeunt communiter docto. hic. Syl.

Additio. (j) Et. ff. ad sille. l. j. §. domini. de quo vide glos. in. l. recte dicimus. ff. de verbo. signi. Ange.

* Seruus aūt a dño. Casum: figurare nō expedit litera enim plana est: ratio dubitādi per se patet et rationes decidēdi ponuntur expresse in tex. Not. quod seruus institut' fit liber et heres necessarius. Itē quod si manumissus fit in vita omnino remanet heres sed volūtarius. Itē quod vbi duo ad actū copulatiue requiruntur nō sufficit alterū eorū. Item quod per alienationē serui instituti videtur reuocata volūtas dādi libertatē nō autem hereditatem. Itē quod quelibet dispositio quantumcūqꝫ pia in testamento facta potest reuocari. Syl. [§. j.

n Seru'. In eadē cā. i. seru' eiusdē dñi. Jo. vt. ff. si ex noxa. cā aga. l. j.

o Liber. nisi aliqua lex impediat libertatem: vt. ff. eo. l. si non lex: vel conditio: vt. ff. eo. quoties. §. fi. Uel quia ex lege peruenit ad libertatē: vt ff. eo. testamento. fm Joan.

† Ex hac gl. et. l. j. ea. allegata colligitur fm Bal. quod vox publica pfertur priuate vñ dicit quod p statutū posset derogari vltime volūtati pp̄terea qō vox statuentiū vox ei testatorum est pferenda vt. d. l. testamento. ff. eodē. Christo.

* Adde no. ex illo tex. quod vt quis seruus sit heres necessarius exigitur vt sit seruus non tantum tempore mortis sed aditionis. Syl.

† Sit liber a semetipso: nisi inuitatus fuerit: ita cū qs mihi heres erit stichus liber et heres esto: nā tūc a coherede accipit libertatē: vt. ff. de acqui. here. l. ex parte. Itē et ignorans fit heres et liber: vt. ff. si certū petatur. l. eius qui.

p Utrūqꝫ. Id est hrditatē et libertatē: nā vt liber fit et heres necessari' hec duo cōseqꝫ ex testamēto dñi. vt. j. de heredū quali. et diffe. §. j.

q Necꝫ liber. Directa enim libertas in seruo alieno non potest habere locum: sed institutio potest habere effectum: vt hic: sed aliud in legatis que adimuntur: hoc ipso quod alienantur serui: vt. ff. de adimē. lega. l. si seruo cū libertate: et est ratio; quia in legato spectatur dies quo cedit an sic manumissus vt. ff. quādo dies lega. ced. si post. §. si cui.

Universidad de ... Biblioteca

Additio. Hec rō nō est bona: q: siue inspiciam⁹ diē cedētis legati: siue diē adite hereditatis vtroq casu reperit alien⁹: vñ queadmodū ēt hereditas venie acquirēda nouo dño: ita ⁊ legatū: ⁊ ppterea noua red dit rō: q: facili⁹ legata reuocant quā heredū institutio. l. ex parte. ff. de adi. leg. cū eñ facilius legata instituant: facilius destruunt: vt in aut. ex causa. C. de libe. preteri. Christopho.

sed alicuius: scʒ hereditatis que vicem defuncti obtinet.
k Defuncti: ⁊ est forte rō: q: defunct⁹ est cert⁹ qui fuerit sed non sic de herede: q: ⁊ si cert⁹ sit institut⁹ poterit esse q nō adeat hereditatē: q: pōt desistere multis de causis: vt. j. q. mo. testa. infir. §. posteriore.
* Adde q quousq nō adit representat personā defuncti: adita autē heredis: ⁊ retrotrahitur ita q fingit, representasse heredē a morte defuncti. l. heresq̄sq. ff. de acq. he. ⁊ dicit hic Aret. ⁊ hanc rōnē glo. seq. cōiter doct. hic ⁊ in. l. si is q. p empto re. l. vl. no. ff. d vsuca. Syl.
Et facit ad hūc. §. j. de stipul. ser. in prin. ⁊. ff. de acquir. rerum do. l. in eo. in fi. ⁊. l. seq.

a Alienauit. Scʒ alicui habēti factionē testamēti: vt. ff. eo. l. seruū meū. in fi. j. tñ. ⁊ hoc nisi redimat ab eodē testatore q eū instituit ⁊ postea eum alienauit: tūc eñ reuiuiscit libertas: vt. ff. de ma. testa. l. verū. ⁊. ff. eo. quoties. §. fi. ⁊. l. si nō lex: ⁊. l. antepenulti.
* Alien⁹ quoq. Casus: dubitatū fuit an si seruus alienus institutus a dño alienet, iussu cuius dñi adire debeat hereditatē: ⁊ videbat q iussu illius cuius erat dominiū seru itpe mortis testātis, sicuti dicim⁹ in legato. l. si post. §. ij. ff. qñ di. le. ce. Cōtrariū rñdet ea ratiōe q: in legato cū statim secuta morte dominium eius trāseat ⁊ querat, merito statim querit dño p seruū: at in hereditate in qua requirit aditio ad q̄rendū dominiū quousq non est adita hereditas, nō dicit quesitū dño aliquid. l. preciarerū. ff. ad. l. fal. ius eñ adeūdi seruo pprio querit nō dño. l. cū pponas. C. eo. Not. quod seruus iussu domini tempore aditiōis debet adire. Item quod si institutus seruus liber efficiatur nihilominus consequitur hereditatem. Syl.

† Als ēt.

se enim a libertatis donatione videtur dominus qui eū alienauit [a].

Seruus alien⁹ heres institutus, querit dño suo hereditatē: si iussu ei⁹ hereditatē adit. Si vero fuerit alteri alienatus, debet iussu noui dñi adire. Si vero anteq adeat fuerit manumissus: pōt suo arbitrio adire. Areti.

Alien⁹ [b] quoq seru⁹ heres institut⁹ si i eadē cā durauerit iussu [c] dñi eius adire hereditatē debet. Si vero alienatus fuerit ab eo: aut viuo testatore, aut post mortem [d] eius, antequā adeat: debet iussu noui domini [e] adire. At si manumissus est viuo testatore, vel mortuo, anteq adeat: suo arbitrio [f] adire potest hereditatē.

Seruus alienus potest institui etiā post mortē dñi sui. Et etiā seruus hereditarius vel eius qui est in vtero. Aretinus.

Seru⁹ aūt † alienus post dñi mortem [g] recte heres instituitur: quia et cum hereditarijs seruis est testamenti factio [h]. Nōdum [i] enim adita hereditas persone vicem sustinet: non heredis futuri: sed defuncti [k]. Cū † etiam eius [l] qui in vtero est, seruus recte heres instituatur.

Seruus plurīū capacium ab extraneo institutus, acquirit vnicuiq pro parte dñica. Areti.

Seruus autem plurium cum quibus [m] testamenti factio † est ab extraneo [n] institutus heres vnicuiq dominoꝝ, cuius iussu [o] adierit pro portione dominij acquirit hereditatem.

Quot quis vult potest heredes facere. h. d.

Et vnū hoiem et plures vsq in infinitum [p] quot quis heredes velit [q] facere licet.

Hereditas proprie diuidit in xij. vncias siue partes: quaꝝ quelibet suo proprio nomine nuncupatur. Pōt tñ diuidi in pauciores vel in plures prout volūtas extiterit testatoris. Are.

Hereditas † plerunq [r] diuiditur i duodecim vncias que [s] assis appellatione [t] continentur. Habent eñ he partes [v] propria nomina ab vncia vsq ad assem: vt puta hec, sescunx [x] †.

l Eius q in vtero est: cū p nato sit habēd⁹ quo ad cōmodū: vt. ff. d sta. ho. l. q i vtero. ⁊. ff. e. l. ei⁹. §. j.
* Seruus. Casus querebat qñ o seruus cōis institut⁹ heres acqreret hereditatē ⁊ videbat q equaliter q: institutis plurib⁹ obsq partiū assignatiōe equaliter instituti cēsent. §. sed si plures. j. eo. vnde instituēdo seruū plurīū cū videant quodāmodo dñi effectualiter instituti videbat q p numero psonarū heredes essēt. Cui⁹ cōtrariū dr q imo p portione dñica q: cū illa hereditas videat quodammodo effici serui ⁊ fruct⁹ ipsius serui debeāt dñi cōsequi p rata bonoꝝ et sic pro rata dominij vt dicitur in tex. Not. summariū. Itē q capacitas serui pēdet a capacitate dñi. Itē q seruus institutus nō oibus querit indistincte: sed tm̄ dñis precipiētibus. Syl.

† Als que etiam.

† Passiua scilʒ. j. q ex alieno testamēto capere pñt. Nō eñ pōt institui seruus, nisi ei⁹ dñs habeat passiuam testamenti factionē: vt j. de her. qual. ⁊ dif. §. in extra. Eg. Per.

† Cū hoc §. ɔcor. ca. Raynaldus in gl. sup x. expressit. extra de testa.

† Als nō habet: sescūx: neq as.

Oēs homines mūdi pñt simul heredes institui.

† Glo. hec Accurs. nō est.

b Alienus. Qui sic institui potest cum liber erit: prius non: vt. ff. de conditio. institutio. seruus alienus: ⁊. l. quia.
c Jussu. precedente aditione: vt. ff. de acqui. here. l. si quis mihi bona. §. iussum: † ⁊ ita domino queritur: al's si seruus nolit adire (quod potest esse etiam domino iubente) non querit: vt. ff. eo. l. cū proponas.
Additio. Si tamen coactus adeat valet aditio: sed pater filia recusante. Item monasterium monacho recusante adire vel ante aditionem mortuo possunt adire suo iure. vt per Ange. hic.
d Post mortem eius. Etiam post iussum eius antequam tamen adiret: vt. ff. de acqui. here. antistius. §. j.
e Noui domini. Hoc est enim in hereditate: vt illi acquiratur qui tēpore donationis est dominus: vel sibi si liber est tunc: sed in legato spectatur dies cessionis vt si tempore mortis legantis sit meus: licet alienam: tamen mihi debetur legatū: vt. ff. quādo dies lega. ce. si post. §. ij.
* Adde rationem diuersitatis positam in figuratione casus. Syl.
f Suo arbitrio. sic. s. eo. §. si vero.
* Seruus Casus. Quesitū fuit an seruus alienus post mortē dñi recte institueret ⁊ videbatur dicendū q nō quia talis institutio ex persona serui valere non poterat q: incapax. l. quod attinet. ff. de regulis iuris. nō ex persona domini q: mortuus. Contrarium tamē deciditur ea ratione q: hereditas iacēs sustinet vicem persone ⁊ representat defunctum vt dicitur in tex. Not. q seruus potest institui post mortē domini. Item q hereditarius seruus recte instituitur, sicut ille qui est in vtero. Itē q hereditas iacens representat personam defuncti non heredis. Itē qđ quāuis de iure antiquo posthumus alienus nō posset heres institui seruus posthumi alieni recte instituebat: ⁊ sic q aliquid potest consequi per alium quod non consequitur per se ipsum. Syl.
g Seruus. Post domini mortem verba legis sunt omnia ⁊ scdm hoc planum est: vel testatoris: q: sic dicat institio seruum heredē post mortem domini ⁊ probatur hec lectio secunda. ff. eo. qui filio. j. rñ. nec ob. quod videatur in diem fieri hec institutio: vt. j. eo. §. heres. quia incertus est dies mortis: vt. ff. de condi. ⁊ demon. l. j. vnde valet: vt. ff. eod. l. in tempus. in principio.
h Testamēti factio. Scʒ passiue: nō actiue: vt. j. de here. quali. ⁊ diffe. §. testamenti: ⁊ iussio heredū spectatur si modo cum defuncto fuit: lʒ cū herede instituto nō sit testamēti factio: vt. ff. eo. seru⁹ hereditari⁹.
i Nondū. bñ dico seruū hereditariū posse institui: q: non est nullius:

† Qđ facit si ex statuto vel lege requirat iuss⁹ autoritas consensus vl voluntas an pcedere debeāt vel sequi. Et vide no. in. l. si. §. necessitatē. C. de bo. q libe. Aretinus.

Mortis dies est incertus.

m Seruus cum quibus. s. dominis.
n Ab extraneo: si vero ab altero ex dñis sit institut⁹, acquirit cæteris socijs hereditas: qđ dic: vt. ff. pro soc. l. verū. §. si seruo cōmuni.
* Adde q idē est in contractibus. l. j. §. cōmunis seruus de stip. ser. l. proinde. §. j. eo. titu. Syl.
o Jussu. Dic q sufficit vna iussio licet sint plures domini: vt. ff. de acqui. here. l. seruus duorum †.
p Et vnū. In infinitū. Quid ergo si institua oēs hoīes quicūq sunt in mūdo: Videt nullū esse cū effectū habere nō possit: pnto tñ valeret vt hic: sed tñ nō poterit cōfirmari aditione propter nimiam difficultatem vel impossibilitatem.
* Adde q hanc glo. cōiter reprehendūt vltramon. ⁊ intelligūt q dictio vsq in tex. nostro intelligatur exclusiue. Alij vero dicunt institutionem valere: sed reprehendunt glo. qñ dicit q propter nimiam difficultatem adiri non poterit: quia ßm eos sufficit aditio vnius ad confirmationem testamenti vt not. in. l. ij. ff. si pars here. peta. Syl.
q Velit. cū sua volūtas sic lex: vt in aut. de nup. §. disponat. col. iiij.
Hereditas. Casus. * Quesitū fuit quomodo hereditas in iure diuideretur ⁊ responsum est regulariter in. xij. vncias at statim quesitum est an in potestate testantis sit aliter diuidere ⁊ videbatur dicendū q nō quia cū esset a iure statuta diuisio nō videbatur voluntatē testātis cōtra illā admittendā esse. l. nemo pōt. ff. de lega. j. Contrariū deciditur q: quāuis in plures aut pauciores diuidat effectus idē est q: omnino ad assem hereditas semper reducitur. Not. diuisionem hereditatis in. xij. vncias ⁊ earum nomina. Item q dictio plerunq facit regulam. Item q institutus in parte non dato coherede habet totum. Item q quis non potest decedere pro parte testatus pro parte intestatus nisi miles. Syl.
r Hereditas. Plerunq: ideo dicit plerunq: q: qñq in plures: vt. j. eo. §. si plures. quandoq in pauciores diuiditur: vt. j. eo. §. nō autem vtiq semper duodecim vncias esse ⁊c.
s Que. s. vncie simul collecte.
t Appellatione. i. significatione.
v He partes. infra posite in quantitate differentes. Vel dic melius he partes: scilicet vncie. xij. ad partes redacte: est enim ad superiora facienda relatio.
x Sescunx: id est vncia ⁊ dimidia: vt. ff. de inoffi. testamen. papinianus. §. quoniam autem quarta. Sed quare non posuit nomen: quod vnciam

vnciam signaret: Respondet q: plura sunt negocia q vocabula: vt. ff. de prescrip. verbis. l. natura.
* Adde satis posuisse dum dixit assem diuidi. in. xij. vncias quelibet enim pars ⁊ sic pars vna vncia dicitur. Syl.
Et nota q primum ⁊ secundū: ⁊ tertiū: ⁊ quartum: nomē interpretationem sumit ex eo q quotā alias quantā designat hereditatis portionem. Sescunx enim dicit quasi semiūcia ⁊ vncia: ⁊ est tertia eius litera. scʒ non. x. † Sextās: q: sextā partē signat: id est duas vncias. Quadrans quia quartā. ⁊ ita tres vncias signat. Triēs q: tertiam partē: et ita quatuor vncias signat. Sequētia vero nomina ethimologiā habent ex eo q certum numerū vnciarū signant. Dicit eñ quincunx non q: quintam partē habet: sed quia quinq denotat vncias. Semis q: sex: et sic de singulis per ordinē.
* Adde veram ethimologiam ⁊ deriuationē horum nominum per. M. Varronē. lib. v. lingue latine vbi meli⁹ declarat et dicetur infra. Syl.
Item nota q nō oēs vncie que signantur per ista nomina continentur in asse: licet hoc innui videatur: sic eñ contineret as. lxxviij. vncias ⁊ dimidiam. Ideo autē ponit has partes: q: quelibet pōt in asse contineri hac ratione et homo dicitur visibilis: ⁊ actione legis aquilie penalis dicit. vt. j. ad. l. aquil. §. his verbis. Itē no. ista tria nomina: as: pondus: libra: idē signare. Item qñq as ponitur pro obolo. vnde illud. Nōne duo passeres asse veneunt. vnde versus. As obolus: pōdus: as est possessio tota. id est hereditas: vt hic: sed ⁊ pondus large dicit omne qđ est in statera positū: sed hic stricte accipitur pro pondere. xij. vnciarū. vnde dipondium quasi duplex pondium scʒ. xxiiij. vnciarū. vt. j. eo. §. si plures. ⁊ facit ad hunc. §. ff. eo. seruum meum. §. fina.

Assis partes declarantur.

† Sed h nō est verus q: nō a quota cū sit octaua ps assis dicit sʒ a numero vnciarū ßm Joā. fab.

Als. lxxxviij.

As tria significat.

† Als senus.

* Et facit ad hunc. §. ff. de regu. iur. l. in testamen. Accur.
Additio. (j) Et melius. l. ius nfm. eo. ti. Et pcedit iste tex. indistincte siue simpliciter sit facta institutio in re certa vel parte: de reliquo nō facta mentione. siue dixerit testator in residuo sese velle intestatum decedere. Jo. fab. Ange.

sextans [a]: quadrās [b]: triens [c]: quncunx [d]: semis: † [e] septunx [f]: bes [g]: dodrans [h]: dextās [i]: deunx [k]: as [l].

Non autem vtiq semper duodecim vncias esse oportet: nā tot vncie assem efficiunt quot testator voluerit. Et si vnum tātum quis ex semisse (verbi gratia.) heredem scripserit: totus [m] as in semisse erit. Neq enim idem ex parte testatus: et ex parte intestatus [n] decedere potest: nisi sit miles [o]: cuius sola volūtas in testando spectatur. Et econtrario potest quis in quantascunq [p] voluerit plurimas vncias suā hereditatem diuidere.

Nō distributis partibus a testatore equaliter succeditur: ⁊ institutus sine parte habet reliquū assis, qui si expletus sit habet dimidiam. hoc dicit.

Si plures instituant heredes: ita demū in hoc casu partiū distributio [q] necessaria est: si nolit testator eos ex equis [r] partibus heredes esse. Satis enim cōstat nullis partib⁹ nominatis ex equis partibus eos heredes esse. Partibus aūt in quorundam personis expressis si quis alius sine parte nominatus erit si quidem aliqua pars assis deerit: ex ea parte heres [s] fit. Et si plures sine parte scripti sunt: omnes in eandē partem cōcurrunt. Si vero totus as completus sit: † in dimidiam [t] partem vocantur [v]: ⁊ ille vel illi omnes in [x] alteram dimidiam. Nec interest [y] primus, an medius, an nouissimus, sine parte heres scriptus sit: ea enim pars data intelligitur que vacat.

Pars non distributa alijs accrescit: sicut amplius erogata decrescit: distributis enim vltra assem partibus fit transitus ad dipondium. hoc dicit.

Videam⁹ [z] si pars aliqua vacet nec tñ quisq sine parte sit heres institut⁹: qd iuris sit veluti si tres ex quartis partib⁹ heredes scripti sunt. Et cōstat vacantē partem singulis tacite pro hereditaria parte accedere: ⁊ perinde habert: ac si ex tertijs partibus heredes scripti essent. Et ex diuerso si plures heredes scripti in portionibus sint tacite singulis decrescere. † verbi gratia: vt si quatuor ex tertijs partibus heredes scripti sunt: perinde habeantur: ac si vnusquisq ex quarta parte scriptus heres fuisset. Et si plures vncie quam vndecim distribute sint, is qui sine parte institutus est: quod dipondio [a] deest habebit. Idemque erit [b] si di

o Nisi sit miles. nā miles bene pōt pro parte testatus decedere: ⁊ pro parte intestat⁹: vt. C. de testa. mili. l. ij.
p Quātascunq. Idem quocūq: ⁊ facit. ff. eo. l. interdū. §. pater familias ⁊. l. seq. vsq ad. l. ex facto.
* Si plures. Casus quesitū fuit institutis duob⁹ aut plurib⁹ sine partis assignatiōe qūo succedet: ⁊ rñdet equaliter ⁊ hoc nō hʒ dubiū ppter volūtatē defuncti q nō pōt magis vni quā alteri accomodari: si vero in aliqb⁹ sint expsse partes in aliquib⁹ nō hʒ locū distinctio tex. vt si qd deest ad assem cōsequat quasi voluerit testator tacite in reliquo illos sibi succedere si explet⁹ sit in dimidio ppter trāsitū ad dipondiū. No. q aliquib⁹ vocatis simplr intelligunt vocati equaliter. Itē summarium ⁊ q in text. exprimitur. Syl.
q Si plures. Distributio. i. assignatio partiū: quā partes velit testator quemlibet habere.
r Ex equis partib⁹: facit. ff. eo. l. quoties. §. heredes.
s Heres fit: eadē est rō in dipōdio: vt. ff. eo. sabinus: ⁊. j. eo. §. ⁊ si plures. Itē est hoc verū si testator nō ignorat: vt. ff. eod. quo loco. §. j. que est contra.

† Als sic nominatim expssas ptes habēt in dimidiā pte vocantur.

† Als decrescere incipiunt.

Dipōdiū. pond⁹. tripōdiuʒ q̄dripōdiū.

† Hec gl. diuidit in q̄tuor ptes. In pma declarat textū. In secūda format vnū contrariū ad istuʒ versiculum. idēq ⁊ soluit. In tertia format aliud cōtra nō ad istum ver. sed ad ver sed et si plures. prime pcedēntē. In qrta format aliō cōtrā qđ pōt esse cōmune ad vtrūq versic.

Additio. (j) Sed hoc non est verū: q: non a quota cū sit octaua pars assis dicitur: sed a numero vnciarum ßm Jo. fab.
a Sextans. id est due vncie. q. sexta pars assis.
b Quadrans. i. tres vncie. q. quarta pars assis.
c Triens. id est quatuor vncie. q. tertia pars assis.
d Quincunx. i. quinq vncie.
e Semix. id est sex vncie scʒ dimidium assis.
f Septunx. id est septem vncie.
g Bes: id est. viij. vt olim des quasi dempto triente.
h Dodrans: id est. ix. q. dempto quadrante.
i Dextans: id est. x. q. dempto sextante.
k Deunx. i. xj. q dempta vncia.
l As. i. duodecim. quasi es *.
m Totus as. Nam in totum presumitur instituisse defunctus: cum alium non instituit: vt hic: ⁊. ff. eodem. l. interdum. §. j. Idē quoq presumitur in milite. vt. C. de testamen. milita. l. iij. §. hoc ergo.
* Adde q ita est cōis opiñ. quicquid voluerit hic Ange. ßm docto. maxime Jaso. in. l. j. in glo. si. C. de testa. milita. Syl.
* Nisi qđ hic sequit nō ad superius proxi. rñ. sed ad hoc qđ sequitur refertur. s. neq eñ ⁊c. Sed si miles fecit testm̄ in castrēsibus: pōt decedere intestatus in paganicis: vt. C. de testa. milit. l. ij.
n Intestat⁹ decedere: imo videt q sic: vt. ff. de inoffi. test. l. nā ⁊ si parētibus. §. peñ. ⁊ si. q est cōtra. Sed hoc est verū ab initio: sed ex postfacto pōt: vt. C. de inoffi testa. l. cū duob⁹. Et not. hic idē iuris nō esse in parte quo ad partē qđ est in toto quo ad totū: vt. ff. fami. ercis. l. in hoc iudicio. Arg. cōtra. ff. de pact. l. iurisgenti. ⁊. §. adeo. ⁊. §. seq.
* Adde q solu. est ßm omnes q vbi est eadem ratio in parte habet locum regula alias secus. Syl.

* De asse nō est qđ te alio ablegemus, q ad copie cornu Budeanuʒ de asse concinnatū, cui si voles adiūge Alex. ab Alexan. lib. j. Gen. dier.

t In dimidiā partē: aliter eñ si asse expleto scripsit ex reliqua parte heres esto: tunc eñ cum nihil reliquū sit: ex nulla parte heres institutus est: vt. ff. eo. l. itē qđ sabinus. §. sed si asse.
v Vocant. s. illi q erāt instituti in tota hereditate partibus expssis.
x Omnes: qui erant instituti sine partibus.
y Nec interest: hoc refert nō ad pximū casuʒ: sʒ ad supiorē. s. qñ pars vacat: idē tñ in scdo sʒ nō haberet locū rō q reddit. Ea eñ ⁊c. Vel dic quo ad pri. ⁊ statim cū sic sit institutio intelligitur pars vacare. ⁊ facit ad hoc. ff. eo. l. quo loco. j. respon.
Videamus si. * Casus dubitatū fuit quid si portio aliqua vacet ⁊ videbat dicendū remanere penes heredes ab intestato quasi ita voluerit testator qui nō disposuit. l. cōficiunt. de iure codi. sed cōtrarium rñdetur q accrescit institutis ne cōtingat pro parte testatorē decedere testatū pro parte intestatū cōtra. §. hereditas. s. eod. sed tunc ambigebat quid ecōuerso si vltra assem sit distributum: ⁊ videbatur quod vltimo loco institutus, cuius portio assem trāscendebat haberet illud minus. cū nemo plus iuris in aliū trāsferre soleat quā ipe habeat. l. nemo plus. ff. de reg. iu. sed cōtrariū decidit: ⁊ q imo attenditur cōputatio assis ⁊ q ad eā reducuntur portiones ita q attendit q proportionabiliter ex mēte testantis consequi quilibet debebat. No. summarium quia vltra ipsum non sunt aliqua no. Syl.
z Videamus. vt. ff. eo. l. interdum. §. paterfamilias vsq in fine. l.
a Et si plures. Dipondio. dicit antē dispondiū: pondus siue hereditas in. xxiiij. vncias diuisa. sic enim pōdus dicit ea que in. xij. diuidit. ⁊ tripondiū qđ in. xxxvi. ⁊ quadripondiū qđ in. xlviij. ⁊ sic de singulis.
b Idemq erit. † scilicet qđ diximus si quis expleto asse fuit institutus heres in dimidiā vocatur: vel non expleto asse in vacantē partem vocatur vt supra eodem. §. partibus autem. vel transcendentē in vacātem vsq ad dipondiū: vt. s. proxi. respon. Idē est etiam si dipondium sit expletū. Sed contra. ff. eo. item qđ sabinus. in fine. l. vbi dicit expleto dipōdio institutū nō habere partē vacātem vsq ad tripōdiū. Sʒ certe imo dicit q sic si recte illa litera intelligit: ⁊ ita cōcordat. Itē videtur cōtra. ff. eo. l. ex vncijs. vj. Sed certe ⁊ illa est concordātia si re-

Universidad de D...

tie ibi fiat cōputatio vnciarū. Sed magis videt̄ cōtra. C. de leg.l. cum questio vbi dicit nō fieri transitū ad dipondiū vel tripondiū: sz tantū videt̄ adimi. Primo quantū confert secundo. Sed distingue: aut voluit testator excedere assem: vel dipondiū: qđ potest: vt.s.eo.§.non autem: ⁊ ita hic intelligit̄. Aut noluit. ⁊ tūc habet locū lex cōtraria. Itē ⁊ tūc quādo dubiū est: similiter locū habeat.l.cū questio.que est contra.

Itē est q̄dā quarta impossibilitas ꝑpter perplexitatē q̄ vitiat. vt hec si titius heres erit: seius heres esto: vt.ff.de condi.insti.si titius. que.l. est huic cōtraria. Sz certe hic de impossibilitate nature ‡ dicit: vt.j.de inuti.stip.§.si impossibilis. Sed certe idē videt̄ in primis duabus ꝙ vitiet̄ institutio: vt.j.de leg.§.si.qui est cōtra. Sed solue vt ibi. Itē facit: vt.ff.de lega.j.l.si mihi.§.j.⁊.ff.de condi.insti.l.j.

pōdius expletus sit que omnes partes ad assem postea reuocantur[a], q̄uis sint pluriū vnciarum.

¶ Heres pure vel sub conditione institui potest, non ex die vel in diem. hoc dicit. 263

¶ Heres ‡ ⁊ pure ⁊ sub cōditione institui potest: ex [b] certo tempore: aut ad certum tēpus nō potest: veluti post quinquennium quam moriar vel ex calendis illis: vel vsq; ad calendas illas heres esto: deniq; diem adiectum haberi pro superuacuo placet: et perinde esse ac si pure heres institutus esset.

¶ Cōditio impossibilis in vltimis volūtatib[9] vitiat: ⁊ plures copulatiue apposite oēs debēt ꝯcurrere: secus in alternatiuis. h.d. 264

¶ Impossibilis [c] cōditio in institutionibus ⁊ legatis: necnon in fideicommissis et libertatibus pro non scripta [d] habetur.

¶ Si plures conditiones institutionibus ascripte sunt, si quidē cōiunctim: vt puta si illud ⁊ illud factū fuerit, omnibus parendū [e] est: si separatim [f] veluti si illō aut illud factū erit: cuilibet conditioni obtemperare satis est.

¶ Etiam penitus ignotus ⁊ quē testator nunq̄ vidit potest heres institui. Ang.arc. 265

¶ Hi quos nunq̄ testator vidit heredes institui possunt veluti si fratris filios [g] peregrinātes [h] ignorans qui essent heredes instituerit: ignorantia enim testantis inutilem institutionem non facit.

¶ De vulgari substitutione. Titulus.xv.

¶ Potest quis plures gradus heredum facere: ⁊ in subsidium substituere seruū necessarium heredem. Ang. 266

Potest† autē quis in

* Adde ꝙ hec solu. communiter approbat: vt dicit Jas. in.d.l. cū questio in.j.par.glo. Et pro resolutione dic ꝙ aut testator voluit ad dipondiū trāsire ⁊ sit trāsiēs vt hic aut noluit ⁊ hoc constat ⁊ non fit.d.l.cū questio aut sumus in dubio: ⁊ attēdunt̄ cōiecture qui bus deficiētibus non presumit̄ voluisse trāsire sed quantū dedit secundo adimere a primo.d.l. cum questio. Syl.

* Alij dicūt hāc corrigi per illā. Accur. florētin[9]. Additio Aduerte diligēter ꝙ si nominatim assem expleuit: videt̄ trāsire ad dipōdium: alias nō vt.l.qui nō militabat.§.filiis.ff.eo. Et de effectu an fiat trāsitus ad dipondiū vel nō. vide Jo.fab. hic qui infert ꝙ si papa ex certa sciētia prouideat duobus de eadē prebenda: qđ vterq; admittatur. extra de rescriptis. duobus. in fine. lib.vj.

* Heredē quot modis instituit posse tradit Petr. ferr. in forma libel. q̄ hereditas petit̄ ex testa. nempe pure, sub cōditione in diem ex sub modo, de qb[9] vide quid dicat ibidē ⁊ itē de cōditione potestatiua casuali et mixta, nō penitenda.

a ¶ Reuocant̄. Hereditas em̄ nō: ideo augēt ꝙ in plures diuidit̄ vncias: sicut ⁊ libra: sz per solidū: vel aliū numerū diuidat̄: ⁊ ideo quotam partē qs debet habere in dipōdio: totā pōt partē habere de asse: vt hic.⁊.ff.eo.ex vncijs.

¶ Heres.⁊ pure ⁊ sub cōditiōe. * Casus q: supra visum fuerat volūtatē testātis attēdi in erogatione sui patrimonij: fuit dubitatū an etiā in qualitate ⁊ cōditione posset: ⁊ videbat̄ ꝙ sic rōne predicta: dicit̄ aūt qđ siue pure siue sub cōditione instituat valet institutio. In diē vero vel ex die secus. Sed ꝙ detracta diei mētione est ac si pure heres institutus esset: ea rōne q: put ꝓhibitū est testatorē pro parte bonorū intestatū ⁊ testatū decedere: ita etiā ꝑ parte tpis: ⁊ quāuis in instōne cōditionali videbat̄ hoc esse: nō est verū: q: eueniēte cōditione retrotrahit̄ ad tps mortis: nō eueniēte: sed deficiēte est ac si nunq̄ fuisset institutus. No. summariū ⁊ ꝙ nō valet institutio facta ad certum tempus: secus ad incertum. Item quod dies certa de medio tollitur. Item qđ superuacua non vitiant: sed vitiantur. Syl.

b ¶ Heres. Ex certo tēpore: sz in diē incertū qs pōt institui heres ‡ puta cū ipse poterit capere ex testamento. (j) vel cū ipse morietur: vel cū titius morietur: vt.ff.eo.l.in tēpus. ⁊ in.l.qui filio.j.rñ.⁊.ff.de lib.⁊ post. filius a patre.j.rñ.⁊.C.eo.l.extraneū. Miles autē pōt extraneū ex certo tpe: vel in certum tēpus instituere. vt.ff.de mili.testa.l.miles. ⁊ facit ad hūc.§.ff.eo.hereditas.arg.tñ est cōtra.ff.de re.iur.actus.sz ibi nō est de hoc actu.s.factiōis testamēti. Vñ interpretandū est: vt magis valeat quā pereat: vt.ff.de reb.du.l.quoties. Additio (j) Qđ est verū quādo incapacitas est respectu heredis tantū: secus si etiā respectu testātis: vt in spurio. de quo vide Angelum.

¶ Impossibilis cōditio. * Casus nō est figurādus cū tradat regulas: ideo aūt decisum est impossibiles cōditiones vitiari in vltimis volūtatibus: fauore earū vt dicit glo.§.equi vero in versi. si plures ponunt̄ decidunt̄ ex manifesta volūtate testātis collecta ex verbis ⁊ modo probationis. No. impossibilē cōditionē vitiari. Itē ꝙ alternatiue sufficit alteram partem impleri: copulatiue requiritur vtraq;. Syl.

c ¶ Impossibilis conditio. Tribus modis potest dici cōditio impossibilis vel de natura: vt si celum digito tetigeris heres esto. vt.j.de inuti.stipula.§.si impossibilis. Syl.

* Adde ꝙ hoc est verū nisi cōditio sit de pterito vel pñti tūc em̄ iuuat̄ dispō.l.ij.ff.de her.insti.q̄ tñ reputat̄ ipossibilis.l.verū.ff.ð re.iu. Syl. Itē de iure: vt si patrē ab hostib[9] nō redemeris: vel similis. nā hoc facere nos nō posse p̄sumit ius: vt.ff.de cōdi.insti.l.cōditiones.⁊.l.fili[9].⁊ in his duabus habet locum iste.§.impossibilis. Syl.

* Adde verū hoc q̄ñ.l.resistit sec[9] si.l.nō assistat vt in captatoria institutiōe: tūc em̄ vitiat.l.si qs semproniū.ff.eo. Syl. Itē de facto: vt si montē aureū dederis heres esto. ⁊ hoc casu nō vz instō: vel libertas: cū nec anim[9] dādi fuerit iuris p̄sumptiōe: vt.ff.de sta.li.l.cū heres.§.j.

* Cuius ratio est, scdm Bal. ꝙ dies incertus ꝓ cōditiōe habet̄. Ad qđ dis non possit heres ad certū diem vl ex die certo institui, est qđ idem iudicium ad de tempore ad res: vt.l. qđ cōstitutū.ff.de militari testamento. Sz pro pte restatus et ꝓ pte intestatus decedere nō potest igit̄ ⁊c. Nec obstat qđ institutus sub cōditione, qua pēdeñ. videt̄ ꝑ pte tpis institutus ⁊c. Qm̄ cōditionis euentus retrotrahitur ad tps testamenti vt.s. ð mili.test.§. post missionē obijdit ꝙ nullo tpe videt̄ intestatus decessisse.

Conditio dicit̄ ipossibilis tribus modis.

generaliter. si autem casualis: tunc sufficit primā existere. vt.ff.de condi.insti.l.si plures institutiones ‡.

* Adde ꝙ hec glo. cōiter reprobatur ⁊ ad text.in.d.l.si plures rñdet̄ ꝙ ibi erāt plures conditiones adiecte pluribus institutionibus in persona vni[9] quo casu prima purificata: non est expectāda purificatio alteri[9]: q: iā est heres ꝑ rata: ⁊ cōsequitur reliquū iure accrescēdi. Syl.

f ¶ Si separatim. Id est sub disiūctiua cōditiōe. Idē in legato seruat̄: qđ hic in institutione dicit̄. Sed si in diuersis partibus testamēti inserantur: nouissime dz obtemperari. † Sed in libertate directa: cuilibet obtēperari sufficit: vt.ff.de cōdi.⁊ demō.sub diuersis. in fideicōmissaria nouissime. vt.ff.de cōdi.⁊ demon.per fideicōmissum.⁊.l.qđ traditū. ꝑm Jo.⁊ facit ad hūc.§.ff.de verbo.obli.si ita quis stipuletur.

* Adde hoc verum in legatis vt nouissime pareatur: sed in institutionibus alteri sufficit parere ita cōcludunt: hic omnes. Syl.

¶ Hi quos nūq̄. * Casus ita figurari pōt: q̄stiū fuit an ignotū penit[9] instituere liceret ⁊ ratio dubitādi fuerat: q: institutiones solēt plerūq; fieri ob benemerita.l.nec adierit.l.plerūq;.ff.pro so.sed contrariū deciꝰ sum est: q: possumus etiā penitus ignotos diligere quos vel virt[9] vel vinculū aliqđ necessitudinis nobis cōiungit: ⁊ q̄ñ hic dicitur ignotos intellige ꝑm aliquos.i.inuisos: nō eos quorū nullā habemus cognitionem: inuisa enim amare possumus incognita nequaq̄. Nota. in visos institui ⁊ amari posse item ꝙ peregrinus institui potest. Syl.

g ¶ Hi quos. Fratris filios. vel etiam suos seruos vel quēcunq; aliū. vt.C.eodem.l.extraneum.

h ¶ Peregrinātes. Al's peregrinos puta q: visitāt limina scti Jacobi: vel sancti Petri: aliud si esset peregrinus.i.deportat[9]: tūc em̄ institui non pōt: vt.C.eo.l.j.q̄ est huic cōtra.ff.eod.l.sed si in cōditione.§.solemus. Itē sunt ⁊ alij qui nō possunt institui heredes vel habere cōmodum ex testamento: quos notaui.j.de leg.§.legari.

¶ De vulgari substōne. ¶ Supra dictū est de institutiōib[9] primis: vt.s.ti.j.§.j. Nūc de secūdis: que substitutiōes dñr: siue primo gradu fiāt: vel alio: vt.j.eo.in prin. (j) ⁊ q: vulgaris est magis cōis: q: ‡ ⁊ a quolibet ⁊ cuiuslibet fieri pōt: ideo de ea vulgari p̄mittit. Accursius florē. Additio. (j) Differunt tamen: q: substitutus in re certa per verbū cōmune nunq̄ trahitur ad totū: vt.l.cogi.§.qualiter.ff.ad trebellianū. nisi esset substitut[9] in q:ota alio nō existēte herede: secus aūt est in institutione. vt.l.j.§.si ex fundo.ff.de heredi.insti. Ange.are.

Potest aūt quis in testō. ‡ ¶ Totus iste titulus diuidit̄ in quatuor partes. Primo ponit ꝙ cuilibet liberū est facere pluralitatē graduū heredū. Scđo ꝙ loco vni[9] instituti pñt plures substitui: ⁊ ecōtra. Tertio q̄ñ partes sunt i instōne expsse: ⁊ nō in substōne. Quarto q̄ñ seru[9] alien[9]: vt paterfamilias institut̄. Scđa ibi (Et plures.) Tertia ibi (Et si ex disparib[9].) Quarta ibi (Si seruū.) Ange.areti. Et not. ꝙ istud principiū tex.cū.§.j. habet̄ fere sub eadē forma verbor̄.in.l.pōt.ff.de vulga.⁊ pupil.substōne.

¶ In testamēto. * Casus non figurat̄ q: hic tradit regula ꝙ quis nō solum

* Et adde etiā qđ hic §. de impossibilitate q̄ ꝙ tur. intelligit̄ secūdū Bal. ⁊ Jo. Plate. idq; q̄ñ impossibilitas ipsa natura, aut iure, adijcit̄ ꝑ modū cōditionis, secus si ꝑ modū cōditionis: q̄ñ tūc vitiaret: vt.l.apđ Jul.ad.ff.de lega.j.

Additio. (j) Et ista impossibilitas aliq̄ñ ponit̄ in dispositione: ⁊ tunc si sit circa substātialia: semper vitiat si circa accidentalia: in vltimis voluntatibus vitiat̄. Idē in contractibus bone fidei: ⁊ in iudicijs si a principio interat: saltē vbi iudex eā nō expressit. Aliq̄ñ ponitur in conditione: et tunc in contractibus vitiat̄: vt hic: sed in iudicijs: vel arbitrijs vitiat sententiam. Ange. Are.

d ¶ Pro nō scripta. Sed cur secus in cōtractibus vbi vitiat cōtractum impossibilitas: vt.j.de inut.stipul.§.si impossibilis.⁊ de actio.⁊ oblig.l.nō solū. Rñd. hoc solū est fauore vltime voluntatis.

e ¶ Si plures. Parendū est: si sit potestatiua: vt hec si decem dederis. vel mixta: vt si iueris romā. vt.ff.eo.l.seruus.§.puto

Conditio est triplex.

† De forma huius substitutionis vulgaris habet in glo. ca. Raynnti[9]. sup verb. liberis. post pn.glo. extra de test. ⁊ vl. voluntā.

‡ Tu de istis cōdit. vide ibidē, q̄te remilimus.s. ad pncip.§. heres ⁊ pure. et q̄tuplex sit cōditio, q̄nāve cu insq; effect[9] vide p Cy. in.l.j.C.de cōditio.insti. glo. pulch. in rub.ff.de condi.⁊ demonstr. et Bar. in.l.j. eodē tit.

† Qđ est verū in legatis sed in institutionibus videt̄ ꝙ pori q̄ exurerit vt.d.l.si plures. et isto casu potest veri sic. gl.p̄cedēs. Continuatio.

solū primo gradu instituere pōt, sed scđo ⁊ deinceps: cuius facultatis ratio esse pōt qđ al's in simili dixit impe.in.l.j.C.de sacrosan.eccle. fauent em̄ iura cause testati.l.vel negare.ff.quēad.test.ape.que eludere tur, si primus institutus nollet aut nō posset heres esse. No. est ex hoc tex. forma substitutiōis vulgaris. Itē qđ quis plures heredū gradus facere pōt. Itē ꝙ in subsidium fauore testamēti pōt vltimo loco necessarius heres institui seruus. Syl.

cti ⁊ vnus separatus. vide hic Ange.are.

¶ Sed si institutio. * Casus figurat̄ p glo.j. rō dubitādi erat volūtas testātis ꝑm quā nō videbat̄ substitut[9] nisi vni. Tñ Jū decidit̄ ne cōtingat quē ⁊ testatū ⁊ intestatū decedere. Not. ꝙ in summario dictum est. Itē ibi ad vtraq; partē: ꝑm Ang. hic videri casum ꝙ substitut[9] admittitur iure substitutionis non iure accrescēdi. Syl.

testamento ‡ suo plures gradus [b] heredum facere: vt puta si ille heres non erit: ille heres esto; et deinceps inquantum [c] velit testator substituere [d]. Et nouissimo [e] loco in subsidium: vel [f] seruum necessarium heredem instituere ‡ potest.

¶ Possunt plures in locū vni[9] ⁊ vnus in locum plurium: ⁊ singuli singulis: vel omnes inuicem substitui. Ange.are. 267

¶ Et plures in vnius locū possunt substitui, vel vn[9] [g] in plurū: vel singuli in singulorū: vl' inuicē [h] ipsi [i] qui heredes instituti sunt.

¶ Substituti reciproce veniūt pro portione institutionis. h.d. 268

¶ Et si ‡ ex disparibus [k] partib[9] heredes scriptos inuicez substituerit: ⁊ nullā mentione in substitutiōe habuerit partiū, eas videtur in substitutione partes dedisse, quas in institutione expressit [l]: ⁊ ita diuus Plus rescripsit. 269

¶ Substitutus instituto qui coheredi suo fuerat substitutus ad vtrunsq; partem admittitur. h.d.

¶ Sz si instituto [m] heredi [n] ⁊ coheredi [o] suo substituto dato ali[9] [p] substitutus fuerit: diu[9] Seuer[9] ⁊ Antoninus sine distinctione [q] rescripserunt ad vtramq; partem substitutum admitti.

¶ Si substitutio vulgaris facta fuerit seruo alieno quē testator liberum putabat substitutus venit ad partē hereditatis q̄uis seruus adierit hereditatem iussu domini. Areti. 270

¶ Si seruum alienum quis patremfamilias [r] arbitratus heredem scripserit: ⁊ si heres nō esset: Meuiū ei substituerit: isq; seru[9] iussu [s] domini adierit hereditatē: Meuius substitutus in partem [t]

a ¶ In testamēto. In alia aūt volūtate quā in testamēto: vt in codicillis: vl' aliqua alia nō fit.s.huius modi substitutio: vt directo valeat sicut nec institutio fieri potest. vt.j.de codicillis.§.penul. et C.de codicillis.l.heredi tatē. † fit tñ in codicillis ex certa sciētia: vt per fideicōmissum saltē directo substitutus per hec verba: substituo: admittatur. vt.ff.ad Trebel.l.Sceuola.j.rñ. nisi testor putaret se facere testamētū: ⁊ facere codicillos nō destinasset: lz posset: nam tūc substitutus ex his nec directo: nec ꝑ fideicōmissum admitteret̄: lz posset. vt.C.de codicil.l.si.§.illud quoq;. ⁊ facit ff.eo.l.potest.

* Adde ꝙ ita se habet cōmunis opi.in.l.sceuola.s.alleg.in.l.verbis ciuilibus.ff.eo. Et dic presumi voluisse testari q̄n in sua dispositione adest institutio vel exheredatio: que non fiunt in codicillis ais presumitur voluisse codicillari: ⁊ per Are. ⁊ alios hic. Syl.

b ¶ Gradus. Ad similitudinē em̄ graduū sic dicunt̄: qui faciūt scalas. sic ⁊ dz gradus cōsanguinitatis: vt.ff.de gradib[9].l.iuriscō.§.grad[9].

c ¶ Inquantum.i.in quot.

d ¶ Substituere.s.potest.

e ¶ Nouissimo.i.vltimo. sic.s.de suspec.tut.§.nouissime. Sed nūquid in alio nisi in vltimo fieri pōt? Rñ.nō. cum enim ipse seruus omnino esse heres compellatur. vt hic subijcit. ⁊.j.de here.quali. ⁊ diffe.§.j. patet alium qui esset ei substitutus non admitti. vt.C.eodē.l.post aditā.

* Adde ꝙ hic est verū quo ad caput volūtatis: q: nō pōt nolle esse heres: sed si nō posset esse vel q: predecessisset vel q: esset incapax valeret substitutio: ⁊ hec glo. cōiter cōmendat̄ ad hoc ꝙ datio substituti vulgaris in seruo nō tollit necessitatē q̄uis in filio tollat suitatē. Syl. Additio Et sic lz datio substitutivulgaris tollat suitatē in filio: nō tñ tollit necessitatem in seruo: ⁊ intelligitur tunc collata substitutio in casu impotentie. Ange.

f ¶ Vel. pro saltem.

¶ Et plures. * Casus. Ambigebat̄ an posset esse difformis substō, in institutioni respectu ꝑsonarū: ⁊ videbat̄ ꝙ nō: q: cū substitutus subrogetur loco primi instituti videbat̄ ꝙ esse deberet eiusdē modi ⁊ qualitatis: sed cōtrariū dicit̄: q: gradus ipse subrogat̄ loco primi nō persona. Itē q: libera est suarū rerū dispositio vnicui. ꝓ. Not. formam substitutionis breuiloque seu reciproce.s.vos inuicem substituo. Syl.

g ¶ Et plures. Vel vnus.s.substitui potest in locum plurium.

h ¶ Inuicē. sic.j.tit.j.§.substituit̄. ⁊ per talia verba fit substō cōpēdiosa.

i ¶ Ipsi.s.possunt substitui.

¶ Et si ex disparibus. * Casus fuit dubitatū an inuicē substituti qui instituti dispariter fuerāt succedāt equaliter: ⁊ videbat̄ dicendū ꝙ sic: q: cum substitutio sit scđa institutio q̄ñ in institutiōe nō sunt adiecte partes equaliter succedit. vt.s.ti.j.§.sed si plures ita videbat̄ dicendū hic. Cuius cōtrariū dicit̄ ea ratiōe: q: nō sumus proprie in dubio: portiones em̄ institutiōis indicāt mentē testātis fuisse vt scdm eas succedatur in substitutione: que voluntas totum facit.l.ex facto.ff.de heredi.instituen. Nota. summarium. Syl.

k ¶ Et si. Disparibus partib[9]. puta vnū in sex vncias. aliū in.iiij. aliū in.ij. institutū ponas. nā si nō adeat institutus in.vj. vncias.iiij.accrescunt habenti.iiij. ⁊ due habenti duas: vt hic ⁊.ff.eodem si testamento. ⁊.l.si plures. ⁊.C.eodem.l.j.

l ¶ Expressit. cōtra.ff.ad treb.quoties.⁊.l.nōnūq̄.sz hic loquit̄ cū nō expressit ꝑpria noia. (j) ⁊ ex eqs partib[9] substitutos dare iussit. Additio. (j) Scz ipsos substitutos: q: tūc admitterent̄ ꝑ virili: idē si appellatiō q̄ñ sic fuisse apparet de volūtate testōis: vt.l.verū.§.si.ff.de rebus du. qd aūt si aliquos ꝑprijs aliquos appellatiuis: vel oēs simul vtrisq; nominib[9] appellauerit. ⁊ qd si aliq fuerint in substōne cōiun

corrigitur per seq.§. vsq; in fine dicta.l.

* Adde ꝙ hec cōiter hic dānatur per doc. qui aliter distingūt. Syl. Sed ego hoc reprobo: quia non est hec huius litere intentio: sed hec: quia sic fuit de facto ꝙ non distinxerūt cum ab eis quereretur. Est tñ distinguendū a nobis sic ⁊ al's.ff.de indi.non potest.in fi.⁊ de posthu.l.imperator.in fine. Itē non dicitur hic de pupillari sed de vulgari tantū: vt patet ex serie titu. † Per qđ etiā reprobatur superior sententia.s.q: in princip.glo. fuit dictum ꝑm quosdā nō distinguitur an fuerit pupillaris an vulgaris substitutio. Distingue ergo vtrum institutus adierit: vel coheres: vel ambo vel nullus. si vterq; adiuit: substitutus repellitur si coheres tantū.s.seius idē: q: meuius repellitur. Itē si neuter: habet locū qđ hic dicitur.s. ꝙ meuius habeat totū. Si aūt titius tantū.s.primus heres adeat ⁊ Seius non in partem repellitur.s. Meuius. nam in partē repellitur quam adijt Titius: vt.C.eod.l.post aditam.⁊.ff.de vulg.substi.qui habebat filium.j.respon.

m ¶ Sz si istituto. Casus est: Titi[9] ⁊ sei[9] instituti sunt heredes: ⁊ titio sei[9] substitut[9]: ⁊ seio fuit substitut[9] meui[9]: primo titi[9]: scđo sei[9] repudiauit: admittitur meuius in partē vtriusq; heredis: vt hic. ⁊ ff.eo.l.si titi[9]. ⁊.l.coheredi.in prin.

n ¶ Heredi.s.seio.

o ¶ Coheredi suo. scz Titio.

p ¶ Alius. Scz Meui[9].

q ¶ Sine distinctione. scz ordis ‡ pupillaris vl' vulgaris substōis.q.d. nō distinguit̄ si fuerit pupillaris vel vulgaris substō ⁊ q̄ fuerit primo facta vel institutio: vl' substō: ⁊ idē i vulgari. Sz hāc reprobāt qdā: q: dz ibi esse ordo: vt primo principalis: ⁊ postea substō fiat: vt.ff. de vulg.⁊ pup.sub.l.ij.§.pri[9]. Sz certe ille.§.pri[9]

¶ Si seruum alienum. * Casus dubiū insurrexit instituto a testatore seruo quem tamen liberū putabat eiq; dato vulgari substituto quid iuris esse deberet: ⁊ prima facie videtur nihil venire in substitutū cuius substitutio expirauit aditione.l.post aditam. C.eo. sed econtrario quoq; videbatur seruum nihil habere debere: quia cum putasset illū liberum intellexit vt tunc substitutus admitteretur quādo nō posset esse heres at eo existente seruo non pōt. igitur videt̄ ꝙ omnia ad substitutum transeant. Deciditur tamen propter conflictum rationū ꝙ vtriq; dimidie vendicatio cōpetat electa media via prout in obscuris fieri solet.l.nensennius.de nego.gest. Nota. qđ dicitur in summario. Itē ꝙ existentibus hinc inde rationibus ⁊ dubijs: eligetur media via. Item ꝙ error in persona heredis instituti ꝙ sit liber vel seruus non vitiat. Item ꝙ illa verba si heres non erit in seruo intelliguntur vel si alium heredem non fecerit. Itē ꝙ princeps fuit iudex in causa propria. Syl.

r ¶ Si seruū. Patrēfamilias.i.liberū hoiem. Accursius florētinus. Additio. Et hoc verū nisi error esset in ea persone qualitate que presumeretur causa finalis ipsius institutionis: puta in cōsanguinitate. vt.l.si pater. C.de heredi.insti. Ange.

s ¶ Iussu. quē iussum necessario opōrtet procedere. vt.ff.de acquir. here.l.si quis mihi.§.iussum.

t ¶ In partem. Sed in quā? Respon. hereditas in duas partes diuiditur: ⁊ iterū vnus semis diuiditur in duas partes que sunt due quarte totius: ⁊ vnā harum particularū habet dñs instituti: aliam substitutus: vt.ff.de here.insti.l.si paterfa.in fi. Sed de alio semisse qd erit? Rñd. quidā ꝙ substitutus habet inspecta opinione testantis: sed qui credit institutum liberum fuisse: ⁊ ita per consequens credit substitutum admitti si hereditatē sibi institutus non acquisierit: vel alij cuius iuri postea subiectus foret: vt in fi.huius.§. ergo si aliquod istor̄ duor̄ non cōtingit debet habere substitutus ꝑm opinionē testātis totam hereditatē sed q: nō erat liber vt testator credidit: de equitate dat̄ dño ipsi[9] quarta hereditatis: ⁊ facit pro hoc illud generale opinionē cōi

† Nec exheredatio. et ex istis i dubio testari: sine ipsis aute codicillari voluisse ꝑsumit̄.l.illō §.tractari.fi.de iu.codicillo.⁊ est gl. singularis in.l.verbis ciuilib[9].ff.eo.

‡ Al's nō est pōt sed repetit̄ a principio. Ceterū h tex. nō negat seruo substitutui posse, licet dicat vltimo loco istitui: q: verbum pōt nō inducit necessitatē.l.j.C.q̄ñ.o et q̄ñ.l.non quicqd.ff.de iud.

‡ Collige igit̄ ex hac litera iuncta glo. qđ vbi testator partes in substitutione non expssit, videat̄ substitutos vocare ad ptes in institutione assignatas vt hic, et.ff.l.gliberis.§.si x dba ⁊.l.sz si plures.ff.eodem ⁊ itē qđ si ps cuiuspiaz substituti sit aucta iure accrescēdi, ⁊ q̄tenus q̄ eius ps in substitutione augeat̄.l.i testamento.ff.eo. Porro intelligas hāc regulā qđ partes in institutione date, ex in substitutione repetite intelligātur vbi ꝑ noia appellatiua sunt substituti. Si vo ꝑ noia

ꝑpria vel ꝑpa ⁊ appellatiua ꝑcedētib[9] noib[9] pro prijs, vel etiaz q̄ñ ꝑ nomia appellatiua sunt eq̄liter granati ad certū onus, tūc vocant̄ ad substitutionē ꝑ virili ⁊ non ꝑ hereditaria portione.l.q̄ties.⁊.l.nō nūq̄.ff.ad trebel. qđ no.gl in.l.j.C.de impub.

‡ Qui triplex Bald. dicit̄ nēpe ordo rei, q̄ res ipsa in esse ꝑducit̄. item ⁊ ordo rei ꝑ̄n tēp[9] vn[9] rei ad aliā. Adde ⁊ tertiū ordinē scriptu re, de qbus vide hic singulariter per Bal. q̄ diligenter glo. hāc in vers. Sed certe excutit, quā ipsa cū alijs refellit ⁊ simul q̄d de ea sententiā sit eodez negocio decidit.

† Et in ea tantū ꝑcedit iste text. item in casu suo: vbi.s. coheredi substituto est facta substitutio: tūc em̄ q̄uis ꝑ ius accrescendi hēt substitutus prem illi[9] cui non fuit substitutus tamē nulla talis in eis facta distinctione hoc ex diuisione eā habebit iure substitutionis. ⁊ h fuit forte mens istius lre secus tñ esset in pupillari vel al's vbi ius accrescē di locū hēre non posset. vt per doc. hic.

Universidad de D... Biblioteca

derandā:vt.ff.pro emp.l.ij.§.si qs a pupillo.ꝛ.ff.de acqui.her.l.is qui putat. Alij dicūt ꝙ dn̄o daꝫ cōsiderata veritate magis quā opinióe:qꝛ vere seru⁹ ei⁹ domini fact⁹ erat ille qui institutus fuit ꝙ verius esse videtur veritatē magis attēta. vnde facit ꝛ illud generale veritatē spectandam.vt infra de leg.§.si quis rem. Accursius.

* Adde ꝙ hec glo. cōiter approbatꝫ. Cū cōtraria snīa saltē disputādo sustētabilis est:cur⁹ tota vis est i.l.si paterfa.ff.ō her.insti.vbi ꝓprie decidit dubitatio gl.pro substitutoꝛ sic ꝯtra gl.dicit eū in prin.substitutū admitti in partē ꝛ cū nō declaret in quā de dimidia est intelligendū.l.nomē.§.portióes.ff.de ver.sig. ponit postea rōnem ille tex. quare substitutus admittitur: tandē dicit duos semisses fieri vnū diuidi inter eos de altero videt nihil dicere qꝫ ideo fecit:qꝛiā.ṡ.dixerat ad substitutū ptinere et stante tali intellectu oīa argumēta.gl.facillime resoluuntur. Syl. Additio. Dic ꝙ vltima opi.gl.est verior.ꝛ ita no.glo.ꝛ doc.in.d.l.si paterfa.vꝫ.ꝙ dominus serui habeat totū aliū semissem. Aretinus.

† Hinc sumit limitatio ad regulā, que vult neminez in sua causa iudicē esse, que tū ꝓcedit, vbi qs superiorē habet: alioq si non habeat, is in sua causa iudex esse pōt vt hic habetur ꝛ ff.ō hered. instit. l. et ita: vbi de hac re docto. vū sit vt pnceps in sua causa index cōpetens habeatur cū quo cō/n tit.ff.de hered. instit. l. et h tyb. qꝫ magis ꝓcedit ex principis voluntate, ꝙ rationū subtilitate, vt annotauit Perrin.hic. Ceterū ꝙ ptinet ad lectionē nostre litere vide Alc. disp. lib.j.c.ij.et catel.Col. ꝛi poster. memorial. in dictióe testamētū.

† Forma huius pupillarꝫ substitutióis ponit l. c. Raynuti⁹ in glo.sup verbo liberis post pa ci.extra de testa.

Cōtinuatio. Diuisio.

admittitur. Illa enim verba [a] si heres [b] nō erit, in eo quidem, quē alieno iuri subiectum esse testator [c] scit, sic accipiuntur. Si neqꝫ ipse heres erit [d], neqꝫ alium [e] heredē [f] effecerit. In eo vero quē patrēfamilias esse arbitratꝫ [g], illud significāt: si hereditatē sibi, vel ei, cuius iuri postea subiectus [h] esse ceperit, nō acqsierit [i]. Idqꝫ ‡ Tyberi⁹ Cesar in persona Parthenij serui [k] sui constituit.

De pupil. substi. Tit.xvj.

Liberis impuberibus ꝛ in potestate testatoris existentibus potest substitui non solum vulgariter: sed etiā pupillariter: per quā substitutionem substitutus efficitur heres ipsius pupilli. Areti. 271

Liberis [l] † suis impuberibus, quos in potestate quis habet, non solū ita vt.ṡ. diximus [m] substituere potest.i. vt si heredes ei non extiterint: alius sit ei heres. Sed eo amplius ut si heredes ei extiterint: ꝛ adhuc impuberes mortui fuerint, sit eis aliquis heres veluti si quis dicat hoc modo [n]. Titius filius meus heres mihi esto [o]: ꝛ si filius [p] meus mihi heres non erit: siue heres [q] erit et prius moriatur, ꝙ in suam tutelā venerit.i. anteꝙ pubes [r] factus sit: tunc seius heres esto. Quo [s] casu si quidem non extiterit heres filius: tunc substitutus patri sit heres [t]. Si vero extiterit heres filius: ꝛ ante pubertatem decesserit, ipsi filio [v] sit heres substitutus. ¶ Nā moribus [x] institutum est, vt cū eius etatis [y] filij sint, in qua ipsi sibi testamentū facere non pñt, parētes eis faciāt.

Ad exemplū pupillaris inuēta est exēplaris, qua substituitur mente capto: quo resipiente euanescit. hoc dicit. 272

* Casus figurari nō debet nisi literaliter prout ponit tex.cū declaret primos terminos ꝛ quō substitutio pupillaris cōficiatur. Not. ꝙ parētes filijs suis impuberibus pñt necdum vulgariter sed pupillariter substituere. Itē not.ad essentiā pupillaris substitutionis qui requirantur. Itē not.formā concipiende substitutionis. Itē ꝙ substitutio aliqñ duplex est aliqñ simplex. Itē ꝙ per vulgarē succedit testatori per pupillarē pupillo. Itē ꝙ pupillaris expirat adueniente pubertate. Itē ꝙ hec substitutio inuenta est moribus ꝛ cōsuetudine. Itē ꝙ cōsuetudo pōt tribuere formā testō condendo. Itē ꝙ cōsuetudo postqꝫ est redacta in scriptis adhuc dicitꝫ cōsuetudo. Itē ꝙ substitutio pupillaris inducta est ex equitate vt qui sua imbecillitate impediūtꝫ testamentū conficere possint habere ex testō heredē sibi datum a patre. Syl.

l Liberis. Not. ex hac litera tria esse necessaria vt pupillaris substitutio teneat. Primū ‡ vt sit de liberis cui substituitꝫ:nā extraneo substitui nō potest:vt.j.eod.§.extraneo. Scdm ꝙ sint impuberes:nā puberibus nō pōt substitui:vt.j.eo.§.masculo. Item tertio ꝙ habeat in potestate:vt in hac lra ꝓbatꝫ per ordinē:emācipatis aūt nō potest substitui.vt.ff.eo.l.ij.§.(i) Itē est necessariū quartū ꝙ filij sint instituti vel exheredati:al's nullū esset principale t.stm:vt.ṡ.de exhere.lib.§.in prin.ꝛ.ff.eo.l.j.in fi.vū nec pupillari valeret:vt.j.eo.§.liberis. et hic oīa similiter in nepotib⁹ seruantꝫ si nō sint recasuri in sui pr̄is potestatē:vt.ff.eo.l.ij.§.posthumis:al's cū sint recasuri nō valet testm̄ cū in eo casu sint vt eorū testamēta nō valeant:etiā si ipsi essent maiores.

Substitutio pupillaris habet.iij.necessaria.

‡ Aduerte et simul expende hanc glo. q̄ vult q̄tuor requiri ad h vt pupillaris substitutio teneat: Bart. cōtra octo. ait esse necessaria, vt hic ad finez subnotauit Sylnester. Ceterum an recta sit Bar.preceptio vide apud Lancel. Poly. titul. de pupil. ex ō habe tibi hāc finitionē, vt Pupillaris substitutio, sit, ea q̄ a parente pupillo fit. aut velut fcā subaudit, nō vt ipsi parenti sed pupillo succedat, si intra tēpus pubertatis, aut ab eo p finitū, pupillus decesserit.

a Illa enim verba.nūc mutat casum.nā.ṡ.dixit qñ aliud arbitratꝫ testator ꝛ aliud erat:in his antē duobus respōsis que sequuntꝫ idem est id qꝫ arbitratur testator.
b Si heres non erit:que apponuntꝫ in substitutionibus vulgaribus.
c Testator scit:ꝛ veruꝫ scit: al's enī non diceretur scire nisi esset: vt.ff.de aqua.pluuia arcen.l.ij.§.item labeo ait.
d Erit.s.liber factus.
e Neqꝫ alium.i.si neqꝫ sibi sit liber fieret vel domino suo presenti vel etiam futuro querit.
f Effecerit:tunc qñ nō est aliqꝫ istorū duorū admittitꝫ substitutus.
g Arbitratur.s.testator:subaudi ꝛ verum arbitratur.
h Subiectus:puta qꝛ vendidit se ad pretium participandum:vel qꝛ dedit se in arrogationem:quod potest.
i Acqsierit:supple in litera. At in nostro casu primo.s.hui⁹.§.aliud est:ꝛ aliud arbitratꝫ:vū ibi in partem admittitꝫ:vt ibi diximus: ꝛ hec oīa sic distinguēdo seruauit princeps qñ seruus fuit institut⁹ ꝛ alius substitutus:vt hic dicit:ꝛ.ff.de here.insti.l.ꝛ hoc Tyberi⁹. Collige ergo talē distin.qꝛ cū heredē aliquē instituo ꝛ si heres nō erit substituo: aut scio liberū aut scio seruū:ꝛ tūc seruatꝫ qꝫ in.ij.ꝛ.iij.rū.huius.§.dicitur:aut puto liberū falso cū sit seruus:ꝛ tūc subdistinguo.aut per euꝫ volui:aut nolui aliū fieri heredē:qꝛ hoc expressi:ꝛ tūc seruatꝫ mea voluntas:vt.C.de here.insti.l.cū ꝓponas:que est huic contraria.aut est dubium volui vel nō aliū fieri heredē per eum:ꝛ tūc seruatꝫ qꝫ in prin.huius.§.dicitur. Si autē puto seruum cū sit liber:(i) hic casus indubitabilis est.s.ꝙ erit liber heres. Additio.(i) In dubio aūt error nō presumitꝫ:ꝛ tūc hic cōsistit in animo testatoris qui nō probatꝫ nisi ex cōiecturis:quid aūt in filio vel monacho institutis cū datione substituti vulgaris quos testōr credebat esse sui iuris vel ēt sciebat esse alieni: et an heres primi instituti ex iure deliberādi preferatur an substitutus. vide Ange.hic.
* Cuius distinctio virtualiter est eadem cum distinctione glo. Syl.
k Serui.s.instituti. Additio Cui fuerat alius substitutus. Nā diuisa fuit hereditas inter Tyberiū dominum serui ꝛ inter ipsum substitutum:patet in.l.ꝛ hoc Tyberium.ff.de heredibus instituendis.

De pupillari substitutione. ¶ Continuatꝫ:qꝛ.ṡ.visum est de vul.substi. Verū qꝛ parētes nō solū vulgariter:verūetiā pupillariter liberis substituere possunt:ideo sequebatur videre de pupillari substitutione. Christophorus porcus.

Liberis. ¶ Totus iste titulus diuiditur in sex partes. Primo ponit qualiter quis possit facere pupillarem substitutionem. Secundo de exemplari substitutione cui fieri potest. Tertio redit ad pupillaris substitutionis materiam. Quarto quod etiam exheredatis potest fieri illa substitutio. Quinto circa pupillarem substitutionē aliquos casus ponit ꝛ potissime vsqꝫ ad quā quantitatē possit fieri. Sexto ꝙ maiori vel puberi vel extraneo fieri nō pōt pupillaris. Scda ibi (Qua rōne.) Tertia ibi (Igitꝫ.) Quarta ibi (Nō solū.) Quīta ibi (Quecūqꝫ.) Sexta ibi (Extraneo.)

* Dic ꝙ sunt octo reqsita ꝑm Barto.in.l.ij.ff.eo.in.ij.q..quē alij seq. qnqꝫ hic posita. Et ꝙ non desierint esse in ptāte ante mortē testatoris vt.ff.eo.l.coheredi.§.cū filie. Itē ꝙ pater sibi faciat testm̄.l.j. in fi. vltimo ꝙ patris adeatꝫ hereditas.d.l.ij.versi.adeo.ff.eo. Syl.
Additio. Et est ratio:qꝛ substitutiones sunt de iure ciuili ꝑm qꝫ emācipatus habetur pro extraneo: fallit tñ hic in milite:vt.l.miles:ita.§.exheredato.ff.de testa.mili.dūmodo filius non sit in potestate aui. alias secus.l.cum filius.ff.eo.ti.
m Ita vt.ṡ.diximus. Scilicet vulgariter.ṡ.tit.j.ꝛ hoc idē hic subijcit.vt si heredes ꝛc.
n Hoc modo. hic caute nota ꝙ primo ponit verba institutionis. Secundo substitutionis vulgaris. Tertio substitutionis pupillaris. Accursius.
Additio. Aliqui dicunt ꝙ omnia sunt verba pupillaris substitutionis que etiam nō heredi vt exheredato fieri potest:cū hic textus non intendat exemplificare vulgarem. Io.fab.
o Esto.hec est institutio tantum.
p Et si filius. Ecce vulgaris.
q Siue heres. Ecce pupillaris.
r Pubes factus sit.bene facit ꝙ exponit:al's interdum pro.xiiij.annis interdum pro quindecim annis ponitur.hec oratio:cū in suam tutelam venerit.ff.de lega.iij.l.cum filio.
s Quo casu.sup:adicto.
t Patri sit heres:ꝛ solius patris habeat bona ꝑm Azonem.
v Ipsi filio sit heres institutus:ꝛ nihilominus patri:vt.ff.eo.paterfamilias:ꝛ bona pupilli vndecūqꝫ quesita sunt habet vt.ff.eod.sed si plures.§.ad substitutos. * Qꝫ dic verum etiam si substitutus pupillariter sit substitutus in certa re quia detracta illius mentione admittitur in totum tex.est sing.in.l.coheredi.§.fi.ff.eo. Syl.
Nisi in duobus casibus vt in testamento militis et arrogatoris: vt ff.eod.sed si plures.§.in arrogato.et.§.ad substitutos.in fine.
x Moribus.alias a maioribus:vt.C.de impube.ꝛ ali.substitu.l.humanitatis.
y Etatis.vt masculi ante.xiiij.ann.femine antem ante.xij.ann.ff. de testa.l.de qua etate.ꝛ.ṡ.qui ma.ac.non possunt.§.cum ergo.
Qua ratione. Casus figurari pōt hoc modo quāuis fieri nō debet in.l.tradēte primos terminos. Querebatur an substitutio facta pupilli mēte capto valeret ꝛ videbatꝫ ꝙ non: qꝛ non videtur permitti a.l. ꝙ aliquis alicui possit testamentum cōdere ita ꝙ substantia eius ab ipso pendeat.l.captatorias.ff.de here.insti. Sed cōtrariū dꝛ ꝙ ad exēplū pupillaris substitutióis inuēta est exēplaris facienda mente capto:qꝛ qua rōne iura cōcesserūt ꝙ pater posset testari ꝓ filio q testari ꝓhibebatꝫ respectu etatis durāte etatis impedimēto eadē rōne cōcesserūt ꝙ durāte impedimēto impediēte testādi facultatē hoc fieri possit in mente capto. Que no.sunt in hoc text.clara sunt collige per te. Syl.

† In tātū ꝙ ceterꝫ exheredatio: vel ex iusta causa ꝓteritis vnū tātummodo substituere pt. Ange.

Substitutio vulgaris.

‡ At qm harū materia non pauci explicati contenta est: vide hic Lāc. Poly. in suo tract. et Petrum Ferr.in practic.i forma libel. q̄ heredis ex substitutióe petitur. At vt iuuenes facilius ad earū cognitionē deducantꝫ finitiones triū posterioꝝ substitutionū, naz priores prime finimus et eodē Lācel. Ac primū exēplaris substitutio,est testamētū qꝫ sit a parente ꝓ liberis casentibus ea factióe causa furoris aut similis morbi vitij ve. Compēdiosa vero, est substitutio,que cuz tēpore plura cōprehēdat sub verborū cōpendio, varias etiā substitutiones cōplecti pōt. Porro autē reciproca, est substitutio, q̄ dūrat pluribꝫ institutis,breui oratione fit,atqꝫ inuicē alterū in alterius defectum vel obitum vocat. Ceterū de earū effecibꝫ vt atqꝫ natura,qb⁹ ites verbis fiant vide egregiā certe ac subtilē piractationē apud eosdem.

Substitutio breuiloqua aūr reciproca. Substitutio cōpendiosa.

† Et sicut pater pōt facere filio impuberi testm̄: ita etiā pōt ei dē eligere sepulturā vt habet i c. de vxore iūcta gl.super verbo. diffinitiꝫ. extra de sepul.

Qua ratióe excitati [a] etiā cōstitutionem [b] posuimus in nostro codice: qua prospectum est, vt si qui mentecaptos habeant filios, vel nepotes.vel ꝓnepotes cuiuscūqꝫ sexus vel gradus: liceat eis ꝛ si puberes sint ad exemplum pupillaris substitutióis, certas personas [c] substituere. Sin autem resipuerint [d]: eādem substitutionem infirmari: ꝛ hoc ad exēplū [e] pupillaris substitutióis: q [f] postqꝫ pupillus adoleuerit [g] infirmatur.

Substitutio pupillaris habetur ꝓ duobus testamentis patris ꝛ filij.h.d. 273

Igitur in pupillari substitutióe ꝑm prefatū modū [h] ordinata duo [i] quodāmō sunt testamenta: alterū patris: alterū † filij tanqꝫ si ipse filius sibi heredem instituisset: aut certe vnū testm̄ est duarū causarum.i.duarum hereditatū.

Pupillaris substitutio separatim a testamento paterno facta ꝛ in eo etiam valet.h.d. 274

Sin autē quis ita formidolosus [k] sit: vt timeret ne fili⁹ ei⁹ pupillus adhuc, ex eo, ꝙ palā substitutū acceperit, post obitum eius periculo insidiarū subijceretꝫ [l]: vulgarem quidem substitutionem [m] palam facere, ꝛ in primis testamēti partibus ordinare debet. Illam autem substitutionem per quam si heres extiterit pupillus, ꝛ intra pubertatē decesserit, substitutus vocatur [n]: separatim in inferiorib⁹ partib⁹ scribere [o] dꝫ: eamqꝫ partē proprio lino [p] pro-

a Qua rōne. Excitati.s.nos Iusti.
b Cōstitutionē.C.de impub.ꝛ ali.substi.l.humanitatis.
c Certas psonas.s.filios mēte captorū si habeant: al's fratres mēte capti. † alias quoscunqꝫ volet vt in.d.l.humanitatis continetꝫ. * Et in hoc discrepat a pupillari: ꝛ ratio ē qꝛ pupillaris introducta est ꝑm iuris ciuilis rigorē rōne pr̄ie potestatis que durat etiā si extrane⁹ substituatꝫ: sꝫ exemplaris sit ex quadā humanitate et pietate q̄ cessat substituendo extraneos cū furiosus haberet filios vel fratres ꝛ hec est ratio bar.i.l.ex facto.ff.e.col.vij.q disputatiue patitur difficultatē. Syl. Additio. Etiā supradictis existētibus qui sunt spurij vel naturales tātū.aut etiā mēte capti. Ang.are.
d Resipuerint.i.cum cōpotes mentis vel sani facti fuerint.
e Id exēplū.ꝛ ita hec vocatꝫ exēplaris substitutio. Vñ vt plane de his habeas notitiā distingue qnqꝫ genera substitutionū: ‡ qꝛ alia est vulgaris.alia pupillaris:alia exēplaris:alia breuiloqua:alia cōpēdiosa. Prima.s.vulgaris subdiuiditꝫ:qꝛ alia expressa:vt que sit verbis negatiuis:vt si heres nō eris titi⁹ erit heres:vt.ṡ.pri. Alia tacita q̄ sit verbis affirmatiuis:vt hic:vos inuicē substituo:vt.ff.de here.insti.cū in testamento.§.j. Itē hec quisqꝫ erit mihi heres:sit filio meo impuberi heres:vt.ff.e.l.qui liberis.§.hec verba. Hec vulgaris adita hereditate expirat.vt.C.eo.l.post aditā. Scda autē.s.pupillaris similiter subdiuiditur:qꝛ alia expressa q̄ sit verbis affirmatiuis.vt hic.si heres eris ꝛ morieris in pupillari etate: Titius sit heres.vt.ṡ.pri. Alia tacita.s.vt si vulgariter tantū pupillo substituatꝫ quo casu tacita subintelligitꝫ pupillaris sic ꝛ sub pupillari tacita vulgaris intelligitꝫ.vt.ff.eo.l.nam hoc iure:al's iam hoc iure.in pñ.ꝛ.C.de impu.ꝛ aliis.substi.l.quāuis. Et hoc adueniēte pubertate expirat.vt in fi.huius.§. Tertia.scꝫ exēplaris.sic ideo dicitꝫ:qꝛ ad exemplū pupillaris substitutióis est inducta:vt hic dicitꝫ. In multis tñ differūt:quia hec etiā maioribus fit: sed illa tantū impuberibus. Item vsqꝫ ad certam etatē fit pupillaris:scilicet quartūdecimum annū vel duodecimum in femina.vt eodē infra.§.masculo.igitur.vel etiā minus tps certum non maius.ff.eo.l.finali. quis substituerit:ꝛ.l.in pupillari.at hec exemplaris in incertū. Itē in hac:scilicet exemplari certe persone substituūtur.vt.C.eo.lege humanitatis.in pupillari autē quilibet potest substitui. * Itē illa fuit introducta moribus hec.l. Itē pupillaris nō pōt fieri naturalibus tantum hec sic. Itē soli parentes masculi substituūt pupillariter hic etiā matres.d.l.humanitatis. Item pupillaris pōt fieri exheredato hec nō.qꝛ saltē debet habere legitimā differunt etiam in aditióe hereditatis. Syl. ¶ Quarta aūt.i.breuiloqua fit ita duobus heredibus institutis.vos inuicē substituo:ꝛ si ambo pupilli sunt quatuor substitutiones his verbis breuibus cōprehenduntur:ꝛ appellat lex hanc reciprocam substitutionem:vt.ff.eo.l.nam hoc iure.§.j. Quinta scilicet compendiosa fit his verbis aliquo instituto:qñcunqꝫ decesserit titiū substituo:ꝛ si quidem hic fiat a milite pupillo vel non pupillo valet iure directo:qñcūqꝫ decedat institut⁹:vt.ff.de mili.testa.miles ita heredē.§.j.nisi mater sit in medio:quo casu iure fideicōmissi valet si pubes iam factus decedat institutus:vt.C.eo.precibus. Si vero paganus:siue non miles faciat eam:valet iure directo:si moritur institut⁹ in etate pupillari. Si vero postea:tunc aut per hec verba sit:substituo illum:ꝛ tunc trahitur ad fideicom.vt.ff.ad trebel.sceuola.aut per hec verba te instituo ꝛ si decesseris quandocunqꝫ tibi illum facio heredē. ꝛ hec nō valet:vt.ff.e.l.verbis ciuilibus.
* Materia huius gl.excedit vires additióis ꝛ modū ꝛ etiam captū iuuenum ideo pertranseo. Syl.
f Que.s.pupillaris.
g Adoleuerit. Itē finitur arrogatione impuberis:vt.ff.de adop.nec ei in fi.(i) Item si patris non fuit hereditas adita:vt.ff.eodē.sed si plures.§.si ex asse.
* Intellige nisi substituatꝫ per edictum si quis ami.ca.testa.vt ibi vel nisi existentia sui heredis confirmet tabulas pupillares.l.si filius qui patri.ff.eodem. Syl.
Item si nascitur posthumus testatori:vt.ff.eo.l.pater filium. * Dic hoc verum olim hodie secus aut.ex causa.C.de libe.prete. Syl.
Itē per ꝑm testm̄ qꝫ tū valeat:vt.ff.eo.l.si quis eū.§.fi. Itē si testm̄ paternū rūpatꝫ ꝓ querelā in totū: aliud si ꝓ parte vt ff.e.in substitutione:ꝛ de inoffi. testa.l.papinian⁹.§.sꝫ nec ipuberis:sꝫ cōtra tab.bonorū pos. mota nō facit pupillarē substitutioneꝫ cessare:qꝛ ibi nō queritꝫ de virib⁹ testamēti:vt.ff.eo.ex duobus.§.fi.ꝛ de inof.testa.filius.§.j. * Itē si testm̄ patris fiat irritū.l.si quis filio.§.irritū.ff.de iniu.rup. Itē si substitutus tempore mortis sit incapax.l.si is qui heres.ff.de her.insti. Itē si ante mortē patris fuit emācipatus.l. coheredi.§.cū filie.ff.eo. Itē si daretꝫ filius pupilli ante pubertatē: qꝫ videtꝫ impossibile: finiretꝫ.l.ex facto.in prin.ff.eo. Syl.
Additio.(i) Et est rō: qꝛ tūc impedit arrogat⁹: nō solū ex defectu etatis testari:sꝫ ex alio defectu:qꝛ est subiect⁹ alterius ptāti cui ꝓ datióe pupillaris substituti potuit ꝓuideri ꝑm Chri.por.
h Igitur in pupillari. Casus querebatur an substitutio pupillaris faceret censeri vnum vel duplex testamentum:ꝛ videbatur qꝫ vnum quia cum filius in virtute proprie persone non possit testari nō videtur posse esse per alium:cuius cōtrarium dicitur:non qꝫ pater testetur nomine filij qꝛ hoc nō possꝫ ex ratione opposita:sed pater dicitur testari nomine proprio in virtute ptātis.a.l.tribute ꝛ ideo dicitꝫ potius vnū testm̄ duarū hereditatū qꝫuis cōsideratis hereditatibus possint dici duo testamēta ex quo talis substitutio trahitꝫ ad bona pupilli. No. ꝙ dictio quodāmodo denotat improprietatem. Item quod hereditas accipitur pro causa.s.materiali testamenti: No. etiam quod substitutio pupillaris dicitur quasi testamentum patris ꝛ filij. Syl..
Igitur.prefatum modum:vt.ṡ.eo.in princi.
i Duo. Not.quod duo dicuntur quo ad quid:quia duobus fit:nam instituitꝫ heres duob⁹:patri.s.ꝛ filio. Itē duarū hereditatū:vnū vero dicitur:qꝛ ab vno factū:ꝛ facit ad hoc.ff.eo.l.pr̄is ꝛ filij.ꝛ.ff.de cōdi.ꝛ demō.l.hec scriptura:ꝛ.ff.de bo.pos.ꝑm tab.si ita scriptū.ꝛ.§.fi.ꝛ.l. vt bonorū. * Dic clarius ꝙ dicitꝫ vnū respectu vnius testatoris vnius solēnitatis ꝛ validitatis ꝛ iuris accrescēdi.l.qui patri.ff.de acqui.here.dicūtur aūt duo respectu hereditatū:ꝛ qꝛ duobus prouidetꝫ ꝛ qꝛ possunt diuersimode repudiari:ꝛ qꝛ duobus tēporibus confici possunt.l.si qs cū.§.fina.ff.eo.est tamen reuera vnū qꝛ al's cōcurrerēt tres fictiones ꝙ factū a patre censeatꝫ factum a filio. Itē ꝙ impubes posset testari:tertia qꝫ factum ante mortem censeretur factum post mortem. Syl.
Sin autē quis. Casus. Querebatꝫ primo an substitutio pupillaris ꝓ posset fieri diuerso tēpore:ꝛ diuersa scriptura a testamēto paterno ꝛ videbatꝫ ꝙ nō qꝛ cum re vera sit vnicum testamētum debet fieri vno contextu ꝛ vna solēnitate.l.heredes palā.ff.de here.insti.sed cōtrariū dicitur qꝛ cum quid dicitꝫ.in.d.l. heredes palā habet locū qñ est vnū testamentū omni respectu secus si diuersis respectibus:nā tūc diuerso tēpore fieri pōt vt in hoc casu. Scdo dubitabatꝫ an si eodē cōtextu si itva leat ꝛ poterat esse dubitatio ex eo qꝛ sic videbantur quasi parari insidie pupillo contrarium deciditur quia.l.non presumit hoc in eo qui per patrem substituitur. No.summarium. Syl.
k Sin autem. Formidolosus.i.dolosus ‡ multiformiter.i.timidus:ꝛ meticulosus.
l Subijceretur.quibus insidijs eum subijceret substitutus.vt haberet eius hereditatem:vt fecit Zacharellus.
m Substitutionem.scilicet cum ipsa institutione: nam hic est ordo: vt primo institutio.secūdo vulgaris substitutio tertio pupillaris fiat: vt supra eodem titulo in principio.
n Vocatur.que est pupillaris.
o Scribere. Vel etiam alia charta:quia ꝛ hoc fieri potest:vt.ff.cod.l.patris ꝛ filij.
p Proprio lino. Linū appellat ipsam chordulā que fit de lino:vt videmus fieri in literis domini pape:in quibus chordulis testamēti apponebantꝫ.vij.sigilla de cera. Et ideo dicit proprio lino:qꝛ si alieno vēdicaret dominus.† ꝛ ita aperiretur. ꝛ consilium legis nullum esset. Vel dic proprio:id est separato ab alijs partibus testamēti. Sed nōne magis insidiabitur substitutus:cum tantā cōstitutionē:id est ordina-

‡ Formidolosus nō est multiformiter dolosus vt inqt glo. hoc loco is q autic timeta formidine, q̄ est authore Cicer. permanens metꝫ, estqꝫ interiecta syllabe lo euphonie gratia, q̄ decesse in verbo formidos⁹ vel formidinosus. velutt fit et lemonꝫ causa i auspo porrectio vocibus cuiusmodi induperator maiore, ꝛ medi tullia ꝛ post liminiū dictionib⁹ certe extensis: quamqꝫ nō iprobo eos q a dolo et formido verbo deducūt vt sit formidolosus lesionem ꝛ metus ꝛ imitatione: nā ea pter cere ra significat vox greca. δόλος. Ceterū formidolosus tam is est, q̄ alijs metū ingerit quā qui ab alijs ipendio metuit. Ut apud Teret. Egon formidolosus? hoc est, is ne sum ego, q̄ metuam. Item apud Sallust. Regib⁹ boni, quā mali suspectiores sūt, semqꝫ his aliena virtus formidolosa, id est formidāda ꝛ que metuatur.

† Doctores ꝓ pp publicā vtilitatē ad similitudinē tignii iuncti: vt ꝑ Ioā. fab. ꝛ Ang.hic.

Universidad de Deusto Biblioteca

tione videat: q. ppter se. R. hoc ignorabit: an propter aliu facta fuerit illa ordinatio. Accur. Additio. Nec ideo inualidabitur istud consiliu qr sub expressa vulgari tacita pupillaris contineatur: qr illud verum nisi de mente tacita: vel expressa testatis contrarium appareat: vt hic. z. l. iam hoc iure. ff. eo.

a Cauere. Idem est et si hoc non caueat dum tamen separatim signet.
b Non ideo minus. quasi dicat diximus q sic caute fieri potest. Sed si non ita fecerit nunquid valet ideo minus: R. no ideo minus zc. vt hic dicit.
c Tabulis. Scilz a ptis.
* Non solu aute. Casus. Querebatur an exheredato posset substitui pupillariter: et videbatur quod no qr cu substitutio pupillaris introducta sit intuitu cuiusda pietatis et humanitatis i patre vt. s. filio testamentum facere possit eo tepore quo propter etate impedit testari: exheredatio huic pietati videbatur. l. titia. l. ij. ff. de inoffi. testa. Non videbatur igitur patri concedendum testamentu facere pupillo que odio psequebatur vt a paterna hereditate excluderetur videbatur em tunc cessare fides illa in qua. l. confidit: sed contrarium deciditur qr quauis negauerit hereditatem propriam no tamen p hoc debet denegari aliud beneficiu ex alio capite competes cum inconuenientia non sint multiplicada. l. j. §. j. ff. eo.

* Hinc nota pupilli exheredati bona omnia vnicuiq quesita deberi ei' substituto vt hic, z. l. sed si plures. §. ad substitutos. ff. eo. Idq siue pater exheredati sit miles, siue paganus, nisi de militis voluntate constet, nepe quod velit certa bona filij exheredati, no autem oia ad substitutu puenire: qd miles facere pot, nimiru vt ei' fili' p pte testat' ac p pte intestat' decedat, sicuti z ipse pot: vt. l. si duobus. ff. de testam. militari.
* Is autez pubertati primus dicit qd ad decimu z dimidiu annu peruenit, idq i mare vsq ad. xiiij. i femella vero q. viij. anos mesesq ex atigit, vsq ad duodecimu.

priacp cera cosignare: z in priore parte testamenti cauere [a], ne inferiores tabule viuo filio, z adhuc impubere, aperiant. Illud palam est, no ideo [b] minus valere substitutione impuberis filij, q in eisde tabulis [c] scripta sit: quibus sibi quisq herede instituisset, quauis pupillo hoc periculosum sit.

Pupillaris fit etiam exheredatis: z in ea veniunt omnia bona pupilli: z habet locu in posthumis. h. d. 275

Non solu aute heredibus institutis impuberibus liberis, ita substituere pares possunt: vt si heredes eis extiterint, z ante pubertate mortui fuerint: sit eis heres, is, que ipsi voluerint: sed etia exheredatis [d], Itaque eo casu [e] si quid exheredato pupillo ex hereditatibus legatisue: aut donationibus propinquorum atque amicorum acquisitum fuerit [f] id oe [g] ad substitutu [h] pertineat. ¶ Quecunq diximus de substitutioe impuberu liberorum, vel heredu institutorum [i] vel exheredandoru [k]: eadem etiam de posthumis intelligimus.

No pot pr pupillo suo substituere pupillariter: nisi sibi faciat testamentum: z si no valet testamentum patris, no valet etiam dicta substitutio. Ange. areti. 276

Liberis aut † suis testm nemo pot facere, nisi z sibi [l] faciat [m]: nam pupillare testm pars [n] z sequela paterni testamenti: adeo vt si patris testamentum non valet [o]: nec filij quidem valebit.

Pupillaris substitutio potest fieri singulis pupillis: vel ei qui vltimus morietur. Ange. are. 277

Vel singulis [p] liberis, vel ei, qui eorum nouissimo [q] impubes morietur substitui [r] potest: singulis quidem, si neminem eorum intestatum decedere voluerit: nouissimo, si ius legitimaru hereditatu integru inter eos custodiri velit.

Substitutio pupillaris potest fieri nominatim aut generaliter quo casu vocant scripti heredes pro rata institutionis. h. d. 278

Substituitur autem impuberi aut nominatim [s]: veluti titius: aut generaliter vt quisquis mihi heres erit [t]. Quibus [v] verbis vocantur ex substitutione impubere mortuo filio: qui et scripti sunt heredes [x] et extiterunt [y]: et pro

post valet institutio: vel substitutio: vt. ff. eo de. l. h. §. prius. z. §. sed z si quis. z. §. sed z si. z. §. si. * Hanc glo. seq. Bart. Ange. Albe. z Saly. in d. §. prius. tame comuniter damnat qr no pot reddi bona ratio diuersitatis quauis Bar. assignet coloratam que tamen damnatur. Syl.
m Faciat. Hoc fallit in milite qui pot substituere pupillo: licet non instituat sibi aliqué herede m: vt. ff. de vul. z pupil. substi. l. ij. §. quisquis.
n Pars. sic. ff. que ad. testa. aperi. l. penul.
o Non vz. s. a principio vt qr filius fuit preterit': vz. ff. eo. l. si quis cu in fi. l. Vel als. s. non valet testamentu a princ. cu multi sint modi quibus testamentu no valet: vt. ff. de iniu. rup. testa. l. j. Idem etia si ex post facto rumpatur in totu. s. testm patris. Secus si pro parte tantu: qr tuc substitutio remanet: vt. ff. eo. in substitutione. z. ff. de inoffi. test. l. papinianus. §. sed nec. Itez hec sunt vera si iure ciuili expugnet testamentu: aliter aute si iure pretorio: vt si per cotra tab. expugnet testm: qr remanet substitutio. vt ff. eo. l. ex duobus. in fi. z l. seq. que huic. l. contrarie sunt. * Ratio est qr vltimo casu testm de iure ciuili valet ideo sustinetur substitutio pupill. Syl.
Sed certe aliud est cu expugnat iure ciuili: vt h. c. aliud cu iure pretorio vt ibi: na pretor no pot facere esse: nec desinere heredé. j. de bo. posse. §. quos aut. Ité no. hic q

† Facit ad huc. §. c. in nostra. i si. extra de sepul.

Pretor herede no facit. Testat qs de rebus alienis.

* Tu dicito querelaz esse de iure ciuili, q testamento collapso atq expugnato pot qs pro pte testat' pq pte intestatus decedere. l. na z si parentibus. §. filius ff. de inofficioso test. licet id non possit a principio vt. l. ius nostrum. ff. d reg. iur. Et add hic qd glos. ait queplaz de alienis testari posse, regulr non fieri in alterius preiudiciu. l. si cofiuntur. §. si post factum. ff. de iur. codic. qd limitabis in nostro casu, et i monacho. Tertio i milite de crimine codenato. Quarto in matre q ad secudas vota ptrasijt. de qbus vide Ioan. de Pla.
† Etia vnica oratione qd facit vt si filiab' leget tur centu qlibet quis verbis sint cotunc te no tam habeat ius accrescedi vt. l. hmoi §. qb' ita. ff. de leg. ang.
* Scilz esset cru no ... noie, ... lius z seru heredes ... mine re... nent vt ... p Bald. ... fnia Bar. ... l. cu filio. ... d leg. ... hic cunde ... Bal. d ... ta nec ... lia tractat...

No. exheredatis substitui posse. Ité q in pupillari veniunt omnia bona pupilli. Item q substitui potest no tantum iam natis sed posthumis. Syl.
d Non solum. Exheredatis. s. substituere possunt.
e Eo casu. Scilicet quando exheredato substituitur.
f Fuerit. vt quia gratiosus erat hic pupill' sic vt ei donaretur: vel legaretur.
g Id omne. imo videtur q tantum in eis bonis valet substitutio q a patre peruenerunt ad filium exheredatu: vt. ff. de mili. testa. l. miles. §. exheredato que est huic cotraria. Solu. ibi miles emancipato substituebat: qd in alio: scilicet pagano no toleratur: vt. j. eod. §. extraneo: et ideo cum vnu pro eo inducitur: scilicet q non pot substituere emancipato z aliud contra cu inducitur scilicet q non pot substituere emancipato in his bonis que sibi dedit: vt arg. ff. de iureiu. eum qui. in pn. * Pro solu. vide Christopho. hic qr Ang. non bn intelligit. Syl.
h Ad substitutu. Qui substitut' nullo pot grauari legato: etia in ea re que pupillo fuit relicta. vt. C. de leg. cum quida: sed ipse exheredatus sic in re sibi relicta. vt. ff. eo. l. coheredi. §. cu filie. in fi. §. (i). Et not. hunc. §. non posse hodie habere locu nisi talis sit impubes qui possit esse ingratus: vt primus * pubertati: vt no. s. quib. mo. tu. fi. §. item si in seruitutem: alias non pot exheredari. vt. C. de inoffi. testa. si quis in suo. §. legis. Additio. (i). Et est ratio diuersitatis: qr substitutio exheredati est simpliciter testm filij: ita q no patris a quo nulla quota hereditatis accepit: z ideo in alieno testamento legare non pot: secus si ex eade voluntate quota hereditatis haberet substitutus: z substitutioi locus esse posset: vt hic. Ange. areti.
i Institutorum. vt. s. eo. in prin. vsq ad proximum. §.
k Exheredandorum. vt. s. proxi. §.
* Liberis autem suis. Casus. questitum fuit an substitutio pupillaris posset fieri quauis testamentu paternu factu non sit: z videtur q sic qr ex quo pot fieri separatim vt dictu est supra: vi q possit fieri etia absq eo qd fiat testamentum paternum: contrariu tamen deciditur et assignatur ratio in tex. quia substitutio pupillaris est pars z sequela testamenti paterni: ideo non potest stare sine eo. No. summarium. Item q nullitas testamenti paterni influit in nullitatem tabularum pupillarium. Syl.
l Liberis. Et sibi. Hic no. q si filiu exheredat. cui substituit: pri' sibi deinde oz facere filio testm. Si autem eum instituat: tunc vel ante: vel

de alienis rebus quis testatur: vt pater de bonis filij: sic z alias. de dona. inter virum et vxorem. cum hic. §. si miles: z. ff. de iniust. rup. testa. si quis filio. §. sed z si quis fuerit. Est z alius casus scdm quosda m: vt. C. de secundis nup. femine. §. fina. Sed de iure comuni aliter est: vt. ff. de testa. l. eius qui. §. j. z de codicil. l. coficiuntur. §. si post. * Vel singulis. Casum non expedit figurare in tam aperta regula. No. summarium. Item quod substituendo vltimo vidatur mens testatoris esse conseruare ius legitimarum hereditatum. Syl.
p Vel singulis. Potest enim esse qd quis habeat plures filios z oes impuberes: si cuilibet substituere vult poterit. † si aut vltimo loco morienti: z hoc potest. vt hic. z. ff. eo. l. vel singulis. z hoc casu vno moriente defert sua portio iure legitimo. s. per l. xij. tabu. ad fratres. vt hic. et j. de legi. agna. suc. §. j. Sed certe ex eo q tantu vltimo morienti substituit: videt eos inuice substituisse vsq ad vltimu: z ita iure substitutionis magis qua legitimo inter eos succedi videt. vt. ff. de leg. ij. l. ita seio. §. seia. in fi. que est huic cotra. Sed certe ibi dixit plus. s. q no alienarent qd testator eis dimittebat: z ex hoc ibi dicitur iure substitutionis succedere no quia vltimo tatum substituit: vt. ff. de lega. iij. is qui in fi. * Dic qd communis sol. est qr hic simpliciter est facta substitutio ibi in toto fm Bar. in. d. l. vel singulis vbi comuniter approbatur. Syl.
q Nouissimo. i. vltimo. puta his verbis: qui ex liberis meis impubes vltimus morietur: et titius heres esto.
r Substitui scilicet pupillariter. * Substituitur autem. Casus in notissima regula non figuratur nisi literaliter cuius ratio est libertas vltimarum voluntatum ideo autem admittuntur pro rata quia cum non designentur portiones z certum est illum voluisse habere portionem debet presumi eum ita dilexisse in substitutione sicut dilexerat in institutione. No. summarium. Syl.
s Substituitur. Nominatim. sic supra de exheredatione liberorum. §. nominatim.
t Heres erit. Subaudi sit heres filio meo.
v Quibus. s. generalibus verbis.
x Heredes. s. patris.
y Extiterunt. s. ipsemet heredes. (i) nam secus si alij querant vt puta patri vel domino: nam tales. s. pater z dominus qui sunt heredes per filium * vel per seruum ex his verbis generalibus non admittuntur ex substitutione. idem dicas de herede heredis: vt hec nontantur. ff. eodem. cum filio: z. l. qui liberis. §. hec verba. z. l. sequenti.

Pro

Additio. (i) Qd facit ad materia. l. fi. C. de edi. diu. Ad tol. cuius beneficiu datur heredi scripto. Ange.
a Pro qua pte. put em dilexit testator eos instituit equaliter vel inequaliter sic in substone psumit. vt h. z. ff. e. si pr. z. s. ti. j. §. z si ex disparib'. * Masculo igit. Casus. h et no figurabit cu notissima sit regula inducta a cessante ratioe finali introductiois ipsius pupillaris substitutiois qr cu ideo introducta sit vt suppleat p patre defectus etatis filioru pfecto adueniete etate qua sibi pnt testado prouidere oz cessare dispo et ca pterita introducta. l. titia. §. vsuras. ff. de le. ij. No. qn expiret substitutio in masculo z femina. Syl.
b Masculo. Vsque ad quatuordecim annos: scz copletos: na pupilli esse desinut. vt. s. quib. mo. tut. fi. in princi. sed. j. hos anos potest substitui. vt ff. e. si ita qs: z. l. q plures.
c Substitutio. scz. directa. si tn aliqua verba inueniant fideicommissi in testameto: iure fideicommissi valebit: vt. C. de fideico. l. si frater tuus.
Extraneo, vero. * Casus. figuratio no est necessaria in regula notissima: in materia substitutionu q post adita directo a pagano no substituit: cuius ro in promptu est: qr cum semel fact' sit heres non pot desinere postea esse heres sicuti no pot ex die vl' ad die heres qs institui: qd tame concessum est per fideicomissum vt dicet. j. de fideic. here. No. summarium. Syl.

† Concor. in. c. Raynutius. in gl. sup dn. liberis, an mediu. ibi pupillaris est. extra d test.

Substituo est verbu gnale.
* Tu diligeter expede hac glo. cuius cotrarium notat gl. in. l. verbis ciuilib' fi. de vulga. et pupil. Que vult, qd quoties substitutio directa sit, nuq possit valere iure directo propter defectu psone, q etia facit, vt cui fit: obligtur iure fideicomiss. q gl. vera est, et hec falsa cuz pcedeti fm Bal. h z Io. Plat. z vid. Ber. in. d. l. verb. ciuilibus.
Continuatio.

qua [a] parte heredes facti sunt.

Pupillaris substitutio expirat adueniente pubertate. 279

Masculo [b] igit vsq ad quatuordecim annos substitui pot: femine vsque ad. xij. annos: z si hoc tps excesserit substo [c] euanescit. †

Extraneo vel filio puberi: no pot fieri substitutio directa post adita hereditate: sed solu p fideicomissum pot grauari de hereditate alteri restituenda in totu vel in partem. Areti. 280

Extraneo vero, vel filio puberi heredi instituto: ita substituere nemo pot: vt si heres extiterit et intra aliqd tps decesserit: alius ei sit heres: sz hoc solu pmissum est: vt eu p fideicomissuz [d] testator obliget [e] alij hereditate ei': vel tota vel, pro parte restituere: quod ius quale sit suo loco trademus [f].

Quib' modis testameta infirmentur. Titu. xvij.

Testm valet donec rupat aut irritum fiat: rumpit autem agnatione filij adoptati vel arrogati. hoc dicit. 281

Testamentu iure factu vsq adeo † valet donec rumpatur, irritumue fiat. Rumpitur aut testamentum cum in eodem statu manente testatore ipsius testamenti ius vitiatur. Si quis enim post factum testamentum adoptauerit [g] sibi filium per Imperatorem eum qui est sui iuris: aut per pretorem secundum nostram constitutionem [h] eum qui in potestate parentis fuerit: testametum eius rumpitur [i] quasi agnatione [k] sui heredis.

Posteriore testameto etiam qo ex eo hereditas non adeatur primum rumpitur. hoc dicit. 282

Posteriore quoq testameto, q iure pfectu est superi' rumpit [l]: nec interest an extiterit aliqs heres ex eo [m] an no: hoc em solu spectat: an aliquo casu existere [n] potuerit. Ideoq si qs [o] aut noluerit heres esse: aut viuo testatore: aut

manete testatore in eo statu ius testamenti viciatur. Ité q arrogatioe filij rumpitur. Item qd dictio quasi est nota improprietatis. Syl.
g Adoptauerit. i. arrogauerit. Syl.
h Constitutionem. Puta auus est qui adoptat: vt. C. de adop. l. cum in adoptiuis. s. de adop. §. sed hodie.
i Rumpit. si aut prius eu instituisset no rumperetur: lz postea arroget. vt. ff. de libe. z post. filio. §. fina. * Ratio est qr ta reperit institutus: z cu testamentu sortiat effectu fm tepus mortis illo tepore reperit institut' qd solet esse ca rupture. Syl. Si autem fuit exheredatus filius emacipatus et postea arroget: tunc non rumpit: * aut extraneus qui postea arrogat. et tuc rumpit. vt. ff. de contratab. l. no putauit. §. si quis emacipatu. Extraneu aute nepotem accipe qui no est suus heres: cu alius precedat † als frustra tunc exheredaret. vt ff. de verb. obli. quida cu filiu. z de libe. z post. l. si quis posthum'. §. filiu. Additio. Et hec vera qn ante testamentu fuit facta exheredatio. quid ante si in eode vel in vno testameto in aliquo postea simpliciter exheredetur: aut si post ius quesitu exheredatio coferatur. vide Ange. hic.

† Als eo.
* Et huius ratio est, p pt reliqas iuris sui heredis seu suitatis, q filio emacipato inerant, ob quas exheredatio toleraf i eo: q postea reuertete ad ius sui heredis p arrogatione testamentum no rupitur: cu z alias reliquie pra ti aliqd specialitatis inducat: vt. ff. de qstio. l. vnius. §. seruus z no. s. de tut. ad fi no. At scdm ris proxime dicti ro est, qd in tali exheredato, no sunt sui heredis iuris vlle reliquie, q hac exheredatione possint confirmare scdm Bald. hic.
† Et itellige extraneu ex traneitate q fili' emancipat' est et sic no ipre exheredat: imo lex consuluit vt §. posthumorum. s. de exhere. li. z ita bene sequit glo. ais frustra zc. Io. fab.
* Et vide i hoc qn posteri' testamentu pri' tollat ibide in glo. z per Cyn. in. iij. oppo l. nostra z Spec. in. §. copendiose versic. iii. tit. de instr. edit.
* At veruz no est quod minus pfectuz tollat, qd magis pfectu est primaq. Na si testamentu secudu tollere primuz expedit, qd habeat oes solenitates qbus testamentu pficitur. Nec ex eo imperfectu coarguit, q no adeatur hereditas: ob idq huta lex huc iducta non oberit: qr ibi agit de venditione secuda conditionali, ...

d Extraneo. Per fideicomissum: qd * semp fecisse videt cum dicit si filius meus qncuq decesserit substituo ei vitale: qr verbu substituo cu sit generale verbu z ad directa z ad fideicomissaria substitutionem possit trahi: ad id restringet qd est rei apti'. id est ad fideicomissum qr directa no hz locu qncuq decedit. z pbat. hoc. C. de impu. z alijs sub. l. precibus. §. si vero substitutio. (i) z. ff. de vulg. subst. l. coheredi. §. cu filie. z. ff. de leg. z sen. ecotra. l. in ambigua. forte ide si dicat vitalis heres esto: na trahit ad fideicommissaria: qr de hereditate restituéda rogasse videtur: vt. ff. ad treb. l. ex facto. i. rn. z. l. scenola. Sed cotra est: vt no. supra. in distinctio. * Dic q verbu heres esto est verbu directu qd no obliquat vt dicit gl. z tradit bar. in. l. ceturio. col. fi. ff. eo. Syl. Additio. (i) Nota q substitutio copediosa facta verbis comunibus valet omni tempore fideico. z ide tenuit glo. in. d. l. precibus: z est comunis opi. licet aliqui dixerint q intra tepora valeat iure direct. post tepora vero iure fideico. ex dictis vt ibi. Christopho.
e Obliget. rogando eum per fideicommis. vt restituat.
f Trademus. vt. j. de fideicomis. here. per totum.
Quib' modis testa. zc. * Vsq nuc qualiter firment testa. nunc qualiter infirmantur: nam nihil est adeo firmum qd no rumpat. vt in aut. de nup. §. nuptias. colla. iiij.
Testamentum. ¶ Totus iste titulus diuidit in quinq partes. Primo ponit qualiter testamentum tollatur agnatione sui heredis nouiter adoptati. Secundo qualiter per secundum testamentu tollatur primum. Tertio qualiter testamentum irritetur capitis diminutione testantis. Quarto an voluntas solennis possit tolli nuda voluntate testantis. Vltimo qd etiam imperator no capit ex testamento imperfecto. Scda ibi in. §. (Posteriore.) Tertia ibi (Alio quoq.) Quarta ibi (Ex eo autem.) Quinta ibi (Eadem oratione.) Aretinus.
Ex eo autem. * Casus in. §. diffiniente z procedente tradendo regulam non est figurandus: poterat tame dubitari: qr cum testamentu iure factu esset non posset tolli nisi salte cotraria expressa voluntate et soléni per regulam. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. Cuius cotrariu dicit q rumpitur testamentum agnatione filij adoptati vel arrogati: cuius ratio est q cum a. l. ciuili equiparentur filijs legitimis z naturalibus z agnatione filij posthumi testamentum rupatur: qr de eo nulla est facta mentio z tamen ad validitatem testamenti debet instituti aut exheredari ita rumpitur in casu isto. No. testamentum nullum rumpi non posse: quia priuatio presupponit habitum. Item q solenne testamentum potest rumpi z iritari. Item q tunc rumpitur quado

k Quasi agnatione. Id est sicut natiuitate alicuius posthumi. na tuc certu est rupi. vt. ff. de iniust. rup. test. l. j. in fi. z. l. iij. in prin. z. l. certu. (i) Et hoc in masculi testameto: secus in testameto femine. vt. ff. de lib. z posthu. l. gallus. §. nuc de lege velleia. in fine. §. z est ratio: qr preteritio matris habetur pro exheredatione. vt. s. de exhere. lib. §. fi. sed de inoffi. testa. agit talis posthumus. vt. C. de inoffi. testa. l. iij. Additio. (i) Testamentum tamé rite factu postea per ingressum monasterij no irritat: sed regulat fm aut. si qua mulier. C. de sac. san. eccle. dicvt per Ang. hic.
Posteriore quoq. * Casus. Tritissima regula est in materia vltimaru voluntatu posteriore testameto primu rupi. Hoc tame dubitandi materiam in tex. nostro faciebat: qr videbatur ex sola volutate testamentum pendere ita qd quoquomodo constaret de noua voluntate contraria primo testamento videbatur rumpi: quia iam liquido apparebat a priori voluntate recessisse: sed contrarium dicitur quod necesse est scdm testamentum iure factum esse vt primum tollatur: quod enim solenniter factum est eodem modo dissolui debet. l. scdm natura. ff. de regu. iur. nisi concurrat longum tempus cum voluntate minus solenni: quia tunc cursus temporis facit presumi obliuionem prioris voluntatis. l. sancimus. C. de testamen. Nota. testamentum primum tolli ipso iure per scdm perfectu. Item qd est necesse q ex secundo possit adiri hereditas licet effectualiter non adeatur. Item quod tollitur dato quod in scdo sit institutus heres sub coditione que etia defecerit. Syl.
l Posteriore. Rumpit. hoc est verum fm quosda quando scdm non concordat cu primo. als durat primu: vt. C. de testa. sancimus *. Sz certe hoc stare no potest: nam si valet scdm non valet primu cu idem non possit duo testameta facere: cum ex secundo tantu adeatur hereditas. (i) Econtra in sententia: nam valet prima non secunda ab eodem: z super eodem lata: vt. ff. de re iudi. l. iudex. * Ratio est qr lata sentetia expirat officium quodam modo iudicis qui functus est officio suo. In testamento vero voluntas est ambulatoria vsq ad mortem. Syl.
Additio (i) Hoc veru vbi fiunt ex internallo: als in eode contextu z coram eisdem testibus possent duo originalia confici. Ioan. fab.
m Ex eo. Scilicet posteriore testamento.
n Existere potuerit. No. no considerari qd est: sed qd esse pot: vt hic. z ff. de her. insti. l. pater filio. ff. de iniu. rup. test. l. cu in scdo. in prin. z. §. in futuru. Sz cotra. ff. de lib. z posthu. si filius. in prima charta. Solu. ibi scdm testamentu non valuit: etia in principio. hic aut valuit lz in eo no adeat hereditas. Ité no. q id q valet plus, rupit per id q minus * valet sic. ff. de adimé. leg. l. legatu sub coditione. §. j. Argu. contra. ff. de rescinden. ven. si id quod. in principio. z. §. fina. Dicvt ibi nota. * Aliud est in legato in quo sola vnius voluntas spectatur aliud in cotractu vbi duorum consensus exigitur secundum Ioan. fab. hic. Syl.
o Ideoq si quis. Scilicet institutus heres in secundo testamento.

Universidad de Deusto Biblioteca

Et iste versus est exemplum quādo valet secundū, testamentum et nō extitit in eo heres. et vide tria exempla.
a ¶ Decesserit. quare non transmittit nec olim nec hodie ad heredes: vt. C. de ca. tollen. l. j. §. in nouissimo. ‡.
¶ Sed et si qs et c. ✳ Casus: querebaṫ an condito solēniter testamēto si fiat scd̄m in quo nō vniuersaliter heres istituaṫ: sed in certa re dicaṫ validum et videbaṫ q̄ non: q̄ posterius testm̄ nō eque perfectū est vt primū: nec de toto disponit: cui⁹ contrarium decidiṫ: nam aut instituit in re certa nihil addito et tunc detracta rei certe mentiōe trahiṫ institutio ex dispositiōe. l. ad totū. l. j. §. si ex fundo. ff. de here. insti. si vero dicit velle adhuc primū valere tunc primum ipso iure tolliṫ et l. exequitur officiū suū et applicanṫ heredi in certa re omnia sed vt seruetur volūtas testātis teneṫ primis heredibus restituere retenta re in qua est institut⁹ si ascēdit ad quartā al's retenta quarta. Not. summariū et que in positione casus dicta sunt. Syl.
b ¶ Sed et si quis. Iste. §. est lex. ff. ad trebellianū. et incipit si quis priore. Accursius florentinus.
c ¶ Priore testamēto. Nota hic argumentū p̄ snia appellationis: vtrū ex ea vel ex prima agatur.
✳ Dic q̄ aut prima sententia confirmaṫ, per lapsum tpis q̄ appellatio deseriṫ: et agitur ex prima: aut cōfirmatur a secunda et ex ea agitur gl. in. l. eos vbi bar. C. de app. Syl. Sed cōtra argu. C. de donatio. inter vir. et vxo. l. ex verbis. et simile pōt notari j. l. pe. eiusdē ti. Acc. Additio. Tu dic q̄ agiṫ ex prima in criminalib⁹. Idē in ciuilibus si lapsu tēporis sit confirmata: puta q̄ est appellatio deserta. al's et per scd̄am sniam. fm Jo. fab. agiṫ ex vtraq̄: sed fm Angelū aretinū ex scd̄a. ex qua etiā agitur si sit contraria prime.

scrā sine tutore q̄ est imperfecta. Et ideo emptionē pupi raz vel p̄senciankeṫ etiam authē non tollit. Que resolutio plenior ē et verior. Syl. nesti. dispositione.
† Al's aū cōditionē.
‡ Dic tu qd̄ id intelligiṫ ī herede extraneo. qd̄ secus esset ī suo: Qm̄ hereditas patris fm gl. transmittiṫ in suos descendentes etiā in extraneos quos cūq̄ fm cōmunē opinio. vt not. C. de his q̄ ante aper. tab. l. vnio. Snia si gemineṫ ex q̄ tunc ageṫ.

post mortē eius anteq̄ hereditatē adierit, decesserit [a]: aut cōditione † sub qua heres institutus est defunctus sit: in his casibus paterfamilias intestatus moritur. Nā et prius testamētū nō valet ruptū a posteriore: et posterius eque nullas habet vires: cum ex eo nemo heres extiterit.
¶ Primū testamētum iure perfectū tollitur per secundū perfectū: etiā si in eo sit: in re certa heres institut⁹: nisi ī secūdo asseruerit se velle valere primū: quo casu institut⁹ in re certa, oīa p fideicōmissum restituit. Ang. are.
¶ Sed et si qs [b] priore [c] testō iure perfecto posteri⁹ eque iure fecerit: et si ex certis reb⁹ [d] in eo heredē instituerit: superi⁹ tn̄ testm̄ sublatū esse diu⁹ Seuer⁹ et Antoninus rescripserūt: cuius cōstōnis verba hic inseri [e] iussim⁹: cū aliō [f] quoq̄ preterea in ea cōstitutiōe exp̄ssum sit. ¶ Imperatores [g] Seuerus et Antonin⁹ Cocceio cāpano [h] rescripserūt. ¶ Testm̄ scd̄o loco factū lz in eo [i] certarū rerū heres scriptus sit: iure valere [k] perinde ac si rerū mētio facta nō esset: sed teneri heredē scriptū [l] vt cōtētus rebus sibi datis, aut suppleta [m] quarta ex lege falcidia, hereditatē restituat his, qui in priore testamēto scripti fuerāt, ppter īserta verba † scd̄o testō quib⁹, vt valeret prius testamentum expressum [n] est: dubitari nō oportet, Et ruptū quidē testamentum hoc [o] modo efficitur.
¶ Per capitis diminutionē testamētū ppie fit irritū. Et largo modo testamentū ruptū vel iniustum dicit̄ irritū. et econtra. Arct.

¶ Alio aut modo testamēta iure facta infirmantur: veluti cū is qui fecerit testamētum capite diminutus [p] sit; quod quibus modis accidat primo libro retulimus [q]. Hoc autem casu [r] irrita fieri testamenta dicuntur [s]: cū alioquin [t] et que rumpātur irrita fiāt: et ea que statim ab initio non iure fiunt irrita sint. Sed et ea que iure facta sunt: et postea propter capitis diminutionem irrita fiunt possumus nihilominus rupta dicere. Sed quia sane commodius erat, singulas causas [v] singulis [x] appellationibus distingui: ideo quedam non [y] iure facta dicuntur, quedam iure facta rumpi [z] vel irrita [a] fieri.
¶ Testamentum iure factum q̄ postea fit irritum capitis diminutione testatoris: recōualescit de equitate pretoris, si testator tempore mortis fuerit ciuis romanus et sui iuris. Angelus areti.
¶ Non tamen per omnia inutilia sunt ea testamenta, que ab initio iure facta propter † capitis diminutionez irrita facta sunt. Nā si septem testium signis signata [b] sunt: potest scriptus heres secundum tabulas testamenti bonorum possessionem agnoscere, si modo defunctus et ciuis romanus [c] et sue [d] ptātis mortis tpe fuerit [e]. Nā si iō irritū factū sit testm̄: q̄ ciuitatē vel ēt libertatē [f] testōr amisit: aut q̄ in adoptionē se dedit: et mortis tpe in adoptiui pris ptāte sit: nō pōt script⁹ hr̄s fm tabulas [g] bonorū possessionē petere.
¶ Posteri⁹ testm̄ imperfectū: vltima voluntas nō solēnis: non tollit primum. Aretinus.

o ¶ Hoc modo. Scilicet tribus modis per arrogationem et agnationem: vt. s. eo. §. j. Item et per secundi testamenti compositionem. vt. s. eodem. §. posteriore quoq̄. vsq̄ huc.
¶ Alio quoq̄ modo. ✳ Casus querebaṫ an capitis diminutiōe rumperet testm̄ et videbaṫ q̄ nō saltē qn̄ postea decedebat sui iuris q̄ media ipsa nō videnṫ nocere testōri sicut nō nocent heredi. §. in extraneis. j. de her. quali. et diffe. contrariū decidiṫ et rō esse pōt: q̄ venit ad casum in quo nō posset testari. l. q in ptāte. ff. de test. q̄ rō p aliquos hic reprobatur. Tn̄ potes eā defendere. Nec ob. §. extraneis: q̄ defectus cause efficiētis nō est purgabilis sicut in cā suscipiēte vt dicit hic Jas. per ea que habenṫ. in. §. si cui fund⁹. J. de le. No. que dicunṫ in summario. Syl.
p ¶ Alio. Diminut⁹ sit. lz minima capitis dimi. vt. j. eo. §. nō tn̄. in fi. et. ff. de codicil. l. cōficiunṫ. §. si post testm̄. sed cōtra. s. de test. mili. §. pe. Sed illud spāle est in milite. Potest et ali⁹ modus irritādi testm̄ adijci: q̄ per legē qnq̄ cassaṫ in duob⁹ casib⁹: vt in aūt. vt cū de app. cogno. §. si qs de p̄dictis. et. §. si vnū ex parētibus col. viij. †
q ¶ Retulimus. vt. s. de capi. diminu.
r ¶ Hoc aūt casu. s. cū quis capite diminuitur.
s ¶ Dicuntur. Scilicet proprie.
t ¶ Alioquin. Scilicet, si improprie dicere velit et large.
v ¶ Causas. i. differētias.
x ¶ Singulis appellationibus. i. ppriis noībus. et facit. ff. de sup. lega. l. labeo. §. finali.
y ¶ Nō iure facta † vt sunt illa que carēt solēnitate testm̄. Vel qn̄ testōr non habuit testamēti factionē et facit. Vel qn̄ filiū in ptāte cōstitutū pteriuit. vt. l. j. ff. de iniu. rup. test.
z ¶ Rūpi. s. trib⁹ modis. vt. s. p arrogationē: p agnationē: et p scd̄i testamēti cōpositionē. Acc.
a ¶ Irrita fieri. vt p capitis dimi. testōris. vel qn̄ heres institut⁹ nō adit hereditatē: q̄ tunc testm̄ cōstituitur irritū. vt. l. j. ff. de iniust. rup. testa.
¶ Non tn̄. ✳ Casus. Rō dubitādi in p̄nti casu erat dispō prece. §. et rigor iuris ciuilis rō aūt decidēdi fuit eqtas ptoria. No. q̄ recōualescit q̄ al's nō valuit cessante impedimēto saltē de eqtate. Itē q̄ ad hoc vt bono. pos. fm tab. deṫ necesse est q̄ testm̄ sit solēne de iure ciuili. Syl.
b ¶ Signata sunt. et postea testator capite diminutus est.
c ¶ Ciuis romanus: vt qn̄ maximā vel mediā capi. dimi. passus fuerit.
d ¶ Sue potestatis. vt in minima.
e ¶ Fuerit. Et aliquo iudicio voluntatem primam retineat: vt. ff. de bono. pos. secundum tabul. l. qui ex liberis. §. testamento.
✳ Hec glo. cōmuniter approbaṫ que volūtas debet declarari saltem corā quinq̄ testibus. l. heredes. §. sed si notā. ff. de testa. et ibi doc. Syl.
f ¶ Libertatē. imo etiā facto seruo testatore: vt q̄ capiaṫ ab hostibus et ibi seruus moriatur nam tūc valet testamētū. vt. §. qui. nō est perfec. testa. §. si. qui est cōtra. sed illud est propter fictionē. l. cornelie. vt ibi. et ff. de vulg. substi. l. lex cornelia. Additio. Et tūc quādo impedimētum tollitur per viam fictionis: vt ibi. vel restitutionis in integrum a principe. vt. l. si quis filio. §. penul. ff. de iniust. testa. reconualescit testamentum etiam de iure ciuili: nisi quo ad relictum tali damnato factum vel ipsius institutionem secundum Ange.
g ¶ Scd̄m tabulas. No. qd̄ de iure ciuili non admittitur cū sit irritum testa-

† Prius casus est qn̄ ille q̄ cognouit se heredē scriptū ī testō testatorē inopia laborātē nō alimētauerit: imo illū pass⁹ est fame necari. Secundus casus est qn̄ testatorē ab hostib⁹ captū nō redimit tunc in cognatione quadā heredis testamētū virib⁹ vacuatur: propterea qd̄ hereditas nō adit fm Christ.
† Ista gl. cū duab⁹ seqn̄tib⁹ nō sunt Accur. sed additiōes.
† Al's p.

d ¶ Ex certis reb⁹. Quia totū hz lz ex certa re sit institut⁹. et ideo rumpitur primum testamentum: vt hic. et. ff. de here. insti. l. j. §. si ex fundo. Additio. Et hoc verum qn̄ in eodē testamento nō est datus alius coheres: al's haberet loco legatarij: preterq̄ in querela inofficiosi testamenti. de quo dic vt per Angelum areti. hic.
e ¶ Inseri iussimus: hoc titulo statim.
f ¶ Aliud. Scilicet qd̄ expresse cōfirmari potest: primū in scd̄o: et alia vt patet in sequenti.
g ¶ Imperatores. Ecce verba dicte constitutionis.
h ¶ Campano. Scilicet rescripserunt salutem.
i ¶ In eo. Scilicet scd̄o testamento.
k ¶ Valere. Accipe dubitari non oportet qd̄ est. j. Accursius.
l ¶ Scriptū scilicet in secundo testamento.
m ¶ Suppleta quarta: scz si res sibi date non faciant quartam.
n ¶ Expressum est. Nā testator voluit primū testm̄ manere: et tn̄ nō potuit: nisi iure fideicōmissi: ex tacita tn̄ voluntate que ex scd̄o testō percipiṫ remanet primū vt si dicā in scd̄o: ideo instituo talē q̄ mortu⁹ est quē instituerā in p̄mo: nā si errauit remanet p̄m⁹ heres et legata ex vtroq̄ p̄stanṫ. s. a p̄mo herede. vt. ff. de heredibus insti. l. si.
✳ Ille tex. probat contrarium vt aduertit hic Christo. Syl. Additio. Et sic ex qualitate prefationis colligiṫ causa finalis ipsius dispositionis et tunc ad ea licitum est arguere. Ange.

† Al's si deicōmissi verba.

testamētū. sed iure pretorio quo inspecto nō potuit infirmari qd̄ erat factum cum circa talia ius pretorium nō habeat vim. vt. j. de bon. possessio. §. quos autem.
¶ Ex eo autem solo. ✳ Casus non figurabiṫ q̄ de ratiōe dictum fuit in. §. posteriore. s. eo. No. testamentū solēne non tolli nuda voluntate cōtraria. Itē q̄ illud non dicit testamētum in quo quis post aliquarum rex dispositionē morte preuētus perficere nō potuit. No. regulā de qua in summario. Syl.
a ¶ Ex eo Solo. bn̄ dicit solo: q̄ si prius interueniat lz nō sit pfectū: scd̄m tn̄ qnq̄ rumpit p̄mū: vt l. si. huius. §. dicemus.
b ¶ Noluerit. Scilicet dicēdo hec verba: nolo testamentum qd̄ feci valere. †
c ¶ Perfecte fuerit. Imo qnq̄ et si sint īperfecte secūde rumpunt primo factas. vt. C. de testa. l. sancimus que est cōtra. Sed ‡ ibi tam ex cursu decennij q̄ mutatōe voluntatis illud euenit: nō sola mutatiōe. Itē contra. ff. de testa. mili. l. eius militis. §. si militia missus. sed ibi primū erat minus solēne iure cōmuni inspecto. vn̄ facile potuit rumpi.
✳ Facili⁹. eñ tolliṫ ect⁹ subnixus iure singulari q̄ iure cōi. l. iiij. ff. de fidei cō. liber. Syl. Itē. s. ff. de iniust. rupt. test. l. ij. Sed ibi scd̄m lz nō fit perfectū iure cōi: est tn̄ perfectū iure militari: vn̄ rumpit primū. Itē. s. C. de testa. l. hac cōsultissima. §. si qs autē. Sed et ibi in scd̄o fuerūt instituti: q et al's ab intestato successuri erāt: vn̄ facile rumpiṫ p̄mū testm̄ in quo extranei sunt instituti: et facili⁹ admittunṫ veniētes ab intestato: vt ar. ff. de vul. et pup. substi. l. si filius. Itē cōtra. C. de test. l. nostrā. et ad idem cōtra. ff. si ta. testa. nulle. ex. l. j. §. si heres. Sed in istis legib⁹ plus fecerat testōr vt rūperet primū: q̄ incidit qd̄ magis est q̄ aliud testm̄ facere volūisset ar. ff. de his q̄ in testa. delenṫ. l. ij. Itē. s. ff. de acq. here. l. claudi⁹. Sed ibi nō vz primū non q̄ ruptū sit a scd̄o: sed q̄ heres institutus in p̄mo nō admittit ex eo hereditatē: vn̄ nō valet testm̄ qd̄ heredem non hz: vt. ff. de his q̄ in test. de. l. pxime. nec poterit eā trāsmittere suo heredi adeūdā: vt. C. de ca. tol. l. vnica. §. in nouissimo. Itē. s. C. de his qb. vt indig. l. hereditas. Sed ibi dixit talia verba q̄ heres erat indignus vel similia q̄ plus faciūt q̄ si simpl'r diceret nolle prius valere: vt q̄ si scd̄m cepisset facere: et ideo ibi recediṫ a primo. Vel dicillud quod hic dr̄ esse verū de iure directo: vt nō rūpaṫ primū: sed tn̄ auferṫ ei hereditas vt indigno: vt ibi: cū hoc cogitauerit testator: vt arg. ff. de condi. insti. l. quidā. in fi. Additio. (J) Vel dic q̄ ille casus nō est proprie exceptus a regula: q̄ cōtra primū erat validū de iure cōi: sed ibi primū erat validū iure speciali ex priuilegio. Ange. are.
d ¶ Nullū est. Nota nihil esse qd̄ perfectū non sit ‡ C. ad silleianum. in fi. Sed cōtra. ff. quēadmodū test. ape. l. ij. §. testm̄. Sed ibi abusiue dicitur aliqd̄ qd̄ non erat perfectū. Itē cōtra. C. de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. Sz illud speciale est fauore liberorū: vt ibi dicit sicut et illud est speciale in illis: vt difficilius rumpat testator illud in quo ipsi istituti sunt: vt in auṫ. de testamētis impfectis. §. pe. coll. viij.
¶ Eadē oratione. ✳ Casum figura per te. rationē dubitādi faciebat authoritas principis: q̄ quo ad eū seruaṫ ius gentium potius q̄ ius ciuile. Ratio decidēdi assignatur in tex. No. summarium. Item qd̄ qnāuis princeps sit solutus legibus his tamen viuere vult. Syl.
e ¶ Eadem oratione. Expressit. Scilicet diuus pertinax.
f ¶ Reliquerit. s. in solenni testamento: qd̄ facit vt duriōrē faciat aduersarium suis aduersarijs que institutio est odiosa et inuidiosa: vt. ff. de here. insti. l. pe. †
g ¶ Ob eam causam. Scilicet litis. nā si legitimas nō pbat. s. princeps. multominus pbabit non legitimas.
h ¶ Probaturum. i. commendaturum.
i ¶ Admissurum. Id est nisi solēniter sit institutus nollet etiā nomen heredis habere.
k ¶ Authoritas desit: vt q̄ aliquid desit ppter qd̄ testamentū non valet eum multa sint in eius factione necessaria: vt. s. de test. §. j. et. ij.

† Id verum nisi declararet voluntatē suā in actis corā testibus et post lapsuz decennij. l. sācim⁹. C. de testa. Egi. Per.
Multa cōtraria format et soluit.
‡ Et sic ex hac gl. nota limitatiōes ad regulaz qd̄ min⁹ pfectū nō labefactat ac corrumpat magis pfectū. Sed tu videto hic, et in. §. posteriore Jo. de Plat.
† Q. d. si testamētū est impfectū, nō valet etiā p̄nceps sit in eo institutus scd̄m Alexā. de Jmol. egi.
† Concor. c. j. in gl. super verbo ab oīb⁹ in fi. extra de constitu. Nihil et imperfectum equaranṫ.
‡ Nisi in casibus in superiore gl. notatis, qm̄ nihil actum dicit quandiu aliud superest agedū. Quod verū esse censeas in his q̄ sūt de formali rei substātia vt ħ. et. l. pennl. C. ad Syll. secus aūt in his q̄ sunt de substantia materiali. l. an inutilis. ff. de accepti. Itē secus in maleficijs. l. si quis ad. l. Jul. maiesta. C.
† Et ita l dubio p̄sumiṫ ppter fisci extremā potestatē: sec⁹

¶ Ex eo aūt solo [a] nō pōt infirmari testm̄, q̄ postea testōr id noluerit [b] valere: vsq̄ adeo vt et si qs post factū prius testm̄ posterius facere ceperit: et aut mortalitate p̄uentus: aut q̄ eū eius rei penituit, id nō perfecisset diui Pertinacis oratiōe cautū est, ne al's tabule priores iure facte irrite fiāt: nisi sequētes iure ordinate et perfecte [c] fuerit. Nā imperfectū testamentū sine dubio nullum [d].
¶ Etiā princeps nō capite ex testamento imperfecto. h. d.
¶ Eadē oratione exp̄ssit [e] nō admissurum se hereditatē eius, q litis causa principē reliquerit [f] heredē: neq̄ tabulas non legitime factas, in quibus ipse ob eā cām [g] heres institut⁹ erat probaturū [h]. Neq̄ ex nuda voce heredis nomen admissurū [i]: neq̄ ex vlla scriptura ‡ cui iuris authoritas [k] desit aliquid adepturū. Scd̄m hoc diui Seuerus et Antoninus sepissime rescripserūt [l]. Licet enim (inquiunt [m]) legibus soluti [n] sumus attamē legibus viuimus [o]. †

l ¶ Rescripserunt: vt. C. de testa. l. ex imperfecto.
m ¶ Inquiunt. imperatores.
n ¶ Soluti. vt. ff. de lega. et sena. con. l. princeps. et facit. ff. de iure fisci. l. fiscus. j. §. finali.
o ¶ Viuimus. Id est viuere volumus: vt hic. et. C. de leg. et cōsti. princi. l. digna vox. et facit. ff. de lega. ij. q̄ prin. et. l. se. et. ff. de le. iij. l. ex inperfecto, et. ff. de inof. test. l. papinia. §. si imperator. Additio. Imo cōtra fiscū in dubio est ferēda sentētia si causa sit mere lucratiua. al's secus: vt hic Ange.

in p̄uato vel. ex ħ. §. sed here. ff. de ali. iu. mut. cā fa. Ang.

¶ De inofficioso testamento. Titulus. xviij.

¶ Solis liberis preteritis vel exheredatis: parentibus quoq̄: et fratribus vel sororibus, ita demum turpi persona instituta datur querela inofficiosi, quod non officio pietatis vsus testator sit. hoc dicit.

Quia plerunq̄ parētes sine causa liberos suos exheredāt [p] vel omittūt [q] et inductuz est: vt de inofficioso testamēto agere possint [r] liberi qui [s] queruntur [t] aut inique se [v] exheredatos aut inique preteritos [x] hoc colore [y], quasi non sane mentis fuerint, cum testamentum ordinarent: sed hoc dicitur, non quasi vere furiosus sit: sed recte quidem feci. testamentum: non autem ex officio pietatis ‡. Nam si vere furiosus sit, nullum [z] testamentum est. ¶ Nō autem liberis tantum permissum est testamētū parentum inofficiosū accusare, verumetiam libero

Continuatio.

¶ De inoffi. testamēto. ¶ Qualiter ipso iure testamēta infirmanṫ. s. tit. j. dictū est. Nūc aūt qualiter officio iudicis. i. per sentētiā iudicis intētatur querela inofficiosi testamenti.

Quia plerūq̄. ¶ Totus iste titu. diuidiṫ pricipaliter in duas partes. Primo ponit qbus psonis cōpetat querela. Scd̄o qn̄ querela cessat. Scd̄a ibi (Sz hicita.) Itē prima subdiuidiṫ. Nā primo de q̄rela descēdētiū cōtra testamēta ascēdētiū. Scd̄o ecōtra de querela ascēdētiū cōtra testamēta descēdentiū. Tertio de querela collateraliū. Quarto q̄ querela est remedium subsidiariū. Secūda ibi (Non autem.) Tertia ibi (Soror.) Quarta ibi (Tam autem.) Areti.

Diuisio.
‡ Que virtus est, q̄ sanguine iūctis, patrieq̄ beneuol⁹ tribuiṫ officium diligensq̄ cultus.
† Sume speciē in Tertio Tertij filio apō val. max. lib. vij. de test. rescis. §. aūt.
† Species apud Val. eodē. lib. de septitia et eius filijs Egi. Perr.
‡ Hec glo. tradit cōtra ea q̄ dicunṫ in gl. l. maximū hic allegata. recētiores tn̄ hanc tenent. Tu videto hic Bald. aut scrib. in. d. l. maximū.
† Supplementū autē legitime et preparatuz trāsmittiṫ et durat. xxx. annis scd̄m communes opiniones. Ang.
‡ Que est fm Bar. in l. posthum⁹ §. si quis remediū qd̄ dā testamētu rescissoriū q̄ p iudicio officiū non p̄supponēs actione nec obligationē imploratur. l. q̄ per collusionez ff. de act. empt.

¶ Quia plerūq̄. ✳ Casus: positio facilis est: stat eñ tex. in declaratiōe terminorū cui. s. cōpetat q̄rela inofficiosi et q̄. s. de exhe. li. visum est clare filijs cōpetere cū hoc sit indubitatū pretereundū est: sz in parētibus videbaṫ q̄ nō possit cōpetere q̄rela q̄ filij: nō possunt cōdere testm̄. l. q impotē. ff. de test. imo qn̄ preteriret ascendēs videbaṫ q̄ nō haberet locū q̄rela: sz bo. pos. cōtratab. l. j. ff. si qs a pa. fue. ma. Cuius cōtrariū tn̄ detur q̄ imo cōpetat q̄rela: vt dicit hic in tex. ea rōne: q̄ cōtra officium pietatis filij facere quasi furiosi qui parentes exheredauere: vel preteriere. Nec ob. obiectū de patria potest. q̄ iste tex. dz intelligi: in emācipatis testātibus: q̄ si intelligereṫ de filijs in ptāte testm̄ esset nullū. Itē qd̄ dicit q̄rela habet locū indistincte qn̄ parētes exheredanṫ sz differentia est in preteritiōe: q̄ si pretereunṫ ascēdētes p lineā matenā hz locuz q̄rela: q̄ habeṫ pro exheredatiōe. s. de exhe. li. in princ. si p lineā paternā hz locū bono. pos. cōtratab. vt in cōtrario. De fratre autez et sorore ratio introductiōis pietas fuit nisi simpliciter sed quādo est ad mixta odio turpis persone institute. Notabilia. collige per te. Syl.
p ¶ Exheredāt. Hoc refertur ad eos qui ascendunt per lineam † masculinam et femininam: sed sequens clausula respicit tantum femininā.
q ¶ Vel omittūt. Hoc tm̄ ad femininā † lineā refert. Nā illarū pteritio p exhe. habeṫ: vt. s. de exhe. li. §. mater. Si aūt aliq̄s de linea masc. omitteret filiū in ptāte: nullū ip̄o iure esset testm̄ si emā ipatū filiū omitteret valeret: sed per cōtrata. rūpiṫ: vt. s. de exhe. lib. in prin. et. §. emācipatos. hodie ēt emācipatus pter. tus: pōt dicere nullū ip̄o iure: vt. s. de exhe. li. §. nostra. al's. sz hec quidā: vt. C. de lib. prete. maximuz. Accur. floren. ‡
✳ Declara hoc verū quādo nō esset inserta causa: q̄ tunc etiam hodie haberet ius dicendi nullum: sed inserta causa necesse est quod veniat per contratab. sicut de iure antiquo scd̄m glo. in. l. si filius. ff. de mino. que communiter approbatur per docto. Syl.
r ¶ Agere possint. s. ab adita hereditate. j. quinquēniū. † vt. C. eo. scim⁹. §. si. et. l. si quis filiū. in fi. et. ff. eo. papinianus. in fi. et. C. in qui. cau. in integ. restitu. nō est ne. l. ij. si hoc proposita quadam petitione ad hoc vt testamentū rescindaṫ: que nō est actio prorsus: nec accusatio: sz mediū tenet: et quandoq̄ actio quandoq̄ accusatio dicitur: sed proprie dicitur querela. ‡ vt no. ff. eodem posthumus. §. si quis.
s ¶ Qui. Scilicet liberi.
t ¶ Queruntur. i. conqueruntur.
v ¶ Se exheredatos. a qualibet linea.
x ¶ Preteritos. Ab aliquo de linea feminina.
y ¶ Hoc colore. i. hac honestate verborum.
z ¶ Nullum testamentum. vt. s. qui. non est permis. fa. testa. §. itē furiosi.

Universidad de Deusto Bilbao

a ¶ Liberorũ parẽtibus.s.est permissum accusare filiorum testiñ q̃ sunt ab eis exheredati. & hoc accipe in filio pagano emãcipato: al's si esset miles non sufficeretur querele.vt.C.e.l.si.in fi.
* Qđ hodie correctũ ẽ ẽm gl.q̃ cõis est & in.d.l.fi.q2 daẽ querela. Syl.
¶ Itẽ si esset in potestate testiñ ipso iure nõ valeret.vt.s.quib.nõ est pmis.fa.te.in pn.& facit.ff.eo.l.nã et si parẽtibus.

paterno dati sunt.vt.C.de adop.cum in adoptiuis.s.de adopti.§.sed hodie.& hoc preditit.
m ¶ Partẽ. Scz quartã.si aũt min' tũc ad supplementũ agit.vt.j.ppi.
n ¶ Veniunt. Id est venire possunt vt iure legati vel donationis.vt.j.eo.§.pe.vel quia eorum filij vel serui sunt instituti.vt.ff.eo.l.nihil.

† Ista expositio est mala: q2 arrogatis cõsulit alio remedio.s.p cõditionẽ.l.vt ibi.&.l.si arrogatio.ff.de adopti.igit &c.

† Cuius exemplum ac thema sumipõt, ex Tetertũ filio, qui patrẽ exheredauit, at Piso vrbis pfect' cõtra filiũ educauit: eum figdẽ patria maiestas permouit, vite donũ, et educationis beneficium Val. lib.de testamẽ.rescis.§.C.aũt.&.j.eo.§.versi.sororantẽ.
* Huius speciem habes vitellio leoni apõva lerũ maxi.lib.vij.Tit.vij.
* Sic no. q̃relam remediũ esse subsidiariũ, q̃ tum demũ intẽdit cuz qs quartã sibi debitaz alio iure cõsequi nequit, q̃ p ipsam q̃relam. At vide Plat.
* At doct. idubie aũt nõ dari, sed ea etiã q̃dẽ si cum patruis agere vellnt: Cuz solis fratri & sorori det duob' in id etiã cõcurrentib', nẽpe qđ sint vtroq3 parẽte cõiuncti, aut certe ex patris psona. Itẽ qđ turpis psona sit instituta nisi forte hi ob ingratitudinẽ excluderent. Nota tñ hãc glo. que equiparat nepotes ex fratre, fratrib' ipsis generatũ ptinet ad successionẽ ab intestato.

b ¶ Soror autẽ & frater. Hoc accipe in cõsanguineis & vterinis: vel cõsanguineis tñ.(i) nã vterini nõ pñt.vt.C.eo.l.fratres. Et no.q' duo dicit iste.§. primũ & frater & soror pñt agere q̃rela. Scdm q' hoc verũ ẽ qũ turpes psone instituunt heredes. Additio.(i) Dũmõ sint ex legitimo mr̃imonio nati. al's sec' ẽt si p rescriptũ pñcipis essẽt legitimati. Itẽ pcedit iste tex. siue sint exheredati siue pteriti dum modo legitimã i totũ vel in pte nõ habeãt q2 tũc agunt ad supplemẽtum: vt hic per Ang.
c ¶ Turpibus. Scz infamib' ipso iure. vel p sententiã. vel etiã de facto vt.C.e.l.fratres.&ibi Jas. declarat.in fin. Additio. Et talis infamia iuris vel facti ẽt excludit a q̃rela. vt.l.in arenã.C.eo.Ang.
d ¶ Prelati sunt.i.admissi sunt.& sic turpib' personis ablatiui sunt absoluti. Vel dic plati sunt.i.ppositi turpib' psonis datiue legendo. *

rum * parẽtib' †. ¶ Soror aũt b & frater, turpib' c psonis scriptis heredib' ex sacris cõstitutionib' p̃lati d sunt. Nõ ergo e contra oẽs heredes agere possunt f Ultra g fratres igitur & sorores cognati nullo mõ aut agere possunt aut agentes h vincere.

¶ Cessantibus alijs remedijs agit querela: & quando nihil est relictũ, alias agitur ad supplemẽtum.h.d.

¶ Tam aũt naturales i liberi q̃ ẽm nostre constitutionis diuisionem k adoptati l: ita demũ de inofficioso testamento agere possunt, si nullo alio iure ad defuncti bona venire possunt. Nã qui ad hereditatem totam, vel partẽ m eius alio iure veniunt n: de inofficioso * agere non possunt. Posthumi o quoq3 qui nullo alio iure venire possunt de inofficioso agere possunt.

¶ Sed hec p ita accipiẽda sunt, si nihil eis penitus a testatoribus testamẽto q relictũ est: qđ nr̃a cõstitutio r ad verecũdiã nature introduxit. ¶ Si vero quãtũcũq3 pars hereditatis, vel res eis fuerit relicta, (de iofficioso q̃rela quiescẽte) id quod eis s deest, vsque ad quartam legitime partis repleatur: licet non fuerit t adiectum boni viri arbitratu debere eam compleri.

¶ Tutor legatum petendo nomine pupilli: nõ repellitur a querela. Idem si querela nomine pupilli egerit: non amittit legatum sibi relictum. Aretinus.

¶ Si tutor v nomine pupilli: cuius tutelam gerebat ex testamento patris sui legatũ acceperit, cũ nihil erat relictum ipsi tutori a patre suo: nihilominus x possit nomine suo de inofficioso pris y testamẽto agere. ¶ Sed si z ecõtrario pupilli nomine: cui nihil relictum fuerat de inofficiose egerit: & superatus est: ipse tutor quod sibi in testamento eodem legatum relictum est, nõ amittit.

¶ Sufficit q' filius habeat vnã quartã quoquo relicti titulo ad hoc, vt excludat a querela: siue sit

o ¶ Posthumi. Scz exheredati. nã si pteriti ipso iure rũpit test.ñ.vt.s.de exhere.li.§.posthumi. sz hodie nõ possunt exheredari: vt.C.eo.si quis in suo.§.legis.
p ¶ Sed hec. Hoc refert a supradicta a principio §.vsq3 huc.
q ¶ Testamẽto. Scz iure institutionis * cũ testiñ facit.vt in auẽ.vt cum de appel.cog.§.aliud. sed si aliã volũtatẽ facit sufficit quoquo relinquat tit.vt in auẽ.de trien.& semis.§.i.colla.iij.
r ¶ Constitutio.vt.C.eo. omnimodo.
s ¶ Eis. Scilicet exheredatis vel preteritis.
t ¶ Non fuerit adiectũ vt C.eo.sancim'.in princi.
* Si tutor. Casus q̃rebaẽ an pterito vel exheredato filio qui alterius pupilli tutelam gerebat cui in testamẽto paterno erat aliqđ relictũ si acceptabat legatũ an excluderet a querela.& videbaẽ q' sic q2 statim approbato testamẽto excindit a querela: sed acceptãdo legatũ videbaẽ approbare testamentum ergo &c. Contrarium dicitur ea ratione quia quamuis vna persona sit: & eadem tamen gerit vices duarum. quando ergo approbat testamentum vt tutor, non censetur approbare vt ipse quando vero improbat vt tutor similiter non videtur improbare vt ipse: & sic diuersitas hec facit rationem decidendi in tex. nostro cum sit officium necessarium vt in glo. No. quod dictum est in summario. Item quod dictio sed si nõ aduersatur secundum suam naturam in iure & in facto: sed in facto tantum. Syl.

* Et q̃ pleni' ius cõsequunẽ, q' ex iure legati, ppter accrescẽdi qđ hz in testamento etiam ex cã pris vel rei qđ non habet legatari' iuxta ea q̃ tractãtur in.l.quoties.C.de her.instit.in glo.vltima. vt hic refert Bal. ex sententia Jaco. ab Are.

Aduocati: & pcuratoris offm est sponta neum.

e ¶ Non ergo. hoc referẽ ad primũ rñsum vel potius ad secundum.
f ¶ Possunt.s.de iure.
g ¶ Ultra. Hoc ad scdm: vel potius ad primũ si rite inspiciatur series textualis.
h ¶ Agẽtes vincere.s.etiã de facto agẽtes nõ vincerẽt: melius ergo faceret si se sumptib' inanib' nõ vexarẽt.vt.ff.eo.l.j. Sed ɔtra.ff.eo.posthum'.§.si qs ex his. Sed ibi nemo repulit agẽtẽ: repelli tñ potuit vt hic. Sed an filij fratrũ agant. Videẽ ex hac litera eos excludi. Sed cũ hodie vocenẽ ab intestato & fratribus equiparenẽ: forte * ipsis q̃rela datur: vt in auẽ.de here.ab intesta.venieñti.§.reliquũ.& in auẽ.vt fratrũ filij.§.j.colla.x.q̃ est in.C.de leg here.auẽ.cessante.& argu.ff.de inofficio.testa.l.posthumus.in prin. Sed respondẽt quidam q' nõ admittuntur ad querelã: & tamen vna cum eo qui põt agere admittũtur ab intesta.vt.C.de inoffi.testa.fratres.&.C.communia de successionibus.auẽ.itaq3. Vel posset responderi q' admittuntur iure diuerso: nã frater agit querelam & rumpit: & filius alterius fratris cum sit ruptum testamentum admittitur ab intestato. Accur.
* Opi.glo.hic cõmuniter tenetur q2 subintratio illa locũ hz ab intestato non facto testamento. Syl.
Additio Si aũt esset solus a querela excluderetur. Ang.
* Tam aũt Casus figuratio non est necessaria in declaratiõe notissime regule in hac materia: põt tamẽ pro ratione dubitandi adduci qđ quãuis filius habeat legitimam & vltra iure legati vel alio modo põt agere querela dummodo nõ habeat iure institutionis.§.aliud quoq3 capitulũ.in auẽ.vt cum de app.cogno. Cõtrarium dicitur hic: sed dic q' illud procedit de iure nouissimo hoc autem est de iure antiquo: nã quo ad hoc.§.hic est hodie correctus. No. ergo q' filij tã naturales q̃ arrogati vel adoptati ab auo paterno vel materno qui transeunt hodie in potestatem patris adoptantis habent querelam. Itẽ q' talis querela competit etiã posthumis. Item q' hec querela est remedium subsidiarium deficientibus alijs. Item q' ad excludendum liberos a querela sufficit aliquid eis relinqui quo casu agunt ad supplementũ arbitrio boni viri. Syl.
i ¶ Tam antem. Naturales scilicet & legitimitnam naturales tantum non agunt in bonis patris: sed matris vt.ff.eo.si suscepta.§.j.
* Ratio est q2 ab hereditate matris nõ excludunẽ a patris sic.l.humanitatis.C.de na.lib.l.placet.C.ad orfi.vel q2 cõtra votũ patris nõ succedũt gl.in.l.j.§.j.ff.de contra ta. Syl.
k ¶ Diuisionẽ.vt ab auo paterno vel materno.
l ¶ Adoptati.id est arrogati: qui habent quartam ex constitutione diui pij: vt.ff.e.papinianus.§.si quis impubes. † Item adoptati si auo

v ¶ Si tutor. Testator extraneum instituit et filium exheredauit: et cuidam pupillo existenti in tutela filij cui legatum reliquit: quod petũt filius nomine pupilli sui: non tamen ideo repellitur a querela suo nomine. Sed contra.ff.eodem.l.finali.j. Respon. Sed ibi: certe aduocatus vel procurator sponte faciebat cum illa officia sint spontanea. vt infra manda.§.mandatum. at hic etiam ex necessitate: quia tutela ex necessitate suscipitur: vt.ff.de tutoribus & curatoribus datis ab his l.necnon.& necessario geritur: vt.ff.de admi.tut.l.j.in principio.
* Quando autem etiam officium aduocationis esset necessarium iuxta.l.prouidendum.C.de postu.cum simi. tunc non submoueretur a querela. Syl.
x ¶ Nihilominus. Nam videbatur paternum iudicium approbasse: et sic non posse postea querela agere: sed tamen nihilominus potest.vt hic dicit.
* Ratio fuit assignata in positione casus. Syl.
y ¶ Patris. Scilicet ipsius tutoris: imo erat exheredatus.
z ¶ Sed si econtrario. Hic testator filiũ suum pupillum exheredauit: & tutori: quẽ ipsemet pater filio dabat legatum dimisit: lz ergo agat de inofficioso nomine pupilli & succumbat: tamen ad legatum admittiẽ. Et ita no.arg.ex hoc & superiori rñso q' qe agit aliquid interdũ non vt ipse: sed vt alius simile: vt.ff.de adopti.si pater.§.qui duos.&.ff.eo.si heres.§.fi.&.l.aduersus.§.j.C.de admi.tut.cũ quedã.&.ff.de compen.l.penulti.C.de dolo.l.j. * Igitur quartã Casus querebatur an habens quartam excluderet a querela & videbaẽ q' nõ per auẽ.nouissima.C.eo. vbi requiritur tertia vel semis scdm numerum filiorũ vt quis agere nõ possit. Item dubitabatur ex eo quod dicitur in.d.auẽ.vt cũ de app.cogno.§.aliud quoq3. q' requiraẽ titulus honorabilis institutionis non aũt sufficerent tituli.hic expressi. Itẽ dubitabaẽ ex alio q' quãuis non haberet quartã dũmodo haberet aliquid non posset agi querela: sz ad supplementum vt supradictum est. Contrarium vero hic deciditur vt vides de quo breuiter dic quod aliud est de iure nouissimo: secũdum quod predicta immutata sũt: aliud de iure antiquõ vt hic dicitur et in glo.j.& secundã. No. collige per te quia clara sunt. Syl.

¶ Igitur

a ¶ Igitur quartã. Cõtrariũ formaẽ ex eo qđ habes.s.eo.§.sed hec ita: vbi dicit etiã si min' quarta hz: non agit q̃rela sed ad cõplemẽtũ. Sol. hic loquiẽ ante Justinianũ.vt.C.e.cũ queriẽ.&.ff.eo.papinian'.§.qm autẽ quartã. at supra ẽm iustiniani tẽpora.per.l.C.eod.oimõ. Et illud igiẽ qđ est hic ponit inceptiue nõ illatiue: sic.ff.de iusti.& iur.ius ciuile.§.hoc igitur vel lege illatiue: ex eo q' habes.s.eo.§.tam autem.in fi.
b ¶ Jure legati: sed hodie iure institutiõis si facit testm̃.vt in auẽ.vt cum de app.cog.§.alind.(j) si vero alia sit volũtas sufficit quoquo relicti titulo vt in auẽ.de triẽ.& semis.§.j.
* Qđ introductũ est tã respectu honoris q2 titulus est honorabilior quã vtilitatis ppter ius * accrescendi. Syl.
Additio.(j) Qđ est verũ etiam in legitima q̃ debeẽ parẽtibus. Et an sit necesse q' expresse relinquãt iure istitutiõis. an sufficiat relinquere p legitima vel falci: Vide Ang.hic.
c ¶ Inter viuos. Scz data ea cõditione: vt hec donatio iter viuos in quartam cõputetur: vt.C.eo.si quando.§.generaliter. et hic subijcit. Additio. Quod satis videẽ exprimere si dixit: dono tibi hoc p parte tua. arg.l.peto.in prin.ff.de lega.ij. Et est ratio isti' glo. q2 legitima debetur ex bonis que reperiũtur tẽpore mortis in quibus non reperitur hec donatio: cũ iam in vita patris patrimoniũ perfecte exiuerat. Ange.areti.
d ¶ Alijs modis. Ut dotis causa donationis ppter nuptias: vt.C.de inoffi.test.quoniam nouella.
e ¶ Diximus: vt.s.proximo.§.
f ¶ Pro virili portione. Ut scilz quilibet habeat quartã huius partis quã habiturus erat ab intestato: vt.C.e.l.parẽtibus.&.l.cũ queriẽ. hoc tamẽ est hodie iure auẽ.mutatũ: scilicet vt tertia detur si sunt quatuor vel pauciores. Si vero plures sunt filij exheredati habẽt dimidiã.vt in auẽ.de trien.& semis.§.j.que est.C.eod.auẽ.nouissima. † Unde versus. Quatuor aut infra dant natis iura triẽtem. Semissem vero dãt natis quinq3 vel vltra. Et no.in fi.huius tituli.q' quidam dicunt hũc titulum hodie non habere locũ nisi inter fratres turpib' personis heredibus institutis: & hec fuit sententia. M.per auẽ.que est.C.de libe.preteri.vel exhere.auẽ.non licet.& auẽ.ex causa. Sed nos dicimus q' habet locum: vt olim: qđ plene diximus in auẽ.vt cum de appel.cogno.§.aliud.in fi.& in dicta auẽ.ex causa: nisi quod quedam capitula in dicta auẽ.circa querelam sunt innouata: vt quia olim non transmittebatur ad heredem etiam suum: nisi esset preparata: vt.ff.eo.posthumus.§.fi.&.l.sequen. hodie sic ad suum heredem: vt.C.eodem.scimus.in fi. Itẽ olim quarta dabatur: hodie triens: vel semis: vt dictum est. Item olim filij se gratos esse probabant: hodie heredes probant ingratos.vt C.eo.omnimodo. Item no.hunc titulũ.loqui de * gratis filijs: si essent * ingrati nihil tenetur pater eis dimittere: vt in auẽ.de heredibus & falci.§.exheredatos.& in auẽ.de immensibus dona.in filios.§.fi. Et sunt cause ingratitudinis.xiiij. quibus filij exheredantur: & septem quibus pater a filijs.vt in auẽ.vt cum de appellatione cognoscitur.§.causas.&.§.hoc diximus. Et tres quibus frater a fratre.vt in auten.de nup.§.ingratitudinem.
* Plures autem in filio sunt q̃ in alijs q2 magis tenetur.l.an tibi.C.de in litem dan.tu.l.altius.ff.ser.ven. Syl.
Additio. Iste oẽs cause facile habentur per hos versus. Bis septem causis exheres filius esto. Si patrem feriat vel maledicat ei. Carcere detrusum si negligit: ac furiosum. Criminis: accuset aut paret isidias. Si dederit grauia sibi dãna: nec hoste redemit. Testari prohibet, aut dat arena locũ. Si prauos sequiẽ: vel amat genitoris amicã. Nõ orthodoxus: filia qñ coit. Sz pẽ ex septẽ si nati spernet honorẽ. Hũc accusabit: dira venena dabit. Testari vetat: aut vxorẽ diligit ei'. Nõ redimit captũ dũ furit odit eũ. Pelliẽ a fratre ffe causis tribus vt si arguit hũc sceleris: vel ei vult tollere vitã. Vel si iacturã rex sibi mouerit vnquã.
¶ De heredum qualitate & differentia.
¶ Quia heredes de quibus.s.dictum est diuersi sunt: ideo de eorum differentia & qualitate.in * differenti qualitate videam'. Accur.florẽ.

Igiẽ inceptiue & illatiue sumitur.
* Et in hoc videro qđ s.annotauimus in.§.is hec ita l.ij.glo.
Portio filijs debita iure nature que est.
† Idẽ in q̃rta dbita parentib'. Secus in debita fratrib'. An aũt portio vni' filij icapacis accrescat alijs. vide Ang.hic.
* Qui tñ p testatorẽ ingrati reputati fuerit, sed id p heredes pbari non potuit. Nam si eos gratos testator deputasset, exheredare si potuisset: Cũ debeat causam ingratitudinis inserere in testamento: vt in auẽ.ex causa.C.de lib.preterit.
* Dicito tu eos ingratos pbatuz fuisse, alioq p ingratis nõ haberentur. Qm̃ patria sunt nõ esse, & nõ apparere: vt l.in.l.ff.de cõtrah.ẽpt.ẽm Bal.h.
Pater filiũ.xiiij.casibus fili' patrẽ.vij. & frater fratrẽ tribus exheredare põt ver. Versus.
* Idq3 per endiadim figurã, caue tñ ne eã esse dicas in finitione tutele vbi dicitur vis & potestas.id est violẽta potestas: q̃ expositio prior fus est inepta vt.s.do cuim' in finitione tutele.

vnus siue plures: Ange.are.

¶ Igiẽ a quartã quis debet habere, vt de inofficioso agere nõ possit: siue iure hereditario: siue iure legati b vel fideicõmissi: vel si mortis causa et quarta donata fuerit: vel inter c viuos in his tantũ modo casibus quorũ mentionẽ facit nostra constitutio: vel alijs d modis, q in nostris cõstitutionib' cõtinent. Quod autẽ de quarta diximus e, ita intelligendum est: vt siue vnus fuerit: siue plures, quibus agere de inofficioso testamẽto permittitur, vna quarta eis dari possit: vt pro rata distribuatur eis: id est p virili portione f q̃rta.

¶ De heredũ qualitate & differẽtia. Titu. xix.

¶ Triplices sunt heredes. Ange.areti.

Heredes aũt, aut necessarij g dicũẽ: aut sui & necarij, aut exnerẽ h.

¶ Seruus propri' heres a dño institutus dicitur necessarius: quia est heres velit nolit. Bona tamen: que post mortem domini querit: propria sibi reseruantur. Angelus Aretinus.

¶ Necessarius i heres est seruus heres institutus. ¶ Ideoq3 sic appellatur: quia siue velit, siue nolit, omnino post mortem testatoris: protinus k liber & necessarius l heres fit. Unde m qui facultates suas suspectas n habent: solent seruuz suum primo, aut secundo aut etiã vlteriori gradu heredem instituere: vt si creditoribus satis o non fiat potius * eius heredis p bona quã ipsius testatoris a creditoribus possideantur: vel distrahantur: vel inter eos diuidanẽ. ¶ Pro hoc tamen incõmodo q illud ei cõmodum r prestaẽ: vt ea que post s mortem † patroni t sui sibi acquisierit, ipsi reseruẽtur v. Et quamuis bona defuncti non sufficiant creditoribus: iterum tamen ex ea causa res eius, quas sibi acquisie-

¶ Eredes. ¶ Totus iste notabilis tit. diuidiẽ principaliter in duas partes. Primo ponit regulam qđ heredum sunt tria genera. Secundo illa genera prosequiẽ & declarat seriatim. Secunda ibi. (Necessarius heres.)
g ¶ Necessarij.s.tantum.
h ¶ Aut extranei. De his aũt omnib' hic tit. dicit per ordinẽ: vt.j.pximo.§.&.§.sui.&.§.ceteri.
¶ Necessari'. ¶ Diuiditur in tres partes. Nã primo psequiẽ primũ genus heredũ.s.q sunt necessarij heredes tñ. Secũdo psequiẽ ẽm mẽbrũ siue gen'.vz.q sunt sui et necessarij. Tertio psegẽ q sunt extranei heredes. Scda ibi (Sui aũt.) Tertia ibi (Ceteri q.) Itẽ subdiuidiẽ prima pars in quatuor partes. Primo qs sit heres necessarius tñ. Scdo rationem assignat: quare sic vocaẽ. Tertio infert ɔsulẽdo testatori q nõ est soluẽdo. Quarto pnidet ipsi seruo. Scda ibi. Jð.) Tertia ibi (Uñ q.) Quarta ibi (Pro hoc tñ.) Aret.
* Necessarius heres. Casus nõ figuraẽ in declaratiõe terminorũ nisi litera liter: ratio aũt quare dicatur necessari' exprimiẽ in versi. q2 siue velit. No. triplicẽ esse heredũ differẽtiam. Item quis dicatur necessarius heres. Item quare dicatur necessarius. Item no. cõsilium eorum qui nolunt bona sua post mortem distrahi sub nomine suo. Item qđ hereditas adita non dicitur amplius hereditas: ibi potius heredis bona quaz testatoris. Item quod bona quesita post mortem non sunt obligata creditoribus. Item qđ in vno grauatur in alio releuatur. Item a speciali hic qđ heres tenetur de suo creditoribus hereditarijs. Syl.
i ¶ Necessarius. Ad hoc vt sit necessarius est necesse vt sit seruus testatoris tempore testamenti.vt hic.&.ff.eo.si alienum in principio. † Itẽ & tempore mortis.vt.s.de heredi.institnen.§.seruus. Item quod non sit alteri legatus: tunc enim legatario quereret hereditatem: & ipse eius esset: nisi idem seruus sibi substitutus esset heres & libe.vt.ff.de pupilla.substitutione.l.finali.§.j.
k ¶ Protinus.i.statim & siquidem pure institutus est a seipso libertatẽ consecutus videtur: vt.ff.de acquiren.heredita.ex parte.&.ff.de heredi.instituen.si sub conditione.§.fina.& etiam ignorans: vt.ff.si certum peta.eius qui.&.ff.de testa.qui in domini.
l ¶ Et necessarius. Nisi sit institutus sub hac conditione si vellet: que verba faciunt eum voluntarium: sed in extraneo nil operantur: vt.ff.de conditio.institutio.verba.&.ff.de heredi.institu.cornelius.
m ¶ Unde. Quia necessarius.
n ¶ Suspectas. Ut q2 sciunt se non esse soluendo: & facit.s.quibus ex cau.manu.non li.in prin.&.s.de vulg.substitu.in princi.
o ¶ Satis non fiat. Scz ab hoc seruo herede & libero instituto.
p ¶ Heredis.i.serui instituti: & hoc ne defunctus iniuria afficiatur: vt s.quib.ex cau.ma.non licet.§.j.in fine.
q ¶ Incommodo. quia inuitus hereditati astringitur.
r ¶ Cõmodũ prestatur. Sic & al's inueniẽ in multis locis: vt qui in vno casu grauatur debet in alio releuari: vt.ff.de iureiurando.l.enm qui.in principio.
s ¶ Post mortẽ. Scilicet ante aditam hereditatem.vt.C.ad sille.l.cum silleianum. Vel certe hic protinus videtur adita hereditas.&.d.l.cũ sille.in alio casu loquitur. Additio. Scz quando libertas est legata sine institutione: que statim non cedit: vt.l.vnica.§.libertatibus.C.de cadu.tollendis.
t ¶ Patroni. Id est qui esset patronus si esset liber in vita illius.
v ¶ Reseruentur. Separatione impetrata bona patroni si non attingat: id est non inceperit administrare: vt.ff.de separa.l.j.§.finali alias. id est si incepit administrare non poterit postea impetrare separationem: nisi sit minor vt.ff.de minoribus.l.ait pretor.§.non solum quo casu tantum: scilicet cum est minor separationem impetrauit: etiam si iam attigerit hereditatẽ: non autem: vt ab hereditate se abstineat: vt ff.de acqui.heredi.necessarijs.§.finali.
* Vide glo.in.l.j.ff.de separa.que enumerat octo casus. Syl.

Diuisio.
† Dic h verũ siue insolidũ: siue p parte sit heres: vt ibi not.glo.
* Collige igiẽ, quod vbi primũ qs heres factus est, siue p.l.dispositionẽ vt hic: siue p aditionẽ vt.l.cũ heredes.ff.de acq. possessi. bona desinere eẽ hereditaria, vt non deinceps defũcti, sz hẽdis bona dicanẽ. Quo fit, vt herede in soluẽdo contumace non debeat creditori e i possessio bonorũ defũcti immitti petere, cũ in herede trãsiuerint.l.si titiũ.§.adijcio de sol. qđ tamẽ si fiat, instineri põt: qm̃ intelligiẽ q̃ q̃ad defuncti fuerint, vt no.in.l.penult.& ibidẽ p Bar.ff.si certuz pet.
* Sed añ imiltione & tum q̃q3 si a iudice bonoz separationẽ ipetrauerit, tũ hereditariorũ, tum eoruz q̃ ipsi defuncto ex obligatione naturali debebat. Nam id post immistionẽ impetrare nequit nisi sit minor.l.si tñ.ff.de minor.&.ij gl.j.in verbo. reseruenẽ. Ceterũ tu hec porrige: vt idez

Universidad de ...

rit non [a] veneunt.

¶ Filius vel alius, quē nemo ħ cedit in potestate, dicitur suus, et necessarius heres: suus ideo dicitur: quia est quasi dominus in vita patris: necessarius ideo dicitur: quia idem de iure ciuili, heres est etiam inuitus: habet tamen de iure pretorio beneficium abstinendi. Aretinus. 294

¶ Sui autē et necessarij heredes sunt: veluti filius, filia, nepos, neptisue ex filio: et deinceps ceteri liberi, qui in potestate [b] morientis modo fuerint. ¶ Sed vt nepos, neptisue, sui heredes sint: nō sufficit eum, eamue in potestate aui mortis tēpore fuisse, sed opus est, vt pater eius viuo patre suo desierit [c] suus heres esse: aut morte interemptus [d]: aut qualibet alia ratione [e] liberatus a patris potestate. Tunc enim nepos: neptisue in locū patris sui succedit [f]. ¶ Sed sui quidē heredes ideo appellantur [g]: quia [h] domestici heredes sunt: et viuo quoque patre quodāmodo dñi existimantur [i]. Unde etiā si quis intestatus moriatur: prima causa est in successione liberorum [k]. ¶ Necessarij vero ideo dicūtur [l]: quia omnino siue velint siue nolint, tam ab intestato, quam ex testamēto ex lege duodecim tabularum heredes fiūt [m]. Sed his pretor permittit [n] volentibus se abstinere ab hereditate: vt potius parentis, quā ipsorum bona similiter a creditoribus possideantur.

¶ Qui non est in potestate morientis tempore mortis, dicitur heres extraneus. Angelus Aretinus. 295

¶ Ceteri qui testatoris iuri subiecti, non sunt, extranei heredes appellantur [o]. Itaque liberi quoque nostri, qui in potestate nostra nō sunt heredes a nobis instituti extranei heredes nobis videntur. Qua de causa et qui heredes a matre instituuntur: eodem numero sunt: quia fœmine in potestate liberos non habent [p]. Seruus quoque heres a domino institutus: et post testamentum actum ab eo manumissus eodem numero habetur [q].

¶ Extraneus debet esse capax tempore testamenti, mortis et additionis: et testamenti factio accipitur actiue et passiue: et incapacitas medij temporis non nocet. h.d. 296

¶ In extraneis [r] heredibus illud obseruatur: vt sit cū eis testamēti factio [s]: siue heredes ipsi instituantur: siue hi, qui in potestate eorum [t] sunt, et id [v] duobus [x] temporibus inspicitur [y], testamenti quidem facti tempore, vt constiterit institutio: mortis vero testatoris, vt effectū habeat, hoc amplius et cum adierit hereditatem esse debet, cum eo testamenti factio: siue pure siue sub conditione heres institutus sit. Nam ius heredis: eo maxime tempore inspiciendum est quo acquirit hereditatē. Medio autē tēpore inter factum testamentum et mortem testatoris: vel conditionē instōnis exi-

a ¶ Non veneunt. Id est nō venduntur.
¶ Sui autē. Iste. §. diuidit in quatuor partes. Primo ponit q sunt sui et necessarij heredes. Scdo hoc limitat et restringit. Tertio rationē reddit quare dicunt sui heredes. Quarto rationē ponit quare dicitur necessarij. Scda ibi (sed vt nepos.) Tertia ibi (Sed sui quidē.) Quarta ibi (Necessarij.)
* Casus similiter non figurabitur in declaratiōe et quasi descriptiōe hui' termini sui et necessarij. ponas igitur literaliter vt iacet. No. qui sint sui et necessarij. Item q nepotes ita demū suitatem nanciscuntur si obtinēt primū locū. Item no. qui dicantur sui. Itē vnde necessarij. Itē q de iure ciuili cogebant esse heredes. Itez q ius abstinendi habēt a pretore. Syl.
b ¶ In potestate. Alias si sunt emancipati extranei sunt. vt. j. eo. §. ceteri.
c ¶ Desierit. Improprie ponitur: q viuo patre nō fuit heres: sed dicitur desinere quātū ad id qd futurū erat: sic et alias. vt. ff. de vsufruc. quēadmodum caue. l. iij. §. desinere.
d ¶ Interemptus. Scilz filius. al's est intercept'. i. remot' ab hoc seculo. Unde Ouidi' in sua methamorphosi loquēs ō ranis dicit. Colla intercepta videntur.
e ¶ Alia ratione. Ueluti emancipatione vel deportatiōe vt. s. q. mo. ius patrie po. sol. §. preterea. et §. cum autem.
f ¶ Succedit. Ita vt etiā filius emācipatus repellatur: et nepos qui remansit in potestate: et ex eo: vl' alio filio natus admittatur: et hoc iure ciuili: qd non cognouit emācipatos: q erant capite minuti: vt. j. de here. q ab intesta. de. §. emācipati. de iure aūt pretorio soli filij emancipati admittant: non nepotes. vt di. §. emācipati: sed per edictū de cōiungendis cū emancipatis liberis eius: admittitur simul filius et nepotes: vt. ff. de cōiungen. cū emancip. libe. l. j. ij. rū. Quod (id est q simul nepos cū patre vel fratre patris admittat) locū hodie nō haberet cum sit sublata omnis differentia q fiebat occasione emancipatiōis. vt in aut. de here. q ab intest. §. j. colla. ix. Accur. * Additio. Quod est verū qū ab intestato succedit nullo facto testamēto: vel facto: sed non solēniter: aut eo per querelā penitus expugnato: secus si per cōtratabulas de iure ptorio fili' succedat: q etiā hodie pcedit dicto ti. de coniungen. Ang.
g ¶ Appellantur. Scilicet supradicti filij: et nepotes.
h ¶ Quia domestici. Nota filiū domesticum patri. Sunt * et alij multi domestici: vt. C. de his qui ad eccle. confu. presenti. §. sane. Accurs'. Additio. Et ideo ex furto facto p filiū: seruū: aut vxorē nō orit actio ciuilis vel criminalis cum sit domesticum nisi esset magnum: qd nota secundum Ange.
i ¶ Existimant. Scilicet ex artificio iuris ciuilis qd fingit eandē personam patrē et filiū vt. C. de impu. et ali. sub. l. fi. Itē eandē vocē vtriusque. j. de inuti. stip. §. ei qui. Item et ideo videtur dñs: q in illis bonis patris alitur sicut ipse pater: sicut vxor domina dotis dicit et habere possessionem: vt. C. de iure do. in rebus. et C. qui po. in pig. l. fi. † Itē et possessionē viuo patre habere videt filius. vt. ff. p he. l. fi. in fi. hinc est q sola administratio dicitur transire ad filiū cum pater moritur. vt. ff. de li. et posthu. le. in suis. * vide hic. Bal. et Bar. in. d. l. in suis.
k ¶ Liberorum. vt. j. de her. que ab inte. §. j.
l ¶ Dicuntur. Scilicet dicti filij.
m ¶ Heredes fiunt. Scilicet iure ciuili inspecto: aliud de pretorio: vt subijcit: quod preualet.

n ¶ Pretor permittit. Scz liberis in potestate positis: nō vt habeāt necessitatē adire pretorem: sed sufficit si se nō immisceant. vt. ff. de acqui. here. ei qui se. et C. si vt se ab here. absti. l. j.
* Ceteri. ¶ Casus querebat quis diceretur extraneus heres et videbatur dicendū: q ille qui nullo iure testatori cōiungeretur: ita enim sonat hec vox extraneus. cuius cōtrariū dicit q in hac materia: extrane' heres dicit qui nō est in potestate sicut alibi extraneus dicit qui nō habet in potestate: nā extrane' dicitur aut a cognatiōe aut a filiatione aut a suitate. Hic aūt capit pro extraneo a suitate. No. q dictū est in summario. Syl.
o ¶ Ceteri. Appellant. sic C. de rei vxo. actio. §. extranei. Additio. Alio modo dicit extrane' ille cui nihil attinet: vel non est de ascēdēti aut descēdēti linea. Que faciūt ad questionē de eo qui non pmisit alienare in manū extraneā sm Joā. fab. et Angelum hic.
p ¶ Non habēt: vt supra de ado p. §. femine.
q ¶ Habet. Scz vt sit heres extraneus: nā nō con acquit iste vtrūque. s. libertatē et hereditatē et domini testamēto qd est necesse: vt sit heres necessari'. vt. s. de heredi. insti. §. si vero a viuo.
* In extraneis heredibus. ¶ Casus nō solet figurari in regula gnali. Tamen ratio dubitādi poterat esse: q in cōditione testamēti videbat quo ad capacitatē heredis inspici solū duo tēpora nō tria. s. tēpus mortis quo die testm̄ sumit vires. et tēpus aditionis: nā tēpus cōditi testamēti nō videbat requiri cū pēdeat a cōfirmatiōe. et sic a morte put in simili videmus in legato q sufficit capacitas tēpore quo dies legati cedit glo. in. l. si alienum. §. j. ff. de here. insti. qd tempus in legatis representat tempus mortis que die cedit institutio et tempus aditionis propter translationem dominij factam. a lege. l. a titio. ff. de fur. vnde ita pariter et in institutione videbatur attendi nisi illa duo tempora. Tamen contrarium decidit ex eo quod allegatur in tex. vt. s. cōstiterit institutio. i. ad substantiandum testamentum: secundo autem tempore et sic tempore mortis propter cōfirmationem et effectū ipsius institutionis: tertio tempore adite quo ad executionem et effectum verum illius enim effectus tempore delationis et sic: mortis est factus. l. heres. quandoque. ff. de acquiren. here. No. in extraneis heredibus tria tempora obseruari debere quo ad capacitatē. Item q mutatio status facta medio tempore non nocet. Item q testamenti factio accipitur actiue et passiue. Itē quod mutus surdus furiosus posthumus infans filiusfami. et seruus habent testamenti factionem passiuam quamuis non habeant actiuam. Syl.
r ¶ In extraneis heredibus. † Iste. §. habet sub eadē verborū forma in l. si alienū seruū. ff. de here. insti. circa principium. vsque ad finem legis.
s ¶ Testamenti factio. Passiue accipe. i. vt possit capere ex testamēto quod potest quilibet: exceptis quibusdā: quos nota. j. titu. j. §. legati.
t ¶ Eorum. Nā seruo instituto domini persona inspicitur. vt supra de heredi. instituen. §. seruus autem plurium.
v ¶ Id. s. quod sit capax.
x ¶ Duobus temporibus. alias tribus: et alias duobus: sed tamen tria subijciuntur tempora: vt subijcit.
y ¶ Inspicitur. Testamenti facti: vt constiterit institutio et mortis testatoris: vt effectum habeat: ita est textus in. l. si alienum. ff. de here. instituen. et re vera melius et ornatius quam hic.

¶ Mutatio

fit in q̄stitis p suū, cui sit mora in tradēda libertate ex fideicōmisso debita vt ipi non dño querātur. l. penult. C. ad Syll. Sic etiā substitutus pupilli bona de paternis separatione petere, si pupillus hereditatem non adierit: vel per restitutionem abstinuit vt no. in. l. j. ff. de separat.

* Tu in ad de huic gl. q̄ h tradit Bal. ex sententia Jac. de Arer.

Domestici q sunt.

* Tu vide glo. s. de testa. §. sed filius, q hec cōmodius explicat.

Pater et filius eadē psona finguntur.

† Dic q primo maritus est dñs et possessor cōstāte matrimonio nō vxor. vt. l. doce. cū ibi not. p gl. et docto. C. de rei vēdicari. sed mortuo viro dominiū transfert in vxorē: et pm de est ac si sup fuisset apud eā vt d. l. in reb'. C. de iu. do. sed in filiuz nō trāsfert: sed cōtinuatur vt. l. in suis. ff. de liber. et posthu.

* Extraneus quis dicendus sit: vide in l. j. §. accedit et §. extraneū. C. de rei vxo. act. et. l. si extraneus ff. de cōdi. ob causam et. l. j. lib. x. C. de ipon. lucra. descrip. et specul. tit. de adurc. §. j. vers. sz qd si extrane' et vide. C. ō iur. dot. ad pn. l. si. qd et. s. alibi notauimus.

† Ista gl. nō est Accurs.

stentē mutatio [a] iuris non nocet heredi: quia (vt diximus) tria tempora [b] inspici debent. ¶ Testamēti autē factionē [c] non solū is habere videtur: qui testamentū facere potest: sed etiā qui ex alieno testamento, vel ipse capere pōt: vel alij acquirere [d]: licet non possit facere testamētū. Et ideo furiosus, et mutus, et posthumus, et infans et filiusfamilias, et seruus alienus testamenti factionē [e] habere dicuntur. Licet enī testamentum facere non possint: attamē ex testamento: vel sibi [f], vel alij [g] acquirere possunt.

¶ Extraneus heres habet ius deliberādi: quilibet heres post aditam nō repudiat, nisi sit minor quam restituit: qd extēsum fuit etiā ad milites maiores. Hodie tñ adeundo cū bñficio inuētarij securus est heres nō teneri vltra vires hereditarias. hoc dicit. 297

¶ Extraneis aūt heredib' deliberādi ptās est de adeūda hereditate: vel nō adeūda. Sed siue is, cui abstinēdi [h] ptās est, immiscuerit se bonis hereditatis: siue extraneus, cui de adeūda [i] hereditate deliberare [k], is adierit: postea relinquēde hereditatis facultatē nō habet, nisi minor sit. xxv. annis. Nā huius etatis hominibus, sicut in ceteris omnib' [l] causis deceptis (ita et si temere dāno sam hereditatē susceperint) pretor succurrit [m]. ¶ Sciendū est tamen diuū Adrianū etiā maiori [n]. xxv. annis veniam [o] dedisse cum post aditam hereditatē grande [p] es alienum (qd aditę hereditatis tēpore latebat) emersisset. Sed hoc quidem diuus Adrianus cuidam speciali beneficio prestitit: diuus autē gordianus [q] postea militibus tantūmodo hoc cōcessit. ¶ Sed nostra beneuolentia commune omnibus subiectis imperio nostro prestitit [r] hoc [s] beneficiū: et constitutionem [t] tā equissimā [v] quā nobilissimam [x] scripsit, cuius tenorem, si obseruauerit hoīes, licet eis adire hereditatē: et in tantū teneri quantū valere bona hereditatis contingit: vt ex hac cā neque deliberationis auxiliū sit eis necessariū, nisi omissa obseruatione nostrę constitutionis [y]: et deliberandum existimauerint: et sese veteri grauamini [z] aditionis supponere maluerint.

¶ Heres dr adire hereditatē gerendo se p herede in aliquo actu. vel nuda volūtate re vel verbis declarata: et ita pōt repudiare: dūmodo sciat hereditatē sibi delatam. Quis sit mutus. Areti. 298

¶ Itē extraneus heres testamēto institutus: aut ab intestato ad legitimam [a] hereditatē vocatus, pōt aut pro herede gerendo: vel etiam nuda [b] volūtate suscipiēdę hereditatis heres fieri. Pro herede [c] aūt gerere qs videt si reb' hereditarijs tanquam heres vtatur vel vendendo res hereditarias: aut predia colēdo: locandoue: et quoquo modo volūtatē suā declaret vl re, vl vbo de adeūda he-

a ¶ Mutatio iuris. Ut q medio tēpore efficiatur nō capax: tñ his tribus tēporibus bene inuenit capax. † vt hic et ff. de here. insti. sed si in conditione. §. solemus. et. l. si alienum. §. in extraneis. Sed contra. ff. de acqui. here. si seruus eius qui. Sed certe q seruus in seruitute non dicebatur capax: vt ibi: et persona domini principaliter erat: nā domin' erat non capax. Unde eo manumisso non nocet ei manumissio: cū presumat nūc q et tūc fuerat capax. Item sunt arg. s. ff. pro emp. l. ij. in prin. et in aut. vt cū de appe. cogno. §. generaliter. Additio. Dic prout loquitur ibi in contractu emptionis cōcordat: sed cū loquit in alijs contractibus contradicit sed ibi loquit in capace: qui nō patiebat defectū in psona sua: sz hic sec'. * In scdo vero 3rio dicūt q loquit fauore furti vt penitētib' remittat. Syl.
b ¶ Tria tēpora. Scilz in extraneo herede: sz in suo necessario exigit vnū sm Jo. scilz tps mortis. vt. s. eo. §. sui. Uel sm Azo ēt tps testamēti inspicit. tēpus aūt adite hereditatis non inspicit: q statim sunt heredes patre mortuo: scz de iure ciuili. vt. ff. de suis. et le. in suis. In necessarijs autē tñ duo tpa inspiciunt: scz testamenti et tps mortis: vt. ff. de heredi. insti. si alienū. j. rū. et l. seruum.
* Hec glo. cōmuniter approbatur sm Christo. hic. Syl.
c ¶ Testamenti. Factionē. scilicet in actiua significatione.
d ¶ Acquirere. scz potest.
e ¶ Factionē. In passiua significatione.
f ¶ Sibi. si sunt sui iuris.
g ¶ Alij. si sunt in aliena potestate. vt hic. et ff. ō testa. l. filiusfamil. et facit. ff. de flu. l. j. §. fi.
¶ Extraneis aūt. * Casus querebatur an qui semel se immiscuit vel adiuit hereditatē posset postea repudiare et videbat q sic nā repudiatio et aditio paribus passib' ambulāt. l. is pōt. ff. de acq. her. sed ille q abstinuit, pōt postea saltē intra trienniū adire. l. fi. C. de repu. her. Imo olim ppetuo. l. si q suus. ff. de iur. deli. ergo pariter vl' posse reuocare aditionē infra dictū tempus cuius contrariū dicit hic etiā in suo ratio est differētie: q vn' casus est fauorabilis filio ali' dānosus sm doc. q ratio est falsa: q pōt esse vtile et filio repudiare dānosam hereditatē sed rō est: q suus de iure ciuili est necessari'. Uñ quis a ptore habeat ius abstinēdi et abstineat tñ remanēt reliquie suitatis q ēt satis sunt ad cōfirmādū testm̄ queadmodū aditio. l. cū quasi. §. sed et si quis. ff. de fideicō. lib. vñ. l. ppter illas reliqas pmittit posse reuocari abstensio. cū res de facili ad pristinū reducat. Quē rō cessat in cōtrario. No. habere extraneū ius deliberādi. Itē q heres siue suus siue extraneus post aditā nō repudiat nisi sit minor. Itē q minori data est restitutio ob facilitatē et ne decipiatur. Itē q speciali priuilegio alicui tributa nō trahunt ad alios. Itē no. effectum inuentarij qd facit non teneri vltra vires hereditarias. Syl.
h ¶ Extraneus. Abstinēdi. vt est suus heres cui daf abstinēdi facultas per pretorem. vt. s. eo. §. necessarij.
i ¶ De adeūda. No. hic quatuor pportionabilia scz immiscere et abstinere: q duo pertinēt ad suos heredes. Itē adire: et repudiare: q duo pertinent ad extraneos: vt hic dicitur. Sed quãque seruus dicitur adire et repudiare. vt. C. de legiti. her. defunctis.
* Confundunt enim quãque vt. l. et si fine. §. sed qd Papi. ff. de mino. in l. siue. §. fi. ff. de iur. pa. Syl.
k ¶ Deliberare. Infra annū deliberationis petito tpe et indulto ab imperiali culmine: a nostris aūt iudicibus infra nouem mēses: et non nisi semel peti potest. vt. C. de iure delibe. scimus. §. et hoc quidem.
l ¶ Omnibus. Nisi sint vsi iure cōmuni. vt. ff. de mino. l. verum. §. item non restituitur.
* Intellige. i. facit id qd quilibet diligens paterfa. fecisset non iure cōmuni prout sonat sm Christo. hic. Syl. Itē nisi iurauerit adult' in per Jctū: vt in. l. federici. hac edictali. i aut. ō pace tenēda. §. itē sacramenta.
m ¶ Succurrit. vt. ff. ō mi. ait pretor †. §. sz et si hereditatem.
n ¶ Maiori. Scilicet cuidam p priuilegio.
o ¶ Ueniam. abstinendi. Accur. flore.
p ¶ Grādē es. sic. ff. ō odi. inde. l. ij. §. si quid. et. l. iij.
q ¶ Gordianus. Sed vbi sunt leges istor imparorū: Rñ. nō habem': sed habet mētio eax: vt. C. de iu. deli. scimus. in prin.
r ¶ Sed nostra. Prestitit al's prestauit.
s ¶ Hoc. scz vt aliqs non grauet pp iprouisū debitū vel etiā putsum si ē nō sufficiēs hrditas: vt. C. de iu. deli. scim'. * §. et oib'. et hoc facto inuētario si res psentes sunt ifra tres mēses absfuerit itra annale spatiū. vt. C. de iu. deli. scimus. §. sinaūt dubi'. et §. sinaūt alocis. Additio. Quot et q requirant in inuētario. vide dic plene et ordinate p Ang. * areti.
t ¶ Cōstitutionē. vt. C. de iure deli. scimus.
v ¶ Equissimā. quantum ad tractatum.
x ¶ Nobilissimā quantuz ad sententiam.
y ¶ Cōstōnis. Que ō ppositiōe dicti inuētarij loqt.
z ¶ Ueteri grauamini. Sz qd erat grauamē: Rñ. tenebat insolidū oib' creditorib' et legatarijs ēt si excedāt mensurā hereditatis: vt. C. de iur. delib. l. fi. §. si vero postquā. Si aūt petijt tps ad deliberādū: et facit ēt inuētariū creditorib' quidē tenet insolidū sz de legatis detrahit falcidiā siue adierit hereditatē infra deliberationis tps: siue non recusauerit: sed si non fecisset inuentarium omnibus insolidū teneretur: vt. C. de iure delibe. l. fi. §. si autem hoc aliquis. et. §. si quis autem.
¶ Itē extrane'. * Casus. in tā gñali regula non figurat nisi literalr. cuius rō est: q iste quasi 3ct' a sola volūtate huius depēdet: et ideo q̄litercūque cōstet satis est. No. q solo aīo adit et repudiat hereditas siue verbis siue factis ostēdat. Itē no. qd sit pro herede gerere. Itē q nihil impedit quo minus mutus vel surdus gerat p herede si intelligat qd agit. Itē q ad hoc vt possit adiri necesse est q sit certus de morte ipsi' testatoris et sciat sibi debitam hereditatem. Syl.
a ¶ Itē. Ad legitimā. s. iure ciuili: aliud si iure ptorio. tūc em̄ necesse hz corā pretore agnoscere: vt. C. de iur. delibe. l. j. et. l. puberē. et. l. suū. et. C. q admit. ad bon. pos. l. vlti. Additio. Dic q sola cognitio bonor possessionis facta corā pretore etiā nō authoritate sufficit siue sit bonorū possessio sm tab. siue ab intest. siue etiā contra tab. vt est gl. singularis in. l. fi. §. j. C. de cur. fu. in ver. pro antiqua. Ang. floren.
b ¶ Nuda volūtate. opz tñ q extrinsecus * declaret: si qd ergo p herede velut heres gessit: vt hic dicit. tūc voluntatē illā declarat: nisi protestetur (j) se nō vt heredē facere: vt hic et. ff. de acquir. here. l. p herede. in prin. et. l. gerit. Sed contra id qd dicit hic nuda voluntate est. C. de iure delib. l. potuit. Sed certe est necessaria voluntas et actus si ab actu incipias. sic et alias. ff. de acquir. posses. quemadmodum. Additio. (j) Que protestatio nō est necessaria vbi facit actum pium qui dilationē nō recipit: nec releuat vbi facit actum contrariū. vt. c. cū. M. ferrariēsis. de consti. sm Jo. fab. et Ang.
c ¶ Pro herede. id est factis ipsis gerendo pro herede.

Nisi extra li mutatio neracite induceret repudiatio hereditatis vt q faceret actū cōtrariū incōpassibilem: pura intrādo religionē fratrum minorum. Idē in eo: q impetrauit primū bñficiū vacaturum. Et interim duxit vxorem vel habitū dimisit: quo reassumpto vel mortua vxore: vacat bñficiuz vt hic p Jo. fab.

Heredes sui imiscēt et abstinēt adeunt et repudiant extranei.

Deliberādi tēpus.

† Et sic iuramētū interpositū tollit bñficiuz restitutiōis scdm flore. Egi. Per.

Inuentarij faciēdi tempus.

* Ubi vide de solēnitatibus ad cōfectionē inuentarij necessarijs.

* Et vide Angel. Perusinū i tractata suo quē fecit sup inuentario. l. j. ff. si cui plus q̄. per. l. falc.

Inuentariū nō facientes in q granātur.

* Nota tu diligenter hanc glo. q vult in aditione hereditatis, aut repudiatione necessariā esse animi declarationem tamētsi gl. i. l. pro herede §. j. ff. de acqui. hered. velle videatur animuz satis esse, in quo non recte: vt apte notat glo. q est i. l. gerit eo. titu. que vult necessariā esse q̄litercūque declaratione3 siue verbis, siue factis fiat. Voluntas enim sola non obligat quē hereditati vltra q ad eum peruenit. si qdē nullus ex solo aīo obligat preterquam in republica: vt l. si rem. §. j. ff. de pollicit. q tenēt hosti. et Gosfre. extra de voto.

Universidad de Deusto

a ¶ Obijsse. Alias enim nisi hoc sciat non preiudicat sibi aditio. nam non videtur adire: vt hic. ⁊ ff. de acqui. heredita. si is ad quem. ⁊ l. eum qui duobus.
* Dictū ꝙ non requiritur sciētia positiua causata ex actu corporeo sed satis est vehemēs opinio ipsius heredis vt declarat. Bar. in. l. is pōt. ff. de acqui. here. ⁊ ibi moder. Syl.
b ¶ Heredē esse. etiā pure. nam si sub conditiōe non potest ante existentē cōditionē adire: vt. ff. de acq. here. heredi. is qui heres. Sunt ⁊ alia necessaria: scilicet vt sit liber ⁊ sui iuris q: aliter non poterit nisi iussu patris vel domini precedēte: vt. ff. eo. si quis mihi. §. iussu. ⁊. l. quoties. Itē oportet ꝙ sit cōpos mentis: vt in si. hui⁹ tituli. Itē ꝙ sit maior quatuordecim annis: als nō potest adire: vt. C. de iure delibe. potuit. ⁊. l. si infanti. Itē ꝙ sciat mortuū esse testatorē: alias non potest adire: vt. ff. de acquir. here. is qui heres. §. si qs dubitet. ⁊. l. qui hereditatem. ⁊. l. neminē. ⁊. l. q superstitis. Itē cert⁹ de conditione testatoris esse debet: vt. ff. de acqui. heredi. l. heres. prima. §. fi. ⁊. l. sequen. Additio. Simile habetis in. l. illud. si pars hereditatis petatur. ⁊ lege is qui putat. de acqui. here. hinc est qō vulgo dicitur ꝙ ille qui vult adire hereditatem debet scire causam ex qua defertur: vt lege si is ad quem. de acqui. heredi. secundū Christophorum Porcum.
c ¶ Pro dn̄o. vnde herus: id est dn̄s: vt. ff. ad legē aquil. l. item mela. §. legis aquilie. Item dicūt teutonici here. idest dominus.
d ¶ Destinatiōe. dūmodo ⁊ hoc actu extrinseco declaretur. Argumentum tamē contra. ff. de pecu. lega. non statim. Sed ibi erat acquisitum domino. vel ibi in actu qui realitatem requirit Jo. fab.
e ¶ Intelligit. non ergo demēs vel furiosus.

Hereditatē adire volēti multa sunt necessaria.

‡ Adde ꝙ in vetusto exemplari apud dn̄ victorē legit ita, declaret vel re, vel verbis, vel literis de edendo.

‡ Hinc habes loquelaʒ auditiue nō esse necessaria in aditiōe hereditatis vt. ff. eod. l. mut⁹ ⁊ ibi dē p Bar. nā mutus ⁊ surd⁹ hereditatem ad eum facti ⁊ si qs s̄m Joan. Plat. hic.

reditate: ‡ dūmodo sciat eū, in cuius bonis ꝓ herede gerit testatū intestatumue obijsse,[a] ⁊ se ei heredē[b] esse. Pro herede enī gerere est pro dn̄o[c] gerere. Veteres enī heredes ꝓ dominis appellabāt: sicut aūt nuda volūtate extraneus heres fit: ita ꝯria destinatiōe[d] statī ab hereditate repellit. ¶ Eū q surdus vel mut⁹ nat⁹ est, vel postea fact⁹: nihil ꝓhibet ꝓ herede gerere ⁊ acq̄rere sibi hereditatem, si tñ intelligit[e] quod agit. ‡

¶ De legatis. Titu. xx.

¶ Ex causa lʒ mutare ꝓpositū. Vel sic. Ex causa lʒ immiscere in vna materia aliā materiam: licet nō sit omnino similis: dummodo vna materia trāseat, ⁊ conformitatē habeat cū alia materia. Are.

Post hec[f] videamus de legatis, que pars[g] iuris extra ꝓpositā[h] quidē materiā videt. (Nā loquimur[i] de his iuris figuris[k], qbus ꝑ vniuersitatē res nobis acqrūtur.) Sʒ cū oīno[l] de testamētis[m] ⁊ de heredib⁹[n], q testamēto instituunt locuti sumus: nō sine causa sequēti[o] loco pōt hec iuris materia tractari.

¶ Diffinitio legati. Ange.

¶ Legatū[p] itaqʒ est donatio[q] quedā a defuncto relicta ab herede p̄standa.

¶ Correcta antiquorū verborū obseruatiōe cautū est quibuscunqʒ verbis legari posse: habereqʒ tres actiones: ⁊ exequari fideicōmissis. h. d.

¶ Sed olim quidē erant legatorū genera quatuor: per vēdicationē: ꝑ † dānationē, ‡ sinēdi modū: ꝑ p̄ceptionē. ¶ Et certa quedā[r] verba cuiqʒ generi legatorū assignata erant: per que singula genera legatorum significabantur,

Continuatio.

¶ De legatis. ¶ Dic ꝙ textus continuat istam rubricam. vel sic. Dictum est. s. de testamentis in quibus legata relinquuntur. Nunc sequitur de ipsis legatis.

Diuisio.

Post hec videamus. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in quinqʒ partes. Primo continuat se ad precedentia. Secundo ponit diffinitionem legati. Tertio recitat quot genera legatorum olim erant. Quarto illud corrigit. Quinto incipit tractare materiam legatorum. Scd̄a ibi (Legatum.) Tertia ibi (Sed olim.) Quarta ibi (Nostra autem.) Quinta ibi (Non solum autem.) Et illa quinta suo loco subdiuiditur.
¶ Post hec. * Casus non est figurandus q: tantum continuat hunc titulū imperator poterat enim dubitare: cū essemus in tractatu de his iuris figuris quibus per vniuersitatē nobis res acquiruntur quare ꝓposita esset rubrica de legatis: ⁊ respondetur non sine causa fieri cum simus in materia: testamentorum supponere tractatū de legatis. No. ꝙ materie sunt subordinande vna alteri non ꝙ titulus titulo continuetur. Item ibi que pars ꝙ aliquando appellatione partis non venit dimidia. Item ꝙ in hoc titulo nō videtur tractari de legatis vniuersalibus. Syl.
f ¶ Post hec. Scilicet q̄ dixim⁹ supra de testa. ordinādis hucusqʒ.
g ¶ Pars. s. que est circa legata ⁊ longa est: vt patet. ff. eod. per multas rubricas.
h ¶ Proppsitā. supra per quas personas nobis acqui. §. fi.
i ¶ Loquimur. i. locuti sumus. Et sic tp̄s ꝓ tēpore ponitur: vt. C. ex qui. cau. infa. irro. si possidonium.
* Adde ꝙ hec expositio est falsa: q: cū supra tm̄ tractatū sit de testamentis nō verificaretur numerus p̄sis dicēdo de his iuris figuris. Intēdit ergo imperator dum dicit loqmur idē ac si diceret nos sumus in tractatu. Syl. Vel loqmur. i. loqui deberemus si materiā p̄cedentē ꝓsequeremur (j) sic in aut. de consanguineis ⁊ vter. fra. si igit. colla. vi. Additio. (j) Dic qō preteritū perfectū subiunctiui in cōtractibus q̄n non potest verificari: in preterito trahit ad futurū: vt. l. cū stipulant. ff. de verb. obli. sed in testamentis ⁊ legibus que dant formā ⁊ essentiam capiunt a futuro s̄m Ange.
k ¶ Figuris. id est partib⁹ vel formis q̄ quatuor sunt per successionem ciuilē: per p̄toriā: per arrogationē: per adiectionē cōseruande libertatis causa: vt. s. per quas personas nobis acquiritur. §. fi. ‡
* Adde ꝙ videbat ꝙ essent tm̄ due nomināde. s. ciuilis ⁊ p̄toria: q pe alie due sant de iure ciuili vt patet in illis titulis. Attamen q: sunt ille multū dissimiles cum sint successiones in vniuersum ius viuentis ille in vniuersum ius defuncti sunt separatim posite a glo. Quis sint etiam de iure ciuili. Syl.
l ¶ Omnino. Id est diligentissime.
m ¶ Testamentis vt. s. de testamen. et tribus sequen. tit.
n ¶ Heredibus. vt supra de heredibus instit. vsqʒ huc.
o ¶ Sequenti. Quia nec debent nisi i testō relicta: ⁊ post heredis institutionem. Sed hodie cōtra in vtroqʒ: vt. j. de fideicō. he. §. preterea. ⁊. j. eo. §. sed non vsqʒ. ⁊. §. ante.
* Pōt ⁊ alia ratio assignari. q: voluit prius supra tractare de acqsitiōe directa vniuersali postea de particulari directa deinde de vniuersali obliq: vltimo de particulari obliqua. Syl.
¶ Legatum. Diuidit in septē ptes. Primo ponit qualr diffiniat legatū. Scd̄o quot erāt olim genera legatorū. Tertio qualr vnūqdqʒ genus legatorū fiebat sine erāt certa verba assignata. Quarto qualiter dicta verborū solēnitas est hodie sublata. Quinto qualr per Justini. oēs isti modi legādi vel oīa ista genera legatoꝝ sunt redacta ad vnā materiā: ⁊ legatarijs dat ius ꝓsequēdi legata altero de trib⁹ modis. Sexto remouet differentiā q̄ erat inter legata ⁊ fideicōmissa. ⁊ ea adequat. Septimo rńdet cuidā tacite obiectioni. Scd̄a ibi (Sed olim.) Tertia ibi (Et certa quedā.) Quarta ibi (Sed ex cōstitutionib⁹.) Quinta ibi (Nostra.) Sexta ibi (Sed nō vsqʒ.) Septima ibi (Sed ne in primis.) Areti.
¶ Legatū itaqʒ est. * Casus: in diffinitiōe nō ponit: ꝑmittit. enī diffinitio vt sciat id de quo disputat vt ingt Cic. in lib. j. officio. No. ergo diffinitionē legati. Itē aduerte q: meo iudicio: illa vba ab herede p̄stāda nō debēt esse in tex. q: in. l. legatū. ff. eo. ij. nō sunt: ⁊ glo. ibi q̄ hec verba supplet nō allegat hūc tex. ⁊ glo. hic dicit legatū hic diffiniri vt in. d. l. legatū. ⁊ aliter diffiniri in. l. legatū de leg. j. Itē Ange. hic dicit supple ab herede p̄standa: que oīa ostendunt ꝙ in antiquis codicibus put in meo non erant dicta verba. Syl.
p ¶ Legatū. sic. ff. de leg. ij. l. legatū. sed aliter diffinit. ff. e. j. l. legatū est.
* Adde ꝙ nulla ex his diffinitiōib⁹ haberet ptes diffinitionis vt disputādo defendit. Prepo. seń. in. vij. q. ij. casu in suis disputa. Syl.
q ¶ Donatio q̄dā. Sūt enī tres donationes: † vt. ff. de don. l. j. Et differt hec ‡ a donatione cā mortis: vt dixim⁹. s. de do. §. j. in fi. Itē a donatiōe inter viuos cū legatū reuocari possit vsqʒ ad mortē: vt. ff. de adimē. leg. l. iij. l. si. ⁊. l. iiij. Sed in donatiōe iter viuos nō est ita: vt. s. de donatio na. §. Alie. (j) Itē differt ab hereditate: cū hoc singulare ⁊ sine onere sit: illud vero vniuersale ⁊ cū onere vt. ff. mā. si hereditatē. ⁊ arg. ff. de edē. quedā. §. nihil interest. Additio. (j) Et hec inducunt ad questionē si testator dicat dono titio fundum presenti ⁊ recipiēti: an censet legatū vel donatio: vt per Jo. fab. ⁊ Ang.
¶ Sed olim qdē. * Casus nō figurat: q: ꝓcedit corrigendo ius antiquū rō aūt correctiōis in. l. corrigēte assignat. No. formā ⁊ obseruationes iuris antiq circa legata. Itē ꝙ volūtates defunctorū debent validiores q̄ fieri possit effici. Itē ꝙ. ll. debēt imponi reb⁹ non verbis. Itē ꝙ legatis vna est natura. Itē ꝙ legatario cōpetit nedū actio ꝑsonalis sed realis ⁊ hypothecaria: si enī res legata erat testatoris ⁊ cōsistebat in spē ꝯpetit rei vēdi. ex testō tm̄: hypothecaria aūt dat i alijs reb⁹ q̄ ꝑuenerūt a defuncto i heredē. Itē ꝙ q̄n duo ęqparant illō qō est plus in vno tribuit alteri. Itē ꝙ vbū studiosis accipit in bonā partē. Itē ꝙ inerudíti adolescētes sunt distincte docēdi nec onerādi multitudine materiarū. Itē ꝙ a facilioribus est inchoandum. Syl.
r ¶ Sed olim. Quedā vba. Ut si dicat legatario. vendico tibi rem talē vel heredi dicat: dāno te illū ere alieno liberare: vt. j. e. §. sed ⁊ tale. Itē si dicat finito illū habere talē rem. Itē si dicat vni heredū percipito rē illam. i. ante partem capito: vt. ff. eo. in. l. si pluribus.
* Adde ꝙ Ang. ampliat siue fiat vbis directis siue obliqs: ⁊ nihil allegat. est tex. l. l. ij. C. eo. de leg. in p̄n. Que aūt in legatis dicant verba directa: q̄ precaria est gl. in. d. l. ij. vbi Pau. de ca. optie declarat. Syl.
¶ Ex

‡ Adde alias duas nēpe p monachationē vt. C. de sacrosan. eccl. auteń. igres si. Itē bono. publicatione vel accusatione. l. publicatione. ff. pro socio.

Diuisio.

† Id est p obligationem vel cōdēnationē in penā, vt si hēs me⁹ titiā duxerit in vxorē in dānū eius cētuʒ lego. Egi. Per.

‡ Als, per sinēdi modum.

† Scilʒ cā mortis, inter viuos, ⁊ legatum Eg. Per.

‡ Nempe donatio q̄ est legatū. Ceterū an legatuʒ sit dōatio: vide apō insignē practicū Petrū de ferrar. in tit. de forma libel. quādo agitur p dona. in gl. ex causa donat.

a ¶ Ex cōstitutionibus. quas non habemus.
b ¶ Sublata est. Scilicet dudum retro.
c ¶ Nostra autē. Constitutio. que est. C. communia. de leg. l. j.
d ¶ Lucubratiōe. i. vigilatiōe. maxime nocturna. nā ‡ s̄m p̄hos luna dicit habere radios lugubres: sʒ sol claros. sic in aut. vt iudi. sine quo quo suffra. in prin. col. ij.
* Adde legēdum lucubratione. Syl.
e ¶ Voluntates. Interdū nō est volūtas validior scriptura: vt. ff. de vsufru. leg. l. si alij. ⁊. ff. de sup. le. l. labeo. (j) Et facit ad h̄ qō in textu dicit. s. ꝙ volūtas sit validior scriptura qō est ver: vt. ff. de leg. ij. l. cū p̄r. §. cū impfecta. ⁊ de le. j. l. tij. s̄m Jo. ⁊ h̄ nisi sit ipossibilis vel ꝓbrosa: vt. j. e. §. si. vel inepta vt. ff. e. in. l. seruo alieno. §. si.
Additio. (j) Nō ob. hic lex ⁊ alij qrūdet solū ꝯdicere q: ibi attendit scriptura: q: volūtas testatoris erat ambigua. Ceterū si ei⁹ fuisset clara volūtas ab ea non recederet: imo obseruaret scriptura reiecta interptatione: vt. l. cum mater. C. de fid. icō. ⁊ hoc Jason. may.
f ¶ Validiores q̄ sint verba solennia. vel q̄ sit scriptura. Accur.
g ¶ Oibus legatis. i. omni genere legatorum.
h ¶ Una sit natura. quantū ad hoc: vt debeant. tñ quedā fauorabiliora alijs: vt. j. de obl. que ex quasi contractu. §. si.
i ¶ Quibuscūqʒ verbis. Aptis ‡ tñ ad hoc. sic. ff. de cōsti. pec. qui aūt. in fi. ⁊. l. sequen. Additio. No. ꝙ lex gn̄aliter loquēs recipit restrictionē de habilitate: cōcordat gl. ideo. l. j. §. nūciato. ⁊ ibi doc. ff. de no. ope. nū. ⁊ in. l. vt gradatim. §. sed si lege. ff. de mu. ⁊ hono. ⁊ bar. late. in. l. oēs populi. ff. de iusti. ⁊ iu. Ang.
k ¶ Per actiones personales. s. ex testamento.
l ¶ Per in rē. i. per rei vēdicationē. nā recta via trāsit dn̄ium in legatarium rei legate: vt. ff. de fur. l. a titio. Accur.
* Adde ꝙ q̄n dicim⁹ dn̄ij trāsire in legatis: aut q̄rimus quo ad trāsmissionē: ⁊ q̄rit legatū a morte. l. j. §. cū igit. C. de cad. tol. loquendo de puro: aut quo ad acqsitionē dn̄ij: ⁊ hec est triplex: ficta a morte testantis. d. l. a titio: vera sed reuocabilis ab adita ante agnitionē legati. l. seruo legato. ff. eo. tertia vera irreuocabilis agnito legato. l. ꝓinde. ff. si cert peta. Syl.
m ¶ Per hypopothecariā. † Sʒ in rebus alijs q̄ fuerunt defuncti.
* Adde ꝙ hec opi. gl. cōiter reprobat: ego als disputādo defēdi sniāʒ gl. q̄ verior ē i pūcto iuris q̄ ēt defēdit p̄p. sen i. x. q. vij. ca. vero. Syl.
¶ Et no. ꝙ si legatū sit i spē: ⁊ sit res testō: is ꝯpetūt ille tres actiōes. Si in gn̄e: vt seru⁹ cōpetūt due. s. testamēti: ⁊ hypothece: sʒ in casu tm̄ vna actio. s. ex testō: ⁊ vna exceptio cōpetit: vt si lego debitori liberationē: vt. ff. de lib. leg. l. ꝙ mihi. ⁊. ff. vt i pos. leg. l. j. §. si debitori. Si aūt sit res aliena: due tm̄ ꝯpetūt. s. ꝑsonalis: ⁊ hypothecaria: vt. C. cō. de le. l. j. Nō tñ oib⁹ aget. i. actiōe in rē: ⁊ ex testō: sʒ vna quā elegerit: vt. ff. de le. ij. cū fili⁹. §. varijs. sʒ si legatarius sit dn̄s qualr ꝑsonali aget: vt. j. de actio. §. sic itaqʒ. Rn̄. rōne possessionis: vt. ff. de cōdi. triti. l. ij. Additio. Et sic ex testō agit ad p̄stādū seu tradēdū: nō aūt ad dādū: vel dic qō §. sic itaqʒ. loquit vo dn̄o facto p traditionē de iure cōi: hic vero de iure speciali sine traditione. Igit non est mirum si datur cōcursus: vt l. in rebus. C. de iure do. s̄m doc.
n ¶ Perpensum. i. deliberatum.
o ¶ Sed nō vsqʒ ad eā. i. nō fuim⁹ cōtēti. s. dicta cōstitutiōe. imo aliā fecim⁹ circa istā ⁊ eādē materiā: vt. C. cōia de leg. l. ij. Prima tñ remouet differentiā quatuor generum legatoꝝ. s. in quo erat differētia inter se. Scd̄a vo remouet differentiā inter legata ⁊ fideicommissa.
p ¶ Stricte. i. stricto iure: sic vt ex testamēto tantū debeantur: vt. j. de fideicom. he. §. preterea.
q ¶ Magis. s. q̄ legata: vt ab intestato etiā debeant: vt. j. de fideicō, he. §. p̄terea. Vel dic ex volūtate magis q̄ ex solennitate testamenti.
r ¶ Exequare q̄tū ad sniam ⁊ tractatū nō quātū ad verba. nā nō dicit hodie legataria libertas: ⁊ hereditas: lʒ fideicōmissaria appellet. Itē ꝓpter legatū nō cogit quis adire: sed ꝓpter fideicō. vniuersale sic. † vt. j. ad. l. fal. §. ex diuerso. ⁊. ff. ad trebellia. quia poterat: ⁊. j. de fideicōmissa. he. §. sed si recuset.
* Adde ꝙ glo. est falsa q: sunt plures differētie: ⁊ saluant iura exequantia, vidēda sunt q̄ ponit Jaso. in. l. j. ff. eo. ti. in glo. in fin. ver. ego nouissimus: ⁊ ad vltimā partē glo. dic ratione diuersitatis esse q: in scd̄o casu heres nō patit dānū q: oīa iura actiua ⁊ passiua transeūt in fideicommissum. l. apud iul. §. antistia. ff. ad trebel. in. j. no. not. in. l. j. §. si heres. ff. eo. titu. Syl.
s ¶ Sed qō deest. In tribus enī deest. vt. j. eod. §. post mortē. ⁊. j. de fideicō. he. §. p̄terea. ⁊. j. de singu. rebus per fideicom. re. in prin.
t ¶ Amplius. s. vt ex necessitate detur qō nō erat in fideicōmissis: vt. j. de fideicom. he. in prin.
* Adde ꝙ hec gl. est falsa q: tpe insti. fideicōmissaria erant necessaria vt. j. de fideicom. here. per totum. Syl.
v ¶ In primis legū cunabulis. i. hoc volumine: vt. s. e. in ꝓemio. circa med.
x ¶ Operepretiū esse diximus. i. pulchrū putauimus ⁊ vtile: vt dicit ibi in salustio.
y ¶ Interimā. anteq̄ veniamus ad illā cōstitutionē vbi tractant cōmunia eorum.

‡ Qui sint hi radij, et item q̄ sint philosophi, q̄ radios assignēt lune lugubres, vñ lucubratio, seu lugubratio vt vult Accur. dicat: videtur ipse p̄inde lege vt h litera habʒ scilicet lucubratione: est qʒ lucubratio studiuʒ, qō propria non solū circa lr̄as, sed, et circa res alias de q̄re vide apō Cataneū.

† Concor. ca. Raynutius. in gl. sup vb. dote. post me. extra de testa.

‡ Et his, siue obliqs siue directis modo p ea mens testatoris legare aut fidei cōmittere volentis appareat vt iubeo volo rogo mādo fideicōmitto. l. ij. C. cōmunia de legat. Cupio. opto, credo te daturū. l. hoc modo. ff. de leg. j. Siue etiāʒ loquat legat siue extraneo, de qbus hic p Jo. de pla.

† Hec gl. diuidit in q̄tuor ptes. In p̄ma declarando text. remouet quoddā ꝯū tacitū. In secunda p modū notabile remouet aliud ꝯnū. In tertia remouet aliō cōtrariuʒ. In q̄rta et vltima p modū q̄stionis remouet aliō ꝯnū secūda ibi: nota. tertia ibi: nō tñ oibus quarta ibi: sed si legatari⁹. Ja.

¶ Sed ex cōstitutionib⁹[a] diuorū principū solēnitas hmōi verboꝝ penitus sublata est[b].

¶ In oībus legatis, in quib⁹ spectat poti⁹ volūtas q̄ verba, vna natura imponit. Habētqʒ legatarij ius prosequendi legatū tribus actionibus.

¶ Nostra aūt cōstitutio[c] quā cū magna fecim⁹ lucubratione[d] defunctoꝝ volūtates[e] validiores[f] esse cupiētes: ⁊ nō verbis sed volūtatibus eorū fauentes: disposuit: vt omnibus legatis[g] vna sit natura[h]. Et quibuscūqʒ verbis[i] aliqd relictū sit, liceat legatarijs id persequi nō solū per actiōes ꝑsonales[k] sed etiā per in rē[l] †. ⁊ ꝑ hypothecariā[m]: cuius constitutionis perpēsum[n] modū ex ipsius tenore perfectissime accipere possibile est. ¶ Sed nō vsqʒ ad eā[o] cōstitutionē standū esse existimauimus. Cū enī antiquitatē inuenimus, legata quidē stricte[p] cōcludentē: fideicōmissis aūt, que ex voluntate magis[q] descendebāt defunctorum, pinguiorē naturā indulgentē, necessariū esse duxim⁹, oīa legata fideicōmissis exequare[r]: vt nulla sit inter ea differentia: sed qō deest[s] legatis, hoc repleat ex natura fideicōmissorū: et si qd amplius[t] est in legatis, per hoc crescat fideicōmissi natura: ¶ Sed ne in p̄mis[v] legū cunabulis permixte ‡ de his exponēdo, studiosis adolescentib⁹ quandā introducamus difficultatē: operepretiū[x] esse duximus interim[y] separatim prius de legatis[3], et postea de fideicōmissis[a] tractare: vt natura vtriusqʒ † iuris cognita[b], facile possint ꝑmissionē eoꝝ, eruditi[c] subtilioribus auribus accipere.

¶ Legatum rei aliene valet, saltem quo ad estimationē, si res sit in cōmertio hominum, ⁊ sciat testator alienā, cuius probatio incumbit legatario. h. d.

¶ Nō solū aūt † testatoris vel heredis[d] res: sed etiā aliena[e] legari potest: ita, vt heres cogatur redimere[f] eā ⁊ p̄stare: vel si eā nō pōt redimere[g] estimationem eius

3 ¶ De legatis. vt hoc titu. ⁊ duobus sequen.
a ¶ De fideicommissis: vt. j. de fideicō. here. ⁊ alio ibi proxi. titu.
b ¶ Cognita. Scilicet separatim.
c ¶ Eruditi. Sic. s. de iustitia ⁊ iu. §. his igitur generaliter.
* Nō solū. Casus quesitū fuit an sicut res testatoris ⁊ heredis ita ⁊ aliena legari posset ⁊ videbat ꝙ nō q: nostra sine facto nr̄o a nobis nō abdicant. l. id qō nostrū. ff. de re. iur. ⁊ nemo cogit suū vēdere. l. nec emere. C. de iu. delī. igit videbat legatū tāq̄ frustratoriū non valere. Contrariū decidit q: tūc eius mētis fuisse testatorē presumim⁹ vt velit estimationē saltē p̄stari: hinc est ꝙ eo ignorāte rē alienā aliter decidit in tex. No. ꝙ res heredis legari pōt sicut res testatoris. Itē ꝙ lʒ als q tenet ex dispositiōe testatoris teneat p̄cise. l. fideicōmissaria. §. si. ff. de le. iij. nec liberat soluēdo interesse. tñ in casu nostro p̄stat estimatio ꝓpter impossibilitatē. l. impossibiliū. ff. de re. iur. Itē ꝙ legatū rei q̄ non est in cōmercio nō vʒ, ratio est q: heres nō grauat nisi idē vel qd simile ex testō cōsequat. l. plane. §. si. ff. eo. j. Itē ꝙ legatū rei aliene factum a testatore sciente vʒ: secus si ab errāte aut ignorante. Item ꝙ actori incumbit onus probandi. Syl.
d ¶ Non solū. Heredis. Et in his nil refert si sciuerit hoc defunct⁹: vel ignorauerit: vt. j. eo. §. si quis rem suā. ⁊. ff. de le. ij. l. vnū ex familia. §. rem tuā. Idē de re cōmuni legata scd̄m Jo. vt. ff. eo. l. quinta. §. j. ⁊. §. sed certe ibi non valet legatum nisi pro ea parte pro qua non est error.
* Adde ꝙ Jo. fa. hic intelligit ꝙ vbi credidit totā suā non valeat nisi in parte si non sciret cōmunē non valeret: nisi in totū qō non voluit dicere gl. sed solū ampliare tex. dū dicit posse legari rem testatoris ⁊ heredis: vt etiā habeat locū in re cōi: sed ꝙ in cōmuni valet tantū in parte: ⁊ hoc probat tex. allegatus ea ratione quia cum legatum valeat in parte non est verisimile voluisse in plus grauare heredem: ⁊ quia presumitur tantum legari ius, quod quis habet. l. si domus. §. si. ff. eodem. j. Syl.
e ¶ Aliena. Etiā hostiū. (j) vt. ff. e. j. l. ab omnibus. §. etiā. s̄m Jo. Itē ab hostibus capta. vt. ff. eo. l. seruus ab hostibus: ⁊. l. id quod.
Additio. (j) Siue nostra quādoqʒ fuerit: siue nunquā: dūmodo legetur sub conditione si nostra efficiatur. vel sit spes ꝙ efficiat: als secus. Jo. fab. ⁊ Ang.
f ¶ Cogat redimere. speciale ꝓpter preceptū testatoris: sic. ff. cōi diui. l. communi diuidundo. §. fin. Regulariter contra. vt C. de contrahen. emp. inuitum.
g ¶ Non potest redimere. Ullo modo: quia non vult vendere: vel si vult, tñ nimiū ‡ petit ꝓ p̄cio: vt. ff. eo. non dubiū. §. si. ⁊ de le. j. apud iulianum. §. constat.

† Intellige istā adequationeʒ pcedere in legatis pticularib⁹ quoad pticularia ⁊ in vniuersalibus qad vniuersalia ⁊ nō aliter. vt p doct. h ⁊ in. l. j. ff. de leg. j.

‡ Als permistum.

† Scilicet legati ⁊ fideicommissi.

† Concor. cuʒ hoc. §. c. filius. cū gl. ij. extra de testa.

‡ Ar. qō si cōsentio inter dnm ac heredeʒ sit de iusto precio, nū debeat iudex suas partes interponere qui declaret iustū pciū qō ab herede offert, aut mi qui esse: et debere iudicem suas ptes interponere, est casus in. l. alieno. §. is cui ff. de fideic. lib. secundū Bald.

a ¶ Cõmercium nõ est. Id est nõ potest super ea re cõtractus haberi.
b ¶ Adipisci. Passiue accipitur: id est acquiri vel haberi.
c ¶ Nec estimatio. Si apud eos nullũ est rei cõmerciũ: vel etiã est: sʒ cũ grandi difficultate: non vʒ legatũ: vt hic: ꝛ. ff. eo. l. apud iulianũ. §. fi. ni si testator voluerit contrariũ manifeste: vt. ff. eo. l. si qs inquilinos: ꝛ ni si i alio casu: vt si liber homo sibi legeť qui fuerat redemptus ab hostib⁹: quo casu a pignore eximiť: vt ff. e. l. senatus. §. fi. Si aũt cõmerciũ est in cõi: sed nõ est ei. s. a quo relinquiť: valet vt ipsum deť, vel estimatio: vt. ff. e. ij. l. mortuo boue. §. labeo. ij. rñ. et sic intelligiť. ff. de lega. j. in. l. sed si res. Si aũt tantum ei nõ est cui pstari dʒ. s. ꝑpter suũ delictum: vel ꝑpter diuersitatẽ: vt in iudeo ꝛ mancipio christiano: vt. C. ne iudeo christianũ. man. l. j. non valet: nec estimatio daľ: vt. C. de le. ij. mortuo boue. §. labeo. j. rñ. de verb. ob. maltũ interest. Si ꝑpter status cõditionẽ: vel corporis, vitiũ: vt qꝛ seruo militia: vel cõtracto legeť stipẽdiũ cursoris: si testator scit vitium inesse daľ estimatio: aľs nõ: vt. ff. de le. iij. fidei cõmis. §. si seruo alieno. et ff. eo. j. l. filiusfamilias. §. si quid alicui. Accur. ✠ Additio. Uide glo. fere similẽ. ff. e. j. l. sed si res aliena. facit. glo. in. l. multum. ff. de ver. ob.

Legatum rei cui⁹ cõmerciũ nõ est an valeat.

✠ Adde ꝙ alibi nõ legeť legalise, nec legare ꝗ lectio iucundior videtur, et aptior.

† Aľs legare.

Dare. Sed si talis res sit, cui⁹ cõmerciũ [a] nõ est: vel adipisci [b] non potest: nec estimatio [c] eius debeť, veluti si cãpum Martiũ, vel basilicas [d], vel templa, vel que publico vsui destinata [e] sunt legauerit: nã nullius mometi tale legatum est. Qđ autẽ diximus alienã rem posse legari: ita intelligendũ est, si defunct⁹ sciebat alienã rem esse: nõ si ignorabat [f]. Forsitan eñi si sciuisset [g] alienã rem esse, nõ legasset: ꝛ ita diuus pius rescripsit. Et verius [h] est ipsum, q agit: id est legatariũ ꝓbare, oportere sciuisse alienã rem, ‡ legasse † defunctũ. nõ heredẽ probare oportere ignorasse alienã: qꝛ semp necessitas ꝓbãdi incũbit illi qui agit [i].

¶ Heres teneť luere rẽ testatoris alteri obligatã, si testator sciuit esse obligatã: nisi ꝓbeť de 𝔷ria voluntate testatoris. Ange. are.

¶ Sʒ si rẽ suã† obligatã creditori aliqs legauerit: necesse hʒ hẽs eã luere [k]. Et in hoc quoque casu idem placet, ꝙ in re aliena: vt ita demum luere necesse habeat heres, si sciebat defunctus rem obligatam esse: ꝛ ita diui Seuerus et Antoninus rescripserunt. Si tamen defunctus voluerit legatariũ luere: ꝛ hoc expresserit: nõ debet heres eam luere.

¶ Si legatari⁹ factus fuerit domin⁹ rei legatę: ex causa lucratiua non debetur legatũ: secus si ex causa onerosa. Ang. areti.

¶ Si res aliena legata fuerit, ꝛ eius rei (viuo [l] testatore) legatarius dñs factus fuerit: si quidẽ ex causa emptiõis, ex testamento actione pretiũ consequi [m] põt. Si vero ex causa lucratiua, veluti ex donatione, vel ex alia [n] simili causa, agere non [o] potest. Nam

† Aľs nõ habet suã.

per mortem eius non extingueret: sed in casu isto bene est in facultate heredis facere: ne res legata obligata possit per hypothecã auocari eam liberando: ideo imputaretur heredi si eam non luisset: ex quo testator sciebat eã obligatã. Not. ꝙ dictio sʒ ꝛ si importat diuersitatẽ facti non iuris. Itẽ ꝙ legatũ rei obligate debet relui per heredẽ. Itẽ ꝙ si testator vult expresse legatarium luere: quod ipse luit. Syl.

k ¶ Sed si rẽ. Luere. Tribus casib⁹ luit heres. Si sciebat testator rẽ esse obligatã. vt hic. Itẽ si ignorabat: sed relinqt cõiuncte persone: vt. C. de fidei cõ. obligatio. aľs est. l. pre dia. Uel si ꝑ tanto res erat obligata quantũ vałet: vel ꝑ maiori summa: vt. ff. de le. j. si res obligata. §. j.

Legata res obligata ꝑ heredẽ in trib⁹ est luẽda.

non est tale, per quod tota res possit auocari: ita respondet Bar. in. l. si domus. §. de euictione. ff. eo. j. ꝛ seq. cõmuniter doc. que non videtur vera quia quando testator legat videtur legare solũ ius qđ habet etiã si legatum reddatur inutile. l. vxor. C. eo. Potest dici illud ideo verum esse qꝛ per heredẽ non poterat fieri quo minus ius ꝙ habebat testator

✠ Adde ꝙ opi. gl. cõmuniter approbatur contra quã tenent Ang. de peru. Rap. Alex. in. d. l. si res ꝛ qꝛ tota vis est intelle. dicte. l. in illis verbis vel nisi põt esse aliquid superfluũ ex soluto ere alieno dic ꝙ põt aliter intelligi: primo ꝙ illa verba veniãt declaratiue ad precedẽtia ꝛ sic dictio: vel ex ponatur per etiã ꝛ verbũ nisi resoluaľ in si non ꝛ sit sensus ꝙ nõ solũ qñ coniuncte legatũ est sʒ etiã si nõ põt esse aliqd superfluũ debito soluto heres teneaľ: scđo dici potest ꝙ dictio vel stet ꝓprie alternatiue: ꝛ verbũ nisi ꝑ si nõ sine subauditiõe: ꝛ ꝭm hoc est intellectũ ꝙ dictio posita in ꝑma fallẽtia referaľ ad vtrunqʒ ꝛ sit sensus si nesciat rem obligatã ac si deicõmissario est luẽda vbi hãc vel aliã relicturus fuisset si sciisset esse obligatã vel si non põt esse etiã aliqđ superfluũ ex soluto ere alieno.

¶ Si res aliena legata fuerit. Casus qsitũ fuit an effecto legatario domino habeat ius petẽdi legatũ: rõ dubitãdi potuit esse qꝛ in legato rei aliene videť etiã in obligatiõe estimatio ꝗ nõ impedit quo min⁹ rem possim cõsequi: vt in scđo casu tex. nostri: cõtrariũ rñdeť distinguendo ꝛ rõ assignaľ ibi. nã traditũ est. No. ꝙ si legatari⁹ effectus est dñs rei legate ex cã onerosa põt legatari⁹ agere ad estimationẽ 𝔷 heredẽ qꝛ cũ preciũ absit nõ vř quasi rẽ habere. Itẽ ꝙ titul⁹ legati dꝛ lucratiu⁹. Itẽ ꝙ legatarius põt emere rem sibi legatã. Itẽ ꝙ due cause lucratiue nõ possunt in eundẽ hominẽ ꝛ eandẽ rem concurrere. Syl.

l ¶ Si res aliena. Uiuo testõre. Idẽ est ꝛ si post mortẽ: vt. j. §. si cui.
✠ Adde ꝭm Jo. fa. ꝙ melius probat text. in. l. hmõi. §. qui seruum. ff. de lega. j. Syl.

m ¶ Conseq põt. Nota caute ponit cõsequi: nã pretiũ petere non põt: sed rem que tantũ est in obligatiõe ✠ ꝭm nos: estimatio tamen daľ ꝑpter defectũ rei: vt. ff. de ver. ob. si seruũ. §. effectus. Sed cõtra nos est ff. de le. iij. l. si res mihi. Rñ. ibi propter defectũ iuris petendi: ex ꝓsumpta voluntate defuncti rem legatã legatarius amisit: sed hic nõ ex voluntate defuncti amisit emendo. Quidã tñ dicunt estimationẽ esse in obligatione: vt. ff. de condi. fur. l. in re furtiua. §. sed vtrum. in si.

✠ Quonĩã in obligationib⁹ ad dãdũ nõ succedit obligatio eius qđ interest, licet secus i obligationibus ad faciendũ vt. l. stipulatio nõ diuiduntur ꝛ ibidẽ ꝑ Bart. de verb. oblig. vñ fit vt rẽ petã, ꝗ estimationẽ cõseq possim. l. iij. ff. de cõfess. et per Bar. in. d. l. stipulat. et l. si seruum stich. §. effectus. ff. de verb. oblig.

✠ Addẽ ꝙ cõis opin. in. d. §. effectus est ꝙ vtrunqʒ peti possit. Syl.
¶ Et nota qtuor casus qb⁹ peto id qđ habeo. Prim⁹ est vbi res mihi data põt auferri: vt. ff. de solu. si rẽ. ꝛ. l. q res. j. rñ. (j) Itẽ si habeo ex alia causa ꝙ debeã habere: qꝛ non videor habere cũ pretiũ absit: vt hic. Itẽ si aliquid iuris rei deest: id adhuc tradendũ est: vt. ff. de sol. etiã; ꝛ de verb. ob. iulianus. §. si. Item si res deterior est dolo dantis ex causa stricti iuris datur actio de dolo. lʒ habeat rẽ. ff. de dolo. l. ꝛ elegãter §. non solum. Sed in bona fide agitur ex primo contractu: vt. ff. commo. l. iij. aľs. iiij. §. si res. Additio. (j) Que leges nõ faciunt ad proposituũ: qꝛ cũ res sit euicta non põt dici ꝙ eam habeat ꝛ petat sed facit. ff. de le. j. l. nõ quocunqʒ. in prin. Est ꝛ alius casus: quãdo res traditur: forma tamen mutata: vt. l. si mulier. §. tres. abesse. ff. de verbo. significatione ꝭm Jo. fab.

Peto id qđ habeo: qtuor casibus.

n ¶ Ex alia. Ut legati: vt. ff. man. si hereditatẽ: non dotis promissiõe: vt. ff. de actio. ꝛ obli. l. ex promissione.
o ¶ Agere non potest. Etiã si sua postea esse desinunt: vt. ff. de le. ij. me uius. §. duobus.

✠ Adđ huc qđ qrit hic Bald. nũ si legeť res ecclesiastica debeaľ estimatio: Et non deberi, cũ res huiusmodi nõ nisi cũ difficultate sit i cõmercio: vt tradit Inn. in. c. fili⁹ extra de test. Sed nec rei dotalis debeť, cum ei⁹ nõ sit commercium vt gl. innuere videť in. l. ꝓdium. C. de fur. do. qđ sequi qꝫ videť Bar. in l. ꝛ si rem. ff. de leg. j.

d ¶ Basilicas. Basilicos grece: latine domus regis dicitur.
e ¶ Destinata sunt. Ut via publica.
f ¶ Ignorabat. Que ignorantia nocet: nisi cõiuncte persone sit relictum. vt. C. eo. cum alienam.
✠ Adde ꝙ cõiuncta ꝑsona diciť vsqʒ ad quartũ gradum successibilẽ ꝭm Bar. in. l. ij. ff. de accus. sed quo ad terminos nostros staľ arbitrio iudicis ꝭm doc. in. d. l. cum aliena. Syl.
¶ Et nisi cũ relinquiť libertas seruo alieno: vt. ff. de fideicommissa. li. paulus. j. rñ. Quid si res legata fuerit euicta? Rñ. si in spẽ non dʒ teneri heres de euictione: vt. ff. de euic. l. heres: ꝛ. ff. de leg. j. l. si a substituto. §. heres. (j) si in genere siue extra iudicium: siue in iudicio tradita fuerit legatario nõ stipulanti: de euictione agit ac si nihil sibi datũ esset si est extraneus: scilicet iste legatarius vt. ff. de lega. j. l. si domus. §. j. ꝛ. l. non quocunque. ꝛ de leg. iij. qui concubinam. §. si heres: ꝛ. ff. de euictione. heres.
✠ Adde ꝙ non põt esse duplex: qꝛ cum genus sit in abstracto nõ est qualificabile cũ nõ magis hoc ꝗ illud cẽseaľ legatũ. l. meuius. §. duobus. ff. de le. ij. In legato vero speciei talis ꝓstari dʒ qualis est. d. §. heres. Itẽ qꝛ in legato generis cũ habeat heres latas habenas dʒ eligere talem quo liceat vti effectualiter legatario: at in legato speciei teneť ad illud precise. Syl.
¶ Si de cõiunctis est legatarius: vt si vni de fratribus est prelegatũ: nõ agit: ne crescat inuidia inter eos: vt. C. de bo. ꝗ lib. cum oportet: ꝛ. ff. de le. ij. cum pater. §. euictis. Sed qñ oibus est prelegatũ oẽs agũt siue distributio prelegatorũ fit per iudicẽ facta siue per partes. Si autẽ a testatore: excipiẽdo seruant: nõ agendo: vt. C. cõi vtriusqʒ iudi. l. si fratres: ꝛ. ff. de le. ij. cum pater. §. euicti.
✠ Adde ꝙ hec glo. dʒ intelligi ꝙ distinguat de cõiunctione in legato generis qđ tamẽ est falsum: ꝛ aduertendũ est ad. §. euictis in quo est tota vis ꝙ ille tex. loquiť in legato speciei ꝑmo qꝛ dicit q se dñm esse crediderat qđ ostẽdit legatũ esse in specie. Itẽ qꝛ ibi prediũ fuerat legatũ cuius legatũ si fuisset in specie nõ valuisset cũ potuisset dari gleba terre. l. cum post. §. gener. ff. de iure do. Syl.

Basilios. Legatũ si euicaľ: an heres defuncti teneatur.

g ¶ Si sciuisset. in eo casu quo ignorauit.
h ¶ Et verius est: vt. ff. de proba. verius. C. de rei ven. res. ꝛ. C. de eden. q accusare volunt. C. de excep. si quidem. j. de interdi. §. commodũ. C. de acti. ꝛ obli. l. negantes. C. de proba. actor.
i ¶ Qui agit. Nisi q negat ius. ꝛ nisi ꝓsumeret ius ꝑ actore: tunc ꝓbat reus negãs: vt. ff. de ꝓba. ab ea pte: ꝛ. ff. de do. inter vi. ꝛ vxo. quintus.
✠ Sed ꝛ si rẽ suã. Casus. qsitũ fuit an res alteri obligata legari possit ita ꝙ heres teneaľ luere: ꝛ videbaľ ꝙ non qꝛ testator videtur solum legare ius qđ habet contrariũ tamẽ deciditur, dũmodo testator sciuerit. ꝛ contrariũ nõ disposuerit: quia sicut legando alienam scienter heres tenetur redimere: ita quando obligatam. Nec obst. ratio dubitandi, quia secundũ doc. communiter intelligitur quando ius testatoris

a ¶ Traditum est. A iure: vt. ff. de act. ꝛ obli. omnes: ꝛ. ff. de le. j. l. si seruus legatus. §. stichum.
b ¶ In eundẽ hominẽ. ff. eo. in. l. si seruus. §. j. contra. Sol. ibi per obliquum cõcurrunt non directo. vt hic ar. ff. de vul. substi. ꝗ liberis. §. si.
c ¶ Rẽ. Id est ꝓpẽm: aliud si in ꝗtitatẽ: vt. ff. de le. ij. l. titio seio. in ꝑn.
d ¶ Nõ posse. sed cur sec⁹ qñ emit? Rñ. qꝛ nec rẽ habere vř cũ pretium ei absit: ꝛ loco rei successerit: vt ff. de peti. here. si ꝛ rem. ꝛ qđ metus causa. videamus. ꝛ. l. si ipsa.
e ¶ Hac rõne. s. supradicte regule.
f ¶ Ex duobus testamentis. Scilicet duorũ hominũ si eñi vnius esset primum per secundũ corrigereť: vt. s. quib. mo. test. ĩfir. §. posteriore. Quid si i eodẽ bis legauit? Rñ. distingue spẽcie a quantitate: vt. ff. de le. j. plane. §. si eadẽ: vsqʒ ad illum. §. si coniunctim.
g ¶ Agere nõ põt: vt. ff. de le. j. plane. §. lʒ si duorũ. 𝔷. vt sequitur ex eodẽ testõ. So. illa intelligiť ꝭm huius. §. distinctionem.
h ¶ Agere põt. ff. de le. j. hmõi. §. j. 𝔷. So. ibi testatoris ꝛ heredis testantis ex eadẽ ꝑsona. vt in aut. de iureiur. a mo. in princ. colla. v. Uel ibi in scđo legato cõmodũ representationis ꝑmi legati relictũ videť: vt. j. eo. §. ex cõtrario: qꝛ non videtur legari his in duobus testamentis: ꝛ ideo nõ habebit nisi semel.

Traditũ [a] est duas lucratiuas causas in eundẽ hominẽ [b], ꝛ eandem rẽ [c] cõcurrere nõ posse [d]. Hac ratione [e], si ex duobus testamẽtis [f] eadẽ res eidẽ debeaľ: interest vtrũ rem an estimationẽ ex testõ consecutus sit. Nã si rem habet, agere non [g] põt, qꝛ hʒ eã ex causa lucratiua: si estimationẽ, agere põt [h].

¶ Etiam res futura, que tñ esse sperat: legari potest. Ange. areti.

¶ Ea [i] quoqʒ res, que in rerum natura non est (si modo futura est [k]) recte legatur veluti fruct⁹, q in illo fundo nati erunt: aut, qđ ex illa ancilla natum erit [l].

¶ Si vna res ab eodẽ duob⁹ legatur cõiunctim, vł disiunctim, si ambo cõcurrunt ad legatum medietas daľ vni, ꝛ medietas alteri. Sed deficiente legato in persona vnius, totũ ad collegatarium pertinet. Aretinus.

¶ Si eadẽ res duobus [m] legata sit: siue coniunctim [n], siue disiunctim [o]: si ambo perueniant ad legatum, scindiť [p] inter eos legatũ. Si alter deficiat: qꝛ aut spreuerit legatum, aut viuo [q] testatore decesserit [r]: vel alio quoquo modo defecerit [s]: totũ ad collegatariũ pertinet. Coniunctim [t] autem legatur: veluti si quis dicat, titio et seio hominẽ stichũ do, lego. Disiunctim [v] ita, titio stichũ hominẽ do, lego: seio hominẽ stichũ do, lego [x]. Sed ꝛ si expresserit eundẽ hominẽ stichũ: eque disiunctim [y] legatũ intelligitur.

¶ Si ad legatariũ peruenerit ꝓprietas fundi, eidẽ legati, ex causa onerosa, ꝛ vsusfruct⁹ ex causa lucratiua, põt peti totus fundus: tamen officio iudicis, estimatio proprietatis tãtũ debetur. Aretinus.

¶ Si cui fundus alien⁹ legatus sit, ꝛ emerit [z] ꝓprietatem dducto vsufructu: ꝛ vsusfructus ad eũ peruenerit [a]: ꝛ postea ex testõ agat, recte eum agere, ꝛ fundũ [b] petere [c] Julianus ait: quia vsusfructus [d]

q ¶ Uiuo testatore. Nã si testatore mortuo legatarius decedat ad heredẽ suum legatũ transmittit: vt. C. de cad. tol. §. cum igitur.
r ¶ Decesserit. Post testamentũ tamen: vt differat a sequenti.
s ¶ Defecerit. Scilicet legatarius: vt per mortẽ ciuilẽ. Uel dic legatũ qđ tribus casib⁹ deficit ꝛ accrescit legatario ꝑter duos q ponunť hic. Primus si nõ est collegatarius in rerũ natura tpe testamenti: vt. C. de cadu. tol. §. j. in prin. Secũdus si mihi ꝛ posthumo: qui oboriet postea: vt. ff. eo. l. si duobus. §. si. Tertius si mihi ꝛ heredi suo legat. vt. ff. eo. l. j. plane. §. si duobus. ꝛ sic sunt tres casus quib⁹ deficit legatũ: sʒ collegatario non accrescit. Primus si mihi ꝛ seruo suo legat. vt. ff. eo. j. l. plane. §. coniunctim. Secundus si mihi ꝛ tibi res tua legaľ: vt. ff. eo. j. l. huius. §. si titio. Tertius si mihi ꝛ non capaci legaľ: vt. ff. de leg. ij. l. si titio.
✠ Adde ꝛ declara ꝑ duas regulas positas in. l. hmõi. §. si titio. ff. de leg. j. per bar. Syl.
t ¶ Coniunctim. Scʒ re ꝛ verbis: vt. ff. de leg. iij. l. re coniuncti.
✠ Adde ꝙ hec gl. cõiter approbaľ per doc. in. l. re coniuncti. ff. eo. iij. Syl.
v ¶ Disiunctim. Scʒ verbis tantum, nam re sunt coniuncti.

Legatum quibus casib⁹ deficit: ꝛ legatario accrescit.

Legatũ in trib⁹ casibus deficit: nec legatario accrescit.

✠ Ea quoqʒ res ꝛc. Casus quesitũ fuit an qđ in rerũ natura non erat quãuis esse sperareť recte legari posset: dubitandi ratio fuerat, qꝛ non entia nõ solent cõsiderari. l. diuus. ff. de testa. mili. Contrarium decidi tur ea ratione: qꝛ cũ spes sit futura esse rõne spei cõsideranť ꝛ leganť. l. spẽm. C. de dona. No. summariũ ꝛ aduerte ꝙ hoc legatũ est tacite conditionale. l. interdum. ff. de verbo. ob. que tamẽ non impedit trãsmissionem. l. cũ illud. §. si. ff. qñ di. le. ced. Item ꝙ spes est in consideratiõe ꝛ legari põt: qđ intellige qñ habet aliqđ fundamentũ de ꝓsenti bar. in l. si vxor. §. j. ff. de dona. Syl.
i ¶ Ea quoqʒ res. Sic. ff. de le. j. qđ in rerum. ꝛ de le. iij. l. etiam.
k ¶ Futura est. Si aũt nec fuit res nec est in rerũ natura: nec erit: vt chimera, vł fuit: sed nõ est: vt homo mortuus: nõ põt legari. vt. j. de inuti. stipu. in prin. Si autẽ est dubiũ: an sit vel non sit in rerum natura: cauet heres de ꝓsequendo ꝛ restituendo: vt. ff. de leg. j. seruo legato. §. si. Idẽ in seruo legato q fugerat ante testñ: aliud in eo qui fugerat post testamentũ qui. s. est ex periculo legatarij: vt. ff. eo. ti. l. cum seruus. ꝛ. l. si seruus legatus. j. respon.
✠ Adde ꝙ de hoc est glo. cõiter approbata in. l. cũ seruus. ff. de le. j. ꝗ distinguit. iiij. tpa ✠. s. testamenti mortis aditiõis ꝛ post aditã de quo vide ꝗ disputãdo dixit ꝓpoñ. señ. in. iiij. q. v. casus. Syl.
l ¶ Natum erit. ꝛ tunc competit sibi exactio: vt. ff. de verb. ob. interdũ. j. respondeo.

✠ De qbus vide hic ad modũ facile ꝑ Jo. Plat. q ibidẽ qđnez excitat de fructib⁹ futuris legatis ꝛ itez de pru futuro, an hmõi legatum sit ꝯditionale, ꝛ quatenus cõditionale dicatur?
✠ Et sic gl. videť velle qđ vtriqʒ debeatur: Ad qđ si horũ exegerit alter, an teneaľ alteri ꝑtem tradere. Et videť debere per gl. in. l. si titio aut seio. ff. de leg. ij. Idqʒ ꝑ actionem neg. gesti. lʒ illõ est i reis debẽdi hic vero i reis credẽdi ꝗ sunt correi ex cã lucratiua ꝑinde alť ab altero nihil repetit nec alteri dare teneť arg. l. in lege falcid. hoc obseruãdũ. ff. ad. l. falcid. ꝭm Bald.

✠ Si eadem res duobus. Casus. non esset figurãdus qꝛ tradit regulã cuius ratio est qꝛ vocatus quis ad partem de dimidia intelligitur. l. nomen. §. portionis. ff. de verbo. signifi. No. ꝙ plures legatarij eiusdẽ rei faciunt sibi partes per concursum: qñ omnes legatũ acceptant siue disiunctim siue cõiunctim legatũ sit. Itẽ ꝙ inter legatarios habet locum ius accrescendi: ꝛ portio deficiẽs eis accrescit nõ remanet penes heredem. Item no. quomodo: disiunctim quomodo coniunctim legetur. Syl.
m ¶ Si eadem. Duobus. quid si dicat illi aut illi lego? Rñ. duo rei stipulandi esse videntur: vt. ff. de le. ij. l. si titio aut seio. ✠
✠ Adde ꝙ vrget in 𝔷riũ tex. in. l. pe. C. de ver. sig. Ideo distinguiť qđ aut electio daľ heredi ꝛ ꝓcedit. l. titio. ꝛ hoc verũ qñ alternatiua esset expssa: sec⁹ si tacita qꝛ tũc herede nõ eligẽte admittunť oẽs pariter ad legatũ. l. si qs titio. §. si. ff. eo. Aut non daľ electio ꝛ resoluiť in cõiunctã ꝛ copulatiuã ꝛ oẽs pariter admittunť. d. l. ij. nisi ponaľ interꝑsonas inter quas cadit affectio. l. cũ pater. §. pe. ff. eo. ij. Syl.
n ¶ Cõiunctim. s. ꝑ copulatiuã cõiũctionẽ. vt. ff. de here. insti. si ita qs.
o ¶ Disiunctim. i. separatim: vt. j. proxi. §.
p ¶ Scindiť. Uiriliter nisi simul duo cõiunctim essent: qui locũ vnius obtinent. vt. ff. de here. insti. titius. ꝛ. l. interdum.

x ¶ Do lego. Sed nõne dãdo seio adimit titio: vt. ff. de pupil. substi. si qs eum. ꝛ de adimẽ. leg. l. iij. ꝛ. l. sicut. Rñ. sic ꝓbaľ testõrẽ hoc. s. adimere titio ꝛ dare seio voluisse. (j) nõ alias: vt. ff. eo. j. l. si pluribus. §. j.
✠ Adde ꝙ in hac materia ita dicẽdũ est qñ testõr legat vni rẽ, quã alteri legauit sine cõmemoratiõe ꝑmi legati, ꝛ tũc ambo cõcurrũt. d. l. si plurib⁹ qñ vero testator legat cũ aduersatiua sub cõmemoratiõe primi cẽseť in totũ ademptũ ꝭm doc. in. l. si fortidianũ. C. e. ꝛ idẽ qñ in diuersa volũtate legat alteri sub cõmemoratione primi eidẽ censeť ademptũ. l. nã ad ea. §. si. qñ non legaľ alteri res prius legata sub cõmemoratione primi totũ videť ademptũ: qñ vero in eadẽ voluntate rẽ legatã vni alteri legat sub cõmemoratione primi censeť facta ademptio pro parte. l. iul. l. si pluribus ꝛ ita cõiter tenetur quamuis in hoc vltimo aľs disputãdo contrarium defenderim. Syl.
y ¶ Disiunctim. Scʒ verbis tñ: re tñ cõiũcti sunt: vt. ff. de le. iij. re cõiuncti. Sũt ꝛ alij re ꝛ verbis disiũcti: vt si ita dicã: lego titio dimidiã serui Sẽpronio lego dimidiã eiusdẽ serui: vt. ff. eo. ij. l. sed ꝛ ꝑculo. Nec obstat in eo. tit. l. menio. in princ. qꝛ illa intelligiť qñ vnã dimidiã vtriqʒ legauit. Et in istis nõ hʒ locũ accessio: id est ius accrescẽdi: vt. d. l. sed ꝛ ꝑculo. Sunt ẽt re disiuncti: sʒ verbis cõiũcti. vt si dico lego tibi ꝛ Sẽpronio pro eqs portionib⁹. Sunt ꝛ aliꝗ re ꝛ verbis cõiuncti. vt supra ꝑximo. Et cõiuncti vtroqʒ modo ꝓferunť disiunctis vtroqʒ: vel altero tantũmodo cõiunctis. Cõiuncti vero vno modo tantũ simul admittunť. s. re tñ: cõiuncti cũ verbis tñ. cõiunctis ꝛ disiũctis re ꝛ verbis ꝓferunť: vt. ff. de here. insti. l. si ita qs heredes. ꝛ. ff. de lega. iij. l. re cõiuncti. §. pe. ꝛ. §. si. Si glo. habes. in. l. j. §. si. ff. de vsufru. accres.

Legatariorũ qdã sunt cõiũcti re tãtũ: aliꝗ verbis tñ: aliꝗ re et verbis: aliꝗ prorꝭ disiuncti.

✠ Si cui fundus. Casus querebaľ an si peruenit ꝓprietas fundi legati ad me ex cã onerosa vsusfructus aũt ex cã lucratiua an possim petere fundũ ꝛ videbaľ dicẽdũ ꝙ nõ: qꝛ cũ due cãe lucratiue nõ possint cõcurrere videbaľ, ꝙ sola ꝓprietas peti posset vł ei⁹ estimationẽ: tñ 𝔷riũ decidiť qꝛ ipse vsusfruct⁹ ẽ tãqʒ seruit⁹ vñ nõ ĩpedit petitionẽ: sʒ hñ in ponẽda rõne estimatiõis dʒ ei⁹ hři rõ vt dꝛ in tex. No. summariũ. Itẽ ꝙ quãuis appellatiõe fundi veniat plena ꝓprietas. Tñ libell⁹ i quo peto fundũ cuius vsusfruct⁹ est apud me saluaľ. Itẽ ꝙ vsusfruct⁹ qui reuertiť ad ꝓprietatem: qꝛ finiť dꝛ reuerti ex cã lucratiua ꝗuis ꝑ. ꝓprietatem habeam ex titulo oneroso. Syl.
z ¶ Si cui. Emerit. scilicet legatarius.
a ¶ Peruenerit. Scʒ morte vsufructuarij vel capitis diminutiõe: vel simili causa: lucratiua tamen. vt supra de vsufru. §. finitur. ꝛ sic factus est causalis.
b ¶ Et fundum. i. proprietatẽ plenam de iudicis tamen officio aliter fit: vt. j. sequitur.
✠ Adde ꝙ de hoc est casus in. l. si titio fund⁹. ff. de vsufru. leg. Syl.
c ¶ Petere. hic repete qđ diximus supra eod. §. si res.
d ¶ Quia vsusfructus. Dixit fundũ peti ꝛ sic in plena ꝓprietate. Sed

opponitur plena ꝓprietas cõstat ex duob⁹.s.ex nuda ꝓprietate ⁊ vsufructu:⁊ iã hʒ partē.i.vsumfructũ ex cã lucratiua:q̃do ergo petiť fundus i plena ꝓprietate: R̃ñ.vsufruct⁹ hoc casu cũ fundus petiť in plena ꝓprietate non obtinet partē ‡ dñiȷ:sed vicem seruitutis ꝑdialis,q̄ non est pars rei cũ non possit esse sine re:⁊ ideo non videť peti ea pars rei,q̄ obuenit ex cã lucratiua.s.vsufructus:⁊ hoc de rigore:sed cõtra de equitate vt subȷ̃cit.

Usufruct⁹ an sit. ‡ Hinc nota q̃d licet vsufructus nõnũq̃ dominij ps cẽseať:vt i p̃xima gl.sub iicit: At tamen q̃ad rẽ legatã in testamẽto nõ censetur pars rei:vt ex h̃ debeat legatari⁹ solã partē petere,quinimo totũ peret nõ facta ẽt vsufructus mentione: Sʒ iudicis officio iudicio tãto minus cõseq̃tur, quanto pluris est vsufructus ne legatarius rem et ꝓpriũ consequať: vt.l. bona fid.ff. de re iur. Et ne due pariter cause cõcurrãt lucrose i eadem re. † Als qs ei.

a In petitione. Scilicet tali.i.p̃dicti fundi ꝑ actionē ex testõ.als i multis locum dñiȷ hʒ.vt.ff.de dãno infe.q bona.§.⁊ sufficiariũ.et.ff.de bo.auť.iu.pos.l vẽditiõe.⁊.ff.fami.ercis.l.⁊ puto.§.ȷ̃.⁊.ff.de vsufructu.l.iiȷ̃.⁊.v. * Adde q̄ nõ est pars ꝑdicatiua seu subiectiua sʒ integralis ꝑm gl.in.l.recte.ff.de verb.sig.ita dicũt hic doc.sed tu dic q̄ si loqueris ð formali est pars subiectiua:si de causali est integralis. Syl.

b Seruitutis. Scilicet realis. * Adde q̃d põt defendi q̄ debetur a re persone tũ ꝓprie dr̃ ꝑsõalis. Syl.

c Deducto vsufructu. Scʒ estimatione vsufructus:q̃ñe scʒ vsumfructũ ex cã lucratiua hʒ:⁊ ideo non debet plus habere: vt.s.eo.§.si res.

in petitione[a] seruitutis[b] locũ obtinet. Sed officio iudicis cõtineť, vt deducto[c] vsufructu iubeat ẽstimationem[d] p̃stari[e].

Legatũ rei ꝓprie legatariȷ nõ valet:etiã si post testamentũ sua esse desierit. Ang.are.

Sed si rẽ legatariȷ quis† legauerit:inutile est legatum[f]:q̄ q̃d proprium est ipsius,amplius eius fieri nõ† potest[g]. Et licet alienauerit[h] eã,non debet,nec ipsa res: nec estimatio eius.

Valet legatũ rei testãtis:licet testator putauerit alienam.

Si qs rẽ suã quasi[i] alienã legauerit:valet legatũ. Nã plus valet,q̃d in veritate est,q̃ q̃d in opinione[k]. Sed ⁊ si legatariȷ esse putauit, valere constat:quia extum[l] voluntas defuncti habere potest.

Alienatione rei legate a testatore facta,nõ amittiť legatũ:nisi probeť animus adimendi.

Si rem suam legauerit testator, posteaq̃ eam alienauerit[n], celsus puta,si non adimendi aĩo vendidit, nihilominus deberi[o]. Ideq̃[p] diui Seuer⁹ ⁊ Antonin⁹ rescripserunt. Iidem[q] rescripserunt eũ,qui post testamẽtũ factũ p̃dia,q̄ legata erãt,pignori[r] dedit,ad emisse legatũ non videri[s]: ⁊ ideo legatariũ cum herede eius agere posse:vt p̃dia a creditore luantur. ¶ Si ‡ vero[t] qs[v] partē rei legate alienauerit:pars que non est alienata oĩno debeť:pars autē alienata,ita debeť,si nõ adimendi animo alienata sit.

Legatum liberationis valet, ⁊ põt fieri in perpetuũ,⁊ ad tẽpus. Et contra nõ valet legatũ factũ a debitore suo creditori,nisi afferat sibi aliquam vtilitatem. Angelus areti.

Si qs ðbitori suo liberationẽ legauerit[s],legatũ vtile[b] est:⁊ neq̃ ab ipso debitore,neq̃ ab herede eius, põt heres[c] petere[d]:neq̃ ab alio,q hr̃dis[e] loco sit:sʒ ⁊ põt a debitore cõueniri,vt liberet[f] eũ. Põt aũt qs,vel ad tp̃s[g] iubere, ne heres petat. Ex cõtrario,si debitor[h] creditori suo[i],q̃d dʒ,legauerit:inutile est legatũ:si nihil plus est i legato,q̃ in debito:q̄ nihil amplius[k] p legatũ hʒ. Q̃d si in diẽ vl sub cõditiõe debitũ ei[l] pure legauerit[m],vtile est legatũ, ꝓpter representationẽ. Q̃d si viuo testatore dies venerit,vel conditio extiterit. Papinianus scripsit,vtile[n] esse nihilominus legatũ:q̄ semel cõstitit[o] .q̃d ⁊ verum est. Nõ eñ placuit s̃nia existimantiũ extinctũ esse legatũ:q̄[p] in eam causam peruenit:a qua incipere non potest[q].

Legatum dotis factũ a marito vxori, valet,etiã si maritus nullam dotē habuit:dũmodo in legato certum exp̃matur.

Sed si vxori marit⁹ dotẽ legauerit,valet legatum:q̄ plenius[r] est legatũ,q̃ de dote actio. Sed si quã nõ acceperit,dotẽ[s] legauerit,diui Seuerus ⁊ Antonin⁹ rescripserunt,si quidẽ simpliciter legauerit:inutile esse legatum. Si vero certa pecunia,vel certũ corpus,aut instrumẽta[t] dotis in p̃legando[v] † demonstrata sunt valere ‡ legatum.

Si res legata,facto heredis, etiã ignorantis,p̃stari non põt, heres tenetur:secus si nõ suo facto,h.d. An.are.

Si res[x] legata,sine facto[y] heredis perierit[z],legatario ðcidit[a]. Et si seru⁹ alien⁹ legat⁹,sine fcõ[b],

d Estimationem. Scilicet proprietatis.

e Prestari. Scilicet ab herede suo.

f Sed si rem legatariȷ. * Casus fuit dubitatũ an res ꝓpria legari posset ita q̄ saltẽ si postea propria esse desȷ̃sset valeret in estimatione ⁊ videbať dicendũ q̄ sic:q̄ cum legatũ rei aliene valeat ⁊ res legatariȷ testatori sit aliena:videbatur valere debere contrarium deciditur ratione assignata in tex.q̄ dominium non debet multiplicari. Potest ⁊ alia ratio dubitandi esse:supra proxi.§.dictum est q̄ si emã rem legatam valet nihilominus legatum:⁊ tamē testamentũ non capit vires nisi a morte quo tempore res ipsa legatariȷ est quo casu non videť differentia inter casum huius.§.⁊ preced.⁊ sic videtur q̄ saltem in casu isto debeatur estimatio si est legatariȷ ex titulo oneroso:sed contrarium dicitur q̄ attenditur tempus testamenti confecti:q̄ secundum illud tempus debet iudicari voluntas testantis que quando res est sua nõ debetur ratione assignata in tex. No.primo q̄ legatum rei sue non valet. Item q̄ illud q̃d est meum non potest amplius effici meum. Itẽ q̄ legatũ ab initio inualidũ non reconualidatur licet veniat ad casum a quo posset incipere. Syl.

† Concordat cũ hoc texi.l. inter dimaticos aũ non ꝑ.cũ glo. cũ re. ꝑ verbo. ius meũ.s. nisi culpa fide istrumenti.

r † Hec respõsio nõ est bona q̄ q̃tuȷ ad cõualescẽtiã legati nihil refert an viuo testatore rẽ sibi legataȷ ꝓpriã alienauerit an ꝯo post ei⁹ mortẽ. vt.l. cetera.§.i. ff.de lega.j.

g Sed si rem. Legatum.ff.de libe.leg.l.j.contra. Sol.ibi liberatio relinquitur que non erat debitoris.

g Non potest.sic.j.de ac.§.sic itaq̃.ff.de leg.l.iȷ̃.cum quis.j.respon.et ff.de excep.rei iudic.l.⁊ an eadem.§.actiones.⁊ de acqui.posses.l.iȷ̃.§.ex pluribus.

h Alienauerit.ff.de regu.Cato.l.j.in fi.contra. Solu.ꝑm.B.ibi viuo testatore alienauit hic postea.† Uel hic purum fuit ibi conditionale ꝑm Jo.arg.ff.eo.cetera.§.ȷ̃.
* Adde q̄ secunda Solu.vera est:q̄ legata conditionalia sunt suspẽsa ex conditione ideo talis regula non potest in ea locum sibi vendicare. Syl.

Si rem suam. * Casus querebatur an si testator putans rem alienam cum esset sua,legauerit valeat legatum:⁊ videtur dicendũ q̄ nõ. q̄ in superioribus semper vidimus animum legantis attendi:cuius contrarium deciditur ratione expressa in tex. No.q̄ error testatoris circa dominium rei sue non vitiat etiam si erret in eo quod si verum esset legatum esset inutile. Item quod plus valet q̃d est in veritate quã quod est in opinione. Item q̃d dictio quasi relata ad personam disponentis importat opi.illius. Itẽ q̄ semper debet fieri interpretatio vt actus valeat. Syl.

i Si quis quasi aliena.i.credens aliena.

k In opinione. No.sic.ff.de manu.vin.si pater.§.quoties.⁊.ff.de iu.⁊ fac.igno.l.regula.§.que ignorauit.arg.contra.ff.de acqui.her.is qui putat.so.ibi de re que consistit in animo.

l Exitum.i.effectum. vt.ff. quemadmodum te.ape.l. vel nagar. ibi publice enim expedit suprema hominum iudicia exitũ habere.id est res talis legatario acquiri potest.

Si rem suam. * Casus quesitum fuit an aliena[...] legate legatum reuocatum censeretur:⁊ videbatur dicen[...] sic:q̄ alienatio ostendit intentionis testantis esse alium habere rem q̃ legatariũ.l.rem legatam.ff.de adi.leg. Contrarium dẽciditur cum distinctione de qua hic ea ratione quia potest deberi estimatio nec alienatio tendit necessario ad ademptionem:in ratione eñ est clara voluntas testantis in alienationẽ ẽt dubia:ideo certa dispositio per incertam tolli nõ debet. Not.q̄ per alienationem aut pignorationẽ non adimitur legatũ. Itẽ q̄ in casibus in quib⁹ heres teneť luere rem legatã legatarius põt in libello cõcludere super ipsa luitione.i.petere heredẽ cõpelli vt luat. Itẽ q̄ per alienationem partis alia pars non censeť adẽpta. Itẽ q̄ idẽ iuris est in pte que est in toto. Syl.

m Si rem. Alienauerit. Uendẽdo:sed donãdo ‡ indistincte videť ademere:nec distinguitur:an valeat donatio vel nõ:⁊ etiã si reuoceť. vt.ff.de adimẽ.lega.l.cum seruus.⁊ l.rem legatam.et.l.legatũ sub condi.§.j.
* Adde q̄ hec glos.communiter approbať dispu tãdo tamen Prepo.señ. in.v.q.ȷ̃.casus.tenet q̄ eadem distinctio tex.nostri adhibeatur in donatione sicut in qualibet alia alienatione. Syl. Ex alia causa a donatione distingue animum:vt hic ⁊ in dubio ꝓbat heres mutatã voluntatem.vt.ff.de leg.iȷ̃.fideicõmissa.§.si rem.⁊.ff.eo.ȷ̃.l.lucius.§.pe.⁊.ff.de probatio.eum qui.
* Adde q̄ hec glo.intelligẽda est in alienatiõe necessaria ⁊ rõ quare heres ꝓbat est:q̄ habet iuris ꝓ̃sumptionẽ cõtra se:quã etiã legatarius nec allegare tenetur:q̄ non resultat ex facto suo.per do. Alex.in.l.qui in aliena.col.iiȷ̃.de acqui.here. Syl.

‡ Sic nota ex hac glo. iũcta litera testatorẽ rẽ legatã posse vendere donare et oppignerari. At quid sentiendũ i q̃libet horũ casuũ vide hic abunde ꝑ Joan. de Plat. ⁊ Angel.

* Ex hoc §. eliciunt doct. q̃d si fendatari⁹ feudi ptẽʒ dñio irrequisito alienet,pro ea q̄ dũtaxat pte pri[...]:Sed ꝯ dicẽdũ est ꝑm Jac.de Aret.q̃d ꝑ cõtrauentionẽ in ꝑte,toto feudo cadat ꝑ l.si qs igrati.§.si quis ignorans ꝯñ.singũt ff.ad vell.⁊ l.etiã si ps ff.de leg.i. q̃d an sit verũ sepi⁹ annot. de vsu feud. ex Bald. Jac.Alu.

n Nõ adimendi animo. Qui animus ex hoc probatur:q̄ si necessitate rei familiaris:nõ videť reuocasse.als sic.q̄ distinctio in dõatione nõ cadit.vt.ff.de adimẽ.leg.l.rem legatam.⁊ no.C.eo.qui post.

o Deberi. Scilicet rem legatario.arg.s.eo.§.nõ solum.vbi ab initio fuit alienata.

p Idemq̃. Scilicet iuris esse.

q Iidem. Scilicet Imperatores Seuerus ⁊ Antoninus.

r Pignori dedit. Quid si rem obligatã creditori debitor legauerit: nũqd valet legatũ: R̃ñ.sic ⁊ nihilomin⁹ poterit petere debitũ nisi voluntas testatoris ostẽdať volẽtis cõpẽsare.vt.ff.de lega.ȷ̃.l.creditorem.
* Adde hoc nõ ꝓcedere in eo q teneť ex dispõne.l.vt in patre q tenetur dotare filiã.l.si cum dotẽ.§.si pater ⁊ ibi Bar.ff.sol.mat. Syl.

s Non videri.(i) Nisi sub dicta distinctione.i.an habuit animum adimẽdi,vel non. Uel dic nullo modo vt hic.⁊.C.eo qui post. et hoc q̄ primo valuit relictum.als contra.vt.C.de donatio.inter virum ⁊ vxo.si maritus.ȷ̃.⁊.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.cum hic status.§.nullo. Additio. (i) Nisi pro tanta pecunia esset pignorata q̄ nõ sit verisimile eam redimi.vt.l.qui habebat.ff.de leg.iȷ̃. Ang.

t Si vero. Nota de toto ad partem.

v Quis.scilicet testator.

Si quis debitori suo. * Casus vertebatur.q.an legatum liberationis factũ debitori valeret quia res sua eidem quasi legata videbatur ⁊ deciditur q̄ valet:q̄ legatum intelligitur liberatio ⁊ remissio obligationis que creditoris est ⁊ ideo nõ habet locum.§.sed si rem.s.eo.sed tunc maior insurrexit dubitatio an legatũ factori creditori de credito valeat ⁊ eadem ratione videbatur q̃d sic. Item q̄ multiplicabantur actiones q̃d nobis expedit.l.si actor in princ.de iureiur. Contrarium diciť q̄ hoc legatũ est contra substantiam legati que est donatio vñ cũ non afferat vtilitatẽ aut cõmodum non debet dici legatum. Nec obstat multiplicatio actionũ:q̄ nõ cõsideraťȷ vbi nihil aliud afferrẽt.l.j.§.lex falcidia ⁊ ibi no.ff.ad.l.fal. Nota.q̄ legatũ liberationis valet. Itẽ q̄ prodest nõ solũ legatario licet heredi ⁊ cuicũq̃ locũ heredis tenenti. Itẽ q̄ legata liberatione non solũ cõpetit legatario exceptio si ab eo petatur sed habet actionẽ ad petẽdũ vt creditoris heres liberet eum per acceptilationẽ. Item q̄ legatũ factum a debitore creditori si nullam afferat vtilitatem est inutile. Item q̄ legatum ab initio validũ ꝓpter cõmodũ representationis non fit inualidũ q̃uis viuo testatore deueniat ad eũ casum a quo incipere nõ posset. Itẽ q̄ factũ legitime nõ retractať etiã si veniat ad casum a quo incipe nõ potuisset. Syl.

a Si qs. Liberationẽ legauerit. Q̃d trib⁹ modis fit. Prim⁹ peti nolo:vel q̃d dʒ relinquo:vel actionẽ remitto.⁊ sic liberãdus est legatari⁹ ab omni debito:vt hic.⁊.ff.de lib.leg.si quas ratiões.⁊.l.aurelio.j.rñ.
* Adde q̄ cõiter glo.teneť q̃d hoc modo relicta liberatio includat ẽt dolum q̃d falsum est et ego als legẽdo latissime reprobaui:⁊ vide Prepo.señ.in.vj.q.v.casus.vbi latius explicat. Syl. Secundus est si negotiũ testatoris gessisset:⁊ testatori dixerit ratiões reddere nolo et hic ab oĩ liberať: nisi ab eo q̃d penes eũ sit: ⁊ ab eo q̃d dolo fecit:vt.ff.de libe.leg.l.aurelio.§.si.cũ suis cõcor. † Terti⁹ si dãnauit heredẽ ne exerceat actiones:quo casu si bonã causam hʒ testator litis,enẽtus ⁊ sumpt⁹ ab aduersario facti legati videnť:vt.ff.de lib.leg.peti tor.si malã causam nihil videtur legare:vt in eadẽ.l.Si.gl.habes in.l.aurelio.ff.de libe.lega.†
* Adde nõ esse differentiã iter hũc tertiũ modũ ꝑm vt patet ex his q̄ põit prep.señ.in.vj.q.v.casus in.ȷ̃.col.⁊ se. Syl.

† Tenebit tũ pure vel in grosso rationes reddere omissa scrupulosa inq̃sitiõe.vt l.si seru⁹ vetitus.ff.de leg.j. † Simile gl. habes in.l. aurelio.ff. de lib.leg.

b Utile est. Licet res sua sibi legari videať:vt.ff.de libe.lega.l.j.j.rñ.⁊ est hoc verum si sine testatore viuo exactio fiat:vt.j.e.ti.§.tã autẽ.⁊.ff.eo.iȷ̃.l.fideicommissa.§.si rem.

c Heres.vel heres heredis:vt.ff.de lib.leg.l.ȷ̃.in fi.

d Petere. Cum effectu ꝓpter exceptionẽ:vt.ff.de lib.leg.l.iiȷ̃.§.nunc de effectu.

e Heredis loco est.sicut est bonor possessor:⁊ fideicõmissarius vniuersalis.j.de bon.pos.§.quos aũt.⁊ de fideicõmis.here.§.restituta.

f Ut liberet. Per acceptilationẽ si solus est debitor:si hʒ correũ sociũ idẽ.als correus siue socius pacto est liberatus:vt.ff.de libe.le.l.iiȷ̃.§.nunc de effectu.in fi.
* Adde circa primũ casum hoc verũ si liberatio fuit facta in perpetuum si vero ad tp̃s:tũc sufficit q̄ legatarius officio iudicis cõsequať q̄ sibi silentiũ imponatur vsq̃ ad illud tp̃s.l.aurelius.§.centũ.ff.eod. Circa scđm vero qñ debitor habet correũ nõ sociũ dic:q̄ ratio est q̄ acceptilatio extingueret obligationẽ ⁊ cõsequẽter etiã correus liberaret: Dictũ hoc verũ nisi legatũ esset factũ contemplatione vtriusq̃ vt per bar.in.d.§.nunc de effectu. Syl.

‡ Adde et quintũ modum ꝓpter hypothecã ⁊ rei dominiũ q̃d p legatũ acq̃ritur vbi ꝑ cõtractũ quis primo nõ vt not. glo. est in.l. meut⁹ ad ꝑncip.ff. de leg.j.et l.iiȷ̃.§.furem ff.de leg.iȷ̃. licet hec gl. teneat contrariũ,in q̄ nõ recte ꝑm Bar.in.l.si creditori de leg.j.ac preterea aduerte q̃titatis legatũ commodũ afferre, si certa est expressa q̃titas alio qui non tenet,cũ necessum habeat agere ꝑmaria actione l.legaui ꝯf. cõtra autem de lib.leg. † Ista est vera q̃ etiã sequit Bart. in.d.l.debitor.Ang.

g Ad tempus.vt.ff.de libe.leg.nõ solum nostrum.§.ȷ̃.

h Si debitor.secus si alius:q̄ interest creditoris plures reos habere:vt.ff.de lib.leg.si quis decedens.§.si.als incipit iulianus.
* Adde hoc verũ in vltimis voluntatibus vbi precise cogitur secus in contractibus vt declarat bar.in.d.§.si. Syl.

i Creditori suo.s.ciuiliter ⁊ naturaliter ⁊ cũ effectu:⁊ pure als valet: vt.ff.de le.j.l.si creditori.per totã.l.⁊.l.si autem.

k Nihil amplius. Sed nũqd hodie semp est plus cũ habeat statim rei legate dñium ⁊ hypothecariã aliarũ rer defuncti: R̃ñ.nõ:vt.ff.de leg.iȷ̃.l.tertia.§.si rem.(i) q̄ plus tantũ ‡ quatuor modis dr̃:vt.j.de actio.§.plus autẽ. Et iste modus non est aliquis de his.
* Adde q̄ dũ primo gl.vult q̄ ꝓpter solã dñiȷ translationẽ legatũ speciei non efficiať vtile q̄ cõis opi.est in cõtrariũ dñi vero scđo loco dicit q̄ ꝓpter cõmodũ hypothece nõ valet legatũ cõis opi.est cũ glo.cõtra quã disputando tenuit Prepo.señ.q.viȷ̃.in quarto casu. Syl. Additio. (i) Ista glo.dicit verũ respectu hypothece:sed respectu domini⁹ valet legatum:vt ibi ꝓbatur. Ang.are.

l Ei. Scilicet creditori.

m Legauerit.s.debitor.

n Utile esse.ff.de leg.ȷ̃.l.debitor.in p̃n.cõtra vbi est inutilis. Sol.hic corrigiť. Uel ibi dicit inutile.i.nõ vtile cum ⁊ alibi habeat actionẽ:† potest tamẽ ⁊ ista agi:vt hic.
* Adde q̄ Prepo.señ.in.vȷ̃.q.viȷ̃.casus reprobat oẽs rñsiões aliorũ ⁊ ipse ponit duas:primo q̄ ibi vitiať legatum.q̄ erat detẽtũ sub pignore vnde hñ veniẽte die nõ remanet vtilitas quo ad representationẽ,nec quo ad hypo.secus qñ nõ esset pignorata:q̄ est falsa:q̄ tex.nõ solũ cõsiderat representationẽ nõ hypo.scđo q̄ ibi intelligiť esse inutile quo ad cõmodũ mediȷ tp̃is ⁊ q̄ illa verba tota.x.debeanť ponantur post verbũ q̄ si viuo ante verbũ:sic in dote:q̄ est falsa q̄ verba vni⁹ oratiõis nõ debẽt in aliã trãsferri. Mihi als visum fuit q̄.d.l.esset correcta q̄.l.verbis ad.l.fal.est Papini.⁊ tex.noster approbat opi. Papi.⁊ sic cõcordat ⁊ ex verbis nec.eñ placuit hic pŏsitis colligiť fuisse qui cõtrariũ tenuerunt inter quos potuit esse. Pau. Syl.

o Constitit.id est valuit.

p Quia. Ratio illi⁹ false opinionis.

q Nõ põt. Nota argu.ꝑ vtraq̃ parte ad hãc regulam:vt.ff.de verb.obli.existimo.⁊.l.plurib⁹.§.et si placeat.⁊ de his que ꝑ nõ scrip.ha.l.si in metallũ.§.itẽ si seruo.⁊ de serui.l.ꝑ parte. Additio. De isto brocardo dic vt per Dynũ in regula factũ igitur.de reg.iur.in.vj.⁊ per Bar.in.l.plurib⁹.§.j.ff.de verb.ob. * Sed si vxori. ¶ Casus.q̃rebať an legatũ dotis valeret:⁊ videbať dicendũ q̄ nõ:q̄ cum habeat vxor actionem ad dotẽ nec multiplicatio actionũ opeť validitatẽ, non vř aliq̃d cõmodũ:⁊ ideo debet cẽseri vt dictũ est.s.§.pri. Cui⁹ ꝯ̃riũ decidit ꝓpter cõmodũ representationis:q̄ erit plus tpe legatũ.§.plus.isti.de actio. No.q̄ legatũ dotis factum a viro vxori valet ꝓpter cõmodũ representatiõis. Itẽ q̄ legatũ sub falsa demõstratione debiti:si nõ exp̃miť certa quãtitas.vel aliter cõstet qd aut quãtũ legetur non valet si legans nullo modo est debitor. Itẽ q̄ falsa cã non vitiat legatum. Syl.

r Sed si pleni⁹ est. Scʒ incõmodo representatiõis cũ legatũ statim: dos ꝯo ãnua:bima trima die oliʒ:hodie post ãnũ mobilia sʒ imobilia statim:vt.C.ð rei vxo.actiõe.l.j.§.cũ aũt.⁊.ff.ð do.ple.l.j.§.verũ est.
* Adde q̄ hodie hʒ annũ etiã si habeat facultatẽ rei restituẽde statiʒ q̃uis multi voluerint ꝯ̃riũ moti:q̄ annus dať gratia miseratiõis:q̄ cũ marit⁹ in.d.§.cũ aũt habeat dilationẽ in iuribus q̄ semp sunt in facultate mariti.⁊ ea solo verbo põt restituere patet q̄ q̃uis habeat facultatẽ rei restituẽde statim oĩno hʒ annũ predictũ. Syl. Itẽ pro dote dať actio inquantum maritus facere põt vel eius heres:vt.ff.sol.mat.l.etiam.j.respon.
* Adde hoc verũ in herede filio cõi secus in aliȷ̃s vt cõiter tenẽt doc.in.d.l.etiam. Syl. At legatũ insolidũ:nisi in falcidia per beneficiũ inuentariȷ:vt in auť.de here.⁊ falci.§.si vero nõ fecerit colla.j. Item si qua pacta in preiudiciũ mulieris facta sunt beneficio legati tollũtur: vt.ff.de do.prele.l.j.j.respon.

Dotis legatũ a marito vxori factum valet.

† Als relegando.

‡ Aduerte tu tñ dotis legatũ ꝑ falcidiaʒ ⁊ filiȷ legitimã minui, sicuti et ꝑ alia credita vbi defuncti bona nõ suffi ciunt vt.l. in imponẽda ⁊ in auteñ.similiter. vt ibi q̃q̄ not.C. ad.l.falc. ⁊ ideo vtili⁹ foret mulieri.tuʒ actione de dote quaʒ ex testamẽto agere ꝑm Jo.de Plat.

s Dotem.i.illam dotem quam non recepit.

t Instrumenta dotis.s.in quib⁹ confessus fuit se recepisse dotẽ quã nõ recepit:vt.ff.de do.preleg.l.ȷ̃.§.fiet.l.cum scriptum.§.item ei que.

v In p̃legãdo.i.legãdo abundat eñ pre.vt.ff.de dote pre.l.j.respon.

Si res legata. * Casus q̃stũ fuit an si res legata decedat aut peat cũ pereat ⁊ videbať perire heredi tãq̃ dño.l.icẽdiũ.C.si cer.pe.sʒ decidit ꝯ̃riũ ex eo:q̄ cũ sine culpa res legata peat hr̃dis nõ est qd illi imputeť cũ nõ ꝑ̃stet:casus i aliȷ̃s partib⁹ facile figurať. No.q̄ debitor spẽi legate liberať si illa intereat vel fiat isolubilis ⁊ desinat posse ꝑ̃stari sine facto ⁊ culpa ipsi⁹. Itẽ q̄ debitor speciei legate nõ liberať si facto suo mediato vel immediato interueniẽte desinat posse ꝑ̃stari:siue sciẽter siue ignorãter fecerit. Itẽ q̄ mora ðbitoris ꝑpetuat obligationẽ. Syl.

x Si res. Puta seruus stichus.

y Sine facto.id est mora:quo casu de interitu tenetur:vt.ff.de verb ob.si seruum.j.rñ.⁊ de leg.j.cum res.§.si.
* Rationẽ vt ꝑ gl.in.l.diuortio.in gl.iȷ̃.ff.de neg.gest. Syl. Uel q̄ sine cã occidit.vt.d.l.si seruũ. Aliud si cũ cã:vt.ff.de leg.j.l.qd ergo.§.si hr̃s.teneť eñ de dolo:⁊ lata culpa:⁊ leui:vt.ff.e.i.l.si cũ res.§.sʒ si culpa.⁊.§.clpa. Additio. (i) De negligẽtia ꝯo nõ teneť ðbitor actiõe ꝑsonali:nisi fuerit in mora:vel petať res q̄ fuit creditoris:vel negligẽtia sit circa rẽ seu peremptionem substãtie rei debite. Ange.areti.

z Perierit. Uel nõ ꝯpareat:q̄ casu caueat hr̃s de dãdo si ad eũ redierit:⁊ suis sumptib⁹ recuperať qũ post mortẽ fugit.als idẽ si in vita sũptib⁹ legatariȷ:vt.ff.de leg.j.cũ res.§.itẽ si res.⁊ de leg.ȷ̃.si qs seruũ. ‡

‡ Tu adde huc gl. que ꝑ.iiȷ̃.tempora cõmoditer distinguit,i l.cũ seruus. ff.de leg.j.

a Decedit:q̄ qui in specie tenetur eius interitu liberatur:vt hic.⁊.ff.de verb.obli.l.si ex legati.

b Sine facto.i ꝯ̃ q̃q̄.s.aliẽo ꝑuo põt admitti clpa:puta nõ certificauit hr̃s dñs q sciuissʒ se posse vẽdeť nõ mãumisisset.s.forte eũ videret velle.§.manu.vt.ff.e.j.l.cũ res.§.sʒ si alien⁹.⁊.§.pe.⁊ si. Itẽ si fuerit i mo

Universidad de Deusto Biblioteca

ra emēdo:vt.ff.de ver.ob.ſi ſeruū.§.ſi autē alienus.ꝛ dic de facto.ſ.culpa vel mora.

a Heredis.contra de lega.preſtan.l.namqꝫ naturam.

b Manumiſſus.nā manumiſſus ſimilis eſt mortuo:vt.ff.de ſolutio.ſi mihi ꝛ alienum.

c Teneri.ſ.ad eſtimationem:vt.ff.eo.l.ſi quis inquilinos.§.j.ꝛ.ff.qui a quibus heres.Sꝫ hic nō dicit tenere manumiſſionē:ſed dicit ꝙ nō minus valeat legatum.ſ.quo ad eſtimationem. Additio. Et valet etiā manumiſſio:q2 dñium ſerui heredis nō trāſit i legatariū:vt hic.ꝛ.d.l.ſi quis inquilinos.ſecus in ſeruo hereditario etiā ſub cōditiōe legato.l.ſi ſeruū ſub cōditiōe.ff.d manumiſ. Ang.

d Nec intereſt.cur ſecus vbi ſeruū indebitū ſibi ſolutū quis manumiſerit:vt.ff.de cōdi.inde.in ſumma.§.ſi ſeruū q eſt 3.Jorū.q2 debuit ſcire:cum factū ſuū * ceſſat vt in auf.de iureiur.a mo.i.reſpon. *Adde ꝙ hec ratio nō eſt gñalis q2 ſine ſua culpa poſſet heres ignorare ſi in codicillis poſtea repertis legat⁹ eſſet.l.iij.§.cū tranſlat.de tranſ.Ideo dic:q' ideo eſt:q2 natura cōditionis indebiti eſt vt quis teneat tm̄ quatenus eſt locupletior.l.ſi nō ſortē.§.libertus.ff.de condi.inde.vñ cū nihil lucri ſentiat qui indebitū recipit nō hꝫ locū ſecus in herede q ſentit cōmodū ex hereditate ꝛ ita cōiter reſoluitur in.d.l.in ſumma ꝛ hic per Ang.

heredis a manumiſſus b fuerit,nō tenet heres. Si vero heredis ſeruus legatus ſit,ꝛ ipſe eū manumiſerit,teneri c ipꝫ Julian⁹ ſcripſit: nec intereſt d ſi ſcierit e,an ignorauerit a ſe legatū eſſe. Sed ꝛ ſi alij donauerint f ſeruū g,ꝛ is cui donatus eſt,eū manumiſerit:tenet h heres,quāuis ignorauerit i a ſe eum legatum eſſe.

Extincta perſona primo legata,remanet legatū in acceſſoria: qñ ſit per dictionem cum:ſecus in rebus.h.d.Are.

Si qs ancillas† cū ſuis k natis legauerit,etiam ſi ancille mortue fuerit,partus legato cedūt l. Idem m eſt,ꝛ ſi ordinarij n ſerui cū vicarijs legati fuerint:q2 lꝫ mortui ſint ordinarij,tamē vicarij legato cedunt. Sed ſi ſeruus fuerit cū peculio legatus,mortuo o ſeruo,vel manumiſſo vel alienato, peculij legatum extinguit p. Jdē eſt,ſi fundus inſtruct⁹ q,vel cū inſtrumēto r legatus fuerit. Nā fundo alienato s,ꝛ inſtrumenti legatum extinguitur.

Grex etiā in vna oue retinet. Et legato grege,veniūt oues adiuncte gregi poſt teſtamentum. Idem eſt in legato edium. Aret.

Si t grex ‡ legatus fuerit:et poſtea ad v vnam ouem peruenerit:quod ſuperfuit vēdicari pōt x. Grege autem legato y etiā oues eas,que poſt teſtamentum factum gregi adijciuntur:legato cedere Julianus ait. Eſt autem gregis vnum corpus z ex diſtantibus capitibus: ſicut edium vnum corpus eſt ex coherentibus lapidibus. Edibus deniqꝫ legatis,columnas ꝛ marmora,que poſt teſtamentum factum adiecta ſunt, legato dicimus† cedere a.

Augmentum, vel diminutio peculij legati,viuo teſtatore ad legatariū ſpectat:ſed ſi poſt mortē,ante aditam hereditatē,cedit legato,ſi eſt legatū ipſi ſeruo:ſec⁹ ſi extraneo. Areti.

Si peculiū legatū b fuerit,ſine dubio,qcqd peclio c accedit,vl' de

*Adde ꝙ hec ſolu.tenēda eſt que fuit Azo.alie eñ falſe ſunt. Syl. Uel dic illam eſſe Pauli ſententiā in.l.ſi cui.iſtā Labeonis:a Juſtiniano pbatam.ꝛ ſic corrigit illa.

r Inſtrumento. Eſt aūt inſtrumentū apparat⁹ rerū diutius permanſurarū ſine quib⁹ nō poſſet exerceri poſſeſſio:vt.ff.de fundo inſtruc.queſitum.j.rñ. Et ſunt inſtrumenta fundi colendi:ſeruādi gratia cōparata:vt.ff.de fun.inſtruc.l.inſtrumēta.que ſunt illa ibi habes.

s Alienato.a teſtatore.

*Si Grex legat⁹. Caſus reuocabat in dubiū legatum gregis factū ex eo ꝙ grex ad vnam tm̄ vel pauciores oues redactuꝫ fuerat an i remanētib⁹ ſubſiſteret legatū:ꝛ videbatur ꝙ nō:q2 ex quo nō erat ampli⁹ grex.l.oues.ff.de abige.et legat⁹ erat grex videbatur extinctū legatū: cōtrarium rñdet: q2 eo legato legat qd totale ꝛ ideo ſingule eius partes legate intelligunt ꝛ ideo vna ſola ouis debetur vt hic.No.ꝙ ſi grex legatus ad vnā ouē reducat nihilomin⁹ debetur.An vero hoc idem ſit qñ deficit grex ante mortē teſtantis diſputat late Prepo.ſeñ.in.j.q.v.caſus.Jtē ꝙ legatum vniuerſale recipit augmētū ꝛ diminutionē.Jtē qd ſit grex.Jtē dom⁹ ex qb⁹ cōſtet. Syl.

t Si grex.Qui ex decē oibus cōſtat:vel quatuor vel quinqꝫ porcis:vt.ff.de abigeis.oues. Additio. Tres autē hoīes cōſtituūt collegiū:vt.l.neratius.ff.de ver.ſig.not.in.c.j.extra.de elec.ſm Chriſtoph.

v Ad vnā ouē.ſic.ff.qō cu.vni.l.ſicut.§.ſi.ꝛ.ff.eo.ti.j.l.grege.

*Adde tñ ꝙ grex ad vnam ouē redactus non eſt grex:ꝛ tñ collegiū ad vnum redactū remanet collegium.d.§.ſi. Syl.

x Uēdicari pōt.ff.qui.mo.vſuſfructus amittit.l.ſi cōtra Solu.facilius perditur legatū vſuſfructus ꝙ proprietatis:vt ar.ff.eo.ti.repeti.§.rei mutatione.ꝛ.ff.eo.l.ſi grege.in ſi.

*Adde ꝙ ſolu.glo.cōmuniter tenetur licet al's publice diſputādo cōtrarium tenuerim. Syl.

Additio Hoc verum eſt quando eſt relictus vſuſfructus.vt gregis.ſecus ſi ſingulorum capitum.Ang.are.

y Legato etiā.Sic.ff.eo.l.grege.ſic.j.§.proximo.

z Corpus ex diſtantibus capitib⁹. Tria eñ ſunt corpora rerū:vnū qō vno ſpiritu:id eſt elementatiōe cōtinet:vt homo:lapis. Secūdū qō ex coherentiſtas cōſtat:vt domus:ꝛ armariū. Tertium qō ex diſtātibus corporibus:vt grex:ꝛ popul⁹:vt hic ꝛ.ff.de vſucapio.rerū mixtura.§.j.ff.de rei vendi.in rem.§.at in his.

a Cedere. Sed columna:vel tignū domus legari pure non pōt:vt.ff.de le.j.l.cetera.ne vrbs deformetur. Accur. *Si peculiū. Caſus. Queſtionis fuerat an qō accederet vel decederet peculio legato pertineret ad legatariū ꝛ videbat dicēdū ꝙ nō quaſi de eo peculio teſtator voluerit intelligere qō erat tēpore teſtamēti.ar.l.ſi cognatis.ff.de reb.dub.ꝛ cōtrarium rñdetur q2 cū peculiū ſit q d vniuerſale quāuis recipiat augmentū vel diminutionē tñ eſt ſemp eadē. Sed tunc queſitum fuit quid de eo qō cōtingit poſt mortē teſtatoris:ꝛ videbat ꝙ cuicunqꝫ legatū ſit cū legatū cedat a morte teſtatoris tale augmentū vel diminutio ſpectaret ad heredē:ſed 3riū decidit in ſeruo:ꝛ ratio eſt q2 qñ dat libertas ſeruo teſtamēto ꝛ ſic directa ita demū ei cōpetit qñ adit hereditas ꝛ ideo ppter cōmodū ſerui nō dicitur cedere niſi tpe adite.l.hereditate.§.ſi.ff.qñ di.le.ce.No.ꝙ legatū peculij recipit augmētū ꝛ diminutionē viuo teſtatore.Jtē ꝙ augmētū peculij legati ſuo 9tigēs poſt mortē añ aditā cedit lucro ſui.Jtē ꝙ dies legati peculij ſuo cedit ab adita.Jtē ꝙ augmētū cōtingēs ex reb⁹ peculiarib⁹ poſt mortē añ aditā ſpectat ad legatariū al'r nō.Jtē ꝙ ꝟbū extrane⁹ diuerſimode accipit. Syl.

b Si peculiū. Legatū fuerit Seruo extraneo.

c Peculio. Nam ꝛ futurū peculium legari pōt:vt.ff.de pecu.le.l.ei quoꝗ.ꝛ facit ad hoc.§.proxi.§.

*Nota tu ex hac litera iuncta gl. qō licet grex non poſſit conſtitui niſi ex plurib⁹ capitibus ſemel tamen cōſtitutus gregis non retinet licet ad vnū caput deuenerit vt h et.l.grege legato cuꝫ l.ſeq.ff.eo. Jdqꝫ in legato proprietatis, qñ ſec⁹ i legato vſuſfruct⁹ gregis qui,ſi grex ad pauciora ſ.capit⁹ deueniat, extingnit.l.fin.ff qb.mod.vſuſfru.amit.

†Jd eſt accedere ſiue accreſcere: al's eſt in ius alicu⁹ venire: vt j.eodē.§.l.ibi legatario cedere. Jtē cedere diem legati eſt incipere legatā deberi. j.eo.§.j.ibi q2 hmōi.

e Si ſcierit.Scilicet ipſe heres.

f Donauerint.ſ.heres.

g Seruum a teſtatore legatum:ꝛ erat heredis.

h Tenetur.ſ.ad eſtimationem:vt ſupra proximo.dixi.

i Ignorauerit.Scilicet heres.

Si quis ancillas. *Caſus vertebat dubitatio an ſi qs legaſſet ancillā cum natis ea extincta extingueret legatum etiā partus:ꝛ videt ꝙ ſic:q2 cū eſſent cōiuncti per dictionē cū tā ꝙ acceſſoriū extincto principali videbat acceſſoriū extingui.l.cū principalis.ff.de reg.iur. Sed 3riū decidit q2 lꝫ in his duob⁹ primis exemplis:natiꝛ vicarij videant nominati per modū acceſſorij tñ re vera nō eſt ita:nā prepoſitio cū cōiungit acceſſorie ſolū illas res quarū vna alteri accedit. Sed qñ ponitur inter perſonas quarū natura eſt vt vna alteri nō accedat tunc non cōiungit acceſſorie ſed ſunt duo legata ſeparata:ꝛ ex his habes ratiōes diuerſitatis ſcōi caſus hic poſiti.No.ꝙ legatū hoīs p modū acceſſorij ad aliū hoīem pncipalē nō extinguit lꝫ extinguat legatū hoīs principalis.Jtē ꝙ homo hoī nō accedit.Jtē ꝙ acceſſoriū nō dꝫ eē maius ſuo pncipali.Jtē ꝙ legatū rei acceſſorie ad hoīem pncipalē legatū ſi exprimat ꝟbis acceſſionē ipoꝛtātib⁹ extinguit extincto legato hoīs. Jtē ꝙ dictio cū qñ ponit inter res q pñt vna alteri accedere ſtat acceſſorie:al's ſec⁹.Jtē ꝙ extincto pncipali extinguit acceſſorium. Syl.

k Si quis.Suis natis.al's ſuo nato.

l Cedūt q2 duo legata ſunt ſeparata:vt.ff.de pe.le.l.iij.ꝛ.l.ſi ancillā. Sed cōtra.ff.de vētre.inſpi.l.j.§.ex hoc.Ubi dicit ꝙ partus eſt portio viſcerum matris.Rñ.ibi loquitur donec in ventre † eſt.

m Idem eſt.ſic.ff.de pecu.l.iiij.

n Ordinarij.Qui ſunt hi? Dic vt infra.qō cum eo.§.cum autē.

o Mortuo.ſ.viuo teſtatore nō ſi poſt:vt.ff.de pecu.lega.tūc inutile.

p Extinguit.q2 acceſſio eſt:vt.ff.de pec.leg.l.j.ꝛ.ſi.Sed quare nō ita in ſupiori caſu? Rñ.ppter hominis dignitatē:q2 nō ita accedit:vt.ff.de edi.edi.l.iuſtiſſime.in prin.† Jtē quid ſi vicarij erāt tm̄ in peculio et legat⁹ eſt cū peculio? Rñ.idē vt exprimere peculio noceat:vt.ff.de cōdi.ꝛ demon.ſi in diem.in ſi. Additio. Jdē ꝛ ſi alie res erāt in peculio eadē ratione. Si vero leget ordinarium cū vicarijs ꝛ peculio obtinet quaſi ſeparet vicarios a peculio:vt.l.ſi peculiū.§.ſi ſeru⁹.ff.de pe.leg.

q Inſtruct⁹. Huic pmo articulo 3dicit.ff.de fun.inſtruc.ſi cui.in ſi. Solu.ſm Ro.hic ſimpl'r ppter rudes ſic loquit. Uel dic ꝙ ſit idem qō in partu ꝛ vicarijs ꝛ qō ſequit cū inſtro referat ad pximū de peculio. Uel ſubtili⁹ refert inter inſtrm fundi qō perit ſemp perempto legato fundi:ꝛ inſtrm patriſfamilias qō nō perit lꝫ legatum fundi pereat:ꝛ hoc caſu loquit lex contraria ꝛ alia contraria in eo.ti.l.vj. Arg. contra.ff.de fun.inſtru.l.queſitum.§.fund.ꝛ.§.ſi inſtruc.quibus dicit ſi fundus inſtructus legatus ſit:inſtrumentū patriſfamilias continet: non agri.ſed ibi ſubaudi tantum.

† Al's ſed ſi quis ancillas.

‡ Scilicet id qō in teſtamēto cōtinet,qō in herede extraneo vel i intelligas q non poteſt adire niſi de teſtamēti virib⁹ ſit cert⁹:qō ſecus ſe habꝫ in ſuo:de q re vide per Bart.in.l.eius qui in prouincia.ff.ſi cert.pet.et l.ſi ſeruū.§.de illo.ff.de verb.oblig.

† Al's Sꝫ ſi qs ancillas.

†Et quo ſequit qō mater vehēda naui nō dꝫ mercedem pro parte in vtero.l.ſed addes.§.ſi qs mulierē ff.loc.Jtem nil debet p lupo exiſtente in ventre matris.not.doct.in.l.q in vtero.ff.de ſtat.ho.

†Sec⁹ autē eſſet in fetu aialiū brutorum ꝛ in his q nō veniūt p modū pncipalis ꝛ acceſſorij:vt ſi leget equ⁹ cū aſino q2 duo legata cenſent. Et hec inducū tur ad qōnē de ingrediēte monaſteriū vt vitiato ingreſſu non valeat [illegible] fet ſm doct. hic.

a Legatario. Eidemqꝫ manumiſſo. Accurſius.

b Cedere.Nota tria tēpora ante mortē teſtatoris.ꝛ poſt:ante aditam hereditatem. Jtem ꝛ poſt. Jn primo tempore.ſcliꝫ quo inuenitur ceſſiſſe dies legati:oēs ſunt legatarij pares:nam quicquid eo tpe acquirit ſeruus talis ei cui hoc peculium eſt legatum acquirit: ſiue ipſi ſeruo ſiue alij extraneo ſit relictū: q2 nō cedunt legata.ſimiliter in tertio ſcꝫ ſūt pares. Jn ſcdo diſtinguit extrane⁹ a ſeruo:vt hic. Nam quod legatum cedit extraneo a morte:hoc ſeruo ab adita hereditate:quia nec libertas ſibi prius debetur: vt C.de ca.tollen.§.cuꝫ igit: §.in nouiſſimo. Nam pura legata:vel in diē certā relicta a morte cedūt:niſi in ſex caſib⁹: vbi ab adita hereditate: vt.C.de cadu.tollen.§.cū igitur.ꝛ.§.in nouiſſimo ꝛ.ff.quādo di.leg.ce.l.ſi.† inter quos legatum ſeruo manumiſſo relictum eſt vnus: vt h. Conditionalia: vel in diē incertū relicta ex die vel conditione exiſtēte cedūt id eſt trāſmittunur ad heredes. *Adde hoc verū ire de ſui natura non tranſmiſſibili q2 tunc tranſit ab adita vt in legato ſeruitutum perſonalium.l.ſi poſt diem.ff.quando dies leg.ced.ꝛ idem in realibus l.receptum in fin.ff.com.predio.ꝛ in pluribus caſibus no.in.d.§.in nouiſſimo. Syl.

Nam ante conditionē:vel diem venientē ſi decedit legatarius: non tranſmittit:vt.C.de cadu.tol.§.ſin aūt. Niſi in tribus caſibus. Primus vt.ff.de conditio.ꝛ demon.conditiones. Secundus.ff.e.j.l.iij. Tertius ff.quando di.le.ce.ſi cum prefinitione. Jtē verbū cedere duas hꝫ ſignificationes.ſ.incipe deberi:vt.ff.de ver.ſig.l.cedere. Jtē cedere ꝙtū ad trāſmiſſionē vt accipitur.C.de cadu.tol.per totū ꝛ in vtraqꝫ pōt hic accipi. *Adde ꝙ dicitur cedere quatuor modis aut quo ad tranſmiſſionem aut quo ad oblōnē aut quo ad petitionē aut quo ad dominij tranſlationem.de quo per doc.in.l.j.C.de com.de leg. Syl.

c Quia. Bona eſt ratio.ſi enim prius cederet idē eſſet quod in extraneo. Eſt ꝛ alia ratio:vt.ff.de pecu.le.l.deniqꝫ.§.fina.vbi dicitur ꝙ veriſimile eſt cum ei legat quaſi patrimonium ſuum ei legat.

d Auctum fuerit. Scꝫ peculium.

*Peculium aūt. Caſus. Dubitabatur an legata libertate deberetur peculiū ꝛ videbatur ꝙ ſic quia ſeruo manumiſſo ſi non adimitur remanet peculium ꝛ valet argumentū de actu inter viuos ad vltimas voluntates:ſed contrarium rñdetur ꝛ ratio ponitur in glo.in ver.ꝙuis. Not. ꝙ argumentū de contractibus ad vltimas voluntates nō valet vbi eſt diuerſa ratio. Jtē ꝙ manumiſſio inter viuos tribuit peculiū ſecus in vltima voluntate. Jtē ꝙ in legato peculij ſuo facto in dubio non continentur debita a dño ipſi ſeruo rōne peculij. Jtem ꝙ ſi legata eſt libertas ſuo ſi rōnes reddiderit cenſetur legatum peculium. Syl.

e Peculium. Sic.C.de pecu.eius qui lib.me.l.j.

f Quāuis. Cur tā varie? Rñ.q2 ſcdo caſu.ſ.qñ inter viuos: opas eius manumiſſor erat habiturus:vnde 9uerſa donatio preſumit ſm Joan. vt.ff.man.ſi vero non.§.inde papi.(j) vel ſm *P.propter preoccupationem mortis:quia pſumitur auferre ſi potuiſſet: vt in auf.de trien.et ſe.§.illud quoqꝫ ibi Pro tumultu mortis anguſtiatus ꝛc.ꝛ.C.qui teſta.fa.poſ.hac conſultiſſima.§.j. Additio (j) Jſtam rationē reputat ineſficacem.Joan.fab.hic:cū per manumiſſum debeant opere exhiberi ſilio:nec niſi ex cōuentione debeantur.l.j.C.de ope.lib.ꝛ.l.ſi operax indicio.ff.e.vnde dicit ipſe ꝙ inter viuos eſt maior affectio dñi: q2 ſe priuat dñio ſerui ꝛ eius fruitio: qō retinere poterat: nō ſic vni moriens dat qō ſibi retinere non poteſt. Alias rōnes vide per Ang.hic.

g Peculio legato. Scꝫ ſeruo ꝛ etiam libertas fuit legata.alind ſi extraneo:vt.ff.de pecu.le.l.vj.§.ſi.ꝛ.l.ſi ſticho. Accurſius.

h Petitionē. Niſi teſtator fuerit huius conſuetudinis:vt redderet ſeruo qui ſibi debebat:vt.ff.de.pe.le.dñs ſti.§.j.in ſi.

i Cum rationibus. Quaſi diceret ſi relinquo ſeruo libertatem rōnib⁹ ab eo redditis eo ipſo ꝛ peculium legare ſibi videor.

*Adde ꝙ hanc gloſſ.diſputatiue reprobat ppo.ſeñ.viij.q.vj.caſus.colum.ſi. Syl.

† Al's habet fuerit peculiū.

†Et hec vera qñ dies eſt certa an ꝛ quando. Si vero certa an ſed incerta qñ: vt in die mortis.tūc ſi legatarij hꝫ p puro ſi extranei: vel heredis hꝫ p 3ditionali:ſicut qñ dies penit⁹ incerta:ſed qñ oīno eſt extitura: vt ſi ſol.vt ante xpo hꝫ p puro ſcdm Ang.hic.

*Cui⁹ ſententiā ſequitur gl.in.l.j.de pecul.eius q libe.meruit.ꝛ eā quoꝗ verā eſſe ait hic Jo.Plat.

cedit viuo teſtatore,legatarij lucro,vel damno eſt. Quod ſi poſt mortem teſtatoris,ante aditā hereditatem aliquid ſeruus acqſierit,Julianus ait:ſiquidē ipſi manumiſſo peculium legatū fuerit, omne,quod ante aditam hereditatē acquiſitū eſt,legatario a cedere b:quia c huiuſmodi legati dies ab adita hereditate cedit. Sed ſi extraneo peculiū legatum fuerit, non cedere ea legato:niſi ex reb⁹ peculiaribus auctum d fuerit.†

Legata libertate,nō venit peculium:ſecus,ſi manumittatur:ꝛ legato peculio non intelligitur legatum,quod dominus debet.

Peculium e autem,niſi legatum fuerit,manumiſſo non debetur:quamuis f ſi viuus manumiſerit ſufficit ſi nou adimatur:ꝛ ita diui Seuerus ꝛ Antoninus reſcripſerunt. Jdē reſcripſerunt,peculio g legato,non videri id relictū: vt petitionē h habeat pecunie,ꝙ in rationes dominicas impenderit. Jidem reſcripſerunt,peculiū videri legatum,cuꝫ rationibus i redditis liber eē iuſſus eſt:ꝛ ex eo reliqua k inferre l.

Jura et facta legari pñt.h.d.

Tam autem corporales res legari poſſunt,ꝙ incorporales m, ꝛ ideo,quod defuncto debetur,poteſt alicui legari:vt actiones ſuas heres legatario preſtet n:niſi exegerit o viuus teſtator pecuniam: nam hoc caſu legatum extinguitur.† Sed ꝛ tale legatū valet: damnas heres meus eſto,domū illius reficere:vel,illum ere p alieno liberare.

Legati in † genere,i dubio electio eſt legatarij.

Si gñaliter † ſeruus,vel res alia q legetur,electio r legatarij eſt:niſi aliud teſtator dixerit.

Heres legatarij optionis,optare poteſt:ꝛ pluribus in optiōe diſcordātibus,forte dirimit.h.d.

Aliud econtra ſi libertatē relinquo:ꝛ rōnes reddere veto:q2 nō v' legatum peculiū:vt.ff.de leg.j.ſi ſuus vetitus. Rōnes aūt reddere dꝫ qñ amoto dolo ꝛ fraude reddit:vt.ff.de fideicom.lib.l.thais.§.ſtichus. Additio. Et ſic nota ꝙ remiſſio redditionis rationū non cōprehendit reliqua:nec dolum ſeu latam culpā:ſed ſcrupuloſam tm̄ inquiſitionem: qō facit ad queſtionem de eo cui conceſſum eſt liberū arbitriū:ita ꝙ non poſſit ſindicari ſm Ang.hic.

k Reliq. al's reliqs. Jd eſt alia q erant reddēda reddere:cū iam quedā reddiderat.vel etiā ſi nihil:vt.ff.d ver.ſi.l.ceterorum.

l Infere. Repete iuſſus eſt. *Caſus in regula tradita in tex.noſtro nō figuratur. Not.ꝙ oīa tam corporalia legati poſſunt. Jtē ꝙ edictū de legatis eſt permiſſoriū. Jtē ꝙ q legat qō ſibi debet cenſetur legare ius qō hꝫ. Jtē ꝙ ſi quis legat nomen debitoris ꝛ poſtea exigat cenſet reuocare legatū. Jtem ꝙ heres pōt grauari ad aliquid faciendū in fauorem legatarij. Jtē ꝙ liberatio a debito alienorum.Syl.

m Tam aūt. Incorporales. Jd eſt actiones ꝛ ſeruitutes:vt.§.d reb.corpo.ꝛ incorpo.ꝛ ff.de le.j.l.ꝛ.l.cetera in principio.

n Preſtet. Sine ceſſione tamen vtiles hꝫ legatarius:vt.C.e.l.ex legato. Accurſius.

Additio. Niſi res ſit litigioſa:vel lis cepta.l.quoties.ꝛ auf.nunc ſi hꝫs. C.de liti.ſm Angelū. Et nota ꝙ ꝙuis directā perſonalē exercere nō poſſit niſi cedatur:poterit tñ exercere directaꝫ realē:qui q2 nō oſſibus affixa trāsfertur in eum directa via.l.ſine.§.ſi.cū.l.ſeq.ff.de cō.furti. Ang.

o Niſi exegerit. Nā ſi exegerit ſemper in dubio preſumo voluiſſe legatū extingui:vt.ff.de adimen.le.l.penul.§.ſi.ꝛ de libe.le.non ſolū.§.liberatio.niſi probetur contrariū:vel quia debitor vltro obtulit eo non petente: vel q2 exactam pro legatario depoſuit:vt.ff.de le.iij.l.fideicommiſ.§.ſi rem.

p Ere alieno liberare. Nam vtilitatem habet.

*Si generaliter. Caſus per ſe ptꝫ ratio aūt dubitādi colligitur ex.l.cōprehenſum.ff.de 3tien.emp.q2 in dubio electio debitoris v' contrariū deciditur rationes ſunt in glo.colligitur enim diuerſitas ex diſtinctio.ipſius. Not.ſummarium. Syl.

q Si generaliter. Res alia.vt equus.

r Electio legatarij. Et a principio ꝛ ex poſtfacto.ſm.B.vt hic.ꝛ.ff.de le.j.ſi ſeruus legatus.§.cū homo. Sed Ro.a pncipio dabat electionē heredi:ſed ex contumacia transferebatur in legatarium. Arg.ff.de ſerui.ſi cui.† C.de ſolu.l.j. Joan. diſtinguit: aut in gñe gñaliſſimo vel ſubalterno:vt ſi ſubſtantia:vel corpus:vel aial legatur quo caſu non valet:cum feſtucam:vel muſcam dando liberetur:vel eo gñe quod dialectici ſpēm appellāt: vt homo ꝛ ſimilia: ꝛ tūc ſubdiſtingue:aut habebat in hereditatem ſeruos:ꝛ tunc legatarius elegit:dummodo non meliorem.(j) vt hic.ꝛ.ff.eo.j.l.legato.j.reſpō.ꝛ.l.qui duos.ꝛ de lib.le.l.ij.

*Adde ꝙ rō eſt q2 ex q cōpetit rei vendicatio ad vnū ex illis.l.hmōi.§.ſi cui homo.ff.de le.j.ſi nō haberet electionē nō poſſit ea agere. Syl.

Aut non habebat:ꝛ tūc heres elegit:vt.ff.de vi.tri.ꝛ oleo le.l.iij.j.rñ.et.l.iiij.

*Adde ꝙ ideo eſt q2 ex quo cenſetur legata res aliena non videtur electio legatarij.l.ij.ff.de op.lega. Syl.

Si autē teſtator ex certis reliquit incertū:aut ipſe ſenſit de certo: qō ptꝫ expſſo noīe eius:ꝛ tūc elegit heres ꝛ eius voluntatē interpretatur aut nō ſenſit ꝛ tūc legatarius eligit:vt.ff.de le.j.l.ſi quis a filio.§.ſi plures.ꝛ.l.qui duos.

*Adde ꝙ eo caſu ſm cōem opi.hꝫs pōt dare deteriorē q2 debēt hanc eſſe declarationem voluntatis que de minimo intelligitur. Syl.

In domo aūt in gñe legata:ſi hꝫ teſtō: domos,vnā ex his elegit hꝫs ſi nō hꝫ relinqt:deriſoriū eſt legatū:vt.ff.eo.ſi domus. Jn fundo in gñe legato dic nō valere legatū:cū vnius digiti poſſit fieri fundus: vt.ff.de iure do.cū poſt.§.gñe.ꝛ.ff e.j.l.lꝫ.ꝛ.l.qō in rerum.§.quod ſi quis.

*Adde ꝙ v' eadē diſtinctio faciēda ꝙ aut hꝫ fundos:ꝛ vnū ex eis legaſſe intelligit ꝛ ita intelligit.§.gener.aut nō ꝛ pcedat gloſ.nā ratio aſſignata nō releuat ſi preſumimus teſtatorem de vno ſuorum ſenſiſſe.nō enim poterit heres diminuere contra mentem teſtantis. Syl.

†Niſi pbauerit non adimendi aio exegiſſe.l.pen.§.ſi ff.de adimend.leg. Eg. Per.

† Scilꝫ in ſmo.q.d.ſi gñs infimū leget, dat optio legatario Eg. Per.

† Concor. cū hoc.§.ſ c.inter ceteras cum glo.ſuper verb.qōcūꝗ.extra ſ reſcrip.

† Legatum genero:ꝛ an valeat.

Universidad de Deusto Biblioteca

Additio. Quia nõ est verissimile testatorem voluisse id legare qd nõ fuisset in spe cõcessurus: sz vbi electio est heredis, vel debitoris poterit dari vilius: dũtamen nõ sit omnino inutile: qr potuit testor vel creditor cogitare q daret minus. Joan. fab.

* Optionis legati. Casu sic figurari põt querebat an heres illius cui optio relicta fuerat, posset optare: z videbatur q non: qr cũ tale legatũ habeat in se tacitã conditionẽ non vr q transmitti possit: cuius 3riũ hodie decidit: quis enim de rigore h esset de iure antiq placuit tñ impe. h corrigere vt plenius volũtates defunctorum implerentur: qua etiam cautũ est vt pluribus discordantibus sors ipsa sit arbiter. Not. q legatũ sui vel alterius rei quam legatarius optauerit erat 3dõnale. Item q legatum 3dõnale nõ trãsmittitur. Itẽ q dissensio pluriũ sorte dirimit. Syl.

† En vero quot necessario req̃rant i hoc vt electio teneat: vide q̃ notãt gl. z Bar. in. l. serui electione i princip. ff. de leg. j. videlicet qd eligẽs psonaz gerat habilez vt pote sit maior ac sui iur. deinde res sit eligibilis, testatoris q nõ aliena tertio vt res oẽs exhibeantur, quarũ faciẽda est electio preterea ad ita sit hereditas: ac postremo vt electio ipa verbis fiat legitimis ac nõ suspẽsiuis: vt puta, dicat eligẽs, eligo: non aũt eligere volo.

† Als venerit.

† Et hoc verum qñ dubiũ exprimitur sup iur. nec a. l. decidit: z discordãt in preiudicium sui. als si ad piudiciũ tertij iudex cõpellit ad cõcordiaz aliqñ pcise: et aliqñ causatiue: dubiũ aũt sup facta pbatione dirimit vlt. actor. C. de pba. Angel.

* Sec9 tñ si qs in qdã articulo fidei aberraret: qñ ex eo heretic9 nõ dicit: vt not. i. l. ij. C. de heretic:

‡ Ita vt p mo viro demortuo pos

Optionis legatũ, id est vbi testator ex seruis suis, vel aliis rebus, optare legatariũ iusserat, habebat olim in se conditionem: a z ideo b nisi ipse legatarius viu9 optasset, ad heredẽ legatum nõ trãsmittebat. Sed ex constitutione c nostra, z hoc in meliorẽ statũ reformatũ est: z data est licentia heredi legatarij, optare ‡ seruũ: licet viuus legatarius hoc non fecerit. Et diligẽtiore tractatu habito, z hoc in nostra d constitutione aditum est: vt siue plures legatarij extiterint, quibus optio relicta est, z dissentiant in corpore eligẽdo: siue vnius legatarij plures heredes sint, et inter se circa optandum dissentiant, alio aliud corpus eligere e cupiente: ne pereat legatũ (quod pleriq prudentum cõtra beniuolentiã f introducebant) fortunã esse huius optionis iudicem, z sorte g esse hoc dirimendũ: vt ad quẽ sors deueniat †, illius sentẽtia h in optiõe pcellat.

Illi possunt z titulo legati capere, qui possunt heredes institui. Angelus.

Legari autem illis solum i potest, cũ qbus testamẽti k factio est,

Incerte persone legari, libertas dari, aut tutela non poterat, nisi esset incerta: de certis: ea tamen soluta, non repetebantur. h. d. vsq ad. §. posthumo.

Incertis vero personis, neq legata, neq fideicõmissa olim relinqui cõcessum l erat. Nam m nec miles quidem incerte persone poterat relinquere: vt diuus Adrianus rescripsit. Incerta autem persona videbatur, quã incerta opinione testator animo suo subijciebat: veluti si qs ita dicat: quicũq filio meo filiam suã in matrimoniũ dederit. i. collocauerit: ei heres meus illum fundum dato. Illud quoq, quod his relinquebatur, qui post testamentũ scriptũ primi consules designati n erant, eque incerte persone legari videbatur: et deniq multe alie hmõi species sunt. Libertas quoq incerte persone nõ videbat posse o dari: qr placebat nominatim seruos p liberari. Sub certa q vero demonstratiõe, id est ex certis personis, incerte persone recte legabat: veluti ex cognatis meis, qui nunc sunt, si quis filiam meã vxorẽ duxerit ei, heres meus illã rem dato. Incertis aũt personis legata, vel fideicõmissa relicta, et per errores soluta repeti r nõ posse ‡ sacris 3stitutionibus cautũ erat.

Hodie posthumo alieno relinqui põt: nisi in vtero eius sit, que iure vxor esse nõ potest: tutor aũt incertus, nec hodie datur. h. d. vsque ad. §. si quis in nomine.

Posthumo quoq alieno inutiliter antea legabatur. Est autem alienus posthumus, qui natus inter suos a hrs testatoris futur9 b nõ est. Ideoq ex emãcipato filio, conceptus nepos extraneus erat posthumus auo. Sed nec c hmõi species penitus est sine iusta emendatione relicta cũ in nostro codice cõstitutio d posita sit, per quã, z huic e parti medemur: nõ solũ in hrditatib9, sed etiã in legatis z fideicõmissis: qd euidẽter ex ipsius cõstitutionis lectione clarescit. Tutor aũt, nec per nostrã f cõstitutionẽ incert9 g dari dz: qr certo iudicio dz, pro tutela, quis sue posteritati h cauere. Posthumus aũt alienus, heres institui, z antea poterat i, z nunc potest: nisi j in vtero eius sit, que iure nostro k vxor esse nõ potest l.

l Incertis. Concessum erat. Hodie 3. etiã añ legẽ grecã inferiorẽ in pauperibus: vt. C. de epis. z cleri. l. id qd. Additio. Tu dic q aut incertitudo est in persona legãtis: z vz legatũ qr heredi onus iniũctum intelligitur: aut in persona legatarij: z tunc aut certificãda ex futuro euẽtu aut nõ. primo casu valet, etiã si erat icerta de incertis: vt. l. si qs ita scripserit. ff. de re. dub. Secundo casu vz si p. l. certificatur: vt. l. id qd. C. de epi. z cle. sz de hoc vide Ang.

m Nam nec miles. Cui9 scz militis volũtas seruat pro lege. als: vt. C. de test. mili. l. j.

n Designati erãt. In calendis Januarij sortiebãtur. i. icipiebãt honores administrare: et añ p tres mẽnses designabãtur: vt ff. de 3di. z demon. l. pub. z. C. de ma. muni. l.

o Libertas. Posse dari vt si dicat ita illum liberũ esse volo: qui capitolium primo ascenderit: vel simile fecerit: vt. s. proxi. §. in certis. Vel stichũ liberũ esse volo cũ habeat duos stichos: vt. ff. de manumissis testõ. cũ ex plribus.

p Seruos liberari. Additio. Aduerte q in aliquibus libris sequitur illa clausula. Tutor quoq incerte psone dari nõ põt q nõ inuenies in emendatis codicibus et si ea qui sequũtur in tex. z glo. diligenter prospexeris: prefecto eam prorsus superuacuam indicabis.

q Sub certa. Sic. ff. de leg. j. l. iij. §. per h amplius: sic. ff. de le. j. l. si seru9 legatus. §. huius. sic. ff. de rebus dub. l. quidam. sic. ff. eo. j. l. legato. §. j.

r Incertis autem. Repeti non posse. quasi naturale debitum vt. ff. de condi. inde. iu'ia. in fi. z. l. fratres a fratre: z. l. si dñs in fi.

* Posthumo quoq. Casus similiter nõ figuratur cum ponatur correctio iuris antiqui de q iure quare nõ posset institui posthumus summe laborant doc. in. l. gallus in prin. ff. de liberis posthu. solum loco casus aduertendũ puto ad versic. posthumus alienus qr quicquid dicant doc. sensus illius est, q ille posthumus alienus institui nõ põt, qui in vtero eius est, q de iure vxor esse non põt non testantis: sed illius ex q concepit z ratio est qr quis possit filio incestuoso vel spurio alterius relinqui. l. j. C. de na. lib. hoc verũ qñ iam natus est: sed qñ est adhuc in vtero qr necessario instituens mouetur contemplatione parentũ censetur consequi a pre. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vul. z pup. vbi Are. vñ sicut nõ põt consequi a patre ita nec ab alio mediante patre z intuitu ipsius z ita als dicebam disputãdo quis inuenerim quosdã mod. postea idẽ sensisse. Not. q olim posthumo alieno legari nõ poterat. Itẽ q dicatur posthumus alienus. Itẽ q hodie incerta psona põt hrs institui z ei legari. Itẽ qd illud euidẽter apparere dr quod constat ex lectura alienus rei. Itẽ q tutor incertus nec antiquo nec nouo iure dari põt. Itẽ q posthumus alien9 de iure ptorio olim institui poterat. Syl.

Posthumo Legabatur. Sed nec instituebatur iu. ciui. vt. ff. de lib. z post. l. gallus. §. ille casus.

* Adde q de iure ciuili antiqssimo. l. xij. tab. solũ institui poterat posthumus futurus suus tpe testamẽti vt hic. fuit postea tps. C. aqlij. quo concessum est institui posse posthumũ futurũ suũ tpe mortis: secutũ est tps primi capitis. l. vell'. quo inductũ est institui posse illũ q testamẽti tpe erat alienus tẽpore mortis erat futurus suus. quartũ tps fuit iul'. inregen. quo conceditur institui illũ qui testamenti est alienus z nascit non suus sed ex postea facto esset suus succedendo in. l. cum precedentis:

a Optionis legati. Cõditionẽ. Scz si eligeret.

b Et ideo. Bona ratio: vt. C. de cad. tollen. §. sin autem.

* Adde q quis doct. h reprehẽdãt. gl. decipiũtur: nã de tacita q ierat si exp matur nõ vitiat q ad trãsmissionẽ, tñ non sequit q nõ sint aliqua legata q habeant tacitam 3dõnem q subaudiatur a. l. q impediat trãsmissionẽ vt dicim9 i legato ãno. l. i singulos de annu. le. Syl.

c Ex cõstitutione. Que est. C. cõmu. de le. l. fi. i pn.

d In nostra constitutio scz predicta.

e Eligere cupiente. Et alio aliud subaudi.

f Contra beniuolentiã Id est 3 equitatẽ. s. q pe3oriẽrũt. i. de iure stricto perire deberent: vt. ff. eo. j. l. huius. §. finali.

g Et forte. Vel cũ taxillis: vel alio modo sic. ff. de iudi. in trib9. † Sed quare iudex non cõpellit eos ad cõsentiendũ. vt. ff. e. huius. in fin. Rñ. imo hoc mõ cõpellit: vel ibi cõpellit in actione eligẽda qui datur a iure hic aũt non compellit in eo quod datur a testatore.

h Sentẽtia. At tñ certis estimationem prestet suarũ partium. vt. C. com. de lega. l. fina. in prin.

* Legari autem. Casus nõ figuratur nisi literaliter in tam generali regula. No. duas regulas vnã affirmatiuã q qui testari potest ille potest legare alteram negatiuam q qui non potest testari non potest legare z quod dicitur in summario. Syl.

i Legari. Solũ. Et econtra: idẽ solus legat: vt. ff. de le. j. l. ij.

k Testamenti factio. In passiua significatione accipe: vt. s. de hered. qua. i. z dif. §. testamenti. Sed qui sunt isti qui non habent testamẽti factionem: Rñ. incerta persona. vt. j. proxi. §. Itẽ peregrinus siue deportatus: vt. C. de here. insti. l. j.

* Adde q ratio est qr hrditas siue ex testõ siue ab intestato deferat est de iure ciuili. l. obuenire. ff. de ver. sig. z deportatus lz naturalr viuat tñ perdit ea que sunt iuris ciuilis. l. j. §. pen. ff. de contra tabu. Syl.

Itẽ in metallũ dãnatus: vt. ff. de his q p nõ scrip. ha. l. si in metallũ.

* Rõnẽ assignat ibi tex. qr efficit suus pene nõ cesaris. Syl.

Item seruus de adulterio cum dña cõmisso accusatus: vt. s. de here. insti. §. ij. Item collegiũ: nisi probetur licitũ. vt. C. de here. insti. l. collegium. Itẽ incestuosi vt in aut. qb. mo. na. effi. sui. §. vl. col. vij. Itẽ heretici maioris ‡ heresis: vt. C. de here. l. manicheos. Item apostate: vt. C. de aposta. hi qui sanctã. Item mulier nubens. j. annum a tempore mortis mortis mariti. vt in aut. de nup. §. j.

* Adde q hodie hoc est correctum ‡. c. fi. de secun. nup. Syl.

Incert. Casus nõ figurat qr ius antiquũ corrigitur. No. q legatũ incerte persone nõ valebat de iure antiq etiã in milite. Itez q incerta persona ea dr que incerta est testõri lz aliis ex post possit fieri certa. Itez q hoc erat etiã in libertate. Itẽ q ratio fundat aliqñ in sola voluntate. Item q incerte de certis z olim z hodie recte legatur. Item q licz quis metu pene nõ possit cogi ad matrimoniũ 3hendũz põt tñ inuitari spe lucri. Itẽ q lz heres ciuiliter olim nõ teneret ex legato facto incerte persone tñ obligabatur naturalr, z ideo nõ dabatur repetitio soluti. Syl.

sit vel statiz nubere, vt in. c. penul. z fin. de secund. nupt. Neq ob id infamis efficiet: sz z hodie heres quoq institui, z eidẽ legari põt sm gl. in. l. ij. C. de secund. nupt. Ac pterea cano. ius penas ob accelerationẽ secundar nuptiarũ intra annũ luct9 tollit: vt cõcludit Innoc. i d. c. penult. ita tamẽ vt eas q pmorũ liberorũ sunt fauore imposite ex eo qd secũdo nubit pstent. Et io lucra facta a primo viro tenet filijs pmi matrimonij seruare de q vide Bart. in in. l. quãdo de his q no. infa. Abb. i c. cũ secũdũ capitulũ de secũd. nup.

‡ Et similiter ex dotis cã erronea solutũ nõ repetitur, tanq expectatã causa solutũ. l. cũ his §. similiter ff. de cõditio. indi. z l. j. C. eod.

quintum tẽpus est iuris ptorij quo alienus poterat institui: z habebat bo. poss. vltimum tempus est constitutionuz quo indistincte potest institui etiam non futurus suus. Syl.

a Suos. scz quondã ante emancipationem: vt sequitur.

b Futurus. scz. heres.

c Sed nec. q. d. nõ solũ in posthumo: sed oia. s. dicta ab illo. §. icertis. correcta sunt vt ar. ff. e. iij. l. h legatũ. j. rñ. z. l. ea tñ.

d Constitutio. quã non habẽmus ‡.

e Huic scz posthumo.

f Tutor aũt. Per nostrã constitutionẽ: scz supradictam constitutionẽ grecam: nec veteri iure: vt ff. de test. tu. tutor incert9.

g Incertus. vt si ita dixit: illũ tutorem do qui pus de tuscia venerit: nec incerte persone datur: vt ff. de testam. tu. l. tutor ita. Additio Et est ratio sm Jo. fa. qr quis postea certificetur: tñ poterit venire talis ribaldus q pupillo prouisum nõ erit cõtra id qd iura intendũt: incerte tñ persone post certificande testamentarius dari potest non datiuus vt hic per eum.

h Posteritati. Id est filijs.

i Posthumus. Poterat. s. de iure pretorio: non ciuili. j. de bo. pos. j. rñ. 3. z. ff. de li. z post. l. gallus. §. ille ac. Additio. Sol. ibi loquitur in posthumo alieno tpe testamenti nato non suo qui postea succedendo in locũ primi suus efficitur: hic vero etiã in eo q nunquã efficit suus Angelus Aret.

‡ Ex hac glo. cuz sua lra no. Qd, qties in aliqua. l. vl statuto sit mentio alterius l. vel statuti qd nõ est repire lex talis vel statutũ de hmõi qd reperiri neqt mẽtionẽ faciẽs de se disponat vt hic: et. l. Julia. ff. de cõd. indeb. z ibidẽ per Bar. qd secus est i instrumentis vt in auteñ. si qs in aliq C. de edẽd.

‡ Quoniã etsi nequit mater institui, aut eidẽ legari, ita nec ptus instituet, q matris viscerũ portio est: sed nec ei q̃q legabitur.

Error nominis, prenominis, agnominis, cognominis, non vitiat si de corpore constat, Aret.

Siquis m in nomine n cognomine, pnomine, agnomine legatarij testator errauerit, si de persona constat, nihilominus valet legatum o. Idẽq in heredibus p seruatur z recte: noia eñ signandorũ † hoim gratia reperta sunt, q † si quolibet alio modo intelligantur q, nihil interest r.

Falsa demonstratio nõ vitiat legatum.

Huic prima est illa iuris regula, falsa s demonstratione legatũ non perimi: veluti si quis ita legauerit, Stichũ seruuz meum vernã t do, lego: lz eñ non verna, sed emptus sit: si de seruo tñ constat, vtile est legatũ. Et cõuenienter si ita demõstrauerit, Stichuz seruũ quẽ a Seio emi, sitq ab alio emptus u, vtile est legatum, si de seruo constat.

Falsa causa nõ vitiat legatum nisi per modum conditionis fuerit prolata. h. d. Aret.

Longe v magis legato falsa cã adiecta nõ nocet: veluti, cũ qs ita dixerit, Titio (qr me absente negocia mea curauit, stichũ do lego vel ita, titio (qr patrocinio eius capitali crimini liberatus sum) stichum do, lego. Lz eñ neq negocia testatoris vnq gesserit titius, neq pcinio eius liberatus sit: legatum tñ valet. Sed si cõditionaliter x eũtiata fuerit cã, aliud iuris est: veluti, hoc modo, titio si negocia mea curauerit, fundum do, lego.

Seruo heredis pure ac recte legatur: etiã si postea alienetur. secus si sub cõditione. Legatũ vero dño serui, tunc vz. si tpe addite hrditatis in alteri9 ptãte sit. h. d.

An seruo hrdis recte legam9 queritur: z 3stat pure inutiliter

Nomẽ pnomen cognomẽ et agnomen differunt.

k Nostro. i. romano.

l Nõ põt. Sed que est illa que vxor esse nõ põt. Respõ. multe sunt ille que vxores esse non possunt: vt. s. de nup. diximus. §. si aduersus. C. de testa. l. iij.

† Als significãdorum.

* Si quis nomine Casus querebat an error nominis vitiaret: rõ dubitationis esse poterat incertitudo: cuius 3riũ deciditur rõne assignata in tex. Not. q error noĩs legatarij vel heredis si de corpore constet nõ vitiat. Itẽ ibi seruatur z recte q non sufficit aliquid esse consuetũ nisi sit bonũ. Itẽ q noĩa sunt imposita ad dignoscendũ hoĩes. Itẽ q non curamus de modo dummodo sequatur effectus. Syl.

† Als q.

m Si quis. sic. C. de testamen. l. si in nomine.

n In noĩe. Nomen est genus: sz ponit hic p spẽ sui: vt albertus qd dr propriũ psone nomen. Cognomẽ quasi cõe cognationis nomen; vt asinellus: Prenomẽ est qd cã differentie ponitur: vt si sint duo tullij: et vni super addatur. Marcus z dicat Marcus tullius: nã Marcus est prenomen. Agnomen est qd imponitur ab euentu: vt africanus q vicit Africã: Alemanicus: z Goticus: sic. s. in rubrica phemij huius libri.

o Valet legatũ sic. ff. si cer. peta. l. certum. C. eodem si fortidianum.

p In heredibus: scz si erret in eorum nomine.

q Intelligantur. Scz a testante: z hoc in pprijs. In appellatiuis distingue sm Jo. an parum erret. vt libro mẽbranas appellet quo casu valet maxime cũ fuerit consuetus sic appellare. vt. ff. de leg. iij. librorũ. §. quod tamen cassius. an multum erret: z tũc contra. vt. ff. eo. tit. l. iij. (i) Et de supp. lega. l. labeo in medio legis.

* Adde q vera rõ differentie est. in. l. qties in fi. pn. de her. insti. z dic q data paritate terminorum non est differentia: quia in proprio si constat de corpore valet als secus idem est in appellatiuo gloss. cõmuniter approbata. in. d. l. iiij. Syl.

r Nihil interest. vnde liber homo sibi nomen mutare potest: licet seruus non possit. vt. C. de mu. no. l. j. z. ff. de fal. l. falsi.

Huic proxima. * Casus. in huiusmodi regulis non solet figurari ratio tamen dubitandi erat: quia cum demonstratum sit aliquid falso videtur ea demonstratione non existente vera cessare voluntas testantis: cuius contrarium dicitur ex eo: quia rej satis demonstrate frustra adijcitur demonstratio z superflua adiectio non vitiat. l. j. C. de rei v... actio. Not. summarium. Item qr relatiuum qui vel qui adiectum preterito tempori facit demonstrationem. Syl.

s Huic proxima. Vernã. verna est seruus ex ancilla testatoris natus.

t Emptus. idem z si nõ emit. vt arg. ff. de vsu. nunq. §. fin. secus in venditione. vt. ff. de 3. emp. si quis fundum.

* Adde q resolutio esse solet q aliud est in contractibus procedentib9 ex mera liberalitate in qbus procedit hic tex. aliud in vltro citroq obligatorijs in quibus pcedit contrarium.

Lõge magis. * Casus sic figurari põt querebat an falsa causa adiecta legato vitiaret z videbatur q sic: qr cessante ratiõe legati videbatur cessare legatum: cõtrarium tñ decidit ea rõne: qr talis cã nõ est finalis. Hoc eñ importat dicere q dicunt doc. legato nõ coheret: secus autez si esset finalis. l. ij. ff. de dona. Ideo aũt conditionaliter adiecta vitiat: qa tunc non ponitur aliqd certum: sed dubium z incertũ quis apponat verbo preteriti vel presentis temporis ideo voluntas pendet ab ea sm Bar. in d. §. qd autem. Not. q falsa causa nõ vitiat legatuz nisi sit posita cõditionaliter. Item q valet argumẽtum de falsa demõstratione ad falsaz cãm. Syl.

v Longe magis. Ideo dicit magis: qr verba false demonstrationis sunt de substãtia ipsius legati: vt cum dico stichum vernã do lego: sz verba false cause non ita.

* Adde declarando gl. q demonstratio nõ significat substantiã legati: qr plerunq significat accidens: sed intelligas de substantia. i. apponũtur a testatore ad demonstrandam substantiam. i. corpus ipm rei legate: z sic causam materialem: sed verba cause apponũtur ad denotandum finem quo fuit motus testator: z ideo longe minus vitiat falsa causa siquidem importat finem impulsiuum. Syl.

Item qr cause legandi nõ coherent legato. vt. ff. de condi. z demon. cum tale. §. falsa causa. (i) Item qr hic donare presumitur. vt. ff. de condi. in deb. in summa. §. et quoq. Additio. (i). Puta qr de necessitate dispositio non consequitur ex causa. alias secus. vt hic per Ang. Aret.

x Sed si 3dõnalr. Not. conditio per: si apponitur z per eũ: vt hic. vt. ff. de 3di. inde. qui promisit. z. ff. de verb. obli. quocunq. §. non solũ. nisi in casu vt. ff. de tu. l. mutuo. §. sub 3diõne. Modus per: vt. C. de his q sub mo. l. ij. Causa p qr. vt hic. Demonstratio fit oñdẽdo aliqd qd nõ est: vt. s. pxi. §. z. ff. eo. si sit. §. j. Circa hec quatuor sic dicas: z prio. Falsa causa nõ nocet. vt hic. Cõditio nocet si deficiat: vt hic. z. ff. si cer. pet. cũ ad psens. z. l. itaq. Modus idẽ qd 3dõ opatur excepto q id qd datur sub mõ z ẽt anteq modus impleat petit: cautiõe tñ interposita de mõ implendo qd nõ est in 3dõne: vt. ff. de 3di. z demon. qui hered. §. fi. z de adimen. lega. l. liberto. §. lucius. ff. eo. iij. si tibi. In demõstratione distingue. vt. ff. e. si sit. §. j. z. l. nõ quocũq. Añ 3sus. Scito q vt modus est. si 3dõ. qr cã. Vide capi. verum extra de condi. appo.

* In seruo heredis. Casus qrebatur an vtilr seruo heredis legaret. et videbat dicẽdũ q si tpe mortis testãtis esset seru9 alteri9 valeret: qr tũc 3sistere posset: z cũ possit dari casus q sit vtilis vr a pncipio ẽt valere: vt in scdo casu. dr z rñdetur 3riũ: qr als dñs reperiret heres z legatari9 qd esse nõ põt: nam a semetipso legari nõ põt. l. z quidã. ff. eo. ti. nec conualidatur tale legatũ qr cato habuit pro absurdo q legatum purũ penderet ex casu. s. q testõr supuixerit. Ideo aũt decidit 3riũ in scdo facto dño serui. qr si tũc decederet testõr inueniret acquisitio dñij vbi qesceret qr nõ reperit in dño aliqua repugnantia: vt in primo casu. cũ nõ reperiat illũ heredẽ z iõ regula catoniana nõ habet locum. Syl.

y An seruo. Inutiliter. sic. C. de neces. ser. here. insti. l. quidam. §. illo 3.

De huiusmodi falsa demõstratione z qbus vbis fiat, qñ legata 3ct9 sñias z rescripta vitiat, tractat Bar. in. l. demõstratio. ff. de cõdit. z demo. Verna qd sit.

† Concor. c. qr circa cũ glo. sup v. falsa cã. ex de 3san. z affini.

Conditio.

Modus
Causa
Demonstratio.

Universidad de Deusto

† Vel dic sz Jo.fab. qd ibi testator legauerat suo pprio: hic vero seruo heredis.

quia ibi nō imponit necessitas dādi. Vel in min⁹. al's in alimētis loqt: vt.ff.de alī.7 ciba.le.seruos. † nā cū sit purū a morte testōris cedit: vt C.de ca.tol.§.cū igit: 7 dño ex psona serui acqri.vt.s.p quas pso.no.ac. §.itē φ serui.al's est.§.Itē vobis acqrit.qd serui 7c.sz idē dñs erit heres: ergo nō vz legatū qr idē nō pōt esse heres 7 legatari⁹: vt.ff.de lega.j.l.legatū est.§.j. Accur.

l Añ heredis. Legabatur. aliud in tutore etiā olim.vt.s.qui da.tuto. pos.§.ad certum.

* Ratio aūt iuris antiqui erat qr legata debebāt capi de manu heredis ideo debebat institutio pcedere qd nō erat in tutela. Syl.

m Fundamentū. Cū sine vllo nullū dicat †: vt.ff.de iure codi.l.si.7.j. tita.j.l.ij.§. in primis: et de his q in test. delē.l.pe. ibi Calphurnius.

† Cōcordat gl.ij. in pncip.in.c.cuz tibi extra d testam.

† Et sic φ ab initio nō valuit tractu tēporis conualescit simile.l.c.ij. cū gl. si. extra de eo q duxit in matri. quem polluit. p adul.

* Expeditur igitur, qd euenire pōt vt hic 7.l. si idem §.ij.ff.de iur.omniū iudi. Idcq qn rei natura apta est futuro cōtingenti alioqui nequaφ vt l.sciēdū.§. penult.ff. qui satisd. cog. φ no. d.§.ij. Seru⁹ heres institutus nō acqrit dño nisi dno cōcurrant. Legati dies cedit a morte testatoris: heredis instituti est caput 7 fundamentū totius testamenti. Ordo scripture an seruādus sit.

Additio. Quod est verū si legat sine libertate seruo testōris vel heredis secus si alieno qr cederet ab adita hereditate: nisi dies mortis esset idē. vt ibi.si optio.ff.de ope.le. qn vero cū libertate legatur: cedit vel a die cōpetētis libertatis (si sit sub cōditiōe relicta) vl' ab adita hereditate si vtrūq sit purū.vt.§.in nouissimo.C.eo.tit. Ang.

a Legari. Propter cōfusionē heredis 7 legatarij: qr eadem psona sibi ipsi debere non potest.

b Nec qcq proficere: qr actus morientiū nō possunt esse in suspēso: vt.ff. cōmu.pre.l.si.i fi.7 ppter regulā Catonis q seqt.

* Adde hoc verū in simplici volūtate defuncti que nō pōt stare in suspēso: sec⁹ in actu ex cōiectura mēte defuncti.l.j.§.si pendēte.C.ad mac.e. Itē in executiōe vltime volūtatis: que pōt stare i suspēso.l.heres quicq ff.de acq.here. Itē pcedit regula post aditaz nō añ fm Bart.in.d.l.si. in fine. Syl.

c Exierit. Seruus legatarius.

d Quia qd 7c. hec est regula catoniana.

e Valere. Exceptis quibusdā casibus. vt cū res tua sit tibi legata 7 ante mortem testatoris alienata.

legari a: nec quicq proficere b, si viuo testatore de potestate eius heredis exierit c: quia quod d inutile foret legatum, si statim post factū testamentū decessisset testator: nō vz hoc ideo valere e, qr diutius testator vixerit. † Sub conditione vero recte legat seruo, vt requiramus an quo tpe dies legati cedit, in potestate heredis nō sit f. ex diuerso herede instituto seruo, quin domino recte etiam sine conditione legetur, nō dubitat. Nam, 7 si statim post factum testamentum decesserit testator: nō tamē apud g eum, qui heres h sit, dies legati cedere intelligit i: cuz hereditas a legato separata sit, 7 possit per eū seruū alius heres effici: si pri⁹ quā iussu domini adeat, in alteri⁹ potestatē trāslat⁹ sit, vel manumissus, ipse heres efficitur: quibus casibus vtile est legatū. Qd si in eadem cā permanserit, iussu legatarij k adierit, euanescit legatum.

Legata 7 libertas hodie relinqui possunt ante heredis institutionem, 7 postea, et inter institutionē 7 substitutionē. Areti.

Ante heredis institutionē inutiliter antea legabat l. s. qr testamēta vim ex institutione heredis accipiunt: et ob id, veluti caput atq fundamentū m intelligit † totius testamenti heredis institutio. Pari rōne, nec libertas ante heredis institutionez dari poterat. Sed qr † in ciuile esse putauimus scripture ordinē n quidē sequi (qd 7 ipsi antiquitati vituperandū fuerat visum) sperni aūt testōris voluntatē o: per nostram cōstitutionem p 7 hoc vitium emēdauimus: vt liceat, 7 ante q heredis institutionē, 7 inter medias r heredū institutiones legatū relinquere: et multomagis libertatē, cuius vsus fauorabilior s est.

Hodie ante 7 post mortē heredis, 7 legatarij et pridie mortis ipsorum legari potest. Areti.

Post mortez quoq heredis, aut legatarij simili mō inutiliter legabatur: veluti si qs ita dicat: cū hēs meus mortuus fuerit, do lego. Itē pridie qz hēs, aut legatarius morietur. Sed simili mō, 7 hoc correximus t firmitatē hmōi legatis v ad fideicōmissorum similitudinē prestantes, ne in hoc casu deterior causa legatorū, qz fideicōmissorum inueniatur x.

Hodie pōt pene noie legari, 7 legatū trāsferri, vel adimi: nisi pcipiat aliqd impossibile, vel legibus interdictū, vel pbrosuz. Ang.

Poene quoq noie inutiliter

n Scripture ordinē. Nota.ordinē scripture non seruandum. sic.ff.de solu. non eni. Sed ɔtra. arg.ff. de fideicō. li.l. gñaliter.§. quid ergo. 7 in aut.de here.7 fal.§.inordinatum.

o Voluntatē. Repete. vituperandum erat.

p Cōstitutionē. Quam nō habemus fm quosdā. Vel dic verius φ loquitur de ea q est in.C.de test. l.ambiguitates: 7 qd ibi dicit nō ex mente referas ad alia: nō ad hūc ordinē.

q Ante heredis institutionē. Quia primo pōt legare rem: 7 postea heredem instituere.

r Medias. Quia pmū instituit heredē 7 postea legauit aliū heredē instituit: 7 ita legat inter medias heredū institutiōes.

s Fauorabilior est. Nisi in duobus casib⁹: vt.ff.de ma.test.cū ex pluribus: et de leg.j.si qs a filio.§.pe. 7.l.ferre: 7 ad trebel.si patroni.§.sed si nō fructib⁹.

Adde φ dñ doc. dicunt φ.l.cū ex plurib⁹ nō facit, dic φ pbat: qr ibi pariter vitiat legatū libertatis: sicut qdlibet aliud cuius ɔriū videbat: bene verū est φ tex.in.§.pe.nō facit qr ibi incertitudo est in re legata quo casu ele-

† Concor. cū h tex.c. Raynaldus. i sicta glo. super verb. legauit ppe fi. extra de testa.

† Et sic legata pcedere pōt testamētū ordine litere: sed ordine intellectus institutio pcedit Egi. Per. Libertas fauorabilis est.

f Non sit. Nam si esset adhuc seruus non valet legatum: alias valet: sic.ff.ad.l.falcid.l.si a seruo.

g Apud eum. Id est apud eundem. s. dominum qui sit heres per seruum. quia adhuc non est. Accur.

h Heres. i. directe mortuo testatore statim post testamentum: non ideo statim domini serui erit heres per seruum 7 legatarius per se. 7 ita non erit apud eum. i. eūdem heredem hereditas 7 legatum quod erat superior. §. imo ad hoc vt sit heres per seruum duo precedere oportet: iussum domini: 7 obedientia serui: 7 interim serui conditio poterit variari: sed legatum tantū interim habebit dominus: sunt ergo separata hereditas 7 legatū: interim cū legatū apud dñm: hereditas apud nullum: donec seruus: vel manumissus sibi: vl' iussu alicuius dñi eā adeat.

i Intelligitur. nam nemo est heres adhuc: cum 7 domini iussus: et serui debeat sequi voluntas. vt.C.de here.insti.cum proponas.

* Adde 7 declarat hoc verum in directa institutione secus in obliqua 7 fideicommissaria.l.seruo inuito.ff.ad treb. 7 ratio est quia iura querenda non querūtur nobis per seruos sed bene iura quesita prosequendi ius: 7 ideo aditio que est ius querendi non queritur: secus in restitutione que est iuris quesiti executio. Syl.

* Et licet hereditatis dies cedat ea adita: tamen legatum a morte testatoris cedit. vt.C.de cadu.tollen.§. in nouissimo. vnde apud dominum erit legatū: sed here. apud nullū qui poterit esse vel apud hūc vel apud alium si alienabitur. s. seruus prius vt sequitur.

k Legatarij. Qui 7 dominus est.

* An heredis. Casum figurare nō expediret in.l.corrigēte: rō eni dubitādi assignat tex. vz qr caput 7 fundamētū toti⁹ testamēti est instō sine qua. qcqd factū erat inualidū reputabat. Corrigit tñ hoc p Iusti. rōne expssa in hoc tex. qr incōgruū videt poti⁹ ordinē scripture inspicere φ volūtatē testātis: alia rō pōt assignari qr cū testiū volūtate sit indiuiduū.l.pedi⁹.ff.de arb. nō est dare in eo prius 7 posteri⁹: qr oīa vni co pūcto claudunt: lz īscriptura sit ordo. No. istōne esse ō forma substātiali testamenti. Item φ ordo scripture contra voluntatem testantis non attenditur. Item quod libertas est fauorabilis. Syl.

ctio est heredis si testōr sensit de certa. sed in casu. d.l.cū ex pluribus incertitudo est in psona legatarij q casu qn cōstat φ testōr sensit de vno solo 7 ille incertus est legatū fit inutile siue legatū sit libertatis siue alterius rei: si vero cōstat testatorē velle pluribus deberi nec pōt nisi vni tūc sorte dirimit. Itē dum doc. Silr dicūt tex.in.l. si patroni nō facere dic φ gl. ita induxit si cogit primus fideicōmissarius a scdo qn est retenturus quartā. cū tractet de cōmodo pecuniario multomagis erat cogendus qn habuit libertatem que est inestimabilis. Syl.

Post mortē. * Casus nō figurat cū simus in iuribus corrigētibus dubitationē aūt faciebat ius antiquū rō vero decidēdi allegat in text. ex quo eni exeqta sunt legata fideicōmissū incōueniens erat hāc inter ea differētiā remanere. No. fideicōmissa 7 oli 7 hodie fieri posse post mortē heredis vel fideicōmissarij: 7 idē hodie esse in legatis: φuis olim fuisset ɔriū: verūtñ aduertendū puto. φ nō pariter valent cū morietur hēs 7 cū morietur legatarius: primū eni est ɔdōnale ppter possibilitatem pcedentie legatarij. Fm est purū: qr non ɔdōne sed mora suspenditur, ita declarat tex.in.l.heres meus.ff.de ɔdi.7 demon. Syl.

t Post mortē. Correximus. vt.C.de ac.ab her. 7 ɔhere.l.j.

* Aduerte qr ibi nō corrigit sed recitat correctio vt hic originalis aūt correctio ponit in.l.scrupulosam.C.de cōtrahen. 7 ɔmit.stipu. Syl.

v Legatis in stipulationibus idē: vt.d.l.C. vt ac. abher. 7 ɔ he.l.j. Cane tamen qr legatū sic incipit ab hēde vel heredi dari: qd primo nullo modo fuit (i) sed stipulatio fuit: lz inefficax. vt.ff. de euic.qui a pupillo. 7.l.si per imprudentiam.§.non mirum.

* Adde φ φuis alibi ɔriū sentiat gl. 7 multi seq. Tñ pro opi.gl. h est casus in.l.si quis spoponderit.C.de ɔhen. 7 cōmi.stipu.

x Inueniatur: vt.ff.e.l.j.s.e.ti.§.sed non vsq.

Pene quoq nomine. * Casum nō expedit aliter figurare: sed dubitandi decidendi rō colligitur ex hoc tex. 7.l.j.C.de his que pen. no. No. φ de iure antiquo pene nomine inutiliter legabatur. Intellige tamen φ hoc erat de media iuris prudentia per tex.in.l.j.§.item si ita.ff. ad.l.fal. Item φ pene nomine dr legatum quod coercendi heredis gratia relinquitur. Item φ hodie potest adijci onus libertati. Item φ legatum pene nomine valet hodie etiam in hereditatibus. Item quod multis

militis volūtas solet attētius qz cetere obseruari. Itē no. sūmariū. Syl.

a Pene adimebatur. hec verba expone: vt.j.tit.j.

b Aliquid faciat. quod fieri vult fm Ioān. hoc adiecto scz in pen. heredis se committere: al's est condi. 7 valet. vt.ff. de his que pe.no.l.j.7.ij.

c Non faciat. quod fieri non vult. Accur.

d Collocauerit. s. qd fieri nolo. s. eam collocari.

e Nō collocauerit. s. qd fieri volo. scz eā collocari.

f Alienauerit. quod nolo.

g Non alienauerit. nam vt alienauerit volo.

h Perq. i. valde.

i Agnoscere. s. posse. vt supra qbus modis te.infir.§.si.in fi.

k Obseruabantur: vt.C. de testamen. mili.l.j.

l Collocauerit. s. qd fieri nolo.

m Cōstituimus. vt.C. de his que pe.no.l.j.

n Impossibilia. ff.ō leg. j.l.si mihi 7 tibi.§. contra. Solu. ibi nō erat impossibile: poterat eni esse φ diu vinceret: 7 infra triduum posset id fieri qd fieri volebat. Vel dic φ voluit testator heredē constituere se soluturū si decederet scz testator infra triduum qd potuit: non aūt soluere. † Itē contra. s. de here. insti.§. impossibilis. Sol. quidam dicunt nō valere sicut testator voluit vt hic valet tñ pure: vt ibi. Vel distingue fm Ioā. aut apponitur conditio impossibilis heredi aut legatario. Si heredi non valet legatum: vt hic. Si legatario valet: vt ibi. 7 quere exempla. C. de his que pe.no.l.j. exemplum quādo apponitur cōditio impossibilis heredi siue honorato: vt det heres si celum digito tetigerit: 7 tunc vitiat quasi non stet per eum quominus impleat: sed per impossibilitatē. Quando legatario siue honorato vt ibi relinquo si celū tetigeris digito: 7 hec non vitiat: sed vitiatur: 7 pro non adiecta habetur. Et est ratio: qr non debet auferri beneficium honorato: cui pvideri voluit testator. Vide gl. notabilē. in.l.v.ff. de ɔdi. insti.

Impossibilia. De impossibili dic. precepit heredē transferre montem: alias ei adiecit coheredē: vel aliam penā imposuit. De legibus interdicto: vt precepit heredi vel legatario: vt daret inquilinos sine predijs. De probroso: vt precepit reliquias suas in mare proijci: vel secus vestibus sepeliri: alias penā iposuit nā in predictis 7 similibus remanet heres 7 legatarius: nec tenetur ad impossibile: vel legibus interdictum: vel probrosum: nec etiā ad penam ideo φ impossibile vel legib⁹ interdictum: vel probrosum non impleuit.

o Legibus interdicta. Vt inquilinos sine pdijs: vt.ff. de lega.j.si quis inquilinos: vt patuit. s. Additio. Et hoc veruz vbi aliquid est per ius dispositum: vel consuetudinem qd testator immutare nō pōt: vt qr forte ob ius publicum vel fauorem. alias secus. Ioan. fab.

p Probrosa. Vt vestimenta in funus: vt.ff.eo.j.l.seruo alieno.§.si. vel reliquias in mari: vt.ff. de condi.insti.l.pe.in princip.

q Secta meorum temporum. Id est ego qui insequor institiā: hoc tempore non patior: sic.ff. de pac.l.si.in fine.

Continuatio. De ademptione legatorū. Quia ambulatoria est defuncti voluntas vsq ad supremum vite exitum: vt.ff. de adimen.leg.l.iij.§.si.7.l.sequen. ideo post data legata. 7 de eis adimendis videamus Accur.

Diuisio. Ademptio. Diuiditur in duas partes. Primo loquitur de ademptione. Scdo de trāslatione. Secunda ibi (Transferri.) Aret.

* Casus in tradentibus gñales regulas vt hic nō solet figurari. rō tñ dubitandi poterat esse qr nō videbatur: φ nec in eadē voluntate nec in diuersa posset fieri ademptio aut translatio legatorz qr quatenus est in eadē cū quid nō censeat illo testō datū nisi in vltimo puncto clausi testamenti: vnde nō pōt dici ademptū aut translatū qd datū non est: cui⁹ tñ ɔrium deciditur: qr satis dr datū ex verbis 7 ideo pōt dici adimi. Rursus dubitabat: qūo codicillis possent adimi data in testō: cū incongruū videretur posse tollere illud quod ɔtinetur in eo testō a quo ipsi sumunt vires 7 ɔfirmationē sed hoc nō obstante dr ɔriū qr nō aduersatur subiecte testamēti: sed accidēti pōt eni adesse 7 abesse legatuz in testō iō dr accidens. Preterea videmus actionē ex contractu cōpetere ad destructionem ɔctus.l.sed 7 celsus.§.j. ff.de ɔhen. empt. Not. φ ademptio siue in eadē voluntate siue in diuersa facta sit valet. Itē φ ademptio 7 translatio fieri pūt quibuscūq verbis. Itē φ translationis vnius est dare adimendo: ita φ si ille in quē translatio facta est non acceptet oīno dicitur ademptum. Syl.

† Al's, vt quā plurimus.

antea legabatur, et adimebat a, vel transferebatur. Poene autē noie legari videt, qd coercēdi heredis causa relinqtur: quo magis aliquid b faciat, aut nō faciat c: veluti si quis ita scripserit: heres meus si filiā suā in matrimonio titio collocauerit d: vel, ex diuerso si non e collocauerit, dato.x. aureos seio: aut si ita scripserit, heres meus si seruū stichum alienauerit f: vel ex diuerso si nō alienauerit, g titio decem aureos dato. Et intantū hec regula obseruabat, vt † per qz h plurib⁹ principalibus constitutionibus significaretur, nec principē quidez agnoscere i, quod, ei poene nomine legatū sit. Nec ex militis quidē testamento talia legata valebant: qzuis alie militū voluntates in ordinandis testamentis valde obseruabantur k. Quin etiam nec libertates poene nomine dari posse placebat. Eo amplius, nec heredē poene noie adijci posse sabinus existimabat: veluti si quis ita dicat, titius heres esto, si titius filiam suā in mrimonio seio collocauerit l: seius quoq heres esto. Nihil eni intererat, qua ratione titius coerceatur: vtrum legati donatione, an coheredis adiectione. Sed huiusmodi scrupulositas nobis nō placuit. Et gñaliter ea, que relinquūtur: lz poene noie fuerint relicta, vel adēpta, vel in aliū translata: nihil distare a ceteris legatis cōstituimus † m: vel in dando, vel in adimendo vel in transferēdo. Exceptis his vez que impossibilia n sunt, vel legibus interdicta o, aut alias ‡ pbrosa. p Hmōi eni testatorum dispositiones valere secta q meor tēpor nō patit.

† Istas solutiones reprehendit Io. fab. hic 7 dicit φ ibi lō valet legatū: qr nō ɔtinet ipossibile: sed adiectio tēporis est ipossibilis, q nō vitiat.

‡ Et huius rō est, quoniam nō est imponenda pena si non impossibile heres ipse si adimplerit.l.in testamēto.ff. de ɔd. 7 demōstr.

De ademptiōe legator. Ti.xxj.

Ademptio 7 translatio legatorum potest fieri in eodē testamento, vel alia scriptura. Ang.

Ademptio legatorū, siue ex eodē testamēto adimantur r: siue codicillis s, firma t ē: siue contrarijs verbis fiat ademptio: veluti, si quis ita qd legauerit: do lego: ita adimatur, nō do, nō lego: siue non cōtrarijs, sed alijs v quibuscūq verbis. Transferri x quoq legatū ab alio ad alium potest: veluti si quis ita dixerit: hominem stichū quem titio legaui, seio do lego: siue in eodē testō, siue in codicillis hoc fecerit quo casu simul 7 titio adimi videtur, 7 y seio dari.

De lege falcidia. Tit. xxij.

Ne testatores sine herede decedant. lege falcidia cautum est, non posse eos legare vltra dodrantem. hoc. d.

Superest vt de lege

r Adimātur. scz legata.

s Codicillis. s. testō cōfirmatis fm quosdā: nō al'r. Sed nos ɔ: vt in auf. de resti. fideicō.§. manifestū. col.ix. Accur.

Additio. Et est ratio: qr nō est ridiculū codicillos etiā ɔrios per testiū confirmari: qr videmus agi ex ɔctu: vt ɔctus rescindat.l.sed celsus.§.j.ff.de ɔhe. emp. Ioan. fab.

t Firma est. Vt si eodez testō fiat videatur nec datum: si alia volūtate videatur datū: sz postea ademptum: vt.ff. de his que in testa.de.l.j.7.ff.de le.j.l. si ita scriptū 7. Sed vr φ nulla talis volūtas valeat cū videat sibi repugnare. ff.de re.iu.l. vbi repugnā. que est huic ɔria. Sz dic φ ibi dicit de repugnātia que fit ppter simplicitatē verborū: vt.ff. de ɔdi. isti. si titius. Vel lz locū pdicta regula quando non apparet que sit vltima: quo casu neutra valet. Si autem apparet: vltima valet: vt.ff.eo.l. nihil prohibet. Accursius.

v Alijs. s. vt adimo. vel peniteo eius qd dedi: vel similia. imo etiā nuda voluntate psumpta: vt si inimicus postea factus sit legatarij: vt.ff.de adimen. leg.l.iij. in fi.7.l.iiij. Additio. Idem si ab ignorāte fiat testatori ignoranti aliquid etiā post mortē: quod si sciuisset testator nō fuisset legatarius. Ange.

x Transferri. Facit.ff.eo.translatio.

y Et seio dari. Scz si seius est nō capax nūquid ademptio a primo facta valet? Rñdet sic: vt.ff.de leg.j.plane in prin.

De lege falcidia. Qualiter minuātur legata ademptione: vel trāslatione dcm̄ est. nūc qualr.l.falcidia minuātur. 7 iō dicit superest. Accur.

* Adde φ hec ɔtinuatio pbatur in.l.ij.§.quintus.C.de ve.iu.enu. vbi dicitur nihil esse tam conueniens. qz post tractatum legatorū ponatur tract. lege falcidia. Syl.

Additio. Differentia inter hunc titulū 7 sequētē habetur. per hos versus. Tunc defalcabis si per legata grauaris. Sed trebellabis. cum reddere cuncta rogaris.

Superest est. Totus iste titulus diuiditur pncipaliter in quinq partes. Primo continuat se ad precedētia. Scdo ponit effectū legis falcidie tam de iure leg.xij.tab. qz de iure qūo nos vtimur. Tertio ponit vnū dubiū. s. an heres nō grauatus respectu sui coheredis grauari posset detrahere falcidiam. Quarto ad qd psens tempus redigatur: vt inspiciat: an lex falcidia habeat locū. Quinto: quando lex falcidia imponit: quid est ante deducendum. Scda ibi. (Cū eni) Tertia ibi. Et cum quesitum.) Quarta ibi Quantitas autem.) Quinta ibi. (Cum autem.

Cum enim. * Casus quesitum fuerat post tractatū de legatis an sicut qlibet cuilibet 7 qdlibet legari pōt vt visum est. nisi sit expsse phibitum ita in qtitate primonij eroganda sit aliqua regula qua phibeat quis legare: vel nō legare: 7 videbat φ nō ex.l.xij.tab. qua cautū erat vti qs legasset ita ius esto.l.verbis.ff.de verb.signi. 7 qr in re sua quilibet est

† Sit ergo pene noie legari pōt vt hic. 7 in.c. Raynaldus. isicta gl.sup vb. adijciens. ex de test.

* Probrosa autē dispositio, oīs ea dicitur q moribus reprobata est, iure ciuili, aut ptorio: vt.l. filiusfamilias de cōdit. instit. vī. fit vt dispositio in dicans viduitatez p l.reijciat. Si testator eni sic dicat, filie mee centū relinquo, sz nolo nubere possit citra hui⁹ vel illi⁹ cōsensū alioqui ablegato cadat nō valet h adimēdi legati cā adiecta pena gn legatū firmum remanet.l. cū tal.§.j. de condi.7 demonstr. Idēq pūta in grauamine iposito legitime filij aut clericis iniūcto: ō quare vide per Bar.in.l. j.C.de his q pen. no.

* Aduerte tu ad hui⁹ gl. sniam q innuit in codicillis non posse ipo iure legatuz adimi: 7 h idem sentit glo.in.d.l.si ita script. qz refellit bar. p.l. fideicōmissum.C. de fideicō. Cū quo ad actū legādi volūtas sit eque pfecta i codicillis, vt i testamēto ac pinde ita ipso iure adimitur in

Universidad de Deusto Biblioteca

codicillus. sicut in testō s̄m Bald. h quē tu vide to ad āpliorem doctrinam.

moderator & arbiter.l.in rem mādata.C. man. sed r̄ñdetur ɀriūm rōne expssa in tex.No. antiquaȝ dispositionē.l.xij.tab. Itē q̄ quilibet in re sua est moderator & arbiter. Itē no. rōnē introductionis.l.fal. Itē q̄ testōr interest decedere testatos. Itē q̄ legata vltra dodrantē dūr facta ɀ.l.fal. Itē q̄ q̄uis sint pl'res hr̄des satis ē q̄ quarta remaneat iter oēs. Syl.

bus locū nō haberet.l.fal.heredes grauati nō adirēt vt habeāt testatores heredes quos elegerint fuit interpretata.l.fal.habere locū ex ratione ipsius in parte etiā hereditatis.No.l.fal.habere locū quādo portio vnius est onerata quamuis portio alterius non sit. Syl. in ¶ Et cum quesitum esset. Facit.ff.eo.in singulis.

falcidia[a] dispiciamus, qua[b] modus nouissime legatis impositus est. ¶ Cū enim olim duodecim tabulax lege, libera erat legādi potestas: vt liceret, vel[c] totū patrimoniū legatis erogare. (Quippe cum ea lege ita cautū esset: vti[d] qsq legasset, sue rei[e] ita ius esto) visum est hanc legandi licentiam coartare. Ideq ipsorū[f] testatorū grā prouisum est: ob id, quod plerunq intestati moriebātur, recusantibus scriptis heredibus, pro nullo aut minimo lucro hereditates adire[g]. ¶ Et cū super hoc[h] tā lex furia, q̄ lex voconia late sunt quarū neutra sufficiens ad rei cōsummationē videbat: nouissime[i] lata est lex falcidia, qua cauetur ne plus legare[k] liceat, q̄ dodrantem[l] totorū bonorū: id est vt siue vnus heres institutus sit, siue plures, apō eū eosue pars quarta remaneat.

¶ Pōt neduȝ ex tota, sed ex pte hereditatis detrahi fal. p herede in parte institutum. h.d. 334

¶ Et cū[m] quesitū esset, duobus heredibus institutis, veluti titio & seio: si Titij ps, aut tota ex hausta sit legatis, quę noīatim ab eo data sunt, aut supra modū[n] onerata: a seio vero, aut nulla relicta sint legata, aut quę partem eius, dūtaxat in ptē dimidiā minuūt[o]: an q:is[p] quartaȝ[q] partem totius hereditatis, aut amplius habet: Titio nihil ex legatis, quę ab eo relicta sunt, retinere liceret: vt quartā partē sue partis saluā habeat[r]: placuit posse[s] retinere. Et eñ in singulis heredibus ratio legis falcidię ponenda est. 335

¶ In rōne legis falcidię cōsiderat quātitas p̄rimonij, q̄ erat tpe mortis testōris: nec augmētū, vel diminutio cōtingēs post ea: & aū aditā hereditatē legatarijs prodest: vel obest. Ange. aretinus.

¶ Quātitas aūt patrimonij, ad quam ratio legis falcidię redigitur: mortis tempore spectatur. Itaq verbi gratia, si is, qui centum aureorū patrimonium in bonis habebat: cētū aureos legauerit: nihil legatarijs pdest, si ante aditam hereditatē per seruos hereditarios, aut ex partu ancillarum hereditariarum: aut ex fœtu pecorum tantum accesserit hereditati: vt centum aureis legatorū nomine erogatis, heres quartā partē hereditatis habitur⁹ sit. sed necesse est: vt nihilominus quarta pars legatis detrahatur. Ex diuerso si septuagintaquinq legauerit[t], & ante aditam hereditatem intantum decreuerint bona incendijs forte, aut naufragijs: aut morte seruorum: vt non amplius, quam septuagintaquinque aureorum substantia, vel etiam minus relinquatur: solida legata[v] debentur. Nec ea

† Falcidia lex vnde dicatur.

a ¶ Falcidia. Ideo sic vocā q: vt falx fenū: sic hec lex legata resecat. Ut dic a falcidio auctore. † vt & publiciana a publicio dicta. vt.j.de ac.§.alie.
* Adde dictā eē a.C.falcidio tribuno plebis.c.q̄ daȝ.ḋ.di. tpe Octauiani. ex q̄ cessat ɀriūȝ. Jo.fab. vt hr̄ i epl'a philelphi ad federicū corneliū. Syl.
b ¶ Qua.s.falcidia.
c ¶ Uel pro etiam.
d ¶ Uti qsq legasset &c. Hec sūt v̄ba legis duodecim tabularum.
e ¶ Sue rei. Idē in sua re tota q̄ ipse legauit: vel ēt alienā: nā & aliena res legari poterat & pōt: vt hic &.ff.ad.l.fal.l.j.in p̄n.&.ṡ.de le.§.non solum.
f ¶ Ipsor testōr. Nō tū lȝ testōribus eā renūtiare: nisi i casu: vt.ff.e.q̄ de bonis.§.fi.&.l.si debitor.ar.ɀ C.de pact.l.pe.ibi.cum et al's regula sic &c. Sed hodie per auḟ.sed cū testōr.q̄ est.C.ad.l.fal.contra.
* Adde q̄ rō est q: hodie nō pōt venire casus destitutionis testamēti auḟ. hoc amplius.C.cō.de leg.quā rōnem cōsiderat tex.in auḟ.sed cū testōr qc qd voluerit.bar.ibi.Syl.
g ¶ Adire facit.j.tit.j.§.ſȝ q: heredes. Accur.
h ¶ Super hoc. Id est super coartanda legandi licentia.
i ¶ Nouissime. Id est vltimo. Accur.
k ¶ Legare vel etiā cā mortis donare.nā & ibi locū hȝ falcidia. Itē & in mortis cā capione: vt.C.e.l.peñ. Licet de hac quidam ɀradicant.& est pro eis arg.ff.e.l. acceptis. Item in fideicōmissis: vt.C.e.l.ij.
* Adde q̄ fal.hȝ locū in legatis, trebel.vero in fideicōmissis s̄m veriorem sniam q: nec origine fuit introducta falcidia ppter fideicōmissa. nec postea circa eā aliqd immutatū & ita semp & legēdo & disputando firmaui.& idē tenet ppo.señ.in.xj.q.ij.casus.lȝ opi.cōis sit q̄ falcidia habeat locū in legatis & fideicōmissis particularibus trebel. vero in legatis & fideicōmissis vniuersalibus. Syl.
† ¶ Itē in donatione inter viuos q̄ morte cōfirmatur: nō al's: vt.C.eo. in donatione.& in his hȝ locum quod hic de legatis dicitur.
l ¶ Dodrantē. Id est nouē vncias totius hereditatis: sic enim dodrās dr: vt.ṡ.de here.insti.§.hereditas. Si ergo fiat ɀriūm de singulis pōt fieri sectio.i.quarte partis detractio: & ipso iure: proposita etiam rei vēdicatione: vt.ff.eo.l.lineam.in fi.j.rū.&.l.plautius.&.C.eo.l.ij.*
* Adde hoc verū q̄ñ res est penes legatariū sine volūtate hr̄dis si eñi tradidisset hr̄s errās in iure vl' in fctō nō peteret ita hr̄.i.d.l.lineā. Syl.
¶ Iā ergo nō est q̄ō an hr̄s possit retinere falcidiā in vna re: nā nō pōt: vt in.d.l.plautius.(i). Sed aliud q̄ñ qs legat partē bonor: tūc eñi succurrit heredi: siue rerū ptes: siue estimationē dare maluerit: vt.ff.de leg.j. nō āplius.§.j. Additio.(ij.) Hoc vex est si plures sint legatarij: secus si vnus: q: pōt ex rei necessitate: vel legatarij voltūtate: vt ibi.&.l.plane.&.l.seq.§.si solus.ff.e. Ubi aūt nō cadit ꝯmoda diuisio: diuidit ad arbitriū iudicis: vt.l.nō amplius.ff.de le.j.§.fi. De trebellianica vero vel legitima: dic vt habetur in.l.filiū quem habentē.C.fa.her. Ang.
* Et cū quesitū Casus quesitū fuit an hr̄s institutus in pte & grauat⁹ vltra dodrantē sue partis si cohr̄s in nullo vel modico sit grauatus possit falcidiam detrahere & videbat q̄ nō quia cū cōsiderata tota hr̄ditate nō legauerit testōr vltra dodrantē non videbatur habere locum l.fal. vt patet ex tex. in prin. huius tituli: sed contrarium dicitur & ratio est eadē q̄ fuit introductionis.l. fal. ex quo enim si in singulis heredi-

† Q̄ō est verū in fideicōmissis particularib⁹ nō in vniuersalibus: vt.j. tit.pri.§.ij. Falcidia in vna re non potest retineri.

* Et intellige tu quod hic dicit vltra dodrantem legari nō posse, de vniuscuiusq̄ heredis pte vt hic, Nō si vni⁹ coheredum pars alteri grauato accrescat, prodest in hoc legatari⁹ vt ab legato nō detrahatur falcidia at sec⁹ e diuerso vt si pars grauata accedit nō grauate. ṡ. co. l. quod si alterutro.

n ¶ Supra modū. Id est supra quartam. Accur.
o ¶ Minuūt. Et sic remanēt ei tres vncie que sunt quarta toti⁹ assis. Acc.
p ¶ Is. Scilicet Seius.
q ¶ Quartā partē.i. tres vncias.
r ¶ Habeat. Hoc interrogatiue lege: & postea respōde. & placuit &c.
s ¶ Posse retinere. Scilȝ quartā partē sue partis quā iure hereditario hȝ: nō aūt datū causa adimplēde cōditionis sibi ab aliquo imputabit sibi in quartā: nisi a statu libero esset datū: & de pecunia hereditaria de qua ei dare permittit: vt.ff.eod. id aūt. & de dona.cā mor.l.q̄ statu liber. Itē nec legatū a coherede relictuȝ sibi imputat: vt.ff.e.in quartā. nisi testator hoc cauerit: † vt.ff.e.qō aūt.j.rū.&.§.marcel.
* Adde q̄ hec gl.cōiter approbat ea tñ nō hȝ locū & limitat ex equitate.l.nēsenni⁹.de neg.gest.& nisi de volūtate testātis appareat.l.cū a q̄.§.fi.ff.eo.
¶ Quātitas autem. Casus. ¶ Questiōis fuerat in ponēda ratione.l.fal. q̄ tēp⁹ attēderet quo ad inspiciēdā p̄rimonij quātitatē & videbat q̄ tēpore aditionis: q: eo tēpore heres efficiebat verus dn̄s & eorū q tūc periebant. attñ cōtrariū dicit ea rōne. q: cū testator nō possit legare nisi dodrantem: quantitas patrimonij debet attendi eo tpore quo est testatoris: secuta enim morte non est testatoris: sed heredis: vere ab adita, ficte a morte.l.heres q̄ñ.ȝ.de acquiren.here.cū si. Not. attendi tempus mortis in ponenda ratione.l.fal. Itē q̄ prouentus ex rebus etiā hereditarijs ante aditā nō augent patrimoniū quo ad falcidiā. Itē q̄ legatarij particulares non possunt cogere heredē adire. Syl.
¶ Quātitas. Mortis tempore.ṡ.de lega.§.si peculiū. contra. Sol. ibi remanet seruus quasi peculij dominus. Additio. In estimatione tū debitoris est secus: q: si post mortem testatoris & ante aditā hereditatem efficiatur non soluendo cedit damno heredis: si econtra cedit lucro legatariorum quo ad falcidiam: vt.l.cum quo.ff.eod. Et est ratio: quia est spes q̄ de inopia deueniat ad pinguiorem fortunā. l.si defunctus.C.arbit.tut.Jo.fab.
t ¶ Legauerit. Scilicet tres partes hereditatis & quarta remanet: ita q̄ non habet locum falcidia: quia centum habeat in bonis: vt.ṡ.dictum est.
v ¶ Solida legata debentur. Alias dentur. Hoc locum habet q̄ñ res hereditarie non legate perierunt.
* Adde q̄ in contrariū est tex.in.l.cum quo.ff.eod.tamen tu reiectis aliorum solu. dic q̄ ratio.l.cum quo est q: licet propter inopiam debitoris nō posset exactio fieri. tñ ius debiti non deficiebat: sed integrum erat apud heredem. Syl.
¶ Si autem legate pereant distingue: aut erant pōdere: numero: vel mensura: & tunc idem quod hic dicitur.
* Adde q̄ ratio est quia cum sit debitor generis qō perire nō potest non liberatur.l.incendium.C.si certum peta. Syl.
† ¶ Aut non. & tunc aut incertum: vt puta hominem: et tunc idem quod hic: aut incertum ex ceteris: vt vnum de seruis suis: & tūc si oēs pereant legatarij damnum est: vt.ff.eo.in ratione.§.diligenter: &.§.incerte. aut penitus certa: vt stichus. & tūc perit legatario: vt.ṡ.de leg.§.si res legata. Accursius.

† Hanc glo. sequuntur Faber: Pl[illegible] cē. & Ang.

Legate re[illegible] periculo [illegible] ad que p[illegible] tinet.

† Nisi talia essent legata vt species puta talē vestē vini.l.si.§ si.cū.l. ff.solu.mat.

Aduerte

¶ Aduerte quia Bar.in.l.in ratione.dicit hec omnia hodie esse correcta si heres faciat inuentarium q: tunc damna post mortem non obueniunt hr̄di & ita cōiter tenetur: quāuis ego al's contrariū tenuerim. q: principium.l.in ratione non est correctū.&.l.scimus.§.& si prefatam. C.de iure delibe.probat oppo.dum dicit heredes teneri que res deuoluuntur.& sic tpe mortis: & lȝ dicatur q̄ non tenetur amittere aliqd de substātia illud est verum respectu onerꝫ ante mortē: nā de obuentis postea ibi nihil dicitur. Syl.

* Adde q̄ hi sunt casus in quib⁹ cessat: si testator phibeat: auḟ.ſȝ cū testator.C.e. secūdus in milite iure militari testāte & decedēte i militia vel.j.anniū.l.ex testō.C.eo.terti⁹ si testōr veterē legatā alienari auḟ.ſȝ in ea.C.eo.quart⁹ si heres aliqd egerit ob q̄ sit indign⁹.l.etiā.C.e. lȝ tūc nō cesset sed ad fiscū pertineat.v.si heres solidū soluat nō errās in iure aut facto.l.error auḟ.sed cū testator.C.eo.vj. si fecerit hodie inuētariū. d. auḟ.sed cū testator.vij. si fiat legatū ad fun⁹ necessariū.l.j.§.si.ff.eo.viij. si legeṫ libertas vel pecunia ad seruū manumittēdū vt in gl.in versi. seruorū.ix. si legeṫ ad causam piā.d.auḟ. similiter.C.e. x.si legeṫ dos excepto cō modo representationis. l.cū dotē.ff.eo.xj.si legentur instrumēta & cautiōes fundi.l.si predioꝫ. C.eo.xij.si legeṫ instrumētum fundi apparatus rerū predij exercēdi causa. d.l.si prediū scōm aliūm intell'. Syl.

runtur vulgares versiculi falcidiā cessare facit pars debita nato Chartula, dos, pietas, phibitur, Crimē, res vetite vendi libertas sponte relicta: hic inuentariū si nullū fecerit heres: cessat falcidia sociatis casib⁹ istis ad quorum explicationem satisfacit hic Syluester in additione.

res[a] damnosa est heredi, cui liberum est non adire hereditatē, quę res efficit, vt sit necesse legatarijs ne destituto testamento nihil consequantur: cū herede in portione pacisci[b].

¶ In ratione legis falcidię prio deducitur es alienū, funeris impensa, & precia seruorū: et de residuo, quarta pars legatorum: et si plus est legatū, q̄ sint patrimonij vires, id primo deducit: postea patrimonium defalcatur. Aret. 336

¶ Cum autē ratio legis falcidię ponitur: ante deducitur es alienū[c], Itē funeris[d] impensa, & precia seruorum[e] manumissor. Tūc demū i rēliquo, ita ratio[f] habeatur: vt ex eo quarta pars apud heredem maneat, tres vero partes inter legatarios distribuantur: p rata[g] scȝ portione eius, qō cuiq eorum legatū fuerit. Itaq si fingamus, quadringentos aureos legatos esse, & p̄rimonij quātitatem, ex qua legata erogari oportet, quadringentorū esse: quarta pars legatarijs singulis debet detrahi. Quod si trecentos quinquaginta legatos fingamus[h], octaua[i] debet detrahi. Quod si quingentos[k] legauerit, initio quinta, deinde quarta detrahi[l] debet. Ante enim detrahendū est, quod extra bonoꝫ q̄titatē est: deide, q̄ ex bōis apud hr̄dē remanere opꝫ.

¶ De fideicommissarijs hereditatibus: & ad senatusconsultū trebellianum. Tit. xxiij.

¶ Olim fideicōmissaria nō erāt necessaria, quę postea facta sunt: & pretor creatus, qui de his ius diceret. hoc dicit. 337

Nunc trāseamus ad fideicōmissa: sed pri⁹ est, vt de hereditatibus fideicommissarijs videamus. Sciēdum[m] itaq est, omnia fideicommissa primis temporibus infirma fuisse: q: nemo inuitus cogebat prestare, id de quo rogatus erat. Quib⁹[n] eñ nō poterāt hereditatem, vel legata relinquere: si relinquebāt, fidei cōmittebāt eorū, qui capere ex testō poterant he-

a ¶ Nec ea res. R̄ñdet tacite obiectioni.q.d. nōne erit iniquū cōpelli adire & nō lucrari: & ita damnum sentire?
b ¶ Pacisci. Id est aliqd opꝫ eos dare heredi: vt adeat. Et ita nota q̄ nō p oīa: & hodie sunt exeq̄ta fideicōmissa legat;: nec legata fideicōmissis. nā si fideicōmissarius ꝯpellit heredē scriptum adire: & nil ei dat vt.j.ti.j.§.sed si recusēt. Sed illud est in gn̄alibus fideicōmissis: hoc in specialibus. Que autē sit differentia inter legata & fideic.dixi i.l.j.ff.de le.j.
* Cum autē ratio legis. Casus querebat an de tota substantia defuncti detrahenda esset fal. vel aliquid prius deduceretur & videbatur de vniuersa cū defalcetur hereditas q̄ue est successio in vniuersum ius qō defunctus habuit tpe mortis: sed contrarium dr tradendo regulā que sint detrahenda: & ratio est q: cū bona sint ea q̄ remanent deducto ere alieno.l.bona.ff.de verb.sig. necesse est prius detrahi es alienū & qō ad eius similitudinē debetur q̄ ponatur ratio.d.l.fal.quia es alienum nō censetur esse in patrimonio. No. summarium. Syl.
c ¶ Cum autem. Es alienum. Etiā qō ipsi heredi debebatur tpe mortis: lȝ confusione sit factum indebitū: vt.ff.eo.qui fundum.&.C.eo.l.irritū.† nisi expresse prohibebat: vt.ff.eod.si debitor creditori.
d ¶ Funeris. Non monumēti: ve.ff.eo.l.j.§.si. Accur. Additio. Nisi esset impēsa necessaria: puta q: esset dedecus sepeliri in terra s̄m Ang.
e ¶ Seruorum. Mos erat antiquitus vt qui seruos nō habebat vnum vel plures emeret qui honoris causa funus testatoris pileati antecederent quo facto statim intelligūtur manumissi: & sic illorū manumissor: detrahit preciū: & facit ad hanc positionē.C.de la.lib.tol.§.sed & q dn̄i. Uel dic q̄ testator alicui decem legauit: vt alienū seruū redimeret legatarius & manumitteret. de hoc eñ legato nō detrahitur falcidia: nisi de eo qō superest: forte facta emptione vt.ff.de fideicō.liber.l.decē.&.ff.eo. sed & si non seruus. Si aūt vt suū propriū legatarius manumitteret: tunc nullam patit falcidiā legatarius.† & ita hec precia deducūtur: vt falcidiā non patiātur: vt.ff.e.si seruus: &.l.iulianus. Additio. Ex quibus legibus nota q̄ tñ vni legātur duo: quoꝫ alterū quādo est defalcabile: qō de illo falcidia pro vtroq deducitur: secus aūt si diuersis esset legatum: vt no.gl.in auḟ.similiter.C.eo. Ange.
f ¶ Ratio habeatur. Habita.s.estimatione rerum: non ex affectione: ſȝ cōi estimatione.vt.ff.eo.l.precia:
g ¶ Pro rata. Ut ita quartā detrahat heres: si nihil ei dimiserat testō. Uel si aliquid erat residuū penes eum adhuc detrahat ad suppletionem vel quintam: vel etiā millesimam: vt.ff.eo.in quātitate.§.si.& facit ad hoc.C.eo.l.ij.&.ff.eo.l.plautius.
h ¶ Fingamus. retento casu q̄ habebat in bonis quadringenta.
i ¶ Octaua. Scȝ quadringentoꝫ: q est quinquaginta: & ita habebat hr̄s prima quinquaginta.& hec alia quinquaginta detracta: & sic centum: & sic quartam.
k ¶ Quingentos. Retento casu q̄ habebat in bonis quadringenta: et sic legauit vltra q̄ haberet.s.centum.
l ¶ Detrahi dȝ. Impropriē aūt ponitur detrahi quo ad id qō excedit & proprie quo ad quartā que est in bonis: & sic semel positū verbū proprie & impropriē ponitur: vt.ff.de offi.pcon.l.ij. Itē nota q̄ h̄ falcidia cessat in multis * casibus quos dicas vt diximus in.l.in testamento. C.ad.l.fal.& in auḟ.de here.& fal.§.hic nobis.

† Q̄ō ēst verū hodie si fecit inuentarium: al's sec⁹.l.in imponēda. C. eodem.

Legatum alicui: vt seruū manumittat: non defalcatur.

† Hodie tñ est clarū qō delegatio libertatis: et sic pio non detrahitur falcidia auteñ. similiter.C.eo.

Uerbū semel positū pprie & impropriē pōt poni.

† De qbus hi circūse.

* De fideicōmissarijs &c. ¶ Justinian⁹ post tractatū legatorū de.l.falcidia priusq̄ de fideicōmissis tractauit: q: lex falcidia* in legatis pri⁹ fuit inuēta quā in fideicōmissis scōm. P. Uel sic. Dictū est de legatis: ſȝ q: de fideicōmissis sum⁹ polliciti dicere: vt.§.de le.§. ſȝ ne in primis: & ideo de fideicōmissis tractemus. Et q: fideicōmissoꝫ aliud generale aliud speciale: generale vero dignius: de generali primo videamus: vt.j. eod.in prin.&.j.titu.j.in prin. Accursius.
* Uera cōtinuatio est. Imperator in titulo de lega. pposuit se tractaturū de lega.& fideicōmis. separati & dixit de lega.&.l.fal. q: nihil magis conuenit tractatui legatorum.l.ij.§.quintus.C.de veteri iure enuclean. vnde modo sequitur institutum & dicit de fideicommissis & bene declarat ibi. Nunc transeamus ad fideicommissa. Syl.
Nunc trāseamus. ¶ Totus iste titu. diuiditur in.vij. partes. Primo ponit qualiter iure vetustissimo nō de necessitate: sed verecūdia quadā fideicōmissa prestabant. Secundo quomodo tēpore Augusti certis psonis ex necessitate prestabātur: vel etiā de iure pretorio. Tertio quomodo fideicōmissum fieri debeat vt valeat. Quarto q̄ñ restituta erat hereditas qō ex senatuscōsulto trāsibant actiōes omnes in fideicōmissariū. Quinto qualiter ex senatuscōsulto vespasiano heres institutus poterat detrahere quartā: & qualiter dicto iure heres rogatus de tota hereditate vt trāsirēt actiōes pro rata in fideicōmissariū stipulatio interponebatur si heres volebat adire: si vero recusabat ex dicto senatuscō. cogebatur. Sexto Justinian⁹ ista duo senatuscōsulta equiparat: & oīa que senatuscō.trebel.statuit: eidē reseruat: & que senatuscō.vespasianū statuit attribuit senatuscō.trebel.tanq̄ antiquiori. Septimo circa materiā fideicōmis.certos casus dubitabiles ponit. Scd'a ibi (Postea.) Tertia ibi (In primis.) Quarta ibi (Restituta.) Quinta ibi (Sȝ q: heredes.) Sexta ibi (Sȝ q: stipula.) Septia ibi (Nihil interest.) Ang.
* Nūc trāseam⁹. Casus nō ponit q: nihil decidit ſȝ solū ius antiquū recitat. nō eñi erāt necessaria ab initio fideicō. q: vt ex eoꝫ appellatiōe cōstat sola fide nitebant facta aūt sunt necessaria ex cā in tex. expssa. No. fideicō. vniuersalia tanq̄ digniora pferri: q: est ti. vniuersalis. Itē q̄ de iure antiquo fideicōmissa nō habebāt necessitatē. Itē qō fuerunt olim inducta ex mala causa: q: fiebāt in fraudē.ll. prohibentium incapacibus relinqui. Itē not. ethymologiam vocabuli. Itē q̄ princeps ex causa potest vel ex gratia iubere aliquo casu id obseruari et effectum habere quod de se est inualidum. Item q̄ iurisdictio datur tacite. Item q̄ olim fuit pretor fideicommissarius. Syl.
m ¶ Sciēdū itaq est.q.d. tractaturis nobis de fideicō. q: eorū apud antiquos aliter se habebat tractatus ne qd antiqtatis penitus ignoret: itaq dicam⁹ de fideicō. gn̄alibus & spālibus: vt arg.ṡ. de test. in prin.
n ¶ Quibus vt spurij. & in his nil innouaṫ. nā nec hodie valet *fideicōmissum: vt.ff.de iure fisci nō intelligiṫ.§.j.ij.&.iij.&.C.de natu.lib.l.j. &.fi.C.ad.l.fal.l.etiā scōm Azo. Sunt & alij qui capere nō poterāt nec possunt: vt.ṡ.de leg.§.legari, diximus: & in his omnibus nil innouaṫ:

Continuatio.

† Lex falcidia hic ab Accur. i lata significatione ponitur: vt ptrā q̄ q̄rtā cōplectaṫ: Nā ad hec ad legata & fideicōmissa.

Diuisio.

* Que et Jabol.i.l. Seius ad Trebel. fiduciarie dicunṫ veluti et heres fiduciarius id est fideicōmissarius.

† Nisi scilȝ ipsis a patre esset relictum ab extraneo p̄fideicōmissū: q̄ñ tū fideicōmissum valere not. Specul. in titul.de succ. ab intest.§.in primis: Cuius rationē ait Bald. esse qō ipsis ab iure nō prohibitum legari. Ceterum qualiter spurij institui possint, vide p Cepol. in cautel.xxj. que incipit octaua cautela.

Universidad de Deusto Biblioteca

vt in muliere q transit ad scda vota.§.tps luctus: cui ab extraneo reliq pot: vt.C.de inces.nup.l.si quis incesti. z.C.de se.nup.l.j.
a Nullo vinculo.i.nulla actione: sed per officium iudicis: vt.ff.de ver. sig.pecunie verbum.§.actionis.
* Adde tn q persecutio hret vinculu iuris lz extra ordinariu vt pbatur ex definitione obligationis iunct.l.obligationum.§.lege.ff.de actio.et ob. vn dicendu q fideicomissa iure prisco nec et officiu iudicis habebant: sed hodie vtia haberet psecutione pticularia, qr legatis * exequata habent actione: z ita itelligo. Syl.
b Personaru. capaciu dutaxat non earu que sut non capaces: de qbus supra locutus est: z hic psonarum quarundam.
c Interponere.i.vt fideicom. prestentur generaliter in omnibus.
d Populare.i. populo expediens.
e In assiduam iurisditionem.i.vt assidue de h ius reddatur: vt etiam ab aliis q a consulibus. Accursius florentinus.
f Eorum.i. fideicomissorum.
g Crearetur. vt.ff.de ori. iur.l.ij.§. post q deinde diu.
* In primis. Casus dubitatum fuerat an in fideicomissis dandis aliqua requireret solenitas z videbatur q non qr in eis sola testatis volutas ilpicitur.l.cu veru.C.de fideico. Zriu decidit q necesse est hrde grauaru recte institutum. si eni esset institutio nulla (sm hoc ius) annullaretur et fideicomissum: sed tunc dubitatum fuit an ex certa die vel quo relinqui posset: z ro dubitandi erat qr h cu modo hereditas dari no possit.§.heres.s. de here. insti.et fideicomissarius z heres equiparetur.l.j.§. de illo.ff.ad treb.tn zriu dr qr ideo illud cotingit in hereditate ne pro parte teporis contingat illum decedere intestatum qd non cotingit in fideicomisso vti ideo cessante rone impeditiua cessat lex. No. legatum relictu ab eo qui oino volebat testari sine institutione heredis esse nullu. Itez q fideicomissum vniuersale dr tam de parte q de toto. Ite q pot sit relinqui in summario. Syl.

reditatem: z ideo fideicomissa appellata sunt: quia nullo[a] vinculo iuris, sed tantu pudore eorum, qui rogabantur, ptinebantur. ¶ Postea diuus Augustus primus semel iterumq gratia personarum[b] motus, vel, qr p ipsius salute rogatus qs diceret, aut ob insignes quorunda perfidiam iussit consulibus autoritate suam interponere[c]. Qd qr iustu videbatur, et populare[d] erat, paulatim conuersum est in assiduam[e] iurisditione: tantusq eorum fauor[f] factus est, vt paulatim etia pretor pprius crearetur[g], qui de fideicomissis ius diceret, quem fideicomissarium † appellabant.

Heres soleniter institut?, grauari pot fideicomisso in totu, vel in parte pure, sub conditione, vel ex certo die. h.d. [337]

In primis[h] igitur sciedum est opus esse, vt aliquis recto iure testo heres instituat[i]: eiusq fidei comittatur, vt eam hereditatem alii restituat: alioqn inutile[k] est testametu, in quo nemo heres instituitur. Cu igitur aliqs scripserit: Lucius titius heres esto: pot adiicere, rogo te Luci Titi: vt cu primu poteris hereditate mea adire, eam Caio seio reddas, z restituas. Pot aut qsq, z de pte restitueda herede rogare. Et liber e vel pure, vel sub cdone[l] relinqre fideicommissum: vel ex certo die.

Qui restituit hereditatem remanet heres noie: z in fideicommissariu trafeut oes actioes. Are. [339]

Restituta aute hereditate, is quidem, qui restituit, nihilominus heres pmanet[m]. Is vero, qui recipit hereditate, aliquado[n] heredis, [o] aliqn legatarii loco habebatur. Et Neronis quide temporibus Trebellio[p] maximo z Anneo seneca cosulibus[q] senatuscosultu factum est, quo cautu est: vt si hereditas ex fideicomissi ca restituta sit, oes[r] actioes que iure ciuili[s] heredi z in herede competerent, ei, z in eum darent, cui, ex fideicomisso restituta est hereditas. Post qd senatuscosultu pretor vtiles actiones ei, z in eu, qui recipit hereditate[t], quasi heredi, z in heredem dare cœpit.

Heres rogatus de fideicomisso vniuersali, vel particulari per senatuscosultum pegasianu poterat quartam deducere: z in herede omnes actioes remanebat, nisi cautio fuerat interposita inter eum z fideicommissarium de actionibus diuidendis. Areti. [340]

Sed quia heredes scripti, cum aut totam hereditatem, aut pene totam plerunq restituere rogabantur, adire hereditatem ob nullum, vel minimum lucrum recusabant[v]: atq ob id, extinguebantur fideicommissa. Postea vero Vespasiani Aug. temporibus (Pegaso † z Pusioe cosulibus[x]) senat? cesuit: vt ei, qui rogatus esset hereditate restituere: perinde[y] liceret quarta parte reti-

ne hereditate: cotrariu deciditur ex regula comuni: q qui semel est heres no desinat esse heres.l.ei qui soluedo.ff.de heredibus insti. No. que no desinere esse herede etia facta restitutione hereditatis. Ite nota qd vtiles actiones transeunt in fideicommissarium. Syl.
m Restituta. Heres permanet. No. q semel est semper erit: z sic.ff.de mi.l.etia si fine.§.sed quo papinianus. z.ff.de heredibus insti.l.ei qui soluedo.in fi. Accursius.
Additio. Hoc obtinet in immutabilibus de natura vel costitutione iuris als secus arg.§. vt autem.in aut. de non alie. Joan.fab.
n Aliquado.i.sm vnu ius.vt per trebel.vt statiz dicet: na omnia trasibat.
o Aliquado.i.sz aliud ius non erat loco heredis sz legatarii vt per pegasianu: sm qd retinet institutus quarta: vt.j.e.§. sed z qr.z.§.postq.
p Trebellio. z hinc dictu fuit trebellianu senatuscusultu. vt z macedonianu a macedone: vt.ff. ad mace.l.j.
q Cosulibus. scilicet existentibus.
r Oes. imo no oes etia per trebellianu: vt.j.e.§. ergo. cotra. Sol. lz hic dicat oes non tn dicit tote: vel in totu sm Jo. † Vel dic q qn de toto erat rogatus habebat locu qd hic dicitur: si aut reteta quarta de cetero erat rogatus: hz locu q dicitur infra. Accursius.
* Adde q vtraq solu. pot esse bona z differetia inter omne z totu est qd omne est pluriu, totu vni?.j.pro soc. in princi. z ibi glos. Syl.
s Iure ciuili. vel etia pretorio: dummodo tales sint pretorie que sunt trasitorie: vt sunt persecutorie: vt.ff.de acti. z obli. in honorariis. z.ff. eo.l.j.§. quamuis. secus in penalibus. vt.j.de actionibus.§.penales.
* Adde q eatenus est heres absq aliqua cautioe tutus aduersus creditores respectu actionum descendentiu a defuncto vt per Angel. hic z alios. Syl.
t Hereditatem: non facta cessione actionum † alias enim etiam directas habet ex nomine cedentis.
* Sed quia heredes scripti. ¶ Casus non figurabit cum recitetur ius antiquum: assignatur eni ratio introductiois in tex. No. q defalcatio ex fideicomissario fuit introducta ex senatuscosulto pegasiano. Ite qd ipso iure ex pegasiano diminuuntur fideicomissa. sicut legata ex.l. fal. Ite q detractio de fidecommissis non est ex.l. fal. etiam de particularibus sed ex pegasiano. Cetera no. vt hic per docto. Syl.
v Sed quia. Recusabant. sic.s.titu.j.in princi.
x Consulibus. s. existentibus.
y Perinde liceret quarta zc.i. dicere: sicut per legem fal. defalcantur specialia legata. vt.s.titu.j.§.cum autem. z.§.j. ita z generale fideico. defalcat per pega. senatusco. vt hic. Et no. triplice esse quarta. Vna dicitur * iure nature debita: vt que debet filiis z filiab? z inferiorib? z superioribus: z quibusda trasuersalibus. vt.C.de inoffi.testa.cu queritur z.l.paretibus. que est aucta in aut.de trien. z se.§.j. z hec dicitur debitu bonorum subsidiu. vt.C.de inoffi.do.si totas. Alia est que debet iure institutionis: vt ex singularibus legatis z fideicommissis. vt.s.titu.j. Alia que dicitur trebellianica. vt.j.eo.§.sed qr. licet fuerit per pegasianum inducta. vt hic. Item est quarta quedam que debetur ex constitutione diui pii filio arrogato. vt supra de adop.§.cum autem. Additio. Itez est z alia que debetur concubine: quam quis acceperat ea intentioe q eam duceret in vxorem: quonia si postea animo mutato illa expellat tenetur ei quartam partem sue substantie dare. vt in aut.qui. mod.

h In primis.s.qr ius fideicomissorum expositi sum?: quoniam autem fideicomissa vniuersalia z singularia: hoc.s.vt heres prio instituat in sua habent natura coiter: igitur z de eo in primis notandum est: sic z econtra dicitur z continuatur.ff.de leg.§.sed ne in primis.
i Heres instituatur: potest etiam ab intesta. vt.j.eo. preterea que e z.
k Inutile. Nota non valere testamentu sine herede: sic.ff.de here.q ab inte.d.l.proxime: z.ff.de codi.l.si.
* Adde q aut costat quem velle codicillari: z tunc licet ibi non sit institutio, valet fideicomissum etiam verbis directis datum ex mente disponetis.l.sceuola.ff.ad treb. z hoc tunc dicitur apparere quado apposuit clausula codicillare: aut costat voluisse oino testari: z tunc oia sunt inualida sine instone.l.j.ff. de iure codicillo. z ita dz intelligi hic text. aut sumus in dubio z verbis directis factu non valet.d.l.j. aut obliquis vel communibus z valet.d.l.sceuola. Syl.
l Sub conditione q z a quo sunt implende conditiones: dic vt.ff.ad trebel.facta.§.si sub conditione.
* Adde q glo.non intellexit tex. hic enim loquitur de conditione adiecta fideicommisso in.d.§. si sub conditione. de conditione adiecta heredi. Syl.
* Restituta. Casus qrebat an fcta hereditat? restone restitues remaneret hrs z videbat q no qr ex q a.l.ciuili in cuius ptate est aliquem facere hrde introducta sit resto hrditatis no vr q aliqs possit esse hrs si-

* Caue tu ne huius tesnia in trasuersum ducat. No sunt enim vt vulgo creditur fideicomissa legatis exequata tamen iurisconf. vlpia. in.l.j. de legat.j. dicat legata esse p oia exeqta fideicommissis, non tn ediuerso ait fideicomissa legatis adequata. Quamobrem colligit Zasius minime necessario sequi: vt vtra q eode iure petatur, qd approbat et ipse Alciatus.

Testamentu sine herede non valet.

* Quis aut prius de fideicomissis cognouerit habes ex Quintiliano proptu lib.iij. cum ait. No debes apud ptore petere fideicomissum, sz apud cosules. Maior cu ptoria cognitione summa est. Ceteru ad horu ampliorez cognitione vide apd Bud. in Pand. prio. ann.

† Et sic verbum omnis est: distributiuum vltimu. tot? ve r pticulario: qd not. sm Angel. Sed Joan. fab. hoc reprobat z tenet sequete solutione.

* Abs q pegasianu dictum est senatusco. qd tadem cessit Trebel. senatusconsulto, taq vetustiori et equitatis propiori.

* Sed secuta restitutione hereditatis, qua actioes vtiles consequunt: que z nonnunq etia citra restitutionem ipso iure in fideicomissariu p trasseunt vt pote cu heres absens vel in motu est, aut sine successore moritur.l. penul.C. eod. tit. Et adde qd lz apud heredem di recte actiones ta actiue qua passiue psent, non tn efficaciter conuenit aut puenit vt.l.j.ff.codem.

* Vide in idem aliam glo. in.l. in qrta.ff. ad l.falcid. z in l.filiu.C.famil.ercisc.

nere, † atq ex lege falcidia ex legatis retinere coceditur. Ex singulis quoq rebus, que per fideicommissum relinquutur, eadem retentio permissa est[a]. ¶ Post[b] quod senatusconsultum, ipse heres onera[c] hereditaria sustinebat. Ille autem, qui ex fideicommisso recipiebat parte[d] hereditatis, legatarii partiarii loco erat.i. eius legatarii, cui pars bonoru[e] legabat, que species legati partitio vocabat: qr cu herede legatarius partiebat hereditate. Vn, que solebant[f] stipulationes inter herede z partiariu legatariu interponi[g], eedem interponebatur inter eu, qui ex fideicomisso recipit hereditatem z herede.i.vt lucrum z damnu hereditariu pro rata parte inter eos comune[h] sit.

Rogatus restituere dodrante actiones diuidit pro rata: si vero vltra dodrante, ex pegasiano remanet actiones penes heredem: nisi stipulatio sit iterposita, si spote adiit: alias, omnes transeut in fideicommissum. h.d. [341]

Ergo[i] siquide no plus, q dodrante hereditatis scriptus hrs rogatus sit restituere, tuc ex Trebelliano senatuscosulto restituebatur hereditas: z in vtrunq actiones hereditarie pro rata[k] partem dabantur. In herede quide iure ciuili, in eum vero, qui recipiebat hereditate ex senatusconsulto Trebelliano, tanq in herede. At si plus q dodrante, vel etiam totam hereditatem restituere rogatus sit, locus erat Pegasiano senatuscosulto: z heres qui semel adierat hereditatem, si modo sua volutate adierat, siue retinuerit quartam parte, siue retinere noluerit: ipse vniuersa onera[l] hereditaria sustinebat. Sed quarta quidem retenta, quasi partis z pro parte, stipulationes interponebatur tanq inter partiariu legatariu z herede. Si vero totam hereditatem restitueret, [m] empte z vendite z hereditatis stipulationes interponebatur[n]. Sed si recuset scripti? heres adire hereditate, ob id q dicat ea sibi suspecta esse, quasi danosam[o]: cauetur Pegasiano senatuscosulto, vt desyderate eo, cui restituere rogatus est, iussu pretoris adeat z restituat hereditate perindeq ei, z in eu, q recipit hereditate, actiones † datur, ac iuris est ex Trebelliano senatuscosulto. Quo casu[p] nullis stipulationibus est opus: qr simul z huic q restituit securitas datur, z actiones hereditarie ei, z in eu transferutur, q recipit hereditate: vtroq[q] senatuscosulto i hac cocurrete specie.

Ois virtus pegasiani senatuscosulti tributa est Trebelliano: z heres restituit hodie reteta quarta actionibus diuisis pro rata: et heres hodie ex eode senatusconsulto cogitur adire. h.d. [342]

Sz qr[r] stipulationes ex senatusconsulto pegasiano descedentes, z ipsi antiquitati displicuerut: z quibusda casibus[s] captiosas eas homo excelsi ingenii Papinian? appellat: z nobis in legib? magis simplicitas[t] q difficultas placet ideo omnibus nobis suggestis[v] tam similitudinibus, q differentiis: vtriusq senatuscosulti, placuit (exploso senatusconsulto pegasiano, quod postea[x] supuenit) omne autoritatem trebelliano senatuscosulto prestare: vt ex eo fideicomissarie hereditates restituantur, siue habeat heres ex voluntate testatoris quartam[y], siue plus, siue minus, siue nihil penitus: vt tuc quado vel nihil, vel minus quarta apud eu remanet: liceat[z] ei, vel quarta, vel qd deest, ex nra autoritate retinere, vel † repetere solutu[a] quasi ex trebelliano senatusconsulto, pro rata portione actionibus[b], tam in here-

mo.na.efficiutur legi.§.si igitur. als z melius.§.quonia aut. quasi circa fi.ti.col.vj. Et vide als plures quartas per Jo.fab. z Ang.hic.
a Permissa est. per senatusconsultum pegasianum.s.ab herede non a legatario grauato alii dare vel restituere: vt dicimus.j.titu.j.§.j.
b Post quod senatus.s.pegasianum.
c Onera.l.omnia.
d Parte.sz dodrante.
e Pars bonorum.
Additio. Intelligas tn sub nomine hereditario: als aut iste textus no procederet: qr ille cui relinquitur pars bonoru no sustinet aliqua onera vt.l. bonoru.ff.de verb.sign. et not.in.l.non amplius.§. si.cum.l.seq. z ibi Bar.ff. de lega.j. z facit tex.cu gl. z Bar.in.l.mulier.§.si.ff. eodem Ang.
f Solebant.s.iure vetustissimo sm Pla. nam legatarius non sustinebat onera: z ideo h stipulatio interponebat. Sed cu hodie legata fideicomissis sint adequata. vt.s.de lega.§.sed non vsq. z in fideicomisso diuidant onera inter herede z fideicomissarium: vt.j.proxi.§.ergo.z.§.sed qr stipulationes ptz q hec legata vniuersalia seu pticularia sine stipulatione debent trasire cu onere z facit ad hunc.§.ff.de leg.ij.si quis seruum.§.fi.z.l.seq.
* Adde hoc no pcedere legata parte bonorum sm Bar.in.d.§.fi. etia facta exequatione. Syl.
g Interponi. puta quado legabatur dodrans.
h Comune fit. Sed hac stipulatione non interposita oia onera erant heredis rogati occasioe quarte. qua retinebat. vt.j.eo.§.at si plus.
Ergo siquide. Casus querebat: an rogatus restituere esset oino imunis sm ius antiquu: z rndetur put in tex. corrigit eni hoc qd hic dr ex.§.proxi. seq. z assignat ibi ro decisionis. Ideo no expedit alr casum figurare: qr lra plana est. Not. q quis iuris ciuilis appellatioe veniant ille qnq ptes de qbus.s.de iu.na gen. z ci. Tn in spe sumedo no cp hedit et senatusconsulta. ita est tex. hic du dr in herede quide iure ciuili in fideicomis. ex senatusco. Ite q hrs recusaus adire cogitur ad petione fideicomis. adire z restituere. Ite q tali casu hrs est imunis ab oi dano. Ite q nihil lucri sentit. Ite q regulr hrs grauat? cogit inuitus adire z restituere nisi hrs zriu disposuerit glo.in.l.debitor.in pn.ff.eo. Syl.
i Ergo si quide. Tuc demu locu hz senatusconsultu Pegasianu: qn vel totum vel vltra dodrantem heres rogatus est restituere: ergo zc.
k Pro rata parte. Supra eo.§.restituta.contra. Solu. vt ibi.
l Vniuersa onera. Nisi stipulatione supradictam interposuisset. vt.s. eo.§.post quod: z hic subacit.
m Restituere.s.sponte. Na poterat quartam retinere p Pegasianum supra eod.§.post quod.
n Interponebatur. Facit.ff.de pec.si creditor. z.ff.man. herede.§.fin.
o Quasi danosam. Lz cam no assignet: qr varie sunt hominu voluntates. vt.ff.ad trebel.l.quia poterat. Accur.
* Adde q isto casu est voluntas pro rone qr hic agit pncipalr vt se exponeret no vt aliu grauet: aliogn sola volutas si tederet ad aliqu grauandu ex vanis suspitionibus mota no sufficeret.l.hec aut satis datio: in principio.ff.si cui plusquam per.l.fal. Syl.
p Quo casu.i.cu per treb. restituat tota. Vel dic p pegasianu.s.i casu proposito vbi * coactus adiit: si vero non coactus: sed sponte: secus: vt.s.eo.§.si vero totam.
q Vtro.s.treb. qr nil retinebat: z pegasiano: qr cogebat: z ita q ad snia cocurrut q ad verba eni no concurrut: cum alio casu vnu: z alio aliud loqbat.
* Sed qr stipulationes. Casus no pot figurari qr ponit correctio iuris antiqui: est eni pro rone dubitandi ipm ius antiquu: ro aut correctionis ponit in tex. ibi sed qr in pn. Not. igit simplicitate amica ll. caliditate inimica: qd itelligedu e de prudeti no de supina.l.nec.ff. de iu. z fac.ig. Ite no. q ois virt? pegasiani senatuscosulti est hodie tributa trebel. et illd in q magis valebit cetera no. dic vt per Ang. z alios. Syl.
r Sed qr. Dixi interponi stipulationes ex senatuscon. pegasiano zc.
s Quibusdam casibus. Sz pter solenitate verboru: vt hic dicut qda: vt tunc: qn is cui restituta erat: no erat soluedo. Vn inutilis erat stiplo. Vl verius hos captiosos modos nescim? q sint. ac.
t Simplicitas. No. simplicitate amica legibus. z facit.j.de leg.agn.succe.§. nos vero z.ff. de dolo.l.j. in prin. Additio. Intellige de simplicitate: que est zria fraudi: non aut de fatuitate: qr illa est danabilis.l.iii.§.fi.ff.d susp.tu.
v Suggestis. hic nota q in snia sut allegationes repetende.
* Aduerte tn qa argm no cocludit qr licet iste similitudines sint repetite. Tn nihil inferunt ad sententiam. Syl.
x Quod postea: qr pus fuit trebel.
y Quartam. Sz de bonis hereditatis: detracto tn alieno ere: vt.C.e. z sine scriptura. Additio. Pot tn fideicomissario volete quarta totius hereditatis deducere: z tuc tenet creditoribus pro sua rata. de quo z qualiter legatariis teneatur. vide pe Angelum hic.
z Liceat. Etiam zvolutate defuncti iure isto.s.instone. vt.C.ad.l. fal.si vt allegas. hodie forte z sm qsda: vt i aut.de her. z fal.§.si xo expssu.
* Adde q cois opi. hodie e q phiberi possit cu h sit clau in fal.aut. sz cu testor.C.ad.l.fal. q hodie e eqparata.l.marcel. * §.qd aut.ff.ad treb.
a Solutum. Propter facti no iuris ignorantia: vt.C.ad.l. falc.error.
b Actionibus. Sz creditoru no legatoru sm bar. vt.ff.eo.l.j.in fi.z.l. apd.j.rn.sz z legatari? rndet: cu eis fideicomissaria portio si sufficiat: sic tn vt toti? hereditatis qrta sibi reseruet: vt.ff.ad treb.l.j.§. si is qui. sm Jo.j.sz Azo z.C.ad treb.l.ij. Sz illa sz supradicta distictione itelligit.
* Adde q aut hrs cogit adire q casu nihil retiet: z tuc no tenet.j.vers. si xo tota: aut erat facta tot legata, q fuit necessaria detractio quarte z sile in nihilo tenet legatariis.l.j.§.fi.ff.eo. qr dz hre qrta salua: aut habebat hrs plus quarta sub noie quote, veluti si erat restitueda puta dimidia tm: nam tunc tenet legatariis p rata tm itellige tn p rata totius

† Concor. cu h text. c.Raynutius in gl. sup ver. trebellianum an mediu. ex de test.

* Quo casu fideicommissarii periculo adit: nec tum potest nui volens quarta retinere l. cum hereditatem. ff. eod. z adde huc no. per Bar.in.l.qr poterat. ff. eodem.

† Als aderentur.

Simplicitas est legibus amica.

In sententia allegationes repetende.

* Hic notare licet, qd sicut legata possint repeti vt detrahat falcidia ita et tota z integra hereditas sunt restitueda p errore soluta, repetunturq vt detrahat trebellia. qd sec? est in legatis incertis p sonis solutis que pter incertitudinem poterat retineri. Qm soluta quocu q errore no repetuntur vt.s.d leg.§.incertis.

* Et ibide vide Bart. q sniam Jacob. Bel. refellit.

Universidad de Deusto Biblioteca

quomodo quarta nō ledatur.l.j.§.pen.ff.eo. Aut testō: assignauit heredi aliqd vt deducto eo totū vadat ad fideicōmissarios: nā tunc quis habeat plus quarta nō tenetur legatarijs nisi bona fideicōmissarij sufficerent.l.j.§.si quis.cccc.ff.eo. Syl.

a ¶ Restituerit sponte. Que testō fit re ⁊ verbo, re: vt si patiatur res hereditarias a fideicōmissario possideri vel totas vel aliquas earū hac mente: vt restituatur hereditas. verbo aūt sic: restituo hereditatem tibi: lȝ corporalē possessionē nō tradā: ⁊ extunc res fiunt fideicōmissarij in vtroqȝ casu: vt ff.ad treb. facta. Sed nūquid etiā ante factā restōnē est fideicōmissarius dominus: vt.C. cōia de leg. l.fi.§.sed qz. Respon. nō: qz ante restitutionē omnia facit heres: ⁊ etiā manumittit seruū hereditarium: qd nō faceret si alius esset dñs vt.ff.ad treb. marcellus.§.res.⁊.l.si heres institutus.§. si heres. Nec obstat.d.l.cōia de lega. que dicit dari rei vendicationem fideicōmissario generali. nam est intelligendum ex quo hereditas est restituta. Ul' speciale in rebus alienatis: vt ante restitutam hereditatem detur fideicōmissario vtilis rei vendicatio.

b ¶ Competūt. Quia per omnia est: vt heres: vt.ff. qd cum.e.l.si filius.§. fin.

c ¶ Fuerat. Ut.s.eo. §.sed si recuset.

d ¶ Apud heredē. Cui et cauebit fideicōmissarius de prestando eū indēnez futurū occasione hereditatis: vt.ff.ad trebel. cum hereditas. ⁊ etiā pro futuris hȝ exceptionem: vt.ff. ad trebel.l.j.§. ꝙꝙ.† Sȝ hec cautio ō qua hic dr qliter fiat? Rñ. per officium iudicis postulante eo cui est restituēda hereditas: vel quota pars. nō autem si singulare fideicōmissum sit relictum: vt.ff. ad trebel.l.nā qd.non oīs. vel etiā postulāte pcuratore eius cui fit mandatū nec sufficit cauere de rato.vt.ff.ad treb. quidam §.j. Additio Et nota pcuratori simpliciter ⁊ habenti speciale mandatuȝ potest fieri restitutio hereditatis: nō autem procuratori in rem suam sine cessionario: vt ē casus mirabilis in.l.cuȝ mulier.§. ex asse.ff.de iure dot. Aret.

† Hoc verū facta restitutione, sed ante ipsam bene cōuenitur. l. ita tñ.§. qui ex trebel.ff.eo. Angel.

dem qȝ in fideicōmissarium competentibus. Si vero totam hereditatem spōte restituerit[a] omnes hereditarie actiones fideicōmissario: ⁊ aduersus eū competūt[b]. Sed etiā id qd precipuum pegasiani senatusconsulti fuerat[c]: vt quando recusabat hrs scriptus sibi datā hereditatem adire, necessitas ei imponeretur, totā hereditatē volēti fideicōmissario restituere, et omnes ad eum, ⁊ cōtra eum trāsire actiones: ⁊ hoc trāsposuimus ad senatuscōsultū trebellianum, vt ex hoc solo necessitas heredi imponatur: si ipo nolēte adire fideicōmissarius desyderet restitui sibi hereditatē: nullo nec dāno nec cōmodo apud[d] heredem remanente,

¶ Que de tota hereditate cauta sunt, habent locum in parte. h.d.

¶ Nihil aūt interest, vtrū aliqs ex asse hrs institutus, aut totā hereditatē, aut pro pte restituere rogatur: an ex pte hrs institut⁹, aut totā eā ptem, aut partē ptis restituere rogat. Nā ⁊ hoc casu eadeȝ obseruari precipimus: que in totius hrditatis restōne diximus[e].

¶ Si retēta certa re ascendente ad quartā, rogatus sit reliquū restituere, restituta hereditate oēs actiones insolidū trāseunt in fideicōmissarium: ⁊ heres ad nulla onera hereditaria tenetur. h.d.

¶ Siquis vna aliqua re deducta, siue percepta, que quartā[f] cōtinet: veluti fundo, vel alia re rogatus sit restituere hereditatē: simili modo ex trebelliano senatusconsulto restitutio fiat: perinde ac si quarta parte retēta, rogatus esset reliquā hereditatē restituere. Sȝ illud interest ꝙ altero casu, id est, cū deducta siue percepta aliqua re, restituitur hereditas in solidū ex eo senatuscōsulto actiones transferūtur: ⁊ res que remanet[g] apud heredē sine vllo onere hrditario apd eū remanet, qsi ex legato ei acqsita. Altero vero casu, id est, cū quarta parte retenta, rogatus est heres restituere hereditatē, ⁊ restituit: scindūtur actiones[h], ⁊ pro dodrante quidē transferūtur ad fideicōmissarium, pro quadrante remanent apud heredē. Quinetiaȝ, licet vna re aliqua deducta, aut percepta restituere aliquis hereditatē rogatus sit, in qua maxima pars hereditatis cōtineatur, eque in solidū transferūtur actiones: ⁊ secum deliberare dȝ is, cui restituitur hereditas, an expediat sibi restitui. Eadē scȝ interueniunt, ⁊ si duabus pluribusue deductis perceptisue rebus restituere hereditatem rogatus sit. ¶ Sed ⁊ si certa sūma deducta pceptaue, que quartā, vel maximā partem etiam hereditatis continet, rogatus sit aliquis hereditatem restituere: idē iuris est. Que aūt diximus de eo, qui ex asse institutus[i] est: eadē transferimus, ⁊ ad eum, qui ex parte heres scriptus est,

¶ Heres ab intestato ⁊ fideicōmissarius grauari possunt de restituendo. h.d.

¶ Preterea īestatus quoqȝ moriturus pōt rogare[k] eum, ad quē bona sua, vel legitimo iure, vl' honorario ptinere intelligit: vt hereditatē suam totā, partēve eius, aut rem aliquā: veluti fundū, hominē, pecuniam alicui restituat[l]: cum alioquin legata, nisi ex testamēto non valeant[m]. Eum quoqȝ, cui aliquid restituitur, potest rogare, vt id rursum alij aut totum, aut partem, vel etiā aliquid aliud restituat[n].

¶ Qui primo negauit fideicōmissum esse relictū, postea ꝯuict⁹ nō pōt dicere in min⁹ solēni volūtate fuisse relictū. h.d. ṡm opinionē Joānis. Uel sic, quando testator noluit solēniter disponere: sȝ in fide heredis ꝯmittere, hrs tenet iurare nō esse relictū, vel soluere. Hoc.d. Are. Et hāc opinionē approbant docto. in.l.fi.C.eod.titu.

hereditate nō videbatur ⁊ alijs danda ṡriuȝ deciditur in vtroqȝ rō est qz satis est ꝙ habent iudicio testōris.l.in quartā.ff. ad.l.fal. hȝ tñ tunc liberam quod secus est si relinquitur quota. Ro.summariū. Item ꝙ qñ heredi assignantur vna vel plures res habetur loco legatarij ⁊ oīa onera remanēt apud fideicōmissariuȝ. Item ꝙ liberuȝ est fideicōmissario fideicōmissum futurȝ inutile repudiare. Syl.

f ¶ Si qs vna aliqua re deducta: siue. Quartam vel etiam minus quartā sed tñ agitur ad supplementū vel retinebit: vt.ff. e.l.j.§.si heres pcepto.i fi. * Adde ꝙ in eo supplemento qz hȝ sub noīe quorū subibit onera: vt debēt gl.⁊ doc.in.d.§.si hrs. Et dic etiā ꝙ si coactus adiit restituit etiā reȝ sibi a testōre relictā.l.ita tñ.§. si preceptis.ff.eo. Syl.

g ¶ Remanet apud heredē. Facit.C.de here. insti. quoties.

h ¶ Actiones. Scȝ creditorū non legatorū. quod dic: vt.s.eo.§.sed qz i fine.

i ¶ Institutus. At restituat retenta certa re.

* Preterea. Casus qrebatur nunquid venientes ab intestato grauari possent ⁊ videbaꝭ ꝙ non qz habēt a.l.nō a testatore ⁊ quē non honorat nec onerat.l.ab eo.C.de fideicōmis. Contrariū decidit qz satis dr saltē tacite honorare ex q poterat alios instituere ⁊ ipos excludere.l.conficiūtur.de iur. codi. ⁊ qz cum grauet in ꝯnam videtur honorare et eis relinquere. Not. ꝙ nō solū ex testō sed ab intestato heredes grauari fideicōmisso possunt. itē ꝙ legata de iure antiquo ab intestato relicta nō valebant. Itē ꝙ fideicommissarius ⁊ legatari⁹ grauari possunt. Syl.

k ¶ Preterea intestatus. Rogare, in codicillis.

l ¶ Restituat: ideo pōt ab his fideicōmissum relinqre: qm sua sponte relinqre legitimā hereditatem: vl' non instituēdo aliū: vt.ff. de iure codi.l.conficiūtur.§.j.

m ¶ Non valeant. Sȝ quo iure hoc est verū: antiq nō vt.ff.de lega.j.l.j. Itē nouo non: vt.C.cō.de leg.l. §. Dic ergo antiquiori iure locuȝ habere quod hic dicitur.

* Adde ꝙ Bar.in.d.l.j. seq. hanc solu.in.ij.col. sed hic tex. videꝭ obstare cū dicat non valeant designando tempus quo loquitur nisi subaudias. scȝ iure antiquiori. prout gl.ver.eo possit ti. seq. in prin. vel ponatur tēpus pro tēpore vt sepe. Hodie vero communis resolutio est ꝙ valeant relicta ab intestato: quia non remanet hodie differentia inter fideicommissa. ⁊ legata. nisi voce nomine ⁊ verborum conceptione: vt not.s.d.l.j. excepto legato libertatis. Syl.

¶ Vel dic quod dicta lege. de lega. primo. secundū noua iura loquitur secundum que equiparata sunt legata fideicommissis. (j) vt supra de lega. sed non vsqȝ.

n ¶ Restituat. Etenim in quātū quis honoratur ⁊ onerari potest: ‡ vt infra titulo primo.§. hoc solum. Sed nunquid quartam retinebit? Respon. vt.j.tit.j.§.hoc solum.

‡ Idem in l.f.C. cōia de leg. ad finem ⁊.l. labeo.C. de fideicōmiss. Aduerte tamen qd fideicōmissarius pticularis rei alteri restituere rogatus quartā non detrahet: vt not.in.d.l.f.ad fin. et j.tit.pri.ad princip. sed generalis fideicōmiss. detrahere pōt i casib. no.C.eod.l. penul.§.fi.

¶ Nihil aūt interest Casus nō figuratur in tā gñali regula, modicum em dubitationis habebat: qd illud de tota dicebaꝭ hrs et locū in parte l.q de tota.ff.de rei ven. Ro. summariū: ⁊ ꝙ idē est iuris in fideicōmisso quote partis quod in fideicōmisso totius hereditatis. Syl.

e ¶ Nihil aū. diximus: vt.s.eo. sed qz stipulationes ⁊ proxi.§. Et nota ꝙ idē iuris est in toto quo ad totū: qd in parte q ad partē vt.ff.de acq. here. si seruus: ⁊.ff.de vsufru. qui scit. in prin. Arg.s.ff.de euic. ex mille. Additio Tu dic ꝙ hec regula procedit qñ est eadem ratio in parte q in toto: alias non: vt in contrario: vt ibi declarat glo.iij.

Ius idem est in toto quo ad totū ꝙ in parte quoad partem et cōtra.

* Si quis. Casus dubitabaꝭ an relicta aliqua ⁊ pticulari hrdi si rogabaꝭ reliquū restituere an teneret actionib⁹ hereditarijs: ⁊ an habebit quartā: ⁊ videbatur ꝙ sic quia cū debeatur sub noīe quote ⁊ de ipsa

§ preterea =

* Et qz prima. Casus quesitum fuit si heres grauatus sit: de onere tñ fideicōmissa. non cōstet: an saltē iurare teneaꝭ se nihil scire de fideicommissi. ⁊ videbatur ꝙ non: qz iuramentū hoc purgatoriū: non solet deferri nisi aliquo probato.l.admonendi ⁊ ibi docto.ff.de iureiuran. Ṡrium deciditur ea ratione qz cum in fide heredum fundata sint fideicōmissa. voluit imp. fidē exuberare in his ⁊ heredē si nō ad prestandū ex verbo fideicōmissarij ex eo saltē iura. teneri. Not. ꝙ nomen substantia ⁊ receptio. fideicōmissorū causam habuerūt a fide heredis. Itē ꝙ nō est male inuidie crimen sed bona emulationis affectio contēdere alios virtute superare. Item not. ꝙ heres qui asseritur grauatus cogiꝭ aut soluere aut iurare. Itē ꝙ codicilli facti corā quinqȝ testibus valent. Itē qui primo negauit nō pōt postea confitendo se tueri pretextu inualide dispositionis. Syl.

† Als retraxit.

† Non est improbū, si qd aliuȝ virtute superare cōtendat, ni si hoc fiat ad humanā gloriaȝ cogitandū in xb. Zelus eis ⁊c. sutēn. de mo. scdm Porculū. Egi. Per. Codicillis v. testes ad sunt.

¶ Et quia prima fideicōmissorū cunabula a fide heredū pendent, ⁊ tam nomen[a], qȝ substantiā acceperūt: ideo diuus Augustus ad necessitatē iuris ea detraxit[b] †. Nunc ⁊ nos eundē principē superare† contendentes, ex[c] facto quod Tribonianus vir excellentissim⁹ ⁊ questor sacri palatij suggessit, constitutionē[d] fecimus: per quā disposuimus, si testator fidei heredis sui cōmisit: vt vel hereditatē, vel speciale fideicōmissum restituat: ⁊ neqȝ ex scriptura, neqȝ ex quo testiū numero (qui in fideicōmisso legitimus[e]: esse noscitur) possit res manifestari: sed vel pauciores, qȝ quinqȝ, vel nemo penitus testis interuenerit: tūc siue pater heredis, siue alius qcunqȝ sit, qui fidē heredis elegerit, et ab eo restitui aliquid voluerit, si heres, perfidia tētus adimplere fidē recusat, negādo rem ita esse subsecutā: si fideicōmissarius iusiurandū ei detulerit, (cū pus ipse de calumnia iurauerit[f]) necesse[g] † euȝ habere, vel iusiurandū subire, ꝙ nihil tale a testatore audiuit: vel recusantē ad fideicōmissi, vel vniuersitatis vel specialis solutionē coartari[h] ne depereat vltima voluntas testatoris fidei heredis cōmissa. Eadem[i] obseruari censuimus, ⁊ si a legatario vel fideicommissario aliquid similiter relictū sit. Quod[k] si is, a quo relictū dicitꝭ postqȝ negauerit, cōfiteatur quidem aliquid a se relictū esse: sed ad legis subtilitatem[l] recurrat, omnino soluere[m] cogendus est.

¶ De singulis rebus per fideicōmissum relictis. Tit. xxiiij.

¶ Etiam res singularis pōt per fideicōmissuȝ relinqui, ⁊ tam ab herede, qȝ a legatario. h.d. Ang.

Potest tñ qs etiā singulas[n] res per fideicōmissum relinquere: veluti fundū, argentum, hominem, vestem, ⁊ pecuniā numeratā. Uel ipsum heredē rogare, vt alicui restituat: vel[o] legatariū, quāuis a legatario legari non possit[p].

¶ Res heredis, ⁊ aliena potest p fideicōmissuȝ relinqui, in qua pōt fideicōmissarius grauari, dummō nō oneretur vltra cōmodum: ⁊ re aliena relicta, ipsa vel estimatio danda est. h.d.

¶ Potest aūt non solum, pprias res testator per fideicōmissum relinquere, sed ⁊ heredis, aut legatarij, aut fideicōmissarij, aut cuiuslibet alterius[q]. Itaqȝ et legatarius ⁊ fideicōmissarius, nō solum de ea re rogari pōt, vt eā alicui restituat q ei relicta sit: sed etiā de alia, siue ipi⁹[r] siue aliena sit. Hoc solū obseruandū est, ne plus qsqȝ rogetur alicui restituere, qȝ ipse ex testamento † ceperit. Nam qd amplius est, inutiliter[s] relinquitur. Cū aūt aliena res per fideicōmissum relinquitur, necesse est ei, qui rogatus est, aut ipsam redimere et prestare, aut estimationem eius soluere.

¶ Etiā libertas fuo p fideicōmis.

a ¶ Et qz. Nomen. Nota nomen ꝯhs rei: vt.s. dona.§.est ⁊ aliud.

b ¶ Detraxit. Hec iura sunt.s.eo.in prin.

c ¶ Ex facto. Lex questione de facto.

d ¶ Cōstitutionem. vt.C. de fideicōmis.l.fi.

e ¶ Legitimus. No. testa. v. in codicillis necessarios esse: vt.C.de codicil.l. fi.§.fi. ⁊ de fideicō.l.fi. ibi: sed sine quinqȝ ⁊c.

† Id est qd alio calūniādi nō petit fideicōmissuȝ, q casu iuramentuȝ heredi defertur ṡm Por.

f ¶ Iurauerit. Nā in omni casu erat olim iurandū et in omni capitulo vt.C.de iura.calum.l.j.in prin. hodie sufficit semel iurare: vt in auꝭ. de his qui īgre. ad appel.§.fi. * Adde ⁊ intelligeꝭ his que obueniūt post litem contestatā. sed in his q contingunt iurare aū etiā hodie in singulis. Bart. in auꝭ. hoc sacramentum. C.de iureiurand. propter calum. dā. Syl.

g ¶ Necesse eum habere: sed nūquid hodie corrigitur hic cū nulli deferatur inuito: vt.C.de iureiur.l.fi.⁊.l.gñaliter.§.finaūt. Rñ. nō. qz hic est posterior Justiniani.C.de fideic.l.fi. ⁊ ita est iste specialis casus in quo quis compellitur iurare. * Adde ꝙ ratio specialitatis ponitur in.l.fi.C.de fideicōmis. qz defertur iuramentū de conscientia sua: qd non pōt referri: ⁊ lȝ Ange. ex opi. Salyce. videatur discedere ab opi.glo. Tñ dicendum est: ꝙ si heres probabiliter ignorat: puta qz erat absens ⁊ fideicommissarius pōt probabilr scire potest referri: si fideicōmissarius absens fuerit vl' alias probabilr nesciat non poterit prout in fi. in casu.l.lex cornelia.§.hac.l. ff.de iureiur. ṡm dist. Bar. ibi. Syl.

h ¶ Coartari. Not. propter contumaciam nō iurantis eum condemnari: vt.C.de iuramento calum.l.§.fi.

i ¶ Eadem. Scȝ vt compellatur iurare vel soluere.

k ¶ Quod si. dixi quando contumax fuit non iurando nunc qñ iurauit ⁊ per sacramentū fuit confessus: vel etiam anteꝙ iuret: sed prius negauerat relictum vt in fi. huius ti. dicemus statim.

l ¶ Subtilitatem. One est vt ex quo est voluntas non solēnis non valeant ea que facta sunt: vt.C.de fideicom.l.si veritas. ⁊.C. de testa. non dubium.§.illud.

m ¶ Soluere cogēdus est: sȝ qūo coartatur ex non solēni voluntate: sic ergo soluūtur inutilr relicta sicut ⁊ vtilr qd esse non dȝ: vt.C.de fideicō. l.si veritas. que est s. Solu quidā dicunt ꝙ vbi solēniter testari voluit ⁊ nō fecit: hȝ locū lex cōtraria: al's si noluit testari solēniter habeat locū qd hic dr: vt ar.ff.de iure cod.l.j.† sed hec falsa est: qz ⁊ hic de testōre loquitur qui solēniter facit: vt ibi. si testatore fidei heredis sui cōmisi. * Adde ꝙ ista opi. cōiter reprobaꝭ hic ⁊ in.l.fi.C. de fideicō. ⁊ pbaꝭ

† Et hec lectura videt satis pbari illuȝ text.

ex illis verbis neqȝ ex scriptura. Syl.

¶ Alij vt.B. dicebāt esse distinguendū: an dicat hrs non est verū tibi legatū esse: in quo casu cogiꝭ probare esse verum ⁊ solēne: vt in ṡrio.eo. saluo: vt si deferatur sacramentū iuret: vt.s. pxi.§. an dicat nō potes petere: qz est minus solēne in quo casu cogiꝭ: vt hic. Sed hoc nō vȝ: qz ṡm hoc expediret ei negare: qd esse nō dȝ vt.ff.de trib. §.pe. Dic ergo ṡm Joā. ab initio cōfiteatur relictū: ⁊ tunc nō tenetur ex non solēni volūtate: vt in illa contraria.†

* Adde hoc verum dūmodo nō sit relictum ab eo qui solēniter nolebat testari: sed solum heredis integritati confidere.d.l. fina. Syl.

¶ Aut negauit: sed postea fuit p sacramentū vel per pbationes conuictus vt delato iuramento cōfiteatur relictuum: tūc iurare cōpellitur: vt ita rō ne sui mendacij teneaꝭ: vt hic. ⁊ arg. in auꝭ.de triē. ⁊ se.§. studium ⁊.§.ad hoc.

* Adde et corrige hanc glo. qz corrupta est ṡm gl. in.l.fi.C.de fideic. Syl.

¶ De singulis rebus per fideicommissum relictis.

¶ De fideicō. gñalibus supra ti.j. dixit nūc de specialibus dicit. Accur.

Potest tamen. ¶ Totus iste titulus diuiditur ī tres ptes. Primo ponit de fideicōmisso pecuniario. Secūdo de libertatib⁹. Tertio per que verba fieri debeāt. Secūda ibi (Libertas quoque.) Tertia ibi (Verba.)

* Casus nō figuratur cū tradatur regula gñalis. Not. ꝙ q̄libet res q tñ sit in commercio per fideicōmissum relinq pōt. Itē ꝙ nō solū hrs grauari pt sȝ legatari⁹. Itē ꝙ olim a legatario ñ legabaꝭ. Syl.

n ¶ Singulas: nō solum generaliter: vt.s.titu.j.

o ¶ Vel legatarium. Scȝ rogare vt aliquid alicui restituat.

p ¶ Non possit. Antiquo iure inspecto: sed nouo iure aliter est. nā potest a quolibet qui cōmodū quocūqȝ modo hȝ legari ⁊ fideicōmitti. vt C.com.de le.l.j.§.fi. ⁊ hoc statim subijcit.

* Adde ꝙ non solum ipsi grauari pñt qui cōmodum sentiunt sed ei⁹ heredes.l.si fuerit.§.fi.ff.de le.iij. ⁊ intellige de cōmodo estimabili.l.plane la.ij.§.fi.cum.l.seq.ff.de leg.j. Syl.

* Casus qrebaꝭ an res hrdis vel aliena fideicōmiti posset: ⁊ videbaꝭ ꝙ non qz nr̃a sine facto nr̃o, a nobis nō abdicātur.l.id quod nostrū.ff. de re.iu. ⁊ nemo cogitur vendere suū.l.nec emere.C.de iure deli. Contrariū dr qz eius mētis dicimus testatorē fore, vt velit estimationē solui. vt dictū est in.§. nō solum.s.de lega. No. summariū. Item ꝙ legatū vel fideicōmissum non valet in eo pluri q grauamen excedit cōmodū. Itē ꝙ grauatus fideicōmisso tenetur saltem ad estimationem. Syl.

q ¶ Potest aūt. Alterius. refert tamen an leget rem extranei: an heredis primo casu distinguitur an sciuerit alienam vel crediderit suā. scdo non: vt.C.de lega.§.ꝙ autem.⁊.ff.de lega.ij.l.vnum ex familia.§.si rem.

r ¶ Ipsius. Scȝ legatarij.

s ¶ Inutilr. facit.ff.de leg.j.plane.l.ij.§.fin.⁊.l.videndū.⁊.ff.de le.iij.l.j. §.sciendū.⁊.l.iij.§.iulianus.⁊.l.fi.legatari⁹. Sȝ s in.d.l.plane.§. si cui. Sȝ ibi stetit p legatariū quomin⁹ meliorē accepit vel melior vl' eē quē elegerit: lȝ deteriorē elegerit: vt arg.j.de ac.§.pterea. Itē arg.s.ff.de le.ij. impator.§.j.ibi. Emnero ⁊c. Sȝ qd hic dr intellige qñ in q̄titate legaꝭ alicui ⁊ in q̄titate oneraꝭ. ibi aūt qñ q̄titas daꝭ: ⁊ in spē grauatur qro casu tantum videtur estimasse speciē suam legatarius accipiendo quantitatem: vt ex eadem.l. colligitur. * Adde tamen ꝙ quan-

† quē sequitur Franc. Accursino, Matt. Simul. et alij doct. vt refert Bar. in l.fi.C. eo. et Ang. h. ṡm quam erat practica qd heredi ab initio nō negāti deferret fideicōmissari⁹ iuramentuȝ si testator volens solēniter testari si det sue commisisset tale legatū: quo iurante erit secur⁹: ṡ recusantē vero ageꝭ cōditione ex isto.§.

† Et quāuis etiaȝ in isto mēbro opinio Joā. sit cōis tñ Jo. fab. hic eaȝ impugnat et si in testamēto vel codicillis fuerit relictū: ⁊ respōdet ad.l. si hrditas ꝙ qñ heres negat lib. contest. legatarius hȝ duo remedia vl' qd deferat iuramētū ⁊ obtinet iste §.⁊.d.l.fin. vel ꝙ oneret se pbatione ⁊ tūc sibi imputetur: qz dȝ pbare dispositionē solēnem: vt ibi. Legari potest ⁊ a legatario.

† Nō potest qs pl⁹ grauari ꝙ honoratus: imo dȝ habere lucrū l.iij.§. Julianus.ff. de l.iij. Eg. Per.

do grauatus debet restituere post aliquod tẽpus quãtitatẽ ⁊ fuit honoratus in quãtitate sꝫ iure ciuili teneat computare vsuras ſm illud tempus. ɗ. l. imperator. §. si centũ. que hodie sunt ꝓhibite. c. j. de vsu. poterit tamen hodie grauari in plus vsqꝫ ad quantitatẽ honesti lucri vt tradit Bar. in. ɗ. l. imperator. §. cũ quidã. si vel. ɗ. lucrum perceperit vel percipere potuerit. Syl.

† Et hic qñ species erat sua si verõ aliena p̃cedit text. hic. Ubi aũt relinquit species si simpliciter grauet hꝫ locũ iste tex. si alternatiue: p̃cedit textus in. ɗ. §. si cui.

C † Itẽ cõtra. ff. ad. l. falcidiã. sed ⁊ si nõ seruus. in prin. Sed ⁊ ibi eodem modo vide: q2 quãtitas erat legata: ⁊ on⁹ erat positũ in faciẽdo. Sed cum quãtitas legat ⁊ in quãtitate grauat: sicut hic loquitur nunquid quartã iure falcidie põt oneratus retinere siue sit legatarius siue fideicõmis. q sit grauatus. Quidã dicunt qð sic. vt arg. ff. ad legẽ fal. pena. §. fi. Nos cõtra vt in eo. ti. l. lex falcidia si interueniat. §. nũq. ⁊ de vulg. substi. coheredi. §. cũ filie.
* Adde hec vera nisi ex presumpta mẽte defuncti puta si partẽ sit rogatus restituere secus si totũ sꝫ dist. que fit in. ɗ. §. fi. vel nisi ex liberalitate exp̃ssa vel presumpta heredis q dũ posset fal. detrahere totũ soluit, nã tũc legatari⁹ illud retinebit. l. j. §. iã neratius. ff. ad trebel. ⁊ ibi Bar. in fi. Syl.
* Libertas quoqꝫ. Casus nõ esset figurãdus q2 prosequit regulã quã in prin. posuit. tñ videbat relictũ libertatis alieno seruo nõ valere: q2 cũ non cogat quis vẽdere, nec seruus noster sine nostra voluntate a nobis abdicari possit, nõ videt valere: ⁊ si dicit prestabit estimatio vt. s. proxi. §. respondetur qð cũ libertas sit inestimabilis nõ poterit prestari ⁊ per cõsequẽs nec re ipsa, nec in equiualẽti poterit adimpleri fideicõmissum cuius cõtrariũ dicit ea ratione, q2 posset esse, qð dominus ex volũtate venderet prestita eidẽ estimatione ad qð tenet grauatus: ⁊ tali casu libertas cõferri posset quãuis regulariter aliter sit. No. q fideicõmissaria libertas dicitur quãdo grauatur qui grauari potest vt manumittat. Itẽ q fideicõmissaria libertas potest relinqui etiã seruo alieno. Item q grauatus dare libertatẽ seruo alieno tenetur emere ⁊ prestare si potest. Itẽ qð dominus serui cui libertas est relicta nõ cogitur manumittere, aut vendere nisi aliquid consecutus sit a testatore. Item qð tale fideicommissum non extinguitur si dominus nolit vendere sed pendet. Itẽ no. qð illud quod differtur non aufertur. Syl.

potest relinqui: ⁊ nõ tantũ suo proprio, sed etiã alieno: vt qñ poterit ematur, ⁊ manumittat. h. ɗ. Aret.

C Libertas quoqꝫ seruo per fideicõmissuꝫ dari põt: vt heres eũ roget manumittere, vel legatarius, vel fideicõmissarius. Nec interest, vtruꝫ de suo proprio seruo testator roget, an de eo, qui ipsius heredis, aut legatarij, vel etiam extranei[a] sit. Itaqꝫ ⁊ alienus seruus redimi, et manumitti debet. Quod si dominus eum non vendat[b], si modo[c] nihil[d] ex iudicio eius, qui reliquit libertatẽ, recepit[e]: non statim extinguit fideicõmissaria libertas: sꝫ differt[f]: quia possit tẽpore p̃cedẽte, vbicunqꝫ occasio serui redimẽdi fuerit, prestari libertas.

C Manumissus p fideicõmis. fit libertus manumittẽtis, directo testatoris: ⁊ directo libertatẽ nõ querit nisi tẽpore testamẽti ⁊ mortis fuerit testantis. h. ɗ.

C Qui autẽ ex fideicõmissi causa manumittit, nõ testatoris fit libertus, ẽt si testatoris seruus sit: sed eius, qui manumittit[g] At is, qui directo testamẽto liber esse iubet ipsius testatoris libertus fit, qui etiã orcinus[h] appellatur. ¶ Nec alius vllus directo ex testamẽto libertatem habere potest, q̃ qui vtroqꝫ tẽpore testatoris fuerit: et quo faceret testamentũ ⁊ quo moreretur. ¶ Directa autẽ libertas tunc dari videt, cũ nõ ab alio seruũ manumitti rogat: sꝫ, velut ex suo[i] testamẽto[k] libertatem ei cõpetere[l] vult.

C Siue preceptiuis siue rogatiuis verbis fideicõmissum fiat valet. Aretinus.

C Uerba aũt fideicõmissorũ hec maxime[m] in vsu hñr: peto, rogo, volo, mando, fidei tue cõmitto, q̃ perinde singula firma sunt: atqꝫ si omnia in vnum cõgesta essent.

C De codicillis ⁊. Tit. xxv.

C Olim Codicilli nõ erãt in vsu Hodie vero eoꝝ vsus est vtilis, ⁊ necessarius. Et illis primũ robur Diuus Augustus de prudentum consilio attribuit. Aret.

ANte Augusti tempora cõstat codicillorũ ius i vsu nõ fuisse. Sꝫ primus Lucius lẽtulus (ex cui⁹ ꝑsona ẽt fideicõmissa esse ceperũt) codicillos introduxit: nam cum decederet in Africa scripsit Codicillos testamento confirmatos:[n] quib⁹ ab Augusto[a] petijt per fideicõmissum, vt faceret aliquid. Et cum diuus Augustus voluntatẽ eius implesset: deinceps reliqui eius[b] autoritatẽ secuti fideicommissa p̃stabãt. Et filia Lentuli legata, que iure nõ debebat[c] soluit. Dicitur autem Augustus conuocasse sapientes viros, inter quos Trebatium quoqꝫ, cuius tunc autoritas maxima erat: ⁊ q̃sisse, an posset recipi hoc: nec absonans a iuris ratione codicillorum vsus esset: ⁊ Trebatiũ suasisse Augusto, q diceret vtilissimum ⁊ necessarium hoc ciuibus esse propter magnas ⁊ lõgas peregrinationes, que apud veteres fuissent: vbi si quis testamentũ facere nõ posset[d] tamen codicillos posset. Post que tempora cum ⁊ Labeo codicillos fecisset, iam nemini dubium erat quin codicilli iure optimo admitterentur.

C Etiam ab intestato codicilli fieri possunt. Sed quando ante testamentum fiebant, nõ alter valebant, nisi erant in testamẽto cõfirmati. Hodie vero semper vidẽtur confirmati. Ang. Aret.

C Non tantũ aũt testamento facto, põt quis codicillos facere: sꝫ ⁊ intestatus quis decedens fideicõmittere codicillis † potest. Sꝫ cum ante testamentũ factum codicilli facti erant: Papinian⁹ ait non aliter vires habere, q̃ si speciali postea volũtate confirmentur[e]. Sed diui fratres Seuerus ⁊ Antoninus rescripserũt, ex his codicillis, qui testamentũ p̃cedunt posse fideicõmissum peti: si appareat eum, qui testamentum fecit a voluntate, quam in codicillis expresserat: non recessisse.

C In codicillis hr̃ditas directo dari, vel adimi nõ potest: nec cõditio institutioni apponi, nec substitutio fieri: sed per fideicommissum sic. Ang. Aret.

C Codicillis aũt hereditas, neque dari[f], neqꝫ adimi põt: ne confundatur[g] ius testamentorũ ⁊ codicillorũ: ⁊ ideo nec exheredatio scribi[h]. Directo aũt hr̃ditas codicillis, neqꝫ dari, neqꝫ adimi potest, Nã per fideicõmissum hereditas codicillis iure relinquitur[i]. Nec conditionẽ heredi instituto[k] codicillis adijcere,[l] neque substituere directo[m] quis potest.

C Plures codicillos vnus facere potest, oẽs habentes effectũ: secus in pluribus testamẽtis. Aret.

C Codicillos autem etiã plures[n] quis facere potest: ⁊ nullã[o] solennitatem ordinationis desyderãt.

C Liber tertius.

C De hereditatibus que ab intestato † deferuntur.

C Titulus primus.

C Intestatus dicitur quis decedere pluribus modis, qui hic describuntur. Angelus Aretinus.

INtestatus decedit, qui aut omnino testamentum non fecit[p]

a C Libertas. Extranei licet etiam crediderit suum: vt. ff. de fideicõ. libertat. paulus. j. respon. ⁊. l. alieno. in prin. Sed in pecuniario legato distinguitur sciuerit vel ignorauerit rem alienam: vt. s. de lega. §. quod autem. ⁊. §. non solum.
* Adde tamẽ q in contrariũ facit tex. in. l. alieno. ff. de fideicõ. li. Syl.
b C Non vendat. vel etiam si vendat vltra iustum precium vendere vult nam tunc perinde est ac si non vendat. * vt. ff. de leg. iij. non dubiũ. §. fi.
* Adde q si dñs dixerit se velle vẽdere certo precio q grauatus dicat in modicũ iudice declarãte tenet postea dñs vẽdere pro p̃cio declarato ſm Bar. in. ɗ. §. fi. qui mouet per text. in. ɗ. l. nõ dubiũ. §. fi. is cuius qui videt potius dicere cõtrarium ibi idem est et si plus iusto. ⁊ ibi volenti domino. Syl.
c C Si modo. interpositio est.
d C Nihil. si enim aliquid etiã modicũ relinquit alicui vt vẽdat: ⁊ ille legatum accepit: cõpellitur vendere. vt hic. ⁊. C. de fideicommis. liber. debet. ⁊. l. si te donatam. ⁊. C. ad. l. fal. si ea cuius filium.
e C Recepit. s. dominus istius.
f C Differtur. qð † differtur non aufertur. sic. ff. de iudi. cũ furiosis. Arg. contra. C. de inoffi. testa. scimus. §. finali.
* Adde qð ibi erat in potestate filij preparare querelam ⁊ ideo ea delata aufertur vt non transmittatur ad extraneos. Syl.
C Et. ff. de vsufruc. si vsufructus.
* Adde q ibi aufertur propter morã ⁊ culpam suam. Syl.
C Item nota qð inspicitur quod euenire potest. sic. ff. de iurisdi. om.

* Et e diuerso perinde est emere nolle, et minori p̃cio emere velle.
Quod differtur non aufertur.
† De hac sñia el acu- larona sine biocardica

in. si idem. §. fi. ⁊. ff. de adimen. leg. l. seruo.
* Qui autem. Casus querebatur cuius esset libertus ille qui per fideicõmissum manumittebat: ⁊ videbat testatoris q p fideicõmissum testatori succedit non grauato. l. coheredi. §. cũ filie. ff. de vulg. ⁊ pup. Primum deciditur: q2 inspicitur manumittens, ⁊ huius mẽtis vr̃ fuisse testõrem nõ dãdo libertatẽ directe sed per fideicõmissum et al's supradictũ fuit. Item videbatur q nõ solũ illa duo tpa essent inspicienda, sꝫ tps adite hereditatis cũ libertas nõ cedat nisi ab adita. l. j. §. in nouis. C. de cadu. tollẽ. sed dic q sufficiũt hec duo tempora tantuꝫ nã seruo alieno non põt directa libertas relinqui. l. seruo tuo. C. de testa. ma. Uñ nisi eẽt testõris tpe testamẽti nõ posset ei relinqui directa libertas: ⁊ idẽ si alienaret ante mortẽ q2 res ad casum deuenisset a quo non posset incipere: sꝫ qñ his duob⁹ tpibus est testatoris non põt ante aditã cadere hec difficultas q2 non est q eũ alienet ita declarat Jas. h. No. q manumittens efficitur patronus. Item q directo manumissus fit libert⁹ manumittẽtis. Itẽ qui ɗr libertus orcinus. Itẽ q nõ põt directã libertatẽ ꝯsequi qui duob⁹ tpibus nõ fuit testator. Itẽ quis põt dare directo libertatem. Syl.
g C Qui autẽ. Eius q manumittit. i. heredis vel legatarij. vł fideicõmis. C. de fideicõ. lib. l. his qbus.
h C Orcinus sic dictus ab orco. i. manumissus ab eo qui tendit ad orcũ. i. infernũ: ⁊ ab orthos qð est rectũ vnde orthin⁹ *. i. directe manumissus: vel ab orce qð est capio. nã ⁊ inde archiorcus: quia multa capiunt manumissi in testõ in quo multa fiunt.
i C Ex suo. non expectata manumissione ab alio facienda.
k C Testõ. vel ẽt codicillis testõ ꝯfirmatis: vt. ff. de ma. test. libertas.
* Hodie tñ ẽt i codicillis ab intestõ dari p̃t libertas direct[e] ꝟbis. Syl.
l C Competere. que cõpetit hereditate adita etiã ab vno ex pluribus: vt. de manu. testa. l. testamento. §. testamento.
m C Uerba. Maxime. ideo dicit h: q2 qbuscũqꝫ verbis relinqui põt: vt s. de lega. in prin. siue directis siue precarijs: vt. C. cõ. de leg. omnis verbum. ⁊ facit. ff. ad treb. l. sceuola.
* Adde. l. vnũ ex familia. §. fi. ff. de le. ij. l. peto. in prin. l. codicill. § infe. eo. ti. ⁊ de verbis enũciatiuis vide Bar. in. l. luscius. §. filiã. ff. ad treb. ⁊ in. ɗ. §. fina. Syl.
Additio Et hoc verum: si verba importẽt dispositionẽ. Itẽ fideicõmissum: vel ad hoc extendi possint ex coniecturata mẽte testatoris nõ al's. vt. l. pater filio. ff. de leg. iij.
C De codicillis. ¶ Quia testamẽta ⁊ eorum accidẽtia dicta sunt nunc de codicillis. i. paruula. vel de minima scripture volũtate. Nã ideo codicilli dicũtur: q2 in breuiori cartula vel codice q testm̃ fiebãt ⁊ solũ in eis quedã fideicõmissa relinquebat: ⁊ tales sunt ad testm̃ qualis est scapha ad nauẽ. Sed nunquid ſm hec possunt fieri sine scriptura: Quidam dicunt q nõ. Sed tñ dico etiam sine scriptura hodie fieri posse: licꝫ forte olim in scriptis tantũ fierẽt: vt. C. de bo. li. l. fi. in. Accur.
Ante Augusti. ¶ Iste titul⁹ diuiditur in quatuor partes. Primo qũo fuerat introduct⁹ vsus codicillorꝝ. Secũdo quãdo codicilli testamento cõfirmat valent. Tertio an hereditas directo possit dari vel adimi i codicillis. Quarto an quis possit facere plures codicillos. Secunda ibi (Non tãtuꝫ) Tertia ibi: (Codicillis.) Quarta ibi (Codicillos.)
* Codicillis aũt. Casus non figuratur cũ tantum ius antiquum recitetur No. q ius codicillãdi ab augusto traxit originẽ. Itẽ q exempla principium sunt imitanda. Syl.
n C Cõfirmatos. Hic not. q * quatuor modis codicilli conficiscũtur: aut enim in futurum confirmantur veluti testamento prius facto. in quo dictũ est: quicquid dixero in codicillis valere volo: ⁊ postea codicilli facti sunt. Aut in preteritũ veluti codicilli p̃us facti testamẽto fctõ

postea

vide p Bar. in. l. inter stipulãtẽ. §. sacramẽta. ff. de verbo. oblig.
* Eam sententiã approbat Alc. p̃termis. lib. j.
* Qui sũt volũtatis nostre sententia, de eo qð post mortẽ fieri volumus, absqꝫ herede institutione q̃ si parui codices de qb⁹ vide hic p ferra. mõt. Porro autem an veniãt testamenti appellatiõe habes gl. que i hoc cõiter allegari solet i l. ij. in xb. ex oib⁹. C. cõia de legat. ⁊. s. õ testam. ad princip. et adde Bal. i. l. vltima in. ij. q. C. de edict. diui. Adr. toll.
Orcinus qs ⁊ vñ dicitur.
Codicilli sine scriptura fieri possunt.
Codicilli fiunt post testamentum.
* Et in hoc vide Azo. i summa. C. eode tit.

postea confirmati sunt: ⁊ ⁊ hi duo casus sunt. C. e. siue in initio.
* Et sic confirmatũ precedit cõfirmans in dispositione sed non quo ad intellectũ ⁊ voluntatem q2 ea cẽsetur p̃cedere ⁊ facit ad plures. qq. quas mouet hic Ang. Syl.
C Tertio fiunt cum testamento: veluti cum testator qui testm̃ implere nequiuerit addiderit. vt vim codicillorum haberet. vt. C. eo. l. fi. §. illud plane: ibi nisi id ille ⁊c. Quarto fiunt testõ. s. ab intestato. vt. ff. e. cõficiuntur. ⁊. j. eo. §. non tm̃. ⁊. C. eo. non idcirco. hic autem fuerunt cõfirmati vel ante vel post.
a C Augusto. cui aliquid relinquebatur.
b C Eius. s. augusti.
c C Non debebat: q2 legata non debebantur nisi ex testamento iure antiq: vt diximus. s. tit. ij. §. preterea.
d C Non posset propter impotentiã facti: vt quia non habet tot testes qui testamẽto cõficiendo sufficiant: secus si ꝓpter impotentiam iuris: vt. ff. eo. l. diuus. §. codicillos q est contra. Et probatur hec solutio. ff. eodẽ conficiuntur. §. codicilli.
* Non tm̃ autem. Casus similiter nõ figuratur cũ recitetur correctio iuris antiqui. Not. codicillos fieri posse ab intestato q2 venientes ab intestato videntur tacite instituti vel eis relicta hereditas. l. conficiũtur. ff. de iure codicil. Itẽ q codicilli quãdocunqꝫ facti valent dũmodo ab eis non sit expresse recessum. Syl.
e C Non tãtum. Confirmentur. sꝫ expressim vel etiam si quo iudicio retineatur prima volũtas: vt. ff. eodẽ. ante testamenti tabulas. Sed Joan. cõtra. nã siue ante siue post fiant semper videntur cõfirmati. vt hic dicitur statim. ⁊. ff. cod. si quis cum §. finali. ⁊. l. ab intestato. Accursius.
* Adde q in libertatibus remanet differentia secundum Joã. fab. hic. Syl.
* Codicillis autem here. Casus nõ figuratur in regula cuius ratio sola est obseruatio testamentorũ inducta ne confundantur vt hic dicitur quare autẽ non possit adimi hereditas in codicillis declarat hic Jas. No. hereditatem nec dari nec adimi directo posse in codicillis nec exheredationem fieri nec substitutionem directã secus si per fideicommissum. Itẽ no. plures codicillos fieri posse quãuis fieri nõ possit nisi vnicum testamentum. Item codicillos nullam iuris solennitatem desyderare. Syl.
f C Codicillis autem Neqꝫ dari. directo: sed per fideicõmissum siue ab eo quẽ prius fecerat heredem: siue a legitimis bene põt relinqui. vt. ff. eo. l. ij. §. fi. ⁊. C. eo. hereditatem. ⁊. j. primo. Additio Et assignat gl. in ɗ. l. hereditatẽ: rõnẽ differentie: q2 nõ tantũ aufertur per fideicõmissum sicut directo aufertur: vel dic ſm Saly. aliqua virtus attribuitur vni q̃ nõ attribuit alteri. vt. l. si. C. eo. ⁊ maiorẽ vim testamenta q̃ codicilli habent: propter maiorem solennitatẽ in eis requisitam. Ange.
g C Ne confundantur. Id est ne iste due voluntates sic misceantur: vt vna ab altera discerni non possit: nam si idem significarent quare diuersa nõmina darentur: vt. C. eodem si idem.
h C Scribi. Scꝫ vt de iure valeat.
i C Relinquitur. Sed qua actione hec hereditas: vel etiam alia in codicillis relicta petentur. Respon. quidam conditione. ex. l. vt. ff. de cõdi. ex lege. l. prima. Uel dic vtili actione ex testamento: cum ad instar testamenti codicilli sint inuenti: vt. ff. eo. l. ij. §. j.
k C Instituto. Scꝫ in testamento.

Codicilli fiunt ante testamẽtũ.
* Sꝫ vtrũ disposita i codicillis vbi ab intestato aditur hereditas, valeãt: ⁊ non valere ait P. Brixien. sicut ⁊ dicimus in testamẽto: ⁊ est gl. not. in. l. q̃ filio. §. j. ff. de hered. instit.

l C Adijcere. Et cui conditioni adiecte necesse parere nõ habet: sed in eius conditionis defectum de ademptione hereditatis cogitasse videtur: vt. ff. de conditionibus institutio. l. penulti. in fin. (j). Sed forte in vanum cogitauit: vt ibi dixit. Additio (j). Idem ecõtrario: q2 conditio apposita in testamento non potest in codicillis remoueri: q2 tũc pure hereditaria dari videtur contra istum textum nisi forsan ob fauorem liberorũ per nota. in. l. diui. ff. eo. clausula tñ derogatoria apposita in testamẽto potest in codicillis reuocari: vt per Ang. hic.
m C Directo. si tamẽ substituerit videtur rogasse p fideicõmissuꝫ vt restituat: vt. ff. ad trebellianum. lege sceuola.
n C Codicillos. Plures. Ut etiã omnes valeãt: nisi cõtrariam contineãt voluntatem: vt. C. eo. l. cũ proponas. aliud in testamentis: vt. s. quibus modis testamenta infirmentur. §. posteriore. ⁊ facit. ff. eodem. diuus. §. primo.
o C Et nullam. Scꝫ de illis, quatuor que in testamento desiderantur: vel septem testium vel sigillorum: vel q sua manu subscribãtur. Uel q subscribant testes: vt. s. de testa. §. j. Sed quedam solennitates ⁊ hic desiderãtur: vt sũt quinqꝫ testes: vt diximus. s. titu. ij. §. fi.
C De hereditatib⁹ que ab intestato deferũtur.
¶ Hec rubrica est gñalis ad omnes sequentes titulos vsqꝫ ad titulum de bonorum possessione: vbi mixtim tractabit ex testõ et ab intestato: sꝫ textus huius tituli loquitur tantũ de suis heredib⁹. sic et al's ff. si certũ pe. ⁊ de reb⁹ credi. vbi tractat de mutuo in spẽ tantũ. Accur.
* Continuatur hec rub. per insti. s. i tit. qb. alie. li. vel non. in. §. fi. vbi inquit visis modis quibus particulares res acquirũtur, seqtur videre quibus acq̃rantur per vniuersitatem quod ſm eum ibi fit. iiij. modis per hereditatẽ bo. possessionem arrogationem ⁊ adiectionẽ causa libertatum conseruandarum: subdit prius ergo est videamus de hereditatibus, quarum duplex est conditio ex testamento ⁊ ab intestõ subiungit se statim dicturum de his q in testamentis nobis relinquũtur, quod cum perfecerit imper. subdit alterum membrũ intestatorũ pro quo est casus in. l. j. ff. si ta. testa. nul. exta. qui modus continuandi lꝫ sit ad remota cõtra. l. ij. ff. de sta. homi. non est ad remota respectu materie ⁊ imp. al's, hoc mõ continuãdi vtit in ti. de leg. ⁊ in ti. de vsu ⁊ hab. in fin. ⁊. j. de obli. que ex delic. nas. Syl.
Intestatus. ¶ Totus iste titulus diuidit in quatuor partes principales. Primo ponit quis dicit decedere intestatus. Scdõ q prima causa est liberorũ: ⁊ qui sunt liberi ⁊ sui. Tertio de emãcipatis qũo admittantur: ⁊ de adoptiuis. Quarto ponit aliquas suas correctiones. Secunda ibi (Intestatorũ autem.) Tertia ibi (Emancipati autem.) Quarta ibi (Sed ea oĩa.) Ang. Aret.
* Intestatus. Casus non figuratur cum hic ponatur definitio seu descriptio intestati. Not. hic esse tex. contra illam regulam q qualitas adiecta verbo intelligitur secũdum tempus verbi: nam qualitas decedentis non competit viuenti: cum dicat qui testamentum non fecit cũ fieri possit vltimo vite spũ. l. iiij. ff. loca. tamen nõ est hoc incõueniens vt est tex. in. l. si quis posthu. §. q si moriẽte. ff. de libe. ⁊ posthu. Itẽ not. q intestatus ɗr ille qui omnino testamentũ non fecit. Item qui nõ iure fecit testamentũ. Item q paria sunt testamentũ nõ esse factũ vel factũ ⁊ nõ legitime. Itẽ ɗr intestatus ille cuius hereditas nõ est adita. Syl.
p C Nõ fecit. Uel quia non vult: vel quia non potest: vt pupillus: furio

* Ut. l. sceuola. ff. ad Treb. ⁊ vide Joan. Andr. de test. c. si p̃ in glo. sup verb. interdũ lib. vj.
Continuatio.
Aliqñ rubrica est generalior textu.
* Adde tu ad explicationem huius vocis ab intestato, an idem sit ab itestato decedere, ⁊ intestatũ decedere, vt p Bar. i. l. cẽturio. ff. de vulg. et pupil. et. l. j. ff. de suis ⁊ legit. ⁊ p Bal. in. l. generaliter ad p̃ncip. C. de istit. ⁊ subst. sub cõdi. fact. ⁊ p Jo. And. in add. ad specul. tit. de succes. ab intest. ⁊ vide Ang. i cõsil. xxv. ⁊ ꝯsi. ccxv. Et p Bar. Saly. plene in. l. cuꝫ antiquioribus. C. de iure deliber. quem oĩno vide. ⁊ Bal. hic.
Diuisio.

Universidad de Deusto

sus: lz hi improprie intestati dicunt esse: q2 z si vellet testari non possunt. vt.i.eo.l.de suis z legi.l.j.in principio.

* Adde q hi quantu ad hunc tractatu sunt intestati sed de pprietate no.l.j.ff.de suis z leg. qd facit ad* statutu q mater no succedat filio intestato stantibus agnatis anye dicet locu in intestabili de quo per doc. maxime Dec.in.l.generaliter.C.de institu.z substitutio. Syl.

in.§.hodie.§.de adopt. Item hoc non obtinet in feudo etia nono: etia cum consensu dni adoptetur agnatus.c.adoptiuis.in titu. si de feudo fuerit controuersia.z de successio.feudo.c.j.z per Joa.fab.z per Ange. Aret.hic.

l ¶ Quibus. Sez suis heredibus.

Adde qd gl. q est in.l.cu antiquioribus.C.de iur.delibe.si eos intestabiles vide de Cr.in.l.f.C.qui impera.inter pup.z vide Bald.in.l.si arrogator.ff de adopt.in.vj.col.

* Ad id vide tu omno Salyc.in.l.cu antiquioribus.C.de iur.delib.

Testm p duo rupit.

† Intellige vt ibi p Jo.fab.Poic.z Ang.

* Propter qd herede puatus no dicit intestatus decede sed intestabilis qd aut de eo q propter furore etate vel prodigalitatez vide glo.ord.in.l.antiquorio. Jam allega.l.add. ad primam gl.in verb.ipropric intestati.

a ¶ Non iure fecit. Quia caruit solennitate testiu: vel no habuit testamenti factionem et fecit.

* Adde tex.i.l.j.ff.de in iu.rup.z dum glo.ponit exemplu in eo qui de facto fecit testm pot adduci tex.in.l.si queramus.ff.de testa. Ite ille qui preterijt.s.de exhere.lib.in princi. Syl.

b ¶ Ruptu. Arrogatione vel agnatioe posthumi: vt.s.qui.mo.test.infir.j.respon.

* Adde q de hoc est tex.in.l.iij.in prin.ff.de iniu.rup.in.l.posthumi.ff.de exhere.libe. Syl.

¶ † Et nota q no est per omnia ide qn rupit ac si nullu factu esset: si tn fecit codicillos: cu primo casu.s.qn rumpit legatu vt ex codicillis non valeat.vt.C.de codicil.l.j. Scdo sic.vt.s.de fideico.here.§.preterea.z.ff.de iure codicil.si qui tn.in fi.j.rn.z in.l.ab intesta.z.s.titulo.j.§.non tantum.

aut non iure fecit[a]: aut id, quod fecerat, ruptu[b] irritumue[c] factu est aut si ex eo nemo hrs extiterit[d].

¶ Prima ca successiois e suor, qui dicunt q primu locu obtinet, siue naturales sint, siue legi. h.d.

¶ Intestatoru aut hereditates ex lege duodecim tabularu primu ad suos heredes pertinent. Sui aute heredes existimatur vt supra diximus[e] qui in potestate morientis fuerint[f]: veluti filius filiaue, nepos neptisue ex filio, pronepos proneptisue ex nepote, ex filio nato[g] prognatus[h] prognataue. Nec interest: vtru naturales[i] sint liberi, an adoptiui[k]. ¶ Quib[l] conumerari necesse est, etiam eos, qui ex legitimis quide nuptijs, vel matrimonijs non sunt progeniti, curijs[m] tamen ciuitatu dati. fm diualiu[n] costonu, que sup his posite sunt, tenorem, heredum suor iura nanciscuntur. ¶ Necno[o] eos, quos nostre amplexe sunt constitutiones[p], per quas iussimus, vt si quis mulierem in suo cotubernio copulauerit, non ab initio affectioe maritali, eam tn, cum qua poterat habere coniugiu, z ex ea liberos sustulerit[q]: postea vero affectione pcedente etia nuptialia instrumeta[r] cu ea fecerit, z filios vel filias habuerit: non solu eos liberos, qui post dote editi sunt, iustos[s] z i potestate esse patris: sed etia anteriores†, qui z his, q postea nati sunt, occasione legitimi nominis pstitere[t]. Qd obtinere censuimus[v], z si non pgeniti fuerint post dotale instrumentum confectum liberi, vel etiam nati ab hac luce fuerint substracti.

¶ Ad hoc vt nepos, z alij vlteriores liberi in potestate sui heredes sint: requiritur, q alius non precedat eos in gradu. h.d. Aret.

¶ Ita demu tn nepos, neptisue, pronepos, proneptisue suoru heredum numero sunt, si precedens persona desierit[x] in potestate parentis esse: siue morte, id acciderit: siue alia ratione: velu-

m ¶ Curijs. Erat eni curia siue corpus in qualibz ciuitate: que curia indigebat officialibus: vt negocia expedirentur. vt i auf. de defen.ciui.§.nulla.i fi.col.iij. vnde quicuq vellet naturale suu filium dare illi curie vel ipemet filius post mortem patris se offerre no extantibus legitimis: vel pater testamento illud dicat legitimus fiebat: vt in auf.qui.mo.na.effi.sui.§.quod vero.et §.si quis igitur.

* Intellige subsequente ratihabitione.§.cu semel d.auf. Nec pot pater vnu ex ita legitimatis facere melioris coditionis filijs legitimis z naturalib.§.sed qm varie ea.auf. Syl.

¶ Sicut fit remissio peccatoru: his qui vadunt vltra mare.

Peccata remittunt peregrinatibus.

n ¶ Diualiu. Id est principu.i.Theodosij z Leonis.vt.C.de na.lib.l.si qs.z.l.quoniam.

o ¶ Necno eos. Sez necesse est conumerari inter suos.

p ¶ Constitutiones.C.de nat.liber.cu qs.z.l.nuper.

* Adde q in primo casu ratio est q2 codicilli pendet a testameto.l.ab intestato in fi.ff.de iure codicil. qd non esset quando expresse vel tacite essent grauati venietes ab intestato.l.j.C.de codicil. Item hodie non procedit hec differentia per auf.ex causa.C.de libe.prete. Syl.

c ¶ Irritumue. Ut per capitis diminutione testatoris.vt.s.quib.mod.testamen.infir.§.non tamen.z facit.ff.de verbo.signi.intestatus.

* Adde quod dicitur irritum etiam quod non iure factum est.§.alio quoq modo supra quib.mo.testa.infir. Ite quando sibi mortem consciuit ob* crimen.l.si quis filio.§.eius.ff.de iniu.rup. Syl.

d ¶ Extiterit. Sunt z alij duo modi: vt per querelam vel contra tabulas testamento rescisso: vt.C.de col.vt liberis. Accursius.

Additio. Hoc verum si sit mora ante adita hereditatem: secus si post: quis pretor non potest facere desinere quem esse heredem.§.quos autem: infra de bonorum possessione. Ange.

* Intestatorum. Casus. ¶ Literaliter tantum figuratur q2 procedit describendo z tradendo regula. No. q prima causa successionis est suoru. Item q hereditas intestati primo debet liberis ex.l.xij.tab. Item not. qui sint sui. Item q dictio supra denotat ex interuallo ibi supra diximus. ex quo nota q sufficit allegare in genere ad probatione alicuius rei. Item quod patria potestas requiritur tempore mortis in suitate. Item q viuens morit. Item q verbu naturales importat aliquado legitimos z naturales. Ite q per oblationem curie quis legitimat. Itez qd filij per subsequens matrimoniu legitimantur z efficiuntur legitimi heredes paretibus suis. Item quod quis debet consequi meritum et honorem ex eo bono cuius est causa. Syl.

e ¶ Supra diximus. Supra de heredum qualitate z differentia.§.sui.

f ¶ Fuerint. Item aliud est necesse vt nemo eos precedat: vt ibidem dicitur.vt.s.de heredum qualitate z differentia.§.sui.

g ¶ Ex filio nata. Aliud si ex filia.vt.s.de patria potestate.§.filius.

Prognatus z abnepos: idé.

h ¶ Prognatus. Id est procul a me natus: q2 in quarto† gradu est mihi qui vocat abnepos.vt.j.de gradibus.§.iiij. Uel dic† copositum poni pro simplici.i.natum vel natam: et sic pone pro nepote predicto. Uel dic melius loquitur de omnibus descendentibus vlterioribus: et ideo dicit prognatus: q vsq in infinitum succedunt: vt in auf.de here.ab intesta.§.j.z sic proprie ponitur prognatus.i.procul natus.

† Imo qnto gradu fm Aco.

† Prima est melior fm eunde Ac.

* Adde q media approbatur.facit tex.in.l.cui eorum.§.idem pomponius.ff.de postula. Syl.

i ¶ Naturales. Id est z legitimi.

k ¶ An adoptiui. Quo ad hoc: vt sui dicantur. (j) nisi emancipati fuerint: tunc enim interest cum naturales emancipati iure pretorio succedunt: adoptiui non.vt.ff.eo.l.j.§.suos.z.j.eode.§.minus. Additio (j). Scilicet ab intestato: secus ex testamento: de quo dic.vt per Ang.

q ¶ Sustulerit. Id est habuerit.

r ¶ Instrumenta. In quibus contineatur matrimoniu inter titium et Bertam esse contractum z dote datam esse: qui instrumenta dotalia vel nuptialia dicuntur: z sine his duobus: scz scriptura z dote dicit. P. no valere matrimoniu: q2 lex pleruq de his dixit tali casu: vt hic.z.s.de nup.§.si no al's: vt.ff.de reg.iur.nuptias.nos diximus valere matrimoniu:† vt.C.de nupt.si vicinis.z in auf.de nup.§.nuptias.coll.iiij. sed no fieri liberos legitimos: vt in auf.de trien.z seq.§.si.col.iij.

* Adde q si loquimur de iure canonico.opi.glo.est vera.c.tanta.qui.fil.sint leg.si de iure ciuili z in illustribus no requirutur.§.illud in auf.quib.mo.na.effi.leg. In libertatibus requirutur.§.si qs igitur in auf.vt liber.de cete.auf.in alijs z coiter tenetur requiri. Syl.

Matrimonium sine scriptura z dote pot valere, sed no filij legitimari.

† Concor. cu hic tex.ca.tata.ca gl.j.extra q filij sint legitimi.

† Idé Ang.in.§.si.s.de nupt.

s ¶ Iustos. Repete.iussimus.

t ¶ Prestiterut.s.primi. na z ob hoc retinet quidam prius cocubinas vt experiatur an ex eis possint filios habere: vt postea accipiant eas in vxores vel repellat.qd.s.vt repellatur in vxore prohibitu est: vt in auf.qui.mo.na.effi.legi.§.quoniam.colla.vij. Additio. Nota cautelam gl. que vult habere filios: sed dicta cautela no est bona quo ad animam: q2 omnis fornicatio est hodie prohibita: vt dixi.s.de nup.§.si aduersus.z §.fina. Ange.

Mulieres aliq retinent ad sobolis experimentu.

v ¶ Censuimus.q.d.no solum si nascantur postea z viuant cum primis: siue no nascantur aliqui: siue etiam si nascantur z moriatur: vt.C.de na.libe.nup. Et nota q etiam legitimos habent ex vxore quodam: tamen hec valent:† z siue ex libera: siue ex liberta siue serua quam postea manumiserit z in vxore duxerit: hec seruatur: vt in auf.de incest.nup.§.si.z in auf.de trie.z se.§.si.co.iij.z in auf.de filijs ante do.instrumenta natis: per totum tit.co.iij.

† Qd verum intellige: et sine ipsorum consensu: et nulla de ipsis in instrumento facta metione: secus tn in legitimatioe facta p rescriptu fm Angel.hic.

* Adde no requiri manumissionem in serua auf.noualia.C.de natu. Item ex meretrice hodie si proles e certa.C.inter opa.de sponsa. Syl.

* Ita demu. Cas no esset figuradus cu pedeat hic versiculus a precedeti ibi nepotes vel pronepotes. Illa eni verba faciebant dubitationem cu esset dictum eos etia suos heredes esse: respodetur tamen declarando illa verba ita demum hoc esse si nemo eos in suitate precedat: et ratio decidendi fuit quia suitas no capit nisi vnum gradum.l.posthumor.ff.de iniust.rup. In versiculo posthumi ratio dubitandi fuerat.q supra dictu erat necesse esse in potestate patris fore tempore mortis, qd non reperitur in posthumo: ratio aut decidendi fuit: q2 nato eo fit retrotractio ad tepus mortis patris. No. suitatem non capere nisi vnu gradum. Item q nepos ita demum est suus si patri eum non precedat in gradu. Item q quomodocuq quis exeat patris potestatem facit locum secundo in suitatate. Item q posthumus est suus. Syl.

x ¶ Ita demu. Desierit. Sed nunquid filius precedit nepotem ex altero filio vno gradu: vt infra de gra.co.§.j.gradu.z.§.ij. tn no excludit:† vt.j.

† Idem fab. placet. z Angelus.

vt.j.eo.§.cu filius: Rn.no videtur precedere cu sui patris locu obtineat: vt in.d.§.j.eodem.

a ¶ Emacipatione. Uel capitis diminu.maxima vel media: no aut captiuitate: vt.s.qui.mo.ius pa.pote.sol.§.si ab hostibus.z.ff.eo.l.j.§.si filius. Additio. Aduerte qd dicit hic de emacipatione est hodie correctu: q2 sublata est differentia emacipationis et patrie potestatis. Ange.

b ¶ Nam si per id tepus. Cotra.j.e.§.cu aut queritur.in princ. Sol.vt.j.ti.j.§.proximus. Accur.

c ¶ Quis. Ueluti auus.

d ¶ Eius. Scilicet aui.

e ¶ Ex eo. Scilicet auo.

f ¶ Personis. Cu oes liberi appellent: lz post tn nepote improprie: vt.ff.de gradibus.l.iuriscosultus.§.paretes.et.ff.de verbo.signi.l.liberoruz.

* Adde q doc.coiter sequ. hac hlo. Tame al's ptrariu dicebam per text.in.l.paretes.ff.de ver.sig.in.l.liberoru eo.ti.in.l.quiq §.paretes.ff.de in iusvo. vbi casus.in.l.j.§.generaliter.ff.de leg.prestan. Nec tex.in.§.parentes videt intelligi a doc. dicit eni q vsq ad illu gradum pprio nomine appellant.i.habet nomina propria: no qd vlterius no sint proprie parentes z liberi. z ita teneas. Syl.

† Nepos tn ex alio filio pmoritur bene esset suus heres vna cuz isto filio viuo. Eg.Per.

ti emancipatione[a]. Nam[b], si per id tempus, quo quis[c] moritur, filius i potestate eius[d] sit, nepos † ex[e] eo suus heres esse non potest: idq z in ceteris deinceps liberorum personis[f], dictum esse intelligimus. Posthumi quoq, qui si viuo parente nati essent, in ptate ei futuri forent: sui heredes[g] sunt.

¶ Suus heres statim post mortem parentis efficitur heres, etia ignorans: licet sit pupillus vel furiosus: z sine auctoritate sui administratoris. Aretinus.

¶ Sui autem heredes fiunt, etia ignorates[h]: z licet furiosi sint heredes[i] possunt existere: quia quibus ex causis, ignorantibus nobis acquirit, ex his causis z furiosis acquiri[k] pot‡. Et statim morte parentis, quasi[l] continuat dominiu: z ideo nec tutoris auctoritate opus est in pupillis[m], cu etia ignoratibus acquirat suis heredib hereditas. Nec curatoris assensu acquirit furioso: sz ipo iure.

¶ Reuersus ab hostib fictione postliminij efficit suus heres, etia si reuersus fuerit post mortem patris: sed si testator perduellione danatus fuerit, heres suus esse desinit. Ang. Aret.

¶ Interdum[n] aut, lz in potestate parentis mortis tpe suus hrs non fuerit, tamen suus[o] heres parenti efficit: veluti si ab hostibus quis reuersus fuerit post mortez patris sui, Ius enim postliminij[p] hoc facit. Per ptriuz aut hoc euenit, vt lz quis in familia defuncti sit mortis tpe, tn suus heres non fiat veluti si post mortem[q] sua pater iudicatus fuerit pduellionis[r] reus: ac per hoc memoria[s] eius damnata[t] fuerit suum enim heredě habere non pot: cu fiscus ei succedat: sed potest[v] dici ipso iure esse suu herede, sed desinere[x].

¶ Nepos ex filio premortuo succedit simul cum alio filio viuente: quia assumit locum patris sui: et ideo succedit cum patruo, z filijs patrui in stirpes z non in capita. Ang. Aretinus.

ex eo q2 non desinit sed auferutur bona ab eo tanq ab indigno. Not. q dictio interdu ponit regula in ptrium. Item q captus ab hostibus desinit esse in potestate patris. Ite q sufficit alique esse vere vel ficte in pta tpe mortis. Ite q hoc est ex fictione postliminij. Ite q danatus ob crimen lese maiestatis no amittit ptate qua hz in filios. Ite q in crimine lese maiestatis memoria danatur. Itez q est casus in quo quis desinit ee heres. Syl.

n ¶ Interdum.sic.ff.de suis z leg.l.j.§.interdum.

o ¶ Suus.ff.de testa.lex cor.in fi.contra. Sol.ibi.ille qui fuit captus non fuit reuersus: sed hic sic.

p ¶ Postliminij. Qd fingit eum semper in ciuitate fuisse: vt.s.qb.mo.ius pa.po.so.§.si ab hostib.

† Scilz Romanoru ar.l.cu q vectiga.ff.d ver.sig. Idez in alijs ciuitabus fm gl.in.l.fallacitec.C.de aboli. Qd versi si non recognoscit superiorem al's secus vt vt est gl.i.l.j.in pn.ff.ad l.Julia ma.dic vt p Angel.hic.

Pugna an sit licita.

q ¶ Post morte. Nota qdaz delicta transire p heredem etiaz lit.no pte. vel lese maiestatis in duobus casibus: qn quis ptra principe vel republica † fuit molitus alias no: vt ff.ad.l.iul.ma.l.fin. et his duobus casibus tm loquitur. Ide de residuis: z peculatus.repetundaruz: vt.ff.ad.l.iul.repetundarū.l.fi. Itez apostatat: vt C.de aposta.l.ij.z.l.apostataz.in fi. Queda et no transeut lite no ptesta. vt oia alia publica: vt.ff.de accu.ex iudiciorz. Alia contestata lite transeunt al's non: vt oia priuata delicta: vt.C.de delic.de fun.l.j.z.j.de perpe.z temporali.actionibus.§: non autem.

* Et h habes expssim in glo.in.c.j.d pac.ten.§.ij.col.x. Et add duellum qnq fieri ad Innocetie declarationez z ex permessu, qnq vtilitatis publice ea de qbus videto p Bald.in.l.C.j..de Latin libe.toll.z ibide vide an in duello victus seruus fiet vincentis. Ceteru aduerte quod Zenzel.i extrauag.Jo.xxij.q incipit q2 in futuroru decidit duelluz esse phibitu z quod ius ciuile in hoc subijci debet cano. Porro aut in hac materia addere potes egregia de duello Ang.disputat q icipit duo nobiles.

g ¶ Sui heredes sunt. Cum habeantur pro natis quoties de eorum commodis queritur † vt.ff.de sta.hominum qui in vtero. Et no.qd posthumus dicitur proprie qui posthumationem patris nascitur: z dicitur etia improprie ille qui facto testamento nascitur: vt.ff.de iniu.rup.testa.l.iij.§.primo *. Sui aute. Casus querebatur an ignorans vel furiosus efficeretur suus.et ratio dubitandi erat.quia in his personis non cadit obligatio regulariter quia deficit consensus.l.in negocijs.ff.de reg.iur.sed isti obligantur oneribus hereditarijs.ergo zc. Contrarium deciditur ea ratione q2 obligatio prouenit a.l.sine aliquo facto ipsorum. No. ignorantem quasi contrahere. Item qd non datur medium inter aditionem sui z mortem. Item quod quo ad acquisitionem equiparantur furiosi z ignorates. Syl.

Posthumus dicit dupl'r.

† Idé Ang.in.§.cu alit s.de tut.

Possessio est res incorpalis.

Fingitius patre z filiu esse eade psona.

* Qm furiosus loco absentis habet.l.vbi non voce.§.furioso.ff.de reg.iur. qd non pinde habet vbi non regrit consensus etia tacit, qm tu furiosus et quo tepore est in furore no dicit cosentire, nec ipsi acgri pot: vt.l.qui ad certu.ff.locati et per Bart.in.l.ij.§.voluntate.ff.sol.matrimo.

† Hoc veru fm Bar.de iure ciuili: non aut de iure getiu.

h ¶ Sui autez. Etiam ignorantes.z inuiti.z statim licet iure pretorio abstinere possint: vt.s.de here.quali.z diffe.§.sui.z.ff.si quis omis.causa testa.l.j.§.qui sunt. * Etiam hodie. Secundum communem opinionem docto. Syl.

Additio. Quod pretoris beneficium etiam si non impetretur competit ipso iure.l.ei qui se immiscuit.ff.de acqui.heredi. Ange.

i ¶ Heredes. Scilicet sui.al's non nisi per curatorem secundum quosdam: vt.C.de cura.furio.l.fina.§.tali itaq.

* Ratio autem quare est diuersum in furioso quo ad hereditate alienam z paternam est quia hereditas in suo acquiritur ipso iure. Cetere non sic.z ideo transmittitur sicut z legata licet secus fit in hereditate z ita declarat Bal.in.d.§.tali. Syl.

k ¶ Aegri pot. Sic.ff.de act.z ob.l.si a furioso.z.ff.si cer.pe.l.si a furio.

l ¶ Quasi. Hoc ideo q2 in corporalibus dicitur proprie cotinuatio: sed dominium est incorporale: hoc reprobo: q2 z possessio est res incorporalis:† z tamen vna cum alia continuatur: vt.ff.de acqui.posses.pomponius.§.preterea.z.§.in dotem.z.§.si iussu.z.§.sed z legatario.z.§.penultimo. Dic ergo improprie fieri continuationem quia inter diuersa non eadem fieri debent: sed pater z filius vnum fictione iuris sunt vt.C.de impube.z al's substi.l.fina.§.fina.

* Adde q hic ideo non continuatur vere q2 dominium qd erat apud filium, viuente patre erat fictum: quando non succedit est verum. ideo dixit quasi cotinuatur. q2 alterat qualitas subiecti qd cotinuatur ideo est in propria continuatio z ita bene declarat hic Christo. Syl.

m ¶ In pupillis. Al's si est hereditas extranei z no pris tutoris auctoritas z pupilli actus necessari est nisi sit infans. quo casu sufficit tutor: vt.C.de iu.deli.potuit.z.l.si infanti.§.parete.z.ff.de tu.z cu.da.ab his.l.impuberi. * Interdu aut. Cas in prima par. querit an existes in ptate hostiu tpe mortis reuersus sit suus.z videt q no q2 qui no est in ptate no est suus.vt.s. Cotrariu dicit q2 quauis reuera no sit.l.tn fingit eu esse. In scda aut parte dubitabat ex eo q2 q semel est heres perpetuo est heres.l.z si sint.§.sz q papi.ff.de inof.test.cui cotrariu dicit

* Adde q regula est q delicta siue publica siue priuata sint no traseut in hrdes: nisi lis sit ptestata.d.l.ex iudiciorz i crimine lese maiestatz.d.l.fi.fm tex.illi.l. In heresi.l.manicheos.C.de here. In apostatatis vt in glo. In crimine repetundaru.l.ij.ff.ad.l.iul.repe. Item in peculatu.l.fi.eo.ti. Item de residuis.l.fi.ff.ad.l.iul.pecu. Item quando vxor successit viro z est accusata de morte viri vel ecotra.l.lucius.de iur.fis. Item in desertore militie.l.defunctor.l.de re.mi.lib.xij. Syl.

r ¶ Perduellionis. Ideo dicit perduellionis: quia per duellum fiebat certamen si aliquis criminis huius dicebatur reus quod aliquid in ipsum principem vel rempublica fuisset molitus fm Pla. Et pot dici hoc z defendi: q2 z fm iura romana videt posse fieri debere pugna (j) z sunt aliqua * arg.vt.ff.ad.l.aquil.qua actione.§.si quis in colluctatione.z.ff.de re iudi.comodis.z.ff.de his qui not.infa.athletas.z C.de althletis.l.j.z.ff.de excu.tu.l.athlete.in prin.z.C.que res pig.ob.pos.spem.z.ff.de dona.donationes.in fi.his eni legibus hr mentio de tali pugna que non fieret nisi de iure esset. Uel dic perduellionis.i.hostilis criminis. nam perduelles hostes dicuntur: vt.ff.de verbo.signifi. quod nos.

* Adde q hec est vera z declarat Alcia.ibi. Syl.

¶ Additio (j) De iure canonico est prohibitum talibus pugnatibus in duello ministri sacramenta: maxime qui prouocan: vt nota.specula.de accusa.§.sequitur.ver.quid si.

s ¶ Memoria. nam ipse cu sit mortuus no pot damnari nisi a deo: vt.ff.que sententie sine appel.re.l.pe.

t ¶ Danata. Hoc.s.mo pnuntio p imperium lucrum fecisse: z ideo bona in fiscum inferri. na per hoc memoria danatur: z infamia quada defunctus afficitur†: vt.s.qui.ex cau.ma.no li.§.j.z ex tepore comissi delicti alienationes ab eo facte no valebunt: vt.C.ad.l.iul.ma.l.penul.in fi. z.ff.de dona.l.donationes.§.fi. Accursius.

Additio. Ex h loco notari pot q de crimine alicuius et post morte qre lz.qd vez est si agit pter bona: vel cotra persona z bona sec si p psona vel de persona tm: q2 tunc non lz: cum crimina morte extinguatur. Uide pro hoc glo.not.in.c.a nobis.ij.de sen.ex co.in notula puta in heresi zc. Jurium allegatioes breuitatis gra omitto: quas illic videre poteris.

† Ide Fab. Plat.et est singul.fm Ang.hic.

Crisa an post morte possint inquiri.

v ¶ Potest dici. Scz verius.

x ¶ Desinere.l.lata sententia. Nam non facit ipso iure desinere heredez suum esse tale delictum.

* Adde tamen q interim est interdicta administratio rerum propriorum.l.quesitum.z.ff.qui.z a quibus. Syl.

¶ Cu autem filius filiaue. Casus sic figuratur. Questitum est an nepos vna cu alio filio.succedat.z videbat q non.q2 semper proximior pfer-

tur.§.Si plures.j.ti.j.cōtrariū dicit q2 subintrat locū pr̄is nec succedūt ex psona alta s3 pr̄is q̄ est in gradu eq̄lis psone alteri⁹ filij. No. q ita succedit auo nepos vt fili⁹. Itē q vsq3 ad pnepotē qs succedit in locū patris vlterius nō ſm doc. cuius cōtrariū tenui alias p tex.in.§.ita demū §.eo.z p alia plura. Itē q tali casu succedit in stirpē. Itē q qū plures inter se succedūt auo: similiter succedūt in stirpes. Syl.

a ¶ Cū filius. Ex altero filio. secus si ex filia: vt §.eo.§.itē vetustas.z.j.e.§.diui. Additio. Hodie secus vt ibi no.z in.l.lege.C.de legi.here.

b ¶ Equū.vt in auc.q.mo na.ef.sui.§.ergo.†col.ix.

c ¶ Vocant. Idē est z sine bonorū possessionē vocent: vt.ff.de cōtratab.l.j.§.vocant.(j) Sz contra.ff.de cōtratab.l.iij.§.j.Sol.nō est cōtra: q2 ibi precedit filius: q2 patris loco est adoptat⁹ ad nepotē: vt.s.§.ita demum. Additio (j) Et sic nepos assumit personā patris nedū ab intestato: s3 etiā facto testamēto qd postea impugnat. Qd est verū si succedit ti.hereditario q2 tūc iuris dispositio.q̄ talis cōsiderat: secus si tit.fideicō.q2 cōsiderat affectio q̄ naturaliter est maior erga filios q̄ nepotes. Ange.

d ¶ In stirpes.j titu.j.§. hoc etiā addendū in fin. contra. Solu.vt ibi.

e ¶ Ex altero. sic.j.eo.§.fin. sic.ff.de inoffi.te papini.§.puide. sic ex duobus. sic.z.C.de suis z legi.l.nepotes.

f ¶ Ex duobus filijs: premortuis.

g ¶ Ex altero. Sc3 filio.

h ¶ Unus. Sci3 nepos.

*Cū aūt. Casus querebat an quoquomodo ex predictis qs decedat intestatus attendat idem tēpus quo ad suitatē: et videbat q nō q2 si requirit patria potestas quādo volum⁹ inspicere an quis sit suus. si quis moriat. clarū est q post mortem nō habet filios in ptāte: cōtrariū dicit q2 satis est patria potestas tēpore mortis quia ad illud tempus retro trahitur ex dispositiōe.l. No. qd an quis sit suus inspicitur tempus destituti testamenti: Item qd nepos conceptus tempore mortis aui quamuis natus post mortem dicitur suus. secus in concepto z nato. Item qd ille quem filius adoptauit non est inter liberos aui. Itē q qui nō pōt petere hereditatē vt agnatus z cognatus nō pōt petere bo.pos. Itē q hic est tex. q emācipatus z adoptiuus. nō est suus z probat optime in illis verbis z hec de suis heredibus qui tex. qd videri nō est ab alio pōderatus. Syl.

i ¶ Cum autem. Eo diligenter notato qui sunt sui heredes nunc nota quo tempore querendum est qui suus heres sit.

k ¶ Certum est.s.eo.§.ita demum.contra. Sol.vt ibi dixi.*

l ¶ Sine testamento. Quod contingit.vij. modis: vt supra eodem.in principio diximus.

m ¶ Quod accidit.s.vt videatur quis sine testamento decessisse.

n ¶ Filio mortuo. Scilicet exheredato.

o ¶ Non potuit. more preuentus: vt.s.eo.§.ita demum.

p ¶ Solus. Scilicet suus heres.

q ¶ Certū est. Scilicet nepotem suum heredem esse: cum nullus precedat eum: vt supra eodem.§.j.

r ¶ Mortuo. Antequā adeat ex testamēto hereditas. Uñ cōstat nō trāsmittit ad filiū de inofficioso querelā: imo etiā ea adita nō trāsmittebat olim: sed hodie s: vt.C.de inoffi.testa.l.scimus.§.fi.z.l.si qs filiū ibidē.

* Adde q conclusio huius glo. limitatur in hr̄ditate ascendentis ſm co.opi.in.d.l.scimus.§.fi.C.de inoffi. testa. Itē in filio exheredato ſm Ang.in.l.nam z si is.ff.de inoffi.testa. Itē vbicūq3 nō potuit preparare Jas.in.l.cū not.C.de trāsac. Itē quo ad extraneos.d.§.fin. Itē qū tales liberi essent sui.glo.in verbo heredes in.l.si qs affirmauerit.ff.d.do. Itē nisi eēnt heredes. Pau.i.d.l.si qs filium. Syl.

s ¶ Deserto.s.ab here. qui non vult adire.

t ¶ Tetigit. Nec eni3 fuit pximus cognat⁹ ei.s.auo viuo: q̄ viuo nondū aial erat: vt.ff.vnde cog.l.j.§.si quis pximus. Sz nūquid hodie p auc. succedit: vt in auc.de here.q̄ ab intesta.§.j.col.ix. P. dicit q sic: q2 naturalis causa* tm̄ spectatur. Joā.* cōtra: q2 nec de iure p̄torio quo casu naturalis inspiciebatur: vt sequtur: vt.j.e.§.emācipati.z.ff.de suis z leg.l.titius.z.l.penul. Additio. Et hec est cōis opi. vt per Joan. fab. et per Ange.

v ¶ Hi aūt. sc3 concepti z nati post mortem aui.

x ¶ Quasi pximi cognati.i.tanq̄ agnati.nā agnati sunt proximiores q̄ cognati: nūquid ergo. tertio ordine inter cognatos vocant? Rū. M. q sic: vt ff.e.l.j.in fi. Jo. s q2 ibi de conceptis prius natis postea loquit. secus si postea concipiūtur z nascuntur: vt hic. (j) z.ff.de iniusto rup.testa. si qs filio.§.nō fuisse. Additio.(j). Et h̄ cōit z tenet q2 hodie procedit qū filius fuit rite z iuste exheredatus nec secuta aditio. iuxta gl. singula.in.§.exheredatos.in auc.de heredi.z fal.al's virtute transmissionis bene admittitur: vt per Joan. fab.et Ang.

*Emācipati aūt. Cas⁹. nō figuratur q2 recitat ius pretoriū. ius em̄ ciuile nō cognoscebat q2 erat solutum vinculum ciuile patrie potestatis: sed quia pretor naturalem equitatem sequitur z ipsi filij non desinunt naturaliter esse filij vt aliter fuit declaratū ideo eos pretor admisit. Not. q de iure.ff.z.C. vsq3 ad tempora iusti.emancipati reputabantur extranei z non succedebant. Itē not. consequentiam non sunt sui, quia desierunt esse in potestate. Item pretorem moueri naturali equitate. Item q de iure pretorio admittuntur sui z emancipati simul. Syl.

y ¶ Emācipati. Quia bona ratio: vt.s.de heredum qualita.z diffe.§.sui.z.s.eo.§.j.ibi.sui autem zc.

z ¶ Neq3 vllo alio iure.s.neq3 vt patroni: neq3 vt agnati quos vocat lex.xij.tabu.vt.j.tit.j.in prin.z.j.de successio.liber. in princip. aliud ecōtra: vt infra titu.j.§.fi.

a ¶ Soli sint. Sc3 emancipati.

b ¶ Cum suis heredibus.sc3 cum alijs qui remanserunt in potestate.

c ¶ Pro parte.sc3 dimidiam: vt.ff.de verborum significatio. nomen filiarum.§.portionis.

* At hi qui. Casus non figurabitur aliter cum recitetur ius antiquum hodie correctū. No. igitur q emancipatus qui de iure ciuili hēbatur pro extraneo z admittebatur de iure p̄torio si dabat se in adoptionē carebat beneficio p̄toris cum distinctione de qua in hoc tex. Item q adoptiuus emancipatus ab adoptante est penitus loco extranei. Item quod dictio nihilo magis hic stat proprie. Item q sicut volūtas captatoria reprobatur ex testamēto ita ab intestato. Syl.

¶ Cū filius filiaue, z ex altero filio[a] nepos neptisue existunt, pariter ad hereditatē aui vocat: nec q gradu pximior est, vlteriorē excludit. Aequū[b] em̄ esse videt nepotes neptesue in pr̄is sui locum succedere. Pari ratione: z si nepos neptisue ex filio sit, z ex nepote pnepos pneptisue simul vocātur[c]; z q2 placuit nepotes neptesue, itē pnepotes pneptesue in parētis sui locū succedere: cōueniēs esse visum est, nō in capita, s3 i stirpes[d] hereditatē diuidi: vt filius partē dimidiā hereditatis habeat: z ex[e] altero filio duo pluresue nepotes alterā dimidiā. Item si ex duobus[f] filijs nepotes neptesue existāt, ex[g] altero vn⁹[h] forte, aut duo: ex altero tres aut quatuor: ad vnū, aut duos dimidia pars ptineat, ad tres vel ad quatuor altera dimidia.

¶ Cōdito testamēto, qd postea destituit, † ille dicit ppinquior, q tpe destituti testamenti, est pximior, et si nascat post mortē illi⁹, d cui⁹ hereditate agit: dūmō fuerit cōceptus in vita eius. Areti. 362

¶ Cum † aūt[i] querit, an qs suus heres existere potest: z eo tēpore querendū est, quo, certū[k] est aliquē sine[l] testamēto decessisse: qd accidit[m] z † testamēto destituto. Hac ratiōe, si filius exheredatus fuerit, z extrane⁹ heres institut⁹ est, z filio mortuo[n] postea certū fuerit heredē institutum ex testō nō fieri heredē: aut q2 noluit esse heres, aut q2 nō potuit[o]: nepos auo suus hr̄s existet: q2 quo tēpore certū est itestatū decessisse patrēfamilias, solus[p] inuenit nepos: z hoc certū[q] est. Et l3 post mortem aui natus sit, tm̄ auo viuo cōcept⁹, mortuo[r] patre eius posteaq3 deserto[s] aui testō, suus heres efficitur. Plane si z cōceptus z natus fuerit post mortē aui, mortuo patre suo, desertoq3 postea aut testō, suus heres auo nō existet: qa nullo iure cognationis patrē sui patris tetigit[t] †. Sed nec ille est inter liberos aui quē filius emancipatus adoptauerat. Hi aūt[v] cū nō sint sui (quantū ad hr̄ditatē) liberi: neq3 bonorū possessionē petere possunt, quasi proximi cognati[x]. hec de suis heredibus.

¶ Emancipatus de iure ciuili incognitus, ad successionē parētis nō venit: pretoris tm̄ beneficio, p bonorū possessionē. Unde liberi, perinde, admittit ac si in eius potestate māsisset. Aretinus. 363

¶ Emancipati aūt liberi iure ciuili nihil iuris hn̄t: neq3 enim sui heredes sunt, q2[y] in ptāte desierūt parentis esse: neq3 vllo alio iure[z] per.l.xij.tabu.vocātur. Sed pretor naturali equitate motus, dat eis bonorum possessionē. Unde liberi: pinde ac si in potestate parētis tēpore mortis fuissent: siue soli sint[a]: siue cum suis heredibus[b] concurrant. Itaq3 duobus liberis extātibus emācipatos vno, et eo, qui tpe mortis in potestate fuerit: sane quidē is, qui in ptāte fuerit sol⁹ iure ciuili hr̄s z est sol⁹ su⁹ hr̄s: sed cū emācipatus bn̄ficio p̄toris in partē admittit: euenit, vt suus heres pro[c] parte hr̄s fiat. ¶ Filius emācipatus, z postea arrogatus ab alio, nō potest venire etiam de iure pretorio ad hereditatem patris naturalis: nisi ante mortē suā fuerit emancipatus ab arrogatore. Si vero emāciparetur post mortem naturalis patris heberet vt extraneus quoad hereditatem vtriusq3. Aretinus. 364

† Imo sc3 Jo. fab. d3 allegare §. filius ibi qd em̄ legali⁹.

† Destitutur testamentū, qū institutus heres non adit hereditatē, vel q2 nō pōt, vel q2 non vult, et sit destitutio testamēti cōtraria est institutioni heredis et sicut testator dicit instituere heredē quādo facit ipm heredē sic heres dicitur destituere testamētū quādo nō adit hereditatem. Eg. Per.

† Uide.j. titu.px.§. primus q declarat hunc.§. Eg. Per.

† Al's ex.

* Et dicito ſm Bal. qd aut qritur de tēpore q̄ qs su⁹ dicitur heres z qui decessit in illo cōdito testamēto z illō est tēpus mortis vt in.§. ita diuus. Aut de eo q̄ dicit suus heres cōdito testamēto postea destituto tūc spectari debet tēpus quo destituitur testamētū ipsum vt hic.

Querela inofficiosi an possit ad heredē trāsmitti.

† Als attigit.

† Sequitur Joā.fab.et Ang.

* Et hoc recte inspecta eius psona sed ex pr̄is psona nihil vetat succedere vt hic z.l.j.§.si qs exheredato ff.de iniust.rup.test. Idq3 scd̄m Bar. quem hic sequit Jo.de Pla.

* Si qdē3 emancipationis ac patrie potestatis differētia sublata, q̄ad vim nemo succededi vt i anteri i successione z in corpore vnde sumit.C.d suis et leg. hered. ex pēd. tm̄ nō omnē differentiam rejectā ē. Nā interim emācipatū eē q etiā nunc in potestate degit, durat ois differentia q̄ pria induxit ptās, q certe multiplex est multosq3 parit effectus, de qbus vide h abunde p Angel. et Joann. de Plat.

† Ista glo. nō ē accur.

a ¶ At hi †.s.vocātur emancipati ad successionē patris: sed nō omnes z hoc sequitur. at hi.zc.

b ¶ Adoptionem.i. arrogationem.

c ¶ Non admittunt.ff.de cōtratabu.l.iij.§.si qs filio.s. Sol. ibi nō valuit adoptio. ſm Jo. sed hic valuit. Uel distingue an det extraneo: vt hic. an detur in adoptionē nepos ex filio emancipato patri eiusdē: vt ibi, arg. s.de adop.§.sed hodie.

* Adde q gl. errat ſm Jo.fab. z Ang. hic, ideo declara vt p eos. Syl.

¶ Itē.C.de adopt.l.pe.§.sed si quidē.(j) q̄ est cōtra. Solu. illam intellige vt.j.e.§.admonēdi.

d ¶ Cum is.s.pater naturalis.

e ¶ Uiuo eo.s.patri naturali.

f ¶ Ab ipso.scilicet patre naturali.

g ¶ Fuissent. vt.s.de exhere.lib.§.emancipatos.

h ¶ Extraneoꝝ. Si autē morte patris adoptiui facti essent iuris sui durat agnatiōis ius inter eos.i.inter adoptiuū et naturalē filium adoptātis nō emancipatum: vt sibi succedat: vt.ff.de gra.co.filium naturalē. z.ff.vnde cognati.l.j.§.cognationis.z.de adopt.l.antepe.M. Item z ipsi adoptiuo pr̄i succedunt vt.j.eo.§.sed ea.al's est.§.aliquam.

i ¶ Adoptiui.post emācipationē nō prius: vt.s.e.§.nec interest.

k ¶ Eius.sc3 naturalis patris.

l ¶ Ad agnatos. Nā si nō emācipat certū est qd filij nō succedūt naturali patri: z ita agnati succedunt: vt.s.proximo.z.ff.vnde li.be.l.j. Si autem emanciparet succederent filij: vt.s.proximo.§.z sic in eius potestate esset ad quem bona naturalis patris pertinerent, quod est absurdum z cōtra regulā iuris vt hic.z.ff.de here.insti.l.illa institutio.

¶ Additio. Itē q2 tunc videtur auferre ius quesitum agnatis, qd est incōueniens. Et ex his not. q neq3 ab intestato potest esse volūtas captatoria. Ang.z areti.

* Minus ergo iuris. ¶ Casus. Quesitū fuit an eqpararētur naturales z adoptiui emācipati z videtur q sic ea ratiōe q2 quasi etiam respectu iuris habentur pro eisdē.s.de adop.per to. z idem operat fictio in casu ficto q veritas in vero. Cōtrarium respōdetur ex ratiōe expressa in tex. emancipatio em̄ iuris ciuilis vinculū tollit nō naturalis. No. q plus iuris habent naturales q̄ adoptiui. Itē q naturales emācipati q̄uis iure ciuili gradum liberorū admittāt de iure pretorio eis reseruatur qd secus est in adoptiuis. Itē q ius ciuile nō tollit naturale. Itē q iura sanguinis deleri non possunt. Itē q emancipatio est act⁹ ciuilis sicut adoptio. Syl.

m ¶ Minus ergo iuris. Quia naturales emancipati iure pretorio vocantur, sed adoptiui emācipati non: vt.s.proxi.§.ergo zc.

n ¶ Naturales.z legitimi.

o ¶ Emācipati.ab adoptiuo patre.

p ¶ Nō adiuuant. Nisi sint de suis: q2 auus adoptauit nepotē in filium z postea emācipauit, vt.ff.ad tertul.l.ij.§.adoptiui.

q ¶ Ciuilis ratio.i.emācipatio q̄ de iure ciuili est: vt.ff.de reg.iu.actus.

r ¶ Nō potest.sic.s de legi.agna.tu.§.fi.sic.ff.de re.iur.nihil tam.

s ¶ Emācipati.ab adoptiuo pr̄e: z post mor.naturalis vt.s.§.post mor.

t ¶ Incipiūt esse. Nota q si emācipetur filius vel filia vel deinceps nō sunt sui heredes: nō tm̄ desinunt esse filij vel filie.

* Eadē hec. ¶ Casus. Querebat an idē obseruaretur in bo.pos.cōtra tab.z videt q nō propter iniuriam a parente factā in preteritione ob quā mouet pretor: cuius cōtrarium d2 ex eadē rōne q̄ multomagis militat in cā testati q̄ intestati. Not. q cōtra tabu. datur pteritis nō exheredatis. Itē q ille est pteritus qui vel non est institutus vel est institut⁹ sed nō rite. Itē q bo.pos. cōtratab. inducta est etiā p filijs in potestate. Itē q pretor nō admittit ad cōtra tab. emancipatos existētes tēpore mortis in aliena familia. Itē qd ad cōtra tab.vocant filij qui de iure ciuili solēt vocari z eo ordine ſm Ange. qd tm̄ non probat hic sed potius q bis qb⁹ pretor subuenit ab intestato subuenit facto testamēto. Syl.

v ¶ Eadē. que obseruant in bonoꝝ pos. vnde liberi z in cōtra tab. bonorū pos. seruātur.

x ¶ Institutis. his em̄ institutis nō dat hec bonorum possessio nisi preteritus rūpat testamētū. z huic.s. institutio viā aperiat: z hoc est qd dicit nisi preterit⁹ cōmittat edictum: vt.ff.de cōtra tab.l.iij.§.si quis ex liberis. Si aūt pteritus nolit vti postquā semel agnouit. † institutus habet cōtra ta. iure suo z. ſm tabulas qd est mirabile nec expectat preteritū, vt.ff.de cōtra tab.l.si post mortē.§.fin.z de lega.prestan.l.nonnunq̄.

* Adde qd verior est op. Zeia z cōior q nō sit necessaria petitio z pbatur cōcludēter in.d.l.nōnunq̄.z.l.nō putauit.§.a primo.ff.de contra tabul. Syl.

y ¶ Ut oportet.s.n[on] nominatis: femine inter ceteros: vt.s.de exhere. liberorum.§.primo.

z ¶ Exheredatis. Cū ergo matris preteritio p exheredatione habeat vt.s.de exhere.lib.§.vltimo.cessat ibi cōtra tab.bono.pos. vt.ff.de contra tabu.illud.§.ad testamenta.

* Adde q assignat ratio in.§.ad testamēta que declarāda est per gl. aliter nō esset vera: hodie vero si mater pretereat sine insertione cause habent cōtra tab. sicut ius dicēdi nullū ſm cōem sniam vt per Jas. in.l.posthumo.in.iiij.col.C.de contra tabu. Syl.

a ¶ In potestate. Emancipatis committentibus edictum: non al's ſm Marc. vt.ff.de contra tab.l.iij.§.si quis ex liberis. Sed Jo. contra. nā nullum dicere possunt, z contra tabu. suo iure habent.(j) vt.ff.de lega. pre.l.si duo.z.C.de lib.pre.maximum. Accur.

¶ Additio.(j) Dic vt.l.is qui in potestate.ff.de legat.prestan. nā vt hic est tex. clarus. l3 pro emācipatis pretor adinuenerit bonorū posse. q2 erat eis necessaria non tamen voluit eam denegare suis: imo concessit in casu quo voluit: vt dictis iuribus: q2 vocātur ad cōtra tab. nō vocātur de iure ciuili. vt.l.j.§.vocātur.ff.de cōtra ta. Ang.

b ¶ Repellit.s.pretor: nisi sint instituti: z eis cōmittatur edictum: vt.ff. de contratabulas. non putauit.§.in adoptione.z.§.vt autem. Item contra.ff.de contra tabu.l.iij.§.si quis filio. Soluitur. vt supra eodem. §.at hi. Accursius.

* Admonēdi tm̄. ¶ Casum nō expedit figurare q2 ista verba veniunt ad declarationē eorum que dicuntur in.§.at hi. No. summariū. Item qualiter procedat successio pretoria. Syl.

c ¶ Admonēdi tamen. Licet hos duos qui sequuntur non admiserim de iure ciuili: vt supra eodem.§.at hi.tamē admonēdi sumus.idest admonemus zc.

¶ At † hi[a], qui emancipati a parente in adoptionem[b] se dederūt: non admittuntur[c] ad bona naturalis patris quasi liberi: si modo cum is[d] moreretur, in adoptiua familia sint †: nam viuo[e] eo emancipati ab adoptiuo patre, perinde admittuntur ad bona naturalis patris, ac si emancipati ab ipso[f] essent: nec vnquam in adoptiua familia fuissent[g]; z conuenienter, qd ad adoptiuum patrem pertinet, extraneorum loco esse incipiunt. Post mortem vero naturalis patris emancipati ab adoptiuo patre, z quantum ad hunc adoptiuū patrem pertinet, eque extraneoꝝ[h] loco fiunt: et quantum ad naturalis patris bona ptinet, nihilo magis liberorum gradum nanciscuntur. Quod ideo sic placuit: quia iniquum erat esse in potestate patris adoptiui[i], ad quos bona naturalis patris pertineāt, vtrū ad liberos eius[k], an ad agnatos[l].

¶ Naturalis emancipatus de iure pretorio retinet gradum liberorum: adoptiuus non, et nullo iure succedit. hoc dicit. 365

¶ Minus[m] ergo iuris habēt adoptiui filij q̄ naturales. Nanq3 naturales[n] emancipati beneficio pretoris gradum liberorum retinent: licet iure ciuili perdant. Adoptiui vero emancipati[o] z iure ciuili perdunt gradum liberorum, z a pretore non * adiuuantur[p], z recte. Naturalia em̄ iura ciuilis ratio[q] pimere nō potest[r]: nec quia desinūt sui heredes esse, possunt desinere filij filie ve, aut nepotes neptes ve esse. Adoptiui vero emancipati[s] extraneorum loco incipiunt esse[t]: quia ius nomenq3 filij filie ve quod per adoptionē consecuti sunt: alia ciuili ratione, id est emancipatione perdunt *.

¶ Filius legitimus et naturalis in potestate vel emancipatus h3 cōtra tabulas de iure p̄torio si sit preteritus: nisi fuerit in adoptiua familia tunc temporis: adoptiu⁹ vero secus. Angelus. 366

¶ Eadē[v] hec obseruant, et in ea bonorū possessione, quā cōtra tabulas testamēti parētis liberis p̄teritis: id est neq3 heredibus institutis[x] neq3 (vt op3[y]) exheredat[z] pretor pollicet. Nā eos quidē, qui in potestate[a] mortis tempore fuerint: et emācipatos vocat p̄tor ad eandē bonorū possessionē: eos vo qui in adoptiua familia fuerint p hoc tēpus, quo naturalis parens moreret, repellit[b]. Itē adoptiuos liberos emācipatos ab adoptiuo patre, sicut ab intestato: ita longe minus cōtra tabulas testamēti ad bona eius nō admittit: q2 desinūt in numero liberorum eius esse.

¶ Licet filius emācipat⁹ adoptatus non possit venire ad bona patris naturalis, per vnde liberi, vel vnde agnati, venit tamē per vnde cognati. hoc dicit Angelus are. 367

¶ Admonēdi[c] tm̄ sumus eos q in adoptiua familia sunt: q post mortē naturalis parētis ab adoptiuo pr̄e emācipati fuerint, itestato parente naturali mortuo, l3 ea parte

* Et ij qui ab ipso pr̄e i adop. dati sunt. hec pdicta verba, vel ad textū supplenda, vt text⁹ ita legend⁹ est. (At ij qui emācipati in arrogatiōe, et ij q a parente in adoptiōem dati sunt.) al's Tribonianus videretur pulchre balluctinatus vt scribo.j.e.§.s3 ea oia in princip. Eg. Per. At tu videto hic z §.s3 ea v̄sionē Ja. cur exth eopb. que Tribonianū illuminet, atq3 illustret. Nam z ea interpretis vice futurati bi est.

† Als fuerint.

* Als admittūtur.

* Nam nil tā naturale zc.l. nil tā naturale.ff.d reg. iur. aduerte tm̄ quod si adoptiu⁹ nō emācipat, imo sui iuris p adoptātis pr̄is mortē efficiat, tum cum recte patri adoptiuo succedere. vt.j.eod.§. sed ea oia. At naturalis z legitim⁹ emācipat⁹ nec ruri⁹ p⁹ adoptat⁹ a pretore tm̄ nihilominus ad successionem pr̄is naturalis vocabit: cū nomen filij a natura inditum per emācipationem q̄ de iure ē ciuili nō tollatur. Si quidē naturalia q̄ ciuilia offici⁹ li⁹ anellantur. vt hic z.s.de iur. natu.§.sed naturalia.

† Imo idē3 est etiā si repudiet vt ē casus in.l. nōnunq̄.ff. de le.pstan. Ang.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Ad bonorum possessionem: scilicet vide liberi.
b ¶ Emancipati. Qui sunt sui per pretorem: vt. s. eo. §. emancipati.
c ¶ Legitimos. Id est agnatos: vt. j. titu. j. j. respon.
d ¶ Proximos. Sic. ff. si ta. testa. l. j. sic. ff. quis or. in bonorum possessione seruetur. l. j.

ti. si te. non tamen succedit alijs consanguineis sui patris adoptiui. vt C. de adopti. l. penul. §. sed si quidem. in fine. Accursius.
¶ Additio. Hoc verū de iure nouo: sec⁹ de iure antiquo: vt. ff. de adoptio. l. qui in adoptio.
r ¶ Ab eo. Scilicet adoptiuo patre.

τ adoptat⁹ nō habeat vñ se alere possit. arg. l. pe. ff. ð lib.

* Sed ea omnia ¶ Casus nō figurat quia. §. h ponit correctionē Justi. ratio enim dubitādi erat ius antiquū, rō non decidēdi ponitur in versiculo inuenim⁹. No. ꝙ filius datus in adoptionem extraneo retinet iura pris naturalis. Itē ꝙ adoptat⁹ ab extraneo ei succedit ab intestato. Itē adoptat⁹ ab extraneo nō hȝ remediū contra testamētū patris adoptiui si pterear vel exheredet rō assignatur in tex. Itē ꝙ necessitas exheredandi τ instituendi prouenit ex suitate. Item ꝙ adoptatus ab ascendentibus trāsit in potestatem sicut de iure antiquo. Item ꝙ duo vincula actus ligāt. Itē ꝙ arrogatus trāsit in potestatem arrogantis τ ei succeditur. Syl.
e ¶ Sed ea oia. Que * s. eo. §. at hi. dicta sunt. et s. proxi.
f ¶ Aliquam. quasi dicat quedā correximus: quedam retinuimus.
g ¶ Cōstitutione. Ut. C. de ado. l. penultima.
h ¶ Naturalibus: τ legitimis. Accursius.
i ¶ Nonnullos. Id est aliquos. Accursius.
k ¶ Soluta. Scilicet post mortem: secus si ante. vt supra eodem. §. at hi. Accursius.
l ¶ Ad neutrius. Ut supra eodem. §. at hi. Accursius.
m ¶ Vocabant. Hoc idē videtur etiam cōtingere hodie in casu quē habemus infra eodē. §. nostra autē. C. de adoptionib⁹ lege penultima. §. sȝ hoc. Sȝ dic ꝙ anus adoptās tenet ei relinquere quartā: vt filio arrogato: vt infra eodē. §. nostra. ibi: quemadmodum τc.
* Attende quia loquūtur in arrogato: nō enim redit in casu illo ad successionem patris naturalis aliquo modo qꝛ iam alteri quesita est hereditas τ qꝛ pr̄ testatus est rite nec dȝ decipi. Syl.

* Male loquit hec gl. qm̄ in §. per eā hic citato, text⁹ nō loquitur nisi de arrogatis in qb⁹ nihil corrigit hic: Sed antiqua iura seruātur vt ptȝ i fine hui⁹. §. Dic ergo duorū alterum, aut ꝙ Triboniani lectō h lurat a ē, id de filijs a patre i adopt. datis corrigēs. qd non est in hoc titul. dictum: cū nulla de his in hoc titul. mētio fiat: qd opȝ extēdere §. at ij. s. eod. vt etiam de adop. intelligat, qd vt fiat sic lege: illū textū vl ad eum suppleat vt ibi dixi. eg. pr.

† Opiniōes istis⁹ gl. ꝯtra P. approbat Ang. h quo ad pȝimā q̄stionem distincte. Iȝ Jo. Fab. videatur stare cū P. Itē que ad secundā nisi opareatur ipsi patri adoptiuo. arg. l. in reb⁹. §. psit. ff. cōmo. vel nisi pr̄ naturalis egeret

edicti, qua liberi ad bonorū possessionē vocant, nō admittantur: alia tm̄ parte vocari. s. qua cognati defuncti vocant. Ex qua parte ita admittunt, si nec sui heredes liberi nec emācipati obstent: nec agnatus quidē vllus interueniat. Ante enim ꝑtor liberos vocat, tā suos heredes ꝙ emancipatos: deinde legitimos heredes, deinde proximos cognatos.

¶ Adoptatus ab extraneo, hodie nō trāsit in potestatem suā: τ ideo nec querelā habet, nec cōtra tabulas, licet ab intestato succedat: sed quo ad patrē naturalē vetera iura seruātur, nisi fuerit adoptat⁹ ab ascendente naturali. h. d. Aretin⁹.

¶ Sed ea omnia quidē antiquitati placuerūt. Aliquā aūt emendationē a nostra cōstitutione acceperūt: quam super his personis cōposuimus, que a patribus suis naturalibus in adoptionē alijs dant. Inuenim⁹ etenim nōnullos casus, in quibus filij τ naturalium parentū successionē propter adoptionē amittebāt: τ adoptione facile per emācipationē soluta ad neutrius patris successionē vocabant. Hoc solito more corrigentes, cōstitutionē scripsim⁹: p quā diffinim⁹, qm̄ parens naturalis filium suū adoptandū alij dederit: integra omnia iura ita seruari, atq; si in patris naturalis potestate pmansisset: nec penitus adoptio fuisset subsecuta: nisi in hoc tantū modo casu: vt possit ab itestato ad patris adoptiui venire successionem. Testamēto autē ab eo facto, nec iure ciuili, nec ꝑtorio, ex hereditate eius aliquid persequi potest: nec contra tabulas bonorum possessione agnita, nec inofficiosi querela instituta: cum nec necessitas patri adoptiuo imponatur, vel eum heredem instituere, vel exheredatum eum facere: vtpote nullo vinculo naturali copulatum: nec si ex Sabiniano senatusconsulto ex tribus maribus fuerit adoptatus. Nā et in huiusmodi casu, nec quarta ei seruatur, nec vlla actio ad eius persecutionem ei competit. Nostra autem cōstitutione, exceptus est is, quem parens naturalis adoptādum susceperit: vtroq; enim iure tam naturali, ꝙ legitimo in hāc personam concurrente, pristina iura tali adoptioni seruauim⁹ quēadmodum, si paterfamilias sese dederit ad arrogandum. Que specialiter τ sigillatim ex prefate constitutionis tenore possunt colligi.

¶ Olim nepos ex filia, vel pronepos ex nepte vocabantur ad hereditatem demum post agnatos: sed ex aliquibus constitutionibus vocabantur cum diminutione tertie partis, simul cum alijs descendentibus: quam partem etiam minuebant agnati transuersales. Hodie vero est secus. Et isti tales descendentes succedunt in stirpes non in capita. Hoc dicit vsq; in finem. Aretinus.

¶ Item vetustas ex masculis progenitos plus diligens, solos nepotes vel neptes: qui que ve ex virili sexu descendunt ad suorum vocabat successionem: et iure agnatorum eos anteponebat. Nepotes atqui ex filiabus nati sunt, et pronepotes ex neptibus cognatorum loco connumerans post agnatorum lineam eos vocabat, tam in aui vel proaui materni, quam in auie vel proauie siue paterne, siue materne successionem. Diui autem principes non passi sunt talē contra naturam iniuriam, sine competenti emēdatione relinquere. Sed cum nepotis et pronepotis nomen commune sit vtrisq; tā qui ex masculis, ꝙ qui ex feminis descendunt: ideo eundem gradum et ordinem successionis eis donauerūt. Sed vt aliquid ampli⁹ sit eis, qui nō solū nature, sed etiā veteris iuris suffragijs muniūtur:

s ¶ Nec iure ciuili. Qꝛ non est in potestate sua.
t ¶ Nec ꝑtorio. Qꝛ non est emancipatus ab eo: vt. s. de exhe. lib. in pn. τ. §. emancipatos. τ. §. fi.
v ¶ Inofficiosi. Supra ð inof. testa. §. tā aūt cōtra. Sol. illa itelligit ſȝ distictionē huius. §. vt ibi dꝛ.
x ¶ Sabiniano se. cō. Qð nō habem⁹ sed dicebat ꝙ tres iuuenes arrogāti deferebātur: vt vnū eligeret quo casu magna erat hec solēnitas: vñ ex cōstitutiōe diui pij qrtā ei dabat arrogator: qð hodie ñ est i vsu: imo idē hoc casu. vt τ als. vt h. et C. de ado. l. pe. §. qð aūt.
y ¶ Ad ei⁹. Scȝ quarte.
z ¶ Cōstitutione. vt. C. de ado. l. pen. §. si vo pater.
a ¶ Parēs. Hoc i ifinitū accipe: vt. ff. de gra. l. iuriscōsult⁹. §. parētes.
* Pro itellectu vi. ꝑp. senen. i. iij. casu. q. si. Syl.
b ¶ Seruauim⁹. Ut siue loco filij habeat siue nepotis adoptet: ac si ē naturalis esset. s. filio ꝑcedē te nepotē: vt. C. de ado. l. pen. §. que aūt in filio.
c ¶ Quēadmodū. Quasi dicat sic trāsire videt in hoc casu qui sequitur.
* Item vetustas Casus non ponit in. §. correctorio iuris antiq. ius ei vetus dubitationē facit ius nouū habet rōnē expositā in tex. ibi nō passi sunt talē cōtra naturā iniuriā: τ ibi q nō solū nature: sed ēt veteris iuris suffragijs muniunt. Not. ꝙ iniuriā nature faciet qui plus diligit nepotes ex filio τ descendentes ꝙ ex femina. Item ꝙ appellatione nepotū veniūt nepotes tā ex masculis ꝙ ex feminis. Itē ꝙ stātib⁹ descendētibus null⁹ trāsuersalis admittit. Item ꝙ quādo nepotes inter se succedūt admittuntur in stirpes. Syl.
d ¶ Itē vetustas. Corregimus ius antiquum circa liberos primi gradus naturales siue adoptiuos: nunc circa vlteriores.

* Hūc locū plane tibi faciet hic Theophil⁹ q sic habȝ. Hec habeto in modū premie cuiusð inspectionis, si quis tres filios mares haberet, vnū ex his in adoptiōem dederim. vocat hec adoptō ex tribus maribus. Et extat. S. C. Sabini quo dicit necesse tibi esse, filio ex tribus maribus adoptato qrtā ptem bonorū tuorū relinquer. Et si nō relinquas, ipsum. S. C. ei dat act. aduers⁹ heredes tuos ad petendā quartā. hec hactenus. Atde eo. S. C. vide l. l. penult. C. de adop. §. q aūt. τ. C. de decur. l. fi. ad fin.

* Contra naturā est pl⁹ diligere nepotē ex virili sexu, ꝙ femineo. facit. l. maximū. C. de lib. ꝑter. Egi. Perr.

¶ Additio. Sed hanc reprobat gl. in. l. penul. quia vbi destituitur omni remedio sibi imputet: qui se emancipare permisit.
n ¶ Constitutionem. Scilicet predictam.
o ¶ Permansisset. Nunquid ergo non permansit? respō. imo permansit. vt. s. de adop. §. sed hodie. Sed hoc dicit referendo se ad factum. q. d. ac si de iure τ de facto in eius familia permansisset.
p ¶ Tantummodo. Nunquid eum in ius vocabit sine venia? Item nūquid alimenta tali filio dare tenetur? Rñ. nō per hanc literam. vt. s. de adopti. §. sed hodie. † P. dicit contra.
* Addō ꝙ ad veniā ꝙ tenet petere qꝛ nō pōt negari, ꝙ ei nō debeat reuerētia τ lȝ nō sit i ptāte ñ obstat ptȝ i mre: sȝ q ad alimēta nō tenet: ptȝ in ðsi. tātūmō. Nec rō Jo. fa. obstat qꝛ acgrit naturali patri. Syl.
q ¶ Ab intestato. Id est simul cū alijs naturalibus: vt. C. de suis et legi

e ¶ Solos nepotes. In hoc male.
f ¶ Anteponebat. In hoc bene.
g ¶ Vocabat. Scilicet vetustas nō ciuilis iuris autoritas: vt. s. sed pretorij: vt. j. tit. j. §. sed quia.
h ¶ Materni. Scilicet moriente masculo: de cuius bonis agitur. vt. j. §. proximo.
i ¶ Materne. Scȝ moriente femina. vt. j. proximo. §. Accursius.
k ¶ Diui autem principes. Ut. C. de suis τ legitimis. si defunctus. τ. C. de collatio. l. illam.
l ¶ Donauerūt. Scilicet principes: sed nō idem cōmodū: vt sequitur.
m ¶ Veteris iuris. Id est legis duodecim tabularum.
n ¶ Muniuntur. Nota duas rationes vincere vnam: vt. s. de adopti. §. sed hodie. in fine. §.

Ratio duplex vnam vincit.

Diximus

a ¶ Diximus. Scilicet nullo modo nisi in tertio ordine succederet. vt supra proxi. §.
b ¶ Paulo. Nota parum de tertia parte totius rei dici sic in aut. de exhi. τ intro. reis. §. sancimus.
* Adde ꝙ alr̄ ēt qrta pars dr̄ minuscula. l. si qs i suo in pn. C. de inof. testa. regulariter tm̄ dicit arbitrio iudicis tāꝙ qd a iure indeterminatū sȝ determinādū p q̄litate rex psonarū loci τ tpis τ materie ð q̄ agit. Syl.
¶ Additio. Quod facit ad multa dic ꝙ h relinquatur arbitrio iudicis. l. illa tm̄ adiectio. ff. ð v. sig. τ. l. cū furti. ff. de in litē iur.
c ¶ Existimauerunt. Scilicet principes.
d ¶ Mortua sit. Nota duos casus. Si enim moritur femina nepotes vl neptes ex masculis: vel feminis in nihilū olim: nisi post agnatos: hodie cū diminutiōe succedūt tertie ptis. Si morit masculus nepotes ex filia tātū vocent cū diminutione tertie partis. vt hic dꝛ.
e ¶ Hisq. Scilicet q dscēdūt ex femineo sexu.
f ¶ Vocat. Ut supra eodem. §. cum fili⁹. Accur.
g ¶ Partis tertie diminutiōe. Qð de hac diminutiōe tertie dꝛ corrigit p sequētē. §. ſȝ Mar. ſȝ nos ſm B. diximus se quentē. §. loq in q̄dā alia parte q̄ debebat agnatis. s. quarta non aūt de hac tertia ſȝ p aut. dicimus de hac tertia correctum. s. vt equaliter hodie veniant: vt in aut. de trien. τ semis. §. nec illo. col. iij. Accur.
h ¶ Constitutiōis. Quā nō habemus: vt sequit.
i ¶ Constitutiōe. Ut C. de suis τ legi. l. fin.
k ¶ Trāsuersa linea. Sic in aut. de non eligen. §. cum igitur. circa finem. collatione. j.
l ¶ His. scilicet nepotibus τ pronepotibus ex filia.
m ¶ Et tempora. Ut in futuris casibus tm̄ valent: vt. C. de suis τ legitimis. l. vltima. Accursius florētinus.
n ¶ Ita tamen vt quemadmodum. Hoc quod sequitur est referendū. s. ad. §. diui. nō ad proximum.
o ¶ Antiquitas statuit. Supra eodem. §. cum filius.
p ¶ Diminutione. Scilicet quarte que debebatur agnatis: non tertie que debebatur patruis: vt. s. proxi. §. diximus.
q ¶ Habeant. Imo in capita * videt diuidi. vt. j. tit. j. §. hoc etiā addēdum, in fine. §. Sed ibi de collateralibus hic de descendētibus loquit.
¶ Additio. Nota ꝙ non tantum nepotes: sed pronepotes succedunt in stirpes: τ veniunt per representationem cuius contrarium videtur dici in aut. de succes. ab intesta. §. huiusmodi. Angelus areti.

* Si agit de hereditate patris ipsius auie Eg. Per.
* Si agit de hereditate mris el⁹ scilicet patris.
* Si agit de hereditate mris ipsius aui paterni, τ sic pauie.

* Hāc sententiam varij varie tractant, at vide in auth. cessante. C. de leg. her.

Continuatio.

¶ De legitima agnatorum successione.
¶ Supra titulo proximo dictū est qualiter succedāt sui hr̄des siue liberi. Verū qꝛ post suos vocant prius agnati ꝙ cognati: vt. s. eod. §. si. τ l. j. §. post suos. ff. de suis τ legi. iō post tit. ꝑcedē. posuit istū. Aretinus.

Diuisio.

Si nemo ¶ Tot⁹ iste titulus diuidit in septē partes. Primo qm̄ admittit agnatus. Secundo quis est agnatus. Tertio vsq; ad quotū gradū agnati veniunt. et vsq; ad quotas personas, feminas deuoluantur: tam de iure vetustissimo τ de iure pretoris ꝙ etiā media iuris prudentia. xij. tabularū τ tempore Justiniani. Quarto ꝙ generi agnatorū imperator addidit vnū cognatum. Quinto ꝙ l. xij. tab. proximus agnatus vocatur: τ quis dicatur proximus. Sexto ꝙ ex lege. xij. tabularū proximo repudiante sequens nō admittebat: hodie vero sic. Septimo ꝙ filij emācipati hereditas est legitima patri. Scōa ibi. (Sūt aūt.) Tertia ibi. (Ceterum.) Quarta ibi. (Hoc etiā addendū.) Quinta ibi. (Si plures sint.) Sexta ibi. (Placebat). Septima ibi. (Ad legitimā).

portionem nepotum, vel neptum vel deinceps (de quibus supra diximus) paulo minuēdā esse existimauerūt: vt minus tertia parte acciperent, quā mater eoꝝ, vel auia fuerat acceptura, vel pater eorum, vel auus paternus, siue maternus: quādo femina mortua sit de cui⁹ hereditate agit: hisq; (licet soli sint) adeūtibus agnatos minime vocabāt. Et quemadmodum lex duodecim tabularum filio mortuo, nepotes vel neptes, pronepotes vel proneptes in locum patris sui ad successionem aui sui vocat: ita τ principalis dispositio in locum matris sue, vel auie: eos cū iā designata partis tertie diminutione vocat: Sed nos cū adhuc dubitatio manebat, inter agnatos et memoratos nepotes, quartam partē substantie defuncti, agnatis sibi vendicantibus, ex cuiusdam cōstitutionis autoritate, memoratam quidē constitutionem a nostro codice segregauim⁹: neq; inseri eam ex Theodosiano codice in eo concessimus. Nostra autem cōstitutione promulgata toti iuri eius derogatum est, τ sancimus talibus nepotibus ex filia, vel pronepotibus ex nepte, τ deinceps superstitibus, agnatos nullā partē mortui successionis sibi vendicare: ne hi, qui ex transuersa linea veniūt, potiores his habeant qui recto iure descendūt. Quā cōstitutionē nostrā obtinere ſm sui vigorem, τ tpa, τ nūc sancimus. Ita tm̄ vt quēadmodum inter filios τ nepotes ex filio antiqtas statuit nō in capita, sed in stirpes diuidi hereditatē: similiter nos inter filios τ nepotes ex filia fieri distributionē iubemus: vel inter oēs nepotes: vel neptes: τ inter pnepotes: τ inter pneptes, τ als deiceps psonas: vt vtraq; progenies mris vel patris, auie vel aui portiones sine vlla diminutione consequatur: vt si forte vnus, vel duo ex vna parte, ex altera tres aut quatuor extent: vnus, aut duo dimidiam: alteri tres aut quatuor alteram dimidiā hereditatis habeant.

¶ De legitima agnatorum successione. Titu. ij.

¶ Deficientibus suis hereditas deferi ad proximos agnatos qui dicuntur coniuncti per masculos, etiam adoptiuos: dummodo sint proximiores. h. d.

Si nemo suus heres vel eorum, quos inter suos heredes pretor, vel cōstitutiones vocant, extat, τ qui successionem quoquo modo amplectat: tunc ex lege duodecim tabularū ad agnatum proximum pertinet hereditas. ¶ Sunt autem agnati (vt primo quoq; libro tradidim⁹) cognati per virilis sexus personas cognatione cōiuncti, quasi a patre cognati. Itaq; ex eodē pr̄e nati fratres, agnati sibi sunt qui τ consanguinei vocant: nec requiritur, an etiā eandē matrē habuerint. Itē patruus fratris filio, τ inuicem is illi agnatus est. Eodem numero sunt fratres patrueles, id est qui ex duobus fratrib⁹ ꝓcreati sunt: q ēt cōsobrini vocāt: q rōne ēt ad plres grad⁹ agnatiōis puenire poterimus. Hi ēt qui post mortē patris nascunt, iura consanguinitatis nāciscunt. ¶ Nō tm̄ oibus si-

* Casus non figuratur in prin. tanꝙ in. l. tradente regulā notissimam in materia successionū τ definiente qui sint agnati sed in versic. hi etiam. dubitatio fuerat ex eo: qꝛ ille qui nōdum natus est nō pōt dici agnatus morienti qꝛ non entis nulle sunt qualitates: sed contrariū dꝛ, ꝙ imo dȝ dici proximior: qꝛ hic. §. intelligēdus est vt intelligit gl. in eo qui tpe mortis cōceptus est, quo stante qui in vtero est, habetur fictione iuris pro iā nato quo ad cōmoda sua: τ reuera est in rerū natura, lȝ non sit editus τ sic q̄ dicūtur hic locū habēt in iam cōcepto tpe mortis, que dicūtur in cōtrario in nō cōcepto put optime declarat iuriscō. in. l. j. §. si quis ꝓximior. ff. vnde cog. Not. ꝙ prima causa successionis est suoꝝ qualitercūq; sit su⁹ Itē ꝙ deficiētib⁹ descēdentibus ex. l. xij. tab. vocant priores agnati. Itē qui sunt agnati. Itē ꝙ sufficit allegare librū. Itē q sit frater consanguineus. Item ꝙ qualitas adiuncta verbo dȝ determinari ſȝ tps vbi. Itē ꝙ iter naturalē τ adoptiuū ē agnatio. Syl.
r ¶ Si nemo. etiā vnus, vt. ff. de testa. tu. si nemo.
s ¶ Suus. s. ti. j. §. j. Acc.
t ¶ Pretor. s. tit. j. §. emācipati.
v ¶ Cōstitutiones. s. ti. j. §. quibus cōnumerari. τ. §. diui.
x ¶ Existat. dico τ amplectitur: nam hec duo necessaria sunt.
y ¶ Successionē. defūcti.
z ¶ Quoquomodo. s. ciuili, vel pretorio iure.

* Als, vñ legitimi, τ vñ agnati.

* Duo fratres ex eoð patre dicūtur cōsanguinei.

a ¶ Agnatū. Capite nō minutū vt. ff. e. vt capitis.
b ¶ Proximū. i. q proximior est defuncto. j. eo. §. plures. τ. §. proximus.
c ¶ Sunt agnati. sic. ff. de legi. tu. l. sunt autem.
d ¶ Libro. vt. s. de legiti. agna. tu. §. sunt.
e ¶ Cognatione. cognatio est genus: agnatio species. Unde quisquis est agnatus est cognatus: sed non cōuertitur.
f ¶ Cōsanguinei. Quasi ex eodem sanguine nati: ceteri agnati non dicuntur cōsanguinei. vt. ff. de suis τ legi. l. ij.
* Uterini enim nō dicunt consanguinei. l. post cōsanguineos. in prin. ff. de suis τ legi. declarat Bar. τ Are. in. l. cum quidā. §. quod dicitur. ff. de acqui. here. Syl.
g ¶ Inuicem. s. filius fratris patruo.
h ¶ Etiā cōsobrini. improprie. vt. j. de gra. cog. §. quarto.
i ¶ Jura cōsanguinitatis. s. ad suos fratres prius natos: ad reliquos vero agnatos agnatiōis tm̄ ius acquirit. vt. s. proxi. diximus. Et est verum hoc si viuente eo de cuius hereditate agit cōcepti saltem erāt: vt ff. de suis τ legi. he. titius. τ. ff. vnde cog. l. j. §. si quis proximior. Accur.
¶ Additio. Als ex psona sua nō succedit, sed hn̄ ex psona pr̄is. Ang.
k ¶ Non tm̄. quis agnati vocent ad hereditatem: nō tamen τc.
¶ Additio. Et sic nō. ſm Ange. dispositionē absolutā dr̄e intelligi ſm ordinis prerogatiuā. Qð facit ad eum qui accipit in emphyteosim vel cui legatur aliquid pro se τ filijs suis. vt videantur esse vocati ſm

Cognatio est gen⁹: agnatio species.

ordinem charitatis.
a ¶ Dat lex.xij.tabularum.
b ¶ Sed his.Et oībus his vt.j.eo.§.si plures.
c ¶ Certum.qȝ est etiam.s.facto testamento qḋ euanuit:qḋ dicvt.j.pxi.
d ¶ Per adoptionē quoqȝ.q.d.nō solum iure naturali cōstituit agnatio:sed etiam ciuili: vt p adoptionē.s.quālibet in re isto.vt.ff.de ado.l.j.et §.de adopt.in prin.sȝ hodie per eam tm̄ ex qua trāsit in potestatē arrogatoris:vt.§.titu.j.§.nostra aūt.sed tamen licet nō fiat agnatus.s.hodie: qȝ nō trāsit in potestatē extranei arrogātis: succedit tñ ab intestato patri tm̄: non alijs patris agnatis:vt.C.de adopt. l.pe.§.sed siquidē.Ac.
e ¶ Naturales.Et legitimos nō tñ emācipatos: vt.ff.de gra.cog.l.si filiū.
f ¶ Itē si quis.nō solum pater:de quo dictū est.
g ¶ Suos heredes esse.i.agnascitur alijs agnatis adoptantis:t eis cognatus fit:vt.ff.de adop.qui in adoptionem.
✻ Ceterū.¶ Casus non figuratur in.l.corrigēte. Habes eīn in tex.rationes vniuscuiusqȝ.l. declarat enim qnqȝ iura Ius. xij.tab.quod pariter vocabat masculos agnatos t agnatas feminas.i.ex virili sexu descendentes etiā vltra sorores:secūdum ius erat media iuris prudētia que restringit successionē agnatorū vt vltra sororē nō succederēt qȝ cōmodius erat ꝛc.vt dicit in tex.ideo sorores ex benignitate successibiles fecit qȝ in primo gradu,reliquas exclusit.tertium fuit ius ṕtorium qḋ cōpatiēs feminis nō vocauit eas inter agnatos sed illis deficientibus inter cognatos.quartū fuit cōstitutio Iustiniani.qui cōsiderata idētitate gradus t nature voluit,qȝ agnate etiā vltra sorores pariter succedāt cū masculis.Quintū est ius authēticorū hodie vigens qḋ remouit differentiā sex⁹ t pariter succedere voluit:ṡm gradus prerogatiuā.Not.collige ex predictis t ex sūmario.Itē qḋ bona simplicitas est amica legū.Itē qui dicatur germanus. Syl.

✻ Vinctu sedulo no. qȝ hēt lex simplr agnatos ad itestati hereditatem vocet.tum heredibus suis defici entib⁹:intelligi tamē debere eos vocari qui gradu pximiores sūt:atqȝ in de ab doc to.confici,qḋ si sta tuto cautū fit,mulieres se obligare non posse,sine duorū vl triū ɔsensu agnatorū debere eos q gradu sūt pximiores vocari.ex q paret ad ɔprobādū mulierū cōtractū articulos eē ɔficiendos ita,vt indices tēpore cōtractas mulieres, pximiores habuisse agnatos,quorū authoritas ɔtra ctuiīter poni debuit, quo monstrato con tract⁹ corruet defici ente solēni tate secundū Porc.

mul agnatis dat lex[a] hereditatē: sed ✻ his[b] qui proximiori gradu sunt:eum certum[c] esse cœperit aliquē intestatū decessisse. Per adoptionem[d] quoqȝ agnationis ius consistit:veluti inter filios naturales[e],t eos quos pater eorum adoptauit.nec dubiū est,quin improprie cōsanguinei appellentur. Itē si[f] quis ex ceteris agnatis tuis,veluti frater:aut patruus,aut deniqȝ is,qui longiore gradu est, adoptauerit aliquē: agnatus inter suos[g] heredes esse non dubitatur.

¶ Agnata preter sororem ad successionem defuncti ab intestato per mediam iuris prudentiā excludebatur,licet beneficio pretoris per vnde cognati suorum t agnatorū gradibus deficientibus admittebatur.postea non per constitutiones imperiales in successiōe vnde agnati, sublata est differētia sex⁹. Connumerantur autem inter eas descendētes ex sororibus vterinis si primo gradu sunt.hoc dicit. 371

¶ Ceterum[h] inter masculos quidem agnationis iure hereditas, etiam si longissimo[i] gradu sint,vltro citroqȝ capitur. ¶ Quod ad fœminas[k] vero attinet, ita placebat[l]: vt ipse consanguinitatis[m] iure tātum capiant hereditatem:si sorores sint,vlterius non capiāt. Masculi autem ad earū[n] hereditates (etiam si lōgissimo gradu sint) admittantur. Qua de causa fratris tui, aut patrui tui filię,vel amitę tuę hereditas ad te pertinebat: tua[o] vero ad illas nō pertinebat. Quod ideo ita constitutum erat, quia cōmodius videbatur,ita iura constitui:vt plerūqȝ[p] in hereditates ad masculos[q] confluerent. Sed quia sane iniquū erat in vniuersum eas[r], quasi extraneas repelli:pretor eas ad bonorū possessionem admittit ea parte, qua proximitatis[s] nomine bonorū possessionem pollicetur:ex qua parte ita scilicet admittuntur, si neqȝ agnatus vllus, neqȝ proximior cognat⁹ interueniat[t]. Et hec quidē lex.xij. tabularū nullo modo itroduxit[v],

sed simplicitatem[x] legibus amicā amplexa simili mō oēs agnatos, siue masculos siue fœminas cuiuscūqȝ gradus ad similitudinē suorū inuicē ad successionem vocabat. Media aūt iuris prudētia, q erat quidē lege.xij.tabulaꝝ iunior[y],imperiali aūt dispositiōe anterior[z], subtilitate quadam excogitata ṗfatam[a] differentiam inducebat: t penitus eas[b] a successione agnatorum repellebat, omni[c] alia successione incognita: donec pretores paulatim asperitatē iuris ciuilis[d] corrigētes:siue qḋ deest† adimplētes,humano proposito alium ordinem suis edictis addiderunt, t cognationis linea proximitatis nomine itroducta, ṗ bonorū possessionem eas adiuuabāt: t pollicebant his[e] bonoꝝ possessionē,q vñ cognati[f] appellat. Nos[g] vo legē duodecim tabularū sequētes, t eius vestigia i hac pte ɔseruātes, laudamus quidē ṗtores[h] suę humanitatis:nō tñ eos in plenū huic cāę[i] mederi iuenim⁹. Quare[k] ecenim vno eodemqȝ gradu naturali concurrente, t agnationis titulis[l] tā in masculis,qȝ in fœminis equa lāce cōstitutis[m],masculis quidem dabat[n] ad successionē venire omniū agnatorū:ex agnatis autē mulieribus nulli penitus,nisi soli sorori ad agnatorū successionē patebat adit⁹[o]. Ideo nos in plenuȝ oia reducētes:t ad ius duodecim tabularū eandē dispōnē exequētes nr̄a ɔstitutiōe[p] sancim⁹ oēs legitimas ṗsonas,id est ṗ virilē sexū descēdētes,siue masculini generis, siue fœmini sint:simili[q] modo ad iura successionis legitimę ab intestato vocari secūdum sui gradus prerogatiuam: nec ideo excludēdas, qȝ consanguinitatis[r] iura sicut germanę non habent. ¶ Hoc etiā addendū nr̄ę constitutioni existimauimus[s], vt transferat vnus tātūmō[t] grad⁹ a iure cognatiōis i legitimā[v] successionē: vt nō solū fratris fili⁹ t filia(ṡȝ qȝ iā diffiniuimus)ad successionē patrui sui vocent, sed ēt germanę[x]

† Als deerat.

Inuentis addere facile est.

p ¶ Plerūqȝ.hoc propter cōsanguineas sorores de quib⁹ modo dixit.
¶ Additio.Et hic sumitur ratio statutorū cōmuniter per Italiā qḋ stantibus masculis femine nō succedant:qȝ statuta ex parte masculoꝝ sunt fauorabilia:t ex parte feminarū odiosa:vt hic per Ang.
q ¶ Ad masculos.sic.s.titu.j.§.item vetustas.
r ¶ Eas.Id est agnatas feminas.
s ¶ Proximitatis.id est cognationis.
t ¶ Interueniat .nec aliquis suorum:vt.§.tit. j.§.admonēdi.in fi.§.
v ¶ Et hec quidē.que.s. in.§.ceterū.t.§.sed quia dicta sunt.
x ¶ Sed simplicitatē.remota differētia agnatorum inter masculos t feminas sic.§.de fideicom. here.§.sed qȝ.
y ¶ Iunior.t sic no.qȝ lex xij.ta.est vetustior qȝ media iuris prudentia t qȝ ius pretorium.
z ¶ Anterior.i. constitutione anteriori.j.scripta que est.C.de legi.hered. l.xij.tab.Accur.
a ¶ Prefatā.s.dictam.§. eo.§.ceterum.
b ¶ Eas.agnatas feminas:nisi sorores.
c ¶ Omni.Nam ordo cognatorū nō erat adbuc. vel dic etiā deficiētibus agnatis ipsi tñ non vocabantur.
d ¶ Iuris ciuilis.i.mediē iuris prudētie, qḋ.s. ciuile dicit:vt.ff.de ori. iur.l.ij.§.hec disputatio. Accur.
e ¶ His.i.mulierib⁹ agnatis vltra sorores.
f ¶ Unde cognati.sic dicta qȝ per eā cognati vocantur.Accur.
g ¶ Nos vero.Hic Iustinianus loquitur.
h ¶ Laudamus. qdē pretores.
¶ Additio.Not.qȝ ille est laudandus q est inuētor alicuius ordinatiōis siue dispositionis lȝ non eque perfecte adinuenerit,qȝ facile est inuentis addere:vt.l.j.C.de veteri iu.enu.Ang.are.
i ¶ Hic cause.id est expulsioni agnatorum.
k ¶ Quare etenim. bene dico fore prouidendum agnatis feminis quare etenim ꝛc.
l ¶ Titulis.i.nominib⁹. Accur.floren.
m ¶ Constitutis. i.ordinatis.Accur.
n ¶ Dabatur.i.cōcedebatur.Accur.

b ¶ Ceterum .i.certe:vl aliter.lex quidem.xij.tabularum deferebat hereditatem agnatis proximis: sed media iuris prudentia:cum distinctione:t ideo hic dicit ceterum pro sed.
i ¶ Lōgissimo gradu.i.decimo:vt.j.de succes.cog.§.fi.
k ¶ Feminas.vero agnatas.
l ¶ Ita placebat.Nota caute diem placebat:t non placet:vt.j.§.nos vero.t hoc erat per mediā iuris prudētiā:nō per legē.xij.tabu. neqȝ per pretorem,vt.j.eod.§.t hoc quidem.t.§.media.
m ¶ Consanguinitatis.i.agnationis.
n ¶ Earum.s.feminarum.
o ¶ Tua.s.hereditas.

o ¶ Aditus.certe non erat ratio iusta vel sufficiēs:lȝ aliq fit:vt.§.eo.§. ceterum.in fi.
p ¶ Constitutione.vt.C.de legi.he.l.lege.xij.tabu.Accur.
q ¶ Simili modo.i.hincinde.vel dic:ita femine vt mares.
r ¶ Consanguinitatis.i.licet non sint sorores que germane vocantur quasi ex eodem germine nate.
s ¶ Hoc etiā.existimauim⁹:vt.C.de le.he.l.lege.xij.tab.§.j.t.§.in his.
t ¶ Tātūmodo.i.non vlterior.pximior tñ sit vt ipse sorores vel fratres vterini vel vterine:vt sequit.vt.C.de legi.her.l.fi.§.sed neqȝ.
v ¶ In legitimā successionem.s.agnatorum.
x ¶ Germane.i.nate ex eodē patre t matre cum defuncto.

Uterine.

a ¶ Uterine.i.nate ex eadem matre tantum.
b ¶ Deinceps.i.vlteriores siue in gradu remotiores.
c ¶ Tanqȝ.¶ Additio Nota ex hoc textu:qȝ isti improprie sunt agnati:t ideo nō cōprehēderent in statutis loquētib⁹ de agnatis.Ang.are.
d ¶ Superstites.Hoc corrigitur per authenticam cessante.C.de legitima hereditate: qȝ cū his admittunt.Item t i alio quod subijcit hic.§. corrigit. qȝ in stirpes fit diuisio hodie:ṡȝ post hos filios fratrum fit diuisio in capita:vt in authentica de hereditatibus que ab intestato.§. reliquuȝ. collatiōe nona.t in aut. vt fratrum filij.§.primo. collatione nona. Uel dic quod dicit in authētica in stirpes diuidi:verū est quādo cū alijs: scilicet patruis vocant:✻ nepotes:alias i capita:vt hic. ✻ Dic qȝ in hoc articulo varie fuerūt doc,snie: an. s. quando filij pluriū fratrū succedunt patruo succedant in stirpes vel in capita.Io.fa.hic dicit communē opi. esse qȝ inter filios fratrū hereditas in stirpes diuidatur. inter ceteros vlterioris gradus in capita.Bald. vo dicit hic opi. cōmunē esse gl.hic.Tu vero tene opi.gl.quam defende vt per ṗpo.senen.in.vij. cano.q.vj.per totum.t ego alias disputaui hanc cōclusionem. Syl.
e ¶ In capita. §.titu.j.in fine.contra. Solutio ibi de descendētibus loquitur:hic de collateralib⁹. ✻ Si ergo vis scire quādo in capita quando vero in stirpes hereditas deferatur dic qȝ quando descendentes vocant ad hereditatem ascendentiū diuiditur in stirpes. §.cum filius.supra titulo.j.quādo vero ascendētes soli vocant seruat dispositio.§. cōsequens. in aut.de her.q ab intestato.quādo vero ascendentes cū trāsuersalib⁹,t diuisio fit in capita.§. si vo d.aut. Nisi essent etiaȝ ṗmortui fratris filij, qui vocantur ad partem patris.aut.vt fra.filij. quando vero succedūt plures collaterales in diuersis gradibus fit diuisio in stirpes: quando vero sunt eiusdem gradus est.q.gl.preced.dic vt ibi. Syl.

Filij fratris succedūt cū patruo et in stirpes fit diuisio.

✻ Id est qñ succedūt nepotes sine patruo superstite. ratio qȝ equaliter distāt a defuncto,ergo equalit debent succedere. vt j.§. s.ibi, qñ si plures.

✻ Qḋ facit ad statutū quod qui ṗmus castrū itroierit hēat cētū,t plures simul intrēt,habeāt simul centū que īter se partient.Egi. Perr.

cōsanguineę vel sororis vterinę[a] filius t filia soli: t non deinceps[b] personę,vna cum his ad iura auūculi sui perueniant. ¶ Et mortuo eo,qui patruus quidem est sui fratris filijs:auunculus autem sororis suę soboli,simili modo ab vtroqȝ latere succedant,tanqȝ[c] si oēs ex masculis descēdentes legitimo iure veniant,scilicet vbi frater t soror superstites[d] non sunt. His etenim personis precedētibus:t successionem admittentib⁹:ceteri gradus remanent penitus semoti. videlicet hereditate non in stirpes: sed in capita[e] diuidenda.

¶ Lege.xij.tab.grad⁹ proximior vocat,etiam qȝ in eo gradu plures sint omnes admittunt.hoc dicit.372

¶ Si plures[f] sint gradus agnatorum;aperte lex.xij.tabularū proximū vocat. Itaqȝ si (verbi gratia) sint defuncti frater, t alterius fratris filius,aut patruus:frater potior habetur[g]. Et ✻ quāuis singulari numero vsa lex.xij.tab.proximum vocet: tamen dubiū non est, quin si plures sint eiusdē gradus, omnes admittantur. Nam t proprie proximus ex pluribus gradibus intelligit:t tñ nō dubium est, quin licet vnus sit gradus agnatorum:pertineat ad eos hereditas.

¶ Proximus inspicitur tempore testamenti destituti,qñ testamētum factum est:alias autem tēpore mortis testantis.Aretinus.373

¶ Proximus[h] autem siquidem nullo testamento facto quisqȝ decesserit,per hoc tempus requirit, quo mortuus est is,de cuius hereditate queritur[i]. Quod si facto testamēto quisqȝ decesserit, per hoc tempus requirit,quo certū esse cœperit nullum ex testamēto, heredē exstiturū. Tūc enim[k] proprie quisqȝ intestatus decessisse intelligitur. Qḋ quidē aliqñ longo tp̄e[l] declarat,in quo spatio tēporis sepe accidit:vt proximiore mortuo proximus esse incipiat, qui moriente testatore non erat proximus ✻.374

¶ Hodie locus est successorio edicto de persona in personam,licet olim esset de ordine in ordinē.h.d.

¶ Placebat[m] autē in eo genere[n] percipiendarum hereditatū successionē[o] non esse,id est, vt quāuis proximus qui (ṡm ea que dixim⁹) vocatur ad hereditatē, aut spreuerit hereditatē,aut antequā adeat, decesserit:nihilo magis[p] legitimo iure sequentes admittant. Qḋ iterum pretores imperfecto iure corrigentes,nō in totum sine adminiculo relinquebant:sed ex cognatorum ordine eos vocabant:vtpote agnationis iure eis recluso. Sed nos[q] nihil ṗfectissimo iuri deesse cupiētes, nostra cōstitutione,quā de iure patronatus, humanitate suggerente protulimus[r]: sancim⁹ successionem in agnatorū hereditatibus, nō esse eis denegandam. ¶ Cum satis[s] absurdum erat, qḋ cognatis a pretore apertum[t] est, hoc agnatis esse reclusum: maxime[v] eū in onere quidem tutelarū,t primo gradu[x] deficiente sequens succedit: t qḋ in onere obtinebat non erat in lucro ✻ permissum.

¶ Hodie fratri presumitur contracta fiducia emācipare semper: t ideo vocatur ad successionem licet olim secus esset.hoc dicit.375

¶ Ad legitimam[y] successionē nihilominus vocatur etiā parens[z], qui cōtracta fiducia filiū,vel filiā, nepotem vel neptem, ac deinceps emācipat:qḋ ex nostra cōstitutione[a] omnino inducit: vt emancipationes liberorū semper videantur quasi contracta[b] fiducia fieri:cum apud veteres non aliter[c] hoc obtinebat: nisi specialiter contracta fiducia parens manumisisset[d].

f ¶ Si plures sint.sic in authētica de hereditatibus que ab intestato.§. si vero neqȝ fratres.collatione nona.t.ff.de suis t legitimis heredibus. l.ij.§.hereditas.
g ¶ Habetur.hoc corrigitur:vt.§.dixi per authenticam cessante. Accursius florentinus.
✻ Proximus autem.¶ Casus in.§.regulā tradente non esset figurandus. tamen ratio dubitandi poterat esse ex eo qȝ videbat semper inspiciendum tempus mortis illa ratione qȝ quāuis testamentū destituat postea tamen reuera non dicitur tunc decedere intestatus sed defertur hereditas ac morte.l.heres quandoqȝ.ff.de acqui.here.cuius contrarium dicitur qȝ tunc est inspicienda proximitas quando hereditas defertur.Not.summarium t tex. Syl.
h ¶ Proximus.sic supra titu.j.§.cum autem.
i ¶ Queritur.sic supra.e.§.non tamen.
k ¶ Tunc enim.Scilicet cum non aditur hereditas ex testamento.
l ¶ Longo tempore.id est post mortem.

✻ Placebat antē.¶ Casus solum literaliter figurat in.§.corrigēte presertim qȝ habet rationes correctionis ibi cū satis absurdū. Not. summarium.t bene attende verba text.qȝ sunt satis obscura. Syl.
m ¶ Placebat.Scilicet ex lege duodecim tabularum.
n ¶ In eo genere.Scilicet iure successionis.
o ¶ Successionē nō esse. id est successoriuȝ edictū inter agnatos locum nō habet. scilicet de persona in personam:sed inter cognatos sic:vt infra sequitur: vt.ff.de success. edicto. l.j.§. quibus. sed de ordine in ordinem seu de capite in caput. sic† vt de liberis in agnatos:de agnatis i cognatos: et post in virum et vxorem:vt sequitur: vt.ff. si tabule testamēti nulle extabunt.l. prima.primo responso.
✻ An autem iste. §. habeat locū in suis est pulchra disputatio quam late attingit post alios lud. Roza.in rep.l.qui se patris.C.vnde lib.in.xxiiij. colum.t seq. Syl.
p ¶ Nihilo magis. id est non ideo magis.
q ¶ Sed nos loquimur. Iustinianus.
r ¶ Protulimus. Scilicet in greco.
s ¶ Cum satis.rō prima.
t ¶ Apertuȝ est.Scilicet successorium edictum.de persona in personam.
v ¶ Maxime . ratio secunda.
x ¶ Gradu.agnatorum.
y ¶ Ad legitimā. Est eīn filius agnatus patri proximus.vt.ff.de suis et legitimis filius.qḋ ius nō tollit per capitis diminutionē sicut neqȝ inter fratres.t vt hic.t.C.de legitimis tutelis. l. quarta. Accursius florentinus.
✻ Adde qȝ doct. ex hoc tex.iferūt pfeȝ vt agnatū succedere filio emācipato qḋ ē falsū vt late ṗbat t iterpretat hūc tex.ṗpo. sen.i.viij.casu.q.ix. Syl.
z ¶ Parēs.sic ecōtra: vt §.titu.j.§.emancipati.
¶ Additio. Et erat rō diuersitatis: qȝ pater multū cōferebat filio per emācipationē se expoliā do priuilegijs patrie potestatis:iō in recōpēsationē admittebat ad eius hereditatē.Ang.are.
a ¶ Constitutione.vt.C.de emancipatio.libe.l.finali.
b ¶ Contracta fiducia.sic dicendo:ius succedendi in bonis tuis mihi reseruo:vel etiam sic emancipato te contracta fiducia.
✻ Dicā circa hoc vt dicit Budeus.in anno.pandec.§. l.ij.ff. de ori. in. ibi,vindicias. chap.xxij.qȝ ɔcta fiducia emācipare ille dr qui ita emācipat vt retineat manus iniectionem.cum libuerit: t propterea ad eum legitima hereditas defertur.qȝ nō videt manumisisse sed quasi adhuc sui.ṗpter naturā contractus fiducie.qȝuis nihil certi dici possit. Syl.
c ¶ Non aliter. quod non erat rectum:vt.ff.de reg.iur.l.ṡm naturam. t.§.de legit.patro.tut.in fi.t.j.de emptio.t ven.§.cum autem. circa mediū.nā qui sentit incōmodū:sentire debet cōmodū:vt dicunt iura superius allegata:t econuerso.non est enim ferendus qui lucrū amplectit. onus autem subire recusat.C.de cad.tol.l.vnica.§.pro secundo.in fi.
d ¶ Manumisisset.id est emancipasset.sic.ff.quando act. de pe.est an.l. j.§.alienatio.
✻ Dic qȝ stat proprie.qȝ de iure antiquo manumittebatur quando fiebat per imaginariam venditionem vt alias suo loco declaraui. Syl.

Successoriū edictū.

✻ Nā verba dicta qlitas intelligi debet ṡm tēpus cui adijcitur: vt ħ facile apparet t in l. delictis. §.si extraneus.ff.de noxal. act. t.l.si titi⁹. ff.de testa. mili. vides hic eīn, vt qui tēpore mortis testatoris ṗpiquior nō sit destituti testamēti tp̄e proximus. Cuȝ eīn dicitur quod proximior succedat itelligi debet, q tñ proximior erit, cuȝ successioni locus erit.

† Nota pro euidentia qȝ caput siue ordo ē generali⁹ t sunt ɔtuor: vnde liberi vñ agnati: vñ cognati t vñ vir: et vnumqḋqȝ dictoꝝ continet sub se plures gradus puta i vnde li. sūt ṗmo filij secūdo nepotes. tertio ṗnepotes t deinceps.t eodē modo in quolibet capite.

✻ Aduerte diligentem impatoris argumenti absurde ducti pertractationeȝ, quam duobus locis rethoz.expoluit,nimirum a minore ad maius t a ɔtrarie positiȝ nimiruȝ onere

Universidad de Deusto Biblioteca

et lucro. et adeo huius modi edictum successorium creditorum fauore inductum esse vt quem conuenire possint huius edicti beneficio habeat, excluso ad ipsorum petitionem gradu primo, sequentibus in gradu a iudice tempus ad adeundam hereditatem assignatur, intra quod si adiuerit, amplius non admittantur vt in rubr. l. j. C. de success. edict. habetur. ‡ Alias daretur.

De senatusconsulto Tertuliano.

Post agnatos de quibus. s. succedunt cognati: ideo sequebatur videre de cognatis. Verum licet mater et filius sint cognati: tamen ex speciali prouisione sibi adinuicem: vt agnati succeduntur vt. j. de suc. cog. in prin. ideo post alios agnatos ante cognatos ponit de successione matris ad filium et econtra. Are. differentia huius tituli et seq. notari potest in his versibus. Matri dat meste genitri bona tertulianum. Filij maternas tibi res dabit orficianum.

Lex duodecim. Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. Primo quod ex lege xij. tabularum mater ad hereditatem filij et econtra non admittebatur. Secundo qualiter admittebatur ex senatusconsulto tertuliano. Tertio que persone preponebantur tunc matri. Quarto constitutionem tertuliani remouet. Quinto remouet alias constitutiones. Secunda ibi (Et primorum.) Tertia ibi (Preferuntur.) Quarta ibi (Sed nos.) Quinta ibi (Sed cum antea.)

* Casus non figuratur aliter quam hoc pn. refert iuris antiqui dispositionem quod hodie tanquam correctum non est in consideratione. Not. summarium. Item quod strictum ius est quod spreta equitate et humanitate rigorem imitatur. Item quod vbi rigor et equitas scripta sunt preferatur equitas. Item quod ius quibusdam matribus a Claudio tributum non trahebatur ad omnes. syl.

a Preponebat. i. proprie (i) nam cognatos nullo modo vocabat vt sequitur.

Additio. (i) Nam proprie non dicitur preponi illi qui non sequitur quamuis proprie proximus dicatur quem nemo sequitur: vt. ff. vnde cognati. l. j. §. px. Ange.

De senatusconsulto Tertuliano. Titulus. iij.

Lege. xij. tab. mater non succedebat filio ab intestato, nec econtra filius matri, sed ex constitutione senatusconsulti tertuliani, si ingenua tres, libertina quatuor liberos enixa fuerat, illis ab intestato succedebat. Areti.

Lex duodecim tabul. ita stricto iure vtebatur, et preponebat[a] masculorum progeniem[b]: et eos qui per foeminini sexus necessitudinem[c] sibi iunguntur, adeo expellebat: vt ne quidem inter matrem et filium[d] filiamve vltro citroque hereditatis capiende ius daret ‡: nisi quod pretores ex proximitate cognatorum eas personas ad successionem, bonorum possessione vnde cognati accommodata, vocabant. Sed he iuris angustie[e] postea[f] emendate sunt. Et primus quidem diuus Claudius matri ad solatium liberorum amissorum[g] legitimam eorum[h] detulit hereditatem. Postea autem senatusconsulto Tertuliano ‡: quod diui adriani temporibus factum est plenissime de tristi successione matri, non etiam auie[i]: deferenda cautum est: vt mater ingenua trium liberorum ius habens[k], libertina quatuor, ad bona filiorum[l] filiarumve admittatur intestatorum mortuorum, licet in potestate parentis[m] sit, vt scilicet cum alieno iuri subiecta est, eius iussu[n] adeat hereditatem cuius iuri subiecta est.

Filij defuncti excludunt matrem vsque in infinitum. Idem in patre et fratre, qui etiam matrem excludunt. Soror autem defuncti vna cum matre admittitur. Areti.

Preferuntur autem matri liberi[o] defuncti[p]: qui sunt sui, vel qui suorum[q] loco sunt: siue primi gradus[r] siue vlterioris[s]. Sed et filie[t] sue mortue filius vel filia preponitur[v] ex constitutionibus matri defuncte[x] id est auie sue. Pater[y] vero vtriusque[z], non et auus, et pauus matri anteponitur: scilicet cum inter eos solos[a] de hereditate agitur. Frater autem consanguineus tam filij quam filie excludebat[b] matrem: soror autem consanguinea pariter cum matre admittebatur[c]. Sed si fuerant frater et soror consanguinei, et mater liberis[d] onerata, frater quidem matrem excludebat. Communis autem erat hereditas ex equis partibus fratribus et sororibus.

Hodie mater non attento numero filiorum admittitur ad hereditatem filij. hoc dicit.

Sed nos constitutione, quam in codice[e] nostro nomine decorato, posuimus matri subueniendum esse existimauimus: respicientes ad naturam, et puerperium, et periculum, et sepe mortem ex hoc casu matribus illatam. Ideoque impium esse credidimus casum fortuitum[f] in eius admitti detrimentum. Si enim ingenua ter, vel liberta quater, non peperit: immerito defraudabatur successione suorum liberorum. Quid enim peccauit[g] si non plures, sed paucos peperit? Et dedimus ius legitimum plenum matribus, siue ingenuis, siue libertinis, et si non ter enixe fuerint, vel quater: sed eum[h] tantum, vel eam, qui, queve morte intercepti[i]

l. j. Tenetur tamen ‡ operari viro vxor vt. l. sicut, cum ibi notatis. ff. de oper. liber.

Additio. (i) Et ideo non potest testari nec codicillari, etiam cum consensu patris: vt per Ange. hic.

n Jussu. Scilicet iure antiquo cum quelibet hereditas patri per filium quereretur vt. ff. de acqui. heredi. qui in aliena. Sed hodie in sola profectitia non aduentitia. s. exigitur iussus: vt. C. de bo. que libe. l. fi. §. siue econtrario.

* Et sic hodie in eis ita iussus exigitur sicut olim. concor. glo. in. l. fi. §. j. ff. de bo. que libe. Syl.

Additio. Nota quod in profectitijs iussus hodie non est correctus: sed est necessarius: vt olim. Item no. glos. in. l. ij. §. j. C. de bo. que libe. Ang.

* Preferuntur. Casum non figurabo nisi literaliter eadem ratione: quia ius antiquum hodie correctum refertur. No. quod continetur in summario. Syl.

o Preferuntur. Liberi, etiam adoptiui: et ita demum si ipsi succedere velint: vt. ff. eo. l. ij. §. liberi. et. §. ita demum.

p Defuncti. Scilicet filij, de cuius hereditate nunc agitur.

q Suorum. quod dic vt. s. de her. que ab inte. §. j. et. ij. et. §. emancipati. et. §. diui.

r Primi gradus. vt filij.

s Ulterioris. vt nepotes et similes.

t Sed et filie. q. d. non solum nepos in filio masculo excludit matrem defuncti: sed et nepotes ex filio.

v Preponitur. Id est prefertur.

x Defuncte. s. filie.

y Pater. non adoptiuus: vt. ff. eodem. l. ij. §. sed neque auus.

z Utriusque. s. filij et filie: hoc est maritus huius mulieris volentis succedere filio suo mortuo.

puerr. coniugato. sed in hoc alter alteri. c. debitum extra de biga. * Qualiter autem teneatur viro cooperari et ad quas operas teneatur vide hic per Christ. Por. Quid autem de vidua, an heredibus quoque mariti intra annum luctus cooperari debeat et item quod post annum: vide ibidem in additione Jas. ad eundem Porc. Aduerte tamen Petr. in al. leg. in gl. l. si vxorem ducere nulla. l. cautum, quod maritus cogere possit vxorem ad operandum: vt hoc refert Bald.

‡ Quod vt competat quatuor requiruntur, nempe quod mater ea sit, que vult succedere, deinde quod filius pubes decedat, alioquin si impubes, nec intra annum ipsi matri tutorem petierit excludit iuxta egregiam distinctionem l. ij. §. si mater tutorem ff. eo. Tertio quod ab intestato decedat impubes ipse. Et tandem quarto, quod filius decedens filium non habeat aut descendentes. De quibus omnibus itemque de libelli huius formatione vide per Rofr. in libell. vij. parte eo. tit. ‡ Ut. c. videt extra d

b Masculorum progeniem. i. agnatos: vt. s. ti. j. in prin.

c Necessitudinem. i. cognationem, nam dicuntur cognati necessarij: vt. ff. de iusti. et iure. l. fi.

d Matrem et filium. qui ad inuicem sunt cognati: vt. j. de successione cognatorum. §. vulgo.

e Juris angustie. No. ius dici angustiosum: alias iniquum dicitur, vt. j. de suc. li. in prin. et. ff. quod quisque iu. l. iij. in prin.

f Postea. s. post legem xij. tab. et per diuum Claudium. et per senatuscon. tertul. vt sequitur.

g Amissorum. s. in acie principis: vt arg. s. de excu. tu. in prin. vel dic quod generaliter statuit: vt. C. de inoffi. test. liberi. prima verior est.

* Et ista est communis: si enim generaliter esset a Claudio prouisum frustratoria esset dispositio tertuliani. Syl.

h Eorum. s. filiorum.

i Auie. Etiam hodie auia succedit sicut mater, vt in aut. de here. que ab intesta. §. consequens. col. ix.

k Trium liberorum ius habens. i. tres habens filios: non autem in potestate, vt. s. de ado. §. femine. quos tres habere videtur: etiam si tres geminos peperit secundum Jo. vt. ff. de verb. signi. l. ter enixa.

l Filiorum. quod dic vt. s. de here. que ab inte. §. j. et. ij. et. §. emancipati. et. §. diui.

m Parentis est. s. mater. Et ita nota de iure romanorum vxorem alicuius esse in potestate parentis. (i) non mariti: nisi quo ad debitum ‡ carnis: aliud de iure longobardorum: vt hic. et. C. de condi. inser. si vxorem. et in longobarda: qualiter mulieri alienare permissum sit.

a Inter eos solos. s. auum et matrem defuncti. Si autem sit auus et pater fertur auus matri et etiam patri: vt. ff. eo. equissimi. §. j. Et nota quod hec regula fallit si vinco vincentem te, vinco et te. vt. ff. de diuer. et tempo. prescri. l. de accessionibus. nam auus patri defuncti prefertur: vt. ff. e. l. equissimi. §. j. et pater matri: non autem auus prefertur matri quando soli sunt. Sic fallit in aut. de equali. do. §. his consequens. col. vij. item in aut. qui. mo. natu. ef. sui. §. discretis. col. vj. Item. ff. qui po. in pig. ha. l. claudius. sic. ff. de iniu. rup. test. l. pe.

* Dic secundum Christo. hic quod tunc militat dicta regula. quando sunt termini pares alias secus declara. vt ‡ per eum hic. Syl.

‡ Et vt. l. to. Fab. et bar. l. d. l. accessionibus. ff. de diuer. et tem. prescrip.

b Excludebat. sed male hodie: vt. j. eo. §. sed cum.

c Admittebatur. et bene: vt. j. eo. §. sed cum.

d Liberis. tribus vel quatuor: vt supra eo. §. postea autem.

* Sed nos constitutione. Casum non figurabo quia ius antiquum ratione dubitandi faciebat: ius autem nouum fundatum est in ratione posita in text. ibi respicientes ad naturam. No. matrem hodie liberis succedere non habita distinctione numeri filiorum. Item not. rationem quia mulieres multa onera et pericula propter filios tolerant. Item quod non debet imputari alicui quod a fortuna procedit. Syl.

e Sed nos. In codice. non in eo quem habemus: sed in primo. C. de iu. emphy. que est. C. de iure delibe. l. ij.

f Fortuitum. scilicet habere, vel non habere tot filios: cum ex diuina gratia hoc descendat.

g Peccauit. nam si peccatum est magis fuisset mariti. vt. C. de leg. here. l. lege. xij. tabu. in fi. j. respon.

h Eum. scilicet cui succedere vult.

i Interempti. alias intercepti.

Sed

sunt: vt sic vocentur in liberorum suorum legitimam successionem.

Mater prefertur omnibus alijs agnatis: exceptis fratribus et sororibus, et cum sororibus solum venit ad dimidiam et cum sororibus et fratribus pro virili. Aretinus.

Sed cum antea constitutiones[a] iure legitime successionis perscrutantes partim matrem adiuuabant, partim eam pregrauabant, et non insolidum eam vocabant: sed in quibusdam casibus tertiam ei partem abstrahentes, certis legitimis dabant personis[b]: in alijs autem contrarium faciebant[c]. Nobis visum[d] est recta et simplici via, matrem omnibus personis[e] legitimis anteponi: et sine vlla diminutione[f] filiorum suorum successionem accipere: Excepta fratris et sororis persona: siue consanguinei sint: siue sola cognationis iura habentes, vt quemadmodum[g] eam[h] toto alij ordini legitimo preposuimus: ita omnes fratres et sorores siue legitimi sint, siue non, ad capiendas hereditates simul[i] vocemus. Ita tamen vt siquidem sole sorores[k] agnate vel cognate et mater defuncti, vel defuncte supersint: dimidiam quidem mater, alteram vero dimidiam partem, omnes sorores habeant. Si vero matre superstite et fratre vel fratribus solis, vel etiam cum sororibus, siue legitima[l], siue sola cognationis[m] iura habentibus, intestatus quis, vel intestata moriatur, in capita distribuatur eius hereditas.

Mater ab hereditate filij repellitur: nisi intra annum tutorem eidem postulauerit, vel suspectum remoueri petierit.

Sed quemadmodum[n] nos matribus prospeximus: ita eas oportet sue soboli consulere[o], sciturus[p] eis, quod si tutores liberis non petierint: vel in locum remoti vel excusati, intra annum petere neglexerint: ab eorum impuberum[q] morientium successione merito repellentur.

Filio non tantum legitimo: sed etiam vulgo quesito mater succedit. Angelus are.

Licet autem vulgo quesitus[r] sit filius filiave: potest tamen ad bona eius mater ex tertulliano senatusconsulto admitti.

De senatusconsulto orficiano. Titulus. iiij.

Filij etiam in potestate parentum succedunt matri ex senatusconsulto orficiano, quod ex constitutionibus extensum est ad nepotes. h. d.

Per contrarium[s] autem liberi[t] ad bona matrum[v] intestatarum admittuntur ex senatusconsulto orficiano ‡: quod orficio et ruffo consulibus effectum est, quod latum est diui Marci temporibus: et data est tam filio, quam filie legitima[x] hereditas, etiam si alieno iuri subiecti sunt: et preferuntur[y] et consanguineis[z], et agnatis defuncte matris. Sed cum ex hoc senatusconsulto nepotes et neptes ad auie successionem legitimo iure non vocabantur, postea hoc constitutionibus[a] principalibus emendatum est: vt ad similitudinem filiorum filiarumque, et nepotes[b] neptesque vocentur.

Successio ex tertulliano vel orficiano non tollitur capitis diminutione.

Sed cum antea. Casus non figuratur nisi literaliter quia recitatur constitutio imperatoria, que tanquam carens probabili ratione est hodie correcta. Not. summarium. Syl.

‡ Uide tu in hunc locum Joan. Plat. qui in hanc rem quatuor casus egregie explicat.

a Sed cum. Constitutiones. quas non habemus. secundum Joannem.

b Personis. patruo ‡ et filio: et nepoti patrui: vt. C. e. l. fi. in fi. primo responso.

c Contrarium faciebant: id est nil dabant nisi predictis.

d Uisum est. vt. C. eodem. l. fina.

e Omnibus personis. et patri defuncti. nisi in vsufructu et toto quem habebat defunctum in potestate. alias in bessem tantum: sed et in hoc casu hodie etiam in totum habet: vt. C. eo. l. fi. et de legi. her. l. de emancipatis. Jure vero aut. ascendentibus defertur equaliter paternis et maternis: vt in aut. de hered. que ab intesta. §. consequens. et. §. hoc quidem colla. ix.

Additio. Dic quod hodie filio defuncto relicta matre et sorore vel fratre aliter succeditur: vt. d. aut. defuncto. C. eodem. Ange.

f Diminutione. que fiebat per agnatos supradictos. in pn. istius. §.

Commodum sentiens sentiat onus.

g Quemadmodum. quasi dicat: qui in vno bonoratur in alio grauetur: sic ff. de iureiuran. cum qui. in principio.

h Eam. scilicet matrem.

i Simul. scilicet cum matre.

k Sorores. hoc casu est hodie idem quod in sequenti. §. vt in aut. de nup. §. penulti. et. §. quoniam. colla. iij.

l Legitima. quia sunt sorores ex vtroque parente.

m Cognationis. quia sunt tantum ex matre sorores.

* Sed quemadmodum. Casus ita figurari potest licet in. §. tradente notissimam regulam non esset figurandus quod videbatur matrem non teneri ad petendum quia hoc iudicis officium est. s. de attilia. tu. in pn. tamen contrarium dicitur ratione expressa in text. in principio. No. matrem teneri petere tutorem filio: aliter perderet legitimam filij successionem. Item quod mater etiam vulgo quesitis succedit. Item not. ex hoc tex. iuncta. l. ij. §. si mater. el secundo. ff. eodem. quod appellatione filiorum veniunt nepotes sicut appellatione sobolis et liberorum. nam ibi loquitur in filijs et tamen veniunt nepotes. Syl.

n Sed quemadmodum. prospeximus in successione.

o Consulere. scilicet in tutore petendo. Accursius.

Additio. Et dic petendo: scilicet infra annum vt hic. Et istam opinionem dicit Angelus esse communem: et eam tenet tanquam magis equam. per. l. sciant. C. de legi. here. quamuis Bar. ibi et doc. velint quod teneatur petere statim cum potest nisi fuerit impedita legitima causa: ita quod annum non transcendat.

p Sciturus eis: scilicet matribus negligentibus. alias non perdunt. vt C. qui petant tutores. l. cum a matribus. et maioribus: alias similiter non perdunt: vt. C. si aduersus delictum. l. secunda. Accursius.

* Dic quod ad hoc vt perdat requiritur quod sit maior. xxv. ann. quod moriatur filius impubes quod esset vtile pupillo tutorem habere quod mater non fuerit negligens quod nulla causa excusari possit secundum Christophorum hic. et pro declaratione videnda essent que ponit Deci. in. c. ex parte. in iij. colum. de appellatio. Syl.

‡ Sed an pubes matrem ob id exheredare

q Impuberum. aliud si puberes ‡ moriantur. vt. C. eo. matres.

r Licet. Uulgo quesitus. nisi hec mater sit illustris. Sic econtra talis filius illustri matri non succedit. vt. C. ad orf. si qua illustris.

Additio. Idem si esset natus ex damnato coitu. secus si ex concubina etiam illustri: vt per Ang. hic.

* De senatusconsulto orficiano. Continuatio fit per glos. s. et satis patet in tex. in prin. Syl.

Ex contrarium. Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit qualiter filij ad hereditatem matris, et nepotes ad hereditatem auie admittantur. Secundo numquid capitis diminutione tale ius succedendi tollatur. Tertio qui sunt illi filij qui ad hereditatem matris admittuntur. Quarto subnectit nouum casum ad materiam ab intestato. Secunda ibi. (Sciendum est.) Tertia ibi (Nouissime.) Quarta ibi. (Si pluribus.)

* Per contrarium. Casus positio non cadit: declarat enim qualiter filij matri succedunt per orficianum. Not. filios vocari ex senatusconsulto orficiano ad successionem matrum intestatarum. Item quod ex tali senatusconsulto non vocabantur nepotes: sed fuit extensum ad nepotes per constitutiones. Item quod appellatione filij in materia legali non veniunt nepotes. nam aliter non fuisset necessaria talis extensio. Item quod liberorum appellatio stricte aliquando pro filijs accipitur. Syl.

s Per contrarium. i. econtrario. nam. s. tit. j. tractatum est qualiter mater filio succedit: nunc dicit econtra. vnde versus. Matri succedes o nate per orficianum. Inuidiam portat econtra tertulianum. Acc.

Additio. An ante in correlatiuis seruetur equalitas. vide Bar. in. l. ij. C. de cust. ex iu. li. xj. Ang.

t Liberi. stricte ponitur pro filijs tantum: vt. j. e. §. j. alias econtra. vt. ff. de ver. sig. l. liberorum.

v Matrum ingenuarum. vel libertarum vt. ff. eo. l. j. j. respon. imo et ancillarum dummodo sit sibi facta mora in fideicommissaria: vt. C. eo. l. fi.

x Legitima. non quia lege. xij. tabularum daretur imo denegabatur: vt s. ti. j. in princ. sed senatusconsultum dat quod vicem legis obtinet: vt. j. de exceptio. §. hec exempli causa.

y Et preferuntur. scilicet filij.

z Consanguineis. i. cognatis. Accursius.

* Adde tamen quod in. l. j. C. eodem. exponitur pro fratribus que expositio communiter tenetur sed circa expositionem huius glos. vide aliquid per Ludoui. boza. in repe. l. qui se patris. C. vnde lib. colum. xxvj. circa medium. Syl.

a Constitutionibus. quas non habemus.

b Nepotes. idem in alijs descendentibus ex hac linea dicam. Sed quid si nepos iste fuit conceptus post mortem auie. Rn. vt. s. de here. que ab intesta. §. cum autem diximus.

* Sciendum aut. Casus. Querebatur an minima capitis diminutione he hereditates perderentur: et videtur dicendum quod sic, quia sicut delate per legem. xij. tabu. perduntur ita et he perdi videbantur que ad illarum similitudinem date sunt et pariter legitime dicuntur: contrarium tamen dicitur ex eo quia lex. xij. tab. fundata est super agnatione et secundum eam tribuit successionem: vnde ea extincta merito perditur successio. sed noue hereditates legitime deferuntur attenta cognatione que capitis diminutione non perimitur: et ideo non perditur successio ex ea data. No. summarium. Syl.

queat, quod tutores non petijt: et non posse. tenet hic Joa. de Plat. quod hic exheredandi casus inter septem non reperiatur: de qua materia dic vt i. l. sciat. C. de leg. here. et. l. ij. ff. eodem.

‡ De quo et libelli in eo formatione, et item quot vt competat requiratur vide per Roff. eodem titul. in libel. vij. parte.

Universidad de Deusto

¶ Sciēdum autem est, huiusmodi successiones, quę a tertulliano et orficiano senatusconsultis deferuntur: capitis diminutione[a] non perimi propter illam regulā[b], qua noue hereditates legitimę capitis diminutione non pereunt, sed illę solę[c] quę ex lege.xij.tabul.[d] deferuntur[e].

¶ Vulgo q̄siti mri succedūt. h.d.

¶ Nouissime sciendum est, etiam illos liberos, qui vulgo quęsiti[f] sunt, ad matris hereditatem[g] ex hoc senatusconsulto admitti[h].

¶ Portio hereditatis deficiens alijs accrescit quod ius ad heredes transmittitur. h.d.

¶ Si ex pluribus[i] legitimis heredibus quidem omiserint hereditatem: vel morte vel alia causa[k] impediti fuerint, quominus adeāt, reliquis, qui adierint[l] accrescit[m] illorum portio: et licet ‡ante decesserint[n], ad heredes tamen eorum pertinet[o].

¶ De successione cognatorum ‡. Titulus.v.

¶ Post suos & agnatos vocantur cognati de iure pretorio, qua parte veniunt emancipati agnati: nisi sint frater et soror defuncti: quia veniunt cum agnatis. Areti.

POst suos[p] heredes: eosq́ꝫ, quos inter suos heredes pretor[q] & constitutiones[r] vocāt: & post legitimos, quo numero sunt agnati[s], & hi[t], quos in locū agnatorū, tā supradicta senatusconsulta[v], q̄ nr̄a erexit cōstitutio[x]: proximos[y] cognatos pretor vocat. Qua parte naturalis cognatio[z] spectatur. Nā agnati capite diminuti, quiq́ꝫ[*] ex his progeniti sunt ex lege.xij.tabularum iter legitimos nō habent[b], sꝫ a pretore tertio ordine[c] vocant: Exceptis[d] solis tm̄modo fratre & sorore emācipatis: non etiam liberis eorum, quos[e] lex anastasiana[f] cū fratri-

a ¶ Sciendū. Capitis diminutiōe.s.minima.nam per alias omne ius etiā cognationis tollitur: vt.§.de cap.dimi.§.quod autem.
b ¶ Regulā. Tenor cuius est hic.&.ff.de cap.dimi.tutelas.j.respon.
c ¶ Sed ille sole.ff.vnde liberi.l.fi.in fine contra. Solut.hic ‡dicit sole: vt excludat eas tantū que ex senatuscōsulto deferūtur: non pretorias successiones.vt ibi nota.
d ¶ Ex lege.xij.tabular. sic.ff.e.l.j.§.capitis. sic.ff. de suis & legi.l.capitis.
e ¶ Deferunt. q̄re magis lege.xij.tabula.data hereditas perdit per capitis diminutionē minimā q̄ senatuscōsulto delata? Respō. qꝛ illam agnatis defert q̄ agnatio per capitis diminutionem minimā tollitur & senatuscōsultū filio qui matri est cognatus: et cognatio nō tollitur per capitis diminutionē minimā.vt.§.de leg.agna.tute.§.fi.
*Nouissime. ¶ Casus non figuratur in regula que modicā habet rationem dubitandi: et ratio decidendi clarissima est ex eo qꝛ semper mater est certa: vnde cū non sit admixtū aliud impedimētū illegitimitatis certe possunt succedere matri, cui cōiungūtur non aliter q̄ legitimi & naturales. No.sūmariū. Syl.
f ¶ Nouissime. Vulgo quesiti.qꝛ nō habent certū patrē: vt.§.de nup.§.si aduersus.multo magis in naturali tm̄.vt.C.eo.l.penul.
g ¶ Hereditatē.s.vna cum legitimis: nisi erat mater illustris: tunc enim cū legitimis ab intestato non veniunt: secus in naturalibus ex licita cōsuetudine procreatis: vt.C.eo.l.penul.‡
h ¶ Admitti. Nunquid hodie succedit vulgo quesitus: videt q nō: vt in aut.qui.mo.natu.effi.sui.§.vltimo. Sed tn̄ distingue: aut ex tali coitu qui possit dānari: vt incestus adulterij: nefarij & similia: quo casu nō succedit: cum ob hoc ipsum dānandus est: vt in.d.aut.&.ff.sol.mat.si ab hostibus.(i) aut non: & tūc succedit matri vt hic: nō patri: cum sit incertus: nam & si habet certū patrē naturalē: non tamen ‡ succedit ei: nisi in duabus vncijs ab intestato non extātibus legitimis: als in nihilum vt in aut.qui.mo.na.effi.sui.§.discretis.colla.vij.
¶ Additio.(i) De equitate tamē canonica a parētibus sunt alēdi.c.cum haberet.de eo qui du.in ma.quā pol.per adul.ex quo inferūt doc. q pater potest relinquere bastardis pro dote et alimentis, si vltra in fraudem non relinquat f̄m Ang.
*Si ex pluribus. ¶ Casus ita figurari potest, quesitum est an portio vnius heredū veniētium ab intestato deficiēs ex causis in tex.allegatis accrescat alteri.& in hoc qꝛ est regula notissima modica est ratio dubitādi: nā ideo introductū est ius accrescendi in hereditatibus intestatorum ne cōtingat pro parte decedentē habere heredē pro parte vacantē hereditatē esse: bene poterat dubitari vtrū tale ius ad heredes transmitteretur: & videbat q non, qꝛ sicut hereditas nondū quesita nō trāsmittit: ita nec pars eius, cuius cōtrariū decisum est ex eadē rōne quia cum accrescat ipso iure portioni: videt eadē portio quesita qd p3 quia nō requiritur noua aditio vt dicitur in glo. Syl.
i ¶ Si ex pluribus. Iste.§.est cōmunis ad oēs titulos quos in hoc tertio libro habuimus non tm̄ ad hunc titulū & de iure accrescendi inter legitimos tracta.vt hic.&.ff.eo.l.prima.§.si nemo.&.C.de cadu.tollen.§.is ita.idem etiā est in his qui de iure pretorio succedūt: vt.ff.de bono.pos.l.iij.in fine.&.l.iiij.&.v.
¶ Additio. Nota q iste.§.est lex de suis & legiti.hered.& incipit si ex pluribus.
k ¶ Alia causa.vt si defecerit cōditio sub qua instituti erant.vt.§.quib.mod.testa.infir.§.posteriore.
l ¶ Adierint. Sic.ff.de legatis secundo.cum pater.§.libertis.ibi ceterum prout.
m ¶ Accrescit. Sed pro qua parte? Respō.prout erant instituti, vt.C.de cad.tollen.§.his ita.&.§.de vulgari substitutione.§.primo.(i) Item nunquid est necesse iterum adire? Respōd.non: nisi quādo ex alterius persona puta serui fiat mihi augmentum: vt.ff.de acqui.here.si solus.in fi.j.respon.& in fine.l.
¶ Additio.(i) Dic quod in hereditate pars deficiens accrescit etiā inuitis. Fallit primo si iure speciali deficiat. Item si ope exceptionis. Item si iure diuerso succedat. Item in pluribus partibus prouenientibus ex pluribus hereditatibus etiam ex eodem testamento. secundum Angelum.
n ¶ Ante decesserint. q̄ accresceret eis. Vel dic antequam illi repudiarent vel antequam adirent illorum portionem: non autem antequam suam partem adirent: imo adiuerant vt sequitur: alias non transmitterent olim vel hodie: vt.C.de caducis tollendis.§.in nouissimo.nisi in personis liberorum ‡vt.C.de his qui ante apertas tabulas.l.prima.
*Intellige succedētiū ascēdētibus vt ibi. Syl.
¶ Additio. Hoc verū nisi in hereditate ascendentium ex vtraq́ꝫ linea non in hereditate transuersalium vel extraneorum quia extraneorum per liberos ad posteritatem non transmittitur. Suus trāsmittit ad quoscunq́ꝫ etiam extraneos. dic vt per Angelum.
o ¶ Pertinet. Scꝫ augmentum supradictū vel portio illorum.
¶ De successiōe cognatorum. ¶ Continuatur per istum textū in principio ad precedētia. Vel sic & clarius. supra de successione suorum et agnatorum: verum quia post illos vocantur cognati: ideo sequitur de successione cognatorum. Porcus.
POst suos. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo quando cognati admittantur: et quo iure. Secundo qui sunt cognati. Tertio vsq́ꝫ ad quotum gradum cognati & agnati admittuntur. Secunda ibi (Qua parte.) Tertia ibi (Hoc loco.)
*Casus non figuratur quia procedit tradendo regulam notam in materia successionum: dubitandi tamen ratio poterat esse duplex. altera q agnationis successio fundata est in nobilitate & dignitate familie.§.ceterum.§.de leg.agna.succ.cognatio autem super iure naturali: & naturali coniunctione ideo videbatur preferenda: cuius contrariū factum est quia antiquo iure est magis habitus ille respectus q̄ natura licet male.vt in.l.maximum vitium.C.de lib.prete. Alia ratio poterat fundari ex text.in aut.de here. ab intesta.§.j.vbi fit equiparatio agnationis & cognationis: sed hoc non poterat facere dubitationem in hoc tex.qꝛ non erat, cum sit ius nouissimum: secundum quod corrigitur totus hic titulus. Ideo doc.sicco pede pertranseunt. No.ordinē successionum. Item q fratres q̄uis emancipati: connumerabantur etiam inter agnatos ex.l.anasta. Item q capitis diminutio tollebat agnationem tanq̄ vinculum ciuile & per consequens hereditatē & successionem ex illo capite. Syl.
p ¶ Suos.vt supra de hereditatibus que ab intestato.§.primo.
q ¶ Pretor.vt supra de heredi.que ab intestato.§.emancipati.
r ¶ Constitutiones.vt.§.de here.que ab intestato.§.necnon.&.§.diui.
s ¶ Agnati.vt supra de legi.agna.suc.in principio.
t ¶ Et hi. Scilicet qui sunt de numero legitimorum.
v ¶ Senatusconsulta.vt supra proxi.duobus ti.
x ¶ Constitutio.vt supra de legitima agnat.suc.§.hoc etiam.
y ¶ Proximos. Scilicet quos nemo cognatus antecedit vel precedit siue vnus sit, siue plures: & inspicitur quis proximior sit eo tēpore quo bonorum possessio defertur.vt.ff.eo.l.j.§.proximus.&.§.gradatim.
z ¶ Cognatio. Nūquid ergo inter seruos dat hec bonorū possessio? Rn̄. etiā si fiat postea liber nō dat.vt.ff.e.l.j.§.pertinet.&.l.is qui. Sed nūquid adoptiuis: scꝫ quia non videt ibi naturalis causa? Respōdeo sic: qꝛ quib9 agnascit & cognascit.‡ vt.ff.e.l.j.§.cognationē. Accur.flo.
¶ Additio Sed hoc nō obtinet iure nouo. Vide supra de heredibus que ab intestato.§.post mortem.in fine. Joan.fab.& Ange.
a ¶ Qui q̄ꝫ. Breue debet esse illud q̄ꝫ.
b ¶ Non habētur.vt supra titulo primo.§.sciendum.
c ¶ Tertio ordine. Nam sunt quatuor ordines succedendi.vt.ff.si tabule testa.nulle ex.l.prima.
d ¶ Exceptis. Nam isti inter legitimos numerantur.
e ¶ Quos. Scilicet fratres emancipatos & sorores.
f ¶ Lex anastasiana. Quam non habemus: sed de ea habetur mentio.C.de legi.tu.l.quarta.& de legiti.heredita.l.finali.§.primo. Accursius florentinus.

Hic qd sicut hodie p minimā capit.diminutiōeꝫ nō tollitur ius agnationis inter p̄rem ac filiū & inter fratres vt not.§.de leg.agn.tut. ita nō tollit ius succedēdi inter matrē & filiū. Nā p emāci pationeꝫ tollebant successiōes que deferebant iure legitimo p.l.xij.tab. sed nō ille q deferebantur per alias.ll.nouas post xij.tab.editas: vt h̄ &.l.capitis.ff.de suis & legi. sꝫ successiones delate iure p̄torio si iam erant quesite non tollebāt secus si querende.l.fin. in fi.ff.vnde lib.q̄cquid h̄ gl.dicat.

*Als ita legitur in scrip.manu exēplarib. Et licet ante decesserit, q̄ adierit ad hered.&c.

*Adō huc explicatiōnē Porc.tū in, hāc tū in seq.glo.ad modū facilē ac verā.

*Tu vide notabile dictū Ang. in aut.lic3.C.de natur.li.qd licet cōcubinatus a iure canonic.reprobetur tāq̄ inducēs peccatū, nō repelli tn̄ ab ipso iure canonic.inde natos a successione additq̄p̄terea in hmōi successiōib9 naturalit tantum debere nos seruar leges nō aūt cano.ad qd bene facere att Jo.de Plat.gl.j.de grad.§.hactenus. cui adde et nepotē legitimū natuꝫ ex filio naturali tātū posse in vniuersuꝫ auo succedere ab itestato nō extātib legitimis: in hoc q̄ꝫ casu est in.l.fi.C.de nat.lib. secus tamē si nepos legitimus sit ex filio spurio ex dānato coitu nato. Nā deficiente stirpe non extātib9 ēt legitimis nō succedit talis nepos secūdū Cy.in d.l.fin.C.de natur.lib.

‡ Als vñ cognati.

‡ Aduerte tñ testatorē posse, si velit, iura accrescendi prohiberi expresse etiā tacite aliū vulgariter substituēs, vel eū q capere nō pōt f̄m no.gl.in.l.dñs.in fin.ff.de vsufr.accr.&.l.posthum9 §o.ff.de lib.& posth.& abūde in l.penult.ff.de iniust.te. Ceterū ad mater.iur.accresc.vid doct.& presertim in.l.re cōiuncti.ff.de leg.iij.

‡ Unde et ius agnationis haber dicunt. qui tamē vulgo q̄siti sūt inter eos per vñ cognati non succedūt cū nullū agnationis ius int eos cōsistat vt.j.§.vulgo q̄siti: tamet si cognationis ius int se habeāt, habere dicant cognati & affines, qui ex femineo sexu parant. Nā co

bus integri[a] iuris cōstitutis, vocat quidē ad legitimā fratris hereditatem siue sororis non ęquis tn̄ partibus: sed cum aliqua diminutione[b] quam facile est ex ipsius constitutionis verbis colligere. Alijs vero agnatis inferioris gradus: licet capitis diminutionem passi non sunt: tn̄ anteponit eos[c] & proculdubio cognatis[d].

¶ Transuersales per lineam fœmininam: & liberi in alterius familia adoptiua existentes vocantur ex isto ordine. Areti.

¶ Eos etiā[e], qui per fœminini sexus psonas ex trāsuerso cognatione iūgunt: tertio gradu[f] proximitatis noīe p̄tor ad successionē vocat. Liberi[g] quoq́ꝫ qui in adoptiua familia sunt ad naturaliū parētū hereditatē h eodē gradu[h] vocant.

¶ Vulgo quęsit9 nō h3 agnationē sed cognationē: iō succedit matri, & alijs ex sua linea descendentibus isto ordine. Ang.areti.

¶ Vulgo quęsitos habere nullos agnatos manifestum est: cū agnatio, a patre, cognatio a matre est: hi autē habere nullū patrem intelligunt. Eadē rōne, nec inter se quidem possunt videri consanguinei esse: quia cōsanguinitatis ius, species[i] est agnationis tm̄, ergo cognati sunt sibi[k], sicut & matri cognati sunt. Itaq́ꝫ[l] omnibus istis ex ea parte competit bonorū possessio: qua proximitatis nomine cognati vocantur.

¶ Agnati vsq́ꝫ ad decimum gradum cognati vsq́ꝫ ad sextum succedunt, incluso filio consobrini et consobrinę. Ang.are.

¶ Hoc loco[m] et illud necessario admonendi sumus, agnationis quidem iure admitti aliquem ad hereditatē, & si decimo gradu sit: siue de lege.xij.tabularum quęramus, siue de edicto, quo pretor legitimis[n] heredibus daturum se bonorum possessionem pollicetur. Proximitatis[o] vero nomine his solis pretor[p] promittit bonorum possessionem: qui vsq́ꝫ ad[q] sextum gradum cognationis sunt, et ex septimo[r] a sobrino sobrinaq́ꝫ nato natęve[s].

¶ De gradibus cognationum. Titulus.vj.

¶ Omnis agnatio est infra, aut supra, aut ex transuerso: Et superior & inferior incipit a primo gradu. Ex transuerso vero incipit a secundo gradu.

HOc loco necessariū[t] est exponere, quemadmodum gradus[v] cognationis numerentur. ¶ Quare in primis admonendi[x] sumus cognationem aliam supra numerari, aliam infra, aliam ex transuerso[y], quę etiam a latere dicitur. Superior cognatio est parentum, inferior liberorum, ex transuerso fratrum sororumve: et eorum, qui quęve ex his generātur, et conuenienter patrui, amitę, auunculi, materterę. Et superior quidem et inferior cognatio a primo gradu incipit: at ea, que ex transuerso numeratur, a secundo[z] incipit.

a ¶ Integri iuris. id est non emancipatis.
b ¶ Diminutione.tertie partis forte.
c ¶ Eos.s.fratres emancipatos. Accursius florentinus.
d ¶ Cognatis. Scilicet anteponit: & sic vocātur cum fratribus: & agnatis & cognatis viterioribus preferuntur.
*Eos etiā. Casus i prima pte tex.non figurat. cū notissimū sit ius cognationis in trāsuersalib9 cē sed in secūda pte dubiū faciebat qꝛ adoptiōis vinculū ciuile est vñ non poterat acqrere ius cognationis qd naturale est iō nō videbat q efficerētur cognati alicui etiam parenti qꝛ cognationem facit natura nō volūtas. Cōtrarium tñ rñdetur. hoc tñ f̄m itellectū ang. qui intelligit huic tex.vt efficiant cognati.etiā patri adoptāti: sed f̄m itel. Christo, qui intelligit vt vocent.s.per vñ cognati ad successiones patris naturalis predicta rō nō obstat sed cōuenit qꝛ vinculū ciuile nō potest tollere ciuile vinculū inter patrem naturalē & filiuꝫ q̄uis transierit in alienā familiā per adoptionem & ita intelligit glo.in ver. liberi. dum allegatur.§.admonendi.§.de here. que ab intesta. Syl.
e ¶ Eos etiam. Non solū agnatos capite minutos.vt supra &c.
f ¶ Tertio gradu. Scilicet cognationis.
g ¶ Liberi. vt supra de here.ab intestato.§.admonendi.
¶ Additio. Hic hodie imutatū est. vt habet.C. de adoptioni.l.pe.Ang.
h ¶ Eodē gradu. Scꝫ tertio puta cognationis.
*Vulgo q̄sitos. Casus nō figuratur qꝛ tex.assignat rationē decidēdi & dicit nullā esse rationē dubitādi ibi manifestū est. Not.collige vt per Ang.hic. Syl.
i ¶ Vulgo.species est. Nam agnatio genus est. Consanguinitas est illa que inter fratres tantum est.vt.ff.de suis & legi.l.ij.primo respōso, &.§.de legitima agnatorum successione.§.primo.
k ¶ Cognati sunt sibi.sic.ff.eodem.l.spurius.
l ¶ Itaq́ꝫ omnibus.inter se & cum matre: vt.ff.vnde cogna.hac parte.
*Hoc loco. Casus non figurat in regula cuius ratio nō est maior fauor debitus agnationi & familie q̄ cognationi f̄m ius istud: ratio autē exceptionis sobrinorū est propter frequentiā. Not.summarium. Syl.
m ¶ Hoc loco. Iste.§.communis est ad totum istum titulum & illum supra de legi.agna.succes.sic supra titulo primo.§.fin.
n ¶ Legitimis. Scilicet agnatis.
o ¶ Proximitatis.i.cognationis.
p ¶ Pretor.caute tacet hic de iure ciuili. Nam cognati de iure ci. non vocantur.
q ¶ Usq́ꝫ ad sextum. imo videtur q vsq́ꝫ ad quintum tantum vocentur tam agnati q̄ cognati.vt.ff.de vetera.mi.succes.l.secunda.§.fina. Sed respon.illa etiam in castrensibus loquitur. hec in alijs.
*Hec solu.communiter tenetur secundum Christo.hic. Syl.
¶ Vel dic q ibi ita erat de facto. scilicet quidam i quinto gradu.& ita factum narrat.
*Ex verbis huius glo.not. q non licet sumere argumentum a verbis enunciatiuis. l.quod sepe accidit. habetur in.l.ex his.C.de testa.mil. Syl.
r ¶ Ex septimo. Subaudi qui sunt.
s ¶ Nateve. Sed nunquid sunt alij in septimo gradu? Respond. multi et alij esse possunt.vt colligitur infra titulo primo.§.sexto. Item & quare magis hi vocantur q̄ alij in septimo gradu? Respon. quia hi respiciunt inferius lineam transuersalem: alij omnes superius: vt argumētum.ff.vnde libe.scripto.in fine.
*Communis ratio differentie est frequentia vt testatur Ang.hic. Syl.
¶ Sed nunquid corrigit hodie distictio huius.§.per aut.de heredi.ab intestato.§.p̄mo. vbi nulla inter agnatos et cognatos differentia fit? P. dixit omnes in infinitum succedere: et sic corrigit quod hic dicit. Nos omnes vsque ad.x.gradum vocamus: non autē trahimus agnatos ad cognatos: cū extendere successionem debeamus.i.velimus.vt infra de bono.possessio.§.adhuc.
*Hec gl.cōiter approbatur f̄m doc.hic. Syl.
¶ Argumen.contra.C.de pactis cō.l.lege.& in aut.de nup.§.deinceps collatio.tertia.(i) Quod dictum est patet in aut.in successione.C.de suis & legiti.
¶ Additio.(i) Solutio ibi maior trahit ad minorem: quia constat partes in hoc tantum conuenisse: & hoc satis constat de mēte.l.successionem ampliare volentis. Preterea cūꝫ textus hodie vocet cognatos & agnatos constat eos censeri legitimos: & vt legitimos succedere vsque ad decimum gradum vt hic arg.§.e.in p̄n.Ang.
¶ De gradibus cognationum. ¶ Quoniam in succedēdo admittitur qui est proximior in gradu: vt comprehendatur quoto gradu quis sit: ponitur iste titulus. Ang.&lus areti.
HOc loco. ¶ Iste titulus diuiditur in plures partes. Primo continuat materiam. Secūdo incipit dinumerare gradus. Tertio dat vnam regulam generalem in gradibus ad cognatos. Quarto ponit quomodo numeretur gradus agnatorum. Secunda ibi.(Quare in.) Tertia ibi.(Hactenus.) Quarta ibi.(Agnationis.)
*Necessarium est. Casus nō figurabitur in hoc titulo quia procedit per viam regule & declarando terminos. No.triplicem lineam. Itē q due prime a primo gradu, tertia vero transuersalium incipit a secundo gradu qui gradus primus est respectu transuersalium. Syl.
t ¶ Necessarium. Sed quid ad nos de his? Respō.propter hereditates, que per gradus deferuntur, & tutelas: & propter testimonia ‡ nō dicenda.vt.ff.eodem.l.iuriscon.
*Adde itē propter matrimonia.propter iudicium iniuriarum ex l.cornelia.l.lex cornelia.ff.de iniur.que computatio quo ad matrimonia abrogata est: quo vero ad hereditates et tutelas attenditur etiam in terris ecclesie, & inter personas ecclesiasticas secundum communeꝫ sententiam in.l.fi.C.de suc.edic. Syl.
v ¶ Gradus. Quid sit: dic vt infra eodem.§.hactenus.
x ¶ Admonendi. Sic.ff.eodem.l.j.
y ¶ Aliam ex transuerso. Hec superflua videtur.vt.ff.eo.stigmata.contra. Solu.ibi in directa linea tantum loquitur. hic in indirecta.
z ¶ A secundo. Sed quare non a primo? Respon.cum ego patri meo sim in vno gradu & ipse pater fratri meo in alio: sumus ergo in duobus gradibus ego cum fratre facto ascensu ad patrem, quasi per quendam gradum.vt.ff.eod.l.iurisconsul.§.gradus.(i) sed nullus ex

gnatio & affinitas hic cōiraitur: vt.l.si spurius.ff.vnde lib.cog. q̄re sit int se ad mr̄ successionem & cognatorum a pretore vocentur vt.j.§.vulgo.

Agnatio & cōsanguinitas differunt.

Cognati et agnati parit succedunt hodie vsq́ꝫ ad decimum gradum.

‡ Et adde tu, an ascenden.pro descen.in infinitum testimonium ferre prohibeant: & phiberi tenet Bal.in si in casib9 not.in.l.parētes.C.de testib.& eo.titu.de test.ff.l.in testamēto.§.per cōtrarium. At collaterales p collateralibus testimoniū nō ferūt inuiti, volentes tñ possunt.c.licet extra de testibus.et.c.postremo §.appel.vnde cōsiliū ē in hmōi testificatiōe, inserere latum testimoniū sponte ac libere: vt in aut.presbi.C.de epis.& cleric.

transuerso proximior fratre inuenitur: ergo non potest inueniri primus gradus a latere. vt hic. & ff. eodem. l. j. in principio.
¶ Additio. (i) In plano enim de iure ciuili non est gradus: & iterum a patre descendis ad filium & est secundus gradus: de iure autem cano. non ascenditur ad stipitem: imo per saltus etiam in linea plana fit computatio. vt per Ang.

textus subiungens hi sunt patri &c. Est enim propior sobrinus filius patrui magni vel amite magne: & idem dicas de propiore sobrina: quod. s. sit filia &c. vt clare patet in arbore. Qui aliter itelligeret arborem corrumperet.
* Glo. male exponit & tex. se ipsum declarat dum dicit hi sunt. Syl.
m ¶ Hi sunt. Subaudi i quito gradu linee collateralium ex parte ascendentium. s. filius patrui mei magni. & similiter de quibus dicitur hic. & ff. eo. l. j. in fi. & l. ij.

a ¶ Primo. Pater mater. Si pater est mihi in primo & ego sibi in alio primo: ergo sumus in duobus. Rn. Non sequitur: nam sum ei in primo: ita quod in eodem & inter me & ipsum vnum tantum gradum facimus ad similitudinem fenestre, * nam due columne ex lateralibus vnam faciunt fenestram: tertia etiam adiecta fiet alia fenestra: & ita in gradu persona adiecta etiam vna deinceps facit gradum. vt. j. eodem. §. hactenus.

Unde doc. in. c. non debet de consang. & affi.

¶ Additio. Nota hanc glosam quod ad faciendum vnum gradum primum non sufficit ponere vnam personam: sed due persone prime faciunt vnum gradum: quo primo gradu facto ex duabus personis vnaquaeque persona sola quae postea adiungitur facit alium gradum ad similitudinem fenestre: quia necessario ad perficiendum vnam fenestram requirunt due columne: postea vnaquaeque columna supaddita facit aliam fenestram. Ang. are.

* Ἀδελφοί πατρός. * Ἀδελφοί μητρός.

b ¶ Filius filia. Qui licet multi sint omnes sunt primi in primo inter se autem in secundo * vt. ff. e. l. iurisconsultus. §. transeamus.

* Id recte secundum ius ciuile at non de iur. can. quoniam fratres inter se sunt in primo gradu cuius diuersitatis ratio est, quod ius ciuile spectet semper stipitem id est ad communem patrem in quo ambo fratres habuerunt esse. At ius canon. de vno fratre ad alium excurrit, ad stipitem non respectans: vt no. C. de success. ad l. fi. & per gl. in. §. hactenus secundum Plateanum.

c ¶ Secundo gradu. Ex transuerso. nunc de hoc gradu incipit cum nemo ex hoc ordine primo gradu inueniatur. vt. ff. e. l. j. in prin.
d ¶ Tertio gradu. Ex transuerso. No. caute quod etiam illi qui sunt ex transuerso diuiduntur in superiorem & inferiorem lineam & sic reperies in sequentibus gradibus & quisque in parentibus: vt. j. eo. §. iiij.
e ¶ Patruus.
¶ Additio. Unde versus.
Sunt patrui patris fratres amiteque sorores. Frater auunculus est soror est matertera matris
f ¶ Grece. † Patradelphos. vt clare patet ex textu quia frater patris & mitradelphos frater matris. & vterque potest dici theios. Similiter patradelphe est soror patris. Mitradelphe vero soror matris: & vtraque theia dicitur.

† Sunt qui tenent istam gl. non esse Accursij.

¶ Ponit personas primi gradus: tam ascendendo, quam descendendo.
¶ Prio gradu est supra pater[a], mater: infra, filius[b] filia.
¶ Auus & alie persone hic numerate sunt in secundo gradu. Areti.
¶ Secundo gradu supra auus auia: infra, nepos neptis: ex transuerso[c] frater & soror.
¶ Proauus & alie persone, hic posite sunt in tertio gradu cognationis. Ang. areti.
¶ Tertio gradu supra, proauus proauia: infra, pronepos proneptis: & ex transuerso[d], fratris, sororisque filius filia. Et conuenienter patruus & amita, auunculus & matertera. Patruus[e] est frater patris, qui grece[f] πατράδελφος * appellatur. Auunculus est frater matris qui grece μητράδελφος * dicitur: Et vterque promiscue θεῖος appellatur. Amita est patris soror, que grece πατραδέλφη appellatur. Matertera vero matris soror que grece μητραδέλφη dicitur. Et vtraque promiscue θεία appellatur.
¶ Qui distat a stipite per tres personas, vel gradus tam in linea ascendenti quam descendenti, directo, est in quarto gradu, sed in linea transuersali, si distat per duas personas. Ange. areti.
¶ Quarto gradu supra abauus abauia: infra abnepos abneptis: ex transuerso fratris sororisque nepos, [g]neptisue: & conuenienter patruus[h] magnus, amita magna. i. aui frater & soror. Item auunculus[i] magnus, & matertera magna, id est, auie frater & soror: consobrinus consobrina, id est, qui queve ex sororibus aut fratribus procreantur. Sed quidam recte consobrinos, eos proprie dici putant, qui ex duabus sororibus progenerantur: quasi consororinos. Eos vero, qui ex duobus fratribus progenerantur, proprie fratres patrueles vocari.

Si autem ex duobus fratribus filie nascuntur, sorores patrueles appellantur. At eos, qui ex fratre & sorore progenerantur, amitinos, proprie dici putant. Amite tue filij consobrinum te appellant: tu illos amitinos.
¶ Attauus & atnepos: & alie persone hic enumerate, sunt in quinto gradu. Angelus aretinus.
¶ Quinto gradu supra attauus attauia: infra, atnepos atneptis: Ex transuerso fratris, sororisque pronepos, proneptis: & conuenienter propatruus, proamita. i. proaui frater & soror & proauunculus & promatertera. i. proauie frater et soror. Item fratris patruelis, vel sororis patruelis consobrini & consobrine, amitini, & amitine filius[k] filia, propior[l] sobrinus sobrina: hi[m] sunt patrui magni, & amite magne, auunculi magni materterae magne filius filia.
¶ Tritauus & alie persone hic enumerate sunt in sexto gradu. Ang. are.
¶ Sexto gradu supra tritauus tritauia: infra, trinepos trineptis: Ex transuerso fratris sororisque abnepos abneptisque: & conuenienter abpatruus abamita. i. abaui frater & soror: abauunculus abmatertera, id est, abauie frater & soror. Item propatrui, proamite, proauunculi, promatertere filius filia. Item propioris sobrini, sobrineue filius filia. Item sobrini sobrineque. i. qui queue ex fratribus vel sororibus patruelibus, vel consobrinis, vel amitinis progenerantur.
¶ Unica persona adiecta alteri persone per carnis propagationem facit gradum: tam in cognatis quam in agnatis. Are.
¶ Hactenus ostendisse sufficiat quemadmodum gradus cognationis numerentur. Namque ex his palam est, intelligere quemadmodum quoque vlteriores gradus numerare debemus. Quippe semper generata[*] persona graduum adijcit[o]: vt

n ¶ Hactenus. Generata persona graduum. Hoc est verum si vna ab vna: non si plures ab vna: vt ff. eod. iurisconsultus. §. transeamus.
* Et sic in linea directa non est differentia sed fit computatio pariter secundum quod in hoc versu continetur. Personas numera quot sunt a stipite dempto. i. quot sunt persone generate a stipite computatis etiam omnibus intermedijs. & bis de quorum gradu & coniunctione queritur: dempto tamen. i. non computato stipite tot sunt gradus et toto gradu distant hee de quibus querimus. que regula de iure ciuili etiam procedit in collateralibus sed de iure canonico procedit solum inter ascendentes & descendentes. Syl.
¶ Et hoc est verum ex omni ordine graduum secundum nos. † Sed secundum canones ex latere transuerso aliud est. nam quem nos dicimus in secundo: ipsi dicunt in primo: & quem nos in quarto: ipsi in secundo: & sic de singulis: vt in decre. xxxv. q. v. c. ij. Sed fuit eorum consideratio bona propter matrimonia. † Nostra etiam bona propter hereditates que per gradus deferuntur: vt infra de bon. posses. §. quos autem. & ff. eodem. l. iurisconsultus. in princi.
* In linea quoque transuersali secundum cano. accipe hanc regulam quoto gradu alteruter eorum de quibus queritur distat a stipite si ambo equaliter distent vel quoto gradu remotior a stipite distat si distant inequaliter toto gradu inter se distinguuntur. Regula autem secundum ius ciuile est vt computatis his de quibus querimus & omnibus intermedijs a quibus ipsi procedunt dempto stipite quot sunt persone tot sunt gradus & ita teneas quia regulariter verissime sunt et que prestant facilem intellectum graduum & eorum computationis. Syl.

† Et sic in directa linea ascendentium & descendentium non est differentia: quia vtroque iure si persone de quibus agitur distant equaliter quoto gradu distant inter se inequaliter toto gradu distant, quoto distat remotior.
† Ipsi enim incipiunt a persona ex qua descendunt illi de quorum gradu agitur. Sed de iure ciuili incipimus ab vno ex illis de quibus agitur extendendo ad stipitem & abeo iterum descendendo ad alium. & quoto grad. distat remotior to grad. distat inter se vt h. p. doc.

g ¶ Quarto gradu. Nepos. Hoc inferius respicit.
h ¶ Patruus magnus. hoc refertur ad superiorem lineam transuersalem.
i ¶ Auunculus magnus. hoc autem constat quod qui est mei patris patruus: mihi erit magnus patruus: quia mee matris auunculus est. mihi erit magnus auunculus. Sed quid si erat patruus matris mee: vel auunculus mei patris: Rn. Io. omnem illum mihi esse patruum: vel auunculum magnum: qui est meo patri vel matri simplex vt. ff. e. l. iurisconsultus. §. patruus & C. de successorio edicto. l. j. Sed Ro. S.

Patruus patris est mihi patruus magnus.

k ¶ Quinto gradu. Filius filia. Isti nominatiui regunt superiores genitiuos ab illo versiculo: item fratres &c. Et sunt omnes isti in quinto gradu linee collateralis respectu descendentium.
l ¶ Propior sobrinus. q. d. qui filius dicitur propior sobrinus: & que filia dicitur propior sobrina.
¶ Additio. Uel dic & forte melius sensum textualem esse: quod propior sobrinus & propior sobrina sunt in quinto gradu. Et qui sint tales declarat

¶ Idem in statuis & pactis. vbi de pacto non agitur secundum Ang. hic.
¶ Additio. Nota hanc glo. que allegatur quotidie: quod in concernentibus peccatum preualet ius canonicum etiam in terris imperij & econtra in non concernentibus peccatum preualet ius ciuile: etiam in terris eccle. vt per Ange.
o ¶ Adijcit. Hic potest colligi diffinitio gradus: vt dicatur. Gradus est numeratio singularum personarum cognatione vel affinitate sibi coniunctarum: quoto gradu vna persona distat ab altera optime indicans. Dictus quasi lapideus gradus: vt supra eodem iurisconsultus. §. gradus. Accursius.

Glo.

* Glo. male loquitur quia numeratio est actus numerandi non genus: & gradus non est actus numerandi. Item dum ponit verbum gradus in diffinitione. Cum illud sit diffinitum vnde dic gradum cognationis quantitatem esse propinquitatis qua persone cognate inuicem distinguuntur. Syl.
¶ Additio. Gradus secundum docto. aliter diffinitur. Gradus est distantia vnius persone ab alia in linea consanguinitatis. Uel est habitudo distantium personarum qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis seu affinitatis distantia sit.
a ¶ Longe facilius sit. Propter duas rationes & quia vltra trinepotem vel tritauum vocabula non inueniuntur specialia: sed superiores et inferiores vocantur: vt. ff. eod. l. fina. §. parentes. Et quia sunt plura negocia quam vocabula: vt. ff. de prescriptis verbis. l. quarta. Sed vsque ad quem numerabimus? Respon. vsque ad septem cognatorum: et vsque ad decimum agnatorum: vt. ff. eodem. l. non facile. & S. titu. j. §. fi. nisi ratione demonstrandi vellemus vlterius numerare: non vtilitatis: licet decretiste hic aliter dicant.

Negocia plura sunt quam vocabula.

¶ Additio. Nota quod decretiste contrariam dicunt solum in collaterali linea: non autem in directa: vt supra dixi. Si vis ergo scire de duobus agnatis quoto gradu distent de iure ciuili: incipe ab vno & computa ab illo descendendo ad personam mediam ex qua omnes descendunt: et postea descende ab illa vsque ad aliam quam vis computare: et apparebit quoto gradu sit. Sed de iure canonico incipias a persona ex qua descendunt persone de quarum gradu agitur. Ubi gratia. vis scire quoto gradu sunt filij duorum fratrum de iure canonico: incipe ab auo. et fac vnum gradum ad filium: & de filio ad nepotem ex alio fratre: qui similiter est in secundo gradu. Unde quoto gradu quilibet distat a stipite tali gradu sunt inter se: remotior addit gradum vt in. c. sedem. xxx. q. j. Angelus.

longe[a] facilius sit residere quoto[b] gradu quisque sit, quam propria cognationis appellatione quemquam denotare.
¶ In gradibus agnationis & cognationis similis est computatio. Et quia facilius ostenditur res ad oculum corporalem: quam intellectualem: ideo necessarium est hic arborem consanguinitatis inscribi. Angelus aretinus.
¶ Agnationis quoque gradus eodem modo[c] numerantur. Sed cum magis veritas oculata fide, quam per aures[d] animis hominum infigitur: ideo necessarium duximus post narrationem graduum etiam eos presenti libro inscribi, quatenus possint et auribus et oculorum inspectione adolescentes perfectissimam graduum doctrinam adipisci[e].

b ¶ Quoto gradu. Scilicet octauo vel decimo.
c ¶ Agnationis. Eodem modo. Scilicet adiecta persona.
d ¶ Per aures. Unde Horatius in arte poetica. Segnius irritant animos demissa per aures. Quam que sunt oculis subiecta fidelibus. Horatius.
e ¶ Adipisci. Unde quidam habent hic arborem.
¶ Additio. Et in veritate esse debet cum textus & glose illam requirant.

Arboris ciuilis declaratio peculiaris.

GRadus linee & consanguinitatis diffinitionibus omissis. Sciendum quod numeratio punctorum qui sunt in cellulis est numeratio graduum: habito respectu ad cellulam vacuam a qua omnes sumunt nomen: exceptis his qui per genitiuum nominantur. Hanc Ioan. and. nomine sui hidelli Petrucium vult vocari. Puncta que superiora sunt: computationem iuris canonici denotant. Illa autem que inferiorem locum retinent: computationem ciuilis iuris exprimunt: quod canonico subesse ipsa graduum situatio declarat. Ex predicta computatione si diligenter inspicitur: apparet quod in ascendentium & descendentium numeratione ius vtrunque concordat: quia in eis persona addita persone per carnis propagationem gradum adijcit.
¶ Ut autem hec arbor cunctis innotescat: notande sunt tres regule.
¶ Prima. Ascendentium & descendentium: quot sunt persone, de quibus queritur, computatis intermedijs vna dempta, tot sunt gradus inter eas. Uerbi gratia. Abauus distat a Petrucio quatuor gradibus. et sic de alijs.
¶ Secunda (secundum ius ciuile: cuius tantum gratia hec arbor fuit hic impressa) talis est. Collateralium in linea equali: quoto gradu quis distat a communi stipite: toto duplicato distant inter se, vel sibi attinent: vt P. et pronepos propatrui distant octo gradibus: cum abauum stipitem facis. Nam secundum leges quelibet persona gradum facit in collateralibus. Unde duo fratres duos efficiunt gradus.
¶ Tertia. Collateralium in linea inequali quot sunt persone (stipite dempto) tot sunt gradus. Unde petrucius distat a propatruo quinque gradibus. Ab eius filio sex. & sic de alijs.
¶ Non inutile forsitan iudicabitur: si quid de computationibus diuersitate inter ius ciuile & canonicum subiungerimus. In legibus ob nihil aliud ipsa graduum mentio facta est: nisi vt hereditas, vel successio ab vna ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur: vt apte monstretur, vsque ad quotam generationem a consanguineorum nuptijs sit abstinendum. Hac ergo de causa: quia hereditates nequeunt deferri: nisi de vna ad alteram personam: idcirco curauit secularis imperator: in singulis personis singulos perficere gradus. Quia vero nuptie sine duabus non valent fieri personis: ideo sacri canones duas in vno gradu constituere personas. Hec habentur plene. c. ij. xxxv. q. v. & ferme per totam illam questionem. Et hoc idem notat hic Christophorus porcus in versiculo. circa primum. ibi secunda differentia. & Ioan. and. in declaratione huius arboris.

Multa dies: variusque labos huius ce parauit,
Artis notitiam: que modo cla... patet.

Qui hec imprimi cur...uit:
Multis prodesse pu...auit.

Sequitur arbor ...ilis.

Universidad de Deusto Biblioteca

Christophori Porci in arborem ⁊ ipsius intelligentiam questiones plurimum vtiles.

Pro declaratione iuris canonici ⁊ ciuilis: ⁊ etiam intelligentia huius materie ⁊ eorum que pertinent ad illam quedam videnda sunt. Primo qualiter fiat dinumeratio graduũ de iure ciuili: ⁊ de iure canonico sm vtriusq; iuris rationum diuersitatem. Secundo vsq; ad que gradũ deferunt hereditates, ⁊ tutele. Tertio vsq; ad quẽ gradũ copula mr̃imonialis impediat. Quarto vsq; ad quẽ gradũ possit papa dispẽsare.

Circa primũ dicite, ꝙ quo ad lineã ascendẽtẽ nulla est differẽtia inter ius ciuile ⁊ ius canonicũ: vtroq; eñ iure pater ⁊ mater sunt in pmo gradu ascẽdentiũ: ⁊ similiter filius ⁊ filia descendentiũ. ⁊ sic supra ⁊ infra in infinitũ: qr in dinumeratiõe graduũ in linea ascẽdẽtiũ ⁊ descendẽtiũ vtrũq; ius habuit respectũ ad stipitẽ. s. ad pmũ parẽtẽ: vt hic cũ gl. xxxv. q. v. ad sedẽ. In linea trasuersali inter ius ciuile ⁊ ius canonicum duplex est differẽtia. Prima: qr iure ciuili frater ⁊ soror sunt in secũdo gradu: iure canonico sunt in pmo. Nõ differẽtie sumit ex regula iuris ciuilis, q̃ dicit, ꝙ vnaqueq; psona adiecta nouũ gradũ generat: vt hic i vsi. hactenus. vñ cũ ego sum in pmo gradu pr̃i meo: si nascat mihi frater vel soror ex gñatiõe huius psone causat nouus gradus: et cõsequẽter appellat i scdo. Sed iure canonico iõ appellat in pmo: qr ius canonicũ nõ ꝯsiderauit dinumeratiõnẽ graduũ i linea trasuersali habito respectu ad stipitẽ. i. cõez parẽtẽ: sʒ ꝯsiderauit ꝙ duo fratres, ⁊ due sorores tribuũt initiũ linee trasuersali: iõ in pmo gradu fil' linee illos cõstituit. Scḋa differẽtia ẽ: qr iure ciuili rl̃a tradit ꝙ i linea trasuersali sola psona adiecta facit nouũ gradũ vt h: iure aũt canonico p rl̃a tradit: vt ad causandũ nouũ gradũ due psone reqrunt. dicto ca. ad sedẽ. Nõ differẽtie: qr ius canonicũ dinumerat gradus rõne copule matrimonalis. Vñ cũ ad causandũ copulã mr̃imonialẽ requirat concursus duaꝝ psonarũ: ita ad causandũ gradũ quo ad eã. Sed ius ciuile dinumerauit gradus quo ad hereditates ⁊ tutelas: vñ cũ tutela ⁊ hereditas deferat de vna psona in aliã: nil mirũ si vnaqueq; psona generat nouũ gradũ. Ista fuit rõ posita in. d. c. ad sedẽ. Quo igit ad inhibẽdã vel permittẽdam copulã matrimonialẽ dinumerabunt gradus sm ius canonicũ. Quo autem ad tutelas ⁊ hereditates deferẽdas cõnumerabuntur sm ius ciuile.

Circa secundm dicite ꝙ vsq; ad. x. gradum deferuntur hereditates et tute. vidistis. s. ti. j. §. fi. cum sua glo. ⁊ s. de legi. tu. in tex. ⁊ in glo.

Circa tertiũ dicite ꝙ olĩ erat phibita copula mr̃imonalis vsq; ad septimũ gradũ agnatiõis vl' cognatiõis iclusiue: hodie aũt ẽ phibita vsq; ad q̃rtũ gradũ icluſiue dinũeratiõe fctã scḋm ius canonicũ. c. nõ dʒ. extra de cõsan. ⁊ affini.

Sʒ h dubitat. Pone ꝙ vn' sit i q̃nto gradu trasuersaliũ: al' sit i q̃rto: an spediat copula mr̃imonialis? Si ispiciam' psonã existẽtẽ i q̃rto gradu illa impedit: si ispiciam' psonã existẽtẽ i q̃nto gradu pmittit. Dicite ꝙ copula est pmittẽda: qr quoto gradu remotior distat a stipite eodẽ gradu distat a quolibet descendente. c. fi. extra de consangui. ⁊ affini. Illud tamẽ est palam ꝙ inter ascendẽtes ⁊ descẽdentes est prohibita copula matrimonials in infinitũ. vnde si Adã viueret vxorem habere nõ posset. §. inter eas. ⁊ ibi gl. s. de nup.

Sed qd de gradu affinitatis? Dicite ꝙ licet olim ratione affinitatis esset prohibita vsq; ad tertiũ gradũ: vt aliqui dixere: veritas tñ hodie est ꝙ solum phibet quo ad gradũ primũ: vt no. gl. c. non debet. extra. de consang. ⁊ affini.

Sʒ nũquid p cõiũctionẽ illicitã causat affinitas? In h articulo nõ parcã i totũ verecũdie. Arch. xxxv. q. iij. c. exordi. dixit p hãc dissolui mr̃imoniũ. ⁊ i h bñ: sʒ nõ causari affinitatẽ pptera: qr affinitas ẽ rl̃aritas psonaꝝ ex nuptijs descẽdẽtiũ. l. nõ facile. §. affines. ff. õ gradi. vbi ergo nõ sũt nuptie ibi nõ causat affinitas. Sʒ gl. tenuit ꝯ̃riũ i. §. affinitatis. s. de nup. q̃ cõiter ꝯprobat p. c. tue. ⁊ p. c. iordane. ⁊ p. c. discretionẽ. ex̃ de eo q cogno. ꝯsan. vxo. Stat igit ꝯclusio ꝙ p illicitã cõiunctionẽ ꝯhit affinitas. Sʒ qd si qs nõ intrauit claustra vulue in circuitu tñ palpitauit: vel seras reserauit: sʒ opus nõ expleuit: an ꝯhat affinitas: gl. i. d. c. extraordi. dicit ꝙ nõ. Itẽ dicit illud qõ nõ dico. Dicit Inn. ꝙ ad causandũ affinitatẽ requirit cõcursus vtriusq; seminis. Sed tñ cã euitãdi peccata ius canonicũ ⁊ sctã mater ecclesia in dubio presumũt ex copula cõcursum vtriusq; seminis ⁊ maris ⁊ femine interuenisse. c. iuuenis. extra de spõsalibus.

Addite pdictis ꝙ si aliqs pmiserit alicui illã accipere i vxorẽ: postmodũ habeat copulã cũ ea sine alijs vbꝭ: itelligit validũ mr̃imoniũ extitisse ꝯctũ: nec cũ alia ꝯhere posset: sʒ mr̃imoniũ postea ꝯctũ eẽt dissoluẽdũ. c. is q fidẽ. ex̃ õ spõ.

Circa q̃rtũ. Dicite breuiter ꝙ i gradu ascẽdẽtiũ ⁊ descẽdẽtiũ nõ posset papa dispẽsare vt copula mr̃imonialis ꝯhat. nõ posset enim papa dispẽsare ꝙ filia patri copularet. Itẽ in linea trasuersali in gradu. j. vnde non posset papa dispẽsare ꝙ frater sorori nubat. Itẽ nec in gradu. ij. linea existẽte inequaliter. vnde nõ posset dispẽsare ꝙ neptis patruo nuberet vl' auũculo. In linea vero equali bene posset dispẽsare vt ꝯsanguinea cõsanguineo copularet. ita cõiter concludit in. c. literas. extra de resti. spo. facit. c. gaudemus. extra de diuor.

Sed an papa posset dispensare: vt mr̃imoniũ semel ꝯctũ dissoluat? Dicite breuiter: aut matrimonium fuit per copulã carnalem cõsumatũ: aut non. priore casu non põt: posteriore aũt sic: qr. j. casu effecti fuere duo in carne vna ij. vero nõ. Item qr matrimonium cõsumatũ sortit naturã ex cõstitutiõe diuina, cõtra quã papa nõ potest dispẽsare. c. proposuit. extra de cõces. preben. Sed matrimoniũ nõ cõsumatum sortit naturã ex ꝯstõne ecclie: cõtra quã papa bene põt dispẽsare. ista est glo. ordi. in. c. ex publico. extra de cõuer. cõiuga.

Sʒ nũquid marit' ⁊ vxor possint se separare? Dicite aut copula nõ est subsecuta: ⁊ tũc qlibet eoꝝ altero iuito põt separare mr̃imoniũ p ingressum religiõis: secus si copula fuerit subsecuta: nisi vterq; cõcordauerit, ꝙ vterq; pariter itrauerit religionẽ: vel alter q remanet in sclo sit talis cõditionis ⁊ q̃litatis ꝙ nulla suspitio fornicatiõis sinistra sit cõtra eum: vt qr sit etate cõfectus. c. quidã. c. verum. c. vxoratus. c. cum sis preditus. extra de conuer. coniuga.

Cognatiõis spũalis studiosissimis q̃buscuq; psertĩ ecclesiasticis apta metris.

Christophor' porc' iuris vtriusq; pfessor acutissimus: qr difficultates aliquas circa cognationis spiritualis materiã hic luculẽter tractauit: eius mentem (verbis ferme non mutatis) referre non erit absonum: neq; a proposito alienum: que verba talia sunt.

Querit pmo: an rõne cognationis spũalis mr̃imoniũ impediat? Circa quẽ articulũ dicite breuiter: ꝙ iter cõpatrẽ ⁊ ꝯmatrẽ impedit mr̃imoniũ. ac ẽt iter patrẽ spũalẽ ⁊ filiã susceptã ex sacro fõte: ⁊ hoc si ista cognatio spũalis fuerit causata siue p sanctũ baptisma: siue p sanctũ chrisma. xxx. qõ. iiij. c. si qs vnus.

Addite pdict', ꝙ si marit' vel vxor tenuerit aliquẽ vl' aliquã ad baptismũ vel chrisma q̃libet eoꝝ efficit cõpater vel cõmater. d. c. si qs vn'. Et hoc verũ q̃n tpe cognatiõis spũalis cõtracte ꝯstabat inter eos mr̃imoniũ: sec' si ex post facto fuerit ꝯctũ. c. martin'. ex. de cogna. spiri. cũ sua gl. Ecõtra aũt si tenueris ad sacrũ chrisma vel sctm̃ baptisma filiũ vel filiã meã ex alia muliere ꝙ vxore: nõ efficit tibi cõmater mea vxor. c. q spũalẽ. xxx. q. iiij. Rõ: qr in cõtrahẽda cognatiõe spũali marit' ⁊ vxor copulãt sibi actiões ⁊ nõ passiones. Qõ igit agit vnus ꝯiugũ intelligit alius agere: qr sunt duo in carne vna. d. c. si qs vn'. in fi.

Querit scḋo si fornicator teneat aliquẽ ad sacrũ baptisma an ꝯcubina efficiatur cõmater? Videt ꝙ sic. nã sicut vxor h casu efficit ꝯmater: qr ẽ eadẽ caro cũ marito. d. c. si qs vn'. ita dicẽdũ vl' ⁊ de ꝯcubina: qr q adheret meretici vnũ corpus efficit cũ ea. xxxij. q. iiij. c. in eo. Alij ibi tenuerũt ꝯ̃riũ: quoꝝ sñia magis placet: qr absurde dictũ videret ꝙ spũalitas sup re iprobata causaret ex vtraq; scptura ⁊ hoiꝫ opiniõe. Nõ obs. ꝙ ꝯcubina ⁊ fornicator dicãt duo i carne vna: qr illa vba exponũt. i. duo ꝯueniũt i eodẽ ope carnali: ⁊ ita expõit gl. i. d. c. i eo.

Sed an vxore mea mortua potero mihi copulare eã, que fuit sibi commater ante matrimonium? Dicite ꝙ sic. c. post vxoris obitum. xxx. q. iiij.

Sʒ qd de filijs duoꝝ cõpatrũ an poterũt simul mr̃imonio copulari? Dicite ꝙ sic. siue nati fuerũt aũ cõpaternitatẽ: siue post: dũmodo mr̃imoniũ nõ cõtrahat cũ eo, vel cũ ea per quoꝝ alterũ deuentũ fuit ad cõpaternitatẽ. c. j. ⁊. c. sup eo. de cogn. spiri. Christophorus porcus iuris vtriusq; doctor acutissim'.

Querit tertio ad ppositũ materie pn̄tis de qõne q̃tidiana ⁊ apud vulgares satis dubia. Pone ꝙ duo vel plures tenẽt aliquẽ in baptismo: nũquid isti iter se efficiant cõpatres. Innocẽtius (⁊ bñ) dicit ꝙ nõ, vñ pñt adinuicẽ ꝯhere mr̃imoniũ. Nã q̃eadmodũ ꝯpatres carnales vt ꝯcubinari' ⁊ ꝯcubina nõ phibẽt mr̃imoniũ ꝯhere: vt. i. c. tãta. q filij sũt legi. ita ⁊ isti q sunt cõpatres spũales respectu baptizati ñ debẽt phiberi ꝯhere mr̃imoniũ. Et p h facit tex. ⁊ ibi gl. i. c. fi. xxx. q. iiij. vbi dr ꝙ marit' ⁊ vxor nõ debẽt aliquẽ simul õ sacro fonte leuare ne isamẽt de facto. nã vulgares existimãt illos eẽ ꝯpatres. Hec sũt vba Abbatis siculi. i. c. martin'. de cogn. spi. de h i summula pauperũ. Masculus ⁊ mulier puerũ de fonte leuãtes. legitime iũgi poterũt nec sunt phibẽdi.

Querit q̃rto. Põe ꝙ tenui aliquã puellã in baptismo: volo ꝯhere cũ ei' sorore: an possim: Dicẽdũ ꝙ sic. pr̃ eñ spũalis si copulet sorori filie spũalis bñ tenet mr̃imoniũ. xxx. q. iij. c. vlt. Vñ versus. Dicor mee nate germana spũalis.

Querit q̃nto. Pone ꝙ fili' me' tenuit i sacris fontib' filiã, volo cũ illa filia postq; ad annos nubiles puenit ꝯhere an liceat? Dic ꝙ sic. Põt eñ pr̃ sumere filiã spũalẽ filij sui carnalis: qa lʒ cognatio spũalis de pr̃e ad filios descẽdat: vt. c. i. ⁊. c. sup eo: de cogn. spi. nõ tñ ascẽdit õ filijs ad pr̃ẽ: ⁊ cũ iure cautũ nõ reperiat. ⁊ edictũ de matrimonio phibitoriũ est, adeo ꝙ cuilibet lʒ ꝯhere nisi expresse phibeat. c. cũ apud de spõ. ⁊ matri. Hoc notat Ioannes teutonicus glosator decreti in. c. fi. xxx. q. iij. Hoc idẽ recitat ⁊ pbat Ioã. an. in. c. j. de cogn. spiritu. lib. vj. Unde versus. Esse mei nati cõiunx mihi spiritualis. Filia legitime poterit: nec iure vetatur. Descendunt ⁊ non ascendunt talia vincla.

Querit sexto an p pcuratorẽ talis cognatio spũalis possit ꝯhi? Pro solutiõe recurras ad Bar. i. l. gall'. §. forsitã. ff. de lib. ⁊ posth. Ad Angelũ aretinũ i. §. illud. s. de nup. Ad Io. an. in rl̃a põt qs p aliũ. de reg. iur. i. vj. Et ad panor. in. c. veniẽs de cogn. spi. Decisionẽ tñ cõez ⁊ magis approbatã potes notare p vsus sequẽtes. In qb' ptʒ ꝙ lʒ mr̃imoniũ p pcuratorẽ possit ꝯhi. c. fi. de pcu. li. vi. nõ tñ cognatio spũalis. vñ vsus. Procurator hʒ nodos vicere iugales. Nõ tñ hos nexus dño dat spũales. Adde ꝙ lʒ nõ debeat a principio quis admitti per procuratorem ad cõtrahendum hãc cõpaternitatem: si tamẽ admittatur cõtrahitur ipsa cõpaternitas: vt tenet do. Abb. panor. in. d. c. veniẽs.

Querit septio ex q̃t sacris descẽdit cognatio spũalis. Rñ. ꝙ cognatio spũalis q̃ ipedit mr̃imoniũ ꝯhẽdũ: ⁊ dirimit post ꝯctũ orit ex datiõe duoꝝ sacroꝝ dũtaxat: q̃ sunt baptism' ⁊ ꝯfirmatio: nõ aũt ex alioꝝ datione seu ministratione: patet in. c. fi. de cogn. spi. li. vj. Rõ est qr in baptismo renascimur, ⁊ chrismatio frontis ipsum cõfirmat qõ nõ est in alijs sacramentis. Ioã. and. in. d. c. fi.

Querit octauo ⁊ vltimo inter quot personas oritur impedimentũ matrimonij ratione cognatiõis spiritualis? Rñ. ꝙ ex hac cognatiõe. xx. sunt casus prohibiti. decẽ ratione baptismi ⁊ decem confirmationis. Ratione enim baptismi contrahitur cognatio spiritualis impediẽs ⁊ dirimens: vt dictum est.

Primo inter has personas. Baptizatũ ⁊ baptizãtẽ. Baptizatũ ⁊ vxorẽ baptizantis prius cognitã. Baptizatũ ⁊ filios baptizãtis. Parentes baptizati ⁊ baptizantem. Parentes baptizati ⁊ vxorẽ baptizantis prius cognitã.

Scḋo iter has psonas. vcʒ. Inter baptizatũ ⁊ suscipiẽtẽ. Baptizatũ ⁊ vxorẽ suscipiẽtis pus cognitã. Baptizatũ ⁊ filios suscipiẽtis. Parẽtes baptizati ⁊ suscipiẽtẽ. Parẽtes baptizati ⁊ vxorẽ suscipiẽtis prius cognitã. Ecce decẽ casus prohibiti rõne baptismi. Totidẽ in cõfirmatiõe reperies. i qua sunt cõfirmatus cõfirmãs: ⁊ tenẽs aũ cõfirmationẽ: q scʒ ponit fasciolã supra frõtẽ post cõfirmationẽ episcopalẽ. de hoc vide textũ cũ gl. in. c. j. de cogn. spi. li. vi. Ista clarissime referant per carmina sequẽtia. Signit his sacris cognatio spũalis. Que sũt baptism': ac ꝯfirmatio frõtis. Personasq; decẽ ꝯnectit qõlibet horũ Bapitzãs: huius vxor si cognita prio. Ac ei' nati sunt abluto sociati. Cũ cõsorte thori baptizãs: atq; parẽtes. Fõte sacro loti sũt tali fune ligati. Baptizãs ⁊ suscipiẽs hic eqparant. In ꝯfirmato totidẽ reperire licebit. Finis.

Continuatio. De seruili cognatione. Quia supra de cognatione et successione cognatorum libere conditionis dictum est. Nunc quia naturali iure inspecto inter seruos etiam cadit cognatio, et dubitari posset an inter seruos esset successio: ideo de seruili cognatione merito subdit. Nec obst. quod inter illum titulum de successione cognatorum et istum sit titulus intermedius de gradibus: quia ex quo pertinet ad materiam horum tit. continuatio non vitiatur. l. duos reos. §. fi. ff. de duobus reis. Porcus.

Diuisio. Illud certum. Totus iste ti. diuiditur in tres partes. Primo ponit quod serui habeant ius cognationis contracte in seruitute. Secundo infert ex rationibus prepositis, videlicet quod non semper sequitur quod qui prior est in gradu potior sit in iure. Tertio illa melius declarat. Secunda ibi (Repetitis.) Tertia ibi (Amotis.)

* Illud certum. Casus non figuratur hic cum ponat correctio iuris antiqui quo dispositum fuerat seruos successores habere non posse nec cognationem habere non tantum dum serui erant sed etiam postea his manumissis quia iure patronatus omnia patrono querebantur sed contrarium dispositum postea est quia ipsa cognatio tanquam quid naturale in ipsis seruis esse pot sed fit impedimentum propter seruitutem effectus ipsius et ab ipsa proueniente: vnde illa cessante cessat etiam impedimentum et ideo pot dari cognatio et successio. Not. summa. et alia vt p Ang. hic. Syl.

a Illud. al's est hic rub. de seruili cognatione. al's non. Accursius.
b Edicti. sunt. n. iiij. partes successionis ab inte. vt ff. qs or. in bo. pos. ser. l. j.
c Proximitatis noie. i. cognationis vt sequitur: vt ff. vn cog. l. j. §. pertinet.
d Non ptinere. Sed nec aliam aliquam vt vel ipse succedat vel ei succedatur. vt C. co. de suc. seruus. nisi in tribus casibus: vt. C. ad sille. l. pen. * et. C. de suis et legi. l. apud hostes. et. C. ad or. l. fin.

* Et horum casuum ratio est, ne ex re vendita defuncti ac tradita pluribus eius libertas deferatur.

* Dic secundum Ang. quod in. d. l. pe. et in. l. fin. erat liber. l. autoritate ne mora alterius libertati noceat in. l. apud hostes, illud procedit fictione postliminij vt ibi no. Syl.
e Computabatur. Hec videtur mala ratio cum magis iure pretorio quod naturalem causam intuebatur deberet computari: vt. s. de hered. que ab intestato. §. emancipati. quam ciuili. Sed dic quod etiam ad alia: vt ad tutelas et similia. nisi quo ad nuptias. vt supra de nup. §. illud. et. ff. de ri. nup. l. adoptiui. §. seruiles. (i) Sed nunquid dominus ex sui persona succedit cognatis serui? Respon. non vt hic dicitur. Accursius.
Additio. (i) Nota ergo acquiri domino ab intestato sicut ex testamento. Et est ratio. ius solum defert hereditatem ab intestato secundum quod seruus nihil est. l. quod attinet. ff. de reg. iur. sed ex testamento defert voluntas testantis quam ius sequitur. Aliud tamen est in monacho et monasterio. vt. l. deo nobis. C. de epi. et cle.
Nota quod in seruis quo ad matrimonium impediendum etiam post manumissionem dz ee cognatio: vt. d. §. illo. quia et dz ee affinitas: vt. d. §. seruiles. Ang. are.
f Nostra tempora. Loquitur Justinianus.
g His. scilicet parentibus.
h Ipsi. Scilicet parentes.
i In seruitute. i. donec serui erant.
k Peruenerunt. Scilicet parentes.
l Veniant. alio si liber factus huius iterum manumittatur: vt. ff. vn cog. l. is quem.

De seruili cognatione. Tit. vij.

Filij manumissorum etiam in seruitute concepti, excluso patrono prius succedunt, et inuicem sibiipsis. h. d.

Illud certum est ad seruiles cognationes illam partem edicti, qua proximitatis nomine bonorum possessio permittitur, non pertinere. Nam nec vlla antiqua lege talis cognatio computabatur. Sed nostra constitutione quam pro iure patronatus fecimus (quod ius vsque ad nostra tempora satis obscurum atque nube plenum, et vndique confusum fuerat) et hoc humanitate suggerente concessimus: vt si quis in seruili constitutus consortio liberum, vel liberos habuerit: siue ex libera siue ex seruilis conditionis muliere, vel contra si serua mulier ex libero, vel seruo habuerit liberos cuiuscunque sexus, et ad libertatem his peruenientibus, et hi, qui ex seruili ventre nati sunt libertatem meruerunt: vel due mulieres libere erant, et ipsi in seruitute eos habuerunt, et postea ad libertatem peruenerunt: vt hi omnes ad successionem patris vel matris veniant patronatus iure in hac parte sopito: Hos enim liberos non solum in suorum parentum successionem: sed etiam alterum in alterius successionem mutuam vocauimus, ex illa lege specialiter eos vocantes, siue soli inueniantur, qui in seruitute nati, et postea manumissi sunt: siue vna cum alijs qui post libertatem parentum concepti sunt: siue ex eodem patre, siue ex eadem matre, siue ex alijs nuptijs, ad similitudinem eorum: qui ex iustis nuptijs procreati sunt.

In successionibus ab intestato primo vocantur sui heredes, et hi qui inter suos nominantur: qui etiam remotiori gradu constituti, precedunt omnes ascendentes: vel collaterales, etiam proximiores. Are.

Repetitis itaque omnibus, que iam tradidimus: apparet non semper eos, qui parem gradum cognationis obtinent, pariter vocari: eoque amplius, nec eum quidem, qui proximior sit cognatus, semper potiorem esse. Cum enim prima causa sit suorum heredum, et eorum, quos inter suos heredes enumerauimus, apparet pronepotem, vel abnepotem defuncti etiam potiorem esse, quam fratrem, aut patrem, matremque defuncti cum alioquin pater quidem et mater (vt supra quoque tradidimus) primum gradum cognationis obtineant: frater vero secundum, pronepos autem tertio gradu sit cognationis: et abnepos quarto. Nec interest an in potestate morientis fuerit, an non: qui vel emancipatus, vel ex emancipato aut ex femineo sexu propagatus est. 401

Post suos vocantur agnati: et post agnatos, vocantur cognati proximi exceptis fratribus et sororibus emancipatis: qui licet cognati sint, tamen ceteros agnatos vlterioris gradus excludunt. Aretinus.

Amotis quoque suis heredibus, et quos inter suos vocari heredes diximus: agnatus qui integrum ius habet agnationis, etiam si longissimo gradu sit, plerumque potior habetur, quam proximior cognatus: nam patrui nepos, vel

* Secus si restitutus. §. seruus. ff. de capi. dimi. et declarat gl. in. d. l. is qui. Syl.
Et supra de capi. di. §. quod autem: quia est ibi quod sibi imputetur. Sed nunquid et iste qui est i. l. is qui, hodie succederet ei naturali causa inspecta: vt C. de suis et legitimis here. aut. in successione? Re. non secundum Jo. quia pretor naturalem causam intuebatur: et tamen non vocabat eum vt dictum est. Item contra. C. de suis et legitimis. l. ex libera. Sol. hic nouum ius. † Vel ibi loquitur quando nec de facto erat matrimonium.
* Hec gl. semper allegatur quod spurius natus in figura matrimonij licet de facto pot legitimari per subsequens matrimonium secus si nullo modo etiam de facto erat de quo per Ang. hic. Syl.
m Vel ibi quod ad bonores loquitur: hic quo ad successiones.
n In alterius successionem: id est parentes liberis: et econtra excluso patrono: et hoc secundum oes. Item libertum vnum alteri eidem fratri suo: et ita frater liberti prefertur patrono: et hoc secundum quosdam. vt hic. Sed Joannes contra prefert eum patronum fratri: † vt. ff. de bon. libe. l. liberto. et. ff. de suis et legitimis. l. intestato. et. j. titulo primo. §. finautem fine.
* Hec opi. Jo. coiter tenetur vt p Ang. h: ro est quia patronus si legitima ei non relinquatur habet contra tab. et pot ipugnare iudicium liberti si legitima sibi non relinquatur quod non est i fratre. §. soror. supra de inoffi. testa. Syl.
n Ex illa lege. Scilicet supradicta greca.
* Repetitis itaque. Difficultatem faciebat in hoc text. regula generalis tradita in. §. si plures. s. de leg. agna. succes. vbi habes: quod prior in gradu est potior in successione: sed hic contrarium dicit quia regula predicta procedit ceteris paribus, et in his qui eiusdem sunt ordinis: sed quia cum successionis prima est liberorum, mox ascendentium: tertio transuersalium: nec datur aditus ad secundam causam nisi deficiente prima, non potest habere locum regula, nisi in existentibus in eadem causa successionis et ita declara loco casus. Syl.

† Hec non est bona: quia non apparet expresse de correctione vt argu. l. precipimus. in fi. C. de ap. Ang.

† Ista communiter approbatur per doct. hic.

o Repetitis itaque. Hic. §. cois est ad oes tit. s. hoc li. iij. positos: et idem in sequenti pri. §. Sic et als. s. de succes. cogn. §. vltimo. et ad orfi. §. fin.
p Tradidimus. A princi. tertij li.
q Enumerauimus. Vt curie datos: et emancipatos. vt. s. de here. que ab intestato. §. j. et. §. emancipati.
r Fuerit. Hoc subdiuiditur.
s Ex femineo sexu. Qui tamen cum diminutione tertie partis succedit huius legis tempore. s. de here. que ab intesta. §. diui. hodie sine diminutione. vt in aut. de trien. et se. §. necnon.
* Amotis quoque. Casus figuratio pendet ex his que supra dicta sunt. in. §. repetitis itaque. Syl.
t Amotis. Id est cessantibus suis. fallit adhuc hec regula. Qui prior est in gradu etc. vt. j. eo. §. toties.
v Integrum ius hz. i. capite minutus non est: sic. s. de suc. cogn. j. rn. in fi. nam secus eet si eet capite minutus: quia ille successionem: que venit ex lege. xij. tabularum pereunt per minimam capitis diminutionem: vt. s. ad orfi. §. sciendum.
x Plerumque. Propter fratrem et sororem emancipatos. vt. j. e. ibi exceptis. Item propter quosdam cognatos, qui vocantur vt agnati. vt. s. de leg. agn. suc. §. hoc etiam. Item propter patrem qui filium emancipauit: vt. s. de legi. agn. suc. §. fi.
y Nepos. Qui est in quinto gradu agnationis.

Pronepos.

a Pronepos. Qui est in sexto gradu agnationis.
b Auunculo vel matertere. Qui sunt in tertio gradu cognationis.
c Prefertur. In successione eius qui tales habet agnatos.
d Toties. No. regulam bonam. vt. C. comu. de suc. l. auunculo † et. C. vn lib. l. ij. Et ad eius euidentiam nota tres esse ordines succedendi. s. inferiores et superiores: et ex latere venientes. vt in aut. de here. ab intest. in prin. Primo descendentes in infinitum vocantur. vt. s. de here. que ab intesta. §. j. et in aut. de her. ab intest. §. j. His cessantibus vocantur ascendentes primo pater et mater. secundo auus et auia: et sic deinceps: sic tamen vt fratres ex vtroque parente defuncto coniuncti cum his superioribus vocentur: licet quidam dicant cum patre et matre tantum eos vocari: et alios inferiores per fratres excludi et pro nobis est aut. de her. ab intesta. §. si vero cum ascendentibus. et. ff. de su. et legi. l. ij. §. hereditas.
* Hec opi. coiter tenetur hic et in aut. defuncto. C. ad tertul. Syl.
Superioribus cessantibus. Primo frater ex vtroque parente: et soror et eorum filij. Secundo ex altero tantum et eorum filij. Tertio hec regula obtinet: vt qui prior est in gradu etc. vt hic. et in aut. de here. ab intesta. §. si reliquum. et. §. si vero neque frater. et in aut. vt fratrum filij. §. j. colla. ix. Accur.
Additio. Dic quod hodie e sublata dfia agnationis et cognationis: vt in. d. §. j. in aut. de here. que ab inte. def. Christo.
e Tradidimus. vt. s. proxi. §. et hoc eode. §. Accu.
f Exceptis. excipit ab eo: quod. s. dixerat: qui integrum etc.
g Preferuntur. vt. s. de succes. cogna. j. respon.

† Nota singulariter illam l. quia post nepotes quando concurrit cum patruo vel auunculo quod hoc est i gradu potior est iure nec assumit personam patris sui pz ibi quod auunculus quod est in tertio gradu: quo prefertur fratri cosobrino quod est i quarto: lz [illegible] tit. §. mul. in verf. quo ad qui tamen gradum aliter dicat sed ibi dicemus. Ang.

* Quidam legit. De successione in bonis libertorum.

Continuatio. De successione libertorum. Supra de successione ingenuorum visum est. Et quibus in bonis libertorum est dare successionem: ideo de his subdit.
Additio. Unde no. quod dicit hic Accursius. De successione libertorum passiue accipere. i. qualiter succedatur eis: non actiue. i. qualiter ipsi succedant alijs.

Diuisio. Nunc de libertorum. Totus iste tit. diuiditur in tres partes. Primo circa successionem libertorum ponit duplex ius antiquum. Secundo ponit suum statutum circa successionem: et quod vsque ad quartum gradum agnati patronorum succedunt liberto. Tertio ponit aliam nouam constitutionem circa personas: et genera libertorum. Secunda ibi. (Sed nostra.) Tertia ibi. (Sed hec).
* Casum figura literaliter quia sumus in iure correcto. No. dispositionem iuris antiqui in successione libertorum. Item quod contra tab. patroni competebat tantum pro dimidia. Syl.
b Nunc. Quia hucusque de bonis ingenuorum dixit.

pronepos auunculo vel matertere prefertur. Toties igitur dicimus, aut potiorem haberi eum, qui proximiorem gradum cognationis obtinet: aut pariter vocari eos, qui cognati sunt: quoties neque suorum heredum iure, qui que inter suos heredes sunt: neque agnationis iure aliquis preferri debeat licet ea, que tradidimus. Exceptis fratre et sorore emancipatis qui ad successionem fratrum vel sororum vocantur: qui, et si capite diminuti sunt: tamen preferuntur ceteris vlterioris gradus agnatis.

De successione libertorum. Titulus. viij.

Olim patronus habebat ex lege. xij. tabularum ius in bonis liberti solum ab intestato: nullo suo herede relicto. Ange. are. 402

Nunc de libertorum bonis videamus. Olim itaque licebat liberto patronum suum impune testamento preterire. Nam ita demum lex duodecim tabularum ad hereditatem liberti vocabat patronum, si intestatus mortuus esset libertus herede suo nullo relicto. Itaque intestato mortuo liberto si is suum heredem reliquisset, patrono nihil in bonis eius ius erat. Et si quidem ex naturalibus liberis aliquem suum heredem reliquisset, nulla videbatur querela. Si vero adoptiuus filius fuisset, aperte iniquum erat, nihil iuris patrono superesse.

Pretorio iure patronus in liberti bonis dimidiam habebat, non solum herede instituto, sed etiam ab intestato relicto filio adoptiuo. Ipsum tamen patronum excludebant liberi, siue essent in potestate, siue emancipati, siue etiam in adoptionem dati: dummodo instituti essent, aut preteriti bonorum possessionem petijssent. Ange. are. 403

Qua de causa postea pretoris edicto hec iuris iniquitas emendata est, siue enim faciebat testamentum libertus iubebatur ita testari, vt patrono partem dimidiam bonorum suorum relinqueret, et si aut nihil, aut minus partis dimidie reliquerat: dabatur patrono contra tabulas testamenti partis dimidie bonorum possessio, siue intestatus moriebatur, suo herede relicto filio adoptiuo: dabatur eque patrono contra hunc suum heredem partis dimidie bonorum possessio. Prodesse autem liberto solebant ad excludendum patronum naturales liberi, non solum quos in potestate mortis tempore habebat: sed etiam emancipati et in adoptionem dati: si modo ex aliqua parte scripti heredes erant: aut preteriti contra tabulas bonorum possessionem ex edicto pretorio petierant: nam exheredati nullo modo repellebant patronum.

Per legem papiam patronus vocabatur ad successionem liberti vna cum filijs ipsius liberti, pro virili: nisi tres, vel plures fuissent liberi, vel libertus minus centum aureis habuisset in bonis: siue decesserit intestatus siue condito testamento. Angelus areti. 404

Postea vero lege papia adaucta sunt iura patronorum, qui locupletiores libertos habebant: Cautum est enim: vt ex bonis eius, qui sestertiorum centum milium patrimonium reliquerat: et pauciores, quam tres liberos habebat, siue his testamento facto, siue intestatus mortuus erat, virilis pars patrono debebatur. Itaque cum vnum quidem filium filiamve heredem reliquerat libertus, perinde pars dimidia debebatur patrono: ac si is sine vllo filio filiave intestatus decessisset: cum duos duasve heredes reliquerat, tertia pars debebatur patrono: si tres reliquerat, repellebatur patronus.

Hodie si libertus habeat minus quam centum aureos i bonis et fuerit testatus, patronus excluditur. Si autem testatus non fuerit, et succedit in totum non extantibus liberis. Si vero vltra centum aureos habuerit, patronus a liberis excluditur: liberis vero non extantibus succedit in totum ab intestato: sed facto testo patronus hz tertiam sine onere. h. d. Ang. are. 405

Sed nostra constitutio, quam pro omni natione, greca lingua, compendioso tractatu habito composuimus: ita huiusmodi causas diffiniuit: vt

i Olim. Scilicet lege duodecim tabularum: et hoc est primum ius: quatuor enim sunt: vt hic. et. j. §. prima. et. §. postea. et. §. sed nostra.
k Impune testamento. Id est sine timore testamenti rumpendi. Acc.
* Ex hac gl. iuncti. tex. no. quod ruptela testamenti potest dici pena. Syl.
l Ita demum: lex duodecim tabu. Et non aliter.
m Heredem. Naturalem: vel adoptiuum. vt infra innuit.
n Nihil. Id est nullum secundum Joan.
o Ex naturalibus. ad differentiam adoptiuorum.
p Querela. Id est non poterat patronus conqueri. Accursius.
q Qua de causa postea. Secundum ius.
r Juris iniquitas. Dic vt s. ad tertul. in principio.
s Libertus. Nullum filium habens legitimum et naturalem: vt infra eodem. §. prodesse.
t Dimidiam. Nisi in castris sint bona quesita. vt. ff. de bonis liber. l. tertia. §. patronus.
v Bonorum possessio. Unde legitimi. vt. j. de bono. possess. §. cunque.
x Solebant. Hoc iure pretorio. nam de primo non erat dubium. vt supra ibi. itaque intestato etc.
y Ad excludendum patronum. Scilicet in totum.
z Naturales. Et legitimi.
a In adoptionem dati. Si instituti erant vt sequitur: alias nec contra tabulas datur eis. vt ff. de contra tabul. non putauit. §. in adoptione.
b Repellebant. Quia pro mortuis habentur. vt. ff. de coiung. libe. l. j. §. sed et si patruus. (j) nec a iure ciuili recipiuntur. vt i aut. s. de he. et fal. §. exhereditatos.
Additio. Nisi quando tractatur de portione sua cui accrescat: computatur enim in numero filiorum: vt faciat augeri legitimam fratrum: secus in fratre minore et filia dotata per statutum succedere priuata. quia non possunt. Ang.
c Postea. tertium ius.
d Cautum. Sed lege papia. et male: vt et alias. C. de ca. tollen. in pri. Acc.
e Debebatur. Ex lege papia.
* Sed nostra constitutio. Casus pot literaliter figurari quia hec constitutio Justi. videtur esse quo dat ius positiuum. Hec enim sua distinctio lz habeat rationem in se respiciente tam filios quam patronos tamen quod magis elegerit vnam summam quam aliam hoc totum fuit arbitrarium, et de quo alique colorate potius rationes quam fundamentales excogitari possunt. No. igitur totam hanc dispositionem. Item not. quod paria sunt filium non esse vel esse et exheredatum. Item quod preteritio matris habet pro exheredatione. Item quod legitima patronorum e tertia hodie sicut liberorum et parentum. Syl.
f Sed nostra constitutio. Quartum ius.
g Omni natione. Alias omnium natione: alias omnium notitia.
h Composuimus. Et huius: vt credo habet mentio in multis locis: vt

‡ Et sic adoptiuus est suus heres, sic. s. e. versi. si vo. et. s. de her. que ab intest. defer. §. i. eg. per.

Universidad de Deusto Biblioteca

supra titulo primo de ser.cog.in pn.z.§.de legi.agna.succes.§.si.
a ¶ Sic enim. Interpositio est.
b ¶ Nullum locum. Et in hoc non corrigitur lex papia. Et nota quod prodest paupertas filio liberti. sic et als.C.de epis.et cleri.siquis.§.sin autem.
¶ Additio. Nota quod paupertas prodest: sed a tali prodesse libera nos domine. De quo in.l. cum facile.ff. si cui plus. per.l. falc. et in.l. si qs ad declinandam.§.j.C.de epis. et cler. et i aut. cui relictum. C.de ind. viduitate tollenda. Ang.
c ¶ Fecerint. Scilicet isti liberti minores centenarijs.
d ¶ Reseruauit. Scilicet nostra constitutio: scilicet vt in totum succedat. vt.s. eodem.in principio.
e ¶ Bonorum possessores. Id est filios emancipatos.vt.s.de here.q ab intestato.§. emancipati.
f ¶ Habeant. Scz liberti.
g ¶ Ad eos. Scilicet liberos libertorum.qui tamen heredes instituti si se abstinuerint: vel mixti hereditate in integrum restituti fuerit dabitur patrono ius succedendi: vt ff.de bo.lib. et si ex modica.§.si filius.
h ¶ Omnibus modis. Sed nunquid econtra moriente filio: qui est libertus preponitur pater patrono Respon. sic. vt supra titulo primo. de ser. cogn. in fine.j.respon.
¶ Additio. Nota quod sicut patronus excluditur per filios liberti: ita etiam per parentes liberti: et idem nota.glo.s.titulo primo. in fine.in verbo alterius. Angelus aretinus.

* Quid sit sestertius et itez in genere neutro sestertium vide apud Bud. i lib.de ass. et apud Alciat.lib.iij. dispunct. c. ij. nota tamen h loco iurisc. taxationem.

siquidem libertus vel liberta minores centenarijs sint, id est minus centum aureis habeant substantiam. (Sic[a] enim legis papie summam interpretati sumus: vt per mille sestertijs * vnus aureus computetur) nullum locum[b] habeat patronus in eorum successione: si tamen testamentum fecerint[c]. Si autem intestati decesserint nullo liberorum relicto, tunc patronatus ius, quod erat ex lege duodecim tabularum integrum reseruauit[d]. Cum vero maiores centenarijs sint, si heredes vel bonorum[e] possessores liberos habeant[f]: siue vnum, siue plures cuiuscunque sexus vel gradus, ad eos[g] successiones parentum deduximus: patronis omnibus[h] modis, vna cum sua progenie semotis. Si autem sine liberis decesserint, si quidem intestati ad omnem hereditatem patronos patronasque vocauimus[i]. Si vero testamentum quidem fecerint[k], patronos autem aut patronas preterierint: cum nullos liberos haberent: vel habentes eos exheredauerit: vel mater[l] siue auus maternus eos preterierint: ita quod non possint[m] argui inofficiosa eorum testamenta: tunc ex nostra constitutione[n] per bonorum possessionem contra tabulas non dimidiam: vt antea[o], sed tertiam partem bonorum liberti consequentur[p]: vel quod deest eis, ex constitutione[q] nostra repleatur[r], si quando minus tertia parte bonorum suorum libertus, vel liberta eis reliquerit, ita sine onere[s], vt nec liberis[t] liberti, liberteve ex ea parte legata, vel fideicommissa prestentur[v]: sed ad coheredes[x] eorum hoc onus redundet.

¶ Liberto non tantum patronus succedit: sed etiam coniuncti ipsi patrono vsque ad quintum gradum, in capita, tamen qui proximior est, patrono prefertur. Angelus aretinus.

¶ Multis alijs casibus[y] a nobis in prefata constitutione congregatis, quos necessarios esse ad huiusmodi dispositionem iuris perspeximus: vt tam patroni patroneque[5], quam liberi[a] eorum: necnon qui ex transuerso latere veniunt: vsque ad quintum[b] gradum ad successionem libertorum libertarumve vocentur[c]: sicut ex ea constitutione intelligendum est. Ut si eiusdem patroni vel patrone: vel duorum duarumque pluriumve liberi sint: qui proximior est ad liberti, vel liberte vocetur successionem et in capita[d] non in stirpes diuidatur successio. Eodem modo, et in his, q

re patro.siue. Item si natalibus restitutus est libertus.vt.ff.de bo. libe.l. etiam.§.j. Item si mercedem pro futuris operis ab initio liberto extorsit. vt ff.de agna.lib.l.siquis.§.siquis. Item si libertus domini mortem vendicauerit.vt.ff.de iure patro.lege penul. Item si eum capite accusauerit.vt.ff. de bo.libe.q cum maior prior ri. Item si non suis nummis emptus est.vel a principe factione liberam testamenti impetrauerit: vt.ff.de bonis li.et.§.ij. Accursi.
* Adde gl.in.l.C.de bonis lib. et ibi doc. et sign. no.hanc gl.ad quam semper recurritur. Syl.
¶ Additio(j) Dic hoc verum quo ad ius succedendi. remanet tamen sibi ius reuerentie: quamuis remanserit sibi ius patronatus: ac etiam tali casu ex iniuria non verbali, sed illata in persona tantum potest etiam eum in seruitutem reuocare: vt est textus in lege finali. C. de libe. et eo. libe. Angelus aretinus.
s ¶ Sine onere. Sic in aut.de here. et falci.§.non autem.
t ¶ Liberis liberti liberteve. Quibus dantur alias legata etiam rupto testo per contra tab. vt.ff. de leg.prestan.contra tab. bono.poss. pen. l. penul.
v ¶ Prestentur. Sed cum filij sint quare non excludunt patronum, vt supra eodem.§.cum vero maiores? Respo. Hi filij erant ingrati.vt.s.§.si vero. Vel dic quod hi liberi erant nepotes: qui et liberi dicuntur.vt. ff. de verborum significatio.liberorum: et eos precedit eorum pater: et eis talia legata dabantur.vt.ff.de libe.prete.l.prima.§.generaliter.
x ¶ Ad coheredes. Sed nunquid insolidum tenebuntur coheredes? Respon. non: vt.ff.de lega.iij.l.fina.§.n. et de vulga.substi. et si contra tabu. Syl.
¶ Multis alijs casibus. ¶ Casus. Quesitum fuerat an patroni tantum ius in bonis libertorum haberent an vero etiam descendentes vel coniuncti patrono: et videbatur quod patronus tantum: quia cum hec successio detur intuitu libertatis concesse videbatur solum residere in persona ipsius vel saltem filiorum: quibus debentur ex iure patronatus obsequia: vel saltem si transmittendum erat hoc ius debuerat etiam in eos qui heredes erant illius: cuius contrarium dicitur hic, quia quamuis maior reuerentia debeatur patrono quam ceteris: tamen eo deficiente illi qui sanguine coniunctiores sunt in maxima reuerentia esse debent liberto in memoriam recepte libertatis: vnde hoc potius iure sanguinis, quam successionis procedit: quia tamen successio ipsa datur intuitu libertatis iam concesse, datur ad instar iurium sanguinis: et ideo in aliquo diuersificatur ab ordinario iure succedendi. Ratio autem quare sit restricta successio ad quintum gradum ponitur per Justi.j.de bono.posses.§.cumque ante. No.summarium. Syl.
y ¶ Multis alijs casibus. Qui sequuntur statim.
5 ¶ Patroneque. vt.ff.de bonis liber.patrono.
¶ Additio. Ex qua.l.nota quod licet filij patronive succedant liberto non sit necesse quod sint heredes patris: debent tamen esse tales qui patri vel matri succedere possint. Ange. Aretinus.
a ¶ Liberi.vt.ff.de bono. posses.si pater ex heredi. et.l.si ex patrono. §. iulianus.
b ¶ Usque ad quintum gradum. Nunquid filius trinepotis ipsius patroni, vel etiam ipse trinepos admittetur? Uidetur quod non: quia hic dicit vsque ad quintum gradum, si quis tamen velit contradicere illud pro se inducet quod omnes ascendentes sui patris loco succedunt: vt.s.de bered. que ab intesta.§.cum filius.in aut.de heredi.ab intesta.§.j.
* Et hec est vera et communiter tenetur quod descendentes in infinitum transuersales vsque ad quintum gradum succedant secundum Christo. bic. et Jo.de pla. Syl.
c ¶ Vocentur. Per nostram constitutionem: licet olim per bonorum possessionem tanquam ex familia vocarentur: vt.j.de bono.possessio. §. quinto.
d ¶ In capita. Cum eodem gradu plures inueniantur: alias patruus nepotem ex fratre excludit: vt.ff.de bon.libe.si libertus.§.si libertis.

Successio libertinorum et ingenuorum triplici differt.

Ueniunt

i ¶ Vocauimus. Etiam ante fratres liberti: quod dic vt supra titulo primo.in fine,j.respon.
k ¶ Fecerint. Scilicet ad extraneos.
l ¶ Mater siue auus. Quorum preteritio pro exheredatione habetur. vt supra de exhere.liber.§.mater.
m ¶ Non possint. Quia iusta causa ingratitudinis intercessit: que sunt .xiiij. vt in aut. vt cum de app.cog.§.causas. que casu nullo iure agunt. vt in aut. de immensis do.§.finali.in fine. Sed quid si filium emancipatum pater preteriat sine causa: vnde contra tabulas habet non autem querelam? Videtur admitti patronus. Sed respon. hic large accipi de inoffi. vt etiam contineat per contra tabu.si.C.fami.her.l.filij. Accursius.
* Dic quod potest etiam dici inofficiosum testamentum in quo filius fuit preteritus glo.in.l.si filij.C.fami.hercis.in.l.cum in adoptiuis in prin.C.de adop.quia inofficiositas tribus modis committitur. secundum Bal. in.l.pater filium.ff.de inoffi.testa. Syl.
¶ Additio. Nec obstat quod hodie ad instar filij in potestate preteriti videatur posse dicere nullum etc. Cum sit sublata differentia emancipationis et patrie potestatis quia illud est verum ab intestato non autem ex testo. Ang.
n ¶ Constitutione. Scilicet greca.
o ¶ Ut antea. Sicut erat de iure pretorio.vt.s.eo.qua de causa. Accursius florentinus.
p ¶ Consequentur. Scilicet quocunque tit.relicti.vt.ff.de bo.libe. l.iij.§.fin.
q ¶ Constitutione. Scilicet conditione ex.l.greca.vt.ff.de cod.ex lege.l.j.
r ¶ Repleatur. Preter hoc ius succedendi: est et aliud ius patronatus. s. vt non vocetur ab eo in ius sine venia.vt.C.de in ius voc.l.ij. * Item vt alat eum. vt.ff.de lib.agno.siquis a liberis.§.solet. Item vt turpem actionem vel exceptionem contra eum non proponat.vt.ff.de excep.do.apud celsum.§. aduersus. et ff.de obsequijs.l.honore. et.l.parens. Item vt possit eum in seruitutem reuocare.vt in aut.vt libe.de cete.§.j.colla.vj. Item vt vbi eum inuenerit faciat ei reuerentiam.vt.ff.de in ius vo.generaliter. Et hec iura multis modis perduntur. Primo si patronus remiserit.vt in aut.vt libe. de cetero.§.illo.(j) Item si compellat libertum iurare ne accipiat vxorem vel libertam ne nubat.vt.ff.de iure patr.q contra legem est.l.adigere. Item si denegat ei alimenta.vt.ff.de bo libe. si patronus. Item propter tertie partis concessionem. vt hic. et.ff.de bo.li.etiam.§.toties. Item si alteruter eorum relegatus fuerit: vel deportatus.vt.ff.de iu

Testamentum inofficiosum quicquid continet exheredationem et preteritionem.

* Jus patronatus in multis consistit.

* Idque verum indubie quando proprio nomine patronus conuenitur. Sed quid si alieno? dic vt i l.sz si hac.§. fi.ff.d in ius voc. et in.l. honorib. ff. de vb.obligat.

a ¶ Ueniunt seruando.scilicet ab ipsis patronis.
b ¶ Pene enim. Propter tria dicit pene. et quia hic vsque ad quintum gradum succedunt.vt hic dicitur: alias vsque ad decimum vel sextum: vt.s.de successio.§.si. Item quia hic in capita succedunt vt hic dicitur alias non ita: vt s.de hered.que ab intest.§.et quia placuit: alias est versic.in.§.cum filius.
n ¶ Pertineant. nulla.s.facta assignatione.
o ¶ Eius.scilicet patroni.
p ¶ Filio.etiam postbumo: vt.ff.eodem.l.fina.
* Datur aut. ¶ Casus non figuratur nisi vt supra. No.collige per te. Syl.
q ¶ Datur autem. Pluresve liberos.nam in vno non est necesse.
r ¶ Num.id est.an.

† Et est ratio: quia successione ingenuorum plures descendentes ex vno habentur vt vnus: secus in successione liberti vt hic fallit in patronis ecclesie vt l c. cum plures de iure patronatus.

† Item quia vnus patroni filius excludit nepotes ex altero quod non est ita in ingenuis.sz. M.contradixerit.vt.ff.de bo.lib.si libertus preterito.§.si libertus. et de le.tut.l.tutela.§.si duo. *
* Sed hec. ¶ Casus non ponitur quia refert correctionem iuris antiqui ex rationibus alias.s.in ti.de libertis deductis. No. omnem differentiam libertinorum sublatam esse. Item no.antiquam speciem libertorum. Item quod dictio quasi et dictio quodammodo important improprietatem. Item quod.l.censetur perpetua. Syl.
c ¶ Sz h. Peruenerunt.i. q facti sunt plene liberi.
d ¶ Quodammodo.non enim est vere peculium cum sint liberi.vt.C.d inof.te.l.si.i si.
e ¶ Nominatim. qd hoc fit.dic vt supra de exhered.libe.§.j.
f ¶ Eorum.i.manumissorum.
g ¶ Quibus.id est latinis.
h ¶ Ad ciuitatem Romanam.s.vt ciuis Romanus efficeretur impetrando ius aureorum anulorum, vel natales.quod inuito patrono non est faciendum vt ff.de na.re.l.iij.in fine.et.l. pen.et finali.
i ¶ Constitutione. vt. C. de la.li.tol.per totum.
k ¶ In perpetuum deleri. ¶ Additio. No.† quod quando fit derogatio alicui iuris intelligitur esse perpetua: quia lex semper loquitur: et est in viridi obseruantia: vt.l.arriani.C.de here. Ang.
l ¶ Quibusdam adiectionibus.s.x. vel. xj. casibus.C. de la.lib.tol per totum.

* Et adde etiam quod patronus non rumpit testamentum, nisi pro sua legitima: sed liberi patris testa. in totum rumpunt: vt no.gl. in l.j.C.de bono.poss. contr.tab. que patrono datur. Ac propter ea pater non excludit fratres defuncti, sed cum eis succedit vt in auth. defuncto. C. ad tertul.sz patronus sic. secundum Joan. de Plat.

† Ista glo. non est Accursij.

ex transuerso latere veniunt[a] seruando. Pene[b] enim consonantia iura ingenuitatis et libertinitatis, in successionibus fecimus.

¶ Differentia inter libertos est hodie sublata, et ideo predicta procedunt in omnibus libertis: quia hodie omnibus manumissus efficitur ciuis romanus. Aretinus.

¶ Sed hec de his libertinis hodie dicenda sunt, qui in ciuitatem romanam peruenerunt[c]: cum nec sint alij liberti, simul et dedititijs et latinis sublatis cum latinorum legitime successiones nulle penitus erant: quia licet, vt liberi vitam suam peragebant: attamen ipso vltimo spiritu simul animam atque libertatem amittebant: et quasi seruorum ita bona eorum iure quodammodo[d] peculij ex lege iunia norbana manumissores detinebant. Postea vero senatusconsulto largiano cautum fuerat, vt liberi manumissoris non nominatim[e] exheredati facti, extraneis heredibus eorum[f] in bonis latinorum preponerentur. Quibus[g] etiam superuenit diui Traiani edictum, quod eundem hominem (si inuito, vel ignorante patrono ad ciuitatem[h] Romanam venire ex beneficio principis festinauit) faciebat quidem viuum ciuem romanum, latinum vero morientem. Sed nostra constitutione[i] propter huiusmodi conditionum vices, et alias difficultates cum ipsis latinis etiam legem iuniam et senatusconsultum largianum et edictum diui Traiani in perpetuum deleri[k] censuimus: vt omnes liberti ciuitate romana fruantur: et mirabili modo quibusdam adiectionibus[l] ipsas vias, que in latinitatem ducebant, ad ciuitatem romanam capiendam transposuimus.

Continuatio.

¶ De assignatione libertorum. ¶ Supra visum est quemadmodum patroni et eorum liberi succedant libertis. Verum quia liberti interdum consueuerunt assignari libertis patronorum: ideo de hac assignatione subdit Porcus.

¶ De assignatione libertorum. Titulus. ix.

¶ Assignato liberto vni ex patroni liberis: siue filijs siue nepotibus in potestate: ille solus liberto succedit exclusis alijs, etiam in eo gradu constitutis. Aretinus.

In summa quod ad bona libertorum attinet, admonendi sumus censuisse senatum[m], vt quamuis ad omnes patroni liberos, qui eiusdem gradus sunt, equaliter bona libertorum pertineant[n]: tamen licere parenti, vni ex liberis assignare libertum: vt post mortem eius[o] solus is patronus habeatur, cui prius is assignatus est: et ceteri liberi, qui ipsi quoque ad eadem bona nulla assignatione interueniente pariter admitterentur: nihil iuris in his bonis habeant. Sed ita demum pristinum ius recipiunt: si is, cui assignatus est, decesserit nullis liberis ‡ relictis. Nec tantum libertum: sed etiam libertam, et non tantum filio[p] nepotive: sed etiam filie, neptive assignare permittitur.

¶ Uni ex libertis in potestate, potest libertus assignari in omni voluntate, etiam quibuscunque verbis.

¶ Datur autem hec assignandi facultas ei, qui duos, pluresve liberos[q] in potestate habebit: vt eis, quos in potestate habet, assignare libertum libertamve liceat: vnde querebatur, si eum cui assignauerit, postea emancipauerit: num[r] euanescat[s] assignatio: sed placuit euanescere. Quod et Juliano et alijs plerisque visum est. ¶ Nec interest an testamento quis assignet, an sine testamento: sed et quibuscunque verbis[t] patronis hoc permittitur facere ex ipso senatusconsulto, quod Claudiani temporibus factum est, Suillo Ruffo ‡ et Hostorio scapula consulibus.

Diuisio.

In summa. ¶ Totus iste tit. diuidit in tres partes. Primo quod pater potest vni ex liberis libertum assignare: et ille solus liberto succedit. Secundo declarat quibus liberis hoc fieri potest. Tertio quibus verbis et in qua voluntate. Secunda ibi (Datur autem.) Tertia ibi.(Nec interest.)
* Casus non figuratur in declaratione terminorum habentium rationem manifestam quod ius patronatus possit tanquam apud se existens et in commercio distrahi vt lubet et assignari vni ex filijs sicut et legari possunt alia. Ratio autem dubitandi ea excogitari poterat quod in iure patronatus non succeditur titulo hereditario sed iure filiationis succedunt enim filij vt filij non vt heredes.l.vt iurisiurandi.§.si liberi.ff.de operis liberto. Tamen assignatio concessa est quia.l.operatur non operante patrono: et non aliter. No.summarium. Item quod res de facili redit ad naturam suam pristinam. Item quod cessante impedimento cessat effectus ipsius. Syl.
m ¶ Senatum.cuius verba sunt.ff.eod.l.j.

s ¶ Euanescat.ff.e.l.vtrumque. s. Solutio.sz placet. ibi valet assignatio facta emancipato: vt ibi licet emancipatione hoc prodatur: si antea facta fuerit assignatio: vt hic: argumentum. ff.de arbitris.non distinguemus.§. compromissio. Vel dic secundum Azo.quod in.l. contraria non dicit fieri assignationem in emancipatum.sed an soli fieri in potestate possit: sz nec i.d. l.de arbi.dicit solui compromissum: sz non compelli sententiam dicere. Acc.floren.
* Prima sol.verior est secundum Christo.quia quando assignatio fit filio emancipato pater est iam certus de conditione ipsius et valet sed si fuit in potestate existente eo emancipato euanescit. Syl.
t ¶ Quibuscunque vbis.et nutu.(j).ff.e.l.j.§.assignare. et pure vel sub conditione: vt.ff.eo. assignare.
¶ Additio.(j) Quod facit vt obligatus assignare reddit non teneatur tradere fundos nec dominium eorum: sz sufficiat dicere super tali fundo recipiatis.de quo vide Joa.fa.
¶ De bonorum possessionibus. ¶ Supra visum est de hereditatibus que ex testo et ab intestato deferuntur iure ciuili et partim iure pretorio. Uerum quia pretor interdum emendauit interdum confirmauit ius ciuile in successione testati et intestati dando bonorum possessionem ideo subdit de bonorum possessionibus.

‡ Non enim ad hered. extraneos eius, cui patronatus in assignatum est, ius ipsum patr. pertransit: sed ad liberos tamen. ex quo apparet eum cui facta est assignatio, alteri assignare non posse, quia ad extraneum non transeat: ad quod adde gl. in.l.si operarum. ff.de operis lib. An autem veniat i confiscationes vide gl. in.l. quidam. ff. de acquir. rer. domi. quid autem de ecclesiastico patronatu, vide hic apud Jo. de Plat. et Porc. i addit.

¶ De bonorum possessionibus. Titulus. x.

¶ Non solum emendandi, sed confirmandi iuris ciuilis causa bonorum possessiones inuente sunt a pretore, qui vocat suos et agnatos.h.d.

Jus bonorum possessionis[v] introductum est a

Jus. ¶ Totus iste tit. diuidit in quatuor partes. Primo ponit causas propter quas fuit introducta bonorum possessio de iure pretorio. Secundo ponit quas bonorum possessiones pretor facit. Tertio imperator quasdam corrigit et emendat. Quarto quantum tempus et quale statutum sit ad cognoscendam bonorum possessionem. Secunda ibi (Sunt autem bonorum.) Tertia ibi (Sed eas quidem.) Quarta ibi (Cum igitur plures.)
* Jus bonorum. ¶ Casus non videbatur figurari posse in ti. tradente principia bo.pos. Attamen in exemplo posito in prin. dum dicitur quod emendandi gratia fuit introductum ius bono.pos. Non dubitandi erat quia postbumus alienus tanquam non ens non videtur adhuc esse talis vt in eo cadere posset institutio: sz contrarium decidit pretor ex eo quia conceptus quo ad commoda habetur pro iam nato.l.q in vtero.ff.de statu hominum.si tamen vis subtilius inuestigare intelligentiam huius text. preter mentem doc.vide Fortu.in.l.gallus.§.j.in vij. et.viij.co.ff.de liberis et postbumis. No.summarium. Item sine qd sit dare. Item quod de iure antiquo postbumus alienus non poterat heres institui. Item ex fine quod nostra interest admitti ex pluribus capitibus ad successionem. Syl.
v ¶ Jus bonorum poss.i.bonorum possessio.que est ‡ ius persequendi retinendique patrimonium quod cuiusque, cum is moritur fuerit: vt.ff.e.l.iij.§.bonorum.

‡ Aduerte. ff.eo.l.j. legi: Uelleio Rufio etc. At in quibusdam exemplaribus ita legit: Sabellio Rufio, et Asterio Scapula consul.

‡ Hic doct. aiunt aliud esse bonorum

a ¶ Emēdandi.i.supplēdi:qr minus plene dixerat ius ciuile nō cognoscens emācipatos:vt.s.de here.que ab intesta.§.emācipati.sic.ff.ad le.rho.de iactu.l.vltima.§.j.ꝛ fi.Uel dic.emēdandi proprie:vt in agnatis feminis:vbi ius pretorium contra ius ciuile induxit:vt.s.de legitima agnatorū successione.§.sed qr.ꝛ in posthumo.vt.j.§.proxi.

pos.a pretore introductas quas no. Syl.

s ¶ Adhuc autem. ¶ Quam plures.ꝙ lex.xij.tabularū.vel ꝙ dixerat.

t ¶ Ne quis.sic.ff.de interrogato.actio.ꝛ quia.

v ¶ Nam angustissimis.nā sui heredes ꝛ agnati tantū succedebant de iure ciuili ius integrū habētes: qr nō sunt emācipati.de alijs enim nō dicit:vt.s.de hered.que ab intesta.§.j.ꝛ de leg.agna.suc.in prin.

possessiōem et possessionē bonorū, qō altera iuris sit, altera vo facti: que qd sint vide h apō Bald. Jo. plat. ꝛ per Jaso.in addit.ad Porc. Et cur ita appellet vt de apud eūdem Porc. nūero.v.

* Dic ꝙ aliter resoluit fortu.in.l.gallus.in prin.in.x.col.ff.de lib.ꝛ posth. vt.s.emēdet in vniuerso.l.xij.tab.tanꝙ que pretermisisset nō que cōtrariū disposuisset. Syl.

b ¶ Emendauit. expone vt.s.

c ¶ Alienus posthum⁹. quis sit.dic vt.s.de leg.§.posthu. ‡

‡ Et adde huc de triplici posthumo vt hic p Chr. Porc. et vide que huic addit Jas.ibidē.

d ¶ Non poterat.s.de lega.§.posthumus. cōtra. Solutio vt ibi.

e ¶ Honorario.ff.e.non est.s.vbicūqꝫ cōtra.Sed hic specialiter ex illa regula excipitur per ipsū pretorē,ꝛ quo ad hoc derogat illi regule generali:qr nō est dubiū qn generi per speciē derogetur: vt.ff.de pe.l.sancio legū.

Generi p spēz derogatur.

* Cōmunis sol.doct. est, ꝙ regula illa loquit qn in odiū ipsius, aliqs prohibet succedere non ex rigore iuris ciuilis vt in posthumo.Tn̄ solut. gl.ibi semper plus placuit ꝙ ius ciuile nō resistebat institutiōi posthumi alieni, ꝙuis nō assisteret:ꝛ ita dū essē scholaris disputando defendebam. Syl.

f ¶ Bonorū possessor: secundū tabulam.

g ¶ Sed ꝛ is.s.posthum⁹ alienus.

h ¶ Cōstitutione.s. greca:vt.s.de leg.§.posthu.

pretore emendandi ᵃ veteris iuris gratia:nec solū in intestatorū hereditatibus vetus ius eo modo pretor emēdauit ᵇ sicut supra dictū ē, sed in eorum quoqꝫ,qui testamēto facto decesserint.nā si alien⁹ ᶜ posthumus heres fuerit institutus ꝙuis hereditatem iure ciuili adire non poterat ᵈ cum institutio nō valebat:honorario ᵉ tamen iure bonorū possessor ᶠ efficiebatur,videlicet cum a pretore adiuuatur: sed ꝛ is ᵍ a nostra cōstitutione ʰ hodie recte heres instituitur,quasi ꝛ iure ciuili non incognitus ⁱ.Aliquādo tamen neqꝫ emendandi ᵏ neqꝫ impugnādi ˡ veteris iuris ᵐ, sed magis cōfirmandi gratia pretor pollicetur bonorū possessionē:nā illis quoqꝫ qui recte testamēto facto heredes instituti sunt:dat ꝟm tabulas bonorum possessionē ⁿ.Item ab intestato suos heredes et agnatos ad bonorū possessionem vocat,sꝫ et remota ᵒ quoqꝫ bonorum possessione ad eos pertinet hereditas iure ciuili.

¶ Pretor solus non facit quem heredē sed loco heredis. Are.

¶ Quos autem solus vocat pretor ad hereditatē ᵖ heredes quidē ipso iure nō fiūt.Nā pretor heredē facere nō pōt,p legē eñ tm̄ vel simile iuris ꝯstitutionē,heredes fiunt: veluti per senatuscōsulta ᵠ ꝛ cōstitutiones principales. Sed cū eis pretor dat bonorū possessionē loco heredū constituuntur ʳ, ꝛ vocantur bonorum possessores.

¶ Pretor ampliat successionis materiam vlterius, quam sit per l.xij.tabularum.hoc dicit.Aret.

¶ Adhuc autem ꝛ alios ꝙ plures ˢ gradus ꝑtor fecit in bonorū possessionibus dandis, dum id agebat,ne quis ᵗ sine successore moriatur. Nam ᵛ angustissimis finibus constitutū per.l.xij.tabularū ius percipiēdarum hereditatum pretor ex bono ꝛ equo dilatauit.

¶ Decem bonorū possessiones hic numerantur:quarum due prime competunt testamento facto. Relique vero ab intestato.Angel.

¶ Sunt autem bonorum possessiones ex testamento quidem he. Prima, que preteritis liberis ˣ datur,vocaturqꝫ ꝯtra tabulas ʸ. Scda quam omnibus iure scriptis heredibus pretor pollicetur. Ideoqꝫ vocatur scdm tabulas ᶻ. Et cum de testamentis prius locut⁹ est,ad intestatos trāsitum fecit ᵃ. ¶ Et primo loco ᵇ suis heredib⁹,ꝛ his,qui ex edicto pretoris inter suos heredes connumerantur ᶜ, dat bonoꝝ possessionē, que vocatur vnde liberi ᵈ.

x ¶ Sunt aūt. ¶ Preteritis liberis:siue emācipatis:siue non vt.C.de libe.prete.maximū.circa princi.Accursius.

¶ Additio. Non tamē datur exheredatis. Itē nec institutis:nisi cōmisso ‡ edicto per preteritos:vt.l.non putauit.in princi.ꝛ.§.fin.ff.de cōtra tab.licet adhuc dict⁹ preteritus nō petat nec ampli⁹ petere possit cōtra tabulas ꝟm Angelū.

‡ Cōmittere edictum, id ē aperire edictū instituto,de contratab.ꝙ facit ꝑteritus petēdo.glo. in.l.iij.§.si quis a liberis.ff.de cōtratab. Nā instituti eo ipso,qō alij sunt pteriti habēt bon.poss. cōtratab.gl.l.i.si postmort.§.fi.ff.de bon.poss.cōtratab.ꝛ nō solū aperitur edictū p natuꝫ sed etiā per nascitu rū.l.illud.§.fin.ff.de cōtratab.Eg. Perr.

y ¶ Contra tabulas.Sꝫ quare daꝛ ius cōtra tabulas: cū ipso iure nullum sit testm̄:vt.s.de exhereda.libe.in prin.Respon. duas hꝫ vias.vnā de iure ciuili per quā pōt dicere nullū: aliā de iure pretorio per quam non dicit nullum:sed annullandum:cum nec fieri:nec desinere possit heres de iure pretorio: vt C.de li.prete.l.fin.ꝛ.s.eo.§.quos autem.

* Adde p intelligētia huius opi. ꝙ quāuis articul⁹ sit valde disputabilis tñ cōis doct.resolu.est ꝙ testm̄ in quo fili⁹ in potestate est ꝑteritus sit ipso iure nullum in.l.posthumo.C.de bo.pos.ꝯ ta.Daꝛ tñ ꝯtra tab.diuersimode ad rumpēdū nam si preteritus sit emācipatus tūc daꝛ ꝓculdubio ad rūpendū testm̄ qr testm̄ valet iure ciuili.si preterit⁹ sit filius in potestate tūc licet sit nullū tñ datur ad rumpendū prout de facto processit:ꝛ ad declarandū nullum:nō enim erat necessaria in filijs in potestate talis bono.posses. sed occasione emācipatorū ipsis etiam concessa fuit sub vna determinatione.§.eadem.s.de heredit.que ab intesta.ꝛ ita resoluit pluribus verbis Deci.in.d.l.posthumo.in.iij.du.in.xj.colum.ꝛ ita tene. Syl.

i ¶ Nō incognitus sed cognitus. Nā cōstitutiones sunt de iure ciuili: vt.ff.de iustitia ꝛ iu.ius autem ciuile.

k ¶ Neqꝫ emendādi.vt.s.eodm.primo responso. Et dic emendandi.i.supplendi.

l ¶ Neqꝫ impugnādi.vt.s.proxi.respō.Et dic.i.corrigēdi.

m ¶ Ueteris iuris.s.ciuilis.

n ¶ Bonorum possessionē.No.tres vias pretoris.

o ¶ Remota.Quare ergo fecit pretor?Rn̄d.vt successoribus vias ampliaret:vt.j.eo.§.quos.sic.ff.de lega.ij.cum filius.§.varijs.arg.cōtra.ff.nau.cau.stab.idē.§.sed an sit.ꝛ.§.sed si gratis.

¶ Additio. Dic ꝙ imo cōcordāt:qr ibi ꝛ si nō necessariū: vtile tñ fuit ꝑtorē ‡ se intromittere:qr qui recipit oīno tenetur: vt ibi: qō non semper erat de iure ciuili ꝟm Ang.hic.

‡ Potest eñ pretor de eo mentiones facere, qō iure ciuili introductū est:mentiōeꝫ facere in hocqꝫ est vtilis pretoris dispositio, et si non necessaria ꝟꝫ bal.h ꝛ vt no. syl. ex Ang.

* Quos autem pretor. ¶ Casus sic figurari pōt:visum est.s.§.pretorum edicta.de iu.na.gen.ꝛ ciui.ꝙ pretorum edicta sunt portio iuris ciuilis .vn̄ videbaꝛ dicēdū ꝙ pariter illi efficerenꝛ heredes ipso iure, q ab edicto pretoris vocabanꝛ,sicut hi qui vocabātur ab aliq̄ alia parte iuris ciuilis.arg.l.q̄ de tota.ff.de rei vē.Contrariū dicit:assignat autē cōis rō qr ꝑtores nō habēt ius cōdēdi.l.per prius sed per posteri⁹.l.sequēte receptione vel cōprobatione iuris ciuilis:proponebāt enim pretores edicta durāte suo magistratu que si post ea recipiebantur efficiebātur portio iuris ciuilis.ita cōiter ꝯtenēt doc.in rub.C.qui admi. vel dic ꝙ ipsa simplici vocatione non efficiūtur heredes sed statim ꝙ est eis data bo.pos.sunt in oībus loco heredū prout intelligit hūc tex. fortu.in.l.iurisgē.§.pretor ait.col.iiij.ff.de pact.vbi videndū est pro declaratione huius tex.qr loquitur satis subtiliter. Syl.

p ¶ Quos autem pretor. ¶ Ad hereditatem .i .ad successionem: vt emācipatos ab intestato et cognatos.

q ¶ Per senatuscōsulta.tertu.ꝛ orfi.

r ¶ Constituūtur,vt.C.de suis ꝛ legi.here.l.fi.

¶ Additio. Idē in succedētibus ex cōstitutione alicui⁹ baronis vel marchionis:qr censeꝛ esse ius pretorium:ꝛ no.ꝙ nō habēt nisi actiones vtiles:nec ciuiles efficiūtur pretorum ꝟm Ang.

* Adhuc aūt. ¶ Casus nō figuratur qr procedit enumerando bono.

¶ Item quare contra tabulas dicitur ex testamēto cū magis contra testamentū dici deberet cum rumpit testamentum:vt.C.de colla.vt liberis?Respon.ideo sic dicitur:qr sine testamento competere nō pōt. Item quare hanc premisit cum secundum tabu.dignior sit?Respon. qr donec ista coꝫpetit illa dari non potest:vt.ff.de contra tabu.l.illud.§.fin.ꝛ de secun.tabu.l.j.§.equissimum.j.respon.

Bonorꝫ possessio ꝯ tabulas et ꝟꝫ tabulas competūt ex testō.

* Respectu ergo bono.posses.contra tabul.non est dignior respectu aliarum quia datur ꝟm voluntatē testantis dicitur dignior prout declarat Deci.in rubri.C.de contra tabul.in fi. Syl.

¶ Item nunquid hec parenti datur contra tab.filij emancipati.Respon.sic ad instar patroni:vt.ff.si a pa.quis tu.manu.l.j.ꝛ argu.ff.de bo.dam.l.fin.sic.ff.si tab.testa.nul.extant.l.j. ‡

‡ Etiā si sit nullū testamētū: vt qr sine cā preterit⁹ sit:sicut de filio.s.d.i cruꝫ est. Et h c vera in ascendētib⁹ per masculinū sexum: secus si per femininū: qr daꝛ querela rāiū.l.illud.§. ad testa.ff. de contratab. Ang.

z ¶ Scdm tabulas.sic.ff.si ta.te.nulle ex.l.j. Item hoc qn̄ testamentum factum est in scriptis.alias ꝟm nuncupationem:vt.C.de secun.tab.l.ij.

a ¶ Fecit.sic.ff.si tabu.te.nulle extant.l.prima.

b ¶ Primo loco.s.inter eas q̄ ab intestato deferūtur. Et not.hunc ordinem qui sequiꝛ in edicto fuisse:sed non in obseruando:vt.j.sequitur.

c ¶ Connumerantur:vt.s.de here.que ab inte.§.emancipati.

d ¶ Unde liberi.quid erit ecōtra filio emācipato mortuo? Respō.pater habet bonorū possessionem:vnde parētes:vel vnde liberi vtiliter: cum equa ratione vocent patrem ad hereditatē filij:vt.ff.de inoff.test. nam etsi.ꝛ.ff.vnde li.scripto.Uel dic vnde legitimi cum semper contracta fiducia eum emancipet:vt.s.de leg.agna.suc.§.fin.

* Cōmunis ergo doct.citramō.est ꝯ glo.hic tenēt eñ ꝙ deꝛ vtilis vn̄ liberi vn̄ parentes vltramō.tenēt ꝯtrariū q̄ opi.disputādo sustineri pōt vt p Ludo.goza.in.l.q se pr̄is col.xxxvi.C.vnde libe.post alios in quo aduerte qr maxima est vtilitas nā si pr̄ venit per vn̄ liberi poterit venire

venire ex triplici capite ꝛ sic habet tres annos vtiles ad succedendum filio scꝫ per vnde libe.per vnde agnati:ꝛ per vnde cognati.l.j.§.sed videndum.ff.de suc.edic.alias haberet tantum duas. Syl.

¶ Itē nūquid filio in bonis mr̄is datur hec bonoꝝ possessio? Rn̄.nō: vt.C.de suis ꝛ legi.here.l.fi.Item nūquid in alijs vlterioribus ex linea descendentibus supradicta seruātur:scꝫ vltra filios. Respond.sic: cum omnes inferiores dicantur liberi vt.ff.de verbo.signific.l.liberorum.

o ¶ Manumissoribus. Id est emancipatoribus.

p ¶ Contracta fiducia. Id est saluo iure succedendi. ‡

q ¶ Manumissionem. Id est emancipationem.

r ¶ Dedit. Id est concessit.

s ¶ Manumissio. Id est emancipatio.

‡ Quid sit cōtrahere fiducia emācipare, siue manumittere sup ꝯstrixim⁹ de fiduciaria tutel. ꝛ ibidē te ad Bud. remisimus, quod ꝛ nūc ꝙ facim⁹.

a ¶ Secundo legitimis.i.agnatis.ꝛ eis qui eorū loco sunt:vt.s.de legi.agna.suc.§.i.ꝛ.§.hoc etiā ꝛ.ff.vnde leg.l.ij.§.hoc autem.ꝛ.l.iij.

b ¶ Tertio .x.personis quas extraneo manumissori.i.ei qui emebat filium a patre:ꝛ post ea eū manumittebat.† nam sic fiebat olim emācipatio: ‡ vt supra qbus modis ius patrie potesta.soluitur.§.ꝑterea. Uel meli⁹: vt infra eo.§.que autem.

† Placet Fab. ꝛ An.

‡ Tu qliter fieret oli vide apō Bu. in pand.ad l.poster. de orig.iur.ꝛ se p⁹ alibi scripsimus.

c ¶ Quarto cognatis:† Qui iure ciuili nō vocātur:vt.ff.vnde cog.l.j.j.rn̄.ꝛ.s.de suc.agna.j.rn̄.

Bonorū possessio tanquā ex familia cui datur.

† Idem Jo. Fabr. Ang. ꝛ Ja.

d ¶ Quinto tāꝙ ex familia,q̄ dabaꝛ patrono liberto moriente intestato sequens dabaꝛ eidē liberto moriēte cum testō ꝟm quosdā. Uel dic † ꝙ he familie.i.agnatiꝫ trāsuersalib⁹ patroni danꝛ vsqꝫ ad qntū gradū: vt.ff. de verb.sig.pnūciatio.§.familie.ꝛ.j.eo.§.cūqꝫ.ꝛ.s.de suc.lib.§.multis. Sequens patrono ꝛ descendentibus:ꝛ ascēdētibus vsqꝫ ad quintum gradū. prima enim non valet cū hic tractetur tantum de his que ab intestato deferuntur.

e ¶ Sexto patrono. Quare primo agnati patroni vocantur ꝙ ipsi patroni? Respō.† Hic ordinē edicti seruat:nō qualiter succedi de facto debeat: ꝛ hinc error in alijs casibus inuenitur.

† Idē Ang.

f ¶ Septimo. Deficiēte parētela:ēt fisco exclu so: vt.C.vn̄ vir ꝛ vxor.l.j.

* Sꝫ eas. ¶ Casus nō figuraꝛ nisi literaliter in l.corrigēte q̄ habet in se rationem correctiōis ibi cum eñ.No.summa.Itē ꝙ supuacua sunt eradicāda.Itē ꝙ sublato fundamento tollitur edificatum. Syl.

Scdo legitimis ᵃ heredib⁹. Tertio ᵇ .x.psonis,quas extraneo manumissori preferebat. Sunt autē x.persone he,pater, mater, auus, auia,tam paterni,ꝙ materni. Itē filius, filia, nepos, neptis tam ex filio,ꝙ ex filia:frater sororve consanguinei,vel vterini.Quarto cognatis ᶜ proximis.Quinto tanꝙ ex ᵈ familia.Sexto ᵉ patrono patroneqꝫ,libertisqꝫ eorum ꝛ parentibus. Septimo ᶠ viro ꝛ vxori. Octauo cognatis manumissoris.

¶ Bonorū possessiones contra tabulas, ꝛ ꝟm tabulas. Item vnde liberi,ꝛ vnde legitimi,siue agnati hodie sunt necessarie.Aretin.

¶ Sed eas ᵍ quidē pretoria introduxit iurisdictio:a nobis tñ nihil incuriosum ʰ pretermissum est: sed nr̄is cōstitutionibus ⁱ omnia corrigentes cōtratabulas quidā: ꝛ ꝟm tabulas bonorum possessiones admisimus; vt pote necessarias ᵏ constitutas, necnon ab intestato vnde liberi, ꝛ vnde legitimi bonorum possessiones.

¶ Bonorum possessio vnde .x. persone est hodie sublata, ꝛ in eius locum bonorū possessio vnde cognati est collocata. Angelus.

¶ Que aūt in pretoris edicto loco quinto ˡ posita fuerat:id est vnde decē persone:eam pio proposito ꝛ cōpendioso sermone superuacuam ostendimus. Cum enim prefata bonorum possessio decē personās preponebat extraneo manumissori ᵐ, nostra constitutio ⁿ quam de emācipatiōe liberorū fecimus , omnibus parentibus eisdemqꝫ manumissoribus ᵒ cōtracta fiducia ᵖ manumissionem ᵠ facere dedit ʳ : vt ipsa manumissio ˢ eorum hoc in se habeat priuilegium:ꝛ superuacua fiat supradicta ᵗ bonorum possessio. Sublata igitur predicta quinta bonorū possessione in gradum eius, sextā antea bonorum possessionem induximus:ꝛ quintā fecimus,quā pretor proximis cognatis pollicetur.

¶ Bonorū possessio tanꝙ ex familia,ꝛ vnde liberi,ꝛ parētes patroni sunt sublate. Angelus areti.

¶ Cunqꝫ antea fuerat septimo loco bonorū possessio tanꝙ ex familia,ꝛ octauo vnde liberi,patroni patroneque ꝛ parentes eorum, vtranqꝫ per constitutionem ᵛ nostram, quam de iure patronatus fecimus penitus euacuauimus. Cum enim ad similitudinem successionis ingenuorū libertinorum successiōes posuimus ˣ, quas vsque ad quintū gradū tantummodo coartauimus : vt sit aliqua inter ingenuos ꝛ libertos differentia,sufficit ʸ eis tam ꝯtratabulas bonorum possessione, ꝙ vnde legitimi:ꝛ vnde cognati : ex quibus possunt sua iura vendicare omni scrupulositate, ꝛ inextricabili errore istarum duarum bonorum possessionum resoluta.

¶ Etiā hodie viget bonorū possessio,vnde vir ꝛ vxor:ꝛ sextū locū occupat. Et bonoꝝ possessiōe,vnde cognati manumissoris prorsus sublata:remanēt tm̄ sex bonorum possessiones ordinarie. Angelus.

¶ Aliam vero bonorū possessionē,que vnde vir ꝛ vxor appellaꝛ:ꝛ nono loco inter veteres bonorum possessiones,posita fuerat:ꝛ in suo vigore seruauimus ꝛ altiori ᶻ loco:id est sexto eam posuimus. Decima ᵃ vero bonorum possessione, que erat vn̄ cognati manumissoris,propter cās enumeratas ᵇ merito sublata : vt sex bonorum tantummodo possessiones ordinarie: permaneant suo vigore pollētes.

¶ Si lex data alicui bonorum possessionem de nouo ex testamento:vel ab intestato, illa dicitur septima extraordinaria. Angelus.

¶ Septima eas secuta:quā optima ratione pretores introduxerunt ᶜ. Nouissime enim permittitur edicto ijs etiam bonorū possessio, quibus vt detur ᵈ lege ᵉ vel

t ¶ Supradicta: bonorū possessio.Unde decē psone.

* Cunqꝫ antea fuerat. ¶ Casus literaliter figurādus est:qr correctiones enumerat, quarū rō est supfluitas nō necessaria q̄ ponit in illis vbi sufficit eis ꝛc.No.ergo iura ꝛ bon.pos.antiqs esse sublatas.Item ꝙ hodie sex sunt bo.possessi.ꝛ sexprima q̄ sequitur. Syl.

v ¶ Cōstitutionē nostrā. De qua habuim⁹ mētionē supra de successio. liberorum.§. sed nostra.

x ¶ Posuim⁹. Ut supra de succes.lib.§.multis.

y ¶ Sufficit eis. Scilicet tā cognatis ꝙ agnatis patroni.

¶ Additio. Qui excludūt agnatos ꝛ cognatos ipsius liberti.vt.l.liberti sine liberis.ff.de bo.libe.nec eis fit iniuria: qr si stetissent in seruitute: non habuissent cognationem.

z ¶ Aliam vero.Altiori. Hic trahe ꝙ digniores altiori loco sedere debēt. (i) ꝛ est altior:q primo rdo ē.Tyrones vo posteriori.vt.C.ō tyro.l.fi.li.xij.ꝛ.ff.de aq̄ plu.ar.l.j.§.pen.ꝛ.C.de offi.rec.p.l.potioris. Accur. floren.

Digniores altiori loco sedere debent.

¶ Additio. (i). Et ad hoc implorari pōt officiū iudicis:non autē agi actione iniuriarū secundum Joan. fabrū hic.

a ¶ Decima. Bene dico sexto poni.ꝛ hoc dico sublata decima. Accur.

b ¶ Enumeratas. Supra eod.§.cunqꝫ.

c ¶ Septima. Introduxerunt: vt. ff. ex lege se. con.l.prima.j.respon.

d ¶ Ut detur. Scꝫ bonorū possessio. Et no. duo † esse necessaria. vt hec bono.pos. cōpetat.s.vt lege caueatur : vt bonorū possessio detur:ꝛ ꝙ de iure ciuili non possit succedere.als ꝯpetit. Un̄ legitimi.vt.ff.vn̄ leg.l.iij.ꝛ fi. vt ex lege.ꝛ se.con.l.j.§.fi.

† Imo quatuor requiruntur. Jac. in.l.fi.C. vn̄ legi.

* Dic tu ꝟm Jas. in.l. certū.C.vn̄ leg.quatuor necessaria.primo ꝙ deferatur ex.ll.nouis.ꝛ senatusconsultis.secūdo ꝙ tales sint.ll.ciuiles ꝛ non pretorie.tertio ꝙ per illas.ll.nonas deferatur bon.posses.expresse ꝛ specialiter non autē in indiuiduo nec nominatim.quarto ꝙ non sit vocatus per.l.xij.tabu. ad hereditatem que colliguntur ex dictis omnium doc. Syl.

g ¶ Sed eas.Scilicet supradictas decem bonorum possessiones.

h ¶ Incuriosum.id est sine cura.

i ¶ Constitutionibus.que remanserunt in greco.Accur.

k ¶ Necessarias. Id est vtiles.sic.ff.de offi.preto.l.j.in princi.

¶ Additio. Dic imo alique sunt necessarie:vt.j.e.§.fin.ꝛc.Ang.aret.

l ¶ Que autem. Loco quinto. Scilicet connumeratis bonorum possessionibus ex testamento:ꝛ ab intestato.

m ¶ Manumissori.Expone vt supra.§.tertio.Uel dic ꝙ extrane⁹ manumissor est ipse pater qn̄ non ex contracta fiducia emancipat. Sed si queras quare sibijpsi prefertur? Respondet Justinianus sane intelligas:vt pater auum emancipantem nepotē precedat. Uel si ipse pater emancipauit inueniunꝛ tamē decem persone que eum precedunt.

n ¶ Constitutio.C.de emancipatione liberorum.l.final.

e ¶ Lege. Ponūt qdā exēplū ex testamēto.vt.C.de inof.testa.l.iij.§.sed cū:cū ex eo ꝙ filius natus in puerperio institut⁹ ꝓsumiꝛ.Ab intestato ponūt exēplū in agnatis feminis:ꝛ qbusdā cognatis:q efficiunꝛ agnatis similes:vt.s.de legitima agnatorū successione.§.hoc ēt.Utrūqꝫ reprobo † qr nulla lex expresse dat supradictis bonoꝝ possessionē:sꝫ eos succedere dicit:ergo nō daꝛ hec septima:sed vn̄ legitimi:vt.ff.vn̄ legit. l.iij.Pone ergo exemplū ex testamēto in posthumo alieno institutor:vt supra eo.§.j.(i) Item tam ex testamento ꝙ ab intestato pone exemplū in eo qui decessit apud hostes:in cuius bonis datur bono.poss.

† Placet Alex.i.l.fi.C.vn leg.in iiij.col.

Bonorum possessio septima quādo hꝫ locum.

ex lege nona cornelia.vt.ff.de bono.possess.l.iij.§.sed et eius.
* Hec exempla reprobantur per doc.maxime per Alexan.in.l.certum.C.vnde legi.vbi Jas.ponit alia exempla que etiam iudicio meo difficile saluari possunt tamen non est materia pro iuuenibus. Syl.
a Senatuscōsulto.orfi.et tertul.vt.ff.vñ legi.l.ij.in princ.et.§.fin.nā eis dat bo.poss.ibi et nō succedebāt d iu.ciu.vt.s.ad tertul.in princ.dz ergo dari hic.vt.ff. vnde leg.l.iij.
b Cōstitutiōe. Ponūt exēplū supra de leg. agna. succes.§. hoc etiā. Jtē.C.de emācipa.li.l.fi. Sed hoc reprobo:cū lege nō caueatur eis dari bo.poss.vnde habēt.vnde legitimi.vt.ff.vnde le.l.iij. Potest tñ dici q ibi subaudiat maxime. Uel melius dic si aliq nona cōstitutio fieret de nouo que daret bonoꝝ pos.ex ea daretur hec septima.
c Et extra ordinariū. Nota duob9 modis fieri bonoꝝ possessionē extra ordinariā:q2 vaga: vt h. Jtē q2 nō tribuit ius:vt carboniana:et fiuēter mittat in possessionē:et illa que dat gratia agnoscēde litis q dat sine cāe agnitione *.vt.ff.de car.edi.l.iij.§.cāe.et de ventre in pos.mit.l.vbicunq.§.interdum.et de in offi.testa.Papinian9.§.j.et alie cū cause cognitione.(j). vt.ff.de bon.poss.l.iij.§.si causa.et quis ordo in bonorum poss.ser.l.ij.§.dies,et.§.in bonorum.
Additio.(j). Hodie autē sine petitione:et sine cause cognitione et datione corā iudice agnoscūtur.argu.l.pen.et fi.et qd ibi no.per glo.et doc.C.qui admit.ad bo.possessio.et c.Angel.

Carboniana possessio ius nō tribuit.
* Et aduerte quod heres quoq extrānii necessarie sūt fm Bar.in l.certum.C.vnde legitimi.Nec obstabit huic postreme q filio emācipato exheredato dat quod sublata sit differentia p̄rie prātis ac emācip.vt in auf.de hered.que ab intest.defe.§.j.et§.nulla.qm id verū est respectu intestati:at sec9 est vbi testamētū intercessit:vt tradit gl in.l.gallus §.et qd si tm.ff.de lib.et posth.

senatuscōsulto a vel constitutione b comprehēsum est, quam neq bonorum possessionibus, quę ab intestato veniūt, neq ijs, quę ex testamento sunt, pretor stabili iure connumerauit: sed quasi vltimū et extra ordinariū c auxiliū (prout res exigit) accommodauit scz ijs, qui ex legibus senatuscōsultis constitutionibusve principum ex nouo iure, vel ex testamento, vel ab intestato veniunt.

Liberi et parentes hñt annum ad petēdam bonorū possessionē. Alij agnati habēt centum dies: et portio deficiens accrescit parti in gradu vel ad aliū deuoluitur per successorium edictum. Aretinus.

Cū igitur plures d species successionū p̄tor introduxisset, easq per ordinē disposuisset e, et in vnaquaq specie successionis sępe plures extent dispari gradu personę: ne actiones creditorum differantur f: sed haberent quos conuenirent: et ne facile in possessionem bonorum defuncti mittātur: et eo modo sibi consulerent: ideo petende bonorū possessioni certū tēpus p̄finiuit. Liberis g itaq et parentibus tam naturalib9: q adoptiuis in petēda bonorum possessione anni h spacium: ceteris autem agnatis: vel cognatis centum dierum dedit. Et si intra hoc tempus aliquis bonorum possessionem non petierit, eiusdem gradus personis ‡ accrescit i: vel si nullus sit, deinceps ceteris bonorum possessionem perinde ex successorio edicto k pollicet l: ac si is qui pręcedebat ex eo nō eēt m numero.

Primo repudiante bonorum possessionē statim sequenti incipit currere tempus. Angelus aretin.

Si quis itaq delatam sibi bonorum possessionē repudiauerit, n non quouique tempus bonorum possessioni p̄finitum excesserit, expectatur: sed statim ‡ ceteri ex eodem edicto admittuntur o.

Tempus petēdi bonorū possessionem est vtile: et hodie bonorum possessio potest qualitercunque sine solennitate peti. Aretin.

In petenda autē bonorū possessione dies vtiles p singuli considerātur. Sed bene anteriores principes q, et huic causę prouiderunt: ne quis pro petenda r bonorum possessione curet: sed quocūq modo, si admittentis eam ad iudiciū intra statuta tēpora ostenderit s, plenum habeat earū beneficium.

De acquisitione per arrogationem. Titulus.xj.

Olim oīa bona arrogati acquirebātur arrogatori: exceptis his, quę per capitis diminutionē pereunt: hodie vero acquiritur solus vsufruct9: vt par sit patri naturali. Aretin.

Et alterius generis p vniuersitatē successio a quę neq lege duodecim tabularū, neque pretoris edicto: sed eo iure, qd consensu b receptum est, introducta est. Ecce enim cum paterfamilias sese in arrogationē dat, omnes res c eius corporales et incorporales, quęq ei debitę sunt, arrogatori antea d quidem pleno iure ‡ acquirebātur: exceptis his, quę per capitis e diminutionem pereunt: quales sunt operaꝝ f obligatiōes, et ius agnatiōis g. Usus etenim et vsusfructus, licet his antea connumerabantur: attamē capitis diminutiōe minima eos tolli prohibuit nostra constitutio h. Nunc autē i nos eandē acquisitionē: quę per arrogationē fiebat coartauimus ad similitudinē naturalium k parētum. Nihil enim aliud nisi tantūmodo vsusfruct9: tam naturalibus parentibus, quā adoptiuis per filiosfamilias acquiritur in his rebus, quę extrinsecus l filijs obueniunt, dominio eis integro seruato.

Arrogator succedit arrogato, nisi sint certę personę, quę ipsum excludant. Angelus aretinus.

Mortuo autē filio arrogato in adoptiua familia, etiam dominiū rerū eius ad arrogatorē pertransit: nisi supsint alię personę m quę ex cōstitutiōe nostra patrē in his quę acqri nō pñt n antecedūt.

Arrogator non tenetur nomine proprio ad debita arrogati prius contracta, sed nomine filij tenetur. Angelus aretinus.

Sed ex diuerso: pro eo quod is debuit, qui se in adoptionē dedit, ipso quidē iure arrogator nō tenetur: sed nomine filij conuenitur o: et si noluerit eum defendere, permittitur creditoribus per cōpetētes nr̄os magistratus bona, quę eius cū vsufructu futura fuissent: si se alieno iuri nō subiecisset, possidere: et legitimo modo ea disponere.

De eo cui libertatis causa bona adijciuntur. Titulus.xij.

Si hereditas illius, qui libertates reliquit, non adeat, pōt ille, cui libertas est relicta, vel alius petere sibi adijci bona defuncti: et satisfacere creditoribus: et erit tanquā successor defuncti: et serui quibus libertas directo: vel p fideicōmissum est relicta, erunt liberi ēt si bona forēt a fisco occupata. Ang.

Accessit nouus p casus successionis: ex cōstitutiōe q diui marci: Nam si ij qui libertatez acceperunt r a domino in testamēto s, ex quo nō aditur t hereditas v, velint bona sibi addici libertatum conseruandarum causa, audiuntur. Et ita diui marci rescripto ad Pompiliū Ruffum continetur: verba rescripti ita se habēt. Si virgineo valenti, qui testamēto suo libertatem quibusdam ascripsit, nemine successore ab intestato existente, in ea causa bona eius esse ceperūt, vt venire x debeāt: is cuius de ea re notio est, aditus: rationem desiderij tui habebit: vt (libertatū tam earum quę directo, quā earum, quę per speciem fideicommissi relictę sunt tuendarum gratia) addicantur tibi: si idonee y creditoribus z caueris de solido quod cuique debetur soluendo. Et ij quidem quibus directa libertas data est, perinde liberi erunt ac si hereditas adita a esset. Si autem quos heres manumittere rogatus est: a te libertatem consequentur. Ita vt si non alia conditione velis tibi bona ‡ addici, quam vt ij etiam,

* Siquis itaq. Casus ita pōt figurari: querebatur an tēpus scdo in gradu inciperet currere statim primo repudiāte an vero expectandū sit tēpus quo terminus primo cōstitutus a.l.finiret: et videbat expectandū finem termini primi: q2 in preiudicium sequentis non videt posse prius renūciare dilationi et tēpori dato ad agnoscēdū iur.ea que ponit Bar.in.l.si arrogator.colū.vij.ff.de adop. Contrariū dicitur eo q2 cessat causa dilationis q erat tempus cōstitutū primo: ideo eo repudiāte statim admittitur sequens: q2 frustra expectatur tempus cuius euent9 nihil operat.l.aliqñ.in fi.ad velleia. Not. regulam tex.nostri.Syl.
n Siquis itaq. Repudiauerit.suum tēpus.
o Admittuntur.vt C.eod.l.finali.
* In petenda autē. Casus in regulis generalibus in materia bo.poss. non figuratur: quarum ratio est: q2 lz alias tempus sit cōtinuum regulariter.l.j.ff.de diuer.et tēp.prescrip. Tamen q2 sicut non admittit ad adeūdum qui nescit sibi delatam hereditatē et ex quo capite ita nec admittit ad petendū bo.poss.cum ergo agere non possit nō debet posse ei currere prescriptio.l.j.C.de ann.excep.q aūt sine solēnitate hodie bo.poss.agnosci possit hoc a principibus introductū est: solū in memoriam decreti qd olim interponebatur introductū est vt fiat corā iudice et sic quasi equiparata est aditioni: q quo quomodo fiat valet.l.pro herede.ff.de acqui.here.di. Not. Summarium.
p In petēda. Dies vtiles. Jn quib9 tria cōcurrere op3.s.qd indicis copia sit. Jtē actoris. Jtē rei.vt.ff.de diuer.et tempo.prescrip.l.j.et.fi. quis ord.in bon.poss.ser.l.j.in prin.et.§.dies. ‡
Additio. Hoc verū intellige de iure antiquo. Jtē in illis bon.pos. que tribuūt ius: secus in alijs: vt est bo.pos.q datur gratia litis agnoscende. Jtē carboniana: et que ventris noīe: de quibus an tribuant ius in pos.et an hodie procedāt: et in eis locū hēat iste tex. Uide per Joan. fa.hic. Hodie aūt indistincte: in oibus bo.pos. dies dicūtur vtiles etiā si iudex pro tribunali nō sedeat et incipiūt currere a die sentētie: et currūt quādiu nō dubitat.an sibi cōpetat bonoꝝ possessio. fm Ang.ar.
q Principes.C.qui admit.ad bonorum possess.l.penulti.et finali.
r Pro petenda. Erat eīn alia edictalis que edicto mortui pretoris cōpetebat: hanc nō erat necesse peti.vt.ff.de bo.pos.l.iij.§.sed si nemo. Alia decretalis q a p̄tore viuo decernit.(j) et hoc olim solēniter: hodie sufficit quocūq mō dicat se velle agnoscere: q indicialis dici pōt: q2 in indicis p̄sentia agnoscitur: vt hic.et.C.qui admitti ad bo.pos.l.pen.et fi. Jtē nungd hodie bonoꝝ possessiones locū habent? Respon.sic nam et eas pponere qs pōt: et cōtra tabulas necessaria ēt est filio emācipato et preterito. Jtem vñ vir et vxor necessaria vī: et vt olim alie non erant necessarie: sic nec hodie eis tñ vti possum9. Alij ɔtra: cū nouus modus succedendi sit inuentus. vt in auth.de heredi.ab intesta.per totum.
Additio. Hodie tamen recessit ab aula: q2 nec decreto nec partis citatione opus est: vt.d.l.fi.secundum Angelum.
s Ostenderit. Coram quocunq iudice.
De acquisitione per arrogationem. Quia bona que nobis acqrunt tit.vniuersali: aut acqrunt p aditionē hereditatis: aut p bo.poss. aut p arrogationē: aut per adiectionē bonorū cā libertatū ɔseruandarū.§.fi.s.p quas pso.nob.acqui.ideo viso supra de hedi.et bo.pos.sequitur videre de acquisitione per arrogationem. Porcus.
Et alterius. Totus iste tit.diuiditur in tres partes. Primo vnde fuit introducta acquisitio per arrogationē. Secundo postea illud declarat tam de iure antiquo q moderno: et quid arrogatori acquirat. Tertio an arrogator teneatur ad debita arrogati? Secūda ibi (Ecce enim) Tertia ibi.(Sz ex diuerso.
* Casus in.l.corrigente vel correctionem referente non ponitur nisi literaliter cuius ratio est ne plus iuris habeat ciuilis pater q naturalis.aut.itaq.C.eo.de succ. Not.qd dictum est in summario. Syl.

* Cum igitur. Casus in regula gñali nō ponit: q hēret suā rōem: ibi ne actiones.&c.ideo aūt ius accrescēdi introductū est in bo.pos.qua inductū est in hereditatibus ab intestō: poterat tñ pro rōe dubitādi allegari q aditio hereditatis durat ppetuo.l.xxx.annis vñ eadē rōe videbat durare ius agnoscēdi bo.pos. Tñ restrictū est ex cā pdicta: q2 ēt q hēret ius deliberādi heres: tñ pōt statui tps a iudice ad instātiā creditorū ad deliberādū nō min9.c.dierū et regulr anni vel triū mēsiū fm alios. Ideo qd necesse erat facere iudicē in herede in bon.pos.taxatū est edicto. No.q non debet preiudicari creditorib9 differendo solutionē et alia vt p docto.hic. Syl.
d Cum igitur. Plures. Quia decem quarum sex remanserunt ordinarie.vt.s.eod.aliam.vsq ad.§.septima.
e Disposuisset. Alio modo in edicto q de facto competit.vt diximus supra eodem titu.§.vj.
f Differantur. Sic.ff.de successo.edi.l.prima.primo respon.
g Liberis. Nālib9 et emācipatis et emācipātib9.vt.ff.de suc.edi.l.j.§.fi.
h Anni. Jn honorē sanguinis imo non videntur coartandi: cum velint ad propria bona veniāt.vt.ff.e.l.j.§.largius.et de li.et posth.l.in suis.
i Accrescit. Partes enim non petentium accrescunt petentibus.† Ut.C.quando non pe.par.pe.accres.l.j.
k Ex successorio edicto. Hoc intellige in cognatis: sz inter agnatos successorium edictum locum non habebat: sed hodie vtrumq locum habet vt supra de legitima agnato.succes.§.placebat.
l Pollicetur. Scilicet pretor.
m Non esset. Exclusus tamen tanquā filius admitti potest vt agnatus: et exclusus vt agnatus admittitur vt cognatus: vt sibi succedere videatur: vt.ff.de succes.edict.l.j.§.sed videndum.
Additio. Tu dic q simplex repudiatio: vel relata ad hereditatem concernit omne ius et omnes vias succedendi qñ habet substitutum: secus si ad ius adeundi: q2 ad illud tantum refertur quod exprimitur: nisi esset adiecta cā generalis puta q2 hereditas damnosa vel similis.nā ex tali rōe repudiatio ad vtrūq refertur fm Angelū areti.hic.

† Et hoc verū etiam ipō iure qñ eodem iure succedūt: secus si diuerso vt h per Ang.

* Hic igit not. successoriuz edictū locū habet de gradu in gradū et sic qd a secundo gradu intra temp9 primo gradu pstitutum, fieret ipsi primo non officere. Sicuti nec syndico, cui prefixū ē tēp9 ad denūciandū maleficium, si intra idez tpus, ali9 maleficiuz denunciarit.per.l.fi.C.qui admit.ad bo.poss.pñt. Et ibidez per Saly.
‡ Et sic stati.ij.gradui currit aduers9 primū qd facit, vt duobus si sepatim ē concessa primū vacatura: si intra mēsem visum fuerit accepture et tuz prior renunciet in pncipio mensis statim ad cā vocatur secūdus.per hūc tex. at vide Ang. sui9 in.§.si qs itaq hoc tit.
‡ Et adde etiā q dies nō sit feriate. q2 feriatis dieb9 copiā haberi non pōt iudic.et aduertē q quidā sūt dies cōtinui quietē feriatis ac nō feriatis constāt: quidā vtiles ab initio et ex post fcto cōtinui. et alij qui sūt semper vtiles. De qb9 hs bet in gl.ordina.i.l.f.ff.de diuers.et tēp.pscri. Ad qd nec tate, nō vt.e lenti agere.

‡ Tempus nō currere nec cōtumacez esse, qui nō venit, si iudex nō sedit fm Porc.
a Successio. vt.ff.pro socio.l.actiōe.§.societas.
b Consensu. scz arrogantis et arrogati.
c Omnes res. Et etiam filij: vt.s.de adoptio.§.illud.
d Antea.i.iure veteri.
e Per capitis diminutionē.s.minimā.nā dando se in arrogationē minimam: capitis diminutionem patitur: vt.s.de capi.di.§.minima.
‡ Etiaz si ne cessiōe. Quid aūt hodie vid hic p ang. post Bar. vers. quid de posse. et itez videh si vacat, apud Joā. de Plat. Opas obsequiales debent liberti patronis.
f Operarū. Hoc intellige de operis q a libertis debent et nō transeunt ad heredem extraneū: vt sunt obsequiales: que in faciēdo cōsistūt.s. assurgere et similia: vt.ff. de ope.libe.l.liberti. Jtē in fabrilibus incertis.vt ff.de ope.liber.si operaꝝ iudicio. Aliud si ɔduxerit ille arrogat9 operas alicuius, nam iste arrogatori queruntur.
g Jus agnatiōis. ius succedēdi: qd qs p agnatione ɔsequtur.et hoc hodie est: vt.j.eo.§.mortuo.
* Hoc tamen fm ang. non est verum q2 stante equiparatione cognationis et agnationis: sublata agnatione remanet cognatio. et ideo agnatus retinet successionem patris naturalis. Syl.
Jtē ius petēde bonorū possessio.perit si ante eā petitā ad arrogandū se dederit. Aliud si iam petijt.vt.ff.vñ li.l.fin.et de contra tabul.l.iij.§.si emancipatus. Acc.florē.
Additio. Jus tamē adeūdi de iur.ciu.indistincte retinet: et forte ēt inuitus adire cogi poterit ad instar naturalis.
h Cōstitutio.C.de vsufru.l.corruptionem.
i Nūc aūt. Aduersatur ei qd.s.dixerat q oēs res acqrebant arrogāti.
k Naturaliū parentū. Ubi in aduētitijs tñ vsusfructus qritur.vt.C.de bonis q libe.cū op3.
l Que extrinsecus. Jd est in aduentitijs.
* Mortuo autem. Casus non ponitur in regula generali. Not.qñ succedat arrogator: et que sint persone excludentes dic vt in glo. Syl.
m Mortuo aūt. Alie psone. Ut descendētes ex filio arrogato.vt.C.cōia de succes.l.fi.vbi est cōstitutio.de qua hic fit mētio. Jtē si hic arrogatus esset impubes: et impubes decederet: admitteretur etiā alij ex stipulatione.vt.ff.de adoptionibus.l.non aliter: et lege his verbis: et.l.hec autē.et.s.de adoptio.§.cum autē. Sz quid in patre naturali a quo hic arrogatus erat emancipatus? Respon. Placent.eum preferri arroganti.(j) sed hodie fratres vtrinq cōiuncti vocātur cum arrogante: vt in auth.de heredita.ab intesta.§.consequens.collatione nona.
Arrogato que persone succedere debēt.
o Additio. Quod verū intellige: vbi arrogat9 est sibi in secūdo gradu: vt q2 est arrogatus tanq nepos.alias secus fm Angelū areti.hic.
n Non possunt. Ut in aduentitijs.profectitia enim sibi nō auferunt.
* Sed ex diuerso. Casus. Querebat an arrogator de debitis ante contractis teneatur.et videtur q sic q2 cū bona omnia transeant in eū debet teneri vt fiscus.l.iij.C.ad.l.iul.de vi. Jtē in eo cui bona adijciunt gratia cōseruandarū libertatū q2 vtilibus tenet.l.ij.ff.de fideicōli. Tamen cōtrariū dicitur hic: non tamen q non possit conueniri sed habet facultatē reluendi se permittendo bona arrogati possideri prout dicitur etiam in fisco.l.j.§.an bona.ff.de iu.fis.et ibi Bar. Syl.
o Sed ex diuerso. Cōuenit: de facto.nā non tenet de iure: sed de his que cōtraxit postq fuit arrogat9 tenet de peculio.vt.ff.de pecu.in arrogatorē.(j) et si tunc nō defendat pater: in bonis ipsius pris fit missio.vt ff.quibus ex cāis in pos.eat.fulcini9.§.sigs. Ac.
Additio.(j). Quod verū si cōtraxit de peculio: alioquin si sibi hereditas delata fuerit distinguit an iussu pr̄is q fuerit: vel nō et an fili9 repudiet: et p̄ adiuerit pro se: et econtra: sicut fit in naturali et legitimo. vt.l.fi.§.j.C.d bo.q libe. Ang.
De eo cui libertatis causa bona adijciuntur. Supra visum est de acqsitione q fit p arrogatione et sic titulo vniuersali: verū q2 est et alia q fit p adiectionē bonorū libertatū ɔseruandarū cā §.fi.supra.per quas psonas nob.acq.iō subdit de eo cui libertatis cā bona adijciuntur. Christo.
* Al's addicitur.at quid sit addicere docet Bud.i Pand.ti. de in diem addic.hoc aūt titulo fere signicat addici idez quod per iudicē adindicari. estq vnū ex tribus ptoris vbis nēpe do dico addico d qb9 habes per Ant.Neb. in Lexic. iur.ciuil.
Diuisio.
Accessit nouus casus &c. Tot9 iste titulus diuidit in qtuor ptes. Primo ponit acqsitionē causa libertatis ɔseruande. Scdo illud per rescriptū diui marci probat. Tertio vba dicti rescripti interpretat. Quarto illud supplet. Scda ibi.(Et ita diui.) Tertia ibi. Hoc rescripto.) Quarta ibi.(Sed cū multas.)
p Nouus. Et est hic quartus succedendi modus.vt supra.p qs personas nobis acquir.§.fi.
q Ex cōstitutione diui marci. Cuius verba sunt j.eo.§.si virgineo.
r Acceperūt. destinatione.
s Jn testamento. Jdē priuilegium dat cuilibet petēdi bona hac cōtemplatione. vt.C.de testa.ma.l.fin. Accur.
Additio. Et is prefertur qui preueniet. vt ibi in.d.l.fi.§.sancimus.
* Et vide ibidē quid no.sic.ff.de fideicom.l.iiij.§.ij.q ad.
t Non aditur: scilicet ab herede.
v Hereditas. quomodo ergo valet quod in eo relictum est.vt.C.de fideicom.l.eam quam. Respond.hic speciale est.
x Uenire. Jd est vendi.†
† Al's venundari.
y Jdonee. Fideiussoribus vel pignoribus: vel fide habita.vt.ff.de fideicom.li.l.iiij.§.adijci.
* Et sic verbum cautio qd sui natura importat nudam cautionē propter adiectum verbū idonea exigit fideiussores vel pignora.et ita communiter interpretatur. patitur tamen plures exceptiones de quibus late per Jas.in.l.sancimus.C.de verb.sign. Syl.
z Creditoribus. Uel omnibus: vel vni nomine omnium.(j) vt.ff.de fideicommis.lib.l.iiij.§.creditoribus.
Additio.(j) Nota casum vbi priuatus pōt stipulari pro altero.cōtra.l.stipulatio ista.§.alteri.ff.de verb.obli.et in.§.alteri.j.de verb.obli. et est ratio fauore libertatis vt facilius possit dari expedimentum quo libertatem serui consequantur. Angel.
a Adita esset. Nota mirabile q ex hac pactione serui fiunt liberi: vt orcini.vt hic.et.ff.de fideicō.lib.l.iiij.§.hi etiā. Qui sint orcini et vnde

Universidad de Deusto Biblioteca

dicantur:dictum est.§.de sing.re.per fidei.rell.§.penult.
a Tui liberti fiant.subaudi hec tibi cōcedimus:sed operas neq͂ ordinis neq͂ ab eo manumissis imponet.vt.ff.de ope.libe.l.si qs hac lege.
b Nam huic.Subaudi concedimus.
c Consentiant. Alias in seruitute remanent ⁊ quem nolunt habere patronum habebunt dominum. C.de manu.testa.l.si.§.iiij.

tollit venditiones ⁊ successiones que ex eis fiebant. Secundo que fiebant ex senatusconsulto claudiano.Secunda ibi (Erat.)
r Emptio.i.vēditio †:vt sequtur.sic ⁊.ff.de actio.empti.veteres.Acc.
Additio. Quod facit:vt penale dispositum in vno puta vendente habeat locum etiam in emente:cum sint correlatiua.

qui directo libertatem acceperūt, tui a liberti fiant. Nam huic b ēt voluntati tuę, si ij,quorum de statu agitur, consentiant c authoritatem nostram accōmodamus d. Et ne huius rescriptionis nostrę emolumentum,alia ratione irritū fiat: si fiscus bona agnoscere voluerit,⁊ ij,qui rebus nostris attendunt e: sciant commodo pecuniario pręferendam f esse libertatis causam: ⁊ ita bona cogenda g vt libertas ijs salua sit, qui eam adipisci potuerunt:ac si hereditas ex testamento adita h esset.

Bonis adiectis cessat venditio ipsorum Aretinus.

Hoc rescripto subuentum est, ⁊ libertatibus,⁊ defunctis,ne bona eorū a creditoribus possideantur ⁊ veneāt. i Certe si fuerint hac de causa bona adiecta,cessat bonorū venditio: extitit enim defuncti defensor: ⁊ quidem idoneus, qui de solido creditoribus cauet.

Adiectio bonoꝝ tunc demum habet locum:cum defunctus reliquit libertates ex testamento, vel ab intestato.Angelus aretinus.

In primis hoc rescriptum toties locum habet: quoties testamento libertates datę sunt: quid ergo siquis intestatus decedens, codicillis libertates dederit:neq͂ adita sit ab intestato hereditas, an fauor cōstitutionis debebit locū habere? Certe si intestatus decesserit, ⁊ codicillis dederit libertatē,competere eam k nemini dubium est:tunc enim cōstitutioni locum esse verba ostēdunt: cum nemo successor l ab intestato existat: ergo quādiu incertum sit vtrū existat an non, cessabit constitutio:si vero certū cœperit esse neminē m existere tunc erit constōni locus.

Licet ille qui repudiauerit hereditatē, possit in integrum restitui,⁊ iterū adire:tū adiectio semel facta ⁊ libertates non cessabunt.

Si is qui in integrum restitui potest, abstinuit se ab hereditate: an quāuis pōt in integrū restitui, pōt admitti constitutio,⁊ bonorū adiectio fieri n. Quid ergo si post adiectionē libertatū ꝯseruandaꝝ cā facta,in integrū sit restitut⁹:⁊ vtique non erit dicēdum reuocari libertates:q: semel competierunt.

Si libertates fuerint inter viuos, dat adiectio bonorū:sed reuocatur in dubiū,an datę fuerint in fraudem creditorū.Angel.aret.

Hec cōstitutio libertatū tuendaꝝ cā introducta est:ergo si libertates nullę sunt datę,cessat hec cōstitutio.Quid ergo si viuus dederit libertates,vel mortis cā:⁊ ne de hoc q̄rat,vtrū in fraudē creditoꝝ an non factū sit,idcirco velim sibi adijci bona:an audiēdi sint?⁊ magis est vt audiri debeant, ⁊ si deficiant verba constitutionis ‡.

Supplet rescriptum diui marci.Angelus aretinus.

Sz cū multas diuisiōes o eiusmodi ꝯstitutiōi deesse psperimus, lata est a nobis plenissima ꝯstitutio p in q̄ multę species q collatę sunt:qb⁹ ius hmōi successiōis plenissimū est effectū:q̄s ex ipa lectione ꝯstitutiōis pōt qs cognoscere.

De successionibus sublatis q̄ fiebāt p bonoꝝ vēditiōes:ex senatusconsul.claudiano. Titul.xiij.

Successio facta per venditionem bonorum debitoris est hodie sublata. Aretinus.

Erant ante pręedictā successionem olim ⁊ alię per vniuersitatē successiones, qualis fuerat bonoruz emptio r,quę de bonis debitoris vēdēdis p multas ambages s fuerat introducta:⁊ tūc locū hēbat qñ iudicia ordinaria t in vsu fuerāt:sed cū in extraordinarijs iudicijs posteritas vsa est:iō cū ipsis ordinarijs iudicijs ēt bonorū vēditiōes expirauerūt v:⁊ tm̄ mō creditorib⁹ dat officio iudicis bona x possidere:⁊ (,put vtile eis visum est) ea disponere: q ex latiorib⁹ digestorum libris y perfectius apparebit.

Successio que fiebat per senatusconsultū claudianum, est hodie sublata. Angelus aretinus.

Erat ⁊ ex senatuscōsulto claudia. miserabilis per vniuersitatē acquisitio: cū libera mulier seruili amore bacchata z ipsam libertatē per senatusconsultū amittebat, ⁊ cū libertate substātiā: a qō indignū nr̃is tēporib⁹ esse existimātes, ⁊ a nostra ciuitate deleri,⁊ nō inseri nostris digestis concessimus.

De ‡ obligationib⁹.Tit.xiiij.

Continuat ⁊ diffinit obligationem. Angelus aretinus.

Additio. Vide quod no.in.d.l.fin.quia quod dicit hic obtinet vbi extraneus petit adijci. Secus si sit aliquis de illis cui sit relicta libertas: quoniam ēt potest petere dissentientibus alijs. Angelus aretin.
d Accōmodam⁹.ff.de fideicō.lib.l.iiij.§.hi qui.
e Attēdunt.vt procuratores nostri.
f Preferendā.hoc est: q: competēt libertates.
g Cogenda.Id est accipienda per fiscum.
h Adita esset.Olim p⁹us fiscus admittebat bonis non aditis ab alio:⁊ etiā aditis dūmodo essent bōa soluēdo.alias aditio ab alio facta valebat.vt.ff.de fideicōmiss.liber.l.iiij.§.penu.hodie indistincte admittūtur.vt.C.de testamen.ma.l.finali.§.penultimo.
i Hoc rescripto.Veniant:id est vendantur.
k In primis.Eam.libertatē.Accur.florē.
l Successor.Nunquid ex testamēto vel ab intestato erit iste heres? Respondeo neutrū dici potest.Dic ergo hunc anomalum successorem esse: sicut illū qui succedit heredi nō implenti defuncti voluntatē ‡.vt in authentica.de heredita.⁊ fal.§.in omnibus.collatio.prima.⁊ iura sepulchrorū habet vt bonorū possessor.vt.ff.de fideicō mis.liber.l.quarta.§.fin.
m Neminē. heredem ab intestato.
Additio. Puta q: repudiauit: vel lapsus est termin⁹ pfixus ad instantiā petentis bona sibi adijci.sed si solum ad instantiā creditorū fuisset prefixus haberet pro herede.Angel.aretin.
n Si is q in integrum.Fieri. Et respondeo sic.vt.ff.de fideicommissa.libertati.lege.iiij.§.pmo.Accursius florentin.
o Sed cum. Diuisiones.id est casus.
p Cōstitutio.C.de testam.manu.l.fin.
q Spēs. Id ex casus.
De successionib⁹ sublatis Rubrica. Supra visum est de multiplici specie successionū.Sz q: sunt q̄dā q̄ hodie sunt sublate:vt est illa q̄ fiebat p bonoꝝ vēditionē:vł senatuscōsul.claudianū:iō subdit de successioib⁹ sublatis.Christophor⁹ por.
Rant añ Tot⁹ iste titu.diuidit in duas partes. Primo tollit venditiones ⁊ successiones que ex eis fiebant.

Successor anomal⁹. ‡ Et hac igit gl. habes eū anomalum successorē dici, cui bona libertatū cōseruādarū cā adijciūt. ⁊ itē eū qui nō implēti defuncti voluntatē succedere,⁊ de hmōi successorib⁹ anomalis vide p Bart. in.l.C.de sacr.sās.eccl.

s Ambages.Nā ppo nebat creditor actionē:⁊ si cadebat a syllaba cadebat a cā.Si vero non cadebat bōa debitoris absentis vel presentis vēdebat sua authoritate.qō hodie nō ē.vt hic.⁊.C.de formulis ⁊ impe.l.j.⁊.ij.
t Ordinaria.i.solēnia.
v Expirauerunt.id est recesserunt.
x Bona. Sez oīa:vt.ff.quibus ex causis in poss. ea.l.j.sed hodie p mēsura debiti declarati:vt in aut.de exhi.⁊ intro.re.§.si vero.colla.v.
Additio Dic hoc verū qñ agit psonali.secus si agatur ēt hodie reali vel hypothecaria:q: iura antiq̄ remanēt incorrecta.⁊ sic fit missio īsolidū in poss.vt no.glo.in aut.ei q.C.ō bo.autori.iudi.po.⁊ i.l.iij.C.de pcur.
y Libris.vt.ff.quibus ex caus.in possessio.ea.p totum.⁊ de bon. autori.iudi.possi.per totum.
z Erat.Bacchata.i.capta ‡ vel decepta:vt em̄ vino capit vel baccho: ita ⁊ amore. Itē furore amoris nil vehementius inuenitur:vt in aut.quibus mo.na.effi.legi.§.illud.colla.vj.
Additio.Et maxime in iuuenib⁹:vñ ver.Militat in teneris annis amor hospes amenus.Et in canicie ridiculosa venus. Facit.c.cū iuuētute extra de psumptio.
a Substātiam. Si cōiungebat se alieno seruo ⁊ cōtra domini nuntiationem.vt.C.ad senatusconsl.claudianum.l.j.
De obligationibus.
Hic incipit tertia ps principalis diuisiōis totius istius operis gr̄a cōmodioris diuisiōis ⁊ ēt marū.facit.l.caius.§.j.ff.de le.iij.cū si.ibi no.Qm̄ hic tractat de tertia parte siue de tertia materia in qua versat ius nostrū: qm̄ versat circa tria:aut circa personas:aut circa res:aut circa actiones ⁊ obligatiōes vt.§.de iu.nat.gen.⁊ ciui.§.fi.Vsq͂ huc tractauit de psonis ⁊ rebus:vt dicit gl.rub. Igitur aliam ⁊ tertiam partē faciemus de obligationib⁹ ⁊ actiōibus:⁊ per ꝯñs de tertia materia toti⁹ iuris ciuil.Are.
Accur.aūt sic cōtinuat istā rubricā.Dictū est supra de psonis lib.j. de reb⁹ in scdo ⁊ tertio vsq͂ huc.Nūc de actionib⁹ debet dicere:vt.§.de iure natu.§.fi.sed q: obligatio mr̄ est actiōis:vt.ff.de proc.licet.§.ea obligatio,iō premittit de his obligationib⁹.⁊ ideo dicit h.Nūc ⁊c.Ac.
Aduerte

†No.q sepe ꝺbū venditio ponitur pro emptione ⁊ ecōtra et aduerte qō forti⁹ dico q lz simplr dicatur vnū intelligit de vtroq: quia sūt correlatiua vt.l.fi.C.de indi.vidui.tol.⁊.l.j.ff.de accepti. Ang.

‡ Licet vba leg.deficiāt, si tm̄ legis mēs viget habebit locū leg.dispositio lz vba deficiāt secūdū An.

Ebrius et mulier luxuriosa equiparātur.

‡ Imo polluta ac furtiua seruili venere extiata admorem debacchātiū mulierū in orgijs Bacchi temere ac passiz et viris immiscentium.

Continuatio Ang.

‡ Christ. Porc.hūc titulum aureū appellat. aitque esse ī ꝯtractuū materia clauē, ⁊ dignū ꝺiligenter repetaf,q ille ipse prestat sedulo ex quo notabis h ex ꝭmone cōtractū oriri, ex ꝯtractu obligationem ex obligatione,actione ex actiōne formā agēdi ac iudiciū ex iudicio sñiam, ex sñia executionez q̄ ille ad euidentiā premittit.

‡ Aduerte quia hoc dictū est falsum.si enim esset mater:posita matre poneretur filia quia sunt correlatiua quod tamē est falsum q: est dare obligationem sine actione.l.nisi.l.si tutor.la.ij.§.fina.ff.de tute.⁊ ra.distra.vbi statim q tutor incipit administrare nascitur obligatio.⁊ tamē actio nō oritur nisi finita tutela.Nec obstat.§.licet quia verbū parit nō stat,pprie:sed prout stat in.l.si bene collocare.ff.de vsu.in.c.si perfodiēs de homi.in.c.dilecto.de preben. Syl.

Nunc transeamus ad obligationes. Obligatio a est iuris b vinculū,quo necessitate c astringimur alicuius soluendę rei d secundū e nostrę ciuitatis iura.

Ponit primam diuisionē obligationum: q: aliquę sunt ciuiles:aliquę pretorie.

Omnium autem obligationū summa f diuisio g in duo genera deducitur. nāq͂ aut ciuiles sunt, aut pretorię. Ciuiles sunt, quę aut legibus h constitutę, aut certo iure ciuili comprobatę i sunt. Pretorię sunt quas pretor ex sua iurisdictione constituit k: quę etiam honorarię l vocantur.

Ponit secundā diuisionē obligationum,quę est quadruplex.

Sequens m diuisio in quatuor species diuiditur: aut enim ex contractu n sunt,aut ex quasi contractu o: aut ex maleficio p,aut ex quasi maleficio q.

Diuisio. Nunc transeamus. Totus iste titul⁹ diuiditur in quatuor partes. Primo ponit diffinitionē obligationis.Secūdo ponit vnam diuisionē obligationum.Tertio ponit secūdā diuisionē.Quarto illam diuisionē in aliā subdiuidit.Secunda ibi (Omniū autem.) Tertia ibi (Sequens) Quarta ibi (Prius est.)
‡ Casus ita figurari pōt.cū simus aggressi tractatū de obligationibus prius est vt cognoscat id de quo disputat:⁊ eius diuisiones vt ordinate in ipsa materia procedi possit:ad quod respondet prout in seq. ⁊ casus est literalis. Not.qd sit obligatio.Itē q est ius.Itē q eius vigore qs dr̄ vinctus.Itē q astringit ex virtute sibi a iure ciuili tributa. Itē q obligatiōes aut ciuiles sunt aut ptorie:⁊ q̄ sint ciuiles ⁊ q̄ pretorie.Itē q sunt ex ꝯtractu vel quasi delicto vel quasi, ⁊ ille que ex cōtractu sunt cōtrahunt aut re aut verbis aut literis aut consensu. Syl.
a Obligatio.Videtur q nulla obligatio diffiniatur.nam ciuilis sola non habet effectum exigendi:vt patet in obligatione literarū ante biennium:vt.j.de literarum obligatio.
‡ Hec opin.cōmunis est quāuis vitramon.velint nec naturalē nec ciuilem natam ‡ de quo in.l.cum quis.C.de iuris ⁊ facti ignoran. Syl.
Itē patet in obligatione ciuili ⁊ naturali simul nā si pactū fieret de nō petēdo tollitur naturalis ⁊ remanet ciuilis:vt.ff.de solu.stichū aut pāphilū.§.naturalis.⁊ tñ non hz effectū istū:vt.j.de excep.§.pterea. Item nec naturalis:q: nec p eā fit actio.lz impediat repetitio:vt.ff.de don.l.hoc iure.§.fi.⁊.ff.de ꝯdi.inde.l.iudex.⁊.l.iulian⁹.Sed dic q simul vtraq͂ hic diffinit Itē si bona est diffinitio:ergo ꝯuertit cū suo diffinito.vbicūq͂ ergo est iuris vinculū est obligatio:⁊ ecōtra.vbi nō est tale iuris vinculū non est obligatio:ergo nec fideiussor adhiberi pōt:vt.ff.de verb.oblig.l.j.§.j.in si.quod est falsum q: naturali obligationi accedit:vt.j.de fideiusso.in prin.Sz dicas q hic est deceptio nā si dicas nō est obligatio.s.ciuilis ⁊ naturalis:vera est.si dicas obligatio.s.nulla ēt naturalis falsa est.⁊ sic vis est in dictione obligatio.vbicunq͂ enim dico q naturali obligatione quis tenetur intelligo de iuregentium: quia conuenit solis hominibus ⁊ omnibus.
‡ Adde q hec opi.cōis est ꝯ quā disputādo tenet fortu.in.l.si vnus.§.pactus.in.vij.col.ff.de pac.vbi tenet q hic sola ciuilis diffiniat. Syl.
b Iuris vinculū.i.ius vinciens:⁊ sic est res incorporalis:vt.§.de rebus corpo.⁊ incor.in fin.vt em̄ boues funib⁹ visualiter ligant sic homines verbis ligātur ⁊ intellectualiter:vt.ff.de verb.sign.l.rei.§.j.iuxta illud.
Additio. Verba ligant homines:taurorum cornua funes. Cornu bos capitur:voce ligatur homo.
c Necessitate.Tunc em̄ vere debitor est cū necesse hz soluere:vt.ff.de ver.sig.l.debitor.⁊ ita ꝭm hoc nulla obligatio cui opponit exceptio: prout diffinit hic:qō verū est si opponat exceptio:ideo quia desijt esse vinculum naturale vel ciuile.nam quedam exceptiones proponūtur etiam quando vtrunq͂ vinculum adest:vt macedoniani ⁊ velleiani.
‡ Rationē assignat Bar.in.l.j.in pen.col.ff.de cōdictio.indebi. Syl.
Sunt em̄ effectualis obligatiōis due radices.vna naturalis.s.que cōsensu nascitur:q̄ inter omnes fieri pōt:etiā inter seruos:⁊ hec naturalis dicitur:vt.ff.de pact.l.j.§.adeo.hec radix cōtrario cōsensu tollit vt.ff.de solu.l.stichū.§.naturalis.q: nil tam naturale ⁊c.vt.ff.de re iud.l.nil.sed hec naturalis vim non habet exigendi:impedit tamen soluti repetitionē:vt.ff.de fideius.l.fideiussor.§.fideiussor. Huic q̄nq͂ accedit ciuilis etiā radix que illi naturali faciē dat vel formā vel vestem vt possit parere actionē Et hec ciuilis tollitur ꝯtrario ciuili actu nō naturali:vt per acceptilationē:vt.j.qbus modis tol.obli.§.j.als.§.itē per acceptilationē.Itē per sententiā remanēte naturali:sz hoc nō est ipso iure:sed per exceptionem:vt.ff.de cōdictio.indebi.l.iulianus.sentētia enim est de iure ciuili:cū omnia iudicia sint de iure ciuili:vt diximus §.de iure natu.§.ius autem in glo.vt sunt ⁊c.per.l.ff.de origine iuris.l.ij.§.his legibus latis.ver.⁊ hec disputatio.
‡ Hec glo.communiter approbatur quicquid voluerit glo.in.l.j.ff.de condictio.indebiti. Syl.
Et hec ciuilis non adheret seruis:cū nil sint inspecto iure ciuili:vt ff.de re iudica.l.serui.⁊.l.quod attinet.Itē filio cōtra patrē vel econtra non nascitur:vt.ff.de condi indebi.l.frater a fratre:cum inter eos non possit esse iudicium:vt.ff.de iudi.lis:iure ciuili impediēte ratione patrie potestatis:vt supra de patria potestate.§.ius autem. Accursius.
‡ Adde q vera ratio est q: inspecto iure ciuili filius est eadē persona cū patre ⁊ ecōtrario ⁊ iō actio ⁊ passio in eodē subiecto nō cadit q: talis vnitas nō est ꝯsiderata ꝭm ius gentiū:hoc aūt verū de iure antiquo exceptis castrēsibus vel quasi ⁊ hodie aduentitijs de quibus videnda essent que ponit Bar.in l.si quis pro eo.§.itē si filius.ff.de fideius. Syl.
Additio. Hodie tamen in aduenticijs forte nascitur ciuilis obligatio:quāuis durante patria potestate cōtra eum non exerceat ‡ Ang.
d Rei. Vel etiā facti: quia verbum rei generale est:vt.ff.si certum petatur.l.prima.in fine.⁊.ff.de verborum significatione.l.rei.
Additio. Not.appellatione rei factum cōtineri:ex quo dixerūt aliqui q si statuto caueat q pro quacunq͂ re petita soluatur solidus pro libra,q habebit locū in facto petito:quod verū limitat hic Bal.qñ tale factum petitū erat estimabile:vt librū scribi:domū edificare ⁊ fossam fodi.Si aūt esset inestimabile:vt facere vxorē ꝯsentire.tunc nihil esset soluendū:q: verba statuti debēt intelligi in casu possibili:hoc est quo res estimari possit.l.nō solum.ff.de act.⁊ obli.⁊.l.si ideo.C.ad sill.Chri.
e Secundum.Illud secundum potest referri ad totam,diffinitionē: quasi dicat:obligatio sic diffinitur secūdum iura romana:id est secundum leges:⁊ sic ciuilis ⁊ naturalis hic simul diffinitur.
‡ Adde q hec expositio est bona q: est vltima differētia pficiens diffinitionē que respicit cām formalem ⁊ excludit illud iuris vinculū quo quis astringit alicuius soluende rei non ꝭm nostre ciuitatis iura que verba important vt vinculū obligationis licet habeat naturalē causam velut primā materiam ⁊ preexistentem tamen formaliter causetur secūdū nostre ciuitatis iura ita vt ciuilis obligatio naturali iuncta tanq͂ causa formalis materiali ⁊ mas femine efficiat vinculū necessitate astringens ꝭm nostre ciuitatis iura vnde tenetur seruus dño operari ⁊ tamen non est hec obligatio:sed vinculum iuris gentium quod ius ciuile recipit nihil tamen ei adiungit aut tribuit formale. Syl.
Vel dic q refertur tantū ad principium:scz iuris vinculum.Et qō dicit quo astringimur:scz q̄nq͂:vt qñ est ciuilis ⁊ naturalis.q̄nque non est:vt qñ est naturalis sola:vel ciuilis sola.⁊ ꝭm hoc quelibet diffinitur hic:non etiā naturalis vel ciuilis sola.Vel dic q ponitur remotiue hec dictio ꝭm.q.di.illa obligatio est iuris vinculū q̄ est ꝭm ius nō ꝯ ius.ff.de ver.ob.gñaliter.⁊.l.veluti.⁊ ꝭm hoc refert ad primū.Vel dic q refert tm̄ ad illā dictionē soluēde.nā ꝭm ius sunt faciēde solutiōes:vt res eque bona soluat:vt.ff.si cer.pet.l.cū qd.⁊.ff.cōmo.l.iij.§.si res.Itē cōgruo loco ⁊ tēpore:vt.ff.de solu.l.si soluturus.Itē de euictiōe promitti:alias non videt soluere:vt.ff.de ver.obli.l.iulianus.§.q fundū.⁊.ff.de cōdi.cā da.l.fi.⁊ de euictio.l.ij.Itē per cōpetētes actiōes ⁊ iudices fiat solutio:aliter ‡ nō valet sñia nec solutio fieri dz:vt.C.si a nō cōpe.i.l.fi.
f Omnium. Summa.i.prima:vel summa.i.breuis.sic.§.de iure perso.in prin.est enim quandoq͂ maior:vt.j.eo.§.fi.
g Diuisio. Diuisio est innumerabilis materie breuis compositio.⁊ diuisio ad multa facit vt diximus in proemio.§.pen.
‡ Tu rectius dic q diuisio est alicuius totius vniuersalis aut integralis sufficiens ⁊ distincta partium assignatio. Syl.
h Legibus.vt legis aquilie obligatio:vt.j.ad legem aquil.in prin. Item de pauperie per legem.xij.tabularum:vt.ff.si qua.pau.fe.di.l.j.§.j.respon.Item furti nec manifesti.(vt.j.de noxa.§.sunt autem.) Secus autem est de furto manifesto : quia illa obligatio est pretoria : vt.j.de perpe.⁊ tempo.ac.§.furti quoque.
i Iure ciuili comprobate:vt sunt obligationes iuregentium inuente:vt.§.de iu.na.§.ius autem que a iure ciuili sunt comprobate:vt.ff.de iu.⁊ iu.l.ius ciuile.
k Cōstituit.Vt obligatio ex furto manifesto:vt.j.de ppe.⁊ tēpo.ac.§.j.Item ex rapina.⁊ vbicūq͂ pretor aliquā obligationē inducit:vt pz per multos titulos:vt.ff.de iusti.⁊ iu.l.ius autem ciuile.§.ius pretoriū.
l Honorarie. Quia pretores honores gerebant quod dic: vt.§.de iu.na.§.pretorium.
m Sequens diuisio.scilicet obligationum.
n Ex contractu.vt.j.vsq͂ ad tit.de oblig.que ex quasi contractu.
o Ex quasi ꝯtractu.vt.j.de obl.ex q̄si ꝯtractu.Sequētes duo tit.vsq͂ ad quartū lib.sunt cōes.s.p quas pso.no.ob.acqui.⁊ quot mo.tol.obli.
p Ex maleficio.vt.j.de obl.ex malefi.vsq͂ ad tit.ō ob.ex q̄si malefi.
q Ex quasi maleficio.vt.j.de obli.ex quasi maleficio.Et subaudi aut ex varijs figuris causarum:vt.ff.de acti.⁊ obli.l.j.in princi.

‡ Et in ea sētētia fuit Ja.de Are. Por.tñ gl. nr̃am tenet ac sequitur quez tu hic videto.

Obligationū quedā ē ciuilis tātū:quedaz naturalis tm̄:quedā ciuilis ⁊ naturalis simul.

Obligatō effectualis habet radicē naturalē ⁊ ciuilem.

Obligatō ciuilis tollit per acceptilationē ⁊ sententiam.

Obligatō ciuilis quibusdā psonis nō adheret.

‡ Idez hic ait Bal.

Universidad de Deusto

a ❡ Prius est. Ex cõtractu.proprie ponit quo ad illos cõtractus vbi hincinde nascit ‡ obligatio, improprie quo ad alios:vt.ff.de verb.sig. l.labeo sic.ff.si cer.peta.l.certi cõdictio.in prin.⁊ de offi.procõ.⁊ leg.l.ij. ❡ Additio. No.appellatiõe ꝯtractus intelligi proprie ꝯtractũ vltro citroq; obligatoriũ.pro quo.l.labeo.ff.de ver.sig.Ex quo dixit bal.ꝙ si statuto caueat ꝙ qui nõ petierit debitũ ex ꝯctu infra decẽ annos: cadat a iure suo non hꝫ locũ in creditore ex mutuo: qꝛ ille nõ est proprie cõtractus cum solum recipiẽs obligetur non autem numerãs. Christophorus.

b ❡ Eque.vt supra.Acc.

c ❡ Re cõtrahuntur: vt j.tit.proximo.

d ❡ Verbis.vt.j.titul.ij. vsq; ad titu.de lit.oblig.

e ❡ Literis.vt.j.de lit.obli.

f ❡ Consensu.vt.j.de oblig.ex cõsen.cũ se.tit. Sꝫ que est differentia inter actionem:⁊ obligationẽ ⁊ contractum? Respon. cõtractus est verborum conceptio vel cõsensus: vt patet.ff.de verb.obli. l.stipulationum.§.stipulatio.⁊ est facti:vt.ff.de cur.fu.l.consilio in fi.

‡ An aũt comprehendat stipulatio large vt de p Ias.in l.ij.§.lxxiij. col.vf.in ea gl.C.de iur.emph.⁊ itẽ gndistract vl de in l.si.⁊ ibidẽ ponderat Bal. C.si tut.vel curat.⁊ in testamentũ videm.l.testamẽtũ.C. de test.⁊ in qs.ꝯtra.vid j.de act.

Cõtract⁹: obligatio ⁊ actio differunt.

436

❡ Obligationes ex ꝯtractu sunt in quadruplici differentia Angel.

❡ Prius est, vt de his, q̃ ex contractu [a] sunt dispiciamus:harum eque [b] quatuor sunt spẽs: aut enĩ re [c] contrahuntur, aut verbis [d], aut literis, [e] aut cõsensu: [f] de quibus singulis dispiciamus.

❡ Quibus modis re cõtrahitur obligatio. Titulus.xv.

437

❡ Obligatio ex mutuo contrahitur re, ⁊ in his rebus pondere, numero, vel mensura consistunt. Et dicitur mutuũ: quia de meo tuum fit. Angelus aretin.

Re cõtrahit [g] obligatio, veluti ex mutui datiõe. Mutui [h] aũt obligatio in his rebus cõsistit, q̃ pondere, [i] numero, mensurave constant: veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ere, argẽto, auro: quas res aut numerando, [k] aut metiendo [l], aut appendendo [m] in hoc damus: vt accipientiũ fiant. Et quandoq; [n] nobis non eedem res: sed alie eius dem nature ⁊ qualitatis [o] reddãtur: vnde [p] etiam mutuum appellatum est: quia ita a me tibi datur: vt ex meo tuum fiat, [q] ⁊ ex eo contractu nascitur actio, que vocatur ‡ condictio [r].

438

❡ Si soluit nõ debitum per errorem re cõtrahit obligatio, sicut ex mutuo: pupillus, tñ sine tutoris autoritate nõ obligat. Aretinus.

❡ Is ‡ quoq;, q nõ debitũ accepit ab eo, q per errorem [a] soluit re obligat: daturq; a gẽti ꝯtra eũ, ꝓpter repetitionẽ cõdictitia [b] actio. Nam perinde ‡ ei [c], ab eo [d] condici potest si apparet [e] eum dare oportere, ac si mutuum accepisset [f]. Unde [g] pupillus, si ei sine tutoris authoritate indebitum per errorem datũ est: non tenebitur indebiti cõdictione, nõ magis q̃ mutui [h] datione [i]. Sed hec est species obligationis non videtur ex contractu [k] consistere: cum is, qui soluẽdi animo dat, magis velit negotium distrahere, q̃ cõtrahere.

❡ Qui recipit cõmodatũ obligatur re, ⁊ differt a mutuo: qꝛ in cõmodato nõ transfert dominium: nec tenet de casu fortuito: nisi culpa eius ꝓcedat casum: ⁊ hoc si gratis concedit: alias si cum mercede esset locatio vsus. Aretinus. 439

❡ Item is, [l] cui res aliqua vtenda dat, [m] id est cõmodat re obligatur: ⁊ tenet cõmodati actiõe. Sed is ab eo qui mutuũ accepit longe distat. Namq; [n] nõ ita res datur, vt eius fiat [o]: ⁊ ob id de ea re [p] ipsa restituenda [q] tenetur. ❡ Et is quidem [r] qui mutuũ [s] accepit: si quolibet fortuito casu amiserit, quod accepit: veluti incendio, ruina,

* Adde ꝙ hoc non est verũ conceptionẽ verborum esse qualitatem ⁊ formam essentialem omnium contractuũ:sed illorum tantum qui verbis perficiunt vt stipulatio.nã aliorũ essentialis forma est ꝯsensus, aut res, aut litere vt hic dicit.⁊ verba in eis interueniunt vt causa instrumentalis accidentalis ⁊ ideo sine eis esse possunt.l. mutus.ff.de iure dotium.⁊ declarat hic Ange.⁊ not.ꝙ illa verba posita in gl.⁊ consensus non sunt Accursij.sed sunt additionalia ⁊ imperfecta quia consensus sine alia forma non dicerentur contractus eo modo quo hic accipitur sed esset conuentio seu pactum simplex.l.j.ff.de pac. Syl.

❡ Obligatio est que inde nascitur vt argumen.ff.si certum petatur.l. ij.circa finem. Actio ‡ est quod postea inde surgit: ⁊ sic nullum est alterum:vt.ff.de procurato.licet.§.ea.⁊.j.titulo secundo.in principio.⁊ hec duo sunt iuris vt in diffinitionibus patet.

‡ Et redit in hꝫ ad ea q̃ ad ꝑn.huius titu.diximus.

❡ Quibus modis re contrahitur obligatio. ¶ Continuatio istius tituli ad precedentem patet supra titulo proximo in fine. Aretinus.

Continuatio. Diuisio.

Re contrahitur. ❡ Totus iste titulus diuiditur in quinq; partes. Primo ponit de mutuo. Secũdo de indebito soluto. Tertio de commodato. Quarto de deposito. Quinto de pignore dato. Secunda ibi in.§.(Is quoque.) Tertia ibi (Itẽ is.) Quarta ibi(Preterea.) Quinta ibi in.§.(Creditor quoq;.)

* Re cõtrahitur. Casus non est aliter figurandus cũ stet in declaratione terminorũ.declarat enim qualiter re obligatio cõtrahatur:⁊ in quibus mutuum cõsistat ⁊ ad quid detur ⁊ vnde dicatur ⁊ que actio ex eo nascat. No.mutuũ re cõtrahi. Item ꝙ res existẽtes in pondere numero vel mensura sunt ille in quibus mutuũ consistit. Itẽ ꝙ in his rebus ita demum mutuũ cõtrahitur qñ dantur ad pondus numerũ vel mensurã:⁊ hec est forma antecedens ipsius. Itẽ in predictis rebus nõ cõtrahitur etiã mutuũ nisi ita dentur vt accipientiũ fiant ⁊ hec est vna ex causis finalibus ipsius. Itẽ in predictis rebus similiter nõ cõtrahitur mutuũ nisi ita dentur vt facte accipientium non eedem reddantur sed alie non diuersi generis sed eiusdem:⁊ hec est alia finalis causa eiusdem. Item qui mutuum accipit debet rem eiusdem generis eque bonam reddere. Item not.mutui etymologiam. Item ꝙ ex contractu mutui oritur certi condictio. Syl.

g ❡ Re contrahitur. In primis nota vestiri pactum id quod est nudum.vj.modis (j) Re.vt hic. Uerbis:vt.j.titulo primo. Literis:vt.j. de liter.obligatio. Consensu.vt.j.de obliga.ex cõsen. Coherẽtia cõtractus:vt si iuxta cõtractum apponatur aliquod pactum ante vel post: vt.C.de pactis.petens.⁊.ff.de pac.l.iurisgen.§.quinimo. Itẽ interuentu rei:vt in cõtractibus innominatis ex quibus nascitur actio demum re secuta:vt.C.de rerum permu.ex placito.

Pactum nuduz sex modis vestitur.

* Adde ꝙ ille text.non probat nisi a contrario sensu.bonus text.in.l. j.§.item emptor in.ij.respon.ff.de re.permu. Syl.

❡ Sed quid differt ea que vestitur re, ab ea que interuẽtu rei vestit? Respon.prima habet vestimentũ ⁊ robur statim cũ nascit:nam tacite agitur, vt reddatur mutuũ vel cõmodatũ.ff.si cer.pe.cũ quid. Sed in alia dudũ forte postea qñ res tradit.C.de pac.petẽs.⁊.C.de re.pmuta. ex placito. Et ‡ adde duos modos:vt not.d.§.quinimo.s.quando vestitur legis auxilio quod est quoties nudũ pactũ actionẽ parit:vt in donatione:vt.ff.de pac.legitima. Itẽ rei principio:vt in pollicitatione facta rei publice:vt.ff.de pollici.l.j. Accur. Itẽ vestitur pactũ autoritate legis:vt.C.de dona.si quis argẽtum; sed iste modus comprehenditur sub predictis. Itẽ iureiurando:vt.ff.de ope.libe.vt iurisiurandi.

‡ Hos modos Azo nõ recipit, quẽ hꝫ sequitur Bald. Nec pollicitatione nisi reip. cñ aut legis autho. iure iurandoq;, nisi qñ propter libertatez interponit pactum nudũ posse

* Adde ꝓm Ias.in.l.iurisgẽ.§.quinimo.in.vj.colũ.ff.de pac.ꝙ vestitur etiam coherẽtia voluntarie traditionis.l.legẽ.C.de pact. Itẽ implemento conditionis.l.cum ad presens.ff.si certum petatur. Syl.

❡ Additio.(i) Et dicitur pactũ nudum qꝺ fiat in puris finibus conuentionis.alias si transit in proprium nomẽ cõtractus vel formã seu solẽnitatẽ.vel causam per quã robur ⁊ efficaciam assumit erit vestitum. Ang.

vestiri putat. Nam id pactũ vestiri dicit, qꝺ in tota sua specie et in oĩ casu suo vestit.vnde nec dici potest pactuz leg. autho. vestiri cum pot⁹ pactũ per.l.fouert quã vestiri dicatur:nec preterea ex ita vestito pacto agit, sed ex.l. pactiõi frumẽtũ ꝓbente. C.de dona. l.si quis argentuz. ꝓm eũd Bal.ꝭ apd quẽ fusius videre licet. At porcus enumerat vsq; ad xiij.moduz. Als certi condictio.

b ❡ Mutui. Not.ꝙ quatuor debent esse in mutuo. Natura vt ad hoc sit inuẽta: vt mẽsuretur vel ponderet vel numeretur sicut est in pecunia:vt ff.de contrahen.emp.l.j. Itẽ cõsuetudo. Itẽ aptitudo: vt ad numerũ: vel ad põdus sue nature aptet. Itẽ actus.s.vt detur ꝓm naturã suam. nam si dedero pecuniam in sacculo non numeratam:vt tantundem reddas non erit mutuum:sed innominatus contractus:vide hos casus.ff.si certum peta.l.ij.§.ij.

‡ Facit ad hũc.§. c.vlt.cũ gl. i.ad medi. ibi, indebitũ iure naturali extra de sol. vbi est bona glo. de materia re petitionis indebiti.

i ❡ Pondere.ff.si cer.pe.l.ij.§.item mutuum.contra. Sol.ibi large accipitur nomen pecunie:vt.ff.de le.j.talis. Accursius.

k ❡ Numerando. Ut pecuniam.

l ❡ Metiendo.vt vinum oleum frumentum.

m ❡ Appendendo. Ut ere:⁊ argẽto:⁊ auro. Sed qd si librũ ad pondus dedero. Respon. non est mutuum quia consideratur consuetudo ⁊ aptitudo ⁊ natura rei talis.sic.ff.eo.l.ij.§.j. Item quid si pecuniam in sacculo:vt speciem? Respon.non est mutuum:quia actus mutuo similis exigitur:vt.ff.de lega.j.plane.§.ij.

n ❡ Et quãdoq;. Incidẽter enim quandoq; eadẽ:quia non indiget ea: vt ar.ff.si cer.peta.l.qui pecuniam.sed cũ accipit eius dꝫ esse propositi: vt aliud reddat:vt.ff.si cer.pet.l.ij.in princi. Accursius.

* Adde ꝙ semper placuit intellectus Decij in.l.ij.ff.eo.ꝙ intelligamus quandoq; i.aliquo tempore per tex.in.l.res in dotem.ff.solu.matrimo.oui tamen fuit antea Fulg.in.d.l.ij. Syl.

o ❡ Qualitatis. Id est bonitatis:qꝺ tacite semper presumitur agi:vt ff.si certum peta.l.cum quid.§.ij.

p ❡ Unde. Quia fit accipientis. Accursius.

q ❡ Tuum fiat. Componitur eñ ex integro ⁊ corrupto:vt hic:⁊.ff.si certũ peta.l.ij.§.appellata. Et no.ꝙ lꝫ deseruire nomini:qꝛ nomina debẽt esse cõsonãtia rebus:vt.s.de dona.§.est ⁊ aliud. Et not.recõciliari mutuũ tribus modis vt no.ff.si certũ pe.l.ij.§.iij.⁊.j.e.§.item is.in glo.

Mutuuz vñ cõponitur.

❡ Additio. Quibus adde duos alios modos: scꝫ propter superuenientiã dñij in mutuantẽ ex cã de pterito vt.l.pinde.ff.si certũ pe. Itẽ ratibabitione secuta:vt.l.si pcurator.ff.de cõdi.inde.⁊ hec vera in mutuo mere naturali:alias mere ciuili cursu bienij. Itẽ ciuile cui natura cooperat recõciliet stipulatiõe:siue ꝓcedat siue sequat:vt ꝑ Ang.hic.

r ❡ Condictio.† Sꝫ certi spãlis que de mutuo datur que appellatur a quibusdam si certum petatur:vt.ff.de tri.l.j. Sed dic ꝙ † condictio certi ex mutuo specialis dicatur. Est ⁊ alia generalis que datur ex omni causa: ⁊ ex omni contractu ex quo certum petitur:vt.ff.eo.l.certi condictio in prin.

† Cõdictio certi spãlis. † Cõdictio certi generalis.

* Hec opi.communiter approbatur in.l.certi condictio in prin.ff.eo. quãuis vltramon.tenuerint vnam esse certi condictionem. Syl.

❡ Sed nunqd ad interesse datur certi cõdictio? Quidã dicũt ꝙ non: vt.ff.si quis in ius voca.non ie.l.si. Nos dicimus ꝙ sic:⁊ ꝙ d.l.dicitur incerti cõdictio dic:id est certi cõdictio.que dat ad interesse qꝺ est incertum:⁊ est ratio qꝛ licet prima facie sit incertum:certificatur tamen per iudicẽ:vt.j.de actio.§.curare.† secus si ad factũ: qꝛ etiam in sententia non certificatur quantitas:vt.ff.de verbo.obliga.vbi autem.§. qui id quod.⁊.ff.de re iudi.si quis ab alio.§.si.

† Et pro hoc allegat an. hic casuz in l.ij.C.de inuti stl. Nõ ẽ eñ in ptãte actoris quã ittao interesse sed spectat ad iudicem.

* Hec opi.communiter tenetur in.d.l.certi condictio in prin.quando interesse petitur simpliciter. Syl.

❡ Is quoq;. ¶ Casus. Querebat an aliter re cõtraheret obligatio quam ex mutuo.⁊ respondetur ꝙ sic ex receptione indebiti soluti per errorem:cuius tamẽ contrariũ videbat tum qꝛ qui soluit magis distrahere intendit q̃ contrahere. Itẽ quia non soluit animo sibi obligandi illum vnde nõ videtur ꝙ aliquo mõ possit nasci obligatio sine cõsensu. tamẽ ꝯtrariũ dicit eo qꝛ solutũ est per errorẽ ⁊ sponte:obligatio aũt sicut in quolibet quasi contractu subintelligit a.l.⁊ oritur ex ipsa re soluta. No.qñ quis obligetur ex indebito recepto. Item ꝙ solutũ datur condictio

cõdictio indebiti. Itẽ qꝺ valet argumẽtũ de mutuo ad indebitũ. Itẽ ꝙ pupillus sine tutoris autoritate nõ obligat. Item ꝙ licet solutio indebiti effectu producat obligationẽ que ipso effectu considerato dicit obligatio ex contractu tamen inspecta intẽtione agẽtium talis actus non est contractus sed distractus. Syl.

a ❡ Is quoq;. Per errorẽ. Aliud si ex certa sciẽtia:vt.ff.de condi.indeb. l.j.⁊.ff.de re iudi. cuius p errorẽ.⁊.C.de iur.⁊ fa. igno.cũ quis. Accur.

* Als nõ habetur.

❡ Additio. Ex quo nota modũ cõcludendi esse ꝙ indebitũ soluit per errorem iuris vel facti ꝓut fuerit, ⁊ est necesse hoc exprimere: nisi qualitas persone agẽtis esset causa dande cõdictionis: vt in pupillo:in demẽte, vel furioso. Ang.

b ❡ Condictitia actio.i. condictio indebiti: que datur propter indebita soluta si facta sint accipientis:vt.ff.eo.l.indebiti.§.j. *.

* Et aduerte indebitũ quadruplicit dici: nẽpe idebitũ omni iure, scilicet ciuili ac naturali vt pote cuz nullomodo debituz est. deide naturaliter, sed qꝺ ciuiliter debituz sit: vt in chyrographo ante biennij. ⁊ in eo q̃ tenebat naturaliter ⁊ ciuiliter: sed pacto de nõ petẽdo vl'tu reiurãdo liberatus est a naturali obligatiõe ciuili remanẽte: q̃ duo indebita in distincte repetunt sine ignorantia iuris, siue facti probabilis vt in alieno facto: siue nõ pbabilis vt in suo. Tertio ciuilit, sꝫ naturalit debitũ vt iter ꝑrem ac filiũ, dñm ac seruũ: ⁊ in legato inõ solenni voluntate relicto: ⁊ in personam absoluto: et hec indebita soluta p errorẽ iuris vel facti minus ꝓbabilẽ nõ repetunt sed cus si pbabilẽ: qꝺ fallit in multere ⁊ minore qui ignorãtia iur. soluẽtes repetũt. Ac tandẽ quarto idebitũ per exceptionẽ, que in hoc qdruplex ẽ: nimirũ dilatoria siue tẽporali, ꝑpetua, dubia, ⁊ rigore iuris cõseruãdi introducta de quibus oibus hic vid per Io.de Pla.

* Adde:condicũtur enim respectu dominij quatenus dñium trãslatũ est.l.si pene.§.si falso.ff.de cõdictio.indebi.⁊ ibi glo. Syl.

❡ Alias nulla condictio datur nisi dñium sit translatũ:vt.ff.vsufru. queãdmo.ca.l.si.⁊.j.de actio.§.sic itaq;.⁊.§.appellamus.

* Intelligitur ratione ipsius.d.ll.nam ratione possessionis trãslate competit cõdictio.d.l.indebiti.§.si nummũ.vbi vide Bart.in.j.no. omnino ff.de condi.inde.qui enim acturus est cõdictione indebiti si diffidit de probatione dominij debet petere tantũmodo possessionẽ ⁊ libellum de possessione sola cõcipere. Syl.

❡ Item ad augmenta naturalia:vt.ff.eo.l.indebiti: non ad ciuilia:vt C.eo.l.j.

* Intellige nisi debitor ageret de lucro ciuilis accessionis,nã ad accessiones inquarũ prestatiõe non agit de dãno vitãdo tenetur.d.§. si nummũ ver.sed ⁊ possessionem. Syl.

❡ Sed in quantũ locupletior est accipiens si bona fide percepit:vt.ff.e. si non forte.§.libertus.als si sciens acceperit in totum.vt.ff.eo.l.in summa.§.si seruũ.⁊ quandoq; furti.vt.ff.de condi.furti.l.qñ.vel dic: vt ibi.

c ❡ Ei.cui solutum est.

d ❡ Ab eo.s.qui soluit.

e ❡ Si apparet.s:id est qꝛ. Sed videt hic dici ꝙ primo appareat indebitum:⁊ sic probet anteq̃ actio proponat.⁊ ita ante litẽ contestatã qꝺ est falsum.nisi in casu.vt.C.de test.in aut.sed ⁊ si quis. Sed respon.hoc verbum potest:quod hic est intelligitur cum effectu:scilicet vt condemnetur reus.

f ❡ Accepisset.vnde tenet nisi in casibus:vt si soluit ex causa que inficiatione crescit.vt.C.eo.ea que. Itẽ ex causa pietatis:vt.ff.eo.cum is.§.si mulier. Itẽ trãsactionis:vt.ff.eo.in summa. Itẽ rei indicate.vt.C.e.l.i. Item scientie:vt.ff.e.l.j.⁊ hic dicitur. Item iuramenti.vt.j.de acti. Itẽ si quis postulante. Et als vt no.j.de obli.ex quasi cõtra.c.§.fi.⁊ etiam in l.eleganter.§.fi.ff.de condi.indebi.

g ❡ Unde pupil. Sed si pupillo solueris indebitũ per errorẽ credens teneri nõ poteris ꝯtra pupillũ agere cõdictione indebiti ex mutuo: sꝫ ista obligatio nõ vr ex ꝯdictiõe descẽdere:qꝛ soluit pupillo ꝑ errorẽ.

* Hec est inepta additio quã dispũgere tñ noluim⁹ sꝫ aduertere. Syl.

h ❡ Mutui. Quia neutra nisi sit factus locupletior.

i ❡ Datione. Sed qualiter tenet ex mutuo? Distingue aut est infans: ⁊ tũc nullo mõ tenet.† vt.ff.e.l.qꝺ pupillus.⁊.ff.de acti.⁊ obli.l.pupill⁹.

* Adde idem in proximo infantie.§.pupillus.j.de inuti.stipu.⁊ communiter tenetur. Syl.

❡ Aut maior infante: ⁊ tunc si tutori promittat nullo iure debetur. vt.ff.de aut.tu.pu.

* Ratio est qꝛ lex prohibet ⁊ resistit.d.l.pupillus.vnde nec naturalis nascitur vt no.in.l.cũ lex.ff.de fideius.⁊ est cõmunis. Syl.

❡ Si alij ꝓmittat ⁊ sine tutore naturaliter tñ tenetur:vt.ff.de noua. l.j.si cũ tutore etiã ciuiliter ⁊ naturaliter obligatur:sed restituit.vt.ff. de aut.tu.l.impuberes.⁊.C.si tu.vel cur.inter.per totum.

* Intellige in actibus in quibus tutoris authoritas sufficit:secus in cõtractibus rerũ prohibitarũ alienari sine decreto,sunt enim ipso iure nulli etiã interueniẽte tutoris autho.l.⁊ si is.l.si presidiũ.C.de predi. mi.⁊ dũ dicitur restitui dic ꝙ hoc est verũ etiã si lesus nõ sit ⁊ interuenisset authoritas iudicis.l.si quidẽ.ij.rñ.C.de pred.mino. Syl.

❡ Et in adulto habẽte curatorẽ idẽ qꝺ in pupillo vt.C.de in inte.rest. mi.l.si curatorem.aliter.i.si curatorẽ nõ habet ciuiliter ⁊ naturaliter tenet(i)sed restituitur:⁊ hec oĩa sunt vera nisi factus sit locupletior.

† Sꝫ actione ex eo cõtractu: etiã si ad eũ aliquid peruenit: tenetur

* Aduerte tñ ꝙ qñ.l.resistit ꝯctui vt dictũ est.s.iꝫ locupletior factus teneat ciuiliter ⁊ naturaliter tñ ꝯctus a pñ.fuit nullus nec ꝓduxit aliquã obligationẽ et naturalem:⁊ cõsequẽter non põt tractu tpis cõualescere:vñ obligatio in.d.casibus nõ põt dici descẽdere ex cõtractu.sed est fundata sup.l.nã hoc natura.ff.de cõdi.indeb. In alijs vero casib⁹ qꝛ actus a prin.non est nullus põt cõueniri actione ciuili ex illo cõtractu.l.iij.in prin.ff. cõmo. In predictis vero agere ad exhibendum.l.ij.e.ti. aut ꝯdictione sine causa l.j.vltimo respõ.de cõdi.sin.causa. Syl.

tamen nũc cõdõne sine cã: vt ad exibẽdũ.vt l.iij.in pnc. ff.cõmo. Et idem dicas de proximo infante ꝓm Ang.hic.

❡ Uel quia sit salua pecunia: vel in aliam rem versa.vt.ff.de sol.l.in pupillo:tũc enim tenetur ⁊ ciuiliter ⁊ naturaliter: ⁊ cum effectu.vt.ff.e.l.naturaliter.§.fin.⁊.l.se.⁊.ff. cõmo.l.iij. His ergo eisdem modis ⁊ de indebito tenet vt hic dr. Et no.similitudinẽ inter mutuũ ⁊ indebitũ.quod valeat ad multa.vt.ff.e.indebiti.§.j.⁊ secundo.vbi reconciliat indebitũ eisdẽ modis quib⁹ mutuũ.

k ❡ Ex contractu. Nec est:imo ex quasi cõtractu.vt infra de obliga.ex quasi contractu.§.item is. Aliquid tamen tacite geritur ꝓpter quod est positus hic casus inter obligationes ex contractu.vt.ff.eod.si in area.j.respon.⁊.ff.commo.si is qui.§.vlti.

* Aduerte quia glo.non videtur intelligere.nam verum est in solutione indebiti tacite, nascitur obligatio non tamen ex tacito negocio, sed expresso.d.l.si in area.de quo videnda essent que subtiliter considerat fortu.in.l.j.§.j.in.iiij.no.ff.de pac. Syl.

* Item is cui. ¶ Casus. Querebatur an cõmodatarius qui re quoque obligatur teneretur vt mutuo accipiens ⁊ videbatur ꝙ sic:vterq; enim re obligatur:vtriq; res traditur:⁊ vterq; de re restituenda tenetur:⁊ ita fit gratia mutuatarij mutuũ:sicut cõmodatũ gratia commodatarij. Rñdetur tñ contrariũ ꝙ imo mutuo accipiẽs tenet de casu de quo cõmodatarius nõ tenetur. Item qꝛ in mutuo trãsfertur dominium in cõmodato non.⁊ sic in effectu in hoc tantũ distat:teneri enim vel nõ teneri de casu hic est effectus dominij:quia res perit dño.l.incendium.C.si cer.pe.⁊ hec sint loco positionis casus in declarationib⁹ enim terminorũ nõ solet figurari. Not.ꝙ finalis cã cõmodati est datio vtendi gratia. Item ꝙ commodatarius re obligatur ⁊ tenet actione cõmodati. Item ꝙ dominiũ non transfertur in cõmodatariũ. Itẽ ꝙ tenetur ad idẽ indiuiduũ restituẽdum. Item ꝙ mutuatarius tenet de casu:cõmodatarius de omni culpa. Itẽ ꝙ qui culpã in alienis rebus cõmittit non excusatur ꝙ in suis sit ita solitus versari. Item ꝙ commodatarius tenetur de omni casu contingente propter culpam suam. Item ꝙ de forma essentiali commodati est liberalitas ⁊ vt gratis detur. Item ꝙ cõuentio rei ad vtendum dande mercede in pecunia cõstituta est locatio.in alia vero re quam pecunia est contractus innominatus.l.j.§.si quis seruum.ff.depos. Item incendium computari inter casus fortuitos. Syl.

l ❡ Item is cui.q.d.non solum in duobus superioribus casibus:scilicet quando aliquis accipit mutuum:vel quando accipit indebitũ obligatur re:sed etiam in hoc casu. Accursius.

m ❡ Datur. Id ‡ est traditur:quia dare est dominium transferre.vt.l.vbi autem.§.fin.ff.de verb.oblig.⁊.j.de actio.§.sic itaque.quod non fit in re commodata. Christo.

‡ Ista glo. non est Accursij.

n ❡ Namq; e. Prima differentia inter mutuum ⁊ commodatum.

o ❡ Ut eius fiat. Quod est in mutuo.

p ❡ De ea re ipsa. Quod non est in mutuo.

q ❡ Restituenda. Etiam non deteriore.alias non videt reddita.vnde tenetur ad interesse.vt.ff.comm.l.iij.§.si reddita.

* Qua autem actione prosequi debeamus interesse deteriorationis ⁊ libellum concipere declarat Bar.in.d.l.iij.§.si reddita. Syl.

r ❡ Et is quidem. Secunda differentia.

s ❡ Mutuũ accepit. Hic nota mutuũ esse triplex. Naturale tantũ.scꝫ quando fit numeratio sine stipulatione de soluẽdo. Ciuile tantũ quãdo stipulatio interuenit de soluẽdo sine numeratione. Ciuile ⁊ naturale qñ numeratio ⁊ stipulatio interuenit.vt.ff.si certum peta.l.ij. Item nota ꝙ deficit mutuũ ratione rei:vt in fure.vt.ff.eod.l.ij.§. mutui.⁊.§. appellata.⁊ ratione persone.vt.ff.si certũ petatur.l.si a furioso.⁊ ratione dissensus.vt.ff.si certum petatur.l.si ego pecuniam.⁊.l.si ⁊ me ⁊ Titium. Reconciliatur autẽ mutuum consumptione.vt.ff.si certũ peta.l. nam ⁊ si fur stipulatione.vt.C.si certũ petatur.l.quãuis.vsucapione ad instar aliene pecunie date in dotem.vt.ff.de iure do.l.proculus.

Mutuũ ẽ triplex. Mutuuz deficit tripliciter. Mutuuz reconciliatur plibus modis.

* Adde ꝙ hec non est glo. Accur.sed additio trãsferens importune materiam mutui ad hunc locum. Syl.

Aduerte tamen quod Ro. hic in additi. ad Por. ait incendium nõ cõnumerari inter casus fortuitos hac ratione, quod nõ sine cohabitantium culpa regulariter oriatur per l. nõ saluarem §. j. ff. de offi. pref. vig. sicuti nec furtum casus fortuitus est dicendus: secundum eundem post Bal. hic, qui hoc limitat nisi quando prouideri nequiuerit: vt quia factum est a persona domestica vel familia quando tum inter fortuitos casus idem Bal. deputat per l. cum §. idem scribit. ff. de fur. et id astruit Cyn. in l. j. C. cõmod.

a ¶ Naufragio. hic no. fortuitos ‡ casus melius quam in aliqua lege, sic enumerantur aliqui casus. C. de pig. act. que fortuitis.
* Adde meliorem tex. in l. in rebus. in prin. ff. eo. Syl.
b ¶ Exactam. alias exactissimam: et sic ponitur positiuus pro superlatiuo.
* Adde quod aliqui tex. emendati habent exactam. expone ergo diligentiam exactam. i. solertiam non vulgarem neque mediocrem sed hominis diligentissimi. diuersimode ergo accipit hic et j. eodem. §. fin. vt ibidem dicit gloss. et pro expositione exactissima est tex. in l. prima. §. is vero qui. ff. de act. et obliga. vbi ponuntur verba tex. nostri: et dicitur exactissimam. Syl.
¶ Et distingue: quia interdum solus dolus venit in cõmodato, vt si quomodo vxori mee: vt cõpta veniat ad me. vt. ff. eodem. l. si vt certo. §. nunc videndum. et §. interdum. Quandoque dolus et culpa leuis: vt si cõmodo tibi scyphum vt communes amici inuitentur ad cenam vt. ff. eo. in rebus. §. hoc ita. Interdum leuissima, et hoc generaliter vt hic. Interdum casus: vt si culpa precedit casum: vt hic sequitur. vt. ff. e. in reb. §. alioquin.
¶ Additio. Si queratur an in cõmodato commodatarius teneatur de dolo, lata culpa, vel leui, dic ex mente doctor. in dicta l. si vt certo. quod si contractus celebratur gratia dantis: tunc recipiens tenetur solum de dolo et lata culpa. Sed si gratia recipientis tantum tunc tenetur de dolo et omni culpa: sed non de casu fortuito nisi culpa precedat casum. vt hic. Si gratia vtriusque: tunc de dolo et lata culpa et leui. Quid si res commodata sit estimata antequam cõmodetur? Dic quod estimatio semper addit vnam speciem obligationis prime: vt per gl. et Bar. in d. l. si vt certo. etc. secundum Ias. et Christo. Porc.

Cõmodatarius de quibus tenetur.

c ¶ Ei. scilicet commodatario.
d ¶ Casus. scilicet alios.
e ¶ Mercede. sic infra locati. §. j. sic. j. man. §. finali.
f ¶ Cõmodatum. Cõmodatum est si dedi tibi rem meam vt vtaris nec inde accepi mercedem: si vero merces interueniat erit locatio et cõductio: gratuitum enim debet esse cõmodatum: ideo teneris ad exactissimam diligentiam. sic. j. locati. §. j. sic. j. man. §. fi.

Cõmodati declaratio generalis.

* Preterea et is. ¶ Casus. rationem dubitandi faciebat casus precedens in quo obligabatur, et dominium nõ transferebatur, quo tamen nõ obstante contrarium dicitur rõne posita in tex. et quia cõmodatum fit gratia cõmodatarij depositum vero gratia deponentis. No. quod ad essentiam depositi requiritur res quia re cõtrahitur obligatio ex deposito. Item ex eo nascitur actio depositi. Item depositarius tenetur ad idem indiuiduum restituendum. Item tenetur solum de dolo et lata culpa nec regulariter tenetur de leui aut leuissima. Item negligentia depositarij cõputatur deponenti. Item mala electio dicitur in culpa. Item quod taxatiua excludit casum equiparatum secundum Ang. hic. Syl.
g ¶ Preterea. i. preter supradictos modos accipiens depositum re obligatur: vnde si deposui penes te rem meam mihi obligaris et possum agere cõtra te actione ‡ depositi ad rem mihi restituendam, et teneris ex solo dolo si dolum cõmiseris: sed si negligenter custodieris nõ teneris. Et ideo si depositarius rem sibi depositam per negligentiam suam amiserit furto: debet sibi imputare: qui custodiendam rem suam amico suo tradidit negligenti. vt dicitur in fi. huius. §.

‡ Que certe e fauorabili priuilegio subnixa, Nam aduersus depositi instrumenta compensatio nõ obijcitur vt quod executionem paratam habeat. C. depositi. l. penult. et ibi per Bart. Item adde depositum inficiantem furtum cõmittere. l. inficiando. ff. de furt.

h ¶ Deponitur. i. custodienda datur. vt. ff. depositi. l. j.
i ¶ Dolo. Nota in deposito solum dolum venire: vt hic. et. ff. depositi. l. j. §. illud. Item venit lata culpa que pro dolo accipitur. (j) vt. ff. eo. quod ‡ nerua. Numquam leuissima: vt si hoc fuerit pactum: vt. ff. e. l. j. §. sepe. Item si fuit in culpa: quia portauit rem depositam per locum periculosum, vt. ff. cõmo. l. in rebus. §. j. et l. si vt certo. §. interdum. Item mora facta in restitutione. vt ff. depositi. l. in alia. §. fi. Et hic et superior: similiter tenetur de casu.
* Adde gl. in d. l. in. §. sepe. ff. deposi. cui adde aliud casum qui ponitur in tex. vt ibidem no. Bar. Syl.

‡ Et ibidem vt de quo fusius supra per bar. in hac omnem materiam.

k ¶ Culpe autem. scilicet leuis.
l ¶ Imputare. sic. j. pro socio. §. fi. et. ff. de mino. l. cum mandato. §. fi.
m ¶ Debet. hic nota aliud esse dolum, vt quando est machinatio studiosa: vt ff. de do. l. j. §. ij. Aliud latam culpam. vt non intelligere quod omnes intelligunt. vt. ff. de iu. et facti igno. l. regulas. §. si filius. et de verb. signi. l. late. Aliud leuem: vt desidie et negligentie: vt hic. Aliud leuissimam: vt si quocumque modo potuit prouidere: et non prouidit: vnde furtum fieri nõ põt sine leuissima culpa. vt. ff. pro socio. l. cum in duobus. † Vel incendium nasci: licet nõ noceat in culpabilibus. vt. ff. de officio prefecti vigi. l. iij. §. j. et. ff. de pericul. et commodo rei vendite. l. si vendita. et. §. proximo. §.

Dolus.
Culpa lata.
Culpa leuis.
Culpa leuissima.

† Cum leuissima tamen adhuc est casus fortuitus secus si sit leuis et sic intelligitur quod no. in l. nausta. ff. nau. cau. stabu.

naufragio, aut latronum hostiumve incursu, nihilominus obligatus remanet. ¶ At is qui vtendum accepit, sane quidem exactam diligentiam custodiende rei prestare iubetur: nec sufficit ei tantam diligentiam adhibuisse, quantam suis rebus adhibere solitus est: si modo alius diligentior poterat eam rem custodire. Sed propter maiorem vim maioresve casus non tenetur, si modo non ipsius culpa, is casus interuenit. Alioquin si id quod tibi commodatum est domi peregre tecum ferre malueris, et vel incursu hostium predonumve, vel naufragio amiseris: dubium non est, quin de restituenda re ea tenearis. Commodata autem res tunc proprie intelligitur: si nulla mercede accepta, vel constituta, res tibi vtenda data est: alioqui mercede interueniente, locatus tibi vsus rei videtur: gratuitum enim debet esse commodatum.

¶ Depositarius obligatur re, et tenetur de dolo. hoc dicit Aretinus.

¶ Preterea et is, apud quem res aliqua deponitur, re obligatur: teneturque actione depositi: quia ipse et de ea re, quam accepit restituenda, tenetur. Sed is ex eo solo ‡ tenetur, si quid dolo cõmiserit, culpe autem nomine id est desidie ac negligentie non tenetur. Itaque securus est qui parum diligenter custoditam rem furto amisit: quia qui negligenti amico rem custodiendam tradit: nõ ei, sed sue facilitati id imputare debet.

¶ Creditor ex pignore recepto obligatur re: et tenetur solum de leui culpa. Angelus aretinus.

¶ Creditor quoque, qui pignus accepit, re obligatur: quia et ipse de ea re, quam accepit restituenda, tenetur actione pignoratitia. Sed quia pignus vtriusque gratia datur, et debitoris, quo magis pecunia ei credatur: et creditoris, quo magis ei in tuto sit creditum: placuit sufficere: si ad eam rem custodiendam exactam diligentiam ‡ adhibeat: quam si prestiterit et aliquo fortuito

* Adde quod iste illationes nõ sunt generaliter vere de furto vi bo. glo. in l. cum duobus. §. damna. in ver. subreptum. ff. pro so. Incendium vero numeratur inter fortuitos vt no. Ang. §. proxi. §. sed considera quia casus põt accipi duobus modis: vno quasi habet culpam antecedentem aut concomitantem et tale plerumque dicitur incendium l. iij. §. j. ff. de offi. pfe. vigi. altero quando contingit sine culpa ipsius de cuius obligatione queritur. et hoc modo proprie dr casus quo ad illud verificantur ergo secundum modum primum. que hic dicuntur per glo. Syl.
¶ Aliud casum fortuitum. qui. s. preuideri nõ põt. vt. s. proximo. §. et. C. de pig. actio. et fortuitis.

‡ Expende tu dictionem taxatiuam ex hac lfa iuncta gl. nõ omnino excludere casus similes: de quare habes glo. ord. in l. habes. C. de pd. mino. et adde Bal. in l. j. ff. si quis ius dic. nõ obt. et Ioã. de Imo. in l. sequ. C. de prescript.

* Creditor quoque. ¶ Casus. rõne dubitandi faciebant pcedentes dispositiones in quibus re obligatio contrahebatur: dominium non transferebat et gratia recipientis fiebant vt in cõmodato: pari enim rõne videbatur materia pignoris accepti decidenda: recipitur enim pignus vt sibi sit cautum: et sic gratia recipientis: cõtrarium decidit quod immo recipiens nõ tenetur nisi de leui. rõ est quia in eo nõ tantum recipientis sed dantis cõmodum versatur: et sic celebratur gratia vtriusque: quemadmodum ergo interdictis casibus quando hi contractus celebrantur gratia vtriusque contentium. nõ tenetur recipiens nisi de leui. vt no. glo. in. §. item is cui. in verbo exactam. s. e. ti. ita in casu isto. No. quod obligatio pignoris ex parte creditoris recipientis cõtrahitur re ex parte debitoris dantis constituitur solo cõsensu et ex solo pacto nudo iure pretorio nascitur actio. l. si tibi. §. de pignore. ff. de pac. Item quod creditor tenetur actione pignoratitia intellige directa ad restitutionem eiusdem rei quam accepit: contraria vero pignoratitia tenetur ipse debitor creditori. Item contractus pignoris dr celebrari gratia vtriusque. Item quod in his cõtractibus q gratia vtriusque celebrantur venit regulariter leuis culpa. Item quod creditor nõ amittit ius crediti quamuis amiserit pignus casu fortuito aut culpa leuissima. Syl.

‡ Adde quod hunc text. limitat Ias. vt nõ pcedat in pignore iudiciali sue pretorio, in quo quis tantum de dolo et lata culpa tenetur nõ aut de leui. l. preto. §. preterea. ff. de bon. auth. iud. possi. et Bar. in l. j. ff. de pig. act.

n ¶ Creditor. Creditorem accipe ex omni causa. vt in auth. de fideiussori. §. fina. et. ff. de verbo. signific. l. si cui.
o ¶ Accepit. No. caute poni accepit: aliter non dicitur re obligari: sed pignus creditori etiam nuda conuentione tenetur. vt. ff. de pig. actio. l. prima. et hypothecaria sibi nascitur ad pignus illud persequendum. vt infra de actio. §. item seruiana. Accursius.

Actio hypothecaria est.

¶ Additio. Pro hac gl. vide tex. i. l. grege. §. i supficiarijs. ff. de pig.
p ¶ Actione pignoratitia. Que nascitur demum soluta pecunia. vel alias satisfacto. vt. ff. de pigno. actio. si rem. §. omnis. Sic in actione tutele que demum finita tutela nascitur. vt. ff. de tu. et ra. distra. si tutor. §. fina. et. l. sequen. licet quidam dicant etiam prius ea nasci: sed non intentari. vt nota. in d. §. omnis.

Actio tutele quando nascitur.

* Adde quod vera est prima determinatio per. §. omnis quod nascitur tunc cum solutione vel alio quolibet modo dissolutum sit pignus: non tamen nascitur ex ipsa satisfactione, sed ex contractu pignoris re iam antea celebrato: nascitur ergo hodie sed ex contractu preexistente vt ibi declarant Bart. et alij: si tamen exercendi ingenij gratia videre vis circa hoc vide Fortun. in l. iuris gen. in prin. col. xxxj. ff. de pac. Syl.
q ¶ Exactam. proprie ponitur non pro superlatiuo. vt. s. eod. §. at is. non enim tenetur de leuissima. vt. ff. de pigno. actio. l. si cum venderet. §. venit. et. l. sequen. Accursius.
r ¶ Quam. Scilicet exactam diligentiam.
s ¶ Fortuito casu. Sed quis probabit hunc casum? Respõ. creditor probat se amisisse. vt. C. de pig. acti. l. si creditor. Item debitor probabit dolum vel culpam creditorem cõmisisse. vt. ff. de proba. l. in exceptionibus. et. l. quoties. §. qui dolo. Sed tertio creditor probat ‡ casum si vult euadere (j) licet Bulgarus aliter distinxerit. vt not. dic. l. si creditor. Accursius.

‡ Per contrarium securitas sed licet si in testibus careat: vt per te, quia probat.

* Adde quod ordo probationis est iste. quod primo debet constare rem q petitur fuisse penes illum a quo petitur. et si conuentus negat onus actori incumbit. nec põt actor aliam a reo probationem exigere quam iuramenti. Hoc cõstitit vera et cõmunis est rnsio glo. quod onus spectat ad creditorem. d. l. si creditor. siue sit actor siue reus: probata igitur amissione cum dolus nõ psumatur clarum est illius probationem incumbere dicenti: de culpa aut distinguendum est vt per Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. an vero. ff. de edi. Syl.

hic se infusa lã igressum vel nemus: et quod sibi de cõsuenerit predones ac latrones diuerti: ex quibus presumptiue cõcludet quod latronum incursu perdiderit arg. l. nõ oes §. a barbaris ff. de re milit. secundum Bal.

a ¶ Securum esse. repete placuit.

casu rem amiserit, securum esse: nec impediri creditum petere.

¶ De verborum obligationibus. ¶ Ista rubri. cõtinuatur ad pcedentia: vt patet in textu. s. de obli. in fi. Aretinus.

¶ De verborum obligationibus. Titulus. xvj.

¶ Per stipulationem contrahitur verbis obligatio, ex qua oritur certi condictio, si est certum in stipulatione deductum: alias actio ex stipulatu. Aretinus.

Verbis obligatio cõtrahitur ex interrogatione et responsione: cum quid dari, fierive nobis stipulamur. Ex qua due proficiscuntur actiones: tam condictio certi, si certa sit stipulatio, quam ex stipulatu, si incerta sit: que hoc nomine inde vtitur quod stipulum apud veteres firmum appellabatur: forte a stipite descendens.

¶ Olim requirebatur quedam solennitas in stipulatione, que hodie est sublata: nec refert ex qua lingua fiat interrogatio et responsio: dummodo se intelligant. hoc dicit Aretinus.

¶ In hac re olim talia verba tradita fuerunt: spondes? spondeo: promittis? promitto: fide promittis? fide promitto: fideiubes? fideiubeo: dabis? dabo: facies? faciam. Vtrum autem latina, an greca, vel qualibet alia lingua stipulatio concipiatur, nihil inter est: scilicet si vterque stipulantium intellectum eius lingue habeat. Nec necesse est eadem lingua vtrumque vti: sed sufficit congruenter ad interrogata respondere: quinetiam duo greci latina lingua obligationem contrahere possunt. Sed hec solennia verba olim quidem in vsu fuerunt, postea autem leonina cõstitutio lata est, que solennitate verborum sublata, sensum et cõsonantem intellectum ab vtraque parte solum desyderat: licet quibuscumque verbis expressum sit.

¶ Stipulatio, vbi est pura, stati pot peti. Si vero est in die, non põt peti: nisi pterea tota illa dies. Are.

¶ Omnis stipulatio: aut pure, aut in diem, aut sub conditione fit. Pure, veluti quinque aureos dare spondes? idque confestim

Verborum. ¶ Totus iste titu. diuiditur in quatuor partes. Primo ponit qualiter obligatio verbis cõtrahitur et quam actio ex ea resultet. Secundo quibus verbis olim et hodie cõcipitur. Tertio quot modis stipulatio fieri põt. Quarto illud per exempla declarat. Secunda ibi. (In hac re.) Tertia ibi. (Omnis stipulatio.) Quarta ibi. (Pure veluti.)

‡ Expende tu hanc finitionem qua stipulatio proprie est cõtractus definitur: et sic in facto cõsistit vnde recte per hec verba, verbo concepto. etc. fit: Dicitur tamen alibi stipulationes esse verborum obligationes, potestque alio modo finiri et sumitur pro illo cõtractu resultante ex illa verborum cõceptione: et est ius descendens ex cõtractu quod est facti vt scribunt doc. in l. v. §. stipulatio. ff. eod. Bal.

* Verbis obligatio. Casus in declaratione simplicium terminorum non figuratur nisi literaliter. No. quod ad essentiam stipulationis requiruntur verba interrogantis et respondentis. Item quod in stipulatione deduci põt nõ solum datio sed factum. Item ex stipulatione certe rei oritur certi cõdictio incerte vero actio ex stipulatu. Item quod stipulatio dicitur a stipulo quod apud veteres significat firmum. Syl.
b ¶ Ex interrogatione. Scilicet precedente et responsione sequente: vt hic. et. C. de vsur. l. j. alias non valeret.
* Sunt enim hec formalia stipulationis. primo interrogatio et rnsio. secundo ordo. s. vt interrogatio pcedat. tertio verborum auditus. quarto intelligentia verborum. s. cõsensus qui est basis et fundamentum omnium contractuum. probantur hec omnia ex tex. nostro et ex. l. j. ff. eo. Syl.
c ¶ Dari: scilicet certum quod appareat: quid quale vel quantum sit in obligatione. vt. ff. eo. stipulationum. et. l. se. Accursius.
d ¶ Fierive. Vel etiam nõ fieri. vt. ff. eo. vbi aut. §. id quod. et. j. e. §. fi. Accur.
* Adde satis fuisse dicere dari fieri vt quia facti appellatio cõprehendit non facta. l. ij. §. item si intacto. ff. eod. Syl.
e ¶ Stipulamur. Est autem stipulatio verborum ‡ conceptio qua aliquid dare vel facere promittimus etc. vt. ff. eo. l. v. §. stipulatio.
f ¶ Ex qua. Scilicet obligatione verborum.
g ¶ Condictio. Sed certi generalis de qua dic vt. s. ti. j. diximus circa prin. Item et triticaria locum habet vbi petitur certum vel incertum: nisi petatur pecunia numerata. ‡ vt. ff. de tritica. l. j.
h ¶ Ex stipulatu. Si aut incertum quid mihi debeatur non ex stipulatione: sed ex alio contractu agitur cõdictione incerti. nam dico quod est pprium nome actionis. vt. ff. de condi. indebi. l. sed et si me. §. j. de hoc notaui. Acc.
i ¶ Si incerta. nisi in casu. vt. C. de rei vxo. ac. in prin. Sed quid si promitto aliquid in genere? Respon. non valet. nam dando muscam liberarer. oportet enim quod aliqua certitudo sit tibi: vt homo vel equus: que certis finibus contineatur alias non valet. vt. ff. eo. l. ita stipulatus. in prin. et. ff. de iure do. cum post. §. gener a socero. Accur.
* Adde quod quamuis doc. excipiant certos casus puta studij dotis alimentorum et intelligant incerta valere male sentiunt: ex quo enim secundum qualitatem regionis et personarum dispositum est iam a iure hec deberi non sunt omnino incerta illa incertitudine que vitiat sed sunt incerta incertitudine que certificari potest quod no. Syl.

‡ Quare aut pro pecunia numerata nõ cõpetat doct. in excogitandis rõibus mire redduntur ridiculi de quibus vide hic apud Porc. Attu dicito secundum Ias. in l. triticum. ff. de verb. oblig. quod sub appellatione tritici veniant opes frumentarie oes, que in terra feruntur vt et veteres intellexerunt, quod item cões in pecoribus ac culturis cõsistebant excepta pecunia numerata, ac proinde triticariam cõditionem veteribus dictam, quod tritici nobile fuit, existimat Iaso. eod loco.

k ¶ Que. Scilicet stipulatio.
l ¶ Stipulum. Alludit vocabulo. sic. ff. de testa. in prin. et. ff. de acq. pos. l. j. in prin. nam nomina cõsonantia debent esse rebus. vt. s. de do. §. est et aliud.
m ¶ Firmum ‡. Nam et baculum vel stipitem palee dabat vnus alteri pro inuestitura. vt hodie fit in marchia: sed in longobardia bibunt: alibi per mantellum inuestiunt: sic. ff. de pac. l. j. §. j. Accur.
¶ Additio. Ista tamen inuestitura non est necessaria de iure ciuili: sed de consuetudine sic. Idem in beneficialibus de iure canonico: per eam tamen possessio non acquiritur: vt hic per doctores.

‡ At in hac significatione stipulum apud veteres recepte fidei author reperiri Catel. Cot. post Alciatum lippum Ver. negat, quia grauiter existimet aduersus Imperatorem hisce re. proinde dicito cum eo potius deduci a stipe, siue a stipando stipulandi verbum, quod promittere seu pecuniam spondere stipemque obligare vel per obligationes habet significationem pro pecunia dicitur, quando oes rogationes quod solenniter fiunt tractum sit.

* In hac re olim etc. Casus figurari non solet in l. corrigente: erat enim ratio dubitandi ius antiquum: iuris autem noui dispositio ideo inducta est quia quamuis verba sint de substantia stipulationis satis est quod sint talia que deseruiant intentioni cõtrahentium siue vnius sint: siue diuerse lingue. No. quod verba stipulationis possunt cõcipi qualibet lingua quam cõtrahentes intelligant: quod intellige siue per se siue per interprete. l. j. in fi. ff. eo. Item quod diuersitas lingue non vitiat stipulationem. Item quod contrahentes aliena lingua stipulari possunt. Item quod verborum solennitas sublata est. Item quod in eis attenditur mens et intentio contrahentis idoneis verbis expressa. Syl.
n ¶ In hac re. s. stipulatione cõtrahenda.
o ¶ Faciam. Que oia dici debebant in stipulatione vel aliqua de his sic. s. de sing. reb. per fideic. relict. §. fi. Sed hodie vel vnum ex his vel etiam aliud dummodo aptum sufficit: vt. j. eo. §. sed hec. qui cõtinuari debet cum isto. §. vel olim per idem fiebat responsum: hodie etiam per aliud.
p ¶ Lingua. vt Assyria, latina, greca, vel alia. vt ff. eo. l. j. §. fi.
¶ Additio. Dummodo se intelligant: alias erit necessarius interpres. Idem in Theutonico cuius lingua non intelligitur quia iudex eum interrogabit per interpretem. Et si ipse iudex et notarius: vel etiam notarius solus sit interpres sufficit. Immo ipsius scriptura vel instrumentum faceret fidem etiam cõtra nuntium vel testem dicentes aliter denuntiasse vel deposuisse quam scriptum sit: et hec vera in iudicijs ciuilibus: secus in criminalibus: vt Ang. hic.
q ¶ Stipulantium. proprie et improprie dicitur: sic in aut. de equali. do. §. j. col. vij. et sic improprie etiam promittens dicitur stipulari. vt hic. et. ff. de cõdi. indebi. l. si non sortem. §. si decem.
* Adde quod equiuocat gl. quia secundum grammaticos stipulor est verbum cõe et eque proprie pro promissione accipitur. Iuue. quantum vis stipulare et protinus accipe quod do. et Sueto. pretorum lectoria que vetat minorem. xxv. anno. stipulari. Plau. nisi dolo malo stipulatus sis: quod rõne manifesta probatur: quia stipulatio est interrogatio et responsio simul iuncta quare nõ tam bene debet dici stipulator promittens sicut interrogans cum in ea vterque sit agens. Syl.
r ¶ Sed hec. Que diximus. s. e. §. in hac.
s ¶ Cõstitutio. vt. C. de cõtrahen. et cõmit. stipulatione. l. omnes.
t ¶ Sensum. Alias cõsensum. s. verbis expressum ab vtroque et incõtinenti: vt. ff. eo. l. j. in prin. et. §. qui presens. et. §. si quis ita interroget. licet verba inutilia fuerint inserta: vt. ff. eo. que extrinsecus, alias si diceret verba expressa nõ exigi non differret ab his cõtractibus qui ‡ cõsensu cõtrahuntur: vt. j. de oblig. ex cõsensu. j. respõ. Accur. floren.

Stipulatio fieri debet verbis apertis.

‡ Et adde quod tametsi in stipulatione verba cõsensu ac res veniant, dicitur tamen cõtractus verbalis, non aut re aut cõsensu cõsistendo: quia a verbis tanquam a causa formali substantiam eius percipiente, magis cõstat. vt. l. Iuli. §. si quis. ff. ad exhib.

v ¶ Quibuscumque. Habilibus tamen ad hoc. Quid enim si dicam a, et velim representare promittis: tu dicas b, et velis representare promitto non valet: vt. ff. de constitu. pe. qui aute. §. fi. et. l. seq. et. ff. de mune. et ho. vt gradatim. §. et si lege.
* Adde quod ratio est quia tunc constaret solo consensu stipulatio que tamen verba requirit. s. eo. in prin. Syl.
¶ Ois stipulatio. ¶ Casus nõ figuratur quia termini sunt et clari. Ideo autem nisi elapso toto die non petitur quia dilatio fuit adiecta fauore debitoris cui suum ius auferri nõ debet peteretur enim plus tempore. §. plus. j. de act. No. diuisionem qualitatum ipsius stipulationis respicientium cam formalem ipsius. Item quod pura est que neque diem neque conditionem habet. Item ex stipulatione pura statim oritur obligatio et actio. Item quod stipulatio in diem est que habet diem appositum gratia differende solutionis. Item quod ex stipulatione in die obligatio statim nascitur non tamen potest effectualiter intentari nisi totus dies preterierit. Syl.
x ¶ Omnis confestim. i. statim. vt. ff. eo. l. eum qui calendis. §. fi. et hoc nisi ratione loci si in diem. vt. j. eo. §. loca.
* Hec tamen respectu cõceptionis verborum est pura licet inspecta mente et sententia sit in diem. d. §. loca. Syl.
¶ Vel rõne rei que adhuc non est in rerum natura: vt. j. de excepti. §. ..

Obligatus pure an possit stati cõueniri.

Universidad de Deusto Biblioteca

antepe.z.ff.eo.interdũ.in prin.(j)z.ff.de cõdi.z demon.l.j.§.fi. Sed ad quid sit pmissio: cũ non incõtinẽti soluitr Rñ. nõ est sic praue intelligẽdum verbũ cõfestim ✱ vt veniat statim cũ sacco paratus: vt.ff.de sol. q diximus: sed aliqđ spacium puta. x. dierũ dandũ est: vt.j.de inutil.stip. §.fi.z.ff.de cõstitu.pecu.pmissor. Sic etiã fere vbiq cõsuetudo interponitur. vt.j.§.x.dies fiant p cepta a potestatib9, que est bona legũ interpres: vt.ff.de le.z se.cõsul.l.si de interpretatiõe.z.c.cum dilectus.extra.de ɔsuet.

✱ De quo tu z de dilatiõibus ab l.concessis. ero p Bal. hic: ex quo deprehẽdes an h gl. recte sentiat. Consuetudo elegãs interpres.

peti potest. In diem [a] cũ adiecto die, quo pecunia soluatur, stipulatio fit: veluti decẽ aureos primis [b] calẽdis Martij dare spõdes. Id autem qđ in diẽ [c] stipulamur: statim quidẽ debet: sed peti priusq̃ [d] dies venerit nõ potest [e]: at ne eo [f] quidem ipso die in quem stipulatio facta est [g], peti potest: quia tot9 is dies arbitrio soluẽtis tribui debet [h]. Neq3 enim certum est eo die in quem promissum est, datum [i] non esse priusq̃ [k] is preterierit.

✱ Adde q hec gl. falsa est in taxatione.x.dierũ. verius loqtur gl. in.§.fi.j.de inuti.stipu.arbitrio enim iudicis statuit.l.ratũ.ff.de soln. Syl.

Additio.(j) Non est tñ ibi nata actio vel obligatio: q2 cũ sit incertũ an fructus nascãtur vel nõ dies que tacite inest, habetur pro cõditione: vt.l.j.ff.õ ɔdi.z demõ.ang.

Stipulatio annua, quo ad qs viuet pura z perpetua est: sed post mortem stipulatoris obstat exceptio heredi. Aretinus. 445

At si ita stipuleris decem aureos annuos [l] quo ad viuam [m] dare spondes: z pure [n] facta obligatio intelligit, z perpetuat [o]: q2 ad tempus non põt deberi: sed heres petẽdo pacti exceptiõe submouebit.

Stipulatio collata in aliquẽ futurum euentum incertũ, est conditionalis. Aretinus. 446

Sub cõditione stipulatio fit: cum in [p] aliquẽ casum differtur [q]

§.plz.ff.de act.z obli.sed datur exceptio ex tacita cõuentione vt dixi: quare aũt secus sit in legato videbimus in glo. No. q stipulatio annua pura est q2 tempus apponitur gratia multiplicãde obligationis. Itẽ q licet stipulatio annua limitet tempore vite stipulatoris tamen ipso iure est perpetua z trãsit ad heredes. Item obligatio nõ põt limitari tẽpore. Item q quãuis ipso iure tranieat ad heredes tamẽ de equitate datur exceptio. Syl.

l At si. Annuos. aliud si dixerit singulis annis. Nam primo casu in initio cuiuscunq3 anni: scđo in fine committitur stipulatio: q2 sic est in legato sic relicto: vt.C.qñ dies lega.ce.l.j.

✱ Ratio est q2 in primo casu tps non apponitur gratia solutiõis differende: sed ad multiplicandã ✱ obligationẽ.in scđo vero tps apponit gratia differẽde solutionis: excipe tñ a primo casu relictum respectu certe necessitatis.d.l.nec semel.§.si in habitationem. Item relictum fructuum vel pecunie ex fructibus percipiendis.l.firmũ.§.pater.ff.quando dies leg.ced. Syl.

clat, possit rescere.c.cõsuluit.extra de offic. ac potestate iud.dele. Icõm Porc. poss.tq denuo absẽrei tari.l.si post ff.de iud. Promitto decem aureos annuos: z singulis annis differant.

✱ At quot modis contingat tempus obligationi adijci vid hic per porc.ex quo hec sunt de sumpta.

Stipulatio an possit fieri sub cõditione.

a In diẽ.l.fit stipulatio. Sed nũquid stipulatio est actus ciuilis. Rñ. sic.vt.j.de actio.§.de cõstituta.ergo nõ debet recipere diẽ nec etiã cõditionem: vt.j.de re iu.actus. Sed dic q hic actus ibi nõ cõputatur: sic in nouatione vt dicitur.ff.de noua.l.nouatio. Et illa regula actus habet locum in suis numeratis casibus.

b Primis. super fine hoc dicit.ff.e.eũ qui calẽdis.in prin.

In diem z ad diem teneri differunt.

c In diẽ. Aliud si ad diẽ: nã tũc vsq3 ad diẽ tenetur z nõ post, vt.ff.de act.z obliga.l.obligationũ fere.§.j.z dic qđ idem est dicere ex die quod in diem. vt di.l.in principio.z hic.

d Priusq̃.nã cessit: sed nõ venit dies: qđ dic: vt.ff.de ver.sig.cedere.

e Non põt.sic.ff.si cer.pe.certi ɔdictio.in prin.z si petat repellitur per exceptionem: vt.ff.de excep.§.preterea.

✱ Hanc gl. disputatiue reprobat Fortu.in.l.item quia.col.ix.in princ.ff.de pact. Syl.

✱ Uid quorsum trahat Bal. hanc gl. et qd de ea sentiat.

f Ne eo qdẽ ipso. Nisi ab initio sic dicat hodie dare spondes quo casu pura est: vt.ff.e.liber homo.§.decẽ.sed si est pura ergo ✱ peti non potest ante.x.dies: ita enim determinat verbũ cõfestim.s.eod.§.ois.et in.d.l.ff.eo.liber homo.dicitur q eadẽ die: ergo male. Sed ibi expresse est dies.

Confessiz determinate p x.dies.

✱ Adde gl. verã q2 in dubio talis adiectio nõ vr apposita gratia differẽde solutiõis sed representãde pmissiõis aut solutiõis accelerande. d.§.decẽ.secus si aliter de mẽte cõstaret vt dicit ibi Bar.z seq.doc. Syl.

g Facta est.s.vt soluatur.

✱ Hanc gl. notabilem z memorie cõmendandã ait hic Bal. et vide praxim quaz h tradit.

h Tribui debet.hic ✱ no.ɔõnem de facto. Iudex statuit terminum perẽptoriũ partib9 ad audiẽdũ sniam puta diẽ Iouis, vna partiũ nõ veniẽte eadẽ die q̃ro qñ debeat ea snia ferri: an die statuta vel sequẽti? Et videt q nõ die statuta: q2 vt in cõtractib9 tota illa dies vr sua vt hic. Et pro hoc est.ff.de fer.l.more romano, per quã legem etiam si media nocte venisset satis sufficeret: vnde pz q ex hac die ferri nõ debuit. Itẽ alia rõne, q2 post perẽptoriũ debet eã partẽ absentẽ citare iudex: vt.ff.de iud.l.post edictũ.z inter vnã citationẽ z aliã dz esse spaciũ decẽ dierũ olim: vt.ff.de iud.l.per interualla: hodie.xxx.dierum.vt in aut.de liti.§.oẽm.colla.viij.z ẽm cõsuetudinẽ Bononiẽ.vnius diei. Unde ptz q in die perẽptorij nõ debet ferri. Sed in illa lege post edictũ exponitur: debet id est potest. Itẽ vr ecõtra q in die perẽptorij debeat indicari: vt.C.qñ prouo.nõ est neces.l.cũ non eo die. Itẽ si fit ita ppe serovt certum sit eam partem amplius nõ posse venire debet iudicare in die peremptorij: vt.ff.de ver.obli.l.cum stipulatus sum mihi a proculo.z.l.liber homo.in fi. Et verior opinio.

✱ Aduerte tñ q si quis in aliquem actũ ad certũ diei horã sit citat9 vt eo compareat hora, post eã horam prestitutã nõ possit act9 ille celebrari: qm tũ pre nõ el gata hmõi actus celebrari videtur vt.l.aut qui aliter.§.j.f.quod vi aut clã.que in h est valde notab.secundũ Bal. Et adde gl. nfe ibi, debet ferri zc. qđ si iudex velit in hoc absenti gratificari vt i crastinũ negociũ rei

✱ Adde hoc esse hodie expressum in.c.cõsuluit.de offi.deleg.z tenent cõmuniter doc.in.d.§.decem. Syl.

Sed tamẽ post vesperas statim vel in ipsis vesperis debet ferri: vt in aut.de in.§.sedebũt.col.vj.sed nec in nocte debet ferri snia: z ita paulo post ✱ egressũ vesperarũ debet iudicare. Et ita qdã electi ad quoddam cõsilium de facto iudicauerunt.

✱ Adde q ita cõiter tenetur in.d.c.cõsuluit.z in.d.§.decem.nisi accẽdãtur tria luminaria ẽm Bar.in.l.non minorẽ.C.de trãsac.vbi qd in interlocutoria de qua Ang.hic etiã q ferri põt de nocte. Syl.

i Datum nõ esse.i.non est hoc verum incõmutabiliter.

k Priusq̃.vt.ff.eo.quicqd.§.fi.z de pig.act.si necessarias.§.si annua.

✱ At si ita stipuleris ¶ Casus. Proponebat stipulationẽ hoc modo cõtractam, promitto.x.annua quo ad viuam: querebatur an talis obligatio pura esset z ad heredẽ transiret: z videbatur conditionalis vltra primum annũ sicut z sunt legata.l.in singulos.ff.de ann.le.z q ad heredem non transiret vt ibi dicitur: cõtrariũ tamẽ deciditur ea ratione q2 ex quo limitauimus ad tẽpus vite non potest vlterius peti quia ita censet tacite conuẽtũ ne post tẽpus petatur, transmittit ergo obligatio quia tẽpus non est modus tollẽde obligationis.l.obligationũ fere.

Et.ff.qñ dies leg.ce.l.nec semel.vñ versus. Annua si debes tunc respicies caput anni. Anno si debes in fine teneberis anni: vt dices.j.de inuti.sti.§.q hoc anno.z.ff.e.l.q hoc anno. Sz nunqd est vna stipulatio: vel plures? Rñ.vna est: vt.ff.eo.si stichũ.§.j.(j) lz legata sic relicta sint plura: vt.ff.de do.cau.mor.l.senat9.§.fi. Sed que est ratio? Respõ. q2 semel in stipulatione inspicitur cõditio stipulantis: vt si sit filius acquirat patri z vna est actio: vt.ff.e.si filius: lz in legatis pluries cõsideraf.s.singulis annis: cũ singulis annis cedat dies legati: z plures sint actiones: vt.ff.de an.leg.l.cũ in annos.z qñ dies leg.ce.l.cum in annos. Sed.M. dicebat hanc esse differẽtiam: q2 in stipulatione est vna verborũ ɔceptio: sed quantũ ad rei veritatẽ plures sunt: sicut legata: z facit per no.ff.eo pluribus.§.j. Sed ibi certe per alia verba fuit facta.s. per hec annua bima: trima die: vel dic q ibi quorũdam snia recitatur. Nec obstat q vna est conceptio.nam z in legato vna est conceptio.

✱ Adde q rõnes differẽtie assignate in gl.sunt potius illatiões: vnitas enim actiõis est effectus vnitatis stipulatiõis nõ ratio: vñ ab alijs assignat ratio q cũ stipulatio pẽdeat a ɔsensu duorũ est firmior z non ita multiplicabilis sicut legatũ sicut videmus debilius legatum quod efficitur caducũ per mortem legatarij: quod non est in stipulatione vel quia legata dantur ob bene merita.l.nec adiecit.ff.pro socio.z regulantur a mente testantis que videtur esse vt hic habeat donec viuit z non vltra z ideo subest cõditio si viuat: secus in stipulationibus vbi nõ menus verborũ attenditur.l.quicquid astringende.ff.de ver. oblig.vel q2 in legatis in dubio fit interpretatio pro herede ɔtra legatarium in stipulatione que promissorem.l.veteribus.ff.de pac. Syl.

m Quo ad viuam.id est donec viuam.

n Pure facta. Sz rõne primi anni sed rõne sequentium est in diem quo ad quid q2 ante annum non debetur: z cõditionalis quo ad aliud: nam alias non debetur nisi viuam: ar.ff.e.l.hoc iure: z.l.in illa. Uel dic q est pura abnegatiua: id est non conditionalis. ✱

✱ Adde q gl.est falsa: q2 si illa verba facerent conditionem sequeretur q obligatio que post mortem stipulatoris tenetur promissor, ipso iure heredi non posset nasci est ergo conditionalis inspecto effectu propter equitatem pacti. Syl.

o Perpetuat.i.donec viuat: sic.ff.p soc.l.j.ẽm quosdã.imo ✱ dic per oia secula: ẽt post mortẽ: nã tẽpore nõ tollit obligatio ipso sz iure.(j) vt sequit: vt.ff.de act.z obli.l.obligationũ fere.§.placet.z.ff.de serui.seruitutes.sed per exceptionem vt sequitur: sed heres petendo zc.vt.ff.de actio.z oblig.l.obligationum fere.§.placet.z.ff.de serui.l.seruitutes.

Additio.(j) Nisi expresse vel tacite ex stipulantis paupertate pro alimentis deducta censerentur: z ita ẽm Bart.potest saluari glo.in.l. stichum.§.huiusmodi.ff.eo.licet fit magna diminutio. Uel dic q quoties agitur de multiplicanda obligatione infinitas est euitãda: vt.l. fideicom.nis.§.si decem.ff.de le.iij. Angel.

✱ Sub conditione. Casus nõ figurabitur nisi literaliter q2 est declaratio notissimi termini in quo nulla est difficultas. No. q in stipulatione conditionali obligationis natiuitas differtur in euentũ conditionis. Item stipulatio conditionalis est illa que differtur in aliquem casum futurum vel non futurum: z q fit per coniunctionem si. Syl.

p Sub cõditione. In aliquem casum.s.in aliquam fortunam inopinatam: vt possit se habere ad esse z non esse qđ in futuris tantum est: vt j.eod.§.conditiones.

q Differt obligatio. Nã ante euentũ cõditionis obligatio cessat: vt.ff.si cer.pe.l.non omnis.z sic ea pendẽte non est debitor sicut nec heres sub cõditione institut9 interim est heres: vt.ff.fami.her.si maritus.

✱ Hunc locum postremũ sic explicat Jas. vt velit h.c glo.per hec vba dicere, qđ est pura z non cõditiõalis, z ab negatiua respectu psone heredis: qm n cõtingat stipulatorẽ intermortuũ, lz mero iure trãseat ad heredes eo, z pura ac perpetua vt in tex. abnegabit tñ heredib9 petentibus id est denegabit, vl etiã ẽ ab negatiua respectu ipsi9 stipulatoris si petat ante annum.

✱ Tu vide to apõ Jo. d. Plat.qd sequitur post sententia ac Benedicti de Plũbino quos hic refert z qđ hic sũ lius rẽ hãc tractari per Bald. hoc loco.

Adde

✱ Adde q nec pure institutus dicitur heres ante aditã.l.heres qñq3.ff.de acqui.here. Syl.

Arg.contra.C.de cõsti.pe.l.ij.in eo qđ dicit cõditionale debitũ posse cõstitui.qđ nõ posset nisi esset debitũ: vt.ff.de cõsti.pe.l.j. Sed dic q sufficit debitũ spe. Itẽ nec illud iterũ debetur vt.ff.de constit. pecu.id quod. Item argũm.contra.ff.ex q.cau.in posses.eat.l.in possessiõe.z.ff.de ver.sig.l.creditores. Sz rõne spei creditores dicuntur: vt.j.eo.§.ex conditionali.✱

Additio. Impproprie tamẽ: pprie aũt creditor est qui fidẽ alterius credẽdo secutus est: z ita intelligitur statutũ de eo qui credidit faciẽs mentionem: secus si de creditore simpliciter: q2 itelligit quocunq3 alium habeat obligatũ: dũmodo non in diẽ vel sub conditione. Ange.

✱ Adde tñ qđ si testator mandat oibus suis creditorib9 satisfieri intelligat de debito efficaci, nõ aũt de eo q põt exceptiõe repelli secundum Bart. in.l.si secui flani9.ff.de sol.

✱ Si quis ita stipulat. ¶ Casus Querebat si pmissum sit si nõ ascẽderis capitoliũ: qñ hec conditio verificaretur z videbat q in vita q primũ ascẽdere potuit z nõ ascẽdit q2 videt eius animi esse. cuius cõtrarium rñdetur q2 cũ sit in potestate mea quotidie ascẽdere non possunt verba stipulationis verificari nisi secuta morte z ideo est ac si promissum esset cũ morieris. No.summarium. Syl.

✱ Hũc.§.notãt doc. in h qđ in cõtractib9 locũ nõ habeat cautio mutiana.de qua ze vide hic apd Por. z per Jas. in add. ad eundem.

obligatio: vt si aliquid factũ fuerit, vel nõ fuerit, cõmittatur stipulatio: veluti si titius cõsul fuerit factus: quinq3 aureos dare spõdes.

Conditio negatiua impletur morte. h.d. Are. 447

Si quis ita stipulatur: si [a] in capitolium nõ ascẽdero, dare spõdes [b]: perinde erit, ac si stipulatus esset: cũ moriet [c] sibi dari ✱.

Stipulatio cõditionalis trãsmittitur ad heredes. Areti. 448

Ex cõditionali stipulatione tãtum spes [d] est debitũ iri: eãq3 ipsaz spem in herede transmittimus [e], si priusq̃ conditio extet, mors nobis contigerit [f].

Locus solutiõi adiect9, afficit stipulatione in illã diem qua verisimiliter posset ad locũ puenire: et impossibilitas vitiat stipulationẽ. Angelus areti. 449

Loca etiam [g] inseri stipulationi solent: veluti Carthagini dare spondes? que stipulatio licet pure fieri videatur: tamen reipsa habet tempus [h] adiectũ, quo promissor vtatur ad pecuniam Carthagini dandam. Et ideo, si quis rome ita stipuletur: hodie carthagini dare spondes: inutilis erit stipulatio: cum impossibilis [i] sit repromissio.

Conditio de preterito, vel de presenti, non suspendit obligationem. Aretinus. 450

Conditiones, que ad presens vel pteritũ tempus referũtur, aut statim infirmant obligationẽ, aut oino nõ differũt: veluti si titius cõsul [k] fuit: vel si meuius viuit, dare spondes? Nam si ea ita non sunt: nihil valet stipulatio: sinautẽ ita se habent, statim valet: que enim per rerum naturã [l] sunt certa non morantur [m] obligationem: licet apud nos incerta [n] sint.

Etiam facta pñt in stipulationem deduci in quib9 vtile est adijcere penam: ne alias stipulator habeat probare interesse. Aretinus.

Non solum [o] res in stipulatum deduci possunt: sed etiam facta: vt, si stipulemur aliquid fieri, vel non fieri: z in huiusmodi stipulationibus optimum erit penam [p] subijcere: ne quantitas [q]

Additio. No. q lz in actib9 iudiciarijs tẽpus itinerandi sit statutũ certum: vt.xx.milliarium singulo die: vt.l.j.ff.si quis cau.z dic vt ibi per Bar.z docto.tamẽ in cõtractibus non est determinatus: sed totũ residet in pectore iudicis: qui multa debet cõsiderare: z locũ: z periculũ: z qualitatẽ psone vt.l.cõtinuus ✱.§.j.z ibi vide Bar.z Imo.ff.eo. Ang.

i Impossibilis. Rõne eni impossibilitatis stipulatio vitiat: vt.j.de inuti.stip.§.si impossibilis.nisi vterq3 hẽret ibi procuratorẽ: z egisset qlibet cũ suo vt eadẽ die fieret solutio: vt.ff.e.l.fi.§.si int eos.

✱ Adde hoc nõ pcedere in contractibus bone fid. vel ẽt stricti iuris habẽtibus naturã bonefidei.l.insulã.§.j.ff.loca.l.si mihi z tibi.§.si quis seruos.ff.de lega.j. Syl.

✱ Conditiones. ¶ Casus non figuratur in notissima regula nisi rõem dubitãdi dicas esse ignorantiam nostrã que videtur suspendere quousq3 sciat: qđ tñ est falsum q2 ɔditio refert ad veritatẽ rei q licet tñ incerta nobis sit legi tñ est certa. No. q ɔditio de presenti vel de preterito falsa statim infirmat obligationẽ sicut vera facit statim stipulationẽ validã. Itẽ no. q certa in cõtractib9 non suspendunt obligationẽ dummodo sint certa in rerũ natura. Syl.

ditionali in qua heredis vel legatarij factũ nõ versatur: lz testatoris q heredi acle gatario dũ taxat presumi volũ se prouidere. nõ etiã eoz heredib9 cũ institutioner ac legata ad here merita fieri dicantur. l. nec adiecit ff.p soc. vñ non intelligũtur heredes vl legatarij heredes vocat qui tanquã icerti nõ potuerũt õ testatore hñ ineren: quid dicat Bart. eẽm id ex sententia Christo. Castell. et Chr. Porc. ✱ Et vide in h qd velit Specul. tit. de loc.§.nũc aliqua.

a Si quis ita. Si in capitolium non ascẽdero.s.posuit in affirmatiua cõditione z negatiua: nũc in negatiua tantum.

b Dare spondeo.s.v.aureos, vel aliquid aliud.

c Cum morietur. similes sunt iste due stipulatiões in hoc q2 mortuo stipulante in vtroq3 casu cõmittitur: vt heredes agant.nam põt obligatio ab herede sic icipere: vt.C.vt act.ab here.z cõtra her.l.j. Dissimiles in hoc: q2 prima cõditionalis secunda in diẽ quem diẽ certũ est euenire: vt.ff.de condi.inde.nam si.lz nesciamus quãdo: vt.ff.de cõdi.z demon.l.j.z in aut.de nup.§.deinceps.coll.iiij.

✱ Adde q nõ est intelligẽda in diẽ vt.s.eo.§.ois sed in diem incertũ quia als diceret nata obligatio z actio quod est falsum.l.dies incert9.ff.de condi.z demonstra. Syl.

Ex conditionali. ¶ Casus. Querebat an stipulatio cõditiõalis premoriente stipulatore ante cõditionis euentũ transiret ad heredes z videbatur q non: q2 cũ ante euentũ conditionis nõ sit nata, nec obligatio nec actio, nõ videt posse in aliũ transferri qđ quis non habet.l.nemo plus iuris.ff.de regu.iur.maxime cum hoc videamus in legatis vt premoriente legatario non trãsmittat spes legati cõditionalis.d.l.j.§.finautẽ sub cõditiõe.C.de cadu.tol.cõtrarium deciditur ex ratione posita in gl.in versi.cõtigerit que cõiter approbat q̃uis et alie assignetur. No. q spes futuri debiti ex contractu conditionali transmittitur ad heredes. Syl.

Diem cedere z venire differunt.

d Spes est.non aũt cessit vel venit dies, sed in pura statim cedit z venit.ff.de verb.sig.cedere: sed in illa que est in diem statim cedit dies legati: sed non venit.s.eo.§.in diem.

✱ Notaigit ex hac glos. spes conditionalis stipulationis ad heredes stipulatoris trãsire q in stipulatiõe factũ stipulatoris infit qui nõ solũ sibi, sz z heredi puidere conijcit, quod secus habet in legato vel hereditate cõ

e Trãsmittimus.sic.C.de his qui ante aper.tab.l.j.

f Contigerit.sed quare legatarius cõditionalis legati spẽ ad heredẽ nõ trãsmittit: vt.C.de cad.tol.§.finaũt. Rñ.in ✱ stipulatione interuenit factum stipulantis volentis sibi prospicere, z sic heredi: vt.ff.de proba.l.si pactũ qđ non est in legatario.cuius nullum factũ interuenit z eodẽ modo rñde in hereditate conditionali.

✱ Loca etiam inseri. ¶ Casus. Quia ex pura stipulatione statim agi põt.§.ois.s.e.dubitabat an si in pura stipulatione sit adiectus locus quo dari prestarive q debeat p hoc impediat natiuitas obligatiõis z actionis.z videbat q nõ q2 vt dicit tex.pura est: dicit tñ Azium rõne assignata in tex.nõ eni est verisimile ɔhẽtes voluisse ipossibile.l.nõ solũ de act.z obl.iõ cõiectura fit q voluerũt inesse tacite tps quo ad locũ puenire possit.z hic est q si pmisi dare hodie Carthagini: q2 mẽs apparet vitiat ratione impossibilitatis. No.summariũ. Syl.

g Loca etiam. Non solũ conditio vel dies.

h Tẽpus. q bonus iudex arbitrat qđ dic, vt.ff.eo.cõtinuus.§.cũ ita.

k Conditiones. Consul fuit.sic.ff.si cert.pet.itaque: z.l.cum ad presens tempus.pater etiam in.l.conditio.ff.de verb.oblig.

Natura est duplex.

l Naturã. Ergo nec futura morantur obligationẽ.nã etiã illa p rerũ naturã certa sunt: vt.ff.de indi.sed z si restituat.§.fi.cõtra: sed dic q aliud est esse certũ per rerũ naturã.i.p naturalẽ cursum nature: per quã sola preterita z presentia sunt certa: z ita hic accipitur. Et etiã illa futura certa sunt que non habent se ad vtrumlibet: vt si moriar.nam z hec non morantur obligationem: vt.ff.de condi.inde.nam z fi.z.l.prece.z se.z.ff.de noua.si pupillus.§.qui sub conditione.(j).

✱ Hec glo.est falsa qui in diem incertum suspendit.l.dies incertus de condi.z demon in.l.quodcũq3.§.fi.ff.eõd.quamuis videretur dicendum q promittẽdo si moriar ista sit pura quia certum est me moriturum promittendo cum moriar suspẽdatur obligatio quia videtur facta adiectio causa differende solutionis. Syl.

Et aliud est in natura rerũ.i.in sciẽtia dei in qua omnia q sunt vel fuerũt vel futura sunt (teste Boetio) tanq̃ presentia sunt. Itẽ z alias sunt mille anni añ oculos eius tãq̃ hesterna dies q preterijt: z dr prima natura naturata: sed scđa natura naturans qđ idẽ est qđ ipse deus.

✱ Adde q hãc glo.disputatiue reprobat Fortu.in.l.iurisgẽ.§.z ideo.xvj.col.fi.de pac. Syl.

Additio.(j) No.ex glo.cõditiones in futurũ collatas que necessariam habent existentiam non differre obligationem: quod verum limita si proferatur per tale quid quod tempus significat.promitto cũ morieris.§.id autem.j.de inuti.stipu. Christo.

m Non morantur. Id est non suspendant siue differunt. Accursius.

n Incerta sint.ff.de reg.iu.l.in totũ.ɔtra. Solu.illa loqtur in his vbi pũs solẽnitas exigit: vt.vij.testes in testamẽto vt.s.de testamẽ.§.j. Uel loquit in illis casib9 vbi certa sciẽtia z intellect9 de pñti exigit in cõtractibus puris: z.C.de don.nec inuitus.hic autem in conditionali.

✱ Ultima verior z patet ex verbis.l.in totum. Syl.

✱ Non solum res zc. ¶ Casus in notissima regula nõ ponitur nisi literaliter. Hoc tamẽ vnum aduertendũ putaui q ideo pena nõ apponitur in stipulatione rerũ q2 ad ea prestanda cogitur pcise promissor qđ cum nõ sit in stipulatione facti vel non facti vtile cõsilium est apponere. No.etiam facta in stipulationẽ deduci: z dicuntur facta etiã non facta. Item q vtile est in his stipulationibus subijcere penã.ratio assignatur hic z alia ponitur in.l.fina.de preto.stipula. Item q petẽti interesse incumbit onus probandi quantitatem certam. Syl.

o Non solum. De stipulationibus que in dando cõsistunt: hucusq3 diximus.nunc de his que in facto consistunt. Accursius.

p Penam subijcere. Sic: scilicet consiliũ simile.ff.de preto.stipu.l.fi.

q Quantitas.ff.de arb.l.non autem.contra. So.non interest quo ad

hoc vt valeat cōpromissum. Interest tñ quo ad vtilitatē stipulationis. ¶ Probare. sed quomodo interesse probat? Rñd. per testes vt hic innuitur. ⁊ C. de sen. que pro eo. l. j. §. j. nisi petat ex dolo alterius, tunc per solum sacramentū, vt. ff. qđ vi aut clā. l. semper. §. in hoc interdicto. ⁊ §. seq. ⁊ C. vnde vi. l. si qñ. ⁊ C. de iure do. impe. l. j.

* Addo huc quo interesse pbetur: vt in. cōi. extra q̄ met cā. ⁊ cōmodi in c. si diligenti. extra de foro cōpe. ⁊ ff. de vi ⁊ vi arm. l. iij. §. interdicto. ⁊ ibi. q. iij. c. qđ frater. ⁊ per Imm. in d. c. si. quod met. ⁊ Bar. in l. nemo. ff. de duob. rei. ad fi. Et adde quoq; notabiliter qđ licet nil de eo q interest pbatū sit, si tñ iudici aliūde ex informatiōibus quibusđ ab officio eius receptis cōstet, debeat ipse iudex condemnatiōez facere l. j. C. de sen. que pro eo q. ⁊ ibi per Bart. ⁊ l. semper §. hoc interdictū. ff. quod vi aut clā. ⁊ facit q not. Bart. in. l. si quid ex Pamph. ff. de leg. ij.

b ¶ Quedā nō fieri. Puta ire romam.
c ¶ Quedā nō fieri. puta per floren. non ire.
d ¶ Clausula. s. penalis. Accur.
e ¶ Factū erit. hoc redditur. ij. dicto.
* Adde q si voluisset singula singulis referre non preposterasset: vñdicas vtrāuis conceptionemodebere advtrūq; referri ita vt vna queuis earum sufficiat in penali stipulatione subiecta stipulationi vtriusq; scz facti ⁊ nō facti lz etiā ambe cōceptiones subijci possent. Syl.
f ¶ Factum non fuerit. hoc refertur ad primū. Et si ex vno capite sit pena cōmissa nō cōmittet plus: vt. ff. de arbitri. l. si duo. §. fi. nisi hoc actū sit: vt pluries cōmittat: vt. ff. de trāsa. qui fidem.
¶ Additio. Itē nisi sit apposita sup facto iterabili vel cōtinente plura capitula si ratiōe interesse petatur fm Jo. fab. hic. Et not. q iuramentum de nō cōueniēdo habet vim istius clausule. Itē facit, vt actus valeat eo meliori modo, q̄ potest. Ang. are.

Continuatio.
¶ De duob' reis stipulandi ⁊ promittēdi. ¶ Or in stipulatiōe de qua dictum est. s. titu. j. plures persone interueniunt qñq;, quarū quedam dicunt rei stipulandi, alie rei pmittēdi: ideo dicit de duob' reis stipulādi ac pmittēdi. Accur.

stipulatiōis in icerto sit, ac necesse sit actori probare[a], quod eius intersit. Itaq; si quis vt fiat aliquid stipuletur, ita adijci pœna debet: si ita factum nō erit, tūc pœne nomine decem aureos dare spōdes. Sed si quędam[b] fieri, quędā nō[c] fieri vna eademq; cōceptione stipuletur quis: clausula[d] erit huiusmodi adijcienda, si aduersus ea factum erit[e], siue quid ita factū[f] nō fuerit: tūc pœne nomine decē aureos dare spondes.

¶ De duobus reis stipulandi et promittendi. Tit. xvij.

¶ Duo rei stipulandi fiunt, quādo separatim interrogāt debitorē ⁊ ipse simul vtriq; rñdet. Ang. are.

Et stipulādi[g] ⁊ promittendi duo pluresve rei fieri possunt. Stipulandi ita[h], si post omnium interrogationem, promissor respōdeat spondeo[h]: vtputa cū duobus separatim stipulantibus. Ita promissor respōdeat: vtriq; vestrū dare spondeo. Nā si prius Titio spopōderit: deinde alio interrogāti spōdeat[i]: alia atq; alia erit obligatio: nec credunt[k] duo rei stipulandi esse.

¶ Si duo promittāt eisdem eandem pecuniam, efficiuntur duo rei promittendi. Angelus aretinus.

¶ Duo, pluresve rei promittēdi ita fiunt. Męui decē aureos dare, spondes? ⁊ Sei eosdem decē aureos dare spondes? si responderant singuli separatim spondeo[l].

¶ Natura duorū reorum est: vt quilibet teneatur insolidum: sed vnius solutione ⁊ receptione, tollitur obligatio vtriusq;. Aretin.

¶ Ex hmōi obligationibus,[m] ⁊ stipulationibus solidum singulis debet: ⁊ promittētes singuli insolidum tenētur. In vtraq;[n] tñ obligatione vna res vertitur: ⁊ vel alter[o] debitū accipiēdo, vel alter[p] soluendo, omnium perimit[q] obligationem: ⁊ omnes liberat[r].

¶ Diuersitas tēporis adiecti solutioni non facit cessare constitutionem duorum reorum. Areti.

¶ Ex duobus reis promittendi, alius pure, alius in diem vel sub conditione obligari potest[s]: nec impedimento erit dies, aut conditio: quominus[t] ab eo, qui pure obligatus est petatur.

¶ De stipulatione seruorum. Titulus. xviij.

¶ Etiā seruus hereditarius pōt stipulari: ⁊ acquiri heredi futuro. Angel. areti.

Seruus ex persona

niente actu extrinseco: longū autem aut breue spacium taxandum est arbitrio iudicis. no. in. l. continuus. ff. de verbo. obli. Syl.
k ¶ Nec credūtur duo rei. Scilicet vt vna sit obligatio ⁊ vnius rei: sed sunt creditores duo ⁊ diuersarum rerum: vt infra eo. §. ex huiusmodi.
* Duo pluresve. ¶ Casus sitr non ponit qr tex. exēplificat. Not. qualiter ɔstituant duo pluresve rei pmittēdi. Syl.
l ¶ Spondeo. Hoc acto vt fiant duo rei. ⁊ insolidum. vt. ff. eo. reos. §. fi.
* Ex huiusmodi. ¶ Casum figurare nō expedit cum regula clara sit: statim eni q tenētur insolidū vel habent obligatos insolidū plures reos debēdi sequit q solutio vel receptio vnius aliū liberat vt infert iuriscō. in. l. ij. ff. e. Notabilia clara sunt q duo rei debēt vel eis debetur insolidū ⁊ q solutio vel receptio vnius liberat omnes. Syl.
m ¶ Et hmōi. Obligationib'. Hoc refertur ad reos pmittendi: ⁊ quod sequitur ex stipulationibus ad reos stipulandi: vt probatur. j. statim.
n ¶ In vtraq;. i. vtriusq; obligatione. nam vna est quo ad vnum effectum: vt. ff. eod. l. iij. in fi. sed plures sunt: quia plures tenentur: vt hic.
* Dic plures etiam distincte essentialiter. l. eādem in fi. ff. eo. Syl.
o ¶ Alter. Scz reorum stipulandi.
p ¶ Alter. Scilicet reorum promittendi.
q ¶ Perimit obligationem. Ille qui accipit.
r ¶ Liberat. Ille q soluit. Similis lectio seu implicatio verbor est. ff. de arb. l. si duo. Uel dic q qlibet istor referat ad vtrūq; supra dictū. Et pñt fieri ⁊ in stipulatiōe duo rei: ⁊ in q̄libet gñe obligādi: vt. ff. e. l. eandē.

Obligatō eadez pōt esse vna et plures.

Diuisio.
E stipulandi ¶ Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primo ponit de duobus reis stipulandi qualiter fiāt. Scđo de duobus reis promittēdi. Tertio ponitur effectus ipsius obligationis pluriū reorum. Quarto redit ad duos reos pmittēdi. Scđa ibi. §. (Duo pluresve) Tertia ibi. (Et huiusmodi.) Quarta ibi. (Ex duobus.)
* Et stipulandi. ¶ Casus in declaratione terminorum nō figurat nisi literaliter ⁊ Impera. ipse literaliter format casum exēplificādo, verba enim ⁊ modus cōstituēdi est clarus. No. q in cōstitutione pluriū reor stipulandi debet precedere oīum interrogatio: ⁊ sequi promissoris responsio vna oībus. Itē q duo stipulatores quibus separatim promissor distinctis actibus promittēdi respōdet nō sunt duo rei stipulādi que intellige in dubio. Syl.

Reus stipulandi. Re' promittendi.
g ¶ Et stipulādi. hic dicitur reus stipulādi ille qui rem aliquā: vt pecuniam stipulat a re nō reatu dictus. Et cōtra reus promittēdi qui aliquā rem promittit: vt. ff. e. l. j. al's reus tñ debitor dr. vt pz. C. de iu. cal. l. ij. al's dicit reus qui cōuenitur: vt. C. de in. l. properandū. §. ⁊ siquidē. ⁊ dic vt. ff. e. l. j. Potest dici ⁊ alio respectu reus stipulādi ⁊ pmittendi: vt dicitur in gl. Accur.
h ¶ Spōdeo. hoc adiecto, vt sint duo rei insolidū, etiā ‡ iure veteri vt. ff. e. l. reos. §. fi. ⁊ §. cum in tabulis.
* Adde vel aliter cōstat cōtrahentes voluisse facere duos reos quia erūt nihilominus vt patet ex cōmuni opi. post Barto. in. l. ij. ff. eod. in j. ⁊ ij. questione. Syl.
i ¶ Spōdeat. Ex internallo, puta si diuerterunt ad alios actus extraneos: vt. ff. e. l. duos. §. fin. al's si non est extraneus actus cōtradiceret. d. l. ei qđ modo dixerat tibi, nam si prius ⁊ qđ dicit. ff. eo. l. iij. Accur.
* Dic quod magnum interuallum nedum vitiat cōstitutionem duorum reorum sed impedit respondentem obligari. l. si ex duobus. in pn. vbi Barto. ff. eo. Hoc si intercedat inter interrogationē ⁊ responsionem, secus si inter vnam obligationem perfectam ⁊ aliam ⁊ constet de voluntate. l. iij. in princip. ff. eod. secus in modico tempore non interue-

‡ Hāc approbat bal. qui ait hic veritatē dō ceri secūdū Pet. ⁊ Dy. Ceterq; quātū ad duor reorū rñdebēdi tñ credendi cōstitutiōez ptinet. dic intra distinctiōez quā h tradit bal. post Bart.

¶ Intellige dummodo constet contrahentes id agere velle.
* Ex duob' ¶ Casus. Fuit dubitatū an si ex plurib' reis alter simplr ⁊ pure alter sub cōditione vel in diem pmittat vitiet cōstitutio duorū reorū: ⁊ videbat q sic: qr clarū est imparitatē vitiare talem cōstitutionem. l. eandē. §. sed ⁊ si quis. ff. e. Itē qr cum debeant insolidū vel eis debeat nō pñt pariter cōueniri qr alterius nata erit obligatio ⁊ actio: alterius non. Cōtrariū tñ rñdet: rō aūt est qr disparitas est in qualitate non in substātia. Item a principio speratur q reducat ad equalitatē: quo casu talis imparitas nō videt quo ad. l. imparitas ab initio: ⁊ ideo cessat ratio dubitandi. No. summariū. Item q dies vel conditio alterius non erit impedimento quo minus ab alio petatur. Syl.
s ¶ Ex duobus. Potest. Sed nonne est hic imparitas qđ esse non dz: vt. ff. eo. l. eadem. §. sed siquis? Respō. fm. Mo. quod ibi regulariter dicitur: fallit hic: vt. ff. eo. si ex duobus. §. fina. Alij vt. P. dicūt q hic non est imparitas cum adueniente conditione vel die ambo equaliter teneantur: sed adhuc medio tēpore remanet imparitas. quare dic ‡ q in quantitate debita vel re que debetur non potest esse imparitas: vt ibi: sed in alijs potest: vt hic. ⁊ ff. eod. l. si ex duobus. §. fi.
* Dic ratione vt dixi in positione casus. Syl.
t ¶ Quominus. Sed adueniente conditione socium poterit cōuenire mandati fm quosdam. vel verius nego. gesto. vt. C. eod. l. j. Patet ergo constitui posse pure duos reos debendi: ⁊ quemlibet insolidum conueniri: vt. C. eod. l. j. Hodie contra: etiam ‡ si hoc actum est expressum: nisi altero absente vel inope existente: vt in auth. de duobus reis. §. j. ⁊ authen. hoc ita. eo. tit. C. nisi renunciatum fuerit illi constitutioni: vt. C. de pac. l. pen. ⁊ ff. de min. l. index.
¶ De stipulatione seruorum. ¶ Supra tit. j. ⁊ tit. prece. dictum est de stipulatione liberarum personarum. Uerum qr interdum serui stipulantur: ideo de his tractaturus intitulauit de stipulatione seruorum.
S Eruus. ¶ Totus iste titul' diuidit in tres partes. Primo q seru' stipulādo acqrit dño in cuiuscūq; psona stipulatio concipiatur

‡ Et hanc posteriorez gl. snia; oīno post oēs disceptatione approbat Jason. ‡ Hanc gl. quasi mirabilez ac singularē not. atq; expendit Jas. in hoc q velit qđ lz sit expresse actus qđ quilibet reor debēdi teneatur insolidū, nō ob id dicat tñ renūciatū esse bñficio aut. hoc ita. Nec per hoc q expresse actū fuerit, quilibet teneat insolidū. sed proprie acvirtu tm: quod re vera aperte vult tertius in. d. aut. h ita: et tn. §. j. in auth. de duob' reis. Porro aūt q̄tū ptinet ad beneficiū aut. hoc ita aduerte ī ea duplex esse bñficiū. nēpe, qđ ei duorū reor debeat cōmunis erat minari, nec debet fieri diuisio cause vt separatim cū vtro agat. Itē qđ solū pro parte cōueniant: vnde fit, vt qđ huic aut. renunciāt, hi duobus beneficiis intelligātur renūciari: lz hoc ignorēt notarij, quidā subdunt, ⁊ renūciane: rūt epistole diui Adria. Idsit, vt tollatur ea dubitatio, an huiusmodi duo rei videant adinuicez fideiubef. Iason.

concipiatur. Secundo excipit a regula q factū non acquiritur. Tertio si sint plures dñi pro dominicis portionibus acquiritur. Secunda ibi. (Sed cum factum.) Tertia ibi. (Seruus communis.)
* Seru' ex psona dñi. ¶ Casus. Dubitabat an seru' stipulari posset ⁊ stipulādo cui acqreret, ⁊ videt q nō possit stipulari cū stipulatio sit actus merus ciuilis. §. de cōstituta. j. de actio. quorū solet esse incapax seruus. l. quod attinet. ff. de reg. iu. cuius ɔtrarium dicit qr in ipsa stipulatiōe nō cōsiderat vt seruus sed stipulatur ex psona dñi Tūc dubitabatur qd in seruo hereditario ante aditā nā tūc nō pōt sumere vires ex persona dñi qui nō est: ⁊ si dicatur hereditas repñsentat defunctū h est p fictionē. Añ nō vr q alia fictio possit supinduci q factū serui dicatur factū hr̄dis: sed ɔriū rñdet ex ratiōe posita in tex. qr hereditas ⁊c. Nec rō duar fictionū obstat qr nō procedunt ex eo. fonte. l. sub cōditione. ff. de solu. No. seruū ex psona dñi ius stipulādi hre. Itē q hereditas est psona imaginaria sustinens vices defuncti. Itē q seruus hr̄ditari' acqrit stipulādo hr̄ditati. Itē q qcqd hr̄ditati acqrit hr̄di postea adeūti quesitū est. Syl.

Dñs est caput sui.
a ¶ Domini. Qui dñs caput est serui. vt. j. de noxa. §. omnis. ex sua enim persona nihil pōt. vt. ff. de reg. iur. l. in seruitutem. ⁊ l. quod attinet: nisi ex quo manumittitur: tunc enim incipit habere caput. vt. ff. de capi. dimi. l. hodie.

Hereditati furtū fieri non pōt nisi ī trib' casibus.
b ¶ In plerisq;. Hoc ppterea dicit qr hereditati furtū fieri nō pōt: nisi in trib' casibus. vt. ff. de fur. hereditarie. ⁊ l. seq. Itē propter vsumfru. q seruo hereditario pmitti nō pōt: vt hereditati queraf. vt. ff. eo. vsufru.
* Adde q ratio est, qr persona ficta non est capax illius iuris, quod si prius defuncto quesitum esset, morte extingueret: vel qr vsusfructus non potest esse sine persona vera, aut ficta, certa tamen ⁊ permanente ⁊ constante ex viris vtputa collegio vel populo. Syl.
c ¶ Defuncti. Non heredis. vt hic. ⁊. s. de hered. insti. §. seruus. ⁊. ff. de acqui. re. do. hereditas. Et que sit ratio quare personam defuncti ⁊ non heredis: dic vt. d. §. seruus.
d ¶ Hereditati. Sic. ff. de iniu. l. j. §. quoties autem.
* Siue aūt dño. ¶ Casus non ponit in manifesta regula, ⁊ clara quādam quodāmodo exēplificat Imp. hic. Not. q quocūq; mō seruus stipulationē concipiat dño acquirit. Itē q filij in ptāte stipulādo equiparant seruis. Item q valet argumentū de filio ad seruum ⁊ econuerso. Syl.
e ¶ Siue autem. Siue sibi. Nisi in casibus: vt cum factum est in stipulatione: quo casu domino non acquiritur. vt. j. proxi. §. (i) ⁊ cum operas a liberto stipulatur. vt. ff. eod. l. antepen.
* Intellige de incertis ⁊ ratio ponit in. l. opere in rerū in. j. ⁊ vltimo rū. ff. de oper. liber. qcqd voluerit glo. in. l. seruus patroni. eo. tit. Syl.
¶ Et in alijs casibus quos not. ff. eo. l. j. ⁊ l. sequēti. Sed nunqd frater pōt stipulari fratri suo in eadē potestatē existenti? Dic q sic qr seruus conseruo suo stipulari pōt: vt hic: igitur frater fratri. argu. C. de diuer. rescripti. l. j. Item quia vox filij vox patris intelligitur: ⁊ vox serui vox domini intelligitur: vt infra de inuti. stipula. §. ei qui. ⁊ §. post mortem.
¶ Additio. j. Nec valet talis stipulatio: qr cum persone cohereat de persona serui in dominum transire non potest. Item quia operas nemo nisi dominus stipularetur: valeret tamē si eas: vel impersonaliter vel domino stipularetur: vt per Ange. hic.
f ¶ Impersonaliter. Nullius facta mentione: id est vel proprio nomine vel appellatiuo: vel facta mētione de nomine appellatiuo: sed nō proprio: vt supra de exhered. libero. §. primo. Accursius.
* Absona est hec expositio qr verbum impersonaliter excludit etiā appellatiui mentionem vt declaratur. in. l. personas. ff. eo. tit. Syl.
¶ Additio. Idem per omnia dici pōt in monacho stipulante. Ang.
g ¶ Acquirere. Ut ex causa profectitia ⁊ aduētitia isto iure: quod dic vt supra per quas personas nobis acquiritur. §. primo.
¶ Sed cum factum ⁊c. ¶ Casus. Fuit dubitatū quid in stipulatione meri facti ⁊ ex regula generali. s. eo. in prin. idē videbatur cuius cōtrarium deciditur: qr cum facta sint naturalia corū est capax seruus. l.

domini[a] ius stipulandi hz. Sed ⁊ hereditas in plerisq;[b] persone defuncti[c] vicem sustinet. Ideoq; quod seruus hereditari' ante adita hereditatē stipulatur, acquirit hereditati[d]: ac per hoc etiam heredi postea facto acquiritur.

¶ Seruus siue filiusfamilias a quocūq; stipulet, ⁊ in cuiuscunq; persona stipulationē cōcipiat: acquirit domino ⁊ patri. Aretin.

¶ Siue autē domino, siue sibi[e], siue conseruo suo, siue impersonaliter[f] seruus stipuletur: domino acquirit. Idem iuris est ⁊ in liberis, qui in potestate patris sunt, ex quibus causis acqrere[g] possunt.

¶ Si seruus stipulat sibi ire agere licere: solus ipse, non etiam dominus eius, ire potest. Aretinus.

¶ Sed cum factū[h] in stipulatione continebitur: omnimodo[i] persona stipulātis continet[k]: veluti si seruus stipulet, vt sibi ire[l] agere liceat: ipse enim tantū phiberi non debeat: nō etiam[m] dñs eius.

¶ Seruus communis acquirit dominis suis pro portione dominica: nisi iussu vnius, aut vni fuerit stipulatus. Aretinus.

¶ Seruus[n] cōmunis stipulando vnicuiq; dominorum pro portione dominij acquirit: nisi iussu vnius eorū, aut nominatim[o] alicui eorū stipulatus[p] est: tunc enim soli ei acquiritur.

¶ Seruus cōis stipulādo rē, que non potest vni ex dñis acquiri, acquirit insolidum alteri. Aretinus.

¶ Quod si seruus cōis stipulat: si alteri ex dñis acqri nō pt, insolidū alteri acquirit: veluti si res, quam dari stipulatus est: vnius[q] dñi sit.

¶ De diuisione stipulationum. Titulus. xix.

¶ Judiciales stipulationes sunt, que a mero iudicis officio: pretorie a pretoris oriuntur: conuentionales a conuentione partium: cōes que ab vtrisq;. hoc dicit.

Stipulationū[r], alie sūt iudiciales, alie[s] pretorie, alie ɔuētioales:

cum proponas. C. de here. instit. No. q stipulatio meri facti explicandi a seruo non potest per alium explicari. Item q stipulatio itineris ⁊ actus in seruo est merum factum. Syl.
b ¶ Sed cum factum. Sed si stipulatur seruus sibi scribi librū ⁊ sic factū: nonne acquirit domino? Respond. sic ⁊ qđ hic dicit: sed cum factū ⁊c. id est a seruo faciēdū: ⁊ nō ab alio vel ēt a dño.
* Adde tñ secus esse si dñs ipse seruo stipulet ire agere qr inutilis est stipulatio. l. qđ dicit patrem. ff. de verb. ob. Syl.
i ¶ Omnimodo. sic. ff. de vsu ⁊ habit. plenum. §. si vsus. Accursius.
k ¶ Continet. sic. ff. de cōdi. ⁊ demon. q hr̄di. Acc.
l ¶ Ire agere. hec verba expone. vt. s. de serui. in prin. ⁊ ff. de serui. rusti. pdi. l. pma. Et no. qr hic per verba loquit: aliud si per nomē puta iter: tunc enim domino acquiritur. vt. ff. e. si communis.

Stipulari iter ⁊ stipulari iter differunt.

m ¶ Non etiā dominus. subaudi prohiberi non debet: quasi diceret debet prohiberi. Sed ɔtra s. per quas perso. no. acqui. §. non solū. ⁊ supra de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. j. Sed non est contra: quia ⁊ hic acquiritur domino cōmodum. nam ⁊ sui domini vtilitatem. ibi seruus.
n ¶ Seruus communis. Stipulando. impersonaliter vel sibi vel dominis suis sub nomine appellatiuo: aliud si propria nomina expressit. nam tunc acquirit pro virili non portione dominij ‡. Sed quid si proprium nomen ⁊ appellatiuū. Respon. si preponat proprium pro virili: si appellatiuum prenonat pro dominica. vt ff. de stipu. seruo. l. si seruus cōmunis. ⁊ ff. de statu libe. l. ita. §. j. Accur.
* Adde hec vera etiā in dubio secus si cōstaret de intētione agentiū. d. l. si seruus. que pbatur ex cōiecturis collectis ibi ⁊ hic per doc. Syl.
o ¶ Nominatim. Proprio nomine. vt. s. de exhe. libe. §. j. vel appellatiuo: dummodo intelligatur de quo domino dicat. vt. C. de libe. prete. l. ij. ⁊ iij. ⁊ ff. si certum peta. l. certum. Accursius.
p ¶ Stipulat' est. hoc disiunctim. i. diuisim exaudi. Sed qd si vnus iussit seruo ⁊ ipse alteri stipulatus est nominatim? Distingue ex cuius re: vt si ex re iubentis sibi queraf: alias nominato. vt. C. per quas perso. no. acqui. l. fi. §. fi. ⁊ ff. eo. proinde. §. fi. ⁊ l. sequenti. licet antiqui ‡ aliter distinguebant.
q ¶ Quod si seruus. Unius domini fit. Nam cum sua sit amplius queri ei non potest. vt. s. de lega. §. sed si rem. ⁊ j. de actio. §. sic itaq;. restat ergo vt soli alteri queratur. Aliud si ex re vnius stipuletur: tunc omnibus queritur, sed communi diuidundo iudicio reddetur. i. cum aget communi diui. pro isto seruo potest etiā deducere qđ socius suus lucratus erat ex stipulatione facta ex rebus suis: ⁊ redditur illi ex cuius re queritur. vt. ff. eod. si ex re. §. j.

‡ Cui' differentie ratiōez h assignat Jasō. apđ Porc. in addi. qđ nō posset p ppria noia stipulari, nisi iter ea ponat copula salua ratione recti sermōis: sz de natura copule est attribuere vim verbo p vtiles. l. reos. §. cum in tabulis. ff de duob. reis. ⁊ l. j. ⁊ ij. C. si plur. vna. ‡ Quorum sententiam h Jas. apđ Porc. approbat, ac sequitur ex snia Bart.

Continuatio.
¶ De diuisione stipulationum. ¶ Supra dictū est de stipulationum materia. Uerum qr earum multiplex est spēs: ideo subdit de diuisione stipulationum. Por.

Diuisio.
S Tipulationum. ¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes principales. Primo ponit diuisionē stipulationis. Scđo illam per exēpla declarat. Scđa ibi. (Judiciales.)
* Stipulationū. ¶ Casus nō figurat nisi literaliter in declaratione definitiōe ⁊ exēplificatiōe terminor, est eñ tex. p se clarus. No. igitur diuisionē stipulationū ⁊ earum speciem ⁊ exempla. Syl.
r ¶ Stipulationū. simile per omnia. ff. de verborū oblig. stipulationū.
¶ Additio. Judiciales. sunt quando index cognoscit de aliqua causa: etiam pendente causa principali incidenti ⁊ facit interponere cautionem: ⁊ dicuntur iudiciales a iudicio.
s ¶ Pretorie. quādo non aditur index aliqua de causa: sed principaliter vt talis cautio interponatur veluti damni infecti. ⁊ cautio legator probandorū: ⁊ talis est differentia inter ea que dicta sunt. Sed cū hic ponitur pretorie: vt species opposita iudiciali: quare. ff. de pretori. stipulatio. l. j. in prin. ponit vt genus: scilicet pretorie? Respond. ibi aliter accipitur iudicialis: scz a ‡ iudicio: hic a iudice. vt. ff. mand. l. lucius.
* Dic q fuit hec gl. male collocata. qr ab illo ver. sz cū hic vsq; i fi. glo. est Accur. ⁊ dz stare. j. post gl. in ver. cōmunes: ⁊ circa. d. l. ɔriā dic q ibi

Hec glo. nō est Accur.

‡ Hoc non placet Bal. quez tu hic vide.

non ponitur diuisio oium stipulationum sed dūtaxat pretoriam vnde illa est subdiuisio scdi mēbri diuisionis hic posite. Judicialis ergo ibi stricte sumitur pro his que a pretore introducte sunt vt iudiciū sit ratum .i. effectum suum consequatur. Syl.

Additio. Glo. ista nō intellexit bene differētiā: sed melius dixit .j. eodem. in verbo, veniūt. Christo.

Additio. Cōuentionales. que ex cōuentione partium fiunt: τ de his certū est τ planum.

alię cōmunes [a] tā pretorię q̄ iudiciales. Judiciales [b] sunt dūtaxat quę a mero iudicis officio proficiscuntur, veluti de dolo [c] cautio, vel de persequendo seruo [d] qui in fuga est, restituendove [e] pretio. ¶ Pretorię sunt [f] quę a mero [g] pretoris officio proficiscuntur: veluti damni [h] infecti vel legatorum [i]. Pretorias autem stipulationes, sic exaudiri oportet: vt in his etiam contineantur edilitię [k]: nam τ hę a iurisdictione pretoris veniunt [l]. ¶ Cōuentionales sunt, quę ex cōuētione vtriusqȝ partis concipiūtur: hoc est, neqȝ iussu iudicis, neqȝ iussu pretoris, sed ex cōuentione contrahentiū: quarum [m] totidem genera sunt, quot (pene [n] dixerim) rerum contrahendarū [o]. ¶ Communes [p] sunt, veluti rem saluā fore pupillo (nam τ pretor [q] iubet rem saluam fore pupillo caueri: τ interdū iudex [r] si aliter hic res expediri non [s] potest) vel de rato [t] stipulatio exigitur. *

De inutilibus stipulationib9. Titulus. xx.

Oia dñio nro subiecta stipulari possum9: quę vo p rerū naturā impossibile est hēre non. h. d.

Omnis res, q̄ dñio nostro subijcitur [v] in stipulationem deduci pōt siue mobilis [a] sit: siue soli. At si quis rem, q̄ in rer natura [b] nō est: aut esse nō pōt dari stipulat9 fuerit: veluti stichū qui mortuus sit, quē viuere credebat [c] aut hypocentaurū [d], qui esse nō possit: inutilis [e] erit stipulatio.

¶ Stipulatio rei que in dñio nostro non est, vel que est: sed postea desinit: lȝ possit effici in nostro cōmercio nō valet: siue pure siue cōditionaliter fuit cōcepta. Are.

¶ Idem iuris est [f] si rem sacrā [g] aut religiosam [h] quā humani iuris esse credebat: vel rem publicam, quę vsibus [i] populi perpetuo exposita sit: vt forū [k], vel theatrū [l], vel liberum hominē, quē seruum esse credebat [m]: vel cuius commercium [n] non habuerit: vel rem suā [o] dari, quis stipuletur. Nec in pendenti erit stipulatio ob id, quod publica res in priuatum deduci, τ ex libero seruus fieri potest, τ cōmercium adipisci stipulator pōt, et, res sua stipulatoris desinere esse potest: sed protinus [p] inutilis est †. ¶ Jtem [q] cōtra licet in initio vtiliter res in stipulatum deducta sit, si tamē postea in aliquā eorū [r] causam (de quibus supra dictum est) sine facto [s] promissoris deuenerit, extinguitur [t] stipulatio. At nec statim ab initio talis stipulatio valebit, Lucium titiū cum seruus erit dare spondes, τ similia [v], quę enim natura sui dñio nostro exempta sunt, in obligationē [x] deduci nullo modo possunt.

¶ Factum alienum non potest in stipulationem deduci. Aretinus.

¶ Siquis aliū [y] daturū, facturumue quid promiserit, non obligabitur [z]: veluti si spōdeat Titiū quinqȝ aureos daturum.

Cautio rē pupilli saluā fore est cōmunis.

a Cōes. Veluti rē pupilli saluam fore: q2 principaliter potest adiri iudex vt interponatur cautio cum pupillus habet tutorē qui nō satisdedit rem pupilli saluam fore: sic diceretur pretoria. potest vero adiri iudex non principaliter vt cautio illa interponatur: sȝ ex alia causa veluti cum pupillus non habet tutorem: potest petere coram iudice: τ iudex qui dat tutorē ex officio suo facit interponi cautionē rem pupilli saluam fore: τ ita dicitur iudicialis. Jtem quidam dicunt illam cautionem rem ratam haberi esse cōmunē: q2 quiqȝ interponit a procuratore actoris. quiqȝ a procuratore rei: vt. ff. de procura. l. pōponius. §. sed τ his qui. Uel alia ratione dicitur cōis veluti cū procuratorio noīe quis cōuenit: iudex ex officio suo debet facere vt cautio rē ratam haberi interponat: τ tūc est iudicialis. Pretoria est qñ quis pmisit mihi q2 promitteret rem ratā haberi: modo volo q2 promittat: τ sic principaliter ad istā stipulationē vado ad pretorē vt ipsa interponat.

Cautio rē ratā haberi est cōis.

* Hec glo. in antiquis codicibus Accur. non reperitur τ est additio quedam. Syl.

Additio. Residuum gl. que in alijs impressionibus hic cōiter ponitur in finali glo. huius tituli habetur.

b Judiciales, scȝ stipulationes.

c De dolo cautio. vt si ago pignoratitia caueas ne seruitutes dolo perdideris vel rei eius in aliquo leseris: vt. ff. de pig. ac. creditor. Jtē si rei vē. agā pro re quā vsucepisti lite cōtestata caues ne dolo alienaueris vel manumiseris seruū. vt. ff. de rei ven. si post. sic τ. ff. man. si procuratorem. §. pe. τ. l. sequen.

d De persequendo seruo. vel si metu. mihi abstulisti seruū quē postea perdideris; caueas de eo prosequēdo vel eius pretio restituēdo: vt. ff. qō met. cā. si cū exceptione. §. q2 si homo. Jtē qui redhibet τ non habet seruū quē reddere debet. q2 aufugit debet cauere emptor de persequendo seruū: τ si habere poterit restituat vēditori: vt. ff. de edil. edic. l. redhibere. §. si. sic τ. ff. de cōdi. cau. dā. si pecuniam. §. pe.

e Ue. pro vel.

f Pretorie. stipulationes.

g A mero. i. puro: sic q2 nō iudicis officio: s. tali quali τ superiori casu: vt statim dicam. Accur.

* Hanc gl. pro sin. allegat Ang. in. l. v. ff. de ver. obli. Syl.

h Damni infecti. vt. ff. de dā. infe. l. pretor ait. §. in eum qui. Dicitur τ alio respectu ptoria illa que ab initio exigit: siue sit pretoria inuētione siue ciuilis: siue quocūqȝ modo inuēta: ex eo. s. q2 pretor eā approbat. vt. ff. de verb. sig. l. lege. τ hoc sensu cōprehendit pretorias τ iudiciales. τ cōmunes: τ oēs preter cōuentionales: τ ita accipitur. ff. de preto. stip. l. j. sic est de adoptione. vt. ff. de adop. l. ij.

* Adde q2 inq̄tum gl. vult pretoriam stipulationem duobus modis accipi nō bene sentit hic τ in. l. j. ff. de preto. stip. dic ergo eo modo sumi hic: τ in. l. sed solum diuersificat significatio. Judicialis que hic accipit vt species cōpar τ coequa pretorie ibi, vt species subiecta. Syl.

i Uel legatorū. vt. ff. de lega. vel fideicō. no. ca. l. j. j. respon.

k Edilitie. s. stipulationes. vt si animal tibi vēdo de vitijs eius cauere debeo. vt. ff. de edi. edic. l. itaqȝ. τ. l. si venditor.

Stipulatiōes ptorie τ iudiciales multipliciter differunt.

l Ueniūt. cū ediles erāt ex pretorib9: vt. §. de iure natu. §. pponebāt. Sed q̄ erit intelligibilis differētia inter pretorias τ iudiciales: cū hoc ti. accipit ptoria vt iudicialis. Rñ. q2 ptoria a ptore mortuo iducta est: sȝ iudicialis a iuriscōsultis alijs. Jtē in ‡ ptoria inuenies iudicē ob hoc ipm pncipaliter adiri: sȝ in iudiciali p cōsequentiā vt pȝ ex. §. dictis exēplis. Jtē iudiciales vage sunt p totū corpus iuris: sed pretorie: lȝ τ ipse sint vage: cōprehēse tñ sunt simul in vno titulo. vt de pto. stipu. l. j. Jtem potes notare quartā differentiā. vt notat. ff. de ver. obli. l. v. §. ij. Accur.

* Hāc q̄qȝ Bal. hic reselllt.

Additio. Hanc differentiā dñs Joā. addit dicens: q2 pretorie sunt que per solum iudicem ordinarium imponuntur. † τ iudiciales que per quemlibet alium iudicem.

† Hanc q̄qȝ dānāt aliq. vt per Jo. Fab. hic: q2

m Quarum. s. conuentionalium.

n Pene. Jdeo dicit pene: quia in quibusdam valet alius cōtractus. vt venditio in libero homine τ similibus. vt. ff. de cōtraben. emp. l. τ liberi. τ. j. de contrahenda emp. §. si. in quibusdam non valet stipulatio. vt infra titulo primo. j. respon. τ. §. j.

o Rerum contrahendarum. s. esse genera. i. quod possumus dicere esse genera cōtractuū: tot sunt genera stipulationū. i. vbicūqȝ pōt cōtrahi: ibi potest stipulatio interuenire. nā stipulatio proprie nō est cōtractus: vt. ff. de verb. sig. l. labeo.

* Jntellige large non pprie vt declarant doct. in. l. v. ff. de verb. ob. Syl.

p Cōmunes. abnegatiue lege. i. nō ptorie tātū: vel iudiciales tantū: vel cōuētionales tantū.

* Hoc vero erat addendū ex ratione infra dicenda super glo. si.

Sed partim ex vno: partim ex altero naturā accipiūt. nā si nō cauerit tutor pupillo: hoc ipsum peti pōt: τ quo ad hoc hȝ naturā pretorie: si petit tutor: τ per cōsequens prestatur satisdatio. τ in hoc habet naturā iudicialis. vt. §. de satis. tu. §. j. Sed de hoc dic plenius. vt. ff. de ver. ob. l. v. §. pretorie. vbi est hic tit. de verbo ad verbū. Jtem si petatur hec satisdatio ab altero tutorū vel curatorū ex cōsequētia petitur τ nō precise. vnde τ in hoc habet naturā iudicialis. vt. ff. de administ. tuto. l. iij. j. respon. τ supra de satisda. tuto. vel curato. §. j. τ. §. ij. Uel dic communes alio modo. vt. j. eod. §. sed s̄m hec omnis pretoria potest esse cōmunis.

de dā. infe. q2 ut is sit ptoria p quē libet et nō nimā magistratū expediri pōt. vt l. j. τ. l. iij. §. f. ff. de dam. infect. Nisi forte dicas ibi speciale ppter periculū mote. Ang.

Additio. Hic hec glo. secuta fuit errorē suum: q2 illa appellat cautio pretoria propter quā interponēda iudex principaliter adit. Jlla vero appellat iudicialis ppter quā interponendā iudex nō principaliter: sed in cōsequentiā aditur: que opiñ. ibi fuit reprobata s̄m Cstristo.

q Pretor. scilicet mortuus: cuius verba non habemus: sed sententiam. vt supra de satisda. tuto. in princi. §. j.

r Judex. scilicet viuus.

s Non potest. Quia sponte non vult satisdare ex precepto mortui pretoris. vnde inuitus compellitur a iudice viuo.

* Non bene exponit quia omnis pretoria esset communis quod est falsum. Syl.

* Al's non ē exigitur.

t De rato. Hec est communis τ alia causa q̄ superior. nam hec est conuentionalis quandoqȝ: vt si fiat extra iudicium ex conuentione. vt ff. rem ra. hab. interdum.

* Hec glo. falsa est quia cōmunis non dicitur respectu conuentionalium sed pretoriarum τ iudicialium vt patet ex tex. nostro. Syl.

Jtem iudicialis quando interponitur a procuratore actoris cum dubiū est an sit procurator: vt. C. de procura. l. prima. τ de satisdatio. l. j. alias non potest res expediri cum non admittatur. vt infra de satisda. §. penulti. Alij dicunt eam communem: scilicet de rato: q2 τ a procuratore rei prestatur quādoqȝ non solum actoris. vt. ff. de procuratoribus l. non solum. §. si status. τ. §. si casus. τ. §. vltimo. τ. l. pomponius. §. ij. τ. l. si defunctus. §. vltimo. Accursius.

Additio. Et hec melior q2 ideo dicantur communes: quia partim per procuratores: vt in pcuratore actoris: partim per iuriscōsultos vt in procuratore rei fuerint inuente. vt hic. Cautio autē que ex forma statuti inducitur si sit factū a toto populo vel representantibus ipsum dicet ciuilis. Si vero ab epo: duce: vel marchione: dicet ptoria. Angel.

Cautio statuto inducta an sit ciuilis aut ptoria. Continuatio.

De inutilibus stipulationibus. ¶ Supra in titulo de verbo. obligationib. dixit in genere de stipulationibus interpositis ab vno: verū: q2 tam ex parte creditoris q̄ ex parte debitoris aliqñ plures persone interueniūt τ sunt duo rei: τ ideo subiecit titulū. de duob9 reis. Uerū q2 non tantū stipulatio interponit a libero: sed ēt a seruo: ideo subiecit titulū de stipulatione seruorū. Uerū q2 stipulatio nō est simplex: sed multiplex: ideo postea annectit titulū de diuisione stipulationū. vt. §. tit. proxi. Uerū q2 aliqñ stipulatio est inutilis. τ hoc potest cōtingere multis modis: ideo ponit hic istum titul. de inutilib9 stipulationib9. Aret.

Diuisio.

Omnis res. ¶ Quoniam iste titulus est valde longus τ hȝ plurimos. §. τ vnusquisqȝ habet materiā de per se: ideo non diuidam: q2 esset valde longa diuisio.

* Omnis res. ¶ Casus nō figurat aliter q2 ponit regula cui9 rō est q2 tit. de stipulatiō. est phibitiu9 certa rex. Jdeo aūt nō valet stipulatio hōis mortui aut hipocētauri q2 pstatio est ipossibilis de natura. l. impossibiliū. ff. de reg. iu. No. igit q2 q̄libȝ res stipulari pōt siue mobilis siue imobilis. Jtē q2 stipulatio rei q̄ impossibile est eē in rex nā realit est inutilis: q̄uis ipa res sit imaginabilis intellectu. Syl.

v Subijcit. Jd est subijci pōt. Sunt eni q̄dā res q̄ nō pñt esse in nro dominio:

Dñium i quibusdā reb9 habere nō possumus.

dñio: vel q2 nec sunt nec fuerūt. s. in rerū natura. vt. j. proxi. §. vel si sint impossibile est de natura vt in sole τ luna: τ similibus: vt. j. eo. §. si impossibilis: vel de facto vt aureū montē. vt. ff. de sta. lib. cū heres. §. j.

* Jntellige s̄m exemplū glo. q2 tex. in. d. §. j. non ponit impossibilitatem simpliciter vt not. in. l. aretusa in fi. ff. de sta. homi. Syl.

Uel de hoim dispōne: vt res sacre: τ religiose: et sancte: τ publice: τ in vsu publico existentes: τ alie similes: vt liber hō ex sui natura: vt. j. proximo. §. τ. §. de rer. diui. j. respon. τ. §. nulli9. τ. ff. de ver. ob. inter stipulantem. §. sacram. Accursius doctor.

a Mobilis. Cui9 appellatione τ per se mouētia: vt equi cōtinent. (I) vt. ff. de verb. sig. l. mouentiū.

Additio. (I) Jura aūtē actiones sub simplici bonorū appellatione cōtinentur: τ sunt quedā species de per se que s̄m rem cui adijciunt mobilia vel immobilia esse indicantur. s̄m Ange.

b In rerū natura. i. apō aliquos homies. sic. §. de verb. obl. §. cōditiones. Accursius florentinus.

c Credebat. Maxime subaudi. nam idē si sciret mortuū: nisi mora debitoris precessisset mortē. vt ff. de cōsti. pecu. l. promissor. τ. ff. de verb. obli. inter stipulātē. §. stichū. que est cōtra. Additio. Et tunc res ipsa τ in stipulationē τ in petitionem τ condēnationē deduci debet. Jn eius tñ estimationē fiet executio. l. si seruū. §. effectus. vbi glo. τ docto. ff. de verb. obli. Ange.

* Hyppocentaurus certe equi simulator est. Ut diodo. ait. hyppocentauros filios eē centaurorū q̄ fuit Thessalie populi pmū: essitare equis aggressi: vnde nata est fabula hyppocētaurorū. Et Plini9 refert se vidisse hyppocentaurū Claudio principi ex Egipto allatū: τ idem Claudius scribit hyppocētaurū in thessalis quo die natus est, interijsse.

d Hypocētaurū. Animal * forte natū ex equa τ tauro: qō nunq̄ fuit visum. vnde Horatius. Humano capiti ceruicem pictor equinā. Jungere si velit τc.

e Jnutilis. i. vitiosa: q2 cōtrariū est ius. ¶ Jntellige ita viciosam vt ex ea nec naturalis nec ciuilis oriat oblō. l. ipossibiliū. ff. de re. iu. Syl.

* Jdē iuris. Casus querebat an stipulari posset res que nō erat in cōmercio quā tñ cōtrahentes putarēt esse τ videbat q2 sic haberet tñ stipulatio tacitā illā cōditionē si effecta esset res illa humani iuris vel cōmercij hoim. arg. l. si. ff. eo predio. cōtrariū tñ rñdetur ex eo q2 talis expectatio est vitiosa τ reprobata. l. inter stipulā. §. sacrā. ff. eod. q2 nūq̄ dȝ mal9 euētus esse in cōsideratione. d. §. sacrā. Not. q2 stipulatio rei sacre religiose publico vsu destinate liberi hois rei cuius stipulator sit incapax vel rei sue nō valet a principio. Jtē q2 talis stipulatio non suspendit vt tractu tpis cessante causa inualiditatis recōualescat. Jtē stipulatio ab initio tractu tēporis fit inualida si sine culpa aut facto promissoris superueniat vna ex causis stipulationē vitiantibus. Jtē stipulatio ex causis predictis inutilis est etiā si cōtrahentes expresse velint differre illius effectum in casu cessantis impedimenti. Syl.

Sacre rei vēditio valet inter ignorantes. Alienare res vendi pōt: sed nō obligari.

f Jdem iuris est. Scilicet vt sit inutilis.

g Sacrā. Licet non valeat stipulatio vt hic vȝ tñ vēditio inter ignorātes vt actio det. vt. j. de cōtrahē. emp. §. si. τ. ff. de cōtrahē. emp. l. τ liberi. τ. l. sed celsum. Sed que est rō. Rñ. q2 in vēditione nō est necesse transferri dñium: in stipulatione sic. vt. ff. de cōtrahen. emp. τ vend. l. si ita. §. si. Et est similis ratio quare quis pōt rem alienā vēdere. vt. ff. de cōtrahē. emp. l. rem alienā: sed nō obligare. vt. C. que res pig. ob. pos. l. qui liberos. † q2 in pignore debet ius cōstitui creditori qō sibi det hypothecaria actione: in venditione sola traditione cū obligatione euictionis sufficit: vt. ff. de pigno. l. τ iam que nondum. §. qō dicitur. τ de actio. emp. l. ex empto. Accursius.

† Nisi sit bone fidei possessor. lege. si ab eo. ff. de pign. Et est rō: q2 ille reputat dñs dño: vt. j. de actio. §. al9.

* Hec gl. in prin. nō est vera simplr sȝ qñ stipularer liberū hoiem mihi dari. vel simplr: q2 itelligit dari. l. si ita distrahat. §. j. ff. de cōtrahē. emp. sed si stipularer mihi tradi valet stipulatio, si ignorē liberū: quia possideri pōt ab ignorāte ‡. §. idē pl. §. per quas perso. no. acqui. Jdē si stipularer ex causa onerosa vel ex causa lucratiua, si pmissor est in dolo valet stipulatio quantū ad interesse euictionis s̄m cōem sententiā in. l. liber homo la prima. ff. eo. Syl.

‡ Nec obstat q2 scientia tradētis ac vēdētis, si nō emēs accipit eius: q2 ignoret: nō eñ curatur tradentis scientia vt habet in l. liberti. ff. de cōtrah. empt vt q̄ semp teneatur ad pcȝ restitutione vt not. in. d. l. libert.

h Religiosam. Hec verba sacrā τ religiosam expone: vt. §. de re. diui. §. nullius. e. §. religiosum. Additio. Dic hoc verū qñ res in totū est sacra vel religiosa. Sin aūt esset p parte an valeat stipulatio: emptio vel alia dispositio. vide. l. hāc. τ. l. in modicis. ff. de cōtrahē. emp. Ang.

i Usibus. Alias si non est in vsu publico potest alienari. vt. ff. de contrahenda emptio. sed celsus. j. respon. τ. l. pacta. §. si. sic. ff. de via publi. l. viam.

* Hic dū tamen eius comparatio non sit multū difficilis. l. apud iul. §. si. ff. de lega. j. Syl.

k Forum. Scilicet vbi redditur ius: vt. ff. de iusti. τ iure. l. penul. vel rerum venalium. Sed forus est hurla. Accursius.

Additio. Jtē forus dicitur locus exercendarū litium: vt. c. forus. extra de verb. sig. Jtē calcatoriū. i. locus vbi vua calcatur q2 pede calcātis feriatur. Dicitur etiā fori tabulata nauium ab eo q2 incessus ferant. Jtem spectacula hoc ē loca erecta: vt ex his spectet. Jtē forus dicit foramen illud per qō remus immittit a forando. Unde versus. Causat: vendiqȝ forū: signatqȝ foramen. Alta fori loca sunt: datqȝ carina foros. Posti. dicit q2 forum in neutro genere ponitur p territorio cuiusqȝ iudicis: infra qō pōt insta cinerosos hoies aiaduertere. Uñ tota diocesis dr territoriū epi. xvi. qō. vij. omnes basilice.

† Concor. cū h tex. c. ad audientiā iuncta gl. sup verbo habere circa fine. extra de sponsa. Cōmerciū cōprehendit oēs cōtractus.

l Theatrū. expone. vt §. de rerum diui. §. vniuersitatis. Accursius.

m Credebat. Jtē si sciebat: vt. j. proxi. §. et. ff. de verb. oblig. inter stipulātem. §. sacram. ibi. casum enim τc.

n Cōmercium. Generale nomē est ad oēs cōtractus. Unde dicitur aliquis habere cōmercium rei qñ per emptionē vel alio modo pōt eam habere: quare iudeus nō habet cōmerciū christiani mancipij: vt. C. ne christianū man. iu. τc. Unde si iudeus iudeo promittit tale mancipium nō valet: vel christianus iudeo: vt hic. si aūt christiano pmittat iudeus valet: vt. ff. de ver. ob. multū interest. τ de le. j. apud iulianū. §. si.

o Suam. Nam cū sua sit plus fieri nō potest: vt. §. de leg. §. sed si rem τ. j. de act. §. sic itaqȝ. nisi ratione possessionis apud aliū cōstitute: vt. ff. de cōtrahē. emp. l. sic in emptione. §. iij. vel nisi sub conditione: dūtamen adueniente conditione stipulatoris res esse desierit: vt. ff. de verbo. obliga. si rem meam. τ. l. existimo.

Stipulatio rei sue an valeat.

p Protinus. Jd est statim: q2 pura stipulatio suspēdi non pōt: vt. ff. de stip. serno. l. vsusfructus secus in alijs actibus viuorum: vt. ff. commu. pre. l. si. in fine. Accursius.

* Aduerte quia nulla est differentia inter stipulationem τ ceteros cōtractus: q2 etiā illi nō possunt pendere ex euētu cuius expectatio sit illicita. l. si in emptione. §. oim. ff. de cōtrahē. empt. simile qñ vicium est in substantia. l. vsusfructus. de stip. serno. sed qñ nō est defect9 in substantia ita pōt pēdere stipulatio sicut alij cōtractus quo ad acquisitionem iuris realis vt in. o. l. si. τ ibi Bar. Syl.

Stipulatio pura ñ suspenditur sed bñ aliij actus.

q Jtē cōtra. i. ecōtrario. nā. §. dixit qñ ab initio res erat sacra vel similis: sed postea desijt. nūc econtra qñ prius non sacra: sed postea fit.

r Eorū causam. Jd est sacra vel religiosa: vel similis: vt. §. proxi. §.

s Sine facto. Quod est cum erat res aliena: alias si sua semper suo facto factū videtur. etiam si alienauerit post tempus stipulationis. idem et si erat aliena. dummodo post moram: vt. ff. de verbo. obliga. si seruum: §. j. et. §.

t Extinguitur. Argu. contra. §. de lega. §. si vino. ‡

‡ Ut dicto tu, qō ideo ibi act9 nō vitiat, licet in eū casum pducit abs quo cepisse non potuit, Et id ob eā causam q̄ cas9 ille ad eundē fines spectabat, ad quem et actus ipse: vt nēpe vt legatū valeret secundū Porc.

v Similia. Puta rem sacram cum erit prophana. τ sic de singulis. s. sacra: vel religiosa. vt. §. proxi. §.

x Jn obligationem. s. istam hoc est stipulationem.

* Si aliquis. Casus Querebatur an stipulatio facti alieni valeret et videbatur q2 sic q2 promittēdo q2 alius faciet videbatur saltē eo nō faciente succedere obligatio ad interesse τ sic virtualiter stipulatio pendet a promissore cuius cōtrariū decidit q2 stipulationes sunt inuēte vt vnusquisqȝ stipuletur qō sua interest eo q2 impossibile est aliū cogere ad faciendū tu declara q2 sicut illud qō non est in cōmercio in stipulatum nō deducitur, dato, q2 posset cadere, ita factum alienū quod in potestate nostra non est, non pōt deduci: quāuis esse posset vel mea coactione vel precib9 satis eni est q2 factū tertij nō est in potestate nostra tūc cū stipulamur qō bene probat q2 hic. s. sequitur ad precedentē in quo proprie cōtinuatur materia precedēs Ro. q2 stipulatio per quā agitur q2 alius obligetur non valet. Jtē q2 promittens operā suam se circa factum aut dationem alterius obligatur. Syl.

y Si quis Alium. Prorsus extraneum.

z Non obligabitur. Et est ratio: quia nemo alienū factum promittere potest: vt hic τ. ff. de verborū obligatio. stipulatio ista. in principio

l

¶ Quod si effecturum[a] se, vt titius daret, spoponderit: obligatur.

Alteri stipulari nemo pot nisi eius cuius potestati sit subiectus.

Si quis alij q ei, cuius iuri[b] subiectus sit, stipulet: nihil[c] agit.

Pot extraneus solutioni esse adiectus: licet sibi no queras obligatio. h. d. Areti.

Plane solutio etia i extranea persona conferri potest: veluti si qs ita stipulet: mihi, aut seio dare spondes? vt obligatio quide stipulatori acquiratur[d], solui tn seio[e], etiam inuito[f] eo, recte possit: vt liberatio ipso iure contingat[g]: sed ille[h] aduersus seium habet mandati[i] actionem.

Si quis sibi & alteri copulatiue stipulatur: dimidia tantum stipulatori debetur.

Quod si quis sibi & alij, cuius iuri subiectus non sit: dari decem aureos stipulatus est: valebit[k] quidem stipulatio. Sed veru totu debeatur stipulatori, qd in stipulationem deductu est: an vero pars dimidia: dubitatum est: sz placuit

nisi pena promittatur: vt. j. eo. §. versa vice. Nisi in casibus in quibus presumit lex interesse promitti nisi fiat: vt in cautione iudicio sisti. vt ff. de verbo. obliga. quoties quis.

* Dic hoc esse generale in quibuscunq pretorijs stipulationibus. d. l. quoties q2 in his magis equitas q subtilitas iuris attenditur. Syl.

Item in stipulatione ista habere licere: vt. ff. de verbo. obli. stipulatio ista. j. Ite in stipulatione de rato: vt. ff. rem ratam ha. l. in stipulatione. Ite in stipulationibus edilitijs vt sanu esse seruu vel no furem: & similia: vt. ff. de euict. l. si ita quis. Ite in stipulatione rem pupilli salua fore: nam cu sit pretoria exigitur fideiussor: vt. ff. de preto. stip. pretorie. Stipulatur ergo pupillus his verbis a fideiussore: promittis rem mea salua fore per tutore vel curatorem. nam & his verbis ab eis stipulat: vt. ff. rem pupil. sal. fo. l. j. & l. cu pupillus. Preterea nonne quis semper promittit per se & suos heredes ea facta que per aliu possunt explicari: vt. C. de contrah. & stipula. l. si. licet contra sit si no potest per aliu fieri: vt. ff. eo. centesimus. §. id qd. & C. de cad. tolle. l. j. §. ne aute. Respon. non est alius heres q testator. imo ide presumitur: vt in aut. de iureiura. a mo. pre. §. j. colla. vj. Additio. Adde sm Angelu alios casus: puta qn promittit aliu dare vel facere ad qd promissor tenebatur. Item qn iurauit q2 facit valere omni meliori modo quo potest*: vt. l. cum pater. §. filias. ff. de leg. ij. Ange.

a Effecturum. Tunc enim suu factu manifeste promittit: ide si dixit se curaturum: vt fiat: vt. ff. si cer. peta. l. si. §. fina.

* Si quis alij Casus querebat an sicut quis alienu factu stipulari no pot ita nec alteri promittere & videbat salte q hoc posset stipulari vt alteri daret q2 factu tuu qd promittit est in comercio tui promittentis cuius tn contrariu rndetur ex eo q. j. in. §. alter. dicit q stipulationes inuente sunt vt vnusquisq querat sibi qd sua interest qd no est in stipulatione alteri facta nisi adijciatur extraneus solutioni quo casu obligatio fundata est in persona stipulatoris & habet cotra adiectu actionem madati. Not. q stipulatio alteri facta regulariter no valet & nulla parit obligatione vide tn ad intelligentia huius tex. fortu. in. l. j. in prin. in. xiij. col. ff. de pact. vbi notabiliter declarat. Ite ex stipulatione in qua persona solutioi adijcit ius stipulatori tm querit. Ite q adiecto soluere pmissor pot etia stipulatore inuito & q tunc liberat ipso iure. Ite adiectus recipies tenet stipulatori madati aut neg. gesto. Syl.

b Si quis alij. Iuri. Id est dno: vt seruus dno cui acquirit: vt. s. per quas perso. nob. acqui. §. ite qd serui. als ite vobis. Ite reuerentia paterna: vt filius patri: vt. s. per quas perso. nobis acqui. §. j. Ite obedientia: vt monachus monasterio cui querit & se & alia: vt in aut. de mona. §. illud. col. j. Ide dicas de seruo fructuario. Ide de vsuario. Ide de seruo bona fide possesso. & libero bona fide possesso. qui ex duab causis querut: vt. s. per quas perso. nob. acqui. §. de his: & §. idem placet.

c Nihil agit. Et est ratio: q2 inuete sunt &c. vt. j. e. §. alteri. & ff. de ver. obli. stipulatio ista. §. alteri. Fallit tn in casibus xvj. In primis: vt si stipulatis intersit: q2 si tutor eius cui stipulat rem pupilli salua fore. Scdo q2 procuratori stipuletur dns. Tertio si stipuletur creditori: vt. j. eo. §. sed si quis: & ff. de verbo. obli. stipulatio ista. §. si stipuler: & §. si quis insula. Quarto fallit in oibus pretorijs stipulationibus: vt. ff. de pret. stipula. in omnibus: vt est dani infecti: vt. ff. de dam. infec. damni. §. fi. Item iudicatu solui. & similes: vt. ff. de procu. in cause. §. fina. † Item fallit in procuratore presentis: vt. ff. de verbo. obli. si procuratori. & ff. de procu. l. qd procurator. † Ite fallit in actore municipij ex cuius pacto querit municipibus. Ide in curatore furiosi & consimiliu personarum & tutoribus: vt. ff. de constitu. pecu. l. cum qui. §. si actori. Ite fallit in institore: nam sibi actio ex pacto instituti queritur: vt. ff. de insti. l. j. in fine. & l. ij. Item fallit in iudice vel notario: vel simili persona publica ex quorum pactis & stipulationibus alteri queritur: vt. ff. rem pupil. salua fore. l. ij. & iij. & iiij. j. respon. & in aut. de execu. & his qui con. §. j. collatio. vij. & in aut. de here. ab intesta. §. ex his. collatio. ix. Item fallit in creditore ex cuius pacto queritur actio debitori: vt. ff. de pignora. actione. l. si cum venderet. j. respon. Item fallit si auus paciscatur dotem reddi nepti: quam etiam in potestate non habet: vt. ff. solu. matri. Caius scius.

* Adde idem in omnibus pns locis sm Bal. qui coiter approbatur in. l. illud. in. j. col. C. de sacrosan. eccle. Syl.

Item fallit in procuratore vendentis: vt. ff. de actio. empti. l. iulianus. §. si procurator. Item fallit in deponente si paciscatur alij rem restitui. Item fallit in commodante faciente simile pactum: vt. ff. depo. si. publia. & C. ad exhibend. si res. Item fallit in donante simile pactum faciete in euentu alienius coditionis: vt. C. de dona. que sub modo. l. quoties. † Item fallit si pater stipulet filio vel alij posito sub sua potestate post more sua. s. patris. na & filio querit: lz heres no sit: vt. ff. de verb. obli. l. quodcuq. §. si quis ita. si vero pure: & no post morte: ipsi stipulati querit: vt. ff. de ver. obli. dns seruo. His em casibus ex pacto vel stipulatioe alterius alteri querit. no als: vt hic. & C. per quas perso. nobis acquirit. l. j. cu enim sunt speciales no sunt trahedi ad cosequetia: vt. ff. de leg. & senatusco. l. q vero. Sz. M. dicebat hos casus facere regula. & si os casus esset cotra illud speciale est: & qd hic regulariter dicit: vt. j. eo. §. alteri: & per quas perso. nobis acqui. l. j. dicebat iure directo no valere: sz vtiliter acquiri pot. & sic sm eum semper ex pacto alterius querit: q falsum est cu parum interesset directo: vel vtiliter quereretur: vt. ff. de neg. gest. actio. Accursius florentinus.

* Adde q hodie de iure canonico indistincte alteri stipulamur vtiliter glo. in. j. quoties. j. q. vij. que tn coiter reprobat & sic iste text. etia de iure canonico procedit in. d. l. stipulatio ista. §. alteri: vn dic hoc veru nisi posito iuramento per. d. glo. que in hoc communiter approbat. Syl.

d Plane. Acquiratur. Scilicet tantum.

e Seio. no tn heredi eius: vt. ff. de ver. obli. cu qs. Ite hoc intellige statu huius adiecti no mutato: als cotra: vt. ff. de solu. cu quis. Ite hoc intellige ante lite cotestata a stipulate: als cotra: vt. ff. de sol. si quis stipulatus fuerit. r. §. j. Item licet solui possit adiecto no tame agere potest adiectus: vt. ff. de constitu. pecu. l. sed & si filie in fine. & l. si vero.

f Inuito eo. Qui stipulatur.

g Cotingat. Nisi in casu: vt. ff. de eo q certo loco. l. iij. §. ide iulianus. Sed ibi facta fuit sol. alibi qua fieri debuit vnde venit interesse: vt. j. de actio. §. loco. in quo no potuit domino preiudicare accipiendo solutionem adiectus: vt. ff. de regu. iur. non debet. licet & ipse dominus posset. vt. ff. de eo quod cer. lo. l. certum in fi. & l. fina. in fi.

h Ille. s. stipulator.

i Mandati. Nunquid adiectus mandati semper tenetur. M. dicit qd sic: vt hic: & ff. de verbo. obliga. iulianus. §. fin. Nam semper tacitum mandatum & si non expressum interuenire dicebat: & in absentia: & sine nuntio: vel epistola: quod est contra. l. ff. de procur. l. j. §. j. Quare dicemus qd mandati agitur si intercessit madatum: vt q presente adiecto fuit stipulatus: vt hic: & ff. de verb. obli. iulianus. §. si. & ff. man. qui fide. als agit neg. gest. cum non sit procurator vt. ff. de solu. l. si vero procuratori. §. interdum: & j. de obli. que ex quasi contra. in principio.

* Glo. hec communiter approbatur nisi adijciatur animo donandi. d. l. iul. §. fi. l. sed & si quis in prin. ff. de vsufruc. Syl.

Additio. (i) Nota bene hanc glo. qua actione teneatur: & ista sunt vera nisi adiectus esset animo sibi donandi: vt. d. l. iulianus. §. j. & ibi Barto. ff. de verborum obligatio. In dubio autem non videtur adiectus animo donandi: vt. l. si cum aurum. ff. de solu. Angelus aretinus.

* Quod si quis. Casus. Quesitum fuit an si mihi & titio dari stipuler valeat stipulatio & videbatur non valere quia cum sit sub vna & eadem verborum conceptione & quo ad titium non valeat cum sit alteri stipulatum non videtur valere quo ad me: quia quod vnum est non videtur scindi posse. deciditur tamen cotrarium q titio valet ea ratione: q2 sicut in stipulatione pluriu reru censentur tot stipulationes diuise intellectu iuris: ita qn, mihi & titio promittutur aliqua, est ac si vnicuiq nostru dimidia realiter & distincte promissa sit. l. j. §. sed si mihi. ff. eo. vnde vtile no viciatur per inutile cum simus in diuiduis: & hinc est qd non habet locum ius accrescendi quia realiter iuris intellectu censetur stipulatum pro dimidia vnicuiq sed tunc fuit dubitatu an hec regula procederet passim etiam in patre stipulante filio & ratione dubitandi faciebat regula. §. alteri cuius contrarium respondetur ratione apposita in tex. & quia no cessat ratio interesse stipulationem de qua in. d. §. alteri quia cuz filius patri querat interest patris filio queri quia sibi queritur. No. quod stipulatio rei diuidue in qua persone copulate adijcitur stipulatori est vtilis solum ex persona stipulatoris pro dimidia pro alia est inutilis. Item quod si dominus stipulatur seruo vel patri filio sibi queruntur. Item quod patris & filij eadem persona & vox fingitur. Syl.

k Quod si quis. Valebit. Sz pro parte dimidia: vt subijcit: vt. ff. de eo quod certo loco. l. iij. §. si quis. Et collige qd non vitiatur vtile per inutile: sic. ff. de verbo. obli. l. j. §. sed & si mihi. Argu. contra. ff. de arbit. l. parui. als pedius. §. j. Et dic vt ibi.

* Dic hoc verum in indiuiduis secus indiuiduis. vt per docto. in. d. §. sed & si mihi. Syl.

Non

*Dic tu stipulatione i q factu alterius pmittit nullam esse, nec interuositionem pene ca... ce reddere sed id durat prestare vt pene metu parcat arg. l. j. C. de arb. † Et ideo ibi qr pcesse sit cotract emptionis de cuius natura tenet ex fco oim, etia extraneorum: puta de euictioe sm Ang. & Ioa. fab. & q etia tunc no nisi de facto suo, vel heredis tenet, nisi vel quati interest, vel pena pmiserit.

* Mepe vt curet vt id fiat qd in stipulatione3 deducit et eande sententia tenet Lu. in. l. pot. in. l. stipulatio ista ad princi. ff. de verb. oblig. et Angel. j. code. §. versa vice. et Bal. in. l. f. C. de si nue rat. pec. p. c. ex litibus lib. ij. extra de spos. sm Iaf. hic ad Porc.

Stipulatur alter alteri septez modis.

† Etia si forent verba in psona dni & est ratio autoritas iudicialis, per qua iterponunt. ff. de diui. stipul. cir. pn. Io. fab.

† Nec refert in cuius psona verba concipiant vt p Ioan. fab. hic.

† Hoc operat dnium rei, qd est in psona illius cui stipulatur. Ex quo collige stipulationez alteri facta super re sua valere & tenere scdm Christ.

* Et in hoc vide tu hic Bal. ad fi. & in principio ad explicationez totius glo. hic posite & psertim ad ratione concipiendaru stipulationum.

Solutio an possit fieri adiectio. Adiectus cui soluit: diuersa actione tenetur.

* Qn aut vtile p inutile viciet vide p Cy. in l. sancimus C. de dona. & Bar. in. l. regula. extra. & Bar. in. l. grege. §. illo fi. de fideiuss. & vide egregia distinctio in l. pecunie fren. ff. de vsur. aut hic per Bald.

non plus[a] q dimidiam parte ei acquiri.

Si pater stipulat filio: acquiritur sibi. h. d. Areti.

Si vero q iuri tuo subiect est: si stipulat sis: tibi acqris[b] q2 vox tua taq filij[c] fit: sicuti & filij vox, tanq tua intelligitur in his reb, que tibi acquiri[d] possunt.

Diuersitas in quatitate inter interrogatione & rnsione vitiat stipulatione quaten est discordia: sz diuersitas in qualitate vitiat in totu: & rnsio simplex itelligit, qlis precessit interrogatio. h. d. Are.

Preterea inutilis[e] est stipulatio, si quis ad ea, que interrogat fuerit, no respodeat[f]: veluti si qs dece aureos a te dari stipuletur: tu quinq promittas: vel cotra: aut si ille pure stipulet: tu sub coditioe promittas, vel cotra: si modo scz id exprimas: id est si cui sub coditione, vel in die stipulati tu respodeas: presenti die spodeo: nam si hoc solu rndeas promitto: breuiter videris in eandem diem, vel conditionem spopondisse: neque enim necesse est in respondendo eadem omnia repeti: que stipulator expresserit[g].

Inter dominu et seruum, patrem & filiu, non cotrahitur stipulatio. h. d. Areti.

Ite[h] inutilis est stipulatio: si vel ab eo stipuleris q tuo iuri subiect est: vel, si is a te stipulet[i]. Sz seruus qde, no solu dno suo obligari no pot[k]: sz ne qde vlli alij. Filij vo familias alijs obligari[l] possunt.

Mutus & surdus omnino no possunt stipulationem contrahere, hoc dicit Aretinus.

Mutum neq stipulari, neque promittere posse palam est: quod & in surdo receptum est: quia & is, qui stipulatur verba pmittetis: et is, qui promittit, verba stipulatis audire debet: vnde apparet no de eo nos loqui, qui tardius exaudit: sz de eo q omnino non audit.

Furiosus neq stipulari neq aliter gere no potest. Aretinus.

Furios nullu negociu[m] gerere pot[n]: q2 no intelligit quod agit.

Pupillus maior infante pot aliu sibi obligare, etia sine tutoris autoritate: sed ipse alij non obligatur: nisi sit proximus pubertati et tutoris autoritas interueniat. Filij vero familias in etate pupillari non obligantur etiam cum consensu patris. Areti.

Pupillus[o] omne negociu recte gerit, ita tamen, vt vbi tutoris autoritas necessaria sit: adhibeatur tutor: veluti si ipe obligetur[p]. Nam alium sibi obligare, etiam sine tutoris autoritate[q] potest. Sz qd diximus de pupillis, vtique de his verum est, qui iam habent. aliquem intellectum: nam

a Non plus q dimidia: vt. ff. de verb. obli. l. si mihi. Sed cotra. ff. de cotrahen. empt. l. fundi. Sed dic vt ibi.

* Dic q secunda solu. glo. in. d. l. si mihi coiter approbatur. Syl.

b Et qui Acquiris. Sic. ff. de verb. ob. l. dns seruo. & C. de cotrahe. & commit. stipu. l. ij. & ff. de pact. l. & here. §. nos autem.

c Filij sit. Cu vna persona censeat pater *et filius: vt. C. de impu. & ali. subst. l. fi. sic & in seruo & dno est eade vox: vt. j. eod. post mortem.

d Acquiri pnt. Vt pfectitio peculio. et aduentitio: quo ad vsumfructu: vt. s. per quas perso. nob. acqui. §. j. Accursius.

* Preterea. Casus qsitu fuit an diuersitas quatitatis vel qualitatis stipulatione vitiaret & videbat pariter vitiare q2 cu stipulatio pro forma habeat interrogatione et responsione he si discordent facere videnr alia & alia stipulatione & p ons no conuenire & no perficere stipulatione cuius tn contrariu dr qn em est diuersitas i qualitate tuc q2 illa qualitas ita qualificat & respicit tota stipulatione sicut defect forme vitiat in totum q2 qui detrahit qualitati detrahit stipulationi sed diuersitas in quatitate non respicit tota sed solu parte ipsius. Not. q diuersitas quatitatis vitiat eatenus quatenus est diuersitas sz diuersitas in qualitate inter interrogatione & rnsione reddit stipulatione in totu inutile. Ite q absoluta & simplex rnsio in dubio no intelligit discordare ab interrogatione sed in ea censentur repetite virtualiter oes qualitates interrogationis. Syl.

e Preterea. Inutilis est interdu in totu: interdu pro parte.

f Non respondeat. Sez cogrue: diligenter tn attende q vbicunq est diuersitas si in cotinenti placet diuersitas stipulatori: valet stipulatio: vt. ff. de verb. obli. l. j. §. cu adijcit. Si aut no placeat: † aut est in qualitate aut in quatitate aut in specie diuersitas. In primo casu nullo modo valet: vt hic. ibi: aut si ille &c. & ff. eo. l. j. §. cu adijcit: et. ff. si quis simpliciter. Si vero in quatitate: in eo qd consonat: valet: siue detrahat: siue adijciat †: vt. ff. de verb. obli. l. j. §. si stipulati que est cotra. in alio non vt hic: ibi: veluti &c. Si aut in specie: aut promittit vna species pro altera: & tuc no valet: vt. j. eo. §. si de alia. aut alia adiecta: et ita copulatiue: & tunc valet in alia no adiecta: vt. ff. de verb. oblig. l. j. §. sed si. Si aut plures res stipulet: tuc aut copulatiue fuit facta interrogatio: & valet in eo qd rnsum est: aut disiunctiue: vt illum aut illa promittis: quo casu valet: siue ad vtruq: siue simpliciter respondeat: et in vtraq. Si vero in vna no valet etia in alia licet in summis non vitietur alternatiua. sic rndeatur ad vnam tantum: vt. ff. de verbo. obli. l. j. §. si quis. et. l. inter stipulantem. §. si stipulantem. Accursius.

Additio Et est ratio diuersitatis sm Io. fab. q2 in specieb talis rnsio facit diuersitate in qualitate: quia in qualibet sub conditione interrogasse videtur. Sed in alternatiua summa minor est in obligatione. l. si ita stipulatus fuero. x. aut. v. ff. eodem. ideo de ea interrogatum et responsum esse videtur.

g Expresserit. Que enim in prefationibus dicuntur in contractibus repetita creduntur: vt. ff. de verb. obli. l. titia. §. idem respondit.

* Item inutilis. Casus non figuratur in tam nota regula cuius ratio est inutilitas frustra em fieret in casibus stipulatio in quib eide quereretur & effectualiter ide esset stipulator & promissor. Not. q inter patrem & filiu stipulatio non contrahitur. Ite q inter dominu & seruum obligatio ciuilis contrahi no potest. Item q seruus nemini potest ciuiliter obligari. Ite q filiusfa. excepto patre potest alijs vtiliter obligari et naturaliter. Syl.

Furiosum &c. Quesiui a Insti. de furioso an posset verbale obligationem cotrahere: Et dicit q non. Nullum enim negocium furiosus recte gerit: quia non intelligit quod agit.

h Ite inutilis. Quantu ad ciuile vinculu: sed naturale cotrahitur: vt ff. de codi. indebi. si id qd & l. frater a fratre. §. j. vnde fideiussor accedit: vt. j. de fideius. in prin. Et hec vera sunt: nisi in castrensi pecu. vel* quasi: na tuc est loco patrisfami. vt. ff. ad maced. l. ij. & ff. de col. bo. l. j. §. nec castrese. tunc em & cu patre obligat et agit cum effectu. vt. ff. de iudi. l. lis nulla.

* Intellige petita veni. l. adoptiuu in princ. ff. de in ius vocan. Syl.

i Stipulet. C. de pac. co. l. pactu dotale otra. Sol. maxime ibi positu abudat. sic. C. de testa. ma. l. si. §. j. Accur.

k Obligari non potest. Scz ciuiliter. Accur.

l Obligari possunt. Ex omni causa: vt. ff. de indi. ta ex cotractibus: & conueniri in solidu durate patria ptate: autoritate tn patris interueniete: ad qd pater copellit officio iudicis: vt. C. de bo. que lib. l. cu no solum. §. j. (j) & postea. nisi in sex casib * qui sunt. ff. q cum eo. l. ij. Excipe duos casus: vt in mutua pecunia: ex qua no tenet cu effectu ppter exceptione macedonianu: neq pater: vt. C. ne filius pro pre. l. j. Ite in voto vel deo vel reipublice facto: vt. ff. de polli. si qs re. §. voto. Na lz als. s. ex otractu vel quasi oueniat a plato maiore loci illius hic tn no couenit. vt. C. de epi. & cle. l. nulli. & in aut. de eccle. tit. §. si qs col. ix.

* Dic sm doc. hic non procedere in voto religionis. l. deo nobis. §. hoc etia. C. de epi. & cle. et in matrimonio de iure canonico qd attedit. c. j. de coiu. ser. Syl.

Additio. (j) scz captis pignoribus. Et si nullo modo velit consentire: si filius agat & pater sit presens repellitur a iudicio. secus si pater sit absens longa absentia: vel filius conueniatur. Accur.

* Mutum. Casus positio non est necessaria q2 regula clara est & eius ratio aperte assignatur in tex. No. mutum & surdum omnino stipulationem cotrahere no posse ita q de forma stipulationis est q audiat sonus verboru a cotrahentibus. Ite q qui tarde audit vel loquit non per hoc prohibetur contrahere. Ite furiosus nullum contractu aut negocium in quo requiratur consensus gerere potest. Syl.

m Furiosus. Nullu negociu. l. obligatoriu. l. in prodigo cui bonis interdictu est: vt. ff. e. is cui: q2 furioso similis est vt. ff. de cu. fu. l. j. primo respon. & ff. de regu. iur. l. furiosi. ide in mente capto. *vt. s. de cur. §. j.

* Hoc ver quo ad obligadu pdigu alteri sec ecotra. d. l. is cui. Syl.

Additio. Ide in fatuo. Et intellige de his qui omnino nihil rationis sapiunt. alias secus secundum Ange.

n Potest. Scilicet & ciuiliter.

* Pupillus. Casus hi qui enumerant in quibus stipulatio inutilis est tales sunt vt potius regule queda in hac materia dici possint vt sola eoru ratio pgreda sit in positioe casus que in. §. nostro exgreda non est cu in eo assignet pter qua in vltimo resp. cui ratio ponit in gl. No. pupillu obligari sine autoritate tutoris no posse. Ite q q excessit infantia aliu sibi obligare potest sine tutore secus in infante. Ite qd infans equiparat furioso. Ite q quauis hoc veru sit i multis tame quo ad obligandu sibi alium equiparatur proximo pubertati. Ite qd patria potestas no est potens ad filiu impuberem obligandum. Syl.

o Pupillus. s. pubertati proximus: vt sequitur. & est ratio: quia intellectum habet: vt. ff. de regu. iur. l. in negocijs.

p Obligetur. s. alij.

q Autoritate. sic. s. de autoritate tutorum. in princi. sic. ff. de pactis. l. contra iuris ciuilis.

† Quia pf & filius censent vna psona & con cor. glo. in c. sup eo. ibi & pf & filius est de testa. et. c. tua nobis in glo. sup ver. incro. eir. me. extra de decimis.

* Nec obest qd filius exeptus sit ab obligationibus patris & econtra. vt C. ne filius ppatr. tametsi heres, q cu defuncto eadem psona esse videtur astrict sit. Qn diuersa ratio est i filio ac i herede: qn heres tatu ex suo facto defuncti repsitat vt puta hereditati aditioe. At filius velit nolit represen tar, quam obrez facile apparet in filio, q here de ro egor. Non desine tn q velint patre & q filiu ad alterius obligatione vtriusq scilicet iuris rigore teneri: sz ex equitate id immutatus esse: vn aliit no sine mysterio titul. filiu ne filius pro patre. & ne vxor pro mar. ab ipe rato. iduct.

† Subaudi: nec expresse displiceat: q2 tunc non esset loc. d. §. cum adijcit: nec huic materie Io. fab.

† Nisi esset actu stipulatione no valere: nisi sub toto vel nisi validitas stipulationis noceret stipulati: vt. l. si dece. ff. loca. & hec vera qn stipulatio est de toto et pte numerabili. Als si de toto integrali & pte ppria vel ipropria dic vt p Io. fab. & Ang. hic.

Obligatio naturalis inter patre & filium pot consistere.

* Et adde tu qd hodie q3 in aduentitijs inter patre ac filiu cotrahit obligatio etia ciuilis vt est tex. et ibidem per Bar. in. l. iubemus. §. fi. C. ad treb. Cur aut potius naturalis qua ciuilis inter patre ac filiu obligatio cadat vide p Bar. in. l. frater a fratre. in. v. et vj. col.

* Aduerte ad eos casus, qb vult gl. insolidu filiu emancipatu no teneri, qn esse emacipatu est cas vn ex his ser: vn videt hic gl. in princ. pugnare cu ea q est in. l. j. ff. eodem.

* Sit tn itelligito hanc glo. de prodigo ac mete capto cui bonis interdictum sit aliod obligaret, quauis manifeste ac notare pdigus esset secudu Bal.

a ¶ Infans. Id est vsqꝫ ad septem annos: vt. C. de iure deliberandi. l. si infanti. §. responso.

b ¶ Infantie proximus. i. vsqꝫ ad .x. annos & dimidiū: et sic proximus respicit. i. sed cum dico pubertati proximū a decē annis & dimidio supra intellige. nam sic in masculis debet fieri dimidiatio in feminis in nono & dimidio: vt. s. qb. ex cau. manu. non li. §. si. et. s. quib. mod. tute. fini. §. responso. *

c ¶ Non multū. Nam distat aliquantulū: vt in hereditate quā trāsmittit infans: vt. C. de iure deli. be. l. si infanti. §. j. secus in furioso. vt. C. de cura. furio. l. fi. §. sin aūt. & hic fm Azo. Sed certe sic posset dixisse: qꝛ vnus paruus alter magnus alter continuū tēpus alter habet internalla dilucida. Dic ergo distat in stipulando in hoc qꝛ infans sine intellectu interdū stipulat. sed furiosus nunꝙ: vt. ff. rem pupilli. sal. fore. l. seruum pupilli.

* Cōiter tñ tenetur ꝙ ille tex. loquatur in maiore infante. Syl.

* Itē dicit non multum propter proximū infantie qui intellectū habet. et ideo corrigitur statim quod hic dicitur ibi: sed in proximis.

Proxim⁹ pubertati.

* Aduerte ad hanc glo. q iura q ipa allegat, nā ad re faciunt qui ea loquūtur in eadem materia. Unde obiecit Joan. And. ab ea deficit in addi. ad Specul. titul. de test. §. j. vs. nūqd facit pubes. Notabile tñ ex fine. §. patrē tanꝙ legitimū administratorē nō posse p filio in causa criminali comparere cum administrator legitim⁹ filii tm intelligat i his, in qb⁹ vsusfructus ipsi ꝗritur: vñ secus vbi tractat de filio obligando: vt hic pater & cōcord. ff. de vb. obli. l. fin. quamobrē custodi p perpetuo memoria glo. j. q incipit, sed q est ratio scdm Bal. Filius impubes et cū auctoritate p̄ris nō potest obligari.

† Quia impossibiliū nulla est obligatio vt hic & in c. ad audiētiā iuncta glo. super ver. habere pōt pn̄ci. extra de spo. & ma. Et facit. c. vlti. cū gl. sup ver. impossibilis. ex de cōdi. appoñ.

infans[a], & qui infantie proxim⁹[b] est non multū[c] a furioso distāt: qꝛ hmōi etatis pupilli nullū habent intellectū. Sed in proximis infantie propter vtilitatem eoꝝ benignior[d] iuris interpretatio facta est: vt idē iuris habeant[e], qd pubertati proximi. Sꝫ qui in pāte parētis est impubes[f], ne auctore quidem patre[g] obligatur. 474

¶ Cōditio impossibilis viciat stipulationē: cōditio vero necessaria facit eā haberi pro pura. Arc.

¶ Si impossibilis cōditio obligationib⁹[h] adijciat. nihil valet stipulatio. † Impossibilis aūt cōditio habet cui natura[i] impedimēto est quominꝰ existat: veluti si quis ita dixerit: si digito celū attigero dare spondes? At si ita stipuletur si digito celum non attigero dare spondes? pure[k] facta obligatio intelligitur: ideoꝙ statim[l] peti potest.

d ¶ Benignior. ꝙ supra dictum est.

e ¶ Idem iuris habeant. vt alios sibi obligent: alijs vero non obligentur sine tutore. vt. s. proximo. §.

f ¶ Impubes. Aliud si pubes. nā obligat ac si esset sui iuris. vt. ff. eo. l. fi. §. j. nisi in duobus casibus. vt. s. eo. §. item inutilis: diximus.

g ¶ Patre. Sed q est rō de hoc ad pupillū cū tutore auctore obligetur? Rñ. quidā ꝙ ob hoc ipsum dat tutor: sed patria potestas est ad corrigendū: & est pro eis. C. de bo. que lib. l. fi. §. sin autē. Uel dic ꝙ tutorem habet obligatū si male auctoratur: patrē non. vt. C. de bo. que liber. l. cū oportet. §. sub hoc tñ versiculo nō autem hypothecam. Accursius.

Additio. Hoc verū qñ de pupillo mere obligando tractat secus si de mera vtilitate: qꝛ pōt etiā sine patre. Si vero pōt esse vtilitas & dānū: puta qñ vsufructus vel aliquid patri queri pōt: quo casu de iure nouo pater legitimā administrationē habet: sufficit ipsius auctoritas: nō in alijs. vt. l. si infanti. C. de iure deliberan.

* Si impossibilis &c. Casus. Fuit dubitatū an conditio impossibilis viciaret & vf ꝙ nō. §. pe. s. de here. insti. valet em argumētū de actibus ad vltimas volūtates & ecōuerso cuius cōtrariū decidit rō est qꝛ talis adiectio impossibilitatis remouet mentē disponētis ab actu qꝛ ille q adijcit cōditionē impossibilē nō videt habere animū obligādi nec alteri stipulādi vñ actus tāꝙ euacuat⁹ cōsensu partiū est null⁹: ad illō qd dixi de vltimis volūtatib⁹ rñdet in gl. j. Not. stipulationē cōceptā sub impossibili cōditione inutilē esse sub necessaria vero purā esse. Itē ꝙ ea q per rerū naturā existere nō possunt dicunt impossibilia. Syl.

h ¶ Si impossibilis. Obligationib⁹ quibuscūqꝫ. vt hic. & ff. de actio. & obli. nō solū. (f) Secus est in vltimis volūtatibus: qꝛ tūc pro nō apposita habentur. vt. s. de here. insti. §. impossibilis.

* Dic vt per Bar. in. l. j. ff. de condi. insti. Syl.

Additio. Et dum glo. ibi soluit cōtrariū de. l. si militē. C. de cōdi. obli. cau. est cōtraria huic glo. ista tñ est verior. Nec ob. cōtra: qꝛ cōcordat: cū hic & ibi cōditio & causa possibilis annullet effectū: nō em ad conficiēdum agitur: sed solum ad reuocanda data. fm Jo fabri.

i ¶ Cui natura. Nō ita si verborū perplexio sit. vt. ff. de cōdi. insti. si titius. Jo. cōtra. tunc em qñqꝫ non diceretur impossibilis: sꝫ nō posset existere. vt. ff. de verbo. obli. si titius. fm Azo.

* Declara ꝙ idē est hoc qd dicere ꝙ cōditio impossibilis in casu. d. l. si titius nō viciat stipulationem qꝛ ibi nō est omnimoda perplexitas qꝛ est dissolubilis per preoccupationem iudicij litē cōtestādo. Syl.

¶ Et facit ad hunc. §. ff. de regulis iuris. l. impossibilium. & ff. eod. l. impossibilis. §. j.

k ¶ Pure. Id est sine conditione: etiam si dies esset apposita. vt. ff. eo. l. in illa stipulatione. §. fina.

l ¶ Statim. Cū spatio tñ quo solui possit. vt. ff. eo. §. fi. & ff. eo. l. qui calendis. Et de hoc dixi. s. de ver. obli. §. omnis stipulatio.

* Itē verboꝝ. Casus nō figurabit qꝛ regula clara est fundata in defectu forme substātialis ipsius stipulationis q est presentia & verboꝝ cōceptio: correctio autē Justi. habet rationē in virtute instrumēti. Not. stipulationē inter absentes nō cōtrahi. Itē conuētionū lites amputandas. Itē ꝙ instrumēto statur si cōtrariū nō probat. Itē ꝙ improba allegatio dici potest respectu initij sꝫ ex post facto dicatur iusta. Item ꝙ instrumentū nō solū per aliud instrumentū sed per testes reprobari potest. Itē modū pbādi negatiuā eius qd cōtinetur in instrumento. Syl.

m ¶ Itē verborū. Sicut p conditionē impossibilē: ita per absentiā fit inutilis stipulatio.

n ¶ Absentes. Ita intellige absentē vt audire non possit. Unde si est in turri vel a remotis & clamet: valet stipulatio si se andiāt. † arg. ff. ad sil. l. j. §. eo. als accipit multis modis. vt ff. de ver. sig. l. absentē. & notat in aut. de fideius. §. j. Sꝫ cōtra est. ff. de dona. inter vi. & vxo. ea que. Sꝫ ibi intercesserat stipulatio ante absentiā: cuius verba etiā inter absentes nūc repetunt. Itē cōtra. ff. de pac. labeo. i pn. Sꝫ aliud in pacto quolibet alio: qd sine hmōi solēnitate fieri pōt: sed stipulatio non. vt. ff. de pac. l. j. in fi. & j. de actionib⁹. §. de cōstituta. Itē cōtra. ff. de spō. l. tiß. & l. v. Sꝫ pōt dici ibi speciale vt valeāt inter absentes. Uel dic qd & per stipulationē fieri possunt spōsalia: & tūc inter presentes vt hic. Itē cōsensu. s. solo possunt fieri spōsalia: et tūc etiā inter absentes. vt. d. l. iij. Additio. Et hec vltima cōmuniter tenetur in. l. j. in princi. ff. eo. facit. c. vlti. de procurato. lib. vj.

¶ Stipulatio non potest cōtrahi inter absentes. Et si instrumento contineatur partes fuisse presentes vel stipulationi interfuisse statur scripture nisi contrarium probetur. Aretinus. 475

¶ Itē verborum[m] obligatio inter absentes[n] cōcepta inutilis est: sed cum hoc materiam litiū contētiosis hominibus pstabat[o]: forte post[p] tempus tales[q] allegationes opponentibus: & nō[r] presentes esse vl se vel aduersarios suos cōtendētibus. Ideo nostra cōstitutio[s] propter celeritatē dirimendarū litiū introducta est, quā ad Cesarienses aduocatos scripsim⁹[t]: per quā disposuim⁹ tales scripturas[v], que presto[x] esse patres indicant oīno[y] esse credēdas: nisi is, q talibus vtit improbis[z] allegationib⁹ manifestissimis[a] pbationib⁹: vel p scripturā[b]: vel p testes idoneos[c] approbauerit i toto eo die[d]

† Subaudi & intelligāt.

Sponsalia iter absentes & presentes fieri psit.

Instrumēta duo si sint eiusdē diei. sed diuersi loci cui stabit.

Scripture an semper stādūz sit.

‡ Que qualiter probet dic vt per Bart. in. l. nuda ratio ff. de dona. & ibidē non nihil p plo. et Alexan. Jmol. in cōsilio. clxxii. in. ij. parte.

‡ In hoc speciem habes extra i c. licet causam. de pb. At qui idonei testes dicant aut cōtra: docto. Bald. in. c. sacramēta, de consuet. rect. feud. & ibidē. j. not. l. c. inotuit. Habes preterea i hac gl. singula. in. c. j. de cōsang. et aff. in verb. maiores, in antiq. Cardi. Zab. in. c. mulier de iureiurand. Bar. i. l. ad monēdi. ff. eo. & Alexā. Jmol. in cōsil. xviij. incip. viso p ꝯcessu caus. vert. inter Ant. quod.

o ¶ Prestabat antiquitus.

p ¶ Post tempus. Post ideo dicit: quia quando conueniuntur post tempus contractus talia opponuntur.

q ¶ Tales. Quales subijcit statim. & non &c.

r ¶ Et non. Ecce allegationes.

s ¶ Constitutio. vt. C. de contrahen. & commit. stipu. opti.

t ¶ Scripsimus. loquitur Justinianus auctor illius constitutionis.

v ¶ Scripturas. Sed quid si vnus proferat instrumentum in quo continetur contrahentes esse presentes rome tali die. alter ꝙ Boñ. Dicunt quidam qd neutri creditur. Aliū ꝙ bonus index debet animaduertere cui potius credendum sit: vt si stipulator ipso tempore tenebat scholas Boñ. stabit illi instrumento quo continet ipsum fuisse Boñ.

x ¶ Presto. i. presentes.

y ¶ Omnino. Nota standum scripture: nisi contra. probetur: sic. ¶ de proba. cum precibus. & j. eo. §. si scriptum. & j. ti. j. §. fi. & hoc quādo formam habet publicam: als si priuatam: ‡ si pro scribente non valet: si contra scribentem valet si est cum causa. vt in auf. de iureiuran. a mo. §. j. & C. de non numerata pecu. generaliter. Accur.

Additio. (j) Scꝫ sola: sed cū adminiculis sic puta si a tribus testibus sit annotata pro tertio: tamen si persona scribens sit legalis scriptura priuata facit semiplenam probationem. vt per Jo. fab. & Ang. hic.

z ¶ Improbis. s. prima facie: que forte probe apparebunt tādem. sic. C. de episco. & cle. l. omnes qui. circa princi. secundum Jo. fab.

a ¶ Manifestissimis. quia contra scripturam.

b ¶ Scripturam. Scilicet aliam quod est melius.

c ¶ Idoneos. Omni exceptione maiores. i. quod nulla exceptio poterit eis opponi. ‡ vt. C. de contrahen. & committen. stipulatio. l. optimam. Accursius.

d ¶ Eo die. Nota ꝙ dies debet inseri in instrumento: & alia sunt necessaria. vt dixi in auf. vt preponatur nomen imperatoris: & facit. C. de diuer. rescr. si que. Sed quomodo hoc probabitur: cū dies instrumenti non debeat exhiberi. vt. ff. de eden. l. j. §. editiones: Respon. Tribus modis petitur instrumentum edi. Primo vt fundet intentionem ex instrumēto rei actor vel reus ex instrumēto actoris fundet exceptionē.

* Hec falsa est. l. fi. C. de eden. scdm communem intellectum. Syl.

¶ Cum neutro casu aduersarius vteretur quod non debeat esse: & tūc nulla pars instrumenti debet exhiberi. vt. C. de eden. l. fina. in fi. & C. de testi. l. nimis.

* Secus intellige si ad fundatam adiuuandam Bar. in. l. j. §. editiones. ff. de eden. Syl.

¶ Secundo. s. quando aduersarius vtitur. nā tunc editur vt videatur an aliquid possit ei opponi: & tūc exhibetur: sꝫ sine die & cōsule: ne materia

teria detur falsum fabricādi. vt. d. l. ff. de edē. l. j. §. editiones. & ff. quēadmodū test. ape. l. j. §. j. Tertio vt de falso accuset†: & tūc etiā cū die & cōsule est exhibendū vt hic & C. de cōtrahen. & cōmit. stipu. l. optimā. & C. de fide instru. l. fi. Alijs modis petūtur instrumēta edi vel tradi per varia genera actionū. vt. ff. de eden. quedā persone sunt. sed dictis tribus modis petunt edi. l. demōstrari. Itē quō hoc est & hic pbat reus cōtra iuris ordinē. vt. C. de edē. l. qui accusare? Rñ. hoc propter presumptionē q est cōtra eū propter scripturā. vt. ff. de pac. iurisgentiū. §. qd fere. Itē nūquid duo testes hoc probantes: scꝫ alterū cōtrahentiū affuisse sufficiūt? Rñdet sic. vt. ff. de testi. l. vbi. Sed nōne instrumētū vicē duorū tenet. vt C. de fid. instru. in exercēdis quare videt ꝙ in dubio pro instrumēto stet. Sed certe nō directe contradicetur instrumēto: sꝫ per obliquū * scꝫ se fuisse in scriptura quadā facta rome: vel vt testis: vel vt cōtrahens. Si vero cōtra hā directe dicit: plures ꝙ duo exigūtur vt vincāt scripturā. vt. ff. de testi. l. ij. ibi alias numerus &c. Uel dicas etiā hic exigit tres. Sed nūquid si aliq testes dicāt pro instrumēto vel in eo scripti vel nō: tot vel plures erūt necessarij cōtra instrumentū? Rñ. sic qꝛ instrumētū per se vicē duoꝝ tenet. vt dictum est. Item preter ipsum sunt probationes vt ponis. vt. ff. de pigno.

† Siue criminaliter siue ciuiliter: & ꝫ ꝙcunqꝫ ptem instrumenti falsitas opponatur si alio bono modo probari nō possit: alias illa ps tātū edit ꝫ quaꝫ opponit dꝫ tñ ante exhibitionē accusator se subscribere ad penā talionis vt p Joan. fab. & Ang. hic.

* Et id sequunt Jac. de Aretin. Cy. & Bal. p. l. optimā. C. de ꝯhen. & commit. stip. Adde etiā qd si supra instrumentū pbare velit qs, id enim vel p duos testes posse fm eosdē p l. iurisc. §. ꝙ ferre. ff. de pact.

quo[a] cōficiebat instrumentū sese, vel aduersarium suum in alijs locis esse[b]. 476

¶ Stipulatio cōcepta post mortem stipulatoris, vel pmissoris, vel pridie, ꝙ alter moreret olim non valebat: hodie valet. Ange. Are.

¶ Post mortē suā dari sibi nemo stipulari poterat[c], non magis[d], quā post eius mortē, a quo stipulabat. At nec is, q in alicui⁹ pāte est: post mortē ei⁹[e] stipulari poterat: qꝛ patris, vel dñi voce loqui videt[f]. Sed & si quis ita stipulet: pridie[g], ꝙ moriar vel pdie. ꝙ morieris dare spōdes: inutilis erat[h] stipulatio. Sed cū iā[i] (vt dictū[k] est) ex cōsensu cōtrahentiū stipulatiōes valēt, placuit[l] etiā nobis in hunc iuris articulū necessariā inducere emēdationem: vt siue post mortē, siue pridie, ꝙ moriat stipulator, siue promissor, stipulatio cōcepta sit, stipulatio valeat[m].

¶ Ratione prepostere cōceptionis nō viciat stipulatio. Are. 477

¶ Itē si quis ita stipulatus erat, si nauis ex asia venerit[n], hodie dare spondes? inutilis erat stipulatio: qꝛ prepostere[o] cōcepta est. Sꝫ cū Leo inclyte recordationis in dotib⁹ eādē stipulationē, q prepostera nūcupat, nō esse reijciēdā existimauit[p], nobis placuit[q], et huic pfectū robur accōmodare: vt nō solū in dotib⁹, sꝫ etiā in oib⁹[r] valeat hmōi cōceptio[s] stipulatiōis.

¶ Stipulatio cū moreret promissor, vel stipulator, vt post mortem tertij valet, etiam de iure veteri. b. d. Aretinus. 478

¶ Ita aūt stipulatio cōcepta, veluti si titius dicat, cū moriar dare spondes? vel cū morieris? & apud veteres vtilis erat[t], et nūc valet. Item post mortem alterius[v] recte[x] stipulamur.

¶ Uerbum promisisse in scriptis repertum importat stipulationem. Aretinus. 479

¶ Si scriptū[x] in instrumēto fuerit, promisisse aliquē, perinde[y] habetur, atqꝫ si interrogatione precedente responsum sit.

¶ Si plures res deducant in stipulatione & simpliciter rñdit promissor: ad oēs tenet: alias ad eas tantum in quibus respondit. 480

¶ Quoties plures † res vna stipulatiōe cōprehēdunt, si quidē promissor simplr rñdeat dare spōdeo propter oēs tenet; si vero vnā ex

m ¶ Ualeat. s. statim: efficax aūt erit post mortē vnde ab herede & contra heredem incipiēt actiones hodie: qd olim non erat. vt. C. de actio. ab hered. & contra. l. j.

* Itē si quis. Casus in. l. corrigente nō figuratur: ratio aūt. l. antique erat ipsa preposteratio que semper videt viciare: ratio aūt. l. corrigētis est qꝛ in his q cōiunctim fiunt nō curatur qd prius qd ve posterius fit. l. quidam ita. ff. de pact. leg. cū ordo non est formalis. Not. ꝙ stipulatio que habet executionis diē preuenientē ortū obligationis hodie valet licet olim esset inutilis. Itē ꝙ preposteratio non viciat stipulationē nec alios contractus. Itēqꝫ stipulatio cū moreret promissor aut stipulator etiā iure. ff. valebat. Item ꝙ stipulatio ꝯcepta post mortē tertij oī iure valida est. Syl.

n ¶ Item Uenerit. post hoc verbū venerit est pūctum. & subaudi qñqꝫ vel vsqꝫ ad annū: si antē esset post illā dictionē hodie non esset stipulatio inutilis: etiā iure veteri: sꝫ vtilis & conditionalis: vt s. de verbo. obliga. §. sub conditione.

o ¶ Prepostere. primo enim debet venire nauis fm naturā cōditionalis stipulationis vel conditionis ꝙ dari hodie.

p ¶ Existimauit. s. cū ita stipulabatur mulier si sine liberis decesserit promittis mihi doté reddere: vt de ea possim testari: cū prius testari proponebat: & ea mortua dotem reddi. vt. C. de iure do. l. si mulier.

* Hoc exemplū nō pertinet ad hunc tex. qꝛ in. d. l. si mulier ratio dubitandi nō sumit ex causa preposterationis: sed ibi dubitabat nūquid illa verba vt de ea testari possit importarent cōditionem an causam: & vtrū finalem an impulsiuā: & deciditur ꝙ importat impulsiuā vnde nō facit: presertim qꝛ constitutio illa est diocletiani nō leonis. Syl.

¶ Uel dic fm Jo. cum stipulatur maritus sic: si dabis mihi. x. promittis te mihi nupturam: primo enim nubere & postea dare debebat.

q ¶ Placuit. vt. C. de testa. l. preposteri.

r ¶ In omnibus. Scilicet obligationibus.

s ¶ Cōceptio. Exactio tñ fit post cōditionē existentē. vt. C. de testa. preposteri. in fi. Et facit ad hūc. §. scꝫ ꝙ non sit curādus ordo scripture. ff. de pecu. leg. l. quidam. & s. de lega. §. ante. & ff. de solu. non enim.

t ¶ Ita. Utilis erat. vt. ff. de bon. aucto. iud. pos. l. hereditarium.

v ¶ Alterius. Scilicet tertij.

* Scriptū. Casus in regula nō solet figurari: ratio tñ dubitādi potuit esse qꝛ ad essentiam stipulationis requiritur certa solennitas que debet cōstare vt dicat stipulatio: qꝛ alias alius esset contractus sed cōtrarium deciditur qꝛ quoties in scriptura dictū est aliquē promisisse fauore actus in potentiori significatu fit interpretatio. l. quoties. ff. eod. Nota. qd dicitur in summario si tñ disputatiue vis videre alibi subtilē intelligentiā huius tex. vide fort. in. l. j. in. x. col. ff. de pact. Syl.

x ¶ Si scriptū. Nunquid idem sit si testes dicunt aliquē promisisse: vt etiā tunc intelligat interrogatio? Uidetur ꝙ sic. vt. C. de fid. instrumē. in exercendis. Sed tamen contradico. vt. C. de vsur. l. j. Et est ratio fm Joan. quia testes non sic in iure instructi sunt vt instrumenta que a iurisperitis fiunt.

* Adde ꝙ ita se hꝫ cōis sententia: nō tñ per rationē glo. qꝛ idē est in priuata scriptura qd in instrumento que tñ ab imperitis plerūqꝫ fit et non haberet locū in testibus peritis dic tñ ꝙ ratio est quā ponit Bar. in. d. l. j. C. de vsur. & in. l. sciendum. col. ij. ff. eo. Syl.

y ¶ Perinde. nisi cōtra probet. vt. ff. de pac. iurisgentiū. §. quod ferre.

* Quoties plures. Casus querebat an si quis de pluribus rebus interrogasset & responsio simplex esset, valeret stipulatio: et videbatur ꝙ non qꝛ seruata forma interrogationis & responsionis non erat cuius contrariū dicitur ex eo qꝛ simplex responsio in dubio continet intellectualiter nō expressa sed maius erat dubium in secūdo casu ex eadē ratione qꝛ differebat interrogatio a responsione contra formā ipsius

contrahitur. Itē ꝙ dicit eo die inde dicas alio tali qd esse nō potuit. vt argu. s. de verb. obli. §. loca. Accursius florentinus legum doctor.

Additio. Ex hac glo. not. ꝙ duo testes probātes per indirectū cōtra instrm faciūt vacillare instrm: qꝛ probant affirmatiuā: & etiā voci viue magis credit ꝙ mortue. auf. si quis aliquis. C. de testi. Christopho.

a ¶ Quo vel etiā alio dūmodo sit tantū remotus locus in quo dicit fuisse tpe quo dicit instrm esse factū: qd hic nō potuit esse. vt. ff. de ver. obli. l. vlti. §. fi. & s. de verb. obli. §. loca. Accursius.

b ¶ Esse. Id est fuisse, sic. s. de his q sunt sui vel alie. iu. §. inptāte. Acc.

* Post mortē. Casus nō figurat cū simus in. l. corrigēte: rō em dubitandi erat ius antiquū: pō mouebat qꝛ executio taliū stipulationū videbatur impossibilis & qꝛ qñ cōferebatur in pridie mortē cōferebatur in diē oīno incertā cū nō posset sciri qñ futurus esset ille dies cū nesciretur dies mortis a quo pēdebat: correctionis aūt ratio est qꝛ tales stipulationes possunt habere effectū cū inductū sit eas posse habere locum in persona heredū & posse ab heredibus incipere. Not. ꝙ stipulatio cōcepta pridie vel post mortē stipulatoris vel patris ei⁹ aut dñi aut ipsius promissoris licet olim esset inutilis hodie valet. Itē ꝙ vox filij vel serui fingitur vox patris aut domini. Itē ꝙ in stipulationibus attenditur potissimus consensus contrahentium. Syl.

c ¶ Post mortem. Nemo stipulari poterat: scilicet iure vetustissimo: quod hodie corrigitur. vt in fi. huius. §.

* Adde ꝙ imo iure. ff. alioquin superflua esset correctio. l. fi. C. de cōtrahen. & cōmit. stip. Nec obstat. l. quodcūqꝫ. §. nō solū. ff. eo. qꝛ loquitur in stipulatione cū moriar de qua in sequen. §. Syl.

d ¶ Non magis. Quia nec hec valebat. Accursius.

e ¶ Eius. Scilicet patris vel domini.

f ¶ Uidetur. Unde sicut patre vel domino sic stipulante erat stipulatio inutilis: ita & seruo talia verba dicente vel filio: vt hic. et. s. eo. §. ei qui. & facit. C. de impu. & alijs substi. l. fi.

g ¶ Pridie. Id est die precedenti mortem. vt. ff. de feri. pridie.

h ¶ Erat. Scilicet olim.

i ¶ Sed cum iam. Nunc corrigitur.

k ¶ Dictum est. Sic. s. de verbo. obli. §. sed hec.

l ¶ Placuit. vt. C. de cōtrahen. & cōmit. stipu. l. scrupulosam. Additio. Et sic qñ cōstat de mēte contrahentiū fm eā fit interpretatio etiam in his q stricti iuris sunt qd facit vt statutū recipiat interpretationē extēsiuā etiā actiuā: si sic ꝯstet de mēte statuētiū. als sec⁹ vt p Ang. hic.

* Nota hinc stipulationem, cuius post alterius mortē executio reiecta est valere ac efficacem esse in re oī atqꝫ i de colligere stipulationē ita concipi posse, vt effectuz habeat solū post promissoris mortē: vñ desinūt nō nulli in hāc cautelā ad filiū ppria legitima pnādū, & vt pater possit dum viuit bona sibi seruare: vt pote si illa vēdat traditiōis duntaxat post mortē suā. debitum euz hmōi qd post pmissoris obitū effectuz hꝫ alienuz esse censetur. l. hereditariū de bo. authē. indi. poss. Ideo detrahenda erit ante legitimā filij. iuxta not. s. ad l. fal. §. fin. Si tñ appareat de fraude filius rescindit venditionē p petē sue legitime tantū & nō aliter fm Bar. i d. l. hereditariū. nec satis erit qd pater ꝯfiteat se precium accepisse nisi appareat de reali solu. fm Jas. h ex sententia Bar.

† Facit ad hoc. §. preterea. cum glo. ij. ibi. itē arg. extra de ver. signi.

Universidad de ... Biblioteca

cuius contrariū dicitur qr tot censentur esse virtualiter stipulationes quot sunt res in stipulatū deducte ideo vna per aliā nō vitiatur. Not. responsionē simplicem referri ad oia interrogata. Item q si responsio fiat in aliqua ex rebus specificatis valet in eis. Itē q si plures res copulate in stipulatū deducuntur tot censentur esse stipulationes quot res. Syl.

acturus vtiliter: vel subsit causa affectionis fm Ang. hic: & de ipsius veritate vide fortu in. l. iurisgen. §. quinimo. co. i. xviij. ff. de pac. Syl.
h ¶ Que sit quātitas. i. que sit cōditio. Inspicit cōditio vtrū sit possibilis vel probabilis. vel nō. vt. s. eo. §. si impossibilis: & j. eo. §. qd turpi. Quātitas vero que sit inspicit vt quātacūq sit petat certi conditione si est certa. alias si stipulatio est incerta actione ex stipulatu. vt hic et s. de verbo. obli. in princ. Ista em noia qs et quet substātie sunt significatiua: nō quātitatis. s. certe vel taxate: vel taxande: & hoc fm Azo. Sed cōtra est. vt. j. de actioni. §. oēs. Solue vt ibi †. Itē cōtra ff. de evict. l. si dictū. Sed ibi sic agebat. Itē cōtra C. de spō. l. mulier. §. pen. Sed illud fauore matrimonij ne in infinitum pena excedat. vt. C. de inutil. stipu. l. ij. Alij vt. Ad. dicūt vsq ad duplū: & in hoc cōsideratur hic quātitas & duplū nō excedat fm eū. vt. C. de sentē. que pro eo qd interest. l. i. Alij vt Joā. distingunt inter eū qui sciēter promittit vltra duplū cū sciat se nō teneri: vt ille teneat: alias nō. vt. ff. si quis cau. sed & si qs. §. fi. Alij dicūt vsq ad quadruplū semp extendi & non plus. vt. j. de actioni. §. oēs. Prima verior est. Accursius. Additio. Que procedit vbi datio quantitatis non est in obligatione: vt qr promittis daturū te. c. titio. ad ea em agere non possum. & sic facti obligationi pena censetur apposita. fm Jo. fab. & Ange. hic.

Quis & q: substātiaz significāt.
† Dic q ibi loqtur in pena legati q non excedit quadruplū: sed nos loqmur in pena cōuētionali q pōt excedere quadruplū ex dispositiōe Zhentū: mittius em agitur cū lege q cū homine vt. l. si cū dies. §. fi. et l. seq. ff. de arbit. Cristophorus Porc.

‡ Ad similitatis vt p Bar. & gl. in l. stipulatio ista §. si stipulatio. ff. de verb. oblig. qs Ange. omnino refert. j. eod. §. Sed & si quis.
Stipulando alteri qnq sibi actionē qrim' qnq non.
Stipulatio alteri facta pōt tribus modis formari.
‡ Cui an possit pena adijcivi de hic diffuse p Angel. ex sententia Jac. Butrig. Barto. et Jo. And. in. iij. colū. ad med. vbi soiet ee dubium.
‡ Aduerte tū qd et. s. alibi cōmonuimus pene adiectionē non facere inualidā stipulationē efficacē, sed vt metu pene principali pareat pmissioni: ex q habes casum, quo licet principale nō subsistat, valeat accessoriū tū. Cui' ratio esse dr ab Joā. de Plat. quod hmōi stipulatio alteri facta, sit pter. l. vt q h nō assistat, nec resistat etiā: vt. §. alteri in. l. stipulatio. ista ff. de verb. oblig. Sed si esset otra leges, id est cui ser resistat, tū si pncipale non subsistat, accessorius quoq subsistat.
Pena ex pacto non pōt peti.

a ¶ Quoties. Spoponderit. alias respondeat.
b ¶ Cōtrahit. Imo videt nō valere cū sit diuersitas in rndēdo. vt. s. eo. §. preterea. Sed distingue vt ibi diximus.
c ¶ Rñdere debemus. Si volumus in oibus teneri: alias tenemur tm in his in quibus respōdem': vt hic. Itē & sufficit simplex rnsio vt diximus: cū equiparet ei qn ad oēs rndet sic. ff. de verbo. obli. l. titia. §. idē respōdit. et. s. eo. §. preterea.
✳ Alteri. Casus nō figuratur aliter qr posita est supra figuratio ipsius in §. Itē si alij: & in tex. assignatur ratio. Not. igitur q stipulatio per quā stipulator id agit vt non sibi sed alteri acquirat regulariter nō valet nisi apponatur pena. Itē q ad validitatē stipulationis penalis non attendit an sua intersit. Itē q in stipulatione penali que sub cōditione concipitur inspicitur quantitas a partibus expressa. Itē q si sua intersit valet stipulatio. Syl.
d ¶ Alteri. Sic. ff. de ver. obli. stipo ista. §. alteri.

his, vel quasdā daturū se spoponderit[a]: obligatio in his pro quib' spopōderit, cōtrahit[b]. Ex pluribus em stipulationibus vna, vel quedā videt esse perfecta. singulas em res stipulari, & ad singulas respondere debemus[c].

¶ Stipulatio de dādo alteri nō valet: nisi fuerit apposita pena. h. d. Ange. Areti.

¶ Alteri[d] stipulari (vt supra dictū est[e]) nemo ‡ pōt. Inuēte enim sunt hmōi stipulationes, vel obligationes ad hoc: vt vnusquisq acquirat sibi, qd sua interest. ceterum si alij detur, nihil interest stipulatoris. Plane si qs velit hoc facere, penā stipulari cōveniet: vt nisi ita factū sit, vt est cōprehensum, cōmittatur pœne stipulatio, etiam[f] ei, cui' nihil interest. Pœnam[g] enim cū stipulatur quis, nō illud inspiciatur, qd intersit eius: sed que sit[h] quātitas ‡ in cōditione[i] stipulatiōis. Ergo si quis ita stipulatur, Titio[k] dari: nihil agit. Sed si adiecerit pœnā nisi dederis: tot aureos dare spōdes[l]? & tūc committitur[m] stipulatio.

¶ Stipulatio q detur ei, cui dari mea interest: tenet. Aret.

¶ Sz et si qs stipulet alij, cū ei'[n] interesset, placuit stipulationē valere. nā si is, q pupilli tutelā admīnistrare cepat, cesserit[o] admīstrationē cōtutori suo: & stipulet rem pupilli saluā fore: qm interest stipulatoris fieri, qd stipulatus est (cū obligat' futur' esset pupillo, si male res gesserit) tenet obligatio[p]. Ergo et si qs pcuratori suo dari stipulat' sit: habebit vires[q] stipulatio. ¶ Et si creditori suo qs stipulatus sit, q[r] sua interest, ne forte vel pœna cōmittat, vel predia distrahat, que pignori data[s] erant: valet stipulatio[t].

¶ Promissio facti alieni nō valz: nisi apposita sit pēa. h. d. Ang. are.

¶ Versa[v] vice q aliū facturū promisit, videt in ea esse causa: vt nō teneat, nisi pœnā[x] ipse pmiserit.

¶ Nemo pōt stipulari rem suā. Ange. Areti.

¶ Item nemo rem suā futurā[y] in eum casum, quo sua sit[z] vtiliter stipulatus est[a].

¶ Dissensus in corpore vitiat stipulationem. Ange. Are.

¶ Si de alia re stipulator senserit, de alia pmissor, perinde nulla cōtrahit obligatio, ac si ad interrogatū respōsum nō esset: veluti si hoiem stichū a te qs stipulat' fuerit: tu de pāphilo senseris, quē stichum vocari credideris[a].

e ¶ Et supra dictū est. Supra eodē. §. si quis alij. hoc tū fallit in multis casibus: vt ibi diximus. Et nota q hic tribus modis alteri stipulamur. Nā interdū directā acquirimus actionē (subaudi alteri stipulādo) vt filius patri: seruus dnō: & econtra. vt. s. eod. §. si quis alij. et. §. ei qui. qnq vtilem: vt tutor pupillo: & in similibus rōne officij: vt seruus publicus. vt. ff. de consti. pe. l. eū qui. §. pe. & ff. rem pu. sal. fo. l. iij.
✳ Hoc verū etiam in conuentionalibus et in quolibet publico officiali Bar. in l. ij. ff. rem pup. sal. fo. Syl.
¶ Interdū nullum: & tunc necessaria est pena vt hic dicitur. Itē nota q hoc vltimo casu verba stipulationis & sortis: & pene possunt formari tribus modis. Aut em sic dico: promittis mihi q dabis illi et eodē modo penā. Aut sic promittis illi q dabis ei & eodē modo penā. Et in his duob' casib' nō valet neq sortis neq pene promissio: sed aliud qn deberet vtilis vel directa acquiri: vt in primis duob' casibus. vt. ff. de cōm. pe. l. eū. §. si actori. & §. iulianus & hic. Aut sic. promittis mihi q dabis illi: aut penā mihi tm stipulor: qr & tunc habet locū qd hic dicit. Aut quarto modo dico. promittis q dabis mihi recipiēti noie eius: quo casu valet ✳ vtrūq: & ego illi cedā cuius nomine stipulatus sum. vt. ff. man. si procuratorē. §. fi. Additio. Et hoc verū siue sim procurator habens mandatū: siue negociorz gestor: siue saltē generalis: mihi acquirā & postea cedā sicut procurator cū ratihabitione. &c. vt. l. fi. C. ad maced. & l. si ego. ff. de nego. gest. vt per Jo. fab. & Ang. hic.
f ¶ Etiā ei. Scilicet stipulāti: cuius tū nō interest dari ei cui fuit stipulatus: nec mirū: qr sibi fuit stipulatus penā: vt modo diximus: & facit ff. de arbitr. l. cum pena. Sed contra. ff. de arbit. l. aduersus. §. sed si eū. Sed ibi non directo contra arbitrū itur: & ideo inspicitur an intersit etiam in pena. cum ad ea que frequenter accidunt iura se referunt. vt. ff. de leg. l. nam ad ea.
✳ Referas ad primum responsum. d. l. aduersus quia alie responsio. sunt in frequentia. Syl.
¶ Itē cōtra. ff. si qs in ius voc. l. ij. §. fi. Sz ibi i pena pretoria: hic aūt in cōuentionali dicit. Vel ibi ideo nō cōmittit: qr nō debuit venire qr aduersarij nō intererat: & ita per obliquum illa ratio redditur.
g ¶ Penā enim cū stipulat. Nota q caute ponit stipulat: nā secus est cū paciscitur tm: cū pena ex nudo pacto etiā incontinēti apposito sicut vsura non possit peti. vt. ff. de seruis exportandis. l. seruus. et. C. de vsuris. l. iij.
✳ Declara nisi paciscentis statim intersit pecuniariter. d. l. seruus ibi

i ¶ In cōditione stipulatiōis. Id est in penali stipulatione q est cōditionalis. i. si non pareat promissor principali promissioni. Accur.
k ¶ Titio dari: vt promittis titio vel mihi q dabis Titio.
l ¶ Spondes. Scz mihi: alias nō valet hoc vt modo diximus. Accur.
m ¶ Cōmittitur stipulatio. Scilicet pene eo nō dante: non aūt illa inutilis efficitur vtilis: sed pene metu & illi statur: vt alias. C. de arbit. l. prima. Accursius.
n ¶ Sed & si quis. Eius. s. stipulantis.
o ¶ Cesserit. Sic. s. de sa. tu. §. ij. alias. iij.
p ¶ Tenet obligatio. Nā vtilis actio pupillo datur: vt. ff. de ma. conue. l. i. §. pe. Item ipsi stipulanti directa acquiritur: vt hic dicitur.
q ¶ Habebit vires. Interest em mea procuratori meo solui que in rem meam expendit: vt. j. man. §. i. versi. tua gratia & mandantis.
r ¶ Quod sua interest. q. i. quia. Accursius.
s ¶ Data. Ab isto qui nunc stipulatur.
t ¶ Valet stipulatio. Non vt procuratori vel creditori actio cōpetat: sed qui stipulatus est, aget actione ex stipulatu ad interesse quasi sua interest creditori vel procuratori fuisse solutum: vt. C. de inuti. stipu. l. fi. et. ff. de verbo. obli. l. liber homo. §. fi. & C. de dona. cum res. Vel fm nos aget certi cōdictione ad interesse quod probauimus. vt. s. de verbo. obli. in prin. Accursius.
✳ Versa vice. Casus figuratio pendet ex dictis in. §. alterius. et nihil notandum est vltra summarium. Syl.
v ¶ Versa vice. Ad superiorem. §. alteri.
x ¶ Penā. sed & tūc ad penā tm tenet: & facit. s. eo. §. si quis aliū.
✳ Itē nemo. Casus nō figurat nisi literaliter: ratio aūt decisionis est qr stipulationes inuēte sunt vt quisq stipulet qd sua interest. §. alteri. s. eo. stipulari aūt qd meū est mea nō interest cum non possit amplius effici meum. Not. nihil est vltra summarium. Syl.
y ¶ Itē nemo. Futurā. Vt partū ancille: vel fetū animalium suoz que sua futura sunt: vt. s. de rerum diui. §. item ea. Item multomagis si stipuletur rem que nunc est sua: vt. s. eo. §. i.
z ¶ Quo sua sit. Hoc ideo qr in eo casu quo sua futura non est: valet stipulatio: vt. ff. de verbo. obli. rem meam. Accursius.
a ¶ Stipulatus est. Scilicet dari. Et est ratio: qr qd suum est amplius suū fieri nō potest: vt. j. de acqui. §. sic itaq restitui. tamē possum stipulari: vt. ff. de verbo. obli. nemo. j. respon. & ff. de vsuf. ac. quemadmodum.

modum ca. l. j. §. sed quod diximus.
✳ Adde q quāuis doc. varie distinguāt de datione & possessiōe pura vel cōditionali oia ad h reducunt an ex tali stipulatione tūc interest: & valet: aut interesse sperat & attendit euētus ille ex rōne hu' tex. Syl.
✳ Si de alia re. Casus querebatur an si ab altero in stipulatione esset erratū verba aūt sint apta ad concipiendā stipulationem vtrū valeat: & videbat q sic qr cū forma verborū clara sit et ipsa stipulatio ex verbis ipsis essentiā capiat valere videtur cuius contrariū decidit qr cū deficiat consensus in illo qd vere promittitur quamuis verba ipsa aliud indicēt nō pōt conuētio subsistere. Not. summarium. Syl.
a ¶ Si de alia re &c. Credideris. Hoc est verū qn certū est eos dissensisse: vt. ff. de verb. obli. continuus. §. i. als autē si pōt fm vtriusq intellectum valere valet fm intellectum promissoris: vt. ff. de verb. obl. qui ex pluribus & l. stipulatio ista. §. eū qui. † Nec obstat qd dicit minorē prestari debere: vt. ff. de lega. i. apud iulianū. §. feio. qr minor est quā dare vult promissor: vt. ff. d act. §. pterea ‡. Si aūt fm vnius intellectū tantum valere potest: fm eius intellectū valet: vt hodie dari mihi denonie. x. promittis. si em de hac bononia in qua sumus intelligatur. valet. als nō: vt. ff. de verbo. obli. l. quoties in stipulationibus. & de rebus dub. l. quoties. ij.
✳ Qd turpi. Casus i tā manifesta regula nō figurat qr tex. seipsum exēplificat. Not. q stipulatio cōcepta ex turpi causa preterita vel futura non valet. Itē promissio facti turpis omnino est inutilis. Syl.
b ¶ Quod turpi. Promissum est. Siue dicam promittis homicidium facere siue dicam promitto. x. quia promittis facere homicidiū: vt. ff. de verbo. obli. l. generaliter.
c ¶ Nō valet. Hmōi em cōditiones turpes: impossibiles presumunt a iure: vt. ff. de cōdi. insti. l. si fili'. vnde non valet stipulatio: vt. s. eod. §. si impossibilis. Circa qd tū dic q aut ipsum qd promittetur est turpe: vt facere homicidiū: & tūc nō valet. nec etiā pena apposita: vt. ff. de verb. oblig. gnaliter. & l. veluti. & l. si plagū. idē dico: & si sub cōditione turpi: vt hic. Aut si honestū promittat: sed tū turpiter: vt dare decē: sed per metū: vel per dolū: & tunc valet promissio facta: sed exceptione eliditur ‡: vt. C. de inu. stipu. dolo nisi in casu vbi ipso iure nō valet promissio facta per metū: vt. ff. quod met. cau. l. si mulier. §. si dos. fm Jo.
✳ Dic q ratio specialitatis est qr cū pactū dotis remaneat nudū debet em intelligi vbi sine stipulatione promissio facta est producat aūt actionem nō propter se: sed auxilio. l. non est mirū si tūc. l. velit ipsam actionē producere: et quamuis hodie tale pactū habeat stipulationē hoc est fictionē iuris que cessante equitate nō habet locum: si non esset facta per stipulationē tunc fm Bart. non habet locū ille text. cuius opinio mihi placet ex rationibus suis. Syl.
¶ Cū quis &c. Casus. ¶ Pone sic. Stipulatus sui a titio dari mihi. x. sub aliqua cōditione anteq existeret cōditio decessi: postmodū si existente cōditione queritur: vtrū meus heres agere possit ex ista stipulatione (Et rū. Insti. q sic. Eodē modo non me stipulatore viuente demum ante cōditionis euentū decedat promissor postmodū si existat conditio: potero agere contra heredes promissoris.
✳ Cū qs. Casus figuratio elicit ex ea quā posuim' in. §. ex cōditioali. s. de ver. ob. No. q spes futuri debiti actiue & passiue trāsmittit ad heredes tā stipulatoris q pmissoris ex stipulatiōe cōditionali. Syl.
d ¶ Cū quis. Agere pōt. Hoc in cōtractibus: vt hic. & s. de ver. ob. §. ex cōditionali. aliud in relictis: vt. C. de cad. tol. §. sin aūt aliquid. et. ff. de ma. test. l. si ita scriptū fuerit. in fi. l. Et facit ad hūc. §. ff. de peri. & com. rei vend. l. q si pendente. j. respon.
✳ Qui hoc anno. Casus dubitationē faciebant que habet. s. de verb. obli. §. at si ita de stipulatione annua decidendi ratio est qr tm hoc est appositū gratia pmissoris vñ accessit vt transeat ad eius beneficiū. in scōo casu dubitationē faciebat tex. in. §. ois supra de ver. obli. ibi cōfestim peti pōt decidēdi ratio est equitas que nō presumit aliquē venisse cum sacco paratum. Not. collige per te quia facilia. Syl.
e ¶ Qui hoc anno. i. qui stipulat' est his verbis. pmittis hoc anno: vel hoc mēse. Et not. q iste. §. est lex. ff. de ver. obl. & incipit qui hoc anno.

† Nisi fauorabili' esset fm stipulatorē interpretari. l. in ābiguo. ff. d re. iu. stipulatio. an vitiet propter turpitudinem.
‡ Et id verū in cōtractib': vt cōtractus intelligat fm mētē & declaratione pmissoris. At iudicijs facieda est interptatio fz mentē actoris libellū cōscientis. l. si qs intentiōe ambig. ff. de iud. et huius ratio est, qd iudiciū reddat i inuitum: vn fit vt si stare tur declarationi rei cōuenti semp libellū nullum redderet: vt iudicia corruere queāt arg. in. l. iter. stipulātē. §. j. ff. de verbo. oblig.
‡ Vel ō iudicis officiū rescinditur. l. si dolo. C. de inutil. stipul. & l. iter positas. C. de trās. l. fi. §. j. ff. qd metus causa & habet in. l. elegāter. ff. de dolo.
Solutio qn fiet si h anno promissuz sit.

¶ Stipulō turpis vel ex turpi cā descēdēs: nō valet. h. d. Ange.

¶ Qd turpi ex cā pmissum est[b]: veluti si qs homicidiū, vel sacrilegiū se facturū pmittit: nō valet[c].

¶ Stipulatio cōditionalis trāsit ad heredes stipulatoris et promissoris. Aretinus.

¶ Cū quis sub aliqua cōditione stipulatus fuerit, lz ante conditionem decesserit: postea existēte cōditione heres eius agere[d] potest. Idem est ex promissoris parte.

¶ Qui promittit certo tempore: non potest conueniri: nisi totus terminus sit elapsus.

¶ Qui hoc anno,[e] aut hoc mēse dari stipulatus est: nisi oibus partibus preteritis[f] anni vel mensis non recte petet.

¶ Promissori datur tēporis habile ad soluendum. Areti.

¶ Si fundū dari stipuleris, vel hominē: nō poteris cōtinuo agere, nisi tantū spatium preterierit: quo traditio fieri[g] possit.

¶ De fideiussoribus. Titu. xxi.

¶ Fideiussor est q accessorie obligatur ad maiorem cautelā creditori. Angelus. Areti.

Pro eo qui pmittit[h] solēt alij[i] obligari, q fideiussores appellātur, quos hoīes[k] accipere solēt[l], dū curant, vt diligētius sibi cautū[l] sit.

¶ Omni obligationi accedere potest fideiussor: et ciuili tantum, & naturali tantum: & non tantum pro homine libero: sed etiam pro seruo. Aretinus.

f ¶ Preteritis. i. elapsis: sed sec' est in relictis fauore vltime volūtatis: nā in capite anni prestatio fit: vt. C. qn dies le. ce. l. j. Vel distingue aut pmittit per hec verba hoc anno vel quolibet anno: et tūc in fine anni fit solutio: vt hic: & ff. de ver. ob. qui hoc anno. & l. eum qui certarum.
✳ Aduerte in exēplo de quolibet anno qr tūc idē est ac si singulis annis sit promissum quo casu tēpus interpretat appositum gratia multiplicande obligatiōis. Syl.
¶ Aut annuū: & tūc in capite anni fit solutio: siue legatū sit: siue in contractu fiat repromissio. fm Jo. & B. vt. ff. de cōd. & demō. l. si in annos. & ff. qn dies leg. ce. nec semel. Unde versus. Annua si debes: tūc inspicies caput anni. Anno si debes: in fine teneberis anni. Sz quid si vsq ad forū rē pmiseris: Videt q statim incepto foro possit agi: vt. ff. ad trebel. l. qui filij. §. sabinus.
✳ Adde q. §. sabin' nō probat qr nō loquitur in termino. q. Itē qr illa decisio est specialis fauore filij. l. non putabā. ff. de cōditioni. & demō. Syl.
g ¶ Si fundū. Fieri possit. cū cōmodo promissoris: vt. ff. de ver. signi. l. nepos proculo ✳. nec tū nimiū expectatur: licet prius nō possit soluere: vt. ff. de verb. obli. continuus. §. illud. Itē & si incontinēti pōt: non tū ideo statim exigitur: vt ff. de solu. qd diximus. quoddā ergo tps mediū exigimus. s. x. dic x fm quosdā. vt. ff. de cōsti. pecu. l. promissor. Vel dic arbitrio iudicis cū lege nō sit determinatū: vt. ff. de iure delib. l. j. in fi. qui iudex statueret tēpus quoddā nec nimiū nec modicū. vt. ff. de solut. l. ratū. & rem ha. l. quo em. §. j. & j. de offi. iudi. i. rū. Itē nūquid idē in quātitatibus qd in speciebus hic dicitur. Rū. nō imo tēpore tāto quātū iudicatis datur expectat: vt. ff. de iudi. l. si debitori. scz. iiij. mensiū. (†) vt. C. de vsufruct. rei iudi. l. ij. fm quosdā. vel verius dic vt notatur. s. de verb. obli. §. ois. in glo. j. statim &c. Additio. (†) Quibus pēdentibus capi poterit: nisi satisdet q adueniēte termino satisfaciet nisi iterim cōpēsare vel aliqd exponere poterit: qr tale tps miseratiōis causa cōcedit fm Ange.
¶ De fideiussoribus. ¶ Cōtinua sic. Visum est de his q principaliter obligant ex plurib' contractibus. Verū vt hic dicit text. in prin. pro eo qui obligatus est solet accedere fideiussor: ideo post illos titulos subīcitur iste de fideiussoribus. Aretinus.
Pro eo. ¶ Totus iste titulus diuidit in quinq partes. Primo qualiter fideiussores accipiuntur. Secundo in qua obligatione accedere possunt. Tertio quando sunt plures fideiussores an insolidum vel pro parte quilibet obligatur. Quarto quod non potest fideiussor in plus obligari q principalis. & qn dicit in plus obligari. Quinto qn solennitas intrinseca presumit. Secūda ibi (In oibus.) Tertia ibi (Si plures.) Quarta ibi (Fideiussores.) Quinta ibi (In stipulationibus.)
✳ Pro eo promittit. Casus non figuratur in declaratione terminorum nisi literaliter presertim cum ponat text. rationem introductionis. l. vt sit eis magis cautum qui recipiunt vtile enim est duplici spe. niti. l. iij. §. j. ff. de liber. legat. Nota. q fideiussor est qui pro alio obligatur. Item q inuenti sunt vt diligentius et cautius res creditoris geratur. Syl.
h ¶ Promittit. Scilicet principaliter: scilicet per stipulationē: & idē si quocūq alio modo quis obliget vt. j. eo. §. j. & ff. eo. l. j. Nunquid antē accessorie obligationi accedere fideiussor potest: Respon. sic: vt. ff. eo. l. grece. §. fina. & de pign. act. si rem. §. j.
i ¶ Quos homines. Id est fideiussores.
k ¶ Solent. Scilicet creditores.
l ¶ Cautum sit. Et est cautū sine dubio: vt. j. de replica. §. fi. Additio. Unde plana cautio dicitur cum fideiussoribus: sed plenior cū pignoribus: simpliciter vero prolata ab homine intelligitur sine fideiussoribus: secus si a lege vel a pretore: nisi procederet vltra declarādo nudā cautionem sufficere. Ange. Are.
✳ In oibus aūt. Casus querebat cui obligatiōi fideiussor accederet & iā dictū erat pro pmissore obligari & videbat obligari tm pro promittēte & sic ex stipulatione iure tex. in. §. si scriptū. s. titu. j. Itē saltē pro eo qui efficaciter tenebatur qr accessoriū debet esse eiusdē nature cuius est principale. l. cum principalis. de regu. iuris. nec in plus teneri

Versus.
Promissor: an statim queniri possit.
Sz ea lex loquit alio casu, q hic §. nā ea loqtur qn pmissio hoc modo cōcepta fuit, tibi promitto dare decē cū potero vel cuz commoduz erit. qd intelligendū est, cum potero deducto ere alieno, vel salua dignitate mea, qr mihi pmisso libri relinq debent ac vestes. veluti militi gr'a et eq vt ibi glo. declarat. At hic agit vbi pmissio fuit simplex & si qualificata nēpe sit, promitto tibi fundum vel decem dare fm Porc.
Continuatio.
Diuisio.
‡ Et hi in qntuplici sunt differentia: nēpe vt sint aut fideiussores aut, mandatores, aut spōsores, cōstitutores ve aut expromissores: vt notat glo. in. l. in psonā. §. j. ff. d pact. Que autē inter hos sit differētia vide in gl. l. si nō remunerādi. §. si post. ff. mād. de qbus oib' habes hic per Jo. de Platea. & Ang. are.
Cautio qn dicit plena vel plenior vl simplex.

Universidad de Deusto Biblioteca

possunt ea ratione quā principalis.§.fideiussores.j.eod.tn̄ dicit contrariū q: verbum promittit capit large in dispositione.l. Item obligare naturaliter et ciuiliter pro obligato naturaliter tantum quia potest efficacius teneri licet non in plus vt infra. Syl.

a Jn omnibus autem obligationibus. Jd est in omni specie obligationū: dūmodo nō sit cōtra l. gē: vt.ff.eo.cū lex.

* Et rō est q: qn̄ l. resistit nō oritur nec ciuilis nec naturalis et ideo nulla subsistēte obligatione nō pōt oriri accessoria obligatio: et quāuis naturalis obligatio oriens ex cōsensu a.l. nō impediatur: impeditur illius effectus quo ad iuris dispositionē qd idē est vt dictū est sepius et maxime in.§.sed naturalis.§.de iu.na.gen.et ciui. Syl.

Sz cōtra.C.ne fideius. do.den: ur.l.j. Solutio illud speciale est.(i).

* Ratio aūt specialitatis est q: si persona cōmissa est sine fideiussore turpe esset nō cōmitti pecuniam. Syl.

Jn omnibus[a] autem obligationibus assumi possunt, id est siue re, siue verbis, siue literis, siue consensu[b] contracte fuerint. At nec[c] illud quidem interest, vtrum ciuilis[d] an naturalis[e] sit obligatio: cui[f] adijciatur fideiussor, adeo[g] quidem: vt pro seruo[h] quoqz obligetur[i]: siue extraneꝰ sit: qui fideiussorem a seruo accipiat siue ipse dominus[k] in id, quod sibi naturaliter debetur.

Obligatio fideiussoris est transitoria ad heredem. h.d. Aret.

Fideiussor non tantū ipse obligatur: sed etiam heredem relinquit[l] obligatum.

Fideiussor pōt adhiberi, etiam pro futura obligatione. Aret.

Jtē in presentibus et futuris negotijs pōt accedere fideiussor: vt.ff.de iudi.l.nō quēadmodum: et.j.eo.§.fideiussor. Additio. (i) Hoc verū in fideiussore de dote conseruāda propter perfidiā euitandā inter eos: vt ibi dicit tex. Quid aūt de dote restituēda. ‡ vide in.l.cōstāte.§.quoties.ff.sol.mat. Ange.

b Consensu. Siue etiam ex maleficio vel quasi: vt.ff.eo.l.grece.§.sed si ex delicto.

* Hec glo. videt velle ampliare text. qd non est necessarium q: obligationes ex maleficio cōprehendunt sub illis que veniūt ex consensu vt no. per glo. in.l.seruus.ff.de his qui notantur infa. Syl.

c Nec.i.est non.

* Expositio gl. est defectiua q: dictio nec includit copulā cuius effectus est qd ponat diuersitas in facto nō in iure cuius cōtrariū dicendū esset si nō adesset copula ꝯm Bar.in.l.patris et filij.ff.de vul.et pu. Syl.

d Ciuilis.s.tm̄: vt pro eo qui fuit cōfessus spe future numerationis: vt.j.ti.proxi.hz tn̄ eandem exceptionē ‡ quā reus: vt.C.de non nu.pe. l.pe.in fi.et.l.tam mādatori. Et sic nota ciuili tantū obl'oni accedere fideiussorem: vt hic: et.d.l.dicitur.et.ff.eo.l.fideiussor.§.ij.

e Naturalis.s.vt pro seruo: vt subijcit: et.ff.eo.l.fideiussor accipi. ergo quātū ad dationē fideiussoris nō interest: sed quo ad alia multa interest: scz inter ciuilē et naturalē obligationem: vt.ff.de constit.pe.l.j.§. debitum: et.l.ꝙ si maritus.§.si quis autem.

* Ratio diuersitatis est q: actio de constituta fuit inuenta a pretore ex equitate qua cessante cessat obligatio: sed fideiussoria fuit inuenta a.l.per vim et punctam rationis secundum Christ.hic. Syl.

f Cui. Scilicet obligationi.

g Adeo. Jd est intantum.

h Pro seruo. Qui seruus de iure naturali tenetur tantū: nō ciuili: vt ff.de condi.inde.si id quod.et.s.de libe.§.i.et.s.de inuti.stipula.§.item inutilis.et huic naturali accedit hic fideiussor. At ipse seruus fideiubere non potest.ff.eo.l.seruus inscio.et.l.sequenti.

i Obligetur. Fideiussor qui pro eo intendit.

k Dn̄s. Non idē ecōtra: vt dn̄s seruo possit fideiussorē dare. Et est rō: q: talis fideiussor obligādo seruo per se per cōsequēs dn̄o obligat. Jtē pro eodē.s.dn̄o obligat ꝙ esse nō pōt: vt idē pro eodē et apud eundem possit obligari: vt.ff.eo.si quis p eo.§.i.et.l.vtamus.et.ff ad velle.tutor.

* Fideiussor. Casus in prima parte tex. facile poni potest eius enim ratio est ex illa generali regula que habet ꝙ obligationes ex cōtractibus transeunt in heredes pro mittētium sed bene dubitatio erat quomodo posset precedere obligationem principalem: quia cum adhuc non sit dare obligation: in cui accedat nō videtur posse accessorium sine principali stare: sicut diximus quando.l.annullat vel resistit obligationi, cuius contrarium deciditur in ratione quia quamuis forma verborum precedat obligatio fideiussoris, tamē ex ordine intellectus sequitur in mente contrahentium. No. summarium. Syl.

l Fideiussor. Relinquit obligatū siue hoc dictū sit siue nō: et idem in omni obligatione ex cōtractu: vel quasi in ipso reo principali: vt.ff.de act.et obli.l.ex cōtractibus. Sed quid si ad penā furti obligatus est vel alia actione vel obligatione que nō trāsit ad heredes: Rn̄. nō puto teneri ex hoc casu heredē quasi naturā mutet hoc casu stipulatio: vt arg. ff.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum.et.j.de ac.§.fuerat autem.(i)

* Cōmunis doc. resolutio est ꝙ si fideiussor accedit pro delicto cōmisso et sit pmissa certa quātitas trāsit cōtra heredē fideiussoris vt hic et in

‡ Dic tu hz Jo. de Pla. qd pro dote siue restituenda siue cōseruanda a viro non pōt fideiussor recipi cōstante matrimonio: nisi in casu inopie ex sñia Bar.in.l.si cōstante.§.quoties.ff.solu.matrimo. et Jnn. in.c.per vestros extra de don.inter vir. veluti nec p maleficijs ꝯm eūdē de Pla. hic quez tu videto.

‡ Tu in h vide distinctionē quaz hic ex Pet. ac Cy. tradit Bal. cuius capax margo non eu.

Seruus ciuiliter nequit obligari.

Fideiussor an semper relinquat heredē obligatum.

l.addit.ff.de verb.obli.vbi doc. aut fuit pmissum ꝙ delinquēs in iudicio sisteret vel iudicatum solueret si culpabilis reperiretur et secundum Jo.fab.hic procedit dictum glo. nostre: quia hec obligatio nō transit contra heredem fideiussoris, sicut nec cōtra heredem principalis facit l.quarta, in fine.ff.eodem.nisi esset facta vel condemnatio vel litis cōtestatio: quia tunc transiret contra heredem principalis.l.j.et ibi docto.C.ex delictis defunctorum. tamen tu dicas ꝙ etiam si lis non sit contestata in terminis glo.nostre obligatio fideiussoris trāsit in heredē p text.nostrū qui gn̄aliter loquit si enī fideiussoris morte finiret obligatio fideiussoria nō sequeret naturā pricipalis cōtra.d.l.iiij.sequit ergo naturā pncipalis quātum ad hoc vt extincta principali ipsa quoqz finem habeat.l.si decesserit qui satisda.cogan.non autem sicut finitur obligatio pncipalis morte principalis ita fideiussoria morte fideiussoris: quia in ea mors principalis spectatur non fideiussoris. et ratio est quia viuente principali quāmuis fideiussor decedat non extinguitur fundamentum obligationis et ideo transit obligatio in heredem fideiussoris sed vbi moritur principalis secus est quia si fuit extincta penitus obligatio pene non est fundamentum quo ista obligatio transeat in heredem et si bene inspiciatur hec probatio in lege si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cautionibus. vbi obligatio accessoria non finitur ante principalem et quo ad vnam. obligationis spectatur mors principalis non fideiussoris et ita teneas. Syl.

Et facit ad hunc.§.ff.eo.l.iiij.§.finali.(i)

Fideiussor[m] et precedere obligationem: et sequi potest,

Si plures pro eodem fideiubeant, quilibet tenetur insolidū: sed beneficio epistole fit diuisio inter eos, qui soluendo sunt tempore litis cōtestationis. Et si vnꝰ ex fideiussoribus, qui sit soluendo soluat insolidum: a fideiussore repetere potest. Aret.

Si plures sint fideiussores, quotquot erunt numero, singuli insolidū tenentur[n]. Jtaqz liberū est creditori a q̄ velit solidū petere. Sed ex epl'a[o] diui Adriani cōpellitur creditor a singulis, q mō soluēdo sunt litis cōtestate tpe partes[p] petere. Jdeoqz si qs ex fideiussoribꝰ eo tpe soluēdo nō sit hoc

Exceptio diuisionis fallit i qnqz casibꝰ.

m Fideiussor. et precedere puta fideiubeo in id qd sibi credes. vel credidisti: vel credis: nam his tribus temporibus potest accipi: vt hic. et.ff.de vsufru.ea.re.que vsu con.l.quoniam.§.finali.

* Si plures. Casus querebatur si plures intercederent quomodo teneretur et videbatur ꝙ pro virili quia etiam tenentur debitores plures obligati alteri pro aliqua summa.l.reos.ff.de duo.reis. cuius contrarium respondetur ꝙ fideiussores insolidum tenentur et ratio est quia cum accipiant vt magis cautū sit creditori magis est cautū si insolidū teneantur que ratio cessat in duobus reis vt dicitur hic in glo. Not. fideiussores insolidum teneri. Item qd creditor potest quemlibet insolidū cōuenire. Jtē ꝙ fideiussores habēt bn̄ficiū epistole di. Adri. quā opponūt in modū exceptiōis. Jtē ꝙ iputat ei q nō vtit bn̄ficio.l. Syl.

n Si plures. Tenent. idē est in pluribus mandātibus vel iubētibus: vt.ff.ꝙ iussu.l.fi. Sed videt iure nouo ꝙ pro parte sua tantū quilibet teneatur ipso iure vt iam nō sit necessaria epistola de qua subijcit hic: nisi expresse insolidū promittat. et sic videt corrigi ꝙ hic dicit vt in aut. de duo.re.§.j.col.vij. Vel verius vt puto: dicta aut. loquit in pluribꝰ reis debēdi: in qbus ēt iure veteri videt fuisse cautū vt p partibꝰ teneant: vt ff.de duo.re.l.reos. At secꝰ fit in fideiussio. quorū qlibet tenet insolidū: vt ipse reus pro quo intercedit: et ita habebit locū epl'a hodie vt olim Additio. Et ista cōiter approbātur: adhibent enī isti pro securitate: vt.§eo.in prin.secus in duobus reis: ideo etc. Jo.fab.et Ang.

o Ex epistola. Sed vbi est hec epistola: Rn̄d. nō habemus eam scriptam: multotiens tn̄ de ea mentionem facit lex: vt hic. et.C.de consti. pecu.l.fi.et.ff.eodem.l.inter fideiussores: et.l.sequenti.

p Partes. Hec tn̄ epistola fallit in quinqz casibꝰ: vt in fideiussoribꝰ tutorum qui nō implorāt beneficiū: lz tutores implorēt: vt.ff.rem pupil. sal.fo.l.fi.ff.de tu.et ra.dis.l.j.§.nūc tractemus ‡. Jtē fallit in fideiussore fideiussoris: vt.ff.e.si plures.§.fi. Jtē fallit qn̄ ceteri fideiussores soluendo nō sunt tēpore litis cōtestate: vt.j.subijcit statim. Jtē fallit qn̄ eiusdē summe sunt fideiussores: sed nō pro eodē debitore: vt.ff.eod.si a titio. Jtem et qn̄ inficiantur: vt.ff.eo.si dubitet.§.ita.

* Rationes singularū fallentiarū vide in.d.ll.allegatis in gloss. et per Christo.hic et Jas.qui sigillatim prosequuntur. Syl.

Sed nunquid hec exceptio epistole est peremptoria vel dilatoria: videt peremptoria q: prorsus perimit id in quo opponitur. Jtē econtra videt dilatoria: qn̄ ante litē contestatā opponi debet: vt hic: quare videt dilatoria: vt.C.de proba.l.exceptionē. Sed dico eā quasi anomalam cū nec peremptorias prorsus imitetur: qui vsqz ad sñiam opponitur: nec dilatorias que tn̄ differunt: vt.j.de excep.§.hec ex epl'i. et C.sen.rescin.non po.l.peremptorias (i)

* Cōmunis opiñ.est ꝙ vsqz ad sententiam opponi possit post sñiam non nisi sit appellatum ita cōiter tenēt doc.in.l.si dubitetur in prin.ff. eodem.

‡ Add huc qd hāc glo. auream esse ait h Bal. q rationem huius hic astruit fauorē pupillorū et diuersitatis ratio, ꝙ cur potius tutores, ꝙ ipsorū fideiussores diuisionis beneficiū habeāt est, qd tutores ex necessitate obligent: at fideiussores ex voluntate: quādoꝗ expedit vt magis necessitate obligatis, quā voluntate succurrat.§. at ex cōtrario in gl. supr vbo securitas.

Exceptio epl'e adriani est ano malo.

eod.post Barto.et Jmo.ibi. Syl.

Sed quid si soluit: nunquid repetet quasi sit fauorabilis exceptio: Videtur ꝙ sic vt in velleiano: vt.ff.de cōditio.indebi.l.qui exceptionem: et.ff.eo.l.si contendat. Sed cōtradico: q: non inuenio ꝙ sit sic fauorabilis: et quia suum recipit: vt.ff.de condi.inde.repetitio.

a Onerat. arg.cōtra.ff. ad.l.rhod.de iac.l.ij.§.si quis. Accursius. Additio. Solu.ibi non erat fideiussor obligatus: nisi pro sua parte ‡.

b Si is. scilicet reus.

c Juuari. facit.ff.eod.l. vt fideiussor.

* Fideiussores. Casus non figurat in regula cuius ratio ponit in tex. ibi nā eorū: et ibi plus est enī. Not. summariū. Jtē not. ꝙ plus dr nō solū re sed tpe. Jtē ꝙ plus est statim dare ꝙ post tps. Jtem ꝙ valet argumentū de re ad tps cetera dic vt per doc. hic. Syl.

d Fideiussores. Obligant sed nūqd in idipsuz in quo reus tenet saltē remanet obligatꝰ qn̄ in plꝰ fideiussit: Quidā dicūt ꝙ sic. pro quibus est hoc generale. Utile per inutile nō vitiatur: vt.ff.eo.si a reo.§.i.et.C.de do. si quis argētū.§.sed in his oibꝰ. Nos cōtra: scz ꝙ in nihilū teneat: et est pro nobis. ff.eo.grece.§.illud ‡.

* Et hec opi. approbat hic et in.d.§.illud. Nec obstat regula in cōtrariū adducta q: nō hz locū in indiuiduis prout ostēdit Bar.in.§.illud. ꝙ est obligatio fideiussoria. et lz oēs solu.ad.l.si a reo impugnari possint tn̄ solutio vltra oēs est ꝙ ibi sunt due obligationes cū vnaqueqz cōditio habeat suā obligationē ideo remota vna nō viciatur alia, sed in.§.illud sumus in quantitate et vna tantum obligatione. Syl.

‡ Et ideo vnꝰ nō soluendo effecti periculū alios si onerat: quamobrē hic secus q cū insolidum teneātur. ꝯm Bal.hic.

‡ Ubi de hac regula vide p Bal. et eundē in l.stipulanti ff.de verbo. oblig. Cy. l. l.scimus.C. de don. Jnno.in.c.j.de elec. Et Anto.de butr. in clem. attendeū.§.pe nul.de stat. mo. et p Dy. in reg.vtile.

ceteros onerat[a]. Sed si ab vno fideiussore creditor totū cōsecutus fuerit, huiꝰ solius detrimētū erit, si is[b] pro quo fideiussit soluendo nō sit, et sibi imputare dz cū potuerit iuuari[c] ex epistola diui Adriani et desiderare, vt pro parte in se detur actio.

Fideiussor nō pōt in plus obligari, ꝙ principalis: et in plus obligari dicitur, etiam qui citeriori tēpore obligatur. Areti.

Fideiussores[d] ita obligari non possunt, vt plus debeāt, ꝙ dz is, pro quo obligātur. Nā eorū obligatio accessio est pncipalis obligationis, nec plus[e] in accessione esse pōt, ꝙ in pncipali re. At ex diuerso, vt minꝰ debeant obligari possunt. Jtaque si reꝰ.x.aureos: p miserit, fideiussor in qnqz recte obligat: cōtra[f] vo obligari nō pōt. Jtē si ille pure pmiserit, fideiussor sub cōditiōe, pmittere pōt: ꝯtra[g] vero nō pōt. Non solū aūt in quātitate, sed etiam in tpe minus, aut plus intelligit. Plus[h] est enī statim aliqd dare, minus est post tempus dare,

e Nec plus. Contra hanc regulā est.s.de rerū diui.§.si tn̄ rem alienā. Jtē.ff.de cōtrahen.emp.si in emptiōe.in prin. Jtē.ff.de sol. qui res.§. si mihi.x.et.§.q stipulat: et.§.qui Rome. Sed his oībus da generalē solutionē: vt sic exponas hanc literā. non plus esse potest in accessione etc.i.in accessoria obligatione. scdm Jo. Jtem cōtra.ff.de iudi. non quēadmodū. Sol. ibi nō est plus: q: licet fideiubeat ante reum non tn̄ tenetur. Jtē cōtra.s.eo.at nec. Sed ibi nō est plus eo modo quo dicitur plus. Dicitur enim plus quatuor ‡ modis: quorum nullus est ibi: vt.j.de actio.§.plus autem. Accursius.

* Dic ꝙ aliqn̄ tenet in plus qn̄ reus habet priuilegiū personale vt magistratus qd non extenditur ad fideiussorem.l.si reus.ff.iud.sol. Syl. Additio. Et est ratio: quia in dictis quatuor modis disparitas prouenit ex facto stipulatoris: ideo sibi imputetur. Disparitas vero in efficacia seu substantia obligationis ex iuris ordinatione prouenit: ideo sibi magis succurritur.

‡ Et an his qtuor modis contingat in plꝰ fideiussores quā rē obligari vide h per Joā.de Plat.

f Contra. si reus.v.promisit.fide.x.

g Contra. si reus sub conditione promittat: et fideiussor pure.

h Plus est enim. facit ad hoc.ff.de verbo.signifi.is cui.§.fina.et.j.de actioni.§.plus autem.et.ff.de solu.l.solidum.et.ff.solu.matri.si cōstante.§.quoties. Accursius.

* Si quid. Casus in regula nō figuratur nisi literaliter: debet enim fideiussori competere actio si soluat pro principali ideo autem competit mādati q: fideiussor ex mādato et precepto principalis tenetur. Not. summarium. Jtem ꝙ fideiussor obligatur ex stipulatione: non simplici pacto: sed doc.hic. Syl.

Fideiussor in quatuor casibus agit ante ꝙ soluerit.

i Si qd aūt. Soluerit siue p iudicē: siue nō: vt.ff.mā.idēqz.§. fideiussores. Sz etiā in casibꝰ quatuor anteqꝫ soluat agit mādati: vt si hoc dictū sit.vt ad tps teneat. Jtē si fuerit ꝯdēnatꝰ. Jtē si cepit bona sua dissipare reꝰ. Jtē si diu stetit fideiussor in obligatiōe: vt.C.mā.si p ea.et.ff. mā.l.lucꝰ.(i) alꝰs nō agit tāqꝫ soluat: sed soluere dz: vt.ff.de cōdi.inde. l.indebitā. Sz etiā in casibꝰ nullo mō agit: vt si p inuito: aut donandi aio: aut in rē suā fideiussit: vt.ff.mā.si remunerādi.§.si passus.et.l.si p te pn̄te. Jtē si hoc actū sit: vt nō agā: vt.ff.mā.si remūerādi.§.marcellꝰ. Jtē si mādatū nō sit obligatoriū: vt.j.mā.§.illud. Jtē et fideiussor nō opposuit exceptionē quā debuit opponere: vt.ff.mā.si fideiussor. Ac.

* Vide similē glo.in.d.l.si pro eo vbi doc. late prosequunt singulos casus: non est materia additionis. Syl. Additio. Intellige de arbitrio iudicis ꝯm cōem opinionem. et not. ꝙ debuit stetisse in obligatione nec sufficeret ꝙ stetisset sz in pmissione tm̄ vel fideiussione. at alios casus adde ad istā glo. vt per Ange.hic.

Fideiussor soluēs p reo, hz cōtra eū mādati actionem. Ange.

Si qd aūt fideiussor p reo soluerit[i], eiꝰ recuperādi cā hz cū eo mandati[k] iudiciū. Grece[l] ‡ fideiussor ἐγγύης dicit, qui plerunqz ita accipit: λέγω ὅτι ἐγγυῶμαι θέλω: qd pro eo est, ac si dixerit, dico quod fide iubeo: volo.

In stipulationibus solēnitas intrinseca presumitur. Are.

In stipulationibꝰ fideiussorū sciēdū est hoc gn̄aliter accipi, vt qcūqz scriptū sit, quasi actū: videat etiā actū[m]. Jdeoqz constat, si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia solēniter[n] acta[o].

De literarum obligatione.
Titulus.xxj.

Scribēs se debere ex mutuo, qd non recepit sperans recipere, obligatur literis cum effectu: olim post quinquenniū: hodie post biennium.

Olim scriptura[p] fiebat obligatio, q̄ nominibus fieri dicebatur, que nomina hodie non sunt in vsu.

k Mandati iudiciū. i. actionē si intercessit mādatū: vel etiā eo pn̄te fideiussisset: vt.ff.mā.q fidē. et l.ex mandato.

l Grece. facit.ff.eo.grece.j.rn̄.et.j.qui.mo.tol.ob.§.sed et grece.et.s.de verb.ob.§.vtrū aūt. Accur. Additio. Et aduerte ꝙ (vt etiā text. aperit (Engytis grece dicitur latine fideiussor. Deinde sequit in text. lego oti engyume thelo. qd sic exponit: lego dico. oti ꝙ engyume. fideiubeo. thelo. volo. dico. ꝙ fideiubeo volo. et hoc est quod latinum statim exprimit.

* In stipulationibus. Casus. Querebat q: solēnitas stipulationis requirit in fideiussione an si simplr scriptū repiat quē fideiussisse dicamus presumi stipulationē precedētē interuenisse et oia solēnia: et videbat ꝙ nō q: cū hec facti sint nō presumunt.l.in bello.§.facte. ff.de capti. cōtrariū dr ea rōne q: cum sit solēnitas intrinseca presumit. Jtē potes dicere noua rōne q: cum fideiussio non sit sine stipulatiōe.l.blāditus.C.eo.si scriptum reperiatur fideiussisse ex vi verborum scriptum est stipulationem interuenisse. Syl.

‡ Hunc locū aliter legit Joan.nepe sic, Grece etiam fideiussor ita accipitur, τὰ ἐμὰ πίστις κελεύω ἐγὼ sed si dixerit θέλω, siue βούλομαι, sed et φημί: p eo erit ac si dixerit λέγω. Jn stipulat.etc. que in idē recidunt: hoc hēs apud eundē expositionē.

Expositio greca.

Scriptura et priuate et publice stat donec cōtrarium pbet.

m In stipulationibꝰ. Etiā actū. quasi dicat. ita dicit scriptura ac si vere ita fuisset factū qd forte fuit vel non fuit actū: certe presumit p scriptura vt sic videat actū: et est hec scriptura priuata: dicit enī. si qs se etc. et ex cā vn̄ incōtinēti preiudicat: nisi cōtra probet. vt.ff.de nō nu.pecu. gn̄aliter. et facit ad hūc.§.ff.de verb.obli.§.sciēdū.et.C.de cōtrahē.stip. l.j.et.s.titu.j.§.si scriptū. In scriptura aūt si publica constat ei stādū multo magis: nisi contra probet. vt.C.de proba.cū precibus: et in aut. de fide instru.§.si vero moriant.in prin.§.colla.vj.(i) Jtē not. hic presumi omnia solenniter acta qd probant supradicte.ll. Accursius. Additio. (i). Not. ꝯm Ang.hic ꝙ falsitas instrumēti: itē solēnitas vel error scribētis psit probari per testes. Jdē in simulatione: dūmodo cōtractus fuerit sine scriptis celebratus licet in scriptis redactus fuerit. alias si in scriptis sit celebratus nō probat nisi per contrariā scripturā. De qua materia vide.s.titu.j.§.item verborum. Ange.

n Solēniter. Jd est etiā interrogationē factā fuisse: quam necesse est precedere.vt.s.de verb.obli.in prin.et.C.de cōtrahē.et cōmit.stip.l.j.

o Acta. Sz cōtra.ff.de pub.in rē actio.quecūqz.§.fi. Sol. ibi sunt extrinsece ‡ solēnitates de tutore et iudice q debēt adesse cū pupillꝰ vendit. At hic actus promissionis nullꝰ est sine actu interrogatiōis. Uñ ex quo dixi fideiubeo vel pmitto intelligit interrogatio facta esse qsi pars pmissiōis: et sic nō est extrīseca solēnitas cū sit pars stipulatiōis.

* Et ita cōmuniter distinguitur in.d.l.sciendum.ff.de verbo.obliga. vbi est materia sua ordinaria. Syl.

De literarū obligatione. Jsta rubrica cōtinuatur ad precedētia. Quia supra visum est de obligationibus que cōtrahuntur re et verbis. Nunc ponit de his que contrahuntur literis. Aretinus.

Olim scriptura. Totꝰ iste titu. diuidit in.ij.partes. Pmo ponit quār olim scriptura obligabat et eiꝰ correctionē: et nouum statutū. Scdo ponit.j.quātū tps olim et hodie potest opponi excep.non nume.pecu. Secunda ibi. (Multum.)

* Olim scriptura. Casus erit solū literaliter figurādus q: declarat tm̄ terminos huius obligationis literarū et narrat rōnem restricti tpis ad bienniū. Not. ꝙ cōfitens se ex mutuo recepisse qd nō recepit obligatur effectualiter hodie post bienniū. Jtē ꝙ multū tps dicitur aliqn̄ quinquenniū aliqn̄ bienniū. Jtē ꝙ obligatio oritur ex ipsa scriptura cōcurrente lapsu tpis. Jtē ꝙ ex ea nascitur cōditio. Jtē ꝙ exceptio nō numerate pecunie vltra biennium non opponitur. Syl.

p Scriptura. id est solēnitate quadam scripta: que per quedam no

‡ Et adde qd solennitates externe sunt, quas verborū platorū natura non cōprehendit: vt decreti iter posito tutoris auth̄as, subhastatio rei ꝯm Bar. et huiōi circūstantie in l.sciendū.ff. de vb.obli. quas hic p stringit gl. At interna solennitas est, quā verborū natura cōprehēdit, vel comprehendere apta est: vt fideiussio vel stipulatio, q de sui natura interrogationē precessisse et responsiones secutaz esse psupponūt l.j.de verb.oblig.l.blāditus.C.de fide iussoribus.

mina specialia fiebat vt subijcit.
a Plane. Licet dicta verba in vsu esse desierint. plane &c.
b Si quis. s. homo priuatus. Idem est et si fiat per alium: dummodo per publicam personam.
Que. s. scribat ipsum confessum esse recepisse: nam si scriberet ipsum recepisse probaret instrumentum. l. cum precibus. C. de proba. Syl.
Aliud si per priuatam. vt. C. de probat. instrumenta. Are. tamen contra. ff. de pigno. l. si fideiussor. §. j. Sed ibi in scribentis preiudicium creditur. Additio.
Scriptura priuata quando fidem faciat.
Not. regulariter scripturam priuatam non facere fidem. Fallit quando hec scriptura aliquid continet contra scribentem: quia non est verisimile aliquem scribere contra se quod veritate non innitatur. ar. in. l. exemplo cum ibi not. C. de probat. Fallit secundo si talis scriptura priuata habet subscriptionem trium testium fide dignorum: auth. si quis vult caute deponere. C. qui potio. pig. ha. Christophorus.

Plane[a] si quis[b] debere[c] se scripserit[d], quod sibi numeratum[e] non est: de pecunia minime numerata post multum[f] temporis exceptionem[g] opponere non potest: hoc enim sepissime constitutum[h] est: et sic fit, vt si hodie[i] dum[k] queri non potest, scriptura[l] obligetur[m], et ex ea nascitur condictio[n]: cessante scilicet verborum obligatione[o]. ¶ Multum[p] autem tempus in hac exceptione, antea quidem ex principalibus constitutionibus[q] vsque ad quinquennium procedebat. Sed ne[r] creditores diutius possint suis[s] pecunijs forsitan defraudari, per constitutionem[t] nostram tempus coarctatum est: vt vltra[v] biennij metas huiusmodi exceptio minime[x] extendatur†.

De obligationibus ex consensu. Titulus. xxiij.

In quatuor contractibus hic enumeratis solo consensu contrahitur obligatio hincinde: etiam inter absentes mediante nuncio vel epistola. Aretinus.

iur. l. nihil tam naturale. Accursius.
m Obligetur. Scilicet ciuiliter et naturaliter post biennium quasi biennium pariat naturalem obligationem. nam ante erat ciuilis tamen non naturalis cum nihil numeratum fuerat. Item si ciuilis non esset: frustra diceretur habere locum exceptio. Dicimus ergo quod sola ciuilis fit ante biennium: sed post biennium naturalis adijcitur. Vel quod est verius non adijcitur: sed prima ciuilis incipit habere vim naturalis et ciuilis. nam et stipulatio est de iure ciuili: habet tamen effectum naturalis obligationis ciuilis: nam ciuilis per se non valet ad exigendum vt diximus. s. de obli. §. j.
* Communis doc. conclusio est quod statim oriatur ciuilis et actio naturalis post biennium glo. in. l. cum quis. C. de iu. et fac. igno. si tamen disputando cupis contrarium defendere vt. fortuni. in. l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. col. xviij. Syl.
Item sic est in re iudicata.

Exceptio non nu. pec. etiam post biennium potest opponi.
† Concor. cum hoc textu glo. j. ante me. ibi. et hoc est verum in c. vj. extra de solu.
Iuramentum est species probationis.
Multum quinquennium: et diu decennium comprehendit.
Liciti occasione illicitum non debet committi.

Stipulatio tantum fit per verba futuri temporis.
bet subscriptionem trium testium fide dignorum: auth. si quis vult caute deponere. C. qui potio. pig. ha. Christophorus.
c Debere. Scilicet ex causa mutui. et sine stipulatione. Hec enim verba non sunt apta ad stipulationem. vt. s. de verbo. oblig. §. j. Si autem sine causa non preiudicat: vt. ff. de proba. cum de indebito. in fi. Quid si stipulatio interuenit? Respon. et tunc habet locum effectus huius titu. nam exceptionem in factum potest opponere: vt. C. eo. l. cum vltra: et hoc si spe future numerationis: alias si tanquam iam esset debitum: cum non esset scienter confitetur: videtur donare alias id est si non vult donare: sed quia credit se ei debere non valet stipulatio: quia obijcitur exceptio. vt. ff. de regul. iur. l. cuius. et. ff. de except. do. l. ij. §. ij. Et nota caute hic quod per verba presentis temporis fit hic obligatio: vt per hec scribo me debere vel confiteor me debere: vt hic dicitur. et sic est contra opinionem nostram, qua diximus obligationem literis debere fieri per verba futuri temporis tantum. vt. C. de posthu. l. si sub specie. vt scribo me daturum tibi. x. ex causa mutui. ad instar stipulationis que per verba futuri temporis tantum fit. vt. ff. de verbo. obli. stipulationum. §. stipulatio. Sed certe nec hic dico quod per hec verba nascatur nunc: et vt nunc: sed quasi etiam prius nata sit si confiteor per verba presentis vel preteriti temporis: et facit. C. de epis. aud. l. si presens. et. C. eo. in contractibus. in prin. Vel apertius non faciunt hec verba vt obligetur: sed vt obligatus presumatur: licet *habeat exceptionem. Vel verius: licet apponam verba presentis vel preteriti temporis: tamen semper intelliguntur futura. Quid enim prodest dicere confiteor me accepisse. x. vel debere. x. ex causa mutui: et hoc scribam: nisi intelligatur: et ideo reddam? Item quid si dicam recipit ab illo. x. ex causa mutui: et hoc scribam? Rn. quidam non teneri propter supradictam rationem: quia per verba futuri temporis debet fieri. Sed certe satis puto quod presumatur obligatus: sicut et cum scribo me debere: vt hic: non enim verbis: imo rebus legem imponimus. vt. C. com. de leg. l. ij. Vel dic quod ibi intelligitur futurum vt prediximus.
d Scripserit. Id est scriptura confessus fuerit.
e * Numeratum non est. alias enim si numeratum esset non literis: sed re obligatus esset. vt. s. quib. mo. re. contrahi. obli. j. responso.
f Multum hoc exponitur. j. proxi.
g Exceptionem. Sed non numerate pecunie que potest preponi: siue petat actor: siue non *: vt arg. C. eo. l. si quasi. et in scriptis secundum quosdam: vt in auth. de temp. non so. pe. super dote. §. j. col. vij. vel forte illud speciale in dote. Primum tamen secundum Ioan. verius est. Accursius.
* Et ita communiter tenetur secundum Christo. hic. et secundum Ang. hoc procedit quando non prouocatus opposuit quia tunc sustinet partes actoris. Syl.
h Constitutum est: a multis imperatoribus qui fecerunt leges tales. C. eo. per totum vsque ad. l. generaliter: nam postea Iu. sunt.
i Hodie. Hic loquitur quasi supradicta loquantur ante tempora Iustiniani. et nunc subijcit quod hodie fit idem. Vel dicit hodie. i. postquam cucurrit hoc tempus. s. quinquennium olim: hodie biennium. vt. j. proxi. et secundum hoc non debet esse. et in textu. Accursius.
k Dum queri non potest: id est dum querimoniam preponere non potest de exceptione non nume. pecu. quia cucurrit tempus. i. obligatur per scripturam ad dandum pecuniam non numeratam.
l Scriptura. i. per scripturam. Sed certe videtur neminem scriptura vel literis obligari: sed intellectu qui ex literis percipitur et verbis. vt ff. de actioni. et obligatio. l. non figura. quod quidam concedunt. Sed certe vtrunque facit ad obligationem: et ipsa figura literarum et consensus quem exprimunt: et quod dicta. l. dicitur non figura: scilicet sola. Item nunquid et per contrariam scripturam obligatio ciuilis nata poterit tolli: vt si creditor sic scribit. Confiteor me non numerasse: vel te confessum non fuisse: vel illum soluisse? Respond. sic. vt. ff. de regu.

* Hec glo. non placet hostiensi quando promissor confitens propter verba obligatoria, sic necesse haberet creditore agente aduersus eum, probare pecuniam non fuisse numeratam propter presumptionem aduersus ipsum. l. ab ea pre. ff. de probatio. quod tamen falsum esse ait. Nam creditor necesse habet asserere pecuniam numerasse. l. si cautione, de non numerat. pecunia: reo non presumitur confitens obligatus secundum eundem.
Obligatio fit tantum per verba futuri temporis.
Lex non est imponenda rebus.
* Et hoc in his que numero pondere &c. constant: at in his que non numero ac pondere constant hoc locum exceptio non habere, et in quibus exceptio debet probare, secundum Hostien.
Literarum obligatio tolli potest per contrariam scripturam.

ta. Adhuc tamen dicunt quidam vt Io. et Hu. quod si vult post biennium exceptionem opponere et probare sibi non numeratam pecuniam quod admittitur: sed ante post biennium probat creditor. vt. C. eod. l. si ex cautione quod certe est equum: et ita biennium hoc solum operatur quod probationis conuertatur onus: et etiam pro his facit quod alias dicitur quod non fiant illicite exactiones. vt. ff. de offi. presi. l. illicitas. Sed certe aliter de iure videtur. s. vt nullo modo admittatur etiam probans. nam sacramentum non potest deferre quod est species probationis. vt. C. eo. l. in contractibus. §. illud. et. C. de iure deli. l. fi. §. licet tamen. Sed certe satis credo primum verum et equum. Nec obstat quod de iuramento dixi: quia ex parte illius legis in contractibus non habet iuramentum vim probationis si non vult aduersarius: vt. C. de iureiuran. l. generaliter §. finautem.
* Et sic lapsus biennij solum operatur translationem oneris probandi in aduersarios. Syl.
n Conditio. s. ex illa. l. C. de non nume. pecu. l. in contractibus.
o Verborum obligatione. i. stipulatione que verbis fit. nam tunc titulus iste cessat: et habet locum. s. de verb. obligatio. quando excepit: vel habet locum exceptio in factum. vt. C. eod. titu. cum vltra. quando non accepit.
p Multum. Quia post multum temporis exceptionem proponere non potest. vt. s. modo diximus: quid sit multum exponit hic. Et nota multum pro quinquennio poni: sed diu pro decennio ponitur. vt. ff. qui. et a qui. si cum fideicommissaria. §. aristo.
q Constitutionibus. Quas non habemus.
r Sed ne creditores. Non solum isti sed veri.
s Suis pecunijs. Subaudi etiam. Nam occasione huiusmodi si daremus longum tempus etiam veri debitores interdum talia opponerent: et ita occasione liciti committeretur illicitum quod esse non debet imo etiam licitum coartatur: vt vitetur illicitum: vt hic: et in auth. de eccle. re. non aliena. in princi. colla. v.
t Per constitutionem. Ut. C. de non nu. pecu. l. in contractibus.
v Ultra biennij metas. Sic. C. de omni agro deser. l. qui agros.
x Minime extendatur. Et hoc in causa mutui: si vero ex alia causa confiteatur in scriptis: veluti emptionis vel simili incontinenti preiudicat sibi: nec potest contra probari: nisi per aliam scripturam. vt. C. de non nume. pecu. l. generaliter.
* Et ratio diuersitatis est propter facilitatem petentis pecuniam mutuam vt declarat Christo. hic. Syl.
Item hoc in debitore confitente: sed in creditore confitente sibi solutum. xxx. dies statuuntur: nisi in casibus, vbi incontinenti preiudicatur. vt. C. de non nume. pecu. in contractibus. §. super certis. et §. sed quoniam.
* Ratio diuersitatis est quia. l. presumit. debitores egentes magis inclinare ad confitendum vt suscipiant pecunias quam creditores qui non ita egerint tenet Christo. *hic. Volo tamen te notare aliquos casus in quibus non habet locum talis exceptio primo si confiteatur se in veritate recepisse talia enim verba faciunt quod talis exceptio non potest opponi. Bald. in. c. ex insinuatione. col. fina. ver. si confiteor de procura. de quo per docto. in. c. quoniam contra in. iiij. nota. de probatio. in. l. ij. in. ij. nota. C. de eden. secundo si verba fuerint geminata de quo per Deci. in. l. j. col. penulti. in. iij. lib. C. de pactis. iij. si quis in mortis articulo confiteatur de quo per Hypol. marsi. in. l. j. §. preterea in. ij. col. ff. de questio. iiij. si confiteretur in iudicio de quo per Deci. in capitulo primo in. xj. col. in principio. de iudi. Et plura alia in proposito: vide per Ias. in. l. qui pecuniam. ff. si cer peta. Syl.
De obligationibus ex consensu. ¶ Supra dictum est de obligationibus que verbis et literis contrahuntur: verum quia sunt alie que consensu contrahuntur: ideo de his subdit. Porcus.

*Cui adde Bal. in huius locum quod addit vt idem sit in eo qui dotem accepisse confitetur: quod vt faciat vxoris habende nimium ardensque desyderium impellit. Ceterum quantum ad tps. xxx. dierum quod gl. hic tradit statui creditori confitenti se debitum accepisse. Dic rationem huius differentie quod debitor egenus esse presumatur: ideo facilius pecuniam accepisse confitetur, quod etiam non accepit gradificandi creditori causa: vt promptius mutuet: quod non est in creditore qui diues presumitur, nec debitum sibi reddi proinde exoptat, atque creditor sibi mutuum dari. Quid autem de eo qui in iudicio confessus vide hoc apud eundem Bal.
Continuatio.
Diuisio.

Consensu

Diuisio.
Consensu. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo ponit quot casibus quis obligetur ex consensu solo. Secundo quare in his magis consensu solo quam in alijs obligatio contrahitur. Tertio ponit effectum huius obligationis ponendo differentiam inter hunc contractum et stipulationem. Secunda ibi. (Ideo aut.) Tertia ibi. (Item in his.)
* Consensu fiunt obligationes. Casus ita figurari potest dubitabatur an in his contractibus hic enumeratis solo consensu nasceretur obligatio, quippe in singulis alijs supra numeratis consensus exigitur sed contrarium dicitur ex illa ratione quia quamuis consensus in illis requiratur tamen non requiritur solus. Sed vna cum alijs solemnitatibus verborum vel rei vt dicitur in text. Nota qui sint contractus qui consensu solo contrahantur. Item quare hi dicantur solo consensu constare. Item quod in his venit omne quod equum et bonum est. Secus in contractibus stricti iuris et presertim in stipulatione venit quod est expressum. l. quicquid astringende. ff. de verborum obliga. Syl.

Consensu[a] fiunt obligationes in emptionibus[b], venditionibus, locationibus[c], conductionibus, societatibus[d], mandatis[e]. ¶ Ideo autem istis modis obligatio dicitur consensu contrahi: quia neque scriptura[f]: neque presentia omnimodo opus est: at nec dari quicquam necesse est vt substantiam capiat obligatio: sed sufficit eos, qui negocia gerunt consentire: vnde inter absentes quoque talia negocia contrahuntur: veluti per[g] epistolam vel per nuncium. ¶ Item in his[h] contractibus[i] alter alteri obligatur in id, quod alterum alteri ex bono et equo prestare oportet[k]: cum alioquin in verborum obligationibus alius[l] stipuletur alium.

De † emptione et venditione. Titu. xxiiij.

Emptio contrahitur eo ipso, quod de pretio conuentum est: licet nondum numeratum sit, vel aliqua arra data sine scriptura fiat: aliter aut scriptura celebrata erit emptio perfecta et non prius. Aretinus.

Emptio, et venditio contrahitur[m] simul atque[n] de pretio conuenerit, quamuis nondum pretium numeratum[o] sit, ac ne arra quidem data fuerit. Nam quod arre[p] nomine datur, argumentum est emptionis[q] et venditionis contracte. Sed hoc quidem de emptionibus, et venditionibus que sine scriptura[r] consistunt, obtinere oportet: nam nihil a nobis in huiusmodi emptionibus et venditionibus[s] innouatum est. In his autem que scriptura conficiuntur,[t] non aliter perfectam esse venditionem et emptionem constituimus[v]: nisi et instrumenta[x] emptionis fuerint conscripta,

trahitur sine scriptis satis est ad substantiandam venditionem pretij conuentionem nulla enim requiritur ipsius traditio quia alias non consensu sed re contraheretur nec requiritur aliqua forma verborum vt in stipulatione. Sed solus consensus sufficit. Si vero fiat in scriptis requiritur perfectio scripture publice vel priuate ante cuius perfectionem licet resistere cuilibet ex contrahentibus a contractu nisi quid arrarum nomine datum sit tunc enim quia res est integra non licet recedere a contractu et sic habes ex his rones decidendi huius pri. ex quo no. quod emptio solo consensu perficitur et ideo nec rei traditionem aut numerationem pretij aut dationem arrarum exigit quia hoc non ad substantiam sed probationem et executionem ipsius contractus requiritur. Item quod arra est argumentum emptionis non substantia. Item quod scriptura non est de substantia huius contractus. Item quod aliquando contractus emptionis fit cum scriptura: et tunc non dicitur perfectus nisi perfecta scriptura. Item quod paria sunt scripturam factam esse manu propria vel aliena et subscripta a contrahentibus. Item quod si aliquem peniteat perdit arras si est emptor. si venditor restituit duplum. Syl.
m Contrahitur. Hic no. tribus modis perfici emptionem.

Venditio fit in scriptis et sine scriptis.

†Huic titulo correspondet titulus de contrahe. emp. et vend. et de periculo et commod. rei vendi.
a Consensu. Sic. ff. de act. et obli. l. consensu.
b In emptionibus. Ut. ff. de contrahe. emp. l. j. §. fi. et. j. titu. j. in prin.
c Locationibus. Ut. j. titu. ij. in prin.
d Societatibus. Ut infra pro socio. in prin. Sed contra. ff. pro socio. l. iij. j. respon. Sed certe ibi non negatur: qui consensu contrahatur societas. vnde non est contra.
e Mandatis. Sed nonne in stipulatione consensus debet interuenire. vt. s. de verbo. obli. §. sed hec. et. ff. de pac. l. j. §. pe. Rn. ibi expressis verbis debet esse consensus. vt. ff. de verb. obli. l. j. j. respon. hic aut etiam sine verbis et inter absentes. vt. j. proxi. ibi inter presentes tantum. vt. s. de inutil. stipu. §. item verborum.
f Nec per scriptura. Hic caute nota differentiam quam facit inter hunc titu. et superiores. Nam quod dicit neque scriptura: in hoc discrepat ab obligatione literarum: vt. s. titu. j. † Item in eo quod dicit neque presentia: dicit propter verborum obligationem que inter presentes fit. vt. s. de inutil. stipu. §. item inutilis. Item in eo quod dicit non esse necesse quid dari: ideo dicit: vt discrepet ab illa que fit re. vt. s. quib. mod. re contrahitur ob. per totum.
* Uel secundum Io. fab. ad differentiam contractus innominati qui rei interuentu contrahitur. l. ex placito. C. de rer. permu. Syl.
g Per epistolam. Ut. ff. de rei vendi. l. quedam mulier.
h Item in his. Fuit superior differentia ad tria genera obligationum: hic autem fit differentia ad stipulationem vel verborum obligationem.
i Contractibus. Qui fiunt consensu.
k Oportet. Quasi dicat hincinde contrahitur obligatio etiam in his que non sunt dicta. nam veniunt vsure post moram: vt. ff. de actio. empti. iulianus. §. ex vendito. idem est et in omnibus bone fidei iudicijs: licet non ex contractu: sed quasi nascantur. vt infra de actio. §. in bone fidei.
l Alius stipuletur. Quasi dicat: necesse est quod omnia deducantur in stipulationem. nam alias nihil venit in talem obligationem. *vt. ff. de neg. gest. l. si pupilli. in fi. et. l. quia tantundem.
De emptione et venditione. ¶ Supra dictum est de obligationibus que consensu contrahuntur. Uerum quia ille consistunt aut in emptionibus et venditionibus: aut locationibus et conductionibus: vel societatibus: vel mandatis. vt. s. titu. j. in prin. ideo de his tractaturus incipit de emptione et venditione. Porcus.
Emptio. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. Primo quando emptio et venditio contrahatur et quando ab ea possit recedi. Secundo quod precium debet interuenire. Tertio quando emptio est perfecta ad quem spectat periculum rei vendite. Quarto an sub conditione possit emptio celebrari. Quinto quibus casibus emptio esse non possit. Secunda ibi. (Precium autem.) Tertia ibi. (Cum aut.) Quarta ibi. (Emptio tam sub conditione) Quinta ibi. (Loca sacra.)
* Emptio et venditio. Casus deberet potius literaliter poni: tradit enim regulam qualiter emptio contrahitur distinguendo quod si con-

† Dic certe idem videtur posse dici in omnibus pactis quibus contrahitur obligatio ex consensu. vt. ff. de solu. l. in his. §. i. pator. et tamen regulariter non requiritur scriptura: nisi tantum in quatuor casibus hic descriptis. vt l. pactum quod bona fide. C. de pac. et sic videtur quod iste ter. sit defectiuus dic secundum Io. fab. quod hic contrahuntur obligationes efficaces ibi non: vnde hic de obligationibus efficacibus loquitur. Ang.
* Hec aliquid extrinsecus subintelligitur l. ita stipulatus §. Chrysogonus. l. in conuentionalibus et l. quod astringendo. ff. de verb. oblig.
Diuisio.

bus modis perfici emptionem.
* Intellige quando est facta sine scriptis et datione arrarum quia alias procedunt que infra dicuntur. in ver. in his. Syl.
Uno modo. s. ex quo non possunt discedere contrahentes. vt. C. de actio. et obl. l. sicut ab initio. secundum quem modum et conditionalis emptio est perfecta.
* Aduerte quia illa. l. sicut videtur potius facere in contrarium quia dicit quod constitute obligationi non potest renunciari sed conditionalis non est constituta. l. cedere diem. ff. de ver. sig. Tamen in contrarium facit. l. necessario. §. quod si pendente et primo vbi dicit quod transmittitur ergo est et ad. l. sicut respon. quia est constituta non orta. Syl.
Secundo modo quando est pura: et tunc incipit periculum rei ad emptorem pertinere: vt. ff. de peri. et commo. rei vend. l. necessario. in prin. et ita contrahitur hic siue perficitur. Tertio quando res traditur: dicitur plus perfici adhuc siue impleri. vt. ff. de act. emp. l. si quis rem alienam. Additio. Et istam inducit Ioan. fab. ad decisionem questionis an et quando ex consuetudine domino vel proximo rei vendite ius aliquod quesitum esse censeatur. Angelus are.
n Simulatque. i. statim postquam. vt. s. de re. di. §. fere.
o Numeratum sit, nec aliquid datum loco pretij. vt. s. tit. j. in prin.
* Hec glo. sentit quod possit dari res pro pretio et male: quia tunc esset permutatio. vt. j. eo. §. Item pretium. Nec obstat tex. allegatus quia si referatur ad emptionem de qua habetur ibi in prin. debet intelligi. secundum §. item pretium. si ad alios contractus stat proprie et simpliciter procedit vt loquitur. Syl.
p Arre. vt. ff. eo. quod sepe. in principio.
q Emptionis et vendi. contracte. Non autem est de substantia contractus.
r Sine scriptura. Id est sine solemnitate scripture.
s Uenditionibus. Scilicet que fiunt sine scriptura.
t Scriptura conficiuntur. Patet hic quod alia est emptio siue venditio in scriptis: alia sine scriptis. In scriptis dicitur quando hoc agunt contrahentes vt non aliter valeat contractus: nisi fiat scriptura: secundum quosdam: quod non vidimus in vsu. Alij dicunt. vt. P. quod sufficit quod contrahentes vel aliquis eorum dicat in princi. contractus quod inde scriptura fiat: licet non dicat quod aliter non valeat: nisi fiat. et hoc approbat. (j) vt. C. de fi. instru. l. contractus ibi: illos tamen quos in scriptis fieri placuit &c. Si aut simpliciter fiat contractus: sed postea ad probationem fiat scriptura: valet quod actum est: et etiam valuisset sine ea: vt. ff. de pigno. contrahitur. Et eodem modo dico esse intelligendum vbicunque dicitur: lege contractum aliquem in scriptis fieri: vel distractum: vt. C. de testi. l. testium. et in auth. de testi. §. et licet coll. vij. *
* Et hec opi. pla. communior videtur secundum Christ. hic. quia actus in scriptis dicitur ille ad cuius substantiam requiritur scriptura: non quando fit ad probationem. Syl.
Sed cum fiat in scriptis huiusmodi venditio: et sine scriptura non valeret: quare non dicitur obligatio literarum? Rn. quia aliud habet nomen. s. emptio: et verum est hoc nomen. at in mutuo non est verum mutuatum esse: tunc enim re esset obligatio contracta: vt. s. de lite. obliga. §. plane.
v Constituimus. Preteriti temporis est. Et dic vt. C. de fide instrumen. contractus.
x Instrumenta emptionis. Que vulgo rogationes dicuntur: secundum Io. fab.

*Huc addes quod vbi contractus in scriptis celebrari debet, non ante partes obligari, quam scriptura completa et approbata sit: obidque dum scribitur locus est penitentie: vt hic, quod et probatur in. l. contractus hic alleg. Ceterum an breue necdum expeditum fidem faciat vide in d. l. contractus per Saly. qui ait probare modo quod ad publicum instrumentum necessaria sint hec.

a ¶ A contrahente. Sez vtroq3. s. emptore z venditore: z talis subscriptio si talis: vbi cōtractus sit alius in scriptis: vt in aut. de fide instrumen. §. si quis igitur. z §. si quis mutui. z §. sequenti.
b ¶ Fiūt. Sez hec instrumēta. z subaudi nō aliter valeāt. nisi z cōple zc.
c ¶ Completiones. i. nondum completum.
d ¶ Acceperint. Sez ab eodē tabellione: z a partib⁹: vt subsciat.
e ¶ Absoluta: vt q2 lecta fuerint partibus z laudauerint. Vel dic absoluta. i. subscripta.
* Vide glo. in l. fideicōmissa. §. j. ff. de le. ij. Syl.
f ¶ Sine pena. Sed quomodo sine pena: cū statiz in arris eū puniat: Rñ. sine pena interesse. z iurisiurādi in litē. Nā hec pena esset quātū ad soluentē: s3 nō quantū ad accipientē: vt. ff. si quis ius di. non ob. l. j. §. fina.
* Vide ibi gl. in ver. merā penā z dic q huiusmodi pene respectu soluētis tantū debent etiā in foro cōsciētie vt p Deci. in c. j. in. j. lectu. in. xj. col. de cōstitu. Syl.
¶ Nō aūt ab arris alter liberat: vt subijcit. ita tū zc. Itē iste talis nō facit cōtra legē. C. de act. z obl. sicut cū hoc lex sibi pmittat. Et not. q huius legis permissio est cū aliqua pena. Argu. cōtra in aut. cōstitutio que dig. §. illud. colla. vj. S3 si nō est subscriptū: z tū res est tradita an valeat trāslatio: Quidā dicūt q nō: vt. C. de suffr. l. vnica. Alij contra. vt. C. si quis alteri vel sibi. l. multum interest. z l. dolo. Distingue aut per errorem: aut scienter.

* Sine nota parie esse, propria manu scribere, z aliena manu scripto se subscriberet nisi scribens errauerit. l. sicut. §. non videt. ff. q bus modis pign⁹ vl hyp. so. vel nisi vt testis subscripserit. l. Caius. ff. de pig. act. et per Bart. in. l. q dotis. ff. solu. matri. s3 id nota qđ subsciptio specialis esse debeat: nō eīn generalis satis esset. l. Diu⁹. §. item senat. ff. de fal. z ibidē per Bar.

vel manu ppria contrahentium, vel ab alio quidem scripta, a contrahēte a autē subscripta: ‡ z si per tabellionē fiūt, b nisi z cōpletiōes c acceperint: z d fuerit partibus absoluta e: donec enim aliquid deest ex his, z pœnitentie locus est: z potest emptor vel venditor sine pœna f recedere ab emptiōe z venditione. Ita tamē impune eis recedere concedimus: nisi iam arrarū nomine aliquid fuerit datū. Hoc eīn subsecuto, siue in scriptis, siue sine scriptis venditio celebrata est: is qui recusat adimplere contractum, si quidem est emptor, perdit qđ dedit: Si vero vēditor, duplū restituere cōpellit g: licet super arris nihil expressum h est.

¶ Emptio nō pōt esse sine certo precio: s3 si pciū in alterius arbitriū cōferat, tūc videt emptio facta sub conditione: vt si ille fuerit pciū arbitrat⁹ valeat emptio: al's sec⁹: z iaē in locatione. Aretinus.

¶ Precium aūt cōstitui opz: nā nulla emptio sine pcio esse i pōt. Sed z certū k esse pciū dz: alioqn si inter aliquos ita conuenerit, vt quāti titius rē estimauerit tāti sit empta: inter veteres satis, abūdeq3 hoc m dubitabat cōstet ne vēditio: an nō. S3 nostra decisio n ita hoc constituit: vt quoties sic cōposita sit venditio, quanti ille estimauerit o, sub hac cōditiōe staret cōtractus: vt si quidē ille, qui nominatus p est, precium diffinierit q: tunc omnimodo sm eius estimationē z precium persoluatur r, et res tradatur s, z vēditio ad effectū t perducat, emptore quidē ex empto v actione, vēditore ex vendito agē te. Sin aūt ille q noīatus est, vel noluerit, vel non potuerit preciū diffinire: tūc pro nihilo x esse ven-

tio quātitatis precij conferri potest in arbitrium tertij. Item q eo nō arbitrante deficit contractus. Item q valet argumentum de emptione ad condictionem. Syl.
i ¶ Precium autem. Esse potest: vt. ff. eo. l. ij. z. C. eo. l. empti.
k ¶ Sed z certum. Nota duo: z q precium debet esse: z q certum.
l ¶ Preciuz. Repetit de precio qđ debet interuenire: vt addat duo. s. q sit certum: item in pecunia numerata.
m ¶ Hoc dubitatur. Id est de hoc.
n ¶ Decisio. Vt. C. de cōtrahen. emptio. l. si.
o ¶ Estimauerit. Nota q caute ponit de tertia persona. Nā sec⁹ si in contrahētis arbitrio: vt dicebamus. j. eo. §. emptio.
p ¶ Noiat⁹ est. Quid si in innoiatū cōtulimus vt vēdo p quāto estimabit. Rñ. nō valet istar locationis sic facte: vt. ff. loca. si merces. in princ. nisi in vno casu q est de pign. l. si fundus. §. si. Accur. Additio. Sol. ex precedētib⁹ 3ctib⁹ quoz occasione deuenit ad vēditionē: pōt sup declaratione precij officiū iudicis implorari: vt ibi. Sec⁹ si nullus precessisset cōtractus: vt hic. Ange.

dit. l. j. C. si plures vna sent. z in autē. si qñ. C. de cōsti. pecu. et. l. nomē filioz. §. portiōis. ff. de verb. sig. Qđ si simpliciter datū sit nō expresso an in vtrumq3, an alterū tñ, tū in vtrūq3 p ptib⁹ datū intelligitur: vt not. glos. in. l. j. qñ liceat ab emp. disce. ‡ Notabilis questio.

q ¶ Diffinierit. Etiā inique: q2 a persona incerta nō receditur: vt. ff. de verb. obli. si quis arbitratū. (j) z hoc verū est qñ id quod est de substantia cōtractus apponit: sed secus si conferatur qđ est de accidēte cōtractus: nā tūc ad arbitriū boni viri recurrit vt. ff. eo. hec vēditio. z. ff. pro socio si cō. z l. si societatē. z. ff. loca. l. si in lege. in princi. que oēs huic sunt contrarie: z hoc sm Joan.
* Hec opiñ. cōiter approbatur z in glos. in. l. in ementis in gloss. magna. C. eo. titu. Syl.
¶ Sed sm Azo. hoc redigitur ad arbitriū boni viri: z sic nō cōtradicunt dicte leges. Nec obstat dicta lex. ff. de verbo. obli. si quis arbitratus: q2 ibi non fuerat arbitratus: quo casu concedo non recurri ad boni viri arbitriū. Sed qñ dicitur inique diffiniri: Respon. forte ‡ vltra dimidiam iusti precij: vt ar. C. de rescin. vendi. l. si volūtate: z. l. ij. Vel vt puto iudicis officio expedit etiā si minor sit deceptio: dūmodo nō minima: vt. ff. de in integ. resti. l. scio nam nō tantū sibi committitur in alienis quantum ipsis dominis liceret: vt. ff. solu. matri. l. etiam. §. j. et l. si constante. §. si maritus. Additio. (j) Hoc reprobāt doctores: quia qñ non fuit arbitratus receditur ab eius persona: si etiam de stādo sue sententie iuratū fuerit. l. si libertus iurauerit. ff. de oper. libe. z. c. quintauallis extra de iureiur. Ange.
r ¶ Persoluat. Ita q fiat accipiētis: vt. ff. de actio. emp. ex empto. §. j. etiā vsure post moram: vt. ff. de actio. emp. l. iulianus. §. ex vendito.
s ¶ Tradatur. Caute dicit tradatur: z non deturnam non tenetur facere accipientis: sed de euictione se obligare. vt. ff. de actio. empt. ex empto. in princip.
* Communis z fere omniū est hec sententia in. l. si. ff. de cōdict. causa da. cōtra quā tamen disputando tenet Fortu. Hispa. in. l. iurisgētium. in prin. in. v. col. ff. de pact. Syl.
¶ Sed nūquid precise tenetur ad rem tradendā ‡ M. dicit q sic: z facit pro eo qđ hic dicit omnino tradat zc. z. ff. de rei vēdi. qui restituere. z. §. de do. §. alie. Sed B. cōtra. dicit enim eū liberari prestando interesse z facit pro eo. ff. de actio. emptio. l. j. primo respon. z. l. ex empt. §. idem ait. z. C. de acti. emp. l. iiij. Sed forte hoc posset distingui an venditor habeat rem et tunc sententia. M. tenet per suas. ll. aut non habeat rem. et tunc aut dolo vel culpa desijt eam habere in fraudem: puta emptoris: et tunc sententia. B. tenet: aut sine dolo et culpa: et tunc non tenetur venditor: vt. j. eodem. §. cum autem. esset valde mirum quod ait. B. vt sic compellatur estimationem pro re recipere: vt ff. si certū petatur. l. ij. z. C. de fideicommiss. liber. l. fina. Item sic impropere pacta rumpere cum pretor dicat pacta seruabo: vt. ff. de pact. iurisgentium. §. ait pretor.
* Concordia glo. communiter tenetur a docto. Syl.
t ¶ Ad effectū perducatur. s3 iam dicto modo. s. per traditionem rei et precij: vt. j. qui. mod. tol. ob. §. si.
v ¶ Ex empto. Not. q ex empto emptor: ex vēdito vēditor agit vt hic: z. ff. de act. emp. l. ex empto. j. rñ. z. l. iulianus. §. ex vendito.
x ¶ Pro nihilo. vt nec ad boni viri arbitrium recurratur: vt modo diximus:

‡ Adde qđ Bar. in. l. societatē. §. arbitrozū. ff. p socio ait tū inique arbitratū dici, cū arbitratus ipse est in plus vel minus sexta tot⁹ pte.
‡ Tu de hac qōne vide omnino Bar. in. l. si sterilis. §. cū per venditorē. ff. de act. empt. Bal. tñ tenet secundā glos. hui⁹ sniam, licet gl. primam ibi teneat: z adde qđ ibidem Bal. ait, qđ vbi de venditione factū est istrumentū publicū omnino cōpellit venditorez rez tradere p ter. quem in hoc dicit notab. in. l. q restituere ff. de rer. vē. sm Jas. hic in add. ad Porc.
Venditor an teneat pcise ad rē tradendā vel ad interesse.

g ¶ Cōpellit. Sed qua actiōe: Rñ. cōditiōe ex. l. ista. z ex. l. illa. C. de fide instru. cōtractus ‡ Vel etiā per officiū iudicis: vt argu. C. de rescin. ven. l. ij. Itē per actionē ex empto. si tñ fiebat vēditio sine scriptis. Nā si fieret in scriptis nec esset adhuc cōpletū nō ageret actione ex empto: cū nō esset adhuc vēditio: vt hic dicit: sed per cōdictionē ex. l. vel officio iudicis: vt dictū est. Sed nūquid vltra hāc publicationē arrarū tenet vēditor ad interesse si nō tradat: vt. ff. de act. emp. l. j. z. l. ex empto. §. idē ait. M. z Azo. dicūt q nō: q2 sibi preiudicauit accipiēdo arras. sicut z al's sibi preiudicat quis sibi eligēdo: vt. ff. de tribu. act. q in heredē. §. eligere. Itē q2 hoc vident agere cōtrahētes inter se: vt amissione z duplicatiōe arrarū debeāt esse cōtenti: ergo pro expresso est habēdū: vt. ff. si cer. pe. cū qd. Itē facit. ff. de leg. ij. l. cū filius. §. cū varijs. B. z Jo. cōtra. Dicūt enim adhuc posse agi ad hoc vt tradat: vel ad interesse: ita vt arre in interesse cōputent. † z facit p eis. ff. de testam. mil. l. iij. z. ff. de inoffi. testa. mater. z. C. de pact. do. l. fina. facit melius. ff. de act. emp. z vendi. predia. in fine.
* Prima opi. communiter tenetur. scdm Christo. hic. Syl.
¶ Sed quid si dederit pro arris z pro pagamēto: Rñ. pactū ‡ seruādū. i. nō pōt discedere: vt. ff. de pac. in traditiōib⁹. Et duo operari. vnū vt arre debeāt duplicari vēditore penitēte. Itē vt ēptio remaneat firma: z agat ad iteresse. ‡ Itē ēptore penitēte eadē duo operat. Acc. flo. Additio. (j) Et tūc nō totū: s3 q pro arris dūtaxat datū est duplicat. Et nota q vbi vēditor se nomine emptoris possidere cōstituit nō pōt agere ex empto: vt tradat: s3 aut rei vēdi. vel publi. simul: aut vti pōssi. vt dicit gl. in aut. sacramēta puberū. C. si aduer. vendi. Angelus are.
h ¶ Nihil expressum est. Id est nihil dictum fuit: a partibus quid super arris fiat altero penitente.
* Preciū. Casus ita figurari pōt. in scda parte nā in prima q preciū debeat esse certū cū sit notissima regula reqsita ad perfectionē venditionis nō exigit casus figurationē: quesitū fuit an valeret emptio p precio declarādo per titiū z videbat q nō q2 tūc nō erat certū preciū: sed decidit cōtrariū q imo emptio nō est pura sed cōditionalis si ille arbitrat z sic nō est pfecta sed ei⁹ perfectio pēdet: sed tūc obstare videbat q2 alias habem⁹ q eo nō arbitrante in cuius arbitriū remissa erat declaratio recurrit ad iudicē vñ sic in emptiōe eo nō arbitrāte nō erit cōditionalis emptio quasi expiret si nō arbitret sed ibit ad iudicē qui declarabit ipse iuxta. l. si qs arbitratu. ff. de verb. obl. z sic emptio suscipiet perfectionē sed cōtrariū dicit hic q imo expirat emptio q2 cōmissa in casu nostro est substātia cōtractus in arbitriū persone certe tunc eīn nō recedit a persona certa sed euanescit actus vt hic dicit. Nota q ad substantiā emptionis requirit certitudo precij. Itē q paria sunt preciū ab initio certū apponi z ex postfacto certificari. Itē q declara-

‡ Et in hoc vide Saly. ibidem.
Venditor vtrū vltra arrarū duplicitū pditionem teneat ad interesse.
† Et sic ad iteresse agitur: qtenus est vltra arras: q opi. verior est. s3 Ang.
‡ Et adde huc 3ctum arrarū esse 3ctū per se, ab alio tamen dependere z in id vide Cy. in l. j. C. qñ liceat ab emp. disce.
‡ Vñ Saly. in allegata. l. Cōtractus. C. de fid. inst. ait ea vba partis z solatione habere vim clausule rato manēte pacto: et adde qđ datuz h casu intelligitur p medius ptibus datū arras z solutionē: ppter copulā z que in ptes diui-

diximus: sed legatū nō ideo est pro nihilo sic relictū: vt. C. cō. de lega. si duob⁹. §. si quis. Sed ibi fauore vltime volūtatis ne pereat. Additio. Hoc verū intellige cū distinctione an fuit datū arbitriū cōditionaliter an nō iuxta. l. j. cū materia. ff. de leg. ij. Itē quo ad substantiā legati nō quo ad pene cōmissionē: vt. l. multa. i prin. ff. de cōdi. z demō. Ang.
a ¶ Precio statuto sine quo esse nō pōt venditio vt in prin. huius. §.
b ¶ Et in locationib⁹: vt ff. loca. si merces. i prin.
* Itē preciū. Casus aūt nō figurabit q2 text. ipse ponit casum z arguit ad partes z approbat sniam proculi rōne ipsius q hic nō allegat sed in. l. j. in si. ff. eod. q2 sicut aliud est vendere aliud emere sic aliud est pciū aliud merx qđ in pmutatiōe discerni nō pōt vter sit emptor vel vēditor. No. q preciū dz esse in pecunia numerata al's est permutatio z sic dz discerni a re vēdita. Itē q autoritates poetarū pñt allegari. Itē q illa snia preualet q validioribus fulcit rōnib⁹. Syl.
c ¶ Itē precium. dixit preciū debere certū esse: nunc dicit q in numerata pecunia.
d ¶ Putant. sed male. j. dicam.
e ¶ Poeta homero. Not. ar. q autoritates anthoz z philosophoz sunt i causis allegāde. sic. ff. de sol. si pater: z. ff. de ind. pponebat: z. ff. de sta. ho. l. septimo. S3 interdū redarguunt ‡. vt hic z. ff. de re. di. intrñ. §. si. l. sed diui.
* De hoc vidēda sunt q ponūt doc. in. l. j. ff. si cer. peta. et ibi Deci. col. vj.

ditionē, quasi nullo precio statuto a. Nō ius, cū in venditionibus nobis placuit, nō est absurdū z in locationibus b z in conductionibus trahere.

¶ In emptione z vēditione preciū dz esse in pecunia numerata: al's est pmutatio, q est cōtract⁹ separatus ab emptione. Areti.

¶ Itē c preciū in numerata pecunia cōsistere dz. Nā in ceteris rebus, an precium esse posset valde qrebat: veluti an homo, aut fundus: aut toga alteri⁹ rei esse possit preciū. Et sabin⁹ z cassius etiā in alia reputāt d preciū posse cōsistere. Unde illud est, qđ vulgo dicebat: permutatione rez emptionē z venditionē cōtrahi. eāq3 speciē emptionis z vēditiōis vetustissimam esse: argumēto vtebant greco poeta e Homero, qui aliquam partem exercitus achiuorum vinum sibi comparasse ait: permutatis quibusdam rebus f his verbis g.

Ἔνθεν ἄρ᾽ οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί,
ἄλλοι μὲν χαλκῷ,
ἄλλοι δ᾽ αἴθωνι σιδήρῳ,
ἄλλοι δὲ ῥινοῖς,
ἄλλοι δ᾽ αὐτῇσι βόεσσιν,
ἄλλοι δ᾽ ἀνδραπόδεσσι, † τίθεντο δὲ δαῖτα θάλειαν.

Diuerse schole h authores cōtra sentiebant, aliudq3 esse existimabāt permutationē rerū, aliud emptionē z venditionē alioqui non posse rē expediri i permutatis rebus, q videat res venisse, z q precij nomine datā esse: nā vtrāq3 videri z venisse, z vtrāq3 precij noie datā esse rationem nō pati. Sed proculi sententia dicentis permutationē propriā esse speciē k contractus a vēditione separatā merito preualuit cū et ipse alijs homericis versibus adiuuabatur ‡, z validiorib⁹ rationibus argumētabatur, qđ z anteriores diui principes admiserunt: z in nostris digestis l latius m significatur.

¶ Rei vendite in specie commodum et incommodum spectat ad emptorē etiā ante traditionē: nisi in ea dolū vel culpā venditor cōmiserit, cuius nomine cōuenitur: z quoties quis ideo tenet, q2 actionem hēbet eam cedēdo liberatur. Angelus Aretinus.

¶ Cū aūt emptio z vēditio contracta sit (qđ effici diximus n simul atq3 de precio conuenerit cū) sine scriptura res agit: periculum rei vēdite statim o ad emptorē ptinet: tā et si adhuc ea res emptori tradita nō sit. Itaq3 p si hō mortu⁹ sit, vel aliq parte corpis lesus fuerit:

‡ Als precedit hic vbis, Νῆες δ᾽ ἐκ Λήμνοιο παρέστασαν, οἶνον ἄγουσαι, q tū ab Alc. omittit, quē tuz in hūc locū, tum in. l. j. ff. de cōtrahe empt. videto in lib. ij. pretermiss. et Bude. in Pand.
‡ Et male nā hic non redarguit homeri dictū sed habuit iurisc. dictuz alia homeri authē. reprehendit Eg. Per.
Expositio greci i textu positi.
† Alibi h sequentia nō habentur.
Contract⁹ noiati qui sunt.
Permutatio duas actiōes parit.

Tamē aduerte q2 hic merito allegebatur q2 tractabat de proprietate verbi emptio. quoz verboz significatiōe poete sepe abutunt. Syl.
f ¶ Rebus. puta equis.
g ¶ His verbis. scilicet grecis que legi non possunt. Accursius. Additio. Ab aliquo huius artis ignaro. Unde ex textu habent quatuor versus in greco de ppti ex homero in septimo Iliados quoz sensus est. Enthen. arinizonto karicomoontes achei. i. Tunc iā vinū accipiebāt cōmoti achiui. Alli men chalco alli de ethoni. sidiro. i. alij certe ere. alij splēdido ferro. Alli de rhinis alli dautisi boessin. i. Alij corijs. Aliñ ipsis bobus. Alli dandrapodessi tithento deta thalian. i. Alij mancipijs: ponebāt aūt cibū in abūdantia. Vides igit mentem tex. optime pro bari per istud grecū. Greci eīn pro vino dederūt aliqui es. Alij ferrū. Alij coria. Alij ipsos boues. Alij mancipia.
h ¶ Schole. singularis numeri est hic. sic. j. mā. §. is qui exequitur.
i ¶ Expediri. i. cognosci.
k ¶ Speciē. cōtractus. s. innominati. q nō hz nomen suū: vt. ff. de rerū permu. l. j. §. itē emptio. Sed quare dic. innominatus cū ita curiale nomē habeat: Rñ. q2 illi cōtractus sunt noiati: qui statim vt fiunt pariunt actionē: vt. ff. de pact. iurisgentiū in prin. siue fiāt cōsensu. vt venditio: vt. §. eo. in princi. siue re vt mutuū: vt. §. quib. mod. re cōtra. ob. in pn. At pmutatio nec ex pacto parit actionē nec re. s3 parit ex vtroq3: s3 postea dū re interueniēte ex pacto primo vt subtilr colligit: vt. C. de rer. pmu. ex placito. Et ex hoc 3ctu orit actio pscrip. verb. vt. j. de acti. §. actionū. z cōditio ob cām: vt. ff. de prescrip. verb. l. naturalis. §. j.
* Cōis opi. est hic z in. l. iurisg. ff. de pact. q permutatio sit cōtractus innolatus cui⁹ cōtrariū dispūtādo tenet Fortu. hispa. ibi in prin. col. xv. melior tñ ratio est quare dicit innominat⁹ illa quā ponit gl. in rub. C. de rerum permu. z illam magis communiter seq. docto. Syl.
l ¶ Digestis. vt. ff. eo. l. j. §. j. Accursius.
m ¶ Latius. i. melius z apertius in. ff. dicitur q hic.
* Cum autem empti. Casus ita figurari pōt: Quesitū est an ante traditionē perfecta nihilominus vēditione cuius sit periculū z videbat esse venditoris q2 res perit dño. l. incendiū. C. si cer. peta. dñs aūt est vēditor ante traditionē vt hic dicitur in fine: ergo ipsi perire z damnū eius esse debet: contrariū deciditur hic ea ratione q2 cū teneatur venditor ad tradendū si res desinat posse tradi absq3 dolo z culpa sua liberatur z ideo quamuis quo ad dñium pereat ipsi nō tenet ad prestationem talis rei q2 si liberatur vt dixi. Not. q emptio dicitur perfecta statim ac de precio conuentū est. Itē q perfecta vēditione ante traditionem periculū transit in emptorē siue in totum siue in parte res pereat. Item q commodū alluuiōis spectat ad emptorem. Itē q eius sunt cōmoda cui⁹ incōmoda. Itē q vēditor etiā recepto precio remanet dñs quousq3 nō tradit et per quē habet actionē persecutoriam sed tenet eam cedere. Syl.
n ¶ Cum autē. Diximus. §. eo. in prin.
o ¶ Statim. Sed certe imo non statim: sed nonē sunt necessaria.
* Joā. fab. hic dicit hec nō necessaria sed q regula simpliciter procedit s3 fallit in quolibet casuum subscriptorum. Syl.
¶ Primo q vēditio fiat nō in scriptis al's. id est si fiat in scriptis venditio: nō transit ad emptorē periculū: nisi nondū esset cōpletū: vt hic. z. C. de fi. instru. cōtractus. z. C. de periculo z commoditate rei vendi. cū inter. Itē q fiat pure alias non perit emptori: s3 secus si facta sit deterior. vt. ff. de periculo et commoditate rei vendite: q si pendente. Item q sit facta venditio in specie. nam si in genere vt puta vendo hominem non perit emptori ante traditionem: vt. ff. de pericu. et commo. rei ven. l. cum. et. l. q si neq3. Itē q sit certa species: q2 si sub incertitudine sit vēdita. licet sit species: non tñ spectabit semper periculū ad emptorē: puta vēdo stichū aut pamphilū: primus eīn moritur periculo vēditoris: vt. ff. de contrahen. empt. si in emptione. §. pe. Itē q alio modo pereat q publicatione rei: nā tunc nō petit emptori: vt. ff. loc. si fundus. Itē q nullū pactū sit incertū qđ periculū vēditorē respiciat. nā tunc nō periret emptori: vt. ff. eo. si in vēditione: et j. proxi. §. q si fugerit zc. sine specialiter esset de casu fortuito dictū sm B. siue generalr sm M. vt dixim⁹. ff. si quis cau. sed z si quis. §. quesitum †. Itē q vēditor nō fuerit in culpa vel dolo quare res pereat: vt. j. eo. proxi. §. Itē q nō sit in mora: nā tūc qui vltimā fecit morā sibi perit: vt. ff. de peric. z cōmo. rei vēdi. illud. z hoc est verū hoc casu siue res peritura erat penes emptorē siue nō sm Joā. vt. ff. de leg. j. cū res. §. si. licet. M. distingueret. arg. ff. de rei vēdi. l. itē si verberatū. §. si. Itē q nō sit res que degustationē ‡ desideret: vt vinū z zinziber: z similia. Nā tunc distinguit an vendat in specie: z tūc post degustationē est periculum emptoris: an in genere: z tunc sunt duo necessaria: vt sit emptoris periculo: s3 degustatio z mēsura siue pōdus: z hoc sm Jo. z. B. z pla. vt. ff. de peri. z cōmo. rei vē. l. j. in prin. z. §. j. Sed Azo dicit q in vino sit speciale q statim facta vēditione etiā ante degustationē sit emptoris periculū si sit in specie vēditio: vt. ff. eo. l. qđ sepe. §. in his. Sed nūquid distinguit periculū peremptionis a deterioratione vino vēdito in mēsura: vt in vēditione cōditionali diximus modo per. l. ff. de peri. z cōmo. rei vēdi. l. necessario. §. qđ si pendēte: vt sit effusionis ad venditorē acoris z mucoris ad emptorē ptineat Bul. ait q sic: q2 hoc sub quadā conditione sit. s. si degustetur. Sed certe ipsemet mutauit consilium postea: z merito: q2 aliud est in alia conditione que non sit in potestate vēditoris: aliud in hac que in sua potestate est cū possit denunciare emptori: vt gustet z accipiat: al's pōt effundere. (j) vt. ff. de periculo et commo. rei vendi. l. j. §. si. Et sic indistincte periculū ante mensuram est venditoris. Additio (j). Vel ab eo die in antea petere pensionem vasis. Et hoc verū quando est appositum tempus ad mensurandum: al's debet conseruare donec vasa erunt sibi necessaria: z hec procedunt in vino: secus autem in alijs rebus: quia propter hoc effundi non poterunt. Ange. areti.
p ¶ Itaq3. nunc ponit exempla.

‡ Als adiuuaret et argumētaret. Et tu videto super his 7osibus qs h non refert imperator siue iurisc. Alc. ibidē vbi nūc pxime adnotauim⁹.
Venditione fctā nō ptinet ad emptorez piculū rei vēdite: nisi ij. concurrant.
† Cautela tñ est, quod maximi casus ac terribiles exprimant: quia clausula generalis subsequens nō nisi ad alios minores vel equales refertur: vt in clemē. ij. de proc. imo vbicūq3 tenet quis de casibus, intelligit de cōsuetis et solitis: z nō aliter p. l. si stulā. §. si. ff. eodē scdm Ang.
‡ Tu dic melius vt i glo. l. qđ sepe. §. in his. ff. eo. de pic. et cōmo. re. vend. scdm Jo. de Pla.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Periculum est. facit. ff. de pe. et commo. rei vendi. l. id quod. et de reg. iur. l. secundum naturam. et §. de le. patro. tu. §. si.
b Venijt. i. venditus est.
c Re. ex culpa. etiã talis qualis in cõmodato gratia vtriusq; ptis Jcto venit: vt. ff. de pi. et cõmo. rei vẽ. l. custodiã: et. ff. cõ. si vt certo. §. interdũ.
d Animaduertendũ. i. distinguendum.
e Susceperit. qđ pactũ vz: vt hic. et. ff. eo. q̃ sepe. §. si res. et. ff. de peri. et cõmo. rei vendi. l. j. §. j.
f Js casus. etiã leuissima culpa contingẽs sm Jo. nõ vero fortuito: licet M. contra: vt. C. de pig. act. que fortuitis.
g Cõdictionẽ. i. furtiuã que. sc; soli dño dabat: vt hic. et. ff. de condi. fur. l. j.
Vel quasi sm Bart. in. l. j. ff. de cõdi. fur. Syl.
h Exhibere. s. cedendo actiones istas: et hoc qñ nõ fuit in culpa. alias nõ liberat cedẽdo: vt. ff. pro socio. l. de illo. in princip. que est contra.
i Et de dãni. Puta si fuerit res vẽdita vẽditori subtracta: vt in ea datũ sit damnũ: vt in princ. huius. §. nã hec actio dãni iniurie dño: vt. ff. ad legẽ aquil. itẽ mela. §. legis.
Intellige ð directa nã vtilis datur etiã nõ dño. dicta. l. item mela. §. fin. et not. gl. in. d. §. legis in ver. Hero. Syl.
Emptio tã. Casus in tã notissima regula nõ figurat. Not. summariũ. Jtẽ et exẽpla posita i tex. q̃ vẽditio põt cõferri in alterutrum ex contrahentibus. Syl.
k Emptio. Placuerit: sed videt q̃ in alteri9 cõtrahentis arbitriũ cõferatur emptio qđ esse nõ põt: vt. C. e. l. in emẽtis et als in vẽdẽtis. et. ff. e. l. q̃ sepe. §. j. q̃ sunt contrarie. Sed dic rẽ ipsam hic cõferri arbitrio emptoris: aliud si commerciũ vt sit tibi empta si vis vel preciũ p q̃to voles: vt dictis legib9 cõtrarijs. (J) Jtẽ opponit hec vẽditio q̃ hic fit nõ videt cõditionalis: vt. ff. eo. l. iij. q̃ est cõtra. Sed certe ibi fuit empta pure: sed resolutio debebat sub cõditiõe fieri: at hic sub cõditione facta fuit: vñ nõ põt impleri: nisi impleta conditione: vt. ff. eo. hec venditio. in prin.

Additio. (J) Tu dic q̃ oĩa ista sunt de substãtia cõtractus que in voluntatem alterius contrahentiũ committi non potest etiam per verba importantia arbitriũ boni viri: hic autem non substantia: sed accidens vel qualitas committitur. Ange.

l Aureis tot. Puta. x.
Loca sacra. Casus ita posset figurari: valet argumẽtũ de cõtractib9 ad vltimas voluntates et ecõtra sed legatũ rei que nõ est in cõmercio siue sciẽter siue ignorãter fiat nõ valet. §. nõ solũ. s. de leg. etiã quo ad prestationẽ interesse eadẽ ratione idẽ videbat in emptiõe sed cõtrariũ dr illa rõne q: qui se obligauit ad tradẽdũ rẽ que tradi nõ poterat in culpa est et pp̃ter culpã tenet ad interesse. Not. summariũ. Syl.
m Loca sacra. que sunt ista habes supra de rerum diui. §. flumina. et §. nullius. et §. religiosum.
n Priuatis. Redde singula singulis nã priuata cõtraria est publice. p̃phana sacre et religiose: et facit. ff. eo. l. et liberi. et. l. quia. et. l. liberi.
o Quod. id est quia.
p Emerit. Jgnorans: vt. ff. de contrahẽ. emp. l. liberi hominis.
Continuatio. Delocatione et c. Textus. cõtinuat rub. Quia locatio est similis emptioni. vt in tex. et. ff. l. j. Jgitur post emptionem sequitur videre de locatione. Aretinus.

Possit in alteri9 habentiũ arbitrio conferri.
Et ibidem vide Saly. qñ glo. que illic habet hanc impio bat adde et si vacat. Cy.

aut ędes totę, vel aliqua ex parte incendio consumptę fuerint: aut fundus vi fluminis totus, vel aliqua ex parte ablatus sit: siue etiã inundatione aque, aut arboribus turbine deiectis longe minor, aut deterior esse ceperit emptoris dãnum est: cui necesse (licet rem non fuerit nact9) p̃ciũ soluere: quicquid eñ sine dolo et culpa venditoris acciderit, in eo venditor securus est. Sed et si post emptionẽ fundo aliqđ per alluuionẽ accesserit: ad emptoris cõmodum pertinet. nã et cõmodũ eius esse debet, cuius periculũ[a] est. Quod si fuerit homo, q venijt[b], aut surrept9 fuerit: ita vt neq; dolus, neq; culpa[c] venditoris interuenerit: animaduertendũ[d] erit, an custodiam eius vsq; ad traditionẽ venditor susceperit[e]. Sane enim, si susceperit, ad ipsius periculũ is[f] casus pertinet: si nõ susceperit, securus est. Jdẽ et in cęteris animalib9 cęterisq; rebus intelligimus. Vtiq; tñ vendicationẽ rei, et condictionem[g] exhibere[h] debebit emptori: q: sane, qui nondum rem emptori tradidit, adhuc ipse dominus est. Jdẽ etiam est de furti et de dãni[i] iniurie actione.

Etiã sub cõditiõe põt emptio celebrari: et accidẽtalia cõtractus possunt in alterutrum ex contrahentibus celebrari. Areti. 504

Emptio tã sub cõditiõe, q̃ pure cõtrahi põt: sub cõditiõe veluti si stich9 infra certũ diẽ tibi placuerit[k] erit tibi ẽpt9 aureis tot[l].

Emẽs ignorãter rẽ, quę nõ est in cõmercio hz 9 vẽditorẽ actionẽ ex empto ad iteresse. Ang. arc.

Locatio. Totus iste titu. diuidit in quinq; partes. Primo ponit q̃ iste contractus habet similitudinẽ cũ contractu emptionis. Secundo illud per exẽpla declarat. Tertio quid veniat in isto contractu. Quarto ad quid tenetur cõductor. Quinto an iste contractus transeat ad heredem. Secunda ibi (nam vt emptio.) Tertia ibi. §. (cõductor.) Quarta ibi (qui p vsu.) Quinta ibi in fi. (Mortuo.)

Diuisio.

505 Loca † sacra[m] vel religiosa, itẽ publica (veluti forũ basilicã) frustra qs sciens † emit. Quę tñ si pro prophanis, vel priuatis[n] decept9 a venditore quis emerit: habebit actionẽ ex empto: q̃[o] non habere ei liceat. vt cõsequatur, qđ sua interest eũ deceptũ non esse. Jdem iuris est si hominem liberum pro seruo emerit[p].

De locatione et conductione. Titulus. xxv.

Locatio perficit consensu eo ipso, q̃ de mercede conuenit, et in voluntate tertij merces conferri põt: queadmodũ in emptione, et sm eius naturã, quasi per oĩa locatio regulat. Jncerta vero mercede cõstituta: cõtractus innominatus efficitur. b. d. Areti. 506

Locatio et cõductio proxima[r] est emptioni et vẽditiõi: ijsdẽq; iuris regulis cõsistit. Nã vt emptio et vẽditio ita cõtrahit, si de precio[s] cõuenerit: sic et locatio et conductio ita cõtrahi intelligit: si merces[t] cõstituta sit, et cõpetit locatori qdẽ[v] locati actio, cõductori vero cõducti. Et quę supra diximus[x], si alieno arbitrio, p̃tiũ pmissum fuerit, eadẽ et de locatiõe et cõductiõe dicta esse intelligim9: si alieno arbitrio merces promissa fuerit. Qua de cã[z] si fulloni[a] poliẽda curãdaue, aut sarcinatori[b] sarciẽda vestimẽta qs dederit, nulla statim mercede cõstituta: sed postea[c] tñ dãturus, quantũ inter eos cõuenerit: nõ proprie locatio et cõductio 9trahi intelligit: sz eo noie[d] actio prescriptis verbis[e] datur.

(nam vt emptio.) Tertia ibi. §.
Locatio. Casus in declaratione terminorũ et simplici eqparatione nõ figurabitur aliter nisi literaliter. Not. equiparatio nem cõtractus emptiõis et locationis et q̃ valet argumentũ de vno ad aliũ. Jtem qñ merces est incerta agitur prescriptis verbis. Syl.
q Locatio. Sic. ff. e. l. ij.
r Proxia. quo ad trac. et quo ad sententiam.
s Si de precio. vt. s. ti. j. §. precium autem.
t Si merces. Sez certa. et in pecunia numerata. vt. ff. depo. l. j. §. si quis seruũ. et. ff. de prescriptis verb. naturalis. §. at cũ do. vnde partiarius colonus qui partẽ dño reddit fructuũ improprie dr conductor: imo soci9 magis. vt. ff. eo. l. si merces. §. vis maior. Accursius.
Et agit actione personali cõtra eum vt vult ibi Bar. vi. tñ text. in. l. j. §. si quis seruum. ff. depo. et Bal. in. l. certi in. iß. q. C. eo. qui tenet q̃ agat prescriptis vrbis. Syl.
v Locatori quidẽ locati. Sicut vẽditori ex vendito: ita emptori ex empto actio competit. vt. s. titu. j. §. sed et certum esse precium. in fine.
x Supra diximus. vt. s. titu. j. §. sed et certũ esse.
y Arbitrio. ff. eo. si merces. j. respon.
z Qua de causa. Quia dixit certum debere precium interuenire.
a Si fulloni. Est autem fullo q lauat: siue tingit: siue polit. Accursius florentinus.
b Sarcinatori. Sarcinator est qui fracta vestimenta resarcit et vt dicemus infra manda. in fin. Et proprius dixisset sartor sm aliquos a sarcio. cis. Tamen etiam bene stat sarcinator: et dicitur a sarcina: et est proprie ille qui plurimũ vestiũ sumit: et aliqñ ponit pro sutore. vt hic.
c Postea. Nota postea. nã prius re non secuta: id est nondũ tradita ad cantandã actio nõ daret: vt. C. de rerũ permu. ex placito.
d Nomine. Quasi ex nouo contractu noĩato: vt. ff. de prescrip. ver. l. j.
e Prescriptis verbis. j. man. §. si. cõtra. Sed distingue: aut certa merces interuenit: et tunc agitur locati. vt. s. eo. in prin. aut incerta: et tunc prescriptis verbis agitur: vt hic: aut nulla: et tunc est mandatum: vt. ff. de prescrip. verb. si tibi polienda: et in contrario. Additio Jntellige si res erat solita locari: alias secus. vt. l. naturalis. §. at cũ do. ff. de prescrip. verb. Angelus.
Preterea sicut et c. Casus ponitur in text. dum Justi. exemplificat in quotidiano rusticorum exemplo: in quo prima fronte videbatur dicendum non esse agendum prescriptis verbis vel potius esse societatem. d. Boñ. vel commodatum quia et commodatũ gratia vtriusq; quandoq; celebratur vt est not. s. in. §. ij. quib. mod. re contra. obli. sed contrariũ deciditur q: societas nõ est: q: dominium aut vsus nõ sunt cõmunicata: nec commodatũ q: debet esse gratuitũ vt dicitur in text. nec etiam est permutatio eadẽ ratione q: retentum est dñium. Not. summariũ. Jtẽ nota quotidianum exemplũ boni rusticorum. Jtem commodatum gratuitum debere esse. Syl.

† Facit in totũ hunc §. c. de iure cũ gl. si. extra de iur. patr. et. c. ij. cũ glo. j. de reliq. et ven. sanct.
† Secus si ignorans, q: sct9 tenet, nõ vt rem consequat venditã, sed interesse. l. et liberi. ff. eo de et si venditor ignorat, resoluit tñ preciũ venditor: si scit soluit iter esse totale l. emptorẽ in fin. et gl. si de act. empt. ff.
Eg. Per. Colonus ptiari9 nõ est conductor.
De multiplici colonorũ differentia vide doct. i rub. C. de agr. et cens. lib. xj. et Barto. in alleg. hic. l. si merces et tandem per Specul. tit. de feud. §. si. vers. vlt.
Quo verbo et Lucillus est vs9, inquiẽs, sarcinatorẽ eẽ summũ, sue re cẽtonem optime et c. a verbo, sarcius verbo, q̃ p̃ter quã sarcinas summo significat, suere innuit.
Merces quandoq; est certa aliq̃; incerta. quãdo q; nulla.

Preterea.

a Preterea. Vulgo querebatur. vt. s. titu. j. §. item precium.
b Commodarent. Jmproprie ponitur. vt sequitur.
c Bos perijt. Sua culpa. alias non tenet cũ vtriusq; gratia contractum sit. vt hic et. ff. de prescrip. verb. si gratuitam. §. si margaritas. et. ff. commo. si vt certo. §. nunc videndum.
d Quia nõ fuit. Bona ratio. vt. s. qui. mo. re cõtra. obliga. §. cõmodata.
e Prescriptis verbis. Que cõpetit ex cõtractibus tribus innoiatis do, vt des facio, vt facias do, vt facias. vt. ff. de prescrip. verb. l. naturalis. §. j. ij. et. iij.
Jn facio eñ vt des datur actio de dolo. et bar. in d. l. naturalis. §. q̃ si faciã assignat rõnem: que oĩa sunt sm cõmunes doc. sentẽtias. Vi. tñ que disputãdo cõtra dicũt for. tu. in. l. iurisgen. §. et ideo coll. v. ff. de pact. et prepo. sen. in. iiij. casu. questi. vj. col. ij. Syl.
Alias datur ex pactis incõtinenti appositis. vt C. de re. permu. rebus (j) alias datur qñ dubium est de noie contractus. vt ff. de prescri. verb. l. j. §. si. et. l. ij. iij. et. iiij. Additio. Hoc verũ si super accidẽtalibus apponat secus si super substantialibus: vt l. pacta. ff. de contrahen. empt. Ange.
Adeo autẽ. Casus in prima parte hui9 tex. nõ necessario ponendus est qppe qui declarat terminos cõtractus emphyteotici: cũ eñ antiquitus dubitaret an certa mercede cõstituta si cõcedebat ppetuo fundus esset vẽditio: q: vtile dñium transferebat: an locatio, q: remanebat dñs: fuit hec cõtrouersia sopita per declarationẽ factã qua vocat9 est cõtract9 emphyteotic9, quasi melioratiõis, sed bene dubitari poterat eueniẽte dãno vel interitu rei ad quẽ spectaret: et primo videbatur ad ipsum emphyteoticariũ pertinere interitũ totius rei statim ac perfect9 erat cõtractus nõ aliter ac in emptore vt. j. tit. j. §. cũ aũt cuius contrariũ dicitur ex eo q: cũ dñs remaneat dñs ei perit. Jtẽ q: in emptione ille qui vẽdit tenet ad tradendũ: et ideo liberat interitu sine culpa sua secuto is vero qui dat in emphyteosim tenetur ad patientiã et sic ad factum successiuũ. l. ex cõducto. ff. loca. et ideo cũ habeat tractũ i futurũ incertũ ideo periculũ semp est ipsi9 dñi scdo videbat q̃ dãnũ partis rei spectaret ad dñm sicut in locatiõe in qua fiebat remissio ob similia dãna cui9 cõtrariũ dr ex eo q: in emphyteosi merces est modica que tradit in recognitionẽ dñi ideo nõ est in damno sicut in locatione. Syl.
f Adeo autem. Quia ijsdem regulis et constitutionibus consistunt: multa ergo habent inter se communia.
g Aliquam. Alias non est in litera aliquam.
h Et venditio. Scilicet ex vna parte.
i Et conductio. Scilicet ex alia.
k Vtrũ emptio. Qđ videbat cũ talis datio alienatio sit. vt in auf. de nõ alie. §. alienationis colla. ij. qđ locatio nõ facit. vt. ff. eo. l. nõ solet.
l An locatio. Quod videbatur cum mercedem soluere teneretur.
m Perpetuo. Aliter accipitur. ff. pro socio. l. j.
n Pensio. Jn pecunia.
o Redditus prestetur: in specie.
p Alienauerit. Cum multi sunt modi alienandi. vt. ff. de publi. l. iij. v. et. vj.
q Auferre liceat. Jnterdũ aũt datur ad certũ tps: interdũ in tertiam personã vel generationẽ: cũ oĩa pacta super hoc contractu habita valeant: vt. j. proxi. Sed ecclesia dat in emphyteosim vsq; ad tertiã generationẽ tñ: vt in auf. de nõ alie. colla. ij. §. emphyteosim. Vel vt puto etiam in perpetuum dabat: vt quilibet priuatus. vt in auf. de alie. et empt. §. licentiam. col. ix. Accursius florentinus.
Ang. hic distinguit q̃ aut seruat in alienatiõe solẽnitas reqsita et vz trãsiret ad oẽs: aut nõ et nõ valet. c. j. de re. eccl. nõ alie. lib. vj. Syl.

Prescriptis vbis agitur tripliciter.
Emphyteosis: dat adversaria tẽpora.
Jdẽ q̃ tenet gl in c. hoc cõsultissimo de reb. eccl. nõ alien. lib. vj. q̃ sententia pbatur in autẽ. p̃petua et in autẽ. si q̃s rul. C. de sacro. sanct. ecclijs. idez Jo. And. in d. c. hoc consul. quã sequitur Arch.

Si merces consistit in specie non locatio: sed innominatus cõtractus nascitur: ex quo actio prescriptis verbis datur. Areti. 507

Preterea sicut vulgo[a] querebatur an permutatis reb9 emptio et vẽditio contrahatur: ita queri solebat de locatione et cõductione, si forte rem aliquã vtendam, siue fruẽdã tibi aliqs dederit: et inuicẽ a te vtẽdã siue fruẽdã aliã rem acceperit. Et placuit non esse locationem et cõductionẽ: sed propriũ genus contractus: veluti si cum vnum quis bouem haberet et vicinus eius vnum, et placuerit inter eos, vt per denos dies inuicẽ boues cõmodarent[b], vt opus facerent: et apud alterũ alterius bos[c] perijt: neq; locati: neq; conducti: neq; cõmodati competit actio:[d] quia nõ fuit commodatũ gratuitum: verum prescriptis[e] verbis agendum est.

Contractus emphyteoticus qui perficitur, cum alicui res conceditur mercede in pecunia, vel in specie constituta, a locatione et ab emptione in aliquibus differt, et multipliciter cõuenit cum eis: qui iure ciuili fuit introductus. Et in teritus totius rei ptinet ad dñm: et particularis ad emphyteotã. h. d. Ange. Areti. 507

Adeo[f] aũt aliquã[g] familiaritatem inter se videntur habere emptio et venditio[h]: Jtem locatio et cõductio[i]: vt in quibusdã causis queri soleat: vtrũ[k] emptio et venditio contrahatur: an locatio[l] et cõductio. Vt ecce de predijs, que perpetuo[m] quibusdã fruẽda traduntur. i. vt quãdiu pensio[n] siue redditus[o] pro his dño prestet †: neq; ipsi conductori: neq; heredi eius, cuiue cõductor heresue eius id prediũ vendiderit, aut donauerit, aut dotis noie dederit, aliõue quocunq; modo alienauerit[p]: auferre[q] liceat. Sed talis contract9: q: inter veteres dubitabatur et a quibusdã locatio: a quibusdã venditio existimabatur: lex zenoniana[r] lata est. q̃ emphyteoseos[s] cõtractus † propriã[t] statuit: naturã: neq; ad locationẽ[v], neq; ad venditionem[x] inclinantẽ: sed suis pactionibus fulciendã. Et si quidez aliquid pactũ fuerit. hoc ita obtinere, ac si naturalis[y] esset contractus. Sin autẽ nihil de periculo rei fuerit pactũ: tũc si quidẽ tot9 rei interit9 accessit, ad dñm[z] sup hoc redũdare piculũ: Sinãt particularis[a] ad emphyteoticarium hmõi dãnũ venire: q̃ iur vtimur[b].

r Lex zenoniana. vt. C. de iure emphyteo. l. j.
s Emphyteoseos. Emphyt. grece latine dr melioratio: hoc ideo q: olim tñ sterilia dabant vt meliorarent: sed hodie nõ tñ sterilia dant: sed etiã fertilia nisi in ecclia q̃ dat sola ea q̃ cõgrua vident iconomo et alijs gubernatorib9 ecclie sic. C. de sac. sanc. eccl. ppetua. quoq;. Accur.
t Propriã. Agitur ergo † cõdictiõe ex lege ad oĩa obseruãda que cõueniunt. (J) Sed nunquid emphyteota põt aliũ dari in emphyteosim: Rñ. sic: vt in hoc. §. in auf. de nõ alie. aut permu. §. alienationis. col. ij. Jtẽ nunquid illud vtile dñiũ qđ solũ hz trãsfert i eũ: Rñ. sic. cũ rei vẽdicatio vtilis sibi detur. vt. ff. si ag. vec. l. j. et. iij. Sz qualiter aget prim9 emphyteota cõtra scdm vt eũ expellat: Rñ. rei vẽdicatione: que licet de iure sibi nõ cõpetat: exceptio tñ opponi non põt: q: replicaretur: et sic nõ dñs dñm vicit. vt C. de trãs. vbi de facto tñ agit et vincit et. ff. de exceptio. rei iudi. si quis rem. Vel verius aget p̃scriptis verbis. Vel dic ex lege zenonis ad mercedẽ.
Cõis doc. resolutio q̃ si requisito dño primus emphyteota fecit sm et eum induxit in possessionem iuxta formam. l. si. §. necessitate. C. eo. tũc dñs agit cõdictione ex. d. l. si. si vero propria autori. et tunc dñs potest eũ expellere et agere rei vendicatione nõ cõdictione ex l. quia illa est actio personalis. §. sic itaq; infra de actio. Syl.
v Neq; ad locationem. Jmo differt in. vij. Nã hic etiam in specie p̃statur pẽsio: sed ibi in pecunia tantũ: vt hic scripsimus. Jtẽ hic possidet naturaliter sicut fructuarius. vt. ff. de acquirẽ. pos. naturaliter: sed conductor non. vt. C. cõia de vsucap. l. j. Jtem hic habet dñium vtile: sed cõductor non. vt. ff. eo. l. nõ solet. (J) Jtẽ hic cõtractus fit in immobilibus tantũ: ille etiã in mobilibus. vt in auf. de alie. et emphy. §. licentiã. col. ix. Jtẽ hic agit condictione ex lege. ibi ex conducto. Jtẽ hic contractus iuris ciuilis: ille naturalis: vt hic dicitur. Jtem est hic in scriptura: ille etiã sine ea. vt. C. de iur. emphy. l. j. et. s. de obli. ex consensu. vt. s. eo. in prin.
Hec procedunt in conductione ad modicũ tempus sed in conductione ad longũ tempus adhuc sunt differẽtie: q: in locatione remittitur pẽsio ob sterilitatẽ in emphy. nõ. Jtẽ in caducitate quia emphyteosis non cadit nisi per trienniũ steterit q̃ non soluerit: conductor vero secus. Jtẽ quo ad melioramenta q: colonus repetit emphyt. vero non vt tradit Jas. in. l. j. in glo. C. eo. Syl.
x Neq; ad venditionem. q: hic pensio prestatur: ibi res libere transit. Jtẽ ab hoc res reuocatur: sed ab emptore non per venditorẽ. vt. C. de rei ven. l. in ciuile. Jtẽ hic vtile transit dominiũ: ibi directum. vt. s. de rer. diui. §. per traditionem.
y Naturalis. id est iurisgentium: qđ naturali ratione est inductũ: vt s. de iur. natu. §. quod vero. hic enim est de iure ciuili: vt et alij. vt. j. de actio. §. de constituta pecunia.
z Ad dominum. Vt pensionem non habeat.
a Particularis. Jd est medietatis vel minus sm. M. et Jo. arg. ff. de vsufruc. etiã: et de verb. signi. nomen filiarũ. §. portionis. ff. de dã. infec. inter quos. §. dãni. et de contrahen. emptio. domũ. Nos dicimus si aliquid etiã parũ remansit damnũ empyteote esse argu. huius. §. et. C. eo. l. j. De hoc dantur tales versus. Res perijt tota: tũc nil dabit emphyteota. Si pro parte perit: non ita liber erit.
Alij dicũt iudicis arbitrio relinquendũ vt dicit hic Christo. Syl.
b Vtimur. Sunt et duo alia naturalia siue tacita pacta: in hoc cõtractu: vt de reijciẽdo emphyteotã si nõ soluerit pensionẽ per triennium. vt C. eo. l. ij. §. j. et in auf. de non alie. §. scire. coll. ij.
Hec vera nisi celeri satisfactione morã purgauerit. c. potuit de loca. q̃ arbitrio iudicis remittit attẽta qualitate personarũ et tpis. Syl.

Emphyteosis vnde dicit.
† Jmo est qdam actio specialis, q̃ vocat actio emphyt. sz Bal. in. l. j. si. de cõdit. ex. l. et Ang. hic.
† Sic exponit gl. ex. q. ij. in. §. ppetua q̃ ponit qt modis accipit hec dictio perpetuo.
† Concor. cũ ho tex. c. vlti. cum gl. j. in pn. ex eo. tit.
Emphyteosis a locatione in septẽ differt.
Emphyteosis differt a venditione in tribus.
Jus gentiũ dr ius naturale.
Emphyteotica res si peat: cuius erit dãnum.
Emphyteosis duo tacita pacta continet.

Universidad de De[usto]

Item si velit emphyteota vẽdere q dño primo denũtiare debet † vt. vt. C. eo. l. fina. §. i. Accur.
Additio. (i) Quod dictũ est emphyteotã posse expelli nõ soluta pensione per triennium verũ est in emphyteota priuati: quoniã emphyteota ecclesie cessans per biennũ in solutione expelli põt. l. qui rẽ. C. de sacrosan. eccle. et no. C. de iure emphi. l. ij. et extra de loc. c. potuit. et in aut. de nõ alie. §. scire. coll. ij. Sed in simplici colono indistincte biẽniũ expectat. vt. ff. loca. quero. §. inter locatorem.

* Sed potest siue denũciatione oppignerare: cum nec nulli dñi transferatur: licet sec[us] in feudatario, q feudũ impignerare nequit: vt no. Glo. in. Mer. vel. ff. de pign. ad qd vide Bald. in. l. si. C. eo. et Bar. in l. §. qd autẽ de superficiebus. Ceterũ an in dote dari possit: habes p doct. et pser tim Saly. i d. l. si. de iure emphy. qd sit modo ea l. tradat, qua habet ipse qui tradit, idq[ue] etiã sine denũciatione et adde tota in decis. cccxciij. i nouiss. et doct. in c. nuper. de don. inter vir. et Bal. in consilio. cccxxxj.

* Itẽ querit. Casus ponitur in tex. s[ed] prior decisio videbat magis iuridica nã auri cuius dominiũ transferebat emptio erat opere aũt ad cõficiẽdos anulos locatio. emptio enĩ operarũ non videbat cõsiderabilis. Sz dic qd ratio decidẽdi fuit q[uia] finis rei spectat. ille enĩ nolebat emere aurũ. s[ed] anulos: vñ cuius dominiũ an ri trãsferet nõ operarũ: vẽditio erat in effectu anulorũ q[uia] cõstabat ex materia et opera idcirco dicta est potius emptio q[uam] locatio: q[uia] anuli nõ aurũ videbant et sic declares q[uia] al's esset vera pma distinctio text. Syl.
a Itẽ querit. Suo. Sez artificis.
b Forme. Sez demõstrate. s[ed] qd si certa nõ est materia demõstrata: Rñ det. nõ interest. vt. ff. de cõtrahẽ. emp. cõuenit. et. l. Sabinus. Uel facies pũctũ in dictione suo.
* Cõductor aũt. Casus in tã notissima regula nõ est figurãdus nisi literaliter: et no. facile colligunt ex summario. Syl.
c Conductor. Legez. Id est pacta. vt. ff. depositi. l. i. §. si cõuenerit.
d Ex equo et bono. vt vsuras post morã. vt. C. e. preses. Idẽ ecõtra. nã conductor agit. vt domus et hostia sibi reparentur. vt ff. eo. ex conducto.

Cum dominiũ rei cõcesse transit pecunia pro mercede cõstituta, emptio non locatio dicit. Are.

Itẽ queritur, si cũ aurifice titi[us] cõuenerit: vt is ex auro suo[a] certi ponderis, certeq[ue] forme[b] anulos ei faceret et acciperet (verbi gratia) decẽ aureos: vtrũ emptio et vẽditio, an locatio et cõductio cõtrahi videat? Cassius ait materie quidẽ emptionẽ et vẽditionẽ cõtrahi: opere aũt locationẽ et cõductionẽ. Sed placuit tñ emptionẽ et vẽditionẽ cõtrahi. Quod si titius suũ aurum dederit mercede pro opera constituta dubium nõ est quin locatio et conductio sit.

In hoc contractu veniũt, que de natura ipsius venire debent: licet non fuerint expressa.

Conductor autẽ omnia fm legem[c] conductionis facere debet: et si quid in lege pretermissum fuerit: id ex equo[d] et bono pstare dz.

Conductor de leui culpa tenetur. Angelus Aretinus.

Qui pro vsu[e] aut vestimentorum: aut argenti: aut iumẽti mercedẽ: aut dedit: aut promisit: ab eo custodia talis desiderat, qualem diligẽtissimus paterfamilias suis rebus adhibet, quam si prestiterit: et aliquo casu fortuito eã rem amiserit[f], de restituenda ea non tenebitur.

Contractus locationis: ad heredes trãsit cõductoris. Ang. are.

Mortuo cõductore[g] intra tẽpora cõductionis heres eius eodem iure in cõductione succedit[h].

De societate. Tit. xxvj.

Omnium bonorũ et vnius negociationis tantũ contrahi põt societas, in qua dãni et lucri sunt partes equales: nisi inter socios aliter conuentum fuerit. Areti.

Societatem coire solemus: aut totorũ[i] bonoꝝ quam greci[k] specialiter συγκοινωνία † alias συντροφία appellãt: aut vnius alicuius negociationis veluti mancipiorũ vendendorũ emendorumq[ue]: aut olei: aut vini, aut frumẽti emẽdi[l] vendendiq[ue]. Et quidẽ nõ nihil de partibus lucri et dãni noiatim cõuenerit: equales[m] sez partes et in lucro et in dãno spectant. Qd si expsse[n] fuerint partes, he seruari debent. Nec enĩ vnq[uam] dubiũ fuit, qn valeat cõuẽtio[o], si duo inter se pacti sint: vt ad vnũ qdẽ due ptes et lucri et dãni ptineãt, ad aliũ tertia[p].

Ualet cõuentio inter socios: vt maiorẽ partẽ lucri ferat alter, q[uam] dãni: et econtra. Et etiam qd lucrum participet alter, et dãnũ non sentiat. Et lucrũ dicit qd superest omni dãno deducto. Areti.

De illa sane conuẽtione quesitũ est: si titius et seius iter se pacti sint, vt ad titium[q] lucri due partes pertineãt, dãni tertia: ad seiũ due partes damni, lucri tertia: an rata debeat haberi conuentio? Quint[us] mutius cõtra naturã societatis talẽ pactionẽ esse existimauit: et ob id non esse ratã habendam. Seruius[r] sulpicius (cuius sentẽtia preualuit) cõtra sensit: q[uia] sepe quorũdã ita preciosa est opa in societate: vt eos iustũ sit conditione meliori in societatẽ admitti.

honeste cõtracta ad vberiorem questũ: et cõmodiorẽ vsum. Accursius.
Societatẽ. Totus iste titulus diuidit in quatuor partes Primo ponit in quib[us] rebus possit cõtrahi societas. Secundo que partes possunt esse in lucro et dãno: et si non fuerunt a partibus expresse que intelliguntur. Tertio qñ societas et qño finitur. Quarto ad quid socius tenet. Secunda ibi. (Et quidem.) Tertia ibi. (Manet autẽ.) (Quarta ibi.) Socius socio.)
* Societatem coire. Casus in declaratiõe terminorum nõ figuratur: nisi literaliter ceteris enĩ paribus in societate damnũ et lucrũ debet esse cõmune. l. si nõ fuerint. ff. eod. Not. summarium. Syl.
i Totorum. Id est omniũ: et expresse. vt. ff. eo. l. j. §. j. et. l. iij. §. j. † Nã hoc nomẽ: scilicet totus tota totum: totitatẽ ad vnam rem signat.
* Omne vero ad plura qd declarat per Deci. in l. omnia. in. j. not. ff. si certum peta. Syl.
Additio. Hoc verum si ad vnam adijcitur: alias si ad vniuersitatem: de illa tanq[uam] de vno predicat. Joan. fab.
k Greci. Syncinonia grece dicitur latine cõicatio. Syntrophia est societas que etiã põt dici eterna: et ista tria optime huic loco sunt cõsentanea.
l Emendi. Itẽ duobus alijs modis: scilicet oĩm bonorũ simpliciter. vt. ff. eo. l. coiri. et. l. nec adiecit. Itẽ vniusrei. vt. ff. eo. l. v. et. l. societas.
m Equales. Sic. ff. õ here. inst. itu. l. quoties. §. heredes. et. s. de here. instit. §. si plures. et. ff. eod. l. si non fuerint. et dic equale fuisse capitale. Accur.
* Ut ergo liqueat materia dic q[uod] quandoq[ue] inter socios est conuentum de quota lucri et damni et illud seruãdum est vt hic.

† Al's κοινωνίαν. al's κοινωνὸς ἀξίαν.

Diuisio.
† Et tunc et socij in me: et meorũ bonorũ in societatẽ p medietate domini sine traditione trãsferri: et oia lucra vñcũq[ue] etiã si ex publicis stipẽdiis prouenient cõmunicatur: dãnũ tñ ex delicto causatũ in pre tãtũ delinqñtis cõputabit: vt. l. cuz duob[us] §. si. ff. eo. Ans.

* Qui pro vsu et c. Casus facile figuratur: quia litera clara est cuius ratio est quia contractus vtriusq[ue] gratia contrahitur. Ideo casum figura literaliter et nota. text. Syl.
e Qui pro vsu. Diligentissimus. i. diligẽs. sic exponit. ff. eo. si merces. §. qui columnam: nã cum vtriusq[ue] gratia fiat locatio: non venit ex actissima diligentia. vt. ff. cõmo. si vt certo. §. nunc videndũ. Alij proprie ponunt et dicunt speciale in his rebus que facile possunt frangi.
* Hec vltima videt color fm Christo. hic. In alijs enim tenet solũ de leui. tradit Deci. in. l. contractus in. §. no. de regu. iur. Syl.
f Amiserit. Uel damnum datum sit qd preuideri non poterat. vt. ff. eo. sed de damno.
g Mortuo cõductore. proprietatis: secus in vsufru. vt. C. de vsufruc. si domina. Uel dic vt ibi. † et de iure do. si socius. in fine.
* Et hec vera vbi ius vsusfructus cõstituitur secus si fructus vsq[ue] ad certum tempus vendantur vel locentur vt hic per docto. Syl.
h Succedit. vt. C. eo. viã. Sed an moriẽte scholari vel recedẽte substituere potest? Rñ. sic de iure conductionis: sed ratio societatis prohibet, que preualet: vbi certa persona eligitur. vt. j. tit. j. §. soluitur. ‡
* Hoc verũ nisi subroget socius eque idoneus. l. ideq[ue]. ff. pro so. Syl.
De societate. Ista rubrica sic continuatur. Dictum est supra de quibusdam contractibus qui fiunt consensu: verum quia societas est etiam contractus: qui fit consensu. vt patet. s. de obliga. ex consensu. §. j. Ideo sequitur rubrica de societate. Unde dicit hic Accur. Est autem societas (vt ait marcus tullius) duorum pluriumue conuentio

Superlatiuus ppositiuo qñq[ue] ponit.
† Et hic vera vbi ius vsusfructus cõstituit: secus si fruct[us] vsq[ue] ad certũ tẽpus vẽdant. vel locentur: vt h per doc.
‡ Et adde huc p Bal. an socius a societate discedens possit cellã suã alteri locare nec ne: in l. nemo p[ro]hibitur. C. locati.

si modo ille qui plus lucri ferre debet plus contulerit. l. si non fuerint. ff. eo. aliquando est conuentum de lucro vel de damno tantum et conuentio facta in vno habet locũ in alio. §. illud. s. eo. aliqñ conuentũ est vt lucrũ equaliter diuidatur et alter nullũ damnũ patiatur, et tunc aut is qui operã posuit est ille qui damnũ pati nõ debet et valet societas et cõuentio. d. l. si nõ fuerint. §. ita coiri aut ecõuerso et cõiter non tenet nõ valet: si quis vult non pati damnũ qui ponit tñ pecuniã aliquando nihil est conuentũ sed vnus posuit pecuniã alter operã et habet locum. q. posita. in. l. j. C. eodẽ. ita decla. Salyce. et bene. in. d. l. si non fuerint. Syl.
n Expresse. Etiam in solo lucro: vt. j. eo. §. illud.
o Conuentio. Scilicet talis sequitur.
p Tertia. Scilicet pars lucri et damni.
* Casus positio nõ est necessaria quia tex. eã facit: nõ enim dubitandi erat natura societatis in qua omnia deberent esse cõmunia. l. si non fuerint. ff. eo. contrariũ deciditur ex ratione expressa in text. q[uia] opera vnius quandoq[ue] est preciosior et vtilior societati q[uam] sors et capitale alterius. Notabilia clara sunt et ea optime colligit hic. Ange. Syl.
q De illa. Ad Titium. Computatio hic expedita fiat: vt si lucrum in vna re: in alia vero damnum contigerit: vt si deducto omni damno lucrum superest. vnus in duas partes alius in tertiam partem admittatur eius lucri. Si vero tantum damnum superest: is qui duas partes damni ferre debet in rebus que supersunt tanto minus q[uam] alter accipiat quantum faciat tertia pars damni: vt. ff. eo. mutius.
r Serui[us]. Hic seruius sibi met cõdicere vr. vt. ff. eo. l. muti[us]. Sed nõ est verum.

verũ. nã sibi dicit de facto hoc esse nõ posse. s. vt dãnũ et lucrũ sit in eadẽ societate cũ dãnum lucro et cõtra lucrum dãno deducto intelligatur: vt ibi dicitur. et. j. eo. §. et adeo.
a Et adeo. Hec pacta inequalia: tũc demũ locũ hñt qñ alter plus cõtulit opere vel industrie q[uam] alter. vt. ff. eo. si nõ fuerint. §. si vero placuerit. fm Azo. cum societas sit fraternitatis ius vt. ff. eo. si verũ. Joã. h. et subaudit in. l. illa. si non fuerit. maxime. Alij idẽ quod Joã. sed tali ratiõe: q[uia] iure conuentionis valet nõ societatis. ff. de pol. l. j. §. si conuenerit. Accursius.
* Hec cõiter approbat vt per Christo. hic de quo dic. vt dixi. s. super glo. in ver. equales in pnc. et opi. Joã. tenet decius. in. l. si pascenda in. ij. no. C. de pac. vbi vide p declaratione hui[us] tex. doc. Syl.
b Partẽ nõ totũ: alias esset leonina. ‡ (i) vt dicit in fabula auiani vel esopi. et. ff. eo. si non fuerint. §. si. et. l. si vnus. §. sed si pretium. in fi.
Additio. (i) Idẽ si non habito respectu ad lucrũ de certa quãtitate cautũ sit: puta volo. x. annuatim etiã si concedẽs pecuniã in se periculum suscipiat. fm Ang. hic.
c Qd et ipsum. s. dictum hoc proximo casu.
d Conuenieter. i. conueniẽs esse sue sentẽtie quã dixit. s. eo. §. de illa.
* Illud quoq[ue]. Casus sic figurari potest cõuẽtũ fuit q[uod] vnius pars lucri sit tertia alterius reliquum nec aliqd cautũ expsse fuerit de dãno cõtingẽte dubitabat qño partiẽdo esset dãnũ et videbat q[uod] eq[ua]liter q[uia] vbi in societate partes lucri aut damni nõ sunt adiecte eq[ua]les sunt. s. eo. in prin. Cõtrariũ d[icitu]r ex illa rõne q[uia] eadẽ dz esse rõ lucri et dãni et fm naturã est vt eaten[us] in cõmoda ferãtur q[ua]ten[us] ferunt cõmoda. l. fm naturã. ff. de re. iur. regule. enĩ in cõtrariũ allegata pcedit ceteris parib[us] ex nullo sup hoc cõuẽto lz qñ data est forma lucro vel dãno cẽset pariter datum vtriq[ue]. No. summarium. Syl.
e Illud. Seruari. no. candẽ rationẽ cõtrariorũ. sic. ff. de le. iij. l. si. §. si. et. ff. fami. erci. si filia. §. item papinianus. Arg. contra. ff. de libe. et posth. cõmodissime. et. ff. loca. l. ea. lege. j. rñ. et. ff. de neg. gest. si qs neg. Sol. ex distinctione bar. in. l. inter stipulantẽ. §. sacram. ff. de verbo. obli. dic vt per Ange. hic.
* Manet aũt. Casum nõ expedit figurare q[uia] plana est rõ q[uod] ea q[uae] cõsensu cõtrahunt eodẽ cõsensu distrahant. Nec obstat q[uod] p rõne dubitãdi posset adduci q[uod] in cõtractib[us] re nõ integra nõ lz alteri resilire a cõtractu inuito socio. l. sicut. C. de act. et obl. q[uia] hoc est verũ in cõtractibus habentibus certũ et determinatũ finẽ vt emptio et hmõi secus in societate que aliquãdo finiri eadẽ voluntate potest nisi sit cõtracta ad determinatum tempus not. collige vt hic per doc. Syl.
f Manet. Renunciauerit. presenti socio (i) nõ absenti: vt. ff. eo. sed et socius. §. si absenti.
* Intellige fm glo. in. d. l. allegata. q[uod] nõ vz quo ad renũciantẽ. Syl.
Additio. (i) Uel eius pcuratori al's non tenet nisi in preiudiciũ renunciantis. Ange.
g Callide. Idẽ et si intempestiue renunciet. Itẽ et si expediat non renunciari: vt. ff. eo. actione. §. labeo. et. l. sed et si socius. §. si.
h Totorum. i. omniũ: hoc expresso: vt. ff. eo. l. iij. §. j. alias cõtra. vt. ff. eo. nec adiecit.
i Si quid. Al's si quidẽ: sic. ff. ex qui. causis in possessio. ea. l. fulcini[us]. §. q[uod] si aduersus sit. ff. eo. actione. §. diximus.

‡ Que est, qualiter lucrum tñ, alter dãnum sentit, q[uod] iure coiri nequit, qualicunq[ue] ait Erasm. in Chiliad. eẽ cũ regibus ac ppotentibus plebeie sortis hominib[us], de q[ua] in. l. si non fuerint §. Aristo. ff. pro soc.

Nã et ita coiri posse societatem non dubitat: vt alter pecuniã cõferat, alter nõ cõferat, et tñ lucrũ inter eos cõe sit: q[uia] sepe opera alicu[ius] pro pecunia valet. Et adeo[a] cõtra Quinti mutij sententiã obtinuit: vt illud quoq[ue] constiterit posse cõuenire: vt qs lucri partẽ[b] ferat, de dãno non teneat. qd[c] et ipm serui[us] cõuenient[d] sibi fieri existimauit. Qd tñ ita intelligi oportet: vt si in alia re lucrum, in alia damnum illatũ sit: cõpensatione facta. solum, qd superest intelligatur lucro esse.

Particula adiecta i lucro, tacite videt adiecta in dãno: et econtra. Areti.

Illud expeditum est, si in vna causa pars fuerit expressa, veluti in solo lucro vel in solo dãno: i altera vero omissa: in eo quoq[ue], qd ptermissum est eãdẽ ptẽ seruari[e].

Societas soluit renũciatiõe, q[uod] soluta lucrũ qd post renunciationẽ acqrit nõ cõmunicat: nisi dolose fuerit renunciatum. Areti.

Manet aũt societas eousq[ue], donec in eodẽ consensu perseuerauerit. At cum aliquis renunciauerit[f] societati. Sed plane si qs callide[g] in hoc renunciauerit societati, vt obueniens aliqd lucrũ solus habeat: veluti si totorum[h] bonoꝝ soci[us], cũ ab aliquo heres esset relictus, in hoc renũciauerit societati, vt hereditatẽ sol[us] lucrifaceret: cogit hoc lucruz cõicare. Si qd[i] vo alid lucrifaciat, qd nõ captauerit[k]: ad ipm solũ ptinet. Ei vo, cui renũciatũ est, qcqd omnino post renuntiatam societatez acquiritur: soli conceditur[l].

Morte vnius ex socijs soluit societas. Item interitu rei: vel publicatiõe bonorum. Item si vnus ex socijs bonis cesserit. Areti.

Soluit adhuc societas ẽt morte[m] socij: q[uia] qui societatẽ cõtrahit, certã personã sibi elegit. Sed et si cõsensu plurũ societas cõtracta sit, morte vnius socij soluitur, etsi[n] plures supsint: nisi in coeũda societate al'r cõuenerit[o]. Itẽ si alicuius rei[p] cõtracta societas sit, et finis negocio impositus est, finitur societas. Publicatione[q] quoq[ue] distrahi societatẽ, manifestũ est. s. si vniuersa bona socij publicent. Nã cũ in eius locũ alter[r] succedit, pro mortuo[s] habet[t]. Itẽ si quis ex socijs mole debiti pgrauat[us], bonis suis[v] cesserit: et ideo ppter publica aut priuata debita[x] substantia eius veneat[y], soluit societas: s[ed] hoc casu[z] si adhuc cõsentiãt in societatem, noua videtur incipere societas.

Socius tenet de leui culpa, vt de tali diligentia, qualem suis rebus solitus est adhibere. Ange.

Socius socio vtrũ eo noie tãtũ teneat p socio actiõe[a], si qd dolo cõmiserit: sicut is, q deponi apd se passus[b] est: an ẽt culpe, id est desidie atq[ue] negligẽtie noie, q̃situ est: preualuit tñ ẽt culpe noie teneri[c] eũ. Culpa aũt non ad exactissimã diligentiam dirigenda est. Sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere socium qualem suis rebus adhibere so-

k Non captauerit. Id est non precogitauerit.
l Cõcedit. No. hic. v. modos soluẽde societatis et sequen. quatuor. §. Sunt et alij duo: vt interemptiõe et rerũ natu. vel ciuiliũ: vt. ff. eo. verũ. §. pe. Itẽ cũ ab alio stipulor animo nouãdi vel iudicium cum aliquo dicto animo nouandi: vt. ff. eodem. actione. j. respon.
* Soluit. Casus figuratio clara est et enumerat quib. mod. societas finiatur et assignat tex. rationẽ ibi q[uia] qui societatẽ et in casibus similiter infer[ius] positis: q[uia] sunt termini eos nota. Syl.
m Soluit. Morte. idez est in tutela secus in deposito et mandato: vt. ff. de his qui no. infa. furti. §. illõ.
* Ratio aũt differentie assignat ibi per gl. que tñ nõ est vera nec cõcludit sed bene posset reddi ratio huius rei, q[uia] qui coit societatẽ videt eligere sibi psonã idẽ in tutela, nõ sic i deposito, s[ed] l. idẽ i mãdato tñ põt dici q[uod] regrit illa diligẽtia que in tutela et societate in persona manda. et depositi vel dic vt dicit Bar. in. l. adeo. ff. eo. q[uod] impediret libera testãdi facultas. l. cũ duobus. §. idẽ rñdit. ff. e. Syl.
n Et si. i. quãuis. Accur.
o Cõuenerit. s. vt duret inter superstites etiã vno moriẽte: nõ aũt ad heredẽ trãsit † etiã ex pacto: vt. ff. eo. l. adeo. et. l. nemo. nisi in societate vectigaliũ: vt. ff. eo. l. verũ. §. in heredẽ. et. l. adeo. j. respõ.
* Intellige tñ qui trãsit ad primũ heredẽ tñ non ad aliũ glo. in. l. nullã. ff. eodem. Syl.
Et nisi denuo cõsentiat: vt. ff. eodem. l. plane.
Additio. Itẽ nisi iurameto hic inde apposito: q[uia] forte de iure canonico teneret etiã in persona heredis: nec morte vni[us] ex socijs solueret per. c. cũ contingat. extra de iureiu. fz Joan. fab. hic.

‡ Imo captare h[oc] loco pro affectandi verbo positum est vt sit hic blãditijs q[ui]busdã ac illecebris, ob sequijsq[ue] et laudationibus blande cõcinnatis venari et appetere: vnde captatorie institutiones dici vident. l. captatorie. ff. de hered. instituend. et hereditas captãda. C. de transact. l. si maiores et libr. fmo. ij. apud. l. oĩo. Captos astut[us] volo q[uia] testamẽta senũ.
Societas nõ transit ad heredẽ nisi in duobus casibus.
† Ratio q[uia] i societate eligit idustria psone: et licz heres nõ sit socius, tenetur tamẽ inchoata a defuncto pficere. l. heres socij. ff. codem. Eg. Per.
Cessio bonorũ quare fit.
† Non tamẽ cedens liberat a creditoribus: sed in postea q̃sitis, habet beneficium ne cõuentatur nisi in quãtũ facere põt. l. iij. ff. de cessione bon.
Depositarius solũ tenetur de dolo et lata culpa.

p Item si alicuius rei. Ut duo tabernarij de vendendo vino in foro.
q Publicatiõe. q[uia] publicatio fit ppter delicta: vt. ff. de bo. dã. l. j. j. rñ.
r Aliter. Al's alius. s. fiscus.
s Pro mortuo. Sic. ff. eo. actione. §. publicatione.
t Habet. Sz qd si hic soci[us] cui[us] bona publicata sunt rõne opere soci[us] erat nõ: rerũ: q[uod] esse põt: vt. s. eo. §. nã et ita? Rñ. idẽ cũ libertatẽ vel vitam vel ciuitatẽ amittat: vt. ff. de bo. dã. l. j. et. j. proxi. §. annuitur. in fi.
v Bonis suis cesserit. Qd facere põt ne in carcerẽ † detrudatur: vt. j. de actio. §. fina. et. C. de cessio. bono. l. j.
x Debita. quia fisco vel priuatis debebat: vt. ff. eo. actione. §. j.
y Ueneat. i. vendatur.
z Sed hoc casu. quasi dicat nõ sicut superiori primo. s. qñ bona fuerunt publicata. nam hic viuẽs et in ciuitate existens sibi postea acquirere potest: vt. ff. de cessio. bono. l. v.
* Socius socio. Casus figuratio clara est nam rationem dubitandi ponit tex. noster. rationẽ autẽ decidẽdi colligere potes ex tex. in. §. fin. s. quib. mod. re cõtrahi. obli. vbicũq[ue] enim cõmoditas est cõmunis videtur tñ qd leuis culpa in eo contractu consideretur. Not. socium de leui culpa tantum teneri. Item quod mala electio socij est in culpa et imputari debet eligenti. Syl.
a Socius. Pro socio actione que est directa ab vtraq[ue] parte: vt. j. de pe. le. li. §. ex quibusdam: et finita societate nascitur: vt. C. eo. tandiu nisi in casu: vt. ff. eo. actione. §. nonnunq[uam].
b Passus est. Qui de solo dolo tenet et lata culpa que dolũ representat: vt. ff. depo. l. q[uod] natura et. ff. si quis test. li. esse ius. fue. l. j. §. nõ aũt
c Teneri. nisi alter tantã culpã prestiterit: quantam et iste: et auferre

m

Universidad de Deusto Biblioteca

per dānū. q̃o casu compensat culpa. Itē dolus cū dolo: vt. ff. de cōpē. l. si ambo. ꝛ de dolo. l. si duo.

† Sed si tūc erat diligētior aliis securus vt p gl. in l. cū duobus. §. j. ff. eodem.

a ℭ Solet. Ante contractā societatē: ꝫ ꝛ in hoc discrepat a depositario q vt in pleni tenet: sic. ff. depo. l. qd natura. sic est i eo cū quo habeo rē cōem sine societate: vt. ff. fami. ercis. l. heredes. §. non autem.

* Declara hāc gl. vt per glo. in. l. cum duobus. §. j. in ver. venit. ff. eo. Syl.

b ℭ Qui parū diligētem. Sic. §. qb. mo. re cōtra. ob. §. preterea.

Continuatio. c ℭ De mādato. ¶ Sl. rubrice optime cōtinuat rubricas oēs a titulo de obligatiōibꝰ vsqꝫ huc. Are. Additio. Et ē talis Obligationū alie re contrahunt: alie verbis: alie literis: alie consensu: vt. s. de obligationibꝰ. Itē earū que ex consensu: alie per venditionē: alie per locationē ꝛ conductionē: alie per societatē: alie per mādatum: vt. s. de obli. ex cōsensu. in prin. de tribꝰ primis dixit. nunc de quarta scꝫ de mandato. Accur.

Diuisio. Mandatum. ¶ Totꝰ iste titulus diuidit in q̃tuor partes. Prio ponit quot modis mādatū ꝯhit ꝛ illud per exēpla declarat. Scdo q fines mādati nō sunt ptereūdi. Tertio quō mandatū finiat: ꝛ q̃n mādatum possit renunciari. Quarto q mādatum debet esse gratuitū. Secūda ibi (Is q.) Tertia ibi (Recte.) Quarta ibi (In summa.)

* Mādatum ꝛc. Casus non ponit nisi literaliter in declaratione terminorum. Not. quibus modis mandatū ꝯhat. Itē qd si gratia mādatarij tantū non contrahit: ꝛ q̃n dicat cōtrahi gratia mandātis tantum. Syl.

let [a]. Nā qui [b] parū diligentē sociū sibi assumit: de se queri, sibiqꝫ hoc imputare debet.

ℭ De mandato. Titu. xxvij.

ℭ Mādatū obligatoriū cōtrahit pluribꝰ modis: nec obligatur quis, si mandatarij gratia tantū mandet. h. d. Are.

Mandatum [c] cōtrahit quinqꝫ modis [d], siue sua tantū gratia aliquis tibi mandet: siue sua ꝛ tua, siue aliena tātū, siue sua ꝛ aliena, siue tua ꝛ aliena. At si tua tm̄ gratia mandatū sit, superuacuū est mādatū: ꝛ ob id nulla ex eo obligatio nec [e], mādati inter vos actio nascitur.

ℭ Ad cognoscendū cuiꝰ gratia mandatū fiat, inspiciendū est, cuius vtilitatem concernit illud, qd mandatur: ꝛ dicit illius gratia celebratum. Areti.

ℭ Mandātis tm̄ gratia interuenit mandatū, veluti si qs tibi mādet, vt negotia eiꝰ gereres [f], vel vt fundū ei emeres, vl', vt p eo spōderes. ¶ Tua gratia ꝛ mādantis: veluti si mādet tibi, vt pecuniam sub vsuris [g] crederes ei [h], qui in rē ipsius [i] mutuaret: aut si volēte te agere cū eo, ex fideiussoria cā mādet [k] tibi: vt cū reo agas periculo mādātis, vel vt ipsiꝰ periculo stipuleris ab eo, quē tibi delegetqꝫ id, qd tibi debuerat. ¶ Aliena autē tantū causa interuenit mandatum: veluti si tibi aliquis mādet, vt titij negotia gereres, vel vt titio fundū emeres, vel vt pro titio spōderes. ¶ Sua ꝛ aliena: veluti si de cōibꝰ suis ꝛ Titij negocijs gerēdis tibi mādet [l]: vl' vt sibi ꝛ titio fundum emeres: vel vt pro eo et Titio sponderes. ¶ Tua ꝛ aliena: veluti si tibi mādet, vt titio sub vsuris crederes. Qr si sine vsuris pecuniam crederes [m], aliena tantum gratia intercedit mandatum.

ℭ Mandatum gratia mādatarij tantū non est obligatorium: sꝫ dicitur proprie consilium. Areti.

ℭ Tua tm̄ gr̄a [n] interuenit mādatum: veluti si tibi mādet, vt pecunias tuas in emptiōes potiꝰ pdiorū colloces, quā fœneres: vl' ex diuerso, vt pecunias tuas fœneres potius, quā in emptiōes pdiorum colloces. Cuiꝰ gn̄is mādatū magis cōsiliū, quā mādatū est: ꝛ ob id nō est obligatoriū: q2 nemo ex cōsilio [o] mādati [p] obligat, ēt si nō expediat ei, cui mādabat: cū liberū [q] cuiqꝫ sit apud se explorare, an expediat cōsiliū. Itaqꝫ si ociosā pecuniā domi te habentē hortatus fuerit aliquis: vt rem emeres aliquam, vel eam crederes, quāuis non expediat eam tibi emisse, vel credidisse: non tamen tibi mandati tenet. Et adeo hec ita sunt: vt quesitum sit, an mādati teneatur, qui mandauit tibi vt pecuniā Titio fœnerares? sed obtinuit Sabini sententia obligatorium esse in hoc casu mandatum: quia non aliter [r] Titio credidisses: quam si tibi mandatum esset.

ℭ Mādatū rei turpis: vel cōtra bonos mores nō vꝫ. Ange. Areti.

Mandati diffinitio. c ℭ Mādatū. Mādatum est officiū gratuito ab eo q suscepit exhibendū: nisi em̄ fiat gratis incipit esse locatio si nō erat facturus alias tale factum: ideoqꝫ locari consueuit: vt. j. e. §. fi. ꝛ fit per verbū rogo: volo: mādo: supplico: ꝛ similia: vt. ff. eo. l. j. §. j.

Mandatū multis modis cōtrahitur. d ℭ Quinqꝫ modis. Imo vī q sex: vt sequit. Sed dic quinqꝫ scꝫ obligatoriis. Vltimū em̄ scꝫ q̃n tantū tua gratia nō est obligatoriū: vt. ff. eo. ti. l. ij. §. fi. Itē ƀm Io. est quoddā aliud sextum obligatoriū: vt cum sua gratia ꝛ tua ꝛ aliena aliqs tibi mādat: vt emas fundū pro me et p te ꝛ pro titio. Ac. Et exemplicat vt. ff. eo. si pcuratorem. §. si tutores. vbi tutor mandat cōtutori suo: vt seruū necessariū emat pupillo: ꝛ sic gratia mandantis ꝛ mandatarij ꝛ pupilli contrahit mandatum.

* Reprobat hec opi. ƀm Christo. per doc. q2 talis casus tāqꝫ mixtus cōprehenditur sub simplicibus q̃ rūsio est falsa q2 pariter esset superflua positio casuū quesitorū hic facta nec releuat rū. Christo. q hic de duabus personis tantū q2 eadē ratio erat in cōpositione pluriū personarum q̃ erat in duabus q2 oīno dicitur casus mixtus q̃n mutat vel additur noua persona. l. ius ciuile. ff. de iusti. ꝛ iure. Syl.

e ℭ Obligatio. Nisi dolus ꝛ caliditas intercedāt. (i) vt. ff. de reg. iur. cōsilij. Additio. (i). Intellige si sit consilium rei honeste: nec esset als facturus. Et tamen quo ex hoc dānificatus fuerit indistincte tenetur: vt per Ang. hic.

f ℭ Mandantis. Gereres. ꝛ tunc q2 suscepit mādatum: non q2 gessit tenetur: vt. ff. eo. si renumerandi. §. j.

* Tua gratia ꝛc. Casus similiter hic nō figurabitur nisi literaliter cū declaret terminos ppositos. No. q credere sub vsuris pōt etiā gratia mutuantis ꝛ recipientis mutuū Nota quod hoc tempore poterat prius conueniri fideiussor quā principalis cetera dic vt per Ang. hic qui sigillatim. Syl.

g ℭ Sub vsuris. In hoc est vtilitas mutuātis ppter vsurariū lucrū. Sꝫ cōtra. ff. de vsu. cū quidā. §. si pupillo. in fi. Sed ibi debet subaudiri tantum. Vel dic nō sunt propter lucrū inducte. ll. p principaliter. vt ibi: secūdario tamen sic: vt hic dicitur. Accur.

* Verior est sol. quā ponit hic Christo. q aliquādo vsure veniūt ex stipulatu ꝛ dicunt lucrū: aliq̃n ppter morā ꝛ secus q2 tūc veniūt tanqꝫ interesse et damnum. Syl.

h ℭ Ei. puta procuratori mandantis.

i ℭ Ipsius. Scꝫ mādātis: ꝛ in hoc est vtilitas mandantis.

k ℭ Mandet. s. fideiussor. Ex hoc casu agit cōtra fideiussorē mādātē actione mādati nō ex stipulatiōe prima si nouandi animo hoc mādatū intercessit: vt. ff. eo. si mādato meo. in fi. l. Si aūt nō nouādi aio: agit ex prima causa: vt. ff. de pcu. l. ij. §. ea obli. in fi.

l ℭ Mādet. hic agi potest duabꝰ actionibꝰ mādati s. cōtra mādantē: ꝛ nego. gesto. cōtra titiū que dat: ꝛ mandati: vt. C. de nego. gest. si mandatum.

m ℭ Crederes. Scilicet mādauerit.

n ℭ Tua tantū gratia. hic aūt addūt docto. sextum modum: q dic vt. s. eo. in prin. in glo. imo videt ꝛc. in fine glo.

o ℭ Ex cōsilio. No. bonā regulā quē ꝯsilio nō ‡ teneri. Fallit tñ in casibꝰ qui his legibꝰ dicūtur: vt ff. de dol. q si cū scires. et ff. de psene. l. ij. Sed certe ibi fuit fraudulentū cōsiliū: vt. ff. de re iud. l. cōsilij. Itē fallit: vt. ff. ad. l. aquil. l. liber homo. i. rū. ꝛ. j. de iniurijs. §. nō solū. ꝛ. ff. de iur. l. nō solū. in prin. et. §. peculꝰ. ꝛ. ff. q vi aut clā. semper. §. j. ꝛ. ff. de furt. si quis vxori. §. cū Titio. et ff. de ser. cor. l. j. §. fi. ꝛ. §. psuadere. Sed hoc in maleficijs. ideo nō dat mādati: tenet tñ vel de dolo: vel alijs actiōibus. Itē als facturus nō erat in predictis casibꝰ: als obtinet hec regula vt hic: ꝛ. ff. e. si remunerādi. §. plane. Sꝫ certe nec his casibꝰ videt teneri vt. j. pxi. §. Sꝫ dico nō tenet illi cui tale cōsiliū prestat: vt ibi: sed illi in cuius lesionē cōsuluit vt hic dicimꝰ. Vñ dici pōt q nec his casibꝰ fallit dicta regula cū dicat nō teneri illi s. cui cōsilium prestitum est nisi in casu illius. l. ff. de dolo. quod si cū sciveres. ꝛ illius. l. ff. de prosene. l. ij. Additio. Eandē gl. habes. ff. eo. l. ij. §. fi.

Cōsilium non facit quē teneri nisi in casibus qbusdam.

‡ Tu in §. vide doct. i. c. s. de offic. delega. ꝛ in c. nuper. de sent. exco. Car. in clemen. j. de pen. ꝛ ibidē Petr. de Ancha. gl. in l. sepe de verb. signif. ꝛ glo. in. c. si cut dignum de homic. l. versi. consiliū. ꝛ Dy. in reg. nullum ex consilio. de reg. iur. lib. vj.

* Dic q regula est q cōsiliū nō obligat ꝛ ratio est q2 cōsiliū nō necessitat. c. cū olim de arbi. ꝛ explorare qs dꝫ ꝛc. vt hic dicit in tex. ꝛ ideo si cōsiliū necessitaret vt in officiali teneretur. Item si cōsilium sit dolosum, etiā si dolus sit causa impulsiua. Item si in delictis, si als nō erat facturus omnino puniretur licet mitius prout latius declarat Deci. in. l. cōsilij. ff. de regu. iur. Syl.

p ℭ Mandati. s. actione.

q ℭ Liberū. Scilicet suscepto cōsilio sed suscepto mādato necesse est consumari. ƀm Ioan. nisi congruo tempore renuncietur: vt. j. eo. §. mādatum. ꝛ. ff. eo. si mandauero. §. finali. ꝛ. ff. commo. l. in commodatum. §. sicut.

r ℭ Non aliter. Hoc esse videtur pro opi. Pla. qui dixit duo. s. vbi consulo certe persone mutuari: teneor ita demum, si als facturus non erat. Vbi autem non est designata aliqua persona nō teneor. etiā si als facturus nō erat. Sed Io. in vtroqꝫ casu dicit cōtra. Nam primo indistincte teneor: siue als eras mutuaturus: siue non. Secūdo autem cum distinctione nō als: ꝛ facit pro eo. ff. eo. si remunerādi. §. plane. s. eo. §. tua et aliena. in fi. ꝛ. ff. de neg. gest. l. iij. in fi. ꝛ. l. iiij. Nec obstat quod hic dicitur: quia ꝛ si alias etiā facturus erat: tenetur qui mandauit: vt dictum est vnde potest subaudiri maxime quia non aliter ꝛc.

Additio.

Additio. Hec opi. Io. veluti cōmunior approbat. de quo in. l. si remunerandi. §. plane. ff. eo. Christo.

* Illud quoqꝫ. Casꝰ i notissima regula nō ēet figurādꝰ, tñ p ratiōe dubitādi posset adduci tex. in. l. nō solū. §. si mād. ff. de iniu. vbi tenet mādans iniuriā alteri inferri, licet rūsio facilis est teneri ex iniuria offenso: nō offendēti, hic autē agit de obligatione q̃ oritur inter mandantē ꝛ mādatarium. No. dic vt per doc. Syl.

a ℭ Illud quoqꝫ. Non est obligatoriū. Etiam si iuramentū intercederet: vt in aut. scenicas non solū. §. j. colla. v. (i)

ℭ Facit. c. non est obligatorium de reg. iur. lib. vj. qd intellige in bonis moribus de iure canonico: q2 scꝫ inducunt ad peccandū vel contra bonos mores qui cōtineant turpitudinē secus si sit cōtra bonos mores nō continētes turpitudinē de iure ciuili ita declarat Dec. l. l. pactum quod dotali. in fi. C. de pac. Syl.

ℭ Et facit ad hunc. §. ff. eo. si enumerandi. §. rei turpis ꝛ. l. si mandauero. §. qui idē ꝛ. ff. de arbi. l. si cū dies. §. cōpromissio: et s. de inutilibus stip. §. qd turpi ꝛ. ff. de verb. obli. l. generaliter: ꝛ. l. seq. ꝛ. ff. de condi. insti. conditiones.

b ℭ Contra bonos ‡ mores. Hic queritur q̃d si mandaui tibi vt illi nomine meo iniuriā inferres an teneor: Rñ. vtiqꝫ. arg. ff. de dā. infec. l. dāni. §. si mandato.

‡ Qui diligēter custodiri debent ꝛ concordat. l. diligenter ff. eo. ꝛ ad de. l. nō distinguamꝰ §. vlt. ff. de arbit. ꝛ. l. q Rome. §. Callimachus. ff. de vb. oblig. c. is cui de preb. lib. vj. Car. Zaba. i. c. mādatū. ij. q. de rescrip. vnde fit vt si delegatꝰ excedat aut pcedēdo aut in iudicando rescripti formā actꝰ annihilat l. q. tñ. ff. de arbitr. ꝛ. c. cū dilecta ꝛ ibidē not. extra de rescrip.

‡ Quid autē cōtra bonos mores fieri dicat vide hic per Angel.

ℭ Illud quoqꝫ mandatū nō est obligatoriū [a], qd contra bonos mores [b] est: veluti si Titiꝰ de furto, aut de dāno faciēdo, aut de iniuria faciēda mādet tibi: licet em̄ penā istiꝰ facti nomine pstiteris [c], nō tamen vllam habes aduersus Titium [d] actionem.

ℭ Mādatariꝰ nō debet excedere fines mādati: ꝛ quatenꝰ excedit nō hꝫ actionē mādati. Ang. Are.

ℭ Is, q exequitur mandatū [e], nō debet excedere fines ‡ mādati: vt ecce: si quis vsqꝫ ad centū aureos mādauerit tibi, vt fundū emeres: vel, vt pro titio sponderes: neqꝫ pluris emere debes, neqꝫ in ampliorē pecuniā fideiubere: aliogn nō habebis cū eo mandati [f] actionem. Adeo quidem vt Sabino ꝛ Cassio placuerit: etiā si vsqꝫ ad centum aureos cū eo agere volueris, inutiliter te acturū. Sed diuerse schole autores recte vsqꝫ ad centum aureos te acturū existimant: que sententia sane benignior est. Qd si minoris emeris, habebis. s. cū eo mandati [g] actionē: quoniā q mandat, vt sibi centū aureorū fundus emeretur, is vtiqꝫ mādasse intelligit: vt minoris (si possit) emeretur [h].

ℭ Mandatum re integra potest reuocari, ꝛ re integra finitur morte: succurritur tamen ei qui ignorauit mandatum reuocatū. Are. †

ℭ Recte [i] quoqꝫ mādatū cōtractum, si dū adhuc integra res sit, reuocatū fuerit, euanescit [k]. ¶ Itē si adhuc integro [l] mandato mors alterutrius interueniat. i. vel eius qui mādauerit, vel illius, qui mādatū susceperit: soluit mandatū. Sed vtilitatis causa receptū est: vt si eo mortuo, qui tibi mādauerat, tu ignoras eum decessisse, ꝛ secutus fueris mandatum posse te agere mādati actione: alioquin [m] iusta ꝛ probabilis [n] ignorātia tibi dānum afferret [o]. Et huic [p] simile est, q placuit, si debitores manumisso dispēsatore titij per ignorātiam liberto [q] soluerint, liberari eos [r]: cū aliogn stricta iuris ratione nō possent liberari [s]: q2 alij soluissent, qꝫ cui soluere debuerint.

ℭ Mandatū potest ab initio nō acceptari: sed postqꝫ est susceptū, debet executiōi mādari: nisi ex iusta causa: ꝛ cōgruo tempore recusetur. hoc dicit Aretinus.

ℭ Mādatū nō suscipere cuilibet liberū est, susceptū aūt cōsumādū est, aut qꝫ pmū [t] renūtiādū: vt pse-

c ℭ Prestiteris. Scilicet ei cui cōmissum est maleficium: vt penam dupli: ꝛ ita licet intersit mādatarij: tñ nō agit: q2 nec interesse fingitur: vt. ff. de condi. insti. filius. et melius. ff. de reg. iu. qd quis culpa. in fi.

d ℭ Titium. Scilicet mandantem.

* Is qui. Casus figuratur in exēplis positis in tex. ꝛ rō clara est primi dicti sed dubitabat q̃n excedebant fines mandati an in concurrenti quantitate valeret et videbat q non sabino ꝛ cassio ea ratione qua dictum est supra in. l. fideiussores de fideius. at contrariū deciditur q2 hic non est indiuiduitas vt ibi ꝛ maiori sum inest minor ꝛ qui sine voluntate domini in re aliena facit aliquid, censetur potius donare: ꝓpterea rationem dubitandi maximam faciebat tex. in. l. diligenter. ff. e. vbi dicitur q qui excedit fines mādati aliud facit vnde si aliud est qd factum est non pōt dici valere in concurrenti quantitate q2 illud totū est aliud qd nō debet scindēdo aliud postea effici sed ratio iā allegata decidēdi fuit q2 maiori summe inest minor ꝛ summa diuidua est nec obstat ratio dubitādi q2 ibi aliud excedit quatenꝰ vel dic q ibi erat aliud tā respectu rei qꝫ summe vt in exemplis positis declaratur. Nota regulā que quotidie allegat q mandati fines custodiendi sunt. Item q mandati excessum valet in concurrenti quantitate. Syl.

e ℭ Is qui. Mandatū: scilꝫ certe forme. Nā q̃nqꝫ habet certā formā ꝛ tūc habet locū qd hic dicit: vt. ff. eo. diligenter. quādoqꝫ non: ꝛ tūc bona fide facere debet: vt. ff. eod. l. iij. ꝛ probatur etiam hec distinctio. ff. eo. si quis pro eo.

e ℭ Mādati actionem. Sed nec certe nego. gest. ƀm. B. ꝛ Ioan. et est pro eis. C. de neg. gest. l. vlt. ꝛ. ff. de neg. gest. qui aliena. §. libertos. et de peculio: si creditor. §. j. Sed. Mādabat vtilē neg. ge. actionē. ꝛ respōdebat illi. l. si. de neg. gest. q2 specialis ibi fuit phibitio. (i) Sed certe miror de hac opiniōe: cū videatur lex expedita que etiā vtilē denegat expresse: vt. ff. e. si pro te: ꝛ. ff. de eden. l. j. §. causa.

* Mihi semper placuit opinio. sal. in. l. preterea. ff. eo. q ille qui excedit fines mādati non habeat actionē mādati: vt hic. de alia vero actione sic dicendū, q aut emptio est facta nomine mandatarij ꝛ non compellitur tradere: non mandati actione, quia in tali summa non est mādatum: non nego. gest. quia suo nomine non est gestum: aut nomine mandantis ꝛ potest habendo ratum et offerendo pretium rem habere: quod si tradita iam sit res: dicendum quod aut in traditione notificauit pretium ꝛ censetur rata habita ꝛ tenetur ad totum nego. gest. aut non ꝛ tenetur approbare totum. Syl.

g ℭ Mandati actionē. Pro precio dato: vt. ff. de in rem ver. si fundum.

h ℭ Emeret. Est aūt illa ratio: q2 maiori summe minor inest: vt hic ꝛ. ff. de verb. obli. l. j. §. ij. ꝛ. l. inter stipulantem. §. ij. ꝛ. ff. de ar. diē. §. si plures. Additio Et hec vera vbi negociū qd mādatur respicit damnū per vtilitatē mādātis vel mādatarij: secus si tertium tantum: quia non potest ampliari nec restringi tanquā odiosum: vt in. c. cui de non sacer. de preb. in. vj. Io. fab.

* Recte ꝛc. Casus. ita figurari pōt querebatur an mandatū reuocari posset saltē re integra ꝛ videbat q nō: ratio est q2 cū in cōtractu requirat voluntas mādātis ꝛ mādatarij nō videbat altero inuito p vnū reuocari posse. l. sicut. C. de actioni. ꝛ oblig. cōtrariū decidit ꝛ ratio assignatur in glo. in ver. sua nescit. Syl.

i ℭ Recte. Nam si nō recte nō est necesse ‡ reuocari: vt. s. eodem. §. illud.

k ℭ Euanescit. Speciale est i mādato: vt sic facile reuocet per voluntatem vnius partis tm̄: in alijs enim cōtractibus nō sic: vt. C. de actio. ꝛ obli. sicut que est cōtraria huic. Et est ratio: q2 hic nō statim interest: ꝛ ideo nō statim hincinde nascit obligatio que ex interesse datur: vt ff. eo. si pcuratorē. §. mādati actio: et facit ad hunc. §. ff. de iurisdi. om. iudi. ꝛ q2: ꝛ. ff. de mino. q si minor. §. sceuola. ꝛ. C. de repu. her. l. fi. ꝛ. ff. de ritu. nup. l. plerisqꝫ.

† Simile in. c. in causis. vbi res nō esset integra cum gl. sup vb. integra ex de elect, Mandatū qñ dicitur integrum.

‡ Hoc verū non est ƀm Bald. quātū ad act. q̃ debet nasci inter mandantē ꝛ mādatariū: sed quātum ad act. q̃ debet nasci inter mandantes mādatariū ꝛ aliā tertiā personā, necessaria est reuocatio, ꝛ cū mandat aliqd in se delictū continēs: vnde si mandem hodie tibi vt titiū iniuria afficias, si ex hoc mādato vl' vsqꝫ quinquaginta dies offēdas. d. titiū tenere ipsi ex mādato, nisi reuocarim scōm docto. in. l. non solū. §. si mandato ff. de iniur. Mandatū quādiu dicitur integrum.

ℭ Item si adhuc integro. Sed vsqꝫ quo dicitur integrum? Respon. si mandata fuit emptio donec arras dederit vel alias se emptori obligauerit: ꝛ idē in similibus. Et (vt breuius accipias) si iam ceperit interesse mādatarij nō est res integra alias sic. argu. ff. eod. si procurato. §. mandati. Si vero non est res integra non finitur mandatum nisi in iudicio: vt. ff. de iudi. tam ex contractibus. §. finali. (i) Sed quid prodest si non finitur mandatum re non integra? Respondeo. quia per heredem cepta negocia debent consumari: vt. ff. pro socio. l. finali. licet noua inchoare necesse non sit: vt. ff. de negocijs gestis. nam ꝛ seruius. §. si viuo. ꝛ. ff. pro socio. heres socij: quod non est re integra: cum nullum ceptum sit.

Additio (i). Tu dic quod in mandata iurisdictione res desinit esse integra etiam per solam citationem. In mandato vero procuratoris ad iudicia si sit actoris: per lit. contesta. si rei sufficit. qd dominus pro eo sciente vel volente satisdederit. In procuratore autem ad negocia sufficit fecisse preparamenta necessaria: pata sine quibus principale negocium expediri non potest. Ange.

m ℭ Alioquin. i. si non posses agere. Accursius.

n ℭ Probabilis ignorantia. Que est in facto alieno, vt hic: ꝛ. ff. eodem idemqꝫ. §. penultimo. alias non est probabilis: vt. ff. ad velleianum. quāquam. ꝛ. C. de rescindenda venditione. quisquis: ꝛ. ff. de edili. edicto. l. j. §. causa.

o ℭ Afferret. Quod esse non debet.

p ℭ Et huic simile. s. proximo casui.

q ℭ Liberto. Id est dispensatori ꝛ seruo.

r ℭ Liberari eos. Facit. ff. si cer. peta. eius qui in prouincia ꝛ. C. de soluti. si cum seruus.

s ℭ Non possent liberari. Nisi in casibus. vt infra quibus modis tollitur obligatio. in principio dicemus. * Mandatū suscipere ꝛc. Casus. in tam notissima regula non figuratur nisi literaliter cuius ratio est. l. sicut. C. de actionibus ꝛ obligationibus. ꝛ sicut reuocari potest re integra ita renunciari quando iam non incepit interesse. Not. quod ea que ab initio sunt voluntatis ex post facto sunt necessitatis. Itē quod potest renunciari re integra et qd in diem ꝛ sub conditione differri et mandari potest. Syl.

t ℭ Mandatum. Quamprimum. Scilicet potest fieri.

Universidad de Deusto Biblioteca

metipsum, aut per aliū eādē rem mādator exequat. Nā nisi ita renunciet: vt integra cā mandatori reseruet eandē rē explicādi: nihilomin' mandati actio locū hꝫ: nisi iusta causa[a] intercesserit, aut nō renunciandi, aut intempestiue renunciandi.

ℭ De summat. 526

ℭ Mandatū ꝛ in diē differri, et sub cōditiōe fieri potest. 527

ℭ Mādatū debet esse gratuitū: alias transit in aliū 3tractū. Are.

ℭ In summa[b] sciēdum est, mandatum, nisi gratuitū sit, in aliā formā negotij[c] cadere: nā mercede[d] constituta incipit locatio ꝛ cōductio esse: ꝛ (vt gñaliter dicamus) quibus casib' sine mercede suscepto officio mandati, siue depositi contrahit negotiū: his casibus interueniente mercede[e] locatio et conductio intelligit contrahi. Et ideo si fulloni[f] polienda curandaue quis dederit vestimēta, aut sarcinatori sarcienda, nulla mercede cōstituta, neqꝫ pmissa: mandati competit actio[g].

ℭ De obligationibus q ex quasi cōtractu nascuntur. Titu. xxviij.

ℭ Ualet argumentū a sufficiēti partium enumeratione. Are. 528

Post genera[h] contractuum enumerata, dispiciamus etiam de his obligationibus: que quidē non proprie nasci ex contractu intelliguntur: sed tamen, q2 non ex[i] maleficio substantiam capiunt, quasi ex contractu nasci videntur.

ℭ Ex gestione negociorum absentis, oritur hincinde actio negociorum gestorum, que datur directa domino etiam ignoranti: contraria vero gerenti. Angelus Aretinus. 529

ℭ Igitur[k] cum quis negocia absentis gesserit: vltro citroqꝫ[l] inter eos nascuntur actiōes, que appellātur negociorum gestorū: sꝫ dño quidem rei geste aduersus eū qui gessit directa cōpetit actio: negociorū[m] autē gestori cōtraria: quas ex nullo contractu proprie nasci manifestū est. Quippe ita nascuntur iste actiones, si sine mandato[n] quisqꝫ alienis negocijs gerendis se obtulerit, ex qua causa, hi quorū negocia gesta fuerint etiam ignorantes obligantur. Idqꝫ[o] vtilitatis cā receptū est, ne absentiū (qui subita festinatiōe coacti nulli demandata negociorū suorū administratione peregre pfecti essent) desererentur[p] negocia: que sane nemo curaturus esset: si de eo, qd quis impendisset, nullam[q] habiturus esset actionem. Sicut autem is, qui vtiliter gesserit negocia, dñm hꝫ obligatum[r] negociorū gestorem: ita ꝛ econtra iste quoque tenetur, vt administrationis reddat rationem: quo casu ad ex-

Diuisio. Negociorū gestor certis in casibus nō repetit qd impendit. Iactare suū nemo presumit. Negociorū dñs non semp insolidū tenet.

Mandatarius: de quo tenetur.

a ℭ Iusta causa. Puta casus fortuitus. Nā de dolo tenetur: ꝛ lata culpa: ꝛ leui: ꝛ leuissima ſm. B. ꝛ Io. vt. C. eo. l. in re mādata ꝛ. l. a procuratore. Alij dicunt de leuissima mandatariū nō teneri: sed de dolo tantum: quando gratia tantū mandantis fit: vel de leui culpa qñ vtriusqꝫ gratia instar aliorū cōtractuū vt. ff. de re. iu. cōtractus. Sꝫ primum videtur verius: cū hic cōtractus multū discrepet ab alijs cōtractibus.
* Adde ꝙ cōis cōclusio ſm Dec. in. l. contractus versi. ꝛ in mādato. ff. de re. iu. est ꝙ regulariter in mādato veniat dolus lata et leuis in his. s. q mediocrē exigunt diligentiā in his vero qui maximā etiā leuissima. In his qui modicam veniat tātum dolus ꝛ lata que vera sunt in actione directa secus in contraria q2 venit leuissima. l. si seruus cōis. §. qd vero ꝛ ibi Bar. ff. de fur.

Salarium interueniēs in mandato an peti possit et q actione.

ℭ In summa. Casus in tā nota regula nō figurat nisi ad literā nā text. ipse sui ipsi' rōnē ponit dicendo ꝙ vbi merces cōstituit transit in aliā spēm 3ct'. qd notandū est. Syl.
b ℭ In sūma. i. breuit ammō hūc tit. expediamus.
c ℭ Negotij. Id est 3ctus.
d ℭ Mercede. Sꝫ vt mercede: vt q2 alias non erat pariturus mādato: si aūt alis paritur' erat: cōstituatur aliqd salariū gratia remunerādi nō minus erit mandatū. vt. ff. eod. l. si remunerandi. i. rñ. Et ad huius rei euidentiam distingue. Quia aut est incertum re ꝛ genere: puta si dicam tibi: bene retribuā tibi hoc seruitiū: vel recognoscam: ꝛ tunc non pōt peti quicqꝫ. vt. C. eo. salarium. ꝛ. ff. eo. q mutuā. §. salarium. (i) Aut certū genere: ꝫ incertū specie: vt dabo tibi equum vel par vestimentorum: ꝛ tunc potest dici ꝙ valeat conuentio salarij cum nō sit prorsus incertum. vt. ff. eo. si pro fideiussore: secus in his que pondere vel numero cōsistūt: vt. ff. de leg. j. l. si hominē. Si aūt certum oīno: tūc aut stipulatione pmittit: ꝛ tūc certi cōditione petit. Si autē sine stipulatiōe ꝛ incontinēti ante mandatum vel post petit actione ex eo cōtractu. s. cōtraria mādati informata. Si autem ex interuallo. s. postquā contrahentes ad alia diuertissent negotia petitur officio iudicis. vt. C. eo. l. j. ‡ ꝛ. ff. eo. salariū. ꝛ. C. de pact. petens. ꝛ. ff. de duo. reis. l. duos. in fi. Accur. Additio (i) Potest tamen officio iudicis peti sicut quando nullo modo fuit promissum: dummodo non constet qd sine prefatis verbis gratis fuisset pariturus. Angelus.

‡ Aduerte tū qd ibi est glo. q vetat oīno procuratorē vltra centum aureos pacisci salariū: doc. tenent tū, qd quatenus velit ac possit, pacisci qat ſm Bal. hic. et de petitione salarij vide Specul. p totū titu. de salar.

e ℭ Interueniente mercede. Scilicet in pecunia numerata: vt dixim'. s. loca. in prin. Item hec regula generalis est vera nisi sit talis persona que non consueuerat locare operas suas: vel res talis q nō cōsueuerat locari: tūc enim non locati: sed prescriptis verbis agitur. vt. ff. de pscri. ver. si tibi. ꝛ. l. naturalis. §. at cum do.

Fullo.

f * Fulloni. Fullo est qui lauat ꝛ tingit pānos ꝛ etiā polit eleuando superflua. Sed sarcinator ‡ ecōtra q sarcit ꝛ addit vbi est scissum vestimētū vel pān' ꝛ cōsuit. vñ ꝛ dr iste hꝫ sarta tecta: q2 cū essent fracta sunt reparata ex qbusdā adiunctionibus. vt. ff. de vsufru. hactenus.
* Aduerte obiter q2 doct. nō videntur intelligere qd sit sartū tectū nihil. eñ aliud importat nisi integrū nō diminutū q ergo locabat edes sibi fieri sartas tectas intelligebat integras ꝛ quibus nihil desit ita declarat festus ꝛ latius Budeus. s. d. l. hactenus. Syl.

‡ De q vide qd diximus. s. tit. loc. ad pnc. in verbo fulloni.

g ℭ Actio. Imo videtur prescriptis verbis competere. vt. s. loca. §. j. Solu. vt ibi.

Continuatio.

ℭ De obligationibus que ex quasi contractu nascuntur. ℭ Rubrice istius cōtinuatio sumitur ex. §. seq. s. in ti. de obliga. vbi dicit ꝙ obligationū quedā sunt ex cōtractu quedā ex qsi 3ctu ꝛc. Et q2 dictū est. s. de obli. ex 3ctu: sequitur de obligationib' ex quasi contractu: ꝛ etiā hic continuatur in tex. Ange.
* Et he oēs obligationes que oriunt ex his quasi contractibus sunt penitus de iure ciuili vt declarat Deci. in. c. j. in. ij. coll. de proba. Syl.
ℭ Post genera. ℭ Totus iste tit. diuidit principaliter in duas partes. Primo ponit cōtinuationē rubri. ꝛ de qua est tractaturus. Scdo illud per exēpla declarat. Scda ibi (igit cū quis.)
h ℭ Genera. i. maneries vl diuersitates cōtractuū. vt. s. de obli. §. fi. vsqꝫ huc.
i ℭ Ex maleficio Subaudi: vel quasi vt sit bona argumētatio. sic. j. de obli. que ex quasi male. i prin.
* Igit Casus literaliter tm figurat in declaratiōe terminorū. No. summariū. Itē ꝙ vbi datū est mādatū nō cōpetit act. neg. gest. Itē ꝙ sicut gestor hꝫ dñm obligatū si bene gerat ita dñm hꝫ obligatū gestorē si male gerat. Itē ꝙ in reddēda rōne a neg. gest. habet ratio exactissime diligentie ꝛ sic venit leuissima. Itē ꝙ nō sufficit in alienis adhibere eādē diligētiā quā in suis si modo diligētius administrari poterant. Syl.
k ℭ Igitur. Quia de his obligationib': q ex quasi cōtractu sunt dicere debemus: incipiamus de hac q ex sola pueniit amicitia vt. j. eo. §.
l ℭ Ultro citroqꝫ. i. hincinde possibile est eas nasci. nā ex vna parte tantū quādoqꝫ agitur: vt si alterius non intersit: sed sua tantum. Additio. Nota verba legalia significare habilitatē et potētiam: licet semper significare nō possint. vt no. s. de iustitia ꝛ iu. in prin. ſm Chri.
m ℭ Negociorum autem gestor. Licet etiā vnum negocium sit gestū. ff. de nego. gest. l. iij. §. negocia. sic infra vi bonorum raptorum. in principio. ꝛ. ff. vi bono. rapto. l. iij. §. quod pretor ait.
n ℭ Sine mandato. Scilicet eius cuius negocia gesserit: ꝛ sic soluitur. C. de negocijs gestis. si mandatum.
* Dic vt hic per Christo. ꝙ aliquando quis mandat geri negocium ad se tantum pertinens: ꝛ habet locū actio mandati. ꝛ cessat actio neg. gesto. aliquando mandat geri negocium commune cum alio, ꝛ quatenus est respectu sui oritur actio mandati respectu alterius neg. gest. ꝛ ita procedunt tex. allegati. Syl.
o ℭ Idqꝫ. Scilicet vt repetat quod impedit: nisi denūtiatio inhibeat. vt. C. eodem. l. finali. vel paterna affectio. vt. C. eodem. si paterno. et. l. quod in vxorem. ꝛ. ff. eodem. is qui. Uel obsequium quod est si libertus patroni negocia gerat. vt. C. eodē. l. officio. His enim casibus nil repetitur: alioquin quandoqꝫ repetitur inquantum locupletior est: vt dicemus. j. §. proxi.
p ℭ Desererentur negocia. Quod in multis noceret. vt. ff. eo. l. j.
q ℭ Nullam. Cum neminem sit verisimile suam pecuniam iacere vel effundere. vt. ff. de probatio. cum de indebito. §. primo.
r ℭ Obligatum scilicet in solidum: dummodo sit vtiliter ceptum negocium: licet diuersus exitus sit secutus. vt. ff. eod. sed an vltro. §. primo. In casibus tamen non tenetur insolidum: vt si pupillus est cuius negocia sunt gesta.
* Considera an requiratur quod sit gestum nō ceptum vt videtur de mente iurisconsul. in dicto. §. primo. Syl.
ℭ Item si animo depredandi gessit. vt. ff. eo. si pupilli. j. respon. ꝛ. §. si quis negocia mea. Item ꝛ si ad noua negocia gerēda accessit. vt. ff. eo. si quis negocia. Item si pacto hoc autem est. vt. C. eodem. negocium. Item ꝛ si fuit in culpa gerens. vt. ff. eodem. l. fine hereditaria. Item si fuit in mora. vt. ff. de lega. j. cum res. §. finali. Additio. Et est ratio: quia in omnibus istis casibus gerens tenetur. etiam de casu fortuito: et in

actissimā[a] quisqꝫ diligentiā cōpellitur reddere rationē. Nec sufficit talē diligentiā adhibere, qualē suis reb' adhibere solet: si modo ali' diligētior eo cōmodi' administraturus esset negotia.

ℭ Actio tutele directa ꝛ cōtraria orit ex quasi contractu. 530

ℭ Tutores[b] quoqꝫ, q tutele iudicio tenent: nō pprie ex 3ctu obligati esse intelligunt: nullū eñ negotiū inter tutorē ꝛ pupillū 3trahit: sꝫ, q2 sane nō ex maleficio[c] tenent: qsi ex cōtractu teneri vidētur. Hoc aūt casu mutue sunt actiōes: nō tm. eñ pupill' cū tutore hꝫ tutele actionē[d]: sed ex 3trario tutor cū pupillo hꝫ cōtrariā[e] tutele: si, vl impēderit aliqd in rē pupilli, vel p eo fuerit obligat'[f], aut rē suā creditoribus eius obligauerit.

ℭ Actio cōi diuidundo ꝛ familie erciscunde nō orit ex contractu: sꝫ ex quasi contractu. Areti. 531

ℭ Itē si iter aliquos cōis res sit sine societate[g], veluti qd pariter eis legata dōataue eēt: ꝛ alter eorū alteri, ideo teneat cōi diuidundo iudicio: q solus fructus ex ea re pceperit, aut, ꝙ soci'[h] eius solus in eā rē necessarias impēsas fecerit: nō intelligit ex cōtractu pprie obligatus esse: quippe nihil inter se cōtraxerūt: sed q2 ex maleficio[i] nō tenent, quasi ex cōtractu teneri vident. ℭ Idē iuris[k] est de eo q coheredi familie herciscun. iudicio ex his causis[l] obligatus est.

ℭ Heres tenetur legatarijs ꝛ creditoribus ex quasi contractu. 532

ℭ Heres quoqꝫ legatorū noīe nō pprie ex cōtractu obligat' intelligit (neqꝫ eñ cū herede, neqꝫ cū defuncto, vllū negociū legatarius gessisse pprie dici pōt) ꝛ tm q2 ex maleficio[m] nō ē obligat': quasi ex cōtractu debere intelligitur[n].

ℭ Qui recipit indebitū solutū p errorē, ex quasi 3ctu dicit obligat' ad restituendum illud. Aretinus. 533

ℭ Itē is, cui quis p errorē nō debitū soluit, quasi ex cōtractu debere videt[o]: adeo eñ nō intelligit pprie ex cōtractu obligatus esse, vt, si certiorē rationē sequamur: magis (vt supra dixim'[p]) ex distractu, qꝫ ex cōtractu possit dici obli-

Rei vendicatio q datur legatarijs nō est ex qsi contractu.

Actio finiū regundorū est ex quasi contractu.

ꝛ in eis nō sufficit esse. ceptum vtiliter: nisi vtilitas perduret vt no. gl. in. l. negotia. in verbo interdum. ff. de neg. gest. Ang.

Negociorū gestor de quo tenet.

a ℭ Ad exactissimā. Nego. gestorē interdum de dolo solo: ꝛ lata culpa teneri: vt si ad deserta negotia accessit. ff. de nego. gest. l. iij. §. interdum. Qñqꝫ de dolo: lata culpa: ꝛ leui: ꝛ hoc regulariter. vt. C. eod. tutori. ꝛ. ff. eo. l. si pupilli. §. fi. Qñqꝫ de leuissima vt quādo ali' diligētius volebat administrare: vt hic dr. ꝛ. ff. eo. si pupilli. §. videamus. Qñqꝫ de casu vt in his casib' vbi agit inquantum dñs locupletior ē. vt mō. s. dixim' in eo. §. Accur. Additio. Et hec vera in gestis. de neglectis autē tenet sine gerere incepit: ꝛ postea dimisit: siue non incepit dūmodo a principio vt oīa gestur' accesserit. Idē si nō vt oīa gestur' si ali' diligēs erat gesturus. als secus. Ange.
* Tutores quoqꝫ. Casus figuratio non exigit cum perstet tm in declaratione terminorū. Not. qd tutor tenet ex quasi cōtractu. Item qd valet argumētum a sufficienti diuumeratiōe. Itē ꝙ actio tutele est mutua: ꝛ ꝙ directa cōpetit pupillo: contraria tutori. Syl.
b ℭ Tutores. s. quondam. Nā quādiu est tutor non orit obliga. vt. ff. de tu. et ra. di. si tutor. §. fi. ꝛ. l. ꝫ nō datur. Azo. * Glo. est falsa ſm Bar. in. l. nisi finita. ff. de tute. ꝛ ra. distra. q opi. verior est. Syl.
c ℭ Ex maleficio. Subaudi vel quasi vt bona sit illatio.

Actio pro tutele directa et 3ria est qsi contractu.

d ℭ Actionē. Scilicet directā: tenet etiā alijs actionibus tutor vt diximus. s. de attil. tu. §. fi. Et ita habes hic. §. actionē tutele directā ꝛ contrariā esse ex quasi cōtractu: qd de actiōe p tutele: Rñ. idē cū ad instar actiōis tutele sit inducta. vt. ff. eodem qui p tu. neg. ge. l. j. §. p tutore.
e ℭ Cōtrariam. Quā finita tutela demum intēdit: vt modo dixim' de directa. vt. ff. de contra. acti. tu. l. j. §. finito.
f ℭ Obligatus. Unde absuturū est qd perinde est ac si iā abesset. vt ff. de neg. ge. l. ij. in fi. ꝛ. l. si quis mandato. l. fi.
* Item si inter aliquos. Casus nō figuratur nisi literaliter cum declaret notissimos terminos fami. ercis. ꝛ communi diuidundo. Notabilia collige vt per doc. hic. Syl.
g ℭ Item. Sine societate. Tunc eñ ageret pro socio. (i) scꝫ si esset societas. Uidetur tamen ꝙ hic. §. sibi ipsi contradicat. nam nunc dicit ꝙ non est societas: ꝛ postea dicit soci' eius ꝛc. Sed dic ꝙ nō est societas vera: sed quedā incidēs. nā vera contrahit consensu. vt supra de obligatio. ex cōsensu. in prin. Hec autē preter spem. vt in hoc. §. dicitur. Additio (i) Et sic presupponit ꝙ nō cōi diuidundo: qd est falsum per. l. ij. ff. cōi diui. Igit dicit tex. sine societate: q2 alias esset cōtractus ꝛ nō quasi de quo hic intendit. An autē expēse per vnum ex fratribus facte debeant sibi postea in diuisione imputari. vide Io. fab. hic.
h ℭ Soci' ei': id est cōsors ei'. improprie eñ ponit. vt modo dixim'.
i ℭ Ex maleficio. Subaudi vel quasi. vt sit bona illatio. vt. s. eo. in pn. ꝛ facit ad hūc. §. ff. fa. ercis. heredes. §. nō tantum. in. fi. ꝛ. ff. cōi. diui. l. ij. in fi. j. respon. ꝛ. ff. pro socio. vt si pro socio: ꝛ. l. actione. §. si post distractum.
k ℭ Idem iuris. Non per omnia: q2 superior scilicet cōmuni diui. pro rebus singularibus cōpetit: hec autem ad vniuersitatem. vt. s. §. proximo. ꝛ. ff. pro socio. l. pro socio arbiter. Item superior pluries intendi potest hec autem semel tantum. vt. ff. fami. ercis. l. si filia. §. familie. ꝛ. C. fami. ercis. ꝛ. l. j.
l ℭ Ex his causis. Quas superiori. §. diximus.
ℭ Heres quoqꝫ. Cas'. ℭ In pri. §. dictū est heres si fit coheredi obligat' ex causis supradictis: scꝫ si fructus rei communis solus perceperit: vel si coheres suus in rem cōmunē impēsas fecerit necessarias: q2 tunc ex quasi cōtractu intelligit obligatio cōtracta. Sed qd dicetis de herede qui obligat' est legatario: obligat ne ex quasi contractu: et rñ. dñe Iusti. dicens ꝙ ex cōtractu nō est obligat' legatario eo ꝙ nullum negotiū gessit legatari' cū herede: neqꝫ cū defuncto neqꝫ ex maleficio. nec ex quasi supple quare intelligit obligat' ex quasi 3ctu ꝛ. h. d.
* Heres quoqꝫ Casus eadē ratione nō ponit q2 stat in simplici declaratione terminorū: quicquid enim gerit adeūdo dicit tacite geri ideo non contractus sed quasi contractus dicitur. No. summarium. Syl.
m ℭ Heres. Ex maleficio subaudi vel quasi.
n ℭ Intelligit. i. actione ex testamēto: vt. s. de leg. §. nostra. Rei vēdicatio autē que dat vt in eo §. dicit nunqd est ex quasi cōtractu: Rñ. nō puto: q2 nō est obligatio: vñ nō dꝫ dici ex cōtractu vel quasi: vt. j. de act. §. j. Itē. s. qd in rei vendi. de hypothecaria dico: que similiter legatarijs dat: vt. C. cōia de leg. l. j. ꝛ in. d. §. nostra. ff. de leg. (i) Sed vñ nascitur hic quasi cōtractus: vl vñ orit actio ex testamento: Rñ. adeundo hereditatē heres quasi contrahere videt: vt. ff. quib. ex cau. in pos. ea. apud iulianū. §. fi. ꝛ. l. seq. Itē quid de petitione hereditatis: Rñ. et hic est ex quasi cōtractu: cum is nō cōtraxerit qui possidet pro herede: vel pro possessore: nec etiā delinquit vel quasi: vnde sequit ex argumentis que fiunt in hoc titulo ꝙ sit ex quasi cōtractu. Itē quid de actiōe finiū regūdorū: Rñ. idē quia ꝛ illa hꝫ similitudines multas cū actiōe familie herciscūde. et cōi diuidūdo. ꝛ cū petitione hereditatis. vt. j. de actio. §. quedā. ꝛ. ff. de peti. here. si bone fidei. §. petitor autē hereditas. ꝛ. l. sed ꝛ si lege. §. petitio hereditatis. Additio (i) Imo differūt: q2 rei vēdi. nulla precedēte obliga. ex solo dominio causatur: sed hypothecaria ex conuentione ꝛ presupponit obligationem personalem esse vel fuisse: ideo in ea dic idem quod in actione ex testamento. secundum Io. fab. ꝛ Ange. hic.
ℭ Itē sicut p errorē. Casus. ℭ Iā habuistis multa exēpla de obli. que fiūt ex quasi cōtractu. Adhuc restat vnū exemplū veluti si quis credēs se debere titio. c. cū in veritate sibi in nullo teneretur per errorem soluerit indebitū habet Titiū: cui ista. c. soluunt indebita obligatum ꝛ nō ex cōtractu proprie: imo videt magis ex distractu obligatus. Dicit ex distractu: q2 qui soluēdi animo pecuniā dat: potius eā dare videtur vt distrahat: quā vt cōtrahat: nec ex maleficio est obligatus: vel quasi supple: q2 per diuisionem illā. s. de obli. sequēs diuisio apparet ꝙ ex quasi cōtractu obligatus est: vnde iste qui indebitū accepit perinde obligat ac si mutuum ej daretur. ꝛ hoc verum est quantum ad effectum obligādi: ꝛ non quantum ad nomen obligationis vel actionis. ꝛ hoc dicit.
* Casus sic figurari potest quamuis eadem ratione qua superius non esset figurandus: contractuum alij contrahuntur re alij verbis alij: literis alij consensu. Inter contractus re. s. §. j. qui. mo. re contra. oblig. est positus contractus indebiti ergo non ex quasi contractu sed ex contractu obligatur. sed cōtrarium dicitur hic. ꝛ distinguitur quod aliud est contractus aliud obligatio. vnde stant ista simul ꝙ ex tacito negocio expressa surgat obligatio vt in toto hoc titulo. Illa autem obligatio nō ex contractu est sed quasi: sed quomodo contrahatur ipsa obligatio. hoc dicitur ꝙ contrahitur re. i. ipsa solutione ꝛ ideo ponitur inter illas obligationes que re ipsa contrahuntur sed quia in ipsa solutione non agitur de obligando. Imo magis de dissoluēda obligatione nō potest dici contractus: sed quia ipsa. l. vult propter errorem dare repetitionem obligat ipsum tacite recipientem. ꝛ sic est quidā quasi contractus: ꝛ ita declara. Nota. collige secundum Ange. Syl.
o ℭ Item Debere videtur. nam eo ipso qd soluitur aliquid negocij cōtrahere videtur: vt. ff. de condi. indebi. si in area. Cum ergo sit ex quasi contractu ad quid ponitur hec condictio indebiti inter actiones siue obligationes ex contractu. §. quibus mo. re contra. obliga. §. j. que est huic cōtra: Rñ. vt ibi in fine. §. diximus. Additio. Respondet quod ideo hec condictio indebiti fuit apposita int' obli. que re contrahuntur. non quia dicatur puenire ex contractu. sed q2 non potest sine re sustentari: ibi igitur posita fuit vt eius substantia denotetur: hec autem etiam posita fuit vt eius insinuetur origo: quia ex quasi cōtractu trahit originem. Christophorus.
p ℭ Supra diximus. vt. s. qui. mo. re cōtrahitur obligatio. §. is quoqꝫ.

a ¶ Obligatur. Scilicet benignitate inspecta: q̃ preualet: vt. C. de iud. placuit. Nã nemo d3 locupletari cũ aliena iactura: vt. ff. de cõditio. indebi. l. nam natura.

b ¶ Cõdictione. Sc3 indebiti. τ ita transit dominiũ in accipiẽtẽ. alias enim cõdictio nulla dareẽ nisi cõtra furẽ: vt. ff. de vsuf. queadmodũ ca. l. si. sed cõtra. ff. de acquir. re. do. si pcurator. Solu. multũ interest an error sit in obligatiõe an in re. primo casu trãsit dñium: vt hic dicit τ cõdictio orit. secũdo vero nec trãsit dñium: nec orit actio: vnde agens exceptione repellitur: vt. ff. manda. seruum titiũ.

Locupletari nemo d3 cũ aliena iactura.

Error an ipediat dominij trãslationem.

gatus esse: nam qui soluendi animo pecuniam dat, in hoc dare videt. vt distrahat potius negotiũ, q̃ cõtrahat. Sz tñ perinde is, q accipit obligatur[a], ac si mutuũ ei dareẽ: τ ideo cõdictiõe[b] teneẽ.

¶ Indebitũ solutum ex causa, q̃ crescit per inficiationẽ non põt repeti: τ legata indebita soluta venerabilib9, vel piis locis nõ possunt repeti. Are. 534

¶ Ex quibusdã[c] tñ causis repeti nõ põt, qd per errorem[d] nõ debitũ solutũ sit: sic namq; diffinierũt veteres, ex quibus causis inficiãdo lis crescit ex his causis nõ debitũ solutũ repeti nõ posse: veluti ex lege aquilia[e]. Itẽ ex legato[f], qd veteres quidẽ in his legatis[g] locũ habere voluerunt, que certa cõstituta p dãnationẽ[h] cuicũq;[i] legata fuerãt. Nostra autẽ cõstitutio[k], cũ vnã naturã omnibus legatis τ fideicõmissis indulsit, huiusmodi augmentũ in omnibus legatis[l] τ fideicõmissis extendi voluit: sed nõ omnibus legatarijs[m] hoc prebuit: sed tantũmodo in his legatis τ fideicõmissis, que sacrosanctis ecclesijs τ ceteris venerabilibus locis, que religionis[n] vel pietatis[o] intuitu honorantur, derelicta sunt: que si indebita soluantur, nõ repetuntur.

¶ Per quas psonas nobis obligatio acquiriẽ. 535 Tit. xxix.

¶ Obligatio acquiriẽ etiã per seruũ, vel filiũ: per seruũ quidẽ in totum: per filium autem quo ad cõmodum vsusfructus. Aretinus.

Expositis generibus obligationũ, que[p] ex cõtractu, vel quasi ex cõtractu nascunẽ: admonẽdi sumus acqri vobis, non solũ per vosmetipsos: sz ẽt p eas quoq; psonas, q̃ in nostra ptãte sunt: veluti p seruos τ filios nřos: vt tñ[q], q̃ p seruos nřos nobis acquiriẽ[r] totũ nřm fiat. Qd aũt p liberos, quos in ptãte habemus, ex oblĩone fuerit acquisitum: hoc diuidaẽ sm[s] imaginẽ rerũ pprietatis τ vsusfructus: quam nřa decreuit cõstitutio[t], vt q ab actione cõmodũ pueniat: huius vsumfructũ quidẽ habeat pater: pprietas autẽ filio seruetur. s. patre actionẽ[v] mouente: sm nouelle nostre constitutionis diuisionem[x].

+De hoc §. τ gl. facit mentionẽ glo. j. in c. vlt. extra de solu.

*Sed respicit titul. de condict. indeb. ff. τc.

Solutum per errorẽ indebitum se repeti non põt.

*Scil3 est gl. in. l. j. C. de pd. ideb. τ. l. elegãter §. fin. ff. eo. tit. τ. s. titu. quib. mod. re contrah. obliga. §. is quoq;.

*Ex quibusdam causis τc. Casus figuratio facilis est: ratio enim dubitandi surgit ex cõmuni regula q̃ habet indebitum solutũ per errorẽ repetiẽ cõdictione indebiti. §. j. s. q. mo. re contra. oblig. decidit tamẽ contrariũ in his que crescũt per inficiationẽ ea ratione q: ab initio soluo videor trãsigere τ potius velle soluere q̃ in dubio litis ponere et ideo sicut solutũ ex causa transactionis nõ repetitur. l. elegãter. §. j. ff. de cõdi. ind. ita in hoc casu nõ repetunẽ et iã soluta legata pia generali ratione fauoris religionis. l. sunt psone. ff. de relig. τ sup. fu. Not. collige vt hic per Angel. Syl.

c ¶ Ex quibusdam. Iste §. non facit ad hunc tit. s3 ponitur hic gratia vberioris doctrine ad proximã materiam de indebito.

d ¶ Quod per errorem. Licet ponat vnũ casum tantum in quo solutũ per errorem indebitũ non põt repeti: tamẽ τ alij sex sunt. Ve *si scienter soluit indebitum. nam nõ habet locũ repetitio: vt. ff. de cõdi. indebi. l. j. Item propter sententiam solutũ etiam indebitũ nõ repetitur: vt C. de condi. indeb. l. j. Item propter transactionẽ: vt. ff. de cõd. inde. in summa. vers. τ q dẽ. τ. C. e. l. ij. Itẽ si iurauit qs sibi deberi etiã indebitum differẽte aduersario: τ fuerit solutũ non repetiẽ: vt. ff. de iureiurã. nam postea. §. j. Item quando soluitur in causa q̃ per inficiationẽ crescit: vt. ff. eo. l. τ eleganter. §. si. τ. C. e. ea que. τ hic dicit. Item causa pietatis solutum indebitũ. nõ repetitur: vt. ff. de cõdi. indebi. cum his. §. si mulier. Item si est ab alio debitum: l3 sit indebitum ab eo qui dedit: vt. C. de peti. heredi. l. j. de hereditate.

Additio. Intellige si nomie debitoris soluerit: alias secus. l. si plene. §. j. ff. de condi. inde. Ang.

+Vel dic rationẽ: q: videẽ soluisse ppter dubiũ pbationis: vt cuius dolũ: ex q̃ insurgit q̃dã ficta trãsactio q repetitionẽ impedit.

*Unde fit vt pena aggraueẽ ab ipso initio nec mirũ si modo releueẽ. Leũ q de iure iur. at secus est in casu nro quoniam ab initio penalis nõ est. Doc.

e ¶ Ex lege aquilia. Vt si soluam emendãdo damnum ab alio datum: quasi ego dedissem videor enim confiteri me damnum dedisse quod ab alio datum est. † Nã si a nullo datũ est nõ impediat repetere: sicut nec mihi preiudicat confessio mea si a nullo datũ esset damnum: vt. ff. ad. l. aquiliam. inde neratius. §. si. τ. l. seq. τ. ff. de interro. ac. qui seruũ. §. j. τ. §. ij. in si. Sed nunquid hec sunt vera: siue in iure: siue in facto erret is qui soluit? Respon. cum lex illa. C. eo. tit. ea que non distinguit: nec ego distinguam. τ est arg. ff. vt in pos. lega. l. j. Sed quidã distinxerũt vt si errauit in iure nõ repetat. si in facto repetat. prime tamen sentẽtie sto. vt. ff. eo. sed τ si me putẽ. Sed contra hunc. §. est. ff. de cõdi. inde. τ elegãter. §. si. Sol. illa erat penalis a prin. *hec autem ex inficiatione. vt hic dicit τ. j. de ac. §. sed furti.

f ¶ Item ex legato. Qd τ ipsum per inficiationẽ crescit: vt. j. de actio. §. item mixta. Accursius.

g ¶ In his legatis. Scilicet indebite solutis quãtum ad soluentem debitum: debitum tñ quantũ ad alia: vt τ modo diximus in. l. aquilia. τ hic sm quosdam. Sed. B. contra: dicit. eñ de indebito a quolibet. τ sic differt a superiori proximo casu. τ est speciale in hoc legato de quo hic dicit. (j) alias autẽ id est in alio legato distinguo: aut soluitur sciẽter indebitum legatũ quocunq; modo: τ tũc non repetitur: vt. ff. de condi. inde. fideicõmissum. Si autem per errorem iuris: idem est vt non repetaẽ sicut debitũ naturaliter s3 ciuiliter indebitũ: vt. C. ad. l. fal. l. error nisi sit minor qui repetit vtroq; casu per restitutionem in integ. vt C. si aduer. solu. l. ij. Si vero per errorem facti: repetitur: vt. C. de condictio. indebi. fideicommissum.

Additio. (j) Et est ratio: et licet cesset causa indebiti: nõ cessat tamen coniectura pietatis: que impedit repetitionem. l. cum his. §. mulier. ff. de condi. indebi. presertim cum non sit euidenter relictum non esse: sicut damnum datum non esse apparere non possit. Angelus.

h ¶ Per dãnationẽ. Ut p hec verba dãnas, esto heres illũ ere alieno liberare: vt. s. de leg. §. sed τ tale.

i ¶ Cuicũq;. Alã cuiq;.

k ¶ Constitutio. vt. C. cõ. de lega. l. ij.

l ¶ In oibus legatis. i. in oibus generib9 legatorũ quorum quatuor erãt genera: vt. s. de leg. §. j.

m ¶ Legatarijs. Ut eis solutũ indebitũ nõ repetaẽ.

n ¶ Religionis. Ut monasterijs.

o ¶ Pietatis. vt hospitalia τ similia q̃ nominanẽ in auẽ. de non ali. §. nos igitur. col. ij.

¶ Per quas psonas nobis obligatio acquiritur. Continua istã rubricã: vt hic in nigro. in prin. vl sic. Dictum est. s. de obligationibus tã de illis que cõtrahunẽ re: verbis: literis: τ cõsensu: quã de alijs: nũc sequiẽ videre p quas personas nobis acquiritur obligatio.

Expositis. ¶ Totus iste tit. diuiditur in tres partes. Primo ostendit quomodo nobis acquiriẽ per illos qui sunt in totũ in dominio vl potestate nostra. Scdo quomodo per illos in quibus habemus aliquod ius: vel qui seruiũt nobis bona fide. Tertio quomodo acquiriẽ per illos qui sunt in dominio nostro pro parte. Scda ibi (Itẽ per liberos.) Tertia ibi (Cõmunem.)

*Per quas personas. Casus nõ figurabitur nisi literaliter in traditione regule de qua. s. late dictũ fuit in tit. per quas perso. no. acqui. in prin. Notanda collige ex summario. Syl.

p ¶ Que. s. obligatiões. Sz qd differt hic ti. a supiori. s. p quas personas acqui. R. illa dicit de rebus exgren. hic aũt de oblone: vt ibi diximus. Itẽ qd differt iste ab alio. s. de stip. ser. cũ ibi de obliga. dicaẽ? R. illa specialis est in obligatiõib9 q̃tis p stipulationẽ: hic aũt in omni genere obligationũ loquiẽ acqrẽdo *p filiũ vel p seruũ. pter q̃ si sint ex castrẽsi pecu. vel quasi: quib9 casib9 nec ad pprietatẽ: nec ad vsum fructum patri acquiritur: vt. C. de bonis que libe. cum oportet. §. ij.

q ¶ Ut tñ. Als est attamen. als vt qd τ hic similiter subauditur tamen.

r ¶ Acquiriẽ. Nisi ab alio possideaẽ seruus qui possessori nec dominũ nec possessionẽ querit: si nõ ex re eius cõparauit: vel ex opera sua. nec domino si ex re bone fidei possessoris: vel opera acquisiuit: q: cũ non possidet: vt. ff. de acqui. re. do. si seruus. j. rñ. τ. l. homo liber. §. finali.

s ¶ Scdm imaginẽ. q. d. fiat hic diuisio imaginarie τ intellectualiter: nã visibiliter fieri non potest: cum sint incorporalia que non diuiduntur: vt. ff. de acqui. rerum domi. seruus. §. incorporales. τ. s. de reb. corpora. τ incor. j. respon. τ. s. de vsufru. in principio.

t ¶ Constitutio. vt. C. de bo. que libe. l. si. §. vbi autem.

v ¶ Actionẽ. Proprietas tñ ipsius actiõis est filij: vt hic dicit. τ hoc obtinet hodie in oibus adnẽtitijs. Sz olim tñ. v. actiões filiofa. cõpetebãt rõne pprietatis: vt iniuriarũ. q vi aut clã. depositi: cõmodati: τ actiones in factum: vt. ff. de actio. τ obli. filiusfa. τ. l. in factum.

*Item de dote. ff. so. ma. l. ij. τ in glo. in. l. si longius. §. j. in versi. dignitatem. ff. de iudi. Syl.

¶ Has tñ pater exercebat: vel suus pcurator: *nõ fili9: vt. ff. de iureiu. sed si vni9. §. ait ptor. τ. §. filio. τ. l. pater in si. nisi pater abesset: vt. ff. de iudi. si longi9. §. j. q et in mutuo erat: vt. ff. si cer. pet. cũ fili9. Sz hodie ex omni causa aduẽtitia acqriẽ ipsi filio pprietas: vt hic dicit. Additio. Dic vsicunq; dicte actiões in factũ descẽdũt vel ex dictis pretorum: vel ex interdictis: τ est rõ. q: ptor vsus est eqtate: τ illa tñ mor9: τ in illis nõ tñ queriẽ patri qñ aliqd nõ remanet penes filiũ: vt. l. j. cũ ibi no. C. qui admit. ad bono. possef. ergo non est mirũ si oẽs actiones in factũ filiofamilias cõpetebant. τ ita dicit Bar. in. d. l. in factum. Ange. areti.

x ¶ Diuisionem. Quam diuisionem longum esset hic dicere: s3 dicitur plene per ordinẽ in. d. l. C. de bonis que liberis. l. si.

Continuatio.

Diuisio.

*Et sic cõstat patri p filiũ queri. Ceterũ qñter filio ex patris stipulatione qratur vide hic apud Bal. qui lõga ad modũ distinctione rem expedit.

Filiofamilias oli3. v. actiões cõpetebãt ratiõe pprietatis qñ se exercebat.

*Quẽ sol9 pater cõstituere põt vt l. j. C. de bo. mater. licet glo. ibi contra in q̃ non recte scdm Bar. cũ ad pẽm ois cõmoditas ptineat. At si lius sol9 nec quaq; sine pris cõsensu cũ administrationẽ nec cõmoditatem habeat vt tenet gl. in al leg. l. j. vnde fit vt filijs cui vsufruct9 oim bonorũ a viro est relictus nõ possit pcuratorẽ cõstituere siue patris pfensu ad hmõi vsumfructũ petendũ cũ hui9 vsufr. cõmoditas ad patrem ptineat vt not. glo. in authẽ. idẽ est. C. de bonis q̃ lib. qd limita in casu absentia. vt hic in gl.

¶ Liberi τ serui alieni bona fide possessi, et serui vsufructuarij, et vsuarij acquirũt nobis ex re nřa, τ ex opa ipsoꝝ. Ang. Areti. 536

¶ Itẽ per liberos[a] homines et alienos seruos; quos bona fide possidem9 acquiriẽ nobis: sed tñ ex duabus causis. i. si qd ex operibus suis, vel ex re nostra acqrãt. Per eũ quoq; seruũ in quo vsum fructũ[b], vel vsum habem9 similiter ex duabus istis causis nobis acquiritur.

¶ Seru9 cõis acqrit dñis cõiter pro portiõe dñica: nisi vni, vl iussu vni9 fuit stipulatus. h. d. Areti. 537

¶ Cõmunẽ seruũ pro dñica[c] parte dominis acquirere certũ est: excepto eo, qd nominatim vni stipulando: aut per traditionẽ accipiẽdo illi soli acquirit: veluti cum ita stipuletur. Titio dño meo dare spondes? Sed si dñi vnius iussu seruus fuerit stipulatus[d]: licet antea dubitabatur, tñ post nostram decisionem res expedita est: vt illi tantum acquirat, qui hoc ei facere iussit: vt supra dictum est.[e]

¶ Quibus modis tollitur obligatio. Tit. xxx.

¶ Si soluiẽ id q debeẽ, vel aliud loco illius, cõsentiẽte creditore, omnis tolliẽ obligatio: tã rei principalis, quã fideiussoris. Areti 538

Tollitur[f] autẽ omnis obligatio[g] solutione eius, quod debetur: vel si quis consentiẽte[h] creditore aliud p alio soluerit. Nec interest, quis soluat vtrum ipse qui debet, an alius pro eo: liberaẽ eñi τ alio soluente, siue sciente, siue ignorante debitore, vel inuito eo solutio[i] fiat. Item si reus soluerit, etiam hi, qui pro eo interuenerunt[k] liberantur. Idem ex contrario contingit, si fideiussor soluerit, non enim ipse[l] solus liberatur; sed etiam reus.

Liber hõ qñq; bona quandoq; mala fide possidetur.

*Et ea cõmunis est, recipiturq; ab Saloan.

Seru9 vsufructuari9 qrit nobis ex re τ operibus: sed vsuari9, ex re tãtum.

Continuatio.

Diuisio.

+Hic in exeplaribus venetijs impssis, τ manu scriptis vetustis finit glo. Accur.

*Itẽ per liberos hoies τc. Casus in traditione regule nõ figuraẽ nisi literaliter. No. summariũ τ signa q ex duabus illis causis tantũ nobis bona fide possessio. acquirunt. Syl.

a ¶ Itẽ p liberos hoies. Nota q liber homo qñq; bona fide possideẽ: vt qñ possessor credit eũ seruũ esse τ suũ. τ qñq; mala fide: vt qñ credo eũ seruũ esse τ scio meũ nõ esse: vt. ff. de acqr. pos. l. j. §. s3 p eũ. qñq; nullo mõ possideẽ: l3 detineaẽ: vt qñ scit liberũ esse: vt. ff. de acqui. pos. q vniuersas. §. i. τ. ff. d pba. si quis liberum.

b ¶ Usumfructũ. In qbusdã libris est in lr̃a *vsumfructũ vel vsum: τ sm hoc vf q p eũ seruũ in quo habeo vsum ex duab9 causis acquirã. Sed. s. ff. de vsu τ habi. p seruũ. in pñ. Sol. dicũt qdã illud corrigi. Vel dic s3 Jo. q illõ verbũ ex duab9 referatur ad solũ vsumfructũ: alterũ vero. s. ex re ad vsuariũ: τ sic erit in litera cõfusio; sicut. C. de colla. illã. et. s. qui da. tu. pos. §. si quis. Sed in alijs libris nõ est: vel vsum: τ tunc planũ est τ nullũ est 5riũ. Accur.

*Quod declara vt dixi. s. per quas pso. no. acqui. in prin. in gl. ij. Syl.

Additio. Tu dic sm doctores vsuariũ posse vti operib9 serui in suis fundis: nõ aũt eas alteri locare. Ange.

*Cõem seruũ. Casus similr nõ figuraẽ cũ tradat regulã cui9 ratio est q si simpliciter stipuleẽ seruus debet fieri diuisio sicut fructuũ rei immobilis proportione dñõ non personarũ sm declarationẽ tex. in. l. seruus cõis la. ij. ff. de stipu. ser. sed bene dubiũ videbaẽ q esset in potestate serui querere vni tantũ eidẽ stipulãdo q: quantũ attinet ad ciuilia nõ habet voluntatẽ. l. qd attinet. ff. de reg. iur. nec vf q possit distribuere obligatiões cuius ipse nõ est dñs aut capax in quẽ vult ex dñis cuius 5riũ dr τ rõ assignari põt. q: stipulari est qd facti, facta autem vt pote naturalia nõ sunt abdicata a seruis. l. cũ ppones. C. de here. insti. cogita. τ No. summarium. Syl.

c ¶ Cõem. Pro dñica. Nisi cũ propria noĩa eoꝝ stipulatiõi inseruit vbi p virilib9 portionib9 acqrit: vt. ff. de stip. seruo. si cõis seruus.

d ¶ Stipulatus. s. simplr vel sibi vel dño iubenti: vt statim sequiẽ. als nullum esset dubium: vt. s. de sti. ser. §. pe.

e ¶ Sup: a dictum est. s. de stip. ser. §. pe.

¶ Quibus modis tolliẽ obliga. ¶ Uisum est. s. de obligatione inducenda: sequiẽ videre de obligatiõe dissoluenda siue tollẽda: q: nihil tã naturale est, q̃ vnumquodq; vinculo quo ligaẽ dissolui posse. l. nihil tam naturale. ff. de re. iu. h. d. Areti.

Tollitur. ¶ Totus iste. ti. diuidiẽ in. iiij. ptes. Primo ponit qualiter tollaẽ obligatio solutione. Secũdo qualiter acceptilatione. Tertio qualiter nouatione. Quarto qualiter consensu. Secũda ibi (Itẽ per acceptilationẽ.) Tertia ibi (Preterea obligatio.) Quarta ibi (Hoc amplius.)

*Quibus modis. Casus in tam vulgata regula nõ esset nisi literaliter figurãdus, tñ in hoc videẽ dubitandũ: q solutio pro ignorante τ inuito fieri non posset ex eo q beneficiũ regulariter nõ conferẽ in inuitum. l. inuitũ. ff. de regu. iur. 5trarium tñ dicitur ex eo q: hic agiẽ non solũ de interesse debitoris pro quo soluiẽ, sed τ creditoris: τ ideo põt beneficiũ in inuitũ cõferri, sed quãdo vertiẽ interesse tantũ alicuius, tunc bene beneficiũ in eum inuitũ non conferẽ vt dicitur in regula. No. q solutione eius quod debeẽ omnis tollitur obligatio. Item q aliud pro alio inuito creditore solui non põt, sed eo cõsentiente sic. Item q quis põt soluere pro alio sciente τ ignorãte τ inuito: q: naturalis simul τ ciuilis ratio dictãt vt quis possit alterius conditionẽ facere meliorẽ. l. soluẽdo. ff. de neg. gest. Item q quãuis principalis τ fideiussoris due sint obligationes tamẽ vnica solutione dissoluunẽ: q: altera est accessoria τ sublata principali etiam ipsa tollitur. Syl.

f ¶ Tollitur. Alias tolliẽ: alias soluiẽ. † Si tolliẽ ergo nõ renascitur decetero. vt. ff. de solu. que res. § aream. τ de noxal. l. si alienos. τ. C. de remis. pig. cũ ex causa. τ. C. de sent. paẽ. si debitor vbi magis suscitaẽ solutio eius quod debetur quam tollatur: vt. ff. de noxa. l. electio. §. fina. Sed ibi equitatis ratione nec sublata dicitur.

g ¶ Omnis obligatio. Siue re: siue verbis: siue literis: siue cõsensu. nam de his supra dictũ est a tit. de obli. vsq; huc. Sed nunqd est idẽ in his que ex maleficio sunt: vel quasi? Respond. sic.

*Hec vera quo ad penam parti applicandam secus in applicanda fisco. l. ius publicum. ff. de pac. Syl.

¶ Item hec sunt vera siue ciuilis τ naturalis fuerit obligatio simul: siue naturalis tñ vt hic: τ. ff. ad legẽ falcid. si pupill9. in princip. Sed nunquid ciuilis tantũ tolliẽ solutione ei9 qd debeẽ? Uideẽ q nõ: vt. ff. de solutionib9. q homine. §. si. τ hoc quidã dicũt. Sed cõtradico si eñi sciens me debere ciuiliter tñ, soluam: sicut ecõtra si nudo pacto tibi decẽ debeã: τ soluam cã mee fidei implẽde: quare nõ liberor: vt. ff. de cõdi. inde. l. fideicommissum. Quod autẽ in. d. l. q homine dr: ideo est: q: aliud operabaẽ solutio q̃ crederet soluẽs: sc3 repetitionem cũ errabat credẽs se teneri naturaliter: nõ errat si nõ facit qd credebat soluẽs. s. liberationẽ.

*Produceret. n. 5rios effectus: sc3 liberationẽ τ obligationẽ 5tra. l. cũ his §. j. ff. de cõdi. inde. Syl.

¶ Itẽ est cõtra ad hoc. j. rñ. in auctẽ. vt hi q oblig. per res. §. si vero tacuit. colla. ij. (j) Solu. illud spãle est. Itẽ cõtra. ff. de solu. l. si rem meã. Itẽ cõtra. ff. de verb. oblig. iulian9. §. q fundũ. Itẽ 5 ff. cõmo. l. iij. §. si reddita. Sz his legib9 l3 fuerit facta solutio: nõ tñ fuit facta sicut debuit fieri: vñ p nõ facta quantũ ad hoc habeẽ. Itẽ cõtra ad id qd subijcit q demũ sciẽte creditore soluiẽ aliud p alio. ff. de lega. j. nõ ampli9. §. si. e. l. si domus. §. ij. τ. iij. τ. ff. de auro τ arg. leg. l. j. §. si. et. C. de do. l. si qs argentũ. ff. de sol. q hominẽ. τ. ff. de verb. obli. l. inter stipulantẽ. §. pe. τ. l. si seru9. in quibus legib9 dicit q liberaẽ qs soluẽdo aliud pro alio. Sed hec specialia sunt. hoc autem regulare.

*Quia hec materia videnda est ab omnibus iuuenibus necessario in lectura ordinaria in. l. ij. §. j. ff. si cer. peta. ideo remittimus ad locum ordinarium. Syl.

Additio (j). Dic q ideo in pdictis legibus solutio nõ parit liberationem: q: fuit facta: aut aliter q̃ debuerit: aut alteri q̃ debuisset. Formanda est igiẽ regula p hũc modũ. solutiõe ei9 qd debeẽ facta pleno iure psone cui debetur: debitor liberatur: τ cessabũt omnia 5traria. Christo.

h ¶ Consentiente creditore. Interdũ tamen etiam aliud pro alio soluitur creditori etiã inuito: vt diximus in auctẽ. de fideiuẽ. §. pe. τ quosdã ex his casibus notauimus. s. proximo. *

i ¶ Solutio fiat. Patet hic q beneficiũ cõfertur in inuitũ. Sed cõtra ff. de reg. iur. l. inuito. Sol. illa regula in priuilegijs loquiẽ: hic autẽ in alijs. Uel dic qd nõ põt directo: põt tñ per mediũ. Prima verior est. (j) Sed nunqd econtra potest fieri alij solutio inuito creditore? Respond. nõ: vt. ff. de noua. l. si stichum. §. si. nisi creditori creditoris soluatur: vt. ff. de neg. gest. si liber. vel procuratori creditoris: vel ei cui extiterit heres creditor. vel futuro debitori: vel similibus personis: q̃ numerantur. ff. de solu. solutã. τ. ff. de pigno. actio. solutum. §. solutam.

Additio (j) Tu dic q cõtrarium loquitur vbi beneficiũ respicit cõmodum contradicentis tantũ: secus si etiam alterius in toto titu. de muneri. τ hono. τ hic. Angel.

k ¶ Interuenerunt. Ut sunt fideiussores: mandatores: τ sponsores: vt ff. de excep. l. omnes τ. C. de non nu. pe. l. iij.

l ¶ Ipse solus liberatur. Scilicet fideiussor: et si quidem soluat nomine suo: (j) liberatur ipso iure: reum autẽ liberat per exceptionem: vt ff. manda. si quis. τ. l. papinianus τ. ff. de peti. hered. l. si quid possessor. Si vero nomine rei: liberat ipso iure reũ: vt. ff. de neg. ge. soluẽdo: vt. ff. de noua. l. si stichũ. in si. Sed si hoc verũ est q liberatur reus soluente fideiussore quomodo cedet actionem creditor fideiussori quod facere debet: vt. ff. de solu. modestinus: τ. ff. de fideiusso. l. fideiussoribus. que sunt contra hanc legem? Respond. illud potest fieri ante solutionem scilicet cessio. vel etiam postea hoc actio prius: q: videtur inesse probatur hec solutio. ff. de fideiusso. cum is.

*Tu dic sm Christo. q illa iura loquuntur q ille cui soluiẽ d3 cedere actiones soluenti qñ soluenti non esset prouisum de alia actione sed hic erat prouisum de actione mandati ergo. Syl.

Obligatio ciuilis tantũ solutione tollitur.

+Concor. cũ pnc. ca. j. cũ sua gl. post me. ibi: itẽ tolliẽ solutione extra d reg. iur. in anti.

*Et de his vide h apõ Jo. de Pla. q̃ decẽ cas9 tradit in q̃bus regula fallit.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ité nota hic vnã solutionẽ parare plures liberatiões. ꝛ facit. ã. ꝺ duo. reis. ꝭ. ex hmõi. ꝛ. ff. de arbi. si duo. Additio (j) Qđ in dubio presumitur: nisi essent eque principaliter obligati: vt duo rei: ꝛ duo tutores: qꝛ tunc simpliciter soluendo totalẽ actionem: que ambos ligat dissoluit secundum Ang. hic.

Sed ꝛ id qđ ꝛc. Casus. Nõ solũ sicut dictũ est obligationes cõtracte verbis põt per accepti. dissol. ꝛ id qđ ex aliqua alia causa debet põt in stipulatiõe deduci: ꝛ per acceptilationẽ potest dissolui: ꝛ hoc dicit.

g Ex alia causa. sc3 ꝙ verbis.

h Dissolui. s. ipsum debitũ. Et no. mirabilẽ proditionẽ. Nã cũ nõ pateret cõtractus ali⁹ tolli suo cõtrario actu. s. p acceptilationẽ decipit et ducit in quendã nõ prorsus contrariũ actũ: vt in stipulationẽ qđ est obligatoriũ: et sic fit nouatio indistincte iure isto. vt. j. e. ꝭ. preterea: ꝛ. ff. de act. ꝛ ob. obligationũ fere. ꝭ. fi. et ipsa stipulatio patit se tolli per acceptilationẽ. vt hic dicitur.

i Recte soluit. s. volẽte creditore. Sed nũquid eo inuito debiti pars solui? Rñ. aut cõfitet de toto debitor et tũc non põt soluere nisi totũ: vt. ff. de vsu. tutor. ꝭ. lucius. q est huic cõtra. nisi volẽti creditori. vt hic dicitur. Aut diffitet: ꝛ tũc pars cõfessa ta tñ recipiet ab inuito. vt. ff. si cer. pet. qdã estimauerũt et hoc etiã casu põt intelligi qđ hic dicit.
✱ Hec glo. cõmuniter approbatur. Syl.

k Ita cõposita est. i. his verbis q sequunt quicqd te. ꝛc. Et not. ꝙ nõ põt sic legi qn aliqua verba sint hic superflua. Ité nũqd vnũ solũ ex his duob⁹: ꝛ sc3 dare vel facere sufficit sc3 dare cũ solũ qđ erat dandũ in hac stipulatiõe deducitur: vt. j. ibi tantã pecuniã ꝛc. Rñ. sic. argu. ã. de verbo. obliga. ꝭ. sed hec solennia. ꝛ. C. de dona. l. fi.

✱ Ité per acceptilationem. Casus satis esset qđ figuraret literaliter qꝛ stat in declaratiõe terminorũ tamẽ in vno videbatur dubitãdũ valde quare acceptilatio nõ tolleret alĩs obligationes sicut tollit eas q̃ verbis ꝯcte sunt et rõ affirmatiua posita hic nõ rñdet huic obiectioni qꝛ bene fateor ꝙ eodẽ vinculo dissolui naturalissimũ sit sed ꝙ volũtas tollendi obligationem deducta in acceptilationẽ non tollat alĩs obligationes hoc videbat absonũ ꝛ licet videatur esse de iure ciuili ꝛ ideo nõ tollere obligationes de iure gentium hoc est falsum quia quãuis forma sit de iure ciuili tamen cõsensus q in ea est: est de iure gentium qꝛ cõtinet pactum ꝛ conuentionẽ quo nõ obstante hoc decidit qđ vides in tex. sed dic vt dicit glo. in ver. cetere que tangit hanc difficultatẽ licet non ita late qđ verũ est ꝙ non tollit iure acceptilationis sed bene iure pacti ꝛ conuentionis in ea contente. Syl.

† Alias ἔχεις λαβὼν δηνάρια, ἔχω λαβών. id est, tot denarios acceptos habes: acceptos habeo.

† Hec glo. Accur. non est, q ne elementa quidẽ greca nouit. vt not. ã. de empt. ꝛ vẽd. ꝭ. itẽ pciũ. in glo. his verb.

Acceptilatio non tollit obligatiões iurisgentiũ.

‡ At qđ si ea acceptilatio excedat summã quingentorum aureorum an insinuationẽ desyderet et requirere ait hic Jo. Plate. ex snia Ang. Perus. l. si acceptolatũ. ꝭ. inter. ff. de acceptil. qa cũ acceptilatio psũptiue innuat pecuniã nõ numeratã, cõficit liberatio gratuita, id est donatiõis causa facta vtrum aũt ea p procuratorem fieri possit, dic qđ sic s3 Bar. i. l. iĳ. ff. de accept. Acceptilatio inutilis ratione rei h3 vim pacti: sec⁹ est si inutilis ratiõe ꝯceptiõis inepte.

Per acceptilationẽ tollit obligatio verbis cõtracta. Alię autẽ possunt in stipulationẽ deduci p aqlianã stipulationẽ: ꝛ demũ p acceptilationẽ in totũ, vel pro parte tolli cuiuscũqꝫ formę vel materię existant. h. d. Ang. Are. 539

Item per acceptilationẽ tollitur obligatio. Est aũt acceptilatio imaginaria[a] solutio. Nõ enim ex verborũ obligatiõe titio debetur, id si velit Titi⁹ remittere poterit sic fieri: vt patiatur[b] hęc verba debitorẽ dicere: qđ ego promisi tibi, habes ne acceptũ: ꝛ titius respõdeat, habeo. Sed etiã grece[c] põt fieri acceptilatio: dummõ sic fiat, vt latinis vbis solet exigi. ὅπερ ὑπεσχέτην σοὶ ἔχεις πρόσδεκτον, ἔχω. † Quo genere (vt diximus[d]) tantum hę soluunt obligatiões, quę ex verbis cõsistunt, non etiã cetere[e]. Consentaneum[f] enim visum est, verbis factã obligationẽ alĳs posse verbis dissolui. Sed et id, quod ex alia[g] causa debetur, potest in stipulationem deduci, ꝛ per acceptilationem dissolui[h]. Sicut autem quod debetur pro parte, recte soluitur[i]: ita in parte debiti ‡ acceptilatio fieri potest. Est autẽ prodita stipulatio, que vulgo aquiliana appellatur, per quã contingit vt omniũ rerũ obligatio in stipulatũ deducat: et ea per acceptilationẽ tollat. Stipulatio enim aquiliana renouat oẽs obligatiões, ꝛ a gallo aquilio ita[k] cõposita est. Quicqd te mihi ex quacunqꝫ causa dare[l] facere oportet, vel oportebit presens in diemue, aut sub cõditione, quarũcunqꝫ rerũ mihi tecũ actio[m] est: queqꝫ abs te petitio[n], vel aduersus te persecutio est vel erit: quodqꝫ tu meum habes, tenes, possides possideres, ue[o], doloue malo fecisti, quominus possideas, quanticunqꝫ earũ rerũ res[p] erit: tantã pecuniã dari stipulat⁹[q] est Aul⁹ augerius, spopõdit Numerius negidi⁹. Itẽ ex diuerso Numerius negidius interrogauit Aulũ augeriũ quicqd tibi hodierno die p aquilianã stipulationem spopõdi, id ne omne habes acceptũ: rñdit Aul⁹ augerius, habeo acceptumqꝫ tuli.

Solutio pticularis an credire inuito possit fieri. Persecutio ꝯtinet actionẽ et petitionẽ. Actio realis põt in stipulationem deduci.

Interuentu noue persone olim fiebat nouatio: etiam si a pupillo stipuler, qđ ali⁹ mihi debet, non autem a seruo: hodie vero nõ presumitur nouatio, nisi expresse bocagatur. Aretinus. 540

Preterea[r] noua-

a Item imaginaria. i. ficta: sic. ff. de reg. iur. l. imaginaria.
✱ Hec interpretatio vera est. Syl.
Vel dꝛ Imaginaria. i. per momẽtũ duratura: sic in aut. quo oportet epis. ꝭ. j. ꝛ in psal. In imagine pertransibit homo ꝛc. Additio Ipsa acceptilatio tñ habet p solutiõe: vt. l. si ex pluribus. ff. de accepti. vt in simili etiã dicim⁹ de iuramento qđ habet loco solutionis inter deferentẽ ꝛ iurantẽ. nõ tamẽ etiam est ppꝛie solutio: vt. l. duobus. ꝭ. j. ꝛ ibi glo. ꝛ doct. ff. de iureiu. Ang.

b Vt patiatur. Et etiã respondeat ei: vt sequit. j. e. ꝭ. est aũt. in fi. ꝭ. nã sola patientia non prodest. Accur.

c Sed etiã grece. non solũ latinis: sed etiam grecis verbis: dum tamẽ aptis ad hoc vt sequitur: ꝛ facit. ã. de verbo. obli. ꝭ. vtrum: ꝛ. ff. de verb. obli. l. j. ꝭ. fin. Unde † verba greca in textu posita sunt huic proposito apta: si recte exponãtur. Sunt autem talia Oper yposchetin si echis prosdecton: echo. Et sic intelligunt Oper yposchetin si. id est qđ promisi tibi: echis prosdecton: id est habes acceptum: ꝛ respondeatur echo. i. habeo.

d Ut diximus. ã. eo. ꝭ. ibi qđ enim ex verborum ꝛc.

e Cetere: scilicet que sunt de iure gen. cũ acceptilatio q est ciuilis act⁹ vt. ff. de reg. iur. actus non possit iura gen. tollere: vt. ã. de legi. agna. tu. ꝭ. fi. q sunt vetustiora ꝛ firmiora: vt. ã. de re. di. ꝭ. singulorũ. Sed nũqd alĩs obligatiões iuris ciuilis tollet acceptilatio: vt literarũ ꝛ emphi. ꝛ similes. vt diximus. ã. de iure natu. gẽ. ꝛ ciui. ꝭ. ius aũt. Rñ. non cũ solã obligationẽ verbis inductã tollat: vt hic dꝛ. Sed certe licet nõ possint tolli iure acceptilationis. s. obligatio iurisgentiũ ꝛ alie ciuiles: tñ põt iure pacti ẽt acceptilatiõe facta sm Jo. vt. ff. de rescin. vend. empt. ꝛ l. cum emptor. Qđ gñaliter etiã dicebat. M. ꝙ vbicũqꝫ fieret acceptilatio inutilis ꝙ habeat vim pacti. ꝛ facit p eo. ff. de pac. sed si vn⁹. ꝭ. pen. vbi de hoc. At. B. totũ cõtrariũ. vt p eo. ff. de accept. an ideo vtilis. j. rñ. ꝛ. ff. de cõsti. pe. l. j. cũ q. Sed nos dicimus idẽ qđ. M. vbi fuit inutilis ratiõe rei: vt dictũ est. Itẽ idẽ qđ Bulg. vbi est inutilis ratiõe cõceptiõis: ꝛ facit p nobis acceptila. si acceptilatum.
✱ Et est ratio qꝛ defectus forme circũscribit ꝯsensum secus in defectu materie. Syl. ‡ vide hic. Bald. Additio. Et est rõ diuersitatis qꝛ minus est peccatũ qđ non puenit ex propria culpa: vt in primo casu: ꝙ qđ prouenit ex propria culpa vt in secundo casu. Jo. fab.

f Consentaneũ. ꝛ facit ad hoc. j. e. ꝭ. fi. ꝛ. ff. de reg. iu. nihil est tã. et. C. qñ li. ab emp. dis. l. ĳ. ꝛ. ff. de pac. ab emptione.

l Dare. Ubi deb. t dñium transferre: vt. j. de actio. ꝭ. sic itaqꝫ. et. ff. de verbo. obli. l. vbi autem non apparet. ꝭ. fina.
m Actio. In personã: at petitio in rem persecutio vtrũqꝫ continet: vt ff. de actio. ꝛ obli. actio in personam.
n Petitio. In rem.
o Ue. pro vel.
p Res. Id est estimatio.
q Stipulatus. Nunc mutat personas. secunda enim transit ad tertiam. Et not. ꝙ etiam realis actio deducitur in stipulationem facta rei estimatione: et ita ipsa pecunia siue rei estimatio deducitur in stipulationem ꝛ in acceptilationẽ. Nã ipsa res non põt: cũ nemo rem suã possit stipulari sibi dari: vt. ã. de inutil. stipul. ꝭ. ĳ. Sed quomodo deducã estimationẽ cũ non debeatur? Rñ. Imo quasi debita est: liberatur eñ exceptione quasi a rei vẽdicatione: si prestat estimationẽ: vt. ff. de rei vendi. eius rei. ꝛ. l. seq. Si aũt ipsam rẽ in acceptilationẽ deducã: valet iure pacti sm B. vt diximus. ã. eo. ꝭ. quo genere. Accur. floren.
Additio. Tu dic ꝙ q̃uis actio realis nec obligationẽ: nec officium iudicis presupponat: presupponit tñ quãdam equitatẽ ex qua datur actio: ꝛ illa equitas nouatur per acceptilationem. Angelus.
✱ Preterea nouatione. Casus nõ figuratur nisi literaliter quia ponit tantũ declarationem terminorũ. Item quia est. l. corrigens que habetur pro ratione dubitandi: ratio autem decidẽdi ponitur hic per Justi. ad tollendas difficultates que apud antiquos oriebantur. Nota quod promissio eius quod alius debebat ipso iure obligat promittentem. Item ꝙ ex inutili obligatione fit nouatio antique obligationis efficacis. Item ꝙ si secunda obligatio est penitus nulla prima non nouatur. Item quod obligatio conditionalis ita demum nouat primam conditione existente. Item ꝙ hodie non fit nouatio nisi expresse. Syl.
r Preterea. Non solum solutione: sed acceptilatione: vt dictum est supra.
✱ Et quia docto. passim dicere solent ꝙ naturalis obligatio tollitur per ius ciuile in hoc casu: scilicet per stipulationem: aduerte quia non intelligunt quod naturalis obligatio non tollitur per ius ciuile. s. per solennem stipulationẽ nã considerandũ est ꝙ et si naturalis obligatio transfundatur in stipulationem vel tollatur stipulatione tñ ius ciuile

ciuile vel solẽnis stipulatio non tollit obligationẽ naturalẽ: a iure. eñ ciuili tolli non põt. l. has obligatiões. de cap. dimi. sed tollitur vinculũ naturale ex alio naturali aliqđ inest ipsi stipulationi qꝛ in stipulatione est cõuentio ꝛ quelibet cõnuẽtio h3 vinculum naturale. l. j. ff. de pac. itaqꝫ ius ciuile nõ tollit ius naturale qꝛ stipulatio inquantum est solẽnis cõtract⁹ a iure ciuili introduct⁹ non tollit ius naturale sed inquãtũ est cõnuẽtio que ab eodẽ iure naturali h3 vinculũ ꝛ ideo ius naturale tollit ius naturale non ciuile ꝛ ita declares. Syl.

a Nouatiõe. Si fiat per stipulationẽ: vt subĳcit: siue per iudiciũ: vt si alius nomine meo iudiciũ suscipiat animo nouãdi: vt. ff. de solutio. et. ff. de in rem ver. si pro patre. ꝛ. ff. de verbo. obli. scire debem⁹. in fi. j. respon.
b Noue persone. etiam hoc nõ agit: vt fiat nouatio iure isto. hodie cõtra: vt. j. eo. ꝭ. sed cum.
c A pupillo. Qui naturaliter tenet: vt. ff. de nouatio. l. j. in fi. si est maior infante. alias nec naturaliter: vt. ff. de actio. ꝛ obliga. l. pupillus.
✱ Et est ratio quia qñ sequens obligatio est penitus nulla ideo nõ põt habere locũ nouatio qꝛ cessat subiectum in qđ prior obligatio transfundatur. Syl.
d Nulla est. Sed nũ quid restituit creditor in priorẽ debitorẽ. Quidã dicunt ꝙ sic: vt. C. de repu. l. j. ꝭ. j. ꝛ. ff. de fideius. l. si Titius. ꝭ. huic. q est cõtra. ꝛ qđ hic dꝛ res amittitur: scilicet iure cõmuni: sed non per restitutionem: vt dictũ est alĳ vt Pla. dicunt hãc in impubere quasi stulte acceperit hic creditor tã paruulã illã: in pubere loq. Uel verius refert an minor iuuetur: vt nõ teneatur per beneficiũ restitutionis: ꝛ tunc etiam restituitur creditor in veterem creditorẽ: vt ibi. An vero non restituatur: qꝛ non est necesse: cum tantũ naturaliter sit obligatus. (j) vt. ff. de noua. l. j. in fi. ꝛ tũc nec creditor restituit: vt hic: nec etiam tunc qñ dolo creditoris minor fuit obligatus: vt. ff. de fideiu. si titius. ꝭ. fi. († vñ huic doloso nõ succurritur: qꝛ frustra legis auxiliũ innocat qui cõmittit in legẽ vt. ff. de mino. l. auxilium. in fi. ꝛ. l. si ex cã. ꝭ. nũc videndũ: et ad velleianũ: si decipiendi.) Qđ etiã in muliere distinguit. nã restituit in primũ debitorẽ actio ea subducta per velleianum: vt. C. ad velleia si mulier nisi fuerit dolo inducta: vt. ff. ad velleia. quidã: ꝛ dicta. l. si Titius. in fi. At sec⁹ esset vbi nulla esset scđa obligatio: vt i seruo subĳcit: qui nõ põt etiã naturaliter teneri fideiubẽdo vel intercedẽdo quoquo modo: vt. ff. de fideius. seruus inscio. ꝛ. l. seq. Idẽ etiã in infante dicam. qui secũdo se obligauerit. Nã cum nulla sit non tollitur prima: cum non habeat in quẽ transeat. Quidã tñ dixerunt naturaliter seruũ teneri: etiã fideiubẽdo: qđ falsum est: ꝛ ã nec aliter tenet: nisi naturaliter: cuius occasione dñs tenet de peculio: at hic non tenetur: vt. ff. de pecu. l. iĳ. ꝭ. si filius. ꝛ facit ad hunc. ꝭ. ff. de fideiu. si titius. ꝭ. huic similis.
✱ Et hec glo. cõiter approbat sm Christo. hic qđ intellige vt nõ obliget naturaliter quo ad effect⁹ naturalis obligatiõis: sed quo ad ipas obligationes essentialiter obligat qꝛ inspecto iure naturali est liber et habet consensum. l. quidam. ff. de pac. Syl.
Non idẽ iuris. Casus. Supra dictũ est ꝙ si credi. stipulatus fuerit a pupillo id qđ debitor pupilli sibi debet tollit obligatio ipsi⁹ debitoris. Sed scire debes ꝙ non idem iuris est si creditor stipulatur a seruo alicuius animo nouãdi illud qđ debitor sibi debet: cũ eñ scđa obligatio nulla sit ipo iure neqꝫ naturali neqꝫ ciuili pꝫde remanet prior debitor obligat⁹ ac si non esset aliqua nouatio facta. verbi gratia. Ubi eñ per scđam obligationẽ debet tolli prima: oportet ꝙ scđa sit aliqua puta naturalis vel ciuilis.
e Non idem. Sed que est ratio diuersitatis inter hunc. ꝭ. ꝛ superius responsum? Respon. quia ibi saltem naturalis obligatio fuit: hic nulla in seruo: vt ibi diximus Item hoc ideo: quia pupillus potuit obligari naturaliter ꝛ ciuiliter cum authoritate tutoris: ꝛ per eum. s. creditorem stetit: quare sibi imputet. Unde prior actio tollitur: ꝛ posterior non manet. Seruus autem nullius authoritate potest obligari ciuiliter: ideoqꝫ nõ imputat. s. creditori: vnde etiam actio prior durat. Additio Dic ꝙ seruus nõ põt esse fideiussor alicuius: nisi ex cã peculiari. vt. l. iĳ. ꝭ. filiussa. ff. de pecu. Ange.
f Stipulatus. Id est interrogatus. Stipulor enim. i. interrogo sm Priscianũ: sic accipitur. ff. de condi. inde. si non sortem. ꝭ. si decem.
✱ Hec expositio non est necessaria cũ possit referri ad interrogantem proprie et vi. que posui. ã. de ver. ob. ꝭ. j. in glo. in ver. stipulantium. Syl.
g Nouatio fit. Nota hic tria iura circa nouationẽ. Antiquissima: vbi etiam si nihil non interueniret: fiebat tamẽ nouatio. vt. ff. de act. ꝛ oblig. obligationũ fere. ꝭ. fin. Itẽ ‡ noua: vbi nouatio presumptiue fiebat quoties noui quid interueniret: ꝛ semper intelligebatur hoc agi. vt hic. et. ff. de noua. l. si. Item tertia qñ hoc expressum diceret: vt. C. de noua. l. si. Uel dic tñ ꝛ verius duo esse. Primo fiebat si hoc agebatur expsse vel tacite. vt. ff. e. l. iĳ. ꝛ nouo iure si id exprimatur vt. j. ꝭ. prori. ꝛ in. d. l. obligationũ fere. Nouũ interueniebat sc3 stipulatio penalis: et facit ad B. ã. qui. mod. testa. infirmẽ. ꝭ. j. ꝛ. ff. de re indi. l. iiĳ. ꝭ. si ex conuentione. ꝛ. ꝭ. sed ꝛ si pignora.
✱ Dic ꝙ tria sunt iura in hac materia considerãda sm primã opi. que cõmuniter approbatur sm Christo. hic. Syl.

† Que est poris obligatiõis in aliã transmutatio vt prior pimatur et noua cõstituat. l. j. ff. de noua. † Hec interpositio Accurs. nõ est. Seru⁹ nõ põt obligari fideiubendo.

tione[a] † tollit obligatio: veluti si id, qđ tibi seius debebat a titio dari stipulat⁹ sis. Nã interuentu noue[b] persone noua nascitur obligatio, ꝛ prima tollit trãslata in posteriorẽ: Adeo vt interdũ, l3 posterior stipulatio inutilis sit: tñ pria nouationis iure tollit: veluti si id qđ tu titio debes, a pupillo[c] sine tutoris authoritate stipulat⁹ fuerit: q casu res amittit. Nã ꝛ prior debitor liberat, ꝛ posterior obligatio nulla ẽ[d]. Nõ[e] idẽ iuris est, si a suo qs fuerit stipulat⁹: nã tũc prior perinde obligat⁹ manet, ac si postea null⁹ stipulatus[f] fuisset. Sed si eadẽ psona sit, a qua postea stipuleris, ita demũ nouatio[g] fit, si quid in posteriori stipulatione noui sit: ‡ forte si conditio, aut dies, aut fideiussor adĳciat: aut detrahat. Qđ[h] autẽ diximus, si cõditio adĳciatur, nouationẽ fieri: sic intelligi oportet, vt ita dicam⁹ factam nouationẽ, si conditio extiterit: alioquin si defecerit, durat prior obligatio. Sed cũ hoc quidem inter veteres constabat, tũc fieri nouationẽ: cum nouandi[i] animo in secundã obligationẽ itũ fuerat: per hoc aũt dubiũ erat, qñ nouandi[k] animo videret hoc fieri: ꝛ quasdã de hoc presumptiões alĳ in alĳs casib⁹ introducebãt[l]. Ideo nostra pcessit cõstitutio[m], q apertissime diffiniuit, tunc solum nouationẽ prioris obligatiõis fieri, quoties hoc ipsum inter cõtrahẽtes expressum fuerit: ꝙ propter nouationẽ prioris obligatiõis cõuenerũt. Alioquin manere ꝛ pristinã obligationẽ, ꝛ secundã ei accedere[n], vt maneat ex vtraqꝫ cã obligatio sm nostre constitutiõis diffinitionem, quam licet ex ipsius lectione apertius cognoscere.

Cõtractus qui cõsensu cõtrahitur, cõtrario consensu re nõ secuta dissoluitur. Are. 541

Hoc amplius hę obligatiões, que cõsensu[o] contrahunt contraria voluntate dissoluũtur. Nam si titius ꝛ seius inter se consenserint, vt fundum tusculanũ emptũ seius haberet centum aureis: deinde re nõdũ secuta. id est. neqꝫ pcio soluto neqꝫ[p] fundo tradito placuerit inter eos vt discede-

Stipulor significat iterrogo. Nouatio triplici in re fit.

‡ Bald. hic ait ex Cyn. nouum ius circa materiã nouatuũ nihil immutasse, nisi qꝛ olim facili⁹ fiebat. quãuis glo. hic velit, qđ semp exprimat nouationes fieri. aliter nõ psumi facta: qđ idẽ iprobat ex Cy. l. fi. C. eodẽ titul.

‡ Añ doc. colligunt triplicẽ eẽ nouationẽ, qđ aliquid noui superueniat: nẽpe vt qdã ppria sit, vt cũ por perimit obligatio, ꝛ in aliũ transfundit. vt tot. tit. de noua. deinde cum nõ prior pimitur, sed ipi pori noua qlitas adducit et B ipropa nouatio dicitur, qualis est ea, q p litiscõtestatiõe ont: Nã litiscõtestatiõe q prius fuit obligatio tẽporalis, quasi noua qlitate adiecta pꝑpetua efficit: ꝛ de q loqtur. l. j. C. de indi. ꝛ. l. aliã. ff. de nouat. Est ꝛ tertia, q dicit noue actionis cumulatio vt ea q fit p sententiã: Que postrema an recte adĳciat vide hic apđ Por. ex Pet. a bella. Per.

Additio Et no. ꝙ casu olim verbis expressis insurgebat tacita cõiectura nouatiõis hodie nõ corriguntur: qꝛ in illis fit nouatio saltẽ ope exceptionis. Ange.

h Qđ autẽ. facit. ff. de noua. l. quoties. Sed cum. Casus. Supra dictũ est ꝙ nouatio fit interuẽtu noue persone vel etiã eiusdẽ dũmodo fiat per diei vel cõditionis adiectionẽ vel subiectionẽ: sed scire debes ꝙ apud antiquos hoc verũ erat ꝙ his modis fiebat nouatio: dum tamẽ animo nouãdi fieret: ꝛ itaqꝫ sepe diuerse presumptiones inducebant ad pbãdũ ꝙ animo nouãdi fieret: vñ super hoc apud antiquos magna fuit altercatio: ꝛ propter hoc di. dñs Justi. fecimus quandam cõstitutionẽ ad huiusmodi altercationes tollendas in qua cauet qđ tũc demũ intelligat fieri nouatio interuẽtu noue psone vel etiã eiusdẽ persone vt dictũ est: qñ hoc expresse actũ est inter cõtrahẽtes, ꝙ ppter nouationẽ prioris obligatiõis hoc fiat: alioquin si hoc nõ fuerit expsse actum nõ intelligitur fieri nouatio interuentu noue persone: sed accedit secunda obligatio prime ꝛ manet vtraqꝫ obligatio.
i Cum nouandi. expresse vel tacite.
k Quando nouandi: scilicet tacite.
l Introducebant: ꝛ alĳ in alĳs. vt qꝛ forte aliqđ noui in obligatiõe erat adiectum. vt. ã. eo. ꝭ. sed si eadem.
m Constitutio. vt. C. de noua. l. si. Accur.
n Accedere. fit tñ. exactio tñ semel de eod. vt. ff. de reg. iu. bõa fides.
✱ Hoc amplius ꝛc. Casus nõ expedit figurare in regula naturali que habet qđ eodem vinculo dissoluitur quid quo colligatum est. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. intellige ergo tex. re integra qꝛ tunc nudus consensus non reuocaret traditionem secutam vel pretium solutum sed necessaria est retrotraditio tantum, eñ destruit contrarius consensus quantum primo edificatum erat a contrario consensu. vt dicit glo. Syl.
o Hoc amplius. Que cõsensu. s. solo. Sed q sunt he? Rñ. numerantur. ã. de obli. ex consensu. Itẽ in quibusdã ex maleficio. vt nudo consensu etiã tollant ipso iure. vt iniuriaꝝ. itẽ furti ꝛ similes. vt. ff. de pac. si tibi. ꝛ. ꝭ. quedã actiões (j) alie non ipso iure tolluntur consensu. s. pacto de non petendo: sed per exceptionẽ. vt. ff. de pactis. l. si vnus. ꝭ. pactus. Additio. (j) Hoc verũ intellige quo ad pꝫiudiciũ partis non fisci vel reipu. sicut ecõtra princeps faciẽdo gratiã malefactori nõ tollit ius pene quesite parti. Ange.
p Neqꝫ ptio soluto. Sed quid si partem pretĳ soluat? Rñ. nõ est res integra: ꝛ ideo nõ receditur nudo cõsensu: sed ita demum si hincinde

Obligatio tã naturalis q̃ ciuilis ipso iure multis modis tollitur.

✠ Et de his tribus scilȝ volũtaria q ppria est et necessaria nouatione quã p litisc. ⁊ iniam dicũt emanare doct. vide. s. §. preterea vers. sed si eadeȝ perso.

Obligatio ciuilis sola quãq tollit: ⁊ cõtra quandoq natu ralis tm̃.

✠ Et adde q̃ creditor reddens instrumentuȝ videt tacitũ pactũ de nõ petendo inire: ⁊ ideo solã naturale obl. tolli. l. labeo. la. ij. ff. de pac. at secus in pignorȝ redditiõe p q̃ nõ videt remissũ debitũ. ⁊ rõ differentie est qm̃ instrumenti redditio nullaȝ aliã vtilitateȝ affert q̃ dbiti remissionẽ: cõtra vero pignoris redditio. De quare vide per Bart. in. l. itẽ q̃ ⁊. d. l. labeo. ff. de pact. aut h̃ per Porc.

† Dic q̃ ista glo. nõ fuit necessaria: q̃ imparator nõ dicit q̃ in isto titulo sit de oibus maleficiis tractaturus sed in isto li. Ang.

Iniuria q̃liter fit.

✠ Nota hãc gl. q̃ vult iniuriã verbale dici maleficiũ ⁊ concord. glo. in l. ex maleficio. ff. d̃ acr. q̃ videt pugnare cũ decisiõe Bar. in. l. aut facto. ff. de penis de q̃ re vide h̃ Bal.

facta sit retro traditio. vt. C. qñ liceat ab emptio. di. l. j. ⁊ ff. de pac. l. ab emptione: ⁊ est ratio vtrobiq. Quia nil est tam conueniens naturali equitati q̃ eode genere quodq dissolui quo ligatum est. vt. ff. de reg. iur. nihil. Accur.

a ❡ Dictum est. s. e. §. Et no. in fi. hui⁹ ti. xij. esse modos per quos tollitur obligatio tã ciuilis q̃ naturalis ipso iure vt nulle maneant reliquie. Per solutionẽ. vt. s. e. in pn. Itẽ p acceptillationem: vt. s. e. §. itẽ per acceptilationẽ. itẽ per nouationẽ voluntariã. vt. s. e. §. preterea. ⁊. s. pxi. §. Itẽ p nouationeȝ necessariã. vt per sniam ⁊ ɔtestationem litis: ✠ vt si ali⁹ meo noie subeat p me iudiciũ aio nouãdi ⁊ liberãdi me. vt. ff. de noua. l. delegare. §. i. ⁊. l. aliã. Itẽ p cõpẽsationẽ. vt. j. de ac. §. pe. ⁊ §. in bone fidei. Itẽ p delegationẽ: vt. ff. de noua. l. delegare. j. rñ. Item per cõfusionẽ debiti. vt. ff. de fideius. l. si debitor creditori. j. Item p obligationem ɔsignationem ⁊ depositionẽ. vt. C. de so. l. obsignatione: ⁊ ẽt ipso iure. vt. ff. depo. l. j. §. si pecunia. in fi. §. itẽ per interitũ speciei. vt. ff. de ver. ob. l. si ex legati. Itẽ maleficio suo mora non precedente: vt p constitutionẽ: si quis in tantã. Vel p edictũ diui marci. vt C. vñ vi. l. si quis in tantã. ⁊ ff. q̃d me. cã. l. extat. ⁊ ff. ad. l. iul. de vi. pri. l. pe. Item nudo cõsensu qñq vt in hoc. §. Itẽ nudo pacto: vt in maleficijs. Sed ⁊ alijs modis tollit nõ vtraq. s. ciuilis ⁊ naturalis: sed interdũ ciuilis tm̃: ⁊ remanet naturalis: vt p sniam. vt. ff. de ɔdic. inde. l. iulianus. Itẽ remanet ciuilis ⁊ tollit naturalis: vt p pactũ: ⁊ chirographi reditionem ✠: ⁊ iusiurãdum. vt. ff. de sol. l. stichũ. §. naturalis. Ipsa etiã ciuilis sic elidit: vt non habeat vigorẽ. j. de excep. §. preterea. Item sunt ⁊ alij modi quibus tollitur obligatio per exceptionem quos habemus. j. de excep. per totum. Accur.

Additio (1). Intellige factã congruo loco ⁊ tempore: ⁊ sola sufficit in iudicio. idem extra iudicium si res sit immobilis: alias secus q̃ requiritur consignatio ⁊ depositio. Ang. Aretinus.

retur ab ea emptione ⁊ vẽditiõe, inuicẽ liberãtur: idẽ est in conductiõe ⁊ locatiõe ⁊ in oibus cõtractibus, q ex cõsensu descendũt sicut iam dictum[a].

❡ Incipit liber Quartus.

❡ De obligatiõib⁹ q̃ ex delicto nascuntur. Titulus. primus.

❡ Ois obligatio ex delicto nascitur ex re: id est maleficio. h. d. Are.

Cum sit expositũ superiori libro de obligationib⁹ ex ɔtractu,[b] ⁊ ex q̃si[c] ɔctu sequit, vt de obligationib⁹ ex maleficio[d] ⁊ quasi ex maleficio despiciamus. Sed ille[e] quidẽ (vt suo loco tradidimus) in quatuor genera diuidunt:[f] he[g] vero vni⁹ g̃nis sunt. nã oẽs ex re nascunt. i. ex ipso maleficio: veluti ex furto, rapina, aut damno, aut iniuria[h].

❡ De obligationibus que ex delicto nascuntur. ❡ Hanc cõtinua. vt in prin. huius ti. continet. Dictũ est. s. de obligationib⁹ ex contractu. ⁊ ex quasi ɔtractu: verũ q̃ est reperire obligationes que sunt ex delicto ⁊ ex quasi delicto: ideo videndũ est de ipsis. Sed q̃ obligationes ex delicto sunt maiores ⁊ generaliores: ideo de ipsis pri⁹ videndũ est.

Cum sit. ❡ Totus iste ti. in nouem partes diuidit. Primo continuat istũ librũ ad librum precedentẽ. Secũdo ponit diffinitionẽ: allusionẽ: ⁊ diuisionẽ furti. ibi (Furtũ est contractatio.) Tertio ponit duo g̃na furtorũ eorũ penã annectendo. ibi. (Manifestũ est.) Quarto in quib⁹ rebus fiat furtũ: ⁊ qñ fur excuset. ibi (Furtũ aũt fiat.) Quinto qñ quis p̃stat opẽ ibi. (Interdum furti.) Sexto qñ illi qui sunt in ptãte alterius dño vel patri furant ibi. (Si qui.) Septimo cui cõpetit actio furti. ibi (Furti aũt actio.) Octauo an impubes cõmittens furtũ teneat. ibi (in summa.) Ultimo ponit que sit vera pena furti manifesti.

b ❡ Ex ɔtractu. vt. s. de obli. ex ɔctu vsq ad ti. de obli. ex quasi ɔctu.

c ❡ Ex quasi contractu. vt. s. de oblig. que ex quasi contractu.

d ❡ Ex maleficio. Caue tibi: q̃ lȝ hic ɔmittat dicere de oibus his: † nõ tñ dicit in hoc titu. de his que sunt ex quasi maleficio: sed dic. vt. j. de obli. ex quasi malefi. Nec etiam de oibus que ex maleficio: sed de solo furto agitur in hoc ti. Sicut ⁊ alias rubrica est generalior q̃ sit text. vt ff. si cer. pet. ⁊ de cert. condi. ⁊. C. de reb. cred. ⁊ iureiur. Nam non dicit ibi de reb. cred. sed in seq. tit. post illum.

✠ Inepta est glos. quia nullibi hoc pollicetur imperator dicere. s. in hoc titulo. sed bene in sequentibus ⁊ hoc seruat. Syl.

Additio. No. q̃ nõ est incõueniens q̃ rubrica sit aliquãdo generalior tex. de quo dic vt dictum est supra in rub. prohemij. Ang.

e ❡ Sed ille. s. que sunt ex ɔctu. nõ autẽ repetit eas q̃ sunt ex q̃si ɔctu.

f ❡ Diuiduntur. s. re: verbis literis. ⁊ consensu. vt. s. de obli. §. finali.

g ❡ He. s. que sunt ex maleficio vel quasi.

h ❡ Iniuria. Sed nonne fit iniuria verbis ⁊ conuitio. vt. ff. de iniu. l. j. §. iniuria. Item literis infamatorijs. vt. ff. de iniur. l. lex cornelia. §. si quis libri. ⁊. j. de iniur. §. j. Sed certe: ⁊ tũc ex maleficio fit: ⁊ sic re fit: q̃ maleficiũ fit verbis ✠ vel literis: ⁊ sic hȝ locũ q̃d hic dr̃. Accur. Flo.

✠ Furtũ ⁊c. Casus in definitione ⁊ ethimologia non ponitur ⁊ notanda clara sunt ⁊ circa illud verbũ rei positũ in definitione essent videnda que ponit Caro. Romus in rub. ff. de oper. noui nunc. in princip. nume. xv. xxij. Syl.

i ❡ Furtum enim est ɔtractatio ⁊c. Et facit extra de elec. c. dudum. §. hec † exigitur in furto: et siue ea non sit furtum: licet volũtas vel alia verba vel scriptura interueniat. vt ff. eod. siquis vxori. §. si quis asinũ. ⁊. l. inficiẽdo. in prin. ⁊. l. j. §. sola. Quãdoq tñ sine contractatione: vt in charta rasa. vt ff. eo. qui tabula. §. fin. ⁊. l. siquis vxor. §. si quis asinum. Sed certe ibi contractatio intercessit: cum generaliter contractationem accipiam⁹: licet nõ fuerit ibi amotio. Accur.

† Hinc glo. Accur. incipit p̃cedens ipsi⁹ nõ est. Egi. Per.

❡ Hic ponitur diffinitio ⁊ allusio furti. Ang. Aretinus.

❡ Furtum est[i] est contractatio rei[k] fraudulosa[l] lucri faciendi gratia, vel[m] ipsi⁹ rei, vel ẽt vsus[n] eius, possessionisue[o], q̃d lege[p] naturali p̃hibitum est admittere. Furtũ autẽ vel a furuo. i. nigro dictũ est: q̃[q] clam ⁊ obscure fit: ⁊ plerũq nocte: vel a fraude, vel a ferẽdo. i. auferẽdo[r] vel a greco[s] sermone quo fures φωρες appellãtur.

❡ Hic ponunt duo genera furtorũ. Et fur dicit manifest⁹ qui cũ furto inuent⁹ est, vel in loco priuato, vel publico anteq̃ perueniat ad locũ destinatum p̃ reditu: ⁊ ex hoc facile cognoscitur fur nõ manifestus. Are.

❡ Furtorum autem duo sunt genera: manifestum. et non manifestum. ❡ Nam cõceptum ⁊ oblatũ

k ❡ Rei. subaudi mobilis. Nã de immobili non potest fieri furtũ. vt. s. de vsuca. §. q̃d aũt. nisi in casu: vt in creta. Sed certe iam illa est mobilis. vt. ff. e. l. si crete. Item subaudi corporalis. naȝ de incorporalib⁹ nõ fit furtũ: cũ nec ɔtractatio in his esse possit. vt. ff. de acquir. rer. do. seruus. §. incorporalibus. Itẽ subaudi aliene. q̃ rei mee nõ facio furtũ in eo q̃d est meum: sed secus in communi. vt. ff. eo. si socius. (1) Idem ⁊ si est nullius vt hereditarie non fit furtum. vt. ff. eodẽ. l. hereditarie. ⁊ ideo dixi subaudi rei aliene.

Furari nõ possum rẽ mobilẽ corporalem ⁊ meam.

✠ Et idem in. l. j. ff. eo. vñ ⁊ Scyte hoc iure tantum vtẽtes nullũ crimen graui⁹ hoc duxerunt vt refert iustin⁹ lib. ij. De iure aũt diuino p̃hiberi, habes exo. ij. leuit. xix. ⁊ Deuter. v. ⁊ exod. q̃q. xxj. et vide gl. in l. j. §. ius naturale. ff. de inst. ⁊ iur.

Expositio greci.

† Hec glo. nõ est Acc.

✠ Declara totam hanc diffinitionem vt pulchre per Gandi. in tractatu. de malefi. in. c. de furibus. Syl.

Additio. Dic tamẽ q̃ licet socius possit committere furtum: tamen non presumitur: vt. l. merito. ff. pro socio. quod est verum: quando socius vtitur re ad eum vsum ad quem est destinata: vt. l. sabinus. ⁊. l. si edes. ff. communi diuidundo. Secus si aliter vteretur: ita quod aufertur socio commoditas partis sue: vt. d. l. sabinus. ita dixit Bar. in. d. l. si socius. Ange.

l ❡ Fraudulosa. Hoc ideo dicit: q̃ si credat sibi licere non facit furtum. j. titu. j. §. quia tamen. Item si credat dominum permissurum non facit furtum. j. eodem. §. placuit. In duobus tamen casibus videtur furtum fieri: etiam sine fraude furandi: vt in eo qui saccum pecunie surripuit. Nam etiam facci nomine furti tenetur: licet saccum non proposuerit furari: sed pecuniam: vt. ff. eodem qui saccum. Sed certe licet non principaliter: secũdario tamen voluit saccum surripere. Alius casus est: vt. ff. de condictio. ob causam. l. penulti. Item subaudi ad diffinitionem que fit inuito domino. nam eo volente non potest committi furtum: vt. j. eo. §. placuit.

m ❡ Uel ipsius rei. i. proprietatis ipsius rei.

n ❡ Usus. Et habes exemplum. j. eodem titulo. §. furtum autem fit. Sed qualiter quadruplicatur hic: Respon. vsus estimatio tantum quadruplicabitur: vt non plus extendatur pena quam delictum: vt C. de pen. l. sancimus. ⁊ facit. ff. eodem. l. vuulgaris. ⁊. l. si quid fur. j. respon. §. j. ⁊. §. ij. ⁊. l. verum est. Alij dicunt etiam ipsam proprietatem debere estimari: q̃ non potest separari vsus a proprietate: vt. ff. eodem qui iumenta. et. l. si vendidero. §. cum autem. Prima tamen verior est: vt nõt. in. l. ij. C. de seruis fugit.

Additio. Dic primam opinionem q̃ vsus tantum quadrupletur. tenet glos. in. l. ij. C. de seruis fugitiuis. ⁊ ibi Cynus ⁊ docto. ⁊ glos. in l. qui furtum. ff. de condi. furti. ⁊ istam opinio. sequitur Bartol. in. d. l. qui iuramenta. ff. eod. l. Angel.

o ❡ Possessionisue. Et hoc dico ipsam possessionem duplicari cum aliud sit precium rei aliud possessionis. vt. ff. vti posside. si duo. §. finali. ⁊ subaudi quod hoc fecerit animo lucrandi: alias non est furtum: vt. ff. eod. l. j. §. j. Accur.

p ❡ Lege naturali. i. diuina. vnde illud. Non facies furtum ⁊c. Item illud. Quod tibi non vis fieri alij ne feceris.

✠ Reprehendit Bartolus. ⁊ alij sequent. in. l. ex hoc iure. ff. de iustitia. ⁊ iure. tamen saluat fortu. in lege licentia. in. xxij. columna. ff. de pactis de quo vide. Decium. in. l. pennultima. versicu. prima conclusio est. C. de pactis Syl.

q ❡ Quod. id est quia.

r ❡ Auferendo. Quia fur aufert.

s ❡ A greco. phor. † grece dicit fur latine ⁊ phores. i. fures. Et epautophoro. i. manifestus fur. s. qui cum re deprehẽditur. ⁊ est indeclinabile. Nam apud grecos aduerbium est.

Liberã psona alij si acquirit.

† κλέπτης φανερός, legit h̃ Alc. lib. preter miss. ij. tit. de fur. tu vide apud eundem.

✠ Hinc nota q̃d abripiens fructũ e cãpo alterius lucrandi aio d̃ furto accusari possit ⁊ id cum fruct⁹ maturi sunt: nã si imaturi tenet de damno dato act. leg. Aql. ⁊ l. seru⁹ ferunum. §. oliuam. ff. ad l. aqliã. et l. naut. §. q̃cunq. ff. naut. caup. et. l. si fur. decerpserit. ff. d̃ vsufru. Nã dãnũ a fur to late distinguit: q̃ niã furtuȝ rei amotio est dãnũ ✠o rei destructio fm Bald. in. d. §. si oliuam et gl. c. j. de. l. Aquil. q̃s hic refert Joann. de Plat.

✠ Quod verũ est, si ipsi occlamatuȝ non fuerit: q̃m occlamatio i furẽ facta id efficit, vt fur deprehẽsus dicat secundũ Bald.

✠ Quis autẽ locus destinatus dicit: no. glo. in. l. quo destinando ait ff. eod. vt sit is ad quem destinauerat eo die puenire ac pmanere licȝ hec glo. videat cõtra. huic tñ nota locũ apprehẽsione ⁊ occlamatione furtũ manifestuȝ facere.

Magis. nõ est Accur.

✠ Furtorum autem. Casus in. §. diuidente ⁊ declarante furtorum species seu genera. ⁊ corrigente ⁊ seu magis exponente ius iam abrogatũ non est figurandus nisi literaliter ⁊ not. satis colliguntur ex summario. Syl.

a ❡ Furtorũ. Species scilicet casus.

b ❡ Apparebit: vt infra tit. §. cõceptum. ⁊. §. oblatum.

c ❡ Ab alio. per hoc videt infringi regulã per liberã personam nihil acquiri: vt. C. per quas personas not. acq. l. j. q̃d falsum est: q̃ magis ex delicto suo p prio q̃ alterius facto hoc euenit. ff. de vsuris. si qs solutiõi. §. si. et. ff. quod vi aut clam. l. prohibere. Et sunt hec vera nisi in casu. s. cum se occultauit ille cui fiebat. Nam licet fur visus fuerit: tamen est fur non manifestus: ✠ vt. ff. de fur. l. si quis in seruitute. §. ceterum.

d ❡ Deponere destinasset in tantũ fm. H. vt si vltra montes perferre destinasset ✠ tamẽ si deprehendatur ante: erit fur manifestus.

✠ Dic tamẽ q̃ in seq. casu quando. s. pertulit iam licet non dicatur manifestus fur: est tamen fur. et furti actione tenet quod tamẽ non p̃cederet in honesta persona. vt declarat Decius. in. l. qui accusare i. ij. col. C. d̃ edẽ. Syl.

e ❡ Nec manifestum. Scȝ q̃ ɔ̃riorũ eadem est disciplina: vt. s. de his qui sui vel alie. iur. sunt. §. l. et facit ad hunc. §. ff. eo. l. ij. iij. ⁊. iiij. v. ⁊. vj. ⁊. vij. viij.

f ❡ Conceptum. Testibus p̃sentib⁹. No. q̃ magis dr̃ notus ille qui p̃sentibus testibus in delicto deprehendit. facit. l. heredes palã. in prin. ff. de testibus. Ang.

g ❡ Cõstituta est. s. oli. Ac.

h ❡ Non fit. Imo fit: vt. ff. de ser. fugi. l. j. §. hoc autẽ. Sed illud est speciale in persona serui.

✠ Hec ✠a cessantib⁹ indicijs. nam his concurrentibus fit fm Bar. in. l. requirendi. C. de ser. fugi. Syl.

i ❡ Ex cõsequẽtia. Hec nõ est semp bõa ɔsequẽtia: vt sublata solennitate: ideo id tollat: q̃d cũ sollẽnitate fit: vt. s. de ver. obl. §. sȝ hic. ⁊. C. d̃ formulis. ⁊ i. pe. ac. sub. l. j. ⁊. ij. Accur.

k ❡ Pena manifesti. q̃ est de iure p̃torio: vt. j. de per pe. ⁊ tem. ac. §. j.

species[a] poti⁹ actionis sunt furto coherẽtes: q̃ genera furtorũ sicut inferi⁹ apparebit[b]. Manifestus fur q̃dẽ greci ἐπ' αὐτῷ φώρῳ † appellant: nec solũ is, qui in ipso furto deprehendit: sed etiã is, qui in eo loco deprehendit, quo furtũ fit: veluti, qui in domo furtũ fecit, et nondũ egressus ianuã, deprehensus fuerit: ⁊ q in olíueto oliuarũ, aut in vineto vuarũ furtum fecit: quãdiu ✠ in eo olíueto, aut vineto deprehensus fuerit. ❡ Imo vlterius furtũ manifestũ est extendendũ: q̃diu eã rem fur tenẽs visus, vel deprehensus fuerit: siue in publico, siue in priuato, vel a dño, vel ab alio[c] antequã eo peruenerit quo deferre vel deponere[d] destinasset. Sed si ptulit, quo destinauit, tã ⁊ si deprehendat cũ re furtiua, nõ est manifestus fur. Nec[e] manifestũ furtũ q̃d sit: ex his que diximus intelligit. nã q̃d manifestũ nõ est, id scilicet nec manifestũ est.

❡ Actiones furti cõcepti ⁊ furti oblati, ⁊ furti p̃hibiti, ⁊ furti non exhibiti recesserũt ab vsu. Et qui sciẽter rẽ furto subtractã recepit, ⁊ occultat, tenetur furti non manifesti. Ang. Areti.

❡ Conceptũ furtũ dicit, cũ apud aliquẽ testib⁹ presentibus[f] furtiua res quesita ⁊ inuenta sit. nã in eũ p̃prie actio cõstituta[g] est (quãuis fur nõ sit) que appellat concepti. ❡ Oblatũ furtũ dicitur, cũ res furtiua ab aliquo tibi oblata sit: eaq apud te ɔcepta sit: vtiq si ea mẽte tibi data fuerit, vt apud te potius, q̃ apud eũ, q dederit, cõciperetur nã tibi apud quẽ concepta sit, p̃pria aduersus eũ, q obtulit (quãuis fur nõ sit) cõstituta est actio, q̃ appellat oblati. ❡ Est etiam prohibiti furti actio aduersus eum, qui furtum querere testibus presentibus volentem prohibuerit. ❡ Preterea pœna ɔstituit edicto p̃toris per actionẽ furti, nõ exhibiti aduersus eũ, q furtiuã rem apud se quesitã ⁊ inuẽtam nõ exhibuit. Sed he actiones scȝ cõcepti ⁊ oblati, ⁊ furti p̃hibiti, necnõ furti nõ exhibiti in desuetudinẽ abierũt. Cũ eñ reqsitio rei furtiue hodie fm veterẽ obseruationẽ non

fit[h]: merito ex cõsequẽtia[i] etiã p̃fate actiones ab vsu cõi recesserũt. Cum manifestũ sit, q̃ oẽs qui sciẽtes rẽ furtiuã susceperint, ⁊ celauerint, furti nec manifesti obnoxij ✠ sunt. Pœna[k] manifesti furti quadrupli est: tã ex serui[l], q̃ ex liberi persona: nec manifesti[m] dupli[n].

❡ Cõtractatio rei aliene inuito dño furti actionẽ parit. Ang. are.

❡ Furtũ aũt fit, nõ solũ cũ quis intercipiẽdi cã rẽ alienã amouet: sed generaliter, cũ qs alienã rẽ inuito[o] domino cõtractat. Itaq siue creditor pignore, siue is, apud quẽ res deposita est, ea re vtatur: siue is, qui rem vtendã accepit, in aliũ vsum eã trãsferat, q̃ cui⁹ gratia ei data est. furtũ cõmittit. Ueluti si qs argentũ vtendũ acceperit, quasi amicos ad cœnã inuitaturus, ⁊ id peregre secum tulerit. Aut si quis equũ gestandi[p] causa cõmodatũ sibi, longius aliquo duxerit: q̃d veteres scripserũt de eo, qui in aciem equũ perduxisset[q].

❡ Cõtractans rẽ, quã cõtractare credit probabiliter dñi voluntate, furti nõ tenetur. Areti.

❡ Placuit tñ eos, q reb⁹ cõmodatis, aliter vterent, q̃ vtẽdas acceperint: ita furtũ cõmittere, si se intelligant[r] id inuito dño facere, eũq, si intellexisset, nõ permissurũ. At si permissurum[s] credãt: extra crimen videri optima sane distinctione: q̃ furtũ sine affectu furãdi non committitur[t].

❡ Cõtractãs rẽ dñi volũtate, lȝ credat dñm inuitũ, furti nõ tenet: nisi in vno casu, scilȝ in corrũpẽte seruum alienum. Ang. Areti.

❡ Sed ⁊ si credat aliqs, inuito domino se rem cõmodatã sibi cõtractare, dño aũt volente id fiat: dicitur furtũ[v] non fieri. ❡ Un̄ illud q̃situ est, cũ Titi⁹ seruũ Meuij sollicitauerit, vt quasdã res dño[x] surriperet, ⁊ ad eum[y] perferret: ⁊ seruus id ad meuiũ ptulerit[z]. Meui⁹ aũt dũ vult titiũ i ipso delicto deprehẽdere, p̃misit seruo q̃sdaȝ res ad eũ pferre: Utrũ furti an serui corrupti iudicio teneat Titius: an neutro? Et cũ nobis super hac dubitatiõe suggestũ est, ⁊ antiquo

ex verbis definitionis decidebat sed videbat q̃ ɔctans inuito dño dato q̃ nesciret id fieri inuito dño vel crediderit ɔ̃ñ oino deberet furti teneri: rõ est q̃ cũ actio ipsa oriat ex re nõ aũt ex voluntate ⁊ consensu vt dictũ est no vr̃ attẽdẽdũ nisi q̃d est in veritate nõ aũt q̃d sit in opinione aut credulitate ɔctantis alias eñ esset apta via fraudib⁹: semp. eñ posset furãs dicere se credidisse dñm voluisse p̃sertim cũ ✠ba definitiõis videant verificari: cui⁹ cõtrariũ dr̃ q̃ imo ✠ba definitionis nõ cõueniũt p̃pter illud verbũ fraudulosum necesse est aũt q̃ ex probabilibus causis credat vt declarat glo. in ver. permissum. Syl.

o ❡ Furtũ. Inuito dño. Et q̃nq volente: vt. j. eo. §. vñ illud. Accur.

p ❡ Gestãdi causa. Id est ducẽdi. Additio. No. contra illos q accipiũt in cõmodatũ equũ vsq ad villã: ⁊ postea ducunt eũ Bononiã: tũc furtũ committunt. Ange.

q ❡ Perduxisset. Idem est ⁊ si alij ɔmodauit. spẽs eñ furti est de alieno largiri: vt. ff. eo. si pignore. §. primo.

r ❡ Placuit. Intelligãt. Et est rõ: q̃ volũtas distiguit maleficia: vt. ff. e. q iniurie. i fi. j. rñ. ⁊ facit. C. ad l. cor. de sicca. l. j. ⁊. ff. si cer. pe. l. q̃ te. Patet in. c. cuȝ voluntate. extra de sentẽ. excõmuni.

s ❡ Permissurum. Quid si hic credidit. scȝ. dñm p̃missurũ: sȝ stulte credebat: Rñ. Furti nõ tenetur cũ nõ fiat furtũ absq affectu: vt hic subijcit. ⁊ supra de vsuca. l. itẽ si is. ⁊ facit. ff. de furtis. l. inter oẽs §. recte. Sed actiõe ex eo ɔctu: vt cõmodati: vel sisi bñ tenet. vt. ff. eo. l. q re sibi cõmodata. Sed sec⁹ si stulte opinor te permissurum rẽ tuã accipere: vt. ff. de fur. qui vas. §. vetare.

✠ Declara hoc verũ qñ ab initio habuit dñi volũtatẽ alias est p̃sumptio iuris ɔ̃ furẽ ⁊ nisi doceat q̃liter iure credidit tenet furti. ⁊ ita alias cõsului et obtinui. Syl. Additio. Quid aũt in filiofa. vxore viro vel mõacho corruptis an hẽat locum pena isti⁹. §. dic vt p Angelũ h.

t ❡ Nõ ɔmittit. Nisi i duobus casib⁹ vt dixi. s. §. j.

✠ Sed ⁊ si credat. Casus põit i tex. ⁊ rõ sue decisionis ponit ibi tñ cõsiliũ corruptoris vbi rñdet rõni dubitãdi: assignat ⁊ aliã rõnẽ ibi: ⁊ nec ex hmõi ipunitate. Not. sũmariũ. Itẽ q̃ ɔsiliũ tẽdẽs ad puniciem alterius punitur. Itẽ no. q̃ hic punit affectus q̃uis nõ sequatur effectus. Syl.

✠ At qui opẽ furto p̃tare videantur. l. eos. C. de fur. sȝ qui furem simpliciter celat, pena tit. de recept. tenet fm Bart. i l. q vas. §. q̃s q fure. ff. d̃ fur. Et adde an rem furtiuam emẽs a fure furti p̃ticeps dicatur, id est cõiectura colligi expreciũ q̃lita e et emendi ratiõe: vt q̃d clam, vel palã emerit ⁊ vide p Bar. gl. ⁊ in. l. ciuile C. de furt. et addẽ q̃d glo. in. l. si q̃s vxori. §. sed ⁊ reȝ ff. de furt. d̃cidit sciẽter rẽ furtiuam emẽtem furem esse.

Furtũ facit qui de alieno largitur.

Maleficia voluntate distinguntur.

✠ Et hec glo. iuncto text. docto. inferunt sȝ Bal. hic q̃d positionib⁹, quibus de iure ciuili respondendũ est: non debeat respõderi: p verbũ credit vel nõ credit: sȝ p verba pure affirmatiua, vel negatiua: cũ credulitas reȝ esse, vel non eẽ faciat: sȝ sola ✠itas vel h̃ paret.

l ❡ Ex serui. h̃ tñ casu seru⁹ p noxa dari poterit: vt. j. de noxa. act. i pn.

m ❡ Nec manifesti. s. q̃ descendit ex. l. xij. tab. vt. j. de noxa. s. sunt autẽ. Sed quare minor pena iure. l. xij. tabu. imponit q̃ per pretorẽ: Rñ. q̃d maius delictũ est: vt. j. ti. pxi. in pn. p̃terea tpe legis. xij. tab. pauperiores erãt homines: vñ minores pene iponebant: vt. j. de iniur. §. pena.

n ❡ Dupli. nisi in casu: vt. C. de ser. fu. l. mancipia.

✠ Furtũ aũt fit. Casus ita figurari põt in scd̃a pte: p̃ma eñ clara est q̃

v ❡ Sed ⁊ si. Furtũ. vt furti actio nascat: furtũ tñ fit fm quosdam. Sed certe imo nec furtum fit: vt. ff. eo. l. inter omnes. §. penul. ✠

x ❡ Domino. Scilicet meuio. Accur.

y ❡ Et ad eum. Scilicet Titium.

z ❡ Pertulerit. i. dño h̃ renũciauerit: vt. C. de furtis. l. si qs persuaserit.

a Decisionē. Ut. C. de furtis ꝛ seruo corrup. l. fi. quis persuaserit.
b Furti actionē. Spāle est qd hic dicit: al's fit furtū volēti: vt. s. pxi. §. ꝛ. ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. de eo in fi. q est cōtra. Sz vr ꝙ nec hoc casu debeat esse speciale: vt. C. de seruis fugitiuis. l. q cunqꝫ. §. fi. Sed ibi incepit malitia a domino hic autē ab ipso corrumpente.
c Licet. i. quāuis. Accursius.
d Regule. Quas regulas habemus. ff. de ser. corrup. l. j. in princi. ꝛ per totum titu.
e Perniciem. i. destructionem.
f Impunitate. sic. j. titu. j. §. sed ne dum talia. Accur. floren.
g Quibusdā. Item ꝛ vt vnius pena sit met⁹ multorū: vt. C. ad legē iuliam rep. l. j. Et nota in hoc. §. puniri affectū: ꝛ si nō sequatur effectus. sic. C. de episc. ꝛ cleri. l. si qs nō dicā. ꝛ. C. de his qui ad ecc. cōfu. l. pñti. Arg. §. ff. de pe. l. cogitatiōes. Sz certe hec cogitatio iam deuenerat ad aliquē actū: vñ nō erat nuda. Acc. florē. Additio. Tu dic circa istam materiā ꝙ aut quis non cogitat delinquere: nec agit nec perficit. ꝛ regulariter, non tenet fallit in casu. l. quisquis. C. ad l. iul. ma. ꝛ. l. §. C. de lib. et eo. li. aut cogitat tm̄: ꝛ iure poli punitur non fori. Aut cogitat ꝛ agit: sz nō perficit: ꝛ tunc ciuilis actio non datur nisi delictum de facili transeat in exemplū: vt hic. In criminali autē distingue qꝛ pro delicto accessorio: putaqꝛ fregit ostiū vel fenestras punit nō p pncipali: nisi pcesserit ad actū pximū ipsi delicto: qd ex facti immediāto non perfecerit. Aut egit ꝛ pfecit: sed nō cogitauit: ꝛ tunc siue culpa id euenerit: siue casu: semper tenetur: dummodo culpa precesserit casum. mitius tamē punitur quatenus ex leuiori culpa fuit obnoxius. Quādo autē agit cogitat ꝛ perficit. clarū est ipm fore puniendū: nec est locus penitētie. l. qui ea mente. ff. eo. fallit in. l. §. ff de cri. stellio. Ange. areti.

Furtū nō fit volēti.
Pena vnius est metus multorum.
Affectus punitur: ꝛ si nō sequat effectus.
* Unde hic §. intelligēdus de eo affectu q p exteriore quomō est demonstratus: Nā sola cordis cogitata affectio ab homine puniri nō pōt: vt hic in gl. sed adeo sit, cui oia vel cordis intima facili patescūt: vt not. glo. in. l. voluit. ff. de interrog. act. ꝛ in clemēt. exiui de paradis. extra de verb. signific. scdm Jo. de Pla. ꝛ extende ꝙ hic de seruo dicit, ad filium.
† De materia hui⁹ §. vide l. c. q cuz fure. iūcta glo. ff. de fur.
Corpus liberum est inestimabile.
Conditio furtiua ad possessionē vel proprietatem competit.
* Hāc glo. ex hoc loco astruit not. Bal. hic in hoc qd pater directū dñium in filiū non habeat: At qd de ea gl. sentiat, si agendū sit ciuiliter cū i estimationem, affectionis estimatio nequaqꝫ veniat: ad qd sit ex snia Cyn. prem iurare iurare posse: ꝛ in hoc vide eū dē Cy. in. l. si qs seruo. C. eodem.

rū prudentiū super hoc altercationes psperimus, quibusdā neqꝫ furti neqꝫ serui corrupti actionem prestātibus: qbusdā furti tātummodo. Nos huiusmodi calliditati obuiā eūtes p nostrā decisionē[a] sancimus, non solum furti actionē[b]: sed ꝛ serui corrupti contra eū dari. Licet[c] eū is seruus deterior a sollicitatore minime factus est, ꝛ ideo nō concurrāt regule[d], que serui corrupti actionē introducūt: tn̄ consiliū corruptoris ad perniciē[e] pbitatis serui introductum est: vt sit ei penalis actio imposita, tāqꝫ si re ipsa fuisset seruus corruptus: ne ex hmōi impunitate[f] ꝛ in alium seruū q facile posset corrumpi, tale facinus a qbusdam[g] perpetretur.

In filijs in potestate pōt etiaz furtum committi. Aretinus. 549

Interdum etiā liberorū hominum furtū fit:[h] veluti si qs liberorum nostrorū, qui in ptāte nostra sunt, surreptus fuerit.

Debitor q surripit rē pignoratam creditori: furti tenetur. Aretinus. 550

Aliquādo autē etiā sue rei furtum qs cōmittit: veluti si debitor rem, quā creditori pignoris causa dederit subtraxerit[i].

Nō solū principalis furtū cōmittit: sz etiā opē pstans furti tenetur. Et q p lasciuiā (nō vt furtū fiat) furto prestat opē: nō obligatur furti. Areti. 551

Interdū quoqꝫ† furti tenet[k]: q ꝛ ipse furtū nō fecit: qlis est is: cui⁹ ope ꝛ ꝯsilio furtū factū ē. In quo numero est, q tibi nūmos excussit, vt ali⁹ eos raperet: aut tibi obstiterit, vt ali⁹[l] rem tuā exciperet, aut oues tuas vel boues fugauerit, vt ali⁹ eos acciperet. Et hoc veteres scripserunt, de eo q pāno rubro fugauit armentum. Sed si quid eorū per lasciuiā[m] ꝛ nō data opa, vt furtū admitteret factū est: in factū[n] actio dari dz: at vbi[o] ope meuij titi⁹ furtū fecerit: ambo furti tenet. Ope† ꝛ cōsilio eius quoqꝫ furtū admitti, videt, q scalas forte fenestris supponit[p]: aut ipsas fenestras, vel ostiū effregit, vt ali⁹ furtū faceret: que ferramēta ad effringēdū, aut scalas vt fenestris supponerent cōmodauerit, sciens cui⁹ rei gratia cōmodauerit. Certe q nullā opem ad furtum faciēdū adhibuerit: sed tantū ꝯsiliū dederit, atqꝫ hortat⁹ est ad furtū faciēdū, nō tenet[q] furti.

Fili⁹ ꝛ seruus surripiēdo patri, vel dño furtū cōmittunt, ꝛ res efficitur furtiua: sz actio furti nō nascatur: qui tamē opē vel consilium dederit, tenet furti. Areti. 552

Si, qin parētū vel dominorū potestate sunt, si rem eis surripiūt, furtum quidem, faciūt, ꝛ res in furtiuā causam cadit: (nec ob id[r] ab vllo vsucapi potest antequam in domini potestate reuertatur.) Sed furti actio non nascitur[s]: qꝛ nec ex alia vlla causa potest inter eos actio nasci.

positum in diffinitione. Item potest colligi ex tex. in. l. si socius. ff. de fur. contrariū dicitur ꝛ est ratio qꝛ cū creditor excepto vsu pignus possideat. l. serui nomine ꝛ ibi Barto. ff. de vsuca. ergo creditor subtrahendo furtum committit tum respectu possessionis vt. s. eod. §. j. tum respectu iuris ꝛ cautionis quam habet creditor in incumbendo pignori qꝛ sua interest. l. itaqꝫ. §. i. ff. e. ꝛ hec actio datur ei cuius interest. l. manifesti in princip. cum ibi no. C. eod. Syl.
i Aliqñ. Subtraxerit. Sed hec res nō efficit furtiua: vt. ff. de vsuca. sequitur. §. si rem. ꝛ. ff. p empt. si rem vnde dic ꝙ quādoqꝫ est res furtiua: ꝛ fit furtum et nascit actio furti: vt fere in toto hoc ti. ꝛ. ff. eo. ꝛ. C. eod. Interdū nullū eorū est: vt si re mea vtar. Interdū furtum fit ꝛ res furtiua: sed actio furti nō nascitur: vt. j. e. §. hi qui. Interdū furtum fit ꝛ actio nascitur: sed non fit res furtiua: vt hic dicitur.
Similiter est gl. i. l. sequitur. §. si rem. ff. de vsuca.
* Interdū furti. Casus figuratio clara ē ꝛ ratio etiā decidēdi cū tota pendeat ex aīo volūtate ꝛ affectu furandi. Cetera dic vt per Ang. hic. Syl.
k Interdū. Furti tenet. Non manifesti: sz etiā deprehēdat: vt. ff. e. l. si isq.
l Alius. Facit ad hoc ff. ad legē aquil. si seruus seruū. §. si quis de manumi. ꝛ. ff. eo. l. furti. §. penul. ꝛ. l. qui seruo.
m Per lasciniam. Id est ‡ stultitiam.
n In factū. i. vtilis legis aquilie si corpora lesa sint alioquin subsidiaria: vt. j. ad legē aquil. §. fi. ꝛ. §. pe.
o At vbi. Aduersatur pxi. dicto vbi dixit dari in factum.
p Supponit. Nota hic dari ꝯsiliū solo facto. al's dicit cōsiliū hois intētio vel ppositū: vt. ff. e. si qs fur. §. j. Itē df cōsiliū qd aliū daf bonū vel malum: vt. ff. e. in furti. §. pe. in fi. Itē ꝯsiliū df: qd capit a multis: vt. C. de leg. ꝛ consti. l. humanum.
q Non tenet furti. Cū al's esset facturus furtū: etiā sine cōsilio hui⁹. al's. i. si nō erat al's facturus ‡ tenetur vterqꝫ. ff. de fur. q seruo. ꝛ de ver. sig. l. sepe. (j). Aliud vr̄ in actione serui corrupti. vbi tenet etiā si al's esset factur⁹. nec em̄ opz laudādo augeri malitiā: vt. j. ad. l. aq. §. ceter. et. j. de act. §. in quadruplū. ꝛ. ff. de ser. corrup. l. j. §. psuadere. Sz q est rō: R̄ ñ. qꝛ hic agit de delicto secuto post persuasionē: non autē ex ipsa persuasione: ꝛ ideo distinguit an erat al's factur⁹ vel nō: sed in alijs casibus ex ipsa psuasione agit quicqd postea sequat: vt. s. eo. §. vñ illud. dūmodo nō ex interuallo nimio sequatur: vt. ff. de serui. corru. in hoc. et. l. neratius. Item est contra. j. de iniur. §. non solum. Sed ibi nō erat alias facturus et fecit.
Additio. (j). Dic vt p B. in. l. nō solū. §. si ex mādato. ff. de iiur. aduertas tn̄ ꝙ isto casu cōcedendum est ꝙ tenetur de dolo: vt. l. si cū sciret. ff. de dona. Ange.
* Hi q sunt. Casus figuratio literalis sit dubitandi enim rō erat qꝛ cū tractabat res aliena inuito dño ideo furtū vt hic dicit: ꝛ vbi furtū videbatur esse debere actio furti sicuti vbi est obligatio est actio, ꝯriū dr̄ ꝛ rō est nō infamia oriēs ex actione furti vt aliq dicūt sz qꝛ nō interest patris vel dñi habere actionē vt. §. sequē. qꝛ effectualiter ageret contra se. Hinc est ꝙ si filius habet peculiū vt dicit in gl. filius tenet qꝛ pōt interesse habere actionem. Not. collige vt per Ange. Syl.
r Hi qui sunt. Nec ob id. Quod verum est. s. rem furtiuā nō posse vsucapi nisi fuerit lis estimata: vel dominus vendiderit furi: † vt. ff. e. l. quāuis. in fine tituli. Accursius.
s Non nascitur. Nisi sit filius, habens castrense peculium vel quasi castrense:

Fur furtiue res ꝛ cōditio furtiua qñqꝫ separantur.
† Concor. cuz hoc. §. ea si culpa iuncta gl. sup versic. tulisti. extra de iniu. ꝛ dā. dat.
* Imo per petulātiā ꝛ improbiores delicias gallice par vng plaisir de trop grand ayse a autruy dōmageable at qd sit lasciuia vide p Bud. fusi⁹ in Pand.
Cōsiliū sumit multipliciter.
* Tu hāc nostre glos. distinctionē video prorsus h Bal. qm nec ei Barto. nec Py. placēt: Neqꝫ in hoc carere rōne videt, q subuenit. qdaz posita in §. si ex mādato. l. nō solū ff. de iniur. qd annotare volum⁹ pter seqntē additionē q Bart. sniaz approbat.
† Idē si redeat in dñi potestatez. de q dic vt p Ang. i §. aliqñ. s. eo.

* Interdum autē ꝛc. Casus. ratio dubitādi erat qꝛ cū liber homo ꝙ omnis sit in ptāte pris: nō tn̄ est in dñio pris nō pōt dici cōtractatio rei aliene qꝛ nō est res aliena. Item nec inuito dño cū non sit dominus et ideo vbi nō verificant verba definitionis ibi nec definitū. l. j. ff. de dolo. sed cōtrarium dicitur ꝙ quamuis nō habeat dominiū verū tamen ad ipsum recuperandū prodite sunt actiones ac si esset in dñio ipsius l. j. §. j. ff. de rei vendi. Ideo nimirum si datur furti etiam. Syl.
h Interdū etiam. Furtū fit. Nō ratiōe dominij: sed maleficij. Et ideo ex hoc maleficio nō ciuiliter: sed criminaliter agitur. Nam cū sit liberū corpus non recipit estimationē: vt infra de obligatio. que ex quasi delicto. §. ob hominem. criminaliter autē extra ordinē ageretur: vt. ff. eo. l. fi. ꝛ de priua. deli. l. fi.
* Hec gloss. reprobatur quia loquitur contra hunc tex. qui dicit furtum fit. vnde dic vt in figuratione casus. Syl.
Mater vero nō agit: sed ꝛ pater non agit condictione furtiua: cum ipsa ad possessionem vel proprietatem competat: quorum neutrum in filio habet locum: vt. ff. eod. l. eum qui. §. si filius: ꝛ. l. mater. in princ. et. l. liberorum. ꝛ. ff. de acqui. posses. l. cum heredes. §. fina. ꝛ. ff. de rei vēdi. l. j. §. per hanc.
Additio. Istam glo. reprobant docto. qꝛ immo similiter agitur: ꝛ duplicantur opere: vel dāna que pater sustinuit qui licet non proprie largo tamen modo habet in filium dominium ꝛ possessio. qd patet: qꝛ habet rei uendi. de iur. romano. vt. l. j. §. j. ff. de rei vendi.
* Aliquando autem ꝛc. Casus. ratio dubitandi erat verbum aliene

castrense: vbi filius tenet patri: ꝛ pater filio. Idē de vxore: qd hic de filio dicitur: vt. ff. e. si qs vxori. in prin. ꝛ in. §. j. * Hoc declara nisi furtuz sit graue qꝛ filij pñt puniri de furto: qd dr̄ sm qualitatem personarū arbitrio iudicis. l. respiciēdū. §. furta. ff. d pen. ꝛ ibi doc. Syl.
a Furti aūt. Cui⁹ interest. Etiā modice: vt. j. ti. j. §. fin. ꝛ. ff. vi bo. rap. l. ij. §. generaliter. Itē opz ꝙ intersit ex iusta cā ꝛ pbabili. nā si est malefidei possessor: vel hui⁹ rei fur. furti non aget vt. ff. e. l. itaqꝫ circa prin. ꝛ. l. eū q emit §. is aūt. sz si bonū initiū habuerit vt qꝛ sibi cōmodaui vel locaui: hz actionē furti. Et hic est casus i quo furti agere pōt: vt. ff. e. q vas. §. si ego tibi.
b Cōpetit. Cōtra debitorē qui surripuit.
c Actio furti. Res tn̄ nō fit furtiua. vt dixi. s. e. §. aliquando.
d Item si Fullo: sarcinator: qui sunt dic vt. s. māda. §. fi.
e Constituta. Additio. Supple in pecunia numerata: al's aūt nō esset locatio: vt. l. j. §. si qs seruū. ff. depo.
f Sed ꝛ bōe. facit. ff. eo. l. nanqꝫ.
g Possint. imo videt ꝙ semp dñs debeat furē cōuenire: vt. ff. loca. ꝛ cōdu. l. cū in plures. §. vestimēta. Sed ibi de actiōe in rē vel ꝯditiōe furtiua dixit: hic autē de actione furti.
h Idē est. vt furti actio cōpetat dño: ꝛ facit ad hunc. §. ff. de cōdi. sine cā. in. l. si fullo.
* Que de ful. Casus literaliter potius est figurandus tn̄ p rōne dubitandi pōt adduci qd habet in pcedentibus ꝙ creditori ꝛ vsufructuario dat actio furti cōmodatario nō hic eadē ratiōe videbat dāda cuius cōtrariū dr̄ ea ratione qꝛ cōmodatari⁹ nullū habet ius in re: illi vero habent ꝛ si replicet fullo nullū habet ius in re ꝛ tn̄ ei cōpetit respondetur ꝙ ideo hic contrariū dicit qꝛ cōmodati contractus fit tn̄ gratia cōmodatarū fullonis autē contract⁹ fit gratia vtriusque ideo simpliciter subuenitur ita respondet Bar. in. l. fi. C. de furtis. §. j. Not. collige vt hic per Ang. ꝛ specialiter nota ꝙ eligens vnū ius non videtur renūciare alteri quod ignorat vel de quo dubitat qd nō est alibi. Syl.
i Que de fullone. Decisionibus: vt. C. de furt. et ser. corrupt. l. fina. §. tales itaqꝫ.
k Ad alteram. Unde actio furti hoc casu non est ambulatoria.
Additio. Et de dictione penitus vltra istum text. vide textum in. l. fin. C. de nouatio. Ang.
l Ipsi. scilicet cōmodatori.
m Habere actionē. Et penam exactam domino restituere non cogitur qꝛ vbi periculum ibi cōmodum: vt. C. de fur. l. fina. §. sed eum.
n Peruenit. Agendo contra eum actione commodati.
o Ab eo. Scilicet commodatario.
p Suppositum. Scilicet furem.
q Ei. Scilicet commodatario.
r Cum manifestissimū. Bene dico qd eligendo vnam repellit ab altera. si sciēs a principio fuit.
* Sed is apud quem. Casus nō figurat qꝛ tradit illatio ex. §. furti aūt. cuius ratio est: qꝛ si dolo caret, eius non interest: quia tantum de dolo tenetur, si dolum commisit, non debet ex suo dolo cōsequi actionē vt dicitur in. l. eum qui. §. is autem. ff. eo. Syl.
s Sed is. Dolo: supra quib. mo. re cōtra. obli. §. preterea. ꝛ. C. de pe. l. prima. ꝛ. l. pe. ꝛ. fi. ꝛ idē quod hic habemus. ff. eod. eum qui. §. is autem.
* In summa. Casus figuratio non est necessaria quia habet ratio in tex. affectus enim est qui furtū facit vt hic dicit: et visum est supra in. §. furtuz autem ꝛ patet ex diffinitione. ibi fraudulosa vbi ergo nō est dol⁹ aut fraus non est furtum. Syl.
t In summa. i. vt breuiter hūc tit. expediamus.
v Proxim⁹ pubertati. a. x. anno et dimidio. s. vt supra diximꝰ de inuti. stip. §. furiosus: ꝛ facit ad hūc. §. ff. e. l. impuberem. ꝛ ff. ad fille. l. excipiūtur, et ff. de reg. iur. l. pupillus.
* Furti actio. Casus figuratio in declaratiōe terminorum non requiritur ideo Not. summariū. Syl.
x Uendicando. i. dominium petendo si extet.
y Condicendo. Id est in personam agendo condictione furtiua si cōsumpta sit: ꝛ facit ad hunc. §. ff. de condi. fur. l. si pro fure. §. furti. ꝛ. l. in cōdictione. et. j. de actio. §. sic itaqꝫ. et. C. de fur. l. ancille.

Furti agit cuius interest.
Fur furti qñqꝫ agit.
‡ Hic nota, qd q in totū soluēdo nō est, soluendo eē dici nō debere vt hic ꝛ. l. soluēdo. ff. de verb. sig. et no. gl. in. l. manifestissimi. §. tales. c. eodē: ꝛ i hoc qd impator h ait, nā si soluēdo ꝛc. Ratio est, qd qui vñ reddat nō habet. huius piculo esse gcꝙ negt l. itaqꝫ ful. ad principiū. ff. eo. Nā ea inanis est actio, quaz debitoris excludit inopia. l. nā is. ff. de dolo. vt no. Jo. de Plat.
‡ Tui id vbi aduersus duos aut plures quis optionem habet qñ sibi vno electo semel i alterū sibi pindicet, ꝛ qñ ei variare liceat vide fuse per Bart. in. l. nōnūꝙ. ff. de coll. bono.

Si vero ope ꝛ cōsilio alteri⁹ furtū factū fuerit, qꝛ vtiqꝫ furtū cōmittit: cōuenieter ille furti tenet: quia verū est ope ꝛ cōsilio eius furtum factum esse.

Actio furti cōpetit illi, cui⁹ interest furtum factū non esse. Angelus Aretinus. 553

Furti aūt actio ei cōpetit, cui⁹ interest[a] rem saluā esse: lz dñs nō sit. Itaqꝫ nec dño aliter cōpetit, ꝙ si ei⁹ intersit rem nō perire. Unde cōstat creditorē de pignore surrepto, furti actiōe agere posse, etiā si idoneū debitorē habeat: qꝛ expedit ei pignori potius incumbere, ꝙ in personā agere. Adeo quidā vt quāuis ipse debitor eā rem surripuerit: nihilominus creditori cōpetit[b] actio furti[c]. 554

Ille q tenet ex locato i aliq re, si surripiat hz furti actionē. Idē in bone fidei emptore. h. d. Areti.

Itē si fullo[d] poliēda curādaue, aut sarcinator sarcienda vestimēta mercede certa cōstituta[e] acceperit, eaqꝫ furto amiserit: ipse furti hz actionē nō dñs: qꝛ domini nihil interest eā rē nō perire: cū iudicio locati a fullone, aut sarcinatore rem suam persequi possit. Sed ꝛ[f] bone fidei emptori surrepta re quā emerit (quāuis dñs nō sit) oino competit actio furti, quēadmodū ꝛ creditori. Fulloni vero ꝛ sarcinatori nō al'r furti actionē competere placuit, ꝙ si soluēdo fuerint: hoc est si dño rei estimationē soluere possint[g]. Nā si soluendo nō sunt, tūc qꝛ ab eis suum dñs cōsequi nō possit, ipsi dño furti cōpetit actio: qꝛ hoc casu ipsius interest rē saluā ei esse. Idē est[h], ꝛ si in parte soluēdo fuerit fullo, aut sarcinator. ‡

Si res cōmodata fuerit cōmodatario surrepta, dñs hz electionē vtrū velit agere ꝯ furē actiōe furti, an ꝯ cōmodatariū cōmodati: ꝛ vno electo scienter alr̄ liberat: secus si fuerit ignorās vel dubitans. Are. 555

Que de fullone ꝛ sarcinatore dixim⁹, eadē ꝛ ad eū, cui cōmodata res trāsferēda veteres existimabant. Nā vt ille fullo mercedē accipiēdo custodiā pstat: ita is quoqꝫ, q cōmodatū vtēdi cā accepit, similiter necesse hz custodiā pstare. Sed nostra puidētia etiā hoc in nris decisionib⁹[i] emēdauit: vt in volūtate dñi sit: siue cōmodati actionē aduersus eū, q rē cōmodatā accepit mouere desiderat, siue furti aduers⁹ eū, q rē surripuit: et alterutra‡ earū electa, dñm non posse ex pœnitētia ad alterā[k] venire actionē. Sz si qdē furē elegerit, q rē vtendā accepit penit⁹ liberari. Si nautē cōmodator veniat aduersus eū, q rē vtendā accepit: ipsi[l] qdē nullo mō cōpetere posse aduersus furē furti actionē. Eū aūt qui p re cōmodata cōuenit, posse aduersus furē furti hr̄e[m] actionē: ita tn̄ si dñs sciēs rē eē surreptā aduers⁹ eū, cui res ꝯmodata fuerit puenit[n]. Si naūt nesci⁹ ‡ ꝛ dubitās rē nō eē surreptā apd eū ꝯmodati actionē instituerit, postea aūt re cōpta, voluerit remittere qdē cōmodati actionē, ad furti aūt actionē puenire: tūc qdē licētia ei cōcedit: ꝛ aduersus furē venire obstaculo nullo ei opponendo: qm̄ incert⁹ cōstitut⁹ mouit aduersus eū, q rē vtēdā accepit ꝯmodati actionē. Nisi dño ab eo[o] satisfactū fuerit: tūc etem oino furē a dño qdē furti actiōe liberari: supposit[p] aūt esse ei[q], q p re sibi cōmodata dño satisfecit. Cum manifestissimū[r] sit, ēt si ab initio dñs actionē instituit ꝯmodati, ignar⁹ rē esse surreptā: postea aūt hoc ei cognito, aduersus furē trāsierit: oino liberari eū, q rē cōmodatā acceperit, quēcunque cause exitū dñs aduersus furē habuerit. Eadē diffinitiōe obtinēte siue‡ in parte siue insolidū soluēdo sit is, q rē cōmodatam acceperit. 556

Depositari⁹ q tenet de dolo, nō hz furti actionē. sz dñs. h. d. are.

Sz is apd quē res deposita ē, custodiā nō pstat: sed tn̄ in eo obnoxi⁹ est, si qd ipse dolo[s] malo fecerit, q de cā si res ei surrepta fuerit, qꝛ restituēde ei⁹ rei noie depositi nō tenet: nec ob id ei⁹ interest rē saluā esse, furti agere non pōt: sed furti actio domino competit.

Impubes non tenet furti: nisi fuerit doli capax. Are. 557

In summa[t] sciēdū est, qsitū esse an impubes rē alienā amouendo furtū faciat. Et placuit, qꝛ furtū ex affectu furādi cōsistit, ita demū obligari eo crimine impuberē si pxim⁹[v] pubertati sit: ꝛ ob id intelligat se delinquere. †

Actio furti est mere penalis: sz cōditio furtiua ꝛ rei vēdicatio cōpetūt p re: ꝛ rei vēdicatio dat cōtra possessorē: ꝛ cōditio furtiua ꝯ furem ꝛ eius heredē. h. d. Are. 558

Furti actio siue dupli, siue quadrupli tantum ad pœne persecutionem pertinet. Nam ipsius rei persecutionē extrinsecus habet dñs: quā aut vendicādo[x]: aut condicendo[y] potest auferre. Sed rei vendicatio quidem aduersus possessorem est: siue fur ipse possidet, siue alius quilibet. Condictio autem aduersus furem ipsum, hꝫ redemue eius, licet nō possideat, competit.

‡ Tu hui⁹ differentie rationē vide in. l. manifestissimi, versiculo si autez nesci⁹ ꝛ dubitans. C. eodē q aliter bi non est sm Bart. vt hic Jo. de Plate. refert.
Onus sentiens habeat lucrum.
‡ Et hoc nota tu, ꝙ quātū ad cōmodatarium attinet: nō expendit, an ipse in totū sit soluēdo an in ptem qm̄ supradicta decisio locū semper habet nē ꝙ qd dñs semp electionē habeat aduers⁹ quez agat, q si sciens alterum elegerit, in alterū sibi preiudicat: ꝙ sec⁹ hab... si ignorās vnde si ipse dñs in cōmodatariū egerit siue in totū, siue in ptem, sibi ita pindicat vt i furem agere non possit vt hic patet. At in fullone et sarcinatore sec⁹: qm si in totuz soluendo nō sit, ipsi dño transfert actio furti in furem: vt. s. pxi. §.
† Et sic ēt in delictis doli capacitas supplet etatē vt h. ꝛ in. c. si iūcta gl. super ver. prudētia. ex de despō. ipub.

Continuatio.
Diuisio.

¶ De vi bonorū raptorū. ¶ Viso de furto sequitur de rapina: ⁊ consequenter vt potes videre. S. ti. j. in prin.

Qui res. ¶ Totus iste tit. diuiditur in tres partes. Primo q̄ raptor ⁊ fur inequaliter puniuntur. Scd̄o quādo qs rapit rē suam vel alienā putans esse suā. Tertio quid sit subiectum in hac actiōe. valet. qd debet deducere actor. Scd̄a ibi. (qr tn̄.) Tertia ibi. (Sane i hac.)

De vi bonorum raptorum. Titulus. ij.

¶ Rapiēs p vim rem alteri⁹ tenet furti, ⁊ etiā actione vi bonorum raptorū, que datur in quadruplū infra annū: postea vero in simplū: ⁊ in quadruplo inest simplū hoc dicit. Areti. 559

Qui res alienas[a] rapit, tenet quidē etiā furti[b]: (qs. enī magis alienā rē inuito dn̄o cōtractat, q̄ꝫ q vi rapit[c]: Jdoq̄ recte dicēdū est, eū improbū furē esse.) Sed tn̄ ꝓpriā actionē ei⁹ delicti noīe, p̄tor introduxit, q̄ appellatur vi bonorum raptorū: ⁊ est intra annū[d] quadrupli[e] post annū simpli, que actio vtilis[f] est: etiā si qs vnā rē, lꝫ minimā rapuerit. Quadruplū aūt non totū pœna est, ⁊ ‡ extra penā[g] rei persecutio est: sicut in actione furti manifesti diximus[h]: sed in quadruplo inest rei persecutio, vt pena tripli sit: siue cōprehendatur[i] raptor in ipso delicto, siue nō. Ridiculū[k] enī est leuioris cōditiōis eē eū, q vi rapit, q̄ꝫ qui clam[l] amouet.

¶ Actio vi bonorum raptorū cōpetit p violētia dolo cōmissa: sec⁹ si rem suam bona fide rapuit: tn̄ raptor si dn̄s est, cadit a dn̄o suo. Si vero nō est dn̄s, tenetur ad tantumdem, siue res fuerit mobilis, siue immobilis. Are. 560

¶ Quia tamē[m] ita competit hec actio si ‡ dolo malo qs rapuerit: nam qui aliquo errore duct⁹ rem suam esse existimans ⁊ imprudēs iuris eo animo rapuerit, quasi domino liceat, etiam per vim rem suam auferre a possessoribus, absolui[n] debet: cui scilicet conueniens est, nec furti teneri eū, qui eodem hoc animo rapuit. Sed[o] ne dū talia excogitant, inueniatur[p] via per quā raptores impune suā exerceant auaritiā: melius diualibus constitutionibus[q] pro hac

Raptor ⁊ fur distinguuntur.

Raptor q̄ actione tenetur.

a ¶ Alienas. Large accipe: vt etiā si sint cōmunes idem sit quo ad socij partē. vt. ff. de fur. l. si socius. Accur.

Qui res. Casus nō figurat in declaratiōe terminorū nisi literaliter, p̄sertim stāte rōne posita in tex. ibi qs. enī magis: ⁊ ibi ridiculū enī est: sed loco casus aduerte ad verbum quadruplū: qr ibi est non modica difficultas ꝓpter illā aduersatiuā sed extra penā: lꝫ i multis libris sit dictio ⁊ loco dictionis sed q̄ videt cōtrarium importare eius qd̄ dr̄ in tex. nisi exponatur pro ⁊ dictio sic vt non stet exemplificatiue: sed demonstratiue vt dicam⁹ quadruplū nō est totū pena vt est in furto: sed ⁊c. ⁊ ita intelligendo erit minor difficultas in tex. vide tn̄ tex. in. l. j. §. dixerit. de publica. q videtur equiparare licet glos. ibi intelligat secundum tex. nostrum. Syl.

b ¶ Furti. Scilicet non manifesti etiā si deprehendatur ꝑm. P. qd̄ falsum est imo si deprehēdatur manifestus est ⁊ in quadruplū pōt cōueniri. vt. ff. de fur. si vendidero. §. cū raptor (j) alias si non deprehēdatur nō manifesti tenetur qua actione si fuerit actum tollitur vi bono. rap. nisi in id qd̄ ‡ excedit. vt. ff. eo. l. j. item in casu: nec manifesti: nec nō manifesti tenetur: vt si quis ex domo in qua nemo erat rapuerit: sed tantū hac actione vi bo. rap. tenetur ꝑm. P. vt. ff. de fur. l. si qs de domo: al's ex domo. Sed hoc est falsum: qr ibi erat actio furti nō manifesti: et ideo amplius cessat actio furti: ⁊ ideo datur hic actio vi bo. rap. quia excedit: ⁊ in id qd̄ excedit. vt di. l. ff. eo. l. j. ⁊. ff. de act. ⁊ obli. l. q seruū. §. fi. Additio. (j) Sed hoc est falsum ꝑm Bar. in. d. l. si vendidero. qr opus est vt acclametur. l. ij. ⁊. l. si quis in seruitute. ff. de fur. Ang.

c ¶ Qui vi rapit. q. d. nullus: vt hic. ⁊. ff. q̄ me. causa. l. si cum exceptione. §. quivim.

d ¶ Annū. Scilicet vtilem. vt. C. eo. l. fi. ⁊. l. res. ⁊. C. de noxa. l. pe.

e ¶ Quadrupli. Nisi in casu quo agitur ad duplū tm̄ vt. C. de paga. l. paganus. ⁊. l. christianus que est huic contra. Sed illud est speciale.

f ¶ Vtilis. i. efficax ⁊ directa. Vel dic q̄ directa competit qn̄ plures res rapte sunt: sed vtilis qn̄ vnuꝫ tm̄ bonū raptū est. i. vna res rapta est. Et facit ad hoc q̄ pluralis oratio. s. raptorū trahatur ad singularē. ff. de condi. ⁊ demō. l. falsa. §. vltimo. ⁊. ff. de ne. ge. l. iij. §. negotia. ff. de pe. here. l. regulariter. ⁊. l. lꝫ. ¶ Queri solet cōiter super hoc qd̄ cōditiōis dr̄ in fi. §. q̄ ridiculū esset q̄ ille q rapit esset melioris q̄ ille q rē clam surripit. Contrariū videm⁹: maior. enī pena infligitur furib⁹ q̄ raptorib⁹: cū in pena furti manifesti totū quadru. sit pena. Jn pena aūt raptoris solū triplū est pena. Ad hoc aūt diuersimode. rn̄detur. Quidā. enī ꝯcedūt q̄ maior pena furibus q̄ raptorib⁹ per. l. infligitur ⁊ non sine causa. vꝫ. qr sepius fit furtū q̄ rapina: vnde ne hmōi maleficio impunito facili⁹ talia facinora perpetrentur: vt vnius pena sit metus multorū. vt. C. ad. l. iuliā repe. l. j. talis pena pro furto maior q̄ pro rapina introducta est. Alij aliter dicētes respondēt q̄ q in vno grauatur in alio dꝫ releuari: vn̄ pena raptoris plus cōtinet. Nā si criminaliter agitur cōtra eū suspēdi dꝫ. Vocat eniꝫ lex raptores famosos latrones. digestis de penis. lege capitaliū. §. famosi. Jn furto aūt non debet aliqs mortē pati: vt in auth. signata. C. de ser. fugi. super illa. l. lex noua. preterea si conueniatur ciuiliter raptor: equuꝫ est vt ei minor pena infligatur q̄ furi. Dn̄s Guido litere adherēs dicit q̄ qui in vno grauatur in alio debet releuari: vt. ff. de iureiur. l. eū qui. Raptor enī in hoc qr releuatur si non cū rapina deprehendatur tenetur solūmodo ad triplū: sed grauatur in hoc qr nō habet remediū aliquod si nō deprehendatur cū furto: qr semper tenetur ad triplū: sed fur in hoc releuatur q̄ si nō deprehendatur cum furto anteq̄ deueniat ad locū destinatum non tenetur nisi in duplū: ⁊ ideo in alio grauatur. i. q̄ licet deprehendatur cum furto q̄ teneatur ad quadruplū. Et si dicat quis qualiter pōt raptor nō deprehendi. Hanc questionē habes sufficienter solutam in glo. signata in isto eodē. §. super illis verbis siue deprehendatur siue nō. Alij ad hec aliter respondent dicentes qd̄ nunq̄ est melioris cōditionis raptor q̄ fur: eo q̄ semper potest actio. fur. cōueniri: vt. ff. de fur. l. si vendidero. §. scriptor. Sed hic notandū q̄ si fur manifesti act. cōueniatur in quadruplū condemnetur. Raptor quoq̄ꝫ in quadruplū per ac. vi bono. rap. condemnatur: ⁊ similiter per act. fur. manifesti punitur cōuict⁹: ⁊ ita adhuc restat primum qd̄ plus venit in actio. furti: quā in act. vi bono. rapto.

g ¶ Extra penam. Repete non: vt sit sensus q̄ rei persecutio non est extra penam: sed in quadruplo ⁊c.

h ¶ Diximus. vt. s. titu. j. in fine.

i ¶ Cōprehēdatur raptor. Sed quomodo potest raptor non deprehendi cuꝫ dicatur eripere quasi de manu auferre. vt. ff. ne qs eum qui in ius. l. iij. §. j. Respon. distingue animum auferētis: vt si erat animus ei palam ⁊ quasi per vim auferendi: licet ibi neminem inueniat: tamen est raptor. Sed fur est qui habet animum vt faciat clam: lꝫ interdum deprehendatur ex qua deprehensiōe efficiatur manifestus: vt supra titu. primo. §. furtum autem a furuo. Additio. Vult dicere glo. quod manifestus semper tenetur vi bonorum rapto. sed non manifestus ita demū si habuit animum ⁊c. Et aduerte vnicam furtū dici qd̄ de loco vnico contextu siue vnico tēpore fit: licet plures res simul asportentur: ex quo nō veniret quis furca suspēdendus: nisi esset egregiū qd̄ plurib⁹ paruis preualeret. vt hic per. Ange.

k ¶ Ridiculum. Bene dixi siue non: ridiculum enim ⁊c.

l ¶ Qui clam. i. fur nec manifestus. Nam raptor tenetur in quadruplū: hic autem scilicet fur non manifestus in duplum tantum: vel triplum cum re: sed qui palam furatur certum est in plus teneri q̄ raptorē: cuꝫ in quintuplum cum re teneatur. Accur.

Additio. Et est ratio diuersitatis ꝑm Ange. qr raptor se exponit morti: ⁊ ideo cum incurrat maius periculum in persona leuius punitur in pena pecuniaria: arg. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infa. Vel dic q̄ ex rapina inducitur crimen publicum: ⁊ in hoc grauetur: quia a quolibet de populo potest accusari: ideo in alio alleuiatur: ar. l. eū qui. in princi. ff. de iureiu. Quare autem in vi bo. rap. pretor eandē penam in manifesto ⁊ nō manifesto imposuerit cum lex. xij. tab. ⁊ ipse pretor in furto diuersas imposuerit. dic esse rationē ꝓpter eundē animum rapiendi qui semper requiritur.

* Quia tamē. Casus figuratio facilis est ratio. enim dubitandi erat: qr cum maleficia ex affectu distinguantur. ⁊ vbi dolus malus ⁊ anim⁹ rapiendi nō adest cessare debet dispositio. l. declarantis et punientis raptorem qui ergo non vt alterius rem rapiat. sed vt suam recuperet rem propriam rapit vi bono. raptorum teneri debere non videbatur. Cuius contrarium dicitur non q̄ vi bono. rap. teneatur: sed quod amittat rem ⁊ incidat in penas de quibus in text. ratio assignatur in tex. ibi sed ne dum talia excogitantur ⁊c. non enim decet. l. prebere materiam scandalis ⁊ rapinis vt ergo remoueatur inconueniens quod sequi posset quando violēter propria: authoritate quis rem suā acciperet statutū est vt medio iudice rem suā recuperet agēdo alias incidat in penas predictas. Syl.

m ¶ Quia tamē. Jstud quia videtur superfluū. Vel pone qr p sed. Alij ita tamen: ⁊ tunc est planior.

n ¶ Absolui. Scilicet ab actione vi bon. rapto. iudicis sentētia vt quidam dicunt: vel ipso iure ꝑm Azo. † argumen. digestis de publi. ⁊ vec. l. commissa. §. fi.

o ¶ Sed ne dum. pro tamen secundum quosdam: vel pone proprie.

p ¶ Jnueniatur via. Sic. s. titu. j. §. vnde illud.

q ¶ Constitutionibus. vt. C. vnde vi. si quis in tantam. Et in alijs sequentibus vsq̄ꝫ in finem tituli: sed hic prosequitur tantum tenorem illius. l. si quis in tātam: et in alijs sequentibus vsq̄ꝫ in finem ti. Super qua materia longum esset hic dicere: cum plures questiones ibi notentur super predicta. l.

‡ Hunc lectum notat Bal. ad q̄stionē eā, q̄ si statutaria pena p certo maleficio iposita sit. Et rursus p eodē maleficio. lex cōis maiorē penā imponat: ⁊ pene executio ex l. statutaria facta sit, ad id qd̄ excedit possit ex l. cōi agi. q̄ Dyn. aliter mouit: ⁊ eā excitat Cy. in. l. sepulchra. C. de sepulc. bal. aut Cy. vbi supra.

‡ Hic loc⁹ aliter legi solet, nempe, nō totum pena est, sicut in act. ⁊c. et ita legit Haio.

Actio vi bon. rapt. est duplex.

‡ Ergo vbi ꝓpter delictū dolo cōmissum imposita est pena. quelibet ignorantia, credulitas, et error etiaꝫ iuris, ab hac pena excusabit: cuꝫ dolus cesset, propter queꝫ delictū dolo cōmissū punitur: sed mulcta pecuniaria: infligetur qr in dolo nō fuit: vt hic et. l. ij. §. B actio vulg. & sic. si qs igitur. ff. eod. ꝑm Plat. quē hic vide ad ea pleniorem hui⁹ declarationē ⁊ limitationem.

Raptor minus tenetur q̄ fur manifest⁹.

† Et vtraq̄ opinio vera est scilꝫ prima si fuerit i iudicio deducta item scd̄a si non fuerit deducta in iudicio vt p docto.

¶ Cadere

a ¶ Cadere. † repete ꝓspectū est: ⁊ etiā ibi prestare: nec est necesse ponere cogitur vel debet: q̄ verba nō inuenies in libris emendatis.

b ¶ Res soli. ꝓprie: qn̄q̄ꝫ tamē improprie. vt. C. de act. emp. l. scd̄a. Sed rei mobilis dicitur occupatio: licet etiā quandoque immobilia dicātur occupari. vt. C. de rei vendi. l. domum.

pte ꝓspectum est: vt nemini liceat vi rapere, vel rem mobilem, vel se mouentē: licet suā eandē rem existimet. Sed si quis cōtra statuta principū fecerit, rei quidē sue dominio cadere[a]: sin aūt aliena res sit, post restitutionē eius, etiā estimationē eiusdem rei prestare. Quod nō solū in mobilibus reb⁹, que rapi possunt, cōstitutiōes obtinere cēsuerūt: sed etiā in † inuasiōib⁹, que circa res soli[b] fiunt, vt ex hac causa ob oīni rapina homines se abstineant.

¶ Actio vi bonorum raptorū nō solū cōpetit illi, q dn̄iū habet in re: sed etiā illi qui habet aliqd̄ ius: et istud ius estimatur. Areti. 561

¶ Sane in hac actione[c] nō vtiq̄ expectatur rem in bonis[d] actoris esse: nā siue in bonis sit, siue nō, si tn̄ ex bonis[e] sit, locum hec actio[f] habebit. Quare siue locata, siue cōmodata, siue etiā pignorata, siue deposita[g] sit res apd̄ Tytiū: sic vt intersit eius, eā rem per vim nō auferri (veluti si i deposita re culpam quoq̄ꝫ ꝓmisit) siue bona fide possideat: siue vsumfructū qs habeat in ea, vel quid aliud iuris, vt intersit ei⁹ non rapi: dicendum est ei cōpetere hāc actionē: non vt dominiū[h] accipiat, sed illud solū qd̄ ex bonis eius qui rapinam passus est. i. qd̄ ex substantia eius ablatū esse ꝓponatur. Et generaliter dicēdum est ex quib⁹ causis furti actio cōpetit in re clam facta, ex eisdē ‡ causis oēs habere hanc actionē[i].

De lege † aquilia. Titu. iij.

¶ Qui occidit seruum alienū vel pecudem alienam, tenetur ex primo capite legis aquilie ad ei⁹ estimationem quā pluris fuerint ab anno retro. Et pecudis appellatione cōtinentur animalia domestica, q̄ gregatim pascuntur. 562

Damni iniurie actio[k] cōstituitur per legē aquiliam. Cuius primo capite[l] cautum est, vt si quis alienū hominē alienamue quadrupedē, que pecudū numero sit, iniuria[m] occiderit[n]: quāti ea res in eo anno[o] plurimi[p] fuerit, tm̄ dn̄o[q] dare damnet. ¶ Quod aūt nō p̄cise de q̄drupede, sꝫ de ea tm̄ q̄ pecudū numero est, cauetur eo pertinet: vt neq̄ꝫ de feris bestijs, neq̄ꝫ de canib⁹ cautū esse itelligim⁹. sꝫ de his tm̄, q̄ gregatim ꝓprie pasci dicūtur, q̄les sunt eq, muli, asini, oues, boues, capre. De suibus q̄q̄ꝫ idē placuit. nā ⁊ sues pecudū appellatiōe cōtinentur: qr ⁊ hi gregatim[r] pascūtur. Sic deniq̄ ⁊ Homer⁹ in odyssea ait. ¶ Sicut diu⁹ heli⁹ marcian⁹ in suis cōstōnib⁹ refert[s] κλαγγῇ ‡ δ' ἄσπετος ὦρτο συῶν ἀσφαλιζομενάων.

¶ Quo ad legē aqliā, iniuria dr̄ occidisse, q dolū vel culpam cōmisit occidēdo: qm̄ in actiōe legis aquilie venit leuissima culpa. Casus vero occidentem excusat. 563

¶ Jniuria[t] aūt occidere intelligitur, qui nullo iure occidit. Jtaq̄ꝫ qui latronem[v] insidiatorem occiderit, non tenetur vtiq̄ꝫ, si aliter periculum effugere non potest. At nec is quidem hac lege tenetur, qui casu occidit, si modo culpa eius nulla inueniatur: nam alioquin[x] non[y] minus ex

c ¶ Sane in hac actione. scilicet vi bono. rap.

d ¶ Jn bonis: id est in dominio. ff. de acqui. re. dominio. l. rem in bo. ⁊. l. statuas. ⁊. ff. de verb. sig. l. bonoruꝫ appellatio. Vel si etiam bona fide possideantur idem est.

e ¶ Ex bonis sit. Vt aliquod ius haabeat: vt statim per exempla probatur.

f ¶ Hec actio. s. vi bonorum rapto.

g ¶ Deposita. Promissa custodia a depositario. vt. s. ti. j. §. pe. Vel etiā cōmisit culpā: vt sequitur. Vel etiā si pretium acceperit depositionis: nō tamē q̄si mercede tenetur: vt. ff. eo. l. ij. §. dicet aliquis. alioquin esset locatio vt. s. māda. §. fi. Additio. Dic vt habetur in. l. naturalis. §. ij. ff. de pscri. ver. et facit. l. j. §. si quis seruū. ff. deposi. Ange.

h ¶ Dn̄iū. i. dominij estimationē: vt. s. qd̄ me. cau. l. si mulier. §. q possessionē. vt. ff. vti pos. l. pe. §. fi.

i ¶ Hanc actionem. facit. ff. vi bo. rap. l. ij. §. generaliter.

¶ De lege aquilia. ¶ Post maleficium rapine sequitur de dāno qd̄ per legem aquiliam punitur. Accur.

Damni. ¶ Totus iste tit. di. in duas partes. ⁊ primo tractat de primo capite. l. aql. Scd̄o tractat de tertio capite. Scd̄a ibi (Capite tertio.) Jtē prima subdiuiditur. Quia primo ponit verba primi capitis. l. aq. Scd̄o illa interpretatur. Scd̄a ibi (Quod aūt non.) Jtem scd̄a prin. subdi. in. ij. partes. Nā primo ponit verba. scd̄o interpretatur. scd̄a ibi (Jtaq̄ꝫ si quis.)

* Damni iniurie. Casus literaliter est figurādus qr tex. primo ponit verba primi capitis. l. aquilie. scd̄o quia poterat esse dubitatio ꝓpter verbum quadrupedē exponit de quibus aquilius intellexerit: ⁊ dicit intellexisse de his que gregatim pascuntur ⁊ exemplificat. No. colligit hic Ange. Are. Syl.

k ¶ Dāni iniurie actio. i. actio legis aquilie q̄ cōpetit p dāno dato. i. destructiōe alicuius rei facta (j) Nā sic dicitur dānū diminutio patrimonij: vt. ff. de dā. infec. l. iij. si aūt rem alterius surriperes: lꝫ videaris damnum inferre: tamen non infers tale q̄ per hunc tit. tenearis: sed actiōe furti: vt. ff. eo. l. si seruus seruum. §. si alius. ⁊. §. idem ⁊ in sylua. Additio. (j). No. differentiam inter actionē furti vel bo. rap. ⁊ hanc qr actio furti vel bo. rap. competit quando rem meā tecum apportas. secus quādo occidis vel destruis: quia tunc competit hic actio: licet vtroque modo sit dānum. et sic dimi. patrimonij: qd̄ bene no. Ang.

l ¶ Primo capite. habebat enim hic tria capita siue capitula: ⁊ de primo capite dicitur hic. Scd̄m autem nō est in vsu. De tertio dicitur. j. eo. §. caput scd̄m. ⁊. §. capite tertio: ⁊. ff. eo. l. ij. Accur.

m Jniuria. i. non iure: vt. j. eo. §. iniuria.

n ¶ Occiderit. no. occiderit: nā si alio modo leserit ex tertio ca. agitur: vt. j. eodem.

o ¶ Jn eo anno. scꝫ p̄terito. §. capite tertio.

p ¶ Plurimi. Habita estimatione nō affectione singulorum: sed cōi estimatione: ‡ vt. ff. eo. si seruū meum.

q ¶ Dn̄o. vt. ff. eo. itē mela. §. legis. vel quasi dn̄o: vt fructuario: vel alij qui hꝫ ius in re: ‡ vt. ff. e. itē mela. §. fi. l. sequen.

r ¶ Gregatim pascuntur. Facit. ff. de leg. iij. l. legatis seruis. §. pecoribus.

s ¶ Refert. Jllud † carmē grecū ex odissea homeri depromptū. s. Clangi daspetos ortos syon asfilizomenaon latine exponitur p hec verba. grūnitus autē ingēs excitabatur suū stabulatiū. Clangi enī est grūnitus daspetos. i. aūt ingēs. Est enī ibi vna collisio vocaliū in qua hec particula aūt includitur: ortos excitabatur syō. i. suū siue porcorū asphlizomenaon. i. stabulantiuꝫ. siue q simul in stabulo includebantur: qd̄ raro fit in animalibus diuersi pastus.

* Jniuria aūt. Casus in declaratione terminorū non ponitur nisi literaliter tamē potes dicere rōnem dubitādi esse qr verbum iniuria aliter accipi solet. l. j. in prin. ff. de iniu. Ratio aūt decidendi colligitur ex eadem. l. si. vbi habetur q̄ verbū iniuria quātū attinet ad legē aquiliā diuerso modo intelligitur quam regulariter intelligatur ⁊ sic ex eadē. l. vtranq̄ꝫ rationem potes sumere. ⁊ No. quod sola culpa spectatur vt quis teneatur. l. aquilia et quod supra culpam est veluti dolus. Syl.

t ¶ Jniuria. facit. ff. eo. sed ⁊ si q̄cūq̄ꝫ. §. iniuria. Additio. Ex quo textu not. differentiam inter hanc actionē ⁊ actionē iniuriarū: qr in illa nō sufficit culpa: sed requiritur contumelia ⁊ dolus: est ⁊ alia differentia: quia in hac agitur ad damnum: sed in actione iniuriarum agitur ad vindictam: ⁊ sapit instar cause criminalis: vt. ff. de iniur. l. pretor edixit. §. primo.

v ¶ Latronem. Scilicet diurnum: vt tamen clamet ⁊ si se defendat: sed furem etiam si se non defendat. vt hic subijcit: et. ff. eodem. l. iiij. Accursius.

* Pro resolutione huius. q. quam ego late examinaui in. l. vt vim. ff. de iustitia ⁊ iure. in glo. dicas quod quādo queritur an pro defensione rerum liceat hominem occidere q̄ nō licet: cum nō reperiatur hoc permissum alio non concurrente, sed quando ego videns res meas exportari tunc si in defensione rerum incido in periculum quia fur vult se defendere gladio vel offendere tunc non propter periculum rerum sed persone offendere licet: et ideo bene in textu. nostro duo ponuntur que hoc inferunt scilicet latronem et insidiatorem et ita teneas quia hec est veritas vt ibi ostendit quamuis cōmunis opinio. doctorū sit quod pro defensione rerum sit licitum homicidium. Syl.

x ¶ Alioquin. Si culpa interueniat.

y ¶ Non min⁹. i. nō plus ex dolo q̄ ex culpa cū etiā leuissima culpa in hanc actionem veniat: vt. ff. eo. l. in le. ij. (j). Vel proprie lege: ⁊ con

...glos. ...nō est. ...esse in bonis ⁊ ex bonis differt.

‡ Hic notares immobiles laudi, at mobiles occupari tametsi nō nunq̄ hoꝝ vsus sit ꝑmiscuus vt hic notat glos. Porro autē, qd si qs rem meaꝫ nō rapuit, aut me ea nō spoliauit, possidet tamen ea in mala fide, a cui⁹ possessiōe cecidi, que nā iuris sunt remedia? dic remediuꝫ lupesse. l. si coloni. C. d agric. ⁊ censi. lib. xi. itē ⁊ iudi. officiū, condictio triticaria ⁊ cōdictio incerti: vt i. c. reintegra. i. q. j. ⁊ no. gl. C. de fur. l. si. §. sed in secunda no. etiā codeꝫ tit. l. in ciuilem.

‡ Et sic eq parantur actio furti, ⁊ ea que p bonis vi raptis datur: vt hic ⁊. §. generaliter hic in glo. alleg.

† Plebiscitū vero, quā lex diceretur: Quātam talit ex rogatione plebis Aquilius Tribun⁹ plebis: sed latione significatio de legē appellauit imperator: ⁊ sic dicitur ad. l. Aql. si. eodē.

‡ Et ꝑm locū, in quem qs ꝯuenit, cuꝫ respōdere cogi pōt p glo. in. l. si seru⁹. ff. eo.

‡ Etiā aduersus dn̄m dānū inferentes p. §. si. l. Jtē mela. in gl. alleg. ⁊ expende qd̄ hꝫ al. aut. q habet ius i re: qm̄ ex eo nō dabitur habēti solū obligationē p sonalē: veluti ne cōmodatario pro re cōmodata dāno affecta. d. l. itē mela. §. eum cui. Qd̄ secus est in actione de pauperie, q̄ ei cuius interest datur, sicuti actio furti vt. l. i. ff. si q̄drup. paup. fecisse.

† Hec glos. Acc. nō est.

‡ Alic. lib. ij. p̄terin... titul. de lega. iij. legit ita. Δῆεις τὴν γε συεσσιπαρήμενον δ' ἐ νέμοντας. τὰς κόρακος πέτρῃ, ἐπί τε κρήνῃ ἀρεθούσῃ. idest, Hinc circū iuuenes plures pepiscere porcos, Ad coracis petrā, fonteq̄ꝫ super Arethuse.

Fur nocturn⁹ occidi: potest: sed nō diurnus.

Universidad de Deusto Biblioteca

uerte literā: nō minus tc. i. nō minus ex culpa ꝙ ex dolo. sic ⁊ aliās. ff. de pac. l. iurisgen. §. pactorū. ⁊ C. de secun. nup. l. cum apertissime ⁊ ff. de pig. paulus. §. domus. ⁊ est figura hyperbaton ſm Jo.
* Hec glo. est cōtraria glos. in. d. l. pactorū ⁊ in. d. l. cū apertissime vbi dicit ꝙ est histeron pterō. Syl. Additio (1) Pone exemplum ſm Ol. leuissima si titius aggredit te: tu resistis venit ali⁹ ad diuidēdū vos: tu resistendo volens percutere aggressorē pcussisti mediatorez teneris: vt l. scientiā. §. qui cū aliter. ff. eo. Ange.

a Distinguitur. Utrum cōmiserit dolo vel culpa vel non.
b Nulla culpa. nisi data opera factum est: vt. ff. e. l. itez si obstetrix. in fi. ⁊ l. nam sicut.
c Reus est. Quia hoc nō est ei deputatum. arg. in auf. vt hi qui ob. ha. se per res mi. §. fin vero tacuit. col. vi. ⁊ ff. eo. l. idem iure. in fi.
* Itē si puta. Casus literaliter figurat in tex. cui⁹ ratio est manifesta qꝛ cuz in. l. aquilia ꝑpter culpā quis teneatur culpa est qð a diligente ꝓuideri potuit ⁊ non est prouisum aut tunc denunciatū est cū periculū euitari nō potest ꝙ fuit ratio mutū vt habet in. l. si putator. ff. eodem. Syl.
Putator. d Itē. Putator. i. q putat viles in arborib⁹ positas: vt in quibusdā terris sunt: vel etiā ipsas arbores. nam ⁊ arbores putantur.
e Licet non pclamauit. Not. nisi forte dolo: vt. ff. e. si putator.
* Preterea si medicus. Casus clarus est et ratio assignat in text. Culpa em facit quē teneri. l. aquilia. imperitia autem culpe annumeratur ⁊ negligētia non minus. No. medicum qui suscepit curationē teneri etiā ad prosequendā curationē. Itē ꝙ non prosequendo dicitur in culpa. Item ꝙ imperitia culpa est intellige ꝟ presertim in his q profitentur se scire aliquid qð ignorant. Syl.

† Concor. cū ꝟ text. in. c. sicut. pa. cū glo. sup ver. imperitia extra de iniu.
† Qui tenet de culpa ante factū nō prouidēdo: in facto male secādo: ł post factū dimittendo ſm gl. in. l. idē iuris. ff. eodem.

dolo ꝙ ex culpa qsqꝫ hac lege tenet. ¶ Itaqꝫ si qs dū iaculis ludit, vel exercitat, trāseūtez seruū tuū traiecerit distinguit[a]. Nam si id a milite in cāpo eo vbi solitum est exercitari, admissum est: nulla[b] culpa eius intelligit. Si alius tale qd admisit culpe reus[c] est. Idē iuris est de milite, si in alio loco, ꝙ qui ad exercitandū militibus destinatus est, id admiserit.

Ex qualitate loci iudicat dānū datū dolo, vel culpa incidēti. h. d. Uel sic. In putāte dicit adesse culpa, qñ diligentia potuit prouidere, ⁊ non fecit.

Itē si putator[d] ex arbore deiecto ramo seruū tuum trāseuntē occiderit, si prope viā publicā, aut vicinalē id factum est: neqꝫ exclamauit: vt casus euitari possit, culpe reus est: sed si pclamauit, nec ille curauit pcauere, extra culpā est putator. Aeque extra culpā esse intelligit, si seorsum a via forte, vel i medio fundo cedebat, lꝫ nō pclamauit[e]: qꝛ in eo loco nulli extraneo ius fuerat versandi.

Si medicus serui curationem reliquerit, aut imperite curauerit: lege aquilia tenetur. Areti.

Preterea si medicus, q seruū tuū secuit, dereliquerit curationē eius, ⁊ ob id mortu⁹ fuerit seru⁹: culpe reus erit. Imperitia[f] † quoqꝫ culpe annumerat, veluti si medicus, † ideo seruū tuum occiderit: qꝛ male eum secuerit: aut perperā ei medicamētū dederit.

Si mulus vel equus propter imperitiā vel imbecillitatē mulionis, vel eqtātis seruū alterius occiderit, tenet mulio, vel equitans lege aqlia. hoc dicit. Ang. Areti.

Impetu quoqꝫ mularū, quas mulio propter imperitiā retinere nō potuit, si seruus tuus oppressus fuerit, culpe reus est mulio. Sed ⁊ si ꝑpter infirmitatē[g] eas retinere nō potuerit, cū alius firmior eas retinere potuisset: eque culpa tenet. Eadē placuerunt de eo quoqꝫ qui cū equo veheret[h], impetum ei⁹, aut ꝑpter infirmitatem, aut propter imperitiā suam retinere non potuerit.

Actio legis aqlie penalis: qꝛ estimatur, quāti plurimi valuerit ab anno retro: ⁊ ideo nō trāsit cōtra heredes. Ang. Areti.

His autē verbis legis, quāti[i] in eo anno plurimi fuerit, illa sentētia exprimitur: vt si quis hominem tuū, qui hodie claudus, aut mancus, aut luscus erit occiderit, qui in eo anno integer aut pretiosus fuerit, nō tāti teneatur quāti hodie erit. sꝫ quāti in eo anno plurimi fuerit. Qua ratiōe creditum est, penalem esse huius legis actionē: quia non solū tanti quisqꝫ obligatur, quantum damni dederit: sed aliqñ longe ‡ pluris. Ideoqꝫ constat in heredē eā[k] actionem non transire, que trāsitura fuisset, si vltra dānum nunquā lis estimaretur[l].

In actiōe legis aquilie nō solū venit estimatio rei: sed etiā estimatio extra rem. h. d. Are.

Illud nō ex verbis legis, sed ex interpretatiōe placuit non solum perempti corporis estimationem habendā esse ſm ea que diximus[m]: sed eo amplius quicqd preterea perempto eo corpore damni vobis illatum fuerit: veluti si seruum tuum heredem ab aliquo institutū antea quis occiderit: ꝙ is, qui iussu tuo hereditatē adierit: nam hereditatis[n] quoqꝫ amisse rationē esse habendā constat. Itē si ex pari mularꝫ vnā vł ex qdrigis equorū vnū quis occide

h Ueheretur. Puta in theda: vel vehiculo: vel etiam ipso equo. Additio. Intelligas tamen istū tex. quando talia animalia dant dānum ſm naturā sui generis. Si autē cōtra naturā suam agit actione in factū de pauperie: vt. ff. si quadrupes pau. fecis. dica. l. j. §. itaqꝫ. Are.
* His autē verb. Casus potest figurari ponēdo rationē dubitādi ex verbis. l. aquilie ð qua in pncipio qua cautū videbatur vt qs dati dāni aut iniurie penas lueret itaque videbat occiso seruo vel quadrupede ꝙ ad id teneret tātum occidēs qð damni datum esset cuius contrariū decidit nō aliqua ratione: sed tātū in voluntate statuentiū extēdentium verba. l. aquilie ex presumpta mente que mens vt dixi non habet ratione nisi penā vt. j. §. seq. in prin. qui in penam induxerunt vt nō solum damnū datū resarciretur sed etiā id restitueret qð valuisset res occisa eo anno. ꝙ cōstitutio cū positiua sit vt oēs alie pene nō hꝫ in se specialē rationē ⁊ hoc est qð dixit text. qua ratiōe credendū est penalē etiam huius. l. actionem. Nota. collige vt per doc. hic. Syl.
i His aut. Quāti id in eo anno. materialiter hec verba ponuntur. ⁊ habes ea. s. eo. ti. in prin.
k Non transire. Nisi ex damno locupletior fact⁹ esset: vt. ff. eo. inde neratius. §. hanc actionem.
l Estimaret. Opponit de eo qui hodie plurimi fuerit ꝙ olim: ⁊ occis⁹ est ab aliquo. Nā nō videt in hoc casu esse penalis hec actio: ergo vř transire debere in hoc casu ad heredes. Sed nō sequit: lꝫ enī reperiat in hoc casu qð nō sit penalis: tñ non est apta nata vt transire debeat: vt in hoc exemplo. aliquis nō videt vel non ridet actualr tñ est aptus ridere vel videre naturaliter vt argu. ff. de aqua quotidia. ⁊ esti. l. j. §. quotidia. ⁊ ff. de flu. l. j. §. item fluuium.
* Preterea dici pōt qð nō trāseat ad heredes ex eo qꝛ est ex maleficio vt. j. de perpe. ⁊ temp. act. §. nō omnes autem. Syl. Additio. Et sic inspicimus propriā ⁊ primeuam naturam actionis. Et secundum illam iudicamus: non autem secundum accidentalem facit qð not. glos. in l. si creditori. ff. de lega. j. quando actu subrogat: ⁊ capit naturam alterius intelligitur ſm naturam ordinariam ⁊ propriam ⁊ primeuam: quod nota.
* Illud non ex verbis legis. Casus ita figurari potest prout exemplificatur in tex. dubitabatur tamen ex eo quia in. l. aquilia tantum cauebatur damnum dantem teneri quanti plurimi homo vel animal occisum eo anno fuerit ⁊ in penis non videtur facienda extensio. reg. in penis de regu. iu. cuius contrarium dicitur ⁊ fatetur imperator qð non ex verbis sed interpretatione. l. introductum est hoc ex eo cum dānum resarciendū sit non potest dici non esse illatum damnū extra rem etiam ſm decisionem huius tex. Syl.
m Illud. Diximus. per totum hunc titu.
n Nam hereditatis. In lege enim aquilia damnum consequimur et amisisse dicimur quod aut consequi potuimus: aut erogare cogimur: vt. ff. eodem. l. proinde. et. l. si seruum occidisti. et. l. si seruum meum.

‡ Sed qd si qs dānā se dedisse neget: pbetur autem contra testibus, aut instrumētis: Dicito tu propter mendaciū i duplū dānādū, ⁊ vniuersum id qð lesi interest, duplicandū, qð alioqꝫ simplū deducēdum erat vt tradit glo. C. eodē in. l. cōtra negātem secus tñ si actor nō probet p testes, sꝫ tñ p iuramētū sibi delatū. qñ ex eo qð re l natur ab onere pbationis, fiet cōdēnatio duntaxat in simplū. l. cū qui. ff. de iureiur. Quid autē si de ere te iuramētum reo actor recuset, l quiēs se velle testibus probare nemi nnaf cōdēnatio, an id possit et posse tradit glo. et Bar. in. d. l. eū q ſm Plat.

f Preterea. Imperitia. Facit. ff. de re. iu. l. imperitia. ⁊ ff. loc. si quis fundū. §. celsus. ⁊ §. si qs vitulos ⁊ ff. de suspe. tu. l. tutor quoqꝫ. §. fi.
* De hoc in Fely. in. c. tua nos de homi. vbi ponit an ⁊ qñ medic⁹ teneatur de imperitia ⁊ ad qd teneat. Syl. Additio. In isto casu medicus nō tenet de sicca. qꝛ illa lex regrit dolū: vt. l. j. C. de sicc. iuncta. l. in. l. ff. eo. tit. Additio. Et no. singulariter leges per gl. allegatas: qꝛ pbāt nō tm̄ in inanimatis: sꝫ in hominib⁹ aliqð artificiū ꝓfitētibus: qꝛ asserere vident se esse peritos in illo ministerio. Et sic iperitia ascribit culpe etiā vsqꝫ ad caprarum vel vitulorum custodem. Are.
* Impetu quoque. Casus ⁊ notabilia clara sunt totū enim qð tendit ad culpā facit quem teneri. l. aquilia. ⁊ sicut imperitus ⁊ sic imbecillis in doctrina est in culpa profitendo eam artem quā ignorat ita imbecillis mulio est in culpa qꝛ debuit precogitare casum quē preuidere potuit. Syl.
g Impetu. Infirmitatem. Non enim debet infirmitatem suam in alterius lesionem conuertere: vt. ff. eo. idem iuris. Accursius.
Additio. Hic hoc verum in infirmitate aliqua. Nam secus si in itinere superuenerat infirmitas: qꝛ non tenetur cū non fuerit in culpa: vt l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. eo. Are.

Uel ex

a Uel ex comedis. Qui cantabant ‡ de comedia: ⁊ vnus sine altero cantare nesciebat.
b Qui supersunt. Facit argumentum contra. ff. de act. emp. si sterilis §. cum per venditorem. † ⁊ de periculo ⁊ commodi. rei vendi. l. fi. ‡
* Liberum. Casus non est nisi literaliter figurandus in tam clara regula quoties enī seruus meus iniuria ⁊ dolo occisus est possum ne dū agere ciuiliter ad damnū ex l. aquilia sed etiam possum agere ⁊ accusare ex. l. corne. de sica. nō tñ simul proponendo vt ðr in gl. ⁊ declarat ⁊ limitat bart. in. l. j. C. quādo ciuilis actio. que nota. Syl.
c Damnū. Scꝫ quanti fuerit in anno retro: vt. s. eod. in prin.
d Capitalis criminis. Scꝫ legis cornelie de sicca. vt. ff. eo. l. inde neratius. §. sed si dolo seruus. ⁊ §. sed ⁊ si. Nam et pro seruo occiso ea. l. agitur: vt pro libero: vt. ff. ad legem corneliā de sicarijs. l. j. §. j. donec tamen agit vna non poterit agi reliqua: vt. ff. ð publicis iudicis. l. iij. ⁊ ff. vi bono. rap. l. j. §. primo. sꝫ pacto vno aget ‡ reliquo vt. C. quando ciuilis actio. preiudicet criminali. l. j. ff. vi bono. rap. l. ij. §. j.
* Limita nisi fuerit secuta sententia absolutoria ſm Bar. in. l. j. C. quando ciui. actio. Syl.
* Capite tertio. Casus figuratio in declaratione terminorum nō ponitur presertim cum tex. seipm exemplificet pone igitur ſm exempla tex. literaliter: ⁊ ratio huius capitis est naturalis vt culpa dānum datum ab eo resarciatur qui damnū dedit cum alteri per alter non debeat iniqua cōditio inferri dū vero restringitur estimatio damni. ad. xxx. dies vt dixi si haberet aliquā spālem rōnem nisi voluntatem plebis sancientis. No. quid continetur in tertio capite. l. aquilie qꝛ in eo agitur de oī dāno preter mortē. Itē qd cōtineatur appellatione verbi rūpere. Item ꝙ ita dolus vel culpa exigitur in hoc capite sicut in primo. Item ꝙ plus delinquēs plus punitur. Itez ꝙ. l. quantūcunqꝫ penalis hñs plura capitula cēsetur repetere in sequenti quod dictum est in precedenti. Syl.
e Capite. Cetero dāno. Qð. s. nō ptinet in prīo capite: vt. s. e. i pn.
f Rupti. Quod verbum est legis tertij capitis.
g Sufficere. Sed nō est nouū: vt spālr quibusdā enumeratis gñaliter subijciat verbū in q singula pplectātur: vt. ff. eo. si fu⁹ ſuū. §. inqt lex. ‡
h Culpa. Etiā leuissima: vt. ff. e. l. in. l. aql. ⁊ leuissima: als nō: vt. s. eo. §. iniuria.
i Ex hoc capite. Scꝫ tertio: quod est loco secundi.
k Damno. Id est damno dato in ceteris rebus.
l Triginta. Sꝫ quare minus spatiū in tertio capite ꝙ in pmo apponitur. rñ. qꝛ in prīo grauius deliquit: ⁊ ideo grauius punitur: vt. ff. de offi. preto. l. diuus: ⁊ melius facit lex precedens.
m At. nec plurimi quidē verbū adijcitur. Id est nō est positū in hoc tertio capite.

‡ Imo qui comedias actitabant atqꝫ repsentabant.
† Solue qð ibi in text: hic in delicto in ꝙ venit omne interesse: vt ff. de fur. l. si ficiando §. ⁊ ibi Bar. ff. de condi. fur. l. iiij. et ff. de vi ⁊ vi ar. l. in interdicto. et ad illū text. facit. l. apud Julianū §. j. ff. de lega. j. vbi post mortē: ⁊ sic post delictū heres tenetur nō solū id seruum mortuū sed etiā ad hereditatē in ꝙ erat instit⁹. l. si seruum. ff. de verb. ob. in prin.
‡ Hunc locū pauciori bus dissoluit Bal. qð ibi nō fecerat quis qð facere debebat, hic autē fit: vnde plus deliqt ⁊ plus punitur arg. l. si mora. ff. sol. matr.
‡ Idem tenet ꝟ Ang. quē vide in hoc an probatiōes iudicio facte i alio prosint de q re remittit ad Bart. in. l. ij. §. j. ff. de vi bo. rapt.
† Siue p scissuram, siue p effractionē aut effusionez id deterioratum fit.
‡ Et tum ꝟ qs cōprehēdere dꝫ casus fortuitos. l. sed et si. §. qñ itus ꝟ. si qs caut. Joann. de Plate.

rit: vel ex comœdis[a] vnus seruus occisus fuerit, non solū occisi fit estimatio: sed eo amplius id quoque computatur, quanti deprecia ti sunt, qui supersunt[b].

Actio legis aquilie nō solum ciuiliter: sed etiā criminaliter pōt intentari. h. d. Ang. Are.

Liberū autem est ei, cuius seruus occisus fuerit, ⁊ ex iudicio priuato legis aquilie damnū[c] prosequi: ⁊ capitalis criminis[d] eum reū facere. Caput secundū legis aquilie in vsu non est.

Ex tertio capite legis aquilie competit actio pro alio dāno ꝙ mortis illatione: ⁊ pro omni re, in qua citra mortē damnū datuꝫ sit. Et fit estimatio quāti plurimi fuit ita triginta diebus supra. Aret.

Capite tertio de omni cetero dāno[e] cauetur. Itaqꝫ si qs seruuꝫ vel eā quadrupedē, q pecudū numero est, vulnerauerit: siue eam quadrupedē, q pecuduꝫ numero nō est: veluti canē, aut ferā bestiā vulnerauerit, aut occiderit, hoc capite actio ꝯstituitur. In ceteris quoqꝫ oibus aialibus. Itē in oībus rebus, que anima carent, dānū per iniuriā datū, hac parte vendicat. Si quid enī vstū, aut ruptū, aut fractū fuerit, actio ex hoc capite cōstituitur: ꝙꝙ poterit sola rupti[f] appellatio in oēs istas causas sufficere[g]. Ruptū enim intelligit, qð quoquo mō corruptum est†. Unde nō solū fracta: aut vsta, sed etiā scissa ⁊ collisa ⁊ effusa, et quoqꝫ mō perempta, atqꝫ deteriorata facta, hoc verbo ꝯtinent. Denique respōsum est, si qs in alienū vinū, aut oleū id miscuerit, quo naturalis bonitas vini, aut olei corrūperet: ex hac parte legis aqlie eū teneri. Illud palā est, sicut ex prīo capite, ita demū qsqꝫ tenet, si dolo aut culpa[h] eius hō, aut quadrupes occisus, occisave fuerit: ita ex hoc[i] capite de dolo, aut culpa: ⁊ de cetero damno[k] quēqꝫ teneri. ¶ Ex hoc tamen capite non quanti in eo anno: sed quanti in diebus triginta[l] proximis res fuerit, obligatur is, qui damnum dederit. At[m] nec plurimi quidem verbum adijcitur. Sed sabino recte placuit perinde habendā estimationē: ac si etiā hac parte plurimi verbū adiectuz fuisset: nam plebem romanā[n] que Aquilio Tribuno interrogāte hanc legem tulit cōtentā fuisse: ꝙ prima parte[o] eo verbo vsa est.

Dānū datū de corpe in corp⁹, purgatur per directā actionē legis aqlie: Sed si datur de nō corpore in corp⁹, hꝫ locū vtilis actio. Sed si ex nō corpore in non corpus, damnū datū fit: hꝫ locū actio in factum. Ang. aret.

Ceterū placuit, ita demū directā ex hac lege actionem esse, si qs precipue corpore suo dānū dederit. Ideoqꝫ in eū, qui alio modo damnū dederit, vtiles‡ actiones dari solent: veluti si qs hoiez alienū, aut pec⁹ ita incluserit, vt fame necaret: aut iumentū ita vehemēter egerit, vt rūperet, aut pec⁹ in tm̄ exagitauerit, vt pcipitaretur: aut si qs alieno puero psuaserit, vt in arborē ascenderet, vł in puteū descēderet: ⁊ is ascēdēdo vel descēdēdo, aut mortu⁹[p], aut aliqua pte corporis lesus fuerit: vtilis actio[q] in eū dat. Sed si qs alienuꝫ seruū, aut de ponte, aut de ripa in flumen deiecerit: ⁊ is suffocatus fuerit: eo ꝙ proiecit, corpore suo dānū dedisse nō difficulter[r] intelligi pōt: iōqꝫ ipa lege aqlia[s] tenet. Sꝫ si nō corpe dānū fuerit datū, neqꝫ corp⁹ lesuꝫ fuerit: sꝫ alio mō alicui dānū ꝯtingerit: cū nō sufficiat, neqꝫ directa, neqꝫ vtilis legis aqlie actio: placuit eū, q obnoxius fuerit, in factū[t] actiōe teneri. Ueluti si qs[v] mia ductus alienū ſuū cōpeditū[x] soluerit, vt fugeret[y].

n Plebē romanā. Ergo plebiscitū, qð est verum: vt. ff. eo. l. j. ⁊. s. de iure natura. §. plebiscitum.
o * Pria parte. Que ‡ enī in pfationibus dñr in ꝯtibus repetita esse credūtur: vt. ff. de verb. ob. l. titia. §. idē rñdeo. ⁊. l. q sic. ⁊ ff. de re. du. l. fi. ⁊ C. fa. her. l. qties. ⁊ ff. de ꝯdi. insti. l. cū seruus. ⁊ ff. de act. emp. l. si vēditor hoīs. ff. de ꝯhē. emp. qui fundū. ⁊ de leg. iij. l. in repetēdis. ⁊ de ꝯdi. ⁊ demon. l. auia. ⁊ l. liber. ⁊ ff. de le. ij. l. latinus. ⁊ ff. de fun. instru. l. iij. ⁊ l. seie. §. gaio. ff. de pac. do. cū pater. Sed arg. ꝯria sunt. ff. de an. le. l. seio. als. ff. de adi. le. l. seia. ⁊ ff. de fideicō. lib. l. fi. §. fi. ⁊ ff. de her. insti. l. sabinus. ſm Jo.
* Aduerte plura circa hāc glo. primo ꝙ gl. in. d. l. cū seruus signat hunc tex. pro ꝯrio: scðo ꝙ. d. l. latin⁹ potius facit in cōtrariū qꝛ ibi non censetur facta repetitio fideicōmissi nisi a ꝯrio sensu vt per Bar. sit in summa ⁊ adde l. seruo alieno. §. ij. ff. de lega. ij. Itē ⁊ tertio ꝙ illa. l. seio vel seia nō inuenitur ⁊ illa. l. fi. nō facit ⁊ illa. l. sabinus nō est in illo titulo est tñ cōtra. l. sub ꝯditione. ff. de here. insti. ⁊ l. iulius paulus. ff. de cōdi. ⁊ demon. sol. vt per gl. in d. l. auie. Syl.
* Ceterū placuit. Casus nō figuratur nisi literalr cū declaret in quibus casibus detur directa in q bus vtilis ⁊ sic ðr ꝙ q suo corpore dānū dat directa actione. l. aquilie tenetur qꝛ incidit in verba. l. quādo vero nō corpore datū damnū est sed cā corpus fuit dāni illati: qꝛ tūc non ꝟba. l. offendūtur sꝫ mēs ipsa qꝛ credenduꝫ est. l. ꝙ tm̄ damnū cōsiderauit voluisse damnū ⁊ affectū respicere nō modū ið datur vtilis actio ex mēte. l. aqlie qties aūt neutra dāda vř ⁊ damnū datū est vt in vltimo exēplo tūc dat actio in factū ad iteresse eius cui damnū illatū est que notāda sunt. Syl.
p Ceterū. Mortu⁹. Quia qui occasionē dāni dat dānū dedisse vř. vt. ff. e. l. q occidit. §. i hac quoque actiōe. Additio. Tu dic ſm No. ibi ꝙ aut quis dat operā rei licite ⁊ adhibet illam diligentiā quā potest: ⁊ tunc non tenetur de his que postea sequūtur. vt. d. §. in hac. in fin. secus si nō adhibeat diligentiā aut det operam rei illicite: qꝛ tenet. arg. ff. eo. l. item mela. in prin. ⁊ est glo. in. c. sicut nobis. extra de testi. Angelus.
q Utilis actio in eum datur. s. legis aquilie. ⁊ nihilominus in factū: vt. ff. eo. item si obstetrix. §. si quis hominem.
r Non difficulter. imo facile: vt. ff. eo. qua actione. §. pe.
s Lege aquilia. i. directa actione legis aquilie.
t In factū actiōe. i. subsidiaria q i dānis datur q. l. aqlia nō ꝯphēdūtur vł nō tenētur: vt. ff. e. si ſuū. §. fi. ⁊ vř hec esse ptoria. vt. ff. de prescrip. ver. l. qꝛ actionum.
v Si quis mia ductus. Sed si nō ductus mia datur furti. vt. ff. de dolo. l. ⁊ eleganter. §. idem labeo.
x Cōpeditū. Est enī dolo proximū: vt. ff. deposi. si hoiem. j. rñ.
y Ut fugeret. Hic no. qñqꝫ dānum dat a corpe in corp⁹: ⁊ tūc locū hꝫ

‡ Tu ibi & glo. vide felicissime p Bal. hic solerter hanc rem distinctione admodū facilē explicantē.
‡ Que tamē ū appellatione a directis differant, vi tñ atqꝫ effectu idē ꝯstāt: Naꝫ tantūdem qs per vtiles, quātū p directas ꝯsequitur eandemqꝫ dāni emancipationē vt. l. penu. ff. de neg. gest. Unde colligit ex Barto. inia Joā. de Plate, qð n ex statuti forma instrumentū publicū executiōi demādari debeat p inde demandabit ex quo vtilis cōpetit actio, atqꝫ ex q directa ꝯpetit ſm Bar. i l. j. ff. ð act. et obliga. Bal tamē ait qð ita tutū delinquentē puniens non cōprehēdit eū qui vtili tenet: siquidē ea non recipiant extē siuā interptationez nisi procedat de similib⁹ ad similia in l. ꝙ actione. §. pinde. ff. eod. Dāni dās cām, dānū fecisse videtur.

n

Universidad de Deusto Biblioteca

actio legis aquilie directa. Quādoq; a non corpore in corpus: vt p3 p multa exempla. s. pxi. §. qñq; ecōtrario de corpe in nō corpus: vt si anulum excussit vt in aquā caderet: vt. ff. e. si seruus seruū. §. si qs de manu. Et in ‡ duobus casibus h3 locū vtilis actio legis aquilie: r nihilominus in factū ſm Jo. vt. ff. e. l. queadmodū. §. magistratus. al's municipales: cū vtroq; casu vtrāque reperiā dari ſm Jo. vt. ff. vi bo. rap. l. ij. §. si publicanus. Qñq; a nō corpore in nō corpus: r tūc subsidiaria in factū cōpetit. vt. ff. e. si seruū. §. fi. De qua actiōe in factū q h3 naturas: dic vt. ff. de pſcri. ver. in rub. r vt dirimus, j. de inter. §. fi.
✳ Ui. si. glo. in. l. pe. C. eo. q latius h explicat. Syl.
¶ De iniurijs. ¶ Post alia priuata delicta et de iniurijs ponit qd priuatū est delictū. i. nō publicū: nec enim cuil3 cōpetit: s3 iniuriato tm̄. Ac: Generaliter.
Totus iste titulus diuiditur in sex partes principales. Primo ponitur q modis accipitur iniuria et qualiter cōmittat. Scdo ex cuius persona nobis iniuria illata intelligit. Tertio q est pena actionis iniuriarū. Quarto qñ iniuria atrox estimatur. Quinto q pro iniuria pōt etiā criminalr agi: r an tunc possit interuenire pcurator. Sexto qñ tollat ista actio. Scda ibi (Patitur autē.) Tertia ibi (Pena āt.) Quarta ibi (Atrox.) Quīta ibi (In summa.) Sexta ibi (Sed h actio.)
✳ Gñaliter. Casus in declaratione termīnoȝ non figuratur nisi literaliter. Not. summarium r totum tex. q2 sunt omnes termini necessarij. Syl.

‡ Nota tu diligenter hanc glo. r vide gl. que est in. C. l. l. pecorib9 eo dē tit. q habet qd vbi vtilis aqlia locū habet, ibidē r in factū actio locū habeat s3 nō ecōuo. Et adō quātum ptinet ad vtilem actionē, qtuplex sit, r an natiua, an datiua sit, r item an in libello exprimi debeat vtilis ne an directa sit vide p Bart. in. l. j. ff. de act. r oblig. qd etiā perstringit i. d. l. penult. de neg. gest. Ceter quātum ptinet ad libelli cōceptionē vide p. Petr. Jac. tit. de l. aquil.

‡ Al's ἀδίκημα quod idē sonat, qd ἀδικία, idest, iniuria iniustitia ac maleficiū, qd verbū litere sacre p qñis peccato sublimūt: a verbo ἀδικέω qd est iniuria afficio r in quempiaz iniurius sum, qd graui9 sonat, quā ἁμαρτάνω qd lapsu errore casu ac fortuna delinqre significat illō vero destinata animi malicia cōsultoq; ac deliberato peccare innuit.

‡ Tu vide to hic apō Joann. de plat. an is q pugno pcussit puniat pena statuti puniētis verberantē.

‡ Et sic videtur velle hec glo. qd q obijcit in-

¶ De iniurijs. Titu. iiij.

¶ Iniuria potest capi generaliter r specialiter. Et specialiter sumitur tripliciter. Aret. 572

Generaliter a iniuria dicitur omne qd nō iure fit. Specialiter alias contumelia, q a contemnendo dicta est, quā greci b ὕβριν appellāt: al's culpa, quam greci ἔγκλημα ‡ dicunt: sicut in lege aquilia damnū iniuria datum accipitur, Al's iniquitas et iniustitia, c quam greci ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν vocant. Cum eñ pretor vel iudex non iure, contra quem pronunciat: iniuriam accepisse d dicitur.

¶ Iniuria cōmittitur nō solum facto, sed r verbo r scriptura: r alijs multis modis. Aret. 573

¶ Iniuria e autem cōmittitur nō solum, cū quis pugno ‡ pulsatus, aut fustibus cesus, vel etiam verberatus erit: sed r si cui conuiciū f factū fuerit, siue cuius bona, quasi g debitoris, q nihil deberet, possessa fuerint ab eo, qui intelligebat h nihil eum sibi debere. Vel si quis ad infamiam alicuius libellum, aut carmen, aut historiā scripserit, composuerit, ediderit, dolove malo fecerit: quo quid eorū fieret, i siue quis matremfamili. k aut pretextatum l pretextatamve assectatus m fuerit: siue cuius n pudicitia attentata esse dicet: r denique alijs plurimis o modis admitti iniuriam manifestum est.

¶ Si fit iniuria filio, vl' vxori alicuius: etiam pater, maritus, vel socer dicitur eam pati, vt habeat actionem iniuriarum. Aret. 574

¶ Patitur p aūt quis iniuriam nō solum per semetipm, sed etiā per liberos suos. quos in potestate habet. Item per vxorem q suā, id enim magis pualuit. Itaq; si filie alicuius, que titio nupta est, iniuriam feceris: nō solum filie nomine tecum iniuriarum agi potest: sed etiam patris r quoq; r mariti nomine. Contra aūt: si viro iniuria facta sit, vxor iniuriarū agere nō pōt. Defendi enim vxores a viris, non viros ab vxoribus equū est. Sed r socer nurus nomine, cuius s vir in eius potestate est: iniuriarum agere potest. 575

¶ Ex iniuria facta suo, non agit suus: s3 ei9 dñs, si iniuria in suā cōtumeliā fiat: vl' fuerit atrox. Are.

¶ Seruis aūt ipis quidē nulla t iniuria fieri intelligit: sed dño per eos fieri videt. Nō tñ ijsdē modis quibus etiam per liberos v r vxores: s3 ita, cū quid atrocius x commissū fuerit, r qd aperte y ad con-

¶ Pessime enarrat. Accursius quid sibi voluerit Justinianus dum inquit pretextatum pretextatamve assectatus fuerit nam intellexit p eo quod est pudorem pueri ingenui aut puelle sugillare r notam infamie tanq scorto māsculo femininoq; inurere: solent eñ hodie quoq; perditi homines dum sugillare volūt puelle aut matrone opinionem improbiore petulatia in publico eis ad ambulare q̃si scortum ad cōstitutū assectantes: pretexta autē genus vestis qua pueri vsq; ad. xvij. annum vtebantur quo tempore togam virilē sumebant puelle vero pretextam deponebant nubētes: inde pretextata etas: pretextati mores: pretextatus sermo a latinis dicitur vt disces latius a Budeo in anno. in pād. s. l. si. ff. de sena. vbi animaduertit hāc accur. expositionem falsam esse. Syl.
m ¶ Assectatus. Assectari est frequenter seq. Sed attentare est blando sermone pudicitiā alicuius impetere: vt. ff. eo. itē apd labeonem. §. alind.
n ¶ Cuius. i. alicuius.
o ¶ Plurimis modis. q notantur. ff. eo. per totū: r. C. eo. per totum.
✳ Patitur. Casus figuratur facile in tex. rationi enim dubitandi respondet tex. dum dicit patitur autē quis iniuriam: r ratio decidendi in primis verbis ex dictis verbis sumitur. Itē ex alijs postea positis ibi id eñ magis preualuit r ibi defendi enim vxores a viris rc. Et not. ex hoc text. q dispositio facta de vno correlatiuorum nō habet locum in alio vbi cadit diuersa ratio ita ex hoc text. not. Decius. in. l. humanitatis. colum. iij. C. de impuberi. Syl.

iuriā verū, iniuriarum non teneat: qd distigue vt p Pet. et Cy. quos sequit Bald. qd id quod obijcit aut refert reipublic. notum fieri: r tūc siue de illo accusari possit, siue minime: vt qu obiectū est quē leprosū esse, qd reipubl. interest ne alios inficiat: vel spuriū esse, qd reipublice quoq; interest sciri, ne is ad honores et dignitates admittat: r tū non puniri obijcientē pura q apud eūde3 Bal. allegātur q ratione ſm ead. gl. hec est limitanda.

a ¶ Generaliter. Facit. ff. eo. l. j. Accursius.
b ¶ Greci ybrin appellant: hybris grece dr contumelia latine vt asserit textus Enclima est culpa. Anomia iniquitas adicia: est iniustitia. In de adiceo. i. iniuria afficio.
c ¶ Iniustitia. Iniquitatē cōmittit iudex qñ contra equitatem pronuntiat. Iniustitia qñ contra strictum ius. Iniquitatē r iniustitiā bene cōtra vtrunq; pronuntiauit. Accursius.
d ¶ Accepisse dr. Sc3 ille contra quē iudicatur. Vel dic accepisse. i. fecisse iudicem: sic. ff. de dam. infec. proculus. Accur.
e ¶ Iniuria. Hic prosequitur prout hoc titulo accipitur.
f ¶ Conuicium. Quasi conuociū cum in vnū plures voces proferuntur. vt. ff. e. item apud labeonem. §. conuiciū. Additio. Nota q verbū iniuriosum dr siue in gñe siue in specie improperatur aliquod delictū cōmissum: vt no. Bar. Bal. r doc. in. l. iij. in prin. ff. de libe. r posthu.
g ¶ Quasi debitoris. Cum non esset vt hic. r. l. si iniurie.
✳ Glo. voluit potius allegare. l. item labeo. §. si quis bona. Syl.
h ¶ Qui intelligebat. Ex affectu eñ fit iniuria. vt. ff. e. l. iij. Sed quid si erat vere debitor: Adhuc videtur idem cū nihil adeo durum sit q familiarē pompam ostendi. Quid enim tam durū tamq; inhumanū q publicationē pompamq; rex familiarium: r paupertatis detegi vtilitatem. rc. vt. C. quādo r quibus debetur quarta pars ex bonis. de. l. ij. §. j. Sed dico contra in sequenti casu si iure eū prouocaui: vel meū debitorem appellaui cum esset: vt arg. ff. eo. eum qui in prin.
i ¶ Fieret. nisi nocens erat. Nam peccata nocentium nota esse expedit: vt. ff. eo. eum qui in prin. ‡
k ¶ Matremfa. Matrēfamilias dicimus que est note autoritatis r honeste vite in domo sua: vt. ff. de lib. exhi. l. ij. §. fi. r. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. l. nam ciuium.
l ¶ Pretextatum. Pretexta genus est vestis qua nobiliores ciues romani solebant vti. (j). Unde si alius quā cui permissum erat deferret deferebat in alicuius persone certe ignominiam: iniuriarum tenebat ille quem insectabatur: sic plerunq; fit. Accur. floren.

p ¶ Patitur. In potestate habet. Si ille qui iniuriā facit scit eos esse in potestate: licet ignoret in cuius potestate sint alioquin nō: sicut marito si mulierem viduam credat: vt. ff. eod. l. eum qui vocantem. §. fina. Accursius.
q ¶ Per vxorem suam. Vel sponsam: vt. ff. eod. item apud. §. sponsam quoque.
r ¶ Sed etiam patris: licet in potestate patris eius non esset: vt. ff. eo. l. j. §. item.
✳ Cum hac glo. transit Bar. in. l. sed si vnius. §. filiofa. ff. eo. quicquid dicat hic Ang. Syl.
Additio. Ista glo. ‡ non est vera per. l. sed si vnus. §. ait pretor. versic. emancipatus. ff. eo. r ibi vide glo. preterea si non competit patri actio iniuriarum quando credit pulsatum fore patrem fami. vt. d. l. eum qui §. fi. ff. eo. ergo multo fortius non competit sibi quando in veritate est paterfa. s. quādo est emancipatus ſm Jo. fab. quod credo verū. Ang.
s ¶ Cuius. Sc3 femine vel nurus.
✳ Seruis autem. Casus licet aliter figurari potest quia similiter enumerat r declarat quomodo per seruos domini iniurientur. i. qualiter iniuriarum agant domini pro iniuria facta seruis proprijs r ponuntur in tex. rationes decidendi ibi quod aperte ad contumeliā domini: r in fine tex. vbi dicitur q non pro portione dominica sed pro personarum numero actio cōpetit dominis quia non rem ipsam r sic seruum respicit iniuria sed ipsos dominos r dominis radicatur et fundatur. Syl.
t ¶ Seruis. Nulla iniuria. quantū ad hoc vt agātur. s. inspecto iure ciuili: sed sic inspecto iure naturali. vt. ff. eū qui. §. j. r. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. ij. r. s. de his qui sunt sui vel alie. in. §. fi. que sunt contra.
v ¶ Per liberos. id est filios.
¶ Et alios ēt q liberorū appellatiōe veniūt. l. liberor. ff. de v. sig.
x ¶ Atrocius. q equum sit.
y ¶ Et qd aperte. Repete. r cū id cōmissum fuerit qd rc. Si aūt non in dñi contumeliā sed serui tm̄: tñ adhuc nō d3 multa relinqui a ptore. (j) vt. ff. e.

‡ Et hanc q̄q; refellit Bal. ex Cy. sed Saly. in l. ij. C. eo. cā sequitur.

vt. ff. e. item apud labeonem. §. si quis sic fecit. Additio. (j). Not. q maleficiū nō debet remanere impunitū. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aqui. Ex quo nota q si iniuriā passus nō pōt agere ex forma statuti: q2 forte nō soluit collectas: tñ iudex ex suo officio pōt iniuriantē punire vt. §. si qs sic fecit: r est bonus tex. r ibi Bar. in. l. nō solum. §. q q. ff. e. Ang.

k ¶ Ruptum. i. detruncatum.
l ¶ Talio. i. similitudo supplicij. vt membrum pro membro.
m ¶ Quasi in magna. Hec est ratio non ad proximum: sed ad illud qd erat pena talionis.
n ¶ Estimauerit per sacramentum taxatione iudicis.

a ¶ Ad cōtumeliā dñi respicit. His duobus casibus dño datur actio hoc est siue ad eius cōtumeliam fiat iniuria: siue seruus atrociter verberetur: r sic dñs aget propter iniuriam seruo factā nō tñ serui noie (j) quasi seruo cōpetat actio: sed in prio casu suo noie pro iniuria sc3 sibi commissa.
✳ Dic ex mente Ang. in ij. no. hic q hec glo. male loqtur q2 text. hec duo copulatiue exigit. s. q qd atrocius sit cōmissum et q aperte ad contumeliā domini respiciat vñ vnu3 tantum non sufficit put vult glo. in. l. si heredi plures. ff. de cōdi. insti. Syl.
Additio. (j). Nota modum libellandi r agendi: q2 dñs debet dicere seruum fuisse verberatum in contumeliam suā: r ideo q2 sibi iniuria illata ē suo nomine iniuriarum agit: si autem alio modo ageret succumberet. Ang.
b ¶ In hunc casum. Non solum in superiore casu quando ad contumeliam dñi facta est iniuria.
✳ Adde q ex rōne. s. assignata in gl. pced. hec gl. quoq; falsa est. Syl.
c ¶ Si cōi seruo. Dñs: in me pro pte dñij. vt. ff. eo. l. sed non esse. contra. So. non cōdicit si recte intelligatur. † Nā quilibet agit rōne dimidie: vt si duo sunt vnus nobilis alius ignobilis si suus esset totus nobilis ageret iniuriarū in. xx. nūc ergo aget in. x. ignobilis aūt ageret in. x. si esset totus suus seruus: nūc ergo agit i qnq; r ita qlibet pro parte sua: r ratio dignitatis habetur. Vel vbi erant pares per omnia domini.

† Hui9 obiectionis vera dilutio est ſm Bar. in. l. itē. §. si. ff. eo. qd aut sit iniuria ad cōtumeliā dñoȝ, r tū hic text9 locū habet. Aut nō sed seruo simpliciter, r tunc l. cōtra obtinet.

tumeliam dñi respicit. a Veluti si quis alienū seruum atrociter verberauerit, r in hunc casum b actio proponitur. At si quis seruo conuicium fecerit, vel pugno eū percusserit, nulla in eū actio domino competit.

¶ Pro iniuria illata seruo cōi, agit vterq; dñs habita distinctione dignitatis vtriusq;. Aret. 576

¶ Si cōi seruo iniuria facta sit, equū est, non pro ea parte, qua dominus c quisq; est, estimationē iniurie fieri, sed ex dominorū d personā: q2 ipis fit iniuria. Qd si vsusfru. in seruo titij est, pprietas meuij, magis e meuio f iniuria fieri intelligitur.

¶ Pro iniuria facta libero homini, r seruo alieno, q seruiūt nobis bona fide: si facta fuerit in despectum, competit nobis actio iniuriarum. Aret. 577

¶ S3 si libero homini, q tibi bona fide seruit, iniuria fctā sit, nulla tibi actio dabitur: s3 suo nomine is experiri poterit, nisi in cōtumeliā tuā pulsatus sit: tūc eñ cōpetit r ibi g iniuriarū actio. Idem ergo est, r in seruo alieno bona fide tibi seruiēte: vt toties admittatur iniuriar actio, quoties in tuā contumeliam h iniuria ei facta sit.

¶ Poena iniuriarū est pecuniaria, quāti fuerit estimata r per iudicē taxata: que estimatio r taxatio crescit, vel diminuitur ſm personarū r dignitatē r cōdōnē. Are 578

¶ Poena aūt iniuriarū ex lege xij. tab. introducta est, ppter mēbrū i quidē ruptum k talio l erat: propter os vero fractū, nūmarie poene erāt cōstitute: quasi in magna m veterē paupertate. S3 postea ptores permittebāt ipis, qui iniuriā passi sunt, eā estimare: vt iudex vel tanti reū cōdēnet, quāti iniuriā passus estimauerit n vl' minoris, put ei visu3 fuerit †. Sed poena qdē iniurie, q ex lege. xij. tabular introducta ē, i dissuetudinē abijt: quā autē ptores introduxerūt (q ēt honoraria o appellat) in iudicijs frequētat. Nā ſm gradū dignitatis, viteq; honestatē crescit, aut minuit estimatio p iniurie q grad9 cōdēnationis, r in suili psona nō imerito suatur: vt aliud in suo actore, q aliud i medij act9 hoie, r aliud in vilissimo, vel cōpedito s ius estimationis cōstituat.

¶ Lege cornelia de iniurijs tenetur qs ēt in trib9 casib9 hic specificatis: r dom9 nra dr ēt cōducta. are. 579

¶ S3 r lex cornelia t de iniurijs loqtur, r iniuriarū actionē introduxit v, q cōpetit ob eā rem, q se pulsatū x quis, verberatūve y: vel domū z suā3 vi introitā esse dicat. Domū aūt accipimus siue in ppa domo qs habitet, siue i cōducta, vl' gratis, siue hospicio receptus sit.

¶ Atrox iniuria estimat ex qualitate facti loci: r psonar. Ang. are. 580

¶ Atrox a iniuria † estimat, vl' ex fcō b, veluti si qs ab alio vulnerat9 sit: vel fustib9 cesus. Vel ex loco: veluti si cui in theatro, vel i foro, vel in cōspectu ptoris iniuria fctā sit. Vel ex persona: veluti si magistratus iniuriā passus fuerit, vel si senātori ab humili c psona iniuria fctā sit aut parēti, patronove fiat a liberis d vel libertis. Aliter enim

o ¶ Honoraria. facit. s. de iure naturali gen. §. proponebant.
p ¶ Estimatio. Proposita actione iniuriar ptoria q anno cōtinuo tollit vt. C. e. l. si nō cōuicij. Nisi in casu vbi anno vtili dat (j) vt. ff. q met. cau. l. si cū exceptione. §. post annū. Additio. (j). Dic l3 glo. j. proxi. §. r in. d. l. si nō cōuitij: nullam approbet: et ponit multas opi. tñ hic r in. l. lex cornelia. hanc approbat q ista actio sit ciuilis in tribus casib9 ‡ §. proxi. j. eod. Ange.
q ¶ In suo actore. Id est castaldo.
r ¶ Medij actus homine qui mesonauta. al. mediastinus dr. ff. nau. ca. sta. l. j. §. ij.
s ¶ Cōpedito. i. in eo suo qui nulla3 aliā affert vtilitatē: s3 tm̄ ligat9 stat.
✳ Nō bñ intelligit gl. qa text. voluit intelligere de his qui cōpediti fodiunt terram vel metalla. Syl.
✳ Sed r lex rc. Casu3 nō expedit figurare q2 ponit tantū tres casus qui comprehēdūtur in. l. cor. de sicca. quos no. r significatio domus ita extenditur q2 cōsideratur nō dñium rei sed refugiū cuiuscūq; in eo loco in q hitat. Syl.
t ¶ Sed r lex cor. ideo sic dicta: q2 cornelius sylla prefectus prius ea3 fecit. vt. ff. d ac. l. hos accu. i fi. l.
v ¶ Introduxit. s. dicta lex cor. in qua actione cōdēnatio fiet estimatiōe iudicis iureiur. in litem: vt ff. e. in constitutionibus. Sed nunquid his casib9 qui tres sunt ex. l. cor. est h actio perpetua: Dicunt quidā. vt. M. q sic cū omnis act. ex lege descendēs sit perpetua: vt. j. de perpe. r tē. ac. in prin. Sed Joan. s. dicit eñ semper eā eo anno continuo tolli. vt. C. e. l. si nō cōuitij. (j). Et no. q his tribus casi. est ciuilis al's est vbiq; ptoria: cum a pretore sit inducta. vt. ff. e. l. pretor.

† Nā r iudex authoritatem taxandi, minuendi, augēdi r prosus tollēdi habet. l. videam9. §. si. r. l. actionib9. ff. de i lit. iurād.

‡ In qbus tamē pōt et actione qq; ptoria iniuriarū, vt tenet gl. in als leg. l. lex cornel. idq; ta3 ciuilr, qua3 criminaliter ſm eūdē Ang. et itē apud labeonē. §. si qs seruo. ff. eod. q aūt sit differentia iter hāc ciuilē r ptoriaz vide in glo. d. l. lex Cornel.

Lex cornelia vnde dicitur.

Actio iniuriarū an sit annalis in oib9 casibus.

† Concor. cu3 hoc. §. ca. vlt. i gl. sup verbo atroces ex de do. vbi recitat tenorē hui9. §. et glos. j. paulo post me. et l. c. fine extra de consecr. ecclesie vel alta.

d ¶ Ex dñorum persona. q. d. non ex serui persona.
e ¶ Magis. q titio.
f ¶ Meuio nisi ad contumeliā vsufructuarij facta sit. vt. ff. eo. l. item. §. si vsūfructum. r. §. item si liberum.
g ¶ Sed libero. Et tibi: non solum ei.
h ¶ In tuā contumeliā. Nec minus ipse iniuriarum aget: ideo in fructuario distingui oportet: vt. ff. eo. item. §. itē si liberū. r. §. si aūt me.
✳ Pena aūt iniuriarū rc. Casus clarus est r ratio dubitādi nascebat ex ipsa. l. xij. tab. qua cōstituta fuerat pena talionis hoc aūt introductū fuerat in. d. l. xij. tab. vt Justinianus asserit a magna veterū paupertate rō aūt decidendi sumitur ex rōne naturali, que habet vt iuxta modum iniurie qualitatem persone iniuriate r iniuriantis, bonus vir et sic iudex estimet: fiebat enim q ex. l. nasceretur iniuria vt puta si rupto membro virilis r inutilis persone ab honesta r vtili nedū familie proprie sed ciuitati r vrbi vtputa insignis alicuius artificis datum fuisset membrū illud non esset vera estimatio iniurie q2 non erat paritas r equalitas subiector: decuit igitur id corrigi per pretores qui equitatē habentes ante oculos statuerunt prout in tex. dicitur. Syl.
i ¶ Membrū. Puta manum vel pedem. Additio. Nota tex. r glo. qd dicatur membrū, habetur in. l. non sunt liberi. ff. de statu hominū per glo. r docto. r an deus dicatur membrū habetur in. l. cui deus. ff. de edili. edic. de quo vide Barto. r Joan. de imol. in. l. ij. ff. de pub. iudi. Angelus.

✳ Aduerte q2 glo. s. §. pximo in ver. estimatio r Bar. in. l. iniuriarum ff. e. ex opi. Azo. contrarium sentiunt. Syl.
Additio. (j). Jo. fa. dicit q doc. tenēt opiñ. Mar. r q vidit seruare de facto. vide Henri. bo. in. c. olim entra eo. in scda di. vbi vr inclinare in partem Joan. r idem tenet. Joan. and. in additionibus ad spe. ti. de iniurijs. in verbo actio.
x ¶ Pulsatum. Sine dolore.
y ¶ Verberatum. Sc3 cum dolore: vt. ff. eo. l. lex cor. §. j.
z ¶ Domū suā. (j). Facit. ff. de his qui deiece. vel effude. l. j. §. hītare. Additio (j). Nota q relatiuū suus sua non semper importat dñium: facit qd no. Bar. in. l. j. quintus. §. arg. r an. r ar. lega. Ang. aret.
✳ Atrox iniuria estimatur rc. Casus facile figuratur nā tex. seipm declarat r assignat sui ipi9 declarationē r euidētiā exēplor: r cū sit declaratio hui9 termini atrox iniuria nō expedit alr laborare. No. tex. Syl.
a ¶ Atrox. Ideo atrox iniuria ab alia sepatur que sit minor vt per hoc magis puniatur. vt. s. eo. §. pena aūt r facit. ff. eo. l. pretor edicti. §. at in actione. r. §. fi. r. l. vulneris. r. l. e.
✳ Que aūt dicat atrox iniuria dclarat spec. i ti. de aduo. §. vij. v. fi. Syl.
b ¶ Ex fctō. Magis q ex pcio rei: vt. ff. de incē. rui. nau. l. pedi9. §. j.
c ¶ Humili psona. Que sit psona hūilis. dic vt. C. de incest. nu. l. humilē.
d ¶ A liberis vel libertis. Quibus aduersus parētes r patronos agere

permittitur si sit atrox iniuria facta eis a parētibus & patronis: vt. ff. e. l. pretor edicit. §. preterea. puta in oculo vel in ore: vt. ff. eo. l. pretor. §. fi. & l. seq. Additio. Dicas ŝm Saly. in. l. iniquū. C. q ac. nō pos. q lʒ pro leui iniuria filius in ptāte nō pōt patrē solenniter accusare. vt. l. lis nulla. ff. de iudi. tamen iudicis officiū potest implorare pro graui. vt. l. si lenones. C. de epi. au. Emācipatus vero filius p leui delicto nō accusat sed p graui sic dūmodo ciuiliter agi non possit: als secus: vt hic per doc.

a ℂ Nonnunq̄. Id est aliquādo: & iste due negationes faciūt vnā affirmationē.

b ℂ Filiofamilias Nisi q facta iniuria filio due actiones nascūtur: & vtriusque exercitiū cōpetit pri. vt. ff. e. l. sed si vnus. §. filiusfamilias. & l. pr. sed facta iniuria pri: nō ideo filius aget.

✱ In summa. Casus clarus est cum stet in traditione regule & relatiōe ad constitutionē zenonis q haberet suam rōnem in dignitate personarū que in actione iniuriarum totum potest. Syl.

c ℂ In summa. Agere. Et sic tollitur vnū iudicium per aliud cū vtrūqʒ sit p ditū ad vindictam: vt. ff. eo. pretor. §. j. & l. qd senatus. secus si alterum esset de re familiari: vt q̄ ciuilis actio cri. pre. l. j. Et iō si de iniuria atroci actum est iniuriarū nihilominus pōt agi. l. aql. ad dānum: & ecōuerso: nec in actione iniuriarū agitur ad damnū: vt ad dānū: sʒ vt ad contumeliā: vt. ff. eod. l. itē apud labeonē. §. si quis verberato.

✱ Hec gl. sentit idem quod gl. in. l. dñm. C. eo. que reprobatur a Bar. in. l. qui seruum. ff. de act. & obli. Syl.

d ℂ Dictum est. Vt. s. e. §. penali. in fi. §.

e ℂ Pena pecuniaria. s. actori danda.

f ℂ Extraordinaria. Scʒ capitis vel status si iudicium sedeat. Vel pecuniaria inferenda fisco non actori: vel. ff. eo. l. fi. Accur.

✱ Late disputat de hac gl. vero. in. l. si fugitiui. C. de ser. fug. i. vȝ. col. & Deci. in. c. ex lris de ɔsti. vbi limitat octo modis & in. l. cū filiusfa. ff. si cer. pet. in. iij. not. Syl.

Additio. Et sic vbi pena est in arbitrio iudicis pōt suū arbitriū extendere vsqʒ ad morte: qō est verū pēsata: & attenta facti qualitate. l. pe. di⁹ §. i. ff. de incen. rui. nau. Itē ex hac gl. elici pōt q si agatur de crimine ad penā pecuniariā fisco applicandam iudicium dicitur esse criminale.

g ℂ Constitutio. vt. C. eo. l. fi.

h ℂ Illustres. Hi sunt ‡ qui tm̄ noīe illustres sunt: & non dignitate. Illi aūt sunt supra eos qui dignitatē & administrationē hn̄t supra quos nemo est nisi impator. (i). qō dic: vt notaui in aut. vt ab illustri & qui supra eos sunt. coll. v. Additio. Dic vt p gl. & oēs doc. in. l. fi. C. eo. Ang.

i ℂ Actionem. Id est accusationem. Et est speciale in accusatione. als contra: vt. ff. de pcur. l. lʒ. §. ad actionē. & ff. de pub. iudi. l. pe. §. ad cri.

k ℂ Apparet. Dic ergo hic casum eius legis.

✱ Non solū. Casus clarus est quia ratio manifesta qui enim per aliū facit per se facere videtur. Syl.

l ℂ Vt cui. Id est alicui: vel cuius: id est alicuius.

m ℂ Mala. Id est maxilla.

n ℂ Percuteretur. Sed videt q ex tali consilio nō teneat: vt. s. de obli. que ex deli. nascū. §. ope. in fi. §. Sed dic vt ibi diximus. Item argumen. contra. s. man. §. tua tantū. ibi. q nemo ex consilio.

✱ Dic loco casus q ratio quare si semel aīo remissa est iniuria nō pōt recoli, est q principalr aīo tenetur. l. j. §. ait ptor. ff. si qua. pau. fe. di. & iō dissimulatione aboletur vt hic dicit & declarat fortunius qui ex h̄ multa infert notanda in. l. legitima. co. xxiiij. ff. de pac. Syl.

o ℂ Hec actio. Dissimulatiōe. Vt si risi: vl lusi: vel comedi cū eo postea.

✱ Hoc verum si volantate non si ex necessitate vel honestate alr fieri non potuit vt si inuitati in conuiuio vel aliter. Syl.

✱ Item tollitur etiam nudo pacto ipso iure: vt. ff. de pac. si tibi. §. quedam actiones. Sed nunquid est nata etiam statim facta iniuria: an ita demum si dicat ad animum reuoco. Quod vltimum dixit. B. vt dicunt. Sed certe imo est nata statim: nec enim ex reuocatione ad animum vel verbis talibus nascitur hec actio: sed ex contumelia: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. Item quomodo aboleretur hec nisi esset nata: certe nullo modo: vt. ff. de inin. rup. test. l. nam & si. §. post defectuʒ. & ff. de verb. oblig. l. decem.

p. ℂ Non reuocauerit: id est aboleuerit. Non enim oportet dicere ad animum reuoco: sed sufficit si remaneat iratus: & ei nō recōciliet. (i) Sʒ qd si i vltima volūtate in pnia remittit quasi coact⁹ mortē & postea cōualet: nunquid renascitur: Videt q sic: vt arguit. s. d dona. §. mortis causa. Itē q cōtractus remisit: vnde ptor ratū nō habet: vt. ff. q me. cau. l. j. Sed ɔdico: q fuit semel extincta: vn̄ in ppetuū resuscitari nō pōt: vt ff. de solu. q res. §. areā. Itē p̄sumo q ppetuo voluerit remittere siue cōualuerit siue non. nā als nō potuit bn̄ pēitere. p̄sumā ergo eū non fuisse immemorē sue salutis: vt. C. ad legem iul. repe. l. fina.

✱ Et ita cōiter tenēt doc. hic. Syl.

ℂ Itē est contra ad id qō dicit nuda voluntate tolli hanc actionem. ff. de neg. gest. l. pomp. ibi. Nam quō &c. Sed certe ab initio tollitur nuda voluntate & simplici: vel vnius tantū: sed si semel ad animū reuocauerit nō remittitur per nudā voluntatem: sed per voluntatē nudā verbis vel pacto expressam: sic etiā ipso iure: vt dictū est per. l. ff. de pac. si tibi. §. quedam.

✱ Dictū q si quis in confessione sacramentali remisit iniuriam pōt nihilominus agere q rancor remissus est non interesse ita est cōmunis opi. doc. in. l. si tibi. §. j. ff. de pac. Syl.

Additio. Dic. vt. ff. de adimendis leg. l. filio. §. feia. & vide. l. iij. §. fi. ibi Barto. eo. titu. Ange.

ℂ De obligationibus. ℂ Quia de obligationibus ex maleficio diximus: sequitur de his que ex quasi maleficio sunt. Accursius.

Iudex. ℂ Totus iste titulus diuiditur in duas partes principales. Primo ponit casus in quibus quis obligat ex quasi maleficio. Secūdo qua actione his casibus agat. Secunda (ibi In his autem.)

✱ Si iudex &c. Casus querebatur qūo teneretur ex malo iudicio suo per imperitiā facto iudex: & vtiqʒ cū pfiteatur sniam iudicādi videbat ex maleficio teneri. §. pterea. s. l. aquil. cui⁹ ɔtrū hic dr q tenet ex quasi maleficio nō ex maleficio: rō aūt differentie est q actus medendi est voluntarius: actus iudicādi & munus iudicis est necessariū. l. munerū. §. iudicandi offm̄. ff. de mune. & hono. No. collige vt per Aret. hic. Syl.

q ℂ Iudex. siue sit paterfamilias iudex siue filiusfamilias: sed quādo est filiusfamilias pater de peculio tenetur inquantū fuit in peculio cū filiusfamilias litē suā fecit: vt ita sint duo spālia: & q datur de peculio: lʒ sit quasi maleficium qō non est als: vt. ff. de his qui deie. vl effu. l. j. §. si filius. Item quia inspicitur tēpus quo fecit litem suā in condemnando: lʒ als rei iudicate tēpus spectetur: vt. ff. de pecu. l. quesitū & probantur hec. ff. de iudi. l. si filius filiusfamilius. Vel dic q filius conuenitur † vt no. in. d. l. si filiusfamilias.

✱ Adde q cōis docto. resolutio est q qū p impitiā iudicat peculio tenus teneatur: quando vero dolo teneatur insolidum ita docto. in. d. l. si filiusfamilias. Syl.

Additio. Nota q iste titulus nō habet locū quādo iudex per dolū vel corruptelam tulit sententiā: q tunc tenetur pprie ex delicto: vt etiam not. Bart. in. d. §. si filius ‡. Ang.

r ℂ Litem suā. i. controuersiā vel litigium vt in id teneatur ipse in quo lesit aliquē: & hoc qū per ignorantiā vel imperitiā: vt. j. sequitur. Nam si dolo. tūc nō habet locū hic titulus: sed ex maleficio tenet: & sit infamis vt. C. de pena iu. qui male iu. l. ‡ fi. Sed nunquid hec oīa in arbitro locū habēt: Dicit Joan. q sic: vt. C. de pac. l. si quis in cōscribendo. Alij cōtra cum possit pena peti tm̄: & nec snia valeat: vt. C. de arbi. l. j. & l. fi. & maxime ŝm noua iura q̄ loqūtur cū est iuratū ab arbitro vl a ptib⁹ ŝm q̄ nihil eis erit pter sacramentū: vt in aut. de iud. §. q vero. coll. vj. Sed certe snia prima vera est: nec obstat. h̄ autē: q nihil erit. i. arbitro preter sacramentū &c. s. vt possit cogere partes suo stare iudicio: vel eis id est partibus. Nam vocabit alterā partē per iuramentū: sed & contra arbitrū nihilominus aget: vt dictū est. & per actionē in factū vt. j. e. §. fi.

✱ Dic q in arbitro compromissario decisio gl. non procedit. l. pe. vbi oēs. C. de arbi. In arbitratore magis cōiter vidētur tenere si dolo iudicauit qō declara. indicio meo i dolo ex proposito non in dolo re ipsa. Syl.

a ℂ Fecerit. i. male iudicauerit.

b ℂ Ex contractu. vel q̄si.

c ℂ Videbit. vi si dubitauit circa legem fusiā caniniā durius punit. si aūt in l. illa gallius acqlius mitius puniatur. (i)

✱ Hanc gl. seq. Jas. in. l. qō te. col. pen. ff. si cer. pe. quem vide & q error pbabilis faciat iudicē in nihilo teneri parti lese dicit gl. xj. q. iij. temerariū. Syl.

ℂ Et hoc qū non fuit data pecunia iudici vel promissa: als graues penas sequerentur: vt. C. de pe. iud. qui ma. in aut. nouo iure. & facit ad hoc rū. ff. de var. & extra. cog. l. fina. als prima. Additio (i) Et idē si fuerit secut⁹ intellectuʒ multoʒ doctoʒ in vna lege q̄ hʒ plures intellectus: lʒ ille nō sit cōis vt dicit Bar. in. l. cū platis. in fi. de re iudi. valeret tū talis snia: vn̄ opus eēt appellatione: & iudex appellationis posset sequi aliā opi. & aliū intellectū & retractare vel cōfirmare sniam: vt no. Bart. in. d. l. iiij. §. hoc aūt iudiciū. in fi. ff. de dam. infec. De hac materia vide latius per Ange. hic.

✱ Itē is. Casus clarus ē: rōnes sunt manifeste cuʒ enim culpa propria vel alterius interueniat conueniens est damnū datū sarciri cur aūt ex maleficio nō teneat pbat tex. in ver. iō aūt vbi assignat rōnem a cōiter accidentib⁹ ad qui. ll. se accōmodant. l. nam ad ea. de legi. Not. summariū & tex. & presertim in ver. iudex eñ ex quo habes q vbi homini nocitum est licet nō sit occisus dʒ per iudicem impensa medicoʒ ac medicinarum & merces operarum qbus caruit is cui nocitum fuit fieri refici. Syl.

d ℂ Item is. Habitabat. Hospes plane nō tenet: sed is qui hospitiū dederit: vt. ff. de his qui deie. vel ef. l. j. §. pe. Accur.

Additio. Nota q qū quis dʒ citari ad domū solite habitationis: non sufficit citari ad hospitiū iuxta. l. iiij. §. ptor. & ibi late Bar. ff. de dā. infe.

e ℂ Id positum. Licet ipse non posuerit.

f ℂ Si ceciderit. Non enim spectatur: vt noceat.

g ℂ Pena. Prestanda.

h ℂ Decē aureorū. Vel solidoruʒ. v. ff. de his qui deie. vel effu. si vero. §. ptor. & §. fi. & tūc dicas actionē in factū fore ānalē: vt. ff. de po. acti. l. fi.

i ℂ Constituta est actio. Perpetua que heredi datur: sed in heredē non datur: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. si vero. §. hec autem actio.

✱ Nisi iam lis fuerit contestata vel aliud simile factum. Syl.

k ℂ Quinquaginta. Ideo certa pena statuit: q nō pōt estimatio liberi corporis fieri: vt. ff. ad. l. rho. de iac. l. ij. §. ij. (i) Et cōpetit hec actio intra ānnū & nec heredi nec i heredē dat cū sit penalis & popularis: q̄ pus datur ei cuius magis interest: vt. ff. de his qui deie. vel effu. si vero. §. q aūt.

Additio (i). Nota illū tex. qū sit cōtributio propter iactū nō sit cōputatio liberi hominis: facit. l. sed ades. §. si quis mulierem. ff. loca. Ange.

l ℂ Actio datur. Perpetua sibi: sed alij puta heredi pro eo si mortuus est annalis datur: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. si vero plures. §. hec autem actio. ibi: sed si libero &c.

---

senatoris & parētis patroniqʒ: aliter extranei & hūilis psone iniuria estimat. Nōnunq̄ [a] & loc⁹ vulneris atrocē iniuriā facit: veluti si in oculo qs pcussus fuerit. Parui aūt refert, vtrū prīfamilias, an filiofamilias [b] talis iniuria facta sit: nā & hic atrox iīuria estimabit.

ℂ Ex qualibet iniuria pōt agi ciuilr ad estimationē: & criminalr ad condēnationē extra ordinē: in q̄ iudicio criminali nō pōt interuenire procurator: nisi pro illustri persona. Aret.

ℂ In summa sciendū est de omni iniuria † eū, qui passus est posse vel criminalr agere [c], vl ciuiliter. Et si quidē ciuiliter agit, estimatione facta ŝm qō dictū [d] est: pœna [e] reo imponitur. Sin aūt criminalr officio iudicis extraordinaria [f] pœna reo irrogat. Hoc vero obseruādo, qō Zenoniana ɔstē [g] introduxit: vt ‡ viri illustres [h], qqʒ super eos sunt: & p procuratores possint actionē [i] iniuriarū criminalr, vel persequi vel suscipe, ŝm ei⁹ tenorem qui ex ipsa manifestius apparet [k].

ℂ Faciens fieri iniuriam ita punitur, sicut faciens. Aret.

ℂ Non solum aūt is iniuriarū tenetur, qui fecit iniuriā: id est qui percussit: verū ille quoqʒ tenebitur, qui dolo fecit iniuriam, vel qui procurauit: vt cui [l] mala [m] pugno percuteretur [n].

ℂ Actio iniuriarū non nascitur, nisi ab initio iniuriatus in aīo suo iniuriam reuocauerit. Vel sic ŝm glosam. Actio iniuriaʒ iam nata, tollitur dissimulatione. Ang. are.

ℂ Hec actio dissimulatiōe [o] abolet: & ideo si qs iniuriam dereliquerit, hoc est statim passus, ad animū suum nō reuocauerit [p]: postea ex penitentia remissam iniuriam non poterit ‡ recolere.

ℂ De obligationibus, q̄ ex quasi delicto nascuntur. Tit. V.

ℂ Iudex qui per imperitiā male iudicat, facit litē suā: & ex quasi maleficio tenet inqʒtū equū videbit iudicāti. Aret.

Si iudex [q] litem suā [r] fecerit [a] non proprie ex maleficio obligatus vr: sed q neqʒ ex maleficio, neqʒ ex ɔctu [b] obligatus est, & vtiqʒ peccasse aliqd intelligit, lʒ per imprudentiā: ideo vr quasi ex maleficio teneri, et inquatū de ea re equū religioni iudicantis videbitur, [c] pœnam sustinebit.

ℂ Ille ex cuius domo aliqd proiicit, qō alteri noceat: ex quasi maleficio obligatur ad duplū estimationis damni. Qui vero hʒ supra viā aliqd appēsum, qō possit alteri nocere tenet pœna. x. aureorū. Pro hoīe vero libero occiso in pœna quinquaginta aureorū: sed si viuit, & fuerit sibi nociturum, tenetur inquantum iudex estimauerit. Aretinus.

ℂ Itē is ex cuius cenaculo, vel proprio ipsius, vel cōducto: vel in quo gratis habitabat, [d] deiectum effusumve aliqd est: ita vt alicui noceret, q̄si ex maleficio obligat⁹ intelligit. Iō aūt nō pprie ex maleficio obligat⁹ itelligit: q plerūque ob alteri⁹ culpā tenet, aut serui aut liberi. ℂ Cui similis est is, q ea pte, qua vulgo iter fieri solet, id positum [e] aut ‡ suspensum habet: qō pōt (si ceciderit [f]) alicui nocere: quo casu pœna [g] decē [h] aureorū cōstituta est. De eo vero qō deiectū, effusumve est: dupli quāti dānj datum sit, cōstituta [i] est ‡ actio. ℂ Ob hominē vero liberū occisuʒ quinquaginta [k] aureorū pœna cōstituit. Si vero viuat, nocituqʒ ei esse dicat: q̄tū ob eam rem equū iudici vr, actio [l] dat. Judex eñ cōputare dʒ mercedes medicis prestitas, ceteraqʒ impēdia, que in curatione facta sunt: preterea opas, quibus caruit: aut cariturus est, ob id q inutilis est factus [m] †.

ℂ Si ex cenaculo filij habitātis seorsum a patre, aliqd fuerit proiectum, vel aliquid fuerit appensum, vel fecerit litē suaʒ, pater nō tenetur.

ℂ Si filiusfamilias seorsum [n] a patre habitauerit, & quid ex cenaculo eius deiectum effusumve fuerit: siue quid positū, suspēsumve habuerit, cuius casus periculosus est: Juliano placuit in patrē nullam esse [o] actionem: sed cū ipso filio agendū esse. Quod & in filiofamilias iudice obseruandum est, qui litem suam [p] fecerit.

ℂ Pro furto, vel dolo cōmisso in naui, vel in stabulo, vel in caupona tenentur dñi eorū, ex quasi maleficio damnū datum fuit per aliquē, cuius opera vtentur. Are.

ℂ Itē [q] exercitor nauis, aut cauponę, aut stabuli, de dolo, aut furto, qō in naui, aut caupona, † aut stabulo factū erit: quasi ex maleficio [r] teneri videtur: si modo ipsius nullum est maleficium: sed alicuius eorū opera nauem, aut cauponam, aut stabulum exercet. Cum eñ neqʒ ex maleficio, neqʒ ex contractu [s] sit aduersus eum constituta hec actio, & aliquatenus [t] culpe reus est: q opera malorum hominū vteretur: ideo quasi ex maleficio teneri videtur.

ℂ Ex quasi maleficio agit actione in factum, que non transit contra heredem. Aret.

ℂ In his autem casibus [v] in factū actio cōpetit, que heredi [x] qdē

---

m ℂ Est factus. Quia difficillimum est estimare futuras operas. †

✱ Si filiusfa. &c. Casus clarus est q per imperatorem ponitur cuius ratio est in primo casu: quia ideo tenetur pater pro filijs secū habitātibus in titulo de effusis propter p̄sumptam culpam in aduertēdo eius familiam nequid ex domo sua nocuū alijs exeat. cū vero pater non habitat in eadē domo sʒ alibi tūc deficit presumptio illius culpe. In scōo vero casu est q interptatio fiat ŝm glo. j. eo. §. in versi. suam quod presumēdum est ex benignitate potius accidere q oino custodia patris qui nullas nouit literas nihil pōt facere circa filiū iudicem nec potest pretēdi aliq presumptio culpe in patre: licet verba tex. parificātia ŝm casum ad primū inferāt q pater in hoc casu nullā actionem patiatur nec etiā de peculio. pter illa verba qō et in filio &c. videntur eñ ponere precise identitatem iuris propter naturam copule. Syl.

n ℂ Si filiusfamilias Seorsum. i. separatus a pr̄e.

o ℂ Nullam esse. Etiaʒ de peculio: vt. ff. de his q deiecerunt vel effuderunt l. j. & l. si filius.

p ℂ Litem suā fecerit. scilʒ si sine patre habitauerit. als pater de peculio tenetur: vt. ff. de iudi. si filius ŝm Joan. Vel dic idē scʒ vt teneatur ipse filius habitet cū patre, vel nō: sʒ ŝm Azo. pater hic tenet de peculio: vt dictuʒ est p l. ff. de his q deie. vel effu. l. j. §. si filius. Filio vero ✱ condemnato, & ibi pater tenetur de peculio cū videatur quasi contrahi cū filio. (i) vt. ff. d noxa. acti. l. & si cōdemnatus. & ff. de pecu. l. iij. §. idē scribit. Additio. (i). Dic scōm Angelum q ista vltima videtur verior: q ex cōtractu vel quasi pater tenetur de peculio: non autem de delicto vel quasi.

✱ Item exercitor. Casus clarus est & ratio dubitandi esse poterat quia videtur iniquissimū genus pene vt quis ex facto alterius teneatur. c. j. de iniurijs & dam. da. li. vj. sed ratio decidendi exprimitur in text. nostro. aliquatenus enim culpe reus est & in culpa dicitur q opera malorum hominuʒ vtitur que culpa licet non faciat aliquem teneri ex maleficio saltem facit teneri ex quasi maleficio quem tex. no. in fi. Syl.

q ℂ Item exercitor. quis sit dic vt. j. quod cum eo. §. ij.

r ℂ Quasi ex maleficio. i. actione in factum in duplū: vt. ff. nau. cau. sta. l. fi. & ff. fur. aduer. nau. cau. stab. l. j. Item est & alia in factum actio que est ex eo contractu de recepto vt. ff. nau. cau. sta. l. in prin. Additio. Et hic dicit Joan. fab. q si dominus fuit condemnatus ex facto nautaʒ ab eis potest repetere. argumen. l. si colonus. ff. de aqua plu. arce. l. si vo §. cum autem. ff. de his qui deie. vel effu.

s ℂ Ex contractu. Vel quasi.

t ℂ Aliquatenus culpe reus. Facit. ff. ad. l. aqui. si seruus seruum. §. proculus: & ff. fur. aduer. cau. sta. l. j. §. pe.

v ℂ In his autem casibus. scʒ supradictis omnibus.

x ℂ Heredi. Patientis iniuriam. Sed in casu de suspenso nō datur heredi: vt diximus supra eodem. §. ob hominem. Et nota hic differentiā inter actionem ex maleficio & quasi maleficio. nā vbi ex maleficio si plures sunt quilibet insolidum conuenitur: sed secus in hac actiōe ex quasi maleficio ‡ vt. C. de condi. fur. l. prima. & ff. nau. cau. stab. l. prima. & l. fina. §. si plures. Item in actionem ex maleficio vnus soluendo non liberat aliū: sed in hac sic: vt. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. possumus. & d. l. de condi. fur. Item iure non ceduntur actiones ex maleficio: vt. ff. nau.

Marginal notes:

† Sine lenis sit, si e atrox: q g totū dicit nil. exclu dit Egi. Per.

✱ In alijs obieunqʒ pōt iponi pena corpo. nō admittit pcuratori neqʒ agēdo neqʒ defendendo ŝm Bar. Egi. Per.

Pena arbitraria ad mortē extendit.

✱ Tu vero dicne in iure illustres qui sup eos an supillustris dictio pura sit, vide pure et docte apud Alc. cū alibi, tū etiam lib. dispūct. tio: vbi dignitatē gradus aduersandi doctorū sniam dissecte explicat. Nos sparsim in iure annotauimus.

Actio iniuriarum quomodo tollitur.

✱ Caue decipiaris ab hac litera, q̄ ait p remissionē offensi colli iniuriarū actionē, qm̄ id intelligendum est de actione leso cōpetēti secus autem est de actione fisco quesita debitaqʒ: si qdē ea p ptis remissionem nequaqʒ tollit: vt. l. g cētū. §. vacātē. ff. ad l. Jul. de vi pub. & l. in reg. §. si pa ciscar. ff. de pact.

Continuatio.

Diuisio.

† De peculio cū pater cōsueuit cōuenire.

‡ Et adde, qō tū siue p imperitiaʒ siue p dolū iudicarit, aduers⁹ iudicem dari act. in factū vt not. gl. in l. fina. C. de pe. iud. qui mal.

Arbiter si facit litem suaʒ an sit punied⁹ sicut iudex.

‡ Et ibideʒ vide not. de alijs varijs penis quas hmōi iudex incurrit. hic q nota iudicē vel arbitrū litem suā vel in totū facere: vt pote cū dolo vel fraude iudicat: vel q̄tenus iudici videbit vt hic in lra vel etiā aliqū pter dānū et expensas vt si appellans obtinuit, vl appellatio pendet, ŝm verū intellectū gl. in. l. fi. ff. de var. & extraord. cog. que nō de eo quod vniuersali ter interest intelligi dʒ sed de particulari sumptū ac dānorū interesse.

esse. l. si sine §. cū aūt. et §. cū marcellus. ff. rē ratas haberi. ŝm Bar. in q. que incipit snia iudicis qui per imper.

‡ Hoc notat Ange. aduersus mlieres et puellas habētes horos pensiles.

‡ Concordat. l. ex maleficijs §. is qqʒ ex cui⁹. ff. de act. & obliga.

† Quis dubiū est quādiu viuet, et quādiu erit vtilis ad operanduʒ Egi. Per.

† Cicatricū aūt nulla fiet estimatio: q liberū corpus non estimat. l. fi. ff. eodeʒ. Egi. Per.

† Secus si extra hospitiū, vel si nō est factū a familia: qō est verum nisi recepit sabium fore. Egi.

‡ Et adde qō vbi fili⁹ cōdēnatus est qō male iudicarit dolo & fraude tū ipse si soluendo non est, in carcerē detrudit vt. l. cū filij C. qui bon. ced. poss. licet gl. cōtra sentiat, in q̄ non apte in l. iiij. §. si vero ff. de minori. Addesqʒ nec patreʒ, delinquentem filiū defendere cogi teneri. l. de in rē vs. ff. de pact. l. noxali. et. l. q̄ties. ff. de noxal. At ipse filius se ipm defendere pōt. d. l. noxali cuʒ seq. sed nec coget pater p filio cōdēnato iudicatum facere soluereqʒ e legitima q̄ ipsi filio cōtingere pōt vt est casus in. l. si cōdēnatus. ff. de noxal.

Actio ex maleficio & quasi ex maleficio differant.

‡ Qō intellige vt not. p Bar. in. l. eadē. ff. de duob. re. & l. ne i plures ff. d exercit.

cau.stab.sed ꝛ ipsi:sed in actione ex quasi maleficio ceduntur.vt.d.§.pos sumus. Datur etiã hec actio non cessa.vt.ff.de his qui deie.vel effu.l.si vero plures.§.cũ autem. Item he gñaliꝰ dantur heredibus actor: vt hic ꝙ ille que sunt ex maleficio: vt.j.de perpe.ꝛ temp.ac.§.sed heredi.

a ¶Aduersus heredem. Ut.ff.de iudi.l.iulianus autem.ꝛ.ff.nau.cau.sta.l.fi.§.pe.

¶De actionibus. ¶Rubrica ista continuari põt: vt dicit glo.in tit.de obli. quã sequitur Bal.hic. Unde nota diligẽter glosam Accursij positã sup rubrica q̃ soluit aliquas notabiles questiones dicens sic.

Continuatio.

Actio in singulari recte diffinitur.

*Libuit animaduertisse ꝙ cum hic titulus propter profunditatem materie non soleat legi incipientibus non est titulus super quo possit per modum additionis aliquid iuuari aut parum studium adolescentulorum. Ideo leuius procedendum erit quia he quas in hunc titulum ꝛ titulum de exceptionibus fecimus annotationes separatim legendas vobis tradentus: sit igitur calumniantibus forsan his breuibus verbis satisfactum. Syl.

datur aduersus heredem autem non competit.

¶De actionibus. Tit. vj.

¶Nõ summat, qꝛ impator diffiniẽdo procedit, nec põt diffinitiones breuius summari. Arc.

Superest vt de actionibus loquamur.

*Quid aũtẽ gerundia importent ac q̃liter interpretãda aut preter grammaticos vide Alcia.sup ru.q.de edendo.C.

† Istam sequunt Cy.fab.Ang.et Jaso.

† Istam primã ptẽ sequunt fab.Ang.ꝛ Ja.

† Quarto modo capit p administratione vt in.§.iusiurãdũ in auc.vt iudi.sine quo.suff.

b ¶De actionibus:ideo ponit in plurali:qꝛ plures actiones sunt:vt.j.ꝛ per totum. Sed cũ sint plures quare in singulari numero diffinitur: vt.j.e.§.j. Respon.licet sit numeri singularis:tamẽ ponitur vt genus: vt in alijs diffinitionibus contingit ꝛ sub se continet omnes actiões.
*Hec opi.cõmuniter tenetur quamuis Hispa.hic reprobat. Syl.
¶Item quare non dicit de agendo. Rñ.qꝛ illud est facti.hoc iuris.
*Ab hac responsione nemo dissentit nisi Hispa.hic. Syl.
Additio. Uult dicere glo.ꝙ gerundia *denotant actum prout est in facto:vt est in exercitio:quia deriuantur a verbo quod significat agere vel pati:sed hic non tractatur de actionibus prout sunt in actu:sꝫ prout sunt iuris ita dicunt docto.hic.

Superest. ¶Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponitur continuatio istius titu.ad precedẽtes materias. Secundo diffinitur actio. Tertio ponitur diuisio omniũ actionũ. Secũda ibi (Prope principiũ.) actio autem nihil. Tertia ibi (Omnium autem actionum.)
*Superest. Casus in simplici continuatione imperatoris non ponitur reddit enim imperator ad id quod dixit in tit.de iure na.gen.ꝛ ci. scꝫ ꝙ omne ius nostrum aut ad personas,aut res,actiões,pertinet ꝛ cũ de duobus primis sit dictum superest tantum vt tertium membrum expediatur de actionibus. Syl.

c ¶Super est. Sed quid superest. Respon forma: † vt.s.de iure natu.§.fina. Uel dic ꝙ supra tractatum est de oblig.quarum filie sunt actiones vt.ff.de procur.l.licet.§.ea obligatio.ꝛ.s.de verborum obligatio.in princi.ideo de filia post matrem ponit: † qua ordine successorio.
*Declarat ꝙ dictum est nõ solum de obligationibus,que sunt matres actionum personalium:sed de acquisitione dominiorũ,ꝛ aliorum iuriũ,que sunt matres actionũ realiũ.l.in rem.ff.de rei ven.iõ ꝛc. Syl.

d ¶Actio autẽ. Nota ꝙ actio quandoqꝫ pro actu ponitur:vt in aut.de non alienandis.§.fi.minus in fin.C.de sac.san.eccle.aut.hoc ius porrectũ.ꝛ.ff.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.iij.§.sciendũ,circa mediũ. Quandoqꝫ pro accusatione criminali:vt.C.quando ciuilis actio cri.pre.l.j. Q̃nqꝫ pro iure agendi vel prosequendi:vt hic:ꝛ.ff.eo.l.nihil. † Item nota ꝙ illud quod de actiõe hic dicitur voluit Pla.dicere de causa: scꝫ ꝙ causa sit actio:vt sicut apud dialecticos dicitur argumentum quod ex propositione assumptione ꝛ conclusione consistit:nõ tantũ cõclusio: sic apud legistas actio causa agendi dicatur:vt si dicatur cõuenio te ad.x. quia vendidi tibi equum pro.x.fit idem ac si dicerem ago contra te actione ex vendito. Sed *Azo.dicit (quod ꝛ verum est) aliud esse causam:ꝛ aliud actionem. Nam obligatio est causa ꝛ mater actionis:vt.ff.de procura.l.licet.§.ea obligatio.sicut ergo aliud est obligatio ꝛ aliud est actio:sic aliud est causa ꝛ aliud actio. Item quia vendidi est factũ: † sed actio est ius:vt.ff.de cur.fu.l.cõsilio.§.j.ꝛ fin.ꝛ hic. Item potest esse ꝙ vendidi ꝛ non competit mihi actio:qꝛ mihi solutũ est: vel qꝛ remisi: vnde hec verba:quia vendidi nõ sunt actio. Item nomina certa actionũ nõ sunt a iure inducta:scilicet ex empto ꝛ similes:nec hoc inductũ est:vt causa sit actio. Si quis ergo hoc velit dicere: non potest:cum lex non dicat:vt.ff.de suppellec.le.l.labeo in fin. Itẽ si causa esset actio frustra diceret le. mutari actionis nomen, cum agitur de dolo patroni vel parentis vel similium personarum:de quorum dolo non agitur per actionem de dolo:sed per actionem in factum: † naꝫ ad quid mutaretur nomen cum tamen causa maneret eadem,si esset ius in sola causa. Cõcludo ergo ꝛ dico † ꝙ aliud est causa:ꝛ aliud est actio.
*Et cum hac sententia transeunt magis cõmuniter doc. Syl.
¶Item licet dixerim ꝙ nomina sunt actionum ex empto ꝛ similes caue tibi:quia non sunt actiones:sed actionum nomina:sicut hec dico homo non est homo:sed significat hominem.
*Et ita communiter tenetur in.§.actiones.j.eo. Syl.

*Aduerte tu,q̃cqd gl.conetur ex Azo.ꝛ huiusmodi authẽ.certe si plane intellexit Plac.quesiꝫ penitus excutias dephendes acute locutũ virũ illum certe doctũ quez hic Bal.nõ cõtemnit sꝫ apte Accursiũ qd emp.nõ intellexerit coarguit tu videto h Bal. si vacet et ipsum placentinuz in hunc locuz qui hic,ꝛ in sũmma,vt refert,nõ dicit cãm esse actionẽ,sed rationẽ.id est argumẽtũ:vnde miror vdalric.Zas.ad glo.iniam h descendisse.

† Isti argumento impossibile est rñdere fm Jo.fab.

† Uerbis tẽperatã bar.in.l.infamẽ.ff.de pu.iu.

† Et bñ Py.fab.Ang.et Jas.

e ¶Nihil aliud est. Pater ergo ꝙ olim aliud erat. † erat enim conceptio verborum formata a magistratibus:vt.ff.de orig.iur.l.ij.§.deinde ex his ꝛ.§.omnium.vnde formula vulgaris dicebatur:vt.ff.de fur.l.si seruus nauẽ. Sed hodie hec solẽnitas est sublata:vt.C.de formu.ꝛ impe.l.j.ꝛ.ij.ꝛ etiã circa interdicta est sublata hmõi solẽnitas: vt.j.de interdi.§.fi. † Sed q̃ erat olim differẽtia iter actionem ꝛ interdicta: nam et interdicta erãt verbor cõceptiones:vt.j.de inter.in princ. Rñ.vt dicemus ibi. † At hodie nulla est differẽtia inter interdicta ꝛ actiões:cum interdictũ nihil aliud sit ꝙ actio pretoria:vt.j.de interdi.§.fi. Uera differentia est ꝙ iterdicta tanꝙ a ptore inducta pretoria sunt,actiones vero pro maiori parte a iure ciuili inducte,vnde respectu originis *dicuntur de iure ciuili. Syl.

Actio autem nihil aliud est, quam ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. ¶Prima diuisio actionũ est, ꝙ aliq̃ sunt reales,aliq̃ personales. Personalis est que supponit debitorẽ obligatum,sed realis non sed ideo contra eum competit,qꝛ possidet Arct.

Additio. Idẽ tenuit glo.in rub.de interdic.que reprehẽditur p Bar.ꝛ doc.ibi: qꝛ est differentia inter actionem ꝛ interdictum sicut inter matrem ꝛ filiam cum ex interdicto oriatur actio in factum: vt in.§.fi.j.de interdi.

f ¶Quã ius. scꝫ ciuile:vbi est actio ciuilis: vel ptoria:vbi actio ptoria est:nam ciuiles actiones ꝛ pretorias dico hic diffiniri. Item nota ꝙ actio est ius quo persequimur sꝫ obligatio est ius ppter qd psequimur. Et si q̃ratur quod sit istud ius vel naturale,vel ciuile: vel pretoriũ vel gentiũ: Rñ. † qꝛ ciuile vel pretorium vt modo diximus.
*Et ita cõiter tenetur ꝙ sint de iure ciuili hic ꝛ in.l.j.§.sublata.ff.ad treb.contra quam tenet hic Hispa. Syl.
¶Nec facias magnam vim ibi: qꝛ cũ multas habeat significationes hec dictio ius:vt.ff.de iusti.ꝛ iu.l.pe.in fin.hoc est etiã vnum de significatis eius:vt dicatur ius agendi vel persequendi. Sed ad cuius differentiam ponitur in diffinitione eius: cum singula membra posita in diffinitione habeant suũ ministeriũ: Rñ.fm.M.ꝙ ad differentiã rerum corporaliũ hic ponitur:vt det itelligere ꝙ actio sit res corporalis: qd verũ est:vt.s.de rebus corporalibus ꝛ incorporalibus.§.j. Uel melius dicas ad differentiam officij iudicis quod non est actio: † vt.ff.de mino.§.fi.lꝫ M.dicat ꝙ officium iudicis est actio ꝛ est pro eo ꝙ dicit lex in actione iniuriarũ fieri estimationem iudicis officio: vt.s.de iniurijs.§.pena aũt.ꝛ.§.in summa. Sed certe actio iniuriarũ est actio cui inheret officium iudicis nõ tamen illud officium est actio:sed in facto † potius hoc consistit ius enim petendi per actionem mihi competit:quod per hoc officium iudicis mitigatur.
*Potes dicere ꝙ considerato officio de per se est iuris, considerato quo ad executionem ꝛ administrationem est facti. Syl.
† ¶Sed quid petat: Rñ. † quod estimauero.nam debeo estimare licꝫ iudex possit refrenare:est tamen quoddam aliud officiuꝫ quod vicem sustinet ꝛ obtinet vim actionis vt dicemus.j.eo.§.preterea.in fi.§.
*Communis opi.hic ꝛ in.l.j.§.sublatꝫ.ff.ad trebel.est ꝙ officium iudicis non sit actio. Syl.

g ¶Persequendi.hoc dicitur ad differentiam exceptionum que dantur eis per quas defenduntur. Sicut enim actiones sunt † arma actorum:ita exceptiões sunt arma reorum:vt.ff.de excep.l.ij.in pn.§.illud.
*Et ita cõmuniter tenent doc.ꝙ verbũ persequendi ponatur ad differentiam exceptionum. Syl.

h ¶In iudicio.hoc dicit ad differentiam eorum que fiunt licite etiam extra iudiciũ nõ tamen sunt actiones: † vt si nocturnũ vel diurnum furem vel militem deserentem militiam quis capiat:vt.ff.ad.l.aquil.l.iiij.ꝛ.C.qñ licet vnicuiqꝫ sine iu.se vin.l.j.ꝛ.ij. Item ꝛ propter debitorem fugitiuum quem capere † possumus:vt.ff.de his que in frau.cre.l.ait pretor.§.si debitorem.licet quidam † exponant.l.illam ibi.ꝙ captꝰ fuit autoritate iudicis. Accur.
*Cum hac glo.oẽs transeunt quã tñ aliter declarat Hispa.hic. Syl.
Additio. Dic idem in oĩbus personis q̃ pertinent ad obedientiã perpetuã de q̃ non sit q̃stio:vt in monacho:fratre:vel vxore: qꝛ si aufugiant poterũt capi propria autoritate: vt per Bal.in.l.j.C.vbi quis decuria secus si esset questio.

i ¶Quid sibi debet.hoc duobus modis exponitur. Uel ad differẽtiã realis actionis fm Azo.ꝛ ita stricte accipit hic diffinitio p psonali actione tñ † sicut accipit.ff.eo.l.actio in personã. Uel largius † vt ẽt realẽ cõtineat:non tñ officiũ iudicis:vt.ff.eo.l.actionũ gña.quandoqꝫ lagissime vt etiã iudicis officiũ contineat illud.s.quod est loco actiõis vt per quod restitutio minorum petitur: vt.ff.eo.l.actionis verbo.
*Et ꝙ sit actio q̃ non habeat obligationẽ dicit Bar.in.l.iurisgentiũ.§.ꝛ iõ.ff.de pac.ꝙnis ibi fortu.reprobet *:ꝛ vtrũ actio realis sit pprie actio vi.q̃ disputat fortu.in.l.gallus.§.idem credendũ.col.vj.ff.de lib.ꝛ posthu.vbi tenet ꝙ sic. Syl.
¶Uel ponũtur hec verba ad differẽtiã criminaliũ actionũ p q̃s nõ prosequor mihi debitũ:sed ad vindictam: ꝛ fm h etiã realẽ actionẽ dicas diffiniri hic:lꝫ eũ nõ sit obligatus qui realiter tenetur:vt.j.eo.§.j.ibi aut

† Imo idez in substãtia Ang.ꝛ Ja.

† Istã glo.reprobat Jas.iõ dic aliter vt p eum.

† Dic ꝙ olĩ erat differẽtia soluꝫ in modo loq̃di Hyc.fab.ꝛ Jas.

Actio est tam de iure ciuili ꝙ pretorio.

*Imo oẽs sunt origine de iure gentiũ fm Zas.hic qd idẽ probat authẽ Dionys.halicar.qua rõne tu hic videto apud eũdẽ.

† Sequunt eã Dy.My.Bar.Ang.ꝛ Jason.

Ius ad qd ponit in diffinitiõe actionis.

† Et bñ Ja. Officiũ iudicis an sit actio.

† Id est exercitio.

† Et sic officiũ iudicis nõ est tacti:sed cõsistit i facto: puta i exercitio.

† Idẽ Ang.ꝛ Jason.

† Sequunt Bar.ꝛ Angel.

† Idẽ Placẽ.Angel.ꝛ Jason.

† Singularis est fcõm Bald.

† Et male Ang.

† Qd not.p statutis in qbus verba sunt stricte intelligenda.l.iij.§.h verba.ff.de neg.gest.et l.q̃cqd ff.de verb.oblig.

† Idẽ Jo.fab.Py.in gl.sup.ꝙb.q̃tus.s.eodem.§.

ibi aũt cũ eo qui nullo ꝛc.vex est psonalr. Groffe † tñ põt dici ꝙ sit realiter obligatus. Et facit pro hoc vt etiã realis hic diffiniatur verbũ debere:qd ꝛ ad actionẽ in rem ꝛ ad actionẽ in personam refertur:vt.ff.de verbo.signi.l.pecunie.§.fi.
¶Nec obstat si dicat verba in definitiõe ppe sunt accipiẽda qꝛ hoc verũ in ver.diffinito nõ in diffinientibus vt declarat Deci.in rub.de pba.col.tertia. Syl.
*Item facit qd est in diffitione verbum persequendi:quod est cõe tam ad realẽ ꝙ ad personalẽ actionem vt.ff.eo.l.actio in personã. Item facit.j.eo.§.j.in princi.vbi actio realis spẽs est actionis: sicut personalis: ꝛ ita large *accipio hic verbũ debetur:sed in stricta significatione verbi huius debere tantũ alienũ ꝛ nõ meum mihi debet.
*Idem firmat Deci.in.l.si tibi in.iij.no.ff.si certum petatur. Syl.
¶Unde psonalis actio tñ diffiniri videtur † vt.j.eo.§.sic itaqꝫ:ꝛ.s.de lega.§.sed ꝛ si rem:sed certe qñqꝫ ago etiã ad id quod mihi non debet: vt.C.de pac.l.si pacto quo penã: nam ibi nõ ago ad id qd est debitum: sed ad id qd ex nudo pacto cõuenit. Sꝫ certe illud naturalr erat debitũ quod nudo pacto debebat. † vt.ff.de fideiusso.l.fideiuss.§.fideiussor. Uel nõ agit ibi ad id qd nudo pacto debet: sed ad id qd vere debet: sꝫ pretextu eius cõsequtur etiã qd nudo pacto debet:vt.ff.de ver.sig.l.si cui.
¶Reprobat. Prepo.senẽ.iij.casu.q.v.in.ij.colum. Syl.
† ¶Itẽ oppono de popularibus actionibus. Nam in eis non dr debitum:ꝛ tñ petit:vt.ff.de popu.ac.l.pe. Sed non obstat:qꝛ saltẽ post litem contestatã debetur. Uel dic ꝛ sibi debitũ prosequitur.nam cũ toti populo sit debitũ ergo ꝛ sibi. † Iteꝫ op.de actione iniuriarũ: qꝛ non dicitur esse in bonis:vt.ff.de iniur.l.iniuriarũ. Item nõ ad debitũ: sed ad vindictã cõpetit:vt.ff.de colla.bo.l.ij.§.emãcipatus.ꝛ tñ est actio: Rñ.nõ est in bonis vt transeat ad heredes:vt.ff.ad legem falci.l.penalis. Itẽ lꝫ detur ad vindictã tñ põt deberi mihi propter id qd est in estimatione vindicte vel propter id quod est in alterũ vel vindicta. Item oppono de petitione hereditatis. Itẽ de actiõe de peculio. Nã in his agitur etiã anteꝙ sit penes possessorem: vel anteꝙ sit in peculio:vt.ff.de peti.here.l.iiij.ꝛ.l.si quo.ꝛ.ff.de pecu.l.quesitũ.in prin.ꝛ.ff.de lib.leg.l.si quis reum.§.idẽ Sed dic esse *subaudiendũ hic: vel deberi sperratur. † Uel dic ꝙ qñ fuit actio proposita scꝫ efficax tantum:pro eo qd tunc erat penes possessorem vel in peculio: ꝛ postea cũ augebatur eatenus ꝛ actionis efficacia crescebat:cũ vniuersalis vel in aliquo vniuerso fuit petitio:vt.ff.de iudi.l.solemus. Item opponitur de actionibus quas intendũt aliqui pro alijs:vt procurator:ꝛ tutor: ꝛ prelatus: ꝛ similes:nam agũt ꝛ tamen non sibi debitũ petunt. Sed dic ꝙ quasi dñi sunt:vt.ff.pro emp.l.qui fundum.§.si tutor.vel dic sibi.i.ei cui actio cõpetit que intẽditur. Uel subaudi qd sibi debetur vel ei cuius nomine agitur huius alternatiue secunda pars est vera.
*Cõis opi.est i hac gl.ꝙ vtraqꝫ diffiniat ꝙ defendũt.h Hispa. Syl.
¶Omniũ aũt. ¶Ista pars diuiditur in sex partes prout in hoc titulo ponũtur sex diuisiões actionũ quas enumerat per ordinẽ glosa magistralis in.§.sunt preterea.j.eo. Et ibi gl.addit alias sex diuisiones q̃ ponũtur in alijs locis extra hunc titulũ. Prima diuisio actionũ est q̃ respicit causam materialẽ:qꝛ quedã actiones sunt reales:quedam psonales:quedam causam mixtã habẽtes. Et ista pars durat vsqꝫ ad.§.sꝫ iste. Secunda diuisio est q̃ respicit causam efficientẽ: quia quedã ciuiles:quedã pretorie:ꝛ durat vsqꝫ ad.§.sequen. Tertia est respiciẽs causam finalem:qꝛ quedam sunt rei persecutorie:quedã penales:quedã mixte rei ꝛ pene. Et durat vsqꝫ ad.§.oẽs. Quarta est respiciẽs causam formalem:quia quedã dãtur ad simplum:quedam ad duplum: quedã ad triplum:quedã ad quadruplũ vsqꝫ ad.§.actionũ. Quinta est respiciens causam substantialẽ:quia quedam sunt bonefidei: quedam stricti iuris:ibi vsqꝫ ad.§.sunt preterea. Sexta est respiciens persecutiõis effectum:quia quedã sunt persecutorie solide:quedam nõ vsqꝫ ad finẽ: vt sequitur Bal.hic. Item prima subdiuiditur in duas partes. Prio diuidit. Secundo membra declarat. Secũda ibi (Namqꝫ) Nam totus iste titulus procedit per diuisiones actionum.
*Inter aliquos. Casus in diuisione actionũ ꝛ declaratione terminor non figurat nisi literalr.declarat enim Imp.suã diuisionẽ per exẽpla dilucida. No. igitur ꝙ dictio omniũ est vniuersalis. Itẽ ꝙ pariter proponẽde sunt actiones corã arbitris sicut corã iudicibus. Itẽ ꝙ valet argumentũ a sufficienti enumeratiõe partiũ. Iteꝫ ꝙ ad causandam rei vendicationem duo extrema requiruntur dominiũ vel quasi ex pte agentis:possessio vel quasi ex parte cõuenti. Itẽ ꝙ qui tenetur actione reali nullo iure dr obligatus. Item ꝙ actio est genus. Syl.

a ¶Inter aliquos. Uidetur innuere ꝙ alie actiones sunt que corã alijs proponuntur: † sed non est verum. Accur.
Additio. Solutio.dic ꝙ hic relatiuum stat declaratiue:qꝛ adijcitur qualitati conuenienti vnicuiqꝫ contento sub genere.

b ¶Iudices.ordinarios vel delegatos.

† Ista glo.est no.ꝙ verba multoties intelligunt grossomodo:nõ tñ in statutis. Placẽ.Ang.ꝛ Jas.

*Idem astruit h Zasius:vt comprehendat,etiã,tam id qd debetur actu,quam habitu.

† Imo etiã realis fcõm cõmuniter doct.hic.

† Ista solu.non pcedit fcõm doct.q̃tũ ad materiaꝫ text.nostri.

† Item ista cõtinet meram veritatẽ: vt p doct.h.

† Ista reprobat cõiter p doct.hic.

* Nil subaudiẽdũ est vt apparet ex his q̃.s.posuimus i glo.in ꝟsic. Itẽ facit in verbo ꝛ ita large accipio,qñ verba in finitionibus posita aptitudinẽ non actũ dicunt: iuxta vulgataꝫ dyalect.regulã,q̃ fretus doctissimus Zasiꝰ idipꝫ quoqꝫ astruit.

† Sed hec reprobat qꝛ arguit imperatorẽ de insufficientia.

Diuisio.

† Qꝛ relatiuũ qs vel q̃ adiũctũ alicui gñalitati sine copula illã restringit.l.ea tamen adiectio.ff.de leg.iij.

Omniũ aũt actionũ,quibus inter aliq̃s apud iudices arbitros ve de quacunqꝫ re queritur: sũma diuisio in duo genera deducitur. Aut enim in rem sunt,aut in personã. Nãqꝫ agit vnusquisqꝫ, aut cum eo, qui ei obligatus est: vel ex contractu, vel ex maleficio, quo casu prodite sunt actiones in personam, per quas intendit aduersariuꝫ ei dare, aut facere oportere: ꝛ alijs quibusdam modis. Aut cum eo agit, qui nullo iure ei obligatus est:mouet tamen alicui de aliqua re controuersiam: quo casu prodite actio-

c ¶Arbitros ue:scꝫ cõpromissarios.nã ꝛ apud eos actiones † proponẽde sunt:vt hic:ꝛ.ff.de arbi.l.j. Est etiã libellus offerẽdus:vt.C.de arbi.l.cũ autẽ.§.lꝫ.circa finẽ. Sed cõtra fm Pla.C.de episc.ꝛ cle.auctẽ.generaliter. Ad qd respon. † qꝛ ibi nõ de libelli oblatione loquit: sed de remissione cautionis que consensu partium fieri potest: vt.ff.de fer.l.prima.j.respon.

d ¶De quacunqꝫ re.generaliter accipe verbum rei: † vt.ff.si cer.peta.l.j.in fi.nam p corporalibus et incorporalibus cõpetunt actiões:vt.j.e.§.pri.ꝛ.§.ij.ꝛ.ff.si serui.ven.l.j.ꝛ.ij.in princip.

e ¶Summa.id est prima.quo ad tractatũ scꝫ: † vel summa id est breuis: breuior enim esse nõ potest ꝙ bimẽbris sicut ista est. Sed opponit.j.eo.§.quedã. Respon.qꝛ ꝛ ille sunt reales quãdo ad res agitur. Item in personam quando ad personales prestationes agitur:imo etiaꝫ si simul agatur non tamen egrediuntur hanc diuisionẽ cũ sint in rem ꝛ in personam:nisi enim sic exponeret iam multe inuenirẽtur breuiores *vt.j.eodem.§.alie.ꝛ.§.actionum.ꝛ alie quedam diuisiones breuiores inuenirentur.
*Cõmunis opi.est cũ gl.hic vt ptꝫ ex dictis doc.hic ꝛ in rub.ff.si cer.pe.ꝙ actiones de quibus in.§.quedã nõ faciant speciẽ de p se. Syl.
Additio. Dic melius facit tex.in.l.qs ergo casus.ff.de pecul. Sed extra glo.instatur: qꝛ actio in rem scripta rem cõmittatur: ꝛ tamen nõ est realis:vt.j.eod.§.quedam.sed solue vt ibi qꝛ ius agendi ex reali oritur ex ipsa re:ꝛ ipsi rei cõpetit:ꝛ cõtra ipsam rem:vt hic ꝛ in simili dicimꝰ de seruitute debita fundo.ff.de neg.gest.l.q aliena.§.fi.ꝛ sic in actione personali in rem scripta:vt di.§.quendam. Ange.

f ¶Aut.enim in rem sunt. Ideo in rem dicunt: qꝛ rem cõmittãtur † .ff.de pub.l.imperatores:ꝛ in personã: qꝛ non recedunt a persona obligati vel heredis eius: cuius eadem est persona vt.ff.eo.l.actionum generalis.§.j.ꝛ.ij.ꝛ in auctẽ.de iureiur.a mo.pre.in prin.collatio.v.
*Hec gloss.male loquitur qꝛ hñ fingunt non sunt re vera sed sunt eadem persona interpretatione iuris. Syl.

g ¶Aut.hoc respicit aliud qd est.j.eo.aut cum eo ꝛc.

h ¶Per quas. Scilicet personales actiones.

i ¶Intendit. † scꝫ vnusquisqꝫ vel actor.

k ¶Dare. Cum datio est in obligatione:vt.ff.de verborum obligatio.l.vbi autem non appareat.§.fi.

l ¶Facere. Cum factũ sit in obligatione vt si promisisti scribere librũ: quod petitur actione ex stipulatu:vt supra de verbo.oblig.in princ.

m ¶Et alijs quibusdã modis.i.ex quasi cõtractu:ꝛ ex quasi maleficio: nec enim de his supra dixerat qd reprobat: † qꝛ ex quo dixit de his que sunt ex cõtractu vel ex delicto:per cõsequẽs de his q̃ sunt ex quasi contractu ꝛ ex quasi delicto:vt.s.de oblig.q̃ ex quasi cõtractu.in prin.ꝛ.s.ti.j.in prin. † Uel dic oĩa ista supra esse cõprehensa: sed sunt supradicta intelligẽda vbi precise agebatur ad dandũ vel ad faciendũ:hic aũt qñ nõ precise:sed sub alternatione:vt hoc aut illud:sed ꝛ hoc reprobatur:qꝛ supra nõ dixit ꝙ pcise quid fieret. Dic ergo hic de cõdictiõe furtiua loqui:q est psonalis:non tñ ex cõtractu:vel quasi:vel ex maleficio: vel quasi:sed ex varijs figuris causarũ orit:vt.ff.de actio.ꝛ oblig.l.j.in princ. Item de interdictis omnibus potest dici ꝙ omnia sunt personalia:vt.ff.de interdic.l.j.§.fi.non tamẽ iure ordinario: sed extra ordinario sunt introducta:vnde non cõtinentur sub hac diuisione ex cõtractu vel quasi ex maleficio vel quasi ex delicto tamẽ vel ppter delictũ qñ ꝙ dantur:vt interdicto:vnde vi põt videri qñqꝫ nõ vt in interdicto ꝙ vi aut clam:qñqꝫ cõtra eũ qui non fecit opus:sed factũ hꝫ datur: vt ff.qd vi aut clam.l.iij.§.clã.ꝛ.l.cõpetit.§.fina. Et vt breuiter dicam ille tertius articulus qui dicit.ff.e.l.j.in prin.ex varijs figuris ꝛc. est quod hic dicitur:ꝛ alijs quibusdam ꝛc. Accursius.
*Communis opi.est cũ glo.ꝙ illa verba intelligantur de obligationibus ex quasi cõtractu ꝛ quasi delicto presertim propter illa verba et alia que designant similitudinem. Syl.

n ¶Nullo iure. Nota hic ꝙ ille qui rem meã tenet nõ est mihi ideo obligatus:sed ratione possessionis eum possum conuenire:vt.C.de aliena.iudicij mutandi causa facta.l.j.
*Nec obstat difficile Zrium ꝙ actio de peculio est in rẽ ꝛ tñ psupponit obligationẽ qꝛ imo est in personam.§.in personam.j.eod.vt dicit hic Hispa. Syl.
¶Sed oppono:teneris mihi ad rẽ restituendã:ꝙ es obligatꝰ: Rñ.nõ est verũ:qꝛ teneris:duobꝰ modis accipit. Nam si dicas teneris ideo qꝛ ex natura actionis sis mihi obligatꝰ falsum est: si vero dicas teneris:qꝛ p offiñ iudicis dꝫ tibi necessitas iponi vt restituas: verũ est:vt.ff.de rei vẽ.q restituere:ꝛ si hoc mõ accipiat teneris: ꝙ es obligatꝰ:nõ sequit. *
Additio. Et est ratio:quia officium iudicis nullam presupponit obligationem.l.qui conclusionem.in fi.ff.de act.empt.l.quintus.ff.de annu.leg.nisi largo modo fm qd dicit Bar.in.l.fi.ff.de iniur.ꝛ vide gl.supra in princ.in verbo debet. Ange.

† Idem Jo.fab.Place.Ang.ꝛ Jas.

† Istam sequunt Bal.ꝛ Paul.i.d.autẽ.gñalr.

† Ut etiã tacitũ cpꝛehẽdat Bar.in l.j.ff.si cert.peta.

† Et h ideo qꝛ per eã cognoscit causa mediata ꝛ imediata actionum Jas.

Dicito tu,qd summa hic non dꝫ p verbũ breuis aut prima exponi,sed p verbuꝫ pcipua ac potissima vt h docte admonet Zas.

† Imo quia dant occasioni directi dñij vtilis vel quasi.

† Ista glo.ꝛ gl.posita in verb.dare ꝛ gl.in ver.facere declarant p Angel.in glo.magistra.j.isto.§.

† Imo approbat per Barto.Py.And.ꝛ Jas.

† Hanc primã expositione lꝫ gl.reprobet tñ eã sequunt cõiter doct.hic ꝛ inducũt ad h.l.j.ff.eo.vide h p.d.Jaso.q longe tractat:an appellatione cõtractꝰ veniat q̃si contractus.

*Zas.lõge secꝰ,ꝙ oẽs doct.hũc locũ itelligit,nẽpe qd ẽ alijs modis agat psonaliter,cũ nec dari petit nec fieri sed pur cõtrouersie habẽt varios statꝰ,ita sũt varie figure causarũ. Que verba sumpta esse ait ex preceptis rhetoricis,nã plura sunt negocia,quaꝫ vocabula.l.natura.ff.de pscrip.ver.

*Dictu verũ esse non teneri simpliciter,sed ex suppositione sic,et obligatum esse,suppo

Universidad de ... Biblioteca

a ¶ Rem corporalẽ. Bene dicit corporalem: quia incorporalia nõ vendicantur †: vt. ff. de rei ven. l. vendicatio.
b ¶ Possideat. Nota in actione in rem ex parte actoris alterũ duorum debere intervenire. s. dñiũ: vt. ff. de rei ven. l. in rem: & hic vel quasi † dñium: vt in emphyteota: superficiario, & in bone fidei emptore: & similib⁹ (i). j. e. §. alie. & ff. si ager vecti. vel emphyteo. l. j. §. fi. & l. ij. & l. iij. & ff. de superficiebus. l. j. in fi. j. respon. §. qd ait. item ex parte rei sir duorum alterum: sc3 possessio vel quasi. vt qr dolo desiderat possidere: vt hic & ff. de interdi. actio. q servi. §. in iure. & l. si servus. de noxa. electio. §. primo. Additio (i). Dic h non vr bene dictũ: qr imo habet tñmodo publicianã. vt. j. e. §. sed iste. al's si haberet utile dñium. vt dicit gl. preferetur dño directo l. j. §. j. ff. si ager vectig. vel emphy. & tñ h est falsum: qr regulariter excluditur a vero dño. l. pen. & quod ibi no. ff. de publi.
c ¶ Dicat, hoc non est necesse pbare † vel diceret: s3 ex volũtate dicitur hoc vt. C. de eden. qui accusare. & de rei vendi. l. si. & j. de interdic. §. commodum.

ita scilz re detẽta: nã nemo inficiari pt, qn reus obligat⁹ sit ad restituẽdũ, dño probato. Et ex eo facile patet imperatoris intellectus, q̃ est de pncipalibus obligatiõibus, nõ aũt de his q̃ ex accedẽti p3 Zasium. † Idẽ Joã. fab. & alij in appatu My col. Jaso. in gl. seq. † Imo vnũ ex q̃tuor, sc3 dñium directũ, vtile vl q̃si vel ius i re Dy. Nyc. Ang. & Ja. † Hoc displicet My. fab. & Ang. † Onus tñ pbãdi põt assumere si vult. Nyco. Fa. & Ang.

nes in rem sunt: veluti si rem a corporalem possideat b quis, quã titius suã esse affirmet: possessor autem dominũ eius se esse dicat c: nã si Titius suam esse intendat: in rẽ actio est. 591

¶ Pro servitute constituenda, vel nõ constituenda proditę sunt actiones in rem, tam pro servitutibus rusticis, q̃ vrbanis, realib⁹ vel psonalibus, Et in his ẽ agit, qui possidet: secus in rebus corporalib⁹ regulariter. h. d. Ang. are.

¶ Aeque d si agat e quis ius sibi esse fundo forte, vel ędibus vtendi f fruendi, vel per fundum vicini eundi agendi, vel ex fundo vicini aquam ducẽdi, in rem g actio est. Eiusdẽ gñis h est actio de iure prędiorũ vrbanorũ: veluti, si quis agat ius sibi esse i alti⁹ ędes suas tollendi, k prospiciendive, vel proijciendi aliquid, vel immittendi tignũ in vicini ędes. ¶ Et contra l quoq3 de vsufructu, & de servitutibus prędiorũ rusticorum. Item prędiorũ vrbanorum, invicem quoq3 proditę m sunt actiones: vt si quis intẽdat ius non esse adversario vtendi, fruendi, eũdi, agẽdi, aquamve ducẽdi. Item altius n tollẽdi, psiciẽdive, vel pijciendi, immittẽdive. Istę o quoq3 actiones in rẽ sunt: sed negativę. ¶ Quod genus p actionis in controversijs rerum corporaliũ proditum non est. Nã in his q is agit, qui non possidet. Ei vero, qui possidet r, nõ est actio pdita per quã neget s rẽ actoris esse. ¶ Sane vno casu, t q possidet, nihilomin⁹ is actoris partes obtinet: sicut in

l ¶ Et cõtra. i. in ɔtrariũ. Nã. s. de cõfessoria per quã servitutes debenť: nũc de negatoria per quã servitutes deneganť vt. ff. si ser. ven. l. ij. in pn.
m ¶ Prodite sunt actiones. s. negatorie.
n ¶ Altius tollẽdi. Exẽplũ cõfessorie. † In his enim exẽplis omnib⁹ repetiť ratio. Vel dic nõ repeti † nõ ad hoc exẽplũ: s3 ad alia sic. S3 queritur hic quare noia talia danť talibus actionibus: Rñ. Pla. quia negatoria negativis verbis proponitur: confessoria vero affirmativis. * Cõis cõclusio est q cõfessoria verbis negativis: negatoria verbis affirmativis pponať & ideo opi. Pla. nõ est vera respectu expressiõis faciẽde in libello sed respectu intẽtionis agẽtis vt declarãt hic Jas. & Hispa. Syl. ¶ Hec opinio reprobatur in servitute altius tollẽdi: ibi enĩ cõfessoria negativis: negatoria affirmativis † verbis proponitur. Dic ergo poti⁹ inspiciendam esse naturam quam verba: vt confessoria ideo dicatur: quia ad hoc vt confiteatur se debere: datur: negatoria autem qr negatur. Ité quare iste dicunť in rẽ? Rñ. qr ad similitudinẽ rei vẽdicationis danť. Sicut enĩ illa ratione dñij vel quasi dať: sic & iste: vt ecce ratione dñij datur cõfessoria. s. dño fundi cui servitus debeť: vt. ff. si ser. vẽ. l. ij. §. hec aũt et ratiõe quasi dñij vt fructuario: creditori † & superficiario †. Itẽ publiciana dať ei cui servit⁹ est cõstituta a nõ dño fundi: vt. ff. de remis. l. j. §. idẽ iulian⁹. & de supfi. l. j. §. fi. & si vsufruc. pe. l. j. & de publ. l. si ego. ij. & iij. rñ. Itẽ sicut ratiõe possessiõis vel quasi dať rei vẽdi. sic & hec cõfessoria rõne vere possessiõis adversus eũ q possidet agrũ q servitutẽ d3: vt ff. si vsufru. pe. l. vlti. §. vtrũ vel quasi possidet. vt. ff. si vsufru. pe. l. fina. Hoc idẽ in negatoria: nã ipsa ratiõe dominij dať dño fundi qui negat servitutẽ deberi: vtilis aũt quasi dño: qr ius habet in fundo quẽ negat servitutẽ debere: vt. ff. si servi. vẽ. l. ij. Et ecõtra ratiõe possessionis intẽditur cõtra eũ qui possidet rẽ ratione vsufru. vt. ff. de acqui. pos. naturaliter vel quasi possidet vt si re vtať pter illã servitutẽ quã sibi dicit debitã: in quibus nõ est vera possessio etiã naturalis. ar. de servi. vr. pre. l. si edes. §. libertas. & §. [illegible] ratione horũ & similiũ dicunť in rem. Item not. quod dicit. Pla. quod negatoria ita demum datur si fuerit servitus constituta & postea amissa: sed falsum est: competit enim & si nulla fuit: vt. ff. si ser. vendi. loci. §. competit. & l. fistulas.
o ¶ Iste quoq3 actiones. De quibus supra proxi. §. dixit. Nã ad proxima est facienda relatio: † vt. ff. de leg. j. l. si servus plurium. §. fi. & de testa. heredes. §. sed si notam. nam alie nõ sunt negative: sed affirmative: sed in eo quod dicit in rem sunt: potest ad vtrunq3 referri.
p ¶ Quod genus actionis. Sc3 negatoriarũ & affirmativarũ. Et no. q nomẽ actiõis large hic poniť † al's vero p personalibus tñi: vt. s. e. §. j.
q ¶ In his. s. in causa rerum corporalium.
r ¶ Possidet. Sc3 insolidũ. Si enim duo asserant se possidere: & vterq3 vincit: poterit alter vendicare: vt. ff. vti posi. l. si duo. in fi. j. respon.
s ¶ Neget rẽ actoris esse. Hec verba restringunt † pcedẽtia. l. ei vero. &c. Nam hoc perpetuo verũ est quod al's non datur actio possidenti per quam neget rem actoris esse. Sed potest poni casus vt possessor habet actionem per quam dicat se dominum esse: vt. ff. de rei ven. l. officium. & ff. eo. de vsufru. quẽadmodum ca. si vsufructus nomine. Constat enim commodatarium non possidere: & commodantem possidere: vt. ff. cõmo. l. rei. idem in conductore & locatore: vt. ff. de vsuca. l. non solum. §. j. Alij dicunt legem illam officiũ loqui qñ alius nõ possidens agit vt sic ratione detentationis talis agatur. Sunt & alij vt Bul. & Jo. qui dicũt qd eo ipso qd agit possessor rei vendicatione renunciat cause possessiõis: cũ hoc sit ipossibile te possidere & vẽdicare posse. pma verior * est.
* Et ista cõiter tenetur quãvis non multũ cõgruat huic litere. Syl.
t ¶ Vno casu. Vt in duplicibus iudicijs: vt. ff. de iud. l. in tribus. & j. eo. §. quedã. & ff. vti pos. si due. §. j. & j. de interdictis. §. iij. & ff. fami. hercis. l. j. † Vel dic q dicit de qualibet exceptione proponẽda: nec enim hic dicit q sit actor: sed caute dicit q partes sive onera actoris sustinet sm Joan. vt. ff. de excep. l. j. Additio. Dic nec etiã placet hoc Pe. & Dy. quia scdm hoc esset pl⁹ quã mille casus. Vnde Pe. ponit exemplũ qñ reus suscepit in se onus probandi. s. quod res petita pertineat ad eum & non ad actorem: vt. l. circa. ff. de proba. & hoc exemplum placet hic. Jo. fab. nam litera non dicit actor: sed vicem actoris sustinet: & sic non est proprie exceptio: sed quedam illatio. Ange.

Negatoria & cõfessoria q̃re sic dñr. † Ridiculũ est sm Dy. Joã. fab. et Jaso. † Imo. Dy. & Jas. † Habendo respectũ ad mediũ concludẽdi Angel. & Jas. Confessoria & negatoria quare dicũtur actiões in rem. † Ista duo exempla displicẽt Dy. Bu. Jo. fa. Ang. & Jas. † Hoc exem pluz placet Nycol. fab. Plac. Ang. et Jason. & idem dic in emphyteota & vasallo. Relatio est faciẽda ad proxima. † Hoc verũ si ad oia nõ possit fieri Dy. & Myc. † Idẽ Nyc. † Sequunť Ang. & Jas. * Et candẽ t3 hic Bal. notãs ex ea qd rei vẽdicationez intẽtans, non desinat tamẽ possidere: qd qbus rõnib⁹, vide tu hic apud eũ, q eos indubie errare astruit, q indistincte aiunt cõcursum rei vendic. & iterd. vti poss. prohibituz esse tanq3 inter se p oia depugnent, in qua sentẽtia non solũ civil. docto. sed et cano. fuerũt qs h prorsus refellit. † Hoc exem pluz sequiť Dy. hic sm Jo. & Petr. 5 quia exceptio d3 esse de regul. nã in rebus incorporalib⁹ possidẽti nõ dať actio: nisi vno casu: sed sm glo. essẽt plures quã mille. Preterea i istis duplicib⁹ iudicijs qui agit nõ negat rem actoris eẽ:

* Aeque si agat. Casum ponere nisi literaliter non expedit cum enim. tex. declaret terminos & seipsum exemplificet: non est quid vlterius ex tex. desideretur & si quid ad perfectam cognitionem harum actionum deficiat constat q ipsemet Impe. indicavit non esse hoc in loco congerendam omnẽ materiam istam sed reservare cognoscendã in libris. ff. No. igitur q dictio eque est continuativa ad precedentia. Item q vbi est apposita dictio forte debet intelligi vt idem disponatur in eum in quo non est apposita quod disponit in eo in quo est apposita. Itez q concessio aqueductus est servitus realis. Item q confessoria & negatoria competũt pro servitutibus rusticis & vrbanis. Itẽ q servitus prospectus est qua conceditur nõ simplex lumen sed amenitas visus. Item q est differẽtia inter proijcere & immittere: & vlterius dicit Prepo. senen. in. vij. casu. q. j. q hic text. adhuc a nemine fuit intellectus et ipse ibi declarat videas. Syl.

¶ Aeque. ¶ Supra. §. pxi. ponitur de actiõibus in rem pro rebus corporalibus: nũc pro rebus incorporalibus. Et sunt due actiones cõfessoria & negatoria. Et divi. iste. §. in duas partes. Priõ ponit de actione confessoria q̃ intentatur pro servitute cõstituta cõservanda vel custodienda. Scdo ponit de actione negatoria q̃ cõpetit dño negando adversario suo ius esse servitutis & sic cõpetit pro libertate conservanda. Scda ibi (Et 5 quoq3) Itẽ totus iste. §. sex facit. Primo ponit exemplũ de cõfessoria q̃ datur pro servitute psonali. Scdo dat duo exẽpla de cõfessoria pro servitute reali rusticana. Tertio ponit quatuor exempla de cõfessoria pro servitute reali vrbana. Quarto ponit plura exempla de negatoria. Quinto ponit differentiã inter actiones reales q̃ cõpetunt pro rebus corporalibus: & inter eas q̃ cõpetunt p rebus incorporalibus. Sexto infert quandã exceptionẽ. Scda ibi (Vel per fundum.) Tertia ibi (Eiusdem.) Quarta ibi (Et contra quoq3.) Quinta ibi (Quod genus.) Sexta ibi (Sane.).
d ¶ Aeque. s. datur actio in rem.
e ¶ Agat. s. actiõe ɔfessoria: q sic voceť legitur. ff. si ser. ven. l. ij. in prin.
f ¶ Vtẽdi. Hec servitus est psonalis: sed sequẽtes reales: vt. ff. de ser. l. j.
g ¶ In rem actio est. s. confessoria.
h ¶ Eiusdem generis. s. vt sit in rem.
i ¶ Ius sibi esse. † Additio. Nota q confessoria proponiť verbis affirmativis: & negatoria negativis: & ex hoc comprehenditur medium cõcludendi in hmõi actionibus: de quo dic vt per Angelum.
k ¶ Tollendi. Vt si eras in quasi possessione servitutis domus mee: ne mihi liceret altius tollere me volente edificare: debeo agere negatoria: & ita hic interserit † exemplum negatorie: vt. ff. si servi. vendi. & si forte. §. primo.
* Hec opin. damnatur ab omnibus hic & prepo. señ. in. vij. casu. qd. j. in princip. Syl.
¶ In hac enĩ servitute: negatoria verbis affirmativis: & cõfessoria negativis pponitur: vt. ff. si ser. ven. l. loci. Alia vero exẽpla que ponũtur bene ponũtur in cõfessoria vsq3 illuc. & contra &c. Vel pone hoc exẽplũ in cõfessoria: vt si talẽ mihi debeas servitutẽ vt altius teneas edificatũ vt. ff. de servi. vr. pre. si arborẽ. §. interdi. & l. eum debere.
* Hanc expositionẽ tenet Jas. Aret. tñ & Hispa. 5rium sentiũt. Syl.

† Ista glo. nõ est Acc. Servitus altius tollendi ab altijs differt. † Displicet Dyn. Nyc. Joã. fab. et Angel. & dicit Jas. qd est derisio.

¶ Appa-

a ¶ Apparebit: vt. ff. de iudi. l. in tribus sm primum. vel. ff. de excep. l. j. sm scdm.
¶ Sed iste. ¶ Dividiť in duas ptes. Priõ ponit et declarat & actiones precedentiũ paragraphorum fore civiles. Scdo ponit de actionibus ptorijs ibi (Alie autem.) Itẽ ista scda subdividitur. Nã primo ponit de actionibus in rem pretorijs. Scdo ponit de personalibus. Scda inferius in. §. (in personam.) Itẽ prima subdividiť. Nam primo ponit qñ res petitur quasi vsucapta q̃ non est. Scdo qñ vsucapta est: & petiť ac si vsucapta nõ esset. Scda ibi in §. (Rursus.) Itez prima subdividitur. Nam prio ponit de actionibus pretorijs i rem. Scdo de his duo ponit exẽpla. Secũda ibi (Vt ecce plerunque.) Primũ exemplum prosequitur ibi (Nãq3 si cui.) Scd3 in. §. (rursus.) iam allegato. Aretinus.
* Sed iste. Casu nõ d3 aliter q literaliter figurari declarat enĩ Insti. actiones pretorias: & ponẽdo ipse exẽpla ponit casuz in exemplis: ratio enĩ dubitandi fuerat qr his casibus deficiebat iure civili actio in rem que dño datur: ratio aũt decidendi colligitur ex naturali illa ptoria equitate qua omnia ptoris edicta emanarunt & colligitur ex illis verbis sed qr sane durũ erat eo casu deficere actionẽ &c. No. primo q actiones de qbus supra sunt de iure civili. Item q publiciana introducta est iure pretorio. Item q dictio alie est implicativa. Item q pretor dabat actiones & sic videtur colligi q statuta conderet. Item q in materia generali exempla sunt necessaria. Item q dictio plerũq3 de no. regulam in contrariũ. Itẽ no. alias divisionem actionũ. Itẽ q in publiciana requiritur traditio vel quasi. Item q si quis bo. fide & iusto titulo rem acquisivit a nõ domino: & ei⁹ rei possessionem amittat datur eidem publiciana cõtra possidentẽ vel contra illum qui rei restituende facultatem habet. Syl.

nec agit rei vẽdica. put litera requirit. Ang.

latioribus digestorum libris opportunius apparebit a.
¶ Scda divisio actionũ est, q̃ q̃dam sunt civiles, de quibus iam dictũ est: quędã vero ptorię, de q̃bus hic duo exempla ponuntur. Angelus Aretinus. 592

¶ Sed istę b quidẽ actiones, quarũ c mentionẽ habuimus: & si quę sunt siles, ex legitimis d & civilib⁹ causis descendũt. ¶ Alię e aũt sunt, quas prętor ex sua iurisdictiõe cõparatas h3, tam in rem f q̃ in personã, quas & ipas g necessariũ h est exẽplis ostendere. ¶ Vt ecce i plęrunq3 k ita permittit prętor in rem agere: vt vel actor diceret l, quasi se vsucepisse, qd non vsuceperat. Vel m ex diverso possessor n diceret adversarium suum nõ vsucepisse, quod vsuceperit.

¶ Actio publiciana d' pretoria, & datur ex equitate prętoris illi, q rem nactus est a non dño, ex aliq iusto titulo: q esset aptus ad dñij translationẽ: & datur quasi ipe rẽ vsuceperit. Ang. Aret. 593

¶ Nãq3 si cui ex iusta causa o res aliqua tradita p fuerit veluti ex cã emptionis, aut donatiõis, aut dotis, aut legatorum, & nedum eius rei dominus effectus q est, si eius rei possessionem casu r amiserit: nullam s habet in rem directam t actionem ad eam persequendam quippe ita proditę sunt iure civili actiones: vt quis dominium suum vendicet v. Sed quia sane durum erat eo casu x deficere actionem y: inventa est a prętore actio z in qua dicit a is, qui possessionem amisit eam rem

b ¶ Sed iste. Latẽter accedit ad secundam divisionem: sc3 alie sunt civiles: & alie pretorie: & de omnibus exempla ponit. Sed queritur de duabus: sc3 de actione in rem q̃ datur 5 eũ qui dolo desijt possidere. Videtur enim pretoria: vt. ff. de noxa. act. l. a[illegible] Sed & civilis vr inspecta persona actoris que de iure civili admitti[illegible] ad agendũ: vt. ff. de rei ven. in rem. Sed dic eam civilẽ † inspecta potius persona actoris que dignior est: vt. ff. de exce. do pur. §. fi. & hec cõsideratio semp habetur: nã hereditatis petitio d' pretoria: quãdo bono. possessori datur: vel fideicõmissario: l3 contra possidentẽ pro herede vel pro possessore detur: et econtra si detur heredi de iure civili dicatur civilis: vt. ff. de pe. here. l. j. Semper enim iudicamus an actio sit civilis vel pretoria inspecta persona actoris *.
* Cõis opi. est q actio hec inventione sit civilis per extensionem tñ dici possit pretoria vt dicit hic Jas. Syl.
† ¶ Scdo queritur de actione cõmodati. S3 dic eam civilem: † vt. ff. cõmo. l. in cõmodato. §. sicut. Et qd d' eo. titu. l. j. §. pretor ait &c. Vel approbando vel confirmando dicit nõ inveniendo: sic de peti. here. d'. ff. si pars here. pe. l. j. in prin. Sed tñ ipsa civilis est cum sit ex senatuscõsulto: & centũviralis dicatur: vt. ff. de peti. here. itẽ veniũt. §. cuz antẽq. & C. de here. peti. l. fi. in prin. Omnes enim actiones que oriũtur ex his quinq3 partibus iuris: sc3 legibus: senatuscõsultis: plebiscitis: principum placitis: & responsis prudentũ: civiles sunt: † que vero a magistratib⁹: vel pretorũ edicto descendunt pretorie * sunt: vt. s. de iure natu. §. constat. vsq3 ad. §. ex non scripto. & ff. de iusti. & iur. l. ius aũt. & j. de perpe. & temp. ac. in prin. Alie aũt preter duas supradictas certe sunt vtrũ sint pretorie vel civiles. Accur.
c ¶ Quarum mentionem. Sc3 expressam: vt de quibusdam dictum est. Et si que sunt similes vt subijcit sunt similes vt que sunt ex contractu vel quasi: vel ex delicto vel quasi ex varijs figuris causarum: vt. s. eod. §. primo & secundo.
* Quamvis Dy. hic accerrime invehatur in hanc glo. tamen cõmuniter doc. eã salvant presertim cum loquatur exemplificative. Syl.
d ¶ Ex legitimis. Id est ex lege. xij. tabularũ: & pro h in civilibus. Vel dic civilibus: id est ex autoritate iuris prudentium & eorum responsis. nam totum est ius civile: vt. ff. de institia & iure. ius autem civile. & de orig. iur. l. ij. §. novissime.
e ¶ Alie autem. † Adverte q hic doctores ita distingunt hunc. §. incipiendo ibi: sed iste quidem: tamen cõiter allegatur in materia publiciana. §. alie. hic & non superius incipiendo.

† Inventione sed extẽsiõe dicit ptoria. Fab. Ang. & Ja.

* Hanc gl. multũ probat hic Zasius, qui tamen nõ negat expendendã in id actionis originem, sudens veritatẽ esse quod quãvis inspiciať origo ad dignoscendã actionis naturã, ita vt q̃dã origine sit civilis: tamen p extẽsionez, p obformationẽ, p ea que addunť, adminuiť, põt actio origine civilis ptoria dici. † Imo ispecta origine Bal. & Jas. † Sequunť eam Fab. Ang. † Sequunť glo. Ang. & Jas. * Sed qd de statutis ducũ Marchionum et episcoporũ. an ea sint iuris civil. an vero ptorij: & esse iuris ptorij post multa h tãdez decidit Jason, cum que p transit Zas. si modo huiusmodi magistratus superiorẽ recognoscant. † Ista gl. nõ est Accur.

f ¶ Tam in rem. Id est tam in rem tantum q in personam tãtum. Nec enim aliqua pretoria † invenitur: que sit mixta sc3 in rem & in personã: l3 civilis talis inveniatur: vt. j. eo. § quedam.
* Dic non esse verum talem petitionem hereditatis esse mixtam qr cõmunis opi. est in cõtrarium vt in rubrica. ff. si certum petatur. Syl.
¶ Et prio hic de realib⁹ dicit vsq3 ad. §. in personam. & postea de personalibus dicet. Accur.
* Rationem assignant doc. in rubrica. ff. si certuz petatur. Syl.
g ¶ Ipsas. s. ptorias: quasi diceret non solũ civiles quas exposuimus.
h ¶ Necessariũ. Id est vtile. Quod enim medicamẽta morbis h exhibent iura negocijs: vt i auť. hec cõstitutio. Inno. in prin. coll. viij. Nec enĩ necessitas in principe poni põt: vt. ff. de le. & senatuscõ. pnceps. Itẽ qr per exempla aptius intelligitur: vt h. & C. de transa. vt respõsuz & ff. de coll. bo. l. pretor. §. iulianus.
* Intellige necessarium quo ad intellectum non autem quo ad legislatorem. Syl.
i ¶ Vt ecce. Hoc est primũ exemplũ qd exponitur statim ibi nanq3 &c.
k ¶ Plerunq3. Quia hoc semper dicere non poterit. s. contra dñm: nisi in casibus: vt statim dicemus.
l ¶ Diceret. Agendo publiciana *.
m ¶ Vel ex diverso. Hoc exponitur. j. §. rursus.
n ¶ Possessor. Id est dñs quondam ad quẽ redijt tunc possessio. Vel dic possessor quondam: nunc petitor.
o ¶ Nãq3. Ex iusta causa. i. ex aliquo 5ctu qui descendit ex iusta cã. i. ex affectione vtriusq3 partis: vt. ff. e. l. in oibus quam affectionẽ iustũ est servari: vt. s. de re. divi. §. per traditionez. & hoc dũmodo talis titulus fuerit aptus dñium trãsferre: l3 nõ trãsferat: qr traditio nõ plus transfert q sit apud eum qui tradit: vt. ff. de acq. rer. do. l. traditio. & noiatur hmõi 5ctus. ff. de publi. l. j. in fi. & l. ij. iij. iiij. v. vi. & vij. si vero contract⁹ nõ est habilis transferre dñiũ nõ cõpetit publi. vt. ff. de publi. quicunq3 §. primo & finali.
p ¶ Tradita. A non domino.
q ¶ Dñs effectus. Per vsucapionem. Nam per traditionẽ dñs factus nõ fuit. Si aũt altero istorũ modorũ factus dñs fuerit publiciana ei nõ datur: sed directa rei vendicatio: vt. ff. de publi. l. j. in princi. & §. j.
r ¶ Casu. Imo & si quocunq3 modo. Nam & si per furtũ vel rapinaz vel aliã vim amiserit: non tamen habet in rem actionẽ directã: sed hanc: l3 habeat: & alias actiones: vt furti vel vi bonorum raptorũ. & similes: vt C. de oblig. que ex delic. §. sed & bone fidei. vt. s. vi bono. rap. §. fi.
* Et sic no. ex hac glo. q furtum non cõnumeratur inter casus fortuitos de quo late disputat hic Hispa. Syl.
s ¶ Nullã. De alijs aũt realib⁹ ɔstat: sed de hac rei vẽdicatiõe dubitať.
t ¶ Directã. Sed nũqaid publiciana cõpetit rõne vtilis dñij? Quidã dicunt q sic: dicẽtes vtile dñium h3 cui publiciana cõpetit: & dicunt hanc esse causam publiciane. sicut directum dominiũ est causa directe actionis in rem. vt. ff. de rei ven. in rem. Alij * dicunt q vtile dñium h3: cum ille qui vtile dñium h3 etiam contra dñm agat: vt. ff. si ager ve. vel emphy. pe. l. j. ij. & iij. quod nõ est in publiciana: vt. ff. de pub. l. pen. & fi.
v ¶ Vendicet. Hoc videtur falsum. Nam aut habeo dominium: & tunc non vendico qd habeo. si non habeo: nec tunc vendico: vt. ff. de rei vẽ. l. in rem. j. rñ. Item dñium est ius & res incorporalis: qũo ergo vẽdicať. Sed dic dominium. i. rem ratione dominij.
x ¶ Eo casu. Sc3 isto supradicto.
y ¶ Deficere actionem. Quod erat sm ius civile.
z ¶ Actio. Sc3 publiciana: vt statim subijcit. al's nisi ptor actionis nomen diceret in factũ daretur: sicut ex civili obligatione nova datũr ɔditio ex lege si nõ caveatur de noie actionis: vt. ff. nau. cau. sta. l. idem. §. j. de condi. ex legi. l. j. Additio. Nota glo. sm Dyn. quam tene menti pro regula que actio competat ex remedio civili vel pretorio. pro qua facit tex. ff. de adul. l. si quid ex his. Sed ɔtra hoc opponitur de. l. sed & si possessori in prin. de iureiur. coniuncta gl. vbi actio in factum & publiciana videatur esse idẽm. Sed tu responde: vt ibi per glo. & doc. Ang.
a ¶ Dicit. Et sic videtur quod pretor permittit mẽtiri quod Pla. concessit.
* Reprehendunt docto. maxime quia hodie in text. est dictio quasi

† Sequunť gl. Fa. Angel. & Jas. * Que est actio pretoria in rem, ratione iuris bona fide per traditionẽ q̃siti, pro vsucapione reponenda, q̃ finitur Zasij est, qd ob id huc adiecimus qd brevis sit ac facilis. Actio publiciana: vtrũ cõpetat habẽti vtile dominium.

* Quorum sniam h approbat bal. ingens pro rẽ opinionẽ esse dãnabi cm multis arg. q apud eum videre potes. Actio in factum est ptoria cõtradictio ex. l. civili. Libellus publiciana.

tam in principio q in fine. Syl.

† ¶ Et idem in sequentibus casibus tribus. et facit. C. de bo. ma. l. j. vnde sic libellum formabat: peto talem rem quam possides: et quam emi: vel alia simili iusta causa habui a non domino: quia dico me vsucepisse. Nam licet hec verba: quia dico me vsucepisse &c. directam rei vendicationem magis videantur inducere: tamen ex adiunctis publicianam signant. Alii dixerunt ita esse formandum. peto rem talem quam dico meam: sed quia forte non possem probare meam propono publicianam. † Alii dicunt vtranque alternatiue proponi. s. rei ven. et pub. hoc modo. peto talem rem iure dicti dominii vel quasi: et hanc approbat consuetudo. Sed certe due prime non placent: quia quando diceret rem suam se vsucepisse cum hoc non sit verum: sic enim deiectaret in sacramento calumnie: vt. C. de sacra. calu. l. ij. Sed illi respondent: quia hoc facit. l. permittente. vnde non periurat. ff. qui satis. cog. l. fi. Sed nec vltima placet: quia vnam debet eligere et non pluribus agere actionibus: vt. ff. de reg. iur. l. nemo. §. quoties.

* Et iste modus approbatur per Dy. Ange. et Jas. Syl.

† ¶ Dic ergo quarto esse formandum in hunc modum libellum. peto rem talem mihi restitui iure quasi dominii: perinde ac si vsucepissem. Verbum enim quasi positum supra eodem. §. alie. hic repete: et similitudinarie ponatur non affirmatiue: id est dicere, sicut vendicarem quo ad effectum re vere vsucapta, ita tunc quasi vsucapta. et idem in sequentibus casibus. Ex predictis patet q quinque sunt necessaria: vt detur publiciana scilicet traditio vel quasi: quod dico propter res incorporales: que tradi non possunt: vt. ff. de acqui. re. do. l. seruus. §. incorporales. et. ff. eo. l. j. et publiciana. §. j. Secundo q ex titulo apto ad mutationem dominii: vt hic dicit: vt ex venditione vel similibus. Item q a non domino accepit: nam alias dominium esset translatum: vt. ff. eo. l. j. §. j. Item quarto q bona fide acceperit: vnde credidit se dominum factum esse tunc. † Vt. ff. de acqui. re. do. l. eum qui a furioso. §. pretor. Quinto q credat se dominum hodie non esse cum proponit eam. alias esset sibi contrarius. Sed tamen duo prima ex his quinque sunt difficilia agenti: scilicet probatio traditionis: et tituli. reliqua consistunt in intellectu agentis: cum sint de sua conscientia que per testes probari non possunt. Sed quid si dubitat hodie vtrum auctor fuerit dominus vel non: Rn. Salua fide proponat quod sibi melius videtur vel rei vendica. vel publi. sed quando conuentus est in dubio proponat publicianam et in ea obtinebit: nisi aduersarius probet autorem huius dominum fuisse: quod si probet dabitur ei rei vendicatio. qui egit enim actione publiciana et succubuit: non repellitur a rei vendicatione directa. idem econtra: vt. ff. de euic. minor. §. si seruus: licet quidam dixerunt contra in vtroque casu: quia ius suum vndecunque et qualitercunque in primo iudicio deduxisse videtur: vt. ff. de excep. rei iudi. si mater. §. eandem. Sed expone vndecunque et qualecunque. i. siue de iure ciuili: siue de iure gentium dummodo directum: vt. ff. de rei ven. item in pri. At illi dicebant: siue directum: siue vtile: et ita patet q cum sint contrarie † rei ven. directa et publiciana vno libello proponi non possunt: vt. C. si ser. extero. l. j. Sed ex consuetudine contrarium seruatur. nam vtraque simul proponitur: licet super vna probationes tamen inducat ne sibi contrarius sit: quod certe est contra dictam. l. C. et regulam illam. ff. de re iu. nemo. §. quoties. et hoc ex parte actoris. Ex parte autem rei spectamus an possideat vel dolo desierit possidere: vt in rei vendicatione diximus. Nam contra omnem possidentem datur preterquam contra dominum: vt. ff. de pub. l. pe. et l. fi. Sed etiam contra dominum datur in sex casibus. † Primus est si a non domino emi: qui postea vero domino successit: et ad eum possessio redierit: nam licet sit factus dominus tenetur tamen publi. vt. ff. de rei ven. si Titio. Secundus est si rem a non domino emit, et postea verus dominus voluerit a me vendicare: sed ego fui absolutus: et postea res ad illum redijt agam publiciana. et si excipiat de dominio ego replicabo: quia quoque eo agente fui absolutus: vt. ff. de excep. rei in. si quis rem. Tertius est si egi noxaliter contra bo. fid. poss. huius. et ipse dedit mihi eum pro noxa. siue enim contra me possidentem verus dominus agat: siue eo possidente ego agam publiciana obtineo: vt. ff. de noxa. et generaliter. et. l. precedenti. in fi. Quartus est si ego fui missus in possessionem vicine domus quam aliquis bona fide possidebat possessore non cauente: et postea verus dominus inueniatur possidere: vi forte et vnde vi interdictum: et publicianam habeo: vt. ff. de dam. infec. damni §. non solum. Quintus etiam adijcitur: vt si rem possideo: et eam non dolo: sed culpa desij possidere: et sic litis estimationem tamen secundum ius vendicandi prestiti: vt. ff. de rei ven. qui restituere. Si postea res ad dominum redeat agam publiciana contra eum: vt. ff. de rei ven. si culpa. Vel expone. l. illam. vt habeat vtilem actionem quam actor directam habebat quasi nomen emisse videatur. Sextus adijcitur si me mandante rem meam vendidisti: sed me prohibente tradidisti emptori: hac actione vel exceptione defenditur. preterea et contra me dominum hac actione agitur: vt. ff. de publi. si quis prohibuit. alias est. l. papinianus. Additio. Nota hanc glosam que ponit casus in quibus datur publiciana contra dominum ‡ Idem not. gl. in. l. fi. ff. eo. Et aduerte q licet Ang. in. d. l. fi. addat casum. l. si quis prohibuerit. ff. eo. secundum lecturam Dyn. ibi q procurator vendidit rem domini tamen non est opus q addatur: quia habes hic gl. ordinariam. dum dicit: sextus adijcitur si me mandante rem meam vendidisti pondera ibi meam. et sic mandantis. Ang.

† Et male facit Ang. et Jason.

† Dic quod istas duas libellandi formas gl. s. reprobat et bene secundum doc. et maxime reprobatur etiam vltima: quia hodie non est necesse quod exprimatur nomen actionis in libello: vt in c. examinata. de iudi. Angelus.

† Dic quod hic requirit in contractu emptionis duobus temporibus. scilicet tempore contractus et etiam tempore traditionis. et propter frequentiam contractus. l. In alijs autem contractibus inspicitur tantummodo tempus traditionis. l. iij. ff. pro solu. et l. ij. in prin. et ibi gl. fi. pro empti. coniuncta. l. sequitur. §. sed cum possessionis. ff. de vsu ca. Ang.

† Hoc verum inspecta origine, sed quo ad effectum sunt equipollentes Jas.

† Istam gl. vsque ad fi. sequuntur Ry. Dy. et Ang. et Jas.

‡ Sed an ea vero domino detur habes hic apud Jasium recte dari ex sententia doctorum gallorum, tametsi in hoc repugnet Jo. Fab. quibus autem rationibus id suadeat Jasio, potes apud eundem dispice. h.

se vsucepisse, quam vsu non cepit: et ita vendicat suam esse: que actio publiciana appellatur. Quoniam primum a publicio[a] pretore in edicto proposita est,

¶ Ex presenti contra absentem, rei publice causa, vel in potestate hostium vsucapiente rem presentis succurritur: rescissa vsucapione. Areti.

¶ Rursus[b] ex diuerso, si quis cum rei publice[c] causa abesset[d], vel in hostium[e] potestate[f] esset: rem eius, quam in ciuitate[g] esset, vsuceperit: permittitur domino, si possessor rei publice

a ¶ A publicio. Sicut ab aquilio aquilia fuit inducta: vt. s. eo. ad. l. aquil. §. ex hoc tamen capite.

* Rursus ex diuerso. Casus ita figurari potest. Quesitum est an presenti contra absentem ex causa publica detur restitutio et actio ad vsucapionem rescindendam et videbatur q non. nam aut iste absens reliquit procuratorem aut alios consanguineos quos presens conuenire possit aut non: si dimisit non debet iuuari hoc remedio, cum posset agendo contra eos prescriptionem interrumpere. l. item ait. §. fi. cum. l. seq. ex quib. cau. ma. Aut nullos dimisit et tunc non debet audiri: quia potuit prescriptionem interrumpere beneficio. l. vt perfectius. C. de an. excep. Hoc tamen non obstante deciditur hic contrarium propter equitatem que est q impeditus consequi suum, restituatur et rescindatur vsucapio finita. Non obstat opp. facta quia ad eam respondet Jas. hic in primo not. et latius Hispa. in. iij. Et quia notabilia clara sunt et per doc. hic colliguntur vlterius non insisto. Syl.

¶ Rursus. ¶ Iste. §. diuiditur in duas partes. Primo ponit de restitutione danda presenti contra absentem. Secundo addit et extendit ad alios multos casus. Secunda ibi (Quod genus.)

b ¶ Rursus seu ex diuerso. i. econtrario. Nam supra affirmando et se vsucepisse dicit. hic negando: et aduersarium non vsucepisse dicit.

c ¶ Reipublice. s. ciuitatis romane: vt. ff. de ver. sig. eum qui. Idem tamen ex generali clausula posita. ff. ex quib. cau. ma. l. j. in fi. Idem in ceteris ciuitatibus dicendum est: vt. ff. ex quib. cau. ma. l. sed et si per pretorem. §. pe. Idem etiam si causa municipii alicuius (j) vt. ff. ex quib. cau. ma. l. legatis.

* Et ista opi. com. est vt per doc. hic et latius Jo. fran. Bal. in trac. prescri. in. iij. par. v. par. prin. q. ij. Syl.

Additio. (j). Dic idem si esset absens pro facto vnius ville vel castri: quia largo modo dicitur abesse causa reipub. vt not. gl. in. l. legatis. alleg. j. Ang.

d ¶ Abesset. Alias absens esset. Iste qui abfuit reipublice ‡ causa rem presentis duobus modis potuit vsucapere. s. per se. et quia rem illam secum detulit siue domi dimisit, et animo possedit: vt dicitur de eo qui ad nundinas profectus est: vt. ff. de acqui. pos. clam. possidere. §. qui ad nundinas. Item per alium scilicet per filium vel seruum: vt statim in capitulo dicemus.

e ¶ Vel in hostium. Qui sunt hostes dicitur. ff. de cap. hostes. et. ff. de ver. sig. hostes. scilicet quibus populus romanus bellum indixit: vel qui populo romano bellum indixerunt. Si ergo ab alio quis capiatur nunquid hoc locum habebit quod hic dicitur? Credo q sic. † sicut quando abest causa alicuius ciuitatis vel municipii: vt supra dictum est. In hoc autem differunt: quia non fiunt serui talium hostium: vt. ff. de cap. hostes. et sic poterit facere testamentum quod alias non posset † cum esset seruus: imo et eius obses non posset: vt. ff. de testa. l. eius qui. et. l. obsides. Accur.

Additio. Idem si princeps vel papa siue eius legatus de commissione pape alicui ciuitati subdite ecclesie bellum indixerit: quia capti efficiuntur serui et eorum bona efficiuntur capientium: et sic in omnibus his habebit locum fictio postliminii. quod nota perpetuo.

f ¶ Potestate. i. seruitute. † alias accipitur pro iurisdictione: vt cum dicimus potestas habet homines de districtu in potestate. i. iurisdictione. Item ponitur pro obedientia in qua potestate est monachus sub abbate: et clerici sub prelatis. Item ponitur pro dilectione siue pietate: et hec patria potestas dicitur: vt. ff. de verb. sig. potestatis. Sed quando iste ab hostibus captus poterit vsucapere cum ipse ab alio possideatur: vt. s. de iu. perso. §. serui. ergo ipse possidere non potest: vt. ff. ad. l. iu. de adul. sic eueniet. et. de acqui. re. do. homo liber. §. quicquid ergo nec vsucapere: vt. ff. de vsuca. sine possessione? Respon. vsucapit per filium vel per seruum in re peculiari: † vt. ff. ex qui. cau. ma. item ait pretor. §. hec autem et. l. denique et. l. ait pretor. §. hi plane. et. ff. de vsuca. iusto. §. fi. Sed nec videtur q per seruum possit captiuus vsucapere: vt. ff. de vsuca. neque seruus. Sed dic q illa loquitur in causa non peculiari quod verum est. Vel loquitur ipsa veritate inspecta: † hic autem iure postli. inspecto: quod preualet veritati: vt. s. qui. mo. ius pa. pote. sol. §. si ab hostibus.

Additio. Docto. communiter sequuntur glo. et. d. Jaco. reprobat hic Ange. quem videas: et dominum text. noster dicit q captus ab hostibus potest vsucapere. Jeco. exemplificat de actione personali in qua currit prescriptio non ex possessione prescribentis: sed ex solo cursu temporis negligentiam non petentis vide hic per eum.

g ¶ In ciuitate esset. q. d. qui non abest. Quid ergo si vterque abest: et alter alterius rem vsucapit? Respon. et tunc habet locum hic restitutio. † vt. ff. ex quib. cau. ma. l. fi. videtur autem desinere abesse cum domum redijt vel redire potuit finito negocio pro quo erat absens: et tunc dicitur desinere abesse nisi iusta causa impeditus fuerit in redeundo: statuuntur enim ei. xx. miliaria diurna: vt. ff. ex quib. cau. ma. sicut. §. tandiu. Et sic patet q de necessaria absentia tunc intelligitur. † alias contra: vt. ff. eod. l. hi qui. et. l. sequen. sed verbum desierit hic positum strictius ponitur: id est q possit conueniri. Item econtra si presens rem absentis vsucepit: vt. ff. ex quib. cau. ma. l. i. §. verba. et tunc siue completa est tota vsucapio in presentia. i. j. modicum tempus: siue in absentia: siue postea parum idem est: vt. ff. eod. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. Cois

‡ Qui tandiu abesse dicitur, donec sit officium rei publice finitum atque donec redire potest, prefixo illi tempore ad redeundum. Et adde quod quo multorum actuum respectu abesse varie dici potest: Nam in stipulationibus hi abesse dicuntur qui se inuicem exaudire nequeunt: in prescriptionibus qui eodem territorio seu prouincia non sunt: in iudicijs, qui ad eum actum non sunt citati vel si sic non adsunt. Item et quod difficile est citare: At in legum dispositione qui longe absunt vt. l. aut q. ff. quod vi. Et adeo mortuos quoque abesse vero dici: quando non solum absunt qui ad tempus absunt: sed et qui perpetuo. Alc. de verb. sig. Ceterum de quibus absentiarum generibus vide hic per Jasium.

† Et bene quia quando presenti contra absentem datur restitutio si refert de causa absentie. Angel. et Jas.

† Sequuntur hanc gl. Angel. et Joan.

† Melius dixisset. i. dominio. Ryc. et Jaco.

Captus ab hostibus potest vsucapere.

† Sequitur hanc gl. s. Jaco.

† Idem Dyn. Ang. et Jacob.

† Istam gl. approbant Ang. et Jas.

† Quando absens contra presentem restituitur: alias non fit distinctio secundum Jas.

causa abesse desierit tunc, intra annum[a] rescissa[b] vsucapione eam petere. i. ita petere: vt dicat possessorem vsu[c] non cepisse: et ob id suam esse rem. Quod genus actionis[d] quibusdam[e], et alijs simili equitate motus pretor accomodat: sicut ex latiori digestorum seu pandectarum volumine intelligere licet.

¶ Alienatum in fraudem creditorum permittitur ipsis ex sententia pretoris bonis debitorum possessis reuocare. Aretinus.

¶ Item si quis[f] in fraudem[g] creditorum[h] rem suam[i] alicui tradiderit, bonis eius a creditoribus possessis[k], ex sententia presidis[l], Permittitur[m] ipsis creditoribus (rescissa traditione) eam rem petere[n]. i. dicere eam rem traditam non

* Communis resolutio est q si vsucapio sit pro maiori parte completa in absentia et finita in presentia q ille absens restituatur tamen ad tempus absentie reliquum vero temporis cedat ad comodum vsucapientis ita doc. in. l. quod tempore. C. de restitu. militum. Syl.

a ¶ Annum. licet vtilem qui constabat ex. ccclxv. diebus. vt. ff. de statu. lib. cum heres. §. stichus. in quibus actor habuit facultatem agendi: nec impediretur per se: nec per reum nec per iudicem. Nam hec tria necessaria sunt: vt vtilis dies aut annus curratur: vt. ff. de diuer. et tempo. prescrip. l. j.

* Communiter tenetur q in dispositione pretoria annus sit vtilis in ciuili continuus vt per doc. h. Syl.

¶ Hodie vero in omnibus restitutionibus quadriennium continuum computatur: vt. C. de tempo. in integrum restitutione. l. fi. Et ita no. hic q hic liber corrigitur per C. in hoc anno vtili generalitater. secundum quosdam. Sed dico contra: quia illa tantum in restitutionibus dicit: vnde in alijs remanet vtilis annus.

* Et hec opi. communiter approbatur in. d. l. fi. Syl.

b ¶ Rescissa. per in integram restitutionem petitam a iudice viuo: vt subducatur tempus vsucapionis quo fuit absens: vt. C. de resti. mi. l. j. sicut et minores petunt. ff. de exceptio. l. exceptiones que persone. in. fi. l. et hoc ipsum. s. q postulare possunt a mortuo pretore conceditur eis. vt. ff. eo. l. j. per totum restituit ergo eos pretor viuus. (j). vt sic agant antiqua actione ac si res non esset vsucapta: vel actio prescripta: ideo actio ad quam restituitur dicitur rescissoria: non q sit nomen proprium actionis.

* Et ita communiter tenetur. Syl.

¶ Sed que erat primo realis siue personalis directa: nunc dicitur vtilis: vt C. ex quib. cau. ma. l. fi. et de cap. l. ab hostibus. † Alij dicunt † q statim eo reuerso habet rescissoriam. et dicunt esse proprium ‡ nomen actionis: et sic dicunt q maiores iure actionis: sed minores officio iudicis restituuntur. Dicunt tamen q hec rescissoria actio efficaciam non habet antequam insufflet in eam pretor spiritum vite dando restitutionem: quod satis recidit in primam opinionem. Nam semper verum est hoc q a pretoris mortui edicto hoc fit et autoritate pretoris viui.

* Et ita communiter tenent docto. q rescissoria non competat nisi prius precedat iudicium rescindens. Syl.

Additio (j). Istud ergo quo petitur restitutio est officium iudicis facit. l. q si minor. §. fi. ff. de mino. et est casus in terminis in. l. si quis stipulatus. ff. ex quib. cau. ma. et non comprobatur ratione: quia quoties verba legis referuntur ad iudicem tunc ex illo edicto tollitur officium iudicis: vt not. gloss. in. l. si soror. C. de col. et habetur in. l. iiij. ff. de ali. et ciba. lega. et not. plene Bar. in. l. j. ff. de condi. ex lege. sed hoc edictum est huiusmodi: vt in. l. j. in fi. ff. ex quib. cau. ma. igitur &c. Ang.

c ¶ Vsu non cepisse. Et sic videtur concedere mentiri quod. P. confitetur. Sed dic q non mentitur: sed dicit sibi restituendum ac si vsucaptum non esset: vt. s. proxi. §. diximus.

d ¶ Actionis. s. rescissorie supradicte.

e ¶ Quibusdam. vt si rem absentis vsucapiat presens. Item si absens fuit probabili causa: vt studiorum. Item in vinculis positis vt. ff. eo. l. j. et. l. sed et si pretorem in fi. et. l. seq. et de illis legibus. j. facit mentionem cum dicit de volumine digestorum.

* Item si quis i fraudem. Casus literaliter figurandus est habet enim literarum claram et rationem manifestam q fraus nemini debet patrocinari. No. collige ex summario presertim quia docto. omnia expediunt in glo. Syl.

* Item si quis. Diuiditur in duas partes. Primo ponitur dictum ex quo tacita questio. Secundo determinatio questionis. Secunda ibi (Permittitur.)

f ¶ Si quis. Scilicet debitor.

g ¶ In fraudem. Not. q vterque tam debitor quam receptor oportet q fraudem participet quando titulus non est lucratiuus.

* Hoc verum in creditore secus in alienatis in fraudem patroni. l. j. §. si quis in frau. ff. si quis in frau. pa. Item non procedit in debitore ciuitatis. l. ij. C. de debito. ciui. lib. xj. Syl.

¶ Si autem est lucratiuus: (puta donationis: vt si dedit: et hoc intellige ad hoc: vt creditor possit reuocare alienationem) tunc sufficit fraudem debitoris tantum interuenire: vt. C. de reuocan. his que in frau. cre. l. pe. et. ff. que in frau. cred. que autem. §. hoc edictum. et. §. simili modo.

* Que tamen non requiritur in casu. l. ait pretor. §. si debitorem. ff. de his que in frau. cre. Syl.

¶ Et de hac fraude nota bonam distinctionem. Quia aut adhibetur a debitore alienante inter viuos: aut in vltima voluntate: vel a liberto in fraudem patroni similiter inter viuos: vel in vltima voluntate: si in vltima voluntate: tunc aut per legata: aut per libertates: et si per libertates: aut directas: aut fideicommissarias. Si debitor in fraudem alienet inter viuos vno casu presumitur fraus: scilicet quando omnia alienauit: vt. ff. eod. omnes. §. lucius. † Si autem non omnia non presumitur sepe enim de facultatibus suis amplius quam in his est sperant homines: vt. s. quibus ex. cau. non li. §. in fraudem. debet ergo probare eam creditor. Et hec distinctio per omnia seruatur etiam in patrono: vt. ff. de proba. patronus. et. l. quoties. §. qui dolo. In vltima voluntate si legatum vel fideicommissum in fraudem creditorum reliquit: solum euentum inspicimus: licet fraus non interuenerit: vt in donatione causa mortis: vt. C. de iure delibe. l. fi. §. si vero creditores: cum legata non debeantur nisi deducto ere alieno: vt. ff. eod. qui autem. §. penulti. et ad trebel. l. j. §. is qui quadringenta. Idem in patrono per omnia si libertus in fraudem legauit. vel fideico. reliquit vel donauit causa mor. nam solum euentum inspicimus. vt. ff. si quid in frau. pa. l. j. in princ. et. §. j. in libertatibus autem in fraudem relictis distingue directas et fideicommissarias. in primo casu consilium et euentum: in secundo euentum tantum inspicimus † vt. C. de his qui ma. non possunt. l. finali. et. l. j.

* Ratio diuersitatis ponitur per glo. in. l. fina. C. qui manu non pos. quarum vlti. approbant docto. sed. Jas. hic assignat meliorem quam ego alias sum secutus. Syl.

h ¶ Creditorum. Large accipe pro omni eo cui aliquid debetur: vt. ff. de verborum significa. l. creditorum. et. l. creditores: et. l. si cui. et in auth. de fideiusso. §. penul. colla. j.

* Conclude cum hac gl. quod creditoribus etiam large sumptis etiam ex delicto competunt actiones reuocatorie. Item et creditoribus futuris quoties ex coniecturis constare posset alienationem factam fuisse in fraudem vel quando futuri creditores successissent in locum priorum creditorum. l. ait pretor. §. ita demum. ff. de his que in frau. cre. Syl.

i ¶ Rem suam. s. corporalem ex eo quod dicit tradiderit: idem tamen est in incorporalibus vt patet per multa exempla. ff. que in frau. credito. l. j. §. et. iij. vsque ad. l. qui autem. Additio. No. singu. illam. l. in princi. quod si debitor repudiat hereditatem vel legatum vel alio modo et titulo poterat acquirere et non vult imo repudiat etiam in fraudem et despectum creditorum: an habeat locum ista materia: dicitur ibi quod non: quia dummodo non diminuat de suo patrimonio non habet locum dispositio huius. §. quod not. bene. Ange. are.

k ¶ Possessis. Id est possideri iussis: nec enim re ipsa a creditoribus fuerant possessa bona debitoris: cum ipse alienauerit. Vel dic † possessis que remanserant: et non sufficiebant: vt. ff. eodem. l. ait pretor.

l ¶ Presidis. Puta quia fuit condemnatus et non satisfecit condemnationi infra tempus vnde missus fuit actor in possess. bonorum.

m ¶ Permittitur. Scilicet infra annum vtilem: vt. ff. de his que in frau. credito. l. prima. primo respo. de eo tamen quod peruenit ad eum vel quod dolo fecit quominus perueniret perpetuo datur: † vt. ff. eodem. ait pretor. §. hec actio. †

n ¶ Eam rem petere. Sed qua actione? Respon. pauliana: que datur creditori ad reuocanda corporalia: sed in factum ad reuocanda iura: vt. ff. de vsuris. l. videamus. §. in fauiana: et. ff. eodem. l. hac in factum. † Vel verius dic quod nulla dicitur pauliana nisi adiectiue: quia a paulo fuit inducta: sed in factum pauliana dicitur que ad reuocanda corporalia et incorporalia competit. Et datur contra accipientem et heredem eius inquantum ad eos peruenit: etiam non restituto ei precio. vt. ff. eod. ait pretor. §. fi. et. l. sequen. et. l. si debitor. et. l. ex his. In eum autem qui in fraudem alienauit actio non datur cum nudus sit: nisi ita fraudulenter dispersit vt res apparere non possit: quo casu etiam in carcerem detrudetur. vt. ff. eodem. l. fina. §. j. Est et fauiana que datur soli patrono ad reuocanda ea que libertus in fraudem patroni alienauit inter viuos vel vltima voluntate: quo minus patronus habeat tertiam. vt. ff. si quid in frau. patro. l. j. in principio. et. §. j. et supra de successio. liber. §. sed nostra constitutio. Est et caluisiana: ipsa tam patrono quam creditori competit. vt. ff. que in fraudem patron. l. in fauiana. Quidam tamen dicunt contra in eo quod de fauiana dictum est. argumen. ff. de vsur. l. videamus. §. in fauiana. Sed certe ita dicit ibi litera per quam: et sic refertur ad proximam tantum. scilicet paulianam. Et iste due imitantur naturam superioris in factum pauliane. Sed quero quare sunt hic he posite inter reales pretorias: cum ipse personales sunt: quod probatur per id quod dicit litera in fauiana quoque. vt. ff. de vsuris. l. videamus. §. in fauiana. Nam proxime dixerat de personalibus vnde continuat eam cum personalibus: et probatur. ff. si quid in fraudem patroni. l. prima. hec actio. Sed respon. † quia similitudinem habet cum superioribus duobus casibus in eo quod sicut ibi permittitur aliquid dicere quod non sit: vel esse facienda aliqua ac si non processissent que processerunt: sic et hic. Item sicut ibi fit reuocatio: ita et hic: ergo secundum hic ita dici debent he reales sicut superiores: quod quidam concesserunt. Sed rn. hic non petitur q meum fuerit: vt in su-

* Nota diligenter hanc glo. in hoc quod ad annum vtilem desyderet in actore expediendi potestatem in reo conueniendi facultatem in iudice eius copiam.

† Iste due leges nihil faciunt ad propositum.

† Et male secundum doct. h.

* Et id quod non recte cum actio vetus ordinaria competat, sed est quedam tantum adiectio declaratiua demonstrationis causa adiecta sicut in act. de in rem verso, de peculio &c. ostendunt enim materiam de quo agendum sit vt. j. innuit glo. Et aduerte duo hic iudicia esse consideranda, nempe rescindens, quod est in iudice ac pretore viuo qui imploratur per eum, qui lesus est, propter alterius absentiam in integrum eum restituit qui lesus est, abrumpens et annihilans quicquid est in quo quis sic lesum cognoscitur: quod petebatur autem hoc iudicis officium rescindens olim intra vtilem annum ab lesionis tempore. Est et rescissorium, quod tamen est, cum via agendi apta est, sublatis quoque obstaculis per quod is qui lesus fuit, rem suam petere potest, perinde ac si nunquam vsucapta fuisset, et damnum reponere, ac si nunquam lesus fuisset: ob idque propter obstaculum rescissum cassumque rescissorium dicitur et hoc ceteris paribus vtilem non directam habet actionem, quia rursus duplex est institutoria et restitutoria secundum Jas. hic quem vide.

† Qui text. licet loquatur in alienatione lucratiua tamen etiam habet locum in tit. onerosa vt est glo. in l. quod testamentum in verbo modum: et ibi Bart. ff. de probat. et ista procedunt secundum Ja. quando venditio omnium bonorum esset facta pro valde minori precio quam valeret idem si non omnia bona: scilicet maiorem partem alienauit. vt est gl. no. in l. nomen §. filio. in verbo omnis substantia. ff. de leg. iij.

† Istam gl. sequuntur Ang. et Ja.

† Istam tenent Ry. Pla. et Joan. fab. et Ja.

† Secuntur eam Myc. Pla. Joan. Andr. fab. Ang. et Jas.

† Tu videto in hunc doct. qui hic late pertractant materiam excussionis. et adde presertim Jas qui refert casus singularem ex authe. contra rogat. C ad treb. in § in rei vendicatione est necessaria bonorum excussio.

† Hanc glo. intelligunt doct. in alienatione inter viuos: sed in vltima voluntate datur vel adictio indebiti vel hypothecaria vt. l. fi. §. si vero creditores. C. de iure deli.

† Dic q sunt personales in rem scripte Ry. Jo. fa. et Jas.

Universidad de Deusto

periori casu: nec quasi meu: vt in publiciana: vt. s. e. §. alie nec obstat. j. §. proxi. q2 hypothecaria est in rem: nec tn meu petitur vel quasi: q2 ibi qd peto: peto quasi meu. i. possessionem per hypothecariá actionez vel seruianá: hic aut nec possessio: nec dnium est meu nec fuit: imo in accipienté transiuit: lz in fraudem sit alienatu: vt. ff. de cotrahen. empt. si sciés in fi. & predicte tres actiones reuocatorie dicütur. † Sed vnde oritur hec actio: Rn. ex qsi maleficio † qn dolus fuit in vendente & emente si aut in vendente tm: tunc pot dici ex quasi contractu si agitur cotra illum possidenté. Sed nunqd habz retentioné vt ab eo nó reuocetur si vult soluere qd sibi creditori reuocare volenti debetur? Quidam negát. vt ar. ff. rez amo. si cuz dos. §. fi. & l. seq. Sz dico † instar posterioris creditoris si vult soluere priori quod sibi debet pot habere retentioné. vt ff. de euic. l. euictus. † qd dic vt. ff. de his q in frau. credito. ait ptor. §. illud.
a ¶ Mansisse. Videtur ergo q pmittat mentiri: qd non est verum: sed ita petit ac si mansisset in bonis debitoris vt. s. eod. §. alie. & §. rursus.

Actio hypothecaria.
† Et sic tenet. gl. q hec reuocatorie sint mere psonales: sed d. Jason in hoc reprobat glo. & tenet q sint in rem scripte. vide s. p eum.
† Imo ex maleficio. Dyn. Ny. Joan. fab. Ang. & Jas.
† Et bene. Ny. Ang. et Jason.
† Vide meliorem text. in. l. ptor. C. q po. in pig. ha. Ja.

esse: & ob id in bonis debitoris mansisse a.

¶ **Actio seruiana, vel quasi est pretoria: & competit seruiana pro rebus coloni: quasi seruiana pro rebus aliorum debitorum obligatis. Angelus Aret.** 596

¶ Item seruiana b, et quasi seruiana (que etiá hypothecaria vocatur) ex ipsius pretoris iurisdictione substantiá capiunt. ¶ Seruiana aut experitur quis, c de rebus coloni d q pignoris e iure pro mercedib9 fundi f ei tenet. Quasi g seruiana aut est, q creditores pignora hypothecasve psequunt. ¶ Inter pignus aut & hypothecá (qtu ad actioné hypothecariá attinet) nihil h interest. Ná de q re i inter creditoré & debitoré conuenerit, vt sit pro debito obligata: vtraqz hac appellatioe k cotinet. Sz in alijs differentia est: ná pignoris appellatioe eá pprie ré cotineri dicimus, que simul et tradit creditori: maxime l si mobilis sit, at eá, que sine traditioe nuda couentioe tenet: pprie hypothece appel. cotineri dicim9.

¶ **Actio de constituta, que habet omnes vires, quas habebat olim: & etiam illas, quas habebat recepticia. Ité actio de peculio, & per quaz queritur an actor iurauerit, sunt personales & pretorie. Aret.**

¶ In persona m quoqz actioes ex sua iurisdictione ppositas habet pretor: veluti de pecunia n constituta, Cui o similis videbatur recepticia. Sed ex nostra constitutione p (cum & si quid plenius habebat: hoc in actionem pecunie constitute transfusum est) et ea q quasi superuacua iussa est, cum sua auctoritate a nostris

b ¶ Nihil interest. nisi in sono vocis. vt. ff. de pig. l. res hypothece. §. ité pignus. imo † etiam quantum ad actionem videtur interesse. nam prescriptio habenti pignus non currit cum possideat.
* Vide Regulam. in tracta. de pigno. col. ij. in fine. Syl.
¶ Secus in hypothecaria: cui currit prescriptio interdu. x. † interdu. xx. † interdu. xxx. † interdu. xl. † anno. vt. C. si aduer. cred. l. j. & ij. & C. de pscri. xxx. vl. xl. anno. cu notissimi. & de an. exce. l. j. §. j.
i ¶ De qua re. Mobili vl immobili: tradat creditori vel no: corporali vel incorporali. † excepta tn vrbana seruitute que no potest obligari neruinis ciuitas de formet. vt. ff. de pig. si is qui. §. fin. & l. seq. Additio. Dic q atteta ratioe glo. si esset seruitus etiá vrbana q no esset deformatio ciuitatis posset obligari: vtpote obligo tibi seruitute alti9 no tollédi donec pecunia no soluat. ná tuc valeret. ita di. Bart. in. d. l. si is qui. §. fi. Angelus.
k ¶ Hac appellatione. Scz hypothecaria: vt hac actione peti possit a quolibet possessore.
l ¶ Maxime. hoc abudat.

† Idé Ang. & Ja. & est d mete alioz.
† Hoc veru qn res possidet p aliu a debitore habete bona fide & titulu & inter presentes. Pla. & Ja.
† Hoc veru qn res possidet p aliu qz &c. Et inter absen. Placé. & Jas.
† Hoc veru qn res possidet per aliu a debitore no habente tit. nec bonam fidem Plac. & Ja.
† Hoc veru etiá qn res possidet per ipsummet: sm Jas.
† Si qratur an iurisdictiones preuenient i honores ius p ciplendi pedagiuz ius pponat9 qd hz in ecclesijs: vel hobus & similia & puit pignori obligari: distingue vt per Bar. in. l. si is q. §. fi. ff. de pigno.
† Ista glo. vsqz ad sui fi. est magistra in sua materia sm Jas.
† Istam gl. sequuntur fab. Plar. Ang. & Jas.
Diuisio.

* Item seruiana. Casus non expedit figurare qa stat tex. in traditione regule. & declaratione terminoz & actionu de qbus in psenti. §. Nos igit ex hoc tex. q dictio. Ité est cotinuatiua. Ité quid sit actio seruiana & qd actio quasi seruiana. Ité q actio quasi seruiana & hypothecaria pro eod supponunt. Ité quid differat pignus ab hypotheca. Itez q seruiana datur pro pensione fundi rustici vel vrbani vel deuastatione eiusdé ex tacita obligatione. Ité q quasi seruiana copetit cuilibet creditori contra quécunqz. Ité q actio seruiana capit. subsistentiá ab edicto pretoris. i. validitatem & robur q2 alias ista pignora conuentionalia oriutur ex pacto. l. si tibi. §. de pignore. ff. de pac. ca. eni dnr pignora ptoria q dantur a iudice vino ppter contumaciá vel vt legata seruetur. Item q dnr actiones iste seruiana & quasi seruiana a seruádo quia per eas seruantur obligationes. Syl.

¶ Iste seruiana. Diuidit in tres partes. Pmo q actio seruiana vel quasi seruiana est ptoria. Scdo q sit differentia inter actioné seruianá vel quasi. Tertio q sit differétia inter pign9 & hypothecam. Scda ibi (seruiana aut.) Tertia ibi (inter pignus.)

b ¶ Item seruiana. q. d. no solu publiciana & rescissoria reales sunt ptorie de qbus dictu est: sed etiá due iste capiut vim ex ptoris iurisdictione id est pretorie sunt: vt hic. & ff. de pac. si tibi. §. de pignore. Accur.

c ¶ Quis. Scz fundi dns: siue sit partiarius. † siue nummis colat. Item etiam pro deterioratione domus. † vt. ff. qui. cau. pi. ta. contra. l. ij. lz ex locato sit act. vt. ff. loca. l. qui fundum.

d ¶ Coloni. subaudi vel inquilini. † ná & eius res sunt tacite obligate. vt. ff. qui. cau. pi. taci. co. l. ij. † Et est colonus in villa: inquilinus in ciuitate. vt. ff. de acqui. pos. l. re pignoris.
* Intellige q inquilinus no d2 in ciuitate nec respectu ciuitatis sed respectu predij quod colitur: colonus ergo est qui prediu rusticum colit: inquilinus qui vrbanum. l. re pignoris. ff. de acqui. posses. Syl.
¶ Differentia tn est inter has duas tacitas obligationes. nam in rusticis ita demum si dns sciat inducta & illata in vrbano siue sciat siue no: & est ro: q2 sancta rusticitas oia palá habet: sed inquilinus multa et clam apportat que locator ignorat. vt. C. loca. certi iuris.
* Vide fortu. Hispa. in. l. item q2 in. iij. col. in prin. ff. de pac. & in. v. co. vbi reprobat hanc rationem. Syl.

e ¶ Ita tn in vtroqz si eo aio sint inducta: vt ibi sint perpetuo non ad tempus. vt. ff. de pig. debitor. & ff. qui. cau. pig. ta. s in pdijs. §. j.
e ¶ Pignoris. Scz taciti.
f ¶ Fundi vel domus. vt. s. dictum. est.
g ¶ Quasi hec dictio ponitur ad differentiá superioris vtraqz tn seruiana d2 a seruádo forte dicta: cu oé ius aut in acquirédo: aut i suádo: aut in amittédo osistat: vt. ff. de leg. & se. con. l. fi. † Sed q est differétia inter seruianá actioné & saluianu interdictu: cu illud ad idé copetere videat vt. j. de interdic. §. iterdu? Respon. q2 in seruiana oportet q creditor probet debitorem fuisse dominum tépore obligationis. vt. ff. de pig. & que nondum sunt. §. j. sed in saluiano sufficit q probet eum possedisse. vt colligitur. ff. de salui. interdi. l. j. in princip. & diximus. j. de interdic. §. interdictum.

† Ista gl. est singularis sm Ang. et Jason.
† Etiam p alia obliga. Ange.
† Idem Ny. Joan. fab. Pla. Ang. & Jason.
† Et ita cóiter tenet licet vltramótani cótra.
† Ista glo. & oés similes reprobátur cóiter p scribén.
† Hypotheca aút dicit ab hypos qd est sub & thesis positio qsi sub positio vel oblatio que idé sunt: vt pbatur per rubr. de re. co. no alie. vel suppo.
* Vide hic Bald. post Dynu: qsi hec gl. contradicit et q est in. l. cum res. C. si res alien. pign. dat. p quaz Dy. dyabolicá hác gl. esse ait his adde si vacet Jas.

vt: C. de test. ma. l. fi. §. ij. Duo eni opz interuenire vt sit pignus: & q tradat creditori: vt hic: & q mobilis res sit: cu pignus a pugno dicat. vt. ff. de ver. sig. plebs. §. pignus. Si aut mobilis est: & no tradat. † Ité si immobilis est tradat vel no hypotheca est. Patet ergo q quatuor sunt ptorie actioes in ré. s. publiciana: & rescissoria: & seruiana: & quasi seruiana. Ité alie due reales piudiciales. vt. j. eo. §. piudiciales. Est & alia que dat superficiario qn quis ad no modicu tépus coduxit. vt. ff. de superfi. l. j. in fi. j. rn. & §. qd ait. & l. fi. & ff. de rei ven. superficiario. & l. pretorie. Est & octaua actio in ré: vt que datur metu passo. ná illa pretoria est in rem. vt. ff. q me. cau. metu. §. voléti. Sunt & alie. s. bonoru possessoria hereditatis petitio. Item fideicomissaria hereditatis petitio. Prima datur ei qui succedit p pretoré. Scda ei cui per trebellianu hereditas restituta est. vt. ff. de bono. pos. here. peti. l. j. & ij. & ff. de fideicomis. here. peti. l. j. & ij. & sic † decem sunt pretorie in rem.

¶ In persona &c. ¶ Iste. §. vsqz ad. §. Penales. tractat de trib9 actio. personalibus & ptorijs. Et hoc principiu vsqz ad. §. actioes aut. diuidtur: q2 in prin. premittit de actioe: de cogstituta: & de peculio. Ité de iuraméto in genere: scdo in specie: & de vnaquaqz dicit. Scda ibi. (De costituta.) Ité prima subdiuitur. quia primo ponit qualiter olim erat in actione de constituta & recepticia. Hodie vero sunt omnia redacta ad constitutam. Secunda ibi. (Sed ex nostra.)

* Casum no expedit in hmoi declaratioib9 nisi literalr figurare. cu. eni Imp. narret atqz exponat qualr a ptore inducte sunt actio de ssti. pe. q recepticia d2 & actio d peculio seruoru & actio ex iuraméto & q ille d2 teneri de costituta qui sine stipulatioe debitu se soluturu costituit: no est in huiusmodi pquiréda ratio dubitádi: & decidédi. No. ergo pretoré induxisse actioes personales. Ité q iure antiquo fuit actio recepticia que plenior erat, quippe in causa veniebát etiá nudo pacto oia siue in genere suo functioné recuperét siue no: vbi in actioe de costituta solu veniut ea que functioné recipiut. Que auté fuerint de actione recepticia tráffusa in costitutá pecuniá videre potes in. l. recepticia. C. de costi. pecu. Ité no. q quáuis aliquid sit de recepticia transfusum in costitutá no per hoc amisit propriu nomé costitute. Ité qd. l. correcta non est amplius reputáda nec allegáda in numero legum. Ité q actio de peculio & iuraméti est pretoria. Ité no. qui tétant. de constituta. Et pro intell. huius tex. in versi. de costituta. vide Hiero. veriu seneu. in repe. rubrice. ff. de verborum obliga. col. xlv. Syl.

m ¶ In persona. q. d. dictu est de realibus ptorijs. sequit de personalib9 ptorijs: lz & de quibusdá personalib9 supra interposuerit in. §. ité si qs.
n ¶ De pecunia. Vt. ff. de constitu. pecu. l. j. in principio.
o ¶ Cui similis. Scz quo ad quedá: q2 vtraqz dabat vbi qs costituebat se soluturu pro se vel alio: lz & dissimilis videbat: q2 actio. de costituta pro his tm reb9 in costitutioe deductio copetebat: in qbus mutuu consistit. s. q podere: numero: & mésura cotinent. lz receptitia qn alie res in costitutioe deducebant: sz hodie pro oibus copetit actio de costituta: cu oés res appellatioe pecunie cotineant. vt. C. de costi. pe. l. ij. §. pe.
p ¶ Constitutione. Vt. C. de consti. pecu. l. ij.
q ¶ Ea. Scz receptitia. Accur.

¶ Item

a ¶ Ité ptor. Hec capitula exponutur. j. proxi. §. & ideo hic non dicas.
b ¶ Et alias. de quibus dicet. j. §. penales.
c ¶ De constituta pecunia. i. hac actione que sic vocatur.
d ¶ Cum oibus. Scz aptis: als obligari pro se vbi pro se internenit costitutio: vel pro alijs vbi pro alijs interuenit costitutio. sic ergo furiosus cu nec pro se nec pro alijs obligetur nec constituere se debere pot. Idé in prodigo et similibus. Ité mulieres cum alias pro se tantu obligentur: & he constituent pro se tátum: & no pro alijs: vt. ff. de consti. pe. l. j. §. j. & ij.
e ¶ Constituerint. Vt puta per hec verba † constituo me soluturuz qd ego vel ille dz & similia. vt. ff. de consti. pe. qui aut. in fi. & l. se. † Et hoc ita si sit debitum qd procedat: siue ciuile & naturale simul siue naturale tantuz: siue ptoriu: secus si ciuile tm vt. ff. de consti. pecu. l. j. §. pe. & fi. & l. ij. §. j.

† Idé de pupillo. Ang.
† Idé Pla. & Jaso. & est de mente aliorum.
† Et iuxta hanc gl. ponit hic Ja. vnu notabile: q si quis cóstituat titulu fideiussoré p se valebit tale cóstitutu: sec9 si nó p se: sz alio: vt hic per eum.
† Adde huc qd róné specialitatis a gl. inductá nó desunt q improbent, quod pro tam leue dispendiu. x. dieru nó debuerit táta specialitas induci. Quá obré aliam subdut né pe qd cu qd accessorie p mittit, eius naturá sequtur qd pncipaliter iubet sicuti dici solet i nudis pactis iuxta Sctuz appositis, ex qb9 p se actio nó orit: sz q2 accedunt pacto vestito vt. l. legé. C. de pact. ac preterea qd vnius osensus, q intercedit sup eo dez debito magis operetur q vnicus: vt in sili. l. si auia C. ad vell. prior tn ró gñalior est: vt s quoqz adit Bal.
† Ista glos. cóiter reprobat p do. q2 etiaz hodie non oritur actio sed có dictio ex lege propter ipm pactu.
† Illa lex hz locu donatióe causa et ppter nuptias et in donatióe presumpta Jason.
* Aduerte qd hic glo. nó recte sentit qn ibi ex pacto actio si orit, sz ex stipulatióe a iure psumpta: vt ibidem patet. sm Bal.
† Iste. §. non pcedit hic cu fingatur tacite stipulatio. Ja.

legibus recedere. Ité pretor a posuit actionez de peculio seruorum filiorumqz familias. Et caz, ex qua queritur: an actor iurauerit: & alias b q plures. 598

¶ **Actio de costituta pecunia datur in eum, qui pro se, vel alio se constituit soluturu: & ex nudo pacto oritur. Et vbi hz locum remedium ordinariu, ad extraordinariu no est recurrendu. Ang. Are.**

¶ De constituta aut pecunia c cu omnibus d agitur quicunqz pro se vel pro alio soluturos se costituerint e nulla f s. stipulatioe interposita: ná alioquin si stipulanti promiserint, iure ciuili g tenentur.

¶ **Ex contractu filij, vel serui tenetur pater & dominus peculio tenus de iure pretorio. Ange.** 599

¶ Actiones autem de peculio h ideo aduersus patrem i dominuue k comparauit pretor: quia licet ex cotractu filiorum seruorumue ipso l iure non teneantur: equum tamen est peculiotenus (qd veluti patrimonium est filioru filiarumqz: item seruorum) condemnari eos.

f ¶ Nulla. Ergo ex nudo pacto oritur actio hic: quod est cotra ius comune positum. ff. de pac. iurisgentiu. §. sed cum nulla. & §. qnimo. & §. idé marcellus. & §. idé rnsuz: & C. de pac. l. legé. Et est hoc ideo forte speciale: quia sicut vnum pro eo qui constituit inducitur: vt no teneatur nisi elapsis decé diebus. vt. ff. de consti. pe. promissor: cum alias statim teneatur. vt. ff. de ver. obli. eu qui calendis. * §. quoties. & de verb. sig. cedere dié. sic & aliud contra eum: vt ex nudo pacto teneatur. vt ar. ff. de iureiur. eum qui in pn. Sunt & alij adhuc sex casus in quibus ex nudo pacto oritur actio vt ecce in donatione hodie † lz olim fuerit necessaria stipulatio. vt. C. de dona. si quis argentum. †. §. finanté. Ité si mulier dotem sine stipulatione dare marito conuenit. vt. C. de do. pro. l. ad exactioné. & de rei vxo. actio. l. j. §. j. * Ité si quis ob honoré decretum: vel decernendu palam pollicitus fuerit: id est sine interrogatione. vt ff. de pol. l. j. §. primo. & l. pactum. Item in nautico fenore: vt. ff. de nauti. feno. l. periculi. in fin. † Item in accessione frumenti. vel vini: vel olei vel ordei. vt. C. de vsur. l. frumenti. Item in vsuris ciuitati promissis. vt. ff. de vsur. l. etiam. Alias autem propter sui frigiditatem nudu pactum actioné parere no potest. Additio Adde alios casus: vt puta in curia mercatoz. arg. l. qntus mutius. ff. man. & ibi Bar. Ité si fieret in iudicio: quia tunc fingitur stipulatio. Item quando per pactum nudum aliquid abest parti si non sernent promissa: qui cotra no seruantem datur actio de dolo. vt est tex. no. in. l. eleganter. §. seruus. ff. de dolo. vt hic per doc.

g ¶ Iure ciuili. Vel actione ex stipulatu vbi incertu est in stipulatione vel condictione certi q ex stipulatione orit vbi est certuz. vt supra de verborum oblig. in prin. que stipulatio est a iure ciuili inducta: vt hic cum de iuregentium ipsa non fuerit: licet alij contractus fuerint de iuregentium. vt supra de iure natu. gen. & ciuil. §. ius auté. non aut dicit ideo de iure ciuili q non habeat in se vinculu naturale: imo habet: q2 sine cosensu no valet qui osensus est de iure natu. vt. ff. de pac. l. j. §. pe.
* Adde q Albericus & Oldradus fuerut in opinione per huc textu q in stipulatione non inesset consensus naturalis nec haberet naturale vinculum: tamen contrarium verius est vt dicit glo. & ad hunc textu dic q non negat quinetiam stipulans naturaliter non teneatur licet dicat iure ciuili teneri & si fortius induceretur: q textus hic voluerit facere differentiam inter contractum de constituta, & stipulationis: et sic q in primo sit naturalis equitas. l. j. ff. de constitu. pecu. in stipulatione ergo non fit: responde q noluit facere talem differentiam put comuniter sic textus intelligitur: sed voluit ponere differétiam inter actionem pretoriam & ciuilem, de qua facta fuit diuisio supra in. §. sed iste: quam prosequitur etiá in hoc. §. dicendo q actione de constituta est pretoria nisi interueniat stipulatio: nam tunc est ciuilis & sic intelligé verba textus aliter q ab alijs intelligátur. s. vt dicatur iure ciuili tenetur ergo non pretorio: non ergo non naturali & hunc puto veru sensum huius textus. Syl.

* Actiones autem de peculio. Casus positio pendet a superioribus colligiturqz ratio dubitandi & decidendi ex ipso textu videbatur eni q pater & dominus tanq qui se non obligauerant aliquo non teneretur ex contractu filij vel serui cum nemo sine voluntate sua alteri obligetur. Sed contrariu decisum est ex equitate quam semper pretor intuetur: vt dominus & pater teneantur quasi castrési peculio: cum enim peculium hoc tanq quid vniuersale peruenerit ad patrem vel dominu equu est vt teneatur quatenus est in peculio videt eni q pr & dns ex co sensu ipsoz obligentur saltem presumpto ppter concessionem peculij. Nota q actio de peculio est pretoria. Ité q peculiu d2 quasi primoniu serui vel filij. Ité not. figurá loquédi ibi peculiotenus. Syl.

h ¶ Actiones. De peculio. Volunt quidá dicere hec esse propria noia actionum. s. de peculio: & de in rem verso & quod iussu. Item exercitoria: & tributoria: & institoria ex eo q leges plerumqz appellant eas actiones: vt hic. Sed verius est vt adiectiue ponantur: sic enim dicitur mandati actio de peculio. vt. ff. de pecu. l. iij. §. cui congruit. † Accursius.
i ¶ Patrem. s. respectu filij. Accursius florentinus.
k ¶ Dominumue. Scz. respectu serui: sunt eni correlatiua.
l ¶ Ipso iure. Scz ciuili: q no vult vt alter ex alterius psona obligetur. & sic pater no debet teneri pro filio inspecto iure ciuili: sic eo inspecto pro seruo no debet teneri dominus: q2 seruus pro nullo est inspecto iure ciuili: vt. ff. de reg. iu. q attinet. Sed tamé pretor equitatem cosiderat: vt q2 peculiu quasi patrimoniuz est filij vel serui: vt subijcit: q2 peculiu est quod sibi quis parsimonia quesierit. vt. ff. de pecu. peculium. vere tamen non est patrimonium filij peculium. vt. C. de inoffi. test. l. fi. in fine. Item nec serui. vt. ff. de verbo. obli. liber homo. Ideo tamen quia quasi patrimonium est: patrem pro filio: dominum pro seruo teneri dicit. Diligenter tamen distingue vtru contrahat filius: vel seruus: vel quasi contrahat. Ité vtrum delinquat: vel quasi. Si contrahat quilibet illorum dns vel pater actione ex eo contractu tenetur in peculium. In cuius condemnatione deducitur ex ipso peculio quicquid seruus naturaliter domino debuit: vt q2 dominus seruo mutuauit: vel alias secum cotraxit. Ité deducitur qd debetur his qui sunt in potestate domini: vel tutela: vel cura cu videatur dominus preuenisse. vt. ff. de pec. sed si dánum. §. j. & ij. obligatur enim seruus domino naturaliter. vt. s. de fideiusso. §. j. & sunt hec communia in seruo & filio excepta causa mutui: ex qua nec filius nec pater tenet.
* Item in voto. l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicita. Syl.
¶ Secus in seruo vt. j. titu. j. §. illud. & C. ad macedo. l. pe. Ité que dicta sunt quando contrahit filius vel seruus: eadem & quando quasi contrahit: vt si alterius negocia gessit: vt. ff. de neg. gest. si filius. Preter hanc actionem de peculio adhuc pater vel dominus quandoqz tenetur de in rem verso: quando. s. filius in rem patris vel seruus in rem domini conuertit: & est insolidum vsqz ad quantitatem versam. vt. j. titu. j. §. † in rem. Azo. Sed de peculio agitur quatenus peculium durat. vt. j. eod. §. sunt preterea. vt. j. titu. j. §. in rem autem. Item est actio quod iussu que est insolidum quando filius vel seruus iubente domino vel patre contraxit: videtur enim cotrahi cum ipso patre vel domino. vt. ff. qd iussu. l. j. in fine. Ité sunt & alie tres. s. exercitoria que datur contra dominu nauis qui proposuit magistrum nauis seruum suum & eius rei gratia cotractum fuit. Et ideo dicitur exercitoria: q2 exercitor dicitur dominus nauis. Item institoria que habet locum quando aliquis seruum suum taberne vel stationi preposuit. † Item tributoria que agitur: ita qd dominus vocatur in tributum. vt. j. tit. j. §. introduxit. & §. institoria. & §. j.
* Adde tn q omnes iste actiones de peculio de in rem verso: qd iussu institoria tributoria exercitoria non sunt actiones nec propria nomina actionum sed actioes & qualitates: quod vtile est propter naturam scz bonefidei vel stricti iuris vt dicit hic Jas. Syl.
¶ In delictis aut: & quasi delictis idé olim seruabat in filio & seruo: vt pro noxa dari possent. vt. j. de noxa. in fi. ti. Sed hodie pro seruis tantum agitur noxaliter vt ibi dicitur. & pro delictis: vt. j. de noxa. in prin. & ff. de noxa. l. j. & in quasi delictis vt si seruus habitás cu domino habuit suspensum vel appésum: vel effudit aliquid qd alicui nocuit. vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. j. §. si seruus. & l. si vero. §. pretor nisi in duobus casibus. vt. ff. de his qui deiece. vel effu. l. j. §. cu seruus. vbi no habitat cum domino. & ff. de mino. q si minor. §. si seruus. Porro licet in delictis & quasi agatur noxaliter: tamen & de peculio agitur si locupletatus est dominus inquantum id peculium locupletius est. * vt. ff. de indi. tam ex contractibus. & ff. de pecu. l. licet. §. ex finita causa.
* Item si aliquis &c. Casus literaliter figurari potest. ratio auté dubitandi ea poterat esse q2 inducta ad vnum effectum no solent diuersum operari. Sed iuramentu qd a reo defert actori ad hoc tantum deferri videt vt probatio fiat & vt ex eo constet an & quid debeat vnde tantumodo probationé inducere debere videbatur no aut actionem: Actio enim oriri videbatur ex eo contractu quo agebatur: probatio auté aut releuatio ab omni probandi insurgere ex ipso iuramento. cuius contrarium deciditur in hoc tex. in quo dicitur qd iustissime pretor accomodat ei talem actionem in factum per quá non illud querit an pecunia debeat sed an iurauerit: Vinculu eni hoc iuraméti táte est autoritatis reo deferéte vt no solu probationé sed actioné inducat lz vtrumqz inducere possit. siquidé quádo causa adiecta & cu expressione couentio-

Placé. Angel. & Ja.
Stipulatio est de iu. ci.
† Ista secúda opi. cóiter tenet p doct.
Seruus p nullo reputat
Peculiu est pecúia que per simoniá querit.
Patres pro filijs: & dñi p seruis an teneantur.
Actio de peculio.
Actio in réverso.
† Versic. est in. §. ptere.
Actio qd iussu.
Actio exercitoria.
Actio institoria.
† In ista materia vid casum singulare in. l. fi. ff. de exercitoria.
* Et nó vltra vt. l. iij. §. ex furtiua. ff. de pecul. et adde id qqz veru esse in filio ante sententiá. Sed si filius ex delicto vel qsi couentatur actióe in factu: dat & in patrem qqz i factu actio vsqz ad peculij quátitaté. d. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecul. & l. qd ait & l. condénatus. ff. de noxal. lz Dy. ex q ad de etiá qd si seruus delinquit cu dat i dñm actio &c. quaten9 peculiu locupleti9 est, sed aduers9 dñm noxalis actio pponitur ex qua ad peculiu deuenitur.

nis iuratur puta me petente ex causa venditionis vel mutui, si reus iuramentum deferat et ego iurem oritur non tantum actio in factum ex iuramento sed etiam vtilis ex eo contractu quo agitur: et licet dictum sit quod hoc iuramentum inducatur ad probationem: nihilominus quia deferente aduersario et me acceptante oritur quedam tacita conuentio stan di iuramento iustissime pretor mutuo consensui actionem accomodauit. Nota quod iuramentum litis decisiuum habet vim plene probationis. Item quod ex eo oritur actio in factum. Item quod prestatur altero ex collitigantibus deferente et non aliter. Item quod statim est iurandum secundum aliquos. Item virtutem hanc iuramenti. Syl.

filiis natis ex damnato coitu et parentes intellige in infinitum. Item quod si quis aliquem vi eximat quod in ius vocetur tenetur ad penam in quanti actor in litem iurauerit. Item quod dictio innumerabilis supponit pro eo quod est de facili non numerabilis. Syl.

i ¶ Penales quoque. dictum est. s. de pretoriis rei persecutoriis: nunc de penalibus pretoriis. Sed que est differentia inter penales et rei persecutorias? Respondet multe: quia penales pretorie sunt annales: excepta actione furti: vt infra de perpe. et tem po. actionibus in principio sed rei persecutorie sunt perpetue: vt. ff. de actio. et obligatio. in honorariis. Item penales odiose sunt: rei persecutorie non: vt. ff. de penis. l. interpretatione. Item penales non transeunt contra heredes nisi aliquid ad eos peruenit vel lis sit contestata: vt. C. ex delicto defuncto. l. j. sed persecutorie sic: vt. ff. de actio. et obli. ex contractibus. Item vbi plures tenentur rei persecutoria: vno soluente ceteri liberantur: non ita in penali: vt. C. de condi. fur. l. j. et. ff. de libe. ca. l. vltima. et. ff. ad legem aquil. item mela. §. si plures.

¶ Si quis iurauerit aduersario deferente in iudicio: datur ei ex sacramento actio. Ang. Areti.

¶ Item[a] si quis postulante[b] aduersario iurauerit[c] deberi[d] sibi pecuniam, quam peteret: neque ei soluatur iustissime[e], accommodat ei talem actionem[f], per quam non illud queritur,[g] an ei pecunia debeatur: sed an iurauerit.

¶ Qui edictum in albo pretoris posi tum corruperit, vel qui vocat patrem vel patronum in ius sine venia, et qui mens dolo aliquem vocatum in ius, vt eximi faciens: tenetur actione pretoria. Aretinus.

¶ Penales[h] quoque actiones pretor[i] pene[k] multas ex sua iurisdictione introduxit: ¶ Veluti aduersus eum, qui quid[l] ex albo[m] eius corrupisset[n]. Et in eum[o], qui patronum[p] vel parentem[q] in ius[r] vocasset: cum id[s] non

a ¶ Item si quis. i. actor.

b ¶ Postulante. i. petente reo vel deferente. si enim sine voluntate aduersarii iuraretur nihil proficeret iuramentum: vt. ff. de iureiur. l. iii. in prin.

c ¶ Iurauerit. Vel et remissum fuerit: vt. ff. de iureiur. non erit. §. fi. et. l. sequenti. et. C. de re. cre. actori. Additio Idem si post acceptatum iuramentum etiam antequam iuretur peniteat deferentem: quia habetur pro remisso.

d ¶ Deberi. Sic simpliciter. s. non adiecta causa quare debeatur: quod informiter dicimus. Si autem cum forma veluti quia vendidi: tunc agitur actione vtili ex eo contractu nata ex sacro: cum pro veritate accipiatur et aduersario similiter actionem tribuit: ac si vere contractus processisset. ‡ Idem est in aliis contractibus vt. ff. de iureiur. si duo. §. si quis iurauerit. et. §. idem dicemus. et. §. marcellus. Item circa actionem realem: si rem suam esse iurauerit datur actio in rem vtilis. preterea in factum contra deferentem tantum vel heredem: vt. ff. de iureiur. l. nam postea. §. fi. et. l. seq. Et ita actor interdum datur in factum: interdum vtilis ex eo contractu: et vtilis in rem. Ex parte autem rei si iurat in actione personali: tunc exceptionem tantum parit. Si autem in actione reali: tunc distinguitur an iurauerit rem petitoris non esse quo casu exceptio tantum datur: an suam esse: quo casu etiam actio si res ad actorem redeat. non contra alium. et hoc quod dixi in actore, habet locum si iuratur ex sacramenti delatione: sed si iuratur ex traditione facta occasione iusiurandi: tunc publiciana datur contra quemlibet cum sit iusta causa traditionis: vt. ff. de iureiur. nam postea. §. fi. et. l. quia et. l. seq. et de publicia. l. j. in fi. vsque ad legem eum qui. Nec obstat in eo. ti. l. eum qui. §. si patenti. quia ibi verbum duntaxat dominum tantum excludit contra quem publiciana non datur: vt. ff. de pub. l. pe. in fi. Additio Hec glo. in ista parte si. communiter reprobatur. vide hic ad longum per dominum Jaso.

f ¶ Iustissime. Quia propter sacramentum datur.

g ¶ Actionem. in factum: vt. C. de rebus cre. actori.

h ¶ Non illud queritur. etiam si periurium vellet probare: quia sufficit diuina vltio: vt. ff. de dolo. quod si deferente. et. l. seq. et. C. de re. cre. l. iii. nisi in casibus: vt. C. de re. cre. l. fi. et. ff. de iureiur. admonendi. Et no. quod hoc sacramentum quod est de re: vt. ff. eo. quoties. i. de veritate: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. qui in rationibus. triplex inuenitur voluntarium quod ex voluntate datur: suscipitur et recusatur. et extra iudicium fit: vt. ff. eo. l. iusiur. quod. Item necessarium quando necessitate imposita a iudice defertur et suscipitur: vt arg. ff. de in litem iuran. l. fi. Nec enim potest hoc sacramentum referri: vel recusari: nisi pretendatur iusta causa accusationis: † vt. C. de re. cre. generaliter. §. si autem. Item iudiciale quod sic dicitur a iudicio: quando. s. pars parti sacramentum in iudicio defert quod non est necesse subire: sed potest recusari et referri vt. C. eo. de lata. et. l. generaliter. §. si autem. sed iure veteri non poterat recusari: vt. ff. eo. manifeste. Sed secundum P. ita demum actio in factum datur ex sacramento si sententia non subsequetur: alias quare oriretur actio in factum cum ex sententia eadem nasceretur: vt. C. de re. cre. actori. Sed nos contra. † licet enim due sint et ad idem: et eodem nomine: non nocet: vt. ff. de actio. empt. non est nouum. et. ff. de fideiuss. heres a debitore. semel tamen fiet exactio tantum: vt. ff. de ver. obligat. qui bis. et de reg. iur. bona fides.

* Penales quoque. Casus in diuisione literaliter est figurandus. cum enim Imperator dixisset de pretoriis actionibus rei persecutoriis consequens est vt de penalibus subiiciat. cum enim in persecutoriis res petatur vt principale debitum in penalibus petitur vt pena licet enim videntur rei persecutorie etiam iste penales actiones quia persequuntur penam que pena res est tamen dicuntur penales quia rem non principaliter debitam sed ex quodam accedenti petunt quod secus est in rei persecutoriis. Nota penales actiones differre ab his que sunt rei persecutorie que plus fauoris habent quam penales. Item quod dictio multa est apta comprehendere infinitatem. Cum enim plurime sint actiones penales descendentes a iurisdictione pretoris noluit simpliciter imperator multas dicere. Sed cum temperamento illius verbi tene. Item quod nemini impune licet corrumpere album pretoris vel edicta in eo affixa. Item secundum Ang. quod literis sculptis aut scriptis in muro vel lapidibus fides habetur. Item quod non sufficit petitio venie nisi impetretur. Item quod paria sunt eximere vel dolo facere quod alius eximat. Item quod filius non potest parentes venia non petita in ius vocare quod non intelligas in

k ¶ Pene. Id est fere. Vel melius dic quod abundat. nam vere multe sunt.

l ¶ Quid. Id est aliquid.

m ¶ Ex albo. Erat enim album de albatio‡ quedam posita in loco eminenti: vt apparet in auth. de lit. §. omnem ibi vocem enim preconum etc. colla. viii. in quo albo erat scriptum: vel de citando aliquo vel de alio precepto generali vel speciali: † vt. ff. de albo. scriben. l. j. et. ii. et. ff. de iurisdictio. omnium iudi. l. si quis id. Accursius.

n ¶ Corrupisset. Vel positum sustulisset quamuis non corruperit: et siue per se siue per alium: et tunc ambo tenentur. nec vnus liberat alium. et est in quinquaginta aureos: vt in. d. l. si quis id. et. l. seq. tenetur etiam ille corruptor lege cornelia de falsis: vt. ff. ad. l. corne. de falsi. l. pe. cuius pena est deportatio et omnium bonorum publicatio in seruis etiam vltimum supplicium: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. in fine.

o ¶ In eum. Scilicet filium vel libertum datur actio in factum que est similiter penalis: vt superior in quinquaginta aureos que datur patrono vel patri: et si libertus non possit soluere dictam pecuniam castigabitur. † Idem forte in filio: licet nox aliter non detur: vt. ff. eo. s. de in ius vocan. l. pe. et. j. de noxa. in fi. superior tamen punit solum dolum hic solum factum considerat: vt. C. de in ius vocan. veni.

p ¶ Patronum. Subaudi vel patronam. Item filios et patres eorum: vt. ff. de in ius voc. l. iii. §. j. Et accipe hic patronum qui manumisit vel pro quo iudicatum est in causa ingenuitatis et libertinitatis. Vel si ex causa fideicommissi manumisit. Vel si emit eo pacto: vt manumitteret et manumisit: vel non manumissi: sed ex constitutione diui marci peruenit ad libertatem: vt. ff. de in ius vo. adoptiuum. §. j. et. l. is quoque. et. l. sed si hac lege. Item liberos patroni accipe mares: et feminas: et parentes etiam adoptiuos: vt. d. l. sed si hac lege. §. liberos quoque. et. §. parentes.

q ¶ Vel parentem. Et hic accipe marem et feminam: et vsque in infinitum: vt etiam si adam viueret non possit vocari in ius sine venia. Item non refert si sunt legitimi parentes: vel naturales: vt. ff. de in ius vo. l. iiii. §. j. ii. et iii. et. l. parentes. et. l. patris. et. l. adoptiuum. in principio.

r ¶ In ius vocasset. Id est iuris experiendi causa vocasset: vt. ff. de in ius vocan. l. j. et hoc siue causa sit ciuilis: siue criminalis multo magis. nam et tunc scilicet quando causa est criminalis etiam cum venia non potest: quia non conceditur: vt. ff. de in ius vocan. sed et si. §. pretor ait. et. ff. de accu. qui accusare. in fi. et. l. hi tamen. §. ii. Sed quid si solum libellum dedit? Respon. non incidit in hoc edictum: vt. ff. de in ius vocan. libertus. ii. Item quid si non veniat vocatus? Respon. semper incidit: sed facilius remittitur hec pena quando vocatus non venit: vt. ff. de in ius vocan. quamuis. Sed quidam dicunt vocantem nullo modo cadere in edictum si vocatus non venit ex predicta. l. quamuis. et hoc ideo: quia verba cum effectu sunt accipienda: vt. ff. ne quis eum qui in ius vocatus ex vi exi. l. pe. §. docere: sed prima sententia verior est: † quia in dicta. l. quamuis. non dicit quod non incidat in edictum: sed quod non remittitur pena nisi causa cognita. Item nunquid heres potest vocare in ius sine venia: et certe si extraneus est potest: vt. ff. de obsequiis prestan. a liber. l. heres. filius non potest vocare in ius sine venia. Sed quare secus in herede liberti et in herede patroni? Respon. in primo odium versatur quod debet restringi. in secundo fauor qui debet prorogari: vt. ff. de libe. et posthu. l. cum quidam. Item si alter agat tutorio nomine vel curatorio. argu. ff. de in ius vocan. l. sed si hac lege. §. finali. et. l. questitum. Ratio quia nemini officium suum debet esse damnosum: vt. ff. quemadmodum testamenta aperiantur si quis ex signatoribus.

s ¶ Cum id non impetrasset. Id est non petisset et non accepisset. debet enim a pretore sic petere: domine permitte mihi: vt possim conuenire patrem vel patronum meum: vt colli-

Actio competens actori quando reo deferente iurauit qualis est.

‡ Adde huc quando actiones ex his contractibus formi et informi oriantur: vt habetur per Zas. quando aut daturus ob oriri relicta doctori id disceptatione. Mod tu intelligas ex iuramento formiter prestito emanare alteram in factum ex iuramento de quo hic vide per fab. alteram vtilem ex contractu quando iurati datur. At ex iuramento informiter prestito, vnam tamen prodire, scilicet in factum ex iuramento, secundum eundem Zas. apud quem vide hic cautelas duas alteram pro actore deferente iuramentum. alteram pro reo suscipiente.

Iuramentum rei quandoque exceptionem quandoque actionem parit.

Iuramentum triplex est.

† Puta quia iam probauit vel se offert probaturum ca. ii. extra de proba. Item si semel reuocatum velit pars iterum deferre: vt. l. si de iusiurandum. C. de re. cre.

† Istas glo. communiter approbant doctores.

† In correctis exemplaribus dictio pene non habetur.

‡ Quid sit hoc loco Album, quorum plerique vide hic apud Zas. quem in id allegat. l. si quis id quod in princi. de iurisd. omn. iudic. et. ff. de Alb. scriben. et vide Bud. in Pand.

† Ista glos. communiter reprehendunt doctores quia pena istius edicti non habet locum nisi in corrumpente albi pretoris generale et perpetuum: secus in speciali: puta de citando aliquem: sed tunc habebit locum pena arbitraria cum non sit taxata a iure p. l. j. §. et pillatorecum seq. ff. de effr. et expila.

† Et sic habes ex gl. quod non soluit in ere soluit in corpore sed regula fallit quando id quod erat soluendum non debebatur ex pena delicti: sed forte ex contractu. Item fallit in nobilibus vel aliis honestio personis. Item nolente eo nec petente cui pena pecuniaria erat applicanda. Item fallit in pena extraordinaria puta mulcta. Item fallit in minimis transgressionibus: vt hic per docto. Adam si viueret sine venia in ius vocari non posset. Libertus punitur etiam si patronus ab ipso sine venia in ius vocatus non veniat.

† Cum quod secundum Jo. fab. transeunt communiter docto. sed Jas. dicit quod imo approbant aliam opinionem vt tunc non committatur pena quando ratione citationis venit committenda.

vt colligitur. j. de pen. te. liti. §. fi. et. ff. de in ius vo. l. iii. et. iiii. §. j. Illud etiam quero an hec postulatio venie debeat fieri in personis omnium que in ius vocari non possunt: que enumerantur. ff. de in ius vo. l. ii. et si non fiat quod cadat in penam. Quidam dicunt quod sic. Alios quod non † quia hec pena in eum tantum statuitur qui incidit in edictum. at ille persone in edicto non continentur: quod maxime probatur et ex hoc. §. Alii tamen puto eos puniendos prout placuerit iudici ad similitudinem istorum. † Sed nunquid hec petitio hodie est correcta: vt quia habent hodie liberti ius natalium et regenerationis vt in auth. vt liber. dece. §. j. coll. vi? Respon. non: quia et ibi reseruantur iura patronis: maxime obsequalia que natura debentur. Superiora quantum ad libertum plana sunt. In filio distingue aut erat emancipatus: aut in potestate. si emancipatus erat: habent locum superiora: si vero in potestate: tunc nec cum venia nec sine venia potest conuenire patrem: vt. C. de in ius vo. l. fi. et. ff. de ac. et obli. l. actiones nisi pro castrensi vel quasi castrensi peculio. vt. ff. de iudic. l. lis nulla. et tunc cum venia: vt. ff. de in ius vo. l. adoptiuum. §. j. † et hoc cum agit contra patrem. Si autem est contra extraneum. tunc secundum vetera iura tamen. v. actiones filiofamilias competebant: vt. ff. de ac. et obli. l. filiusfamilias. et. l. in factum actiones. Sed hodie omnes venientes ex aduentitia causa: vt dixi. s. per quas perso. no. ac. §. j. Item quero quis iurabit de calumnia cum filiusfamilias in iudicio erit. Respon. si filius emancipatus petita venia patrem conueniat iurabit filius si maior est alias curator ei dabitur ad litem vt in auth. vt li. ma. et auie. §. j. in fi. colla. viii. si autem sit in potestate patris et agat de castrensi vel quasi castrensi peculio: tunc iurat filius cum pater familias habeatur: vt. ff. ad mace. l. ii. si vero esset minor daretur curator liti: non persone: cum sit in potestate: vt. C. de cura. furi. l. fi. in prin. et de bo. que liberis. l. fi. §. si autem pro patre. Si autem contra extraneum agat filius si agat pater eius nomine: pater iurat: vt. C. de iura. calu. l. ii. §. quod obscurari. Si filius forte patre absente. vel secundum veteres. ll. in. v. casibus: vel secundum nouas in omni aduentitia causa iurat filius: cum suo nomine agat et maior est. si modo pater in aduentitiis non habet vsumfructum. alias pater ageret et responderet et iuraret: vt. C. de bo. ma. l. j. in prin. vbi vero filius iurat: licet pater non habeat vsumfructum: debet ‡ pater consentire filio agenti et respondenti: vt. C. de bo. que libe. l. fi. in prin. Additio De isto iuramento vltra hanc glo. vide late per glo. ii. §. quod obseruari. C. de iuramen. calum.

¶ Item[a] aduersus eum, qui vi exemerit eum, qui in ius vocaret: cuiusue dolo alius exemerit, et alias innumerabiles[b].

¶ Actiones preiudiciales, que hic enumerantur, sunt in rem: quarum alique sunt ciuiles, et alique pretorie. Aretinus.

¶ Preiudiciales[c] actiones in rem esse, videntur, quales sunt per quas queritur, an aliquis liber, an libertus sit: vel de partu agnoscendo.

a ¶ Item aduersus eum. s. datur actio in factum penalis: vt ecce cum vocarem tytium in ius qui tenebat mihi actionem temporali: et dum esset in itinere detinuisti eum vi: vel capiendo eum per personam: vel faciendo dolo: vt alius eum detineret: et tantum quod dies actionis mee exiuit: teneris eum mihi quanti iurauero in litem. et sic est actio penalis ex parte mea: quia vltra rei veritatem forte iurabo. et ex parte tua: quia das mihi aliquid: et tibi nihil adest: vt. ff. ne quis eum qui in ius voc. vi. ex. l. pe. §. j. Super hoc. §. primo quero cum duo sint tituli: vt. ff. ne quis eum qui in ius vocatur vi. ex. et alius ti. de eo per quem factum erit: de quo fit mentio in hoc. §. Respondet de primo: quia inde oritur actio ex vtraque parte penalis: vt dictum est: sed ex alio est penalis ex parte rei tantum: cum ad interesse actoris detur: vt. ff. de eo per quem factum erit. l. fi. j. respon. † Item primus de quo fit mentio hic consulit actori tantum: vt patet in. l. j. et. iii. §. eximere. At secundus contulit vocato non solum vocanti: vt. ff. de eo per quem factum erit. l. j. §. si reus. in fi. et. l. fi. j. respon. Item prius habet locum quando aliquis exemptus est ante satisdationem et post in ius vocationem: sed secundus post satisdationem. s. factam iudicio sisti: et alias que firmant iudicium: vt. ff. de preto. stipu. l. j. in prin. Et patet hec differentia ex ordine illorum titulorum. Item primus quando vi exemptus sit quis. At secundus etiam sine vi: vt patet. in. l. j. §. si dolo. de eo per quem factum est. et titu. ne quis eum qui. l. j. et. ii. in fi. Vel satis dici potest quod de vtroque hic loquitur: quia licet duo sint illi tituli tamen de vno edicto sunt. Item et quod dicatur penalis actio etiam illa que ex vna parte tamen est penalis. Sup hoc. §. ii. queritur. Nonne per conuentionem solam etiam iure veteri perpetuabatur actio. vt. ff. de actio. et obliga. l. constitutionibus non solum per noua iura: vt. C. de prescrip. xxx. anno. cum notissimi. et. l. sicut. Respon. hic non per executorem sed per suam denunciationem eum conuenerat. † Vel verbum quasi positum in. d. l. constitutionibus assertiue ponitur non similitudinarie: et secundum hoc hodie esset correctum quod hic dicitur. Vel dic † quod talis fuit conuentio in illa. l. constitutionis que pro lite contestata habebatur: vt quia actio erat temporalis et libellus fuit principi datus: vt. C. quando lib. prin. dat. lit. con. fac. l. j. et. ii. Vel dic secundum Joannem quod leges veteres circa personales actiones loquuntur: vbi non perpetuantur per executorem: sed lex illa cum notissimi. et. l. sicut in rem loquuntur in reali. Vnde adhuc etiam hodie non corrigitur quod hic dicitur. Additio Hanc etiam impugnant doctores: quia. d. l. sicut. et. d. l. cum notissimi. loquuntur tam in personalibus quam in realibus secundum Jaco.

b ¶ Innumerabiles. Imo numerari possunt: sed dicuntur innumerabiles: quia de facili non possunt numerari. Vnde dicitur non posse fieri quod cum difficultate fieri potest: vt. ff. de ver. signi. nepos proculo. Enumera ergo aliquas: vt est actio in factum de calumniatoribus: de qua dicemus. j. §. quadrupli. Item actio quod metus causa. Item furti manifesti. Item serui corrupti in duplum: de quibus dicemus. j. eo. §. omnes autem actiones. Sunt et alie in factum: vt de effusis et eiectis. et de appensis: vt. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero. §. pretor. Et alie multe sunt quas enumerare non expedit. Accursius.

* Preiudiciales autem etc. Casus literaliter est figurandus perseuerat enim imperator in declaratione terminorum pro ratione tamen dubitandi dicendum videbatur quod iste actiones que inter pretorias reales connumerantur videbantur potius dici debere personales cum sit questio super persona vel inter seruum et dominum vel inter patronum et libertum vel inter patrem et filium: tamen contrarium deciditur et ratio decidendi est secundum Docto. hic quia questio que vertitur super personis non vertitur principaliter tanquam super persona sed tanquam super mera re attenditur ergo illud quod principaliter inspicitur. Not. quod iste tres actiones preiudiciales dicuntur habere causam status quia ipsa essentialis conditio hominis vertitur in questionem. Item quod iste tres actiones dicuntur pretorie et in rem. Item quod tres sunt cause status vt dixi in positione casus. Syl.

c ¶ Preiudiciales. Pro constanti ponit quod he pretorie sunt cum in tractatu pretoriarum ponuntur: et sunt in rem: quia res petitur et vendicatur. Vnde queritur quare non posuit has supra inter reales pretorias. † Respon. quia quedam de eis est ciuilis: vnde eius occasione: et de ceteris hic dicere reseruauit. et sunt tres. Prima est per quam queritur: an aliquis sit liber: subaudi vel seruus. Secunda an aliquis sit libertus: subaudi vel ingenuus. Tertia est de partu agnoscendo. per quam queritur an quis sit filius: vel non: vt omnia consequatur que filius a patre consequi debet. Alias autem agitur de partu agnoscendo propter alimenta tamen: et tunc filiationi non preiudicatur: quia summatim queritur: vt. ff. de li. ag. l. j. §. iulianus. et. l. si quis a liberis. §. si vel parens. et de his qui sunt sui vel alie. iu. l. si iudex. licet videatur contra. C. de or. cog. l. ii. §. fi. Sed dicut ibi. Sed dicunt quidam et male quod tamen due sunt: et de duabus primis faciunt vnam hoc modo: an aliquis sit liber. i. ingenuus vel libertus. et hec vna. Aliam vero de partu agnoscendo non mutant: sed prima opi. verior est cum sit comodius singulas causas singulis appellationibus distingui: vt. s. qui. mo. test. in fir. §. alio autem modo. Item quia postea dicit cetere vero etc. et ita loquitur de pluribus excepta vna. † In prima ergo vbi queritur sit liber vel seruus. Dico quod siue seruus agat contra dominum dicens se esse liberum: siue econtra dominus contra seruum: et seruus sit in possessione libertatis: quod hec actio in rem que intenditur est preiudicialis: vt. ff. de lib. causa. liberis. §. fi. Idem dico siue patronus vendicet libertum in libertinitatem: siue libertus se vendicet in ingenuitatem: vtraque est preiudicialis. vt. ff. si liber. ingenuus esse di. l. fi. in prin. et. §. fi. Intenditur etiam hoc casu officium iudicis: vt. ff. de iureiu. si duo patroni. in prin. et. ff. si liber. inge. esse di. l. j. et. ii. ff. de rei ven. l. j. §. j. Idem dicas in tertio: vt siue agat pater petendo filium in filiationem: vel filius dicat se non filium erit preiudicialis et directa hinc inde. Sed quidam dixerunt quod directa datur patrono: parenti: et domino: sed illa que datur liberto filio et seruo est contraria: quod nulla lege cautum inuenitur.

* Vide ad hanc glo. Deci. in. l. in actionibus in glo. in ver. bonefidei. ff. de in lit. iuran. Syl.

¶ Licet alie quedam inueniantur directe et contrarie: vt mandati depositi et similes. † Sed qualiter formantur libelli in his? Respon. sic. Peto Joannem filium meum iudicari: vt mihi patri debitam prestet reuerentiam et alia que patribus a filiis debentur. et idem in patrono. et ex tunc lata sententia alimenta patri et patrono prestabantur: vt. ff. de li. agno. l. si quis a liberis. in prin. et. §. solet: quia sententia pro veritate accipitur: vt. ff. de sta. hominum. l. ingenuum. Et probatur hec libelli formatio. C. de fideico. l. j. In seruo et domino sic. Peto in seruum meum talem pronunciari: quia cum meum dico. Econtra seruus vel libertus vel filius dicet. Peto me non inquietari a titio qui me in seruum vel libertum vel filium tenet: quia me in tali vinculo non subesse dico: vt. C. de inge. et ma. l. diffamari. Vel sic. Peto vt ingenuus vel liber: vel non filius pronuncier contra titium: quia sic se rei veritas habet. Et differt hec ab ea qua petit pater filium in potestate ex iure romano: cum ibi tamen de potestate queratur: hic autem de filiatione: vt. ff. de rei ven. l. j. §. j. et hic dicitur. Item hec pretoria vt hic: illa ciuilis. Quibus autem modis filius possit peti: diximus. s. de patria po. §. ius autem potestatis. Item quare dicuntur preiudiciales? Respon. secundum quosdam: quia in modum exceptionis proponuntur. † et ita preiudicant: vt si agas contra me hereditatis petitione: et ego obiiciam tibi quod seruus fuis defuncti. Vel quia ipse defunctus seruus fuit: vt. ff. de pe. here. l. si quis libertatem. tunc non potest esse lis inter nos: vt. ff. de iud. l. lis nulla: et. s. de obli. que ex deli. §. hi qui. et facit pro hac sententia. C. de or. cog. l. j. et de here. pe. l. liber. et. ff. si liber. inge. esse dica. l. fi. Alii dixerunt ideo dici preiudiciales: quia sententia lata super his fit preiudicium omnibus aliis questionibus: vt. ff. de sta. homi. ingenuum. et. ff. de lib. ag. l. j. §. fi. et. l. ii. sed certe secundum hoc etiam querela inofficiosi testamenti dicitur preiudicialis: quia preiudicat aliis questionibus: vt. ff. de inoffi. test. papinianus. §. fi. Sed contra hanc sententiam est. ff. de lib. causa si seruus. Sed ibi non fuit pronunciatus ingenuus. Vel collusio ibi fuit. † Vel dic secundum ‡ Joan. quod preiudiciales ideo dicuntur: quia omnes alie questiones que interim inter eas personas innouantur debent silere: vt. C. de ordi. cogni. l. j. et. iii. et. ff. de libe. causa. l. ordinata. et ad hoc facit optime. ff. de

† Et benedic. Ang. et Jas.

† Not. quod in criminalibus et penalibus procedit de similibus ad similia secundum Ang. hic.

† Idem dicas vbicunque filius in potestate potest agere contra patrem: vt no. per glo. in d. l. lis illa.

‡ Hanc repellit Bal. ex sententia Hug. antiqua glo. et Bar. in. l. fi. ff. de verb. oblig. §. j. Jac. de Are. Rich. malmub. et Cy. in. l. cum non solum. §. necess. C. de bo. que lib. at vide hic fusius per eundem Bal.

† Et in pro quod actio in factum descendens ex edicto de quo in isto §. fit mere penalis ex parte actoris et rei licet doct. antiqui tenuerint contra gl. tamen Joa. fab. et alii do. moderni tenent cum gl. vt per Jas. hic.

† Ista gl. reprobatur quia hec maxima loquitur quando quis iudiciali auctoritate iussu maioris iudicis fuit citatus l. iii. §. j. ff. ne quis eum qui.

† Displicet Ja. et est de mente aliorum.

Actiones penales pretorie sunt multe.

† Ista ratio communiter reprobatur: quia secundum hoc deberet poni. s. intra ciuilium. et sic post. §. sed iste.

† Hanc approbant omnes quia pluralis locutio non potest esse contenta minori numero quam duabus l. vbi numerus. ff. de te sti.

† Hec glo. communiter approbatur: licet postea sit sibi contraria ibi. Item quo iure ascriptitii etc.

† Hec opi. secundum Jas. non est vera: quia quocunque modo proponantur semper sunt preiudiciales.

† Hec opi. reputatur a doct. deriserta. Non omino est hec Jo. sententia contenedo et comodius dices ob id preiudiciales dici, quod ex preiudicato id est ante iudicato pueniretes, et quia maiores ac digniores cause faciunt silere ac premant minores: id est minoribus ipsis preiudicent. His autem pater in filium, dominus contra seruum, patronus contra libertum et contra agunt super dominio aut quasi, aut libertate: vt hic facile patet Zas.

Universidad de Deusto Biblioteca

noxalibus.l.penultima.primo respõ. Nisi esset talis causa que ageret etiam si constaret eum fore seruũ: quod est quandoqȝ: vt.ff.de iudi.vix. † Sed fm hoc cũ querit inter patronũ ⁊ libertũ de libertinitate: nõ est hec q̃stio pjudicialis: cũ alie questiones interim inter eos pñt exerceri: venia tñ petita: vt.s.eo.§.⁊ in eum. Sed dic † ꝙ ille q̃stiones quiescunt que non cõpeterent si cõstaret eum libertum.vt.ff. de in ius vocando.l.sed si hac vi.§.penul.⁊ fin. Itẽ quid si nulla alia q̃stio mouetur: nonne tunc iste duę preiudiciales cũ non habeant cui preiudicẽt: Azo dicit ꝙ non. † Sed Jo.cõtra. Inspicitur enim aptitudo: qꝛ habilis est esse pjudicialis sicut Augustus dicitur: lȝ nõ semper augeat: vt supra in rubrica phemij. Itẽ nunquid sint plures preiudiciales nisi he tres: Rñ.sic † vt hereditatis petio.nã ⁊ tũc cessant oẽs alie q̃stiones donec ista intenditur: vt.ff.de pet.here. l.si quis libertatẽ.⁊.l.diuus Jul. lȝ hodie contrariũ sit: vt.C.de he.pe.l. fi.§.i.⁊.ij. Item quo iure ascripticij ‡: coloni censiti: ⁊ similes petũtur. Respon. vtili preiudiciali: non directa: ⁊ ipsi coloni se petunt in libertatem contraria preiudiciali vtili: nõ directa: ideo vtili: qꝛ liberi sunt non serui: vt in auf. de san.epis.§.ascripticios.⁊.§.si seruus.collatione nona. Idem ideo preiudiciali: quia parum a seruis distãt quo ad seruitia q̃ facere debent: vt.C.de agri.⁊ censi.l.ne diutius.lib.xi. Sed alij dicunt ꝙ officio iudicis petũtur ⁊ petunt: vt.C.in qui.cau.cen.domi. accusa.pos.l.j.lib.xi. Sed certe officiũ iudicis non potest locum habere ad futuras prestationes: † vt.ff.de vsur.l.j. Alij dixerunt habere locum negatoriam ⁊ confessoriam vtilem: vt que datur directa seruitutibus alijs: hec vtilis hic datur: quod nihil est. † Item si aliquis ad aliq̃ annua seruitia teneatur: quo iure petitur: vt condẽnetur: vt prestet in posterum: ⁊ ipse quo iure petit absolui: Respon. satis puto ꝙ iudicis officio hoc fiat: † siue promissa fuerint hec seruitia: siue ex cõsuetudine debeantur hec seruitia: siue ipsa pstita longo tẽpore ex promissione petũtur: vt.ff.de vsur.l.cum de in rem verso. que promissio probabitur ex longo vsu: vt ibi. Additio. Et nota ꝙ verba sentẽtie condẽno te ad soluendum par caponum tali domino omni anno fm ꝙ tui antecessores fecere: nullam penitus conditionem faciunt: sed cõdemnatus simpliciter tenet. vt per Bar.in.l.eum qui.§.Julianus.ij.ff.de cõsti.pe.et in extrana.ad reprimendam in ver.prout.

† Istam opinio.doc. cõiter approbant.

† Idez Ja. in diuisiõe,

† Et bñ Ja. ⁊ est de mẽte aliorum,

† Imo non sũt nisi tres capiẽdo pjudiciales in quãtũ pjudicat persone. Jas.⁊ est de mẽte aliorum.

De his Colonis et q̃bus equiparent nrõ tẽpore vide hic per Zasium.

† Nisi rõne presentis iuris. ⁊ dũ gl. dicit ꝙ non cõpetit off. iudi. in hoc reprobat qꝛ imo p istis ascripticijs ⁊ cẽsitis cõpetit officiũ iudicis.

† Imo Jo. fab. ⁊ Ja.

† Si allegetur tt. effi car. Bald. ⁊ Placen.

generalẽ illatiuã ex p cedẽtib⁹ fm gl.sȝ fm doc. repilogatiuã. Scdo ponit vnã fallẽtiã: ibi (plan.) Tertio naturã actionũ realiũ ⁊ psonaliũ: ⁊ earũ differẽtias ibi (appellam⁹.) Itẽ prima subdiuidit: qꝛ primo ponitur quedã illatio seu repilogatio ex supradictis. Secundo ponit rationes. Secunda ibi. (Nec enim.)

Ex quibus[a] fere[b] vna illarum legitimã[c] causam habet, per quam queritur an aliquis liber[d] sit: cetere vero ex ipsius pretoris iurisdictione substantiam capiunt.

Dñs rei non potest agere ad dandum rem suam: nisi contra furem odio furis. Aret. 603

Sic itaqȝ[e] discretis actionibus certum est, nõ posse actorem suam rem ita ab aliquo petere: si apparet eũ dare oportere. Nec enim quod actoris est, id ei dari oportet[f]: qꝛ scȝ dari cuiqȝ id intelligit, ꝙ ita dat, vt eius fiat: nec res que iã actoris est: magis[g] † ei fieri põt. Plane[h] odio furum, quo magis plurib⁹ actionib⁹ teneant, effectum est: vt extra pœnã dupli, aut quadrupli rei recipiende nomine, fures etiam hac actione teneantur: si ‡ apparet[i] eos dare oportere: quamuis sit aduersus eos etiam hec in rem[k] actio: per quam rem suam quis esse petit.

Actiones reales competũt ad vendicãdum: personales vero ad dandum vel faciendum. Et dicuntur abusiue condictiones a condicendo: id est denuntiando: hoc dicit. Aretinus. 604

e Sic itaqȝ. Format hoc itaqȝ ex illa diuisiõe q̃ fit s.eo.§.j.q.d. dictũ est. que sunt in rẽ actiões ⁊ q̃ in psonã itaqȝ sic eis discretis.i. separatis ⁊ diuisis: patet ꝙ hec regula est vera: qꝛ psonalis actio q̃ cõpetit ad dãdũ nõ cõpetit p re sua alicui: vt hic. ideo dixi ad dãdũ: qꝛ ad tradẽdũ bñ põt dari actio psonalis: vt cõmodati depositi: ⁊ similes: ⁊ ita est vis inter dare ⁊ tradere: vt hic subijcit: ⁊.ff.de actio. emp.l.ex empto.in prin.⁊ ff.de ver.ob. vbi aũt.in fi. ⁊.l.si rem tradi.⁊.l.nemo.⁊ qõ subijcit si apparet.i. qꝛ apparet eũ dare oportere: ⁊ ita agitur in personam: vt aliquid detur. Sed quidam dicunt vt P. quod hec verba si apparet eum dare oportere: sunt nomina cuiusdam actio. Accur.

* Adde ꝙ Aldari. zasi hic exponit apparet.i. videt. vt sit sensus ac si videret eũ dare oportere. q intellectus mihi non placet qꝛ tandẽ in se resoluit intell. Dyni q voluit hãc esse formulã verborum. Syl.

Additio. (1) Dic ꝙ istud ꝙ hic dicit glo. fm Pla. nihil est dicere: sed tex. vult dicere si apparet.i. si agat dare oportere: qꝛ mediũ cõcludendi nõ debet esse istud: sed ad tradendũ vel cõstituendũ. vt dicit glo. Ang.

f Oportet.i. oportet ꝙ nõ detur: est enĩ impossibile ꝙ detur: vt subijcit: qꝛ dare est accipientis facere: vt subijcit: nec res que ⁊c.

g Magis. Sed opponitur pluries deberi potest. vt.ff.de exce.rei iudi.l.⁊ an eadẽ.§.actiones.in fin.§.ergo pluries dominium potest fieri meum. Sed non sequitur. nam licet pluries debeatur: tamen semel facta sua non debet plus fieri sua: vt ibidem dicitur.⁊.ff.de acquir.pos.l. iij.§.ex plurimis.⁊.s.de leg.§.sed ⁊ si rem legatarij: nisi iterum desineret esse sua. vt.ff.de verbo.obli.si rem meam.

* Declara qõ illud qõ meũ est nõ potest amplius effici meum hoc verum ex causis successiuis secus ex causis eodem tempore concurrentibus.l.si creditori.§.marcellus.ff.de lega.j. Item potest stipulari si mea esse desineret.l.si rem meam.ff.de verbo.obli. Item hoc verum quãdo plane est mea: secus si haberem vtile tantum dominium quia possum querere directũ ⁊ ita etiam si res non esset perfecte mea. Syl.

h Plane odio. Sȝ in quo vertit istud odiũ: Rñ. † qꝛ in cõditiõe furtiua quis de facto infamat apud bonos ⁊ graues viros. vt.ff.de obse.l.honori. lȝ nõ infamia iuris. vt.ff.de act.obli.l.cessat. sȝ in rei vendi. neqȝ de facto neqȝ de iure infamat. Itẽ multa veniũt in cõdictiõe furtiua: que nõ veniũt in rei vendi. vt qꝛ interitu rei nõ liberat: † sed in rei vendi. sic. vt.ff.de condi.fur.l.in rẽ.⁊ ideo maiũ est furi ꝙ etiã hac ratione teneat. Itẽ sicut prodest alicui plures habere reos debitores: vt.ff. de lib.leg.l.si quis decedẽs.§.fi.⁊ habere plures actiões. vt.ff.de leg.ij. cũ filius.§.varijs ita ecõtra debet ei nocere si pluribus teneatur actionibus: licet etiam nulla alia sit vtilitas. Item nũquid vna tollitur per aliam: dic quod sic. vt.ff.de condi.fur.si pro fure.§.furti.

i Si apparet. Jd est qꝛ apparet eos ⁊c. Jd est dicere actionẽ in personã. Sed videt hoc stare nõ posse. nã certũ est eũ qui agit dñm fuisse: ergo ⁊ nũc est: qꝛ sine facto suo dñium ab eo discedere nõ potuit. vt.ff. de reg.in.l.id ꝙ nostrũ.⁊.C.de proba.l.sine possidet: ergo nõ põt agere vt sibi det ꝙ est suũ: ⁊ tñ hic dicit ꝙ sic. Sȝ dic relationẽ esse faciẽdam ad genus nõ ad speciẽ. q.d. ea actiõe per quã al's agit ad dandũ.s. personali: sed hic nõ ad dandũ intendit. Et ita est mirabile ꝙ rẽ meã per psonalẽ actionẽ peto restitui. alias cõtra. vt.ff. vsufr. queadmo.ea.l.fi. ⁊.ff.de cõdi.inde.l.si vrbana. Sed est specialis: vt hic dicit. Uel dic agi etiã ad dandũ.s. possessionẽ dandã quã amiserã per furtũ. † vt.ff.de acqui.poss.l.rem.que nobis.⁊.ff.de condi.tritica.l.secunda.

k In rẽ actio. Jd est rei vẽdicatio: que pro dñio de iure ciuili vel gentiũ quesito intendit. vt.ff.de rei ven.l.in rem. Item nota ꝙ hic.§. locum habet in quolibet malefidei possessore aliene rei non solum in fure. vt.s.de re.diui.§.si tamen.⁊.ff.de condi.triti.l.j.in fi.⁊.l.ij.in princi.

* Uide p resolutiõe Deci.in.l.si qs ace.cãm.§.fi.ff.si cer.pe.l.fi. Syl.

* Interdũ etiam contra bone fidei possesso. datur condictio ratione possessionis. vt.ff.de condi.inde.l.indebiti.§.sed si nummi. Sed nunquid etiã rẽ suã põt quis etiã a non fure per cõdictionẽ sine cã condicere. vt.ff.de condi.sine causa: per totum: Rñ. scdm quosdam ibi dicitur condictio actio personalis: non tamen talis per quam intendatur vt aliquid detur. Alij dicunt quod si alicubi inueniatur condictio sine causa pro sua re competere de vtili intelligendum est.

Additio Dic scdm Jo.fab. qõ prima est verior: nã per eã nõ agit dominus

† Concor. cũ h tex. c. inter dilectos. añ fi. ibi cũ iurs legũ. cũ gl. sup ver. qõ meũ. ex de fi. instru. ⁊ glo. in. c. si diligẽti. sȝ per Ab. in istus titu. post pnci. ibi ⁊ quod meũ est. ex de pscript.

‡ Hinc facile patere põt, hanc orationẽ si appet formulã petitiõis vetere ẽe: qõ ex pcedeñ. cõtextu facile colligit estqȝ hui⁹ clausule, intellect⁹ appet idest si equũ vr: vt sit apud iudicẽ modestiorꝫ petitio: vt gallice a praticis dici solet, si vo⁹ semble et appt q̃ ain si se doib'ue faire.

† Istam gl. sequit Ja. ⁊ est de mẽte alio.

Odio furis: qꝛ semper fur dr in mora et moros⁹ interitu rei nõ liberat Jason.

† Dic scdm Jo. fab. qõ glo. pcedit i malefidei possessore: scẽnte rez mobilẽ qui scienter cõtractãdo cõmittit furtũ. C. ꝙ cuz eo. l. si liberũ: ⁊ de fur. l. ꝗuenũ: sed ego intelligo gñaliter in omni malefidei possessore: q̃ rẽ aliquã detinet sciẽter: contra volũtatẽ dñi qꝛ ꝗeũ pt ꝗdici et agi ad dãdum. d. l. si quis nec cãm. §. an.

† Iste solutiões reprobant a docto. vide h per eos.

a Ex quibus. Scȝ tribus preiudicialibus questionibus.

b Fere. Ideo dicit fere: qꝛ in ciuilibus questionibus quatuor considerantur scȝ actor: reus: iudex: ⁊ ipsa res. Hic autem est idem qui conuenit ⁊ ꝗuenitur ⁊ res. Uel ideo qꝛ pretor introduxit de partu agnoscẽdo ⁊ a senatusconsulto confirmatur.

c Legitimam. Scȝ de iure ciuili.

d Liber sit. Subandi vel seruus.

* Sic itaqȝ discretis Casus in.§. tradente regulã nõ esset figurandus. attñ gratia iuuenũ potes dicere ꝙ imo videbatur ꝙ actione personali possit quis rem suã petere ⁊ prosequi vt puta in cõmodato ⁊ similibus sed contrarium deciditur rõne assignata in tex. ex eo. qꝛ res mea nõ potest amplius effici mea: ⁊ qñ in cõmodato ⁊ silibus actor actione psonali psequit rem ppriã nõ agit vt det sed vt eius dominium transferatur. In scda vero parte tex. hȝ suã rationẽ expressam odio furũ. Not. ex tex. ꝙ dare est dñium transfere. Item qõ illud qõ est meum non põt amplius effici meum. Itẽ ꝙ odio furum introductum est vt dño det actio psonalis. Itẽ ibi extra penã: fm Ang. ꝙ duplum vel quadruplũ est totũ pena: ⁊ in eo nõ venit simplũ rei sublate. Item quo noĩe appellentur actiones reales ⁊ quo psonales. Itẽ ꝙ debitor anteq̃ conueniatur nõ est de necessitate interpellandus sed de vrbanitate sic. Syl.

Appellamus aũt ⁊c. Jam dicta est natura realiũ actionũ personalium: qꝛ realis datur ad rem suã persequendã: personalis aũt ad debitum. Modo qꝛ de realibus ⁊ psonalibus dixerat actionib⁹. dñs Just. Ad vberiorẽ eorum doctrinã plus de illis in litera presenti determinat: ⁊ dicit ꝙ appellamus actiones in rem vendicationes: ⁊ ideo vbi in C.⁊.ff. tractatur de realibus actionibus ab illis qui erant legum cõpositores intitulatur tit. de rei ven. Actiones aũt in personã quibus dare vel facere oportere aliquid intendimus vocamus condictiones: et ita omnes actiones personales de mundo cõditiones possunt dici: et hic erat olim consonum effectui actionis in personam: sed hodie nõ est ita. In actionibus enim psonalibus olim fiebant denũtiationes q̃ fiebãt per verba solẽnia in actione personali tanq̃ quicũqȝ cadebat a syllaba cadebat a causa: alijs modis exponit ista denũciatio in notula: sed hodie cessant iste denũciationes: ⁊ pptere a vocãtur abusiue actiones in personam.

Diuisio. Sic itaqȝ. Diuidit iste.§. pncipalr in tres ptes. Prio ponit regul-

minus ad dandũ nisi cõtra furẽ supple ⁊ malefidei possessorem. vt hic in gl. sed ad restituẽdum: vel forte ad possessionem agi debet fm Ang.

a Appellamus. Uẽdicationes. Siue rex corporaliũ de qbus dictũ ẽ. C.de rei vẽ.p totũ.⁊.ff.de rei vẽ.p totũ: siue rex corporaliũ: de gb⁹ est.ff. si vsufru.pe.per totũ: ⁊.ff.eo.si serui.vẽ. p totũ: siue sint directe siue vtiles iste vendicatiões. vt ff.de publi.per totuȝ.⁊.ff. si ager vecti.per totum.

b Quibus. Jdeo dicit quibus: qꝛ sunt ⁊ alie q bus nõ intendimus dare vel facere: sed restitui vt commodati actio et depositi ⁊ similes: iste nõ appellant condictiones in stricta significatiõe accepto vocabulo. vt hic dr. † Uel dic ꝙ ẽt in actiõe cõmodati ⁊ depositi ⁊ similibus intendit dari vel fieri.s. ipsa detentio rei: quasi ipsum factum possit quis i stipulationẽ deducere: vt.ff.de ver.obli. l.vbi aũt non apparet.§. qui id: qõ non fieret nisi aliquid daret: cuȝ sue rei nulla esset stipulatio: sed aliene tãtũ. vt.s.de inuti. stipulatio.§.primo.

c Condictiones. Scilicet appellamus.

d Denunciare. Dicũt quidã ꝙ qui volebãt aliũ cõuenire: pmo sibi denũtiare debebãt. vt arg.ff. de serui.vrba.l.qdã. Sed hoc non placet: qꝛ ex volũtate: aut bonitate: vel vrbanitate hoc fit: nõ necessitate. Sed dic † ꝙ hec denũciatio fiebat p magistratus: cũ actiões cõstituebãt vel dabãt. vt ff.de orig.iu.l.ij.§.oĩum. qõ est hodie sublatum. vt in fi.huius.§. dicit.⁊.C.de formu.l.j.⁊.ij.

† Hanc approbãt doc. qꝛ hic super loquit solũ de actiõib⁹ q̃ cõpetunt ad dãdũ: sȝ iste d quib⁹ in gl. cõpetũt ad reddẽdũ seu restituẽduȝ. l. iij. §. si reddita. ⁊. l. si vt certo. §. rem tibi dedi. ff. cõmo.

† Idez Jo. Fab. Plat. Ang. ⁊ imo. ⁊ est singul. fm Ang. ⁊ Jasonem.

Appellamus autem in rez quidem actiones, vẽdicationes[a]. In personã vero actiones, quibus[b] dare aut facere, oportere intendit, condictiones[c]. Condicere enim, est denũtiare[d] prisca lingua. Nũc vero abusiue[e] dicimus ꝗdictionẽ, actionẽ in psonã esse, qua actor intẽdit dari sibi oportere: nulla enĩ hoc tpe eo nomine denũciatio fit.

Cuȝ persecutio iudicialis tria respiciat: rẽ, pœnã ⁊ vtrũqȝ simul: reales ⁊ personales persequuntur rẽ excepta actione depositi in casu tumultus, incẽdij, ruinę, ⁊ naufragij, tunc enim vtrunqȝ complectitur, h.d. vsqȝ ad.§.ex maleficijs. 605

Sequẽs[f] illa diuisio est, ꝙ quedam actiones rei persequẽdę gratia comparatę[g] sunt: quedam pœnę psequendę, quędã mixtę[h] sunt. Rei persequendę cã cõparatę sunt omnes in rem actiones[i]. Earũ vero actionũ, quę in personaȝ sunt, hę quidẽ, quę ex cõtractu nascunt: fere[k] oẽs rei psequendę causa cõparatę videnr: veluti qb⁹ mutuam pecuniam, vel in stipulatum deductam petit[l] actor. Item cõmodati, depositi, mandati, pro socio: ex empto, vẽdito, locato, conducto[m]. Plane si depositi agit eo nomine, ꝙ tumultus, incendij, ruinę, naufragij causa depositum sit: in duplum[n] actionẽ pretor reddit: si modo cum ipso, apud quem depositum sit, aut cum hȩrede eius de dolo ipsius[o] agitur: quo casu mixta est actio.

Actionum descẽdẽtium ex maleficijs quędam sunt persecutorię pœnę tãtum, quędam mixtę tam rei q̃ pœnę: primum per vnũ, vltimum per tria exẽpla declarat. 606

Ex maleficijs vero productę actiones, alię tantum pœnę persequendę causa cõparatę sunt: alię tam pœnę, q̃ rei persequendę, et ob id mixtę sunt. Pœnã tñ persequitur qs actione furti: siue enim manifesti agatur, quadrupli[p], siue nõ manifesti, dupli de sola pœna agit: nã ipsam rẽ ppria actiõe psequit qs: id est suã esse petens[q], siue fur ipse eã rẽ possideat, siue ali⁹ quilibet[r], eo ãpli⁹ aduersus furẽ ẽt cõdictio[s] est rei. Ui autẽ bonorũ raptorꝫ actio mixta est: qꝛ in quadruplo[t] rei psecutio ꝗtinet: pœna aũt

quis certum.⁊.s.de ver.obli.in prin. Ita ꝙ ad mutuum detur ꝗdictio specialis de mutuo: vt.s.qui.mo.re con.ob.in prin. Ad pecuniã deductam in stipulatione det cõdictio certi generalis: si certum sit: vt.s.de verbo.obli.in prin.

* In vtroqȝ casu opi.glo. cõmuniter approbat: vt dicit Deci.in.l.certi cõdictio.in prin.in gl.j.ff.si cer.pe. Syl.

m Cõducto. Sed nõne oẽs iste dant ad interesse: etiã qõ est extra rẽ vt.ff.de actio.emp.l.j.in princi. ego peto aliquid qõ tibi nõ adest, ergo sũt penales: † Sed dic tribus modis dici actionẽ penalẽ. Primo illa que hincinde est penalis: vt furti ⁊ similes qñ peto ꝙ mihi abest: ⁊ qõ tibi non adest: ⁊ hoc modo accepto dicuntur hic iste non penales. Scdo quãdo est penalis ex parte vna.s. parte rei tñ: qõ est vbicũqȝ actoris interesse excedit id qõ reo adest: ⁊ in hac significatione actiones iste dicũtur penales scȝ exẽpto.⁊ similes: ⁊ etiã rei vendicatio qñ ‡ in litem iurat: ⁊ pro inspecta persona rei tñ penales dicũtur. probat.ff.de eo per quẽ fact. est.l.j.§.si plures.⁊.l.fi. et s.eo.§.penales. † Tertio dicit penalis inspecta psona actoris tñ: vt si accepisti ab aliquo aliqd vt me accusares p calũniam: naȝ repeto lȝ nihil mihi absit a te.s. cui adest vt pbat.ff.de calũ. l.generaliter.§.illud erit notandum.

nã ꝗtempt⁹ quã penaȝ sentiũt ⁊ oẽs ꝗtract⁹ bõe fidei, oẽsqȝ actiões reales nõ tñ qꝛ petãt actionõi iure, sȝ qꝛ re⁹ cõtẽnit parere sñie: sicqȝ h dãnũ re⁹ sibi parat, ꝙ nec lex nec prius ꝗuẽtio inducit, qua ratione defendit glos. Zasius. j. in verbis conducto.

† Dic ꝙ illõ interesse nõ venit iure actiõis sed officio iud. Fab. An. ⁊ Jason.

‡ Uide. s. anno. in gl. in verbo in rẽ actio. ad fin.

† Istas glo. ipugnãt Jo. Fab. ⁊ Jas. hic. Est enĩ ridiculũ qõ actiões hic enumerate ⁊ cetere bone fi. pater ea ꝙ in eis iuret in litẽ sint penales per ea q̃ habent. s. i. o. §. penales. i gl. magna in ver. item aduers⁹. in prin.

e Abusiue. Uere abusiue dicitur condictio.i. actione in psonã: qꝛ non bene cõsonat nomẽ rei quã signat: qõ fieri dȝ vt.s.de dona.§.est ⁊ aliõ.

f Sequens. Hec est tertia diuisio actionum in hoc titu.

g Comparate.i. adiuuente.

h Mixte. Sed nonne quedã sunt que nullum hox habent: vt si agone quid fiat in loco sacro vel sancto: vel si factum est tollat: ⁊ alie similes que neqȝ ad rẽ: neqȝ ad penã: neqȝ mixtim se habẽt: sed vel ad rei reuerentiã: vel ad publicã vtilitatẽ dant: Rñ. satis ad rei persecutionẽ.s. diuine rei vel publice pertinẽt cuius noĩe agere videor. Uel etiã meo nomine: † cum cuiuslibet intersit deũ venerari. vt.C.de here.l.iiij.

i In rem actiões. Scȝ que decẽ sunt: vt diximus.s.eo.§.itẽ seruiana. Sed certe videt ꝙ sunt oẽs penales: nã in eis iurat in litẽ: vt.ff.de rei vẽ.l.qui restituere.⁊.ff.de in litẽ iurã.l.in actionib⁹. Sed dic ꝙ illud: scȝ iuramentũ in litẽ nõ fit iure actiõis: sed officio iudicis. vt.j.eo.§.preterea.in fi.§. vnde nõ dicuntur penales. Alij tamen dicebãt ꝙ ideo nõ dicebant penales: qꝛ nõ originaliter illud fit ꝙ crescant per sacramentum in litem: sed ex cõtumacia. vt.ff.de in litẽ iurã.l.j.⁊ ideo magis attẽdebant quod naturaliter erat quã quod incidẽter. Sed certe actio depositi in quatuor casibus ab initio est rei persecutoria: ⁊ tamen dicitur penalis inspecto ꝙ crescit ex contumacia ‡: vt infra proximo.⁊.j.eod. §.quadrupli. alias.§.at ille. vnde primam responsionem approbo.

Additio Secundum docto. hec glo. videtur aduersari glo. magne posite in.§.penales.in ver.item aduersus.in prin.s.eo. que videtur cõcludere ꝙ ibi illa actio dicatur penalis: quia iuratur in litem: ⁊ tamẽ secundum eos constat ꝙ illud iuramentum venit offi.iudi. sic in qualibet alia actione: ⁊ dicant hanc gl. esse veriorem.

k Fere. Fere dicit propter actionem ex stipulatu: per quam pena patitur: nec inspicitur ꝙ intersit. vt.s.de inuti.sti.§.alteri. secundum quosdam. quod est falsum.

* Ratio est qꝛ illa pena venit ex conuentione nõ autem ex dispositione legali vt nos loquimur. ita hic Nico.⁊ Jas. declarant. Syl.

Jmo propter actionẽ depositi in quatuor casibus. vt.j. subijcit. Itẽ propter actionẽ redbibitoriã que datur in duplũ aduersus venditorẽ qui neqȝ pretiũ: neqȝ accessiões soluit. vt.ff.de edi.edi.l.redbibitoria.

l Petit actor. Ad vtranqȝ autem.s. ad mutuam ⁊ ad eam pecuniam que in stipulatum deducta est certi condictio datur. vt.ff.si cer.pe.§.si

† Ista gl. bñ dicit: ⁊ cum ea transeũt cõmuniter doc. hic.

Juramentũ i lite prestat in actionib⁹ realibus.

* Scilicet nõ restituẽtis post sententiã rẽ ipsãꝫ petitã de positi act. ad rem restituẽdam. quo casu iudicis offic. imploꝛat vt hmõi reum iusta facere sñieqȝ parere cogat, tñ ꝙ iudex ex officio ⁊ iuramẽtuȝ in litẽꝫ defert. in hu⁹ pe-

n In Duplum.s. si reus inficietur. vt.j.e.§.sed furti. Accur.

o Ipsius.s. heredis. Ex dolo enim defuncti in simplum tãtum: vt.ff. depos.l.j.§.j. Et est ratio quare in his quatuor casibus datur in duplũ ⁊ alijs in simplũ, qꝛ hic ex necessitate deponit nec potuit puidere apõ quẽ deponeret. vt.ff.depo.l.j.§.merito.

* Ex maleficijs. Casus in declaratione terminox nõ figuratur. tex. enim per se clarus est. No. ꝙ duplum vel quadrupium in actione furti est totũ pena. Itẽ ꝙ p furto nõ imponit nisi pena pecuniaria de iure. Item ꝙ in quadruplo in actione vi bo.raptorũ cõprehenditur estimatio rei: ⁊ sic simplum est rei persecutio triplũ pena. Item ꝙ actio.l.aquilie cõtra negantem cõpetit ad duplum. Item ꝙ qui sine causa ⁊ fraude differt pstare legata relicta pijs locis si fuerit in iudicio conuentus tenetur ad duplum. Syl.

p Ex maleficijs. Quadrupli. Sed quare plus manifestũ furtũ punit q̃ non manifestũ, cum clã facta magis punicda sunt: vt.ff.de admi. tuto.l.nõ existimo.⁊.ff.de ritu nup.l.vlti. Rñ. imo magis delinquit qui palã † q̃ qui clam amouet. vt.s.vi bo rapt.in princ. vnde magis punit vt arg.ff.de offi.presidis.diuus.

Additio. Sed per hãc solu. non respondetur cõtrario in gl.alle. vñ dicas fm Dy. quẽ ceteri sequunt ꝙ iste tex. procedit in oĩno illicitis: cõtrariũ aũt in his que possunt esse licita ⁊ illicita fm Ang.

q Petens.i. rei vendicatione.

r Quilibet. vt.s.de obli.que ex delicto nascun.§.fi.

s Condictio.s. furtiua que soli domino datur ⁊ heredi eius aduersus furem ⁊ eius heredẽ: vt.ff.de condi.fur.l.j.⁊.l.v. vt.s.de obliga.que ex delic.nascun.§.fi.

t Quadruplo. vsqȝ.s. ad annũ: post annũ in simplũ. vt.s.vi bo.rapto. in prin. nisi in casu vt si iudeus cõtra christianũ agat: tunc in duplum tãtum agit. vt.C.de pag.l.christianus. Sed nũquid etiam raptor tenetur actione furti manifesti: Dic ꝙ nõ fm P. qꝛ in duplum tantũ tenetur si furti conueniatur: vt.ff.de vi bo raptorũ.l.j. nisi in casu vbi nec in duplũ tenetur fm eum: vt.ff.de fur.l.si quis ex domo. sed certe ibi erat actũ actione vi bono.rap. vnde sublata erat actio furti nõ manifesti: nisi in id qõ excedit. vt.ff.vi bo.rap.l.j.⁊.ff.de actio.⁊ obli.l.qui seruũ: sed satis videt ꝙ etiam manifesti furti noĩe cõueniatur: ⁊ in quadruplũ. vt argumen.ff.de sart.l.si vendidero.§.cũ raptor.⁊.l.si quis ex domo. lȝ Pla. contra dixerit: vt dictum est †.

† Hoc verũ in his q̃ sũt de gñe prohibitox secus in his q̃ pñt esse licita ⁊ illicita. Nico. Bal. Jo. Fa. pla. Ang. ⁊ Ja.

Cõdictio furtiua datur soli domino.

Raptor: q̃ actione ꝗuenitur.

† Cum opinio. isti⁹ gl. transeũt indistĩcte do. hic Ja's.

a ¶ In simplum. Ubi contra confitentem datur. nam tunc in simplum: et contra negantem in duplum vt hic. et infra eodem. §. at ille. et C. ad l. aquiliam. l. contra negantem. et ff. de iniur. l. cum qui.

b ¶ Iam traditam. Ut supra ad l. aquil. in principio. Nam ibi diuidit primum caput legis aquilie a tertio capite: ex quo tertio fit condemnatio quanti res retro valuit in xxx. dies. vt supra eodem titu. §. ex hoc capite. Item adiunge actionem quod metus causa: nam et ipsa mixta est vt ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. j.

c ¶ Contra eos. Scilicet heredes: vel alios qui legatis vel fideicommissis grauari possunt: quoniam honorati sunt pecuniariter. vt s. de sing. re. per si. et de fideic. relic. in pri. et ff. de lega. j. l. plane. in fi.

d ¶ Venerabilibus locis. Que multa sunt et enumerantur in aut. de non alie. §. nos igitur. col. ij.

e ¶ Distulerint. Scilicet fraudulenter: vel sine iusta causa. alias non puniuntur. vt ff. si cer. pe. l. quod te. et ff. de vsufru. l. sciendum. et ff. de peti. here. l. illud.

tripli est. Sed et legis aquilie actio de damno iniuria dato mixta † est: non solum si aduersus inficiantem in duplum agatur, sed interdum et si in simplum [a] quisque agat: veluti si quis hominem claudum, aut luscum occiderit, qui in eo anno integer, et magni pretii fuerint: tanti enim damnatur, quanti is homo in eo anno plurimi fuerit, secundum iam traditam [b] diuisionem. Item mixta est actio contra eos [c] qui relicta sacrosanctis ecclesiis, vel aliis venerabilibus locis [d] legati vel fideicommissi nomine dare distulerint [e], vsque adeo, vt etiam in iudicium [f] vocarentur, tunc enim et ipsam rem vel pecuniam, que relicta est dare compelluntur, et aliud tantum pro pena [g]: et ideo in duplum eius fit condemnatio.

¶ Actio familie herciscunde pro diuidenda hereditate, et actio communi diuidundo pro re particulari, et actio finium regundorum pro diuidendis fundis dicuntur actiones mixte .i. reales et personales, vel potius mixtam causam habent, in quibus iudici licitum est vni partium adiudicare rem, si equum sibi videbatur. Areti.

¶ Quedam [b] actiones mixtam causam obtinere videntur: tam in rem, quam in personam. ¶ Qualis est familie [i] herciscunde actio, que competit coheredibus de diuidenda hereditate. Item communi diuidundo [k], que inter eos redditur, inter quos aliquid commune [l] est, vt id diuidatur. Item [m] finium regundorum actio, qua inter eos agitur, qui confines [n] agros habent. ¶ In quibus tribus [a] iudiciis permittitur [b] iudici rem alicui ex litigatoribus ex bono et equo adiudicare [c]: et si vnius pars pregrauari videbitur, eum inuicem certa pecunia alteri condemnare.

Et nota quem puniri ex procrastinatione vel dilatione illicita sic. ff. de eden. l. pretor. §. sed et si seruus. l. si. Et est speciale in his legatis: in aliis legatis vel fideicommissis non prestatur duplum: sed vsure currunt ex mora: vel saltem post contestationem litis: et fructus rerum restituuntur. vt. C. de vsur. et fruct. leg. seu fideicommis. l. j. Item hec legata habent in alio priuilegium: vt si indebitum soluatur non repetatur. vt. s. de oblig. que ex quasi contractu. in fi. Quid si primo negauit postea confitetur? Respon. potest teneri: cum exoneret actorem a probando. vt. ff. de iureiu. l. cum qui. Arg. contra ff. de edil. edic. l. quis sit fugitiuus. in prin. Item quid si confessus est et postea negat? Respon. punitur cum vltima mora noceat. vt. ff. de peri. et commo. rei vendi. l. illud. (j) Item quid si non inficietur, sed dicat non valere: vel aliam proponat rationabilem causam? Respon. quidam quod punitur ne inueniatur via per quam negantes suam exerceant auaritiam. vt. s. vi bono. rapto. §. quia tamen. Alii contra quod verum puto. vt. j. eo. §. at ille. Item nunquid hoc in legato generali et speciali locum habet? Respon. sic secundum Jo. cum vtrumque sit legatum. vt. s. de fideicom. here. §. fi. et C. de fideicommis. l. fi. in prin. Item quid si duplum non potest soluere? Respon. luit in corpore. vt. ff. de pe. l. j. §. generaliter. et C. de ser. fu. l. quicunque. ff. de in ius vo. l. pe. et fi.

¶ Additio. (j) Hanc conclusionem et precedentem limita nisi interuenisset iustus error: quia forte excusaretur. vt per Jo. fab. hic.

f ¶ In iudicium. Quid si in iudicium non vocantur: sed alias sunt in mora? Respon. quidam adhuc idem vt dupletur: † sed hec lex contradicit. Item in dubiis pene sunt molliende. vt. ff. de penis. l. interpretatione. Sed dicam currere vsuras et fructus deberi ex mora: et ipsa re .i. sine interpellatione dicam moram committi ad instar minorum quibus legata debentur. vt. C. in quibus causis in inte. resti. non est ne. l. i minorum. Item quid si reipublice vel fisco relinquatur. Uidetur quod idem sit quod hic dicitur cum ius diuinum et publicum simile sit. vt. C. de sacrosan. eccle. l. fi. et in aut. de non alie. §. si minus. col. ij. Sed dico contra quia pene sunt molliende vt diximus. vt. ff. de penis. l. pe. Item quid in redemptione captiuorum? Uidetur idem quasi sic rei venerabili sit relictum. Sed certe non extendam † scilicet id quod dicitur in hoc. §. ad hunc casum cum sit pena. Item quid si deo: vel alicui sancto: vel administratori que idem valent. vt in aut. de ec. ti. §. siquis in nomine. colla. ix. et ff. ad l. fal. l. ij. §. siquis. et §. ad municipium? Respon. locum habet. quia venerabili loco est relictum. vt. ff. de an. leg. l. annua. §. a titio.

¶ Additio. Nota ex hac gl. quod in penalibus non fit extensio de similibus ad similia: quando pene imponuntur habito respectu ad priuilegium alicuius persone: etiam si ipsi casus essent a iure equiparati: vt pulchre per Jas. hic qui allegat duas glo. iuris cano. contrarias. vide per eum.

g ¶ Pro pena. Si hec est ratio vt sit mixta patet quod condictio ex l. illa siquis in tantam: sit mixta. vt. C. vnde vi. siquis in tantam. Item et illa condictio que datur ex l. Constantini. vt. C. finium regun. l. si constiterit. et omnes ille actiones vbi et res et aliquid pro pena petitur. quod verum est.

* Quedam actiones. Casus figurari non debet in. §. declarante alias mixtas actiones alio respectu: ideo No. ex hoc tex. quod hic verbum videtur importat veritatem quia vere dicuntur et proprie mixte: quicquid in contrarium hic dicant doct. vt declarat hic zasius. Item quod he tres actiones mixte sunt. Item quod actio fami. her. datur inter coheredes. ideo nisi quis sit heres non datur hoc iudicium preterquam in quarta arrogati. l. per familie. §. si quarta. ff. eo. Item actio co. diui. ad quid detur et quod datur pro communi re diuidenda qualitercunque sit communis. Item ad quid et quando detur actio fin. regu. Item quod in his tribus iudiciis permissum est ex causa tamen iudici tribuere vni totum vel partem data alteri estimatione in pecunia. Syl.

¶ Quedam actiones. Diuiditur in tres partes. Primo ponit diuisionem generale. Secundo illud per exempla declarat. Tertio ponit quod possunt esse partes iudiciales in istis actionibus. Secunda ibi. (Qualis est. Tertia ibi. (In quibus etc.) Aretinus.

b ¶ Quedam actiones. Hic adiicitur secundum quosdam † tertium membrum illi diuisioni quam habes. s. e. §. j. vt ibi diximus.

i ¶ Familie herciscunde: actio ista ideo sic dicitur: quia familia pro hereditate ponitur.

* Adde tex. in l. pronunciatio. §. familie. ff. de verb. sign. et dixit Cice. in Topi. Proximus agnatus familiam habeto. l. fi. in fin. C. de verb. sign. Syl.

¶ Et herciscunde .i. diuidende. nam hercisco. cis. i. diuido diuidis. q. d. actio diuidende hereditatis. Item ideo dicitur mixta: quia in qualibet re mihi adiudicata partem habeo iure meo: et quo ad hoc est in rem. Item partem vice consortis et vt ab eo quia portio mea erat sua: et que ad hoc est personalis. † Uel ideo dicitur mixta † quia in ea petuntur dominia rerum corporalium non dari: sed tradi vel assignari pro parte sua et in hoc dicitur realis. Item petuntur fructus si alter eos tantum percepit: vel ipse solus impensas fecit. et hec petuntur et rei id est vt fiant sui cui dantur et propter hoc dicitur personalis: vt. ff. fami. hercis. l. item labeo. §. familie. et s. de obliga. ex quasi contractu. §. item si inter. et s. eo. §. sic itaque. Sed quanto tempore durat? Respon. an. xxx. inspecto potius quod sit personalis: vt. C. de an. exceptio. l. j.

* Adde quod hec opinio vera est: sed non quod elapsis xxx. ann. diuisio peti non possit nam hoc casu non prohibetur: sed ita demum nota actio ne si per negligentiam quis prosequi desinat non datur amplius actio et hec opi. Barto. est communis de qua vide late Jo. fran. balbum. in l. prescri. col. cxxix. versi. xiiij. quero. Syl.

¶ Item quero ex quo nascitur? Respon. secundum Mar. ex voluntate agentium: vt. ff. famil. herciscun. l. j. Sed certe imo ex quasi contractu: vt supra de obli. que ex quasi contractu. §. item si inter. in fine. Accursius.

* Substantia tamen actionis nascitur ex voluntate vt declarat hic zasius. in vj. no. Syl.

k ¶ Communi diuidundo. Que sunt hic loco personalium prestationum et que loco realium: dic eodem modo: vt proxime diximus in actione familie herciscunde. et idem in proximo casu: et facit ad hunc. §. communi diuidundo per hoc iudicium. §. sicut.

* Adde tex. expressum in l. si quis putans. §. pen. ff. co. diui. Syl.

l ¶ Aliquid commune. Scilicet sine societate vel cum societate: vt. ff. pro socio. l. quibus. et l. si actum. et supra de obligationibus ex quasi contractu. §. item si inter.

m ¶ Item finium regundorum. Scilicet est mixta: vt hic. et ff. fi. regun. l. sed et loci. §. in iudicio.

n ¶ Confines. Quid si domos habent conuicinas? Respon. non habet locum hincinde sint domus † vt. ff. finium regundo. l. iiij. i fine. † Si autem ex altera parte: tantum sit domus: ex altera fundus: tunc locum habet vtile iudicium finium regundorum: vt. ff. finium regundo. l. ij. in principio. Et adiunge his tribus actionibus mixtis quandam aliam scilicet hereditatis petitionem † vt C. de peti. heredi. l. hereditatis. et ff. de peti. here. l. si bone fidei. §. finali.

* Dic quod est realis non mixta vt declarat Jas. in rubrica. ff. si cer. pe. col. pen. et in l. fi. col. pe. C. de codicil. Syl.

¶ † Item quid de omnibus noxalibus actionibus? videtur enim quod sint in rem: quia contra quemlibet possidentem seruum datur: vt. j. de noxa. actio. §. omnis autem. Item quid de actione de tigno iniuncto? nam et hec datur contra quemlibet possidentem: vt. ff. de tig. iniunct. l. j. in fi. Item quid de actione quod met. causa. nam et hec quemlibet possidentem perquirit: vt ff. quod met. causa. l. si cum exceptione. §. pedius. Item quid de actione in factum que datur contra eum qui aliquid habet in loco publico positum: vt. ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. antepen. Item quid de actione in factum siue interdicto quod vi aut clam? nam et hec contra possidentem datur: vt. ff. quod vi aut clam. l. competit. in fi. Item quid de actione ad exhibendum. nam et illa possidentem persequitur sicut et cetere superiores: vnde videntur omnes in rem: vt. ff. de actio. et oblig. l. obligationum genera. Quidam dicunt eas anomalas: id est nec in rem nec in personam. Sed dic omnes esse personales † vt patet in actione ad exhibendum: vt. ff. ad exhi. l. iij. §. est autem personalis hec actio.

* Adde quod sunt personales in rem scripte vt late declarat Jas. in rubrica. ff. si cer. pe. col. j. Syl.

¶ Additio. Dicunt doc. quod omnes actiones de quibus in glo. sunt personales in rem scripte: vt in d. l. iij. §. est autem personalis. vbi glo. j. que est magistralis.

* Nota hic igitur act. l. aquilie mixtam esse, ita vt ex origine rei persecutoria sit, at ex accidenti penalis. Nam si neget reus datur in duplum: vel si pluris res fuerit intra annum, vt hic in l. fa. adde tamen quod si reus ante litis contestationem rem quam a principio negauit fateatur ex sua confessione reus penam dupli euitabit: quia in hoc releuat act. a probatione. Item si actori reus, antequam probet iuramentum deferat. secundum Zas. hic. Ceterum quando reus primum negans, postea sit rursus post confitentem vide per Bal. in l. contra negantem. C. ad l. aqui. in gl. hic allegata.

‡ De hac re vide Bal. in eo loco ad quem remittimus in pri. annotatione.

† Hoc verum quando ecclesia vellet vti confessione et per eam probare legatum alias secus. Ni. Fa. Plac. et Ja.

† Hoc verum si negauerit alias requiritur vocatio in iudicio. Ja.

‡ Et in hoc non recte quidam contrarium verius per regulam ac do. quam ponit Bal. in a. fi. §. cum autem. C. ad Trebel. vt hic Jas. refert. nempe quod puniles-

Gla ecclijs pressa, locum habeant in pauperibus et aliis piis locis quod et Zas. quod sequitur.

† Et male. Bal. Fab. Ang. et Jas.

Actio fa. herciscun. quare est mixta.

† Gl. inepte loquitur Ja. † Istam sequitur Fa. Ang. et Ja.

Actio fa. herciscun. durat an. xxx.

† Ista gl. sequitur fa. et Ang. † Dic et l. si in prin. eo. tit. et est ratio quia in agris facilius turbantur confinia non sic in vrbanis: ideo in rusticis spe frat put sum. Ang. † Alias est. l. sed et si lege. §. petitio.

† In rem scripte Ang. et Jason.

¶ Quarta diuisio actionum. Nulla actio extenditur extra quadruplum: et in simplum agitur regulariter ex omni contractu. In duplum vero ex furto non manifesto, et ex lege aquilia, et ex seruo corrupto, et ex deposito in quatuor casibus: et ex legato facto venerabili loco. In triplum vero quoties agitur in plus debito, vt aduersarius maioribus sportulis ab executore pregrauetur. In quadruplum vero furti manifesti, et quod metus causa: hoc dicit. Are.

¶ Omnes autem [d] actiones, vel in simplum concepte sunt, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum; vlterius [e] autem nulla actio extenditur. In simplum agitur, veluti ex stipulatione et mutui datione, ex empto, vendito, locato, conducto, mandato, et denique ex aliis compluribus causis.

¶ Quinque actiones hic posite dantur ad duplum. hoc dicit Angel. aretinus.

¶ In duplum agimus veluti furti nec [f] manifesti, damni, iniurie ex lege Aquilia [g], depositi ex quibusdam [h] causis. Item serui corrupti que competit in eum cuius hortatu consilioue seruus alienus fugerit, aut contumax aduersus dominum factus est, aut luxuriose viuere cepit, aut denique quolibet modo deterior factus sit [i]. In qua actione earum etiam rerum quas fugiendo seruus abstulerit estimatio deducitur [k]. Item ex legato quod venerabilibus locis relictum est, secundum ea, que supra diximus. [l]

a ¶ Tribus. s. fa. her. communi diuidun. finium regundorum.

b ¶ Permittitur. a lege. Accursius.

c ¶ Adiudicare. Et quod adiudicatur statim fit eius cui adiudicatur: vt. j. de offi. iudi. §. fi.

* Omnes autem actiones. Casus in. §. aliam subdiuisionem ponente non est nisi literaliter figurandus sed solum loco dubitationis dici potest quod positio huius. §. sit superflua que enim ponuntur in hoc. §. posita iam et declarata erant. s. in. §. sequens: sed respon. vltra doc. quod ibi declaratus est finis actionum. i. quod quedam rei quedam pene persequende causa prodite sunt quedam mixte: sed hic tractatur in quantum se extendant actiones et quia adduntur aliqua non est quare hic. §. dicatur superfluus. Not. igitur primo diuisionem hanc actionum vel potius subdiuisionem. Item quod nulla actio extenditur vltra quadruplum: et ponderando vniuersalem illam negatiuam potest comprehendi etiam actio proueniens ex partium conuentione: vt scilicet non possit etiam pena conuentionalis quadruplum excedere. Item quod agere in simplum et rem persequi pro eodem supponunt. Item quod simplum non est pena. licet numeretur inter penales actiones dupli tripli et quadrupli. Item quod actio serui corrupti datur ad duplum damni cuiuscunque et vndecunque prouenientis facti domino. l. in hoc iudicio. ff. de seruo corrup. Item nota quod sufficit quod seruus factus sit deterior et sic comparatiue ad priorem statum etiam quod prius esset malus et quod aliter fuisset idem facturus quia non hoc contemplatur sed an sit suo consilio et hortatu factus deterior. Item quod hec actio non datur: nisi in seruo corrupto non autem in libero homine quod intelligitur de actione directa: secus de vtili ex equitate. l. vt tantum. §. j. ff. e. Item nota quod quis tenetur de consilio ex quo consilium cadit in delictum. Syl.

¶ Omnes autem. ¶ Hic ponitur quarta diuisio actionum: vt dicitur in gl. Quia quedam dantur ad simplum: quedam ad duplum: et triplum: et quadruplum. Et diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum generale. Secundo illud per multa exempla in quolibet membro declarat. Tertio ponit aliquas differentias inter ista exempla. Secunda ibi. (In simplum agitur.) Tertia ibi. (Sed furti quidem.) Aretinus.

d ¶ Omnes autem. Hec est quarta diuisio que fit in hoc titulo.

* Hec glo. communis est quamuis Joan. de eremo. in arbore ponat hic quintam diuisionem et Azo presupponat hic nullam poni diuisionem tanquam hic. §. pendeat a. §. sequens supra. eodem. quelibet opi. potest sustineri. Syl.

e ¶ Ulterius. s. vltra quadruplum. Sed ‡ contra in lege aquilia vbi occasione vilis serui interfecti agitur ad vnam hereditatem perditam que valet centum marcas † vt. s. ad. l. aquiliam. §. illud. Item contra de eo qui vilem clauum de naue abstulit quare tota nauis periit. nam ad totum damnum tenetur: quod etiam in quadruplum et vltra excedit: vt. ff. de incen. rui. nau. l. iij. §. senatus. Item aliud contra. in actione ex empto vbi occasione pecoris morbosi totus meus grex contaminatus est. Uel occasione tigni vitiosi tota domus corruit: vt. ff. de actio. emp. l. iulianus. in prin. Sed certe his tribus contrariis non agitur ad aliquid quod sit pena inspecta persona agentis † sed totum est suum interesse. nam hunc. §. intelligo quando penalis est actio ex vtraque parte. Item contra in eo qui manumisit seruum alienum in presentia principis. nam duo mancipia domino: et tria similia dat fisco: et ita in quintuplum damnatur. vt. C. de his qui a non domino ma. l. fi. Item contra in eo quod dicit lex si dedi tibi pecuniam ne mihi calumniam faceres: et ab alio accepisti: vt calumniam faceres mihi: in octuplum mihi teneris vt. ff. de calumniato. l. et generaliter. §. fi. Sed certe primo casu prestatur pena diuersis: non vni. nec est ibi aliqua prestatio vltra quadruplum. In secundo casu non vna actione habeo octuplum: sed duobus. Item contra in eo quod dicitur si dedisti pecuniam ne mihi fieret calumnia. nam tu repetis quod dedisti: et ego in quadruplum persequor: vt. ff. de calu. si quis ab alio. i pri. Sed certe duobus fit prestatio: et neutri vltra quadruplum. Item contra in eo quod dicit lex seruum in seruitutem reuocari occasione leuis offense: et ita pena in immensum excedit vt. C. de lib. et eorum li. si manumissus. Sed dic quod illa est accusatio non actio. Uel quod non prestatur pena habito respectu ad rem. Item contra in eo qui surripuit seruum fiscalem: nam damnatur in. xij. li. argenti: et seruo restituendo: vt. C. de ser. fugi. l. si quis seruum. Sed ibi non fit relatio ad ipsam rem vel ad simplum. Est enim hic. §. intelligendus † quando actio est penalis: et in pena ad ipsam rem habet respectus. Item contra. s. de iniu. §. alteri. Nam ibi non inspicitur quanta sit pena: sed tota exigitur, sed ibi non habet respectus ad ipsam rem. Uel dic aliud in pena conuentionali: vt ibi: quam in legali: vt ‡ hic. Item contra in eo quod dicitur eum qui emit administrationem. Nam quod accepit pecuniam ab electo quadruplum reddet: et sua bona confiscantur et cingulo priuatur: vt in aut. vt iud. sine quoquo suf. §. sic igitur. in fi. colla. ij. Sed illud fit per accusationem non per actionem.

* Dicatis breuiter quod regula est quod. s. quadruplum pena. l. non extenditur: primo fallit in l. aquilia. in qua estimatio potest excedere quadruplum et ratio fuit vt compescerentur homines et retraherentur ab occidendis hominibus: secundo in auferente clauum nauis quo regebatur: et in auferente dolo malo quod ex naufragio quorum ratio est priuilegium naufragis concessum propter frequentiam raptorum: tertio in venditione tigni vitiosi aut pecoris morbosi: cuius ratio est quia contractus est bone fidei: quarto in. l. fi. C. de his que a non do. cuius ratio est quia pene ille debentur diuersis personis quia quando plures actiones ex eodem crimine oriuntur in diuersis personis vna non tollit aliam. §. patitur. s. de iniu. prima in calumniatoribus ad reprimendam eorum audaciam quia tunc consequitur octuplum. l. et generaliter. §. fi. ff. de calum. sed hoc ideo est quia super eodem delicto oriuntur mihi due actiones: que proueniunt ex diuersa radice: sexto quando sumus in re inestimabili puta in reuocatione serui in seruitutem: nam tunc non habet respectus ad rem sed ad nescio quam tacitam conditionem ex lege sumptam que censetur esse in manumissionibus resolutiua libertatis. septimo quando per viam solemnis accusationis pena imponitur: vt in ementibus administrationes: octauo potes addere vbicunque iuratur in litem quia cum iuretur aliquando ex affectione potest quadruplum excedere: licet iudex debeat moderari. l. in actionibus. ff. de in litem iur. Syl.

f ¶ Furti nec manifesti: vt. s. de obligatio. que ex delic. nascu. §. pena.

g ¶ Ex lege aquilia. puta per inficiationem: vt. j. eo. §. at ille.

h ¶ Ex quibusdam causis. veluti quod tumultus, incendii, ruine, naufragii causa depositum est: vt. s. eo. §. rei persequende.

i ¶ Deterior factus sit. s. in mente: nam si in corpore locum habet aquilia vt. s. ad le. aqui. in prin. et hoc siue fiat de bono malus: siue de malo deterior: vt. ff. de ser. cor. l. j. §. persuadere. vsque in fi. et l. seq.

¶ Additio. Not. differentiam inter istam actionem serui corrupti et actionem legis aquilie pro seruo, quia hoc competit quoties in moribus seruus est deterioratus: sed lex aquilia: habet locum quando mores non mutantur, sed corpus leditur: vt ibi Ang.

k ¶ Estimatio deducitur: vt omne cum ipsa re damnum. (j) duplex: siue peruenerit res quam secum seruus portauerat ad ipsum sollicitatorem: siue ad alium: vt ff. de ser. cor. l. in hoc iudicio. Sed nunquid iure actionis fit hec estimatio: vel iudicis officio. Respon. fit iudicis officio, secundum Pir. ita fit in actione quod metus causa. ff. quod met. cau. si cum exceptione. §. j. et §. quadruplatur.

* Glo. communiter damnatur quod imo totum veniat iure actionis, nec exemplum ac. quod me. ca. obstat quia ibi est locus purgationi quod non est in actione serui corrupti. Syl.

¶ Sed pro filio corrupto vel pro filia qualiter agitur. Respon. habet vtilem hanc actionem † vt. ff. de ser. cor. l. in tantum. §. j. vbi dicunt quod veniet interesse patris consistens in opis filii: quia non vult operari: et cum sit corruptus aliud quam opera non potest estimari: quia liberum corpus non recipit estimationem, vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. fin. habet enim istam vtilem ac si esset in bonis: et erit in eam. s. summam quam ipse estimauerit suo iureiurando: vt de actione iniuriarum dicitur vt. s. de iniur. §. pena. ff. de iniur. l. constitutionibus ‡.

* De hoc est casus in l. vt tantum. §. j. ff. de ser. cor. Syl.

¶ Uel dic quod primo estimat iudex summam ad quam competit, vt et ff. de cust. reo. l. si quis reum.

¶ Additio s. tunc illatum et estimatum, secus in eo quod postea sequitur, quod facit: vt ille qui deflorauit virginem: et persuasit alicui vt semel vnum malum faceret: vt non teneatur de fornicationibus cum aliis viris: vel ceteris malis postea commissis: vt per Jo. fab. et Ang. hic.

l ¶ Diximus. s. eo. §. item mixta †.

‡ Hanc gl. per sex admodum faciles et doctas limitationes totam hic Zas. explicat.

† Octo vncie faciunt marcam. Ja.

† Istam sequitur. D. Nic. Fabri. Ang. et Jas.

Libertas tollitur per leuem offensam.

† Idem Nic. Fa. et Ang. dicit tamen Ja. quod precedens solutio est verior et ad istud contrarium.

‡ Has solutiones refellit Dy. quem et hic quoque sequitur Bal. resoluens per distinctiones quas idem Dy. tradit et cosi sequitur ibidem Jas. quos tu videto quando fusius ab his dicta quam hic notari possit.

† Sequuntur hanc gl. Nic. Fa. Ange. et Jas. et idem in marito pro vxore secundum eosdem.

‡ Ceterum an ipsi filio corrupto etiam vt patri in duplum quoque actio competat aduersus corruptores competentem tenent hic Nic. de Neap. et Ang. Aret. arg. l. fin. §. filiis. C. de bo. que lib. quod et valde equum videtur Jo. Fab. tamen si de iuris rigore non procedat secundum eundem et idipsum sentit hic Jas. quod verum esse ait Zas. rationem differentie assignans, quod filii consensus ad sui corruptionem intercesserit, patris vero consensus nequaquam.

† Uersi. est sub §. ex maleficiis.

Universidad de Deusto Biblioteca

* Tripli vero. ¶ Casus. Cum text. exēplū vnicū ponat in quo pena tripli sibi locū vendicat nō ex ratione aliqua sed q: ita.l.latori placuit qui aliquid taxare debebat loco & nomine pene nec magis ad triplū ꝙ ad simplum astringebatur nō est querēda aliter ratio dubitādi aut decidendi in his que positiui sunt iuris presertim cū simus in tex. correcto per cōsuetudinem vt dicunt hic doc. q: hodie nūcijs dātur salaria vel ex publico vel pro distantia itineris. No. qđ dicitur in text. Item qđ olim actiones proponebātur in scriptis & ex hoc dicebātur libelli. Itē no. libellum iudicialem dici cōuētionalē qđ est nouū & cōtra tex. in.l.in cōuentionalibus.ff.de verbo.obli. Syl.

a ¶ Tripli. Cum quidam .s. actores.

b ¶ In libello. Hic nota duo. Primo ꝙ libellus est faciēdus in causa, qđ est verum iure nouo: vt hic.& C.de epis.& cle.aut. generaliter.& C.de lit.cōtest.aut.offeratur.nisi in quatuor casib9 quos no. in aut.de māda.princ. §.si tibi.colla.iij.

* Vide glo.ad quā semper recurritur in verbo libellum.in.§.sancimus. in aut.de exhi.reis.in.c. fi.de re iudi.lib.vj. Spe. in tit.de lib. conce.§.nūc vidēdum vbi enumerat xlvj. casus in quibus nō requiritur libellus. Syl.

¶ Actor petens per dolum in libello maiorem q̄titatē, ꝙ debeat, vt reum maioribus grauet expensis: tenetur in triplo eius damni, quod reus passus est, in quo triplo continetur simplum pro damno. Angelus are.

¶ Tripli vero agimus, cum quidam[a] maiorem vere estimationis q̄titatem in libello[b] cōuentionis inserūt, vt ex hac causa viatores. i. executores litium ampliorē summam sportularum[c] nomine exigerent: tūc enim id quod propter eorum causam damnum passus fuerit, reus[d] in triplum ab actore cōsequetur[e]: vt in hoc triplo etiam simplum, in quo damnum passus est cōnumeretur. Quod nostra cōstitutio introduxit, que in nostro codice[f] fulget, quam proculdubio certum est, ex lege condictitia[g] emanare.

¶ Iste.§. summatus est cum.§. omnes aūt. Et tamē in specie, dicit hoc. Quatuor actiones hic ponūtur dantur ad quadruplū. Ang.

¶ Quadrupli aūt agit, veluti furti[h] manifesti. Item de eo quod metus[i] causa factum sit. Deque ea[k] pecunia, que in hoc data sit, vt is cui datur calumnie causa negocium[l] alicui faceret, vel non faceret. Item ex lege condictitia[m] nostra constitutio[n] oritur, in quadruplum[o] cōdemnationem imponēs his executoribus litium, qui contra nostre cōstitutionis[p] normā[q] a reis[r] quicquam exegerint.

¶ Differunt inter se actiōes, que dantur ad duplum. Angelus.

¶ Sed furti quidem nec manifesti actio, & serui corrupti a ceteris, de quibus simul locuti sumus, eo differunt, ꝙ he actiones omnimodo[s] dupli sunt. At ille, id est damni iniurie ex lege aquilia, & interdum depositi[t] inficiatione duplicantur[v]: in confitentem autem in simplum dātur. Sed illa[x] que de his cōpetit, q̄ relicta venerabilib9 locis sunt, nō solū inficiatiōe[y] duplicatur: sed etiam si distulerit relicti solutionem vsquequo iussu ma-

e ¶ Consequetur. Condictione ex hac lege greca: vt subijcit que erat in alio codice: non autem est in eo quem habemus. Et patit actor hāc penam tripli siue sine dolo siue cū dolo inseruit: & sic causatiue vel cōsecutiue dr. †Sed nōre etiā cām amittit: vt.C.de plus peti.l.j. Sed certe sibi plus deliquit: q: in certamine negocij cautionem de petitis exigit vnde grauius punit: vt arg.ff.de off.p̄si.diuus.

f ¶ Codice. quem non habemus.

g ¶ Ex lege cōdictitia. Lex q̄dā erat cōdictitia vocabat: & sub se quasdā cōstitutiones habebat: vt hic.& j.eo.§.item ex lege cōdictitia. Accursi9.

* Quadrupli. Casus nō expedit figurare in declaratione terminoꝝ presertiꝫ declaratoꝝ in.§.sequens: & in.§.ex maleficijs. In.§.n. nostro nihil aliō supest declarādū nisi ea q̄ cōcernūt materiā actionis qđ me.cā.& condictionis ex.l.cō executores pl9 debito exigētes. Not. primo ꝙ pena furti manifesti est quadruplū. Item ꝙ eadem pena tenetur metum inferens. Itē calumniatores & delatores qui pecunia accepta aliquem deferūt vel accusant. Item ꝙ cōtra executores magistratuum qui plus statuto sibi pretio exigunt agitur cōdictiōe ex.l.ad q̄druplū. Itē ꝙ pena furti nec manifesti serui corrupti.l.aquilie legatoꝝ pioꝝ nō solutoꝝ est dupli: sed in hoc differūt q: in furto non manifesto & seruo corrupto ab ipso principio pena est dupli. In.l.aquilia & legatis pijs non solutis duplū venit: ita demū si debitor negauerit & sic venit ex accidēti. Itē ꝙ citationes debent fieri iussu magistratuum & sic de commissione. Syl.

† Hec gl. dicit cōtrariū ei9 qđ.s. dixerat: et iđ reprobat.

¶ Aliud est iure veteri, †nam tunc nō fiebat nisi ex volūtate: vt.ff.de edē.l.j.nisi in casu: vt.C.de pig.quoties.

† In causa ciuili secus i criminali. Fab. Plac. Ang. & Ia.

* Adde ꝙ gl. vera est preterꝙ in criminalibus: nā etiā iure veteri fiebāt libelli de necessitate.l.libelloꝝ.ff.de accu. Syl.

¶ Item secūdo no. ꝙ q̄titas certa est in libello cōprehēdēda vel res, & ita etiam in personali actiōe debet actor certificare reum: vt hic.& in aut.de litig.§.ad excludēdas.col.viij.& ff.de rei ven.si rem.§.& siue estimē ta. †Tertio no. ꝙ sportule vel salaria que dabātur executorib9 nūcijs qui faciunt homines representari: & alias qui faciunt huiusmodi citationes, pro suis officijs dabantur ſm quātitatem petitam, vt hic dicit. Sed hodie magis ſm cōsuetudinem †vel longitudinem itineris vt C.de epis.& cle.aut.sed hodie.& dicas qđ hic dicit ex hac causa esse causatiue non cōsecutiue dictū: sed iste sportule que iudicibus dabātur certe sunt nec crescūt: licet q̄titas petita sit magna nec decrescūt licet sit parua, †vt in aut.de iudi.§.nec aūt.col.vj. Itē no. ꝙ reus soluebat huiusmodi sportulas, vt hic.& C.de epis.& cle.aut.generaliter.sed actor ei restituebat: nisi iusta causa eum vocasset: vt.ff.de iudicijs.cum quē temere. Itē nota adhuc ꝙ huiusmodi sportule quibusdā prorsus remittūtur: vt pauperibus, vt in aut.de manda. princi.§.oportet.collati.iij. a quibusdā pauciores exigebātur: vt a clericis: vt.C.de episc.& cle.cū clericis.& aut.ibi posita.sed hodie. Alijs aūt per priuilegiū principis viuētis: remittūtur in totum, vel pro parte: vt.C.de fruct.& li.expē.l.fin. Sed quero, si he persone que habēt priuilegiū.i.de nō soluēdo sportulas: sportulas soluant an habeāt actionem in triplū? Dicūt quidā qđ sic: nec fauor noceat eis: vt.C.de le.& consti.quod fauore. Alij dicunt ꝙ nō quasi suo iuri & priuilegio stulte renūciauerint: cū volētes soluerūt qđ possunt: vt.C.de pac.l.si quis in cōscribēdo. qđ verius est.† Si autē inuiti exacti sunt in quadruplum cōtra exactorē vel executorē agitur, vt.j.eo.§.quadrupli. Sed cū hodie caueat de duplo restituendo: vt in aut.de executo.§.j.colla.vij. videtur corrigi qđ hic dicitur. Unde hodie nulla est actio in triplum: quod verum puto. Sed alij dicūt: si cautio est omissa: habet locū qđ hic dicitur als habet locū aut.predicta.

† Istā scđaꝫ ptem sequūtur Ange.& Ia.
† Idē Ia. lꝫ Fab.& Ang. dicāt ꝙ est de iure.
† Dūmodo excedat sūmā cētū aureoꝝ. Fab. Pla. Ang. & Ias.
† Idez Ia. dequid dicant Pla.& Ang.
Actio nulla hodie datur in tripluꝫ.

¶ Additio. Hec cōiter reprehēditur: quia ille.§.j.in aut.de executo.& aut.libellū.C.de plus peti.loquuntur in diuersis titu.a text.nostro.vide hic per dominum Ias.

c ¶ Sportularū. Ideo ‡ sic dicūtur. q: in sportulis quibusdā oblationes huiusmodi ponebāt. Est aūt genus vasis sportula vel sporta.

* Vide tu Alc.lib.dis punct.in.c. xvij.

d ¶ Reus. alie sportule que iudicib9 ab vtroqꝫ prestabant: vt in aut. vt iudi.sine quoquo suffra.§.volum9.col.ij. Itē iste sportule que dabātur executorib9 dabant ante litē contestatā.i.porrecto libello. iste alie in cōtestatione cause† dabant iudicibus: vt in aut.de exhi.§.sancimus. colla.v.& de iudi.§.ne aūt labor.colla.vj.

† Quo ad medietatē alia medietas in fi.cause.ang.& ia.

b ¶ Quadrupli. Furti. Facit.s.de obli.q̄ ex delic.nascū.§.pena. Accur.

i ¶ Quod metus.s.actio: que ex contumacia fit in quadruplum: vt.j. eod.§.item actio.& vsqꝫ ad annum tantum.post annum in simplum: vt ff.quod me.causa si cum exceptione.§.j.

k ¶ Deqꝫ ea pecunia. Scilicet actio in factū de calumniatoribus annalis in quadruplum: & perpetua in simplū: vt.ff.de calū.l.j.in prin.& §.j. que locum habet si do alicui aliquid: vt calumniose† aliquem vexet. datur enim actio in factum ei ob cuius malum data fuit: non autem danti. Item danti quando dedit: vt sibi negocium per calumniam non fieret: vt hic.& ff.de calū.l.j.& l.& generaliter.§.fi.

Actio in factum de calūniatoribus.
† In iudicio: secus si extra iudiciū. Fab. lꝫ Ia. contra.

l ¶ Negocium. Scilicet malum.

m ¶ Lege condictitia. De qua dic.vt.s.eo.§.tripli.in finez.§.diximus.

n ¶ Constitutio. Quam non habemus.

o ¶ In quadruplum. Cuius quadrupli iure nouo triplum† fisco: simplum damnum passo datur: vt in aut.vt litigā.iur.in exor.lit.§.hic quoqꝫ.col.ix.et petit per condictionem ex hac lege quā nō habemus: cū non sit cautum quo genere actionis agamus: †vt.ff.de cōdi.ex lege.l.j.

† Imo tota applicatur pti. Ange.& licet Fa. cōtra.
† Istā gl. sequūtur cōmunit doc.

p ¶ Constitutionis. Predicte: quam non habemus.

q ¶ Normam.id est formam. Certa enim erat forma in constitutione: quam non habemus.

r ¶ A reis. Id est conuentis.

s ¶ Sed furti. Omnimodo‡. De actione furti constat ꝙ semper est in duplum: vt hic.& s.de oblig.que ex delicto nascun.§.pena autem. Itē de actione serui corrupti: nisi in casu: vt quando marito in vxor datur: & ecōtra: vt hic & ff.de ser.corru.l.doli verbum.§.hec act.& l.fin. Uel dic omnimodo.i.sine neget siue non. non autem in omni persona.

‡ Quid p hāc vocē omnimodo velit doct. vide p Bar. in.l.si cū exceptione.§. quatenus. ff. qđ met. caus.& in.l.grece.§. titō.ff.de fideiuss.

t ¶ Depositi. Alias est in litera de dolo depositi: & tunc dic actionem depositi propter dolum: nam vtraqꝫ non potest habere locum simul scilicet de dolo actio & depositi: vt.ff.de dolo.l.prima.§.primo.alias non est de dolo: & tunc plana est litera.

v ¶ Duplicant. Scilicet si legitimis probationibus non iureiurando conuincant: vt.C.ad.l.aquiliam.l.contra.& ff.de iureiuran.l.eum qui.

* Additio. Et sic probatio per iuramentū nō censet legitima. Adde aliā glosam.in.l.cū de i debito.i princ.in vb.legitimis.ff.de pba. Iason.

x ¶ Sed illa. Scilicet actio ex testamento. Et construe: sed illa actio scilicet ex testamēto: que scilicet actio competit de his que sunt relict. vene.lo.duplicatur: non solum &c.

y ¶ Inficiatione. Bene dicit inficiatione: quia si confitentur non tenentur: vel si iusiurandum detulerit actori: quia exonerat eum a probatione.ff.de iureiuran.eum qui.

a ¶ Item actio. Simul. Caute ponit illud simul.i.vna cū eis de quibus alias dixit: vt.s.eo.§.quadrupli.

b ¶ Restituat. Usqꝫ ad diffinitiuam sententiam: † quod intellige de secunda sententia. Nam in actione quod metus cā due ferunt sentētie. Prima d restituēda re. Alia de dādo quadruplo re cōputāda in eo: vt. ff. qđ metus cau. si cum exceptione.§.hec autem.

† Dic ꝙ nō est necessaria nisi vna snia quāuis due possint fieri. Ang.

* Adde ꝙ potest fieri condemnatio in vna tātum sententia hoc modo. condemno te ad restituendam rem per metū habitam: & si infra certū tempus nō restitueris condemno te ad quadruplum ſm Bar.l.d.§.hec autem. Syl.

gistratuum nostrorum conueniatur. In confitentem vero antequā iussu magistratuum conueniatur, soluentem simpli redditur.

¶ Differunt inter se actiōes, que dantur ad quadruplum. Angel.

¶ Item actio de eo, quod metus causa factū sit, a ceteris de quibus simul[a] locuti sumus eo differt, ꝙ eius natura tacite continetur: vt qui iudicis iussu ipsam rē actori restituat[b], absoluat[c]: qđ in ceteris[d] casibus nō est ita: sꝫ omnimodo q̄sqꝫ in quadruplū cōdemnatur, quod est & in furti manifesti actione.

¶ Quinta diuisio actionum. Omnes actiones, exceptis his que hic in textu & glossa numerantur, sunt stricti iuris. Are.

¶ Actionum[e] autem, quedā bone fidei sunt: quedam stricti iuris. Bone fidei[f] sunt he: ex empto, vēdito, locato, conducto, negotioꝝ gestoꝝ, mādati, depositi[g], pro socio[h] tutele[i], cōmodati, pignoratitia[k], familie[l] erciscūde, cōi diuidūdo[m]

¶ Sed nunquid vtraqꝫ est diffinitiua. Dic ꝙ sic: q: vtraqꝫ diffinit controuersiam: vt.ff.de re.iu.l.j. Alij esse dicūt admonitionem quandā primam sententiam: vt in aut.de hered.& fal.§.si quis autem non.colla.j.& ex eo ꝙ per primam sententiam admonetur: & tandiu expectatur qui metum intulit.& ideo dicitur hec actio arbitraria: vt.j.eo.§.preterea.

* Adde ꝙ dicitur diffinitiua quia diffinit negociū: sed alio respectu potest potius dici executio prime sententie ꝙ noua sententia diffinitiua ſm Barto. in.l.titia.col.ij.ff.de accu.

c ¶ Absoluatur. Scilicet a prestatione quadrupli.

d ¶ In ceteris casibus. Qui numerantur.s.eo.§.quadrupli. Accur.

* Actionum autem quedam sunt bone fidei. Casum non expedit figurare nisi literaliter q: Imperator stat tantum in declarando que sint actiones bone fidei: & dū posset dubitari quare Imp. appellauerit stricti iuris & non male fidei diuidendo ab oppositis ꝙ alie sint bone fidei alie male fidei vel quedam largioris iuris quedam stricti: potestis ex communi aliorum sententia respondere ꝙ hic liber directus est innominibus in quo Imp. non considerat naturam verborum sed effectuꝫ tantū. Et duꝫ similiter dubitari posset quare he magis sint bone fidei ꝙ alie non potestis aliter rectius respondere ꝙ q: ita.l.latori placuit vt declarat hic Ias. No. ergo ex hoc tex. primo ꝙ actiones hic enumerate sunt bone fidei & actiones que non cōtinent in hoc tex.& in eo non enumerant non sunt bo.fidei: & ꝙ valet hoc argumentū actio non enumerat in.§.nostro ergo nō est bo.fidei: qđ intellige nō solum in actionibus directis sed etiam in contrarijs: q: ipse etiam sunt bo.fidei. Itē nō sigillatim singulas actiones hic enumeratas etiā bo.fidei. Item ꝙ hodie petitio hereditatis sublata antiqua dubitatiōe est bo.fidei. Syl.

Diuisio. ¶ Actionum. Diuidit in tres partes. Nam primo ponit regulā generalem. Secūdo in specie ponit que sunt actiones bo.fi. Tertio ꝙ licet olim esset dubitatio: tamen hodie clarum est ꝙ petitio hereditatis est bo.fi. Secunda ibi. (Bone fidei.) Tertia ibi. (Quamuis.) Areti.

e ¶ Actionum. Hec est quinta diuisio actionum. Sed quare actionuꝫ dicit & non contractuum? Respon. quia generalius & plenius loquitur dicendo actionum ꝙ contractuum.

f ¶ Bone fidei sunt he. Scilicet. xvij. actiones: que numerantur in hoc §.et sequen. bone fidei sunt: alie autem omnes sunt stricti iuris. Nam quancunqꝫ hic non inueniam: stricti iuris eam iudicabo: † quia posito vno de contrarijs: & omnia alia intelligenda sunt. vt.s.de his qui sui vel alie.iur.sunt.§.videamus.

† Glosa procedit in directis actionib9 non in cōtrarijs bo.fide ſm Io. Fa.& Ang. hic.

* Adde hoc falsum in actionibus contrarijs quāuis possit dici satis cōprehendi cū nō specificetur magis de directis ꝙ de cōtrarijs. Syl.

¶ Sed quare magis he dicuntur bo.fidei ꝙ alie: nūquid ideo q: possit esse mala fides in alijs? Respon. non: q: in omni contractu debet bona fides interuenire. vt.C.de actio.& obli.l.bonā fidē. imo si interueniat dolus in contractu bone fidei qui det causam contractui: nō valet ipso iure. vt.ff.de do.l.eleganter.in prin. Sed in contractu stricti iuris purgatur per actionem vel per exceptionem doli.vt.C.de inuti.stipu.dolo. Si vero incidit in cōtractum bone fidei: purgatur per actionē ex eo contractu: vt.ff.de actio.empti & vendi.l.iulianus.§.si venditor. Sed in stricti iuris de dolo agitur vel excipitur: vt dictum est.vt.ff.de dolo. eleganter.§.non solum.& ff.de verbo.ob.si quis cum aliter.

* Hec opi. cōmunis est quāuis cōtrariū tenuerint vltramontani. Syl.

† ¶ Cuꝫ ergo dolus vbiqꝫ puniatur vel mala fides ad quid bone fidei iste dicuntur? Respon. alie stricti iuris dicuntur: quia non venit in eis nisi qđ stricte exigit natura actionis. Unde nō veniunt vsure ex mora in contractibus stricti iuris.vt.ff.de nego.gest.l.q: tantundem.& C.de vsu.l.iij.& de condi.inde.l.j. sed in contractibus bone fidei sic.vt. ff.de actio.empti.iulianus.§.ex vendito.& ff.de vsur.mora.§.in bone fidei.

† Sed si cōtractus sit duplex puta q: in contractu bo.fi. intercessit stipulatio: tunc dolus dās cāꝫ cōtractui an-

* Adde ꝙ hec gl.non respondet ad propositum. dubitat.n. quare he actiones hic enumerate dicantur magis bo.fidei.ꝙ alie & non cur alie dicantur stricti iuris. ſm Ias.hic. Syl.

nullat ipso iure vt per Bal.in.d.l. dolo.

¶ Item in actionibus stricti iuris fructus non veniūt ex mora si petam qđ nō fuit meum, nisi a tempore litis cōtestate: tūc enim incipiūt venire fructus ex mora. Sed si petam quod aliquando fuit meum: veniunt fructus ex mora. secus in bone fidei iudicijs: vt.ff.de vsur. videamus.§.si actionē.

* Adde ꝙ Alex.in.l.si marito.§.si.ff.solu.matr. dicit ꝙ ista glo. cōmuniter dānatur, q: iure nō probatur. Syl.

¶ Itē non venit interesse si rem dari est in obligatione: secus si rem tradi: vel factum sit. vt.ff.de ver.oblig. vbi autem.§. si.& l.si fundū.& ff.d re iu. l.si quis ab alio.§.si. que veniūt in bone fidei iudicijs.vt.ff.de acti. emp. l.j.in prin.

* Adde ꝙ hec glo. cōiter reprobat: vt per Ia. hic. Syl.

Actionuꝫ arbitrariaꝝ notitia.

¶ Ista ergo omnia que vicē obtinēt accessionum nō veniūt in cōtractibus stricti iur. nisi vt dictū est. Nec ob. ꝙ veniūt ista in arbitrijs que sunt stricti iuris: q: iudicis officio veniūt nō iure actionis: vt.j.eod.§. preterea.& §.sed iste.in fi. Sed in bone fidei iure actiōis † veniūt preter vsurā q̄ venit ex mora officio iudicis.vt.C.depositi.l.iiij.& ff.de ne. gest.l.q: tantūdē. Item in bo.fidei veniūt ea de quibus nec actū nec cogitatum est: vt rupta, cesa & similia.vt.ff.de act.empti.fundi.§.si rupta.& C.de actio.emp.& vendi.per to. Item ex hoc.§.nota quandā differentiā circa cōpēsationem, quam dic: vt.j.eod.§.in bona fide. Patet ergo ꝙ exuberātius & pinguius iudex officium suū ad ea que bone fidei sunt extēdit ꝙ in contractibus stricti iuris,& facit.s.de obliga.que ex cōsensu.in fi.& ideo dicūtur bone fidei: & alie stricti iuris.

† Et est effect9: q: tūc si iudex omittat in snia condēnare nihilomin9 possent peti iur actionis: secus si venirēt officio iudi. vt est glo.in.l. non solum in verbo cauere. ff.de rei vend.

* Adde Ias.in.l.j.col.ij.C.de iudi. vbi late disputat de veritate hui9 gl. que cōiter dānat ſm Alex.in.l.si marito.§.si.ff.sol.mat. Syl.

¶ Unde de talibus dātur tales versus. Empti, cōducti, mādati, depositiqꝫ. Pignora, ciscūde, cōi, pro socioqꝫ. Dotis, & heredis, tutele, cōmoda, gestor. Prescriptis verbis si permaneat atqꝫ licet. Ista bone fidei sunt: stricti cetera iuris. vide glo. fere similem in.c.cū venerabilis. extra de excep.

g ¶ Depositi. Hāc actionē dicūt quidā esse stricti iuris in quatuor casibus q enumerant.ff.depo.l.j.§.j. Sed Io.cōtra. Et dat in duplū cōtra eum qui depositū suscepit de eo qđ dolo fecit: sꝫ in heredē defuncti dat in simplū: vt in.d.§.als semp tenet in duplū q depositū suscepit. Et est rō q̄re pl9 puniat in p̄dictis q̄tuor casib9 qui numerant.ff.depo.q: grauius est fidē fallere ei q ex necessitate deponit: ꝙ q ex volūtate.vt.d.l.j.§. merito. Sꝫ nūqd in his casib9 est bone fidei? Dicūt q̄dā ꝙ nō.arg.ff. de prec.l.j. Nos cōtra: dicimus ꝙ sit bone fidei: cum lex nō distinguit: nec nos distinguere debemus.

* Hec glo. cōiter approbatur per doc.hic. Syl.

h ¶ Pro socio. Que est vtriqꝫ directa ab vtraqꝫ parte.vt.j.de pe.te.li. §.ex quibusdam.

i ¶ Tutele. Sed cū iste tam cōtrarie ꝙ directe inueniantur: nunquid omnes sunt bone fidei? Rñ. sic in dubio cum fauor sit extēdēdus: vt.ff. de libe.& posthu.l.cum cuidam.

* Adde ꝙ gl. cōis est: sed alia melior rō allegari pōt eo q: in iudicijs seruāda est qualitas.l.si cū dies.§.pe.ff.de arbi. Syl.

k ¶ Pignoratitia. Tā directa que debitori dat soluto debito.vt.s.qb. mo.re contrahi.ob.§.fi. ꝙ contraria que datur creditori: vt.ff.de pign. actio.tutor.§.contrarium.

Actio pignoratitia est duplex.

¶ Additio. Que pignoratitia datur debitori contra creditorē ad repetēdum pignus traditū: & nascitur tēpore solutionis vel satisfactiōis crediti quocūqꝫ de volūtate ipsius creditoris facte.vt.l.si rē.§.ois.& ibi gl. Bar.& doc.ff.de pig.act.licet nascat ex cōtractu dudū facto & inito. vt.s. qui.mo.re cōtrahitur ob.§.fi. ſm Ang.

l ¶ Familie herciscūde. que inter coheredes datur.vt.ff.fa.hercis.l.ij.& s.de obli.que ex quasi cōtractu.§.idem iuris.

m ¶ Cōmuni diuidūdo. Que dat inter eos qui habent rem cōmunē cū societate vel sine vt diuidatur: vt.s.de oblig.que ex quasi contractu.§. item si inter aliquos.& no.s.eo.quedam. Sed quid de actione finium regundorum? Respon. quidam idem propter similitudinem quā habet cū his duabus.vt.s.e.§.quedā actiones. Sꝫ cōtradico † cum hic de ea nō inueniā & potest esse ratio quare secus sit in ista ꝙ in alijs duabus: q: in ista id qđ pure est meum potest alteri adiudicari.vt.ff.fini.regun.l.ij.in fi.sed in alijs duabus cōmunis res non propria adiudicat. vt.j.de offi.iudi.§.fi.

Actio cōmuni diuidundo. Actio fin. reg.& stricti iuris. † Cum ista opiniōe cōmunit trāseunt doct.

¶ Adde qđ melior est ratio quia in famil. herciscū.& cōmuni diui. iudicio est quedam tacita societas de qua dirimenda tractatur: vnde sicut actio pro socio cuius naturā he actiones sequi videntur est bo.

fidei ita debent esse ille due participātes de natura eiusdem que ratio cessat in iudicio finium regūdorum. Syl.

a ¶ De estimato. Ut si tibi rem meam do: ⁊ estimo tibi eam.x. vt aut rē aut .x. reddas. si vero plus vēdas tuum sit. ⁊ est tunc periculum accipiē tis indistincte: vt hic. ⁊ ff. de esti.ac.l.j.in fi. si vero sic dixi: rē aut estimatione reddas, tūc distinguaꝫ qs rogauerit: vtrū ego te de vēdendo an tu me de tradēdo vt sit periculum rogātis. vt. ff. de p̄scri. verb. si gratuitā. §.j.

Estimate rei cui⁹ est periculū.

b ¶ Et ea. s. actio prescriptis verbis.

c ¶ Ex permutatiōe. que nascit̃ re demum ab altera parte secuta: ⁊ tunc nō ex traditione rei: sed ex pacto dudū apposito. s. nascitur. vt. C. de re. per. l. ex placito. Sꝫ cū istis duobus casibus sit bone fidei: quero vbi stricti iuris erit? R̄n̄d. vbi daꝛ ex pacto incōtinēti apposito: qd̄ euenit: vt. ff. de pactis. l. iurisgentium. §. sed cum nulla. ⁊ §. quinimo. Et est ratio: quia nō inuenio qd̄ sit bone fidei: nisi in duobus casibus. Item in cōtractibus trib⁹ innominatis: do vt facias: facio vt facias: ⁊ in tertio de quo diximus do vt des: qd̄ est permutatio. In primis enim duob⁹ prescriptis verbis actio est stricti iuris: sed in tertio est bone fidei: vt hic dicit. In quarto cōtractu innominato. s. facio vt des: de dolo agitur nō prescriptis verbis. † vt. ff. de prescri. ver. naturalis. §. at cū facio vt des. † alias φ si faciam vt des. Item in omni cōtractu vbi est incertū de nomine actionis habet locū hec actio: ⁊ est stricti iuris: vt. ff. de prescript. ver. l. ij. iij. ⁊ iiij. Sed quid de actione in factū: nūqd est bone fidei? R̄n. quatuor sunt genera actionis huius in factū. Unū vt detur ex oi edicto vel interdicto ptoris vbi nō dedit pretor certū actionis nomē. vt j. de interdi. §. fi. ⁊ ff. nau. cau. sta. l. idē. in princ. Scd̄o vbi datur in subsidium legis aquilie: vt. s. ad legē aquiliam. §. fi. Tertio vt detur vbicūqꝫ prescriptis verbis actio daꝛ: ⁊ tunc eadē est φ actio prescriptis verbis: vt. ff. de prescri. verb. l. j. in fi. Itē quarto dicitur in factū que est ex varijs figuris causarū: vt. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. qd̄ quartum genus nō potest sub regula cōprehendi: sicut nec mora, vt. ff. de vsur. mora. in prin. Nūquid ergo est stricti iuris semp? R̄n. sic, cum nō inueniatur φ bone fidei sit. Sed quidā dicūt φ in tertio casu: vbi loco p̄scri. verbis datur: que cōpeteret ex permutatione: vel estimatione sit bone fidei: qd̄ est falsum: qꝛ in omni cōtractu vbi certū debeꝛ: hꝫ locū certi cōdictio. ff. si cer. pet. certi cōdictio. ⁊ tñ nemo dicit aliquā cōdictionē esse bone fidei. Itē qd de actiōe p̄scriptis verbis: q̄ pro p̄cario datur. Dicunt quidā φ bone fidei est: vt. ff. de preca. l. ij. §. hoc interdictū. Sed contradico: † qꝛ nō inuenitur φ sit bone fidei. vt. ff. de precarijs. l. ij. §. hoc interdictum.

Actio q̄ñ nascit̃ ex p̄mutatiōe.

† Qd̄ veruꝫ vbi ex facto meo nihil tibi adest. als̄ secus vt per Ia. hic ponēte etiā qualiter ex p̄mutatiōe plures ⁊ diuerse: ⁊ ad diuersa tendentes cōpetāt actiones.

† Glo. cōtra p̄allegat: deberet em̄ allegare. §. quod si facio vt des s̄m Ias.

† Istam cōmunit̃ approbāt doc. hic.

prescriptis verbis, que de [a] estimato proponitur, ⁊ [b] ea que ex [c] permutatione cōpetit: ⁊ hereditatis petitio [d]. Quamuis vsqꝫ adhuc [e] incertū erat, siue inter bone fidei iudicia connumeranda hereditatis petitio sit, siue nō: nostra tamē cōstitutio [f] aperte eam esse bone fidei deposuit.

¶ Actio rei vxorie que olim pro dote cōpetebat, est hodie trāsfusa i actionē ex stipulatu, cū oi suo iure, que actio est priuilegiata, respectu hypothece ⁊ potitatis, seu prelationis. h. d. Aretinus.

¶ Fuerat antea ⁊ rei vxorie [g] actio vna ex bone fidei iudicijs. Sꝫ cū pleniorē esse ex stipulatu [h] actionē inuenientes, oē ius, qd̄ res vxoria ante habebat, cū multis diuisionib⁹ in actionem ex stipulatu, que de dotibus exigēdis p̄ponit̃, transtulimus [i]. merito rei vxorie actiōe sublata, ex stipulatu, que p ea introducta est, naturā bone fidei iudicij tm̄ in exactiōe dotis meruit [k]: vt bone fidei sit: sed ⁊ tacitā [l] ei [m] dedimus hypothecam [n]. Preferri aūt alijs creditoribus [o] in hypothecis tūc censuimus: cuꝫ ipsa [p]

* Plurima fuissent examināda circa hāc gl. sed superāt vires additionis: ideo iuuenes stent cū dictis per gl. Accur. floren. Syl.

¶ Additio. Nisi tale pactū sit estimatio vel p̄mutatio, vt qꝛ ab vtraqꝫ parte sit species certa prestanda: qꝛ tūc talis actio prescriptis verbis est bone fidei. Iason.

d ¶ Hereditatis petitio. Que datur cōtra possidentē pro herede vel pro possessore. vt. ff. de pet. her. l. regulariter. ⁊ l. seq. ⁊ l. qui interrogat⁹.

e ¶ Usqꝫ adhuc. Id est vsqꝫ ad tēpora huius legis: vel nostre cōstitutionis. de qua statim memoriam facit.

f ¶ Cōstitutio. vt. C. de pe. here. l. fi. in fine.

* Fuerat. ¶ Casus ita potest figurari: querebaꝛ an actio ex stipulatu pro dote esset bone fidei vel stricti iuris: ⁊ videbaꝛ φ esse deberet stricti iuris, qꝛ actio ex stipulatu est stricti iuris: nec enumeraꝛ in. §. prece. cōtrariū decidiꝛ p Imp. ⁊ in tex. assignaꝛ ratio decisionis in illis verbis actio q̄ pro ea introducta est, que nihil aliud inferūt nisi φ ex quo hec actio subrogata fuit per Imp. in locū actionis rei vxorie que erat bōe fidei, merito ista actio ex stipulatu. que als̄ est stricti iuris debuit fieri bone fidei rōne subrogatiōis cuius natura est facere φ in subrogatū trāseant oēs qualitates primordiales eius in cuius locū subrogatur. Not. igitur φ olim dabanꝛ ad dotes exigēdas due actiones: altera que dicebatur rei vxorie: altera ex stipulatu q̄ñ stipulatio intercedebat. Item φ actio ex stipulatu propterea qꝛ subrogaꝛ in locū actionis rei vxorie effecta est quo ad dotē exigendā bone fidei. Itē φ actio dotis hꝫ priuilegiū tacite hypothece: qꝛ bona mariti sunt tacite obligata pro restitutione dotis: quod etiā intelligas esse ⁊ ecōuerso vt etiā maritus habeat tacitam hypothecā in bonis vxoris pro cōsecutione dotis. l. j. ij. C. de rei act. Iteꝫ φ mulier habet nō solum priuilegiū tacite hypothece sed prelationis vt. s. preferatur cūctis creditoribus antiquioribus mariti. Item quod priuilegium tacite hypothece est indultum actioni non mulieri. Syl.

g ¶ Fuerat. Rei vxorie act. Nomē erat actiōis. Uel dic qd̄ factū denotat: id est rē ipsam: vel qꝛ pro re vxoris cōpetebat soluto matrimonio.

h ¶ Ex stipulatu. que similiter pro dote datur.

i ¶ Trāstulim⁹. Ut. C. de rei vxorie act. l. j. in prin. ⁊ cōpetit hec actio ex stipulatu: siue marito vt ei dos deꝛ: siue vxori vel patri ei⁹ vt restituat.

Actio ex stipulatu pro dote cōpetit marito et vxori.

* Aduerte ne te decipiat hec gl. dum vult φ hec tacita actio ex stipulatu subaudita ab Imp. competat etiam patri: qꝛ si intelligas de illa actione ex stipulatu que est communis patri ⁊ filie gl. bene procedit: sed si intelligas de actione ex stipulatu que competeret patri particulariter gl. eēt falsa qꝛ quāuis oēs alij etiā extranei habeāt hāc actioneꝫ subauditā: tñ pater non habet specialiter hanc actionē nisi sibi eā specialiter stipulādo quesierit: tex. est in. l. auia ⁊ ibi gl. no. C. de iure do. ⁊ ratio vera est qꝛ cum patri prouiderit. l. de actione ex stipulatu presumpta cōi patri ⁊ filie: non expediebat vlterius eidem prouidere qd̄ non est in matre auia vel extraneo: quod no. Syl.

¶ Et siue vtiliter fuerit interposita stipulatio siue non (i) tamen semper creditur tacite ⁊ vtiliter interuenire. vt. C. de rei vxo. act. §. j.

* Declara tu φ si stipulatio interuenit vere tūc etiā vere agitur ex stipulatu: si dubitaꝛ an interuenerit tūc daꝛ presumpta actio ex stipulatu: intelligas p̄sumpta p̄sumptiōe iuris ⁊ de iure: si vō certū sit eā nō interuenisse actio ex stipulatu ficta daꝛ qꝛ. l. fingit interuenisse. Syl.

¶ Nam ⁊ alias intelligitur stipulatio tacita vbi non est. vt. ff. de adopt. his verbis. ⁊ ff. si cui plus q̄ per. l. fal. l. nisi. §. item sciendum.

* Alios casus in quibus fingitur a iure stipulatio ponit glos. in ver. subsecuta. in. d. l. vni. in pri. Bar. in. l. j. in p̄n. in. j. opp. ff. de ver. obli. Syl.

¶ Additio. (i) Nota φ non tantum vxori ad repetendam dotem presumitur stipulatio vt hic: sed etiam ex parte viri ad consequendam dotē ⁊ ex vtraqꝫ parte inest tacite hypotheca: vt est text. in. l. prima. §. j. C. de rei vxo. actio. ibi stipulationem: ⁊ hypothecam ⁊c. Ange.

k ¶ Meruit. Scilicet actio ex stipulatu. vt hic. ⁊ C. de rei vxo. acti. §. sꝫ ⁊ si non ignoramus. alias enim stricti iuris est cum non inueniatur φ sit bone fidei. vt. s. eo. §. actionum.

l ¶ Tacitam. Scilicet actionem hypothecariam.

m ¶ Ei. Id est actioni ex stipulatu vel mulieri.

¶ Additio. Quod verum intellige quātum ad priuilegium tacite hypothee: secus quo ad priuilegium prelationis: qꝛ cōpetit mulieri: ⁊ est effectus: quia tunc est personale: ⁊ non transit ad alium nisi ad filiū: vt hic in glo. fi. secus si in primo casu: vt hic per doctores.

n ¶ Hypothecam. s. ex vtraqꝫ parte siue ex parte mulieris ad repetendam dotem siue ex parte viri ad petēdam eam. Semper enim sunt ibi tacite hypothece. vt. C. de rei vxo. actio. §. primo.

o ¶ Creditoribus. Sed nunquid omnibus indistincte? R̄n. s̄m. M. sic siue primi habeant pignus expressum siue non. Sed hec opinio nō valet: qꝛ. l. distinguit. vt. C. de iur. do. l. vbi. Item fiscus ⁊ mulier pari passu ambulant. vt. C. de pri. fis. l. quāuis. ⁊ fiscus non prefertur habentibus expressam. vt. ff. qui po. in pig. hab. si pignus: ergo nec mulier. Secunda est opi. vt distinguatur inter pignus. s. traditum ⁊ hypothecam. s. non traditam vt primo casu non preferatur mulier secundo sic: vt arg. ff. qui. cau. ta. pign. contra. l. penul. Sed ⁊ hāc reprobo per id quod est. s. e. §. inter pignus. Tertia est opi. s̄m B. ⁊ Ioā. ⁊ Azo. vt habentibus tacitam hypothecam preferatur: non autem habentibus expressam: lex enim suum priuilegium quod dederat eis primis eis adimere presumitur propter mulierem: non autem in priuilegium quod quis sibi adinuenisset ⁊ hoc caute probatur per verba. l. C. qui po. in pig. ba. l. fi. ibi licet anterioris temporis priuilegio sint vallati ⁊c.

Dotē petēs mulier an preferatur oībus creditoribus.

* Hec vlti. opi. communis est vt dicunt doct. hic ⁊ in. l. assiduis. C. qui po. in pig. ba. ⁊ Bal. nouell. in trac. dotium. in prin. x. par. vbi dicit φ hec tertia opi. est communis quāuis alie etiā sustineri possint. Syl.

p ¶ Cum ipsa. vis facienda est in eo qd̄ dicit ipsa. Nam alius nō admititur ad tale priuilegiū agens pro dote etiam heres mulieris. vt. C. de priui. do. l. j. nisi sit de suis heredibus. i. de filijs ⁊ alijs descendentibus mulieris: vt. C. qui po. in pign. ba. l. fi. in fi. Sed nūquid procuratori mulieris datur hoc priuilegium? R̄n. sic. vt. ff. sol. ma. alia. ⁊ ff. de procu. l. si minor. §. quoniā. † Item qd̄ hic dicit de dote sua: ideo dicit: qꝛ aliud est in donatione propter nuptias: nā in ea non habet hoc priuilegiū. vt. C. qui po. in pi. ba. l. fi. in fi. Sꝫ q̄ñ mulier potest experiri de dote? R̄n. sol. ma. nō prius nisi maritus ad inopiā vergat. vt. C. de iu. do. l. vbi. ⁊ ff. so. ma. l. si constante in prin. ⁊ hoc siue ipsa dederit dotem siue alius extraneus: qui tñ nō fuit pactus de ea sibi reddenda: † quo casu sibi non mulieri

† Hoc ē verū in procuratore simplici si vero sit procurator i rē suā dissigue vt per Ia. hic.

† Sꝫ p̄stātiōis hꝫ tñ priuilegiū tacite hypothece vt p Iaf. hic in secūdo no.

mulieri daretur. vt. C. de rei vxo. act. §. accedit. Si aūt pater mulieris dederit dotē patri actio ⁊ filie simul dabitur: imo aliqātulum habet plus pater qui agit: ⁊ filia semper creditur consentire nisi habeat iustā causam cōtradicēdi: ⁊ cōtradicat: vt. ff. sol. ma. l. ij. §. fin. ⁊ l. nō solum. ⁊ hanc dotē integrā debet seruare pater pro filia.

* Intellige in dote data non in simpliciter p̄missa s̄m Ang. hic. de q̄ vide glo. in auf. q̄uis. in gl. j. verf. diminuere. C. de rei vxo. acti. Syl.

¶ Nisi clade. i. tēpestate vel vi suum fuerit patrimoniuꝫ diminutū: vt in auf. de equali. do. §. quia vero oia. coll. vij. Sed nū qd patri hoc priuilegiū dabitur? Uidetur φ nō. qꝛ sua actione agit. vt. ff. sol. ma. l. ij. §. volūtate. Ecōtra quod sic videꝛ: quia per hoc filie prouidetur. cū pater hāc reseruare cogiꝛ filie: vt dictū est. ⁊ hoc verū puto † vt hic dicitur. Cuius prouidentia ⁊c.

† Hoc verū intellige q̄ñ filia eēt viua tpe quo pater agit: als̄ sec⁹ vt hic p doct.

a ¶ Solius. Scilicet mulieris.

mulier de dote sua experiatur, cuius soli⁹ [a] prouidētia induxim⁹ [b].

¶ Hodie compensatio opposita ab homine, perimit omnes actiones vsqꝫ ad concurrētes q̄titates ipso iure: siue sit actio bone fidei, siue sit stricti iuris, excepta actiōe depositi, que per compensationeꝫ non tollitur. Ange. are.

¶ In bōe fidei iudicijs libera potestas permitti videtur iudici ex bono ⁊ equo estimandi quantum actori restitui [c] debeat. In quo [d], ⁊ illud continetur, vt si quid inuicē prestare [e] actorem oporteat: eo cōpensato [f], in reliquum, is cum quo actū est, debeat condēnari. ¶ Sed ⁊ in stricti iuris iudicijs, ex rescripto diui Marci opposita doli mali [g] exceptione, cōpensatio inducebatur. Sed nostra cōstitutio [h] easdem compensationes, que iure aperto [i] nitunt̃, latius introduxit: vt actiones [k] ipso iure [l] minuāt [m], siue in rem, siue in personam, siue alias [n] quascunqꝫ. ¶ Excepta sola depositi [o] actione, cui aliquid compensationis nomine opponi satis impium esse credimus: ne sub pretextu cōpēsationis depositarū rerū quis exactione defraudet̃ [p].

¶ Actiones arbitrarie ideo dicte sunt: quia mere in arbitrio iudicis sunt: ⁊ sunt tam reales, q̄ personales. Aretinus.

¶ Preterea quasdam actiones

b ¶ Hec induximus. s. vt alijs preferatur.

¶ In bone. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo ponit qualiter compensatio fit in bon. iudi. Secūdo qualiter olim ⁊ hodie fit in stricti iuris. Tertio facit quādam exceptionem. Secūda ibi. (Sed ⁊ in stricti iuris.) Tertia ibi. (Excepta.)

* In bone aūt fidei iudicijs ⁊c. ¶ Casus nō esset figurādus qꝛ Imp. ponit vnā ex differētijs que sunt inter actiōes bone fidei ⁊ stricti iuris ⁊ dicit qd̄ in actionib⁹ bone fidei iudex habet liberā potestatē ex equo ⁊ bono arbitrandi qd̄ sibi videtur restituendū aut dandū per reū actori etiam facta compensatione ipso iure qd̄ nō erat in actionib⁹ stricti iuris in quibus nō habebat locū cōpēsatio nisi opposita prius per reum exceptione doli q̄uis ipse noua cōstitutione quo ad hoc exequauerit actiones stricti iuris ⁊ bone fidei vt. s. in vtrisqꝫ ipso iure fiat compēsatio in quātitatibus liquidis excepta actione depositi in qua cōpēsatio nō habet locū. Ratio enim prime dispositiōis erat natura actionis bo. fidei que non patiꝛ nisi equū ⁊ bonū: ⁊ qd̄ fiat ab actore exactio vt postea fiat solutio. Ratio vero correctiōis Iusti. fuit similiter equū ⁊ bonū qꝛ oīno fiebat cōpensatio in actionibus stricti iuris sed opposita exceptione doli vt quo circuitus euitareꝛ placuit Impe. ex equo et bono statuere vt in q̄titatib⁹ liquidis fieret ipso iure cōpēsatio quasi breui manu facta esset ab actore solutio reo pecunie cōpensande ⁊ a reo actori. Ratio aūt quare in actione depositi nō admiserit cōpensatione imperator declaraꝛ per gl. vbi videbim⁹. No. ergo primo differētiam antiquā que erat inter actiōes bone fidei ⁊ stricti iuris. Item qd̄ hodie est correcta hec differētia. Itē φ illa verba iure aperto importāt. i. vbi sumus in q̄titatibus liquidis. itē qd̄ in qbuscūqꝫ actionibus etiā in officio iudicis imo in persecutione fideicōmissi daꝛ cōpensatio. Item φ in actione depositi non datur. item qd̄ illa verba libera potestas, restringunꝛ ad ea q̄ ex bono ⁊ equo p̄cedūt. itē φ illud verbū iudicijs importat. i. actionibus. Syl.

c ¶ Restitui. Large accipe: siue pro dādo siue p restituēdo vt. s. de ver. sig. l. verbū reddēdi. ⁊ hoc intelligas siue in vsuris ex mora. vt. ff. de vsu. mora. §. in bōe fidei. siue iteresse agētis: vt. s. de obli. ex cōsensu. j. fi.

d ¶ In quo. s. officio iudicis.

e ¶ Prestare. scilicet reo.

f ¶ Eo cōpensato. s. opposita exceptione cōpensationis tantum.

g ¶ Doli mali exceptiōe. que exceptio iō dabaꝛ: qꝛ dolo facit qui petit qd̄ restituturus est. vt. C. de excep. do. l. dolo.

* Adde φ ratio cōpensationis est qꝛ melius est nō soluere q̄ solutū repetere quā ponit tex. in. l. iij. ff. de cōpensa. Syl.

¶ Et ita not. q̄tū ad effectū nulla est differētia: sꝫ q̄tū ad verba † vel rigorem iuris.

† Ista glo. male loquitur s̄m Ia. cū leges nō verbis: sed reb⁹ imponantur. l. ij. C. cōia de leg.

h ¶ Constitutio. vt. C. de cōpensa. l. fi.

i ¶ Iure aperto. i. vbi q̄titas hincinde debeꝛ. Nam speciei ad specieꝫ: vel speciei ad q̄titatē: vel q̄titatis ad q̄titatem: si est q̄titas vt species nō fit cōpēsatio: qꝛ nō ptꝫ iure aperto: vt. ff. de pig. act. si cōuenerit. j. rñ so. ⁊ ff. de cōdi. inde. si non sortē. §. si centū. ⁊ de impē. in re. do. fac. l. quod dicitur. ⁊ l. fi. ⁊ ff. de pecu. l. si creditor. §. j.

* Or materia ē satis lata ⁊ necessariū est eāvidere apud doc. h̄ iō has regulas gn̄ales tene: limitationes vero ⁊ extēsiōes vide p doc. h̄. Syl. Sꝫ nōne stati hic sufficit φ actiōi in rē pōt obijci cōpēsatio: ergo vr fieri de specie ad q̄titatē? Sꝫ dic φ sit rei vēdicatiōi q̄ñ re nō restituta iuratur in litē vel in verā estimationē: vt. ff. de rei ven. qui restituere.

* Cum hac gl. transeunt doc. hic. sed vi. glo clarius respondentem. in l. fi. in gl. j. C. de compen. Syl.

¶ Itē qd si hincinde debitū est in gn̄e: vt debeo tibi bouem: ⁊ tu mihi bouem? R̄n. fit cōpensatio. vt. ff. si pars he. pe. l. j. §. itē si cū me. ⁊ ff. de here. insti. qui non militabat. j. rñ. ⁊ ff. de leg. ij. vnū ex familia. §. sed si vno.

* Hec opin. cōis est q̄ñ genera hincinde debita sunt simpliciter: qꝛ debeꝛ paris estimatiōis. Syl.

¶ Item qd si ab vna parte debitū est cōfessatum ab altera negatū? rñ. non patet aperto iure: vnde nō fit cōpēsatio. vt. C. de cōpen. l. fi. §. pe.

¶ Additio. Nisi tale debitū nō cōfessatū posset de p̄ximo liquidari. d. l. fi. C. de cōpen. q̄ñ autem appositio cōpensationis requirat altiorē indaginē: ⁊ quātū tp̄s deꝛ ad p̄bandū. vide h̄ per doc.

k ¶ Ut actiones. Accusatiui casus. Est enim sensus vt cōpensationes minuant actiones.

l ¶ Ipso iure. Adeo vt dixerūt quidā nō est necesse voce hoīs opponi cōpensationē. vt hic. Sed certe imo est necessariū vt apponaꝛ: qd̄ probo tribus rationibus. Nā fideiussor conuētus eligit: vt vel qd̄ sibi vel qd̄ reo debeꝛ cōpenset que electio sibi nō dareꝛ si ius cōpensaret. vt. ff. de cōpen. si quid. (i) Itē ⁊ reus conuentus eligit in quam causam compensat si debeat ex pluribus causis. vt. ff. de compen. l. φ labeo. Item lex dicit eum male agere cui obijci potest cōpensatio. vt. ff. de cōpen. l. verum, sed qui male agit habet actionem: sed eliditur exceptiōe. vt. ff. q̄ñ di. vsufru. le. ce. l. j. in fi. Sed s̄m hanc opi. quid adijcitur in actiōe stricti iuris ad id qd̄ erat olim? R̄n. qꝛ doli mali tm̄ obijciebatur exceptio: per quam non extinguebātur actiones ipso iure: sed nunc etiam compensationis exceptio opponitur per quam ipso iure hincinde actio extinguitur. vt hic. ⁊ j. eo. §. pe. ⁊ nihilominus doli cum generalis sit. vt. ff. de exceptio. do. l. ij. generaliter.

Cōpensatio non fit ipso iure: sed dꝫ opponi.

* Gl. hec communiter approbatur vt per Ias. hic. Syl.

¶ Additio. (i) No. illū casum: ⁊ gl. ibi not. adducit plures alios casus in qbus qs cōpēsat: nō tñ debitū sibi sed debitū alteri. dic vt ibi. Ang.

m ¶ Minuant. scilicet compensationes.

n ¶ Alias. actiones: vt. s. mixtas que sunt. iiij. vt. s. eo. §. quedā actiōes. Itē persecutio fideicōmissoꝝ. Item officiū iudicis: ⁊ similia: que actiones sunt largissime accepto vocabulo. vt. ff. de actio. ⁊ ob. l. actionis verbo. Unde ⁊ petitiones cautionum occasione damni infecti compensantur. vt. ff. de dam. infec. l. j. ⁊ l. qui bona. §. siquis qꝛ. Accursius.

¶ Additio. Hoc verū intellige de debito officio iudicis in quo nullū obstaculū est in medio: alias secus. vt per Bar. in [illegible] de cōdi. indebi.

o ¶ Depositi. qd̄ tu intelligas q̄ñ pecunia nō signata est deposita: quo casu etiā aliā similem reddere potest. vt. ff. depo. l. lucius. ⁊ l. diē sponsalior. §. j. Si aūt esset depositio facta in spē vel in pecunia vt in specie qd̄ esse pōt. vt. ff. de leg. j. plane. §. sed hoc ita. tunc etiā alia ratione nō obijcietur compensatio: qꝛ in specie non fit compensatio. Item qd̄ hic dicit in actione depositi: idem dicunt quidam in actione cōmodati: vt. C. cō mo. l. sub pretextu. Sed certe imo est ibi rō: qꝛ in specie fieret. Nam sole species cōmodanꝛ: non quātitates nisi quātitas: vt species cōmodetur: vt. ff. cōmo. l. iij. §. fi. Item cessat alias compensatio: vt q̄ñ per violētiam mihi rem abstulisti. vt. C. de cōpensa. l. fi. in fi. (i) Item ⁊ fisco non opponiꝛ in quibusdam casibus: quos dic vt. ff. de iure fis. aufertur. §. q compensationem. ⁊ C. e. l. cōpēsationes. ⁊ l. in ea. Item in curatore qui fraudauit publicā annonam: vt. ff. de cōpensationi. l. ob negocium.

Cōpensatio in multis casibus cessat.

Spēs sole cōmodantur.

* Adde φ in. d. l. ob negocium est glo. que enumerat omnes casus in quibus compensatio cessat. Syl.

¶ Additio. (i) Istud de violentia intelligas. vt ibi no. gl. ⁊ doc. Ang.

p ¶ Defraudeꝛ. sed nōne hec ratio vbiqꝫ potest habere locū. R̄n. non ita: qꝛ si restitutio denegatur est dolus: vt. ff. māda. si procuratorē. §. dolo. Item depositarius de dolo tantum alias tenetur: vnde si hic magis grauetur non est mirum: vt ar. ff. de iureinran. eū qui. in prin.

Depositari⁹ de dolo tm̄ tenetur.

¶ Preterea quasdā. Casus non est figurandus nisi literaliter. Stat cū tm̄ in declarādo actiones arbitrarias q̄ ille proprie sunt circa quas ratione cōtumacie rei cōueti q̄ñ. s. nō paret iudici vel sentētie iudex aliqd arbitraꝛ. vel rōne loci puta si debitor conuentus soluere debebat venetijs ⁊ soluit florentie: nā iudex arbitraꝛ quāti creditoris intersit solutū non esse venetijs. vel rōne iuramenti q̄ñ. s. est locus iuramento in litē ⁊ creditor iurat: nam iudex taxat ⁊ moderaꝛ eius iuramentum: vel q̄ñ sumus in noxalibus in quibus arbitrium iudicis est interrogando an malit seruū dare vel dānū reficere: ⁊ facta electione de dando seruū si

Universidad de Deusto Biblioteca

postea non det oritur arbitrium in cogendo ad dandum:vel ratiōe pene puta in actione de dolo ꝛ qd me.cā.nisi enim id restituat qd metu solatum est arbitrat iudex circa penā quadrupli.No.igit ex principio ꝛ fi.huius.§.ꝙ in actionibus arbitrarijs lꝫ iudici ex bono ꝛ equo estimare interesse.itē ꝙ actiōes arbitrarie in rē sunt ꝛ in personam. Syl.

Diuisio. ¶ Preterea.¶ Diuiditur in tres partes. Primo quare dicantur arbitrarie. Secūdo que sint iste arbitrarie. Tertio quid iudex in disposit. Secūda ibi.(Sed iste.) Tertia ibi.(In his em.) Angelus are.

arbitrarias a.i.ex arbitrio b iudicis pendētes appellamus:in quibus nisi arbitrio iudicis is cū quo agitur,actori satisfaciat: veluti rē restituat c,vel exhibeat d, vel soluat e,vel ex noxali f causa seruum dedat g,cōdemnari h debeat. ¶ Sꝫ iste i actiones tam in rem k,ꝙ in personam inueniuntur. In rem: veluti publiciana l,seruiana m de reb⁹ coloni:quasi seruiana,ꝗ etiā hypothecaria vocatur. In personā veluti qb⁹ de eo agit,qd vi aut met⁹ n cā,aut dolo o malo factū ē.

Item cū id p,qd certo loco promissum q est,petitur. Ad exhibendum quoqꝫ actio ex arbitrio iudicis pēdet. ¶ In his enim actiōib⁹ r,ꝛ ceteris similibus s pmittit iudici ex bono ꝛ equo ꝺꝫ cuiusqꝫ rei,de qua actū est,naturā t estimare:quēadmodū actori satisfieri v oporteat. ¶ Iudex dꝫ ferre sententiā certā, etiā sup libello incerto: si incertitudo est in potestate iudicis. Areti. ¶ Curare † autem debet iudex,vt omnino quantum ‡ possibile x ei sit,certe pecunie y vel z rei senten-

Actiones arbitrarie sūt stricti iuris. a ¶ Actiones arbitrarias.Sed nūqd sunt bone fidei vel stricti iuris? Rñ.quidam qd bone fidei sunt:q in iudicis arbitrio sunt:vt.j.proxi.§.in fi.ꝛ.s.eo.§.in bone fidei iudicijs. Sꝫ hic non valet: q officiū iudicis qd in bone fidei iudicijs venit est iure actionis:sed hoc qd est in arbitrio merū est ꝛ in iudice tm est:vt.ff.de eo qd cer.lo.l.in bone fidei.Alij dicūt ꝙ nec sunt bone fidei: nec stricti iuris.imo est tertia species ad illam diuisionē que est.s.e.§. actionū.ꝛ facit pro eis.ff.de in litē iurā.l.in actionibus.§.plane.ꝛ.ff.de vsur.l.in fideicōmissi.§.in his.hanc etiā reprobat q dicta diuisio est perfecta ꝛ immediata.Alij dicūt qd verius est ꝙ sint stricti iuris:cū bone fidei non inueniantur:vt.s.eo.§.actionum.

¶ Additio Hec vltima vera est,ꝛ eam sequunt cōiter scribentes hic.

b ¶ Ex arbitrio.bene dicit ex arbitrio nec enim obligatus est rem restituere:vel simile qd facere:qd prompte dices esse verū in actione in rē. In personalibus aūt ꝛ arbitrarijs que hic enumerātur dices ꝙ lꝫ exhibitio vel restitutio sit in obligatione,pena tū.i.interesse vel quāti in litem iuratū est:non nisi per officium iudicis prestatur:ꝛ ideo arbitrarie dicuntur.

✱ Doc.hic dicunt ꝙ ista glo.est valde notāda q melius declarat intellectū huius.§.ꝙ aliqua alia glo. Syl.

c ¶ Rem restituat.vt in rei vēdicatione que est arbitraria:cum primo rem restituēdo liberetur:alias iudicis arbitrio in litē iuratur:vt.ff.de in litē iuran.in actionibus.ꝛ.ff.de rei ven.l.qui restituere(j)vel hypothecaria:vt.j.proxi.§.vbi hec oia exempla diligētius dicūtur.

¶ Additio.(i) Aduertas ꝙ Bar.in.l.actionibus.ff.de in li.iur.inuer si.tertio:habet locū in ꝛc.dat vnā regulam ꝙ ois actio in qua res non restituit ꝺm preceptū iudicis dicit arbitraria:vt iudex habeat potestatem deferēdi iuramentū in litē ꝛ ꝺm illud cōdemnādi siue sit actio bōe fi.siue stricti iuris:personalis siue in rē siue quecūqꝫ actio sit: ꝛ allegat d.l.qui restituere.qd credo verū ꝑpter idētitatē rationis:q in oibus casibus cōtenitur maiestas pretoria.ꝺm Ang.

✱ Adde tū ꝙ Pau.de ca.in.d.l.in actionibus limitat hāc regulā generalē de qua per Bar.ibi qñ quis esset obligat⁹ ad dādū ꝛ iudex hoc ei preciperet ꝛ nō dederit,nā tūc nō defertur iuramentū in litē: quam doc.passim seq.hic doc. Syl.

d ¶ Vel exhibeat.cū ad exhibendū agitur.
e ¶ Vel soluat.s.cum certo loco soluendum est.Accur.
f ¶ Vel noxali.cum noxaliter agitur.
g ¶ Dedat.i.det.Accursius.
h ¶ Condēnari.diuersis modis fiet cōdemnatio:sicut diuerse sunt iste arbitrarie:vt dicemus.j.proxi.§.in fi.
i ¶ Sed iste actiones.s.arbitrarie.
k ¶ In rem.Separatim intellige.Namqꝫ vna ꝛ eadem actio nō potest in rem ꝛ in personam esse:nisi in quatuor casibus mixtis:vt.s.eod.§.quedam actiones.
l ¶ Publiciana.de qua habes.s.eo.§.alie.
m ¶ Seruiana.de his duabus habes.s.e.§.seruiana.
n ¶ Metus cā.Licet sit in personam:vt hic:tū in rem est scripta:vt.ff. qd me.cau.l.metum.§.cum autem.ꝛ de hac dic.vt.s.e.§.itē actio.
o ¶ Dolo malo.Actio de dolo est arbitraria:vt hic qd ideo q liberat dolosus verū interesse prestādo si restituere nō possit:als iudicis officio iuratur in litē:vt.ff.de do.l.arbitrio.in prin.
p ¶ Item cum id.s.pecunia.
q ¶ Promissum est.Idē etiam si legatum sit relictū certo loco dandū: ꝛ idem si mutuū sit datum certo loco reddendū.Nam in his tribus casibus locum habet certi condictio arbitraria:vel ex testamento arbitraria:scꝫ in promissione,ꝛ legato,ꝛ mutuo,ꝛ alias non:vt.ff.de eo qd certo loco.l.ij.§ hic antem.ꝛ.l.si heres.ꝛ.l.aut si.† Et qd hic dicitur petitur.s.alibi qꝫ ibi fuerat promissum dari,ꝛ venit in ea vtilitas tā agentis ꝙ rei vt.j.eo.§.loco.
r ¶ Actionibus.s.personalibus ꝛ arbitrarijs.
s ¶ Similib⁹.s.in rē.Et sunt decē de quibus dixerat.s. vel dic ꝙ ꝛ alie

† Bar.ꝛ cōmunit doc. in.d.l.si heres.reprobāt istā gl.ꝛ dicunt qd oīs actō stricti iur.propter adiectiōnē loci potest eē arbitraria:vt refert h Ias.

sunt arbitrarie que hic non numerant:vt ecce actio in factū que datur cōtra nautam:cauponē:stabulariū:vt.ff.nau.caupo.stab.l.j.in prin.Sꝫ quidā dicūt eā non esse arbitrariā:q ibi non ferunt sentētie due. Itē est actio i factū q dat cōtra publicanū.vt.ff.de pub.l.j.i pn. ‡ Itē actio fi.reg.ff.fi.reg.l.ij.in fi.ꝛ.l.iij.Item actio redhibitoria:vt.ff.de edil.edi. redhibitoria. Itē actio ex stipulatu q pro dote repetenda dat:vt.ff.sol.ma.l.si filiusfamilias.§.maritū. Sed certe isto casu nō ideo iurat in litem:q arbitraria sit sed q bone fidei est:vt.s.eo.§.fuerat.

✱ Et cum hac glo. trāseunt hic doc. Syl.

¶ Itē actio rerū amotarū est arbitraria.vt.ff.re.amo.cū dos.l fi.Acc. flo.

t ¶ Naturā.i. bonitatē.vt dicūt qdā. Vel melius ‡.i.ꝺm naturā actionis arbitrarie q intēdit. Nā triplex pōt mod⁹ cōdemnationis deprehēdi in arbitrarijs. Unus vt due sentētie ferātur. Prima de restituēda re ꝛ nisi restituat fiat cōdēnatio in penā vel interesse p delationē iurisiurādi in litem:vt patet in actiōe qd metus causa ꝛ in actione de dolo:ꝛ rei vēdicatione:ꝛ in actione ad exhibēdū:ꝛ similibus.Est ꝛ alius modus:vt vna ferat sentētia:ꝛ in ea statim interesse cōsiderat:vt qñ certo loco aliquid dādū est:ꝛ hoc est in ista sola. Terti⁹ modus est vt nō in quātitate cōdēnationis fiat arbitriū:sed in qualitate:vel in actione noxali in qua arbitrat iudex an liberet dando seruū pro noxa:qd est qñ dño ignorante vel prohibere non valente deliquit. als insolidū tenetur:vt.ff.de noxa.l.ij.in prin.ꝛ.l.in delictis.in princi.

v ¶ Satisfieri.Sed nōne hoc idē,in bone fidei iudicijs fit:Rñ.dic ꝙ triplex est officiū.Primū qd obtinet actionis vicē:per qd officiū petunt salaria aduocatorum ꝛ restitutiones maiorꝫ ꝛ minorum:vt.ff.de mino.l.qd si minor.§.fi.Aliud est ꝙ bone fidei actionibus inheret:quod iure actionis venit:vt.ff.de eo qd certo lo.l.in bone fidei.ꝛ vna cum actione perit: vt.C.de po.l. iiij. Tertiū est qd inheret actionibus stricti iuris quibusdā scilicet arbitrarijs.ꝛ hoc ex solo motu iudicis descendit: vt quasi liberū sit ei hoc facere: sed in actionibus bone fidei astringit ad hoc.† Item in actionibus bone fidei vna fertur sententia in his autem plerunqꝫ due:vt modo diligenter notauimus.

¶ Additio Tu dic ꝺm Ias.ꝙ in actione bone fidei officio iudicis eis deseruiēs prouenit ex natura ipsarū per quod statim ꝙ debitor est in mora potest condēnari ad vsuras vel interesse:sed in actione stricti iuris prouenit ex quodā accidenti extrinseco: puta q non prestatur res in qua fuit facta condemnatio:ꝛ sic iste actiones sunt arbitrarie.

✱ Curare debet ꝛc.Casum nō expedit figurare q tex.clar⁹ est: ꝛ cōtinet admonitionē iudicis vt certā proferat sniam: ꝙtū in eo est etiā si petitio esset incerta.Ratio aūt dubitandi poterat esse ꝙ snia q debet esse conformis libello ꝛ petitioni. l.vt fundus.ff.cō.di.vñ qñ petitio est incerta videbat ferenda etiā incerta snia cuius cōtrariū hic dicit ea rōne q qñ libellus est incertus puta q sit petitū factum vel interesse tūc si snia proferat certa illa snia nō est difformis petitioni sed cōformis q a pte declarat ꝛ exprimit illud qd virtualiter in petitiōe ꝯtinuebat:q qñ petitio esset absolute incerta:tūc nō ꝑcederet vt declarabit in glo. No.ex hoc tex.ꝙ iudex inquātū pōt debet sententiā certā ferre.Itē ꝙ dictio oīmodo est vniuersalis apta cōprehēdere oēm casum. Itē ꝙ qñ esset impossibile iudex pōt ferre icertā sniam arguēdo a ꝯrio sensu. Itē ꝙ aliqñ admittit incerta petitio.Itē ꝙ quāuis sit actū de incerta ꝙtitate ꝙ omnino iudex tenet certam sententiam ferre. Syl.

¶ Curare.¶ Diuiditur in tres partes.Primo mandat iudici deferēdo certam sententiam ibi.(Certe pecunie.)secundo limitat mandatū si illud est possibile ibi.(Quantum.)Tertio remouet vnum obiectum ibi.(Etiam si de incerta.)

x ¶ Possibile.Hoc ideo dicit:q incertū non pōt certā ferre sententiā. Quid enī si hōd in gñe promissus petit vel sub alternatiōe:puta stichū aut pāphilū:aut dānum emēdari vel seruum ꝑ noxa dari:† certe iudici nō est possibile ferre certā sniam:q natura actiōis non patit:vt.j.de offi.iudi.in prin.Idē dico in hereditatis petitione.Nā sicut sufficit in libello proponere vniuersaliter ita sententia. puta sic: pronuntio te heredē extitisse ex asse vel ex semisse:ꝛ ideo tibi hereditatē restituendā.

y ¶ Pecunie.s.cū pecunia patit:vt.ff.de petitiōe hrditatis.l.nō possūt.

z ¶ Vel rei.qñ alia res petit q i ꝙtitate ꝯsistat vl nō ꝛ h si certū est petitū.alias nō tꝫ snia:nisi aliq pte actor res certa scripta ueniat.vt.C.de sent.que sine certa quan.l.hec snia.si aūt est incertū aut certificari pōt: vt si peto interesse qd debet,corā iudice ꝑbari ꝛ deduci ad certitudinē: vt.C.de sent.que pro eo qd interest.l.vna.§.ij.ꝛ tūc locū habet hic.§.

✱ Hāc gl.seq.cōiter doc.post Bar.in.l.certi ꝯdi.ff.si cer.pe.i.l. stipulatiōes nō diuidunt.ff.de ver.obli.in.l.vni.C.de sen.g ꝑ eo qd inte. Syl.

Aut

‡ Sed glo. i.l.h edicto. in ꝟb.absoluēdus.ff.de publ.tenuit cōtrariū illamqꝫ ibi sequit Bart. post Dyn. hac reprobata gl.ꝺm Ias.

✱ Imo recti⁹ ꝺm qualitatē ac cōditiōes cuiusqꝫ rei q deducta est in iudiciꝫ. vt h aperte loquit lra.

† Cōc.c.lꝫ.i gl. sup ꝟ. possideatꝫ p⁹ pnc. ex de ꝑbat. ꝛ c.ineniꝫ.in glo.ij.post pnc. extra de spō.

‡ Hinc a contrario sensu ifert Io.Fa. ꝙ si nō sit possibile ferat icerta snia ex quo rursus notabis ꝙ ꝙtūcunqꝫ vba sint extēta atqꝫ effusa nō cōprehendāt tū casū ipossibilē etiā si sit iur.ipossibilitas.i. difficultas argu.l.nepos ꝑcu. ff.de verb. sig. q sunt no. Ias.

† Ioā. Fab. reprehēdit hāc gl.q in arbitrarijs iudex necessitat ignari officiꝫ sed non necessitat ad tale vl tale: vt h per eum.

† Illud extē plus de ꝺuo cōmunit reprobatqꝫ in cā noxali iudex dꝫ certā ferre sententiā puta ad emēdatiōnē dāni cū illis solū sit i obligatiōe: vt hic per doct.

¶ Aut non potest deduci in certitudinē:vt in hoie generaliter petito ꝛ similibus que modo diximus:ꝛ tunc nō habet locū iste.§.Accur.flo.

Snia ē in scriptis ferenda. a ¶ Sententiam ferat.Et in scriptis:vt.C.de sent.ex pi.reci.l.fi.nisi in quatuor casibus:vt in auth.de mā.prin.§.fit ibi.col.iij.ꝛ in auth.vt iudic. sine quo.suf.§.necessitate.colla.ij.ꝛ in auth.vt cle. apud propri.epi.conueni.§.j.col.vj.

b ¶ De incerta.Ut de interesse.

✱ Siquis agēs.Casum nō expedit figurare q hic recitat ius antiquū correctū hodie ꝑ Iustinianū vidēda tantū erit ratio correctionis.j.in ꝟ. sed hec quidē antea. No. primo ꝙ olim qui pl⁹ petebat cadebat a cā nec in integrū restituebatur nisi minor aut maior iusta subsistente cā. Itē ꝙ intentio hic sumit pro actione. Itē ꝙ plus petens siue sciēs siue crasse ignorans: incidit in penā:nec restituitur in integrum. Item ꝙ minori sua facilitate lapso succurritur per restitutionem. Adde ꝙ in dubio presumit sua facilitate lapsus.l.j.ff.de mino. Itē ꝙ in facto alieno probabilis ꝛ iusta est ignorantia. Item ꝙ scientia testamenti non infert scientiam codicillorum. Syl.

¶ Si quis agēs. ¶ Diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit id qd erat de iure antiquo qñ pl⁹ petebat. Scdo id qd ē de iure nouo. Scda ibi.(Sed hec quidē.) Itē prima subdiuidit in tres. Nā prio ponit regulā gñalē iuris antiqui:qliter puniat plus petēs. Scdo quot modis dicat pl⁹ petere. Tertio exempla vniuscuiusqꝫ. Secūda ibi.(Pl⁹ aūt.) Tertia ibi.(Veluti) an.

c ¶ In intētione sua. Id est in libello vbi erat intentio sua.

tiam a ferat: etiā si de incerta b quātitate apud eum actum est.

¶ Plus petens in iudicio loco, cā,re,vel tpe,olīꝫ cadebat a causa: nisi restitueret, legitima subsistēte cā:hodie vero plus petēs tpe, venit aliter punied⁹: q in eo inducie duplicantūr:ꝛ actor ad omne dānum litis tenet. Plus vero petēs alijs modis,in triplum sumptus, quem sustinuit reus, litis nomine punietur. Angelus aretinus. 619

¶ Siquis agens in intentione c sua plus d complexus fuerit, ꝙ ad eum pertineat,a causa cadebat,id est rem amittebat e: nec facile in integrum restituebatur a pretore: nisi minor erat.xxv. annis. Huic f enim sicut in alijs causis,causa cognita g succurrebat, si lapsus iuuentute h fuerat: ita ei: ꝛ in hac causa succurri solitū erat. Sane si tam magna causa iusti erroris interueniebat: vt etiā cōstantissimus i quisqꝫ labi posset, etiā maiori.xxv.annis succurrebatur: veluti siquis totum legatum petierit,post deinde prolati fuerint codicilli, quibus k aut pars legati adempta sit,aut quibusdam l alijs legata data sint que efficiebant: vt plus petijsse videretur petitor, quam dodrantem atque ideo lege falcidia legata m minuebantur n.

¶ Summatus est iste.§.supra: tamen specialiter hoc habet. Plus petitur quatuor modis,scilicet re, tēpore,loco,ꝛ causa, ꝛ primo tres primos modos exemplariter declarat.hoc dicit Ange. 620

d ¶ Plus.etiam tempore.Ut.ff.de lib.le.non solum.§.j.ꝛ.§.fi.nam plus quatuor modis dꝛ:vt.j.proxi.§.ꝛ in omnibus his locū habet.§.iste.
e ¶ Amittebat.Facit.j.de exce.§.temporales(j)ꝛ qd hic dicit in priusto, idem erat in fisco:vt.C.de iure fisc.l.iustus.libro.x.

✱ Adde ꝙ cū hac glo.s.ꝙ.d.l.iustus hodie sit correcta tenet gl.in.d. l.iustus.ꝛ Bar.ibi Nico.de neap.ꝛ Ias.hic quāuis contrarium tenuerint Io.fa.Io.de Pla.ꝛ Ange. Syl.

¶ Additio.(1) Aduertas ꝙ litera ibi dicit ꝙ inducie duplicātur ꝛ ꝙ postea non cogitur litem suscipere:nisi refectis sibi expensis:idem dicit tex.in.c.j.extra de plus peti.Ang.areti.

f ¶ Huic.minori.xxv.annis.
g ¶ Causa cognita.Bene dicit causa cognita. Nam omnes in integrū restitutiones causa cognita permittuntur:vt.ff.de in inte.rest.omnes.
h ¶ Iuuentute. Id est facilitate sua idem multo magis si dolo aduersarij:vt.ff.de mino.l.prima.
i ¶ Constantissimus.Quia errauit in facto in quo prudentissimi fallūtur:vt.ff.de iu.ꝛ fac.igno.l.ij.
k ¶ Quibus.Scilicet codicillis.
l ¶ Quibusdam alijs.Scilicet legatarijs.
m ¶ Legata.Scilicet ea que sibi in testamento:relicta sunt.
n ¶ Minuebāt.Nā tot erāt legata vt lex falcidia locū haberet.i.oportebat vt legata defalcarent ad hoc vt haberet heres falcidiā: q dodrantē excedebant:vnde heres debet detrahere falcidiā.vt.s.ad.l.fal.§.j.

✱ Plus aūt quatuor modis Casus nō est nisi lraliter figurād⁹.Imp. enī stat in declaratione simplici terminorꝫ.ꝛ ita aperte ꝛ clare declarat ꝛ per exēpla:tā dilucida vt nullus sit dubitationi locus.No.ergo ꝙ qui petendo creditum auget dꝛ plus petere ꝛ hoc ad sensum clarissi-

mum est. Item ꝙ petens debitum ante diem dicitur plus petere. Itē ꝙ qui pendente conditione petit dicit plus petere. Item ꝙ istud comparatiuum plus stat interdum abusiue:nam debitum cōditionale nō est debitum vnde non potest dici plus debito petere qui petit indebitum.ꝛ tū hic dꝛ plus petere. Item ꝙ qui summā sibi debitā in vno loco petit in alio dꝛ plus petere. Item qd iudici conceditur arbitriū estimandi ex bono ꝛ equo interesse partis. Itē qd pretia rerum variant ex varietate regionum. Syl.

¶ Plus autem quatuor modis petitur:re,tempore, loco,ꝛ causa. ¶ Re:veluti siquis ꝑ decē aureis, qui ei debebātur, viginti petierit: aut si is,cuius ex parte res est:totā eam,vel maiorem partem esse suā intēderit. Tēpore: velut siqs ante diē, vel ante conditionē petierit: qua enim ratione qui tardius soluit,quam soluere deberet; minus soluere intelligitur: eadem ratione p,qui premature petit,plus petere q videtur. Loco plus petitur: veluti cum quis id,quod certo loco sibi stipulatus est,alio loco petit sine r commemoratione illius loci,in quo sibi dari stipulatus est: verbi gratia;si is, qui ita stipulatus fuerit:ephesi dari spondes:romę pure intendat dari sibi oportere. ¶ Ideo autē plus petere intelligitur:quia vtilitatem, quā habere promissor, si ephesi solueret: adimit s ei pura intentione: propter quam cām alio loco petenti arbitraria t actio proponit v: in qua, scilicet rō habet vtilitatis que ꝑmissori x competitura fuisset,si illo loco solueret,quo se soluturū spopondit. Que vtilitas plerunqꝫ in mercibus maxime inuenit: veluti vino,oleo,frumēto,que per singulas regiones diuersa habēt pretia. Sed ꝛ pecunię numeratę non in oib⁹ regionibus sub eisdem vsuris fœnerātur. Siqs tū ephesi petat.i. eo loco petat,quo,vt sibi det,stipulatus est,pura y actione agit recte. Idqꝫ etiā pretor mōstrat,scꝫ,quia vtilitas soluēdi salua est ꝑmissori.

Pl⁹ petit q̃tuor modis. o ¶ Plus aūt quatuor. Ut omnibus his modis a causa videat cadere iure antiquo:vnde isti quatuor modi plus petendi patēt in hoc versu. Versus. Pl⁹ petitur cā tpe:reqꝫ: loco.
p ¶ Ratione. A simili per contrarium.
q ¶ Petere. Ut hic ꝛ supra de fideicommissa.§.non solum.
r ¶ Sine cōmemoratione. Id est sine vtilitate rei debite: vel interesse rei:nam est habenda ratio eius vtilitatis: si sua intersit in loco destinato poti⁹ cōueniri. ‡ Vel hic commemoratione:scilicet mentionem faciente de ipso loco. nā ipsum locum vbi erat facienda solutio in libello ponere debet.sic peto.x. vt mihi soluas hic vel vbi soluere promisisti: vt hic. ꝛ.ff.de eo qd certo lo:co.l.ij.§.si.post hec:nisi soluat poterit eum conuenire vbicunqꝫ voluerit: dummodo cōuentus habeat ibi forum:non alias:vt.ff.de iudi.l.heres absens. in fine.Sed Pla. dicit ꝙ scilicet vbicūqꝫ poterat eū conuenire potest etiam ibi vbi nō habet forū. ꝛ est pro eo.ff.de iud.l.cū qui.ꝛ.ff.de cōsti.si duo.§.sed ꝛ certo. Sed certe qd dictis legibus dicit: vt quolibet loco possit conueniri:verum est in idoneo vbi conuentus habeat forum:vt.ff.de mu.ꝛ hono.l.vt gradatim.§.primo.

‡ Adde qd Io.Fa. hic ait, quod si sit manifeste notū debitori vtili⁹ esse soluere in loco vbi ꝯuenit,quā in loco de quo cōuentū ē, nihilo seci⁹ debeat actor de loco cōuento mentionē facere qm petitor dꝫ semper formaꝫ obligatiōis narrare vt in ꝑxi.§. ad fin. Item q aliqñ expedit ꝙ dānosum est magis, soluere ꝺm Ang.

✱ Adde qd opinio gl.cōmunis est scilicet qd debitor qui in loco debito non soluit possit vbiqꝫ conueniri vbi tamen sortitur forum:reprobata opinione plac.qui voluit quod conueniretur etiam vbi forum nō sortiretur quam opinionem ego alias late defendi. Syl.

s ¶ Adimit. Id est adimere desiderat:non tamen adimere potest.
t ¶ Arbitraria. Id est vtilis certi condictio ex stipulatu vbi stipulatio intercessit:vt hic fuit:vel vtilis certi condictio:ex mutuo vbi mutuum erat datum certo loco reddendum.Vel vtilis actio ex testamento: vbi legatum est dandum certo loco: nec enim est proprium nomen actionis.vt.ff.de eo quod certo loco.l.secunda.§.hec autem actio.ꝛ.l.si heres.ꝛ lege.aut si mutua.

✱ Non tamen intelligas quod in his tantum casibus actio sit arbitraria:sed generaliter in quacunqꝫ actione stricti iuris que potest esse arbitraria propter locum. Syl.

v ¶ Proponitur. Id est tribuitur:vel datur:vt.ff.de eo quod certo loco.l.si ephesi.
x ¶ Promissori.Scilicet ꝛ actoris vtilitas attēditur ꝛ vtrinsqꝫ vtilitas simul attenditur:vt.ff.de eo quod certo loco da.opor.l.ij.j.responso.

¶ Additio.(1) Dic quod interesse rei si conueniatur in alio loco semper estimatur:sed non actoris:nisi reus fuisset in mora vel culpa:vt notat glo.Bart.ꝛ docto.in.d.l.ij.in principio.Accursius.

y ¶ Pura. Id est non habita mentione vel ratione loci vbi erat facienda solu.vt diximus.s.eod.§.Accursius florentinus.

✱ Hic aūt qui plus loco. Casus eadē rōne qua supra nō est figurād⁹. perseuerat enī Imp.in declaratione horꝫ terminorum. ꝛ descendit ad

declarationē huius verbi plus quatenus respicit causam: demōstrādo quomodo quis plus causa petere dicatur. ⁊ dicit hoc esse quādo actor agit contra reum debitorem alternatiue. s. huius vel huius rei. nam si vnam de promissis simpliciter tanquā sibi debitam petat dicitur plus petere causa: qꝛ cū electio sit debitoris licet vtraqꝫ sit in obligatione tñ vna quā. s. debitor elegerit est in solutione, ⁊ ideo quia videt̄ auferre agēs electionem reo petendo sibi certam rē assignari dr plus causa petere. qua ratione similiter dicitur plus causa petere q electionē debitori aufert nō solū in obligatiōe alternatiua sed in quacunqꝫ obligatiōe i qua electio sit debitoris. No. ꝙ plus causa petere dr qui in alternatiua promissione alteram eius partē simpliciter petit cuz electio sit debitoris. Item ꝙ idē est plus causa petere et aduersario electionē preripere. Item ꝙ obligatus in genere potest soluere quam speciez velit: qꝛ debitor generis habet ipse electionem. Item quod conclusio in libello debet esse cōformis qualitati obligationis: quia si est obligatio in genere petat̄ ⁊ ɔcludat̄ in gñe: si alternatiua, alternatiue: ⁊ sic de similibus. Itē ꝙ sepe ea que sunt viliora sunt cariora. Syl.

Summatus est iste. §. supra: tamē specialiter hic declarat per exēpla, qualiter plus petit̄ causa: vñ nota ꝙ in alternatiuis contractibus, in dubio est electio debitoris: concordat. l. plerunqꝫ. in fi. ff. de pecu. do. Areti.

Huic autem, qui loco plus petere intelligitur, primus est is, q[a] causa plus petit, vt ecce, siquis ita a te stipulet̄ hominē stichū, aut decem aureos dare spondes: deinde alterum petat: veluti hominem tātum, aut decē aureos tantū. Ideo autem plus petere intelligitur: qꝛ in eo genere stipulationis, promissoris est electio[b]: vtrum pecuniā, an hominē soluere malit. Qui igitur pecuniā tm̄, vel hominem tantum sibi dari oportere intendit, eripit[c] electionem aduersario: et eo modo suā quidem conditionē meliorem facit[d], aduersarij vero sui deteriorem. Qua de cā, talis in ea re prodita[e] est actio: vt quis intēdat hominē stichū, aut aureos decem sibi dari oportere: id est vt eodem modo peteret, quo stipulatus est. Prętera[f], si quis generaliter hominē stipulat⁹ sit, ⁊ specialiter stichum petat: aut generaliter vinum stipulatus sit, ⁊ specialiter cāpanum petat: aut generaliter purpuram stipulatus sit, deinde specialiter tyriam petat: plus petere intelligitur: qꝛ electionē aduersario tollit[g], cui stipulatiōis iure liberum fuit aliud soluere, q̄ʒ qd peteretur: quinetiam licet vilissimuz sit, quod quis petat, nihilominus plus petere intelligitur: qꝛ sepe accidit, vt promissori facili⁹ sit illud soluere, qd maioris[h] pretij est.

Summatus est in. §. Siquis agēs: tamen specialiter hoc habet. Hodie cōtra plus petentem tpe, duplicant̄ inducie: ⁊ fit cōdēnatio ad omne dānū litis: petēs vero plus alijs modis, in triplū sumpt⁹, quē sustinuit reus, litis nomine est condemnandus. Hoc dicit. Ange.

Sed hec quidem[i] antea in vsu fuerāt, posteavero lex zenoniana[k] ⁊ nostra[l] rem coarctauit. Et siquidem tempore plus fuerit petituz, quid statui oporteat, zenonis diuę memorię logt̄ ɔstitutio[m]. Sin aūt quātitate[n], vel alio mō[o] plus fuerit petitum: in omne, si quod forte dānum ex hac cā acciderit ei, contra quem plus petitum fuerit, cōmissa tripli condemnatione (sicut supra diximus[p]) puniatur[q].

Petēs min⁹ q̄ʒ ei debeat̄. pōt cōtra eodē iudice residuū petere. Are.

Si minus in intentiōe[r] sua cōplexus fuerit actor, q̄ʒ ad eum pertineat: veluti, si cuz ei decem aurei deberent̄, quinqꝫ sibi dari oportere intenderit: aut si cū totus fund⁹ ei⁹ esset, ptez dimidiā suā esse petierit, sine piculo agit. In reliquū vero nihilominus iudex aduersariū in eodem iudicio[s] ei cōdemnat ex

a Huic aūt. qui causa. Hanc causam electionem iam vocabit.
b Electio. Nisi cū iam vnum interijt tunc alterum quod superest prestabit: vt. ff. de eo qd certo lo. l. nō vtiqꝫ. ⁊ facit ad hūc. §. ff. de iure do. l. plerunqꝫ. in fine.
* Pro declaratiōe vide Bart. in. l. stichū aut pamphilum in prin. col. ij. ver. reassume ergo. ff. de solu. Syl.
c Eripit. Id est eripere vult.
d Facit. Id est facere vult.
e Prodita est. i. data. ⁊ est actio ex stipulatu: hoc modo. s. alternatiue proponenda: vt dicitur hic.
f Preterea. Hoc est aliud exemplum qualiter causa plus petatur.
g Tollit. Id est tollere vult.
h Maioris pretij est. Facit ad hoc. ff. lo. item querit̄. §. j. ⁊. ff. de condi. ⁊ demon. qd traditū est. ⁊. l. seq. ⁊. ff. de in diē addic. l. si vēditor. §. sed si neuter. ⁊. ff. de vsu ⁊ habitati. l. fi. † ⁊. ff. de vsufru. hactenus. §. fi. ⁊. l. sequē.
* Casum nō expedit figurare qꝛ tex. ponit tm̄ correctionē iuris antiq vt. s. plus tempore petētibus duplicant̄ inducie. plus re causa vel loco petētes puniant̄ pena tripli ⁊ hoc est qd notari debet ex hoc tex. Syl.
i Sed hec quidem. Scilicet que diximus vt plus petendo cadat a tota causa. vt. s. eo. §. siquis agens.
Additio. Et consuluit dominus Jason ad euadēdum istas penas ꝙ in libello semper adijciat̄ illa salutaris clausula: saluo iure supflui ⁊c.
k Lex zenoniana. scilicet greca: quam non habemus.
l Et nostra. Scilicet greca. quam non habemus.
m Cōstitutio. Sez greca. vt diximus: cuius sentētia est vt tps debeat duplicari cōuento: ⁊ oēs expēse sibi restitui. vt. j. de excep. §. hodie aūt.
n Quantitate. Et sic re.
o Alio modo. Id est loco: vel cā: vt. s. §. plus autem. Accursius.
p Diximus. Vt. s. eod. §. tripli. ⁊ ibi huius nostre constitutionis grece sententia recitatur. Sed si non solum petijt: sed etiam cautionem exegit post litem contestatam amittitur debitum etiam hodie. † vt. C. de plus pe. l. j. que est huic contraria. Si ante litem contesta. peniteret non punitur: † qꝛ non petit: sed petere vult. vt. ff. rem ra. ha. l. amplius non peti. vt in. d. l. C. de plus pe. l. prima.
q Puniatur. Scilicet condictione ex lege illa greca cuius effectū habuimus. s. eo. §. tripli. ⁊ in hoc. §. plus autem.

† Ista lex hī facit ad propositū: sed alie nihil faciunt.
† Sequunt̄ Bald. Fa. Plac. Ang. et Ja. ⁊ est gl. sin̄ in. c. j. extra de plus pet.
† Gl. in. c. inter dilectos sup x̄b. addendi. dicit

* Si minus. Casus clarus est aliquā tñ dubitationē faciebat in decisione tex. nostri indistincte volētis ꝙ eius terminatio procedat qꝛ qui sciēter minus petit videt̄ quasi reliquū remittere quo nō obstāte cōtrariū dr ea rōne qꝛ donatio non presumit̄ qñ alia capi. pōt cōiectura. l. cū de indebito. ff. de pba. nō em̄ debet impediri qui voluit tm̄ debiti partē exigere ne exigat reliquū: sed maior erat dubitatio quomō hoc posset in eodē iudicio ⁊ corā eodem iudice nō em̄ pōt videri in iudiciū venire qd post iudiciū acceptū venit ⁊ sic post litem contestatā. l. nō pōt videri. ff. de iudi. cuius contrariū dr in tex. nostro. sed tu intelligas tex. nostrum ante litem contestatā prout omnes declarāt in. l. edita. ff. de edē. No. ex hoc tex. ꝙ petēs minus debito potest ante litē contestatam reliquū petere in eodem iudicio. Item ꝙ petens minus debito nō fatet̄ reum debitorē duntaxat in summa petita. Itē ꝙ assertio libellātis h casu nō nocet ei. Syl.
r Si minus. Diuidit̄ in duas partes. Primo qñ minus petijt. Secūdo qñ aliud p alio per errorē petijt. Secūda ibi (Siquis aliud.) Aret.
r In intentione. s. in libello intentionis: ⁊ hoc per errorē: si enim sciēter donare psumit̄ fm quosdā. Sed cōtra puto ꝙ nunqꝫ donare presumit̄: nisi tūc qñ traditio fieret ab eo q donare psumit̄: vt. ff. de regu. iur. l. cuius per errorē: hic autē non erat datio: ʒ qdā abstinētia. Unde siue de reliquo sciat qui agit siue nō tēpore cepti iudicij locum habet. §. iste.
Additio. Ista gl. in se ⁊ relata ad tex. nostrū est vera: ⁊ fm Ja. vnica ⁊ singularis: non tamen est simplicite vera inquantum dicit nunqꝫ presumi donationem nisi interueniat traditio. prosequere vt per eum hic.
s In eodē iudicio. i. qñcunqꝫ ante sñiam reliquū petierit sine noua cōtestatione fm quosdā vt hic dr: ⁊ hoc ppter duas rōnes falsas. Una qꝛ pōt emēdare libellū qñcūqꝫ ante sententiā vt dicunt: ⁊ est pro eis. ff. de noxa. in delictis. §. si detracta. ⁊ sic intelligunt. C. de eden. edita. Altera ratio est: qꝛ fm eos etiā si non petat vel pbet hoc actor: tñ iudex si scit: dz fm suā cōscientiā cōdēnare reū: ⁊ est p eis ad hāc rōnē. ff. finiū regū. l. si irruptiōe. §. ad offm̄: ⁊ in hac sñia fuit dñs. M. Sʒ certe fm Jo. positum est falsum ⁊ due rōnes male. Nā non pōt qs immutare libellū.
* Aduerte ne glo. te decipiat que supra visa est verbo emendare modo inmutare quasi pro eodem quo ad terminos nostros supponant quod est falsum: qꝛ diuersam habēt significationem. l. edita. C. de edē. ibi emendari vel mutari. Syl.
Nisi vsqꝫ ad litem contestatā: nec etiā hodie post datum libellū: † qꝛ sic dicit aut. ꝙ nō habet necesse in primo libello persistere: vt in aut. de liti. §. omnē. col. viij. Itē qꝛ non videt̄ in iudiciū venisse qd post litis cōtestationē cōtingit: vt. ff. de iud. l. non potest. ⁊. ff. de excep. rei iudi. cū qrit̄. ⁊. l. egi. Nec obstat qd hic dr ⁊ qd dicit eodē iudicio. Nā dic. i. coram eodē iudice: ⁊ ab eodē actore ⁊ reo. Nam ⁊ propter hāc causam. s. ppter identitatē psonarū: etiā vbi prorsus aliud petit̄: tñ dr iudicium idē. vt. j. proximo. Item non obstat. ff. de noxa. in delictis. §. si detracta. qꝛ ibi ex eadē causa ⁊ eadē actione: ⁊ ad idē agebat̄: licet esset variatio in qdā beneficio: qd dñs hʒ per. l. vt possit p noxa dare. vt. j. de noxa. actio. §. summa. ⁊. ff. de re iudi. miles. §. j. Itē alia rō nō est bona: qꝛ non fm conscientiā: sed fm allegata dʒ iudex indicare ⁊ pnūciare. vt. ff. de offi. presi. illicitas. §. veritas. nisi habeat cōscientiā vt iudex. vt in. d. l. ff. fini. regun. si irruptione. §. ad officiū. ⁊ hoc in singularibus iudicijs. † Sed quid in vniuersalibus? Rñ. potest in eis adijci quandocūqꝫ ante sñiam. vt. ff. de peti. here. l. iiij. ⁊. l. si quo tpe: ⁊ sic intelligitur. C. de appella. l. fi. §. fi.

Consti-

ꝙ arg. hic. §. in libello sunt ponenda illa verba saluo iure addendi ⁊c.
Diuisio.
Donare nemo psumitur.
† Cōtrariū tenēt Fab. Pla. Ang. ⁊ Ja.
Judiciuz dicit̄ idem ppter psonaꝝ idētitatem.
Judex nō fm cōsciētiā: sed fm allega. dʒ iudicare.
† Nota fm Ja. qꝛ iudex qui est. s. le

a Constitutione. Scilicet greca: quam non habemus.
* Siquis aliud pro alio. Casus figuratio pendet a dictis. s. in pced. §. qui per multos simul legitur: ideo figura casum literaliter. Not. ꝙ petens per errorem aliud pro alio potest errorem suum ante litem contestatam corrigere ⁊ petere qd est sibi debitum vere. Syl.
b Intenderit. Scilicet sibi deberi.
c In eodem iudicio. i. apud eundem iudicem: ⁊ dr idē iudiciuz ppter idētitatē psonaꝝ: ⁊ iudicis: tñ vere aliud est. Sʒ nunquid noue dilatiōes dabunt̄? Rñ. si pōt esse instruct⁹ ex petitione pria: etiā ad secundā nō dabūtur: cū necessarie nō voluntarie sunt dāde dilationes: vt. C. de dila. l. j. Nā si primo egit actione vi bonoꝝ raptoꝝ: ⁊ postea mutet̄ ⁊ agat̄ actiōe furti satis potest esse reus instructus. Si aūt sunt diuerse petitiōes: vt in hoc §. dr: noue dilatiōes dande sunt: vt. C. de dila. l. j. Itē nūquid iterū de calūnia iurabitur? Rñ. sic: qꝛ pōt ⁊ in hac cā calūniari. vt. ff. de dā. infec. l. q bona fide. §. antepe. ⁊ pe.
d Corrigere. No. ꝙ permittit̄ alicui errorē suuz corrigere. Sed nunqd in veteribꝫ necesse psistere? Rñ. nō fm hāc. l. Sʒ hodie ɔtra. vt in aut. de li. §. oēm. col. viij. ⁊ ita intētabit veterē ⁊ nouā: nisi reo absoluto i veteri obijciat̄ exceptio rei iudicate in noua: vt qꝛ sit eadē cā agēdi ⁊ eedē psone ⁊ eadē res: lʒ alia sit actio. vt. ff. de iureiu. l. duob⁹. §. exceptio. ⁊. ff. de excep. re. iudi. l. si mater. §. eādē. ⁊. l. cū querit̄. Uel nisi actio priatita se hēat ad secundā vt electiōe tollat̄: qd in casibus cōtingit: vt. C. de fur. l. j. ⁊. C. si ser. exte. emi. se mā. l. j. ⁊. C. de codi. l. fi. ⁊. C. de pac. inter emp. ⁊ vē. l. cōmissorie. ⁊. ff. de tribu. l. qd in heredē. §. eligere. ⁊. ff. de le. ij. l. cū fili⁹. §. varijs.
e Intenderit: scilicet sibi deberi.
* Sunt preterea actiones. Casus figuratio clara est. dū. n. primo declarat esse extra alias actiones p quas quis solidū debitū cōsequit̄: alias non solidū ex quo sumus in diuisione non exigitur alia casus figuratio dum nō primo exemplificat in peculio vt. s. dñs vel pater aliqñ insolidū teneat̄ aliqñ non. rō clarissima est qꝛ pater vel dñs cōcedendo peculiū nō obligant̄ nisi quatenus est in eo: ita ꝙ nō possunt exigi aut cōueniri nisi in id qd tenent̄. l. quoties. §. si semel. ff. de pecu. No. ꝙ creditores peculiares serui aut filij nō exigunt nisi quatenus est in peculio deducto prius per patrem ⁊ dominum quod eis debetur. Syl.
Sunt preterea. Diuiditur in duas partes. In prima ponit vnuz dictū generale. videlicet ꝙ non omnis actio est persecutoria solidi. Secundo illud per plura exēpla probat. Secūda ibi. (Ut ecce.) Itē secunda subdiuidit̄. Nā primo ponit exemplū de peculio. Secūdo de dote. Tertio qñ agit̄ cōtra patrē: patronū: sociū vel donatarium. Quarto qñ agit̄ vel compensationē. Quinto qñ agit̄ cōtra illū qui bonis cessit. Secūda ibi (Itē si de dote.) Tertia ibi (Sed ⁊ siquis cū parente.) Quarta ibi (Compensationes.) Quinta ibi (cum eo quoqꝫ.) Legā tñ per particulas vt clarius vnaqueqꝫ materia comprehendatur. Areti.
f Sunt preterea quedam actiones. Innuit hic quandā diuisionem actionū. s. ꝙ alie sunt persecutorie insolidum: alie nō: ⁊ hanc prosequit̄ vsqꝫ in fine huius ti. ⁊ nō est ista diuisio de. xij. diuisionib⁹. Nam prima est ꝙ alie sunt in rem: alie in personam. vt. s. eo. §. oium. Secunda est ꝙ alie sunt ciuiles: alie pretorie. vt. s. eo. §. sed iste quidē actiones sunt. Tertia fuit †. s. eo. §. sequens. Quarta. s. e. §. oēs autē actiones. Quinta. s. e. §. actionū autē quedā sunt. Sexta est ꝙ alie sunt tēporales: alie perpetue. Septima ꝙ alie sunt transitorie ad heredes: alie non. vt. j. de perpe. ⁊ temp. acti. §. non omnes. Octaua est ꝙ alie sunt famose: alie non. vt. j. de pe. te. lit. §. pe. Nona ꝙ alie sunt directe: alie vtiles: vt. ff. si qua. pau. feci. di. l. pe. Decima ꝙ alie directe: alie contrarie. s. de oblig. que ex quasi contractu. §. j. ⁊ ij. Undecima ꝙ alie singulares: alie vniuersales: alie generales. vt. ff. pro socio. l. p socio. arbiter. Duodecima diuisio † est ꝙ alie sunt simplices alie duplices vt fami. her. communi di. fini. regun. ⁊ quedam interdicta: vt. j. de interdi. §. tertia diuisio. Est autem ⁊ hic extrauagans de qua hic dicitur.

gl. vt papa Imperator vl' princeps cui⁹ dictuz habet p lege: dʒ semp fm cōsciētiā suaz iudicare qualitercūqꝫ eā habeat siue ex actis siue non alr peccaret. Itē nota ꝙ executor tenet̄ exequi sñiaz etiam ɔtra ppriā conscientiā nisi in causa criminali ⁊ corporali: qꝛ tūc iudex non debet exequi contra suā ɔscientiam vt pulchre per eum.
† Gl. intrat h materiaz cumulationis de qua vide Bart. Bal. Sal. ⁊ Ja. in. l. edita. C. de edē. do. et Joā. Fa. ⁊ Ang. hic.
Actionuz diuisiones sunt. xij.
† Pōt sustineri qd tertia diuisio fuit in § preiudiciales ex isto modo diuisio. §. sequ. erit quarta. fas.
† Dic ꝙ in isto tit. non ponūtur nisi sex diuisiones. pma in. §. ij. scda in §. sʒ iste. iij. in. §. seq. iiij. in. §. oēs. v. in. §. actionū. vj. h. ia. ⁊ est de mēte aliorum.

ɔstitutiōe[a] diuę memorię zenōis.

Siquis per errorem aliud pro alio petierit libellum mutare poterit. h. d. Ange. areti.

Siquis aliud pro alio intēderit[b], nihil ei periclitari placet: sed in eodem iudicio[c] cognita veritate errorē suū corrigere[d] ei pmittit̄: veluti si is, qui hominem stichum petere deberet, Erotem petierit: aut, si quis ex testamento dari sibi oportere intenderit[e], quod ex stipulatu debetur.

Actiones omnes, aut sunt persecutorię solidi, aut inquātū qs facere pōt, vel inquātū habet̄: vt pbatur in exemplis sequentibus: et primo in actione de peculio. Are.

Sunt pterea qdā actiones[f], quibus non semper solidū qd nobis debet̄ persequimur, sed modo solidum persequimur: modo minus. Ut ecce si in peculiū filij seruive agamus: nam si nō minus in peculio sit, q̄ʒ persequimur: insolidum dñs, pater ve condēnat̄: si vero minus inueniat̄, eatenus cōdēnat iudex, quaten⁹ in peculio sit. Quēadmodum autē peculiū intelligi debeat: suo ordine proponemus[g].

In dotis restitutione condemnatur maritus inquantum facere potest. Aretinus.

Item si de dote in iudicio mulier agat, placet eatenus maritū[h] condemnari debere, quatenus facere possit: id est quatenus facultates[i] eius patiūtur. Itaqꝫ si dotis quantitati concurrant facultates eius, in solidum damnatur: si minus, in tantū, quātū facere potest. Propter retētionem quoqꝫ, dotis repetitio minuitur: nam ob impēsas[k] in res dotales factas, marito quasi retentio concessa est: qꝛ ipo iure necessarijs sumptib⁹ dos[l] minuitur, sicut ex latiorib⁹ Digestorum libris[m] cognoscere licet.

In his quatuor casibus reus condemnatur inquantum facere potest. Angelus.

Sed et[n] siquis cum parente suo, patronove agat: itē, si socius cum socio[o] iudicio societatis agat, non plus actor consequitur, quam aduersarius eius facere

g Proponemus. vt infra titu. j. §. non autem.
* Item si de dote. Casus in hoc versiculo non est nisi literaliter figurādus: cū iam dictū sit in superioribus que ad hūc casum pertinēt. rō em̄ dubitādi poterat esse obligatio qua qs tenebat̄ q̄ sicut erat potēs ad exigēdū solidū in ceteris multo magis videbat̄ habere debere hāc potestatē in dote ppter infinita puilegia dotiū. l. j. ff. solu. ma. cuius ɔtrium dr. visum em̄ est incōueniens vt ɔ euz qui fuit marit⁹ ⁊ socius diuine ⁊ humaue domus agatur ita ⁊ excutiatur vt ipse egeat. No. maritū conueniri inquātū facere pōt. Itē ꝙ facere posse importat quatenus facultates patiūt̄ deducto ne egeat. Itē ꝙ dictio. id est. est dictio expositiua. Syl.
h Item. Maritum vel eius hr̄des. s. filios cōes: secus in extraneis heredibus: vt. ff. sol. ma. l. etiā filios mulieris. ⁊ maritū. ⁊. l. sequenti.
i Facultates. vt tamē ipse maritus nō egeat † vt. ff. de re iud. inter eos. ⁊. ff. de reg. iur. l. in condemnatione personarū: ⁊ hoc nisi dolo fecerit maritus: quominus possit cautione exposita ab eodem de solido soluendo si ad meliorem fortunam peruenerit. vt. C. de rei vxo. act. §. cum autem. et ff. sol. ma. l. etiam filios. §. licet. ⁊. ff. pro socio. l. verum est. §. id quod.
Additio. Item nisi mulier ipsa esset pauper: ita vt ad ipsius victū tota dos esset necessaria. Item si res dotalis vel alia acquisita ex re dotali extaret: qꝛ nō haberet locum beneficium istius tex. vt per doc. hic.
* Propter retentionem. Casus clarus est ⁊ Imperator allegat rationem sue decisionis: qꝛ impense in rem dotalem facte minuūt ipso iure dotem. No. ergo ꝙ marito concessa est retentio dotis ppter impensas factas in res dotales. Itē ꝙ dos ipso iure minuit̄ ppter expēsas necessarias. Item ꝙ licet allegare librum absqꝫ eo ꝙ alleget̄ titulus. Syl.
k Impēsas. † Dic ꝙ impēse alie necessarie sunt: vt qbus nō factis res erat peritura vel deterior futura. Alie vtiles vt qb⁹ nō factis res nō erat peritura: sed eis factis res est melior futura. Alie voluntarie q̄ tm̄ rem exornant. vt. ff. de ver. sig. impense. ⁊. ff. de impē. in rebus do. fac. l. j. ⁊. l. qd dr. §. vtiles. ⁊. l. volūtarie. In primis impensis dic ꝙ minuant dotē ipso iure si consistat in pecunia ⁊ specie: vt si est fundus ⁊ pecunia in dotem data qtū in fundū impendit̄: tm̄ in pecunia ipso iure deberi desinit. Si vero solus fundus in dotē sit: tunc si tm̄ expēdit̄ simul vel ex diuersis vicibus quanti est fundus: tunc ipso iure desinit esse dotalis.
* Dic fm Jas. per tex. in. d. l. quod dr. ꝙ ipso iure nō desinit esse dotalis: sed bene potest petere expensas vel retinere fundum donec sibi restituantur expense. Syl.
Nisi mulier. s. annum spōte marito impensas obtulerit. Si vero nō tm̄: nō desinit esse dotalis: sʒ tādiu tot⁹ vel p pte retinet̄ q̄diu ipēse restituant̄: vt. ff. de ipē. i reb⁹ do. fac. l. qd dr. ⁊. ff. de iure do. l. si qs. §. pe. ⁊ fi. ⁊ h̄ i necessarijs ipēsis. Si aūt vtiles sunt: tūc p actionē nego. ges. vel mādati: si mādato mulieris fecit: repetūt̄. Uolūtarie nō repetunt̄ et si mādato mulieris facte sūt. sʒ abradūt̄ sine lesiōe poris stat⁹. vt. C. d rei vxo. act. §. sʒ nec ob ipēsas. ⁊. ff. de rei vēdi. † Et fm hāc distinctionē hūc. §. intelligas: ⁊ qd dicit in lr̄a q̄si nō denotat improprietatem si est impensa necessaria vt dictū est: sʒ si vtilis vel volūtaria nullo mō locū hʒ h. §.
l Dos. In pecunia consistens.
m Libris. vt. ff. de impen. in re. do. fa. per totum titu.
* Sed ⁊ siquis. Casus. Prosequit̄ Imp. casus in quibus quis tantum cōuenit̄ inquātū facere possit: ⁊ primo in parētibus ea ratione qꝛ si egerent teneret̄ filius alere. ad tollēdum igitur circuitum exigendi ⁊ postea alendi introductū est vt nō exigant̄ a liberis nisi inquātam facere possint. scdo in patrono ea ratione vt coherceret̄ ingratitudo libertorū ⁊ qꝛ filij tenent eū alere. tertio in socijs ppter ius fraternitatis: qrto i donatore pp igratitudinis vitiū. No. collige ex predictis. Syl.
n Sed ⁊ si quis. Scilicet filius vel libertus qui agunt venia impetrata alias puniuntur. vt. s. eo. §. ⁊ in eum.
o Socio. Et se confitente socium: alias nō dat̄ ei hoc beneficiū. vt. ff.

† Et in hoc deducendo debet attendi mod⁹ circa duo. primo circa q̄titatem rei cōsideratis facultatib⁹ ⁊ ɔditione psone: vt si possit opari ⁊ habeat officiuz vel artificiū sibi cōputet̄ ⁊ fiat deductio istaruʒ opaꝝ: nobilis v̄o pl⁹ expēdat q̄ rusticus. Scdo circa quantitatē tpis puta annoꝝ psi⁹ mariti fm formā. l. hereditatē. in pn. ff. ad. l. falc. ⁊ per Joā. Fab. ⁊ Ja. hic.
† Ista gl. est magistra ⁊ melior d̄ toto iure i sua materia fʒ Fab. Pla. Ang. ⁊ Jas. Impēse voluntarie an pūtabradi.
† Et hoc est spāle i vxore dum ab alio cui⁹ voluntate facte fuissent. in re sua bene reperiūt. l. iii. aff. iiij. §. si mutuus. ff. de in rem ver.

Universidad de Deusto Biblioteca

pro socio:si vnus.§.vltimo.
¶ Additio. Quod verum intellige si perseueret in negatione vsq ad lit.contesta.⁊ negauit in specie esse socium:alias secus:puta si in genere vt nego narrata prout narrantur ⁊c.ꝭm doct.hic.
a ¶ Potest. qd semper accipe detracto tanto ꝙ possit inde viuere cōuentus. vt.ff.de reg.iur. l.in condemnatione.
b ¶ Ex donatione. Id est quando nō potest soluere cū donare pmisit.
c ¶ Conueniatur.s.conditiōe ex lege.vt.C.de do.l.si quis argentum.§.sin autem. Et not. ꝙ hic solus conuenitur inquantum facere potest deducto ere alieno. vt.ff.de re iudi.l.inter eos.§.i.⁊.ii.⁊ melius.§.fi.
* Compensationes. Casus. Prosequit Impe. exēpla eius qd.s. prime proposuit ⁊ dicit ꝙ quoties euenit ꝙ reus a quo petit sit creditor actoris cōpensatione proposita sit vt minus consequatur actor ꝙ̄ petierit. In quo aduertas ad duo q iudicio meo male possunt saluari in hoc tex. primū est ꝙ hoc exemplū nō cadebat inter priora et sequentia. nā ille cui compensatio opponitur:effectualiter cōsequit suum creditū qꝛ re vera cōpensatio est solutio.l.si debitor.ff. qui po. in pig.ha. nec est verum dicere ꝙ consequitur minus ꝙ̄ ei debeatur.quia re vera cōsequitur totum.nihil enim interest:an soluat quis an compenset.d.l.si debitor.⁊ ideo neq hoc exemplum cadebat in hac materia:neq verum est quod dicit Imp.ꝙ minus ꝙ̄ ei debeatur cōsequatur. que no. licet sit ponere os in celum. Not.ꝙ compensatione minuitur intentio actoris. Syl.

* Als, Quod cum eo contractū est qui in aliēa ē potestate.

potest[a]. Idem est, si quis ex donatione[b] sua conueniatur[c]. 627

¶ Ratione compensationis sepe minuitur intentio actoris. Areti.

¶ Compēsationes quoq oppositę plerunq[d] efficiunt, vt minus quisq consequatur, ꝙ̄ ei debeat. Nā ex bono ⁊ ęquo habita ratione eius, quod inuicem actorez ex[e] eadem causa prestare oportet: in reliquum eum, cum quo actum est, condemnat: sicut iam[f] dicum est.

¶ Impedit bonorū cessio, ne fiat insolidum condemnatio. Ange. 629

¶ Cum eo quoq, qui creditoribus[g] suis bonis cessit, si postea aliquid acquisierit, quod idoneum emolumentū habeat: ex integro[h] in id, quod facere potest creditores experiuntur: inhumanum[i] enim erat, spoliatum fortunis suis insolidum damnari.

¶ Quod * cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum dicitur. Titulus.vij.

¶ Cognito contractu seruorum ad obligandum dominum: erit cognitum, quid de contractu filij ad obligandum patrem. 630

¶ Quia tamē superius[k] mentionē habuimus de actione, qua in peculiū filiorum familias seruorūq agit, opus est, vt de hac actione, ⁊ de cęteris quę eorundem nomine in parentes dn̄osve dari solent, diligentius[l] admoneamus. ¶ Et qꝛ siue cum seruis negocium gestū sit, siue cum his, qui in potestate parentū sunt, fere[m] eadem iura seruantur: ne verbosa fiat disputatio, dirigamus sermonem in personam serui dominiq, idem[n] intellecturi de liberis quoq ⁊ parētibus, quoꝝ in ptāte sunt. Nā siquid in[o] his ꝑprie seruet, separatim ostendemus[p]. 631

¶ Dominus tenet ex cōtractu serui insolidum, si cōtrahi iusserit, vel ipsum vel liberū hominē naui, vel alicui alij negociationi prępošuerit actiōib⁹ cognominatis, qd iussu ⁊ exercitoria ⁊ institoria. Areti.

¶ Si igitur iussu domini[q] cum seruo negocium gestum erit, insolidum pretor aduersus dn̄m actionem pollicet. s.qꝛ is qui ita contrahit fidem domini sequi videtur[r].

equiparantur:ideo dictum in vno potest intelligi dictum in alio. Tertio prosequitur de contractibus seruorum qualiter ⁊ inquantum eorū dominus teneatur. Quarto illud extendit ad filios. Quinto ponit vnū in filio quod non habet locum in seruo. Sexto redit ad cōtractum serui. Secunda ibi (⁊ qꝛ.) Tertia ibi.(Si igitur.) Quarta ibi (que diximus.) Quinta ibi.(Illud proprie.) Sexta ibi (Illud in summa.)
* Quia tamē. Casus in simplici continuatione non est figurandus quā declara vt.s.dixim⁹. No. ergo continuandos esse titulos. Item ꝙ actio qui dat in patrem vel dn̄m ex cōtractu serui vel filij nō dicit de peculio sz in peculio. Itē ꝙ actio de peculio ⁊ cetere q descēdūt ex cōtractu filij dant in patrē noīe filij. Nota etiā ꝙ filius ⁊ seru⁹ fere in omnibus equiparant. Itē ꝙ nō est cōueniens qd paucis exprimi potest multis exprimere. Itē ꝙ cognito vno de similib⁹ cognoscit aliud. Itē ꝙ dictio fere est dictio diminutiua. Itē ꝙ qn̄ duo casus sunt a.l.antiq equiparati correctio vel dispositio facta ī vno extēditur ad aliū qd declara si equiparatio est facta i illo casu vt p Iaf.i.l. si cōstāte in.v.col.ff.sol.matri. de q̄ vidēda sunt q̄ ponit Decius.i.c.trāslato.in.j.⁊.ii. lectu. de consti. Syl.
k ¶ Supi⁹.vt.s.tit.j.§.actiōes aūt.⁊.§.sūt ꝑterea.

d ¶ Compensationes. Plerunq. hoc dicit propter actionem depositi: ⁊ alias quasdam in quibus non obijcitur compensatio.vt.s.eo.§.in bone fidei.⁊.C.de compen.l.finali. Accursius.
e ¶ Ex eadem causa. hodie ex quacunq causa ⁊ in quolibet contractu bone fidei vel stricti iuris † vt.s.eo.§.in bone fidei.
f ¶ Iam dictum est. supra eodem.§.in bone fidei.
* Cum eo quoq. Casum figura per te. No.ꝙ cedens bonis in postea quesitis habet priuilegium vt non conueniatur a prioribus creditoribus nisi inquantum facere possit. Item no. inhumanum esse afflictis afflictionem addi. Syl.
g ¶ Cum eo. Creditoribus. quod fieri nō potest antequā debitū agnoscat vel in iure cōfiteatur.vt.ff.de ces.bo.l.pen. Prodest autē hec cessio vt non reducatur debitor in carcerē.vt.C.qui bo.ced.pos.l.j. Et qd in acquisito postea conueniatur inquantum facere possit vt subijcit.
h ¶ Ex integro. Videtur sibijpsi cōtraria litera qd ex integro ⁊ inquātum facere potest conueniatur vt subijcit. Sed sic intelligitur qd insolidum conueniat quandiu potest soluere: hoc tamen est deducto semp ne egeat. vt.ff.de cessi.bo.qui bonis.⁊.ff.de reg.iur.l.in cōdemnatione.
¶ Additio. Vel dic ⁊ longe facilius ex integro.i.denuo siue iterum vt sit vna dictio: ⁊ ita exponunt doctores periti. Et hic.s.qui cessit bonis potest iterum conueniri si perueniat ad pinguiorem fortunam: veruz est: nisi pro eo iam sustinuisset penas corporales: vel cessionē fecisset culo nudo super lapidem: de hoc glo. notat in.c.sicut dignum: extra de homi.⁊ in.c.peccatum.de reg.iur.in.vj.
i ¶ Inhumanum enim. Bene dico ꝙ inquantum facere potest deducto ⁊c.ne conueniatur: inhumanum enim ⁊c.
¶ Quod cum eo ⁊c. ¶ Qualiter cōueniamur ex contractibus vel furtis nobiscum habitis dictum est: nunc qualiter conueniamur ex habitis cum his quos in potestate habemus.
* Adde ꝙ est falsa continuatio. Imp.n.cōtinuat seipsum ⁊ reddit rationem quare de his actionibus modo proponat dicendo ꝙ qꝛ supra habita est mentio de actione que datur in peculio opus est modo dicere de his actionibus ⁊c. Syl.
Quia tamen. ¶ Totus iste tit. diuiditur in sex partes. Primo ponit continuationem rubri. Secūdo ꝙ filius ⁊ seruus

† Hec glo. pessime loquit sz Ja. quē videas plenius.
Cessio bonoꝝ i duobus ꝓdest.
Cessione bonoꝝ facta nō sēp ꝯuenietur qui cessit: etiaz si ad pinguiorē fortunam peruenit.
Continuatio.
Diuisio.

l ¶ Diligentius.§.s.dictum sit. Vel dic diligentius.i.diligenter.
m ¶ Fere. hoc dicit propter macedonianum qd habet locū in filijs nō in seruis.vt.j.e.§.que diximus.⁊ propter alios casus quos ibi dicem⁹.
n ¶ Idem intellecturi. Nam similium eadez est disciplina vt hic ⁊.ff.de in rem ver.l.iij.§.proinde.⁊.§.quoties.
* Dic tamen ꝙ similitudo in vno non arguit similitudinem in alio. vt per Areti.in.l.ex facto.in.vj.no.ff.de vul.⁊ pup. Syl.
o ¶ In his. Scilicet parente ⁊ filio.
p ¶ Ostendemus.vt.j.eo.§.qui diximus.
* Si igitur iussu dni. Casus in terminorum declaratione simplici nō est necessarius nisi literalis. in hoc.n.§.declarat Imp. tres esse actiōes in quibus pater ⁊ dn̄s insolidum tenētur propter eorū consensum. sine enim iusserit mandauerit cōsenserit ve. alio modo etiam per ratihabitionem filium vel seruū certo casu obligari tenent naturali ratiōe quā allegat iureconsultus in.l.j.ff.eo.qꝛ cum eo cōtrahi videt qui iubet: siue etiā naui vel negociationi pater aut dn̄s filium vel seruum preposuerint similiter tenent insolidū ⁊ in exercitoria presertim qꝛ equū visum est ꝙ qui exercitorē naui imposuit teneatur qꝛ plerunq locus aut tēpus nō patiunt displicere de cōditione exercitoris: maior enim est necessitas cōtrahendi cū magistro nauis ꝙ̄ cum institore. prout declarat tex.in.l.j.ff.de exerci. Similiter equum visum est pretori vt quemadmodum commoda sentimus ex contractibus institorum, ita etiam ex eorum cōtractibus obligemur. tacite.n.videmur hoc polliceri preponēdo.l.j.ff.de instito. No.ꝭm Ang.ꝙ de iure ciuili pater aut dominus nō tenebant ex contractu filij vel serui.⁊ hinc est ꝙ pretor equitate motus hec adinuenit. Item ꝙ pater ⁊ dn̄s tenent qd iussu insolidū. Itē ꝙ ille qui cū filio vel seruo contrahēte iussu patris vel dn̄i contrahit videtur sequi fidē iubentis. Item ꝙ vbi est eadem ratio idem ius cōstituit. Itē quid sit exercitoria ⁊ quid institoria. Itē ꝙ exercitoria ab exercendo re, institoria ab institore est appellata. Itē ꝙ nunc tenent pr ⁊ dn̄s qn̄ seruus vel filius negociant in eo in quo sunt prepositi. Item no.ꝙ huiusmodi actiones nō solū dantur cōtra dominū vel patrē preponētes seruos ⁊ filios sed etiam cōtra quemlibet preponētē etiā liberū hominem: stante idētitate rationis. Item ꝙ idētitas rationis facit ꝙ casus non expressus sit comprehensus in casu iam deciso. Syl.
q ¶ Si igitur. Domini.s.volentis cum seruo contrahi siue dirigat iussum ad seruum siue ad contrahentem cum seruo: siue subscripsit: siue quocunq modo contractum ratum habuit.vt.ff.quod iussu.l.j.§.j.⁊ §.sed ⁊ si serui chirographo.⁊.§.si ratum.
r ¶ Videtur. Ut etiam ab ipso dn̄o debitum condici possit.vt.j.e.§.pe.

Similiuz eadem est disciplina.

Eadem

a ¶ Eadem ratione. Quia fidem domini sequi videtur. vt.s.proxi.§.in fi. Accursius.
b ¶ Exercitoria. Que perpetuo heredi ⁊ in heredē datur: vt.ff.de exer.l.si tn̄.§.fi.(i) Idem in institoria: vt.ff.de insti.l.nouissime. Idem etiā de in rem verso: vt.ff.qn̄ actio de pecu.est an.l.quesitum.in fine.
¶ Additio.(i) Dic hoc verū si prima actio dat heredi vel cōtra heredē quia iste nō sunt proprie actiones sed adiectiones: vt habetur in.d.l.si tamen.§.fi.ꝭm Ange.
c ¶ Eius rei gratia. bene dicit eius rei gr̄a. nam si ob aliā rem puta negocij sui vt cū esset prepositus ad vehendum onus ⁊ ipse accepit mutuam pecuniam: nō ad vtilitatē nauis: nō tenet dn̄s: vt.ff. de exer.l.j.§. non autem.
d ¶ Questus. id est prouētus siue lucrū. Sz magister appellat cui totius nauis anchora id est gubernatio cōmēdatur: vt ff.de exercito.l.j.§.magistrum autem nauis.
e ¶ Seruū. Vel liberum. vt in fine.huius.§.
f ¶ Vocantur. Nota ꝙ institoria a preposito: sed exercitoria a ꝑponēte vocatur.vt hic ⁊.s.pxi.§.
g ¶ Duas. per hoc ꝙ dicit duas excludit primā, ꝙ iussu.
h ¶ Equitatis. No.ꝙ vbi eadē est equitas idē ius statuēdū est. sic.ff.ad.l.aqui.illō.⁊.s.qui.mo.ius pa.po.sol.§.pari ratiōe.
* Introduxit. Cas⁹ nō est figurandus in declaratione simplicis termini tributorie: sed potius aduertendū est ꝙ dn̄s q habet seruum habētem peculium quasi cōueniatur a creditoribus peculiaribus hz priuilegiū deducendi ante oiā qd sibi ⁊ illis qui in sua sunt ptāte debetur. sz qꝛ aliqn̄ accidebat ꝙ seruus in rebus ⁊ mercibus peculiaribus sciente ⁊ nō cōtradicente dn̄o negociabat ⁊ efficiebatur debitor alicuius si a tali creditore conueniebat ex causa predicta tunc non habet dn̄s amplius illud priuilegiū sed vocatur in tributum cum ceteris hac tamen inter eos diuisione remanente ꝙ dn̄s vocat in tributū ex quacūq cā sit creditor: alij vero creditores peculiares vocant solū quasi cā illoꝝ merciū in quibus sciēte dn̄o seruus negociatus est se extēdit. Not. summariū ⁊ declarationē predictam. Syl.
i ¶ In peculiari merce. Hoc caute dicit non in dn̄ica: vt.ff. de insti.sed si pupillus.§.penul. *
k ¶ Negocietur. Ad omnem quoq porrigitur negociationem: vt.ff.de trib.l.illud.⁊.l.j.§.licet.
l ¶ Eius rei causa. Nota ꝙ ad hoc vt cōpetat ista actio oportet ꝙ sit cōtractum illarū merciū causa. alias non cōpeteret: vt per Angelū hic.
m ¶ Minus. Hanc actionem tributoriam dicunt quidam non dari nisi dominus primo distribuat: ⁊ dicunt ꝙ cogitur officio iudicis: et hoc colligit ex hoc.§.quia dicit minus. Sed dico ꝙ ante ⁊ post competit: quia minus tribuit qui nihil tribuit.vt.ff.de tribu.l.illud.§.si cuius dolo.⁊ ar.ff.de ver.sign.l.minus.⁊.l.verbum amplius.ꝭm Io.
* Adde ꝙ hec gl.l.communiter approbatur per doc.hic.
¶ Preterea introducta. Casus figuratio non est necessaria cum persistat in declaratione terminorum. de peculio ⁊ de in rem verso. ita.n. Imp. accurate examinat ⁊ declarat vt nulla alia casus positiōe egeamus. exempla enim posita per Imp. rem omnem manifestā reddunt. Not. igitur ꝙ actio de peculio ⁊ actio de in rem verso sunt diuerse. Itē dic ꝙ necessaria erat actio de in rem verso vltra actionem de peculio ex rationibus positis per tex.in.l.j.in princi.ff.de in rem ver. Item ꝙ actio de in rem verso oritur: quamuis sine voluntate domini negocium sit gestū: qꝛ oritur ex ipsa versione in rem nō ex cōsensu ⁊ ꝑpterea oritur etiā quāuis gestū sit contra voluntatē domini quando versum est in eius vtilitatem. Item ꝙ actio de peculio dat eatenus quatenus est in peculio: actio vero de in rē verso datur ad omne id quod versum est in domini vtilitatem. Itez quid dicatur versum in vtilitatem. pro cuius declaratione vide regulam quam ponit iurisc. in.l.iij.§.⁊ generaliter.ff.de in rē ver. Itē not.ꝙ oēs expēse hic enumerate dicuntur necessarie. cetera collige per te. Syl.

rā intentare. de qua re dic vt ibi p glo. Ang.

* Id recte in his que cōtracta sunt respectu ei⁹ rei cui preficiunt. Nā secus si in alia re contractu sit. An autez ex mutuo cōtracto a ꝑfectis ꝑficientes ꝯuenire possit: Et qd mutuū prebētes hmōi negociatoribus spectare debeāt vid h apd Io. Plat.
Ius id statuatur vbi est eadem.
* Ex quo §.penul. nota differentiā: quia institoria locū habet in merce dn̄ica. Attributoria i merce peculiari. et si vna agēs succūbat, qꝛ male intentauit possit ⁊ alte

Eadez rōne[a] pretor duas alias insolidū actiones pollicet, quarū altera exercitoria[b], altera institoria appellat. Exercitoria tunc habet locū, cum quis seruū suū magistrum naui preposuerit: ⁊ quid cū eo, eius[c] rei gr̄a, cui preposit⁹ erit, cōtractū fuerit. Ideo autē exercitoria vocat: qꝛ exercitor is appellatur, ad quem quotidian⁹ nauis quęstus[d] pertinet. Institoria tūc locum habet, cū quis tabernę forte aut cuilibet negociationi seruum[e] suum preposuerit: ⁊ quid cū eo, eius rei causa, cui prepositus erit, cōtractum fuerit. Ideo autē institoria appellatur: qꝛ qui negociationibus preponuntur institores vocātur[f]. Istas tamē duas[g] actiones pretor reddit, ⁊ si liberuz quis hominem, aut alienum seruū naui, aut tabernę aut cuilibet negociationi preposuerit: scilicet qꝛ eadem ęquitatis[h] ratio, etiam eo casu interueniebat.

¶ Si seruus sciente domino in merce peculiari negociatur: et tamen dominus aliquid recipere debet, vocatur in tributum vna cum alijs creditoribus. Aretinus. 632

¶ Introduxit ⁊ aliam actionem pretor, quę tributoria vocatur. nanq si seruus in peculiari[i] merce sciente domino negocietur[k], ⁊ quid cū eo, eius rei[l] causa cōtractuz erit: ita pretor ius dicit, vt qcquid in his mercibus erit, qdq inde receptum erit, id inter dominū, si quid ei debebitur, ⁊ ceteros creditores pro rata portione distribuatur: ⁊ ideo tributoria vocatur: quia ipsi domino distributionem pretor permittit: nā si quis ex creditoribus queratur, quasi min⁹[m] ei tributum sit, quam oportuerit: hāc ei actionē accommodat quę tributoria appellatur. 633

¶ Ex contractu inito cum seruo dn̄o ignorāte, tenet dn̄s de peculio, vel in id, qd in rem suā versum est. Et dr̄ versum in rem dn̄i, si aliquid in rem domini impēderit necessario: iudex tamen debet prius inspicere, vtrum in rem domini sit versuz, ꝙ̄ de peculio ꝯdēnet. Are.

¶ Preterea introducta est actio de peculio, deq[n] eo, qd in rem dn̄i versum erit: vt ꝙ̄uis sine voluntate dn̄i negocium gestum erit, tamē siue quid in rem eius versum fuerit, id totum prestare debeat: siue quid nō sit in rē ei⁹ versum, id eatenus ꝑstare debeat q̄tenus peculiū patit[o]. In rem autē dn̄i versum intelligit, quicquid necessario in rez eius impenderit seru⁹: veluti si mutuatus pecuniā creditoribus eius soluerit: aut ędificia ruentia fulserit, aut familię frumētum emerit, vel etiā fundum, aut quālibet aliā rem necessariam mercatus[p] erit. Itaq si ex[q] decez, vt puta aureis, quos seruus tuus a Titio mutuo accepit, creditori tuo qnq aureos soluerit, reliquos vero quinq quolibet mō cōsumpserit: pro quinq qdē insolidū dānari debes[r]: pro cęteris vero quinq, eatenus quatenus in peculio sit: ex quo scilicet apparet, si toti decem aurei in rem tuā versi fuerint, totos decem aureos Tytiū cōsequi posse. Licet[s] enim vna est actio, qua de peculio, deq eo, qd in rē dn̄i versum sit, agitur: tn̄ duas habet cōdēnationes. Itaq iudex apud quē de ea actione[t] agitur, ante dispicere solet, an in rem domini versum sit, nec aliter ad peculij ęstimationem transit: ꝙ̄ aut nihil in rem domini versum intelligatur, aut non totum.

¶ In peculio dicitur esse id, qd superest deducto eo, quod debetur domino, dummodo nō debeatur vicario serui. Aretinus. 634

¶ Cum autem quęritur quātum

n ¶ Preterea. Deq eo. Caue tibi: qꝛ de duabus actionibus simul dicit: scilicet de peculio: ⁊ de in rem verso.
o ¶ Patitur. Facit.ff.de pecu.l.si qs seruū.§.⁊ hic adiūge.§.ceterū.q est.j.
p ¶ Mercatus erit. Facit.ff.de in rem verso.l.iij.§.proinde.
q ¶ Ex decē. Qꝛ quot sūt consumpti in tot debet teneri: vt.s.proxi.§.
r ¶ Damnari debes. Facit.ff.de in rem ver.l.si ꝑ parte.§.idem.
s ¶ Licet. Hoc punctuz qd est hic ita praue intelligūt quidā ꝙ qcunq agit de peculio videt intentare illā formulā: ⁊ agere.s.de in rē verso: vt hic.⁊.ff.de in rē ver.l.filiusfamilias.in fi.⁊.ff.de pecu.l.j.§.est autē. que opinio necessaria esse videt. Nā cū ō peculio agit debita peculiaria computant: ⁊ ita ꝙ seruus dz dn̄o: ⁊ dn̄s debet seruo naturaliter: qꝛ quod seruus impēdit in rez dn̄i venit in actione de pecu.vt.ff.de pecu.l.quaz tuberonis.§.sed ⁊ id qd.qd nihil aliud est ꝙ̄ de in rē verso agi.⁊ ita qui agit de peculio ⁊ de ī rē ver.agit. Sed Io.dicit ꝙ diuerse sunt actiōes ⁊ actionū formule: nec qui formulā vni⁹ ꝑponit: alterius formulā ꝑponere videt. Nec obstat.d.l.de pecu.l.j.§.est aūt.qꝛ lz ibi videat sub actione ⁊ edicto de peculio actionem de in rē verso ꝑponere tn̄ non demonstrat edictū qd sit de peculio tm̄: sed gn̄ale ꝙ dicit de omni eo qd fit cum eo qui in aliena est potestate: vt in ea.l.§.verba aūt. Item nō obstat.d.l.filius.in fi.qꝛ quo ad effectū proponit de in rē verso: qui proponit de peculio: nō quo ad formulā. Et eodē modo expone qd hic dicit vna est actio de peculio ⁊ de in rem verso: id est ille qui proponit actionem de peculio consequitur effectū actionis de in rem verso. Et qd subijcit duas habet cōdēnatiōes scilicet actio de peculio vnā scilicet ꝑ suo effectu: ⁊ aliā ꝑ effectu: scz actionis de in rē verso. Accur.
¶ Additio. Hec opi.glo.ꝙ sint diuerse actiones verior est: qꝛ habent diuersa nomina ⁊ diuersa media concludendi.
t ¶ Actione. Scilicet de peculio.
* Cum autē queritur. Casus positio clara. declarat enim Imp. quātum sit in peculio ⁊ dicit i peculio dici omne id qd superest deducto eo

Actio de peculio et de in rem verso sunt diuerse.
Textum exponit.

Universidad de Deusto Biblioteca

quod debetur domino eius qui in eius potestate est: ꝛ ponit casum in quo ex credito domini non diminuitur peculium de cuius ratione vide in gl. in versi. si is. No. quid dicat esse in peculio. Item quid deducit nõ tm̃ creditũ dñi sed etiã eius qui est in ipsius potestate: rõne vtriusq; ponit iurisc. in. l. sed si dãnũ. §. peculiũ. ff. de pecu. rõ enim quare deducitur id quod dño debetur est q: dñs puenisse videt: ꝛ cũ suo seruo egisse. ratio autem quare deducit id qd debetur existẽtibus in potestate dñi est q: nemo ambigit hoc quoq; dño deberi cui q̃ritur omne quod querit existentibus in eius potestate. Itẽ no. casum in q̃ nõ deducit p dñm illo qd dz seru⁹: qd no. Syl.

a Cũ autẽ. Dño. Scilicet debet. Cũ enim inspecto iure naturali seruus liber sit: apparet q naturaliter põt obligari etiã dño suo: vt. ff. de condi. inde. si id qd. ꝛ. ff. de pecu. nec seruus. ꝛ supra de fideius. §. j. Accursius.

* Adde q est inteligendum de iure naturali i. de iure gẽtiũ pmeuo i. quaten⁹ ius gẽtiũ fundatur rõne naturali nõ cõstitutionib⁹ generalibus gẽtiũ: si n. intelligeremus de iure naturali simplr cõi omnibus animãtib⁹ tũc nõ potest dici q oriatur obligatio naturalis prout declarat Barto. quẽ nõ cõmuniter seq. doc. in. d. l. si id qd. Syl.

b Debet. Quasi dicat: ꝛ id deducit qd debet dare seruus his qui sunt in potestate: vt conseruis suis: ꝛ filijs dñi: ꝛ pupillis dñi: vt. ff. de pecu. sed ꝛ si dannũ. §. peculium.

c Siis. Scz cui debet: puta habeo seruũ castaldũ * qui ordinarius dr: qui habet sub se aliũ: q vicarius dr: si ordinari⁹ aliqd dz vicario: ꝛ cõuenior de peculio ordinarij nõ deducã qd vicario debet: ꝛ est rõ in prõptu: q: si deduco pro vicario adhuc remanet peculiũ ordinarij: ꝛ ita frustra fieret deductio: cũ semp maneret ordinarij peculiũ.

d In ipsius. Scilicet ordinarij.

* Castald⁹ is seru⁹ dicitur cui case seu dom⁹ cura est demãdata: vt not. Alc. in cõment. ad l. lecta. ff. de reb. cred. si cert. pet. in verbo de domo.

Seruus ordinari⁹.

Seruus vicarius.

in peculio sit: ante deducitur quicquid seruus domino a, siue, qui in potestate eius sit, dz: ꝛ qd superest, id solũ peculiũ intelligit. Aliquãdo tamen id, qd ei debet b seruus, qui in potestate dñi sit, nõ deducit ex peculio: veluti si is c in ipsius d peculio sit, qd eo e pertinet: vt si quid vicario suo seruus f debeat, id ex peculio eius g non deducatur.

Cui competit actio institoria, vel exercitoria, vel qd iussu cõpetit etiam de peculio. Et in actione de peculio totius eius, quod est in peculio, ratio est habẽda: in tributoria solũ id, circa qd negociat, quapropter quãdoq; expedit agi vna, quandoq; alia. Aretinus. 635

Ceterum b dubiũ non est, quin is quoq;, qui iussu dñi contraxerit: cuiq; institoria vel exercitoria actio cõpetit, de peculio, deq; eo, qd in rem domini versum est, agere possit. Sed erit i stultissimus si omissa actione, qua facilime solidum ex contractu consequi possit, se ad difficultatem perducat probandi in rem domini versum esse: vel habere seruum peculium: ꝛ tantum habere solidum, vt sibi solui possit. Is quoq; k, cui tributoria actio competit, eque de peculio, ꝛ de in rem verso agere potest Sed sane huic modo l tributoria expedit agere: modo de peculio, ꝛ de in rẽ verso. Tributoria ideo expedit agere: quia in ea domini conditio precipua non est, id est, quod domino debetur, non deducitur: sed eiusdẽ iuris est dñs, cui⁹ ꝛ ceteri creditores. At in actione de peculio, ante deducit, qd dño debet: ꝛ in id qd reliquũ est, creditori dñs condemnatur. Rursus de peculio, ideo expedit agere: q in hac actione m totius peculij ratio habetur. At in tributoria eius tantum, quo negociat n, ꝛ põt quisq; tertia forte parte peculij, aut quarta, vel etiã minima negociari: maiorẽ autem partẽ in predijs vel mãcipijs: aut fenebri pecunia habere. Prout ergo expedit itaq; quisq; vel hanc actionẽ vel illã eligere o debet. Certe qui põt probare in rem dñi versum esse: de in rem verso agere dz.

Dicta de dominis ꝛ seruis intelliguntur in parentibus et liberis. Angelus. 636

Que diximus p de seruo ꝛ domino, eadem q intelligimus et de filio, et filia, et nepote, et nepte, et patre, auoue, cuius in potestate sunt.

Ex contractu mutui filius non potest conueniri: nec eius pater, etiam actione de peculio propter senatusconsultum macedonianũ. Aretinus. 637

Illud proprie seruatur in eorũ psona, quod senatuscõsultũ macedonianũ prohibuit mutuas pecunias dari eis, q in potestate parentis erunt: ꝛ ei qui crediderit, denegat actio: tã aduersus ipsum * filium, filiamve, nepotem neptemve (siue adhuc in potestate sint, siue morte parẽtis, vel emãcipationẽ, sue potestatis esse ceperit) q; aduersus r patrem, auumve: siue eos habeat adhuc i potestate, siue emãcipauerit. Que ideo senatus s prospexit: quia sepe onerati ere alieno creditarum pecuniarum, quas in luxuriam cõsumebant, vite parentum insidiabantur.

Actione quod iussu, vel de in rem verso, vel institoria, vel exercitoria, potest agi directo cõtra patrem, vel dominum ex contractu filij, vel serui. Aretinus. 638

Illud in summa admonẽdi sumus, id qd iussu patris dñive cõtractũ fuerit, quod in rez ei⁹ versum erit,

sed tamen aliud est: ideo dicit: ceterum pro sed.

i Sed erit stultissimus. Nota quem esse stultũ si eligat malũ cũ possit eligere bonũ: vt in aut. qb. mo. nat. effi. sui. §. j. col. vj. Unde versus. Qui videt vtilius: ꝛ sumit deteriora: Absit ei radius luminis absq; mora.

Electio debz eẽ de meliori.

k Is quoq;. Facit. ff. de tribu. l. aliquando.

l Modo Id est aliqñ.

m In hac actione. Scilicet de peculio.

n Negociat. Et qd in de receptũ est: vt. ff. de tribu. l. procuratoris. §. per hanc. ꝛ supra eodem §. introduxit.

o Eligere. Et postquã elegerit, non variabit: vt ff. de tribu. quod in herede m. §. eligere. nisi fuerit deceptus quãdo primũ elegit: vt. ff. quod cum eo qui in alie. pot. l. sed si ex parte. §. finali.

Elector actiõis nõ potest variare.

p Que diximus. A pn. ti. vsq; huc.

q Eadem. Quantũ ad actiones supradictas: sz in quibusdã non conueniunt: * vt in mutua pecunia: qd dic: vt. j. pxi. §. Itẽ filius põt subire iudicium ꝛ arbitriũ ꝛ patrem obligat quasi ex cõtractu de peculio: sed seru⁹ nõ: vt. ff. de pecu. l. iij. §. si seruus. ꝛ. §. idẽ scribit et C. de iud. seruus. (j) Itẽ filius fideiubere potest ꝛ patrẽ de peculio obligare: vt. ff. de pec. l. iij. §. si filius. sed seruus nõ: vt. ff. de fideiussori. l. seruus. et. l. sequẽ. ꝛ propter hoc dixit fere. s. eodem. §.

* In hoc vid. xiij. differẽtias hic per Joã. de Plat.

Additio. (i) Qualiter aũt fiat executio filio condemnato: habet. j. ti. i. §. fin. Ange. areti.

r Illud. Aduersus patrẽ. Etiã de peculio nõ tenet pr: vt hic dr. ꝛ. C. ad mace. si filius. ꝛ caute colligit. C. ne filius pro pre: vel pr pro filio. l. j.

s Senatus. Scz senatusconsultũ macedonianum: vt. ff. ad mace. l. j. qd cessat in multis casib⁹. s. ij. Primo si fuerit miles filiusfami. ꝛ. C. ad mace. l. si. Itez si dixerit se pater fami. vt. C. ad mace. l. j. Item si publice paterfami. videbat: vt. ff. ad mace. si quis patrẽfamilias.

Fili⁹ ꝛ seruus nõ in oĩbus conueniunt. * Regulariter tamẽ filiusfamilias obligari põt, dẽpta hac mutui causa, ꝛ voti: ita vt si nõ sit soluendo detrudat in carcerez: vt. l. cũ filij. C. q bon. cede. poss. lz gl. sentiat cõtra ꝛ i hoc nõ recte in l. iij. §. sed vtrũ i verbo conueniri. ff. de nupt. ꝛ ad de quod si h exceptõ maced. fuerit omissa post sniaz opponi sicut plures alie. not. in l. tametsi. ff. ad maced. ꝛ. C. de iur. ꝛ facti igno. l. j.

e Quod eo pertinet. Id est qd mõ sub nube dixi obtinet in hoc casu.

f Seruus. Scilicet ordinarius.

g Eius. Scilicet ordinarij.

* Ceterum dubium non est. Casus non est figurandus in presenti §. vsq; ad. §. in summa sm q legit Ang. q: Imp. immoratur tantum in declarando quomodo ꝛ qualiter in qbus casibus he actiões de quibus. s. proposuit in iudiciũ proponant. text. est clarus nec alia desup declaratione indiget. No. summariũ ꝛ cõtinentiã tex. vt scias pponere in iudicio actionem magis vtilẽ. Itẽ q stultissimus dr q, põt vtiliorem viam ad suum consequendum eligere ꝛ eligit deteriorem. Item q habens plures actiones debet faciliorem proponere. Itẽ q negociator non dicitur qui viuit ex redditibus prediorum. Item q fenerans non dicitur negociator. Item q dicta in seruo habent locum in filio. Item q macedonianum senatusconsultum est. l. prohibitiua. Item no. rationem senatusconsulti macedoniani. Cetera collige per te. Syl.

b Ceterũ diximus. s. in illo. §. pterea. quod is agit de peculio: qui contrahit cum seruo inuito vel ignorante domino: vnde videtur q qui contraxit eo volente: puta iussu suo non posset agere de peculio:

Item si fuerit in scholis: vt. ff. ad mace. sed iulianus. §. qd dicit. ꝛ. C. eo. l. macedoniani. Itẽ si alij creditori soluit: vt. ff. e. sed iulianus. §. pen. Itẽ si fact⁹ paterfa. debitũ primo cõtũ quocũq; mõ agnouit: vt. C. eo. zenodorus. Itẽ si vertit in rẽ patris: vt. ff. e. sed iulian⁹. §. pinde si acceperit. Itẽ ꝛ si nõ accepit: vt verteret in rẽ pris: postea tñ vertit: vt. ff. e. sz iulianus. §. sed ꝛ si ab initio. Itẽ cessat qñ pater cõsensit, vel psens nõ contradixit: vt. ff. e. sed iulianus. §. qq. ꝛ. l. si tñ sciente. ꝛ. C. eo. si permittente. Itẽ si postea pater ratũ habeat. (j). vt. C. eo. l. fi. i prin. Itẽ si paterfamilias factus soluere cepit: vt. ff. eo. l. sz iulianus. §. fi. ꝛ. l. seq. Alias aũt locũ hz vt nõ teneat pr vel filius: siue pecunia fuerit mutuo data: siue aliõ i fraudẽ senatuscõ. vt. ff. e. si filiusfa. §. is aũt. ꝛ. l. sz iulian⁹. §. mutui datiõe.

Additio. (j) Dic idem si tacite ratũ habuisse dicat: vt q: receperat lras a filio ptinẽtes q pecunias mutuo acceptas solueret: ꝛ nõ ẽ statim p testat⁹ cõria sua volũtate: vt ẽ tex. sing. i. l. si filiusfa. ff. ad mace. ang. are.

* Illud in summa. Casus clarus est q contra iubentẽ vel imponentẽ agi potest actione directa ea rõne q: cũ eis videt negociũ gestũ ex illa regula q qui per aliũ facit p se facere videt. Not. illud verbũ in summa cuius significatio est tandẽ ꝛ finaliter. Itẽ q de in rẽ verso qd iussu exercitoria ꝛ institoria agit etiã directo cõ dñm. Item no. casum in quo mandãs

mandans tenetur ac si principaliter negocium gessisset. Syl.

a Directo. Id est certi condictione directa nõ adhibita hac adiectione de peculio vel de in rem verso. Sed nunquid supradicta sex nomina. s. q iussu exercitoria: institoria: tributoria: de peculio: ꝛ de in rem verso sunt noia actionũ? Rñ. qdã q sic: ꝛ faciũt p̃ceis infinite leges q̃ dñt de act. de pecu. ꝛ sic õ singulis: vt ptz etiã in rubrica cuiuslibet tit. Sed Jo. õ. Dixit eniz q sunt actionũ adiectiones nõ actiones: facit p eo. ff. de nego. ge. l. mandasti. ꝛ de pecu. l. iij. §. cui congruit.

Quod iussu exercitoria ꝛc. nõ sunt actiones: sed actionũ adiectiones.

Adde q hãc gl. dicit no. ad h Jas. õ. de actio. §. j. in. xj. col. in fi. vbi ponit multas glo. cõcor. ꝛ in §. rursus in. xv. col. circa med. pro quo vi. tex. cum gl. in. l. v. in glo. j. C. vbi cõue. qui cer. lo. ꝛ idẽ vult bar. in. l. si. in. ij. q. C. ex q. ca. maio. Syl.

b Condici. Scilicet certi condictione nõ adhibita hac adiectione institoria. Itẽ ꝛ de in rem verso: vt. ff. de in rem verso. l. prima. in principio.

c Intelligit. Facit ff. de edẽ. l. ptor. §. si seru⁹. ꝛ. ff. si cer. pe. l. institorem.

Continuatio.

De noxalibus actionibus. Non solũ ex cõtractibus eorũ qui in nostra potestate sunt conuenimus: sz etiã ex delictis: ꝛ, q: pro eis noxaliter agit: ideo de noxalib⁹ ponit. Accursi⁹. Ad istã cõtinuationẽ facit. l. j. ff. eod.

* Tu in hunc locũ vide Alci. de vb. sig. qua ratione imperatorẽ aduersus Vallã tueatur.

Diuisio.

Ex maleficijs. Tot⁹ iste titul⁹ diuidit pncipaliter i duas ptes. Prio ponit q̃liter deditio p noxa hz locũ in seruo delinquẽte. Scdo an habeat locum in filiofamilias. Secunda ibi. (Sed veteres.)

* Ex maleficijs ꝛc. Casus in hoc principaliter figurãdus est. stat. n. Imp. in declarando vñ oriat actio noxalis ꝛ ad quid dec declarando hos duos terminos noxa ꝛ noxia: assignando ratione q̃re fuerit dispositum vt esset in facultate dñorũ tradere seruũ offenso ab eo in locũ refectionis dãni aut iniurie. litera plana est. solũ aduertendũ est ad declarationẽ horũ verbox noxa ꝛ noxia q: Ualla ꝛ Beroaldus ridẽt hãc declarationẽ Imp. sz noxa apud veteres a nocẽdo dicta significat etiam nocumẽtum Qui. sine noxa luce bibũtur. merito seruus dr noxa. sicut ꝛ ẽrs illa homerica noxa appellat. Noxia vero ipsa est culpa. seu maleficiũ. Plau. in bachi. sat sic suspectus sunt careo noxia. M. manilius. Quin etiã infelix virtus ꝛ noxia felix. vñ merito seruus. Virg. noxã pro noxia dixisse scripsit: vnius ob noxam. notabilia clara sunt. Syl.

* Hanc glo. ait facere Bal. ad q̃stionez rectoris locũ habẽtis, quẽ in officium duxerat, qui fili⁹ pñte patre ciuẽ quempiã acriter lesit, vt ipse pater teneri dicat de vulnerato. Et hec questio quo tẽpore incidisset de facto narrat idez Bal. h. De. referre huiusmodi officialez officio puarum ad similitudinez serui quẽ dño p hibere tenetur.

d Ex maleficijs. Idez est ex quasi maleficijs. vt. ff. nau. ca. sta. l. fi. §. seruorum. ꝛ de hoc plene diximus supra de act. §. actiones autem.

e Furtum fecerint. Supple extraneo: ꝛ idẽ in sequentibus articulis. Nam cum domino talia committendo agi non potest. vt. s. de obli. ex delicto. §. hi qui. ꝛ. ff. de noxa. cum seruus.

f Domino damnato. Ne scienti cum delinqueret seruus: vel scientie tamen prohibere nõ potuit: alioquin insolidum tenetur: vt. ff. de noxa. l. ij. et. l. in delictis. ꝛ. C. eo. l. ij. *

g Estimationẽ. Puta decẽ ad que semper est obligatus: sed liberat dando animal: scz quousq; actione iudicati cõueniat: vt. ff. de re iudi. l. miles. §. decẽ. ꝛ. ff. de peti. hered. item veniunt. §. cum prediximus.

h Noxia. Unde versus. Noxia delictum: delinquens noxa vocatur. sed quandoq; vno pro alio vtimur.

i Iniquum. Sed quandoq; iniquũ esset factum alienum alienis esse damnosum sm Jo. vt. ff. de fur. si seruus cõis. §. qd vero.

* Dñs noxali iudicio. Casus figuratio facilis est. continet. n. hic text. tria dicta. primũ q dñs cõuentus actione noxali ob delictum serui liberatur dando seruũ noxe: cuius rõ posita est supra in prin. ibi nanq; erat iniquũ. rõ antẽ dubitationis erat q: seruus ille nõ erat in obligatiõe: ideo nõ videbat q eius deditio ꝛ solutio tolleret obligationẽ, qua dñs astrĩgebat cui aliõ p alio nõ debebat posse solui qua nõ obstã

directo a quoq; posse a pre dñove cõdici: tanq; si pncipaliter cũ ipso negocium gestum esset. Ei quoq; qui exercitoria vel institoria actione tenetur, directo posse condici b placet: quia huius quoq; iussu cõtractum intelligitur c. 639

De noxalib⁹ actiõib⁹. Ti. viij.

Ex delicto commisso per seruũ dño ignorante, vel prohibere non valẽte, dñs tenet noxaliter: quod equitatis ratio introduxit: ne ex delicto rei proprie, quis in pl⁹ grauetur, q; sit valor dicte rei. Areti.

Ex maleficijs a seruorum, veluti si furtum fecerint e, aut bona rapuerint, aut damnum dederint, aut iniuriam cõmiserint, noxales actiones prodite sunt, quibus dño dãnato f permittit: aut litis estimationem g sufferre: aut ipsum hominem noxe dedere. Noxa * autem ipsum corpus, quod nocuit, id est seruus noxia h ipsum maleficiũ: veluti furtũ, dãnum, rapina, iniuria. Summa aũt rõne permissum est, noxe deditiõe fungi: nãq; erat iniquũ i, nequitiã eorũ, vltra ipsorũ corpora, dominis dãnosam esse.

Pro delicto serui dñs liberatur dando seruum pro noxa: ꝛ in damnũ passo trãsfertur dñiuz qd auocari potest: si dñs emendet dãnum, ꝛ velit eũ manumittere. Ang. 640

Dominus noxali iudicio serui sui nomine cõuent⁹, seruũ actori noxe dedẽdo liberatur k, nec minus l in perpetuum eius serui dominiũ a domino transfertur. Sin autem dãnũ ei cui deditus est seru⁹ resarcierit: q̃sita pecunia, auxilio m pretoris inuito dño manumittet.

Noxaliuz actionũ quedã sunt ciuiles ꝛ quedam pretorie. Are. 641

Sunt autem constitute noxales actiones, aut legibus, aut edicto pretoris: legib⁹ veluti furti n, ex lege. xij. tabularum: damni o, iniurie ex lege aquilia. Edicto pretoris, veluti iniuriarũ, ꝛ vi bonorum raptorum.

Ois, ad quẽ seruus delinquẽs trãsit noxaliter, cõuenit. Et noxaliter etiã qs punit pro delico liberi hois facti postea serui. Areti. 642

Ois aũt noxalis actio caput sequitur. nã si seru⁹ tuus noxiam p cõmiserit, q̃diu in tua potestate q sit, tecũ est actio: si aũt in alteri⁹ potestatẽ puenerit, cũ illo icipit actio esse, at si manumissus * fuerit, directo r ipse tenet, ꝛ extinguitur noxe deditio. Ex diuerso quoq; directa actio noxalis esse incipit, nam si liber homo noxiam commiserit, et is seruus tuus esse ceperit,

te preualuit equitatis supradicte rõ suitq; a. l. potestas hec cõcessa. tõ lz nõ sit seruus in obligatione: est tñ in solutione. l. miles. §. decẽ. ff. de re iudi. scdm dictũ est q dominiũ serui dati noxe trãsfert perpetuo intelligere a dño dante: non aũt in dñium cui datur: ppter subsequẽtẽ casum q: reuocabiliter fit dñs si seruus pecuniã inueniat ꝛ damnũ resarciat qd est summe equum ex vtraq; parte. s. et qd dñs tradens seruũ pro noxa perdat perpetuo dñium q: iam insolutũ dat, et seruus succedit loco estimationis dãni ꝛ sic loco pecunie que soluta abdicantur in totũ ꝛ perpetuo a dño eadem rõne seruus qui in eius locũ sufficit. Item summa rõne factũ est vt accepta pecunia dñs cogatur manumittere: q: cum nõ possit sua interesse nisi rõne cõdemnationis dãni dati nimirũ si ea soluta per seruum dissoluit nexus ille seruitutis: que est ratio tertij dicti. Notabilia clara sunt. Syl.

k Liberatur: sed cũ seruus non sit in obligatione: sed dãni estimatione, vt. ff. de re iudi. miles. §. decẽ: quomodo dando seruũ liberatur. cũ aliud pro alio inuito creditore solui nõ põt. vt. ff. si certũ pe. l. ij. §. j. Respõ. speciale est: q: iniquum est serui nequitiam vltra ipsi⁹ corpus extendi. vt. s. eo. §. summa.

* Adde qd hec omnia vera sunt qñ agitur ciuiliter ad dãnum datũ: q: tunc condẽnatur ad estimationẽ damni, vel dandum seruũ noxe: ꝛ reus dando seruum liberatur vt hic dicit secus si ageretur criminaliter ad vindictam ob iniuriam a seruo illatã: nam tunc aliter pronũciatur. s. vel ad estimationẽ dãni vel ad tradẽdum seruũ verberandũ vel dandũ seruũ pro noxa vt est tex. no. in. l. sed si vnius. §. cura seruus. ff. de iniur. quem vide. Syl.

* Et idez si seru⁹ moriat, qm tũ extinguitur crimẽ ꝛ domin⁹ liberat etiaz si dolo possidere desijt anteq; conueniat vel anteq; fuerit in mora in dicij accipiẽdi. l. electe. §. si is quẽ. ff. eod. sm Jo. de Plat. hic quẽ vide.

l Nec minus. q. d. licet detur pro alio. s. pro delicto vel estimatiõe delicti tamen dominium transfertur.

m Auxilio. sed nõne iniquũ est auferri q perpetuo sibi quesitum est: vt modo dixerat, ꝛ probatur. ff. re. amot. l. non enim. Sed certe est speciale fauore libertatis, sic ꝛ alias. C. de patr. qui. fi. di. l. ij. ꝛ. ff. si inge. esse di. l. ij. ꝛ sic. ff. de he. insti. l. pignori. Accur.

* Dic nõ esse spãle, vel saltẽ q rõ spãlitatis est ea quã. s. posuim⁹ in figuratiõe casus: ꝛ ad hãc gl. vi. ppo. sen. in suadispu. casu. iij. q. iiij. i pn.

* Sunt aũt constitute ꝛc. Casus non est figurandus q: tantũ instat in declarando vnde originem traxerint actiões noxales. ꝛ dicit q alie oriunt ab edictis pretorũ alie a legibus ꝛ declarat p exẽpla q̃ no. Syl.

n Sunt aũt. Furti. s. non manifesti. nam actio furti manifesti est pretoria. vt. j. de perpe. ꝛ tẽp. act. §. j.

Furti non manifesti actio est ciuilis, furti vero manifesti pretoria.

o Damni. scilicet actio.

* Omnis autem. Casus literaliter est figurãdus q: litera plana est et ratio manifesta, nam noxalis actio datur cõtra dñm nõ simpliciter sed ita demum si vult iudicium suscipere quo fit vt re vera actio noxalis dirigat in seruũ: vñ liberũ est dño seruũ indefensum relinq̃re ꝛ ita noxale iudiciũ euitare. l. non solũ. ff. de noxa. vnde qñ suscipit, suscipit ex voluntate: ideo caput sequit nõ dñm: qd nota. s. qd actio noxalis caput sequitur ꝛ qd datur cõtra possessorem tẽpore quo agitur. Item q si seruus manumittat tenetur ipse directo ꝛ extinguitur noxe deditio. Item q si liber homo damnum dederit ꝛ seruus sit effectus potest agi contra dñm noxali iudicio. Syl.

p Omnis aũt. Cõmiserit. s. extraneo.

q In tua potestate sit. vel dolo fecisti quominus sit: nam tunc vtilis noxalis locũ habet vt. ff. e. si bo. fi. ꝛ. l. electio. §. si is.

Seru⁹ manumissus an teneat de gest. in seruitute.

r Directo. hic distingue. aut seruus deliquit: aut cõtraxit. Primo casu si in dominũ non tenetur postea factus liber vt. s. de obli. que ex deli. §. hi qui. ꝛ. j. proxi. §. ꝛ. ff. de fur. l. serui et filij. Si in extraneum te

Universidad de ... Biblioteca

netur directo vt hic. Si aũt cõtrabat ⁊ fuerit connexa gestio illa quã gessit in seruitute cum ea quam in libertate fecit, tenetur non alias: vt de neg. ge. l. eum actum ‡ ⁊. C. an seruus ex suo facto. l. iij. in fi. nisi in casu. vt. C. de peti. here. l. fi. §. penul. in fi.

Additio. Alios etiã casus habes notatos in. l. eũ actũ. ff. de neg. ge.

‡ Et vide sbtõ gl. ⁊ in l. j. C. õ nox. que tradit qbus casib⁹ seru⁹ liber fact⁹ teneatur de ante gesto.

a Primo libro. vt. s. de iur. perso. §. pe.

* Si seruus dño. Casus clarus est ⁊ rõnes ei⁹ manifeste assignate in tex. dicit em̃ primo Imp. q si seruus pprius dãnum dño dederit noxalis actio nulla nascit. ⁊ assignat rõnẽ qr inter dñm ⁊ seruuz nulla põt oriri obligatio efficax. quo fit q vbi nulla sit obligatio nulla sit actio. ex quo ifert Imp. q q̃uis postea alienet ⁊ in alteri⁹ potestatẽ trãseat vel liber fact⁹ sit, agi nõ põt neq̃ ꝯ ipz neq̃ ꝯ dñm: qr cũ actio nata nõ fuerit a principio in ipsa datiõe dãni nõ põt postea nasci: ⁊ rõ est qr extremũ illud ad qd obligatio ad se radicãdã retrotrahere et inhabile: pari rõne dicit Imp. si alienus seru⁹ noxiã ꝯmiserit ⁊ postea effectus sit seru⁹ illi⁹ cui dãnũ dedit extinguit p ꝯfusionẽ actio rõne assignata in tex. qr iã res deducta est ad casuz a quo incipere nõ põt q si et postea alienet nõ reuiuiscit actio: qr semel extincta actio ⁊ obligatio etiã cessante cã extinctionis nõ reuiuiscit. l. q res. §. areã. ff. de sol. q̃ omnia nota. ⁊ maxime regulas in tex. expressas. Syl.

b Si seruus. Obligatio: scilicet ciuilis sed naturalis sic. vt. s. õ fideius. §. i. Accursius.

(qd quibusdã casib⁹ effici primo libro ᵃ tradidim⁹) incipit tecũ eẽ noxalis actio, q̃ ante directa fuisset.

Ex delicto serui proprij nulla competit dño actio, etiã si postea alienet, vl manumittat. Idẽ in seruo alieno qui efficitur ipsius damnũ passi. Item ex delicto dñi, non dat actio seruo libero facto. Arce.

Si seruus dño noxiã cõmiserit, actio nulla nascitur: nãq̃ inter dominũ ⁊ eum, qui in potestate est eius, nulla obligatio ᵇ nasci põt. Ideoq̃ ⁊ si in alienã potestatẽ seruus puenerit, aut manumissus fuerit: neq̃ cũ ipso ᶜ, neq̃ cũ eo, cuius nunc in potestate ᵈ sit, agi potest. ¶ Unde si alienus seruus noxiam tibi commiserit, ⁊ is postea in potestate tua esse ceperit ᵉ: interdicit ᶠ actio: qr in eũ casum deducta sit, in quo consistere non potuit ᵍ. Ideoq̃ licet exierit de tua potestate, agere non potest ʰ. Quemadmodũ si dominus in seruum suum aliquid cõmiserit: nec si manumissus, aut alienatus fuerit seruus, vllã actionem cõtra dñm habere potest.

Olim pater pro delicto filij siue filię noxaliter tenebatur, sicut pro seruo, hodie vero nullatenus. Sed ipse filiusfamilias ex delicto suo, vt quilibet alius poterit conueniri. Areti.

Sed veteres quidẽ hoc i filijsfamilias masculis ⁊ fœminis admisere ⁱ. Noua aũt hominũ cõuersatio hm̃oĩ asperitatẽ recte respuendam esse existimauit ᵏ: ⁊ ab vsu cõmuni hoc penitus recessit. Quis em̃ patiatur filium suum ⁊ maxime filiaz innoxiam alij dare vt pene ˡ per filij corp⁹ pater magis q̃ filius periclitetur: cum in filiabus etiã pudicitię fauor hoc bñ excludat. Et ideo placuit in seruos ᵐ tãtummodo noxales actiones esse proponendas cum apud veteres legum commentatores inuenerimus sepius dictum ipsos filiosfamilias ⁿ pro suis delictis posse cõueniri ᵒ.

c Cum ipso manumisso. vt hic ⁊. C. eodem. l. prima in fi.

d In potestate. Cũ alienat⁹ est: ⁊ facit. ff. õ pecu. l. ancilla. x. §. sz alieno.

e Esse ceperit. Ante litem contestatam. Nam post litem contestatam non interdicitur vt. ff. eo. si alienus seruus. Et est ratio: qr imputatur ei quare alienauerit vt. ff. eod. quemadmodum in prin.

f Interdicitur. facit. ff. de mino. l. verum. in fine. primo respon. ⁊. ff. de leg. j. legatarius. in fi.

g Non potuit: scz noxalis actio: ⁊ no. rem impediri si deducitur in casum a quo incipere non potest argu. s. de legatis. §. ex contrario.

h Non potest. argu. ff. de captiu. ⁊ postlimi. re. l. ij. §. j. alias de ca. di. l. ij. §. ei qui.

* Sed ⁊ veteres. Casus in. l. corrigẽte ⁊ rationẽ correctionis assignãte nõ est figurãdus nisi literalis. Nota q de iure antiquo filius etiã dabaf p noxa. intellige ante ius. ff. Item q hodie hoc est correctuz. Itẽ q. l. tollitur per abusum vel per vsum ꝯrium. Item q asperitas est euitanda. Item q pater magis affligitur ex pena filij q̃ ex propria quod in criminalibus allegatur ad multa de quibus per Hippo. marsi. in. l. j. in prin. in. xvj. col. ff. de questio. ⁊ in. §. j. col. vj. ea. l. Item q fauendũ est pudicitie ⁊ maxime filiarũ. Itẽ q filij p suis delictis cõueniunf. Syl.

Fili⁹ olim p noxa dabaf ⁊ a patre licite occidebatur.

i Sed ⁊ veteres. Admisere. iure veteri dabaf filius pro noxa vt seruus vt hic. Item occidebaf licite a patre sicut seruus a dño: sed hodie nõ sic (i) vt supra de his q sunt sui vel alie. iur. §. ij. ⁊. ff. de iur. pat. §. iij. ⁊. ff. de libe. ⁊ posthu. l. in suis in fi. ⁊. C. de pat. pot. l. finali.

Additio. (i) Et ideo quia hoc non erat etiam de iure digestorum necessario sequitur q iste tex. debet intelligi ante iura digestorum.

* Pront est tex. in. l. i suis. vbi declarãt doct. ff. de libe. ⁊ posthu. Syl.

k Existimauit. vt hic ⁊. C. de fur. et ser. cor. l. apud antiquos in fine.

l Pene. id est fere. Uel pene ‡ nominaliter scilicet per corpus pene: ⁊ tunc diphthongãtur quasi dicat per corpus filij patientis penam.

‡ Imo legendum est aduerbialiter.

m In seruos. id est propter seruos.

n Filiosfamilias. non etiam patres vt si filiusfamilias iudex litẽ suaz fecerit male iudicando. vt. ff. de iudi. si filiusfami. Uel si damnum alicui dederit proijciendo eo separatim habitante a patre. vt. s. de ob. ex qua si deli. §. si filiussa. ⁊. ff. de his qui deic. vel effu. l. j. §. si filiusfa. ⁊ de his legibus dicit hic: cum dicit antiquos commentatores.

o Cõueniri. s. directo. ⁊. ff. eo. noxali. ⁊. l. seq. quibus filijs cõdemnatis daf in patrẽ actio in factum de re iudicata in peculiũ vt. ff. e. l. ⁊ si cõdẽnatus ⁊. ff. de pecu. l. iij. §. item scribit. Sed quid si iudiciuz accipere noluit imo cõtumaciter ‡ nõ venit an mitti actor dz in possessionẽ peculij profecticij? Videt q nõ: qr ex delicto nõ dz ꝯueniri pater: vt hic dr. Econtra vr q sic: qr als dicit lex q põt cedere bonis in peculio tali. vt. C. qui bon. cedere pos. cum ⁊ filij. in eo q dicit vel a patre ⁊c. Sed huic verbo rñ. Aldricus q dicta lex cũ ⁊ filij loquitur de castrẽsi vel de eo qd habet a patre sibi eunti in castra donatum: quod etiã castrẽse dicit. vt. C. familie herciscunde. si filius.

‡ In hunc locum vide Jo. de Pla. ⁊ Bar. in. l. cum fili⁹. ff. de vb. obli. ⁊. l. el⁹ q. ff. de iure fisc.

Si quadrupes pauperiẽ fecisse dicatur. Titulus. ix.

Pro damno per quadrupedẽ mãsuetam dato, actio noxalis directa contra dominum datur: cuz animal contra naturã sui generis damnum dederit. Angelus areti.

Animalium ᵖ † noxiine, quę ratiõe carẽt, si qua lasciuia ᑫ, aut feruore ʳ, aut feritate ˢ pauperiem fecerint, noxalis actio ᵗ lege. xij. tabularum prodita ᵛ est. Quę animalia si noxę dedantur, proficiũt reo ad liberationem: quia ita lex. xij. tabu. conscripta est ˣ, vt puta si equus calcitrosus calce pcusserit: aut bos cornu petere solitus ʸ, cornu petierit. ¶ Hec autẽ † actio in his, quę contra ᶻ naturã mouent

Si quadrupedes ⁊c. ¶ De maleficijs seruorũ dictum est: nunc de maleficijs irrationabilium animalium. Nam ‡ aut damnũ dat homo liber: ⁊ tunc locum habet ti. s. ad. l. aquiliam. per totuz. Aut seruus tunc locum habet ti. j. per totũ. Aut ⁊ animal, ⁊ tunc locum habet hic titulus.

Continuatio.

Uera continuatio ⁊ non mẽdicata est quia actio noxalis nõ tantum datur propter iniuriam ⁊ dãnũ datũ a seruo sed etiã ab animali iõ subnectit eius tractatũ cui⁹ occasionẽ postea ponit etiã casus in quib⁹ aĩal pauperiẽ faciẽdo facit dñm teneri edilitio edicto.

‡ Nota hãc gl. que tradit differentiã iter actionẽ aqliã que est inter hoĩe, ⁊ noxalẽ, que in seruo, ac postremo actiões in factũ de pauperieque in quadrupede spectat. Idẽ tradit gl. in. c. fin. sup vsi. aĩalia tua extra de iniu. ⁊ dã. dato. dicco tamẽ ⁊ aqliã in seruo eẽ noxalez ⁊ etiã in quadrupede.

Animalium. ¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes. Primo quando actio de pauperie locum habet vel non. Secundo loquitur quando habet locum actio de edili. edi. vel non. Secunda ibi. (Hec autem) vel ibi. (Ceterum.)

† Concor. cũ hoc toto pn. in. c. si culpa. iũcta gl. sup vb. aĩalia tua. extra de iniur. ⁊ dam. dat.

* Animalium nomine ⁊c. Casus positio non est necessaria: qr Imp. stat in simplici declaratione tit'i tam aperte rem omnem declarare vt nullus restet dubitationi locus. No. ergo quomõ noxalis actio def pro damno a quadrupede dato ⁊ in quibus casibus. Itẽ q in his terminis actio noxalis prodita est a. l. xij. tab. Item q ratio hec bona est: qr ita. l. disponit. Itẽ qd sit pauperies. Itẽ q aĩal cũ itellectu careat nõ põt iniuriã facere. Itẽ q sensus accipif pro intellectu: qr aĩalia sentiũt ⁊ in aĩalibus est sensus. Itẽ nota illa verba sine iniuria facientis q iniuria capitur abusiue respectu eius qui infert iniuriam. Syl.

† Concor. c. si culpa. in glo. sup vb. aĩalia. ĩ me. ex de iniur.

p Animalium. scilicet quadrupedum. vt. ff. eo. l. j. in prin. sed nomine damni dati a bipede vtilis locum habet. vt. ff. eo. l. penul.

q Lasciuia. i. luxuria. † Uel dic facilitate vt facit pupillus.

† Et tũc dic autpro. i. vt ponatur p eodem.

* Intelligas per lasciuiam. i. per quandam petulantiam quã habent animalia presertim que nondum domita sunt. lasciuire enim est blandesaltare ⁊ huiusmodi iuuenilia facere. Syl.

r Feruore. id est amore: vt si equus tuus ad equam meam adire ostium meum fregerit: ⁊ dicitur feruor qr calefacit amor: vt in aut. qui. mo. na. ef. le. §. illud. col. vj.

s Feritate. i. crudelitate scz sua non sui generis natura. vt. j. proxi. §.

t Actio. que vocatur in factum vel simpliciter de pauperie.

v Prodita est. i. adinuenta.

x Scripta est. vt. s. tit. j. §. sunt autem. ⁊. ff. eo. l. j. in prin.

y Solitus. subaudi in vtroq̃ exemplo etiam. Nam idem est ⁊ si nõ fit solitus. vt in prin. huius tit.

Additio. Hoc verum si fera nocens non euasit que habebat cõsuetudinem redeundi: alias si euasit nec vtili nec directa tenetur dominus: etiam si postea redierit. arg. l. qui res. §. aream. ff. de solu. Ang.

Equi ⁊ boues sũt mãsueti.

z Cõtra naturã. i. cõsuetudinem gñis illius aĩalis: lz sit cõsuetudo vt calcitret: vt. s. pxi. §. Nã maior pars equorũ nõ pessundat: ⁊ maior pars boũ nõ cornupetit: qr eq ⁊ boues dicunf mãsueti. Et mãsueta dicũtur q̃ gregatim pascunt: vñ fm hoc canis nõ est in numero ferax nec mãsuetorũ. Nã maior ps canũ nõ mordet ⁊ maior pars nõ gregatim pascit sz vr et q in his feris locũ habeat hec actio. vt. j. e. §. ñ. q est ꝯ. Sol. vtilis vt ibi: locũ hz directa non vt hic. ⁊. ff. eod. l. j. §. in bestijs. Accursius.

Canes aliqui non mordent.

locũ habet. Ceterũ si genitalis ᵃ sit feritas, ᵇ cessat actio. ᶜ deniq̃ si vrsus fugerit a dño, ⁊ sic nocuerit: nõ potest quondã dñs conueniri: quia desit dñs esse, vbi ᵈ fera euasit ᵉ. Pauperies ᶠ autem, est dãnũ sine ‡ iniuria facientis datum. Nec em̃ põt animal iniuriã fecisse dici, qd sensu ᵍ caret: hęc ʰ quidẽ ad noxalẽ ptinent actiõem.

Si quadrupes non mansueta turta naturã sui generis dãnũ dederit in liberũ corpus nõ occidendo, dñs ex ędilicio edicto arbitrio iudicis condemnatur: in alijs rebus in duplum, vel noxalis actio his duob⁹ casibus cõtra dñm dirigitur: ⁊ pœnales actiones p eodem facto cõcurrẽtes nõ perimũt se concursu. Angelus aretin. h. d.

Ceterũ sciendum est, ędilicio edicto ⁱ, phiberi nos canẽ, verrẽ, vrsum, caprũ, leonẽ ᵏ ibi habere, qua vulgo iter sit: ⁊ si aduersus ea factũ erit, ⁊ nocitũ ˡ libero homini esse dicatur: quod bonũ ⁊ ęquum iudici videtur, tãti dñs cõdemnetur ᵐ. Cęterarũ vero rerũ quanti dãnũ datũ sit dupli. Pręter ⁿ has autẽ ędilicias actiones, ⁊ de pauperie locũ habebit ᵒ. Nunq̃ enim actiões, pſertim pœnales, de eade ᵖ re cõcurrẽtes; alia aliã cõsumit ᑫ.

a Si genitalis. i. si a genere habeat q sit fera.

b Feritas. i. crudelitas.

c Actio. Scz directa.

d Ubi. id est postq̃.

e Euasit. vt. s. de re. diui. §. fere.

f Pauperies: mirabilis est hec expositio ⁊ legalis: ideo si forte dicat qr pauperiẽ aliquã facit sicut ⁊ dãnũ diminutio vel ademptio pñmonij dr. vt. ff. de dam. infe. l. iij.

g Sensu caret. quandoq̃ tamẽ res inanimata iniuriam facere dicitur impropie. vt. ff. commo. l. si vt certo. §. plane si commodaui.

h Hec. scz supradicta duo. ⁊ q noie fere bestie nõ agaf hac actione: ⁊ q noie mãsuete noxaliter tñ agatur. vt. s. proximo. §. ⁊ in principio titu.

‡ Et ideo aĩal dãnũ dãs in sententia non cõdenabitur: sz dñs ei⁹ vt. s. in pn. ⁊. ff. eo. l. j. ad pn̄cip. tamet si interiz ⁊ in rẽ maia taz snia feratur. l. q aliẽa. §. fi. ff. de neg. gest. ⁊ i no. in gl. ff. de nou. ope. nũc. in. l. fi. Ex quib⁹ Alb. gan. ⁊ Alb. de Rosat. astruũt sententiã aduers⁹ aĩal dãnũ dãs posse sustineri. vt dñs aĩalis itelligatur condẽnat⁹ vbis sic extensis: vt alibi sententie vba trãsferunf vt res poti⁹ valeat q̃ pereat: vt no. i gl. sing. in. l. ⁊ puto. §. in lian⁹. ff. fa. bercisun.

* Ceterũ sciendum est ⁊c. Casus similiter ĩ pñti §. nõ figurabit. lra enim plana ẽ ⁊ decisio fundata naturali rõne vt dãnum datũ culpa alicui⁹ puniaf p mõ culpe. Addit ẽt q nõ solũ datur actio ex edicto ediliũ sed ẽt de pauperie ea ratiõe assignata in tex. qr vbi agif de pena imponẽda vna actio aliã non consumit. No. igif q in dãno dato: vel potius in nocumẽto facto libero homini estimatio fit arbitrio iudicis: in ceteris in duplo estimationis dãni. Item q illo casu daf actio in factũ de pauperie ⁊ actio edilicia. Itẽ no. regulã q i penalib⁹ vna actio aliã nõ ꝯsumit. Syl.

i Ceterum. Edicto. posito. ff. de edil. edic. l. hi enim. §. deinde. ⁊. l. seq.

k Leonem. item lupũ pantheram ⁊ generaliter omne animal qd habeat nocere siue ‡ solutum siue ligatũ: ita tamen q damnũ nihilominus facere possit. vt. ff. de edil. edi. l. hi enim. ⁊. l. ⁊ generaliter. ⁊. l. se.

l Et nocitum. in corpore ita q nõ sit mortuus: alias. cc. solidi debentur. (j) vt. ff. de edil. edic. qua vulgo. ij. respon.

‡ Sed qd si hm̃oĩ animal deperditum nocuit? Gandin⁹ ait simpliciter dñs non teneri per. l. hm̃oĩ §. legatũ ff. de leg. j. ⁊. l. si seru⁹ qui in fundũ. ⁊ l. si ita legatũ est. ff. eo. tit. de leg. j. Qd tñ tu limitabis fm Alb. Rosa. in statut. ni si dñs i culpa fuerit amittendo ⁊ ablegãdo sine custode. argu. in. l. si quis fundũ. §. Imperator. ff. locat. ⁊ per Bar.

Additio. (j) Ista pena fm glo. in. l. qua vulgo. applicaf pro parte fisco ⁊ pro parte parti. alle. ff. de his qui deiece. si vero. §. pe. fm Ang.

m Condẽnef. Rõne deformitatis nõ habita lz impensarũ tñ in curatione factarũ ⁊ operarũ amissarũ ⁊ amittẽdarũ. vt. ff. eo. l. ex hac. Itẽ condemnatur in duplum occasione damni dati in alijs rebus ex hoc edicto. vt hic. ⁊. ff. de edil. edi. qua vulgo. ij. responso. in fine.

n Preter has. id est preter hos modos agendi ed. ed.

o Habebit. scilicet vtilem. alias contra. vt. s. eod. §. hic autem.

p De eadem re: id est ex eodem facto ⁊ delicto.

q Cõsumit. Hoc est intelligendũ cõcursu: pceptio enim vna aliã consumit. Et ad euidentiã istorũ dic q qñ cõpetũt plures actiones eidẽ ⁊ ꝯ eundem: aut oẽs penales sunt aut oẽs rei psecutorie: aut alie penales: alie rei psecutorie. Primo casu subdistingue: aut oẽs ex vno delicto: tũc vna tollit aliã perceptionẽ: nõ in id qd excedit. vt. ff. vi bo. rap. l. j. ⁊. ff. de actio. ⁊ obli. qui seruũ. j. rñ. ⁊ hoc cũ ex vno delicto: nõ aũt concursu: vt hic dicit: vbi autẽ ex diuersis factis: vna non tollit alterã etiã perceptione. vt. ff. de priua. deli. l. nunq̃. in prin. In secundo capite qñ omnes sunt rei psecutorie: dic q aut ꝯ eundẽ dant: ⁊ tũc tollunt adinuicẽ pceptione nõ ꝯcursu. vt. ff. loca. si merces. §. culpe. aut ꝯ diuersos ⁊ tũc non tollunf ẽt perceptione. vt. ff. de tab. exhi. l. locum. §. condẽnatio. In tertio casu. s. qñ alia est penalis ⁊ altera rei persecutoria: iterũ subdistingue: qr aut est penalis originaliter tũc neutra p alterã tollif. vt ff. de fur. si pignore. §. cũ furti. ⁊. ff. de cõdi. fur. si pro fure. §. furti. hoc tñ fallit in casu. ff. nau. cau. sta. l. idẽ. §. fi. qr ibi cõpetebat altera de iure cõi altera de iure speciali: aut non est mere vel originaliter penalis: ⁊ tunc vna per alteram tollitur. vt. ff. quod me. causa. l. metum. §. licet.

* Dic tu quãtum attinet ad regulã huius tex. q illa procedit quo ad hoc vt simul cõcurrãt ita q vtraq̃ eligi possit. sed bene vna electa alia tollitur. l. idem ait in fi. ff. nau. cau. stab. etiã q in actione electa succubuerit fm Bar. in. l. hoc edicto in. ij. q. ff. de publica. Item hec vera sunt quãdo ex eodem facto ⁊ vnico criminis tit. procedunt alias secus. l. j. ff. vi bo. rap. l. nunq̃ plura. ff. de pri. delictis. Syl.

l. l. si ex arg. §. penult. ff. de eden. de formulis autẽi hac act. et de pastu vide p Specul. õ iniur. ⁊ dam. da. ⁊ sequitur.

De his, per quos agere possumus. Titulus. x.

Actiones intentanf per nos, ⁊ per pcuratores nostros, quorum vsus olim prohibitus erat, nisi in certis casibus: sed nũc necessarius est, qñ principalis agere, vel defendere impeditur. h. d. Ang. aret.

Nunc admonẽdi ʳ sumus agere ˢ posse quẽ libet ᵗ hominem, aut suo noie, aut alieno. ¶ Alieno: veluti pcuratorio, tutorio, curatorio, cum ᵛ olim in vsu fuisset, alterius noie agere nõ posse, nisi p populo, pro libertate, pro tutela. Pręterea lege hostilia pmissum est furti agere, eorum ˣ nomine, qui apud hostes essent, aut reipublicę causa abessent, quive in eorum, cuius ʸ tutela essent. Sed qr hoc non minimã incõmoditatẽ ‡ habebat, q alieno nomine, neq̃ agere, neq̃ excipere actionẽ licebat, cœperũt homines per procuratores litigare. Nam ⁊ morbus, ⁊ etas, ⁊ necessaria peregrinatio, itemq̃ alię multę causę, sępe hominibus impedimẽto ᶻ sunt, quominus rem suam ipsi exequi possint.

Procurator constituitur verbis habilibus interpositis, etiam aduersario absente ⁊ ignorante. Angelus aretinus.

Procurator, neq̃ certis verbis, ᵃ neq̃ pſente aduersario, imo

De his ⁊c. ¶ Quia de actionibus diximus videamus per quos exerceantur: ⁊ in hoc incipit. Nunc ⁊c.

Nunc. ¶ Totus iste titulus diuidif in tres partes. Primo ponit vnũ dictũ bimẽbre. Scdo vnũ mẽbrum assumit ⁊ declarat tam de iure antiquo quã hodierno. Tertio declarat quid est procurator ⁊ tutor. Secũda ibi. (Alieno veluti.) Tertia ibi. (Procurator.)

Diuisio.

* Nũc admonẽdi. ¶ Casus non est necessarius. tradit em̃ pmo Imp. regulam affirmatiuã. Itẽ refert ius antiquũ quo nisi certis casibus in tex. expressis agere pro alio non licebat. No. igitur q quilibet nõ pbibitus põt agere noie suo ⁊ alieno ⁊ sic q hoc edictũ est prohibitoriũ certax personarũ. Itẽ not. in qbus casibus de iure antiquo agere liceret. Itẽ no. rõnem quare adinuentum fuerit q quis alieno nomine agere posset: ⁊ est tex. apertius declarans. in. l. j. §. fi. ff. de procu. vbi non solum consideratur caput impotentie. scilicet quando homines suis negocijs non possunt superesse sed etiam quando nolunt. Syl.

‡ Nota igif pp ter hoĩum necessitatẽ et cõmoditatẽ vsũ pcuratoruz eẽ itroductũ qui tñ ⁊ sine necessitate cõstitui possũt. Nã ⁊ libex est cuilibz pcuratorẽ ꝯstituef vl nõ cõstituef posse vt hic ⁊ in l. j. §. vsus. ff. de pcurat. quod limitabis vt no. in. d. §. vsus. † Dic quod seru⁹ nõ potest eẽ in iudicio nisi i certis casibus de qb⁹ in. l. vir. certis. ff. de iudi. Ang.

r Admonendi sumus. id est admonemus.

s Agere. Scilicet hodie.

t Quemlibet. s. idoneum propter seruum: qui nec suo: nec alieno nomine admittitur. vt. C. de iudi. l. seruus. † Item propter pupillum. vt C. qui leg. perso. sta. hab. per totum. Accursius.

* Facias tu regulã q quicũq̃ põt esse in iudicio pprio noie põt etiã procuratorem constituere: quã facit Inno. in. c. edoceri. de rescrip. sed ego addo proprio noie propter personas cõiunctasque possunt esse in iudicio ⁊ non possunt cõstituere saltẽ ante cõtestatam litẽ pcuratorem: vt cõcludit Rota. de procurato. decisi. xxxiiij. in antiquis. Syl.

v Cum. id est quamuis.

x Eorũ noie. Scz siquis faceret furtũ captiuis vel reip. cã absentib⁹.

y Cuius. Id est alicuius: quasi dicat procurator põt agere nomine eorum qui sunt in tutela captiuorum: ⁊ reipublice causa absentium.

z Impedimento. Sed quid si nullum sit impedimentum? Respondeo idem vt. ff. de procur. l. j. §. vsus.

* Procurator ⁊c. ¶ Casus in traditiõe tã generalis regule nõ est necessarius: nihil enim aliud hic dr nisi q non est tradita aliqua certa formula in constitutione procuratorũ sed quocũq̃ constet q velim res meas agi ⁊ tractari per alium ille meus procurator cõstitutus censetur. No. q procuratoris cõstitutio non exigit aliquam certam formam verborum. Item q absens potest constitui procurator. Syl.

a Procurator neq̃ certis verbis. Imo quibuslibet aptis tñ ad hoc siue generaliter siue spãliter. In casibus tamẽ speciale mandatũ exigitur: vt in interdicto de libẽ. exhibẽ. vt. ff. de procu. l. põponius. in princ. Idem si mãdo alicui q inueniat maritũ filie mee: vt. ff. de ritu nupti. l. generali. in prin. Itẽ in causa suspecti tutoris: vt. ff. de procura. non solum. §. fi. Item qñ duos generaliter facio procuratores. nam neuter ab altero exiget: nisi habeat speciale mandatũ: vt. ff. de proc. l. itaq̃. ⁊. l. q duos. Itẽ in integrũ restit. est petẽda: vt. ff. de mino. l. illud. §. si talis.

Mandatũ spãle in multis casibus exigitur.

* Adde q Ang. hic ponit.xxv. casus in quibus speciale mandatum requiritur: et ego posui.xxx. * casus in quibus speciale mandatú requiritur: in meo tractatu de regulis et fall. Syl.

a ¶ Eo. Scilicet aduersario.

b ¶ Cuicunque. Scz habili: non militi: vt.ff.de pcura.l.filius.§.veterani. Ité non femine * : vt.ff. de procur.feminis. Ité nó habéti immines impedimétum: q nó possit cogi: vt.ff.de pcur.l.neque femina. Ité non minori.xxv.an.vt.ff.de pcu. mino. Ité nó furioso: vel muto: vt.ff.de procu.l.ij.§.furiosus.et.l.mutus.j.rñ. Item nó accusato de crimine capitali: vt.C.de procura.l.reum.

¶ Additio Qui omnes prohibent esse pcuratores nisi fuerit lis cótestata. Et est ratio quia hec excep.dz opponi añ lit.cótesta. alias habilitatur psona procuratoris: vt hic per doc. et in.l.ita demum. et in.l.exigendú C.de procurato.

c ¶ Ré tuá. Ergo et vná et plures: ergo núcius est pcurator qd verú est vt.ff.de procura.l.j.§.j.

d ¶ Defendere.s. mádato interueniéte. alias simpliciter positú h vbú defensor intelligit sine mádato: sed pcurator ‡ cú mádato est: vt.ff.de pcu. si pcurator.§.p 3riú. et facit ad hunc.§.ff.fami. hercisc.l.plane in fine.

e ¶ Primo libro. Ut.s.q da.tu.pñt per totú. et de legi.agna.tu.per totum. et per alios sequen. titu. vsque ad titul.de satisdatio.tuto.et cura.

* Ut Bal. henumerat ad.xxxvij. vigs. * Et hoc limita vt no. ibi et.l. qui absente. C. de pcur. et ité quantú ad indicta, qñ a negocia pcuratrix eé pót: vt no.i.l.j.ff.ar.su. nec tuz velleiano innabit: qñ tum ex suo qtractu l. ex mádato et nó pro alia obligatióe.l.si mulieri dederi. ff.ad vellei. Specul. de pcu.§.j.vsi. item. * Quid sit satisdare, qd satisfacere repromittere ac cauere vide eleganter traditum apud Alc. in cómenta. de verb.sign. * Sed cuz procurator cóstituitur pcurator, an sit necesse exprimere actuz, ad qué qstituitur: et id nó esse necesse dicito, sed satis eé, qd qstituat generalit procurator qd limita i casibus no.s. in gl.j. hui9 §. in quib9 requirit speciale mádatú. et j. c.qui ad agend. eo.ti.lib.vj. Et abúde s eo apd specul. eo.tit.§. ratione. vs. ité excipit.

plerúque eo [a] ignorante cóstituit: cuicunque [b] enim permiseris rem tuam [c] agere, aut defendere [d], is tuus procurator intelligit. ¶ Tutores et curatores, quéadmodum constituuntur, primo libro [e] expositum est.

¶ De * satisdationibus. Tit.xj.

¶ Olim conuentus actione reali satisdabat: siue suo, siue alieno nomine cóueniebat: sz agés reali, nullam satisdationé prestabat, si suo nomine agebat: secus si pcuratorio nomine: q satisdabat ratam ré dñm habiturú. agens vero psonali, ad ea cogebat, ad que agens reali: cóuentus vero alieno nomine, satisdationem prestabat iudicatú solui: si alieno nomine faciebat. Si vero suo ad nullam satisdationem cogebat. Angel.aretin.

Satisdationú modum, alius antiquitati placuit, alium nouitas per vsum amplexa est. Olim enim, si in rem agebat, satisdare possessor [f] compellebat: vt si victus esset, nec rem ipsam restitueret, nec eius litis estimationem, potestas esset petitori, aut cum eo [g] agendi, aut cum fideiussoribus [h] eius: Que satisdatio appellatur iudicatum solui: vnde autem sic appellet, facile est intelligere [i]: náque stipulabat qs, vt solueret sibi: qd fuerit iudicatú. Multo magis is, q in ré actióe cóueniebatur, satisdare cogebat, si alieno noie iudiciú accipiebat. Ipse aút, qui in rem agebat, si suo noie petebat, satisdare nó cogebatur. Procurator vero, si in rem agebat, satisdare iubebat rem ratá dñm habiturú: periculum [k] enim erat, ne iterú dñs de eadé re experiretur. ¶ Tutores vero et curatores eodé modo, quo et procuratores satisdare debere, verba * edicti [l] faciebant: sed aliquádo his [m] agentibus satisdatio remittebatur [n]: hec ita [o] erant si in rem agebatur. Si vero in personam, ab actoris quidé parte eadé obtinebant, que diximus in actione, qua in ré agitur [p]. Ab eius vero parte, cú quo agitur, si quidé alieno nomine aliquis interueniret, oimodo [q] satisdaret [r]: q nemo [s] defensor in aliena re sine satisdatióe idoneus esse credit. Quod si, pprio noie, aliqs iudiciú accipiebat in psoná, iudicatú solui satisdare nó cogebat [t].

¶ Hodie quentus suo noie qcunque actióe, nó satisdat iudicatum solui: sed de iudicio sisti, si nó possidet immobilia, q aliqñ est cú fideiussore: aliquando non. Aretinus.

¶ Sed hodie hec aliter obseruátur, siue eni quis in ré actióe cóuenit, siue personali suo noie, nullá satisdationé [u] pro litis estimatione dare compellit: sed pro sua tñ persona, q in iudicio pmaneat [y] vsque ad terminú [z] litis: vel cómittitur sue pmissioni [a] cú iureiurando, quá iuratoriá cautioné [b] vocát, vel nudá promissioné [c], vel satisdationé pro qualitate [d] persone [e] sue dare compellitur.

¶ Procurator domini actoris, vel quasi, satisdat de rato, si dubiú fuerit de mádato: procurator rei, etiam si de mandato certum extiterit, cauet iudicatú solui, cú omnibus clausulis opportunis: p quo reus potest existere fideiussor: que fideiussoria obligatio hypothecariam habere debet annexam: que stipulatio iudicatum solui contra heredem fideiussoris porrigitur: tenetur etiá idem pcurator, si reus fuerit litem cótestatus, cauere: q tempore ferende senténtie reus in iudicio paratus erit: alias fideiussor pro eo intercedés tenebit pro eo, qd fuerit mandatú: nisi prouocatio intercedat. Angel.aretin.

¶ Sinauté per procuratoré lis vel infertur, vel suscipit in actoris quidé persona, si non mandatú [f] actis insinuatum [g] est, vel presens dñs litis in iudicio procuratoris sui psoná cófirmauerit [h], ratá rem dñm habiturú [i], satisdationé procurator dare cópellit. Eadé obseruádo: et si tutor vel curator, vel alie tales psone [k], que alienarú rerú gubernationé receperút, lité quibusdá p aliú [l] inferút. Si vero aliquis cóuenitur, si quidé presens [m] procuratoré dare paratus est: potest [n] vel ipse in iudicium venire, et sui pcuratoris personá p iudicatum solui satisdationé, solenni stipulatióe firmare: vel extra iudiciú satisdationé exponere [o], per quá ipse sui pcuratoris fideiussor existat, p omnib9 iudicatú solui satisdationis clausulis [p]: vbi et de hypotheca suarú rerú quenire cópellitur [q], siue in iudicio promiserit, siue extra iudiciú cauerit: vt tá ipse q heredes [r] eius obligétur. Alia insup cautela, vel satisdatione, pter psoná ipsius [s] exponéda [t], q tpe senténtie recitáde in iudiciú veniat [u]: vel si non venerit: oia dabit fideiussor [x], que in códemnatione

¶ De satisdationibus. ¶ Facta mentione procuratorú a quibus satisdatio exigitur: competenter de satisdatione subiungitur. Accursius.

Satisdationú. ¶ Totus iste titul. diuiditur in tres partes. Primo ponit qd iuris erat olim circa satisdationé in iudicio: siue qs agebat nomine suo: siue vt pcurator. Scdo quid iuris sit hodie. Tertio extendit hanc legem ad oés puincias. Secunda ibi. (Sed hec hodie.) Tertia ibi. (Quam formam.)

* Satisdationú. Casus in.l.correcta nó est figurádus: refertur enim ius antiquú quo ad satisdationes. Ideo no.q modus satisdationum hodiernus differt ab antiq. Ité q.l. introducit aliqñ a principio ab vsu. Ité q.l.tollit p nó vsum. Ité not. ordiné antiquú satisdationú. Ité q nemo defensor in re aliena sine satisdatióe idoneus esse credit. Syl.

f ¶ Possessor. scilicet suo nomine conuentus.

g ¶ Cum eo. Scilicet reo victo.

h ¶ Cum fideiussoribus. Ex fideiusso.

i ¶ Facile est intelligere. cum nomen sit consequens rei. vt.s.de dona.§.est et aliud.

k ¶ Periculú. Facit.ff.de pcu.nó solú.§.ité ait. et de iureiur.ná postea.

l ¶ Edicti. Scilicet pretoris. quod edictum non habemus.

m ¶ His. scz tutoribus et curatoribus. Sed quádo hoc? Respó. forte tunc quando erant testamentarij: vel datiui: scilicet per inquisitionem. Nam tunc non cauebant de rato vt.s.de satisda.tut.in principio.

n ¶ Remittebatur. scilicet de facto.

o ¶ Hec ita erant. Hic non debet esse.§.secundum Ioan. q et q sequitur est de antiquitate.

p ¶ Agitur. Ut suo nomine agens nó caueat: alias caueat rem ratam dominum habiturum: vt.s.eo.§.ipse autem. et.§.procurator.

q ¶ Omni modo. Scilicet siue cum mandato: siue sine mandato.

r ¶ Satisdaret. scilicet iudicatum solui.

s ¶ Quia nemo. No. antiquá regulá: que etiam hodie bona est: vt hic. et.s.e.§.si vero reus. et.ff.de procur.l.non videtur. et.l.inuitum.§.fi. et l.qui proprio.§.qui alium.

t ¶ Non cogebatur. In hoc solo casu differebat ab actione in rem. licet per multa verba hucusque inter eas notauerit differentiam.
* Contrariú voluit Glo. in rubrica.ff.iud.sol. videlicet q olim cóuentus actione personali non satisdabat: sed hec glo. verior est quam seq. Dy. et Bar. in d. rubrica. et Angel. hic.

* Sed hodie etc. ¶ Casus in.l.corrigéte non ex ratione sed ex quodá vsu qui preualuit vt patet in illis verbis: sed hodie aliter obseruat: nó est necessario figurandus: sed tantum notádum est q satisdationes que hodie attenduntur ex vsu et obseruantia processere potius q ex.l.quod sonat ad id quod dixit supra in princi. huius tituli ibi alius antiquitati placuit aliú nouitas p vsum amplexa est. Ité q conuent9 hodie suo nomine actione reali vel psonali non satisdat nisi de iudicio sisti aliqñ cum fideiussore aliquando cú simplici eius cautione iuramento firmata. Syl.

u ¶ Nullá satisdationem. i. nullá promissioné per fideiussores facere. Ná satisdatio per fideiussores fit vt.ff.qui satisd. cogan.l.prima. ná nec de defendendo: nec de dolo q absit: nec iudicatú soluere promittit: que tria cótinentur sub clausula hac.s.iudicatú solui vt ff.iudi.sol.l.iudic.sol. nec vlliam aliam: nisi vná quá subijcit. Sed ecótra nunquid actor aliquam facit satisdationé? Dic q sic duas. Primá q lité cóntestabit vsque ad duos méses cónumerádos a die libelli porrecti: vt in aut. de execu. et his.§.j.coll.vij. que est aut. C.de lit. cótest. libellú. Aliá q persistet vsque ad finé. et si cónictus fuerit iniuste se mouisse lité decimá parté litis noie expésarú dabit reo: vt in aut.de litig.§.ad excludendas.colla.viij.q est in.C.de episc. et cle. aut. generaliter. quáque tamé he due ex cósuetudine nó seruantur: nec sunt in vsu. Accur.

* Dic no. Io. Plateanus qd q hmói satisdationes correcte sit atque emédate, et ité q libz penaz falsi icurrat. ll. correctas allegá: ad causaz definitionez vt.l.ij.§.igit.C.de no.C.confir. si tñ in iure qcluse remaneát ab eaz ratióe licite ducet argumentatio: vt no. in.l.j.C.de lat.lib.tol. et.xij.q.ij.c. cú deuotissima. et.c.nouit. ex ó iud. vbi gl. tradit fm eúdez Io. qd licet totú ius ciuile tolleret: duratura tñ sit ei9 ratio.

x ¶ Pro litis estimatione. Iudicatum solui. Accursius.

y ¶ In iudicio pmaneat. Hec satisdatio appellat iudicio * sisti: vt hic patet. et.ff.qui satisda.co.l.ij.§.pretor ait.in fin. Et caue tibi in notanda differentia horum capitulorum. Hic enim primo loquitur quádo immobilia non possidet: vt hic. et.ff.qui satisdare co.l.sciendum est.

* Que ad id q interest cómittitur.l.ij.ff. q satis.cog. daturque aduersus ipm fideiussores actio in factuz et certi códictio generalis fm gl in.d.l.ij.§.fi. et adde huc Bart. in.l.j.ff.iud.sol. in h an habeat executióez paratá aduersus fideiussoré sine nouo pcessu. et Bal. h in.§. si vo reus.

* Aduerte q verú est q reus quentus possidés immobilia excusat a satisdádo: sed si agimus de satisdatione pstáda ab actore de psequéda lite nó releuat actor ab ea prestáda p possessioné immobiliú fm Bart. et doc. in.l.de die.§.qdam.ff.qui satisda.cog. alex. et alij in.l.sciendum eo. tit. Quis Ias. ibi contrarium teneat cuius rónes debiles sunt. Syl.

z ¶ Ad terminú. Hoc est tps diffinitionis snie. Sz núqd fideiussor tádiu tenet.s.qdiu durat lis? Distingue. aut fideiussit in certú tps: tunc tádiu tenet et nó vltra: vt.C.de fideiusso.l.pe. Aut non: nec in cá publica: nec in scriptis. et túc nó tenet vltra duos menses: vt dz.d.l.C.de fideiusso. Et est ratio: q actor vr sibi remittere cú promiserit lité se cóntestaturú vsque ad duos méses vt in aut.de execu.§.j.col.vij. Si aút in causa publica: vel in scriptis: tunc perpetuo: vel (quod est verius) vsque ad triennium tenetur: cú tantú duret instátia cause: vt.C.de iudi.l.pperandum. in prin. Sed nunquid sub pena fiat hec satisdatio? Rñ. non: nisi conueniat inter partes: sed interesse tñ venit: vt.ff.qui satisda.cog.l.ij.§.fi. Sed si est promissa et est statutú tépus: infra qd teneatur fideiussor: si quidé sex mensiú est: infra alios sex menses poterit fideiussor moram purgare: si maius non hz: tñ nisi sex menses infra quos pót mora pene purgari si exhibeatur reus: lz primo exhibitus nó fuerit: que dic vt.C. de fideiuss.l.antepen. (i) Sed quid si possidet immobilia tantú que valent.x. et conueniatur in.c. núquid satisdabit? Respon. sic ad minus in eo quod excedit: quia quod iuris est in toto quo ad totú idem erit in parte quo ad partem: vt.ff.de acquir.heredi.l.si seruus eius. et dixi in.l.que de tota.ff.de rei vendi.

* Adde q hec glo. cóiter dánatur: vt dicit alex. in.l.sciédú.col.fi.ff.qui satisda.co. nó eni regrit q satisdatio equaleat valori litis sed satis est q possideat tñ q non sit suspicio fuge. fm opin. Bart. et Bal. ibi. Syl.

¶ Additio. (j) Intelligas dispositioné huius l. pcedere in casu suo. vcz in stipulatione pretoria et iudiciali: nó aút in stipulatione cóuentionali: vt ibi not. Bald. Ange. et Salv. et no. Bart. in.l.iiij. circa fin.ff.de cu.reo. qd no. secúdum Angelum.

a ¶ Promissioni. Scilz vbi possidet immobilia. * Ioá.fa. hic dicit q de consuetudine seruat cótrariú et de veritate. vi. alex. in.l.sciédú col.pen. ff.qui satisda.co. Syl.
¶ Item propter priuilegiú. vt.C.de priu. agé. in re.libro.xij. et de dig.l. quoties. eo.lib. Item in casu qñ non possidet immobilia: vt.C.vt omnes tam ciui.q crimi.l.j.ibi. iuratorie tñ cautioni.
* Regula est quá ponit hic glo.s.q pter impotentiá satisdandi stet cautioni iuratorie, ponit tñ Ias. in.l.j.ff.q satisd.cog. xuiij. limitatióes in qbus et stante impotentia satisdandi non statur cautioni iuratorie. Syl.

b ¶ Iuratoriá cautionem. Scilicet iudicio sisti.

* Que et simplex cautio et repromissio dicit Ná et varie cautio i iure sumitur. Nam in dispositióe h9 toria satisdationez requirit q per fideiussores vl pignora fit.l.si mandato. et in.§.vlt.ff.mád. et tú idonea cautio dicitur. In ciuli vero solá repromissioné cú bonorú hypotheca vt tradit Alex. vbi.s.pri. citauimus. Adde tñ qd licet idonea cautio itelligatur vbi fideiussores vel pignora intercedunt. fallit tñ et si de ea dictum sit, in materia in qua non requireretur aliq cautio iuxta sing. limitatióez ant.de hut. in.c.vlt. de restit. spol. q refert et sequit Alexá

c ¶ Nudam ‡ promissionem. Repete dare compellitur: vt economus et alij clerici: vt in authen.de sanc.episco.§.siquis autem pro pecuniaria causa. collatio.ix.

d ¶ Pro qualitate. Ut si sit parés vel patron9 rei vel actoris: vt q vocet patroní vel parenté: tunc enim quilibet fideiussor pro idoneo accipitur: vt.ff.in ius voca.vt eant.l.j.ij. et.iij. et.ff.qui satisda.cogan.ij.§.ij. et quod ait pretor. Sed núquid hodie indistincte satisdádú est: vt in aut. de exhi. et intro.re.§.suscepto. que est in.C.de lit.contestat. aut offerat? Respon. illa fm dist. huius.l.s. intelligitur. Nam posteriores per priores intelliguntur: vt.ff.de leg. et senatuscons.l.l.seq. et posteriores.

e ¶ Persone. Scilicet rei.

* Sinauté per procuratoré etc. Casus clar9 est et dicta plura sunt. primo eni dicit q lis fiat per pcuratoré: tunc pcurator actoris aut exhibet in actis mandatú et tunc nó egemus alia satisdatione q iam cóstituédo pcuratoré tenetur habere ratú factú per ipsum fm vires mádati: aut in iudicio cófirmauit personá pcuratoris et idé est ac si mandatum dedisset: q quo ad ratihabitioné pcurator cóstitutus censet q vt vidimus.s.titu.precedé. quibuscúque verbis qstituitur: aut neutrú istorum factú est et tunc procurator tenetur satisdare rem dominú ratá habiturú. ratio autem omnium est ne reús fatigetur expésis et eludat postea si absoluat. si vero sit pcurator rei tunc si pñs reus in iudicio psoná procuratoris approbet res de plano pcedit: si vero nó sit presens pót extraiudicialiter satisdádo supplere que omnia nota. Item no. q contra mandatú factum penes acta non opponitur. Item q qñ procurator agit presente dño non pót de defectu mandati opponi. Item q quando dubitatur de mandato procurator cogitur cauere de rato. Item q dominus potest extra iudicium releuare procuratorem ab onere satisdandi. Item q fideiussor de indicato soluendo simpliciter receptus liberatur lata sententia. secundum Angel. hic. Syl.

f ¶ Sinautem. Mandatum. extra ius factum.

g ¶ Insinuatum Coram iudice demonstratum.
* Dic actis insinuatum.i. in actis productum et registratum. Syl.

h ¶ Confirmauerit. Repete non. nam confirmare potest: et tunc satisdare non tenetur: vt.j.proxi.§.alias est in litera non.

i ¶ Habiturú. Id est qd dñs habebit ratú: q cómittit qn dñs scit et pót habere ratú et nó hz: vt.ff.rem ra.ha.quo eni.§.j. et.ff.de sol.l.ratú. vbi dz. ratú aút hře dñs dz cú primú certior fact9 est. Hic tñ distingue. An sit certú hře mandatú: et túc non cauet. vt hic. et.C.de satisda.l.j. Aut certú est q nó hz: et tunc ét cú satisdatione nó admittit: vt.ff.de nego.gest. si pupilli.§.fi. Aut dubiú est: et túc fm.P. est in electióe rei vtrú exigat pbationé mádati a pcuratore: an satisdationé recipiat. et est p eo arg. in aut.de col.§.eos in fi.colla.ix. Sz ibi nó loquit de pcuratore: sed de exactore tributorú. Sed Ioá. q dicit enim in electione pcuratoris esse qd duorú istorú facere velit: q quoties ad duo qs alternatiue tenetur: eius est electio: vt.s.de actio.§.huic.hul. autem distinguebat vtrú diceret nó habeo mádatú: et túc pbat mádatú: an dicat dubito: et túc satisdat. Sz Io.opi. vior est.

* Túc aút dr dubiú de mádato qñ aliqd probatú est: nó aút per simplicé assertioné pcuratoris vt declarant doc. in.l.j. ‡ C.de procu. Syl.

der. in qsil. xxxv. incip. viso process. col.iiij. vsi. circa iij. li. iiij. licz idé Alex. reprobet in.l.de uo.§.per u. sol. matr. vi de Ias. in.l.iij. C.de vb. signif. * Et ibi presertim p Bart.

¶ Prestat et aliá cautioné pcurator actoris.s. de defendédo eú pro quo agit: vt.ff.de pcurat. seruum.§.fi. alias denegat ei actio: vt.ff.de procura.l.mutus.§.pena.

* Intellige de defendendo in causa recóuentionis fm distin. glo. in.l. sed et he.§.pretor. ver. satisdando. ff.de procura. que cóiter approbat vt tradit Alex. in.l.actione C.de procura. Syl.

k ¶ Persone: vt sunt patres in bonis filiorú: vt C.de bon.ma.l.ij. et de bo.q lib.l.fi.§.vbi autem. Item orphanotrophi. et hephotrophi: vt.C.de episco. et cleri. orphanotrophos. Item economi vel actores: vel syndici: vt.ff. q cuiusque vniuersi.nomi.l.j.§.qbus. et.l.nulli. et.l.ité §.j. et.C.de sacro.eccle. iubemus: circa principiú ibi nulli economo. et.C.de episco. et cle. omnes qui vbique.§.hoc nihilominus. Item apocrypharij: vt in authen. quomodo opor.epi.§. et illud colla.j. Item magistratus nomine municipij. (j) vt.C.de iur.calú.l.iij.§.j. isti enim possunt inferre per alium litem: vt hic subijcit.

Persone alienarú rerú gubernationem habétes.

¶ Additio. (j) Nota quod magistratus municipalis pro sua ciuitate vel municipio potest agere: vt est text. in.l.iij.§.plane.ff.quod vi aut clam. cum ibi no. Angel.

l ¶ Per aliú inferunt. Scz per procuratoré: qd est intelligédú si prius ipsi lité cótestétur: et sic litiú domini efficiatur: vt.C.de pcu.l.neque alias nó cú nó dñi: sed administratores sunt: et pcurator a dño dz institui: vt ff.de procu.l.j.in prin. Sed si ipse supradicte psone agút: núquid de rato cauét: vel de iudicato soluédo si cóueniunt? Rñ. nó. vt.C.de admini. tut. tutores debita. et.l.sancim9.§.defensioné. Sed tñ in tutore vr dicere lex cótra si sit incertum de officio suo: vt.ff.de admi.tu.l. ‡ vulgo. Sed certe ibi nó dicit q debeat de rato cauere: sed q reus dánú nó subibit propterea q iste non sit tutor. Sed que est ratio q procuratores satisdant: sed supradicte persone non? Respon. q predicte persone quasi domini sunt: vt.ff.pro emp.l.qui fundum.§.si tutor. et.C.de episco. et cle.l.orphanotrophos. sed in procuratoribus secus: q non sunt domini vere: sed ficte: vt.ff.de procurat.l.j.in principio.

Tutor an teneat cauere de rato.

m ¶ Presens. Presentem accipe etiam si sit in hortis vel in continentibus edificijs: vt.ff.de procura.l.presens. et.l.qui in oro. et.l. et ideo.

n ¶ Potest. Id est debet fm quosdam. Dicunt enim q si dñs est presens: ipse tantú debet fideiubere pro procura.suo: si autem absens est: procu. potest et debet fideiussores suos dare. et facit pro eis.ff.iudic.sol. ui.si ad defendendú. et.ff.de procura.l.que proprio in prin. Uel dici potest q etiam si dominus est presens tamé potest procurator dare suos fideiussores: cum etiam sine mandato quilibet possit alium defendere: vt.C.de satisda.l.j. et.C.de procur.l.exigendi. et etiam inuitum: vt.ff. de solutio.l.solutionem. et ita proprie accipitur hoc verbú potest. ‡

* Et ibidé vide Bart. nota tñ diligéter hác gl. quod cú de legitima creatióe vl electióe tutorú vel curatoruz vel prelati, tuz pcurator satisdare debeat scz de psequendo aduersario, indéni si apparet deinde nó legitimuz tutoré curatoré vl platú. * Et adde qd cuz dñs est pñs vel in ptinétib9 edificijs potest pcurator petere dilationez ad sistédú dñz, qui pro ipso procuratore satisdet: tametsi ho

o ¶ Exponere. Actori vel notario scribenti; procurationem: ex cuius stipu. queritur actori vtilis actio: vt.ff.rem pu.sal.fo.l.non quasi.

p ¶ Clausulis. Que clausule tres sunt scilicet de defendendo reo. et de dolo quod absit. et quod sonat ipsum verbum: vt.ff.iudi.sol.l.indicatum solui. et hic dicitur.

q ¶ Compellitur. Per iudicem. Accursius.

r ¶ Heredes eius. Nam habet naturam hec stipula. vt ad her. transeat: sicut illa iu. sisti: vt.ff.si quis cau.l.si cum.§.qui inui.

s ¶ Ipsius. Scilicet rei. Accursius.

t ¶ Exponenda. a procuratore.

u ¶ Ueniat. Scilicet reus qui litem prius contestatus est suo nomine.

x ¶ Fideiussor. Datus nunc a procuratore.

Universidad de Deusto Biblioteca

Huiusmodi dilatio nō debet defēsori sine mādato sȝ Bar. l. i. si ad defendēdū. ff. iud. solui.

a ❡ Continentur. Ergo debet condemnari procurator presens.

* Si aūt conueniat. ❡ Casus positio facilis est. dubitari enī poterat quō posset extraneus sine mādato admitti in cā. cū enī in principio iudicij magis sit fauendū actori ꝙ reo: τ nemini alieno noīe agere liceat sine mādato: videbaṫ multo minꝰ admitti debere defensor. cuiꝰ ꝯriū ob fauore defensiōis τ neqȝ indefensus remaneat: sȝ dȝ tunc demū admitti si cauerit: rō assignaṫ i tex. p antiquā regulā ex edicto elicitā ꝙ nemo ēt si filiꝰ esset admittiṫ ad aliquem defendēdum sine mādato. l. filiusfa. ff. q satisda. co. Not. igiṫ ꝙ nemo admittiṫ ad aliquē defendendū sine mandato nisi caueat. siue simus in actione reali siue psonali. Itē ꝙ pōt ex hoc tex. elici regula illa vulgata de qua. s. τ ꝙ experiētia est rerū magistra. Itē sm Ange. ꝙ ciuitates inferiores debēt seq cōsuetudinē dominātis qd nō elicitur ex hoc tex. in quo hoc expresse disponiṫ. Imo posset elici contrarium ne dispositio esset superflua. Syl.

b ❡ Si vero reus presto. Scilicet post litem contestatam contra rem.

Procurator rei siue interueniat ante litem contesta. siue priꝰ tenetur satisdare.

c ❡ Satisdationē. No. ꝙ siue interueniat procurator ante lit. cōtesta. vt. s. eod. §. si vero debet satisdare: siue postea: vt hic τ. C. de consor. eius. li. l. ij. Nec obstat quod dicitur ꝙ debet fieri ante litem contestatam: vt. ff. de procur. l. pomponius. §. ratihabitionis. q: ibi interuenit procurator ante litem cōtestatam. vbi autem postea interuenit: τ postea satisdat ✠ vt dictum est.

cōtinentur a nisi fuerit ꝓuocatū.

❡ Uolens sine mandato quis reum defendere, tam in actione reali, ꝗ personali, pōt hoc satisdādo facere: τ ordo satisdationum ex vsu iudiciorū plenius cognoscitur: τ hec forma vbiqȝ seruari debet. hoc dicit vsqȝ ad fi.

❡ Si vero reus presto b ex quacūqȝ cā, nō fuerit, τ alius velit defensionē eius subire (nulla differentia inter actiones in rē, vel personales introducēda) potest hoc facere: ita tū, vt satisdationē c iudicatū solui, pro litis prestet ēstimatione: nemo d enim sm veterē regulā (vt iam dictū e est) alienę rei sine satisdatione defensor idoneus intelligiṫ. ❡ Quę omnia aptius τ perfectissime a quotidiano iudiciorū vsu, in ipsis rerū documentis apparent. ❡ Quam formam, non solum in hac regia f vrbe: sed etiam in omnibus nostris prouincijs (τ si propter imperitiā forte aliter celebraṫ) obtinere censemus: cum necesse sit omnes prouincias, caput g omnium nostrarum ciuitatum. id est hanc regiam vrbem, eiusqȝ obseruātiā sequi. h

❡ De perpetuis τ temporalibus actionibus. Et quę ad heredes τ in heredes transeunt. Titulus. xij.

❡ Actiōes ciuiles, tam reales, ꝗ personales sunt perpetuę, pretorię vero poenales regulariter durant anno: qd fallit in actione furti manifesti quę perpetua est. Sed ptorię rei psecutorię ppetue sunt.

Hoc loco admonendi sumus, eas quidem actiones quę ex lege i senatusve consulto k, siue ex sacris cōstitutionibus l proficiscuntur, perpetuo ✠ solent antiquitus competere: donec sacrę constitutiones, tam in rem quam in personam actionibus certos fines dederūt. Eas m vero quę ex propria pretoris iurisdictione pendent, plerumque n intra annum o viuere. nam et ipsius pretoris intra annum erat imperium. Aliquando p tamen τ in perpetuum extenduntur, id est vsque ad finem ex constitutionibus q introductū quales sunt hę,

✠ Et adde hmōi satisdatiōi esse ctus esse vt procuratorē pcise cogaṫ ad defendēdū dōnȝ τ iudiciū suscipiend. l. filiusfamilias. §. fin. ff. de pecu. Item vt dōū mortē nō finiaṫ mādatū vt l. si defūctꝰ ff. de pcur.

d ❡ Nemo. scilicet procurator: vt. ff. de procu. qui proprio. §. ij.

e ❡ Dictum est. s. §. ab eius.

f ❡ Quā formā. Regia vrbe. s. ꝯstātinopolitana. Uel dic ō veteri roma.

g ❡ Caput. C. de vete. iur. enucle. l. j. §. nulla. τ. §. sed τ si que leges.

h ❡ Sequi. imo nō videṫ inspiciendum quod ibi fiat: sed quod fieri debet: vt. ff. de offi. psidis. l. sed licet: que est contra. Sed hec est intelligenda quando ex certa scientia est consuetudo vel lex. non per errorē: vt ibi. τ facit ad hanc. ff. de le. τ senatuscon. l. de quibus. Accursius.

❡ Additio. Hoc verū quando lex tollit cōsuetudinē alias vnaquequȝ ciuitas abundat in sensu suo: τ sic obseruare dȝ suā cōsuetudinē. Et ex generali principis pmissu inducere pōt particulares cōsuetudines ēt cōtra leges quibus stari dȝ: vt habet in. §. ex nono scripto. s. de iu. na. gen. τ ciuili. Quero tū an in fideiussorē de iudicato soluēdo fiat executio sine nouo pcessu: τ cōiter doc. dicūt ꝙ sic: vt in. l. fi. C. de vsu. rei iudi. τ Bart. in. l. j. ff. iu. sol. per tex. d. l. fi. vbi dicitur statim: q: dictio statim importat summariam cognitionem sine ordine iudiciario. vt. l. momētanee. C. vnde vi. dic vt in dictis iuribus latius per doc. Angel. ✠

✠ Posset etiā cōmode huic loco addi an fideiussor ō iud. soluēd. in cā principali datus, in cā quoqȝ appellationis teneaṫ. τ nō teneri habeo in. l. cū apud. ff. iud. sol. Nā hec fideiussio i vna instātia accepta, nō cōmittiṫ si iudicetur in alia. l. iij. in pnc ff. iud sol. vt h decidit Joā. Plat.

❡ De ppetuis τc. ❡ Quia de actionibꝰ est dictū. τ quedā sunt ppetue τ quedā nō: ideo de his ponit. vt infra eo. in pn. Itē q: quedā transitorie sunt heredibus τ cōtra heredes: τ de his ponit infra. eo. §. nō autē. Accur. Sed melius resideret ista rubrica immediate post tit. de actio. quia cōtinuatur a remotis nimium cum non sumus in principio libri.

Hoc loco. ❡ Totus iste titul. diuidiṫ in tres partes. Primo ponit regulā τ exceptionē. s. que actiones sunt ppetue. Secundo ponit regulam τ exceptionem. scilicet que actiones sunt transitorie ad heredes. Tertio ponit nouum casum. Secunda ibi. (Non autem omnes.) Tertia ibi. (Superest.)

* Hoc loco. ❡ Casus in traditiōe regule psertim in his terminationibus actionū q̄ sunt iuris positiui nō est aīr figurādus ꝙ literaliter: līa aūt plana est nec aliq̄ declaratione indiget. Not. igitur ꝙ actiones q̄ ex. l. senatuscōsultis τ principū ꝯstitutionibus oriebanṫ ac dabantur olim erāt perpetue hodie vero varie terminate sunt alie longiori alie breuiori spatio. Itē ꝙ descēdētes ex edictis ptoꝝ sunt annales quatenus ēt erat annale officiū pretorū. Itē ꝙ dictio perpetuū non semper importat sine prefinitione temporis. Item no. actiones que in perpetuum extendūtur quamuis sint pretorie Item ꝙ actio furti manifesti datur perpetuo. Item ꝙ valet argumentum ab absurdo. Syl.

i ❡ Ex lege. xij. tab. vt fami. hercis. vt. ff. fami. herci. l. j. Item noxalis de pauperie. vt. s. si quadru. pau. fecis. di. in pn. τ. ff. si q̄ pau. fe. di. l. j. in prin.

k ❡ Senatusve ꝯsulto: vt hereditatis petitio. vt. ff. de pēti. here. itē veniunt. §. pridie. τ. C. de peti. here. l. fi. in prin. Itē si qs clauū de naui abstulerit cuius cā tota nauis perijt. vt. ff. de incē. rui. nau. l. ij. §. senatus.

l ❡ Constitutiōibus: vt cōdictio ex lege q̄ daṫ ex cōstitutionibꝰ qbuslibet post. l. xij. tab. cōstitutis: vt. ff. de ꝯdi. ex le. l. vnica. τ. ff. ad. l. iuliā de adul. qd tā ex his. τ. C. de do. l. sigs argentū. §. fi. τ. s. de act. §. tripli. Uel ex q̄cūqȝ alia pte iuris vt plebiscito. vt pȝ in. l. agli. vt. s. de le. aqui. §. ceteꝝ. τ. ff. ad. l. agli. l. j. nā qnqȝ sunt ptes iuris pter ptoriū: vt. s. de iure natu. §. constat τ totū est ius ciuile: vt. ff. de iusti. τ iure. l. ius autē ciuile: τ actiones ex eo descendentes sunt ppetue: vt hic dicit. i. sine pfinitione tpis sm antiqua tpa: sed sacre ꝯstitutiones in psonalibꝰ metas imposuerūt. xxx. annoꝝ. vt. C. de pscri. xxx. vel. xl. an. l. sicut. τ. l. oēs. τ. C. quibus non obijciṫ lon. tēp. prescrip. l. neqȝ. τ. C. ō anna. excep. l. j. τ de ꝯstitu. pe. l. ij. ✠ In realibus aūt imponitur meta per cōstitutiones in rebus mobilibus triū anno. τ immobiliū. x. an. inter presentes. xx. inter absentes: τ hoc qn titulum habet possessor: alias. xxx. ann. vt. C. de vsuca. transfor. l. j. τ. s. de vsuca. §. j. (j) In hypothecaria etiam que est in rem certa statuūtur tempora vel. x. ✠ vel. xx. vel triginta: vel xl. annorū. vt. C. si aduer. credi. l. diuturnū. τ. C. de pscript. xxx. an. l. cum notissimi. τ de annali exceptio. l. j. Sed qūo erat perpetua rei vendicatio scdm antiqua tempora imo tēporalissima. vt. s. de vsucap. in princi. Respon. qd hoc dicit ꝙ erant perpetue. s. psonales sed meta imponiṫ tam in realibus ꝗ in personalibus. Item caue tibi q: due personales sunt ciuiles que durant per annum tantū. Una iniuriarum que descendit ex. l. cor. vt. C. de iniur. si non conuicij.

* Adde ꝙ de hac fallen. videnda sunt que ponit Joan. fran. balbus in tracta. prescrip. col. cxj. in prin. Syl.

❡ Alia que datur ex. l. iulia. repetundarum: vt. ff. ad. l. iul. repe. l. ij.

❡ Additio. (j) Et nota ꝙ vltra titulū requiriṫ ēt possessio. nam sine possessione non incboatur vsucapio. l. sine possessione. ff. de vsucap. lȝ aliquando incboata trahatur ad finem: vt. l. ceptam. ff. de vsucap. coniuncta. l. j. §. scenola. ff. si quis test. libe. esse ius. fu. Angelus.

m ❡ Eas. Scilicet penales: τ tunc non est necesse plerumqȝ. vel si habes plerumqȝ expone: vt. j. Accursius.

n ❡ Plerūqȝ. hoc dicit ppter ptorias rei persecutorias que perpetue sunt. nisi in rescissoria que annalis est: q: cōtra ius ciuile datur: vt. ff. de act. τ ob. l. in bono. τ. s. de act. §. rursus. τ. j. e. §. Itē si in redhibitorijs q̄ dantur ad tēpus lȝ rei sint persecutorie: vt. ff. de edil. edi. sciendū. §. fi. q: danṫ ꝯtra id qd ꝯuenerūt ꝯhētes. Item fallit dicta regula. ff. qd cū fal. tu. l. huius actiōis. §. has actiones: τ que in fraud. cred. l. ait ptor. §. annus. C. de dolo. l. fi. τ. ff. de eo per quem factū est. l. j. §. pe. Si aūt sunt penales pretorie locum habet qd hic dicitur: vt sint annales siue sint penales ex vtraqȝ parte: siue ex altera tantum. vt. ff. de calum. l. j. τ de in ius vo. l. pe. τ. ff. de ali. iu. mu. l. post ann. Accursius.

* Ui. pro declaratiōe bar. in. d. l. in bonorarijs. ff. de actio. τ obli. Syl.

❡ Additio. Sed secundū Angel. illa est penalis ex vna parte tantū: τ ideo non videtur bene excipi. Sed Bartol. in. l. in bonorarijs. ff. de actio. τ obliga. concludit ꝙ omnes rei persecutorie ex vtraque parte sunt perpetue. Ex parte autem actoris rei persecutorie τ ex parte rei penales finiuntur anno.

o ❡ Intra annum. s. vtilem. Nam de talibus annis pretores loquebantur: vt patet. ff. de vi τ vi ar. l. j. §. annus. τ. ff. de edil. edic. l. sciendum. §. fin. Nisi in casu vbi est inutilis ad sui principium: sed continuus ad sui processum. vt. ff. de calum. annus.

p ❡ Aliquando. Ecce quare dicit plerunqȝ.

q ❡ Constitutionibus. De quibus dixit supra eodem. in principio.

Actiones ex quinqȝ partibꝰ iuris descendentes sūt ciuiles et perpetue. Actiones psonales, xxx. annis durant.

✠ De hoc v. ppetuo quot modis accipiatur: vide gl. x. q. ij. §. perpetua. ✠ Et ratio huiꝰ hec est sm Bal. q: in huiusmodi actiōibꝰ personalibus pscribēdis, pcedit prescriptio sine titulo. At in lōgi tempōris pscriptione requiritur titul. vt hic in glo. subijciṫ. Et addō ꝙ quedam nullo tpe prescribunṫ vt no. gl. in versi. quadraginta. C. de anal. excep. vt maxime in his que pnceps sibi reseruauit: vt in tributis. τ idē in solut. decī. c. cām que. extra de re scrip. τ vid xxv. casꝰ in quibus nō currit prescrip. in. c. cum non liceat de prescri. τ. xv. q. iij. c. cleri. τ c. j. actione.

✠ Id verū qn habens cām a debitore possedit rē hypothecatā cū titu. τ bona fide: sm bal. quē hic ad reliqu.

Bonorum

a ❡ Bonorū possessori. i. cuilibet possessori que vult succedere de iure pretorio que habet hrditatis petitionē bon. possessoria de qua habes ff. de bonorum possessoria here. peti. per totum. Accursius florentin.

b ❡ Heredis loco sunt. vt quibꝰ restituta est hrēditas p fideicōmissum quibꝰ daṫ hereditatis petitio fideicōmissar. de qua habes. ff. de fideicōmiss. here. peti. p totū. Et he due sunt rei persecutorie. Accursius.

c ❡ Proficiscaṫ. no. actionē furti manifesti esse pretoriā: sed nō manifesti est ciuilis. vt. s. de noxali. §. sunt autem.

d ❡ Existimauit. s. ptor: τ idē in qualibet penali in eo quod peruenit ad delinquentem. vt. ff. de vi et vi ar. l. j. in prin. τ. ff. de dolo. l. sabinus.

quas bonorū possessori a cęterisque, q heredis b loco sunt accōmodat. Furti quoqȝ manifesti actio, quamuis ex ipsius ptoris iurisdictione proficiscatur c: tū perpetuo datur: absurdum enim esse existimāuit d anno eam terminari.

❡ Poenales actiones ptorię, vel ciuiles ꝯ heredes nō denṫ: nisi lis contra defunctos fuerit ꝯtestata: heredi vero ꝯpetūt, excepta actione iniuriarū, τ similibus. Ex ꝯtractu vero competūt ꝯtra heredes, preter actionē de dolo: nisi aliqd ad eos peruenerit. Angel. Aretin.

❡ Non aūt e oēs actiones, quę in aliquē, aut ipso f iure cōpetūt, aut a ptore danṫ, τ in heredē ęque cōpetūt, aut dari g solēt. Est enim certissima iuris regula, ex maleficijs h penales actiones in heredē rei non competere i: veluti furti, vi bonorum raptorū, iniuriarum, damni iniurię k. Sed heredibus l huiusmodi actiones competunt, nec denegantur: excepta iniuriarūm actione m, τ siqua alia similis inueniatur n. Aliqn tū etiā o ex cōtractu actio p contra heredem nō competit: veluti cum testator dolose q versatus sit, τ ad heredem r eius nihil ex eo dolo peruenit. Poenales autem actiones, quas supra diximus s, si ab ipsis principalibus personis fuerint cōtestatę t, τ heredibus dantur v: τ cōtra heredes transeunt x.

❡ Cōdemnādus dȝ absolui ab obseruatiōe iudicij, si ante sententiam soluerit, quod debet. Aretin.

❡ Sunt τ alie similes ei: vt subijcit: in qbus nec actori aliqd de patrimonio abest: nec reo aliqd adest: vñ idē iuris est qd τ in ista: vt est actio in factū q̄ daṫ ꝯ libertū vocantē patronū in ius sine venia in. l. aureos: vel filiū vocātē patrē. vt. j. de pena teme. lit. §. fi. τ. ff. de in ius voc. l. pe. Item in popularibus actionibus: vt si quis habeat positū vel suspensum: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. si vero. §. que autem.

* Intelige nisi lis fuerit ꝯtestata: q: tunc dicitur sibi appropriasse. l. licet in prin. ff. de procu. vt per Ang. hic. Syl.

❡ Quidam dicunt ꝙ idem de actione in factū de calūniatoribus. vt. ff. de calū. l. hec actio. Sed certe ibi alia est ratio: q: habet cōdictionem ob turpē causam vt ibi dicitur. Itē quia abest ibi aliquid actori: τ adest aliquid reo vnde non est similis supradictis.

* Dic tu sm Ang. hic ꝙ hec rō nihil est τ distingue vt p eū hic. Syl.

n ❡ Inueniatur. Hic cōtinuatur ille. §. quidem infra penales.

o ❡ Etiam ex cōtractu. Non solum ex delicto. Accursius.

de rap. vñ inferṫ heredē teneri ex defūcto vsurarij ad restitutiones vsurarū: vt l c. tua nos. de vsur. no. in. c. q̄ꝗ. de vsur. lib. vj.

* Non aūt oēs. ❡ Casus in tā apertis iuris regulis non esset figurādꝰ. primo enī generalē regulā pponit ꝙ nō oēs actiones q̄ danṫ ꝯ aliquē dantur ꝯ eius heredē: τ pcedit exēplificādo ꝙ actiones penales ex maleficijs danṫ heredibꝰ sȝ nō cōtra hrdes nisi sit lis cōtestata: rō est q: pena dȝ suos tenere autores. Itē in actione ex ꝯctu vbi dolus interuenit: nā tūc si nihil ad heredes ex eo dolo puenit: nō teneṫ eadē rōne qua supra dictū est τ clarius declarabiṫ in notabilibꝰ. No. igiṫ ꝙ nō valet ista consequētia actio datur ꝯtra aliquē ergo ꝯtra eius heredē. Itē ꝙ appellatione iuris venit ciuile. Sed hoc est pcipue ppter aliud inebrū distinctiōis vez aut a ptore danṫ: lȝ in bonis codicibus adsit illud verbū ipso iure ciuili. Itē ꝙ actiōes penales ex maleficijs nō danṫ ꝯtra heredē. Itē ꝙ actio iniuriarū denegaṫ hrdi rōnem ponit glo. vbi videbimꝰ. Itē ꝙ actio de dolo nō daṫ ꝯtra hrdem siue actio descēdat ex delicto siue ex ꝯctu nisi aliquid ad hrdem puenit. Itē ꝙ actiones penales si fuerint ꝯtestate trāseunt ad heredes. ratio est q: in ipsa ꝯtestatione oritur quidā quasi cōtractus inter partes. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecu. τ ibi doc. adeo ꝙ actio postea transmittitur ad heredem vigore illius quasi contractus non autem virtute prioris actionis. Syl.

p ❡ Actio. Scȝ ex dolo nata ppter dolū habitū in ꝯhendo. Nā si dedit dolus cām ꝯctui: nō agiṫ actione ex eo ꝯctu cū nullus sit sed de dolo: vt hic τ. ff. de dolo. l. elegāter. in prin. Si enī esset incidēs ageret actiōe ex eo ꝯtractu vt purgaret dolus. vt. ff. de actio. emp. l. iulianꝰ. §. si vēditor: τ daretur in heredes. vt. ff. de act. τ obliga. l. ex ꝯtractibꝰ. Uel pone casum ꝙ dolus fuit incidēs vel supueniens τ remanet ꝯctus τ nō agiṫ cōtra heredē nisi peruenerit aliquid ad eū: vt in actione depositi q̄ daṫ in duplū ꝯ eū qui dolū cōmisit in deposito cā tumultus: vel incēdij: vel ruine: vel naufragij: sed in heredē non daṫ in duplū ex dolo defuncti: lȝ in simplum detur. vt. ff. depositi. l. j. §. j. Itē qualis est actio in factū que datur cōtra agrimensorē: non autē aduersus heredē. vt. ff. si mēsor fal. mo. di. l. iij. §. penul. Itē alius est in stipulatiōe iudicio sisti in eo qui erat cōuentus iniuriarū. vt. ff. si quis cau. si eū. §. qui iniuriarū. Idē est in actione tributoria. vt. ff. de tribu. l. illud. §. fi. τ de his casibus loquiṫ hic. §. cū dicit ex contractu in heredem non dari qnqȝ: alias autem ex contractu agitur cōtra heredem etiam de dolo defuncti regulariter. vt. ff. de actio. τ oblig. l. ex cōtractibus. τ. l. ex depositi. que sunt huic cōtrarie: τ hanc specialitatem si velis tenere primam opinionem denotat hec litera cum dicit: aliquando tamen τc.

Delꝰ aliqn dat cām cōtractui: aliqn incidit i cōtractum.

Actio depositi daṫ in duplū in quatuor casibꝰ non tū in herede m.

Actiones ex ꝯtractu descēdētes qūo datur i heredes.

Actionis duplex diuisio.

e ❡ Non autem. hic ponit diuisionem: ꝙ alie sunt transitorie: alie non. sed superior fuit ꝙ alie erant perpetue alie non: vt. s. eo. in prin.

f ❡ Ipso iure. Scilicet ciuili.

g ❡ Dari solent. scilicet iure pretorio.

Actiones ex maleficio in duobus casibꝰ trāseūt in heredes.

h ❡ Ex maleficijs. s. priuatis: vt subijcit in exēplis: τ subaudi vel q̄si maleficijs: vt. s. de obli. ex quasi delic. §. fi. (j) Quid in publicis de quibus tractaṫ. j. de pub. iudi. rñ. idē τ plus: q: ēt lite contestata: non transeunt cōtra heredes: vt. ff. de accu. l. ex iudiciorū: nisi in quinqȝ casibus. primus est legis iulie maiesta. in duobus capitulis tantū eius legis: vt ff. ad. l. iul. maie. l. fi. Secundus est crimen heresis. vt. C. de aposta. l. ij. τ l. apostatarum. in fi. Tertius est crimen repetundarum. Quartus de residuis. Quintus peculatus crimen: vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. fi.

* De hoc dixi late. s. de here. que ab intest. defer. §. per contrarium. in ver. post mortem. Syl.

❡ Additio. (j) Dic ꝙ est verū in q̄si delicto omittēdo cōmisso: secus si cōmittēdo. vt. l. iiij. §. fi. ff. de dā. infec. vel dic vt ibi p Bar. Angel.

✠ Addetur quod de iure can. τ in delictis τ in ꝯtractibus siue ad heredes quid puenerit, siue nō puenerit, siue cū defuncto fuerit lis cōtestat. siue nec ꝗ semp heredem teneri insolidum. xvj. q. vj. c. si epm. τ. xij. q. ij. c. epos. vbi gl. hāc decisionē ponit. et de sepult. c. fi. τ p Inn. in. c. ex līis

i ❡ Non cōpetere. Nisi ✠ lis fuerit ꝯtesta. vt. j. e. §. penales. τ. ff. de accu. τ iudiciorū in fi. Item nisi aliquid ad heredem perueneriṫ: tunc enim tenetur: vt. ff. de calū. in heredem. τ. ff. ꝙ me. cau. videamus.

* Dic ꝙ rō est quam ponit tex. in. d. l. hrdē. vȝ ꝙ turpia lucra sunt ab heredibꝰ extorquēda lȝ crimina extinguanṫ: lucrari enī non dȝ hrs ex delicto defuncti de quo non tenetur τ qn ipse tenetur eo ꝙ aliquid ad eum peruenit tunc non tenetur actione ex illo delicto sed actiōe in factum. l. j. §. fi. ff. de vi τ vi arma. τ declarat Deci. in. l. pupillum. §. i. a heredes. ff. de regu. iur. vbi vide pro declaratione huius materie. Syl.

❡ In duobus tū casibus est contra. vt in actione vi bono. rapto. que non datur in heredem: licet ad heredem aliquid peruenerit: sed furtiua datur condictio. vt. ff. vi bono. rapto. l. ij. §. fi. Itē in interdicto vnde vi. qd non datur in heredē: sed in factū actio. vt. ff. de vi τ vi ar. l. ij. §. fi.

k ❡ Damni iniurie. id est legis aquilie actio.

l ❡ Sed heredibus: id est heredibus eorū qui passi sunt hec maleficia.

m ❡ Iniuriaꝝ actione. Nā hec nō daṫ heredi nisi lis ꝯtesteṫ: hoc ideo: q: non est in bonis nostris ante lit. contesta. vt. ff. de iniur. l. iniuriarū. §. iij. in prin. τ. l. interest. Et est alia ratio: quia nihil mihi de patrimonio abest: nec reo adest. vt. ff. de col. bo. cum emancipati. §. emancipatus.

* Ratio est secundum glo. τ Bartol. ibi q: non habetur respectus ad ipsam rem vel pecuniam sed ad ipsam contumeliam. Syl.

q ❡ Dolose: dolo dante causam cōtractui. Uel dic incidenti vel superuenienti vt modo diximus. Accursius florentinus.

r ❡ Ad heredē. Sed si supuenisset actio in factū perpetuo ꝯ heredem τ cōtra defunctū daretur. vt. ff. de dolo. l. itaqȝ. Sed de dolo enim infra annū vtilem: hodie infra biennium cōtinuum datur. vt. C. de dolo. l. fi.

s ❡ Diximus. vt. s. eod. §. non autem omnes. Accursius.

t ❡ Cōtestate. Imo vt denṫ heredi sola pparatio sufficit. vt. ff. de inof. testa. posthumꝰ. §. fi. Joā. Uel sine pparatione daṫ q̄rela heredi hodie.

* Hec glo. reprobatur secundum Angel. hic quia illud est speciale in querela non in alijs actionibus. Syl.

v ❡ Danṫ. Nisi in duobus casibꝰ. Primus cū agiṫ ad operas ꝯ libertū: τ moriṫ patronus extraneo herede relicto ad quē nō trāseunt opere ēt lite contesta. vt. ff. de ope. libertorū. l. operarū iudicio. Scdō in patre repetēte dotē filie q̄ a viro diuerterat τ decedat pater extraneo herede relicto: etiā lite contestata: vt. C. de rei vxo. ac. l. vnica. §. videamus.

❡ Additio. Nam eoipso ꝙ pater moriṫ vel aliter filia efficitur sui iuris: statim actio cōsolidaṫ in filiā: vt. d. §. videamus: lȝ pater fuerit lit. cōtesta. τ sic propter hoc nō facit transitū in suum heredē: τ sic est speciale in dote: quia est proprium patrimonium filie. vt. l. iij. §. sed vtrū. in fin. ff. de minori. facit. l. pomponius philadelphus. ff. fam. her. An.

x ❡ Transeunt. Nisi in duobus casibus. Primus in actione de dolo. C. de dol. l. fin. Secūdus in reactione alicuius in seruitutem vel libertinitatem qui per collusionem pronunciatus fuerat ingenuus. vt. ff. ne de sta. defun. l. j. §. interdum.

* Superest. ❡ Casus planus est vȝ ꝙ debitor cōuētus qui litē est cōtestatus si añ sñiam diffinitiuā soluat qd debet est absoluēdus: rō dubitatiōis est q: videbaṫ ꝙ iudicio accepto nō eēt in ptāte alterꝰ ex litigatoribus recedere a iudicio: q: in ipsa cōtestatiōe celebraṫ quidam tacitus quasi cōtractus vt. s. dixi a quo per alterā ex partibus non vr ꝙ in pindiciū alterius possit recedi. l. sicut. de act. τ obli. cuius cōtrarium deciditur τ rō decisionis est q: soluēdo qd debeṫ τ qd petitur ex-

tinguitur actio qua agebatur.§.quib.mo.tol.obli.in prin.ideo nimirũ si hoc pariat absolutionẽ ab obseruatiõe illius iudicij vt.j.dicet. Not. ergo q̃ oĩa iudicia sunt absolutoria. Item quomodo intelligãtur ista verba ⁊ que sit ratio quare oĩa iudicia sint absolutoria. Itẽ q̃ lz q̃cunque ante rẽ iudicatã soluere qđ petit. Itẽ intellige q̃ debẽt solui expẽse legitime vt not.doc.in l.post q̃ liti.C.de pact.⁊ tradit Deci.in.c.iterposita.§.ille denique in prio not.de appella. Itẽ q̃ soluẽs qđ petitur põt petere se absolui: sz hoc est ex abundãti: nã talis sententia non est necessaria scđm Bald.in.c.oudum. col.vij.de elec. No.q̃ soluens non cogitur subire iudicium. Syl.

b ¶ Obligatũ esse. Scilicet inspecto iuris rigore.sed de equitate obligatus non es.vt.ff.de libe.causa.l.vel obligatus est.§.obligatum.⁊.ff. de verbo.sign.si creditor:que sunt contra.

i ¶ Efficax est. Sez iux sui substãtia. Nã ciuiliter ⁊ naturaliter est obligatus ⁊ pure:sed nõ est efficax quãtũ ad opem exactionis. Uel dic efficax est inspecto genere. nã prima facie cõdẽnandus videt: sed inspecta qualitate:q: si de dolo facta vel metu vel simili causa impediatur est inefficax:⁊ ita expone in sequentibus casibus.

quia loquit qñ stipulatio fit sine cã.h vero secus.

¶ Superest [a], vt admoneamus, q̃ si ante rem iudicatam, is, cum quo actum est, satisfaciat actori, officio iudicis cõuenit eũ absoluere [b]: licet in ea causa fuisset iudicij accipiendi tpe, vt damnari debeat: ⁊ hoc est, qđ vulgo antea dicebat, oĩa iudicia absolutoria esse.

¶ De exceptionibus. Tit.xiij.

¶ Exceptiones sunt arma reorum: ⁊ equitate nitũtur ad excludendũ actiones, que cõpetũt actori ipso iure: quales sunt metus, doli, ⁊ in factum exceptiones. Aretinus. 656

Sequitur: vt de exceptionibus dispiciamus. ¶ Cõparate [c] aũt sunt exceptiões defendendorũ eorũ [d] gratia, cum qbus agitur. Sepe enim accidit: vt lz ipsa persecutio, qua actor experit iusta sit [e], tñ iniqua sit aduersus eum, cũ quo agit. ¶ Uerbi ‡ gratia: si metu coact⁹, aut dolo inductus [f], aut errore lapsus stipulanti titio pmisisti [g], qđ nõ debueras promittere, palã est iure ciuili te obligatum [h] esse: ⁊ actio, qua intẽditur dare te oportere, efficax est [i]: sz iniquũ est te cõdemnari. Ideoq; datur tibi exceptio, q̃ metus [k] causa: aut doli [l] mali: aut in [m] factũ composita ad impugnandam actionem. 657

¶ Exceptio nõ numerate pecunie debitori competit, qui confessus fuit se pecuniã recepisse, quam non receperat: ⁊ ipsam per stipulationem restituere promiserat, ⁊ in equitate fundatur. Angel. Aretin.

¶ Idẽ iuris [n] est, si quis quasi credendi causa pecuniam a te stipulatus fuerit, neque numerauerit, nã eam pecuniã a te petere posse eũ, certũ est: dare enim te oportet: cũ ex stipulatiõe tenearis. Sed quia iniquum est, eo nomine te cõdemnari: placet exceptiõe pecunie nõ numerate te defendi debere. Cuius tẽpora nos (ßm q̃ iam superioribus libris scriptũ est) constitutione [o] nostra coarctauimus.

¶ Exceptio pacti de non petendo, actionẽ non tollit: sed eam elidit: Que exceptio nititur equitate. Angelus Aretinus. 658

¶ Preterea debitor, si pactus fuerit, cum creditore, ne a se pecunia peteret [p], nihilominus obligatus manet: q: pacto cõuento obligationes nõ omnino [q] dissoluũtur: qua de causa efficax est aduersus eum actio, quam actor intendit, si apparet [r] eum dare oportere. Sed quia iniquũ est, cõtra pactionẽ eum ɔdemnari: defenditur per exceptionem pacti conuenti.

¶ Exceptio iurisiurãdi actionẽ non tollit: sed eam elidit: Que etiã nitit equitate ⁊ contra realẽ actionẽ exceptio iurisiurãdi opponi potest, q̃ repellit agentẽ in rem. Aret.

Cõtinuat dicta dicẽdis. ‡ Hoc loco iurisc. d trib⁹ exceptiõib⁹ sez met⁹ doli, ⁊ subsidiarie i factũ loco doli. pmũ cepit exẽplũ proponere ad muniedaz religs viã. et aduerte q̃ Joã. de Plat. hic pmittit duplicẽ eẽ exceptionez sciz iuris idest actionis: ⁊ itentionis siue facti, credẽs aliud eẽ intẽtionẽ acipaz actionẽ: q̃ preceptio ex Azo. et hmõi autho. desfugit, qđ q̃ lõge aberrarint in h oẽs aperte differit zas. sanc q̃ doct⁹ in.l. ij.ff.eo. tit. qui tãtum vnãastruit in suo ambitu exceptionez, q̃ i varias secetur species. Certex an idẽ sit exceptiõ ⁊ pscriptio vide eũdẽ in rubr. ff. eo. vbi multa i hac rẽ vtilit ⁊ docte tradit. † Sed ßm Ang. ille tex⁹ nõ facit ad ppositũ

a ¶ Superest. Hec de vi zota ⁊ trãsitu actionũ ßm q̃ in rubrica pmisit dicã sunt: nũc de iudicis officio dicit: q̃ cũ exponere debeat iã pauca vt modicũ respiret deliberat: nã cõceptũ sermonẽ qs retinere põt q̃ iã ɔcepit in aio tractare de officio iudicis quõ poterit tacer qn dicat aliqd hic. Ac.flo.

b ¶ Absoluere. scilicz ab obseruatione iudicij: nã principalis causa est sublata solutione. vt supra quibus mod. tolli.ob.in prin. Accursius.

¶ De exceptionibus.

¶ Quia exceptio tenet vicem actionis: vt.ff.de excep.l.j. ideo post actiones ponit de excep. Uel q: de armis actorũ vidimus: ⁊ de reorũ armis videndum est: ideo dicit vt sequitur. Accur.

Sequitur vt. ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit in quinque partes pncipales. Primo cõtinuat ad pcedẽtia rubricã. Scđo ponit cãm quare fuerũt exceptiones inuẽte. Tertio id demõstrat p exẽpla tã in actionib⁹ realib⁹ q̃ psonalib⁹. Quarto ponit duplicẽ vel potius triplicẽ diuisionẽ exceptionũ. Quinto id exẽplificat. Secunda tibi. (Comparate sunt.) Tertia ibi. (Uerbi gratia.) Quarta ibi in.§. (Appellantur) vel potius in.§. alioquin. q̃ ex multis. Quinta ibi. (Perpetue ⁊ peremptorie.)

✱ Cõparate. ¶ Casus positio in hoc pncipio non est necessaria in eo eñ originẽ ac cãm adinuẽtarũ exceptionũ exponit dicẽdo q̃ cã defendendorũ reorũ q cõueniebant fuerũt adinuẽte q: q̃uis actio mero iure cõpeteret alicui: attñ is q cõueniebat si ea pcederet indebite vexaret. ⁊ declarat p exẽpla. No. modũ ɔtinuandi hũc titulũ ad precedẽtes. Itẽ q̃ exceptiones sunt arma reorum. Itẽ q̃ fuerũt inuẽte ad defendendũ nõ ad offendendũ. Itẽ q̃ actio aliqñ mero iure valet. Tñ est iniqua respectu eius q cõuenitur. Itẽ q̃ lz ille q dolo metu vel errore ductus aliquid pmisit mero iure teneat hz tñ exceptionẽ a ptore. Itẽ q̃ exceptio fundat pcipue in equitate: ⁊ ad rõnem huius tex.vi.oĩo fortu.hispa.in.l.iurisgẽ.§.pretor ait in.xj.col.ver.iiij.infero.ff.de pac.⁊ sing.declarationẽ ad hunc tex.vi.per eundem.in.l.si vnus.§.pactus.ff.de pac. col.x.in fi. Quõ aũt fuerit inuẽta exceptio ⁊ plura de ea vide per Hiero. Uerium.in repetitione rubrice.ff.de verb.oblig.in.xxij.col. Syl.

c ¶ Comparate. Alias. inuente.

d ¶ Eorum. Id est reorum. Nam ipsi sunt cum quibus agitur.vt.ff.de iureiurand.l.iij.in princi.⁊ in.§.eum.

e ¶ Iusta sit. Prima facie.

f ¶ Dolo induct⁹. Hoc est in stricti iuris iudicijs in bonefidei aũt iudicijs ipso iure nõ tz ɔct⁹.ff.de do.⁊ elegant.i pn.s.de act.§.in bon.fid.

¶ Additio. Hoc verum in odium dolosi: sed in sui preiudiciũ tenet contractus: ⁊ ex eo potest cõueniri: nisi lex resistat actui: q: tunc ex neutra parte datur actio vt est glo.in.l.a diuo pio.ff.de re iudi.⁊ Bald.in l.j.C.plus vale.quod agi.

g ¶ Promisisti. id est Credens te debere cum non deberes vt hic.⁊.ff. de exceptio doli.l.iij.§.circa.†

k ¶ Metus causa. Hoc quando metu ‡ fuit cõpulsus.

l ¶ Doli. Hoc quãdo inductus fuit per dolum.

m ¶ In factũ. Redde singula singulis propositis causis ßm Jo.sz nõne hoc tertio casu.s.quãdo per errorẽ promisi datur doli exceptio: Certe sic. vt.ff.de do. excepti.l. ij.§.circa.q̃re dic q̃ hec actio in factũ est proponẽda in subsidiũ doli exceptionis.s. ɔtra.patronũ ⁊ parentẽ: ɔ quos turpes exceptiones non pponunt.vt.ff.de excep. doli.apud celsum.§.aduersus:⁊ ita hic accipitur. Accursius florenti.

✱ Idem iuris est ⁊c. ¶ Casus facilis est in positiõe tã clari exẽpli: siqs eũ sub spe future numerationis pmiserit p stipulationẽ: cẽtũ q̃ postea nõ fuerũt numerata clarũ est q̃ ex stipulatione tenent: sz eqtas illa propter quã sunt exceptiones introducte prodidit exceptionẽ nõ numerate pecunie que tamen non simpliciter habet locũ: sed infra tempora de quibus in l.fin.C.de non nume.pecu.⁊e quo late fuit dictum.s.de lite. oblig.in prin.id non expedit nunc insistere. Syl.

n ¶ Idem iuris. Scriptum est. Supra de lite.obliga.

o ¶ Constitutione. Ut.C.de non nu.pecu.l.fin contractibus.

✱ Preterea. ¶ Casus clarus est q: procedit dando aliud exemplũ in pacto de nõ petẽdo vt.s.ille q erat creditor puta ex stipulatiõe ⁊ sic ille cui aliqs tenebat obligatione naturali ⁊ ciuili si p pactũ simplex promisit nõ petere: certũ est q̃ obligatio ciuilis nõ dissoluit: q: cũ in pacto nõ sit nisi vinculũ naturale non põt tollere nisi naturalẽ obligationẽ.l. nihil tam naturale.ff.de regu.iur.quo fit vt creditor cui⁹ actio nõ est sublata põt agere: q: tamen iniquũ est fidem fallere adinuẽta est exceptio pacti de non petendo: qua opposita cautum est debitori vt non molestetur ⁊ elidatur sua illa intentio. Nota q̃ simplici pacto obligationes non omnino vel omnimodo.id est non omnes dissoluũtur quia vna tantum naturalis scilicet dissoluitur. Cetera clara sunt. Syl.

p ¶ Preterea. Peteretur. No.q̃ pactũ de non petẽdo tria operatur. Nam tollit naturalẽ ipso iure.vt.ff.de solu.stichũ.§.naturalis ‡. Itẽ elidit ciuilem: vt in hoc.§. Item obligat naturaliter paciscentẽ nõ petere. Nam ⁊ alias quis est obligatus naturaliter aliquid non facere: vt non facere furtum: vt.s.de obliga.que ex delic.nascun.§.j.

q ¶ Non oĩno. Et nõ ciuilis: sed naturalis tm.vt.ff.de so.stichũ.§.naturalis. In casibus tamen etiam ipso iure vtrunque tollit pactũ: vt in maleficijs factis siquis paciscatur ne agatur.† Item in pignore remisso per pactum.vt.ff.de pact.l.si tibi.§.quedam actiones.⁊.§.de pignore.

✱ Adde q̃ rõ est q: in maleficijs agim⁹ de odio ⁊ iõ.l.ptulit vt facilius tollerẽtur vel q: in maleficijs nõ est verus cõsensus q̃ sunt rões allegate p doc.sed ego als dicebã q̃ rõ erat q: in maleficijs oriebat tñ obligatio naturalis pcedẽs ab illo tacito ɔsensu, q̃ tñ nescio quo mõ recipiebat a.l.non per viam obligationis sed nudi facti: vnde nimirũ si ex simplici ⁊ solo pacto ⁊ sic ex ɔtrario nature vinculo tollebatur. Syl.

r ¶ Si apparet.oratio posita loco actionis.secundum P. Sed scđm Jo.in.contra.vt diximus.s.de actio.§.sic itaq;.

‡ At cũsnã in h metur requiratur: habes ex.l.metum cũ nõ paucis seq. ff.q̃ met.cau.nẽpe, q̃ sit vel mortis vel corpis cruciat⁹. Et ad de q̃ si post metũ cessantẽ quis soluat, non repeter possit qñ solutio illa sponte facta precludit viã actioni vel exceptiõi met⁹: secus aũt si tpe solutionis h met⁹ duraret, q̃ tpe pmissionis fuit: vt l.ij.⁊ ibidez per Bart. C.q̃ metus causa.

✱ Nec oberit.l.si v⁹. §pact⁹.ff.d pact.vbi pactũ nõ tollit naturalẽ: po iure, sz ope exceptiõis: qñ illa loquitur i pacto obligatorio, h aũt i pacto liberatorio ⁊ ad tollendã obligatiões: Et rõ est q̃ promptiores sim⁹ ad liberandũ q̃ ad soluẽdũ. vt.l. arrian⁹.ff.d act.⁊ oblig. † Nota tñ q̃ qui remittit actiones ex maleficio nõ videt remittere dãnũ vl' interesse: vt per Py. Bart. ⁊ Ang.in.§. q̃dã in gl.al. vbi etiã vide an per remissiões iniuriarũ factaz in foro penitentia: li tollantur iste actiões ex malefic.

¶ Neque si debitor creditore deferẽte, iurauerit nihil se dare oportere, adhuc obligatus permanet: sed q: iniquũ est [a], de piurio queri: defenditur per exceptionẽ ‡ iurisiurandi. In his quoque actionibus, quibus in rem agitur, eque necessarie sunt exceptiões: veluti si petitore deferente, possessor iurauerit eã rem suã esse [b], ⁊ nihilominus petitor eandem rem vendicet: licet enim verum sit, quod intẽdit, id est rem eius esse: iniquum tñ est, possessorem condemnari. 660

¶ Absolutoria lata in personali, siue reali candẽ actionẽ nõ pimit: sed exceptionem rei iudicate parit conuento. Angelus Aretinus.

¶ Item si in iudicio tecũ actum fuerit [c], siue in rẽ, siue in personã: nihilominus obligatio durat [d]: ⁊ ideo, ipso iure de eadem re postea aduersus te agi põt: sed debes per exceptionẽ rei iudicate adiuuari.

¶ Exceptiones, quarũ vsus est valde necessarius, sunt duplices: q: quedam sunt ciuiles, ⁊ quedam pretorie. Angelus Aretinus. 661

¶ Hec exempli cã retulisse sufficiat. ¶ Alioquin, q̃ ex multis varijsq; causis exceptiones necessarie sint: ex latioribus digestorum, seu pandectarũ libris intelligi potest. Quarũ quedam ex legibus [e], vel ex his, que legis vicem obtinẽt [f], vel ex ipsius pretoris [g] iurisdictione substantiam capiunt. 662

¶ Quedã exceptiones sunt perpetue, ⁊ quedã temporales. Item quedã exceptiones sunt pemptorie: vt doli, metus, pacti, ⁊ similes, quedam dilatorie, ideo sic vocate: q: negocium differre dicũtur, que olim actorem temere litigantẽ faciebant cadere a causa. Aretinus.

¶ Appellantur autẽ exceptiões, alie perpetue ⁊ peremptorie: alie temporales ⁊ dilatorie. ¶ Perpetue ⁊ peremptorie sunt, que semper [b] agentibus obstant: ⁊ semper rem de qua agitur, perimunt: qualis est exceptio doli mali, ⁊ qđ metus causa factum est, ⁊ pacti cõuenti: cũ ita conuenerit, ne oĩno pecunia peteret. Tpales atq; dilatorie sunt, q̃ ad tempus nocẽt, ⁊ tẽporis dilationem tribuũt: qualis est pacti conuenti [i], cum ita cõuenerit, ne intra certum tempus ageretur: veluti intra quinquennium: nam finito eo tpe, non impeditur actor rẽ exequi. Ergo hi, quibus intra certũ tps agere volentibus obijcitur exceptio, aut pacti cõuenti [k], aut alia similis [l], differre debẽt actionem: ⁊ post tẽpus agere. Ideo enim ⁊ dilatorie iste exceptiones appellant. ¶ Alioquin si intra tẽpus egerit, obiectaq; sit exceptio: neq; eo iudicio quicquã consequebantur propter exceptionem: neque post tempus olim agere poterant: cum temere rem in iudiciũ deducebant, ⁊ consumebant: qua ratione rem amittebant [m].

¶ Hodie si actor plus petat tempore: siue pendente dilatione, reo inducie duplicantur: ⁊ eidem reo actor in expensis factis in cã damnabitur: ante quarũ refectionem super principali negocio audientia denegabitur. Aretinus. 663

✱ Eque si debitor ⁊c. ¶ Casus planus est in alio exẽplo iurisiurandi: siquis eñ agendo detulerit iuramentũ reo ⁊ reus negauerit se aliquid debere tũc si iterũ actor agat submouebit exceptione iuramẽti q: eqtas suggerit vt de piurio nõ querat: vt dicit in tex.q enim ita cõsentit rẽ decidi vt p aduersariũ eius iuratũ fuit vtiq; nõ debet posse vlterius queri. Notabilia collige vt p Ang.h.s.q̃ iuramẽtũ dz deferri a creditore. Itẽ q̃ iurãs remanet obligat⁹ ⁊ opus est exceptione. Item q̃ hec exceptio vt alie prouenit ex equitate. Syl.

a ¶ Eque. Iniquum est. Hic not.sic.ff.de in li.iu. l.si.⁊.ff.de iureiurã. nam postea.§.dato.⁊.ff.de dolo.nam sufficit hoc tamẽ fallit quoties est ɔtra legem iuratũ: q: nõ seruatur sacramentũ: vt in aut.sce.non solũ.§.j.coll. v.que est de nup.C.aut. qđ eis.⁊.ff.de iur.patr.l. adigere.⁊.C.de leg.⁊ cõsti.non dubiũ.in fi. Item quãdo veritas alias per testimoniũ põt inueniri: vt.C.de re.cre.l.fin. ‡ Item quãdo defertur sacramentum a iudice: vt.ff.de iureiur.l.admonendi.alias autem obtinet quod hic dicitur.

b ¶ Rem suam esse. Distinguitur tamẽ vtrũ iuret suã rem esse: vel petitoris non esse: q: si iuret suã esse, datur sibi actio ⁊ exceptio: sed si iuret petitoris non esse: nascit sibi exceptio contra petitorẽ tantum: vt.ff.de iureiuran.sed ⁊ si possessori.j.⁊ secundo respon.

✱ Item si. ¶ Casus clarus est ⁊ rõ dubitandi ⁊ decidẽdi assignat in glo. in verb.obligatio durat. Ideo not.q̃ sñia ⁊ res indicata nõ tollũt actionẽ ⁊ obligationẽ: q: cum sit ciuile tñ vinculum nõ põt remouere nisi ciuilẽ obligationẽ vt declarat glo. Item q̃ non opposita exceptione rei iudicate iudicium procederet. Item q̃ conuentus reali potest certo modo dici obligatus. Syl.

c ¶ Item. Actũ fuerit. Subaudi ⁊ fueris absolutus sicut hic innuit.

¶ Additio. Intelligas istum tex.cum ista glo.quod reus fuit absolutus: vt infra patet. Angelus.

d ¶ Obligatio durat. s.si primo erat obligatus. vnde si soluat nõ repetit cum debitũ soluat: vt.ff.de cõdi.inde.iu.ian⁹.⁊.l.iudex. Et caue tibi: q: per iusiurandum ⁊ per pactũ naturalis tollitur obligatio ⁊ remanet ciuilis: vt.ff.de iureiu.l.j.in princi.⁊.ff.de sol.l.stichũ aut pamphilum.§.naturalis. Sed per sñiam tollitur ciuilis ⁊ remanet naturalis: vt.ff.de condi.inde.l.iulianus. Sed cum actionẽ inducat res iudicata vbi nulla oĩno erat. vt.C.de re.cre.l.actori.quare nõ tollit: vbi est? Respõdet res indicata de iure ciuili est: ⁊ ideo tollit ⁊ inducit ea que sunt de iure ciuili: ⁊ ita obligationẽ ciuilem tollit ⁊ actionẽ que est de iure ciuili inducit: vt.ff.de orig.iu.l.ij.§.deinde ex his. Ea autẽ que sunt iuris naturalis nõ tollit.vt obligationẽ naturalẽ.vt ar.s.de le.ag.tu.§.fi.†

¶ Hec exempli causa. ¶ Casus. In multis ⁊ varijs exemplis iam vidistis naturã exceptionũ: ⁊ hec exempli causa sufficiant alioquin si plene velis videre naturam omnium exceptionum huius poteris videre ex latioribus digestorum: seu pandectarum libris.

e ¶ Hec exempli. Ex legibus. Ut ne quis conueniatur nisi coram suo iudice.vt.C.de exceptio.l.fin.

f ¶ Legis vicem obtinent. Ut senatusconsultis vt.s.titu.j.in princ.sicut est exceptio macedoniani: ⁊ velleiani.vt.ff.ad macedonia.⁊ velleia.per totum titulum.

g ¶ Pretoris iurisdictiõe. Ut de dolo malo ⁊ metus cã.vt.ff.de excep. doli per totum. Item pacti.vt.ff.de pac.iurisgentium.§.pretor ait.

✱ Appellantur exceptiones. ¶ Casus per se clarus est ⁊ exẽpla manifestissima: cũ simus in declaratiõe terminorũ nõ expedit vlterius insistere. Notandũ est q̃ alie exceptiones ppetue ⁊ pemptorie sunt alie temporales ⁊ dilatorie. Itẽ q̃ sint ppetue ⁊ perẽptorie: ⁊ q̃ sint tpales ⁊ dilatorie. Itẽ q̃ esset pẽna olim plus tẽpore petẽtiũ ⁊ q̃ sit hodie: ⁊ satis fuit s.dictũ in titu.de actio. §.plus autem. Syl.

¶ Appellant. ¶ Diuidit principaliter in tres ptes. Primo ponit duplicẽ distinctionẽ exceptionũ: q: quedã sunt perpetue ⁊ q̃dã tpales. Itẽ quedã sunt pemptorie: ⁊ quedam dilatorie. Scđo ponit exẽpla cuiuslibet. Tertio ponit quã pena olim patiebat: ⁊ quã hodie patit qui pendẽte dilatione legali: vel lata ab homine añ dilationẽ finitã egerit. Secũda ibi perpetue ⁊ pemptorie. tertia ibi: alioquin. Are.

b ¶ Semp. Id est sine pfinitiõe tpis vt.s.de do. exce.l.pure.§.fin.ita tñ si añ sñiam opponat. vt C.sñiam rescin.nõ pos.l. peremptorias. Nisi in septẽ casib⁹ in q̃b⁹ ẽt opponi pñt post sñiam: vt rõne etatis.vt.C.eo.l.peremptorias.⁊.ff.d mino.l.minor.xxv.an.omissaz. Itẽ miles. vt.C. de.iu.⁊ fac. igno.l.j. Itẽ in macedoniano ⁊ velleiano. vt ff.ad mace.l.tam ⁊ si. Itẽ in donatore qui opponit vt cõueniatur inquantũ facere põt ẽt post sñiam vt.ff.de re iu.l.nesennius §.fi. Itẽ exceptio falsi pcuratoris.vt.C.de pcu.l. licet. Secus si rõne psone procuratoris opponatur exceptio.vt q: sit miles vel mulier: q: talis exceptio est dilatoria.vt j.eo.§.preterea. Itẽ vbicunq; dicerem nullũ fuisse iudiciũ: vt q: sit venalis sñia: vel falsis testibus vel instrumẽtis indicata.vt.C.qñ nõ est necesse pro.l.venales.vel cum iudex non suus.vt.C.si a non cõpe.iudi.per totum.† Item si inique sub iudice cõpulsus est eo tpe: quo compelli nõ debuit.vt.ff.de fe.l.j. Sed dilatoria pponit añ litẽ ɔtestatã: sed pbat postq̃ actor monstrauerit qđ asseuerat.vt.C.de pba.l.exceptionẽ.⁊.C. eo.l.si quidẽ. Secus in exceptione fori: q: ante litẽ ɔtestatam opponi ⁊ probari dz ßm quosdã.vt.ff.e.l.pe. Sed quid de exceptiõe nõ numerate pecunie nunqd est ppetua: vel tẽporalis? Rñ. quidã anomalã eam esse. Nos diximus q̃ est tpalis biennij.s.vel.xxx. dierũ.vt.s.de lite.obli. §.fi.⁊.C.de nõ nu.pec.l.in ɔtractibus.§.j.⁊.§.super ceteris. Sed in hoc põt dici anomala: q̃ cũ alias pbet q excipit: hic tñ nõ ‡ pbat.vt.C.de non nu.pe.l.si ex tua cautiõe. Itẽ q̃re in exceptiõe nõ numerate dotis: ⁊ eodẽ modo solue.vt.C.de do.cauta nõ nu.l.fina.⁊ aut.ibi posita. Itẽ quid de ea que opponit vt quis cõueniatur inquãtũ facere potest? Respon.eam tẽporalẽ: q: presumo q̃ aliqua acquiret: ⁊ sic postea poterit soluere. vt.C.arbi.tu.l.si defunctus.nam non repetitur qđ soluit: licet facere non possit commode.vt.ff.de condi.inde.l.nam ⁊ maritus. qđ fieret si esset perpetua cum sit fauorabilis.vt.ff.de condi.inde.l.qui exceptionem. Et circa hoc vide quod notatur in.l.j.C.de iu.⁊ fac.ign.

i ¶ Pacti conuenti. Scilicet exceptio.

k ¶ Pacti conuenti. Scilicet vsq; ad quinquennium.

l ¶ Alia similis. Ueluti siquis stipuletur id quod in vtero est: vel fructus futuros: vel domũ certo loco edificari: vel cum rome esset: ephesi dare stipulatus est.ff.de verb.oblig.l.interdum.scđm Azonem. ‡

m ¶ Rem amittebant. Facit.s.de act.§.si quis agens.⁊.ff.de libe.lega. l.non solum.§.in.⁊.C.de iure fisci.l.iustas.libro.x. Accursius florenti.

✱ Que mista exceptio Joã. de Plat. dicit nẽpe vim dilatorie ⁊ pemptorie habẽs, appellaturq; exceptio rei finite: posteaq; ad litiscon. opponi vl' ad cãe merita l. nã et postea.ff.de iureiur.et ibidez per Bart. sicuti ⁊ alie exceptiones rei finite d quib⁹ per Bart.in.l. cũ querebat.ff.iudi.sol.

‡ Quod et locũ sibi vẽdicat i casu huius legis vbi heres legatario iuramẽtuz detulerit. Nã iuramentũ quedã trãsactio eẽ videt, que sup ɔtrouersiz nõ valet, q̃ ex testa.proficiscũt, nisi viso pu⁹ testam.vt.l. de his ff.de trãsact. Cetera expẽde finẽ tu⁊ gl. ibi als aũt. qđ differentia inter iuramentũ iudiciale ⁊ voluntariũ est, qđ in iuramẽto voluntario adest ɔsensus qui tollit naturales: At in iudic. abest cõsensus: ⁊ iõ tollit ciuilez itacta naturali hz Bald. hic. † Item gl. intelige de iuramento voluntario ⁊ sic delato a pte ptĩ non at be necessario q: illõ

hz eandem viz sicut rei iud. vt.l.ij. ff.d iureiu.

Diuisio.

Exceptiones pemptorie i septẽ casib⁹ post sñiaz superponi possunt.

† Hoc verũ intelige: qñ p⁹ sñiaz opponitur tale ex q̃ apparet deficiũ iudicẽ nõ habuisse iurisdictiõez saltez in cã de qua iudicatum: nec fuit facta prorogatõ tacite vl' expresse: vt late per Ang. ‡ Et adde qđ regulariter vbi excipiẽs nil ponit, sz positum negat, tũ excipiẽs pbare nõ astringit argu.l.ei⁹ qui ff. de pbat. cũ similib⁹. vñ sitq; excipit de nõ nũerata pecunia, cũ nihil astruat: iõ nihil probare cõpellet.obiem hmõi exceptio nullo pacto onerosa dicet: q̃ sequitur doct.in.l.exceptiões.ff. eo.tit.Cyn. i.l.excep.C. de petitio. ‡ At ea huiusmodi pena locuz in

a Hodie autem. Zenoniane cõstitutioni. Scilicet grece cuius meminit.§.de actiõ.§.sed hec quidem. b Cõtinet. Quod dic: vt modo dixi per.l.interdum.ff.de verb.oblig. c In duplum. Sed videtur q nullam patiatur penam.vt.ff.de peti.here.q si in diem.in prin.que est huic cõtra. Sed dic illam corrigi. Vel melius speciale est ibi: qr ad hoc solum agebatur: vt eodẽ iure penes agentem haberetur quo erat apud defunctum: vnde non fuit plus petitum. d Iniuriam. Non tamẽ realem propter quã agere non possent. e Tali pena perterriti. Facit.C.ad.l.iuliã repe.l.j.ꝛ.ff.de pen.l.capitalium.§.pe.ꝛ.C.de inoff.testa.siquis in suo.

* Preterea et persona.¶ Casus itidẽ clarissimus est. declarat enim Imp. q quique exceptio dilatoria nõ tm̃ respectu temporis vt in pced.§.sed psonarũ: ꝛ exẽplificat tã clare vt nulla adsit dubitatiõis materia. Not. aliquas esse exceptiões dilatorias respectu psonarũ. Itẽ q mulier ꝛ miles non possunt exercere officiũ procuratoris nec interuenire in iudicio p alio: in milite est rõ ne distrahaẽ a militia: in muliere vero rõ ne publice cuiusdã honestatis: quod intellige in iudicio secus extra indicium.l.iij.§.j.ff.de nego.gest. Item in pluribus alijs casib9 notatis per decium.in.l.ij.col.iij.ff.de reg.iur. Itẽ q miles pot esse in iudicio dũ modo a disciplina militari non distrahaẽ: ꝛ per consequens q iura attẽdunt in militibus plus publicum fauorem quã priuatũ ipsorummet militum. Syl.

f Preterea. Mulierem. Que pro alio agere non potest nisi pro parẽtibus si morb9 aut etas eos * impediat: nec sit q eorũ nomine agat: vt.ff.de pcu.l.feminis. Ac. g Nec p patre vel matre ꝛc. Nisi pro eorũ libertate: vt.ff.de li.ca.l.iij. q est cõtra: secundũ Ioan. Additio. Dic q isto casu dicit defendere cãm ppriã p suo interesse: vt.l.j.ij.iij.ꝛ.iiij.ff.de lib.cau.facit.l.non tm̃.ff.de appella. Angelus. h Sine offensa. Id est hoc fit sine offensa discipline: non autẽ sic intelligitur: vt ꝛ hoc non possit fieri si disciplina.id est exercitium militare ostendatur: sed sine offensa datur siue non: presumitur non offendi: vt hic.ꝛ.C.de procura.l.quo stipendia.

* Eas vero exceptiones ꝛc.¶ Casus similiter clarus est: non enim in hoc tex. aliud dicit nisi q infamis hodie pot esse procurator. ratio dubitandi erat quia infamis non potest pro se esse in iudicio.l.quos prohibet.ff.de postu. ergo non videbaẽ q nec etiã infamis posset esse procurator: cõtrarium deciditur duabus rationib9: vna ne pretextu huius exceptionis lis in longũ protraheretur. Itẽ quia officiũ procuratoris est onus non dignitas. Collige ex hoc tex. q infamis potest pro alio esse in iudicio. Item q quedã cõceduntur per alium que non cõceduntur per se ipsum. Item q non sunt lites protrahende. Item q non vsus est iusta causa derogandi antique legi. Syl. i Eas vero. Conquiescere. Sed contra.ff.de postu.l.j.§.scdo loco.ꝛ in.§.hoc edicto. So. ibi de maxima infamia: hic de parua. Vel illud de

petitiõe hereditatis nõ obtinebit, que gñalis est, se aq; actiones tpales ꝛ cõditionales ptinent. l.qd si i diẽ.ff.de petit.her. nisi postea ispẽ peteret a debitore ꝛ patt vl cõditiõa lit vt hic: qd facit ad intellectũ gl. in verbo in duplũ. Itez nõ videtur haber locũ i sola libelli oblatiõe, s3 dũ descẽdit ad litis cõtestat. vt apparet ex lrã q ait liteз inferre, qd cũ intelligiẽ dũ lit. cõtestaẽ: vt in.c.ex parte.extra de verb.sign.ꝛ per Bart.i.l.litẽ.C.de trãsact.ꝛ q no.in.l.amplι9.ff.rem ra hab.

‡ At limi t.ꝛ id in eo q ẽ de crie accusatus q alterius pcurat.eẽ nequit nisi a crie absoluatur.l.reuз.C.de pcurat. ne crialis ciuili piudicet fm Bart.l.j.§.hoc edicto.ff.d postul.

Mulier pro parentib9 agit. * Et huc add vt etiã pro filijs ad defensionez admittaẽ siue i cã pncipali, siue appellatoria, q intellige de maioribus morbo aut alio iusto impedimẽto distẽtis. Nã minorib9 tutorez querere d3 vt.C.de pcur.l.alienã. Aduerte tñ q mulier p parẽtib9 procurãr Velleiano renũciare deb3 fm gl.ꝛ Bart. in.l.fris.ff.de pcur.ꝛ d.l.alienã. p Bart. ta

Hodie aũt non ita stricte hoc procedere volumus: sed cum, qui ante tẽpus pactionis, vel obligationis litẽ inferre ausus est: zenonianẽ a cõstitutioni subiacere cẽsemus, quã sacratissimus legislator de his, qui tẽpore plus petierunt, ptulit vt ꝛ inducias, qs ipse actor sponte indulserit, vel quas natura actionis ptinet b: si cõtẽpserit, in duplũ c habeant hi, qui talẽ iniuriã d passi sunt, ꝛ post eas finitas nõ aliter litẽ suscipiãt: nisi oẽs expẽsas litis antea accepint, vt actores tali pena pterriti e, tẽpora litium doceãtur obseruare.

Exceptionum tertium genus est, quia quedã vocantur dilatoria iudicij personam respiciẽs: vt exceptio incompetentis procuratoris ꝛ similis. Angel. Aretinus. 664

Preterea etiã ex persona sunt dilatorie exceptiones, quales sunt procuratorie: veluti si per militẽ, aut mulierem f agere quis velit. Nam militibus, nec pro patre, vel matre g, vel vxore, nec ex sacro rescripto procuratorio nomine experiri conceditur: suis vero negocijs superesse sine offensa h militaris discipline possunt.

Infamis potest esse procurator, ꝛ potest procuratorem constituere. Aretinus. 665

Eas vero exceptiones, que olim procuratoribus propter infamiam vel dantis, vel ipsius pcuratoris opponebãtur: cum in iudicijs frequẽtari nullo mõ perspeximus, cõquiescere i sancimus: * ne dum de his altercaẽ, ipsius negocij disceptatio protelaetur.

De replicationibus. Titulus. xiiij.

Replicatio exceptionẽ tollit, que ad tollendã eam nititur equitate: q replicatio ad adiuuãdũ intentionẽ actoris cõpetit: ꝛ contra replicationẽ duplicatio est inducta ad summouẽdam eandẽ, que prima facie equa videbaẽ: contra quam duplicationem actori datur triplicatio. Aretinus. 666

Interdũ euenit: vt exceptio, q prima facie iusta videẽ: tñ inique noceat k. qd, cum accidit, alia allegatione opus est adiuuandi actoris gratia, q replicatio vocaẽ: qr ‡ per eã replicaẽ atq3 resoluiẽ ius exceptionis. Veluti cum pactus est aliquis cũm debitore suo, ne ab eo pecuniam petat: deinde postea in 3triũ pacti sunt, idest vt creditori petere liceat: si creditor agat, ꝛ excipiat debitor: vt ita demũ cõdẽneẽ, si nõ 3uenerit: ne eam pecuniam creditor petat, nocet ei exceptio: cõuenit l enim ita. namq3 nihilominus hoc verũ manet: l3 postea in 3triũ pacti sunt: s3 qr iniquũ est creditorẽ excludi m, replicatio ei dabiẽ ex posteriore pacto conuento. Rursus interdũ euenit, vt replicatio q prima facie iusta est, inique noceat n: qd cũ accidit alia allegatiõe opus est adiuuãdi rei grã q duplicatio vocaẽ. Et si rursus ea o pma facie iusta videaẽ, s3 ppter aliquã cãm actori inique noceat: rursus alia allegatiõe opus est, qua actor adiuuetur, que dicitur triplicatio. Quarum omnium exceptionum vsum interdum vlterius, q̃ dixi, mus varietas negociorum introduxit, quas omnes apertius ex digestorum p latiore volumine facile est cognoscere.

Exceptio reo competens, si est in rem, proderit eius fideiussori, propter actionem mandati, qua reus sibi tenetur. Exceptio vero personalis, vt cessiones bonorũ, vel similes ad fideiussorem nullatenus se extendunt. Aretinus. 667

aduocato qui emolumentũ tantum habet: hic in procuratore qui tantum habet onus. De replicationibus.¶ Quia exceptio per replicationẽ eliditur: ideo per consequens de replicatione dicit: vt.j.eo.in princi.§.ff.de excep.l.ij.§.replicatio. Accursius.

Interdum. Tot9 iste tit. diuidiẽ in duas partes principalr. Primo ponit de replicatiõe q prodest actori ꝛ q nõ. Scdo q exceptiones cõpetentes reo principali psunt fideiussori ꝛ que nõ prosunt. Secunda ibi. (Exceptiones autem.) * Interdum euenit. ¶ Casus facilis est: declarat enim iperator qd sit replicatio ꝛ q̃re inuenta sit ꝛ q eadẽ rõne introducta est duplicatio triplicatio ꝛ cetere replicationes vlteriores dicẽdo: q in cã fuit qr aliqñ euenit, q quis h3 actionẽ, cõtra quã militat aliqua exceptio, q si nõ elideretur, alia replicatiõe, vtiq3 perimeretur actio: ꝛ tñ exceptio iniq esset: ideo fuit necessarium adinuenire replicatiões, qbus iniq exceptio perimereẽ: sicut ꝛ eadẽ equitate qua fuerũt inuẽte exceptiões 3 iniquas actiones. exẽplificat aũt Imp. siquis creditor fecisset primo loco pactũ de nõ petẽdo debitori quo parata est exceptio debitori cõtra actionẽ creditori cõpetẽtem ꝛ postea idẽ debitor fecisset creditori pactum de petendo. nam ex quo scdm pactũ elidit primũ danda est contra illã exceptionem replicatio ꝛ sic deinceps vt latius in libris.ff.cõstat. Not. q dicta sunt in positione casus q replicatio futuri actoris adinuẽta est. Itẽ no. illa vba pma facie q bus in 3silijs vti solem9. Itẽ no. q p replicationẽ resoluiẽ ius exceptionis circa quoз verboз intell. vi. fortn. hispa. in.l.si vnus.§.pact9 col.xxviij.ff.de pac. Item q pactũ scdm de petẽdo nõ elidit pactum de non petendo ipso iure. Item qd obligatio cõtrario pacto elisa potest nouo pacto iuuari. Item q pactum liberatorium non tollitur nouo pacto ipso iure sed replicatione. Item quod dantur duplicationes, triplicationes ꝛ vlterius quantum expedit. Syl.
k Noceat. id est non profit. Vel dic proprie scilicet actori. Accur.
l Conuenit. id est ita fuit conuentum.
m Excludi. scilicet per exceptionem. Accursius.
n Noceat. scilicet non profit. Accursius.
o Ea. scilicet duplicatio. Accursius.
p Digestorum. vt.ff.de excep.l.ij.
* Exceptiões.¶ Casus est clarissim9 q exceptio cõpetẽs principali cõpetit et fideiussori: assignat tex. rõnẽ clarissimã qr alias superuacuũ ẽẽt dare reo exceptionẽ si eius fideiussor cõ ueniri posset nec gauderet illa exceptiõe qr creditor ageret 3 fideiussorẽ q coactus soluere hẽret actionẽ mãdati 3tra principalẽ: ꝛ sic creditũ qd ad instantiã creditoris cogi nõ poterat soluere, cogereẽ per circuitũ soluere ad instantiã fideiussoris: qd non habet locum in his exceptionibus, que principali danẽ intuitu eius persone: vt puta cessionis bonoз: qr illud miserabile presidium

m̃ti Sal. aliẽ dicat, ac Bart.

‡ Hic colligere potes replicationis diffinitiõez: nẽpe q sit exceptiõis exclusio, eius q viriũ resolutõ ꝛ eneruatõ: sicuti ꝛ actionis ipsi9 exceptio, ipugnatio atq3 subuersio est. hoз facilẽ cognitionẽ tibi parabis si te in his exerceas q rethores de intẽtiõe depulsiõe, iudicatione, firmamento atq3 cõtinẽte 3firmatiõe ac reprehẽsiõe siue cõfutatiõe p cipiũt que re cu3 his 3ueniunt noie tãtu3 dissidẽtia. hoз autẽ ad vsu3 ac cõmodationez facile ptractant 3aẽ9 in.l.ij.ff.d excep. ꝛ Eguinari9 Baro. in tractatu de diuiduis ꝛ indiuiduis in pludijs ad finem.

presidium liberat tantum cedentem non fideiussores liberat dico ab executione cõtra eos facienda: ratio est clara qr personale beneficium personã nõ debet egredi. Nota ergo q exceptio cõpetens principali cõpetit regulariter fideiussori, preterq̃ in exceptione personali. Item q exceptio cessionis bonoз non prodest fideiussori cedentis. Nota qd nihil frustra d3 cõcedi et qd eludi possit. Item qd fideiubens cẽseẽ habere mandatũ de soluẽdo ab eo pro quo fideiussit. Itẽ q datur regressus fideiussori cõtra principalem pro quo fideiussit ita demum si soluerit qd itellige regulariter. Itẽ q debitor potest cedere bonis. Item q personalia personam non egrediunẽ. Item q fideiussores ad hoc accipiunẽ, vt ab eis exigatur qd a debitore exigi non poterit. Syl.
a Exceptiones. hic.§. videẽ qd deberet esse in fine superioris tituli. S3 certe cũ ꝛ replicatio sit exceptio, bene poniẽ hic generaliter: tam ad exceptiones q̃ ad replicationes pertinẽs. Accur.
b Fideiussoribus. appellatiõe fideiussoris oẽ accessorium accipe: siue sit mãdator, siue fideiussor: siue alius ex eo dictẽ fideiussor, q pro alio fidem suã astrinxerit. Et nota qd dicit plerũq: qr exceptio reo cõpetẽs gratia sue persone: vt qr sit minor ꝛ fideiussori nõ cõpetit. vt.ff.de minor.l. in cause. in prin.ꝛ.ff.de except.l.exceptiones. in fi. Itẽ si est dãnatus in omnibus bonis suis rõne sui delicti. vt.C.de fideiuss.l.j. vel si cessit bonis vnde personaliter ei subueniẽ ne in pl9 conueniaẽ q̃ in q̃tum facere pot. vt.§.de act.§.fi.ꝛ.j.e. in fin. Itẽ vbicũq quis in q̃tum facere pot condẽnaẽ. nam fideiussori nõ datur exceptio. † vt.ff.pro so.l.verũ.§.j. et ff.so.ma.l.alia. vbi aũt exceptiones rei coherẽt vt pacti cõuẽti: ꝛ rei iudicate fideiussoribus cõpetunt: vt hic etiam inuito reo. vt.C.de exce.l.defensiones.ꝛ.ff.de excep.l.omnes. Additio. Dic vt in.l.pe.ꝛ in.l.tam mandatori.C.de nõ nu.pe. An.
c Ab his. s. fideiussoribus.
d Qua ratione. Exemplificat. Accur.
e Quis. s. creditor. Accur.
f Illis quoq3. s. fideiussoribus: ꝛ similibus.
g Per exceptionem. propter hunc casum dixit.§.plerũq: ꝛ propter alios vt diximus.
h Maxime. facit.§.de fideius. in prin.

Fideiussor ẽ nomẽ generale ꝛ dr a fide.

Exceptiões reo cõpetẽtes grã psone fideiussori nõ competũt: s3 bene si rei coherent.

† Ar.ff.de re iud.ꝛ.l.si fideiussor. in pnci. nisi fideiuss vt defensor 3ueniaẽ: tũc eñ defẽsori nõ vt fideiussori datur.

Exceptiones a aũt, quibus debitor defenditur, plerũq3 accommodari solẽt etiam fideiussorib9 b eius, ꝛ recte: quia quod ab his c petitur, id ab ipso debitore peti videtur: quia mãdati iudicio redditurus est eis, qd hi pro eo soluerint. Qua d ratione, ꝛ si de nõ petenda pecunia pactus quis e cũ reo fuerit: placuit pinde succurrẽdũ esse per exceptionem pacti conuẽti: illis f quoq3, q pro eo obligati sunt, ac si, etiam cũ ipsis pactũ esset, ne ab eis pecunia petereẽ. Sane quedam exceptiones, non solent his accommodari: ecce eniз debitor si bonis suis cesserit, ꝛ cum eo creditor experiatur, defendiẽ per exceptionem g, si bonis cesserit, sed hec exceptio fideiussoribus nõ datur: ideo.l. quia qui alios pro debitore obligat, hoc maxime h prospicit, vt cum facultatibus lapsus fuerit debitor possit ab his quos pro eo obligauit suum cõsequi.

De interdictis. Titulus.xv.

Interdicta olim nil aliud erãt nisi certe cõceptiones verborum late a pretore interdictum interponẽte, cum inter duos de possessione agebatur. Aretinus. 668

Sequitur vt dispiciamus de interdictis seu actionibus i, que pro his exercentur. Erãt interdicta forme atq3 conceptiones verborũ k, qbus pretor aut iubebat l aliquid fieri, aut fieri prohibebat m: qd tũc maxime n fiebat, cum de possessione o aut quasi p possessiõe inter aliquos contendebatur.

Interdictorum quedam sunt prohibitoria: vt interdictũ ne vis fiat: item de mortuo inferẽdo, quedam sunt restitutoria: vt interdictum quorum bonorum: quedam vero sunt exhibitoria: vt interdictum de libero homine exhibendo ꝛ similia. Aretinus. 669

Summa q autẽ diuisio interdictorũ, hec est: q aut prohibitoria sunt, aut restitutoria r, aut exhibitoria. Prohibitoria sunt, quibus pretor vetat aliquid fieri: veluti vim sine vitio possidenti s, vel mortuũ inferẽti quo ei ius erat inferendi t vel in sacro loco

Continuatio. De interdictis.¶ Qr interdicta vicẽ sustinent seu obtinẽt actionũ: ideo post actiones de interdictis pponiẽ: vt.j.eo. in princ. Accur. Sed istã rub. cõgruẽtius posita fuisset ante ti. de excep. vt fecit iuris. in ff. qr ante ti. de excep. posuit istum ti. sed de hoc nõ est vis.

Diuisio. Sequitur.¶ Totus iste titu. diuidiẽ in quatuor partes. Primo ponit quid olim erant interdicta. Scdo ponit vnã diuisionem interdictorum. Tertio ponit aliã diuisionẽ. Quarto ponit vnã aliam diuisionẽ interdictorum. Scda ibi (Summa aũt.) Tertia ibi. (Sequẽs.) Quarta ibi. (Tertia diuisio.)
* Sequitur.¶ Casus in diuisione nõ est figurandus: dicit enim ꝛ declarat quid olim essent interdicta: ꝛ dicit q interdicta erãt forme et cõceptiones verboз ꝛ decreta quibus pretor aliquid aut iubebat fieri aut iubebat nõ fieri. No. q dictio seu stat hic ampliatiue nõ expositiue fm Ang. hic. No. q interdicta olim erãt decreta. Itẽ q cõsistebãt aut in precipiẽdo aut in prohibẽdo. Itẽ q interdicta vt plurimũ versantur circa possessionem vel quasi possessionem rerum. Syl.
i Actionibus. s. in factum. vt.j.e.§.fi.
k Cõceptiones verborum. i. dicere verba cõcepta ꝛ formata a pretore pponẽte interdicta. S3 fm hoc q erat differẽtia olim inter interdicta ꝛ actiones cum ꝛ actio erat formula: vt.ff.de origi.iur.l.ij.§.inde ex his. respon. quidã vt preceptor meus Azo: q interdicta formabanẽ in psona volentiũ ea intẽtare tm̃ loquẽdo eis. vñ interdicta inter duos dicũtur reddi a ptore loquẽte duob9: vt.j.eo.§.exhibitoria: ꝛ hoc etiam

Interdicta ꝛ actiones olim differebant.

circa istam materiam interdictorum vide menoch. in suo pulcro tractatu de interd. posesoriis.—

colligiẽ.ff. sub multis titulis in tractatu de interdictis: sic eñ dr vñ vi illũ deiecisti ꝛc. vt.ff.de vi ꝛ vi ar.l.j. in pn. Itẽ vti edes de qbus ꝛc. vt.ff. vti pos.l.j. in prin. ꝛ sic de alijs. Sed actiões generalr ꝛ in psonã omniũ formabanẽ: vt qcũq3 emerit exempto agat: ꝛ sic de ceteris qd colligitur ff.de orig.iu.l.ij.§.oium.ꝛ.§.de his. Vel dic breuiter dñam talẽ fuisse: qr interdicta a ptorib9: sed actiões a ceteris magistratib9 formabanẽ: vt p3 ex eo qd oia interdicta sunt ptoria: vt.ff.de interdic. p totũ librũ. Sed hodie nihil aliud est interdictũ q̃ actio ptoria in factum: vt.j.eod.§.fi. Additio. Dic scdm Io. fa. Imo est aliud, ‡ ꝛ pot agi vel interdicto vel actiõe in factũ ad electionem actoris: vt.ff.ne vis fiat ei.l.siquis missus.§.cũ ptor.ff. vti pos.l.j.§.restituende. ꝛ no.ff.de vi ꝛ vi ar.l.j.§.fi. l3 gl. not. idẽ qd hic in rubri.ff.eo. sed Di. reprehẽdit glo. ꝛ hoc est verum. Angel.
l Iubebat. Quod est in interdictis restitutorijs ꝛ exhibitorijs: vt.j.eod.§.restitutoria.ꝛ.§.exhibitoria.
m Prohibebat. Qd facit in phibitorijs iterdictis: vt.j.e.§.phibitoria.
n Maxie. Hoc ideo dicit: qr qñq3 p interdicta nõ sup posses. s3 sup iure rei 3tẽdiẽ: vt p3 in interdicto de mortuo inferendo. vbi l3 inferre: ꝛ sepulchro inedificãdo. vbi licet inedificare: vt.ff.de mor. infe.l.j. in pn.ꝛ.§. ptor ait. Itẽ qñq3 ppietatis ꝛ possessiõis simul: vt.ff.de aqua quo.ꝛ esti.l.j.§.fi.ꝛ.ff.e.l.interdictorũ.§.quedã. S3 nũqd alio mõ q̃ p interdicta. i. de iure ciuili agiẽ de possessione? Rñ. sic vt per cõdictionẽ indebiti: vt ff.de condi.inde.l.indebiti.§.sed ꝛ si nũmi. Item per triticariã: vt.ff.de condi.triti.l.j. in fi.ꝛ.l.ij. Item per cõdictionem ex lege: vt.C.de acqui.poss.l.fi. in fi.ꝛ.ff.de rei vendica.l.fi.ꝛ.C.loc.l.siquis. Accursius.
o De possessione. Siue retinenda siue recuperanda: siue adipiscenda: vt.j.eod.§.sequens diuisio.
p Quasi possessione. Vt cũ cõtendiẽ de possessiõe rerũ incorporaliũ: vt vie ꝛ itineris: ꝛ actus ꝛ aqueduct9. vbi nõ est vera possessio: s3 quasi: vt.ff.de acquir.re.do.l.seruus.§.incorporales: sed tñ est ibi quedã quasi possessio. ꝛ de ea retinenda cõpetunt interdicta de itinere ꝛ actu: ꝛ via: ꝛ aqua: quãdo cõtendo me esse in quasi possessione predictorũ iuriũ. ‡ vt.ff.de itine. actuq3 priua. per totum.ꝛ.ff.de aqua. quo.ꝛ esti. per totũ.ꝛ ff.de serui.l.pen.ꝛ.ff.si serui.ven.l.fruti.§.aristo.
* Summa aũt ꝛc.¶ Casus figuratio in simplici diuisiõe ac declaratiõe terminorũ nõ ẽ necessaria. dicit eñ pmã ꝛ pncipalẽ diuisionẽ interdictoз esse q aut phibitoria sunt aut restitutoria aut exhibitoria: ꝛ qõlibet caput declarat p particularia exẽpla: ꝛ vltimo loco dicit q interdicta proprie dici solent prohibitoria ab interdicẽdo. Tñ obtinuit q̃libet appellari interdicta q̃si q inter duos dicanẽ sumpto noie ab eo qd plerũq3 accidit. No. igiẽ q pncipalis diuisio interdictoз est hec de q hic agiẽ: intellige de diuisiõe specieз: ꝛ q̃uis sint q̃dã iterdicta mixta de qb9 in.l.j.§.iterdictoз.ff.de iterd. tñ illa iterdicta mixta nõ 3tinẽt diuersam spẽm. Itẽ qd sit interdictũ phibitoriũ qd restitutoriũ quid exhibitoriũ. Itẽ exẽpla vniuscuiusq3. Itẽ q oia sunt interdicta l3 non interdicant ꝛ q interdicta dñr quasi inter duos dicta: qd est falsum: sed dñr interdicta a spẽ pncipali interdicẽdi, q̃uis aliqua nõ interdicant simplr: sed 3sidera qr oia interdicunt: nã in restitutorio interdicitur retentio: in exhibitorio interdicitur occultatio. tñ cogita. Syl.
q Summa. Id est ‡ prima non minima: quia ꝛ de duobus membris aliqua inuenitur. vt.j.eo.§.tertia.
r Restitutoria. qñq3 t3 q̃dã inueniũẽ mixta tã phibitoria q̃ exhibitoria. vt.ff.e.l.j.§.interdictoз.ꝛ.ff.de libe.ho.exhi.l.j. Nã petit exhiberi: ꝛ phibeẽ inuit9 retineri. vide glo. in.d.§.iterdictoз: q plenι9 loqẽ. Ang.
s Possidenti. vt siquis missus fuit in possessionẽ iussu pretoris. vt.ff.ne vis fi. ei qui in poss.mis.est.l.j. in pnci. Nam iuste possidet ꝛ sine vitio qui auctore pretore possidet. vt.ff.de acquiren.pos.l.iuste.
t Inferẽdi. Qd iterdictũ ẽ.ff.d mortuo iferẽdo.l.j.§.pn.ꝛ.§.d iterdictũ.

‡ Adde q glo. sine casullo itellecta recte loquiẽ, ꝛ in eã 3sentit Las.§.d.act.§.actionũ. vbi ait. Oll eñ interdicta pretoris cũ certis solẽnitatibus pponebanẽ ꝛ ex formulis agebaẽ, q solẽnitates hodie recessũt ab a hodie i... dicta nõ ponũẽ solẽnit hbis exquisitis sed in locũ iterdictoз pro poniẽ simplr actõ in factuз, que actõ i factũ accõmodata ẽ iterdictis. Et sic intelligẽdũ eẽ.§.fi. hui9 tit. idẽ Las tradit loc allegato.
‡ At cũ possessio certaẽ, qu ti tpis spectaẽ possessio: ꝛ in hoc dictotu: qñ q phis spectari: nẽpe an quis tẽpore litis cõtestãd. possideat vt i interdicto vti poss. quandoq3 an aũ liteconteste. vt in interdict. de itinere actuq3 puuat. ꝛ de e aqu. quo. ꝛ estiu. in qb9 actor debet pbaẽ se iuisse ꝛ aqu. duxisse vt.ff.e.l.j.§.interdictorum aũt vbi vio dy. q q̃tuor ad hãc rẽ vtilia querit, nẽpe ad q̃d denẽ p quibus rebus dẽtur. cui9 tpis spectet possessio et qualia sint interdicta.
‡ Glos. hic nõ videt q̃d velit verbũ summa vt ꝛ §.de acti.§. Summa. q verbũ precipuã ac primariã sine pncipalẽ innuit ꝛ iustionẽ vt ibi d not.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Edificari. Quod interdictum habes.ff.ne quid in loco sacro.l.j.in prin. Accur.
b ¶ Uel in flumine. & hoc habes.ff.de flu.l.j.in prin.& ff.ne quid in flu. pu.l.j.in fi.
c ¶ Bonorum possessori. Non rerū:sed iuris:idē succedenti de iure pretorio tm̄:vt filio emancipato vel cognato qui dicunt bonorū possessores ex bonorū possessiōe edictali & decretali:nā istam habent hoc interdictum directū vt cōsequatur possessionē hereditatis qd appellatur quorum bonorum:vt.j.e.§.adipiscēde. Utile vero datur illi qui succedit de iure ciuili vel ex testamēto:vel ab intestato:vt.ff. quorum bonorū.l.j.in princi.C. quorū bonorum.l.j. Sz contra est in hereditatis petitione. Nam directa datur heredi de iure ciuili: vtilis vero ei qui succedit de iure pretorio. vt.ff.de bon.pos.heredita.pe.l.j. Est & aliud nonum auxilium per nouam cōstitutionem inuentū per qd petitur possessio hereditatis si testamētū apparet non vitiatū vel vitupatū in aliqua sui parte:vt.C.de edi.diui adri.toll.l.fi. Sed quare dicitur hoc restitutorium: cum nunq̄ hic bonorū possessor habuerit possessionē. Rn̄. improprie dr̄ restituere pro dare: vt.ff.de ver.signi.l.verbū reddēdi.& ff.de leg.ij.l.cum qdam. Uel dic q̄ inspecta psona defuncti dicitur restitutorium: sed natura sui dicitur adipiscēde possessionis. vt.ff.quorū bo.l.j.§.fi.

¶ Additio. Hec vltima ratio:q2 lz vera possessio non trāsferatur ad heredem:vt.l.cum heredes.ff.de acqr.pos.in princi. fingitur tamē transferri presertim decreta bonorum possessio:& hoc respecta & hoc attento dicitur restitutoriū.attenta tamē veritate adipiscēde:& saluatur iste tex.vbi dicitur adipiscende. Ange.

edificari a :vel in flumine b publico ripa ve eius aliquid fieri,quo peius nauigetur. ¶ Restitutoria sūt quibus restitui aliquid iubet:veluti bonorum possessori c possessionem eorū,que quis pro herede: aut pro possessore d possidet e ex ea hereditate:aut cū iubet ei, qui vi de possessione fundi deiectus sit:restitui possessionē f. ¶ Exhibitoria sunt per que iubet g exhiberi, veluti eum de cuius libertate h agitur: aut libertum cui patronus operas idicere i velit:aut parēti k liberos, qui in potestate eius sunt. ¶ Sunt tamen,qui putant proprie interdicta ea vocari que prohibitoria sunt: q2 interdicere est denūtiare & prohibere. Restitutoria autē et exhibitoria proprie decreta vocari. Sz tn̄ obtinuit l omnia interdicta appellari:q2 inter duos dicūtur. m

¶ Interdictorum quedam sunt adipiscende possessionis, quedam retinende,quedam recuperande. Adipiscende dicitur interdictum quorū bonorum,a quo competit heredi de iure pretorio in possidente res hereditarias pro herede, vel possessore,sic dictum,q2 antequam adipiscatur possessionem,cōpetit. Item saluianum interdictum pro rebus in fundo illatis. Areti. 670

¶ Sequēs diuisio interdictorum hec est,qd quedā adipiscende possessiōis causa cōparata sunt,quedā retinēde,quedam recuperādę. ¶ Adipiscendę possessionis causa interdictū accōmodatur bonorū possessori:qd appellatur quorum bonorum, eiusq3 vis & potestas hec est:vt quod ex his n bonis quisq3, quorū possessio o alicui data p est, pro herede q, aut pro possessore possideat:id,cui bonorum r possessio data est,restituere debeat. ¶ Pro herede s autē possidere videt,q putat se heredē esse. ¶ Pro possessore is possidet, qui nullo iure rem hereditariam, vel etiam totam hereditatē sciens t ad se non pertinere,possidet. Ideo aūt adipiscendę possessionis vocat interdictum:quia ei tātum vtile est, qui nunc primum conat adipisci possessionē rei. Itaq3 siquis adeptus possessionem v admiserit eā x,hoc interdictum ei inutile y est. ¶ Interdictū quoq3 quod appellatur Saluianum † adipiscende possessionis causa comparatum z est:eo quoque vtitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus a fundi pignori futuras pepigisset b.

¶ Interdictum retinende possessionis dicit, vti possidetis, & vtrobi. Nam cum inter alios de proprietate questio est mouenda, & vterque se possessorem contendit, propter magnū possessionis commodum, non potest aliter super petitorio disceptari, nisi vnus sit petitor, alius possessor: ad quod discernendum competunt hec interdicta. Et vti possidetis pro immobilibus: vtrobi pro mobilibus id petit: & licet olim esset inter hec interdicta differentia, hodie sunt exequata: & is obtinet, qui tempore litis contestatę non vi, non clam, non precario ab aduersario possidet. hoc dicit visque ad.§. 671

d ¶ Pro possessore. Due sunt vie succedendi.s.iure ciuili & iure pretorio. Prima subdiuiditur in possessoriū per cōstitutionē diui adria.& petitorium:vt per * petitionem hereditatis directā. Item secūda similiter subdiuidit in possessorium:vt per interdictū quorum bonorū per qd petit successor de iure pretorio se mitti in possessionē bonorum que tenebat defunctus tēpore mortis:vt hic. Idem in petitorium vt per here.bono.possessio.
e ¶ Possidet. vel dolo fecit quominus possideat.vt.ff.quorū bon.l.j.in prin.& expone hec verba pro herede & possessore:vt.j.eo.§.pro herede.& §.pro possessore. Accur.
f ¶ Restitui possessionē. per interdictū vnde vi.qd intra annum locum habet pro his que peruenerint ad violentum:pro alijs perpetuo vt.ff.de vi & vi arma.l.j.in prin.& hoc si ciuiliter & naturaliter possideat deiectus. Si aūt naturaliter tantū, vtile habet tantū:vt fructuarius: vt ff.de vi & vi arma.l.iij.§.vnde vi.
g ¶ Iubet. scz pretor.
h ¶ Libertate. Ut quia liber homo detinetur inuitus qd interdictū habes.ff.de lib.ho.exhiben.l.j.
i ¶ Indicere velit.i.iniūctas operas dicere velit vel cōuētas iniūgere quo casu ageret de libero hoie exhibendo:vt.ff.de lib.ho.exhi.l.fi.
k ¶ Parēti. in hoc casu duo sunt iterdicta.vnū de lib.exhib.alterū de liberis educādis.vt.ff.de li.exhi.l.j.j.rn̄.& l.iij.j.rn̄.in prin.
l ¶ Obtinuit. Inter sapientes.

m ¶ Inter duos dicuntur.id est a pretore formantur.vt notatur.s.
* Seques diuiso. ¶ Casus clarissimus est.diuidit enī scdo mō interdicta q̄ quedā sunt ad pīscēde,quedā retinēde,quedā recuperande:& procedit ad declarationē & exemplificationē terminorū:in quibus quo ad positionē casus nulla subest difficultas & siqua erit declarabitur in notabilib9. No.ergo aliam diuisionē interdictorū. Itē q̄ interdictū quorū bonorū est interdictū adipiscēde. Item quid operet hoc interdictum quorum bonorū. Itē q̄ datur bonorum possessori cōtra eū qui possidet p herede aut pro possessore. Itē quis dicat possidere pro herede. Itē qs dicatur possidere p possessore. Itē quare dicat interdictū adipiscende. Itē q̄ nō datur interdictū quorum bonorū ei q iā possedit & postea desijt possidere:sed ei q primo loco querit possessionē. Itē q̄ saluianū interdictū dr interdictū adipiscēde. Itē ad qd det saluianū interdictū.s.p rebus inuectis & illatis in fundū p colonū vt declarabitur in glo. Syl.
n ¶ Sequēs. Qd ex his: innuitur hic q̄ hoc interdictū ēt pro vna re cōpetat. Sed 3 videtur q̄ sit vniuersale. vt.ff.quo.bo.l.j.§.fi.Sed certe nihilominus est vniuersale: lz ad vnā rē det sic eīn est in hereditatis petitione. vt.ff.de peti.here.l.regulariter.& l.lz.quā constat vniuersalem esse.vt.ff.de rei ven.l.j.j.respon.
* Adde q̄ merito dr̄ vniuersalia q2 sunt apta cōprehēdere vniuersitatē hereditatis q̄ si vna tm̄ res occupet dat dio 3 illū q possidet illā vā habitu ēt tunc est vniuersale q̄uis actu sit particulare illo casu. Syl.
o ¶ Possess.s. decretalis.
p ¶ Data est. Scz a voce pretoris viui: vel bonie coram quolibet indice.vt.C.qui admit.ad bono.poss.l.fi.
¶ Additio. Dic q̄ non est necesse q̄ index siue pretor siue alius index bonorum possessionem concedat secundum Angel.
q ¶ Pro herede. Sed nūquid hi tituli sunt? Rn̄.non.vt.C.in qui.ca.cess.lon.tēpo.pre.l.hereditatē:ergo vsucapio non pōt procedere. Sed contra.ff.quo.bono.l.prima.j.respon. Sed illud expone vt ibi.
r ¶ Bonorum possessio.scilicet decretalis.
s ¶ Pro herede. * Hec oratio quāq3 accipitur pro vero titu.vt.ff.pro hered.per totum:quandoq3 pro falso:vt q2 credebat se heredem cum non sit:& ita hic accipitur:& quandocunq3 agitur petitione hereditatis.vt.ff.de peti.hered.l.pro herede.
t ¶ Sciens. Unde si querit ab eo q̄re possideat dicit:q2 possideo:vel si dicat p hr̄ de tn̄ fallum sciēter dicit.vt.ff.de peti.her.l.q interrogat9.
v ¶ Possessionem. Que est facti. Accursius.
x ¶ Eam. Scilicet possessionem:que est facti.
y ¶ Inutile est. Sed aget amodo rei vēdicatione cum sit dn̄s. Accur.
z ¶ Comparatum est. Contra colonum directum: contra extraneos vtile.vt.C.de sal.interdic.l.j.& ff.de sal.interdi.l.j.
a ¶ Pro mercedibus. Item & pro damno si qd contulit in eod.vt.ff.de sal.interdic.l.j.& arg.ff.qui.ca.pig.ta.con.l.non solum. Accursius.
b ¶ Pepigisset. Scz tacite.vt.C.locati.l.certi iuris. Sed qd differt inter hoc interdictū & seruianā actionem? Rn̄.in seruiana ops locatorē probare colonū fuisse dominū tempore obligationis.vt.ff.de pigno.l.j.§.cum predium.in fi.& l.& que nondū sunt.§.qd dicitur. Sed in interdicto isto sufficit si probet ipsum possedisse.vt.ff.de sal.interdi.l.j.

Adde

Bonorum poss. quis dicitur.

Interdictus quorum bonorum est duplex.s. directum & vtile.

* Et addo quod ea di... bus fauore competūt pupillo ... mulieri ... o paren... cognat... o vel af... ine.vt.ff. eod.l.i.§.h. iterdictū. Et sic hoc casu admittitur pupillus vt ma... ior sic & pluribus alijs ... sibus de q9 vide p... in.in.c. parte ex... a verest. spol.

* Quidam legit,quia interim dicuntur.

* Hāc glo. not. Bald. ad statuta in q9 verbū restituere cōperit. Hā statutū in re cuius possess. non habuit ille cui restitutio facieda est,nō vēdicat sibi locū:cuz id restitui dicat et,quāq̄ habuit ex ipro pria significatiōe vt h glo.no.& ff. quo.bonor.l.j.q impropria significatio in statuta nō cadit:vt.l.cō stituitur.ff. ad munici.

* Et adde quod heres de iure ciuili habeat et possess. per vtile iterdictū quorū bon.vt not. gl.pri.s.in vers.vtile.

† Al's seruianum.

Interdictum quorum bon.& petitio hered. pro vna sola re possit competere.

* Oportet tn̄ quod nō sit heres p quota vl q̄ lz sit hr̄s taliter q̄ habeatur p legatario:vt.l. quoties. C. de hered.instit. cū ibi no. Arg. Et addo vt sciatur an quētus pro herede possideat debet aū litiscōtesta. interrogari nū pro herede possideat, qui si non possidere respōdeat,aduersus eum nō agitur, nisi possidere p̄barei. quo casu i mēdacij penā eius possessio in aduersariū trāsfert.l.fi. ff.de rei vēd. quod si possidere respōdeat, debet amplius interrogari nun pro herede, an pro herede se putet: rurius quā titul. & abs q̄ rit.habuerit ad q̄ vide gl.no. in l cogi.& l.q interrogat9. ff. de petit. hered & his p Io. Plat.

¶ Adde q̄ hec materia tractata fuit principaliter in.§.item seruiana.s.de act.q2 sunt in hoc plures glo.diuerse de quibus per doc.in.l. rem alienam.ff.de pig.act.& in.l.cum res.C.si alie.res pig.da.fit.
* Retinēde possessiōis &c. ¶ Casus. Ita clare seipm explicat Imp. vt nō sit opus noua declaratiōe:declarat enī alterā partē diuisiōis.s. posite ponēdo cām & rōnē interdictorum inuentorū & declarat ad qd dent duo hec iterdicta retinēde de vti possidetis & vtrobi. No.igit q̄ vti possidetis & vtrobi sunt interdicta retinēde. Itē q̄ dant qñ est ptētio iter aliquos de possessiōe qs.s.possideat. Itē q̄ vn9 possidet alius petit. Itē q̄ maximū est cōmodū possessionis. Itē q̄ siqs possidet & actor nō pbet ocludēter 3 ipsum:iudicat 3 actorē & possessor remanet in sua possessione. Itē q̄ vtrobi dat p mobilibus vti possidetis pro immobilib9. Itē q̄ quicqd eēt de iure antiquo hodie h duo interdicta exequata sunt. Itē q̄ ille vincit in his iterdictis q tpe litis cōtestate possidebat non vi nō clā nec precario ab aduersario. Syl.

¶ Retinēdę † possessionis cā cōparata sunt interdicta vti a possidetis, & vtrobi *: cum ab vtraq3 parte de proprietate b alicuius rei controuersia sit:& ante queritur * vter ex litigatoribus possidere, & vter petere c debeat. Nāq3 nisi ante exploratum fuerit: vtrius d eorū possessio sit, nō potest e petitoria actio institui:q2 & ciuilis f & naturalis g rō facit,vt ali9 possideat,& ali9 a possidēte petat. Et q2 longe cōmodius est & poti9 possidere, q̄ petere:ideo plerūq3 & fere semper ingēs h existit otentio,de ipsa possessione. Cōmodū aūt possidendi in eo est, q̄ et si eius res nō sit, qui possidet,si mō actor non potuerit suā eē probare, remanet i † in suo loco possessio:ppter quā cām, cū obscura sunt vtriusq3 iura 3 petitorē iudicari solet. ¶ Sed interdicto quidem vti possidetis de fundi,vel k ędium possessione cōtenditur. Utrobi l vero interdicto de rerum mobiliū possessiōe. ¶ Quorum m vis, ac potestas plurimā inter se differentiam apud veteres habebat. Nam vti possidetis interdicto is vincebat,qui interdicti n tēpore possidebat, si modo nec vi, nec clam.nec precario nactus fuerit ab aduersario possessionē, etiā si alium o vi expulerat, aut clam arripuerat alienā possessionem, aut precario rogauerat aliquem, vt sibi possidere liceret. Utrobi vero interdicto is vincebat,qui maiore p parte eius anni,nec vi,nec clā,nec precario ab aduersario possidebat q. ¶ Hodie tamen aliter obseruatur,nam vtriusq3 interdicti potestas q̄tum (ad possessionē r pertinet) exequata est: vt ille vincat & in re soli & in re mobili qui possessionem nec vi,nec clam s, nec precario ab aduersario litis cōtestatę tēpore detinet.

¶ Quis dicit possidere,etiā si per aliū possidet. Et possessio solo aio retinetur, lz solo aio non acquiratur. Angelus are. 672

¶ Possidere aūt videt quisq3 nō solū si ipe possideat, sz si ei9 noie aliquis in possessione t sit, licet is eius iuri subiectus non sit, qualis est colon9 v, & inquilin9. Per eos quoq3,apd q̄s deposuerit qs; aut

a ¶ Retinēde. Uti possidetis. Quod de reb9 immobilib9 dicit:sed vtrobi de mobilib9:infra eo.§.sed interdicto.
b ¶ Proprietate. Ob h qdē cōparatū:lz & sine hac otrouersia pprietatis dabitur: vt si de sola possessione contendatur secundum Ioan.
c ¶ Uter petere debeat. Id est quis sit actor:& quis reus.
d ¶ Utrius eorum possessio sit. Id est quis possideat.
e ¶ Non potest. Ut.ff.de ind.l.inter litigantes. Accursius florentin.
f ¶ Ciuilis. Ut quia parit actionem in rem aduersario.vt.C.de alie. mu.iu.cau.fa.l.prima.
g ¶ Naturalis. Ut q2 nemo a seipso posset petere scdm naturam.vt.ff. de ar.l.pe.& facit ad hoc bene.ff.vti poss.l.j.§.hoc interdictum.vt.ff. de acquir.poss.l.exitus.
h ¶ Ingēs. Id est magna:& hec eadē ptētio & in alijs iterdictis retinēde possessiōis est,vt in illo de supficiebus.vt.ff.de sup.l.j.j.rn̄. Itē in illo de itinere actuq3 pri.& via puata.vt.ff.de iti.actuq3 priua.l.j.j.rn̄. Itē de aqua q̄tidiana & esti. Itē inter eos q ducūt aquā p eūdē riuū:q corriuales dicūtur Itē inter eos:q ex eodē castello.vt.ff.de aq̄ quotidiana & esti.l.j.j.rn̄.& §.fi inter corriuales.& §.ait ptor:q ex castello. In his enī omnibus interdictis vbi de incorporalium quasi possessione agitur est idem modus agendi qui in duobus istis:vnde in.ff.nouo continue post illum titu.vti possi.illi supradicti ponuntur per ordinem.
i ¶ Remanet. Facit.C.de eden.qui accusare.in fi.& C.de rei ven.l.res. & ff.si vsufru.pe.l.vti frui.
k ¶ Sed interdicto. Uel ędium.ff. vti possi.l.j.j.respon. Accursius.
l ¶ Utrobi. Hoc dicit ab vtrū & vbi:vt vtrū * ponat pro ad, vel apud vbi ponat p quē.q.d.apud quē est:apud eū fit. Non fit autē mentio hic possessionis:cum mobilia proprie non possideātur:sed immobilia tm̄: cum dicatur possessio quasi pedum positio.vt.ff.de acquir.posses.l.j.in prin. Abusiue tamen mobilia dicuntur possideri. Accursius.
* Hec opin.falsa est & eam cōiter dānāt do.in.l.j.ff.de acqui.pos.vt per Alex.ibi col.vij & Jas.col.vij.in.j.lectu.& col.ix.in.ij.lectu. Syl.
m ¶ Quorum. Scilicet duorum interdictorum.
n ¶ Interdicti tempore. Id est tēpore quo proponitur interdictum.
o ¶ Alium. Dummodo non aduersarium.
p ¶ Maiore. Scilicet q̄ aduersarius.vt.ff.de verb.fig.l.maiore parte.
q ¶ Possidebat. & sic citius vincebat in vti possidetis quā in vtrobi:& erat forte ratio:q2 citius mobilia transferuntur q̄ immobilia.vt.ff.cōmo.l.j.& ff.de re.iu.& diuo pio.§.j.& ff.de acqui.poss.l.si rem.
r ¶ Quantum ad possessionem. Nota quantum ad possessionem.nam quantū ad alia remansit differētia vt olim vti possidetis in rebus immobilibus & vtrobi immobilibus locū hēat.vt hic drr.s.§.primo.
s ¶ Nec clā.cum multa sint genera violentiarum que ad pn̄s omitto: de hac vi que inquietatiua dicitur q̄ parit hoc interdictū: dic vt si me arare vel edificare vel aliquid in meo me facere prohibes contēdens te possidere:habet locū hoc interdictū:vt.ff.de vi & vi ar.l.vim facit.et ff.qd vi aut clam.l.j.§.quid sit vi. Quid si ille nō contēdat se possidere: sed solum iniuriat mihi:? Rn̄.adhuc locū habet hoc interdictū: vt.ff. vti possi.si duo.§.si vicinus. Sed & actione iniuriarū mihi tenet.vt.ff. de ac.emp.qui pēdentē.
* Adde tex.in.l.iniuriarum actio.§.si qs me prohibet.ff.de iniur.
¶ Quid si nec possessionis rōne nec iniurie:sed q2 seruitutē se habere cōtendit. Rn̄. si possidet intētabo negatoriā: si ego possideo intētabo: interdictum. vt.ff.si ser.ven.l.fi.§.j. Clam aūt possidet qui clācu lo me absente sibi possidere volens ingredit fundum meum quē ego possideo nec tn̄ suspicor me posse repelli:& ita me absente & inuito sepissime facit: vt.ff.qd vi aut clā.l.iij.§.fi.& de acquir.pos.l.clam.
* Clam possidere proprie dicit ille qui cum sciret aut scire deberet me possidere anteq̄ fundum ingrederet: ingreditur fundū & me turbat antiquiorē possessorē:et dicitur clam possidere a me qñ est ingressus me absente.d.l.claz.& .l.iij.§.fi.cum.l.seq.ff.qd vi aut clam. Syl.
¶ Ille enim qui ingreditur habet naturalē per introitū suum:& ego ciuilē. Uel dic q̄ ego retineo naturalem ciuiliter ingrediēs naturalem naturaliter. Sz nōne etiam naturalem perdit statim cū de fundo exit:& ad iudicium venit vel etiam al's iret? Rn̄d.non:imo animo retinet eam naturalē:vt facit fructuarius qui solam naturalē habet. vel dic q̄ si amittit eam:non tn̄ nocet q2 adhuc hoc interdicto tenetur:licet ego possideam tantū: vt diximus per.l.ff.vti possi.si duo.§.si vicinus. Precario aūt possidet aduersarius a me vt si precibus suis motus concessi sibi precario:vt.ff.de prec.l.j.in princip.& §.primo. Et distingue in precario:q2 aut agitur vt omnis possessio in accipientem transferatur quod fieri potest:vt.ff. de preca.in rebus.& ff.de acquiren.poss.l.pomponius.§.si is qui. Aut vt nulla:& hoc valet.vt.ff.de preca.certe.§.is qui. Aut vt habeat naturalem tantum qui accipit,& hoc valet.vt.ff.de prec.l.& habet.§.eum.† Sz nūquid in omni precario vinco habentē a me per hoc interdictū.s. vti possidetis. Rn̄.non illū qui habet omnē possessionem:cū hoc interdictum possessorem tueatur:vt.ff.vti pos.l.j.§.j.& §.ij.ergo vinco supradictos etiā si ego habebā possessionem ab alio vi vel clam vel precario.vt hic.& ff.vti pos.l.j.§.fi.& l.ij.
* Possidere aūt. ¶ Casus non est aliter figurādus in simplici declaratione terminorum.s.enim dixerat pluries q̄ est magnū cōmodum possidetis,& q̄ obtinet qui tēpore litis otestate possidet:subdit qd possidere non solū videt qui proprio corpore & animo possidet:& sic per se: sed etiā qui per alium:& ponit diuersa exempla:& declarat etiam qualiter intelligatur retineri possessio. quod non solum retinetur per aliū sed animo etiam:& subdit qd licet animo possessio retineri possit: animo tamen non acquiritur.& est tex.notabilis & vtilis. Nota primo qd non solum dicitur possidere qui per se possidet sed qui per alium. itē quod colonus possidet pro alio:& inquilinus. Item commodatarius et depositarius. Item quod possessio iam adepta per alium retinetur. Item qd retinetur solo animo. Item qd solo animo possessio non adipiscitur. Syl.
t ¶ Possidere. In possessione fit. Caute dicit:vt.ff.de acquir.pos.si qs ante.nam nō possident * isti.nec ciuiliter nec naturaliter:scdm Ioan. scz colonus & inquilinus & similes vt hic.& ff.de vsuc.nō solum.§.qd vulgo. Sed M.dicit eos naturaliter possidere:vt.ff.cōmu.di.l.cōi diui.§. neq3. Sed illud intellige colonum possidere,s.alij.
v ¶ Colonus. Scilicet in villa:sed inquilinus in ciuitate:vt.ff.de acquiren.posses.l.re pignoris.
* Dic q̄ nō distinguit inquilin9 ab colono,respectu ruris aut ciuitatis,sed respectu eius qd colūt,qñ enim quis incolit domum siue in ciuitate siue rure ille dicit inquilinus si nō colit fundū principaliter,li-

† Facit ad hunc.§.qd dr in.c.lz.i gl.sup vb. titulum.ibi lz h nō est verū.ex de pba.& i gl. sup v.possideat§.an si.ibi interdictum.ex de proba.

* Als vtrubi.

* Obserua igit ex h loco qd vbi iudicia duo cōcurrūt petitoriū scz & possessoriū,cōcernat q̄ petitoriū proprietatē,possessor. possessiōem aū debet terminari q̄stiōes possessiōis,q̄ ad petitoriū deueniatur.eorū q̄ cōcursū nō admitti q̄ verum est in possessorio retinēde.nā sec9 est in possess.recuperand. & adipiscēde.nisi forte poss. reti. diuersis ex causis ppōat vt & .s.a. libi docui m9. Et de hac materia vid plene p bart. in.l.naturalit.§.nil cōe.ff.de acq.poss.

† Quia faciliores sunt m9 ad absoluendū q̄ ad odēnādū ocor.c. vlt.in fi.cū gl.sup vb. hūaniorē. ex de trāsl.

* Infantissima ē h oīs pceptio. Quis enim aliqñ vtrum

pro ad vel apud legit? Sz ea vox vtrobi aduerbialis, locū ac personā significans quei aliqñ indefinite,aliqñ iterrogatiue ponit, id signif.hoc loco qd pluribus verbis exprimeretur ita:apud vtrum duorum litigātium:aut apd quē plurimū possessiōseu qñ possessio residere debeat.ad te tn̄,q̄ vocez ... celot9 grammatic9 ... si sordida ... ac nō ... latinam nat. ... quoq3 ... nonni... scripsimus.

† Dic:& in dubio presumit naturaliter tm̄modo possess. trāslata.vt no. glo. Bart.& Ang.in.d.§. cum.

* Sz sunt in possessione vt hic dicit id est in detentiōe: vt gl.in.l.u §.j.ff. pro here.sicut

Universidad de Deusto

cet in eo sit dom⁹ ad recōdēdos fruct⁹: siue fund⁹ sit in ciuitate siue ruri vt colon⁹ l. si prediū. C. de prediis mi. l. vrbana predia. ff. de verb. signif. declarat Alexan. in l. qui pignoris. ff. de acquiren. posses. Syl.
a ¶ Possidere videt. Si ergo p aliū possidet ergo nō possidet. vt. ff. de acqui. poss. l. qd meo. lz qdam dixerint eos naturaliter possidere: sicut z colonum: vt superiori casu diximus.

z l possessio nez mi... cā dam. in fecr. z leg... metis sint l possessione nō tū possidet: vn ap pet alis cē possidere, z alio in pos sessione esse vt. l. si quis ante. ff. de acq poss. et aduerte qd licet colon⁹ non possi deat, si tū a possessione reiciat ab alio domi nus vtrāqz ... sessionem ... it: vt no. ... ng. in l. ... nō aute. ... e vi z vi ... secus si ... o deiciat: ... pdat vl' ... eliquat: ... l. si. C. acq. pos. Qualit aūt queraf ac qualiter pdatur pos sessio, qd itē sit ac quo tuplex quo ... ie iur. itro ... icta sit, et ... factū an ... dicēda ... vide ac ... c vt per Bar. i. l. i. ff. de acq. poss.

b ¶ Retinere. Licet aio retineat: non tū aio ōri tur z. vt. ff. de acq. poss. l. queadmodū. z. C. d acq. possess. l. lz. z. j. proximo.
c ¶ Exposuim⁹. Supra per quas person. nob: s acquir. §. ex his.
* Recuperāde possessionis. ¶ Casus in declaratione terminorum z in simplici. l. corrigēte z correcta nō figurat. No. q interdictū recuperande dat vi deiectis: z q interdictū vn vi: est interdictū recuperande. Itē q hodie occupās rem ppriā per vim cadit a dn̄io. Itē q occupans rem aliená rem restituit z estimationē alicuius. Itē q siquis de possessione sua aliquē vi deiecit si cū armis tenet. l. iul. de vi publica. si sine armis tenet. l. iul. de vi priua. Itē quid veniat appellatione armorum. Syl.
d ¶ Recuperāde. Ediū. Aliud in rebus mobilibus. nā p his cōpetit vi bonoꝝ raptorū actio: vt. ff. de vi z vi ar. l. j. §. h interdictū. z. §. illud. z. §. plane. Nisi mobilia cum immobilib⁹ petant hoc interdicto vt. ff. de vi z vi ar. l. j. qui autem.
e ¶ Proponit. i. datur.
f ¶ Unde vi. Sz quare dr vn vi: Rn. q2 talia erant verba ptoris: vn illū vi deiecisti zc. z ita pncipio vboꝝ ptoris sumpsit denominationē: sicut z alia: vt quoꝝ bonoꝝ. z si filia: vt ff. de vi z vi ar. l. j. in prin.
g ¶ Is. s. deiectus. vt q2 hodie expoliauit te. Vel q2 cepi possidere rē tuā clā vel vi. in sequēti vero die me expulisti. (j) nā teneris mihi hoc interdicto. Secus si incōtinēti me deijcis: vt. ff. de vi z vi ar. l. iij. §. cū igitur. z. l. qui possessionem. Quod incōtinenti accipe antequam ad alios actus extraneos diuertant. vt. ff. de duobus reis stipulā. duos reos.
* Adde tu, q incōtinenti dicit qn̄ cōmode fieri pōt fm Bart. in d. §. cū igitur. Itē fm qualitatē persone z rei adeo q si domin⁹ de sua ciuitate expellat licitū est recuperare qn̄cūqz facultas se ob...ulerit ēt post decēniū: vt fuit dictū Ugo. in c. ius naturale. j. distin. cū si. vt late prosequitur Decius in consi. cccclx. col. iiij. ver. venio ad secundum. Syl.
h ¶ Sed ex constitutionibus. Ut. C. vnde vi. siquis in tantam.
i ¶ Supra diximus. Ut. s. vi bono. rapto. §. quia tamen.
k ¶ Rei. scilz proprietatis: sed interdicto vti possidetis possessio estimatur. vt. ff. vti possi. l. pe. §. fi.
¶ Additio. Dic secundum Joannem fab. q imo Dy. tenet q in hoc interdicto fiat estimatio possessionis: sicut in interdicto vti possid. sed ipse Joan. fab. dicit q ad proprietatem z ad possessionem potest fieri estimatio: secundum q concluditur. Angel. Aretinus.
l ¶ De vi priuata. Pena autem huiusmodi legis est tertie partis bonorum publicatio si sine armis, z relegatio ēt si cū armis. vt infra de publi. iudi. §. item lex iulia de vi publi. z. C. ad. l. iuli. de vi publi. l. quoniam. z. l. ij. z. ff. de ac. l. hos accusare. §. omnibus.
¶ Additio Unde versus. Uis priuata rerū deponit ab ordine rerū. Sed deportat: si vis armata probat. Uide. c. extra. de ordi. cog. in glos.
m ¶ Et lapides. facit. j. de publ. iudic. §. item lex. ff. de vi z vi armata. l. iij. in prin. z. ff. de verbo. significa. l. armorum. Sed nūquid debet aliquis expectare se primo percuti quā percutiat? Dicūt quidam q sic. vt argumentū. C. vn̄ vi. l. j. z. ff. ad leg. aquiliā. si ex plagis. §. tabernarius. Nos contra: sed sufficit iustus timor. vt. ff. ad legē aquil. sed z si quēcunqz. z ff. ad. l. cor. de sicar. l. is q. ff. de vi z vi armat. l. iij. §. qui armati.
* Dic q ista opi. communiter approbat p oēs criminalistas.

Ponit casum.

quibus commodauerit ipse, possidere [a] videtur. Et hoc est, quod dicitur retinere [b] possessionē posse aliquē per quemlibet, qui eius nomine sit in possessione. Quinetiam animo quoqz solo retinere possessionem placet: id est, vt quamuis neqz ipse sit in possessiōe: neqz eius nomine alius, tamen si non relinquende possessionis animo: sed postea reuersurus inde discesserit, retinere possessionē videtur. Adipisci vero possessionē, per quos aliquis potest: scdo libro exposuimus [c]. Nec vlla dubitatio est: qn animo solo adipisci possessionem nemo possit.

¶ Recuperande possessionis dicitur interdictum vnde vi: competens spoliato pro possessiōe, quā etiam habet a spoliāte vi, vel clā, vel pcario ex interuallo: licet hodie per vim spolians si dominus est, a dominio cadat: alias rē spoliatam z eius estimationem restituit, qui alias. l. iul. de vi pub. vel priua. criminaliter punit, z armorum appellatione lapides z fustes cōtinentur. hoc dicit. fm Angel. 673

¶ Recupande possessiōnis cā solet interdici, siqs ex possessiōe fundi vel edīū [d] vi deiectus fuerit: nā ei pponitur [e] interdictū vn̄ vi [f], per qd is, q deiecit, cogit ei restituere possessionē: lz is [g] ab eo, qui vi deiecit, vel clam, vel precario possideat. ¶ Sed ex pstitutionibus [h] sacris (vt supra diximus [i]) si qs rem per vim occupauerit, siquidē in bonis est, dominio eius priuatur: si aliena, post eius restitutionem, ēt estimationē rei [k] dare vim passo cōpellitur. Qui autē aliquē de possessiōe p vim deiecerit, tenetur lege iulia de vi [l] priuata, aut de vi publica: sz de vi priuata, si sine armis vim fecerit: si autē cum armis eū de possessione vi expulerit, de vi publica tenetur. Armorū aūt appellatione nō solū scuta et gladios: z galeas: sed z fustes z [m] lapides figurare intelligimus.

¶ Interdictoꝝ tertia est species: q2 quedam sunt simplicia, in quibus actor z reus cognoscit, vt omnia restitutoria z exhibitoria: z quedam phibitoria: vt ne qd in loco sacro z similia, quedā vero duplicia, sic dicta: q2 in eis nō potest discerni actor a reo. Et quedā prohibitoria, vt est vti possidetis, et vtrobiqz. hoc dicit. Ang. 674

¶ Tertia diuisio interdictorum hec est, q aut simplicia sunt, aut duplicia [n]. Simplicia sunt veluti in quibus alter actor, alter reus est: qualia sūt oia restitutoria aut exhibitoria: nā actoris ē q desyderat, aut exhiberi, aut restitui: reus autem is est, a quo desyderatur vt restituat, aut exhibeat. Prohibitoriorum autem interdictoꝝ, alia simplicia sunt, alia duplicia. Simplicia sunt veluti cum pretor phibet in loco [o] sacro, vel in flumine publico [p] ripa ve eius aliquid fieri. Nam actor est, qui desyderat, ne quid fiat: reus est, qui aliquid facere conatur, duplicia sūt: veluti vti possidetis interdictum, z vtrobi [q]. Ideo aūt duplicia vocātur, quia par vtriusqz litigatoris in his cōditio est: nec quisqz precipue reus vel actor intelligitur. Sed vnusquisqz tam rei, q actoris partem sustinet.

¶ Interdicta hodie sine solennitate proponūt, z pro his actio in factum sibi locū vēdicat. Are. 675

¶ De ordine [r] z veteri exitu interdictoꝝ [s] supuacuū est hodie dicere. Nā quoties extra ordinē [t] ius dicit (qlia sunt hodie oia iudicia) non est necesse reddi interdictum: sed perinde iudicatur sine interdictis [v] ac si vtilis actio [x] ex causa

¶ Tertia diuisio ¶ Casus. Clarissimus est hic text. qui per declarationem omnē redderet obscurior: ponēs tertiā diuisionē q quedā sunt simplicia in quibus. s. apparet qs reus qs actor sit: z vnus petit alter negat: duplicia quoties vterqz sustinet partes tā rei q actoris. No. q interdicta alia sunt simplicia alia duplicia. Itē que sint simplicia. Itē que duplicia. Itē q in interdictis vti possidetis et vtrobi vterqz litigans sustinet partes tā actoris q rei q2 vterqz contendit se possidere z aduersariū non. Syl.
n ¶ Tertia diuisio. Duplicia. Similis potest fieri diuisio actionū ciuiliū. Nā quedā duplices sunt vt fami. hercis. fi. regun. z cōi diuidundo: vt. ff. de iu. l. in tribus.
o ¶ In loco sacro. vt ff. ne qd in loco sacro. l. j.
p ¶ Publico. vt. ff. ne qd in flumine publi. per totum.
q ¶ Utrobi. itē interdictum de superficieb⁹. vt ff. de superficie. l. j. §. proponitur. z dic vt. s. eo. §. retinēde.
* De ordine ¶ Casus. Excusat se Imper. quare nō vniuersum ordinem veterum interdictorum explicauerit, et dicit hoc esse superuacuum: nam dicit Imper. quoties hodie agitur extra ordinem quomodo semper agitur est necesse proponere aut expectare interdictum: quia iudicatur ac si esset data vtilis actio ex causa interdicti que not. Syl.
r ¶ De ordine. i. antiqua solēnitate cū qua proponebantur interdicta sub certis formis: vt diximus. s. eo. in prin.
s ¶ Exitu interdictorum. Scilicet cum antiqua solennitate, sine ea tamen reddi potest z proponi: vt. ff. de oper. noui. l. pretor ait. §. nonnulli. Uel etiam in factum actio loco cuiuslibet interdicti: que vtilis vocatur: vt subijcit.
t ¶ Extra ordinem. id est extra antiquā solēnitatem qd semper fieri videtur: vt subijcit: vt. s. de succes. sub. in prin. z. ff. de neg. ge. l. authē. z. C. de for. z impe. ac. subla. l. j. z. ij.
v ¶ Sine interdictis. s. solennibus.
x ¶ Utilis actio. s. in factū que datur loco cuiuslibet interdicti. Et nota quatuor esse genera actiōis in factū. Una est que ex omni edicto vel interdicto pretoris datur: vbi specialis actio nō datur: vt hic. Alia est legis aquilie subsidiaria quādo damnum datur de nō corpore in non corpus:

Inuasor primo pcutiatur.
Uiolentia qn̄qz personis, qn̄qz rebus infertur.
* Et quecūqz apta nata sūt ad nocēdum: quo fit ex sententia bar. z ang. Gladi⁹ ad panem incidendum proscindēdūqz cōparat⁹ vl ad calamos tēpandos p armis non habeat: veluti nec dētes nec vini amphora vrceus aut cyathus. z hmōi silia vn̄ cōsequitur vt dente premēs impetēsqz in penā statuti de percutiēte armis nō incidat vt h refert z sequit Jo. d Plat.
* Uide qd. s. eod tit. in glo. ad pricip. not.
Actionis i factū quatuor sūt genera.
Lex iulia de vi priuata z vi publica qualit punit.

corpus. vt. s. ad. l. aquil. §. fi. q z ipsa pretoria est: vt. ff. de pre. ver. l. quia actionū in fi. Tertiū genus est extraordinariū: quod ex varijs figuris causarū est introductū quoties equum est actionē dari: vt. C. de sacrosan. ec. l. sancim⁹. Quartū genus est quod equiparat actioni pscriptis verbis que actio prescrip. ver. vna cū ista in factū ciuilis dicitur: vt. ff. de prescrip. verb. l. j. in fi. Et habet locū in tribus generibus negociorum. Primo in ꝯtibus innominatis tribus. do vt des: z do vt facias: z facio vt facias: vt. ff. de pscrip. verb. l. naturalis. §. j. z. ij. z. iij. Sz in quarto innominato ꝯtractu scz facio vt des: habet locū actio de dolo: vt. ff. de prescrip. ver. l. naturalis. §. q si facio. Item in scdo genere habet locū prescriptis verbis ex oī pacto incōtinēti ante vel post apposito iuxta aliquē contractum: vt. C. de pac. inter emp. z vē. l. ij. z. C. de pac. l. petēs. Itē in tertio genere vbicūqz dubitat de nomine ꝯtract⁹: vt patet in exemplis: vt. ff. de estima. ac. l. j. z. ff. de pscrip. ver. l. j. per totū. z. l. iij. *
¶ Additio. Quid sit actio in factū z ad quid cōpetat textus cum glo. est in. l. quoties. ff. de pscrip. ver. z in. l. in factum. cum ibi notatis. ff. de act. z obligationibus.
* Hec glo. sing. est z ad eam semper recurrit vt dicit Ludo. roma. z declarat eam Bart. in. l. vni. ff. de condi. ex. l. Jas. in. l. certi condi. col. v. in princ. ff. si cert. peta. Syl.
¶ Additio. Nota hanc gloss. quot sunt actiones in factum. z ad quid vnaqueqz competat. z adde glo. in. l. quoties. ff. de prescrip. verb. z tex. in. l. in factum. z ibi glo. ff. de actio. z obli. Angel.
a ¶ Reddita. scilicet ab illo eodem pretore.
¶ De pena temere litigantium. ¶ Usqz nunc de ppositione actionum dictum est: sed q2 cōtingit eas interdum temere proponi nunc de pena temere proponentium dicit. Accursius.
Nunc admonēdi. ¶ Totus iste titulus diuidit in tres partes. Primo cōtinuat rubricam ad precedentia. Secundo ponit tres penas que temere litigantem coercent. Tertio dictas penas sigillatim per exempla declarat. Secūda ibi. (Idqz eo maxime.) Tertia ibi. (Ecce enim.)
* Nunc admonēdi. ¶ Casus positio facilis est in prin. hoc quippe in eo declarat. primo q maxime cure fuit principib⁹ ne hoies facile ad litigandū procederent. sicuti ēt cordi fuit eisdē vt lites q celerrime finirentur. l. properandū. in prin. C. de iudi. quod sibi summe atqz enixe placere testat Justi. qui dicit q hac de cā tria sunt exorta remedia tam cōtra actorē q cōtra reū temere litigantes: modo enim puniunt multa pecuniaria: mō periurio: modo infamia: z procedit ad declarationē vniuscuiusqz capitis: z primo dicit: q qn̄cunqz reus ꝯuenitur. nō admittit aliter ad respōdendū: nisi prius iurauerit se putare bona iustitia vti: aduersus vero reos negātes dantur actiones aliquādo in duplū vel in triplū vt in actione. l. aquilie z legatorū piorū. de quibus. s. late visum est in titulo de actio. in. §. tripli z quadrupli. in qbus z multis alijs actio ab initio simpli est vbi actio furti ēt ab ipso initio dupli aut quadrupli reperit. similiter actor de calūnia iurat queadmodū etiā vtriusqz partis aduocati hoc facere tenētur: vt ex diuersis prouisionibus z cōstitutionibus Imp. cōstitutū est. de qbus in glo. ratio finalis omniū haꝝ prouisionū fuit que ponitur in prin. vt homines a litibus abstinerent siue agendo siue se defendendo. No. ergo q lites fugiende sunt. Item q maxime principē decet operari q in iurisdictione sua hoies de facili nō procedant ad litigandū. Itē q principes dn̄r sustinere iura. Item q temeritas litigātiū puniēda est. Itē q ad eam puniendā data est triplex pena: pecuniaria: ifamie: z piurij. Itē q in reiurādo inest religio. Itē q nō aliter permittit reo rn̄dere nisi prius iuret de calumnia. Item formā furti rei. Item q negantes plectuntur pena pecuniaria modo dupli modo tripli. Item no. actiones que crescunt per inficiationem scilicet. l. aquilie z legatorū piorum non solutorum. Item q actio furti manifesti z nō manifesti ab ipso initio est quadrupli vel dupli nec crescit per inficiationē. Item q actor iurat de calūnia z similiter aduocati vtriusqz partis. Syl.
b ¶ Sustinebant. s. magistratus: qui iura reddebant: vt. ff. de origi. iu. l. ij. §. post originem.

Actio prescriptis vbis in tribus generib⁹ negociorum habet locū.
* Adde huc similer duas gloss. alteram in rubr. ff. de pscript. vb. alterā in. l. ex placito. C. de rerū permut. et ibidē vide Cy. ac Sal. quib⁹ adde re potes ad eādē materiā. Bar. in l. j. ff. de ꝯd. ex leg. z special. titu. de act. z petit. §. sequitur vs. rursus.
Continuatio.
Diuisio.
† Legendū est instātia: vt. l. ij. C. de iu. calum.

interdicti reddita [a] fuisset.

¶ De pœna temere litigantium. Titulus. xvj. 676

¶ Temere litigātes triplici pœna coartantur, pecuniaria, periurij z infamie. Angelus Aretinus.

Nunc admonendi sumus, magnā curam egisse eos, q iura sustinebant [b], ne facile homines ad litigādum procederet: qd z nobis studio est. ¶ Idqz eo maxime [c] fieri potest: q temeritas tam agentium, q eorum, cum quibus agitur: mō [d] pecuniaria [e] pœna: modo iurisiurādi [f] religione, modo infamie [g] metu coercetur. 677

¶ Reus de calūnia iurare ꝯz: q putat se vti bona ꝯtradictiōe. Ar.

¶ Ecce enim iusiurādū oībus, q ꝯueniūtur ex cōstitutione [h] nostra defertur: nam reus non aliter suis allegatiōib⁹ vtit, nisi [i] prius iurauerit: q putās se bona † instātia vti ad cōtradicendū [k] puenit.

¶ Negans id qd debet aliquando in duplo punitur. Aretinus. 678

¶ At aduersus inficiātes ex quibusdam causis dupli vel tripli [l] actio constituitur: veluti, si damni iniurie: aut legatorum locis venerabilibus relictorum noie agat [m].

¶ Reus in certis casibus, siue neget, siue fateatur, vltra simplū cōdemnatur. Are. 679

¶ Statim autem ab initio pluris, q simpli est actio [n]: veluti furti manifesti quadrupli, nec manifesti dupli: nam ex his z alijs qbusdam causis (siue quis neget: siue fateatur) pluris q simpli est actio.

¶ Actor de calumnia iurare tenetur. Ange. aretinus. 680

¶ Item actoris quoqz calumnia coercetur: nam etiam actor pro calūnia iurare cogitur ex nostra cōstitutione.

¶ Aduocati actoris z rei de calūnia iurare debent. Are. 681

¶ Utriusqz etiam partis aduocati iusiurandum subeunt [o], quod alia nostra constitutione comprehensum est.

¶ Olim actor calūniose litigans in decima parte litis puniebat, hodie vero pœna pluriū z victori cōdēnabitur in expēsis. h. d. Aret. 682

¶ Hec autē [p] oia pro veteris calūnie actiōe [q] itroducta sunt, q in

c ¶ Maxime. s. certe.
d ¶ Modo. i. aliquādo. z ita cōiter exponit quando his aut ter repetitur vt. s. qd cū eo. §. ceterū. ver. sed sane.
e ¶ Pecuniaria pena. vt. j. eo. §. fi.
f ¶ Iurisiurādi. s. calūnie vt. j. px. §. Sz qn̄ Rn̄. in futuro seculo lz nō in isto: vt. C. de iureiur. l. ij.
¶ Additio. Dic vt habetur in. l. iij. z ibi Bart. ff. de cri. stellio. z in. d. l. ij. C. de iureiur. Ang.
g ¶ Infamie. j. eod. §. ex quibusdam.
h ¶ Ecce. Constitutiōe. C. de iureiu. propter calum. l. ij. in prin.
i ¶ Nisi prius. no. dicit q prius reus q actor iuret sed priusqz audiat actor: aut priusqz reus iuret: vt. C. de iura. calū. l. ij. in prin. que est contra.
k ¶ Ad contradicendū. Not. diligenter capitula huius sacramēti. Actor enim iurat q bona iustitia venit ad agendū: vt C. de iura. calū. l. fi. in pn. Item qd nō dabit vl' dedit aliquid iudici vt proferatur pro se sententia: vt in aut. vt liti. iurēt in exordio litis. Item qd nullā exiget vel faciet probationē calūniosam: vt in aut. de his qui ingre. ad appellā. §. fi. colla. v. Ecōtra reus iurat hec eadem: nisi qd in primo capitulo iurat se vti bona cōtradictione *.
¶ Additio. Quid cōtinere debeat iuramētum calūnie: notat gl. in. c. j. extra de iuramē. calū. vnde versus. Illud iuretur qd lis sibi iusta vi. Et si queret verū nō inficietur. Nil promittetur: vt falsa probatio def. Ut lis tardetur dilatio nulla petet. No. gl. que ponit ea que debet iurare actor: z que debet iurare reus. Ang.
l ¶ At aduersus. Tripli. vt. s. de acti. §. tripli. vbi quis per mendaciū in dolum plus petens q debeat in triplum condemnatur. Alij deponunt de libris suis illud vel tripli: eo quod subiecta exempla non sunt hic versiculo apta.
m ¶ Agatur. Item alibi: vt. C. de nō nu. pe. aut. cōtra qui ppriā. Item alibi: vt si creditor negat sibi debitū solutū. Nā postea q sit debitū pbare cōgit. vt. ff. de pba. l. cū de indebito. Item possessor negās se possidere si probat: perdit possessionē: vt. ff. de rei vē. l. pe. z in aut. de triē. z se. §. ad hec. col. iij. Itē alias. vt. ff. de iu. l. eum.
¶ Additio. Nota q penas aliquas patitur calūniose negans: z maxime not. quando aliquis possidet z negat interrogatus se possidere qd perdit possessionem si de mendacio conuincatur: vt. l. penulti. ff. de rei vendicatione. Ange.
n ¶ Statim. Est actio. etiam principio non solum inficiatione. vt hic: z s. de actio. §. at ille.
o ¶ Utriusqz. Subeunt. scilicet qd iustum z fidele patrocinium prestēt vt in cōstitutiōe dicit. Sed tū in cōsuetudine nō habet qd iurēt: lz lege caueat: vt. C. de iu. rē nō nouā. §. patrōi. z facit in aut. de test. §. fi. col. vij.
* Adde qd dictū hui⁹ gl. cōiter approbat. lz forte in se falsum sit. s. q patroni causarū de cōsuetudine hodie iurare nō tenentur: vt tradit Jas. in. d. l. re... nō nouā. super glo. ibi que idem dicit.
¶ Hec aūt oia. ¶ Casus. in. l. referēte correctionē. l. antique ac subrogāte nouā penā loco antique nō est nisi literaliter figurādus, eius eni ratio est illa quā posuit. s. in prin. tituli. s. vt hoies a litib⁹ abstinerent. No. ergo qd supradict. oia disponebant de iure antiquo. fm qd temere litigātes ꝯdēnabant in. x. parte litis. itē qd. l. per dissuetudinē tollit. itē qd temere litigans hodie cōdēnat in dānis z expēsis. Syl.
p ¶ Hec aūt. s. que de sacramento calūnie dicta sunt. s. eo. §. j. z. s. eo. §. item actoris. z. §. proximo.
q ¶ Actione. Actio enim quedam erat qua tenebatur actor qui per calumniam litigabat in decimam partem litis qd hodie corrigit.

Peri... in alio culo pu etur.
Iuramētū de ... nia p... tur tāz ... actore ... reo.
Iuramētū de calūnia com neq quin capitula
* Et adde qd hmōi iuramentū tā de iure veteri inuētū est: vt. l. iter cohered §. q famil. h. famil. hercisc. quā iure no. vt. C eo. l. ij. Que autem persone iurare debeant ac quo ordine vid hic per Jo. d Plat.
Aduocati partiū an debeāt iurare.

Sed et hoc hodie iure autenticorũ in antiquũ redit statum: licet non iure illius actionis: sed per iudicis officiũ. vt in aut. de litig. §. ad exclu dendas. col. viij. † Et no. ex hoc §. et ex dicta aut. de liti. et ex l. ff. de re. iu. l. qui in ius. §. nemo. et ex l. ff. de peti. her. l. illud qꝫ nisi improbe et calum niose litigauerit: non debeat cõdemnari in expensis: vt. ff. de iu. l. eum quem. et C. de fru. et li. ex. pen. l. nõ ignoret. licet in C. de iu. l. properãdum. §. sin autẽ indistincte di cat victum cõdemnari victori in expensis. Sed est intelligendũ, cũ iam dicta determinatiõe si ca lũniose agit: vt in aut. de iudi. §. oportet. coll. vi. ✠ * Hanc gl. declarare p modũ additionis longũ esset: et qꝛ materia vtilis est vide Jas. in. l. prope randũ. §. sin autẽ alter utra. C. de iudic. vbi po nit regulã et fall. Syl.

Additio. Not. ex glo. qꝫ licet vna lex generali ter loquatur tñ p alias le ges patitur limitationes et restrictiones: et sic lex pa titur interp̃tationẽ pas siuã. vt. l. j. §. lex falcidia. Ang.

* Ex quibusdam iudi ciis etc. ¶ Casus. Enumme rat Imp. casus in quib⁹ quis temere et iniuste li tigans infamatur: et pri mo ponit actiones illas furti vi bonorũ raptorũ, iniuriarũ: et de dolo et in his rõ est manifesta qua re. l. voluerit dãnatos huiusmodi criminibus infamari: qꝛ delicta sunt cõtra liberã hominũ so cietatẽ ac cõtra ius natu re: similiter hoc ponit in actione tutele: quia cum cõmissum sit fidei tu toris non tãtum persona publici sed res omnes eiusdẽ: si postulat⁹ red dere rationẽ libere non restituerit que penes illum sunt censetur dolo gessisse qđ non est in cõtrariis quãdo pupillus ipse cõdẽnatur, tutori eadẽ fere est ratio in aliis exẽplis. ideo not. qꝫ dãnatus furti vi bonorũ raptorum, iniurie, et de dolo infamatur. Itẽ qꝫ requiritur sententia. Item qꝫ dãnatur directa tutele mãdati et depositi infamatur nõ cõtra riis. Itẽ qꝫ damnatus actione pro socio tam directa qꝫ contraria infa matur. Itẽ qꝫ illi qui pepigerũt de furto vi bonorũ raptorũ, iniuriarũ et de dolo sunt infames. Itẽ nota ibi debitor: qđ debitor dicit etiã ille q debet ex delicto cõtra Ludo. ro. et Alex. in. l. j. ff. si cer. pe. Item qđ ma xime interest an quis ex delicto an ex cõtractu sit debitor. Syl.

dissuetudinem abijt: quia in partẽ decimã litis actores multabat: qđ nusquam factum esse inuenimus: sed pro his introductum est et p̃fatum iusiurandũ: et vt improbus litigator et damnum et impẽsas litis inferre aduersario suo cogat.

Condemnatus vel pactus ex criminibus, que hic numerantur: vel condemnatus actionibus directis non contrariis descendentibus ex contractibus hic enumeratis, erit infamis. Ang. are.

Ex quibusdam iudiciis damnati ignominiosi fiũt: veluti furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo. Item tutele, mandati, depositi, directis, non contrariis actiõibus. Item pro socio que ab vtraque parte directa est: et ob id quilibet ex sociis eo iudicio dãnat⁹ ignominia notat. Sz furti quidẽ, aut vi bonorũ raptorũ, aut iniuriarũ, aut de dolo, non solum damnati notant ignominia: sed et pacti: et recte, plurimum enim interest vtrũ ex delicto aliquis, aut ex contractu debitor sit.

Citatio, prima pars iudicij dicitur, cuius respectu etiã fit punitio. Nam si filius et libertus in ius vocauerit parentes vel patronos sine venia, puniuntur in quinquaginta aureis. Aretinus.

Omnium † autẽ actionũ instituendarũ principium ab ea parte edicti proficiscit, qua pretor edicit de in ius vocando ✠. vtique enim in primis aduersarius in ius vocandus est, id est ad eum vocãdus, qui ius dictur⁹ sit. Qua parte pretor parentibus et patronis, itẽ parẽtibus liberisqꝫ patronorũ et patronarum hunc prestat honorẽ: vt nõ aliter liceat liberis libertisqꝫ, eos in ius vocare: qꝫ si id ab ipso pretore postulauerint, et impetrauerint. Et si quis aliter vocauerit, in eum pœnam solidorũ quinquaginta constituit.

De officio iudicis. Tit. xvij.

Iudex oz iudicare sm ius sc. p̃priũ vel cõsuetudinariũ, et sententiã suã sm naturã actiõis propositẽ ferre: quod primo ostenditur noxali actione. Angelus Aretinus.

Superest vt de officio iudicis dispiciamus. Et qdẽ in p̃mis illud obseruari debet iudex ne aliter iudicet, quã

incohatã: et ad hoc sing. no. hunc tex. Deci. l. j. in prin. C. de eden. Syl.
e Omnium. Edicit. id est edictum proponit de in ius vocãdo: vt. ff. de in ius voc. l. iij. §. pretor. vt per totum titulum.
f Dicturus sit: vt. ff. de in ius vocan. l. prima.
g Solidorũ quinquaginta: alias quasi inofficiosus castigatur si pre inopia penã soluere non possit: vt. ff. de in ius vocando. l. pe. et fi. Et intellige hoc in emancipatis filiis: alias nõ posset eẽ iudiciũ inter patrẽ et filium: vt. C. de in ius vocando. l. fi. et diximus supra. de actio. §. in eũ quoque. alias est versicu. et in eum in. §. penales. Item nota hic: qđ aureus pro solido accipit: vt. ff. de in ius vocãdo. l. si libertus et l. in eum, dicat. l. aureorũ: et hic dicit solidorũ. Itẽ no. qꝫ lxxij. aurei faciũt libram auri. vt. C. de susce. et arc. l. quoties. libro decimo.

De officio iudicis. ¶ Ista rubrica cõtinuatur sm Joan. fab. visum est. §. de actionibus: verum qꝛ officiũ iudicis loco actionis aliquando habet. vt. l. actionis verbo. ff. de actio. et obli. ideo post actiões ponit de officio iudicis. Vel potest cõtinuare qꝫ iudiciũ cõsistit ex tribus personis. vz ex persona actoris rei et iudicis. vt. c. forus. de verborũ significatio. sed. §. dictũ est de actionibus: et sic de persona actoris: de exceptionib⁹: et sic de persona actoris: de exceptionibus: et sic de reo. sequitur necessario videre de tertio: et sic de iudice et de eius officio. Et etiam continuationem infert gloss. hic in nigro.

Aureus pro solido sumitur. Libra auri cõtinet lxxij. aureos. † Facit ad hũc. §. cle. i. iũcta gl. sup vb. citatiões. in ff. de iud. ✠ Hoc verũ est quo ad p̃paratoria iudicij ipsius: sz iudiciuz ipsum proprie a litis cõte. exordiũ capit. Continuatio rubrice duplex.

Superest. ¶ Totus iste titulus diuiditur in sex partes. Primo ponit generaliter qꝫ spectat ad officiũ iudicis circa sententiam. Secũdo quid ad ipsum pertinet circa cõdẽnationem malorũ seruorum. Tertio quid in actione in rem. Quarto quid in actionibus vniuersalibus. Quinto quid in personalibus. Sexto quid in iudiciis diuisoriis. Secunda ibi. (Ideoqꝫ.) Tertia ibi. (Et si in rem.) Quarta ibi. (Et si hereditas.) Quinta ibi. (Si ad exhibendum.) Sexta ibi. (Si familie herciscunde.) Diuisio.

* Super etc. ¶ Casus clarus est. primo enim continuat se ad precedentia. secundo admonet iudicem debere iudicare secundum. ll. constitutiones ac consuetudines: demum procedit ad ostendendum qualiter iudex debeat pronunciare in causis et sumit initium a noxali. verba et sensus clarissima sunt. Adeo no. qꝫ ex hoc tex. p̃mo qꝫ iudex debet iudicare secundum. ll. aut cõstitutiones aut cõsuetudines. hoc enim dictum est ad hoc vt iudex non iudicet secundum suam prudentiã sed secundũ statuta a. ll. vel a consuetudine et sic a iure scripto vel non scripto de quo late ponit Decius in. c. ne innitaris de constit. in prima lectu. in primo nota. et potius debet iudex iudicare secundum consuetudinem quam secundum. ll. de quo vide eundem deci. in. c. j. in. ij. lectu. col. vij. de constit. et in rubrica. de rescri. col. prima in princ. Item nota formam sententie in iudicio noxali vt scilicet condemnet in quantitate vel noxe dedere. Syl.

a Ex quibusdam. Damnati. s. suo nomine nisi prouocauerint: non si procuratorio: vt. ff. de his qui not. infa. l. furti. §. si quis. et hoc si a iudice ordinario vel delegato sint cõdẽnati: secus si ab arbitro, vt. ff. de his q no. infa. l. quid ergo. §. ex cõpromisso.
b Directis. et ob id tutor cõuentus a pupillo et damnatus infamat. ✠ Idẽ in aliis directis: secus si e cõtra tutor pupillum faciat condemnari, vt hic. et. ff. de his qui notã. infamia. l. j. Et nota quod in casu etiã contrario infamatur. vt. ff. de his qui notantur infamia. l. furti. §. mandati. Itẽ nota quod quatuor hic ponũtur exempla de maleficiis, et quatuor de cõtractibus vel quasi.
Additio. Et ista cõtinentur his versib⁹. Iudice dãnatos, infames reddit vbiqꝫ. Qđ vi diripit, iniuria, furta, doliqꝫ. Actio mãdati tutele depositiqꝫ: Directo, si pro socio cõmunis vtriqꝫ.
c Sed et pacti. s. pretio eris siue iussu pretoris: vt. ff. de his qui no. infa. l. in actionibus. et l. furti. §. pactus. Accur.
d Debitor sit. vt. ff. de infa. furti. §. fi.

✠ Quot autez quis infamari dicat et qbus cõtractibus cõdemnat⁹ qs infametur vid hic per Joã. de Plat.

Actiones octo sũt q̃ infamant.

Omnium aũt actionum. ¶ Casus clarus est qꝛ ponit regulã generalem: quod omnia iudicia initium capiunt a citatione: ratio autem naturalis reuerentie que debetur parẽtibus patronisqꝫ et ceteris hic noiatis dictabat ne in ius sine venia vocarent. Ideo dicit quod si quis eos sine venia in ius vocauerit punitur pena. l. solidorum. Ideo not. qꝫ iudicia incipiunt a citatione. Item qđ parẽtibus patronis et parẽtibus: et liberis patronorum debetur honor et non sunt vocandi in ius sine venia. Item quod debet venia postulari et impetrari. Item qđ non parens punitur pena. l. solidorum. Item nota ex hoc tex. ibi vtiqꝫ enim in primis aduersarius quod aduersarius dicitur etiã ante litem

b Superest. Sed vnde superest: Respon. qꝛ de actoribus diximus: et de reis: sequitur vt de iudice qui sedet in medio dicamus et eius officio circa que versatur.
i In primis. Id est in principalibus vel inter principalia. Nam primo libellus dandus est. vt. C. de lit. contest. authenti. offeratur: et cause examinatio precedere debet hanc obseruantiam que circa sententiam adhibetur. vt. C. de iudi. l. iudices. Vel dic in primis scilicet obseruantiis scilicet circa sententiam adhibendis. Nam et alia sunt obseruanda scilicet quod detur in scriptis. vt. C. de sen. ex per. reci. l. fin. et sedendo: vt in authen. vt ab illust. et qui super. §. sancimus. coll. v. Sed hoc est principale qꝫ secundum leges iudicet: vt hic dicitur.
* Adde et dic in primis. id est non ante omnia respectu temporis sed ante omnia respectu modi pronunciandi. Syl.

Libell⁹ in cã est dandus.

Sentẽtia in scriptis et sedendo ferẽda est.

Constitutio-

a Constitutionibus. s. imperatorum.
b Moribus. i. consuetudine que pro lege seruat: vt. §. de iure natur. §. ex nõ scripto. Sed quid si vnũ eorum alteri contradicit. Rñ. cõstitutio legi antique p̃iudicat: vt. ff. de leg. et senatuscõ. l. nõ est nouũ: et cõsuetudo preiudicat vtriqꝫ siue sit generalis: vt. ff. de leg. et senatusconsul. l. de quib⁹. in fi. siue sit specialis in illo loco. s. tñ p̃iudicat vtriqꝫ: vt. ff. cõ. p̃di. l. vẽditor. §. si cõstat. ✠ Meli⁹ declarat glo. in ver. imitãtur. §. de iu. na. gent. et ci. in. §. ex non scripto. et ibi dixim⁹. Syl.
c Noxali. id est sup. Ac.
d Aditus est. scilicet iudex. Accur.
e Noxã dedere. s. p̃mitto. Nam dãni estimatio tantum est in condemnatione, vt. ff. de re iu. l. miles. §. j. et ij. alias esset in certa sententia qđ esse nõ debet: vt. §. de acti. §. curare. Ang. are.
* Et si in rem. ¶ Casus positio nullam prorsus habet difficultatẽ qꝛ ponit tñ modum pronuntiãdi in actione reali: nã si cõtra actorẽ erit iudicandũ tũc sentẽtie forma est vt reus absoluat: si cõtra reũ possessorem p̃nuntiandũ est cõdemno ad restituendã rẽ cũ fructibus, et si reus condẽnatus neget se tũc posse restituere tũc si iudici constet et eidẽ videbitur qđ sine calũnia petat tẽp⁹ ad restituendũ: tũc iudex debet eidẽ. d. terminum assignare datis fideiussoribus de restituẽdo tẽpore statuto: rationes in vno quoqꝫ casu sunt manifeste ita qꝫ non egeãt aliqua disceptatione. Que no. Itẽ qꝫ petens dilationẽ post sententiã nunqꝫ est audiendus nisi caueat de parendo sententie tempore dilationis. Syl.

Constitutio legez et vtriqꝫ cõsuetudo vicit. Consuetudo est duplex. ✠ De hac re vide abũde p Bart. et plenissime per Bal. de vniuersa cõsuetudinis materia in l. de qb⁹. ff. de leg. et per Cy. ac Salyc. in. l. j. et rubr. C. que sit longa cõsuetudo. nota tñ dilligẽter sniaz latã cõtra legẽ esse ipso iure nullã: at nõ ita si cõtra cõsuetudinẽ, que consistat in facto: quin imo ab ea appellãdũ est. Et in h habes casũ not. in. c. cũ venisset, de eo qui mitt. in posse. cã rei seruãd.

quod legibus, aut cõstitutionib⁹ a aut moribus b proditũ est. Ideoqꝫ si noxali c iudicio adit⁹ d est, obseruare debet: vt si condẽnandus videtur dñs: ita debeat condemnare: Publium meuiũ Lucio titio in decem aureos cõdemno: aut noxam e dedere.

Iudex in actione reali reũ ad restitutionẽ rei cũ fructibus cõdẽnat. In quo statim fiet executio, nisi reus non habeat facultatem rei restituende: nam tũc datis fideiussoribus executio differt. Aret.

Et si in rem actũ sit corã iudice, siue contra petitorem iudicauerit absoluere debet possessorem: siue contra possessorem, iubere eum f debet, vt remipsam g restituat cum fructibus h. Sed si possessor neget in presenti i se restituere posse, et sine frustratione videbitur tempus restituendi causa petere, indulgẽdum est ei: vt tamen de litis estimatione caueat cum fideiussore: si intra tempus quod ei datum est non restituerit.

In iudicio vniuersali ita fructus veniunt, sicut in singulari: et in vtroqꝫ iudicio malefidei possessor de non perceptis tenetur: secus in bone fidei possessore, nisi post litem contestatam. Angelus.

Et si hereditas k petita sit, eadem circa fructus interueniunt, que diximus interuenire de singularum rerum petitione l. Illorũ autem fructuum, quos culpa sua possessor non percepit m: siue illorum, quos perceperit: in vtraque actione n eadem ratio pene o habetur si predo fuerit. Si vero bone fidei possessor fuerit, non habetur p ratio consumptorum, neqꝫ non perceptorum. Post incohatam autem petitionem, etiam illorum fructuũ ratio habetur, q qui culpa possessoris p̃cepti non sunt, vel percepti consumpti sunt.

Reus non exhibens rem, que iudicio cœpto extitit vsucapta, actori: pro eo, qꝫ morã in exhibẽdo commisit, cõdemnabitur: in quo veniunt fructus percepti post litem contestatam. Et reo non habente facultatẽ rei exhibende tempus infra quod exhibeat, statuitur: qui si contumax in exhibendo fuerit, condemnabitur in quãtum actor in litem iurauerit. Angelus.

et Curt. in consil. lxxi. col. iij. Syl.
Additio. (i) Quid de oliua et sylua an dicantur fructus naturales vel industriales: dic qꝫ dicuntur industriales sicut seges. vt est tex. in. l. si seruum. §. si oliuam. ff. ad. l. aqui. et ibi docto. Angel aretinus.
i In presenti. nota in actiõe in rem incõtinẽti fieri executionẽ: secus in personalibus: qꝛ quatuor mensium spatiũ datur. vt. C. de vsu. rei iudi. l. ij. et iij. et fina.
Additio. Et in criminali statim sentẽtia est executiõi mãdãda. C. de penis. l. cum reis. Nisi in casibus qui notantur. xj. q. iij. cũ apud glo. in. c. q̃rẽti. extra de offi. delega. Primus casus est quando qs est cõfessus de crimine differtur executio: donec appareat an velit in cõfessione perseuerare. Secundus est cum sententia lata est contra mulierẽ pregnantẽ: differtur executio vsqꝫ ad tẽpus partus. Tertius casus est: qñ princeps ex iracũdia tulit sententiã: tũc enim differtur executio vsqꝫ ad triginta dies ad vidẽdũ si princeps illã relaxabit. Quartus est quãdo insula est assignanda a principe: ad quã debeat malefactor deportari. Quintus est si sententia est in seruũ lata differtur executio: donec ratiocinia reddiderit domino: vnde Versus. In p̃sonali post mẽses quatuor: in re Protinus est omnis sentẽtia perficienda. Sic in criminibus: sed casus excipe quinqꝫ. Confessus: pregnans: iratus: et insula: seruus.

Sent... an stati... exec... mãd...

Versus.

f Et si in rem. Eum. s. possessorem.
g Vt rem ipsam. Idem et si in personã. † Vt si res petatur vt possessa per actionẽ qꝫ met. causa vel ex stipulatu ad rem tradendam. Si aũt quãtitas: vel in genere aliquid petat, tũc a petitione actoris absoluit, vel cõdemnatur in re petita ✠.
h Cum fructibus. Sed de quibus fructib⁹ loquit hic: nũquid de naturalibus vt de pomis: et cerasis, et similibus. (i) an vero de industrialibus: Respõ. de naturalibus nõ, qꝛ illi aut extant. et tũc per rei vẽdicationem petũtur sicut res ipsa: cum nullus etiã bone fidei possessor facit suos: vt. ff. de vsucap. l. fructus. Aut nõ extant: et tũc nõ tenetur: cum nec habeat: nec dolo fecerit quominus haberet: sed condictione sine causa estimatio debetur. ff. si certum petat. l. si et me. et vtroqꝫ casu cessat officium iudicis de quo hic agitur: cum iure actionis petãtur. Itez de industrialibus nõ: si a bone fidei possessore percepti sunt, qꝛ percipiẽdo eos et separãdo a solo: suos facit: et lucratur. vt. §. de re. di. §. si qs a nõ do. siue habeat titulũ, siue nõ. vt. ff. qui. mo. vsusfru. amit. l. si vsufructuari⁹. et. ff. fini. re. l. iiij. §. post litem. si aũt nõ separauit adhuc ipsi⁹ fundi sunt: vt. ff. de rei vẽdicatio. l. fructus. Sed dic de industrialibus hic loqui: qui sunt p̃cepti: sed nõ cõsumpti a bone fidei possessore. nã cum sunt facti possessoris nõ rei vẽdicatione: sed iudicis officio petunt, vt hic. et. C. de rei vẽdi. l. certũ. §. bone fidei. Si aũt male fidei sit: de cõsumptis tenebitur cõdictione sine causa de extantibus rei vẽdicatione: nõ dico eadem rei vẽdicatione: qua petit res: sed alia oĩno: licet in petitione hereditatis fit secus. vt. C. de rei vendicat. l. certum. j. respõ. De percipiẽdis aũt tenet officio iudicis: vt. j. eo. §. illorum. et. ff. de rei vẽdi. si nautis. §. finali. Si vero male fidei possessor titulum habeat: de consumptis tenetur cõdictione sine causa: de extantibus rei vendicatiõe: a percipiendis propter titulum excusatur. vt. C. de rei vendica. si fundum: nisi in quatuor casibus: vbi de percipiẽdis tenetur: qui habet titulum: quos dic: vt supra diximus de rerum diuisione. §. si quis a non domino.
* Hec materia amplissima est et gl. nostra magistralis: et habet aliam similem. in. l. ex diuerso. ff. de rei vendica. vbi Bart. latissime tractat hanc materiam: et latius Abb. in. c. grauis. de resti. spolia. et qui docent alios videant pro instructione Alexan. in consi. xc. in fin. libro secũdo.

† Scz agat: nõ solũ si in rem. ✠ Vt. l. de qua re. ff. d iudic. in eo agit p̃titur iudic. mercenariũ officiũ tam in act. rei, q̃ p̃sonali in cõdẽnãdo vel absoluendo a re petita ex iure seu natura act. At rei restitutio et accessoriuz in quibus cõdẽnatio facta ẽ, velut ex solo iudicio offic. nobili, nõ autẽ ex natura p̃ne act. qđ in reali patet. ff. de rei vend. l. ex diuerso: verũ aũt in rei restitutiõe vtilius sit executionez iud. officio an vero act. iure fieri: vide hic

* Et si hereditas. ¶ Casus. Prosequit Imp. eandẽ doctrinã circa cõdemnationẽ fructuũ: hoc premisso qꝫ siue simus in petitiõe hereditatis et sic in iudicio vniuersali siue in singulari eadẽ ratio habet quo ad fructus. Transit post ad aliam fructuũ diuisionẽ: qꝛ aliqui sunt fructus p̃cepti: alii nõ quantũ percipi potuerũt: et circa hos dicit qꝫ possessor male fidei et sic p̃do restituit tam p̃ceptos qꝫ nõ: bone fidei autem possessor restituit tantũ perceptos extantes. ratio est qꝛ in primo casu mala fides operat vt quantũ abest ei cui voluit rem occupare tantũ restituat siue in eius sit vtilitatẽ cõuersum siue non. In secũdo vero casu bona fides illa facit vt nõ teneat restituere nisi qđ est apud me: qꝛ cum cõsumpserim partẽ probabilibus causis ad me spectare non debeo teneri ad restituendum: et hac de causa in non perceptis et cõsumptis post litem contestatam tenetur possessor. Not. qꝫ eadem distinctio fructuũ adhibetur in iudicio vniuersali que in particulari. Item qꝫ possessor male fidei tenetur ad fructus non solum perceptos et consumptos vel extantes sed etiã ad eos qui percipi potuerunt. Item qꝫ bone fidei possessor non tenetur de non perceptis vel de perceptis et cõsumptis: preterquam a tempore litis contestate et citra. Syl.
k Et si hereditas petita sit. i. si hereditatis pe. actum sit: et cõdemnatio secuta. Nam et ipsa est in rem et in personam. vt. §. de actio. §. quedã.
l Petitione. vt restituantur fructus cum re. vt. §. proximo. §.
m Non percepit. scilicet qui titulum non habebat alias ab istis percipiendis excusatur vt modo diximus.
n In vtraqꝫ actione. scilicet in rem et petitione hereditatis.
o Pene. pene dicit qꝛ in petitione hereditatis veniũt eadẽ actione qua res: sed in rei vendicatione alia est pro re: alia pro fructibus.
p Non habet ratio: hoc est verũ per rei vẽdicationẽ: vel per iudicis officium: sed per cõdictionem sine causa sic: cum bonum et equum sit, vt ff. si cer. pet. l. si et me. secundum quosdam.
q Ratio habetur. nisi infans vel pupillus fuerit possessor. vt. ff. de rei vendica. l. qꝫ infans. §. j.
* Si ad exhibeau. ¶ Casus facilis est. dr enĩ qꝫ si actũ fuerit actiõe ad exhibẽdũ oz cõuictus rẽ exhibere i eo statu in q̃ erat tpe q̃ actũ fuit: ita qꝫ si medio tpe. i. inter principiũ iudicii: et tẽpus exhibitiõis res fuerit forsan vsucapta vl eidẽ sit aliqđ factũ p̃iudiciũ nihilomin⁹ cõdẽnabit ac si nõ eẽt possidẽti ius aliquod q̃situ: rõ est qꝛ hec mora et hmõi diffugia nõ debẽt patrocinari negligẽti vel tergiuersanti facere illud ad qđ

Petitio hereditatis est realis et personalis.

Universidad de Deusto Biblioteca

tenetur. Qua ratione tenetur iudex habere rationē etiam fructuū perceptorum a die petite exhibitionis vsq ad diem sentētie: q per ipsius moram non debet effici cōditio petentis deterior: dicit insuper Imp. ꝙ si tēpore exhibitionis cōuentus neget se restituere posse tunc ⁊ ips petat ad exhibendum: ne dolo hoc petat cōsulit petēti per cautionem illam vt dixi ratione ne sit in potestate conuenti differre tēpus exhibitionis in fraudē actoris ꝙ si vel statim non exhibeat vel caueat tunc iuratur in litē cōtra reum quāti interest actoris rē nō exhiberi: in odiū contumacis inuentū. No. igitur ꝙ res nō solum exhibenda est sed debet exhiberi in eo statu in quo erat tēpore petitionis: et hoc est qd tex. dicit cāz rei exhiberi debere. Itē qd vsucapio finita post actionē ad exhibendum propositā non iuuat possidentē. Item ꝙ debeat fructus medij temporis. Itē ꝙ si ꝯstat iudici reū exhibere nō posse prestita cautione concedit dilatio. Itē ꝙ iuratur in litem eo nō exhibēte vel non cauēte. Syl.

a ¶ Si ad exhibendum. Vsucapta sit. Sed quo ponit vsucapi cū interruptione facta in actione ad exhibednū videat facta etiā in rei vēdicatione. vt. C. de anna. except. l. si. Rñd. ſm Jo. l. illa intelligit in tribus casibus ibi in litera positis non alias: vt. ff. ad exhi. l. iulianus. in fin. Alij dicunt illā generaliter intelligi per. l. ff. de iudi. solem'. Et qd hic dicit circa res mobiles intellige in quibus nō interrūpit vsucapio p litis ꝯtestationem. vt. ff. de rei vendica. l. si post. Prima sententia verior est.
b ¶ Actū est. ⁊ obtentū.
c ¶ Ut tñ caueat. vt. e. s. §. sz si neget. ⁊. ff. ad exhi. l. de eo. §. si iusta.
d ¶ Condēnandus. Delato iureiurādo in litem vt. ff. de in lit. iur. l. in actionibus.
* Si familie hercifcunde. ¶ Casus positio nullam prorsus hz difficultatem ⁊ totius huius. §. ratio est equalitas que seruari debet inter coheredes quo ad eorum portiones siue sint equales siue nō: ⁊ difficultas q reperitur in partienda hereditate: ꝙ inueniri possint res hereditarie equalis pretij: vt ergo consulatur ⁊ equalitati ⁊ difficultati predicte puisuz est vt facta vnius adiudicatiōe suppleat qd inequalitatis esset data certa pecunia. No. ergo ꝙ in iudicio fami. herc. res hereditarie si cōmode hoc fieri possit equaliter diuidūtur, qd si fieri nō possit recōpēsant pecunia: ⁊ eadē ratiōe debet alter ex coheredibus qui vel rem hereditariam corrupit vel cōsumpsit aut fructus pcepit alios reconpēsare. Item ꝙ que de duobus heredibus dicunt habēt locū in pluribus. Item ꝙ hec oīa locum habent in iudicio cōi diuidūdo. Itē qd indiuidua natura diuidūtur per adiudicationē in totum vni ⁊ recompensationem alteri factam. Syl.
e ¶ Si familie hercifcunde. Debet. s. iudex.
f ¶ Dictum est. supra de act. §. quedam actiones.
g ¶ Corruperit.

* Ergo si frustratorie petat ꝯcedi a iudice nō debet. vt. C. de dilat. l. fine pars. Naz ... sus eū, ... dilati... nib' subterfugit iudicium: vt in. c. null' dubitat d presumpt. debetq p hmōi dilatiōib' frustratorijs puniri i expensis, sicut et qui frustratorie appellat vt i cle. si ante. de dolo ⁊ ꝯtuma. quin etiā vsure concurrūt l. si. ff. de re iud. ⁊ punitur extraordinarie. l. ei'. §. nec temere de appell.

¶ Si ad exhibendum actum fuerit, non sufficit: si exhibeat rem is cum quo actum est: sed opus est, vt etiam rei causam debeat exhibere: i. vt eam causaz habeat actor, quā habiturus esset, si cum primum ad exhibendum egisset, exhibita res fuisset. Ideoque si inter moras exhibendi, vsucapta[a] sit res a possessore: nihilominus condēnabit. Preterea fructuum medij temporis, id est, eius: quod post acceptū ad exhibendum iudiciū ante rem iudicatam intercesserit: rationem debet habere iudex. Quod si neget reus cum quo ad exhibendū actū[b] est, in presenti se exhibere posse, et tēpus exhibendi causa petat: idq sine frustratiōe* postulare videatur, dari ei debet, vt tamē[c] caueat se restituturū. Quod si neq statim iussu iudicis rē exhibeat, neq post ea exhibiturū se caueat: cōdemnādus[d] sit in id qd actoris intererat, si ab initio res exhibita esset.

¶ Iudex in actione familie erciscunde res singulas singulariter adiudicabit. Et si vna plus valeat q̃ altera in pecunia cōdemnabit. Et heres, qui percepit fruct', vel male versatus fuit in re cōmuni tenebitur coheredibus. Areti.

¶ Si familie erciscunde iudicio actum sit, singulas res singulis heredibus adiudicare debet: ⁊ si in alterius persona pregrauare videat adiudicatio: debet[e] hunc inuicem coheredi certa pecunia (sicut iam dictum est[f]) cōdēnare. Eo quoq nomine coheredi quisq suo condēnandus est, ꝙ solus fructus hereditarij fundi perceperit, aut rem hereditariā corruperit,[g] aut consumpserit[h]. Quequidem similiter inter plures quoq, q̃ duos coheredes subsequuntur.

¶ In actione communi diuidundo, si sint plures res communes, singulas singulariter iudex adiudicabit: ⁊ si vna plus valeat q̃ altera in pecunia condēnabit. Si vero vna res sit, que diuisionem non recipiat, adiudicabitur vni in solidum, qui condemnabitur consortio in pecunia. Aretinus.

¶ Eadem[i] interueniunt, ⁊ si cōmuni diuidundo de pluribus rebus actum sit. Quod si de vna re, veluti de fundo: siquidem iste fundus commode regionibus diuisionem recipiat, partes eius singulis adiudicare debet: ⁊ si vnius pars pregrauare videbitur: is inuicē certa pecunia alteri condemnandus* est. Quod si commode diuidi nō possit[k]: veluti, si homo forte, aut mulus erit de quo actū sit: tunc totus vni adiudicandus est, ⁊ is inuicem alteri in certa pecunia condemnandus est.

¶ In iudicio finiū regundorum iudex de fundo vnius alteri adiudicat, si viderit expedire. Eumq, cui de fundo alieno adiudicat, cōdemnat in pecunia: ⁊ siquid maliciose reperit circa cōfinia gestum esse, eo nomine condemnat: ⁊ adiudicans rei dominiū in eum, cui adiudicauit transfert. Angel. are.

¶ Si finium regūdorum[l] actū fuerit, dispicere[m] dz iudex, an necessaria sit* adiudicatio[n], q̃ sane vno casu necessaria est, si euidētioribus finib' distingui agros cōmodius sit, q̃ olim fuisset distincti. Nā tūc necesse ē, ex alteri' agro, partē aliquā alteri' agri dño adiudicari: quo casu cōueniēs ē, vt is alteri certa pecunia debeat ꝯdemnari. Eo quoq noie ꝯdēnandus est quisq hoc iudicio, ꝙ forte circa fines aliqd maliciose cōmisit (verbi gra) q lapides finales furatus[o] est, vel arbores finales* excidit. Cōtumacie quoq noie qsq eo iudicio condēnatur[p]: veluti, si qs iubēte iudice metiri[q] agros passus non fuerit. Quod autem istis iudicijs alicui adiudicatū sit: id statim eius fit[r], cui adiudicatū* est.

¶ Additio. Nota ꝙ coheres qui corrupit: deuastauit: vel maculauit vel cōsumpsit rem cōmunē: tenetur alteri coheredi isto iudicio. Ange.
h ¶ Consumpserit. Ut hic ⁊. ff. famil. hercis. l. a puto. §. sed ⁊ si dolo.
i ¶ Eadē interueniūt. Sez vt fiat adiudicatio rerū ⁊ pecunie. vt supra eo. §. si familie: aut circa damna data in rebus. vt. s. eo. §. proxi. ⁊. ff. cōmuni diuidūdo. l. tertia.
k ¶ Nō possit. No. nō posse fieri qd sine cōmoditate fit. vt hic. ⁊. ff. de vbo͂ sig. l. nepos pculo. Itē not. corp' aliud diuiduū: vt fundus qui diuiditur ſm voluntatē patrisfa. vt ff. de lega. j. l. ꝙ in rex natura. §. scdo. Aliud indiuiduū: vt homo: vt hic: ⁊ ff. de vsuc. l. rex mixtura.
¶ Si finiū regundo. ⁊c. Casus ex eisdē rationibus supradictis pēdet in iudicio finiū regū. nā debēt fines poni sine aliqua adiudicatione pter quā si detur casus ꝙ in partiēdo ⁊ ponēdo fines si certis locis ponerētur essēt ita obscuri vt de facili materia rixarū oriretur debēt enim eo casu poni fines euidētiores ⁊ siquid alteri adiudicat pecunia resarciendū est cetera clara sunt ⁊ ex notabilib' fient euidētiora. Nota ꝙ in iudicio finiū regū. nunq̃ qs dz priuari a iudice dño rei sue nisi ex magna ⁊ necessaria cā. Itē ꝙ ex cā necessaria pōt iudex alteri adiudicare partē rei facta alteri recōpensatiōe in pecunia. Itē ꝙ q lapides p finib' positos corrupit: amouit effodit furat' est punit ēt iudicio finiū regundorū. Itē ꝙ qui spreto iudicis mādato fines poni aut agrū metiri nō permisit eo. iudicio tenetur. Itē ꝙ ille cui fuit adiudicata aliq res i his supioribus iudicijs finiū regūdox fam. herci. ⁊ cōmuni diuidūdo nanciscitur statim dñiū. rō est q datio ipsius iudicis succedit quodāmō loco dationis partis. Itē ꝙ snia transfert dñium. Syl.
l ¶ Si finiū regundorū. Quo iudicio agit: vt agris ꝯfinib' termini ponant: sed p domib' vicinis hoc iudicio nō agit. Si aūt sit dom' in pdiū rusticū agitur vtili finiū regundorum: non directa. vt. ff. fi. regundo. l. ij. in princ. ⁊. l. sed ⁊ si. §. fin.
m ¶ Dispicere. Hoc. s. quod sequitur: si euidentioribus.
n ¶ Adiudicatio: facit. ff. fi. regun. l. ij. §. fina. ⁊. l. iij. ⁊. iiij. in princ.
o ¶ Furatus est. Ad quid dānabit: rñ. quanti in litem iurauerit actor. Pōt ēt crialiter puniri in qnquaginta aureis ex. l. agraria p q̃lib; vice q̃ applicat fisco. vt. ff. de ter. mo. l. agraria. Nec ciuilis tollit p criminalē cum ad rei psecutionē altera detur. vt. C. qñ ciuilis actio p̄iudicet crimi. l. j. nisi interim donec altera exercetur. vt. ff. de pub. iudi. l. is qui.
p ¶ Condemnat: scilicet ad interesse delato iureiurādo in litē. Accur.
q ¶ Metiri.
¶ Additio. Nota ꝙ ille qui non patitur metiri fundū suum ad mandatum iudicis vt cōtumax ⁊ inobediens potest puniri. Angelus.
r ¶ Eius fit. Nota ex sententia iudicis dominum transferri: sic est in missione que fit ex secundo decreto. vt. ff. de acquir. poss. l. iij. §. fi. ff. si ex noxa. cau. agatur. l. ij. in fi. ⁊. ff. com. diui. l. sed ⁊ si res. que sic accipe: si fuerit

* Nota igit hūc locuz in hoc qd sociorū vel coheredū, vn' nō possit partem suā in qualib; re minima petere. Etiam id locuz in petitiōe legitima habeat vt ea non possit in qualib; re particulari peti vid per Bar. in. l. i quarta. ff. ad. l. falc. Et nota diligenter i hmōi cōtentiōib' vniuersum iudiciū ꝯmitti iudicis arbitrio, vt expediat quā possit cōmodissime. l. j. C. d his q se defer. lib. x. ⁊ l. ij. ⁊. l. meminimus. C. qñ ⁊ quibus quar. pars. eodē lib. x. ⁊ vid ibidez per Bart.
* Als ab indicatio.
* Tu vide to i hūc locū Cy. et Saly. in. l. j. C. de accu. q plene declarant qualiter ⁊ in quibus penis puniat cuelles terminos.
* Als ab indicatuz.
Snia ⁊ secundū decretū trāsferūt dominium.

fuerit facta missio per ipsum pretorem.
* Adde ꝙ Imo. in rubrica. ff. de re iud. dicit ꝙ hec glo. est sing. ⁊ eam declarat: ⁊ vide etiā Deci. in. l. traditiōib' in. j. amplia. C. de pac. Syl.
¶ Nam sola snia nō facit dñium: sed traditio. vt. C. de pac. l. traditionibus. ⁊. s. de re. di. §. p traditionē. ⁊. ff. de acqui. pos. l. iuste. Sz qd in rei vēdi. si res est aliena ⁊ mea pnūciet ⁊ ex ea cā mihi traditur? Rñ. idem: cum em publiciana mihi det qñ a dño mihi adiudicatur ⁊ tradit. vt. ff. de pu. l. iij. in fi. ergo vbi dñs ē: debet ex snie traditione me dñm facere. vt. ff. de pu. l. quicunq. Preterea lex videt expressa. vt. ff. de procu. l. non solum. alias pomponius. §. sed ⁊ is. ⁊ ff. de excep. rei iu. l. si iter. ⁊ i fi. Nec ob. ꝙ ibi sit error ex quo videat dñium nō trāsire: q hic error iā reprobari non pōt iudicis sentētia purgatus a qua nō fuit appellatum. Itē nec obstat ꝙ snia lata in actione psonali reo absoluto ꝙ remanet debitor. vt. ff. de cōdi. inde. l. iulian'. q illud hz locū in obligatiōe que est res incorporalis: hic autem dicimus de dñio rei corporalis quod facile ⁊ prorsus potest separari ab vno. ⁊ alijs dari: sed non sic in incorporali. vt. ff. pro so. l. ea. vero *.

¶ De publicis iudicijs. ¶ Ciuilia iudicia dicta sunt vsq huc ⁊ etiā quedam criminalia scilicet circa priuata delicta. vt. s. in princi. huius quarti libri: vsq ad tit. de actionibus: ideo nunc ponit de publicis accusationibus siue iudicijs.

Publica iudicia. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit ꝙ publica iudicia non habent cōformitatem cum priuatis. Secundo vnde dicta sunt publica iudicia. Tertio ponit in genere que pena sit in publicis iudicijs. Quarto sigillatim demonstrat publica iudicia ⁊ penas vniuscuiusq. Secunda ibi. (Publica autem dicta.) Tertia ibi. (Publicorū iudiciorum.) Quarta ibi. (Publica autem indicia.)

* Publica iudicia. Casus in diuisione ⁊ terminorū declaratione non est figurandus nisi literaliter. No. ꝙ iudicia publica non ordinant per actiones: ⁊ sic not. ꝙ appellatione actionum non veniunt accusationes. Item ꝙ non habent aliquid simile cuz iudicijs priuatis. Item ꝙ licet aliquid aliquam habeat similitudinem cum alio potest dici nullā habere similitudinem si inter ea sit magna diuersitas. Item que dicātur publica iudicia. Itē ꝙ cuiuis de populo licet accusare. Itē ꝙ quedam sunt capitalia quedam non. Item ꝙ capitalia dicuntur non solū ea que imponunt mortem naturalem sed ciuilē. Itē ꝙ ea que imponūt penam pecuniariā licet publica sint non tamen dicunt capitalia. Syl.
a ¶ Nec per actiones: imo per accusationes.
¶ Additio. Not. ꝙ actio significat ad vtilitatem partis priuate: ⁊ ciuiliter facit quod notat. B. in. l. agraria. ff. de ter. mo. Ang.
b ¶ Nec omnino quicquam simile. Hoc verbum nimis large positum sic intellige: q in ciuilibus agitur vt aliquid detur actori: in istis autē non vt aliquid detur: sed vt puniatur accusatus * ⁊ ita cōsiderata petitione cōquerentis nihil habent simile inspecto fine. Nec in principio cum vnū per actionem: alterum per accusationem instituitur. Nec in exercitio cum in ciuilibus probet actor tantum. vt. C. de eden. l. qui accusare: sed in criminalibus actor ⁊ reus quandoq. vt. C. de abol. l. fallaciter. et. C. de fal. l. vbi. In alijs autem multa sunt similia: nam in vtrisq fit libellus. vt. C. de lit. cōtest. auf. offerat. ⁊. ff. de accu. l. libel. Itē in vtrisq de calū. iuratur. vt. C. de iureiu. l. j. in princ. ⁊. C. de fide instru. l. vlti. licet quidam dixerunt contra. vt argu. ff. de bo. eorum. l. j.
c ¶ Et in instituendis. Sed qualiter format libellus? Rñ. sic vt contineat nomen accusantis ⁊ accusati: ⁊ crimen: ⁊ mensem quo commissum fuit crimen ⁊ locum * vbi fuit cōmissum: ⁊ consules sub quibus est admissum. (j) Itē dies dati libelli debet inseri: sed dies commissi criminis vel hora non est necesse. vt. ff. de accus. l. libellorum. in princ. ⁊ in aut. de exhibēdis re. §. suscepto. col. v. ⁊ hz hoc locū in publico ⁊ in priuato crimine qñ criminaliter agitur. vt. ff. de priua. deli. l. fin. Et ista possunt haberi his versibus. Consule: mense: die coram pretore professus. Deferre reum crimen: loca: pone sodalem. Et licet hora dies: nō tempus pretereatur. c. tue. extra de procura. Quīq tñ hec solennitas nō est necessaria: vt in leui crimine ⁊ notorio *. vt. ff. de accusa. l. leuia. ⁊. C. de accu. l. ea que. Et idem in casibus in quibus sine accusatore *quis dānari potest. qui scilicet casus his legibus notatur. ff. ad. l. iuliā de adu. l. j. §. si publico. ⁊. C. de testi. l. nullum. ⁊. C. de proba. l. penul. ⁊. ff. de su. tuto. §. preterea. ⁊. C. de calū. l. j. ⁊. ff. de bonis lib. l. qui cū maiorū. §. si libertus. ⁊ idē in notorio crimine vt dixim' per. l. C. de accu. ea que. ⁊ idē in crimine falsi ſm. B. vt C. de falsis. l. vbi. Sz Jo. contra. ⁊ dicit ꝙ ibi principaliter fuit accusatio falsi instituta.
¶ Additio. (j) Dic ad minus duos. vt. l. forma. ff. de censibus. ⁊. l. siquis in fundi vocabulo. ff. de legatis. j. nisi locus esset insignis ⁊ notorius p se, vt in palatio potest... vt. l. j. i fine. ff. de do. ple... l. demōstratio. in prin. ff. de cōdi. ⁊ demō. Ang.

* Adde huic glo. ꝙ glos. est ipsi cōtraria in l. exceptio. ff. de excep. rei iud. quā sequit Jac. ⁊ Petr. per l. iij. §. subtilis. ff. de ꝯd. ob cām. sed glo. hāc approbat hic Bal. ex snia Bart. in. l. pōp. §. si iussu. ff. d acq. poss. idq p responsiōez gl. quā reddit. d. §. subtilis. ⁊ adde spēz huius gl. esse decisam p aut. rei iud. est q pro hac gl. l. l. statu lib. §. j. ff. de statulib.
* Huc adisce tñ qd ex quocūq crimine criminalr agitur posse ēt ciuili actiōe in factum agi ad id q interest, si actoris intersit. l. penul. C. de falc. ⁊ l. necquicq ⁊ ibid gl. ff. p soc. ⁊ per Bar. in. l. si iudex. d va. ⁊ extraord. cog. Et ecōuerso si ciuilit agat de crie, pōt iudex crie cōperto crialit pcedere l. iiij. §. si dicaf. ff. finiū regū. ⁊. l. qs retrah. C. si aduers' lib. ⁊ ibidē per Bart.
* Tu vide hic Bal. in hoc an vsq ad spēm infimā indiuiduūq loci descendendū sit.
* De notorio vid plene p Saly. l. l. ea quid. C. de accus. ⁊ gl. i. c. vsa. de cohabit. cler. ⁊ mul.

¶ De publicis iudicijs. Ti. xviij.

¶ Iudicia ex edictis publicis descendentia in multis ab actionib' differunt. Et q vnicuiq permittitur accusatio: ideo dicūtur publica: quorum pena aliquādo est corporalis: aliquando irrogat infamiam cum pena pecuniaria. Are.

Publica iudicia neq per actiones[a] ordinantur nec omnino quicq simile[b] habēt cum ceteris iudicijs de quibus locuti sumus: magnaq diuersitas eorum est, ⁊ in instituendis[c] et in exercendis. ¶ Publica[d] autem dicta sunt: ꝙ cuiuis ex populo executio eorum plerunq[e] datur. ¶ Publicorum[f] iudiciorum quedam capitalia sunt, quedam nō capitalia. Capitalia dicimus, que vltimo supplicio[g] afficiūt homines, vel aque ⁊ ignis interdictione[h], vel deportatione, vel metallo[i]. Cetera siquam infamiam[k] irrogant, cum damno pecuniario: hec publica quidē sunt non tamen capitalia[l].

¶ Crimen lese maiestatis est publicum ⁊ in duobus casibus morte nō extinguitur, sed memoria defuncti damnatur.

¶ Publica aūt iudicia hec sunt. lex iulia maiestatis, qui in eos, qui contra Imperatorē, vel rē publicam[m] aliquid moliti[n] sunt, suū vigorē extēdit. Cui' pena anime[o] amissionem sustinet[p], ⁊ memoria[q] rei etiam post mortem damnatur.

¶ Ex lege iulia de adul. in omnibus capitulis est crimen publicū, cuius pena aliter honestiores, aliter humiles puniuntur. Areti.

¶ Itē lex iulia[r] de adulterijs coercendis, que[s] nō solū temeratores alienarū nuptiarū gladio punit[t]:

d ¶ Publica. Hec est ratio quare dicātur publica scilicet quasi populica. sic. s. de suspec. tuto. §. consequens. Et intellige ꝙ als possit esse habilis ad accusandū non alias. vt. ff. de accusa. l. qui accusare.
e ¶ Plerunq. Hoc ideo dicit quia quādoq est publica accusatio: et tamen non competit cuilibet ius accusandi. vt in crimine suppositi partus vbi accusant soli parentes. vt. ff. de fal. l. cornel. §. primo. Item propter accusationem adulterij que primo defertur certis personis. vt. C. ad. l. iuli. de adult. l. quāuis. Accursius.
f ¶ Publicorum. Facit. ff. eo. l. ij. Accursius.
g ¶ Ultimo supplicio. Qd interp̄tamur mortē vt. ff. de pe. l. vltimū.
h ¶ Interdictione. Que est mors ciuilis. vt. ff. de contratabulis. l. j. in fi.
i ¶ Deportatione vel metallo. Has penas expone vt diximus supra quibus modis ius patrie potestatis soluitur. §. cum autem.
k ¶ Infamiam. vt in. l. iulia de vi priuata: vt infra eo. §. item. l. iulia. de vi publica.
l ¶ Capitalia. Et ista appellantur relegationes. vt. ff. eodem. l. secunda in. §. finali.
* Publica autem iudicia ⁊c. Casus clarissimus est, ponit enim vnum exemplum publicorum iudiciorum. in. l. iul. maiestatis qua tenent qui contra principem vel rēpu. moliuntur cuius quidem delicti pena est mors naturalis ⁊ si mortuus iam sit, fit memorie dānatio. No. ꝙ crimine lese maiestatis tenetur qui meditatur aliquid contra Imperatorē vel cōtra remp. Itē ꝙ pena est mors naturalis. Itē ꝙ si mortuus iam sit delinquens damnatur eius memoria post mortem. Syl.
m ¶ Publicā. Rem publicam scilicet romanorum. Accursius.
n ¶ Moliti sunt. cum effectu: tamen sola voluntas sufficit. vt. C. ad. l. iuliam maiesta. l. quisquis.
o ¶ Anime. i. animati corporis. Nam anima non in hominis: sed in potestate dei consistit. sic. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus in fine.
* Adde ꝙ anima hoc in loco sumitur pro vita: est enim anima qua viuimus animus quo sapimus. Syl.
p ¶ Sustinet. id est infert. Accursius.
q ¶ Et memoria. i. dicere etiā post mortē potest accusari vt bona deferantur in fiscum ⁊ auferant heredibus tanquā indignis. vt. C. ad. l. iul. maiesta. l. quisquis. ⁊. l. seq. ⁊ qd dixi post mortem accusari intelligas in duobus capitulis illius legis. hoc est cum contra principem: vel cōtra rempublicam romanorum est machinatus. i. nisus ad malum. alias finitur morte v. cetera crimina. vt. ff. ad. l. iul. maiesta. l. finali.
¶ Item. l. iulia. Casus non exigitur in declaratione simplicium terminorum istarum. ll. Not. ergo ꝙ adulteri puniuntur pena mortis. Itē ꝙ sodomite puniūtur eadem pena mortis. Item ꝙ stuprum est cū virgine vel cum vidua. Item ꝙ pena stuprum sine vi committētis est publicatio dimidie partis bonorum in honestis personis id committentibus: in humilioribus est coercio corporis cum relegatione. Item ꝙ nobiles non sunt puniendi eisdem penis quibus ignobiles. Item ꝙ mulier inhoneste viuens licet patiatur stuprum vel adulterium non facit ꝙ quis puniatur eadem pena ordinaria. Syl.
r ¶ Item lex iulia. Scilicet inter publica iudicia numeratur.
s ¶ Que. scilicet lex iulia de adulterijs.
t ¶ Gladio punit. Sacrilegos enim nuptiarum gladio feriri oportet. vt. C. de adulterijs. quāuis in fine.
¶ Additio. Dic quod in adulterio pena mortis fuit hodie inuenta

... Iulia maiestatis, in lia de adulter. Cornelia d sicar. et venefic. Pomp. d parri. Cornel. de testam. vt. j.

...que non erat olim tẽpore digestorum vt no.glo.in.l.qui cũ vno.§.adul ...ff.de re milita.⁊ dicas ꝙ in talibus delictis etiã per viam inquisi...nis potest procedi.vt.l.ij.§.si publico.ff.de adul.Ang.are.

a ℭ Cum masculis.nam in hoc casu armãtur iura vt gladio feriant:vt C.ad.l.iul.de adul.l.cum vir nubit.

quod ἀπομάρόθεν,in longinquum.πέμπεται,mittitur.

n ℭ A fica.Unde videbatur ꝙ tantum qui cum fica occiderent hac lege tenerentur.Sed tamen generalius hodie accipitur fica ⁊ telũ per interpretationẽ.vt.s.proxi.§.est autẽ fica(vt subijcit)cultellus vtrinsqꝫ scindens quem portant peregrini qñqꝫ in baculo quodã ita qđ nõ apparet.vnde versus.Mucro latens fica:ficarius inde vocatur.

o ℭ Eadẽ lege.Que dicitur cornelia de fica.

p ℭ Venefici.Nam plus est hominem veneno extinguere ꝙ̃ gladio occidere.vt.C.de mathematicis.l.j.

q ℭ Artibus odiosis.i.artificijs odiosis.Nã omnis ars bona est.

r ℭ Susurris.i.incantationibus.Nã hec scientia reprobãda est vt.C.de male.⁊ mathema.l.eorum.

s ℭ Occiderint.etiã sine dolo:vt.ff.de pe.l.si qs aliquid.§.qui abortionis. Secus in cornelia:quia dolus est necessari⁹:nec sufficit etiam lata culpa. vt.ff.ad.l.cor.de fica.l.in lege.

✱ Alia deinde.¶ Casus.Exẽplificat vlteri⁹ Imp.in pena.l.pompeie.de parricidijs,q̃ clara omnia sunt ⁊ vbi aliquid erit difficultatis in notabilibus declarabit. No.ꝙ crimen parricidij est asperrimum.Itẽ ꝙ in eo puniendo imponitur noua pena.Item ꝙ non solum dicitur cõmittere parricidiũ qui aliquem ex parentibus occidit sed etiam alios affinitate coniunctos de quibus in.l.j.⁊ seq.ff.eo. Item ꝙ eadem pena punitur aperte ⁊ clam faciens. Item mandans ⁊ conscius criminis.Item nota excogitatam penã ⁊ rationem quare.Item ꝙ pena imponitur etiã cum ratione.Item ꝙ occidens personas coniunctas extra illum gradum punitur pena.l.cornelie. Syl.

ma sufficientes. † Als lautissime als festiuissime.

ℭ Lege iulia.s.de adul...ijs.Nã habet hec lex multa capitula.vt.ff.de ...mo.l.auxiliũ.§.sed vt ...legis.⁊.ff.ad leg.iul. de adulte.l.capite quito.

c ℭ Sine vi.quid si vi habetur.j.e.§.sin autẽ p vim.

d ℭ Viduam adijcias vl puerum:⁊ dic de vidua ⁊ de virgine nisi sint meretrices vel licite concubine vt hic subijcit honeste ⁊c.⁊.ff.de adult.l.stuprũ.j.respõ.⁊.§.j.

ℭ Additio Dic ꝙ hoc procedit de iure ciuili:sꝫ de iure canonico non est permissum:vt cle.ad nostrum.de here.igitur ⁊c. Angelus.

e ℭ Humiles.Qui sunt humiles vel honesti.dic: vt.C.de incest.nuptijs.l. humilem.

f ℭ Cũ relegatione.hec distinctio pene fallit in tribus casibus in quib⁹ committitur stuprum:et tamẽ maior pena imponitur. Primus est si qs in puerum cõmittit: qꝛ tunc gladio feritur:vt.s.eo.§.item ⁊ quãdo tutor stuprauerit eam cui⁹ est tutor.vt.C.si tutor pupil.suam.l.j. Item si fuerit stuprata aliqua a suo pprio seruo:vt.C.đ mu. que ser.pro.se.iung.l.j. et nota penam stupri esse quinquẽnalem:nisi quãdo p vim cõmittit: tunc enim sine prefinitione tẽporis potest istitui: vt ff.ad le.iuliam.de adul.l. mariti.§.quinquẽnium. ⁊.§.fi.

✱ Item.l.cor. ¶ Casus planus est: ponit enim quos puniat.l.cornelia. de sicar. ⁊ vnde dicatur cum pluribus declarationibus. Ideo not. qđ homicide puniuntur pena.l.cor.de sicarijs.Item ꝙ paria sunt occidere vel ambulare cum telo hominis occidendi causa. Item quid sit telum.Item quod lignum lapis ⁊ ferrum appellatione teli veniũt eo quod manu mittantur.Item qđ possunt etiam epigrammata allegari ⁊ authoritates poetarum.Item qui dicantur sicarij.Item quod venefici puniũtur.l.cor.de fica.Itẽ ꝙ.l.cornelia habebat caput veneficij. Item ꝙ magica ars est prohibita.Item ꝙ qui mala medicamenta vẽdit publice tenetur eadem.l. Syl.

sed ⁊ eos,qui cũ masculis a nefandam libidinẽ exercere audẽt. Sed eadem lege iulia b,etiam stupri flagitium punitur,cũ quis sine vi c, vel virginem, vel viduam d honeste viuentẽ stuprauerit. Pœnam autem eandem lex irrogat ✱ peccatoribus †,si honesti sunt,publicationẽ partis dimidię eorꝫ bonorum:si humiles e, corporis coercionem cum relegatione f.

ℭ Hominem telo(id est quocũqꝫ quod manu emittit)occidens, vel cum telo causa occidendi persequẽs lege cor.de fica.punitur,qua lege castigabitur veneficus:vel arte magica hominem occidens,vel malo medicamento publice occidens.Aretinus. 695

ℭ Item lex cornelia g de sicarijs h quę homicidas vltore ferro persequitur i,vel eos, qui homines occidendi causa cum telo ambulãt k. Telum autẽ(vt Caius noster ex interpretatione legum duodecim tabularum scriptum reliquit) vulgo quidẽ id appellatur, quod ab arcu mittitur;† sed ⁊ omne significat,qđ manu cuiusdã mittitur †,sequitur ergo vt lignum ⁊ lapis l ⁊ ferrum hoc nomine contineatur: dictumqꝫ ab eo,qđ in lõginquum mittitur,a grǽca m voce figuratũ βέλος ἐστὶν ὅπερ ἀπομάρόθεν πέμπεται.et sic hãc significationem inuenire possumus ⁊ in grǽco nomine:nam qđ nos telum appellam⁹,illi grǽce βέλος appellãt.admonẽt nos epigrammata in ✱ Xerophilo verbis faustissime † scripta. Sicarij autem appellantur a fica n quod significat ferreum cultrum,Eadem lege o et venefici p capite damnantur qui artibus odiosis q tam venenis,qꝫ susurris r magicis homines occiderint s,vel mala medicamenta publice vendiderint. 696

ℭ Lex pompeia de parricidijs, qua cauet,ꝙ occidẽs parẽtes,vel alios de quib⁹ hic singulari pœna plectat,est publici iudicij.Et committens delictum in se, plus punitur,q̃ cõmittens in alios.Ang.

ℭ Alia deinde lex asperrimũ crimen noua pœna persequitur,quę Pompeia de parricidijs vocat: qua cauetur,vt si quis parentis t, aut filij, aut omnino affinitatis v eius quę nuncupatione parentũ parricidij † cõtinetur x,fata prǽparauerit † y:siue clam,siue palã id ausus fuerit:necnõ is,cuius dolo malo id factum est: vel cõscius criminis extitit,licet extrane⁹ sit z, pœna parricidij punietur: et neqꝫ gladio,neqꝫ ignibus,neqꝫ vlli alij solenni pœnę subijcietur,sed insutus culeo cum cane ⁊ gallo gallinaceo,⁊ vipera,⁊ simia,⁊ inter eas ferales angustias comprehensus, sm qđ regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare,vel in amnẽ a proijciatur:vt omnium elementorum vsu viuus carere incipiat: et ei cǽlum superstiti, et terra mortuo auferatur. Siquis autem alias cognatione,vel affinitate personas coniunctas necauerit, pœnam legis cornelię de sicarijs ✱ sustinebit b.

ℭ Publici iudicij crimen legis cornelię de falsis censetur, qua tenetur,quicũqꝫ aliquid de his, que exprimuntur in textu,commiserit: ⁊ pœna eius in seruo est vltimum supplicium, in libero deportatio. Angelus aretinus. 697

ℭ Itez lex cornelia de falsis, quę

† Als non hꝫ parricidij. † Als facta perpetrauerit.

Parricidiũ quas psonas cõcernit.

✱ Ex hoc aperte apparet ipe ratorez ad parentum interfectores eorũqꝫ appellationẽ subeũtes parricidium tñ retulisse. Sꝫ apud Numã põpil. nõ tãtũ parẽtis iterfectorẽ significari sꝫ q̃lencũqꝫ hominẽ perimẽtẽ, h locus demonstrat, nempe, si quis liberũ hominẽ morti sciẽs duit, parricida esto Duci aut id noie vl

...des.Et h placuit adijcere:quoniã alij xerolophũ, alij xerophilon legẽtes,multa ex Suyda, multa q̃qꝫ ex Jo. Bap.pio et Nebriss. afferebãt: alij huic loco additionẽ ex Alc. doctã qdẽ sꝫ minime aptaꝫ adijciebant, quã ob id reiecim⁹, hec aptissi...

g ℭ Item lex cornelia.s.cõputatur inter publica iudicia.

h ℭ De sicarijs.quare sic dicatur:dic vt.j.eo.§.sicarij.

i ℭ Persequitur.id est persequitur eos qui homicidium fecerunt cum ferro:nec enim per hanc legem occiditur occidẽs:sed deportat:⁊ omnia bona sua publicãtur:vt.ff.ad.l.cor.de sic.l.eiuidẽ.§.legis.⁊.l.pe. Uel dic qđ persequitur homicidas ferro:qꝛ eos hodie occidimus.vt d.l.eiusdem.§.fi.

ℭ Additio Dic ꝙ pena legis cornelie de sicarijs est mors:vt no.in.l. j.⁊.l.is qui cũ telo.ff.de sic.Ang.are.

k ℭ Cum telo ambulant. Licet eos non occidant:vt.C.ad leg. corne. de sicar.l.is qui.Et no.capitula ex quibus aliquis hac.l.tenetur. vt.ff. ad legem cor.de sica.l.j.

l ℭ Lapis.facit.s.de interdic.§.qui autem.

m ℭ Greca.hoc totũ quod sequitur omittas.Accur.

ℭ Additio Et horũ interpretatio est βέλος,id est telũ.ἐστιν est.ὅπερ,

t ℭ Alia.Parentis.Accipe parentes ⁊ filios vsqꝫ in infinitum.vt.ff.de in ius vocando.l.quoqꝫ.§.fi.⁊.l.sed si hac.§.liberos.

v ℭ Affinitatis.Alias affinitatis:⁊ alias affectionis.

x ℭ Continetur. Sed qui sunt hi qui hac appellatione continentur. Respon.superiores ⁊ inferiores:vt diximus.Item collaterales: vt fratres consobrini ⁊ patrueles ⁊ proximiores eis. Item affines quidam: vt vxor.nurus, gener,victricus,priuignus, socer, ⁊ etiã patronus.vt ff.eo.l.prima.⁊.l.sed sciendum.⁊.l.cum pater.

y ℭ Preparauerit. Forte: si non occiderit secundum P.⁊ facit pro eo.ff.eod.l.prima in fine.Uel dic illum specialem casum.

ℭ Additio Dic primam opi.sequitur hic Joan.fab.propter atrocitatem criminis.fa.l.fina.C.de fica.⁊ hanc tenet glos.in.l.vnica.C.eo. Angelus aretinus.

z ℭ Extraneus fit.Nota extraneum plus puniri:ꝙ̃ si ipse occidisset.vt hic.⁊.ff.eo.l.vtrum.⁊.l.sciente.

a ℭ Uel in amnem.Id est flumen.vel si hec vicina nõ sunt: bestijs subijciatur.vt.ff.eod.l.penul.

b ℭ Sustinebit.Sed nonne ⁊ qui superiores personas occidit hac lege corne.tenetur?Uidetur ꝙ sic.vt.ff. eodem.l.j.Sed contra.C. eod.l.prima.Dic ergo ꝙ hac lege cornelia tenetur:sed nõ accusatur.Uel dic secundum Joan.ꝙ tenetur eadem pena scilicet capitali:sed maior hic imponitur.

Item

✱ Item lex cor.⁊c.¶ Casus. Prosequit imperator exempla proposita ⁊ nunc ponit dicta.l.corne.de falsis.Nota ꝙ.l.cornelia de falsis appellat etiã testamentaria.Item ꝙ testamentum aut instrumentũ falsum scribens puniatur pena huius.l.Item ꝙ eadem pena tenetur qui sigillauerit aut falso modo recitauerit dolo malo. Item qui adulterium signũ fecit vel eo vsus est. Itẽ ꝙ pena.l.cor.de falsis est in seruis vltimum supplicium:in liberis deportatio. Syl.

a ℭ Item lex. Testamentaria. Ideo sic dicta: qꝛ ⁊ de testamento falso ibi agitur.

b ℭ Instrumentum.Scilicet emptionale:vel alicuius contractus.✱

c ℭ Falsum scripserit.Et ita veritatem mutauit. vt in aut.de fi.instrumentorum.§.primo.in princi.colla.vj.

d ℭ Recitauerit.

ℭ Additio. Nota cõtra illos qui habent instrumenta ⁊ scripturas alienas in custodiam: et tamen alijs ostendunt ⁊ recitant:⁊ copiam faciunt: quia incidunt in falsum.vt hic.et.l.prima.§.is qui.ff.ad.l.corne.de fal.coniuncta.l.qui testamentum.Angelus.

e ℭ Signum † id est sigillum quod in testamẽtis apponitur.vt supra de testa.§.postea. Item signũ quod chartis imponitur: vt quando ꝙ facilius fiat comparatio ex instrumẽtis: vt in aut.de fide instrumen.§. oportet autem.colla. vj. Accursius.

f ℭ Ultimum suppliciũ: qđ interpretamur mortem. vt.ff.de penis.l.vltimum.

rat hec actio.vt.ff.ad.l.iul. pe.l.peculiatus(l). Item est speciale ꝙ contra heredes inchoetur.vt.ff.ad.l.iul.pe.l.fi.Accursius.

ℭ Additio.( ) Dic idem est in adulterio et stup.vt not.glo. supra dem.§.secundo.regula autem durat per ann.xx.vt.l.quere.cum ibi C.de fal.⁊c.Ang.

a pari, vel a patre parẽteqꝫ potest.De q̃ vide apud Budeũ in pand.in.l. poster.de orig.iur.

✱ Aduerte tñ ꝙ licꝫ eã dez penam quoad falsum p testamẽto ⁊ alio ɔtractu imperator cõminet: non tñ idẽ in oib⁹ eque seruat:vtputa i furto,atqꝫ eorꝫ occultatiõe ⁊ publicatione. Qm̃ de furto vel testamẽti publicatione, est publica accusatio: sed nõ pro furto aut publicatiõe alteri⁹ instrumenti: vt.l. paul⁹ i pñ. ff.de fal. nisi ipsum destruat, aut ita occultet vt nemini veritas apparere q̃at: qm̃ tuꝫ publica est accusatio de falso vt.d.l. Paul⁹. ad fin.

† Sig.glos. scdm Amanellũ in singu.suis ad hoc ꝙ si notari⁹ mutauerit signũ puniat pena falsi.

† Cõcor.c. puenit iñsta gl.j.i fi. ex de adulter.⁊ stup.

etiam testamentaria a vocatur pœnam irrogat ei,qui testamentum, vel aliud instrumentum b falsum scripserit c: signauerit, recitauerit d,subiecerit, vel signum e adulterinum fecerit,sculpserit, expresserit,sciens dolo malo. Eiusqꝫ legis pœna in seruos vltimũ f supplicium est(quod etiam in lege de sicarijs ⁊ veneficis seruatur),in liberos vero deportatio g.

ℭ Uim committens cum armis aliter:q̃ virginem rapiendo, deportabitur:si sine armis,tertie partis bonorum publicatione damnabitur, Sed per vim virginem, vel monialẽm rapiens,vel prestãs opem capite punitur.Aretinus. 698

ℭ Item lex iulia h de vi publica, seu priuata aduersus eos exoritur,qui vim vel armatam,vel sine armis commiserint. Sed si quidẽ armata vis arguatur, deportatio ei lege iulia de vi publica irrogatur.Si vero sine armis,in tertiam partem bonorum suorum publicatio imponitur. ¶ Sin autem i per vim raptus virginis, vel viduę, vel sanctimonialis, vel alterius fuerit perpetratus: tunc ⁊ raptores,⁊ hi qui opem huic flagitio dederunt capite puniuntur † secundum nostrę constitutionis k diffinitionẽ:ex qua hoc apertius possibile est scire. 699

ℭ Publicam,sacram,vel religiosam rem furto subtrahens, ⁊ talibus opem prestãs ex lege iulia peculatus,quę publica est,capite punitur:aliter autem ex ea delictũ cõmittens deportatur.Ange.areti.

ℭ Item lex iulia peculatus eos punit, qui publicam pecuniam l vel rem sacram m: vel religiosam n furati fuerint o.Sed si quidem ipsi iudices tempore administrationis publicas pecunias subtraxerint:capitali animaduersione ✱ puniuntur. Et non solum hi,sed etiã qui ministerium p eis ad hoc adhibuerint,vel qui subtractas ab his sciẽtes susceperint q. Alij vero qui in hanc legem inciderint,pœnę deportationis r subiungentur.

ℭ Lex fauia de plagiarijs quandoqꝫ penam capitis,qñqꝫ leuiorẽ irrogat sm Angelum aretinum. 700

ℭ Est ⁊ inter publica iudicia lex Fauia de plagiarijs s, quę interdum capitis pœnam t ex sacris cõstitutionibus irrogat , interdum leuiorem.

ℭ Lex iulia de ambitu, repetundarum,de annona:⁊ residuis, quę in diuersis capitulis loquuntur: diuersas pœnas(preterquã mortis)inferunt. 701

ℭ Sũt preterea publica iudicia, lex iulia v đ ✱ ambitu,lex iulia repetundarũ x,⁊ lex iulia de annona y:

✱ Est ⁊ inter pub.¶ Casus.Que sequũtur quia per simplicem relationẽ absqꝫ aliqua declaratione ponuntur ab Imp. qui ratus est ea que supradicta sunt satis esse ad iuuenum cognitionẽ nos eadem ratione secuti eius exemplum relinquemus cognoscenda in latioribus.ff. libris finẽ ꝙ filioli charissimi imponemus huic labori nostro vestrũ gratia sumpto:cum laude dei omnipotentis cui honor sit et gloria in eternum. Syl.

s ℭ Est et inter. De plagiarijs. ideo sit dicta: qꝛ orbato patre filio:vel domino seruo: hec lex punit orbantem siue talem plagam inferẽtem ✱ habet enim locum quando aliquis distrahit alienum seruum: vel filium: ita ꝙ pater vel dominus non potest rehabere: vt ff.ad.l.falci.de pla.l.j.⁊.l. lege.⁊.l.eum.⁊.l.pe.§.fin. Item tenetur qui liberũ hominem de loco in locũ transportat.vt.C.ad.l.fal ci. de pla.l.qm̃.⁊ hoc si dolo facit nõ aliter. vt.ff. ad.l.fal.de pla.l. legis fauie. Item hac lege tenet siquis seruum in fuga cõstitutũ vendat ita vt emptio statim teneatur. vt C.ad.l.fa.de pla.l. i fuga.

t ℭ Capitis penam.Scilicet maiorẽ.aliqñ minorẽ capitalẽ.cã capitalis alias fit minor alias maior.Nã ingenu⁹ nobilis in metallũ:ignobilis gladio ferit:seruus vel libertus bestijs subijcitur.vt.C.ad. l.fau. de pla.l.fina.⁊.ff.ad.l.fa.l.fina.in fi.Item quedam ciuilis pena olim imponebatur que cessat hodie.vt.ff.eodem.l.finali.

✱ Imo hi dicta e... plagiariu... ipe.l. fau...

✱ Qui est honoris affectati crimẽ, distat aũt ab ambitione ꝙ ambit⁹ i actu sit,ambitio vero in aĩo.Lex ꝙ iura ciuilia ambitũ dicũt, can.symoniã appellant.

g ℭ Deportatio.⁊ omnium bonorum publicatio.⁊ sic not. quod ex eodem commisso plus serui quam liberi puniũtur:vt hic.⁊.ff.ad.l.cor. de fal.l.prima.§.fi.⁊.ff. si ex noxa. ca.aga.l.pe.⁊. ff.de pe.l.in seruorum. imo ⁊ inter liberos magis puniuntur minores quam maiores .vt.ff. de incend.rui.nau.l.pedius.

h ℭ Item lex. In tertiam partem.Nota ex maioritate delicti maiorem penam imponi.vt hic.⁊.C.ad.l.iuliam de vi.l. secunda. ⁊ facit supra de interdic.§.qui autem. Item hic damnatus sit infamis.vt.ff.ad.l.iul.de vi pri.l.j.primo respon.Accur.

i ℭ Sin autem. Dixi supra quando sine vi aliquis commiserit stuprũ. vt supra eodem.§.sed eadem nunc quando vi. Uel continua cum superiori proximo.§.

k ℭ Constitutionis.vt.C.de rapto.virgi.l.prima.

✱ Item lex.¶ Casus.Nota ad quid inuenta sit.l.iul. peculatus ad puniendos scilicet eos qui publicam pecuniam rem sacram vel religiosam furati fuerint.Item ꝙ furans pecuniam reip.vel principis non tenetur simpliciter furti sed.l.iul.peculatus.Item ꝙ administrator vel prefectus rebus publicis si publicas pecunias subtrahit capite punitur.Item ꝙ auxilium furanti pecunias publicas administrãs vel eas scienter receptans tenetur eadem.l.Item ꝙ alij qui non habent administrationem aut iurisdictionem si publicas pecunias furentur deportantur. Syl.

l ℭ Item lex publica.pecuniam.scilicet ciuitatis romane: non alteri⁹. vt.ff.de fur.l.ob pecuniam.⁊.ff.ad.l.iul pe.l.iiij.§.penul.

ℭ Additio.Glo.debuit allegare.§.finali.Joan.fab.

m ℭ Rem sacram.Ut calices ⁊ thuribula que sacra sunt.vt supra de rerum diui.§.nullius.

n ℭ Religiosam. Ut ornamento sepulchrorum.

o ℭ Furati fuerint.Uel etiam immiscuerint:ita ꝙ damnificauerit rem publicam.vt.ff.ad.l.iul.pecu.l.j.

p ℭ Ministerium.id est adiutorium.

q ℭ Susceperint. Scilicet ad custodiendum.

r ℭ Deportationis. deportantur enim.Et nota quod quinquennio du

Peculariꝫ actio qnquẽnio durat.

v ℭ Sunt preterea. Lex iulia de ambitu. que habet locum in quatuor casibus.Primo siquis dederit clam pecuniã vt aliquem sortiatur honorẽ nõ in ciuitate romana:nã ibi cessat hec lex cũ princeps ibi eligat vt.ff.ad.l.iuli.de ambitu.l.j.in principio.Ideo dixi clam qꝛ palam potest(i)vt.ff.de pollici.l.prima.§.primo.⁊.ff.de offic.preto.l. barbarius. Secũdo habet locum quando quis statim magistratur vltra annum. vt.C.ad.l.iul.de ambitu.l.prima.Tertio siquis ingreditur domũ iudicis cognoscentis de causa criminali.vt.ff.ad.l.iuliam de ambitu.lege prima.Item in quarto siquis iudex nouũ vectigal instituerit:⁊ est pena centum aureorum.vt.ff.ad.l.iul.de ambitu.l.prima.Sed in casu deportatur:quando scilicet his idem officium continue est assecutus.vt C.ad legem iuliam de ambitu.l.prima. Sed fallit in assessore. vt. C. de asses.l.liceat. Item in proconsule.vt.ff.de offic.procon.l.antepenul.Uel dic ibi sex fascibus. id est mensibus: quia tantum durabatꝫ eius officium.

ℭ Additio.( ) Dicit Joan.fab.ꝙ hoc non est verum.vt.l.in eos.ff.de tuto.⁊ in aut.vt iudic.sine quo.suf.per totum.⁊.ff. de mune. ⁊ hono.l. estimationem.tu autem dic pro honore sine administratione consequẽdo aut cum administratione sm Bar.⁊ Ange.

x ℭ Lex iulia repetendarum.Que habet locum quando iudex per pecuniam facit aliquid vel omittit.vt.ff.ad.l.iuli.repe. l.j.iij.iiij.v.vj.⁊ vij. Esculentum tamen potest accipere iure veteri:dummodo non nimis magnum.vt.ff.de offi.pro con.solent.in fi.sed iure nouo non nisi quando deficeret salarium:vt in aut.scriptum est exemplar ⁊c.in medio prime colum. Pena autem huius legis est ciuilis in quadruplum. vt. C. ad.l.iul.repe.l.j.Criminalis extra ordinem.vt.C.ad.l.iul.repetun.l.lex iulia.§.hodie.

y ℭ Lex iulia de annona.Hec lex locũ hꝫ quoties quis facit vt annona carior fit.Et est pena in eo statuta.xx.aureorꝫ.vt.ff.ad.l.iul.de anno.l.ij.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Ex iulia de residuis. Et hec lex habet locum quando aliquid su[...]pauit ex aliqua administratione publica: ꝛ ipse in vsum suũ cõuertit [...] erat illa administratio ꝯmissa. vt. ff. ad. l. iul. pe. l. ij. ꝛ iiij. §. lege. Pe[n]a autẽ hui⁹ legis est in tertia parte quã accepit ampli⁹ ꝙ debeat: ꝙ [...] sic dixit vt esset in quadruplũ. Uel dic amplius tertia parte: q: punitur in simplũ: ꝛ in tertia parte simpli. vt. ff. ad l. iul. pecu. l. iiij. §. sed ꝛ q pecuniam. in fine. magi[s] me q: pene restringen[d]e sunt: vt. ff. de penis. l. [i]nterpretatione.

ꝛ lex iulia de residuis ᵃ, quę de certis capitulis loquuntur: ꝛ animę quidẽ amissionem non irrogant: alijs aũt pœnis eos subijciunt ᵇ q pręcepta earũ ᶜ neglexerũt.

Justinianus finem facturus ampliorem publicorum iudicior[um] determinationem digesta cõtinere dicit. h. d. Anac. are.

Sed de publicis iudicijs hęc exposuimus, vt vobis possibile sit, summo ᵈ digito, ꝛ quasi per indicem ᵉ ea tetigisse. Alioquin diligentior eorũ sciẽtia vobis ex latioribus digestorũ, seu pãdectarũ libris, deo propitio aduẽtura ᶠ est.

c Additio. Nota ꝙ in [is]tam legẽ incidunt offi[ci]ales siue camerarij qui habẽt ex administratione publicas pecunias ꝛ finito officio aliqd retinẽt: q: teneñť ista lege ꝛ pena supradicta. ꝛ etiã aduertas ꝙ ista pena ex lege tenẽtur officiales qui habẽt vnã collectã impositã in cõmuni destinatã pro vsu ꝛ necessitate cõis: ꝛ ipsi cõuertũt dictam pecuniã in aliũ vsum: etiã si esset pro necessitate cõmunis: tamen incidũt in istam legem: vt est casus in. l. ij. ff. ad leg. iul. pecul. ꝯm Angelum areti.

b Subijciũt. s. leges predicte quatuor. Uel dic ꝙ loquitur indefinite vt patet in inferioribus.

c Earum. s. legum. Nam in cõtractibus ꝛ alijs que debẽt de iure sortiri effectũ ꝛ nõ sortiunť: indicat lex nõ valere: vt. C. de leg. ꝛ cõ. l. non dubium. Item * in criminalibus varie cõstituunť pene, quarũ quedã sunt ordinarie: que. s. habẽt certã penã aliqua lege inductã vt p: per multas rubricas. ff. de pub. iudic. ꝛ in sequẽtibus. Alie sunt extraordinarie. vt. ff. ad tert. l. ꝛ in priuatis. ꝛ. ff. de extraor. cri. l. j. ꝛ in sequẽtibus ti. vsq: ad titu. de pub. iud.

d Sed de publicis. Sũmo digito. Id est lõgiori digito. cũ quo qs tangere potest altius ꝙ cũ alijs q: dr medi⁹. Acc. * Tu dic sũmo digito. i. leuiter. metaphora sumpta a corpore: qñ eñ aliq res leuiter a nobis tãgiť eam summo digito attingere solem⁹ ꝛ vt ipse paulo post exponit per indicẽ. i. summarie ꝛ breuiter. Syl.

e Per idicẽ. i. p aliũ digitũ ‡ q: dr idex. vel dic ꝛ meli⁹ ꝛ hec dicta sunt vt sint index. siue demõstratio aliorũ dicendor: sicut ꝛ sub gallina ouum dimittiť vt sit index ad hoc vt ibi alia faciat oua: ꝛ idem in his qui aucupantur ad columbas.

f Aduentura est. vt. ff. de publi. indi. per totum librũ vsq: ad librum de appellationibus qui sequitur. Accur.

Finis.

* Tu i hũc locũ doctorũ scripta accerseť potes, veluti Joã. Plateam Fabrũ ac reliquorũ qui hec materia vicit annotatiõis modũ. * Alciat⁹ ad finẽ lib. iiij. de verborũ significatione existimat h tabula atq: elencho dici posse, quasi p capita ac summatim, verũ satis apte explicat h Syluester.

En te admonitũ probe lector volumus, nos eius sentẽtie fuisse: vt quas exclusisset actionũ formulas Syluester, huc, quasi in secessum traduceremus: ne qui eas desyderare queant, aut ne illos offendãt, qui eas apud doctores excutere malunt, ꝙ illic intercisis Accur. suo loco glossemat. oculis percurrere. Quãobrem te enixe rogatũ cupimus, vt si quid hac in re a nobis, veluti ꝛ in totius Jur. ciuilis recognitione commodatũ sit, tu id, cũ viuis, tum mutis preceptoribus tribuere velis. Nihil enim hac parte referre desyderamus, quã, vt grata nostra sint tibi studia, vigilieq: nostre, si tamẽ aliquãdo apud te sint id promeriture. Uale.

Libellorũ formule iuxta. §. §. ordinẽ ac materiã huc regeste.

Libellus in actiõe in rẽ, siue in rei vẽdicatiõe. ex. §. nãq: agit.

In actiõe in rem, siue rei vẽdicatione. si libellũ qs formare velit, non poterit nisi ꝯtra possessorẽ: q: possessio parit in rem actionẽ aduersario: vt. C. de alie. iudi. mutã. cau. fac. l. vnica. vel cõtra illũ q dolo desijt possidere: vt. ff. de noxa. act. l. elec. ff. de reg. iur. l. qui dolo. extra de iudi. c. dilecti, ꝑpter qd: sic interrogat reũ, cũ vult experiri cõtra eum, vtrũ possideat, vel dolo desijt possidere: ne frustra experiať: vt. ff. de rei vẽ. l. qui petitorio: ꝛ cogitur respõdere. ꝛ in iure facienda est interrogatio ꝛ responsio: vt. ff. de inter. actio. l. qui seruũ. §. in iure. ꝛ. l. j. in prin. ꝛ si neget se reus possidere cũ possideat amittet possess. ꝛ trãsfereť in actorẽ ꝑpter mendaciũ suum: vt. ff. de rei ven. l. si. in prin. ꝛ si non possideat, liber erit, nisi dolo desierit possidere quem dolũ oportebit actorẽ probare: vt. ff. de prob. l. quoties. §. qui dolo. si vero dicat vere se possidere, cũ possideat: tunc formabitur libell⁹ in hunc modum: Propono siue dico ego a, contra b, qd ipse detinet rem meã: vnde propono rei ven. cõtra eũ: ꝛ peto rem ipsam mihi adiudicari. ꝛ ipsum b, ad restitutionem mihi cõdemnari: nec mireť aliqs qd ego dixi, qui detinet, ꝛ nõ dixi, qui possidet. nam ideo dixi, q: multi detinent rem qui nõ possident: ꝛ teneñť rei vendi. Hoc enim solum cõsyderat libellans in rei vendi. ꝙ habeat reus facultatem rei restituende: vt. ff. de rei ven. l. officium. ꝛ l[icet] actionis nomẽ editũ nõ sit in lib. sufficit tamen assignare causam. arg. C. de edi. diui adri. tol. l. si. ꝛ. ff. si cer. pe. l. certum. maxime hodie per no. decre. domini Alexan. pape, extra de libel. ob. ca. si. quidam tamen contrariũ dicunt per. l. j. ff. de eden. in. l. j. ꝛ. C. de eden. l. edita. Et erit causa petendi in hoc lib. talis. Unde cum mea sit: peto illã rẽ mihi restitui. Hoc verum est ꝙ in omnibus actionibus sufficit proponere causam: nisi talis sit causa que plures pariat actiones: tũc enim nomẽ actionis est exprimẽdũ: vt. ff. de tribu. l. qd in herede. §. eligere. ꝛ. ff. de leg. ij. l. cum filius. §. varijs. ꝛ. j. qd cum eo. §. is quoq:. circa si. ꝛ in glo. si. oportet etiã quãtitatẽ ꝛ qualitatẽ rei exprimere, si sit res mobilis, ꝛ hoc per. l. ff. de rei ven. l. si in rem. j.

Libellus pro seruitute personali. ex. §. eque agat.

Est quedam actio realis que datur pro seruitute vendicanda, siue sit realis siue personalis: vt hic. §. eque. ꝛ. ff. si serui vend. l. ij. ꝛ primo circa seruitutem personalem formatur libellus. Est autem seruitus personalis vsusfructus quem habemus in rebus alienis: vt. ff. de vsufruc. l. j. ꝛ. s. de vsufruc. §. constituitur. ꝛ. s. de vsu ꝛ habita. in princip. forma igitur libellum primo in seruitute personali in hunc modum. Dico ego b, contra c, ꝙ ipse habet predium in quo habeo ius siue seruitutẽ vtendi fruendi: vnde propono confessoriam actionem contra dictũ c, ꝛ peto dictam seruitutem mihi adiudicari, et ipsum c, vt patiatur me vti frui, cõdemnari. In qua etiam actione sufficit causam proponere: vt. s. dictũ est, ꝛ proponeť ita: Unde cũ habeam ius vtendifruẽdi, peto mihi illum cõdemnari. eodẽ modo formabis libellũ in eo qui habet tñ vsum, dimittẽdo hoc verbum, frui. ꝛ potest addi sic. Et q: tanto tẽpore me prohibuit ꝛ impediuit vtifrui, peto dictũ c, in fructibus quos percepissem vel percipere potuissem, mihi condẽnari ꝛ hoc per. l. j. ꝛ. iij. respon. ꝛ. l. si. ff. si vsufruc. peta.

Libellus pro seruitute reali ex eod. iuncto ver. eiusdẽ. añis.

Circa seruitutem realem forma sic libel. sed primo sciendum est ꝙ seruitus realis non potest deberi nisi vterq: habeat prediũ: vnus vnũ quod seruiat: alter aliud cui seruiatur: vt. s. de serui. §. ideo autem. et ff. communia predio. tam rustico. ꝙ vrb. l. j. in fine. Seruitutes rusti. predio. sunt iter, via, actus, ꝛ aqueductus: vt. ff. de ser. rusti. predio. l. j. in prin. forma ergo sic libellum in ser. rusti. predio. Dico ego a, cõtra b, ꝙ habeo seruitutem eundi per fundum suum ad fundum meum: vnde propono confessoriam contra ipsum b, et peto ipsam seruitutem mihi adiudicari: ꝛ ipsum vt patiatur me vti hac seruitute, mihi condemnari. Eodẽ modo formabis in alijs serui. rusti. predio. ꝛ loco act. si vis potes ponere causam, ꝛ assignare scilicet hanc: vnde q: ius habeo eundi: ꝛ formabis vt in libel. superiori continetur.

Libellus pro seruitutib⁹ vrbanor[um] prediorum. ex. §. cõtra quoq:.

Seruitutes vrbanorum prediorum sunt vt seruitus prospiciendi, vel immittẽdi tignum in vicini edes, ꝛ alie similes: vt. s. hoc. §. Aeque. versic. eiusdem. ꝛ. ff. de ser. vrb. predi. l. j. ꝛ for. lib. in qualibet istarum act. hoc modo. Dico ego c, contra a, ꝙ ego habeo ius immittendi tignum de domo mea in edes suas. vnde propono confessoriam cõtra ipsum: ꝛ peto dictum ius siue seruitutem immittendi tignum mihi adiudicari et ipsum a, vt me patiatur vti tali serui. mihi condemnari. et in libel. potes edere causam pro actio. ꝛ erit causa talis, quia seruitutem habeo immittendi tignum de edibus suis in edes meas: vnde peto ꝛc. nihil aliud in libello mutatur. Et eodem modo for. libellum in alijs serui. vrba. predio. excepta serui. altius non tollendi: in qua libellus habet formari verbis negatiuis, scilicet hoc modo: Dico ego a, contra b, ꝙ ipse non habet ius altius tollendi edes suas: quia ego habeo seruitutem in edes suas altius non tollendi. vnde proponendo confessoriam contra ipsum b, peto seruitutem altius nõ tollendi mihi adiudicari: ꝛ ipsum ne altius tollat, mihi peto condemnari. Et in ista sicut in alijs põt loco actio. causa preponi, hoc modo: Unde cum habeam seruitutem in edes suas altius non tollendi, peto ꝛc.

Libellus in actione negatoria ex eodem.

Est ꝛ alia realis actio que cõpetit ꝑ seruitute negãda tam ĩ rustico ꝑdio, ꝙ in vrba. ꝛ appellaꝛ negatoria: vt. ff. si serui. ven. l. ij. in prin. ꝛ hic in ver. cõtra. Super quo formãdus est libellus ꝛ in rusti. ꝑdio, ꝛ in vrb. sed primo in serui. rusti. predio. formaꝛ libellus hoc modo: Dico ego a, cõtra b, ꝙ cũ ipse sit in quasi possessiõe serui. eũdi per fundũ meũ ad fundum suum: ꝛ ipse non habeat seruitutem in fundo meo: proponendo negatoriã cõtra ipsum b, peto absolui a tali seruitute. In isto libello potest poni causa loco acti. vnde cum seruitutẽ nõ habeat eundi, peto ꝛc. Similiter in alijs serui. predio. vrba. formaꝛ, negando scilicet vt actio sit negatoria, et causa similiter. Unde cum ius istius seruitutis non habeat, peto ꝛc. Potest etiã in actione negatoria que datur pro serui. vrba. predio. denegandis, sic formari libellus: Dico ego c, contra b, ꝙ cũ ipse sit in possessione immittẽdi tignum de edibus suis in edes meas, ꝛ ipse non habeat ius immittendi tignũ in edes meas, peto ꝛc. Et sic formatur libellus in alijs seruitu. vrba. predio. denegandis, formando per verba negatiua. Similiter formatur sic quando negatur

tur seruitus altius non tollendi: in qua non formabitur libellus verbis affirmatiuis, sed negatiuis, hoc modo: dico ego a, cõtra b, quod cum ipse sit in quasi possess. serui edium mearum, ꝙ ipse habeat seruitutem in edes meas ne mihi liceat illas altius tollere: ideo peto proponendo negatoriam actionem contra ipsum b, ab huiusmodi seruitute absolui, ꝛ ipsum, ne me altius tollentẽ impediat, mihi condemnari, ꝛ causa in hoc libello proponitur talis: Unde cum ipse nõ habeat seruitutem in edibus meis ne liceat mihi altius tollere peto ꝛc.

Libellus in actione Publiciana. ex. §. Nãq: si cui.

Hic tractaꝛ de actionib⁹ pretorijs realibus: ꝛ primo de Publiciana in qua qualiter formeꝛ libellus, est videndũ, Unde sciẽdũ est ꝙ act. Publiciana competit qñ res aliena tradiꝛ ex iusta causa. vñ si cadat a pos. aliquo casu, poterit hac. actio. agi contra possessorẽ, nisi sit dñs qui possidet. vt. ff. de publi. l. j. §. pe. et si. et. s. eo. §. proxi. versi. ecce plerũq:. Formabis ergo sic in hac act. libellum: Dico ego a, cõtra b, ꝙ ipse detinet rem mihi traditã ex causa emptionis, quã quasi vsucepi. vñ ꝑponendo Publicianã contra ipsum b, peto, ipsam rẽ iure quasi dominij mihi adiudicari, ꝛ eundẽ b, ad eius restitutionẽ cõdẽnari. In hoc libello licet nomen act. non proponatur, sufficit vt causa edaꝛ, que talis est: Unde cũ ipsam rem quasi vsuceperim, peto ꝛc. vt in predic. §. ecce plerunq:. vel potest assignari pro causa hoc: Unde cum ipsa fuerit mihi tradita ex causa emptionis, peto ꝛc. ꝛ est eadem prima cum ista: q: traditio ex iusta causa parit vsucapionem: vt. ff. de pub. l. j. ij. iij. ꝛ. iiij.

Libellus in actione rescissoria. ex. §. Rursus.

Hic tractaꝛ de actio. rescissoria, in qua qualiter formeꝛ libellus, est vidẽdũ. Sed primo sciendũ est ꝙ actio rescissoria locũ habet cũ absens cã reipu. vel captus ab hostibus, vel ex alia cã necessaria vel ꝓbabili, vsucepit rẽ ꝑsentis, vel ꝑsens rẽ absentis ex causis ꝑmissis: vt in hoc. §. rursus. ꝛ. ff. qbus ex cau. ma. in integ. resti. l. j. ꝛ. ij. vñ reuerso absente formabiꝛ libellus in hunc modũ: Dico ego a, cõtra b, ꝙ ipse in absentia mea rem meam vsucepit: vñ supplico vobis dñe index, implorãdo officiũ vestrũ, quatenus rescindatis vsucapionẽ, vt ea rescissa possim rem meã petere quasi eã nõ vsucepisset. quo impetrato poterit agere vtili rescissoria rei vẽ. Nec erit ꝑpriũ nomẽ act. hoc qd dico, rescissoria, sed adiectio quedã: ꝛ illa que primo erat directa, dabiꝛ vtilis: vt. C. qb. ex cau. ma. in integ. resti. l. j. ꝛ. C. de postli. reuer. ꝛ de redẽp. l. ab hostib⁹. iij.

Libellus in actione in factum, que ꝛ Pauliana dicitur. ex. §. Item si quis.

Hic de alia pretoria et personali tangitur: et illa datur creditori ad reuocãdum ea que in fraudem eius sunt alienata: et appellatur Pauliana, siue in factum, de qua. ff. de vsur. l. videamus. ij. §. in fauiana. et. ff. de ijs que in frau. cred. l. hec in factum. Et ponitur hec actio inter reales, propter quãdam similitudinem quam habet cum rescissoria: quia sicut per illam rescinditur vsucapio, ita ꝛ per hanc traditio: vt in hoc §. item si quis. ꝛ forma in ea libellum sic: Dico ego a, contra b, ꝙ debitor meus alienauit et vendidit ei in fraudem bona sua, ꝛ ꝙ ego iussus fui ex sentẽtia presidis possidere bona ipsius debitoris. vnde proponẽdo contra ipsum Paulianam actio. peto possidere illa bona ac si non essent tradita ipsi b, ꝛ ho. poss. in me transferendam adiudicari peto. Causa istius act. est hec: Et ꝙ ia in fraudem alienauit, peto ꝛc. ꝛ sufficit ꝙ loco actio. ponatur causa sic: Unde cum in meam fraudem debitor alienauerit, peto ꝛc. Et datur ista Pauliana ad reuocanda corporalia: actio vero in factum datur ad incorporalia, ꝯm quosdã. Sed dicas ꝙ Pauliana nõ est proprium nomẽ actio. sed quedam adiectio: ꝛ datur actio in factum tam pro corporalibus, ꝙ pro incorporalibus.

Libellus in actione Fauiana.

Actio vero Fauiana datur patrono ad reuocandum ea que libertus in eius fraudem alienauit, ꝛ eodẽ modo formabis libellum sicut in Pauliana, vel in act. in factum, de qua est hic proxime dictum.

Libellus in actione Caluisiana.

Caluisiana vero actio datur vtriq:: sc[ilicet] tam creditori ꝙ patrono in qua eodem modo formatur libellus sicut in predictis actionibus.

Libellus in actione Seruiana ꝛ Quasi Seruiana. ex. §. Item Seruiana.

Hic tãgitur de Seruiana ꝛ Quasi Seruiana, que etiam hypothecaria vocatur: in quibus qualiter formetur libellus, est videndũ. Sed primo sciendum est ꝙ Seruiana datur domino fundi in rebus coloni que pignoris vice vel iure pro mercedibus fundi eidem tenentur: vt in hoc. §. item seruiana. et. ff. quibus ex cau. pign. taci. contrahi. l. ij. Formatur ergo in hac act. sic libellus: Dico ego a, contra b, ꝙ bona que sunt illata ꝛ inuenta in fundũ meum, sunt mihi obligata pro mercede fundi. vnde proponendo Seruianã siue hypotheca. cõtra ipsum b, peto illa pignora mihi tradi, et eundem b, ad restitutionem eorundem pignorum mihi condemnari. Causa autem pro ista actio. poterit poni hec, sc[ilicet]: Unde cum bona illa vbicunq: sint, ipso iure tacite mihi sint obligata, peto ꝛc. Eodem modo forma libel. in act. illa hypothecaria siue Seruiana que datur domino domus in bonis. Inquilini in eandẽ domũ illatis. Quasi Seruiana siue hypothecaria datur creditori ad pignora sua prosequenda: vt. s. de act. §. seruiana. ꝛ sic formatur libell⁹ in ista quasi Seruiana: Dico ego c, cõtra d, ꝙ ipse detinet equũ meũ, quẽ ipse mihi obligauit ꝑ x. libris. vnde ꝑponendo cõtra ipsum hypothecariã, peto dictũ equũ mihi tradi, ꝛ ipsum ad restitutionem ipsius equi cõdemnari. Et causa erit in hoc libello quã suffi[ci]et ponere, sc[ilicet] hec: Unde cũ dict⁹ equus sit pro. x. libris mihi obli[ga]to ꝛc. Hec vero act. sc[ilicet] Seruiana ꝛ Quasi Seruiana (que [hypothe]caria vocatur) sunt in rem: vnde dantur contra quẽlibet pos[sessorem].

Libellus in actione de consti. pecu. ex. §. de constituta [...]

Hic tangitur de actio. pretorijs personalibus: in quibus qualiter formeꝛ libellus, est videndũ. Et primo de act. de consti. pecu. est videndũ. Et nasciꝛ ista act. quoties aliquis cõstituit se soluturum qd ipse debet vel alius: vt. ff. de cõsti. pecu. l. qui aũt. in si. ꝛ. l. seq. dũ tñ sit debiti ciuiliter ꝛ naturaliter, vel naturaliter tñ. secus si ciuiliter tñ: vt. l. j. pe. ꝛ. l. iij. §. j. in. d. tit. Unde sic formabis libellũ: Dico ego a, contra b, [ꝙ] ipse cõstituit se soluturum decem libras quas ipse mihi debebat mutui. vnde proponendo act. de cõsti. pecu. contra ipsum, pet[o] mihi in dictis decẽ libris condẽnari. Et erit causa istius actio. [...] Q: constituit se mihi soluturũ qd debet mihi ideo peto ꝛc. Sed [...] alio cõstituit se decẽ libras tibi soluturum, formabis in narratio[ne] libellũ: Unde cũ ipse pro tali ꝯstituerit se decẽ libras mihi soluturũ, [pe]to ꝛc. Et eodẽ modo formabis si ex alia causa ꝙ ex mutuo debeatur.

Libellus in actione de peculio. ex. §. actiones autem de peculio.

Hic tangitur de act. de peculio, que datur cõtra dñm ex contractu sui serui. vt. s. qd cũ eo. in prin. ꝛ etiã datur contra patrẽ noĩe filij. Formabis ergo in ea sic libellum: Dico ego a, contra b, ꝙ vẽdidi d, seruo suo equũ pro. x. quare ipse b, de peculio serui sui d, mihi tenetur: vnde proponẽdo cõtra ipsum b, act. ex vẽdito, peto quatenus est in peculio ipsius serui sui d, vsq: ad quantitatẽ illorũ decẽ ipm b, mihi cõdẽnari. Et aduerte quia hec dictio, de peculio, nõ est propriũ nomẽ act. sed [est] quedam adiectio: sicut exercitoria, institoria, ꝛ tributoria. argu. l. iij. §. iulianus. ff. de pecu. Et erit causa in hac act. talis, sc[ilicet]: Quia vendidi, quã sufficit proponere loco act. s. sic: Unde quia pro. x. vẽdidi, peto ꝛc. Similiter cõtra patrẽ ex contractu filij potest sic formari libellus. Dico ego a, contra b, ꝙ vendidi c, filio suo quem ipse habet in potestate, equum pro. x. ꝛc. De filio in potestate feci mentionem: quia qui sui iuris est, peculium habere non potest: vt. C. de inoffi. testa. l. si. in si.

Libellus in actione in factum. ex iureiurando ex. §. Item si quis postulante.

Hic tangitur de iureiurando prestito ex delatione iudicis vel partis aduerse: ex quo oritur actio in factum, si iuretur non adiecta causa ex qua dicat sibi deberi, scil[icet] si iuret informiter. si autem adijciat causam ex qua dicat sibi deberi, veluti ex mutuo, vel similibus, oriť actio ex illa causa: ꝛ tũc dicitur iurasse formiter, quasi forma siue causa adiecta: vt. l. si duo. §. si quis iurauerit. versi. idem dicemus. ꝛ. §. marcellus. ff. de iureiur. ꝛ ideo forma in illa libellum sic: Dico ego a, contra b, ꝙ cum peterem ab ipso decem causa mutui, ipse detulit mihi iuramentum, ꝛ ego simpliciter iuraui ꝙ ipse mihi debebat illa decem. vnde proponendo act. in factum ex iureiurando prouenientem, peto dictum b, in dictis decem libris mihi condemnari. Causa in isto libello erit talis, Quia iuraui. que poterit poni loco actio. Si autem iuraui formiter. i. adiecta causa, vt scilicet quia ex causa mutui debebat, tunc dicam: Unde quia proponendo condictionem certi que nascitur ex mutuo, iuraui ex causa mutui mihi deberi, peto ꝛc.

Libellus contra corrumpentem album pretoris. ex. §. penales.

Hic de actioni. penalibus tangitur: et primo de illa que datur pro albo pretoris corrupto. Erat enim album pretoris dealbatio quedam posita in eminenti loco, in quo erat scriptum de citando aliquem, vel de aliquo precepto generali vel speciali: vt. ff. de albo scriben. l. j. et. ij. Et est pena. l. aureorum statuta contra corruptorum malitiã: vt. ff. de iurisdictione om. iudi. l. si quis. Forma ergo in hac actio. sic libellum: Dico ego a, contra b, ꝙ ipse corrupit album pretoris. vnde proponendo contra ipsum actio. in factum, peto ipsum in quinquaginta aureis nomine populi mihi condemnari. Ista enim actio popularis debet dici a populo: quia ius populi tuetur: vt. ff. de popu. actio. l. ij. Et erit causa istius actio. hec: Quia album pretoris corrupit. que poterit poni loco actionis.

Libellus in actione in factum que datur patrono vel patri contra libertum vel filium ꝛc. ex eod. versi. veluti.

Est et alia actio in factum que datur patrono contra libertum, vel patri contra filium: et illa habet locum quando libertus patronum in ius venia non impetrata, vel filius patrem vocat: vt. C. de in ius vocan. l. ij. et hic in versicu. veluti. et est pena illius quinquaginta aureorum: vt. ff. de in ius vocan. l. penul. Forma ergo libel. sic in hac actio. Dico ego a, contra b, libertũ meũ, ꝙ ipse me vocauit in ius non impetrata venia: et ideo incidit in edictum, et tenetur ad penam quinquaginta aureorum. vnde proponendo contra ipsum act. in factum, peto eundem mihi condemnari in quinquaginta aureis nomine pene. Et erit causa istius actionis, quia me patronum in ius vocauit non impetrata venia, que proponi potest loco actionis. Et eodẽ modo si pater agat contra filium hac actio. formatur libel. Sed caue, quia hec actio non datur contra filium qui est in potestate: quia etiam impetrata venia non posset patrem in ius trahere: vt. C. de in ius vocan. l. fina. quia nulla lis inter patrem et filium esse potest, nisi de castrensi peculio vel

Universidad de Deus
Biblio

...de iudi.l.lis nulla.

...llus in actione in factum contra eum qui debitorem &c. ...n vers. Item aduersus.

...erea datur actio in factũ cõtra eum qui debitorẽ alicuius vo...ius, vi detinuit, vel dolo detineri fecit, vt ipse liberaret eum a ...porali obligatione qua obligat' esset. & dat in ipsum actio inquãtũ ...mrauerit in lite contra ipsum: vt.ff.ne quis eũ q in ius voc.est, vi ...pe.§.j. Et formatur libellus in hunc modum: Dico ego a, contra b, ...ipse debitorẽ meũ in ius vocatum, vi detinuit quo minus in iudicio ...eraret, vt ita liberaret debitor actione qua mihi tenebat. vnde ...ponendo actio. in factũ contra ipm b, peto eundẽ b, quantũ in lite ...ro, mihi condemnari. Et causa istius actio. est: Quia vi exemit ...o meum debitorem: & ita actio. qua mihi tenebat, liberatus est, ...sam sufficit proponere loco actio. Eodẽ modo formatur cõ... a ...ocuraui: vt alius eximeret. Sed quid si non vi, sed alio mo...ait quo minus veniret? Dic q tunc habet locum actio in ...ti que procedit ex eo edicto, Per quẽ factum erit quo minus in iu...cium veniret. & datur ad interesse actoris: vt.ff.de eo per quem fact. ...erit.l.fi.i.rñ. Et hec est differentia inter hanc actionem & superiorẽ que descendit ex eo edicto, Ne vis fiat ei &c. Et in vtraque eodem modo formabis libellũ: sed in prima facies mentionẽ de vi: in scda nequaquam.

Libellus in actionibus preiudicialibus, ex.§. Preiudiciales actio.

Hic loquitur de preiudicialibus actio. Et primo videndum est de illa qua queritur an aliquis sit liber, vel seruus: & habet locum quando aliquis vendicat sibi in seruum eũ qui est in potestate & possessione libertatis: vel quando is qui est in potestate seruitutis vẽdicat sibi libertatem. In primo forma sic libellum: Dico ego a, contra b, q licet ipse b, sit in possessione libertatis, est tamẽ seruus meus. vñ vẽdico ipsum in seruitutẽ, & peto eundẽ mihi adiudicari. et econtra si b, sit in possessione seruitutis Titij, sic formabitur libel. Dico ego b, contra c, qd licet ipse c, me possideat in seruitute, siue in libertinitate: liber tamen sum. vnde vẽdico me in libertatem: et peto me liberum pronũciari: & ipsum c, ne me impediat vti libertate, mihi condemnari. ¶ Item forma sic libellum in illa preiudiciali qua queritur an aliquis sit libertus, vel ingenuus. Dico ego b, contra c, q licet sit in possessione ingenuitatis, tamen est libertus meus: vnde vendico ipsum in libertum, siue in libertinitatem: & peto ipsum tanq libertum meum mihi adiudicari: et econtra si c, a b, possideatur vt libertus, proponetur sic libellus: Dico ego c, contra b, q licet possideat me vt libertum, tamen sum ingenuus: vnde vendico me in ingenuitatem, & peto me ingenuum pronunciari: et ipsum, ne me impediat vti ingenuitate, mihi condemnari. ¶ Itẽ in illa preiudiciali qua queritur an quis sit filius alicuius, an non formabitur libellus hoc modo: Dico ego a, contra b, q licet ipse sit in possessione sui iuris, tamen filius meus est: vnde vendico ipsum in filium, et peto eum in filium mihi adiudicari. E cõuerso sic formabitur libellus: Dico ego b, contra a, q licet ipse possideat me in filium, tñ dico me nõ esse filium eius: vnde vendico me in propriam libertatem, et peto me non filium eius iudicari, & ipsum, ne me impediat vti propria libertate vt extraneum, mihi condemnari. Iste autem actio. dicuntur preiudiciales vt hic, quia preiudicant omnibus alijs actio. vel questio. siue criminalibus, siue ciuilibus, quia primo queritur &c. vt.ff.de ori.iur. l.j.&.ij.in prin. & ff.de ordi.cog.per totum.

Libellus in condictione certi generalis ex.§. Sic itaque.

Hic tangitur de condictione, & primo dicendum est q est quedam condictio certi generalis que datur pro omni eo quod debet: vt.ff. si cer.peta.l.certi. & in ea forma sic libellum: Dico ego t, contra l, q ipse mihi debet equum ex causa emp. vnde proponendo contra ipsum condic.certi. peto eundem l, ad traditionem equi ex causa premissa mihi condemnari. Eodem modo forma libellum in ista generali condi. si ex aliqua alia causa tibi certum debeatur.

Libellus in cõdictiõe certi specialis. ex eo. iunct. vers. Plane.

Item sunt alie condi. spãles: vt cõdictio certi ex mutuo: condic. certi ex stipula. condi. indeb. sine causa: & similes, in quibus formatur libellus sicut in generali condictione. sed tantummodo in condictionibus generalibus assignatur causa: quia alicui non datur aliqua condictio ex re sua, sed tantum pro eo qd debetur ex causa alia, nisi ex cã furtiua. Illa enim pro re sua tantummodo datur contra furem, & eius heredem: & est speciale in ea vt pluribus actio. teneatur fur: vt in hoc.§. Sic itaque. et.ff. vsufru. quemad. ca.l.fi.

Libellus in actione ex stipulatu, cum sex proxime sequen. ex §. rei persequende.

Hic tangitur de actio. ex stipulatu: et hec datur quando aliquid incertum promittitur: vt.s.de verbo.oblig.in princi. et formatur sic libel. Dico ego a, contra b, q ipse promisit mihi facere domum per stipulationem: & quia non fecit, propono contra ipsum actio. ex stipulatu, et peto ipsum ad interesse meum (quod estimo.x.) mihi condemnari. Istius libelli formatio potest elici ex.l.si quis ab alio.§.si quis. ff.de re iudi. Et licet nomen act. non ponatur in libello, sufficit tamen ponere causam hanc scilicet, quia domum per stipulationem mihi facere promisit, & non fecit.

Libellus in actione commodati.

Item in actione commodati, de qua hic formatur sic libellus: Dico ego m, contra a, qd ego accommodaui ipsi codicem meum ad scribendum: vnde propono actio. cõmodati contra eum finito vsu ad quẽ codex fuit accommodatus: & peto eundem a, ad restitutionem codicis mihi condemnari. Et erit causa in ista actio. quam sufficit proponere, hec. Quia accommodaui sibi codicem meum ad scribendum: & vsus finitus est.

Libellus in actione depositi.

Item in actione depositi, de qua etiã hic formatur sic libellus. Dico ego t, contra l, quod ego deposui penes eum Digestum meum: vnde proponendo contra eundem l, actio. depositi. peto ipsum ad restitutionem Digesti mei mihi condemnari: & erit causa in ista act. quam sufficit proponere, talis, quia deposui. Et aduerte quod datur in simplum actio depositi. nisi in his casibus, scilicet quando depositũ est cã incendij, tumultus, ruine, & naufragij: in quibus casibus si depositarius inficietur: tenetur ad duplũ: vt hic in versi. plane. & ff. deposi.l.j. et formatur sic libellus. Propono ego l, contra t, qd ego ob timorẽ incendij Digestum meũ apud ipsum deposui: & quia inficiatur depositum: proponendo contra ipsum act. depositi: peto eundem t, mihi in duplũ condemnari. Et erit causa in hac act. quia deposui apud ipsum rem: & ipse inficiatus est. Item eodem modo forma libellum quando petitur in alijs quatuor casibus. s. quando causa tumultus, incendij, ruine, et naufragij depositum est.

Libellus in actione mandati.

Item in actione mandati, de qua etiam hic formatur sic libellus: Dico ego t, contra s, qd ego ipsi mandaui vt ipse emeret mihi equum: et idem suscepit mandatum: sed illud nõ impleuit, propter quod dãnificatus sum ad valorem decem librarũ: & tãtum estimo interesse meum. vnde proponendo contra ipsum actio. mandati, peto eundem s, in decem libras nomine interesse mihi condẽnari. Ista enim actio tunc demum cõpetit, quando recepit interesse, ad interesse enim datur: vt.ff. manda.l.si procuratorem.§. mandati actio.

Libellus in actione pro socio.

Est & actio pro socio, de qua etiam in hoc.§. & habet locum quando societas inter aliquos contrahitur consensu: vt.ff. pro so.l. vt sit. & nascitur finita societate: vt.C.eo.l.tandiu. & formatur libellus sic. Dico ego t. quod s. et ego inivimus societatem emendi vinum vsque ad centum libras: vnde cum ipse socius nomine societatis tantum de vino emerit, peto partem vini deducto capitali mihi adiudicari, & ad restitutionẽ dicte partis ipsum mihi condemnari. Et erit causa in ista actione, talis, quia contraximus societatem: et similiter datur propter dolum vel culpã socij: vt.ff. pro socio.l.nemo. & l.seq. & C.eo.l.iiij.

Libellus in actione ex empto.

Item etiam hic agitur de actione ex empto: in qua sic forma libellum: Dico ego t, contra s, quod ego emi equum ab eo pro decem libris, vnde proponẽdo contra ipsum actio. ex empto, peto eundẽ ad restitutionem equi mihi condemnari. Ex parte aũt venditoris petitur sic. Dico ego s, contra t, q ipse debet mihi.x. ex venditione talis equi quẽ sibi vendidi & tradidi: vnde proponendo cõtra ipsum act. ex vẽdito, peto ipsum t. in illis decem libris mihi condemnari. Et erit causa in hac actio. talis: Quia vendidi & tradidi.

Libellus in actione locati.

Est & finaliter actio locati, de qua hic: in qua sic forma libellum: Dico ego b, contra c, qd ego locaui sibi domum talem vsque ad annum pro mercede decem librarum constituta mihi & promissa ab eodem c, vnde proponẽdo contra ipsum actio. locati, peto ipsum in decem libras mihi condemnari. Et contra conductor proponet hoc modo, Dico ego c, contra b, quod ego cõduxi talem domum ab eo pro mercede decẽ librarum sibi promissarum: vnde proponendo cõt. a ipsum actio. ex cõducto, peto eundem b, vt domum conductam ad habitandum mihi tradat condemnari.

Libellus in actione furti manifesti. ex.§. Ex maleficijs.

Hic tangitur de actione furti manifesti: in qua sic forma libellum. Dico ego a, contra b, quod ipse palam surripuit equum meum. vnde proponendo cõtra ipsum actio. furti manifesti, peto eundem in quadam summa pecunie nomine pene mihi condemnari. Et erit causa in hac actione quam sufficit proponere, talis: Quia furtum fecit manifestum. Et eodẽ modo forma libellũ in actio. furti non manifesti. sed hec est differentia: q in prima act. quadruplũ est pena vltra rei restitutionem: vt in hoc.§. in secũda vero. s. furti non manifesti, duplum est pena vltra rei persecutionem.

Libellus in actione Vi bonorum. ex.§. Vi autem bonorum.

In actione vero Vi bonorum raptorum: de qua hic, sic formatur libellus. Dico ego c, contra b, quod ipse a manibus meis talem rem vi rapuit: vnde contra ipsum actio. Vi bonorum raptorum proponẽs peto eũdem b, in quadruplum (re in ipso quadruplo computata) mihi condemnari, vt in hoc.§. vi autem bonorum raptorum. & s. vi bonorum raptorum. §. quadruplum. In furto autẽ manifesto totum quadruplum est pena. Et erit causa in ista actio. sicut dictum est. Quia talem rem rapuit de manibus meis.

Libellus in actione legis Aquilie ex.§. Sed & legis aquilie.

Item in actione legis Aquilie sic forma libellũ contra negãtẽ: Dico ego

Formulæ actionum.

ego c, contra b, q ipse per culpã suã occidit seruũ meũ, quem estimo.x. & si negat se ipsum occidisse: proponẽdo cõtra eũ act. legis Aquilie. peto eundem b, in duplum, scz in.xx. mihi condemnari: vt vnũ simplũ sit pro damno dato: & aliud pro pena q negauit. Contra cõfitentem autẽ formatur libellus similiter sicut dictũ est. s. proxi. sed simplum petitur. Erit autem causa in priori actione talis, scilicet q damnum dedit. & sic erit in primo casu pena: in secundo vero non. Preterea in alio casu est penalis: q si agitur ex primo capite legis Aquilie, estimabitur res quãti plurimi fuerit retro intra annũ. Si vero agatur ex tertio capite, tũc estimabitur res quanti plurimi retro fuerit intra.xxx. dies: vt.s. ad legem aquil.§.j.j.respon. & §. ex hoc tamen capite. & s. de act.§. sed et legis aquilie. & tunc in eo sic forma libellum: Dico ego c, cõtra k, q ipse occidit seruũ meum, qui valet.x. sed hoc anno valuit.xxx. vnde proponẽdo cõtra ipsum actio. legis Aquil. q debet mihi fieri estimatio serui occisi quãti retro plurimi fuerit intra annũ: peto eũdẽ mihi in.xxx. cõdẽnari. Eodẽ modo forma libellũ si agatur ex tertio capite: sed nõ fiet estimatio nisi quanti plurimi retro fuerit intra.xxx. dies.

Libellus in actione Familie herciscũde, Ex.§. Quedam act. mistam. cum duobus proxi. lib.

Hic tangitur de actio. Fami. herciscun. que habet locũ inter coheredes: & nascitur ex quasi contractu: vt.s. de oblig. que ex quasi contractu nascun.§. idem iuris. dum tamen ambo possideant. vel confiteantur se heredes. et forte in ea formatur libellus sic: Dico ego g, contra s, q fuimus coheredes in tali hereditate. vnde proponendo act. Famil. herciscun. contra illum, peto illam hereditatem diuidi. Et dico q in ista actio. & duabus sequen. permittitur iudici rem vni adiudicare, et illum alteri in certa summa pecunie condemnare. prout ipsi videbit, & erit causa in hac act. Quia fuimus coheredes.

Libellus in actione Communi diuidundo.

Item simili modo formabis libellum in act. Communi diuidundo: que habet locum inter eos quibus est aliqua res communis sine societate: veluti legata vel donata. vnde oritur ex quasi contractu: vt.s. de obli. que ex qua. contrac.§. item si inter aliquos.

Libellus in actione finium regundorum.

Est & actio Finium regundorũ, de qua hic loquitur: in qua ita formatur libellus: Dico ego b, contra c, q inter me et ipsum habemus duos fundos, ipse vnum, et ego alium, adeo confines, q vix possent agrorum fines discerni. vnde proponendo cõtra ipsum actio. Finium regundorũ, dico ego & peto vt fines diuidantur: & mere discernantur, sic vt finalis iurgij questio siue controuersia inter nos sopiatur.

Libellus in actione serui corrupti. Ex.§. In duplum.

Hic tangitur de actio. serui corrupti: et illa datur contra eum qui seruum alienum hortatu vel consilio corrupit in animo: vt.s. de obli. que ex malefi.§. vnde illud quesitum. & C. de fur. & ser. corru.l. si quis seruo alieno suaserit. & ff. de ser. corru.l.j.§. persuadere. & quasi per totum titu. Unde in hac actio. sic formatur libellus: Dico ego a, contra b, q ipse persuasit seruo meo vt aufugeret: et aufugit: et sic eum corrupit. vnde proponendo actionem serui corrupti, peto ipsum b, in duplum, scilicet pro deterioratione in decem, & pro pena in alijs decem mihi cõdemnari. Et erit causa in hac actione talis, scilicet: Quia seruum corrupit. quam sufficit proponere loco actionis,

Libellus in actione ex lege condictitia ex.§. Tripli vero.

Hic tangitur de condictione ex lege que nascitur ex leg... tia: & datur ad triplũ contra eum qui maiorẽ summã in libe... tionali: q deberet, inseruit, vt aduersarius eius in prestati... larum grauaretur: vt in hoc.§. tripli. & in ea sic formatur lib... co ego a, contra b, q ipse in libello conuentionali contra me... maiorem summam q deberet, inseruit, vt ob hoc me grauar... statione sportularum: occasione cuius maioris quantitatis ... tus sum in decem solidis. vnde proponendo contra ipsum b, c... nem ex lege, peto eum in triplum, scilicet in.xxx. solidos. videl... nomine damni dati, & in.xx. nomine pene mihi condemnari. ... dictione ex eadem lege agitur contra executorem pro eo q ex... iores sportulas a reo q deberet sm quantitatem in libello co... tam: & formatur libellus mutatis mutandis: vt.s. proxi. scripsi...

Libellus in actione in factum que descendit ex edicto ...mniatoribus ex.§. Quadrupli autem.

Hic tangitur de actio. in factum que descendit ex edicto de calu... toribus: et datur in quadruplum ad annum, post annum vero perpetuo in simplum: vt.ff. de calum.l.j. in prin. et habet locum cõtra ipsum qui a me aliquid recepit vt me calumniose nõ vexet. Et idem si ab al... recepit vt me calumniose vexet. in vtroque enim mihi datur actio cõt... eum: vt.ff. de calum.l. generaliter.§. fi. Et in ea sic formabis libellũ: D... co ego t, contra s, q ipse accepit decem a Meuio vt calumniose vexaret. vnde proponendo cõtra ipsum actio. in factum. peto eund... in quadruplum, scilicet in decem que accepit, & in.xxx. nomine pene mi... hi cõdemnari. Et erit causa in ista actio. quam sufficit proponere, scilicet: Q decem a Meuio accepit vt mihi faceret negotium calumniose. Si autem a teipso accepit vt te nõ vexaret calumniose, sic fo... libellũ: Dico ego t, contra s, q ipse accepit a me decẽ ne me calũnio... vexaret, & moueret mihi litem. vnde proponendo actio. in factũ contr... ipsum, peto ipsum in quadruplũ, scilicet in decẽ que accepit a me, & in .xxx. nomine pene condemnari. Et erit in hac actione causa talis, scz Quia decẽ a me accepit ne calũniose contra me moueret negotium.

Libellus in actio. quod metus ca. ex.§. Item actio de eo.

Hic tangitur de act. Quod metus. & illa datur cõtra eũ qui metum intulit, & contra quelibet possessorẽ: vt.ff. quod metus causa.l. si cum exceptio.§. in hac excep. In qua sic forma libel. Dico ego Titius c... ra Sempro. qd ipse detinet rem mihi per metũ ablatam. vnde proponendo act. Qd metus causa contra ipsum, peto eundem ad restitutionem rei mihi condemnari. Et tunc iudex condemnabit eum ad restitutionem rei. & si restituere nõ vult, petetur ab eo quadruplum: in quo quadruplo ipsa res continetur: vt.ff. quod metus causa.l. si cum exceptione.§. hec autem actio. & tunc forma hoc modo libellum: Dico ego Titius contra Sempronium, q ipse rem mihi per metum ablatam detinens, illam non vult restituere. licet sit super hoc condemnatus. vnde proponendo contra ipsum actionem Quod metus causa, peto ipsum in quadruplum, id est, ad rei restitutionem & in triplum nomine pene mihi condemnari. Et aduerte quod si vult restituere ante sententiam, liberabitur a pena tripli: vt in hoc.§. Item actio. Et erit causa in hac act. quam proponere sufficit hec scilicet. Unde cũ per metum res ista sit mihi ablata peto &c. Et datur hec actio vsque ad annum tantum in quadruplum, post annum vero in simplum: vt.ff. quod metus causa.l. si cum except.§.j. & ij.

Finis.

Regestum.

a b c d e f g h i k l m n o p q.

Omnes sunt quaterniones, q excepto, qui duas chartas habet. Index autem per se patet.

* Excudebat Lugduni Dionysius Harsius. *

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca